

TA

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCI — Nr. 1-2 — IANUARIE - FEBRUARIE 1973

inv. 268
BIBLIOTECA MUSEULUI
PI-4

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCI - Nr. 1—2, IANUARIE - FEBRUARIE 1973
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinte : *Prea Fericitul Părinte JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.*

Membri : *P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor ; P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, Vicar administrativ al Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor ; P. S. VISARION RĂȘINĂREANUL, Episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii de Alba Iulia și Sibiu ; P. S. NESTOR SEVERINEANUL, Episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei ; P. Cuv. TIMOTEI SEVICIU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei și Caransebeșului.*

Redactor responsabil : *P. C. Pr. IOAN GAGIU, Directorul Administrației Patriarhale.*

COLABORATORI

Inalt Prea Sfinții Mitropoliți, Prea Sfinții Episcopi ; Profesorii Institutelor teologice, ai Seminariilor teologice și ai Școlilor de cântăreți bisericești ; Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali, protopopii, preoții, candidații la titlul de doctor în teologie ș.a.

C U P R I N S U L

Pag.

TELEGRAME OFICIALE

<i>Cu prilejul aniversării unui sfert de veac de la proclamarea Republicii și al sărbătoririi Anului nou 1973 . . . . .</i>	5
<i>Cu prilejul celei de a 55-a aniversări a zilei de naștere a Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat . . . . .</i>	9

SCRISORI IRENICE

<i>Scrisori irenice, telegrame și scrisori de felicitare primite de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian cu prilejul Crăciunului și Anului nou . . . . .</i>	10
*	
<i>Încetarea din viață a Episcopului vicar Irineu Crăciunaș-Suceveanul . . . . .</i>	31
<i>În memoria Episcopului vicar Irineu Crăciunaș, la popasul său cel de pe urmă, de Arhiereul Eftimie Luca-Bîrlădeanul . . . . .</i>	41

VIAȚA BISERICESCĂ

<i>Întîlnirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian cu preoșimea din Capitală, în ziua de Anul nou . . . . .</i>	45
<i>Schimb de telegrame între Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și : Maiestatea Sa Haile Selassie I, împăratul Etiopiei ; Maiestatea Sa Regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii ; Maiestatea Sa Regele Baudouin al Belgiei . . . . .</i>	50
<i>Decernarea medaliei jubiliare «A XXV-a aniversare a proclamării Republicii» unor reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române . . . . .</i>	52
<i>Sărbătorirea zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române . . . . .</i>	55
<i>Alegerea, recunoașterea și instalarea Înalt Prea Sfințitului Teoctist ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei . . . . .</i>	59
<i>Sărbătorirea «Zilei hramului» la școlile teologice din București . . . . .</i>	87
<i>Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine : 1) Conferința Misionară Mondială «Mîntuirea astăzi» și a treia Adunare generală a Comisiei «Misiune și Evanghelizare» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Pr. Prof. Ion Bria) ; 2) Sesiunea «Comitetului celor cinci», însărcinat să studieze viitorul Institutului ecumenic de la Bossey — Elveția (Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal) . . . . .</i>	92
<i>Cronică . . . . .</i>	104
<i>Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare . . . . .</i>	105
<i>Din viața Bisericilor Ortodoxe surori . . . . .</i>	115

INSEMNĂRI DIN VIAȚA PATRIEI

<i>Mesajul de Anul nou al Președintelui Consiliului de Stat ; Bilanțul unei rodnice activități ; Vizitele Domnului Președinte al Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu, în Pakistan și Iran ; Tradiționala aniversare patriotică : Unirea Principatelor ; Sărbătorirea Domnului Nicolae Ceaușescu, pre-</i>	
--	--

<i>ședintele Consiliului de Stat, cu prilejul împlinirii a 55 de ani de viață și a 40 de ani de activitate în mișcarea muncitorească; 16 februarie 1933, un eveniment de mare amploare din istoria mișcării noastre muncitorești</i>	137
--	-----

ANIVERSĂRI — COMEMORĂRI

<i>O sută de ani de la moartea episcopului Dionisie Romano, de Pr. Gabriel Cora</i>	146
---	-----

ÎNDRUMĂRI PASTORALE

<i>Praznic de viață nouă. Spicuri din Pastoralele de Crăciun ale Ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, de Pr. Dumitru Soare</i>	153
<i>«La izvoarele apostolatului social», de Pr. Asist. Gabriel Popescu</i>	168
<i>Sfântul Grigorie de Nissa: Ce înseamnă să te numești și să te făgăduiești creștin, traducere de Pr. T. Bodoș</i>	178

DIN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

<i>Semnificația unor momente și acțiuni privind moaștele Sfântului Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava, de Arhiepiscop-vicar Eftimie Bîrlădeanu</i>	183
<i>Contribuția episcopului Melchisedec Ștefănescu în domeniul cîntării bisericești, de Diac. Doctorand I. Boștenaru</i>	190

DOCUMENTARE

<i>Ghid bibliografic, pe teme și probleme, din publicațiile revistelor bisericești patriarhale, de Pr. Alexandru-Armand Munteanu</i>	199
<i>Martyrion-ul de la Niculițel, de I. Barnea</i>	218
† Arhiepiscopul Atanasie Dincă	229

RECENZII

<i>Grigore Panțiru, Notația și ehurile muzicii bizantine, București, 1971, de Diac. Asist. Ioan Popescu</i>	231
<i>Revista revistelor mitropolitane, de P. V. I.</i>	235

PARTEA OFICIALĂ

<i>Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1973</i>	245
<i>Procesul verbal din 28 ianuarie 1973 al Colegiului Electoral Bisericesc asupra alegerii I. P. S. Teoctist ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei</i>	251

TELEGRAME OFICIALE

CU PRILEJUL CELEI DE A 25-A ANIVERSĂRI A REPUBLICII
ȘI A SĂRBĂTORIRII ANULUI NOU 1973

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Conducătorilor Republicii Socialiste România, Președintelui Departamentului Cultelor și Comitetului Național al Apărării Păcii din Republica Socialistă România, în numele Ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, următoarele telegrame, cu prilejul aniversării unui sfert de veac de la proclamarea Republicii și al sărbătoririi Anului nou 1973 :

*Domnului NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Consiliului de Stat
al Republicii Socialiste România*

Cu prilejul sărbătoririi celei de a 25-a aniversări a proclamării Republicii, adresăm Consiliului de Stat și Domniei Voastre personal cele mai alese felicitări, în numele Ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și al Nostru personal.

Evocînd cu înaltă cinstire munca neobosită ce s-a depus și jertfele pline de patriotism ce s-au făcut spre a se da Patriei noastre forma de conducere cea mai bună, care să-i asigure un loc de frunte în rîndul țărilor lumii și să dea poporului român puțința de a-și ridica neîncetat nivelul său de viață, stăpîniți de legitima mîndrie pentru realizările epocale din acești 25 de ani, Vă asigurăm că din locurile noastre de activitate ne vom uni și în viitor eforturile cu ale întregului popor și ale Conducătorilor săi, spre a munci cu și mai multă însuflețire pentru continua înflorire a Patriei noastre, Republica Socialistă România, pentru fericirea tuturor fiilor săi și pentru instaurarea păcii și înfrățirii între toate popoarele lumii.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La începutul Noului an — 1973 — Vă rugăm să primiți cele mai alese urări de sănătate, fericire personală și puteri continuu sporite, spre îndeplinirea cu mult succes a muncii de înaltă răspundere a conducerii Patriei noastre Republica Socialistă România și a poporului român.

La mulți ani !

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La aceste telegrame, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Mulțumesc pentru felicitările trimise cu prilejul Anului nou 1973.

Nicolae Ceaușescu

Președintele Consiliului de Stat
al Republicii Socialiste România

*

Domnului ION GHEORGHE MAURER
Președintele Consiliului de Miniștri
al Republicii Socialiste România

Cu prilejul sărbătoririi unui sfert de veac de la proclamarea Republicii, adresăm Consiliului de Miniștri și Domniei Voastre personal cele mai cordiale felicitări în numele Ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și al Nostru personal.

Însuflețiți de sentimente de profundă recunoștință și satisfacție pentru toate mărețele transformări ce s-au realizat în Republica noastră în cei 25 de ani de la întemeierea ei, Vă asigurăm că și în viitor ne vom strădui să muncim împreună cu întregul nostru popor și cu Conducătorii săi, pentru dezvoltarea multilaterală a Patriei noastre, Republica Socialistă România, pentru fericirea tuturor fiilor săi, pentru triumful păcii în lume și pentru cooperarea frățească între toate popoarele.

† **Justinian**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La întâmpinarea Noului an — 1973 — Vă rugăm să primiți cele mai călduroase urări de sănătate, fericire personală și putere de muncă, spre îndeplinirea cu succes a înaltelor sarcini în slujba Patriei noastre, Republica Socialistă România și a poporului român.

La mulți ani !

† **Justinian**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La aceste telegrame, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Mulțumesc pentru felicitările de Noul an.

Ion Gheorghe Maurer

Președintele Consiliului de Miniștri

*

Domnului EMIL BODNARAȘ,
Vicepreședinte al Consiliului de Stat
al Republicii Socialiste România

La întâmpinarea Noului an — 1973 — Vă rugăm să primiți călduroase urări de sănătate, fericire personală și putere de muncă, spre îndeplinirea cu mari succese a înaltelor atribuții în slujba Patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România, a cărei aniversare este sărbătorită cu bucurie unanimă, și în slujba vrednicului nostru popor.

La mulți ani !

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Deosebite mulțumiri pentru urarea de Anul nou.

Emil Bodnăraș

Vicepreședinte al Consiliului de Stat

*

Domnului Profesor DUMITRU DOGARU,
Președintele Departamentului Cultelor

Cu prilejul celei de a 25-a aniversări a Republicii noastre și la întâmpinarea Noului an — 1973 — cu bucurie adresăm Domniei Voastre personal și colaboratorilor din Conducerea Departamentului Cultelor călduroase felicitări din partea Ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și a Noastră personal.

Exprimându-ne marea satisfacție pentru epocalele transformări pe care poporul român și înțelepții săi conducători le-au realizat în acești 25 de ani, dorim să Vă asigurăm că ne vom strădui și în viitor să dezvoltăm cooperarea frățească cu toate Cultele religioase din țara noastră și cu toți împreună, alături de întregul nostru popor și de conducătorii săi, să muncim din toate puterile pentru înflorirea Patriei noastre comune, Republica Socialistă România, pentru fericirea tuturor fiilor săi și pentru întronarea păcii în lumea întreagă.

Iar la începutul Noului an, Vă urăm din toată inima sănătate, fericire personală și continue succese în activitatea ce desfășurați.

La mulți ani !

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Pentru felicitările adresate cu prilejul celei de a 25-a aniversări a proclamării Republicii și a Noului an 1973, Vă mulțumesc și Vă rog

să primiți aceleași urări de sănătate, fericire și de succes în activitatea pe care o desfășurați în fruntea Bisericii Ortodoxe Române.

Totodată îmi exprim satisfacția pentru asigurarea pe care o faceți, de sprijinire a acțiunilor menite să ducă la continua înflorire a Patriei noastre și întronarea păcii în lume.

Dumitru Dogaru

Președintele Departamentului Cultelor

*
Comitetului Național pentru apărarea Păcii
din Republica Socialistă România

Cu prilejul celei de a 25-a aniversări a proclamării Republicii și în pragul Noului an — 1973 — Vă adresăm călduroase felicitări, în numele Ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și al Nostru personal.

Vă dorim sănătate, fericire și rodnică activitate în îndeplinirea nobilei misiuni de a dezvolta dorința de bună înțelegere și înfrățire în mijlocul poporului român și de a contribui la acțiunea pentru biruința păcii în lumea întreagă.

La mulți ani !

† **Justinian**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Cu prilejul celei de a 25-a aniversări a Republicii și Anului nou, Vă urăm la mulți ani și noi succese în activitatea pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră, pentru apărarea păcii.

Comitetul Național pentru Apărarea Păcii

*
De asemenea, cu prilejul aniversării unui sfert de veac de la proclamarea Republicii și al sărbătorii Anului nou 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a făcut schimb de felicitări cu Domnii : Ștefan Voitec, președintele Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România și Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor.

CU PRILEJUL CELEI DE-A 55-A ANIVERSĂRI
A ZILEI DE NAȘTERE A DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT AL R. S. ROMÂNIA

În ziua de 26 ianuarie 1973, când Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Dl. Nicolae Ceaușescu, a împlinit vârsta de 55 de ani, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a trimis următoarea telegramă :

*Domnului NICOLAE CEAUȘESCU
Președintele Consiliului de Stat
al Republicii Socialiste România*

Cu prilejul celei de a 55-a aniversări a zilei Dumneavoastră de naștere, cu sentimente de aleasă prețuire și sincer atașament Vă urăm ani mulți de viață, sănătate, vigoare și fericire personală, spre a Vă continua cu deplin succes munca de înaltă răspundere a conducerii Patriei noastre, Republica Socialistă România, și a poporului român.

† Justinian

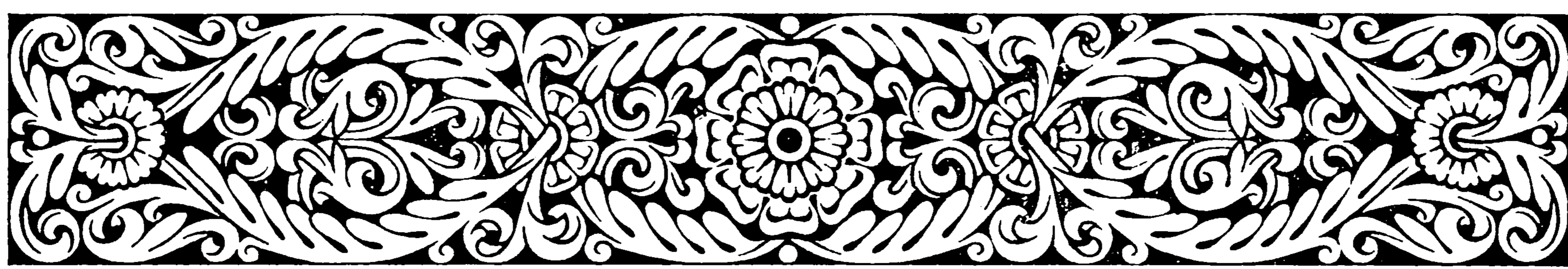
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Vă mulțumesc pentru felicitările adresate.

Nicolae Ceaușescu
Președintele Consiliului de Stat
al Republicii Socialiste România

• PĂSTORĂLE-SCRISORI IRENICE •

SCRISORI IRENICE, TELEGRAME ȘI SCRISORI DE FELICITARE PRIMATE DE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN, CU PRILEJUL CRĂCIUNULUI ȘI ANULUI NOU

Cu prilejul sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului 1972 și ale Anului nou 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarele scrisori irenice, telegrame și scrisori de felicitare :

*

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale DIMITRIOS, Arhiepiscop al Constantinopolului și Patriarh ecumenic :

Prea Fericite și Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale a României, frate mult iubit și prea dorit în Hristos Dumnezeu și împreună-slujitor al Smereniei noastre, D. D. Justinian, îmbrățișându-Vă frățeste în Domnul, cu multă bucurie Vă întâmpinăm.

Am primit, cu multă dragoste, scrisoarea pe care ne-ați trimis-o cu bunăvoință, cu prilejul sfintelor și de lume înveselitoarelor sărbători ale Nașterii în trup și ale Arătării Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos și cu adâncă mulțumire am primit sărutarea frățescă prea cinstită pe care mult iubita și prea dorita Voastră Prea Fericire ne-ați trimis-o odată cu ea.

Grăbindu-ne deci să Vă înapoiem sărutarea frățescă de dragoste și de cinstire, cu multă bucurie întâmpinăm în zilele acestea pe mult dorita Voastră Prea Fericire, urîndu-Vă ca Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Cel ce s-a născut în trup la Betleem, să reverse din abundență totdeauna și în toate harul Său asupra Prea Fericirii Voastre, asupra Prea Sfințitei Biserici în fruntea căreia Vă găsiți și asupra binecredincioșilor ei și să Vă dăruiască anul nou, care se arată la orizont, plin de toată bună-tatea și binecuvîntarea lui Dumnezeu, mîntuitor, pașnic și liniștit, pentru Voi și pentru toți.

Cu aceste urări, îmbrățișînd din nou pe Prea Fericirea Voastră în Hristos cel ce s-a născut și sărutîndu-Vă cu sărutare sfîntă, rămînem cu dragoste frățească și cu deosebită prețuire, al Prea Venerabilei Voastre Prea Fericiri iubitor frate, în Hristos,

† **Dimitrios**
al Constantinopolului

*

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale NICOLAE al VI-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi :

Cu harul dumnezeiesc, ne-am învrednicit iarăși a sărbători marea taină a credinței noastre, cea mai presus de fire și sublimă, care covîrșește toată mintea. Căci Dumnezeu, cel fără de început și necuprins de minte în ce privește firea, s-a arătat în trup. «Și Cuvîntul trup s-a făcut și s-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr» (Ioan I, 14). Cu acest prilej îngerii cîntă, oamenii se bucură și toate se umplu de veselie : «O, adîncul bogăției și înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu ! Cît de necercetate sînt judecățile Lui și de nepătrunse căile Lui» (Rom. XI, 33). «Dumnezeu s-a arătat în trup și s-a deșertat pe Sine, luînd chip de rob».

Pe bună dreptate deci Biserica cheamă la bucurie și la sărbătorire pe fiii ei, strigînd : «Hristos se naște, slăviți-L ; Hristos din ceruri, întîmpinați-L ; Hristos pe pămînt, înălțați-vă ; cîntați Domnului tot pămîntul».

La această bucurie comună și veselie participînd și Noi, cei miluiți de Dumnezeu și dorind a Vă face părtași și pe Voi, conformîndu-ne vechiului obicei, venim pe calea gîndului, prin această scrisoare, cu sufletul plin de bucurie, să vizităm pe Venerabila Voastră Prea Fericire și, dîndu-Vă sărutarea sfîntă și frățească, să ne bucurăm laolaltă «că s-a născut nouă Mîntuitor, care este Hristos Domnul, în cetatea lui David». Aducîndu-Vă urări fierbinți, ne rugăm Celui ce are în stăpînirea Lui vremurile și anii, să Vă dăruiască noul și mîntuitorul An care bate la poartă, plin de binecuvîntări cerești, învrednicindu-Vă cu sănătate și bucurie duhovnicească să sărbătoriți ani cît mai îndelungați iconomia Lui cea în trup și arătarea cea dumnezeiască între oameni a Fiului celui Unul Născut al lui Dumnezeu, căruia se cuvine slavă și cinste și închinăciune în vecii vecilor.

Rugîndu-Vă totodată frățește să transmiteți salutările noastre sărbătorești și urările noastre și tuturor fraților noștri celor iubiți care alcătuiesc Sfîntul Sinod din jurul Vostru, Vă rugăm să insistați în rugăciunile Voastre fierbinți către Dumnezeu pentru sănătatea Noastră. Îmbrățișîndu-Vă iarăși cu sărutare în Hristos cel ce s-a născut, rămînem al Prea Fericirii Voastre frate prea iubitor și totdeauna devotat.

† **Nicolae**
al Alexandriei

*

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale ILIE al IV-lea, Patriarhul Bisericii Apostolice a Antiohiei și al întregului Orient :

Prea Fericirea Voastră,

Frate prea iubit și împreună-slujitor al tainelor dumnezeiești,

Sfânta întrupare a lui Hristos răsare din nou. Strălucirea Sa umple pe credincioși de harul lui Dumnezeu-Părintele Ceresc și aceia «care erau întru întuneric și în umbra morții» cântă cu îngerii și cu păstorii taina iubirii și smereniei divine.

Acest har al Milostivului Dumnezeu pentru mîntuirea chipului Său este minunea minunilor, căci dumnezeiescul și omenescul se întîlnesc, împlinind planul mîntuitor al Celui Prea Înalt. Dumnezeiescul locuiește în trup omenesc, care se sfințește și devine pîntecele unei sfinte nașteri, pentru o altă naștere divină și universală, pentru o înfiere. Și astfel prin această întrupare a Cuvîntului lui Dumnezeu («Cuvîntul s-a făcut trup și s-a sălășluit întru noi», după Sfîntul Ioan Teologul), punctul de plecare al unei noi creații și a unei plinătăți a lui Dumnezeu s-a și realizat.

Referindu-ne la această minune dumnezeiască, noi credem, frate prea iubit în Hristos, că arătarea luminii Cuvîntului întrupat nu constituie numai o sfîntă amintire, ci un adevăr dumnezeiesc, care continuă să se întrupeze prin Trupul și Sîngele împărtășite nouă. De aici înțelegem răspunderea față de noi înșine, de om și de lume în general. Într-adevăr, această răspundere este mare și sfîntă. Sfințirea sufletelor noastre și strălucirea Cuvîntului dumnezeiesc care locuiește în noi pot să facă să renască lumea, să însuflețească trupurile noastre ruinate de păcate și să ne așeze pe calea arătată de dumnezeiescul Învățător.

Punîndu-ne aceste probleme, cu prilejul arătării luminii lui Iisus Hristos Mîntuitorul nostru, îmbrățișăm pe Prea Fericirea Voastră în dragostea Pruncului născut, ne rugăm pentru sănătatea și prosperitatea Voastră și pentru înflorirea Sfintei Voastre Biserici și rămînem al Prea Fericirii Voastre frate și împreună-slujitor în Domnul,

† Ilie al IV-lea

Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient

•

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale BENEDICT, Patriarh al Ierusalimului și al întregii Palestine :

Prea Fericitului Patriarh al Bisericii Ortodoxe a României, Locțiitor al Cezareei Capadociei, Mitropolit al Uugrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor, D. D. Justinian, fratelui iubit în Hristos și împreună-slujitorului Smereniei noastre, sărutare sfîntă în Iisus Hristos, Cel ce s-a întrupat mai presus de fire.

Taina cea mare, hotărîită de Tatăl mai înainte de veci și de mai înainte vestită de profeți, s-a arătat în timpurile din urmă ; Dumnezeu se naște în trup și Cel necreat, de bună voie se creează. Cel ce este mai presus de timp, ia ființă în timp și cel ce este mai înainte de veci,

Împăratul veacurilor se dă ca un copil și ca un fiu, iar noul Israel cântă cântare nouă și înalță imne cerești, bucurându-se și veselindu-se în chip luminat, cu prilejul sărbătorilor din Betleemul Iudeii, adunându-se prin harul Duhului, de la Răsărit și de la Apus, de la miazănoapte și de la miazăzi.

Deci, de bucuria și de veselia aceasta avînd și noi inima și sufletul covîrșit, vom pomeni cu multă dragoste venerabilul nume al respectabilei Voastre Prea Fericiri, la sfînta liturghie pe care o vom săvîrși chiar în Peștera cea sfîntă și vom cere din inimă de la Stăpînul și Mîntuitorul nostru Hristos sănătate și bunăstare trupească și sufletească pentru Prea Fericirea Voastră, înaintare în lucrarea Evangheliei și propășire în societatea cea bineplăcută lui Dumnezeu, ca o garanție a adevăratei mîntuiri de sus pentru binecredinciosul popor cel încredințat de sus Vouă.

Cu prilejul acestei sărbători dumnezeiești, salutîndu-Vă din toată inima și din tot sufletul prin scrisoarea noastră de față, Vă urăm ca să petreceți cu sănătate, pace și bucurie sărbătorile care sosesc, împreună cu turma Voastră cea binecredincioasă și ca Anul nou ce se apropie să-l petreceți cu voie bună și să sărbătoriți și mai departe, ani îndelungați, cu bucurie amintirea sfîntă a icoanei celei mai presus de fire și a mîntuirii noastre, spre folosul Prea Sfintei Biserici și spre sporirea laudei nemăsuratei iubiri de oameni a Marelui nostru Dumnezeu.

Îmbrățișîndu-Vă iarăși cu sărutare sfîntă și cerînd de la Mîntuitorul Hristos ca anii Voștri să fie cît mai îndelungați, plini de sănătate și de bucurie, rămînem al Venerabilei și mult doritei Voastre Prea Fericiri, iubitor-frate în Hristos, cu totul devotat.

† **Benedict**
al Ierusalimului

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale PIMEN, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia :

Prea Fericirea Voastră,

Iubite întru Domnul Prea Fericite Părinte,

Primiți frățeasca Noastră salutare de ziua Nașterii Domnului și felicitare cu prilejul măreței și îmbucurătoarei solemnități creștine, ca pe o bună vestire a păcii și ca pe o sinceră și frățească dragoste întru Hristos Iisus — Unul Domn și Mîntuitor al nostru. În zilele preaslăvitei Nașteri a lui Hristos, trimitem iubitei Voastre Prea Fericiri întru Domnul și întregii Voastre turme de Dumnezeu păzită, salutînd plin de bucurie :
«Hristos se naște !»

Dumnezeiescul Prunc Hristos să Vă dăruiască Preaiubitei Voastre Prea Fericiri luminoasa bucurie a venirii Sale, care ne-a deschis calea spre mîntuire și spre viața veșnică. Anul ce vine să fie plin de pace, de dragoste frățească și de bunăstare pentru toate popoarele.

Ne aducem aminte cu o profundă mulțumire de cordiala primire pe care Prea Fericirea Voastră ne-ați arătat-o în zilele călătoriei noastre în Sfânta Voastră Biserică.

Al Prea Fericirii Voastre, cu frățească dragoste întru Hristos, devotat întru Domnul,

† P i m e n

Patriarhul Moscovei și a toată Rusia

*

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale DAVID, Patriarhul-Catolicos al Gruziei :

Prea Fericirea Voastră,

Iubite întru Domnul Prea Fericite Părinte,

Vă urez și Vă felicit din toată inima cu prilejul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos care ne-a adus înnoirea, nemurirea și viața veșnică.

Sărbătoarea Nașterii Domnului Hristos este sărbătoarea păcii, iubirii, frăției și unirii, «ca toți să fie una». Pășind, cu voia lui Dumnezeu, la slujirea vechei Biserici din Gruzia, ca Întâistător, ducem cu noi această pace și dragoste în unitatea și în întărirea legăturilor cu alte Biserici surori.

Totodată, Biserica din Gruzia, împreună cu fiii ei, nu pot sta departe de evenimentele care se petrec în lume. Grelele încercări ale popoarelor Vietnamului, ca și agresiunea israelită împotriva statelor arabe, ne îndeamnă să ne înmulțim rugăciunile, să statornicim pacea și să rezolvăm problemele discutabile, pe căi pașnice.

Această sărbătoare — Sărbătoarea Nașterii Domnului Hristos să fie pentru toți fiii Bisericii lui Hristos, pentru toate popoarele ce năzuiesc spre pace, o sărbătoare plină de har și de pace.

Rămânând cu același profund respect și cu o dragoste sporită față de Prea Fericirea Voastră și aducându-Vă urarea de Nașterea Domnului, îmi împlinesc rugăciunea cu dorința de a Vă dărui Domnul cel milostiv, sănătate și zile îndelungate în noul An.

Al Prea Fericirii Voastre devotat întru Hristos,

† D a v i d

Patriarh-Catolicos a toată Gruzia

*

Scrisoarea irenică a Prea Fericitului GHERMAN, Patriarhul Serbiei :

Prea Fericite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei, Locțiitor al Cezareei Capadociei și Patriarh al României, dorit și iubit frate întru Hristos și împreună slujitor cu smerenia Noastră, D. D. Justinian, îmbrățișându-Vă frățeste în Domnul, Vă felicităm din toată inima.

Pregătindu-ne și în acest an pentru mult așteptata și proslăvita sărbătoare a Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos după trup, cu frățească dragoste Vă trimitem cele mai cordiale felicitări și cele mai alese doriri de bine, atât Prea Fericirii Voastre cât și Prea Sfințiților Arhierei, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române surori, cu tradiționala felicitare : «*Hristos se naște !*»

Simțind bucuria duhovnicească pe care ne-o aduce sărbătoarea Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, Noi, împreună cu clerul și cu credincioșii noștri, ne unim în rugăciunea corului îngeresc din Betleem pentru pacea și bunăvoirea între popoarele lumii și pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu Biserici.

Ne rugăm, de asemenea, ca Anul nou 1973 ce vine să fie întru toate cu bună sporire și binecuvîntarea lui Dumnezeu să fie cu Voi și cu Sfînta Voastră Biserică, să se umple din belșug de ajutorul harului de sus, întru săvîrșirea lucrurilor lui Dumnezeu.

Vă felicităm încă o dată, încredințîndu-ne sfintelor Voastre rugăciuni și rămînem de-a pururi devotat frate și împreună-slujitor întru Hristos Mîntuitorul,

† **Gherman**
Patriarhul Serbiei

*

Scrisoarea irenică a Prea Fericitului MAXIM, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare :

Prea Fericirea Voastră,

Prea Fericite Întîistătător, frate preaiubit în Hristos și împreună-slujitor,

Iată aproape două mii de ani de cînd orice inimă creștină se reculege în rugăciune și prăznuiește luminoasa sărbătoare a Nașterii lui Hristos ca pe era nouă a existenței umane, căci prin Nașterea Mîntuitorului «lucrurile vechi au trecut, toate s-au făcut noi» (II Cor. V, 17) și «lumina a răsărit» (Matei IV, 16). Minunata noapte a Crăciunului devine începutul mîntuirii oamenilor. Îngerii se bucurau și cîntau laude lui Dumnezeu, sus în ceruri. Păstorii erau plini de bucurie, căci văzuseră pe Pruncul dumnezeiesc în iesle ; ei se închinară înaintea Lui. Nenumărate mulțimi în mare bucurie, credincioși de-a lungul veacurilor, împreună cu oștile cerești preamăresc pe Părintele cel veșnic, pe Domnul Păcii (Isaia IX, 5).

La fel și astăzi, plini de bucurie însuflețită și de mîngîiere fierbinte, mii de credincioși rămîn în așteptarea Nașterii luminoase a lui Hristos, spre a aduce mulțumiri Aceluia care s-a născut din Prea Sfînta Fecioară și spre a-I oferi împreună cu magii de la Răsărit nu aur, tămîie și smirna, ci dragostea lor nesfîrșită, credința lor sinceră în El, Fiul cel veșnic al lui Dumnezeu, Mîntuitorul neamului omenesc.

Cu toate acestea, steaua de la Betleem nu va străluci pentru toți cu aceeași lumină. Rațiunea și binele nu au biruit încă în raporturile omenești și din cauza aceasta nebunia războiului întunecă frumusețea ceru-

lui în unele părți ale pământului. Amenințări de conflicte distrugătoare mai planează încă asupra omenirii. Iată de ce Noi rugăm pe Domnul păcii să dăruiască lumii pacea și dreptatea la care atâtea ființe omenești cu inima curată aspiră și se luptă să le obțină. Prin dragoste față de oameni «să căutăm cele ale păcii și cele ale zidirii unuia de către altul» (Romani XIV, 19).

Felicitându-Vă cu prilejul sfintelor sărbători ale Nașterii lui Hristos, și Anului nou — 1973 — Vă adresăm urările noastre cele mai bune, dorindu-Vă să Vă fie spre folos pentru Voi înșivă și pentru lucrarea închinată binelui Sfintei Voastre Biserici. Să fie un an cu pace, fericit și îmbelșugat pentru toți oamenii, ca să putem toți trăi în bucurie desăvârșită și să fim binecuvântați de dreapta mîngîietoare a Părintelui nostru ceresc.

Recomandîndu-ne sfintelor Voastre rugăciuni de Întîistătător, rămînem al Preaiubitei Voastre Prea Fericiri, în rugăciune, preadevotatul în Pruncul dumnezeiesc, născut din Prea Sfînta Fecioară, frate și împreună-slujitor,

† M a x i m
Patriarhul Bulgariei

*

*Scrisoarea irenică a Prea Fericitului IERONIM, Arhiepiscop al Ate-
nei și Primat al Bisericii Ortodoxe a Greciei :*

Prea Fericite Patriarh al României, Locțiitor al Cezareei Capodociei, Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor, frate iubit în Hristos Dumnezeu și împreună-slujitor, D. D. Justinian, îmbrățișîndu-Vă cu multă dragoste în Domnul, cu bucurie Vă întîmpinăm.

Cel născut mai înainte de luceafăr din Tatăl, fără de mamă, s-a întrupat pe pământ, pentru multa Sa dragoste de oameni, din Prea curata și mult lăudata Născătoare de Dumnezeu, iar firea toată cu un singur glas Il laudă, împreună cu îngerii și slăvindu-L strigă : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire !»

Același lucru ne străduim și noi să-l facem, participînd la această sfîntă unitate, care este între Tatăl și Cuvîntul Său, între îngeri și între toți laolaltă. Căci atunci va fi slăvit Tatăl în Fiul cînd și noi vom avea pace întru El.

Deci înălțînd laudă și mulțămită Mîntuitorului a toate, cu ocazia negrăitei Sale întrupări, să-L înconjurăm cu toții și să ne dăruim Lui cu toții, rugîndu-ne cu stăruință unii pentru alții. Să nu încetăm a face aceasta ; căci sîntem un singur trup într-un singur Domn și slujim lui Hristos, pentru ca să avem plata făcătorilor de pace și a iubitorilor de frați, după făgăduința Lui. Iar cu prilejul acestei sfinte și mari sărbători a Nașterii după trup a Mîntuitorului nostru Hristos și a răsăritului noului An, salutîndu-Vă cu multă dragoste în Domnul, ne rugăm Lui stăruitor să dăruiască tuturor bogatelor Sale milostiviri și să reverse asupra Venerabilei Voastre Prea Fericiri și asupra Prea Sfințiților Ie-

rarhi din jurul Vostru, asupra cucernicului cler și asupra întregului Vostru popor binecredincios, bunăvoința, pacea și armonia Sa.

Slavă lui Dumnezeu celui ce s-a arătat pe pământ și lumea o a luminat.

Cu dragoste frățască îmbrățișându-Vă cu tot dorul, rămînem al Venerabilei Voastre Prea Fericiri iubitor frate în Hristos, cu totul devotat,

† Ieronim
al Atenei

*

Scrisoarea irenică a Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop MAKARIOS al Ciprului :

Prea Fericite Patriarh al României, Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor, frate preaiubit și mult dorit al nostru și împreună-slujitor, D. D. Justinian, îmbrățișându-Vă frățeste în Domnul, cu multă bucurie Vă întâmpinăm.

Taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută se descoperă astăzi în Botleemul Iudeei. Fiul cel mai înainte de veacuri născut al lui Dumnezeu-Tatăl se naște în timp pe pământ. Dumnezeu fiind de aceeași ființă și de aceeași cinste cu Tatăl, ia asupra Sa natura omenească, pentru ca să renască pe om și să reînnoiască lumea. Cu prilejul acestui eveniment, cerul și pământul împreună bucurîndu-se, cîntă : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire».

Învrednicindu-ne iarăși să sărbătorim amintirea acestei taine mai presus de fire și mai presus de minte, venim cu dragoste prisositoare să întâmpinăm frățeste pe Venerabila Voastră Prea Fericire, exprimîndu-Vă simțămintele noastre sincere și trimițîndu-Vă felicitările noastre sărbătorești și ne rugăm din tot sufletul și din toată inima Mîntuitorului și Răscumpărătorului nostru să Vă învrednicească ani îndelungași să sărbătoriți cu sănătate și bucurie marea și mîntuitoarea sărbătoare a dumnezeieștii Întrupări și să Vă întărească în slujirea Voastră înaltă pentru Biserică, încununînd cu reușită strădaniile Voastre sfinte pentru binecredincioșii creștini de sub păstorirea Voastră.

Urînd mult doratei Voastre Prea Fericiri să întâmpinați cu bucurie și cu voie bună și să petreceți cu bine noul an al harului ce se apropie, Vă rugăm să transmiteți salutările noastre sărbătorești și urările noastre Venerabililor Ierarhi și iubiți frați care alcătuiesc Sfîntul Sinod din jurul Vostru.

Îmbrățișându-Vă iarăși în Hristos Cel ce s-a născut, rămînem al Venerabilei Voastre Prea Fericiri, iubitor frate în Hristos.

† Makarios
Arhiepiscop al Ciprului

*

Scrisoarea irenică a Înalt Prea Sfințitului VASILE, Mitropolitul Varșoviei și al întregii Polonii :

Prea Fericirea Voastră,

Prea Fericite Părinte,

Vă salut din inimă, cu prilejul Nașterii Domnului Hristos.

Din nou a sosit peste tot pământul vremea plină de har, când Biserica lui Hristos aduce aminte tuturor celor născuți pe pământ că, pentru mântuirea lor, a apărut în timp Dumnezeu-Omul Iisus Hristos. Și noi, asemenea păstorilor din Betleem, cu auzul și cu privirea duhovnicească contemplăm «mulțimea de oaste cerească» laudând pe Dumnezeu și auzim tainica ei cântare : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 14).

S-ar părea că toate acestea s-au petrecut ieri, dar iată că sînt aproape două mii de ani de cînd această cântare, adusă de îngeri din cer și cîntată pe pământ, este continuată de oameni în toate limbile, în toată lumea. Credem că ea nu va înceta niciodată, căci această cântare îngerească, cerească pătrunde în suflet și înnoiește printr-o dulceață plină de har inima credinciosului. Ea este roua cerească ce dă viață firii omenesti și-i aduce pacea lui Hristos.

Prăznuind Nașterea Domnului Hristos, nutrim credința profundă că slava lui Dumnezeu se va înălța întotdeauna de la cei ce-L iubesc și pacea Lui va fi primită de cei care au bunăvoire.

Domnul să dăruiască pacea Sa Prea Fericirii Voastre, turmei Voastre sfinte, Patriei Voastre și întregului pământ, pentru ca «întru toată temerea de Dumnezeu și bună cuviință» (I Tim. II, 2) să se slăvească numele lui Dumnezeu.

Anul nou ce vine să fie plin de bucurie și cu bună sporire. Oamenii chinuți de ororile războiului să iasă la libertate ; pentru toți locuitorii pământului să fie «un an de milostivire al Domnului» (Isaia LXI, 1—2). Să împărățească pacea, dragostea și bucuria întru Hristos în toată lumea.

Al Prea Fericirii Voastre iubitor frate întru Hristos și smerit împreună-slujitor,

† **V a s i l e**

Mitropolitul Varșoviei și a toată Polonia

*

Scrisoarea irenică a Înalt Prea Sfințitului DOROTEI, Mitropolitul de Praga și a toată Cehoslovacia :

Prea Fericirea Voastră,

Mult cinstite Prea Fericite Părinte,

În această zi de sărbătoare plină de bucurie, cu adîncă smerenie și credință ne plecăm în fața peșterii din Betleem, în care s-a săvîrșit taina venirii pe pământ a Mîntuitorului lumii.

Domnul intră în lume printr-o uimitoare sărăcie și smerenie. Oamenii dedați păcatului nu l-au dat adăpost sub acoperișul lor și Dom-

mul a preferat să ia mai bine chipul sărăciei decît să intre în sălașurile păcătoșilor. Peștera era sărăcăcioasă și vrednică de dispreț în concepția noastră, dar în același timp ea era curată de întinăciunea pacatului. De aceea ea a fost înconjurată de corurile îngerești, care cântau imnul păcii : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...». Prin căderea în păcat, omenirea a pierdut bunăvoința lui Dumnezeu ; Domnul a întoarce acest dar prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, iar prin aceasta îl cheamă pe om spre viața veșnică (I Cor. II, 9). Astfel în chip nevăzut pentru ochiul trupesc a început o viață nouă pe pămînt, care cheamă omenirea să pășească pe calea păcii, dreptății, frăției și înțelegerii reciproce.

Unindu-mă în dragoste cu Prea Fericirea Voastră vrednică de cinste, îndrăznesc să Vă salut din inimă și să Vă felicit din tot sufletul pe Prea Fericirea Voastră, pe Ierarhii și pe turma Voastră iubitoare de Dumnezeu, cu prilejul sărbătorii pline de har a Nașterii Domnului Iisus și de Anul nou 1973. În rugăciunile mele cer de la Dumnezeu multă sănătate, mulți ani, ajutor neîmpușinat de la Cel de sus în multele ostenele ostenele întru slava lui Dumnezeu și spre binele sfintei Ortodoxii.

Corînd rugăciuni plăcute lui Dumnezeu de la Prea Fericirea Voastră pentru Biserica noastră, rămîn în întreaga dragoste frățească și în profundă stimă pentru Voi,

- † **D o r o t e i**

Mitropolit de Praga și a toată Cehoslovacia

Scrisoarea irenică a Înalt Prea Sfințitului PAAVALI, Arhiepiscopul Pragii și a toată Finlanda :

Prea Fericirea Voastră,

Cu prilejul sărbătorii pline de bucurie a Nașterii Domnului și Mîntuitorului nostru, trimit Prea Fericirii Voastre urările mele de Crăciun, însoțite de o fotografie. Această fotografie Vă vorbește despre liturghia pe care am avut ocazia s-o slujesc cu preoți ortodocși în Catacomba Pragii. A fost prima slujbă în limba finlandeză, săvîrșită în acest loc sfînt, unde creștinii din timpul martirilor se adunau pentru Sfînta Împărtășanie. O frescă pe peretele acestei catacombe este considerată a fi cea mai veche, printre cele care înfățișează Sfînta Împărtășanie a părinților creștini și datează de la începutul secolului al II-lea. Alături de catacombă era casa Priscilei și a Acvilei, care era locul de adunare al părinților creștini la Roma, cărora Sfîntul Apostol Pavel le trimite salutarea sa în Epistola către Rîmani.

Acum, cînd intrăm în noul An, să ne rugăm ca acesta să fie un an al harului Domnului, în care toți creștinii să se străduiască în dragoste sinceră și în smerenie, pentru desăvîrșita unitate pe care creștinii o aveau în vremea Apostolilor.

Doresc ca Domnul să Vă țină pe Prea Fericirea Voastră sănătos și să binecuvînteze lucrarea Voastră cu bogate împliniri spre slava lui Dumnezeu.

Cerînd sprijinul rugăciunilor Voastre, rămîn al Prea Fericirii Voastre smerit frate în Hristos,

† **Paavali**

Arhiepiscopul Careliei și a toată Finlanda

*

Scrisoarea irenică a Înalt Prea Sfințitului GRIGORIE, Arhiepiscopul Sinaiului și Raitului :

Prea Fericite Părinte,

Ajungînd venerabilele zile ale prea sfintelor amintiri ale credinței noastre în legătură cu Întruparea cea de lume mîntuitoare a Domnului, prin care Cuvîntul cel negrăit și cu neputință de descris al Tatălui, părăsind sînurile Părintelui Său, ia chip de rob, ca să elibereze omenirea cea căzută în păcat, care-și mergea drumul său în noapte întunecată și care rătăcea pe cărări dificile și prăpăstioase și ca să-i răsară ei lumina cunoștinței cea mîntuitoare, care luminează și sfințește pe tot omul ce vine în lume, inima noastră este plină de o bucurie supralumească și înaltă imnuri de laudă și de slavă lui Dumnezeu, Celui dintru înălțime.

Dorind cu înflăcărare să facem părtași acestei bucurii și pe Prea Fericirea Voastră, împreună cu ceata Prea Sfințiților Arhieriei ai Bisericii Ortodoxe Române, Vă adresăm imnul îngeresc, plin de bucurie și de veselie : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire», îmbrățișînd frățeste pe Prea Fericirea Voastră cu sărutare sfîntă.

Cu astfel de gînduri și de simțiri, venind întru întîmpinarea Venerabilei Voastre Prea Fericiri și unindu-ne în chip sărbătorec cu Prea Fericirea Voastră în rugăciunea pentru pacea întregii lumi și bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu Biserici, Vă salutăm în Hristos, Cel ce s-a întrupat, Fiul lui Dumnezeu, dătătorul tuturor bunătăților, pentru noul An al bunătății Lui, urînd atît Prea Fericirii Voastre cît și fiilor duhovnicești ai Patriarhiei Ortodoxe Române, a cărei moștenire sfîntă o împodobiți cu strălucire, toate bunătățile.

Cu acestea, îmbrățișîndu-Vă din nou frățeste, Vă sărutăm ca niște fii dreapta Prea Fericirii Voastre și cerîndu-Vă rugăciunile Voastre cele de Dumnezeu bine primite, rămînem al Prea Fericirii Voastre umil frate în Hristos, pururea devotat,

† **Grigorie II**
al Sinaiului

*

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale VASKEN I, Patriarhul Suprem și Catolicosul tuturor armenilor :

Prea Fericirea Voastră,

În această clipă plină de taină, când din înălțimile nădejdiei creștine coboară vestea cea bună a Nașterii Mîntuitorului sufletelor noastre, ne întoarcem privirea, cu inima plină de dragoste frățească, spre Sfînta Voastră Biserică istorică și spre Sanctitatea Voastră, cu urările Noastre călduroase, pentru ca Providența divină să Vă susțină totdeauna pe drumul sfîntului Vostru apostolat, pentru împlinirea voii Sale în viața oamenilor.

Rugăm, în comuniune frățească cu Prea Fericirea Voastră, ca duhul păcii Domnului nostru să lumineze lumea întreagă, ca oamenii și popoarele să se cunoască și să se înțeleagă ca niște frați sub această lumină și ca ei să lucreze împreună, în mod solidar, ca fii ai aceluiași Părinte ceresc.

Pacea să fie cu cei de aproape și cu cei de departe, pacea să fie cu toți!

În această nădejde, Vă asigurăm din nou, Prea Fericirea Voastră, de sentimentele Noastre de frățească dragoste în Domnul.

† V a s k e n I

Patriarhul-suprem și Catolicos al tuturor armenilor

*

Scrisoarea Prea Fericitului ABUNA THEOPHILOS, Patriarhul Etiopiei:

Preaiubitului nostru frate în Hristos,

Dorim să exprimăm Sanctității Voastre, și prin Voi clerului și credincioșilor Bisericii Voastre, felicitările noastre frățești cele mai calde, în numele Sfintei și Preaslăvitei Treimi, Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, cu prilejul sărbătorilor Crăciunului.

Rugăm pe Cel Atotputernic ca anul 1973 să fie anul păcii, bucuriei, belșugului, încetării conflictelor și al sporirii dragostei reciproce între toate popoarele lumii.

Cerem Prea Fericirii Voastre să Vă uniți cu Noi în rugăciuni, pentru ca bucuria și pacea Crăciunului să fie realizate în viața tuturor națiunilor lumii.

Cu multă dragoste în Hristos,

† Abuna Theophilos

Patriarhul Etiopiei

*

Telegrama Sanctității Sale ȘENUDA al III-lea, Papă și Patriarh al Marelui Copte din Egipt:

Cu prilejul Nașterii Domnului nostru, trimitem Prea Fericirii Voastre, odată cu sincere felicitări, urările Noastre cele mai bune, de sănă-

tate și putere, ca să duceți la bun sfârșit sfânta Voastră misiune, pentru slava numelui Său.

† **Șenuda al III-lea**

Papă și Patriarh al Bisericii Copte din Egipt

*

Scrisoarea Sanctității Sale Papa PAUL al VI-lea :

Prea Fericirea Voastră,

Cu adâncă bucurie am primit urările Prea Fericirii Voastre și asigurarea rugăciunilor Voastre. Aceste urări ne-au amintit legăturile puternice de comuniune care unesc Bisericele noastre. Vă mulțumim din toată inima.

Hristos, a cărui naștere o sărbătorim, este Emanuel, Dumnezeu cu noi (Matei I, 23). Numele Său este Iisus, Unicul Mîntuitor, Fiul Celui Prea Înalt care va domni în veci (cf. Luca I, 32, 33). După ce a restabilit pacea și a împăcat în El și prin El tot ceea ce există (cf. Coloseni I, 20), pentru a proclama împreună aceste adevăruri care constituie inima credinței noastre, la acest început de an, înălțăm rugăciunile noastre către Domnul, cerîndu-I să ne ajute să facem noi progrese spre unitate.

Cu aceste sentimente de credință, de pace, de rugăciune și de nădejde, adresăm Prea Fericirii Voastre urările Noastre cele mai bune pentru anul care începe : ca Domnul să dăruiască din belșug Vouă, clerului și credincioșilor Voștri harul și binecuvîntarea Sa.

Asigurăm pe Prea Fericirea Voastră de sentimentele Noastre de dragoste în Domnul.

† **Paulus P.P. VI**

*

Scrisoarea Grației Sale Dr. MICHAEL RAMSEY, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Angliei și Mitropolit :

Prea Fericirea Voastră,

Iubite frate în Hristos,

«Nu vă temeți, că iată vestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul ; că astăzi vi s-a născut în cetatea lui David un Mîntuitor, care este Hristos Domnul» (Luca II, 10—11).

Cu smeriții păstori din Betleem, auzim și noi din nou în aceste zile ale Crăciunului, aceste cuvinte de mîngîiere și bucurie. Lumina slavei lui Dumnezeu strălucește în jurul nostru. Ne plecăm capetele, cuprinși de teamă, de vinovăție, de rușine, de groază. El ne încurajează. «Nu vă temeți !» zice El. Dumnezeu ne cheamă din întunericul nostru la lumina feței Sale. Aceasta este vestea cea bună, nu numai pentru noi, ci pentru tot poporul. El ne cheamă să sărbătorim cu bucurie Nașterea Mîntuitorului, care va aduce mîntuire și bunăstare omenirii întregi.

Dumnezeu știe nevoia noastră de a fi izbăviți din întunericul fricii, vinovăției, rușinii și păcatului nostru. El ne aduce împreună cu păstorii

în cetatea lui David, ca să vedem acest lucru ce s-a întâmplat, că Domnul ni s-a descoperit nouă. Privim țintă către Mîntuitorul nostru Unul-Născut. Ne plecăm capetele spre preamărire. În El găsim pace, bucurie. El aduce mîntuire și iertare sufletelor noastre. Sîntem judecați, iertați și reînnoiți. El ne mîntuiește și ne eliberează. El este Hristos Domnul nostru, Mîntuitorul nostru, Domnul păcii.

Meditînd la taina mîntuirii noastre, ne unim cu păstorii pentru a preamări și a lăuda pe Dumnezeu pentru «toate cîte am auzit și am văzut». Ca păstori ai poporului lui Dumnezeu, noi împărtășim cu El bucuria noastră pentru Nașterea Mîntuitorului, care ne-a adus pacea Sa nouă și tuturor oamenilor.

Binecuvîntarea Sa să fie cu Prea Fericirea Voastră și cu poporul Vostru credincios, pentru ca, cu recunoștință și preamărire, să prăznuim aceste sfinte zile ale Crăciunului.

Cu cele mai calde felicitări frățești,
Al Prea Fericirii Voastre iubitor frate în Hristos,

† Michael

Arhiepiscop de Canterbury
Primat a toată Anglia și Mitropolit

*

Scrisoarea Eminenței Sale Cardinalului FR. KÖNIG, Arhiepiscop al Vienei și Primat al Bisericii Romano-Catolice din Austria :

Prea Fericirea Voastră,

Apropiata sărbătoare a Crăciunului n-aș putea să o prăznuiesc fără să mă gîndesc în mod deosebit la Prea Fericirea Voastră și la Biserica Ortodoxă Română.

Vă transmit expresia sincerei, cordialei și creștineștei comuniuni, precum și asigurarea devotamentului meu în Domnul.

† Fr. Cardinal König

*

Scrisoarea Eminenței Sale Cardinalul JULIUS DÖPFNER, Arhiepiscop de München și Freising și Președinte al Episcopilor romano-catolici din R. F. a Germaniei :

Prea Fericirea Voastră,

Doresc să Vă mulțumesc pentru amabila scrisoare prin care Prea Fericirea Voastră ne-a exprimat urări pentru Crăciun și pentru Noul an.

Scrisoarea de față Vă aduce urările mele cele mai afectuoase și amintirea mea cu prilejul sărbătorii Întrupării Domnului nostru. De asemenea, Vă urez din toată inima un An nou bun și fericit, precum și împlinirea tuturor dorințelor pe care le aveți, pentru Voi și pentru Biserica Voastră. Dumnezeu să Vă trimită binecuvîntările Sale în acest an

nou. Adevăratele urări de folos sînt acelea însoțite de rugăciune; fiți deci încredințat că mă voi ruga pentru toate intențiile pe care le aveți la inimă.

Binevoii a primi, Prea Fericirea Voastră, expresia sentimentelor mele cele mai respectuoase.

† Julius Cardinal Döpfner

*

Scrisoarea Eminenței Sale Cardinalului L. J. SUENENS, Arhiepiscop de Malines-Bruxelles și Primat al Bisericii Romano-Catolice din Belgia :

Prea Fericirea Voastră și

Preaiubite frate în Hristos cel întrupat,

Cu profundă grațitudine și bucurie am primit urările Voastre frățești, cu prilejul sărbătorii Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos. Meditînd asupra tainei Întrupării, inima noastră se umple de bucurie, «căci un Prunc ni s-a născut, un Fiu ni s-a dat nouă. Împărăția Lui este pe umerii Săi; se cheamă numele Lui: Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, Părintele veacului ce va să fie, Domn al Păcii, Împărăția Lui este întinsă și păcii Lui nu este hotar pentru tronul lui David și domnia Lui pe care o așază și o întărește în dreptate și adevăr» (Isaia IX, 5—6).

Din nefericire constatăm că oamenii de astăzi nu colaborează încă decît foarte slab la realizarea acestei domnii a păcii și a dreptății; însă este o încurajare pentru noi să știm că «în ziua cînd s-au arătat bunătatea lui Dumnezeu Mîntuitorul nostru și iubirea Sa pentru oameni, El nu s-a îngrijit de faptele pe care noi le săvîrșisem, ci îndemnat numai de milostivirea Sa, ne-a mîntuit prin baia renașterii și a reînnoirii în Duhul Sfînt» (Tit III, 4—5). În El, Domnul Păcii, ne punem nădejdea noastră, pentru ca toți oamenii să cunoască în sfîrșit această pace trainică, la care aspiră din toată inima.

Pe de altă parte, văd un mare număr de motive de nădejde. Încrăzător în Mîntuitorul care ni s-a născut, care a adus Vestea cea bună și pe care o face să vieze în inimile creștinilor de astăzi, mă bucur de această înviorare spirituală. Numeroși creștini au redescoperit sensul rugăciunii, al cultului. Pretutindeni în lume, creștini aparținînd diferitelor Biserici insistă asupra rolului Duhului Sfînt, ca unificator și inspirator. Cu toate excesele întîlnite în unele grupuri așa-zise «harismatice», eu sînt încredințat că Duhul lucrează cu adevărat. Am vizitat de curînd satul ecumenic Ottmaring (aproape de Augsburg, în R. F. Germania): este acolo o experiență de viață creștină integrală, împărtășită între luterani de o parte și catolici de altă parte. Fiecare respectă tradiția celuilalt, dar unitatea se și vede de pe acum într-o uimitoare simbioză de dragoste. Este o anticipare a unității bisericești care trebuie regăsită; este demonstrarea prin fapte despre ceea ce poate să realizeze credința trăită. În acest spirit de credință și nădejde teologică, am alcătuit o rugăciune de Crăciun, pe care V-o trimit bucuros și care cuprinde toate bunele urări pe care le fac Prea Fericirii Voastre pentru anul ce începe.

Țin de asemenea să Vă mulțumesc pentru amabila invitație de a Vă face o vizită în fruntea unei delegații a Bisericii Romano-Catolice din Belgia, în cursul anului 1973. Cu recunoștință am acceptat această invitație. Toată comunitatea creștină din țara noastră păstrează într-adevăr o amintire de neuitat despre vizita Voastră, care a fost o primă ocazie pentru a ne cunoaște mai bine și pentru a ne iubi mai mult. Asemenea contacte sînt un mijloc fericit de a înlătura dificultățile care se mai găsesc încă în calea apropierii între Biserici. Este deci o bucurie să reînnoim acest contact.

Unit cu Voi în rugăciunea pe care o înălțăm către Mîntuitorul ce ni s-a născut, asigur pe Prea Fericirea Voastră de sentimentele mele frățești în Hristos cel întrupat.

† **L. J. Cardinal Suenens**

Arhiepiscop de Malines-Bruxelles și Primat al Belgiei

*

Scrisoarea Excelenței Sale Episcopului HERMAN DIETZFELBINGER, Președintele Consiliului Bisericii Evanghelice-Luterane din R. F. Germania.

Prea Fericirea Voastră,

Venerabile Patriarh și iubite frate în Hristos,

Cu sinceră mulțumire am primit scrisoarea Voastră, prin care ne-ați împărtășit mie și Consiliului Bisericii Evanghelice din R. F. Germania, în credincioșie susținută, urările Voastre binecuvîntate, pentru sărbătoarea Nașterii Domnului. Prețioasele cuvinte din Noul Testament, pe care le reamintiți, dovedesc temeiul Evangheliei care leagă atît de adînc Biserica Ortodoxă și cea Evanghelică. În slujba divină de Crăciun, pe care am putut-o săvîrși din nou, aceste făgăduințe ni s-au repetat iarăși, pentru ca toți cei ce le acceptă să fie conștienți de harul Dumnezeuului nostru.

Cuvintele Voastre pline de prietenie țin trează amintirea vizitelor noastre reciproce. Cu recunoștință îmi amintesc de șederea Voastră în R. F. Germania, de zilele de neuitat din frumoasa Voastră țară și de participarea la slujbele divine atît de impresionante din Biserica Voastră. Convorbirea teologică și schimbul dovezilor de dragoste ar putea fi continuate în chipuri diferite. Rugăm pe Dumnezeu să ne dea și pe mai departe uși deschise, ca să ne putem găsi laolaltă în spiritul lui Iisus Hristos.

În rugăciunile noastre către Dumnezeu noi ne amintim și de Guvernele răspunzătoare ale popoarelor, ca ele să se gîndească la ceea ce slujește pacea, dreptatea și libertatea oamenilor. Ne amărăște profund faptul că în multe părți ale pămîntului semenii noștri rabdă greu de pe

urma urma războaielor și a nevoilor. Pentru aceasta rugăm pe Dumnezeu să deștepte înțelegerea și dragostea în inimile oamenilor. Și rugăciunea aceasta ne îndeamnă în același timp să facem tot ce ne stă în putință pentru a alina suferința.

Noul an 1973 l-am pus, în Biserica Evanghelică din R. F. Germania, sub cuvântul din cartea profetului Agheu: «Duhul meu trebuie să rămână printre voi. Nu vă temeți!» Cuvântul acesta al lui Dumnezeu ne va întări pe calea noastră în timpul care vine. În același timp ne gândim la sărbătoarea Arătării Domnului, care, mai ales în Bisericile Ortodoxe, dar și în Biserica noastră, este sărbătorită în chip deosebit. Fie ca Hristos să lumineze strălucit în întreaga creștinătate, lumina Lui cea adevărată.

Cu cele mai bune doriri pentru Prea Fericirea Voastră, pentru episcopii și preoții Voștri și pentru întregul Vostru popor, Vă salut ca devotat al Vostru în Hristos,

Episcop H. Dietzfelbinger D.D.

*

Scrisoarea Pastorului PHILIPP POTTER, secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor :

Prea Fericirea Voastră,

Este o plăcere pentru mine să fiu în comuniune spirituală cu Voi; cu prilejul Crăciunului, la scurt timp după ce mi-am asumat răspunderile ca Secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. De aceea, folosesc prilejul pentru a solicita rugăciunile Voastre fierbinți pentru noua mea misiune, precum și sprijinul Vostru în sarcina mea de a îndeplini mandatul încredințat mie de respectabilele și venerabilele Biserici, membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Urarea mea sinceră este ca Dumnezeu, Cuvântul cel întrupat, să dăruiască putere Prea Fericirii Voastre, clerului și credincioșilor Voștri și ca pacea pe care El o propovăduiește să-și găsească loc în inimile noastre și în misiunea noastră pentru omenire.

Al Vostru respectuos în Iisus Hristos,

Philipp A. Potter

Secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor

*

* *

Pe lângă aceste scrisori irenice, telegrame și scrisori de felicitare primite din partea Întâistătătorilor și conducătorilor de Biserici și organizații creștine, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit scrisori

și telegrame de felicitare din partea unor ierarhi și slujitori ai Bisericilor Ortodoxe surori și ai unor Biserici neortodoxe ; din partea unor personalități din conducerea diferitelor culte de peste hotare ; din partea conducătorilor de culte religioase din țara noastră ; din partea cîrmuitorilor comunităților ortodoxe române de peste hotare ; din partea unor slujitori și credincioși ai Bisericii Ortodoxe Române.

.*

Dintre ierarhii și slujitorii Bisericilor Ortodoxe surori au trimis telegrame ori scrisori de felicitare :

— Înalt Prea Sfințitul IACOBOS, Primatul Bisericii Ortodoxe Grecești în America de Nord și de Sud ;

— Înalt Prea Sfințitul ATHENAGORAS, Arhiepiscopul Tiatirelor și al Marii Britanii ;

— Înalt Prea Sfințitul IACOBOS, Mitropolitul Mitilenei ;

— Înalt Prea Sfințitul BARNABAS, Mitropolitul Kitrusului ;

— Înalt Prea Sfințitul CONSTANTINOS, Mitropolitul Didimoteihului și Orestiadei ;

— Înalt Prea Sfințitul DAMASCHINOS, Mitropolitul Naupactiei și Euritaniei ;

— Înalt Prea Sfințitul IEROTHEOS, Mitropolitul Hidrei, Spetselor și Egeinei ;

— Înalt Prea Sfințitul NICODIMOS, Mitropolitul Aticei și Megaridei ;

— Înalt Prea Sfințitul IEZECHIL, Arhiepiscopul grec ortodox al Australiei ;

— Prea Sfințitul MARC, Episcopul Bisericii Ortodoxe Albaneze din Statele Unite ale Americii ;

— Înalt Prea Sfințitul NICODIM, Mitropolitul Leningradului și Novgorodului. Președintele Comisiei Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse în problemele unității creștine și al relațiilor inter-bisericești ;

— Înalt Prea Sfințitul JUVENALIE, Mitropolitul de Tula și Belevsk și Președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații externe bisericești ;

— Înalt Prea Sfințitul FILARET, Mitropolitul Kievului și Galiției și Exarhul Ucrainei ;

— Înalt Prea Sfințitul NICOLAE, Mitropolitul Lvovului ;

— Înalt Prea Sfințitul SERGHIE, Mitropolitul de Kerson și Odessa ;

— Înalt Prea Sfințitul ALEXEI, Mitropolitul Talinului și Estoniei ;

— Înalt Prea Sfințitul LEONID, Arhiepiscopul de Riga și Letonia ;

— Înalt Prea Sfințitul ANTONIE, Arhiepiscopul Minscului și Bielorussiei ;

- Înalt Prea Sfințitul PITIRIM, Arhiepiscopul de Volocolamsk ;
- Înalt Prea Sfințitul GRIGORIE, Arhiepiscopul de Mukacev ;
- Înalt Prea Sfințitul MIHAIL, Arhiepiscopul de Vologda ;
- Prea Sfințitul HRISOSTOM, Episcopul de Zaraisc, Locțiitorul președintelui Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații externe bisericești ;
- Prea Sfințitul PIMEN, Episcopul de Saratov și Volgograd ;
- Prea Sfințitul ANTONIE, Episcopul de Simferopol și Crîm ;
- Prea Sfințitul TEODOSIE, Episcopul de Smolensk și Vezemsk ;
- Înalt Prea Sfințitul FILARET, Arhiepiscopul de Dimitrovsk și rector al Academiei duhovnicești din Moscova, împreună cu P. C. Egumen Prof. Alexandru, inspectorul Academiei și P. C. Prot. Prof. A. Ostapov, secretarul Consiliului Academiei ;
- Prea Sfințitul ALEXEI, Episcopul de Wroclaw și Tetinsk ;
- Înalt Prea Sfințitul CHIRIL, Mitropolitul sîrb al Americii, Canadei și Australiei ;
- Înalt Prea Sfințitul DOSITEI, Arhiepiscopul de Ohrida și Macedonia ;
- Înalt Prea Sfințitul NAUM, Mitropolitul de Zletovo și Strumița ;
- Prea Sfințitul MACARIE, Episcopul de Sremsk ;
- Prea Sfințitul VISARION, Episcopul Banatului sîrbesc ;
- Înalt Prea Sfințitul PANCRATIE, Mitropolitul de Stara Zagora ;
- Înalt Prea Sfințitul SOFRONIE, Mitropolitul Durostorului și Cerveniei ;
- Înalt Prea Sfințitul NICODIM, Mitropolitul Slivenului ;
- Prea Sfințitul NICOLAE, Episcopul Macariopolei și rector al Academiei teologice din Sofia.
- Prea Sfințitul DIONISIE, Episcop ortodox de Rotterdam.

*

Dintre personalitățile bisericești din cadrul altor Biserici și comunități creștine de peste hotare au trimis mesaje de felicitare :

- Excelența Sa Dr. MIROSLAV NOVAK, Patriarhul Bisericii Naționale Cehoslovace ;
- Excelența Sa A. TOOMING, Arhiepiscopul Bisericii Protestante din Estonia ;
- Eminența Sa Cardinalul J. WILLEBRANDS, Președintele Secretariatului Vaticanului pentru promovarea unității creștinilor ;
- Mgr RUDOLF GRABER, Episcopul de Regensburg ;
- Excelența Sa JOHN, Episcopul de Fulhalm și Gibraltar ;
- Rev. CUTBERT FEARON, Secretarul Asociației Bisericilor Anglicană și Răsăritene ;
- Rev. WILLIAM DU VAL, pastor din New-York.

*

Din partea cultelor religioase din Republica Socialistă România au trimis telegrame și scrisori de felicitare :

- Mgr MÁRTON ÁRON, Episcopul romano-catolic din Alba Iulia ;
- Mgr PETRU PLESCA, Provicar general al Arhiepiscopiei romano-catolice din București ;
- Mgr FRANCISC AUGUSTIN, Ordinariu substitut al Arhiepiscopiei romano-catolice din București ;
- Excelența Sa ALBERT KLEIN, Episcopul Bisericii Evanghelice C.A. din Sibiu ;
- Excelența Sa GHEORGHE ARGAY, Episcopul Bisericii Evanghelice-Luterane S.P. din Cluj ;
- Excelența Sa NAGY GYULA, Episcopul Bisericii Reformate din Cluj ;
- Excelența Sa LASZLO PAPP, Episcopul Bisericii Reformate din Oradea ;
- Excelența Sa KOVÁCS LAJOS, Episcopul Bisericii Unitariene din Cluj ;
- Înalt Prea Sfințitul IOASAF, Mitropolitul Bisericii creștine de rit vechi ;
- Prea Sfințitul DIRAYR MARDICHIAN, Episcopul Eparhiei Armeano-Gregoriene ;
- Mgr IACOB ANTAL, Episcop auxiliar romano-catolic de Alba Iulia ;
- Excelența Sa MOZES ROSEN, Șef-rabinul Cultului Mozaic ;
- Domnul NICOLAE COVACI, Președintele Cultului Baptist ;
- Domnul IOAN TACHICI, Președintele Cultului Adventist de ziua a șaptea ;
- Domnul PAVEL BOCHIAN, Președintele Cultului Penticostal ;
- Domnii ION GIUREA și GR. LEANCU, în numele Uniunii Cultului creștin după Evanghelie ;
- Prea Cucernicul GHEORGHE HRANISAVLIEVICI, Vicarul vicariatului ortodox sîrb din Timișoara.

*

În numele comunităților ortodoxe române de peste hotare au trimis mesaje de felicitare :

- Prea Sfințitul VICTORIN, Episcopul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America ;
- Prea Cucernicul Prot. ALEXANDRU MUNTEANU, parohul bisericii ortodoxe române din Sofia ;
- Prea Cucernicul Pr. Prof. GHEORGHE MOISESCU, parohul bisericii ortodoxe române din Viena ;
- Prea Cucernicul Pr. VASILE ȘTEFAN, parohul capelei ortodoxe române din Baden-Baden ;

- Prea Cucernicul Pr. DUMITRU GAINA, parohul comunității ortodoxe române din Melbourne-Australia ;
- Prea Cucernicul Pr. AUREL UROȘ, vicarul Vicariatului ortodox român din R.S.F. Iugoslavia.

*

* *

Cu prilejul sărbătorilor Crăciunului 1972 și ale Anului nou 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit scrisori și telegrame din partea unor reprezentanți de state, dintre care menționăm :

- Dl. WILLIAM R. TOLBERT, Vicepreședintele Liberiei ;
- Dl. SPAS GOSPODOV, Ambasadorul Republicii Populare Bulgaria la București ;
- Dl. JAROMIR OCHEDUSZKO, Ambasadorul Republicii Populare Polone la București ;
- Dl. FRANCIS LEVASSEUR, Ambasadorul Franței la București ;
- Dl. ARISTOTE J. PHRYDAS, Ambasadorul Greciei la București ;
- Dl. ANTONINO RESTIVO, Ambasadorul Italiei la București ;
- Dl. SADEGH SADRIEH, Ambasadorul Iranului la București ;
- Dl. RAPHAEL BENSALOM, Ambasadorul Israelului la București ;
- Dl. DUMITRU ANINOIU, Ambasadorul Republicii Socialiste România la Viena.

ÎNCETAREA DIN VIAȚĂ A EPISCOPULUI VICAR IRINEU CRACIUNAȘ-SUCEVEANUL

În dimineața zilei de 19 ianuarie 1973, s-a stins din viață, după o scurtă și neiertătoare boală, Episcopul Irineu Crăciunaș-Suceveanul, vicar al Arhiepiscopiei Iașilor. Vestea trecerii sale la cele veșnice, pe cât de tristă pe atât de neașteptată, a îndurerat sufletele celor ce l-au cunoscut: ale familiei, rudelor, prietenilor, credincioșilor, colaboratorilor; a întristat Biserica Ortodoxă Română întreagă. Căci Vlădica Irineu abia pășise pe cel de-al 45-lea an al vieții sale și se arăta plin de vigoare, desfășurând o intensă activitate în cadrul Arhiepiscopiei Iașilor. Cei ce l-au cunoscut în ultima vreme se minunau de modestia, sobrietatea, evlavia și bunătatea sa de călugăr cuvios și drept și-i admirau inteligența, cunoștințele bogate, vorbirea sa aleasă, cumițenia sa în gând și în faptă. Iar cei care i-au cunoscut întreaga viață au rămas cucerii de puterea lui Dumnezeu care a sădit în sufletul Episcopului Irineu virtuți alese pe care el le-a dezvoltat spre binele semenilor săi și spre slava Părintelui ceresc.

Odrăslit dintr-o familie de țărani destoinici, ca al doilea fiu din cei patru copii ai lui Teodor și Maria Crăciunaș, purtând numele de Gavril, Episcopul-vicar Irineu Suceveanul a văzut lumina zilei la 6 octombrie 1928, în comuna Sadova, județul Suceava. După ce a terminat 5 clase primare în satul natal, a continuat studiile la liceul «Dragoș Vodă» din orașul Cîmpulung-Suceava, pe care l-a terminat în anul 1948.

O chemare lăuntrică l-a îndemnat să adîncească învățătura teologică. A urmat cursurile Institutului teologic de grad universitar din Sibiu, pe care le-a terminat cu calificativul «excepțional», în anul 1952, prezentînd teza de licență cu tema: *Dumnezeirea Domnului nostru Iisus Hristos*.

În ziua de 5 iulie 1952 a fost hirotonit de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, în diacon, necăsătorit, pe seama Mînăstirii Brîncoveanu din Sîmbăta de Sus. Setea de a primi noi lumini de învățătură teologică l-a îndemnat să se înscrie în anul 1953 la cursurile de doctorat la Institutul teologic universitar din București. Aici a adîncit în special ramura teologiei sistematice, avînd ca specialitate principală Morala creștină, iar ca specialitate secundară Teologia dogmatică. Între timp, a îmbrăcat haina monahală, luînd numele de Irineu.

Terminînd cursurile de doctorat în anul 1956, ierodiaconul Irineu Crăciunaș a fost numit asistent-spiritual la Institutul teologic universitar din Sibiu, unde a funcționat timp de doi ani. În anul 1956 a primit și taina hirotoniei în preot. În anul 1958 a fost numit șef de serviciu la Mitropolia Moldovei și Sucevei, iar în aprilie 1962 a fost avansat vicar administrativ.

Calitățile sale sufletești, perspicacitatea și seriozitatea în muncă, l-au impus pe tînărul Arhimandrit Irineu atenției Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, care l-a recomandat Sfîntului Sinod spre a fi ales în treapta de Episcop-vicar. În această calitate a rămas de la 1 iunie 1969, cînd a fost hirotonit Episcop, pînă la sfîrșitul neașteptat al vieții sale.

Este demn de menționat și faptul că în anul școlar 1965—1966, regretatul Episcop Irineu a făcut studii ecumeniste la Institutul ecumenic din Bossey-Geneva (Elveția). În anul 1968, luna mai, a făcut parte din delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, care a vizitat Republica Democrată Germană, la invitația Comitetului Regional din Berlin al Conferinței Creștine pentru Pace. De asemenea, în septembrie 1971 a făcut parte din delegația Bisericii Ortodoxe Române, care a vizitat Bisericele Ortodoxă și Luterană din Finlanda.

Avînd o temeinică pregătire teologică, o frumoasă experiență sacerdotală, o adîncă trăire creștină ortodoxă, Episcopul Irineu a desfășurat și o bogată activitate cărturărească. Lucrările sale, axate în general pe formarea omului nou, în condiții sociale noi, sînt numeroase și pot face obiectul unei analize aparte. Menționăm numai că în ultima vreme regretatul Episcop Irineu s-a ocupat într-o serie de studii cu tematica picturilor bisericești de la bisericile și mînăstirile din Moldova. Paralel, el se ocupa neobosit cu redactarea tezei sale de doctorat, intitulată : *Mîntuitorul Iisus Hristos în viața morală creștină*.

Încetarea din viață a Episcopului-vicar Irineu Suceveanul a pus capăt activității sale sacerdotale și cărturărești.

*

Corpul neînsuflețit al regretatului Vlădică, după ce a fost îmbrăcat potrivit rînduiei Bisericii Ortodoxe, a fost așezat pe catafalc în catedrala mitropolitană, unde l-au priveghiat slujitorii catedralei, călugări și călugărițe și alți credincioși, care au adus ultimul omagiu bunului lor Episcop-vicar.

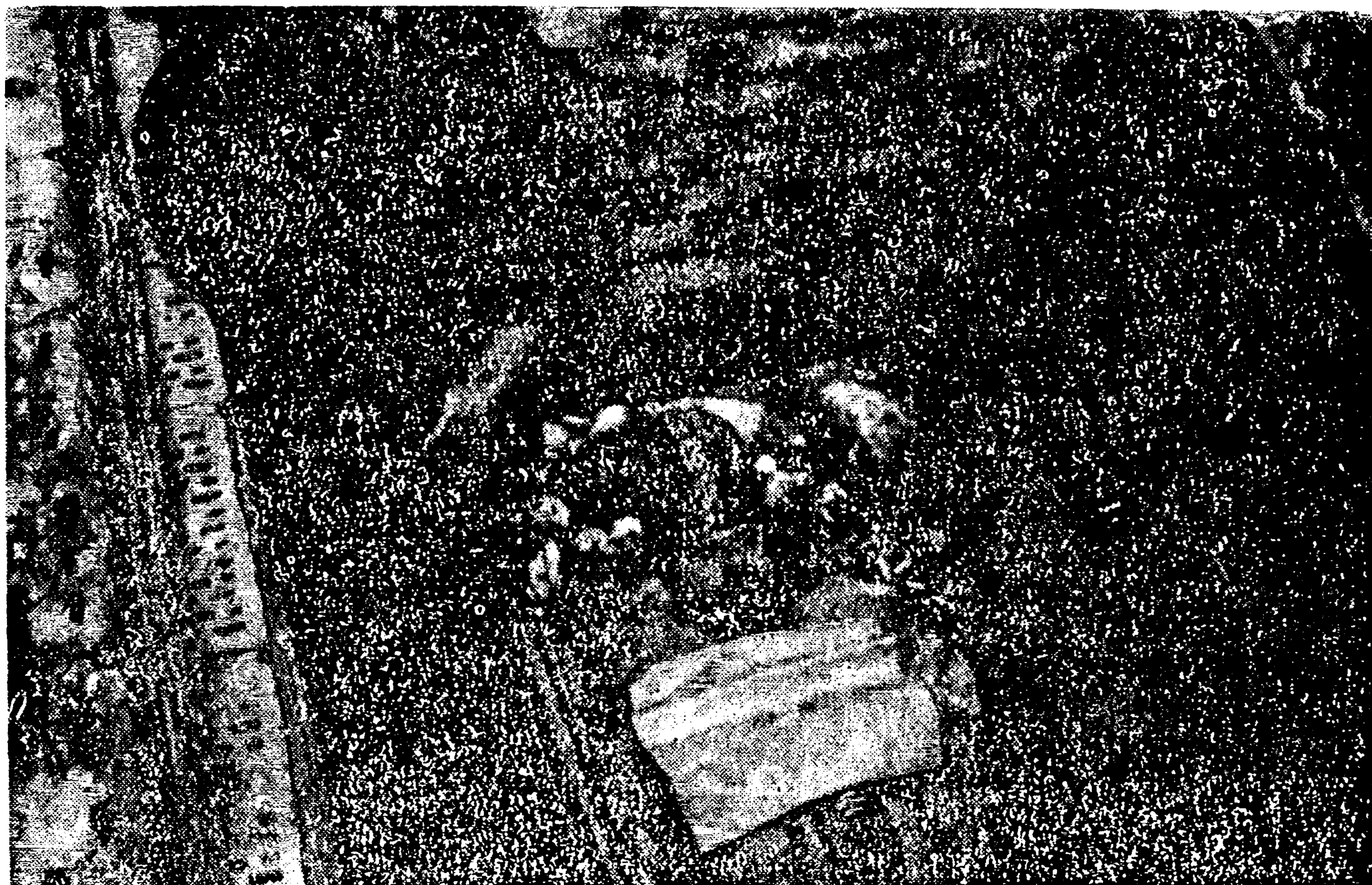
Sîmbătă, 20 ianuarie, sicriul a fost transportat la Mînăstirea Neamț unde avea să aibă loc înmormîntarea. A doua zi, 21 ianuarie, în biserica cea mare cu hramul Înălțarea Domnului, unde era depus sicriul, au venit numeroși călugări și călugărițe, studenți în teologie și elevi seminariști, preoți și credincioși. Mai întîi s-a oficiat sfînta liturghie de către un însemnat sobor de ieromonahi în frunte cu Prea Sfinții Episcopi-vicari Gherasim Constanțeanul și Eftimie Bîrlădeanul. Apoi, la orele 13, a început slujba înmormîntării, oficiată de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit

† Episcopul vicar Irineu Crăciunaș Suceveanul

Aspect de la înmormîntarea Episcopului vicar Irineu Crăciunaș
Suceveanul

Coborîrea sicriului în mormînt

Iustin al Moldovei și Sucevei; Prea Sfinții Episcopi: Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, Teofil al Clujului, Vasile al Oradiei, Eftimie Bîrlădeanul, Gherasim Constanțeanul; numeroși preoți și diaconi. Răspunsurile au fost date de un grup de studenți de la Institutul teologic universitar din București, bursieri ai Arhiepiscopiei Iașilor, de elevii Seminarului din Mînăstirea Neamț și de un grup de preoți și monahi.

Prohodirea s-a făcut într-o atmosferă de adîncă întristare. După cîntarea «Veșnica pomenire» au fost rostite un șir de cuvîntări în care s-a exprimat regretul unanim pentru pierderea bunului Episcop-vicar Irineu Suceveanul.

Profund întristat și cu ochii înlăcrimați, I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a spus următoarele:

«Înfrînt de o boală necruțătoare, iubitul nostru fiu duhovnicesc și frate vrednic în slujirea arhierescă, Episcopul vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, Irineu Crăciunaș, și-a încheiat crugul vieții sale pămîntești, în floarea vîrstei și a trecut la cele cerești cu chipul său lăuntric înfrumusețat cu alese daruri duhovnicești, lăsîndu-ne nouă trainicele sale împliniri bisericesti. S-a stins lin din viață, fără mari suferințe trupesti; plecarea sa dintre noi însă ne copleșește de nemărginită durere.

Sînt nemîngîiați părinții și celelalte rude apropiate ale sale pentru pierderea podoabei familiei lor; toți cei care l-au cunoscut sînt frînți de durere; este înlăcrimată Mitropolia Moldovei și Sucevei; întreaga Biserică Ortodoxă Română este întristată.

Beneficiind de alese însușiri firești și de o frumoasă educație în familie, tînărul Irineu și-a înmulțit talanții săi prin silință la învățătură și stăruință permanentă pentru desăvîrșirea sa duhovnicească. În toate, el a fost pildă bună pentru colegii săi: la liceul «Dragoș Vodă» din Cîmpulung Moldovenesc, la Institutul teologic din Sibiu, ale cărui cursuri le-a urmat între anii 1948—1952, la Institutul teologic din București (1953—1956), unde a urmat cursurile de doctorat, precum și la Institutul ecumenic de la Geneva (1965—1966).

Cu studiile teologice terminate, după o scurtă activitate ca îndrumător duhovnicesc la Institutul teologic din Sibiu, Irineu Crăciunaș, care între timp îmbrăcase haina monahală, s-a întors în Moldova, în 1958, începîndu-și activitatea sa în cadrul Mitropoliei. Mai mult de 10 ani, el a fost colaboratorul nostru apropiat, slujind Biserica Moldovei, ca vicar eparhial, la început ca arhimandrit, apoi ca episcop.

Pretutindeni, pe unde a trecut, în scurta sa viață, pornind din frumoasa Bucovină, trecînd prin Transilvania și Țara Românească pentru a se așeza apoi iarăși în Moldova, Episcopul Irineu a lăsat trainice înfăptuiri și frumoase amintiri. Bunătatea sa lăuntrică radia pe fața sa senină; hărnicia sa statornică s-a vădit în împlinirea pilduitoare a îndatoririlor sale și în scrierea de lucrări teologice; spiritul său larg și marea sa omenie i-au caracterizat întreaga sa viață. Dragostea sa puternică față de om i-a adus ca dreaptă răsplată dragostea tuturor celor care l-au cunoscut sau i-au simțit căldura inimii sale.

Cu o profundă formație teologică și o viață creștină aleasă, nutrivând fierbinte dragostea de Patrie și integrat desăvârșit în viața cea nouă a poporului nostru, spirit larg și om de mare omenie, Episcopul Irineu a fost pildă de ierarh al zilelor noastre.

«Avînd privirile ațintite la idealul evanghelic și la aspirațiile poporului nostru» pentru pace și progres, cum însuși declara la primirea decretului Consiliului de Stat pentru recunoașterea alegerii sale ca episcop, Irineu Crăciunaș a slujit într-adevăr cu credință Biserica și poporul nostru.

Ajungînd la capătul din urmă al zilelor sale — puține la număr, dar pline de roade — Episcopul Irineu a putut spune și el, ca odinioară Sfîntul Apostol Pavel: «Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrșit, credința am păzit. De aici încolo, îmi stă înaintea cununa dreptății, pe care mi-o va da, în ziua aceea, El, dreptul judecător, și nu numai mie, ci și tuturor celor ce au iubit arătarea Lui» (II Tim. IV, 7—8).

Sînt, într-adevăr, adînc îndurerate sufletele noastre astăzi. Trecerea Episcopului Irineu în cealaltă lume ne lipsește, pentru toată vremea vieții noastre, de prezența lui fizică printre noi. De acum înainte nu vom mai putea să-i strîngem mîinile lui calde; seninătatea feții sale nu o vom mai putea vedea; către privirea sa blîndă nu vom mai putea îndrepta ochii noștri.

Sîntem însă mîngîiați în întristarea noastră de numele bun pe care el ni-l lasă nouă ca moștenire. Și dacă sînt trecătoare toate cele de care este legată viața omului, totuși, cum zice Sfînta Scriptură: «numele cel bun rămîne în veac» (Înțelep. Sirah XLI, 16).

Bun prin structura sa și îmbunătățit prin silințele sale de slujire a binelui, fratele nostru adormit în Domnul rămîne în amintirea noastră cu chipul și numele de bunul Irineu. Acesta este balsamul care ușurează oarecum greutatea durerii care apasă pe sufletele noastre.

Sîntem mîngîiați în același timp, avînd convingerea că el face parte din ceata dreptilor bineplăcuți Părintelui nostru ceresc. Iar «sufletele dreptilor», cum zice Sfînta Scriptură, «sînt în mîna lui Dumnezeu și chinul nu se va atinge de ele» (Înțelep. Solomon III, 1). El și-a încheiat viața sa pe pămînt, cu încredințarea deplină că, la plinirea vremii, Dumnezeu îl va ridica cu trupul din mormînt, dăruindu-i viața cea nouă, «viața fără de sfîrșit», în Iisus Hristos, Domnul nostru.

Părtași făcînd acum mîngîierii noastre pe îndurerații părinți, rude, prieteni și pe consătenii și colegii săi, care din dragostea ce-i poartă sînt astăzi în jurul lui, să ne îndreptăm cu toții cugetele noastre către Dumnezeu, rugîndu-L să primească în locașurile celor drepti sufletul bunului Irineu. Veșnică să-i fie pomenirea!

P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, a rostit următoarea cuvîntare, în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și al Sfîntului Sinod:

Cu durere și mîhnire adîncă ne-a venit vestea neașteptată a încetării din viață a iubitului și apreciatului ierarh moldovean, Irineu Suce-

veanul, care ne părăsește pentru totdeauna, în floarea vieții și în plinătatea puterii de muncă.

De curînd ridicat în cadrele ierarhiei superioare bisericești, ne obișnuisem a vedea în el o nădejde și un reazim de viitor al Bisericii Ortodoxe Române. Avînd o temeinică pregătire teologică și înzestrat cu alese însușiri duhovnicești, el a fost hărăzit să îndeplinească cu succes sarcini de îndrumare și conducere în mijlocul clerului și credincioșilor, simțind o vădită chemare către slujirea Bisericii. Suflet blînd și echilibrat, el radia o atmosferă de seninătate, de demnitate și de sinceră evlavie, care deschidea inimile celor din jurul său. Remarcîndu-se prin aptitudini intelectuale deosebite, după studiile de licență și doctorat în teologie făcute în țară, și-a continuat pregătirea în Elveția.

Petrecerea sa la studii în străinătate l-a ajutat nu numai la adîncirea cunoștințelor teologice și la stabilirea de contacte cu reprezentanții Mișcării ecumenice, ci i-a creat un nou orizont sufletesc de înțelegere și deschidere pentru năzuințele contemporane de apropiere între Bisericile creștine și de înfrățire a tuturor popoarelor lumii. Pregătindu-se îndeosebi în latura teologiei morale, el a publicat studii de specialitate, apreciate prin maturitatea de gîndire și bogăție documentară.

Alături de ascensiunea sa intelectuală, i-a fost dat să dobîndească, în diferite sarcini bisericești pe care le-a îndeplinit, o bogată experiență administrativă, care l-au recomandat pentru alegerea sa la treapta ierarhiei. Cu emoție îmi amintesc de hirotonia sa ca episcop, săvîrșită în catedrala mitropolitană din Iași, moment solemn și neuitat pentru întreaga eparhie și la care am participat în soborul ierarhilor hirotonisitori.

Cei patru ani de activitate desfășurată ca apropiat sfetnic și colaborator al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, care întotdeauna l-a apreciat cu dragoste și l-a sprijinit, se vor înscrie ca o contribuție de frumoase realizări în cronica acestei Mitropolii.

Cu tact și cu sîrguință, el a colaborat cu organele eparhiale, precum și cu preoțimea în mijlocul căreia căuta să fie prezent cît mai des. Iubitor al vieții călugărești, el vizita frecvent mînaștirile moldovenești, comori de artă și spiritualitate, către care îndruma numeroși oaspeți și invitați de peste hotare ai Bisericii noastre.

A participat sub îndrumarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin, la acțiunile misionare și pastorale din cadrul Mitropoliei. A îndrumat neîncetat clerul și credincioșii spre bună rînduială obștească și pentru sprijinirea acțiunilor destinate propășirii Patriei noastre și promovării păcii în lume. În slujirea idealului de apropiere dintre oameni și a cooperării dintre Bisericile creștine, a făcut o vizită, în cadrul unei delegații oficiale, Bisericilor Ortodoxă și Luterană din Finlanda.

Nu putem trece cu vederea că, în calitate de membru al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și al altor foruri centrale bisericești, și-a adus aportul său cu tact și competență.

Evocînd aceste merituose fapte din scurta, dar pilduitoarea viață a regretatului Vlădică Irineu, îi aducem în acest ceas al despărțirii omagiul de prețuire și dragoste frățească al membrilor Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, din a cărui încredințare mă aflu la această adunare de doliu.

În numele Prea Fericirii Sale și din partea noastră, exprimăm Înalt Prea Sfințitului Iustin, colaboratorilor de la Centrul eparhial, tuturor celor care l-au cunoscut și l-au iubit, precum și îndureratei sale familii, adîncă noastră compasiune și ne rugăm Părintelui ceresc să primească în ceata dreptilor, sufletul său curat și bun, a cărui amintire va rămîne pururea vie în inimile noastre. Veșnică să-i fie pomenirea!

Dl. Director Ion E. Lungeanu, în numele Domnului Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, al Domnului Gheorghe Nenciu, vicepreședinte, și al autorităților de Stat, a spus următoarele :

Vă rog să-mi permiteți, ca, în numele Departamentului Cultelor, al tovarășilor Președinte Dumitru Dogaru și Vicepreședinte Gheorghe Nenciu, al autorităților de Stat, precum și al meu personal, să exprim întreaga noastră compasiune îndureratei familii și să transmit sincere condoleanțe Mitropoliei Moldovei și Sucevei, personal, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin Moiescu, pentru dureroasa pierdere încercată prin stingerea din viață a Prea Sfinției Sale Episcopul Irineu Crăciunaș, Episcop vicar al acestei eparhii.

Vestea neașteptatei și fulgerătoarei sale dispariții dintre noi a impresionat profund și a emoționat pe toți aceia care l-au cunoscut și prețuit pentru însușirile sale alese de păstor spiritual și de distins cetățean al Patriei noastre.

Prea Sfințitul Episcop Irineu Crăciunaș, minunat și iubit fiu al acestor plaiuri moldovene, a fost unul dintre acei oameni care, pornind de jos, prin munca sa neobosită, permanentă și pătruns de un înalt simț al datoriei umane, cu un suflet curat și delicat, a ajuns de timpuriu la o maturitate intelectuală bine definită, fapt care a permis să i se încredințeze misiuni de înaltă răspundere.

Cu o stăruință exemplară s-a dăruit în permanență studiului, parcurgînd în mod eminent toate treptele de învățămînt și punînd pregătirea sa intelectuală dobîndită, în scurta perioadă a vieții sale, în serviciul Bisericii Ortodoxe Române, în sprijinul a tot ce este de făcut să ducă la apărarea păcii, la binele oamenilor.

Pînă în ultima clipă a vieții sale, timp de zece ani, ca vicar al acestei Arhiepiscopii, defunctul și-a consacrat întreaga sa energie binelui semenilor săi, comunității bisericești și Patriei noastre dragi. Sub înțeleapta și părinteasca îndrumare și grijă a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin Moiescu și pătruns sincer de semnificația misiunii sale, Epis-

copul Irineu și-a îndeplinit solemnele angajamente de a fi demn slujitor al Bisericii și un neobosit sprijinitor al clerului și credincioșilor pentru realizarea idealurilor de prosperitate, de dreptate și de pace ale poporului român.

Identificându-se cu înaltele responsabilități ce i s-au încredințat în cadrul Arhiepiscopiei Iașilor și al Bisericii Ortodoxe Române, a fost preocupat, deopotrivă, ca valorile și tradițiile spirituale ale acestor meleaguri să fie puse în serviciul celor mai curate năzuințe ale credincioșilor, pentru făurirea unei vieți libere și fericite.

La Iași, i s-a făcut cinste de a fi chemat membru al Consiliului județean al Frontului Unității Socialiste.

Ca o recunoaștere a deosebitelor sale merite pe tărîmul activității social-obștești și în sprijinirea activă a cauzei păcii, Episcopul vicar Irineu Crăciunaș a fost distins cu ordine și medalii ale Republicii Socialiste România.

Episcopul Irineu va rămîne întotdeauna în amintirea noastră ca un ierarh al cărui ideal a fost acela de a fi apropiat de poporul din care s-a născut, identificat cu problemele fundamentale ale comunității în care a trăit și pentru slujirea cărora a acționat cu o strădanie neobosită. El va rămîne un simbol de noblețe umană, de puritate, de corectitudine și de hărnicie. Amintirea sa va rămîne vie și în viitor, pentru cei care l-au cunoscut, prețuit și respectat.

Exprimînd încă o dată condoleanțele noastre întristatei familii, Arhiepiscopiei Iașilor și Înalt Prea Sfințitului Iustin Moiescu, îi asigurăm că ne găsim întru totul alături de ei, în aceste momente de profundă durere, împărtășindu-le gîndul că amintirea Episcopului Irineu Crăciunaș-Suceveanul va rămîne, pentru totdeauna, neștersă în inimile noastre, ale tuturor.

A vorbit apoi P. C. Pr. Scarlat Porcescu, vicar administrativ, care, în numele Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Iașilor, al cancelariei mitropolitane, al slujitorilor catedralei și al mînaștirilor, a adus mult regretatului Episcop Irineu ultimul omagiu de recunoștință pentru că în împlinirea îndatoririlor de episcop vicar și în relațiile cu semenii săi s-a arătat harnic, punctual, înțelegător, plin de seriozitate și bunătate. P. C. Sa a arătat că fiecare pas al Episcopului Irineu a fost o treaptă care a sporit cunoștințele sale despre lume și viață, care a sădit în conștiința sa sentimente adînc umane, care i-a dat tăria, hotărîrea de a înainta, de a desăvîrși ceea ce este bun și înălțător. Începînd cu casa părintească și mediul în care a copilărit și continuînd cu toate locurile pe unde și-a purtat pașii, în țară și peste hotare, ca elev, ca student, ca monah, ca asistent universitar, ca episcop vicar, Vlădica Irineu a urcat treaptă cu treaptă în formarea sa intelectuală și desăvîrșirea morală, cu ochii ațintiți către Mîntuitorul Iisus Hristos și către semenii săi. Suflet mistuit de dorul cunoașterii și al dragostei față de om, el a realizat chipul ierarhului erudit și al slujitorului evlavios.

«Cei care am fost în preajma sa, în ultimii cincisprezece ani — a subliniat P. C. Pr. Scarlat Porcescu — îi aducem un desăvîrșit omagiu pentru că viața sa, deși scurtă, este cunună de înfăptuiri numeroase, muncă neîncetată, năzuință și efort susținut pentru tot ce este bun. Sa-

lariații cancelariei mitropolitane au văzut în pasul cumpănit al Episcopului Irineu, în graiul său înțelept, în orientările sale cetățenești, în sîrguința sa pentru înfăptuirea binelui, un vlăstar sănătos al poporului nostru... În acest ceas de dureroasă despărțire, de adîncă întristare, plecîndu-ne în fața omului, în fața intelectualului, în fața episcopului fără prihană, ne îndreptăm spre Mai-marele păstorilor, rugîndu-l să primească sufletul său «înfrumusețat între oameni cu vrednicie duhovnicească...», «în slava îngerilor, în latura celor drepți».

În continuare, P. C. Pr. *T. Bodnar*, inspector bisericesc, în numele protopopilor și preoților din Arhiepiscopia Iașilor, a adus celui răposat un pios omagiu, evocînd figura blîndă, curăția sufletească, sinceritatea, omenia și modestia sa, rar-întîlnite. Activitatea intensă pe care Episcopul Irineu a depus-o în cadrul Arhiepiscopiei Iașilor, poate întări spusa că nu mulțimea anilor cîntărește ceva în viața unui om, ci valoarea lor ilustrată prin fapte.

Cu sufletul plin de durere, P. C. Diac. Prof. *Orest Bucevschi*, iubitul său profesor și îndrumător științific în timpul cursurilor de doctorat, a scos în relief, în cuvîntul său, frumusețea sufletească a regretatului său ucenic, care, prin însușirile sale alese și prin întreaga sa activitate în Biserica noastră strămoșească, rămîne pildă de ierarh ortodox român.

Vorbitorul a dezvăluit apoi că Episcopul Irineu, slujitor prin vocație al altarului, a stat într-o nedespărțită comuniune sufletească cu teologul Irineu care «vedea în știință o formă a respectului intim pentru adevăr și pentru exegeza științifică. Teologul Irineu avea cultul deplin al valorilor științifice, morale, al adevărului, binelui și frumosului, cult asociat cu puterea interioară de a persevera în cercetarea și expunerea acestor valori și totodată dublat de răspunderea morală... Episcopul Irineu a fost creștinul, teologul și arhiereul în conceptul nobil și autentic al acestor cuvinte».

Accentuînd nespusa durere a celor ce sînt cu sufletul cernit de suferință, mai ales a familiei, P. C. Diac. Prof. *Orest Bucevschi* a încheiat astfel: «Îl plînge pe Episcopul Irineu iubirea de om, iubirea creștină, acea iubire cu care i-a îmbrățișat pe toți cei cu care a venit în legătură, știind bine că măsura iubirii creștine este iubire fără măsură. Dar cînd plînge iubirea, vine credința și-i usucă lacrimile, iar nădejdea îndreaptă privirile spre zările vieții veșnice, spre care s-a dus sufletul Episcopului Irineu, căci morții trăiesc veșnic, muritori sînt cei vii. Nu moartea este ființa vieții, ci viața este rostul morții — viața veșnică spre care va învia tot omul. Episcopul Irineu ne părăsește acum, dar raza caldă a sufletului său nobil rămîne mereu în sufletul celor ce l-au cunoscut și prețuit. Pleacă spre veșnicie Episcopul Irineu, dar rămîn faptele sale frumoase spre creștinească pilduire. Și, după cum aici pe pămînt a fost luminător de suflete și rugător pentru ele la Bunul Dumnezeu, va face aceleași lucru și în lăcașurile fericirii neînserate, la care l-a chemat Părintele ceresc. Odihnească în pace!»

Vorbind în numele Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. C. Diac. *Gh. Papuc*, consilier cultural, a amintit că neuitatul

Vlădică Irineu și-a petrecut o parte din viață în cadrul acelei Mitropolii, unde a fost bine cunoscut, apreciat și iubit. De aceea, pierderea sa este regretată profund, împreună cu întreaga Biserică Ortodoxă Română, și de Arhiepiscopia de Alba Iulia și Sibiu, în frunte cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae.

Episcopul Irineu Suceveanul a fost ca un pom plin de roade, revărsate din belșug pentru binele și bucuria celor din jur, în anii petrecuți în Arhiepiscopia Sibiului, ca student teolog, doctorand, viețuitor la Mănăstirea Brîncoveanu din Sîmbăta de Sus și asistent-spiritual la Institutul teologic universitar din Sibiu. Nu pot fi uitate nici râvna la studiu și ținuta sa aleasă, nici dărnicia, nici activitatea sa pentru întărirea unității de credință a credincioșilor din Transilvania, nici predicile sale rostite în Catedrala mitropolitană din Sibiu, nici ascultarea sa călugărească în Mănăstirea Brîncoveanu.

De asemenea, cele peste 20 articole apărute în presa bisericească de la Centrul mitropolitan Sibiu: «Mitropolia Ardealului», «Telegraful Român» și «Îndrumătorul bisericesc», rămân mărturii ale dragostei Episcopului Irineu față de semenii săi.

P. C. Pr. Prof. *Mircea Păcurariu* a adus, în continuare, «cuvînt de cinstire, de dragoste și recunoștință», din partea profesorilor de la Institutul teologic universitar din Sibiu. După ce a amintit de anii studenției regretatului Episcop Irineu, petrecuți la Institutul teologic din Sibiu și de activitatea rodnică în calitate de asistent-spiritual al Institutului, vorbitorul a accentuat că profesorii de la acest Institut sînt profund îndurerăți. «Durerea noastră, a spus P. C. Sa, pornește din conștiința că am pierdut un ierarh de o valoare excepțională, care ar fi putut să-și pună și în viitor toată energia sa creatoare în slujba Bisericii și a Patriei, un om înzestrat cu o inteligență vie, cu o blîndețe și bunătate nemărginită, care a știut să privească viața ca o datorie sfîntă, ca o chemare a Părintelui ceresc, pe care L-a slujit cu toată puterea sufletului său ales». Regretatul Episcop Irineu va rămîne pururea în inimile profesorilor și colegilor săi din Sibiu.

Șirul cuvîntărilor a fost încheiat de P. C. Pr. Conf. *Ștefan C. Alexe*, care a adus omagiul de prețuire, dragoste și recunoștință din partea profesorilor și studenților Institutului teologic universitar din București, ca și mărturia prieteniei și a dragostei colegilor răposatului Vlădică Irineu. P. C. Sa a spus, printre altele :

«Știrea trecerii la cele veșnice a regretatului Episcop Irineu a surprins ca o lovitură de trăsnet pe profesorii și studenții Institutului teologic din București. Pururea pomenitul Episcop Irineu era prețuit, stimat și iubit de profesorii Institutului nostru, fiind cunoscut din timpul studiilor de doctorat ca un călugăr harnic, bun, capabil. Studenții din Arhiepiscopia Iașilor au ținut să arate dragostea lor, înfruntînd vremea și drumul greu și venind să depună ultimul lor omagiu la catafalcul iubitului lor părinte și îndrumător sufletesc.

L-am cunoscut pe Vlădică Irineu într-o perioadă din viața sa, cînd idealurile de viitor se făuresc încet, încet, prin sudoarea muncii. Am

fost colegi trei ani la București și am avut prilejul să mai petrec încă un an alături de el, în timpul studiilor din Elveția. Am fost colegi într-o perioadă a maturizării spiritului și pot aduce mărturia prietenului și a colegului, mărturie despre sufletul lui bun și drept, despre dârzenia cu care se pregătea să devină folositor Bisericii și Patriei noastre. Mai ales, acolo, în străinătate, mi-am dat seama cât iubea el Biserica noastră străbună, țara noastră, pe cei dragi ai săi din Sadova, satul natal.

Am pierdut un prieten, un coleg, un frate! Toți cei care au stat vreodată de vorbă cu el, erau numiți frați și li se adresa cu «frăția ta». A răspîndit totdeauna în jurul său o bucurie senină. Sufletul său a rămas curat pînă în ultima clipă a vieții, așa cum a ieșit din sînul familiei dragi. L-au prețuit profesorii și colegii, l-au stimat și îndrăgit toți cei ce l-au cunoscut. De aceea, clipa despărțirii pentru totdeauna de iubitul nostru coleg este dureroasă. Ne mîngîie doar gîndul că purtarea sa frumoasă în viață, virtuțile care i-au împobobit sufletul, vor da roade în inimile tinerilor teologi care se pregătesc să devină preoți și care vor duce mai departe numele și bunătatea Episcopului Irineu Suceveanul.

Îndurerată familie, în acest moment greu al despărțirii pentru totdeauna de bunul Irineu, amestecați lacrimile noastre cu ale voastre pe marginea sicriului său! Dumnezeu să-l odihnească cu cei aleși ai Săi!»

*

După ultima cuvîntare corpul neînsuflețit al Episcopului vicar Irineu, purtat de colegi și de credincioși din satul său natal, de preoți și călugări, a pornit în cortegiu pe ultimul drum, spre cimitirul Mînăstirii Neamț. După ce s-a cîntat «Veșnica pomenire» și au fost rostite cuvintele rugăciuni, sicriul a fost coborît în mormînt.

Stingerea din viață a vrednicului de pomenire Episcop-vicar Irineu constituie o mare pierdere pentru Biserica noastră Ortodoxă, dar amintirea lui va rămîne totdeauna vie în inimile celor ce l-au îndrăgit.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească cu sfinții Săi!

ÎN MEMORIA EPISCOPULUI VICAR IRINEU CRĂCIUNAȘ, LA POPASUL SĂU CEL DE PE URMĂ

Duminică, 21 ianuarie 1973, când ultimul fragment din cîntarea jalnică a prohodului, când cel din urmă dangăt al clopotului, când și ultimele suspine ale bătrînilor părinți au încetat și s-au ridicat toate în ecoul serii, stingîndu-se departe, între văile Munților Neamț, asemenea unui oftat plin de durere, m-am dezlipit și eu, cu pași șovăelnici, de mormîntul proaspăt al fratelui meu întru Domnul și scumpul prieten, Episcopul vicar Irineu Crăciunaș.

Ultimele momente ale înmormîntării le-am petrecut fără o participare activă, ca într-o semiactivitate, mai mult mișcîndu-mă după reflexe decît după o orientare a judecării — atributul specific ființei umane. În această atmosferă, stăpînit de o adîncă mîhnire pentru nemărginita pierdere, am făcut și drumul de reîntoarcere la Roman.

Abia seara, în chilia mea, gîndurile mi s-au limpezit, iar amintirile personalității Arhiereului Irineu au năvălit cu noianul, copleșindu-mi memoria.

Primul gînd deslușit a fost acela de milă pentru bătrîni și părinți, încovoiați deasupra sicriului scumpului lor fiu, și care întorși la Sadova, tăcuți și îndurerați, vor fi împinși de mîhnire și mai aproape de marginea gropii.

Născut cu 45 ani în urmă în părțile de nord ale evlavioasei Moldove, mărețele mînăstiri, ctitorii voievodale, ce duc peste graniță faima și gloria străbună a Moldovei, i-au imprimat în frageda lui ființă chemarea puternică spre slujirea Bisericii. Vibrînd de dorința urmării lui Hristos, avînd o puternică vocație spre apostolat și o înclinație neșovăielnică spre curăție, feciorie și viață desăvîrșită, s-a dăruit cu ardore cinului monahal.

După terminarea liceului, rîvna pentru Hristos nu s-a înecat în tentațiile tinereții, ci bărbătește și-a îndreptat pașii, spre aula Facultății de teologie de la Sibiu, timp în care s-a instruit în studiile teologice și în viața monahală de la așezămîntul brîncovenesc, lîngă vatra fierbinte a vechii mînăstiri de la Sîmbăta de Sus.

Incurajat de succesele dobîndite la această facultate, a trecut la Institutul teologic de la București unde — în cadrul cursurilor de doctorat — a ridicat trepte și mai înalte, pătrunzînd adînc în studiul moralei creștine. Aici l-a găsit chemarea I. P. S. Mitropolit Iustin Moiescu, de a veni să lucreze în vestita Mitropolie a Moldovei și Sucevei, adică în zona plaiurilor lui de naștere.

Aici l-am cunoscut pe fratele meu întru Domnul și scumpul meu prieten, Arhiepiscopul Irineu.

Înzestrat de Dumnezeu cu alese însușiri, cumpătat, înțelept, blând și pașnic, am înțeles de ce a avut atracția pentru numele de «Irineu», la botezul monahal. Încă de la prima vedere, am asociat cuvintele poetului : «Frumos te-a împodobit Părintele ceresc».

L-am cunoscut în activitatea lui de vicar administrativ, funcție înaltă, în care s-a distins ca strălucit conducător al Cancelariei mitropolitane. L-am cunoscut ca Arhiepiscop-Episcop, care deși tânăr săvârșea mărețe slujbe arhieresti la Mitropolie, la sfințiri de biserici, la hirotonii și hramuri.

Era bine dotat ca orator. Poseda o voce caldă și fermecătoare, avea cunoștințe teologice vaste și profunde, dar stăpînea și folosea cu ușurință și cunoștințe din cultura de largă circulație. Avea un timbru plăcut, o dicțiune remarcabilă de predicator, ceea ce îl făcea să fie ascultat cu drag de credincioși.

Mi-a fost îndrumător apropiat și sfetnic intim în toate împrejurările legate de alegerea mea ca arhiepiscop-vicar ; în acele momente emoționante și sfinte pentru mine, am simțit din plin prietenia lui caldă și sprijinul său frățesc, sincer și devotat.

Mai simt încă prezența lui vie la ultima ședință a Sfântului Sinod, când am lucrat împreună în cadrul Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină. P. S. Sa era raportorul Comisiei și-l admiram, sincer, cu câtă competență prezenta rapoartele, în ședințele plenare ale Sfântului Sinod.

Mai am încă proaspete în memorie frumoasele și remarcabilele articole din revista «Mitropolia Moldovei și Sucevei» și cele din alte publicații teologice. Era un îndemînatic mînuitor al condeiului, avînd un stil ales și remarcabil.

Din noianul puternicelor amintiri care m-au copleșit după slujba înmormîntării de la Mînaștirea Neamț, una îmi predomină ființa și mă determină s-o împărtășesc cititorilor, ca pe un testament sfînt.

În luna octombrie 1972, după înmormîntarea regretatului Mitropolit Firmilian, la reîntoarcere spre Moldova, m-a invitat stăruitor să-l însoțesc la un popas duhovnicesc, la Mînaștirea Sîmbăta de Sus. Am primit cu bucurie invitația. Dar nu știam că era ultima lui călătorie acolo. Era oare o presimțire ? Îl rechemau pentru cea din urmă dată amintirile scumpe și sfinte ? Presimțea în acel moment că nu va mai vedea vatra sfîntă de la Sîmbăta de Sus ? Mari sînt tainele și neînțelese rămîn simțămintele ființei omenești.

Pe drum, mi-a descris, cu talentul lui de povestitor neîntrecut, cadrul și ambianța de la sfîntul așezămînt brîncovenesc de la Sîmbăta de Sus. O așezare pitorească, într-o poiană înconjurată de codrii verzi ai Carpaților, în partea de jos a Transilvaniei, în care în anul 1656 Vornicul Preda de la Brîncoveni a ridicat prima biserică.

În anul 1696, Constantin Brîncoveanu, cu meșteri aduși din Țara Românească, a ridicat actuala biserică de zid. A adus 15 dascăli, înființând aici o școală de zugrăvi și grămățici. A pus egumen pe Ioan din Pojarta-Făgăraș. Apoi evlaviosul domnitor a zidit un mareș castel pentru familia sa, când venea în Ardeal. La «Izvorul Tămăduirii» a săpat o fântână care potolește setea viețuitorilor mînăstirii și astăzi.

În 1785, stăpînirea habsburgică, în furia ei contra ortodoxiei ardelenene, a pus tunurile și a dărîmat pînă-n temelii mareșul așezămînt brîncovenesc.

Cinstea de a deveni al doilea ctitor a revenit eminentului mitropolit Nicolae Bălan, între anii 1926—1936, cînd a restaurat-o «cu jertfa de bună voie a întregului popor român». Vechea arhitectură s-a păstrat, prin străduința unor pricepuți arhitecți, iar splendoarea artei brîncovenești a apărut iarăși pe fațada străvechii mînăstiri de la Sîmbăta de Sus. Incinta așezămîntului primește și astăzi vizitatori, care admiră emoționați stilul și măiestria epocii gloriosului domnitor.

Aici am poposit și noi. Cu multă emoție și sensibilitate, mi-a arătat chilioara unde-și făcea pravila, altarul unde-și aducea prinosul rugăciunii și minunata fântână cu apă răcoritoare. Mi-a prezentat cu adînc respect pe nașul lui de călugărie și pe toți frații viețuitori. S-a aplecat apoi spre cartea de aur a mînăstirii și a scris. Nu știu ce gînd sfînt a așternut pe hîrtie, dar era emoționat. Cuvintele acelea proaspete vor rămîne ca un vestigiu testamentar în cartea bătrînei mînăstiri.

Despre Episcopul vicar Irineu Crăciunaș putem spune, ca Psalmistul : «Tînăr fiind, mult a trăit».

A plecat tînăr dintre noi, ducînd pe fruntea lui senină și tînără aureola personalității sale. Deși tînăr, activitatea și fecunditatea sa creatoare în treapta de arhieru, deci slujitor, învățător și conducător, îl rînduiesc între ierarhii vrednici, încărcăți de ani și lungă viețuire.

S-a desprins și a plecat dintre noi spre meleagurile veșniciei. Obișnuit, solii noștri, ierarhii investiți cu putere de ambasadori ai pămîntului, sînt acreditați cerului cu mesaje importante. Ierarhului Irineu, cînd va ajunge în ceata ierarhilor strălucitori ai Mitropoliei Moldovei, îi revine cinstea de a fi mesagerul nostru către fețele remarcabile ale mitropoliților : Sebastian, Irineu, Nicodim patriarhul, Pimen mitropolitul și toată obștea de arhieru, egumeni și monahi răposați. Să ducă vestea bună că Biserica noastră, prin Întîiul ei Stătător și prin Ierarhii ei înțelepți și rîvnitori, ca și prin clerul și credincioșii ei, strălucește ca niciodată, nu numai în familia Bisericilor Ortodoxe surori, dar și între celelalte Biserici creștine.

Problema arzătoare a ecumenicității, problema Bisericii în slujba societății umane, problema prețuirii și dragostei față de om sînt numai cîteva dintre dezideratele susținute cu tărie de Biserica noastră Ortodoxă.

Să-l întâmpine pe mitropolitul Irineu, cărturarul și strălucitul nostru dogmatist, cu vestea bună că tradiția școlii academice de teologie, prin renumiți teologi grupați în jurul «Studiilor Teologice», i-au preluat faima în așa fel încât scrisul teologic românesc a fost ridicat pe culmi înalte.

Cum el a primit de curînd pe piept medalia : «A 25-a aniversare a proclamării Republicii», va duce vestea bună ierarhilor patrioți, din timpul domniei lui Cuza și altora mai vechi, că Unirea făurită de dînsii s-a desăvîrșit, iar Patria noastră strălucește mîndră ca un soare între țările lumii.

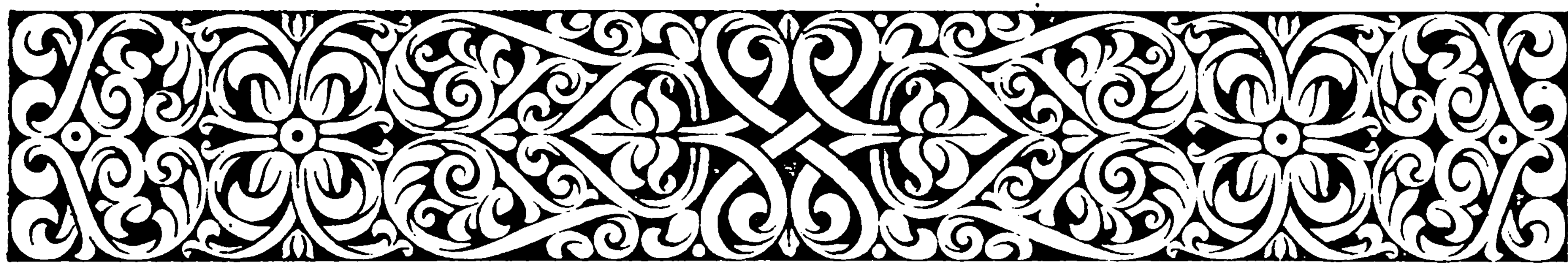
Arhiepiscopul Irineu Crăciunaș a fost un ierarh mare și de aceea îl învestim cu mesaje mari pentru fețele slăviților ierarhi din trecutul Bisericii noastre.

El, prin vrednicie și rîvnă, prin viața curată și dăruire, poate fi socotit «prietenul lui Dumnezeu» și Mîntuitorului Iisus Hristos, care, înainte de jertfa Sa de pe Cruce a spus : «Unde voi fi Eu, acolo vor fi și prietenii mei».

Dumnezeu să-i primească sufletul «în loc luminat, în loc cu odihnă, unde nu este nici întristare, nici durere, nici suspin».

Iar pomenirea lui să rămîna pururea în inimile noastre.

† Arhiepiscopul EFTIMIE LUCA BÎRLĂDEANUL
Vicarul Episcopiei Romanului și Hușilor

♦ VIATA BISERICEASCĂ ♦

ÎNTÎLNIREA PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN CU PREOȚIMEA DIN CAPITALĂ, ÎN ZIUA DE ANUL NOU

Urmînd unei frumoase tradiții, în prima zi a anului 1973, preoțimea din capitală, salariații de la Administrația Patriarhală și de la Arhiepiscopia Bucureștilor și profesorii de la Institutul teologic și de la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din București s-au prezentat la reședința patriarhală, pentru a aduce Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian respectuoase urări de sănătate, de viață îndelungată și de noi înfăptuiri în înalta Sa slujire arhipăstorească, precum și pentru a se împărtăși de binecuvîntarea și povățuirile părintești pline de dragoste ale Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române.

La orele 18, Prea Fericitul Părinte Patriarh a intrat în sala de festivități a Palatului Patriarhal.

Alături de Prea Fericirea Sa se aflau : PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul, vicari patriarhali ; P. C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale ; P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române ; P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor ; P. C. Pr. Nițșor Cazacu, secretarul Cabinetului patriarhal ; PP. CC. Consilieri patriarhali și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor ; PP. CC. Protoierei din Capitală.

Corală preoților din Capitală, sub conducerea P. C. Pr. Iulian Cârstoiu, a întîmpinat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian cu *Imnul patriarhal*.

Aceeași formație corală a prezentat apoi un program festiv, alcătuit din piesa corală, în primă audiție, *Omagiu Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la aniversarea a 70 de ani de viață*, de Gheorghe Dumitrescu, pe versuri de Pr. Constantin Stănescu și colindele : *Steaua sus răsare*, de Gh. Ghiulamila ; *Răsună clopotele-n vale*, de Pr. I. Popescu-Runcu (solo : Pr. Teodor Dumitrache) și *Mărire-ntru cei de sus lui Dumnezeu*, de Gh. Șoima. Executat

cu multă sensibilitate, concertul s-a bucurat de aprecierile elogioase ale tuturor celor prezenți.

A luat apoi cuvântul *P. C. Pr. Dumitru Stoenescu*, de la Parohia Ferentari, care — în numele preoțimii din Capitală și al celorlalți participanți — a prezentat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian urări de sănătate, fericire și viață îndelungată, asigurându-l totodată de recunoștința și devotamentul clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române.

Vorbitorul a subliniat că, în urmă cu câteva zile, la bucuria adusă în sufletele credincioșilor de marele praznic al Nașterii Domnului s-a adăugat și aceea a împlinirii unui sfert de veac de la proclamarea Republicii, — timp care a constituit o adevărată epocă de înflorire și progres pentru țara și poporul nostru. Remarcând că Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a venit la conducerea Bisericii Ortodoxe Române la puțin timp după evenimentul instaurării Republicii, reprezentantul preoțimii a făcut un bilanț al înfăptuirilor noastre bisericești din ultimii 25 de ani, ajungând la concluzia că în ultimul pătrar de veac Biserica noastră a cunoscut perioada cea mai înfloritoare din istoria sa.

După aceea vorbitorul a prezentat momentele bisericești cele mai de seamă din viața Bisericii Ortodoxe Române în anul 1972. Astfel, pe planul relațiilor externe, s-au amintit vizitele făcute Bisericii noastre de către: delegația Bisericii Evanghelice-Luterane din R. F. Germania, în frunte cu Excelența Sa Episcopul Herman Dietzfelbinger; delegația Bisericii vechilor-catolici din R. F. Germania, în frunte cu Excelența Sa Episcopul Joseph Brinkhues; delegația Bisericii Copte condusă de Sanctitatea Sa Patriarhul Șenuda al III-lea; delegația Bisericii Ortodoxe Bulgare, condusă de Prea Fericitul Patriarh Maxim și delegația Bisericii Ortodoxe Ruse, condusă de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia. De asemenea s-a evidențiat rolul și importanța vizitei făcute Bisericii Romano-Catolice din Belgia de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în anul 1972.

Pe plan intern, vorbitorul a remarcat desfășurarea armonioasă a vieții noastre bisericești în toate sectoarele de activitate.

Reprezentantul preoțimii din Capitală a mulțumit cu adâncă recunoștință Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru dăruirea sa în slujba Bisericii și a credincioșilor și pentru grija sa părintească arătată față de preoțime, a asigurat pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române de respectul și devotamentul preoților și credincioșilor și — în numele lor — a urat Prea Fericirii Sale ani mulți de rodnică arhipăstorire, cu deplină sănătate, spre slava Bisericii noastre și a întregii Ortodoxii.

Răspunzând cuvântului adresat de reprezentantul preoților Capitalei, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* a spus :

Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Prea Cucernici Părinți Consilieri și părinți Protopopi,
Cucernici Părinți,

Sîntem încă sub emoția bucuriei pe care ne-a prilejuit-o sărbătoarea Nașterii Domnului. Am călătorit împreună cu Maica Domnului și cu bătrînul Iosif pînă la Betleem, unde Pruncul Iisus s-a născut în iesle, iar corul îngerilor anunța nu numai nașterea ci și scopul pentru care Hristos venea în lume: «Pace pe pămînt și între oameni bunăvoie».

După aceea am participat la toate slujbele religioase ce s-au săvîrșit pînă astăzi. Între acestea, ieri după sfînta liturghie a avut loc un Te-Deum de mulțumire către Cel Atotputernic, pentru binefacerile pe care le-a dăruit poporului român în ultimul sfert de veac. Iar astăzi am săvîrșit un alt Te-Deum de mulțumire lui Dumnezeu pentru anul ce s-a dus, care a fost un an aducător de nădejdi pentru anul ce începe. Te-Deum-ul de astăzi a fost și pentru ca Bunul Dumnezeu să împlinească rugăciunile făcute de slujitorii Săi pe acest pămînt, de a fi pace și bună înțelegere între oameni.

Pacea are într-adevăr sorți de mare izbîndă, fiindcă, așa cum știți, în anul trecut — care s-a încheiat ieri — conducătorii statelor și-au trimis reprezentanții lor într-o conferință de securitate europeană. Delegații popoarelor din Europa pregătesc o conferință a statelor europene, la care se alătură și țările americane: Canada și Statele Unite.

Acest lucru este semnificativ pentru activitatea pe care au depus-o oamenii Bisericii în Europa. Vă aduceți aminte că încă de acum șapte ani a luat ființă o Conferință a Bisericilor Europene, în care și Biserica noastră a devenit membră și în conducerea căreia fac astăzi parte doi dintre ierarhii noștri, unul președinte și celălalt secretar general. Cînd s-a constituit această Conferință a Bisericilor Europene, orientările erau ostile țărilor cu regimuri comuniste. Reprezentanții Bisericii noastre au dus o acțiune de lămurire, arătînd dorința sinceră de pace a popoarelor socialiste; oamenii s-au lămurit și n-au mai mers pe calea discriminării între sectorul apusean și sectorul răsăritean.

Din scopurile de bază ale Conferinței Bisericilor Europene face parte și sprijinirea «securității Europene». De aceea ne-am bucurat atît de mult cu toții și lucrul acesta l-am subliniat și în Pastorală pe care v-am trimis-o de Crăciun, pentru ca să ducem mai departe, cu nădejdi sporite, activitatea noastră de susținere a păcii și buneii înțelegeri între oameni, rugîndu-ne prea bunului Dumnezeu ca anul 1973 să devină un an de totală pace pentru tot globul pămîntului. Chiar în Vietnamul atît de crunt lovit sînt perspective de încetarea focului și cu aceasta nădăjduim ca primejdia războiului să nu se mai ivească în altă parte.

Deci, după ce am participat la slujbele noastre religioase și la evenimentele pe care le-am sărbătorit, ne întîlnim și anul acesta în sala aceasta în care ați venit cei ce ați dorit să felicitați pe Patriarh cu prilejul primei zile a Anului nou. Eu vă mulțumesc din toată inima pentru meritele pe care le-ați făcut, prin reprezentantul Dvs., Părintele Stoenescu. Vă mulțumesc, pentru că urările Prea Cucerniciilor Voastre se alătură

felicităților și urărilor pe care le-am primit zilele acestea, din toată țara. Mulțumindu-vă Dvs., transmit tuturor mulțumirile mele pentru gândul pe care l-au avut cu ocazia acestor sărbători, de a transmite părintelui lor sufletesc urările lor de dragoste și de sănătate pentru Anul nou.

În ceea ce privește noutățile anului care s-a încheiat, am prea puține să vă informez, fiindcă Părintele Stoenescu a amintit o parte din ele. Aș vrea să vă informez numai cu privire la un lucru foarte deosebit, care trebuie subliniat și ținut minte : că în întâlnirile pe care le-au avut ierarhii și profesorii noștri cu ierarhii și cu teologii romano-catolici la diferite simpozioane, în special în cel de la Regensburg, s-a pus în discuție ca temă «Intercomuniunea euharistică» ; iar delegația noastră a fost aceea care a lămurit problema, arătând că nu poate să aibă loc o intercomuniune euharistică între ortodocși și romano-catolici decât atunci când se va realiza unitatea în credință, prin dialog.

Romano-catolicii ofereau intercomuniunea euharistică fără rezerve, dar delegația noastră a susținut — și ei i s-au alăturat și celelalte delegații ortodoxe — că aceasta nu este posibilă atîta vreme cît nu s-a ajuns la unitatea în credință, cu înlăturarea acelor teze romano-catolice pe care noi nu le admitem — infailibilitatea papei și celelalte pe care le știți. V-am amintit acest lucru deosebit în întâlnirile noastre.

Prestigiul Bisericii noastre a sporit în anul 1972 și aceasta ne-o arată cîteva fapte : În anul 1972, Prea Sfințitul Episcop Teofil Ionescu, conducătorul Episcopiei românilor ortodocși din Europa occidentală, cu sediul la Paris, a trecut împreună cu Consiliul său eparhial și cu circa 200 de membri ai Asociației culturale ortodoxe din Paris sub jurisdicția Patriarhiei Române. După el a urmat o altă eparhie, a ortodocșilor francezi din rîndul catolicilor, al căror episcop a decedat acum doi ani și care ne-au cerut să le hirotonim episcop și să-i trecem sub jurisdicția Patriarhiei Române. Sfîntul nostru Sinod a examinat situația acestei Eparhii, a credincioșilor și a cultului lor, a dogmelor lor și a găsit cu cale că într-adevăr putem să aprobăm o eparhie autonomă a ortodocșilor-catolici francezi sub jurisdicția Patriarhiei Române.

După aceea, tot în anul 1972, credincioșii ortodocși români aflați în Suedia, la Stockholm, Göttingen și în alte orașe, au solicitat jurisdicția Patriarhiei Române și trimiterea unui preot. A venit aici o delegație cu această cerere, am căzut de acord și le-am trimis ca preot al nostru pe părintele profesor Alexandru Ciurea de la Institutul teologic din București.

Apoi am avut o cerere a credincioșilor ortodocși români din Australia, din două orașe unde s-au constituit două unități parohiale : una la Melbourne și a doua la Sidney. În amîndouă aceste localități s-a aprobat înființarea unei parohii. Preoții au și plecat la conducerea acestor parohii : unul este la Melbourne, părintele inspector general patriarhal

Dumitru Găină ; la Sidney, este Arhimandritul Chentridis, iar la a treia parohie, constituită în Noua-Zeelandă, unde sînt circa 2.500 de credincioși, urmează să plece în curînd un preot.

Cum vedeți, am dat numai cîteva exemple pentru ca să arătăm prestigiul de care se bucură Biserica noastră peste hotare și față de alte confesiuni și față de românii care au ajuns pe meleagurile acelea. Să nădăjduim, așa cum de altfel ne îndeamnă și credința noastră, că ne vom bucura de ajutorul lui Dumnezeu și în anul 1973, pentru a satisface aceste cereri care privesc exclusiv nevoile religioase ale românilor ortodocși aflați peste hotare.

V-am informat, cum vedeți, despre cîte ceva din ceea ce am putut să înfăptuim în anul 1972. Dacă am făcut cîteva pași înainte pe drumul acesta al întăririi prestigiului Bisericii noastre în lumea ortodoxă și în rîndul altor confesiuni creștine, aceasta am făcut-o cu ajutorul colaboratorilor mei care s-au străduit să mă ajute în rezolvarea problemelor amintite. Vă rog să fiți de acord cu mine ca toate omagiile și toate meritele pe care mi le-a atribuit părintele Stoenescu să le împart cu colaboratorii mei care sînt de față.

Mulțumesc din toată inima Coralei preoților din Capitală, care cⁿ executat un program religios foarte bun și foarte frumos.

Cu aceste nădejdi pornim în anul 1973, mulțumindu-vă încă o dată pentru urările pe care mi le-ați făcut. La rîndul meu, vă urez din toată inima ca noul An să-vă aducă tot mai multe bucurii și cît mai puțin supărări, în sănătate deplină și cu multe mulțumiri duhovnicești în activitatea pe care o desfășurați la parohiile Prea Cucernicilor Voastⁿ

La mulți ani, cu sănătate și pace !

urh

*

După cuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, care a fost ascultată cu mult interes și atenție de către cei prezenți, întreaga asistență a intonat Imnul patriarhal.

Apoi Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române s-a întreținut cu preoțimea Capitalei și cu ceilalți participanți, într-o atmosferă plină de bucurie duhovnicească.

SCHIMB DE TELEGRAME

ÎNTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN ȘI
MAIESTATEA SA HAILE SELASSIE I,
ÎMPĂRATUL ETIOPIEI

Cu prilejul sărbătorilor Nașterii Domnului din anul 1972 și Anului nou 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Maiestății Sale Haile Selassie I, Împăratul Etiopiei, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul acestor sărbători, rugăm cu căldură pe Domnul nostru cel întrupat să hărăzească Maiestății Voastre și augustei Voastre familii : sănătate, viață îndelungată și fericire, să Vă dăruiască domnie glorioasă și înfloritoare, să ajute poporul Vostru să trăiască în pace și în cooperare frățească cu toate popoarele lumii în Noul an 1973.

pe
știț

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

cî
du
se
200
Pa
c

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarea telegramă de răspuns :

Toate bunele urări pentru Crăciun și Noul an.

Haile Selassie I
Împăratul Etiopiei

*

* *

ÎNTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN ȘI
MAIESTATEA SA REGINA ELISABETA A II-A A MARII BRITANII

Cu prilejul sărbătorilor Nașterii Domnului din anul 1972 și Anului nou 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Maiestății Sale Reginei Elisabeta a II-a a Marii Britanii următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul acestor sărbători, rugăm cu căldură pe Domnul nostru cel întrupat să hărăzească Maiestății Voastre și augustei Voastre familii : sănătate, viață îndelungată și fericire, să facă domnia Voastră glorioasă și înfloritoare, să ajute poporul Vostru să trăiască în pace și în cooperare frățească cu toate popoarele lumii în Noul an 1973.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Mulțumesc sincer Prea Fericirii Voastre pentru amabilul Vostru mesaj cu urări de Anul nou, adresat mie, familiei mele și poporului meu. Cu căldură, Vă exprim aceleași bune urări și sentimente pentru pace și cooperare frățească în lume.

Elisabeth R.

*
*   *

ÎN TRE PREA FERICITUL PĂRINTE PĂTRIARH JUSTINIAN ȘI
MAIESTATEA SA REGELE BAUDOUIN AL BELGIEI

Cu prilejul sărbătorilor Nașterii Domnului din anul 1972 și Anului nou 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Maiestății Sale Regelui Baudouin al Belgiei următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul acestor sărbători, rugăm cu căldură pe Domnul nostru cel întrupat să hărăzească Maiestății Voastre și augustei Voastre familii : sănătate, viață îndelungată și fericire, să Vă dăruiască domnie glorioasă și înfloritoare, să ajute poporul Vostru să trăiască în pace și în cooperare frățească cu toate popoarele lumii în Noul an 1973.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarea telegramă de răspuns :

Adânc mișcat de urările pe care mi le-a adresat Prea Fericirea Voastră, Vă exprim la rîndul meu viile mele doriri de fericire personală și fericită continuare a misiunii Voastre.

Baudouin

Regele Belgiei

**DECERNAREA MEDALIEI JUBILIARE
„A XXV-A ANIVERSARE A PROCLAMĂRII REPUBLICII“
UNOR REPREZENTANȚI AI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

La 9 ianuarie 1973 a avut loc la Departamentul Cultelor festivitatea decernării medaliei jubiliare «A XXV-a aniversare a proclamării Republicii» unor reprezentanți ai Cultelor religioase din România, între care și 37 ierarhi, clerici și profesori de teologie ai Bisericii Ortodoxe Române.

Într-un cadru festiv, Dl. Prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, a înmînat medalia jubiliară următoarelor persoane, în prezența celorlalți conducători ai acestui Departament :

1. Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian Marina ; 2. Prea Sfințitului Episcop Antim Angelescu, al Buzăului ; 3. Prea Sfințitului Episcop Chesarie Păunescu, al Dunării de Jos ; 4. Prea Sfințitului Episcop Antim Nica-Tîrgovișteanul, vicar patriarhal ; 5. Prea Sfințitului Episcop Antonie Plămădeală-Ploieșteanul, vicar patriarhal ; 6. Prea Sfințitului Episcop Nestor Vornicescu-Severineanul, vicar al Arhiepiscopiei Craiovei ; 7. Prea Sfințitului Arhiepiscop Gherasim Cristea-Constănteanul, vicar al Episcopiei Dunării de Jos ; 8. P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor ; 9. P. C. Pr. Gabriel Cocora, vicarul Episcopiei Buzăului ; 10. P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române ; 11. P. C. Pr. Ilie Georgescu, consilier patriarhal la Serviciul Relațiilor Externe al Bisericii Ortodoxe Române ; 12. P. C. Pr. Octavian Popescu, consilier economic al Arhiepiscopiei Bucureștilor ; 13. P. C. Pr. Sabin Verzan, consilier patriarhal ; 14. P. C. Pr. Nițșor Cazacu, secretar patriarhal ; 15. P. C. Prot. Iuliu Man, Protoieria II Capitală ; 16. P. C. Prot. Dinu Provian, Protoieria I Capitală ; 17. P. C. Pr. C. Dejan, protoiereu din Pitești ; 18. P. C. Pr. I. Trandafir, protoiereu din Slatina ; 19. P. C. Pr. I. Purcărea, protoiereu din Călărași ; 20. P. C. Pr. N. Popescu, protoiereu din Găești ; 21. P. C. Pr. V. Văcăreanu, protoiereu din Panciu ; 22. P. C. Pr. Ioan G. Coman, profesor onorar ; 23. P. C. Pr. Prof. D. Stăniloae ; 24. P. C. Pr. Prof. D. Fecioru ; 25. D-lui Prof. N. Chițescu ; 26. P. C. Pr. Conf. I. Bria ; 27. P. C. Pr. Asist. D. Popescu ; 28. P. Cuv. Arhim. Ilarion Marin, starețul Mînăstirii Sinaia ; 29. P. Cuv. monahii Lucia Dumbravă, stareța Mînăstirii Pasărea ; 30. P. Cuv. monahii Heruvima Timaru, stareța Mînăstirii Țigănești ; 31. P. C. Pr. Prof. Gh. Moiescu, parohul bisericii ortodoxe române din Viena ; 32. P. C. Pr. Prof. Alex. Ciurea, parohul bisericii ortodoxe române din Stockholm ; 33. P. C. Pr. Lucian Gafton, parohul bisericii ortodoxe române din Londra ; 34. P. Cuv. Arhim. Lucian Florea, superiorul așezămintelor românești din Ierusalim ; 35. P. C. Pr. Vasile Ștefan, parohul capelei ortodoxe române din Baden-Baden ; 36.

P. C. Pr. Alex. Munteanu, parohul bisericii ortodoxe române din Sofia ;
și 37. P. C. Pr. Dumitru Găină, parohul bisericii ortodoxe române din Melbourne.

Dl. Prof. Dumitru Dogaru, felicitînd pe cei distinși, a rostit următoarea cuvîntare :

*Prea Fericite,
Prea Sfințiți Ierarhi,
Onorați Șefi de Culte,*

Cu prilejul acestui moment solemn, în numele Departamentului Cultelor și al colaboratorilor mei, Vă felicit și ne bucurăm de această înaltă cinstitoare pe care Conducerea superioară a Statului nostru v-a făcut-o, prin acordarea medaliei jubiliare «A XXV-a aniversare a proclamării Republicii».

Noi, Departamentul Cultelor, am fost emoționați de faptul că Conducerea superioară a Statului nostru s-a gîndit, cu prilejul aniversării unui sfert de veac de la proclamarea Republicii, ca munca și atitudinea Dvs. să fie răsplătite prin aceste distincții.

Douăzeci și cinci de ani în viața poporului nostru sînt puțini, dar în viața noastră reprezintă mult, nu numai ca durată, ci ca eforturi, ca gînduri, ca încercări de a ne face folositori acestor vremuri mărețe. Este de reținut, ca o lecție a viitorului, atitudinea Dvs. și a cultelor pe care le reprezentați, după acest sfert de veac, cel mai frumos în realizări și perspective din istoria poporului nostru.

A înțelege dreptul poporului de a-și decide soarta, a fi ferm în afirmarea că independența și suveranitatea poporului nu se discută, este ceea ce Bisericele organizate de la noi au înțeles de la început, mergînd pe acest drum de respect față de popor. Rezistența la încercările făcute pentru a izola Cultele religioase din România de aceste frămîntări pentru o soartă mai bună este marea cinste ce vi se cuvine cu prilejul acestui bilanț.

A rămîne lîngă popor, a fi la dispoziția lui, este un merit al Dvs., este drumul just al Cultelor din România. Îmi amintesc de prima reuniune a conducătorilor Cultelor din România din 1949, sub președinția Prea Fericirii Voastre, cînd s-au pus jaloanele acestei atitudini. Această înțelegere reciprocă a Cultelor, în a fi solidare pe drumul noului și al noii vieți sociale, a funcționat netulburată, în cea mai admirabilă înțelegere reciprocă a vieții Cultelor la noi.

Ați contribuit ca poporul, cetățenii și cei care cred să aibă liniștea și dezlegarea necesară de a urma calea politică a poporului nostru, fără tulburări de conștiință sau frămîntări religioase. Unitatea, solidaritatea socială, este una din preocupările Dvs. principale. Această solidaritate există, această liniște există, această continuitate există și Dvs. ați contribuit la realizarea lor. Acest fapt reprezintă piatra de temelie a înfăptuirilor noastre de viitor. Solidaritatea cu poporul, cu conducătorii destinelor lui, a deschis calea spre noi înfăptuiri și realizări.

Mulțumiți că și noi am contribuit la această realitate, îmi exprim nădejdea întemeiată că și de acum înainte Dvs. veți continua să mergeți pe drumul desemnat de Simion Bărnuțiu : «Dacă vreți să nu greșiți, rămâneți lângă popor !»

Vă urez sănătate și noi realizări !

În cadrul discursurilor rostite apoi de conducătorii Cultelor religioase din România care au primit înalta distincție, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a spus :

Domnule Președinte,

Onorată conducere a Departamentului Cultelor,

Biserica Ortodoxă Română, alături de toate Bisericile Ortodoxe, a trăit la sfârșitul anului 1972 momente de aleasă bucurie religioasă și națională. Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii, clerul și credincioșii săi, a înălțat rugăciuni, la 31 decembrie, pentru ca Cel Atotputernic să-și reverse și în anul 1973 binecuvîntarea Sa peste noi și să se împlinească rugăciunile sale.

Ne găsim sub impresia acestor momente, astăzi, cu prilejul primirii medaliei jubiliare «A XXV-a aniversare a proclamării Republicii». Nu vrem să vorbim despre ceea ce am realizat, pentru a nu cădea în păcatul laudei de sine. Dvs. cunoașteți mai bine ca oricare alții activitatea noastră. Acordarea medaliei jubiliare o interpretăm ca o cinstită adusă Bisericii noastre, membrilor Sfântului Sinod, clerului și credincioșilor.

Vă rugăm să vă faceți interpretul sentimentelor noastre față de onorata Conducere de Stat, și în special față de Dl. Nicolae Ceaușescu, asigurînd că Biserica Ortodoxă Română — totdeauna alături de popor — și-a îndeplinit misiunea ei religioasă și patriotică. Dacă, într-adevăr, în acest sfert de veac am făcut ceva bun, aceasta se vede prin acordarea medaliei jubiliare. Vă rugăm să le transmiteți mulțumirile noastre pentru această deosebită cinste și să-i asigurați că noi, ca cetățeni și ca slujitori ai altarelor, sîntem conduși de cuvîntul Mîntuitorului că porunca cea mai mare este iubirea lui Dumnezeu și iubirea aproapelui. Avem deci datoria de a sluji pe aproapele nostru. Patria pentru noi este tot una cu Biserica. Biserica Ortodoxă Română este o Biserică națională și în momente grele a fost alături de poporul român.

Pe terenul luptei pentru pace, ne manifestăm bucuria că acești douăzeci și cinci de ani au fost ani de pace. Aceasta ne îmbărbătează să continuăm și mai departe activitatea noastră, pentru ca în toată lumea să fie pace.

Medalia jubiliară «A XXV-a aniversare a proclamării Republicii» reprezintă un imbold pentru activitatea noastră de viitor și, în același timp, o datorie față de țara noastră.

Întîlnirea prilejuită de decernarea medaliei jubiliare «A XXV-a aniversare a proclamării Republicii» s-a desfășurat într-o atmosferă de cordialitate și aleasă bucurie.

SĂRBĂTORIREA ZILEI DE NAȘTERE A PREA FERICITULUI PĂRINTE JUSTINIAN, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

La 22 februarie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a împlinit vârsta de 72 de ani. Ierarhii, clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române au cinstit după cuviință acest popas aniversar care le-a oferit prilejul de a-și reînnoi mărturisirea sentimentelor de fiască supunere, respect și dragoste sinceră față de Întâistătătorul Bisericii noastre. Festivitatea a fost împreunată — ca în fiecare an — cu rugăciuni de mulțumire aduse bunului Dumnezeu pentru binefacerile bogate revărsate asupra Bisericii Ortodoxe Române în timpul arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și cu rugăciuni de cereri stăruitoare înălțate către Cel Atotputernic pentru sănătatea și îndelunga înziliră a Prea Fericirii Sale.

Respectînd această sărbătorire, devenită tradițională, și în acest an, în ziua de 22 februarie, reprezentanții Sfîntului Sinod, ai Administrației Patriarhale, ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, ai Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române și ai instituțiilor de învățămînt teologic din Capitală s-au înfățișat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru a-i prezenta cuvenitele urări.

La ora 12,30, un sobor de slujitori de la catedrala patriarhală, avînd în frunte pe P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, au săvîrșit un Te-Deum în paraclisul din Palatul patriarhal.

La această slujbă de mulțumire au participat : *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* ; I.P.S. Mitropolit *Iustin* al Moldovei și Sucevei ; I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului ; I.P.S. Mitropolit *Teoctist* al Olteniei ; I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului ; P. S. Episcop *Iosif* al Rîmnicului și Argeșului ; P. S. Episcop *Antim* al Buzăului ; P. S. Episcop *Antonie Ploieșteanul*, vicar patriarhal ; P. S. Arhiepiscop *Gherasim Constănteanul*, vicarul Episcopiei Dunărea de Jos ; P. C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale ; P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române ; PP. CC. Consilieri patriarhali și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor ; P. Cuv. Arhimandrit Roman Stanciu, starețul Mînăstirii Cernica ; P. Cuv. Arhim. Veniamin Nicolae, starețul Mînăstirii Căldărușani ; profesori de la Institutul teologic de grad universitar din București și de la Școala de cîntăreți și Seminarul teologic din București ; salariați superiori de la Administrația Patriarhală și de la Arhiepiscopia Bucureștilor ; preoți din Capitală.

Au mai fost de față : P. Cuv. Arhim. Daniel Gelsi de la Mînăstirea Chevetogne — Belgia ; Rev. Hugh Wybrow, parohul bisericii anglicane din București.

După săvîrșirea Te-Deumului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a trecut în cabinetul patriarhal, urmat de întreaga asistență.

Aici, la ora 13, au sosit și Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. *Dumitru Dogaru* și Dl. Vicepreședinte *Gheorghe Nenciu*, care au felicitat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian cu ocazia aniversării zilei sale de naștere.

În numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și al participanților la această sărbătorire, *I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei* a adresat înaltului sărbătorit un călduros cuvînt omagial, în care, printre altele, a arătat că munca neobosită și strădaniile depuse de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în slujba Bisericii Ortodoxe Române sînt prețuite de toți fiii Bisericii noastre. Datorită înțelepciunii Întîistătorului său, Biserica Ortodoxă Română se găsește astăzi într-o situație îmbucurătoare, cu totul deosebită față de cea din trecut. Frămîntările și certurile interconfesionale au încetat cu desăvîrșire, iar relațiile Bisericii cu Statul au fost stabilite cu precizie și claritate, ele desfășurîndu-se în continuare în mod firesc, pe baza principiilor colaborării și al respectului reciproc.

I. P. S. Mitropolit Iustin a mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru toate inițiativele și realizările bogate ale activității sale de pînă acum, asigurîndu-l de respectul, devotamentul și dragostea fierbinte a ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii noastre.

Răspunzînd cuvîntului omagial al I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* a mulțumit călduros participanților la sărbătorirea aniversării zilei sale de naștere.

Prea Fericirea Sa a remarcat, cu emoție și bucurie, că ziua de 22 februarie din acest an constituie o dublă sărbătoare, prin faptul că aniversarea zilei de naștere a Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Române coincide cu o zi însemnată din viața I.P.S. Mitropolit Teoctist : Solemnitatea înmînării decretului Consiliului de Stat privind recunoașterea alegerii sale ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh a mulțumit celor prezenți pentru dragostea cu care l-au înconjurat la acest popas duhovnicesc al pășirii în cel de al 73-lea an de viață și pentru urările ce i-au fost transmise. «Cu încredere — a spus Prea Fericirea Sa — pășim și în al 73-lea an al Nostru, pe care nădăjduim să-l împlinim cu noi succese, pentru slava lui Dumnezeu, și pentru propășirea Bisericii noastre străbune și pentru binele credincioșilor. Vă doresc tuturor multă sănătate și fericire, spre a ne putea întîlni și la alte comemorări viitoare, la anul și la mulți ani !»

În cinstea înaltului sărbătorit, întreaga asistență a intonat cu însuflețire : *Mulți ani trăiască și Imnul patriarhal*. Cei prezenți au semnat apoi în cartea comemorativă aflată la Cabinetul patriarhal.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în Cabinetul patriarhal, la cea de a 72-a aniversare a zilei de naștere

Dr. Președintele al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru, felicită pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian cu prilejul celei de-a 72-a aniversări a zilei sale de naștere

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian s-a întreținut în mod cordial cu Înalții Ierarhi și cu colaboratorii săi apropiați. Sărbătorirea s-a încheiat într-o atmosferă înălțătoare, plină de bucurie duhovnicească.

*
* * *

Cu prilejul împlinirii vârstei de 72 de ani, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit numeroase telegrame și scrisori de felicitare, din care publicăm și semnalăm următoarele :

Telegrama de felicitare trimisă de Dl. Prof. DUMITRU DOGARU, Președintele Departamentului Cultelor :

La aniversarea zilei de naștere a Prea Fericirii Voastre, Vă adresez călduroase felicitări și cele mai bune urări de sănătate și succes deplin în activitatea pe care o desfășurați pentru sprijinirea cauzei păcii și a operei constructive a poporului nostru.

Prof. Dumitru Dogaru
Președintele Departamentului Cultelor

*

Telegrama de felicitare trimisă de Dl. GHEORGHE NENCIU, vicepreședintele Departamentului Cultelor :

Cu prilejul aniversării zilei Dumneavoastră de naștere, Vă exprim sincere felicitări, călduroase urări de sănătate, fericire și succes în activitatea Dumneavoastră patriotică de îndrumare a preoților și credincioșilor pentru sprijinirea eforturilor constructive ale poporului nostru.

Gheorghe Nenciu
Vicepreședintele Departamentului Cultelor

*

Telegramă de felicitare trimisă de Grația Sa Dr. MICHAEL RAMSEY, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Angliei și Mitropolit :

Pentru ziua Voastră de naștere, trimitem Prea Fericirii Voastre cele mai calde urări și bune amintiri, rugînd pe Atotputernicul Dumnezeu să Vă binecuvînteze.

† Michael
Arhiepiscop de Canterbury

*

Telegrama de felicitare trimisă de I.P.S. Mitropolit NICODIM al Leningradului și Novgorodului, Președintele Comisiei Sfîntului Sinod

al Bisericii Ortodoxe Ruse în problemele unității creștine și al relațiilor interbisericești :

Cu prilejul aniversării zilei Voastre de naștere, primiți, Prea Fericirea Voastră, felicitările mele cordiale și bune urări de sănătate, viață îndelungată și har divin îmbelșugat în slujirea Bisericii lui Hristos.

Cu prietenie și stimă,

† **Nicodim**

Mitropolitul Leningradului și Novgorodului

*

Au mai trimis telegrame sau scrisori de felicitare : Prea Sfințitul Episcop *Victorin* al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America ; Prea Sfințitul *Teofil Ionescu*, Episcopul românilor ortodocși din Europa Occidentală ; Prea Sfințitul Episcop *Germain* al Bisericii Catolice-Ortodoxe din Franța ; Eminența sa *Naghy Gyula*, Episcopul Eparhiei Reformate din Cluj ; Eminența Sa *László Papp*, Episcopul Eparhiei Reformate din Oradea ; Prea Sfințitul *Dirayr Mardichian*, conducătorul Eparhiei Armene-Gregoriene ; Eminența Sa *Dr. Mozes Rosen*, Șef-Rabinul Cultului Mozaic ; Prea Cuviosul Arhimandrit *Lucian Florea*, conducătorul comunității ortodoxe române din Ierusalim ; Prea Cucernicul Protoiereu *Alexandru Munteanu*, parohul bisericii ortodoxe române din Sofia ; Prea Cucernicul Preot Prof. *Gheorghe Moisescu*, parohul bisericii ortodoxe române din Viena ; Prea Cucernicul Preot *Vasile Ștefan*, parohul capelei ortodoxe române din Baden-Baden ; Prea Cucernicul Preot *Lucian Gafton* parohul bisericii ortodoxe române din Londra ; Prea Cucernicul Preot Prof. *Alexandru Ciurea*, parohul bisericii ortodoxe române din Suedia, Prea Cucernicul Protoiereu *Aurei Uroș*, conducătorul Vicariatului ortodox român din Banatul iugoslav ; Prea Cucernicul Protoiereu *Nicolae Goranov*, parohul bisericii ortodoxe bulgare din București.

De asemenea, cu prilejul celei de a 72-a aniversări a zilei de naștere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit telegrame și scrisori de felicitare de la membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, membrii Adunării Naționale Bisericești, membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, consilieri patriarhali și mitropolitani, profesori de teologie, protopopi, preoți, stareți și starețe de mânăstiri, credincioși din țară și de peste hotare.

Tuturor acestora li s-a trimis răspuns, cu călduroase mulțumiri și arhieresti binecuvântări.

ALEGEREA, RECUNOAȘTEREA ȘI INSTALAREA ÎNALT PEA SFINȚITULUI TEOCTIST CA ARHIEPISCOP AL CRAIOVEI ȘI MITROPOLIT AL OLTENIEI

Prin trecerea la cele veșnice, la 29 octombrie 1972, a mitropolitului Firmilian, scaunul de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei a rămas vacant. Pentru alegerea unui nou titular, potrivit rînduielilor statutare, Consiliul Național Bisericesc a convocat, pentru ziua de 28 ianuarie 1973, pe membrii Adunării Naționale Bisericești și pe membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei, care s-au întrunit în Colegiu Electoral, în sala de ședințe a Adunării Naționale Bisericești din Palatul Patriarhal.

A l e g e r e a

După ce în paraclisul Palatului Patriarhal s-a săvîrșit o doxologie, de către un sobor de slujitori în frunte cu P. S. Arhiereu Eftimie Bîrlădeanul, Vicarul Episcopiei Romanului și Hușilor, membrii Colegiului Electoral Bisericesc au trecut în sala festivă a Adunării Naționale Bisericești. O delegație a Colegiului Electoral a invitat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, președintele Colegiului Electoral Bisericesc, să ia parte la lucrări, împreună cu Dl. Acad. Prof. Stanciu Stoian, delegatul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România, cu Dl. Prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor și cu II. PP. SS. Mitropoliți, membri ai Sfîntului Sinod.

Colegiul Electoral Bisericesc a desemnat ca secretari ai ședinței pe P. C. Pr. Teodor Bodnar și Dl. Prof. Vasile Cojocarul.

După citirea apelului, constatîndu-se că din totalul de 92 de membri înscriși în lista electorală sînt prezenți 82, iar Colegiul Electoral Bisericesc întrunește numărul legal, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* a declarat ședința deschisă, rostind următorul cuvînt :

Prea Onorat Colegiu Electoral,

În ziua de 29 octombrie 1972, aproape pe neașteptate, după o scurtă și grea suferință, s-a stins din viață vlădica Firmilian, arhiepiscop al Craiovei, mitropolit al Olteniei, timp de un pătrar de veac, membru al Sfîntului Sinod, personalitate remarcabilă a ierarhiei ortodoxe române, om de aleasă cultură și condeier iscusit, robit în chip deosebit de pasiunea scrisului și a cititului.

Vlăstar al unei familii de țărani pălmași, mitropolitul Firmilian s-a născut la 18 februarie 1901 în satul Plopeasa de Sus din județul Buzău. A căpătat cunoștințe de carte la Mînăstirea Rătești din apropiere, la școala primară din sat, la seminarul teologic din Galați și la liceul «Spiru Haret» din București. După aceasta a urmat cursurile Facultăților de

Litere și de Teologie ale Universității din București, pe care le-a absolvit cu succes. A fost profesor de istorie și geografie și în această calitate, precum însuși mărturisea, s-a străduit să «arunce în sufletele ucenicilor săi punțile împăcării dintre științele acestei lumi și știința lui Dumnezeu». A fost director de seminar, inspector al învățămîntului religios din Capitală, predicator al Sfintei Patriarhii, conferențiar la cercurile pastorale din Arhiepiscopia Bucureștilor și membru în Comitetul de conducere al Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

În anul 1917 a fost închinoviat, ca frate, în Mînăstirea Ciolanu — «slăvitul Atos al Buzăului», cum o numea adesea — și de aici în anul 1920 a plecat la Mînăstirea Cozia, unde curînd a fost tuns în monahism și hirotonit diacon. În 1924 a fost rînduit slujitor la catedrala mitropolitană din București și apoi, la 20 noiembrie 1947, ales arhiepiscop al nou-înființatei Arhiepiscopii a Craiovei. Sfințit arhieru la 30 noiembrie 1947, în ziua de 22 decembrie același an a fost instalat la cîrma acelei eparhii. După doi ani, în 1949, Arhiepiscopia Craiovei fiind ridicată la rangul de mitropolie, vlădica Firmilian a ajuns arhiepiscop al Craiovei și mitropolit al Olteniei. Însăunat sărbătorește la 25 martie 1949, a condus mitropolia de peste Olt pînă în clipa mutării sale din această viață.

Odată cu aceste vrednicii de răspundere, de timpuriu, vlădica Firmilian s-a arătat și un iscusit mînuitor al condeiului. Scrisul său clar și înaripat, înmiresmat cu grai de vechi cazanii, cronici și bucoavne și fără întortocheri de fraze, ani în șir, a fost prezent în paginile mai multor periodice. În același timp el a întocmit, a îngrijit și a tipărit, în condiții tehnice și grafice excelente, cărți de rugăciuni, calendare, prohoade, paraclise și acatiste, felurite cărți, broșuri, studii și articole, al căror număr, în anul 1970, depășea cifra de 450.

Cînd în anul 1947 a fost chemat la cîrma Arhiepiscopiei Craiovei, credincioșii acesteia l-au privit și l-au primit cu multă încredere, căci el, cel ager la cuget și dulce la cuvînt, impunea prin activitatea de pînă atunci, sclișea ca scriitor și cărturar, se arătase nezăbavnic cînd era vorba de manifestări obștești ce-i reclamau prezența și pătășia și se declara animat de dorința de a relua, fir cu fir, acolo într-o eparhie ce pășea în o nouă etapă a istoriei sale, urzelile trecutului, spre a le înnădi cu firele prezentului, ca astfel să poată asigura țesătura viitorului. Dorința, exprimată atunci, în cei 25 de ani cît i-a fost dat să păstorească, s-a împlinit de-a binelea. La capătul a un pătrar de veac, scurs de la pășirea lui, ca ierarh, în Cetatea Banilor de odinioară, se poate afirma fără greș că vlădica Firmilian n-a fost numai un ierarh luminat, ci, ca mitropolit în acea parte de loc, s-a dovedit și un bun gospodar. Dintr-o eparhie nou înființată, în care, firește, a avut de luptat cu greutățile inerente oricărui început, la plecarea sa pe calea fără întoarcere a lăsat în urmă o eparhie organizată. Un seminar la Mofleni, monumente istorice, de artă și arhitectură de necontestată valoare, restaurate, o revistă eparhială bine cotate în țară și peste hotare, un

activ centru editorial eparhial, o impunătoare reședință. Am făcut, fără a pomeni și ctitoria sa din satul de naștere, doar o sumară înșirare a unor realități, cărora istoria, nepărtinitoarea judecătoare a faptelor și activității fiecăruia din noi, le va rezerva o pagină luminoasă în înfățișarea trecutului Bisericii străbune, așezînd pe osîrdnicul lor înfăptuitor, mitropolitul Firmilian, alături de toți cei ce, ca și el, au trudit pentru înflorirea și propășirea ei.

Personalitatea vlădicăi Firmilian a fost limpede și dreaptă. Toți cîți au avut prilejul să se aplece în jurul lui, cu prisosință au putut să-i prețuiască omenia și bunătatea, tactul și înțelepciunea, afecțiunea simplă și naturală cu care înconjura pe toți și vocația de om cumsecade și înțelegerea cuprinzătoare cu care știa să mîngîie și să întîmpine, mai ales, momentele grele ale vieții cuiva.

Așa a fost și așa a trecut prin această viață vlădica Firmilian de la Craiova, care, prin ceea ce a săvîrșit, trăind în lumea de aici, a înscris o luminoasă pagină în istoria Bisericii străbune în general, și a celei din Oltenia în special. Plecînd dintre noi, el a lăsat în urmă amintirea unui om de caracter, iubit și stimat de toți ; a unui om care a știut să îmbine, în mod fericit, grija pentru problemele religioase ale credincioșilor săi cu atenția permanentă pentru interesele și preocupările lor sociale ; a unui om care, prin firea, umanismul și convingerile sale, neconținut a desfășurat o susținută acțiune pentru înflorirea unui climat de bune raporturi între Biserica Ortodoxă Română și celelalte culte religioase din țara noastră și a militat pentru apropierea dintre Bisericile creștine prin Mișcarea ecumenică ; a unui dascăl erudit ; a unui bun păstor, cumpănit în fapte și apropiat de credincioși ; a unui om de aleasă cultură teologică și umanistă, meșter la cuvînt și la scris, iscusit popularizator și desăvîrșit mînuitor al vechiului nostru grai bisericesc ; a unui bun organizator ; a unui slujitor plin de prestanță ; a unui convins adept al democratizării Bisericii și al necesității conlucrării loiale a Bisericii cu regimul democratic din țara noastră ; a unui luptător hotărît pentru pace și militant plin de avînt al înțelegerii între oameni și popoare, încredințat, cu toată ființa lui, că Biserica creștină poate și are datoria să ajute lumea de pretutindeni să se iubească, să se înțeleagă, să conlucreze și să alunge pentru totdeauna din mijlocul ei neîncrederea, ura, vrăjmășia și vărsările de sînge ; și în sfîrșit amintirea unui vlădic neobosit, care, după exemplul iluștrilor săi înaintași de la cîrma Bisericii oltene, și-a închinat viața slujirii Bisericii și Patriei sale.

În amintirea Mitropolitului Firmilian propun să păstrăm un moment de reculegere.

Prea onorat Colegiu,

V-am făcut părintească poftire — potrivit rînduiei sfintelor canoane și ale Statutului de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române — să chibzuim cu toată înțelepciunea la completarea scaunului vacant de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, cu o persoană care să fie un demn urmaș al înaintașilor săi în scaunul Mitropoliei Olteniei și la înălțimea așteptărilor clerului și credincioșilor acestei

Eparhii, de a avea un ierarh luminat, bun și încercat conducător al lor în viața cea nouă din patria noastră.

Bunul Dumnezeu să vă lumineze și să vă ajute să alegeți dintre cei mai buni pe cel mai bun.

După aceea, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a suspendat ședința pentru o jumătate de oră, în vederea consultării dintre alegători.

La reluarea lucrărilor, biroul a fost completat, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian cu doi bărbați de încredere dintre membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei: Dr. Paul Oană și Dr. Sava Lăzărescu.

Alegerile s-au desfășurat în conformitate cu prevederile art. 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

În urma rezultatului votării, despuindu-se scrutinul, s-a constatat că *Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului* a obținut 81 de voturi din totalul de 82.

Ca urmare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Președintele Colegiului Electoral Bisericesc, a proclamat ales pe *Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei.*

În numele Colegiului Electoral Bisericesc, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* a adresat noului ales următorul cuvânt:

Înalt Prea Sfințite Părinte Teoctist,

Am deosebita bucurie să-ți aduc la cunoștință că, în ședința sa de astăzi, Colegiul Electoral Bisericesc a hotărât alegerea Înalt Prea Sfinției Tale ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei.

Cinstirea ce ți se aduce prin această alegere o socotim întru totul îndreptățită, dat fiind faptul că Înalt Prea Sfinția Ta te-ai afirmat — printr-o muncă perseverentă, desfășurată pe parcursul a mai bine de două decenii și încununată cu bogate roade — ca unul dintre Ierarhii cei mai distinși ai Bisericii Ortodoxe Române.

Ai vădit, încă din fragedă tinerețe, o stăruitoare vocație pentru slujirea preoțească, intrînd în cinul monahal și sporindu-ți neîncetat zestrea duhovnicească în ambianța vieții mînăstirești. Pentru alesele însușiri de care ai dat dovadă și pentru activitatea însuflețită depusă în slujba Bisericii, cu înțelepciune, cu rîvnă și cu pilduitor devotament, ți s-au încredințat, rînd pe rînd, diferite demnități bisericesti, împreunate cu slujiri de tot mai înaltă răspundere.

Ca Arhimandrit-Vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, te-ai dăruit cu devotament slujirii Bisericii și Patriei, în anii cînd în țara noastră se ridicau zorii unei vieți noi. Primind darul arhieriei, în anul 1950, ai continuat această lucrare, cu noi însărcinări, ca Episcop-Vicar patriarhal și membru al Sfîntului Sinod. Atît la Centrul patriarhal cît și la Arhiepiscopia Bucureștilor ai dovedit însușiri deosebite de ordin administrativ, cultural și gospodăresc, muncind cu tot elanul tinereții — alături de Noi și de toți membrii Sfîntului Sinod — pentru reorganizarea

și propășirea Bisericii noastre strămoșești, pentru orientarea nouă și pentru cultivarea adevăratei evlavii a clerului și credincioșilor noștri, pentru munca patriotică și încadrarea atît a slujitorilor bisericești cît și a fiilor noștri duhovnicești în orînduirea cea nouă pe care și-o făurea întregul nostru popor. Te-ai remarcat încă din Moldova și apoi, ca Vicar patriarhal, ai continuat să te distingi în zelul pe care l-ai pus în lucrările de bună chivernisire și împodobire a sfintelor locașuri de închinare, a așezămintelor bisericești și — mai ales — nu voi uita niciodată osîrdia neprecupețită cu care Ne-ai ajutat la restaurarea și redarea în folosință a atîtor monumente de artă și arhitectură bisericească din cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, între care amintesc cu deosebită satisfacție : Mînăstirea Dealu, Mînăstirea Viforîta, Mînăstirea Sinaia, Mînăstirea Căldărușani, Mînăstirea Ciorogîrla, Mînăstirea Ghighiu etc. Paralel cu aceasta, între anii 1950 și 1954, ai depus o rodnică activitate în calitate de rector al Institutului teologic de grad universitar din București, aducînd contribuții de seamă la organizarea și funcționarea nouă a acestui așezămînt de cultură și spiritualitate ortodoxă română, tocmai în vremea cînd învățămîntul nostru teologic trecuse sub conducerea directă a Bisericii.

Înalt Prea Sfințite,

De peste 10 ani conduci cu mult tact și înțelepciune Episcopia Aradului. În această calitate, ți-ai pus în valoare toate însușirile alese cu care ai fost înzestrat și întreaga experiență dobîndită, dăruindu-te cu pasiune lucrării de adevărată trăire religioasă a credincioșilor, lucrării de îndrumare pastorală a preoților, precum și lucrării de consolidare a reîntregirii bisericești. Deși nu ești originar din părțile Banatului, te-ai identificat cu viața și cu aspirațiile credincioșilor bănățeni și ardeleni, dînd tuturor pilda unui ierarh luminat care — venind din Moldova, slujind un timp la București și apoi trecînd în Transilvania — a înfăptuit o operă de mare valoare pentru păstrarea și întărirea unității noastre de credință, pentru uniformizarea cultului și pentru promovarea tradițiilor noastre ortodoxe și românești.

Pe lîngă aceasta, ai inițiat o întreagă operă de restaurări, împodobiri și pictări în stil autentic ortodox al sfintelor locașuri bisericești și mînăstirești. Realizări gospodărești de seamă ai înscris și la Centrul eparhial din Arad, pe care l-ai înzestrat cu un nou paraclis, amenajat în stil ortodox, cu sală de festivități și cu alte valoroase lucrări ; ai împodobit parcul reședinței episcopale cu o frumoasă bisericuță de lemn, monument istoric, veche de peste un sfert de mileniu, dovedindu-ți astfel grija pentru păstrarea creațiilor de valoare ale geniului poporului nostru dreptcredincios de pe aceste meleaguri. Această operă a fost prețuită de credincioșii din parohii, care, urmîndu-ți exemplul, au pășit cu mai mult avînt pe calea înfăptuirilor, adăugînd și ei la zestrea eparhiei, biserici și case parohiale noi, reparînd pe cele existente și împodobindu-le cu pictură tradițională ortodoxă.

În cadrul Mitropoliei Banatului, ai adus contribuții de seamă la buna dezvoltare a vieții instituțiilor mitropolitane, dovedind permanentă grijă pentru bunul mers al Seminarului teologic din Caransebeș,

contribuind la ridicarea prestigiului revistei «Mitropolia Banatului» și sprijinind continua dezvoltare a Tipografiei Arhidiecezane.

În slujba de ocîrmuitor al Episcopiei Aradului, în aceea de locțiitor de episcop al Oradiei, precum și în toate celelalte demnități ce ți s-au încredințat, lași acum amintirea neștearsă a unei activități neobosite și rodnice, a unei comportări demne și pilduitoare, călăuzite de conștiința luminată a slujirii Bisericii și a Patriei noastre, asigurîndu-ți astfel prețuirea și dragostea noastră a tuturor.

Înalt Prea Sfințite Părinte Teoctist,

Ca urmare a hotărîrii Colegiului Electoral Bisericesc, pe care ți-am comunicat-o, vei merge să conduci Arhiepiscopia Craiovei, devenind totodată întîistătător al Mitropoliei Olteniei, instituție cu bogate tradiții bisericești, a cărei obîrșie datează încă din anul 1370, iar după alte izvoade chiar din 1359.

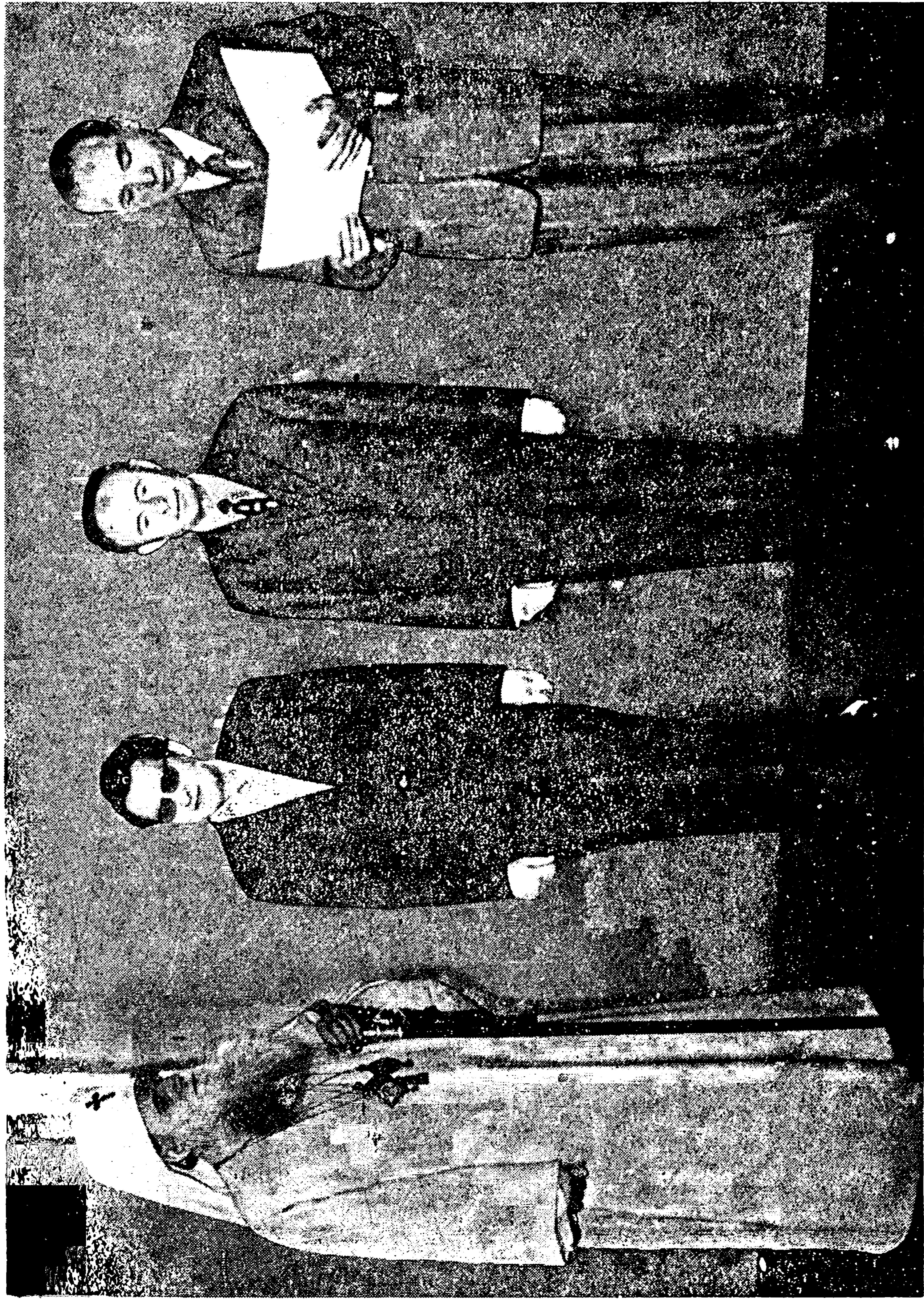
Sub înrîurirea și din îndemnul Sfîntului Duh, Colegiul Electoral îți încredințează astăzi o slujire mai înaltă, dar și de o mai mare răspundere decît cele de pînă acum.

Vei merge în scaunul de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, în acele părți de țară în care au păstorit cu cinste și vrednicie ierarhi ca Antim Ivireanu (1705—1708, fiind apoi chemat mitropolit la București), cel atît de bogat și multilateral înzestrat de Dumnezeu; ierarhi ca Damaschin de la Rîmnic (1708—1725), cel care a tălmăcit pe limba română mai toate cărțile de cult; ierarhi ca Chesarie (1773—1780) și Filaret (1780—1792), episcopi cărturari, care au tipărit cărțile de cult traduse în limba română de Damaschin și au continuat opera de româ-nizare a cărților de slujbă bisericească. Vei trăi și vei lucra de acum înainte în acele părți prin care a umblat și a predicat cu viața și cu graiul său Sfîntul Calinic de la Cernica.

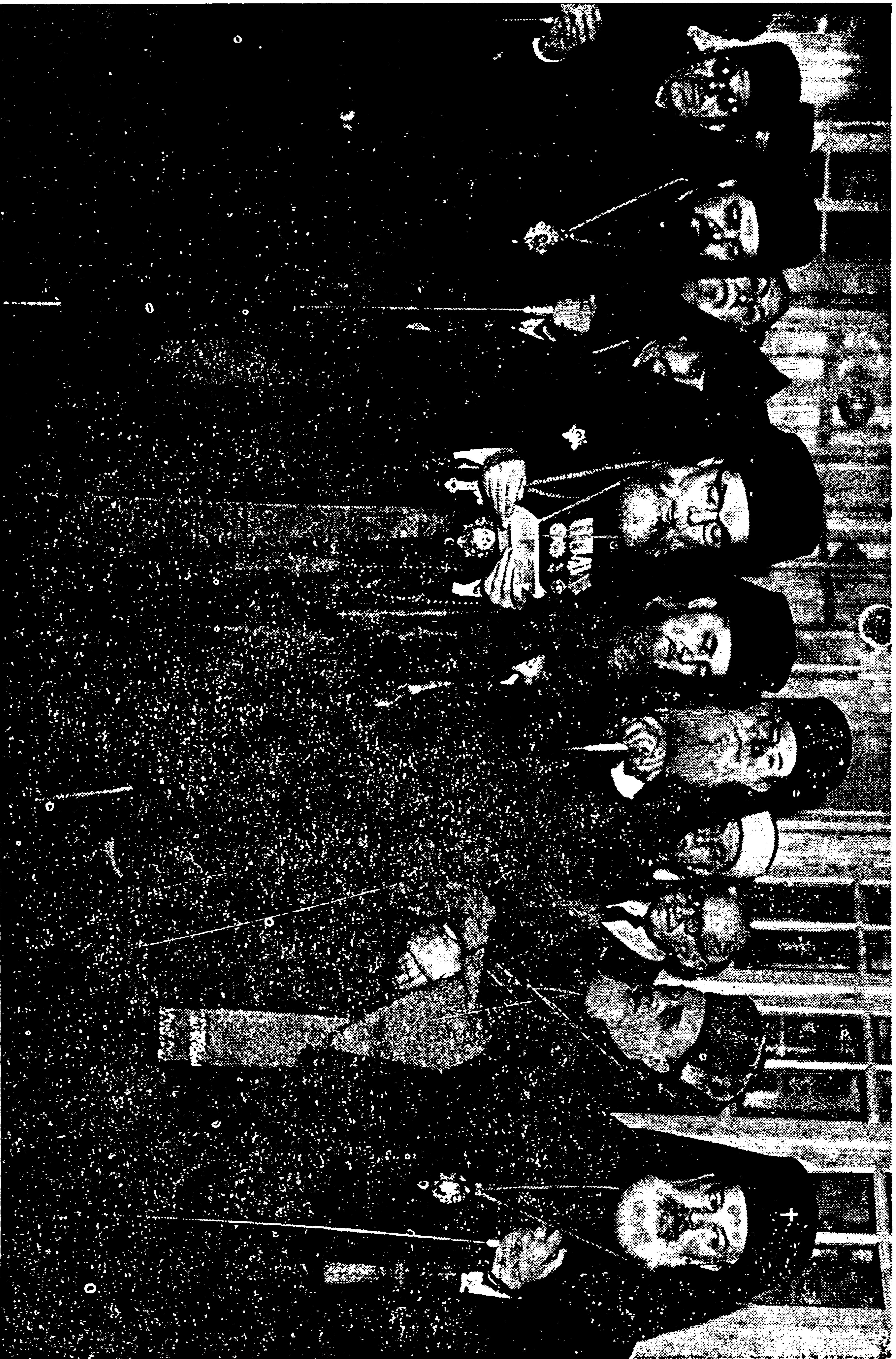
Vei merge, Înalt Prea Sfințite Părinte Teoctist, în acea parte de țară unde credința ortodoxă a fost întotdeauna unită cu dragostea luminată și jertfelnică pentru țară; în acel ținut în care Banii Severinului și ai Craiovei au înscris pagini de glorie pentru apărarea gliei și a Bisericii strămoșești; în acea parte a țării de unde s-a ridicat Mihai Viteazul, cel care a realizat pentru prima dată unitatea noastră națională; în acele locuri sfinte de țară, în care a trăit și din care a pornit la lupta de eliberare națională Tudor Vladimirescu și de unde a început revoluția de la 1848 în frunte cu vestitul preot Radu Șapcă.

Mitropolia Olteniei — cu tot trecutul ei de viață ortodoxă și românească, cu așezămintele ei istorice și bisericești de mare valoare, cu preoții și călugării ei însuflețiți de focul sacru al misiunii lor sacerdotale și luminați de cel mai curat patriotism, cu credincioșii ei plini de evlavie și iubire de țară — va fi pentru Înalt Prea Sfinția Ta un nou teren de lucru, binecuvîntat cu bogate roade și dornic de a spori zestrea înaintașilor și împlinirile mai noi.

Aș mai adăuga la cele de mai sus și faptul că orașul Craiova în care vei merge nu este numai o reședință de județ, nu este numai un centru mitropolitan, ci ea a devenit în vremea noastră și un mare centru universitar, un mare centru cultural, un mare centru industrial.

01. Director Ioan Lungeanu citește Decretul Consiliului de Stat privind recunoașterea I.P.S. Teoctist
ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei

I.P.S. Mitropolit Teochist, rostitindu-și cuvîntarea oficială, în timpul festivității înmînării Decretului
Consiliului de Stat, la Departamentul Cultelor

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian înmânează I.P.S. Teoctist cîrja de mitropolit

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian felicită pe I.P.S. Teoctist, după ce i-a acordat camilafca de mitropolit

Înalt Prea Sfințite Părinte Teoctist,

Dumnezeu a rînduit să fii succesorul unui mitropolit care a cultivat cu multă grijă ogorul în care vei merge să lucrezi. Vrednicul de pomenire vlădica Firmilian a condus cu cinste și destoinicie Mitropolia Olteniei timp de un sfert de veac, reușind să dea viață unor opere de mare însemnătate în eparhia sa, pe tărîm bisericesc, cultural și gospodăresc.

Regretatul Mitropolit Firmilian a sporit patrimoniul cultural și spiritual al Bisericii Ortodoxe Române prin tipărituri de remarcabilă valoare și mai cu seamă prin studiile și documentele tipărite în revista «Mitropolia Olteniei», lîngă care a reușit să adune teologi, preoți și scriitori de necontestată pregătire, mai ales în domeniul istoriei și culturii vechi bisericești, precum și al artei și arhitecturii noastre românești.

Pentru pregătirea cadrelor necesare Mitropoliei Olteniei, prin grija și stăruința Mitropolitului Firmilian, s-a construit și funcționează în cele mai bune condiții Seminarul teologic de la Moșteni, lîngă Craiova.

Vrednicul Mitropolit Firmilian s-a îngrijit de asemenea de buna păstrare și de restaurarea monumentelor istorice bisericești din cuprinsul Mitropoliei, punîndu-le în valoare și sporind interesul pentru aceste comori ale vieții și trecutului nostru ortodox și românesc.

Pentru Centrul mitropolitan, predecesorul Înalt Prea Sfinției Tale a reușit să dobîndească un local dintre cele mai frumoase, în care a așezat reședința Mitropoliei, iar în anii din urmă a ridicat un modern local pentru birourile administrative și pentru alte nevoi ale Mitropoliei.

În calitate de membru al Sfîntului Sinod, Mitropolitul Firmilian a adus contribuții din cele mai importante la rezolvarea problemelor noastre generale bisericești, atît pe plan lăuntric cît și pe plan extern, remarcîndu-se ca un ierarh de seamă și ca un patriot luminat, care a sprijinit cu însuflețire opera de prefaceri înnoitoare a societății noastre actuale.

Ținînd seama de toate acestea, membrii Sfîntului Sinod, membrii Colegiului Electoral și Noi personal ne exprimăm convingerea că Înalt Prea Sfinția Ta vei continua cu cinste și cu toată vrednicia lucrarea înaintașilor Înalt Prea Sfinției Tale, împlinind-o și adăugîndu-i noi și valoroase realizări.

Convinși fiind că «vrednicia noastră vine de la Dumnezeu care ne-a făcut să fim slujitori ai Noului Așezămînt, nu ai slovei, ci ai Duhului» (II Cor. III, 5—6), la începutul noului drum de păstorire ce ți se deschide astăzi rugăm pe Mîntuitorul Iisus Hristos, Marele păstor, să-ți călăuzească pașii, să te întărească cu sănătate deplină, cu vigoare și cu noi puteri de muncă, pentru a conduce cu vrednicie Arhiepiscopia Craiovei și Mitropolia Olteniei, răspunzînd nădejdlor noastre și cinstind încrederea ce ți s-a acordat de către Colegiul Electoral Bisericesc.

Îți urăm din toată inima : spor la muncă și cît mai bogate înfăptuiri în noua lucrare arhipăstorească !

Răspunzînd părinteștilor cuvinte ale Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Române, noul-ales Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, a rostit următoarea cuvîntare :

Prea Fericite Părinte Președinte,
Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Implinind vechi și legiuite rînduiele ale Sfintei noastre Biserici, ați hotărît astăzi chemarea smereniei mele în fruntea clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Craiovei și Mitropolia Olteniei, în jețul văduvit prin trecerea la cele veșnice a ierarhului cărturar, a liturghisitorului desăvîrșit, a oratorului cu grai înmiresmat și a iubitorului de artă care a fost Arhiepiscopul și Mitropolitul Firmilian.

Nu însemnează aceasta că îndrăznesc a cere timpului să-și întrerupă zborul său neîntrerupt ursit din veșnicie, dar clipa capătă întindere și durată prin măreția ei. Năvala gândurilor mele se întoarce cînd spre chipul celui ce mi-a fost erudit dascăl de Seminar și sfințitor la hirotonia întru arhiereu, cînd spre obîrșia mea duhovnicească statornicită de Dumnezeu la izvoarele sanctuarelor moldovene, din care, încă din fragedă tinerețe, am sorbit apa cea vie a credinței strămoșești și a iubirii de neam și țară, cînd spre drumul slujirilor și devenirilor mele în ogorul Bisericii, cînd spre geana viitorului care abia se deschide și a cărei icoană, cu tainele ei, este cu neputință a o zugrăvi acum. Vă rog, drept aceea, să-mi îngăduiți ca, adunîndu-le, să dau glas celor poruncite de cugetul și inima mea.

Vor fi în curînd 23 de ani de cînd slujesc Biserica Ortodoxă Română din treapta arhieriei Mîntuitorului Hristos. Treisprezece dintre ei, cei de la început, ca episcop vicar patriarhal, alături de Prea Fericitul Patriarh Justinian, au fost închinați traducerii în viață a tot ceea ce a însemnat activitate creatoare în dumnezeiescul Așezămînt al părinților noștri, în perspectiva «Apostolatului social» gândit și realizat de Prea Fericirea Sa. În lumina acestui duh înnoitor, slujitorii sfintelor altare și-au închinat lucrarea lor cu zel și cu hotărîre sprijinirii înfăptuirilor epocale ale poporului nostru.

Ceilalți zece ani din urmă, ca Episcop al Aradului, i-am dăruit, în sensul cel mai deplin al acestui cuvînt, păstoririi bunilor credincioși și preoți de pe aceste neuitate plaiuri de vest ale țării noastre. Dacă lor, ca unor fii preaiubiți, le-am dăruit gîndul, fapta și rugăciunile mele, ei m-au răsplătit din belșug cu ofranda sfîntă a inimii lor pline de iubire și de ascultare. În acest ogor binecuvîntat au odrăslit vrednicii închinete Bisericii strămoșești și Patriei noastre scumpe. Păstrători statornici și înflăcărați ai datinelor și ai dreptei credințe, prin furtunile veacurilor, bucurîndu-se de lumina caldă a orînduirii celei noi pe care și-a statornicit-o poporul nostru, preoții și credincioșii Episcopiei Aradului și-au înveșmîntat sfintele locașuri de cult în haina strălucitoare a Ortodoxiei, le-au înzestrat și împodobit cu aurul strălucitor al credinței și al sufletelor lor. Cu astfel de împreună-lucrători, strădania Ierarhului dobîndește aripi, iar năzuința cea mai cutezătoare se întrupează în faptă. Ne-am deschis inimile unii altora, ne-am împărtășit gîndurile și împreună ne-am dăruit tot zelul și toată energia noastră împlinirilor din această istorică eparhie. Prețuindu-i pe toți după vrednicie, despărțirea de ei mi se pare grea și simt cum mi se revarsă peste inimă undele iubirii care

de-a pururi i-a așezat în rugăciunile mele. Nu pot trece cu vederea colaborarea rodnică cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, care ne-a unit în slujirea rosturilor acelei Mitropolii și care rodește astăzi nădejdi de conlucrare frățească și în viitor.

Prea Fericirea Voastră,
Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Votul cu care m-ați cinstit astăzi mă cheamă la o nouă și grea răspundere, de chivernisire a rosturilor bisericesti dintre Carpați, Dunăre și Olt. Această vatră strămoșească evocă locuri și fapte de neuitat din istoria milenară a neamului nostru: voievodatul de început al lui Litovoi, întemeietorul de țară Mircea cel Bătrîn, bănia lui Mihai Viteazul primul făuritor al unității naționale a poporului român —, lupta dîrză pentru dreptate și viață mai bună dusă de pandurii lui Tudor Vladimirescu. Leagăn de zămisliri artistice și de sfinte ctitorii străbune, această parte de țară a înscris în cartea de aur a dăinuirii noastre cele mai luminoase pagini atunci cînd «a devenit maidan de războaie, zbor de oști și acoperită cu nori de lacrimi», după cum mărturisește neobositul învățat și umanist Grigore Rîmniceanu în prefața Triodului din 1798.

Din lungul șir de lupte și de jertfe semănate de-a lungul secolelor pe acest pămînt al dîrzeniei românești apar figuri impunătoare de slujitori ai altarelor drepte credințe, care s-au ridicat din mijlocul poporului, au trăit, au gîndit și au suferit împreună cu poporul, ca preotul Radu Șapcă de la Islaz, sau ce acei ierarhi care au deschis, prin cuvîntul lor, zări de încredere și de izbîndă permanenței neamului românesc, răspîndind pînă dincolo de munți, în Transilvania, cărți de slujbă în limba română, într-o perioadă de grele încercări pentru unitatea de grai și credință a românilor aflați sub crunta asuprire străină. Pe unele din mărturiile acestor pilduitoare fapte, care au străbătut potrivniciile vremii și au ajuns pînă în părțile Aradului, le-am adunat și le-am rînduit ca pe niște scumpe odoare în colecții ce constituie adevărate tezaure ale unității naționale și culturale a tuturor românilor. Sfințitul sobor al ierarhilor care au păstorit în Oltenia, slujind cu aceeași dragoste și Biserica și poporul, este impresionant, iar făclia sufletului și lucrării lor mă va lumina pururea și pe mine în strădaniile care mă așteaptă.

Sub înalta boltă de valori materiale și spirituale făurite pretutindeni pe întinsul țării noastre în cei douăzeci și cinci de ani de viață nouă, hărnicia și vigoarea fiilor Olteniei și-au așezat provincia lor la loc de cinste, prin torțele uriașe de lumină pe care le-au aprins, prin izvoarele de energii pe care le-au descătusat, prin pădurile de sonde pe care le-au presărat pe dealuri și pe coline, prin farul de spiritualitate națională pe care l-au înălțat ca pe o nouă coloană brăncușiană fără de sfîrșit în Universitatea craioveană.

Toate aceste înfăptuiri de mare preț dau un profil cu totul particular și cîmpului duhovnicesc la lucrarea căruia sînt astăzi chemat. Mărturisesc în fața lui Dumnezeu că de pe acum ferestrele cugetului și inimii mele stau larg deschise către această sinteză vie a cutezanței unui popor statornicit de milenii aici, ai cărui fii au știut să pună pe orice întrupare a gîndului lor pecetea tainică a sufletului românesc, dîrzi apă-

rători ai dreptății și demnității, neîntreцуți făuritori de frumuseți, iubitori de țară pînă la jertfă și păstrători de datină străbună, iscusiți doinași și iubitori de frumos.

Mărturisesc, de asemenea, că îmi dau seama cît este de grea povara pe care Dumnezeu, prin votul de astăzi al Măritului Colegiu, mă cheamă să o duc mai departe, de acolo de unde a lăsat-o fericitul întru pomenire Mitropolitul Firmilian, care a purtat-o cu vrednicie timp de 25 de ani.

Pentru că, deși ființarea pe pămîntul Olteniei a unei Mitropolii începe de pe timpul lui Vlaicu Vodă, care a statornicit, la anul 1370, reședința primului mitropolit Antim, la Turnu Severin-Drobeta, totuși Archiepiscopia Craiovei și Mitropolia Olteniei, în înfățișarea și rosturile ei de astăzi, este rodul actului istoric din 1947, săvîrșit de ocîrmuirea cea nouă din țara noastră și mai apoi al celui din 1949, care înscrie printre noii ctitori pe Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian, și care a redat acestei provincii cuvenita ei aureolă bisericească de care fusese lipsită veacuri de-a rîndul.

Așezată pe temelii trainice, cu Seminar teologic pentru formarea viitorilor slujitori, cu biserici și mînăstiri ce păstrează neprețuite comori de artă, cu reședință, edificii noi și multe sporuri gospodărești, dobîndite prin sprijinul conducerii noastre de Stat, prin străduința primului ei Ierarh și prin rîvna fără de preget a preoțimii și credincioșilor, Mitropolia Olteniei așteaptă de la smerenia mea prisos de muncă și neîmpușinată veghe. Aceste așteptări sînt firești și îndreptățite, deoarece rolul pe care-l are în viața Bisericii noastre și a clerului din aceste părți o organizare mitropolitană este deosebit de important. Dar adevărul că bunul mers al oricărei întocmiri nu poate depinde numai de o singură persoană, oricît de înzestrată ar fi aceasta, ci de toți cei aflați înăuntrul și în slujba ei, îmi dă nădejde, îmi sporește puterile și-mi strecoară în suflet razele încrederii că voi izbuti să port cu cinste răspunderea ce mi-o acordați astăzi.

Prea Fericirea Voastră,
Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Din tinerețe m-a mîngîiat conștiința că sînt fiul unei Biserici care și-a pus tezaurul ei mîntuitor de gîndire și de viață în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor, înțelegînd toate dreptele năzuințe ale umanității către progres, către libertate, către dreptate socială și pace și dăruind din izvorul curat al predaniilor sale apă vie și spor de vlagă tuturor strădaniilor ecumeniste, de apropiere și colaborare între toate Bisericile. Rod al dragostei Logosului întrupat, ea a tors, de-a lungul veacurilor, firul de aur al frăției și al prețuirii între felurite seminții, chemînd neîncetat la apropierea dintre oameni și popoare și la făurirea unei lumi fără războaie. Conștient de măreția și de îndatoririle slujirii arhieresti, am luat ca făclie a vieții mele dragostea care, după însuși cuvîntul Mîntuitorului Hristos «cuprinde toată legea și proorocii» (Matei XXII, 40).

Dar nu am privit dragostea numai ca o simplă stare psihologică, ci ca acțiune, ca viață care se dăruie, după cum o definește Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan, prin îndemnul dat nouă: «Fiii mei, să nu iubim

cu vorba, numai din gură, ci cu fapta și cu adevărul» (I Ioan III, 18). Căci semnul întâlnirii noastre cu Mîntuitorul și al viețuirii noastre în Iisus cel înviat îl constituie dragostea evanghelică căreia marele Apostol Pavel îi închină cel mai frumos imn (I Cor. XIII). Din acest izvor nesecat, Biserica a împărtășit fiilor ei, de-a lungul veacurilor, noi și noi puteri, pentru ca ei să devină făpturi noi, să devină slujitori ai păcii și ai binelui obștesc. În vasta operă de eliberare a omului din chingile a-supririi, ale neștiinței, ale nedreptăților de tot felul, Biserica a propovăduit totdeauna cele mai luminoase îndreptățiri pentru ca ființa omenească, zidită după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, să fie așezată pe pedestalul demnității sale firești.

Călăuzit de aceste adevăruri sfinte, implor ajutorul lui Dumnezeu ca să pot răspunde înaltei chemări de părinte și împreună-slujitor al credincioșilor, al distinsului cler și cinului monahal din Sfînta Arhiepiscopie a Craiovei, cu credință și cu dragoste de părinte duhovnicesc. În ei și în vredniciile lor îmi voi pune întreaga nădejde. La rîvna și la evlavie voi apela neîncetat în slujirea Sfintei Mitropolii, în slujirea Sfintei noastre Biserici Ortodoxe, în care ne-am născut, în care au trăit moșii și strămoșii noștri, care ne-a fost scut și vatră de lumină, izvor de învățătură și leagăn al graiului străbun, care a fost pururea înfrățită cu poporul obidit și s-a aflat lîngă el în toate împrejurările vietege, sprijinind năzuințele lui sfinte pentru dreptate, libertate și independență. Avînd în suflet icoana vredniciei lor în muncă și a avîntării lor în orice lucrare menită să aducă mai mult bine, mai multă omenie — daruri cu care sînt înzestrați harnicii și talentații fii ai Olteniei — mă încredințez dragostei lor, ca cei ce sîntem deopotrivă, după cuvîntul Scripturii, «slujitori ai Noului Testament, nu ai literei, ci ai Duhului... care face viu» (II Cor. III, 5).

Faptul că chemarea mea la arhipăstoria Mitropoliei Olteniei are loc în aceste zile, cînd ecourile încă vii ale aniversării primului sfert de veac al Republicii și a sărbătoririi a 55 de ani de viață a iubitului Conducător al poporului nostru, Domnul Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, sporesc avîntul creator al întregului nostru popor, care a făcut din scumpa noastră țară, Republica Socialistă România, un tărîm înflorit al împlinirii năzuințelor înaintașilor noștri, îmi va însufleși dragostea fierbinte și hotărîrea neclintită ca împreună cu toți iubiții mei fii duhovnicești să sprijinim fără preget toate acțiunile obștești și să ne arătăm, prin graiul faptelor, iubirea și respectul față de Conducătorii Țării noastre dragi.

Un spor de încredere izvorăște, de asemenea, și din prilejul binecuvîntat că în acest an Biserica noastră va sărbători împlinirea a 25 de ani de rodnică Arhipăstorie a Prea Fericitului Patriarh Justinian, hărăzit de Părintele cerecsc să fie păstorul cel bun al Bisericii Ortodoxe Române, ales fiu al Olteniei, ai cărei slujitori și credincioși au simțit totdeauna și vor simți pe viitor căldura inimii, prețuirea afectuoasă și dragostea părintească a Prea Fericirii Sale. Noi înșine ne-am îndestulat de aceste daruri timp de 27 de ani, cît am lucrat în apropierea Prea Feri-

cirii Sale, dobândind înțelepte îndrumări pentru slujirea Bisericii și a poporului și sporindu-mi în suflet prețuirea pentru această provincie a țării noastre și pentru vrednicia fiilor ei.

Plecându-mi fruntea în fața voii lui Dumnezeu, «Cel ce cu mâna Sa cea dreaptă m-a luat și cu sfatul Său m-a povățuit» (Psalmul LXXII, 23), Vă mulțumesc Prea Fericirea Voastră cu vie recunoștință și Vă încredințez pe Prea Fericirea Voastră și pe toți membrii Sfântului Sinod că mă voi strădui să aduc la îndeplinire tot ceea ce veți chibzui pentru buna călăuzire a dreptmăritoarei obști încredințată mie prin votul de astăzi al Colegiului Electoral Bisericesc.

În mod deosebit, exprim întreaga mea grațitudine Înaltei noastre Conduceri de Stat, ai cărei reprezentanți sînt de față, mulțumind Domnului Președinte al Departamentului Cultelor și Domnului Vicepreședinte al Departamentului Cultelor, pe care îi încredințez de sporita mea rîvnă în slujirea țării și poporului nostru, în sprijinirea măreței acțiuni de făurire a unui om nou și a unei înalte conștiințe cetățenești.

Țin, în același timp, să aduc mulțumiri calde membrilor Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei, să-i încredințez pe toți, chiar din această clipă, că în mine vor afla întotdeauna o inimă părintească și o înțelegere frățească.

Aceleași mulțumiri le îndrept către venerații membri ai Măritului Colegiu Electoral Bisericesc și-i rog să nu mă lipsească nici pe viitor de dragostea și de încrederea lor, pentru ca sub oblăduirea Duhului Sfînt și cu sprijinul tuturor să pășesc la îndeplinirea chemării ce mi s-a făcut astăzi, spre slava Sfintei noastre Biserici, a Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei, spre mîntuirea și mulțumirea tuturor fiilor acesteia și spre înflorirea scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România.

După încheierea acestei cuvîntări, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a mulțumit Colegiului Electoral Bisericesc pentru participarea la lucrări și a felicitat pe membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei pentru alegerea făcută.

Apoi, la propunerea Prea Fericirii Sale, Colegiul Electoral Bisericesc a aprobat textul unei telegrame de felicitare care a fost trimisă Domnului Președinte al Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu, cu prilejul împlinirii vârstei de 55 de ani.

În conformitate cu prevederile statutare, Procesul verbal al Colegiului Electoral Bisericesc a fost înaintat Sfântului Sinod, pentru examinarea și cercetarea canonică a alegerii.

În ședința de lucru din ziua de 29 ianuarie 1973, Comisia canonică, juridică și pentru disciplină a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, procedînd la examinarea și cercetarea canonică a alegerii, a constatat că lucrările Colegiului Electoral Bisericesc s-au desfășurat în conformitate cu prevederile statutare. La propunerea acestei Comisii, Sfîntul Sinod a aprobat alegerea P. S. Episcop Teoctist Arăpaș al Aradului în scaunul vacant de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei și a conferit acestuia rangul de *Arhiepiscop al Craiovei și Mitro-*

polit al Olteniei, hotărînd totodată să se intervină la Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România — prin Departamentul Cultelor — pentru obținerea Decretului de recunoaștere a alegerii.

Înmînarea Decretului de recunoaștere

În ziua de 22 februarie 1973, a avut loc la Departamentul Cultelor solemnitatea înmînării Decretului de recunoaștere de către Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România a Înalt Prea Sfințitului Teoctist ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei.

Festivitatea a fost prezidată de Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru.

Au fost de față : Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian ; II. PP. SS. Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei, Nicolae al Ardealului și Nicolae al Banatului ; PP. SS. Episcopi Iosif al Rîmnicului și Argeșului, Antim al Buzăului ; Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul, vicari patriarhali ; PP. CC. Consilieri patriarhali ; reprezentanți ai corpului didactic al Institutului teologic și al Seminarului teologic din București ; stareți de mînăstiri ; salariați superiori ai Administrației Patriarhale ; PP. CC. Consilieri ai Mitropoliei Olteniei și ai Episcopiei Aradului etc.

Din partea celorlalte culte religioase, au fost prezenți : Mgr Francisc Augustin, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București ; P. S. Episcop Dirayr Mardichian, conducătorul Episcopiei Armeano-Gregoriene din București ; Eminentă Sa Dr. Moses Rosen, șef-rabinul Cultului Mozaic din România și alți conducători ai Cultelor din Capitală.

Dl. Director Ioan Emil Lungeanu, șeful protocolului din Departamentul Cultelor, a dat citire *Decretului privind recunoașterea episcopului Teoctist Arăpaș în funcția de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei*. Decretul, cu nr. 52, din 14 februarie 1973, este semnat de Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat.

După citirea Decretului de recunoaștere, Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru, a înmînat actul I. P. S. Mitropolit Teoctist.

Apoi I. P. S. Mitropolit Teoctist a rostit următoarea cuvîntare :

Din vremuri străvechi, care coboară către începuturile poporului nostru și organizarea vieții bisericesti pe pămîntul țării noastre, Biserica Ortodoxă Română a împărtășit deplin năzuințele cele mai sfinte ale poporului legat de glia străbună, de păstrarea ființei sale ca neam de sine stătător, a graiului său și a credinței sale ortodoxe. Cu această îndreptățire apare în istorie, încă din veacul al XIV-lea, cea de a doua Mitropolie a Țării Românești cu reședința în vechiul oraș Severin — ca strajă neadormită pentru păstrarea unității de credință a românilor de pe aceste plaiuri.

Păstrătoare statornică a tezaurului sacru de gîndire și de înalte frumuseți etice ale Ortodoxiei, care a respectat pururea dreptul fiecărei Bi-

serici surori de a-și întocmi viața ei pornind de la realitățile etnice, geografice și social-politice în care i-a fost dat să lucreze, Biserica Ortodoxă Română și-a dăruit din totdeauna iubirea și slujirea ei sfântă înălțării și afirmării credincioșilor ei. De aceea întregul trecut istoric al Bisericii noastre constituie o mărturie vie că ea a înțeles să-și împletească destinul său cu destinul poporului în mijlocul căruia și-a împlinit lucrarea ei binecuvîntată și pe care a avut și are bucuria de a-l vedea astăzi trăind liber și singur, stăpîn pe țara care adună laolaltă ținuturile din care este alcătuită vatra geografică a nașterii și dăinuirii neamului românesc. Biserica noastră a împărtășit suferințele, nedreptățile și asupririle îndurate de poporul român prin veacurile zbuciumate din trecut, a sprijinit fără preget lupta lui dreaptă și sfântă pentru libertate, pentru dreptate, pentru unitate națională și pentru independență și s-a bucurat de toate împlinirile și biruințele lui strălucitoare. Căci sîntem noi aici, pe pămîntul acesta sfînt, care este trupul istoric al țării noastre, de cînd ne știm pe lume și zămislirea noastră ca neam s-a săvîrșit odată cu pătrunderea creștinismului în cîmpia Dunării și prin văile Carpaților. Din această înaltă conștiință a vechimii și îndreptățirii noastre de stăpîni pe zestrea moștenită sorbim, ca dintr-un nesecat izvor, dragoste, încredere, și respect pentru toți înaintașii noștri, știuți ori neștiuți, care cu viața lor, cu jertfele lor, cu sîngele și cu trupurile lor, au ctitorit o țară atît de frumoasă și o cultură prețuită de toate neamurile pămîntului, ale cărei valori materiale și spirituale sînt realități vii și în ținuturile spre care mă îndrept să păstoresc de acum înainte. Ceea ce stîrnește admirație în structura sufletească a înaintașilor noștri este simțul dreptății și al demnității umane, al libertății și al neatîrnării, al respectului și al prețuirii față de toți oamenii, — trăsături morale care alcătuiesc și în zilele noastre personalitatea întregului popor român și pe care Biserica Ortodoxă le propovăduiește fără încetare ca pe niște porunci ale învățaturii sale de credință. Pentru că Biserica noastră este și o Biserică națională, dar și o Biserică a solidarității umane. Noi toți cei ce slujim sau ne închinăm sfintelor altare ortodoxe ne iubim pînă la jertfă țara și poporul din care facem parte, dar ne simțim totodată solidari cu toți oamenii de bună credință din lume.

Sîntem solidari cu cei ce suferă încă sub apăsarea exploatării în diferite părți ale globului pămîntesc, cu cei ce îndură lipsuri și poartă pe umeri jugul greu al nedreptății, cu cei ce sînt victimele violenței, cu toți cei care luptă pentru alungarea răului material și moral din lume. Acestea sînt temeuri ale credinței noastre și pe ele stă așezată, ca pe o temelie de nezdruncinat, hotărîrea cinstită și rîvna fără odihnă a Bisericii Ortodoxe Române de a sprijini lucrarea și strădania Conducătorilor Țării noastre întru construirea unei lumi mai bune și mai drepte, înăuntrul căreia fiecare comunitate națională să trăiască în libertate și belșug, stăpînă pe toate bunurile pe care le făurește, însuflețită de idealuri mărețe pentru viitor, apărătoare a păcii și bune înțelegeri între toate popoarele pămîntului.

Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România recunoaște alegerea mea de către Colegiul Electoral Bisericesc ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, acordându-mi astăzi împuternicirile convenite pentru începerea lucrării de ocîrmuitor bisericesc în acea parte de țară. Purced la această lucrare, pe temeiul convingerilor cărora am încercat să le dau grai în cuvîntul rostit în ședința solemnă a înaltului for care m-a chemat la această nouă și plină de răspundere slujire arhipăstorească. Aș dori să întregesc cele mărturisite atunci cu alte cîteva gînduri și simțăminte, redeşeptate în cugetul meu de trecutul bogat în năzuințe și împliniri ale provinciei în care sînt chemat să rînduiesc, pe viitor, treburile înaltei dregătorii bisericești.

Întîiul gînd ce mă stăpînește este patriotismul luminat al lui Mircea cel Bătrîn, a cărui concepție clară asupra rosturilor sale de voievod-ctitor de țară românească a fost sintetizată de luceafărul poeziei românești în cuvintele prin care, în ajunul luptei de la Rovine, înfruntă poftele de cotropire ale lui Baiazid.

«Eu îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul
Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, rîul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este...
N-avem oști dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!»

Aceste cuvinte le consider ca pe cea mai înaltă expresie a iubirii de țară — «a iubirii de moșie» — și ele îmi vor călăuzi ostenele de arhipăstor sufletesc al credincioșilor din Oltenia, în inimile cărora mă voi strădui să sporesc dragostea de neam și de țară, îndrumîndu-le pașii pe calea slujirii marilor idealuri ale națiunii noastre, în duhul patriotismului luminat de care dau dovadă încercații Conducători ai Republicii Socialiste România.

Al doilea gînd ce umple cugetul meu este jertfa lui Mihai Viteazul, fostul ban al Craiovei, care — ajuns voievod al Țării Românești — a rîvnit să adune într-un singur stat toate pămînturile locuite de cei de un sînge, de un grai și de o lege. Această timpurie afirmare a voinței de unitate națională a românilor de pretutindenii mă va însufleși în călăuzirea credincioșilor spre apărarea independenței și suveranității Statului nostru, prin împlinirea tuturor îndrumărilor date de Conducerea țării, în frunte cu Domnul Președinte al Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu.

Al treilea gînd mi-l evocă amintirea proclamației date pe cîmpia Padeșului din Oltenia, către tot norodul omenesc «din Țara Românească ori de ce neam ar fi», de Tudor Vladimirescu: «Patria se cheamă poporul, și nu tagma jefuitorilor». Această proclamație — prin care răzbate parcă glasul marilor profeți și care, acum peste 150 de ani, a pus norodul în mișcare pentru libertate, pîine și dreptate — va fi de asemenea pentru mine un far de orientare în activitatea mea obștească. Vă rog deci, Domnule Președinte, să încredințați pe Ocîrmuitorii vieții noastre de Stat de adeziunea mea deplină la lupta ce se desfășoară pentru desăvîrșirea vieții celei noi instaurate în țara noastră, pentru

modelarea unui om nou, pentru formarea unei înalte conștiințe cetățenești, silindu-mă să cultiv, în sufletele clerului și credincioșilor, dragostea de muncă și zelul în slujirea tuturor inițiativelor menite să asigure înflorirea Patriei. Mă voi strădui să-i întăresc în convingerea care a prins rădăcină în sufletele lor că adevărata noblețe o constituie munca deplină de dăruire, creatoare și dinamică, prezența și angajarea tuturor în slujirea rosturilor obștești, că acestea trebuie să fie trăsăturile omului nou, ale omului zilelor noastre, care-și conturează personalitatea și își îndreptățește demnitatea umană printr-o continuă agonisire de virtuți, prin dragostea sa de adevăr, prin atașamentul său de bine și de frumos, prin vrednicia brațelor și minții sale.

Înțelegînd numai într-acest chip slujirea mea ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, mă simt însuflețit de amintirea sihistrului de la Tismana, Cuviosul Nicodim, cel care și-a statornicit un loc de frunte între ctitorii de spiritualitate românească — una și aceeași dincolo și dincoace de munți. Mă simt însuflețit apoi de amintirea acelor figuri de ierarhi ai Olteniei care «cinsteau mai mult folosul de obște decît răsufllarea» și rugau pe toți sfinții «să caute la acest norod românesc», cum mărturisea vrednicul de pomenire episcop Chesarie, în cuvîntul-înainte la Mineiul de pe luna noiembrie, tipărit prin strădania sa la Rîmnicul Vîlcea. Roadele sfintei lor ostenele stau mărturie nu numai în manuscrisele împodobite cu iscusință sau în tipări-turile prin care au slujit unitatea graiului românesc, ci și prin zestrea bogată de biserici, de mînăstiri — monumente istorice — cu care se mîndrește Mitropolia Olteniei. Bunei întrețineri și păstrării acestor comori ale culturii și spiritualității românești mă voi strădui să închin întreaga mea luare-aminte. Mă însuflețește iarăși amintirea chipului devenit legendar al preotului Radu Șapcă din Celei, participant de seamă la Revoluția de la 1848, care a găsit în învățămintele Sfințelor Scripturi și în rosturile sale de slujitor al altarului Mîntuitorului Hristos temei și îndemn pentru a sluji cauza poporului obidit.

Țin să mărturisesc că mă stăpînește imaginea «Coloanei» de la Tîrgu Jiu, prin care genialul sculptor din Hobița Gorjului, Constantin Brâncuși, a exprimat îndrăzneala și perseverența sufletului românesc, în general, și a sufletului oltenesc, îndeosebi. Văd în această magnifică operă de artă, care veșnicește darurile artistice ale neamului nostru, simbolul chemării rostite din străfunduri de veac pentru împliniri cît mai rodnice spre înălțarea și înflorirea Patriei. Pentru că înfățișarea de astăzi a Țării poartă pecetea darurilor sădite de străbuni în sufletul poporului nostru, care știe să-și cucerească, prin munca sa, prin mințea sa, prin dreptatea judecăților sale, prin înalta ținută morală a strădaniilor sale, un loc de cinste între celelalte popoare.

Epoca pe care am străbătut-o în cei 25 de ani de existență ai Republicii noastre, cu mari și adînci prefaceri, cu importante mutații sociale și cu mărețe împliniri, a descătușat toate energiile creatoare, făcînd din fiii Patriei noastre tot atîția iscușiți făuritori de valori materiale și spirituale. Ochiul treaz și mințea limpede desprind din acest prezent,

atît de temeinic clădit, cheazășiă unui viitor luminos, în care cheia de boltă o va constitui munca pașnică, cinstea desăvîrșită, pacea și prietenia, — țeluri scumpe, urmărite statornic de Conducerea noastră de Stat.

Ca fiu al poporului român, născut de milenii pe aceste «guri de rai», am moștenit de la neuitații mei părinți, truditori pe ogoare, conștiința dragostei de glie, a datoriei împlinite, a dăruirii și jertfei pentru țară, care l-a însuflețit și pe bunul meu tată în grelele lupte de la Mărășești, Mărăști și Oituz, ajutîndu-l să biruie amarul acelor zile cu gîndul la viitorul nostru, al celor 10 copii rămași acasă în grija mamei noastre. Cu această scumpă moștenire pășesc spre păstorirea credincioșilor și preoților din Arhiepiscopia Craiovei și Mitropolia Olteniei, a acestor minunați oameni cu soarele în suflet și cîntecul pe buze, încredințat că Bunul Dumnezeu va binecuvînta conlucrarea noastră cu roade bogate, spre înflorirea continuă a vieții celei noi a poporului nostru și a scumpei noastre țări — Republica Socialistă România.

Sub stăpînirea acestor gînduri și hotărîri primesc acum înaltul Decret, și Vă rog, Domnule Președinte, să binevoiți a transmite Conducerii supreme a Statului nostru mulțumirile și gratitudinea mea pentru actul de întărire în dregătoria bisericească de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, odată cu încredințarea că mă voi strădui să fiu la înălțimea chemării de înaltă răspundere ce mi s-a făcut. Alături de toți fiii Patriei, am trăit și trăiesc entuziasmul aniversării a patru decenii de muncă neobosită închinată poporului de către Domnul Președinte al Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu, și în acest entuziasm unanim găsesc încă un îndemn pentru a-mi pune toate eforturile în slujba idealurilor mărețe ce stau în fața țării și poporului nostru.

Totodată, Vă rog să primiți, Domnia-Voastră personal, Domnule Președinte, și colaboratorii Domniei-Voastre, în frunte cu Domnul Vicepreședinte Gheorghe Nenciu, mulțumirile și recunoștința mea pentru sprijinul pe care mi l-ați acordat în însărcinările bisericesti îndeplinite pînă acum, nădăjduind că nu mă veți lipsi de el nici de acum înainte și aș îndrăzni a spune chiar, cu atît mai mult de acum înainte.

Vă rog, de asemenea, să-mi îngăduiți să aduc cuvînt de caldă recunoștință Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Justinian, pentru înțelepciunea și dragostea părintească cu care m-a îndrumat pînă la acest pas și să-l încredințez încă o dată, cu acest prilej festiv, de statornica mea slujire, de dăruirea mea pentru continua sporire a moștenirii neprețuite din această parte de țară al cărui fiu este, atît de scumpă inimii Prea Fericirii Sale.

Mulțumesc, în același timp, în chip deosebit, Înălților Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române de față, reprezentanților celorlalte Culte a căror prezență constituie, pentru începutul lucrării mele noi, o încurajare și un îndemn în slujirea țelurilor comune nouă tuturor — înălțarea și înflorirea României.

În numele conducerii Departamentului Cultelor a luat cuvîntul Dl. Prof. *Dumitru Dogaru*, preşedintele acestui Departament. Domnia Sa a remarcat activitatea rodnică desfăşurată de Înalt Prea Sfinţitul Teoctist în timpul păstoririi sale la Episcopia Aradului, subliniind în mod deosebit sprijinirea de către acesta a acţiunilor patriotice şi obşteşti şi arătînd că recunoaşterea sa în noua funcţie este o dovadă a încrederii şi a aprecierii pe care i-a acordat-o şi de această dată Conducerea ţării noastre.

În încheiere, Dl. Preşedinte al Departamentului Cultelor a felicitat călduros pe noul ales în funcţia de Arhiepiscop al Craiovei şi Mitropolit al Olteniei, urîndu-i spor la muncă şi succese în activitatea sa viitoare.

Festivitatea instalării

Duminică, 25 februarie 1973, a avut loc în catedrala mitropolitană Sfîntul Dumitru din Craiova festivitatea înscăunării Înalt Prea Sfinţitului Teoctist ca Arhiepiscop al Craiovei şi Mitropolit al Olteniei.

Sfînta liturghie a fost săvîrşită de un sobor de slujitori avînd în frunte pe I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. S. Episcop Iosif al Rîmnicului şi Argeşului şi P. S. Arhieru Eftimie Bîrlădeanul, vicarul Episcopiei Romanului şi Huşilor.

La intrarea în biserică, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — în fruntea unui cortegiu de ierarhi şi slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române — a fost întîmpinat, după rînduială, cu Sfînta Evanghelie şi Sfînta Cruce, de către I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului. Corul Catedralei, dirijat de maestrul Mihail Bîrcă, a intonat *Imnul patriarhal*. După ce a binecuvîntat pe credincioşi, Prea Fericirea Sa a luat loc în jeţul arhieresc, iar ceilalţi participanţi şi-au ocupat locurile respective.

La această solemnitate a fost de faţă Dl. Preşedinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru şi reprezentanţi ai autorităţilor locale de Stat.

După terminarea sfintei liturghii, P.S. Episcop Antim Tîrgovişteanul, vicar patriarhal, secretarul Sfîntului Sinod, a dat citire *Gramatei patriarhale* de înscăunare a I.P.S. Teoctist ca Arhiepiscop al Craiovei şi Mitropolit al Olteniei.

Apoi P. C. Pr. Ioan Gagi, directorul Administraţiei Patriarhale, a prezentat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian cîrja vlădicească de păstorie a Arhiepiscopiei Craiovei şi Mitropoliei Olteniei. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a înmînat cîrja noului Mitropolit al Olteniei, I. P. S. Teoctist, apoi a aşezat pe capul acestuia camilafca ornată cu semnul crucii, rostind cuvintele: «Vrednic este!» După aceea, Prea Fericirea Sa a condus şi a aşezat pe jeţul mitropolitan pe I.P.S. Mitropolit Teoctist, rostind de trei ori: «Vrednic este!», la care corul a răspuns cu aceleaşi cuvinte.

La sfîrşitul acestei solemnităţi, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* a rostit următoarea cuvîntare:

Înalt Prea Sfințite Mitropolit Teoctist,

Potrivit vechilor noastre orînduiri bisericești, cu deosebit de mare și aleasă bucurie ți-am înmînat acum cîrja Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei și Mitropolii a Olteniei, cu care să păstorești credincioșii creștini ortodocși din această parte a țării noastre, pe care Dumnezeu ți i-a încredințat să le fii părinte sufletească, de astăzi înainte.

Bucuria noastră este cu adevărat mare și ea este cu totul îndreptățită, pentru că această străveche eparhie a Bisericii noastre românești, văduvită de aproape patru luni de ierarhul său, își are acum conducătorul pe care îl aștepta. Și pentru că în fruntea acestei eparhii vine astăzi un ierarh vrednic și încercat, care ne dă nu numai nădejdi, dar chiar siguranța că va fi ierarhul de care are nevoie această istorică mitropolie, în fruntea căreia au strălucit în secole de-a rîndul sfinți vlădici ai noștri, Înalt Prea Sfințite Mitropolit Teoctist, socotesc de bine ca astăzi, cînd urci treapta scaunului vlădicesc al acestei eparhii, să ne amintim cîteva adevăruri istorice care-ți vor fi pași călăuzitori la pastorația Înalt Prea Sfinției Tale de aici încolo și-ți vor da și mai mult curaj și îndemn în activitatea pe care o exerciți de astăzi înainte.

Se știe că pe aceste plaiuri a existat prima organizare episcopală cunoscută pe pămîntul în care vor lua ființă, mai tîrziu, țările române. Aici a păstorit, în întîia jumătate a secolului al IV-lea, episcopul Ștefan de Malva, care cu acest titlu semna actele primului Sinod Ecumenic (din anul 325) și care în timpul lui Constantin cel Mare a sfințit (în anul 328) începutul construirii podului de la Celeii Romanașilor. De la el pînă la de curînd adormitul întru Domnul Firmilian Mitropolitul, atîția vestiți ierarhi, mari cărturari, buni-gospodari, luminați patrioți, sfinți, au stat în fruntea Bisericii din părțile Olteniei.

Un alt adevăr istoric este faptul că pe pămîntul Mitropoliei de astăzi a Olteniei a înflorit pentru prima dată în țările române viața monahală. Pe acest pămînt binecuvîntat de Dumnezeu, cuviosul Nicodim a înființat primele mînăstiri în țara noastră: Vodița, Tismana și Cozia. Și de atunci, atîtea schituri și mînăstiri au răsărit și înflorit aici, de la poalele munților pînă spre șesul Dunării, dovedind astfel evlavia poporului dreptcredincios de pe aceste meleaguri.

Înalt Prea Sfinția Ta, este cunoscut de noi toți că această Mitropolie a cărei existență, verificată de istorie, durează de peste 16 veacuri, are un trecut mare și o zestre spirituală deosebit de frumoasă. În această zestre istorică și spirituală vii astăzi pentru a păstori credincioșii. Trecutul Înalt Prea Sfinției Tale, activitatea pe care ai desfășurat-o la București, ca Episcop vicar patriarhal, timp de 12 ani și la Arad, unde ai păstorit cu frumoase roade mai bine de zece ani, ne mîngîie inima și ne dă siguranța, precum am spus, că și aici vei fi păstorul cel bun, «care își pune viața pentru oile sale», că și în Oltenia vei face ca viața duhovnicească să fie mereu înfloritoare, ca Biserica să-și împlinească rostul său spiritual și social, ca ea să răspundă chemării vremurilor noi, în țara noastră și în lumea întreagă. Dacă mai este ceva de spus, dacă mai este un îndemn de dat, nu Noi ți-l vom da, ci dumnezeiescul Apostol

Pavel, care pe toți slujitorii Bisericii lui Dumnezeu ne învață cum să lucrăm și cum să ne purtăm. El îți va spune deci cum să păstorești. Nu vei uita că «orice arhiereu, fiind luat dintre oameni, este pentru oameni, spre cele ale lui Dumnezeu» (Evrei V, 1). Și iarăși Înalt Prea Sfinția Ta îl ascuți pe marele Apostol spunând: «De mic copil cunoști Sfintele Scripturi, care pot să te înțelepțească» (II Timotei III, 15). «Luptă-te lupta cea bună a credinței, cucerește viața veșnică la care ai fost chemat și pentru care ai dat pînă acum bună mărturie» (I Timotei VI, 12). Căci tu «ai urmat învățătura mea, strădania mea, năzuința mea, credința mea, îndelungata mea îndurare, dragostea mea, răbdarea mea» (II Timotei III, 10). Tot de Dumnezeu inspiratul Apostol Pavel ne spune nouă tuturor, deci și Înalt Prea Sfinției Tale: «Un slujitor al Domnului nu trebuie să se certe, ci să fie blînd față de toți. Destoinic, să dea învățatură, îngăduitor, certînd cu blîndețe pe cei ce stau împotriva» (II Timotei II, 24—25). «Propovăduiește deci cuvîntul, stăruie cu timp și fără timp, muștră, ceartă, îndeamnă, cu îndelungata răbdare și înțelepciune» (II Timotei IV, 2). Tuturor toate să faci ca pe toți să-i dobîndești, îndeamnă Sfîntul Apostol Pavel (I Corinteni IX, 22). «Tu însă rămîni în cele ce ai învățat și de care ești încredințat, deoarece știi de la cine ai învățat» (II Timotei III, 14). Străduiește-te, spune Marele Apostol Pavel, ca «lucrul cel bun ce ți s-a încredințat să-l păzești, cu ajutorul Sfîntului Duh, care sălășluiește întru noi» (II Timotei I, 14), «că Dumnezeu nu ne-a dat duhul temerii ci al puterii, și al dragostei și înțelepciunii» (II Timotei I, 7).

Noi știm, Înalt Prea Sfințite Mitropolit, că toate aceste îndemnuri sfinte ți-au fost călăuze în viață și în strădania arhierească de pînă acum, în zilele de muncă încordată ca și în nopțile de veghe, de rugăciune, pentru dorul de mai bine al lucrării Înalt Prea Sfinției Tale și sîntem siguri că și pe viitor aceste îndemnuri îți vor fi îndreptar de viață și de muncă pe ogorul duhovnicesc ce ți s-a încredințat astăzi.

Înalt Prea Sfințite Mitropolit Teoctist,

Nu pot să nu-ți amintesc și un alt adevăr. Nu trebuie uitat că de pe aceste plaiuri s-au ridicat mulți, mari înțelepți conducători ai poporului nostru. Din Craiova a plecat spre scaunul Țării Românești marele Mihai Viteazul, înainte bănișor la Mehedinți, apoi ban al Olteniei. Din Oltenia s-a ridicat înțeleptul Matei Basarab, care-și odihnește trupul tot aici, la Arnota, zidită de el. De aici, s-a ridicat Constantin Brîncoveanul, de pe plaiurile Olteniei și Tudor Vladimirescu. La Islaz s-au adunat revoluționarii de la 1848. De aici a ieșit inimosul Popa Șapcă, precum și înaintașul său, Popa Stoica din Fărcașele, căpitanul lui Mihai Viteazul. Credința în Dumnezeu și dragostea de Biserica strămoșească s-au unit întotdeauna în mod fericit și armonios, în istoria poporului român, cu dragostea de țară, de libertate și de progres, această fericită îmbinare, constituind o trăsătură caracteristică a Ortodoxiei noastre.

Înalt Prea Sfințite Teoctist,

De toate acestea ținînd seamă, nu ne îndoim că vei reuși să faci o pastorație frumoasă, demnă de toată lauda. Pentru această pastorație, pe-

care noi ți-o dorim cât mai plină de roade duhovnicești, înălțăm acum rugăciuni către Cel Atotputernic, să-ți dăruiască viață îndelungată, sănătate și putere — și cu sufletul, cu pregătirea și priceperea pe care ți le cunoaștem și pe care ți le-am apreciat totdeauna — să faci aici lucru care să cinstească Biserica și poporul nostru și care să se adauge prestigiului Înalt Prea Sfinției Tale, ca nestemate, care să-ți dea dreptul la cinstirea oamenilor și la răsplata lui Dumnezeu. Încă o dată, din toată inima, îți facem cele mai calde urări, ca la cei douăzeci și trei de ani de vrednică arhierie, pe care îi îplinești, să se adauge încă mulți ani, cu voia și cu ajutorul lui Dumnezeu.

După aceea a luat cuvîntul P. S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului, care a spus :

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Eparhia Rîmnicului și Argeșului, sufragana a Sfintei Mitropolii a Olteniei, saltă de sfîntă bucurie acum la întronizarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Olteniei Teoctist și cu metanii smerite și profunde sentimente de recunoștință Vă roagă să primiți cele mai respectuoase și mai călduroase mulțumiri pentru bunăvoința cu care v-ați ostenit a ne cinsti, săvîrșind și participînd la această măreață întronizare a supremului părinte duhovnicesc al Olteniei.

Să vă răsplătească Dumnezeu că-i bun și mare !

Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop și Mitropolit Teoctist,

«Norul de martori» (Evr. XII, 1) în frunte cu Prea Fericitul Patriarh și cu Domnul Președinte al Departamentului Cultelor, cunoscîndu-Vă rodnică și pilduitoare activitate episcopală ce ați săvîrșit în Eparhia Aradului, precum și marile virtuți arhieresti și cetățenești ce Vă alcătuiesc ființa, Vă însoțesc cu dragoste și plăcere la așezarea pe acest tron mitropolitan, dînd astfel sfîntă cheazășie pentru «păstorul cel bun» ce a fost ales cu unanimitate în fruntea Bisericii noastre oltene, după trecerea la cele veșnice a mult regretatului și vrednicului de pomenire Mitropolitul Firmilian și mulțimea credincioșilor și a clericilor, ce Vă întîmpină cu încredere și dragoste, cîntă acum cu mare glas : «Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului !»

Noi — sufragana Eparhie a Rîmnicului și Argeșului — știind că «ai iubit dreptatea și ai urît fărădelegea și că pentru aceasta te-a uns pe tine Domnul Dumnezeu cu untuldelemn al bucuriei» (Evr. I, 9), ne prosternăm cu evlavie în fața Atotputernicului, mulțumindu-I cu toată smerenia și căldura «pentru toate cîte ne-a dat nouă» ; iar luînd îndemn și poruncă din sfintele rugăciuni ale Bisericii, chibzuit-am că «mai bine este să iubim noi acum tăcerea ; pentru că din dragoste a împleni noi cuvinte de preamărire — chiar cu osîrdie alcătuite — este nelesne» ; ci o, Părinte, pe cît îți știm buna voință și cunoscînd «că cel mai mic de cel mai mare se binecuvîntează» (Evr. VII, 7), te rugăm respectuos : dă-ne putere, ajutîndu-ne a ne plini datoriile față de Dumnezeu și față de Patrie și poporul ei, fără de scăderi și fără zăboviri, stînd pururea cu ochii țintă la începătorul desăvîrșirii (Evr. XII, 2).

Asigurînd pe Înalt Prea Sfinția Voastră de toată canonicasca Noastră ascultare și de toată legala și neîmpuținata Noastră împreună-lucrare, Vă rugăm să binevoiți a primi, ca simbol și legămînt al acestor solemne mărturisiri și ca pecetluire a respectării lor neabătute, un rînd de odăjdii arhieresti, cel mai smerit omagiu din partea Eparhiei sufragane a Înalt Prea Sfinției Voastre, care vă invită prea respectuos și Vă așteaptă cu multă plăcere să o binecuvîntați.

Întru mulți ani, cu fericită, pașnică și constructivă arhipăstorire !

În numele clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Craiovei, a luat cuvîntul P. C. Pr. Ioan Iordache, consilier administrativ, care a exprimat bucuria prilejuită preoțimii și credincioșilor din cuprinsul Mitropoliei Olteniei de fericita alegere a noului lor arhipăstor. P. C. Sa a asigurat pe I.P.S. Mitropolit Teoctist de supunerea, respectul și dragostea clerului și a credincioșilor și a făcut acestuia urări de îndelungată arhipăstorire, cu roade cît mai îmbelșugate pentru Biserică și pentru Patrie.

I. P. S. Mitropolit Teoctist a răspuns tuturor profund mișcat, prin următorul cuvînt :

Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian,

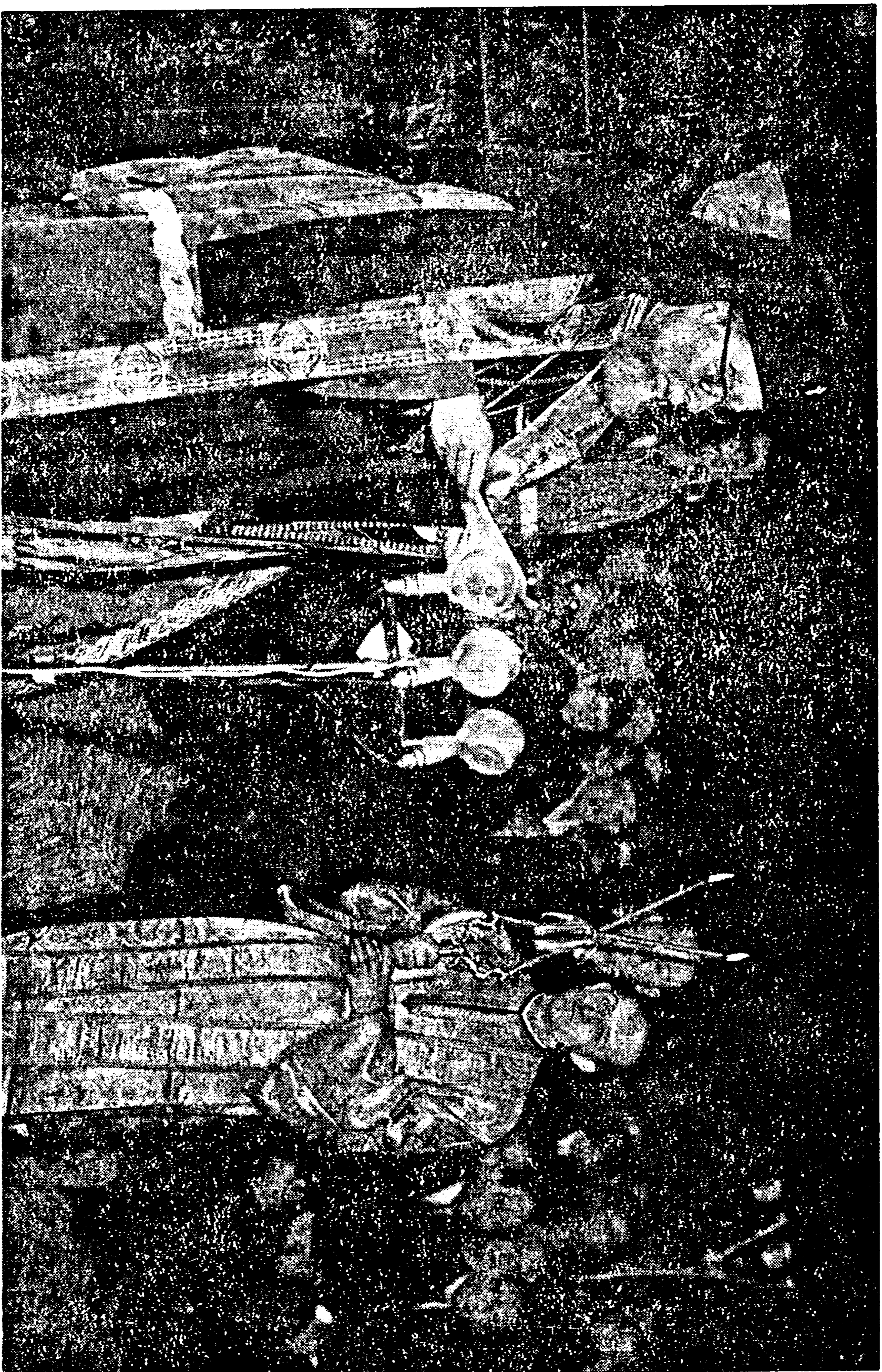
Îmi încredințați, în aceste clipe sărbătorești de neuitat, cîrja vlădicească a Arhiepiscopiei Craiovei și Mitropoliei Olteniei, conducîndu-mi pașii spre treptele jilțului arhieresc al Vlahiei Mici, ținutul de veche vatră românească dintre Carpați, Dunăre și Olt.

Ați sporit solemnitatea acestui act deosebit al întronizării mele în dregătoria bisericească la care am fost chemat de Colegiul Elecoral al Bisericii Ortodoxe Române, și pentru care am primit înaltul Decret din partea Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, prin rostirea unui cuvînt bogat în învățăminte și mi-ați pus la inimă povățuiri și îndemnuri pentru răspunderile care mă așteaptă de acum înainte în fruntea clerului și a credincioșilor ortodocși din acest minunat colț de țară.

Simțămintele care îmi inundă acum inima și cugetul, cu greu pot fi înfățișate prin graiul omenesc. Nu știu de unde aș lua cuvintele în stare să mărturisească întreaga iubire părintească pe care mi-ați dăruit-o Prea Fericirea Voastră și înțeleapta îndrumare ce nu mi-a lipsit în toate rosturile și răspunderile bisericești de care m-am învrednicit din ziua cînd mi-ați împărtășit — cu 23 de ani în urmă — sfînta treaptă a arhieriei și pînă astăzi. Tezaurul unor asemenea daruri duhovnicești, încoronat prin actul de acum, nu va rămîne înscris doar cu cerneală în Gramata patriarhală, ci — după cuvîntul măritului Apostol Pavel — va dăinui săpat «cu Duhul Dumnezeului celui viu, și nu pe table de piatră, ci pe tablele de carne ale inimii mele» (II Cor. III, 3). Căci dacă genunchii mei mi se pleacă pururea cu evlavie, la amintirea și în fața chipurilor de neuitat ale părinților mei după trup, cugetul meu se află luminat de cîte ori îmi amintesc de anii strădaniilor rodnice de după război la începutul lucrării arhieresti a Prea Fericirii Voastre, care ați fost și sînteți părintele meu duhovnicesc. Pentru toate acestea, Vă aduc fiești mulțumiri, încredințîndu-Vă că recunoștința mea fierbinte va spori neîncetat în sufletul meu.

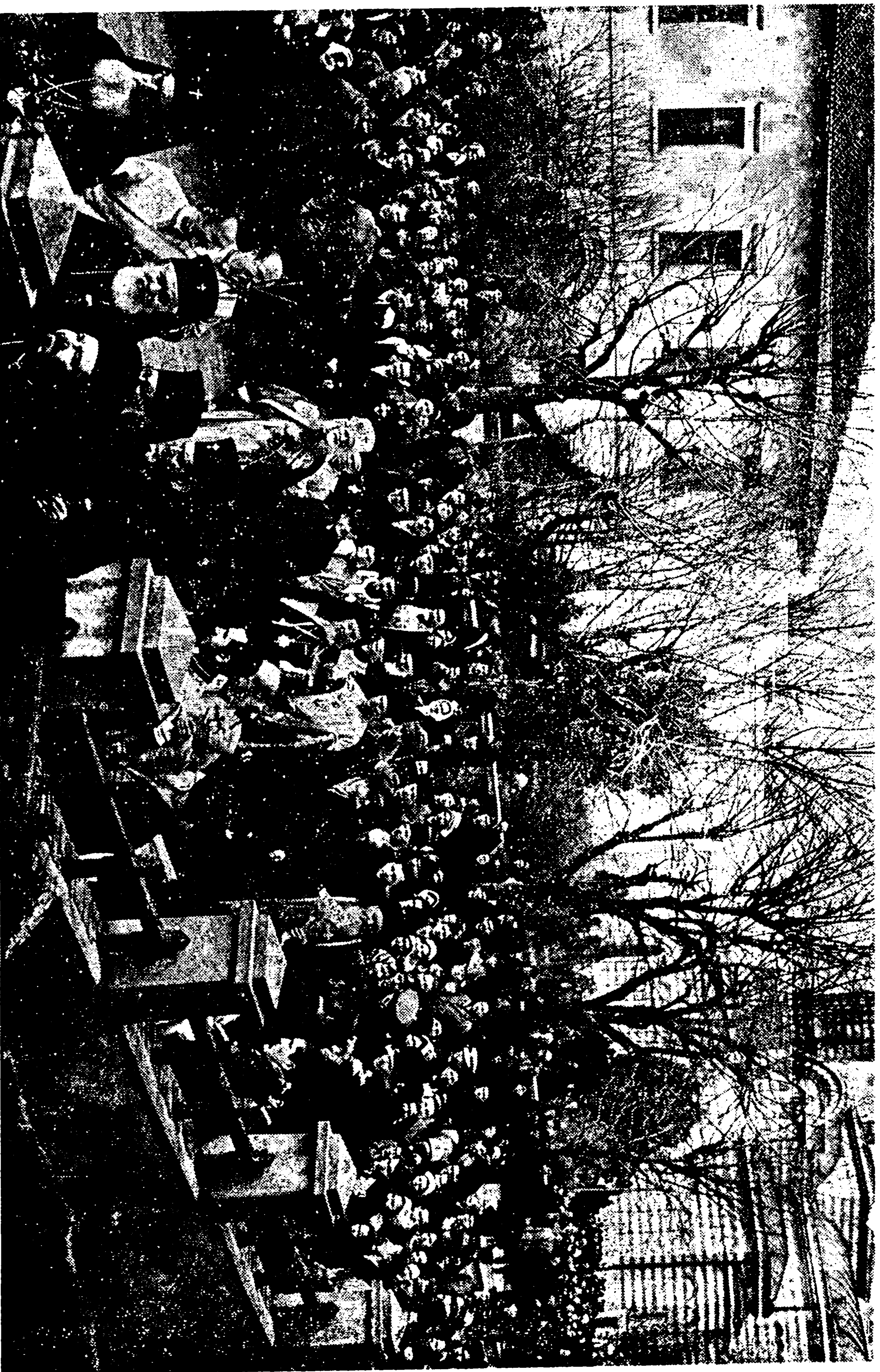
Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, rostind cuvântarea oficială la festivitatea de instalare a
I.P.S. Teoctist ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei

I.P.S. Teoctist, robindu-și cuvântarea, la festivitatea instalării sale ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru, și I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, la ieșirea din catedrala mitropolitană din Craiova

Participanții la festivitatea instalării I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, la ieșirea din catedrala mitropolitană din Craiova

Domnule Președinte,

Conducerea de Stat, reprezentată aici prin Domnia Voastră, împreună cu reprezentanți ai organelor locale de Stat și colaboratori ai Domniei Voastre, aduce încă o dată dovada prețuirii de care se bucură Biserica noastră — și deci și Mitropolia Olteniei — din partea factorilor de răspundere ai vieții noastre obștești, pentru ceea ce înseamnă în istoria neamului nostru acest sfânt așezământ și pentru contribuția slujitorilor săi din trecut și din zilele noastre la propășirea poporului român. Din adâncul inimii aduc mulțumiri Cîrmuirii noastre de Stat și Vă rog pe Domnia Voastră, Domnule Președinte, să binevoiți a încredința pe iubirii, încercații și luminații Conducători ai țării noastre de sprijinul și devotamentul meu cel mai fierbinte.

Sînt adînc mișcat sufletește de tot ceea ce ochii mei văd și sufletul meu simte, acum, în această catedrală mitropolitană, străveche ctitorie a vrednicilor noștri înaintași din preajma Băniei lui Mihai Viteazul. Ierarhi și fruntași ai Bisericii Ortodoxe Române, înconjurînd pe Preafericirea Să Patriarhul Justinian, reprezentați ai puterii locale de Stat, profesori de teologie, deservenți ai altor Culte, preoți, monahi și credincioși sînt de față pentru a sublinia înaltele semnificații ale acestei zile în viața Arhiepiscopiei Craiovei. Către toți îndrept cuvînt de sinceră și recunoscătoare mulțumire odată cu încredințarea că nu vor fi uitați în rugăciunile mele către Atotputernicul Dumnezeu, pentru ca El să le dea îndelungată înziliere, sănătate și belșug de daruri și binecuvîntări.

Poposesc în bătrîna și veșnic tînăra cetate a Banilor craioveni venind de la conducerea Episcopiei Aradului, una din cele mai vechi eparhii de pe pămîntul Transilvaniei, care a cunoscut atîtea frămîntări și atîtea jertfe pentru păstrarea unității credinței strămoșești și a neamului românesc. Mai bine de 10 ani am păstorit-o, străduindu-mă să păstrez și să cultiv toate bunele tradiții ale credincioșilor ortodocși din aceste locuri, să dau strălucirea cuvînită sfintelor locașuri, să le înveșmîntez în podobiele Ortodoxiei, să promovez spiritul de înțelegere și prețuire frățească între toți, peste deosebiri de credință, de grai sau de naționalitate, și dăruindu-mă cu tot sufletul slujirii tuturor. Am îndrăgit acele frumoase așezări și am iubit pe oamenii lor : pe harnicii plugari din mănoasa cîmpie brăzdată de undele bătrînului Mureș și de năvalnicele Crișuri, pe minearii din Valea transilvană a Jiului, pe aurarii de la Brad, pe oțelarii hunedoreni — toți oameni vrednici și cu temei în munca lor, iubitori de țară și osîrduitori în orice acțiune bună.

În anii păstoririi mele de la Arad mi s-a înstăpînit în cuget o înțelegere mai clară și mai adîncă a jertfelor pe care le-au adus străbunii la altarul unității noastre naționale. Acolo am simțit din plin duhul înfrățirii între români și celelalte naționalități rînduite de soartă să viețuiască pe același pămînt românesc, în setea și în lupta lor comună pentru libertate și dreptate. Acolo m-am încredințat că arcul Carpaților n-a despărțit — nici măcar în veacurile celei mai cumplite vitregii — pe românii de dincolo și de dincoace de munți. Acolo am avut dovada vie că văile lor sălbatice au știut să ascundă, în trecut, drumuri sigure, neștiute de stră-

jerii stăpînirilor străine vremelnice, prin care s-au păstrat legături statornice între frați. Valorile spirituale făurite în Țara Românească, în Moldova și în Transilvania au circulat fără încetare dintr-o parte în alta și această permanentă comuniune a asigurat în istoria neamului românesc miracolul unității noastre de grai și de simțire. Acolo a crescut și a rodit și mai mult în cugetul meu conștiința că orice ierarh și cleric ortodox de pe plaiurile întregii țări este dator să slujească și obștea ce i s-a încredințat spre păstorire, dar și marea obște a poporului român.

Urc acum treptele acestui jeț mitropolitan, împodobit cu vrednicii alese timp de 25 de ani de fericitul întru pomenire Mitropolitul Firmilian, iubitor de artă, cunoscător adînc al sfintei teologii și iubitor părinte al păstoriților săi, care mi-a fost profesor erudit și sfințitor la hirotonie și căruia, pentru paginile luminoase înscrise în istoria Bisericii oltene, îi vom păstra aprinsă candela recunoștinței la mormîntul său din această catedrală.

Două puternice simțăminte se revarsă în cele dinăuntru ale ființei mele în aceste momente : simțămîntul smereniei, pe de o parte, și cel al încrederii, pe de altă parte. Simțămîntul smereniei mă stăpînește, pentru că «Arhiereul nostru cel mare», Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, ne-a poruncit tuturor celor ce-I slujim Lui în duh și în adevăr, spunîndu-ne : «Învățați-vă de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima» (Matei XI, 29), iar Sfîntul Apostol Pavel ne-a îndemnat, stăruitor «să ne îmbrăcăm, ca aleși ai lui Dumnezeu, sfinți și preaiubiți, cu milostivirile îndurării, cu bunătate, cu smerenie, cu blîndețe, cu îndelungă răbdare» (Colos. III, 12). Mă rog deci Părintelui luminilor să sporească această agonisită duhovnicească și în noua mea lucrare la care am fost chemat cu sfînta Sa voie.

Simțămîntul încrederii își are izvorul în bunii credincioși și preoți din această Sfîntă Arhiepiscopie, pe care-i știu legați puternic de glila părintească, sîrguincioși, gata să împlinescă orice inițiativă de folos, păstrători de datini, cinstitori ai credinței străbune, iubitori ai trecutului și deschiși înnoirilor, cu sufletele însetate de dreptate, cumpăniți și înțelepți din întîmplările vieții, făurari de frumuseți, oameni de nădejde în tot ceea ce gîndesc și împlinesc. Avînd alături de mine înțelegerea și rîvna tuturor scumpilor mei fii duhovnicești, înzestrat cu asemenea daruri și virtuți, sînt încredințat că voi izbuti să împlinesc înaltele răspunderi de păstor duhovnicesc.

Stăpînit de aceste simțăminte care chezășuiesc lucrarea ce mă așteaptă, și ne așteaptă pe toți, mă înfățișez acum inimilor calde ale slujitorilor și închinătorilor altarelor ortodoxe de pe aceste străvechi plaiuri românești.

Mă încredințez dragostei Prea Sfințitului și mult veneratului Vlădică Iosif al Rîmnicului și Argeșului, care mi-a dăruit, din tinerețe, prietenia sinceră și înțelepciunea bogată a Prea Sfinției Sale, iar astăzi mi-a încălzit sufletul cu bogăția gîndurilor în cuvîntul rostit și mi-a turnat balsamul încrederii în rodnică noastră colaborare, privind ros-

turile înalte care leagă cele două Eparhii surori ale Mitropoliei Olteniei. Mă încredințez, de asemenea, rîvnei întru slujire a Prea Sfințitului Episcop vicar Nestor Severineanul, distinsei preoțimi de la parohii și cinutul monahal al căror purtător de cuvînt, în persoana părintelui Consilier Iordache, îmi dă teme să nădăjduiesc în dragostea și ascultarea tuturor preaiubiților mei fii duhovnicești și să rostesc împreună cu Sfîntul Grigorie de Nazianz : «Iată îți stau la dispoziție, obște sfîntă și vrednică de Hristos, Arhipăstorul nostru... Mă ai de acum în puterea ta, mai mult după legile lui Hristos... Însoțește-mă cu rugăciunile tale și sprijinește-mă cu sfaturile tale».

Prea Fericirea Voastră,
Domnule Președinte al Departamentului Cultelor,
Înalți Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Onorați reprezentanți ai Puterii locale de Stat,
Prea Cucernici Părinți și iubiți credincioși,

Pe pămîntul Olteniei, ale cărei bogate izvoare bisericesti au fost înfățișate de către Prea Fericitul Patriarh Justinian, s-au născut și au trăit mulți oameni excepționali, iar istoria ei a păstrat vie amintirea unor fapte de mare răsunset pentru toate provinciile românești. Doresc, și va trebui să fac din aceste pilde vii ale istoriei, dreptarul lucrării mele bisericesti și obștești. Astfel a rămas figura Cuviosului Nicodim, vestit călugăr cărturar, ctitorul Mînaștirilor Vodița, Tismana și Prislopul Hațegului, adevărate vetre de cultură în veacul al XIV-lea și focare de iradiere a duhului ortodox, care au slujit totdeauna conștiința că românii de dincolo și de dincoace de munți se trag dintr-o singură rădăcină, vorbesc același grai, au aceeași credință și aceleași aspirații. Pilda cuviosului Nicodim de la Tismana constituie pentru mine o poruncă sfîntă pentru păstrarea comorilor de zestre ale Ortodoxiei, existente în aceste părți, a bunelor tradiții culturale ale monahismului românesc.

Îmi stă în față galeria luminoasă de vlădici care au păstorit Biserica Olteniei, din scaunul episcopal de la Rîmnic, în veacul al XVIII-lea, — epocă de aur pentru tălmăcirea în grai românesc — și tipărirea multor cărți de slujbă, răspîndite, după expresia lor, în toate ținuturile locuite de români, cu osebire în Transilvania, pentru a contribui la făurirea unitară a limbii literare românești și la menținerea conștiinței unității poporului nostru. Această glorioasă pagină din istoria Bisericii oltene va constitui pentru mine și pentru toți păstorii mei dreptar de muncă stăruitoare pentru sporirea preocupărilor culturale legate de viața poporului nostru, imperativ căruia trebuie să răspundă astăzi și slujitorii altarelor, cu aceeași rîvnă și dăruire cu care îi răspunde întregul popor.

Chipurile celor două mari personalități din istoria și frămîntările oltenici, intrate aproape în legendă pentru neînfricarea cu care s-au datuit luptei de eliberare a mulțimilor năpăstuite în trecut, ne vor fi călduză în lucrarea noastră obștească.

Idealurile pentru care au luptat pandurul Tudor din Vladimiri și procolul Radu Șapcă din Celei, abia în zilele noastre au devenit realități. În cei peste 25 de ani de viață nouă, poporul, care este făuritorul

tuturor bunurilor materiale și spirituale, se bucură de roadele muncii sale creatoare. Vom îndruma clerul și credincioșii noștri spre împlinirea tuturor inițiativelor luate de Conducerea țării pentru consolidarea așezărilor de dreptate socială, cucerite de poporul nostru cu ne-nunțate jertfe. Îi vom îndemna să se alăture oricărei lupte ce se duce pentru înlăturarea răului material și moral din viața omenirii de pretutindeni, pentru alungarea războiului dintre oameni și popoare. Din asemenea izvoare ale istoriei oltene vom sorbi toți slujitorii și închinătorii altarelor de pe aceste plaiuri apa vie menită să sporească râvna de slujire a dreptei credințe, de slujire a binelui obștesc și a Patriei noastre scumpe. Căci flacăra ce trebuie să ardă pururea în sufletele noastre este dragostea vie față de țara în care ne-am născut, în care odihnesc osemintele strămoșilor, care au zidit-o cu trupurile lor și care și-au vărsat sângele pentru libertatea și independența ei. De aceea nu vom rămâne în afara strădaniilor pe care întregul nostru popor le depune pentru propășirea țării și ne vom aduce sprijinul nostru devotat la opera de înălțare a ei pe cele mai înalte trepte de înflorire, la opera de continuă desăvârșire morală a fiilor ei, în duhul dragostei de adevăr și de dreptate, în duhul cinstei și al omeniei românești.

Iubiți fii duhovnicești,

În lumina acestor gânduri pornesc cu încredere și hotărâre să-mi desfășor activitatea mea în fruntea Arhiepiscopiei Craiovei și Mitropoliei Olteniei, să continuăm strădaniile atât de temeinice așezate la temelie acestei tinere Mitropolii de către fericitul meu înaintaș, regretatul Mitropolit Firmilian, nădăjduind în puterea și ajutorul nemărginit al bunului Dumnezeu, al cărui har pe cele cu lipsă le împlinește.

Îmi deschid acum inima și dragostea părintească către toți preaiubiții mei fii duhovnicești, către preoțime, cinul călugăresc și bunii mei credincioși, rugându-Vă să vedeți în mine nu numai un părinte duhovnicesc, ci și un frate, oricând gata să ajute strădaniile și împlinirile închinete Bisericii și Patriei.

Îmi deschid brațele părintești și vă îmbrățișez pe toți, bizuindu-mă, la rîndul meu, pe sprijinul folositor în realizarea răspunderilor și îndatoririlor mari ce stau în fața noastră, a tuturor. Chiar din ceasul acesta în care punem început lucrării noastre laolaltă cu binecuvîntarea Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian, vă încredințez pe toți că inima mea va fi deschisă pentru orice îndrumare ați socoti necesar că puteți găsi la mine sau la colaboratorii mei și că eu însumi mă voi strădui să cunosc pe iubiții slujitori ai sfintelor altare și parohiile încredințate grijii lor, ca să mă bucur de toate împlinirile slujirii lor. Sînt încredințat că chibzuind laolaltă, sprijinindu-ne unii pe alții, în duhul adevărului, și cu conștiința limpede de slujire a Sfintei noastre Biserici, vom împlini în chip rodnic lucrarea noastră de păstor

duhovnicesc, lucrarea preoțimii, precum și dragostea credincioșilor față de sfintele altare.

Dând expresie acestor năzuințe și hotărîri, care mi se revarsă în suflet în această zi sfîntă pentru mine, sînt pe deplin convins că în noua noastră lucrare nu ne va lipsi dragostea și îndrumarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și a Sfîntului și îndreptătorului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Sînt de asemenea încredințat că ne vom bucura de sprijinul atît de prețios al Domniei Voastre, Domnule Președinte al Departamentului Cultelor, precum și de sprijinul atît de necesar în rezolvarea rosturilor eparhiale, venit din partea Conducerii locale de Stat.

Cu aceste nădejdi scumpe nouă tuturor, ne îndreptăm gîndul către Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, Treimea cea întru tot sfîntă și de o ființă și începătoare de viață, care să ne binecuvînteze pe noi, pe toți. Amin!

La sfîrșitul cuvîntării, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a îmbrățișat pe I.P.S. Mitropolit Teoctist, făcîndu-i călduroase urări de bine. Același lucru l-au făcut și ceilalți ierarhi prezenți la festivitate.

De asemenea, I.P.S. Mitropolit Teoctist a primit felicitări din partea Domnului Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru și a celorlalte persoane oficiale.

Însoțiți de acordurile Imnului patriarhal, înalții oaspeți au ieșit din catedrală, îndreptîndu-se spre Căminul preoțesc «Renașterea». De aici, după o scurtă pauză, invitații au mers la reședința Arhiepiscopiei Craiovei, unde Consiliul Eparhial a oferit o masă comună.

În cadrul mesei oficiale, au luat cuvîntul: P. C. Pr. Nicolae Păunescu, secretarul Protoieriei Craiova II; P. C. Pr. Solomon Motocu, protoiereu la Tg. Cărbunești; P.C. Pr. Leopold Hohenecker; Dl. Sava Lăzărescu, membru în Adunarea Eparhială; P. C. Pr. Prof. Petre Constantinescu, directorul Seminarului teologic din Mofleni — Craiova; P. C. Prof. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic universitar din Sibiu; P. S. Episcop Vasile al Oradiei; și I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, — care au urat noului Mitropolit al Olteniei viață îndelungată, rodnică păstorire și deplină izbîndă în lucrarea sa.

A luat apoi cuvîntul Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru. Exprimîndu-și bucuria de a participa la această festivitate, Domnia Sa a subliniat conștiința de unitate pe care Biserica Ortodoxă Română a dovedit-o și cu acest prilej al alegerii noului Mitropolit al Olteniei. După ce a amintit figurile unor luptători pentru dreptate socială din trecut, care s-au ridicat în această parte a țării și care au rămas pentru generațiile viitoare un exemplu strălucit de dragoste față de patrie, Domnia Sa și-a exprimat convingerea că I.P.S. Mitropolit Teoctist va călăuzi clêrul și credincioșii în pas cu vremurile noi, sprijinul năzuințele și înfăptuirile poporului român. În încheiere, a urat acestuia rodnică și îndelungată păstorire, cu rezultate din cele mai bune.

Tuturor a răspuns noul Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, I.P.S. Teoctist, mulțumindu-le pentru participarea la festivitatea înscăunării I.P.S. Sale și pentru dragostea unanimă cu care a fost înconjurat. Între altele, înaltul Ierarh a spus: «...S-au îndreptat spre noi nădejdi atât din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh, din partea Domnului Președinte al Departamentului Cultelor, cât și din partea celorlalți vorbitori. Nădejdlor tuturor vom căuta să le dăm întrupare în faptele noastre. Sperăm în aceasta și credem că împreună cu toți cei care sîntem aici și împreună cu toți care nu sînt aici, dar sînt prezenți sufletește cu noi astăzi, vom duce mai departe lucrarea începută de înaintașii noștri... Mulțumesc cu recunoștință pentru tot ceea ce s-a făcut și ceea ce s-a rostit astăzi, pentru cuvintele alese, pentru flori și pentru daruri. Îmbrățișîndu-vă părintește, rog pe Bunul Dumnezeu să ne binecuvînteze pe toți cu darul și iubirea Sa de oameni».

La încheierea festivității instalării I.P.S. Mitropolit Teoctist, participanții la această solemnitate au semnat în *Cartea de Aur* a Mitropoliei Olteniei.

*

Cu prilejul alegerii, recunoașterii și instalării sale în funcția de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, I.P.S. Mitropolit Teoctist a primit numeroase mesaje de felicitare din partea clerului și a credincioșilor.

Tuturor li s-a răspuns, cu mulțumiri și cu arhieresti binecuvîntări.

SĂRBĂTOAREA „ZILEI HRAMULUI” LA ȘCOLILE TEOLOGICE DIN BUCUREȘTI

Calendarul ortodox înscrie în ultima săptămână din luna ianuarie două prăznuiri — la date diferite — ale unora dintre cei mai reprezentativi Sfinți Părinți ai Bisericii noastre Ortodoxe : la 25 ianuarie, a Sfântului Grigorie Teologul, iar la 30 ianuarie a Sfinților Trei Ierarhi : Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur.

Sfinții sărbătoriți în aceste zile au fost aleși ca ocrotitori cerești ai școlilor teologice din București : Sfântul Grigorie Teologul ca ocrotitor al Seminarului teologic, iar Sfinții Trei Ierarhi ca ocrotitori ai Institutului teologic de grad universitar.

De aceea, potrivit unei frumoase tradiții, în fiecare an pomenirea acestor Sfinți Părinți ocrotitori se sărbătorește la cele două școli cu toată cinstea și fastul cuvenit unor zile de hram.

Însemnăm în rândurile de mai jos câteva aspecte și relatări de la festivitățile desfășurate cu acest prilej.

La Seminarul teologic. — Serbarea «zilei hramului» a cunoscut un dublu caracter festiv : întâi, prin aceea că în această zi a avut loc și re-deschiderea — în urma restaurării — a bisericii fostei mănăstiri Radu Vodă, biserică ce va servi, de acum înainte, ca paraclis al Seminarului teologic, care funcționează în incinta acestui așezământ, — și, al doilea, prin pomenirea, după datină, a Sfântului Ierarh Grigorie de Nazianz, patronul acestei școli teologice.

În seara de ajun a «zilei hramului» un sobor de slujitori a oficiat slujba vecerniei cu priveghere și litie, în biserica nou-restaurată.

A doua zi, 25 ianuarie, ziua praznicului, dimineața, s-a oficiat serviciul divin festiv, alcătuit, după rânduiala tipiconală, din slujba utreniei, sfințirea apei mici, rugăciunea specială pentru re-deschiderea bisericii, slujba sfintei liturghii și a parastasului pentru profesorii și elevii școlii decedați. Din soborul de slujitori care au oficiat întregul serviciu divin festiv au făcut parte : P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, P. C. Arhim. Paulin Lecca, exarhul mănăstirilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. Prof. Nicolae Bordașiu, directorul Seminarului teologic, PP. CC. Preoți Prof. Anatolie Zarea și Prof. Vasile Bria, PP. CC. Prot. Maxim Mereanu și Prot. Iasim Neagu, precum și patru diaconi.

Au fost de față profesorii și elevii școlii, câțiva dintre profesorii Institutului teologic, părinți și rude ale elevilor, numeroși credincioși. Răspunzările stranei au fost date de elevii seminariști sub conducerea P. C. Pr. Ioan N. Popescu și Chiril Popescu, profesori de muzică liniară și corală.

În timpul oficierei sfintei liturghii, la momentul Trisaghionului, a sosit și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian împreună cu P. S. Teoctist, episcopul Aradului.

De asemenea, la momentele potrivite din rînduiala sfintei liturghii, P. S. Episcop-vicar Antim Tîrgovișteanul a hirotonit în treapta de preot pe P. C. Diac. Prof. Gheorghe Calciu, iar în treapta de diacon pe Dl. Gheorghe Bogdaproste, absolvent al cursurilor de doctorat în teologie, și a hirotosit ca iconom stavrofor pe P. C. Pr. Prof. Nicolae Bordașiu, directorul școlii.

Predica zilei a fost rostită de P. C. Pr. Prof. Anatolie Zarea, care a înfățișat principalele momente din viața și activitatea teologică și pastoral-obștească a Sfîntului Grigorie de Nazianz.

După oficierea sfintei liturghii arhieresti s-a cîntat îndătinatul polihroniu.

La sfîrșitul serviciului divin, a avut loc — tot în biserică — programul cultural-muzical festiv. A fost deschis printr-un *cuvînt de salut*, rostit de P. C. Pr. Director Nicolae Bordașiu. P. C. Sa a exprimat mai întîi deplina bucurie a profesorilor, elevilor și a celorlalți ostenitori ai Seminarului teologic de a avea în mijlocul lor, la sărbătoarea «zilei hramului», pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și pe PP. SS. Episcopi Teoctist și Antim. Apoi, după ce a făcut o scurtă trecere în revistă a istoriei Mînăstirii Radu Vodă, a arătat necesitatea, utilitatea și semnificația deosebită pe care o reprezintă, pentru procesul instructiv-educativ, redeschiderea bisericii de la Mînăstirea Radu Vodă și punerea ei la dispoziția Seminarului teologic, pentru programul zilnic de educație duhovnicească și de practică religioasă.

În încheiere, Părintele Director a exprimat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian sentimentele de profundă recunoștință și mulțumire pentru încrederea ce i-a arătat și pentru deosebita cinste ce i s-a făcut, acordîndu-i-se distincția onorifică de «iconom stavrofor».

În continuarea programului, au fost interpretate de către elevii seminariști sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Ioan N. Popescu următoarele bucăți muzicale religioase: *Troparul Sfîntului Grigorie Teologul, De sus, din cer, Deschideți mari a cerului porți și Taina creștinătății* și au fost citite versuri și proză din opera teologică a Sfîntului Grigorie de Nazianz. Bucățile muzicale și lecturile au încadrat *disertația* festivă despre Sfîntul Grigorie Cuvîntătorul de Dumnezeu, patronul Seminarului teologic, rostită de P. C. Pr. Prof. Vasile Bria. Vorbitorul și-a axat expunerea pe activitatea de preot și păstor de suflete a Sfîntului Grigorie de Nazianz, una din coordonatele majore ale multiplei sale activități. «Ca unul ce a fost chemat să îndeplinească misiunea sfintei taine a preoției, Marele Ierarh sărbătorit astăzi — a spus vorbitorul — și-a dat seama de cinstea de care se bucură toți cei care prelungesc și perpetuează peste veacuri mandatul încredințat de Mîntuitorul Sfinților Apostoli, dar, în același timp, și de greutatea acestei misiuni»... Nu oricine este chemat să îndeplinească această sfîntă slujire, căci «preoția este cu adevărat slujire, — o slujire, după originea ei, cerească, ce se

realizează pe pământ și prin care Hristos este și va fi mereu în mijlocul nostru, al celor ce credem în El». Preoția este o «demnitate care le întrec pe toate celelalte».

În încheierea festivității «zilei hramului» Seminarului teologic din București, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat tuturor celor de față câteva cuvinte, spunând, printre altele :

Cu ajutorul lui Dumnezeu am ajuns să ne vedem slujind în acest locaş-ctitorie voievodală, de la Radu Vodă... Ce-a fost mai greu am vădit isprăvit. Ce a mai rămas de făcut nădăjduim cu ajutorul lui Dumnezeu să terminăm într-un viitor nu prea îndepărtat... Prin restaurarea și redeschiderea bisericii de la Radu Vodă, v-am dat, dragi elevi, un măreț locaş de închinare, pe care vă îndemn să-l prețuiți, să-l cinstiți și să-l încălziți cu dragostea voastră... Aveți prilejul să învățați și să vă adânciți gândurile în rugăciune și meditație într-un locaş ales, foarte frumos, dar și cu un trecut istoric foarte furtunos...

De la ultima reparație au trecut vreo sută cincizeci de ani. Dintele vremii o deteriorase. Gîndul nostru a fost însă mereu la ea. După cercetările întreprinse de specialiști de la Direcția Monumentelor Istorice, care au reușit să reconstituie imaginea arhitectonică inițială și ca interior și ca exterior a bisericii, am cerut să restaurăm noi biserica, s-o recitiorim ca paraclis al Seminarului teologic și, pe plan mai larg, ca locaş de închinare al tuturor credincioșilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, în sensul că din contribuția acestora, într-un fel, s-au creat fonduri cu care am reconstruit această biserică, mare și frumoasă, și care va fi și mai frumoasă cînd îi vom face și pictura...

Vă îndemn să iubiți, să cinstiți și să îngrijiți acest sfînt locaş ca pe casa voastră. Vă mai îndemn să aprofundați, cu ajutorul profesorilor voștri, trecutul istoric plin de zbucium, dar și de măreție al Mînăstirii Radu Vodă, căci el este o parte însemnată din istoria și viața Bisericii noastre Ortodoxe Române și a patriei noastre. Vă binecuvîntez și vă urez să stăpîniți sănătoși și cu mult folos duhovnicesc noul vostru paraclis.

A urmat după aceea parastasul pentru ctitorii, slujitorii, profesorii și elevii bisericii și Seminarului teologic adormiți în Domnul de-a lungul timpului.

La Institutul teologic universitar. — Ca de obicei și în acest an serbarea «zilei hramului» a început din ajun, prin oficierea în biserica Sfînta Ecaterina, paraclisul Institutului teologic, a slujbei vecerniei cu priveghere și litie, săvîrșită în sobor, în prezența studenților teologi și a unora dintre profesori.

A doua zi dimineața, în ziua praznicului Sfinților Trei Mari Dascăli ai lumii și Ierarhi Vasile cel Mare, Grigorie de Dumnezeu Cuvîntătorul și Ioan Gură de Aur, patronii cerești ai acestui așezămînt superior de cultură teologică, a avut loc tradiționalul serviciu divin festiv, oficiat în paraclisul Institutului de un distins sobor de slujitori alcătuit din : P. S. Teoctist, mitropolitul Olteniei, P. C. Pr. Prof. onorar Vladimir Pălpăceanu, P. C. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, P. C. Pr. Prof. Ene Bra-

niște, P. C. Pr. Prof. Dumitru Fecioru, P. C. Arhim. Ilarion Marin, starețul Mănăstirii Sinaia, P. C. Pr. Asist. Dumitru Popescu, P. C. Pr. Asist. Dumitru Radu, spiritual, împreună cu diaconi din cadrul Catedralei patriarhale și al Institutului teologic.

La slujba religioasă au participat profesorii Institutului teologic, în frunte cu P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda, prorector, profesori de la Seminarul teologic, profesori onorari, studenți, părinți și rude ale acestora, numeroși credincioși.

Răspunsurile stranei au fost cântate omofon de către studenții teologi sub îndrumarea P. C. Diac. Asist. Nicu Moldoveanu. Predica zilei a fost rostită de studentul Buga Ion din anul IV, care într-un frumos panegiric a înfățișat viața și activitatea multilaterală pusă în slujba teologiei creștine și a Bisericii lui Hristos de către Sfinții Trei Ierarhi.

După sfânta liturghie s-a cântat un polihroniu pentru conducătorii Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și pentru conducătorii țării noastre, apoi s-a oficiat un paras-tas, în cadrul căruia s-a făcut pomenirea, după rînduială, a ctitorilor, a profesorilor și a studenților teologi adormiți întru Domnul de-a lungul timpului.

La orele 11,30, în sala de festivități a Institutului teologic s-a desfășurat programul cultural-artistic închinat «zilei hramului». Au participat la festivitate: I. P. S. Iustin, mitropolitul Moldovei și Sucevei, I. P. S. Teoctist, mitropolitul Olteniei, delegați ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, P. C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale, consilieri patriarhali și arhiepiscopali, profesori onorari, stareții mănăstirilor Cernica și Căldărușani, protoierei și alți invitați.

La intrarea în sala de festivități, oaspeții au fost întâmpinați cu *Imnul arhieresc*. După aceea, P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda, prorectorul Institutului teologic, a rostit un *cuvînt de deschidere*, spunînd printre altele: «Ca în fiecare an, Institutul teologic a îmbrăcat astăzi haină de sărbătoare, pentru a cinsti după toată vrednicia pe Sfinții Trei Ierarhi, patronii acestei școli teologice superioare», care «prin cultura lor teologică, prin frumusețea și bogăția însușirilor lor sufletești, ca și prin activitatea lor de slujire a lui Dumnezeu și a aproapelui sînt și rămîn adevărate făclii ale creștinătății, adevărate călăuze pe calea trăirii Evangheliei lui Hristos». După ce a arătat pe scurt trăsăturile fundamentale intelectuale și sufletești ale fiecăruia dintre ei, în continuare, vorbitorul s-a referit la activitatea cărturărească și pastorală, subliniind că «Sfinții Trei Ierarhi deși erau înzestrați cu o vastă cultură în școlile marilor retori și filozofi ai vremii, s-au dăruit cu totul și studiului teologiei și trăirii fără greș a principiilor de viață ale Evangheliei lui Hristos». Ei au dus studiul teologiei — «un studiu vast și adînc» — pe «cele mai înalte culmi ale gândirii creștine», fapt pentru care teologii de mai târziu au denumit veacul al IV-lea în care au trăit Sfinții Trei Ierarhi, «veacul de aur al Bisericii creștine». La baza pregătirii și doctrinei lor teologice, Sfinții Trei Ierarhi au pus studiul Sfintei Scripturi, din care aceștia «și-au

facut însuși rostul chemării și vieții lor». Într-adevăr — a spus vorbitorul — «pentru Sfântul Vasile cel Mare, Sfânta Scriptură a fost întotdeauna un deosebit izvor de lumină, de mare trebuință pentru cuget și inimă, cu un rol precumpănitor în educarea și modelarea sufletului omenesc». Pentru Sfântul Grigorie Teologul, «Sfânta Scriptură este adevăratul și cel mai de preț tezaur, în care își are începutul și din care se hrănește neîncetat credința în Dumnezeu și face să sporească respectul și dragostea creștinului pentru Creatorul a toată făptura și pentru aproapele». Sfântul Ioan Gură de Aur, cel mai stăruitor ostenitor și tâlcuitor al Cărții Sfinte, era încredințat că «orice creștin care se îngrijește de izbăvirea sufletului său trebuie să cunoască cât mai bine Sfânta Scriptură și să-și organizeze întreaga lui viață după preceptele ei».

După ce au fost exprimate mulțumiri reprezentanților Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și delegatului Departamentului Cultelor pentru onorarea acestei festivități cu distinsa lor participare, P. C. Pr. Prorector a anunțat programul cultural-muzical ce se va desfășura în continuare.

Alcătuit din două părți, programul a cuprins în prima parte o suită de melodii psaltice armonizate, iar în partea a doua o suită de cîntece patriotice și folclorice, interpretate de corul studenților teologi sub conducerea D-lui Profesor Nicolae Lungu și a P. C. Pr. Asist. Nicu Moldoveanu. Amintim dintre acestea : *Prăznuiește astăzi Biserica*, melodie psaltică armonizată de Diac. Nicu Moldoveanu, *Anixandare*, cîntare psaltică, gl. 8, *Priveghere*, cîntare psaltică, gl. 1 de N. Lungu, *Dor de țară*, cor de T. Popovici, *Floare dragă*, *Colo-n vale-ntre izvoare* și *Trăiască Republica*, coruri în stil popular de N. Lungu, *Marșul gloriei* din opera «Aida» de G. Verdi și *Gaudeamus igitur*, imn studentesc de Kindleben. Bucățile muzicale interpretate de corul studenților teologi au încadrat prelegerea festivă *La izvoarele apostolatului social*, ținută de P. C. Pr. Asist. Gabriel Popescu (care se publică aparte, la rubrica «Îndrumări pastorale» din acest număr al revistei).

După terminarea programului festiv, la ieșirea din sală, oaspeții au fost petrecuți cu *Imnul arhieresc*.

ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN ÎNTRUNIRI INTERCREȘTINE

CONFERINȚA MISIONARĂ MONDIALĂ «MÎNTUIREA ASTĂZI»
ȘI A TREIA ADUNARE GENERALĂ A COMISIEI «MISIUNE ȘI EVANGHELIZARE»
A CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR
(Bangkok-Tailanda, 29 decembrie 1972—12 ianuarie 1973)

În noua structură organizatorică a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, adoptată de Comitetul Central în sesiunea de la Addis-Abeba, în ianuarie 1971, Comisia «Misiune și Evanghelizare» face parte din unitatea de lucru nr. 1: «Credință și Mărturie». Această Comisie provine din fostul Consiliu Internațional al Misiunilor, înființat de către Conferința Misionară Mondială de la Edimburg (1910) și apoi integrat în Consiliul Ecumenic al Bisericilor la cea de a treia Adunare generală de la New Delhi. După această fuzionare, Comisia «Misiune și Evanghelizare» a organizat două adunări mondiale: în 1963 la Mexico City și în 1973 la Bangkok (Conferința misionară «Mintuirea astăzi»).

La lucrările Conferinței Misionare Mondiale «Mintuirea astăzi» au luat parte peste 300 de participanți reprezentând Bisericile membre în Consiliul Ecumenic al Bisericilor și alte organizații misionare internaționale. Au luat parte, de asemenea, reprezentanți și consilieri oficiali ai Comisiei «Misiune și Evanghelizare» și ai Consiliului Ecumenic, observatori din partea altor religii, consultanți specialiști, ziariști, și interpreți. Lucrările Conferinței s-au desfășurat în casa de odihnă a Crucii Roșii tailandeze «Swanganivas», în Samut Phakran, lângă Bangkok, la invitația Bisericii lui Hristos (Anglicană) din Tailanda, care este membră în Consiliul Ecumenic al Bisericilor din 1948. În Bangkok are reședința și secretariatul general al Conferinței creștine din Asia de Est.

Introducerea în tema principală a conferinței «Mintuirea astăzi» a fost făcută de către Dr. M. M. Thomas, președintele Comitetului central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. În cuvîntarea sa, Dr. M. M. Thomas a arătat că problema esențială a Mișcării misionare actuale este aceasta: cum este posibilă interpretarea Evangheliei în diversele situații culturale și sociale noi ale lumii de azi. Scopul principal al misiunii este salvarea spiritualității în acest nou context și de aceea efortul lumii de a realiza o societate mai deplin umană trebuie pus în legătură cu semnificația ultimă a vieții și cu realizarea acesteia, așa cum acestea au fost descoperite în Iisus Hristos.

Secretarul general al Consiliului Ecumenic, Dr. Philip Potter, fost director (între 1967 și 1972) al Comisiei «Misiune și Evanghelizare», a prezentat apoi raportul asupra activității pe care această comisie și agențiile dependente de ea au depus-o în perioada de după Conferința de la Mexico City (1963). Dr. Philip Potter a subliniat faptul că în această perioadă mișcarea misionară a fost confruntată cu unele probleme dificile cum ar fi unitatea și diviziunea în lume și discrepanța dintre performanțele tehnologice și greutatea de a rezolva problemele umanității contemporane. În situația actuală, a spus Dr. Philip Potter, cînd «era constantiniană» a luat sfîrșit,

misiunea trebuie să fie corelată cu întreaga viață a Bisericii și a Mișcării Ecumenice. În acest sens fuzionarea dintre Consiliul Internațional al Misiunilor și Consiliul Ecumenic al Bisericilor în 1971 a fost o necesitate. El a conchis că, în contextul lumii de azi, misiunea implică mai multe aspecte metodologice: metoda dialogului, a respectului și iubirii reciproce, a disponibilității reciproce de a primi și de a da; inseparabilitatea dintre acțiune, programe de lucru, reflecție și studiu; misiunea nu este o activitate individuală, ci mai degrabă ea implică o participare a întregului popor al lui Dumnezeu, o angajare reală în misiune.

În discuțiile care au urmat, în sesiuni plenare, asupra cuvântărilor ținute de Dr. M. M. Thomas și Dr. Philip Potter, s-au exprimat puncte de vedere foarte diferite în legătură cu natura și mijloacele misiunii.

În general, reprezentanții Bisericilor locale independente din Africa, înființate de către misiuni trimise din Europa apuseană au criticat faptul că, în Africa, propovăduirea Evangheliei s-a făcut în termenii creștinismului occidental. Însuși termenul «creștinism» este interpretat de mulți misionari ca un concept exclusiv apusean. De aceea ei au cerut să se reconsidere întreaga metodologie misionară tradițională, pentru că creștinii din Africa nu vor să primească Evanghelia în termenii scolasticismului apusean, fără nici o considerare față de cultura specifică lor. Unul din aspectele cele mai criticate ale activității misiunilor apusene în Africa a fost acela că Biserica, fiind considerată ca o expresie a puterii, cei mai mulți misionari se dădeau drept reprezentanți ai unei puteri economice sau politice.

În încheierea acestor discuții preliminare, Dr. Philip Potter a recunoscut că este imposibil să se armonizeze toate opiniile exprimate, deoarece ele reflectă marea diversitate de situații în care se propovăduiește azi Evanghelia. El a precizat că sarcina specială a Conferinței de la Bangkok este tocmai de a da un răspuns acestei probleme capitale: cum este posibil ca misiunea creștină de azi, pe de o parte, să păstreze identitatea Evangheliei în diversele contexte sociale și culturale în care ea se propovăduiește, iar pe de altă parte să dea posibilitatea creștinilor să se identifice cu cultura lor, cu problemele și aspirațiile popoarelor din care ei fac parte.

Tema generală a conferinței misionare de la Bangkok «Mîntuirea astăzi», a fost studiată apoi în trei secții: 1. *Cultură și identitate*, cu subsecțiile: Dialogul cu cei de alte credințe, identitatea creștină și identitatea rasială, evoluția culturală și convulsiile; 2. *Mîntuirea și dreptatea socială într-o lume în schimbare revoluționară violentă*: în situații de exploatare economică, în relație cu economia națională, în relație cu luptele locale; 3. *Bisericile înnoite în misiune* cu subsecțiile Bisericile în stare de relație, Bisericile care se dezvoltă și înnoirea, misiunea locală a fiecărei Biserici.

Delegatul Bisericii Ortodoxe Române, Pr. Prof. I. Bria, a lucrat în secția 1: «Cultura și identitate».

În aceste secții și subsecții, tema conferinței a fost examinată nu atît în ce privește conținutul ei teologic, ci mai ales în relație cu modalitățile în care ea este interpretată în situațiile concrete în care trăiesc cei ce sînt angajați prin misiune în procesul mîntuirii. Conferința n-a avut la dispoziție referate sau documente pregătite autorilor, încît discuțiile au avut un caracter liber, deschis. În sesiunile plenare, finale, s-au prezentat totuși rapoarte ale secțiilor de lucru, dar aceste rapoarte au fost prezentate sub formă de «afirmații», «recomandări», «mărturii», care au fost transferate spre aprobare adunării generale a comisiei respective.

Din discuțiile și materialele prezentate asupra temei «Mîntuirea astăzi», se pot desprinde următoarele concluzii :

Conferința de la Bangkok a făcut o critică severă concepțiilor și practicilor misionare pe care le-au promovat în trecut Bisericele apusene, în special pentru consecințele economice, sociale și politice pe care le-au avut acestea în viața popoarelor supuse misiunilor. S-a spus că întreaga strategie misionară din trecut a fost orientată pe dimensiunea geografică, spațială a propovăduirii Evangheliei, în sensul că misiunea avea scopul de a extinde spațiul creștinismului occidental în afară de Europa, și odată cu aceasta și influența economică și politică europeană. Din perspectiva acestei concepții spațiale, proclamarea Evangheliei în țările misionare a însemnat transferarea «puterii», a instituțiilor și culturii occidentale în aceste țări. Astfel, misiunea a devenit un mijloc de a manipula structurile economice exploatare în scopul de a oprima și anihila afirmarea popoarelor africane și asiatice. În secția a doua «Salvare și dreptate socială» s-a subliniat în mod ferm că «mîntuirea astăzi» nu poate fi separată de eliberarea popoarelor din exploatarea economică și politică. Și una din consecințele cele mai grave ale acestei exploatare a fost anihilarea personalității celor încreștinați, desconsiderarea identității locale și culturale.

Mișcarea misionară de azi ar trebui să ia în serios implicațiile sociale și politice ale Evangheliei. De aceea misiunea trebuie privită și prin perspectiva istorică a proclamării Evangheliei, adică să se țină seama de realitatea umană și socială în care este prezentă credința. S-a cerut nu numai «indigenizarea» creștinismului și exprimarea lui în termeni locali, ci și «eliberarea de apus». Pentru țările africane, «mîntuirea astăzi» înseamnă tocmai «eliberarea de apus», decolonizare, dreptate socială. Sloganul «lumina vine din apus» este anacronic și paralizează lupta pentru dezvoltarea spirituală și materială a popoarelor din Africa. De aceea Biserica în misiunea ei trebuie să inițieze acțiuni împotriva exploatare, pentru demnitate umană, pentru solidaritate și pace. Aceasta este singura soluție realistă pentru a remedia consecințele unei anumite concepții soteriologice, accentuată în trecut de misionari apuseni, potrivit căreia mîntuirea este doar o pregătire pentru viața viitoare și nu o angajare imediată cu deplină responsabilitate în procesul de transformare a condițiilor în care trăiesc creștinii.

S-a vorbit despre «Black theology» (teologia exprimată în termenii culturii creștinilor de culoare) în sensul că teologia trebuie să fie o reflectare a experienței creștine într-o situație dată, într-un mediu local cultural specific. Mesajul creștin a fost comunicat țărilor africane în termenii și categoriile teologiei apusene, aceasta și pentru faptul că însuși cuvîntului «negru» i s-a dat un sens negativ, distructiv, acesta însemnînd fără valoare, absent, inexistent. De aceea «Black theology» vrea să fie o teologie «contextuală», care să transpună mesajul Evangheliei în termeni relevanți pentru identitatea creștinilor de culoare.

Astfel, una din acțiunile practice importante ale conferinței de la Bangkok a fost adoptarea unei rezoluții privind războiul din Indochina. Situația din Vietnam a fost descrisă ca un rezultat sinistru al unui imperialism care folosește puterea politică și militară pentru a distruge drepturile umane ale unui popor asiatic. În fața acestei situații, Bisericele creștine, inclusiv Consiliul Ecumenic al Bisericilor și Biserica Romano-Catolică, au sarcina de a protesta împotriva războiului din Vietnam și de a depune toate eforturile pentru încetarea imediată a bombardamentelor acolo.

Cițiva participanți au arătat că, din perspectiva spațială a misiunii, Europa și Statele Unite nu mai erau considerate ca un domeniu misionar. Dar astăzi și ele au nevoie de a fi reconvertite, deoarece întreaga societate europeană apuseană și americană s-a concentrat asupra dominării economice. Lipsa de sens a existenței pe care o resimte azi îndeosebi Europa apuseană este tocmai o consecință a prosperității economice în societatea de consum. S-a exprimat opinia că «mîntuirea astăzi» pentru Europa și Statele Unite înseamnă protestul împotriva exportului de arme și a finanțării războiului de către puterile capitaliste; eliberarea de așa-zisa societate afluentă, deoarece mîntuirea nu se identifică cu bogăția; dorința expresă de a avea dialog cu necreștinii și în special cu marxistii; schimbarea tuturor sistemelor de educație și judecării actuale din Europa, care datează din secolul XIX — și care au transformat școlile în închisori.

S-a vorbit apoi de mișcarea populară de eliberare din Angola și Mozambic, sprijinită de creștinii evanghelici independenți din toată Africa, ai căror reprezentanți sînt oprimați. Mișcarea este oprimată nu numai de guvernul portughez, ci și de misiunile catolice de aici, care potrivit unui concordat încheiat în 1940, între Vatican și Portugalia, au un drept exclusiv asupra acestor colonii. S-a cerut ca Consiliul Ecumenic să ia legătura cu toate aceste Biserici și să sprijine unitatea și lupta lor contra dominației colonialiste. Pe de altă parte s-a spus că decolonizarea și succesul acestei mișcări nu depind de alții din afară ci de poporul respectiv, de aceea Bisericile africane trebuie să reaccentueze această responsabilitate.

În ceea ce privește dialogul cu adepții altor credințe și ideologii, conferința de la Bangkok a fost în general de acord ca acestei probleme să i se dea o atenție deosebită, deoarece ideologia, în sensul ei larg, formează însuși contextul religiei creștine, context care nu mai poate să fie evitat.

Dr. Lukas Vischer a atras atenția asupra faptului că și la această conferință, ca și la altele din trecut, Bisericile Ortodoxe nu sînt reprezentate într-un mod proporțional cu numărul celorlalte Biserici membre în Consiliul Ecumenic. Dintre Bisericile Ortodoxe au participat: Rusă (Arhiepiscopul Antonie de Minsk și Arhim. Chiril Gundnev), Greacă (Episcopul Anastasios Yanoulatos), Română (Pr. Prof. I. Bria). Au mai fost reprezentate: Biserica Etiopiană (Prof. A. Selassie-Addis-Abeba), Biserica Ortodoxă Siriană din India (Pr. Prof. George-Kottayam-Kerala), Biserica Coptă din Egipt (Episcopul Pahomius-Cairo), Biserica Armeană din Cilicia (Pr. A. Keshishian — Liban).

Din partea Bisericii Romano-Catolice au participat 11 observatori și consultanți, membri ai Curiei romane, reprezentînd Secretariatul pentru promovarea unității creștine, Congregația pentru evanghelizarea popoarelor și SEDOS, din diferite continente. La invitația Secretarului general, Dr. Philip Potter, Pr. Hamer a luat cuvîntul în sesiunea plenară ultimă (8 ianuarie), făcînd unele aprecieri asupra lucrărilor conferinței.

În încheierea lucrărilor conferinței, au luat cuvîntul Dr. Emilio Castor, noul director al Comisiei «Misiune și Evanghelizare», și Dr. Philip Potter.

Dr. Emilio Castro a insistat asupra faptului că misiunea de azi trebuie să ajungă la o înțelegere mai cuprinzătoare a noțiunii de mîntuire, care afectează o pluralitate de aspecte ale vieții creștine. Numai o astfel de abordare comprehensivă a mîntuirii va ajuta misiunea să descopere implicațiile umane și istorice ale Evangheliei.

Dr. Philip Potter a arătat că unul din rezultatele pozitive ale conferinței de la Bangkok a fost schimbul de experiențe, metode și perspective misionare între Bisericile din întreaga lume. Conferința a fost o întîlnire nu numai a comisiei «Misiune și

«Evanghelizare» și a Bisericilor dinăuntru și dinafară Consiliului Ecumenic. Conferința a scos în evidență faptul că Bisericile, în situațiile atât de diverse și controversate în care trăiesc creștinii, au descoperit că Dumnezeu este prezent și lucrează în istorie nu numai prin Biserică spre lume, ci și prin lume spre Biserică. El a spus că conferința a ajuns la un consens, că mântuirea implică atât credința personală cât și angajarea socială deoarece credința ca act subiectiv nu poate fi dezangajată de implicațiile ei sociale și politice.

*

Între 9 și 12 ianuarie, după încheierea Conferinței misionare «Mântuirea astăzi», a avut loc a treia Adunare mondială a Comisiei «Misiune și Evanghelizare», la care au participat 126 de membri cu drept de vot, numiți de Consiliile misionare afiliate acestei comisii sau de Comitetul central al Consiliului Ecumenic, precum și un număr de consultanți și delegați. Au participat de asemenea membri ai comitetului Comisiei «Misiune și Evanghelizare».

În ședința de deschidere a acestei adunări a avut loc preluarea în mod oficial a conducerii comisiei «Misiune și Evanghelizare» de către Dr. Emilio Castro-Uruguay, în locul Dr. Philip Potter care a fost numit la 1 noiembrie 1972 secretar general al Consiliului Ecumenic.

Lucrările adunării, care au fost conduse de Dr. Tracy Jones (S.U.A.), președinte, și Dr. S. Nababan (Indonezia), vicepreședinte, s-au desfășurat în șase comitete: Comisia Misiune și Evanghelizare în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor; Evanghelizarea și programe de relații; Partnership (acțiuni comune); Studii și publicații; Programe specializate și agenții aferente; Structură și constituție.

Delegatul Bisericii Ortodoxe Române, Pr. Prof. I. Bria, a lucrat în Comitetul de Studii și Publicații.

Introducerea în lucrările Adunării a fost făcută de Episcopul J. Sadiq și Dr. Philip Potter.

Episcopul J. Sadiq a spus că, întrucât actuala stare de dezbinare a Bisericilor influențează negativ credibilitatea Evangheliei, Comisia «Misiune și Evanghelizare» trebuie să devină un loc de întâlnire a plinătății și diversității creștine, o expresie a catolicității Bisericii. Este nevoie, a spus el, de o reciprocitate rodnică, de un schimb creator între Biserici. De asemenea, trebuie să fie invocată inspirația lui Dumnezeu în transpunerea mesajului evanghelic în situațiile diverse ale lumii de azi, în dialogul cu oamenii de alte credințe și ideologii.

Dr. Philip Potter a vorbit despre natura și rolul special al acestei comisii în activitatea generală a Consiliului Ecumenic. El a subliniat că această comisie are un rol central în Consiliul Ecumenic și nu trebuie să se uite niciodată faptul că Mișcarea Ecumenică are la originea ei mișcarea misionară. În ceea ce privește activitatea ei în viitor, comisia ar trebui să aducă o nouă viziune în întreaga activitate a Consiliului Ecumenic.

În ceea ce privește contribuția comisiei «Misiune și Evanghelizare» la metodologia misionară, Dr. Philip Potter a atras atenția că există pericolul unei foarte serioase erezii în Biserică, anume separarea dintre mărturisirea credinței și ascultarea creștină în situațiile dificile și controversate ale lumii de azi. Dacă în trecut activitatea comisiei era pusă în legătură numai cu lumea a treia, azi ea trebuie să devină în sensul cel mai real mondială. Pentru că fiecare comunitate creștină trebuie să de-

vină o comunitate misionară. Comisia trebuie să dea apoi o mai mare realitate ideii ecumenice. Mișcarea misionară trebuie să se implanteze în structurile locale și să nu fie un transfer de structuri apusene. În ceea ce privește metodologia, o sarcină centrală a comisiei este aceea de a schimba abordarea deductivă care pune accent pe producerea documentelor și referatelor misionare, cu abordarea inductivă, care să reflecte acțiunile misionare ce se întâmplă în diferite medii locale.

În ședința plenară de deschidere a adunării a luat cuvântul și Episcopul Anastasios Yanoulatos, care a cerut ca la viitoarele adunări și conferințe ecumenice, Bisericile Ortodoxe să aibă o mai largă reprezentare decât au la această adunare.

*

Adunarea Comisiei «Misiune și Evanghelizare» a adoptat în încheierea lucrărilor o *Scrisoare către Biserici*, al cărei text îl redăm în continuare :

Mîntuirea astăzi

Veniți din toate continentele pămîntului nostru, noi ne-am adunat la Bangkok pentru a studia împreună mesajul și exigențele acestei teme. Am primit mai mult încă decât ne așteptam; am înțeles și am sărbătorit cu voioșie deplina realitate. Noi voim să împărtășim cu voi esențialul experienței noastre. Dacă ea a fost așa de bogată, aceasta este pentru două motive convergente :

1. Această conferință a ajutat pe cea mai mare parte dintre noi, poate mai mult decât acelea care au precedat-o, să măsoare bogăția realității ecumenice. Toți au putut și au știut, în mod liber și într-o adevărată încredere fraternă, să-și exprime preocupările, suferințele și speranțele lor particulare. Dialogul a fost sincer, fără complezență și exigent pentru viitor, în special cel al săracilor și bogaților, în fiecare națiune și între națiuni. Regretăm însă că numărul mic al participanților ortodocși a împiedicat o manifestare mai profundă a universalității Bisericii.

2. Noi ne-am dat seama ce putere de reînnoire are Evanghelia atunci cînd este împărtășită într-o lectură comună în care fiecare și orice grup poate exprima cum îi interpelează Evanghelia în situația lor particulară. Pentru aceasta, fiecare trebuie să fie respectat în identitatea sa proprie. În părtășie, nu numai prin cuvînt, ci și prin rugăciune, cîntarea și expresia artistică a tot ceea ce Dumnezeu a făcut pentru noi, acolo unde noi ne găsim și așa cum noi sîntem, oameni din Africa, din cele două Americi, din Asia, din Europa și din Pacific, au îmbogățit în felul acesta în mod profund întîlnirea noastră.

Din această mare părtășie au reieșit trei consecințe :

1. Fără a minimaliza, nici a evita dezbaterile teologice, este foarte clar că în jurul persoanei vii a lui Iisus Hristos noi ne-am regăsit, cercetînd din nou «că nici un alt nume nu a fost dat oamenilor prin care noi să putem fi mîntuiți». În comuniunea Sîntului Duh noi am recunoscut împreună puterea de mîntuire a Crucii salé, așa cum o manifestă învierea sa.

Deci la El noi vă chemăm să reveniți. Dincolo de propriile noastre complicații, și chiar în sînul celor mai complexe probleme ale noastre, mîntuirea pe care Dumnezeu ne oferă este o realitate simplă și deplină, o fericită schimbare a cursului obișnuit al lucrurilor din lumea noastră, care se exprimă printr-o adevărată convertire a oamenilor la Dumnezeu.

De asemenea am distins acest lucru : realitatea umană în întregime pe care El vrea să o elibereze de ceea ce o mai reține în sclavie. Prin acceptarea de către El a tuturor slăbiciunilor, pe care o cunoaște pe Cruce, «i-a fost dată toată puterea». Aștep-

tînd manifestarea finală a victoriei sale, noi o vedem deja în lucrare, de fiecare dată cînd un om ajunge la adevărata sa libertate și responsabilitate de om, copil al lui Dumnezeu.

2. Înaintea Lui, pe care noi L-am și întîlnit ca Judecătorul nostru, noi am văzut distanța care rămîne atît de mare între ceea ce credem și ceea ce facem și severitatea acestor exigențe.

Din cauza mîntuirii care este în Iisus Hristos și care făgăduiește tuturor «slăvita libertate a fiilor lui Dumnezeu», ne-am decis să ne angajăm mai statornic în lupta împotriva a tot ceea ce asuprește pe oamenii de astăzi, nu numai împotriva păcatului care este în ei, ci chiar împotriva aceluia care este în societățile noastre. Scandalul rasismului, al nedreptăților sociale, asupriri economice și politice, rușinea tragică a războiului din Indochina sau a represiunii sîngeroase a mișcărilor de eliberare, dezumanizarea civilizației tehnologice și amenințările cu care ea apasă asupra viitorului omenirii ne-au apărut ca tot atîtea sfidări, adresate creștinilor, pentru că ele atestă, în acte, mîntuirea care este în Iisus Hristos.

Această supunere față de puterea liberatoare a lui Hristos, într-o adevărată coerență a credinței și a vieții, trebuie să fie însoțită de analize riguroase ale situațiilor în care ea trebuie să se concretizeze: exercitarea abuzivă a tuturor felurilor de puteri, compromisurile Bisericilor înseși, în această privință, trebuie să fie observate în mod cinstit și denunțate în mod clar.

Crucea lui Hristos, unde iubirea sa «a ajuns pînă la capăt», ne obligă să recunoaștem cît de des ne oprim în drum și să pornim din nou la drum, cu voioșie și, dacă trebuie, cu jertfă. Ea ne constrînge la mărturie prin cuvînt și ne cheamă la dialog cu toți cei care, de o credință sau de alta, de o convingere sau de alta, sînt deopotrivă iubiți de Dumnezeu. În ciuda deosebirii, celălalt nu trebuie niciodată, pentru numele lui Iisus Hristos, să fie privit ca un dușman, ci ca un frate prin care Dumnezeu vrea să ne îmbogățească.

3. Experiența însăși a participării noastre la Bangkok ne obligă să perseverăm în căutarea structurilor vieții comune care permit această îmbogățire. Este din ce în ce mai evident că noi trebuie să găsim noi moduri de a răspunde împreună vocației noastre misionare comune în cele șase continente ale lumii divizate, pentru ca fiecare să poată lua parte la aceasta, în deplină identitate și în deplină responsabilitate. În această privință, nu sîntem decît la începutul drumului. Am notat totuși apariția cîtorva experiențe promițătoare care ne cheamă să dăm dovadă cu toții de imaginație creatoare. Această căutare a relațiilor veritabil reînnoite, cinstite și mature între Bisericile noastre, ne va conduce, poate, la hotărîri dureroase. Noi ne-am întrebat astfel dacă, în anumite cazuri, accesul la o deplină identitate responsabilă a unor Biserici din a Treia lume, în vederea unei colaborări noi și mai bogate cu celelalte Biserici, n-ar fi fost favorizat prin retragerea temporară a personalului și a fondurilor străine.

Dar și la nivel local trebuie să fie trăită realitatea Bisericii universale. În lucrarea actuală, caracterizată printr-o migrare generală care este o sfidare crescîndă pentru societățile noastre, toate Bisericile sînt chemate să întîmpine, ca și frați și surori, — care sînt semne vii ale realității Bisericii universale și ale misiunii ei — pe străinii care vin în mijlocul lor. Dumnezeu ne-a pregătit bogății pe care noi trebuie să învățăm a le primi.

Deci, sub semnul unei mari speranțe noi vă scriem. În smerenia la care ne constrînge sărăcia noastră, am aflat din nou că «cuvîntul lui Dumnezeu nu este legat» și că el deschide toate marile porți ale mîntuirii.

*

Scopul principal al adunării de la Bangkok a fost de a fixa obiectivele și metodele de viitor ale Comisiei «Misiune și Evanghelizare», ținând seama de schimbările ce s-au produs în concepția și strategia misionară de la ultima adunare a comisiei ce a avut loc la Mexico City în 1963. De asemenea, adunarea s-a ocupat cu revizuirea constituției în vigoare a comisiei (adoptată la New Delhi în 1961), așa cum a recomandat Comitetul executiv al Consiliului Ecumenic în ianuarie 1971. Într-adevăr, adunarea a discutat textul viitoarei constituții, dar întrucât revizuirea acestei constituții implică unele modificări în însăși constituția Consiliului Ecumenic, noua constituție a comisiei urmează să fie examinată și aprobată în mod definitiv de către viitoarea adunare generală a Consiliului Ecumenic care va avea loc în anul 1975.

Pr. Prof. ION BRIA

SESIUNEA «COMITETULUI CELOR CINCI», ÎNSĂRCINAT SĂ STUDIEZE VIITORUL INSTITUTULUI ECUMENIC DE LA BOSSEY-ELVEȚIA

Institutul Ecumenic de la Bossey (Chateau de Bossey, 1298 Céligny, Elveția) și-a deschis porțile în octombrie 1946, fiind înființat de către Consiliul Ecumenic al Bisericilor, chiar în perioada reorganizării sale. Primul curs a fost programat pentru lunile octombrie—decembrie 1946. În scrisoarea circulară care s-a trimis cu această ocazie se spunea că scopul Institutului era să pregătească teologi și laici care să conducă procesul de reorientare creștină de după al doilea război mondial.

Intenția inițială a organizatorilor a fost aceea de a face din Institut un centru de întâlnire a confesiunilor și a națiunilor, pentru a crea un climat nou de înțelegere și cooperare, atât pe teren religios cât și pe teren social, cultural, politic etc. după dezastrelor de tot felul pe care le aduseseră al doilea război mondial.

Primul curs din 1946 a adunat 38 de participanți, bărbați și femei din 12 țări europene și câte unul din Africa, Argentina și America de Nord. Institutul n-a avut profesori stabili, dar a avut mereu «profesori vizitatori» — visiting professors — dintre cei mai cunoscuți și mai de valoare.

Printre cei dintâi se pot menționa: Berdiaev, Pierre Bonnard, von Thadden, John Bennett. Participanții la cursul din 1946 au fost toți protestanți. Abia mai târziu au fost invitați și anglicani și ortodocși. Pe acea vreme nu se vorbea încă de participanți romano-catolici, deoarece această Biserică se ținea izolată de Mișcarea ecumenică și rămânea încă închisată în rigiditatea ei confesională, așa cum a fost înainte de Conciliul Vatican II.

În primii trei ani (1946—1949), Institutul a organizat 12 cursuri, cu durata de la 10 zile la trei luni, care au fost audiate în total de 443 de participanți. Numărul participanților din afara Europei a crescut și în aceeași măsură s-a diversificat și apartenența confesională: 31 de studenți au fost din America de nord, 10 din Australia, 17 din Asia, 6 din America Latină, 5 din Africa și 374 din Europa. Confesional, protestanții au deținut majoritatea, dar au fost și 25 de ortodocși și 38 de anglicani. A fost prezent și un romano-catolic. Suzanne de Diétrich, care scrie despre aceste lucruri (vezi «Ecumenical Review», vol. II, nr. 2, Winter, 1950), deplânge mai ales lipsa unei «balanțe ecumenice» pentru acea perioadă, dar balanța a înclinat și în viitor, în timp preponderent, spre participarea protestantă. Și în anul acesta (1972—1973) prin-

tre cei circa 50 de studenți, numai trei sînt ortodocși (un român, un bulgar și un american).

Pentru cursuri s-au ales de obicei teme care să intereseze toate confesiunile și mai ales teme de actualitate, privind: reînnoirea Bisericii, criza Bisericii, mișcările de tineret, relația dintre Biserică și lume, situația Mișcării ecumenice.

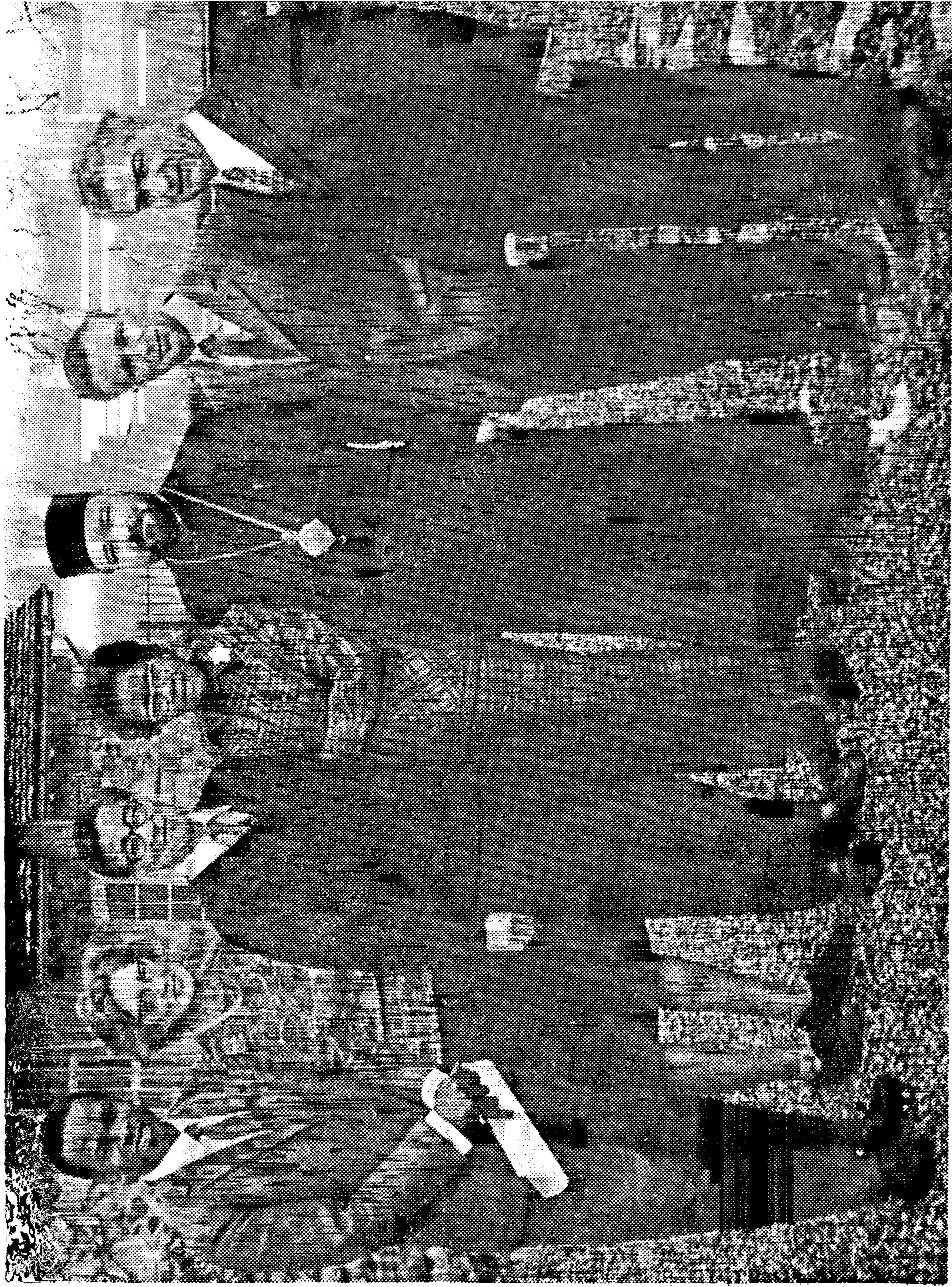
În afară de cursurile regulate pentru studenți, care în anii din urmă au avut o durată de cinci luni, Institutul a mai organizat cursuri pentru preoți, pastori, misionari (așa-numitele *Education Courses*) și *Consultări și Simpozioane cu specialiști* în diverse domenii, organizate în cooperare cu unele departamente ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Așadar Institutul organizează trei forme de activități. În afară de acestea își oferă sălile și unor întâlniri care sînt inițiate de alte organizații și grupuri creștine.

Cursurile regulate pentru studenți sînt organizate sub numele de *Graduate School of Ecumenical Studies*; majoritatea studenților sînt înscriși la Facultatea de teologie protestantă a Universității din Geneva, unde pregătesc teze de doctorat. *Graduate School of Ecumenical Studies* este organizat ca un fel de colegiu oxfordian, cu cursuri și seminarii, cu viață comună de internat, dar diplomele sînt decernate de Universitatea din Geneva.

Din 1959, în programul Institutului s-a introdus un *Seminar asupra teologiei și cultului ortodox*, condus în ultima vreme de Prof. Nicos Nissiotis. Pentru anul 1973, acest seminar va începe la Bossey la 16 aprilie, iar de la 25 aprilie va continua la Paris, la Institutul ortodox Sfîntul Sergiu. Acest seminar este organizat mai ales pentru studenții neortodocși, preoți și pastori care vor să se familiarizeze cu teologia, cultul și viața ortodoxă. Seminarul caută să mijlocească o mai bună înțelegere a tradiției ortodoxe care este încă puțin cunoscută unei mari părți din creștinătate. Acest lucru este necesar cu atît mai mult — se spune în prospectul care prezintă acest Seminar — cu cît ortodocșii sînt membri în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, iar Mișcarea ecumenică se întinde tot mai mult și creștinii trebuie să se cunoască tot mai bine între ei. Seminarul se organizează de obicei în jurul Paștilor și constă atît din cursuri teoretice cît și din aplicații practice, participare la slujbele din Săptămîna Patimilor și la slujba Învierii, de obicei la Paris, pentru că Seminarul este organizat, în cooperare cu profesorii de la Institutul Sfîntul Sergiu din Paris.

În ceea ce privește partea financiară, pentru cei mai mulți studenți de la cursurile regulate (*Graduate School*), Consiliul Ecumenic al Bisericilor acordă burse care acoperă cazarea, iar unora și taxele școlare. Pentru unii studenți (mai ales din Africa) se plătesc și cheltuielile de deplasare. Bursele și modul lor de distribuire dau posibilitatea celor care se ocupă cu recrutarea studenților să păstreze echilibrul interconfesional și cel internațional. În ceea ce privește acesta din urmă, în ultima vreme e bine reprezentat. Celălalt, interconfesional, necesită încă o tratare mai adecvată. Aceasta și în ceea ce privește studenții, și în ceea ce privește profesorii.

Totuși Bossey își menține funcția de laborator ecumenic experimental, de la care Mișcarea ecumenică are adesea de împrumutat cîte ceva, — probleme de discutat, priorități, experimente noi. În legătură cu aceasta, am vrea să ne oprim un moment asupra experimentelor. Din punctul de vedere ortodox, experimentele, cum li se zice la Bossey, nu sînt totdeauna fericite. De pildă faptul că se dă din ce în ce mai mult acces liber practicii intercomuniunii între studenți aparținînd unor Biserici care încă nu sînt în situația de a o practica, creează confuzii și duce la relativizarea factorului teologic în ecumenism. Am văzut o liturghie oficiată de un student — preot

«Comitetul celor cinci» al Institutului Ecumenic de la Bossey, împreună cu Prof. N. Nissiotis, directorul Institutului și Simone Mothil, secretară

romano-catolic din Portugalia —, care a dat Sfânta Împărtășanie tuturor celor ce s-au prezentat, studenți aparținând celor mai diverse denominațiuni protestante, europene și americane.

În ultima vreme, Institutul Ecumenic a fost confruntat și cu alte critici, care au impus o reconsiderare a rostului și activității lui. Chiar cursurile regulate au fost puse sub semnul întrebării. Ele durează doar o jumătate de an academic. Cealaltă jumătate e pierdută de studenți. Apoi, pentru doar o jumătate de an academic, nimeni nu putea obține vreun fel de certificat. Cursul nu-și justifică astfel denumirea de *Graduate School of Ecumenical Studies*.

În afară de aceasta, relativizarea dogmatică facilitată de prea multele «experiențe ecumenice», lăsate cam la imaginația fiecăruia, a dus și la slăbirea disciplinei. Prof. N. Nissiotis, de exemplu, s-a plîns că unii studenți au refuzat să-i răspundă la întrebarea cum au pregătit și dacă au pregătit niște lucrări de seminar, pretextînd că întrebarea îi deranjează, deoarece ei înțeleg să fie lăsați liberi.

Cu timpul au apărut și alte anomalii, ca de pildă două Consilii profesoriale (Boards), unul pentru *Graduate School* și unul pentru celelalte activități, și nu mai puțin de patru directori. În primăvara acestui an, Prof. Nissiotis se va retrage din postul de Director de studii, plecînd la Atena, unde urmează să-și ia efectiv în primire postul de profesor la Facultatea de teologie. Cine va fi noul director? Cum va fi reprezentată Ortodoxia în noul Consiliu de conducere sau în Consiliul profesoral? Cum se vor face în viitor recrutările de studenți și profesori, spre a se îmbunătăți «balanța» internațională și interconfesională? Cine și în ce proporții va plăti în continuare bursele? Urmează ca recrutările de studenți să se facă numai prin intermediul și la recomandarea Bisericilor, sau și pe bază de cereri individuale? În prezent s-a ajuns la practica amîndurora.

Motivat de toate acestea și de altele, Consiliul Ecumenic al Bisericilor a hotărît să se alcătuiască un «Comitet de cinci» care să studieze situația actuală a Institutului și să facă propuneri pentru viitor.

*

În «Comitetul celor cinci», Consiliul Ecumenic al Bisericilor a numit pe următorii: Episcopul *Antonie Plămădeală* (România), Dr. *Kosuke Koyama* (Japonia), *Jason Mfula* (Zambia), C. A. *van Peursen* (Olanda) și *Tereza Hoover* (S.U.A.).

S-a organizat o primă ședință la care au luat parte 19 persoane care au expus în fața «Comitetului celor cinci», puncte de vedere în legătură cu trecutul, prezentul și viitorul Bossey-ului. Au vorbit: Prof. N. Nissiotis, directorul Institutului; Alain Blancy, director adjunct; Gerd von Wahlert, director adjunct; Clark Williamson, profesor; Rihito Kimura, profesor; Sang-Iung Park, profesor, Simone Mathil, secretară, Barbel Fisher, secretar; iar din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor au vorbit: Pastorul Lukas Vischer, F. Randriamamonjy, C. I. Itti, Will Kennedy, Adrienne Rober, T. Evdokimov.

În ziua de 28 ianuarie 1973, la cererea «Comitetului celor cinci», au fost audiați din nou unii din cei audiați la 27 ianuarie, iar Prof. Nissiotis a dat lămuriri suplimentare.

Ședințele propriu-zise ale «Comitetului celor cinci» au avut loc în zilele de 29, 30, 31 ianuarie 1973. Fiind de naționalități și confesiuni diferite, a trebuit mai întîi ca

membrii Comitetului să se pună de acord asupra conținutului unor noțiuni cu care urma să lucreze, noțiuni care în diferite tradiții locale au conținuturi diferite. Delegatul olandez nici nu era teolog, ci filozof, profesor la Universitatea din Leiden, așa încât a trebuit să fie introdus în implicațiile teologice ale ecumenismului, care pentru D-Sa avea mai ales implicații sociologice și de orientare în lumea în schimbare. Grupe de studenți sau studenți individuali au trimis observații și propuneri scrise. Unii din ei au fost chemați și audiați. Ecumenismul în gândirea lor nu e bazat întotdeauna pe înțelegerea rostului său esențial și nici pe dimensiunile lui teologice. E mai mult o modă. E adevărat însă că motivele pozitive care îi conduc spre ecumenism — aceasta ca să căutăm și aspectul pozitiv — sînt născute din conștiința apartenenței la colectivul uman, care trebuie să fie indivizibil, să urmărească înțelegerea, pacea, conviețuirea pașnică, dincolo de certurile confesionale care, pentru mulți, nu mai sînt relevante. Cel puțin așa pare la prima vedere. La o cercetare mai adîncă însă se ivește și o surpriză, neașteptată pentru cel care a crezut că acest tineret este deschis ecumenismului numai în numele tinereții generoase și a aspirației spre comuniune cu toată lumea. Care e surpriza? Constatarea că sînt indiferenți față de principii și dogme, față de tradiții fixe și apartenențe teritoriale și spirituale, numai în ceea ce-i privește pe alții. Pe ortodocși de pildă. Dar sînt intransigenți cînd e vorba de tradițiile lor protestante. Pe acelea le apără. Atunci descoperă dintr-o dată că au și o dogmatică și o concepție proprie și o apără din toate puterile.

Despre românii ortodocși Dl. Nissiotis a spus că cei care au fost trimiși la Bossey s-au prezentat totdeauna excepțional.

«Comitetul celor cinci» a discutat trei mari teme: *Scopurile Bossey-ului*, *Dificultățile* și *Posibilitățile*. Rezultatele discuțiilor urmează să fie trimise ulterior membrilor Comitetului. Nu s-au tras deocamdată nici un fel de concluzii. Urmează ca fiecare din cei cinci să-și facă propriile propuneri, cu care să fie gata pentru întâlnirea următoare, fixată pentru 14—19 mai 1973, la Geneva.

Intrucît și Biserica Ortodoxă Română trimite anual cîte doi studenți la Bossey, participarea ortodoxă în «Comitetul celor cinci» a fost binevenită. Biserica noastră insistă mai ales asupra scopurilor ecumenice, teologice, ale Institutului, pe cunoașterea reciprocă, pe comunicarea reciprocă a bogăției tradițiilor proprii, a experiențelor proprii. Ortodoxia e un important factor de echilibru în toate aceste lucrări ecumenice. În ultima vreme, după cum am mai arătat, Bossey-ul a devenit mai mult un centru de schimb de opinii și de experiențe hazardate. De aceea e indicată acum o intervenție hotărîtoare spre a reorienta așa cum trebuie acest Institut. În toamna viitoare Prof. Nissiotis se va retrage de la direcție, pentru a-și lua în primire postul de profesor la Facultatea de teologie a Universității din Atena. Va fi important cine îi va fi succesorul și mai ales dacă în «Comitetul de conducere» va mai fi vreun ortodox.

Delegatul Bisericii Ortodoxe Române în «Comitetul celor cinci» a insistat ca un ortodox să fie oricum cooptat în conducere. S-a promis că unul din profesori va fi ortodox (un grec probabil). Dacă ortodocșii vor lipsi din conducerea Bossey-ului, atunci s-ar putea ca acest Institut să-și piardă capacitatea de a mai fi un centru deschis și ortodocșilor. Aceștia l-ar putea găsi foarte ciudat și neprimitor. Dacă ar fi să ne referim numai la practicarea intercomuniunii, la care doar ortodocșii rezistă (nu fără comentariile negative ale celorlalți), și ar fi de ajuns să înțelegem că ecumenismul nu stă aici pe baze prea solide.

În «Comitetul celor cinci», în primul document de lucru a cărui redactare care a fost încredințată delegatului ortodox român, s-a spus :

Institutul Ecumenic de la Bossey trebuie să fie un loc de întâlnire ecumenică permanentă, care să învețe ecumenismul pe baze biblice și teoretice, făcând studii și cercetări care să conducă spre unitatea Bisericilor creștine, promovînd o educație teologică unică pentru tineri aparținînd diferitelor confesiuni, diferitelor culturi, diferitelor tradiții creștine și locale, spre a-i face apți să înțeleagă necesitatea și urgența unității creștine și să lucreze pentru ea.

Activitățile Institutului trebuie să se desfășoare prin observarea regulilor fundamentale ale ecumenismului (să nu se facă prozelitism, să se promoveze respectul reciproc, să se discute pe principiul dragostei, pe picior de egalitate, să-și prezinte fiecare doctrina sa, să caute ceea ce unește, să se evite polemica, să se facă rugăcuni pentru unitate) și să asigure o educație ecumenică de bază și concretă.

Institutul va iniția cercetarea noilor teologii a diferitelor confesiuni și denomi-nații creștine. În ultimii ani teologiile au făcut pași serioși spre o nouă și comună înțelegere a unor probleme esențiale ale credinței (spre exemplu : primat și colegialitate, conducere și slujire, sola fide și faptele bune, Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție etc.), chiar dacă în unele cazuri mai există încă motive de conflicte. Aceste noi realizări trebuie făcute cunoscute aici la Bossey și răspîndite în diferitele Biserici.

Este de așteptat că conducerea Institutului își va organiza programul în limitele acestor țeluri, făcînd educația ecumenică, complementară vieții de rugăciune în comun și experienței comune.

Acest prim document de lucru a fost însușit ca punctul 1 din documentul final care va privi scopul Institutului.

În general, reprezentanții cu răspundere ai celorlalte confesiuni creștine iau în considerare cu atenție propunerile ortodoxe. Acolo unde un punct de vedere ortodox n-a fost enunțat, ei se orientează singuri, bineînțeles, dar pentru ortodocși e greu atunci să se integreze în astfel de organisme de inspirație exclusiv protestantă.

Următoarea întâlnire a «Comitetului celor cinci», pentru redactarea concluziilor finale și a propunerilor, va avea loc la Geneva între 14 și 19 mai 1973.

† Episcop ANTONIE PLOIEȘTEANUL
Vicar patriarhal

C R O N I C Ă

Marti, 9 ianuarie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a mers la Departamentul Cultelor, la solemnitatea înmînării Medaliei «25 de ani de la proclamarea Republicii» unor conducători ai Cultelor religioase din țara noastră, începînd cu Prea Fericirea Sa. Medalia a fost înmînată, de asemenea, mai multor colaboratori ai Prea Fericirii Sale, unor Ierarhi, consilieri, profesori de teologie, stareți și starețe, protoierei etc.

Solemnitatea înmînării a fost prezidată de Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru, avînd alături pe Dl. Vicepreședinte Gheorghe Nenciu.

Joi, 18 ianuarie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Dl. Ambasador al Israelului — Benshalom Rafael — pentru rămas-bun, la plecarea definitivă a acestuia din țara noastră.

A fost de față P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal.

Duminică, 28 ianuarie 1973, la ora 9,30 Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian înconjurat de membrii Sfîntului Sinod și de membrii Colegiului Electoral Bisericesc, a participat la Te-Deum-ul oficiat în Paraclisul Palatului Patriarhal, cu prilejul întrunirii pentru alegerea noului Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei.

Între orele 10 și 13 s-au desfășurat toate momentele alegerii: cuvîntarea de deschidere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, care a elogiat personalitatea defunctului Mitropolit Firmilian; votarea prin vot nominal secret; despuierea scrutinului, care a arătat că unanimitatea voturilor a fost obținută de P. S. Episcop Teoctist al Aradului; cuvîntarea Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Justinian pentru felicitarea noului ales Mitropolit al Olteniei și cuvîntarea de răspuns a I. P. S. Sale Teoctist.

Luni, 29 ianuarie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a prezidat ședința Sfîntului Sinod, în care s-a procedat la examinarea canonică a noului ales Mitropolit al Olteniei.

Duminică, 25 februarie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a săvîrșit ceremonia întronizării I. P. S. Teoctist, în catedrala mitropolitană «Sfîntul Dumitru» din Craiova, ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, după rînduiala canonică statutară.

DIN VIAȚA COMUNITĂȚILOR ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE

EPISCOPIA MISIONARĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN AMERICA

Periodicul «Credința» («The Faith»), revistă românească de spiritualitate editată de Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America, prezintă în numărul 1/1973 unele știri privind desfășurarea vieții bisericești a credincioșilor ortodocși români integrați în această comunitate. Din acestea, desprindem :

Mesaje de sărbători

Cu prilejul sfințelor sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1972 și ale Anului nou 1973, P. S. Episcop Victorin, păstrând rînduielile bisericești tradiționale, a schimbat mesaje de felicitare, scrisori irenice și urări creștinești cu membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, cu Întîistătătorii Bisericilor Ortodoxe surori și cu ierarhii Jurisdicțiilor ortodoxe de pe continentul american.

Între înaltele fețe bisericești care au participat la această bucurie duhovnicească se numără : Prea Fericitul Părinte *Justinian*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Sanctitățile lor *Demetrios*, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, *Ilie* al Antiohiei, *Benedict* al Ierusalimului, Prea Fericitul Patriarh *Gherman* al Serbiei, I. P. S. Arhiepiscop *Iacobos* al Bisericii Ortodoxe Grecești în America și alții.

De asemenea, în cadrul bunelor relațiilor intercreștine, P. S. Episcop Victorin a schimbat mesaje de Crăciun și de Anul nou cu reprezentanții altor confesiuni din America. Prea Sfinția Sa s-a bucurat, cu părintească dragoste de urările primite din partea unor conducători de comunități ortodoxe române de peste hotare, precum și a multor credincioși ai Episcopiei. Tuturor acestora li s-a răspuns, cu arhieresti binecuvîntări.

Hotărîri ale Consiliului Eparhial

Numirea P. Cuv. Arhim. Dr. Vasile Vasilachi ca vicar al Episcopiei. — În ședința din 18 ianuarie 1973, P. S. Episcop Victorin a prezentat o Decizie chiriarhală prin care P. Cuv. Arhim. Dr. Vasile Vasilachi din Southbridge-Massachusetts este numit vicar al Episcopiei. Această hotărîre a fost primită cu vie satisfacție de către Consiliul Eparhial. P. C. Protopop-vicar Ioan Bugariu rămîne mai departe în funcția pe care a avut-o, urmînd ca de acum înainte Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America să aibă doi vicari : unul din rîndul cinului monahal și altul din rîndul preoților de mir, activitatea lor cuprinzînd cu precădere părțile de est și, respectiv, de vest ale Statelor Unite și Canadei.

Noul vicar, P. Cuv. Arhim. Vasile Vasilachi, este originar din Moldova. Ca urmare a unor studii îndelungate, a obținut titlul de doctor în teologie. Avîndu-și melania la Mînăstirea Neamț, a funcționat între anii 1935—1939 ca director la cancelaria Mitropoliei Moldovei și Sucevei, predicator al catedralei mitropolitane din Iași și redactor al revistei «Mitropolia Moldovei și Sucevei». Între 1939—1941 a fost secretar al Cabinetului patriarhal, iar între 1941—1945 predicator al catedralei patriar-

hale din București și secretar de redacție al revistei «Biserica Ortodoxă Română». A îndeplinit apoi funcțiile de stareț al Mănăstirii Antim din București și al Mănăstirii Moisei din județul Maramureș, egumen al schitului Pocrov-Neamț și paroh în Bobîlna-Cluj. În anul 1969, P. S. Episcop Victorin l-a chemat în serviciul Episcopiei, numindu-l conducător al parohiei din Southbridge-Massachusetts.

Arhim. Vasile Vasilachi este un cărturar de frunte, autor a 26 volume tipărite și a multor lucrări în manuscris, printre care figurează o nouă traducere integrală a Bibliei, cu note explicative. Ridicarea sa la rangul de vicar constituie o recunoaștere a calităților și a strădaniilor sale.

Numiri de consilieri eparhiali. — Tot în ședința din 18 ianuarie, P. S. Episcop Victorin a prezentat o Decizie chiriarhală prin care au fost numiți: Pr. Dr. Ștefan Slevoacă — consilier referent administrativ; Arhim. B. V. Anania — consilier referent cultural; Arhim. Paulin Popescu, consilier referent economic și prot. George Nan — revizor eparhial (suplinit în prezent de Protos. Felix Dubneac). Noilor consilieri li s-au fixat atribuții precise, în conformitate cu prevederile statutare.

Alte hotărîri. — Între acestea se pot aminti:

— Stabilirea unor amănunte privitoare la Congresul anual al Episcopiei, care va avea loc la Edmonton-Alberta, între 19 și 23 iulie 1973;

— Aprobarea cererii Coralei «România» de a face un turneu artistic în România;

— Aprobarea editării și tipăririi unui *Liturgier*, în limbile română și engleză, care urmează să apară în acest an.

Preocupări cărturărești ale preoților

În afara activităților pastorale și administrative, unii preoți ai Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America vădesc intense preocupări cultural-teologice, consacându-și timpul liber scrierii și publicării de cărți.

Astfel, Protos. Felix Dubneac a tipărit cu puțin timp în urmă o lucrare intitulată *The Problem of Senses in Christian Spirituality*, iar în prezent elaborează o nouă carte teologică: *The Beauty of Christianity*.

Arhim. Vasile Vasilachi face ultima corectură tipografică a cărții sale *Jesus Christ through ages*, în curs de apariție la o editură din New York.

Pr. Ștefan Slevoacă lucrează la un prim volum de predici.

Pr. Dumitru Bodale alcătuiește o monografie a comunității ortodoxe române din Philadelphia și continuă lucrul la un *Dicționar biblic*.

Arhim. B. V. Anania lucrează la un nou volum de versuri, *File de Acatist*, dedicat Sfinților Ioan Valahul și Calinic de la Cernica. Totodată scrie o nouă piesă de teatru și o lucrare în proză: *Istoria hawaiene*.

Ierom. Jerôme Newville face ultima revizuire a traducerii în englezește a *Învățăturii de credință ortodoxă* (partea dogmatică), lucrare înscrisă în planul editorial al Episcopiei.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN SOFIA

Sărbătorirea Nașterii Domnului, Anului nou și Bobotezei

Și în acest an, la Biserica Ortodoxă Română din Sofia, marile praznice ale Nașterii Domnului, ale Anului nou și ale Bobotezei s-au serbat cu deosebită evlavie, după rînduiala tradițională bisericească și a datinilor strămoșești.

În ziua întâi de Crăciun, în biserica frumos împodobită, în cadrul sfintei liturghii, după ce s-a dat citire Pastoralii Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, preotul paroh Al. Munteanu a rostit un cuvânt despre colinde, arătând că aceste gingașe creații populare cu conținut religios sînt un tezaur de gîndire și simțire românească «și stau mărturie vie a vechimii limbii și a poporului român» (*Apostolat Social*, vol. X, p. 128).

După această prezentare, corul bisericii a executat un concert de colinde, interpretînd: *Bună dimineața*, de I. Chirescu; *O, ce veste minunată*, de D. G. Kiriac; *Lerui-Ler*, de Gabriel Popescu; *Praznic luminos și Astăzi s-a născut Hristos*, de T. Popovici; *Bună dimineața*, de Teodorescu, *Cetiniță-cetioară*, de Gh. Cucu (armônizat de Pr. I. Popescu-Runcu); *Colindul lui Dumnezeu*, de V. P. Băleni și *Ce vedere minunată*, de Gh. Danga.

La concertul de colinde, pe lîngă membrii parohiei ortodoxe române, au mai participat: D-na Georgeta Blejan, soția ambasadorului României la Sofia, familia ambasadorului Italiei la Sofia, precum și mai mulți membri ai familiilor salariaților Ambasadei Române la Sofia.

După terminarea slujbei, membrii Consiliului parohial, Comitetul parohial și toți credincioșii care au participat la sfînta liturghie s-au adunat la locuința parohială. Aici, în fața Stelei frumos împodobită și a Pomului de Crăciun, s-a cîntat mai întâi troparul Nașterii și apoi cîteva colinde, după care cei prezenți au primit darurile trimise în acest scop de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

Interpretarea colindelor, împărțirea darurilor și atmosfera caldă din jurul popului au oferit credincioșilor ortodocși români de la Sofia clipe de neuitat.

Concertul de colinde s-a repetat, la dorința credincioșilor, și duminică 31 decembrie, în cadrul sfintei liturghii.

La 1 ianuarie, preotul paroh a făcut parte, la invitația Patriarhiei Bulgare, din soborul slujitorilor de la catedrala Sfîntul Alexandru Nevschi, unde Prea Fericitul Patriarh Maxim al Bulgariei a oficiat sfînta liturghie, iar la sfîrșit, după obiceiul local, înconjurat de către arhieriei vicari, arhimandriți și preoți din Sofia, a binecuvîntat pe credincioși și a citit rugăciunea pentru începerea noului An.

Vineri, 5 ianuarie 1973, în ajunul Bobotezei, preotul împreună cu cîntărețul bisericii au vizitat pe mulți din credincioșii parohiei, stropindu-le cu aghiasmă, după obiceiul din țară, familiile și casele.

Sfîntirea apei din ziua Bobotezei s-a făcut într-un cadru solemn, în prezența credincioșilor care au venit, după datină, la slujba Iordanului.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN SUECIA

După cum am mai relatat, la cererea credincioșilor ortodocși români din Suedia, în anul 1971, Biserica Ortodoxă Română a aprobat înființarea unei parohii ortodoxe române în această țară și a trimis pe P. C. Pr. Prof. Alexandru Ciurea pentru a organiza viața religioasă a acestei comunități. În prezent, în Suedia se află aproximativ 2.000 de credincioși ortodocși români, împrăștiați în localitățile: Stockholm, Jönköping, Götteborg, Malmö și Vaxjö. Ei au primit cu multă dragoste pe păstorul lor sufletesc și — sub îndrumarea acestuia — s-au organizat într-o parohie și au început să desfășoare o activitate ce se remarcă tot mai mult pe plan local interbisericesc.

Din relatările unor organe ale presei locale suedeze desprindem următoarele știri cu privire la activitatea comunităților ortodoxe române din Suedia:

Publicația bisericească lunară «Orthodox Kyrkotidnung» din Stockholm relatează — în numărul 83, noiembrie 1972 — știrea cu privire la slujba ecumenică a credincioșilor, oficiată duminică 23 octombrie în biserica Sfântul Goran din Stockholm. La această slujbă, Biserica Ortodoxă a fost reprezentată de: Arhim. Pavlos Athanatos (Parohia Sfântul Ioan Teologul); Pr. Prof. Alexandru Ciurea (Parohia ortodoxă română); Prot. Arkadi Nael (Parohia Sfântul Nicolae); Pr. Zjivota Michailovici (Parohia ortodoxă sîrbă Sfântul Nicolae); Pr. Salvatore Caiozzo și Protodiaconul Vladimir Iiling (Parohia Schimbarea la față). Corurile unite ale bisericilor Sfântul Nicolae și Schimbarea la față au intonat: «Împărate ceresc» și «Mîntuiește, Doamne, poporul Tău». Au rostit rugăciuni la altar: Prot. A. Nael, Pr. Prof. Alexandru Ciurea și Dr. Iosif Said Iosif, conducătorul parohiei ortodoxe siriene din Sodertalje.

Aceeași publicație dă știrea — în numărul 85, ianuarie 1973 — că Parohia ortodoxă română, care este cea mai tînără parohie ortodoxă din Suedia, a început să introducă ectenii scurte în limba suedeză, la serviciile divine. Parohul comunității, Pr. Prof. Alexandru Ciurea, a justificat acest lucru ca fiind necesar în actuala fază a existenței parohiei. În cadrul activității sale pastorale, P. C. Sa depune multe strădanii pe lîngă tînăra generație a parohiei, care nu vorbește curent românește, în scopul cultivării limbii materne.

O altă știre, din același număr al periodicului «Orthodox Kyrkotidnung», se referă la sărbătorirea hramului bisericii Sfântul Nicolae aparținînd Parohiei ortodoxe estoniene din Stockholm. Aici, în ziua de 9 decembrie s-a săvîrșit slujba vecerniei și a litiei, iar duminică 10 decembrie s-a oficiat sfînta liturghie. La serviciile divine, Pr. Prof. Alexandru Ciurea de la Parohia ortodoxă română a slujit împreună cu preotul local Arkadi Nael și cu protodiaconul Nikolai Soursoot. La slujba de duminică au participat credincioși de la diferitele comunități ortodoxe din Stockholm. Răspunsurile liturgice au fost date de corul bisericii Sfântul Nicolae, condus de al doilea cîntăreț, Thomas Nordquist.

Ziarul «Jönköpings-Posten» din 2 ianuarie 1973 relatează sărbătorirea Anului nou la comunitatea ortodoxă română din Jönköping.

La Parohia Torpa (numele parohiei de aici) s-a organizat sărbătorirea noului An, de către comunitatea ortodoxă română. Între cei 120 de participanți (numărul relativ mic se explică prin faptul că peste 100 de membri ai comunității se aflau în concediu în România, iar peste 50 erau reținuți la lucru în noaptea de Anul nou), oaspetele cel mai de seamă a fost P. C. Pr. Prof. Alexandru Ciurea, conducătorul parohiei, care a folosit acest prilej pentru a strînge și mai mult legăturile sale cu credincioșii ortodocși români de aici. Împreună cu tradiționale obiceiuri românești, reuniunea s-a desfășurat într-o atmosferă de caldă voieșie și aleasă bucurie duhovnicească.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN PARIS

Din revista «Vestitorul», publicație religioasă, morală și națională a bisericii ortodoxe române din Paris, consemnăm unele articole care redau știri din viața bisericească a credincioșilor ortodocși români aflați pe pămîntul Franței.

Nr. 5, ianuarie 1973 :

Dedicat aniversării Unirii Principatelor, acest număr de revistă se deschide cu reproducerea articolului *O salutare României în 1859*, aparținînd arhimandritului Neofit Scriban. Acesta a făcut parte, după cum se știe, din Divanul ad-hoc din Moldova,

care în 1859 a ales ca domnitor pe Alexandru Ioan Cuza. Alături de alți clerici luminați, arhimandritul Neofit Scriban a depus mari strădanii pentru înfăptuirea idealului unirii Principatelor Române, publicînd cu această ocazie și o broșură intitulată *Unirea și neunirea Principatelor*, în care arăta foloasele unirii națiunii române într-un singur stat. Articolul amintit, plin de optimism și de mîndrie patriotică, e un poem închinat biruinței idealului unionist.

24 Janvier 1859, articol publicat în limba franceză, evocă momentele alegerii lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al celor două Principate Române și recunoașterea acestei duble alegeri de către marile puteri. De asemenea, se arată ecoul puternic pe care l-a produs actul unirii în sînul populației române din Transilvania. Actul din 24 Ianuarie 1859 a sporit entuziasmul și vechile aspirații ale românilor din Transilvania de a se uni cu frații lor de dincolo de Carpați și a dus la încoronarea luptei pentru unitatea națională, prin unirea Transilvaniei cu România, la 1 decembrie 1918.

Alexandru Ioan Cuza — omul, prezintă aspecte din viața și activitatea lui Cuza, referitoare la anii de tinerețe și luptă ai acestuia, la anii de domnie și la ultimii săi ani, petrecuți în exil.

Franța și unirea Principatelor Române, demonstrează că Franța și poporul francez au sprijinit întotdeauna ideea unirii Principatelor și s-au pronunțat pentru recunoașterea și desăvîrșirea acesteia. De altfel, principalii realizatori ai Unirii au studiat la Paris și s-au format în spiritul ideilor înaintate ale Franței. De asemenea, mulți români au participat la Revoluția franceză din 1848, desfășurînd sub diferite forme o activitate care a trezit simpatia francezilor pentru poporul nostru. Realitățile vieții românești au fost prezentate, în numeroase articole și volume, de personalități franceze de prim ordin, acest fapt contribuind la creșterea interesului pentru Principatele Române. La Paris a apărut revista «Junimea română», iar numeroase ziare și reviste franceze au devenit adevărate tribune în favoarea României, ajungîndu-se la un «entuziasm al opiniei publice franceze pentru români și cauza lor». În cadrul Congresului de la Paris (1856), Franța a manifestat o atitudine hotărîtă de susținere a cauzei Unirii, iar după înfăptuirea acesteia, ea a fost prima dintre marile puteri care a recunoscut și a apărat cu căldură Unirea Principatelor.

Unire, români, unire! — arată în prima parte cîteva aspecte din lupta pentru unire a tuturor românilor într-un stat politic național, subliniindu-se că înfăptuitorii actului din 1859 s-au format sau au trăit mult timp în Franța, unde au luptat pentru cauza țării lor.

Cîteva *Lămuriri* cerute de unii cititori în legătură cu situația actuală a bisericii ortodoxe române din Paris precizează că imobilul în care se află acest locaș a fost cumpărat în anul 1881 de Guvernul României; el este proprietate perpetuă a României, iar biserica din Paris a fost încă de la înființarea ei în legătură cu Patriarhia Română.

Biserica și neamul, subliniază faptul că Biserica Ortodoxă Română a fost întotdeauna alături de poporul român în luptele lui pentru libertate, unitate și progres. În sprijinul acestei afirmații, se arată aportul Bisericii Ortodoxe Române la Revoluția din 1848, la Unirea Principatelor din 1859 și la Unirea Transilvaniei cu România din 1918, precum și contribuția acesteia la dezvoltarea limbii, literaturii și culturii poporului român. În ultima parte a articolului, românii ortodocși de peste hotare sînt îndemnați să păstreze o cît mai strînsă legătură sufletească cu Biserica-mamă și cu patria lor originară.

Rubrica «*Pe firul vremii*» semnaleză știrile :

... — *Seară de colinde la Patriarhie*, eveniment care a avut loc în preajma sărbătorilor Nașterii Domnului, la Palatul patriarhal, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și a unor șefi de misiuni diplomatice acreditați la București, între care și Dl. Francis Lavasseur, ambasadorul Franței ;

— *Sosirea la Paris a Părintelui Octavian Popescu*, și prezentarea scrisorii de numire a acestuia ca paroh al bisericii ortodoxe române din Paris cu descrierea activității sale de pînă acum și cu recomandarea călduroasă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian ;

— *Sfințirea aghiasmei celei-mari* și primul contact al noului paroh, Pr. Octavian Popescu, cu credincioșii ortodocși români din Paris ;

— *Mesajele de felicitare trimise P. S. Episcop Teofil Ionescu*, cu ocazia sfințelor sărbători ale Nașterii Domnului, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și de către Sanctitatea Sa Papa Paul al VI-lea.

Mînăstiri românești, menționează primele organizări ale vieții monahale pe teritoriul țării noastre, apoi prezintă viața mînăstirească actuală, subliniind grija statului român pentru restaurarea monumentelor istorice și activitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în acest domeniu.

În cadrul rubricii «*La vie religieuse en Roumanie*», se publică cea de a doua parte a articolului *L'Octave de Marie au Monastère Pasărea*, de Anne-Marie Bry-Drouillon, în care autoarea zugrăvește impresii despre viața religioasă din țara noastră. Vizitatoarea franceză descrie, cu delicatețe și sensibilitate, frumusețea slujbelor religioase săvîrșite la Mînăstirea Pasărea, apoi face o descriere amănunțită a mînăstirii, a călugărițelor și a vieții monahale de aici.

Obișnuita corespondență cu cititorii încheie acest număr de revistă.

Ca material literar, revista include poeziile : *Hora Unirii*, de Vasile Alecsandri, *Bătrîni*, de Octavian Goga și *Cîntarea fiului rătăcitor*, de Octav Barbu.

Nr. 6, februarie 1973 :

Acest număr se deschide cu *Pastorala* trimisă tuturor credincioșilor ortodocși români din Paris, de către P. S. Teofil, Episcop al românilor ortodocși din Europa Occidentală și membru al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Pornind de la constatarea că în ultima vreme întreaga omenire caută căile cele mai potrivite pentru a trăi în pace și înțelegere, iar Bisericile creștine, de asemenea, caută să ajute aceste strădani ale omenirii, P. S. Episcop Teofil spune : «Vă chem pe toți românii din Franța cu dragoste de țară și respect pentru Biserica și credința străbună pentru care s-au jertfit părinții și strămoșii noștri, vă chem la unirea de care vorbea poetul Vasile Alecsandri : «Hai să dăm mînă cu mînă / Cei cu inima română». Să ne unim în duhul dragostei între noi și cu cei 20 de milioane de români din țară, care trudesesc din zori și pînă în noapte să-și facă o viață mai bună și care luptă să ridice țara la prestigiul de care se bucură deja azi în toată lumea». Făcînd cunoscută numirea părintelui Octavian Popescu, cu data de 1 ianuarie 1973, ca preot pentru comunitatea ortodoxă română din Paris, P. S. Episcop Teofil îndeamnă pe enoriași să primească cu încredere pe noul lor păstor duhovnicesc și să sădească între ei unirea, înțelegerea și dragostea, punînd capăt oricăror tulburări și dezbinări.

Gînduri — se intitulează mărturisirile unui român stabilit de 40 de ani în Paris. Citind numărul din revista «Vestitorul» dedicat Unirii Principatelor, se arată că românii din Franța sînt datori să se asocieze la realizarea idealului pentru care au luptat

strămoșii lor: unitatea în jurul țării. Analizînd cu obiectivitate marile înfăptuiri dobîndite de țara noastră în ultimii ani, se face apelul: «...Să căutăm și să găsim cu toții, noi românii din Franța, calea cea mai bună de înțelegere, să fim uniți și să ne iubim întîi unii pe alții, să ne iubim țara și să fim mîndri de tot ceea ce ține de România. Numai așa putem să afirmăm că sîntem și că am rămas români».

Despre iubirea creștină — se intitulează o meditație dedicată acestei supreme virtuți creștine. Se subliniază că iubirea față de Dumnezeu se dovedește prin iubirea față de semenii, arătîndu-se noutatea adusă de creștinism în această privință. În ultima parte sînt arătate păcatele împotriva iubirii creștine — ura, fățarnicia și fanatismul — și se arată mijloacele evitării acestora.

Din rubrica «*Pe firul vremii*» desprindem știrile intitulate:

— *Vizita în România a Domnului Maurice Schumann, ministrul afacerilor externe al Franței* — eveniment care a avut drept scop întărirea relațiilor de prietenie și înțelegere dintre cele două țări;

— *24 Ianuarie — Ziua Unirii* — sărbătorită în cadru festiv de românii din Paris — relatare din care rezultă că la biserica ortodoxă catolică franceză din Paris a avut loc cu acest prilej un Te-Deum, săvîrșit de către P. S. Episcop Teofil Ionescu, P. S. Episcop Germain Hardy și P. C. Pr. Octavian Popescu.

În rubrica «*La vie religieuse en Roumanie*» se inserează articolul *La canonisation des saints roumains*, în care se arată rolul și importanța actului din 1955, prin care Biserica Ortodoxă Română a făcut canonizarea unor sfinți de origine română și a generalizat cultul altor sfinți ale căror moaște se află pe teritoriul țării noastre.

În cadrul rubricii «Români — oameni de seamă» este prezentat un medalion despre *Elena Văcărescu*, în care sînt descrise momente semnificative din viața vestitei poete, «ambasadoare a sufletului românesc» peste hotarele patriei, subliniindu-se bogata activitate depusă de aceasta în Franța, în slujba țării sale, timp de aproape o jumătate de veac.

În acest număr de revistă mai sînt incluse o serie de știri culturale, corespondență cu cititorii și producții literare, ca versurile: *Solie țării*, de Mihail Steriade, *Viu-ți aminte* și *Vioara* de Octav Barbu.

De asemenea, revista publică un scurt necrolog închinat memoriei Mitropolitului Firmilian al Olteniei, care a trecut la cele veșnice la sfîrșitul lunii octombrie 1972.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN MELBOURNE

Credincioșii ortodocși români din statul Victoria-Australia, organizați într-o parohie, sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române au primit în anul 1972 — la cererea lor și prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — pe noul pastor sufletesc P. C. Pr. Dumitru Găină. P. C. Sa a fost primit cu multă atenție și dragoste de către credincioșii Parohiei ortodoxe române «Sf. Petru și Pavel» din Melbourne, unde și-a început activitatea.

Între primele înfăptuiri ale noului paroh — care a deținut pînă de curînd în țară funcția de inspector general patriarhal — se înscrie editarea unei reviste locale, intitulată: «Altarul străbun», care este *prima publicație de gîndire și simțire românească ce apare în Australia*.

Consemnăm în cele ce urmează, cîteva date mai importante cuprinse în primele două numere ale acestei reviste, care își propune o apariție lunară.

«Altarul străbun», publicație editată de Parohia ortodoxă română
«Sfântul Petru și Pavel» din Melbourne — Australia

Anul I, nr. 1, decembrie 1972 :

Pe prima pagină a revistei apare o fotografie a Comitetului Parohial al Parohiei «Sf. Petru și Pavel» din Melbourne, avînd în mijloc pe președintele Comitetului, Ilie Mihai și pe preotul paroh Dumitru Găină.

În articolul inaugural se arată că această publicație își are începutul în «Hotărîrea» din 1 octombrie 1972 a credincioșilor ortodocși români din statul Victoria ca parohia să aibă un organ de presă al ei care «să scoată pe români din anonimat și să-i prezinte ca pe o grupare hotărîtă să se organizeze din punct de vedere religios și cultural, asemenea celorlalți emigranți din Australia». Prin problemele ce și le propune, revista urmărește «să cultive în rîndul cititorilor, limba, cultura și tradițiile străbune, unitatea de credință și de neam, să prezinte aspecte din viața și activitatea parohiei, a Bisericii Ortodoxe Române și a altor Biserici, probleme de instruire religioasă și de interes național; vrea să promoveze preocupări ale Statului australian Victoria pentru buna conviețuire a tuturor emigranților și pentru progresul lor material și spiritual».

Articolul redacțional, intitulat *Dorință împlinită*, prezintă date cu privire la situația românilor aflați în Australia. Potrivit unor documente sigure, unii români au început să emigreze pe pămîntul australian către sfîrșitul secolului al XIX-lea; cele mai importante cauze ale emigrării s-au datorat vicisitudinilor economice și sociale ale vremii. Emigrări s-au mai înregistrat și în continuare. Românii s-au localizat în orașele Sydney, Melbourne, Adelaide etc., unii lucrînd în industrie și comerț, iar alții în agricultură. Prin activitatea lor, românii s-au integrat în viața socială și culturală a Australiei, afirmîndu-se ca cetățeni destoinici și loiali.

«Indiferent de timpul și împrejurările în care au emigrat, s-a putut constata că românii n-au uitat nici religia în care s-au născut nici țara de unde au plecat». Ei au devenit cetățeni activi ai țării în care trăiesc, dar nu au uitat patria lor de origine. De exemplu, cu ocazia inundațiilor abătute asupra României în 1970, emigranții români de aici au trimis ajutoare substanțiale, în bani și obiecte, confrăților lor din țară. În orice împrejurare ei au cinstit valorile și tradițiile poporului român.

Pe de altă parte, ei au păstrat legătura cu Biserica Ortodoxă Română; această legătură s-a afirmat canonic prin întemeierea primei parohii ortodoxe române pe acest continent: Parohia «Sf. Petru și Pavel» din Melbourne. Prin viața și activitatea ei, această parohie este menită să devină «vatră de cultură bisericească și națională pentru românii din Australia». Credincioșii acestei parohii trăiesc puternic ancorați în credința străbună. Aflînd despre rîvna lor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian le-a trimis — la cerere — pe un preot din țară, «de un neam și de un grai cu ei», împlinind astfel un vis de ani al credincioșilor ortodocși români din Australia, de a avea și ei preotul și biserica lor.

În articolul *Întîlnire la Geelong*, Dl. Ilie Mihai, președintele Comitetului parohial, prezintă o dare de seamă asupra primului contact dintre preotul paroh D. Găină și credincioșii ortodocși români din acest oraș situat la 70 km sud-est de Melbourne. La cererea credincioșilor de aici, preotul Parohiei «Sf. Petru și Pavel» din Melbourne le-a oficiat un prim serviciu religios, în ziua de 6 august 1972, cu care ocazie le-a transmis binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și le-a mulțumit pentru încrederea acordată. În continuare, le-a vorbit despre legăturile Parohiei or-

ortodoxe române din Melbourne cu Patriarhia Ortodoxă Română, le-a zugrăvit aspecte mai de seamă din viața Bisericii Ortodoxe Române și i-a îndrumat la dragoste statornică față de Biserica strămoșească, față de comunitatea lor locală și față de țara în care viețuiesc.

A avut loc apoi o agapă comună, la care au rostit cuvântări Dl. Ilie Mihai, președintele Comitetului Parohial și Dl. Gh. Pantelimon, care a găzduit pe oaspeți.

Între știrile pe care le publică revista, semnalăm: inițiativa Parohiei de a deschide cursurile unei «Școli românești»; organizarea Pomului de Crăciun și a Revelionului 1973; programul slujbelor religioase la biserica ortodoxă din Melbourne; și necrologul distinsei credincioase Tereza Mihai, soția președintelui Comunității ortodoxe române din Victoria, membră fondatoare a Parohiei.

Cu versurile *Mama*, de Theodor Dumbravă și articolul teologic — temeinic documentat — *Sfințenia la români*, de Pr. D. Găină, se încheie acest prim număr al revistei.

Anul II, nr. 1, ianuarie 1973:

Pe prima pagină este publicată o fotografie înfățișând o parte din membrii parohiei — adulți și copii — la tradiționala sărbătoare a pomului de Crăciun.

Articolul dedicat acestei sărbătoriri este intitulat *Pomul de Crăciun* și apare sub semnătura D-lui Ilie Mihai, președintele Comitetului Parohial. Se arată că membrii comunității ortodoxe române din Melbourne au sărbătorit pomul de Crăciun în Bisenică, în ziua de 17 decembrie 1972. După oficierea sfintei liturghii, preotul paroh Dumitru Găină a ținut conferința *Colindele la români*, iar corul bisericii dirijat de Dl. Th. Dumbravă, a prezentat un concert de colinde. «Moș Crăciun» a împărțit frumoase daruri celor 42 de copii adunați în jurul pomului. Reuniunea prilejuită de sărbătoarea pomului de Crăciun a constituit o dovadă vie a atașamentului care există între membrii comunității ortodoxe române din Melbourne.

Colindele la români se intitulează articolul de fond al acestui număr de revistă, apărut sub semnătura preotului paroh Dumitru Găină. Autorul subliniază că datinile de Crăciun și Anul nou sînt pentru credincioșii români cel mai fericit prilej de a-și manifesta sentimentele de solidaritate cu tradițiile și țara din care au plecat. Articolul are drept scop să cultive în rîndurile credincioșilor români dragostea și interesul față de colindele și tradițiile poporului român. Ca atare, se arată că sărbătorile de Crăciun și de Anul nou — cu colindele legate de Nașterea Domnului, cu umblatul cu steaua, irozii, plugușorul, sorcova, vasilca, jocurile cu capra, ursul și brezaia etc., sînt prilej de manifestare a unora din cele mai originale manifestări spirituale ale poporului nostru. Aceste datini, transmise din generație în generație, constituie un tezaur cu adîncă semnificație, care trebuie cultivat cu grijă.

În continuare, sînt analizate cele mai cunoscute colinde de Crăciun și datinile legate de Anul nou, evocîndu-se în mod deosebit colindul cu plugușorul. Se ajunge la concluzia că obiceiurile și colindele legate de aceste sărbători sînt creații ale poporului român; izvorîte din realitatea vieții, care — alături de alte manifestări folclorice — demonstrează vechimea poporului nostru, unitatea sa spirituală, evlavlia și ospitalitatea sa, simțul său literar și artistic și vitalitatea sa. Ele sînt specifice poporului român, deosebindu-se de creația folclorică a altor popoare, atît prin conținutul lor estetic și prin numărul lor impresionant.

În încheiere, remarcînd că «românii, indiferent unde s-ar afla, fie și aici în Australia, trăiesc puternic ancorați în tradițiile poporului român», autorul îndeamnă pe credincioșii parohiei ortodoxe române din Melbourne să cultive și să transmită mai departe colindele străbune: «Orice emigrant român trebuie să răspîndească cu convingere și legitimă mîndrie tezaurul folcloric al neamului, spre afirmarea sa în mijlocul celorlalte naționalități și confesiuni. Așa își justifică existența în afara țării pentru limba, pămîntul și tradițiile atît de scumpe poporului român».

La rubrica «Știri din viața parohiei» se consemnează că Patriarhia Română a trimis — prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — tot inventarul necesar pentru înzestrarea bisericii «Sf. Petru și Pavel» din Melbourne și pentru desfășurarea cultului. De asemenea, parohia a primit cărți pentru înființarea unei biblioteci parohiale, manuale pentru școală, cu text paralel în limbile română și engleză, calendare, obiecte de artizanat și costume naționale. În legătură cu acest fapt se exprimă vii mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru ajutorul material acordat credincioșilor ortodocși români din Australia.

Se mai relatează că vicepreședintele comitetului Parohial, Dl. Petre Carson Cărciumaru, a luat legătură — în calitate de trimis al comunității ortodoxe române din Victoria — cu grupul de români din Adelaide, cărora le-a prezentat aspecte din viața și activitatea parohiei din Melbourne și le-a împărțit cărți, iconițe și daruri din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Alte știri consemnează grija credincioșilor pentru împodobirea locașului de cult, simțămintele lor frumoase față de viața comunității ortodoxe române din Melbourne, proiectul unei excursii în România și al deschiderii cursurilor de școală românească, sub conducerea parohiei.

Pe ultima pagină este inserat articolul comemorativ *1 Decembrie 1918. Unirea Transilvaniei cu România*, de Pr. Dumitru Găină. Autorul menționează între factorii care au promovat unitatea națională a poporului român: unitatea de limbă, unitatea de cultură și civilizație și unitatea de credință religioasă. După ce se trec în revistă etapele istorice cele mai importante pe drumul desăvîșirii unității statului național român, se amintește contribuția adusă de Biserica Ortodoxă Română la apărarea identității etnice a poporului român, la luptele sale de eliberare și la cucerirea independenței și a unității de stat, arătînd că Biserica noastră «întotdeauna și în orice luptă a fost alături de fiii săi credincioși, strîngîndu-i și îndemnîndu-i pe drumul comun al poporului, din epoca zămislirii și pînă în prezent».

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE SURORI

PATRIARHIA ECUMENICĂ

DISCURSUL PATRIARHULUI ECUMENIC DIMITRIOS LA RECEȚIA DIN ZIUA DE ANUL NOU. — În prima zi a anului 1973, la reședința Patriarhiei Ecumenice a avut loc o recepție la care au luat parte membrii Sfântului Sinod și persoanele oficiale care au participat la liturghia arhierască săvârșită în catedrala patriarhală.

În numele participanților, a luat cuvîntul Mitropolitul Chiril de Chaldea, care a transmis felicitări Patriarhului Ecumenic, cu ocazia noului An.

În răspunsul său, Patriarhul Dimitrios a spus: «Dumnezeu cel veșnic, care ține timpul în stăpînirea Sa, după ce s-a revărsat în timp prin întruparea Sa — pe care am sărbătorit-o după cuviință cu cîteva zile în urmă — pentru a izbăvi pe om de povara timpului și a corupției, astăzi dăruiește omenirii un nou an de grație. Cel care s-a scurs a fost pentru Marea Biserică și pentru Noi personal un an plin de evenimente neobișnuite și neașteptate. Dar lucrurile trebuia să se petreacă după cum a voit Dumnezeu. Așa se face că Noi am ajuns la această slujire înaltă și plină de răspunderi care este Scaunul ecumenic, nădăjduind mai ales în ajutorul și în harul divin, care întotdeauna vindecă slăbiciunile și împlinește lipsurile. Cu ajutorul vostru, iubii frați în Hristos, într-o coresponsabilitate sfîntă și o înțelegere sinceră, nădăjduim să ducem la bun sfîrșit treburile Bisericii.

Noi apreciem contribuția laicilor la administrarea treburilor curente ale comunității noastre de aici și o cinstim, deoarece ea contribuie efectiv la consolidarea și sporirea comunității noastre din acest oraș.

Intrăm în noul an cu bune speranțe, cu optimism, cu iubire față de toți, cu încredere în prietenia și protecția guvernului țării noastre, cu mîndrie pentru noi creștinii și, mai ales, cu deplină credință în Providența divină care veghează asupra noastră și asupra a ceea ce ne înconjură...

Convinși că «Dumnezeu este credincios» și că «Iisus Hristos este același și ieri, și astăzi, și în veci», trecem pragul noului an și profităm de această ocazie pentru a vă ruga ca de-a lungul întregului an prima și cea mai de seamă grijă a noastră va fi aceea față de Marea Biserică și de celelalte sfinte Biserici ale lui Dumnezeu, precum și față de credincioșii de aici.

Vă mulțumesc din toată inima pentru urările transmise prin gura prea scumpului nostru frate întru Hristos, Mitropolitul de Chaldea și vă doresc, vouă și familiilor, un An nou fericit, pașnic și bogat în tot lucrul bun și plăcut lui Dumnezeu».

INCETAREA DIN VIAȚĂ A EPISCOPULUI NICODIMOS DE EVMENEIA. — La 10 decembrie 1972, a încetat din viață la un spital din München, unde se afla pentru tratament, Episcopul Nicodimos Harvalias de Evmeneia, în vîrstă de 57 de ani, care din anul 1965 a funcționat ca episcop ajutător al Arhiepiscopiei de Constantinopol. După o boală îndelungată al ierarhului decedat a fost transportat la Istanbul, unde a avut loc înmormîntarea.

ALEGEREA UNUI NOU EPISCOP LA PATRIARHIA ECUMENICĂ. — În ședința din 9 ianuarie 1973, Sfântul Sinod al Patriarhiei Ecumenice a ales pe Diaconul Ghermanos Haviaropoulos ca Episcop ajutător patriarhal, cu titlul de Episcop titular de Trales.

Noul episcop s-a născut la Istanbul, la 11 ianuarie 1931. În 1954 a obținut diploma de licențiat în teologie al Academiei teologice din Halki. Până la 21 ianuarie 1967, când a fost hirotonit diacon, a îndeplinit ca laic diferite funcții administrative în cadrul Patriarhiei Ecumenice. Din decembrie 1970, a deținut funcția de secretar al Sfântului Sinod.

MESAJUL ADRESAT CREDINCIOȘILOR MUSULMANI DIN TURCIA DE CĂTRE PATRIARHUL ECUMENIC DIMITRIOS. — Cu ocazia sărbătorii Bairamului, Patriarhul ecumenic Dimitrios s-a adresat musulmanilor cu un mesaj, în care, printre altele, se spune: «Marele Dumnezeu care este unul al tuturor, creatorul și pronietorul tuturor oamenilor, ai cărui copii sîntem toți care credem în El și-L adorăm, voințe ca toți să ne mîntuim și să fim cu adevărat copiii Lui și frați între noi. El voințe, cu toate că aparținem la diferite religii, să ne iubim unii pe alții, să gîndim cu toții numai binele și să-l facem unii față de alții. Voința aceasta a lui Dumnezeu este în același timp și porunca ceasului de față în țara noastră și în toată lumea, adică dragostea unora față de alții și săvîrșirea binelui. Încredințați că toți credincioșii musulmani, însuflețiți de aceeași bucurie, vor primi mesajul nostru de frățietate dumnezeiască, le transmitem cu prilejul acestei mari sărbători a Islamului, felicitările, dragostea și simțămintele de solidaritate ale credincioșilor creștini».

-MÎNĂSTIREA VLATADON, CENTRU DE STUDII PATRISTICE AL PATRIARHIEI ECUMENICE. — După închiderea Facultății de teologie din insula Halki, «Institutul pentru studierea Sfinților Părinți», întemeiat de Patriarhia Ecumenică în Mînăstirea Vlatadon din nordul Greciei, care stă sub jurisdicția sa directă, a devenit un nou centru teologic al Patriarhiei.

Acest centru de cercetări și de studii teologice, condus de profesorul de patrologie de la Universitatea din Tesolonic, Hristu Panaiotis, urmărește să promoveze teologia Sfinților Părinți ai Bisericii neîmpărțite din primul mileniu creștin. Aici se publică revista teologică «Klironomia» (Moștenire), o serie de monografii științifice — «Analecta Vlatadon» — și seria patristică populară «Vocea Părinților Bisericii». În afară de aceasta, Institutul a scos în microfilm 6 000 de manuscrise ale mînăstirilor din Atos, prin care acestea vor putea fi făcute accesibile teologilor din toată lumea.

PATRIARHUL DIMITRIOS A PRIMIT PE PREȘEDINTELE SERVICIULUI RELAȚIILOR EXTERNE AL BISERICII EVANGHELICE DIN R. F. GERMANIA. — Patriarhul ecumenic Dimitrios a primit în ziua de 30 ianuarie 1973, la sediul său din Fanar, pe președintele Serviciului Relațiilor Externe al Bisericii Evanghelice din R. F. Germania, Dr. Adolf Wischmann din Frankfurt. Dr. A. Wischmann, care era însoțit de referentul Relațiilor Externe pentru Ortodoxie, pastorul Dr. K. Christian Felmy și de pastorul comunității evanghelice germane din Constantinopol, H. Slaby, a transmis patriarhului salutările Consiliului Bisericii Evanghelice din R. F. Germania.

În convorbirea avută, Patriarhul Dimitrios și-a exprimat dorința de a continua dialogul ecumenic început de înaintașul său, patriarhul ecumenic Atenagora. El a spus că Patriarhia Ecumenică este bucuroasă de rezultatele pozitive ale celor două prime convorbiri oficiale cu Consiliul Bisericii Evanghelice din R. F. Germania — din

anul 1966 și respectiv 1969 — și că urmărește cu atenție evoluțiile din protestantismul german. Patriarhul Dimitrios a accentuat că convorbirile ar trebui să fie continuate și duse la un sfârșit pozitiv cât mai curînd posibil.

Cu ocazia primei întîlniri oficiale, din 1966, cînd s-au întrunit episcopul D. Kurt Schubert și președintele Wischmann cu patriarhul Atenagora, s-a ajuns la instituirea unei comisii teologice comune. Această comisie a adîncit, la o întîlnire din 1969, la Constantinopol, contactul început.

PATRIARHIA ALEXANDRIEI

ACTIVITĂȚI ECUMENICE. — Cu ocazia sesiunii anuale a Sfîntului Sinod, prezidată de Patriarhul Nicolae al VI-lea, mitropoliții și episcopii Patriarhiei Alexandriei — care numără circa 200.000 de credincioși în toată Africa — au avut consfătuiri cu privire la măsurile de intensificare a lucrărilor lor ecumenice și misionare. Ei au hotărît printre altele, instituirea a trei comisii sinodale permanente pentru dialoguri teologice cu creștinii aparținînd altor confesiuni. În afară de aceasta, au fost numite comisii pentru probleme panortodoxe și pentru contactul cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Episcopul pentru misiune în Africa de Est, de pînă acum, Nicodimos Calistratos, a preluat însărcinări speciale în domeniul ecumenismului și a primit titlul de mitropolit. Domeniul său de lucru de pînă acum a fost împărțit între trei episcopi de origine africană.

PATRIARHIA IERUSALIMULUI

SĂPTĂMÎNA DE RUGĂCIUNE PENTRU UNITATE ÎN PATRIARHIA ORTODOXĂ A IERUSALIMULUI. — În anul 1973, Patriarhia ortodoxă a Ierusalimului a organizat pentru prima dată manifestări religioase proprii în cadrul Săptămîinii de rugăciune pentru unitate, care de mai mulți ani a fost observată de majoritatea Bisericilor din Ierusalim. Între altele, manifestarea ortodoxă în această Săptămîină s-a făcut remarcată printr-un concert coral ecumenic susținut de corul bisericii Sfîntului Mormînt, alături de corul armean-ortodox și corul protestant-evanghelic.

Unele cercuri ecumenice din Ierusalim au exprimat speranța că acest prim pas va însemna un început promițător într-o angajare mai deplină a Patriarhiei Ierusalimului în Mișcarea ecumenică.

PATRIARHIA MOSCOVEI

DIN HOTĂRÎRILE SFÎNTULUI SINOD. — În ședințele sale, de la 19 iunie, 18 și 25 august și 11 octombrie 1972, Sfîntul Sinod permanent al Bisericii Ortodoxe Ruse, sub președinția Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și a toată Rusia, a discutat probleme privind activitatea internă și externă a Bisericii Ortodoxe Ruse și a luat hotărîri necesare pentru îmbunătățirea acestei activități. Dintre hotărîrile luate menționăm :

— Înlocuirea Prof. D. P. Oghițki (de la Academia duhovnicească din Moscova) în funcția de Secretar al Comisiei Sfântului Sinod pentru unitatea creștină și pentru legături interbisericești cu Prot. Nicolae Gundeaev, membru al Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

— Înlocuirea Arhim. Ieronim Zinoviev în funcția de conducător al Misiunii duhovnicești ortodoxe ruse la Ierusalim cu locțiitorul său Arhim. Clement Tolstihin, în locul căruia a fost trecut secretarul Misiunii, Egumenul Serafim Tihonov, iar secretar a fost numit Protodiac. Vladimir Nazarkin.

— Schimbări la conducerea următoarelor Eparhii din Exarhatul Ucrainei: — Episcopul Sava de Pereiaslav-Hmelnițk și vicar al Eparhiei Kievului și Galiției a fost trecut la conducerea Eparhiei Cernăuților și a Bucovinei; — iar în locul său a fost numit Arhim. Varlaam Iliușcenco; — ca episcop al Eparhiei de Reazani și Kasimov a fost numit inspectorul Academiei duhovnicești din Moscova Arhim. Simon Novicov; — pentru încălcarea normelor canonice, incapacitate și comportare nedemnă, a fost înlăturat de la conducerea Eparhiei Vologda și Velicoustiujsk Arhiepiscopul Pavel, fiind înlocuit cu Arhiepiscopul Mihail de Voronej și Lipețk, unde a fost trecut Episcopul Platon al Tașkentului și Asiei Centrale, Eparhie la care a fost transferat Episcopul Vartolomeu al Chișinăului și al Moldovei, unde a fost trecut Arhiepiscopul de Tambov și Miciurin Ionatan; iar ca Episcop de Tambov și Miciurin a fost numit Egumenul Damaschin Bodrii de la biserica Sfânta Treime din orașul Vsevolod din Eparhia Leningradului.

— Sfântul Sinod permanent a luat în discuție rapoartele asupra activității desfășurate de reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse în întruniri intercreștine, interbisericești și internaționale (care au avut loc în străinătate sau în Uniunea Sovietică) și a apreciat ca pozitive rezultatele obținute în folosul păcii și unității creștine.

În unele cazuri — cum este cel al lucrărilor comisiilor și subcomisiilor Comitetului Central și ale Comitetului executiv ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor (lucrări ce au avut loc la Utrecht, în august 1972) — Sfântul Sinod a făcut observații și a dat directive din punct de vedere ortodox în legătură cu activitatea viitoare.

Astfel: — în legătură cu problema statutului Comisiei pentru «Credință și Constituție» în cadrul noii structuri a Consiliului Ecumenic al Bisericilor «socotește folositor pentru Mișcarea ecumenică păstrarea autonomiei mișcării «Credință și Constituție», ca o platformă binevenită pentru căutarea multilaterală a căilor care duc la unitatea creștină și în care să participe cu drepturi egale toate Bisericile creștine, adică și cele ce nu sînt membre ale Consiliului Ecumenic, și între acestea și Biserica Romano-Catolică; — socotește pozitivă hotărîrea secției I pentru «Credință și Mărturisire» despre necesitatea de a acorda mai multă atenție — în Mișcarea ecumenică în genere și în Consiliul Ecumenic în special — dialogului cu toate Bisericile fie că sînt, fie că nu sînt membre ale Consiliului sau că se găsesc în afara colaborării ecumenice, dar ale căror convingeri se întemeiază temeinic pe tradiție, chiar dacă manifestă atitudini critice față de unele curente din Mișcarea ecumenică ori față de unele acțiuni ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor; — socotește folositoare studierea caracterului și formelor pentru o mai efectivă participare a Bisericilor creștine la crearea unității creștine și la slujirea mai-binelui omenirii (în legătură cu aceasta, Sfântul Sinod a dat sarcină teologilor ortodocși ruși să prelucreze problemele legate cu studierea înțelegerii comune a unității creștine în conformitate cu Tradiția Bisericii vechi și cu precizarea unor modele de forme de organizare a unei astfel de unități în vremea noastră); — socotește deosebit de importantă studierea profundă în Comisia pentru

«Credință și Constituție» a problemelor despre preoție și despre Tainele Bisericii în general, ca premise obligatorii pentru adevărata unitate creștină; — socotește că pentru eficacitatea contribuției Bisericilor la acțiunea de întărire a păcii între popoare să se păstreze, în noua structură a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, autonomia Comisiei Bisericilor pentru treburile internaționale; — socotește folositoare și în viitor însemnătatea informației în activitatea Consiliului și necesitatea asigurării funcționării normale a informației ca mijloc de interpretare a problematicii ecumenice pentru Bisericile membre ale Consiliului.

PROBLEMA AȘA-NUMITULUI RASCOL DE LA KARLOVIȚ ÎN DISCUȚIA SFÎNTULUI SINOD. — Avînd în vedere că numita «Biserică Ortodoxă Rusă din străinătate» (sau «Rascolul de la Karloviț») întreține de atît de multă vreme o neîmpăcată dușmănie față de Biserica-Mamă Ortodoxă Rusă de care se păstrează despărțită și acționează cu tenacitate împotriva Patriarhiei Moscovei și a Sfintei Ortodoxii, Sfîntul Sinod local al Bisericii Ortodoxe Ruse, de la 31 mai—2 iunie 1971, a dat sarcină autorității superioare a Patriarhiei Moscovei să întocmească sancțiunile canonice necesare în legătură cu «Rascolul de la Karloviț», pentru ca Biserica să poată cunoaște în chip limpede situația legală a acestui «Rascol de la Karloviț» și pentru ca fiii credincioși ortodocși să se poată feri de contactul cu acești rascolnici.

Dînd urmare acestei sarcini, Patriarhia Moscovei a întreprins toate acțiunile cu putință pentru a readuce în sînul Bisericii-Mame pe acești fii rătăciți. Aceste acțiuni au fost încununate de succes într-un singur caz, care a fost definitiv rezolvat în ședința Sfîntului Sinod de la 25 august 1972.

În urma discuțiilor care au avut loc între reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse (Mitropoliții: Nicodim al Leningradului și Novgorodului, Juvenalie de Tula și Belevsk și Antonie, Exarhul Patriarhiei Moscovei pentru Europa Occidentală) cu Episcopul Iacov Akkersdaik, care conduce parohiile din «Rascolul de la Karloviț» din Olanda (înregistrată în această țară ca «Biserica Ortodoxă din Olanda»), Episcopul Iacov și reprezentanții — clerici și monahi — ai acestor parohii au cerut Patriarhiei Moscovei să fie primiți în sînul Bisericii-Mame Ortodoxe Ruse.

Sfîntul Sinod a aprobat (la 25 august 1972) primirea Episcopului Iacov a clerului și a credincioșilor ce formau «Rascolul» din Olanda în sînul Bisericii Ortodoxe Ruse.

A desființat vicariatul pentru Țările de Jos din cadrul Exarhatului pentru Europa Occidentală (trecînd pe Episcopul Dionisie Lukin, conducătorul vicariatului, ca paroh la parohia «Icoana Maicii Domnului» din Rotterdam, parohie ce rămîne subordonată nemijlocit Mitropolitului Antonie, Exarhul pentru Europa Occidentală) și a înființat noua Eparhie ortodoxă a Olandei în cadrul Exarhatului Patriarhiei din Moscova pentru Europa Occidentală, desemnînd ca titular al nou-înființatei Eparhii pe Episcopul Iacov Akkersdaik, care va purta titlul de Episcop de Haga și Olanda.

Avînd în vedere că celelalte încercări de a ajunge la împăcare cu «Rascolul de la Karloviț» nu au dat rezultate pozitive, Sfîntul Sinod în ședința de la 25 august 1972 a dat sarcină Comisiei Sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legăturii interbisericești să studieze și să prelucreze materialele în legătură cu esența, cauzele și situația actuală a așa-numitei «Biserici Ortodoxe Ruse din străinătate» (sau «Rascolul de la Karloviț»), iar rezultatele acestei studieri să fie prezentate Sfîntului Sinod de către Președintele Comisiei sinodale, Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului.

INTERVIUL ACORDAT DE SANCTITATEA SA PATRIARHUL PIMEN REPRESENTANTULUI TELEVIZIUNII BELGIENE. — În ziua de 14 septembrie 1972, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a binevoit să răspundă la următoarele întrebări puse de reprezentantul Televiziunii belgiene :

Întrebare : Care este poziția Bisericii Ortodoxe Ruse în problema raporturilor între Răsărit și Apus ?

Răspuns : Dacă problema se referă la raporturile între Bisericile din Răsărit și Bisericile din Apus, noi sîntem pentru dezvoltarea pe toate căile a raporturilor de prietenie și de colaborare între Bisericile din Răsărit și Bisericile din Apus, și, adaug, desigur și Bisericile din «lumea a treia». Și aceasta în domeniile tradiționale de raporturi : căutarea căilor și mijloacelor de restabilire a unității de credință a întregii creștinătăți, după porunca lui Hristos : «Ca toți să fie una» (Ioan XVII, 21); dezvoltarea colaborării între Bisericile creștine în acțiunea lor de a sluji păcii și progresului omenirii.

Dacă însă problema se referă la latura politică a raportului între Răsărit și Apus — adică înțelegînd prin Răsărit statele socialiste și prin Apus statele capitaliste dezvoltate, poziția Bisericii Ortodoxe Ruse, a clerului și a credincioșilor ei este limpede : noi socotim de importanță vitală pentru omenirea întreagă statornicirea între statele din Răsărit și cele din Apus a raporturilor de coexistență pașnică, de largă colaborare în domeniul economic, politic și cultural, ca și în alte domenii. Numai în această condiție poate fi păstrată pacea generală pe pămînt și numai așa poate fi îndepărtată spaima războiului nuclear.

În chip concret, după părerea noastră, în vremea noastră în granițele Marii Europe, care se întinde de la Oceanul Atlantic pînă la Munții Ural, este pe de-a întregul posibilă înfăptuirea unui sistem de securitate și de colaborare care să fie folositor și rodnic pentru toată lumea.

Noi sîntem convinși că Bisericile din Răsărit și cele din Apus, dacă împlinesc slujirea lor pentru mai-binele omenirii, pot face mult pentru statornicirea pe pămînt a unei păci drepte și depline, în condițiile căreia fiecare persoană omenească să poată duce o existență demnă.

Întrebare : Care sînt raporturile între Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Romano-Catolică în problemele luptei pentru pace ?

Răspuns : Noi socotim un lucru foarte important evoluția și întărirea raporturilor frățești între Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Romano-Catolică. Și aceasta este lucru firesc, întrucît pozițiile doctrinare ale vieții celor două Biserici sînt apropiate una de alta, iar atitudinea lor față de sarcinile de slujire a societății omenești este identică. Această împrejurare și faptul că Biserica Ortodoxă Rusă acordă o mare importanță participării creștinilor la slujirea acțiunii făcătoare de pace definesc dorința noastră de a crea și întări colaborarea între Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Romano-Catolică în eforturile lor de a contribui la statornicirea păcii și dreptății pe întregul pămînt, ca și între raporturile dintre toți oamenii.

Noi sîntem mulțumiți de poziția pozitivă manifestată de Sanctitatea Sa Papa Paul al VI-lea în această problemă. Dorim de asemenea să amintim numele președintelui asociației «Pax Christi internationalis», Cardinalul Alfrink, arhiepiscopul de Utrecht, al Cardinalului Suenens, arhiepiscopul de Malines și Bruxelles, care, în iunie 1972, a salutat Adunarea reprezentanților opiniei publice pentru securitate și cooperare europeană, ale cărei lucrări s-au desfășurat la Bruxelles.

Cele spuse de noi sînt confirmate de succesele evidente în dezvoltarea colaborării între cele două Biserici în domeniul acesta. De exemplu între Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Romano-Catolică au loc folositoare conferințe teologice: una dintre acestea a avut loc în decembrie 1967 la Academia duhovnicească din Leningrad și a fost dedicată cercetării «gîndirii sociale catolice de la papa Leon al XIII-lea pînă în vremea noastră»; o altă conferință a avut loc în decembrie 1970, în orașul Bari, unde s-a dezbătut tema «Rolul creștinului în sînul societății în curs de dezvoltare». De-aiciur că acest fel de conferințe nu epuizează raporturile noastre în domeniul slujirii generale creștine pentru statornicirea păcii pe pămînt.

SĂRBĂTORIREA ZILEI NUMELUI SANCTITĂȚII SALE PATRIARHULUI PIMEN AL MOSCOVEI ȘI A TOATĂ RUSIA. — În ziua de 9 septembrie, cînd în Biserica Ortodoxă Rusă se prăznuiește pomenirea Preacuviosului Pimen cel Mare, pustnic egiptean din veacul al IV-lea, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen sărbătorește cu regularitate de peste 15 ani ziua numelui său de călugărie în vechea biserică Sfînta Treime din Moscova (întemeiată la 1658), cu al doilea hram Preacuviosul Pimen.

În acest an slujbele vecerniei, privegherii, utreniei au fost săvîrșite de un sobor format din înalți ierarhi; iar slujba sfintei liturghii a fost săvîrșită de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen înconjurat de mulți înalți ierarhi. La sfintele slujbe au asistat membrii Sfîntului Sinod, ierarhi, conducători de instituții bisericești, clerici, monahi și credincioși.

La sfîrșitul sfintei liturghii, Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului a rostit în numele Sfîntului Sinod, al episcopatului, al clerului și credincioșilor ortodocși ruși cuvînt de felicitare închinat Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Ruse. A vorbit de asemenea parohul bisericii Sfînta Treime, Preacuviosul Pimen.

A răspuns apoi, mulțumind tuturor celor ce au ținut să fie prezenți la această modestă sărbătorire, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, care a dat după aceea, în reședința sa, o masă oficială la care au luat parte membrii Sfîntului Sinod și ceilalți ierarhi prezenți la Moscova, reprezentanții clerului din Moscova, ai Lavrei Troița-Serghieva din Zagorsk și funcționarii superiori ai serviciilor sinodale.

ÎNȚÎLNIREA REDACTORILOR PERIODICELOR PATRIARHIEI MOSCOVEI. — La 30 și 31 august 1972, la Moscova, a avut loc o întîlnire de lucru a redactorilor responsabili ai periodicelor pe care le editează în diferite limbi Serviciul de editură al Patriarhiei Moscovei, condus de Arhiepiscopul Pitirim de Volocolamsk și redactorul «Revistei Patriarhiei Moscovei», sub a cărei conducere s-au desfășurat lucrările la care au luat parte: Episcopul Vladimir de Cernigov și Nejinsk, redactorul «Vestitorului ortodox» (organ al Exarhatului Ucrainei); Prot. Fotie Donahiu, redactorul revistei «One Church» (organul parohiilor din Statele Unite ale Americii); Pr. Mihail Turcin, redactorul revistei «Stimme der Orthodoxie» (organ al Exarhatului pentru Europa Centrală).

Tema principală a discuțiilor a constituit-o problema lărgirii colaborărilor la redactarea periodicelor.

Cu prilejul întîlnirii a fost organizată o expoziție a tipăriturilor periodice și nepublicate ale Patriarhiei Moscovei.

În ziua de 31 august, redactorii periodicelor au fost primiți, în prezența Președintelui Serviciului Patriarhiei Moscovei pentru relații bisericești externe, Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, de către Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, care, avînd în vedere că revista «One Church» a împlinit în

1971 douăzeci și cinci de ani de apariție, a înmînat redactorului ei, Pr. Fotie Donahiu, ordinul «Sfîntul Cneaz Vladimir cel întocmai cu Apostolii» clasa III-a, iar pentru colaboratorii revistei, diplome.

Arhiepiscopul Pitirim de Volocolamsk a organizat o recepție la care au luat parte redactorii și colaboratorii periodicelor și ai Serviciului de editură al Patriarhiei Moscovei.

DIN VIAȚA ȘCOLILOR TEOLOGICE ALE BISERICII ORTODOXE RUSE. — În viața tuturor instituțiilor de învățămînt teologic momentele sărbătorești au un caracter mai profund și mai intim datorită îndeosebi faptului că elevii și studenții trăiesc împreună în internate și bucuria înălțătoare a sărbătorii devine colectivă, ca și faptului că orice sărbătoare în viața instituțiilor teologice se îmbină cu participarea la sfintele slujbe, special oficiate în aceste sărbători.

— Astfel, la 1 septembrie 1972, în Lavra Troița-Serghieva din Zagorsk, unde funcționează Academia duhovnicească și Seminarul duhovnicesc din Moscova, a avut loc sărbătorirea începutului anului școlar 1972—1973. După săvîrșirea sfintei liturghii arhieresti în biserica Sfintei Treimi — la care predica a fost rostită de Prot. Prof. Alexei Ostapov — și după săvîrșirea Panihidei la mormîntul patriarhului Alexei în biserica «Tuturor Sfîntilor care odihnesc în pămîntul rusesc», a avut loc festivitatea deschiderii noului an școlar în aula Academiei duhovnicești. Cuvîntarea festivă a fost rostită de rectorul Academiei, Arhiepiscopul Filaret de Dmitrovsk.

— În ziua de 6 octombrie 1971, *Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a vizitat instituțiile de învățămînt teologic din Moscova, care se află sub directa sa oblăduire.*

După primirea sa oficială de către rectorul Academiei duhovnicești și Seminarului, Arhiepiscopul Filaret de Dmitrovsk, împreună cu personalul didactic și administrativ, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a asistat la prelegerile și lecțiile practice susținute de profesori studenților din diferiți ani de studii și elevilor din diferite clase.

După aceasta Sanctitatea Sa a vizitat biblioteca, muzeul de artă bisericească «Patriarhul Alexei» și diferite sectoare administrative și gospodărești.

— La 1 septembrie 1972, la sediul Academiei duhovnicești și al Seminarului duhovnicesc din Leningrad s-au desfășurat solemnitățile începutului noului an școlar 1972—1973.

Slujba sfintei liturghii a fost săvîrșită, în fruntea unui larg sobor, de către Episcopul Meliton de Tihvin, rectorul școlilor duhovnicești din Leningrad, care a rostit și predica.

După aceea, în aula Academiei duhovnicești, a avut loc serbarea de început de an școlar, deschisă de inspectorul Academiei, Prot. Prof. Vladimir Sorokin.

— La Seminarul duhovnicesc din Odeșă, festivitățile pentru deschiderea noului an școlar 1972—1973, care începe la 1 septembrie, au avut loc mai devreme. Astfel în ziua de 27 august 1972 (în ajunul praznicului Adormirii Maicii Domnului, după calendarul iulian neîndreptat), profesorii și elevii au luat parte la sfînta liturghie săvîrșită în biserica Mînăstirii Adormirea Maicii Domnului de către rectorul Seminarului, Arhimandritul Agatanghel Savin.

În ziua de 31 august 1972, în aceeași biserică a fost săvîrșită slujba Tedeumului pentru deschiderea noului an școlar de către Mitropolitul Serghie al Odesei și Chersonului în fruntea unui mare sobor. După aceea, în aula Seminarului a avut loc,

În prezența unui numeros public, serbarea de început de an, la care s-au rostit mai multe cuvântări ocazionale.

Iar în ziua de 1 septembrie 1972 Mitropolitul Serghie al Odesei și Chersonului în sobor cu preoții profesori și preoții studenți, a săvârșit slujba Acatistului Maicii Domnului în biserica Mînăstirii Adormirea Maicii Domnului — unde funcționează Seminarul duhovnicesc —, după care, la ora 9, a sunat clopoțelul pentru prima oră de clasă a noului an școlar.

VIZITAREA UNIUNII SOVIETICE ȘI A BISERICII ORTODOXE RUSE DE CĂTRE SANCTITATEA SA PATRIARHUL BISERICII COPTE, ȘENUDA AL III-LEA. — La invitația Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și a toată Rusia, între 3 și 9 octombrie 1973, a vizitat Uniunea Sovietică și Biserica Ortodoxă Rusă, Întîistătorul Bisericii Vechi Orientale Copte din Egipt, Sanctitatea Sa Șenuda al III-lea, «Papă al Alexandriei, Patriarh al Atubiei, Ierusalimului, Nubiei, a celor cinci orașe apusene și a altor regiuni din Marcusia», în fruntea unei delegații sinodale, formată din doi mitropoliți și doi episcopi.

În timpul șederii în Uniunea Sovietică, Sanctitatea Sa Patriarhul Șenuda al III-lea și însoțitorii săi au avut numeroase întîlniri și discuții cu Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și cu membrii Sfîntului Sinod, urmărind să cunoască viața religioasă și culturală din Moscova și din regiunile înconjurătoare. De asemenea oaspeții au vizitat multe biserici ortodoxe din Moscova, au asistat la slujbe religioase, au vizitat monumente bisericesti și istorice, muzee, biblioteci și expoziții, au vizitat Comitetul sovietic de solidaritate cu țările din Africa și Asia și au cunoscut activitatea diferitelor instituții ale Patriarhiei Moscovei.

În ziua de 5 octombrie, Președintele Comisiei Sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești, Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, a organizat în cinstea oaspeților o recepție la care au participat Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, membrii Sfîntului Sinod, conducătorii diferitelor instituții ale Patriarhiei Moscovei, precum și Vicepreședintele Consiliului pentru treburile religiilor de pe lîngă Consiliul de Miniștri al Uniunii Sovietice, P. V. Makarțev.

În ziua de 8 octombrie oaspeții au vizitat Lavra Troița-Serghieva din Zagorsk, unde au asistat la solemnitățile legate de prăznuirea Preacuviosului Serghie de Radoneț; au slujit ei înșiși panihida la mormîntul patriarhului Alexei, au vizitat Academia duhovnicească unde s-au întretinut cu membrii corpului didactic, interesîndu-se de organizarea și funcționarea învățămîntului teologic și au luat parte la recepția organizată în cinstea Sanctității Sale Patriarhului Șenuda al III-lea de către Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen.

În aceeași zi, seara, oaspeții au luat parte la recepția organizată în cinstea lor de ambasadorul Republicii Arabe la Moscova, recepție la care au participat Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și membrii Sfîntului Sinod.

În ziua de 9 noiembrie 1972, Sanctitatea Sa Șenuda al III-lea, împreună cu însoțitorii săi, s-au deplasat la Erevan, ca oaspeți ai Sanctității Sale Vasken I, Patriarhul-Apostolul și Catolicosul tuturor armenilor.

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, luînd în discuție, în ședința de la 15 august 1972, raportul asupra acestei vizite, a calificat această primă vizită în istoria relațiilor celor două Biserici ca un moment de mare însemnătate istorică. Iar rezultatele discuțiilor purtate au fost calificate ca pozitive și foarte îmbucurătoare și au fost acțiunea întreprinsă cu sinceritate în vederea ajungerii la dorita unire între

cele două familii de Biserici: Ortodoxe și Vechi Orientale. Totodată a fixat ca sarcină pentru activitatea externă a Bisericii Ortodoxe Ruse dezvoltarea multilaterală viitoare și întărirea legăturilor prietenești între Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Coptă din Egipt.

VIZITAREA UNIUNII SOVIETICE ȘI A BISERICII ORTODOXE RUSE DE CĂTRE SECRETARUL GENERAL AL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR. — Între 2 și 5 iulie 1972, Pastorul Dr. Eugène Carson Blake, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor a vizitat Moscova, unde a fost primit de Președintele Comisiei Sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești, Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, cu care a purtat discuții la care au participat și Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe și A. S. Buevski, secretar al Serviciului, precum și Arhim. Kiril Gundeaev, reprezentantul Bisericii Ortodoxe Ruse pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

În ziua de 4 iulie, Secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor a făcut o vizită Președintelui Consiliului pentru treburile religiilor de pe lângă Consiliul de Miniștri al Uniunii Sovietice, V. A. Kuroedov, cu care a purtat discuții, la care au fost de față și Vicepreședintele Consiliului P. V. Macarțev și Mitropoliții Nicodim al Leningradului și Novgorodului și Juvenalie de Tula și Belevsk.

După aceea Secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor a avut o întâlnire, la Ministerul de externe al Uniunii Sovietice, cu conducătorul Departamentului pentru organizațiile internaționale, V. S. Pojarski.

În cinstea Pastorului Dr. Eugène Carson Blake au fost organizate recepții, în timpul șederii sale la Moscova, de către: Mitropolitul Serafim al Crutitelor și Kolomnei, de către Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk și de către Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, la care au luat parte pe lângă ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Ruse și Vicepreședintele Serviciului pentru treburi externe al Consiliului unional al creștinilor evanghelici-bapțiști și Marele-rabin al Moscovei, Iacov L. Fischer.

VIZITAREA UNIUNII SOVIETICE ȘI A BISERICII ORTODOXE RUSE DE CĂTRE PELERINI ORTODOCȘI DIN MEXIC. — La invitația Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, Episcopul de Cezareea, Antonie Ședraun, Exarhul Patriarhiei Antiohiei și a Întregului Orient pentru Mexic, Venezuela, America Centrală și Insulele Caraibilor și vicar al Patriarhului Antiohiei, a organizat o grupă de pelerini ortodocși din Mexic, care au vizitat, între 22 iunie și 6 iulie 1972, Uniunea Sovietică și Biserica Ortodoxă Rusă.

După ce, în ziua de 23 iunie, au făcut o vizită oficială la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, oaspeții au vizitat, în ziua de 24 iunie, la Lavra Troița-Serghieva din Zagorsk așezămintele Lavrei și Academia duhovnicească din Moscova, unde în cinstea oaspeților a fost organizată o masă oficială; iar a doua zi au vizitat biserici, monumente istorice și bisericești, instituții bisericești administrative, expoziții și muzee din Moscova.

În zilele de 26 și 29 iunie, oaspeții, conduși de Episcopul Antonie Ședraun, au vizitat centrele eparhiale Kiev și Harcov. Iar la întoarcere au continuat între 30 iunie și 3 iulie vizitarea diferitelor biserici din Moscova unde au participat la slujbe și s-au întreținut cu clericii și credincioșii. În ziua de 2 iunie pelerinii din Mexic au fost oaspeții reprezentanței Patriarhiei Antiohiei și a Întregului Răsărit la Moscova.

În ziua de 4 iunie oaspeții au vizitat orașele Vladimir și Suzdal, iar în ziua de 5 iunie au vizitat Leningradul, unde au fost primiți de președintele Comisiei Sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești, Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului.

În ultima zi a șederii lor în Uniunea Sovietică, pelerinii din Mexic au luat parte la recepția organizată în cinstea lor de către Serviciul Patriarhiei Moscovei pentru relații bisericești externe.

MOMENTE PRINCIPALE DIN ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE RUSE PE TEREN INTERCREȘTIN ȘI INTERBISERICESC EXTERN ȘI INTERN. — Menționăm în cele următoare câteva din momentele deosebite din activitatea reprezentanților Bisericii Ortodoxe Ruse, desfășurată, pe plan extern ori pe plan intern, în slujirea unității creștine și a statornicirii unei păci drepte și trainice pe pământ. Astfel, pe plan extern :

— La lucrările sesiunii Secretariatului internațional al Conferinței Creștine pentru Pace, care s-au desfășurat în orașul Pieštani din Republica Socialistă Cehoslovacă, la invitația Bisericii Evanghelice din Slovacia, între 21 și 23 iunie 1972, și la care s-au discutat diferitele aspecte ale situației politice internaționale, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au luat parte Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, președinte al Conferinței și reprezentanții ortodocși ruși membri ai Secretariatului.

— La întâlnirea ecumenică frățească ce a avut loc la 28 iulie 1972 în orașul Talin, organizată de Biserica Evanghelică-Luterană din Estonia, având ca oaspeți pe Episcopii Bisericii Luterane din Ungaria, Dr. Zoltan Kaldi și Dr. Erne Ottlik, Biserica Ortodoxă Rusă a fost reprezentată prin Mitropolitul Alexei al Talinului și Estoniei, și conducător al treburilor Patriarhiei din Moscova.

— Între 30 iulie și 2 august 1972, la Tokio, au avut loc lucrările Adunării mondiale a luptătorilor religioși pentru pace și dreptate în Indochina, pregătită de un comitet special japonez format din budiști, șintoști și creștini.

Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse la lucrările Adunării a luat parte o delegație condusă de Episcopul Vladimir de Cernigov și Nejinsk.

— La lucrările sesiunii Comitetului executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care au avut loc la Utrecht, între 3 și 8 august 1972, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au participat : Mitropolitul Filaret al Kievului și Galității, Exarh al Ucrainei și A. S. Buevski, secretarul Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

-- La lucrările Comitetului Comisiei a III-a a Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru «Educație și legături», care s-au desfășurat între 5 și 11 august 1972 la Utrecht, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat Arhiepiscopul Pitirim de Volocolamsk, președintele Serviciului de editură al Patriarhiei din Moscova.

La Lucrările Comitetului executiv al Comisiei pentru Misiune mondială și evanghelizeare, care s-au desfășurat la Utrecht, între 6 și 8 august 1972, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat Arhiepiscopul Antonie al Minskului și Belarusiei.

La lucrările Comitetului Secției I pentru «Credință și mărturisire», care au avut loc între 8 și 11 august 1972 la Utrecht, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat Arhiepiscopul Vasile de Bruxelles și Belgia din Exarhatul pentru Europa Occidentală.

A douăzeci și cincea sesiune a Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ale cărei lucrări s-au desfășurat între 13 și 23 august 1972 în orașul

Utrecht din Olanda, a avut sarcina să constate cât de efectiv funcționează noua structură a Consiliului Ecumenic al Bisericilor; să dezbată multe probleme teologice, să definească poziția Consiliului în legătură cu mai multe probleme ale vieții internaționale, să prelucreze planurile de perspectivă ale activității Consiliului și să aleagă pe noul Secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (care a fost ales în persoana Pastorului Dr. Philipp Potter, directorul Comisiei pentru Misiune mondială și evanghelizare din cadrul Consiliului).

Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au participat Mitropoliții: Nicodim al Leningradului și Novgorodului, Juvenalie de Tula și Belevsk, Antonie de Surog, exarh pentru Europa Occidentală, Arhiepiscopul Vladimir de Rostov și Novocercask, Prot. Prof. Liveriu Voronov de la Academia duhovnicească din Leningrad și A. S. Buevski, secretarul Serviciului pentru relații bisericești externe.

— La Lucrările Consultației organizate de grupa de lucru a Consiliului Ecumenic al Bisericilor «Biserica și Societatea», care s-au desfășurat la Cardiff în Anglia, între 2 și 7 septembrie 1972, având ca teme principale: «Mediul global, alegerea responsabilă și dreptatea socială» și «Violența, nonviolența și lupta pentru dreptate socială», (precum și prelucrarea parțială a temei: «Viitorul omului și societatea»), din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a luat parte Prof. N. A. Zabolotski de la Academia duhovnicească din Leningrad.

— La lucrările celei de a patra sesiuni a Comisiei interortodoxe pentru pregătirea dialogului cu anglicanii, care s-au desfășurat la centrul ortodox de la Chambésy-Geneva, între 7 și 11 septembrie 1972, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au participat Arhiepiscopul Vasile Krivoșein de Bruxelles și Belgia din Exarhatul pentru Europa Occidentală și Prot. Prof. Liveriu Voronov, de la Academia duhovnicească din Leningrad.

— Între 12 și 14 septembrie 1972, la invitația Bisericii Ortodoxe Ruse, s-au desfășurat la Moscova lucrările sesiunii Comisiei teologice a Conferinței Creștine pentru Pace, la care s-a dezbătut tema «Creștinii pe calea către «oikumene» și pe calea slujirii și responsabilității pentru pace», cu sarcina principală de a întemeia din punct de vedere teologic responsabilitatea creștinilor pentru soarta lumii contemporane și de a aduce o contribuție la prelucrarea concepției despre lupta pentru pace și la crearea dreptății sociale.

Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse la lucrările Comisiei teologice a luat parte Arhiepiscopul Filaret de Dmitrovsk, rectorul Academiei duhovnicești din Moscova, Conferențiarul A. I. Osipov, precum și Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului.

— Iar la lucrările consfătuirii celor două Subcomisii (anglicană și ortodoxă), care s-au desfășurat în același loc, între 12 și 14 septembrie 1972, Biserica Ortodoxă Rusă a fost reprezentată de Arhiepiscopul Vasile Krivoșein de Bruxelles și Belgia, din Exarhatul Patriarhiei Moscovei pentru Europa Occidentală.

— Între 29 septembrie și 2 octombrie 1972, în orașul Espo din Finlanda, s-au desfășurat lucrările celei de a doua sesiuni din acest an a Comitetului executiv al Conferinței Creștine pentru Pace, având ca temă principală: «Viitorul pașnic al Europei și însemnătatea lui pentru Biserici».

Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse la lucrări au luat parte: Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, președintele Conferinței Creștine pentru Pace, A. S. Buevski, membru al Comitetului executiv și Prot. Pavel Socolovski, membru al

Secretariatului internațional și reprezentant al Bisericii Ortodoxe Ruse pe lângă Conferința Creștină pentru Pace, la Praga.

Pe plan intern, merită a fi semnalate vizitele periodice pe care le fac Conducătorii, clericii și credincioșii din diferite Eparhii ale Exarhatelor Patriarhiei Moscovei în diferite părți ale lumii, în Uniunea Sovietică și Bisericii Ortodoxe Ruse, pentru întărirea legăturilor și pentru uniformizarea vieții religioase și bisericești între credincioșii ortodocși ruși din patrie și cei care trăiesc în afara patriei. Astfel:

- Între 31 mai și 13 iunie 1972, la invitația Patriarhiei Moscovei, și-a petrecut concediul în Uniunea Sovietică Episcopul Pierre L'Huillier al Chersonului, însărcinat cu conducerea parohiilor ortodoxe ruse din Franța, în cadrul Exarhatului Patriarhiei Moscovei pentru Europa Occidentală.

În timpul șederii sale în Uniunea Sovietică Episcopul Pierre L'Huillier a purtat discuții repetate cu conducătorii Comisiei Sinodale pentru unitatea creștină și pentru legături interbisericești și cu conducătorii Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe și a fost primit de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia.

— Între 4 și 22 iulie și între 16 și 23 septembrie 1972 s-a aflat la odihnă în Uniunea Sovietică Arhiepiscopul Vasile Krivoșein de Bruxelles și Belgia, care în timpul șederii sale în Uniunea Sovietică a vizitat Moscova, Petrozavodsk, Riga și Letonia.

A luat parte la solemnitățile de la Zagorsk cu prilejul împlinirii a 550 de ani de la descoperirea moaștelor Preacuviosului Serghie de Radonej; a fost primit de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și a purtat discuții cu conducătorii Comisiei Sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești și cu conducătorii Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

Între 11 și 25 iulie 1972, la invitația Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, s-au aflat în Uniunea Sovietică, vizitând orașele Moscova, Zagorsk, Kiev, Leningrad, Pscov și Mihailovsk, o grupă de pelerini ortodocși ruși din Bruxelles. Oaspeții au luat parte la festivitățile de la Lavra Troița-Serghieva din Zagorsk organizate cu prilejul împlinirii a 550 de ani de la aflarea moaștelor Preacuviosului Serghie de Radonej și au fost primiți la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

Între 15 și 23 iulie 1972, o grupă de pelerini din Biserica Ortodoxă Autonomă din Japonia a vizitat Biserica Ortodoxă Rusă (Moscova, Zagorsk, Odesa), asistând la slujbe, vizitând instituții, monumente și muzee bisericești; participând la solemnitățile de la Zagorsk, cu prilejul împlinirii a 550 de ani de la descoperirea moaștelor Preacuviosului Serghie de Radonej și fiind primiți la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

Între 20 august și 2 septembrie 1972, au vizitat Biserica Ortodoxă Rusă (orașele Moscova, Leningrad, Kiev și Odesa) o grupă de pelerini ortodocși ruși din Exarhatul pentru Europa Occidentală. În timpul vizitei au fost primiți la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, unde au avut convorbiri cu conducătorii Serviciului.

Între 29 august și 13 septembrie 1972, s-a aflat în Uniunea Sovietică pentru a participa la sesiunea de lucru a Comisiei Sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești, al cărei membru este, Mitropolitul Antonie de Cherson, Episcopul patriarhal pentru Europa Occidentală.

În acest timp pe lângă participarea la lucrările Comisiei sinodale, Mitropolitul Antonie a săvârșit sfinte slujbe în diferite biserici, a participat la hirotonia noului Episcop de Vilna și Lituania, Anatolie Kuznețov, a slujit și a participat la solemnitatea serbării zilei numelui de călugărie al Sanctității Sale Patriarhul Pimen și a vizitat Eparhia de Tula și Belevsk.

— Între 5 și 20 septembrie 1973, o grupă de pelerini ortodocși ruși din Exarhatul pentru Europa Centrală, sub conducerea Arhiepiscopului Irineu de Baden și Bavaria, a vizitat Biserica Ortodoxă Rusă (Moscova, Zagorsk, Kiev, Odesa și Soci). În timpul vizitei, oaspeții au asistat la slujbe religioase, au vizitat instituții bisericești și monumente istorice și au fost primiți: de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen; de președintele Comisiei Sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești, Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe și de Vicepreședintele Consiliului pentru treburile religiei de pe lângă Consiliul de Miniștri al Uniunii Sovietice, P. V. Macarțev.

Biserica Ortodoxă Rusă a fost de asemenea vizitată de delegații bisericești străine și de personalități sociale din diferite țări. Astfel:

— La invitația Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe au vizitat Biserica Ortodoxă Rusă preoții romano-catolici: Carlos Esteban Gardela din Buenos Aires (între 16 și 30 iunie) și Dionisie Mintoff din Malta (între 14 și 22 iulie 1972), care în orașele vizitate și în discuțiile pe care le-au avut cu clerul și credincioșii, cu membrii corpului didactic și cu conducătorii și personalul diferitelor instituții administrative bisericești, precum și în timpul primirii lor la Serviciul pentru relații bisericești externe și la Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen au putut cunoaște realitatea despre viața religioasă și bisericească în Uniunea Sovietică.

— O grupă de credincioși din Eparhia de Loveci din Biserica Ortodoxă Bulgară a vizitat — între 14 și 29 iulie 1972 — Biserica Ortodoxă Rusă (Moscova, Zagorsk, Leningrad) și a fost primită de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și la Serviciul pentru relații bisericești externe.

— O grupă de turiști din Finlanda, în mare majoritate credincioși ortodocși ai Bisericii Ortodoxe Autonome Finlandeze, a vizitat Biserica Ortodoxă Rusă între 15 și 21 iulie 1972 și a fost primită la Serviciul pentru relații bisericești externe.

— Între 8 și 10 și apoi între 21 și 24 septembrie 1972, o grupă de personalități religioase și social-culturale din Japonia, invitați de Conferința Creștină pentru Pace să viziteze Bisericile din Europa de Răsărit, a vizitat Biserica Ortodoxă Rusă unde a cercetat biserici, în care a asistat la slujbe, instituții de învățământ și administrative bisericești, monumente istorice și bisericești și a purtat discuții cu conducătorii Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, putând astfel cunoaște realitatea asupra vieții religioase și culturale din capitala Uniunii Sovietice.

O altă latură a activității Bisericii Ortodoxe Ruse pentru adâncirea activității ecumeniste, și în slujba păcii o constituie primirea la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe a unor persoane care vizitează Uniunea Sovietică în diferite misiuni ori ca turiști și doresc să cunoască mai direct pozițiile Bisericii Ortodoxe Ruse în anumite probleme. Astfel: — la 4 iulie 1972 a fost primit directorul executiv permanent al Consiliului japonez împotriva armelor nucleare și responsabil pentru legături internaționale, Hiotsu Sata; precum și o grupă de turiști din Spania, conduși de secretarul național pentru activitatea ecumenică, Preoțul catolic

Jullo Garcia Ernando; — la 5 iulie 1972, a fost primită o grupă de tineri din Suedia, condusă de secretarul general al Consiliului suedez pentru tineret; — la 31 iulie 1972, a fost primit colaboratorul cancelariei bisericești a Bisericii Evanghelice-Luterane din R. F. Germania, Dr. Ralph Krapp; — la 14 august 1972, a fost primit președintele Federației Mondiale Luterane, Prof. Dr. Micco Iuv, rectorul Universității din Helsinki împreună cu secretarul Federației pentru problemele Bisericilor din Europa de Răsărit, Dr. Paul Hansen; la primire a asistat și Arhiepiscopul Bisericii Evanghelice-Luterane din Estonia, Alfred Tooming; — la 11 septembrie 1972, a fost primit Prof. Sigheioși Murakami de la Universitatea japoneză din Kioto precum și o grupă de preoți romano-catolici din Belgia, între care secretarul Arhiepiscopiei de Malines și Bruxelles pentru problemele ecumeniste, Canonul Daissain; — la 19 septembrie 1972, a fost primită Profesoara U. Heinemann de la Facultatea de teologie catolică din Düsseldorf (R. F. Germania); — la 2 octombrie 1972, a fost primit Canonul Raymond Gore, cunoscută personalitate social-culturală din Belgia; — la 3 octombrie 1972, a fost primit Crawly din Statele Unite ale Americii, președintele Mișcării internaționale pentru sprijinirea familiei creștine.

BISERICA ORTODOXĂ SÎRBĂ

OPINIÎ TEOLOGICE CU PRIVIRE LA SFÎNTUL ȘI MARELE SINOD ORTODOX.

Prof. Cedomir Drascovici de la Facultatea de teologie din Belgrad a publicat în revista lunară a Patriarhiei Sîrbe «Pravoslavlje» un articol intitulat *Este oare totul gata pentru Marele Sinod?* În acest articol, după ce descrie înfăptuirile Bisericii Ortodoxe privitoare la pregătirea Marelui Sinod, după prima Conferință Panortodoxă de la Rodos din 1961, Prof. Drascovici observă că «formularea definitivă a subiectelor nu aparține nici Comisiei pregătitoare, nici Conferințelor panortodoxe presinodale ci Sinodului însuși. El trebuie să exprime voința Bisericii și prin acest fapt are nevoie de colaborarea clericilor și a laicilor».

«În momentul de față — continuă teologul sîrb — prevalează opinia că este necesară o pregătire aprofundată; că temele importante nu trebuie să constituie un obiect de studiu numai pentru unele Biserici; că problemele dogmatice nu trebuie să fie încredințate uni singure Biserici. Competența aparține întregii Biserici și părțile tuturilor teologilor trebuie să fie luate în considerație».

«După o altă opinie — spune Prof. Drascovici — sinoadele ecumenice nu au fost convocate după o pregătire îndelungată. Aceasta s-a făcut numai în cazul celui de al II-lea și al IV-lea Sinod. Pentru primul și al III-lea Sinod nu s-a dispus decît de doi ani de pregătire. Adevăratul efort teologic pentru rezolvarea problemelor n-a fost făcut decît după aceea. Or, Biserica nu convoacă Sinodul cînd el a fost pregătit din punct de vedere teologic, ci cînd împrejurările vieții bisericești o cer. Este aceeași problemă care se pune astăzi. Dacă viața bisericească o cere, un sinod va fi convocat. Dacă, dimpotrivă, aceasta nu e o necesitate, toată pregătirea teologică nu slujește la nimic».

Referindu-se la viitoarea Conferință panortodoxă presinodală, autorul articolului amintește că aceasta trebuie să examineze cele șase dosare prezentate de Comisia pregătitoare și, înainte de toate, să revizuiască lista de subiecte redactată la Rodos în 1961 și să-i aducă unele modificări. În legătură cu acest lucru, el spune: «E

prin urmare posibil ca probleme care au o importanță fie pentru unele Biserici, fie pentru întreaga Ortodoxie, și care trebuie să fie rezolvate pe plan panortodox, să fie adăugate la această listă, ca de exemplu relațiile cu Statul sau posibilitatea căsătoriei după hirotonire».

În concluzie, Prof. Drascovici subliniază: «Pentru convocarea Sinodului este necesar un climat pozitiv. Fiecare Biserică locală trebuie să-și rezolve problemele sale interne, iar neînțelegerile dintre Biserici trebuie să fie reglementate. Nu se va putea ajunge la convocarea Sinodului decât prin instaurarea iubirii și a respectului reciproc».

BISERICA ORTODOXĂ BULGARĂ

SĂRBĂTORIREA «ZILEI FAMILIEI CREȘTINE» LA SOFIA. — În ziua de 21 noiembrie 1972, după o veche tradiție, a avut loc în sala de festivități a Mitropoliei, sărbătorirea «Zilei familiei creștine».

La festivitate a participat Prea Fericitul Patriarh Maxim al Bulgariei, însoțit de P. S. Episcop Iosif al Detroitului, P. S. Episcop Partenie, vicar al Mitropoliei de Sofia, Arhim. Dometian, secretarul Sfântului Sinod, profesori ai Academiei teologice din Sofia, studenți teologi, preoți și credincioși din capitală.

P. S. Episcop Partenje a deschis festivitatea, anunțând programul.

A vorbit docentul Gh. Tarev, care a subliniat însemnătatea acestei zile.

În continuare, corala preoților din Sofia a executat câteva concerte și cântece religioase, iar artista emerită Catea Zehireva a recitat poemul «Ghergana» și câteva poezii adecvate.

În încheiere, Prea Fericitul Patriarh Maxim a mulțumit tuturor participanților, precum și artistei Catea Zehireva pentru frumoasa interpretare, iar corala a intonat «Mulți ani trăiască».

LUCRĂRILE COMIȘIEI INTERNAȚIONALE A CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE. — La invitația Bisericii Ortodoxe Bulgare, între 1 și 3 noiembrie 1972 au avut loc la Academia teologică din Sofia ședințele Comisiei internaționale ale Conferinței Creștine pentru pace.

În prima zi, după ce s-a făcut o rugăciune comună, I. P. S. Mitropolit Pancratie de Stara Zagora a adresat participanților un cuvânt de bun-venit din partea Prea Fericitului Patriarh Maxim.

Comisia a ales ca președinte de onoare pe Prof. Renata Rimek (R. F. Germania); președinte: Pastorul H. Drives (R. F. Germania); vicepreședinți: A. S. Buevski (U.R.S.S.), Pastorul Th. Bangura (Sierra Leone) și pastorul Arse Marzineț (Cuba), iar ca secretar pe Dr. Klaus Ehrler (R. F. Germania).

Lucrările participanților (în număr de 47), s-au desfășurat în cinci subcomisii, în cadrul cărora s-a făcut analiza situației din Indochina și Orientul Apropiat, discutându-se și probleme privind dezarmarea, securitatea europeană, colaborarea și întrajutorarea Organizației Națiunilor Unite în rezolvarea rezoluțiilor sale.

Plenara a aprobat planul de lucru pe anul viitor cu ședințe ale subcomisiilor la Tokio, Cairo, Berlin și New-York și a fixat următoarea plenară la sfârșitul anului 1973.

După discuțiile purtate pe marginea proiectelor de referat și după aprobarea comunicatului final de către plenară, s-a oficiat un serviciu religios și apoi s-a organizat o conferință de presă cu ziaristi străini acreditați la Sofia și cu reprezentanți ai presei locale, care a fost condusă de către I. P. S. Mitropolit Pancratie de Stara Zagora.

La 2 noiembrie, seara, o delegație a participanților a fost primită de către Prea Fericitul Patriarh Maxim, iar la 3 noiembrie aceeași delegație a făcut o vizită Domnului Mihail Kiuciukov, președintele Comitetului treburilor bisericești de pe lângă Ministerul Afacerilor Externe al Bulgariei.

Ziarul «Rabotnicesko Delo», în numărul său din 4 noiembrie, a dat o știre despre lucrările sesiunii ce au avut loc la Sofia.

SĂRBĂTORIREA CUVIOSULUI PAISIE HILENDARSCHI. — La 13 noiembrie 1972, în sala de festivități a Academiei teologice din Sofia a avut loc un simpozion cu ocazia aniversării a 250 ani de la nașterea Cuviosului Paisie Hilendarschi.

Festivitatea a fost cinstită de prezența Prea Fericitului Patriarh Maxim al Bulgariei, de către II. PP. SS. Mitropoliți sinodali, de către Dl. Mihail Kiuciukov, președintele Comitetului treburilor bisericești de pe lângă Ministerul Afacerilor Externe al Bulgariei și de către Dl. D. Todorov, vicepreședintele Comitetului. Au fost de față de asemenea : episcopi, arhimandriți, preoți, profesori și studenți ai Academiei teologice, profesori și membri ai Academiei Bulgare de Științe, ai Universității și ai altor instituții de învățământ superior, funcționari ai Universității populare, ai Cancelariei Sfântului Sinod și ai Mitropoliei de Sofia, precum și mulți oameni de cultură.

Au fost citite referatele : *Viața și activitatea Cuviosului Paisie Hilendarschi*, de P. S. Episcop Dr. Nicolae al Macariopolei, rectorul Academiei teologice ; *Comori etice și sociale în «Istoria slavo-bulgară»*, de Prof. Dr. I. Panciovschi, prorectorul Academiei teologice ; *Din nou despre limba Istoriei părintelui Paisie*, de Prof. Alexandru Millev ; *Figura cuviosului Paisie Hilendarschi în literatura bulgară*, de Prof. Dr. Todor Todorov ; *O nouă copie revizuită a Istoriei slavo-bulgare*, de Prof. Dr. V. Pandurschi ; *Idol noi în Istoria slavo-bulgară paisiană*, de Docent Gh. Tarev.

La sfârșit, Prea Fericitul Patriarh Maxim al Bulgariei a mulțumit Prea Sfințitului Rector și Consiliului Academiei teologice pentru organizarea simpozionului. A mulțumit de asemenea și conferențiarilor pentru munca lor, scoțind în evidență marea însemnătate a operei cuviosului Paisie Hilendarschi pentru renașterea poporului bulgar.

PASTORALA DE CRĂCIUN A PREA FERICITULUI PATRIARH MAXIM. — Cu ocazia sfințelor sărbători ale Nașterii Domnului, Prea Fericitul Patriarh Maxim a trimis clerului și credincioșilor ortodocși bulgari îndătinata pastorală, din care spicuiim următoarele :

-Slava Domnului, care în noaptea luminoasă a Nașterii s-a revărsat asupra păstorilor din Betleem, luminează azi pe toți creștinii, deoarece Sfânta Biserică le-a veselește Evanghelia Nașterii lui Hristos, umplându-le inima de marea bucurie a Nașterii Mântuitorului, Domnul Hristos. Bucuria aceasta, îngerul Domnului o numește mare, și prin nemăsurata măreție a conținutului său mântuitor cât și prin însemnătatea sa pentru tot oamenii : «Vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul» (Luc. II, 10). Măreață, nemărginită este taina întrupării Domnului și a Nașterii lui Hristos. Prin ea se arată puterea milei și dragostei lui Dumnezeu, care e gata la orice

jertfă și înlătură cu biruință orice piedică, pentru a îndrepta pe credincioși pe calea mântuirii...

Nașterea Domnului este sărbătoarea păcii în lume și a buneînvoiri între oameni, deoarece Domnul Hristos a venit pe pământ ca «Domn al păcii» (Isaia IX, 6) și în slujirea Sa a binevestit pacea tuturor, a adus peste tot pace, a împăcat totul, pămintesc sau ceresc (Colos. I, 20) și a lăsat urmașilor Săi cuvîntul și slujirea păcii și împăcării (Matei V, 9).

Iubiți fii întru Domnul ai Sfintei Biserici Ortodoxe, cu dragoste părintească vă felicităm cu ocazia măreței și luminoasei sărbători a Nașterii Domnului. Bindecuvîntarea Celui născut în Betleem, Hristos dătătorul de viață, să fie mereu asupra voastră, a familiilor și caselor voastre, asupra Patriei noastre și a întregii lumi, pentru ca rugăciunile noastre «pentru pacea a toată lumea» și «pentru vremi pașnice», să se împlinească, să biruiască pacea trainică pe pământ și bunăvoirea între oameni — cheazășia reușitei și a prosperității tuturor popoarelor».

SĂRBĂTORIREA ZILEI NUMELUI PEA FERICITULUI PATRIARH MAXIM. — Această sărbătorire a avut loc duminică 21 ianuarie 1973, în biserica «Sfînta Marina» din orașul Plovdiv.

În dimineața acelei zile, la orele 9,00, Prea Fericitul Patriarh Maxim, însoțit de II. PP. SS. Mitropoliți Nicodim al Slivenului, Pimen al Nevrocopolului, Ștefan al Tîrnovei, Sofronie al Durostorului, Pancratie al Stara Zagorei, Grigorie al Loveciului și Varlaam al Plovdivului, ca gazdă, a fost întîmpinat în biserica Sfînta Marina cu un cuvînt de bun-sosit de către P. Cuv. Arhim. Ilarion, egumenul Mînăstirii Bacicovo.

Prea Fericirea Sa, înconjurat de Înălții Ierarhi, arhimandriți, preoți și diaconi, a oficiat sfînta liturghie, în cadrul căreia a avut loc și hirotonia în arhieru a cuvînosului arhimandrit Ilarion, starețul mînăstirii Bacicovo. După otpustul sfintei liturghii și după cuvîntările rostite cu prilejul hirotoniei noului arhieru, s-a oficiat un Te-Deum pentru îndelungata înzilirie și deplina sănătate a Înțiistătătorului Bisericii Ortodoxe Bulgare. Apoi I.P.S. Mitropolit Nicodim al Slivenului, a prezentat Prea Fericirii Sale, în numele Sfîntului Sinod, urări de sănătate și de slujire rodnică, rugînd pe Dumnezeu să sprijine pe mai departe activitatea Înțiistătătorului Bisericii Bulgare.

Prea Fericitul Patriarh Maxim a mulțumit pentru felicitările adresate.

Apoi Dl. Mihail Kiuciucov, președintele Comitetului treburilor bisericești, a prezentat Prea Fericitului Patriarh Maxim felicitări pentru sărbătorirea zilei numelui.

Prea Fericirea Sa a mulțumit, relevînd strînsa colaborare dintre Comitetul treburilor bisericești și Patriarhia Bulgară.

A urmat apoi o întîlnire intimă cu preoțimea orașului Plovdiv. În reședința mitropolitană, corala preoților a intonat «Cantata Patriarhului», după care I.P.S. Mitropolit Varlaam, ca gazdă, a rostit cîteva cuvinte de bun-sosit.

Adînc mișcat, a răspuns Prea Fericitul Patriarh Maxim, mulțumînd tuturor pentru urările ce i-au fost adresate și pentru calda primire cu care a fost întîmpinat.

La această sărbătorire a Înțiistătătorului Bisericii Ortodoxe Bulgare, a fost de față și preotul Alexandru Munteanu, parohul bisericii ortodoxe române din Sofia.

HIROTONIA ÎN EPISCOP A P. CUV. ARHIM. ILARION. — Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare a hotărît, în ședința sa din ianuarie 1973, hirotonia în episcop a P. Cuv. Arhim. Ilarion — egumenul Mînăstirii Bacicovo — și a aprobat ca noul episcop să poarte titulatura «al Traianopolului».

Hirotonia a avut loc duminică 21 ianuarie 1973, în biserica «Sfânta Marina» din orașul Plovdiv. În fruntea soborului arhieresc a slujit Prea Fericitul Patriarh Maxim, însoțit de Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți membri ai Sfântului Sinod. La sfânta liturghie a slujit și Preotul Alexandru Munteanu, parohul bisericii ortodoxe române din Sofia.

A asistat Dl. Mihail Kiuciucov, Președintele treburilor bisericesti de pe lângă Ministerul Afacerilor Externe.

La sfârșitul sfintei liturghii, Prea Fericitul Patriarh Maxim a felicitat pe noul episcop și a evidențiat virtuțile duhovnicești care au călăuzit viața și activitatea Prea Sfinției Sale. Apoi și-a exprimat nădejdea că Prea Sfinția Sa, ca și pînă acum, va fi un exemplu de cinste și de dăruire pentru păstoriții săi, va propovădui pacea în lume și astfel va fi la înălțimea chemării sale de episcop al Bisericii lui Hristos.

Răspunzînd, Episcopul Ilarion a mulțumit Sfântului Sinod pentru încrederea frățoască ce i s-a acordat și Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Bulgare pentru cuvintele calde de îndrumare, făgăduind că va stăruii și pe viitor în lucrarea sa, pentru a fi vrednic de încrederea acordată.

Noul Episcop s-a născut la 12 ianuarie 1913 în orașul Elena, județul Tîrnovo, cu numele de Dimitrie Draganov-Tonev. A urmat cursurile Seminarului teologic din Sofia și apoi Facultatea de teologie din Sofia. La 4 septembrie 1938 a fost tuns în monahism și apoi hirotonit ierodiacon, iar la 1 noiembrie 1941 ca ieromonah. La 5 decembrie 1947 i s-a acordat rangul de arhimandrit.

Între anii 1938—1940 a ocupat postul de secretar al Mitropoliei de Varna, după care a funcționat ca profesor și spiritual la Seminarul teologic din Sofia, pînă în 1944. De la 1 ianuarie 1944, pînă în 1957 a funcționat ca protosinghel al Mitropoliei de Tîrnovo, apoi ca inspector pe lângă Academia teologică din Sofia, pînă în august 1964. În anul 1965 i s-a încredințat conducerea serviciului cu probleme de învățămînt de pe lângă Sfântul Sinod al Bisericii Bulgare.

La 1 august 1972 a fost numit egumen la Mînăstirea Bacicovo, pe care a conduce și acum ca episcop.

Prea Sfințitul Episcop Ilarion a desfășurat și o bogată activitate publicistică. Numeroase articole și predici cu bogat conținut teologic, redactate într-un stil clar, plăcut, au apărut în «Duhovna Kultura» și «Tîrcoven Vestnik» sub semnătura sa.

SARBĂTORIREA «ZILEI HRAMULUI» LA ACADEMIA TEOLOGICĂ DIN SOFIA. — Cu o aleasă bucurie duhovnicească și cu fastul cuvenit, a fost serbată și în acest an «Ziua hramului» Academiei teologice din Sofia, la praznicul Sfinților Trei Ierarhi Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur.

În dimineața zilei hramului, s-a oficiat slujba solemnă a sfintei liturghii de către P. S. Episcop Nicolae al Macariopolei, rectorul Academiei, înconjurat în sobor de: P. Cuv. Arhim. Dometian, secretarul Sfântului Sinod — delegat al Prea Fericitului Patriarh Maxim —, P. C. Prot. Prof. Vasili Nicolov, P. C. Prot. Prof. Radco Poptodorov și P. C. Pr. Boris Gheorghiev, spiritual al Academiei.

Panegiricul în cinstea Sfinților Trei Ierarhi a fost rostit de un student din anul IV. Răspunsurile liturgice au fost date de corul studenților, dirijat de Prof. Ivan Cantev.

La sfârșitul slujbei, P. S. Episcop Nicolae a dat studenților cîteva sfaturi și îndemnuri, folosind exemple din viața și operele Sfinților ocrotitori ai învățămîntului

teologic. După serviciul divin, P.S. Sa s-a întreținut în sala Consiliului profesoral cu oaspeții și profesorii Academiei, după care s-a trecut în sala de festivități.

Aici, în prezența unui numeros public, a membrilor corpului didactic și a studenților, Dl. Prof. Al. Milev a rostit o cuprinzătoare prelegere, intitulată: *Sfinții Trei Ierarhi și clasicismul antic*, în care a înfățișat cultura clasică și limba folosită de către Sfinții Trei Ierarhi. Interesanta prelegere, care a fost bogat documentată cu citate din scrierile Sfinților Trei Ierarhi, a fost ascultată cu viu interes.

În numele celor prezenți, P. S. Episcop Rector Nicolae al Macariopolei a mulțumit D-lui Prof. Alex. Milev pentru expunerea academică făcută cu prilejul hramului Academiei teologice.

La sfârșit, P. Cuv. Arhim. Dometian, secretarul Sfântului Sinod, a felicitat Conducerea Academiei și pe studenții teologi cu prilejul hramului.

BISERICA ORTODOXĂ A GRECIEI

PROIECTE PENTRU SPRIJINIREA COMUNITĂȚII DE LA MÎNĂSTIREA MUNTelui SINAI. — Răspunzînd la apelul Arhiepiscopului Grigorie al Muntelui Sinai, Biserica Ortodoxă a Greciei a studiat mijloacele prin care ar putea contribui la rezolvarea problemei cauzate de lipsa de monahi la Mînăstirea Muntelui Sinai.

O comisie sinodală a supus spre aprobare mai multe proiecte, între care: trimiterea imediată a șapte călugări la acea mînăstire, pentru o perioadă de doi ani; acordarea de burse licențiatilor în teologie, pentru a rămîne cinci ani în mînăstire ca laici, luînd parte la viața mînăstirii și întocmind lucrări de cercetare asupra diferitelor aspecte ale acestei vieți; acordarea de burse studenților teologi cărora facultățile de teologie le-ar putea crea condiții de a rămîne în mînăstire, prezentîndu-se la facultăți numai pentru examene.

Potrivit unei decizii a autorităților de stat egiptene, numărul călugărilor la Mînăstirea Muntelui Sinai a fost fixat la 32. În prezent, aici se află 18 monahi; deci mînăstirea mai poate primi încă 14 viețuitori.

PREMIERA DE CĂTRE ACADEMIA DIN ATENA A LUCRĂRII *PATRIARHIA ECUMENICĂ ÎN BISERICA ORTODOXĂ A MITROPOLITULUI MAXIMOS DE SARDES*. Recent, Academia din Atena a acordat premiul Fundației Notre-Dame de Tinos (Hidryma Evangelistrias Tinou), în valoare de 50.000 de drahme, Mitropolitului Maximos de Sardes, pentru opera sa intitulată *Patriarhia Ecumenică în Biserica Ortodoxă*, care a fost declarată drept cea mai bună carte teologică greacă a anului 1972.

ÎNCETAREA DIN VIAȚĂ A MITROPOLITULUI HRISTOFOROS HATZIS. — La 11 ianuarie 1973 a încetat din viață, în vîrstă de 90 de ani, fostul mitropolit de Iri-nupolis și Konissa (Grecia de Nord), Hristoforos Hatzis, care a condus această eparhie între anii 1956—1967.

INAUGURAREA UNEI CAPELE ÎNCHINATĂ SFINȚILOR PĂRINȚI DE LA SINOADELE I ȘI VI ECUMENICE. — La inițiativa Mitropolitului Gheorghe de Niceea, în clădirea episcopală s-a amenajat o capelă delicată Sfinților Părinți de la Sinoadele I și VI Ecumenice, sinoade care — după cum se știe — au avut loc în anii 325 și 787, la Niceea, în Asia Mică. Așezată la etajul III al clădirii, această capelă în stil bizantin a fost pictată gratuit de pictorul D. Sukaras și inaugurată la 17 decembrie 1972.

Atrage atenția faptul că această capelă este singurul locaș din Grecia închinat Sfinților Părinți de la cele două sinoade ecumenice amintite.

CU PRIVIRE LA SITUAȚIA TEOLOGILOR CLERICI ȘI LAICI. — Cu toate eforturile depuse de mai mulți ani de Biserica Ortodoxă a Greciei pentru a determina intrarea în cler a licențiaților în teologie — care, în general, se îndreaptă spre învățământul secundar — numărul teologilor care cer să fie hirotoniți preoți continuă să rămână destul de redus.

Din «Anuarul preoților-teologi», publicat pentru prima dată în *Calendarul Bisericii Greciei pe 1973*, reiese că din numărul total de peste 7.000 de preoți numai 553 dintre ei sînt teologi. Din acești 553, 264 sînt celibatari și 289 căsătoriți.

Numărul teologilor care intră în cler nu s-a schimbat prea mult în ultimii 12 ani. Astfel, între 1961 și 1966 au fost hirotoniți 102 teologi, dintre care 45 celibatari și 57 căsătoriți, iar între 1967 și 1972 numărul teologilor intrați în cler a fost de 76, dintre care 36 celibatari și 40 căsătoriți.

INSTITUIREA UNUI CONTROL AMĂNUNȚIT AL CELOR CE MERG LA MUNTELE ATOS. — Sfînta Comunitate a Muntelui Atos a hotărît ca toți monahii care aparțin mînaștirilor și schițurilor din Atos să aibă asupra lor un act de identitate monahală. Hotărîrea aceasta s-a luat pentru că mulți «pseudomonahi» se dau drept aghioriți, producînd derută sau prezentînd punctele lor de vedere asupra diferitelor probleme ca puncte de vedere al Sfîntului Munte.

De asemenea, s-a interzis intrarea în Sfîntul Munte a clericilor care nu au îngăduința episcopilor de care depind și mai ales a persoanelor care sînt potrivnice Sfîntului Munte.

URMĂRILE INCENDIULUI DE LA MÎNĂSTIREA XIROPOTAM DIN MUNTELE ATOS. — Unul din cele mai vechi așezăminte din Muntele Atos, Mînaștirea Xiropotam, întemeiată în secolul al X-lea, a căzut pradă unui incendiu care a izbucnit în noaptea de 20 spre 21 februarie 1973.

Cei zece călugări care se aflau în mînaștire au putut să se salveze, în ciuda vîrstei lor înaintate. Toate frescele și icoanele — considerate drept capodopere ale secolelor al XIV-lea și al XV-lea — care se aflau în cele trei capele ale mînaștirii, au fost distruse de foc.

DIN ACTIVITATEA ȘI PREOCUPĂRILE INSTITUTULUI PATRIARHAL DE STUDII PATRISTICE DIN SALONIC. — Într-un interviu recent, Prof. Hristu Panaiotis, directorul Institutului patriarhal de studii patristice din Salonic, a făcut o dare de seamă asupra activității Institutului pe ultimii patru ani. El a amintit mai întîi că «scopul fundamental al Institutului este cercetarea asupra Tradiției și a moștenirii spirituale pe care ne-a transmis-o ortodoxia greacă din epoca Sfinților Părinți și din epocile următoare. Această Tradiție, care este în parte uitată și disprețuită, noi încercăm să o prezentăm ca fiind vie: cu personalitățile ei creatoare, cu literatura, proza, poezia și arta sa. În cele cinci secții de cercetare ale Institutului s-a început o muncă grea, dar plină de nădejde, în materie de paleografie, ediții critice, teologie patristică, istorie bisericească și artă bizantină. Efectivul cercetătorilor a fost deja atins, ajungînd la numărul de 20».

Încă de la întemeierea sa, Institutul a arătat un interes deosebit pentru teologia patristică. Teologia ortodoxă, a afirmat Prof. Hristu Panaiotis, «Trebuie să-și regă-

sească autonomia sa, să se limpezească ea însăși. În trecut ea a trăit o aventură tragică. Căci dacă inima teologilor dinaintea ultimului secol a rămas atașată de Ortodoxie, totuși mintea lor a fost hrănită de școlile protestante și rațiunea lor s-a adăpat din argumente luate din scolastica romano-catolică. Dar ea se va limpezi pe ea însăși când va fi proiectată în înțelepciunea Sfinților Părinți și va primi lumina gândirii lor. Există dovezi ale drumului parcurs în acest domeniu: revista «Kliroņomia» (Moștenirea), ca și colecțiile «Analecta Vlatadon» (Analele Mănăstirii Vlatadon), care cuprinde deja 15 volume publicate) și «Theologika Dokimia» (Eseuri teologice, 3 volume).

Cercetările Institutului sînt axate în mare parte pe punerea în valoare a manuscriselor și a miniaturilor. În mod firesc, ele s-au îndreptat în primul rînd spre Muntele Atos. Echipele trimise aici de Institut au făcut deja microfilme de pe 7.000 de manuscrise și continuă munca la celelalte 4.000 de manuscrise ce au mai rămas. Aceste microfilme stau la dispoziția tuturor cercetătorilor de pretutindeni.

În ceea ce privește miniaturile, Prof. Hristu Panaiotis a menționat: «Sîntem efectiv înclinați spre un obiectiv destul de neglijat pînă în prezent: miniaturile. Institutul a beneficiat de un ajutor guvernamental pentru a crea un fond de diapozitive care înfățișează miniaturile propriu-zise, titlurile și inițialele care se află în manuscrisele păstrate în bogatele biblioteci ale mănăstirilor din Muntele Atos. Acest întreg material este de o importanță covârșitoare pentru studiul picturii bizantine și aduce lumină asupra unor aspecte neluate în seamă ale vieții bisericești, publice și private, din epocile bizantină și postbizantină. Avem convingerea fermă că cercetările au ajuns la punctul cînd un prim volum ar putea fi publicat».

În legătură cu preocupările de viitor, Institutul și-a asumat sarcina de a studia manuscrisele operelor Sfîntului Ioan Gură de Aur, pentru a da la iveală în viitor o serie de volume ale acestei opere, într-o ediție modernă. Acest scop, de mari proporții, avînd în vedere că există mii de manuscrise, necesită o colaborare internațională.

MITROPOLITUL STELIANOS HARKIANAKIS, DISTINS DE UNIVERSITATEA DIN VIENA CU PREMIUL HERDER PE ANUL 1973. — Mitropolitul Stelianos Harkianakis a primit Premiul Gottfried von Herder pe anul 1973. Acest premiu este acordat în fiecare an, începînd din 1964, de către Universitatea din Viena pentru cultivarea și promovarea legăturilor cu popoarele din estul și sud-estul Europei. Premiul pentru anul 1973 va fi înmînat în cadrul unei festivități care va avea loc în ziua de 1 mai 1973 în Sala Mare a Universității din Viena.

Mitropolitul Harkianakis se numără printre teologii de frunte ai Bisericii Ortodoxe a Greciei. El lucrează la Institutul patriarhal de studii patristice din Tesalonic. Alături de proeminentul teolog, Premiul Herder a mai fost acordat și următoarelor personalități: profesorului Dr. Veselin Besevliev, istoric și slavist din Sofia; profesorului Dr. Janos Harmatta, istoric din Budapesta; poetului Herbert Zbigniew, din Varșovia; poetului Eugen Jebeleanu din București și muzicianului Jan Racek din Brno (Cehoslovacia).

♦ ÎNSEMĂRI DIN VIAȚA PĂTRII ♦

DIN MESAJUL DE ANUL NOU AL PREȘEDINTELUI CONSILIULUI DE STAT

În ajunul noului An 1973, care a coincis cu pășirea Republicii noastre în cel de al doilea pătrar de veac al existenței sale, Președintele Consiliului de Stat, Dl. Nicolae Ceaușescu, a rostit tradiționala cuvîntare la posturile de radio și televiziune.

Adresîndu-se tuturor cetățenilor Republicii Socialiste România, Președintele Consiliului de Stat a remarcat că în anul care a trecut *«oamenii muncii au obținut succese de seamă în toate domeniile de activitate. În industrie, planul producției a fost depășit, iar în agricultură am obținut cea mai mare producție din istoria țării. A luat un puternic avînt întrecerea pentru realizarea cincinalului înainte de termen. Au continuat să se dezvolte învățămîntul, știința, arta, cultura, s-a îmbunătățit nivelul de trai, a crescut gradul de civilizație al întregii noastre națiuni socialiste»*.

Între evenimentele de importanță majoră petrecute în viața internă a țării noastre în anul 1972, D. Sa a remarcat hotărîrile Conferinței Naționale a partidului, noile legi adoptate de Marea Adunare Națională și aniversarea unui sfert de veac de la proclamarea Republicii. Această aniversare a oferit poporului român prilejul unui bogat bilanț al realizărilor dobîndite într-o perioadă relativ scurtă, dar de importanță hotărîtoare pentru destinele țării, a cărei încununare o reprezintă victoria deplină a socialismului pe pămîntul României. «Apreciind abnegația și entuziasmul oamenilor muncii la obținerea acestor realizări, Președintele Consiliului de Stat a amintit coordonatele Planului de Stat pe anul 1973

menit să sporească avuția națională și creșterea bunăstării întregului popor — și a exprimat convingerea că *«fiecare cetățean la locul său de muncă își va face pe deplin datoria»*, pentru a realiza în cele mai bune condiții planul anului viitor.

Pe plan extern, România a desfășurat în anul trecut o amplă activitate în slujba destinderii internaționale, a consolidării păcii și a colaborării multilaterale cu celelalte țări. «România — a spus Dl. Nicolae Ceaușescu — *intră în noul an hotărîtă să-și aducă contribuția activă la normalizarea climatului internațional, la instaurarea păcii și securității în lume. Considerăm că, acționînd unite, popoarele pot pune bazele*

unei lumi mai bune, mai drepte, eliberate de coșmarul războaielor, ale unei lumi în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber, bucurându-se nestingherit de roadele muncii sale, de cuceririle civilizației umane».

Această încredere profundă în viitorul fericit al omenirii a făcut ca mesajul de pace, colaborare și progres al Republicii Socialiste România, exprimat de Președintele Consiliului de Stat, să trezească un larg ecou atît în rîndurile cetățenilor din patria noastră cît și dincolo de hotare. Urarea făcută în încheierea acestui mesaj constituie un document nepieritor, din care se desprinde nu numai un înălțător simțămînt patriotic, ci și un nobil umanism, ce îmbrățișează toate popoarele lumii: *«Fie ca anul 1973 să aducă poporului român noi și însemnate victorii pe calea progresului socialist, a bunăstării și fericirii tuturor celor ce muncesc. Fie ca în noul an omenirea să repurteze noi succese în lupta pentru împlinirea nobilelor idealuri de pace și colaborare !»*

BILANȚUL UNEI RODNICE ACTIVITĂȚI

Recent, a fost dat publicității Comunicatul cu privire la îndeplinirea planului de dezvoltare economico-socială a țării noastre în anul 1972. Cifrele și datele cuprinse în acest comunicat reflectă progresul înregistrat în fiecare domeniu de activitate; iar lucrul acesta e cu atît mai pregnant cu cît majoritatea datelor sînt însoțite de comparații cu ultimii doi ani.

Iată, spre exemplificare, cîteva date desprinse din acest amplu comunicat: produsul social a crescut, cu 9,8 la sută față de anul 1971 și cu 22 la sută față de 1970; venitul național este cu 10 la sută mai mare ca în 1971 și cu 24 la sută mai mare ca în 1970; producția globală industrială, cu 11,7 la sută mai mare ca în 1971 și cu 24,7 la sută mai mare ca în 1970; producția agricolă, cu 9 la sută în plus față de 1971 și cu 30 la sută față de 1970; numărul salariaților și veniturile populației, ca și cheltuielile pentru acțiuni social-culturale, au cunoscut de asemenea creșteri simțitoare.

Acest progres s-a înregistrat nu numai comparativ cu anii anteriori, ci și față de înseși prevederile planului pe anul 1972, care au fost depășite cu 1,4 la sută, ceea ce reprezintă 5,1 miliarde lei. Aspectul acesta capătă o deosebită semnificație acum, la începutul celui de al treilea an al cincinalului în curs, după ce în întreaga țară oamenii muncii și-au luat angajamentul de onoare de a îndeplini cincinalul în patru ani și jumătate.

La cifrele de mai sus se adaugă și cele privitoare la traiul de fiecare zi al celor 20,8 milioane de locuitori pe care îi numără țara noastră la începutul acestui an. Socotind că în anul 1972 sporul populației a fost de aproape 200.000 de persoane, e de așteptat ca la începutul anului viitor populația țării noastre să se ridice la 21 milioane. Mai mult de un sfert din populația țării sînt salariați în economia națională. Salariile mici s-au majorat, salariul real a crescut, ca și veniturile bănești ale țăranilor. Acțiunilor social-culturale li s-au atribuit sume importante — cu 9,5 la sută mai mari față de 1971. O dezvoltare largă s-a

asigurat bazei materiale a învățămîntului, culturii, artei și asistenței medicale.

Întregul popor român și-a dat, cu entuziasm, adeziunea la această operă îndreptată în direcția făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Succesele obținute în primii doi ani ai actualului cincinal de către oamenii muncii din țara noastră sînt garanția cea mai de seamă că sarcinile îndeplinirii cincinalului înainte de termen vor fi îndeplinite cu conștiinciozitate și hotărîre fermă de către întregul popor român.

VIZITELE DOMNULUI PREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE STAT, NICOLAE CEAUȘESCU, ÎN PAKISTAN ȘI IRAN

Dl. Președinte al Consiliului de Stat Nicolae Ceaușescu, împreună cu soția, D-na Elena Ceaușescu, a făcut o vizită oficială în Pakistan, între 8 și 12 ianuarie 1973, la invitația președintelui Republicii Islamice Pakistan, Zulfikar Ali Bhutto, precum și o vizită neoficială în Iran, între 12 și 13 ianuarie 1973, la invitația Maiestăților Lor Imperiale Șahinșahul Iranului, Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr, și Împărăteasa Farah Pahlavi Sahbanu.

Aceste vizite au adus o contribuție prețioasă la cauza prieteniei reciproce, a păcii și a cooperării internaționale.

Vizita în Pakistan a dat un puternic impuls relațiilor româno-pakistaneze, deschizînd drumul unor condiții optime pentru extinderea și consolidarea raporturilor dintre cele două țări în numeroase domenii de interes comun. Astfel, cei doi șefi de state au hotărît încheierea unor acorduri reciproc-avantajoase pe plan economic, tehnico-științific, cultural și în alte domenii.

Declarația solemnă comună, semnată în timpul acestei vizite, statornicește bazele unei colaborări îndelungate româno-pakistaneze. Totodată ea consfințește hotărîrea celor două părți de a-și fundamenta relațiile lor, ca și relațiile cu celelalte state, pe principiile independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc. Consemnarea acestor principii în Declarația solemnă româno-pakistaneză ne amintește de recente documente similare semnate de Președintele Consiliului de Stat al României în țări vest-europene, în timpul vizitelor în Belgia și Luxemburg, confirmînd înseamnătatea deosebită pe care țara noastră o acordă instaurării unor relații noi între state, bazate pe principiile dreptului și legalității internaționale.

Vizita în Pakistan a prilejuit și un larg schimb de păreri asupra principalelor probleme internaționale. Cele două părți au constatat că în această privință pozițiile lor coincid sau sînt foarte apropiate. După cum se știe, România și-a exprimat și cu acest prilej dorința ca în subcontinentul sud-asiatic să se stabilească relații prietenești, de bună colaborare între toate statele. De asemenea, s-a relevat importanța unor măsuri reale și efective pentru încetarea cursei înarmărilor, pen-

tru lichidarea focarelor de tensiune și conflicte existente în diferite zone ale lumii și pentru sporirea eficienței Organizațiilor Unite în reglementarea problemelor internaționale.

Astfel, această primă vizită a șefului statului român în Pakistan s-a înscris ca o contribuție de valoare la consolidarea legăturilor de prietenie și cooperare dintre cele două țări, precum și la cauza păcii și cooperării între popoare.

Vizita în Iran desfășurată în aceeași atmosferă de cordialitate, a adus o nouă contribuție, de însemnătate deosebită, la dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare româno-iraniană. Această vizită neoficială a evidențiat continuitatea dialogului româno-iranian la nivel înalt și preocuparea celor doi conducători de state de a lărgi și aprofunda legăturile româno-iraniene în toate domeniile de interes obștesc.

Așa cum se subliniază în comunicatul cu privire la vizită, convorbirile care au avut loc la Teheran între Președintele Nicolae Ceaușescu și Sahinșahul Aryamehr au relevat atât progresul realizat în relațiile dintre România și Iran cât și posibilitatea dezvoltării acestuia pe o bază de lungă durată și de continuă ascensiune. Cele două părți au subliniat rolul pozitiv al contactelor stabilite în ultimii ani între Republica Socialistă România și Iran. Ca urmare, exprimându-și convingerea că vizitele reciproce și convorbirile româno-iraniene la nivel înalt sînt de un real folos pentru ambele popoare, Dl. Nicolae Ceaușescu a reînnoit invitația adresată Șahinșahului Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr de a vizita România în cursul anului 1973, în vederea dezvoltării pe mai departe a relațiilor de colaborare și prietenie dintre popoarele român și iranian.

În același timp, convorbirile au subliniat dorința ambelor părți de a contribui la afirmarea în relațiile dintre state a principiilor egalității, independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, precum și de a-și aduce contribuția la statornicirea păcii în lume și la cooperarea internațională.

Vizita șefului statului român în Iran a deschis noi perspective pentru dezvoltarea colaborării româno-iraniene și pentru adîncirea relațiilor de prietenie și respect reciproc între cele două popoare.

Poporul român a salutat cu adîncă satisfacție rezultatele rodnice ale vizitelor Președintelui Consiliului de Stat în cele două țări prietene, Pakistan și Iran, exprimându-și întreaga sa azeziune față de politica externă a țării noastre, care corespunde întru totul intereselor fundamentale ale poporului român, precum și cauzei păcii și progresului în lume, înțelegerii și colaborării între popoare.

TRADIȚIONALĂ ANIVERSARE PATRIOTICĂ : UNIREA PRINCIPATELOR

În acest an poporul român a sărbătorit, cu îndreptățită bucurie și mîndrie patriotică, 114 ani de la actul istoric al Unirii Principatelor, — sărbătoare națională devenită, an de an, prilej de manifestare a dragostei nețărmurite față de țară a tuturor fiilor patriei.

Ideea de unitate națională, avînd ca obiectiv realizarea unității pe plan de stat, suveran și independent, a fost afirmată la români cu mult înainte de această dată. Ea avea drept coordonate: unitatea de obîrșie, de limbă și culturală a întregului teritoriu locuit de români, consolidată de-a lungul veacurilor prin strînse legături între toate provinciile românești. Prima înfăptuire a acestui ideal, — aceea din 1600, cînd Mihai Viteazul a reunit sub sceptrul său Țara Românească, Moldova și Transilvania —, deși de scurtă durată, s-a întipărit adînc, cu valoare de simbol, în conștiința poporului român. Apoi, cu trecerea timpului, năzuința de unitate națională a devenit țelul politic cel mai arzător al națiunii române, căruia i-au consacrat întreaga lor energie cei mai luminați fii ai poporului nostru.

Înfrîngerea revoluției de la 1848 în cele trei țări române nu a putut înăbuși voința dîrză de unitate a românilor. Dimpotrivă, ea s-a afirmat și mai puternic în anii următori, pătrunzînd în masele largi ale poporului. De aceea Mihail Kogălniceanu afirma, în preajma marelui eveniment de la 1859: «Dorința cea mai mare, cea mai generală, hrănită de toate generațiile trecute, aceea care este sufletul generației actuale, aceea care împlinită va face fericirea generațiilor viitoare, este Unirea Principatelor într-un singur stat, o unire care este firească, legiuită și neapărată».

Faptul că marile puteri europene întrunite în 1858 în Conferința de la Paris au aprobat numai o unire parțială a Principatelor, fiecare din ele urmînd să-și aleagă alt domnitor, un guvern și o adunare legiuitoare, a arătat poporului român că formarea statului său național nu se va putea înfăptui prin bunăvoința sau interesele puterilor străine, ci numai prin propria sa luptă. Ca urmare, după ce la 5 ianuarie 1859 colonelul Alexandru Ioan Cuza a fost ales ca domn al Moldovei, masele largi populare din București și împrejurimi au exercitat o presiune atît de mare încît au izbutit să impună, la 24 ianuarie 1859, alegerea ca principe a aceluiași Cuza, dovedind — așa cum a remarcat mai tîrziu Mihail Kogălniceanu — că «Unirea din 1859 a fost opera națiunii române».

Adevărată piatră de hotar în istoria poporului român, actul din 24 ianuarie 1859 a pus bazele statului nostru național modern, deschizînd largi perspective, pe multiple planuri. Reformele economice, sociale, politice, administrative, școlare și de altă natură — ce au urmat — au creat condiții pentru afirmarea într-o măsură tot mai largă a capacității creatoare a poporului nostru. Unirea din 1859 a fost premisa dobîndirii independenței naționale din 1877 și a făuririi statului național unitar, la 1 decembrie 1918, prin unirea Transilvaniei cu România, ca rezultat al luptei stăruitoare a întregului popor român.

La cea de 114-a aniversare a Unirii Principatelor, România se prezintă ca o țară înfloritoare, în care năzuințele de eliberare socială și națională ale înaintașilor și-au găsit împlinirea, iar întreaga națiune își uneste forțele pentru ridicarea patriei pe noi culmi de propășire multilaterală.

SĂRBĂTORIREA DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT

CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 55 DE ANI DE VIAȚĂ
ȘI A 40 DE ANI DE ACTIVITATE ÎN MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ

La 26 ianuarie, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, a împlinit 55 de ani de viață. Printr-o fericită coincidență, această aniversare s-a împlinit cu încununarea a patru decenii de muncă și luptă a sa în rîndurile mișcării muncitorești din țara noastră. Cele două evenimente au constituit prilej de adîncă bucurie nu numai pentru înaltul sărbătorit, ci și pentru întregul popor român, care a adus un emoționant omagiu conducătorului său iubit, evocînd cu admirație și stimă adîncă activitatea sa de eminent revoluționar și contribuția sa adusă la lupta pentru eliberarea națională și socială a poporului român, pentru promovarea țelurilor progresiste ale națiunii noastre, pentru statornicirea vieții noi în patria noastră, pentru biruința păcii în lume, pentru apropierea și colaborarea între popoare.

Încă din fragedă tinerețe, D. Sa s-a alăturat la lupta celor mai înaintate forțe ale națiunii pentru libertate și dreptate socială, devenind — la vîrsta de 15 ani — un militant plin de ardoare în lupta împotriva primejdiei fasciste și a pregătirilor de război. În 1933, an de puternice frămîntări revoluționare, tînărul Nicolae Ceaușescu intră în rîndurile mișcării comuniste, căreia îi dedică întreaga sa capacitate de muncă. Totodată cunoaște însă și represiunile regimului burghezo-moșieresc. Anchetatorii îl caracterizează drept «membru activ, colporteur și bun propagandist comunist și antifascist». În mai multe rînduri este arestat și deținut, fără ca acest lucru să-l determine însă să-și înceteze activitatea, ci, dimpotrivă, îndemnîndu-l să preia sarcini de tot mai mare răspundere. A luat parte la cele mai importante evenimente ale istoriei contemporane românești, la luptele revoluționare ale proletariatului pentru răsturnarea claselor exploatoare, la lupta împotriva fascismului și a războiului.

După 23 August 1944, începe o nouă perioadă de muncă și luptă, desfășurînd cu energie și avînt creator o activitate intensă pentru organizarea și mobilizarea maselor populare în marea luptă pentru cucerirea și consolidarea puterii politice, pentru reconstrucția și dezvoltarea țării. Apreciind patriotismul și profundul său atașament față de cauza clasei muncitoare și a întregului popor român, mesajul adresat D-lui Nicolae Ceaușescu de către Comitetul Central al partidului, al Consiliului de Stat și al Consiliului de Miniștri subliniază : *«Prin dinamismul și energia cu care ai acționat și acționezi, atît pe plan intern cît și internațional, pentru înfăptuirea politicii partidului și statului, prin clarviziunea și principialitatea gîndirii și acțiunilor tale, prin patriotismul înflăcărat și înaltul spirit internaționalist de care ești animat, prin umanismul comunist de care dai dovadă în fiecare împrejurare, prin calitățile remarcabile de militant revoluționar, ai cucerit trainic stima și prețuirea întregului nostru partid și popor... Sîntem cu toții mîndri de prestigiul și de*

considerația de care te bucuri astăzi, nu numai în rîndurile poporului nostru, dar și în fața opiniei publice mondiale».

Întregul popor român a acordat o înaltă prețuire activității neobosite depuse de Dl. Nicolae Ceaușescu, la marile evenimente din viața țării noastre. Cu ocazia aniversării amintite, Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliul de Stat și Consiliul de Miniștri au ținut o sărbătoare festivă comună; cetățenii Capitalei s-au întrunit într-o impresionantă demonstrație populară; vechi militanți ai mișcării muncitorești, reprezentanți ai organizațiilor obștești, ai vieții științifice și cultural-artistice și ai forțelor armate, precum și numeroși oameni ai muncii din întreaga țară i-au adresat urări și felicitări pline de afecțiune, transformînd astfel evenimentul aniversării într-o sărbătoare a întregii națiuni, cu adînci rezonanțe și ample semnificații.

Senatul Universității din București, exprimînd sentimentele de recunoștință și înaltă prețuire ale tuturor oamenilor de știință din țara noastră pentru activitatea desfășurată de Dl. Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului și a statului, a acordat acestuia titlul de «*Doctor Honoris Causa*» al Universității din București, «*pentru merite excepționale în lupta de eliberare socială și națională a poporului român, în opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în România,... pentru rodnică activitate consacrată afirmării României în viața internațională, dezvoltării relațiilor sale cu țările socialiste, cu celelalte state ale lumii, întăririi unității țărilor socialiste, mișcării comuniste și muncitorești internaționale, a tuturor forțelor progresiste, antiimperialiste, triumfului cauzei păcii și colaborării în întreaga lume*».

Atît în țară cît și dincolo de hotare, evenimentul aniversar amintit a constituit un prilej de recunoaștere a excepționalei contribuții aduse de Dl. Nicolae Ceaușescu la elaborarea și promovarea politicii externe a statului nostru, — politică de întărire a prieteniei și colaborării cu toate țările socialiste, de dezvoltare multilaterală cu noile state independente și cu toate țările lumii, — care a sporit prestigiul și autoritatea României socialiste pe arena internațională. Caracteristica manifestărilor desfășurate cu acest prilej a fost entuziasmul cu care clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, oamenii muncii de toate naționalitățile și-au exprimat adevărată adeziune deplină la politica internă și externă a țării noastre, la a cărei elaborare Dl. Nicolae Ceaușescu a avut și are o contribuție hotărîtoare.

În acest context trebuie citate cuvintele de răspuns ale înaltului vorbitor la aprecierile făcute la adresa activității sale: «*Sigur că vîrsta de 55 de ani nu este neapărat un merit, însă depinde de cum ai trăit acești ani. Activitatea de 40 de ani în mișcarea revoluționară constituie, într-adevăr, o dovadă a faptului că m-am străduit să slujesc fără preget cauza partidului, interesele vitale ale clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, ale tuturor oamenilor muncii — fără deosebire de naționalitate —, ale întregului nostru popor... Pot spune fără falsă modestie, că m-am făcut întotdeauna dator la soldat credincios al partidului, că am slujit fără preget cauza socialismului, interesele vitale ale întregului nostru popor... M-am străduit și consider că trebuie în continuare*

să fac totul pentru a fi întotdeauna la înălțimea înaltei misiuni încredințate de partid și de popor... În ce mă privește, și în viitor voi servi, ca și pînă acum, poporul meu».

La aniversarea a 55 de ani de la naștere și a 40 de ani de activitate revoluționară a Domnului Nicolae Ceaușescu, cele peste 20 de milioane de cetățeni ai țării își unesc inimile și gândurile într-un singur glas, dorind iubitului conducător viață îndelungată, multă sănătate și depline puteri de muncă, spre a încununa în noi și strălucite realizări activitatea sa nobilă pe care o desfășoară în slujba poporului român, a propășirii patriei și a triumfului păcii în lume.

16 FEBRUARIE 1933,
UN EVENIMENT DE MARE AMPLOARE
DIN ISTORIA MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA

S-au împlinit în acest an patru decenii de la eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști de la Atelierele Grivița, din 15—16 februarie 1933, care au înscris o pagină glorioasă în istoria strădaniilor poporului român pentru eliberarea de sub jugul claselor exploatoare și pentru înfăptuirea dreptății sociale. Aceste lupte au constituit momentul culminant al mării efervescențe revoluționare ce cuprinsese masele muncitorești din întreaga țară la începutul celui de al treilea deceniu al veacului nostru. Prin amploarea, combativitatea și spiritul lor revoluționar, ca și prin urmările lor asupra vieții sociale din țară și de peste hotare, marile lupte din 1933 au constituit un eveniment de deosebită însemnătate în viața mișcării muncitorești din România. Desfășurate pe fundalul unei duble crize — economice și politice — a orînduirii de stat burgheze, ele au constituit punctul culminant al valului revoluționar ce a cuprins, începînd din anul 1929, clasa muncitoare și celelalte categorii de oameni ai muncii din țara noastră. Totodată, aceste acțiuni revoluționare au dat expresie protestului unanim împotriva încercărilor de înrobire a țării de către monopolurile străine, hotărîrii maselor muncitoare de a apăra suveranitatea și independența țării.

Sub conducerea comitetelor de acțiune muncitorești, la începutul anului 1933 au avut loc un șir de puternice greve și demonstrații ale ceferiștilor și petroliștilor, îndreptate împotriva încercărilor claselor exploatoare de a ieși din criză prin aruncarea greutăților acesteia pe umerii muncitorimii. Punctul maxim al acestor încleștări sociale a fost atins la Atelierele C.F.R.-Grivița din București, unde cei aproape 8000 de muncitori cereau, pe lîngă satisfacerea revendicărilor de ordin economic, eliberarea celor arestați, ridicarea stării de asediu decretată de guvern, legalizarea sindicatului și a comitetului de fabrică. Aproape 12.000 de oameni ai muncii din Capitală au înconjurat Atelierele, solidarizîndu-se cu greviștii. Urmarea, e cunoscută: autoritățile de atunci au recurs la represiunea armată, ordonînd să se tragă în mulțime; numeroși muncitori au fost uciși sau răniți, iar peste 2.000 arestați, judecați și condamnați.

Înăbușirea în sânge a luptelor muncitorești din februarie 1933 nu a însemnat o înfrângere a mișcării revoluționare; dimpotrivă, aceste lupte au avut urmări adânci în viața social-politică a țării. O parte din revendicările muncitorimii au fost satisfăcute, «curbele de sacrificiu» au fost sistate, guvernul Vaida, care organizase represiunea anti-muncitorească — a trebuit să demisioneze, acordul înrobitor de la Geneva a fost suspendat, majoritatea muncitorilor arestați au fost eliberați, iar atelierele au fost redeschise.

Luptele din 1933 au avut ca urmare numeroase manifestări de solidaritate cu muncitorii greviști a unor pături și categorii sociale din cele mai diferite: țărănimea, intelectualitatea, studențimea etc. În întreaga țară s-au organizat întruniri și manifestații de protest, precum și campanii de ajutorare a celor ce au avut de suferit de pe urma represiunilor.

În același timp, luptele muncitorimii ceferiste și petroliste din 1933 au constituit un moment de seamă în istoria mișcărilor muncitorești și progresiste internaționale. Așa cum a remarcat Dl. Nicolae Ceaușescu, «desfășurate la scurtă vreme după instaurarea dictaturii fasciste hitleriste în Germania, luptele proletariatului român au avut și o însemnătate internațională, înscriindu-se printre primele mari acțiuni ale proletariatului mondial împotriva fascismului». În numeroase țări ale lumii, reprezentanți de seamă ai opiniei publice progresiste și-au exprimat solidaritatea deplină cu lupta ceferiștilor și petroliștilor români.

Privite în perspectiva istorică, luptele din 1933, au fost premergătoare marilor bătălii revoluționare care au dus pe oamenii muncii din țara noastră la biruința asupra claselor exploatare. Aceste lupte eroice au culminat cu insurecția națională antifascistă din august 1944, care a deschis în istoria țării noastre o nouă eră, a împlinirii, celor mai nobile aspirații ale poporului român.

Evenimentele sociale din februarie 1933 au proiectat în mod convingător, în fața întregii omeniri progresiste, imaginea unui popor atașat în mod ferm înaltelor idealuri de libertate, democrație și progres social.

La aniversarea a patru decenii de la aceste evenimente de mare amploare, fiii întregului nostru popor aduc un înalt omagiu eroicilor celeriști și petroliști care au contribuit prin jertfa lor la făurirea României de astăzi și își consacră întreaga lor activitate în scopul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, cu convingerea că astfel se pot dovedi continuatori demni ai luptei înaintașilor.

• ANIVERSĂRI-COMEMORĂRI •

O SUTĂ DE ANI DE LA MOARTEA EPISCOPULUI DIONISIE ROMANO

La 18 ianuarie 1873, în reședința episcopală de la Buzău, își dădea obștescul sfârșit episcopul *Dionisie Romano*, care păstorise aici din anul 1859, ca locțiitor de episcop și apoi ca titular, cu o întrerupere în anul 1864.

Provenit dintr-o familie de țărani din comuna Săliște, județul Sibiu, unde se naște la 29 iulie 1806 din părinții Ionaș și Marina Roman, sub influența grecizantă din anturajul episcopului Ilarion al Argeșului, al cărui credincios ucenic și iubit arhidiacon a fost, și-a grafiat prenumele «Romano».

În ciuda acestui patronimic, care derutează pe cei neavizați, în episcopul Dionisie Romano au trăit cele mai înalte și mai fierbinți sentimente patriotice, concretizate în aresturi și exiluri, precum și cele mai largi vederi, care depășeau cu mult epoca în care și-a desfășurat bogata sa activitate. Din această pricină, viața i-a fost tumultuoasă, ca și epoca în care a trăit și care l-a produs; după cum însuși mărturisea despre marile personalități ale istoriei, când afirma: «Pe bărbații cei mari îi nasc veacurile». Dar în viața lui a stăruit și o totală dăruire pentru binele celor mulți, pentru marile împliniri, convins fiind și mărturisind public că numai «fericirea obștească degajă (pe) cea personală».

Prima lui slujbă în care a lucrat pentru «fericirea obștească» a fost aceea de «învățător național» la Buzău, timp de 12 ani, începînd cu anul 1832, activitate în care și-a topit întreaga sa ființă spre luminarea tinerelor «ființe dragi și scumpe», cum îi caracteriza el, și pe care i-a ajutat întotdeauna, fie prin înființări de școli, pretutindeni pe unde sbuciumata-i viață i-a purtat pașii, fie susținîndu-i materialmente sau prin stimularea talentelor, «în arena scrisului», tipărindu-le încercările lor literare. Toate aceste acțiuni erau izvorîte numai din «dragostea către neamul meu și plăcerea de a lucra spre luminarea nevinovatei tinerimi», după cum se dezvăluia el Eforiei Școalelor în anul 1832.

Fiind primul învățător public din Buzău, plătit de stat, ierodiaconul Dionisie a dus o muncă susținută de pionierat în istoria învățămîntului din Buzău. Avînd de luptat cu școala grecească, ce dăinuia aici de peste două sute de ani, înfruntînd indiferența conducerii orașului și îmblînzind «sălbăticia» orășenilor prin devotamentul și deosebita rîvnă pe care a depus-o, el a reușit în cele din urmă să culeagă mulțumirile scrise ale «Comitetului de inspecție», care lauda «ostenelile și patristiceasca rîvnă» a zelosului dascăl.

Declarînd că slujba de învățător este o misiune «care pre cît este folositoare, atît și ostenicioasă», el folosește metode destul de înaintate pentru vremea sa. Astfel, el introduce carnetul de corespondență, cere legătura părinților cu școala, educația și instrucția copiilor fiind «o sfîntă însărcinare» care trebuie împărțită între familie și învățător, iar bătaia o socotea ca un procedeu care nu e cuviincios și potrivit metodului de acum».

Afirmîndu-și convingerea că «oricît ar cheltui cineva pentru instrucțiune, aceasta este cheltuiala cea mai productivă și bine făcută», el și-a concretizat această concepție printr-o largă dăruire pentru răspîndirea și dezvoltarea școlii, învățătura trebuind să fie «stimată prin ea însăși, iar nu pentru avantajile ce le dă în viață, atît pentru cel ce o posedă, cît și pentru societate», școala fiind «o întreprindere menită a întinde luminile și instrucția între români».

Acest iluminist, care declara: «eu nu privesc instrucțiunea publică cu indifeerență», a dat o deosebită importanță și rolului tiparului în răspîndirea culturii. Ca unul care cunoștea arta tipografică, fiindcă fusese lucrător zețar la ziarul «Curierul Românesc» al lui I. Heliade Rădulescu, în timp ce funcționează ca învățător la Buzău este promovat și în funcția de director al tipografiei episcopale. Mai tîrziu, în anul 1855, cînd ajunge stareț la Mînăstirea Neamț, reorganizează tipografia de aici comandînd mașini și literă la Praga, iar în anul 1868, în timp ce este episcop la Buzău, reînființează tipografia, tipărind mai multe cărți cu un cuprins variat. Cele mai importante opere, rod al preocupării de editare a cărților de cult, pe care și-a manifestat-o încă de pe cînd era ierodiaconul episcopului Ilarion al Argeșului, 1831, au fost *Evanghelia* și *Apostolul*, tipărite în 1869 «pentru prima dată cu litere strămoșesci», adică latine.

Și în ceea ce privește editarea unor lucrări moral-religioase episcopului Dionisie Romano îi revine meritul de a fi primul inițiator. Încă de pe cînd era învățător la Buzău, el inițiază *Biblioteca tinerilor începători* și editează traduceri unui elev, iar în anul 1851 pune bazele unei adevărate edituri. În nr. 1 din septembrie 1851 al periodiceului *Eho eclesiastic*, editat de el, apărea acest anunț care stimula munca intelectuală a tinerilor: «dacă vreunul din tinerii iubitori de literatură va traduce vre o carte potrivită scopului acestei foi și nu va avea mijloace a o tipări, redacția se îndatoroază a o primi între broșurile sale, dînd autorului un venit cuvenit pentru ostenala lui».

Această nobilă inițiativă care avea drept scop «încurajarea tinerilor talente în munca scrisului» n-a întîrzit să-și arate roadele, pentru că printre autorii editați se număra înăru poet George A. Baronzi și un elev de liceu, cu două titluri, traduceri din limba franceză și germană.

Biblioteca religios-morală, cum se intitula această inițiativă, rămîne prima editură religioasă din țară, fiind organizată cu personal adecvat: director, redactor și autorul drept de autor, fapt puțin obișnuit în acea vreme.

Dionisie Romano, acest activ răspînditor al cărții, a fost în același timp și un organizator de biblioteci. Ca învățător la Buzău, în anul 1840, a înființat prima bibliotecă publică din oraș cu profil de bibliotecă publică, iar la Mînăstirea Neamț, în anul 1855 a organizat biblioteca după principii moderne, amenajînd o sală de lectură, numită «bibliotecă cu științele cerute», iar pentru mărirea fondului de carte a cumărat mult de cărți.

Ca unul pe care pasiunea lecturii l-a urmărit neconținut, episcopul Dionisie s-a dovedit și un mare iubitor al cărții, reușind ca după moartea cunoscutului bibliofil căpitan Cornescu-Olteniceanu să intre în posesia bogatei și valoroasei sale biblioteci.

În anul 1867, cu ocazia înființării Academiei Române, în ședința de inaugurare, el donează 73 volume personale din cele mai vechi tipărituri românești, printre care figurau cele tipărite de Coresi, Varlaam și Dosoftei, prin aceasta punându-se bazele Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România.

Pentru această valoroasă donație, cât și «pentru numeroasele servicii făcute instrucțiunii publice», Academia Română l-a ales membru de onoare și e considerat și azi ca unul dintre cei mai importanți ctitori ai acestei Biblioteci. Ulterior, întreaga bibliotecă a lui Dionisie Romano, de peste 6000 de volume a fost achiziționată de Academie.

Harnicul animator cultural cum s-a dovedit el, într-o împrejurare critică din viață declarând că «n-am lăsat condeiul din mână niciodată, nici în aresturi și în exiluri și aceasta a fost unica mea consolație», dezvăluia o altă latură a intensei și complexe sale activități culturale: aceea de publicist.

Dintru început el s-a afirmat ca autor de manuale pentru școala generală, tipărind în special abecedare, care erau folosite și în Moldova, apoi cărți de zidire sufletească, povățuiri pentru o adevărată viață monahală, cărți de rugăciuni în care se relevă și ca autor al unora din ele și traduceri din literatura eclesiastică franceză. Toate aceste tipărituri: originale, traduceri și prelucrări, fiind după propria-i expresie, «fructul timpului de arest și de exil», însumează 72 de titluri.

«Dacă o riguroasă cercetare critică nu poate găsi în bogata lui activitate didactică, publicistică și religioasă-culturală opere originale de valoare permanentă — afirma academicianul I. Lupaș la comemorarea a 50 de ani de la moartea sa în 1923 — rămîne în schimb de netăgăduit folos toată roada muncii devotate, pe care Dionisie a știut să o închine cu nepregetată stăruință înaltelor scopuri de educație religioasă morală și patriotică a tineretului, a preoților și a poporului întreg».

Omul înnoirilor, «om de modă nouă», cum îl caracterizau adversarii contemporani, nu putea sta impasibil la acțiunile social-politice care tindeau să schimbe concepții și stări învechite. Dar apartenența hotărîtă față de progres i-a adus pe lângă neînțelegeri și suferințe morale și fizice mărturisite public: «Am slujit cu credință și cu zel națiunii române, care a știut să prețuiască ostenele mele, pentru binele căreia am suferit de multe ori».

Una din materializarea acestei slujiri cu zel a nației sale a fost participarea activă la revoluția din 1848, după înăbușirea căreia, este arestat și după o perioadă de detenție, exilat în Transilvania.

Pentru sprijinirea ideilor acestei revoluții, el a tradus și tipărit, sub anonim, *Cuvintele unui credincios* de J. Lemenais, cu dedicația: «Poporului Român», distribuind-o gratuit în marile adunări ale acelor învolburate zile.

Ziarul «Pruncul Român», anunțându-și apariția, arată că această tipăritură a fost «strașnic poprită cînd domnea întunecul și tirania» iar «traducătorul și prin nume și prin fapte este un adevărat român».

El a luat parte la mișcarea de masă în ziua de 19 iunie, cînd mulțimile salvează de la arestare guvernul provizoriu, fiind semnalat pe tunuri, alături de Ana Ipătescu, Popa Tun și alți clerici.

Revenit în țară din exil, stă retras «de persecuțiile regimului ce a succes lui 1848» în mănăstirea Băbeni din județul Buzău, unde își află resemnarea «în întunecul trecutului», luînd ca model de acțiune pe «bunii patrioți carii în timpuri grei, cu multă dragoste și patriotism lucrau pentru viitorul patriei lor».

În anul 1854, în timp ce era stareț la mănăstirea Sadova din județul Dolj, cunoaște din nou pîinea amară a exilului în Moldova. Aici îl găsește lupta pentru Unirea Principatelor, la care aderă fără ezitare, alegerea domnitorului Cuza socotind-o ca «o frumoasă auroră de renaștere națională», constituind «pentru tot românul semnul mîntuirii nației și a renașterii ei sociale și morale».

Ziarul progresist «Reforma», apreciindu-i meritele în lupta pentru un viitor mai bun al țării, sublinia, în 1862, că episcopul Dionisie este «folositor patriei și umanității chiar cu paguba sa». Iar un contemporan, într-o scrisoare, recunoscîndu-i concepțiile progresiste, îl caracteriza ca «un martir» și îl îndemna, printre altele, să meargă «înainte cu pas statornic pe linia ce ați tras în susținerea unui principiu de patriotism, de libertate și de bine comun, fără să te poată reduce la covîrșeală nici chiar «cele teribile persecuții, exiluri...».

Acest «adînc iubitor de neam» și «simbol al unității culturale», cum îl caracterizează savantul N. Iorga, a fost după aprecierile locuitorilor Făgărașului, și «un apostol neobosit întru apărarea, promovarea și consolidarea românismului nu numai în țara sa natală, ci și în celelalte provincii ale Daciei».

Cunoscînd viața monahală încă de la vîrsta de 14 ani în vechea lavră a monahismului ortodox român — Mînăstirea Neamț —, episcopul Dionisie a avut drept călăuză, în întreaga viață, adagiul «roagă-te și muncește», «deviză ce ar trebui să fie scrisă cu litere de aur, nu numai la poarta fiecărei mînăstiri, nu numai pe ușa fiecărei chilii, ci în inima fiecărui călugăr», cum recomanda el viețuitorilor acestei mînăstiri, cu ocazia instalării sale ca stareț acolo.

Consecvent acestui principiu, pe care-l recomanda «din adîncul cunoștinții», dar și dintr-o bogată experiență, cîndva declara: «nu mi-am pierdut timpul în zadar». Într-adevăr, pe lîngă acțiunile culturale amintite, în tumultuoasa-i viață se găsesc și multe înfăptuiri edilitar-gospodărești cu rezonanță socială în epocă, unele din ele precedînd cu mult timp, atît ca inițiativă, cît și ca funcție socială, pe unele din timpul nostru.

Amintim în acest sens că episcopul Dionisie este fondatorul, în Buzău la anul 1841, al primului cămin pentru învățători, în 1867 înființează în unele mînăstiri de munte din Eparhia Buzăului primele orfelinate de fete din județul Buzău, iar la Mînăstirea Neamț organizează în 1855 o fermă model, cu agronom și «botenic» și pune în funcțiune o fabrică de postav.

Preocupat și de urbanistică, în anul 1860, amenajează în fața Episcopiei primul parc al orașului, care urma să fie «o înfrumusețare mai mult pentru oraș și un loc de interes pentru plimbarea orășenilor».

Pentru realizarea lui solicită prefecturii județului să-i dea zilnic cîte 20—25 «bucuri», subliniind că prin acest procedeu — devansînd cu un secol pe cel de azi — «indivizi n-ar duce astfel de viață trîndavă și stînd numai a consuma fără a produce ceva».

Și în minăstiri recomanda să se înființeze ateliere pentru ca să nu fie «numai consumatori, ci și producători», iar la Huși, în scurta-i păstorire ca episcop, se gîndea la înființarea unui «institut în care orfanii săraci să se cultive în industrie». Și acest deziderat se integra perfect concepției mărturisite: «Cînd într-un stat partea materială se desăvîrșește prin agricultură, arte și meșteșuguri, iar partea morală prin știință și literatură, e imposibil să nu fie fericire».

O altă înfăptuire gospodărească de o deosebită importanță socială a fost amenajarea, în anul 1861, a izvoarelor de ape minerale de la schitul Nifon din județul Buzău, pe care le-a pus la dispoziția soldatului «apărătoriu al patriei, cînd aceste suferă fizicește». Generalul Davila, în anul 1868, trimițînd aici la tratament 49 grade inferioare din patru garnizoane, în adresa către episcopul Dionisie, printre altele, recunoștea «cît de mult iubiți armata noastră».

Toate aceste realizări sociale mai importante ale episcopului Dionisie Romano, subliniate aici, nu erau decît consecința logică a crezului său că «fiecare om în societate este dator, potrivit mijloacelor și cunoștințelor ce posedă, să lucreze pentru binele comun din care derivă și cel particular».

În epoca de efervescentă socială în care a trăit, necesitatea unor luptători progresiști era simțită și mărturisită de el încă din 1855, cînd declara: «Nimeni mai bine ca mine nu cunoaște cîtă trebuință are astăzi nația de bărbații progresului».

Și, ca unul ce era adept convins al dezvoltării societății, el susținea pe bună dreptate că «nația, cu toate greutățile ce i se pune înainte, merge pe calea progresului, pentru că este lege firească ca toate corpurile ce au viață să progreseze în creștere și dezvoltare».

Atent la lupta de emancipare socială și națională față de care a avut o atitudine pozitivă, mereu deschisă și activă, episcopului Dionisie Romano nu i-au fost indiferente nici principiile progresiste de care trebuia să țină seama conducătorii țării. Astfel, el spunea public că «nașterea strălucită nu se poate socoti merit personal, pentru că bogățiile sînt mai de multe ori lucru al întîmplării, rangurile spînzură de voia stăpînitorilor și mărirea lumească de capriciile norodului (...); numai slava ce vine din virtute, sprijinită de lumina științelor este statornică și nemuritoare».

Cu altă ocazie, el arăta că «un demnitar al statului trebuie să fie neîngîmfat, nedesprețitor, ci popular, căci cei mari sînt mari, în adevăr, numai atunci cînd sînt respectați de mulțime și cînd știu a stăpîni inimile prin dragoste, iar nu prin groază și dispreț».

Cîrmuitorii de popoare trebuie «să știe a îngriji de fericirea comună», fericirea personală să o întemeieze pe fericirea nației, afirma el în altă ocazie, pentru că «slava lor este a fi nația slăvită și lăudată». Și «cînd o nație favorită de providență se învrednicește de acest fel de stăpînitori, nația aceea nu mai este nenorocită, se face mare, fericită și puternică înlăuntru, slăvită și respectată afară». Cît adevăr previzibil rostea el, realizat cu prisosință astăzi, datorită tocmai punerii în practică a acestor principii.

El afirma: «Atît în cuvintele mele pe amvon, cît și în purtarea în societate, m-am silit a corespunde la adevărata chemare a preotului ...». Și, consecvent acestui principiu, în altă ocazie, el scria unui amic: «Cunoști cît îmi place să-mi fac datoria postului meu, cunoști cîtă grijă am cu deosebire pentru moralizarea și luminarea clerului, necruțînd nici osteneli, nici cheltuieli».

Și într-adevăr, în zbuciumata-i viață, acest principiu nu l-a părăsit. Căci ce altceva îl mîna în 1839 să redacteze și editeze primul periodic bisericesc din țară decît scopul mărturisit, cuprins în înștiințarea din 18 decembrie 1838 : «de a hrăni duhul religios și moral ce a caracterizat nația românească». Rolul acestei gazete în luminarea clerului era subliniat de «Gazeta de Transilvania», care consemna, printre altele, că «nu puțin folos se va pricinui din această foaie în mijlocul clerului».

Prima gazetă bisericească s-a numit «Vestitorul bisericesc» și a apărut săptămînal la Buzău, în patru pagini, timp de doi ani de zile, 1839 și 1840, tipărită în tipografia Episcopiei Buzăului.

Ierodiaconul Dionisie, intitulat «profesor național», își ia ca ajutor pe profesorul și directorul seminarului, Gavriil Munteanu, care se îngrijea, în special, de supliment, în care se dădea cîte o meditație religioasă.

Inițiatorii pornesc la această «întreprindere grea, ostenicioasă și costisitoare», cum o caracteriza ierodiaconul Dionisie, de la constatarea mărturisită în înștiințarea de apariție, că «gustul de citire s-a întins și se întinde din zi în zi mai mult, precum în clasele celelalte asemenea și între cler» și convinși de această realitate, zic ei mai departe, «se lingușesc cu nădejdea că foaia lor va fi bine venită înaintea publicului iubitor de citire».

Avînd un conținut dogmatic-moral, «Vestitorul bisericesc» n-a găsit ecoul scontat în rîndul preoților grămățici ; și nu l-a găsit, pentru că, datorită nivelului lor intelectual scăzut, ei nu puteau înțelege ceea ce li se da ; o spun lămurit preoții din Cîmpulung Muscel, cărora li se trimisese aceste numere prin protopopiat. În jalba lor către protopop, ei afirmă hotărîți : «dacă sfinția ta voiește ca să ne iei banii cu sila, precum ne-ai dat gazetele, trimite-ne la arestul poliției și trimite pe vătășii sf. tale ca să ne ia zălog despuindu-ne casele, că noi sîntem hotărîți să nu dăm banii, pînă nu va porunci înaltul stăpînitor». Și această îndîrjită împotrivire venea din situația lor intelectuală sub nivelul gazetei, mărturisită de altfel, fără echivoc : «Duhul nostru nu ne iartă ca să înțelegem ce cuprinde în ele, măcar că sînt scrise în românește».

Peste 10 ani, arhimandritul Dionisie, socotind conjunctura bisericească mai favorabilă, editează o nouă gazetă religioasă, în anul 1850, intitulată «Eho eclesiastic», tipărită în București, lunar, împreună cu o broșură din *Biblioteca religioasă morală*. Deși această gazetă, a doua în ordine cronologică în istoria presei bisericești, este mult mai ancorată în realitate, ea fiind o colecție documentară de cuvîntări și știri din viața bisericească, n-a putut dăinui decît din septembrie 1850 pînă în august 1852. Presa semnala elogios și apariția acestui periodic. «Gazeta de Moldavia» sublinia că, noi cu bucurie salutăm reînvierea acestei foi prin a cărei conlucrare, clerul nostru poate plini a sa însărcinare mîntuitoare».

Deși arhimandritul Dionisie socotea că era «timpul cel mai potrivit de o asemenea foaie religioasă, care să înceapă deodată cu această epocă», adică a reorganizării Bisericii, prin ocuparea celor trei scaune vacante, el s-a amăgit și de data aceasta în aprecieri, pentru că n-a fost înțeles și ajutat de cler nici acum. Și această amară decepție, el o destăinuia, mult mai tîrziu, amicului său, episcopul Melchisedec, căruia îi scria, printre altele : «Văzînd atunci biserica constituită, am zis în sine-mi : Mărire Țe, Doamne : Biserica română a încetat a fi văduvă de păstorii ei ; ei vor lucra și eu voi publica faptele lor cele bune, lucrînd împreună la întărirea credinței și moralizării și luminarea poporului. Dar n-a trecut mult și am pierdut toate aceste frumoase iluzii. Nu numai că nu eram încurajat și sprijinit de șeful bisericii, ci din contră, persecutat...».

Cu aceasta, preocupările publicistice ale arhimandritului Dionisie au încetat pentru totdeauna, deși s-a afirmat, fără temeii, că a fost și redactorul «Predicatorului».

N-a încetat însă a sprijini orice altă acțiune similară întreprinsă de alții, venindu-le în ajutor cu experiența și generozitatea sa, cu îndemnul ca o foaie bisericească, pe lângă chestiunile religioase privind «îmbunătățirea morală a clerului, bătînd viții și lăudînd virtutea», să se ocupe și de actualitate.

Trudnica sa preocupare în ogorul ziaristicii bisericești, desfășurată cu entuziasm, pasiune și dăruire rămîne în istoria Bisericii Ortodoxe Române o acțiune de pionierat, binemeritînd, așa cum s-a spus, apelativul «părintele ziaristicii bisericești».

Acum, cînd evocăm centenarul adormirii sale în Domnul, prețuim în persoana episcopului Dionisie Romano pe învățătorul progresist, pe tipograful dornic de lumină și pe organizatorul de tipografii, pe ziaristul înaintat, pe publicistul fecund, pe editorul producțiilor tinerilor studiosi, pe fondatorul de biblioteci, pe umanistul și iluministul care a deschis nenumărate școli, pe unul din ctitorii Bibliotecii Academiei Române și pe întiiul ei membru de onoare.

Cinstim, după cuviință, alături de multiplele merite culturale și pe românul în care trăia conștiința unității naționale, pe patriotul prezent la 1848, pe cel care a suferit rigorile exilului, pe cel care era convins și mărturisea că, «nația, cu toate greutățile ce i se pune înainte, merge pe calea progresului», pentru că «este lege firească ca toate corpurile ce au viață să progreseze în dezvoltare». Consecvent acestor înaintate convingeri, la epoca lui, el declara public, în anul 1855, că «nimeni mai bine ca mine nu cunoaște cîtă trebuință are astăzi nația de bărbații progresului». Și episcopul Dionisie Romano era, incontestabil, unul din aceștia.

Alături de aceste multiple merite, noi cinstim și pe destoinicul director de seminar, pe harnicul egumen de mînăstiri, pe «icoana adevăratului arhiereu» după caracterizarea mitropolitului Șaguna, și după cum certificau contemporanii, pe cel care toată viața s-a condus, «de ideile sale progresiste democratice», «tip de adevărată pietate religioasă, luminată prin cultură și instrucție, crezînd prin convingere, iar nu prin fanatism», cum se afirma în cuvîntarea ținută la moartea sa.

La comemorarea centenarului acestui «meritos bărbat», cum îl caracteriza poetul Vasile Alecsandri, în plenul Academiei Române, și «harnic trezitor de cultură», cum îl definea savantul N. Iorga, nu putem încheia decît cu acele cuvinte, pe care el, în concepția sa vizionară, le rostea — în anul 1847 — și pentru sine: «omul ce a dat societății roadele luminii și ale învățaturii sale, ce a hrănit duhurile cu cunoștințele sale, a risipit întunerecul neștiinței, a înobilat simțurile inimii și prin virtuțile sale a ajutat omenirea suferitoare, este nemuritor. Memoria lui trece din neam în neam și mîna vremii nu îndrăznește să se atingă de dînsa».

Pr. GABRIEL COCORA

• IERARHII PASTORALE •

PRAZNIC DE VIAȚĂ NOUĂ

SPICUIRI DIN PASTORALELE DE CRĂCIUN
ALE IERARHILOR BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Împlinindu-și una din îndatoririle de seamă ale slujirii lor și, în același timp, urmînd firul unei tradiții statornicite de veacuri în Biserica creștină, Înalții Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române au adresat clerului, monahilor și credincioșilor din Eparhiile pe care le păstoresc cuvînt de aleasă învățătură și îndemnuri duhovnicești, cu prilejul sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1972.

Îndătinata *Pastorală la Nașterea Domnului* a constituit un moment de aleasă bucurie pentru fiii Bisericii noastre, care au primit bogată hrană duhovnicească prin tîlcuirea de către Înalții Chiriarhi a sensurilor marelui praznic al întrupării lui Dumnezeu, venit în lume «pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire». Acest praznic cuprinde adînci și multiple semnificații; ele sînt analizate amănunțit în pastoralele amintite, care ajung la concluzia unitară că Nașterea Domnului e sărbătoarea bucuriei, a păcii și a înnoirii vieții credincioșilor.

Îndeosebi, pastoralele amintesc faptul că Mîntuitorul a venit în lume pentru ridicarea credincioșilor la o nouă viață, prin prefacerea launtrică a ființei lor, subliniind în același timp importanța legăturii dintre viața spirituală și viața trăită de credincioși în ambianța socială actuală.

*

* *

Pastorală Prea Fericitului Părinte Patriarh JUSTINIAN, adresată clerului și dreptcredincioșilor creștini din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, cu ocazia sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului, pornește de la cuvintele cu care îngerul Domnului a vestit păstorilor venirea pe pămînt a Fiului lui Dumnezeu: «*Iată, vă binevestesc bucurie mare, care va fi pentru tot poporul; că vi s-a născut azi Mîntuitor, care este Hristos Domnul*» (Luca II, 10—11). Aceeași bucurie o vestește Biserica

în fiecare an credincioșilor ei la praznicul Nașterii Domnului, reînnoind astfel lucrarea îngerilor și amintind că prin întruparea Sa Mîntuitorul «a surpat peretele din mijloc al vrajbei» dintre oameni (Efes. II, 14).

Comentînd aceste texte scripturistice, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române constată cu bucurie că omenirea contemporană s-a hotărît să caute cu tot dinadinsul cele mai potrivite căi pentru înlăturarea vrajbei și pentru statornicirea păcii între oameni și popoare. Popoarele din Europa, prin conducătorii și delegații lor, sînt pe cale de a pune baze trainice mult-doritei securități europene, găsindu-se astfel pe calea cea bună a înfăptuirii celor mai nobile năzuințe: pacea și înfrățirea tuturor oamenilor. «Dorim din toată inima, iubiții mei, continuă Prea Fericirea Sa, ca aceste sfinte năzuințe să fie cît mai repede împlinite și să avem bucuria ca în curînd să aflăm vestea cea mare că mesajul îngerilor din noaptea Crăciunului s-a înfăptuit».

În cea de a doua parte a pastoralei se arată că bucuria praznicului Nașterii Domnului din anul 1972 se împletește pentru credincioșii ortodocși români cu marea bucurie națională a aniversării unui sfert de veac de la proclamarea Republicii. După îndepărtarea monarhiei — străină de neamul nostru și de interesele sale — poporul român și-a luat soarta în propriile sale mîini și și-a croit, prin muncă stăruitoare, o viață nouă. În ultimii 25 de ani, în țara noastră s-au înfăptuit lucruri de mare valoare, în toate domeniile de activitate; oamenii muncii, egali în drepturi și îndatoriri, duc o viață demnă și fericită; pe plan extern, de asemenea, prestigiul patriei crește neîncetat. «Iar ca fii ai Bisericii — se spune în pastorală — trebuie să mărturisim că și Biserica noastră în acești 25 de ani a avut putința, datorită libertăților de care se bucură, să-și îplinească îndatoririle sale misionare și că și ea, prin credincioșii și slujitorii săi, a contribuit, după puteri, la progresul țării noastre».

În ultima parte a pastoralei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian arată că toate înfăptuirile de seamă ale poporului nostru din anii Republicii se datoresc muncii avîntate a fiilor săi, dar și faptului că în acest timp am fost feriți de războaie și ne-am putut desfășura activitatea în pace. De aceea Biserica nu va înceta să propovăduiască credincioșilor săi pacea, îndemnîndu-i să se roage și să lucreze pentru înfăptuirea păcii pe întreg pămîntul. Cînd nu este pace pretutindeni, chiar popoarele care nu poartă războaie trăiesc o stare de tulburare și tensiune; acest lucru îl confirmă însăși învățătura creștină, care mărturisește că întreaga lume formează un trup, iar noi toți sîntem mădularele acestuia (I Cor. XII, 26). Întreaga omenire dorește să trăiască vremuri de fericire. Pentru împlinirea acestui ideal, toți oamenii sînt datori să se străduiască și să facă în așa fel încît glasul și dorința lor de pace să se facă auzite pretutindeni.

Mulțumindu-i lui Dumnezeu că țara noastră și conducătorii ei urmăresc să statornicească «*pacea cu toată lumea*» (Evr. XII, 14), Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române îndeamnă pe fiii săi duhovnicești să-și iubească Biserica și Patria, să se roage și să muncească pentru triumful deplin al păcii.

Legînd bucuria praznicului Nașterii Domnului de bucuria întregii lumi — care întrezărește vremuri tot mai bune — și de bucuria pe care o prilejuiește poporului român aniversarea jubiliară a Republicii, Prea Fericirea Sa binecuvîntează pe păstoriții săi, făcîndu-le călduroase urări de bine și sănătate și adăugînd : «... Rog pe Dumnezeuul păcii și al îndurărilor, Care a trimis în lume pe Fiul Său iubit, să reverse și de acum înainte peste țara noastră și peste toți fiii ei darurile Sale cele bogate și dragostea Sa de care nu ne-a lipsit niciodată».

*

Pastorala Înalt Prea Sfințitului Mitropolit IUSTIN al Moldovei și Sucevei, adresată cu prilejul sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Iașilor, tâlcuiește — în prima parte — cuvintele din Simbolul credinței, referitoare la Mîntuitorul Iisus Hristos : «*Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din cer... și s-a făcut om*». Domnul nostru Iisus Hristos s-a născut într-adevăr ca om, dar nașterea Sa a fost mai presus de rînduielile firii. El s-a asemănat întru toate oamenilor, afară de păcat (Evr. II, 17 ; IV, 15). Fiind Dumnezeu adevărat, «*s-a golit pe Sine luînd chip de rob*» (Filip. II, 7), pentru a slobozi pe cei aflați în robia păcatului și a morții și a-i ridica la starea de fii ai lui Dumnezeu.

Luînd trup omenesc și pătimind pentru noi, Domnul nostru Iisus Hristos ne-a dat cea mai aleasă dovadă de smerenie. El s-a smerit prin aceasta nu numai față de Tatăl Său ceresc, ci și față de oameni ; totodată, prin jertfa Sa, El a nimicit în sufletele noastre mîndria, dăruindu-ne curățire de păcat și făcîndu-ne «*părtași ai firii dumnezeiești*» (II Petru I, 4) ; sau, așa cum afirmă unii din Sfinții Părinți : «*Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om pentru ca omul să devină Dumnezeu*».

Sfînta Scriptură îl arată pe Mîntuitorul ca «*Domn al păcii*». Nașterea Lui este învăluită în nimbul păcii, care unește cerul cu pămîntul. Inșăși mîntuirea, ca lucrare obiectivă a lui Dumnezeu, este înfățișată ca o înfăptuire a păcii desăvîrșite. Dar Fiul lui Dumnezeu nu este numai vestitor, ci și înfăptuitor de pace. De aici rezultă pentru credincioși datoria de a fi «*făcători de pace*», contribuînd la păstrarea păcii în întreaga lume și sprijinind toate strădaniile depuse de conducătorii patriei noastre pentru promovarea unei păci trainice și depline pe întreg pămîntul.

În ultima parte a pastoralei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin amintește că tradiționala bucurie creștină a Nașterii Domnului se îm-

perechează în acest an cu marea bucurie prilejuită întregului nostru popor de sărbătoarea celei de a 25-a aniversări a proclamării Republicii. Actul instaurării Republicii a deschis o epocă nouă în viața țării noastre, în care poporul român, devenit stăpîn pe soarta sa, a înscris opere nemuritoare în toate domeniile de activitate. Prin strădaniile unite ale fiilor săi, țara noastră a devenit tot mai înfloritoare și mai prețuită în întreaga lume. În legătură cu acest lucru, Înaltul ierarh menționează : «Urmînd pilda strămoșilor noștri, care îngemănau credința cu dragostea de glie străbună, rugăciunea cu munca și drepturile fiecăruia cu datoriile cetățenești, noi slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu toți locuitorii țării noastre, ne simțim deplin încadrați în marea operă de făurire a României noi».

Ca urmare, clerul și credincioșii sînt îndemnați să contribuie la propășirea patriei, sprijinind toate acțiunile întreprinse de conducerea statului în acest scop și dorind Republicii Socialiste România — la aniversarea zilei de 30 Decembrie — «întărire, înălțare și înflorire continuă, spre a asigura fericirea tuturor fiilor ei și a se bucura de roadele păcii și de prietenia tuturor popoarelor lumii».

*

Pastorala Înalt Prea Sfințitului Mitropolit NICOLAE al Ardealului, adresată clerului și dreptcredincioșilor creștini din cuprinsul Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba-Iulia și Sibiu, cu ocazia sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului, își propune să tâlcuiască cuvintele : «Iar pruncul creștea și se întărea cu duhul, umplîndu-se de înțelepciune, și harul lui Dumnezeu era peste El» (Luca II, 40). Pornind de aici, se arată că firea omenească a lui Iisus s-a îndumnezeit începînd din momentul întrupării; această îndumnezeire a firii omenești s-a desăvîrșit la învierea și înălțarea Sa la cer. Deci dacă Iisus Hristos a primit să ia asupra Sa ca om legea creșterii, prin acest fapt «El a întărit și a sfințit această lege și ne cheamă să pășim pe urmele Lui, să creștem în El și să respectăm legea dezvoltării în viața omenească».

În continuare, Înaltul ierarh explică aceste cerințe. Prin Taina Sfințitului Botez, noi devenim «fiii lui Dumnezeu», după har. Hristos sălășluiește în noi, ajutîndu-ne să creștem în El, să tindem și să ne înălțăm pînă la statura desăvîrșirii Lui. Harul Lui devine însă roditor în viața noastră numai în măsura în care ne străduim să facem voia lui Dumnezeu. Aceasta înseamnă să creștem mereu în virtute, avînd în față ținta desăvîrșirii divine care este Hristos; «în toate simțămintele, vorbele și faptele noastre să se simtă lucrarea Duhului lui Hristos, lucrarea credinței, dragostei, bunătății, nădejzii, întrajutorării, smereniei, muncii pentru binele obștesc». Strădania de a crește în Hristos trebuie să dureze toată viața; ea își găsește împlinirea în viața veșnică, unde vom fi împreună cu Hristos.

Legea creșterii în Hristos apare nu numai în viața fiecărui credincios, ci și în viața Bisericii. Pe de o parte, Biserica este mama noastră, care ne ajută să creștem în desăvârșire, pe de alta ea însăși se dezvoltă în măsura în care credincioșii duc o viață tot mai desăvârșită. De exemplu, Biserica Ortodoxă Română a fost mică la începuturile ei, dar cu trecerea timpului ea s-a dezvoltat tot mai mult, fiind «cheag de unitate, cultură și de viață în Hristos», dăruind credincioșilor harul și învățătura necesare creșterii lor duhovnicești.

În ultima parte a pastoralei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului subliniază că legea creșterii spre desăvârșire se aplică și în viața omenirii, și în viața fiecărui popor. Omenirea însăși s-a ridicat de-a lungul veacurilor la o stare din ce în ce mai avansată și ea pășește astăzi spre o stare tot mai înfloritoare. Poporul nostru, cu toate vitregiile prin care a trecut, s-a dezvoltat armonios, a crescut, făurindu-și o înaltă civilizație. Dar idealurile sale și-au găsit împlinirea abia în zilele noastre. În ultimii 25 de ani, în viața patriei noastre s-au concentrat secole întregi de istorie, forțele creatoare ale poporului au fost descătuse, iar prestigiul țării a crescut necontenit, prin munca stăruitoare a fiilor ei, între care se află și credincioșii Bisericii.

În încheiere, amintindu-se faptul că praznicul Crăciunului este o chemare la puritate și la desăvârșire, credincioșii sînt chemați să se străduiască să crească mereu în Hristos, adică să devină tot mai buni credincioși ai Bisericii și tot mai buni fii ai Patriei.

*

Pastorala Prea Sfințitului NESTOR, Episcop vicar al Mitropoliei Olteniei și Locțiitor de Arhiepiscop al Craiovei, adresată clerului, cinului călugăresc și dreptcredincioșilor creștini din Arhiepiscopia Craiovei, înălțăsează — mîncînd de la îndemnul «Hristos se naște, slăviți-L!» — temeiurile slăvirii dumnezeiescului Prunc Iisus Hristos de către credincioși, arătînd că acestea se datoresc bucuriei vestite de îngeri, mîntuirii aduse lumii de Fiul lui Dumnezeu și învățaturii Sale despre felul cum să ne dobîndim mîntuirea.

În prima parte a pastoralei se face o analiză temeinică a urmărilor păcatului strămoșesc, a momentului întrupării Fiului lui Dumnezeu și a bucuriei pe care au primit-o la «*plinirea vremii*» cei ce așteptaseră cu încredere pe «*Împăciuitorul*» și izbăvitorul de păcat.

Tîlcuind cuvîntul Sfîntului Ioan Damaschin : «Mîntuitorul a venit să se facă părtaș firii noastre, să ne învețe prin pildele Sale calea vieții, să ne scape din stricăciune prin comuniune cu Viața», Prea Sfințitul Episcop vicar Nestor arată că «Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om pentru slujirea oamenilor, pentru mîntuirea lor». Prin nașterea Sa, Domnul nostru Iisus Hristos a adus pacea între om și Dumnezeu, dar și îndem-

nul păcii între oameni. Sfânta Scriptură, Sfinții Părinți și cântările Bisericii ne încredințează că Hristos s-a născut pentru ca să ridice pe credincioși la o nouă viață, «înnoind firea noastră cea căzută».

În legătură cu aceasta, Biserica face credincioșilor de fiecare dată, la praznicul Nașterii Domnului, chemarea la viață și la pace. Mesajul în-geresc : «*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire*» arată că pacea este unul din elementele absolut necesare pentru desfășurarea normală și fericită a vieții omenești. Din aceasta rezultă îndatorirea credincioșilor de a fi propovăduitori și apărători ai păcii, contribuind la desăvârșirea operei de prefacere a «*săbiilor în fiare de pluguri și a lăncilor în seceri*», depunând strădanii neconținute pentru statornicirea deplină a păcii pe pământ și instaurarea dreptății sociale în întreaga lume. Astfel, «*pacea și bunăvoirea între oameni*» este menită să devină însușirea cea mai de seamă a vieții și activității credincioșilor.

În ultima parte a pastoralei, Prea Sfințitul Episcop vicar Nestor amintește că poporul român, din care fac parte și credincioșii ortodocși, sărbătorește în aceste zile cea de a douăzeci și cincea aniversare a proclamării noii sale orînduiri de viață : Republica. Referindu-se la marile înfăptuiri realizate în țara noastră în ultimul sfert de veac, P. S. Sa spune : «Aureola acestei aniversări să ne fie nouă pe mai departe îndemn și hotărîre de a continua cu și mai mult avînt, împreună cu toți cetățenii Patriei, munca pentru ridicarea pe culmi tot mai înalte a Republicii Socialiste România».

Se amintește apoi credincioșilor că în anul acesta se împlinesc 25 de ani de la înființarea Arhiepiscopiei Craiovei și de la înscăunarea ca Arhiepiscop a regretatului mitropolit Firmilian, trecut la cele veșnice cu puține zile în urmă.

Îndemnînd pe clerici și credincioși să păstreze cu scumpătate credința strămoșească și să se comporte ca cetățeni luminați și activi ai patriei, Prea Sfințitul Episcop vicar Nestor face acestora urări de sănătate și viață îndelungată, împreunate cu îndemnul : «*Fiți uniți în cuget, trăiți în pace și Dumnezeu dragostei și al păcii va fi cu voi*» (II Cor. XIII, 11).

*

*Pastorala Înalt Prea Sfințitului Mitropolit NICOLAE al Banatului, adresată clerului și dreptcredincioșilor creștini din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului cu prilejul sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului, tâlcuind înțelesul acestui praznic, arată că motivul întrupării Mîntuitorului a fost iubirea față de lume. Această idee apare pregnant în întreaga învățătură creștină ; ea nu se rezumă la o constatare teoretică, ci se răsfrînge în viața credincioșilor, îndatorindu-i să iubească și ei lumea și să o slujească, urmînd astfel pe Cel care a spus : «*Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca El să slujească*» (Matei XX, 28).*

Pentru a lămuri în ce constă iubirea și slujirea lumii, Înaltul Ierarh analizează mai întîi noțiunea de «lume», ajungînd la concluzia că din punct de vedere creștin prin lume se înțelege creația lui Dumnezeu, adică

universul întreg, dar mai ales omul, făcut «după chipul lui Dumnezeu» (Fac. I, 27). În ceea ce privește iubirea lumii, aceasta înseamnă în mod concret a iubi pe oameni, a făptui binele față de oricine, a te dăruia semenilor, a pune în legătură iubirea oamenilor cu iubirea lui Dumnezeu. Iubirea lumii ca omenire este același lucru cu slujirea ei. Slujirea este legea de bază a vieții creștine. Iar dintre slujirile care stau în sarcina adevăratului creștin, cea mai importantă este «slujirea împăcării» (II Cor. V, 18), potrivit căreia sîntem datori să trăim în pace cu toți oamenii.

În partea a doua a pastoralei, îndemnînd pe credincioși să iubească și să slujească lumea, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului precizează că «...iubirea și slujirea lumii celei mari se cuvine s-o începem cu iubirea și slujirea lumii mai mici în care trăim, a țării și poporului din care facem parte». În această privință, credincioșii ortodocși români înțeleg porunca iubirii și a slujirii ca pe un lucru firesc, intrucît ei au împreună totdeauna iubirea de Dumnezeu și slujirea Lui cu iubirea față de pămîntul strămoșesc și slujirea poporului. «Iar dacă asemenea atitudine ne-a călăuzit în trecut, — se spune în continuare — cu atît mai vîrtos vom respecta-o azi cînd, sloboziți de orice încătușare de odinioară, contribuim alături de întregul popor la marea opintire de așezare a vieții obștești pe noi temeuri de dreptate, progres și bunăstare».

Pentru credincioșii români, Nașterea lui Hristos care a venit în lume ca «pe toate să le facă noi» (Apoc. XXI, 5) se leagă în acest an de înnoirile cărora sîntem martori la aniversarea împlinirii unui sfert de veac de la proclamarea Republicii. Moment de importanță capitală în istoria națională, instaurarea Republicii a însemnat pentru poporul român, «începutul unui veac nou»; acest lucru l-au confirmat bogatele împliniri petrecute în toate domeniile de activitate ale patriei în ultimii 25 de ani. De aceea «solidari cu împlinirile din această vreme pe cît de scurtă tot pe atît de bogată în realizări, avem datoria creștinească să ne oferim contribuția și de acum înainte la ridicarea Republicii Socialiste România pe culmile la care îi dau dreptul virtuțile fiilor ei» — spune Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae.

În încheiere, pastorală îndeamnă pe clerici și credincioși să-și închine munca în opera slujirii cu dragoste a lui Dumnezeu și semenilor și face urarea ca noul an să aducă desăvîrșirea păcii și a dreptății în lume.

*

Pastorală Prea Sfințitului Episcop IOSIF al Rîmnicului și Argeșului, adresată cu ocazia sfințelor sărbători ale Nașterii Domnului clerului și credincioșilor din eparhia sa, înfățișează rostul și importanța datinilor străbune cu care este împreună praznicul Crăciunului. Aceste datini s-au păstrat cu sumpătate de-a lungul veacurilor la poporul român, dovedindu-se a fi strîns legate de firea și viața sa. Nașterea Domnului este vestită și întîmpinată, an de an, cu serbări închinare unor datini moștenite din moși-strămoși, care formează o comoară creștinească de mare preț.

Evocînd frumuseţea sărbătorilor Crăciunului din anii copilăriei, Prea Sfinţitul Chiriarh se întoarce cu gîndul la satul natal, zugrăvind atmosfera plină de bucurie a aşteptării lui «Moş-Crăciun» şi voioşia colindătorilor care vesteau din casă în casă marea taină a creştinătăţii. Prilej de duiosă şi răscolitoare aducere-aminte, întoarcerea cu gîndul la cele trăite în copilărie îl determină să remarce : «Obiceiurile noastre de Crăciun s-au născut odată cu viaţa creştinească pe aceste meleaguri şi stau la temelia Bisericii Ortodoxe Române, ca un Hrisov de moştenire sfîntă. Satul le-a născut, satul le-a păstrat şi satul a avut grijă de a le trece din generaţie în generaţie».

În continuare, se arată rolul Bisericii în spiritualizarea vechilor credinţe şi datini strămoşesti, prin punerea lor în legătură cu idealul creştin suprem : mîntuirea. «Icoana sfîntă a Mîntuitorului nostru — se spune în pastorală — s-a amestecat cu bucuriile populare, le-a scos din carcera strîmtă a unor simple desfătări pămînteşti, aruncîndu-le poduri de argint spre înălţimea cerului. De aceea cercetătorul de azi şi de mîine va găsi în ţesătura acestor obiceiuri nimbul fără egal pe care l-a aşezat creştinismul peste credinţele de odinioară». Prea Sfinţitul Episcop Iosif îndeamnă pe fiii săi duhovniceşti să păstreze şi să transmită mai departe aceste tradiţii, «să nu părăsească *datina* care este altoită în fiinţa noastră».

În legătură cu aceasta, se arată că factorii de răspundere ai conducerii noastre de stat se preocupă în mod deosebit de scoaterea la iveală şi punerea în circulaţie tot mai mare a acestor obiceiuri, datini şi tradiţii ale poporului român, care dau mărturie despre dănuirea noastră pe aceste meleaguri, din cele mai vechi timpuri.

În ultima parte a pastoralei, clerul şi credincioşii sînt îndemnaţi să slujească «frumosului moral şi spiritual, prin care se împuterniceşte şi viaţa pămîntească, viaţa materială». Frumosul de viaţă morală şi spirituală se arată prin a fi bun, generos, constructiv, prietenos, muncitor, jertfitor, deschis progresului, ordinei şi disciplinei, supus legilor şi autorităţilor. Patria noastră socialistă are nevoie, în procesul dezvoltării ei înfloritoare, de oameni care să poată prezenta în orice clipă «legitimaţia de cetăţenie morală a vieţii lor», spune Prea Sfinţitul Episcop Iosif, încheind apoi cu îndemnul : «Să fim oameni ! Este idealul. Să ne facem, cînd nu sîntem, este porunca Mîntuitorului».

*

Pastorala Prea Sfinţitului Episcop PARTENIE al Romanului şi Huşilor, adresată clerului şi credincioşilor din eparhia sa, cu prilejul sfintelor sărbători ale Naşterii Domnului, zugrăveşte — în prima parte — marea bucurie pe care o încearcă toţi creştinii la praznicul Crăciunului, subliniind că sfintele slujbe din biserici, împreunate cu rugăciunile credincioşilor şi cu glasul colindelor străbune, înfăţişează acest eveniment nu ca pe un tablou îndepărtat, ci ca ceva viu şi prezent, ce se petrece sub ochii noştri. Bucuria aceasta îşi are temeiul în convingerea că «prin întruparea Sa Fiul lui Dumnezeu ne-a deschis porţile mîntuirii de păcat, ne-a arvunit fericirea vieţii celei veşnice, împăcîndu-ne cu Dumnezeu». Întruparea

Mîntuitorului Iisus Hristos este pentru mintea omenească o lucrare învăluită în minune și în mister de nepătruns, pe care creștinii o primesc prin mijlocirea credinței.

Prea Sfințitul Episcop Partenie subliniază faptul că Dumnezeu a ales, pentru întruparea Fiului Său, trupul neîntinat al Sfintei Fecioare Maria și pentru creșterea Sa, familia cea mai curată. Descriind evlavia, credința și smerenia Sfintei Familii, Prea Sfinția Sa atrage luarea-aminte asupra menirii înalte pe care o au familiile creștine, spunînd: «Familia creștină întemeiată pe dragoste, încheiată cu formele oficiale ale puterii civile și cu binecuvîntarea lui Dumnezeu, prin taina căsătoriei, «în Hristos și în Biserică» (Efes. V, 32), cum glăsuiește marele Apostol Pavel, trebuie să fie ca o mică biserică în care se slujește Domnului prin tot ce vorbim și înfăptuim». Credincioșia și ajutorarea reciprocă, curățenia și cumpătarea, munca, creșterea și educarea sănătoasă a copiilor, sînt principiile de bază ale familiei creștine.

În partea a doua a pastoralei, Prea Sfințitul Chiriarh remarcă faptul că, în timpul prăznirii sărbătorilor de iarnă din acest an, poporul român sărbătorește marele eveniment al împlinirii unui sfert de veac de la proclamarea Republicii. Bilanțul mărețelor înfăptuiri realizate pe tot cuprinsul țării în acest timp sporește pentru creștini strălucirea praznicului Nașterii Domnului, le sădește încrederea în viitor și le insuflă noi puteri pentru tot mai bogate înfăptuiri. Biserica Ortodoxă Română, care a fost întotdeauna — prin preoții și credincioșii săi — alături de viața și luptele poporului român, este și astăzi strîns legată de popor, sprijinindu-i toate acțiunile menite să asigure propășirea țării, consolidarea prestigiului ei și sporirea binelui obștesc. «Astăzi, Biserica se bucură împreună cu întregul popor de uriașele înfăptuiri din prezent și îndeamnă pe fiii ei, care sînt și fiii Patriei noastre scumpe, să-și închine toată priecoperia la munca lor însuflețită, pentru o viață tot mai fericită într-o țară tot mai bogată și mai puternică».

În încheiere, Prea Sfințitul Episcop Partenie, subliniază ideea că Nașterea Mîntuitorului, ca și toate învățămintele desprinse din Evanghelie, constituie pentru creștini un stăruitor îndemn la viață nouă. Ca atare, îndeamnă pe fiii săi duhovnicești să-și îndeplinească cu rîvnă și înțelepciune datoriile față de propriul lor suflet, față de Dumnezeu și față de Patrie, făcîndu-le părinteasca urare: «Sub umbrirea harului lui Dumnezeu, lucrul vostru să sporească neîncetat, iar faptele voastre bune să aducă viață fericită și mîntuire sufletească. Pace și bunăvoie să coboare peste voi toți și peste toți oamenii, iar Domnul păcii să vă dăruiască tuturor sănătate și fericire în toate zilele vieții voastre».

*

Pastorala Prea Sfințitului Episcop ANTIM al Buzăului, adresată la praznicul Nașterii Domnului clerului, cinului monahal și binecredincioșilor creștini din cuprinsul eparhie sale, citează la început pericopa evanghelică referitoare la acest praznic, în care se arată cum s-a întrupat și

a venit în lume Domnul nostru Iisus Hristos. Spre a înțelege minunea nașterii Mântuitorului, credincioșii au fost îndrumați să se pregătească prin rugăciune și prin post. Învățînd din Sfînta Scriptură și din cîntările praznicului că prin nașterea Sa Mîntuitorul a luat asupra Sa păcatele noastre, ne-a împăcat cu Dumnezeu și a întemeiat Biserica pentru mîntuirea noastră, pătrunși de însemnătatea acestui eveniment, creștinii găsesc prilej cuvenit de a-și arăta, prin fapte, mulțumirea și recunoștința datorate lui Dumnezeu-Tatăl pentru trimiterea izbăvitoare a Fiului Său în lume. În legătură cu aceasta, credincioșii sînt îndemnați, să ducă «o viață plină de bucurie iubitoare spre fapte bune și spre iubirea de Dumnezeu și de aproape», potrivit învățaturii creștine.

În afară de îndatoririle lor morale, credincioșilor li se aduce aminte de datoriile pe care le au de împlinit în calitate de cetățeni ai patriei, în vederea înfăptuirii binelui obștesc. Prea Sfințitul Chiriarh arată — în cea de a doua parte a pastoralei sale — că poporul român, sub ocîrmuirea înțelepților săi ocîrmuitori, și-a croit o viață nouă, transformînd patria într-o uzină uriașă, într-un ogor imens și într-o înaltă școală. Cei 25 de ani care s-au scurs de la întemeierea Republicii constituie un sfert de veac de «demnitate națională și umană» de cînd poporul român și-a luat soarta în propriile sale mîini, depunînd eforturi mereu sporite pentru proapșirea țării.

Biserica Ortodoxă Română își aduce cu bucurie sprijinul și contribuția sa la înflorirea Patriei, convinsă că astfel ea este în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor, potrivit învățaturii Mîntuitorului care a spus: «Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească...» (Matei XX, 28).

«Luăm parte cu însuflețire, alături de întregul popor, la popasul sărbătoresc al celei de a 25-a aniversări a Republicii noastre», afirmă Prea Sfințitul Antim, adăugînd: «Să nu ne îngreuiem a face binele» (Gal. VI, 9). Să fim luptători pentru «pacea a toată lumea», cum ne îndeamnă Biserica.

În încheiere, credincioșilor li se face urarea de a se îndestula duhovnicește din bucuriile marelui praznic al Nașterii Domnului.

*

Pastorala Prea Sfințitului Episcop CHESARIE al Dunării de Jos, adresată întregului cler și tuturor credincioșilor din această eparhie, cu prilejul sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului, tîlcuiește mai întîi sensul întrupării Fiului lui Dumnezeu, arătînd că venirea în lume a Mîntuitorului e rezultatul iubirii dumnezeiești fără de margini. Potrivit învățaturii creștine, Dumnezeu a dorit dintotdeauna fericirea omului. De aceea El l-a creat după chipul și asemănarea Sa, curat și fără prihană, lipsit de răutate, înclinat spre săvîrșirea binelui. Prin păcatul neascultării, primii oameni au rupt legătura de pace cu Dumnezeu, chipul lui Dumnezeu în ei a slăbit, inima s-a înclinat spre păcat, voința a slăbit, echilibrul dintre suflet și trup s-a descumpănit, în dauna sufletului.

Pentru eliberarea din păcat și pentru restabilirea echilibrului moral dintre suflet și trup a intervenit însuși Dumnezeu, prin trimiterea Fiului

Său în lume, care să ne mîntuiască și să ne redea frumusețea cea dintîi a chipului dumnezeiesc. Prin întruparea Sa, Iisus Hristos a unit firea noastră omenească cu firea Sa dumnezeiască, pentru ca astfel să ne apropie de Dumnezeu. Prin întruparea lui Dumnezeu ca om, între cer și pămînt s-a ridicat o scară și o punte de legătură neîntreruptă care unește pe credincioși cu Dumnezeu. «Dumnezeu este Cel ce ne-a oferit darul acesta prin Pruncul Iisus Hristos, iar noi se cuvine să ne silim să fim vrednici de a-L primi pe Domnul în inimile noastre și de a sluji cauzei pentru care El a venit la noi : mîntuirea și fericirea tuturor, indiferent de credință, de limbă și de neam».

În noaptea nașterii Pruncului Iisus, îngerii au adus mesajul : «*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pămînt pace, între oameni bunăvoire*». Acest mesaj îndeamnă pe toți creștinii să fie făcători de pace pe pămînt și aducători de bunăvoire între oameni. Pacea își are izvorul în dragostea față de semeni, în munca cinstită, în împlinirea îndatoririlor familiale și obștești ; ea este «o mare forță a vieții noastre spirituale și morale», condiționînd progresul spiritual și material.

În ultima parte a pastoralei sale, Prea Sfințitul Episcop Chesarie menționează că poporul nostru acordă o largă prețuire păcii, manifestîndu-se ca factor constructiv de pace și de bună înțelegere între oameni și popoare. Acest lucru se poate constata și cu prilejul mării sărbători de la sfîrșitul acestui an : aniversarea unui sfert de veac de la instaurarea Republicii. În acești ani, poporul român, sub îndrumarea înțeleaptă a Conducătorilor săi, a construit o țară a păcii, nouă și prosperă, cu care ne putem mîndri fiecare. Ca atare, credincioșii din Eparhia Dunării de Jos sînt îndemnați de arhipăstorul lor duhovnicesc să fie «oameni de pace și de bunăvoire», «oameni de acțiune și de dragoste pentru binele obștesc», stînd strîns uniți, cu rîvnă, vrednicie și ascultare, în jurul Conducerii de Stat care priveghează pentru bunăstarea tuturor.

În încheiere, Prea Sfințitul Episcop Chesarie îndeamnă pe credincioșii din eparhia sa să păstreze credința străbună, în toată curăția ei, apoi le împărtășește arhieresti binecuvîntări, dorindu-le ca «Anul nou care vine să fie bogat în faptele care duc la înălțarea patriei noastre dragi și la întărirea păcii în lume».

*

Pastorala Prea Sfințitului Episcop TEOFIL al Vadului, Feleacului și Clujului, adresată cu prilejul sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului clăditului cler și binecredincioșilor creștini din eparhia sa, își propune

în prima parte — să tîlcuiască citatul scripturistic : «*Și Cuvîntul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr*» (Ioan I, 14). Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om, asemenea nouă, afară de păcat : s-a pogorît la noi ca să ne înalțe la El, să ne îmbogățească și să ne ridice duhovnicește, să ne introducă în familia lui Dumnezeu. Întruparea Lui constituie o taină pentru mintea omenească, deoarece aceasta nu s-a săvîrșit prin schimbarea naturii Sale dumnezeiești în natura omului, nici prin amestecarea

în El a celor două firi; după întrupare, Fiul rămîne Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat o persoană dumnezeiască, cu două firi.

Și în trecut — se spune în pastorală — Dumnezeu s-a arătat oamenilor. Dar arătările acestea — cum au fost cele către Moise, către profeții Daniil, Iezechil, Amos, Miheea și către mulți alții — au fost arătări trecătoare, de moment, care nu au durat timp îndelungat. Când a venit însă, «*plinirea vremii*», Fiul lui Dumnezeu s-a arătat nouă și a locuit printre noi în chip statornic, după cum mărturisește Sfînta Scriptură: «*Cuvîntul trup s-a făcut și s-a sălășluit printre noi*». El a venit în mijlocul nostru pentru ca să ne sfințească și să rămîna cu noi de-a pururi. «*Trupește, ca om, s-a suit la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui. Ca Dumnezeu nemărginit și necuprins, El nu încetează a fi Emanuel, adică Dumnezeu cu noi, precum ne-a asigurat cînd a spus înainte de văzuta înălțare întru mărire: «Și iată Eu sînt cu voi, în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului»* (Matei XXVIII, 20). Hristos este cu noi, întrucît este Capul Bisericii, este nedespărțit de Duhul Sfînt și ne-a lăsat drept hrană duhovnicească trupul și sîngele Său, în Sfînta Taină a Împărtășaniei. El este cu noi și în persoana păstorilor legiuți — episcopii și preoții — rînduiți ca trimiși ai Lui (Luca X, 16), precum și în persoana semenilor nevoiași, numiți de El «*frați mai mici*» ai Săi (Matei XXV, 31).

Aplicînd această învățătură, Prea Sfințitul Episcop Teofil, spune: «*Hristos s-a născut printre noi avînd numele de Emanuel: Dumnezeu cu noi. Nimic mai firesc decît dorința Lui ca și noi să fim cu El, alături de El*». A fi alături de Mîntuitorul înseamnă a-L sluji în persoana fraților Lui mai mici, semenii noștri, sau cu alte cuvinte a sluji binele obștesc.

Prea Sfințitul Chiriarh amintește păstoriților săi că în curînd poporul român sărbătorește împlinirea a 25 de ani de la întemeierea Republicii. La aniversarea acestui sfert de veac de viață nouă — în care forțele creatoare ale întregului popor au înfăptuit uriașe transformări în viața patriei, realizînd o înaltă propășire materială și spirituală a acesteia — clerul și credincioșii din Eparhia Clujului participă cu toată însuflețirea și cu urarea ca Republica Socialistă România să se bucure de neînteruptă înălțare și înflorire.

În încheierea pastoralei, Prea Sfințitul Episcop Teofil se adresează credincioșilor cu cuvintele: «*Îngenunchind sufletește, ca magii și ca păstori de odinioară, la picioarele pruncului Iisus și cinstind pe Sfînta Maică a Lui, înălțăm rugăciune fierbinte către Tatăl nostru al tuturor, ca pacea și bucuria să domnească în inimile voastre, în căminele voastre, în toată lumea*».

*

Pastorala Prea Sfințitului Episcop TEOCTIST al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, adresată clerului și dreptmăritorilor creștini din eparhia sa, cu prilejul marelui praznic al Nașterii Domnului, înfățișează temeiurile cinstirii și prețuirii acestei sărbători de către credincioși. Deși momentul istoric al Nașterii Domnului s-a petrecut o singură dată, în Bet-

leem, totuși el este sărbătorit an de an, deoarece constituie pentru toți creștinii un izvor de bucurie și de înnoire sufletească.

Prea Sfințitul Episcop Teoctist analizează, cu ajutorul textelor scripturistice, împrejurările în care s-a întrupat Fiul lui Dumnezeu, subliniind că această taină nu o putem cuprinde decât cu ajutorul credinței. Apoi arată că noi credincioșii «cinstim și prețuim praznicul Nașterii Domnului pentru că acest praznic este închinat vieții». Prin întruparea Sa, Iisus a rămas de-a pururi prezent în mijlocul nostru, prin lucrarea Sfințelor Taine, prin care ne împărtășește darurile Sale, «pentru ca viața aceasta să fie luminată, să fie plăcută, să fie desăvârșită în vederea celeilalte vieți, a celei veșnice».

În continuare, se adaugă constatarea că praznicul Nașterii Domnului cuprinde în sine frumusețea și duiosia copilăriei și a dragostei materne. Icoana Maicii Domnului cu Pruncul Iisus în brațe, care e așezată la loc de cinste în fiecare casă de creștin, ne atrage luarea-aminte asupra grijii și dăruirii ce le datorăm mamelor noastre și copiilor noștri, asupra datoriei de a ne crește și educa vlăstarele în duhul curăției depline, a buneicuviențe și a iubirii față de oameni.

Mulțumind cu recunoștință lui Dumnezeu pentru binefacerile trimise asupra noastră prin întruparea Fiului Său, Prea Sfințitul Chiriarh remarcă și faptul că «așa cum duhovnicește facem parte din Biserică, pe pământ aparținem unei patrii și unui neam statornicite să dăinuiască și să prospere între celelalte popoare ale lumii». Patria noastră a avut în îndelungatei ei istorie momente de încercări și lupte, dar și momente de înălțare, pe care le-a statornicit în amintirea fiilor ei ca sărbători naționale. Una din aceste sărbători este proclamarea Republicii, act de însemnătate epocală, prin care poporul român și-a luat soarta în propriile sale mâini. În anul acesta, sărbătoarea amintită este mult mai plină de strălucire, întrucât se împlinește un pătrar de veac de la întemeierea Republicii, timp în care în țara întreagă s-au împlinit ample transformări înnoitoare, prin strădaniile conducătorilor ei și ale întregului popor. «Avem, iubii mei — se spune în pastorală — o patrie frumoasă, îmbelșugată în comori spirituale și materiale, generoasă și demnă, respectată în fața întregii lumi. Să arătăm, așadar, dragostea desăvârșită față de ea prin munca noastră neobosită, prin cinste, prin devotament și respect față de conducătorii treburilor obștești și prin omenia noastră, virtute moștenită din moși-strămoși».

În încheiere, Prea Sfințitul Episcop Teoctist îndeamnă pe fiii săi duhovnicești să sprijine opera de ridicare pe trepte tot mai înalte a bunăstării poporului român și a propășirii patriei și le adresează — odată cu marile tradiționale de sănătate, belșug și alese bucurii — cuvintele Apostolului: «Să fiți uniți în cuget, să trăiți în pace și Dumnezeu dragostei și al păcii va fi cu voi» (II Cor. XIII, 11).

*

Pastorala Prea Sfințitului Episcop VASILE al Oradiei, adresată cu prilejul sfințelor sărbători ale Nașterii Domnului clerului și drept-cre-

dincioșilor creștini din această eparhie, pornește de la tâlcuirea cuvintelor Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan: «*Întru aceasta s-a arătat iubirea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul Său, cel Unul-Născut, l-a trimis în lume, ca prin El viață să avem*» (I Ioan IV, 9). Zugrăvind bucuria pe care o pogoară în suflete și în casele credincioșilor măritul praznic al nașterii mai presus de fire a Domnului nostru Iisus Hristos, când cântările Bisericii se împletesc cu colindele străbune și cu imnul păcii cântat de îngeri în noaptea sfântă (Luca II, 14), Prea Sfințitul Episcop Vasile împărtășește păstoriților săi învățătura că Fiul lui Dumnezeu a venit în lume pentru a sfinți viața noastră pămîntească și pentru a ne face vrednici de viața cea veșnică. Dușmanul cel mai mare al vieții este moartea, mai ales moartea veșnică pe care o aduce păcatul. Iisus a venit «*ca lumea viață să aibă și din belșug să aibă*» (Ioan X, 10) și «*ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*» (Ioan III, 16).

În partea a doua a pastoralei, cercetînd semnificația icoanei care înfățișează Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, Prea Sfințitul Chiriarh face legătura dintre Sfînta Familie și familia creștină, considerînd Crăciunul drept «sărbătoarea familiei creștine, sărbătoare de la care se revarsă atîta lumină și căldură pentru familie și atîtea învățături prețioase pentru membrii ei». Crăciunul este sărbătoarea familiei mai ales pentru faptul că e împreunat cu arătarea iubirii lui Dumnezeu, fiind în același timp, «sărbătoarea vieții creștine». Familia este cea mai importantă instituție care stă la temelia vieții. Ea este leagănul și izvorul vieții, rînduită de Dumnezeu pentru împărtășirea în mod egal a bucuriilor și a greutăților vieții, pentru ferirea de păcat, pentru împlinirea statornică a iubirii. «Familia stă la temelia vieții, cum stă o celulă în organismul omenesc, cum stă o literă în alcătuirea cuvintelor. Fără de ea se tulbură și se pierde fluviul și sensul vieții». Caracteristica adevăratei familii creștine este aceea că ea «se întemeiază pe iubire și se întreține prin iubire jertfelnică».

Praznicul Nașterii Domnului — se spune în continuare — ne dă învățătura despre rostul familiei creștine și despre îndatoririle membrilor ei. Sfînta Fecioară Maria este modelul desăvîrșit al mamei creștine, ea fiind pildă de iubire a copiilor, de devotament și de dăruire pentru creșterea și educarea lor. În cuvintele «*Iisus sporea cu înțelepciunea și cu vîrsta și cu harul la Dumnezeu și la oameni*» (Luca II, 52) se cuprinde un adevărat program de creștere a copiilor, pentru a deveni plăcuți lui Dumnezeu și folositori semenilor.

Întruparea Fiului lui Dumnezeu în chip de prunc arată că menirea familiei este de a fi creatoare de viață. Și Biserica și Patria noastră acordă o atenție deosebită familiei, dorind ca familiile poporului nostru să fie izvoare de viață și de creștere înțeleaptă a copiilor.

În ultima parte a pastoralei sale Prea Sfințitul Episcop Vasile se referă la marea sărbătoare națională a împlinirii unui sfert de veac de la proclamarea Republicii, arătînd că în urmă cu 25 de ani a început o

epocă nouă în istoria patriei noastre, întregul popor devenind stăpîn al țării și făuritor al propriului său destin. Bilanțul marilor înfăptuiri din acest timp — în toate domeniile de activitate — umple de bucurie inimile tuturor fiilor patriei, între care se numără și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române. Uniți în aceeași Biserică străbună, credincioșii ortodocși români s-au alăturat cu entuziasm la opera de ridicare a țării pe noi trepte de progres și bunăstare cu convingerea că binefacerile roditoare din anii Republicii au avut urmări salutare și în desfășurarea armonioasă a vieții noastre bisericești.

În încheiere, Prea Sfințitul Episcop Vasile povățuiește pe credincioși să-și împlinească aleasa chemare de a sluji vieții, de a prețui familia și de a fi buni credincioși ai Bisericii și vrednici cetățeni ai Patriei.

*
*   *
*

După cum s-a putut constata, pastoralele adresate de Ierarhii Bisericii Ortodoxe Române clerului și credincioșilor lor, cu prilejul sfințelilor sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1972, cuprind învățături ziditoare de suflet, desprinse din analizarea celor mai importante semnificații ale acestui mare praznic creștin.

Pe lângă tâlcuirea unor dogme legate de taina întrupării Fiului lui Dumnezeu, pe lângă povățuirile morale desprinse din exemplul vieții pămîntești a Mîntuitorului, — închinată împlinirii voii lui Dumnezeu și slujirii oamenilor —, toate pastoralele subliniază ideea că Nașterea Domnului este pentru credincioși praznicul bucuriei și al vieții noi. În legătură cu acest lucru, bucuria înnoirii întregii zidiri — înfăptuită prin întruparea lui Iisus Hristos — este pusă în legătură cu bucuria înnoirilor realizate în patria noastră în cei 25 de ani ce au trecut de la instaurarea Republicii. Asocierea dintre înnoirea spirituală a credincioșilor și înnoirile sociale din țara noastră în ultimul pătrar de veac este firească și binevenită, avîndu-se în vedere că adresanții pastoraletor — clericii și credincioșii ortodocși — sînt atît fii ai Bisericii cît și cetățeni ai Patriei, preocupați de împlinirea îndatoririlor lor moral-telugioase, dar și de a celor legate de ordinea vieții pămîntești.

În acest sens, marea sărbătoare națională — jubileul unui sfert de veac al Republicii — a constituit pentru Ierarhii, clerul și credincioșii ortodocși români un fericit prilej de sporire a unei tradiționale bucurii creștine.

Pr. DUMITRU SOARE

LA IZVOARELE APOSTOLATULUI SOCIAL *

Cu această zi festivă, 30 ianuarie 1973, Institutul teologic din București trece pragul în cel de al XXV-lea an de când activitatea lui se desfășoară sub directa călăuzire și oblăduire a Sfântului Sinod. Îndată după organizarea lui ca școală superioară a Bisericii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și ceilalți ierarhi, membri ai Sfântului Sinod, au chibzuit ca lucrarea de aici să se împlinească în virtutea celor mai bune tradiții ale Ortodoxiei noastre și în perspectiva desfășurării activității Bisericii Ortodoxe Române în condițiile noi. Atunci s-a luat hotărârea ca Institutul teologic din București să-și întregască hramul, să-și înmulțească puterile sale ocrotitoare, adică pe lângă Sfântul Grigore de Nazianz, care patronase fosta Facultate de teologie, să aibă ca ocrotitori și permanenți îndrumători și pe Sfinții Vasile cel Mare și Ioan Gură de Aur. Se ilustra astfel tendința ca teologia noastră să nu se limiteze la o lucrare pur teoretică, de meditare a învățăturilor de credință, ci să devină tot mai mult o teologie legată de viață, o teologie în slujba lucrării Bisericii în lumea contemporană.

Sărbătorind acum, în această aulă, pe Sfinții Trei Ierarhi, pentru a 23-a oară, să-mi fie îngăduit să reamintesc mai întâi că prezența lor a fost încă din vremuri foarte vechi, s-ar putea spune chiar din vremea vieții lor, deosebit de pregnantă în Biserica dreptslăvitoare de pe meleagurile noastre.

Scrisorile Sfântului Vasile cel Mare, de prin 373—374, către comandantul armatei romane din Dobrogea, care era capadocian, și către episcopul Vetracion al Tomisului, dau știri prețioase despre slăvitul mucenic Sava Gotul. La cererea marelui Vasile, moaștele Sfântului Sava sînt trimise atunci în Capadocia.

Corespondență cu strămoșii noștri daco-romani de la Dunăre a purtat și Sfântul Ioan Gură de Aur, mai ales cu episcopul Teotim al Tomisului.

Parte din moaștele Sfântului Grigorie de Nazianz și parte din cele ale Sfântului Ioan Gură de Aur se află la noi încă din vremea lui Alexandru Lăpușneanu, iar o mențiune din veacul al XVIII-lea a eruditului Chesarie Daponte semnalează că o parte din moaștele Sfântului Vasile se păstrau în Moldova, la Mănăstirea «Trei Ierarhi». Și pentru că am amintit de această prea frumoasă mănăstire, să spunem că în orașele Olteniei, Munteniei și Moldovei sau numărat peste 100 de biserici înălțate și închinare Sfinților Trei Ierarhi.

Fără a zăbovi asupra prezenței lor atât de bogate în literatura bisericească la români, să menționăm totuși că în 1691 ies de sub teascurile tipografiei mitropolitane din București, «pre limba românească», neprețuitele «Mărgăritare ale Sfântului Ioan Zlataustul»¹.

* Cuvîntare festivă la serbarea patronului Institutului teologic din București — «Sfinții Trei Ierarhi» —, 30 ianuarie 1973.

1. Despre toate acestea a se vedea la Pr. Prof. Gheorghe Moisescu, *Sfinții Trei Ierarhi în Biserica românească*, în «Ortodoxia», XII (1960), nr. 1, p. 3—33.

Biserica Ortodoxă Română, în ceea ce a constituit tradiția ei progresistă, s-a inspirat încă de multe veacuri din viața și opera acestor mari trăitori ai Evangheliei. N-a fost întâmplător că din 1776 mitropoliților Ungrovlahiei li s-a atribuit și titlul de «Locțiitor al Scaunului Cezareii Capadociei», scaun ocupat cândva de Sfântul Vasile cel Mare.

Și astăzi, din viața și învățătura lor noi deslușim cărările slujirii Bisericii, cărările slujirii noastre. Desigur, teologia ortodoxă n-ar putea fi concepută fără referire la acești trei mari Sfinți Ierarhi. În oricare dintre disciplinele ei cercetarea nu se poate lipsi de ajutorul lor, de învățătura și de autoritatea lor. Cu toate acestea, desemnarea Sfinților Trei Ierarhi ca patroni ai Institutului teologic din București a determinat pe profesorii acestui Institut ca, în ultimii 23 de ani, să elaboreze numeroase studii speciale aprofundate asupra gândirii lor, asupra activității lor și, așa cum marturisea unul dintre acești profesori, «rodul a depășit făgăduiala florilor». Cine parcurge aceste studii și altele referitoare la Sfinții Trei Ierarhi și merge pe cât cu puțință la scrierile celor trei Sfinți Părinți, i se pare că urcă spre vîrf de munte, către izvoarele slujirii, către izvoarele «apostolatului social».

Spre a sesiza de la început și mai bine însemnătatea lor pentru drumul pe care merge azi Biserica Ortodoxă Română, voi cita aceste cuvinte omagiale ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian: «Sfântul Vasile cel Mare a inspirat în mare măsură toate inițiativele mele preoțești și lui îi datorez orientarea mea către apostolatul social»².

Ceea ce ne bucură în prezent negrăit de mult este că, după ce, datorită inițiativelor Prea Fericitului nostru Patriarh, s-a reaprins făclia acestui apostolat, s-a reușit, încadrarea conștiință a întregii preoțimi pe drumul apostolatului social într-o lucrare mereu nouă, în pas cu viața. Pentru ca această conștiință să fie cât mai deplină, să se hrănească și să se consolideze, este de folos să scrutăm neîncetat temeurile teologice ale unei astfel de slujiri. Scrutînd viața și opera Sfinților Vasile cel Mare, Grigore Teologul și Ioan Gură de Aur, căutăm să descoperim și să pătrundem tocmai aceste temeuri pururea ziditoare.

Punctul de plecare în activitatea minunată a Sfinților Trei Ierarhi a fost gândirea lor înaltă despre preoția creștină, în care au văzut o slujire jertfelnică pentru Dumnezeu și oameni. Știm că nici unul dintre ei nu a alergat la această preoție, deși erau dorți și chemați la ea, deși sufletul lor ardea de dragoste pentru Dumnezeu și oameni, pentru cele sfinte. Știm și de ce n-au purces cu grabă la sfîntul jertfelnic: pe de o parte pentru că în smerenia lor și cu știința lor teologică se socoteau nevrednici să îmbrace o haină așa de dumnezeiască; pe de alta, pentru că mulți întinaseră această haină, socotind-o ca armură a unei funcții aducătoare de cîștig fără vreo osteneală sau responsabilitate.

Referitor la prima motivare, Sfîntul Grigore de Nazianz se întreabă cu aceste cuvinte: «Care om ar îndrăzni să îmbrace chip și nume de preot, cînd încă n-a contemplat cum se cuvine frumusețea lui Dumnezeu... sau mai bine spus, cînd încă n-a ajuns, în duh, Biserica a Dumnezeului celui viu și lăcaș viu al lui Hristos?»³, iar Sfîntul Ioan Gură de Aur afirmă că «preoția într-adevăr se săvîrșește pe pămînt, dar n-are vrednicia cetelor cerești... Sfîntul Duh a rînduit oa preoții, încă fiind în trup,

2. *Apostolat social*, V, p. 278.

3. *Apologia despre fugă...* 97, P. G., XXXV, 500 A.

să-i aducă lui Dumnezeu aceeași slujire pe care i-o aduc îngerii în ceruri. De aceea preotul trebuie să fie atât de curat ca și cum ar fi chiar în cer, printre puterile îngeresti»⁴. Același Părinte afirmă, în altă parte: «Cînd preotul invocă Duhul Sfînt și săvîrșește jertfa cea înfricoșătoare, cînd stă în continuă atingere cu Stăpînul obștesc, spune-mi în ce rang îl vom așeza? Cîtă curățenie și cîtă evlavie vom cere de la el? Gîndește-te ce mîini trebuie să fie acelea care săvîrșesc aceste lucruri; ce limbă trebuie să fie aceia care rostește acele cuvinte? Cît de curat și sfînt trebuie să fie sufletul care primește un Duh atât de mare?»⁵.

Iată înălțimea de care ei se socoteau încă departe.

Apoi mărturisește Sfîntul Grigore, «îmi era rușine de alții ... care se îndeasă spre Sfînta Sfîntelor, cu mîinile necurate și cu sufletele nesfîntite; care mai înainte de a fi vrednici să se apropie de cele sfînte... se îngrămădesc și se îmbulzesc în jurul Sfîntei Mese, ca și cum, pentru dînșii, treapta aceasta este nu un model de virtute, ci un mijloc de cîștigare a existenței, nu o slujire împreună cu o grea răspundere, ci o funcție lipsită de răspundere cu totul»⁶.

Răspunderea preotească de care vorbesc Sfîntii Trei Ierarhi se referă, așa cum am spus mai înainte, la slujirea jertfelnică a lui Dumnezeu și a oamenilor. Sfîntul Ioan Gură de Aur arată limpede că preotul este chemat cu toată ființa lui la o dublă slujire: una sacerdotală, care se oficiază în Biserică, și alta umană, care se oficiază în mijlocul comunității. Și adaugă: «Omul este un altar pe care preotul trebuie să slujească cu aceeași datorie și răspundere ca și la sfîntul jertfelnic»⁷. Sfîntul Ioan precizează că slujirea oamenilor nu este posibilă decît printr-o legătură strînsă cu viața lor, cu trebuințele și aspirațiile lor: «Cei ce predică și sfătuiesc pe credincioși — spune Sfîntul Părinte — trebuie să fie prevăzători și neadormiți, trebuie să aibă mii de ochi, ca să privească și să vadă în jurul lor, ca și cum n-ar trăi pentru ei, ci pentru mulțimea credincioșilor care îi înconjoară și îi ascultă. Ei nu trebuie să trăiască și să ducă o viață retrasă, ... ci să ducă viața păzitorului credincios, care este la postul său și își face datoria. Mereu să fie în contact și să aibă relații cu credincioșii de toate treptele și să poarte grijă pentru trupul lui Hristos»⁸.

Aducînd acest citat, socotim de bine să arătăm că deși grija cea dintîi a Sfîntilor Trei Ierarhi se îndrepta către păstoriții lor, pentru sufletele cărora știau că Dreptul Judecător va cere seama de la ei, ca de la niște păstori ai turmei încredințate, totuși iubirea lor și purtarea lor de grijă nu se limita de fel la membrii comunităților pe care le păstoreau, sau numai la creștini, ci cuprindea deopotrivă pe toți cei în nevoie și în suferință. Pentru că starea morală se reflecta în starea socială a vremii, putem afirma că problema de căpetenie care se afla în fața Bisericii creștine de atunci era cea moral-socială. Într-o lume care se numea creștină și în care creștinismul era socotit religie de stat, starea moral-socială era departe de aceea care însuflețise cele dintîi comunități creștine, era departe de preceptele Evangheliei Mîntuitorului.

4. *Despre preoție*, III, 4, P. G., XLVIII, 642.

5. *Despre preoție*, II, 1, trad. de Pr. D. Fecioru, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXV (1957), nr. 10, p. 936—937.

6. *Apologie pentru fuga sa*, 49, la Pr. Prof. I. G. Coman, *Vocația și pregătirea pentru preoție*, în «Studii Teologice», VI (1954), nr. 5—6, p. 241.

7. Citat în *Apostolat social*, X, p. 336.

8. Trad. la Dr. Dragomir Demetrescu, *Sfîntii Părinți și dascălii cei mari*, în «Biserica Ortodoxă Română», XXVIII (1904), nr. 8, p. 878—879.

Desigur, și alte probleme preocupau pe Sfinții Trei Ierarhi: nu se stinsese încă pericolul tentativei lui Iulian Apostatul de a opune creștinismului o anumită formă de sincretism religios, sprijinit pe oarecare neoplatonism, într-o încercare disperată de reinstaurare a păgânismului. Nu se încheiase nici confruntarea între cultura elină și cea creștină. Erau apoi încă destule focare eretice care puneau în pericol unitatea Bisericii: apolinariștii, pnevmatomahii, eunomienii-arieni extremiști.

Pentru aceasta Sfinții Trei Ierarhi fac multă teologhisire adâncă: despre Dumnezeu și Sfânta Treime, hristologie, antropologie, ecleziologie, soteriologie, pentru care Ortodoxia i-a proclamat de multe veacuri «mari dascăli ecumenici».

În predosloviea *Ceaslovului* greco-arab tipărit la București, de Antim Ivireanul, în 1702, Patriarhul Atanasie Dabas al Antiohiei scrie aceste cuvinte: «Se spune despre Ioan Hrisostom că dacă ar fi lipsit în acele timpuri de mijloc, într-atît s-ar fi primejduit Ortodoxia, încît ar fi fost nevoie ca să vină a doua oară Domnul (Hristos) în lume, pentru ca să așeze iarăși prin a doua luptă, predicarea Evangheliei, mărturisirea ortodoxă și credința»⁹.

Sfinții Trei Ierarhi au fost socotiți pe drept «Stâlpii veacului de aur al spiritualității creștine», veac în care s-au cristalizat cele mai de seamă dogme. Postulate ale lor vor rămîne pentru totdeauna ghid sigur al Bisericii, ca de pildă aceste cuvinte simple ale Sfântului Ioan: «Atunci este unire, cînd toți credem la fel»¹⁰.

Doi dintre ei, Vasile cel Mare și Ioan Gură de Aur, împodobesc cultul creștin cu liturghiile și alte rugăciuni ce le poartă numele. Totodată Sfinții Trei Ierarhi se ocupă cu atenție de arta literară, cum ilustrează mai ales poezia Sfântului Grigore de Nazianz.

Pe lîngă acestea însă, pun toată energia lor, toată ființa lor, în slujba ameliorării stării moral-sociale din preajmă. Pentru atingerea acestui țel, folosesc cu precădere două mijloace: cuvîntul și fapta milei creștine. De fapt, acestea două constituiau o singură lucrare. «Dacă lipsesc faptele — spunea Sfîntul Ioan — numele de creștin nu folosește la nimic»¹¹. Firește însă că acțiunea practică trebuia să se bazeze pe o solidă argumentare teologică, și aceasta se exprima prin cuvînt. De cele mai multe ori cuvîntul lor a fost expus public în forma omiliilor.

Sfîntul Ioan Gură de Aur a crezut într-o putere absolută a acestui cuvînt. Spune în tratatul său *Despre preoție*: «Cuvîntul este instrument, cuvîntul este hrană, cuvîntul este cea mai bună temperare a atmosferei; el ține loc de medicament, de foc, de sabie; dacă e nevoie de ars sau de tăiat, de el trebuie să ne servim; dacă el nu mușșește, toate celelalte cad. Prin cuvînt deșteptăm un suflet adormit și potolim pe unul aprins; prin el retezăm ce e de prisos și împlinim ce lipsește; prin el facem toate celelalte cîte desăvîrșesc sănătatea sufletului»¹².

Să precizăm că atunci cînd vorbește de puterea cuvîntului, Sfîntul Ioan se referă la acela al predicatorului ideal, izvorît cu respectarea principiilor omiletice pe care le enunță în același tratat, pe scurt astfel: preotul să fie iscusit în arta oratorică, smerit și curajos; elocința nu este un dar al naturii, ci produsul activității

9. La Pr. Prof. Gh. Moiescu, *op. cit.*, p. 261.

10. *Omilia I-a la Ep. II Cor.*, P. G., LXI, 381, la Vasile Hristov, *Noțiunea de Biserică după Sfîntul Ioan Gură de Aur*, în «Studii Teologice», XII (1960), nr. 1-2, p. 84.

11. *Omilia despre pocîință IX*, 1, P. G., 49, 343, la Episcop Antonie Plămădeală, *Biserica noastră*, București, 1972, p. 81.

12. *Despre preoție*, IV, 3, P. G., XLVIII, 665, la Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Aspecte ale artei literare la Sfinții Trei Ierarhi*, în «Studii Teologice», XXI (1969), nr. 3-4, p. 166.

metodice; ca să convingă, cuvîntarea trebuie să fie susținută prin fapte; predicatorul să se roage, să fie milostiv și întotdeauna cu dragoste de semeni¹³. Artă cuvîntului se dezvoltă la Sfinții Trei Ierarhi ca «expresie a unei bogate comori de credință, cugetare și simțire»¹⁴.

Prin cuvîntul lor, ei au îndemnat la îmbunătățirea vieții morale creștine, afirmînd valorile morale și încurajînd practicarea virtuților. Îmbunătățirea vieții morale, în concepția lor, presupunea o continuă creștere spirituală, pe o scară fără sfîrșit, către asemănarea cu Dumnezeu: «Cine iubește cu adevărat pe Dumnezeu și are convingerea neclintită că va fi răsplătit de Domnul — zice Sfîntul Vasile — acela nu se mulțumește cu ceea ce realizează în prezent, ci caută mereu să facă ceva mai mult, fiind cuprins de dorința fierbinte de a progresa și mai mult»¹⁵.

Trăirea comandamentelor morale evanghelice capătă calitatea de trăire virtuoză nu atunci cînd ele sînt urmate ca niște silnicii, ci atunci cînd sînt însușite liber ca niște deprinderi proprii firii noastre. Sfîntul Ioan dă exemplu cu această comparație: «Trebuie să ne mirăm mai mult de calul care poate să meargă frumos fără frîu; căci nu e deloc de mirare că merge frumos cînd e strîns în frîu și hățuri; acest mers regulat nu trebuie pus pe seama soiului bun al calului, ci a strîngerii frîului. Același lucru se poate spune și despre suflet: Nu e de mirare că se poartă bine cînd îi stă frica în spate, ci cînd a trecut ispita și frîul spaimei»¹⁶.

Afirmarea valorilor morale ocupă un loc însemnat în cuvîntul celor trei ierarhi.

Pacea, în gîndirea Sfîntului Ioan Gură de Aur, este climatul sine qua non pentru toate celelalte lucruri bune în lumea aceasta; de aceea este numită «mamă a tuturor bunurilor» și «un bun atît de mare, încît numai cei ce o fac și o zidesc se numesc fii ai lui Dumnezeu»¹⁷. «Noi — spune același Sfînt Părinte — în tot locul cerem pace, pentru că nimic nu este egal cu ea. De aceea cerem pace în rugăciuni, în biserici, în litanii și chiar în saluturile noastre de fiecare zi»¹⁸.

Munca este o altă valoare determinantă în viața oamenilor. În concepția hrisostomică ei îi este atribuită o însemnată funcție nu numai socială, dar și în creșterea spirituală a fiecărui credincios. «Nimeni să nu se rușineze de meseria sa; dimpotrivă, să se rușineze leneșii, care în zadar își mănîncă pîinea, au servitori mulți și cer să fie serviți mai mult decît se poate spune. A-și cîștiga cineva pîinea sa prin muncă necontînită este un fel de înțelepciune; la astfel de oameni sufletul este mai curat și mintea mai ageră, pe cînd, dimpotrivă, leneșul vorbește multe lucruri nefolositoare, face multe lucruri fără folos și, prins în cătușele de trîndăvie, își pierde toată ziua, nefăcînd nimic util. Dar celui ce lucrează cu hărnicie nu va putea ușor să-i vină în minte ceva nefolositor: nici fapte, nici cuvinte, nici gînduri»¹⁹.

13. Mai pe larg despre toate acestea a se vedea la Pr. Ioan Cristache, *Activitatea omiletică a Sfîntului Ioan Hrisostom la Antiohia*, în «Glasul Bisericii», XXVII (1968), nr. 5—6, p. 703—704.

14. Pr. Prof. I. G. Coman, *Vocația și pregătirea pentru preoție*, în «Studii Teologice» VI (1954), nr. 5—6, p. 249.

15. *Reguli mici*, răspuns la întrebarea 121, la Pr. Matei Pîslaru, *Sfinții Părinți despre muncă*, în «Glasul Bisericii», XIX (1960), nr. 1—2, p. 44.

16. *Predica IV-a P.G.*, II, 301, trad. de Ștefan Bezdechi, *Sfîntul Ioan Gură de Aur, Predici despre pocăință*, Sibiu, 1938, p. 12.

17. *Omilia III-a la Epistola către Coloseni*, P. G. LXIII, 322.

18. Pr. D. Fecioru, *Predică la Sfinții Trei Ierarhi*, în «Glasul Bisericii», XIX (1960), nr. 1—2, p. 27.

19. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia V la Epistola I Corinteni*, la Pr. Matei Pîslaru, *op. cit.*, p. 45.

Tot Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă inutilitatea celor bogați și faptul că ei n-au putea trăi fără munca altora, în vreme ce muncitorii pot foarte bine să trăiască fără bogătași. Sfântul Ioan spune că dacă ar fi adunați numai bogații într-un oraș — în orașul bogaților nu se vor afla muncitori, nici arhitecți, nici fierari, nici lucrători de funii, nimic de acest fel... Pentru a clădi, nu sînt necesare aurul, argintul, pietrele prețioase; trebuie pricepere și mîini; nu mîinile nemuncite, ci mîinile cu bătăture și degete rezistente; trebuie muncă multă, lemne și piatră; și pentru a țese un veșmînt nu este nevoie mai întîi de aur și de argint, ci de mîină de artă și de femeie care lucrează»²⁰.

Între elementele esențiale pe care le-au sesizat, analizat și afirmat cei trei Sfinți Ierarhi referitor la natura ființei umane, s-a aflat și ceea ce numim «caracterul social». În această privință a excelat Sfântul Vasile cel Mare, care — punînd bazele vieții de obște în *Regulile monahale* — se întrebă: «Cine nu știe că omul este o ființă socială și nu singuratică? Nimic nu este așa de propriu ființei noastre, decît să fim în comuniune unii cu alții, să avem nevoie unii de alții și să ne iubim unii pe alții»²¹.

Sfântul Vasile aprofundează teologic și pedagogic aceeași idee: «Viața cu mai mulți la un loc este mai folositoare în mai multe privințe. Mai întîi pentru că nu floarea din noi poate să facă față de ajuns trebuințelor, iar în procurarea celor necesare traiului avem nevoie unii de alții. Dumnezeu-Creatorul a hotărît ca noi să fim uniți. Pe lîngă aceasta, nici legătura iubirii lui Hristos nu îngăduie ca fiecare să se îngrijească numai de ale sale. Viața individuală are un singur țel: acela al îngrijirii nevoilor proprii. Acest lucru e contrariu legii iubirii, pe care Apostolul o împlinea, nu căutînd folosul său, ci pe al celor mulți. Apoi, izolat de lume, nimeni nu-și poate cunoaște lipsurile neavînd cine să i le arate și să i le îndrepte cu blîndețe și bunătate». Și Sfântul Vasile adaugă: «Vai celui singur, care cade și nu este cine să-l ridice»²².

Sfântul Ioan Gură de Aur arată că însăși mîntuirea n-ar fi posibilă în izolare de oameni. Întrebat de Sfântul Vasile: «Socotești oare că poți să te mîntuiești fără să fii folositor altora?», Sfântul Ioan răspunde lămurit: «Bine și minunat ai grăit prietene. Pentru că nici eu însumi nu pot să cred că se poate mîntui și cel ce n-a lucrat nimic pentru mîntuirea aproapelui»²³.

Concepția Sfinților Trei Ierarhi despre valoarea vieții de obște se afla în strînsă legătură cu învățăturile pe care ei le descifrau din Sfînta Scriptură. De acolo știau că oamenii sînt fiii aceluiași Părinte, că Dumnezeu a făcut să răsară soarele peste toți și a dat aerul pentru toți, iar pămîntul ca moștenire în stăpînirea tuturor. Aceasta rezulta nu numai din originea și moștenirea lor comună, ci și din faptul că Mîntuitorul venise și se jertfise pentru toți. Biserica, Trupul Său, îngloba deopotrivă pe toți cei botezați. Iată ce spune Sfântul Ioan despre egalitatea socială a oamenilor: «La început Dumnezeu nu a făcut pe unul sărac, iar pe altul bogat. El nu a arătat vreunui unde să găsească comori îngropate, ascunzîndu-le de celălalt. El a dat

20. *Omilia la I Cor.*, 25, 4, P. G. 61, 210—211.

21. P. G., XXXII, 917.

22. În «Biserica Ortodoxă Română», LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 58.

23. A se vedea la Prof. Dr. N. Mladin, *Sfîntul Ioan Gură de Aur despre desdîvîrșirea crupțind*, în «Ortodoxia», IX (1957), nr. 4, p. 580.

tuturor același pământ pentru a-l stăpîni. Pământul fiind de obște, de ce tu ai atîtea iugăre, în timp ce semenul tău nu are nici măcar o brazdă?»²⁴.

Sfinții Trei Ierarhi vedeau clar, după învățătura revelată, că adevăratul și singurul proprietar al tuturor bunurilor naturale era numai Dumnezeu, oamenii fiind temporar de drept administratori și uzufructuari îndeobște ai acestor bunuri. O spune lămurit Sfîntul Vasile: «Astăzi ai lucrat tu bucata ta de pământ, mîine o lucrează altul, iar după acesta un al treilea. Vezi ogoarele acestea și casele acestea luminate! Cîte nume n-au schimbat de cînd există fiecare din ele?»²⁵. Tot Sfîntul Vasile muștră cu hotărîre: «Ascultați popoare, auziți creștini... Să nu ne arătăm noi, ființe raționale, mai cruzi decît animalele necuvîntătoare. Acestea se folosesc în comun de produsele naturale ale pământului: oricît de mulți ar fi, caii pasc pe aceeași cîmpie; turmele de oi pasc pe unul și același munte; numai noi oamenii încuiem în magazii produsele firești ale pământului și punem stăpînire pe bunurile menite tuturor oamenilor»²⁶.

De aceea, Sfinții Trei Ierarhi condamnavă nedreptățile sociale pe care le observau cu durere în jurul lor. «Cum să-ți pun sub ochi bogatele suferințele săracului?» — se întrebă Sfîntul Vasile cel Mare. Și pentru a ilustra acele suferințe, alege cazul frecvent pe atunci al tatălui care, amenințat împreună cu fiii lui să moară de foame, este silit să gîndească la vinderea unuia dintre copii, dar se oprește în fața remușcărilor, fără răspuns la întrebări chinuitoare ca acestea: «Ce suflet de fiară să iau? cum să-mi ascund firea mea de om? Dacă voi vinde pe unul din ei, cu ce ochi mă voi mai uita la ceilalți, odată ce ei mă bănuiesc că nu-i mai iubesc? Cum voi mai locui în casă, de vreme ce eu însumi m-am lipsit de copii? Cum mă voi așeza la masă, odată ce mi-am dobîndit mîncarea de pe ea cu un astfel de preț?»²⁷.

Iată ce spune Sfîntul Ioan Gură de Aur despre situația în care se zbăteau sclavii: «Muncesc toată ziua, fără odihnă, osîndiți la o treabă zdrobitoare ca și catirii. Trupurile le sînt cruțate mai puțin decît dacă ar fi piatră; nu sînt lăsați să răsufle,... sînt mereu împilați. Se poate concepe o mizerie comparabilă cu a lor, cînd îi vezi la sfîrșitul iernii, pe care au petrecut-o în cele mai grele munci, supti de frig și de ploaie, de nesomn, întorcîndu-se acasă cu mîinile goale, ba chiar rămînînd datori?! Ei tremură de groaza pedepselor, a stoarcerii impozitelor, de jaful jefuitorilor»²⁸. «...Acela care a fost făcut după chipul lui Dumnezeu este desfigurat din cauza cruzimii voastre. Capetele catirilor care trag pe soția voastră strălucesc de aur. Dacă e vorba de decorat un scaun sau un taburet pentru picioare se întrebuintează peste tot numai aur și argint. Cu toate acestea, membrele lui Hristos, pentru care El a coborît din ceruri, pentru care El și-a vărsat prețiosul Său sînge, nu au nici măcar hrana necesară. Răspunderea revine avariției voastre. Paturile voastre

24. Omilia 12-a la I Timotei, la Pr. Prof. I. G. Coman, *Idei misionare și sociale innoitoare la Sfinții Trei Ierarhi*, în «Studii Teologice», nr. III (1951), nr. 1—2, p. 104.

25. Omilia la Ps. I, P. G., XXIX, 220, 221, trad. de Pr. O. Căciulă, *Comentar la Psalmi*, București, 1939, p. 34;

26. Omilia cu prilejul secetei, trad. de Pr. N. Donos, Huși, 1927, p. 20.

27. Omilia despre lăcomie, la Pr. Lector D. Fecioru, *Sărbătorirea patronului Institutului teologic din București*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXI (1953), nr. 2—3, p. 195—196.

28. Omilia la Matei LVI, LXI, la Prof. N. Chițescu, *Aspecte ale eclesiologiei la Sfinții Trei Ierarhi*, în «Studii Teologice», XIV (1962), nr. 7—8, p. 410.

sînt împodobite cu argint de la un capăt la altul, pe cînd trupurile sfinților nu sînt acoperite nici cu veșmintele absolut necesare»²⁹.

În fiecare nevoie, Sfinții Trei Ierarhi vedeau pe însuși Domnul Hristos întrupat. Cuvinte ca cele de mai înainte, rostite în plină epocă sclavagistă, reliefează profilul lor de discipoli ai lui Hristos și dragostea de oameni. Sfîntul Ioan Gură de Aur adresează protipendadei cetății cuvintele: «Vin la voi ca ambasador și anume sînt trimis de săracii cetății noastre, nu pe bază de hotărîri și discursuri, ci numai privind la amara lor mizerie»³⁰.

Ceea ce dă valoare creștină deplină acestor poziții ale Sfinților Trei Ierarhi, este însă tocmai legătura dintre gîndirea, vorba și fapta lor. Ei au reușit să proclame în auzul tuturor învățătura Bisericii creștine despre demnitatea ființei umane și egalitatea tuturor oamenilor, au reușit să înduplece pe unii înstăriți la milostenie, și să aline în bună măsură suferințele celor pe care au putut să-i cuprindă în opera lor de milă creștină.

De altfel, Sfîntul Ioan Gură de Aur n-a pregetat să definească creștinismul ca «filozofia faptei»³¹, iar Sfîntul Vasile cel Mare să afirme un lucru pe care experiența vieții Bisericii îl probează mereu și anume că «învățătura faptelor este cu mult mai vrednică de crezare decît învățătura cuvintelor»³². Cînd la anul 368 provincia Capadociei a fost lovită de o cumplită secetă, care adăuga noi lipsuri la starea și așa jalnică a mulțimilor, Sfîntul Vasile trece de îndată la înființarea unor case pentru săraci și a unor azile, iar în apropierea Cezareei face să se ridice «un oraș al dragostei creștine», cum spune Sfîntul Grigore de Nazianz, cuprinzînd case pentru orfani, cu o școală de meserii, spitale, leprozerie și alte așezăminte de binefaceri. În mijlocul acestui complex, denumit «Vasiliada», se aflau Biserica și locuința marelui Vasile, se afla sufletul său mistuindu-se.

Și Sfîntul Ioan Gură de Aur, îndată ce ajunge episcop la Constantinopol în 397, cere intendentului conturile de cheltuieli ale palatului episcopal. Tăind pe cele nefolositoare, atribuie surplusul în ajutor săracilor și spitalului pe care îl organizează după exemplul Sfîntului Vasile. Treptat, dezvoltă acest sprijin din veniturile Bisericii, prefăcînd în bani obiectele de aur și pietre prețioase ale patriarhiei. Din cuvîntările sale rezultă că Biserica din Constantinopol ajută pe săraci, bolnavi, văduve, străini, călători fără adăpost, prizonieri și tot felul de nevoiași³³.

Alcătuiind lucrarea *Biserica slujitoare*, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul a preferat ca dintre părinții răsăriteni să cerceteze teologia slujirii în opera Sfîntului Ioan Gură de Aur, socotind-o reprezentativă în această privință și — în aceeași lucrare — aspectele practice ale slujirii în Răsăritul ortodox sînt ilustrate prin Sfîntul Vasile cel Mare și așezămintele sale.

Sfinții Trei Ierarhi au conceput Biserica creștină ca pe o instituție chemată la o slujire efectivă, pe temeiul unui mandat divin. De aceea nu numai Institutul

29. *Omilia 11 la Epistola către Romani*, 5, 6, la Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Idel misionare...*, p. 103.

30. *Cuvînt despre milostenie*, P. G., LI, 261, trad. la Pr. I. G. Coman, *Actualitatea Sfîntului Ioan Gură de Aur*, în «*Studii Teologice*», VII (1955), nr. 7—8, p. 417.

31. Vezi Vasile Prescure, *Personalitatea morală a Sfîntului Vasile cel Mare*, în «*Studii Teologice*», XIV (1962), nr. 5—6, p. 283—300.

32. *Omilia XIII, 4, la Geneză*, la Pr. Prof. I. G. Coman, *Atitudinea practică a Sfinților Trei Ierarhi*, în «*Glasul Bisericii*», XV (1956), nr. 10, p. 540.

33. Vezi Episcop Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 86.

nostru teologic și teologia noastră, dar întreaga Biserică Ortodoxă Română îi are de călăuzitori în împlinirea misiunii ei sfinte.

Dragi studenți, ceea ce am spus pînă aici privește direct activitatea voastră viitoare, pentru care vă pregătiți acum. Dragostea de Dumnezeu și de oameni, slujirea lui Dumnezeu și slujirea oamenilor, cărora Sfinții Trei Ierarhi și-au închinat viața, rămîn călăuză pentru calea pe care trebuie s-o urmăm.

În țara noastră s-a statornicit o orînduire bună și dreaptă, căreia nu avem decît să-i acordăm sprijinul nostru deplin, pentru ca roadele ei să fie tot mai bogate. Cîtă mulțumire trebuie să mărturisim față de preocuparea în statul nostru ca niciun tînăr apt de muncă să nu rămînă în afara celor mulți care cunosc bucuria de a munci și se învrednicesc de răsplata muncii lor.

Să nu ignorăm însă realități triste care, ca și acum 16 veacuri, mai dăinuie încă în alte părți ale lumii de astăzi: sînt încă în lume acaparatori și dezmoșteniți; exploatați și exploatați, bogați și săraci; și în vremea noastră în unele regiuni ale globului oameni de toate vîrstele abia dacă-și pot tîri trupurile sleite de puteri, sau mor din cauza subnutriției. Omenirea înaintează însă tot mai vertiginos spre ziua în care astfel de stări vor dispărea cu totul din mijlocul ei, spre ziua în care marile năzuințe de pace, libertate, înfrățire și prosperitate pentru toți vor deveni o realitate fericită pretutindeni. Sîntem mîndri de aportul pe care poporul român îl aduce în această direcție. Atașamentul nostru la năzuințele omenirii este una cu atașamentul pe care-l datorăm idealurilor evanghelice, idealurilor pe care le-au slujit la vremea lor și Sfinții Trei Ierarhi.

Voi vă pregătiți să continuați și să dezvotați această lucrare de slujire a Bisericii în lume. Și pentru perioada tînără — de pregătire a voastră — Sfinții Trei Ierarhi ne stau înainte cu exemplul și cu sfatul lor. Testamentul lăsat de ei școlilor noastre este setea de a învăța continuu și cu folos, ca și îndemnul de a ne forma deprinderi fără de care ne spun că teologia sau cultura noastră nu valorează mare lucru.

Vreți să urcați pe calea cunoașterii lui Dumnezeu? Iată ce zice Sfîntul Grigore Teologul: «Urcă prin felul tău de viețuire; caută să dobîndești pe Cel curat prin curăție. Vrei să ajungi vreodată teolog și să fii vrednic de dumnezeire? păzește poruncile și umblă în viață potrivit acestor porunci»³⁴.

Sfinții Trei Ierarhi au cultivat prietenia curată cu toți aceia de care se puteau apropia prin identitate de preocupări și ținută morală. Sfîntul Grigore vorbește astfel despre prietenia sa cu Sfîntul Vasile, pe cînd învățau împreună la Atena: «Părea că un singur suflet însuflețea două trupuri. Ocupația noastră, a amîndorura, de fiecare zi, era de a cultiva virtutea, de a face viața noastră vrednică de nădejdele veșnice... Făceam legături numai cu acei colegi care aveau o viață ordonată, o viață curată, de la care puteam avea vreun folos. Multe pilde din viață ne-au arătat că obișnuința cu viciul se deprinde mai iute decît obișnuința cu virtutea, după cum este mai ușor să-ți pierzi sănătatea, decît să ți-o cîștigi. Același motiv ne făcea să alegem dintre științe nu pe cele mai plăcute, ci pe cele mai folositoare»³⁵.

34. Cuvîntul XX, 12, P. G., XXXV, 1080, la Pr. Conf. I. Bria, *Spiritul teologiei ortodoxe*, în «Ortodoxia», XX (1972), nr. 2, p. 184.

35. Trad. la Pr. D. Fecioru, *Sărbătorirea patronului*, p. 103.

Se știe că acești doi Părinți au studiat împreună operele morale ale lui Origen, alcătuind din ele un florilegiu, *Filocalia*, fără a-și însuși însă erorile de doctrină ale acestuia. Cultura lor generală devenea pe fiecare zi mai vastă, pe baza unui riguros proces de selecție. Ei așează în centrul preocupărilor lor cele trei teme fundamentale ale teologiei creștine: Dumnezeu, lumea și omul. Parcurg apoi împreună retorica și filozofia, astronomia, geometria, matematicile și medicina.

«Cultura, precizează Sfântul Grigore de Nazianz, e primul dintre bunurile oamenilor; și e vorba nu numai de cultura creștină... Cultura e un proces de selecție, de alegere a ceea ce e bun și folositor. După cum din cer, din aer, de pe pământ, luăm ceea ce e de folos pentru viață și evităm ce e primejdios și după cum știm că în foc, în hrană, în fier și în celelalte lucruri nu e nimic în sine extrem de folositor,... și totul depinde de cei care se folosesc de aceste lucruri»³⁶.

Așa au crescut Sfinții Trei Ierarhi, iar atunci când au terminat studiile s-au anapoiat în mijlocul credincioșilor din ținuturile natale, pentru a se dedica în cele din urmă și pentru tot restul vieții lor, slujirii preoțești, în felul de care am amintit.

Stihurile de la litie, pentru praznicul de astăzi, dau slavă Sfintei Treimi celei cerești că ne-a hărăzit această povățuitoare «Treime pămîntească» a Sfinților Trei Ierarhi, sub adumbrirea căroră poposind ne întărim și ne înmulțim puterile pentru lucrul cel bun; cu pilda vieții lor, de dăruire, luminăm cărările slujirii noastre de azi și de mâine.

Pr. Asist. GABRIEL POPESCU

³⁶, *Necrolog în cinstea Marelui Vasile, Episcopul Cezareei*, ed. Boulanger, Paris, 1908, p. 110.

Sfântul Grigorie de Nissa: CE ÎNSEAMNĂ SĂ TE NUMEȘTI ȘI SĂ TE FĂGĂDUIEȘTI CREȘTIN*

După cum oamenii stăpînirii, puși să încaseze zilnic dările, dacă li s-au adunat debite neîncasate de pe mai multe zile, strîng într-o rubrică toate datoriile unui singur datornic și-i taie o chitanță pentru toate dacă se întîmplă ca acesta să facă rost de bani, tot așa am să fac și eu cu cucernicia ta, frate Armoniu. Căci fiind dator să-ți scriu mai des (întrucît la creștini făgăduința înseamnă datorie), acum aș vrea să suplinesc lipsa, nevoită de mine, a scrisorilor de pînă acum, trimițîndu-ți una atît de lungă încît să poată fi socotită — în privința literelor — egală cu toate cele ce au fost lipsă.

Ca să nu întînd degeaba povestea despre lungimea scrisorii, cred că ar fi bine să imităm, măcar prin cuvîntul scris, întîlnirile noastre de altădată față către față. Căci, de bunăseamă, îți mai amintești că, de fiecare dată cînd aveam prilej să stăm de vorbă împreună, problemele ce ne preocupau erau meditațiile despre virtute și experiențele din viața duhovnicească, — tu replicînd totdeauna cu competență și neacceptînd nimic dacă nu era destul de bine argumentat, iar eu, ca mai în vîrstă, căutînd de regulă să scot concluziile la care ducea șirul discuțiilor. Dacă ar mai fi posibil și acum, ca și atunci, să se dea ocazia înțelepciunii tale de a lua cuvîntul, nimic n-ar fi mai frumos! Cîștigul ar fi dublu pentru amîndoi dacă ne-am revedea (și ce-ar fi mai plăcut pentru mine în viață?), iar sub arcușul înțelepciunii tale s-ar pune din nou în mișcare bătrîna noastră chitară. Întrucît însă destinul a vrut să ne despărțim trupește — cu toate că sufletește sîntem legați pentru totdeauna — va trebui ca, dacă reiau vreo controversă, în chip firesc să se prezinte din nou de față,

---

* Încă acum aproape 300 de ani Elie du Pin acuza pe Sf. Grigorie de Nissa că scrierile lui «seamănă mai mult cu ale lui Plato și Aristotel decît cu ale altor creștini». Acum 40 de ani un cercetător american (H. F. Cherniss) spunea nu mai puțin că «adevăratul interes intelectual al Sf. Grigorie era doar filozofia și poetica grecilor antici». Mai mult, cu toate că puțini din scriitorii creștini s-au bucurat în ultimele decenii de atîtea studii speciale și monografii ca acest frate mai tînăr al Sf. Vasile, totuși unii (Diekamp, Daniélou, și alții) găsesc mereu preponderență în operele Sf. Grigorie de Nissa fie influența lui Plato ori a neplatonicienilor, fie a stoicilor ori a lui Aristotel, uitînd că acest «părinte al părinților», cum va fi numit de Sinodul Ecumenic, vorbește în fond cel mai bisericesc limbaj, cel mai plin de imagini luate din Scriptură și din viața de toate zilele, în același timp și din zestrea gîndirii clasice grecești, — dar tîlmăcind, în fond, ca nimeni altul, rădăcinile cele mai adînci ale viețuirii creștinești. Nici cînd a combătut pe Eunomiu, nici cînd a ținut cuvîntări ori cînd a scris epistole, el n-a făcut filozofie de dragul ei, nici n-a plătit tribut «s sofisticii a doua» ori altor curente ale vremii, ci grăind într-un stil «neopozitivist și existențialist» (cum afirmă un monografist recent al său, Hr. Buki) el caută să zidească sufletele, să îndrume ca sfinții, prin viața sa, în fine, să lumineze și să dea înțeles cît mai înalt și mai adînc existenței umane. Un om cu suflet simțitor ca el, care plîngea de cîte ori vedea icoana cu jertfirea lui Isaac, imagine a jertfei de pe cruce (Migne P, G. 46, 572) nu putea scrie decît viu, apropiat, creștinește, așa ca apostolii, ca mucenicii, ca în limbajul slujbelor liturgice. În chipul acesta trebuie tîlmăcită și această scrisoare în care «chipul» și «asemănarea» cu Dumnezeu sînt îngeminate și transfigurate în aceeași imagine caldă și apropiată a «copiilor lui Dumnezeu», care din dragostea ce-i «leagă» și-i «atrage» față de Tatăl Sfînt nu pot să nu se poarte cum se cuvine cu El. În fond, dacă a făcut o filozofie, Sf. Grigorie a filozofat despre progresul desăvîrșirii omului, despre transfigurarea lui, așa cum l-au vrut Dumnezeu și duhul rugăciunilor liturgice de totdeauna. A se vedea în «Studii Teologice» din 1956 studiul P. S. Nestor Vornicescu, iar pentru informare bibliografică lucrarea lui W. Wiker (1955).

pentru critică, și persoana ta. Și frumos ar fi ca și de astă dată să ridicăm o problemă ziditoare de suflet drept temă literară, de care să ne ocupăm, apoi, ca de un subiect de discuție. De pildă, să încercăm să dăm răspuns la întrebarea: *Ce înseamnă numele de «creștin» și ce îndatoriri decurg din el?*

Sînt sigur că nu va fi fără de folos o astfel de cercetare. Pentru că, dacă ne-am da seama de ceea ce se ascunde sub numele de «creștin», atunci am avea un mai mare spor în viața duhovnicescă, silindu-ne cu adevărat să facem din el ceea ce numim, adică o strădanie spre progres și desăvîrșire. Căci dacă ar dori cineva să i se spună doctor sau avocat sau inginer, acela n-ar primi un astfel de titlu, riscînd să i se reproșeze că n-ar fi pregătit pentru așa ceva, ci ar dori cu adevărat să poată corespunde unor astfel de titluri, spre a nu fi învinuit de titulatură mincinoasă, dovedind că într-adevăr e pregătit pentru ele. Tot așa stau lucrurile și cu noi creștinii dacă s-ar cerceta care este adevărata noastră chemare. Atunci n-am lua asupra-ne ceea ce nu sîntem, ceea ce însăși numirea noastră nu ne-o spune, căci dacă am îndrăzni să o facem, am păți și noi ca și maimuța dintr-o poveste...

Se spune, adică, despre un comediant ambulant din Alexandria Egiptului că a îmblînzit și a dresat o maimuță să se miște și să danseze atît de frumos încît imita exact persoana care o însoțea, mai ales că era și îmbrăcată de joc, iar cînd i-au mai adăugat și acompaniament muzical, mlădierea maimuței urma așa de bine ritmul melodiei încît, prin toate mișcările pe care le făcea și le schița, dovedea că le-ar executa în chip firesc, parcă ar fi fost un om adevărat. Văzînd cît de captivat era publicul de noutatea priveliștei, cîtiva tineri mai obraznici au strigat către cei care priveau țintă la spectacol că «maimuța-i tot maimuță!» De aceea, în timp ce lumea striga și aplauda mișcările atît de cadențate ale acesteia — oricît de legate de tact și de melodie ar fi fost ele —, ei au aruncat asupra orchestrei și a cîntăreților tot felul de momeli, scoțînd întruna sunete care trezesc și ațîță instinctul acestui soi de animal și, ce să vezi? Fără să mai aștepte nimic, cînd a văzut migdale împrăștiate pe jos înaintea muzicii, uitînd de dans, de aplauze și de podoabele hainei, maimuța s-a aruncat pe ele și a adunat cu labele tot ce găsea, iar ca să nu o mai împiedice nimic în împlinirea poftelor ei, și-a dat jos masca de pe bot și, lăsînd de o parte dresajul, zdrobia cojile și mîncă fructele cum numai maimuțele obișnuiesc. În loc de aplauze și admirație, s-a pornit o adevărată explozie de rîs între spectatori din pricina hîdoșeniei și caraghiozității în care apărea animalul dintre zdrențele măștii sale.

După cum deci nu i-a fost de ajuns maimuței masca pe care și-a pus-o spre a nu fi crezută că este om, reșapătîndu-și firea, cînd a auzit răcnet de fiară, tot așa și cei ce nu și-au îmbunătățit deplin firea lor prin credință, la momelile diavolului, repede dovedesc că sînt altceva decît ceea ce par. Căci în locul smochinei, al migdalei ori al altor ispite de acest fel, diavolul momește pe om cu mărirea deșartă, cu fuga după ranguri, cu dorul după cîștig, după plăceri, și cîte altele de felul lor, îmblînzindu-le ca pe niște strigăte celor cu suflete de maimuță și care simulează creștinismul printr-o imitație falsă, dar care, la vremuri de încercare, dovedesc în loc de înțelepciune, de blîndețe ori de virtuți, numai o mască a lor. De aceea e de cea mai mare nevoie să ne lămurim ce înseamnă să te numești creștin: să fii de fapt ceea ce-ți spune numele, iar nu, folosindu-l pe acesta drept pretext printr-o mărturisire deșartă, să fii altceva la arătare, decît ceea ce ești în ascuns.

Să examinăm, așadar, mai întii ce înțeles are cuvîntul «creștinism». Poate că oamenii mai înțelepți decît mine vor găsi imagini mai înalte și mai nobile care să se potrivească mai deplin vredniciei acestui cuvînt. După cîte pricepem noi, despre acest termen ar trebui spus următoarele:

În înțelesul cel mai limpede și mai grăitor, cuvîntul «Hristos» — de unde provine «creștinism» — însemnează împărat, căci, printr-o accepțiune deosebită Sfînta Scriptură tocmai prin această expresie desemnează vrednicia împărătească (Χρῖστος — *Christos*, așa cum se ungeau împărații). Deoarece însă, potrivit aceleiași Scripturi, divinitatea nu poate fi înțeleasă și exprimată în cuvinte, pentru că depășește orice putere de înțelegere, a fost de lipsă ca purtătorii de Dumnezeu proroci și apostoli să ne boltime, parcă ducîndu-ne de mîna, în duh sfînt, la înțelegerea ființei nematerialnice a dumnezeirii tocmai prin mijlocirea acestor nume și noțiuni împărătești, conducîndu-ne

din una în alta spre noțiuni adecvate și potrivite divinității, evidențiind astfel că prin cuvântul «împărătesc» ne gândim la cea mai înaltă demnitate posibilă. În același timp, ceea ce-i liber de orice patimi și e neatins de nici o răutate, se exprimă prin cuvintele «virtuți», fiecare din ele pârîndu-ne una mai înaltă decît cealaltă. În fond însă, ori că o numim «dreptate», ori «înțelepciune», «putere» ori «adevăr», ori «viață», «mîntuire», «neschimbare» ori «nemutare» prin toate aceste cuvinte ne gândim la aceeași ființă sublimă, care este și se numește Hristos.

Dacă deci noțiunea a tot ce poate fi mai sublim se cuprinde în Hristos (căci într-o noțiune mai înaltă se cuprind toate celelalte, după cum și în noțiunea de «împărat» se subînțelege și aceea a supușilor lui) atunci urmează în chip firesc ca tot așa să ajungem să înțelegem și ce înseamnă cuvintele «creștin» și «creștinism». Căci dacă cei legați de El, prin credință în El, purtăm același nume ca Cel ce depășește orice stricăciune a firii, atunci trebuie ca și tot atîtea însușiri, cîte le denotă firea cea nesticăcioasă a lui Hristos, să ni le împrăpiem și cei ce ne numim cu numele lui. Dacă avem părășie cu numele lui Hristos, numindu-ne «creștini», urmează în chip firesc să ne facem noi părăși la toate acele însușiri ale Lui. Căci ca și la un lanț, unde veriga din cap leagă după ea pe toate celelalte, formînd la un loc o unitate, tot așa trebuie să fim și noi strîns uniți prin numele lui Hristos, ca unii care ne împărășim și de celelalte daruri ale fericirii celei negrăite și de multe feluri și sîntem chemați să conlucrăm spre același scop și să ne lăsăm atrași toți laolaltă.

Dacă așadar va purta cineva numele de creștin, dar nu va traduce în viață toate cele legate de acest nume, unul ca acela își va renega numele după exemplul amintit, schimbînd caracterul uman cu o mască neînsuflețită, transformîndu-se în maimuță. Căci nici Hristos nu-i altceva decît întruchiparea dreptății, a curăției, a adevărului și a fugii de orice răutate, după cum nici creștinul nu poate fi ceea ce îi spune numele (desigur, vorbim de creștinul adevărat), dacă nu-și arată prin fapte participarea la aceleași însușiri.

Cu alte cuvinte, dacă am vrea să explicăm *creștinismul* după numirea ce i se dă, atunci vom spune că el e o *imitare a firii dumnezeiești*. Și nimeni să nu se tulbure pentru modestia firii noastre pe motiv că este atît de departe de cea fără de margini și desăvîrșită a lui Dumnezeu, căci numirea nu depășește firea. Căci dacă ne gândim la starea primordială a omului, aflăm din mărturiile Scripturii că noțiunea de om nu a iesit din granițele firii lui. Doar și prima creare a omului a fost o facere imitată după chipul lui Dumnezeu, după cum a filozofat Moisi cînd a scris că «a făcut Dumnezeu pe om; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut pe el» (Facere I, 27). Tot așa și făgăduința noastră de a fi creștini înseamnă readucerea omului la starea lui fericită de la început.

Acum, dacă omul era vechea asemănare cu Dumnezeu, apoi nu-i vom da noi altă definiție, străină de rostul lui, ci vom spune că a fi creștin înseamnă să urmărim sau să imităm pe Dumnezeu. Desigur, însă, că acest nume de creștin implică o mare făgăduință și, dacă am avea vreme, am putea cerceta dacă nu cumva e chiar pri-mejdios să ai un astfel de nume.

Să lămurim mai bine problema printr-o pildă.

Să ne închipuim că unui om deprins cu meșteșugul picturii, stăpînirea i-ar da poruncă să zugrăvească un portret al împăratului pe seama unor locuitori dintr-o provincie îndepărtată. Dacă ar schița pe planșetă un chip hidos și urît și ar spune că această pictură urîtă e chipul împăratului, oare n-ar trebui să se indigneze stăpînirea pentru că și-a bătut joc, în fața unor neștiutori, de frumusețea originalului, printr-un tablou atît de slab? Doar chipul cuiva trebuie să se asemene întru totul cu originalul și să reproducă frumusețea atribuită lui. Acum, dacă definiția spune că creștinismul e imitarea firii lui Dumnezeu, Cel ce încă n-a primit cuvîntul tainic al mîntuirii, e incredințat că vede realizată în noi o viață aidoma aceleia din Dumnezeu. Atunci abia dacă ar vedea la noi peste tot numai exemple bune, ar crede că Dumnezeu, căruia ne închinăm, este într-adevăr bun. Dacă însă vom fi împătimiti și brutali ca fiarele, iar altădată am fi plini de răutate ori am îmbrăca în firea noastră apucături sălbatice (pentru că în rătăcirile firii adeseori vedem chipuri ca de fiare) și încă ne-am mai socoti «creștini», doar pentru pricina că acest nume înseamnă imitarea lui Dumnezeu, desigur că atunci am blama prin viața noastră, în fața necredincioșilor,

Însuși numele de «creștin», pe care îl credem ceva dumnezeiesc. De aceea și Sfânta Scriptură se arată mai amenințătoare și mai neîndurată față de unii ca aceștia atunci când zice: «Vai de cei din pricina cărora se hulește numele Domnului între neamuri!» (Isaia LII). Dar mi se pare că spre același înțeles ne îndrumă și Domnul Iisus când zicea către cei ce puteau să-l asculte: «fiți desăvârșiți, precum și Tatăl vostru din ceruri desăvârșit este» (Matei V, 48), căci cel ce a numit tată adevărat pe Tatăl celor ce au crezut în El vrea ca și cei pe care El i-a născut să se împărtășească din aceeași desăvârșire a bunătăților ca și El.

Îmi vei zice: dar cum va putea să se înalțe puținătatea omenească pînă la desăvârșirea și sfințenia pe care le știm în Dumnezeu, ridicîndu-se parcă cu de la sine putere pînă la ceva așa de extraordinar? Cum să se asemene ceea ce-i pămîntesc cu ceea ce-i ceresc, cîtă vreme deosebirea firilor nu indică o întîlnire ori o apropiere a lor? Știut este doar că e cu neputință să stea alături ceva din lumea aceasta față de imensitatea cerului și de frumusețea lui, de aceea nici «omul pămîntesc» nu poate fi asemenea lui Dumnezeu din cer.

În această privință e limpede însă că Evanghelia nu poruncește să comparăm firile laolaltă, cea omenească cu cea dumnezeiască, ci doar lucrările și faptele bune să se imite, pe cît e cu putință, în viață. Și care sînt aceste lucrări pe care trebuie să le avem asemănătoare cu ale lui Dumnezeu? Întîi și întîi înstrăinarea — pe cît posibil — de orice răutate atît cu fapta și cu cuvîntul, cît și cu gîndul, curățîndu-ne de orice întinăciune a păcatului. În aceasta constă, în fond, imitarea cu adevărat a desăvîrșirii divine și a tot ce stă în legătură cu urmarea lui Dumnezeu.

Căci mi se pare că Evanghelia nu înțelege împărăția cerului ca pe un compartiment aparte al lui Dumnezeu în care ne-ar cere să ne facem desăvârșiți și noi după pilda Tatălui ceresc. Dumnezeu e doar una și aceeași peste tot și cuprinde toată făptura fără să mai rămînă vreun petec de loc unde să nu fie El, îmbrățișînd deopotrivă toate vietățile, susținînd și stăpînînd cu puterea lui atotcuprinzătoare tot ce există, cum ne învață și proorocul când zice că și de m-aș duce în cer cu gîndul ori aș pătrunde și aș scruta cu mințea toate adîncurile pămîntului sau de-aș întinde puterea de înțelegere a judecății pînă la marginea ultimă a lucrărilor, pe toate le văd ținute cu dreapta Lui. Cuvînt cu cuvînt, Scriptura spune așa: «De mă voi sui la cer, Tu acolo ești; de mă voi coborî la iad, Tu de față ești. De voi lua aripile mele de dimineată și mă voi sălășlui la marginile mării, și acolo mîna Ta mă va povățui și mă va ține dreapta Ta» (Psalm 7—9).

Din toate acestea se poate conchide că nu trebuie să limităm cu totul lăcașurile cereșii de ființa lui Dumnezeu. Întrucît însă «lumea de sus» se cade să fie curată de orice răutate (ceea ce se subliniază, în pilde, în mai multe locuri din Scriptură), iar la rădăcina vieții pămîntești — care e izvodită dintr-o materie mai fragilă decît cea de sus — rod patimile răutății, căci aici urzitorul răutății, șarpele, se tîrăște și se încolăcește în jurul vieții de pe pămînt, după cum vorbește despre el în pilde Sfînta Scriptură, «că pe piept și pe pîntece se tîrăște» și din pămînt «mușcă» toată viața lui (Facere III, 14), iar de aici înțelegem, din modul mișcării și din felul mîncării, că viața de aici e pămîntească și josnică, întrucît admite să fie încolăcită de tot felul de răutate și pînă la urmă să ajungă hrană acestei fiare tîrîtoare, — tot așa, cel ce ne îndeamnă să urmăm Tatălui ceresc ne îndeamnă și să ne curățim de patimile cele pămîntești, în care nu distanțarea spațială contează, ci în primul rînd alegerea liberă a cugetului nostru.

Dacă deci înstrăinarea de rău a ajuns să se realizeze prin încordarea cugetului nostru, atunci cuvîntul evanghelic nu ne cere ceva peste măsură de obositor. La acest avînt al cugetului nu se înjugă nici măcar prea grea oboseală, decît că nu se cade să ne închipuim că am putea dobîndi tot ce dorim fără să ne fi străduit în acest sens și noi. Încît, pentru cel ce vrea, e destul de ușoară trăirea unei vieți cerești încă de aici de pe pămînt, după cum ne învață și Scriptura când ne îndeamnă să cugetăm la cele cerești și în vistierile de acolo să depunem toată comoara virtuților noastre, căci zice: «Nu vă adunați comori pe pămînt, ci adunați-vă comori în cer, unde nici molia și nici rugina nu le strică, și unde furii nu le sapă, nici le fură» (Matei VI, 19). Prin aceste cuvinte ni se arată că nici o putere trecătoare nu poate atinge fericirea vieții de dincolo.

În schimb, cel ce ajunge să-și întineze viața prin tot felul de răutăți, săvârșindu-le parcă împotriva scopului vieții omenești, unul ca acela zămislește în cuget un fel de jivină otrăvitoare în stare nu numai să oprească pe loc orice proces moral prin puterea ei de distrugere, ci, dacă nu va fi extirpată, s-ar întinde ca o cangrenă, incolăcindu-se cu mișcările sale ca un șarpe, în toată ființa, semănând adevărate focare de stricăciune. Căci din clipa când acest rău s-a încuibat în noi, ne momește cu tot soiul de ispite și din afară împrăștiind, prin — plăceri deșarte, comoara inimii noastre ori văzînd și zădărnîcînd — prin alte patimi — potirul virtuților sufletești, așa prin mînie, prin întristare ori prin alte patimi de acest soi, întunecîndu-ne și puterea de judecată. Întrucît, așadar, Domnul nu-i nici mîncare, nici băătură, cum am spus mai înainte, în viața cu Dumnezeu nu mai e vorba nici de hoți, nici de răutăți, de aceea urmează ca acolo să ne mutăm preocupările, căci acolo nu numai că rămîn neatînse și neîmpuținate pentru totdeauna, ci au putere să și crească și să sporească însutit ca o sămîntă spre viața de veci.

Se cade așadar, să întoarcem sporită comoara, pe care am primit-o cînd am venit pe lume. Și pentru că toți avem aceeași fire — chiar dacă nu ne este deopotrivă măsura darurilor se ni s-au încredințat — toți trebuie să aducem Domnului, unul mai mult, altul mai puțin, după potriua darurilor, sporul nostru. Nimeni să nu descurajeze că trebuie să adauge și el ceva la comorile cerești, sporînd, pe cît se poate, cu cît de puțin, ceea ce a primit, căci după făgăduința celui ce a zis că pentru puțin, mult i se va da, răsplătîndu-l cu cele cerești, în locul celor pămîntești, cu cele veșnice în locul celor vremelnice, care sînt de așa natură că nici mintea nu le poate cuprinde, nici în tîlcuirea cuvîntului nu încap, căci despre ele învață Scriptura cea insuflată de Dumnezeu că «cele ce nici ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit și la inima omului nu s-a suit, acelea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El» (I Cor. II, 9).

Iată așadar, cinstite frate, cum am împlinit lipsa scrisorilor, ba încă am anticipat oarecum, prin lungime, și pe altele care ar fi lipsit. Nevoiește-te mereu întru Domnul! Să-ți fie acestea vii în minte pentru totdeauna, căci așa e plăcut Domnului, iar eu nu te voi uita.

(Al tău, Grigorie).

Traducere din limba greacă
de Pr. T. BODOGAE

DIH • TRECVTVL • BISERICII • HOASTRE

SEMNIȚAȚIA UNOR MOMENTE ȘI ACȚIUNI PRIVIND CINSTIREA MOAȘTELOR SFÎNTULUI MUCENIC IOAN CEL NOU DE LA SUCEAVA

Marele nostru istoric Nicolae Iorga, determinând cauzele ce au contribuit la nașterea stilului arhitectonic moldovenesc, care stă la baza arhitecturii monumentelor istorice din nordul Moldovei, spune : «Natura moldovenească își cere și ea drepturile ei. Iernile bogate în zăpadă cer un acoperiș special, înalt și în același timp foarte înclinat ; iar rezultatul este o completă transformare a liniei acoperișului care a ajuns să fie un element de frumusețe caracteristică... Ploile torențiale ale regiunii, de asemenea, au impus necesitatea unor fundații puternice» ¹.

Argumentele savantului român sînt valabile și se pot amplifica pe o scară mai largă și în sensul că natura a fost bogată nu numai în precipitații, ci și în primejdiile care s-au abătut asupra Moldovei, de-a lungul veacurilor. Pentru a se apăra de valurile năvălitorilor, moldovenii și-au zidit forturi și întărituri, între care cea mai puternică a fost cetatea Sucevei. Ea a ocrotit în timpul furtunilor stema cu capul de bour și sceptrul bătrînei Moldove.

Suceava, acest falnic fort medieval care, prin Ștefan, Rareș, Ion Vodă și alți viteji voievozi, s-a făcut scut de netrecut, a dus peste hotare și faima Moldovei. Așa se explică atracția puternică pe care ea o exercită și azi asupra vizitatorilor români și străini ce vizitează vestigiile ei.

Sub falnicele ziduri ale Sucevei, generațiile noastre tinere își întăresc patriotismul, încălzindu-se la această vatră strămoșească, auzind testamentul bătrînului voievod : «Țineți minte cuvintele lui Ștefan, care v-a fost baci pînă la adînci bătrînețe... că Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri și a urmașilor urmașilor voștri, în veacul veacului» ².

Pătrunși de aceste nobile sentimente, vizitatorii, pășind în orașul nou al Sucevei, sînt încîntați și plini de admirație față de transformările ce s-au petrecut aici în ultima vreme. Ulițele vechi, odinioară pavate cu bolovani de piatră, martore ale atîtor evenimente, au îmbrăcat acum haina pașnică a asfaltului.

1. N. Iorga, *Sinteză bizantină*, București, 1971, p. 374.

2. Harbu Delavrancea, *Opere*, București, 1967, p. 63.

Între vechile clădiri care au înfruntat veacuri și furtuni se numără și bisericile Sucevei, care și-au păstrat costumul străbun. «Cea mai mare și impunătoare biserică din Suceava este fosta catedrală a Mitropoliei Moldovei, biserica închinată Sfântului Gheorghe. În ea sînt adăpostite moaștele Sfântului Ioan cel Nou și de aceea i se mai zice mînăstirea Sfântului Ioan. Voievodul Bogdan a început această măreață biserică, una din cele mai mari dintre cîte s-au ridicat cîndva pe pămîntul Moldovei, adevărată biserică mamă a celorlalte lăcașuri divine»³. Menționăm că biserica a fost terminată de Ștefăniță Vodă, fiul lui Bogdan.

Ca unul ce am fost, timp de 6 ani rînduit în conducerea acestei mînăstiri, am fost gazdă și primitor al numeroșilor vizitatori, români și străini, cunoscînd astfel nemijlocit sentimentele puternice de admirație față de glorioasele vestigii păstrate în Suceava, dar și adîncă evlavie creștină manifestată lîngă racla cu sfintele oseminte ale Sfântului Ioan cel Nou, care, prin neclintita credință străbună cu care a primit martiriul, înduioșează pe credincioșii închinători.

Pentru a evidenția puțin trecutul îndepărtat, schițăm unele momente din viața acestui sfînt, în rîndurile ce urmează.

La începutul secolului al XIV-lea, cînd s-au petrecut cele de care amintim, «Bizanțul era — ca sistem politic, ca formație religioasă și ca tip de civilizație — un complex de instituții cuprinzînd moștenirea intelectuală elenică, dreptul roman, religia ortodoxă și tot ceea ce provoca și întreținea el în materie de artă, a celor trei capitale ale sale : Constantinopol, Mistra și Trapezunt»⁴.

În cea de a treia capitală, Trapezuntul, s-a născut pe la anul 1300 cel care în floarea tinereții avea să devină unul din cei mai strălucitori și venerați dintre sfînții creștini, atît prin faptele sale, prin credință și convingeri religioase, cît și mai ales prin martirajul său nemaipomenit de crud. Puternica cetate, așezată într-o încîntătoare regiune, de pe țărmul asiatic al Mării Negre, în districtul Anatoliei, era atuncî un mare oraș comercial, avînd o remarcabilă putere economică legată mai ales de comerțul său înfloritor.

Tînărul Ioan își însușise de la părinți și strămoși gîndirea și filozofia creștină, și un irezistibil dor și neastîmpăr pentru lungile călătorii de dincolo de orizontul apelor. Poseda îndemînarea negoțului, dar nu era străin nici de problemele intelectuale și mai ales cele spirituale. Era bine inițiat în problemele teologice și mai ales în disputele ce confruntau Imperiul bizantin, după Marea Schismă din 1054.

Așa se explică apriga dispută angajată pe puntea corăbiei, la bordul căreia își încărcase mărfurile Ioan, în care arogantul conducător al vasului a trebuit să se recunoască învins și în care Ioan s-a dovedit superior atît în convingeri religioase, cît mai ales în cunoașterea Ortodoxiei. Căpitanul a pregătit în mod laș una dintre cele mai josnice răzbunări : ajuns la Acherman, oraș stăpînit atunci de musulmani, s-a dus la cadiul Reiz și l-a pîrît pe Ioan că ar dori să treacă la credința musulmană. Nu a uitat să-i strecoare ighemonului că este «preaslăvit între cei dintre boieri ai cetății Trapezuntului»⁵. Neputînd însă determina pe Ioan să-și lepede credința creștină, fanaticul satrap a înțeles că nu va putea învinge cerbicia «ghiaurului» decît prin silnicie. S-a aprins de minie și a poruncit să întindă pe mucenic la pămînt și cu

3. Preot Ioan Zugravu, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XXXIII (1957), nr. 5—6—7, p. 473.

4. N. Iorga, *Bizanț după Bizanț*, p. 3.

5. *Minerul pe iunie*, Tipografia cărților bisericești, București, 1910, p. 34.

toiege, fără milostivire, să-l bată... După aceea a poruncit să-l lege pe Ioan de coada unui cal neînvăţat şi sălbatic pe care să-l încalce unul din ostaşi şi să-l tîrască pe ullţele cetăţii, «cît va putea calul să alerge... şi apoi a luat o sabie şi ajungînd pe Sfîntul îndată i-a tăiat capul»⁶.

După mare spaimă şi grele încercări, creştinii din Acherman au reuşit să-l îngroape, în biserică, aproape de sfînta masă şi osemintele lui au zăcut aici cu cinste peste 70 de ani.

Au ajuns ştiri la Suceava, la evlaviosul domn Alexandru cel Bun, despre credinţa, viaţa, tragică moarte de martir şi de triditele oseminte din Acherman. Primise domnitorul îndemnuri şi de la arhiepiscopul şi mitropolitul Sucevei, Iosif, aşa că în 1402, «cu oaste şi cu alai mare, aduce sfintele moaşte la Sfînta Mitropolie de la Suceava»⁷.

În 1686, cînd sfintele moaşte erau mutate la Iaşi — noua capitală a Moldovei — Ioan Sobieski, craiul Poloniei, cu învoirea domnitorului Constantin Cantemir şi a mitropolitului Dosoftei, care erau înfricoşaţi de oastea tătară care se îndrepta în iureş spre Moldova, strămută sfînta raclă, împreună cu alte odoare scumpe, în Galiţia, la Zolkiew.

A rămas aici, în pămînt străin, 97 de ani, iar la 1783, la rugămintea episcopului Dositei al Rădăuţilor, împăratul Iosif al Austriei îşi dă consimţămîntul ca sfintele moaşte să fie aduse din nou la Suceava. I se face o raclă din lemn de chiparos, este investit cu putere de protector al Moldovei :

«Şi este al Moldovei odor mare
Şi lumii acoperămînt şi zid tare»⁸.

Figura Sfîntului Mucenic Ioan cel Nou, ale cărui moaşte se păstrează acum la biserica mitropolitană Sfîntul Gheorghe din Suceava, este legată cu fire adînci de viaţa spirituală şi de stat a Moldovei medievale. Apărîndu-şi pînă la ultima suflare credinţa ortodoxă, Sfîntul Ioan cel Nou este o personalitate deosebită, demnă de toată atenţia noastră.

Aducerea moaştelor Sfîntului Ioan cel Nou la Suceava a fost un eveniment important pentru Biserica noastră. Domnitori şi boieri moldoveni s-au închinat acestui sfînt, aducîndu-i danii şi cinstind memoria sa.

Scene din viaţa sa se găsesc reprezentate plastic, foarte des, în veacul al XVI-lea: la Voroneţ, la Sfîntul Ioan cel Nou-Suceava, iar mai tîrziu la Suceviţa, la catedrala episcopală din Roman, la Secu, Slatina, Bistriţa etc. Nu este locul aici să dezvoltăm această problemă a reprezentării plastice a scenografiei Sfîntului Ioan cel Nou, similare altor sfînţi⁹.

6. *Ibidem.*   7. *Ibidem.*   8. *Ibidem.*

9. Ca bibliografie în legătură cu viaţa Sfîntului Ioan cel Nou şi cu problemele legate de cultul acestuia în Moldova menţionăm lucrările : S. Fl. Marian, *Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava*, schiţă istorică, Bucureşti, 1895 ; Melchisedec, *O vizită la cîteva biserici şi mînăstiri din Bucovina*, în «Revista pentru istorie, arheologie şi filozofie», Bucureşti, an. 1, 1883 ; N. Iorga, *Neamul românesc în Bucovina*, Bucureşti, 1905, p. 22 ; O. Luţia, *Legenda Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava în frescele de la Voroneţ*, în «Codrul Cosminului», 1924, p. 270—354 ; I. Grămadă, *Aducerea moaştelor Sfîntului Ioan cel Nou de la Zolkiew la Suceava 1783*, în «Lumina literară», an. VI, 1909, nr. 6, p. 112—115 ; S. Reli, *Alaiul militar la repararea moaştelor marelui mucenic Ioan cel Nou din Galitia, la Suceava*, 1937, extras din *Omagiu închinat lui I. Nistor*, 11 p. ; T. Voinescu, *Cea mai veche operă de argintărie medievală din Moldova*, în «S. C. I. A.» II, 2, 1964, p. 265—289.

Încercînd să evocăm pe scurt momentul istoric al strămutării moaştelor acestui martir la Suceava, ne ducem cu gîndul la Grigore Ureche, care se exprima în *Letopiseşul* său : «Cu mare cheltuială şi le-au pus într-a sa sfîntă cetate, ce este în oraşul Sucevei, cu mare cinste şi pohrală de fericirea domniei sale şi paza scaunului său»¹⁰.

Iar S. Fl. Marian, studiind vechi file de istorie (Wiekenhauser, *Geschichte der Klöster Woronetz und Putna*), spune : «Iar cînd se apropiară cei patru călugări care duceau racla cu moaştele Sfîntului pe umerile lor, de poarta cetăţii, evlaviosul Domnitoriu îngenunchie lîngă raclă, cuprinse mult-pătimitorul corp, atinse ochii şi buzele sale de mîinile aceluia, vărsă lacrimi de bucurie şi apoi îl propuse de păzitoriu şi scutitoriu al Statului şi al Domniei Sale»¹¹. Desigur că aceste rînduri sînt semnificative pentru motivele ce l-au călăuzit pe Alexandru cel Bun şi pe mitropolitul Iosif I al Moldovei să aducă moaştele Sfîntului Ioan cel Nou la Suceava. De acum încolo, Ioan cel Nou avea să fie considerat ca un scut al scaunului domnesc şi apărătorul Moldovei.

Grăitoare, în acest sens, sînt cuvintele scrise de Gr. Ureche, în legătură cu sentimentele lui Alexandru cel Bun la evenimentul pomenit mai sus : «Şi dacă s-au văzut luminat în cinstea domniei, în doi ani a domniei sale, fiind mai întreg şi mai cuminte decît cei trecuţi înaintea domniei lui, şi multe rîvnind şi nevoind spre cele de folos sufletului său, adus-au cu mare cheltuială din ţara păgînă, sfintele moaşte ale marelui mucenic Ioan Noul»¹².

După moartea lui Alexandru cel Bun¹³ se zice că vestitul cărturar Grigore Ţamblac, «presbiter la marea biserică a Moldo-Vlahiei», ce rostise un panegiric cu ocazia aducerii moaştelor la Suceava, ar fi scris în limba sîrbă viaţa lui Ioan cel Nou, «pentru a propovădui în rîndurile popoarelor slave credinţa în acest sfînt»¹⁴. O copie după acest panegiric, se păstrează într-un *Sbornic* sîrbesc la Mînăstirea Neamţ şi este scris de monahul Gavriil în anul 6946 (1437), la 23 septembrie. Pe coperta acestui sbornic se găseşte o însemnare scrisă româneşte de către Paharnic, episcop de Roman : «Aici este şi mucenic Sviatii Ioan Novi scrisă de Sviatii Grigore Ţamblac ce au fost dascăl dintîi din început în Moldova şi egumen aicea în Neamţ şi mai apoi Mitropolit în Kiev, căruia i-au sărutat şi sfintele moaşte acolo»¹⁵.

În continuare, ne propunem să arătăm cîteva din daniile închinete bisericii ce adăposteşte moaştele Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava.

De bună seamă, prima problemă de care trebuie să ne ocupăm este cea a adăpostirii sfintelor sale moaşte. În legătură cu aceasta, s-au ivit în decursul anilor multe ipoteze şi discuţii ce au fost aplanate apoi prin stabilirea cu certitudine a datelor în legătură cu sicriul şi racla Sfîntului Ioan cel Nou.

10. Grigore Ureche Vornicul, *Letopiseşul Ţării Moldovei*, ediţia P. P. Panaitescu.

11. S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 21—22.

12. *Ibidem*, p. 24—25.

13. Sfintele moaşte au fost aduse de domnitor în biserica Mirăuţilor, unde era sediul mitropolitan şi au stat aici pînă în anul 1589 cînd Petre Şchiopul le-a mutat la biserica Sfîntul Gheorghe, începută de Bogdan al III-lea în 1514 şi terminată de Ştefan cel Tânăr în 1522. (Vezi S. Ulea, *Datarea frescelor bisericii mitropolitane Sfîntul Gheorghe-Suceava*).

14. Episcopul Melchisedec, în «Revista pentru istorie, arheologie şi filozofie», nr. II, Bucureşti, 1884.

15. *Ibidem*.

1. În prezent, moaştele sale se păstrează într-un sicriu de lemn tapisat pe trei laturi cu catifea cafenie. Pe cea de a patra faţă este pictată compoziţia «Adormirea Sfântului Ioan cel Nou» — scenă care după caracterele stilistice poate fi apreciată ca datînd de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi aparţinînd atelierului de provincie¹⁶.

Sicriul se păstrează într-o raclă ferecată în argint aurit (dimensiuni: 1,930 m/ 0,620 m/ 0,650 m) de formă dreptunghiulară, aşezată pe patru picioare sferice. Această raclă cuprinde elemente ce datează din trei epoci diferite:

a) Latura din faţă este cea mai veche, datînd din prima jumătate a veacului al XV-lea¹⁷. Ea este acoperită cu 12 plăci metalice din argint aurit, de mici dimensiuni, care cuprind scenele din viaţa sfîntului, fiind delimitate de benzi fine din filigran de argint, cu motive florale orientale şi occidentale.

Scenele legendei Sfîntului Ioan cel Nou sînt următoarele (panouri pe două registre, fiecare registru conţinînd şase scene): 1. Chemarea lui Ioan în faţa eparhului cetăţii; 2. Dezbrăcarea sfîntului; 3. Judecătorul poruncind să se aducă toiegele; 4. Baterea cu toiege; 5. Punerea în temniţă; 6. Readucerea Sfîntului înaintea eparhului; 7. Baterea din nou a Sfîntului de către eparh şi slugile sale; 8. Mucenicia sfîntului; 9. Îngerii veniţi la locul martiriului. Un oarecare păgîn vrea să-l săgeteze. Înţepenirea acestuia; 10. Slobozirea păgînului de pedeapsă; 11. Îngroparea mucenicului; 12. Încercarea căpitanului de a răpi trupul martirizat.

Calităţile stilistice ale scenelor sînt remarcabile: «Caracterul narativ cît şi conţinutul laic al scenelor, fac din această operă prima pagină de ilustraţie şi de gen din tot ce au realizat artiştii decorativi din Moldova»¹⁸.

Interesantă este rezolvarea grafică a scenelor, unde apar caracterele limbii mediobulgare, caractere comune cu grafica manuscriselor şi a inscripţiilor slavone din a doua jumătate a veacului al XV-lea. Este un merit incontestabil al marilor artişti, mai ales moldoveni, care în scenografia monumentelor istorice din nordul Moldovei au folosit elemente autohtone vestimentare, lingvistice, arhitectonice şi ornamentale.

16. Acest sicriu a fost identificat cu cel făcut de botoşeneni în anul 1867. Reproducem scrisoarea adresată de negustorul botoşenean Hagi Ivanciu episcopului Dositei Herescu, prin care îl anunţă că a construit o raclă de chiparos pentru Sfîntul Ioan cel Nou:

«Preasfinţia ta chir Dosoftei Episcop,

Cu adîncă plecăciune închinîndu-mă, sărut Blagoslovitoare Dreaptă preasfinţiei tale. Fiind îndemnat, din dumnezească rîvnă ca să fac o raclă de chiparos Sfîntului Marelui Mucenic Ioan Novi de la Suceava, am pus toată nevinovăţia, de am făcut racla, după măsura sfîntelor moaşte a Sfîntului Ioan, avînd scînduri de chiparos încă mai de înainte, dar fiindcă fără de scire înaltelor locuri n-am cutezat a o trimite, pentru aceia fac plecată rugăciune către preasfinţia ta ca să se facă oareş carea mijlocire către înaltele locuri, să poată trece acest lucru adecă această raclă, pentru Sfîntul Ioan Novi, şi eu să nu rămîn lipsit de nădejdea mea.

A preasfinţiei tale, preplecată slugă — în Botoşani, 7 iulie, 1786» (S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 103).

Despre această lucrare ieşită din atelierele botoşenene Corina Nicolescu scrie: «O lucrare unică, singuratecă în ansamblul de la Putna, dar cu vădite însuşiri artistice, este aşa-zisa raclă a moaştelor Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava, în realitate o splendidă lucrare de la sfîrşitul secolului al XV-lea în stilul Renaşterii, realizată într-un atelier din nordul Italiei» (*Decorul de broderii şi ţesături al Mînăstirii Putna*, în «Mitropolia Moldovei şi Sucevei», XI (1980), p. 444).

17. T. Volnescu, *op. cit.*, p. 286—287.

18. *Ibidem*, p. 289.

Nu mai puțin valoroase sînt și prinderea în scene murale ale unor mari evenimente: căderea Constantinopolului, scene din războaie, incendii și prădăciuni ale năvălitorilor.

De asemenea în broderie ni s-au păstrat imprimare chipuri de voievozi și domnițe, conturul a diferite cetăți vechi, precum și ctitorii și închinări de biserici, care au o valoare de necontestat pentru luminarea trecutului nostru glorios.

b) Celelalte fețe ale raclei sînt îmbrăcate într-o ferecătură mai recentă, cu decorație de motive florale cu mici trandafiri și rozete din metal presat în formă de floare. Caracterele stilistice vădesc influența stilului rococo, din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea. Ferecătura acestor fețe de raclă a fost lucrată în Polonia, pe vremea cînd moaștele Sfîntului Ioan cel Nou se aflau la Zolkiew (1686—1783)¹⁹.

c) Aplicele sînt daniile lui Miron Barnovski și au fost executate în anul 1627, de către un artist moldovean.

2. Mai tîrziu Ștefan cel Mare ridică în memoria Sfîntului Ioan cel Nou, turnul-clopotniță de la Mînăstirea Bistrița. Deasupra ușii este săpată inscripția: «Binecinstitorul și de Hristos iubitorul Io Ștefan Voievod, din mila lui Dumnezeu domn al Moldovei, fiul lui Bogdan Voievod, a zidit această clopotniță și biserică în ea a făcut, întru numele Sfîntului mucenic Ioan cel Nou de la Cetatea-Albă, întru ruga sieși și a domniei sale, Maria și a copiilor lor, în anul 7006, în același an s-a și terminat, luna septembrie în 13 zile (1498)».

La primul etaj al acestei clopotnițe, care este destinat unui paraclis, se păstrează tabloul votiv al ctitorului și al familiei sale, precum și scene din viața Sfîntului Ioan cel Nou și alte chipuri de sfinți, descoperiți după înlăturarea stratului de var, — lucrare executată în anul 1925, de către profesorul O. Tafrali.

3. O altă construcție ridicată întru cinstirea marelui mucenic de la Suceava este eclesiarhia ridicată de mitropolitul Anastasie Crimca, ctitorul de la Dragomirna. Deasupra ușii de la intrare, pe fațada sudică, a fost săpată inscripția: «Această eclesiarhie a făcut-o arhiepiscopul Chir Anastasie Crimcovici în zilele evlaviosului Ioan Miron Barnovski, voievod, domnitorul țării Moldovei, în anul 7 (1626—1629).

Clădirea are forma dreptunghiulară, este acoperită în patru pante cu un turn de dimensiuni modeste la mijlocul acoperișului. Pe fațadele laterale sînt patru ferestre, al cărui decor este format din baghete încrucișate ce îmbracă cu eleganță ancadramentul dreptunghiular. La partea superioară a fațadei sudice, încadrate de un brîu superior și unul inferior, ce cuprind elemente decorative, se află patru compoziții în frescă: Judecata lui Ioan în fața eparhului Cetății-Albe; Martiriul sfîntului legat de cal și purtat prin cetate; Îngerii de la mormînt; Aducerea moaștelor la Suceava.

4. În afară de acestea (scrieri religioase, obiecte de cult, raclă, sicriu, icoane și ctitorii) au existat și numeroase danii ce au fost hărăzite bisericii mitropolitane ce adăpostea moaștele sfîntului.

Astfel, Radu Mihnea Voievod, dăruiește la 26 martie 1624 Mînăstirii Sfîntului Ioan cel Nou, satul Zabolteni, pe apa Sucevei, pentru procurarea tămîiei și a lumînărilor de slujbă. De asemenea, dăruiește «Poiana Vlădica de Jos de la tîrgul Iași», loc unde odinioară Alexandru cel Bun cu suita sa întîmpinase moaștele Sfîntului Ioan cel Nou²⁰.

19. *Ibidem*, p. 276—277.

20. *Index Zolkieviensis*, publicat de C. Popovici, în «Candela», 1884, p. 547.

La 10 aprilie 1627, domnitorul Miron Barnovski Movilă, confirmă Mînăstirii Sfîntului Ioan cel Nou pămînturile Bosancei și al Hungărașilor, dăruite odinioară de Alexandru cel Bun ²¹.

Multe documente și izvoare care indică danii închinat în cinstea și slava Sfîntului Mucenic Ioan cel Nou urmează să fie obiectul unei alte lucrări, mai extinse.

Referindu-ne la cinstirea ce se face moaștelor Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava, trebuie să remarcăm că aceasta are o tradiție veche și scumpă Bisericii noastre, care a venerat cu ardoare osemintele apostolilor, sfinților creștini și mai ales cele ale martirilor. Ceva mai mult, ele au constituit fundamentul bisericilor, al cavourilor, și capelelor de cimitire, iar păstrarea lor, în mici fragmente, în sfintele antimise, dovedește marea valoare ce li se acordă în cultul creștin ²².

În Imperiul bizantin s-a păstrat și dezvoltat cultul sfintelor moaște, întreținînd cu ajutorul lui, pe lângă evlavie și venerație, un înalt simț al datoriei, foarte necesar pentru condițiile grele în care s-a dezvoltat acest imperiu.

Moldova, ca moștenitoare a Bizanțului, a preluat, după căderea Constantinopolului, aceste tradiții ale strălucitului Imperiu, păstrîndu-le cu aleasă grijă și evlavie. Așa se explică găzduirea celor două glorioase racle cu oseminte: a Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava și a Cuvioasei Parascheva de la Iași. Aceste oseminte au fost primite în cele două capitale ale Moldovei cu neprețuită cinste și cu adîncă evlavie.

Genunchii multor credincioși au stat de-a lungul veacurilor pe lespezile de piatră din jurul raclei Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava.

Aici s-au luat însemnate hotărîri pentru soarta Moldovei, prin: Ștefan, Rareș, Ioan Vodă și alți domnitori, care și-au închinat viața în slujba apărării pămîntului străbun.

Aici, pe aceste meleaguri, se află vatra pe care s-a călit adînc și puternic convingerea că apărarea gliei străbune e tot ce poate fi mai înalt și mai nobil în viață.

În acest sens, considerăm că prezentarea unor date legate de viața, mucenicia și moaștele Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava, aduce o contribuție folositoare pentru cunoașterea unor momente și fapte pline de vitejie din trecutul Moldovei.

† Arhiepiscopul EFTIMIE BÎRLĂDEANUL
Vicarul Episcopiei Romanului și Hușilor

21. *Ibidem*, p. 549

22. «Biserica a cinstit din primele timpuri osemintele mucenicilor, adunîndu-le cu grijă și pînă la astăzi în altarele bisericilor peste ele, iar mai tîrziu îngrijindu-se ca în altarul fiecărei biserici, să se pună în Sfîntul Antimis de altar, să se pună o pîrticică din sfintele moaște, ceea ce se face și astăzi. *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 180).

CONTRIBUȚIA EPISCOPULUI MELCHISEDEC ȘTEFĂNESCU ÎN DOMENIUL CÎNTĂRII BISERICEȘTI *

Episcopul Melchisedec Ștefănescu este una dintre personalitățile de seamă ale culturii românești și ale teologiei noastre din secolul al XIX-lea. În laturile activității sale ca om de cultură, ierarh și teolog un loc de seamă îl constituie preocupările lui în domeniul cîntării bisericești și al cărților de cult.

Pentru a înțelege contribuția însemnată pe care episcopul Melchisedec Ștefănescu a avut-o în domeniul cîntării bisericești și rolul său în transcrierea cîntărilor de pe notația psaltică pe cea liniară și pentru uniformizarea ei, precum și pentru diortosirea și traducerea corectă a cărților de cult, trebuie să aruncăm o privire retrospectivă asupra perioadei în care a trăit, începutul secolului al XIX-lea, pentru a vedea starea în care se găsea cîntarea noastră bisericească în acea vreme.

Dar mai întîi să prezentăm cîteva date biografice despre episcopul Melchisedec.

Viața și activitatea episcopului Melchisedec Ștefănescu

Marele ierarh cărturar Melchisedec s-a născut la 12 februarie 1822¹, fiind al doilea din cei 11 copii ai preotului P. Ștefănescu și ai presbiterii Anastasia din satul Gârcina, de lîngă Piatra Neamț. La botez a primit numele de Mihail și și-a însușit primele cunoștințe de carte la școala de lîngă biserica «Trei Ierarhi» din Piatra Neamț, continuîndu-le în satul natal și în Piatra Neamț, la școala «Sfîntul Ioan» unde a învățat, pe lîngă altele, «să citească și să cînte bisericește»². Din 1834 pînă la 1841 a urmat cursurile Seminarului «Veniamin» din Iași, pe care le-a întrerupt în decembrie 1841, reluîndu-le în 1843, cînd le absolvă, țînînd și cuvîntul de mulțumire și rămas bun, în limba latină³.

Din 1841 pînă în 1843 a fost învățător în satul său natal, predînd gramatica, retorica, pastorala și istoria patriei.

La 16 august 1844 a fost tuns în monahism, primind numele de Melchisedec, și hirotonit ierodiacon. Din 1845 pînă în 1848, cînd este trimis să-și perfecționeze stu-

---

Lucrare de seminar întocmită și susținută în cadrul pregătirii doctoratului în teologie, sub îndrumarea D-lui Prof. N. Lungu, care a dat și avizul pentru publicare.

1. Despre viața și activitatea lui, vezi : N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, București, 1930, p. 251 ș.u. ; Constantin Diclescu, *Episcopul Melchisedec* (teză de licență), București, 1908, p. 3. În privința datei nașterii părerile sînt împărțite. După N. Iorga el s-a născut la 15 februarie 1823 ; vezi *op. și loc. cit.* După alții, la 12 februarie 1822. Vezi, în această privință, Doct. Constantin Mosor, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu, 150 de ani de la naștere*, în «Biserica Ortodoxă Română», XC (1972), nr. 3—4, p. 335—348.

2. Constantin Erbiceanu, *Discurs funebru*, în «Biserica Ortodoxă Română», XVI (1892), p. 240.

3. Idem, *Infîințarea Seminarului de la Socola*, în «Revista Teologică», II (1884), nr. 39, p. 267 ; Melchisedec Ștefănescu, *Cuvînt pentru Școală și Biserică*, în «Ortodoxul», XII, 7, p. 58 ; *Tratat despre cinstirea și închinarea icoanelor în Biserica Ortodoxă și despre icoanele făcătoare de minuni*, București, 1890, p. 32 ; Veniamin Pocitan, *Episcopul Melchisedec ca școlar în Seminarul de la Socola*, în «Biserica Ortodoxă Română», L (1932), nr. 5, p. 314 și 346.

diile la Academia teologică din Kiev, a îndeplinit și funcția de inspector al Seminarului «Veniamin»⁴.

La Academia kieveană s-a specializat în studii biblice, devenind unul din cei mai eminenți studenți. La 3 octombrie 1851 mitropolitul Filaret al Kievului l-a hirotonit ieromonah, în mînăstirea «Lavra Pecerska».

La întoarcerea în țară a fost numit profesor și inspector la Seminarul «Veniamin», iar mitropolitul Sofronie Miclescu l-a făcut protosinel. Datorită activității și meritelor sale deosebite, Melchisedec a fost numit director la Seminarul din Huși, unde a desfășurat o activitate plină de roade, reorganizînd corpul profesoral și îmbunătățind condițiile de învățatură ale elevilor⁵.

La 12 ianuarie 1856 Melchisedec a fost făcut arhimandrit, iar în 1860 locotenent de episcop la Huși, în care calitate a sprijinit constant terminarea construirii Seminarului din Huși.

Dar cea mai mare parte a vieții lui, Melchisedec și-a desfășurat-o ca episcop, păstorind, pe rînd, în trei centre eparhiale: Huși (1860—1864), Dunărea de Jos (1864—1879) și Roman (1879—1892). Activitatea lui la fiecare din aceste scaune episcopale este dintre cele mai prodigioase.

La Huși a scos o mulțime de manuale școlare pentru folosul elevilor și profesorilor⁶.

Mai rodnică a fost activitatea lui la Eparhia Dunării de Jos, unde a contribuit la mărirea clădirilor reședinței episcopale, la îmbunătățirea condițiilor materiale ale clerului și la înlăturarea favoritismului⁷. La 21 noiembrie 1864 episcopul Melchisedec a transformat școala bisericească în seminar eparhial, cu program de cursuri ca la celelalte seminarii⁸.

La Roman episcopul Melchisedec a înălțat turnul episcopiei, locuința chiriarhului și a clădit seminarul «Sfîntul Gheorghe» și cupola sub cripta căruia se odihnește⁹.

Pe lîngă activitatea sa gospodărească și pastorală, în care a excelat, episcopul Melchisedec a avut și preocupări cărturărești deosebite, care au făcut din el unul din chipurile cele mai luminoase de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române. Operele lui bogate și variate, de o deosebită valoare, i-au adus înscrierea în rîndul membrilor Academiei Române, la 10 septembrie 1870¹⁰.

Lucrările episcopului Melchisedec¹¹ pot fi împărțite în: 1. *lucrări teologice*, care însumează 31 de titluri, și 2. *lucrări de istorie a Bisericii și a țării noastre*, care se ridică la 40 de titluri. În prima categorie intră și *Memoriu despre cîntările biseri-*

4. N. Georgescu Tistu, *Preocupările de carte ale episcopului Melchisedec și biblioteca sa*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXI (1936), nr. 11—12, p. 1147.

5. Veniamin Pocitan, *Din corespondența lui Melchisedec*, în «Buletinul Episcopiei de Huși», IX (1939), nr. 3, p. 34; G. Vlad, *Episcopul Melchisedec și școlile pentru pregătirea clerului* în «Cronica Romanului», XX (1942), nr. 5—6, p. 179.

6. Pr. Prof. Al. I. Ciurea, *Biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Huși*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XXXIV (1958), nr. 3—4, p. 293.

7. Pr. Paul Mihail, *Din corespondența episcopului Melchisedec*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXII (1950), nr. 5—6, p. 536—545.

8. Anghel Constantinescu, *Monografia Episcopiei Dunării de Jos*, București, 1906, p. 127.

9. Pr. Paul Mihail, *op. cit.*, p. 588; N. Dragomir, *Episcopul Melchisedec și Seminarul din Roman*, în «Cronica Romanului», XIX (1924), nr. 5—6, p. 203.

10. «Analele Academiei», vol. III, București, 1870, p. 53.

11. O listă completă și o descriere sumară a lor, vezi la Doctorand C. Mosor, *op. cit.*, p. 330—346.

cești în Biserica Română — privire istorică și ce trebuie făcut în timpul de față pentru îmbunătățirea cântării noastre bisericești, citit, în ședința din ianuarie 1880, 1882¹², despre care ne vom ocupa mai departe.

Factorii care au determinat preocupările episcopului Melchisedec în domeniul cântării bisericești

Viața și activitatea episcopului Melchisedec Ștefănescu sînt legate de secolul al XIX-lea, secol de adînci transformări în viața și structura popoarelor, cînd începe să se contureze și să se afirme tot mai pregnant conștiința națională și dragostea de neam. Episcopul Melchisedec a fost martorul unor mari reforme și frămîntări în organizarea și viața Bisericii noastre, de pe urma cărora se petrec multe schimbări și în domeniul muzicii, punîndu-se tot mai acut problema cultivării ei.

Activitatea sa în acest domeniu este conturată în *Memoriul* său, amintit mai sus, care cuprinde punctele program pentru ceea ce avea să facă pe această linie. După o privire de ansamblu a cântării bisericești în Biserica Ortodoxă, Melchisedec revine la situația cântării bisericești la noi. Muzica bizantină ajunsă la noi, a suferit o puternică influență a cîntecului popular, ceea ce face ca să se poată vorbi de o *cîntare bisericească specifică la români*. Ca și limba cărților bisericești, muzica psaltică a jucat un rol important în viața credincioșilor noștri din țările române. Melchisedec propune îmbunătățirea situației materiale a cîntăreților, înființarea unor școli de cîntăreți la mînăstiri și episcopii și alegerea a trei cîntăreți care să lucreze la uniformizarea cărților bisericești.

Dacă încercăm să stabilim factorii care l-au determinat pe episcopul Melchisedec să prezinte Sinodului acest *Memoriu*, trebuie să avem în vedere în primul rînd care era situația cântării bisericești în Biserica Ortodoxă Română, în timpul lui.

Precum se știe, cîntarea bisericească a venit în Biserica românească de la Bizanț, după ce aici parcursese o perioadă de dezvoltare îndelungată. Muzica bizantină folosea semiografia constantinopolitană și aghiopolită sau a Sfîntului Ioan Damaschin, care s-a impus mai mult. Ea a fost îmbunătățită de Ioan Cucuzel (secolul al XII-lea) și mai apoi de Xeniu Coronevs, Ion Klada și Manuel Vrienie¹³, ajungînd la mare înflorire. După 1453, ea a început să decadă, primind influențe străine, mai ales turcești, care au dus la încărcarea și la modificarea semiografiei. În secolul al XVIII-lea trei mari protopsalți — arhierul Hrisant, Grigorie Protopsaltul și Hurmuz Skevofilaxul — au reușit să redea frumusețea cîntărilor vechi, stabilind o nouă semiografie, bazată pe cea a Sfîntului Ioan Damaschin și Ioan Cucuzel.

Așa cum arată Melchisedec «semiografia veche era foarte neperfectă și nu putea preciza cu exactitate tonurile muzicale, ci făcea numai niște indicii mai mult sau mai puțin generale, iar executarea lor depindea de precizarea și talentul psaltului»¹⁴.

Cei trei mari reformatori ai muzicii bisericești vechi au ales din semnele vechei psaltichii numai pe cele trebuitoare noii sisteme și le-au dat tonuri precise, corespunzătoare notelor muzicale europene moderne¹⁵. Ei au determinat semne pentru tonuri, pentru tact, diferite variații ale glasului, semne despărțitoare etc.¹⁶. Această notație, cunoscută sub numele de «sistema nouă», se întrebuintează pînă în zilele noastre în cele mai multe din Bisericile Orientului și deci și în Biserica Ortodoxă Română.

12. Publicat în «Biserica Ortodoxă Română», VI (1882), nr. 1, p. 11—47.

13. Prof. N. Lungu, *Problema transcrierii și uniformizării cîntărilor psaltice în Biserica noastră*, în «Studii Teologice», VIII (1956), nr. 3—4, p. 241.

14. Episcopul Melchisedec, *Memoriu...*, p. 25.

15. *Ibidem*, p. 26. 16. *Ibidem*.

«Întarea noastră bisericească, de origine bizantină, a venit direct de la Bizanț. «Din vechime, spune Melchisedec, se obișnuiau două forme de cîntări care se cîntau în grecește, după moda grecească și altele în slavonește după moda slavonă, antică»¹⁷.

Muzica bisericească grecească s-a continuat în Moldova și Muntenia ca și la Constantinopol, primind aceleași modificări, degenerînd din puritatea ei antică, sub influența cîntecului turcesc. «Turcirea cîntărilor bisericești creștine ortodoxe în veacul trecut a mers așa de departe, încît în biserică se auzeau aceleași manele și taximul ale cîntecului turcesc, cu care răsuna Bosforul la plimbările și desfătările turcilor cu caiacele»¹⁸.

Noua sistemă sau semiografie s-a introdus la noi în primul rînd în mînăstirile închinat care aveau legături directe cu Bizanțul și cu Orientul creștin. Nu trebuie însă să credem că reforma psaltichiei s-a introdus în Biserica noastră întocmai; credincioșii au avut și ei rolul lor, imprimînd cîntărilor un iz românesc, chiar din prima jumătate a secolului trecut. Cu toate că în acea perioadă conducerea de stat și cea ecleziastică superioară erau grecești, tendințele firești ale românilor către o cultură națională, în toate ramurile, s-au afirmat tot mai mult. «Dorința de a avea școală românească, Biserică românească, literatură românească și domni români... s-a dezvoltat repede și s-a pus începutul unei noi epoci a poporului nostru»¹⁹. Aceasta a creat climatul favorabil apariției unei psaltichii românești. Așa se face că Dionisie Lupu, mitropolitul Ungrovlahiei, înființează la mitropolie o școală de cîntăreți bisericești, la care numește profesor pe Macarie căruia-i poruncește «a preface și a preda românește toate cărțile de cîntări bisericești după psaltichia nouă...»²⁰.

Pentru aceasta Macarie a dat la iveală primele cărți de psaltichie românească: *Anastasimatarul*, *Irmologhionul* și *Teoreticonul*.

În Moldova s-au înființat două școli de cîntări, la Iași și la Mînăstirea Neamț. Toate aceste școli au contribuit la românizarea cîntării bisericești, la fixarea melodiei prin reguli stabile și raționale, dînd gramatica muzicii psaltice. La aceasta au contribuit apoi Petre Efesiul și mai ales Anton Pann.

În aceste condiții, psaltichia a luat mare avînt în Țările Române, putîndu-se afirma, pe drept cuvînt, că în secolul al XIX-lea Bucureștiul devenise cel mai important centru de muzică psaltică din întregul Orient²¹.

Dar aceste realizări nu au urmat un drum ascendent. Cu vremea școlile de psaltichie au decăzut și treptat s-au desființat. Predarea psaltichiei se mai făcea doar în seminarii, dar a decăzut și aici din cauza lipsei de profesori competenți. Melchisedec povestește că una din cauzele decăderii cîntării bisericești o constituie faptul că mitropolile, episcopiile și mînăstirile au încetat să subvenționeze școli. O altă cauză a decăderii cîntării bisericești o constituia și proasta remunerație a cîntăreților, ceea ce l-a făcut pe mulți dintre ei să abandoneze această profesie. La aceste cauze se adăuga și aceea că «în clasele culte, s-a deșteptat gustul muzicii armonice, care se obișnuiește în toate țările civilizate ale Europei». Pe această linie se înscrisese Decretul Domnesc nr. 101 al domnitorului Alexandru Ioan Cuza din 18 ianuarie 1864 și Ordinul Ministrului Instrucțiunii Publice din 22 ianuarie 1865 «să se introducă în biserică noastră, ca muzică de cinste și rang, muzica corală»²². De altfel, mai dinainte,

17. *Ibidem*, p. 23.   18. *Ibidem*, p. 24—25.

19. *Ibidem*, p. 28—29.   20. *Ibidem*, p. 30.

21. Prof. N. Lungu, *op. cit.*, loc. cit., p. 244.

22. G. Călinescu, *Considerații despre muzica bisericească bizantină*, în «Cultura», XVIII (1931), nr. 1—2, p. 6—7.

sub domnia lui Alexandru Ghica, luase ființă la București o școală de cântare bisericească sub conducerea arhimandritului Visarion, care organizase primul cor românesc de cântări bisericești armonice.

După modelul acestuia s-a introdus și în Moldova cântarea armonică, în timpul lui Mihail Sturza. Această inițiativă s-a lovit însă de rezistența mitropolitului Meletie al Moldovei, care a cerut de la Constantinopol o carte patriarhicească de cântări, desființând corul de la școală.

Cu toate acestea muzica armonică a continuat să se cultive, dar, din lipsa unor artiști competenți pentru dirijarea și dezvoltarea cântărilor bisericești corale, nu a progresat.

Aportul lui Melchisedec în domeniul cântării bisericești

Transcrierea cântărilor de pe notația psaltică pe cea liniară. — Am văzut pînă aici care a fost situația cântării bisericești la credincioșii ortodocși români și împrejurările care l-au determinat pe Melchisedec să înainteze Sfîntului Sinod *Memoriul* său. Acest *Memoriu* urmărea deci să atragă atenția asupra cântării bisericești, pentru a nu o lăsa «să se deterioreze». Susținînd că multe din cântările noastre bisericești nu se găsesc «la nici una» din Bisericile altor popoare ortodoxe, Melchisedec scoate în evidență valoarea «produselor genului nostru românesc din trecut, exprimat prin cântarea noastră bisericească pe care într-adevăr o putem numi națională, pentru că ea este populară și s-a identificat cu gustul și simțul religios al românului»²³.

Pentru conservarea acestui tezaur, Melchisedec socotea necesar «să se introducă unitatea cântării în toate bisericile din România, în locul arbitrajului și al bunului plac al cântăreților, stabilindu-se cărți de cântări model cu care toți să se conformeze în toată țara»²⁴.

Un alt deziderat al autorului *Memoriului* *, care exprima de fapt o cerință obiectivă, era acela de a se studia și a se transpune cărțile bisericești pe notația liniară, cunoscută de cît mai mulți oameni. «Mult contribuie la decadența și părăsirea cântărilor bisericești și semnele de psaltichie cu care acele cântări sînt scrise — zicea Melchisedec. Cu toată întinderea ce a luat în timpul nostru studiul muzical, în toate ramurile lui vocale, cîntul bisericesc a rămas nebăgat în seamă și uitat din cauză că artiștii muzicanți nu cunosc semnele muzicale ale cîntului bisericesc. Ele au ajuns acum un anacronism»²⁵.

Observăm deci că Melchisedec cerea în *Memoriul* său două lucruri de absolută necesitate pentru dezvoltarea și mersul normal al muzicii bisericești: *uniformizarea cântărilor și transpunerea lor de pe notația psaltică pe notația liniară*. Dorința lui Melchisedec era deci ca «aceleași cântări melodice și armonice să se audă în toate bisericile românești» și apoi ca «în semiografia muzicală a Bisericii noastre să nu fie două feluri de semne, adică notele liniare și semnele psaltichiei; căci aceasta contribuie mult spre a izola cântarea bisericească melodică de cea armonică și a le înstrăina una de alta... Cîntarea pe semnele actuale (e vorba de semnele psaltice) este amenințată a deveni cu timpul nedescifrată, ceea ce s-a întîmplat cu psaltichia veche. Astăzi nu mai este nimeni care să poată descifra cărțile rămase din timpul cînd era la modă acea semiografie. Aceasta nu se poate întîmpla cu notele liniare care sînt cunoscute în toată lumea. Pe lîngă aceasta, transcrierea cântărilor noastre melodice

23. Episcopul Melchisedec, *Memoriu...*, p. 42.

24. *Ibidem*, p. 42.

25. *Ibidem*, p. 43.

pe note liniare va face un mare bine națiunii în genere : va contribui la răspîndirea cîntului bisericesc din România și în celelalte provincii române, unde el nu poate străbate din cauză că este ascuns sub vălul semnelor de psaltichie care sînt pe acolo cu totul necunoscute»²⁶.

Este pentru prima dată cînd problema transcrierii pe semne liniare se pune în mod oficial și cînd conducerea superioară bisericească — Sfîntul Sinod — este antrenată în rezolvarea ei²⁷.

La sfîrșitul *Memoriului* său, Melchisedec prezintă și un *Proiect de regulament pentru relacrea și îmbunătățirea cîntului bisericesc*²⁸, bazat pe trebuințele urgente și reclamate de ordinea și progresul care trebuie să domnească în Biserica Ortodoxă Română în toate ramurile ei. Proiectul are 11 articole și cuprinde idei-program foarte importante pentru dezvoltarea cîntării bisericești. Dintre acestea cele mai de seamă sînt următoarele :

1. La fiecare mitropolie să se înființeze cîte o școală de cîntări bisericești.

2. Să se înscrie în bugetele respective suma de 4.000 lei pentru îmbunătățirea acestor școli, din care 1.000 lei să se dea celui mai bun cîntăreț, spre a preda cîntările, iar restul să se dea ca ajutor pentru întreținerea elevilor recrutați dintre copiii săraci, care au urmat cursurile învățămîntului primar și vor avea calitățile cerute pentru a deveni cîntăreți.

3. Sfîntul Sinod să institue o comisie compusă din trei cîntăreți, cei mai buni din toată țara care să aleagă dintre melodiile existente în România, pe cele mai bune și mai conforme cu cîntarea noastră veche națională, să le «îndrepte» și să le aranjeze sistematic după întrebuițarea lor în Biserică. Colecția făcută să fie apoi supusă cercetării și aprobării Sfîntului Sinod.

4. Să se institue o altă comisie compusă din cel puțin doi membri dintre cei mai buni, dintre dirijorii corurilor existente, care să aleagă și să completeze cîntările armonice corale, care merită să fie executate la serviciile divine și la alte solemnități religioase, la care se cere cîntarea corală. Cîntările acestea să fie conforme spiritului bisericesc fără turnuri străine de muzica bisericească și fără prelungirea prisoselnică. Colecția alcătuită de ei să fie de asemenea supusă cercetării și aprobării Sfîntului Sinod.

5. În felul acesta s-ar simplifica mult modul învățării cîntărilor și n-ar fi nevoie de două sisteme de scris și de învățat arta cîntării, adică de semne de psaltichie și de note lineare care fac cîntarea bisericească românească izolată de arta generală muzicală²⁹.

Prezentînd în cîteva ședințe ale Sfîntului Sinod atît *Memoriul* cît și *Proiectul de regulament*, problemele ridicate au stîrnit vii discuții. Însuși ministrul Cultelor, care era de față la citirea lor, a propus ca această chestiune să fie foarte serios discutată³⁰.

Temîndu-se ca nu cumva punctele stabilite în *Memoriu* să fie interpretate greșit, Melchisedec după ce precizează că «nu și-a propus să întoarcă lumea înapoi»³¹, arată

26. *Ibidem*, p. 44.

27. Prof. N. Lungu, *Dezvoltarea cîntării bisericești în Biserica Ortodoxă Română*, în *Manuscris*, p. 7.

28. Publicat în «Biserica Ortodoxă Română», VI (1882), nr. 1, p. 44—47.

29. *Ibidem*, p. 44—47.

30. *Sumarele ședințelor Sfîntului Sinod din toamna anului 1881* publicate în «Dezbaterile Sfîntului Sinod», 1875-1886, p. 430.

31. *Ibidem*, p. 430.

că este vorba doar de înlesnirea răspîndirii unei cîntări mai plăcute și uniforme, fapt care este posibil doar «prin înlocuirea semnelor vechi și aproape nesuferite astăzi, cu notele muzicale liniare»³².

Urmarea directă a prezentării *Memoriului* a fost ordinul dat de mitropolitul Calinic Miclescu ca toți dirijorii de muzică vocală armonică să se întrunească și să compună un manual cu cîntările folosite, după care să se conformeze toate corurile pentru a se aduce astfel o armonizare uniformă a acestei cîntări. De asemenea, s-a hotărît compunerea unei liturghii pe două voci, cît se poate de simplu pentru a fi executată și în bisericile din comunele rurale³³.

Cum era firesc, opera întreprinzătoare a lui Melchisedec avea să se lovească și de opoziții. La observația făcută de mitropolitul Moldovei că «prea mult recomandă muzica europeană», Melchisedec răspunde că «nu a vrut să arate dispreț față de muzica bisericească, ci decadența ei de azi și mijloacele prin care se poate remedia»³⁴.

După ce *Proiectul de regulament* a fost discutat de o comisie alcătuită din mitropolitul Moldovei, episcopul Rîmnicului și cel al Romanului, a fost adoptat cu mici modificări. Din discuțiile membrilor Sfîntului Sinod merită să relevăm cîteva mai importante. Astfel, mitropolitul Moldovei Iosif Naniescu scoate în evidență faptul că «cîntările noastre bisericești, judecate în sine, au multă artă, sînt sublim de frumoase și, bine cîntate, n-ar putea fi decît bine primite și bine gustate. Dar cum să facem ca ele să fie și astăzi plăcute? Iată cum: să alegem pe cele bune din cele rele să le tipărim, să fie aprobate de Sfîntul Sinod, ca să aibă autoritate și să fie de normă pentru toate bisericile... Este necesar să adoptăm acest regulament și să garantăm o dată pentru totdeauna cîntarea noastră bisericească contra falsificatorilor care au adus-o în starea de a fi astăzi desconsiderată»³⁵. Înainte de a se face transcrierea pe notația liniară, trebuie făcută operația de selecționare a cîntărilor. Această selecționare trebuie făcută însă după sistemul psaltichiei. Aceasta înseamnă că e necesar să se țină seama de stilul cîntărilor care trebuie păstrate și acel stil trebuie să fie cel psaltic.

După cum vedem, problema care preocupa pe sinodali era aceea a unei colecții de cîntări, păstrate în stilul psaltic. *Memoriul* lui Melchisedec aducea în discuție o problemă care avea legătură cu preocupări similare mai vechi, nu numai la noi, ci și în alte Biserici, aceea a transcrierii cîntărilor de pe notația psaltică pe cea liniară.

Mulțumit că ideile sale de reînviere a cîntării bisericești și a cultivării ei prin transcriere pe notația liniară au fost aprobate, episcopul Melchisedec încearcă aplicarea lor, consultîndu-se cu mitropolitul Silvestru Morariu al Bucovinei, care tipărise la Viena, în 1879, *Psaltichia bisericească* pe notație liniară³⁶. Astfel, la cîteva zile după aprobarea *Proiectului de regulament*, Melchisedec scrie mitropolitului Silvestru: «Vă trimit un Memoriu pentru cîntările noastre bisericești, pe care eu l-am citit în Sinod în această sesiune, împreună cu un proiect de îmbunătățire a acestui ram. Am plăcerea a vă comunica că Memoriul acesta a fost bine primit și Sinodul a votat un Regulament în cuprinderea ideilor propuse de mine». La această scrisoare, mitropolitul Silvestru răspunde că «a citit cu mult interes Memoriul pentru cîntările bisericești» și că «îl felicită din toată inima pentru compunerea acestuia și pentru ideea salutară dintr-însul. E sigur că Sfîntul Sinod, votînd proiectul de lege, va rezulta mult bine

32. *Ibidem*, p. 431.

33. *Ibidem*, p. 431.

34. *Ibidem*, p. 432.

35. *Ibidem*, p. 447.

36. N. Lungu, *Dezvoltarea cîntării bisericești...* p. 7.

pentru cultul liturgic din România, cât și din alte țări locuite de români, unde, fără îndoială se va adopta această reformă a cîntărilor liturgice»³⁷.

Dar, deși *Memoriul* și *Proiectul de regulament* au fost aprobate de Sfîntul Sinod, în realitate nu s-a luat nici o măsură concretă. De aceea episcopul Melchisedec, fiind îngrijorat, apelează la sfatul și ajutorul mitropolitului Silvestru căruia îi trimite, împreună cu un exemplar din cîntările protopsaltului Dimitrie Suceveanu, această scrisoare: «Pe mine mă preocupă foarte mult chestiunea cîntărilor bisericești. Sinodul a admis ideile mele și a votat Regulamentul propus. Nu știu însă rezultatul practic la care vom ajunge». Îi cere apoi ajutorul și-l roagă să scrie în publicațiile vremii un tratat despre cîntările noastre bisericești, în care să se arate reformele necesare de întreprins, susținînd *Regulamentul* aprobat de Sinod și îndemnînd spre a-l pune în aplicare cît mai neîntîrziat. Vorbînd despre cîntările lui Dimitrie Suceveanu, trimise ca dat, Melchisedec spune: «Eu iubesc mult aceste cîntări și de aceea le comunic P. S. Voastre»³⁸.

Abia în 1883, Gavriil Muzicescu împreună cu Gheorghe Dima și Grigorie Gheorghiu, încurajați de episcopul Melchisedec, încep marea și greaua lucrare de transcriere a celor opt glasuri pe notația liniară. După 15 ani au reușit să dea la iveală 11 volume care cuprindeau: Cîntările serviciilor divine de sîmbătă seara și duminică dimineața, pe cele opt glasuri, Liturghiile Sfîntului Vasile, Grigorie și Ioan, precum și 17 axioane ale sărbătorilor mari de peste an³⁹.

Din 1883 și pînă în 1892 episcopul Melchisedec depune tot efortul moral și material pentru a-și vedea îndeplinit și realizat idealul său. El ajută cu bani pe cei trei membri ai comisiei pentru a-și tipări lucrările, cerînd și ajutorul celorlalți ierarhi, ca Iosif Gheorghian și Calinic Miclescu.

Din nefericire, Melchisedec nu a putut să-și vadă visul cu ochii, căci, în 1892, cînd trece la cele veșnice, comisia mai avea încă mult de lucru.

În prefața *Anastasimatarului* pe note lineare, cei trei membri fac această mărturisire: «Cu această lucrare am avut de întîmpinat multe greutăți și obstacole, dar pe care le-am suportat și învins cu mîndrie, datorînd aceasta numai și numai buneii dispozițiuni a P. S. Voastre față de noi, precum și sprijinului moral și material de care nu ne-ați lipsit și mulțumită căruia vedem azi dată la lumină o parte completă din lucrarea noastră»⁴⁰.

Episcopul Melchisedec nu a avut bucuria să vadă întreaga lucrare dată la lumină, dar a murit împăcat și convins că se va îndeplini ideea de transcriere și unitate a cîntărilor bisericești. În «Testamentul» său el hotărăște ca «venitul anual rezultat din capitalul depus, între altele, să se întrebuinteze la tipărirea cărților de cîntări bisericești, zidirea unei capele pentru exercitarea elevilor din școala de cîntăreți bisericești... Copiii care se vor primi în această școală, vor fi dintre cei săraci, orfani, mai ales de la țară... Ei vor fi internați, avînd hrană multă, îmbrăcăminte, locuință, încălzire și lumină de la epitropia casei»⁴¹. Prin aceasta el lasă să i se continue și după moarte opera de îndeplinire a dezvoltării cîntărilor bisericești.

Diortosirea și traducerea corectă în românește a cărților de cult. — Alături de opera de transcriere a cîntărilor bisericești de pe notația psaltică pe cea liniară, grija și activitatea episcopului Melchisedec s-a îndreptat și asupra cărților de cult a căror

37. Constantin Diculescu, *Din corespondența episcopului Melchisedec*, București, 1909, p. 75—76. 38. *Ibidem*, p. 76—77. 39. N. Lungu, *Dezvoltarea cîntării bisericești...* p. 7.

40. Grigore Poslușnicu, *Istoria muzicii la Români*, București, 1928, p. 106.

41. *Ibidem*, p. 106.

diortosire corectă în românește era absolut necesară. După cum *Memoriul* a fost normativ pentru domeniul muzicii, tot așa lucrarea *Despre revizia și editarea cărților bisericești române*, din 1882, a fost normativă pentru cărțile liturgice. Faptul care a adus în dezbateră Sfântului Sinod această problemă a fost introducerea alfabetului latin în locul celui chirilic. Cu acest prilej, Melchisedec a întocmit un *Proiect pentru recapitularea și arătarea cărților bisericești*, pe care l-a prezentat Sfântului Sinod în sesiunea din toamna anului 1880. În el se arată rolul hotărîtor pe care cartea bisericească l-a avut în păstrarea și unificarea limbii române. Românii, adoptînd «alfabetul bizantino-bulgar», l-au modificat și îmbunătățit după gustul și trebuințele lor. Melchisedec arată că alfabetul chirilic are aceeași origine nobilă ca și cel latin, susținînd păstrarea acestuia alături de cel latin.

Dar și înainte de această dată, Melchisedec atinsese această problemă în unele din lucrările lui liturgice importante. Astfel, în *Manualul de liturgică, sau servire de Dumnezeu a Bisericii Ortodoxe* vorbește de «traducerea în limba română a cărților bisericești». În 1854 Melchisedec scoate *Manual de tipic bisericesc* iar în 1869 *Oratoriul sau carte de rugăciune*. Aceasta din urmă se încheie cu un vocabular cuprinzînd explicația termenilor liturgici, redînd traducerea corectă a unor texte ale rugăciunilor. «Apariția Oratoriului a fost întîmpinată cu unele îndoieli, unii protestînd contra tendinței lui Melchisedec de a revizui cărțile bisericești, alții neputînd tolera ca un episcop ortodox să tipărească cu litere latine o carte de rugăciuni»⁴².

În 1873 apare *Evhologiu sau rugăciuni bisericești la diferite ocazii*, iar în 1876 Sfîntul Sinod aprobă *Carte de Tedeumuri* care însă nu s-a tipărit.

Printre alte cărți de cult, episcopul Melchisedec a mai scos: *Psaltirea*, 1857; *Liturgierul*, 1876, *Arhieratikon*, inedit; *Tedeum la Duminica Ortodoxiei*, inedit; *Carte de rugăciune*, București, 1884⁴³.

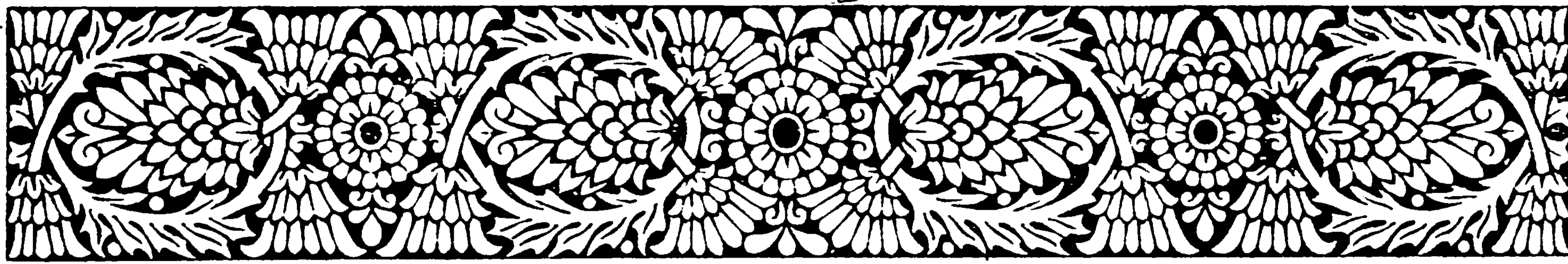
*

Am prezentat pînă aici activitatea și contribuția episcopului Melchisedec în domeniul cîntărilor bisericești și a cărților de cult. Este doar o latură a multiplei sale activități ca ierarh, teolog, istoric și cetățean. Dacă încercăm să apreciem contribuția lui în acest domeniu, ne dăm seama cît de importantă a fost ea pentru timpul și împrejurările istorico-bisericești de atunci. Aceasta îl arată pe Melchisedec ca un om înzestrat cu o clarviziune și o intuiție justă a lucrurilor, rămînînd un deschizător de drumuri în domeniul acesta. Ideile și inițiativele lui de a transcrie cîntările bisericești de pe notația psaltică pe cea lineară, de a uniformiza cîntările bisericești și de a da cărțile de cult în grai românesc s-au îndeplinit definitiv abia în zilele noastre cînd, prin venirea la conducerea Bisericii Ortodoxe Române a Prea Fericitului Patriarh Justinian, s-au instituit comisiile care se ocupă cu uniformizarea și transcrierea cîntărilor bisericești și cu diortosirea cărților de cult. Este o operă care se realizează sub ochii noștri, înscriindu-se pe linia marilor înaintași vizionari și deschizători de drumuri, între care cărturarul episcop Melchisedec ocupă un loc de frunte.

Diac. Doctorand I. BOȘTENARU

42. Vezi Pr. Paul Mihail, *op. cit.*, p. 532.

43. Doctorand C. Mosor, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. 347—348.

• D O C U M E N T A R E •

GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME, DIN PUBLICAȚIILE REVISTELOR BISERICEȘTI PATRIARHALE

(Continuare)

Î

ÎMPĂRĂȚIA LUI DUMNEZEU

Pr. Prof. Vlad. P r e l i p c e a n, *Evangeliiile sinoptice. Probleme dogmatice și idei sociale*: Împărăția lui Dumnezeu realizată în interiorul credinciosului, în conștiința lui; în exterior și în prezent, în comunitatea credincioșilor, în Biserica lui Hristos (*Biserica luptătoare*). Împărăția lui Dumnezeu, cea din ceruri, împărăția cea viitoare, împărăția cea desăvârșită din care vor face parte sfinții (*Biserica triumfătoare*) (S.T., V (1953), nr. 5—6, p. 370—377).

Pr. Prof. D. B e l u, *Împărăția lui Dumnezeu și Biserica*: Raportul ce există între aceste două mărimi teologice — cu însemnări și date explicative (S.T., VIII (1956), nr. 9—10, p. 539—553).

L. C e r f e a u x, *La théologie de l'Église suivant Saint Paul*: Biserica cerească și Biserica pămîntească = împărăția lui Dumnezeu (concretizată în Biserică și organizarea ei) (Recenzie, de Pr. Prof. Vl. Prelipcean) (Ort., XX (1968), nr. 3, p. 429—431).

Vezi și: *Biserica creștină (Ecleziologia sau doctrina despre Biserică)*.

ÎNCREDEREA ÎNTRE OAMENI

Pr. Prof. D. S t ă n i l o a e, *Încrederea și prietenia între oameni și popoare, condiții pentru coexistența pașnică între state și porunci ale învățaturii creștine*: Necesitatea și valoarea încrederii între oameni și popoare (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 5, p. 438—450).

ÎNȚELEGERE, ÎNTRAJUTORARE ȘI SOLIDARITATE ÎNTRE OAMENI ȘI POPOARE

Diac. Prof. O. B u c e v s c h i, *Biserica Ortodoxă, solia păcii și înfrățirii* (S.T., I (1949), nr. 3—4, p. 145—154).

Diac. Prof. N. I. N i c o l a e s c u, *Îndatoriri sociale după Noul Testament*: Îmbunătățirea relațiilor dintre oameni și popoare (S.T., VI (1954), nr. 7—8, p. 355—356).

Pr. Prof. Sofron V l a d, *Principii misionare și sociale în epistolele Sfântului Apostol Pavel* (S.T., VII (1955), nr. 5—6, p. 299—300).

Diac. Prof. Emilian V a s i l e s c u, *Religiile lumii și solidaritatea umană* (Ort., XIII (1961), nr. 3, p. 464—474).

Pr. Magistr. Filaret Costea, *Idei moral-sociale în proverbele românilor: Spiritul întrajutorării și solidarității în proverbele românilor* (S.T., XIII (1961), nr. 7—8, p. 495—500).

Drd. Constantin M. Iana, *Foloasele înțelegerii între oameni după Sfântul Ioan Gură de Aur: Temeiul și necesitatea înțelegerii între oameni. Pacea, conservarea unității și buna funcționare a organismului social. Viața în comun, colaborarea și întrajutorarea multilaterală în toate domeniile de activitate. Cunoașterea, comunicarea și îmbogățirea sufletească reciprocă. Progresul material și spiritual etc. — foloase ale înțelegerii între oameni* (S.T., XX (1968), nr. 9—10, p. 722—731).

Pr. Magistr. Gheorghe A. Nicolae, *Țeluri morale în predicile despre pocăință ale Sf. Ioan Gură de Aur: Solidaritate umană* (S.T., XVIII (1966), nr. 1—2, p. 94—95).

Prof. Const. C. Pavel, *Aspectul teologic al solidarității umane* (Ort., XIX (1967), nr. 2, p. 182—190).

Pr. Barbu Gr. Ionescu, *A treia sesiune a Conciliului al II-lea de la Vatican: Biserica Romano-Catolică și lumea contemporană — solidaritatea internațională* (Ort., XVI (1964), nr. 4, p. 496—497).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Dezbaterile și hotărârile sesiunii a patra a Conciliului al II-lea de la Vatican: Biserica Romano-Catolică și lumea contemporană — solidaritatea internațională* (Ort., XVIII (1966), nr. 1, p. 17—26).

ÎNVĂȚĂMÎNTUL ÎN ȚARA NOASTRĂ

I. — ÎNVĂȚĂMÎNTUL LAIC LA ROMÂNI ÎN TRECUTUL ISTORIC

G. D. Iscru, *Din faptele arhimandritului Hrisant Horezeanu: Strădaniile lui la dezvoltarea învățămîntului laic la sate* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 584—587).

Nicolae Corneanu, *Aspecte din trecutul învățămîntului în Banat: (Notă bibliografică, de C. B.)* (S.T., XXI (1969), nr. 1—2, p. 134; — *Vezi și: Ort., I (1949), nr. 1, p. 146—149).*

Vezi și: Capitolul imediat următor (Învățămîntul teologic)

II. — ÎNVĂȚĂMÎNTUL TEOLOGIC

1. ÎNVĂȚĂMÎNTUL TEOLOGIC LA ROMÂNI ÎN TRECUTUL ISTORIC

Magistr. Nicolae C. Turcu, *Biserica din Țara Românească în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino (1678—1688): Cultura din acea vreme: Școala Domnească slavonească de la biserica Sfântul Gheorghe-Vechi* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 111—113).

T. G. Bulat, *Ioan Comnen, «Iatro-Filozoful», profesor al Academia Domnească și mitropolit al Dristei († 1719)* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 3—4, p. 356—368).

Magistr. Nicolae C. Turcu, *Activitatea mitropolitului Neofit I al Ungrovlahiei (1738—1753): Activitatea culturală: școlile din vremea sa* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 541—543).

Pr. Drd. Mihai Manolache, *Biserica din Țara Românească în timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti (1774—1782): Cultura în vremea aceea: Școala Domnească de la Sfântul Sava. Școala slavonească de la Sfântul Gheorghe-Vechi. Școala de la Mănăstirea Obedeanu (Craiova) și alte școli înființate de Ipsilanti* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 823—827).

Constantin C. Giurescu, *Istoricul ctitoriilor bucureștene ale lui Nicolae Vodă Mavrogheni: Școlile de la Mavrogheni* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 3—4, p. 368—370).

Magistr. Ioan F. Stănculescu, *Reforme, rînduieli și stări bisericești în epoca fanariotă: Școlile de formare a clerului și a personalului bisericesc* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 538—540).

Magistr. Ioan V. Covercă, *Legi bisericești cu privire la cler, în veacul al XIX-lea pînă la Cuza Vodă: Organizarea învățămîntului bisericesc, prin înființarea de seminarii teologice* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 5—6, p. 497—504).

Magistr. Ilie Georgescu, *Manuale didactice teologice în veacul XIX* (S.T., IX (1957), nr. 9—10, p. 710—725).

Barbu Teodorescu, *Cultura în cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei*. — *Cărturari, Ilpografi, biblioteci, școli*: Școlile cu caracter religios din cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei, de la înființare pînă în zilele noastre (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 852—856).

Pr. Gabriel Cocora, *Școala de psaltichie de la Buzău* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 9—10, p. 844—871).

Prof. T. G. Bulat, *Nicolae Bălășescu, primul director al Seminarului Central din București* (S.T., XV (1963), nr. 7—8, p. 391—414).

Pr. Mihai Mănuță, *Facultatea de teologie din Iași, 1860—1864*: Considerații introductive. Facultatea de teologie la Seminarul din Socola. Noua așezare și inaugurarea. Statute, regulamente, legi. Programe, studii și catedre. Profesorii. Studenții. Desființarea. Stăruințe pentru reînființare. Concluzii (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 9—10, p. 872—904).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Academia movileană din Kiev și rolul ei în dezvoltarea învățămîntului teologic din țările române*: (Notă bibliografică, de C. B.) (S.T., XX (1968), nr. 7—8, p. 597—598).

Nicolae Corneanu, *Aspecte din trecutul învățămîntului în Banat*: (Notă bibliografică, de C. B.) (S.T., XXI (1969), nr. 1—2, p. 134).

Cf. și: Drd. Ierom. Antonie Plămădeală, *Cuprinsul teologic al «Învățăturilor lui Neagoe Basarab»* (S.T., XXI (1969), nr. 3—4, p. 245—262).

2. ÎNVĂȚĂMÎNTUL TEOLOGIC ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, CONTEMPORANĂ

a) Noua organizare, funcționare și orientare a învățămîntului teologic în vremea arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 30—31 (Anexă).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române: Învățămîntul teologic din cuprinsul Patriarhiei Române* (S.T., I (1949), 7—8, p. 653—654).

(Autorul nesemnat), *Legămînt și împlinire. Un an de la înscăunarea înalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian*: Reorganizarea învățămîntului teologic (B.O.R., LXVII (1949), nr. 5—6, p. 37—41).

(Autorul nesemnat), *Înfăptuiri*: Pregătirea clerului în instituțiile de învățămînt teologic ale Patriarhiei Române (B.O.R., LXVIII (1949), nr. 7—10, p. 52—57).

(Autorul nesemnat), *Învățămîntul bisericesc*: Institutele teologice, Seminariile teologice și Școlile de cîntăreți bisericești din Patriarhia Română (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 316—321).

(Autorul nesemnat), *Înștiințare*: În legătură cu condițiile de înscriere și de admitere în Institutul teologic din București (B.O.R., LXIX (1951), nr. 3—6, p. 280).

Regulament de organizarea și funcționarea Instituțiilor de învățămînt pentru pregătirea personalului bisericesc și recrutarea corpului didactic din Patriarhia Română (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 641—649; — LXXIV (1956), nr. 6—7, p. 625—676; — LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. II — XXXVI).

(Autorul nesemnat), *Școlile pentru pregătirea clerului* (B.O.R., LXX (1952), nr. 6—8, p. 462—464).

Pr. I. Găgiu, *Importante hotărîri luate de Sfîntul Sinod în sesiunea din iunie 1952*: Reorganizarea învățămîntului religios (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 609—611).

Hotărîrea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în legătură cu funcționarea Școlilor... prevăzute de art. 78 din Statut (B.O.R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 786—804).

Regulament de organizare și funcționare a internatelor Institutelor teologice de grad universitar ale Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXXII (1954), nr. 6, p. 666—670).

Magistr. Ioan N. Floca, *Școlile teologice*. — *Organizarea și jurisdicția asupra lor* (S. T., VI (1954), nr. 5—6, p. 316—344).

Pr. Gh. I. Soare, *Dare de seamă asupra activității Administrației Patriarhale pe anul 1953*: ...Învățămîntul religios; școlile de învățămînt teologic sub noul regulament; aplicarea unitară a Regulamentului. Împletirea teoriei cu practica în școlile de învă-

țămînt teologic; definitivarea programelor analitice; încadrarea profesorilor; cazare, taxe, întreținere, viața duhovnicească (B.O.R., LXXII (1954), nr. 7, p. 764—770).

Diac. Prof. N. I. Nicolaeșcu, *Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Readucerea învățămîntului teologic sub conducerea Bisericii și noua lui organizare* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 828—833).

Pr. Vasile Ștefan, *Pentru o justă interpretare și aplicare a regulamentelor bisericești. — Organizarea și condițiunile de admitere în Școlile de învățămînt teologic* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 3—4, p. 330—334).

(Autorul nesemnat), *Zece ani de slujire arhierescă a Prea Fericitului Patriarh Justinian: Reorganizarea învățămîntului teologic* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 8—9, p. 747—751).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Prinos Prea Fericitului Patriarh Justinian cu prilejul primului deceniu de patriarh: Revenirea învățămîntului teologic la Biserică. Regulamentul Institutelor și programa de învățămînt* (S.T., X (1958), nr. 5—6, p. 275—281).

Diac. Prof. N. I. Nicolaeșcu, *Grija pentru pregătirea personalului bisericesc* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 5—6, p. 432—442).

Pr. Serafim F. Morozan, *Temeiuri patristice în gîndirea, trăirea și slujirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian: Cultura teologică și laică a clerului ortodox român* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 464—466; — *Vezi și*: B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 6, p. 694—696).

Lucrările Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. — Sesiunea ordinară a anului 1968 (Spicuri din sumarul ședinței de la 8 august 1968): Hotărîrea Sfîntului Sinod în legătură cu Regulamentul cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, cu durata de 3 ani (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 994—995).

b) *Despre disciplinele de învățămînt teologic, grupate pe secții și catedre, în Biserica Ortodoxă Română contemporană*

— Secția biblică

Pr. Prof. Grigorie Marcu, *Preocupări și studii de teologie biblică* (S.T., XX (1968), nr. 5—6, p. 345—363).

— Secția istorică

Pr. Prof. Ioan I. Rămureanu, *Preocupări și studii de teologie istorică și patristică* (S.T., XX (1968), nr. 5—6, p. 364—388).

Magistr. Mircea Păcurariu, *Bibliografia articolelor privind Istoria Bisericii Române, din «Revista teologică», de la Iași* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 3—4, p. 400—412).

— Secția sistematică

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Preocupări și studii de teologie sistematică ortodoxă* (S.T., XX (1968), nr. 5—6, p. 389—407).

Diac. Prof. Emilian Vasileșcu, *Istoria religiilor ca știință: Definiția și obiectul Istoriei religiilor. Constituirea Istoriei religiilor ca știință. Metodele Istoriei religiilor. Cîteva sisteme: fetișismul, naturismul, animismul, magismul, totemismul. Monoteismul primitiv. Importanța Istoriei religiilor* (S.T., III (1951), nr. 5—6, p. 321—335)

(Autorul nesemnat), *Publicații mai noi de Istoria religiilor (Ort., VII (1955), nr. 4, p. 618—623).*

Diac. Prof. Emilian Vasileșcu, *Lucrări recente de Istoria religiilor (Ort., VIII (1956), nr. 1, p. 110—116).*

(Același autor), *Studiul Istoriei religiilor în România* (S.T., XI (1959), nr. 1—2, p. 85—109).

(Același autor), *Importanța descoperirilor arheologice din Uniunea Sovietică pentru studiul Istoriei religiilor* (S.T., VII (1955), nr. 7—8, p. 520—528).

Pr. Magistr. Filaret Costea, *Primele trei manuale de teologie morală ortodoxă apărute în limba română* (S.T., XIV (1962), nr. 3—4, p. 221—239).

— Secția practică

Pr. Prof. D. Belu, *Preocupări și studii de pastorală, omiletică și catehetică* (S.T., XX (1968), nr. 5—6, p. 454—470).

Pr. Prof. Ene Braniște, *Preocupări și studii de liturgică și de istoria artei bisericești* (S. T., XX (1968), nr. 5—6, p. 424—453).

Prot. Prof. Iv. Kozlov, *Reflecții la studiul Liturgicii*: (Recenzie, de Pr. Prof. Ene Braniște) (Ort., XI (1959), nr. 4, p. 628—631).

Prof. Iorgu D. Ivan, *Preocupări și studii de Drept canonic* (S. T., XX (1968), nr. 5—6, p. 408—423).

c) *Din viața și activitatea instituțiilor de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Române*

— **Festivități de deschidere și închidere a anilor școlari**

G. I. M., *Deschiderea cursurilor Institutului teologic universitar din București* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 9—34).

Pr. D. Cr., *Deschiderea cursurilor la Seminarii...*: Pentru anul școlar 1948—1949 (Rev., cit., p. 40—64).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor pentru anul școlar 1950—1951, la Institutul teologic din București* (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 10, p. 524—541).

(Autorul nesemnat), *Prima serie de absolvenți dată de Seminarul de la Mînăstirea Neamțu* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 7—9, p. 340—346).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor la Institutele teologice ortodoxe*: Pentru anul școlar 1950—1951 — la București, Sibiu... (Rev. cit., p. 347—367).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor la Seminarii...*: Pentru anul școlar 1951—1952 (Rev. cit., p. 381—396).

(Autorul nesemnat), *Inchiderea anului școlar 1951—1952, la Institutele teologice și Seminariile... Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXX (1952), nr. 6—8, p. 374—380).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor la Institutele de învățămînt ale Bisericii Ortodoxe Române*: Anul școlar 1952—1953, la Institutele teologice, Seminariile teologice și Școlile de cîntăreți bisericești (B.O.R., LXX (1952), nr. 11—12, p. 823—852).

(Autorul nesemnat), *Inchiderea cursurilor la Seminarii...*: Pentru anul școlar 1952—1953 (B.O.R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 671—677).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor pentru anul școlar 1953—1954, la instituțiile de învățămînt ale Bisericii Ortodoxe Române*: La Institutele teologice din București și Sibiu și la Seminariile teologice din țară (B.O.R., LXXI (1953), nr. 9—10, p. 945—973).

(Autorul nesemnat), *Inchiderea anului școlar 1953—1954, la Institutele teologice și Seminariile... Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 9, p. 948—962).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor pentru anul școlar 1954—1955, la Institutele teologice de grad universitar ale Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 11—12, p. 1271—1288).

A. C. R., *Încheierea anului școlar 1954—1955 la instituțiile de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 7, p. 600—618).

Pr. Conf. Al. I. Ciurea, Pr. N. B., A. C..., *Deschiderea noului an școlar la Institutele de învățămînt ale Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 10, p. 938—966).

Diac. Asist. M. Chialda, Pr. Prof. S. Viada..., *Încheierea anului școlar 1955—1956, la instituțiile de învățămînt ale Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 6—7, p. 502—532).

Pr. Conf. Al. I. Ciurea, Pr. Prof. S. Vlad..., *Deschiderea noului an școlar la instituțiile de învățămînt ale Bisericii Ortodoxe Române*: Anul școlar 1956—1957 (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 10—11, p. 967—992).

Diac. M. Chialda, Pr. Prof. Sofron Viada..., *Încheierea anului școlar 1956—1957, la instituțiile de învățămînt ale Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 8—9, p. 839—867).

Diac. Asist. M. Chialda, Ierom. Prof. N. Mladin..., *Deschiderea anului școlar 1957—1958, la instituțiile de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 11—12, p. 1302—1327).

Pr. Conf. Al. I. Ciurea, Pr. Prof. Gr. Marcu..., *Încheierea anului școlar 1957—1958, la instituțiile de învățămînt ale Bisericii Ortodoxe Romîne* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 7—8, p. 728—755).

Diac. M. Chialda, Pr. Prof. Gr. Marcu..., *Deschiderea noului an școlar la instituțiile de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Romîne : Anul școlar 1958—1959* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 10—11, p. 930—953).

(Aceiași autori), *Încheierea anului școlar 1958—1959, la instituțiile de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Romîne* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 5—6, p. 465—492).

(Aceiași autori), *Deschiderea cursurilor pe anul școlar 1959—1960, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 11—12, p. 1053—1068).

Pr. Conf. Al. I. Ciurea, Pr. Prof. Gr. Marcu..., *Încheierea cursurilor anului școlar 1959—1960, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 7—8, p. 605—620).

Pr. M. Chialda, Pr. Prof. Gr. Marcu..., *Deschiderea noului an școlar 1960—1961, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 9—10, p. 817—833).

Pr. Conf. Al. I. Ciurea, Pr. Prof. Gr. Marcu..., *Încheierea cursurilor anului școlar 1960—1961, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 7—8, p. 715—732).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea noului an școlar 1961—1962, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 9—10, p. 828—838).

(Autorul nesemnat), *Încheierea cursurilor anului școlar 1961—1962, la Institutele de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 7—8, p. 609—626).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea noului an școlar 1962—1963, la Institutele și Școlile de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Romîne...* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 11—12, p. 1101—1107).

N. Grosu, Pr. Prof. Gr. Marcu..., *Încheierea anului școlar 1962—1963, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 7—8, p. 695—716).

(Aceiași autori), *Deschiderea noului an școlar 1963—1964, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 9—10, p. 880—890).

(Aceiași autori), *Încheierea cursurilor anului școlar 1963—1964, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 7—8, p. 643—666).

(Aceiași autori), *Deschiderea cursurilor anului școlar 1964—1965, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 9—10, p. 834—845).

(Autorul nesemnat), *Încheierea anului școlar 1964—1965, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 7—8, p. 663—669).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea anului școlar 1965—1966, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 9—10, p. 815—819).

(Autorul nesemnat), *Încheierea anului școlar 1965—1966, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 777—784).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea anului școlar 1966—1967, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 923—927).

(Autorul nesemnat), *Încheierea cursurilor anului școlar 1966—1967, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 7—8, p. 671—677).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor anului școlar 1967—1968, la instituțiile de învățămînt teologic...* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 9—10, p. 918—922).

A. N. P., *Închiderea cursurilor pe anul școlar 1967—1968, la Școlile de învățămînt teologic din Patriarhia Română* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 884—892).

(Același autor), *Deschiderea noului an școlar la Institutele și Seminarile teologice din cuprinsul Patriarhiei Române : Pentru anul școlar 1968—1969* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 9—10, p. 1041—1052).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor Seminarului teologic special de la Curtea de Argeș : Pentru anul școlar 1968—1969* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 11—12, p. 1267—1268).

(Autorul nesemnat), *Încheierea anului școlar 1968—1969, la Școlile teologice din cuprinsul Patriarhiei Române* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 695—711).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea noului an școlar 1969—1970, la Școlile teologice ale Patriarhiei Române* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 902—916).

— Prăznuirea patronilor Institutului și Seminarului teologic din București

(Autorul nesemnat), *Serbarea patronului Institutului teologic universitar din București* (B.O.R., LXX (1952), nr. 1—3, p. 57—59).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea patronului Institutului teologic din București* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 2—3, p. 191—204).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea patronului Institutului...* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 1, p. 32—44).

(Autorul nesemnat), *Serbarea patronilor Institutului...* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 96—101).

Prof. A. C., *Sărbătorirea patronului Institutului...* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 62—72).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea patronului Institutului...* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 1—2, p. 82—96).

Asist. M. C., *Sărbătorirea patronilor Institutului teologic universitar și Seminarului teologic din București* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 118—122).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea patronului Institutului teologic universitar și Seminarului teologic din București* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 1, p. 64—71).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea patronilor Institutului teologic și...* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 53—59).

(Autorul nesemnat), *Prăznuirea Sfinților Trei Ierarhi, patronii Institutului și Seminarului teologic din București* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 112—115).

Diac. A. L e f t e r, *Prăznuirea Sfinților Trei Ierarhi, patronii Institutului și Seminarului teologic din București* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 1—2, p. 56—59).

(Autorul nesemnat), *Prăznuirea hramului Seminarului și Institutului teologic din București* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 64—71).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea Sfinților Trei Ierarhi, patronii Institutului și Seminarului teologic din București* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 54—56).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea hramului Institutului teologic și Seminarului teologic din București* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 40—42).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea hramului Institutului și...* (B.O.R., LXXXI (1966), nr. 1—2, p. 89—90).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea hramului Institutului teologic și...* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 52—54).

Gabriel P o p e s c u, *Sărbătorirea patronului Institutului și...* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 55—58).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea hramului la Institutul și...* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 124—128).

— Sărbătorirea a 75 de ani de existență a Facultății și Institutului teologic din București

Prof. Onorar T. Ć. B u l a t și Conf. Univ. Al. I. C i u r e a, *75 de ani de la întemeierea Facultății de teologie din București. — Contribuții la istoricul Facultății de teologie și Institutului teologic universitar din București* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 11—12, p. 1070—1251).

Pr. Conf. Al. I. C i u r e a, *Sărbătorirea a 75 de ani de existență a Facultății și Institutului teologic din București* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 7—8, p. 697—718).

— La 150 de ani de existență a Academiei și Institutului teologic din Sibiu

Mircea P ă c u r a r i u, *150 de ani de la înființarea primei școli teologice ortodoxe din Ardeal: Academia și Institutul teologic universitar de la Sibiu* (B.O.R., LXXXIX (1961), nr. 3—4, p. 339—375).

— Sărbătorirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în cadrul Institutului teologic din București

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea a 8 ani de slujire patriarhicească a Prea Fericitului Patriarh Justinian. — Festivitatea de la Institutul teologic universitar din București* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 6—7, p. 479—489).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu prilejul împlinirii a 15 ani de la înscăunare* : Festivitățile de la Institutul teologic universitar din București (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 424—426).

— Sărbătorirea Pr. Acad. Gala Galaction la 75 de ani

Teodor N. Manolache, *Sărbătorirea Părintelui Gala Galaction, cu prilejul împlinirii vârstei de 75 ani la Institutul teologic din București* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 5, p. 547—559).

— Comemorarea răscoalei țărănești din 1907

(Autorul nesemnat), *Comemorarea răscoalei țărănești din 1907 la Institutul teologic din București* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 3—4, p. 218—219).

— Sărbătorirea zilei internaționale a copilului

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea zilei internaționale a copilului la Institutul teologic din București* (B.O.R., LXX (1952), nr. 6—8, p. 337—343).

— Aniversări cu prilejuri diferite la unele Seminarii teologice ale Bisericii Ortodoxe Române

Vezi : B.O.R., LXXVI (1958), nr. 10—11, p. 954—968).

— Alte manifestări și evenimente din viața instituțiilor de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Române

Pr. I. G a g i u, *Darea de seamă a Sectorului studii și învățămînt asupra activității pe anul 1952* : Învățămîntul religios (B.O.R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 741—743).

Pr. Vasile Ș t e f a n..., *Darea de seamă asupra activității Sectorului Institutului Biblic, Ateliere II, pe anul 1956* : Învățămîntul teologic (B.O.R., LXXV (1957), nr. 6—7, p. 613—615).

Publicații pentru completarea unor catedre vacante la instituțiile de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 5—6, p. 659 ; — LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 520 ; — LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 240 ; — nr. 3—4, p. 472 ; — nr. 7—8, p. 864 ; — nr. 11—12, p. 1320).

— Consultări și schimb de experiență între profesori de teologie ai Bisericii Ortodoxe Române și cei de la alte Biserici sau Confesiuni creștine

(Autorul nesemnat), *Lucrările Comisiei pentru pregătirea celui de al doilea Congres al profesorilor de teologie ortodoxă* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 7—8, p. 630—642).

(Autorul nesemnat), *Prezențe ale teologiei românești peste hotare* : Profesori români de teologie la Facultatea de teologie catolică din Freiburg im Breisgau și la Facultatea de teologie protestantă din Heidelberg (R. F. a Germaniei) (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 337—338).

Diac. Prof. N. I. N i c o l a e s c u, *Vizita unor profesori romano-catolici de teologie de la Viena la Institutele teologice din București și din Sibiu* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 144—147).

(Același autor), *Conferințe susținute de profesori de la Institutele teologice ale Bisericii Ortodoxe Române în Austria* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 515).

(Același autor), *Conferințele ținute de Pr. Prof. D. Stăniloae în R. F. a Germaniei* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1120—1121).

Pr. Prof. Ioan G. C o m a n, *Participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Congresului al IV-lea internațional de studii patristice de la Oxford (16—21 septembrie 1963)* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 11—12, p. 1106—1115).

(Autorul nesemnat), *Lucrările comisiilor teologice interortodoxe de la Belgrad pentru pregătirea dialogului cu anglicanii și cu vechii-catolici* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 909—914).

(Autorul nesemnat), *Vizita Prof. Henry Chadwick de la Oxford* (B.O.R., LXXX (1967), nr. 9—10, p. 946—947).

Prof. N. Chițescu, *Vizita Profesorului Owen Chadwick la Institutele teologice ale Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 882—883).

Pr. Prof. Ene Braniște, *Vizitarea Bisericii Anglicane de către Preoții Profesori D. Stăniloae și Ene Braniște* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 139—144).

D. S., *Conferințele Rev. A. M. Allchin la Institutele teologice din București și Sibiu* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 925—930).

— Despre viața, pregătirea și activitatea studenților teologi români

(Autorul nesemnat), *Situația militară a studenților teologi* (B.O.R., LXII (1949), nr. 3—4, p. 73).

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Studenții în teologie, viitorii preoți ai Bisericii* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 10, p. 910—915).

Prof. Teodor M. Popescu, *Îndrumări metodice de lucru pentru studenții în teologie* (S. T., VIII (1956), nr. 7—8, p. 498—530).

Pr. Gheorghe Drăgulin, *O călăuză pentru studiul individual al studenților* (S. T., XVI (1964), nr. 3—4, p. 253—257).

— Schimb de studenți între Biserica Ortodoxă Română și alte Biserici sau Confesiuni creștine

(Autorul nesemnat), *Din activitatea Institutelor teologice ale Bisericii Ortodoxe Române: Studenți teologi ortodocși din Finlanda și de la alte confesiuni creștine la Institutele teologice din țara noastră* (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 569—571).

Pr. Conf. Al. I. Ciurea, *Studenți străini la Institutul teologic din București* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 3—4, p. 211—217).

(Autorul nesemnat), *Tineri teologi români în străinătate* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 7—8, p. 717—723).

(Autorul nesemnat), *Vizita unor tineri teologi din Republica Federală Germană în țara noastră* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 3—4, p. 299).

Pr. D. Găină, *Preocupări și înfăptuiri pentru ridicarea culturii teologice. — Organizarea schimbului de studenți între Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 6, p. 768—770).

Ioan Săbăduș, *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine. — Vizita unui grup de tineri din R. F. a Germaniei la Institutul teologic de grad universitar din București* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 726).

III. — ÎNVĂȚĂMÎNTUL TEOLOGIC ÎN BISERICA ROMANO-CATOLICĂ

Diac. Prof. N. Balca, *Declarație asupra educației creștine: Declarația Conciliului al II-lea de la Vatican, în cadrul Schemei a XIII-a — Despre educația creștină: Biserica și educația; normele educației și instituțiile școlare* (Ort., XIX (1967), nr. 1, p. 128—133).

J

JUDECATA BISERICESCĂ

1. JUDECATA BISERICESCĂ ÎN TRECUTUL ISTORIC

Magistr. Ioan V. Covercă, *Judecata bisericească în epoca veche: Primele patru veacuri creștine. Instanțele sau forurile de judecată bisericească în epoca veche. Calitățile judecătorilor bisericești. Mărturisirea publică și particulară, ca formă de judecată în epoca veche. Suprimarea mărturisirii publice. Preotul penitențiar-duhovnic și judecător în scaunul de duhovnicie. Caracterul juridic al epitiimiilor. Judecarea creștinilor în general. Judecata clericilor* (S.T., XIII (1961), nr. 1—2, p. 66—85).

Magistr. Alexandru-Armand Munteanu, *Aplicarea epitimilor în lumina Sfințelor Canoane* (S. T., XIII (1961), nr. 7—8, p. 445—465).

Diac. Drd. Miron V. Mihut, *Instanțele judiciare în Bisericile Ortodoxe: Scurtă privire istorică asupra instanțelor judiciare bisericești (forurile judiciare în epoca veche a Bisericii)* (S. T., XVIII (1966), nr. 9—10, p. 586—590).

Stelian I. Marinescu, *Considerații asupra pedepselor aplicate de Pravila din 1646* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 175—209).

2. JUDECATA BISERICESCĂ ÎN VREMEA ARHIPĂSTORIRII

PREA FERICITULUI PĂRINTE JUSTINIAN, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române: ...Disciplina clerului (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 37—39).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române: Justiția bisericească* (S. T., I (1949), nr. 7—8, p. 655—657).

Confirmarea apărătorilor bisericești pentru Consistoriul Central bisericesc: Decizia patriarhală nr. 155 (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 487).

Confirmări de apărători bisericești pentru Consistoriul Central: Decizia patriarhală nr. 203 (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 10, p. 562).

Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe: Competența regulamentului. Abateri și delikte disciplinare. Pedepse și aplicarea lor. Despre abateri, delikte și pedepsirea lor. Instanțele disciplinare și de judecată bisericească: Consistoriul disciplinar protopopesic; Consistoriul eparhial (compunerea; procedura lui în materie de judecată bisericească; despre acuzare și apărare; despre recuzări); Consistoriul Central Bisericesc. Recurs la Sfântul Sinod. Normele și condițiile de revizuire a hotărârilor date de instanțele bisericești de judecată. Instanțele judecătorești pentru monahi (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 1, p. 23—66).

(Autorul nesemnat), *Concurs pentru recrutarea apărătorilor bisericești* (Rev. cit., p. 69—70).

Erată (la Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române) (Rev. cit., p. 77—78).

Prof. Iorgu Ivan, *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române sub I.P.S. Patriarh Justinian — 1948—1953: Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române (Recenzie)* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 1, p. 98—105).

Pr. Vasile Ștefan, *Pentru o justă interpretare și aplicare a regulamentelor bisericești: Procedura anchetelor bisericești* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 4, p. 486—491).

(Același autor), *Pentru o justă interpretare și aplicare a regulamentelor bisericești. — Răspunsuri la întrebările cititorilor: Când poate dispune Chiriarul suspendarea din serviciu prevăzută de art. 74 din Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare bisericești, și odată hotărâtă, dacă timpul cât a fost astfel suspendat din serviciu un cleric se deduce din pedeapsa pronunțată de Consistoriu? Dacă este admisibilă strămutarea proceselor disciplinare bisericești, cine o poate încuviința și în ce condiții? Când sînt executorii sentințele instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române? Care sînt condițiile în care se acordă clericilor pedepșiți reducerea sau iertarea de pedeapsă?* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 6, p. 641—643).

(Același autor), *Pentru o justă interpretare și aplicare... — Judecarea proceselor de către instanțele disciplinare bisericești* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 10, p. 1078—1084).

(Același autor), *Pentru o justă interpretare și aplicare...: Deliberarea și actul de hotărîre al Consistoriilor. Răspunsuri la întrebările cititorilor: Când poate revoca Chiriarul locului o suspendare din serviciu hotărîtă în condițiile art. 74 din Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare bisericești? Poate Chiriarul să aplice suspendarea și după trimiterea în judecată? În ce condiții se poate cere și obține revizuirea hotărîrilor disciplinare pronunțate de instanțele de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române... Cum se audiază martorii, care nu pot face deplasarea la Consistorii din cauză de boală, sau altă împiedicare de forță majoră? Care este procedura cercetării înscrierii în fals la instanțele disciplinare bisericești, împotriva rapoartelor de inspecții și proceselor verbale ale organelor administrative bisericești, pe baza cărora au fost sesizate? Cum poate fi reabilitat un preot condamnat de Consistoriu,*

cu oprirea de a săvârși lucrările sfinte pe timp de trei luni? (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 130—134, 135—136, 138).

(Același autor), *Pentru o justă interpretare și aplicare...*: Recursul în cauzele disciplinare bisericești (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 6, p. 538—548).

Magistr. Alexandru-Armand Munteanu, *Pedepse aplicate clericilor de către Mitocă* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 9—10, p. 900—920).

Diac. Drd. Miron V. Mihuț, *Instanțele judiciare în Bisericile Ortodoxe*: În Biserica Ortodoxă Română (S. T., XVIII (1966), nr. 9—10, p. 603—606).

3. JUDECATA BISERICESCĂ LA CELELALTE BISERICI ORTODOXE

Diac. Drd. Miron V. Mihuț, *Instanțele judiciare în Bisericile Ortodoxe*: Instanțele judiciare în patriarhatele vechi ortodoxe, în Arhiepiscopia de Sinai și în Arhiepiscopia de Cipru. Instanțele judiciare în Bisericile Ortodoxe Autocefale (S.T., XVIII (1966), nr. 9—10, p. 584—586, 591—610).

JURĂMÎNTUL

Pr. Lect. At. Negoită, *Texte din Vechiul Testament interpretate fals de către sec-tanți*: Jurământul (S. T., II (1950), p. 278—279).

Pr. Magistr. Mihai Georgescu, *Idei morale și sociale în Comentariul la Psalmi al Sfântului Vasile cel Mare*: Problema jurământului (S.T., X (1958), nr. 7—8, p. 468).

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640*: Injurii (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 332).

JURISDICȚIA BISERICESCĂ

Pr. Prof. Liviu Stan, *Aspecte ignorate ale Schismei*: Jurisdicția bisericească. Jurisdicția seculară (Ort., VI (1954), nr. 2—3, p. 305—308, 330—331).

L

LAUDELE BISERICESTI

I. — PRIVIRE DE ANSAMBLU

Magistr. Viorel I. Chițu, *Raportul dintre cultul Vechiului Testament și cultul creștin*: ...Cele 7 Laude bisericești... (S.T., XIII (1961), nr. 5—6, p. 301—302).

II. — DESPRE LAUDELE BISERICESTI, ÎN SPECIAL

1. VECERNIA

Pr. Prof. Ene Braniște, *Istoria și explicarea slujbei Vecerniei*: Scopul și semnificația rugăciunii de seară în viața creștină. Originea și istoria ritualului creștin al rugăciunii de seară. Descrieri vechi ale rînduiei Vecerniei. Explicarea simbolică a rînduiei de azi a Vecerniei (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 513—532).

(Același autor), *Rînduiala slujbei în sobor de preoți fără diaconi*: ...Vecernia... (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 3—4, p. 218—238).

(Același autor), *Despre «inovații» în săvîrșirea serviciilor divine*: ...Care privesc oficierea slujbei Vecerniei... (S.T., V (1953), nr. 3—4, p. 279—303).

2. LITIA

Pr. Prof. Ene Braniște, *Litia. — Studiu comparativ al rînduiei ei în diferite liturghiere ortodoxe și manuale de tipic*: Originea și semnificația simbolică a Litiei. Observații tipiconale. Deosebiri mărunte de practică și tipic în săvîrșirea slujbei. Observații asupra textului Litiei (S.T., VIII (1956), nr. 5—6, p. 376—388).

(Același autor), *Rînduiala slujbei în sobor de preoți fără diaconi*: ...Litia... (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 3—4, p. 218—229, 239—240).

3. UTRENIA

Pr. Prof. Ene Braniște, *Despre «inovații» în săvîrșirea serviciilor divine*: Oficierea slujbei Vecerniei... (S.T., V (1953), nr. 3—4, p. 279—303).

Magistr. Armand C. Munteanu, *Chestiuni de cult în Sfintele Canoane : ...Utrenia — rînduiala cîntării psalmilor după o metodă mai accesibilă rezistării credincioșilor* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 3—4, p. 268).

LEGISLAȚIA BISERICESCĂ

1. CHESTIUNI GENERALE DESPRE LEGE ȘI FORMAREA EI

(Autorul nesemnă), *Încercare privind legile naturale și deosebirea dintre drept și nedrept* : Cum se pune problema. Condiția cerută pentru a face o lege. Concordanța legilor cu înțelepciunea lui Dumnezeu. Principiul general al moralei dedus din bună-tatea lui Dumnezeu. Dumnezeu vrea fericirea și păstrarea oamenilor. Omul este făcut pentru societate. Dumnezeu aprobă legile societății (Recenzie) (Ort., VII (1955), nr. 2, p. 317—319).

2. LEGISLAȚIA ÎN BISERICA VECHIE

Pr. Prof. Victor Popescu, *Călăuză canonică* : Conținutul colecției canoanelor și un indice alfabetic pe probleme, teme și idei desprinse din canoane (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 6—7, p. 569—623).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Pe drumul tradiției și canoanelor ortodoxe* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 5—6, p. 420—431).

Magistr. Mihai Plătică, *Canonistul Clementie Popovici. Contribuția lui la dezvoltarea Dreptului bisericesc ortodox* : Canoanele apostolice (S.T., XIII (1961), nr. 5—6, p. 361—362).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Codificarea canoanelor* : Preliminarii. Actualitatea problemei. Poticniri și dificultăți. Vechile codificări și țilcul lor. Ce nu s-a legiferat formal și nu s-a codificat. Între lege și obicei. Mai pot fi adoptate canoane. Biserica este îndreptățită să procedeze la revizuirea și codificarea canoanelor : Ce nu trebuie făcut ? Ce trebuie să se facă ? (S.T., XXI (1969), nr. 9—10, p. 627—648).

3. LEGISLAȚIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

a) Legiurile vechi ale Bisericii Ortodoxe Române

Nicolae N. Smochină și N. Smochină, *O pravilă românească din veacul al XVI-lea*. — «Pravila Sf. Părinți după învățătura lui Vasile cel Mare», întocmită de ritorul și scolasticul Lucaci, în 1581 (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1043—1062).

Ioan N. Floca, *Pravila de la Govora din 1640—1641* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 297—319).

Stelian Marinescu, *Dispozițiuni de drept laic în Pravila de la Govora din 1640* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 320—322, 345—346).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Importanța canonică și juridică a Pravilei de la Târgoviște (1652)* (S.T., IV (1952), nr. 9—10, p. 561—579).

Prof. Iorgu D. Ivan, *Pravila mare de-a lungul vremii* (Rev. cit., p. 580—609).

Pr. Drd. Dan M. Miron, *Principii de morală privitoare la familie în Pravila cea Mare* : Scurte precizări despre Pravila cea Mare sau Pravila de la Târgoviște (Îndreptarea Legii din 1652) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1187—1188).

Pr. Magistr. Mihai Colotelo, *Zaonicul Sfîntului Ierarh Sava Brancovici* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 7—8, p. 755—774).

Magistr. Stelian Izvoranu, *Elemente de drept bisericesc în legiurile veacului XVIII și XIX pînă la Regulamentul Organic* (S.T., XI (1959), nr. 1—2, p. 61—72).

Magistr. Sever Buzan, *Regulamente organice și însemnătatea lor pentru dezvoltarea organizației Bisericii Ortodoxe Române* (S.T., VIII (1956), nr. 5—6, p. 363—375).

Magistr. Ioan F. Stănculescu, *Reforme, rînduieli și stări bisericești în epoca fanariotă* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 522—545).

Magistr. Ioan V. Covercă, *Legi bisericești cu privire la cler, în veacul XIX pînă la Cuza Vodă* (B.O.R., LXXXVIII (1960), nr. 5—6, p. 496—509).

Magistr. C. Drăgușin, *Legile bisericești ale lui Cuza Vodă și lupta pentru canonicitate* (S.T., IX (1957), nr. 1—2, p. 86—103).

b) *Legislația Bisericii Ortodoxe Române în vremea arhipăstoririi
Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian*

Modificarea unor dispozițiuni din legea pentru regimul general al cultelor (B.O.R., I.XVI (1948), nr. 3—4, p. 199—202).

Noua lege a cultelor (B.O.R., LXVI (1948), nr. 5—8, p. 379—390).

Pr. Prof. Liviu Stan, Legea cultelor în R.P.R. (S.T., I (1949), nr. 9—10, p. 838—871).

Modificarea alineat. 4 al art. 48 din «Legea pentru regimul general al cultelor» (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 6—7, p. 624).

Conducerea Bisericii Ortodoxe Române în timpul vacanței scaunului patriarhal: Legea care prevede acest lucru (B.O.R., LXVI (1948), nr. 3—4, p. 197).

Modificarea unor dispozițiuni din Legea pentru ridicarea scaunului arhiepiscopal și mitropolitan al Ungro-Vlahiei, ca primat al României, la rangul de scaun patriarhal și din Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române (Rev. cit., p. 198—199).

Pr. Dr. Gh. I. Soare, Legislația bisericească: Principii constitutive ale legislației bisericești. Substratul ideologic al legislației Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Expunerea operei sale legislative (B.O.R., LXIX (1951), nr. 3—6, p. 173—204).

(Autorul nesemnat), Publicarea de regulamente bisericești (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 486—487).

Pr. I. Găgiu, Importante hotărâri luate de Sfântul Sinod în sesiunea din iunie 1952: ...Aplicarea uniformă și obligatorie pentru toate eparhiile din Biserica Ortodoxă Română a legiuirilor și oninduirilor bisericești și a tuturor hotărârilor cu caracter general ale Sfântului Sinod (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 616—619).

Pr. Prof. Liviu Stan, Legislația bisericească a I.P.S. Patriarh Justinian: Noul cadru legal al vieții bisericești. Statutul de organizare și funcționare al Bisericii Ortodoxe Române. Regulamentele bisericești (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 506—516).

Prof. Iorgu Ivan, Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române sub I. P. S. Patriarh Justinian — 1948—1953 (B.O.R., LXXII (1954), nr. 1, p. 88—110).

Pr. Vasile Ștefan, Pentru o justă interpretare și aplicare a regulamentelor bisericești (B.O.R., LXXII (1954), nr. 4, p. 484—491).

(Autorul nesemnat), Zece ani de slujire arhierescă a Prea Fericitului Patriarh Justinian: ...Noile legiuiri bisericești (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 738—746).

Prof. Iorgu Ivan, Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea patriei noastre (Rev. cit., p. 818—828).

Pr. Prof. Liviu Stan, Legislația Bisericii Ortodoxe Române în timpul arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian (Ort., XX (1968), nr. 2, p. 277—295).

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 1—48).

Pr. Prof. Liviu Stan, Statutul Bisericii Ortodoxe Române (S.T., I (1949), nr. 7—8, p. 638—661).

(Autorul nesemnat), Înfrățiri: Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 49—52).

Prof. Iorgu Ivan, Statutele de organizare ale cultelor religioase din R.P.R.: Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române... (S.T., IV (1952), nr. 3—4, p. 216—223).

Modificările articolelor: 20 lit. i; 94 lit. g și h; 159, 163, 164, 165, 166 și 167 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, aprobate prin decret prezidențial (B.O.R., LXXI (1953), nr. 2—3, p. 270—272).

Modificarea și completarea unor articole din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române: Art. 115, 120, 122, 123 al. II și art. 124 al. I (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 300—301).

Modificarea unor articole din Statutul pentru organizarea... (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1319—1322).

Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 1, p. 23—66).

Erată (la Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare...) (Rev. cit., p. 77—78).

Regulament pentru alegerea, funcționarea și dizolvarea organelor deliberative în parohiile, protopopiatele și eparhiile din Patriarhia Română (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 354—395).

Modificarea articolelor : 34, 54, 59, 60 și 114 din Regulamentul pentru alegerea, funcționarea și dizolvarea organelor deliberative în parohiile... (B.O.R., LXXI (1953), nr. 2—3, p. 273—275).

Modificarea unor articole din Regulamentul pentru alegerea, funcționarea și dizolvarea organelor deliberative și executive în parohiile... (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1325—1326).

Regulament pentru determinarea atribuțiilor Patriarhului și de funcționarea organelor centrale deliberative, administrative și executive din Patriarhia Ortodoxă Română : Sfântul Sinod, Sinodul Permanent, Adunarea Națională Bisericească, Consiliul Național Bisericesc, Administrația Patriarhală, Cancelaria Patriarhală și instituțiile anexe (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 397—448).

Modificările articolelor 59 lit. i, 120 lit. i, 147, 169 și suprimarea art. 221—281 din Regulamentul pentru determinarea atribuțiilor Patriarhului... (B.O.R., LXXI (1953), nr. 2—3, p. 276).

Modificarea unor articole din Regulamentul pentru determinarea atribuțiilor Patriarhului... (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1323—1324).

Regulament pentru administrarea averilor bisericești (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 450—461).

Regulament pentru numirea și transferarea clerului din parohii, examenele de capacitate, definitivare și selecționare pentru Capitală, ale diaconilor și preoților din Biserica Ortodoxă Română (Rev. cit., p. 463—475).

Regulament de organizarea și funcționarea instituțiilor de învățământ pentru pregătirea personalului bisericesc și recrutarea corpului didactic din Patriarhia Română (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 641—694 ; — LXXIV (1956), nr. 6—7, p. 625—676 ; — LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. II—XXXVI).

Regulament pentru organizarea și funcționarea Caselor de ajutor reciproc ale clerului de pe lângă eparhii (B.O.R., LXXI (1953), nr. 2—3, p. 277—284).

Regulament pentru organizarea și funcționarea Fondului de asigurare a bunurilor bisericești (Rev. cit., p. 285—289).

Regulament pentru organizarea și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor (B.O.R., LXXI (1953), nr. 4, p. 394—420).

Regulamentul de organizare și funcționare a internatelor institutelor teologice de grad universitar ale Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXXII (1954), nr. 6, p. 666—670).

Decizii patriarhale (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 85—86 ; — nr. 3—4, p. 74—80 ; — nr. 5—6, p. 97 ; — nr. 11—12, p. 97—111 ; — LXVIII (1950), nr. 2, p. 157—158, 161—162, 344—352 ; — nr. 3—6, p. 344—345, 346—352 ; — nr. 10, p. 563—564, 571—572 ; — LXX (1952), nr. 4—5, p. 266—268).

4. LEGISLAȚIA LA ALTE BISERICI ORTODOXE

B. Florin, *Contribuții la dezvoltarea Dreptului bisericesc român în veacul XX : Legislația altor Biserici Ortodoxe* (S.T., XI (1959), nr. 9—10, p. 562—563).

LIBERTATE

(Imperativ fundamental al vieții omului)

Prof. Ioan Zăgorean, *Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului : ...Libertatea omului...* (S.T., IV (1952), nr. 3—4, p. 136—137).

Diac. Prof. N. Nicolaescu, *Îndatorirea Bisericii de a contribui la instaurarea idealurilor creștine de pace, libertate, înfrățire și dragoste între oameni și popoare* (Ort., XIII (1961), nr. 4, p. 564—575).

LIBERTATEA RELIGIOASĂ

(În țara noastră)

(Autorul nesemnat), *Noua Constituție și Biserica* (B.O.R., LXVI (1948), nr. 3—4, p. 205—206).

(Autorul nesemnat), *Noua lege a cultelor : ...Libertatea religioasă și organizarea cultelor religioase din țara noastră...* (B.O.R., LXVI (1948), nr. 5—8, p. 379—381).

Pr. Prof. Liviu S t a n, *Legea cultelor în R.P.R. : Principiile fundamentale ale Legii cultelor — libertatea conștiinței, libertatea religioasă...* (S.T., I (1949), nr. 9—10, p. 849).

D. V. S ă d e a n u, *Libertatea religioasă în R.P.R.* (Ort., I (1949), nr. 1, p. 157—162).

A. C. R ă d u l e s c u, *Libertatea religioasă în R.P.R.* (Ort., I (1949), nr. 2—3, p. 3—58).

Cuvîntul Bisericii Ortodoxe Române în chestiunea libertății religioase : Pastorală Proa Fericitului Părinte Patriarh Justinian cu această temă (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 68—69).

Diac. Vintilă P o p e s c u, *Libertatea cultelor religioase în R.P.R.* (Ort., V (1953), nr. 1, p. 159—168).

Pr. I. G a g i u, *O realitate izvorită din actul de la 23 August 1944 — libertatea religioasă* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 798—806).

Mario M o n t e s s i, *Constatazioni di un cattolico sulla liberta religiosa nella Republica Romena (Constatări ale unui catolic asupra libertății religioase în Republica Română) : (Notă, de Diac. Prof. Em. Vasilescu)* (Ort., IV (1952), nr. 4, p. 580—582).

(Autorul nesemnat), *Vizita unui grup de muncitori englezi la Patriarhia Română : Întrebări și răspunsuri în legătură cu libertatea religioasă în țara noastră* (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 517—521).

(Autorul nesemnat), *Un grup de oaspeți din țările Americii Latine au vizitat Patriarhia Română* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 4, p. 338—340).

(Autorul nesemnat), *Vizita delegației sindicatelor britanice la Sfînta Patriarhie* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 668—670).

C. R., *Unde este adevărata libertate religioasă : (Notă bibliografică)* (Ort., VI (1954), nr. 1, p. 154—155).

(Autorul nesemnat), *Mărturii de peste hotare asupra libertății religioase în R.P.R.* (Ort., VI (1954), nr. 4, p. 603—609 ; B.O.R., LXXXII (1964), nr. 3—4, p. 227—228).

LITURGHIA DUMNEZEIASCĂ

(Sfînta Liturghie)

1. SFÎNTA LITURGHIE ÎN BISERICA PRIMELOR SECOLE CREȘTINE

Protos. Magistr. Gr. B ă b u ș, *Agapa și Liturghia în Biserica primară : Liturghia în Biserica primară* (S.T., VI (1954), nr. 7—8, p. 458—472).

Drd. Iulian A. Ș c h i o p u, *Rînduiala Proscomidiei în riturile liturgice răsăritene : Ritualul inițial al Proscomidiei în Biserica Veche (secolele I—V) ...* (S.T., XXI (1969), nr. 7—8, p. 588—589).

P a r t e n i e, episcopul Levschiei, *Dumnezeiasca Liturghie a Sfîntului Apostol Iacov, fratele Domnului : (Recenzie, de I. Iufu)* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 3—4, p. 71—72).

Magistr. Vasile C o s t i n, *Liturghia Sfîntului Iacob din ritul sirienilor iacobiți : Liturghia Sfîntului Iacob, primul formular de Liturghie răsăriteană. Rînduiala Liturghiei Sfîntului Iacob din ritul sirienilor iacobiți. Liturghia siriană a Sfîntului Iacob în comparație cu Liturghia greacă a aceluiași sfînt apostol și cu liturghiile bizantine* (Ort., XVIII (1966), nr. 1, p. 99—114).

Protos. Magistr. Gr. B ă b u ș, *Constituțiile Apostolice ca izvor pentru studiul Liturghiei creștine : Liturghia Clementină față de liturghiile bizantine de azi — Proscomidia ; Liturghia catehumenilor ; Liturghia credincioșilor. Considerații sumare despre vechimea și originea Liturghiei Clementine. Ce rit liturgic reprezintă Liturghia Clementină. Raportul ei cu Liturghia Sf. Iacob* (S.T., VII (1955), nr. 9—10, p. 612—626).

Pr. Magistr. Simeon Stoica, *Liturghia creștină din secolul II, descrisă de Sfântul Iustin Martirul și Filozoful, în raport cu Liturghia ortodoxă de astăzi*: Descrierea Liturghiei din prima Apologie. Reconstituirea schematică a rînduiei descrise de Sfântul Iustin. Liturghia descrisă de Sfântul Iustin, față de Liturghia de astăzi: Liturghia catehumenilor și Liturghia credincioșilor. Ritualul sau rînduiala împărtășirii. Improvizatia proestosului în rugăciunea liturgică. Cuprinsul Anaforei și chestiunea epiclesei. Pregătirea Darurilor pentru Sfînta Euharistie. Locul și caracterul predicii (omilia). Citirea Sfîntei Scripturi. Ectenia. Sărutarea păcii. Milostenia. Elemente adăugate în Liturghia creștină după veacul al II-lea (*Ort.*, XII (1960), nr. 1, p. 77—95).

Magistr. Armand C. Munteanu, *Chestiuni de cult în Sfintele Canoane*: ...Sfînta Liturghie — cine o săvîrșește, unde și cînd; cum trebuie să stăm în timpul Sfîntei Liturghii; ce liturghii sînt pomenite în Sfintele Canoane și care este cuprinsul lor? (*B.O.R.*, LXXVIII (1960), nr. 3—4, p. 258—268).

Magistr. Mircea Basarab, *Vechiul Testament în Liturghiile ortodoxe*: Vechiul Testament, ca izvor al cultului creștin în primele trei secole de existență a Bisericii creștine... (*S.T.*, XIII (1961), nr. 3—4, p. 203—207).

Pr. Prof. Spiridon Cîndea, *Cultul creștin și unitatea Bisericii lui Iisus Hristos*: ...Frîngerea pîinii, adică săvîrșirea Sfîntei Liturghii (*Ort.*, XV (1963), nr. 3—4, p. 474—488).

Magistr. Viorel Chițu, *Catehezele Sfîntului Chiril al Ierusalimului, ca izvor pentru istoria cultului creștin*: Rînduiala și explicarea Sfîntei Liturghii după Sfîntul Chiril (*S.T.*, XII (1960), nr. 3—4, p. 170—175).

Magistr. Vasile I. Bria, *Elemente cultice și dogmatice în lucrările Sfîntului Ambrozie — De Sacramentis și de Mysteriis*: Ritualul Liturghiei baptismale... (*Ort.*, XII (1960), nr. 3, p. 339—346).

Magistr. Vasile Costin, *Scrierea pseudoepigrafă «Testamentum Domini», ca izvor pentru istoria cultului creștin*: Rînduiala Liturghiei (*S.T.*, XVII (1965), nr. 3—4, p. 212—218).

2. LITURGIILE RĂSĂRITENE (BIZANTINE)

Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Ora sau vremea din zi pentru săvîrșirea Liturghiei Darurilor mai-nainte sfințite*: Aspectul și actualitatea problemei. Liturghia euharistică în cauză. Datele problemei în lumina istoriei. Îndreptățirea practicei actuale și a poziției autorității bisericești (*S.T.*, IV (1952), nr. 1—2, p. 66—76).

Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturghia Darurilor mai-nainte sfințite*: Originea și istoria ei. Cînd se săvîrșește. Structura generală a Liturghiei. Rînduiala Liturghiei: pregătirea Sfîntului Agneț pentru Liturghia celor mai-nainte sfințite; pregătirea liturghisorului pentru Liturghie. Liturghia însăși (*S.T.*, X (1958), nr. 3—4, p. 176—192).

Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Cartea numită Liturghier*: Denumirea și cuprinsul. Problema unui formular al Liturghiei în primele veacuri creștine. Formatul și structura Liturghierului în manuscrise, ediții și traduceri (*S.T.*, XI (1959), nr. 9—10, p. 507—524).

Magistr. Mircea Basarab, *Vechiul Testament în Liturghiile ortodoxe*: ...Texte din Vechiul Testament în Liturghiile ortodoxe (*S.T.*, XIII (1961), nr. 3—4, p. 207—225).

Magistr. Viorel I. Chițu, *Raportul dintre cultul Vechiului Testament și cultul creștin*: ...Elemente din cultul Vechiului Testament în Sfînta Liturghie (*S.T.*, XIII (1961), nr. 5—6, p. 302—305).

Pr. Prof. Ene Braniște, *Două studii catolice asupra Liturghiilor bizantine* (*Ort.*, XVII (1965), nr. 1, p. 158—162).

André Jacob, *La traduction de la Liturgie de Saint Jean Chrysostome (Traducerea Liturghiei Sfîntului Ioan Hrisostom)*: (Recenzie, de Paraschiv V. Ioan) (*Ort.*, XIX (1967), nr. 2, p. 229—233).

3. FUNCȚIILE ȘI ASPECTELE SFINTEI LITURGHII ORTODOXE

Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Funcțiunea catehetică a Liturghiei* (*S.T.*, I (1949), nr. 1—2, p. 17—33).

Diac. Prof. Nic. B a l c a , *Importanța catehetică a Sfintei Liturghii* : Despre sensul și însemnătatea Sfintei Liturghii în viața creștină. Importanța catehetică a Sfintei Liturghii (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 194—213).

Magistr. I. B r i a , *Aspectul dogmatic al Sfintei Liturghii* : Considerații generale. Liturghia este o jertfă tainică. Liturghia este un mediu de prezență și putere divină, o comuniune de har dumnezeiesc, o bucurie pascală prelungită peste veacuri. Caracterul de comuniune specific Tainei Euharistice s-a transmis și Liturghiei al cărui ritual este (Ort., IX (1957), nr. 3, p. 406—428).

Pr. Prof. Spiridon C â n d e a , *Cultul divin și pastorația creștină — factori de promovare a vieții religioase în Ortodoxie* : ...Sfânta Liturghie — mijlocul cel mai important și mai utilizat în Biserica Ortodoxă pentru pastorația colectivă... (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1196—1197).

4. PĂRȚILE ȘI TÎLCUIREA SFINTEI LITURGHII ORTODOXE

Pr. Prof. Petre V i n t i l e s c u , *Dumnezeiasca Liturghie comentată în oficiul și textul ei. — Ritul Proskomidiei* : Ritualul pregătirii Sfântului Agneț și a Sfântului Potir în rînduiala Liturghierului actual. Proskomidirea miridelor pentru sfinți și credincioși. Numărul profsoarelor pentru Proskomidie și întrebuintarea darurilor ce prisosesc. Încheierea ritualului Proskomidiei (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1043—1068).

Pr. Prof. Spiridon C â n d e a , *Agnețul și miridele în cadrul Sfintei Liturghii* : Numai Sfântul Agneț se preface, în timpul epiclezei, în Trupul Domnului nostru Iisus Hristos, iar miridele rămîn pîine sfințită, pîine binecuvîntată — aceasta este învățătura adevărată a Bisericii Ortodoxe (S.T., V (1953), nr. 7—8, p. 482—494).

Pr. Prof. Ene B r a n i ș t e , *Cîteva cuvinte despre miridele (părticelele) speciale, scoase la Proskomidie pentru felurite scopuri* : (Notă bibliografică) (S.T., XX (1968), nr. 1—2, p. 189).

Drd. Iulian A. Ș c h i o p u , *Rînduiala Proskomidiei în riturile liturgice răsăritene* : ...Ritualul actual al Proskomidiei în ritul liturgic bizantin și explicarea lui sumară (S.T., XXI (1969), nr. 7—8, p. 589—592).

Pr. Prof. Petre V i n t i l e s c u , *Dumnezeiasca Liturghie comentată în oficiul și în textul ei* : Generalități introductive — caracterul oficiului, condiții privitoare la săvîrșitori, la locul și la vremea oficiului Liturghiei. Liturghia catehumenilor : scurte considerații preliminare ; oficiul din prima parte a Liturghiei catehumenilor (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 11—12, p. 1073—1099).

(Același autor), *Dumnezeiasca Liturghie comentată în oficiul și în textul ei. — «Vhodul Mic» sau «Intrarea mică» și momentele următoare din Liturghia catehumenilor* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 7—8, p. 629—657).

(Același autor), *Dumnezeiasca Liturghie comentată... — Liturghia credincioșilor. Riturile din prima parte a Liturghiei credincioșilor* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 11—12, p. 1030—1053).

(Același autor), *Dumnezeiasca Liturghie comentată... — Anafora sau ritualul Sfintei Jertfe Euharistice* : Dialogul dinaintea Anaforei euharistice. Cîteva considerații generale asupra rugăciunii Anaforei euharistice. Marea rugăciune euharistică. Anamnesa (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 7—8, p. 733—754).

(Același autor), *Dumnezeiasca Liturghie comentată... — Epiclesa* : Considerații sumare asupra textului. Oficiul sau ritual epiclesei. Jertfa și preotul jertfei. Preoție ieratică sau externă și preoție internă (B.O.R., LXXX (1962), nr. 1—2, p. 86—104).

Pr. I. V e s a , *Așa zisa «Anafora» a Sf. Hipolit Romanul* : Unde se află textul «Anaforalei». Cine este autorul. Conținutul (S.T., XIII (1961), nr. 7—8, p. 437—444).

Pr. Prof. Petre V i n t i l e s c u , *Dumnezeiasca Liturghie comentată... — Rugăciunea dipticelor sau o pomenirilor de la Sfânta Jertfă Euharistică* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 7—8, p. 658—672).

Pr. Magistr. Gh. I o r d â c h e s c u , *Dipticele (rugăciune de mijlocire) în liturghiile creștine* : Cuvîntul «diptice» în terminologia liturgică. Originea liturgică a dipticelor. Locul, forma și conținutul dipticelor în liturghiile creștine. Poziția sfinților în rugă-

ciunea de mijlocire a dipticelor. Aspectul moral, dogmatic și social al dipticelor (Ort., XI (1959), nr. 2, p. 280—296).

Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Dumnezeiasca Liturghie comentată... — Oficiul Sfintei Liturghii după dipticele de la finele Anaforei euharistice și pînă la înălțarea Sfântului Agneț* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 111—130).

(Același autor), *Dumnezeiasca Liturghie comentată... — Capitolul împărtășirii în cadrul Sfintei Liturghii* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 265—296).

(Același autor), *Dumnezeiasca Liturghie comentată... — Împărtășirea la Sfânta Liturghie privită sub aspectul spiritualității creștine: Necesitatea, importanța și foloasele Sfintei Împărtășanii, cînd este primită cu vrednicie, și reversul în caz de nevrednicie* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 9—10, p. 962—976).

(Același autor), *Dumnezeiasca Liturghie comentată... — Rugăciunile Apolisului Liturghiei* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 3—4, p. 276—283).

(Același autor), *Miruitul: Poziția problemei. De la ungerile practicate de Apostoli și de harismatici, la untdelemnul din candelile de la icoane. Miruitul bisericesc corolar al cultului de venerațiune. Miruitul bisericesc și ritualul său. Ipoteze în legătură cu miruitul la finele Liturghiei* (S.T., V (1953), nr. 9—10, p. 643—660).

(Același autor), *Anafora sau Antidoron: Considerații generale despre anafora. Termenul εὐλογία și faza arhaică din istoria anaforei. Anafura, semn de comuniune și denumirea antidoron (ἀντίδορον). Anafura în raport cu Sfânta Euharistie. Ritul anaforei. «Paștele mic* (S.T., V (1953), nr. 1—2, p. 116—145).

Nicolae C a b a s i l a, *Tâlcuirea dumnezeieștii Liturghii: (Recenzie, de Diac. I. Pulpea)* (B.O.R., LXVI (1948), nr. 1—2, p. 80—84).

Ioan P o p e s c u-Fierbinți, *Comentariul liturgic al Sfântului Gherman I, Arhiepiscopul Constantinopolului. — Studiu introductiv: Expunere despre biserică în studiu asupra Liturghiei* (B.O.R., LXVI (1948), nr. 3—4, p. 1—7 (113—119).

Pr. Prof. Spiridon C â n d e a, *Cultul divin și pastorația creștină — factori de promovare a vieții religioase în Ortodoxie: ...Explicarea Sfintei Liturghii în părțile sale principale...* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1197—1200).

5. IN LEGĂTURĂ CU OFICIEREA SFINTEI LITURGHII ORTODOXE

Diac. Asist. Ene B r a n i ș t e, *Preotul de azi ca liturghisitor. — Lipsuri și scăderi. Cauzele lor. Mijloace de îndreptare* (S.T., I (1949), nr. 1—2, p. 104—118; — nr. 3—4, p. 252—266).

Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Pregătirea sfințiților slujitori pentru oficiul Liturghiei* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 2, p. 141—176).

(Același autor), *Contribuții la lămurirea unei controverse de tipic privitoare la vohodurile Liturghiei: Tăcerea Liturghierului asupra slujbei cu sobor fără diacon. Două variante în ceremonialul vohodurilor Liturghiei: practica nouă și tradiția liturgică a generației precedente. Valoarea relativă a practicilor în sine. Logica din desfășurarea și simbolismul Liturghiei ca criteriu al practicilor corecte. Considerații asupra dreptului protosului de a purta Sfânta Evanghelie și Sfintele Vase la vohoduri. Nici o analogie între rolul preotului și diaconului la vohoduri. Ediția Liturghierului de București (1950) și regulile actualei practici a vohodurilor în bisericile ortodoxe din țara noastră, din U.R.S.S. și din R. P. Bulgaria. Eclipsa parțială pe teren a tradiției liturgice compensată prin pozițiile inexpugnabile din regulile manualelor* (S.T., III (1951), nr. 3—4, p. 121—134).

Pr. Prof. Ene B r a n i ș t e, *Rînduiala slujbei în sobor de preoți fără diaconi: Numărul preoților slujitori. Protia sau întîietatea în slujbă. Rolul și importanța protosului în slujbă și criteriile pentru fixarea protiei. Ordinea și înveșmîntarea preoților în sobor. Așezarea și poziția slujitorilor în Sfântul Altar. Reguli generale de observat în timpul slujbei. Liturghia* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 3—4, p. 218—229, 240—257).

(Același autor), *Despre «inovații» în săvîrșirea serviciilor divine: ...Care privesc oficierea Sfintei Liturghii* (S. T., V (1953), nr. 3—4, p. 279—281, 303).

6. IN LEGĂTURĂ CU PARTICIPAREA LA SFÎNTA LITURGHIE ȚRTODOXĂ

Diac. Asist. Ene B r a n i ș t e, *Participarea la Liturghie și metode pentru realizarea ei*: Ce înseamnă «participare activă» la Liturghie? Participarea la Liturghie în trecutul Bisericii creștine. Decadența participării active. Formele de manifestare și cauzele ei. Situația actuală: necesitatea reînvierii participării active la Liturghie — importanța participării active la Liturghie pentru viața creștină în general; situația în creștinismul apusean; situația în Biserica Ortodoxă. Mijloace și metode pentru realizarea participării credincioșilor la Liturghie. Datoriile autorității bisericesti în legătură cu participarea credincioșilor la Liturghie (S.T. I (1949), nr. 7—8, p. 567—637).

7. LITURGHIIILE ROMANO-CATOLICE

Pr. Prof. Ene B r a n i ș t e, *Liturghiile romano-catolice în comparație cu cele ortodoxe*: Liturghiile catolice. Noțiuni sumare despre originea și istoria lor... Deosebirea de principiu dintre catolici și ortodocși, în ceea ce privește natura și rostul Sfintei Liturghii în viața religioasă. Rînduiala Missei romano-catolice privită comparativ cu rînduiala Liturghiei ortodoxe. Cîteva particularități principale ale acestei liturghii (Ort., IX (1957), nr. 1, p. 119—138).

Pr. Prof. Petre V i n t i l e s c u, *Binația Liturghiei*: Despre săvîrșirea a două liturghii în aceeași zi și la același altar — practică specifică Bisericii Romano-Catolice, folosită și de unii uniști (S.T., II (1950), nr. 1—2, p. 125—136).

Walter M. A b b o t..., *The Documents of Vatican II*: Constituția asupra Sfintei Liturghii (Recenzie, de Al. B. Ștefănescu) (Ort., XIX (1967), nr. 1, p. 115—116).

8. LITURGHII ORTODOXE APUSENE

Pr. Prof. Ene B r a n i ș t e, *O nouă Liturghie întrebuițată de ortodocșii apuseni. — Liturghia după Sfîntul Gherman al Parisului sau Liturghia de rit Galican*: (Ort., XI (1959), nr. 1, p. 36—47).

9. LITURGHIIILE BISERICILOR VECHI-ORIENTALE

Pr. Prof. Ene B r a n i ș t e, *Cultul Bisericilor creștine vechi din Orient. Liturghiile riturilor orientale*: Problema izvoarelor de informație. Riturile liturgice ale Bisericilor monofizite și nestoriene. Liturghiile Bisericilor Vechi-Orientale. Considerații generale asupra liturghiilor Bisericilor Vechi-Orientale. Calitățile și valoarea lor, în comparație cu liturghiile ortodoxe și cele apusene: structura generală și caractere specifice comune, în comparație cu alte rituri liturgice; calitățile și valoarea liturghiilor orientale. Varietatea riturilor liturgice și problema unității creștine (Ort., XVII (1965), nr. 1, p. 83—131).

Drd. Iulian A. Ș c h i o p u, *Rînduiala Proscomidiei în riturile liturgice răsăritene*: În ritul armean; în ritul iacobit; în ritul maronit; în ritul nestorian; în ritul copților egipteni; în ritul abisinian și etiopian (S.T., XXI (1969), nr. 7—8, p. 592—596)

Pr. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU

MARTYRION-UL DE LA NICULIȚEL

La marginea de nord-est a satului Niculițel, județul Tulcea, către poalele dealului Piatra Roșie, apele repezi ale ploilor din vara anului 1971 au dezvelit creștetul unei mici cupole de zid, în care sătenii curioși au făcut o spărtură ca să vadă ce se ascunde dedesubt. Fiind înștiințată conducerea Muzeului județean, spărtura a fost acoperită cu piatră și ciment și s-au luat măsurile necesare de protecție a monumentului. În luna septembrie a aceluiași an, tânărul muzeograf Victor-Henrich Baumann, de la Muzeul din Tulcea, a întreprins la fața locului săpături arheologice, ale căror rezultate le-a comunicat la sesiunea științifică din octombrie 1971 a Muzeului de Arheologie din Constanța și le-a publicat în trei articole apărute în cursul anului 1972¹. În cele ce urmează vom prezenta mai întâi pe scurt rezultatele săpăturilor, observațiile și concluziile autorului cu privire la această «excepțională descoperire», după cum pe drept cuvânt o numește, iar apoi vom face unele considerații suplimentare în legătură cu ea.

Este vorba de o bazilică creștină cu trei nave, orientată NNE 60°, din care s-au descoperit pînă acum numai temeliile absidei semicirculare și ale unei mici porțiuni din naos, restul neputîndu-se deocamdată săpa, deoarece se află parte sub o uliță ce nu poate fi ușor blocată, parte în curțile unor săteni. Temeliile bazilicii au grosimea de 0,92 m și sînt construite din piatră locală de carieră, legată cu mortar amestecat cu cărămidă sfărîmată. Absida are lățimea de 6 m, iar naosul de 12,30 m, din care nava centrală 7,50 m, iar cele două laterale cîte 2,40 m fiecare. Grosimea temeliilor pe care se înălțau coloanele ce separau cele trei nave reprezintă jumătate din grosimea zidurilor exterioare ale bazilicii. În naos a apărut un rest din pavimentul de cărămizi, care au dimensiunile de cîte 0,30x0,30x0,25 m fiecare (fig. 1 și 2).

Cel mai important este edificiul cu cupolă descoperit sub pavimentul azi dispărut al absidei. Acesta este o mică construcție din piatră și cărămidă legate cu același mortar ca și zidurile bazilicii. Planul său este aproape pătrat, cu fiecare latură de circa 3,50 m și înălțimea de 2,25—2,30 m, avînd deasupra o cupolă hemisferică cu diametrul de 3 m, construită din cărămizi legate cu mortar (fig. 1, 2 și 4). Pe latura de vest se află o deschidere aproape pătrată, înaltă de 0,70 m și largă de 0,69 m, mărginită de un chenar din blocuri de calcar. Deschiderea era blocată cu o lespede

---

1. Victor-Henrich Baumann, *Considerații preliminare asupra bazilicii creștine din satul Niculițel (jud. Tulcea)*, în «Pontica», 5, Constanța, 1972, p. 547—562, cu rezumat în l. franceză și germană, p. 562—564; idem, *Bazilica cu «martyricon» (sic Z) din epoca romanității târzii, descoperită la Niculițel (jud. Tulcea)*, în «Buletinul Monumentelor Istorice», XLI, 1972, nr. 2, p. 17—26; idem, *Nouveaux témoignages chrétiens sur le limes nord-scythique: la basilique à martyrion de basse époque romaine découverte à Niculițel (dép. de Tulcea)*, în «Dacia», N. S., XVI, 1972, p. 189—202.

Cîte o «notă» despre aceeași descoperire au publicat Diac. P. I. David, în «Mitropolia Olteniei», XXIV (1972), nr. 3—4, p. 277—281, cu 7 figuri în afara textului și I. Barnea, în «Studii și cercetări de istorie veche», t. 24, 1973, nr. 1, p. 123—126. Textul prezentului studiu, publicat aici cu unele mici modificări, a constituit obiectul unei comunicări în cadrul secției greco-romane a Institutului de Arheologie din București, în ziua de 15 decembrie 1972.

de calcar, înaltă de 1,17 m, lată de 0,69 m și groasă de 0,12 m, așezată vertical și sprijinindu-se cu latura inferioară pe prima din cele trei trepte ale unui prag de asemenea din blocuri de calcar. Lespedea era prinsă pe margini cu pietricele și fragmente de cărămidă cu mortar și asigurată cu patru sigilii de fier și plumb, fixate în blocurile laterale ale chenarului. Aceeași lespede era dublată spre exterior de un zid dintr-un rând de cărămizi identice cu cele folosite la pavimentul bazilicii, așezate orizontal, între straturi groase de mortar.

Interiorul se prezintă ca o mică încăpere ușor neregulat — dreptunghiulară, cu laturile între 2,28—2,38 m. Pereții, a căror înălțime variază între 1,37 și 1,45 m, au înfățișarea unor semicercuri, din cauza celor patru arce ale bolții de cărămidă, care pornesc din colțurile de jos ale încăperii. Fața lor este tencuită cu var amestecat cu nisip, iar arcadele mărginite de câte două benzi, una roșie, de ocru, lată de 0,05 m și alta albă, de var, lată de 0,06 m. Pe pardoseală, mai înaltă cu câteva zeci de centimetri față de prag, și alcătuită din trei lespezi mari de calcar, s-a găsit un mare sicriu trapezoidal, din scânduri subțiri de brad, putrezite în mare parte. Dimensiunile maxime ale sicriului : 1,98 m lungime x 1,40 m lățime ; lățimea scândurilor laterale : 0,24—0,25 m. Scândurile sînt încheiate la capete în «coadă de rîndunică» și întărite cu colțari de tablă de aramă bătută în ținte. Plăcuțe de aramă de asemenea bătute în ținte prindeau mijlocul fiecărei laturi de fundul lăzii. Sicriul avea un capac din scînduri așezate în două pante, terminat la capete cu câte un fronton triunghiular din scînduri prinse cu cuie de lemn. Pe dinafară, scîndurile lăzii și frontoanele capacului au fost decorate cu linii dispuse în rețea.

În lada sicriului s-au găsit patru schelete întinse pe spate, cu picioarele înainte și capetele spre intrare (fig. 3). Destul de rău conservate, scheletele au fost avariate în plus de molozul căzut din spărtura făcută de localnici în cupolă, imediat după dezvelirea acesteia de ape. La nici un schelet nu s-a observat vreo urmă de îmbrăcăminte sau de obiect de inventar. Două scurte inscripții în limba greacă, cu litere mari cu vopsea roșie, în partea de sus a pereților laterali, arată cui aparțin cele patru schelete. Pe peretele din stînga, sub o cruce monogramatică, simbol al lui Hristos, stă scris: *Μάρτυρες Χριστού.* Pe peretele din dreapta, sub o cruce asemănătoare, dar mai mare, se citesc numele a patru martiri : *Μάρτυρες Ζώτικος, Ἀτταλος, Καμάσις, Φίλιππος* (fig. 3). Ambele inscripții sînt scrise corect, cu litere mari și regulate. Luate la un loc, sînt, după cîte cunoaștem, a treia în limba greacă din cele vreo 30 de inscripții descoperite în cetatea și teritoriul noviodunens, celelalte fiind în limba latină. Forma crucii și a literelor, confirmate de o monedă rău conservată, descoperită în mortarul de sub pragul intrării în criptă, l-au dus pe descoperitor la datarea justă a mormîntului și a întregului complex arhitectonic către sfîrșitul secolului al IV-lea și începutul celui al V-lea². Mai departe V. H. Baumann încercînd să-i identifice pe cei patru martiri menționați de inscripție, amintește de Philippos ca ucis prin decapitare sub Licinius, în ziua de 4 iunie 319, la Noviodunum³. Dar constatarea că scheletele n-au fost deranjate în decursul timpului prin vreo reînhumare îl determină să renunțe la această datare timpurie a morții celor patru martiri și să caute alta mai apropiată de

2. V. — H. Baumann, *Basilica...*, p. 24 ; idem, *Nouveaux témoignages chrétiens...*, p. 198—199.

3. Idem, *Basilica...*, p. 25 ; idem, *Nouveaux témoignages chrétiens...*, p. 199. *Martirologiul Ieronimian și Sinaxarul constantinopolitan*, cărora li se atribuie această mărturie, nu conțin nici o informație în acest sens.

construcția criptei și a bazilicii. Folosind ca analogie cazul martirului Sava Gotul, înecat în râul Buzău în timpul persecuției lui Athanaric (372), după care corpul lui a fost transportat în Capadocia, la cererea Sfântului Vasile cel Mare, înclină să creadă că martirii descoperiți la Niculițel au fost omorâți în același timp, tot în stînga Dunării, iar trupurile lor transportate și înmormîntate în Imperiu, la cererea comunității creștine din părțile Niculițelului de astăzi, care a construit în acest scop cripta-martyrium și bazilica descoperite în 1971⁴.

După această prezentare sumară a descoperirii, prima întrebare ce se pune, este cine sînt cei patru care și-au dat viața pentru mărturia numelui lui Hristos? Răspunsul îl găsim în *Martyrologium Hieronymianum* și în *Martyrologium Syriacum*. *Martyrologium Hieronymianum* îi înregistrează pe cei patru martiri împreună cu alți 25, la Noviodunum, în ziua de 4 iunie. Reproducem aici textul ce ne interesează, după două din cele mai de seamă manuscrise ale acestui Martirologiu: *Codex Epternacensis* (Bibl. Naț., Paris, lat. 10837), cel mai vechi (înainte de mijlocul sec. VIII) și *Codex Bernensis* 289 (sfîrșitul sec. VIII).

Cod Eptern. : *Pridie non iun in ninive n(a)l(a)(le) dinoci zotici attali eutici camasi quirinae iuliae saturnae galduni ninnitae furtunionis et alior(um) XXV ...* Iar mai departe : *in cilicia expergenti cristae itali philippi eustici rustuli camas iuliae...* Și mai jos : *VIII idus iun in aff amanti luci alexandri andreae donati peregrinae In aff. itali zotici camari philippi attali...*⁵.

Cod. Bern. 289 : *PRID. NO. IUN. NIVIDUNO civitate Zotici, Attali, Eutici, Camasi, Quirini, Iuliae, Saturnini, Galduni, Ninnitae, Furtunionis et aliorum viginti quinque.* Și mai departe : *In Celicia sanctorum Expergenti, Chictae, Italii, Philippi, Eustici, Rustici, Iuliae, Saturnini, Jeaconi, Monnae, Furtuni, Criscentiae.* Iar mai jos : *VIII ID. IUN. Niveduno Amanti, Lucii, Alexandri, Andreae, Donati, Peregri. In Africa, Itali, Zotici, Camasi, Philippi, Attali...*⁶.

În comentariul său la acest text, cunoscutul savant bollandist H. Delehay face observația justă că, în loc de *In Ninive natale Dinoci*, cum se întâlnește în cod. Eptern., în textul original trebuie să fi fost scris *Niveduno civitate*. Același învățat greșește însă atribuindu-i pe martirii Zotikos și Attalos cetății Lugdunum din Gallia, iar pe Camasis socotindu-i mai curînd nume de localitate (Cumas), locul de cinstire al Sfintei Iuliana, menționată în același text. Despre cel de al patrulea martir, Philippos, H. Delehay credea că trebuie să fie martirul omonim din Heracleea Traciei, al cărui act martiric este cunoscut⁷. Aceeași greșală este împărtășită și de J. Zeiller, cunoscutul istoric al creștinismului în provinciile dunărene ale Imperiului roman, care presupune că Filip de Heracleea este menționat la Noviodunum fie pentru că era sărbătorit și aici, fie dintr-o simplă eroare. «C'est fort possible, — se exprimă savantul francez —, mais impossible à contrôler»⁸.

4. V. — H. Baumann, *Bazilica...*, p. 26 ; Idem, *Nouveaux témoignages...*, 201—202.

5. *Acta Sanctorum*, Novembris, t. II, 1 : *Martyrologium Hieronymianum*, ed. J. B. De Rossi — L. Duchesne, Bruxelles, 1894, p. 75—76.

6. *Ibidem* și *Martyrologium ex codice Bernensi 289 secundum apographum* a Cl. V. Wilh. Arndt descriptum, ediderunt socii Bolandiani, Bruxelles, 1881, p. 29.

7. *Acta Sanctorum*, Novembris, II, 2 : *Martyrologium Hieronymianum*, ed. H. Quentin, Bruxelles, 1931, p. 302—304.

8. J. Zeiller, *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'empire romain*, Paris 1918, p. 119.

După cum se observă din textele prezentate, cei patru martiri de la Noviodunum se întâlnesc în *Martyrologium Hieronymianum* nu numai la 4 iunie (*pridie nonas iunii*), ci și în ziua de 6 iunie (*VIII idus iunii*). Însă la această ultimă dată, în mod de neînțeles, ei sînt localizați în Africa. De aceea pe drept cuvînt, H. Delehay observă că numele repetate în ziua de 6 iunie sînt preluate din lista de la 4 iunie și din celelalte zile apropiate⁹. În sprijinul datei de 4 iunie ca zi de moarte pentru viața de aici și «zi de naștere» (*dies natalis*) în viața de dincolo, pentru martirii de la Noviodunum, ale căror relicve au fost descoperite la Niculițel, credem că pledează și *Martyrologium Syriacum*, care în această zi menționează un singur martir la Bobidounia (Noviodunum), — pe Philippos¹⁰. Toate cele patru nume de martiri par să arate proveniența lor orientală, cel mai probabil microasiatică. Trei dintre ele, Zoticos, Attalos și Philippos, se mai întâlnesc în epoca romană la Tomis și Callatis, primul fiind purtat și de un martir din capitala Sciției Mici¹¹.

În afară de cei patru martiri confirmați de inscripția de la Niculițel, *Martyrologium Hieronymianum* mai înregistrează în ziua de 4 iunie la Noviodunum pe Euticus (după H. Delehay probabil greșeală în loc de Zoticus), Quirina(-us), Iulia, Saturnina sau Saturninus, Galdunus, Ninnita, Furtunio și alți 25¹², iar în ziua de 6 iunie pe Amantus, Lucius, Alexander, Andreas, Donatus și Peregrinus(-a)¹³. Tot la Noviodunum sînt amintiți de același Martirologiu, în ziua de 17 mai, martirii: Heraclius, Paulus, Peregrinus, Minerius, Aquilinus și Victor, iar la 17 octombrie: Valerianus, Macrinus și Gordianus¹⁴. *Martyrologium Syriacum* mai semnalează în aceeași localitate, la 25 mai, numai pe un oarecare Flavian¹⁵. După cum se vede, lista este destul de bogată, dar toate aceste nume trebuie primite cu oarecare rezervă, dat fiind că unele din ele pot fi atribuite și altor orașe purtînd aceleași nume ca și cel de la Dunărea de Jos. Menționăm, în legătură cu cele de mai sus, că *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae* nu amintește nici un martir la Noviodunum, ceea ce indirect ar pleda pentru legăturile mai intense ale acestui centru cu Asia Mică și Siria, în perioada de timp la care ne referim.

O a doua întrebare ce urmează în mod firesc este: Cînd și-au dat viața pentru credința lor martirii descoperiți la Niculițel? Fiind stabilit că ei au fost martirizați la Noviodunum, apare clar că ipoteza morții lor în stînga Dunării, în timpul persecuției lui Athanaric, este lipsită de temei. De altfel, lista martirilor «goți» se pare că este cunoscută în întregime sau în cea mai mare parte¹⁶. Pentru aceste motive, rămîne verosimilă părerea că ei au fost martirizați în timpul marelui persecuții a lui Dioclețian din ani 303—304 sau, mai puțin probabil, sub Licinius, în anii 319—320. Din timpul acestor două persecuții împotriva creștinilor datează aproape toți martirii din Scythia Minor¹⁷ și aceasta din cauză că numărul celor care credeau în Hristos sporea

9. *Acta Sanctorum*, op. cit., p. 307.

10. F. Nau, *Un martyrologe et douze Ménologes*, în «Patrologia Orientalis», X, Paris, 1915, I, 17, 9.

11. V. — H. Baumann, *Basilica...*, p. 24—25 (= idem, *Nouveaux témoignages chrétiens...*, p. 199), cu bibliografia. 12. *Acta Sanctorum*, op. cit., p. 302. 13. *Ibidem*, p. 307.

14. *Martyrologium ex codice Bernensi 289...*, p. 40; H. Delehay, *Saints de Thrace et de Mésie*, în «Analecta Bollandiana», XXXI, 1912, p. 273; J. Zeiller, op. cit., p. 119; R. Netzhammer, *Die christlichen Altertümer der Dobrudscha*, Bukarest, 1918, p. 138; Ch. Auner, *Dobrogea*, în «Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie», t. IV, 1, Paris, 1920, Col. 1240.

15. F. Nau, op. cit., I, 17, 4.

16. *Fontes Historiae Dacoromanae*, II, București, 1970, p. 706—707, 712—715 și 720—727.

17. Gh. Moisescu și colab., *Istoria Bisericii Române*, I, București, 1957, p. 48—49.

construcția criptei și a bazilicii. Folosind ca analogie cazul martirului Sava Gotul, înecat în râul Buzău în timpul persecuției lui Athanaric (372), după care corpul lui a fost transportat în Capadocia, la cererea Sfântului Vasile cel Mare, înclină să creadă că martirii descoperiți la Niculițel au fost omorâți în același timp, tot în stînga Dunării, iar trupurile lor transportate și înmormîntate în Imperiu, la cererea comunității creștine din părțile Niculițelului de astăzi, care a construit în acest scop cripta-martyrium și bazilica descoperite în 1971⁴.

După această prezentare sumară a descoperirii, prima întrebare ce se pune, este cine sînt cei patru care și-au dat viața pentru mărturia numelui lui Hristos? Răspunsul îl găsim în *Martyrologium Hieronymianum* și în *Martyrologium Syriacum*. *Martyrologium Hieronymianum* îi înregistrează pe cei patru martiri împreună cu alți 25, la Noviodunum, în ziua de 4 iunie. Reproducem aici textul ce ne interesează, după două din cele mai de seamă manuscrise ale acestui Martirologiu: *Codex Epternacensis* (Bibl. Naț., Paris, lat. 10837), cel mai vechi (înainte de mijlocul sec. VIII) și *Codex Bernensis 289* (sfîrșitul sec. VIII).

Cod Eptern. : *Pridie non iun in ninive n(a)t(a)le dinoci zotici attali eutici camasi quirinae iuliae saturnae galduni ninnitae furtunionis et alior(um) XXV ... Iar mai departe : in cilicia expergenti cristae itali philippi eustici rustuli camas iuliae... Și mai jos : VIII idus iun in aff amanti luci alexandri andreae donati peregrinae In aff. itali zotici camari philippi attali...⁵.*

Cod. Bern. 289 : *PRID. NO. IUN. NIVIDUNO civitate Zotici, Attali, Eutici, Camasi, Quirini, Juliae, Saturnini, Galduni, Ninnitae, Furtunionis et aliorum viginti quinque. Și mai departe : In Celicia sanctorum Expergenti, Chictae, Italii, Philippi, Eustici, Rustici, Juliae, Saturnini, Jeaconi, Monnae, Furtuni, Criscentiae. Iar mai jos : VIII ID. IUN. Niveduno Amanti, Lucii, Alexandri, Andrae, Donati, Peregri. In Africa, Itali, Zotici, Camasi, Philippi, Attali...⁶.*

În comentariul său la acest text, cunoscutul savant bollandist H. Delehay face observația justă că, în loc de *In Ninive natale Dinoci*, cum se întâlnește în cod. Eptern., în textul original trebuie să fi fost scris *Niveduno civitate*. Același învățat greșește însă atribuindu-i pe martirii Zotikos și Attalos cetății Lugdunum din Gallia, iar pe Camasis socotindu-i mai curînd nume de localitate (Cumas), locul de cinstire al Sfintei Iuliana, menționată în același text. Despre cel de al patrulea martir, Philippos, H. Delehay credea că trebuie să fie martirul omonim din Heracleea Traciei, al cărui act martiric este cunoscut⁷. Aceeași greșală este împărtășită și de J. Zeiller, cunoscutul istoric al creștinismului în provinciile dunărene ale Imperiului roman, care presupune că Filip de Heracleea este menționat la Noviodunum fie pentru că era sărbătorit și aici, fie dintr-o simplă eroare. «C'est fort possible, — se exprimă savantul francez —, mais impossible à contrôler»⁸.

4. V. — H. Baumann, *Bazilica...*, p. 26 ; Idem, *Nouveaux témoignages...*, 201—202.

5. *Acta Sanctorum*, Novembris, t. II, 1 : *Martyrologium Hieronymianum*, ed. J. B. De Rossi — L. Duchesne, Bruxelles, 1894, p. 75—76.

6. *Ibidem* și *Martyrologium ex codice Bernensi 289 secundum apographum* a Cl. V. Wilh. Arndt descriptum, ediderunt socii Bolandiani, Bruxelles, 1881, p. 29.

7. *Acta Sanctorum*, Novembris, II, 2 : *Martyrologium Hieronymianum*, ed. H. Quentin, Bruxelles, 1931, p. 302—304.

8. J. Zeiller, *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'empire romain*, Paris 1918, p. 119.

După cum se observă din textele prezentate, cei patru martiri de la Noviodunum se întâlnesc în *Martyrologium Hieronymianum* nu numai la 4 iunie (*pridie nonas iunii*), ci și în ziua de 6 iunie (*VIII idus iunii*). Însă la această ultimă dată, în mod de neînțeles, ei sînt localizați în Africa. De aceea pe drept cuvînt, H. Delehaye observă că numele repetate în ziua de 6 iunie sînt preluate din lista de la 4 iunie și din celelalte zile apropiate⁹. În sprijinul datei de 4 iunie ca zi de moarte pentru viața de aici și «zi de naștere» (*dies natalis*) în viața de dincolo, pentru martirii de la Noviodunum, ale căror relicve au fost descoperite la Niculițel, credem că pledează și *Martyrologium Syriacum*, care în această zi menționează un singur martir la Bobidounia (Noviodunum), — pe Philippos¹⁰. Toate cele patru nume de martiri par să aibă proveniența lor orientală, cel mai probabil microasiatică. Trei dintre ele, Zoticos, Attalos și Philippos, se mai întâlnesc în epoca romană la Tomis și Callatis, primul fiind purtat și de un martir din capitala Sciției Mici¹¹.

În afară de cei patru martiri confirmați de inscripția de la Niculițel, *Martyrologium Hieronymianum* mai înregistrează în ziua de 4 iunie la Noviodunum pe Euticus (după H. Delehaye probabil greșcă în loc de Zoticus), Quirina(-us), Iulia, Saturnina sau Saturninus, Galdunus, Ninnita, Furtunio și alți 25¹², iar în ziua de 6 iunie pe Amantus, Lucius, Alexander, Andreas, Donatus și Peregrinus(-a)¹³. Tot la Noviodunum sînt amintiți de același Martirologiu, în ziua de 17 mai, martirii: Heraclius, Paulus, Peregrinus, Minerius, Aquilinus și Victor, iar la 17 octombrie: Valerianus, Macrinus și Gordianus¹⁴. *Martyrologium Syriacum* mai semnalează în aceeași localitate, la 25 mai, numai pe un oarecare Flavian¹⁵. După cum se vede, lista este destul de bogată, dar toate aceste nume trebuie primite cu oarecare rezervă, dat fiind că unele din ele pot fi atribuite și altor orașe purtînd aceleași nume ca și cel de la Dunărea de Jos. Menționăm, în legătură cu cele de mai sus, că *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae* nu amintește nici un martir la Noviodunum, ceea ce indirect ar pleda pentru legăturile mai intense ale acestui centru cu Asia Mică și Siria, în perioada de timp la care ne referim.

O a doua întrebare ce urmează în mod firesc este: Cînd și-au dat viața pentru credința lor martirii descoperiți la Niculițel? Fiind stabilit că ei au fost martirizați în Noviodunum, apare clar că ipoteza morții lor în stînga Dunării, în timpul persecuției lui Athanaric, este lipsită de temei. De altfel, lista martirilor «goți» se pare că este cunoscută în întregime sau în cea mai mare parte¹⁶. Pentru aceste motive, rămîne verosimilă părerea că ei au fost martirizați în timpul marelui persecuții a lui Dioclețian din ani 303—304 sau, mai puțin probabil, sub Licinius, în anii 319—320. Din timpul acestor două persecuții împotriva creștinilor datează aproape toți martirii din Scythia Minor¹⁷ și aceasta din cauză că numărul celor care credeau în Hristos sporea

9. *Acta Sanctorum, op. cit.*, p. 307.

10. F. Nau, *Un martyrologe et douze Ménologes*, în «Patrologia Orientalis», X, Paris, 1915, I, 17, 9.

11. V. — H. Baumann, *Basilica...*, p. 24—25 (= idem, *Nouveaux témoignages chrétiens...*, p. 109), cu bibliografia. 12. *Acta Sanctorum, op. cit.*, p. 302. 13. *Ibidem*, p. 307.

14. *Martyrologium ex codice Bernensi 289...*, p. 40; H. Delehaye, *Saints de Thrace et de Mésie*, în «Analecta Bollandiana», XXXI, 1912, p. 273; J. Zeiller, *op. cit.*, p. 119; R. Netzhammer, *Die christlichen Altertümer der Dobrudscha*, Bukarest, 1918, p. 138; Ch. Auner, *Dobrogea*, în «Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie», t. IV, 1, Paris, 1920, Col. 1240.

15. F. Nau, *op. cit.*, I, 17, 4.

16. *Fontes Historiae Dacoromanae*, II, București, 1970, p. 706—707, 712—715 și 720—727.

17. Gh. Moisescu și colab., *Istoria Bisericii Române*, I, București, 1957, p. 48—49.

tot mai mult, iar autoritatea imperială acorda cea mai mare atenție limesului scitic din ce în ce mai amenințat de atacurile barbare. În sprijinul unei asemenea ipoteze poate fi adus numărul mare de martiri de la Noviodunum, care ne duce cu gândul în primul rând la persecuția amintită a lui Dioclețian, dezlănțuită, după cum se știe, îndeosebi la îndemnul ginerelui său Galeriu, căruia îi fusese încredințată ca sarcină principală apărarea frontierei Dunării de Jos. Dacă martirii de la Noviodunum ar data după încetarea marilor persecuții cu caracter general, adică cel mai devreme din timpul lui Iulian Apostatul sau de la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea, cu prilejul invaziilor goților sau hunilor la sud de Dunăre, moartea lor ar fi fost înregistrată ca un caz aparte de vreunul din izvoarele scrise ale vremii¹⁸. Nu trebuie pierdut din vedere că în această ultimă perioadă legăturile provinciei Scythia Minor cu noua capitală a Imperiului sînt mai intense, iar izvoarele scrise mai numeroase decît la începutul secolului al IV-lea.

Odată cu aceasta am ajuns la a treia întrebare: Unde au fost înmormîntați martirii de la Noviodunum? Desigur că, potrivit legilor romane, în afara incintei cetății. Pentru patru și poate cei mai de seamă dintre ei, răspunsul ni-l dă descoperirea de la Niculițel, pe locul căreia nu este exclus ca aceștia să fi fost și uciși. Pentru ceilalți, sau măcar pentru unii din ei, e de așteptat un eventual răspuns de la viitoarele săpături în zona bazilicii cimiteriale semnalate cu alt prilej pe platoul de la sud de cetatea Noviodunum, fără să excludem posibilitatea ca vreunul din morminte să apară la distanță mai mare, cum este cel de la Niculițel, situat la vreo 10 km spre sud, în teritoriul orașului de pe malul Dunării.

Pentru ca să-și arate respectul lor față de martiri, considerați «eroi» ai noii credințe și în același timp continuatori ai jertfei «Arhimartirului Hristos», cum se exprimă un scriitor bisericesc de la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul celui de al V-lea¹⁹, încă de la început creștinii au instituit un adevărat cult, puternic influențat de cultul eroilor păgîni, dar cu care îl și înlăturau pe acesta. O dată pe an, la ziua de moarte a martirului (martirilor), socotită *ἡμέρα γενέθλιος* (dies natalis), creștinii se adunau la mormîntul lui, unde săvîrșeau jertfa euharistică, urmată de agape, care înlocuiau ospetele funerare păgîne. Ceea ce-i îndemna pe creștini la aceasta era pe de o parte credința că jertfa martirilor este asemănătoare cu jertfa lui Hristos, care se repetă și continuă prin jertfa euharistică, pe de alta conștiința că martirii nu s-au jertfit numai pentru ei înșiși, ci pentru întreaga comunitate. Un rol determinant în această privință a avut și textul Apocalipsei VI, 9: «Am văzut sub altar sufletele celor uciși pentru cuvîntul lui Dumnezeu și pentru mărturisirea Mielului, pe care au dat-o ei». Prima mărturie despre o astfel de adunare anuală se întîlnește în actul martiric al Sfîntului Policarp, episcopul Smirnei (155). Altele ne-au fost lăsate în special de unii scriitori din secolul al IV-lea, ca: Sfinții Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Grigorie de Nisa, Asterie al Amasiei ș.a.²⁰.

Pentru această excepțională săvîrșire a jertfei euharistice, la început era folosită o masă mobilă, iar după aceea o masă fixă, care a căpătat denumirea de *τράπεζα*

18. În sprijinul ipotezei unei persecuții a lui Iulian Apostatul ar putea fi invocată o inscripție fragmentară (nu e «stilp miliar») în limba latină, dedicată acestui împărat, descoperită mai de mult pe teritoriul comunei Niculițel. C.I.L., III, 7611. I. Barnea, în *Din istoria Dobrogei*, II, București, 1968, p. 393; idem, în *Cultura bizantină în România*, București, 1971, p. 24.

19. Asterie al Amasiei, *Ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγ. μάρτυρας*, Migne, P. G., 40, col. 324 D.

20. I. Barnea, *Τὸ παλαιοχριστιανικὸν θυσιαστήριον*, Atena, 1940, p. 45—46.

μαρτύρων (*mensa martyrum*). Acolo unde mormîntul martiric se afla la înălțimea necesară — și se pare că uneori se urmărea acest lucru —, lespeda însăși sau placa de deasupra mormîntului îndeplinea funcția de *mensa martyrum*. «Placa de mormînt care a luat forma unei mese pentru agapele rituale este expresia materială cea mai concretă și cea mai veche a *martyrium*-ului», observă A. Grabar în cea mai completă și mai bună lucrare consacrată pînă acum acestei probleme²¹. *Mensae martyrum* s-au descoperit pretutindeni în lumea creștină, dar mai ales în Răsărit și în Africa de Nord (Egipt, Algeria, Tunisia). În special descoperirile din Africa de Nord confirmă o informație a scriitorului Optat de Mileve, care scrie că în vremea lui (sec. IV), număritul martirilor putea fi socotit după cel al maselor și altarelor de la mormintele lor²². Aceste *mensae martyrum* aveau forma dreptunghiulară sau semicirculară, în mod excepțional chiar circulară, fiind cîteodată perforate de găuri de dimensiuni diferite, care serveau pentru libațiuni rituale de vin și ulei, tot după un obicei pămînt mai vechi. Unele purtau inscripții cu numele martirului sau martirilor respectivi. Ne mărginim să cităm în această privință *mensa* de deasupra mormîntului Sfîntului Apostol Pavel, de la San Paolo fuori le mura, la Roma²³ și *mensa martyrum*, pe care se află înscris numele martirilor Ioan, Luca, Andrei și Leonida, descoperită la Larisa, în Tesalia, azi la Muzeul Bizantin din Atena²⁴. Multe plăci de marmură ale unor astfel de mese aveau pe fața superioară scobituri circulare sau semicirculare, în care se depuneau ofrande de mîncare și băutură²⁵. Aceste mese erau folosite pentru jertfa euharistică și pentru agape. Există însă informații scrise despre anumite *mensae martyrum*, cum sînt cele de la mormîntul presupus al protomartirului Ștefan și ale sfinților Ciprian și Ipolit, care erau folosite numai pentru jertfa euharistică. Nu rareori se înălțau *mensae martyrum* în locuri unde numai se bănuia că a fost înmormîntat vreun martir. În izvoarele scrise se află de asemenea știri despre construirea unor βήματα (*podia*), la mormintele martirilor, pe care e de presupus că se așeza o masă mobilă, pentru săvîrșirea jertfei euharistice. Astfel de *podia* s-au descoperit la Salona, în Dalmația²⁶. În toate aceste cazuri, cei care participau la sărbătoarea în cinstea martirului (martirilor), stăteau sub cerul liber (*sub divo*). Cel mult dacă în jurul mesei se așeza o bancă pentru agape. Acesta ar fi cadrul material al cultului martirilor în faza sa cea mai veche, care, în general, corespunde epocii persecuțiilor împotriva creștinismului, cu prelungiri și în etapa următoare²⁷.

21. André Grabar, *Martyrium. Recherches sur le culte des reliques et l'art chrétien, antique*, I-er vol.: *Architecture*, Paris, 1946, p. 62. J. P. Kirsch, *Altar III: christlich*, în «Reallexikon für Antike und Christentum», I, Stuttgart, 1950, col. 335—336 și 343—345, stăruie mai puțin asupra folosirii plăcii de mormînt însăși ca sf. masă (Altartisch).

22. «In loco Octavensi occisi sunt plurimi, detruncați sunt multi, quorum corpora usque in hodiernum per dealbatas aras aut mensas potuerunt numerari». *De schismate Donatistarum*, III, 4, în Migne, P. L., 11, col. 1008—1009. Cf. I. Barnea, *op. cit.*, p. 54.

23. A. Grabar, *op. cit.*, p. 48.

24. G. Sotiriu, Τράπεζα μαρτύρων τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, în „Πρακτικὰ τῆς ἑν Ἀθῆναις Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας“, Atena, 1932, p. 7 ș. u., fig. 1. Cf. I. Barnea, *op. cit.*, p. 55—56 și fig. 7.

25. I. Barnea, *op. cit.*, p. 48, 52—60; idem, în «Studii Teologice», X, 1958, nr. 5—6, p. 204; A. Grabar, *loc. cit.*; M. Euzennat, în «Libyca», III, 2, 1955, p. 305—306; D. I. Pallas, în «Rivista di archeologia cristiana», XXXV, 1959, 1—4, p. 211, fig. 26.

26. I. Barnea, Τὸ παλαιοχριστιανικὸν θυσιαστήριον, p. 61; A. Grabar, *op. cit.*, p. 54 ș. u., cu bibliografia.

27. A. Grabar, *op. cit.*, p. 54—55.

Începînd pe alocuri încă din timpul persecuțiilor, continuînd sub Constantin cel Mare și urmașii săi, dar mai ales de la Teodosie I, *mensa martyrum* este înlocuită sau inclusă într-o mică construcție înălțată pe același loc, care va lua numele de μαρτύριον. Martyrion-ul, clădirea care adăpostește unul, două sau mai multe morminte de martiri, sau care este ridicată în amintirea unui martir, constituie a doua etapă principală în cultul martirilor. La început, termenul de μαρτύριον (= mărturie, loc de mărturie) era folosit pentru locurile și construcțiile înălțate în Palestina, pe acele locuri care au fost mărturie (μαρτύριον) a unor fapte din Biblie și, mai ales, din viața lui Hristos. După aceea termenul a trecut și asupra edificiilor care adăposteau mormintele martirilor, limitîndu-se cu timpul numai la acestea ²⁸.

Istoricul Eusebiu numește construcția de la mormîntul lui Hristos σωτήριον μαρτύριον ²⁹, iar referindu-se la diferite construcții ale lui Constantin cel Mare înăuntrul și în afara Constantinopolului, scrie că acest împărat a împodobit orașul întemeiat de el cu «multe case de rugăciune și cu martirii mărețe...», dintre care unele în fața cetății, iar altele înăuntrul acesteia ³⁰. Clădirile înălțate în afara zidurilor cetății erau fără îndoială martiriile, în cetate aflîndu-se locașurile de cult obișnuite. Alte izvoare scrise din secolele al IV-lea și al V-lea fac de asemenea deosebire între ἐκκλησία sau εὐκτήριος οἶκος, pe de o parte, și μαρτύριον, pe de alta ³¹. Termenul μαρτύριον, cu sensul de construcție la mormîntul unui martir, se întîlnește și în inscripții, dintre care amintim numai o binecunoscută țesătură coptă din secolul al V-lea, păstrată la Kaiser Friedrich-Museum din Berlin, pe care, în partea de sus și de jos a figurii lui Daniil în groapa cu lei, se repetă de cîteva ori reprezentările unor mici construcții dreptunghiulare, însoțite de inscripții ca acestea: Μαρτύριον Στεφάνου, Μαρτύριον ἁγίου Μιχαήρος (în loc de Μιχαήλος), Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Βίκτορος, iar sus, în mijloc, o clădire de același tip, care, chiar dacă nu se deosebește ca formă și mărime de celelalte, poartă inscripția ἐκκλησία μεγάλη ³². Termenul grec μαρτύριον a fost tradus de scriitorii de limbă latină prin *memoria*, *martyrium*, *martyrium conciliabulum* și *basilica martyrum*, spre deosebire de *basilica ecclesiae* sau simplu, *basilica* ori *ecclesia*, locașul de cult obișnuit ³³. În limba română credem că se pot folosi atît termenul grec «martyrion», cît și cel latin «martyrium» sau ambele pot fi traduse prin «martiriu-ii».

Din punct de vedere arhitectonic, martyrionul creștin imită heroon-ul păgîn, fie că avea caracter triumfal, ca martiriile din Locurile Sfinte, fie funerar, închizînd morminte ale martirilor. El avea de cele mai multe ori plan central (pătrat, în formă de absidă, triconc, poligonal, cruciform) și mai rar plan longitudinal (în formă de clădire dreptunghiulară). Din punct de vedere al locului construcției, martyrionul se afla la suprafața terenului sau era îngropat în pămînt (hypogeu). De asemenea, un martyrion putea fi o clădire singură, izolată, sau inclusă într-o altă clădire mai mare. În primul caz, credincioșii care participau la sărbătoarea în cinstea martirului stăteau

28. *Ibidem*, p. 29; F. W. Deichmann, *Martyrion*, în «Enciclopedia dell'arte antica classica e orientale», IV, Roma, 1961, p. 893.

29. Eusebiu de Cezareea, *Εἰς τὸν βίον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου*, cap. 3, 33, în G. C. S., p. 93, 9. 30. *Ibidem*, cap. 48, în G. C. S., p. 98, 2—4.

31. Cf. I. Barnea, *op. cit.*, p. 62—63.

32. J. Strzygowski, *Orient oder Rom?*, Leipzig, 1901, pl. IV; A. Grabar, *op. cit.*, p. 73—74, 87—88 și pl. JIX, 2. 33. I. Barnea, *op. cit.*, p. 63.

Fig. 1. — Martyrion-ul și parte din pavimentul bisericii

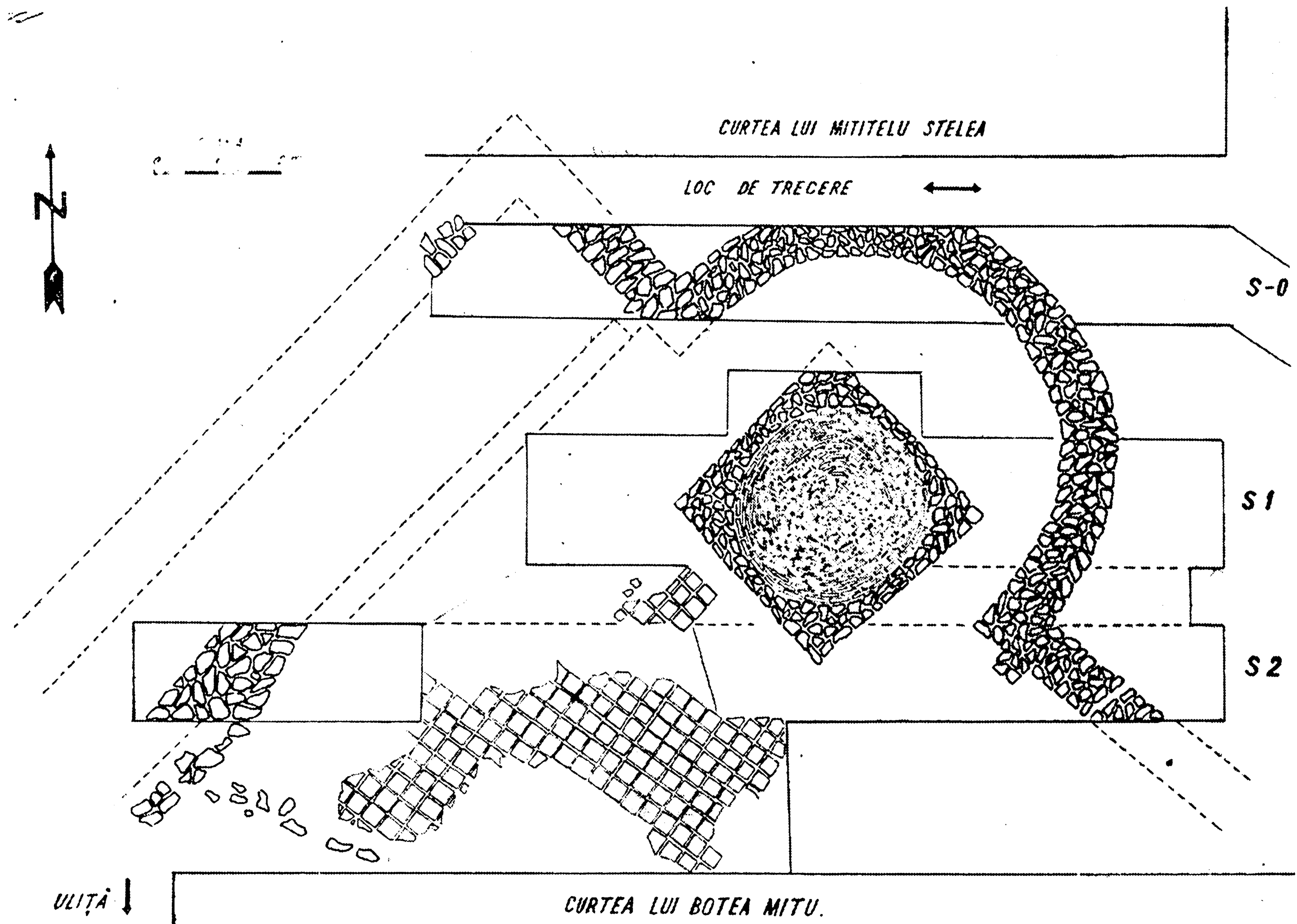

Fig. 2 — Martyrion-ul și porțiunea descoperită din bazilică (plan orizontal)

Fig. 3 — Interiorul martyrion-ului cu moaştele celor patru martiri menţionaţi în inscripţia de pe perete

Fig. 4. — Cupola martyrion-ului (vedere interioară)

sub divo ; în cel de al doilea, clădirea mai mare le servea ca adăpost. Oricum ar fi, cultul unui martir sau al unui loc sfânt nu se deplasează, pe când construcțiile care-l adăpostesc se pot succeda, suprapune sau schimba secole de-a rândul³⁴.

Din numărul mare de martyria ajunse pînă la noi sub o formă sau alta, vom aminti numai cîteva mai de seamă, care au același plan ca și martyrion-ul de la Niculițel. Primul care trebuie să ne rețină atenția este martyrion-ul subteran de la mormîntul lui Hristos, în forma în care-l reprezintă sculpturile unor sarcofagii creștine de la sfîrșitul secolului al IV-lea și trei renumite plăci de fildeș sculptate, păstrate una la Muzeul Național din München, a doua în fosta colecție Trivulci din Milano, azi la Castello Sforzesco din același oraș și a treia la British Museum — primele două date în jurul anului 400, iar ultima între anii 420—430. Pe fiecare din aceste plăci este înfățișată cîte o construcție cubică suprapusă de un tambur cilindric și avînd cîte o ușă, întredeschisă pe una din cele patru laturi. Despre acest edificiu se crede că era încorporat în rotunda construită de Constantin cel Mare la mormîntul lui Hristos. Sala de cult se afla la un nivel superior, cu altarul deasupra mormîntului. Loc de pelerinaj al creștinilor din toată lumea, o astfel de construcție era firesc să servească drept model și pentru alte martyria³⁵.

Al doilea martyrion pe care-l amintim este cel de la mormîntul lui Ioan Evangelistul de la Efes, de asemenea renumit loc de pelerinaj. Săpăturile arheologice începute aici în 1921—1922 de prof. G. Sotiriu de la Atena și continuate de o expediție arheologică austriacă sub conducerea lui J. Keil, au stabilit trei etape principale în evoluția acestui important monument: prima, anterioară secolului al IV-lea, în care mormîntul Apostolului, după legendă pregătit de el însuși, se afla sub o mică construcție pătrată, în formă de ciboriu sau baldachin în aer liber; a doua, în care același edificiu a fost adăpostit în centrul unei clădiri cruciforme și a treia etapă, în care construcția-ciboriu, reamenajată, a fost inclusă în centrul unei mari bazilici cruciforme, refăcută de Justinian după același plan ca și bazilica Sfinților Apostoli din Constantinopol³⁶. Cîte un martyrion-ciboriu asemănător cu cel de la Efes se înălța în apropierea orașului Antiohia, la Korykos în Asia Mică, la Nisibi în Mesopotamia și în alte locuri. Un martyrion de plan pătrat, cu ziduri pline, intrare pe una din laturi și încununat de o mică cupolă, era probabil cel al Sfîntului Sisinnios din Cizic, în Asia Mică. Altul asemănător este menționat de Procopius (*De aedificiis*, I, 194) printre construcțiile lui Justinian de la Constantinopol. Mai multe mausolee de același tip, unele din ele presupuse martyria, datate în secolele al IV-lea—al V-lea, s-au descoperit în cimitirul creștin de la Bagawat, în Egipt. Același plan de construcție cubică, cu ziduri pline și cupolă, a fost folosit pentru unele mausolee creștine din Si-

34. G. A. Sotiriu, *Χριστιανική και βυζαντινή 'Αρχαιολογία*, t. I, Atena, 1942, p. 69 ș.u.; A. Grabar, *op. cit.*, p. 49 ș. u.; p. 76 ș. u. A se vedea în același sens edictul împăratului Theodosie I «cel Mare», din 26 februarie 386, în Codex Theodosianus, IX, 17, 7: «*Humatum corpus nemo ad alterum locum transferat; nemo martyrem distrahat, nemo mercetur. Habeant vero in potestate, si quolibet in loco sanctorum est aliquis conditus, pro eius veneratione quod martyrium vocandum sit, addant quod voluerint fabricarum*». Apud V. Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911, p. 137 și I. Barnea *op. cit.*, p. 75.

35. A. Grabar, *op. cit.*, p. 81 și 270—272, pl. XVI, 1—3; W. F. Volbach, *Elfenbeinarbeiten der Spätantike und des frühen Mittelalters*, Mainz, 1952, Nr. 110, 111 și 116.

36. G. A. Sotiriu, *op. cit.*, p. 362—364; A. Grabar, *op. cit.*, p. 66 și 77; M. Restle, *Ephesos, in Neullexikon zur byz. Kunst*, Lief. 10, Stuttgart, 1968, col. 180—192.

ria : mausoleele de la Hâss și Ruweha (secolul VI). Toate aceste construcții imită acele heroa-mausolee din arta păgână a epocii imperiale romane, care, la rîndul lor, continuă tradiția renumitului mausoleu de la Halicarnas și altor monumente funerare mai vechi. Deosebirea constă în faptul că martiriile creștine au înlăturat camera funerară de la etaj, participanții la cultul creștin situîndu-se nu dedesubt, ci fie la același nivel, fie deasupra corpului sfînt. Martiriile și mausoleele de plan pătrat se întîlnesc în special în Orient (Asia Mică, Mesopotamia de Nord, Siria, Palestina, Egipt). În aceleași ținuturi forma lor va fi continuată de mausoleele musulmane cunoscute sub numele de *weli*³⁷.

Revenind la *martyrion*-ul de la Niculițel, trebuie precizat că acesta este un *martyrion* colectiv subteran (hypogeu). *Martyria* colective se mai cunosc pentru aceeași perioadă de timp la Antiohia, Salona în Dalmația, Nola în Campania, Xanten pe Rin și în alte locuri, toate amintind mormintele comune (*ὁμόταφοι*) ale eroilor păgîni³⁸. Pe teritoriul Dobrogei, un *martyrium* colectiv se afla la Axiopolis, nesistematic săpat la sfîrșitul secolului trecut și organizat distrus și ceea ce se mai păstra din el, în anii ultimului război³⁹. Înainte de construirea edificiului descoperit în 1971 la Niculițel, e de presupus că sicriul de lemn cu corpurile celor patru martiri Zotikos, Attalos, Kamasis și Philippos, a fost depus într-un mormînt simplu, săpat vertical. S-ar putea face și ipoteza despre amenajarea vreunei mici grote sau săparea sub formă de grotă a mormîntului în malul puțin înalt al pîrfului Niculițel. La o astfel de ipoteză ne îndeamnă observația că pînă în ziua de astăzi locuitorii satului sapă cu ușurință adevărate galerii, folosite ca beciuri, în stratul masiv de lut galben compact, existent la mică adîncime. Dar urmele unei astfel de grote nu se disting nicăieri în malurile de lut galben dimprejurul edificiului degajat acum pe toate laturile. La mormîntul simplu al martirilor aveau loc obișnuitele adunări anuale ale creștinilor locali și din împrejurimi, cu prilejul așa-numitei *dies natalis*, care, după cum am văzut, în cazul de față, era la 4 iunie. Cu acest prilej, pe o *mensa martyrum* așezată deasupra mormîntului se săvîrșea jertfa euharistică, urmată de agape. Totul se petrecea sub cerul liber. Cel mult dacă deasupra mormîntului va fi existat vreo mică construcție sub formă de ciboriu și aceasta nu chiar de la început.

Către sfîrșitul secolului al IV-lea și începutul celui de al V-lea, cînd creștinismul devenise religie de stat și cînd în întreaga lume creștină are loc, cu privire la mormintele martirilor, o acțiune de refacere asemănătoare cu cea de la Niculițel, pe același loc al mormîntului simplu a fost înălțată construcția-*martyrium* pe care o vedem astăzi. În acest scop, exact în același loc, s-a săpat o groapă mai largă și mai adîncă decît cea a mormîntului primar, necesară noii construcții subterane. Sub sicriul, care trebuie să se fi păstrat destul de bine, s-au așezat trei lespezi de piatră (dacă acestea nu vor fi existat de la început dedesubt), iar de jur-împrejur s-au înălțat zidurile clădirii, pentru construirea cupolei lucrîndu-se mai mult pe dinăuntru. În afară de faptul

37. A. Grabar, *op. cit.*, p. 77—87. Cf. G. Mansuelli, *Monumento funerario*, în «Enciclopedia dell'arte antica»..., t. V, 1963, p. 170—202 ; în special fig. 248, 253, 284 și 285.

38. F. Pfister, *Der Reliquienkult im Altertum*, Giessen, 1909, p. 306—317 ; A. Grabar, *op. cit.*, p. 60—61.

39. I. Barnea, *O inscripție creștină de la Axiopolis*, în «Studii Teologice», VI, 1954, nr. 3—4, p. 227—228 ; idem, în *Din istoria Dobrogei*, *op. cit.*, p. 380.

că nu se obișnuia deplasarea martirilor și a cultului lor din locul respectiv, pentru existența în același loc a unui mormânt anterior mai mic și mai puțin adânc (poate și acesta zidit și cu lespezi de piatră deasupra), pledează postamentul dinăuntru construcției, pe care este așezat sicriul, postament mai înalt decât pragul cu câteva zeci de centimetri. Dacă mormântul ar fi contemporan cu clădirea martiriului, era firesc ca pavimentul interior, pe care se afla sicriul, să fi fost mai jos decât pragul sau cel mult la înălțimea acestuia. Oricum, apare clar că micul edificiu a fost înălțat cu sicriul gata încheiat înăuntru, pentru că dimensiunile lăzii de lemn depășesc cu mult pe cele ale intrării. Operația de încheiere a sicriului n-a putut avea loc înăuntru, nici scheletele n-au fost introduse pe rînd în cavou, după construirea clădirii-martyrium. De altfel s-a și făcut observația că scheletele n-au fost deranjate⁴⁰, ele aflîndu-se pînă astăzi în sicriul în care au fost depuse la începutul secolului al IV-lea, deci cu aproape o sută de ani înainte de construirea edificiului-martyrium.

Dacă va fi fost întrebuințată în continuare, *mensa martyrum* a fost înălțată pe vreun postament sau suport în absida bazilicii și folosită ca prestol deasupra mormîntului celor patru martiri, căruia îi corespundea în sens vertical și creștetul (cheia de boltă) a cupolei martyrion-ului. Supraînălțarea și refolosirea așa-numitelor *mensae martyrum* mai vechi în noile construcții ce se succedau deasupra mormintelor martirilor era o practică obișnuită în perioada paleocreștină și chiar mai tîrziu⁴¹. Ceea ce deosebește mormîntul martiric și martyrion-ul de la Niculițel de celelalte morminte de martiri și *martyria* extramurane este faptul că, după observațiile de pînă acum, în jurul lui și al bazilicii care-l închidea în a doua etapă, nu s-a format un cimitir așa-zis *ad sanctos*⁴². Aceasta duce la presupunerea că cei patru martiri au fost înmormîntați chiar în vatra unei așezări rurale sau pe teritoriul vreunei *villa rustica*, al cărei proprietar era favorabil noii religii sau el însuși creștin. Poate tot vreun aristocrat creștin local a înălțat și martyrion-ul cu bazilica de mai tîrziu, pentru comunitatea rurală de aici. De menționat că, cu prilejul unui sondaj efectuat în 1953 sub conducerea subsemnatului, la mică distanță de martyrion s-a dat peste ziduri romane atribuite secolului al IV-lea, pe baza materialului ceramic și a unei monede din timpul împăratului Valentinian I (364—375)⁴³.

Lipsa unei necropole în jurul bazilicii de la Niculițel duce la concluzia că aceasta era folosită ca locaș de cult obișnuit, nu ca simplă *basilica coemeterialis*. De observat în plus în ceea ce privește edificiul martyrion-ului, că deși imită construcții de suprafață și, după forma pe care o are, ne-am fi așteptat ca el însuși să fie o astfel de construcție, este în realitate un hypogeu, — o clădire subterană, inaccesibilă nu numai masei de credincioși, dar nici clerului slujitor. Dimensiunile și forma lui n-au influențat în nici un fel forma locașului de cult în care a fost inclus, așa cum s-a întîmplat în alte cazuri asemănătoare, îndeosebi în Occident. Este, după cîte cunoaștem, pentru prima oară cînd într-o așezare rurală are loc contopirea între martyrion și un locaș obișnuit pentru cult, între o clădire de plan central cu cupolă și o bazilică — de data aceasta ambele construcții păstrîndu-și independența una față

40. V. — H. Baumann, *Basilica...*, p. 26 ; idem, *Nouveaux témoignages chrétiens...*, p. 200-201. 41. A. Grabar, *op. cit.*, p. 53.

42. *Ibidem*, p. 52—53, 56, 64, 65—66, 488 ș. u. ; I. Barnea, *O inscripție creștină...*, p. 228.

43. «Studii și cercetări de istorie veche», V, 1954, 1—2, p. 182—183.

de cealaltă. Bolta hemisferică ce mai târziu va fi însușită de bazilica cu cupolă ca simbol al universului, la Niculițel se află încă în posesia martyrion-ului ascuns sub pavimentul absidei bazilicii.

Din punct de vedere al execuției tehnice, această boltă este, după observațiile prof. Horia Teodoru, o cupolă formată din boltă de penetrație pe plan pătrat, constituită din patru porțiuni de bolți cilindrice înclinate (fig. 4). Ea apare ca o combinație între o boltă de penetrație și o calotă sferică⁴⁴. Cupola a fost construită pe dinăuntru, fără cintru (cofraj). În interior se observă cel mai clar sistemul ingenios și îngrijit de construcție al acestei cupole — poate cea mai veche de acest tip ajunsă pînă la noi. La exterior, pentru a rezista mai bine împingerilor laterale ale cupolei, cei patru pereți ai clădirii au fost puțin supraînălțați și ușor îngroșați în partea superioară ușor arcuită. Sînt detalii de construcție care arată adîncă înțelegere și măiestria celor care au înălțat acest mic dar elegant și foarte important edificiu pentru istoria arhitecturii pe teritoriul țării noastre. De aici și datorită de a lua toate măsurile necesare pentru conservarea și punerea lui în valoare.

Asupra bazilicii sub altarul căreia era adăpostit martyrion-ul nu vom stărui, așteptînd ca ea să fie descoperită în întregime, cu prilejul săpăturilor ce trebuie continuate.

I. BARNEA

---

44. Cf. V. — H. Baumann, *Nouveaux témoignages chrétiens...*, p. 195.

† ARHIEREUL ATANASIE DINCĂ

În ziua de 6 ianuarie 1973 a încetat din viață la Mînăstirea Căldărușani, în vîrstă de 76 de ani, arhiereul pensionar Atanasie Dincă, fost vicar patriarhal.

Arhiereul Atanasie Dincă s-a născut la 22 decembrie 1896 în comuna Tînganu, județul Ilfov, unde și-a petrecut copilăria și a urmat și cursurile școlii primare. Primind în familie o educație religioasă aleasă și simțind o chemare deosebită pentru viața monahală, își îndreaptă pașii încă de tînr spre mînăstire și, la vîrsta de 19 ani, se călugărește la Mînăstirea Tismana din județul Gorj.

Ucenicia monahală și-o împletește cu ucenicia cărturărească, urmînd mai întîi cursurile Școlii de cîntăreți bisericești, apoi pe cele ale Seminarului «Nifon Mitropolitul» din București, afirmîndu-se ca un bun elev și ca un talentat practicant al muzicii psaltice. Pregătirea teologică și-o continuă mai tîrziu la Facultatea de teologie din București, unde, în 1934, își susține și teza de licență cu titlul *Un stîlp al propovădului creștine în Biserica Ortodoxă: Sfîntul Teodor Studitul*, apreciată cu calificativul «magna cum laude».

Fiind un bun slujitor, i se încredințează diferite misiuni, pe care a căutat să le îndeplinească cu conștiinciozitate. Astfel, funcționează ca diacon la Episcopia Rîmnicului-Noului Severin, apoi, în timpul primului război mondial, este confesor la diferite instituții din Iași. Între 1918 și 1923 funcționează ca preot la parohiile Cîmpuselu-Ilfov și Arțari-lalomița, după care este chemat ca slujitor și mare eclesiarh al catedralei episcopale din Constanța. Concomitent funcționează și ca profesor de tipic și muzică bisericească pentru pregătirea candidaților care urmau să fie hirotoniți pe seama parohiilor dobrogene vacante. Apoi este numit spiritual la Seminarul «Nifon Mitropolitul» din București și profesor la Școala de cîntăreți bisericești, după care, între 1926 și 1931 este chemat din nou la Constanța, unde funcționează ca șef al Catedralei, exarh al mînăstirilor din cuprinsul Episcopiei, director și profesor al Școlii de cîntăreți bisericești.

A fost apoi, pe rînd, stareț la Mînăstirea Ghighiu și la Mînăstirea Căldărușani, director și profesor al Școlii de cîntăreți bisericești din cadrul acestei mînăstiri, exarh-referent al mînăstirilor din cuprinsul

Arhiepiscopiei Bucureștilor, stareț la Mânăstirea Cernica și membru în conducerea Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.

La 1 noiembrie 1943 este numit vicar patriarhal, iar la 12 decembrie 1943 este hirotonit arhiereu, primind titlul de «Bîrlădeanul». La 21 aprilie 1943, Patriarhul Nicodim îl numește episcop-locotenent al Episcopiei reînființate a Rîmnicului-Noul Severin. La 11 martie 1948 se retrage la Mânăstirea Căldărușani, unde rămîne pînă la sfîrșitul vieții. Aici, prin stăruința sa se repară și se refac o parte din chiliile mînăstirești și se restaurează biserica mare a mînăstirii, care avusese de suferit de pe urma cutremurului din 1940.

Arhiereul Atanasie Dincă a avut și o activitate publicistică deosebită. Menționăm dintre scrierile sale: *Concepte ale culturii monastice*, București, 1939; *Sfîntul Teodor Studitul. Viața și opera*, București, 1940; *Cuvintele Sfîntului Teodor Studitul*, București, 1940; *Studiu bibliografic al lucrărilor despre mînăstirile și schiturile din România* (manuscris). A colaborat la diferite publicații ale vremii și a lăsat o mulțime de compoziții de muzică psaltică (în manuscris).

*

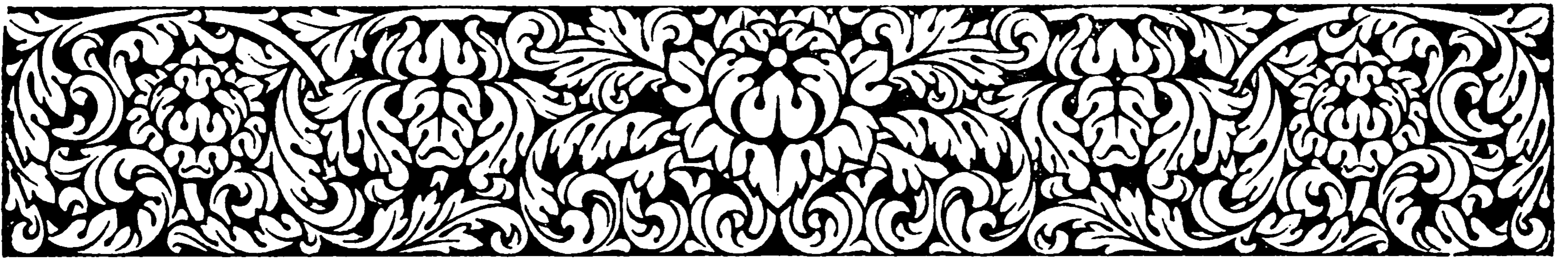
După încetarea din viață, trupul neînsuflețit al arhiereului Atanasie Dincă a fost transportat la Mânăstirea Cernica.

Slujba prohodirii a fost oficiată după îndătinata rînduială, în ziua de 9 ianuarie 1973, de un sobor de slujitori avînd în frunte pe Prea Sfințitul Arhiereu *Gherasim Constanțeanul*, vicarul Episcopiei Dunărea de Jos. La sfîrșitul slujbei P. S. Sa a rostit o mișcătoare cuvîntare de omagiere a celui decedat, în care a reliefat activitatea și meritele acestuia, insistînd în special asupra dragostei sale pentru biserică și pentru cîntarea bisericească psaltică, socotindu-l ca pe unul dintre cei mai aleși reprezentanți ai muzicii psaltice românești.

Din partea comunității mînăstirești de la Căldărușani a vorbit P. Cuv. Arhim. *Veniamin Nicolae*, starețul mînăstirii, care a adus un ultim cuvînt de despărțire din partea viețuitorilor acestui așezămînt.

După slujba de prohodire, trupul neînsuflețit al Arhiereului Atanasie Dincă a fost înmormîntat în cimitirul «Sfîntul Lazăr» din incinta mînăstirii.

Veșnică să-i fie amintirea !

• R E C E N Z I I •

Grigore Panțîru, *Notația și ehurile muzicii bizantine*, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1971, 307 p.

În decurs de numai câțiva ani, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din țara noastră, în cadrul bogatei sale activități editoriale, a dat la iveală și două lucrări de o deosebită importanță în domeniul muzicii bizantine, adică a muzicii folosită de Biserica noastră Ortodoxă în cultul său. Prima din aceste lucrări aparține renumitului muzicolog român Pr. Ioan D. Petrescu (*Etudes de Paleographie musicale byzantine*, 1967), care este cunoscut nu numai în țară, dar și peste hotare prin contribuția sa cu totul particulară adusă în acest domeniu al muzicii bizantine (*Les idiomes et le canon de L'Office de Noël*, Paris 1932; *Les principes du chant d'église byzantin*, Sofia, 1934; *La lecture des manuscrits musicaux byzantins des X-e, XI-e et XII-e siècle*, Roma, 1936; *Manuscrite psaltice grecești din veacul al XVIII-lea*, 1937; *Condacul Crăciunului — Fecloara astăzi*, 1940; ș.a.). Lucrările sale, prin nivelul științific cu care tratează problemele muzicii bizantine, se adresează mai mult specialiștilor.

Dar, pentru că muzica bizantină se bucură azi de atenție și interes în lume, fiind considerată ca un patrimoniu al culturii umane, iar pe de altă parte fiindcă în Bibliotecile românești și străine se găsesc unele manuscrise muzicale datînd din timpuri foarte vechi, care așteaptă să fie cercetate în profunzime, în vederea cunoașterii valorii lor muzicale și, desigur, al valorificării lor, profesorul Grigore Panțîru a alcătuit prezenta lucrare teoretică și practică mai accesibilă decît cele ale Părintelui I. D. Petrescu scrise și în limbă străină și într-un stil propriu numai specialiștilor. Din acest punct de vedere lucrarea de care ne ocupăm este mai accesibilă, mai ușoară și chiar și mai completă, cu toate că folosește mult lucrările Părintelui Petrescu.

Această lucrare este destinată tuturor celor interesați să cunoască și să studieze muzica bizantină de la noi din țară, deci atât specialiștilor cît și amatorilor. Ea are caracterul unui curs sau al unui manual practic, care introduce ușor și sistematic în miezul problemelor. Lucrarea deci, cu tot caracterul de popularizare, are și un aspect științific, chiar de erudiție, mai ales dacă ne gîndim la mulțimea și felurimea exemplor, tabelor, schemelor care împînzesc de la un capăt la altul lucrarea, precum și justetea cu care au fost alese și claritatea pe care o oferă.

Importanța lucrării de față credem că stă însă într-un lucru mult mai concret și anume acela al descifrării acestor manuscrise. Pînă nu demult, și chiar pînă la publicarea acestei lucrări, erau foarte puțini cei care puteau să facă acest lucru, adică să poată descifra melodiile manuscriselor muzicale anterioare începutului secolului XIX (1814). La noi în țară, această Reformă a fost introdusă, în 1816, de Petru Efesiul. Meritul mare al Părintelui Petrescu și, după el, al celor câțiva urmași (Prof. Panțîru, Gh. Clobanu, N. Moldoveanu ș.a.) este tocmai acesta, de a oferi cercetătorilor în acest domeniu un mijloc de a citi și transcrie aceste valoroase manuscrise care, altfel, zăceau necunoscute în diferite biblioteci din țară și de peste hotare, de a le pune la dispoziția marelui public și de a le valorifica.

Este foarte interesant că de la începutul secolului al XIX-lea, de când muzica bizantină a fost reformată de cei trei mari protopsalți și maștri ai muzicii bizantine: Hrisant Mitropolitul de Prusa, Grigorie Protopsaltul și Hurmuz Hortofilaxul, peste vechea muzică bizantină, sau vechea sistemă s-a așternut un vâl de întuneric. Nici Macarie Ieromonahul, nici istețul Anton Pann și nici alți muzicieni de atunci și de după aceea n-au mai amintit nimic despre vechea sistemă muzicală și nici nu ne-au lăsat urme din care s-o cunoaștem cum a fost, cum s-a interpretat, în așa fel ca noi, cei de azi, să putem descifra scrierile muzicale anterioare anului 1816, când s-a introdus la noi muzica psaltică simplificată sau reformată în forma pe care o avem azi. Macarie Ieromonahul vorbește despre talentul muzical și chiar componistic al maștrilor săi, protopsaltii Șerban și Constantin și al altora, dar nu lasă nici un indiciu despre muzica psaltică pe care, desigur, o cunoștea. Anton Pann, de asemenea, spune că atît el cît și Macarie și toți contemporanii săi care au urmat școala lui Petru Efesiul au fost încîntați de simplitatea și ușurința cu care se învăța noua sistemă și că toți au părăsit-o pe cea veche; dar nici el nu spune cum era sistemă cea veche, adică să ne lase vreo urmă despre notația sistemă celei vechi, pe care și el o cunoștea. Constantin Erbiceanu, într-o monografie despre Naum Rîmniceanu, spune că acesta, Naum Rîmniceanu, trăitor în a doua jumătate a veacului XVIII și prima jumătate a veacului XIX, a scris o *Psaltichie, meșteșugul cîntărilor bisericești pe glasuri*, în 1788 (Vezi: C. Erbiceanu, *Viața și activitatea literară a protosinghelului Naum Rîmniceanu*, Acad. Română, «Discursuri și recepție», București, 1.900, p. 10), pe care C. Erbiceanu a avut-o în biblioteca sa. Această carte avea în prima parte *Gramatica psaltică*, de «cea mai mare valoare pentru cîntăreții și oamenii contemporani literați, care s-ar ocupa cu studiul cîntărilor bisericești la noi în țară. Este o gramatică ori teoreticon în românește, în care ni s-a păstrat valoarea notelor psaltichiei vechi, așa că acum poate iubitorul de studiu să înțeleagă toate notele de psaltichie întrebuintate de cei vechi psalți, pînă la sistemă cea nouă» (p. 39). Acest manuscris pomenit de C. Erbiceanu, nu s-a descoperit însă, pînă acum. Cu toată dorința muzicienilor noștri de a descifra vechile manuscrise, ele continuau să rămînă o taină, pentru că semiografia lor nu se cunoștea. Așa a început activitatea Părintele Petrescu și cu acest scop și-a transformat viața sa într-o neistovită muncă de cercetare a bibliotecilor din țară și de peste hotare și de dezlegare a notației vechilor manuscrise care conțineau o bogată și interesantă muzică bisericească din cele mai vechi timpuri, adevărata muzică bisericească neinfluențată de adaosurile survenite, în decursul timpului, din partea muzicii turcești sau a altor ifose orientale. Și tot așa se explică și munca susținută a autorului de față, urmași al Părintelui Petrescu, pe acest drum muzical. Necesitatea existenței unei gramatici, sau a unei «chei» care să dea posibilitatea dezlegării tainelor acestor manuscrise se impunea cu atît mai mult cu cît în ultimul timp s-au descoperit la noi în țară manuscrise care atestau existența unor școli de muzică pe teritoriul Patriei noastre încă din timpuri foarte vechi (ca de exemplu Școala de Putna), din secolele XV—XVI, și care, în interesul culturii noastre naționale, trebuia să fie puse în toată lumina. Așa că importanța lucrării este sporită și de acest aspect al problemei.

După o *Introducere*, în care explică, pe scurt, cîteva probleme legate de lucrare ca aceea a interesului pe care l-a stîrnit azi cercetarea muzicii bizantine în toată lumea și deci și la noi, după ce arată pe cei mai de seamă muzicologi care s-au ocupat pînă acum cu ea și o parte din greutățile pe care le implică cercetarea și studiul muzicii bizantine pe manuscrise, lucrarea se împarte în două mari părți: una care se referă exclusiv la notația muzicală anterioară Reformei muzicii psaltice din 1816 și alta care se referă la muzica psaltică de după această dată și pe care o avem noi azi.

Prima parte cuprinde zece capitole.

Primul capitol vorbește despre *Notația ekfonică*, prima formă a muzicii bizantine. Este cea mai simplă notație și e întrebuintată pentru «citirea solemnă a pericopelor din Evanghelie, a Apostolului și a profetiilor din Vechiul Testament. Constă din diferite semne (linii simple, duble, drepte, oblice, curbe, în zig-zag, grupuri de trei puncte și o cruce aurită la sfîrșitul frazelor) scrise deasupra, dedesubtul sau între cuvintele textului, precum și la sfîrșitul propozițiilor, cu scopul de a ușura citirea textelor sacre, marcînd diferitele părți ale bucăților scripturistice și indicînd felul de a modula după importanța și locul lor». Urmează explicația semnelor și diferitele lor

combinații precum și un exemplu de transcriere a acestei notații. *Capitolul II* tratează despre *Notația paleobizantină*, folosită între secolele IX—XII, care în comparație cu cea ekfonetică este mai dezvoltată și mai precisă. Căci pe când cea ekfonetică indica doar linia melodică a unui recitativ simplu, cea paleobizantină indica mișcarea melodiei. Se arată în câte feluri se împarte această notație, după caracterul notației, apoi se dă un tablou complex al acestei notații în care se explică fiecare semn în parte și susținut de exemple. Un capitol special îl alcătuiește acela care tratează despre *Punctele diacritice* (cap. III). Unele manuscrise din secolele X—XII cuprind o serie de semne al căror înțeles este neprecis (apostroful, dipli, punct la sfârșitul frazelor literare). Punctele de la sfârșitul frazelor sînt interpretate de muzicologi ca avînd o însemnătate atît literară cît și muzicală, dar ele nu dirijează mișcare melodică, ci doar concordă cu ea. Autorul explică pe larg acest lucru. În cap. IV vorbește despre *Notația medie bizantină numită și haghilolită* folosită în secolele XIII—XV. Această notație contribuie mai mult la clarificarea liniei melodice, datorită și unor semne numite «mărturii», care indică precis modul sau ehul, fiind așezate la început, în cuprins și la sfârșitul melodiei și care au o mare importanță și întrebuințare. Într-un tablou indică toate semnele acestei notații, cu explicațiile respective, și combinațiile felurite. *Capitolul V* îl dedică *Mărturiilor* cărora le dă o mare atenție și le analizează cu un mare lux de amănunte și exemple. În capitolul VI prezintă *Notația secolelor XV—XIX* cunoscută sub numele de «Notația lui Cucuzel», așa cum cea dinaintea lui se numea «a lui Damaschin». Caracteristica acestei notații este înmulțirea peste măsură a semnelor dinamice și expresive numite «marile semne», «semnele hironomice», pe care conducătorul grupului de cîntăreți le desena cu mîna în aer, indicînd astfel ritmica, dinamica, tempo și expresia melodică, de unde și denumirea de «hironomice». În capitolul VII tratează despre *Intervale*, care aflăm că se pot nota cu ajutorul a două feluri de semne: *soma* (secunde ascendente și descendente) și *pnevma* (celelalte intervale mai mari decît secunda) sau trupuri și duhuri, cum le numesc primii noștri teoreticieni muzicali, Filotei Ieromonahul și Ioan Duma, în Psaltichiile lor. O importanță deosebită o acordă autorul capitolului despre *Ehurile sau Modurile bizantine* (VIII). După ce le analizează pe fiecare în parte, le prezintă sinoptic într-un tablou, atît pe cele autentice cît și pe cele plagale, apoi urmează o serie de exemplificări cu texte muzicale anterioare secolului XIX (ca Eustatie de la Putna; Filotei Ieromonahul ș. a. de o valoare muzicală și documentară excepțională. *Formulele de intonare ale modurilor* se tratează în cap. IX. Acestea apăreau pe lîngă fiecare mărturie a unui mod și constau din două, trei, sau patru semne care reprezentau de fapt sunete caracteristice ale modului respectiv, menite să reamintească cîntărețului atmosfera modului respectiv. Ele aveau deci un scop mnemotehnic. Fiecare mod avea formula sa. Ultimul capitol al primei părți îl constituie *Semnele de modulație (Ftoralele)*, cap. X, care sînt semne prin care se schimbă modul sau melodia conform ftoralei modului respectiv. Ftoralele apar chiar de la început. În secolele X—XII erau trei ftorale, după care, cu timpul, ele s-au înmulțit, ajungînd în curînd ca fiecare glas să aibă ftorale (secolele XIII—XVIII).

Partea primă a lucrării se încheie cu o serie de exerciții care nu sînt altceva decît «Cheia exercițiilor» anterioare propuse la fiecare capitol în parte, după care expune 12 pagini de facsimile ale celor mai rare și interesante manuscrise muzicale.

Această parte constituie contribuția cea mai de preț la clarificarea unei probleme dificile și importante în același timp pentru cultura muzicală românească.

Partea a doua, așa cum am mai amintit, se ocupă cu muzica bizantină-psaltică după reforma acestei muzici din 1814, deci cu muzica pe care o practicăm și azi în bisericile noastre, o muzică mai cunoscută de majoritatea slujitorilor Bisericii noastre, necunoscînd probleme cu necunoscute dificile ca aceea de dinainte de secolul al XIX-lea. De aceea lucrarea se distinge mai mult prin modul în care tratează muzica psaltică și în felul cum argumentează fiecare capitol în parte. O parte de contribuție interesantă este aceea care tratează despre sistemele muzicale și mai ales aceea care tratează despre împărțirea tonurilor scării muzicale în care reeditează vechea concepție după care intervalele dintre treptele unei scări muzicale psaltice sînt împărțite în tonuri și semitonuri inegale, cu alte cuvinte, împarte gama muzicală în 68 de pați.

Partea a doua cuprinde 19 Capitole, dispuse astfel: Capitolul I tratează despre *Semnele vocalice. Înălțimea sunetului. Intervalele*. Autorul remarcă faptul că însuși reforma din 1814 s-a caracterizat prin simplificarea numărului sunetelor ascendente și descendente, a numărului semnelor dinamice și expresive, prin fixarea tactului și scărilor glasurilor și prin introducerea unui sistem de solfegiere ca în Apus dând înălțimii sunetelor denumiri (pa, vu, ga, di, ke, zo, ni, pa = re, mi, fa, sol, la, si, do, re). Întrucât presupune cunoscută notația muzicii psaltice, autorul dă un tablou sumar al semnelor vocalice suitoare și coboritoare, precum și explicații sumare. Esențial este de reținut faptul că semnele vocalice reprezintă intervale relative, care numai raportate la mărturia sau semnul precedent ne dau înălțimea absolută a sunetului.

În capitolul II tratează despre *Chentimele și iporoi, Secundele*, în diferite feluri de combinații, cu exemple, iar la sfârșit un *Tablou general al tuturor intervalor* care constituie capitolul III. În capitolul IV vorbește despre *semnele de durată*. În capitolul V despre *Subdiviziunile timpului*, apoi despre *Valorile notelor punctate* (cap. VI), despre *Pauze* (cap. VII), despre *Ornamente* (cap. VIII), asupra cărora stăruie mai mult datorită importanței lor și despre *Alterații. Tempo. Numele înălțimii sunetelor. Mărturii* (cap. IX). În capitolul X tratează despre *Genurile muzicale. Cadențele. Sistemele muzicale. Subdiviziunea tonurilor și Glasul I*. În acest capitol autorul își motivează poziția sa în ceea ce privește inegalitatea tonurilor și semitonurilor din gama psaltică prin aceea că atunci când este vorba de transcrierea melodiilor în notația modernă aceasta nu constituie o dificultate, ci se vor folosi semnele de alterație ale muzicii liniare modificate (semidiezul, diezul, supradiezul, ca alterații suitoare, iar ca alterații coboritoare: semibemolul, bemolul, și subbemolul. Ca alterații care desființează diezul și bemolul se vor folosi: semibecarul, becarul, supra sau subbecarul, așa cum le-a folosit marele nostru compozitor George Enescu atunci când a transcris muzica populară în lucrările sale Sonata a III-a și opera Oedip. În ce privește Sistemele muzicale, autorul redă concepția muzicologului francez I. B. Rebours (*Traité de psaltique*, p. 38—42, 106 ș.u.) după care sistemele sînt următoarele: 1. Sistemul difoniei; 2. Sistemul trifoniei, la rîndul său de trei feluri: trifonie cu baza pe ke, pe zo și pe di; 3. Sistemul roții sau al tetrafoniei; 4. Sistemul octavei sau al diapazonului; și 5. Sistemul disdiapazonului. În capitolele XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII tratează pe rînd, glasurile II, III, IV, V, VI, VII și VIII cu exemplificări și consecvent temperării enunțate. Cap. XVIII vorbește despre Sistemizarea și clasificarea glasurilor. Un capitol foarte important și amănunțit tratat este acela al Ftoralilor (XIX) adică al semnelor cu ajutorul cărora se face modulația dintr-un gen în altul, dintr-un glas în altul, sau dintr-un glas într-o scară aparte.

Seria capitolelor este încheiată de un *Tablou comparativ al scărilor glasurilor* și de un *Tablou sinoptic al scărilor și glasurilor transpuse pe notația apuseană*, de exemple conținînd modulații cu ajutorul ftoralilor și de «Cheia exercițiilor» părții a doua, așa cum a procedat și la partea I. Urmează un rezumat în limba franceză, o enumerare a manuscriselor cercetate și o listă bibliografică conținînd 41 de nume de autori români și străini.

Am prezentat sumar o lucrare de o însemnătate excepțională și unică în felul ei, rezultatul unei munci de mai mulți ani, de răbdare și competență, care încununează o activitate practică și scrisă deosebit de bogată a autorului. Cei care vor parcurge capitolele acestei lucrări și exercițiile respective vor ajunge la sfârșit să poată descifra vechile texte muzicale existente pe teritoriul țării noastre sau în alte biblioteci, referitoare la muzica bizantină, ceea ce, trebuie să recunoaștem, este un mare cîștig cultural muzical și o meritată satisfacție a autorului ei.

Diac. Asist. IOAN POPESCU

REVISTA REVISTELOR MITROPOLITANE

«GLASUL BISERICII», revista oficială a Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei,
an. XXXI (1972):

Numărul 3—4,

pe lunile martie-aprilie, cuprinde:

— Redacția, *De la Palatul patriarhal* (p. 233—236) [— dare de seamă asupra întâlnirii Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în ziua întâi a praznicului Învierii Domnului, cu preoțimea din Capitală, cu salariații Administrației Patriarhale, ai Casei de Pensii și ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, ai Arhiepiscopiei Bucureștilor și cu membrii corpului didactic al instituțiilor de învățămînt teologic din București].

În rubrica «Pastorale»:

— Prea Fericitul Patriarh Justinian, *Pastorală la Învierea Domnului, 1972* (p. 237—240).

— P. S. Episcop Antim al Buzăului, *Pastorală la Învierea Domnului, 1972* (p. 241—244).

— P. S. Episcop Chesarie al Dunării de Jos, *Pastorală la Învierea Domnului, 1972* (p. 245—248).

În rubrica

«Îndrumări Pastorale și Omiletice»:

— Diac. P. I. David, *Predică la Simbăta lăsatului sec de carne*. La pomenirea morților (p. 249—252);

— Pr. Conf. Ștefan Alexe, *La Duminica a doua din Post* (p. 253—257);

— Pr. Prof. Ene Braniște, *La Duminica a treia din Post, A Sfintei Cruci* (p. 257—259);

— Prof. Constantin Pavel, *La Duminica a patra din Post*. Rugăciunea și postul — scara desăvîrșirii (p. 260—264);

— Pr. David Popescu, *La Bunavestire* (p. 264—267);

— Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *La Duminica a cincea din Post* (p. 268—271);

— Pr. Nicolae Diaconescu, *La Duminica Florilor* (p. 272—275);

— Pr. Prof. Nicolae Bordașiu, *La Duminica Tomii* (p. 275—278);

— Pr. Prof. Mihail Bulacu, *Taina Sfințitului Maslu în învățătura de credință creștină ortodoxă* (p. 279—285).

În rubrica

«Pentru pacea a toată lumea»:

— Redacția, *În apărarea păcii* (martie-aprilie) (p. 286—289).

— Diac. Prof. O. Bucevschi și Gh. Bogdaproste, *Știri ecumenice* (p. 290—297).

În rubrica

«Articole și studii»:

— Pr. Prof. Dr. Petru Rezuș, *Spre o învățătură a Bisericilor și a confesiunilor creștine* (p. 298—306) [— după învățătura creștină Biserica este unitară în ființa ei atît în totalitate, cît și în elementele componente; această unitate — ființială și funcțională — i-a fost asigurată de Intemeietorul său și ea trebuie evidențiată permanent în spirit ecumenist. Autorul socotește că «astăzi, toate Bisericile creștine, păstrîndu-și specificul și metodele confesionale, se preocupă de revenirea la adevărul Evangheliei», care a fost și trebuie să fie unul.

Intrucît însă, cu toate că actualitatea ecumenistă accentuează o serie de elemente constitutive ale religiei creștine, care ar putea fi în stare «să realizeze astăzi unitatea dorită», unitatea religiei creștine implică încă un proces îndelungat, la care trebuie să conlucreze constructiv toate Bisericile creștine, — autorul se oprește îndeaproape asupra următoarelor realități și aspecte, necesare pentru restabilirea învățaturii religiei creștine și a apropiării Bisericilor: — «Unitatea în Domnul Hristos»; — «Unitatea în credință»; — «Unitatea în mîntuire»; — «Unitatea harică sau unitatea în Botez»; — «Unitatea în Duhul Sfînt»; — «Unitatea în dragoste»; — «Unitatea Bisericii».

Socotînd preocupările și încercările actuale spre unitate ale Bisericilor creștine ca semne pozitive, dacă acestea sînt făcute în chip susținut și sincer, autorul încheie cu precizarea că «în actualitatea ecumenistă nu există decît un singur drum spre unitatea Bisericii și anume acela de întoarcere la adevărata Biserică, întemeiată de Domnul. Drumul de la

diferitele Biserici creștine actuale spre adevărata Biserică nu se poate realiza decât în unitatea credinței, deoarece altfel rezultatul ar fi un compromis din toate punctele de vedere : hristologic, soteriologic, ecleziologic și eshatologic»].

— Gh. Bogdaproste, «*Cei șaptezeci după Noul Testament și Sfânta Tradiție*» (p. 307—316) [— pornind de la constatarea că lipsa de texte precise și de date suficiente, pe de o parte ; și absența unor termeni proprii și a unei terminologii consacrate (care să indice dintru început preoția și ierarhia rînduită de Mîntuitorul), pe de altă parte, au făcut ca deseori «cei 70 de ucenici» să fie confundați cu «Apostolii», sau cu cei care se adunau împreună cu ei și totodată a împiedicat precizarea misiunii și activității lor, — autorul socotește necesar să lămurească unele probleme cu privire la «cei 70 de ucenici».

Analizînd îndeaproape textul evanghelic referitor la alegerea «celor 70» din «mulțimea ucenicilor» ca persoane deosebite și număr aparte de «cei 12 Apostoli» (Luca X, 1—24) și sprijinindu-se sistematic pe mărturiile scripturistice și patristice, ca și pe părerile autorizate ale diferiților comentatori, autorul demonstrează că alegerea «celor 70 de ucenici» a constituit condiția esențială a slujirii ce aveau să împlinescă în Biserică și că misiunea lor nu era comună tuturor sau întâmplătoare, ci permanentă și definitivă, constituind o necesitate — alături, dacă nu identică, cu a «celor 12 Apostoli», față de care «cei 70» sînt așezați într-un raport de subordonare.

În continuare, autorul cercetează problema dacă urmașii harici ai Apostolilor au fost tot mai «cei 70 de ucenici» din care s-a format apoi prima ierarhie a Bisericii creștine. Se subliniază apoi că numirile diferite (ucenici, prezbiteri și apostoli) folosite în Noul Testament pentru «cei 70» au îngăduit ca Sfânta Tradiție să stabilească, încă din primele veacuri creștine, numele celor ce au făcut parte din grupul «celor 70», misiunea și funcțiunile pe care ei le-au îndeplinit în Biserica primară.

Articolul se încheie cu prezentarea listei «celor 70 de ucenici» ai Domnului].

— Doctorand Constantin Stănuț, *Teologia învierii la Sfântul Grigorie de Nisa* (p. 317—325) [— lucrare alcătuită și susținută în cadrul seminarului pentru doctorat în teologie.

În dezvoltarea subiectului autorul, după ce înfățișează învățătura despre *învierea lui Hristos în învățătura autorilor bisericești din primele veacuri*, se oprește îndeaproape asu-

pra următoarelor aspecte ale teologiei învierii la Sfântul Grigorie de Nisa :

1. Învierea Domnului este cauza învierii noastre și are ca efect îndumnezeirea noastră (după cum reiese din contextul paragrafului, — nu «Învierea este cauza și efectul divinității...», cum este titlul paragrafului) ; 2. Posibilitatea învierii celor adormiți în nădejdea învierii ; 3. Însușirile trupurilor înviate ; 4. Învierea ca finalitate și plenitudine a vieții creștine ; 5. Metempsomatoza, idee asemănătoare cu învățătura creștină despre înviere în filozofia antică].

— Doctorand Ioan Popa, *Norme canonice privitoare la dreptul și datoria preotului de a predica* (p. 326—334) [— lucrare alcătuită și susținută în cadrul seminariilor de doctorat în teologie, în care autorul urmărește să înfățișeze felul cum reglementează canoanele, dreptul și datoria slujitorilor bisericești de a predica cuvîntul lui Dumnezeu în fața credincioșilor.

În dezvoltarea subiectului materialul cercetat este grupat în următoarele paragrafe : — a) Persoanele sfințite care pot predica cuvîntul lui Dumnezeu ; — b) Limitele geografice în care trebuie să se extindă predicarea ; — c) Modul cum trebuie să predice slujitorii Bisericii și izvoarele predicii ; — d) Datoria slujitorilor bisericești de a predica și prin faptă ; e) — Norme privitoare la datoria preotului de a învăța prin cateheze].

În rubrica «Comemorări» :

— Pr. Prof. Dr. V. Gh. Sibiescu, *Sfîntul Sava «Gotul». La 1600 de ani de la mucenicia sa* (p. 335—388) [— un sistematic și bogat documentat studiu, care se ocupă îndeosebi de situația creștinismului, în a doua jumătate a veacului al IV-lea, la Dunărea de Jos, unde băștinașii daco-romani, care luaseră cu mult înainte contact cu noua religie creștină, o împărtășeau și neamurilor venite peste ei, cum erau goții «barbari», din care făcea parte și Sfîntul Sava «Gotul».

După o parte introductivă în care se ocupă de *Pătrunderea goților în Dacia și în Sudul Dunării*, autorul urmărește demonstrația sa după următorul plan :

A. — *Creștinismul la goți* : — 1. Contactul goților cu creștinismul în nordul Mării Negre ; — 2. Misionarism capadocian în Goția ; — 3. Rolul Sciției Mici în răspîndirea creștinismului peste Dunăre în Dacia ; — 4. Contactul goților cu creștinismul în Dacia ; — 5. Creștinismul arian la goți : (a) Împărați romani susținători ai arianismului la goți ; b) Apostolatul lui Ulfila la goți) ; — 6. Persecu-

ția lui Atanaric contra supușilor săi creștini ; — 7. Martiri din timpul persecuției lui Atanaric.

B. — *Pătimirea Sfântului Sava «Gotul»* : — 1. Izvoarele de informație asupra vieții și muceniciei Sfântului Sava «Gotul» : (a) Scrisoarea Bisericii din Goția către Biserica din Capadocia, numită și «Pătimirea Sfântului Sava «Gotul» ; b) Corespondența Sfântului Vasile cel Mare cu conducătorii din Sciția Mică) ; — 2. Analiza datelor din Scrisoarea Bisericii din Goția către Biserica din Capadocia ; — 3. Sufereințele Sfântului Sava «Gotul» ; — 4. Portretul sufletesc al Sfântului Sava ; — 5. Ziua de pomenire a Sfântului Sava «Gotul».

C. — *Sfântul Sava «Gotul» și Sfântul Sava Stratilat*.

În Anexă este dat integral textul Scrisorii Bisericii din Goția către Biserica din Capadocia, în traducere după textul din *Acta Sanctorum*, restabilit de H. Delehaye, *Saints de Thrace et de Mésie*, în «Analecta Bollandiana», t. XXXI, 1912].

— Pr. Gabriel Cocora, *Comemorarea la Episcopia Buzăului a 1600 de ani de la martirizarea Sfântului Sava Gotul în riul Buzău — 18 aprilie 1972* (p. 389—404) [— dare de seamă pe larg asupra solemnităților desfășurate la Episcopia Buzăului, în cuprinsul căreia sînt publicate în întregime cuvîntările rostite cu acest prilej de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Dl. Gh. Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor și Pr. Gabriel Cocora, vicar administrativ al Eparhiei Buzăului].

— Pr. Petre F. Alexandru, *Postfață la comemorarea Sfântului Sava Gotul* (p. 404—408) [— generalizînd aspectele conținutului rubricii «Comemorări», autorul precizează că datele istorice și arheologice la îndemînă astăzi constituie dovezi indiscutabile că poporul român s-a născut și a rămas totdeauna pe pămîntul pe care-l locuiește astăzi : continuitatea elementului daco-roman în Dacia fiind definitiv atestată istoric. Iar migrațiunea popoarelor, cînd s-a produs, a găsit aici un popor format, cu conștiință de sine, cu limbă proprie, cu viață și credință exprimată în cuvinte de origine latină, dar în rit răsăritean, cu o Biserică a sa care și-a împletit viața și istoria cu a poporului].

În rubrica «Documentare» :

— Pr. Alexandru-Armand Munteanu, *Ghid bibliografic, pe teme și probleme din publicațiile revistei mitropolitane «Glasul Bisericii»* (p. 409—424) [— continuînd prezentarea sistematică a datelor bibliografice a articolelor și studiilor publicate în revista «Glasul Bisericii» «în vremea arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian», autorul publică acum pe cele referitoare la : — magie ; — milostenie ; — misticism ; mînistiri și schituri (A. Din țară : a) Mitropolia Ungrovlahiei ; b) Mitropolia Moldovei și Sucevei ; c) Mitropolia Olteniei. B. Din străinătate) ; — Mîntuirea ; — Monahismul (1. Viața monahală în creștinism ; 2. În Biserica Ortodoxă Română) ; — monumente istorice și de artă (1. din țară ; 2. din străinătate) ; — munca].

— Pr. Ioan Răuțescu, *Legăturile Mînistirii Cîmpulung cu vama domnească de la Dragoslavele* (p. 425—430) [— publicarea de date referitoare la această problemă extrase din documente și însemnări de pe cărți, începînd de la 20 ianuarie 1368 pînă la 1745].

Numărul 3—4 cuprinde ca anexă : prima parte (64 p.) din *Cîntările Sfintei Liturghii după vechile melodii tradiționale psaltice, ce se cîntă la strană în Biserica Ortodoxă Română, transmise și armonizate pentru cor mixt*, de Ioan D. Chirescu, tipărite cu binecuvîntarea Prea Fericitului Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

«MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI», revista oficială a Arhiepiscopiei Iașilor și a Episcopiei Romanului și Hușilor, an. XLVIII (1972) :

Numărul 3—4,
pe lunile martie-aprilie, cuprinde :

În rubrica «Pastorale» :

† Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Pastorală la Invierea Domnului, 1972* (p. 131—136) ;

† Partenie, Episcopul Romanului și Hușilor, *Pastorală la Invierea Domnului, 1972* (p. 136—141).

În rubrica
«Pentru pacea a toată lumea» ;

— Diac. T. N., *Securitatea Europeană* (p. 142—145).

În rubrica

«O pioasă comemorare» :

— Arhim. Epifanie Norocel, *1600 de ani de la moartea martirică a Sfântului Sava Gotul* (p. 146—158) [— articol comemorativ, în care

autorul înfățișează, întemeiat pe o bogată bibliografie pe care o folosește cu pricepere, în primul rând împrejurările istorice în care a trăit și a suferit moarte de martir Sfântul Sava Gotul, la 13 aprilie 372, pe pământul Țării Românești.

După aceea, autorul se ocupă pe larg de analiza cuprinsului Epistolei scrisă de Biserica creștină a Goției către Biserica din Capadocia cu prilejul transportării moaștelor Sfântului Sava Gotul în Cezareea Capadociei. Această scrisoare constituie un izvor de prim ordin pentru atestarea creștinismului primar pe pământul țării noastre și ilustrează limpede situația creștinilor din aceste regiuni.

În continuare este analizat conținutul *Epistolei* 164 a. Sfântului Vasile cel Mare, adresată de Arhiepiscopul Cezareii Capadociei episcopului Aholiu al Tesalonicului, în anul 374, în urma primirii Scrisorii Bisericii creștine din Goția. În această Epistolă se confirmă situația avansată a organizării Bisericii Ortodoxe, în a doua jumătate a veacului al IV-lea, pe pământul țării noastre, în părțile de răsărit ale Munteniei (în ținutul Buzăului de astăzi), precum și vechimea acestei organizări înainte de venirea goților la noi și înainte de răspândirea arianismului în aceste părți].

În rubrica «Studii» :

— Pr. Prof. Rezuș, *Premisele ortodoxe ale dialogului interconfesional și interreligios* (p. 159—165) [— ocupându-se mai întâi de dialogul interconfesional, autorul pornește de la constatarea că, dacă, în trecut, teologii creștini au accentuat diferențele între Bisericile creștine, în prezent, tot teologii, nu credincioșii, trebuie să găsească soluția problemei. Pentru că nu dinafara teologiei creștine trebuie să se aștepte rezolvarea problemei dialogului interconfesional, ci din interiorul teologiei creștine.

În analiza acestei stări de lucruri, autorul arată că, în general, teologii tradiționaliști din fiecare confesiune creștină pun accentul fundamental pe doctrina propriei lor confesiuni, ducând astfel la o confruntare a confesiunilor creștine. În prezent însă teologia creștină, pentru a scăpa din acest impas, caută un dialog al dragostei, sau un dialog practic. Și cu toate că principial și categoric, dialogul doctrinar trebuie să premergă dialogul practic al dragostei, în întâlnirile între teologii creștini de diferite confesiuni au fost ridicate pe primul plan marile probleme ale lumii contemporane : pacea, abolirea rasismului și a colonialismului, dezvoltarea multilaterală, neproliferarea armelor nucleare și stingerea focarelor de război. S-a creat astfel nu numai o deschidere a tuturor

religiilor față de problemele majore ale contemporaneității, ci și o platformă de colaborare între confesiunile creștine, în înfăptuirea căreia trebuie să se pună accentul pe ceea ce unește, nu pe ceea ce ne separă, pentru a putea ajunge la o cunoaștere reciprocă mai adâncă, la relații mai strânse și mai intense între Bisericile creștine și la colaborare fermă în sprijinirea comună a problemelor ce frământă azi lumea contemporană. Cu această desigur nu se anulează necesitatea dialogului doctrinar, singurul care poate duce la unitatea de credință și, ca urmare a acesteia, la comuniunea euharistică.

Activitatea tuturor confesiunilor creștine pentru înfăptuirea acestei platforme comune nu înseamnă «depășirea impasului doctrinar» (cum afirmă autorul), ci doar deschiderea unui nou stadiu în raporturile interconfesionale, stadiu în care diferențele doctrinare nu mai izolează confesiunile una de alta, nu le mai împiedică să acționeze în comun în slujirea omului.

Trecînd la înfățișarea stadiului actual al dialogului interreligios, autorul evidențiază acțiunea de aprofundare a cunoașterii reciproce între religii, stadiul «drumului de cunoaștere» (cum îl numește autorul) care trebuie să preceadă stadiul aflării unei terminologii comune religioase. În acest stadiu de aprofundare a cunoașterii reciproce, au luat naștere diferite organisme interreligioase («Parlament al religiilor», «Alianțe mondiale ale religiilor», «Consiliul mondial al religiilor», «Conferința permanentă asupra religiilor», «Conferința mondială pentru pace»), a căror preocupare practică a ancorat tot în acțiunea comună de rezolvare a problemelor acute ale lumii contemporane].

— Arhim. Adrian Hrițcu, *Rînduiala Panaghiei* (p. 166—171) [— pornind de la constatarea că în vremea noastră «Rînduiala ridicării Panaghiei» este aproape necunoscută de credincioșii laici (fiind săvîrșită aproape numai în mînăstiri), autorul socotește de folos să facă această scurtă expunere asupra Rînduiei ridicării Panaghiei.

După explicarea multilaterală a rînduiei, autorul concludă că, fiind izvodită din evlăvia primilor creștini față de Mîntuitorul și față de Maica Domnului, ridicarea Panaghiei s-a îndătinat ca o formă specifică de cult. adus Maicii Domnului și așa s-a menținut aproape două milenii, cedînd apoi altor forme de cult aduse Maicii Domnului (paraclise, acatiste, imne etc].

— Prof. Atanasie Popa, *Care este contribuția lui Varlaam la Cazania sa din 1643. Stadiul actual al cercetărilor* (p. 172—184) [— o interesantă prezentare a punctelor de vedere

susținute de autor în studiul *A existat o Cazanie moldovenească în secolul al XVI-lea?* (publicat în «Cercetări de lingvistică, nr. 1/1965) și a punctelor de vedere susținute de Prof. Pandele Olteanu în studiul *Izvoare originale și modele bizantino-slave în operele Mitropolitului Varlaam* (publicat în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 1—2/1970) și în alte studii, pe care Prof. At. Popa nu le-a cercetat.

În anexe dă în paralelă texte din patru cazanii, după: *Cazania* lui Varlaam, *Comoara* lui Damaschin Studitul și din *Cazania* copiată la 1680 de Popa Ursu din Cotliget (pe care Prof. At. Popa o socotește a fi *Cazania* anonimă apărută în Moldova în timpul domniei lui Alexandru Lăpușneanu)].

— Diac. Prof. Ioan Ivan, *Lecturile biblice în cadrul serviciilor divine* (p. 182—190) [— având în vedere că în lista temelor ce urmează a fi studiate la viitorul Sinod Panortodox, prima Conferință Panortodoxă de la Rodos (1961) a trecut între temele liturgice și problema lecturilor biblice, autorul prezintă în acest articol unele considerații asupra lecturilor biblice în cadrul serviciilor divine.

Aceste considerații succinte se opresc asupra următoarelor aspecte ale problemei: — «Cultul divin și pericopele»; — «Istoria cultului divin creștin»; — «Împărțirea Sfintei Scripturi pentru lectură»; — «Locul lecturilor sau pericopelor la serviciile divine»; — «Evanghelia și Apostolul sau Praxiul»; — «Cuprinsul și ordinea citirii Evangheliei»; — «Cuprinsul și ordinea citirii Apostolului»; — «Citirea pericopelor din Sfânta Evanghelie și din Apostol. Felul, citirii»; — «Atitudinea celui ce citește și a celui ce ascultă pericopele biblice»].

În rubrica «Predici»:

— Pr. N. Nedelcu, *Predica la Duminica Ortodoxiei*: «cinstirea sfintelor icoane» (p. 191—194);

«MITROPOLIA ARDEALULUI», revista oficială a Arhiepiscopiei Sibiului și a Episcopiiilor Clujului și Oradiei, an. XVII (1972):

Numărul 3—4,

pe lunile martie-aprilie, cuprinde:

În rubrica «Pastorale»:

— † Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Pastorală la Învierea Domnului, 1972* (p. 163—168);

— † Teofil, Episcopul Clujului, *Pastorală la Învierea Domnului, 1972* (p. 169—175);

— † Vasile, Episcopul Oradiei, *Pastorală la Învierea Domnului, 1972* (p. 176—181).

— Pr. Conf. Ștefan Alexe, *La Duminica a cincea din Post*: «Ce să cerem în rugăciune» (p. 194—197);

— Diac. M. Pană, *La Duminica Florilor* (p. 198—200).

În rubrica

«Vrednici slujitori ai Bisericii și ai învățămîntului teologic»:

— Pr. Scarlat Porcescu, *Preotul Constantin Nazarie* (16 martie 1865—21 martie 1926) [— o bine încheată prezentare a vieții și activității multilaterale în domeniul vieții bisericești și al învățămîntului teologic secundar și universitar a fostului profesor de teologie morală de la Facultatea de teologie din București].

În rubrica «Aniversări»:

— Pr. Ștefan Verdeș, *Gavriil Musicescu. 125 de ani de la nașterea marelui muzician* (p. 217—230).

În rubrica «Însemnări»:

— A. Bardieru, *Precizări privind biografia Mitropolitului Iosif Naniescu* (p. 231—235) [— publicarea integrală a *autobiografiei*, dictată, revăzută, verificată și subscrisă de mitropolitul Iosif Naniescu și trimisă cu adresa nr. 2234 din 29 noiembrie 1893 Ministerului Cultelor care o ceruse cu adresa nr. 690 din 5 noiembrie 1892].

— Prof. Iosif E. Naghiu, *Contribuții la biografia lui Gavriil Musicescu (1847—1903)* (p. 235—237).

— R. Mironovici, *O importantă descoperire la Cetatea de scaun a Sucevei: Stețca cu pisanie din vremea lui Ștefan cel Mare* (p. 237—238).

— R. Mironovici, *Date noi despre vechea Minăstire de la Moldovița* (p. 238—239).

— P. S., *Măsuri adoptate în anul 1864 pentru buna păstrare a obiectelor bisericești cu valoare istorică și artistică* (p. 240—241).

În rubrica

«Biserica și problemele vremii»:

— Diac. Prof. Dr. Ioan Floca, *Biserica și progresul. Evoluția structurilor religioase în epoca noastră și factorii determinanți ai acestei evoluții* (p. 182—190) [— socotind că evoluția care se constată în structurile și orientările diferitelor Biserici reflectă, în chip variat, transformările innoitoare care au cuprins întreaga omenire după al doilea război

mondial, ca urmare a biruinței noului asupra vechiului, — autorul se ocupă de următoarele aspecte ale acestei stări : — progresul uman ; — Biserica, societatea și progresul ; — structura socială a Bisericii ; — evoluția structurilor religioase ale Bisericilor în epoca noastră ; — evoluția structurilor religioase ale Bisericilor sau cultelor religioase din patria noastră ; — evoluția actuală a structurilor religioase a Bisericii Ortodoxe Române și progresul social din patria noastră ; — progresul, factor determinant al evoluției structurilor religioase din epoca noastră].

În rubrica «Studii»

— Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Creștinismul daco-roman în nordul Dunării în secolul al IV-lea. La 1600 de ani de la moartea Sfântului Sava Gotul (12 aprilie 372)* (p. 191—200) [— articol comemorativ în care autorul (cercetînd : — migrația goților ; — creștinarea goților ; — Ulfila ; — persecuțiile goților împotriva creștinilor în Dacia ; — martiriul Sfântului Sava) demonstrează că :

— În a doua jumătate a veacului al IV-lea, la nordul Dunării pulsa o viață creștină intensă, avînd biserici, preoți, cîntăreți și credincioși care prăznuiau anumite sărbători ;

— În vremea aceea în aceste locuri era posibilă conviețuirea barbarilor cu populația daco-romană ;

— Creștinii din nordul Dunării, deși au trăit între goții arieni, țineau rînduielele ortodoxe hotărîte la Sinodul I Ecumenic, adică creștinismul goților nu a avut înrîurire asupra daco-romanilor ;

— Stăruința creștinilor din nordul Dunării pentru aducerea moaștelor Sfântului Sava Gotul și a celor doi preoți din Capadocia dovedește că aceștia nu fuseseră creștini arieni ;

— Și în sfîrșit, că populația daco-romană a continuat să existe și sub goți, păstrînd legături neîntrerupte cu populația de limbă latină din sudul Dunării, — se observă influența latină chiar în creștinismul goților].

— Pr. Lector Chiril Pistruț, *Imperiul vlaho-bulgar și Patriarhia de Tîrnovo* (p. 201—209) [— prezentare și interpretare documentată a datelor istorice privitoare la «autocefalia Bisericii vlaho-bulgare» decretată de conducătorii Petru și Asan, în primele decenii ale veacului al XI-lea și la existența și activitatea «Bisericii a toată Vlahia și Bulgaria» în tot timpul existenței imperiului vlaho-bulgar.

Nerecunoscută multă vreme ca autocefală nici de Patriarhia Ecumenică, nici de Patriarhia de Ohrida, la sfîrșitul veacului al XII-lea, odată cu formarea (1186) în Bulgaria de Răsărit a Statului vlaho-bulgar, împăratul Ioniță (1197—1207) a stabilit legături politice

și bisericești cu Roma. Dar, după împăcarea împăratului Ioan al II-lea Asan (la 1234) cu Bizanțul, au fost rupte relațiile cu Roma, iar Biserica vlaho-bulgară a intrat în orbita Patriarhiei Ecumenice, ca «Biserică coordonată» (nu subordonată), întîistătătorul ei (Ioachim) fiind recunoscut autocefal cu titlul de «patriarh onorific» (al cincilea pe lîngă cele patru patriarhate istorice răsăritene), avînd sediul la Tîrnova.

Patriarhia Tîrnovei, numită și «Ierusalimul cel nou» sau «al doilea Țarigrad», a reprezentat cel mai puternic centru religios pentru ortodocșii din Balcani și Carpați. Aci a ființat și o școală teologică unde învățau bulgari, valahi și sîrbi, și se copiau manuscrise pentru întreaga Ortodoxie. Școala a fost condusă de mari cărturari și iscusiți mîntuitori de condei — ca Teodosie și patriarhul Eftimie (care, după afirmația lui Grigorie Țamblac, biograful său, era de origine valah din părțile Adrianopolului).

Prin mijlocirea școlii de la Patriarhia vlaho-bulgară de la Tîrnova s-a răspîndit cultura bizantină în ținuturile românești dunărene].

— Diac. Prof. Dr. Emilian Vasilescu, *Dezvoltarea teologiei fundamentale* (p. 210—224) [—un «capitol din cursul de teologie fundamentală ținut la Institutul teologic de grad universitar din Sibiu în anii școlari 1943—1948, cu unele revizuri și adăugiri», în care este înfățișată preocuparea Bisericii de a prezenta și apăra dogmele fundamentale ale creștinismului pe măsura înțelegerii credincioșilor din diferitele epoci ale istoriei.

— Perioada patristică ; — Evul mediu și epoca Renașterii ; — Vremurile noi (în Anglia, Italia, Germania) ; — Secolele al XIX-lea și al XX-lea (în Apus : Franța, Germania, Anglia și America, Italia, Spania și Polonia ; și în Răsărit : Grecia, Rusia, Bulgaria, Iugoslavia, România].

— Pr. Prof. Dr. Alexandru Moisiu, *Noți principii și metode liturgice și pastorale în recentele lucrări ale Prea Fericitului Patriarh Justinian : «Apostolat Social», vol. IX și X* (p. 225—233) [—autorul urmărește să înfățișeze «marile drumuri și metode de apostolat social» cuprinse în ultimele două volume din lucrarea «Apostolat Social» a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, și reușește să schițeze programul vast pentru reorganizarea și îndrumarea întregii activități pastorale și liturgice a clerului ortodox român].

— Ierom. Veniamin Micle, *Principii catehetice în «Catehezele» Sfântului Chiril al Ierusalimului* (p. 234—251) [—apreciind că prin bogata sa activitate catehetică, Sfântul Chiril al Ierusalimului a făcut prima încercare de

a întemeia o pedagogie religioasă sistematică, autorul își propune să prezinte principiile fundamentale ale învățămîntului și al educației religioase, care se desprind din cuprinsul catehezelor sale.

După prezentarea pe scurt a vieții și operei Sfântului Chiril al Ierusalimului, autorul prezintă pe larg următoarele principii fundamentale ale învățămîntului religios așa cum se desprind din «Catehezele» sale: a) principiul psihologic; b) principiul intuiției; c) principiul interesului; d) principiul activității; e) principiul practicității învățămîntului; f) principiul educabilității; g) principiul repetiției; h) principiul ecleziocentric; i) principiul hristocentric.

Principiile fundamentale ale educației religioase: a) Scopul educației; b) mijloacele educației religioase].

— Sebastian Șebu, *Principii pastorale patristice și permanența lor* (p. 252—261) [— pornind de la adevărul că Sfinții Părinți socotau că pastorația este și rămîne pentru preotul creștin datorită de competență a activității lui în parohie și a misiunii lui în genere, autorul — după o prezentare de ansamblu a atitudinii Sfinților Părinți față de pastorație — se oprește pe larg la principiile pe care el le-au socotit importante și pe care le-au aplicat în activitatea lor pastorală.

Întă aceste principii: a) exemplul bun al preotului; b) mînuirea corectă a învățaturii Evangheliei; c) forța morală de a suporta tribulațiile păstoriților; d) virtutea răbdării; e) încrederea în Dumnezeu].

În rubrica «Îndrumări omiletice»:

Prot. Ion Boțocan, *Predică la Duminica a doua din Postul Măre: a Sfîntului Gheorghe Palama* (p. 262—264);

Pr. Miron N. Dan, *Predică la Buna-vestire* (p. 265—268);

Prot. A. Radu, *Efectele Jertfei liturgice* (p. 268—271);

— Diacon Gh. Papuc, *Predică la Joia Mare* (p. 271—274);

— Diac. Prof. Sorin Cosma, *Predică la Vinerea Patimilor: Jertfa Mîntuitorului* (p. 274—277);

— Părintele Vasile, *Rugăciunea lui Iisus în Grădina Ghetsimani* (p. 277—278);

— Pr. Filaret Costea, *Importanța și binefacerile Învierii Domnului pentru viața noastră creștină. Predică la Sfintele Paști* (p. 279—280).

În rubrica «Urme din trecut»:

— Prot. Ioan N. Beju, *Evangheliarul de la Sibiu — cea mai veche carte românească cunoscută pînă acum* (p. 281—286) [— o succintă prezentare a tuturor problemelor legate de această veche carte românească, prilejuită de publicarea fotografică a microfilmului obținut de Academia Republicii Socialiste România de la Biblioteca publică din Leningrad: *Evangheliarul de la Sibiu (1551—1553)*, Editura Acad. R. S. România, București, 1971, 419 p.].

— Pr. Mihai Manolache, *O scrisoare cu sigiliul lui Anton Pann* (p. 286—287) [— publică textul integral al scrisorii adresate de Anton Pann, la 9 ianuarie 1852, reprezentanților bisericii celei mari din Schei și descrie sigiliul personal pe care scrisoarea îl poartă].

În rubrica «Comemorări»:

— Pr. Andrei Lupșa, *Cincizeci de ani de la apariția «Legii românești»* (p. 288—292) [— prezentarea succintă a rostului și a contribuției pe care a adus-o timp de 50 de ani revista bisericească «Legea românească», apărută la Oradea, la 20 noiembrie 1921, cu purtarea de grijă a marelui cărturar Roman Ciorogariu, primul episcop al Episcopiei Ortodoxe a Oradei, după primul război mondial].

În rubrica «Teologi ortodocși»:

— Pr. Prof. D. Belu, *În memoria lui Constantin Provian. Cincizeci de ani de la trecerea lui dincolo* (p. 293—299).

«MITROPOLIA OLTENIEI», revista oficială a Arhiepiscopiei Craiovei și a Episcopiei Rîmnîcului și Argeșului, an. XXIV (1972):

Numărul 3—4,

pe lunile martie-aprilie, cuprinde:

În rubrica «Pastorale»:

Prof. Dr. Constantin I. Ionescu, Arhiepiscop și Mitropolit, *Pastorală la Învierea Domnului, 1972* (p. 100—101)

Prof. Dr. Constantin I. Ionescu, Episcopul Rîmnîcului și Argeșului, *Pastorală la Învierea Domnului, 1972* (p. 102—103).

În rubrica «Articole»:

— Pr. Prof. Petru Rezuș, *Teologie și «teologism»*, (p. 167—169) [— observații judicioase asupra căutărilor forțate din vremea noastră, cînd, după punerea în discuție a fel de fel de probleme doctrinare religioase și inventare de terminologii care mai de care mai originale, s-a ajuns să fie pusă în discuție însăși teologia.

În legătură cu aceasta autorul se oprește mai întâi asupra așa-zisei «teologii actuale», confruntată cu zeci de probleme ale creștinismului care-și cer și soluția teologică, deoarece teologia nu poate rămâne desprinsă, abstractă și străină de mersul înainte al vieții credinciosului. Apoi se oprește asupra așa-numitului «teologism», prin care se înțelege nu un dialog al teologului cu Dumnezeu, ci mai mult un monolog al unor teologi care fac teologie de dragul inovației formale sau doctrinare, o teologie abstractă, originală cu orice preț, desprinsă de viață, înecată în subtilități subiective, o teologie care desparte în loc să unească, adăugând la multele diferențe interconfesionale altele noi, și fără nici un aport serios pentru viața și mântuirea credincioșilor].

— Pr. Ion Bunea, *Există o evoluție a dogmelor creștine?* (p. 170—179) [—după ce cercetează cele două temeuri controlabile pe care se sprijină imutabilitatea și eficiența dogmelor — persoana istorică a Mântuitorului și Biserica —, autorul prezintă sintetic «sensul evoluției dogmelor în Ortodoxie».

Astfel se demonstrează că dogma creștină are caracter imutabil în ce privește esența ei doctrinară, sensul ei atribuit inițial de Dumnezeu. În adevăr, avînd ca izvor Revelația divină, dogma nu poate fi modificată și nici nu i se poate multiplica conținutul. Biserica, sub oblăduirea Sfîntului Duh, poate doar să traducă o dogmă din implicită în explicită, adică să exprime în formule un adevăr religios existent virtual în tezaurul revelat.

De aceea lipsa de evoluție a dogmelor se referă numai la esența lor doctrinară, nu și la înveșmîntarea lor în cuvinte și formule. Adică nu se poate vorbi de o *evoluție substanțială a dogmelor*, în schimb se poate vorbi de o *evoluție formală* a lor. Iar magisteriul ecumenic, sub harul și sub asistența Duhului Sfînt, poartă grijă ca tezaurul credinței să fie păstrat în integritatea sa; căci plenul unui sinod ecumenic nu modifică acest tezaur, nu prefăce material dogma, fiindcă aceasta ar atinge caracterul de desăvîrșire al Revelației și ar produce dogme noi în cursul timpului, ci lămurește acest tezaur cuprinzîndu-l în definiții noi, mai precise. Așadar lucrarea aceasta de lămurire și de definire se exercită asupra aceluiași dogme, nu se creează dogme noi, ci aceleași adevăruri primesc doar o formă nouă].

— Pr. I. Ionescu, *Pomenirea Sfîntului Martir Sava Gotul (12 aprilie 372—12 aprilie*

1972) (p. 180—193) [—temeinic studiu comemorativ închinat împlinirii a 1600 de ani de la mucenicia Sfîntului Sava Gotul pentru mărturisirea credinței ortodoxe.

După ce înfățișează împrejurările istorice din veacul al IV-lea cînd vechile teritorii dacice de la nord de Dunăre se găseau sub dominația militară și politică a goșilor și cînd aceste teritorii au purtat numele de Goția, autorul demonstrează faptul că în aceste împrejurări s-a format la autohtonii din teritoriile dacice de la nord de Dunăre «conștiința lor de *români* și de *ortodocși*».

Analizînd cu deosebită pricepere *Actul martiric* al Sfîntului Sava Gotul, autorul evidențiază faptul că, după datele din acest document, în regiunea Buzăului existau: orașe și sate cu biserici, cu case cu tavane și grinzi (mărturie de civilizație romană, căci goșii trăiau în corturi). Însă faptul de importanță deosebită (nesemnalat pînă în prezent) este că autorul află în *Actul martiric* al lui Sava Gotul dovezi *organizației bisericești* la români în veacul al IV-lea: «Bisericile erau deservite de preoți și de cîntăreți și erau organizate în parohii, care la rîndul lor aveau un organ administrativ de conducere, numit *prezbiteriu*»; și că creștinismul era în general ortodox, iar Biserica Ortodoxă din Goția era în relații cu celelalte Biserici Ortodoxe din Asia Mică (cum dovedește corespondența între guvernatorul Scitiei, Iulius Soranus, și Prezbiteriul din Goția, de o parte, și Sfîntul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Capadociei, de altă parte) și din Romania (sau Iliricum).

Biserica Ortodoxă din Goția, din veacul al IV-lea, era deci organizată și avea o conducere administrativă, numită în «*Actul martiric*»: *prezbiterium*, sub care se înțelegea «colegiul preoților» sau «sfatul episcopului», ca formă de organizare pe care autorul o consideră existentă și pentru alte ținuturi ale fostei Dacii și Daciei Romane. Așadar «lipsa episcopatului ortodox la Nordul Dunării nu însemna și lipsa de organizare ierarhică a Bisericii de aici, care o făcea și mai legată de Sudul Dunării, contribuind și mai eficace la romanizarea nord-dunăreană»].

— Ion Ilincioiu, *Contribuția slujitorilor Bisericii la lupta țărănimii din primăvara anului 1907* (p. 194—202) [—folosind date din documente care au supraviețuit timpului, autorul arată că, în momentele de încordare și cumpănă din viața poporului nostru, preoții satelor alături de învățători și-au manifestat sprijinul și azeziunea lor la lupta țărănilor pentru împlinirea aspirațiilor lor].

— C. T a m a ș, *Răscoala din 1907 și intelctualitatea din Vilcea* (p. 203—207) [— articol de ținuta celui precedent, dar care se rezumă la cercetarea documentelor privitoare la județul Vilcea, demonstrând că «învățătorii și preoții au pregătit lupta țăranilor în localitățile unde funcționau, au mers în fruntea răsculaților, mulți dintre ei fiind apoi anchetați, arestați sau căzând eroic răpuși de gloanțele «pacifcătorilor»].

— Radu C r e ț e a n u, *Indelungata pricină dintre Mânăstirile Tismana și Baia de Aramă pentru moșia Meriș, jud. Mehedinți* (p. 208—213) [—cercetînd cu migală textele deseori încalcite ale hotărîrilor judecătorești în pricina dintre cele două mânăstiri, autorul constată și analizează îndeaproape pretențiile Schitului Baia de Aramă (ficțiunea legalității diatelor lui Șerban Merișanu, a Ilincăi și a lui Petre Urdăreanu) și atacarea acestor pretenții de către Mânăstirea Tismana pe temeiul : — contestării autenticității diatelor ; — prescripției printr-o stăpînire de peste 30 de ani ; — și plătiți de către donatori a datoriiilor cu care fusese grevată proprietatea litigioasă].

În rubrica «Însemnări» :

— Arhiepiscopul Nestor, *Insemnări vechi de pe unele cărți de la Popinzălești-Dolj* (p. 214—217) [—autorul reproduce însemnările existente pe 17 cărți de cult ale Schitului de la Popinzălești-Dolj (cărți aflate acum în biblioteca Mitropoliei Olteniei din Craiova). Conținutul însemnărilor se referă la osteneala depusă de vrednicul părinte Lavrentie pentru ctitoria cărturărească de la Popinzălești, în legăturile Schitului cu așezăminte monahale din București, Cernica și Neamț, la legăturile lui cu tipografiile de peste munți].

— Pr. Paul Mihail, *Traduceri patristice ale stareșului Paisie* (p. 217—223) [—o reală contribuție la cunoașterea activității de traducător patristic a stareșului Paisie Velickovski de la Mânăstirea Neamț, ale cărui multe manuscrise, traduse din limba elinogreacă, au fost aduse din Moldova și tipărite în Mânăstirea Optina Pustini în Rusia de către stareșii acelei mânăstiri : Macarie (+1860) și Ambrozle (+1891)].

În cadrul articolului sînt publicate în facsimil și în traducere în limba română : — Decretul, de la 31 mai 1793, a Mitropolitului Stavrofil al Novgorodului către Stareșul Paisie Velickovski ; — Răspunsul acestuia, din 1793, la decretul scrisoare ; — și Postfața schimonahului Mitrofan la una din cărțile tipărite la Optina.

— Pr. Nic. I. Popescu, *Insemnări din satul Orășani-Dolj privind unele evenimente istorice din secolul XIX* (p. 223—225) [— reproduce și interpretează însemnările făcute pe un Triod, la 1813, și pe o Psaltire, la 1848 și 1857].

— Ion Nicola, «*Revista de istorie bisericească*» (p. 225—227) [—descrie și prezintă cuprinsul celor trei nume apărute în 1943 din revista trimestrială «*Revista de istorie bisericească*» editată de Mitropolia Olteniei și avînd ca director pe Prof. Toma G. Bulat și ca redactor pe Pr. I. Popescu-Cileni].

— Al. Bălinescu, *Manuscrise ecleziastice la Rîmnicu-Vilcea* (p. 228—237) [—după ce semnalează acțiunea de depistare și achiziționare a tuturor manuscriselor vechi în raza de activitate a Secției Arhivelor statului din Rîmnicu-Vilci (concretizată la început printr-o colecție de 81 de exemplare), autorul se ocupă îndeaproape de cele 30 de pomelnice scrise în veacurile al XVIII-lea și al XIX-lea. Descriind pe larg în special pomelnicele mânăstirești și ale bisericilor din satele de moșneni, autorul subliniază faptul că, datorită informației istorice conținute, pomelnicele acestea pot fi considerate drept cronici succinte nu numai ale mânăstirilor, schiturilor și bisericilor de mir, ci și ale satelor și orașelor în care se află aceste monumente feudale, locașuri de cultură și de întreținere a conștiinței naționale în-trecutul țării noastre].

— Pr. D. B., *Legătoria de cărți de la Mânăstirea Bistrița Vilcii* (p. 237) [— descoperirea unei a treia cărți — manuscris slavon — legate în atelierul de la Mânăstirea Bistrița, confirmă definitiv realitatea acestui atelier de legătorie].

— Monahia Irina Gavrilă, *Sfintele femei mironosițe* (p. 237—240).

— Diac. Prof. onorar Emilian Vasilescu, *Culegere de cugetări filozofice-morale și religioase* (p. 240—246).

În rubrica «Inscripții și însemnări» :

— Pr. D. Bălașa, *Inscripții și însemnări din bisericile Olteniei. I* (p. 247—263) [—în studiul pe care-l începe acum, autorul își propune să scoată din anonimat toată comoara de artă populară românească veche, ce se păstrează din strămoși și de a culege tot tezaurul de informații istorice privitor la viața socială a satelor și orașelor de pe cuprinsul Mitropoliei Olteniei, tezaur scris pe pietre, pe birne, pe ziduri, pe obiecte de cult și pe cărțile de slujbă bisericească, cu dalta și cu

ciocanul, cu scoaba, cu pana de gîscă, de cocor sau chiar cu «condei de alamă».

În acest fel inscripțiile și însemnările adunate și publicate vor putea ajuta la alcătuirea monografiilor diferitelor sate.

În această primă parte sînt reproduse — însoțite de scurte date istorice — inscripțiile din satele : — Piscul Sadovei, jud. Dolj ; — Căciulătești, jud. Dolj ; — Căciulătești cimitir ; — Coșovenii de sus sau Moșneni, jud. Dolj ; — Coșovenii de mijloc sau Curteni, jud. Dolj ; — Coșovenii de jos, jud. Dolj ; — Coșovenii din față, jud. Dolj ; — Deleni sat, com. Almaj, jud. Dolj ; — Cerat - Pojogeni, jud. Gorj ; — Drăgășani-oraș, mahalaua Sfîntul Ilie ; — Pietroasa-sat, com. Sutești, jud. Vîlcea ; — Rîmnicu-Vîlcea-oraș, mahalaua Cetățuia ; — Mînăstirea Polovragi.

Reproducerea schițelor de plan a patru biserici, a textului pisaniei și a inscripției slavone din pridvorul Mînăstirii Polovragi, ca și a pomelnicului lui Constantin Brîncoveanu de la această mînăstire însoțesc textul].

— Vasile Cărbășiș, *Pisanii bisericesti din județul Gorj între anii 1703 și 1887* (p. 263—276) [—publică integral textul a 54 de pisanii inedite ale bisericilor din județul Gorj : 7 din veacul al XVIII-lea și 47 din veacul al XIX-lea].

În rubrica «Documentar» :

— Diac. P. David, *Primii martiri creștini cunoscuți pe teritoriul patriei noastre. «Martyriconul» de la Niculițel, jud. Tulcea* (p. 277—281) [evidențierea unor premise cu

caracter general în legătură cu descoperirea, în 1971, a unei cripte cu rămășițele pămîntești a patru martiri la Niculițel, în jud. Tulcea.

Textul este însoțit de șapte reproduceri fotografice].

În rubrica «Documente» :

— I. P., *O hotărnicie de la Constantin Mihail Cehan Racoviță din 1756* (p. 283) [—reproducerea în facsimil și publicarea în transcriere a textului hotărniciei moșiei Răsăști, Hrubeni și Cosmești din ținutul Tecuciului, întărite la 1756 Episcopiei Hușilor].

În rubrica «Evocări» :

— Rodica Ciocan-Ivănescu, *Pictorul Emile Menpiot (1858—1945)* (p. 284—287) [—după prezentarea momentelor principale din viața renumitului pictor francez, decorator al unor biserici românești reconstruite la sfîrșitul veacului al XIX-lea și începutul veacului al XX-lea, autoarea se ocupă pe larg de frescele acestuia de la : Mînăstirea Curtea de Argeș, Trei Ierarhi și Sfîntul Nicolae Domnesc din Iași și biserica Sfîntul Dumitru din Craiova].

În rubrica «Drumar omiletic» :

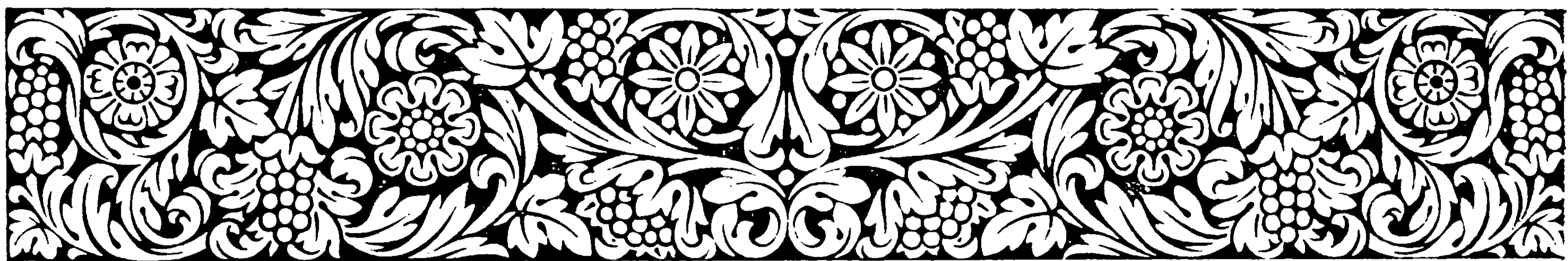
— Preot Dumitru Soare, *Predică la Duminica a doua din Postul Mare* (p. 288—292) ;

— Pr. Ioan C. Iordache, *Predică la Duminica a patra din Postul Mare* (p. 292—295) ;

— Pr. Prof. Ilie D. Brătan, *Predică la Sfîntul Mare Mucenic Gheorghe* (p. 295—298).

Pr. TUDOR POPA

• P A R T E A • O F I C I A L Ă •

LUCRĂRILE SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN SESIUNEA ORDINARĂ A ANULUI 1973

SPICUURI DIN SUMARUL ȘEDINȚEI DIN 29 IANUARIE 1973

La orele 9,30, în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian, a II. PP. SS. Mitropoliți și PP. SS. Episcopi, Episcopi-vicari și Arhieriei-vicari — membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române — se oficiază doxologia în paraclisul Palatului Patriarhal.

După oficierea doxologiei, la orele 10, membrii Sfântului Sinod intră în sala sinodală.

La ședință ia parte Domnul Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, împreună cu Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor.

P. S. Episcop Antim Țirgovișteanul, vicar patriarhal, secretarul Sfântului Sinod, dă citire apelului nominal. Sînt prezenți: Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române; I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei; I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului; I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului; P. S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului; P. S. Episcop Antim al Buzăului; P. S. Episcop Partenie al Romanului și Hușilor; P. S. Episcop Teoctist al Aradului; P. S. Episcop Teofil al Clujului; P. S. Episcop Vasile al Oradiei; P. S. Episcop Antim Țirgovișteanul, vicar patriarhal; P. S. Episcop Visarion Rășinăreanul, vicarul Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu; P. S. Eftimie Bîrlădeanul, Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor și P. S. Gherasim Constanțeanul, Arhiepiscop-vicar la Episcopia Dunării de Jos.

Se constată vacantarea prin deces a postului de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei și a celui de Episcop-vicar la Arhiepiscopia Iașilor.

Absentează P. S. Episcop Chesarie al Dunării de Jos și P. S. Episcop Nestor Severineanul, vicarul Arhiepiscopiei Craiovei — din motive de boală —, precum și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, trimis în misiune oficială peste hotare.

Prea Fericitul Patriarh Justinian roagă pe Domnul Președinte al Departamentului Cultelor să dispună citirea Deciziei de deschidere a sesiunii ordinare a Sfântului Sinod pe anul 1973.

Dl. Director Ion Lungeanu citește Decizia nr. 1226, din 17 ianuarie 1973, a Departamentului Cultelor pentru deschiderea sesiunii ordinare a Sfântului Sinod pe anul 1973.

Prea Fericitul Părinte Patriarh declară ședința deschisă și arată că scopul convocării actualei sesiuni este rezolvarea problemelor înscrise pe ordinea de zi, între care se află și procesul verbal al Colegiului Electoral Bisericesc din ziua de 28 ianuarie 1973, pentru examinarea și cercetarea canonică a alegerii titularului în scaunul vacant de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei.

În continuare, Prea Fericitul Patriarh Justinian propune Sfântului Sinod următoarea componență a Comisiilor sinodale pe anul 1973.

I. — COMISIA AFACERILOR EXTERNE

Președinte : I. P. S. Mitropolit *Iustin* al Moldovei și Sucevei ;
Membri : P. S. Episcop *Partenie* al Romanului și Hușilor ; P. S. Episcop *Antim* Tîrgovișteanul, vicar patriarhal ;
Raportor : P. S. Episcop *Antonie* Ploieșteanul, vicar patriarhal.

II. — COMISIA PENTRU DOCTRINĂ, VIAȚĂ RELIGIOASĂ ȘI PENTRU MÎNĂSTIRI

Președinte : I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului ;
Membri : P. S. Episcop *Iosif* al Rîmnicului și Argeșului ; P. S. Episcop *Chesarie* al Dunării de Jos ; P. S. Episcop-vicar *Visarion* Rășinăreanul ;
Raportor : P. S. Arhiepiscop *Eftimie* Bîrlădeanul.

III. — COMISIA CANONICĂ, JURIDICĂ ȘI PENTRU DISCIPLINĂ

Președinte : I. P. S. Mitropolit al Olteniei ;
Membri : P. S. Episcop *Antim* al Buzăului ; P. S. Episcop *Vasile* al Oradiei ; P. S. Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor (vacant) ;
Raportor : P. S. Arhiepiscop-vicar *Gherasim* Constanțeanul.

IV. — COMISIA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC

Președinte : I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului ;
Membri : P. S. Episcop *Teofil* al Clujului ; P. S. Episcop *Teoctist* al Aradului ;
Raportor : P. S. Episcop-vicar *Nestor* Severineanul.

Sfîntul Sinod aprobă componența comisiilor sinodale pe anul 1973, potrivit propunerii de mai sus.

Avînd în vedere că raportorii de la unele comisii sinodale sînt absenți, Sfîntul Sinod hotărăște ca la actuala ședință să fie raportori următorii Ierarhi :

— La Comisia afacerilor externe : P. S. Episcop *Antim* Tîrgovișteanul, vicar patriarhal ;

— La Comisia pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri : P. S. Episcop-vicar *Visarion* Rășinăreanul ;

— Întrucît la Comisia canonică, juridică și pentru disciplină urmează să fie îndrumat și procesul-verbal al Colegiului Electoral Bisericesc pentru cercetarea și examinarea canonică a alegerii P. S. Episcop *Teoctist* ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, președinția Comisiei canonice pentru examinarea acestei teme a fost încredințată P. S. Episcop *Antim* al Buzăului.

— La Comisia învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc : P. S. Arhiepiscop-vicar, *Eftimie* Bîrlădeanul.

Se procedează apoi la repartizarea lucrărilor pe comisii.

Înainte de suspendarea ședinței, Prea Fericitul Părinte Președinte arată că la apelul nominal nu a răspuns prezent P. S. Irineu Suceveanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, răpit dintre cei vii de o boală fulgerătoare.

Totodată, Prea Fericirea Sa anunță și decesul Arhiepiscopului pensionar *Atanasie* Dincă de la mînăstirea Căldărușani, și propune să se păstreze un moment de reculegere în memoria celor doi ierarhi dispăruți.

Sfîntul Sinod păstrează un moment de reculegere.

Apoi ședința se suspendă pentru examinarea lucrărilor în comisii.

*

Ședința se redeschide la orele 12, sub președinția Prea Fericitului Patriarh *Justinian*.

Se intră în ordinea de zi.

P. S. Episcop *Visarion* Rășinăreanul, vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, dă citire referatului asupra :

1. *Tem. nr. 1280, 1281/1973.* — Informare asupra decesului P. S. Episcop Irineu Suceveanul, vicarul Arhiepiscopiei Iaşilor şi asupra decesului P. S. Arhiereu pensionar Atanasie Dincă.

Prin adresa Sfintei Arhiepiscopii a Iaşilor nr. 844/1973 şi prin adresa Sfintei Arhiepiscopii a Bucureştilor, nr. 1219/1973, se aduce la cunoştinţa Sfântului Sinod că în luna ianuarie 1973 au încetat din viaţă P. S. Episcop Irineu Crăciunaş Suceveanul, vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor şi P. S. Arhiereu pensionar Atanasie Dincă de la Mînăstirea Căldăruşani.

În referatul informativ către Sfântul Sinod sînt prezentate date asupra vieţii şi activităţii desfăşurate de cei doi ierarhi decedaţi.

Sfântul Sinod, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viaţă religioasă şi pentru mînăstirii, hotărăşte :

— *la act de decesul P. S. Episcop Irineu Suceveanul, vicarul Arhiepiscopiei Iaşilor şi de decesul P. S. Arhiereu Atanasie Dincă.*

*

În afara problemelor înscrise pe ordinea de zi, la această Comisie a fost îndrumat de Prea Fericitul Patriarh Justinian şi :

Tem. nr. 1390/1973. — Adresa Sfintei Episcopii a Dunării de Jos nr. 89/1973 privind strămutarea la Mînăstirea Cocoş, judeţul Tulcea a sfintelor moaşte aflate în martirionul de la Niculiţel, judeţul Tulcea.

Urmare adresei Sfântului Sinod nr. 19947/1972, Sfînta Episcopie a Dunării de Jos a dispus confecţionarea a patru racle metalice în care să fie depuse moaştele celor patru sfinţi martiri descoperite în martirionul din Niculiţel, judeţul Tulcea.

La 17 ianuarie 1973, P. S. Arhiereu-vicar Gherasim Constănteanul, în prezenţa reprezentantului Muzeului de Istorie din Tulcea, Prof. Victor Baumann, şi împreună cu P. C. Pr. Consilier Dumitru Capaciurea au procedat la ridicarea sfintelor moaşte de la Niculiţel, în vederea transportării lor în biserica Mînăstirii Cocoş, din judeţul Tulcea.

După oficierea unei slujbe religioase de către P. S. Arhiereu-vicar Gherasim Constănteanul, sfintele moaşte au fost depuse în biserica mînăstirii, iar P. S. Arhiereu a subliniat într-un cuvînt ocazional importanţa evenimentului. Cu acest prilej, s-au luat cuvenitele măsuri de păstrare a sfintelor moaşte, indicate de specialiştii de la Muzeul de Istorie din Tulcea.

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viaţă religioasă şi pentru mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărăşte :

— *la act de strămutarea în biserica Mînăstirii Cocoş, judeţul Tulcea, a sfintelor moaşte descoperite în martirionul de la Niculiţel, judeţul Tulcea.*

*

P. S. Episcop Antim al Buzăului, raportorul Comisiei canonice, juridice şi pentru disciplină, citeşte referatele asupra :

2. *Tem. 295/1973.* — Procesul verbal al Colegiului Electoral Bisericesc din 28 ianuarie 1973, pentru examinarea şi cercetarea canonică a alegerii titularului în scaunul vacant de Arhiepiscop al Craiovei şi Mitropolit al Olteniei.

În baza convocării nr. 295/1973 a Consiliului Naţional Bisericesc, Colegiul Electoral Bisericesc s-a întrunit în ziua de 28 ianuarie 1973, conform prevederilor art. 130 din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române, spre a alege pe Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei în postul devenit vacant prin decesul I.P.S. Mitropolit Firmilian.

După oficierea Doxologiei în Paraclisul Palatului Patriarhal, membrii Colegiului Electoral Bisericesc au trecut în sala festivă a Adunării Naţionale Bisericeşti.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, Preşedintele Colegiului Electoral Bisericesc, la începutul cuvîntului, a arătat scopul întrunirii acestui for bisericesc. După citirea apelului electoral, s-a constatat că din totalul de 92 de membri înscrişi în lista electorală, 3 locuri sînt vacante prin deces, 7 membri absentează, rămînînd astfel în total 82 de

membri votanți prezenți. Prea Fericitul Părinte Președinte, constatînd prezența majorității membrilor alegători, a declarat deschisă ședința Colegiului Electoral Bisericesc.

Alegerile s-au desfășurat în conformitate cu prevederile art. 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

În urma rezultatului votării, s-a constatat că P. S. Episcop Teoctist al Aradului a obținut 81 de voturi din totalul de 82.

Ca urmare, Prea Fericitul Patriarh Justinian, Președintele Colegiului Electoral Bisericesc, a proclamat ales pe P. S. Episcop Teoctist al Aradului ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei.

În conformitate cu prevederile art. 130 din Statut, Procesul verbal al Colegiului Electoral Bisericesc din 28 ianuarie 1973, împreună cu dosarul cauzei, au fost înaintate Sfîntului Sinod pentru examinarea și cercetarea canonică a alegerii.

Comisia canonică, juridică și pentru disciplină a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința de lucru din ziua de 29 ianuarie 1973, procedînd la examinarea și cercetarea canonică a alegerii, a constatat că lucrările Colegiului Electoral Bisericesc s-au desfășurat în conformitate cu prevederile statutare, alegerea fiind declarată canonică.

La propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Aprobă alegerea P. S. Episcop Teoctist Arăpaș al Aradului în scaunul vacant de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei și îi conferă rangul de «Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei» ;*

— *În conformitate cu prevederile art. 131 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și ale art. 21 din Legea pentru regimul general al Cultelor religioase din Republica Socialistă România, se va interveni la Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România — prin Departamentul Cultelor — pentru obținerea cuvenitului Decret de confirmare a alegerii P. S. Episcop Teoctist Arăpaș al Aradului în scaunul vacant de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei.*

3. *Tem. 929/1973.* — Adresa Sfintei Episcopii a Rîmnîcului și Argeșului nr. 460/1973, privind recomandarea P. C. Protos. David Glăvan, P. C. Protos. Neonil Ștefan și P.C. Protos. Gamaliil Vaida, pentru a li se acorda rangul de arhimandrit.

Prin adresa nr. 460/1973, P.S. Episcop Iosif al Rîmnîcului și Argeșului recomandă Sfîntului Sinod pentru acordarea rangului de arhimandrit pe P. C. Protos. David Glăvan, exarhul mînăstirilor din Eparhia Rîmnîcului și Argeșului, în vîrstă de 59 de ani, pe P. C. Protos. Neonil Ștefan, starețul Mînăstirii Frăsinei, județul Vîlcea, în vîrstă de 51 de ani, și pe P. C. Protos. Gamaliil Vaida, starețul Mînăstirii Cozia, județul Vîlcea, în vîrstă de 44 de ani.

În adresa respectivă se arată că cei recomandați sînt licențiați în teologie și că au desfășurat o activitate îndelungată și rodnică, în funcții de răspundere din cadrul Eparhiei Rîmnîcului și Argeșului.

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Acordă rangul de arhimandrit P. C. Protos. David Glăvan, exarhul mînăstirilor din Sfînta Episcopie a Rîmnîcului și Argeșului, P. C. Protos. Neonil Ștefan, starețul Mînăstirii Frăsinei, județul Vîlcea, și P.C. Protos. Gamaliil Vaida, starețul Mînăstirii Cozia, județul Vîlcea.*

Prea Sfințitul Arhiereu-vicar Eftimie Bîrlădeanul, raportorul Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, citește referatele asupra :

4. *Tem. 562/1973.* — Informare primită de la Sfînta Episcopie a Buzăului cu privire la sărbătorirea a 1600 de ani de la martiriul Sfîntului Sava Gotul.

Cu adresa nr. 180/1973, Sfînta Episcopie a Buzăului a înaintat darea de seamă asupra comemorării, în ziua de 18 aprilie, 1972, a 1600 de ani de la martirizarea Sfîntului Mucenic Sava Gotul, în apele Buzăului. Din această adresă, rezultă că, dînd urmare hotărîrii sinodale în cauză, la 18 aprilie 1972, Sfînta Episcopie a Buzăului a organizat sărbătorirea aniversării a 1600 de ani de la martirizarea Sfîntului Sava Gotul, spre a sublinia importanța națională și bisericească a acestei comemorări.

La festivitate au luat parte Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian ; Dl. Gheorghe Nenciu, Vicepreședintele Departamentului Cultelor ; I.P.S. Mitropolit Firmilian al Olteniei ; P. S. Episcop Teoctist al Aradului ; P. S. Gherasim Constanțeanul, Arhiereu-vicar al Episcopiei Dunării de Jos, colaboratori de la Centrul eparhial Buzău, stareții unor mînăstiri, preoți și credincioși din localitate, reprezentanți ai autorității locale de stat.

După oficierea sfintei liturghii, a avut loc în sala de recepție a palatului episcopal o ședință festivă, prezidată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

Luînd cuvîntul, P. S. Episcop Antim al Buzăului a evocat viața Sfîntului Mucenic Sava Gotul, subliniind importanța istorică a evenimentului, din punct de vedere bisericesc și național.

Domnul Vicepreședinte Gheorghe Nenciu a accentuat, în cuvîntul Domniei Sale, însemnătatea momentului, arătînd că aniversarea respectivă își găsește în conștiința românească rezonanțe puternice care atestă permanența noastră pe aceste locuri. Totodată, D. Sa a subliniat condițiile de care se bucură cultele religioase din Patria noastră.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, încheind șirul cuvîntărilor, a făcut un istoric amănunțit al întîmplărilor de acum 16 secole din părțile Buzăului, scoțînd în evidență că Sfîntul Sava Gotul și martiriul său sînt dovedirea existenței unei Biserici creștine, organizată în veacul al IV-lea în partea de răsărit a țării noastre.

Sfîntul Sinod, la propunerea Comisiei învățămîntului, pentru pregătirea personalului bisericesc, hotărăște :

— *Ia act de modul în care s-a desfășurat festivitatea comemorării a 1600 de ani de la martiriul Sfîntului Sava Gotul, în cadrul Sfintei Episcopii a Buzăului ;*

— *Aduce mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru participarea la această festivitate și pentru cuvîntul cu care a încununat cinstirea Sfîntului Sava Gotul, apostolul strămoșilor noștri ;*

— *Aduce mulțumiri onoratului Departament al Cultelor, reprezentat la această festivitate prin Domnul Vicepreședinte Gheorghe Nenciu, care în cuvîntul D. Sale a subliniat însemnătatea momentului și sprijinul pe care Biserica l-a dat în trecut și îl dă și astăzi la zidirea vieții noi din Patria noastră ;*

— *Aduce mulțumiri P. S. Episcop Antim al Buzăului pentru buna organizare a festivității comemorării a 1600 de ani de la martiriul Sfîntului Sava Gotul.*

5. *Tem. nr. 1267/1973.* — Referatul informativ nr. 711/1973, cu privire la procedura stabilirii pensiilor în cadrul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române.

Cu adresa nr. 711/1973, Casa de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române înaintează Sfîntului Sinod referatul informativ al Comisiei consultative din 28 septembrie 1972 cu privire la procedura stabilirii drepturilor la pensie a salariaților bisericești din cadrul Casei.

Comisia consultativă a Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, luînd în discuție această problemă, a propus ca pentru îmbunătățirea procedurii de stabilire a drepturilor la pensie, dosarul de pensionare să se întocmească la Protoierie, după care să fie înaintat la Eparhie și supus Chiriarhului respectiv spre aprobare. Înainte de a se emite și semna decizia de pensionare de Chiriarh, s-a propus ca dosarul respectiv, însoțit de o filă de antecalcul a Eparhiei, să fie trimis Casei de Pensii a Bisericii Ortodoxe Române, unde există un serviciu de specialitate, care va stabili definitiv cuantumul pensiei, după care fișa definitivată se va trece la Eparhie, pentru a emite decizia de pensionare în condițiile prevăzute de Legea Pensilor și de Regulamentul de organizare și funcționare a Casei de Pensii. Decizia semnată de Chiriarh se comunică atît salariatului care pe baza acestei decizii încetează activitatea salariată, cît și Casei de Pensii, care pe aceeași dată va face încetarea la plată a pensionarului cu drepturile astfel stabilite.

Permanența Consiliului Național Bisericesc, prin procesul verbal nr. 457 din 17 noiembrie 1973, și-a însușit propunerile Comisiei consultative a Casei, iar Prea Fericitul Patriarh Justinian a aprobat acest proces verbal.

Se arată că adoptarea acestui procedeu nu necesită modificarea regulamentului Casei, ca reprezentă aplicarea uniformă a dispozițiilor legii pensiilor și o simplificare esențială a formalităților pentru acordarea drepturilor la pensie, evitîndu-se ast-

fel introducerea contestațiilor și cererilor de îndreptare la Casa de Pensii împotriva deciziilor eparhiilor.

Comisia învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc și-a însușit propunerile din referatul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române și a propus aprobarea lor.

Ca urmare, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Aprobă propunerile Casei de pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, prezentate în referatul nr. 711/1973 și dispune difuzarea lor la Centrele eparhiale pentru conformare.*

*

* *

Încheindu-se deliberările asupra lucrărilor înscrise pe ordinea de zi, Prea Fericitul Părinte Președinte mulțumește membrilor Sfîntului Sinod pentru participarea la această ședință și pentru contribuția adusă la rezolvarea problemelor dezbătute.

De asemenea, aduce mulțumiri Domnului Profesor Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor, pentru emiterea Deciziei de deschidere a sesiunii ordinare a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pe anul 1973, precum și pentru participarea la lucrări, împreună cu Domnul Gheorghe Nenciu, Vicepreședintele Departamentului Cultelor și pentru lărga înțelegere pe care o manifestă totdeauna în soluționarea problemelor privitoare la activitatea Bisericii Ortodoxe Române.

Totodată, Prea Fericirea Sa roagă pe Domnul Profesor Dumitru Dogaru să se facă interpretul aleselor sentimente de prețuire și devotament ale membrilor Sfîntului Sinod față de înalta Conducere de Stat.

În final, Prea Fericitul Patriarh Justinian declară prorogată sesiunea sinodală pe anul 1973 pentru o dată ce se va stabili ulterior.

Ședința se ridică la orele 14,30.

Președintele Sfîntului Sinod,
† JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Secretarul Sfîntului Sinod,
† ANTIM TÎRGOVIȘTEANUL
Episcop vicar patriarhal

COLEGIUL ELECTORAL BISERICESC PENTRU ALEGEREA EPISCOPILOR ȘI ARHIEPISCOPILOR MITROPOLIȚI

PROCES - VERBAL

Astăzi, 28 ianuarie, anul 1973, în baza convocării nr. 295/1973 a Consiliului Național Bisericesc, membrii Adunării Naționale Bisericești, membri de drept, și membrii Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei, s-au întrunit, conform prevederilor art. 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, în Colegiul Electoral pentru alegerea episcopilor și arhiepiscopilor mitropoliți, în sala de ședințe a Adunării Naționale Bisericești din Palatul Patriarhal, pentru a alege pe Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, în postul devenit vacant prin decesul I. P. S. Mitropolit Firmilian.

După slujba Doxologiei, care a avut loc în paraclisul din Palatul Patriarhal, membrii Colegiului Electoral au intrat în sala festivă a Adunării Naționale Bisericești.

La orele 10, o delegație compusă din membri ai Colegiului Electoral au invitat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian ca împreună cu Domnul Acad. Prof. Stanciu Stoian, delegatul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România, cu Domnul Prof. Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor, precum și cu II. PP. SS. Mitropoliți, să ia parte la ședința Colegiului Electoral Bisericesc.

Prea Fericirea Sa și înalții însoțitori au intrat în sala de ședințe.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, Președintele Colegiului Electoral Bisericesc, luând cuvîntul, a arătat că scopul întrunirii acestui for bisericesc este de a alege pe titularul în scaunul vacant de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei.

Colegiul Electoral Bisericesc desemnează ca secretari ai ședinței pe P. C. Pr. Teodor Bodnar și Dl. Prof. Vasile Cojocar, iar Prea Fericitul Părinte Președinte îi invită la birou pentru a îndeplini această funcție.

În continuare, Prea Fericirea Sa dă cuvîntul P. C. Pr. Teodor Bodnar, spre a citi apelul nominal al membrilor Colegiului Electoral, compus din membrii Adunării Naționale Bisericești, membrii Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei și din alți membri cu drept de vot, conform art. 130 din Statut, — în total 92 de membri.

După citirea apelului nominal, se constată că din totalul de 92 de membri înscrisi pe lista electorală, 3 locuri sînt vacante prin deces și 7 membri sînt absenți, rămînînd în total 82 de membri votanți prezenți, îndreptățiți a-și da votul la această alegere. Deci, Colegiul Electoral Bisericesc poate proceda în mod valid la alegere.

După aceea, Prea Fericitul Părinte Patriarh Președinte suspendă ședința timp de o jumătate de oră, pentru consfătuirea alegătorilor.

*

La reluarea lucrărilor, Prea Fericirea Sa propune completarea biroului cu doi bărbați de încredere dintre membrii Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei. Sînt aleși Domnii Dr. Paul Oane și Dr. Sava Lăzărescu, care sînt invitați să ia parte la lucrări.

Cei doi bărbați de încredere distribuie buletinele de vot.

Prea Fericitul Părinte Președinte invită pe alegători să depună voturile în urnă. După citirea apelului nominal și fiecare membru al Colegiului Electoral depune buletinul în urnă, în vederea tuturor.

După ce au votat membrii prezenți, Prea Fericitul Părinte Președinte, ajutat de cei doi secretari și de bărbații de încredere, numără buletinele de vot, trecându-le din prima urnă în cea de a doua urnă și constată că numărul buletinelor de vot corespunde cu numărul alegătorilor prezenți.

Colegiul Electoral ia act de constatările biroului.

Despuindu-se scrutinul, se constată că din totalul de 82 de voturi, Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului a obținut 81 de voturi :

În urma rezultatului votării, Prea Fericitul Părinte Președinte proclamă pe Prea Sfințitul Episcop Teoctist ales în scaunul de *Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei*.

În cuvîntul său pentru cel ales, Prea Fericitul Părinte Președinte înfățișează activitatea bogată a P. S. Episcop Teoctist ca Vicar patriarhal și Chiriarh la Sfînta Arhiepiscopie a Aradului și îl felicită, făcîndu-i urări pentru o cît mai aleasă și rodnică păstorire.

Noul-Ales mulțumește călduros pentru încrederea ce i-a fost acordată de Colegiul Electoral Bisericesc și rostește o cuvîntare.

Membrii Colegiului Electoral Bisericesc aplaudă pe noul ales, *I. P. S. Mitropolit Teoctist*.

La încheierea lucrărilor, Prea Fericitul Părinte Președinte dă citire proiectului de telegramă adresat Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România. Colegiul aprobă textul telegramei și hotărăște expedierea.

Prea Fericitul Părinte Președinte adresează apoi calde mulțumiri Domnului Acad. Prof. Stanciu Stoian delegatul Marii Adunări Naționale și domnului Prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, precum și tuturor membrilor Colegiului Electoral Bisericesc, pentru participare la lucrări și pentru votul exprimat.

Ședința se încheie la orele 12,30.

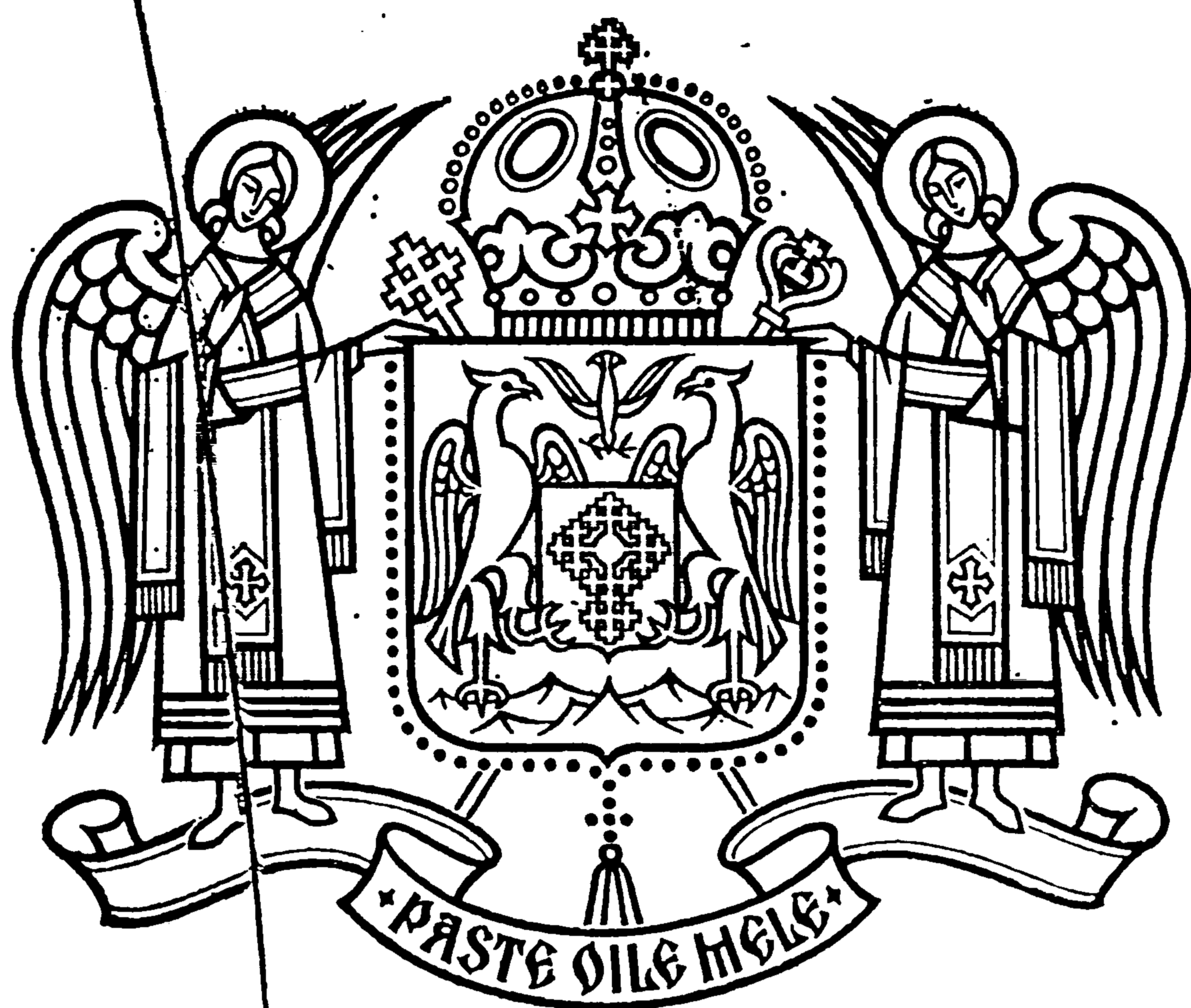
Președintele Colegiului electoral bisericesc,
† JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Secretari :
Pr. Teodor Bodnar
Prof. Vasile Cojocaru

Bărbați de încredere :
Dr. Paul Oane
Dr. Sava Lăzărescu

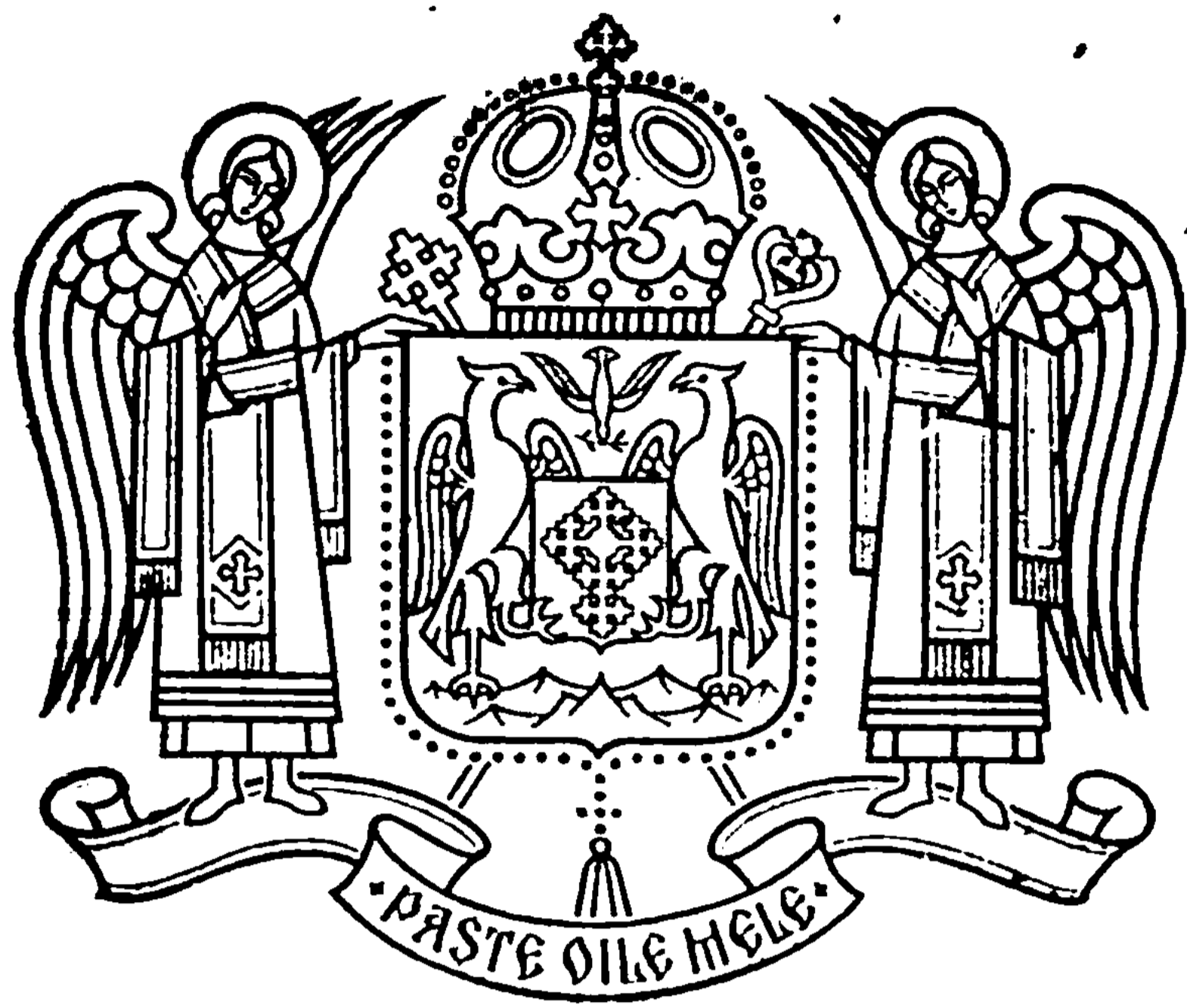

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCI — Nr. 3-5 — MARTIE - MAI 1973

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCI - Nr. 3—5, MARTIE - MAI 1973
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinte : *Prea Fericitul Părinte JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.*

Membri : *P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor ; P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor ; P. S. VISARION RĂȘINĂREANUL, Episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii de Alba Iulia și Sibiu ; P. S. NESTOR SEVERINEANUL, Episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei ; P. Cuv. TIMOTEI SEVICIU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei și Caransebeșului.*

Redactor responsabil : *P. C. Pr. IOAN GAGIU, Directorul Administrației Patriarhale.*

COLABORATORI

Inalt Prea Sfințiții Mitropoliți, Prea Sfințiții Episcopi ; Profesorii Institutelor teologice, ai Seminarilor teologice și ai Școlilor de cântăreți bisericești ; Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali, protopopii, preoții, candidații la titlul de doctor în teologie ș. a.

C U P R I N S U L

Pag.

PASTORALE, SCRISORI IRENICE

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, <i>Pastorală la sărbătoarea Învierii Domnului, din anul 1973</i>	265
Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, <i>Scrisoare irenică adresată Patriarhilor și Întâistătorilor de Biserici creștine cu prilejul sfintelor sărbători ale Învierii Domnului, din anul 1973</i>	270

VIAȚA BISERICESCĂ

<i>Scrisori irenice, telegrame și scrisori de felicitare primite de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian cu prilejul sfintelor sărbători ale Învierii Domnului</i>	272
<i>Schimb de telegrame între Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea al Alexandriei</i>	288
<i>Sfințirea Marelui Mir la Patriarhia Română</i>	289
<i>Primirea preoților din Capitală de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în prima zi de Paști</i>	291
<i>Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine : Participarea Preotului Profesor Ioan G. Coman la activitatea Institutului ecumenic de cercetări teologice de la Ierusalim-Tantur (Pr. Prof. Ioan G. Coman) ; Sesiunea Comitetului de lucru al Conferinței Creștine pentru Pace (Pr. Ioan Săbăduș) ; Consultația biblică de la Bad Saarow — R. D. Germană (Pr. Prof. Gr. Marcu) ; Ședința Comisiei pregătitoare și a Comitetului de program pentru Adunarea generală a Conferinței Bisericilor Europene «Nyborg VII» ; Conferința teologică «Biserica una și Bisericile cele multe» organizată de Fundația «Pro Oriente» din Viena (Pr. Conf. Ștefan C. Alexe)</i>	296
<i>Cronică</i>	312
<i>Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare</i>	314
<i>Din viața Bisericilor Ortodoxe surori</i>	334

ÎNSEMNĂRI DIN VIAȚA PATRIEI

<i>Sesiunea anuală a Comitetului Național pentru Apărarea Păcii ; Vizita de prietenie a Președintelui Consiliului de Stat în R. S. Cehoslovacă ; Noile măsuri legislative adoptate de Marea Adunare Națională ; O nouă contribuție la adâncirea prieteniei și colaborării româno-sudaneze ; Vizita Președintelui Consiliului de Stat al R. S. România în Olanda ; 1848, eveniment memorabil în istoria Patriei ; Vizita Președintelui Consiliului de Stat al R. S. România, Dl. Nicolae Ceaușescu, în Italia, San Marino și întrevedere avută cu Papa Paul al VI-lea la Vatican</i>	353
---	-----

ÎNDRUMĂRI PASTORALE

<i>Invierea Domnului, piatra de temelie a credinței creștine. Spicuri din Pastoralele de Paști (1973) ale Ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române</i> , de Pr. Dumitru Soare	367
<i>Preoția ortodoxă. Documentare biblică</i> , de Pr. Petre Deheleanu	379
<i>Contribuția episcopului Grigore Comșa la dezvoltarea omileticij ortodoxe românești</i> , de Diac. Doctorand Marin Pană	390

DIN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

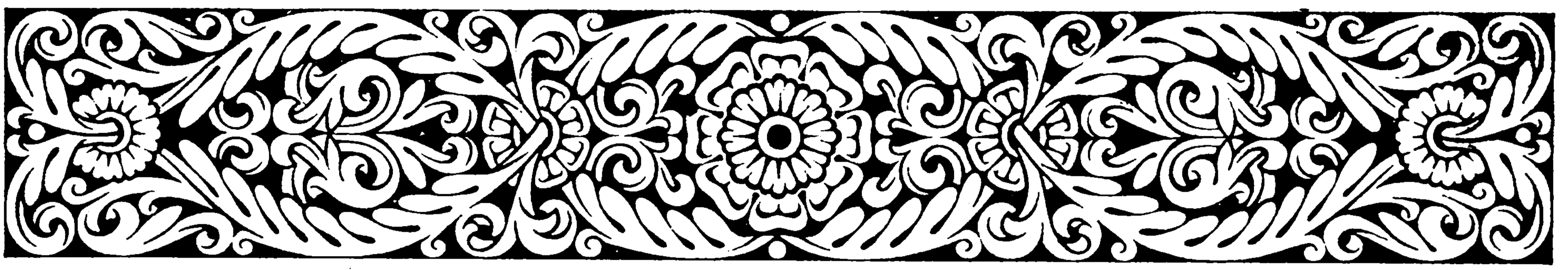
<i>Clerici și teologi medici de-a lungul istoriei poporului român</i> , de C. I. Bercuș și Teodor N. Manolache	401
<i>Epitaful de la Mânăstirea Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel</i> , de Octavian Mărculescu	433

DOCUMENTARE

<i>Ghid bibliografic, pe teme și probleme, din publicațiile revistelor bisericești patriarhale</i> , de Pr. Alexandru-Armand Munteanu	437
<i>Martirii creștini de la Niculițel, descoperiți în anul 1971</i> , de Pr. Prof. Ioan Rămureanu	464
<i>In legătură cu ipoteza Vicina-Somova</i> , de Mircea Leriian	472
<u>Profesorul onorar Ioan Gh. Savin</u>	475
<u>Preotul Profesor Liviu Stan</u>	478
<u>Profesorul onorar Teodor M. Popescu</u>	481

RECENZII

«Buletinul Monumentelor Istorice», nr. 4/1972; nr. 1/1973; de Radu Crețeanu	484
<i>Invățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie</i> , București, 1970, 426 p., de Alex. Constantinescu	490
<i>Revista revistelor mitropolitane</i> , de Pr. Tudor Popa	496

• PĂSTORALE-SCRISORI IREHICE •

P A S T O R A L Ă TRIMISĂ CLERULUI ȘI CREDINCIOȘILOR DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI ALE ÎNVIERII DOMNULUI, DIN ANUL 1973

«Nu vă înspăimîntați! Căutați pe Iisus Nazarineanul, cel răstignit? A înviat! Nu este aici. Iată locul unde a fost pus»
(Marcu XVI, 6).

Iubiții mei fii duhovnicești,

Cu aceste cuvinte îngerul Domnului a vestit femeilor mironosițe venite la mormînt să ungă Trupul Domnului Hristos, că Învățătorul lor a înviat. Altă dată, cu 33 de ani înainte, tot un înger al Domnului binevestea păstorilor ce făceau «de strajă noaptea împrejurul turmei lor ... bucurie mare» (Luca II, 8—11) că s-a născut lumii Mîntuitorul «care este Hristos Domnul».

Măreția celor două binevestiri — Nașterea și Învierea Domnului făcute de îngeri oamenilor, au copleșit în acele clipe de teamă și de bucurie pe umilii pămînteni care le primeau. De atunci înainte însă, credincioșii creștini din toate secolele, ce au urmat și vor urma pînă la sfîrșitul lumii, și-au înălțat și își vor înălța sufletele de bucuria sfîntă a sărbătoririi celor două dumnezeiești binevestiri.

Iubiții mei,

Și în acest an, am venit în sfintele biserici să trăim clipe de înălțare sufletească la această praznuire a Învierii Domnului. Și în acest an, ca și femeilor mironosițe, prin cuvîntul Sfintei Evanghelii și prin cîntări sfinte, Biserica ne-a vestit că Hristos Domnul a înviat. Dar pe cînd vestea aceasta a fost primită de sfintele mironosițe cu uimire și cu teamă, noi, credincioșii de astăzi, o primim cu dragoste, cu emoție sfîntă, cu bucurie deplină. Bucuria sfintelor femei, că Învățătorul lor a înviat, era umbrită de frică și de uimire la gîndul că poate îngerul și

vestea dată de el au fost o nălucire. Bucuria noastră însă este deplină și temeinică pentru că noi creștinii avem siguranța absolută că învierea Domnului a fost un fapt real, că ea s-a petrecut cu adevărat, căci În-suși Domnul, a spus în multe rînduri ucenicilor Săi că El «va să fie dat în mîinile oamenilor și-L vor omorî, dar a treia zi va învia» (Matei XVII, 22—23 ; XX, 18—19 ; Marcu IX, 31 ; Luca IX, 22 ; XVIII, 31—33). Odată înviat, Sfînta Scriptură ne vorbește despre multe din arătările Sale după înviere, către ucenicii și prietenii Săi. Deci, nu este vorba numai despre vestea dată de înger femeilor mironosițe că «Iisus cel răstignit a înviat» și nici numai despre constatarea făcută de ele că «au găsit piatra răsturnată de pe mormînt și intrînd, nu au găsit Trupul Domnului Iisus» (Luca XXIV, 2—3). Îndată, după vestea primită de la înger de către Mironosițe, Iisus, văzînd pe Maria Magdalena plîngînd, lîngă mormînt, a întreat-o : «Femeie, de ce plîngi, pe cine cauți ? Ea, crezînd că este grădinarul, I-a zis : Doamne, dacă Tu L-ai luat, spune-mi unde L-ai pus și eu îl voi ridica. Iisus i-a zis : Marie ! Iar ea recunoscîndu-L, I-a zis evreiește : Rabuni (adică Învățătorule). Iisus i-a zis : Nu te atinge de Mine, căci încă nu M-am suit la Tatăl Meu. Mergi la frații Mei și le spune : Mă voi sui la Tatăl Meu și Tatăl vostru și la Dumnezeuul Meu și Dumnezeuul vostru» (Ioan XX, 15—17).

Tot în acele zori de zi, pe cînd sfintele femei plecaseră de la mormînt, trimise de înger să dea de veste ucenicilor că Domnul a înviat, «Iisus — spune Sfînta Evanghelie — le-a întîmpinat zicînd : «Bucurați-vă !» Iar ele, apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat. Atunci Iisus le-a zis : Nu vă temeți. Duceți-vă și vestiți fraților Mei ca să meargă în Galileea și acolo Mă vor vedea» (Matei XXVIII, 9—10).

În aceeași zi, spre seară, Iisus s-a arătat pe drumul spre Emaus la doi din ucenicii Săi, Luca și Cleopa ; a mers împreună cu ei, a vorbit cu ei, a rămas cu ei la masă, a frînt și a binecuvîntat pîinea, după obiceiul Său și le-a dat să mănînce (Luca XXIV, 13—34).

După aceea, seara, s-a arătat la zece din ucenicii Săi în casa în care ei erau închiși de frica iudeilor. A intrat prin ușile încuiate și le-a spus : «Pace vouă. Eu sînt, nu vă temeți !» Iar ei, înspăimîntîndu-se și înfricoșîndu-se, credeau că văd duh. Și Iisus le-a zis : De ce sînteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gînduri din inima voastră ? Vedeți mîinile și picioarele Mele, că Eu Însumi sînt ; pipăiți-Mă și vedeți că duhul nu are carne și oase, precum Mă vedeți pe Mine că am. Și zicînd acestea, le-a arătat mîinile și picioarele Sale... Iar ei I-au dat o bucată de pește fript și dintr-un fagure de miere, și luînd, a mîncat înaintea lor» (Luca XXIV, 36—43).

La opt zile după înviere, tot seara, și în aceeași cameră încuiată, Domnul s-a arătat din nou ucenicilor, între ei fiind acum și Toma, care, lipsind în seara de care am amintit, nu crezuse pe ceilalți apostoli că Iisus li s-a arătat. Pentru a-l încredința și pe Toma, că El, Iisus, a înviat, muștrînd ușor neîncrederea acestuia îi spune : «Adu degetul tău încoace și vezi mîinile Mele și adu mîna ta și o pune în coasta Mea și

nu fi necredincios, ci credincios». Și pentru că, rușinat, apostolul Toma s-a încredințat de prezența reală a Învățătorului său înviat, Iisus i-a zis : «Pentru că M-ai văzut ai crezut? Fericiți sînt cei ce n-au văzut și au crezut» (Ioan XX, 24—29).

Iubiții mei,

În timpul celor patruzeci de zile, cît a rămas cu Trupul pe pămînt lîngă ucenicii Săi, Iisus Hristos s-a mai arătat la șapte dintre ucenicii Săi la Marea Tiberiadei, pe cînd aceștia încercau să pescuiască. Prin pescuirea minunată și prînzirea cu aceștia, Iisus din nou a dat prilej ucenicilor să-L vadă spre a se convinge de adevărul învierii Sale (Ioan XXI, 1—22).

Iar la patruzeci de zile după înviere, știm din Sfînta Evanghelie, că ducînd pe ucenicii Săi spre Betania, după ce i-a binecuvîntat, s-a despărțit de ei, înălțîndu-se, către cer înaintea lor (Luca XXI, 50—51).

După înălțarea la cer, așa cum le poruncise Iisus, apostolii au început predicarea noii învățături. Faptul învierii Domnului — de care Apostolii legau învățătura creștină a învierii noastre a tuturor, la sfîrșitul veacurilor — este foarte des amintit în predicarea lor. Căpeteniile iudeilor cer apostolilor să înceteze cu această propovăduire a învierii. Ei însă, cu curaj, le spun : «Judecați dacă este drept înaintea lui Dumnezeu să ascultăm de voi mai mult decît de Dumnezeu. Căci noi nu putem să nu vorbim despre ce am văzut și am auzit» (Fapte IV, 19—20). «Ați omorît pe începătorul vieții, pe care însă Dumnezeu L-a înviat din morți ; noi sîntem martori» (Fapte III, 13). «Dumnezeul părinților noștri a înviat pe Iisus pe care voi l-ați omorît, spînzurîndu-L pe lemn... Noi sîntem martori ai acestor lucruri» (Fapte V, 30, 32). Iar altă dată, Petru apostolul predică spunînd : «Noi sîntem martori pentru toate cele ce a făcut El în țara iudeilor și în Ierusalim ; pe Acela L-au omorît, spînzurîndu-L pe lemn. Dar Dumnezeu L-a înviat a treia zi și l-a dat să se arate nu la tot poporul, ci nouă martorilor, dinainte rînduiți de Dumnezeu, care am mîncat și am băut cu El, după învierea Lui din morți» (Fapte X, 39—41). Dumnezeiescul Pavel predică și el spunînd : «Dumnezeu L-a înviat din morți. El s-a arătat mai multe zile celor ce împreună cu El s-au suit din Galileea la Ierusalim și care sînt acum martorii Lui către popor» (Fapte XIII, 30—31).

Iubiții mei fii duhovnicești,

Iată cîteva din cuvintele Sfintei Scripturi care ne vorbesc despre învierea Domnului. Ele au darul, ca pe noi, cei ce credem în Iisus Hristos și sîntem fii ai Bisericii Sale, să ne încredințeze deplin despre faptul real al învierii Domnului. Nu numai din vestirea îngerului către femeile mironosițe, știm că El a înviat. El s-a arătat timp de patruzeci de zile, de atîtea ori, în atîtea împrejurări către diferiți martori : nu numai către unul, ca Mariei Magdalena, ci la mulți deodată în repetate rînduri. Il invită să-L pipăie și să se convingă că El este viu și că nu este un duh. Mînuiește și bea cu ei. Continuă să le dea învățături ; muștră ușor pe Toma și pe Petru pe care-l întrebă de trei ori dacă-L iubește mai mult

decît ceilalți și căruia îi vestește «cu ce fel de moarte va proslăvi el pe Dumnezeu» (Ioan XXI, 19). Se înalță încet către cer înaintea tuturor ucenicilor. Iar aceștia, rămași singuri, predicînd pe Iisus Cel înviat, convinși în toată ființa lor de tot ce spun vestesc cu curaj, cinstit, sincer, faptul învierii lui Iisus, și sînt gata să-și dea viața, precum și-au dat-o pentru ceea ce ei au constatat : realitatea învierii Domnului Iisus Hristos.

Iubiții mei, sfinții apostoli și cu ei Biserica creștină, fac din învierea Domnului temelia învățaturii noastre. Căci spune Sfîntul Apostol Pavel : «Dacă Hristos n-a înviat, zadarnic este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră» (I Cor. XV, 14). La baza învățaturii noastre despre rostul venirii Mîntuitorului în lume, despre jertfa Sa de pe cruce pentru a împăca pe oameni cu Dumnezeu, spre iertarea păcatelor noastre, despre mîntuirea noastră, despre învierea noastră despre judecata din urmă și viața de veci, stă credința noastră în învierea Domnului. «Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credința voastră, sînteți încă în păcatele voastre, spune tot Sfîntul Apostol Pavel. Și atunci și cei ce au adormit în Hristos au pierit. Iar dacă nădăjduim în Hristos numai în viața aceasta, continuă el, sîntem mai de plîns decît toți oamenii. Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începătură (a învierii) celor adormiți» (I Cor. XV, 17—20).

Iată, iubiții mei, care este temelia învățaturii Bisericii noastre din care, ca dintr-un izvor cristalin, ies atîtea alte învățăminte pe care un creștin adevărat trebuie să le cunoască, să le respecte și să le trăiască.

Pentru ca bucuria voastră la această sărbătoare a sărbătorilor să fie și mai mare și mai întemeiată, am ținut să vă amintesc aceste sfinte dovezi despre învierea Domnului, piatra de temelie a credinței noastre.

Iubiții mei fii sufletești,

Toată lumea creștină trăiește din plin în aceste clipe bucuria învierii. Paștile Domnului au fost și vor rămîne de-a pururi pentru credincioșii creștini prilej de aleasă și mare bucurie. Natura însăși ia parte la această bucurie. Sărbătorite în miez de primăvară, cînd întreaga natură este trezită la viață, Paștile ne dau încredere și curaj de muncă și de viață. Ele ne amintesc și ne încredințează că prin învierea Domnului și noi oamenii avem un destin mare și luminos. Noi nu sîntem sortiți pieirii, morții, ci vieții. Dar pentru aceasta, avem datoria să ne străduim spre a cîștiga viața, spre a ne bucura de roadele ei. Și sîntem cît se poate de mulțumiți cînd constatăm că oamenirea întreagă este convinsă astăzi de acest mare adevăr, că are adică datoria să depună eforturi pentru apărarea vieții. După ce duhul cel rău a semănat în multe părți ale lumii sămînța morții, prin sforțările unite ale atîtor oameni începe să se ajungă la stăvilirea lucrării de distrugere a făpturilor lui Dumnezeu. Mă gîndesc, iubiții mei, la faptul îmbucurător că războaiele, care de ani de zile seceră în unele părți ale lumii atîtea vieți omenești, sînt pe cale să dispară. Am trăit de curînd bucuria să aflăm că războiul din Vietnam a luat sfîrșit și că astfel unul din focarele aprinse în lume

s-a stins. Acest fapt ne aduce un mare spor de bucurie celor ce sărbătorim astăzi Învierea Domnului, triumful vieții asupra morții. Și avem încrederea că și celelalte focare de război, prin care se seamănă în lume moartea, se vor stinge în curînd, pentru ca astfel omenirea să poată să-și îndrepte eforturile spre progres, spre desăvîrșirea vieții.

Iubiții mei, sînt bucuros că la cuvîntul de învățătură, pe care vi l-am dat, am putut să vă împărtășesc și această veste, care ne dă nădejdea că lumea se va putea bucura cît mai curînd de pace pretutindeni. Noi nu uităm că Domnul Hristos a venit pentru ca lumea «viață să aibă și din belșug să aibă» (Ioan X, 10); noi sîntem încredințați că Cel ce a biruit moartea, prin învierea Sa, va ajuta lumii să cucerească prin pace viața.

Binecuvîntîndu-vă pe voi toți și pe toți cei dragi ai voștri și fiind mereu același al vostru Părinte sufletesc și rugător pentru voi către Bunul Dumnezeu, vă urez din toată inima «La mulți ani», spunîndu-vă tuturor :

«Hristos a înviat !»

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

SCRISOARE IRENICĂ

ADRESATĂ DE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
PATRIARHILOR ȘI ÎNTÎISTĂTĂTORILOR DE BISERICI CREȘTINE
CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI ALE ÎNVIERII DOMNULUI
DIN ANUL 1973

Iubite frate în Hristos cel înviat,

Cu prilejul sărbătorii Învierii Domnului, cu dragoste frățească și bucurie Vă adresăm salutarea pascală :

«HRISTOS A ÎNVIAT !»

În ziua Învierii, Biserica ne cheamă «să ne luminăm cu prăznuirea și unii pe alții să se îmbrățișăm. Să zicem fraților și celor ce ne urăsc pe noi, să iertăm toate pentru Înviere și așa să cântăm : «Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd și celor din mormînturi viață dăruindu-le» ! (Slava Învierii).

Pentru creștinătatea întreagă, prăznuirea Învierii Domnului este deci prilej de luminare, căci «Cuvîntul este Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul ce vine în lume»(Ioan I, 9).

Prăznuirea este apoi îndemn la o manifestare de iubire prisositoare care să anuleze orice ură și să unească pe oameni într-o înfrățire întemeiată pe iertare totală, condiție necesară pentru proclamarea biruinței mîntuitoare a Domnului asupra morții și a împărtășirii vieții tuturor celor ce zăceau sub osînda păcatului.

Chemarea Bisericii pentru prăznuirea în acest fel a Învierii Domnului se adresează deopotrivă tuturor creștinilor, slujitorilor și arhipăstorilor lor. Prin Învierea lui Hristos, neamul creștinesc a dobîndit totul : iertarea păcatelor și împăcarea cu Părintele ceresc, nimicirea morții și garanția moștenirii vieții veșnice.

Datoria creștinilor este de a căuta neîncetat să-și păstreze trează conștiința recunoștinței lor pentru darurile mari dobîndite prin jertfa de pe cruce și prin Învierea lui Hristos.

Această conștiință a creștinilor, de înfrățire a tuturor și de iubire reciprocă, sub îndrumarea arhipăstorilor lor, poate aduce o contribuție de mare valoare pentru buna înțelegere și cooperare între popoare, fără deosebire. Omenirea întreagă are nevoie să-și dezvolte conștiința solidarității sale, pentru combaterea tuturor încercărilor de dezbinare a sa în tabere vrăjmașe, precum și pentru eliminarea cauzelor de slăbire a forțelor sale morale și fizice, necesare depunerii unor eforturi eficace

în scopul consolidării echilibrului său întemeiat pe dreptate și libertate și al creării condițiilor celor mai bune de viață și propășire spirituală, culturală și materială.

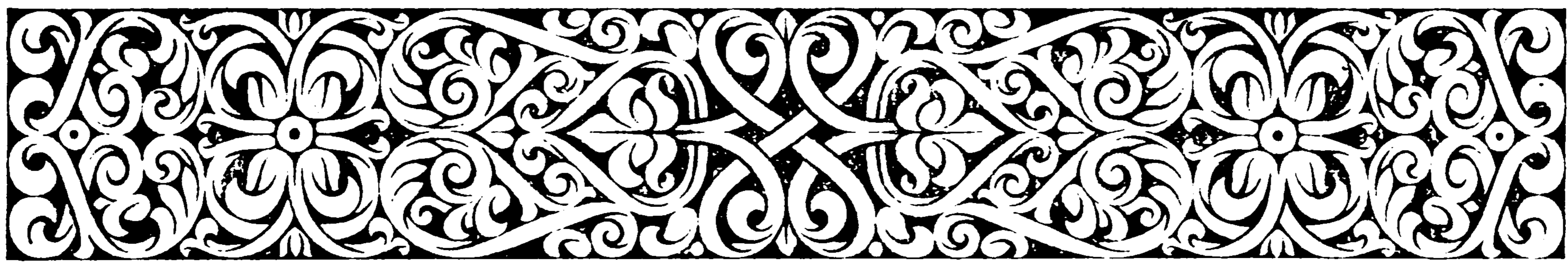
Conducătorii Bisericilor trebuie să coopereze strâns cu Conducătorii popoarelor lumii, în scopul salvării tineretului din mrejele folosirii de droguri și băuturi care-i ruinează sănătatea intelectuală și fizică și în scopul opririi lui de la practici și excese degradante pentru ființa umană.

Împărtășindu-Vă aceste gânduri ale Noastre, din toată inima urăm Prea Fericirii Voastre să serbați Învierea Domnului în sănătate deplină, bucurie duhovnicească și pace, în mijlocul Ierarhilor, slujitorilor și credincioșilor Sfintei Voastre Biserici și Vă salutăm cu sărutare sfântă în Hristos cel înviat.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

• VIATA • BISERICESCA •

SCRISORI IRENICE, TELEGRAME ȘI SCRISORI DE FELICITARE PRIMATE DE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN CU PRILEJUL SĂRBĂTORILOR ÎNVIERII DOMNULUI

Cu prilejul sfintelor sărbători ale Învierii Domnului din anul 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarele scrisori irenice, telegrame și scrisori de felicitare din partea întâistătătorilor de Biserici creștine și a unor conducători de organisme intercreștine :

*

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale DIMITRIOS, Arhiepiscop al Constantinopolului și Patriarh ecumenic :

Prea Fericite și Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale a României, frate mult iubit și prea dorit în Hristos Dumnezeu și împreună-slujitor al smereniei noastre, D. D. Justinian, îmbrățișându-Vă frățeste în Domnul, cu multă bucurie Vă întâmpinăm.

Cu bucurie pornită din inimă venim să înapoiem mult doritei Voastre Prea Fericiri și Înalt Prea Sfințiilor și iubiților frați ce sînt împreună cu Voi sărutarea sărbătorească plină de veselie cu prilejul vestitei și sfinte zile a luminatei Învieri a Domnului, răspunzîndu-Vă, la rîndul nostru, cu bucurie : «*Adevărat a înviat Domnul !*»

Urîndu-Vă din tot sufletul ca Cel de a înviat din mormînt, Domnul și Mîntuitorul nostru, care a umplut și umple toate de lumina și bucuria Sfintei Sale Învieri, să reverse din belșug asupra sufletului și a inimii mult doritei Voastre Prea Fericiri această lumină și bucurie și să Vă întărească și împuternicească în sfînta slujire și în conducerea Sfintei Biserici încredințate Vouă prin înțelepciunea lui Dumnezeu și dorîndu-Vă să sărbătoriți ani cît mai îndelungați și să Vă bucurați de sfînta amintire a sărbătorii acesteia, Vă îmbrățișăm iarăși în Hristos cel înviat și rămînem cu dragoste frățescă și cu deosebită cinstire.

Al Venerabilei Voastre Prea Fericiri iubitor frate în Hristos,

† **Dimitrios**
al Constantinopolului

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale NICOLAE al VI-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi :

Prea Fericite și Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop al Bucureștilor și Patriarh al României, frate mult iubit și prea dorit și împreună-slujitor al smereniei noastre, D. D. Justinian, îmbrățișându-Vă frățeste în Domnul cel înviat din morți, cu multă bucurie Vă întâmpinăm.

«Hristos a înviat !»

Vestea cea veșnică a bucuriei, a nădejzii și a biruinței răsună din nou plină de bucurie din gurile celor ce cred în Hristos și dă sens deosebit istoriei bimilenare a omenirii.

Hristos a înviat și este viu în Sfânta Sa Biserică, în credința și în sufletele generațiilor creștine, în înălțările lor luminoase către bine și dreptate. Domnul cel ce a înviat din morți se găsește nedespărțit de noi și în puterea renașterii inimilor noastre, așa cum ne-a făgăduit : «Și iată, Eu sînt cu voi în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului» (Matei XXVIII, 20).

Cuvintele acestea ale Celui înviat, a căror valoare neschimbată s-a adevărit de veacuri, au devenit citadela spiritului și temelia nădejzii credincioșilor, care-și caută mîntuirea în Domnul, fiindcă «cunoscut este vouă tuturor, că în numele lui Iisus, pe care Dumnezeu L-a înviat din morți, este mîntuirea, căci nici un alt nume nu este dat sub cer printre oameni, în care să ne mîntuim» (Fapte IV, 10—12).

Mîntuitorul cel înviat, propovăduind în toată lumea vestea răscum-părării, ne cheamă din nou pe toți să lepădăm temerile, îndoielile și ura, ascunzișurile și toate simțămintele insuflate de puterile cele întunecate.

Sărbătoarea cea veselă a Învierii Domnului constituie un îndemn luminos pentru trăirea laolaltă a credincioșilor, în dragoste și pace. «Să ne iubim unii pe alții», zice Evanghelistul Ioan, «că iubirea este de la Dumnezeu și oricine iubeste s-a născut de la Dumnezeu și cunoaște pe Dumnezeu ; cel ce nu iubeste nu a cunoscut pe Dumnezeu, căci Dumnezeu este iubire» (I Ioan IV, 7).

Dorindu-Vă cu dragoste multă cele de mai sus de această renumită și sfîntă zi a Paștilor, Vă rugăm frățeste să împărtășiți salutările și urările noastre și îmbrățișarea noastră pastorală în Hristos și Înalt Prea Sfințitilor Arhieriei care alcătuiesc Sfîntul Sinod din jurul Vostru și îmbrățișându-Vă din nou cu sărutare sfîntă, rămînem al Venerabilei Voastre Prea Fericiri iubitor frate cu totul devotat,

† Nicolae VI
al Alexandriei

*

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale ILIE al IV-lea, Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient :

Prea Fericirea Voastră,

Preaiubite frate și împreună-slujitor al Tainelor divine,

«Ziua Învierii, să ne luminăm popoare», este cîntarea aceluia care trec de la moarte la viață și mărturisirea adevărată a aceluia care participă la roadele învierii Mîntuitorului nostru.

Într-adevăr, învierea Domnului nostru Iisus Hristos este pricinuitoarea bucuriei și a tresăltării, a renașterii prin lumina iubirii și a libertății, fără de care credinciosul ar fi rămas ca un rătăcit prin haosul imaginației sale, recoltînd roadele păcatului : mînia, necazurile și dezbinările.

Învierea, împreună cu lucrarea harului dumnezeiesc, întărește armonia sufletului, voința și gîndirea. Bucuria și tresăltarea sînt această armonie însăși, pe care Învierea a produs-o în sufletele credincioșilor.

Lumea creștină din zilele noastre, ca și în trecut, trebuie să cunoască, iubite frate în Hristos, această bucurie și tresăltare, spre a se putea împărtăși de roadele Învierii. Din nefericire, unii oameni încearcă să transforme lumea renăscută prin Crucea Domnului în lume haotică, rătăcind pe valurile întunericului, ipocriziei și egoismului. Creștinul trebuie să se elibereze de acest egoism ; i s-a dat pentru aceasta un sfînt remediu.

Adevărata noastră participare la crucea Domnului, pentru a contempla Învierea, este singurul mijloc de a ne mîntui, este singura cale care ne duce la raiul ceresc. Ortodoxia este chemată să joace acest rol. Istoria a dovedit că vistieriile sale sînt neîntrecute și veacurile n-au putut să le umbrească, datorită izvoarelor sale Dumnezeiești ; în același timp, descoperirea lor va dovedi că Ortodoxia, care este totdeauna nouă și prezentă pretutindeni în lume, răspunde convingerilor morale ale creștinilor, acum și în veacurile viitoare.

Vă salutăm iubite frate în Hristos și Vă îmbrățișăm frățeste, repetînd cîntarea bisericească : «*Hristos a înviat !*» și rămînem al Prea Fericirii Voastre frate și conslujitor în Domnul,

† Ilie al IV-lea

Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient

*

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale BENEDICT, Patriarh al Ierusalimului și al întregii Palestine :

Sărutare sfîntă în Iisus Hristos cel înviat din morți !

Cîntă astăzi cerul sus imnele de biruință și pămîntul împreună cu cele dedesubt prăznuiește, pentru că Hristos, după ce a rămas trei zile în mormînt și apoi a înviat cu slavă din morți, moartea s-a omorît, iadul a fost prădat, iar imaginea cea căzută a lui Adam s-a eliberat din legături și toată făptura s-a înnoit.

Purtînd deci și noi, împreună cu evlavioșii închinători care au venit din toate părțile, făclii de lumină, am înconjurat Mormîntul cel nou de viață curgător «în care Hristos a fost așezat ca un muritor» și în imne de mulțumire și cîntări duhovnicești am săvîrșit această renumită și sfîntă sărbătoare și praznic al praznicelor, aducînd către miezul nop-

ții cu toată reculegerea jertfa cea fără de sânge, Celui ce s-a jertfit pentru lume, Mielului celui fără de pată, și ne-am rugat cu stăruință pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor, pomenind cu multă dragoste și numele cinstit al venerabilei Voastre Prea Fericiri și înălțînd rugăciuni fierbinți Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, Celui înviat din mormînt, pentru Voi și pentru turma cea încredințată de Dumnezeu Vouă.

Iar acum, cînd venim pe calea gîndului să Vă îmbrățișăm pentru lucrurile minunate ale lui Dumnezeu față de noi, purtînd pe buze dulcile și îngereștile cuvinte «*Hristos a înviat !*», repetăm din inimă aceleași urări, rugîndu-ne cu umilință Soarelui dreptății, celui ce a răsărit din mormînt, să Vă lumineze gîndul și inima cu lumina cea neînserată a slăvitei Lui învieri, învrednicindu-Vă ca ani îndelungați, cu sănătate și propovăduind cuvîntul adevărului, să sărbătoriți și să Vă bucurați de această mare și mîntuitoare sărbătoare și să aveți puterea necesară de a conduce sfînta Biserică cea încredințată Vouă și turma credincioșilor ei spre pășunile mîntuitoare și pline de bucurie dumnezeiască.

Rugînd pe Prea Fericirea Voastră să transmită salutările și urările noastre pascale și II. PP. SS. Arhieriei care alcătuiesc Sfîntul Sinod din jurul Vostru, Vă dăm din nou sărutarea sfîntă în Hristos cel înviat și rămînem, al Venerabilei Voastre Prea Fericiri iubitor frate în Hristos cel înviat, cu totul devotat,

† **Benedict**
al Ierusalimului

*

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale PIMEN, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia :

Prea Fericirea Voastră,

Iubite întru Domnul Prea Fericite Părinte, scump frate, întru Hristos și împreună-slujitor al Smereniei noastre, «*Hristos a înviat !*»

Astăzi cerul și pămîntul prăznuiesc luminat, preamărind slăvita Înviere a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care ne-a adus mîntuirea și înnoirea, care ne-a deschis calea spre viața veșnică și nemuritoare.

Să fie această măreață sărbătoare, Sfintele Paști ale lui Hristos, un nesecat izvor de bucurie și de putere pentru toți capii credincioși ai Bisericii lui Hristos. Să trimită Hristos cel înviat milele Sale cele bogate și neîmpuținate și darul Harului Său Prea Fericirii Voastre, cel ce sînteți atît de profund respectat și iubit în slujirea Voastră de Întîistătător, întru binele sfintei Biserici și al turmei de Dumnezeu-păzite.

«*Adevărat a înviat Hristos !*»

Cerînd sfintele Voastre rugăciuni, rămînem fără schimbare devotat Prea Fericirii Voastre în dragostea întru Hristos cel înviat, împreună-slujitor și confrate,

† **Pimen**
Patriarhul Moscovei și a toată Rusia

Scrisoarea irenică a Sanctității Sale DAVID, Patriarhul-Catolicos al Gruziei :

Prea Fericirea Voastră,
Prea Sfințite și iubite întru Hristos frate,
În această binecuvîntată zi a biruitoarei Învieri a Domnului Hristos,
Vă trimit, Prea Fericite Părinte, sărutarea pascală și salutul îngeresc :

«*Hristos a înviat !*»

După învierea Sa, Mîntuitorul le-a dat ucenicilor Săi pacea. Fie ca această pace, dată de Mîntuitorul după Învierea Sa, să fie moștenirea tuturor pămîntenilor.

Puterea cea plină de bucurie a învierii, rugăciunile fierbinți ale Celui ce a călcat moartea și aducerea aminte că Hristos ne-a chemat la pace ne obligă pe toți să urmăm calea păcii și să socotim ca pe o sfîntă îndatorire să susținem iubita inițiativă în marea lucrare de pace făcătoare ; să ne rugăm pentru pacea a toată lumea și pentru întărirea într-un singur cuget a tuturor Bisericilor lui Hristos.

Biserica din Gruzia salută îmbunătățirea legăturilor reciproce dintre popoarele europene, sfîrșitul războiului dătător de coșmar din Vietnam și socoate de datoria sa să răspîndească dragostea printre popoarele care se află între granițele activității sale duhovnicești.

În această «sărbătoare a sărbătorilor» rugăm pe Domnul să trimită bucurie duhovnicească Prea Fericirii Voastre, arhierilor, cinstitului cler, și turmei Bisericii ce Vi s-a încredințat. Să fie această bucurie deplină și în viața Prea Fericirii Voastre, spre binele sfintei Biserici.

Cerînd rugăciunile Prea Fericirii Voastre de Întîistătător, Vă doresc sănătate și ani mulți și rămîn cu devotată dragoste întru Domnul cel înviat, fratele Vostru întru Hristos,

† **David**

Patriarhul-Catolicos a toată Gruzia

*

Scrisoare irenică a Prea Fericitului Patriarh GHERMAN al Bisericii Ortodoxe Sîrbe :

Prea dorite și preaiubite frate întru Hristos și împreună-slujitor al smereniei Noastre, D. D. Justinian, cu frățești salutări în Domnul, Vă felicit Prea Fericite, cu cea mai mare bucurie,

Plini de bucurie duhovnicească și de veșnica putere a dragostei pe care ne-o aduce cu învierea Sa Domnul nostru Iisus Hristos, cu frățească dragoste Vă felicităm cu prilejul luminatului praznic al praznicelor cu salutul strălucitor al Sfintelor Paști :

«*Hristos a înviat !*»

Aducem zi de zi smerita noastră rugăciune Domnului Hristos, ca să Vă dăruiască cu îndurare și cu milostivire întreaga bucurie omenească și pacea cerească, iar prin mijlocirea Paștilor Domnului Hristos să se instaureze cu putere dragostea nemărginită printre fiii lui Dumnezeu și să învingă puterea păcatului. Totodată, ne alăturăm rugăciunile noastre

la rugăciunile sfinte ale cinstitei și iubitei Voastre Prea Fericiri ca în această sfântă zi a Învierii biruitoare și luminate a Domnului nostru Iisus Hristos să trimită din belșug binecuvîntarea Sa dumnezeiască asupra poporului pravoslavnic de Hristos iubitor, asupra Prea Fericirii Voastre, asupra Arhierilor, asupra clerului și credincioasei Biserici Ortodoxe Române surori, ca să rămîna cu ai Săi pînă la sfîrșitul veacului (Matei XXVIII, 20).

Vă felicităm și Vă sărutăm în duh și rămînem întotdeauna devotați în Hristos Iisus cel înviat, frate și împreună-slujitor,

† **Gherman**
Patriarhul Serbiei

*

Scrisoarea irenică a Prea Fericitului MAXIM al Bisericii Ortodoxe Bulgare :

Prea Fericirea Voastră, frate preaiubit în Dătătorul de viață Hristos, Vă îmbrățișăm frățeste și Vă adresăm salutarea pascală :

«*Hristos a înviat !*»

Evlavioșii noștri credincioși, în unire cu toți creștinii din lume, în-sufleliți de credință arzătoare, de nădejde tare și de statornicie în dragostea Mîntuitorului nostru — Domnul cel înviat — se pregătesc să sărbătorească ziua cea mai luminoasă pentru sufletele creștine, aceea a Învierii lui Hristos.

Învierea lui Hristos este o bucurie a cerului și a pămîntului, ea constituie biruința puterii vieții asupra morții, victoria luminii triumfătoare asupra întunericului răului, descoperirea ușilor cerești spre împărăția păcii și a bucuriei în Duhul Sfînt, rînduită pentru sufletele răscumpărate.

Învierea lui Hristos este chezașia învierii noastre, căci «precum toți mor în Adam, tot așa toți vor trăi în Hristos» (I Cor. XV, 12). Razele învierii lui Hristos reînnoiesc sufletele, transformînd inimile, întăresc conștiințele și călăuzesc năzuințele omenești spre căile binelui, dreptății și păcii.

Anul acesta, popoare care încă de curînd trăiau în suferințele luptei pe viață și pe moarte, vor participa la bucuria noastră. Fie ca lumina Învierii să înțeleptească cugetele oamenilor și să fie pentru noi un prilej de tresăltare și bucurie (Psalm CXVII, 24). Așa precum îngerii cîntă laudele Învierii Sale în ceruri, tot astfel să rugăm pe Dumnezeu să ne curățească inimile ca și noi să le cîntăm pe pămînt, laudele Sale, și să ne felicităm cu aceste cuvinte salvatoare » «*Hristos a înviat !*»

Vă salutăm din nou, Prea Fericirea Voastră mult iubită, cu prilejul acestei sărbători a sărbătorilor și, recomandîndu-ne sfintelor Voastre rugăciuni de Întîistătător, rămînem în Hristos Dătătorul de viață înviat din morți al Vostru frate și împreună-slujitor,

† **Maxim**
Patriarhul Bulgariei

*

*Scrisoarea irenică a Prea Fericitului IERONIM, Arhiepiscop al Ate-
nei și Primat al Bisericii Ortodoxe din Grecia :*

Prea Fericite și Înalt Prea Sfințite Patriarh al României, Locțiitor al Cezareei Capadociei, Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucu-
reștilor, frate iubit în Hristos Dumnezeu și împreună-slujitor al nostru,
D. D. Justinian, îmbrățișându-vă în Domnul, cu multă bucurie Vă întâm-
pinăm :

Învierea din morți cea după trei zile a Mîntuitorului nostru ne-a
răsărit nouă lumină din mormînt și ne-a adus bunele vestiri ale bucu-
riei. Căci cu prilejul praznicului acestuia «toate s-au umplut de bucu-
rie, luînd cunoștință de Înviere». Preaslăvita Înviere a Domnului nos-
tru, chemîndu-ne la comuniunea bucuriei și veseliei, umple de nădejde
inimile noastre și ne anunță de mai-înainte pacea, celor de aproape și
celor de departe.

Deci amintindu-ne de darul acesta al lui Hristos față de noi și ve-
selindu-ne luminat cu prilejul acestei zile de seamă, să ne îmbrățișăm
cu dragoste unii pe alții, întâmpinîndu-ne cu dulcele cuvînt «*Hristos a
înviat !*» și, sprijinindu-ne reciproc cu rugăciunile noastre în pace și
bucurie, să ne străduim a ține și a păstra bunăstarea și puterea comună
a sfintelor lui Dumnezeu Biserici și să facem în așa fel ca slujirea sfîn-
tă pe care o îndeplinesc cei dinăuntrul ei să fie fără de pată pretutin-
deni. Căci Hristos a înviat din morți, Mîntuitorul lumii, și toate le-a
umplut de bună mireasmă : așezămîntul Bisericii s-a consolidat ; mul-
țimea credincioșilor s-a umplut de veselie, iar toată adunarea lumii creș-
tine s-a păstrat plină de dragoste față de Dumnezeu.

Cu aceasta întâmpinîndu-Vă din nou cu «Hristos a înviat !» și dîn-
du-Vă sfînta sărutare cu prilejul Învierii atît Prea Fericirii Voastre cît
și, prin Voi, întregii Biserici de acolo, rămînem al Prea Fericirii Voastre
prea mic frate în Hristos, pururea devotat.

† Ieronim al Atenei

*

*Scrisoarea irenică a Înalt Prea Sfințitului VASILE, Mitropolitul
Varșoviei și a toată Polonia :*

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte,
«*Hristos a înviat !*»

Cu prilejul luminatului praznic al Învierii Domnului Hristos, Vă rog
să primiți din partea mea și din partea episcopilor împreună-păstori ai
Bisericii noastre o frățească sărutare în Domnul Iisus Hristos cel înviat.

Fiul lui Dumnezeu, Cel Unul-Născut, a trebuit să sufere mult și să
intre în slava Sa (Luca XXIV, 26), pentru ca pe toți să-i atragă la Sine
(Ioan XII, 24). Cuvîntul Lui s-a împlinit. Astăzi toți fiii lui Dumnezeu
cei dreptcredincioși se îndreaptă spre El, Cel înviat din morți, la fel ca
femeile mironosițe, ca Maria Magdalena, ca Sfinții Apostoli... Foarte
mulți credincioși trăiesc această mîntuitoare bucurie în felul lor. Unii

printr-o duhovnicească contemplare a mormîntului gol, alții prin «frîngerea pîinii» (Luca XXIV, 35), alții prin slujbele și cîntările pascale, alții prin mulțumirea ce le aduce urarea : «*Hristos a înviat !*», iar mulți alții numai cu un ou roșu... Prin aceasta noi credem și mărturisim că Hristos cu adevărat a înviat. În aceasta constă toată fericirea noastră, toată nădejdea noastră.

Cu asemenea gînduri și cu asemenea sentimente de bucurie duhovnicească ce mișcă inimile, Vă trimit bunele doriri împreunate cu rugăciunile mele pentru Prea Fericirea Voastră, pentru confracții Episcopi și pentru fiii credincioși ai sfintei Voastre Biserici. Să dăruiască Domnul pacea Sa Bisericii Ortodoxe Române și binecuvîntarea Sa Țării Voastre.

Al Prea Fericirii Voastre smerit frate iubitor întru Hristos și osîrdnic rugător,

† Vasile

Mitropolitul Varșoviei și a toată Polonia

*

Scrisoarea irenică a Înalt Prea Sfințitului DOROTEI, Mitropolitul de Praga și a toată Cehoslovacia :

Prea Fericirea Voastră,

«*Hristos a înviat !*»

Această fericită sărbătoare aprinde inimile noastre așa cum au fost aprinse inimile celor doi apostoli în drum spre Emaus, cînd au întîlnit pe Domnul cel înviat și i-au ascultat tălmăcirea Scripturilor. Întîlnirea cu Hristos cel înviat, la Paști, ne face să cunoaștem taina cea binecuvîntată a veacului ce va să fie.

Prin crucea de pe Golgota, Mîntuitorul a călcat moartea cu moartea Sa, astfel ca viața să rămîna în El și cu El. Lumina învierii este un izvor necesat de pace și înfrățire ; ea ne cheamă pe toți la înfrățire și pace în lume.

Vă trimit urările mele cele mai bune pentru dobîndirea acestor daruri de la Domnul nostru, pe care-l vom sărbători din nou plini de recunoștință în timpul Sfințelor Paști din anul acesta.

«*Cu adevărat Hristos a înviat !*»

Cu dragoste frățească,

† Dorotei

Mitropolitul de Praga și a toată Cehoslovacia

*

Scrisoarea irenică a Înalt Prea Sfințitului MAKARIOS, Arhiepiscopul Ciprului :

Prea Fericite Patriarh al României, Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor, preaiubite și mult dorite frate și împreună-luitor D. D. Justinian, îmbrățișîndu-Vă frățește în Domnul, cu multă bucurie Va întîmpinăm.

Hristos, Mîntuitorul nostru, Fiul cel fără de început și Cuvîntul cel mai-nainte de veci al lui Dumnezeu-Tatăl, suindu-se pe cruce și pogorîndu-se în iad pentru păcatele noastre, înviază astăzi din morți ca un Dumnezeu atotputernic, nimicind stăpînirea morții și dăruindu-ne viața veșnică. Se bucură și se veselește făptura toată, că Hristos a înviat din morți, ridicîndu-ne odată cu El și pe noi, care eram morți din cauza păcatului.

Veselindu-ne împreună cu lumea întreagă pentru ziua aceasta mare și strălucită, în care Hristos ne-a trecut din moarte la viață și ne-a făcut părtași ai împărăției celei cerești, aducem imne de mulțumire biruito- rului morții și Răscumpărătorului nostru și venind înaintea Voastră, pe calea gîndului, Vă îmbrățișăm frățeste, salutîndu-Vă cu veselul glas : «*Hristos a înviat !*» și urîndu-Vă din adîncul sufletului ca să sărbătoriți cu sănătate și bucurie ani cît mai îndelungați și fericiți sărbătoarea pur- tătoarei de viață Învieri și să conduceți sfînta Biserică încredințată Vouă spre tot progresul și toată înflorirea.

Rugîndu-Vă totodată să transmiteți salutările noastre pascale și u- rările noastre iubiților în Duhul frați care alcătuiesc Sfîntul Sinod din jurul Prea Fericirii Voastre, Vă îmbrățișăm iarăși și de multe ori cu să- rutare sfîntă și rămînem al Venerabilei Voastre Prea Fericiri, iubitor frate în Hristos,

† **Makarios**

Arhiepiscopul Ciprului

*

Scrisoarea irenică a Înalt Prea Sfințitului PAAVALI, Arhiepiscopul Careliei și a toată Finlanda :

Prea Fericirea Voastră,

«Așa este scris și așa trebuia să pătîmească Hristos și să învieze din morți a treia zi să fie propovăduite pocăința și iertarea păcatelor în numele Său la toate neamurile, începînd de la Ierusalim. Iar voi sînteți martori ai acestor fapte» (Luca XXIV, 46—48).

Continuînd astfel misiunea dată apostolilor, creștinătatea mărturi- sește și astăzi cu credință fermă :

«*Hristos a înviat !*», «*Adevărat a înviat !*»

În aceeași credință și bucurie în Domnul cel înviat, felicit și eu pe Prea Fericirea Voastră și pe credincioșii Voștri de Sfintele Paști și Vă doresc pacea pe care a dat-o Hristos acelora ce cred în El.

Salutînd pe Prea Fericirea Voastră, «cu sărutarea sfîntă», rămîm al Vostru smêrit frate în Hristos,

† **Paavali**

Arhiepiscopul Careliei și a toată Finlanda

*

Scrisoarea irenică a Înalt Prea Sfințitului GRIGORIE, Arhiepiscopul Sinaiului și Raitului :

Prea Fericite Părinte,

Se apropie din nou, cu harul Duhului Sfînt, prea venerabilele săr- bători ale înfricoșătoarelor Patimi și slăvitei Învieri din morți a Dom-

nului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos în timpul cărorora tot sufletul creștinesc, gândindu-se la nemăsurata și dumnezeiasca îngăduință, este adânc mișcat și se umple în același timp de marea bucurie a triumfului virtuții și a dreptății.

Slujitori smeriți și noi ai Celui Prea Înalt, în locul acesta sfințit prin excelență, în care s-a pogorât Dumnezeu, dar plini de astfel de simțăminte evlavioase și nobile, venim prin prezenta să exprimăm Venerabilei Voastre Prea Fericiri smeritele noastre salutări frățești și filiale cu prilejul sărbătorilor care vin și să Vă urăm din toată inima ca Venerabila Voastră Prea Fericire, împreună cu ceata sfințită a Ierarhilor din jurul Vostru și cu turma cea evlavioasă, să sărbătorească aceste sfinte sărbători cu veselie sufletească și trupească timp cât mai îndelungat, spre slava lui Hristos cel înviat, Dumnezeul nostru, și spre binele sfintei Biserici Ortodoxe a României.

Cu aceasta, întâmpinându-Vă cu cuvintele pline de bucurie «*Hristos a înviat!*», Vă îmbrățișăm frățește și, sărutând filial cinstita Voastră dreaptă, rămîne al Prea Fericirii Voastre frate smerit în Hristos.

† Grigorie
Arhiepiscopul Sinaiului

*

Scrisoarea Sanctității Sale VASKEN I, Patriarhul Suprem și Catolicosul tuturor armenilor :

Prea Fericirea Voastră,
«*Hristos a înviat din morți!*»

Vestea cea bună despre Sfînta Înviere a Domnului și Mîntuitorului nostru este un prilej fericit pentru noi să Vă salutăm pe Sanctitatea Voastră cu dragoste frățească și să Vă urăm ani mulți de arhipăstorire, cu strălucite realizări pentru înflorirea sfintei Voastre Biserici și pentru zidirea credincioșilor Voștri.

Ne rugăm, de asemenea, pentru ca lumea întreagă și toate popoarele să se lumineze mai mult cu harurile Sfintei Învieri, spre a găsi calea cea adevărată pentru coexistență justă și pașnică și cooperare internațională.

«Atunci Dumnezeul Păcii va fi cu Voi» (Filipeni IV, 9). Amin.

† Vasken I
Catolicosul tuturor armenilor

*

Scrisoarea Prea Fericitului ABUNA THEOPHILOS, Patriarhul Etiopiei :

Prea Fericirea Voastră,

În această sărbătoare, cînd comemorăm Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, ne este dată marea bucurie de a trimite urările și felicitările noastre cele mai calde Prea Fericirii Voastre, clerului și credincioșilor Bisericii Voastre.

Am apreciat foarte mult binevoitorul mesaj al Prea Fericirii Voastre și urările trimise Nouă și poporului nostru cu fericitul prilej al Sfințelor Paști. Rugăciunea Noastră fierbinte este ca mesajul păcii între oameni și al împăcării între om și om și între om și Dumnezeu să fie încă o dată în stare să aducă în inimile și cugetele oamenilor de pretutindeni iubirea covârșitoare și jertfa făcută pe cruce și glorioasa biruință asupra morții, săvârșite prin Învierea Domnului nostru.

Fie ca cel răstignit și înviat să întărească și să sprijinească lucrarea Sanctității Voastre pentru slava Sa cea mare.

Al Vostru în Hristos,

† **Abuna Theophilos**
Patriarhul Etiopiei

*

Scrisoarea Sanctității Sale Papa PAUL al VI-lea :

Prea Fericirea Voastră,

În rugăciune, ne pregătim să sărbătorim cu mare bucurie slăvita Înviere a Domnului nostru Iisus Hristos, eveniment central al iconomiei mântuirii și temelie a credinței noastre. Prin învierea lui Hristos păcatul este iertat, moartea este biruită, viața și bucuria s-au manifestat în împăcarea noastră cu Dumnezeu. Mulțumim Părintelui care a binevoit, prin Iisus Hristos și pentru El, să împace totul, pe pământ și în ceruri (cf. Col. I, 20), și care însuflețește și înviază Biserica prin Duhul Său, ca să vestească tuturor oamenilor din toate timpurile această veste bună a mântuirii.

Să ascultăm în liniște și reculegere Cuvântul lui Dumnezeu. Meditând asupra mării Taine a lucrării săvârșite de Hristos, dorim să Vă împărtășim și Vouă, frate preaiubit, bucuria noastră pe care o avem când prăznuim Paștele Domnului. Facem aceasta pentru că știm că participați la același dar prin aceeași credință în Hristos cel mort și înviat și că sînteți și Voi preocupați să vestiți Învierea către oamenii din vremea noastră, Vestire care este în centrul misiunii Bisericii.

Credem, și de aceea vorbim, pentru că știm că «Acela care a înviat pe Domnul Iisus ne va învia și pe noi cu Iisus și ne va așeza cu Voi alături de El» (II Cor. IV, 13—14). Credința Apostolului era însăși rațiunea evanghelizării sale. Din această credință provenea certitudinea sa că va învia cu Domnul; în ea își găsea puterea de a vorbi celorlalți. Astăzi, de asemenea, credința, această credință însăși care este izvorul aceleiași certitudini pentru noi, nu încetează a ne îndemna să vestim Învierea, «pentru ca toți să mărturisească pe Domnul, care este Iisus Hristos» (Filip. II, 11) și că numai în El putem să fim mântuiți (cf. Fapte IV, 12) ... Se cere de la noi o aprofundare a credinței noastre comune, pentru a ajunge să restabilim între Bisericile noastre unitatea deplină, care ne va permite să mărturisim mai bine opera îndeplinită de Hristos și care va da predicii noastre întreaga sa putere de convingere (cf. Ioan XVII, 21). În vremea noastră, mai mult ca oricînd, Duhul lui Dumnezeu cheamă Bisericile noastre să mărturisească împreună aceeași cre-

dință, ca să poată spune tuturor: «Cele ce noi am văzut și am auzit, acelea vi le vestim și vouă, pentru ca și voi să fiți în comuniune cu noi. Și comuniunea noastră este comuniunea cu Tatăl și cu Fiul Său Iisus Hristos» (I Ioan I, 3).

Însuflețiți de această nădejde, Vă reînnoim, Prea Fericirea Voastră sentimentele noastre de prea frățească dragoste în Hristos cel înviat.

† Paulus P. P. VI

Scrisoarea Grației Sale MICHAEL RAMSEY, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Angliei și Mitropolit:

Prea Fericirea Voastră,
Preaiubite frate în Hristos,

Salutăm pe Prea Fericirea Voastră în bucuria Învierii Domnului nostru Iisus Hristos. Ne aducem aminte din cuvintele Sfântului Ioan de una din întâlnirile ucenicilor cu Iisus după Înviere. Aceștia se reîntorseseră la munca lor zilnică. Erau uimiți și dezamăgiți de înfrîngerea aparentă a Domnului lor. Pentru a-și înfrînge dezamăgirea, ei s-au reîntors la îndeletnicirile lor zilnice, încă nefiind în stare să creadă și înțeleagă că înfrîngerea avea să se transforme în biruință.

Iisus li s-a arătat mai târziu în viață «prin multe semne doveditoare» (Fapte I, 3). Ca aproape întotdeauna, acestea au avut loc atunci când ei se așteptau mai puțin. După o noapte de trudă, erau fără îndoială dezamăgiți. Totuși, au urmat cuvîntul străinului care le-a dat sfat de pe țarm. Probabil că rezultatul minunat al ascultării lor le-a adus aminte de experiența pe care ei au mai avut-o cu Iisus. Ni se spune că cel care l-a recunoscut mai înainte pe Iisus a fost «ucenicul pe care El îl iubea»: «Este Domnul!» Cu siguranță că aceste cuvinte au avut un adînc ecou în sufletul lui Simon Petru. Din nou i s-a dat ocazia să-și arate ascultarea și dragostea față de Domnul său. Nerăbdător, el sare în mare ca să se grăbească să ajungă la El. Legătura dragostei va fi restabilită prin dragostea desăvîrșită care triumfă.

În această istorisire există multe experiențe care sînt împărtășite de creștini. Pe de o parte există truda zilnică, preamărită prin ascultare față de Iisus și dragoste față de El. Există «o noapte întunecată a sufletului», care poate fi transformată prin întâlnirea ucenicului cu Domnul. Există tristețea eșecului ucenicului, care poate să se transforme în bucurie prin dragostea ce nu-l lasă în disperare. Există fericirea adevăratei credințe creștine, care învinge orice îndoială și care, în cele din urmă, a convins pe ucenici că Iisus este viu din nou și că ei pot trăi cu El în timp și în veșnicie.

Cu această bucurie supremă a biruinței desăvîrșite a lui Iisus pe Cruce salutăm pe Prea Fericirea Voastră și împărtășim fericirea de a fi cu Iisus în această dimineață a Sfintelor Paști și în toate zilele vieții noastre, rugîndu-L ca să binecuvînteze și pe mai departe și să inspire

pe Prea Fericirea Voastră și pe toți care sînt chemați, în numele Lui, spre a-i conduce.

Al Prea Fericirii Voastre iubitor frate în Hristos,

† **Michael**

Arhiepiscop de Canterbury,
Primat a toată Anglia și Mitropolit

*

Telegrama Pastorului PHILIP POTTER, Secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor :

Mesajul Vostru de Paști mi-a umplut inima de bucurie și lumina Învierii Domnului nostru.

Mulțumindu-Vă din toată inima, Vă felicit cu salutarea pascală.
«Cu adevărat Hristos a înviat!»

Philip Potter

Secretar General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor

*

Telegrama Pastorului W. A. VISSER'T HOOFT, Președintele onorific al Consiliului Ecumenic al Bisericilor :

Hristos cel înviat, nădejdea noastră să Vă dăruiască Sfintele Paști cu bucurie.

W. A. Visser't Hooft

*

* *

Cu ocazia sfintelor sărbători ale Învierii Domnului din anul 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a mai primit numeroase scrisori și telegrame de felicitare din partea unor ierarhi și slujitori ai Bisericilor Ortodoxe surori și ai altor Biserici, din partea unor conducători de culte religioase de peste hotare, din partea cultelor religioase din țara noastră, din partea conducătorilor comunităților ortodoxe române de peste hotare, precum și din partea slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române.

*

Dintre ierarhii și slujitorii Bisericilor Ortodoxe surori au felicitat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian :

— *Inalt Prea Sfințitul IACOBOS, Primatul Bisericii Ortodoxe Grecești în America de Nord și de Sud ;*

— *Inalt Prea Sfințitul MELETIOS, Mitropolitul Bisericii Ortodoxe Grecești în Franța ;*

-- *Inalt Prea Sfințitul EMILIANOS, Mitropolitul Bisericii Ortodoxe Grecești în Belgia, Olanda și Luxemburg ;*

- Înalt Prea Sfințitul ELIE SALIBY, Mitropolit de Beirut ;
- Înalt Prea Sfințitul SPIRIDON, Mitropolitul Rodosului ;
- Înalt Prea Sfințitul CONSTANTINOS, Mitropolitul Didymotei-
hului și Orestiadei ;
- Înalt Prea Sfințitul BARNABAS, Mitropolitul Kitrusului ;
- Înalt Prea Sfințitul DAMASCHINOS, Mitropolitul Naupaktiei și
Evritaniei ;
- Înalt Prea Sfințitul BARNABAS, Mitropolitul Pelusiei ;
- Înalt Prea Sfințitul BARNABAS, Mitropolitul Pelusiei ;
- Înalt Prea Sfințitul IEZECHIL, Arhiepiscop de Australia ;
- Înalt Prea Sfințitul NICODIM, Mitropolitul Leningradului și
Novgorodului ;
- Înalt Prea Sfințitul FILARET, Mitropolitul Kievului și Galiției,
Exarhul Ucrainei ;
- Înalt Prea Sfințitul ALEXEI, Mitropolitul Talinului și Estoniei ;
- Înalt Prea Sfințitul JUVENALIE, Mitropolitul de Tula și Be-
levsk, Președintele Departamentului Relațiilor Externe Bisericești al Pa-
triarhiei Moscovei ;
- Înalt Prea Sfințitul SERGHIE, Mitropolitul Kersonului și Odesei ;
- Înalt Prea Sfințitul NICOLAE, Mitropolit de Lvov ;
- Înalt Prea Sfințitul LEONID, Arhiepiscopul de Riga și Letonia ;
- Înalt Prea Sfințitul CHIPRIAN, Arhiepiscop în Biserica Orto-
doxă Rusă ;
- Înalt Prea Sfințitul MIHAIL, Arhiepiscopul Vologdei și Veli-
covskului ;
- Înalt Prea Sfințitul PAVEL, Arhiepiscopul de Kislovodsk ;
- Înalt Prea Sfințitul GRIGORIE, Arhiepiscop al Mucacevului ;
- Înalt Prea Sfințitul FILARET, Arhiepiscopul de Dimitrov și rec-
torul Academiei duhovnicești din Moscova, împreună cu inspectorul
Academiei — Arhim. Prof. Alexandru și cu secretarul Academiei —
Prof. Prof. A. Ostapov ;
- Prea Sfințitul ANTONIE, Episcopul Simferopolului și Crimeei ;
- Prea Sfințitul PITIRIM, Episcopul Volokolamskului ;
- Prea Sfințitul PIMEN, Episcopul de Saratov și Volgograd ;
- Prea Sfințitul FEODOSIE, Episcopul Smolenskului și Veceze-
nului ;
- Prea Sfințitul PIERRE L'HUILLIER, Episcop de Cherson ;
- Prea Sfințitul OREST, Episcop de München ;
- Înalt Prea Sfințitul NAUM, Mitropolitul de Zletovo și Strumița ;
- Înalt Prea Sfințitul CHIRIL, Mitropolitul sârb al Americii, Cana-
del și Australiei ;
- Înalt Prea Sfințitul DOSITEI, Arhiepiscopul Ohridei și Macedo-
nlei ;
- Prea Sfințitul MACARIE, Episcopul Sremskului ;
- Prea Sfințitul VISARION, Episcopul Banatului sârbesc ;
- Înalt Prea Sfințitul SOFRONIE, Mitropolitul Durostorului și
Cerventel ;
- Înalt Prea Sfințitul IOSIF DIKOV, Mitropolit al Eparhiei orto-
doxe bulgare de New York ;

- Prea Sfințitul NICOLAE, Episcopul Macariopolei și rector al Academiei teologice din Sofia ;
- Prea Sfințitul VASILE, Episcopul Evripului ;
- Prea Sfințitul MARCU, Episcopul Bisericii Ortodoxe Albaneze în America ;

*

Dintre personalitățile bisericești din cadrul altor Biserici și comunități creștine de peste hotare au trimis mesaje de felicitare :

- Excelența Sa Dr. MIROSLAV NOVAK, Patriarhul Bisericii Huseite Cehoslovace ;
- Eminența Sa Cardinalul JULIUS DÖPHNER, Arhiepiscop de München și Freising ;
- Eminența Sa Cardinalul L. J. SUENENS, Arhiepiscop de Malines-Bruxelles ;
- Eminența Sa Cardinalul J. G. M. WILLEBRANDS, Președintele Secretariatului pentru promovarea unității creștinilor ;
- Excelența Sa D. A. WISCHMANN, Președintele Serviciului pentru relații externe bisericești al Bisericii Evanghelice — Luterane din R. F. Germania ;
- Excelența Sa TIBOR BARTHA, Episcopul Bisericii Reformate din Ungaria ;
- Prea Sfințitul GERMAIN, Episcopul Bisericii Catolice-Ortodoxe din Franța ;
- Excelența Sa JOHN, Episcop anglican de Gibraltar ;
- Excelența Sa JOHN E. HINES, Episcop-președinte al Bisericii Episcopale din Statele Unite ale Americii ;
- Dl. WILLIAMS GARFIELD GLEN, Secretar general al Conferinței Bisericilor Europene ;
- Rev. KAROLY TOTH, Secretar general al Conferinței Creștine pentru Pace ;
- Dl. GERALD GOETTING, Președintele Uniunii Creștine Democratice din R. F. Germania ;
- Rev. WILLIAM K. DU VAL, Secretar pentru Asistență, Restaurare și Dezvoltare al Bisericii Prezbiteriene Unite din Statele Unite ale Americii ;
- Rev. ETIENNE GILLARD, Starețul Mănăstirii Orval — Belgia ;
- D-nii ALBERT LAHAM și GABRIEL HABIB, în numele Asociației «Syndesmos» ;
- Rev. CESARE ALZATI, de la Universitatea din Asmara — Etiopia ;
- Rev. IVAN ZUZEK, Directorul Institutului Oriental Pontifical.

*

Din partea cultelor religioase din Republica Socialistă România au trimis telegrame și scrisori de felicitare :

- Mgr MÁRTON ÁRON, Episcopul romano-catolic din Alba Iulia ;
- Mgr IACOB ANTAL, Episcop auxiliar de Alba Iulia ;
- Mgr FRANCISC AUGUSTIN, Conducătorul Arhiepiscopiei romano-catolice din București ;

- Mgr PETRU PLEȘCA, Provicar al Arhiepiscopiei romano-catolice din Iași ;
- Excelența Sa ALBERT KLEIN, Episcopul Bisericii Evanghelice C. A. ;
- Excelența Sa GHEORGHE ARGAY, Episcopul Bisericii Evanghelice Luterane S. P. ;
- Excelența Sa NAGY GYULA, Episcopul Bisericii Reformate din Cluj ;
- Excelența Sa LÁSZLÓ PAPP, Episcopul Bisericii Reformate din Oradea ;
- Excelența Sa KOVÁCS LAJOS, Episcopul Bisericii Unitariene din Cluj ;
- Înalt Prea Sfințitul IOASAF, Mitropolitul Bisericii creștine de rit vechi ;
- Înalt Prea Sfințitul DIRAYR MARDICHIAN, Conducătorul Episcopiei Armeano-Gregoriene ;
- Excelența Sa Dr. MOSES ROSEN, Șef-Rabinul Cultului Mozaic ;
- Prea Cucernicul GHEORGHE HRANIŠAVLIEVICI, Vicarul vicariatului ortodox sîrb din Timișoara ;
- Dl. NICOLAE COVACI, Președintele Cultului Baptist ;
- Dl. PAVEL BOCHIAN, Președintele Cultului Penticostal ;
- D-nii I. GIUREA, GH. LEANCU și AL. ALEXANDRESCU, în numele Unității Comunității Cultului Creștin după Evanghelie ;
- Prea Cucernicul Protopop NICOLAE GORANOV, Superiorul bisericii ortodoxe bulgare din București și reprezentant al Patriarhiei Bulgare.

*

În numele comunităților ortodoxe române de peste hotare au trimis mesaje de felicitare :

- Prea Sfințitul Episcop VICTORIN al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America ;
- Prea Sfințitul TEOFIL, Episcopul românilor ortodocși din Franța și Europa Occidentală ;
- Prea Cuviosul Arhim. LUCIAN FLOREA, superiorul bisericii ortodoxe române din Ierusalim ;
- Prea Cucernicul Prot. ALEXANDRU MUNTEANU, parohul bisericii Ortodoxe române din Sofia ;
- Prea Cucernicul Pr. Prof. GHEORGHE MOISESCU, parohul bisericii ortodoxe române din Viena ;
- Prea Cucernicul Pr. VASILE ȘTEFAN, parohul capelei ortodoxe române din Baden-Baden ;
- Prea Cucernicul Prot. AUREL UROȘ, vicarul Vicariatului ortodox român din R.S.F. Iugoslavia ;
- Prea Cucernicul Pr. Prof. ALEXANDRU CIUREA, parohul Parohiei ortodoxe române din Suedia ;
- Prea Cucernicul Pr. DUMITRU GĂINĂ, parohul Parohiei ortodoxe române din Melbourne.

SCHIMB DE TELEGRAME

INTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN ȘI SANCTITATEA SA
PATRIARHUL NICOLAE AL VI-LEA AL ALEXANDRIEI

Împlinindu-se 5 ani de la alegerea și întronizarea Sanctității Sale Nicolae al VI-lea ca Papă și Patriarh apostolic al Alexandriei și al întregii Africi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat înaltului sărbătorit următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul împlinirii a 5 ani de la înălțarea Voastră la demnitatea de Papă și Patriarh apostolic al Alexandriei și al întregii Africi, Vă felicităm cu dragoste frățescă și Vă urăm din toată inima îndelungă și fericită arhipăstorire.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarea telegramă de răspuns :

Mișcat în chip deosebit de urările și dovezile Voastre de dragoste, Vă mulțumim din toată inima și Vă asigurăm de sentimentele noastre frățesti în Hristos Domnul nostru.

† Nicolae VI

Patriarhul Alexandriei

SFINȚIREA MARELUI MIR LA PATRIARHIA ROMÂNĂ

Pentru nevoile spirituale ale parohiilor ortodoxe române din cuprinsul Patriarhiei Române, ale parohiilor române ortodoxe din diaspora, aflate sub jurisdicția canonică a Bisericii noastre și ale credincioșilor acestora, s-a luat hotărârea ca potrivit rînduielilor îndătinate pentru Bisericile Ortodoxe Autocefale, să se săvîrșească sfințirea Marelui Mir în catedrala Patriarhală din București, la 26 aprilie 1973.

După oficierea Sfințirii apei în ziua de 23 aprilie — Sfîntul Mare Mucenic Gheorghe — de către I. P. S. Mitropolit Teoctist al Olteniei și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal, împreună cu un sobor de preoți și diaconi, a început în paraclisul mînăstirii Antim din Capitală ritualul pregătirii și fierberii mirodeniilor pentru Marele Mir. Luni, marți și miercuri în Săptămîna Patimilor Domnului, preoți și diaconi rînduiți anume au pregătit Marele Mir.

În Joia Mare, 26 aprilie, Prea Fericitul Patriarh Justinian, înconjurat de II. PP. SS. Mitropoliți, PP. SS. Episcopi, PP. SS. Episcopi Vicari patriarhali, P.P. S.S. Episcopi și Arhieriei Vicari, de preoți și diaconi care purtau vasele cu Marele Mir, directori și consilieri din Administrația patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, au pornit în procesiune solemnă din Palatul Patriarhal în catedrală, pentru săvîrșirea Sfintei Liturghii a Sfîntului Vasile cel Mare și pentru Sfințirea Marelui Mir. A liturghisit Prea Fericitul Patriarh Justinian, împreună cu membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, înconjurați de preoți și diaconi. Un mare număr de credincioși din Capitală au asistat la această solemnitate. Rugăciunile pentru invocarea Sfîntului Duh la Sfințirea Marelui Mir au fost rostite de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Predica zilei a fost rostită de P. C. Preot Constantin Pârvu, Consilier Patriarhal. În cuvîntul său vorbitorul a subliniat importanța deosebită a slujbelor și deniilor din Săptămîna Patimilor, în care se comemorează evenimente din istoria mîntuirii neamului omenesc și din însăși viața pămîntească a Domnului nostru Iisus Hristos. A stăruit asupra instituirii tainei Sfintei Euharistii de către Mîntuitorul în Joia Patimilor și despre rînduiala statornicită în Bisericile Ortodoxe Autocefale de a sfinți Marele Mir în această zi. A arătat simbolul și semnificația mirodeniilor din care se pregătesc Sfîntul Mir și a relevat importanța Tainei Sfîntului Mir în Biserica Ortodoxă. S-a subliniat că acest act de cult este o prerogativă numai a Sinoadelor Bisericilor Ortodoxe Autocefale și că acest eveniment are loc în Biserica Ortodoxă Română, pentru a treisprezecea oară de la declararea autocefaliei și a șasea oară în cei douăzeci și cinci de ani de la întronizarea Prea Fericitului Patriarh Justinian ca Întîistătător al Bisericii noastre.

La sfârșitul sfintei liturghii, Prea Fericitul Patriarh Justinian a împărtășit binecuvântări, credincioșilor care s-au împărtășit într-un mare număr.

După încheierea solemnității a avut loc în Palatul patriarhal semnarea următorului document oficial de către toți membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prezenți la Sfânta Liturghie :

A C T

Slăvim pe Dumnezeu cel în Treime închinat că ne-a învrednicit pe Noi, Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu membrii Sfântului Sinod, să ne adunăm în Catedrala Sfintei Patriarhii din București și să împlinim, la Sfânta Liturghie, prin chemarea harului Atot-săvârșitorului Duh — după rînduiala Dreptmăritoarei Biserici Ortodoxe — Sfințirea Marelui Mir, pentru întărirea în Duhul Sfânt a credincioșilor creștini și sfințirea locașurilor dumnezeiești din cuprinsul Patriarhiei Române.

Această Sfințire a Marelui Mir s-a săvârșit pentru a treisprezecea oară în Sfânta noastră Biserică Ortodoxă Română, în anul mîntuirii una mie nouă sute șaptezeci și trei, luna aprilie, ziua a douăzeci și șasea, în Sfînta și Marea Joi a Patimilor Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, și pentru a șasea oară în vremea păstoriei Noastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

S-a întocmit acest act și s-a scris în Condica Sfîntă, semnîndu-se de Ierarhii care au luat parte la sfințirea Marelui Mir.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† Iustin

Mitropolitul Moldovei și Sucevei

† Teoctist

Mitropolitul Olteniei

† Nicolae

Mitropolitul Banatului

† Teofil

Episcopul Clujului

† Vasile

Episcopul Oradiei

† Antim Tîrgovișteanul

Episcop vicar patriarhal

† Antonie Ploieșteanul

Episcop vicar patriarhal

† Visarion Rășinăreanul

Episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

† Eftimie Bîrlădeanul

Arhiereu vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor

† Gherasim Constăneanul

Arhiereu vicar al Episcopiei Dunării de Jos

PRIMIREA PREGOȚILOR DIN CAPITALĂ DE CĂTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN ÎN PRIMA ZI DE PAȘTI

Duminică 29 aprilie 1973, prima zi a Sfințelor Paști, a avut loc la reședința patriarhală tradițională primire de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a pregoților din București, care au venit în mare număr să prezinte prinosul lor de recunoștință, împreună cu urările lor de bine și sănătate, Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române.

Alături de cucernicii pregoți, au venit la reședința patriarhală un mare număr de salariați ai Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, profesori de la Institutul teologic și de la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul teologic.

Au fost de față și un grup de excursioniști reprezentând Academia duhovnicească din Sofia, în frunte cu P. S. Episcop Nicolae al Macario-polei, aflați în țara noastră într-o excursie de studii. Grupul era însoțit de P. C. Protoiereu Nicolae Goranov, parohul bisericii ortodoxe bulgare din București.

La ora 18, Prea Fericitul Părinte Patriarh a intrat în sala de ședințe a Adunării Naționale Bisericești, unde a fost întâmpinat de întreaga asistență cu *Imnul Patriarhal*. De-a dreapta și de-a stînga Prea Fericirii Sale au luat loc : PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul, vicari patriarhali ; P. C. Pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale ; P. C. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române ; P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, PP. CC. Consilieri patriarhali și mitropolitani.

În numele pregoțimii bucureștene și al întregii asistențe, P. C. Pr. *Mihai Tătărîm* de la biserica «Mărțișor» din Capitală a rostit un cuvînt ocazional în care, după ce a analizat semnificația neprețuitului fapt al învierii Domnului și însemnătatea acestuia pentru credincioșii ortodocși români, pentru istoria Bisericii noastre, adresîndu-se Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian a spus printre altele : «Noi, pregoțimea Capitalei, împreună cu toți cei ce ostenesc la treburile de vîrf ale Administrației Patriarhale și ale Sfintei Arhiepiscopii, sîntem aici nu numai pentru a depune prinos de recunoștință și urări de sănătate pentru toate cîte ați făcut și continuați să faceți pentru sfînta noastră Biserică, ci și pentru ca împreună să ne bucurăm de luminosul praznic. Slăvită fie învieroa Domnului..., cinstită și mult prețuită să fie, de noi și de urmași, toata truda Prea Fericirii Voastre de a face ca ... sfînta noastră Biserică să se înfățișeze lumii de aici și de mai departe atît de luminos și de mare!».

Mărturisind cât de folositoare și de reconfortante sînt aceste popasuri duhovnicești prilejuite de întîlnirea cu Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, vorbitorul a ținut să reamintească unele dintre emoționantele întîlniri ale Prea Fericirii Sale cu preoții Capitalei în timpul care a trecut de la instalarea sa ca Patriarh. «Acum ne aflăm în ajunul mării prăznuiri : 25 de ani de patriarhat, o sărbătoare dăruită rareori de Dumnezeu aleșilor săi și Bisericii» pentru că «o cîrmuire îndelungată statornicește rînduiei sigure și de nezdruincinat».

«Prea Fericirea Voastră ați brăzdat pămîntul, în lung și în lat, ca mării Apostoli de la început, arătînd, împărtășind și căutînd să convingeți pe toți despre ceea ce trebuie făcut «ca toți creștinii să fie una» și ca Biserica lui Dumnezeu, recăpătînd puritatea primelor secole, să iradieze și mai multă lumină prin slujirea lui Dumnezeu și a omului».

Vorbitorul a enumerat în continuare, principalele realizări ale Bisericii Ortodoxe Române în vremea arhipăstoririi Prea Fericirii Sale, realizări care au sporit și sporesc neîncetat prestigiul său atît pe plan intern cît și în cadrul relațiilor cu Bisericile Ortodoxe și cu celelalte Biserici, creștine, precum și cu comunitățile ortodoxe române de peste hotare.

În încheierea cuvîntării sale, reprezentantul preoților din Capitală a asigurat pe Prea Fericirea Sa că toți preoții din București vor folosi cu conștiinciozitate toate îndrumările primite din partea Prea Fericirii Sale, în așa fel ca activitatea lor pastorală să fie încununată de roade bogate, iar credincioșii încredințați lor spre păstorire să progreseze în viața morală și să rămîna păstrători ai tradițiilor strămoșești și buni credincioși ai Bisericii străbune. Dînd glas respectului și recunoștinței preoțimii bucureștene față de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, vorbitorul i-a urat ca bunul Dumnezeu să-i dăruiască sănătate deplină, puteri noi de muncă și să trăiască întru mulți ani.

După ce a felicitat pe vorbitor și i-a mulțumit pentru cuvintele adresate, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* a rostit următoarea cuvîntare, care a fost urmărită, ca de obicei, cu multă atenție de toți cei prezenți.

Înainte de a da un răspuns reprezentantului dvs. care a arătat înfăptuirile pe care le-am desăvîrșit Noi în cadrul Arhiepiscopiei și în cadrul Patriarhiei, să-mi dați voie să salut grupul de profesori ai Academiei teologice de la Sofia, grup de excursioniști, care au venit în țara noastră în frunte cu Prea Sfințitul Episcop Nicolae Macariopolschi și care au găsit cu cale să petreacă sărbătorile Paștilor alături de noi în anul acesta, spunîndu-le în numele dvs. și al meu personal : «Bine ați venit sănătoși !»

Prietenia dintre Biserica noastră și Biserica Ortodoxă Bulgară, este cunoscută, căci n-am pomenit niciodată ca la împrejurările de bucurie ca și la cele de întristare să nu fim împreună, ca oaspeți ai Bisericii Bulgare.

Am luat parte la festivitățile întemeierii Patriarhatului bulgar și la alegerea primului patriarh al Bulgariei în persoana răposatului Chiril, decedaț anul trecut. Dînsul s-a străduit foarte mult să promoveze dragostea între Bisericile noastre și să contribuie la prietenia dintre poporul român și poporul bulgar.

Noul patriarh, Maxim, la a cărui alegere și întronizare am luat parte și care ne-a făcut o vizită de prietenie anul trecut, se străduiește la rîndul său ca dragostea dintre Bisericile noastre să sporească și, odată cu aceasta, să-și aducă o contribuție și la sporirea prieteniei dintre poarele bulgar și român.

Sîntem vecini și nu ne desparte decît Dunărea, care în realitate ne unește prin simbolicul pod al «Prieteniei româno-bulgare». De aceea, iubiții mei părinți, cade în sarcina noastră, de luptători și propovăduitori ai păcii și ai buneii înțelegeri între oameni și poare, să cultivăm prietenia și dragostea dintre Bisericile noastre. Să căutăm cu toată convingerea ca această prietenie să fie cît mai durabilă și cît mai dorită de noi toți. Prin pace și bună înțelegere între oameni, omenirea progresaază. Războaiele sînt o nenorocire și nu este nevoie să stăruim prea mult, fiindcă noi, ca slujitori ai Mîntuitorului Iisus Hristos, sîntem împotriva oricărui război, oriunde ar fi el. Deci ne bucurăm în această sărbătoare a Sfintelor Paști de vizita profesorilor în frunte cu Părintele Episcop Nicolae Macariopolschi, ne bucurăm ca și dînșii pentru că prin aceste contacte pe care le stabilim în asemenea întîlniri, dragostea dintre Bisericile noastre sporește.

Convingerea noastră este fermă, și aceasta am mai spus-o și altădată, că prin nimic nu sporește prietenia dintre credincioșii noștri, cu nimic nu se cimentează mai mult dragostea frățească, decît prin vizite la fața locului, prin vizite reciproce. Numai cunoscîndu-ne bine, ajungem să ne iubim în mod desăvîrșit.

De aceea, Prea Cucernici Părinți și iubiți frați, întîlnirea noastră de astăzi este îndoită de această mare bucurie a vizitei pe care ne-o fac reprezentanții Academiei teologice bulgare, vecinii noștri și frații noștri de dincolo de Dunăre.

Dumnezeu să le binecuvînteze călătoria cu sănătate deplină și cu împlinirea tuturor dorințelor ce și le-au făcut cu prilejul călătoriei în țara noastră.

Iar Prea Cucerniciilor Voastre, țin să vă mulțumesc din toată inima că și anul acesta, ca în anul trecut, ați luat drumul acesta, spre dealul Patriarhiei, ca să faceți urările obișnuite de sfintele sărbători ale Învierii Domnului.

În Pastorală pe care ați citit-o în bisericile Cucerniciilor voastre, am stăruit asupra realității învierii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Și am stăruit pentru că Ortodoxia în general, așa cum am mai spus-o și altădată, își fundamentează credința pe faptul învierii Domnului. Învierea Mîntuitorului Iisus Hristos este într-adevăr minunea minunilor, dovada existenței lui Dumnezeu, cum spunea reprezentantul Prea Cucerniciilor Voastre, dînd dovada existenței Mîntuitorului Hristos ca Dumnezeu. El, Cel care a înviat, a vindecat boli, și a în-

viat din morți pe atîția, El Însuși a înviat din morți a treia zi, așa cum a spus-o Ucenicilor.

Am stăruit în Pastorală asupra actului învierii lui Hristos pentru ca Prea Cucerniciile Voastre și întregul cler al Bisericii noastre să știe să se folosească, ca și Sfinții Apostoli care, în propovăduirea lor, își întemeiau convingerea și toată propovăduirea lor pe actul învierii Domnului, propovăduind pe Mîntuitorul Iisus Hristos, cel înviat din morți. Iar la poporul nostru, creștinii, din moși-strămoși, obișnuiesc timp de 40 de zile să se salute între ei cu salutul «Hristos a înviat!» și «Adevărat a înviat!».

Părintele, reprezentantul dvs. a amintit o serie de înfăptuiri, toate acestea puse în slujba Bisericii noastre. Și îmi pare foarte bine că el a stăruit asupra misiunii mai active a preoțimii noastre și a anunțat angajamentul pe care și-l ia preoțimea Capitalei pentru a putea să întreprindă o acțiune misionară mai temeinică, mai viguroasă, fiindcă spre Capitală se îndreaptă mulți dintre cei rătăciți de credința noastră și care s-au lăsat ademeniți de credințe greșite. Și cînd spun acest lucru știți la cine mă gîndesc. Au pătruns mulți dintre misionarii lor prin Universități, prin spitale, în unități comerciale, pe terenurile de construcții și așa mai departe. Trebuie dusă o activitate susținută de lămurire a greșelii în care s-au lăsat ademeniți credincioșii respectivi, pentru că de sufletele lor răspunde, așa cum știți, preotul lor, răspundem noi toți.

Orice material pe care noi îl tipărim în tipografiile noastre vă va fi de mare sprijin, în activitatea misionară a Prea Cucerniciilor Voastre.

Mulțumim Preabunului Dumnezeu că ne-a învrednicit să ne întîlnim și anul acesta, după ce am săvîrșit sfintele slujbe ale Învierii Domnului. Acest lucru ne-a bucurat foarte mult și cred că și Prea Cucerniciile Voastre v-ați bucurat de o astfel de participare caldă a credincioșilor la Sfintele slujbe ale Învierii și de numărul mare al celor care s-au spovedit și s-au împărtășit de Sfintele Paști.

Într-adevăr Paștele de anul acesta este un Paște cu multe bucurii duhovnicești, căci pe lîngă bucuriile obișnuite avem și pe aceea de a avea în mijlocul nostru o reprezentanță așa de înaltă a fraților de peste Dunăre, a Bisericii Bulgare. Împreună să mulțumim Bunului Dumnezeu care rînduiește pașii omului și rînduiește și ajută călătoriile noastre în slujba lui Dumnezeu și în slujba țărilor noastre.

Încă o dată, mulțumindu-vă, vă binecuvîntez din toată inima pentru osteneală și pentru urările pe care mi le-ați făcut și, la rîndul meu, vă mulțumesc din toată inima, atît dvs. cît și celor dragi ai dvs. precum și credincioșilor pe care-i păstoriți, urări de sănătate și de mulțumire sufletească pentru sufletele noastre și ale tuturor».

A luat apoi cuvîntul P. S. Episcop Nicolae al Macariopolei care, pornind de la cuvintele adresate de îngeri femeilor mironosițe: «Bucurați-vă!», a ținut să exprime bucuria pe care au avut-o membrii delegației bulgare de a fi putut participa la slujba învierii oficiată în catedrala patriarhală și la biserica bulgară precum și bucuria de a fi primiți de Prea Fericirea Sa pentru a-l felicita cu prilejul praznicului Învierii.

«Sărutîndu-Vă dreapta și primind printr-însa binecuvîntarea Celui înviat din morți, Hristos, dătătorul de viață, noi Vă adresăm mesajul frățesc al Sanctității Sale Maxim, patriarhul Bulgariei, precum și salutarile fiești ale întregii familii teologice din Sofia, «Academia Sfîntul Clement de Ohrida», împreună cu cele mai bune urări de bine. Dumnezeu, purtătorul de grijă, să Vă dăruiască sănătate deplină pentru a conduce și pe mai departe cu aceeași înțelepciune corabia Bisericii Ortodoxe Române, pentru slava lui Dumnezeu și pentru binele credincioșilor ortodocși români iubitori de pace, pentru consolidarea păcii în lume și pentru slava sfintei noastre Ortodoxii», a spus P. S. Sa.

În încheiere, P. S. Sa a asigurat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian că vizita delegației bulgare «pe pămîntul frumos și binecuvîntat de Dumnezeu» al patriei noastre va intensifica și mai mult legăturile de prietenie dintre Bisericile noastre surori. Apoi, P. S. Nicolae a oferit în dar, Prea Fericitului Părinte Patriarh, în semn de aleasă prețuire, o icoană a Sfîntului Ioan de Rila și cîteva lucruri executate în atelierele Patriarhiei Bulgare.

Prea Fericitul Părinte Patriarh a mulțumit Prea Sfințitului Nicolae al Macariopolei pentru felicitările adresate, pentru darurile oferite și pentru gîndul de a fi oaspeți ai Patriarhiei Române chiar în ziua de Sfintele Paști, și a rugat pe Prea Sfințitul Nicolae să transmită Prea Fericitului Patriarh Maxim mulțumirile și părerile de bine ale Prea Fericirii Sale.

La sfîrșit, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, venind în mijlocul preoților și al oaspeților, s-a întreținut cu fiecare dintre ei ciocnind tradiționalul ou roșu și adresînd fiecăruia un cuvînt părintesc de povățuire. Întîlnirea s-a terminat într-o atmosferă de bucurie și de a-dîncă mulțumire sufletească.

ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN ÎNTRUNIRI INTERCREȘTINE

PARTICIPAREA PREOTULUI PROFESOR IOAN G. COMAN LA ACTIVITATEA
INSTITUTULUI ECUMENIC DE CERCETĂRI TEOLOGICE
DE LA IERUSALIM-TANTUR

Institutul Ecumenic de la Ierusalim-Tantur, proiectat în timpul Conciliului al II-lea de la Vatican, în 1963, de către observatorii neocatolici în înțelegere cu papa Paul al VI-lea, avîndu-se și acordul patriarhului Atenagora I, în 1964, a luat naștere în anul 1965. Tot atunci s-a creat un Consiliu Academic Internațional format din 30 de teologi aparținînd principalelor confesiuni creștine. Institutul a fost construit între 1968 și 1971, la Tantur, pe o colină pietroasă pe drumul ce duce de la Ierusalim la Betleem și a început să funcționeze din 1971. Acest Institut ține să promoveze o cercetare independentă în disciplinele teologice, un studiu comun al problemelor majore ale societății contemporane, o contribuție la înțelegerea și fraternizarea ecumenică, un dialog cu universitarii de alte confesiuni, o colaborare internațională. Fondurile pentru construcție, întreținere precum și bursele acordate cercetătorilor provin din donații particulare și contribuții anuale ale unor facultăți de teologie.

În cadrul acestui Institut se desfășoară o bogată activitate, problemele fiind grupate în jurul ideii de mîntuire și prezentate în seminarii, colocvii, conferințe, studii personale. Se pot întocmi aici studii documentate, teze de doctorat, manuale etc., avînd la dispoziție o bibliotecă de înalt nivel științific, care deși în formație, cuprinde lucrări fundamentale de cercetare, ce pot fi completate cu bogatele colecții ale bibliotecilor Școlii franceze, Institutului american de arheologie și Universității ebraice din Ierusalim.

Pr. Prof. Ioan G. Coman, membru al Consiliului Academic al Institutului Ecumenic, a fost invitat, să participe la programul de lucru al acestui Institut pe semestrul II al anului universitar 1972—1973.

1. În perioada 1 februarie — 22 mai 1973, Pr. Prof. Ioan G. Coman a organizat și a condus un seminar patristic cu tema: *Ideea de mîntuire la Sfinții Părinți și scriitorii patristici din Țara Sfîntă ori cu studii făcute aci*. Problema a fost tratată la Sfințul Iustin Martirul și Filosoful, Origen, Eusebiu al Cezareei, Sfințul Chiril al Ierusalimului, Sfințul Grigorie de Nazianz (cu studii la Cezareea Palestinei), Sfințul Sofronie al Ierusalimului. Metoda folosită a fost lectura de bucăți alese din operele originale grecești sau versiuni latine, traducerea și comentariul în limba franceză sau germană. Au participat activ la lucrările acestui seminar profesori și cercetători străini și români ca: H. Auf der Maur (elvețian), A. Bronkhorst (olandez), Y. Congar (francez), E. Cousins (american), B. Fischer (german), J. Hanson (american), G. Klinger (polonez), V. Micle (român), D. Popescu (român), Cristiana Schmelzkopf (germană), K. Schmidt (german), Arhim. Hrisostom Zaphiris (grec). Au avut loc 14 ședințe, între 8 februarie și 22 mai a.c., a câte o oră și jumătate fiecare.

În jurul ideii de mîntuire au fost relevate și discutate probleme ca : realizarea profețiilor mesianice prin întruparea Logosului, acțiunea Acestuia în lume înainte și după întrupare, Sfînta Treime ca izvor al mîntuirii realizată ontologic și istoric, întruparea ca taină și fapt istoric și corelația lor ; mîntuirea ca kenoză, slujire, jertfă pentru purificarea lumii și împutîinarea răului, răscumpărarea prin sîngele Domnului ; mîntuirea ca dreptate, sfințenie, înlăturarea morții, pace și progres ; însușirea chipului lui Hristos prin experiența crucii care ne unește cu El și pe unii cu alții ; unirea celor două firi și complementaritatea lor într-o sinteză tainică ; Sfintele Taine, îndeosebi Botezul și Euharistia, ne introduc în iconomia mîntuirii adusă de Hristos, al cărui mormînt Sfîntul Chiril al Ierusalimului îl arăta direct catehumenilor și credincioșilor săi în timpul catehezelor și al slujbelor în marea biserică a Sfîntului Constantin ; Logosul, Fiul lui Dumnezeu și Hristos este Puterea și Înțelepciunea lui Dumnezeu, dar El este mai ales Mîntuitorul, care vrea să ne împace cu Dumnezeu și între noi și care conduce Biserica, «lumină a lumii», prin Sfîntul Duh ; El e continuu «Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii» (Ioan I, 29) ; mîntuirea e o taină săvîrșită de Fiul lui Dumnezeu și care restaurează chipul Acestuia în noi, făcîndu-ne «conformi» cu El și îndumnezeindu-ne ; îndumnezeirea începe de aci, de pe pămînt, prin ascultare, smerenie, dragoste și jertfă totală, elemente importante sub raport ecumenic ; a trăi potrivit învățaturii este un continuu memento patristic. Unii dintre Părinții palestinieni au participat la sinoadele I și II ecumenic (Eusebiu de Cezareea, Sfîntul Chiril al Ierusalimului) și o bună parte din operele lor au fost traduse în alte limbi : latină, siriacă, armeană, coptă, traduceri care au avut un rol și o forță ecumenică deosebită ; unii dintre acești autori au murit martiri : Sfîntul Iustin, Origen și Pamfil ; cei mai de seamă dintre ei au creat genuri literare noi ca : istoria bisericească, exegeza și filologia biblică, încercări de sistematizare a doctrinei, istoria literară (Origen, Eusebiu, Ieronim, Ioan Damaschin). Literatura patristică palestiniană are un caracter profund ecumenic prin universalismul fondului ei soteriologic și prin aspirația ei neînteruptă către unitate ; cu toată atitudinea ei antieretică și antipăgînă în general, această literatură rămîne totuși deschisă și altor curente de gîndire și citează destul de des autorități filosofice, literare și istorice necreștine de nivel, ceea ce poate fi un stimulent pentru noi, cei de azi.

Ședințele acestui Seminar au fost vii și animate de numeroase întrebări și discuții largi provocate de text și de dorința membrilor de a confrunța pe Sfinții Părinți cu epoca noastră. Au pus întrebări și au participat frecvent la discuții profesorii : Congar, Bronkhorst, Popescu, Fischer, Zaphiris, Klinger, Cousins, Auf der Maur. Se poate spune că Seminarul patristic a contribuit substanțial la înțelegerea de către neortodocși a învățaturii și vieții creștine din primele veacuri din Țara Sfîntă.

Pr. Prof. Ioan G. Coman a pregătit și a susținut, paralel cu tema amintită în cadrul seminarului profesorului Y. Congar, o lucrare tratînd despre *Hristos și Biserică, sacrament de mîntuire după Sfinții Părinți* (8 martie 1973) în care a luat poziție față de unele documente ale Conciliului al II-lea de la Vatican ; a prezentat apoi o conferință-colocviu intitulată *Spirit critic în literatura patristică* (19 martie 1973), conferință apreciată pentru noutatea ei și punctele de vedere personale din care au fost privite problemele respective. Au participat la discuții asupra acestei conferințe profesorii : Cullmann, Congar, J. J. von Allmen, Klinger.

Pr. Prof. Ioan G. Coman a luat parte la discuțiile din cadrul celor 14 colocvii și conferințe desfășurate în programul Institutului, a participat aproape la toate slujbele

de vecernie — împreună cu soția sa și cu alți doi compatrioți aflați aici : preot Asist. D. Popescu și Ierom. V. Micle — în capela Institutului, unde a rostit 3 meditații și o predică despre *Patimile Domnului*, a slujit de mai multe ori la biserica Sfântului Mormînt, unde, la Dumineca Ortodoxiei și în ziua de Paști, a citit Evanghelia în limba română, a frecventat biserica Ortodoxă Română din Ierusalim și a predicat aici regulat, a dat consultații științifice unui număr de profesori și cercetători în teologie străini și români, a elaborat și a redactat trei articole : 1. *Profilul ecumenic al pelerinului daco-roman Ioan Casian în Țara Sfîntă* ; 2. *Sărbătoarea Învierii la români*, ambele publicate în primul număr al periodicului *Învierea*, editat de Reprezentanța Patriarhiei Române la Ierusalim ; 3. *Dionisie cel Mic, învățat daco-roman, punte ecumenică între Răsăritul și Apusul creștin în secolele V—VI*, ce urmează să apară în numărul 2 al aceluiași periodic.

2. În cadrul activității Institutului intră și organizarea de excursii la locurile de importanță istorică, religioasă, artistică și socială din trecutul și prezentul Țării Sfinte.

a) *Dintre locurile și monumentele istorice ebraice*, vizitate menționăm : mormintele patriarhilor Abraham, Isaac și Iacob la Hebron, cetatea Ghezer cu urme de viață care urcă pînă la anul 3000 î.d.H., Ierihonul, vechiul Ierusalim cu cetatea lui David și a lui Solomon, cu resturi din Aelia Capitolina, cu urme ale lacului Siloam, cu morminte ale profetilor (Isaia, Ieremia, Zaharia, Maleahi etc.), apoi vechiul Sihem, azi Nablus, cu fîntîna lui Iacob și locul unde Domnul a cerut apă femeii samarince, vestitele cetăți Massada, Cezareea, Acra, Sebaste. Qumran, Tiberiada, Capernaum etc., toate construite pe parcursul a 2 milenii și atestînd o viață istorică frămîntată, legată de istoria popoarelor antice din Orientul Apropiat și de întregul bazin al Mediteranei.

b) Un interes deosebit a suscitat vizitarea *locurilor istorice și sfinte creștine*, printre care Betleemul, Nazaretul și mai ales Ierusalimul cu Golgota, Sfîntul Mormînt, Muntele Măslinilor, apoi Taborul, Muntele Fericirilor, Marea Galileei, Iordanul și alte locuri pomenite de Biblie, unde Iisus a învățat mulțimile sau a făcut minuni, însoțit de Apostoli ; Betania cu casa Mariei și Martei, mormîntul lui Lazăr, menționata Cezaree unde Apostolul Pavel a fost judecat înaintea lui Felix, a lui Festus și a lui Agripa ; Ierusalimul și împrejurimile lui au păstrat urme de cultură, de evlavie și de arhipăstorire bisericească aleasă lăsate de Julius Africanus, sfinții Iuvenalie, Chiril, Modest și Sofronie, vestiți patriarhi și cărturari ai «Bisericii mame», Sfîntul Ioan Damaschin, care se odihnește sub o lespede la Mînăstirea Sfîntul Sava, Ieronim cu ucenicele sale la Betleem, Sfîntul Ioan Casian și fratele său Gherman, veniți din Dobrogea noastră și stînd un timp în jurul «Cîmpiei păstorilor» de lîngă același Betleem ; Nablus — fostul Sihem și apoi Flavia Neapolis — locul de naștere și de înflăcărare pentru studiul filosofiei al Sfîntului Iustin Martirul și Filosoful ; Cezareea zidită de Irod și strălucind de gloria unor oameni de știință și de evlavie ca : Origen, Pamfil, Eusebiu, vestitul istoric și ierarh, Ghelasie istoric și ierarh ; Cezareea amintește de Sfîntul Grigorie Taumaturgul și Sfîntul Grigorie Teologul ; Eleutherepolis, care a dat pe Sfîntul Epifanie de Salamina, Scythopolis — pe fecundul aghiograf Chirii, Gaza — pe Dorote, Bethelia (lîngă Gaza) — pe Sozomen etc. Mînăstiri ca acelea ale Sfîntului Gheorghe Hozevitul, Sfîntului Sava, Sfîntului Teodosie, pentru a nu mai vorbi de acelea de la Betleem, din Ierusalim sau de la Jordan, au crescut sau au adăpostit oameni de seamă ai creștinătății, ori au devenit adevărate academii în care oa-

meni ca Ieronim, Rufin, Chiril, Sofronie și Ioan Damaschin au creat opere nepieritoare. Resturi de fortărețe, ferme sau biserici zidite ori restaurate de cruciați sînt încă elocvente pentru vremea și autorii lor.

Majoritatea acestor locuri și monumente constituie nu numai un registru prețios al vremurilor trecute așa de zbuciumate în această regiune a lumii, ci și o lecție de înțelegere și de îndemn la pace între oamenii din această parte a globului, în mijlocul cărora crucea și Mormîntul lui Hristos sînt în continuu apel la iubire și la unire.

3. Institutul Ecumenic de la Ierusalim-Tantur urmărește, prin studii aprofundate și prin cunoaștere directă, aici, în jurul Sfîntului Mormînt, o apropiere ecumenică progresivă între rezidenții lui și, prin ei, între Bisericile respective. Procesul ecumenic este însă un lucru complex și cere prudență, pentru că apropierea religioasă operează cu credința, cu dogmele și cu numeroase compartimente teologice legate direct sau indirect de orientările intelectuale și spirituale contemporane. Dar această apropiere are cîmpul larg deschis al vieții și al aplicației practice a credinței creștine, a tratării cu grijă a marilor nevoi și probleme ale lumii de azi; adică are mai ales calea studiului, a colaborării, a cunoașterii apropiate a concepției, a stilului de comportare și de evlavie a fiecăruia.

Prin participarea lor activă la slujbele religioase, prin discuțiile lor sincere și deschise, la nivel academic, în timpul seminariilor, colocviilor, conferințelor și consultațiilor și prin lămurirea frecventă în ședințe publice sau în particular a unor adevăruri de credință, de evlavie sau de viață ortodoxă, profesorii de teologie români au contribuit substanțial la crearea și promovarea unei atmosfere ecumenice în Institut.

Membrii neortodocși ai seminarului patristic au manifestat un interes sincer, descoperind în operele Sfinților Părinți adevăruri acceptate de toate confesiunile, precum și elemente asemănătoare ale misiunii și vieții creștine, dar ei au apreciat mai ales idealul de a fi una în Hristos și de a ajuta pe toți, inclusiv pe necreștini, să trăiască în înțelegere cu toți ceilalți. Ei au făcut schimb de publicații și și-au făgăduit să-și scrie și să se revadă. Unii dintre ei doresc fierbinte să viziteze țara și Biserica noastră.

*

Institutul Ecumenic de la Ierusalim e o casă bine organizată pentru cercetări teologice și apropiere ecumenică. El poate deveni o adevărată comuniune ecumenică dacă se bazează pe studii obiective și evită devierile. Rectorul Gh. Moeler și prorectorii J. J. von Allmen și Arhim. Hrisostom Zaphiris dirijează oamenii și problemele cu prudență și tact, sub lozinca egalității tuturor în toate. Se apreciază munca, disciplina, evlavia și participarea activă la programul Institutului, care îmbină efortul continuu de cercetare cu rugăciunea și excursia științifică.

Grupul de profesori teologi români care au lucrat în Institut semestrul 2 (februarie — mai 1973) s-au bucurat de prietenia și prețuirea conducerii și a celor mai de seamă dintre rezidenți pentru activitatea și comunicările și ținuta lor. Prea Fericitul Patriarh al Ierusalimului, Benedict I, a decorat pe 2 dintre ei (Pr. Prof. Ioan G. Coman și Pr. Asist. D. Popescu) cu medalia jubiliară a 1500 de ani de la proclamarea ca Patriarhie a «Bisericii Mame» de la Ierusalim (451—1951) pentru reverență și evlavie față de Sfîntul Mormînt și pentru osteneli ortodoxe în cadrul activității Institutului.

Pr. Prof. IOAN G. COMAN

SESIUNEA COMITETULUI DE LUCRU AL CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE

La invitația Bisericii Ortodoxe Ruse, între 20—23 martie 1973 a avut loc la Moscova prima sesiune din acest an a Comitetului de lucru al Conferinței Creștine pentru Pace, la care Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului.

La lucrări au luat parte I.P.S. Mitropolit Nicodim al Leningradului, Secretarul general Karoly Toth (Ungaria), Vicepreședinții: Richard Andriamanjato (Madagascar), Sergio Aroe Martinez (Cuba), Episcopul Tibor Bartha (Ungaria), Heinrich Helistern (Elveția), J. Makovski (Polonia), Herbert Mochalski (R. F. Germania), A. K. Thampi (India) și membrii Comitetului de lucru: Gerhard Bassarak (R.D.G.), A. S. Buevski (U.R.S.S.), I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu (R. S. România), E. Hark (U.R.S.S.), Episcop J. Mihalko (Cehoslovacia), I.P.S. Mitropolit Pancratie (Bulgaria), Solomon Selasie (Etiopia), și Prof. H. Warris (Finlanda).

Dintre membrii Secretariatului internațional au fost prezenți doar următorii patru: Prof. Joe Gajardo (Chile), Antonie Huboncev (Bulgaria), Z. Pavlik (Polonia), și J. Salajka (Cehoslovacia), iar șase au fost absenți. Au mai luat parte la lucrări personalul biroului permanent din Praga precum și oaspeți: delegați ai gazdelor, reprezentând Biserica Ortodoxă Rusă, Biserica Gruziei, Biserica Apostolică Armeană, Biserica creștinilor de rit vechi, Biserica luterană din R.S.S. Estonia și Lituania, Uniunea creștină baptistă.

S-au ținut șapte ședințe în decurs de trei zile, conduse pe rând de președinte și vicepreședinte, iar la sfârșit a avut loc o conferință de presă. Ordinea de zi a cuprins următoarele puncte: 1. Deschiderea sesiunii de către I.P.S. Mitropolit Nicodim, președintele Conferinței Creștine pentru Pace; 2. Serviciul divin, cu predică, condus de I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu; 3. Cuvîntul inaugural al I.P.S. Mitropolit Nicodim; 4. Din partea gazdelor, I.P.S. Mitropolit Juvenalie (Președintele Serviciului pentru Relații Externe Bisericești ale Patriarhiei Moscovei) a adresat un cuvînt de salut și a citit mesajul adresat Comitetului de lucru al C.C.P. de către Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și al întregii Rusii; 5. Apelul. Cu acest prilej a fost evocată memoria lui P. Sokolovschi, membru al Secretariatului internațional, mort recent într-un accident de avion; 6. Luarea de cunoștință a procesului verbal al sesiunii precedente a Comitetului de lucru; 7. Adoptarea ordinei de zi; 8) Alegerea comisiei de redactare a documentelor sesiunii; 9. Tema principală a sesiunii s-a intitulat: «Sarcinile lucrării creștine pentru pace într-o perioadă de pace și destindere în Europa». Ea a fost prezentată de N. E. Poljanov, vicepreședintele Comitetului sovietic pentru securitate și cooperare în Europa și redactor adjunct al ziarului «Izvestia» și de pastorul H. Mochalski, vicepreședinte al Conferinței Creștine pentru Pace.

Pe marginea referatelor prezentate au luat cuvîntul mai mulți vorbitori. I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu a arătat în intervenția I.P.S. Sale că securitatea în Europă nu poate fi realizată independent de securitatea în întreaga lume. Totodată I.P.S. Sa a subliniat că la baza ideii de securitate trebuie să stea, printre altele, respectul reciproc, respect pe care trebuie să și-l arate statele, popoarele și indivizii, deci o atitudine etică. Așa stînd lucrurile se deschide în fața noastră o sarcină specifică, anume de a contribui la instaurarea unor relații întemeiate pe principii morale, începînd însă cu relațiile de respect mutual dintre Biserici și aderenții lor, cu atît mai mult cu

cît situații asemănătoare celei din Irlanda demonstrează că avem mult de lucrat în această direcție.

Alți vorbitori au accentuat necesitatea ca Conferința Creștină pentru Pace să-și lărgască colaborarea cu celelalte organizații internaționale creștine și necreștine ca de exemplu cu Consiliul Mondial al Păcii, cu referire specială la proiectatul Congres mondial al forțelor păcii care se va ține la Moscova în octombrie 1973.

Următorul punct pe ordinea de zi a fost raportul Secretarului general Dr. Karoly Toth. O parte din vorbitorii care au luat cuvîntul pe marginea lui s-au referit mai ales la capitolul dedicat aspectului teologic al acestuia. Astfel, s-a subliniat necesitatea fundamentării unei teologii a păcii și a unei pietăți înnoite care să imprime în conștiința credincioșilor obligația de a sprijini instaurarea de relații umane între inși. Alți vorbitori au evocat probleme legate de aspectele situației internaționale sau de preocupările Conferinței Creștine pentru Pace.

I.P.S. Mitropolit Nicodim a propus, în calitate de președinte, completarea Secretariatului Internațional ca un membru care să-l înlocuiască pe P. Sokolovschi (U.R.S.S.) decedat, și cu un alt membru nou, lucru pe care îl permite Statutul Conferinței Creștine pentru Pace. Au fost propuși: ieromonahul Iosif Pustențov (U.R.S.S.) și Adriana C. van Melle — Hermes (Olanda). Trecîndu-se la vot, propunerea a fost adoptată în unanimitate.

Diferite rapoarte privind acțiuni inițiate de Conferința Creștină pentru Pace sau la care au participat reprezentanții acesteia. — Între aceste acțiuni, destul de numeroase amintim în special pregătirea Congresului mondial al forțelor păcii care se va ține la Moscova în octombrie 1973. Conferința Creștină pentru Pace este una din organizațiile internaționale care sprijină Consiliul Mondial al Păcii și alte foruri în pregătirea Congresului. Raportul a reliefat contribuția reprezentanților C.C.P. la ședința pregătitoare a Congresului, ținută la Moscova între 16—18 martie a.c.

Menționăm apoi Sesiunea Comitetului organizațiilor neguvernamentale din cadrul O.N.U., ținută la New York (S.U.A.) între 2—9 februarie 1973, care a stabilit includerea Conferinței Creștine pentru Pace în lista organizațiilor care, la o altă ședință din luna aprilie a.c. se va hotărî să fie admise în acest for al O.N.U. Urmarea imediată va fi deschiderea unui birou permanent al Conferinței Creștine pentru Pace la O.N.U.

Luînd cuvîntul, I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu a relevat importanța momentului și responsabilitatea ce decurge de aici pentru C.C.P.

Următoarele puncte de pe ordinea de zi au cuprins analizarea unui plan de acțiuni prevăzute în viitor, anunțarea de către Secretarul general Karoly Toth a planului calendaristic de acțiuni ale Conferinței Creștine pentru Pace în 1973 a căror dată și loc este deja fixat precum și problema privind bugetul Conferinței.

Parte din ultimile ședințe ale Comitetului de lucru au fost rezervate adoptării următoarelor documente: Comunicatul final, o rezoluție asupra securității europene; apel în favoarea Congresului mondial al forțelor păcii, două scrisori de mulțumire adresate Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și D-lui A. P. Schițikow, președinte al Comitetului Sovietic pentru securitatea europeană, care a primit în audiență o delegație a comitetului de lucru al C.C.P.

La redactarea comunicatului, a rezoluției și apelului, I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu a contribuit substanțial, propunând îmbunătățiri și prezentând în scris mai multe amendamente care au fost acceptate și incluse în textul final.

La sfârșitul lucrărilor, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a oferit o recepție în cinstea participanților la sesiune. Cu acest prilej, I.P.S. Mitropolit Nicolae a transmis Sanctității Sale un mic dar din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și gândurile bune legate de vizita făcută în toamna anului 1972 în țara noastră. Sanctitatea Sa a transmis, de asemenea, Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian salutări frățești și a exprimat dorința de a-l avea ca oaspete în Uniunea Sovietică.

La închiderea sesiunii, vineri 23 martie, a avut loc o conferință de presă, la care au luat parte circa 25 de ziariști sovietici și străini.

Pr. IOAN SĂBĂDUȘ

CONSULTAȚIA BIBLICĂ DE LA BAD SAAROW — R. D. GERMANĂ

În epoca modernă și contemporană, traducerea, editarea și difuzarea Sfintei Scripturi în diferite limbi vorbite de popoare, se face fie la inițiativa Bisericilor creștine și sub directa lor îndrumare, fie de către asociații sau societăți biblice, constituite din inițiative neofociale. Cea mai veche societate de acest fel a luat ființă în Anglia, la anul 1698, purtând denumirea «Asociația pentru răspândirea cunoștințelor creștinești». Tot acolo s-a constituit în anul 1804 «Societatea Biblică pentru Britania și străinătate» (British and Foreign Bible Society). Curînd după aceea, au apărut și alte societăți biblice în diferite țări ale lumii.

În zilele noastre, cinci din cele mai active și mai prestigioase societăți biblice (britanică, americană, olandeză, irlandeză și germană-würtembergeză) s-au federalizat, constituind «Societățile Biblice Unificate» (United Bible Societies — abreviat : U.B.S.).

Biserica Ortodoxă Română întreține legături pozitive cu U.B.S. Un prim rod al acestei colaborări este Biblia sinodală din anul 1968, tipărită — într-un tiraj de 100.000 exemplare — pe hîrtie specială oferită de U.B.S.

Regiunea europeană a Societăților Biblice Unificate (U.B.S.) are obiceiul de a întruni, din cînd în cînd, pe reprezentanții secretariatelor ei regionale sau subregionale, precum și alte persoane active în tărîmul traducerii, editării, și difuzării Bibliei, pentru consultații și discuții privind problemele de interes comun.

Astfel de probleme au fost ridicate în timpul din urmă cu deosebire de Adunarea biblică mondială (World Assembly) ale cărei lucrări s-au desfășurat la Addis Abeba (Etiopia), în zilele de 25—29 septembrie 1972. Conducerea U.B.S. a apreciat că programul pentru Europa trebuie defalcat din ansamblul hotărîrilor luate la Addis Abeba, examinat și definitivat într-o «consultație» (sesiune de lucru) care să se desfășoare undeva pe continentul nostru. A fost aleasă în acest scop localitatea Bad Saarow, din Republica Democrată Germană, situată la circa 60 km est de Berlin.

Biserica Ortodoxă Română a fost invitată să trimită un delegat. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a desemnat în acest scop pe P.C. Pr. Grigorie Marcu, profesor de Studiul Noului Testament la Institutul teologic de grad universitar din Sibiu.

Lucrările sesiunii s-au desfășurat între 26 martie — 1 aprilie a.c. Au participat reprezentanți ai societăților biblice și ai unor Biserici din 21 de țări europene (Anglia, Austria, Belgia, Cehoslovacia, Danemarca, Elveția, Franța, Grecia, Irlanda, Islanda, Italia, Iugoslavia, Olanda, Polonia, Portugalia, R.D. Germană, R. F. Germania, R. S. România, Scoția, Spania, Turcia).

A fost remarcată prezența activă a următorilor «lideri» europeni ai U.B.S.: Ulrich Fick, noul secretar general al U.B.S. (prezentat în această calitate la Adunarea mondială de la Addis Abeba); Sverre Smaadahl, norvegian, secretarul regional pentru Europa (cu sediul la Bassersdorf—Elveția); Neville B. Cryer, secretarul general al Societății Biblice pentru Britania și străinătate; Paul Kaufriez, secretarul general al Societății biblice din Belgia; Dr. Pierre Ch. Marcel, secretarul general al Societății biblice din Franța; Herbert Harding și Hermann Thorsteinsson, secretari generali ai Societăților biblice din Irlanda și respectiv Islanda, Andrew B. Doing, secretar general al Societății biblice din Scoția; Ch. G. Walliser, secretar general al Societății biblice din Elveția; Dl. Erwin Zimmermann (R.F. Germania), consilier european pentru editarea de Biblii; Paul Ellingworth (Anglia), coordonator pentru Europa al traducerilor de Biblii; pastorul Rudolf Kassühlke (R. F. Germania), specialist în traduceri biblice ș.a.

Din țările socialiste au fost prezenți: Barbara Enholc-Narzynska, secretar general al Societății biblice din Polonia; Zvonimir M. Smiljanic, secretar executiv al Societății biblice din R.S.F. Iugoslavia; Bohumir J. Sedlisky, secretar al Societății biblice din R.S. Cehoslovacia și Pr. Prof. Grigorie Marcu (R.S. România).

Sesiunea Biblică de la Bad Saarow a fost vizitată și salutată de următoarele notabilități: Protopresviterul ortodox rus Peter Loddek (Berlin — R.D. Germania), Monseniorul Paul Dissemond, secretarul Conferinței episcopilor romano-catolici din R.D. Germană, Consilierul superior bisericesc (Oberkirchenrat) Walter Pabst.

Lucrările s-au desfășurat în ședințe plenare și în ședințe de grupe. Recomandările acestora din urmă erau acceptate ca documente ale sesiunii numai după discutarea lor în ședințe plenare. De aici, urmau să fie prezentate mai departe Comitetului executiv regional european (E.R.E.C.). După îndeplinirea acestei proceduri, recomandările deveneau hotărâri.

Programul zilei începea cu un scurt serviciu de cult (cântări religioase — între cele și cântări ortodoxe răsăritene — după cartea oficială *Cantate Domino*, citiri din Biblie, meditație), care nu angaja acte de intercomuniune.

Programul de lucru a urmărit să stabilească ce urmează să se facă pe continentul nostru — în spiritul hotărârilor de la Addis Abeba — pentru promovarea traducerilor biblice, pentru editarea acestora și pentru difuzarea lor.

În ce privește traducerile, accentul se pune acum pe calitatea lor. U.B.S. are traducătorii ei, temeinic pregătiți și versați în tehnica traducerilor. Mai mult decât atât, ea posedă o teorie proprie a tehnicii traducerilor, elaborată de specialiștii ei. (Astfel, spre exemplu, «Theorie und Praxis des Übersetzens unter besonderer Berücksichtigung der Bibelübersetzung», de Dr. Eugen A. Nida și Charles R. Taber; versiunea germană, 1969; originalul în limba engleză fiind publicat la timpul său de că-

tre American Bible Society). Grijă care se pune în recrutarea traducătorilor, în instruirea lor și în examinarea calității lucrărilor ce le săvârșesc, fac ca erori trecute — unele costisitoare, altele iritante — să fie evitate pe viitor.

În ce privește editările de texte biblice, U.B.S. raportează că Biblia întreagă, Noul Testament sau părți din ele au fost, pînă acum, traduse, tipărite și răspîndite în peste o mie cinci sute de limbi și dialecte vorbite pe suprafața pămîntului și cuprînd cea mai mare varietate de culturi.

Pentru viitor — potrivit sarcinilor trasate la Addis Abeba — U.B.S. este hotărîtă să dea atenție deosebită acelor creștini (și necreștini dornici de a cunoaște Biblia) care n-o pot citi fără ajutor uman sau mecanic de excepție. La acest loc se arată considerație deosebită pentru nevăzători și se iau în studiu diverse posibilități de a le înlesni accesul la cuvîntul Bibliei nu numai prin sistemul clasic al transcrierii textelor în alfabet Braille, ci și prin orice alte mijloace avansate pe care ni le pune la dispoziție stadiul actual al științelor.

S-au prezentat date statistice și s-au studiat modalități de aducere la îndeplinire a programului biblic pentru anii care urmează (pînă în 1980).

S-a insistat asupra necesității de a se practica o difuzare plină de răspundere a textelor biblice. Mînate de interese comerciale minore sau de considerente de rivalitate confesională, unele surse de editare și difuzare a Bibliei se dovedesc lipsite de conștiința răspunderii morale în practicarea unei răspîndiri a textelor biblice care să evite orice consecințe negative de învrăjbire a oamenilor sau a anumitor grupuri sociale constituite. Preocuparea aceasta — neglijată în trecut — este menită să curme ocară adusă Bibliei prin așezarea ei tendențioasă în slujba unor scopuri care sînt de parte de a putea fi socotite «religioase». Acolo unde traducerea, editarea și difuzarea Bibliei este — ca la noi — atribuțiune a Bisericii, astfel de situații nu se pot produce, decît prin infiltrări sporadice de texte din exterior care nu prezintă garanții de onestitate editorială și de seriozitate procedurală. Conducerea U.B.S. — prin secretarul ei general — s-a desolidarizat de astfel de procedee abuzive și solicită concurs pentru identificarea și demascarea celor ce le practică în dauna nu numai a armoniei care trebuie să domnească între oameni, ci și a lucrării creștine, pașnice de răspîndire a cuvîntului lui Dumnezeu.

Delegatul român a participat activ la lucrări, aducînd contribuții apreciate ca necesare și utile cu deosebire în materie de Ermineutică și isorie a traducerilor lor biblice, a necesității de a înțelege îndeobște modernizarea (respectiv contemporaneizarea) limbajului traducerilor biblice ca armonizare a acestuia cu limba vorbită de popoarele respective, cu privire la cărțile anaginoscomena ale Vechiului Testament ș.a. Sesizînd lacune sau chiar inexactități în ceea ce se știe în Occident cu privire la traducerile biblice în limba română, a făcut — sine ira — întregirile și rectificările impuse de situație, care au fost primite favorabil de către participanții la sesiunea de la Bad Saarow.

A fost întîmpinată cu evidentă satisfacție activitatea desfășurată de Biserica noastră sub arhipăstoria Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în materie de editare a cuvîntului lui Dumnezeu fie sub formă de cărți de cult (Evangheliar, Apostol), fie în cunoscutele ediții de texte biblice (Biblia din 1968, Noul Testament din 1951 și din 1972, Mica Biblie din 1972) și s-au exprimat aprecieri deosebit de favorabile la adresa conlucrării Bisericii noastre cu U.B.S.

În spiritul dominant al convorbirilor, în sprijinul aducerii la îndeplinire a programului sesiunii și pentru ilustrarea scopurilor U.B.S., organizatorii au aranjat în

incinta căminului bisericesc «Zur Furche» («La Brazdă») — unde s-au desfășurat lucrările — o expoziție de felurite ediții de texte biblice. Delegatul român s-a îngrijit ca edițiile românești mai sus-amintite să nu lipsească din inventarul expoziției.

Ziua de vineri, 30 martie, a fost rezervată unei excursii de grup, care a cuprins în programul ei așezăminte bisericesti și de caritate din R.D. Germană, vizitarea unui vechi oraș german, Frankfurt Oder, renăscut după ce a fost greu lovit de război, și a celui mai nou oraș din R.D. Germană, Eisenhüttenstadt, creație integrală a regimului socialist.

Duminică, 1 aprilie — ziua de despărțire — participanții au luat parte la serviciul de cult din impozanta catedrală evanghelică-luterană Marienkirche, din Berlin.

Pr. Prof. GR. MARCU

ȘEDINȚA COMISIEI PREGĂTITOARE ȘI A COMITETULUI DE PROGRAM
PENTRU ADUNAREA GENERALĂ A CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE
«NYBORG VII»

(Engelberg—Elveția, 2—7 aprilie 1973)

Potrivit hotărârii Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene întrunit la Puchberg în Austria (23—27 oct. 1972), au fost alcătuite o *Comisie pregătitoare* și un *Comitet de program* în vederea ținerii Adunării Generale «Nyborg VII» care va avea loc între 16—23 septembrie 1974, în orașelul Engelberg din Elveția. Comisia pregătitoare are ca sarcină alcătuirea materialului documentar care va sta în centrul discuțiilor la Adunarea Generală, iar Comitetul de program se va ocupa cu pregătirea tehnică și cu buna desfășurare a lucrărilor.

1. Prima ședință a Comisiei pregătitoare pentru «Nyborg VII» a avut loc la Engelberg — Elveția, între 2—5 aprilie 1973. Comisia este formată din 19 membri. La lucrări a luat parte și Pastorul Dr. Glen Garfield Williams, Secretarul General al Conferinței Bisericilor Europene.

Din Comisie fac parte 4 ortodocși, 1 catolic și 14 protestanți.

S-a lucrat în ședințe plenare și în trei grupe de studiu. La începutul și la sfârșitul fiecărei zile de lucru a avut loc o slujbă divină axată în general pe explicarea unor texte din Sfânta Scriptură, legate de tematica Adunării Generale Nyborg VII.

Comisia a fost prezidată de Prof. Dr. Gyula Nagy, luteran din Ungaria care lucrează actualmente în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Lucrările Comisiei pregătitoare au început în ziua de 2 aprilie, după masă. După un scurt cuvânt de salut al Președintelui Comisiei, a vorbit Dr. G. G. Williams. Saluând pe cei prezenți, acesta a exprimat mulțumiri atât Bisericilor care au trimis delegați, cât și membrilor Comisiei care au consimțit să contribuie la pregătirea Adunării Generale. Sarcina principală a Comisiei este pregătirea materialului, adică producerea acestui material de către membrii Comisiei, la care se vor adăuga rapoartele celor două grupe de lucru care studiază *problema menținerii păcii în Europa și probleme eclesiologice în societatea europeană de astăzi*. Întregul material va fi axat pe tema Adunării Generale Nyborg VII, formulată astfel: *Fiți împlinitorii Cuvântului (Iacob I, 22): unitate în Hristos și pace în lume — speranță creștină și promisiune evanghelică*. Va trebui alcătuit un document-proiect spre a fi trimis Bisericilor membre

și care va fi rediscutat ținându-se seama și de observațiile și de criticile acestora, într-o nouă ședință de lucru.

În continuare, Prof. Etienne Troomé de la Strasbourg a făcut exegeza textului din Iacob I, 22. El a vorbit despre mediul în care a apărut Epistola Sfântului Iacob, despre problematica acesteia, încercînd să fixeze tema Adunării Generale Nyborg VII în structura Epistolei. În concluzie, el a precizat că primele cuvinte ale versetului 22 (cap. I) care constituie tema Adunării Generale Nyborg VII, leagă strîns acțiunea creștinului cu predica întemeiată pe Sfînta Scriptură. Această temă ne îndeamnă deci la o reflecție asupra a ceea ce trebuie să fie o predică ce pregătește acțiunea și o acțiune care rămîne înrădăcinată în cuvînt.

Trecîndu-se la discuții, s-a constatat că unii dintre participanți nu erau deplin edificați asupra temei, vîzînd în această formulare două-trei teme juxtapuse. Delegatul Bisericii Ortodoxe Române a spus că Biserica Ortodoxă Română este de acord cu tema propusă, pentru că ea continuă tematica Adunării Generale Nyborg VI: «Slujitori ai lui Dumnezeu, slujitori ai oamenilor». Mîntuitorul Iisus Hristos — Cuvîntul lui Dumnezeu — ne-a dat în același timp și forma slujirii. Acțiunea creștinilor pentru unitatea lor în Hristos și pentru pace pe pămînt reprezintă o necesitate pentru vremea de azi. Formarea unei comunități ecumenice în Europa ca și instaurarea păcii în lume sînt sarcini centrale azi și creștinii sînt chemați de Cuvîntul lui Dumnezeu să participe la împlinirea lor, în speranța creștină că promisiunea evanghelică se va realiza.

Președintele Comisiei pregătitoare, Prof. Gyula Nagy, a prezentat un text intitulat: *Cum se va trata tema Adunării Nyborg VII* în care a accentuat că tema principală ne invită mai întîi la cercetarea rădăcinilor biblice profunde ale slujirii ecumenice și în favoarea păcii. Adunarea Generală trebuie să înceapă fiecare zi de muncă cu explicarea unui text biblic important, cu referire la tema principală. Apoi, acest text trebuie să fie comentat în diferite secțiuni cu scopul de a clarifica programul precis al zilei.

De asemenea, cele două elemente constitutive ale temei: unitatea creștinilor într-o comunitate ecumenică în Europa de azi și pacea pe pămînt pot fi discutate în șase grupe de studiu.

Potrivit acestui document, membrii Comisiei pregătitoare s-au împărțit în trei grupe de studiu și anume: biblică, ecumenică și pentru pace.

Ca material de discuție, în afară de documentul prezentat de Prof. Gyula Nagy, cele trei grupe de lucru au avut în vedere:

— Un extras din Procesul verbal al întîlnirii comune a Prezidiului și Comitetului Consultativ, 23—24 noiembrie 1971, Marsilia — Franța.

— Comentarii asupra temei Nyborg VII din partea Bisericii din Anglia;

— Comentarii asupra temei Nyborg VII de către pastorul Jiri Otter, Biserica Evanghelică a fraților cehi;

— Comentarii asupra temei Nyborg VII din partea Bisericii Reformate din Țările de Jos;

— Un sumar cu critici asupra Adunării Nyborg VI, formulate în 22 de puncte.

După un număr de 4 ședințe, pe grupe de lucru, au fost prezentate Comisiei pregătitoare primele documente-proiect care au fost discutate în plen și urmează să fie îmbunătățite în viitor, pînă la cealaltă întrunire.

Delegatul Bisericii Ortodoxe Române a lucrat în grupa II-a de lucru și a redactat singur ultima parte a acestui document-proiect.

Grupa I-a de lucru a analizat metoda de lucru, scopul urmărit, itinerariul propus, apoi a indicat următoarele texte socotite cele mai potrivite pentru meditațiile și discuțiile biblice în timpul Adunării Generale: 1. Iacob I, 22 completat cu Luca X, 38—42; 2. Matei XI, 16—19; 3. II Cor. V, 14—21; 4. Rom. VI, 1—6; 12—19; 5. Rom. XII, 1—2; 6. Isaia II, 2—5; 7. Matei VII, 15—27.

Grupa II-a de lucru s-a ocupat cu problema unității în Hristos rezumând discuțiile în următoarele puncte: 1. Introducere; 2. Teologia europeană în schimbare; Vestirea Evangheliei și comunitatea creștină în Europa de astăzi; Noua spiritualitate; Factorii neteologici și lucrarea ecumenică; Migrarea și sarcina ecumenică a Bisericilor; Semnificația urbanizării pentru activitatea ecumenică a Bisericilor; Problema familiei; Calitatea vieții; Drepturile umane și demnitatea omului; și 3. Căile și mijloacele de lucru ecumenice ale Conferinței Bisericilor Europene.

Grupa III-a de lucru și-a repartizat materialul privind problema păcii în următoarele secțiuni: 1. Pacea lui Dumnezeu — pacea oamenilor (Reflexii biblico-teologice); 2. Ce înseamnă pace? — Cercetare asupra clarificării noțiunii. Analiza și concretizarea noțiunii de «pace în lume»; 3. Nu este pace în Europa fără pace în lume — nu este pace în lume fără pace în Europa; 4. Datoriile Bisericilor europene față de tensiunile acute din Europa.

Aceste prime documente au fost discutate în general, într-o singură lectură, în ședințe plenare și s-a făcut recomandarea ca să fie îmbunătățite prin observații trimise președinților de grupe.

Joi, 5 aprilie orele 13, au luat sfârșit lucrările Comisiei pregătitoare pentru Adunarea Generală Nyborg VII. S-a luat hotărârea ca următoarea întrunire să aibă loc probabil tot la Engelberg, între 21—25 ianuarie 1974.

La sfârșitul lucrărilor, atât președintele Comisiei pregătitoare, cât și Secretarul General al Conferințelor Bisericilor Europene, Dr. G. G. Williams, au exprimat mulțumiri participanților care au dezbătut cu deosebită seriozitate tema propusă pentru Adunarea Generală Nyborg VII.

2. *Ședința Comitetului de program.* În zilele de 5 și 6 aprilie 1973 a avut loc tot la Engelberg, prima ședință a Comitetului de program. Din acest Comitet fac parte următorii: 1. Past. Joachim Ludwig (președinte) — Biserica Reformată din Franța; 2. Conf. Pr. Ștefan Alexe — Biserica Ortodoxă Română; 3. Past. Pierre-André Diserens — Consiliul Ecumenic de Tineret în Europa; 4. Claus Kemper, membru al Consistoriului suprem al Bisericii Evanghelice din Republica Federală Germania și 5. Past. Eduard Wildbolz — Federația Bisericilor Evanghelice din Elveția. Fac parte din oficiu: Past. Dr. Glen Garfield Williams și Ada Silenzi, secretară.

Pe agenda de lucru a Comitetului de program au fost înscrise următoarele puncte: I. *Ce se poate cere de la Adunarea Generală a Conferinței Bisericilor Europene?*; II. *Structura*: 1. Categoriile de participanți, 2. Comitetele; 3. Secțiunile; 4. Metoda alegătorii; 5. Metoda secției de raportare; 6. Alegerea președintelui și 7. Consultanți pentru probleme de procedură; III. *Participarea*: 1. Bisericile membre; 2. Bisericile care nu sînt membre; 3. Grupele de lucru; 4. Comisia pregătitoare; Comitetul de program; 5. Organizații și 6. Invitații; IV. *Programul*: 1. Orarul zilnic și programul general; 2. Cultul — Studiul biblic; 3. Vorbitorii și 4. Excursii și alte activități; V. *Relații cu publicul*: 1. Comitetul elvețian de recepție; 2. Publicații; 3. Serviciul presei; 4. Mesaje și 5. Ornarea sălilor; VI. *Distribuirea responsabilităților*; VII. *Alte probleme eventuale.*

În timpul lucrărilor s-a ținut seama de criticile aduse Adunării Generale «Nyborg VI». Comitetul de program a discutat mai pe larg punctele I—III, iar punctele IV—VII, numai în general. Ca material de lucru a folosit *Constituția și Regulamentul* aprobate de Adunarea «Nyborg VI» și *Raportul și Recomandările către Prezidiu* ale Comitetului de program pentru «Nyborg VI».

Rezultatele discuțiilor vor fi supuse aprobării Prezidiului care va ține sesiunea între 6—10 mai 1973, la Siofok în Ungaria.

S-a luat hotărârea ca următoarea ședință a Comitetului de program să aibă loc în zilele de 26 și 27 septembrie 1973, la Geneva — Elveția.

CONFERINȚA TEOLOGICĂ «BISERICA UNA ȘI BISERICILE CELE MULTE», ORGANIZATĂ DE FUNDAȚIA «PRO ORIENTE» DIN VIENA

Între 12—14 aprilie 1973 a avut loc la Viena cea de-a V-a sesiune teologică a Fundației «Pro Oriente». Tema generală a fost *Biserica una și Bisericile cele multe*.

La ședințe au luat parte peste 30 de invitați: ortodocși, necalcedonieni, romano-catolici, vechi-catolici și protestanți. Ședințele au fost prezidate de Mgr Prof. Otto Mauer, președintele Consiliului teologic al Fundației «Pro Oriente». La prima ședință a luat parte și ministrul federal Dr. Theodor Piffl-Percevic, președintele Comitetului de conducere al Fundației, care a rostit cuvântul de deschidere.

După conținut, referatele prezentate în această sesiune teologică, s-au împărțit în două secțiuni: în prima parte, noțiunea de unitate a Bisericii a fost cercetată din punct de vedere exegetic și istoric, iar în partea a doua, din punct de vedere dogmatic.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a fost invitat să susțină un referat dogmatic la tema centrală a Conferinței, Pr. Conf. Ștefan C. Alexe de la Institutul teologic din București. De asemenea, la lucrările Conferinței au participat P. C. Pr. Prof. Dr. Gheorghe Moiescu, parohul comunității ortodoxe române din Viena, care este membru în Comitetul teologic al Fundației «Pro Oriente» și dl. Ioan F. Stănculescu, doctorand în teologie, care se află la studii în Viena.

Primul referat, alcătuit de Prof. Dr. Heinrich Schlier (Bonn) a tratat despre *Principiul unității bisericești în Noul Testament*. Referatul a fost citit de Alfred Stirnemann, secretar general al Fundației «Pro Oriente», deoarece Profesorul Schlier n-a putut să participe. Prof. H. Schlier și-a fundamentat referatul pe numeroase texte din Noul Testament. Biserica este una pentru că Unul este Dumnezeu și unul este poporul Său ales, Hristos este întemeietorul Bisericii și îi asigură unitatea prin Duhul Sfânt. De asemenea, Sfintele Taine, dintre care citează Botezul și Euharistia, garantează unitatea Bisericii. Harismele slujesc unității Bisericii, dar factorii care întăresc această unitate sînt speranța și iubirea.

Unitatea Bisericii se întemeiază și pe Apostoli ca împlinitori ai Cuvîntului. Interpretînd alegoric textul din Ioan XXI, 7 ș.u., în care este vorba de pescuirea minunată, după învierea Domnului nostru Iisus Hristos, cînd mreaja a ținut o mulțime de pești mari, Schlier vede în mreaja neruptă, unitatea Bisericii, iar în mulțimea de pești, mulțimea de credincioși sub conducerea lui Petru. Iar în cuvintele Mîntuitorului adresate lui Petru: «Paște oile Mele» (Ioan XXI, 17), de asemenea, după Schlier, este arătată unitatea Bisericii sub conducerea Apostolului Petru.

S-a exprimat regretul că autorul referatului n-a fost de față pentru a da explicații cu privire la unele din afirmațiile sale.

În continuare, Prof. Dr. Alfred Raddatz (protestant din Viena) a prezentat referatul *Unitatea Bisericii în vremea apostolică*. Pornind de la afirmația că la începutul creștinismului nu se află nici o învățătură precisă despre unitatea Bisericii, Prof. Raddatz, după câteva investigații în scrierile post-apostolice, oprindu-se îndeosebi la Sfântul Ignatie Teoforul, privind unitatea Bisericii, subliniază că aceasta se află în Euharistie prin care credincioșii se unesc cu Hristos și cu episcopul.

Teologul grec Gheorghios I. Mantzaridis, profesor la Facultatea de teologie din Tesalonic, a prezentat referatul *Principiul unității bisericești după Sfinții Părinți din primele trei secole*. Părinții și scriitorii bisericești din primele trei secole nu au încercat să formuleze o definiție oarecare a Bisericii sau să descrie sistematic principiul unității ei. Ei au privit unitatea organică a Bisericii ca ceva de la sine înțeles. Biserica locală cuprinde în sine întregul Trup al lui Hristos, adică Biserica universală. Unitatea Bisericii are la bază unitatea de credință în Iisus Hristos ca Fiul lui Dumnezeu, manifestată în Euharistie și asigurată de episcopat (Didahia celor doisprezece Apostoli, Sfântul Ignatie Teoforul, Martiriul lui Policarp, Origen și Sfântul Ciprian).

Prof. Dr. Bernard Kötting (catolic din Münster i. W.), în referatul său intitulat *Unitatea Bisericii la Părinții și Scriitorii bisericești*, a studiat problema la teologii africani (Tertulian, Sfântul Ciprian, Fericitul Augustin), la teologii nord-italieni (Sfântul Ambrozie de Milan) și la teologii din școala romană. Autorul s-a menținut la discutarea problemei pe planul organizării bisericești. Textele patristice utilizate, ca și situațiile eclesiastice notate tind să explice și să fundamenteze primatul papal. În concluzie, după Kötting, în primele secole, unitatea Bisericii este identică cu unitatea creștinilor sub conducerea episcopului din Roma.

În continuare, Asist. Dr. Josef Nolte (catolic, Tübingen), a prezentat referatul intitulat *Care este elementul despărțitor în Biserică?*, în care a scos în evidență unele «aspecte sistematice-istorice ale unei schismatologii». În «schismatologia» gândită de Nolte au intrat numai motive de despărțire în Biserică, sociologice, culturale, politice, psihologice și numai în treacăt a amintit că există și motive dogmatice.

În referatul următor, cu titlul *Cine aparține de Biserică?*, Prof. Dr. Paul-Werner Scheele (catolic, Paderborn), după ce pune credința, botezul și iubirea ca semne indicative că cineva face parte din Biserică, caută un răspuns în opera teologului Bellarmin, în enciclica «Mystici Corporis» a papei Pius al XII-lea și în Constituția *De Ecclesia* aprobată de Conciliul Vatican II. Încercînd o sinteză asupra problematicii, autorul lasă întrebarea *Cine aparține de Biserică?*, fără un răspuns clar, spunînd doar alfel că «totul este har».

La tema principală a Conferinței, *Biserica una și Bisericile cele multe*, au fost prezentate patru referate și anume :

— Dr. Mesrob K. Krikorian (Viena) teolog necalcedonian, a subliniat că Biserica este una ca Trup tainic al lui Hristos. Fundamentul unității Bisericii rezidă în credință, Botez și Euharistie. Există diferențe eclesiologice în cele trei confesiuni : ortodoxă, romano-catolică și protestantă. Pentru ortodocși, sinodul ecumenic reprezintă cea mai înaltă autoritate ; pentru catolici, papa este cel ce hotărăște în materie de credință și în viața Bisericii ; pentru protestanți, adevărata Biserică este ecclesia spirituală.

Bisericile cele multe pot deveni una dacă se pune accentul pe învățatura hristocentrică.

— Pr. Conf. Dr. Ștefan C. Alexe de la Institutul teologic universitar din București, a accentuat că la temelia unității Bisericii stă unitatea Sfintei Treimi. Unitatea creștinilor se întemeiază pe hristocentrismul Bisericii. Hristos este Cap Bisericii, iar Biserica este Trupul Său. Sfântul Duh dă viață, întărește și unește Biserica lui Hristos. Unitatea Bisericii, în calitate de Trup unic al lui Hristos și de prezența aceluiași Duh Sfânt în ea, se exprimă prin unitatea de credință, prin unitatea de cult și prin participarea la aceleași Taine și prin unitatea comunității ecleziastice și de conducere.

Vorbind despre Bisericile cele multe, Pr. Ștefan C. Alexe a subliniat că Bisericile Ortodoxe autocefale nu diminuează cu nimic Biserica Ortodoxă sobornicească, pentru că între ele se păstrează unitatea în credință, în Taine și în comuniunea episcopală. Prin aceste elemente, orice Biserică locală reprezintă în locul respectiv Biserica universală. În local se manifestă în esență universalul. Biserica sobornicească constituie «koinonia» Bisericilor locale, egale din punct de vedere sacramental, unite prin succesiunea apostolică a episcopatului, prin mărturisirea de credință ortodoxă și prin comuniunea dintre ele, fiecare păstrându-și anumite tradiții locale în formele activității ei. Biserica locală nu se prezintă ca o entitate separată, ci ca o înfățișare variată-integrală a plenitudinii ecleziastice sobornicești.

Unirea Bisericilor postulează rezolvarea unor serioase probleme ecleziologice. Sarcina creștinătății este de a realiza o unitate bisericească în care Mântuitorul Iisus Hristos să se întâlnească în aceeași Biserică într-o comuniune a credinței și sacramentale, inclusiv în comuniunea euharistică, căci Euharistia este Taina prin excelență a unității bisericești. Până a se ajunge la împlinirea acestei năzuințe, Biserica Ortodoxă este deschisă pentru dialogul slujirii lumii, pentru zidirea păcii între oameni și pentru realizarea unei unități în diversitate.

— Referatul romano-catolic a fost alcătuit de Prof. Dr. Heribert Mühlen (Paderborn), care n-a putut veni la Conferință, fiind înlocuit de Prof. Maas. Acesta a făcut o expunere liberă la temă și a citit numai ultimele două pagini din referatul Prof. Mühlen. Referatul a cuprins trei părți: 1. Analogie între Întruparea Domnului Iisus Hristos și Biserică; 2. Un singur Duh al lui Hristos și Bisericile cele multe și 3. Modelul unei uniri viitoare. În procesul către unirea Bisericilor, Mühlen vede trei etape și anume: regăsirea, deschiderea și receptarea. Metoda de lucru este de asemenea întreită: dialogul, convergența și consensul. În general, referatul Prof. Mühlen a pus accentul pe unitatea Bisericii în lumina documentelor Conciliului Vatican II, care identifică Biserica una cu Biserica Romano-Catolică. În acest sens, «dialogul» pentru unitatea Bisericilor înseamnă «regăsirea» Bisericilor, mai exact, găsirea drumului către catolicitatea Bisericii Romano-Catolice.

— Ultimul referat, prezentat de Prof. Dr. Kurt Lüthi (protestant din Viena), a discutat problema unității bisericești prin prisma documentelor conferinței organizate de Departamentul «Credință și Constituție» al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, la Louvain în 1971, cu tema *Unitatea Bisericii — Unitatea omenirii*. Referatul a pus accentul pe diaconia comună a creștinilor în lume și pe realizarea unei «unități pluri-forme».

În general se poate face observația că deși unele referate au analizat problema unității Bisericii în perioada apostolică și post-apostolică, iar altele au furnizat un important material de studiu dogmatic, totuși discuțiile s-au axat pe elementele structurale ale Bisericii văzute și pe aspectul funcțional al Bisericii. Acest fapt a făcut să scadă nivelul discuțiilor. În intervențiile ortodoxe (Pr. Prof. Dimitrievici din Belgrad, Prof. Mantzaridis din Tesalonic și Pr. Conf. Șt. Alexe din București) s-a căutat să se orienteze discuțiile pe planul doctrinar, dar președintele Conferinței le-a readus pe planul sociologic.

Referatul prezentat de delegatul Bisericii Ortodoxe Române a fost socotit că exprimă corect învățătura ortodoxă cu privire la unitatea Bisericii. Pr. Conf. Șt. Alexe a vorbit apoi despre funcția diaconală a Bisericii Ortodoxe Române și despre activitatea acesteia din punct de vedere ecumenic, pe plan local și interbisericesc.

Pr. Conf. ȘTEFAN C. ALEXE

C R O N I C Ă

Vineri, 23 martie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit vizita P. Cuv. Arhim. Antonio Murad Abud, vicar general al Arhiepiscopiei Ortodoxe Siriene din Argentina, venit în țara noastră cu binecuvîntarea Sanctității Sale Patriarhul Ilie al IV-lea al Antiohiei.

Au fost de față : P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și P. C. Pr. Consilier Ilie Georgescu.

Luni, 26 martie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de Dl. Ambasador al Greciei la București, cu prilejul sărbătorii naționale a Greciei, împreună cu I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și PP. SS. Episcopi vicari patriarhali Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul.

Miercuri, 28 martie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a participat la ședința de deschidere a Marii Adunări Naționale, împreună cu PP. SS. Episcopi vicari patriarhali Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul.

Joi, 12 aprilie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Părintele Arhim. Ilarion Draganov Tonev, Starețul Mînăstirii Bacicovo, din Bulgaria, aflat în trecere prin București, după o vizită făcută în Cehoslovacia.

Duminică, 15 aprilie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit doi oaspeți francezi : P. S. Pierre L'Huillier și Rev. Prof. Le Guillou, veniți ca invitați ai Bisericii noastre. Prea Fericirea Sa a oferit o masă oficială restrînsă, în Palatul patriarhal în cinstea celor doi oaspeți francezi, la care — pe lîngă unii colaboratori apropiați — a luat parte și Dl. Vicepreședinte al Departamentului Cultelor, Gheorghe Nenciu.

Sîmbătă, 21 aprilie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Însărcinatul cu Afaceri al Ambasadei Greciei la București, Dl. Athanasie Kamilos, care a prezentat pe preotul grec Ilie Markadonis, venit să slujească la biserica Ambasadei grecești, de Sfintele Paști.

Au fost de față : P.S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și Dl. Ioan Lahovari, interpret.

Miercuri, 25 aprilie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit un grup de 16 clerici și laici anglicani făcînd parte din Asociația pentru stabilirea de contacte între Vest și Est, condus de Rev. Robin Morrisson, fost student anglican la Institutul teologic din București. Au fost prezentați de Dl. Rus Remus.

Sîmbătă, 28 aprilie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Rev. Pastor Francis Gerber, din Elveția, fost student la Institutul teologic din București, însoțit de alte 7 persoane, cărora le-a dăruit Albumul «Biserica Ortodoxă Română», în limba franceză, iconițe etc.

A fost de față și P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal.

Duminică, 29 aprilie 1973, la ora 12, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a oficiat slujba vecerniei în catedrala patriarhală avînd alături, pe lîngă alți slujitori, pe P.S. Episcop Nicolae al Macariopolei, rectorul Academiei teologice din Sofia, venit în țara noastră în fruntea unui grup de 50 de persoane — profesori, asistenți și membrii lor de familie. Episcopul oaspete a rostit Evanghelia în limba bulgară.

În aceeași zi, la ora 18, în cadrul primirii de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a preoțimii Capitalei, pentru urările tradiționale de Paști, P. S. Episcop Nicolae al Macariopolei a rostit un cuvînt ocazional, în românește, transmițînd urările frățești ale Prea Fericitului Patriarh Maxim al Bulgariei și a oferit o icoană a Sfîntului Ioan de Rilla, ouă încondeiate și obiecte de artă bulgară.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a mulțumit și a oferit oaspeților, produse ale Atelierelor Patriarhiei.

Marți, 1 mai 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a luat parte ca invitat la demonstrația oficială pentru sărbătoarea zilei de 1 Mai —, împreună cu PP. SS. Episcopi vicari patriarhali: Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul.

Vineri, 4 mai 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Dl. Ing. Moustafa Thayara, din Beirut care a avut mandat din partea I.P.S. Vasile Samaha, Mitropolitul Hauranului și de Basra, să prezinte Prea Fericirii Sale Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române un mesaj cu urări de Sfintele Paști, precum și pentru aniversarea activității Prea Fericirii Sale.

Prea Fericirea Sa a mulțumit și a trimis un răspuns în scris I.P.S. Mitropolit Vasile Samaha, prin persoana venită.

Joi, 17 mai 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe D-na Else Müller, cu 3 însoțitori, veniți în țara noastră ca invitați ai Episcopiei Evanghelice C. A. din Sibiu, care au prezentat un mesaj din partea Excelenței Sale Episcopului Hermann Dietzfelbinger din München.

Oaspeții au fost prezentați de Pastorul Ambrozie Günter, parohul bisericii Evanghelice-Luterane din București. Au mai fost de față P. C. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae și P.C. Pr. Consilier Ilie Georgescu.

Miercuri, 23 mai 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit un grup de 10 studenți și 5 studente de la Facultatea de teologie prezbiteriană «Mc. Cormick», din cadrul Universității din Chicago, veniți în țara noastră într-o vizită de studii și informare asupra Bisericii Ortodoxe Române sub conducerea Rev. Bruce Rigdon, profesor de Istoria Bisericii Universale la acea Facultate. Oaspeții au fost însoțiți aici, ca și în vizitele prin țară, de Dl. Rus Remus, ca interpret.

La primire, a fost de față și P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul vicar patriarhal.

Miercuri, 30 mai 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a participat, împreună cu P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, la recepția oferită de Ambasada R. F. Germania în onoarea Președintei Bundestagului — Doamna Anne-Marie Renger, și a delegației parlamentare a R.F. Germania, aflată în vizită oficială în țara noastră.

DIN VIAȚA COMUNITĂȚILOR ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE

EPISCOPIA MISIONARĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN AMERICA

Calendarul ortodox «Credința», pe anul 1973

Redactată și tipărită de Arhimandritul Bartolomeu V. Anania și Gheorghe Alexe, această tradițională publicație de zidire sufletească a credincioșilor ortodocși români din America apare și în acest an în condiții grafice optime, cuprinzând în cele 212 pagini ale sale probleme variate din toate domeniile vieții bisericești contemporane.

Coperta înfățișează icoana Bunevestiri, reprodusă de pe iconostasul bisericii din satul Cârliși, Episcopia Romanului, datînd din secolul al XVI-lea.

Ca de fiecare dată, *Calendarul* se deschide cu un cuvînt de povătuire și îndemn al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Intitulat *În duhul tradiției bisericești*, articolul mărturisește bucuria Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Române de a se întîlni duhovnicește, pe calea scrisului, cu credincioșii ortodocși români aparținînd Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America. Această viguroasă mlădiță a Ortodoxiei românești reprezintă cu cinste — după mărturisirea Prea Fericirii Sale —, Biserica noastră strămoșească, dovedindu-și astfel «maturitatea sa spirituală, trăind în duhul tradiției bisericești și propovăduind cu statornicie dreapta credință».

Țîlcuind învățătura creștină ortodoxă despre Sfînta Tradiție, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian subliniază ideea că Sfînta Tradiție, ca viață în Duhul Sfînt, este însușită de credincioși numai în măsura în care ei viețuiesc în Biserică, adică «numai în măsura în care păstrează în ei Duhul Sfînt». Căci «cine nu trăiește în Duhul lui Dumnezeu acela nu se află în Sfînta Tradiție... Ereticii nefiind în Tradiție, nu sînt nici în Biserică și, nefiind în Biserică, nu trăiesc în curentul viu al Duhului lui Dumnezeu». Legăturile spirituale dintre Biserica Ortodoxă Română și Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America se dezvoltă tot mai armonios, an de an, în acest duh al Tradiției apostolice și bisericești, contribuind la cimentarea unității ortodoxe. Întîistătorul Bisericii Ortodoxe Române își exprimă nădejdea că «pînă la urmă, vor birui gîndul și simțirea unității spirituale românești» și îndeamnă pe românii ortodocși din America să păstreze, odată cu învățăturile și tradițiile comune ortodoxe, frumoasele datini străbune de Crăciun și Anul nou, «trăind creștinește și românește viața pe care ne-a dăruit-o bunul Dumnezeu, întru slava Bisericii și a neamului nostru», ducînd mai departe «tradițiile bisericești și străbune ale poporului român, îmbogățind cu tezaurul nostru românesc de tradiții și datini sfînte marele tezaur spiritual al continentului american».

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian binecuvîntează pe cititorii *Calendarului «Credința»*, dorindu-le bunăstare, sănătate și ocrotire caselor și familiilor lor.

Cel de-al doilea articol de fond al Calendarului «Credința», intitulat *O carte de folos*, aparține Prea Sfințitului Episcop Victorin. Conducătorul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America apreciază Calendarul «Credința» drept o carte de mare valoare, pentru conținutul său teologic și literar, remarcând că acesta cuprinde, pe lângă texte de învățătură religioasă, texte literare și folclorice și relatări asupra vieții bisericești interortodoxe și intercreștine. În ansamblul său, Calendarul «Credința» poate fi socotit «o adevărată cronică, o filă de istorie asupra vieții, gândirii și activității românilor de pe continentul american». El este o carte de mare folos nu numai prin conținutul său practic, ci și pentru orientarea preoților și a credincioșilor în problemele vieții bisericești, contribuind în același timp la păstrarea legăturilor românilor din Statele Unite ale Americii și Canada cu cei din țara lor de origine.

În încheiere, P. S. Episcop Victorin îndeamnă pe cititori să păstreze Calendarul «Credința», alături de celelalte calendare din anii trecuți, «ca un adevărat tezaur al mărturiei strădaniei noastre, a tuturor, de a ne păstra legăturile noastre cu «graiul neamului», cu obiceiurile și credința, alături de frații noștri de peste ocean».

După partea calendaristică propriu-zisă (p. 8—31) — în cadrul căreia sînt inserate *date memorabile* din istoria României, a Statelor Unite și Canadei, precum și din viața Bisericii Ortodoxe Române și a Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America — urmează o serie de *rînduieli bisericești* privind zilele de post, zilele în care nu se fac nunți, data Paștilor în următorii cinci ani și sfinții români cinstiți îndeosebi de Biserica noastră.

În continuare, sînt prezentate în limba engleză (p. 35—42) date statistice cu privire la actualii patriarhi ai Bisericilor Ortodoxe, arhiepiscopii și mitropoliții primați ai Bisericilor Ortodoxe Autocefale, membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, membrii Conferinței permanente a episcopilor ortodocși canonici în America, reprezentanții Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America în comisiile Conferinței permanente a episcopilor ortodocși canonici, clerul, Consiliul eparhial și parohiile Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America.

La rubrica intitulată «*Cuvînt bun*» (p. 44—62) sînt inserate articolele:

Glasul inimii, de Protopop vicar Ioan Bugariu. — Autorul se referă la acel for spiritual intern care este conștiința, «glasul inimii» fiecărui om. După ce aduce dovezi scripturistice despre existența și rolul conștiinței, subliniază necesitatea educării acesteia de către credincioși, îndemnînd pe cititori să-și facă fiecare cît mai des un examen intern al faptelor săvîrșite, în scopul de a-și forma o conștiință bună și curată, care să-i ferească de rele și să-i călăuzească spre săvîrșirea binelui.

Meditație pentru Sfînta Înviere, de Arhimandrit Benedict Ghiuș. — În legătură cu praznicul Învierii Domnului, autorul stabilește următoarele temeuri care alcătuiesc esența acestei «sărbători a sărbătorilor»: certitudinea creștină că Învierea Domnului este un fapt real; primirea Mîntuitorului înviat ca semn vădit al intervenției lui Dumnezeu în viața credincioșilor, constituind arvuna și modelul învierii viitoare a acestora; primirea Mîntuitorului înviat ca principiu dumnezeiesc de înnoire, de transfigurare și de înviere a întregii creații.

Ce-i cu tineretul? de Preot Dr. Ștefan Slevoacă. — Autorul atrage atenția asupra faptului să «problema tineretului» a devenit extrem de îngrijorătoare în Statele Unite ale Americii. Fără a face o generalizare totală, se arată că în afara tinerilor cinstiți și conștienți de menirea lor, în Europa Occidentală și în America se află mulți

tineri care refuză să învețe și să-și facă o carieră. E vorba de acei «hippies» care vagabondează, trăiesc în promiscuitate și își distrug viața drogându-se. Alături de stupefiante, care au devenit o «calamitate națională», crimele, spargerile și distrugerile s-au înmulțit în rîndul acestor tineri. Cauza îmbolnăvirii tineretului din Apus constă în anomaliile și nedreptățile sociale din jurul lor, precum și în dezintegrarea vieții de familie. Pe lângă aceasta, autorul sesizează și o cauză de natură religioasă, atrăgînd atenția Bisericii asupra rolului ce-i revine — alături de autoritatea de stat, școală și familie — pentru salvarea din starea de decădere a tinerei generații din Apus.

Grija cea mare, de Pr. Dr. Dumitru Bodale. — Fiind alcătuit din trup material și suflet spiritual, credinciosul oscilează între cele două griji : grija pentru trup și grija pentru suflet. Între acestea, pe primul plan al preocupărilor creștine trebuie să se situeze grija pentru suflet, întrucît «sufletul este elementul din ființa noastră prin care ne asemănăm cu Dumnezeu». Desigur, aceasta nu înseamnă un îndemn de a disprețui și urî trupul, căci acesta este «lăcașul sufletului» și ca atare are nevoie de a fi îngrijit după vrednicie. Dar problema bunurilor materiale și spirituale trebuie rezolvată de către creștini în lumina îndemnului Mîntuitorului : «Căutați mai întîi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui» (Matei VI, 33).

Creștinismul în istorie, de Protos. Felix Dubneac. — Autorul analizează fenomenul pătrunderii creștinismului în sînul lumii antice, subliniind că succesul răspîndirii acestuia s-a datorat autorității sale divine și faptului că el a fost prezentat de către scriitorii mari din era creștină în chip limpede, fără a fi amestecat cu ideologii străine. Cei care s-au îndepărtat de la această ținută, dorind să fie originali, au căzut în erezii, ca Arie și alții de mai tîrziu. Învățătura creștină s-a afirmat numai în măsura în care ea a fost prezentată ca o învățătură întemeiată de Fiul lui Dumnezeu.

Cît bine ai făcut în viață ? de Protopop Dumitru Diaconescu. — Pornind de la constatarea că scopul vieții creștine este mîntuirea sufletului, iar aceasta se dobîndește prin conlucrarea credinciosului cu harul divin, prin credință și prin fapte bune, autorul îndeamnă pe cititori la iubirea semenilor și la săvîrșirea binelui, subliniind necesitatea afirmării credinței prin fapte. Concluzia la care se ajunge este următoarea : «Sîntem fii adevărați ai lui Hristos, dacă ne vom întreba totdeauna cît bine am făcut în viață, punînd astfel în practică faptele bune și plăcute lui Dumnezeu și trăind așa cum vrea Dumnezeu să trăim noi pe pămînt».

Harul în viața creștinului ortodox, de Preotul Nicolae Ciurea. — Autorul arată diferitele mijloace prin care Biserica împărtășește credincioșilor harul sfinților, cu ajutorul Sfințelor Taine. Alături de acestea, se menționează și rolul ierurgiilor pentru sfințirea vieții credincioșilor, ajungîndu-se la constatarea că toate lucrările sfințitoare ale Bisericii «înmulțesc, înălță și sfințesc puterile credincioșilor în plinirea năzuințelor de mîntuire și viață fericită».

Educația religioasă din lectura Sfințelor Scripturi la serviciile divine, de Arhimandrit Paulin Dimitrie Popescu. — Articolul relevă că «Apostolul» și «Evanghelia» din cadrul sfintelor liturghii duminicale au un rol catehetic bine determinat pentru instruirea credincioșilor. La aceasta se adaugă și «Paremiile» ce se citesc la vecerniile sărbătorilor, precum și «Psaltirea» care se citește zilnic în mînăstiri. Pentru folosul cititorilor, autorul prezintă un tablou al temelor cuprinse în Evangheliile dumi-

nicale de peste an, subliniind folosul pe care îl aduc credincioșilor lecturile din Sfânta Scriptură la serviciile religioase.

Rubrica «*Orizonturi creștine*» cuprinde articolele :

Pași spre unitatea Bisericilor Răsăritului, de Nicolae, Mitropolitul Banatului. — Înalt Prea Sfinția Sa face o prezentare de ansamblu a contactelor interreligioase și interconfesionale contemporane, oprindu-se la dialogul dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi Orientale. În acest cadru, sînt amintite consultațiile neoficiale dintre reprezentanții celor două familii de Biserici, schimburile de vizite ale ierarhilor și studiile aprofundate ale teologilor. Este înfățișată apoi lucrarea desfășurată în această direcție de Biserica Ortodoxă Română, insistîndu-se asupra aportului adus de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și afirmîndu-se hotărîrea Bisericii noastre de a-și aduce contribuția la cauza unității creștine și la propășirea general-umană.

Iisus Hristos în contemporaneitate, de Arhimandrit Dr. Vasile Vasilachi. — Autorul prezintă o meditație avînd drept temă prezența lui Iisus Hristos în viața generațiilor creștine de-a lungul timpului, insistînd îndeosebi asupra prezenței euharistice a Acestuia, precum și asupra identificării lui Hristos cu Biserica. Referindu-se la diferitele curente teologice, se arată că cei ce-l prezintă pe Hristos în afară de Biserică nu reușesc să redea decît o imagine desfigurată a Sa, care, în ultimă instanță, duce la necredință. Numai Biserica, întemeiată de Hristos însuși, este aceea care poate prezenta credincioșilor în mod real pe Iisus Hristos cu tot tezaurul învățăturii Sale.

Permanența creștină în istorie, de Anca Manolache. — Punînd întrebarea : «este patrimoniul credinței noastre un bun de care ne putem bucura fără să-l fructificăm?» autoarea subliniază participarea credincioșilor ca membri ai societății la îmbunătățirea vieții semenilor și la dezvoltarea culturală a societății contemporane, făcînd din aceasta un mijloc de comunicare între generații pe plan general uman.

Aspecte din istoria unificării spirituale a românilor din Transilvania, de Episcop Visarion Aștilean-Rășinăreanu. — Prea Sfinția Sa prezintă problema unității de limbă a românilor transilvăneni din secolul al XIX-lea, arătînd că această «luptă pentru limbă» a constituit un aspect important al luptei pentru afirmarea conștiinței unității naționale a tuturor românilor. Ca dovezi se aduc unele documente din presa maghiară din secolul trecut, precum și un «protest sărbătoresc», act inedit dintr-o arhivă a parohiei Chiuza-Beclean, care arată că românii din Transilvania, fie că erau de confesiune ortodoxă, fie greco-catolică, s-au dovedit a fi la fel de legați de «legea strămoșească», în conținutul căreia intra și limba maternă românească. În încheiere, românii ortodocși din America sînt îndemnați să iubească și să cultive cu grijă limba înaintașilor lor.

Sfîntul Sava Gotul și vechimea creștinismului românesc, de Preot Dr. Ștefan Alexe. — Referindu-se la evenimentul comemorării a 1600 de ani de la moartea martirică a Sfîntului Sava Gotul, autorul prezintă cîteva date din documentul martiriului acestuia, din care rezultă dovezi sigure despre vechimea și organizarea Bisericii creștine în secolul al IV-lea pe teritoriul patriei noastre, precum și despre organizarea și starea socială a strămoșilor noștri sub stăpînirea vremelnică a goșilor.

În cadrul rubricii «*Christian Thinking and Life*» (*Gîndire și viață creștină*) sînt prezentate (p. 77—91), în limba engleză, articolele : *Logos, Church and Soul in Origen's Commentary on the Song of Songs*, de Pr. Dr. Ioan G. Coman (traducere de George Alexe); *Service in orthodox Theology*, de Episcop Dr. Antonie Ploieșteanu;

Does Orthodoxy Have Anything to Say? de George Chișcă ; *Lord, Teach us to Pray !* de Pr. Jérôme ; și *On the Way to Emaus*, de Dumitru Ichim.

Rubrica «*Pământ și suflet românesc*» (p. 92—100) cuprinde articolele :

Regimul ontologic al Mioriței, de Grigore Popa, — în care se arată adâncimea spiritualității românești cuprinsă în balada Mioriței, sublinindu-se că în atitudinea în fața morții a ciobanului moldovean nu este vorba de pasivitate, resemnare, pesimism sau fatalitate (așa cum au pretins unele interpretări), ci de «o mutație existențială, care potențează regimul ontologic al baladei», păstorul moldovean dând «un sens cu totul neașteptat destinului său, ridicându-se, prometeic și pur, deasupra imediatului și a istoriei», și redând «sentimentul viguros de superioritate a omului în lumea propriilor sale valori etice cât și în lumea obiectivă» ;

«*Legea românească*» ; aici Pr. Prof. N. Bordașiu, — ajunge la concluzia că Ortodoxia a contribuit la afirmarea și promovarea de-a lungul secolelor a sentimentului unității naționale a poporului român.

Vlad Țepeș și Dracula sau de la realitate la ficțiune, de Matei Cazacu, — în care, după o documentată incursiune istorică și literară, se arată că între voievodul român Vlad Țepeș și legendarul conte vampir Dracula nu există nimic comun, în afară de nume ;

Floarea soarelui, de Pr. Sandu Tudor-Buzău, — în care se descifrează simbolul «încărcat de cosmicitate și sacralitate» al acestei plante, reprezentantă a soarelui, izvorul vieții, al permanenței și al belșugului ;

În satul lui «bădița George», de Gheorghe Cunescu, — în care se identifică urme biografice și ale poeziei coșbuciene în satul natal al poetului G. Coșbuc, în casa memorială și în biserica de aici, cu sublinierea că în familia «poetului țărânimii» au existat 14 familii de preoți.

Din rubrica «*La curțile dorului*» (p. 101—105) spicuim versurile : *Rapsodul*, de V. Voiculescu ; *Negru și Vanitate multicoloră*, de A. E. Baconsky.

Ultima rubrică a Calendarului «Credința», intitulată «*File de cronică*» (p. 106—112) prezintă :

— *Cronica Patriarhiei Române pe anul 1972*. În cadrul acesteia sînt înfățișate relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Bisericile Ortodoxe surori, cu Bisericile Vechi Orientale, cu Biserica Romano-Catolică, cu Biserica Anglicană, cu Biserica vechilor catolici, cu Bisericile Protestante și cu organizații creștine internaționale (Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene și Conferința Creștină pentru Pace) ;

— *Cronica Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America*. Aceasta cuprinde mai întîi activitatea bisericească pe plan intern, din care se desprind, ca evenimente mai importante : lucrările celui de al 41-lea Congres anual bisericesc al Episcopiei, sărbătorirea P. S. Episcop Victorin, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani, realizări gospodărești ale parohiilor, manifestări cultural-artistice etc. În cadrul activităților pe plan extern sînt amintite : relațiile Episcopiei cu Bisericile Ortodoxe și cu jurisdicțiile canonice ortodoxe din Statele Unite și Canada, participarea la lucrările Consiliului Ecumenic al Bisericilor, legăturile cu Biserica Ortodoxă Română ș.a.

În partea a doua, Calendarul «Credința» prezintă (p. 113—209), sub titlul *Patronii și sprijinitorii noștri*, obișnuitele liste ale susținătorilor acestei publicații, anunțuri

bisericești și de familie, mesaje de sărbători și fotografii care redau aspecte din viața și activitatea parohiilor.

În *Incheiere* se exprimă mulțumiri editorilor și sprijinatorilor morali și materiali ai Calendarului «Credința», precum și cititorilor, pentru interesul arătat acestei cărți de zidire sufletească.

Spicuri din revista «Credința», nr. 3, martie 1973

Articolul editorial *Mult e dulce și frumoasă*, semnat de Valeriu Anania, analizează problema folosirii limbii române în comunitățile ortodoxe române de pe continentul american. În această privință P. Cuv. Sa constată că cei mai vîrstnici și-au păstrat graiul străbun, dar generațiile mai noi au adoptat, în mod firesc, limba oficială engleză. Situația aceasta creează probleme pentru Biserică, deoarece bătrînii pretind să li se săvîrșească slujbe în limba română, iar cei tineri vor slujbe și predică în limba engleză, cu care sînt mult mai familiarizați. S-au încercat diferite soluții, pentru ca «membrii unei parohii să simtă că participă la aceeași slujbă, în aceeași biserică și în aceeași credință, ca fii ai aceleiași comunități». Pentru menținerea limbii materne, se propune înființarea unor cursuri de limba română în fiecare parohie. Episcopia și-a propus tipărirea unui *Liturgier* cu texte paralele, în limbile română și engleză, pentru ca slujba să poată fi urmărită mai ușor. Se face apel la extinderea inițiativelor pentru învățarea și păstrarea limbii române în comunitățile ortodoxe române de peste Ocean.

Gînduri pentru Postul mare, de Pr. Dr. Ștefan Slevoacă, relevă necesitatea și roadele postului, subliniind că acesta este pentru credincioși un mijloc foarte potrivit de reînnoire lăuntrică și de întărire în credință. Se arată că postul nu înseamnă numai renunțarea la anumite bucate, ci și propășirea în virtuți, dintre care cele mai alese sînt bunătatea, iertarea și mai ales iubirea, întrucît «postul fără dragoste e ca un pom frunzos fără roade : umbrește, dar nu hrănește».

În cadrul rubricii *Din viața eparhiei* este înfățișată activitatea Prea Sfințitului Episcop Victorin la sesiunea de primăvară a Conferinței Episcopilor canonici ortodocși din cele două Americi, care a avut loc la New York în ziua de 20 martie. P. S. Episcop Victorin a participat la lucrările Conferinței și a adus contribuții substanțiale la rezolvarea problemelor aflate pe ordinea de zi.

În aceeași seară, Prea Sfinția Sa a luat parte la masa oficială oferită în cinstea Reverendului Philip Potter, noul secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. P. S. Sa a fost invitat în calitate de membru în Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Cu două zile înainte, la Duminica Ortodoxiei, P. S. Episcop Victorin a participat la săvîrșirea unei impresionante liturghii arhieresti, care a fost oficiată de episcopii și arhiepiscopii membri ai Conferinței, în catedrala Arhiepiscopiei ortodoxe grecești din New York.

Nr. 4, aprilie 1973

Pastorală de Paști a P. S. Episcop Victorin. — Adresîndu-se tuturor clericilor și credincioșilor din cuprinsul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, P. S. Episcop Victorin arată că «Învierea Domnului este cea mai mare și mai strălucită sărbătoare a omului, pentru toți creștinii și îndeosebi pentru credincioșii Bisericii noastre Ortodoxe». Înfațișînd acest eveniment, precum și mărturiile femeilor mironosițe, ale lui Toma, ale lui Luca și Cleopa și ale Apostolilor, se subliniază prezența lui

Hristos în sufletele credincioșilor și se face acestora îndemn la bucurie și înfrățire duhovnicească: «Avînd pe Hristos în mijlocul nostru, să ne împreunăm gîndurile și simțămintele și să ne împărtășim din ospățul cel duhovnicesc al darurilor primite de la Dumnezeu — așa cum ne îndeamnă Sfîntul Ioan Gură de Aur și să ne bucurăm de învierea lui Hristos, întru nădejdea învierii noastre pentru viața și fericirea veșnică».

Pastorala este redată și în traducere în limba engleză.

Noaptea Învierii, de Pr. Dr. Dumitru Bodale, prezintă sub forma unui dialog învățătura că învierea Domnului este «sărbătoarea bucuriei lucrului împlinit». Dacă prin nașterea Sa Hristos face începutul mîntuirii credincioșilor, prin înviere El desăvîrșește această lucrare. Învierea Domnului este pentru creștini supremul sprijin pentru trezirea și întărirea credinței.

Frumusețea Învierii, de Protos. Felix Dubneac, subliniază într-o meditație adîncă ideea că această «sărbătoare a sărbătorilor» cuprinde miezul și taina învățăturii creștine, reîmprospătînd și întărind an de an vitalitatea credinței creștine în sufletele credincioșilor.

În cadrul rubricii «*Coloana lui Mercur*» sînt semnalate aparițiile următoarelor publicații periodice românești pe continentul american: «Comuniunea românească», revistă trimestrială de cultură și artă, editată și tipărită de Gheorghe Alexe; un «Micromagazin», publicat în 5.000 de exemplare de Marius Ligi din New York; «Floarea soarelui», buletin editat de Comunitatea și Parohia ortodoxă română din Edmonton. De asemenea se menționează reapariția revistei «Troița», editată la Toronto de Pr. Nicolae Tănase și înființarea la Montreal, în cadrul Societății «Constantin Brâncoveanu», a «Micului Teatru românesc», care își propune cîte trei turnee anuale, cu piese, cîntece și dansuri naționale, în principalele centre americane locuite de români.

Revista publică știrile despre: *Hirotonia diaconului Gheorghe Păcurari*, la Detroit, în ziua de 25 martie 1973, subliniind însușirile cărturărești, artistice-muzicale și misionare ale noului cleric al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America; *Hirotonia diaconului Gheorghe Chișcă*, la Montreal, în ziua de 8 aprilie 1973; *Părintele Vicar Ioan Bugariu la 35 de ani de preoție*, eveniment aniversar comemorat la 8 aprilie 1973 de către Consiliul parohial al Parohiei «Sfîntul Gheorghe-Nou» din Indiana Harbor; *O sală românească la Universitatea Wayne State*, înființată la inițiativa autorităților municipale din Detroit, cu participarea întregului grup etnic român de aici.

Rubrica «*Din viața eparhiei*» publică sub titlul *Întîmpinarea Paștilor la Hamilton* o dare de seamă asupra serbării religioase de Păresimi organizată de parohia «Învierea Domnului» din Hamilton, în prezența P. S. Episcop Victorin, în seara de 14 aprilie 1973, — manifestare cultural-religioasă de amploare, care a contribuit la propășirea vieții bisericești a credincioșilor ortodocși români din această parohie.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN SOFIA

Te-Deum pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. — Duminică 18 februarie 1973, la biserica ortodoxă română «Sfînta Treime» din Sofia, s-a săvîrșit un Te-Deum închinat celei de-a 72-a aniversări a zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

La sfârșitul sfintei liturghii, preotul paroh, Al. Munteanu luînd cuvîntul a scos în lumină activitatea neobosită desfășurată de Prea Fericitul Părinte Patriarh pe plan interbisericesc, precum și în domeniul organizării și conducerii interne a Bisericii Ortodoxe Române.

În continuare, a fost evidențiat ajutorul permanent pe care Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române îl acordă comunității ortodoxe române din Sofia, precum și îndatorirea ce revine preotului și enoriașilor bisericii române din Sofia de a împlini cu rîvnă toate bunele îndrumări și povățuiri primite din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

În rugăciune, toți cei prezenți au făcut Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian respectuoase urări de sănătate — cu zile fericite, cu puteri sporite, spre a conduce încă mulți ani Biserica Ortodoxă Română — și au intonat Imnul patriarhal.

Slujba arhierescă din duminica a patra a postului mare. — Continuînd buna tradiție îndătinată la Biserica Ortodoxă Română din Sofia, ca în timpul postului mare să se officieze, în una din duminici, sfînta liturghie în sobor, în ziua de 8 aprilie — duminica a patra din post — s-a officiat o aleasă slujbă arhierescă de către Prea Sfințitul Episcop Antonie Provatschi, conducătorul catedralei patriarhale Sfîntul Alexandru Nevschi. Prea Sfinția Sa a fost înconjurat în sobor de către P. Cuv. Arhim. Nicolae Kațarschi, P. C. Prot. Dimiter Tomov, parohul vechii catedrale «Sfînta Nedelea», P. C. Preot Al. Munteanu, parohul bisericii, P. C. Protodiacon Flavian, de la catedrala Sfîntul Alexandru Nevschi și P. C. Protodiacon Dr. Vasile Veleanov, secretar patriarhal.

La orele 9,30 P. S. Episcop Antonie a fost întîmpinat de către întregul sobor la intrarea în biserică, preotul paroh prezentîndu-i, după rînduială, crucea și Evanghelia și intonîndu-se imnul arhieresc.

La timpul potrivit, P. S. Episcop Antonie a împărtășit credincioșilor ales cuvînt de învățătură. Explicînd Evanghelia zilei, Prea Sfinția Sa a vorbit despre credință ca bază morală a familiei.

După rugăciunea amvonului, preotul paroh Al. Munteanu a predicat despre necesitatea rugăciunii, subliniind roadele rugăciunii particulare a credincioșilor și puterea rugăciunii în comun. A mulțumit apoi Prea Sfințitului Episcop Antonie și preoților slujitori pentru participarea la această sfîntă liturghie officiată în frățească comuniune, care a oferit credincioșilor o pregătire duhovnicească deosebită în timpul Postului și un nou prilej pentru mărturisirea dragostei și colaborării dintre cele două Biserici surori.

Apoi preotul paroh a oferit Prea Sfințitului Episcop Antonie *Biblia* tipărită în limba română, ca dar din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Vădit emoționat de darul primit și de cuvintele adresate, a răspuns P. S. Episcop Antonie, exprimîndu-și bucuria că a avut prilejul să slujească în biserica ortodoxă română, care-i este atît de dragă. În continuare, P. S. Sa a scos în evidență realizările Bisericii Ortodoxe Române și prestigiul de care se bucură aceasta, amintinîd relațiile frățești ce de veacuri leagă cele două Biserici surori ca și pe cele două popoare vecine și prietene : român și bulgar.

S-a officiat apoi un Te-Deum pentru îndelunga înziliră a conducătorilor celor două Biserici ortodoxe surori.

Răspunsurile liturgice au fost date de corul bisericii dirijat de Dl. Nicolae Ribarov de la Opera de Stat din Sofia.

După terminarea slujbei, oaspeții au fost invitați la oficiul parohial unde s-au întreținut cu familia preotului paroh și cu membrii Consiliului parohial.

Slujbele din Săptămîna Patimilor și din zilele Învierii Domnului. — Începînd din Duminica Floriilor, luni, marți și miercuri seara, la biserica ortodoxă română din Sofia s-a oficiat slujba deniilor. În Joia mare s-a oficiat sfînta liturghie, cu pomenirea morților, apoi slujba sfîntului maslu, în sobor, iar seara, denia celor 12 evanghelii ale patimilor.

În Vinerea mare, între orele 10—12, s-a oficiat slujba ceasurilor, cu scoaterea sfîntului epitaf, iar între orele 19—21, prohodul Domnului, cu înconjurarea bisericii.

Duminică 29 aprilie s-a oficiat slujba Sfintei Învieri și s-a împărțit credincioșilor, în pungulițe special confecționate, sfintele paști. În aceeași zi, la orele 11, după tradiția locală, preotul paroh cu cîntărețul bisericii ortodoxe române au participat la slujba oficiată de către Prea Fericitul Patriarh Maxim al Bulgariei la vechea catedrală a orașului Sofia — «Sfînta Nedelea». Aici preotul paroh a citit Sfînta Evanghelie în limba română. După terminarea slujbei, preotul paroh și cîntărețul bisericii române au cîntat Canonul Învierii și «Hristos a înviat» în limba română, fiind urmăriți cu multă atenție de credincioșii care au participat la slujbă.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN VIENA

Almanahul Parohiei ortodoxe române din Viena, pe anul 1973

Cel de-al 12-lea *Almanah al Parohiei ortodoxe române din Viena*, apărut în anul în care întreaga Biserică Ortodoxă sărbătorește un sfert de veac de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, înfățișează la început chipul luminos al Întîistătorului Bisericii noastre, urmat de reproducerea articolului *Prinos Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Justinian, Patriarhul României*. În articol se exprimă recunoștința pentru strădaniile și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian care «a făcut Parohia ortodoxă română din Viena o vatră caldă de credință și cultură», «a pus temelii nezguduite, menite să întrupeze unirea sufletească, adunînd întru iubire curată pe cei «de-un sînge și de-o lege», «a preînnoit locașul nostru de sfîntă închinare ca un al doilea ctitor», «a ocrotit cu statornică bunăvoință chivernisirea și întocmirea sediului cultural român din Viena», a cuprins în purtarea de grijă și locurile de veșnică odihnă ale ostașilor români înmormîntați în cimitirele din Viena, Tulln și Zwentendorf.

Urmează partea calendaristică în care sînt expuse: *Calendarul* ortodox pe anul 1973, cu indicarea, pe cele 12 luni ale anului, a sfîntilor prăznuiți în fiecare zi și a marilor sărbători și praznice bisericești; scurte însemnări istorice spre aducere aminte, referitoare la datele mai importante din istoria politică, socială și culturală a poporului român; *arătarea posturilor de peste an*.

După partea calendaristică, Pr. Prof. Dr. Gheorghe Moiescu, parohul Parohiei ortodoxe române din Viena, arată în *Făclie călăuzitoare*, rolul însemnat pe care îl joacă acest *Almanah* fiind o «făclie călăuzitoare de lumină», și avînd drept scop păstrarea, cultivarea și întărirea sentimentului iubirii de patrie, de neam și de credință strămoșească. Pășind în al 12-lea an de dănuire, el «este o biruință a scrisului românesc de peste hotare», «scut și povățuitor cititorilor aflați pe meleagurile străine».

La rubrica «Făclii pentru suflet» sînt înserate patru articole. În primul, *Dumnezeu a făcut pe oameni să fie fericiți*, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian îm-

părtășește câteva sfaturi înțelepte pentru o viață cumpătată care aduce după sine fericirea. «Ea nu se află, după cum se știe, în palate luxos împodobite și nici în sufletul acelor care poartă haine scumpe; fericirea sălășluiește în sufletul acelor care au pe Dumnezeu în ei; fericirea se găsește în sufletele nevinovate și curate».

Al doilea articol, *Întruparea Mântuitorului Hristos*, semnat de I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, prezintă câteva reflecții asupra întrupării Mântuitorului, care este cu adevărat «o taină străină și preamărită», dar al cărei scop nu este străin cunoștinței noastre, căci El a venit pentru «a ne scăpa de moarte și a ne dărui viața cea veșnică». «Prin întrupare, El s-a făcut asemenea nouă pentru ca noi să ne putem face asemenea Lui». De aceea învățătura Lui «să fie dreptarul vieții noastre», iar «pacea pe care El ne-a dărui-o trebuie să prindă chip în sufletele noastre și ale semenilor noștri și să se înfăptuiască pe întreaga față a pământului».

În *Cinstire vitejiei românești*, semnat de Mitropolitul Firmilian al Olteniei, sînt consemnate impresii de la slujba de pomenire a ostașilor români înmormîntați în cimitirele din Austria.

Ultimul articol, *Concepția românească a Ortodoxiei*, semnat de N. Iorga, este o conferință ținută la 27 ianuarie 1940, în care se exprimă gândurile de care, era stăpînit marele învățat și istoric față de Ortodoxia românească și de tradițiile ei seculare. Încercînd să lămurească ce înseamnă legea românească, N. Iorga arată că legea aceasta românească, sinonimă cu ortodoxia românească se exprimă simplu prin semnul crucii, prin icoanele și sfinții noștri. Este o parte strînsă și de temei care ține de ființa noastră.

La rubrica «*Însemnări și amintiri*» sînt cuprinse mai multe articole: În *Amintiri de la Politehnica din Leoben — Austria*, Dr. Ing. Ivan Basgan își deapănă câteva aduceri-aminte legate de anii de studii de la această facultate, de colegii de studii și de relațiile cu diferiți reprezentanți ai acestei instituții miniere austriece în cadrul legăturilor culturale și economice româno-austriece.

În *Alma parens — Anii de studii la Viena* —, Prof. Dr. Caius Lepa evocă amintiri pline de nostalgie din timpul studiilor în capitala Austriei, la Institutul de etnologie, amintiri scumpe despre profesorul și îndrumătorul de studii Koppers.

În rîndurile *Escală vieneză*, Prof. Dr. Adrian Marino, consemnează impresiile de călătorie în capitala Austriei, în septembrie 1971. Se remarcă grija ambasadei române din Viena de a așeza plăci memoriale în locurile unde au locuit și activat personalitățile culturale și politice românești în timpul șederii lor în capitala vieneză.

În *Dr. Sterie N. Ciurcu, părintele studenților români din Viena*, Dr. Emil Colbazi pomenește de faptele de caritate ale Dr. N. Ciurcu față de studenții români de la Viena, care aveau posibilități materiale reduse, dar erau aminați de dorința de carte.

În *Et ego in Arcadia Felix*, Dr. Nicolae Maior evocă amintiri din timpul studenției și activității la «România jună», ca președinte al acestei societăți, cînd s-au perîndat prin capitala vieneză o pleiadă întreagă de personalități ale culturii și artei românești. De asemenea, amintește de unii colegi de studii, ajunși, ulterior, reprezentanți de seamă ai științei și culturii românești.

Spicuri din trecutul societății academice «România Jună», semnat de Ioan Tomuția, cuprinde amintiri de la o «Serată românească» din 1934, la care a fost prezentat un bogat program artistic, alcătuit din cîntece, recitări și dansuri populare românești.

Sub titlul *Viena, țara operetei* sînt reproduse impresii tinerești despre Viena de odinioară, consemnate de Horia Oprescu.

Ultimul articol al acestei rubrici, *Vocația europeană a Vienei*, semnat de Radu Pascal, prezintă orașul Viena ca unul care înseamnă o anumită stare de spirit, în care noul este îmbinat armonios cu vechiul, un oraș a cărei dimensiune este desăvîrșită prin inestimabila calitate a tradiționalei sale disponibilități europene și internaționale.

La rubrica «*Mărturii din trecut*» sînt consemnate articolele :

Mitropolitul Moldovei Iosif Naniescu un compozitor necunoscut al secolului al XIX-lea, de Prof. Ion Vîrtosu, prezintă activitatea muzicală a cunoscutului mitropolit al Moldovei, subliniind contribuția sa în domeniul cîntecelor de lume pe versurile poezilor Văcărești, «aducînd în muzică valoarea morală în care se reflectă inteligența și sufletul său».

O verigă în lanțul legăturilor româno-austriece — Mișcarea culturală din județul Gorj — semnat de Prof. Vasile Cărăbiș, scoate în evidență rolul însemnat și înrîuririle pe care le-a avut mișcarea culturală gorjană de la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului al XX-lea, în cultura românească, mișcare inițiată și sprijinită de personalități ca : Franz Milescu, Johann Wirstl, Alexandru Ștefănescu, Aurel Diaconescu, Juliu Moisil și Ioan Popescu-Voitești care își făcuseră studiile la Viena.

Sub titlul *Un prieten și colaborator vienez al lui C. A. Rosetti : Erich Winterhalder*, Prof. Avram P. Tudor, reconstituie cîteva din momentele principale ale vieții acestui «excepțional bărbat : tipograf, librar, scriitor literar și autor de piese teatrale, profesor, gazetar și revoluționar în toate acestea : nobil și generos...», cel mai fidel colaborator al lui C. A. Rosetti.

Preotul Gheorghe Cunescu semnează articolul *Antimise grecești imprimate la Viena pentru românii ortodocși din Transilvania* în care arată că «antimisele ortodoxe vieneze aflate în Transilvania de est formează un capitol al luptei ortodoxe antiunite» și «o mărturie concretă a continuității ortodoxe în așezările românești din aceste locuri de baștină», mărturie netăgăduită a solidarității ortodoxe în lupta dîrză împotriva uniației.

În articolul *Secolul luminilor în Austria*, Nicolae Balotă face o deosebire între luminismul austriac, în care se poate încadra și activitatea cărturarilor Școlii ardelenene, și luminismul celorlalte state europene, mai ales german și francez.

În rîndurile *Alecu Russo la Viena*, Dr. Ion-Radu Mircea amintește un episod din timpul șederii la Viena a revoluționarului și scriitorului român Alecu Russo, în care aflăm date noi despre șederea lui la Viena, despre biografia și activitatea lui din trecut.

Sub titlul *Un ecou în presa vieneză despre Ana Ipătescu, eroina revoluției de la 1848*, Corneliu Albu evocă amintirea faptei eroice a revoluționarei române, care a stîrnit un viu ecou în presa vieneză și «a atras atenția Europei asupra poporului român care a luptat atît de curajos la 1848 pentru cîștigarea libertății și independenței naționale».

Rubrica se încheie cu *Solia principelui valah în drum spre Viena...*, în care Dinu A. Dumitrescu vorbește despre un moment din istoria Țării Românești, consemnat în presa spaniolă și anume despre trimiterea de către Șerban Cantacuzino a unei delegații la Viena, la împăratul Leopold. Această relatare din presa străină constituie

«una din numeroasele mărturii despre interesul deosebit manifestat în Europa ultimelor decenii ale veacului al XVIII-lea pentru faptele de istorie românească».

La rubrica «Cuvinte din bătrâni» sînt reproduse pagini din Avram Iancu, *Ultima mea dorință*; curator Vasilache Șelar, gosmanul bisericii, *Însemnare despre zidirea bisericii din Făgăraș*; Ilie Miniati, *Începerea și pricina despărțirii a două Biserici, a Răsăritului și a Apusului*.

Urmează rubrica «Chipuri de cărturari» în care sînt inserate pagini care evocă amintirea unor personalități marcante din istoria și cultura românească.

În articolul *Mitropolitul Transilvaniei Andrei Șaguna — 100 de ani de la nașterea sa*, Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu prezintă datele biografice esențiale despre Andrei Șaguna și schițează activitatea desfășurată pe tărîm organizatoric-bisericesc, cultural și politic-național. «Om de cultură superioară, organizator neîntrecut al Bisericii, îndrumător al învățămîntului românesc de toate gradele, diplomat iscusit, păstor cu dragoste adîncă de fiii săi sufletești, mitropolitul Andrei Șaguna, prin marile sale realizări, poate fi considerat drept cel mai de seamă ierarh pe care l-a avut Biserica noastră în tot trecutul ei».

În articolul *Un ctitor al culturii românești: Dionisie Romano, Episcopul Buzăului — centenarul morții sale*, Preotul Gabriel Cocora, Vicarul Episcopiei Buzăului, schițează activitatea cărturărească a eruditului episcop, ca tipograf desăvîrșit, ziarist, publicist fecund, bibliotecar, patriot.

În ultimul articol, *Prof. Dr. Iuliu Moldovan — La 90 de ani de la nașterea sa*, de Prof. Dr. Petre Rîmneanțu se subliniază contribuția valoroasă pe care a adus-o această personalitate de frunte la dezvoltarea științifică a medicinei românești.

Rubrica «Spicuri literare» cuprinde relatări, versuri și proză de diferiți autori. În *Gazetăria lui Liviu Rebreanu*, Puia Florica Rebreanu vorbește despre activitatea marelui romancier în acest domeniu și colaborarea lui la diverse reviste ale vremii, afirmîndu-se mai ales ca un strălucit cronicar literar și dramatic. O latură a acestei activități este publicarea colecției «Scriitori celebri» și contribuția lui la diverse manuale școlare. Merită subliniată prezența sa în fruntea publicațiilor literare și cultural-artistice. Urmează poezia *Brad bătrîn*, de N. Iorga; *Răsar în zori* (fragmente dintr-un colind); *Conversație*, de Constantin Vișan; *Fîntîna din Samara*, de Ion Apostol Popescu; *Badea Cârțan la Suceava*, de Preotul Mihai Boca; Petre Pascu închină versurile *Schitul Sihla — Legendă*, ctitorului Ștefan cel Mare. În *O piesă românească pe scenele teatrelor germane în secolul al XIX-lea: «Nunta de la Văleni»*, Dr. Irina Moiescu vorbește despre succesul și efectul extraordinar produs de această piesă pe scenele Europei și în special pe cele din Viena. Rubrica se încheie cu poezia *Primăvara* de G. Topîrceanu.

Ultima rubrică, «*Pe firul vremii*», care constituie și partea oficială a acestei publicații, se deschide cu *Popas sărbătoresc la XXV de ani de arhipăstorie a Preafericitului Părinte Justinian* — în care redacția prinde în condei aspectele cele mai importante ale activității întîistătătorului Bisericii noastre, în decurs de un sfert de veac: reîntregirea Bisericii strămoșești, Apostolatul social, în slujba oamenilor și a păcii, tipărirea revistelor, a manualelor teologice și a tuturor cărților de slujbă, legăturile ecumenice cu alte Biserici de peste hotare, buna chivernisire a parohiilor și comunităților românești din străinătate.

În continuare G. Sereda publică reportajul *Inaugurarea festivă a Bibliotecii Sediului Cultural Român din Viena*, la 3 noiembrie 1972, ca un eveniment cultural de mare însemnătate pentru Colonie.

Preotul Prof. Dr. Gheorghe Moiescu, parohul Parohiei ortodoxe române din Viena, evocă amintirea vieții și activității rodnice a fostului mitropolit al Olteniei, în *O lacrimă la mormântul mitropolitului Firmilian al Olteniei — 18 februarie 1901 — † 29 octombrie 1972* —, iar Dan Zamfirescu semnează rîndurile *In memoriam Prof. Vasile Grecu*, la încetarea din viață a ilustrului om de știință și cultură român, Vasile Grecu.

Rubrica continuă cu *Cronica Patriarhiei Române pe anul 1972*, întocmită de Teodor N. Manolache, în care sînt consemnate evenimentele și realizările cele mai de seamă care au avut loc în decursul acestui an în Biserica Ortodoxă Română.

Cronica Parohiei Ortodoxe române din Viena pe anul 1972, întocmită de Preotul Prof. Dr. Gheorghe Moiescu cuprinde aspectele cele mai importante ale activității desfășurate de slujitorii și ostenitorii acestei parohii. Între acestea sînt consemnate sărbătorirea după datina străbună a Anului nou 1972, editarea Almanahului parohiei pe anul 1972, prăznuirea Sfințelor Paști, sărbătorirea hramului bisericii, săvîrșirea sfintei liturghii de către Pr. Prof. Dr. Gheorghe Moiescu în orașul Salzburg, pentru românii care aparțin de Parohia ortodoxă română din Viena, îndătinatul pelerinaj la mormintele ostașilor români aflate în cimitirele din Tulln și Zwentendorf, împreună cu oficialitățile austriece, vizita făcută parohiei de către Mitropolitul Firmilian, vizita P. S. Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, pomenirea ostașilor români înmormîntați la Cimitirul Central din Viena, tradiționalul concert de colinde pentru Crăciun și Anul nou, aspecte din viața pastorală și cultică a parohiei.

Ultimul reportaj al acestei rubrici, *Activitatea Coloniei române din Austria pe anul 1972*, redactată de G. Sereda cuprinde realizările și evenimentele cele mai importante care au avut loc în timpul unui an în cadrul Coloniei. Sînt consemnate: reuniunile lunare, din cadrul activității cultural-artistice, menite să contribuie la făurirea duhului de înfrățire și strîngere a legăturilor, tradiționalul bal al Coloniei, adunarea generală a membrilor Coloniei, editarea revistei «Luceafăr nou», sărbătorirea acad. prof. dr. Virgil Vătășianu la sediul cultural român din Viena, concertul dat la inaugurarea căminului cultural din Salzburg — Elixhausen, excursia la mînăstirea Göttweig, seara românească pe vasul «Oltenița», sărbătorirea celei de a 28-a aniversări a eliberării României și cea prilejuită de Ziua națională a Austriei, comemorarea a o sută de ani de la moartea lui Avram Iancu și buna desfășurare a cursurilor de limbă română pentru cei dornici.

Almanahul se încheie cu rezumatul făcut de G. Beermann în limba germană, a tuturor articolelor scrise în românește.

Cuprinzînd un număr mare de articole, reportaje, însemnări, date, cronici, presărat cu o serie de *Cuvinte înțelepte*, extrase din Sfînta Scriptură, din Sfinții Părinți și din diferiți gînditori, reproducînd diferite fotografii, instantanee, portrete, peisaje, cu o frumoasă scenă a *Judecății din urmă* pe copertă, de pe o icoană pe sticlă din secolul al XIX-lea, și cu un veșmînt grafic de cea mai înaltă ținută artistică, *Almanahul pe 1972*, ca și cele de pînă acum, rămîne o publicație de valoare aducînd aportul său la menținerea mereu aprinsă în sufletele membrilor Coloniei române din Viena a sentimentului apartenenței lor la neamul românesc.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN PARIS

«*Vestitorul*», publicație religioasă, morală și națională a bisericii ortodoxe române din Paris

Nr. 7, martie 1973

Articolul editorial, intitulat *Cu rădăcini adânci în trecut*, analizează ideea că românii de peste hotare sînt strîns legați de istoria și de viața patriei lor de origine: «Sîntem creangă din trupul țării și același sînge ne curge prin vine. Și pentru noi, tot «Decebal cel harnic și celălalt Traian cel drept» sînt cei ce au pus temelie de neam». Marii făuritori de istorie românească, precum Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Avram Iancu și alții aparțin tuturor românilor de pretutindeni. Românii de peste hotare «sînt mădularele aceluiași falnic stejar carpatin», avînd aceeași istorie. «Toți sîntem fiii aceluiași neam, toți avem aceleași rădăcini adânci, toți avem în noi vocea aceluiași sînge strămoșesc. Cu urechea plecată pe anii istoriei, auzim toți cum bat peste tot inima țării».

Autorul face un călduros apel românilor ortodocși de peste hotare, îndemnîndu-i să rămînă legați de țara și de biserica lor strămoșească.

Articolul *Să trăim în prezent*, pune din nou problema bisericii ortodoxe române din Paris. Arătînd că niciodată în trecut bisericile noastre din afara hotarelor patriei nu s-au desprins de trupul Bisericii-mame, se subliniază că «regăsirea dintre biserica noastră din Paris cu Biserica-mamă a constituit o bucurie firească». În încheiere, sînt amintite relațiile de prietenie și colaborare existente între Franța și România, care sînt date ca exemplu pentru buna conviețuire a românilor ce trăiesc pe pămîntul francez.

Sub titlul *Cui aparține biserica română din Paris?* se dau noi lămuriri asupra apartenenței proprietății acestui locaș, din punct de vedere juridic. Pentru clarificarea situației, sînt publicate extrase din actul de proprietate al bisericii ortodoxe române din Paris, aflat la «I-er Bureau de Hypothèques de la Seine», vol. 4676/1882, nr. 6, cu mențiunea că fragmente din acest act de proprietate au fost publicate și în lucrarea *Biserica ortodoxă română din Paris*, a arhiereului Veniamin Pocitan, apărută la București în anul 1941. Din cuprinsul acestui act rezultă clar că biserica a fost cumpărată în anul 1882 de către statul român, pentru suma de 250.000 franci. Un argument grăitor este și acela ce rezultă din actul comemorativ al tîrnosirii bisericii, la 31 mai 1892, în care se specifică faptul că biserica este proprietatea statului român încă din anul 1882. Datele prezentate confirmă în modul cel mai limpede că biserica română din Paris aparține statului român și ea a depins canonic, încă de la înființarea sa, de Biserica Ortodoxă Română.

La rubrica «*Viața religioasă în România*» sînt inserate știri privind lucrările Adunării Naționale Bisericești, desfășurarea anului de învățămînt teologic 1972/1973 la Institutele teologice și la Seminariile teologice și ședința comemorativă dedicată împlinirii unui sfert de veac de la înființarea Coralei Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române.

Sub titlul *Patrie și exil* sînt rediate diferite împrejurări din viața patrioților români care, după revoluția de la 1848, au luat calea exilului. Stabilindu-se la Constantinopol, Bruxelles, Viena, Londra și mai ales la Paris, «junii români» au organizat comitete, au editat reviste și au continuat lupta pentru unitatea politică a poporului român și pentru ajutorarea țării lor. În acest context se situează, după 120 de ani,

legăturile firești ale comunității ortodoxe române din Paris și din Europa occidentală cu Biserica Ortodoxă Română.

Din rubrica «*Povește creștinești*» spicuim articolele: *Ideea de creștin și Păcatul desfigurează și sufletul și trupul*, — lecturi de zidire sufletească menite să contribuie la educarea religios-morală a credincioșilor.

Le plus beau des tourisimes, celui de fraternité, de Prof. Adrien Maumene, autor al mai multor conferințe cu tema «România, țară latină din Orient», subliniază că România contemporană, cu tradițiile sale, cu bogățiile artei sale populare și cu marile realizări materiale și spirituale din ultimii ani, constituie pentru turiștii de peste hotare un loc reconfortant și totodată un prilej de contact și apreciere cu un popor harnic și muncitor, care nutrește simțăminte de caldă prietenie frățească pentru poporul francez.

La «*Tribuna cititorului*», sub titlul *Capitala ortodoxiei românești este București*, se exprimă adeziunea mai multor români din capitala Franței la inițiativele întreprinse de Parohia ortodoxă română din Paris pentru a intra în posesia locașului bisericii.

În cadrul rubricii «*Români — oameni de seamă*» este publicat medalionul *Ciprian Porumbescu*. După ce se prezintă viața și activitatea marelui muzician român, se subliniază că acest «pionier al muzicii culte românești» și-a împlinit munca pentru afirmarea creației muzicale naționale cu lupta sa pe tărâm social, fiind alături de ideile înaintate ale vremii sale și consacrându-și cea mai mare parte a activității în slujba promovării cântecului patriotic și popular.

Revista se încheie cu obișnuitele *Rînduri din scrisorile dumneavoastră ... Și răspunsurile noastre*, în care sînt prezentate utile schimburi de păreri între cititori și Redacție.

Nr. 8 aprilie 1973

Număr special pentru sfintele sărbători ale Învierii Domnului

La început este publicată *Pastorală* adresată tuturor credincioșilor ortodocși români din Paris, Franța și Europa occidentală de către Prea Sfințitul Teofil, Episcop al românilor ortodocși din Europa occidentală și membru al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

În cuvîntul său de învățătură, P. S. Episcop Teofil arată că Învierea Domnului este cea mai mare minune, dovada supremă a divinității Sale și totodată garanția învierii noastre viitoare. Slujbele religioase ale acestui praznic — constituie pentru credincioși nu numai o aniversare a faptului învierii, ci și o actualizare cu efect sfințitor a acestui fapt. «Învierea Domnului — se spune în Pastorală — este sursa oricărei vieți spirituale din care decurge sensul însuși al existenței noastre, ... este sursa care ne face să sperăm în viața veșnică, este unirea care face din noi frați și fii ai aceluiași Tată ceresc». Actualizînd această învățătură, P. S. Episcop Teofil scrie păstoritorilor săi: «În numele acestei realități, în numele Domnului Iisus cel înviat, vă chem și eu la unire, frați români și fii ai Bisericii Ortodoxe Române, căci nu numai unitatea Patriei și a moștenirilor spirituale și culturale de neînlocuit și care sînt numai ale noastre ne unesc, ci mai presus de toate, răspunderea noastră înaintea Bisericii Ortodoxe Române ai cărei fii spirituali sîntem și căreia trebuie să-i rămînem credincioși». Arătînd că imperativul trăirii în unire este impus de la sine de însuși mersul istoriei și de ambianța socială a omenirii contemporane, P. S. Episcop Teofil face

credincioșilor în încheiere, urarea : «Bucuria învierii, unirea frățească și dragostea să stăpânească sufletele voastre și eu rog pe bunul Dumnezeu să reverse harul Său sfinților peste voi toți și peste cei dragi ai voștri».

Poemul *Hristos a înviat*, un fragment din *Cîntarea României* de Alecu Russo și meditația *De Paști în satul vesel..* de N. B., alcătuiesc cîteva pagini de zidire sufletească adevărate marelui praznic al Învierii Domnului.

Articolul *Biserica — înalt for de tradiție culturală*, amintind că Biserica Ortodoxă Română a avut o contribuție de seamă la începuturile culturii noastre naționale, primele noastre școli funcționînd după cum se știe în chiliile mînăstirilor, subliniază rolul pe care trebuie să-l îndeplinească în prezent biserica ortodoxă română din Paris în menținerea contactului românilor ortodocși din Franța cu cultura de țară și cu datinile lor strămoșești. După o analiză a vieții spirituale a credincioșilor ortodocși români din capitala Franței, autorul conchide : «În lumina adevărului, în lumina unui profund umanism, îmi permit să cred că majoritatea românilor din Paris va accepta simbolica ramură de măslin — simbol al păcii — transmisă din țara noastră strămoșească prin intermediul Prea Cucerniciei Sale Preotul Octavian Popescu, pe care l-am cunoscut și al cărui înalt profil moral nu poate fi pus în discuție».

Cu gîndul la ziua Învierii, evocare duiosă a emoțiilor și bucuriilor care întrebunțesc sufletele creștinilor în preajma sfintelor sărbători ale Paștilor, apelează stăruitor la unirea tuturor credincioșilor ortodocși români din Franța într-un singur cuget și în aceeași simțire românească a milioanei de frați din țara lor de origine.

Credință și iubire prezintă legătura organică dintre aceste două virtuți, subliniind prin cîteva pilde și analogii bine alese că adevăratul stil de viață creștin este tratat în «credință și prin iubire».

A trăi în adevăr și realitate se referă la unele aspecte ale vieții duhovnicești a credincioșilor ortodocși români din Paris cărora li se adresează îndemnul de a fi alături de frații lor din țară, care construiesc prin muncă asiduă o viață nouă. A trăi în prezent înseamnă a trăi «în adevăr și realitate». De aici concluzia logică : «Românii ce trăiesc în prezent nu au alt crez, nu au altă țară, nu au alt pămînt strămoșesc decît România».

Rubrica «*Viața religioasă în România*», încadrată de versurile *Dor de țară* de Matilda Culger-Poni și *Ghetsimani* de Octav Barbu — cuprinde cîteva evenimente de seamă din cronica Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române și anume : depunerea moaștelor celor mai vechi martiri creștini descoperiți pe teritoriul României (în com. Nicușel, județul Tulcea) la Mînăstirea Cocoș din Eparhia Dunării de Jos ; resfințirea bisericilor Radu Vodă din București, — monument istoric rectitorit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian ; o dare de seamă cu privire la tipăriturile curente ale Arhiepiscopiei Sibiului.

Le plus beau des tourismes, celui de la fraternité de Prof. Adrien Maumene, continuînd un articol din numărul precedent, subliniază că atenția turiștilor care vin în România este atrasă de monumentele istorice de artă, care dovedesc geniul poporului român. Între acestea, sînt menționate cele de pe dealul Patriarhiei și cîteva muzee din Capitală. Autorul remarcă admirativ libertatea acordată de statul român cultelor religioase și profilul spiritual, plin de bogate calități ale poporului român.

În cadrul rubricii «*Români — oameni de seamă*» este publicat medalionul *Iosafat Snagoveanu*, în care se arată activitatea rodnică a acestui cleric român luminat, subliniindu-se contribuția sa la evenimentele revoluționare de la 1848, la actul Unirii Principatelor și la întemeierea bisericii ortodoxe române din Paris.

COMUNITATEA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DE LA IERUSALIM

La Ierusalim a apărut recent primul număr al publicației *Învierea*, «revistă de teologie și cultură românească». Este, cum se remarcă în articolul redacțional *Făgaș nou*, prima publicație românească apărută pe pământul Țării Sfinte. Revista își propune să apară deocamdată bianual, de sărbătorile Sfințelor Paști și ale Crăciunului, avînd menirea «să prezinte cititorilor viața spirituală, culturală, teologică, biblică și ecumenică ce se desfășoară în bisericile românești de aici și din țară». Ea va face cunoscută de asemenea, «lucrarea obștei românești de la Ierusalim, săvîrșită în preajma Sfîntului Mormînt», precum și «relațiile cu Patriarhia Ortodoxă de la Ierusalim și cu celelalte confesiuni aflate pe pământul biblic».

Dedicat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, de la a cărui întronizare ca Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române se împlinește un sfert de veac, acest prim număr al revistei *Învierea* cuprinde un articol omagial intitulat *Un sfert de veac de slujire patriarhală*, în care sînt schițate liniile dominante ale activității Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, activitate închinată «înălțării prestigiului Bisericii Ortodoxe străbune în rîndul credincioșilor și al întregii Ortodoxii».

Numărul cuprinde o serie de articole consacrate marelui fapt al Învierii Domnului. Astfel, I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu, semnează articolul *Slujba învierii la Ierusalim în secolul al IV-lea*, în care pornind de la informațiile vestitei pelerine Silvia-Eutheria, arată că «serviciile religioase ale praznicului Învierii Domnului se oficiau cu mult fast ...» într-o atmosferă înălțătoare susținută de conștiința că pământul pe care credincioșii respectivi îl călcau «era același pe care a umblat oarecînd Domnul, că atmosfera pe care o respirau era aceeași de odinioară...».

În *Sărbătoarea învierii la români*, P. C. Pr. Prof. Ioan G. Coman face o succintă prezentare a sărbătoririi Sfințelor Paști, începînd cu deniile din Săptămîna mare, insistînd și asupra obiceiurilor străbune legate de aceste sărbători. «Învierea, zice autorul, e sărbătoarea vieții cu toate bucuriile ei înalte și cu toate frumusețile ei sfinte, așa cum o doreau, o prețuiau și o practicau strămoșii noștri daco-romani încă din secolul al IV-lea, cînd Sfîntul Sava Gotul dorea cu ardoare să serbeze Paștile...».

P. Cuv. Arhim. Lucian Florea semnează articolul *Hristos a înviat*, în care descrie bucuria pe care o seamănă în sufletele credincioșilor marele praznic al Învierii.

Monahia Eufrazia Sîrbu scrie un articol despre *Femeile mironosițe în slujba Mîntuitorului*, arătînd cum faptele lor au fost urmate peste veacuri de nenumărate femei creștine și face o paralelă între femeile mironosițe și călugărițele din mînăstirile ortodoxe românești.

Mai semnalăm articolele: *Mărturia din Emaus*, semnat de Pr. Asist. Dumitru Abrudan; *Profilul ecumenic al pelerinului daco-roman Ioan Casian în Țara Sfîntă*, de Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman; *Am văzut Ierusalimul*, de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul.

Revista cuprinde, de asemenea, știri despre activitatea reprezentantului Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române la Ierusalim. Astfel, în ziua de 22 februarie 1973 s-a

oficiat un Te-Deum cu prilejul celei de a 72-a aniversări a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. La această festivitate au participat și Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman, Pr. Asist. Dr. Dumitru Popescu, Jerom. Veniamin Micle, Pr. Dumitru Abrudan.

La 14 martie, P. Cuv. Arhim. Lucian Florea a participat la solemnitățile prilejuite de sărbătorirea zilei numelui Prea Fericitului Patriarh Benedict al Ierusalimului. Se dau, de asemenea, informații despre slujbele oficiate de P. Cuv. Arhim. Lucian Florea și despre participarea sa la unele recepții oficiale.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN SUECIA

După cum se știe, în anul 1971 a luat ființă la Stockholm o parohie pentru credincioșii ortodocși români stabiliți în Suedia. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a însărcinat cu organizarea și conducerea nou-înființatei parohii pe P. C. Pr. Prof. Alexandru I. Ciurea, fost prorector al Institutului teologic universitar din București.

Una dintre multele griji ale P. C. Pr. Prof. Al. I. Ciurea a fost și aceea ca parohia să nu se încredințat să-și aibă o publicație a sa. Gîndul acesta s-a putut realiza și astfel, recent, a apărut primul număr al revistei «Candela», *publicație religios-culturală a parohiei ortodoxe române din Suedia*.

Prezentăm, în cele ce urmează, conținutul acestui număr al revistei.

Publicația se deschide cu un *Cuvînt înainte la început de drum...*, în care se face amintire că cel dintîi român cunoscut care a călătorit și a zăbovit în Suedia este marele cărturar moldovean Nicolae Milescu Spătarul. Cu mai bine de 300 de ani în urmă el a scris în localitatea Holmiae («Venetia Nordului»), în latinește, primul tratat românesc de teologie. La timpul acela Nicolae Milescu era poate singurul român în toată Suedia. Cu timpul românii stabiliți în această țară s-au înmulțit, ajungînd la circa 2000 de suflete, încît a fost nevoie ca Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române să le acorde asistență religioasă, prin înființarea unei parohii și trimiterea unui preot.

În continuare sînt enumerați factorii care au favorizat crearea Parohiei ortodoxe române din Suedia și este schițat programul de lucru al publicației: «Drumul *Candelci* va fi acela al adevărului, al dragostei reale și sincere față de Biserică, față de țară și poporul român, față de orice om și de toată lumea»; va fi drumul «bunei înțelegeri, al armoniei și al colaborării către mai bine, al neîncetatei creșteri duhovnicești, în vremelnicie pentru veșnicie, al unității creștine și al adevăratului ecumenism și, mai presus de toate, al luminii și al căldurii, de care are atîta nevoie toată viața omenească de pe pămînt».

În paginile următoare P. C. Pr. Prof. Alexandru I. Ciurea semnează prima parte a unui documentat studiu intitulat *Cîteva aspecte ale vechiului creștinism românesc*, în care se ocupă de formarea poporului român, creștinarea lui, formarea limbii române și întrebuintarea ei în cultul ortodox român. Articolul demonstrează că, în ciuda tuturor vicisitudinilor cărora a trebuit să le facă față de-a lungul veacurilor, poporul român «și-a păstrat, cu toată fidelitatea posibilă limba, credința creștină, caracterele etnice specifice și pămîntul strămoșesc, ancorîndu-se puternic de munții Carpați, care au devenit astfel un fel de coloană vertebrală a sa și a determinat pe unii istorici străini să afirme că el este un «miracol al istoriei» arătînd prin aceasta uimitoarea sa tenacitate și vitalitate, dovedită concret de-a lungul veacurilor».

Revista se ocupă în continuare de stadiul actual al relațiilor dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Luterană din Suedia,

La rubrica *Din activitatea parohiei* se face amintire de slujbele oficiate de P. C. Pr. Paroh Alexandru I. Ciurea la Stockholm și la Jönköping, cu prilejul sfintelor sărbători ale Crăciunului și Anului nou și după aceea, de contactele avute cu românii domiciliați în diferite orașe suedeze, reuniunile și manifestările culturale și populare românești, între care și o reușită seară de teatru.

Activitatea ecumenică și interortodoxă a fost marcată de participarea P. C. Pr. Prof. Al. I. Ciurea la serviciile religioase în biserici ortodoxe rusă și greacă, sau la serviciile ecumenice săvârșite în diferite biserici luterane, precum și la unele întâlniri intercreștine organizate de Biserica suedeză. Activitatea Parohiei ortodoxe române s-a bucurat de atenție și apreciere din partea presei suedeze, care, în repetate rânduri, a publicat știri, interviuri, articole care reflectă această activitate.

La rubrica *Recenzii* sînt prezentate diferite publicații ale comunităților ortodoxe române de peste hotare. Bogat recenzat este articolul pastorului danez Alf Johansen, *Contribuția românească la teologia ecumenică*, articol publicat în «Journal of Ecumenical Studies», vol. VIII, Winter, 1971.

În încheiere, revista prezintă rezumatul în limba suedeză a principalelor articole publicate în românește.

Paginile revistei sînt presărate cu texte memorabile din Sfînta Scriptură, din Sfîntii Părinți și cu proverbe românești, ceea ce îi acordă un plus de atracție și de utilitate.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN MELBOURNE

«Altarul străbun», nr. 2, februarie 1973

Cel de-al doilea număr al acestui prim periodic în limba română pe continentul australian prezintă pe prima pagină fotografia bisericii parohiale «Sfîntii Petru și Pavel» din Melbourne, clădire monumentală folosită atît ca locaș de închinare cît și ca școală românească.

Sub titlul *Binecuvîntare și încredere* se dă publicității o scrisoare trimisă Parohiei din Melbourne de către Cancelaria Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. În mesajul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române se confirmă primirea primului număr din publicația «Altarul străbun» și se apreciază inițiativa parohiei «de a avea un organ al său propriu de afirmare a prezenței și activității credincioșilor ortodocși români din Australia», binecuvîntîndu-se dorința acesteia de a contribui «la promovarea, prin această publicație, a unității spirituale a românilor din acele părți, a cultivării tradițiilor strămoșești și a relațiilor lor canonice cu Biserica-mamă din țară».

Pr. Dr. Dumitru Bodale semnează meditația *Izvorul vieții*, în cadrul căreia se subliniază însemnătatea Sfintei Evanghelii pentru viața duhovnicească a credincioșilor.

În articolul intitulat *Profil* sînt prezentați doi ostenitori de seamă pentru promovarea vieții bisericești în rîndul credincioșilor ortodocși români din Australia: *Laurence Ridley* (Aurel Repciuc), reprezentantul Parohiei din Melbourne în rîndurile comunității române din orașul Adelaide și *Petre Carson-Cîrciumaru*, vicepreședintele Comitetului parohial, unul dintre întemeietorii parohiei din Melbourne. Munca acestor doi credincioși, desfășurată cu dăruire și abnegație spre folosul comunității, este apreciată la justa ei valoare și dată ca exemplu pentru ceilalți membri ai Parohiei.

La rubrica *Știri din viața parohiei* sînt inserate :

— Sărbătorirea revelionului de către parohia ortodoxă română din Melbourne, în localitatea Geelong, prilej care a oferit participanților «o noapte a muzicii și dansului românesc, a colindelor, o noapte a reînvierii și a fortificării stărilor sufletești pentru păstrarea unității de credință și a conștiinței românești a credincioșilor ortodocși români din Australia»;

— Sărbătorirea zilei de 24 ianuarie 1859 — Unirea Principatelor Române, în cadrul căreia Pr. D. Găină a rostit o cuvântare, evidențiind lupta poporului român pentru înfăptuirea Unirii Principatelor și contribuția adusă de reprezentanți ai clerului Bisericii Ortodoxe Române la acest act, apoi s-au citit fragmente din operele scriitorilor români din perioada Unirii, iar în final toți participanții au cântat «Hora Unirii».

— Vizitarea credincioșilor ortodocși români din Sydney de către Pr. D. Găină, parohul comunității ortodoxe române din Melbourne, împreună cu Dl. Ilie Mihai, președintele comunității, cu care prilej s-au împărțit calendare bisericești trimise de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian;

— Primirea în audiență a Pr. D. Găină și a D-lui Ilie Mihai de către Eminența Sa Marcus Loane, Arhiepiscopul Bisericii Anglicane din Sydney căruia i s-a înmănat un mesaj din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian;

— Deschiderea, la 11 februarie 1973, a Școlii românești pentru tiii românilor din Melbourne, într-o sală anume amenajată în clădirea bisericii, cu care prilej Pr. D. Găină a ținut conferința «Școala românească și importanța ei pentru românii din Australia».

Pe ultima pagină, publicația prezintă articolul comemorativ *24 ianuarie 1859 — Unirea Principatelor Române*, de Pr. Dumitru Găină, în care sînt înfățișate semnificațiile acestui eveniment memorabil din istoria poporului român, precum și preocupările domnitorului Alexandru Ioan Cuza pentru definitivarea, consolidarea și apărarea Unirii. De asemenea, se consemnează contribuția adusă de Biserica Ortodoxă Română la acest act, prin ierarhi și clerici. În încheiere, se face îndemnul: «...Să întărim legămîntul înaintașilor noștri care, prin curaj și abnegație, au realizat marele act al Unirii», pentru o Românie liberă și independentă.

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE SURORI

PATRIARHIA ECUMENICĂ

COMUNICATUL PATRIARHIEI ECUMENICE CU PRIVIRE LA VIZITA PATRIARHULUI NICOLAE AL VI-LEA AL ALEXANDRIEI. — Între 10 și 19 martie 1973, Patriarhul Nicolae al VI-lea al Alexandriei — însoțit de Mitropolitul Partenios de Cartagina, Mitropolitul Pavel de Harmoupolis și Episcopul Timotei de Eleusis — a făcut o vizită oficială la Patriarhia Ecumenică. La sfârșitul vizitei, în ziua de 20 martie Biroul Patriarhiei Ecumenice a dat următorul comunicat :

«În timpul vizitei oficiale a Sanctității Sale Papa și Patriarhul Alexandriei Nicolae al VI-lea la Patriarhia Ecumenică, au avut loc convorbiri între acesta și Patriarhul ecumenic și membrii ierarhiei ; cu ocazia unei reuniuni care a avut loc la Comisia sinodală a afacerilor interortodoxe, s-au examinat probleme privind Bisericile Ortodoxe în general și relațiile interconfesionale. În timpul acestor contacte și discuții s-au exprimat de o parte și de alta dorința și intenția de a continua colaborarea frățească între cele două Biserici, în slujba întregii Biserici Ortodoxe.

O convergență desăvârșită de păreri s-a constatat cu privire la tema observării stricte a ordinii canonice și a respectării jurisdicțiilor bisericești, ca și a drepturilor particulare ale fiecărei Biserici locale.

S-a trecut în revistă problema pregătirii Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe ; după ce s-a analizat munca depusă pînă în prezent, s-a ajuns la un acord privind liniile mari de urmat în viitor. S-a relevat împreună obligația de a dezvolta tot mai mult unitatea interortodoxă în cadrul ordinii canonice. Cele două părți și-au manifestat dorința unei cooperări cu celelalte Biserici și confesiuni creștine și a dezvoltării legăturilor cu acestea ; în tot ceea ce privește dialogurile teologice s-a căzut de acord că acestea trebuie purtate în cadrul unei colaborări panortodoxe.

În ceea ce privește prezența Ortodoxiei în sînul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, s-a insistat, de comun acord, asupra necesității de a o continua și a o dezvolta prin participarea unui număr sporit de ortodocși, atît în diferitele comisii teologice cît și în rîndul personalului executiv de la sediul Consiliului din Geneva».

MESAJUL COMUN ADRESAT TUTUROR CREȘTINILOR ORTODOCȘI DE CĂTRE PATRIARHUL ECUMENIC DIMITRIOS ȘI PATRIARHUL NICOLAE AL VI-LEA AL ALEXANDRIEI. — Cu ocazia Duminicii Ortodoxiei — prima duminică din Postul Mare — Patriarhul ecumenic Dimitrios și Patriarhul Nicolae al VI-lea al Alexandriei, aflat în vizită la Patriarhia Ecumenică, au adresat tuturor creștinilor ortodocși un mesaj comun, din care spicuem următoarele :

«...În comuniune de har, de credință și de ordine canonică cu toți iubiții noștri frați, cu Prea Fericiții și Prea Sfinții lor Patriarhi și Arhiepiscopi care stau în fruntea sfintelor Biserici Ortodoxe aflate în diferite locuri, cu ei și cu toți ortodocșii, în această Duminică a Ortodoxiei dăm slavă pentru darul acestui bun prea scump al

creinței noastre și în același timp exprimăm — din acest loc sfânt unde s-a născut această mare sărbătoare — dorința noastră vie de a intra prin cuvînt în legătură cu toți cucernicii creștini ortodocși din lume ... Folosim ocazia întîlnirii noastre frățești în Hristos, care exprimă legăturile indisolubile și orientarea comună a celor două Biserici ale noastre, pentru a examina împreună problemele care se pun Bisericii noastre Ortodoxe și pentru a da o expresie comună conștiinței comune a Bisericilor noastre. Afirmăm deci și mărturisim faptul că sfînta noastră Biserică Ortodoxă transmite adevărul evanghelic așa cum l-am primit de la Mîntuitorul prin Apostoli, așa cum el a fost exprimat de către Sfinții Părinți și confirmat de către mărturisitorii, martirii și sfinții care l-au crezut și l-au trăit pretutindeni și totdeauna și de către toți credincioșii care au fost plăcuți lui Dumnezeu... Sfinții Părinți au definit și noi respectăm, venerăm și păstrăm stilul de viață al sfintei Biserici așa cum l-am primit. Păstrînd unitatea dată de Dumnezeu Bisericii noastre Ortodoxe, răspîdită în diferite locuri fără a fi împărțită, reunită admirabil prin mărturisirea comună a creinței și prin respectul ordinei canonice, noi rămînem reprezentanții ei, slujitorii ei, ca și păzitorii credincioși ai dipticelor în care se exprimă sfîntul mod de viață al Bisericii.

...Însuflețiți de această creință, de această dragoste și trăind în această ordine, Ortodoxia noastră — care exprimă Biserica lui Hristos pe pămînt — se întoarce ... spre toți cei ce o înconjură, fiind gata să slujească în dragoste unitatea tuturor creștinilor și în același timp să aducă cu grijă și fără întîrziere mărturisirea sa și colaborarea sa constructivă tuturor celor ce se află în afara creștinismului și chiar tuturor celor ce sînt în afara oricărei creințe religioase, în scopul de a face să triumfe bunăvoința între oameni, pacea pe pămînt... Inspirați de astfel de gînduri și sentimente, «fiind în pace cu toți oamenii pe cît depinde de noi» (Rom. XII, 18), dorind ca toți să se alăture la zidirea trupului lui Hristos în această mare și sfîntă sărbătoare a Ortodoxiei, noi vă scriem împreună cu Sfinții Părinți : «Ceea ce profeții au văzut, ceea ce Apostolii au consemnat, ceea ce Biserica a primit, ceea ce scriitorii creștini au exprimat, ceea ce ecumenicitatea a aclamat la unison, grație căreia ea a strălucit, adevărul s-a manifestat ca atare, minciuna a fost înfrîntă, înțelepciunea s-a afirmat cu tărie. Hristos a fost încununat ca atare : iată ceea ce credem, ceea ce vorbim, ceea ce proclamăm — pe Hristos adevăratul nostru Dumnezeu... Această creință a Apostolilor, această creință a Sfinților Părinți, această creință a ortodocșilor, această creință a ecumenicității este creința pe care ne sprijinim».

PASTORALA DE PAȘTI A PATRIARHULUI ECUMENIC DIMITRIOS. — Cu prilejul sfintelor sărbători ale Învierii Domnului din acest an, Patriarhul ecumenic Dimitrios a adresat clericilor și credincioșilor aflați sub jurisdicția sa un tradițional mesaj pastoral, din care spicuim următoarele :

«...Preaslăvita înviere a Domnului, sărbătorită public astăzi, este desăvîrșirea iconomiei divine pentru mîntuirea omului și totodată sprijinul, justificarea creinței noastre și nădejdea noastră. Ea este aceea căreia se datorește minunăția creștinismului. Ea este izvorul tăriei Bisericii. Dacă Hristos n-ar fi înviat și dacă Sfinții Apostoli n-ar fi proclamat învierea Sa, predica lor ar fi fost lipsită de sens. «Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică este și creința voastră», declară Apostolul Pavel, scriind corintenilor (I Cor. XV, 14). Cu toată învățătura Domnului, alît de minunată și de neasemănată, cu toate minunile pe care El le-a săvîrșit în Ierusalim și în împrejurimile Galileii, în sfîrșit, cu toată moartea Sa de bună voie pe cruce, Hristos ar fi rămas pentru adepții Săi în limitele umane. La

rigoare, s-ar fi văzut în El o personalitate istorică excepțională pe planul ideologic, s-ar fi văzut în El un erou, dar în nici un caz Dumnezeu, stăpînul vieții și al morții.

Răsăritul nostru ortodox, unde s-au săvîrșit minunile mîntuirii, a trăit totdeauna și încă trăiește cu profunzime și intensitate, minunea și misterul Învierii ... Biserica, avînd Învieria în centrul vieții sale, ne îndeamnă să medităm cum trebuie să trăim. Ca fii ai luminii și ai harului, ... să pășim în lumina Învierii, în învoirea duhului și a vieții, gîndind și făcînd «cîte sînt adevărate, cîte sînt de cinste, cîte sînt drepte, cîte sînt curate, cîte sînt de iubit, cîte sînt cu nume bun, orice virtute și orice laudă» (Filip. IV, 8).

Din acest loc sfînt, ne gîndim cu dragoste la toți preoții slujitori ai Domnului, la călugării și la credincioșii creștini; ... la toți cei ce cred în Hristos cel înviat și își pun nădejdea în El; vă adresăm tuturor în bucuria sărbătorii, dulcea salutare pascală, rugîndu-ne ca bucuria și lumina sfintei Învieri să rămîna cu voi totdeauna. Harul Învierii să ne conducă la unitatea credinței și a dragostei și să păzească întreaga lume în pace, pentru ca omenirea să-și poată urma drumul său în înțelegere, progres și pace netulburată».

BISERICA DIN CRETA URMEAZĂ SĂ ALEAGĂ DOI EPISCOPI. — În cadrul unei reuniuni care a avut loc la Heraclion în ziua de 28 februarie a.c., Sfîntul Sinod provincial al Bisericii din Creta a hotărît să se întrunească în curînd pentru a alege doi episcopi pentru eparhiile de Lambi și Sfakia (vacantă de 5 ani) și de Kissamos (vacantă de mai bine de un an). Pentru moment, Sfîntul Sinod s-a mărginit să completeze lista candidaților.

După cum se știe, Biserica din Creta este semiautonomă; alegerea Arhiepiscopului ei trebuie să fie recunoscută de Patriarhul ecumenic. În prezent această Biserică este împărțită în 8 unități eparhiale, avînd un număr de 450.000 de credincioși.

ÎN LEGĂTURĂ CU PROBLEMA AUTOADMINISTRĂRII MÎNĂSTIRILOR DIN MUNTELE ATOS. — De curînd, conducerea monastică colegială a Muntelui Atos («Hiera Koinotis») a publicat un comunicat în legătură cu neînțelegerile ivite între monahii atoniți și guvernul grec în urma decretului guvernamental nr. 124, din anul 1969, prin care s-a instituit un administrator al Muntelui Atos, ca reprezentant al statului grec, înlocuindu-se sistemul de autoadministrare practicat pînă atunci. Decretul amintit a întîmpinat o vie opoziție din partea călugărilor viețuitori la Atos, neputînd fi aplicat. Totuși, începînd din august 1972, actualul guvernator al Muntelui Atos, K. Karadimitropoulos, s-a silit a-l pune în practică, fapt care a dus la intrarea în conflict cu monahii aghioriți.

Exprimîndu-și dezaprobarea față de acest decret, Hiera Koinotis a cerut guvernului grec rechemarea guvernatorului de la Muntele Atos, cu speranța că acesta își va prezenta el însuși demisia, dîndu-și seama că a devenit «persona non grata» pentru călugării atoniți. Totodată a precizat: «Dacă guvernul național vrea să ia în considerare eforturile de ameliorare a relațiilor dintre noi, noi sîntem gata, în măsura în care este posibil, să discutăm și să ne punem de acord cu privire la tot ceea ce ar putea fi folositor Atosului, păstrînd neînteruptă colaborarea cu Patriarhia Ecumenică, cea care este autoritatea spirituală a sfintelor noastre locuri ... Numai printr-o colaborare între Muntele Atos, patriarhia Ecumenică și Statul grec se va putea face față problemelor din Muntele Atos și se vor putea găsi rezolvările compatibile cu natura monahismului ortodox și cu respectarea statutului său de autoadministrare».

SITUAȚIA ACTUALĂ A MONAHIILOR DE LA MUNTELE ATOS. — După relațiile unui studiu în limba greacă al Profesorului G. Mantzarides (*Elemente statistice cu privire la monahii din muntele Atos*), apărut în *Anuarul* Facultății de teologie din Salonic, în anul 1972, numărul călugărilor aflați în mănăstirile din Muntele Atos a fost de 1146. Autorul observă că din 1959 acesta e primul an când numărul viețuito-rilor atoniți nu a scăzut. El observă chiar — spre deosebire de anii trecuți — o reînnoire duhovnicească, constatată de altfel și de mulți alți cercetători. Aceasta constă în efortul de a se introduce sistemul vieții de obște în toate mănăstirile, de a reînnoi viața liturgică și filocalică, de a stimula noile vocații etc.

În ceea ce privește vârsta monahilor aflați în prezent la mănăstirile atonite, Prof. Mantzarides arată că din cei 1146 de călugări 12 sînt sub 20 de ani; 87 între 21—30 de ani; 146 între 31—40 ani; 120 între 41—50 ani; 209 între 51—60 ani; 275 între 61—70 ani; 189 între 71—80 ani; 93 între 81—90 ani; 14 între 91—100 ani; unul în vîrstă de peste 100 de ani.

PATRIARHIA ALEXANDRIEI

SITUAȚIA ACTUALĂ A MITROPOLIEI DIN AFRICA ORIENTALĂ. — După cum se știe, jurisdicția Patriarhiei Alexandriei se întinde asupra întregii Africi. Pe lângă Arhiepiscopia Alexandriei există 12 mitropolii, în: Egipt (3), Sudan (1), Libia (1), Zair, Camerun (1), Africa de Sud (2), Rodezia (1), Etiopia (1), și Kenya (1). Sfîntul Sinod al Patriarhiei Alexandriei este alcătuit din 21 de ierarhi: patriarhul, 13 mitropoliți și 7 episcopi auxiliari, dintre care trei sînt negri africani.

În ceea ce privește Mitropolia din Africa Orientală, aceasta are credincioși pe teritoriul a trei țări: Uganda, Kenya și Tanzania. După informațiile furnizate de un raport al Mitropolitului Nicodim de Memfis, în anul 1969 Mitropolia Africii Orientale era alcătuită din 26.000 de credincioși, dintre care 1200 greci, avînd 17 preoți (14 africani și 3 greci). La sfîrșitul anului 1972 numărul clericilor a crescut la 50 (45 preoți și 5 diaconi).

Prin stăruința Mitropolitului Nicodim, în ultimii trei ani în Kenya s-a terminat construirea a 4 biserici începute mai de mult, s-au clădit 7 biserici noi și s-a pus temelie altor 5 locașuri de cult. În prezent, în cele trei țări ale acestei eparhii există 17 biserici de parohie: 13 în Kenya, 2 în Tanzania și 2 în Uganda. Există de asemenea și școli confesionale. În Kenya, în locul micului seminar ortodox care a existat în trecut, se construiește un nou seminar, cu sprijinul material al Bisericii din Cipru.

În ce privește numărul actual al credincioșilor ortodocși din cele trei țări africane amintite, raportul Mitropolitului de Memfis nu dă date precise. Se semnalează doar botezul colectiv a cca. 5000 de credincioși oficiat în Kenya, în anul 1971, de către Arhiepiscopul Makarios al Ciprului. De asemenea, se menționează că în Tanzania există un important centru ortodox și sînt numeroase cereri ale unor comunități de credincioși care doresc să treacă la Ortodoxie.

Neavînd suficiente mijloace financiare proprii pentru a face față trebuințelor sale, Biserica Ortodoxă din Africa Orientală depinde în bună măsură de daniile ortodocșilor din Europa și din America. Mitropolia nu poate asigura întotdeauna salariile clerului său parohial. Exceptînd un mic număr de preoți greci și africani care primesc salariu și subvenții ocazionale din Grecia, ceilalți preoți ai eparhiei își asi-

gură existența prin munca terenurilor agricole și creșterea animalelor și prin mici subvenții primite din partea Mitropoliei.

Pentru buna desfășurare a activității bisericești, Sfântul Sinod al Patriarhiei Alexandriei a efectuat modificări importante în organizarea Mitropoliei din Africa Orientală, numind — după cum s-a mai anunțat — un nou mitropolit și trei episcopi auxiliari indigeni.

PATRIARHIA MOSCOVEI

HOTĂRÎRILE SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE RUSE. — În ședința sa de la 15 decembrie 1972, sub președinția Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și a toată Rusia, Sfântul Sinod permanent a luat diferite hotărâri dintre care semnalăm :

— A precizat felul în care Biserica Ortodoxă Rusă va participa la sărbătorirea Semicentenarului de la constituirea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste ce va avea loc la 22 decembrie 1972.

— A aprobat rapoartele asupra vizitelor oficiale făcute de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, însoțit de o delegație sinodală, diferitor Biserici Ortodoxe : Sîrbă, Greacă, Română și Gruzină, și Bisericii Vechi Orientale Armene (raportor Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk).

— A aprobat activitatea reprezentanților Bisericii Ortodoxe Ruse : a Arhiepiscopului Pitirim de Volocolamsk în vizitarea Republicii și a Bisericii Ortodoxe din Cipru și a Mitropolitului Alexei al Talinului și Estoniei la sesiunea comună a Prezidiului și a Comitetului Consultativ al Bisericilor Europene (Puchberg-Austria, 24—27 octombrie 1972).

— A hotărît întoarcerea, la 1 ianuarie 1973, în patrie a Prot. Vitalie Borovoi, care a reprezentat mulți ani Biserica Ortodoxă Rusă la Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Pentru felul cum și-a îndeplinit sarcinile date de către Sfântul Sinod, Prot. V. Borovoi i-a fost acordat ordinul Sfântul Kneaz Vladimir cel întocmai cu Apostolii clasa I; și avînd în vedere experiența căpătată în activitatea sa ecumenistă Prot. Vladimir Borovoi a fost numit profesor la Academia duhovnicească din Moscova și consultant la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

VIZITA OFICIALĂ FĂCUTĂ DE CĂTRE SANCTITATEA SA PATRIARHUL PIMEN BISERICII ORTODOXE A GRUZIEI. — După ce a vizitat, în urma alegerii și instalării Sale ca Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Ruse, majoritatea celorlalte Biserici Ortodoxe surori, Sanctitatea sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, a făcut o vizită oficială, între 8 și 10 noiembrie 1972, Sanctității Sale Patriarhului David al V-lea și Bisericii Ortodoxe a Gruziei. Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a fost însoțit în această vizită de către Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe și de Arhiepiscopul Pitirim de Volocolamsk, președintele Serviciului de editură al Patriarhiei din Moscova și de alte persoane oficiale.

În timpul șederii în Gruzia oaspeții au vizitat vechea catedrală Sion din Tbilisi, catedrala Sveti Țhovelî din orașul Mțheta, Seminarul duhovnicesc, diferite alte biserici, Muzeul de artă și împrejurimile orașului Tbilisi.

Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen cu însoțitorii săi au săvârșit slujba parastasului la mormântul fostului Patriarh-Catolicos al Gruziei, Efrem al II-lea; au avut convorbiri cu Sanctitatea Sa Patriarhul-Catolicos al întregii Gruzii și cu membrii Sfântului Sinod al Bisericii Gruzine și au participat la recepția oficială organizată în palatul patriarhal în cinstea Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și a toată Rusia, în ziua de 9 noiembrie 1972.

ÎNȚILNIREA ÎNTRE ÎNȚIISTĂTĂTORII BISERICILOR ORTODOXĂ RUSĂ ȘI ARMEANĂ. — La invitația Sanctității Sale Vasken I, Patriarhul-suprem și Catolicosul tuturor armenilor, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, însoțit de Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe și de Arhiepiscopul Pitirim de Volokolamsk, a vizitat, între 11 și 14 noiembrie 1972, centrul duhovnicesc al Bisericii Vechi-Orientale Armene, Ecimiadzin, unde a fost primit de către Sanctitatea Sa Vasken I, membrii Sfântului Sinod, cler și credincioși ai Bisericii Armene, precum și de Patriarhul armean al Ierusalimului, Arhiepiscopul Eghișe, aflat în vizită la Ecimiadzin.

Primirea oficială a avut loc (la 11 noiembrie) în catedrala din Ecimiadzin în cadrul slujbei de seară, când cei doi Înțiiștătători de Biserici au rostit cuvântări. Iar în ziua de 12 noiembrie, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și însoțitorii săi au asistat la slujba Sfintei Liturghii, săvârșită de Sanctitatea Sa Vasken I, la sfârșitul căreia cei doi Patriarhi au rostit în numele Bisericilor lor importante cuvântări. A avut loc apoi o mare recepție organizată de conducerea Bisericii Armene în cinstea Sanctității Sale Patriarhului Pimen; în timpul recepției s-au rostit toasturi.

În ziua de 13 noiembrie 1972, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și însoțitorii săi, împreună cu Sanctitatea Sa Vasken I și Patriarhul armean al Ierusalimului, Arhiepiscopul Eghișe, au fost primiți de către Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Sovietice Socialiste Armenia.

În aceeași zi seara Înălții Ierarhi ai celor două Biserici au participat, în catedrala din Ecimiadzin, la o slujbă pentru unitatea creștină, pentru întărirea dragostei și înținietății între creștini și pentru pacea în toată lumea, după care au audiat un concert de muzică religioasă.

Conduși de către Sanctitatea Sa Vasken I, oaspeții ortodocși ruși au vizitat locurile importante din punct de vedere istoric și artistic și diferite mânăstiri din Biserica Armeană.

Întilnirea și discuțiile între reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse și ai Bisericii Armene au constituit o mărturie limpede a legăturilor strânse ce unesc cele două Biserici în duhul colaborării la acțiunea pentru unitatea creștină și pentru pacea și progresul social în întreaga lume.

PARTICIPAREA SANCTITĂȚII SALE PATRIARHULUI PIMEN LA RECEPȚIILE ORGANIZATE LA KREMLIN. — Guvernul Uniunii Sovietice a organizat, în Palatul Congreselor din Kremlin, în ziua de 7 noiembrie 1972, cu prilejul celei de a cincizeci și cincea aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie o mare recepție oficială, la care — din partea Bisericii Ortodoxe Ruse — a participat Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia însoțit de Mitropoliții: Serafim al Crutișelor și Kolonnei, Alexei al Talinului și Estoniei și Juvenalie de Tula și Belevsk.

La 8 noiembrie 1972, Prezidiul Sovietului Suprem și Guvernul Uniunii Sovietice au organizat, în cinstea Președintelui Republicii Chile, Salvador Allende, o recepție în Palatul mare din Kremlin, la care — din partea Bisericii Ortodoxe Ruse —

participat Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, însoțit de Mitropoliții: Serafim al Crutițelor și Kolomnei, Alexei al Talinului și Estoniei și Juvenalie de Tula și Belevsk.

— În ziua de 22 decembrie 1972, cu prilejul sărbătoririi jubiliare a 50 de ani de la constituirea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, Comitetul Central al P.C.U.S., Prezidiul Sovietului Suprem și Guvernul Uniunii Sovietice au organizat o mare recepție la care — din partea Bisericii Ortodoxe Ruse — a participat Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, însoțit de Mitropoliții: Alexei al Talinului și Estoniei și Juvenalie de Tula și Belevsk.

CUVÎNTUL BISERICII ORTODOXE RUSE LA SĂRBĂTORIREA JUBILEULUI DE 50 DE ANI DE EXISTENȚĂ A UNIUNII SOVIETICE. — În legătură cu organizarea de către statul sovietic a sărbătorii naționale la împlinirea (la 22 decembrie 1972) a 50 de ani de la constituirea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, Sfântul Sinod permanent al Bisericii Ortodoxe Ruse, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, a adresat, la 15 decembrie 1972, arhipăstorilor, păstorilor, cuvioșilor monahi și tuturor credincioșilor ortodocși ruși care trăiesc înăuntrul Statului multinațional Sovietic o *Pastorală*, în care — după ce evidențiază momentele importante din viața Patriei în cei cincizeci de ani de eforturi pentru unirea tuturor naționalităților ce trăiesc pe teritoriul ei, pentru crearea mai-binelui în viața lor și pentru apărarea înfăptuirilor poporului sovietic — se precizează că Biserica Ortodoxă Rusă, prin ființa ei Biserică multinațională, a contribuit efectiv la unitatea tuturor naționalităților de pe teritoriul Patriei într-un singur stat.

Iar «acum, când Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, egale în drepturi, sărbătorește semicentenarul ei, Biserica Ortodoxă Rusă împărtășește bucuria comună și binecuvîntează frăția multinațională și unitatea spirituală a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste» și se roagă pentru păzirea Patriei și a conducătorilor ei, pentru pacea în întreaga lume, pentru întemeierea vieții sociale pe principiile adevărului și iubirii de oameni.

— Iar la 18 decembrie 1972, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a adresat, cu același prilej, Președintelui Consiliului de Miniștri, Alexei Kosîghin, o telegramă de felicitare, în care — între altele — se precizează că Biserica Ortodoxă Rusă cheamă permanent pe credincioșii ei să-și iubească Patria, să ia parte cu entuziasm și cu conștiinciozitate la toate lucrările de folos obștesc. Pe de altă parte, Biserica Ortodoxă Rusă, participînd la mișcarea pentru pace de la începutul acesteia, sprijină cu toate mijloacele care-i stau la dispoziție politica iubitoare de pace a Uniunii Sovietice, participînd activ prin reprezentanții ei la tot felul de întruniri intercreștine și internaționale pentru pacea și securitatea lumii și pentru progresul social și colaborarea între popoare, în cadrul coexistenței pașnice între state.

— Răspunzînd la telegrama de felicitare primită cu prilejul semicentenarului Uniunii Sovietice, din partea Secretarului general al Conferinței Creștine pentru pace, Dr. Karoly Toth, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia preciza că: «Credincioșii noștri, cetățeni ai Uniunii Sovietice, simt o adîncă satisfacție că munca lor constituie o parte din eforturile întregului popor sovietic pentru statornicirea unei păci drepte și trainice în lume și pentru colaborarea rodnică între toate popoarele».

De asemenea, apreciind eforturile Conferinței Creștine pentru Pace în acest sens, Sanctitatea Sa asigură conducerea Conferinței că Biserica Ortodoxă Rusă va conti-

nua să participe activ la activitatea pe care Conferința o desfășoară pentru pace, activitate care a constituit unul dintre țelurile principale ale politicii statului sovietic în cei 50 de ani de existență a sa.

SCRISOAREA SANCTITAȚII SALE PATRIARHULUI PIMEN CĂTRE SANCTITATEA SA PATRIARHUL ECUMENIC DIMITRIOS I. — Respectînd din vechime rînduiala obiceie ca fiecare nou-ales Întîistătător al unei Biserici Ortodoxe locale să înștiințeze toate celelalte Biserici Ortodoxe despre alegerea sa prin scrisoare irenică, în care totodată înfățișează și principiile de bază ale activității ce-și propune să desfășoare în păstoria sa, la 28 iunie 1972, noul Arhiepiscop al Constantinopolului — Constantin Romă și Patriarh ecumenic Dimitrios I, ales în urma încetării din viață a patriarhului ecumenic Atenagora I, a adresat o astfel de Scrisoare irenică Bisericii Ortodoxe Ruse.

După studierea îndeaproape a textului ei, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a răspuns — din încredințarea Sfîntului Sinod permanent al Bisericii Ortodoxe Ruse — la 29 decembrie 1972 la scrisoarea irenică a Patriarhului ecumenic Dimitrios I.

În scrisoarea sa irenică Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen apreciază pozitiv principiile de bază pe care Patriarhul ecumenic Dimitrios I le fixează pentru activitatea sa ca Arhiepiscop al Constantinopolului și Patriarh ecumenic, precizînd totodată cu înțeluzime punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Ruse asupra unora din aceste principii.

Astfel este subliniat în primul rînd principiul sănătos al comuniunii frățești a întregii deplinătăți Ortodoxe, precizînd textual: «Noi luăm cu satisfacție cunoștință de principiile de care vreți să vă conduceți în păstoria Bisericii Constantinopolului, respectînd tradiția sobornicească existentă din vechime în Răsăritul Ortodox», care se bazează asupra Întîistătătorilor de Biserici Ortodoxe locale datorită și obligația responsabilității pentru slujirea unității întregii Ortodoxii prin armonia între Bisericile Autocefale Ortodoxe, care posedă drepturi egale, care se conduc independent în limitele jurisdicției lor și care se dezvoltă în chip rodnic pe baza tradițiilor proprii, însă străduindu-se cu grijă să respecte unitatea întregii Ortodoxii ca pe o garanție a Împărăției lui Dumnezeu care începe să se înfăptuiască încă de pe pămînt prin uniunea iubirii și a păcii pe pămînt. Această datorie și obligație de a păstra unitatea Ortodoxiei nu poate fi purtată numai de Patriarhul ecumenic, ci împlinirea lor trebuie să revină tuturor Bisericilor Ortodoxe-unitare în diferențele lor și neidentice în unitatea lor —, respectînd fiecare dreptul și libertatea celorlalte Biserici surori autocefale, care-și poartă reciproc greutățile în năzuința unică spre mîntuire.

În al doilea rînd, este împărtășit principiul că eforturile comune ale Bisericilor Ortodoxe surori trebuie să fie orientate nu numai spre rezolvarea problemelor de importanță panortodoxă și pancreștină, ci și spre înfăptuirea în lume a misiunii făcătoare de pace poruncită de Dumnezeu Bisericii Ortodoxe, de înfăptuire a dreptății, a fratelui și a iubirii între toate popoarele, unind eforturile întregii Ortodoxii cu eforturile tuturor oamenilor de bunăvoință din lume, pentru statornicirea raporturilor de dreptate și de pace între popoare.

Trecînd la al treilea principiu de bază — al dezvoltării și întăririi legăturilor în întreaga Ortodoxie prin rezolvarea problemelor interortodoxe cu caracter liturgic, canonic, practic ca și problemele pe care le pune Ortodoxiei acțiunile ecumenice — Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen declară că Biserica Ortodoxă Rusă este de acord

că acestea pot fi rezolvate numai prin ținerea Sinodului Panortodox, care va face legătura cu vechile Sinoade Ecumenice și care va prezenta o importanță excepțională pentru întreaga lume creștină. De aceea ținerea Sinodului Panortodox trebuie precedată de o pregătire amănunțită care va trebui să se oprească la acele aspecte ale problemelor ce vor fi puse în discuție, aspecte ce ar putea fi acceptate de toate Bisericele Ortodoxe

În legătură cu aceasta se manifestă cu tărie regretul că în raporturile dintre unele Biserici Ortodoxe continuă să existe esențiale divergențe asupra unor probleme importante pentru existența bisericească. De aceea Biserica Ortodoxă Rusă socotește că pînă ce nu vor fi rezolvate pașnic și corect aceste divergențe, nu este cu putință convocarea Sinodului Panortodox, întrucît acest Sinod nu poate fi sortit să devină focar de certuri și discuții contradictorii.

În al patrulea rînd, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen atrage atenția asupra datoriei comune de a dezvolta colaborarea Bisericii Ortodoxe locale cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor și cu toate Bisericile creștine din Răsărit și Apus pentru a face să crească și să se întărească prezența și mărturia ortodoxă în ecumena creștină, în cadrul căreia noi ortodocșii vom fi totdeauna bucuroși să salutăm orice manifestare a eforturilor fraților noștri eterodocși pentru restabilirea unității creștine.

VIZITA CANONICĂ A SANCTITĂȚII SALE PATRIARHULUI PIMEN LA KIEV. — Cu prilejul sărbătoririi — la 17 decembrie 1972 — praznicului Marii Mucenițe Varvara, ale cărei moaște sînt păstrate în catedrala Sfîntul Vladimir din Kiev, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a făcut o vizită canonică, în zilele de 16 și 17 decembrie 1972, în Exarhatul Ucrainei.

După primirea de către Ierarhi, clerici și credincioși din Exarhatul Ucrainei, în frunte cu Mitropolitul Filaret al Kievului și Galiției și Exarh al Ucrainei, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a vizitat, în ziua de 16 decembrie, Mînăstirea de călugărițe Aco-perămîntul Maicii Domnului, Mînăstirea de călugărițe Voznesensk-Florovski, diferite biserici din Kiev și diferite locuri și monumente istorice creștine din Kiev, și a participat la masa oficială organizată în cinstea sa de către Exarhatul Ucrainei.

După aceea Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a săvîrșit în fruntea unui larg sobor arhieresc slujba Vecerniei și a Privegherii în ajunul praznicului; iar la 17 decembrie, în Duminica a douăzeci și noua după Rusalii — ziua pomenirii Marii Mucenițe Varvara — Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a săvîrșit în sobor arhieresc slujba Sfintei Liturghii, la sfîrșitul căreia Mitropolitul Filaret al Kievului și Galiției și Exarh al Ucrainei a rostit o cuvîntare evidențiind importanța prezenței Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Ruse la Kiev. A vorbit apoi Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen despre importanța activității desfășurate în cursul istoriei de Biserica Ortodoxă Rusă în slujirea omului.

După participarea la recepția oferită de Exarhatul Ucrainei în cinstea Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Ruse, în timpul căreia s-au rostit toasturi, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a continuat vizitarea orașului Kiev, iar seara a plecat spre Moscova.

SESIUNEA DE LUCRU A COMISIEI SFÎNTULUI SINOD PENTRU PROBLEMELE UNITĂȚII CREȘTINE ȘI RAPORTURILOR INTERBISERICESTI. — Această Comisie a Sfîntului Sinod care are sarcina de a prelucra problemele și planurile de perspectivă ale activității externe a Patriarhiei din Moscova este compusă din 19 membri: Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului ca președinte; 5 Mitropoliți, 6

Arhiepiscopi, 4 Episcopi ; 6 profesori de teologie ; Președintele și Secretarul Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

La 5 septembrie 1972 a avut loc sesiunea de lucru a acestei Comisii sinodale sub președinția Mitropolitului Nicodim al Leningradului și Novgorodului, la care au fost luate în discuții următoarele probleme :

1. *Prelucrarea materialului privitor la «Rascolul bisericesc de la Karloviț», ca sarcina dată de Sfântul Sinod local al Bisericii Ortodoxe Ruse din 1971 și a Sfântului Sinod permanent din ședința de la 25 august 1972.* Președintele Comisiei a precizat că, întrucât Comisia sinodală nu este instanță juridică, ea trebuie doar să studieze materialul și să refere Sfântului Sinod permanent care va hotărî asupra aspectelor canonice ale problemei. Ca urmare Comisia sinodală pentru problemele unității creștine și ale raporturilor interbisericești a repartizat studierea diferitelor aspecte ale problemei astfel : a) «Istoria și situația rascolului de la Karloviț din punctul de vedere al dreptului canonic» — Arhiepiscopului Vladimir de Rostov și Novocercask și Prof. D. P. Oghilki ; b) «Esența rascolului de la Karloviț» — Arhiepiscopului Mihail de Vologda și Velicoustiug și Prof. V. D. Saricev ; c) «Situația actuală a rascolului de la Karloviț» — Episcopului Vladimir de Cernigov și Nejinsk.

2. Informarea Comisiei despre *activitatea Comisiei interortodoxe pentru dialogul cu anglicanii* (după referatul Prot. Prof. Liverie Voronov).

3. Informarea Comisiei despre *activitatea Comisiei interortodoxe pentru dialogul cu vechii-catolici* (după referatul Arhiepiscopului Filaret de Dmitrovsk).

4. Informarea Comisiei despre *activitatea Comisiei interortodoxe pentru dialogul cu Bisericile Vechi Orientale* (după referatul Arhiepiscopului Pitirim de Volocolamsk).

VIZITAREA LAVREI TROIȚA-SERGHIEVA DE CĂTRE DL. JULIO ANDREOTTI.

În timpul vizitei oficiale pe care a făcut-o în Uniunea Sovietică, Președintele Consiliului de Miniștri al Italiei, Dl. Julio Andreotti, a vizitat, în ziua de 26 octombrie 1972 — însoțit de Ministrul Afacerilor Externe al Italiei, Dl. Giuseppe Medici și de ambasadorii Italiei la Moscova și al Uniunii Sovietice la Roma —, Lavra Troița-Serghieva de la Zagorsk, unde a fost întâmpinat de către Arhiepiscopul Filaret de Dmitrovsk, rectorul Academiei duhovnicești, de membrii corpului didactic, de locțiitorul de stareț al Lavrei și de reprezentanții obștii monahale, precum și de persoane din conducerea locală.

Oaspeții au vizitat așezămintele monastice și de învățămînt din Lavră, Cabinetul arheologic-bisericesc și Muzeul memorial Patriarhul Alexei.

În aula Academiei duhovnicești oaspeții au fost salutați de către rectorul Academiei, Arhiepiscopul Filaret de Dmitrovsk printr-un cuvînt de bun-venit. În cinstea oaspeților a fost organizată o masă oficială, la care Dl. Julio Andreotti și Arhiepiscopul Filaret au rostit toasturi.

DIN VIAȚA ȘCOLILOR DUHOVNICEȘTI ALE BISERICII ORTODOXE RUSE. —

Momentele sărbătorești din viața școlilor duhovnicești sînt onorate cu prezența înalților Ierarhi ai Bisericii, care participă la săvîrșirea slujbelor solemne și prezidează serbările festive. Astfel :

Sărbătorirea patronului Academiei și Seminarului duhovnicești din Moscova Acoperămîntul Maicii Domnului de la 14 octombrie — a fost precedată de vizita închinății Sale Patriarhul Pimen, care a asistat la unele lecții la Seminarul duhovnicești și la unele prelegeri la Academia duhovnicească, iar în ziua sărbătoririi patronului Sanctitatea Sa a adresat Conducerii, profesorilor, studenților și elevilor școlilor

duhovnicești din Moscova o *Scrisoare*, care a fost citită în timpul ședinței festive de către Mitropolitul Alexei al Talinului și Estoniei.

Sărbătorirea propriu-zisă a patronului a constat în săvârșirea slujbelor Vecerniei, Lítiei, Privegherii, în ajun, și a Sfintei Liturghii în ziua praznicului Acoperământul Maicii Domnului, în sobor arhieresc sub protia Mitropolitului Alexei al Talinului și Estoniei, președintele Comitetului didactic de pe lângă Sfântul Sinod.

A urmat ședința festivă, în aula Academiei duhovnicești, deschisă de către Rectorul Academiei, Arhiepiscopul Filaret de Dmitrovsk. Apoi locțiitorul de inspector al Academiei duhovnicești a prezentat o dare de seamă asupra vieții în școlile duhovnicești în cursul anului școlar 1971—1972; iar Secretarul Consiliului profesoral al Academiei duhovnicești, Prot. Prof. Alexei Ostapov, a susținut prelegerea festivă despre «Slujirea Lavrei Troița-Serghieva pentru unitatea creștină și pentru pace».

Sărbătorirea s-a încheiat cu un concert de muzică religioasă susținut de studenții și elevii școlilor duhovnicești din Moscova.

— La 9 octombrie 1972, Seminarul și Academia duhovnicească din Leningrad au sărbătorit patronul lor Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan a cărui prăznuire are loc în această zi.

În ajun au fost săvârșite în sobor slujbele Vecerniei, Lítiei și Privegherii, iar în ziua praznicului slujba Sfintei Liturghii a fost săvârșită de către Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, în sobor cu episcopii și arhierii din Mitropolia Leningradului și Novgorodului. La sfârșitul Sfintei Liturghii a predicat Pr. Prof. Ștefan Dîmșa.

În aula Academiei duhovnicești a avut loc ședința festivă, deschisă de către Rectorul Academiei, Episcopul Meliton al Tihvinului. Inspectorul școlilor duhovnicești din Leningrad, Prot. Vladimir Sorokin, a făcut o dare de seamă asupra desfășurării anului școlar 1971—1972; iar Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului a înmînat premianților diferite daruri.

Au rostit cuvîntări ocazionale Arhimandritul Simon și Egumenul Paladie în numele Academiei și Seminarului duhovnicești. Iar Prot. Prof. Ioan Kondrașov a vorbit despre fostul student al Academiei duhovnicești Sfântul Nicolae Kasatkin, Apostolul Japoniei.

A vorbit apoi Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului despre sarcinile și scopurile Conferinței Creștine pentru Pace; iar Episcopul Vladimir a rostit cuvînt de recunoștință în numele absolvenților Academiei duhovnicești din seria 1962.

Ședința festivă a continuat cu un concert religios susținut de studenții și elevii Școlilor duhovnicești din Leningrad.

— La 22 noiembrie 1972, în aula Academiei duhovnicești din Moscova, Vladimir Makedonovici Volkov, absolvent al Academiei din 1919 și apoi fost multă vreme conducătorul Bibliotecii Academiei, a susținut în fața profesorilor, studenților și elevilor școlilor duhovnicești din Moscova o prelegere cu tema: «Prezentarea lucrărilor despre istoria Lavrei Troița-Serghieva și a Academiei duhovnicești din Moscova», întocmită cu prilejul sărbătoririi împlinirii a 550 de ani de la aflarea moaștelor Preacuviosului Serghie de Radonej.

Prelegerea a fost calificată în cuvîntarea rostită la sfârșit de către Prot. Prof. A. Ostapov ca «un fragment din istoria literaturii vechi ruse și a culturalizării prin carte în Rusia de la sfârșitul veacului al XIV-lea pînă în zilele noastre».

În fiecare an la 14 decembrie școlile duhovnicești din Moscova sărbătoresc, în așa numitele «seri închinare Sfântului Filaret», amintirea Sfântului Filaret cel Milostiv (fost profesor al Academiei duhovnicești și Mitropolit al Moscovei).

La 14 decembrie 1972, au vorbit studenților și elevilor: Egumenul Evloghie Smirnov despre «Istoria raporturilor între Bisericele Ortodoxe Rusă și Bulgară» în veacurile al XVIII-lea și al XIX-lea; și Prot. Prof. Alexei Ostapov despre «Raporturile între Bisericile Ortodoxe Rusă și Bulgară în vremea noastră».

A urmat apoi un concert de muzică religioasă.

Cu prilejul sărbătoririi semicentenarului de la constituirea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, la Academia și Seminarul duhovnicești a avut loc, în ziua de 25 decembrie 1972, deschiderea unei expoziții închinată acestui jubileu, iar în ziua de 26 decembrie 1972, în aula Academiei duhovnicești a avut loc o ședință solemnă, deschisă de Rectorul Academiei, Arhiepiscopul Filaret de Dmitrovsk, care a dat citire *Pastoralei* Sfântului Sinod permanent și Sanctității Sale Patriarhului Pimen adresată întregii Biserici Ortodoxe Ruse, precum și *Telegramei* adresate de către Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen Președintelui Consiliului de Miniștri, Alexei Kosîghin, cu acest prilej.

Despre «Semicentenarul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste» a vorbit lectorul Societății «Știința».

A urmat un concert de cîntece patriotice și populare din toate Republicile Uniunii Sovietice, susținut de studenții actuali și foști studenți ai Academiei duhovnicești din Moscova.

Susținerea, la Academia duhovnicească din Moscova, a dizertației pentru obținerea titlului de magistru în teologie (la 15 martie 1972) de către Prot. Nicolae Demianovici, secretarul centrului eparhial Ceboksarsk, intitulată *Istoria Ortodoxiei în regiunea Holmșcin, de la 1768 pînă la 1917*, merită să fie semnalată întrucît lucrarea înfățișează suferințele pe care le-au îndurat ortodocșii din această regiune (unde Ortodoxia exista din veacul al X-lea) în vremea celor aproape trei veacuri de uniație, răpusă cu forța.

În urma susținerii, Consiliul Academiei a acordat Prot. Nicolae Demianovici titlul de magistru în teologie, iar la 15 iunie 1972, cu prilejul serbării sfîrșitului de an școlar, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen i-a înmînat insigna de magistru în teologie.

EXEMPLU DE CONVIEȚUIRE PAȘNICĂ ȘI ECUMENICĂ ÎN EPARHIA TALINULUI ȘI ESTONIEI. — În orașul Kaviili din Eparhia Talinului și Estoniei există biserică ortodoxă cu hramul Acoperămîntul Maicii Domnului, biserică ce este folosită pentru cult și de credincioșii ortodocși și de credincioșii evanghelici-luterani ruși și estonieni din localitate.

În fiecare sărbătoare (în special duminica) după săvîrșirea slujbei ortodoxe, se săvîrșește slujba evanghelic-luterană. Pentru aceasta în mijlocul bisericii se așază un altar luteran, care de obicei stă în stînga iconostasului ortodox.

Mul de mult biserica a fost mistuită de un incendiu, dar a fost restaurată degrabă prin eforturile ambelor comunități creștine. Iar la resfințirea ei, în ziua de 21 septembrie 1972, au participat Ierarhii, clerul și credincioșii Eparhiei ortodoxe și evanghelice-luterane a Talinului și Estoniei.

Slujba resfințirii a fost săvîrșită la început de Mitropolitul Alexei al Talinului și Estontei în fruntea unui larg sobor, și după aceea de către Arhiepiscopul Alfred

Tooming, înfăptuitorul Bisericii Evanghelice-Luterane din Estonia, însoțit de clerici evanghelici-luterani.

La sfârșitul slujbei de resfințire au adresat credincioșilor ortodocși și luterani cuvânt de învățătură, stăruind îndeosebi asupra exemplului de raporturi frățești între credincioșii celor două Biserici creștine, Mitropolitul Alexei al Talinului și Estoniei și Arhiepiscopul Alfred Tooming al Bisericii Evanghelice-Luterane din Estonia.

După slujba de resfințire comitetele parohiale ortodox și evanghelic-luteran au organizat o masă oficială la care Mitropolitul Alexei și Arhiepiscopul Alfred Tooming au rostit toasturi.

MOMENTE PRINCIPALE DIN ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE RUSE PE TEREN INTERCREȘTIN ȘI INTERBISERICESC EXTERN ȘI INTERN. — Prin reprezentanții desemnați de Sfântul Sinod permanent ori de Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, Biserica Ortodoxă Rusă întreține o intensă activitate pentru promovarea acțiunilor întreprinse pe plan extern și intern pentru unitatea creștină și pentru statornicirea unei păci drepte și trainice pe pământ.

Astfel pe plan extern semnalăm :

— La lucrările sesiunii extraordinare a Comitetului executiv al Conferinței de la Stockholm pentru Vietnam, care s-au desfășurat între 2 și 3 septembrie 1972, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat Prot. Pavel Sokolovski, — membru al Secretariatului Internațional al Conferinței Creștine pentru Pace — pe care a și reprezentat-o la această sesiune extraordinară.

— La festivitățile care au avut loc, între 16 și 18 septembrie 1972, la Debrețin cu prilejul inaugurării localului restaurat al Academiei teologice și la lucrările convorbirilor teologice între reprezentanții Bisericilor Reformate, Ortodoxe (Rusă, Română și Bulgară) și Vechi Orientale (Biserica Siriană din India), din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au participat : Mitropolitul Nicodim al Leningradului, președintele Comisiei sinodale pentru problemele unității creștine și ale raporturilor interbisericești, Episcopul Gherman al Vienei și Austriei și redactorul revistei «Glasul Ortodoxiei», Pr. Mihail Turcin.

— La lucrările Conferinței mondiale a organizațiilor neguvernamentale pentru dezarmare, care s-au desfășurat în Palatul Națiunilor de la Geneva, între 25 și 29 septembrie 1972 și la care au participat reprezentanți a peste 50 de organizații (între care și ai organizațiilor creștine regionale), din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat — în cadrul delegației Conferinței Creștine pentru Pace — Prot. Pavel Socolovski.

— La lucrările sesiunii comune a Prezidiului și Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene, care s-au desfășurat în orașul Puchberg din Austria, între 24—27 octombrie 1972, dezbătând diferitele aspecte ale temei : «*Înțelegerea actuală a textului «Dumnezeu a împăcat în Hristos lumea cu Sine» (II Cor. V, 19)*, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au participat : Mitropolitul Alexei al Talinului și Estoniei, Prof. N. A. Zabolotski de la Academia duhovnicească din Leningrad și Prot. Pavel Socolovski.

— La sesiunea de constituire a Comisiei Internaționale a Conferinței Creștine pentru Pace, ale cărei lucrări s-au desfășurat, între 1 și 3 noiembrie 1972, în localul Academiei teologice din Sofia și la care au participat reprezentanții a 17 țări din cele cinci continente, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au participat Pr. V. Novitki și A. S. Buevski, secretarul Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

— La ședința Sinodului Bisericii Evanghelice-Luterane din Berlinul apusean, care a avut loc la 11 noiembrie 1972 și unde s-a dezbătut problema «Posibilitatea și obligația pentru statornicirea păcii în Europa — dar al lui Dumnezeu și sarcină pentru Bisericile continentului» din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a luat parte la discuții și a predicat la slujba din catedrala raionului Schöneberg, Prot. Pavel Socolovski.

— La lucrările celui de al doilea Seminar pentru pace organizat de Conferința Creștină pentru Pace la Praga, între 14 și 15 noiembrie 1972, pentru dezbaterile problemelor privitoare la responsabilitatea creștinilor pentru securitatea și colaborarea în Europa, și la care au fost prezenți 64 reprezentanți a 15 țări, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au participat: Mitropolitul Filaret al Kievului și Galității și Exarh al Ucrainei, Prot. Pavel Socolovski și A. S. Buevski.

— La lucrările sesiunii de constituire a Comisiei economice și politice a Conferinței Creștine pentru Pace, care s-au desfășurat la Varșovia între 7 și 9 decembrie 1972, și la care a fost discutată tema «Raporturile și contradicțiile între revoluția tehnică și revoluția socială în rezolvarea problemelor economice», din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat Prot. Pavel Socolovski.

— La lucrările sesiunii Secretariatului Internațional al Conferinței Creștine pentru Pace, care s-au desfășurat între 11 și 13 decembrie 1972, în orașul Einzideln din Elveția, și la care s-au discutat probleme legate de situația actuală internațională și situația ecumenică, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au participat Arhiepiscopul Filaret de Dmitrovsk și Prot. Pavel Socolovski.

Iar pe plan intern semnalăm — pe lângă participarea Sanctității Sale Patriarhului Pimen și a altor Înalți Ierahi ai Bisericii Ortodoxe Ruse la recepții diplomatice, următoarele momente:

— La 12 octombrie 1972, o delegație de creștini evanghelici din Cuba, care vizita Uniunea Sovietică la invitația Consiliului unional al creștinilor evanghelici și bap-tiști, a fost primită la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe de către Prot. Pavel Socolovski.

La 15 noiembrie 1972, Președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, a primit, în prezența Vicepreședintelui Serviciului, Episcopul Hrisostom de Zarsk, pe Episcopul general al Bisericii Evanghelice-Luterane din Slovacia, Dr. Jan Mihalco, însoțit de Pastorul Dr. Jan Dubini.

— La 17 noiembrie 1972, Președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, în prezența Vicepreședintelui Serviciului, Episcopul Hrisostom de Zarsk, a primit pe Mgr Fernando Rentuali, vicarul general al Eparhiei romano-catolice Avelin și pe Victor Villa conducătorul Serviciului catolic italian pentru acțiuni muncitorești.

— La 21 noiembrie și 9 decembrie 1972, la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe s-au purtat discuții oficiale cu Gheorg Stein din Republica Federală Germania, cu privire la restituirea odoarelor Mînăstirii Peciora din Pscov, aflate în prezent în orașul Reclinhausen din Republica Federală Germania.

— La 24 noiembrie 1972, Canonul Dr. Eric Steipels, conducătorul comunității anglicane din Helsinki a fost primit la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe de Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, care l-a însoțit apoi la primirea sa de către Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen.

— La 7 decembrie 1972, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a organizat o recepție în cinstea Președintelui Înaltului Consiliu musulman șii din Republica Liban, Imamul Mus Sadra, și însoțitorii săi. La recepție au luat parte membri ai Sfântului Sinod permanent și Ierarhi conducători de instituții bisericești, precum și reprezentanții Consiliului pentru treburile religioase de pe lângă Consiliul de Miniștri al Uniunii Sovietice.

— La 8 decembrie 1972, la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe a fost primit John Laurens din Anglia de către Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, care apoi l-a însoțit la primirea sa de către Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen.

— La 24 decembrie 1972, la slujba pentru Nașterea Domnului de la biserica romano-catolică Sfântul Ludovic din Moscova au asistat, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse, Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk și Episcopul Hrisostom de Zaraisk.

La sfârșitul slujbei Mitropolitul Juvenalie a rostit o cuvântare ocazională.

— La 19 februarie 1973 a murit într-o catastrofă de aviație Protoiereul Pavel Socolovski, parohul Bisericii Învierea din cartierul Socolniki — Moscova, care a reprezentat multă vreme Biserica Ortodoxă Rusă în foruri intercreștine și internaționale. Protoiereul Pavel Socolovski îndeplinea sarcinile de membru al Serviciului Patriarhiei Moscovei pentru relații bisericești externe, membru al Secretariatului Internațional al Conferinței Creștine pentru Pace, membru al Comitetului Consultativ și al Comitetului executiv al Grupei pentru activitate ecumenică și pentru informații ale Conferinței Bisericilor Europene.

— În ședința Sfântului Sinod permanent ținută la 13 februarie 1973, sub președinția Sanctității Sale Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, s-a hotărât : — numirea a încă unui vicepreședinte la Serviciul Patriarhiei Moscovei pentru relații bisericești externe, în persoana protoiereului Nicolae Gundeav ; — și numirea ca reprezentant al Bisericii Ortodoxe Ruse pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor a Arhimandritului Kiril Gundeav.

BISERICA ORTODOXĂ BULGARĂ

PASTORALA DE PAȘTI A SFÎNTULUI SINOD. — Din tradiționala pastorală adresată clerului și credincioșilor ortodocși bulgari de către Sfântul Sinod, cu ocazia sărbătorilor Învierii Domnului din acest an, spicuim următoarele :

«...Prin dragostea nemăsurată, noi am ajuns și la această zi măreață, ca să auzim salutul pascal «Hristos a înviat», cu ochii credinței să vedem mormîntul gol, să ne plecăm Învierii lui Hristos și să pășim la praznicul sărbătorii ... Hristos a înviat ca biruitor asupra păcatului și răului ; grăuntele care căzuse pe pământ și murise pe Golgota a dat roade îmbelșugate. El a terminat oșera ce venise să înfăptuiască, să arate celor ce vor crede în El drumul spre adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu ... Învierea este piatra de temelie a credinței noastre. Speranța noastră este că dacă El a înviat vom învia și noi cu El. De aceea și noi privim cu încredere în viitor și îndeplinim cu bucurie datoria noastră ca oameni, creștini și cetățeni ... Pe drumul luminos al învierii, fiecare găsește puterea de a se ridica deasupra slăbiciunilor și durerilor omenești și cu bucurie să lucreze pentru binele obștesc.

...Cu acest dar al bucuriei învierii vine și celălalt dar binecuvîntat al păcii. El a fost dat apostolilor de către Domnul și prin acest cuvînt al păcii ei au învins

lumea, cucerind mințile și inimile nu numai pentru robie, ci pentru libertatea în Iisus Hristos. Atunci, pentru prima oară, lumea păgînă care se sprijinea pe puterea sabiei, plină de mîndrie, a trebuit să rupă lanțurile nedreptății, să dezlege legăturile robiei, să dea libertate celor robiți, și să rupă orice jug (Isaia LVIII, 6). Iar cei ce stăpîneau asupra miilor de robi și bunuri pămîntești au auzit cuvintele că nu mai există robi și bunuri pămîntești, ci cu toții sînt frați între ei ... Și astăzi, cînd ridicăm glasul nostru împotriva nedreptăților, exploatării, rasismului, războiului, cruzimilor din lume, noi cei ce trăim în bucuria învierii, în lupta pentru pace, sîntem inspirați iarăși de «Domnul păcii» cel înviat din morți. Constatăm cu satisfacție că au fost înlăturate multe din focarele războiului în lume, că a apărut o înviorare în relațiile internaționale. Reprezențanții popoarelor se întrunesc pentru rezolvarea pașnică a problemelor discutabile, se vorbește despre dezarmare, înțelegere reciprocă și colaborare.

«Dumnezeu-Hristos ne-a trecut de la moarte la viață și de la pămînt la cer». El a promis celor ce cred în El să-i învieze în ziua cea de apoi (Ioan VI, 50). Dar pentru noi învierea nu trebuie să fie numai un eveniment trecut, pe care-l amintim cu evlavie în fiecare an, ci un prezent viu, veșnic. Hristos ne mîntuiește nu atunci cînd rămîne literă de Evanghelie, sau în mormîntul pecetluit, sau în slavă în cer, ci atunci cînd pătrunde și în inima noastră, se unește cu rațiunea noastră, devine începutul conducător al întregii noastre vieți. Aceasta este credința noastră și predica noastră. În ea este cuprins sensul întregului act eroic, care e răstignire cu Hristos, moarte pentru păcat, ca să fim și noi părtași ai Învierii».

BISERICA ORTODOXĂ A GRECIEI

FRĂMÎNTĂRILE ÎN SÎNUL ADUNĂRII IERARHIEI BISERICII ORTODOXE DIN GRECIA. — În perioada care a urmat Adunării ierarhiei Bisericii din Grecia, din noiembrie 1972, disensiunile din sînul episcopatului grec s-au adîncit. La sfîrșitul Adunării, Arhiepiscopul Ieronim al Ateiei s-a retras în insula sa natală, Tinos, unde a rămas izolat, abținîndu-se de la orice contact cu viața bisericească.

Pe de altă parte, Mitropoliții Augustin de Florina și Ambrozie de Elefteroupolis au cerut Consiliului de Stat să declare «nule și nevalabile» lucrările Adunării ierarhiei și mai ales numirile noului Sfînt Sinod permanent, pe motivul că lucrările au fost anticanonice, încălcînd acordurile încheiate între Biserica din Grecia și Patriarhia Ecumenică în anii 1850 și 1928.

După cum se știe, Biserica Ortodoxă din Grecia a obținut autocefalia în anul 1850, dar cu cîteva condiții. În anul 1928, Biserica din Grecia și Patriarhia Ecumenică au recunoscut alipirea la Biserica Greciei — «pentru oarecare timp» — și în cîteva condiții — a 33 de mitropolii aflate sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice. Cei doi mitropoliți au acuzat pe Arhiepiscopul Ieronim de a fi încălcat aceste condiții și mai ales cele privind participarea la Sfîntul Sinod din Atena a unor mitropoliți aparținînd Patriarhiei Ecumenice. Arhiepiscopul Ieronim al Ateiei a acordat un interviu revistei «Ecclesia», buletinul oficial al Bisericii Ortodoxe din Grecia, în care a respins acuzațiile aduse și a afirmat că el nu este în dezacord cu Patriarhia Ecumenică.

Mitropolitul Leonida al Tesalonicului s-a ridicat în apărarea Arhiepiscopului Ieronim, afirmînd că — împotriva convenției din 1928 — Biserica Greciei este liberă să-și conducă propriile sale treburi în acord cu statul grec.

Alți câțiva mitropoliți au cerut o nouă convocare a ierarhilor, pentru a se găsi o soluție acceptabilă, iar, pe de altă parte, s-a cerut intervenția directă a Statului.

SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE DIN GRECIA A REFUZAT DEMISIA ARHIEPISCOPULUI IERONIM. — În ziua de 25 martie 1973, Arhiepiscopul Ieronim al Atenei, Primatul Bisericii Ortodoxe din Grecia, a înaintat Sfântului Sinod Permanent cererea demisiei sale din funcția de Întâistătător al Bisericii Greciei și din postul de Arhiepiscop al Atenei, pentru motive de sănătate.

Întrunindu-se în ședință extraordinară, sub președinția Mitropolitului Gheorghe de Calabria, Sfântul Sinod a hotărât în unanimitate să nu accepte demisia Arhiepiscopului Ieronim, considerând că slujirea lui bisericească este absolut necesară în momentul de față pentru Biserica Greciei. Pentru refacerea sănătății sale, Sfântul Sinod i-a acordat un concediu de convalescență de trei luni.

Între timp, la cancelaria Sfântului Sinod și la Arhiepiscopia Atenei s-au primit numeroase telegrame și scrisori din partea unor ierarhi, clerici și credincioși ortodocși greci, în care Arhiepiscopul Ieronim este rugat să rămână mai departe în demnitatea de Întâistătător al Bisericii Greciei. Sfântul Sinod a mulțumit tuturor acestora pentru dragostea arătată și atașamentul lor față de conducătorul Bisericii Greciei.

CONVOCAREA UNEI ADUNĂRI EXTRAORDINARE A EPISCOPATULUI BISERICII ORTODOXE DIN GRECIA. — La 13 aprilie 1973, Consiliul de Stat grec a anulat alegerea Sfântului Sinod permanent al Bisericii Ortodoxe a Greciei, care a avut loc la 28 noiembrie 1972. Acest act s-a produs în urma sesizării Mitropoliților Ambrozie de Elefteroupolis și Augustin de Florina, potrivit căreia procesul-verbal al alegerii nu a fost semnat de Adunarea ierarhiei și ca atare lucrările alegerilor nu pot fi considerate valabile.

În urma acestei hotărâri, s-a ajuns la imposibilitatea de a alege un nou Sinod permanent, — organ central în administrația Bisericii din Grecia.

Pentru a ieși dintr-un asemenea impas, guvernul grec a publicat la 19 aprilie 1973 o lege prin care a convocat o adunare extraordinară a episcopatului grec, «avînd drept singur scop alegerea președinților comisiilor sinodale permanente, ca și ai altor membri ai acestor comisii». Președinții acestor comisii alcătuiesc Sfântul Sinod permanent, prezidat totdeauna de Arhiepiscopul Atenei. Legea precizează că adunarea episcopală se va ține între 10 și 12 mai, iar votarea se va face pe față și nu prin buletin secret. În cazul cînd în timpul acestei perioade de trei zile adunarea episcopilor nu va ajunge să aleagă noul Sfînt Sinod permanent, guvernul grec se va însărcina să publice un decret pentru numirea acestuia.

De vreme ce alegerea Sfântului Sinod permanent de către episcopat este legată de privilegiile Patriarhiei Ecumenice în ceea ce privește unele mitropolii ale acesteia ce i s-au încredințat de către Biserica din Grecia, Mitropolitul de Tranoupolis, exprimînd o părere pur personală, vede în alegerea amintită o posibilitate de a restabili pacea și ordinea în Biserica Greacă, cu condiția ca acestea să fie realizate în concordanță cu prevederile Tomosului patriarhal din 1850 și ale actului sinodal patriarhal din 1928.

SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE DIN GRECIA A CERUT EPISCOPATULUI SĂ SE PRONUNȚE ASUPRA ORDINEI DE ZI A SFÎNTULUI ȘI MARELUI SINOD. — După cum s-a mai anunțat, în vara anului 1973 urmează să fie convocată prima conferință interortodoxă pregătitoare a Marelui Sinod, avînd drept scop prin-

cipal revizuirea catalogului temelor ce vor intra în discuția Sinodului. La propunerea Comisiei pregătitoare, Patriarhia Ecumenică a cerut tuturor Bisericilor Ortodoxe locale să-și dea avizul și să prezinte propuneri cu privire la modificarea catalogului.

În acest context, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe din Grecia a adresat o circulară tuturor episcopilor săi, invitându-i să se pronunțe asupra revizuirii catalogului amintit. Părerile episcopilor vor fi folosite la determinarea poziției Bisericii Greciei, pe care Sfântul Sinod o va face cunoscută Patriarhiei Ecumenice. Se speră că părerile celor 70 de ierarhi ai Bisericii Greciei vor trezi interesul credincioșilor ortodocși greci și vor contribui la formarea unei «conștiințe sinodale», conștiință pe care Secretariatul pentru pregătirea Marelui Sinod a încercat să o trezească în repetate rânduri.

BISERICA ORTODOXĂ DIN CIPRU

O NOUĂ PUBLICAȚIE RELIGIOASĂ A BISERICII DIN CIPRU. — Cu sprijinul Arhiepiscopului Makarios, în Cipru a apărut un nou periodic bisăptăminal, intitulat «Ekklesiastiki zoi» (Viața bisericească). Revista publică articole de zidire sufletească, tratând evenimente liturgice, vieți de sfinți, texte patristice și scripturistice.

De asemenea, cuprinde un calendar al activităților religioase, o cronică bibliografică, informări cu privire la Bisericile Ortodoxe și alte Biserici creștine etc. Deocamdată această publicație este înmînată unui public restrîns, urmînd însă ca într-un viitor apropiat să aibă o difuzare mult mai largă.

BISERICA ORTODOXĂ DIN CEHOSLOVACIA

«HLAS PRAVOSLAVI» (GLASUL ORTODOXIEI), REVISTĂ OFICIALĂ A MITROPOLIEI ORTODOXE DIN CEHOSLOVACIA, ANUL XXVIII (L), NR. 4, PRAGA, 1972. — Numărul începe cu meditația pascală *Învierea Ta, Mîntuitorule, îngerii o cîntă în ceruri...* în care se subliniază că prin pătimirea Mîntuitorului și Învierea Sa a fost realizată mîntuirea credincioșilor spre viața veșnică.

Urmează articolul Pr. Prof. D. Belu, de la Sibiu, intitulat: *Care pretutindenea ești și toate le îplinești*, cu explicarea că în teologia ortodoxă sensul catolicității sau al sobornicității se referă la viața creștină, prin comuniune cu Hristos. Ea urmărește adică universalitatea sau integritatea credinței și în consecință și cuprinderea totalității credincioșilor.

În continuare, apare articolul Prof. J. Hegr (veterocatolic) cu privire la *Cartea cărților*, adică la *Biblie*, după explicările date în trecut de teologul ceh Matei din Janov, precursor al lui Ioan Hus.

Urmează articole mai mici, cum sînt *Călătorie prin Moscova și vizita la Lavra Sfîntul Serghie de la Zagorsk*; *În amintirea Sfîntului Iosif, alcătuitor de canoane și imnuri*; *Pierderea privilegiilor în Volinia*, cu explicarea împrejurărilor în care cehii emigrați acolo din Austria au trecut în anul 1880 la Ortodoxie; *Creștinul și aproapele*, cu explicarea că aproapele este orice om, nu numai creștinul.

În «Colțul credinciosului», se dau îndrumări despre Sfintele Paști, credință, pedagogul Ioan Amos Komenski, despre vorbirea frumoasă a creștinului și altele.

În partea cronicii externe sînt aduse informații despre activitatea Conferinței Creștine pentru Pace; despre Biserica Ortodoxă Română și despre activitatea celor două Institute teologice de la București și Sibiu; urmează o meditație cu privire la «păcat», apoi recenzia lucrării *Biserica Ortodoxă Sîrbă în anii 1920—1970*, cu sublinierea persecuției la care au fost supuși sîrbii ortodocși din partea fascismului hitle-rist și croat; note despre teologul ceh Jan. Blahoslav din secolul al XVI-lea și Biblia cehă, numită *Biblia de la Kralițe*.

Revista se încheie cu cronica internă și cu îndemnul făcut credincioșilor de a fi solidari cu toți creștinii și cu omenirea întreagă.

Nr. 6/1972

Acesta începe cu articolul *Nădejdea ortodoxă* de Pr. Prof. M. Șesan, cu explica-rea textului din Iacob II, 17 și 18, și II, 26 și cu completări din citate patristice (Sfîn-lut Vasile cel Mare, Sfîntul Ilarie de Pictavia și Sfîntul Ioan Damaschinul).

Prot. Lev Dosedel semnează articolul *De ce ne supărăm pe Dumnezeu?* în care analizează împrejurările în care unii creștini cred că au motive să arunce vina pen-tru scăderile lor pe seama lui Dumnezeu.

Urmează îndrumări cu privire la «*Predania Sfinților Apostoli; Despre Sfînta Îm-părtășanie și Din viața și pătimirea Sfîntului Ioan Botezătorul*. Apoi sînt date infor-mații cu privire la: *Stări bisericești în Ucraina în secolele al XVI-lea și al XVII-lea* cînd papalitatea și-a intensificat prozelitismul printre ortodocși; *Mînăstirea Sfînta Ecaterina de la Sinai*, o scurtă prezentare istorică.

În «*Colțul credinciosului*» sînt prezentate îndrumări *Despre omul spiritual și cel trupesc și Despre Biblie și rostul ei în viața creștinului*.

La cronica externă sînt date scurte informații din viața Patriarhiei Antiohiei, a Bisericii Ortodoxe Ruse și a Bisericii Ortodoxe Române, și din activitatea Conferinței Creștine pentru Pace. Numărul se încheie cu o cronică internă în cadrul căreia e amintit jubileul protoiereului Milivoi Trvcianin, care s-a ostenit pentru Ortodoxie prin-tre ceho-moravi alături de episcopul mucenic Gorazd al II-lea.

♦ ÎNȘEHĂRI DIN VIAȚA PĂTRII ♦

SESIUNEA ANUALĂ A COMITETULUI NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII

În ziua de 19 februarie 1973 a avut loc la București Plenara Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Socialistă România. La lucrări au luat parte membrii Comitetului — oameni de știință și cultură, reprezentanți ai organizațiilor de masă și obștești, cadre didactice și reprezentanți ai cultelor religioase —, precum și secretarii comitetelor județene de luptă pentru pace.

În cuvântul de deschidere, Prof. univ. Tudor D. Ionescu, președintele Comitetului Național pentru Apărarea Păcii, a făcut o prezentare a cadrului general în care se desfășoară lucrările plenarei, referindu-se la evenimentele mai de seamă petrecute în ultima vreme în viața poporului nostru și la evoluția evenimentelor pe plan internațional. În încheiere, vorbitorul a subliniat hotărârea Comitetului Național pentru Apărarea Păcii de a acționa și în viitor în spiritul politicii interne și externe a statului nostru, care exprimă interesele vitale ale poporului român și aspirațiile sale de pace și prietenie cu toate popoarele lumii.

În cadrul lucrărilor plenarei a fost prezentată o dare de seamă asupra activității Comitetului Național pentru Apărarea Păcii pe anul 1972. Din cuprinsul acesteia a reieșit că în anul trecut Comitetul Național, comitetele județene, municipale și orășenești au organizat numeroase adunări publice, simpozioane, conferințe, expuneri, seri de întrebări și răspunsuri, seri literare, proiecții de filme ș.a., pe teme ale activității interne și externe a statului nostru, ale vieții internaționale și ale luptei pentru pace. În diferite împrejurări, Comitetul Național pentru Apărarea Păcii a adus o contribuție de seamă la exprimarea solidarității poporului român cu cauza dreaptă a popoarelor din Indochina. De asemenea, de un mare succes s-a bucurat concursul pe bază de buletine cu tema «Contribuția României socialiste la cauza păcii și colaborării între popoare». Acest concurs a căpătat caracterul unei largi acțiuni de masă, prin marele număr de participanți și de buletine difuzate, dovedind a avea un puternic conținut instructiv-educativ.

Comitetul a organizat în anul trecut comemorarea unor personalități proeminente ale culturii și științei universale, potrivit recomandărilor Consiliului Mondial al Păcii și ale U.N.E.S.C.O., a editat și a difuzat în țară și peste hotare revista «Pentru Apărarea Păcii» și «Buletinul de informații» pentru străinătate.

În ceea ce privește activitatea internațională, s-a subliniat că reprezentanții Comitetului prezenți la reuniunile internaționale dedicate problemelor securității și cooperării în Europa au făcut cunoscut punctul de vedere al țării noastre și activitatea desfășurată de poporul român pentru realizarea destinderii și îmbunătățirii climatului politic pe continentul nostru și în întreaga lume. În problema vietnameză, reprezentanții Comitetului s-au pronunțat cu fermitate pentru încetarea războiului din Vietnam și pentru sprijinirea năzuințelor legitime ale popoarelor din Indochina de a-și hotărî singure și în mod liber propria lor soartă. La reuniunile privind problemele dezarmării, delegații Comitetului au susținut adoptarea unor măsuri ferme și concrete pe calea dezarmării, pentru lichidarea bazelor militare străine, reducerea trupelor naționale și a bugetelor militare. De asemenea, în cadrul diferitelor reuniuni internaționale, s-a militat pentru cooperarea cu organizații progresiste din întreaga lume și pentru promovarea unui dialog internațional tot mai cuprinzător în problemele apărării și consolidării păcii. Au avut loc o serie de vizite reciproce, întâlniri și contacte ale reprezentanților mișcării noastre naționale pentru pace cu un mare număr de personalități similare din alte țări.

În ultima parte a lucrărilor plenarei a fost prezentat proiectul planului de muncă al Comitetului pe anul 1973. În acesta se prevăd: organizarea de adunări, simpozioane, conferințe și alte acțiuni menite să popularizeze rezultatele obținute de popoarele lumii în lupta pentru apărarea păcii, organizarea unor manifestări de solidaritate cu popoarele care luptă pentru apărarea și consolidarea independenței și suveranității lor naționale, precum și organizarea concursului pe bază de buletine cu tema «Cultura română, promotoare a idealurilor păcii, umanismului și respectului între popoare».

Pe plan extern, în activitatea Comitetului Național pentru Pace din țara noastră se înscriu: participarea la reuniuni, conferințe și simpozioane privind lupta pentru stingerea oricăror focare de conflicte și încordare din lume, pentru îndeplinirea dezarmării, pentru progres social și pace, precum și o serie de acțiuni în legătură cu Congresul mondial pentru pace, securitate și independență națională care va avea loc în toamna acestui an la Moscova.

În cadrul discuțiilor pe marginea dării de seamă și a proiectului de plan au luat cuvântul mai mulți participanți, între care și I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei. Vorbitorii și-au manifestat adeziunea față de activitatea de pînă acum a Comitetului Național pentru Apărarea Păcii și au făcut propuneri pentru întărirea activității viitoare a mișcării pentru pace din țara noastră.

VIZITA DE PRIETENIE A PREȘEDINTELUI CONSILIULUI DE STAT ÎN R. S. CEHOSLOVACĂ

În zilele de 6—7 martie 1973, Președintele Consiliului de Stat, Dl. Nicolae Ceaușescu, a făcut — în fruntea unei delegații de Stat — o vizită prietenească, neoficială, în R. S. Cehoslovacă, la invitația D-lui Gustav Husak.

După o vizită protocolară la Hradul din Praga — cu prilejul căreia Președintele Consiliului de Stat al R. S. România, Dl. Nicolae Ceaușescu, s-a întâlnit cu Președintele R. S. Cehoslovace, generalul de armată Ludvík Svoboda — au avut loc convorbiri între conducătorii și reprezentanții celor două țări: România și Cehoslovacia. În cadrul acestor convorbiri, au avut loc schimburi de păreri și informări reciproce despre activitatea, preocupările și rezultatele obținute de cele două popoare vecine în desfășurarea construcției socialiste.

Conducătorii celor două delegații — română și cehoslovacă — au discutat posibilitățile dezvoltării, în continuare, a relațiilor dintre cele două țări vecine și prietene, în toate domeniile de activitate, și au examinat unele probleme actuale ale vieții internaționale. Cu această ocazie, s-a evidențiat evoluția ascendentă a colaborării economice, creșterea și diversificarea schimburilor comerciale și lărgirea cooperării în producție. De asemenea, s-au examinat posibilitățile de extindere a colaborării româno-cehoslovace pe diverse planuri, în interesul întăririi prieteniei și colaborării dintre popoarele celor două țări, al unității și coeziunii țărilor socialiste, al cauzei progresului și păcii în lumea întreagă.

Convorbirile s-au desfășurat într-o atmosferă prietenească, plină de cordialitate.

Înscriindu-se pe linia cultivării continue a legăturilor de prietenie tradițională și a relațiilor de colaborare trainică dintre popoarele celor două țări socialiste, vizita Domnului Nicolae Ceaușescu a reprezentat un moment însemnat al dezvoltării acestor relații, contribuind la întărirea colaborării și prieteniei româno-cehoslovace.

NOILE MĂSURI LEGISLATIVE ADOPTATE DE MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ

La 28 martie 1973 s-au deschis lucrările celei de a X-a sesiuni a actualei legislaturi a Marii Adunări Naționale. Această sesiune a fost consacrată examinării și adoptării unor proiecte de lege de deosebită însemnătate pentru viața economico-socială a patriei și pentru ridicarea nivelului de trai material și spiritual al poporului român. Cele mai multe proiecte de legi au fost în prealabil larg analizate și aprobate în plenara Comitetului Central al P.C.R. din 28 februarie — 2 martie, fiind supuse apoi unor ample dezbateri publice, în cadrul cărora numeroși oameni ai muncii au făcut propuneri pentru îmbunătățirea lor, dând astfel expresie profundului democratism ce caracterizează societatea noastră socialistă

și participării nemijlocite a maselor la conducerea treburilor obștești și la luarea unor decizii de importanță majoră.

La lucrările sesiunii au participat, alături de deputați, numeroși invitați : miniștri, conducători de instituții centrale și organizații obștești, activiști pe tărîm obștesc, reprezentanți ai oamenilor muncii, personalități ale vieții economice, științifice și culturale, precum și șefi de misiuni diplomatice acreditați în țara noastră.

În cea de a X-a sesiune a actualei legislaturi a Marii Adunări Naționale s-au adoptat legi menite să asigure, cu eficiență sporită, rezolvarea unor probleme importante ale societății noastre socialiste. Astfel, au fost adoptate : *Legea privind Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale ; Legea privind Curtea Superioară de Control Financiar ; Legea privind Consiliul organizării economico-sociale ; Legea privind dezvoltarea construcției de locuințe, vînzarea de locuințe din fondul de stat către populație și construirea de case de odihnă proprietate personală ; Legea privind administrarea fondului locativ și reglementarea raporturilor dintre proprietari și chiriași ; Legea pentru modificarea Codului penal ; Legea pentru modificarea Codului de procedură penală ; Legea pentru modificarea legii nr. 23/1969 privind modificarea pedepselor.*

Noile acte normative reglementează crearea unor organisme necesare perfecționării continue a vieții economice și sociale din țara noastră. Ele asigură o mai largă participare a clasei muncitoare, țărănimii și intelectualității la conducerea supremă a activităților obștești. Legile care reglementează domeniul public al locuințelor traduc în viață, prin măsuri importante și eficiente, înaltele principii de etică și echitate socialistă a societății noastre. Legile referitoare la domeniul penal prevăd îmbunătățiri ale reglementărilor existente, care s-au dovedit a fi necesare și posibile în procesul de aplicare practică. Au fost reglementate, de exemplu, condițiile de aplicare și de executare a pedepsei muncii corecționale, fără privarea de libertate, în vederea reeducării mai eficiente a celor ce se fac vinovați de infracțiuni și s-a sporit operativitatea organelor judiciare.

Prin noile legi adoptate, actuala sesiune a Marii Adunări Naționale a constituit un moment important în procesul de perfecționare a vieții economice și sociale din patria noastră, de transpunere în viață a principiilor eticii și echității socialiste și de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

O NOUĂ CONTRIBUȚIE LA ADÎNCIREA PRIETENIEI ȘI COLABORĂRII ROMÂNNO-SUDANEZE

La invitația președintelui Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Democratice Sudan, generalul-maior Gaafar Mohammed Nimeiri, împreună cu soția, doamna Buseina Nimeiri, au făcut o vizită oficială în țara noastră, între 2 și 6 aprilie 1973, ca răspuns la vizita făcută anul trecut în Sudan de șeful statului român.

Împreună cu personalitățile care l-au însoțit, președintele Republicii Democratice Sudan a vizitat obiective industriale, agricole și social-culturale din București, Brașov și Ploiești. În cadrul vizitei, au avut loc convorbiri oficiale româno-sudaneze, în cursul cărora cei doi președinți s-au informat reciproc asupra preocupărilor actuale ale celor două țări și au procedat la un larg schimb de păreri privind dezvoltarea relațiilor bilaterale, precum și unele probleme internaționale de interes comun. Atmosfera de cordialitate și prietenie în care au avut loc convorbirile dintre cei doi conducători de state, manifestările de caldă simpatie cu care oaspeții au fost întâmpinați de populația țării noastre, precum și importante documente care au fost semnate — toate acestea au arătat că dialogul româno-sudanez început cu un an în urmă la Khartoum a fost continuat în România cu rezultate din cele mai bune pentru ambele părți.

Dorința celor două țări și popoare de a spori neconținut acest dialog în toate domeniile — economic, politic, cultural, științific — și-a găsit o expresie concludentă în *Declarația solemnă comună* semnată de cei doi șefi de state la București, — document de mare însemnătate atât pentru evoluția relațiilor bilaterale cât și pe planul promovării pe plan internațional a unor cerințe fundamentale ale omenirii contemporane. Declarația afirmă năzuințele popoarelor române și sudaneze de a lărgi și a adânci relațiile de colaborare dintre ele și de a conlucra pentru promovarea păcii și a cooperării între toate statele. Totodată Declarația proclamă principiile pe care cele două state înțeleg să-și fundamenteze relațiile dintre ele, ca și relațiile cu celelalte state: egalitatea în drepturi, independența și suveranitatea națională, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc, nerecurgerea la forță și amenințarea cu forța, inviolabilitatea frontierelor, necesitatea rezolvării diferendelor între țări numai prin mijloace pașnice, dreptul fiecărui popor de a-și decide singur soarta.

Discuțiile purtate de cei doi președinți, precum și întrevederile celorlalte personalități române și sudaneze au scos în evidență voința de a traduce în viață aceste principii. Pe plan economic, cele două țări au convenit — așa cum se arată în *Comunicatul comun* dat publicității — să lărgescă schimburile comerciale, să extindă cooperarea în diferite domenii și să întreprindă noi măsuri pentru concretizarea prevederilor acordului economic încheiat în anul 1972. În domeniul cultural și științific sînt prevăzute colaborări privind învățămîntul, schimburi de cărți și publicații, de delegații de tineret etc.

În cadrul convorbirilor purtate, cei doi președinți au avut și un schimb de păreri asupra actualității internaționale, exprimînd aprecieri și păreri în probleme majore cum sînt abolirea definitivă a colonialismului și neocolonialismului, sprijinirea mișcărilor de eliberare națională de pe continentul african, lichidarea decalajelor dintre țările în curs de dezvoltare și cele avansate economic, înfăptuirea dezarmării, participarea activă la viața internațională a tuturor țărilor, indiferent de mărimea, de puterea lor economică sau orînduirea socială.

Remarcînd largile posibilități deschise promovării colaborării româno-sudaneze, Dl. Nicolae Ceaușescu, adresîndu-se oaspetelui, a subliniat: «Fără îndoială că dezvoltarea colaborării dintre popoarele noastre corespunde intereselor reciproce, servește, în același timp, și cauzei colaborării și păcii în lume. Iată de ce apreciez că vizita pe care ați efectuat-o în România s-a desfășurat în bune condiții și va avea urmări pozitive». În același spirit, președintele Gaafar Mohammed Nimeiri, referindu-se la rezultatele vizitei, a remarcat: «Ceea ce am realizat nu ar fi putut fi îndeplinit fără hotărîrea ambelor părți de a face din relațiile noastre un model de prietenie și colaborare între popoarele lumii».

Vizita președintelui Republicii Democratice Sudan, Gaafar Mohammed Nimeiri în țara noastră, ca și vizita de anul trecut a președintelui Consiliului de Stat al României, Nicolae Ceaușescu, în Sudan, a reliefat încă o dată importanța contactelor la nivel înalt pentru promovarea înțelegerii și colaborării internaționale. Poporul nostru și-a exprimat satisfacția deplină față de rezultatele vizitei președintelui Sudanului în România, avînd convingerea că aceasta va deschide noi perspective colaborării româno-sudaneze, pe multiple planuri de activitate, în interesul celor două țări și popoare, în folosul cauzei păcii, progresului și cooperării în lume.

VIZITA PREȘEDINTELUI CONSILIULUI DE STAT AL R. S. ROMÂNIA ÎN OLANDA

Între 10 și 13 aprilie 1973, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Dl. Nicolae Ceaușescu, a făcut — împreună cu soția — o vizită oficială în Olanda, la invitația Majestății Sale Regina Iuliana și a Principelui Bernhard al Țărilor de Jos.

Înalții oaspeți au vizitat întreprinderi industriale, centre științifice și culturale din Amsterdam, Haga, Rotterdam și Eindhoven, fiind primiți pretutindeni în mod călduros, cu vii manifestări de simpatie.

Semnificația deosebită a acestei vizite reiese din faptul că ea se înscrie ca momentul cel mai înalt din istoria relațiilor româno-olandeze de pînă acum. După cum se știe, între România și Olanda există tradiționale legături de stimă și respect reciproc, între cele două țări fiind stabilite relații oficiale încă în secolul trecut, la 24 ianuarie 1880. Re-luate în 1947, la nivel delegație, relațiile diplomatice au fost ridicate în 1966 la rang de ambasadă. De-a lungul anilor, între România și Olanda s-a dezvoltat un dialog constructiv, potrivit convingerilor ambelor părți că activizarea schimburilor de valori materiale și spirituale corespunde intereselor celor două popoare, cauzei păcii și progresului în lume. Atît România cît și Olanda sînt țări care, pe căi de dezvoltare specifice, înregistrează ritmuri înalte de creștere, își amplifică și diversifică tot mai mult capacitatea productivă și se afirmă tot mai mult ca parteneri de schimburi de experiență tehnico-științifică, de valorificări a unor posibilități în continuă creștere; pe planul politicii externe, cele două țări, deși aparțin unor sisteme sociale diferite, colaborează pentru o politică

de pace în Europa, pentru crearea unui sistem trainic de securitate a tuturor statelor de pe acest continent.

Actualul contact româno-olandez a prilejuit afirmarea dorinței sincere a reprezentanților celor două țări de a căuta împreună cele mai potrivite căi de colaborare reciproc-avantajoasă în domeniul producției, al schimbului de tehnologii și experiență. Amplu reflectat în convorbiri și cuvântări, schimbul de opinii româno-olandez și-a găsit o exprimare clară în *Declarația solemnă comună* și în *Comunicatul comun*, documente care deschid noi perspective pentru dezvoltarea viitoare a legăturilor de prietenie și colaborare dintre cele două țări, pe numeroase ramuri — al schimburilor comerciale, al cooperării economice, industriale și tehnice, al schimburilor științifice și culturale. Aceste documente oglindesc totodată modul în care două țări cu orînduiri diferite pot să colaboreze pentru binele reciproc și în interesul păcii și progresului general.

În acest sens, Președintele Consiliului de Stat al țării noastre a subliniat: «România și Olanda au orînduiri sociale diferite, și, din păcate, fac parte și din blocuri militare opuse. Dar aceasta nu poate și nu trebuie să împiedice popoarele noastre să colaboreze, să acționeze pentru o lume fără blocuri militare, în care nu armele, ci inteligența, știința și cultura să aibă cuvîntul hotărîtor. Popoarele, deci și popoarele român și olandez, trebuie să trăiască în colaborare și pace, deoarece numai astfel fiecare națiune poate să-și pună în valoare toate capacitățile sale, poate să-și asigure dezvoltarea economico-socială, bunăstarea și fericirea». La rîndul său, șeful statului olandez a menționat: «Popoarele au nevoie unele de altele. Cele două țări ale noastre trebuie, fiecare în felul său și cu mijloacele de care dispun, să folosească totul pentru a instaura o lume pașnică, deci demnă de ființa umană».

Între România și Olanda s-a dovedit că există o deplină identitate de păreri în ceea ce privește rolul țărilor mici și mijlocii în lumea actuală și dreptul lor de a participa la soluționarea problemelor internaționale. Acest drept a fost afirmat de Dl. Nicolae Ceaușescu în toastul la dineul oferit în cinstea sa de regina Olandei: «Considerăm că toate țările — fie ele mari, mijlocii sau mici — trebuie să participe cu drepturi egale la viața politică mondială, la rezolvarea problemelor majore cu care este confruntată lumea contemporană».

Schimbul de vederi aprofundat asupra situației internaționale actuale și asupra principalelor probleme de interes comun a permis celor două părți să constate cu satisfacție existența a numeroase puncte de apropiere în pozițiile lor. Astfel, documentele semnate afirmă necesitatea sporirii eforturilor, pe plan național și internațional, pentru progresul mai rapid al țărilor în curs de dezvoltare, în scopul eliminării decalajului dintre ele și țările dezvoltate, exprimînd totodată voința comună a celor două țări de a coopera pentru întărirea rolului O.N.U. în menținerea păcii și securității internaționale, în progresul economic și social al tuturor popoarelor, în reglementarea prin negocieri a litigiilor dintre state, în lichidarea focarelor de tensiune și a conflictelor care persistă încă în diferite zone ale lumii.

Primirea călduroasă făcută pretutindeni, în timpul șederii în Olanda, președintelui Consiliului de Stat a reflectat prietenia și sentimentele de prețuire reciprocă dintre popoarele română și olandez, precum și considerația deosebită de care se bucură peste hotare țara noastră și conducătorii ei.

Înscriindu-se ca un moment de profundă însemnătate al dialogului româno-olandez, vizita Președintelui Consiliului de Stat al țării noastre în Regatul Țărilor de Jos a constituit — prin rezultatele ei rodnice și prin largile perspective ce le deschide — o contribuție importantă la dezvoltarea prieteniei și colaborării româno-olandeze și la statornicirea unui climat de pace și securitate în lume.

1848, EVENIMENT MEMORABIL ÎN ISTORIA PATRIEI

Se împlinesc în primăvara aceasta 125 de ani de la revoluția din 1848, — moment istoric cu adânci și multiple rezonanțe în conștiința poporului român. Pregătită și organizată de o intelectualitate progresistă, care își făcuse din idealul unității politice a poporului țelul suprem al existenței sale, revoluția din 1848 — deși s-a desfășurat separat în Moldova, Transilvania și Țara Românească — a avut un caracter unitar, prin afirmarea aceluiași revendicări naționale și sociale, ca și prin colaborarea strânsă ce s-a realizat pe întreg cursul desfășurării sale între reprezentanții ei de seamă. După cum a subliniat Dl. Nicolae Ceaușescu, în cuvintele omagiale dedicate acestui eveniment, «plămădite în condiții asemănătoare, desfășurându-se în aceeași perioadă, proclamând țeluri comune, evenimentele revoluționare din 1848 au avut un caracter unitar în toate țările române; în centrul lor se aflau pretutindeni desființarea servitutiilor feudale și eliberarea țăranimii iobage, introducerea libertăților democratice burgheze, scuturarea dominației străine și realizarea unității și independenței naționale — obiective democratice care interesau cele mai largi pături sociale, corespundeau năzuințelor afirmării de sine stătătoare a națiunii române». Cele două aspecte, social și național, au fost atât de strâns legate încât ele nu pot fi despărțite unul de celălalt, nici în ceea ce privește revoluția românească în întregime ei, nici în ceea ce privește desfășurarea ei în timp în cele trei țări românești.

Evenimentele revoluționare de la jumătatea secolului trecut nu pot fi înțelese deplin decât prin situarea lor în contextul larg, european, în care s-au produs. Ele se leagă de mișcările revoluționare care la 1848 au înflăcărat o bună parte a continentului, pornind din Sicilia, cuprinzând Peninsula italică, Franța, țările germane, apoi Austria și Ungaria, zguduind pretutindeni opresiunea feudală și națională. În țările române, ideile revoluționare au fost primite cu încredere și entuziasm de țăranii care gemeau sub apăsarea iobăgiei, de lucrătorii din mine, manufacturi și fabrici, supuși unei exploatare nemiloase, de burghezia și boierimea liberală. Preluarea ideilor revoluționare nu s-a făcut însă în mod mecanic, ci potrivit gradului de dezvoltare a societății noastre și aspirațiilor poporului român. Astfel, ideologia revoluționară de la 1848, deși

cuprinde unele idei de largă circulație din Europa de atunci, se prezintă ca un produs autohton, corespunzător stadiului dezvoltării societății românești de la mijlocul secolului trecut.

La pregătirea și desfășurarea acestei revoluții, care a reprezentat o adevărată renaștere națională, un rol important l-au avut scriitorii pașoptiști, însuflețiți de un fierbinte patriotism și de adânci convingeri democratice. Începând din cel de al patrulea deceniu al secolului al XIX-lea, în țările române a luat naștere o literatură originală de inspirație națională, menită să reînvie trecutul eroic al poporului român, să oglindească realitățile românești, să trezească conștiințele și să mobilizeze eforturile creatoare, în vederea propășirii patriei. Înzestrați cu o înaltă conștiință cetățenească și artistică, scriitorii pașoptiști au slujit, prin scris și prin faptă, năzuințele înnoitoare ale vremii lor. Nicolae Bălcescu, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Dimitrie Bolintineanu, Cezar Bolliac, Grigore Alexandrescu și alții au devenit exponenții cei mai de seamă ai luptei revoluționare, devenind exemple vii de angajare politică și socială. Înzestrat cu cea mai strălucită viziune politică din acea epocă, Nicolae Bălcescu a devenit sufletul revoluției, mobilizând conștiințele contemporanilor săi, adunând în jurul său pe cei mai de seamă scriitori și determinându-i să se alăture cu devotament și abnegație luptei revoluționare.

Primele manifestări ale mișcării revoluționare de la 1848 în țările române au apărut la 27 martie, la Iași, sub forma unor revendicări programatice. Ele au continuat cu adunările populare de mari proporții din : 30 aprilie și 15—16 mai, la Blaj și pe Cîmpia Libertății ; 24 mai, la Brașov ; 21 iunie, la Islaz, 27 iunie, lângă București și lângă Lugoj.

Unul din obiectivele principale ale revoluției l-a constituit înfăptuirea unității politice a poporului și a statului român, idee care își avea izvorul în năzuința și lupta dusă de poporul nostru secole de-a rândul, după cum observase N. Bălcescu : «Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei mari». Revendicările revoluționarilor exprimau tot ceea ce era mai înaintat în gândirea vremii de atunci : desființarea iobăgiei și împrumetărea țăranilor, recunoașterea și egalitatea în drepturi a națiunii române din Transilvania, autonomia țărilor române, conducere democratică de formă republicană, unirea Moldovei cu Țara Românească, desființarea privilegiilor, desființarea robiei, întemeierea de școli cu învățământ gratuit, dreptul de liberă exprimare și instruire, — revendicări înscrise pe faldurile steagului tricolor care, de atunci, a devenit simbolul cel mai ales al unității naționale.

Deși înfrântă de forțele reacțiunii, care — în condițiile de acum 125 de ani — s-au dovedit a fi mai puternice, revoluția română de la 1848 a rămas prin însemnătatea și urmările ei, o pagină de glorioasă epopee, atât pe plan intern cât și extern. În acest sens, pot fi citate cuvintele Președintelui Consiliului de Stat, Dl. Nicolae Ceaușescu : «Desfășurându-se în condițiile avântului revoluționar care a cuprins întreaga Europă, revoluția din Țările Române s-a integrat acestui amplu curent social-politic, constituind avanpostul cel mai înaintat al revoluției burgheze din sud-estul continentului. În același timp, îmbinarea luptei pentru răsturnarea

vechii orînduiri cu lupta împotriva asupririi străine a imprimat mișcării revoluționare românești din 1848 un caracter deosebit în ansamblul mișcărilor revoluționare ale timpului».

*

Amploarea deosebită a manifestărilor care au avut loc în țara noastră cu ocazia împlinirii a 125 de ani de la revoluția română din 1848 constituie o expresie grăitoare a grijii cu care statul nostru socialist rememorează și valorifică toate acele evenimente care, într-un fel sau altul, și-au pus pecetea pe dezvoltarea noastră ca popor, ca națiune și ca stat liber și independent.

În cadrul acestor manifestări, în ziua de 27 aprilie 1973 s-a deschis la Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România expoziția omagială «125 de ani de la revoluția din 1848 în România». La vernisaj au participat reprezentanți ai Conducerii de Stat, conducători ai unor instituții centrale și organizații obștești, reprezentanți ai oamenilor muncii, ai vieții științifice și culturale. Documentele prezentate în această expoziție oglindesc împrejurările istorice în care a avut loc revoluția de la 1848 în Moldova, Țara Românească și Transilvania, subliniind caracterul ei unitar și național, precum și influența ei asupra dezvoltării de mai târziu a națiunii române, prin deschiderea drumului unor mari prefaceri în structura societății românești și prin îndeplinirea unor idealuri fundamentale ale poporului nostru.

Pe primul panou al expoziției sînt înscrise, ca o înaltă expresie a simțămîntelor cu care poporul nostru cinstește amintirea marilor înaintași, cuvintele conducătorului țării noastre, Dl. Nicolae Ceaușescu: «Mult sînge a vărsat poporul nostru de-a lungul secolelor, în zăbucimata sa istorie, pentru păstrarea ființei naționale, pentru apărarea libertății și demnității, pentru afirmarea de sine stătătoare, pentru egalitatea în drepturi cu toate popoarele lumii. Revoluția de la 1848 a fost una din paginile cele mai mișcătoare ale acestei epopei, dovedind prin spiritul de jertfă al maselor, al celor mai buni fii ai țării, voința de libertate a poporului român».

*

Ampla evocare a anului revoluționar în România a cunoscut un moment culminant prin desfășurarea unei mari adunări populare la Iași, în ziua de 4 mai 1973, în prezența conducătorilor de stat, — eveniment care s-a înscris la loc de cinste în viața contemporană a patriei, atît prin omagierea călduroasă adusă înaintașilor, luptei lor pentru propășirea țării, pentru apărarea ființei naționale și a limbii strămoșești, cît și prin sublinierea îndatoririlor ce revin în prezent întregului nostru popor pentru ducerea mai departe a acestor idealuri, pentru ridicarea patriei pe trepte tot mai înaintate de civilizație și de cultură.

În cuvîntarea rostită de la tribuna omagială ridicată în Piața Unirii din Iași, președintele Consiliului de Stat, Dl. Nicolae Ceaușescu, a subliniat că revoluția pașoptistă nu a cunoscut întrerupere, ci ea s-a concretizat în actul Unirii Principatelor, în reformele sociale ce au urmat,

în războiul de independență, în marea unire a celor trei țări românești din 1918, în actul de la 23 August 1944, în uriașul proces contemporan de construire a societății noastre socialiste multilateral dezvoltate. Idealurile pașoptiste au devenit, prin lupta și munca plină de abnegație a urmașilor lor, realități pline de măreție, dând bogate roade în fabricile și uzinele patriei, în șantierele, hidrocentralele, în laboratoarele și peșterile ei. Cetățenii patriei noastre împlinesc astfel cu convingere și fermitate îndemnul Președintelui Consiliului de Stat: «Să facem totul pentru ca urmașii noștri și urmașii urmașilor noștri să poată spune că în momente hotărâtoare pentru destinul României am făcut ceva pentru dezvoltarea și înflorirea țării, ne-am făcut datoria».

Pe aceeași linie — de omagiere a evenimentelor revoluționare de la 1848 — în ziua de 17 mai 1973 a avut loc pe Cîmpia Libertății de lângă Blaj o impresionantă adunare populară, în prezența conducătorilor de stat și a peste 70.000 de cetățeni ai patriei — români, maghiari, germani — veniți din localitățile din jur pentru a cinsti memoria înaintașilor.

Cu acest prilej, aici a fost inaugurat un grup statuar înfățișând busturile următorilor 24 de bărbați de seamă ai țării: *Nicolae Bălcescu, Avram Iancu, Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, Simion Bărnuțiu, Vasile Alecsandri, Andrei Mureșanu, Gheorghe Magheru, C. A. Rosetti, Ion Heliade Rădulescu, Costache Negri, Gheorghe Barițiu, Al. Papiu Ilarian, Petöfi Sandor, Cezar Bolliac, Eftimie Murgu, Stephan Ludwig Roth, A. G. Golescu Negru, Ion Ionescu de la Brad, Petru Maior, Aron Pumnul, Timotei Cipariu, Gheorghe Șincai, Ioan Inocențiu Micu-Clain.*

Într-o amplă cuvîntare, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, a evocat momentul revoluționar de la 1848 în Transilvania, subliniind semnificațiile acestuia. D-Sa a arătat că marea adunare populară de la Blaj de acum 125 de ani, la care au participat nu numai revoluționari ardeleni, ci și militanți din celelalte provincii românești, a fost «o expresie elocventă a frăției de luptă a tuturor românilor de la 1848 pentru realizarea revendicărilor revoluției burghezo-democratice, pentru afirmarea dorinței și voinței de unitate națională, de făurire a statului național unitar». Însemnătatea istorică a adunării pașoptiste de la Blaj constă mai ales în faptul că ea a adoptat rezoluția prin care «națiunea română se declară și se proclamă națiune de sine stătătoare», exprimînd într-o singură voință aspirația: «Vrem să ne unim cu țara!» «Revoluția din Ardeal, a subliniat Președintele Consiliului de Stat, ca și cele din Moldova și Muntenia, a făcut cunoscute lumii marea sete de libertate și de neatîrnare a poporului român, voința sa de neînfrînt de a scutura jugul asupririi sociale și al dominației străine, de a-și făuri o viață liberă și demnă, de a «participa, alături de celelalte națiuni, la dezvoltarea civilizației umane».

Aniversînd 125 de ani de la evenimentul epocal al revoluției din 1848, poporul nostru aduce un vibrant omagiu tuturor gînditorilor și luptătorilor pașoptiști care s-au dăruit pentru împlinirea nobilelor idealuri ale propășirii națiunii române, devenind pildă înălțătoare pentru generațiile de mai târziu. Transpunînd tot mai mult în faptă adevărul cuvintelor marelui Bălcescu: «Avem o misie a împlini în omenire», fiii patriei noastre continuă cu sporită rîvnă opera de înflorire multilaterală a României socialiste, cu convingerea fermă că aceasta are o temelie de nezdruccinat în trecutul eroic, vrednic de pioasă cinstire, al poporului român.

VIZITA PREȘEDINTELUI CONSILIULUI DE STAT AL R. S. ROMÂNIA,
NICOLAE CEAUȘESCU, ÎN ITALIA, SAN MARINO ȘI ÎNTREVEDEREA
AVUTĂ CU PAPA PAUL AL VI-LEA LA VATICAN

Între 21 și 26 mai 1973, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Dl. Nicolae Ceaușescu, a făcut împreună cu D-na Elena Ceaușescu, o vizită oficială în Italia și în Republica San Marino. Urmărită cu viu interes de cercurile oficiale internaționale și de opinia publică română și italiană, vizita — prima de acest fel a unui șef de stat român în Italia — a ilustrat în mod strălucit însemnătatea pe care o au în promovarea unui climat nou în viața internațională contactele dintre factorii investiți cu cele mai înalte răspunderi.

În Italia, la sosirea pe aeroportul Ciampino, Președintele Nicolae Ceaușescu a fost întâmpinat cu înalte onoruri, care au continuat să se manifeste pe tot parcursul vizitei, ca expresie a prieteniei dintre popoarele român și italian, legate prin vechi și puternice afinități de limbă și cultură. «Deosebit de profundă este satisfacția noastră — a declarat Președintele Italiei, Giovanni Leone, întâmpinînd pe înaltul oaspete — pentru această vizită a dumneavoastră, pe care am dorit-o mult și care constituie cea mai bună confirmare a excelentelor relații dintre cele două țări și a prieteniei care leagă cele două popoare ale noastre. Este o prietenie adîncă, bazată pe antice și indisolubile legături istorice, pe descendența dintr-o obîrșie comună, pe tradiția culturală latină comună». În acest context, Președintele Nicolae Ceaușescu a precizat: «În zilele noastre a devenit posibil, domnule președinte, să dăm noi dimensiuni legăturilor tradiționale dintre popoarele român și italian ... Ca și dumneavoastră, dorim amplificarea acestor relații astfel ca raporturile dintre Italia și România, state cu orînduiri sociale diferite, să constituie un exemplu de colaborare bazată pe avantaj reciproc, pe deplină egalitate în drepturi și respect mutual».

Convorbirile dintre conducătorii celor două state și importantele documente semnate cu ocazia vizitei au deschis noi și largi perspective colaborării și cooperării româno-italiene. În acest sens, Declarația so-

lemnă comună româno-italiană — al șaselea document de acest fel semnat de țara noastră după cele încheiate cu Belgia, Luxemburg, Pakistan, Sudan și Olanda — ilustrează în mod convingător posibilitatea conlucrării țărilor cu sisteme social-politice diferite și proclamă principiile pe care cele două țări înțeleg să-și așeze relațiile reciproce, ca și relațiile cu celelalte state. Comunicatul comun relevă importante puncte de apropiere și înțelegere existente între cele două țări asupra problemelor internaționale actuale și îndeosebi asupra celor privind securitatea și cooperarea în Europa. Cele două părți au semnat și alte documente menite să asigure o dezvoltare tot mai fructuoasă a raporturilor bilaterale româno-italiene pe tărîm economic, tehnic și cultural-științific.

Vizita în Republica San Marino s-a caracterizat prin același spirit constructiv și prin aceeași dorință reciprocă de conlucrare pe tărîmul dezvoltării raporturilor bilaterale, precum și al promovării păcii și securității pe continentul european. Sosit pe teritoriul sanmarinez — una din cele mai mici dar și cele mai vechi republici din lume — conducătorul țării noastre a fost înconjurat cu adînc respect și considerație, bucurîndu-se de repetate manifestări ale simpatiei locuitorilor acestui «vechi pămînt al libertății».

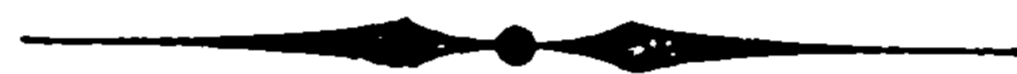
Comunicatul comun, semnat cu această ocazie, consemnează că vizita Președintelui Nicolae Ceaușescu în Republica San Marino a deschis o etapă nouă, de însemnătate istorică, în evoluția raporturilor de colaborare dintre cele două țări și popoare. Convorbirile oficiale care au avut loc au reliefat progresele obținute pînă în prezent în domeniul relațiilor bilaterale, precum și voința comună de a le extinde și diversifica tot mai mult. Schimbul de păreri a arătat totodată hotărîrea ambelor părți de a participa activ la edificarea unei lumi a păcii și a colaborării internaționale, la care să-și aducă contribuția toate statele, indiferent de mărimea lor, de potențialul lor uman, economic sau militar. «Dorim — a declarat Dl. Nicolae Ceaușescu — ca această vizită să fie o expresie a bunelor relații între popoarele noastre. Mergînd însă mai departe, dorim ca ea să demonstreze încă o dată că două popoare, cu sisteme sociale diferite și de mărime diferită, pot și trebuie să conlucreze pentru bunăstarea și fericirea lor. Am dori ca tocmai în condițiile de astăzi relațiile dintre țările noastre să demonstreze lumii că putem și trebuie să acționăm în strînsă unitate cu toate popoarele pentru pace și colaborare, pentru progresul științei și culturii, pentru fericirea tuturor națiunilor».

Întrevederea cu Papa Paul al VI-lea la Vatican a Președintelui Nicolae Ceaușescu a constituit de asemenea un eveniment remarcabil, în cadrul căreia între șeful statului român și Papa Paul al VI-lea a avut loc o convorbire privind situația internațională și problemele care pre-

ocupă în prezent opinia publică mondială. Cu acest prilej, s-a relevat necesitatea intensificării eforturilor pentru instaurarea și dezvoltarea între toate statele a unor relații bazate pe colaborare și încredere reciprocă, pentru consolidarea păcii și securității în lume. În acest sens, a fost evidențiat rolul pe care îl poate avea convocarea, într-un timp scurt, a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, care să garanteze respectarea de către toate statele a principiilor și normelor fundamentale ale dreptului și eticii internaționale.

Convorbirea a prilejuit totodată, cunoașterea preocupărilor și realizărilor poporului și statului român, pentru pace și progres social și, în același timp, a contribuției Vaticanului la cauza nobilă a păcii.

Vizita Președintelui Consiliului de Stat al țării noastre în Italia a constituit — prin obiectivele și prin rezultatele ei — un eveniment remarcabil al vieții internaționale, slujind instaurarea unui climat de pace și conlucrare în Europa.

• ÎNDRUMĂRI • PĂSTORALE •

ÎNVIEREA DOMNULUI PIATRA DE TEMELIE A CREDINȚEI CREȘTINE

SPICUIRI DIN PASTORALELE DE PAȘTI — 1973 ALE IERARHILOR
BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Și în acest an, urmînd unei frumoase și îndelungate tradiții, arhi-păstorii Bisericii noastre au adresat clerului și credincioșilor cuvînt părintesc de învățătură, în care au tîlcuit rostul și însemnătatea lumina-tului praznic al Învierii Domnului, sădind în inimi bucurii duhovnicești alese și îndemnuri călăuzitoare spre tot lucrul bun.

Fiecare dintre înalții Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române stăruiește în scrisoarea sa pastorală mai ales asupra acelor aspecte ale sărbătorii Sfintelor Paști legate de preocupările specifice ale credincioșilor din eparhia respectivă. Dar, pe lîngă aceasta, fiecare scrisoare pasto-rală subliniază ideea că învierea Domnului constituie pentru credincio-șii din toate locurile și din toate timpurile temeiul de neclintit al cre- dinței și viețuirii lor în Hristos. Aplicînd această învățătură, înalții Chi-riarhi arată păstoriților lor că marele praznic al Învierii trebuie să con-stituie pentru toți credincioșii un prilej de înnoire a vieții, de dăruire în slujirea lui Dumnezeu și în slujirea semenilor și de luptă pentru sta- tornicirea deplină a păcii și a dreptății sociale în lume.

Încercăm să prezentăm, în cele ce urmează, învățăturile mai im- portante ce se desprind din cuprinsul acestor Pastorale.

*

* * *

Pastorala Prea Fericitului Părinte Patriarh JUSTINIAN, adresată clerului și dreptcredincioșilor creștini din Arhiepiscopia Bucureștilor, cu ocazia sfintelor sărbători ale Învierii Domnului, pornește de la consta- tarea că vestirea învierii Domnului — primită odinioară de femeile mi- ronosițe cu uimire și cu teamă — este primită astăzi de credincioși cu dragoste, cu sfîntă emoție și cu bucurie deplină. «Bucuria noastră, spu- ne Prea Fericitul Părinte Patriarh, este deplină și temeinică, pentru că

noi creștinii avem siguranța absolută că învierea Domnului a fost un fapt real, că ea s-a petrecut cu adevărat».

În sprijinul acestei afirmații, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române trece în revistă momentele mai importante ale arătarilor Domnului după înviere către ucenicii și prietenii Săi. Reliefînd mărturiile scripturistice care argumentează acest lucru, se ajunge la concluzia că ele sînt menite să încredințeze deplin pe toți creștinii despre realitatea faptului că învierea Domnului constituie «piatra de temelie a învățaturii noastre». Amintindu-se cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: «Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credința noastră... Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începătură (a învierii) celor adormiți» (I Cor. XV, 17—20), se precizează: «Iată, iubiții mei, care este temelia învățaturii Bisericii noastre, din care, ca dintr-un izvor cristalin, ies atîtea alte învățături pe care un creștin adevărat trebuie să le cunoască, să le respecte și să le trăiască».

În partea a doua a Pastoralei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian subliniază ideea că Sfintele Paști sînt pentru toți credincioșii prilej de aleasă bucurie, dăruindu-le încredere, curaj de muncă și dorință de viață. «Ele ne amintesc și ne încredințază că prin învierea Domnului și noi oamenii avem un destin mare și luminos. Noi nu sîntem sortiți pieirii, morții, ci vieții. Dar pentru aceasta avem datoria să ne străduim a cîștiga viața, spre a ne bucura de roadele ei».

Prea Fericirea Sa își exprimă bucuria de a putea constata că omenirea întreagă este convinsă de necesitatea de a depune eforturi pentru apărarea vieții și pentru «stăvilirea lucrării de distrugere a făpturilor lui Dumnezeu». Prin eforturile unite ale oamenilor doritori de bine de pretutindeni, războaiele sînt pe cale să dispară. Bucuria adusă de vestea recentă a încetării războiului din Vietnam adaugă un mare spor de bucurie creștinilor, care sărbătoresc în Învierea Domnului biruința vieții asupra morții. «Avem încrederea — se spune în continuare — că și celelalte focare de război, prin care se seamănă în lume moartea, se vor stinge în curînd, pentru ca astfel omenirea să poată să-și îndrepte eforturile spre progres, spre desăvîrșirea vieții».

În încheiere, exprimîndu-și nădejdea că «lumea se va putea bucura cît mai curînd de pace pretutindeni», Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian încredințază pe fiii săi duhovnicești că «Cel ce a biruit moartea, prin Învierea Sa, va ajuta lumii să cucerească prin pace viața» și, binecuvîntîndu-i, le adresează tradiționala urare «Hristos a înviat!»

*

Pastorală Înalt Prea Sfințitului Mitropolit IUSTIN al Moldovei și Sucevei, adresată, cu prilejul sfintelor sărbători ale Învierii Domnului, clerului, cinului monahal și binecredincioșilor creștini din Arhiepiscopia Iașilor, începe cu o analiză teologică profundă a textului din Ioan XVII, 1—5, arătînd că — prin viața Sa neprihănită și prin săvîrșirea minunilor — Mîntuitorul a învederat «puterea slavei» sau «slava puterii» lui Dumnezeu (Col. I, 11 ; Efes. III, 16 ; II Tes. I, 9). Venind pe pămînt într-o smerenie desăvîrșită, El n-a urmărit să-și dovedească slava Sa dum-

nezelască. Ca Fiu Unul-Născut al lui Dumnezeu-Tatăl, slăvirea Mîntuitorului există din veşnicie. El «şi-a arătat slava Sa» (Ioan II, 11) prin întrupare (Ioan I, 14) şi prin unele minuni (Ioan XI, 14), dar nu a fost slăvit deplin decît după moartea, învierea şi înălţarea Sa la ceruri, cînd «a intrat în slava desăvîrşită a Sfintei Treimi cu firea Sa dumnezeiască unită cu firea Sa omenească». Acest lucru nu se mărgineşte însă la modul de arătate a Dumnezeirii Sale, ci are un conţinut mai bogat, referindu-se la «intrarea lui Dumnezeu-Fiul, cu trupul Său în puterea dumnezeiască». În acest sens, «slăvirea Mîntuitorului consistă, pe de o parte, în îndumnezeirea firii omeneşti de către firea dumnezeiască a Dumnezeu-Fiului şi intrarea Dumnezeu-Omului în plinătatea vieţii Sfintei Treimi, prin dragostea lui Dumnezeu-Tatăl şi odihnirea Sfîntului Duh asupra lui Iisus; pe de altă parte, slăvirea Mîntuitorului consistă în dobîndirea «bunăvoirii» lui Dumnezeu ca Iisus Hristos să fie Domn în putere al întregii făpturi».

Slăvit din veci, împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfînt, Fiul lui Dumnezeu şi-a împlinit lucrarea Sa de mîntuire îndeosebi prin patimile, învierea şi înălţarea Sa la cer. După înviere, El şi-a arătat deplin puterea Sa de Domn şi Hristos (Matei XXVIII, 18; Fapte II, 36), descoperindu-ne adevărurile Sale mîntuitoare şi înfăţişîndu-se drept «cap al Bisericii» (Efes. I, 22) şi «Marele Dumnezeu şi Mîntuitorul nostru» (Tit II, 13):

Arătînd că prin intrarea în slava Sa dumnezeiască Domnul nostru Iisus Hristos, ne-a făcut şi pe noi părtaşi slavei Sale cereşti (Efes. II, 4—6) ridicîndu-ne la cinstea de «casnici ai lui Dumnezeu» (Efes. II, 19), I.P.S. Mitropolit Iustin îndeamnă pe credincioşi să păstreze adevărurile drepte credinţe şi să trăiască în dragoste şi sfinţenie. «Fii ai lui Dumnezeu din înfierea pe care ne-a dăruit-o Tatăl, prin unirea noastră cu Fiul Său şi fraţi întru mărire, să vieţuim toţi în pace unul cu altul ... Dragostea de patrie să o arătăm prin hărnicia noastră în muncă, prin cinstirea în chivernisirea bunurilor obşteşti şi prin înfăptuirea deplină a rînduîelilor drepte şi bune care stau la temelia vieţii noi a poporului nostru».

În încheiere, înaltul Ierarh îndrumează pe păstoriţii săi să contribuie la dezvoltarea, propăşirea şi întărirea patriei şi să sporească în tot lucrul bun şi de folos tuturor.

*

Pastorala Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit NICOLAE al Ardealului, adresată — la marele praznic al Învierii Domnului — clerului şi drept-credincioşilor creştini din cuprinsul Arhiepiscopiei de Alba Iulia şi Sibiu, porneşte de la constatarea că Învierea este «izvorul tuturor praznicelor şi mai mare decît toate, căci toate se temeinicesc pe dumnezeiasca lumină a Învierii lui Hristos». Pentru a arăta credincioşilor cum trebuie să primească pe Hristos în suflete, înaltul Chiriarh aminteşte principalele momente evanghelice care vorbesc despre arătările Mîntuitorului după înviere, subliniind sfiala, cutremurarea şi bucuria simţită de Apostoli la vederea lui Iisus cel înviat.

Iisus cel înviat și înălțat pentru mărire este prezent în sufletele credincioșilor care primesc cu credință și dragoste învățătura Sa, harul divin și darurile Sale. Prezența lui Hristos este simțită îndeosebi de credincioși la sfintele slujbe și mai ales la sfânta liturghie, care unește pe toți participanții într-o unitate sufletească desăvârșită, trezindu-le simțămîntul de solidaritate și rîvna de a conlucra pentru înfăptuirea binelui obștesc.

În acest context, I.P.S. Mitropolit Nicolae remarcă: «Prezența lui Iisus Hristos în mijlocul nostru ne îndeamnă nu numai să slujim Bisericii Sale, ci să slujim și semenilor, fără deosebire de naționalitate sau credință religioasă, și — mai ales — să slujim obștei celei mari a poporului nostru, a omenirii întregi». Ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, sprijină munca poporului nostru, care își construiește o viață înfloritoare, sub îndrumarea înțelepților săi conducători. «Prin ceea ce facem pentru țara noastră — arată I.P.S. Sa —, pentru pace și înfrățire între popoare, ne dovedim nu numai buni fii ai poporului, ci cu adevărat buni fii ai Bisericii, adevărați ucenici ai lui Hristos-Domnul, Cel ce ne cheamă la iubire, solidaritate și continuă perfecționare în viața și activitatea noastră multilaterală».

În încheiere, înaltul Ierarh îndeamnă pe credincioși la bucurie sfântă, pentru primirea în suflete a darurilor învierii și pentru faptul că Iisus cel înviat chează creștinilor participarea la viața veșnică. Amintind că învierea lui Hristos ne cheamă la bucurie și pace, la înfrățire și unitate, la slujirea semenilor și a omenirii întregi, I.P.S. Sa recomandă: «Să preamărim dar pe Iisus cel înviat pentru noi și pentru mîntuirea noastră și să ne întîmpinăm unii pe alții cu mărturisirea mironosițelor femei și a ucenicilor Domnului: Hristos a înviat! și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm!»

*

Pastorala Înalt Prea Sfințitului Mitropolit TEOCTIST al Olteniei, trimisă clerului, cinului călugăresc și tuturor dreptcredincioșilor creștini din *Arhiepiscopia Craiovei*, cu prilejul sfintelor sărbători ale Învierii Domnului, tâlcuiește în prima parte înțelesul troparului «Să se veselească cele cerești și să se bucure cele pămîntești», arătînd că acest îndemn al Bisericii este menit să trezească în sufletele credincioșilor un neseecat izvor de bucurie și credință statornică.

Evocînd momentul învierii Domnului, a cărei bucurie au primit-o mai întîi vrednicele femei-mironosițe, pentru stăruința și atașamentul lor pilduitor, înaltul Ierarh argumentează cu dovezi scripturistice din cele mai alese că adevărul învierii stă la temelia învățăturii noastre de credință, sădind în sufletele creștinilor pace și bucurie nepieritoare. Ca valori umane permanente, bucuria și pacea se cer însă «neîncetat împlinite, neîncetat îmbogățite, se cer conturate și pline de conținutul faptelor, spre a-și dobîndi astfel adevăratele lor dimensiuni și spre a da strălucirea cuvenită vieții și năzuințelor noastre». Pacea — lămurește I.P.S. Sa — nu înseamnă numai o stare de liniște, generată de conștiin-

la îndatoririlor împlinite, ci «tot ceea ce ține de respectul ființei umane, de înlăturarea oricărei forme de asuprire și de nedreptate în raporturile dintre oameni și în cele dintre popoare».

În cea de a doua parte a Pastoralei, Înalt Prea Sfințitul Teoctist mărturisește că adresează acest prim cuvânt pastoral — în noua sa calitate de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, ca urmaș în drogătoria purtată cu vrednicie timp de un sfert de veac de către fericitul întru adormire mitropolitul Firmilian — cu sufletul stăpînit de cea mai curată iubire părintească. «Mă bucur din adîncul sufletului — spune I.P.S. Sa — că sărbătoarea Sfințelor Paști mi-a dat prilejul fericit să-mi deschid inima și să-mi împărtășesc gândurile către sfinții slujitori și bunii credincioși ai altarelor noastre ortodoxe încredințați mie spre pastoreală». Dorind ca bucuria și pacea Învierii să rodească bogat și să umulțească strădaniile împreunate ale clerului și credincioșilor din Eparchia Craiovei, înaltul Chiriarh se adresează acestora cu cuvintele: «Bucuria voastră va hrăni inima și sufletul meu cu îndestulări duhovnicești fără seamăn în frumusețe. Nutresc nădejdea vie că «veți împlini după cuvîntul măritului Apostol Pavel — bucuria mea, că să gândiți la fel, avînd aceeași iubire, un suflet, un cuget» (Filip. II, 2) cu părintele și păstorul vostru duhovnicesc».

În încheierea Pastoralei, I.P.S. Mitropolit Teoctist îndeamnă pe credincioși să prețuiască darurile Învierii Domnului, care să le fie călăuzitoare atît în slujirea Bisericii cît și a Patriei, binecuvîntează strădaniile lor în muncă și dragostea lor față de înțelepții ocîrmuitori ai țării și face tuturor urări de sănătate, pace și deplină fericire, cu dragostea părintească cea mai aleasă.

*

Pastorala Înalt Prea Sfințitului Mitropolit NICOLAE al Banatului, adresată clerului și dreptcredincioșilor creștini din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului, cu ocazia marelui praznic al Învierii Domnului, îl cuciește — în prima parte — învățătura cu privire la mărturisirea învierii lui Hristos, arătînd, că «dintru început lucrarea creștinilor n-a fost altceva decît mărturisirea faptului învierii», iar «calitatea de creștin a însemnat mereu transmiterea mărturiei despre «Dumnezeul cel viu».

Învierea lui Hristos constituie temeiul cel mai puternic al învățăturii creștine; ea trebuie mărturisită de credincioși nu numai cu vorba, ci și cu faptele. Acestea trebuie să fie conforme cu învățătura lui Hristos, căci «nimeni nu va putea să dea mărturie despre lumina învierii atîta vreme cît se află în întunericul păcatelor». Ca biruință a vieții asupra morții și ca înnoire a vieții, praznicul Învierii Domnului ne îndeamnă la primenirea ființei noastre: «Precum Hristos a înviat din morți, prin mărirea Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții. Căci dacă am crescut împreună cu El prin asemănarea morții Lui, atunci vom fi părtași și ai învierii Lui» (Rom. VI, 4—5)

În partea a doua a Pastoralei, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, făcînd aplicarea practică a învățăturilor expuse mai sus, constată cu bucurie că «încetul cu încetul relele și nedreptățile din lume se ri-

sipesc unele după altele». Prefacerile sociale adânci ale epocii noastre, eliberarea unor popoare de sub asuprirea exploatării, încetarea războiului din Indochina și sprijinirea luptei popoarelor slab dezvoltate pentru progres și bunăstare arată că între relațiile dintre națiuni și state există în prezent o nouă atitudine, bazată pe colaborare, respect reciproc și dorință de pace.

În țara noastră, liberă și stăpână pe destinele sale, se vedește o înaintare rapidă pe drumul progresului și bunăstării și se întrezăresc perspective de viitor tot mai luminoase. Acest fapt determină pe înaltul Ierarh să afirme: «Având ocîrmuitori înțelepți și dăruți cauzei poporului, muncind cu însuflețire și conștiinciozitate, sîntem siguri că patria noastră va atinge acele culmi pe care de altfel le merită».

Cu asemenea gânduri, I.P.S. Mitropolit Nicolae întîmpină cu bucurie pe credincioșii din Eparhia sa la praznicul Sfințelor Paști, asigurîndu-i de dragostea sa părintească și rugînd pe Dumnezeu să-i ajute în săvîrșirea binelui, să le binecuvînteze munca pentru înflorirea patriei dragi și credința față de Biserica strămoșească.

*

Pastorala Prea Sfințitului Episcop IOSIF al Rîmnicului și Argeșului, adresată cu ocazia sfințelor sărbători ale Învierii Domnului clerului și credincioșilor din eparhia sa, zugrăvește — în prima parte — atmosfera de seninătate și bucurie cu care este întîmpinat acest praznic de către credincioși. Faptul învierii a împlinit Scripturile, dînd curaj ucenicilor, întărindu-i în credință, sporindu-le nădejdea și aducînd bucurie sfîntă în sufletele tuturor creștinilor din toate timpurile.

După ce face o retrospectivă a principalelor momente descrise de Sfintele Evanghelii în legătură cu patimile, răstignirea, înmormîntarea, învierea și arătările Domnului în trup înaintea ucenicilor, P. S. Episcop Iosif conchide: «Învierea Domnului nu este numai minunea minunilor, praznicul praznicelor, prilejul de bucurie, de iertare, de împăcare, ci este totodată dovada sigură, evidența pătrunderii în planul vieții istorice umane a puterilor unei alte lumi», adică a vieții veșnice, pe care credincioșii o pot înțelege și descoperi prin mijloacele oferite de învățătura Mîntuitorului Iisus Hristos.

În cea de a doua parte a Pastoralei se subliniază că împrejurările și semnificația învierii Domnului au menirea să preocupe pe credincioșii de pretutindeni, adresîndu-se tuturor. Depinde însă de fiecare creștin cum primește și cum își însușește adevărul fundamental al învierii lui Hristos. Marele praznic al Învierii îndeamnă pe credincioși la înnoirea vieții și la transpunerea în faptă a învățaturii și pîldei lui Iisus. Acest lucru înseamnă «să ne iubim unii pe alții: de la semenul de lîngă casă pînă la cel din depărtări; de la prieten pînă la neprieten; de la rudă pînă la străin, susținînd, răspîndind și realizînd, după puterile și pe drumul nostru, pacea în lume, între oameni».

În încheiere, P. S. Episcop Iosif îndeamnă pe credincioși să-și împlinească cu sinceritate și corectitudine îndatoririle ce le revin: «Să ur-

măm dreptatea în toate lucrările noastre — spune P. S. Sa — fără ascunziș, picziș sau ocoliș, de la cele personale la cele familiale, de la cele comunitare la cele sociale și naționale».

*

Pastorală Prea Sfințitului Episcop PARTENIE al Romanului și Hușilor, adresată clerului și binecredincioșilor creștini din eparhia sa, cu prilejul marelui praznic al Învierii Domnului, prezintă acest eveniment ca fiind prin excelență sărbătoarea vieții și a bucuriei. Încă de la începutul creștinismului, Învierea a fost sărbătorită cu strălucită bucurie de toți credincioșii, ea fiind cu adevărat «al praznicelor praznic și sărbătoare a sărbătorilor». În ziua Învierii, înfrățiți în credința și dragostea întru Hristos, creștinii se simt mai mult ca oricând «un singur suflet, o singură familie de fii ai lui Dumnezeu». Într-adevăr, bucuria Învierii nu trebuie să rămână închisă într-un cerc personal, individual, ci ea trebuie să fie împărtășită tuturor, deoarece ea este «o bucurie duhovnicească, ce nu desparte, ci naște; nu îndepărtează, ci apropie suflet de suflet, aducând fiecăruia, după credința și osteneala sa mângâiere, tărie în încercările vieții, putere și încredere în lucrarea faptelor bune».

În continuare, P. S. Episcop Partenie arată că prin învierea Sa din morți Mântuitorul și-a încununat întreaga Sa activitate, și-a dovedit puterea, dumnezeirea, mila și iubirea sa față de noi, dându-ne tărie și îmbărbătare pentru toate faptele noastre puse în slujba săvârșirii binelui. Ziua Învierii este «sărbătoarea mântuirii noastre, biruința vieții asupra morții, ziua împăcării și a înfrățirii sufletelor sub semnul aceleiași bucurii și a acelorași speranțe ce rodesc din Crucea și Învierea Domnului sădit în sufletele credincioșilor optimism și bărbăție și dând acțiunilor lor sensul înalt al veșniciei.

Creștinii — se spune în Pastorală — au convingerea că sufletul lor e nemuritor, întrucât Hristos, prin moartea și învierea Sa, ne-a izbăvit din moarte și ne-a renăscut la o nouă viață. În acest context, înaltul Chiriarh îndeamnă pe păstoriții săi să se ferească de a nu cădea sub stăpânirea morții păcatului și să săvârșască fapte vrednice de sufletul lor nemuritor. Trăind și lucrând după poruncile lui Dumnezeu, creștinii au convingerea că își agonisesc atît viața veșnică din împărăția lui Dumnezeu cît și «viața încununată cu pace și bucurie din lumea aceasta trecătoare, dar plină de frumuseți». Ca atare, creștinii sînt îndemnați să depună eforturi pentru înlăturarea răului din lume și pentru triumful binelui, al adevărului și al dreptății, dăruindu-se deopotrivă în slujirea lui Dumnezeu și în slujirea vieții pămîntești a semenilor lor, în dragoste, pace și unire.

În încheiere, subliniind încă o dată că «Învierea este sărbătoarea vieții», P. S. Episcop Partenie îndeamnă părintește pe credincioși să privească în viitor cu încredere, să se roage și să lupte împreună pentru biruința păcii, a apropierii și a înfrățirii între oameni, cu convingerea că acest lucru constituie, «un rod al iubirii evanghelice».

*

Pastorala Prea Sfințitului Episcop ANTIM al Buzăului, adresată clerului, cinului monahal și dreptslăvitorilor creștini din eparhia sa, cu ocazia sfintelor sărbători ale Învierii Domnului, cheamă pe păstoriți să sărbătorească cu bucurie și cu bună-cuviință marele «praznic al praznicelor».

P. S. Sa amintește că pentru creștini faptul învierii lui Hristos este un adevăr de credință fundamental, pe care Sfânta Scriptură îl dovedește în repetate rânduri. Iisus a pătimit pentru mântuirea noastră (I Ioan. IV, 10). Patimile, moartea și învierea Sa sînt garanția învierii noastre (I Cor. XV, 12—31) și totodată temeiul cel mai puternic al credinței creștine: «Dacă Hristos nu a înviat, zadarnică e propovăduirea noastră, zadarnică e și credința voastră» (I Cor. XIV, 14).

Învierea lui Hristos — se arată, în continuare, este adevărată și prin arătările Domnului către femeile mironosițe, către apostolii Petru și Ioan, către cei doi ucenici în drum spre Emaus, către cei 11 apostoli. Acest act dovedește în modul cel mai înalt dumnezeirea lui Iisus și totodată nemurirea sufletului nostru și siguranța învierii noastre viitoare.

Avînd certitudinea că toți oamenii sînt fiii aceluiasi Părinte ceresc, creștinii sînt datorii să lupte pentru încetarea dușmăniilor și a războaielor dintre oameni și popoare. În efortul pentru înnoirea vieții (Rom. VI, 4), fiecare fiu al Bisericii trebuie să nu uite că are și calitatea de cetățean al Patriei, față de care trebuie să se comporte cu devotament și loialitate. În faptul primăverii, cînd întreaga natură înviază, fremătînd de viață, «să ne prindem cu toții în hora muncii și să pornim cu voioșie la toate lucrările agricole de primăvară, ca să avem belșug de roade pentru îndestulare... Cu inimă bună și curată, să depunem toate silințele pentru întemeierea vieții celei noi. Să aducem toată contribuția noastră pentru binele și fericirea obștească. Să respectăm cu sfințenie legile și noile rînduieli ale vieții sociale la care sîntem chemați».

În ultima parte a pastoralei, amintind îndemnurile evanghelice cu privire la instaurarea păcii în lume și la înfrățirea popoarelor, P. S. Episcop Antim îndeamnă pe clericii și credincioșii din eparhia sa: «Să fim mîndri că avem o țară binecuvîntată, care a devenit un adevărat șantier unde răsună zumzetul muncii, plăcut lui Dumnezeu. Strîns uniți în jurul înțelepților noștri conducători, să depunem toate eforturile pentru făurirea vieții celei noi, spre fericirea Patriei, deci și a noastră».

În încheiere, înaltul Chiriarh adresează credincioșilor urări părintești de sănătate și de împărtășire din darurile învierii Domnului.

*

Pastorala Prea Sfințitului Episcop CHESARIE al Dunării de Jos, adresată clerului și credincioșilor din eparhia sa cu prilejul marelui praznic al Învierii Domnului, lămurește — în prima parte — temeiurile bucuriei creștine, manifestată an de an la această sărbătoare, bucurie care înseamnă «biruința vieții asupra morții, biruința luminii asupra întunericului».

Făcînd o adîncă analiză teologică a faptului răscumpărării noastre prin jertfa Mîntuitorului Iisus Hristos, precum și a darurilor suprafi-

rești revărsate în sufletele creștinilor prin învierea Fiului lui Dumnezeu, P. S. Episcop Chesarie aplică aceste rezultate la viața practică a credincioșilor, arătând că prin propovăduirea lui Hristos «se propovăduiește viața, munca, adevărul, dragostea și pacea, ca lumini ale spiritului și puteri de care omânia totdeauna va avea nevoie, precum are nevoie de aer, de apă și de pâinea cea de toate zilele». Învierea Domnului descoperă credincioșilor adevărul că ei au menirea să fie fericiți atât în viața aceasta cât și în cea viitoare. Dar fericirea depinde în mare măsură de efortul fiecăruia, pe care Dumnezeu îl desăvârșește cu harul său sfințitor. Calea către fericirea pămîntească și către cea veșnică este arătată clar în Sfînta Scriptură. Ea se referă «la viața cinstită, la muncă, la fapta cea bună, la dragostea față de Dumnezeu și față de semenii noștri, la ceea ce ne face să fim folositori societății în care trăim, voind să arate că adevărata fericire a noastră este legată de fericirea tuturor oamenilor».

În partea a doua a Pastoralei se arată că învierea Domnului constituie încununarea operei Sale de slujire și mîntuire a oamenilor. Ca Dumnezeu nemuritor, Iisus nu avea nevoie să învieze; El a murit însă și a înviat pentru a ne răscumpăra din păcat și a ne face părtași învierii. În același timp, prin înviere Iisus a urmărit să ne dea exemplul cel mai strălucit de slujire a semenilor și să ne învețe ce trebuie să facem pentru a împlini această cerință. Creștinii au îndatorirea de a lucra neîncetat pentru slujirea tuturor semenilor lor. «Ca și pînă acum — se spune în Pastorală — este datoria noastră ca fiecare să căutăm ca prin dragostea și munca noastră cinstită, unită cu cea a tuturor fiilor Bisericii și ai patriei noastre, să contribuim la bunăstarea și fericirea poporului nostru ca în propria noastră cauză».

Arătînd credincioșilor că îndatorirea lor de căpetenie pe plan social este munca cinstită și păstrarea bunei orînduiri în toate treburile obștești, înaltul Chiriarh spune: «Vă îndemn, dar, cu toată căldura sufletescă, să răspundeți la această chemare și să oferiți munca și priceperea voastră, cu toată sîrguința și credincioșia, pentru binele obștesc al întregului nostru popor. Fericirea generației noastre și a celei ce urmează — copiii și nepoții noștri — depinde de felul cum vom îndeplini aceste sfinte îndatoriri. Tot de acestea depinde și mîntuirea sufletului».

În încheiere, P. S. Episcop Chesarie adresează credincioșilor binecuvîntări și urări de sporire în tot lucrul bun, călăuzitor spre fericirea fiecăruia, a Bisericii și a Patriei.

*

Pastorală Prea Sfințitului Episcop TEOFIL al Vadului, Feleacului și Clujului, adresată — la praznicul Învierii Domnului — clerului și dreptcredincioșilor creștini din eparhia sa, analizează principalele sensuri ale

acestui praznic, pornind de la constatarea că, învierea lui Hristos înseamnă pentru creștini biruința vieții asupra morții. Biruind păcatul și moartea, Hristos ne vrea și pe noi să fim biruitori asupra păcatului. Acest lucru îl putem face prin mărturisire, în Taina Sfintei Spovedanii, și prin înnoirea vieții. Căci dacă păcatul este pentru credincioși moarte sufletească, pocăința împreună cu mărturisirea constituie o adevărată înviere duhovnicească. Hristos cel înviat, biruitorul păcatului, cheamă neîncetat pe creștini să fie părtași la această biruință. «Ori de câte ori ne mărturisim păcatele, ne vindecăm sufletul cu sîngele scurs din rănilor Lui, ne curățim conștiința de faptele cele moarte (care sînt păcatele) cu puterea curățitoare și tămăduitoare cuprinsă în sîngele Mielului pascal».

Dar a ne curăți conștiința numai o dată pe an, în vremea Sfințelor Paști, nu e de ajuns. Învierea Domnului este preamărită de credincioși nu numai o dată în an, ci în toate duminicile din cursul anului. Duminica a început să fie sărbătorită de creștini îndată după înălțarea lui Iisus la cer, ca «Ziua Domnului». Ca atare, preamărind biruința lui Hristos la praznicul din fiecare an al Sfințelor Paști și lăudînd învierea Lui în duminica din fiecare săptămînă, creștinii au chemarea să pășească permanent pe urmele lui Hristos, biruind păcatul și silindu-se să devină slujitori ai faptelor bune.

Înaltul Chiriarh îndeamnă, în acest sens, pe păstoriții săi: «Slobodiți fiind de păcat, care este o povară, întăriți cu pîinea cea cerească a Trupului Domnului din Sfînta Împărtășanie, tămăduiți de rănilor noastre cele duhovnicești cu sîngele scurs din rănilor lui Hristos, să stăruim a umbla în căile Domnului, în faptele cele bine-plăcute lui Dumnezeu și oamenilor. În rugăciunile noastre din aceste zile sfinte și sfințitoare, să cuprindem și înflorirea Bisericii noastre străbune, a păstorilor și a fiilor ei. Să cuprindem în cererile noastre propășirea Patriei noastre dragi și a conducătorilor ei devotați și înțelepți».

P. S. Episcop Teofil asigură — în încheiere — pe credincioși de dragostea sa părintească, îi binecuvîntează și le face călduroase urări de sănătate, bucurii și noi puteri de muncă în ogorul Bisericii, al Patriei și al familiilor lor.

*

Pastorala Prea Sfințitului Episcop VASILE al Oradiei, adresată clerului și dreptcredincioșilor creștini din eparhia sa cu ocazia luminății sărbători a Învierii Domnului, purcede de la constatarea că Învierea constituie «adevărul de temelie al credinței noastre în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Biruitorul morții și Stăpînul vieții». Pe temeiul acestui adevăr, P. S. Sa se oprește la tâlcuirea cuvintelor «Pace vouă!», adresate Sfinților Apostoli de către Mîntuitorul, după învierea Sa din morți, și arată care este însemnătatea păcii în viața creștinilor.

Dacă pe plan general-uman pacea este o cerință firească pentru dezvoltarea vieții și un puternic glas unanim al omenirii contemporane, pe plan creștin ea este un dar ceresc și o binecuvîntare dumnezeiască. Cuvintele «Pace vouă!» nu sînt numai un salut adresat Sfinților Apostoli de către Mîntuitorul, ci și «un dar, o binecuvîntare și un testament», cu sensuri adînci.

Prin păcat — spune P. S. Episcop Vasile — s-a adus «prăpastie între cer și pămînt», dezechilibru și tulburare între oameni. Fiul lui Dumnezeu a venit în lume pentru a restabili armonia primordială, pentru a ne împăca cu Dumnezeu și a statornici pe pămînt o împărăție a dragostei și a păcii. Prin jertfa Sa pe cruce, prin înviere și înălțare, El a adus credincioșilor împăcarea cu Dumnezeu, dar și împăcarea lăuntrică. Prin lucrarea harului divin, credinciosul devine un «om nou», cu inimă curată, minte luminată și voință călăuzită spre săvîrșirea binelui. Roadele acestei împăcări cu Dumnezeu și ale păcii lăuntrice se văd mai ales în ceea ce privește raporturile sale de pace și bună înțelegere cu toți oamenii. De aceea Biserica dă creștinilor numeroase îndemnuri de a se ruga pentru pace și a trăi în pace cu ceilalți semeni, punînd totodată pacea în strînsă legătură cu împlinirea dreptății.

După ce prezintă argumentele scripturistice și patristice cele mai reprezentative cu privire la rostul, însemnătatea și necesitatea păcii, înaltul Chiriarh transpune pe terenul vieții practice această virtute creștină și cerință vitală a omenirii contemporane. «Inima ne este plină de bucurie, spune P. S. Sa, cînd vedem că pacea mult dorită începe să se așeze în lume și să biruiască obstacolele ce îi stau în cale». Amintind în acest sens încetarea războiului nimicitor din Vietnam și Laos, precum și inițiativele țărilor iubitoare de pace — între care și țara noastră — pentru înlăturarea neînțelegerilor ce mai există încă în lume, se exprimă nădejdea că «omenirea merge pe drumul cel bun al păcii». Totodată se arată că prin reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania credincioșii ortodocși români se află din nou uniți într-un cuget și o simțire, înfrățiți în credință, în dragoste și în slujirea mărețelor idealuri ale poporului român.

Împărtășind credincioșilor aceste povățuiri părintești, P. S. Episcop Vasile îi îndeamnă să păzească «unitatea Duhului, întru legătura păcii» (Efes. IV, 3) și le face urări de pace, sănătate și alese bucurii duhovnicești.

*
* *

Din prezentarea aspectelor mai însemnate ale Pastoralilor adresate de înalții Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române clerului și credincioșilor cu ocazia sfintelor sărbători ale Învierii Domnului din anul 1973, se poate reține — ca idee unanim prezentă — sublinierea că Învierea Dom-

nului este evenimentul central al credinței creștine. Întreaga învățătură creștină are drept piatră de temelie faptul învierii Domnului, cu toate consecințele mântuitoare ce decurg din el. Realitatea învierii este confirmată de Sfânta Scriptură și de Sfânta Tradiție, constituind adevărul de credință cel mai scump al credincioșilor și totodată suportul cel mai înalt al vieții lor morale. Pe planul vieții practice, această învățătură îndeamnă pe credincioși la reînnoire duhovnicească, la dăruire în slujirea lui Dumnezeu și a semenilor, la muncă plină de râvnă și loialitate față de înțeleapta ocîrmuire a țării, la sprijinirea nobilelor idealuri de pace, progres și bunăstare a omenirii contemporane.

Astfel, analizînd una din principalele învățături evanghelice, înalții Arhipăstori ai Bisericii Ortodoxe Române au adus și de rîndul acesta bogată hrană duhovnicească și ales îndreptar de viață clerului și credincioșilor lor.

Pr. DUMITRU SOARE

PREOȚIA ORTODOXĂ

— DOCUMENTARE BIBLICĂ —

În Biserica Ortodoxă, preoția este un așezământ de temelie, nu numai prin rolul pe care îl are, ci și prin ceea ce este ea în sine, căci se are în vedere nu numai partea funcțională a ei, ca o sumă de drepturi și îndatoriri specifice în cadrul Bisericii, ci, de asemenea, și legitimitatea exercitării acestora, ceea ce este foarte important. Cuvântul «preot» nu presupune numai persoana care conduce o parohie în cele duhovnicești și săvârșește slujbe sfinte în biserica acelei parohii, dând asistență religioasă credincioșilor săi, ci se subînțelege că el este o persoană care a avut de la Dumnezeu această *chemare*, pe care el a simțit-o și a cultivat-o mulți ani de-a rândul în școli speciale; că această pregătire i-a fost verificată și că pe baza ei, a primit darul preoției (hirotonia) prin rugăciuni, cu punerea mâinilor arhierelui său legitim, care l-a și delegat să conducă duhovnicește o parohie, în numele său de urmaș al apostolilor. În legătură cu preoția ortodoxă, Sfânta Scriptură cuprinde învățăturile expuse în punctele care urmează.

I. *Biserica se compune din preoți și credincioși.* — Acestea sînt două părți distincte, după cum rezultă foarte limpede din cuvintele Sfântului Apostol Pavel adresate episcopilor și preoților din părțile Efesului: «*Luați aminte de voi și de toată turma peste care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi ca să păstoriți Biserica Domnului, pe care a cîștigat-o cu însuși sîngele Său*» (Fapte XX, 28). Din aceste cuvinte, rezultă că :

- În Biserică, unii sînt păstori, iar alții credincioșii de rînd;
- Păstorii, pentru slujba lor, au trimitere de la Duhul Sfînt și nu de la oameni;
- Nu oricine poate îndeplini slujirea de preot, ci numai cei care au acest dar de la Duhul Sfînt.

Știm că Mîntuitorul și-a ales mai întîi un număr de doisprezece *apostoli* (Luca VI, 12—16; Matei X, 1 ș.u.), apoi alți șaptezeci de *ucenici* (Luca X, 1—24), iar mai pe urmă, apostolii la rîndul lor au așezat pe cei șapte *diaconi* (Fapte VI, 3—6). Apostolii aveau de la Domnul misiunea de a predica Evanghelia (Matei X, 6—8; XXVIII, 19—20; Luca IX, 2; X, 9), de a săvîrși Sfintele Taine (Matei XXVIII, 18; Ioan XX, 22—23; I Cor. IV, 1) și de a conduce credincioșii la mîntuire (Luca X, 16; II Cor. X, 6; XIII, 2, 10; I Cor. V).

Cei șaptezeci de ucenici aveau și ei îndatoriri asemănătoare (Luca X), iar diaconii au fost așezați de apostoli spre a-i avea ca ajutători. Apostolii, ucenicii și diaconii au alcătuit primul rînd de păstori, prima generație preotească creștină. Cu vremea apoi, creștinismul s-a răspîndit tot mai mult, iar Biserica creștea mereu, în timp ce numărul acestor păstori scădea, căci trecînd anii, treceau și ei la Domnul. De aceea, apostolii s-au îngrijit ca Biserica, mereu în dezvoltare, să nu rămînă fără păstori sau conducători. Astfel, ei au așezat episcopi și preoți sau prezbiteri (Fapte XIV, 23; Tit I, 5), cărora le-au dat puterea de a așeza și ei episcopi și preoți, adică de a înde-

plini slujbă apostolească, avînd toate drepturile și îndatoririle pe care le avuseseră ei înșiși. Dovadă sînt cuvintele citate mai sus (Fapte XX, 28).

II. *Nu toți pot fi păstori, adică preoți, ci numai cei care au chemarea și darul preoției.* — Slujba preotească este aleasă și însemnată. Ea nu poate fi la îndemîna tuturor. Așa era și în Vechiul Testament unde exista o seminție preotească aparte, rînduită de Dumnezeu pentru slujba preotească, și anume aceea a preoților și levitilor. Preoți puteau fi numai urmașii lui Aaron, iar levitii erau slujitori ai templului și ajutători ai preoților. Aceștia, după cum arată și numele, erau numai cei de parte bărbătească din seminția lui Levi. Nimeni nu putea fi preot, dacă nu era urmaș al lui Aaron și nimeni nu putea fi levit dacă nu era din seminția lui Levi (Num. III; IV; VIII; XVII; Deut. X, 8—9). Atît preoții cît și levitii, înainte de a fi așezați în slujba preotească, au fost *sfințiți* (Ieș. XXVIII, 1—5 și XXIX; Lev. VIII; Num. III, 3 și VIII, 6—10). Ba încă și mai mult, preoția era socotită ca un *dar* de la Dumnezeu (Num. XVIII, 7), pe care nu-l puteau avea toți. De aceea, dacă ar fi încercat cineva să se facă preot fără să fi avut chemare de la Dumnezeu și dar preotesec, adică fără să fi fost dintre cei rînduiți și sfințiți de Dumnezeu, trebuia să fie omorît (Num. III, 10, 38; XVI, 40; XVIII, 7). Este cunoscut cazul celor trei, Core, Datan și Abiron, care s-au făcut singuri preoți. Dumnezeu i-a pedepsit cumplit, ca să fie pildă tuturor celor ce vor face ca ei: pămîntul s-a despîcat sub ei și i-a înghițit de vii (Num. XVI). Același lucru s-a încumetat a-l face și regele Uzia. Despre el se spune că atunci *«cînd a ajuns în culmea puterii, inima lui s-a îngîmfat, spre pierirea lui, fiindcă a săvîrșit un păcat împotriva Domnului-Dumnezeului său, intrînd în templul Domnului ca să aducă tămîieri pe altarul tămîierii. Atunci Azaria arhiereul a intrat după el, împreună cu optzeci de preoți ai Domnului oameni curajoși și s-au pus în pricină cu el și i-au zis: «Nu-ți este ție iertat, Uzia, să tămîiezi înaintea Domnului, ci numai fiilor lui Aaron celor sfințiți ca să aducă tămîieri. Ieși din Sfînta ... Atunci ... a răsărit lepra pe fruntea lui ... Atunci l-au școs ei cu zorul de acolo...»* (II Cronici XXVI, 16—21). Iar Uza, fiindcă nu era preot, transportînd chivotul, numai s-a atins de el, ca să-l sprijinească și a murit pe loc (II Regi VI, 6—7).

Numai preoților le-a încredințat Moise poruncile (Deut. XXXI, 9). Ei aveau anumite drepturi și îndatoriri, pe care alții nu le aveau: de a învăța poporul în legea Domnului (Lev. X, 8—11; Deut. XXXIII, 9—20; Iezechiel XLIV, 23); de a săvîrși sfintele slujbe și de a aduce jertfele și darurile la altar, precum și de a binecuvînta poporul (Deut. X, 8—9; Num. XVIII, 1—7; Lev. IX, 22—23, VI, 23—27) și de a-l păstori sau conduce (I Regi IX, 13; II Regi VII, 7). În afară de acestea, ei aveau dreptul de a fi întreținuți din zeciuiele de la popor și din darurile de la templu (Num. III; IV; VIII; XVII; Deut. X, 8—9), precum și de a li se da o cinstită deosebită (Ieș. XXII, 27; Fapte XXIII, 2—5). Iată ce zice Sfîntul Apostol Pavel despre preoții din Vechiul Testament: *«Intr-adevăr, orice arhiereu, fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni în cele ce-l privesc pe Dumnezeu ca să aducă daruri și jertfe pentru păcate. El poate să fie îngăduitor cu cei neștiutori și rătăciți, de vreme ce și el este împresurat de slăbiciuni. Din această pricină dator este, precum pentru popor așa și pentru sine să jertfească pentru păcate. Și nimeni nu-și ia sieși cinstea aceasta, ci dacă este chemat de Dumnezeu, după cum și Aaron»* (Evrei V, 1—4). De aici încă rezultă că preoția este o chemare și o slujbă specială, pe care n-o pot avea decît aceia cărora le-o dă Dumnezeu. Iar Dumnezeu nu o dă tuturor, ci numai unora. Apostolul vorbește aici despre preoția Vechiului Testament, dar cele spuse de el aici sînt în legătură și cu preoția Noului Testament (Evrei V, 5—10).

În Noul Testament, preoția este un dar deosebit. Mai există și alte daruri de la Dumnezeu, dar ele nu sînt date toate tuturor, ci fiecare poate avea numai un anumit dar. Astfel, Apostolul spune că: «*Pe unii i-a pus Dumnezeu în Biserică, mai întîi apostoli, al doilea profeți, al treilea învățători; apoi pe cei cu darul puterilor minunate; în urmă pe cei cu darul tămăduirilor, milosteniilor, cîrmuirii, felurimii limbilor. Oare toți sînt apostoli? Oare toți sînt prooroci? Oare toți sînt învățători? Oare toți au putere să săvîrșească minuni? Oare toți au darul vindecărilor? Oare toți vorbesc în limbi? Oare toți pot să tîlmăcească?*» (I Cor. XII, 28—29; Efes. IV, 11—12; Rom. XII, 6—8; I Petru IV, 10). «*Cum vor propovădui fără apostolie?*» — grăiește același Apostol (Rom. X, 15), despre cei ce s-ar face propovăduitori fără să aibă darul acesta de la Dumnezeu. Mîntuitorul n-a încredințat mulțimilor predicarea Evangheliei și calitatea de păstori și conducători, ci celor pe care *i-a ales* în acest scop. Iată deci, că nici în Noul Testament nu poate fi preot cine nu are acest dar de la Dumnezeu. Și dacă aici autopreoții nu sînt pedepsiți pe loc, înseamnă că Dumnezeu este mai îngăduitor acum, dar pseudopreoția autopreoților rămîne totuși un abuz inadmisibil în Ortodoxie.

III. *În Noul Testament, preoția este un dar special, împărtășit prin Sfînta Taină a «punerii mîinilor preoției».* — Prin «taină» înțelegem o lucrare sfîntă văzută, în care se împărtășește darul nevăzut al Sfîntului Duh. Pentru ca această lucrare văzută să fie sfîntă, trebuie numaidecît să fie săvîrșită de către cineva care are darul preoției.

Preoția este și ea însăși un dar al Sfîntului Duh, împărtășit în chip deosebit, prin rugăciuni și prin «punerea mîinilor preoției», adică printr-o lucrare sfîntă văzută, săvîrșită de unul care are și el la rîndul său darul preoției, și încă în gradul cel mai înalt. Deci preoția este și ea o taină sfîntă. În vorbirea de toate zilele, cînd cineva a primit prin această sfîntă taină darul preoției, zicem că *a fost sfințit preot*. Și de fapt, împărtășirea preoției este o sfințire, pentru că în ea se dă un dar deosebit al Sfîntului Duh. I se spune și *hirotonie*, ceea ce în limba greacă (în care a fost scris Noul Testament) înseamnă *punerea mîinilor*, în înțelesul de Sfînta Taină a Preoției.

Iată ce scrie Apostolul Pavel lui Timotei, pe care îl așezase în Efes înlocuitor și urmaș al său (episcop) ca să supravegheze duhovnicește ținutul acestui oraș: «*Nu fi nepăsător față de darul ce este în tine, care ți s-a dat prin proorocie, cu punerea mîinilor preoției*» (I Tim. IV, 14). Apoi altădată îi scrie: «*Te îndemn să ții aprins darul lui Dumnezeu, ce este în tine prin punerea mîinilor mele*» (II Tim. I, 6). De aici se vede limpede că preoția este un dar deosebit, împărtășit printr-o lucrare sfîntă văzută. Așadar, preoția este o sfîntă taină.

Despre așezarea celor șapte diaconi Sfînta Scriptură grăiește următoarele: «*Pe aceștia i-au înfățișat înaintea apostolilor, care, după ce s-au rugat, și-au pus mîinile peste ei*» (Fapte VI, 6). Iată deci că preoția, chiar și în gradul ei cel mai mic, al diaconiei, este un dar special, împărtășit prin Sfînta Taină a «punerii mîinilor preoției».

Tot Sfînta Scriptură ne spune că Apostolul Pavel și cu Varnava așezau preoți prin orașe, împărtășindu-le punerea mîinilor, adică darul preoției: «*Apoi, cu rugăciuni și cu ajunări, le-au hirotonit preoți în fiecare biserică și i-au încredințat pe ei Domnului în care crezuseră*» (Fapte XIV, 23). Nu ni se spune că în această «hirotonie» se împărtășește darul Sfîntului Duh, dar aceasta o spune în alte părți, cum am văzut și mai sus și de aceea; aici ea se subînțelege. De aceea, deși este vorba pe

scurt, numai de punerea mâinilor (hirotonie), trebuie să înțelegem împărtășirea darului preoției. Apostolul Pavel spune episcopilor și preoților din părțile Efesului: «*Luați aminte de voi și de toată turma, întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi ca să păstoriți Biserica Domnului, pe care a câștigat-o cu însuși singele Său*» (Fapte XX, 28). Aici nu e vorba și de punerea mâinilor, cum mai sus n-a fost vorba de darul Sfântului Duh, dar se înțelege de la sine, după ce cunoaștem celelalte texte în care sînt menționate și una și alta.

Darul preoției *nu se pierde*. De aceea, Hirotonia se împărtășește o singură dată, ca și Botezul. Numai slujirea preoțească poate fi oprită sau pierdută, prin abateri. Darul preoției este lucrător chiar și în slujirea preoților cu purtări necorespunzătoare, pentru că nu e de la oameni și omenesc, ci de la Dumnezeu și dumnezeiesc. De aceea, el este independent de vasul în care sălășluiește. Învățătura despre nerepetabilitatea hirotoniei ne-a rămas de la apostoli și o au și cultele protestante, deși la ei preoția nu e un dar special și nu e o taină.

IV. *Preoția trebuie să aibă continuitate apostolică.* — Ea este ca un fir neîntrerupt, de la apostoli și pînă astăzi. Acela care n-a primit darul preoției în Sfînta Taină a Hirotoniei, sau nu l-a primit de la unul care să fi avut el însuși acest dar în gradul cel mai mare, nu poate fi preot în Biserica Ortodoxă. Unde lipsește taina Hirotoniei și împărtășitorul ei legitim (episcopul), preoția încetează de a mai fi. În acest caz, firul apostolic al ei se întrerupe, căci nimeni nu poate da altuia ceea ce lui îi lipsește.

Numai apostolii și urmașii lor episcopii pot împărtăși darul preoției. Preotul, deși are acest dar, nu-l poate împărtăși și altora. Din Sfînta Scriptură aflăm că apostolii au hirotonit și așezat pe cei șapte diaconi. Sfîntul Apostol Pavel i-a hirotonit și așezat pe episcopii Timotei și Tit și pe alți preoți (I Tim. IV, 14; II Tim. I, 6; Fapte XIV, 23), iar Tit și Timotei au hirotonit și așezat preoți și diaconi (I Tim. V, 22; III, 1—10; Tit I, 5—9). Niciodată nu ni se spune că un preot ar fi hirotonit preoți.

În ceea ce privește sfîntirea (hirotonirea) episcopilor, ea se face tot de episcopi, anume, de mai mulți, după pilda sfîntirii pe care au primit-o Saul și Varnava în Antiohia (Fapte XIII, 2—3).

Preoția ortodoxă întrunește condițiile de a fi de la apostoli. Ea n-a fost niciodată întreruptă. A fost transmisă prin Hirotonie sfîntă săvîrșită de episcopi hirotoniți, începînd de la apostoli și pînă azi, încît putem urmări firul ei ascendent, începînd de la oricare preot și episcop, pînă la apostoli.

V. *Preoția ortodoxă are trei trepte sau grade: episcop, prezbiter sau preot și diacon.* — Sfînta Scriptură mărturisește că așa a fost în timpurile apostolice, iar Biserica Ortodoxă a păstrat această rînduială, în toată istoria ei.

1. *Episcopii* au treapta sau gradul cel mai înalt al preoției, așa cum aveau arhieriei Vechiului Testament în preoția levitică și cum aveau apostolii, ai căror urmași sînt, cum au fost Timotei și Tit episcopi în Efes și respectiv în Creta, urmași ai Sfîntului Apostol Pavel (I Tim. I, 3 și Tit I, 5). Sfînta Scriptură îi numește uneori și simplu «prezbiteri», așa cum, pe de altă parte, pe prezbiteri îi numește «episcopi», deși prezbiterii propriu-ziși, în înțelesul de azi al cuvîntului, aveau o treaptă deosebită a preoției, mai mică decît a episcopilor. Așa, de pildă, Apostolul Pavel îi scrie lui Tit în legătură cu așezarea de prezbiteri: «*Pentru aceasta te-am lăsat în Creta, ca să îndreptezi cele ce mai lipsesc și să așezi preoți în cetăți, precum ți-am rînduit de este cineva fără de prihană, bărbat al unei femei... Căci se cuvine epis-*

copului să fie fără de prihană...» (Tit I, 5—9). Tit era episcop și avea să rânduiască preoți, supuși ai săi, în toate orașele și satele insulei Creta. Nu putea face preot pe oricine, ci numai pe cei care îndeplineau condițiile cerute. Dar să luăm seama, că Apostolul a vrut să-i spună: să rânduiască preoți numai dintre cei ce îndeplinesc condițiile necesare, căci așa se cuvine, ca *episcopii* să îndeplinească astfel de condiții. Deci, preoții sînt numiți și episcopi, iar cuvîntul episcop înseamnă și preot. După nume, episcop și preot sau prezbiter era tot una. Nu era însă tot una și după slujbă, adică după drepturile și îndatoririle ce le aveau unii și alții. Episcopii erau, după slujbă, mai mari, ca urmași ai apostolilor. Așa era Tit, de pildă, mai mare ca prezbiterii, oricît ar fi fost aceștia numiți și episcopi, deoarece el rînduia și disciplina de prezbiteri, iar prezbiterii nu-l puteau disciplina pe el și nu puteau rîndui episcopi. Același adevăr rezultă și din îndemnul pe care Apostolul îl dă lui Timotei, tot în legătură cu așezarea de preoți. Astfel, el îi poruncește să fie cu luare aminte în asemenea cazuri, căci preoții trebuie să îndeplinească condițiile menționate mai sus (Tit I, 5—9), dar nu-i numește preoți sau prezbiteri, ci *episcopi* (I Tim. III, 1—7), deși mai departe, vorbind despre ei, îi numește *prezbiteri*, și îi consideră ca supuși episcopului Timotei (I Tim. V, 19—22).

Episcopii au avut de la început drepturi asupra prezbiterilor și diaconilor. Astfel, ei îi *hirotoneau* și îi *așezau* pe preoți (Tit I, 5—9; I Tim. III, 1—7; V, 22) și pe diaconi (I Tim. III, 8—10); îi *sfătuiau* (I Tim. IV, 6; V, 1—25; VI, 1—20; II Tim. II, 22—26; IV, 1—5); îi *pedepseau* sau îi *răsplăteau cu bine*, după cum era cazul (I Tim. V, 17—20); *supravegheau* toată viața duhovnicească creștină din cuprinsul episcopiei lor (Tit II și III) de unde le vine și numele (episcop înseamnă în limba greacă supraveghetor). Ei *conduceau turma* din episcopia (ținutul) lor prin faptul că erau mai marii preoților (II Tim. IV, 2). Avînd preoție în gradul cel mai mare, ei săvîrșeau și Sfînta Taină a Hirotoniei, în timp ce prezbiterii puteau săvîrși numai celelalte Sfînte Taine. Episcopii au moștenit puterea și drepturile apostolilor. Acestora Hristos le-a zis: «*Eu cu voi sînt... pînă la sfîrșitul veacului*». Or, apostolii au murit cu toții, pe rînd, iar Hristos nu putea fi cu ei «*pînă la sfîrșitul veacului*», decît prin urmașii lor, care sînt episcopii.

2. *Prezbiterii* sînt urmașii celor 70 de ucenici ai Domnului, colaboratori ai apostolilor (Luca X, 1). Sînt și ei numiți uneori episcopi deși după slujbă se deosebesc de episcopii propriu-zisi. În *Faptele Apostolilor* citim că Apostolul Pavel chemînd la Milet pe toți *prezbiterii* din părțile Efesului, le-a zis: «*Luați aminte de voi și de toată turma, întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi...*» (Fapte XX, 17, 28). Deci, i-a chemat pe prezbiteri și le-a zis «*episcopi*». Ei însă nu erau în sens strict episcopi, ci numai delegați, sau reprezentanți ai episcopului (în acest caz ai Apostolului), în localitățile în care acesta nu putea să conducă direct și personal turma respectivă. Îndatoririle lor față de episcopi le-am văzut mai sus, la drepturile episcopilor față de ei. Slujba lor era aceeași ca a episcopilor: *de a-i învăța pe credincioși* (II Tim. V, 17; Tit I, 9 ș.a.), *de a-i conduce* (I Tim. III, 5; Tit I, 9; I Petru V, 2 ș.a.) și *de a săvîrși Sfintele Taine* (Iacob V, 14 ș.a.) afară de taina Hirotoniei, rezervată numai episcopilor.

Așadar, în Sfînta Scriptură, episcopii sînt numiți uneori prezbiteri, alteori prezbiterilor li se spune episcopi, iar alteori și episcopii și prezbiterii laolaltă, sînt numiți cu același nume (Filipeni I, 1), deși, după slujbă, respectiv după drepturile și îndatoririle lor, precum și după raporturile dintre ei, nu erau tot una. Denumirea aceasta a fost întrebuintată desigur mai mult după însemnarea etimologică a cuvî-

telor *episcop* și *prezbiter*, decît după slujba și drepturile ce le aveau. *Episcop* în limba greacă înseamnă *supraveghetor*; denumirea vine din slujba și îndatorirea de a supraveghea viața sufletească a credincioșilor. Iar *prezbiter*, tot în grecește înseamnă *bătrîn*, deoarece slujba preoțescă a prezbiterilor era încredințată cu deosebire creștinilor, mai în vîrstă și mai vechi în credință (I Tim. III, 6) spre a se bucura de mai multă autoritate în fața credincioșilor. Cum însă și episcopii erau recrutați dintre bătrîni — deși nu totdeauna, de pildă Timotei (I Tim. IV, 12) — se puteau numi și ei «prezbiteri», mai ales că aveau darul preoției și încă în gradul cel mai mare. Iar prezbiterii, avînd și ei îndatorirea de supraveghetori, deși în cerc mai restrîns, puteau fi numiți, în acest înțeles «episcopi». Apostolul Petru se numește pe sine «prezbiter» (I Petru V, 1), deși era apostol, era însă și bătrîn și avea și darul preoției, ca apostol al Domnului. Iată de ce se numește așa, și nicidecum, pentru că între apostoli și prezbiteri n-ar fi fost nici o deosebire în ceea ce ce privește gradul preoției. În același înțeles, Apostolul Pavel se numește pe sine chiar «diacon», adică slujitor, potrivit însemnării etimologice a cuvîntului, iar nicidecum în înțelesul că, după gradul preoțesc, apostol și diacon ar fi fost tot una (II Cor. IV, 1 ș.a.). Abia mai tîrziu, prin secolul al III-lea, denumirile s-au deosebit și ele, după slujba fiecăreia, păstrîndu-și înțelesul pe care îl au astăzi.

3. *Diaconii* sînt urmașii celor șapte diaconi și sînt aleși și așezați întocmai ca aceia (Fapte VI, 1—6), prin hirotonie. Ei au deci preoție, ceea ce înseamnă că și drepturile și îndatoririle lor sînt deosebite de cele ale credincioșilor de rînd. Înainte de a fi hirotoniți ca diaconi, ei trebuie să îndeplinească aceleași condiții ca episcopii și preoții. Despre alegerea și așezarea celor dintîi diaconi, Sfînta Scriptură ne spune următoarele: «*Atunci cei doisprezece au chemat mulțimea ucenicilor și le-au zis: ...Căutați șapte bărbați dintre voi, bine văzuți, plini de Duhul Sfînt și de înțelepciune, pe care noi să-i rînduim la această slujbă... Ștutul a plăcut întregii adunări... Pe aceștia i-au înfățișat înaintea apostolilor, care, după ce s-au rugat, și-au pus mîinile peste ei*» (Fapte VI, 2—6). Deci e vorba de anumite condiții pe care trebuie să le îndeplinească și diaconii, precum și de împărtășirea sfintei taine a Hirotoniei, întocmai ca și la episcopi și prezbiteri. Despre acestea scrie și Sfîntul Pavel: «*Tot așa diaconii să fie oameni de cinste, nu îndoielnici la cuvînt, nebăutori de vin mult, nu agonisitori de cîștig rușinos, păstrînd taina credinței întru cuget curat. Dar și aceștia să fie puși mai întîi la încercare, apoi, dacă se dovedesc fără prihană, să se diaconească... Diaconii să fie bărbați ai unei femei, să-și rostuiască bine casa și pe copii lor*» (I Tim. III, 8—12).

Slujba diaconească este o slujbă preoțescă în grad mai mic. Căci diaconii nu au îndatorirea de a conduce, de a săvîrși Sfintele Taine și de a învăța pe credincioși, ci numai de a fi ajutători ai apostolilor, episcopilor și preoților (Fapte VI, 1—4). De aici le vine și numele de «diaconi», adică «slujitori». Cu toate acestea, din Sfînta Scriptură aflăm că unii din cei șapte diaconi primiseră și alte îndatoriri, mai mari decît acele pentru care au fost aleși. Așa, de pildă, diaconul Ștefan propovăduia cu înfocare Evanghelia (Fapte VI, 8—15; VII, 1—60). De altfel, între condițiile prealabile pentru recrutarea diaconilor este și aceea de «a nu fi îndoielnic la cuvînt» (I Tim. III, 8). Diaconul Filip predica și el și chiar boteza (Fapte VIII, 26—40). Din aceasta rezultă că diaconii au preoție. Ei sînt pomeniți alături de episcopi și de

prezbiteri (Filipeni I, 1; Tim. III, 1—12). Totuși, aceste atribuții li s-au acordat diaconilor în cursul istoriei numai în mod excepțional.

Sfânta Scriptură vorbește și despre *diaconese* sau *diaconițe* (I Tim. V, 9—16; Rom. XV, 1) cărora de asemenea li se cereau anumite condiții, fapt pentru care ele nu pot fi socotite numai ca soții de diaconi și nici simplu slujitoare în înțeles etimologic, după cum nici diaconii nu erau numai atât. Slujirea lor avea numai înțeles larg sacerdotal, căci nu erau așezate în slujba lor prin hirotonie, la care, de altfel nici nu puteau aspira (I Cor. XIV, 34).

Așadar preoția, după Sfânta Scriptură, are trei trepte. În Biserica noastră, ele s-au păstrat în tot cursul veacurilor, având solide temeiuri biblice. Și fiindcă ele se deosebesc ierarhic, nu pot fi acordate cuiva decât treptat, de jos în sus, adică de la cel mai mic până la cel mai mare. Nimeni nu poate primi gradul de episcop, fără să fi avut mai întâi pe cel de diacon și apoi de preot. Și tot așa, nimeni nu poate fi preot, fără să fi fost mai întâi diacon. Numai la început n-a fost așa, adică atunci când s-a făcut instituirea celor dintâi apostoli și prezbiteri, când treapta de diacon încă nu exista.

În Biserica Ortodoxă există și trepte presacerdotale, pregătitoare pentru preoție și anume: cea de *citeț* sau *lector* (cititor) și cea de *ipodiacon* sau *subdiacon*. Ele se împărtășesc tot prin rugăciuni cu punerea mâinilor de către episcop, dar aceasta nu este hirotonie, ci *hirotésie*, care nu este taină. Aceste trepte au fost introduse de Biserică în adîncă vechime, pentru a nu se acorda hirotonia decât după o oarecare prealabilă verificare a calităților preoțești ale candidaților la preoție (I Tim. V. 22). Cele două trepte nu fac parte din preoție și Sfânta Scriptură nu face amintire de ele. Totuși, ele sînt în spiritul Bibliei. Cei hirotesiți în aceste trepte au astfel posibilitatea unei deprinderi, care să-i pregătească mai bine pentru slujirea preoțească. În hirotésie se invocă harul lui Dumnezeu asupra celor hirotesiți. Azi nu mai e nevoie de răstimp îndelungat între aceste trepte, deoarece candidații au fost verificați în școli speciale teologice și în fața ierarhului lor.

La fiecare din cele trei trepte preoțești s-au mai adăugat și grade suplimentare, onorifice, de drept omenesc, pentru o ierarhizare onorifică a celor egali, determinată fie de atribuții administrative, fie de merite deosebite. La treapta de episcop există: *arhiepiscop*, *mitropolit*, *patriarh*; la cea de preot: *arhiprezbiter* sau *protoprezbiter* (*protopop*, *protoiereu*), *sachelar*, *iconom*, și *iconom stavrofor* (purtător de cruce) iar la cea de diacon: *arhidiacon* sau *protodiacon*.

Aceste grade și distincții sînt acordate de episcopi (unele în sinod, altele aparte), tot prin rugăciuni cu punerea mâinii drepte, care însă nu este hirotonie, ci *hirotésie*. Nici aceste grade nu pot fi împărtășite prin salt, ci numai ierarhic, avînd și ele o întîietate. Între egali, hotărîtoare este vechimea. Grade asemănătoare există și în monahism; ieromonah, singhel (sincel), protosinghel, arhimandrit și arhimandrit mitrofor. Așezarea acestor grade a fost determinată de necesități practice în organizarea Bisericii, iar de pe altă parte, prin ele se evidențiază și se stimulează elementele valoroase ale preoțimii de toate gradele, potrivit îndrumărilor Sfîntului Apostol Pavel, ca preoților vrednici să li se dea îndoită cinste (I Tim. V, 17).

VI. *Condițiile pe baza cărora se acordă hirotonia.* — Respectate cu strictete în Biserica Ortodoxă, acestea sînt următoarele:

a) *Integritatea corporală și spirituală*, stabilite de Sfântul Apostol Pavel: «Se cade episcopului să fie fără de prihană, bărbat al unei femei, treaz, întreg la minte, cuviincios, primitor de străini, îndemînatec să învețe pe alții, nebețiv, nedepins să bată, ci blînd, nesfadnic, neiuitor de argint, bun chivernisitor în casa lui, avînd copii ascultători, întru desăvîrșită bună credință. Căci dacă cineva a sa casă nu știe să și-o orînduiască, cum va purta grijă de biserica lui Dumnezeu? Episcopul să nu fie de curînd botezat, ca nu cumva trufindu-se, să cadă în osînda diavolului. Mai trebuie să aibă mărturie bună de la cei din afară, ca să nu cadă în cursa diavolului. Tot așa diaconii, să fie oameni de cinste, nu îndoielnici la cuvînt, nebăutori de vin mult, nu agonisitori de cîștig rușinos, păstrînd taina credinței în cuget curat. Dar și aceștia să fie mai întîi puși la încercare, apoi, (dacă se dovedesc fără prihană, să se diaconească... Diaconii să fie bărbați ai unei femei, să-și rostuiască bine casele și pe copii lor» (I Tim. III, 2—12; Tit 1, 6). S-ar părea că aici e vorba numai de episcopi și diaconi. Totuși, Apostolul îi are în vedere și pe preoți, anume, pe cei pe care avea să-i hirotonească Timotei, căci doar la ei se referă în primul rînd și direct. De altfel, pe atunci, între episcopi și prezbiteri (preoți), era confuzie de nume, dar nu și de grad sau treaptă preoțească, ceea ce am constatat și mai sus. Deci, numai cei ce îndeplinesc aceste condiții pot primi Sfînta Taină a Preoției. Sfîntul Apostol Pavel îi atrage lui Timotei atenția de a fi cît mai vigilent asupra îndeplinirii acestor condiții la împărtășirea hirotoneiei (I Tim. V, 22).

b) *Să aibă asigurat locul (parohia)*, adică cercul său propriu de slujire preoțească, la o turmă anumită, unde darul său preoțesc să se arate lucrător. Darul preoției este foarte dezvoltat, iar preotul ca reprezentant al Bisericii și al creștinismului, trebuie să se arate lucrător. Preoția este *slujire*. Iar dacă nu e slujire, ea nu mai e preoție (Vezi I Tim. I, 3; Tit I, 5; Fapte XX, 28 ș.a.).

c) *Să aibă o cît mai serioasă pregătire școlară generală și îndeosebi specială, teologică*. Este adevărat că, la început, candidații la preoție nu aveau asemenea pregătire. Dar pe atunci nici nu existau ca azi, școli de toate gradele, de cultură generală și specială. Pe de altă parte, candidații erau puțini și erau instruiți direct de apostoli, sau de ucenicii acestora, vreme îndelungată, cum am constatat și mai sus. Or, aceasta nu e mai puțin decît orice școală teologică. Pe atunci și rîvna era mai mare, atît la cei care învățau, cît și la cei care se învățau. Astfel, nu-i putem socoti ca fără școală. Ei nu erau inferiori altor profesioni ca pregătire. Azi însă învățămîntul este foarte dezvoltat, iar preotul ca reprezentant al Bisericii și al creștinismului, trebuie să fie și el, ca cei din alte profesioni, la un nivel cultural care să inspire credincioșilor respect și încredere în competența sau capacitatea lui profesională.

VII. *Slujirea preoțească constă din o sumă de drepturi și îndatoriri (dregătorii)*. — Știm că cei dintîi preoți ai Noului Testament au fost apostolii. De la aceștia s-a transmis apoi preoția mai departe. Lor — și prin ei apoi urmașilor lor — Mîntuitorul le-a dat *puterea Sa* (Matei XXVIII, 19) și *mărirea Sa* (Ioan XVIII, 22). Mărirea Sa constă în cele trei dregătorii sau slujiri prin care s-a preamărit El, și anume: *ca împărat*, conducător, sau păstor (Matei XXVII, 11; II, 26; Ioan X, 11—18); *ca arhiereu* (Evrei V, 6; VII, 17, 28; Psalmi CX, 4); și *ca învățător* sau prooroc (Ioan III, 2; Matei XX, 11; XXII, 16; Luca XXIV, 19; Ioan VII, 40). Toate acestea alcătuiesc slujirea preoțească și sînt nu numai drepturi, ci și îndatoriri ale celor ce au preoție.

Dreptul și îndatorirea preoților de conducători ai credincioșilor în cadrul slujbei preoțești rezultă și din cuvintele Mântuitorului adresate apostolilor și deci și urmașilor acestora : «*Cine ascultă de voi, de Mine ascultă și cine vă nesocotește pe voi, pe Mine Mă nesocotește ; iar cel ce Mă nesocotește pe Mine, nesocotește pe Cel ce M-a trimis*» (Luca X, 16). În temeiul acestui drept, care în același timp e și o îndatorire, scrie Sfântul Apostol Pavel creștinilor din Corint : «*Gata sîntem să pedepsim orice nesupunere, atunci cînd supunerea voastră va fi deplină*» (II Cor. X, 6. Vezi și II Cor. VII, 12 ; II, 9 ; I Cor. V s. a.).

Dreptul și îndatorirea preoțească, de mijlocitori între Dumnezeu și oameni și de administratori ai Sfintelor Taine rezultă de asemenea, din locuri biblice precise, în afară de acelea în care ni se spune că Mântuitorul le-a dat mărirea Sa. Așa, de pildă, Sfântul Apostol Pavel zice : «*Așa să ne socotească pe noi fiecare : ca slujitori ai lui Hristos și iconomi ai tainelor lui Dumnezeu*» (I Cor. IV, 1). Săvîrșirea Sfintelor Taine cade exclusiv în atribuția lor (vezi și Matei XXVIII, 19 ; Ioan XX, 22—23 ; Iacob V, 14).

Îndatorirea și dreptul de învățători le au și prin cuvintele Mântuitorului către apostoli : «*Mergînd, învățați toate neamurile... învățîndu-le să păzească toate cîte am poruncit vouă*» (Matei XXVIII, 19—20 ; Luca IX, 2 ; X, 9 ș.a.). Această activitate trebuie să fie stăruitoare, «*cu timp și fără timp*» (II Tim. IV, 2).

VIII. *Preoții au rînduiri specifice lor.* — Iată cîteva din ele, cu temeuri în Biblie :

1. Dreptul de a fi întreținuți de credincioși, asigurat de cuvîntul Domnului : «*Nu purtați pungă cu bani, nici traistă, nici încălțăminte... Iar în orice casă veți intra... în acea casă să rămîneți, mîncînd și bînd ce au ei acolo, căci vrednic este lucrătorul de plata sa*» (Luca X, 4—7 ; Matei X, 9—14). Sînt grăitoare în această privință cuvintele Sfîntului Apostol Pavel : «*Cine slujește vreodată în oaste pe cheltuiala lui ? Cine sădește vie și nu mîncă din rodul ei ? Sau cine păstorește o turmă și nu bea din laptele turmei ? Spun oare acestea numai după mintea omenească ? Nu le spune și legea ? Căci în legea lui Moise este scris : să nu legi gura bouului care treieră (Deut. XXV, 4). Oare aici îi este aminte lui Dumnezeu de boi ? Nu vorbește într-adins pentru noi ? Ba, pentru noi s-a scris : Cel ce ară trebuie să are cu nădejdea că la treierîș va avea parte de rodul său. Dacă am semănat la voi cele duhovnicești, mare lucru este să secerăm din ale voastre pămîntești?... Au nu știți că cei ce lucrează cele sfinte mîncă din prinoasele templului și cei ce slujesc altarului se împărtășesc din altar ? Tot așa a rînduit și Domnul pentru cei ce propovăduiesc Evanghelia ca să se hrănească din Evanghelie*» (I Cor. IX, 7—14). Argumentele Apostolului sînt din Vechiul Testament ca și logica situație, a lucrurilor. El nu s-a folosit de acest drept chiar totdeauna, totuși îl apără. Cînd a renunțat la el, a făcut-o numai pentru a înlătura anumite bănuiri ale unora de rea credință (II Cor. XI, 8—9) sau și pentru a-și face un merit în plus în fața lui Dumnezeu (I Cor. IX, 14—18). Prin aceasta însă n-a desființat nici dreptul de întreținere al său și al tuturor slujitorilor altarului, nici obligația credincioșilor de a-i întreține pe preoți. Căci el scrie acestora : «*Cel care primește cuvîntul învățaturii, să facă parte învățătorului din toate cîte are*» (Galat. VI, 6) ; «*Învățătorul*» este cel care are în slujba sa îndatorirea și calitatea de a învăța Evanghelia, adică preotul.

Fiind întreținut de credincioși din bugetul parohiei, preotul nu-și poate permite aroganță, superioritate și neglijență în atribuțiile sale preoțești. Salariul de la parohie este expresia interdependenței dintre preot și parohie. E vorba deci de datorii, dar și de drepturi, de ambele părți. Preotul e legat de credincioși și credincioșii de preot, într-o deplină reciprocitate. Iar întregirea salariului de către Stat constituie un avantaj și pentru preot și pentru parohie.

2. Se cuvine ca preoții să fie cinstiți de credincioșii lor. Așa este în toate religiile, așa a fost în Vechiul Testament (Ieș. XXII, 38; Fapte XXIII, 5; Deut. XVII, 8—12; Maleahi 7, etc.), așa este în Noul Testament, după cum vom vedea îndată, și tot așa este și în Biserica Ortodoxă, unde preoții sînt slujitori ai lui Dumnezeu și ai credincioșilor, părinți, îndrumători și mijlocitori ai mîntuirii, cu răspundere înaintea lui Dumnezeu pentru slujba lor. Sfîntul Apostol Pavel scria unor credincioși ai săi: *«Ascultați pe învățătorii voștri și vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, avînd să dea de ele seamă, ca să facă aceasta cu bucurie și nu suspinînd, lucru care n-ar fi spre folosul vostru»* (Evrei XIII, 17). Cuvîntul «învățători» înseamnă, ca și în citatul precedent, învățători ai Evangheliei, adică preoții. Același Apostol scria și altădată: *«Vă mai rugăm fraților, să aveți luare aminte pentru cei ce vă cîrmuiesc în Domnul și bine vă stătuiesc. Și pentru munca lor să-i socotiți pe ei vrednici de prisoselnică dragoste»* (I Tesal. V, 12—13). E vorba și aici, de preoți. Pentru munca lor sublimă li se cuvine deosebită cinste.

Sfîntul Apostol Pavel îi dă episcopului Timotei următoarea îndrumare: *«Preoții cei ce-și țin bine dregătoria, să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei ce se ostenesc în cuvînt și în învățătură»* (I Tim. V, 17). Din versetul acesta rezultă că prin cuvîntul «cinste» se înțelege aici cinste materială, sau plată, adică răsplată materială dublă. Cu cît un preot este mai vrednic în activitatea lui, cu deosebire în cea învățătoarească, cu atît e mai vrednic și de o răsplată.

O expresie a stimei ce se acordă preoților este și apelativul «părinte», cu care li se adresează credincioșii. Faptul își are justificarea lui în situația lor de săvîrșitori ai sfîntului botez, care, după însăși Sfînta Scriptură este o adevărată «naștere» (Ioan III, 2—7). Deci preoții, ca botezători, sînt «părinți» (duhovnicești) ai celor botezați, iar aceștia sînt «fii» (duhovnicești ai lor). Iată de ce Sfîntul Apostol Pavel îl numește pe episcopul Timotei, pe care îl botezase el (Fapte XV, 1—4) «adevăratul fiu în credință» (I Tim. I, 2; II Tim. I, 2; II, 1). Și tot așa îl numește și pe Tit, pe care tot el îl botezase și-l lăsase episcop în Creta (Tit I, 4). Iar creștinilor din Corint le scrie că el este singurul lor părinte duhovnicesc, deoarece el i-a născut la creștinism: *«Pentru că zece mii de învățători de ați avea în Hristos, totuși, nu aveți mai mulți părinți. Căci eu v-am născut pe voi întru Hristos Iisus prin Evanghelie»* (I Cor. IV, 15).

Preoții nu numai îi nasc pe credincioși, în botez, ci îi și îngrijesc în cele sufletești și îi conduc la o viață morală, ca niște adevărați părinți, dîndu-le o bună creștere în cele sfinte, ca unor adevărați fii ai lor. Între preoți și credincioși, în mod normal, există raporturi duhovnicești reciproce, de «părinți» și «fii». Nu e nimic nebiblic și nellogic în faptul că preoții sînt numiți «părinți» ai credincioșilor, iar aceștia «fii» ai preoților.

Nu s-a spus aici totul despre preoția ortodoxă. Mai avem încă rezerve de argumente. Cum însă cele biblice sînt singurele recunoscute în creștinătatea de toate nuanțele, le-am evitat total pe celelalte spre a nu da impresia că prin ele am vrea să subliniem absența celor biblice. Am rămas exclusiv la argumentația biblică, spre a dovedi că ea există din abundență. Preoția ortodoxă nu e un așezămînt artificial, alcătuit într-un anumit moment, de pe parcursul celor douăzeci de veacuri creștine. Ea a existat și în primul secol al erei creștine, cum o confirmă Biblia, atît teoretic cît și practic și a existat și în secolele următoare, exact așa cum este ea azi în Biserica Ortodoxă.

O îndepărtare în timp, de primele veacuri creștine ar putea să producă și o îndepărtare de înțelesul genuin al unei învățături din Biblie, în speță a celei despre preoție. La distanță mare e posibilă o deformare optică, determinată de cine știe cîți factori. În schimb, o apropiere de ele, o întoarcere la ele, pe un fir care de acolo a purces și nu s-a mai întrerupt, produce și o apropiere de sensul corect, pe care ele îl cunoșteau mai mult și mai bine ca cele din urmă. Continuitatea istorică dă dovezi de neabaterie. Așa este cazul cu preoția în Biserica Ortodoxă.

Cum argumentele biblice sînt apreciate în creștinătatea de toate nuanțele, ele pot constitui și în problema de față un punct de apropiere și o bază de discuții în vederea unui dialog interconfesional.

Pr. PETRE DEHELEANU

CONTRIBUȚIA EPISCOPULUI GRIGORE COMȘA LA DEZVOLTAREA OMILETICII ORTODOXE ROMÂNEȘTI*

Istoria predicii ortodoxe românești cunoaște figuri de clerici teologi și ierarhi cărturari luminați, care, conștienți de necesitatea pregătirii predicatoriale a clerului și a luminării credincioșilor, au contribuit prin scrisul lor omiletic la păstrarea și transmiterea credinței ortodoxe.

În acest sens este destul să amintim câțiva ierarhi din trecutul Bisericii Ortodoxe, Române, cum ar fi: *Varlaam*, «cel tare în scripturi», iubitor de neam și apărătorul credinței străbune¹, cu cele 75 de predici ale sale înmănunchiate în «Cartea românească de învățătură la duminicile de peste an, la praznice împărătești și la sfinți mari», tipărită în teascurile Mănăstirii Trei Ierarhi din Iași la 1643; *Antim Ivioreanu*, cu cele 53 de Didahii, predici de mare valoare, făcând din vrednicul mitropolit al Ungrovlahiei «suma omileticii românești»; *Andrei Șaguna*, mitropolitul cărturar și patriot, care a lăsat «alcătuiți la praznicile împărătești și la sfinți mari». La aceștia s-au adăugat apoi Petru Maior, neobosit luptător pentru Ortodoxie și luminat teolog, cu «Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți», tipărite la Buda în 1809 precum și cu modele de predici și îndrumările adecvate pentru modul cum trebuie rostită o predică; *Filotei*, episcopul Buzăului, care cerea tuturor preoților din cuprinsul eparhiei sale, ca în vederea exersării predicării, «fiecare să-și ia câte o temă sau subiect, așternînd pe hîrtie câte un cuvînt în care să trateze despre dînsa, pe larg, tot ce s-ar putea pricepe»²; *Dionisie Romano*, cu «Principii de retorică și elocvența amvonului» și «Modele de elocvență bisericească», precum și cu cele «200 de cuvinte panagirice, funebre și la alte ocazii»³. Mai adăugăm numele sfinților călugări *Sofronie de la Cioara* și *Visarion Sarai*, ale preoților *Samuil Micu Clain* și *Ioan Piuariu*, al lui *Neofit Scriban* ș.a., care au ilustrat literatura omiletică a timpului lor cu lucrări de valoare.

O figură de ierarh care a adus o contribuție valoroasă la teoria predicii și la dezvoltarea literaturii omileticii ortodoxe române din prima jumătate a secolului XX, a fost și episcopul *Grigore Comșa* al Aradului.

---

* Lucrare de seminar susținută în cadrul pregătirii pentru doctoratul în teologie la catedra de omiletică și catehetică, sub îndrumarea P. C. Pr. Conf. Dr. Ion Bria, care a dat avizul pentru publicare.

1. Liviu Onu, *De la Varlaam la Sadoveanu*, în «Studii și cercetări istorice», București, 1943.

2. «Fiecare preot să-și ia câte o temă sau subiect..., spre exemplu: despre dragoste, pismă, mîndrie, smerenie sau despre orice altele asemenea însușiri și pentru oricare și-ar lua-o să-și aștearnă fiecare pe hîrtie câte un cuvînt în care să trateze despre dînsa, pe larg, tot ce s-ar pricepe, dacă este bună pentru introducerea ei și dacă este rea pentru biciuirea și îndepărtarea ei, la care aceste cuvinte să slujească iarăși cu pilde din Sfintele Scripturi afară de temă și pe care să le arate anume de unde le-a luat, din Sfînta Scriptură veche sau nouă»; vezi Ec. Gh. Ionescu, *Viața și activitatea lui Filotei Episcopul Buzăului*, ed. II-a, București, 1941, p. 132.

3. Vezi, *Manualul adevărului religios*, Iași, 1859, p. XIV.

1. Momente principale din viața episcopului Grigore Comșa

S-a născut la 13 mai 1889, în comuna Comana de Sus, județul Făgăraș, din părinții Gheorghe și Ana, de la care a primit o aleasă creștere religioasă.

Primele cunoștințe de carte le-a dobândit la școala din comuna natală, chiar de la tatăl său, care era învățător. După terminarea claselor primare, în anul 1900 a intrat la gimnaziu, obținând după opt ani de studiu, în anul școlar 1907—1908, diploma de bacalaureat. Datorită creșterii și educației primite în casa părintească și a îndrumărilor primite de la bunicii săi profesori de religie, a urmat studiile teologice timp de 3 ani la seminarul «Andreian» din Sibiu, având ca profesor, printre alții, pe mitropolitul Nicolae Bălan. Primind din partea consistoriului arhidiecezan o bursă, a urmat studiile juridice la Universitatea din Budapesta, timp de 4 ani, după care în mai 1915, a fost promovat doctor în drept. Concomitent cu aceasta a studiat și la facultatea de teologie de acolo, în special disciplinele omiletică și drept bisericesc. Reîntors în țară, la 10 octombrie 1915, a fost hirotonit diacon de către mitropolitul Ioan Mețianu. Timp de 4 ani a oficiat ca diacon la catedrala mitropolitană din Sibiu (1915—1919), îndeplinind pe lângă aceasta și funcțiile de redactor al publicației religioase «Telegraful român», vreme de un an, și apoi aproape doi ani profesor de religie la gimnaziul din Sibiu.

În anul 1920 a funcționat în Ministerul Cultelor și Artelor, întâi ca defensor, apoi ca subdirector general. Studiile teologice și le-a întregit și desăvârșit la facultatea de teologie din București, care în anul 1921 îi conferă titlul de licențiat, iar mai apoi, în 1925, titlul de doctor în teologie, cu lucrarea intitulată: «Datoriile preoțimii în fața problemelor sociale».

Încă din timpul studiilor seminariale de la Sibiu, era preocupat în chip special cu lectura și studiul Sfintei Scripturi, simțind o deosebită atracție către slujirea amvonului, dedicându-se apoi cu totul oratoriei bisericești.

Om de carte, înzestrat cu cultură vastă și temeinică, este ridicat la treapta de episcop al eparhiei Aradului la 3 mai 1925, vrednicie în care a rămas până la 25 mai 1935, când își dă obștescul sfârșit în etate de 46 de ani. În timpul slujirii sale de arhieru a dat o atenție cu totul particulară laturii învățătoarești a preotului, pentru că, spunea el: «chemarea și îndatoria preotului este să propovăduiască cuvântul lui Dumnezeu «cu timp și fără timp» ca să lumineze inima și să determine viața credincioșilor spre urmarea poruncilor și învățăturilor lui Dumnezeu»⁴.

2. Scurtă privire asupra predicii ortodoxe române în vremea episcopului Grigore Comșa

Propovăduirea cuvântului evanghelic constituie o funcție organică Bisericii. Ea reprezintă un aspect important al lucrării de mîntuire pe care preotul are chemarea și harul să o săvîrșească în mijlocul credincioșilor săi⁵. «Să mergem, deci, în case și în altă parte, prin cetățile și în satele învecinate, ca să propovăduiesc și acolo căci spre aceasta am venit» (Marcu I, 38).

Istoria omileticii ortodoxe românești ne arată că deși în primele decenii ale secolului al XX-lea se acorda o atenție deosebită predicii, propovăduirea «nu se făcea după un program sistematic, pe baza cunoașterii psihologice și a nevoilor reale

4. Ordinul circular nr. 3.228 din 1 octombrie 1925, publicat în «Revista bisericească a Diecezei Aradului», nr. 41, 1925, p. 4.

5. Pr. Prof. Grigore Cristescu, *Indrumări omiletice*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 7—8 (LXXI), 1953, p. 689.

ale credincioșilor»⁶; aceasta și pentru motivul că între predică și slujirea integrală a Bisericii exista o legătură mai puțin organică, precum și faptul că predica se îndepărtase de izvoarele sale principale: Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție.

Redarea valorii Sfintei Scripturi și Sfintei Tradiții ca izvoare principale ale predicii și adoptarea predicii la împrejurările concrete ale vieții morale a credincioșilor, reprezintă două coordonate principale ale concepției și activității predicatoriale a episcopului Grigore Comșa. Pentru el, predicarea cuvântului, ca parte esențială din lucrarea de mîntuire pe care preotul o săvîrșește în mijlocul credincioșilor, constă tocmai în a face din poruncile Sfintei Evanghelii principii morale active în viața de toate zilele a credincioșilor. În acest sens el scria: «Predica trebuie coborîtă la împrejurările vieții, ca în felul acesta să o aducem în legătură cu viața în Hristos»⁷, iar pentru a avea acest efect ea trebuie întemeiată pe citate din Sfânta Scriptură, fără care predicatorul nu va putea să prindă atenția deplină și priceperea auditorilor săi⁸.

Prin episcopul Grigore Comșa se face trecerea de la predica sărăcăcioasă în compoziție și conținut, de la predica lipsită de linie, de plan și de avînt, care se mai practica în unele părți în acel timp, la predica vie, însuflețită de patosul vorbitorului, circumscrisă și raportată în modul cel mai direct la preocupările și nevoile spirituale ale credincioșilor. Predica reprezintă pentru el un element dinamic și indispensabil în pastorația preotului, de aceea el cere: «Să se pună cel mai mare accent pe predica vie, ca astfel să se înceteze sistemul, după care în unele biserici cîntărețul citește cazania, iar preotul administrează unele servicii liturgice»⁹. Predicarea este organică preoției: «De aceea îndatorăm sub grea răspundere pe fiecare preot să predice neconținut și bine pregătit, ca enoriașii să iasă din Sfînta Biserică mîngîiați și renăscuți sufletește. Dacă însă preotul în cutare duminică sau sărbătoare, din anumite împrejurări nu ar putea să predice și ca enoriașii să nu rămînă fără cuvîntul lui Dumnezeu, admitem și îndatorăm pe fiecare preot, ca în astfel de cazuri excepționale să citească înainte de împărțirea anaferei explicarea pe scurt a evangheliei zilei»¹⁰.

Luînd atitudine, împotriva predicii stereotipe, fără putere de înrîurire sufletească și mai ales fără actualizare la nevoile credincioșilor, episcopul Grigore Comșa a cerut să se revină la o predică vie, dinamică, legată de nevoile și năzuințele păstorilor săi. Prin aceasta, concepția și activitatea sa predicatorială au marcat începutul unei etape noi și un pas înainte în activitatea omiletică a Bisericii Ortodoxe Române.

Autor al celui mai documentat studiu privind istoria predicii la români, episcopul Grigore Comșa a avut o perspectivă cuprinzătoare asupra omileticii românești și a reușit să definească conținutul și forma predicii corespunzătoare momentului istoric pe care îl trăia Biserica Ortodoxă din timpul său. Căci el a fost nu numai un cercetător al izvoarelor predicii din Biserica noastră ci și un propovăduitor neîntrecut și autor de predici. Datorită situației din eparhia Aradului pe care o conducea, el și-a dat seama că propovăduirea evanghelică constituie unul din cele mai importante mijloace pentru apărarea Ortodoxiei și păstrarea unității Bisericii. La 14 iunie 1925, în catedrala mitropolitană din Sibiu, cu ocazia hirotonirii în arhiereu, el făcea

6. Pr. Prof. D. Belu, *Preocupări și studii de pastorală, omiletică și catehetică*, în «Studii Teologice», nr. 5—6 (XX), 1968, p. 461.

7. Diac. Dr. Gr. Comșa, *Istoria predicii la români*, București, 1921, p. 4.

8. *Ibidem*, p. 290. 9. *Ibidem*, p. 283.

10. Vezi, Ordinul circular nr. 3.228 din 1 octombrie 1925, în «Revista bisericească a Diecezei Aradului», *op. cit.*, p. 4.

următoarea mărturisire: «Mă voi strădui ca prin simțirea mea curată și rîvna nețărmurită să calc pe urmele arătate de Hristos. Căci nimic nu poate fi mai frumos decît a sluji lui Dumnezeu și a face cunoscut credincioșilor Evanghelia Sa, ca în acest chip, acolo unde este o ramură plină de spini să vedem și o cunună împodobită cu flori, iar după o zi cu nori să avem celelalte zile pline de lumina soarelui. Nimic nu este mai prețios pentru creștini decît a avea pe Hristos pururea în mijlocul lor»¹¹ — și el continuă: «Voi căuta să binevestesc darul lui Dumnezeu și mila lui nețărmurită; voi binevesti mîngîierea pentru lepădarea de sine, căci numai prin lepădarea de sine smulgem rădăcinile urei fără de margini. Voi căuta să învăț Evanghelia Domnului Hristos»¹².

Pentru episcopul Grigore Comșa, preotul este deodată slujitor al altarului și slujitor al amvonului. Altarul și amvonul nu se pot despărți în slujirea preoțească: «Toți slujitorii altarului să-și dea seama, că precum Fiul a venit în lume ca să răscumpere timpul primit de la Tatăl, așa orice ucenic al Domnului și fiecare lucrător apostolic, trebuie să răscumpere vremea prin muncă, predicînd neîncetat»¹³.

Convins că propovăduirea constituie o chemare indispensabilă slujitorilor altarului, mai ales în situația specifică a eparhiei în care păstorea, prin ordinul circular nr. 2873/1925, printre altele spunea: «...Este îndeobște cunoscută puterea cuvîntului. De aceea preoțimea este chemată să se înfățișeze credincioșilor în duminici și sărbători cu predici bine alcătuite»¹⁴. Episcopul Grigore a cerut tuturor preoților din eparhia sa să alcătuiască pentru duminici și sărbători, predici model, care să poată fi citite în prealabil prin intermediul tiparului de toți slujitorii altarului. «Predicile model să le publicăm la timp, cel puțin cu o săptămînă înainte de duminica sau sărbătoarea respectivă spune el. Incontestabil folos ar putea aduce meditațiile menite să lumineze pe credincioși cu lumina Evangheliei. De aceea preoțimea trebuie să aibă cuvînt răsunător; trîmbiță tare, ca glasul ei să-l cunoască, să-l audă și să-l urmeze fiii săi sufletești»¹⁵.

Atenția acordată propovăduirii cuvîntului evanghelic de către episcopul Grigore Comșa are o dublă justificare: misionară și pastorală. «Predica este în viața și în activitatea preotului nu numai o primă și o mare datorie misionară, ci și cel mai bun mijloc de lucru și totodată, un minunat instrument pentru munca lui spirituală»¹⁶. Prin propovăduire, Apostolii și urmașii lor în misiunea apostolică au convertit la creștinism pe păgîni; prin propovăduire, slujitorii Bisericii au primit și au transcris din generație în generație învățătura creștină. A vorbi și a asculta este o necesitate pentru mărturisirea credinței. Biserica nu poate nesocoti aceasta și ea este, prin ființa și prin misiunea sa, datoare să învețe pe credincioși cuvîntul mîntuitor. Rezultatele pastorației depind deci și de activitatea de pe amvon: «Să ne însemnăm bine, spune episcopul Grigore Comșa, că dacă nu învățăm credincioșii, nici nu vom avea fericirea să vedem rezultatele amvonului»¹⁷. În felul acesta el este un împlinitor al cuvintelor Apostolului Pavel, care îndeamnă pe Timotei: «Vestește cuvîntul, stăruiește cu timp și fără timp, mustră, ceartă, îndeamnă, cu toată îndelunga răbdare

11. Grigore Comșa, *Păstor și turmă*, Arad, 1925, p. 6. 12. *Ibidem*, p. 24.

13. Grigore Comșa, *Spre zările veșniciei*, Arad, 1933, p. 46.

14. Vezi, «Revista bisericească a Diecezei Aradului», nr. 35, 1925, p. 1.

15. *Ibidem*, nr. 32, p. 5.

16. Prof. Teodor M. Popescu, *Predica — o mărturisire a preotului*, în «Glasul Bisericii», nr. 11—12 (XIII), 1954, p. 643.

17. «Revista bisericească a Diecezei Aradului», *op. cit.*, nr. 41, 1925, p. 4.

și dînd neconținut învățătură» (II Tim. IV, 2). Prin aceasta el pune în aplicare unul din principiile de bază ale gîndirii patristice, potrivit căruia preoția se identifică cu vestirea cuvîntului lui Dumnezeu: «Aceasta înseamnă pentru mine preoție; de a învăța și binevesti», spune Sfîntul Ioan Gură de Aur (Omilia a XXIII-a la Epistola către Romani).

Prezentarea operei omiletice a episcopului Grigore Comșa, îndeosebi a volumelor sale de predici, va scoate în evidență și mai bine locul pe care el îl ocupă în dezvoltarea omileticii în Biserica Ortodoxă Română.

3. Opera omiletică

Episcopul Grigore Comșa a avut o contribuție importantă la literatura teologică și religioasă din epoca sa. O publicație din acea vreme aprecia această contribuție în felul următor: «Episcopul Aradului este o personalitate cunoscută în lumea culturală, prin numeroasele sale scrieri relative la viața religioasă și la nevoile bisericii ortodoxe. O muncă unică în felul său, o caldă inimă de păstor de suflete și de șef bisericesc, concretizată în cele aproape 70 de cărți pe care le-a publicat, podoaba activității acestui neobosit prelat». Dintre lucrările sale publicate, cele mai importante pentru amvonul Bisericii sînt desigur colecțiile de predici, care, după conținut, se pot împărți în: dogmatice¹⁸, liturgice¹⁹ și istorice²⁰.

Din prima categorie fac parte:

1. *Darurile Duhului Sfînt* (Arad, 1934) care cuprinde predici rostite cu ocazia cercetării credincioșilor săi de praznicul Rusaliilor.

2. *Haina de nuntă* (Arad, 1935) care conține 22 de predici privind teme eshatologice: păcatul, valoarea timpului, judecata din urmă, despre rai, iad, învierea morților, viața de veci ș.a. Aceste predici se disting prin planul precis al temelor, prin argumentarea lor cu texte din Sfînta Scriptură și Sfînții Părinți, și printr-o limbă curgătoare.

3. *Veniți la Hristos* (Arad, 1926) cuprinde predici la toate duminicile anului bisericesc, începînd cu duminica Paștilor și încheind cu duminica Floriilor.

4. *Predici pentru toate duminicile de peste an și alte ocazii* (Arad, 1918). Volumul conține 74 predici, dintre care 29 aparțin preotului Gh. Maior, iar 45 episcopului Grigore Comșa. În prefața acestui volum colectiv, autorii arată că stilul predicilor lor e scurt și condensat, ferindu-se de bombasticisme și de oratorism superficial, abordînd teme ce interesează viața reală a credincioșilor: «Noi ne-am apropiat de viață, ne-am atins de realitate, pînă unde s-a putut apropia și credinciosul de la țară, ca în felul acesta să vorbească mai convingător glasul lui Dumnezeu».

18. Predicile dogmatice au ca obiect instruirea credincioșilor asupra adevărurilor de credință. Tratarea adevărurilor de credință se face în general după metoda urmată la Teologia Dogmatică, cu dovedirea din locurile comune, în plus se fac aplicări și îndemnuri practice.

19. Predicile liturgice sînt acelea care au rolul deosebit de a lămuri pe credincioși asupra desfășurării Sfintelor slujbe și mai ales a sfintei liturghii.

20. Predicile istorice sînt acelea prin care se expun momente din istoria Bisericii, pentru instruirea și edificarea credincioșilor. Predicile istorice se țin în legătură cu partea I din Catehism. Se mai pot ține, în cicluri mai mici, în legătură cu Anul bisericesc, înălțarea Sfintei Cruci; la Duminica 21-a după Rusalii (pomenirea Sfînților Părinți de la Sinodul VII ecumenic); la Duminica Ortodoxiei; la Duminica 7-a după Paște (a Sfînților Părinți de la Sinodul I Ecumenic); la Duminica 4-a după Rusalii (a Sfînților părinți de la Sinodul IV ecumenic); la sărbătorile Sfînților Apostoli Petru și Pavel și celelalte sărbători ale sfînților.

5. *Glasul pietrelor* (1931) cuprinde predici ce pot constitui model pentru propovăduirea preoțimii.

6. *Pentru neam și lege* (Arad, 1925) volum în care sînt tratate din punct de vedere dogmatic problemele puse în discuție de grupările neoprotestante, avînd un stil viu și pătrunzător. Cuvîntările sînt întemeiate pe o argumentație din cele mai trainice și desfășoară cu o adîncă înțelegere punctele de credință ale Bisericii noastre.

Din a doua categorie fac parte :

7. *De la leagăn pînă la mormînt* (Arad, 1927) care cuprinde 51 predici la Tainele botezului, mărturisirii, împărtășaniei, maslului, cununiei, la sfințiri de biserici etc.

8. *Aprindeți darul lui Dumnezeu* (Arad, 1934). Este o culegere de meditații, dedicată preoțimii, în care se accentuează rolul ei de slujitoare a lui Hristos. Scrisă în genul meditativ, cu prestigiul și autoritatea unui episcop, cartea atinge însăși esența misiunii sacerdotale. Ea insistă asupra datoriei preotului de a fi pătruns el însuși de adevărurile eterne pe care le vestește și de harul mîntuitor al sfințelor taine. Ceea ce dă substanță acestei lucrări, o constituie analiza citatelor din Sfînta Scriptură. Impresionante sînt meditațiile : Sfînta Euharistie, Preotul și viața lăuntrică a preotului ; Să mulțumim Domnului că ne-a chemat să-i slujim ; Preotul și voia lui Dumnezeu ; Preoția este o chemare ; Lupta preotului împotriva păcatului ; Preotul și rugăciunea ; Rugăciunile preotului înainte de Sfînta Liturghie.

9. *Pentru slujitorii altarelor* (Caransebeș, 1925), cuprinde meditații și îndemnuri menite să contribuie la sporirea rîvnei slujitorilor altarului și amvonului, avînd în centru cuvintele Apostolului : «Fii pildă credincioșilor, cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragoste, cu duhul, cu credința, cu curăția» (I Tim. IV, 12).

Din categoria a treia amintim :

10. *Predici la sărbătorile bisericesti* (Arad, 1925) care cuprinde 20 de predici rostite cu ocazia marilor praznice și sărbători creștinești : Nașterea Maicii Domnului, Înălțarea Sfintei Cruci, Cuvioasa Paraschiva, Sfîntul Dimitrie, Sfinții Arhangheli, Intrarea în Biserică, Sfîntul Nicolae, Nașterea Domnului, Anul nou etc. Predicile au la bază concepția ortodoxă potrivit căreia instruirea și educarea religioasă a credincioșilor implică nu numai cultul liturgic, ci și predicarea orală a Evangheliei lui Hristos. Cuvîntările cuprind învățături și îndemnuri creștinești în strînsă legătură cu viața de toate zilele a credincioșilor. Subiectele ce se tratează în aceste predici sînt bine dezvoltate și sînt documentate cu citate din Sfînta Scriptură și diferiți autori și istorici. Stilul și limba sînt ușoare, limpezi, cursive și au o formă de pătrundere bisericască.

11. *Păstor și turmă* (Arad, 1925), cuprinde cuvîntările rostite cu prilejul hirotoniei, investirii și instalării sale ca episcop, precum și la alte ocazii.

12. *Spre zările veșniciei* (Arad, 1933) înmănunchează predici și cuvîntări ocazionale. Lucrarea reprezintă în mod cronologic o parte din ostenele sale în lucrarea predicatorială.

13. *Flori din grădina sufletului* (Arad, 1934) conține 56 de predici, din care 43 cuvîntări ocazionale, 10 pastorale și 3 scrisori pastorale.

În afară de aceste colecții de predici originale, episcopul Grigore Comșa a publicat numeroase lucrări privind istoria și teoria omileticii. Dintre acestea merită a fi citate următoarele :

14. *Istoria predicii la români* (București, 1921) în care expune izvoarele și lucrările omiletice din Biserica Ortodoxă Română, începînd din secolul XV pînă în secolul XIX. Lucrarea este de un real folos celui care cercetează începuturile și dezvoltarea

tarea predicii în Biserica noastră, avînd o documentație istorică foarte bogată. Cartea a fost folosită o perioadă de timp ca manual de studiu la Seminarul din Buzău.

15. *Trei sute cincizeci de pilde pentru predici și alte cuvîntări* (Arad, 1928), scrisă în colaborare cu Pr. Iustin Suciș. Aici materialul e grupat după conținut și aranjat în ordine alfabetică, așa că predicatorul, găsește îndată materialul ilustrativ necesar.

16. *Tuturor toate m-am făcut* (Arad, 1935), este o expunere sumară a osteneților ce le-a depus în calitate de episcop, muncind din inspirația chemării ce a simțit-o, dar și din convingerea că: «cel ce se laudă, întru Domnul să se laude».

17. *Ortodoxia și românismul în trecutul nostru* (Arad, 1933), în care documentează cu argumente de nediscuțată valoare istorică rolul Ortodoxiei în istoria spiritualității poporului român. Autorul scoate în evidență aici contribuția slujitorilor altarului ortodox la slujirea unității neamului nostru, în toate epocile glorioase din trecut. Cartea prezintă și acum importanță deosebită pentru preoții ortodocși.

18. *Datoriile preoțimii în fața problemelor sociale* (București, 1925), în care arată implicațiile moral-sociale ale propovăduirii Evangheliei. De aceea «preoțimea este datoare să poarte grijă, să aibă milă ca și Mîntuitorul de cei «necăjiți și rătăciți ca oile ce n-au păstor» (Matei IX, 36). Glasul preotului face cunoscut printre credincioșii săi cuvîntul Evangheliei, și acolo unde pătrunde Evanghelia, pătrunde însuși cuvîntul lui Dumnezeu, pătrunde pacea și liniștea».

Din această succintă prezentare a operei sale omiletice ne putem da seama nu numai de varietatea temelor abordate în colecțiile sale de predici ci și de personalitatea lui de predicator al vremii sale. Ierarh cu trăire religioasă deosebită și cu o vastă cultură, cunoscător profund al Sfintei Scripturi și al Sfinților Părinți, înzestrat cu simț oratoric artistic, episcopul Grigore Comșa a adus o contribuție de mare valoare la dezvoltarea omileticii românești.

Predicile sale își trag seva din mai multe direcții: mai întîi ele sînt legate de calendarul bisericesc, de pericopa evanghelică, în cazul duminicilor și praznicelor împărătești, sau din izvoarele aghiografice corespunzătoare în zilele sfinților. El își alegea materialul predicii și din mediul înconjurător, observînd binele și răul din viața oamenilor. Predicile sale abordează aspecte teologice care vădesc pe gînditorul ortodox, care rămîne credincios învățaturii de veacuri a Bisericii, căreia îi dă o semnificație actuală, personală, concretă.

Credința în Dumnezeu și ascultarea față de Biserică, sînt două teme majore care revin adesea în predicile sale. După cum se știe, credința este cel dintîi fapt trebuitor pentru mîntuire; ea este cea dintîi condiție a mîntuirii. Prin Biserică Iisus Hristos continuă în Duhul Sfînt lucrarea Sa mîntuitoare în lume și de aceea Biserica propovăduiește conținutul credinței descoperite de Iisus Hristos. Fiind păstrătoarea adevărurilor revelate, Biserica are misiunea și puterea să dea credinței creștine conținutul și scopul ei ortodox, de aceea ascultarea de Biserică este o datorie creștină. Episcopul Grigore Comșa, în mai toate predicile sale nu uită să îndemne necontenit la păstrarea credinței și la ascultarea față de Biserică: «Ascultînd deci cuvîntul Domnului, avem putința de a crede înrînsul. Credința creștină trebuie doar să o auzim.

căci nu toți credincioșii au auzit pe Hristos și astfel urmașii lui, Apostolii, episcopii și preoții vestesc mai departe credința creștină»²¹.

Ar trebuie adăugat la acestea și marea valoare pe care el o atribuie în predicile sale rugăciunii²², în chip special rugăciunii obștești făcută de comunitatea credincioșilor în biserică.

Din punct de vedere al compoziției, predicile episcopului Grigore Comșa sînt elaborate cu un mare efort și cu o deosebită grijă; sînt predici meditate, frămîntate, trăite, compuse și așezate pe hîrtie, înainte de a fi rostite, nicidecum improvizate la momentul respectiv și stenografiate de alții; ele sînt alcătuite cu chibzuință și artă, după toate regulile omiletice, pe dimensiunile, trebuințele și specificul sufletesc al credincioșilor pe care îi conducea din punct de vedere duhovnicesc și pe care dorea din toată inima să-i modeleze după principiile morale creștine. Pe bună dreptate, mitropolitul Ardealului Nicolae Bălan, recomanda predicile lui Grigore Comșa în felul următor: «Prea Sfinția Sa Episcopul Grigore al Aradului a inițiat în eparhia pe care o păstorește, o foarte vie activitate religioasă și însăși dă pildă cum trebuie ea făcută. Avînd un remarcabil dar de cuvîntare, Prea Sfinția Sa propovăduiește cuvîntul Evangheliei cu entuziasm în tot cuprinsul eparhiei, dar ține să-i sară în ajutor și preoțimii noastre, punîndu-i la îndemîină predicile și cuvîntările ținute în diferite prilejuri. Aceste minunate cuvîntări sînt izvor de inspirație pentru fiecare preot și le recomandăm cu deosebită căldură preoțimii noastre»²³.

4. Principalele trăsături ale concepției sale despre predică și predicator

a) *Conținutul și caracterul biblic al predicii.* — După cum se constată din predicile sale, Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție au constituit izvorul și temelia principală a propovăduirii sale. Citatele de Sfînta Scriptură atît din Vechiul cît și din Noul Testament abundă în toate predicile sale. Toate afirmațiile și expunerile sale sînt sprijinite, întărite, lămurite și înfățișate pe baza textelor biblice. Multe din predicile sale lasă impresia că în ele predicatorul vorbește cu Biblia în mîină, așa de des se referă la ea. El era un mare cunoscător și tîlcuitor al Sfintei Scripturi și numai așa se explică de ce el poate cita așa de ușor din ea și mai ales de ce poate asocia cu atîta îndemîinare texte și pilde scripturistice în jurul ideilor pe care le pro-

21. Gr. Comșa, *Predici*, Arad, 1918, p. 293: «Cea mai mare putere a credinței ni se înfățișează cu privire la aflarea adevărului dătător de viață. Însuși Iisus a zis, că a venit în lume ca toți cei ce cred într-însul să aibă viață veșnică. Credința ne dă putința de a afla adevărul și ne scoate din negura păcatului la lumină. Fără credință nu am avea puterea să ieșim din cercul rătăcirilor și nu am avea putința să cunoaștem care e scopul nostru (al creștinilor) aici pe pămînt. Ea ne dă putere nădejilor noastre. Dar credința îmi dă mie ca creștin buna nădejde că dincolo de moarte nu voi merge în întuneric și în muncă veșnică» (Gr. Comșa, *Veniți la Hristos*, Arad, 1926, p. 86).

22. «Rugăciunea nu este altceva, decît dorința fierbinte a sufletului de a se uni cu Dumnezeu. Ea este un dor nemărginit după sfințenie, căci cine nu dorește după Dumnezeu și după sfințenie, acela nu se roagă. Fiecare creștin are însă dorul acesta în inima sa — pentru acest lucru și Scriptura ne îndeamnă mereu la rugăciune: «Cereți și se va da vouă»... «Căci dacă voi, răi fiind, știți să dați daruri bune fiilor voștri, cu cît mai mult Tatăl vostru cel din ceruri va da cele bune celor care cer de la El» (Matei VII, 7). Acestea și alte multe locuri ale Sfintei Scripturi ne arată rugăciunea, ca pe un mijloc nelipsit în mîntuire. Cu cît mai mult ne vom ruga lui Dumnezeu, cu atît va revărsa peste noi, darul Său» (G. Comșa, *Predici pentru toate duminicile de peste an și alte ocaziuni*, Arad, 1918, p. 130—131).

23. În revista bisericească a Diecezei Aradului, *op. cit.*, nr. 20, 1927, p. 6.

pune în predicile sale. De la cartea Facerii și pînă la Apocalipsă, de la cartea Judecătorilor și pînă la Epistolele pauline și ale celorlalți apostoli, de la profeții mari și mici și pînă la Evangheliile și Faptele Apostolilor, toate cărțile Sfintei Scripturi sînt citate în predicile sale dîndu-le acestora un pronunțat caracter biblico-exegetic. Se poate afirma că episcopul Grigore Comșa a fost unul din cei mai de seamă predicatori ai Bisericii noastre care a redat substanță și formă biblică propovăduirii. Prin predica biblică el a urmărit să repună pe ascultători în contact direct cu cuvîntul lui Dumnezeu cel viu și prin aceasta să întrețină o credință corectă și o moralitate activă în rîndul păstoriților săi. Desigur episcopul Grigore Comșa folosește și izvoarele Sfintei Tradiții, recurgînd la autoritatea Sfinților Părinți, în operele cărora el găsește tîlcuirea profundă și sensul mîntuitor al Sfintei Scripturi.

Avînd Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție ca izvor de bază opera sa predicatorială se impune în mai multe privințe: mai întii, predica lui capătă autoritatea cuvîntului lui Dumnezeu, singura care naște credința, avînd în același timp siguranța de a rămîne în limitele adevărului revelat; în al doilea rînd textele din Sfinții Părinți, pe lîngă autoritatea lor morală, aduceau lumina izvorită din secole nu numai de meditație și de viațuire creștină, ci și de strădaniile teologice pentru precizarea și apărarea drepte credințe.

Un fapt ce trebuie remarcat în chip deosebit este că pe lîngă cultura teologică ce o poseda episcopul Grigore Comșa a avut și o cultură generală vastă și temeinică, folosind adesea pe istorici, cărțile de literatură și cărțile populare care circulau în acel timp. De aceea el cerea predicatorilor o pregătire temeinică și multilaterală, căci «amvonul fără pregătire serioasă nu va da rezultatele dorite»²⁴.

b) *Predica — mijloc de pastorație.* — Episcopul Grigore Comșa a conceput propovăduirea ca o îndatorire de bază a preotului, de la care acesta nu se poate sustrage. Predica văzută din perspectiva pastorației constituie un mijloc de neînlocuit. De aceea el a luat toate măsurile pentru ca predica să nu fie împinsă oarecum la marginea preocupărilor pastorale și nici funcțiunile ei să nu fie absorbite de serviciile divine. Pentru că numai prin predicarea cuvîntului lui Dumnezeu își arată preotul devotamentul fără margini pentru misiunea sa. «Au doară e destul dacă îndeplinim serviciul divin? E destul dacă săvîrșim un maslu? Am făcut totul săvîrșind slujba cununiei, a unui botez, sau a altor acte ale cultului divin? Nu. Și de ce nu? Fiindcă potențarea zelului preoțesc nu se realizează numai prin a sluji frumos la actele cultului divin, ci prin faptul, că vom explica învățămintele Evangheliei și le vom aduce în legătură cu viața»²⁵.

Lumea, în care trăiește credinciosul, viața aceasta care niciodată nu rămîne aceeași, ci e în continuă transformare, formează cadrul pentru dezvoltarea propovăduirii. De aici urmează în mod firesc că preotul trebuie să cunoască aceasta, ca predica lui, să nu apară ca ceva planînd undeva în sfera unei spiritualități abstracte. Fiindcă ea nu e un mod de transmitere a unor învățături menite să rămîină închise în formele arhaice, tradiționale, lipsite de tangențe cu realitățile vieții și nici un în-

24. Gr. Comșa, *Veniți la Hristos*, Arad, 1926, p. 3.

25. *Ibidem*, p. 5.

demn la izorale, și însingurare²⁶. Pentru aceasta episcopul Grigore recomandă predicatorului: «să observe viața de toate zilele și să aprofundeze momentele însemnate din viața credincioșilor»²⁷.

Acest contact strâns cu problemele, aspirațiile și idealurile credincioșilor pune la îndemîna predicii puncte de vedere noi. Toate acestea trebuie observate de predicator ca în acest chip să fie «păzitor al luminei sfinte, păstrător al adevărurilor și darurilor dumnezeiești, pe care e dator a le propovădui în mijlocul valurilor furtunoase ale vieții spre mîntuirea credincioșilor»²⁸. De aici decurge și concepția sa despre predicator. Acesta trebuie să fie «omul epocii» pe care o trăiește, să se asimileze cu semenii lui, să-i înțeleagă, să-i ajute și să nu uite nici o clipă că el este chemat să slujească și să vegheze neconținut la sufletul său, pentru că din sufletul său va izvorî vigoarea predicii sale, persuasiunea.

c) *Catehizarea în slujba credinței ortodoxe și a unității Bisericii.* — Unul din aspectele principale ale activității pastorale a preotului e și cel catehetic, căreia episcopul Grigore Comșa i-a acordat o atenție cu totul deosebită, date fiind situațiile specifice din acel timp în eparhia sa. Pentru el programul catehetic al Bisericii merge în direcția creșterii fiilor săi în credință, în așa fel ca ei cunoscînd temeinic și corect învățătura de credință și morală ale creștinismului să rămînă atașați de Biserica Ortodoxă Română, să păstreze intactă Ortodoxia și să apere unitatea Bisericii lor. Prin scrisoarea pastorală din 1 iulie 1929, adresată protopopilor, preoților și tuturor credincioșilor din eparhia Aradului el subliniază rolul catehizării credincioșilor în Biserică: «... Vom da catehizației o însemnătate covârșitoare, vom îndemna pe cei destoinici să publice cateheze bune. Chiar noi personal vom căuta să ținem lecții de catehizație. O catehizație bună ne va ajuta să cîrmuim mai bine, pe cei încredințați nouă și credincioșii își vor da mai bine seama de rostul darurilor Sfințelor Taine»²⁹. Iar cu un alt prilej adăuga următoarele: «Nu ne vom îndoii că în vizitele lor canonice, protopopii vor controla îndeosebi activitatea predicatorială a preoțimii. Bine vor face dacă vor cere ca fiecare preot să poarte o condică despre predicile ținute. Protopopii vor controla îndeosebi și catehizația, fără de care mulți vor aluneca de la credință»³⁰.

d) *Elaborarea personală a predicii.* — Autor a numeroase colecții de predici, episcopul Grigore Comșa pune un accent particular pe originalitatea predicii, pe elaborarea personală și proprie a cuvîntării bisericesti. În acest sens el spune: «Fiecare preot să-și dea seama că o predică cere și muncă proprie, studiu și meditație. Cuvîntul lui Dumnezeu trebuie să fie bine înțeles de către predicator și să se contureze în propria sa viață. Numai în chipul acesta, după o asimilare a cuvîntului divin în ființa sa, se va putea prezenta preotul ca răspînditor al sfințeniei și puterii cuvîntului»³¹.

26. Pr. Prof. D. Belu, *Unele condiții ale propovăduirii*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 3—5 (IX) 1964, p. 309.

27. Gr. Comșa, *Istoria predicii...* p. 283.

28. În «Revista bisericească a Diecezei Aradului», nr. 43, 1926, p. 1.

29. Publicat în «Revista bisericească a Diecezei Aradului», nr. 29, 1929, p. 2—5.

30. *Ibidem*, nr. 19, 1926, p. 2.

31. Grigore Comșa, *Veniți la Hristos*, Arad, 1926, p. 4.

Așadar, predica trebuie gândită, simțită și compusă ca o mărturisire personală, dintr-o necesitate sufletească a predicatorului. Și numai astfel predica poate fi așteptată de el și de credincioși ca o împărtășire în evlavie, în gând și duh creștin.

*

Ca autor de predici, episcopul Grigore Comșa a îmbogățit bibliografia omiletică românească cu câteva colecții de predici care se impun nu numai prin originalitatea lor, ci și prin substanța lor biblică și scopul lor pastoral. El își pregătea cu grijă predica în ceea ce privește materia, cercetînd comentariile patristice la textele Sfintei Scripturi, observînd cu atenție principiile și normele oratorice și omiletice. Capacitatea aceasta și-a etalat-o cunoscînd bine mijloacele vorbirii frumoase, urmînd în special exemplul marilor predicatori din epoca de aur a literaturii patristice, alegîndu-și cu grijă izvoarele, ca și cuvintele.

Ca teoretician al predicii, episcopul Grigore Comșa a promovat predica biblică și catehetică cu adresă pastorală directă. Pentru el predicarea este nu numai o necesitate sacerdotală ci și un mijloc pastoral de a păstra ortodoxia și unitatea Bisericii. El a dat o mare importanță slujirii învățătoarești a preotului, amvonul fiind, ca și altarul, un loc de bază unde se exercită misiunea preoțească.

Ca istoric al predicii, episcopul Grigore Comșa a realizat o sinteză de o deosebită valoare bibliografică pentru omiletica din Biserica noastră. Ar fi fost deajuns numai această monografie ca să i se recunoască rolul său în literatura noastră omiletică.

Desigur, o parte din predicile sale și unele din aspectele concepției sale predicatoriale apar azi mai puțin semnificative. Unele predici, prin conținutul și structura lor, influențate de situațiile specifice în care au fost scrise, nu mai pot fi folosite decît ținînd seama de aceste limite. De aceea, opera sa predicatorială trebuie abordată cu simț critic.

Cu toate aceste limite, colecțiile de predici, monografia teoriei omiletice a episcopului Grigore Comșa, reprezintă o însemnată contribuție la dezvoltarea omileticii ortodoxe române.

Diac. Doctorand MARIN N. PANĂ

DIH • TRĂCUTUL • BISERICII • NOASTRE

CLERICI ȘI TEOLOGI MEDICI DE-A LUNGUL ISTORIEI POPORULUI ROMÂN

(SECOLELE XIV—XVII)

Pentru «o mai bună cunoaștere a medicului, ca om de cultură multilaterală, umanistică, — iubitor de om și de tot ceea ce este frumos», Editura Medicală a publicat în anii din urmă două lucrări destul de interesante, în care sînt prezentați sub aspectele lor specifice, medici literați și medici muzicanți, insistîndu-se și asupra legăturilor dintre medicină și literatură și, respectiv, dintre medicină și muzică¹.

Faptul că medicina este «atît o ramură a științelor și tehnicilor naturaliste, cît și a disciplinelor teoretice și practice ale umanismului... explică — după cum arată Tudor Vianu în prefața cărții despre medici literați — marele număr al medicilor scriitori și al scriitorilor medici. Contactul cu atîtea cazuri umane, cunoștința atît de profundă dobîndită în legătură cu diferite medii sociale, a dus pe mulți medici la nevoia de a-și comunica observațiile lor în formele expresiei literare». În ceea ce privește legătura dintre medicină și muzică, «ea a existat nu numai în depărtata epocă a magiei — cînd tîmăduitorul de boli și muzicianul erau uniți în aceeași persoană și descîntecul era nelipsit în practica medicală — dar și în tot timpul drumului lor ascendent», — subliniază Zeno Vancea în prefața cărții *Medicina și muzica*.

Marele scriitor umanist François Rabelais a fost și medic, dar totodată și călugăr, iar Albert Schweitzer, una din cele mai reprezentative personalități ale epocii noastre, a fost filozof, muzician, medic, literat, dar și teolog și pastor, impunîndu-se ca un mare umanist, destoinic luptător pentru pacea lumii, laureat cu Premiul Nobel pentru pace.

*

Cu cîteva excepții, «numeroși scriitori bisericești au cuvinte de laudă pentru meșteșugul medical... Origen, de pildă, afirma în prima jumătate a secolului al III-lea : «Dumnezeu, creatorul trupurilor omenești, a știut că gingășia trupului omenesc este atît de mare, încît acesta poate dobîndi bolile cele mai felurite și poate fi supus rănilor și altor vătămări ; de aceea, pentru îngrijirea la caz de suferință», s-a înte-

1. Prof. Marin Voiculescu, Dr. Mircea Angelescu, *Medici scriitori... scriitori medici*, cu o prefață de Tudor Vianu, Editura Medicală, București, 1964, 287 p. — Dr. E. Nichifor, Dr. C. Bocîrnea, *Medicina și muzica*, [cu o prefață de Zeno Vancea], Editura Medicală, București, 1965, 134 p.

meiat «știința medicinei, ca trupul, îmbolnăvindu-se, să nu fie lipsit de vindecare». Așa se face că din însuși cinul monahal s-au ridicat mereu medici, la care apelau nu numai fețele bisericești, dar și laicii»².

Istoria creștinismului stă martoră cu numeroase exemplificări, întrucât în afară de sfinți, mucenici sau mărturisitori (ca marele mucenic și tămăduitor Pantelimon, medicul împăratului Maximilian, preotul Samson, care prin meșteșugul doctoricesc a tămăduit pe marele împărat Justinian, Medicus, care consulta pe Marc Aureliu, sau Teodot, medic și episcop în Laodiceia etc.), Biserica a mai avut încă mulți oameni de știință medicală, care au profesat sub haină clericală, ca, de pildă, savantul călugăr Casiri, a cărui bogată bibliotecă a rămas celebră, sau preotul Aaron din Alexandria, autorul a 30 de volume de «*Pandecte medicale*». Mai putem adăuga, de asemenea, pe călugărul Bertarius, fost profesor de medicină la școala din Monte Cassino și autor a două volume de specialitate medicală, pe călugărul Fulbert, care a predat medicina și teologia la Chartres, ori pe papa Ioan al XXI-lea, unul și același cu fostul medic Petrus Hispanus, care a lăsat mai multe lucrări medicale. Guy de Chauliac, autorul cunoscutei lucrări *La grande chirurgie*, a fost medic, dar și confesorul papilor Clement al VII-lea și Urban al V-lea; doctorul Nicolae Stenon a devenit episcop de Titiopolis, iar doctorul J. D. Laval s-a hirotonit după câțiva ani de practică medicală³.

Deși se spune că după înființarea celebrei școli din Salerno (sec. IX), medicina a început să fie îmbrățișată din ce în ce mai mult de laici, totuși școala medicală de la Salerno strălucește prin contribuțiile și a unor prelați, printre care arhiepiscopul Alfonso este socotit una dintre marile figuri ale culturii umaniste și medicale din epoca medievală⁴.

Mult timp, medicina a fost practică în Franța, mai ales la început, și de călugări și preoți, și la fel și în Anglia. De altfel, în epoca medievală medicina a continuat să fie practică și de clerici, întrucât, la un moment dat, ei constituiau intelectualitatea acelei vremi.

La noi, ca de altfel la toate popoarele, «s-a înțeles din vechime legătura strânsă dintre dispoziția sufletească și durerile fizice ale bolnavilor. Mărturii istorice demne de crezare înfățișează pe protopărinții poporului nostru ca pe niște oameni iscusiți în tămăduirea boalelor...»^{4 bis}. Am moștenit de la strămoșii noștri romani, și poate chiar și de la daci și traci, așa-numita medicină băbească, întemeiată pe credințe și practici superstițioase, înlăturate, ca niște umbre nefaste, de «lumina cunoștinței» și a progresului năvalnic din vremea noastră. S-a mai practicat și cultivat totodată o medicină bazată pe credința în ajutorul divinității, pe credința creștină că prin rugăciuni și ofrande creștinul bolnav poate să se vindece de toate boalele trupesti și sufletești. Această medicină a fost practică în secolele trecute la noi, ca și în alte părți, «de către preoți, îndeosebi de către călugării mănăstirilor noastre, unde se aflau diferite relicvii de sfinți și «icoane făcătoare de minuni». De aceea se numește ea: me-

2. Gheorghe Brătescu, *Etica medicală*, Editura Științifică, București, 1969, p. 75—76. Autorul citează, ca izvor: H. J. Frings, *Medizin und Arzt bei den griechischen Kirchenvätern bis Chrysostomos*, Bonn, 1959.

3. Dr. V. Gomoiu, *Biserica și medicina*, Brăila, 1940, p. 63—65.

4. Nicola Acocella, *L'arcivescovo Alfonso I una delle grandi figure della cultura umanistica e medica della Salerno medievale*, în «Salerno», an. I, nr. 4, oct.—dec. 1967, p.60.

4 bis. Ioan Lupaș, *Biserica și problemele asistenței sociale*, în vol. *Biserica și problemele sociale*, conferințe..., [București], 1933, p. 243.

dicină «călugărească» sau «hieratică», adică sfântă, (sfințită)»⁵. Călugării mai recurgeau, desigur, și la unele leacuri ale vremii, bazate mai ales pe unele plante medicinale, așa cum se poate constata, de pildă, dintr-un manuscris intitulat «*Carte dohtori-cească*», din 1854, rămas de la un călugăr «bolnicer» de la Cernica, Nicanor⁶.

Medicina călugărească s-a mai practicat, pe alocuri, pînă în zilele noastre. Într-una din cunoscutele sale «tablete», Tudor Arghezi, scriind despre «medicina mică», medicina practică de popor, — care, «pe lângă rețetele de vrăjitorie și descîntece, a putut să descopere medicamente adevărate», strecurate, «cu titlul minor de empirice, ... în farmacopeea științifică oficială», — exemplifica tema invocînd deprinderile medicale ale unui prieten al său, «Haralambie, călugăr din republica mînăstirească a Sfîntului Munte», care avea și o vie, cu prisacă, lângă o pădure din județul Ilfov. «În vreo 40 de ani, de cînd își îngrijește strugurii și albinele și culege buruienele prin crînguri, pentru ceaiurile cele de sănătate, toate satele din plășile vecine au trecut prin podgoria lui norocoasă, ca printr-o școală de avuție», — scrie, printre altele, Arghezi în tableta sa. «Părintele-i .. povătuitorul tuturor. El e și medicul beteșugurilor de tot felul ... L-am văzut cum știe să asculte, să cerceteze omul și să-l trimită acasă întărit și incredințat». Amintind de unele rețete ale călugărului Haralambie, bazate îndeosebi pe plante medicinale, Arghezi sublinia că leacurile nu se plăteau, «medicina fiind o preoție și nu o marfă a tejghelii»⁷.

Începuturile învățămîntului nostru medical s-au făcut în școalele Bisericii, iar mînăstirile și bisericile noastre ortodoxe au fost în trecut locașuri în care s-au înființat și dezvoltat primele noastre spitale.

*

Cele mai vechi însemnări descifrate pînă astăzi despre existența unor clerici-medici în ținuturile românești le avem din secolul al XIV-lea.

Prin anul 1332 este întîlnit în documente călugărul-medic PAUL, cu mare reputație în Oradea⁸.

Peste un an aflăm știri despre doctorul IACOB DE PLACENTIA, care a devenit episcop de Cenad⁹.

Episcopul LADISLAU DEMENDI al Oradiei (1339—1379) a fost medicul lui Ludovic I, regele Ungariei¹⁰.

5. Dr. S. Reli, *Medicina călugărească în trecutul românesc*, 1935, p. 9. (Extras din revista «Candela», an. XLV/1934).

6. Economul D. Furtună, *Ucenicii starețului Paisie în mînăstirile Cernica și Căldărușani...*, București, [1927], p. 87 ; — Dr. farm. E. Gheorghiu, *Două manuscrise cu conținut farmacoterapeutic provenite de la bolnița Mînăstirii Cernica*, în «Mitropolia Olteniei», XXII (1970), nr. 1—2, ian.—febr., p. 53—56, și în broșura-extras, publicată de Uniunea Societăților de științe medicale — Societatea de Istoria medicinei, *Semnificația medico-istorică a bolnițelor mînăstirești*, Craiova, 1970, p. 76—79. — Cf. Dr. V. Gomoiu, *op. cit.*, p. 87. Pentru manuscrise cu specific medical «formate în mediul călugăresc», a se vedea : I. C. Cazan, *Texte de folclor medical*, în rev. «Cercetări literare», II (1936), p. 75—76.

7. T. Arghezi, *Medicina mică*, în ziarul «Adevărul», an. 61, nr. 16.813 din 15 martie 1947, p. 1.

8. V. Gomoiu, *op. cit.*, p. 73 ; — Idem, *Adaos la vol. I din Repertoriul medicilor, farmaciștilor, veterinarilor*, București, 1941, p. 119.

9. Dr. Gheorghe Crăiniceanu, *Literatura medicală românească — Biografii și bibliografie*, București, 1907, p. 7 ; — Dr. V. Gomoiu, *Istoria medicinei și a învățămîntului medical în România*, București, 1923, p. 22 ; — Idem, *Biserica și medicina*, p. 73.

10. Dr. V. Gomoiu și farmaciștii Gh. Gomoiu și Maria Gomoiu, *Repertor de medici, farmaciști, veterinari (personal sanitar) din ținuturile românești*, vol. I, Brăila, 1938, p. 106 : — Dr. V. Gomoiu, *Biserica și medicina*, p. 73.

Secolul al XV-lea ne dă prilejul să menționăm o serie de medici care au îmbrăcat haina clericală și pe care-i întâlnim tot în părțile de nord și vest ale Transilvaniei, mai puțin în Țara Românească și Moldova.

Astfel, prin 1420 găsim în Transilvania, ca medic și canonic, pe MICHAEL din Agram¹¹.

La 1428 documentele menționează pe un medic și preot în Cluj, cu cunoștințe bogate și bună practică medicală, anume JOHANNES¹².

Documente din aceeași vreme ne dau știri despre ION MEGERLIN, unul și același cu *Johannes Megirling* din Cibinium (înmatriculat ca student la Universitatea din Padova în 1418¹³) și care se intitula apoi «*medicinae et artium doctor*», iar în 1440 activa ca preot în comuna Gușterița — numită pe atunci Hammersdorf¹⁴ —, contopită în vremea din urmă cu orașul Sibiu.

BRANCHE, medicul regelui Matei Corvin, era totodată și preot, avînd și sarcina de duhovnic (confesor). În 1492, la doi ani după moartea lui Matei, medicul preot Branche a fost închis pentru «gură rea»; îmbolnăvindu-se însă Pavel Chinezu, comite al Timișoarei (1484—1494), care, în calitate de căpitan al oastei lui Matei Corvin învinsese de mai multe ori oștile turcești, Branche a fost scos din închisoare și trimis la Timișoara să trateze pe eroul suferind¹⁵.

Către sfîrșitul secolului al XV-lea, împăratul german Maximilian I (1493—1519) a intrat în legături politice cu domnitorul Moldovei Ștefan cel Mare, pe care îl considera protector sigur al principatului Transilvaniei, cerîndu-i, printre altele, sprijin în lupta pentru obținerea tronului Ungariei. Pentru aceasta, el a trimis la curtea domnească din Suceava un sol, anume DON BRANCA, un preot sicilian care era și chirurg. Cu acest prilej, Ștefan cel Mare, fiind suferind, a recurs la serviciile medicale ale lui Don Branca, însă rezultatele n-au fost cele așteptate¹⁶. Don Branca nu putea fi altcineva decît «doftor» Branche care a funcționat la curtea lui Matei Corvin.

După toate probabilitățile, în acele vremuri numai curțile domnești aveau medici. Printre medicii veniți în părțile noastre din Italia, de la Veneția mai ales, ca și din Austria sau din alte țări, se va fi aflat, desigur, și vreun călugăr din cadrele ordinilor catolice, care era investit adesea și cu o funcție bisericească în baza căreia Vaticanul îl trimitea pentru prozelitism și spionaj politico-religios. Între cei cu solii politice se pare că a fost și Don Branca.

11. Dr. G. Crăiniceanu, *op. cit.*, p. 7—8; — Dr. V. Gomoiu, *Istoria medicinei și a învățămîntului medical din România*, p. 22.

Deși era din Agram (Zagreb), pe atunci în Ungaria, Michael a activat în Transilvania, așa cum transilvăneanul Nicolae Olahus și-a început activitatea în 1543 ca episcop al Zagrebului.

12. Dr. V. Gomoiu, *Repertor de medici...*, p. 208; — Idem, *Adaos la vol. I din Repertor...*, p. 83; — Valeriu L. Bologa și Samuil Izsák, *Medicina în Ardeal în timpul orînduirii feudale*, în vol. *Contribuții la istoria medicinei în R.P.R.*, București, 1955, p. 131.

13. Andreas Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae studentium*, vol. I, *Padova 1264—1864*, Budapesta, 1915, lucrare citată după Gheorghe Lăzărescu, Nicolae Stoicescu, *Țările române și Italia pînă la 1600*, Editura Științifică, București, 1972, p. 194, n. 67.

14. Dr. V. Gomoiu..., *Adaos...*, p. 105; — Dr. G. Z. Petrescu, *Cine a fost Dr. Scultet ucis și aruncat în Olt la 1630*, București, 1929, p. 14. (Extras din «*Revista Științelor Medicale*» nr. 9, septembrie 1929).

15. Dr. G. Crăiniceanu, *op. cit.*, p. 8; — Dr. V. Gomoiu, *Istoria medicinei...*, p. 22—23; — Idem, *Adaos...*, p. 24.

16. N. Iorga, *Breve storia dei Rumeni*, București, 1911, p. 71; — N. Vătămănu, *Voievozi și medici de curte*, București, 1972, p. 30.

În 1499 este menționat, lângă Slimnic, în apropiere de Sibiu, preotul PETRUS, decan al Consistoriului sibian, care era totodată și medic apreciat ¹⁷.

Începînd cu secolul al XVI-lea, știrile despre medicii clerici sau teologi sînt mai bogate și mai interesante.

La Sighișoara, în anul 1538, un protopop ADRIAN de Doboca, (astăzi comuna Dobîca, județul Cluj), doctor în medicină, care era și medic la curtea lui Zápolya, guvernator al Transilvaniei (1510—1526) și apoi rege al Ungariei (1526—1540), a fost, din încredințarea regelui, președinte al unei adunări în care, ca o consecință a frământărilor provocate de Reforma lui Luther, a susținut și apărat doctrina Bisericii catolice. Dar numai peste cîțiva ani, protopopul medic Adrian avea să se arate omenos cu Reformații, în dieta de la Cluj din anul 1543, în fața căreia fuseseră chemați propagatorii luteranismului în Țara Bîrsei spre a se justifica. Gheorghe Martinuzzi, episcop al Oradiei și guvernator spoliator al Transilvaniei, în dorința sa de a se manifesta și ca un zelos apărător al doctrinei catolice, cerea, în dietă, ca propagandiștii protestanți să fie arși pe rug. Ei au fost apărați însă, și salvați, de consilieri ai reginei Isabella, soția regelui Ioan Zápolya, printre care se găsea și românul Mihail Csáki, protopop de Crasna și canonic de Alba Iulia, precum și de protopopul Adrian, «medicinae doctor, arhidiaconus Dobocensis», ambii, slujitori ai Bisericii catolice, dar, sufletește, simpatizanți ai luteranismului ¹⁸.

Un alt cleric-medic care și-a desfășurat o parte din activitatea sa în Transilvania a fost ANDREI DUDITH SBARDELLATUS. S-a născut la 16 februarie 1533, trăgîndu-se, după mamă, dintr-o familie nobilă venețiană, Sbardellati, nume folosit și de el ocazional, precum și de un unchi al său, arhiepiscop de Strigoniu (Esztergom), Augustin Sbardellat.

După ce și-a făcut studiile elementare în Bratislava, Dudith a fost trimis în 1550 pentru studii superioare în Italia, unde, la Verona, a cîștigat simpatia cardinalului Pole, care, pentru inițierea în problemele limbii latine, l-a trimis la Veneția, recoman-dîndu-l vestitului latinist și tipograf Aldo Manuzio, sub îndrumarea căruia a studiat cu pasiune scrierile lui Cicero. Cardinalul Pole l-a luat apoi cu el în călătoriile pe

17. V. L. Bologa și S. Iszák, *op. cit.*, p. 131. S-ar putea ca acest Petrus să fie Petrus de Cibinio de Transilvania (1476) din matricolele Universității din Padova de care s-a ocupat A. Veress (în lucrarea citată mai sus, în nota 13), menționat și de George Lăzărescu, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 196.

18. [Stephanus Weszprémi], *Succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae biographia*, Centuria prima, Lipsiae, 1774, p. 1 (2). Lucrarea aceasta a apărut în patru volume, (centuria I—IV), între anii 1774—1787, primul fiind tipărit la Leipzig, iar celelalte trei la Viena. A fost re-tipărită recent la Budapesta, cu textul original, latinesc, și cu traducere paralelă în limba maghiară: Weszprémi István, *Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza*, (*Scurte biografii ale medicilor din Ungaria și Transilvania...*), Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1960, LVIII p. + 11 f. + 479 p. (vol. I). Am văzut numai vol. I, care, în afară de textele editoriale, mai conține în plus, față de prima ediție, un cuvînt al lui St. Weszprémi către cititori, precum și unele revizuirii și completări de texte, făcute de Weszprémi după ce se tipărise volumul. Deși cu lip-suri și cu erori, lucrarea medicului István Weszprémi (1723—1799) rămîne unul din izvoarele cele mai indicate, pentru vremea la care se referă. În notele de trimitere la această lucrare, am trecut paginile ediției princeps, adăugînd, în paranteze, și pe cele ale noii ediții.

I. Lupaș, *Doi umaniști români în secolul al XVI-lea*, [Nicolae Olahul și Mihail Valahul (Csáki)], în «Anuarul Institutului de Istorie națională» — Universitatea din Cluj, vol. IV, 1926—1927, p. 337—363, apoi în broșură, în 1928, în colecția Acad. Rom., Mem. Sect. ist., seria III, tom. VIII, fiind inclusă și în *Studii, conferințe și comunicări*, vol. I, București, 1928, p. 89—108. (I. Lupaș citează *Historia eccl.* a lui G. Haner, p. 199, după «Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde 1855», p. 116).

care le-a făcut în 1553 în Germania, Belgia, Anglia și Franța. Cu acest prilej, Dudith a rămas la Paris, pentru studii, dobândind totodată și primii lauri literari, după ce își însușise cunoștințe temeinice din toate domeniile: filologie, filozofie, teologie, drept, matematică, medicină ș.a.

La îndemnul stăruitor al prietenilor săi, în 1557 Andrei Dudith s-a întors în patrie, încredințându-i-se din partea împăratului Ferdinand demnitatea de prepozit al bisericii Sfânta Treime din Pélhévizien, în apropiere de Buda, și totodată demnitatea de canonic la Strigoniu, intrând astfel în tagma clericală. Dar, dornic neîncetat de studii cât mai înalte, a plecat în 1558 din nou în Italia, la universitatea din Padova, unde a audiat prelegerile celor mai reputați profesori ai vremii. Nici nu terminase studiile din anul respectiv, și Dudith a fost chemat din nou în Ungaria, fiind ales de data aceasta, din dorința împăratului Ferdinand, episcop de Tininium (Tino), în Dalmația, (astăzi orașul Knin din Iugoslavia), iar sinodul din Tyrnavia l-a designat în 1561 ca delegat al clerului ungar la cea de a treia etapă (13.I.1562—4.XII.1563) a sinodului de la Trident, unde a rostit cinci cuvântări teologice, apreciate în mod deosebit de participanți. N-a rămas la sinod pînă la încheierea lucrărilor, întrucît a fost chemat să ocupe scaunul episcopiei de Cenad, rămas vacant în urma morții episcopului Eugen Kolosváry. Dudith a fost numit totodată și în funcția de secretar al cancelariei domnești.

Ar fi putut să practice, desigur, și medicina, dar se pare că el a preferat domeniul bisericesc și, într-o oarecare măsură, pe cel diplomatic.

În anul 1565, împăratul Maximilian I-a trimis pe Dudith ca ambasador la curtea regelui Sigismund al Poloniei, însărcinându-l cu îndeplinirea unor misiuni diplomatice. Aflîndu-se în Polonia, Andrei Dudith și-a schimbat felul de viață: ieșind din cadrul concepțiilor și disciplinei catolice, s-a căsătorit, în anul 1567, cu o nobilă poloneză, Regina, trecînd la protestantism, fapt pentru care a fost excomunicat de papa Pius al V-lea. Deși era dușmănit de mulți, a rămas totuși în grațiile curții austriece. El dobîndise cetățenia poloneză încă dinainte de 1565, acordîndu-i-se și unele proprietăți, pe care între timp le-a vîndut, iar în 1575 s-a căsătorit pentru a doua oară cu o femeie bogată, Elisabeta Sborovia, văduva comitelui Tarnoviei, căsătorie făcută, după părerea unora, «cu scopul de a cîștiga coroana pentru Maximilian»¹⁹; a fost însă destul de avantajoasă pentru propria sa familie, putînd să obțină chiar și titlul de baron al Moraviei. Dar, din cauza unor adversități ale localnicilor, s-a mutat, în anul 1579, la Bratislava, unde a trăit în liniște zece ani, încetînd din viață la 23 februarie 1589²⁰.

În ceea ce privește concepțiile medicale, Andrei Dudith a fost printre primii adepți din Transilvania ai teoriei lui Paracelsus, părintele medicinei ermetice²¹, iar în religie, fiind eclectic, a preferat să se manifeste mai mult ca ideolog. După ce s-a despărțit de comunitatea Bisericii catolice, a încercat să se apropie de unele comunități protestante cu concepții mai asemănătoare cu ale sale, fără însă să adere întru totul la ele, deși se arătase destul de binevoitor față de socinieni.

Au rămas de la Andrei Dudith numeroase scrieri tipărite, îndeosebi teologice, printre care sînt și cuvîntările rostite la sinodul de la Trident, cea mai importantă

19. Benrath, *Dudith Andreas*, în «Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche», Begründet von I. I. Herzog, 3, Aufl. v. Albert Hauk, Bd. V, Leipzig, 1897, p. 54—55.

20. St. Weszprémi, *op. cit.*, p. 33—39 (66, 68, 70, 72, 74, 76, 78), unde este publicată și lista scrierilor lui Dudith.

21. V. L. Bologa, *Contribuțiuni la istoria medicinei din Ardeal*, Cluj, 1927, p. 73; — Dr. V. Gomoiu, *Repertor de medici...*, p. 120.

fiind, după părerea noastră, cuvîntarea privitoare la împărtășirea laicilor sub ambele forme (*Sententia de Calice laicis permittendo*)²².

MARTIN BRENNER, medic, născut în Bistrița Transilvaniei, a slujit cîtăva vreme ca preot catolic la Beșineu, în apropiere de orașul său natal. «Din străduințele lui ... de a publica unele manuscrise mai importante, însemnată e tipărirea, la 1543, a unei părți din opera istorică a lui Bonfini»²³, istoriograf italian al curții regelui Matei Corvin; Antonii Bonfinii *Rerum Hungaricarum decades tres*, nunc demum industria Martini Brenneri Bistriciensis Transsylvani in lucem aeditae, antehac nunquam excusae ..., Basileae (Basel), 1543²⁴.

Martin Brenner a funcționat între anii 1549—1553 ca fizic (medic primar) al orașului Sibiu, funcție pentru care adunarea cetății îi votase în 1549 suma de 200 florini drept salariu, iar pe următorii doi ani cîte 150 florini. În 1549 a fost trimis de conducerea orașului să procure medicamente, dîndu-i-se suma de 50 de galbeni aur. A murit de «febră biliară» la 24 ianuarie 1553, după ce mai înainte își compusese personal o inscripție funerară în grecește²⁵.

Tatăl lui Mihai Viteazul, domnitorul Pătrașcu cel Bun (1554—1557), se îmbolnăvise grav, și avînd nevoie de aer de munte, s-a dus la Rîmnicul Vîlcea, unde, la cererea lui, a venit să-l îngrijească, după 28 iunie 1557, un medic călugăr din Sibiu, IOAN EVANGELISTA²⁶. Dar prezența lui Evangelista nu i-a putut fi de nici un folos, căci domnitorul a murit în timpul sărbătorilor Crăciunului, (la 24 sau 26 decembrie 1557).

Ioan Evangelista era totuși un medic cunoscut și cu renume profesional, întrucît tot el a îngrijit-o și pe regina Isabela a Transilvaniei de o boală femeiască destul de gravă. Dar nici pe ea n-a putut s-o vindece²⁷.

Se pare că Evangelista a trecut și în Moldova, chemat la domnitorul Alexandru Lăpușneanu, (1552—1561). În «socotelile» din acea vreme ale Brașovului se spune că la sfîrșitul lunii noiembrie 1558 «venit quidam doctor Suarum Maiestatem ex Moldavia, qui hic moratus est quatuor dies», iar în «socotelile» Sibiului este menționată, la 13 decembrie același an, întoarcerea doctorului Ioan Evangelista «ex Moldavia». La 17 martie 1559, el ar mai fi făcut încă un drum la Brașov²⁸.

Un medic oarecum enigmatic, care, prin viața și activitatea sa s-a făcut remarcat în conjunctura religioasă și politică din Transilvania în secolul al XVI-lea, a fost italianul GIORGIO BLANDRATA. Deși despre acest protagonist al reformei unitariene din Transilvania s-a scris relativ mult, au rămas totuși multe nedumeriri și incertitudini, datorită sinuozităților ideologice ale sale, greu de urmărit, și adesea de necrezut, precum și informațiilor eronate și interpretărilor necorespunzătoare transmise de mulți dintre biografii săi.

22. A se vedea și : Andrei Veress, *Bibliografia română-ungară*, vol. I, București, 1931, p. 22, 24 și 34.

23. *Istoria României*, II, Editura Academiei R.S.R., [1962], p. 1049—1050.

24. A. Veress, *op. cit.*, p. 10. 25. Dr. V. Gomoiu, *Adaos...*, p. 25.

26. N. Iorga, în : E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XI, București, 1900, p. VIII și 868 ; Cf. N. Iorga, *Medici și medicină în trecutul românesc*, București, 1919, p. 21, conferință retipărită în vol. *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Craiova, 1921, p. 309—330. 27. E. Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XI, p. 868, (*Socotelile Sibiului*).

28. *Ibidem*, p. 800, 868, 871 ; — Dr. P. G. Samarian, *op. cit.*, vol. I, p. 73 ; — Dr. V. Gomoiu, *Repertor de medici...*, p. 130.

Pentru rolul jucat de el în întemeierea unitarianismului în Transilvania, unde politicienii reformați «îl socoteau ca un superintendent» (echivalent al episcopului)²⁹, ca și pentru participarea sa activă la numeroase adunări bisericești și dispute teologice, el poate fi socotit ca unul din cei mai discutați și controversați teologi din secolul al XVI-lea, deși, după cum spune St. Weszprémi, «s-a remarcat deseori nu atât ca teolog, cât mai ales ca medic»³⁰.

Giorgio Blandrata s-a născut în nordul Italiei, în orașul Saluzzo din regiunea Piemont³¹, probabil — după cum indică cei mai mulți dintre cei ce au scris despre el — în anul 1515³². A studiat medicina la universitatea din Montpellier, în registrele căreia se găsește înscris la data de 15 noiembrie 1530³³, sub numele de «Iohannes Georgius de Blandrata, diocesis Saluciensis», avînd ca protector pe Jean Guilhem³⁴.

Moștenind din familie spiritul de opoziție față de Biserica romano-catolică și îndreptîndu-și atenția spre Reformă, Giorgio Blandrata a fost determinat ca, după obținerea titlului de magistru, să plece în Polonia, unde a activat, probabil între anii 1536—1538, ca medic al reginei Bona Sforza, care avea să-l recomande apoi fiicei sale Isabella, soția lui Ioan Zápolya, voievod al Transilvaniei și rege al Ungariei.

Doctoratul în medicină l-a obținut în anul 1539, cu o teză tipărită la Strasbourg sub titlul *Gynaecorum ex Aristotele et Bonaciolo a Giorgio Blandrata medico subalpino noviter excerpta de fecunditate, graviditate, partu et puerperio, Argentinae*, 1539, lucrare pe care a dedicat-o reginei Isabella, în serviciul căreia avea să ajungă.

Angajat, după ce-și luase doctoratul, ca medic al Curții transilvănene, datorită spiritului său vioi și comunicativ, cum și buneii pregătiri medicale, G. Blandrata s-a bucurat de toată încrederea reginei Isabella. Din cuprinsul unor scrisori primite de el în anii 1545, 1547 și 1551 aflăm că era socotit «vîrf» umanității, că părea născut a-și servi prietenii și că proiectase să plece în Italia. Aflăm, de asemenea, că Ferdinand de Habsburg, rege al Ungariei, i-a propus de două ori să treacă în serviciul său.

Dar în decembrie 1551, după ce Ferdinand I de Habsburg luase în stăpînire Transilvania, silind pe Ioan Sigismund și pe mama sa Isabella să renunțe la tron și să se refugieze în Polonia, Giorgio Blandrata a plecat în Italia, trecînd prin Franța. Nu se

29. Antonio Possevino, *Transilvania*, cartea a IV-a, cap. 6, în : *Călători străini despre țările române*, vol. II, Editura Științifică, București, 1970, p. 573. 30. *Op. cit.*, p. 20 (40).

31. Dr. G. Z. Petrescu, *În jurul unei presupuse otrăviri a lui Alexandru Lăpușneanu. Un medic reformator... aventurier*, București, 1928, (Extras din «Revista Științelor Medicale», nr. 3, martie 1928), susținînd teza că tînărul medic din Asola di Bressana despre care bailul Hieronimo Ferro raporta din Constantinopol la 20 decembrie 1560 dogelui Veneției că ar fi dat otravă domnitorului moldovean Alexandru Lăpușneanu, (Hurmuzaki, *Documente...*, VIII, p. 89—90), este Giorgio Blandrata, încearcă să documenteze că acesta s-ar fi născut în «ținutul Brescian care aparținea Veneției». Documentarea este însă forțată și, ca atare, neconvingătoare.

32. A se vedea și : *La Grande Encyclopédie...*, (publicată la Paris în 31 volume, între anii 1885—1901, de M. Berthelot), tome VI, p. 1047.

Invățatul sas Johan Seivert, (1735—1785), autorul scrierii *Nachrichten von siebenbürgischen Gelehrten und ihren Schriften*, 1785, susține ca dată a nașterii lui Blandrata anul 1504, (*Gelehrten Geschichte*, în «Siebenbürgische Quartalschrift», 1792, V).

33. Dată care implică presupunerea că Blandrata s-a născut mai înainte de anul 1515.

34. Marcel Gouron, *Matricule de l'Université de Médecine de Montpellier, 1503—1599*, Genève, 1957, p. 62.

35. C. Schmidt, *Blandrata*, în «Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche», Bd. III, Leipzig, 1887, p. 250—251.

știe precis cât a stat în Italia, unde a exercitat profesia de medic, la Pavia³⁵, și fiind «doi ani de-a rîndul slujbașul comunei Mestre»³⁶.

Expunîndu-și public ideile sale teologico-reformatoare, a devenit suspect în fața Inchiziției și, pentru a scăpa de arestare, s-a dus la Geneva, unde se afla o colonie de reformați refugiați din Italia, intrînd și el în vîltoarea curentelor iscate de Reformă. După ce fusese bine văzut de reformații din Geneva, și chiar de către Calvin, cu care intrase în legături, Blandrata spera că acesta îi va aproba concepția sa greșită pe care și-o formase cu privire la dogma Sfintei Treimi. Contrar așteptărilor sale, Calvin i-a respins-o, combătîndu-l chiar și printr-o expunere tipărită, *Responsum ad quaestiones Georgii Blandrata*. N-a reușit însă să-l convingă, Blandrata însușindu-și între timp doctrina antitrinitară propagată de medicul și teologul spaniol Miguel Servet și de italianul Lelio Sozzini (Socini), protagoniști ai mișcării reformatoare antitrinitare³⁷.

Izolîndu-se astfel atît de catolici cît și de protestanți, de teamă să nu fie ars pe rug, ca medicul și teologul spaniol Miguel Servet, Blandrata a părăsit Geneva, ducîndu-se la Berna, și apoi la Zürich. Dar n-a stat nici aici multă vreme. Din datele aflate în Arhivele Brașovului reiese că prin anii 1556—1558 se găsea în Transilvania, la curtea reginei Isabella, iar în 1558, sfătuit de prietenii și susținătorii săi, s-a dus în Polonia, unde protestantismul și antitrinitarismul erau în plină dezvoltare. Abil cum era, avînd funcția de medic al Curții domnitoare poloneze, Blandrata se ocupa și cu propagarea antitrinitarismului, deși prințul Nicolae Radziwill (1512—1588), hatman și cancelar al Lituaniei, favorizant al răspîndirii calvinismului, fusese avertizat asupra concepțiilor religioase ale lui. Blandrata reușise să-și justifice mărturisirea sa de credință chiar și în sinodul din anul 1561 de la Pinczow.

În anul 1559 doctorul Blandrata a fost chemat la Alba Iulia să trateze pe regina Isabella, care era grav bolnavă; dar, deși îngrijită cu toată atenția, ea a încetat din viață în luna decembrie același an, și Blandrata s-a reîntors în Polonia.

Într-un raport trimis la 20 decembrie 1560 dogelui Veneției de către reprezentantul său la Constantinopol, bailul Hieronimo Ferro, se spune că se afla atunci acolo un tînăr medic din Asola di Bressana («un giovine medico d'Asola din Bressana»), fost în slujba principelui Transilvaniei, care fiind chemat să trateze pe voievodul moldovean Alexandru Lăpușneanu, era să-și piardă viața. Într-una din numeroasele sale lucrări, dr. G. Z. Petrescu, propunîndu-și să lămurească așa-zisa încercare de otrăvire pusă la cale împotriva lui Lăpușneanu, ajunge la concluzia că tînărul medic italian din Asola di Bressana era Giorgio Blandrata, și de aceea el se ocupă pe larg de viața și activitatea acestuia³⁸.

36. Giovan Andrea Gromo, [*Descrierea mai amplă a Transilvaniei*], în *Călători străini despre țările române*, vol. II, p. 366.

37. Lelio Socini (1525—1562) și fratele său Fausto Socini (1539—1609) sînt, de altfel, întemeietorii socinianismului, sau unitarianismului, cum s-a numit această comunitate protestantă începînd din secolul al XVII-lea.

38. Raportul bailului Hieronimo Ferro, publicat de Hurmuzaki, *Documente...*, VIII, p. 89—90, este singurul document în care se relatează despre incidentul dintre Lăpușneanu și medicul italian, care *nu se numea*, după părerea noastră, Asola di Bressano, cum spun unii cercetători, ci *era din* localitatea cu acest nume, («d'Asola di Bressana»), cum este scris în document, și cum susține și dr. G. Z. Petrescu în lucrarea sa, ca și N. Iorga, în *Istoria comerțului românesc, epoca veche*, București, 1925, p. 175 : «Italian din Asolo in Bresciano». Pe *Ceaslovul* tipărit la Veneția în anul 1493, vestitul tipograf Andrea Torresano a notat următoarele date bibliografice : «Hunc breviarium impressit magister Andreeas de Thorresanis de Asula, die 13 marcij 1493» ; se precizează, așadar, că Andrea Torresano era *de Asula*, adică *din Asula* sau

Menționînd această concluzie, se impune să amintim că Blandrata se întîlnise întîmplător, în Polonia, cu un fost coleg al său de la universitatea din Montpellier, aventurierul Iacob Eraclid Despot, care urmărea să înlătore de la domnie pe Alexandru Lăpușneanu și să-i ia locul. În acest scop, el ar fi pus la cale un complot, servindu-se de Blandrata, care, chemat la Iași să consulte și să trateze pe Lăpușneanu, ar fi fost convins de colegul și prietenul său Despot să-i administreze o otravă lentă. În raportul bailului Hieronimo Ferro se spune însă că «tînărul medic din Asola di Bressana», (Giorgio Blandrata, — după cum spune dr. G. Z. Petrescu), îi administrase «un medicament cam puternic», care l-a tulburat mult pe Lăpușneanu, făcîndu-l să creadă că este o tentativă de otrăvire, de un complot împotriva lui, și de aceea a poruncit ca medicul să fie arestat și să i se taie capul. Aflîndu-se atunci la Iași patriarhul ecumenic Ioasaf al II-lea, care participase la sfințirea mînăstirii Slatina (1561); cîtorie a lui Alexandru Lăpușneanu, a intervenit pentru salvarea medicului, răscumpărîndu-l cu 200 de ducați și luîndu-l cu el la Constantinopol. Dar Alexandru vodă s-a răzgîndit, și a trimis la Constantinopol o solie care să trateze pentru extrădarea medicului, oferind pentru aceasta unui turc influent la Poartă suma de 10.000 țechini de aur. Știînd ce-l așteaptă, medicul a trecut la mahomedanism și, potrivit legilor turcești, nu mai putea fi extrădat, scăpînd astfel de la moarte.

Trecerea lui Blandrata la mahomedanism a fost, desigur, formală, el manifestîndu-se ulterior, în continuare, în cadrul unitarianismului.

După descoperirea complotului făurit împotriva lui Alexandru Lăpușneanu, «Despot este silit să fugă la imperiali»³⁹, în Ungaria, cu ajutorul cărora a putut ocupa, totuși, tronul Moldovei, după ce, la 18 noiembrie 1561, înfrînsese pe Lăpușneanu în lupta de la Verbia.

Este de remarcat faptul că așa-zisa încercare de otrăvire a lui Lăpușneanu în care ar fi fost implicat Giorgio Blandrata, și tot ce s-a petrecut în legătură cu acest incident a avut loc într-o perioadă de timp din care n-au rămas alte știri despre acest medic mult discutat.

După spusele unor biografi, de la Constantinopol, Giorgio Blandrata ar fi plecat în Italia, iar în 1562 se afla iarăși în Polonia. În 1563 a fost chemat în Transilvania ca

---

Asola, el fiind cunoscut și sub numele Andrea Toressani d'Asola. Deci era *d'Asola*, ca și medicul italian despre care relatează bailul Hieronimo Ferro. (Pentru corecta interpretare a textului italian, am consultat și pe cunoscutul traducător din italienește Ștefan Crudu, care a confirmat întru totul justetea interpretării noastre, spunîndu-ne că în Italia sînt multe localități cu numele *Asola*, iar *Asola di Bressano* este o denumire asemănătoare, de pildă, cu cea românească *Vălenii de Munte*).

Mai puțin convingător în ceea ce privește identificarea locului de naștere a lui Giorgio Blandrata, dr. G. Z. Petrescu face însă o expunere plauzibilă a aspectului istoric al evenimentelor din vremea respectivă.

În recenta sa lucrare *Voievozi și medici de curte*, citată mai sus, în nota 16, N. Vătămanu, deși citează lucrarea lui G. Z. Petrescu, rămîne la părerea că medicul bănuît de a fi încercat să-l otrăvească pe Lăpușneanu a fost Assola di Bressano (p. 15 și 92), dar subliniază totuși valoarea contribuției lui G. Z. Petrescu, «învățat medic și cercetător», ca fiind «menită a veni în sprijinul opiniilor acelor istorici care socotesc otrăvirea lui Lăpușneanu de către Doamna Ruxandra drept o simplă legendă lipsită de orice temeii» (p. 91). Ea a și fost folosită, de altfel, în acest sens, de : N. C. Bejenaru, *A fost cu adevărat, Alexandru Lăpușneanu, un domn rău ?*, în «Studii și cercetări istorice» (Institutul de Istorie națională «A. D. Xenopol» — Iași), vol. XVIII, noiembrie 1943, p. 213, acceptată încă din 1935 în lucrarea sa *Politica externă a lui Alexandru Lăpușneanu*, p. 96. 39. *Istoria României*, Ed. Academiei R.S.R., vol. II, [1962], p. 906.

medic și sfetnic al tânărului rege Ioan Sigismund Zápolya, care se îmbolnăvise grav⁴⁰ și se găsea într-o grea situație politică.

Dr. G. Z. Petrescu crede că Blandrata a fost adus de către Despot «la Curtea sa, îndată ce a fost Domn al Moldovei (noiembrie 1561)», sprijinindu-se pe următoarele argumente: «Noul domn, deși reformat, întreținea relațiuni foarte politicoase cu Patriarhul grecesc din Constantinopole. A putut dar ușor să obțină cedarea vechiului său prieten pentru a-l numi medicul său particular. Apoi Ioan-Vodă Despot a tratat un timp scurt pe la sfârșitul anului 1562 însurătoarea sa cu o principesă din Apus, ce trebuia să fie neapărat protestantă. Plenipotențiar din parte-i în această afacere a fost chiar medicul său, ceea ce dovedește că acela nu era orice bărbier, ci un om cu însușiri ce-l desemnau anume pentru astfel de misiune, cum era ereticul italian. În fine Blandrata ... la 1563 apare, sau mai exact, reapare la Curtea lui Ioan Sigismund Zápolya ... 1563 este anul în care dispăre Despot Vodă»⁴¹.

În Transilvania, la curtea domnitoare, Giorgio Blandrata își îndeplinea, desigur, sarcinile de medic și îndrumător al regelui, dar preocuparea sa de seamă era propagarea doctrinei unitariene⁴², spre care se orienta mai ales populația săracă de la orașe și din târguri și masele țărănești asuprite. El reușise să convingă pentru anti-trinitarism pe însuși episcopul reformat al clujului, Francisc David, care avea să devină, «întemeietorul și primul episcop al Bisericii Unitariene din Ardeal (1510—1579)»⁴³, și chiar pe principele Ioan Sigismund, pe care-l servea ca medic și consilier.

Pentru recâștigarea lui Ioan Sigismund de partea Bisericii catolice, Giovan Andrea Gromo propunea, în 1564, în *Descrierea scurtă a Transilvaniei*, să se acorde cancelarului Mihail Csáki, român de origine, luteran, fost catolic, precum și lui Giorgio Blandrata, unele grade înalte eclesiastice, spre a fi recâștigați mai întâi ei, și prin ei, principele⁴⁴.

Dovedindu-se de nenumărate ori mai puțin teolog decât medic, Blandrata a influențat totuși în mare măsură pe regele Ioan Sigismund, care în anul 1564 îi da depline puteri să prezideze la Aiud un sinod al fraților generali unitarieni. Ioan Sigismund îi acorda lui Blandrata toată încrederea, ținându-l aproape de el chiar și în împrejurările cele mai deosebite. Astfel, în anul 1566, când a plecat în întâmpinarea sultanului Soliman, care conducea o nouă campanie împotriva Habsburgilor, a luat printre însoțitori și pe Blandrata. Ba, ceva mai mult, după cum mărturisește interpretul David Rosnyai, Blandrata a însoțit pe Ioan Sigismund pînă în cortul de la Panciova (Pančevo, în apropiere de Belgrad) al sultanului Soliman, asistînd la convorbirea

40. Într-un raport din 6 iunie 1562 către Maximilian de Habsburg, Ioan Belsius, agent habsburgic la Despot Vodă, menționează o scrisoare a medicului Blandrata adresată lui Despot, în care spune că regele Ioan Sigismund Zápolya «i-a căzut în brațe lipsit de bătaia pulsului și de orice simțire timp de trei ore», (*Călători străini despre țările române*, II, p. 177).

41. Dr. G. Z. Petrescu, *În jurul unei presupuse otrăviri a lui Lăpușneanu...*, p. 15.

42. «Guvernul țerii..., catolic un timp, se apleacă de la o vreme spre calvinism, când medicul italian Biandrata ajunsese favoritul și inspiratorul Craiului Ioan Sigismund», spune N. Iorga (*Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, ediția a II- vol. I, București, 1928, p. 170). — Giovan Andrea Gromo, în descrierea Transilvaniei pe care am citat-o mai sus, în nota 36, spune că Blandrata a fost «căpetenie a sectei calvine», (*Călători străini despre țările române*, II, p. 344). În realitate, el a fost căpetenie a comunității unitariene, nu a calvinilor.

43. *Participarea Bisericii Ortodoxe Române la sărbătorirea a patru veacuri de existență a Bisericii Unitariene din țara noastră*, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», an LXXXVII, nr. 1—2, ian.-febr., 1969, p. 129. — În *La Grande Encyclopédie*, tome VI, p. 1047, se spune că fondatorul sectei unitarienilor în Polonia și Transilvania a fost chiar Blandrata (sau Biandrata, cum îl numeau unii). 44. *Călători străini despre țările române*, vol. II, p. 324.

dintre cei doi oameni de stat din ziua de 16 iunie 1566, și primind chiar și unele daruri din partea sultanului ⁴⁵.

Deși istoria reține ca întemeietor al antitrinitarismului în Transilvania pe Francisc David, totuși un rol de seamă în propagarea lui printre transilvăneni l-a jucat medicul Giorgio Blandrata, care l-a apărat și susținut cu înfocare într-o adunare ținută la Alba Iulia în 1568 ⁴⁶, an în care a și fost recunoscut «de dietă printre religiile așa-numite «recepte» (admise) ⁴⁷. Hotărîrea a fost luată de Dieta ardeleană de la Turda ⁴⁸.

După cum am amintit, organizatorii și sistematizatorii antitrinitarismului modern au fost frații Lelio și Fausto Socini, și de aceea s-a mai numit și socinianism, iar mai târziu, în secolul al XVII-lea, unitarianism ⁴⁹, întrucît învață că Dumnezeu e numai o persoană, adică Tatăl. După ei, Fiul (Iisus Hristos) este un om simplu, născut într-un mod supranatural, căruia i s-a comunicat o putere dumnezeiască, prin care a luminat pe toți oamenii, ca să trăiască după voia lui Dumnezeu. Sfîntul Duh este numai o putere a lui Dumnezeu, care sfințește pe om ⁵⁰.

În 1566, Giorgio Blandrata tipărise la Cluj, cu consimțămîntul regelui Ioan Sigismund, un *Catechismus ecclesiarum Dei in natione Hungarica per Transilvaniam* .. În 1569 a tipărit, în colaborare cu Francisc David, o altă lucrare de doctrină unitariană, *Refutatio scripti Georgii Majoris*, pe care a dedicat-o cancelarului Mihail Csáki; prin această lucrare se respingea combaterea unitarianismului făcută de luteranul Gheorghe Maior, doctor și profesor de teologie în Wittenberg, într-o carte tipărită în același an, și dedicată de asemenea lui Mihail Csáki, dovadă că acesta se bucura de o considerație deosebită din partea ambelor tabere confesionale învrăjbite între ele ⁵¹. Și tot în anul 1569 Blandrata a susținut doctrina unitariană într-o adunare ținută la Oradea Mare în prezența regelui Ioan Sigismund ⁵².

Între timp, Giorgio Blandrata și Francisc David se ocupau stăruitor cu propaganda unitariană, precum și de formarea unor noi cadre de propagandă și conducere, trimițînd în acest scop trei tineri în Italia: pe Dimitrie de Huedin, care a urmat în

45. St. Weszprémi, *op. cit.*, p. 20—21 (40, 42); — *Istoria României...*, vol. II, p. 938; — I. Lupaș, *op. cit. și loc. cit.*, p. 348.

46. St. Weszprémi, *op. cit.*, p. 20 (40).

47. *Călători străini despre țările române*, vol. II, p. 344, nota 156. — Cf. George Lăzărescu, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 107. Autorii prezintă pe Blandrata cu date esențiale, într-un paragraf intitulat *O principesă italiană în Transilvania și un medic cu mare influență* (p. 104—108).

48. Între 17 și 19 august 1968, la Cluj, la Turda și la Deva s-au desfășurat festivități prilejuite de împlinirea a 400 de ani de la înființarea confesiunii și Bisericii Unitariene din România. Au participat delegați ai Bisericilor Unitariene din S. U. A., Anglia, R. F. Germania, Ungaria, Elveția, Olanda și Cehoslovacia, în frunte cu prof. dr. Peter Dalbert, președintele Asociației internaționale a creștinismului liberal și libertății religioase (I.A.R.F.), organizație care unește pe unitarienii din întreaga lume.

La festivitățile aniversare de la Cluj a participat și Biserica Ortodoxă Română, fiind reprezentată de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului.

49. Catolicii, ca de pildă iezuiții Ioan Leleszi și Antonio Possevino, îi numeau pe unitarienii, prin analogie cu erezia antitrinitară din secolul al IV-lea a lui Arie, *arieni*, (*Călători străini despre țările române*, vol. II, p. 467, unde Ioan Leleszi spune despre Blandrata că era «stegarul arienilor», și p. 570, unde Antonio Possevino menționează pe Dimitrie de Huedin ca «superintendent al arienilor»).

50. *Teologia dogmatică și simbolică*, manual pentru Institutele teologice, [alcătuit de Pr. Prof. D. Stăniloae, Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. Isidor Todoran și Pr. Prof. Ioan Petreună], vol. I, București, 1958, p. 403—404; — *Istoria bisericească universală*, manual pentru uzul studenților Institutelor teologice, [alcătuit de Prof. Teodor M. Popescu, Pr. Prof. Teodor Bodogae și Prof. George Gh. Stănescu], vol. II, București, 1956, p. 239—240.

51. I. Lupaș, *op. și loc cit.*, p. 351—352.

52. St. Weszprémi, *op. cit.*, p. 20 (40).

locul lui Francisc David ca superintendent al unitarienilor, pe Paul Gyulai, care a ajuns secretar al lui Ștefan Bathory la cancelaria ardeleană, și pe Ioan de Pécs, care a murit într-un accident ⁵³.

Pentru devotamentul său și pentru serviciile aduse Curții transilvănene, precum și datorită însușirilor sale catehetice, Blandrata a primit în dar trei mari domenii din comitatul Cluj: Chinteni, Tiburcz și Băgara ⁵⁴, care însă, într-un text anonim anexat probabil la o scrisoare-raport din 1580 a iezuitului polon Iacob Wuyec, sînt menționate ca fiind în acel an posesiuni ale iezuiților ⁵⁵.

După moartea regelui Ioan Sigismund Zápolya, la 14 martie 1571, Giorgio Blandrata a rămas în continuare la Curte, ca medic și consilier al principelui Ștefan Bathory, care avea să ajungă rege al Poloniei. El locuia în Alba Iulia pe strada Italiană, într-o casă construită din piatră, avînd patru încăperi bine mobilate. Despre modul cum trăia el găsim unele amănunte în jurnalul de călătorie al lui Pierre Lescalopier, care în 1574 a trecut prin Țara Românească, oprindu-se apoi cîtva timp la Alba Iulia, capitala Transilvaniei. «La 12 iulie — spune Lescalopier în jurnalul său — domnul Blandrata, doctor în medicină și prim-consilier al principelui, ne-a ospătat minunat, și ne-a oferit muzică în tot timpul prînzului. El avea avere la Saluzzo și în Savoia, dar avea cu mult mai multă în această țară. Și totuși el nu se însurase și nu avea pe lîngă el nici copil, nici rude; nu trecea drept zgîrcit, dar trăia cu mare economie și nu se culca decît pe o bancă învelită cu o cergă și cu o pernă sub căpătîi, afară doar cînd era bolnav» ⁵⁶.

Știind că Blandrata cunoștea destul de bine atmosfera politică din Polonia și limba poloneză, prințul Ștefan Bathory i-a încredințat misiunea diplomatică de a-i depune și susține candidatura la tronul Poloniei. Și astfel în septembrie 1575 Blandrata a plecat în Polonia, avînd la el și o mare sumă de bani de aur. S-a oprit mai întîi la Cracovia, unde a fost destul de darnic față de oamenii cu influență chemați să aleagă pe noul rege. Ajungînd la Varșovia, la 4 octombrie 1575 a participat la prima ședință a Dietei întrunită pentru alegerea regelui dintre numeroșii candidați ai caselor domnitoare din Germania, Austria, Italia, Boemia și Suedia. Deși la primul scrutin, principele Ștefan Bathory al Transilvaniei a întrunit un număr infim de voturi, Blandrata nu s-a descurajat, și, după mai multe tărăgănări și amînări, precum și datorită unor daruri abundente de ducați-aur, aduși din Transilvania, dieta Poloniei s-a întrunit din nou la 14 decembrie 1575 și l-a ales ca rege pe Ștefan Bathory, cu condiția să ia în căsătorie pe prințesa poloneză Ana, rudă apropiată a defunctului rege polon.

Reîntorcîndu-se la Alba Iulia, după ce, în luna ianuarie 1576, făcuse și un popas de trei zile la Brașov, medicul diplomat a primit în aceeași lună drept răsplată din partea principelui pentru reușita misiunii încredințate, un sat, Boz (fosta denumire

53. Antonio Possevino, *Transilvania*, cartea a III-a, cap. 8, în *Călători străini despre țările române*, vol. II, p. 570.

54. St. Weszprémi, în *op. cit.*, p. 21 (42), în notă, spune că aceste trei domenii i-au fost dăruite lui Blandrata «în deplină stăpînire» de către «regele Ștefan» Bathory, «așa cum reiese din decretul regal laudativ, semnat în 1581 cu mîna proprie de Martin Berzeviczy, cancelarul Transilvaniei». Noi credem mai degrabă că domeniile i-au fost dăruite de Ioan Sigismund Zápolya, cînd l-a ales ca sfetnic al său, așa cum spune Giovan Andrea Gromo în «Descrierea mai amplă a Transilvaniei» (*Călători străini despre țările române*, vol. II, p. 366), fără a indica numele acestor domenii, menționînd însă că «i-a dat patru mari domenii», nu trei.

55. *Călători străini despre țările române*, vol. II, p. 484—485.

56. *Idem*, p. 438—439.

ungurească fiind Buzd)⁵⁷, din apropierea cetății. Unii cercetători cred că ar fi vorba de satul Blandiana⁵⁸.

Cînd Ștefan Bathory a plecat în Polonia să-și ia tronul în primire, n-a mai fost însoțit de Blandrata, ci de un alt medic, tot italian, Nicolo Buccela, cu studii de medicină făcute la Padova⁵⁹. Giorgio Blandrata a rămas în continuare în Alba Iulia, în slujba noului voievod al Transilvaniei, Cristofor Bathory, fratele noului rege al Poloniei.

Deși catolic convins, Cristofor Bathory era totuși silit de împrejurări să țină seamă de voința stărilor din Transilvania, adversare hotărîte ale catolicismului. Astfel, printre altele, după spusele lui Possevino, «pentru ca Sigismund, fiul său, să nu fie împiedicat de a-i urma, a îngăduit să se dea un decret public împotriva propagării religiei catolice»⁶⁰.

Francisc David n-a rămas însă la forma modernă a unitarianismului, ci a evoluat în direcția curentului anabaptist, fiind combătut într-o dezbatere publică chiar și de Giorgio Blandrata. Judecat și condamnat în anul 1579 pentru propagarea ideilor sale extremiste, Francisc David a murit în același an în temnița din cetatea Devei.

Possevino l-a înfățișat pe Blandrata în culori sumbre, ca agent principal al unitarianismului, dar în corespondența iezuiților el apare ca fiind sincer doritor de pace și gata oricînd să vină ca medic în ajutorul iezuiților loviți de boală. Într-o scrisoare adresată la 10 ianuarie 1582 lui Claudio Aquaviva, prepozitul general al iezuiților, iezuitul Ioan Leleszi, educatorul lui Sigismund Báthory, îi spunea, printre altele: «Colegul meu, părintele George <Törös>, suferă de paralizie la mîini de patru luni... Blandrata, stegarul arienilor, este cu noi de o uimitoare bunăvoință și caritate. L-a examinat cu toată luarea aminte și îi prescrie <leacuri> cu <mare> fidelitate»⁶¹. El mai îngrijise în 1581 și alți iezuiți bolnavi, dintre care sînt de amintit Aloysus, bolnav de gută la ambele picioare, și Ludovic⁶². Din cauza atenției deosebite pe care o acorda iezuiților bolnavi, Blandrata a fost învinuit, chiar și de Fausto Socini, că, din dorința de a dobîndi avere, s-a îndepărtat de vechii lui tovarăși de credință. Dar, după cum spun unii din biografia săi, învinuirea nu e întemeiată, el retrăgîndu-se din activitatea religioasă din cauza oboselii⁶³. În timpul teribilei epidemii de ciumă care a bîntuit cu o mare violență în 1586 în Transilvania, Blandrata, deși avea sănătatea șubrezită, a făcut tot ce a putut pentru combaterea flagelului și îngrijirea bolnavilor.

N-a intrat în controverse religioase cu iezuiții, ba dimpotrivă, după cum spune Leleszi în scrisoarea menționată mai sus, i-a lăudat în fața Senatului pentru «știința

57. A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. II (1573—1584), București, 1930, p. 96—98, document din 17 ianuarie 1576.

58. N. Igna, *Un medic italian la Alba Iulia în secolul al XVI-lea*, («Apulum», II, 1943—1945, p. 399—401), credea că numele satului Blandiana ar veni de la numele lui Blandrata. În realitate însă, Blandiana este denumirea daco-romană a unei cetăți, ale cărei vestigii au fost descoperite de curînd. (A se vedea: Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, Edit. Academiei Republicii Socialiste România, p. 85, cuvîntul Blandiana, și Ștefan Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. I, ed. II, Cluj, 1972, p. 47).

Satul Boz face astăzi parte din comuna Doștat, iar satul Blandiana este component, împreună cu altele, al comunei cu același nume, ambele în același județ, Alba, în apropiere de Alba Iulia, însă în direcții diferite: Boz spre sud-est, iar Blandiana spre sud-vest.

59. După unele informații, Nicolo Buccela s-ar fi călugărit, la 7 mai 1578 într-o minăstire a capucinilor din Napoli.

60. *Călători străini despre țările române*, vol. II, p. 586.

61. *Idem*, p. 467.

62. A. Veress, *Epistola et acta jesuitarum temporibus Șt. Báthory*, vol. III, Cluj, 1913, p. 126, și vol. I, Cluj, 1911, p. 185.

63. C. Schmidt, *Blandrata*, în «Realencyclopädie...», Bd. III, p. 251.

și purtările lor», rugînd numai să i se «îngăduie să ia pe lîngă el pe unul din ei cu oarecare cunoștințe medicale, spre a nu fi absolut singur, în ultimele clipe ale unei vieți foarte lungi»⁶⁴.

Într-o scrisoare adresată în februarie 1584 unui anonim din Polonia, după o călătorie în Transilvania, iezuitul italian G. P. Campani, provincial (= conducător al unei comunități iezuite provinciale) în Polonia, relatînd, printre altele, și despre încercarea de a-l readuce pe Blandrata la catolicism, spunea: «Mă tem <că> este la pămînt și de neîndreptat ... Ar vrea să i-l dau pe Maxim pe lîngă sine, ca să îngrijească serios de el: oferă colegiului o pomană însemnată pentru acest lucru, și ca acesta să fie stăpîn pe lucrurile sale, căci nu are pe nimeni devotat care să vrea să stea cu el și pe care să-l iubească ... Și cînd i se spune: «Dar Maxim este de altă religie, vreți oare să-l trageți la voi?», zice: «Eu voi da legămînt în scris cu jurămînt că nu voi vorbi cu el despre religie». — «Dar Maxim se roagă mult». «Și eu (zice el) m-aș ruga cu el, în bună învoială și ziua și noaptea, și chiar de zece ori pe zi dacă trebuie...»⁶⁵.

La trecerea prin țările române spre Constantinopol, în 1585, seniorul reformat Jacques Bongars s-a bucurat de «bunăvoință călduroasă» din partea oamenilor pe care i-a întîlnit, printre care e menționat și «pribeagul» George Blandrata. «Nu pot să nu-l amintesc cu recunoștință, — subliniază Bongars într-o scrisoare evocatoare adresată tovarășului său de învățătură și de călătorie Guillaume Lenormand în 1597 — nu că aș aproba rătăcirea sa, ci pentru că bunăvoința <sa> dovedită <în fapt> ne-a fost cu siguranță de folos și poate și mîntuitoare atunci cînd în urma fugii domnului Țării Românești Petru «Demetrius» (Petru Cercel, Nr. n.) tulburîndu-se lucrurile, ciaușii turci cercetau cu cruzime pe toți drumeții străini»⁶⁶.

Interpretînd atitudinea binevoitoare, umanitară, a lui Blandrata față de iezuiți, ca o consecință a faptului că n-ar fi mai avut sprijinitori printre guvernanți, Antonio Possevino spunea, printre altele, că «această vulpe ..., dîndu-și seamă că protectorii săi cedau și se îndepărtau puțin cîte puțin de la guvernare, și-a revenit de la teologie la medicină, mărturisind că aceasta era singura sa profesie»⁶⁷. St. Weszprémi crede că, datorită iezuiților, Blandrata s-a întors la Biserica romano-catolică, iar spre sfîrșitul vieții devenise necredincios.

Slăbit de boală și istovit de dinamismul său, Giorgio Blandrata a avut un sfîrșit tragic: a fost sugrumat, în 1588, după unii⁶⁸, sau în 1590, după alții⁶⁹, de către un nepot al său de frate, pe care-l lăsase legatar universal, și care era dornic să intre cît mai repede în posesia averii testate.

În lista scrierilor lui Blandrata, St. Weszprémi menționează și lucrarea plină de erori dogmatice *Sedecim articuli de solo Deo patre invocando*, pe care ar fi scris-o pentru a determina condamnarea la închisoare pe viață a lui Francisc David, căruia i-a fost atribuită pe nedrept, în vederea atingerii scopului urmărit. Noi o trecem însă în domeniul multor incertitudini care mai planează încă asupra vieții și activității mult discutatului medic și teolog Giorgio Blandrata.

64. *Călători străini despre țările române*, vol. II, p. 573, nota 362.

65. *Idem*, vol. III, București, 1971, p. 79—80.

66. *Ibidem*, p. 167.

67. A. Veress, *Antonio Possevino della Compagnia di Gesù, Commentario di Transilvania...*, Budapesta, 1913, p. 109.

68. Pietro Busto, *Scrisoarea... către fratele său...*, 1595, în *Călători străini despre țările române*, vol. III., p. 444—445.

69. St. Weszprémi, *op. cit.*, p. 21 (42).

Scrierile principale ale lui Giorgio Blandrata au fost editate de Henke în 1794 la Helmstedt, sub titlul *Antitrinitarische Glaubens Bekenntnis*⁷⁰.

Deși nu a fost medic, ci numai infirmier, totuși, întrucât avea unele cunoștințe medicale, puse chiar și în practică remarcându-se ca un veritabil medic, se impune a fi amintit în expunerea noastră și iezuitul MASSIMO MILANESI, (Maxim), pe care, după cum s-a menționat mai sus, G. P. Campani intenționa să-l dea pe lângă Blandrata, «ca să îngrijească serios de el», întrucât era bătrîn și singur.

Originar din Florența, Massimo Milanesi avea în 1584, când se afla în Transilvania, vârsta de 55 sau 56 de ani, primind felurite însărcinări și funcții, printre care și aceea de infirmier al Colegiului iezuit de la Cluj. În luna mai 1586 a fost trimis la Alba Iulia, fiind însărcinat să supravegheze construirea Colegiului iezuit de acolo.

În îndeletnicirile sale cu profil medical, Milanesi a pus suflet și stăruință, dovădindu-se a fi destul de priceput, — pentru vremea în care a trăit și în raport cu cunoștințele pe care le avea, — la pregătirea medicamentelor, la administrarea lor, și chiar la punerea diagnosticului, participînd activ la drama luptei cu morcea în timpul epidemiei de ciumă care a bîntuit în Transilvania în 1586.

Era însă conștient de situația și posibilitățile sale. Referindu-se la activitatea desfășurată ca infirmier și la promovarea lui la rolul de medic, pentru care nu era pregătit, Massimo Milanesi spune, într-o scrisoare adresată din Cluj prepozitului general Aquaviva la 15 aprilie 1585: «copiii și băieții care au fost în îngrijirea mea de 16 luni încoace, când a început mulțimea de bolnavi să alerge la colegiu, au fost în așa mare număr că nu li s-a putut ține socoteala, cum s-a făcut pentru bărbați și femei, al căror număr (dacă nu mă înșeală memoria) trece de 150, din care trei sferturi femei; văduve, măritate și fecioare, suferind de friguri acute «terțane, cvartane», dropică, boala copiilor, de splină, de junghi de stomac, de ameteți ... paralizie, palpitații și boală de inimă, gută, calcule, colică, hemoragii, catare, dureri de cap rebele, plăgi, abcese vechi și noi ... și orice boală care se poate afla în spitale. Dintre acești (bolnavi) unii au murit, alții s-au lecut (sau) mai bolesc multă vreme în pat, după cum a vrut Dumnezeu, sau au meritat ei, sau va fi contribuit prostia mea. Spun așa pentru că dintr-o slujbă foarte de jos și umilă am fost făcut infirmier în primii ani ai primei mele probațiuni, am fost apoi promovat de superiori pînă la doctorat fără a fi studiat vreodată, sau știut măcar ce este medicina, decît doar de cîtăva vreme încoace cînd nevoia unor cazuri grave care mi s-au dat m-a făcut să-mi fie rușine de acest <fel de> doctor și de leacurile nenorocite <recomandate> ba din gură ba cu condeiful, de care

70. *La Grande Encyclopédie*, tome VI, p. 1047.

Despre Giorgio Blandrata s-a scris relativ mult. În afară de scrierile menționate de noi în notele subliniare, mai indicăm numai cîteva: O. Apostol și Gh. Bran, *Viața și activitatea medicului, teologului și diplomatului italian Giorgio Blandrata*, comunicare la Societatea de Istoria medicinei, București, 3 iunie 1968; — «Enciclopedia italiană», art. *Blandrata (Biandrata)* (Numele lui *Blandrata* a circulat și sub *Biandrata*); — Mayer A. Halévy, *Un humaniste de l'Ecole montpellieraine au XVI-e siècle: Giorgio Blandrata et son activité révolutionnaire en Europe orientale*, în vol. *Communications roumaines présentées au XVIII-e Congrès International d'Histoire de la médecine, Varsovie-Cracovie, 17-24 Septembre 1962*, Bucarest, 1962, p. 1-12; — Caius T. Jiga, *Traits essentiels dans le caractère du docteur Georges I. Blandrata, médecin et conseiller d'état des princes de Transylvanie (1515-1588)*, în *Atti del XXI Congresso internazionale di storia della medicina*, vol. I, Siena, 1968, p. 410-416; — V. Malacarne, *Comentario delle opere delle vicende de Giorgio Blandrata, nobile saluzzese, archiatro in Transilvania e in Polonia*, Padova, 1814; — Hélène Racoveanu, C. Bart, E. Hulea, *George Blandrata, médecin de Saluce et son étrange activité en Transylvanie*, în *Atti del XXI Congresso internazionale di storia della medicina*, vol. I, p. 539-545; — Adam Raffy, *Medicul italian B. G.*, *Communicationes ex Bibliotheca historiae medicae hungarica*, nr. 26, 1962, p. 51-65.

m-am folosit și mă folosesc de azi pe mâine mai degrabă în felul unui magister Grillo care obișnuia să spună «Dumnezeu să ți-o dea bună», decât după o practică potrivită medicinei».

În continuare, referindu-se la faptul că examinarea și tratarea fetelor și femeilor bolnave implică unele situații de «oroare nespusă» pentru preoți, Milanesei mărturisește că faptul acesta i-a produs «mare tulburare a sufletului, pentru că — spune el — nu pot să ajung să cred că acest lucru ar fi potrivit chiar pentru un preot oricât de puțin strict, cu atât mai puțin unuia din Compania noastră, decât dacă l-aș afla în gura sau scrisoarea superiorului meu cel mai mare»⁷¹.

După plecarea lui Massimo Milanese la Alba Iulia, sarcina de infirmier al Colegiului iezuit din Cluj a fost încredințată tot unui cleric, profesor al Colegiului, GIROLAMO FANFONIO, praefectus studiorum, care numai după circa trei luni avea să cadă jertfă epidemiei de ciumă, la 17 august 1586, în vîrstă de 29 de ani⁷².

Un alt medic italian care a activat în Transilvania, prin penultimul deceniu al secolului al XVI-lea, a fost călugărul MARCELLO SQUARCIALUPI, al cărui nume apare în corespondența din iunie 1581 a iezuiților. În scrisoarea adresată la 10 ianuarie 1582 prepozitului general al iezuiților Claudio Aquaviva, scrisoare din care am dat mai sus unele detalii despre Blandrata, ieromonahul iezuit Ioan Leleszi mai spunea, în legătură cu îngrijirea bolnavilor: «Mai folosim încă în modul cel mai obișnuit pe un oarecare Marcello, un alt medic al principelui. Dar nici unul (e vorba de Blandrata. N. n.), nici celălalt nu vor să audă absolut nici un cuvînt despre religie. În afară de chestiunea religiei, în toate celelalte ei se oferă și se arată ca cei mai aprigi apărători ai Societății»⁷³, adică ai iezuiților.

După cum spune el însuși într-una din scrisorile sale⁷⁴, Marcello Squarcialupi și-a luat doctoratul în medicină la universitatea din Pisa, la etatea de 24 de ani, și după ce a practicat timp de un an medicina la Campilia, în Toscana, s-a stabilit pentru puțin timp la Roma, de unde a plecat în Umbria, apoi în Lombardia, oprindu-se la Milano, după ce intrase între timp în cinul monahal.

Urmărit din cauza trecerii sale în comunitatea Bisericii Protestante, călugărul medic Marcello Squarcialupi s-a dus în Elveția. Denunțat pentru unele «abateri de la credință», el a părăsit și Elveția, trecînd în Germania, apoi în Moravia, în Polonia, și de acolo, în Transilvania, unde, cîștigînd simpatia lui Giorgio Blandrata, a ajuns în slujba curții domnitoare, încadrîndu-se totodată în comunitatea unitarienilor.

Într-o dedicație cu care și-a prefațat lucrarea intitulată *M. T. Ciceronis eloquentissimi et sapientis Viri Morales Definitiones, et in easdem Scholia philosophica ...*, tipărită la Cluj, în 1584, Squarcialupi își exprima deosebita sa afecțiune față de principele Sigismund Báthory, și tot din această dedicație se poate deduce că el fusese angajat la curtea transilvană prin anul 1580, de către principele Cristofor Báthory († 1581), tatăl lui Sigismund. «Tu n-ai uitat nicidecum cît de multe îndemnuri am depus în străduința mea de patru ani, ca să înclin sufletul tău spre adevăr, spre modestie»,

71. *Călători străini despre țările române*, vol. III, p. 127—128. Maxim este menționat și de dr. V. Gomoiu, *Adaos la vol. I din Repertoriu medicilor, farmaciștilor, veterinarilor*, p. 105.

72. Cf. *Călători străini...*, vol. III, p. 130, 135. 73. *Idem*, vol. II, p. 467.

74. *Simonis Simonii Lucensis Primus Triumphus...*, Claudiopoli..., 1584, din care menționează unele date autobiografice St. Weszprémi, în vol. I al lucrării citate, în ediția din 1960, de la Budapesta, p. 462.

scria el, printre altele, în dedicație ⁷⁵. Marcelo Squarcialupi a activat, deci, la curtea domnitoare, nu numai în calitatea sa de medic, ci și ca pedagog, catehet, educator al tânărului principe Sigismund Báthory, care îi acorda o considerație recunoscătoare, trimițându-l, de pildă, să ofere în numele său daruri lui Franco Sivori care se afla în 1584 la Alba Iulia ca sol al domnitorului Țării Românești Petru Cercel ⁷⁶.

Despre prezența lui Squarcialupi la curtea principelui Transilvaniei, Antonio Possevino scria în 1583 următoarele rânduri: «Nu este nici o îndoială că regele [Ștefan Báthory al Poloniei, care supraveghea și conducerea principatului Transilvaniei. *N.n.*] se va lăsa ușor convins să alunge pe un medic nou eretic care a fost mai înainte călugăr (după cum mi s-a spus) și care, în afară de faptul că e dintre familiarii lui Blandrata, s-a și insinuat, <obținînd> să doarmă în anticamera principelui pentru a nu se depărta de el; invenție diabolică în toate privințele pentru a prăvăli pe acel tânăr în prăpastie» ⁷⁷.

Cu ocazia călătoriei din 1584 în Transilvania, G. P. Campani își propusese să-l readucă pe Squarcialupi la catolicism, — cum încercase și cu Blandrata —, și credea că a și reușit într-o oarecare măsură, afirmînd că acesta i «s-a mărturisit oral și în scris» ⁷⁸. Dar se pare că n-a fost decît o simplă iluzie pe care și-o făcuse Campani.

Autor și al unei cărți *Despre comete* publicată în 1571 ⁷⁹, Marcello Squarcialupi a tipărit în 1585, la Cluj, *De fontium et fluviorum origine*, o culegere de maxime filozofice și teologice, cu o frumoasă dedicație de cîteva pagini adresată «Illustrissimo et Excellentissimo Principi Petro, Valachiae Domino, et clementissimo Patrono suo» ⁸⁰. Se știe că domnitorul muntean Petru Cercel era un om învățat, poliglot, călătorise prin Franța și Italia, scrisese sonete italienești și avea înclinări spre catolicism. În scurtul timp cît a domnit (iulie 1583—16 aprilie 1585), el a căutat să se apropie de regele Poloniei, Ștefan Báthory, avînd însă legături mai strîse cu Sigismund Báthory, principele Transilvaniei, cu care a schimbat mai multe solii de prietenie. De altfel, cînd uneltirile lui Mihnea i-au adus mazilirea, Petru Cercel s-a refugiat în Transilvania cu tot tezaurul, fiind însoțit de boierii care i-au rămas credincioși. Deși dedicația are imprimată data «Idibus Martiis» (15 martie) 1585, se pare că ea a fost antedatată, întrucît Squarcialupi scrie și despre «exilul» lui Petru Cercel, îl consolează, îl încurajează și mai ales îl elogiază, subliniind virtuțile cu care era înzestrat. Aît din rîndurile dedicației propriu-zise, cît și din totalitatea ei, se poate presupune că Marcello Squarcialupi a fost mai multă vreme în preajma lui Petru Cercel, poate ca medic ⁸¹, dar mai degrabă ca oaspete.

În același an, 1585, sfătuit de Blandrata, Squarcialupi a plecat din Transilvania în Polonia, după o activitate medicală de mai mulți ani, și după ce publicase numeroase lucrări. Într-una din scrisorile sale, Andrei Dudith îl caracterizează ca «om mun-

75. St. Weszprémi, *op. cit.*, în completările din vol. I al ediției de la Budapesta, p. 460: «Quantos in assiduitate mea quatuor annorum stimulus ad veritatem, ad modestiam animo ad-moverim tuo, te minime fugit». 76. *Călători străini despre țările române*, vol. III, p. 25.

77. *Idem*, vol. II, p. 581. 78. *Ibidem*, vol. III, p. 79.

79. *Ibidem*, vol. III, p. 25, nota 99.

80. Andrei Veress, *Bibliografia româno-ungară*, vol. I, p. 48—55; — Cf. V. Gomoiu, *Adaos la Repertoriu...*, p. 145.

81. George Lăzărescu, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 129, citînd pe Ștefan Pascu, *Petru Cercel și Țara Românească la sfîrșitul secolului XVI*, spun că Marcello Squarcialupi «a devenit medicul domnului în timpul cît acesta a condus Țara Românească». În textul la care se trimite, la pag. 189 din lucrarea lui Șt. Pascu, este menționat într-adevăr, «Marcello Squarcialupi, italiano, medico di sua Altezza»; dar «sua Altezza» este principele Transilvaniei Sigismund Báthory, nu domnitorul Petru Cercel. (A se vedea pasajul respectiv în *Călători străini...*, vol. III, p. 25).

ditor, cu somn puțin, cu caracter bun și setos de știință»⁸², iar St. Weszprémi spune că nu se poate mira îndeajuns cum un «omuleț» ca Squarcialupi a putut să se informeze atât de mult despre îndeletnicirile și obiceiurile din principatul Transilvaniei, ocupându-se nu numai de vicii, certuri, tulburări, ci și de cei care le-au provocat, ca de pildă, «chiar și acei *maiestrii ai lepădăturilor, Blandrata, Stancarus, Sabinus, Buccella, Simonius* și alții, pe care docta Italie i-a aruncat ca pe niște resturi stricate în Polonia și în marea noastră republică Transilvania», unde, prin acțiunile lor, au otrăvit sufletele cetățenilor⁸³.

Printre personalitățile din epoca umanismului târziu care au activat și în Transilvania sub influența Reformei, trebuie menționat și PÉTER MÉLIUSZ JUHÁSZ⁸⁴. Născut în Ungaria dintr-o familie vestită de nobili, și-a făcut studiile de bază la Debrețin. După câțiva ani de viață ușuratică, Petru Méliusz a plecat la Wittenberg, unde a făcut studii universitare, de filozofie și teologie, și, cum se poate deduce din relațiile lui St. Weszprémi⁸⁵, chiar și de medicină. A aderat totodată și la Reforma protestantă, încadrându-se în ramura calvină.

La scurt timp după întoarcerea în patrie, a fost chemat să conducă școala și biserica din Debrețin, dovedindu-se a fi un bun profesor, pedagog și pastor, fapt care a determinat alegerea sa, în 1560, ca senior al regiunii Debrețin, precum și alegerea, în unanimitate, în 1562, ca superintendent confesional al diecezei de dincolo de Tisa.

În adunările de la Alba Iulia, în 1568, și de la Oradea Mare, în 1569, în care Giorgio Blandrata a susținut doctrina antitrinitară, Petru Melius a apărat cu strășnicie învățătura despre natura divină a Mîntuitorului, publicînd în același scop și numeroase scrieri de teologie simbolică și apologetică. Știa foarte bine limbile latină, greacă și ebraică, și cunoștea, de asemenea, limbile arabă, turcă și germană.

El este cunoscut îndeosebi prin remarcabilul său *Herbarium*, (Ierbar), tipărit în limba maghiară la Cluj în 1578, lucrare de botanică, pe care St. Weszprémi o consideră ca «prima de acest gen în medicina galenică», fiind bazată pe autori clasici, ca medicul Claudios Galenos, naturalistul Pliniu cel Bătrîn, precum și pe preceptele lui Paracelsus.

Petru Mélius a murit la Debrețin, în anul 1572.

În istoria Brașovului întîlnim pe un PETRUS APUS BOGNER, preot, doctor în drept, care studiasse și medicina la Padova (1563)⁸⁶, și care — după cum spune în a sa *Elegia in obitum (Jale de moarte)*, Cluj, 1573, umanistul sas Christian Schesäus —, în timpul epidemiei de ciumă din anul 1572 «a dat și ajutoare medicale». La 13 decembrie din acel an, Bogner chema printr-o scrisoare pe profesorul Martin Oltharat

82. St. Weszprémi, *op. cit.*, p. 175 (350).

83. *Idem*, ediția Budapesta 1960, p. 460. Deși Blandrata era în relații de prietenie și colaborare cu Squarcialupi, totuși, probabil din motive religioase, St. Weszprémi îl menționează și pe el printre «maiestrii lepădăturilor» pe care i-a combătut Squarcialupi. Weszprémi credea că datorită iezuiților, Marcello Squarcialupi se reîmpăcase cu Biserica Romei: «*Romanae iterum Ecclesiae novissime opera PP. Soc. Iesu reconcilianus ets* (*op. cit.*, p. 174 (346)).

84. *Istoria României*, Ed. Academiei R.S.R., vol. II, p. 1049.

85. St. Weszprémi îl încadrează printre medicii ale căror biografii le-a publicat în cunoscuta lui lucrare *Succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae biographia*, vol. I, p. 104—113 (208—226), din care am luat și noi datele esențiale. — A se vedea și: Valeriu L. Bologa și Samuil Iszák, *Medicina în Ardeal în timpul orînduirii feudale*, în vol. *Contribuții la istoria medicinei în R. P. R.*, București, 1955, p. 135.

86. George Lăzărescu, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 196, după A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italie studentium...*

din Sibiu «să vină să ocupe un post de profesor la liceul brașovean», spunându-i să nu se teamă, «epidemia începând să se stingă»⁸⁷.

Menționând printre medicii care au fost prin țările române și pe IACOB RUBEN, medicul lui Sinan Pașa «reținut» ca ostatic în 1595 în Transilvania, unii istorici ai medicinei românești⁸⁸, — datorită unei cvasi-analogii de cuvinte provenită din neconcordanța dintre documente în redarea numelui lui — «Giacob rabino, medico dell'Emo Sinam»⁸⁹, «Giacob Robeno, Ebreo, medico dell'Eccmo Sinan-Bassà»⁹⁰ — înclină să creadă că el ar fi fost rabin. Posibil și probabil, dar nu cert. Iacob medicul putea fi în același timp și rabin, dar putea fi și numai medic, numindu-se Iacob Ruben.

În legătură cu măsurile luate pentru combaterea groazniciei epidemii de ciumă din timpul lui Basta (1602—1604) în ținutul Bistriței și în regiunile învecinate, este amintit medicul-călugăr PETER COELESTINUS. Originar din Sighișoara, Wilhelm Roser — cum se numea înainte de a îmbrăca haina monahală — a studiat teologia și medicina încă înainte de a se fi răspândit reforma lui Luther în Ardeal printre sași. Practica de medic și-o făcuse în mănăstirea dominicanilor din Bistrița, unde, în afară de frații dominicani, îngrijea oamenii săraci ce se abăteau la porțile mănăstirii căutându-și sănătatea amenințată de boli și flagele ucigătoare.

Intrînd în conflict cu superiorii dominicanilor, pe care-i acuza de desfrîu, Peter Coelestinus s-a văzut nevoit să părăsească mănăstirea și totodată și monahismul, reluîndu-și vechiul său nume. Se căsătorește cu o bistrițeancă și practică medicina în calitate de medic laic. Murind chirurgul Desiderius Sandel, căzut victimă molimei de ciumă, orășenii din Bistrița îl numesc «fizic al Bistriței» pe Wilhelm Roser — alias Peter Coelestinus —, medic destul de învățat pentru acele vremuri⁹¹.

J. SCHULZ (Dr. SCULTET). — În ianuarie 1626, principele Transilvaniei Gabriel Bethlen (1613—1629) s-a căsătorit pentru a doua oară, cu Caterina de Brandenburg, care — după cum se spune într-o scrisoare a medicului de pe atunci al municipiului Sibiu Mathias Erbinaeus — a adus cu ea pe medicul său, dr. Czellius, profesor la Heidelberg, și pe predicatorul confesor dr. Scultetus (J. Schulz).

Dr. Scultetus a rămas la Curtea transilvană pînă după moartea lui Gabriel Bethlen, cînd, în 1630, a fost ucis și aruncat în Olt, în împrejurări asupra cărora părerile istoricilor nu concordă.

Ocupîndu-se de acest dr. Scultet într-una din lucrările sale, dr. G. Z. Petrescu⁹² crede că el «ar putea fi una și aceeași persoană cu medicul Curții lui Bethlen, care

87. A. Huttman, *Istoricul măsurilor de izolare în contra ciumii în Brașovul secolului al XVI-lea, principiu premergător creării carantinilor*. Comunicare făcută la Simpozionul al IX-lea de Istoria Medicinii, ținut la Cîmpulung-Muscel, la 22 mai 1971, (în manuscris). Autorul citează, ca surse de documentare: Josef Dück, *Geschichte des Kronstädter Gymnasiums*, Brașov, 1845, anexe, p. 50; — *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, Bd. IV, Brașov, 1903, p. 342.

88. Dr. Pompei Gh. Samarian, *op. cit.*, vol. I, p. 84—85; — Dr. V. Gomoiu, *Repertor de medici...*, p. 201.

89. Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XII/1, p. 113, doc. CLXXX. 90. Idem, *Ibidem*, p. 193, doc. CCXCVI.

91. Theodor I. Ghițan, *Ciuma din timpul lui Basta în Bistrița și regiunile învecinate*, în vol. *Contribuții la istoria medicinei în R. P. R.*, București, 1935, p. 295.

92. Dr. G. Z. Petrescu, *Cine a fost Dr. Scultet ucis și aruncat în Olt la 1630*, lucrare citată mai sus, în nota 14.

Autorul citează numeroși alți autori, inclusiv pe St. Weszprémi, «ale cărui biografii, reproduse după scriitorii mai vechi, sînt în general — după părerea sa — lipsite de o documentație suficientă» (pag. 5).

s-ar fi putut numi Schulz» (p. 12). Într-o lucrare tipărită în 1904 la Budapesta, un autor contemporan, József Pokoli, «alături de numele predicatorului Scultet titlul de «orvos» (medic), ceea ce ne dă de gândit, — spune dr. G. Z. Petrescu —, căci poate corespunde realității» (p. 14). Pe lângă sarcinile sale de duhovnic și sfetnic, Scultet «pare a-și fi însușit ocazional (cînd Bethlen fu pe moarte), și pe aceea de medic consultant. Era desigur și el trecut printr-o Facultate de medicină, de o fi fost titrat sau nu; un tip de ambițios deprins a fi amestecat în toate ..., și care prin veleitățile sale de a dovedi cunoștințe multiple, apoi de a-și impune cuvîntul, a intrat în scenă și cu prilejul bolii ce a răpus pe stăpînul său princiar» (p. 15).

«Mai mult despre J. Schulz, doctor în teologie și poate și-n medicină, nu este posibil a spune deocamdată», — scrie în încheierea studiului său (p. 16), dr. G. Z. Petrescu.

Din prima jumătate a secolului al XVII-lea, istoricii medicinei menționează și pe JOSEF SALOMO DEL MEDIGO (sau DELMEDIGO), care a studiat medicina în Italia, audiind totodată, la Padova, și prelegerile de matematică și astronomie ale lui Galileo Galilei. Medigo a pribegit prin orașele Cairo, Constantinopol, Hamburg, Amsterdam, Frankfurt și Praga, precum și prin Polonia și Țara Românească, fie ca medic, fie ca rabin sau ca profesor. A murit în anul 1655⁹³.

Ca și în Transilvania, nici în Țara Românească și nici în Moldova n-au existat în secolul al XVII-lea medici de origine română; «era doar o medicină exercitată în țările noastre de medici străini, de cultură italiană și greacă»⁹⁴.

Astfel Vasile Lupu a avut în serviciul său pe medicul danez HANS ANDERSEN SKOVGAARD, cunoscut sub numele italian GIOVANI-ANDREA SCOGARDI. Născut la 2 iunie 1600 la Helsingör, în Danemarca, era fiul unui preot profesor Andreas Skovgaard. Și-a luat titlul de «magister artibus» la Wittenberg, a studiat apoi la Padova și, după desăvîrșirea studiilor, s-a angajat ca medic al bailului (ambasadorului) venețian la Constantinopol. Spre sfîrșitul anului 1641, primind propunerea avantajoasă a lui Vasile Lupu de a se duce la curtea lui ca medic, Skovgaard sau Scogardi a acceptat-o, stabilindu-se la Iași.

«În afara practicii medicale pe care o exercita la Iași, doctorul Scogardi, potrivit unui obicei al vremii, se ocupa și cu adunarea de informații care puteau folosi venețienilor»⁹⁵. Și tot el a informat, printr-o scrisoare⁹⁶ din 6 noiembrie 1642, pe rezidentul (reprezentantul diplomatic) austriac la Constantinopol Rudolf Schmidt despre sinodul din 1642 de la Iași.

Scrisoarea medicului Scogardi, «bun catolic»⁹⁷, constituie «izvorul principal narativ pentru cunoașterea atmosferei sinodului de la Iași»⁹⁸, «cel mai exact și mai com-

93. Dr. V. Gomoiu, *Adaos...*, p. 105.

94. N. Vătămănuș, *Voievozi și medici de curte*, p. 139.

95. Idem, *ibidem*, p. 143. — N. Vătămănuș se ocupă pe larg de viața și activitatea medicului Hans Andersen Skovgaard, consacîndu-i 11 pagini din lucrarea pe care o cităm. — Cf. și Dr. Pompei Gh. Samarian, *op. cit.*, vol. I, p. 89—91.

96. Hurmuzaki, *Documente*, vol. IV, 1, p. 668; doc. DXCIV. — Scrisoarea a fost redată în românește de mitropolitul Irineu [Mihălcescu] al Moldovei și Sucevei, în cadrul articolului *Petru Movilă și sinodul de la Iași*, publicat în «Mitropolia Moldovei», XVIII (1942), nr. 12, decembrie, p. 516—518. O versiune românească a acestei scrisori a publicat și Ioan I. Irimia, în același număr al revistei «Mitropolia Moldovei», p. 631—633, ca anexă la articolul *Personalitatea religioasă a domnitorului Vasile Lupu*.

97. Pr. Nicolae M. Popescu, *Introducere la 'Ορθόδοξος 'Ομολογία Mărturisirea Ortodoxă* text grec inedit ms. Parisinus, text român ed. Buzău 1691..., București, 1942, p. XXVII, nota 2.

98. Al. Elian, *Contribuția grecească la «Mărturisirea Ortodoxă»*, București, 1946, p. 87, nota 1 (Extras din «Balcania», V, 1, p. 79—138).

plet referat în legătură cu condițiile și cu data ținerii sinodului ..., precum și cu problemele discutate acolo»⁹⁹, el fiind martor la discuții.

Scrisoarea medicului lui Vasile Lupu este așadar «documentul cel mai prețios în legătură cu sinodul de la Iași»¹⁰⁰, iar prin aceasta, numele lui a intrat în istoria Bisericii române.

Nu peste multă vreme însă, conjunctura politică a început să-i fie defavorabilă lui Scogardi, și după anul 1646 n-a mai fost semnalată prezența lui la Iași. Din unele știri ulterioare se poate deduce că el ar fi încetat din viață spre sfârșitul anului 1655 sau la începutul anului 1656.

Amintind că «încă de la fundarea primelor universități, ca o urmare a tradiției practicei medicale rezervate clericilor, se unea adesea studiul teologiei cu al medicinei și absolvenți ai ambelor învățăminte practicau pe rînd preoția și lecăria, cînd nu le profesau pe amîndouă în același timp», dr. G. Z. Petrescu menționează printre «doctori în teologie și medicină sau medici-preoți» și pe BARTHOLOMEU BAUSNER, «care la 1679 a ajuns Superintendent (Episcop) al bisericii evanghelice din Ardeal, studiasse medicina și a publicat la Amsterdam în anul 1656 o carte: «De consensu partium humani corporis libri III»¹⁰¹.

Printre profesorii de seamă pe care i-a avut școala înființată de Vasile Lupu prin anul 1640 la Mînăstirea Sfinții Trei Ierarhi din Iași a fost și învățatul grec NICOLAE KERAMEUS. Născut în orașul Ianina din Grecia, Nicolae Kerameus și-a făcut studiile superioare la Veneția, în jurul anului 1646, avînd ca profesor și pe renumitul învățat Prohorios. El și-a început activitatea cărturărească încă din vremea cînd studia la Veneția, făcînd corecturile «Cuvîntului» Sfîntului Grigentiu, tipărit în anul 1646: Διάλογος τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡρῶν Γρηγόριου... Τά πάντα ἐδιωρθώθησαν ἐπιμελῶς ὑπὸ Νικολάου Κεραμέως... Ἐν Βενετίαις, 1646.

După ce a obținut titlul de doctor în filozofie, teologie și medicină, Nicolae Kerameus s-a stabilit la Constantinopol, fiind numit profesor la școala teologică a Patriarhiei Ecumenice, printre elevii săi numărîndu-se și Dositei, care avea să ajungă destul de cunoscutul patriarh Dositei al Ierusalimului din paginile istoriei Bisericii și patriei noastre. Patriarhul Dositei a dat, de altfel, și unele informații destul de interesante despre fostul său profesor. Astfel el spune că Nicolae Kerameus s-ar fi dus la Constantinopol «pe cînd era patriarh ... fericitul Paisie». Informația este vagă, dat fiind faptul că Paisie I a păstorit de două ori: prima oară în iulie 1652 — aprilie 1653, iar a doua oară în aprilie 1654 — martie 1655; credem că este vorba de prima păstorie. Sînt de subliniat îndeosebi informațiile despre geneza lucrărilor scrise de Nicolae Kerameus pentru apărarea Ortodoxiei. «Pururea pomenitul Atanasie Patelar pe cînd era patriarh în Constantinopol la anul 1651¹⁰² — spune patriarhul Dositei — a vorbit în Patriarhat la sărbătoarea Sfinților Apostoli contra primatului Papei interpretînd: *Tu ești Petru* etc. Un Atanasie oarecare, cipriu de neam latin cu cugetarea fiind față la didahie, a scris după aceea multe pentru primatul Papei și a insultat

99. Pr. Teodor Bodogae, *Din istoria Bisericii Ortodoxe de acum 300 de ani. Considerațiuni istorice în legătură cu Sinodul de la Iași*, Sibiu, 1943, p. 130, nota 3.

100. Diac. Gh. I. Moisescu, [Recenzie la articolul lui I. Petreună, *Sinodul de la Iași...*], în «Biserica Ortodoxă Română», I.X (1942), nr. 9—10, sept.-oct., p. 483.

101. Dr. G. Z. Petrescu, *Cine a fost Dr. Scultet...*, p. 15.

102. Este, evident, o dată indicată de patriarhul Dositei din memorie; data reală este 1652, întrucît Atanasie Patelarios a păstorit a doua oară ca patriarh al Constantinopolului între 13 și 30 iunie 1652.

în scrierea lui toată Biserica Răsăritului». Patriarhul ecumenic Partenie al III-lea (26 iulie 1656 — 24 martie 1657), «la 1656, el și sinodul din jurul său, a dat filozofului doctor ... blasfemiile ca să le combată, iar el luându-le a scris»¹⁰³ lucrarea *Ἀντέκλημα κατὰ τῶν ἐγκαλοῦντων ἀδικῶς κατὰ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς θεοῦμου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας* (*Cuvînt împotriva afirmațiilor in juste cu privire la una și singura sfîntă, sobornicească și apostolească Biserică mireasa divină a lui Hristos*), și apoi *Ἀντιρρητικὰ κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα τῆς Ρώμης* (*Combaterea primatului papei de la Roma*)¹⁰⁴, publicate «cu cheltuiiala și cu îngrijirea» patriarhului Dositei al Ierusalimului împreună cu alte lucrări de apărare a învățaturii creștine ortodoxe în cunoscutul *Τόμος Χαράς* (*Tomul bucuriei*), prima carte ieșită de sub teascurile tipografiei de la Rîmnic a lui Antim Ivireanul, în septembrie 1705¹⁰⁵. Cuprinsul cărții a fost aranjat de Nicolae Kerameus, manuscrisul ei fiind găsit în biblioteca lui de patriarhul Dositei, bibliotecă rămasă moștenire Mînăstirii Cetățuia, închinată Sfîntului Mormînt.

Din Constantinopol, Nicolae Kerameus a plecat în Moldova, probabil între anii 1657—1660, stabilindu-se la Iași, unde a activat ca profesor la școala înființată de Vasile Lupu în Mînăstirea Sfinții Trei Ierarhi, predînd, printre altele, și lecții de medicină, dacă nu cumva, în mică măsură, o și practica. A încetat din viață în anul 1672, și a fost înmormîntat în biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel a Mînăstirii Cetățuia, ctitorie a domnitorului Gheorghe Duca, terminată chiar în acel an¹⁰⁶.

103. Ion Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche, 1508—1830*, tom. I, București, 1903, p. 466, în prefața la *Τόμος Χαράς* (*Tomul bucuriei*). — Cf.: Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Viața și activitatea patriarhului Dosoftei al Ierusalimului și legăturile lui cu Țările Românești*, 1929, p. 35, și în rev. «Candela», an. XL, no. 4—6, aprilie-iunie 1929, p. 242.

104. G. I. Zaviras, *Νέα Ἑλλάς ἢ ἐλληνικὸν θέατρον* (*Grecia modernă sau teatrul grecesc*), Atena, 1872, p. 474. Cf. E. G. Pantelakis, *Κεραμεὺς Νικόλαος, ἰν Μεγάλῃ ἐλληνικῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ* (*Marea Enciclopedie grecească*), tom. 14, Atena [1930], p. 229; — Dr. V. Gomoiu, *Adaos...*, p. 33.

105. Despre această carte și despre cuprinsul ei dă amănunte Pr. Nicolae Șerbănescu, *Antim Ivireanul tipograf*, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIV (1956), p. 727—728.

106. Const. Sathas, *Νεοελληνικὴ φιλολογία* (*Literatura neogreacă*), Atena, 1868 p. 322—323; Λ. Papadopulos-Vretos, *Νεοελληνικὴ φιλολογία* (*Literatura neogreacă*), vol. I, Atena, 1854, p. 206, vol. IV, p. 305; [C.] E[rbiceanu], *Biografia unora dintre profesorii Academiei grecesci din București și Iași*, în «Revista teologică», Iași, III (1885), p. 263—264; — Gheorghe M. Ionescu, *Infundența culturii grecesci în Muntenia și Moldova cu privire la biserică, școală și societate, (1300—1873)*, București, 1900, p. 151.

Citind lucrarea *Δοσίθεος πατριάρχης Ἱεροσολύμων*, Ierusalim, 1907, a lui Chrys. Papadopoulos, N. Iorga dă ca dată a morții lui Nicolae Kerameus, — în *Istoria Bisericii românești*, vol. I, p. 363 —, anul 1663; revine însă asupra acestei date, la pagina 421 a aceleiași lucrări, dînd anul real, 1672. Dar în cartea *Byzance après Byzance*, 1935, apărută de curînd în traducere română: *Bizanț după Bizanț*, Editura enciclopedică română, București, 1972, N. Iorga menționează din nou anul 1663 ca dată a morții lui Nicolae Kerameus (versiunea română, pag. 400). Eroarea provine, după toate probabilitățile, de la o însemnare uzuală făcută de patriarhul Dositei al Ierusalimului pe un manuscris grecesc al unei scrieri a lui Toma d'Aquino, *Ζητήματα*, aflat într-un metoh din Constantinopol al patriarhiei ierusalimitene: «*Prezentul e al lui Nicolae Kerameus din vechiul Epir, după moartea căruia la mînăstirea Galata din Moldova s-a înființat la 1663. Nocturne Ierusalimitul îl aduse de-acolo și aparține pe totdeauna sfîntului Mormînt; cine îl va învîta, să fie caterisit, 1669*». Însemnarea este reprodusă în facsimil de Marcu Beza în lucrarea *Ortodoxia românești în Răsăritul ortodox*, București, 1937, p. 90 (transcrisă la p. 93). Desigur că patriarhul Dositei fusese informat greșit asupra locului și anului morții fostului său profesor. De altfel, în prefața volumului *Τόμος Χαράς*, din 1705, Dositei spune că Nicolae Kerameus a fost înmormîntat «în Mînăstirea Sfinților Apostoli, pe care a zidit-o fericitul domn Duca Voevod, fiindcă mînăstirea este afierosită la Sfîntul Mormînt».

În afară de lucrările menționate mai sus, N. Kerameus a mai scris și: *Περὶ ἀρχῶν θεολογικῶν* (*Despre principiile teologice*), *Περὶ τῶν συκοφαντούντων μέρη τινὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς μὴ εἶναι γνήσια* (*Despre cei care tăgăduiesc autenticitatea unor texte din Sfânta Scriptură*), *Περὶ φιλίας καὶ ἔρωτος* (*Despre prietenie și iubire*) ș.a.

În anul 1682 se copia la Iași, pentru stolnicul Constantin Cantacuzino o lucrare aflată în manuscris a fostului profesor Nicolae Kerameus de la școala din Mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi, intitulată *Expunere pe scurt a părții teoretice din cursul de medicină*. Copia manuscrisului, care a aparținut stolnicului Cantacuzino, se păstrează la Viena. Cursul conține lecțiile de medicină pe care «Nicolae Kerameus doctor filosof din Epir» le preda elevilor de la școala de care și-a legat numele¹⁰⁷.

«Nicolae Kerameus, din Ioannina, doctor și filozof — spune aromânul Dimitrie Procopiu Pamperi Moscopoleanul — a fost discipol al învățaților din Italia; om învățat, cunoscător al limbilor greacă și latină, instruit în știința omenească și în sfințita teologie, a scris multe și felurite opere teologice și filozofice, dar fără ordine și fără judecată pătrunzătoare¹⁰⁸. «A studiat în Veneția la un Prohor renumit învățat, — precizează patriarhul Dositei al Ierusalimului — avea apoi multă experiență în cele bisericești și în științele laicești, încât despre toată teologia și știința filozofiei vorbea cu ușurință cele necesare în grecește și latinește»¹⁰⁹.

În anul 1672 ar fi fost pe la noi, la Iași, — cu armata otomană pornită împotriva Cameniței sub comanda sultanului Mahomed al IV-lea —, medicul DIMITRIE CIGALA, care «îngrijea de sănătatea vizirului, dar în taină îi furniza cărți de teologie creștină și-i procura băuturi alcoolice»¹¹⁰. Un scriitor italian contemporan Cornelio Magni,

107. Victor Papacostea, *Manuscrise grecești din arhivele străine relative la istoria românilor*, în «Revista arhivelor», IV (1961), nr. 2, p. 274—286; — N. Vătămanu, *De la începuturile medicinei românești*, București, 1966, p. 222.

Intr-o valoroasă lucrare editată în 1971 de Academia Republicii Socialiste România, *Academiile domnești din București și Iași*, autoarea, Ariadna Camariano-Cioran, combate pe doctorul N. Vătămanu, care, în lucrarea citată de noi în nota de față, precum și în articolul *Învățământul medical la Academia domnească din București*, publicat în «Revista învățământului superior», VIII (1966), nr. 7, p. 59—68, «opiniează că primul profesor de medicină la Iași a fost Nicolae Kerameus». Ariadna Camariano-Cioran este de părere că «Nicolae Kerameus nu a fost profesor la Iași și nici nu a predat medicina, fiindcă nu exista încă pe atunci Academia». Că la Iași exista totuși «pe atunci» o școală superioară, recunoaște însăși autoarea, la pag. 69 din lucrarea sa, unde spune: «În 1640, Vasile Lupu va înființa colegiul de la Trei Ierarhi». Deși acest colegiu era de fapt o școală superioară domnească de limbile greacă și slavonă, care, ca atare, trebuia să aibă și profesori, totuși i se contestă caracterul de «academie domnească». Și totuși, Nicolae Kerameus a fost profesor la Iași, și a predat, printre altele, și lecții de medicină, după cum reiese din prelegerile rămase de la el, și implicit din recunoașterea Ariadnei Camariano-Cioran că el «a elaborat un tratat de medicină». Dacă n-ar fi predat lecții de medicină la colegiu, ce l-ar fi determinat pe Nicolae Kerameus să elaboreze acest tratat?

108. In *Ἐπιτετραμμένη ἐπαρίθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λογίων Γραικῶν καὶ περὶ τινῶν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἀνθούοντων* (*Listă pe scurt a învățaților greci din secolul trecut și a unora ce înfloresc în secolul prezent*), publicată de J. A. Fabricius în *Bibliotheca graeca*, vol. XI, p. 521—523, apărut în 1722, reprodusă în a II-a ediție a operei *Bibliotheca graeca*, îngrijită de Harles și tipărită la Hamburg, 1790—1809; reprodusă, de asemenea, și de Const. Sathas în *Bibliotheca graeca medii aevi*, Veneția, 1872, vol. III, p. 480—503. — Cf. [C.] E[r]biceanu, *art. și loc. cit.*, p. 263.

109. Ion Bianu și Nerva Hodoș, *op. cit.*, p. 466. A se vedea și: Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 34—35 (în rev. «Candela», p. 241—242). — De asemenea: Ierod. Mitrofan Băltuță, *Tipografia greacă de la Mănăstirea Cetățuia*, în rev. «Mitropolia Moldovei și Sucevei», an. XLVIII, nr. 7—8, iulie-august 1972, p. 577—588.

110. N. Vătămanu, *Voievozi și medici de curte*, p. 161.

care, într-o carte tipărită în 1678¹¹¹, pretinde că a fost și el cu armata turcă în Moldova, descriind banchetul oferit sultanului de domnitorul moldovean Gheorghe Duca, spune, printre altele: «Sultanul mănîncă iute, bînd numai apă, pe cînd vizirul a ajuns un mare bețiv, căruia de o vreme-i place, după sfat de medic, de alminterea — Cigala, învățat la Padova, numai holircă polonă»¹¹².

Fiu al preotului cipriot Matei Cigala care era deservent al bisericii San Giorgio din Veneția, cunoscut și la noi prin cronograful său, Dimitrie Cigala și-a început studiile la Colegiul grecesc Sfîntul Atanasie din Roma la 1 mai 1642, la vîrsta de 12 ani, a fost hirotonit diacon la 13 aprilie 1651, a ajuns într-un rang bisericesc superior, dar, în mod surprinzător, a părăsit cariera clericală pentru a studia medicina, pe care apoi a și profesat-o¹¹³.

În ultima vreme istoricii noștri au repus în discuție unele «relații acceptate pînă acum pe încredere, dar care vădesc serioase împotriviri»¹¹⁴. Printre acestea este și «călătoria... pe care ar fi făcut-o în Moldova... italianul Cornelio Magni», călătorie asupra căreia s-a ajuns la concluzia că este «închipuită pe de-a întregul»¹¹⁵.

De aceea, prezența medicului Dimitrie Cigala în Moldova o semnalăm numai sub beneficiu de inventar, urmînd să fie confirmată sau infirmată prin alte studii.

IEREMIA CACAVELA. — Grec, originar din Creta, Ieremia Cacavela a desfășurat o bogată și variată activitate, fiind cleric, profesor și, potrivit studiilor sale, chiar și medic. «La Leipzig și la Viena el a studiat teologia, filozofia și medicina»¹¹⁶, și de aceea Dimitrie Procopiu îl califică «medic-flozof»¹¹⁷, iar N. Iorga, «doctor cretan»¹¹⁸, deși Dimitrie Cantemir, fost elev al său, credea că «nu stăpînea meșteșugul medicinei decît băbește și din cîteva cărți pe care le citise»¹¹⁹. Neavînd «indiciile» necesare, Ieremia Cacavela nu ar fi profesat medicina¹²⁰, și ca atare el nu putea fi medic al lui Constantin Cantemir, cum a crezut Dr. Pompèi Gh. Samarian¹²¹.

Ieremia¹²² Cacavela s-a născut în orașul-port Rethimnon din nordul insulei Creta pe la sfîrșitul celui de al IV-lea deceniu sau începutul celui de al V-lea din secolul

111. Cornelio Magni, *Quanto di più curioso e vago ha potuto racorre...*, Parma, 1678, p. 442.

112. N. Iorga, *Un călător italian în Turcia și Moldova în timpul războiului cu Polonia*, în «Anal. Acad. Rom.», Seria II, Mem. Sect. Ist. tom. XXXIII, București, 1911, p. 50.

113. Emile Legrand, *Bibliographie hellénique... au dix-septième siècle*, tome III, Paris, 1895, p. 338.

114. Maria Holban, în *Introducere generală la Călători străini despre țările române*, vol. I, 1968, p. XXX. 115. Idem, *Ibidem*, p. XXI.

116. Ariadna Camariano-Cioran, *Jérémie Cacavela et ses relations avec les Principautés Roumaines*, în «Revue des études sud-est européennes», tome III, 1965, n-os 1—2, p. 166.

117. În lucrarea menționată mai sus, în nota 108; trimitere făcută de Ariadna Camariano-Cioran, care citează după Const. Sathas, *Bibliotheca graeca medii aevi...*, vol. III, p. 491.

118. N. Iorga, *Istoria literaturii românești*, II, de la 1688 la 1780, Ed. a II-a, București, 1926, p. 41.

119. Dimitrie Cantemir, *Viața lui Constantin Cantemir zis cel Bătrîn domnul Moldovei*, în românește de Radu Albala, București, [1960], p. 143.

120. Dr. N. Vătămanu, *De la începuturile medicinei românești*, p. 173.

121. *Op. cit.*, vol. I, p. 99.

122. C. Erbiceanu, într-unul din articolele sale, îl numește *Ionichie* (Constantin Erbiceanu, *Cea mai veche explicare a Liturghiei și a tot ritualul din biserică ortodoxă în limba românească de Ieromonahul Ionichie Cacavela...*, în «Biserica Ortodoxă Română», an. XIII (1890), nr. 3, p. 152—156). Este foarte probabil ca înainte de a intra în monahism, el să se fi numit *Ioan*.

al XVII-lea¹²³. Primii ani de învățătură i-a făcut la mînăstirea din orașul său natal, al cărei egumen era o rudă a sa; de altfel la această mînăstire s-a și călugărit. Dornic de învățătură, a călătorit mult, dobîndind o vastă cultură. În timpul războiului din Creta dintre venețieni și turci, s-a dus la Smirna. A plecat apoi în Europa, poposind mai întîi la Londra, unde, în 1667, a studiat unele probleme dogmatice privind îndeosebi schisma dintre Biserica apuseană și cea răsăriteană, după cum se poate constata din cele trei scrieri rămase din acea vreme de la el, sub forma unor scrisori: Πραγματεία περί τῶν πέντε διαφορῶν περί ὧν ἡ ἑλληνική ἐκκλησία διαφέρεται πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν = *Scriere despre cele cinci deosebiri care separă Biserica greacă de cea romană*)¹²⁴, Πραγματεία περί ἀζύμων (= *Scriere despre azimă*) și Ἐκθεσις περί τῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας δογμάτων (= *Expunere asupra dogmelor Bisericii răsăritene*). Aceste lucrări, păstrate în Anglia, potrivit unor însemnări făcute pe ele, au fost scrise la Londra în anul 1667, Ieremia Cacavela semnîndu-le cu titulatura de *preot și profesor*, ceea ce presupune că pînă atunci, el slujise ca preot și fusese și profesor. De altfel, «o sursă de informații ne spune că a fost profesor în insula Corfu, iar mai înainte fusese călugărit la episcopatul tesalian de la Trikki»¹²⁵, fără să se precizeze însă date cronologice.

De la Londra, Ieremia Cacavela a plecat la Leipzig, unde a studiat limbile clasice, teologia, filozofia și, într-o anumită măsură, medicina, fiind apreciat de profesorii săi, îndeosebi de renumitul elenist german I. Olearios, cu care a rămas în relații și după plecarea din Leipzig. Astfel, în 1670, Ieremia Cacavela trimite din Viena fostului său profesor Olearios o scrisoare în care se semnează: Ἱερεμίας ὁ Ἑλληὺν διδάσκαλος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (= *Ieremia Grecul, dascăl al Bisericii de Răsărit*), atribut pe care Dimitrie Procopiu îl consideră titlul onorific acordat «pentru cunoștințele sale religioase și teologice»¹²⁶.

În 1670, Ieremia Cacavela își desăvîrșea studiile la Viena, reîntorcîndu-se apoi în Orient. Nu se știe dacă s-a întors în Creta, sau la profesorat în Corfu, și nici în ce vreme a fost predicator la Patriarhia din Constantinopol, «predicatorul Marei Biserici», cum spune fostul său elev, Dimitrie Cantemir¹²⁷. Data cea mai plauzibilă pentru

123. Anul nașterii nu se cunoaște. Ariadna Camariano-Cioran afirmă că «s-a născut în 1643», dînd, în notă (pag. 165), următoarea explicație: «Deducem data nașterii din propria sa afirmație făcută în 1681, cînd a tradus, cum vom vedea mai jos, *Istoria Papilor* de Platina. El avea atunci 38 de ani: τὼρα ὅπου τριάντα ὀκτὼ χρόνων ἄνθρωπος («acum cînd sînt om de 38 de ani»). Traducerea *Istoriei Papilor* n-a fost făcută însă în 1681, ci a fost terminată, cum spune însăși Ariadna Camariano-Cioran în studiul său (pag. 180), «la 19 dec. 1687, exact la un an după ce a tradus *Aseidiul Vienei*». Potrivit unei deducții corecte, ar reieși că s-a născut în anul 1649. Nici această dată nu pare însă verosimilă, intrucît nu concordă cu unele studii și acțiuni cunoscute din viața lui, ca, de pildă, etapa londoneză, din 1667, cînd a tratat, sub formă de scrisori, trei subiecte dogmatice, semnîndu-le ca ἱερεὺς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος (preot și profesor), asemenea fapte și stări punînd sub semnul întrebării vîrsta de 18 ani, cît ar fi avut atunci.

În biografia pe care i-a publicat-o în rev. «Mitropolia Olteniei», VIII (1956), nr. 1—3, p. 99—106, în cadrul unui articol intitulat *Insemnări pe o veche carte românească*, † Tit Simedrea, întemeindu-se pe același citat din *Istoria Papilor* ca și Ariadna Camariano-Cioran, afirmă că Ieremia Cacavela s-a născut «cam pe la anul 1651», în loc de 1649, cum ar fi reieșit dacă n-ar fi intervenit greșeala de transcriere a anului terminării traducerii respective, 1689 în loc de 1687, greșeală evidentă, la sfîrșitul notei 21.

124. Scriere menționată de A. Palmieri în «Dictionnaire de théologie catholique», t. II, p. II, col. 1298, art. *Cacavelas Jérémie*. 125. Ariadna Camariano-Cioran, *art. cit.*, p. 167.

126. Drag. Demetrescu, *Hatmanul Lupu Bogdan și dascălul Ieremia Cacavela*, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», an. XXXIII (1909—1910), nr. 4, iulie 1909, p. 396.

127. *Istoria imperiului otoman*, ed. Hodoș, vol. I, București, 1876, p. 136.

numirea lui în postul de predicator ar fi, după unii istoriografi ¹²⁸, anul 1678. Alte informații asupra activității desfășurate de el pînă la venirea în Țara Românească nu avem.

Prima informație sigură pe care ne putem bizui în ceea ce privește prezența și activitatea lui Ieremia Cacavela în Muntenia o avem din decembrie 1686, cînd a terminat de tradus, la București, din limba italiană în limba greacă, o lucrare istorică privind perioada dintre anii 1660—1683, și în special asediul Vienei, intitulată *Raggualio storico della guerra tra l'armi cesaree e ottomane dal principio della ribellione degl'Ungari fino l'anno corrente 1683*, tipărită fără nume de autor de Gio. Giac. Hertz la Veneția, în anul 1683. Din prefața manuscrisului se vede că traducerea a fost dedicată de Cacavela lui Șerban Cantacuzino, domnul Țării Românești, pe care-l îndemna să pună totul în mișcare pentru «credința creștinilor». Traducerea acestei lucrări istorice, care interesa și pe români, întrucît la asediul Vienei a participat cu oaste și Șerban Cantacuzino, a fost făcută de Ieremia Cacavela din îndemnul lui Constantin Brîncoveanu, care era atunci mare logofăt ¹²⁹. Manuscrisul original al traducerii — după care s-au făcut mai multe copii — a intrat în patrimoniul bibliotecii metocului de la Constantinopol al Sfîntului Mormînt. O copie, denumită «Athous 4276», se găsește la mînăstirea Iviron din Sfîntul Munte, alta la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România ¹³⁰, făcută după un manuscris care aparținea familiei Cacavela și se găsea în insula Chios, copie trimisă de Manuel Ghedeon, alta la Moscova și alta la Londra, la British Museum, cumpărată la licitație în 1914, care se afla însă în Anglia de mai bine de un secol. Deși conține numeroase incoerențe, manuscrisul de la Londra are o importanță aparte, întrucît într-o notă scrisă de copist, «popa Necula», la 1 noiembrie 1687, se spune că traducerea a fost făcută la București, fiind terminată în decembrie 1686, de Ieremia Cacavela «dasculul și egumen Plăviceanilor». Textul grec al copiei de la Londra a fost publicat în 1925 la Cambridge de conf. univ. F. H. Marshall ¹³¹, reproducînd, în facsimil, și însemnarea lui Necula. Spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea, textul grec al lui Cacavela a fost tradus și în românește, circulînd în manuscrise.

Din nota preotului Necula aflăm nu numai că în 1686 Ieremia Cacavela se găsea în Țara Românească, la București, ci și că în 1687 el era egumen al mînăstirii Plăviceni, ctitorie a marelui vornic Dragomir, unul din sfetnicii favoriți ai lui Matei Basarab, construită în anul 1648 în cătunul cu același nume de pe malul stîng al Oltului, aparținînd mai întîi fostului județ Romanați, și apoi județului Olt, fiind pendinte de fosta comună Dudu ¹³².

128. Hector Serafidis, 'Ιερεμίας Κακαβέλας, în gazeta săptămînală „Νέα Ἑλλάς“ din București, 25 iulie 1945. N. Iorga, *Bizanț după Bizanț*, p. 211, menționează anii 1714—1716 pentru activitatea predicatorială a lui Ieremia Cacavela la «Marea Biserică», fără să indice vreun temel pentru aceasta.

129. Ariadna Camariano-Cioran, *Academiile domnești din București și Iași*, Edit. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1971, p. 255. 130. Pachet 13 bis, dosar M.

131. *The Siege of Vienna by the Turks in 1683*. Translated into greek from an italian work published anonymously in the year of the siege by Jeremias Cacavelas. Edited from an unpublished manuscript in the British Museum dated Bucharest 1686 with Introduction... by F. H. Marshall, M. A. Cambridge, 1925. Vezi : Constantin I. Karadja, *Un manuscris al lui Ieremia Cacavela din biblioteca lui Constantin Brîncoveanu*, în «Revista istorică», an. XII, nr. 1—3, Ian. — martie 1926, p. 16—18.

132. Fosta mînăstire Plăviceni s-a năruit demult, vestigiile ei aflîndu-se astăzi înconjurate de o pădure, la o depărtare de 7 km de satul Dudu, component al comunei Plopui Slăvitești din județul Teleorman. În jurul mînăstirii se găsea în trecut satul Plăviceni de pe stînga Oltului,

Tot din îndemnul lui Constantin Brîncoveanu, în cursul anului 1687 Cacavela a tradus, din latinește în grecește, lucrarea lui B. Platina, *De vita et moribus summorum pontificum historia*, care a rămas pînă astăzi în manuscris și se păstrează în mai multe copii, la București, la Constantinopol, la Viena și poate și în alte locuri.

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România posedă o copie scrisă, ca și altele, de Mihai Macri din Ianina¹³³, provenită din biblioteca Seminarului Central¹³⁴, care cuprindea manuscrise și cărți din vestita bibliotecă a Mavrocordaților¹³⁵.

Descriind, după catalogul publicat de Kollar, copia care se păstrează în fondul grecesc al Bibliotecii imperiale din Viena, copie care ar proveni tot din biblioteca Mavrocordaților, N. Iorga redă în românește un fragment din prefața scrisă de Ieremia Cacavela, în care se spune: «Întru aceasta mint afurisiții de Frînci, și aceasta o mărturisesc eu, Ieremia Cacavela, care am tălmăcit cartea de față, pentru că, grec fiind după tată și după mamă, din tînăra mea vîrstă am învățat limba elinească și am pierdut cea mai mare parte din viață pînă acum, cînd sînt bărbat de treizeci și opt de ani, cu cetirea Sfinților Părinți, cetindu-i neconținut, nu în treacăt, ci cu cercetare, din vorbă în vorbă și frasă cu frasă; mai ales de multe ori am petrecut cu ochii această frasă însași, și nicăieri nu se află acest lucru...»¹³⁶.

Așadar, Ieremia Cacavela era un pasionat cercetător și apărător al doctrinei Bisericii Ortodoxe, iar «*Istoria papilor* nu conține numai simpla traducere a textului original, ci și o serie de note ale lui Cacavela prin care combate concepțiile dogmatice ale autorului»¹³⁷.

Faptul că în decembrie 1686 a terminat traducerea unei lucrări, pe care a dedicat-o lui Șerban Cantacuzino, iar la 19 decembrie 1687 alta, ambele făcute din dorința și îndemnul lui Constantin Brîncoveanu, ne determină să credem că Ieremia Cacavela venise în Țara Românească mai înainte de anul 1686. Constantin Brîncoveanu avusese astfel prilejul să-l cunoască îndeaproape și să se convingă de deosebitele sale însușiri intelectuale, îndemnîndu-l apoi să facă traduceri respective. De altfel, A. Papadopoulos-Kerameus spune că Ieremia Cacavela ar fi fost profesor la școala grecească înființată la București de Șerban Cantacuzino¹³⁸. Nu este exclus ca Șerban Canta-

---

care s-a strămutat însă, din cauza inundațiilor: o parte din locuitori au trecut peste Olt, formînd un nou sat Plăviceni, pendinte astăzi de comuna Scărișoara din județul Olt, iar altă parte dintre ei s-au retras sub deal, formînd un cătun tot cu numele Plăviceni, care a dispărut însă în vremea din urmă ca entitate geografică, contopindu-se cu satul Dudu.

(Parte din aceste detalii ni le-a dat preotul Florea Stănescu de la parohia Dudu din județul Teleorman, care are în manuscris o monografie a fostei mînăstiri Plăviceni, și căruia-i aducem mulțumirile noastre).

N. Iorga afirmă că Ieremia Cacavela ar fi fost egumen al mînăstirii Plăviceni chiar din anul 1686 (*Bizanț după Bizanț*, p. 211).

133. Manuscrisul grec nr. 313, descris sumar de Constantin Litzica, *Catalogul manuscrisurilor grecești [din] Biblioteca Academiei Române*, București, 1909, p. 3.

134. Const. Litzica, *loc. cit.* — Cf. Silvestru Bălănescu, episcop al Hușilor, *Catalogul bibliotecii Seminarului Central din București*, București, 1890, p. 152: «*Istoria lui Platina* din latinește, manuscris grecesc, 1687» (Am reprodus exact textul din Catalog, cu greșeala de tipar *Platma*, în loc de *Platina*. Tot cu greșeli de tipar este catalogată, la pag. 146, la litera P, cărți «italienești», lucrarea: «*Platina Bartol, Vite dei Pontifici*, 4°, Veneția, 1543»).

135. V. Mihordea, *Biblioteca domnească a Mavrocordaților*, Acad. Rom., Mem. sect. ist., seria III, tom. XXII, mem. 16, București, 1940, p. 11.

136. N. Iorga, *Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria românilor*, Analele Academiei Române, s. II, t. XX, 1897—1898, Mem. sect. ist., București, 1899, p. 213—214.

137. Ariadna Camariano-Cioran, *Jérémie Cacavela...*, p. 181.

138. Idem, *Ibidem*, p. 169, după Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XIII, p. 14-16.

cuzino, ctitorul primei Biblii românești, să-l fi cunoscut pe Ieremia Cacavela, fie direct, fie din spusele altora, în timpul surghiunului său în insula Creta din cauza certurilor pentru domnie, în anii 1673—1674, și mai târziu să-l fi chemat profesor la școala înființată de el.

Este însă fapt cert că, datorită înțelepciunii, culturii și loialității sale, Ieremia Cacavela a dobândit simpatia domnitorului țării, ajungând predicator (ιεροκῆροξ) al bisericii domnești din București, «unde a scris și a rostit *Cuvîntul despre deșertăciunea celor lumești*, la moartea fără de vreme a Smarandei († 23.V.1688), fiica lui Șerban Vodă, căsătorită numai de cinci luni cu postelnicul Grigore Băleanu»¹³⁹. Și tot în acel an, 1688, a mai scris, în două variante, o ciudată carte de interpretare a «semnelor» pentru prezicerea viitorului.

Se presupune că, după moartea protectorului său, Șerban Cantacuzino, (28 octombrie 1688), Ieremia Cacavela s-a dus la Constantinopol, unde se găsea pe atunci ca ostatic între anii 1688—1691 Dimitrie Cantemir¹⁴⁰, al cărui instructor și educator avea să devină, probabil, după întoarcerea sa în Moldova, în 1691. «Părintele nostru Constantin Cantemir a chemat în Moldova pe prea-învățatul ieromonah Ieremia Cacavelas Cretanul și în grija lui a dat educațiunea fiilor săi și altor boieri» — spune Dimitrie Cantemir¹⁴¹.

Din ansamblul și interdependența acțiunilor cultural-educative desfășurate în Moldova în ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea reiese că Ieremia Cacavela n-a fost «numai preceptor al lui Dimitrie Cantemir și al altor câțiva fii de boieri», — cum crede Ariadna Camariano-Cioran¹⁴², ci și profesor la școala înființată de Vasile Lupu, continuînd astfel — după cum se pronunță unii cercetători¹⁴³ — activitatea didactică pe care o desfășurase în Țara Românească.

Între timp, învățînd bine limba română, Ieremia Cacavela «dă la iveală o cărticică pe care o putem considera ca cea dintîi lucrare de teologie liturgică în limba română»¹⁴⁴: «*Învățătură sîntă. Adecă sîntei și dumnezeștii liturghii tălcuire de pe limba grecească pe limba românească...*»¹⁴⁵, tipărită la Iași, în anul 1697, din îndemnul domnitorului Antioh Cantemir. Nu e o lucrare originală, ci traducerea comentariului Sfintei Liturghii al dascălului grec Nicolae Vulgaris tipărit la Veneția în 1681, sub titlul *Κατήχησις ἱερὰ ἤτοι τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας ἐξηγήσεις καὶ ἐξέτασις τῶν χειροτονουμένων ὁμοῦ καὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων* (*Învățătura sfîntă, adică explicarea dumnezeieștii și sfintei liturghii și examinarea celor ce vin la hirotonie, dimpreună cu multe altele*), în care era normal să se găsească unele idei sugerate de lucrările cunos-

139. † Tit Simedrea, *art. cit.*, p. 104.

140. C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. I, ediția a V-a, București, 1943, p. 371, spune — fără să indice sursa de informare — că în timpul cît a fost la Constantinopol ca ostatic, Dimitrie Cantemir «urmă cursurile celebrei Academii de la Patriarhia ortodoxă din Fanar, ...unde arhiepiscopul Meletie îi infiltră principiile filosofice ale lui Thales, Iacomi, gramatica și literatura elenă, Ieremia Cacavela, filosofia».

141. Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, tradusă de Gheorghe Adamescu, București, [1935], p. 158.

142. *Jérémie Cacavela...*, p. 169—170. Antioh Cantemir nu putea să țină pe Cacavela «mai departe pe lîngă el», după ce și-a încheiat activitatea de preceptor al lui Dimitrie Cantemir, numai «fiindcă îl aprecia», cum spune Ariadna Camariano-Cioran în articolul său, la pag. 173.

143. A se vedea : † Tit Simedrea, *art. cit.*, p. 104.

144. Pr. Prof. Ene Braniște, *Literatura liturgică în teologia românească*, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 122 ; Vezi și : † Tit Simedrea, *art. cit.*, p. 99.

145. Vezi : I. Bianu și N. Hodoș, *Bibliografia românească veche, 1508—1830*, t. I, București, 1903, p. 344—347.

cuților comentatori Nicolae Cabasila și Simeon al Tesalonicului. Traducerea lui Cacavela a avut o largă circulație, fiind folosită pînă în secolul trecut ca manual de învățatură pentru preoți, și de aceea, de pe textul tipărit s-au făcut numeroase copii, unele cu îndreptări de limbă¹⁴⁶.

Descriind două din copiile care circulau, C. Erbiceanu reproduce și o notă scrisă pe una din ele în 1822 de episcopul Gherasim al Buzăului, în care este transcrisă o însemnare din 1752 găsită de el pe ultima pagină a unui exemplar tipărit, lipită de scoarță, în care se spune, printre altele: «...această carte au tălmăcit Ieremia Cacavela ieromonah, egumen ot Sfete Savva»¹⁴⁷. Reiese din această însemnare că Ieremia Cacavela a fost egumen și la mînăstirea Sfîntul Sava din Iași, după ce mai înainte fusese egumen al mînăstirii Plăviceni de pe malul Oltului. Ariadna Camariano-Cioran emite ipoteza — poate nu lipsită de temei — că Ieremia Cacavela a fost numit egumen al mînăstirilor respective «pentru a-i recompensa și onora erudiția sa, cum era obiceiul pe atunci»¹⁴⁸.

În orice caz, după cum se menționează și pe foaia de titlu a cărții prelucrată de el și tipărită în 1697, Ieremia Cacavela era «dascăl», profesor.

Apartinînd «într-o măsură, ca formație, umanismului occidental»¹⁴⁹, Cacavela s-a preocupat și de filozofie, scriind un tratat de logică destul de dezvoltat, intitulat *Institutio logices ad mentem neotericorum philosophorum*, care se găsește în Biblioteca «V. I. Lenin» din Moscova, și care este mai degrabă un tratat de filozofie generală și de logică.

Ieremia Cacavela s-a bucurat de o deosebită stimă și de o îndreptățită considerație din partea domnitorului Antioh Cantemir. În descrierea unei călătorii făcută la Constantinopol în anul 1697, prințul polon Rafael Leszcynski dă detalii despre un banchet oferit în cinstea sa de Antioh Cantemir la trecerea prin Iași, scriind, printre altele: «Pe partea stîngă, după fratele domnului, lăsîndu-se loc liber ca pentru o persoană, ședea un călugăr schismatic anume Cacavelo și boierii moldoveni»¹⁵⁰. I se

146. Pr. Prof. Ene Braniște, *art. și loc. cit.* — A se vedea și: Diacon Ene Braniște, *Explicarea sfintei liturghii după Nicolae Cabasila*, București, 1943, p. 219, text și notele 12—14.

Ariadna Camariano-Cioran spune, în *art. cit.*, p. 185, că nu cunoaște «pînă în prezent originalul grec după care a făcut traducerea Cacavela», menționînd totodată părerea episcopului Melchisedec, care «crede că e un rezumat al operii destul de cunoscute a lui Simeon al Tesalonicului».

Prin titlul articolului său *Cea mai veche explicare a liturghiei și a tot ritualul din biserica ortodoxă în limba românească de ieromonahul Ionichie Cacavela*, citat mai sus, în nota 122, Constantin Erbiceanu ar lăsa să se înțeleagă că Ieremia Cacavela ar fi autor, și nu tîlcuitor, cum se spune în titlul cărții. Și totuși, în textul articolului, el spune că «autorul a avut în vedere de bună seamă cartea cea mai bună a timpului său și după care a prelucrat pe aceasta»: explicarea liturghiei de Nicolae Vulgaris, tipărită la Veneția în 1681.

Drag. Demetrescu, *Hatmanul Lupu Bogdan și dascălul Ieremia Cacavela*, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», an. XXXIII (1909—1910), nr. 4, p. 394—406, emite părerea că Ieremia Cacavela ar fi autorul cărții, iar hatmanul Lupu Bogdan, care a scris prefața, ar fi traducătorul ei, părere evident eronată.

147. Const. Erbiceanu, *Cea mai veche explicare a liturghiei...*, loc. cit. p. 155.

148. *Jérémie Cacavela...*, p. 168, nota 14.

149. George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, vol. I, București, 1969, p. 244.

150. P. P. Panaitescu, *Călători poloni în țările române*, Acad. Rom., «Studii și cercetări», XVII, București, 1930, p. 104.

Find catolic, Rafael Leszcynski îl consideră pe Cacavela «schismatic», calificativ folosit adesea de catolici pentru credincioșii Bisericii Ortodoxe.

P. P. Panaitescu a socotit necesară o notă explicativă pentru numele *Cacavelo* din relatarea lui Leszcynski, precizînd că «schismaticul» călugăr cu acel nume era «Ieremia Ca-

oferise, deci, un loc de onoare, lângă Dimitrie Cantemir, fostul său elev, și înaintea boierilor.

Sub influența umanismului insuflat de Cacavela, Dimitrie Cantemir a tipărit în 1698 la Iași *Divanul sau gîlciava înțeleptului cu lumia...*, pentru care a scris o prefață, sub formă de scrisoare, și fostul lui profesor, după ce citise lucrarea în manuscris. «A Mării tale poslanie și carte cu toată inima și cu bucurie primit-am, — scrie la începutul prefetei sale Ieremia Cacavela —, și cu atîta mai mult, căci pre alor tale învățături întîi odraslă o am cunoscut. Ferice-i de buna învointă pre vitiazu meu suflet, înțelepțește ai giudecat, ca eu plugariul, carile la holda minții tale am ostenit, după Apostolului cuvînt, mai întîi din roada ei să iau...»¹⁵¹. În continuare, elogiile și urări pentru autor, al cărui dascăl a fost.

Tot în 1698, Ieremia Cacavela a diortosit *Τόμος ἀγάπης κατὰ λατίνων...* («*Tomul dragostei asupra latinilor*, adunat și tipărit de Dositei, patriarhul Ierusalimului»), scriind și o *Epigramă* în metru eroico-elegiac, închinată patriarhului Dositei, tipărită la începutul cărții. Cartea s-a tipărit —, după cum se spune într-o însemnare de la sfîrșitul ei —, cu cheltuiala Sfîntului Mormînt, «ὄντος διορθωτοῦ τοῦ λογιωτάτου διδασκάλου Ἱερεμία τοῦ Κακκαβέλα» («fiind îndreptător prea învățatul profesor Ieremia Cacavela») ¹⁵².

Potrivit specificului materiilor prevăzute în programele de studii ale universităților la care a învățat, printre care figura și medicina, precum și concepțiilor din vremea respectivă, ieromonahul profesor Ieremia Cacavela era nu numai poliglot, teolog și filozof, ci și medic, dar numai cu titlul, nu și practician. Totuși, se zvonise că activează uneori și ca medic¹⁵³, așa cum reiese de altfel dintr-o relatare a lui Dimitrie Cantemir despre un episod cu aspect medical din viața lui. În anul 1692, după ce fusese numit seraschier (general comandant) al armatei turcești¹⁵⁴ care se găsea în luptă cu polonii în apropiere de Orhei, Daltaban Mustafa-pașa s-a îmbolnăvit de dizenterie. Văzînd că «doftorul turc pe care-l avea cu sine» nu-l poate vindeca, s-a adresat domnului Moldovei, Constantin Cantemir rugîndu-l «să trimită la

---

cavela, medic și filozof, profesorul lui Dimitrie Cantemir». P. P. Panaitescu revine de altfel asupra lui Ieremia Cacavela într-o succintă prezentare bio-bibliografică, pe care o face în lucrarea sa *Dimitrie Cantemir, viața și opera*, Editura Academiei R. P. Române, 1958 (Biblioteca istorică, III), p. 38—39.

151. Ion Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, tom. I, p. 363.

152. Datorită unei confuzii de nume, N. Iorga atribuie lui Ieremia Cacavela încă o lucrare, despre «viața învățatului patriarh Dionisie Muselimis, care avea să-și sfîrșească zilele în Țara Românească»: *Λόγος ιστορικὸς τῆς ἱερᾶς πολιτείας τοῦ ἐν ἱερομονάχοις λογιωτάτου, παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου κυρίου Διονυσίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κομνηνοῦ* (*Bizanț după Bizanț*, p. 211 și 222, nota 43). Cartea aceasta n-a fost scrisă însă de Ieremia Cacavela, ci de Gherasim Cacavela, cu care era probabil rudă, fiind născut tot la Rethimnon, în Creta, remarcîndu-se și el prin cultura sa, precum și ca predicator al Marelui Biserici. Are 27 pag. în 4°, și a fost tipărită la Veneția în anul 1689, și nu în 1659, cum din greșeală se spune în lucrarea lui N. Iorga. (A se vedea: Emil Legrand, *Bibliographie hellénique... au dix-septième siècle*, tome II, Paris, 1894, p. 455; — G. D. C[romilas], *Κακκαβέλας Γεράσιμος*, în *Μεγάλη ἑλληνική ἐγκυκλοπαιδεία*, tom. 13, Atena, [1930], p. 503).

153. El era, spune N. Iorga în *Bizanț după Bizanț*, p. 211, «autorul unei lucrări istorice, și din cînd în cînd medic». De fapt, nu era autor, ci traducător, din limba italiană în limba greacă. E vorba de lucrarea *Asediul Vienei*, tradusă la București, în anul 1686.

154. *Serascher, seraschier (sérasker)*, turc., pers., *ser-'asker* (*ser*, cap, șef, și *'asker*, soldați, armată) = șef de armată (D. Theophil Löbel (Lobel Effendi), *Elemente turcești, arăbești și persane în limba română*, Constantinopole, Lipsca, 1894, p. 85).

el, să-l lecuiască, pe călugărul doftor de care auzise că se află la dînsul». Deși, după cum spune Dimitrie Cantemir, Cacavela nu deprinsese «meșteșugul medicinei», el i-a făgăduit totuși lui vodă că-l va «căuta» pe seraschier, ducîndu-se de îndată la patul lui de suferință. Interzicîndu-i de a mai bea apă rece, cum greșit îi indicase medicul curant de pînă atunci pentru înlăturarea febrei, și folosind autoritar metoda sugestiei prin administrarea unui pretins medicament din cele descoperite de Hipocrat, după ce făcuse semnul crucii și rostise o formulă creștină, Cacavela i-a redat seraschierului sănătatea. Aflînd chiar de la Cacavela «tratamentul» pe care i l-a aplicat pentru a-l însănătoși, seraschierul s-a infuriat momentan pe el, «fiindcă voise ca, prin farmecele sale, să-l facă ghiaur», dar, fiind «binefăcătorul» său, l-a primit «la masa sa în haină călugărească», numindu-l «kakim-effendi» (jupîn doftor), și i-a dat «bogate daruri» trimițîndu-l înapoi la Constantin Cantemir, căruia-i mulțumea mult printr-o scrisoare «pentru doftor, dar de loc pentru călugăr»¹⁵⁵.

Nu se știe dacă, după destituirea lui Antioh Cantemir (14 septembrie 1700), Ieremia Cacavela a mai rămas în Moldova sau a plecat în altă parte, poate chiar la Constantinopol¹⁵⁶, și nici cînd a trecut hotarele veșniciei.

Ieremia Cacavela a fost — așa cum s-a subliniat recent — «una din personalitățile cele mai remarcabile ale culturii neoelenice a vremii»¹⁵⁷, care a lăsat în aria culturii românești urme de neuitat.

C. I. BERCUȘ

și

TEODOR N. MANOLACHE

155. Dimitrie Cantemir, *Viața lui Constantin Cantemir...*, în românește de Radu Albala, p. 142—146. — Cf. Dr. Pompei Gh. Samarian, *op. cit.*, vol. I, p. 100.

156. După cum am menționat mai sus, N. Iorga spune că în anii 1714—1716, Ieremia Cacavela ar fi fost hierokeryx (predicator) al Catedralei Patriarhiei din Constantinopol, iar Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 35, (p. 242 în rev. «Candela»), afirmă că «la 1715 trăia încă și se afla tot în vre-una din Țările Române», 157. George Ivașcu, *op. cit.*, p. 244.

EPITAFUL DE LA MÎNĂSTIREA NEGRU-VODĂ DIN CÎMPULUNG-MUSCEL

În pronaosul bisericii Mînăstirii Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel se află fixat în cuie, pe peretele din dreapta — cum intri în sfîntul locaş — un vechi epitaf pe marginea căruia se poate citi o inscripție cu litere chirilice în românește.

Epitaful are forma unui dreptunghi : lung de 1,54 m și lat de 1,12 m. Materialul din care e lucrat, e canava albă, însă din cauza vechimii s-a decolorat.

Descrierea epitafului. — Pe fondul de canava al broderiei, compoziția înfățișează schema tradițională bizantină, reprezentînd două scene religioase : în dreapta «Coborîrea de pe Cruce» și în stînga «Plîngerea».

În partea dreaptă a epitafului, cam pe o treime din suprafața lui, e brodat cu fir de argint și de aur, în culori, cu fir de mătase cafeniu, galben, negru și roșu închis (culori vii ce s-au șters de vreme) «Coborîrea de pe Cruce».

În cele patru colțuri ale epitafului, în cîte un medalion, sînt înfățișați, stînd pe scaun, cei patru evangheliști, cu simbolurile lor. Figurile celor patru evangheliști sînt brodate cu fir de aur și de argint îmbinate cu fir de mătase de culoare roșie, cafenie și verde. În jurul capetelor celor patru evangheliști iese în evidență nimbul brodat cu fir de aur.

Sus, în dreapta, către mijlocul epitafului, e reprezentat soarele, iar sus, în stînga, luna. Tot sus, pe aceeași linie cu cele două corpuri cerești, e brodată cu litere chirilice inscripția : „ПОГОРЬРЪ ДОМ. ДЪПЪ КРЪЧЕ“ și la același nivel, dar în partea stîngă, se poate citi : „ПЪНГНРЪ ЧА. ДЪ. ИНГРОПАРЪ“. În vîrful crucii, de pe care e coborît Mîntuitorul, sînt brodate o coroană de spini și o tăbliță cu inițialele : «I.N.R.I.».

În jurul lui Hristos mort sînt grupate cinci personaje : Iosif din Arimateia stă pe o scară, cu bustul aplecat pe brațul stîng al crucii și ajută la coborîrea lui Iisus de pe cruce, ținînd cu mîinile sale mîna stîngă a Mîntuitorului. Un giulgiu brodat cu fir de argint îi acoperă trupul, la mijloc. Maica Domnului, în dreapta, primește în brațe trupul Fiului său, care-și sprijină capul pe umărul stîng și pe fruntea mamei Sale. De sub brațul drept al crucii se vede chipul Mariei, soția lui Cleopa, care probabil ține trupul lui Iisus. Sub brațul stîng al crucii, Maria Magdalena, plîngînd, a cuprins cu mîinile genunchii lui Hristos. Nicodim stă în genunchi la picioarele Domnului și-i scoate cuiele. Capetele acestor personaje sînt înconjurate de nimb, brodat cu fir de argint. La oarecare depărtare de Nicodim e înfățișat un coșuleț de răchită în care se află două cuie și jos, pe pămînt, un burete. În dreapta acestei scene religioase și lateral cu ea se profilează pe un deal cîțiva pomi, probabil smochini și curmali.

Prin compoziția sa realistă, prin măiestria cu care sînt scoase în evidență chipurile expresive ale personajelor, profund îndurerate, prin armonia mișcărilor, «Coborîrea de pe Cruce» constituie o operă remarcabilă.

Cea de a doua scenă religioasă, — «Plîngerea» —, brodată în partea stîngă a epitafului, în culori închise — castaniu, negru, liliachiu și cu fir de argint și de aur, — ocupă mai mult de jumătate de broderia de pe epitaf.

Erminia veche bizantină e îmbogățită, fără a fi încărcată ca în alte epitafe¹. Astfel, în jurul lui Hristos neînsuflețit și întins pe piatra ungerii sînt brodate șase personaje, dispuse în mod simetric, cu figuri profund îndurerate și cu gesturi ce trădează o eleganță discretă.

Trupul lui Iisus e acoperit la mijloc cu un giulgiu, pe care se pregătesc să-l aștearnă pe tot corpul. Pe chipul Maicii Domnului, care-și privește Fiul, e imprimată o tristețe adîncă. Ea îi ține capul la pieptul său, iar cu mîna dreaptă îi cuprinde umărul drept. Hristos are ambele mîini întinse de-a lungul trupului și în picioarele, lipite unul de altul, se zăresc semnele cuielor. Iisus e înfățișat avînd o figură aproape rotundă, sprîncene și ochi mari, păr des și castaniu, care îi împodobește capul și barba. Nimbul din jurul capului e brodat cu fir de aur, la fel ca la Maica Sa și la ceilalți din scena respectivă. Figura Mîntuitorului exprimă liniște sufletească. Alături de Maica Domnului stă în picioare, cu capul înclinat spre stînga, Maria Magdalena. E îmbrăcată într-o haină cafenie și plînge reținut, privind trupul Domnului Iisus. Tot în picioare, dar cu capul aplecat spre dreapta, plînge Maria lui Cleopa, înfășurată într-o haină neagră. Pe aceeași linie cu Maria lui Cleopa stă în genunchi Sfîntul Apostol Ioan, care sărută cu smerenie mîna stîngă a lui Hristos. La stînga, adică în latura opusă, Nicodim, stă în picioare, cu trupul aplecat spre dreapta, privind profund mișcat trupul neînsuflețit al Mîntuitorului. Alături de Nicodim și în poziție asemănătoare, Iosif din Arimateia plînge, ținînd în mîna un capăt al giulgiului. Către marginea stîngă a epitafului, se profilează sus, pe deal, zidurile Ierusalimului, brodate cu fir roșu și o biserică cu trei turle, lucrate cu fir galben. În vîrfurile cupolei se înalță o cruce, iar mai jos un șir de pomi verzi par a indica un drum în pantă. La oarecare depărtare se vede lespeda pregătită pentru a acoperi mormîntul lui Iisus.

De reținut că toate personajele sfinte au brodat cu fir, deasupra capetelor lor, numele fiecăruia cu litere chirilice în românește.

Scena «Plîngerii» e o compoziție de înaltă valoare. Personajele sînt dispuse simetric, îmbrăcate în haine mult drapate, iar mișcarea trupurilor, expresia figurilor și tristețea lor reținută vădesc o operă impresionantă prin realismul ei.

Coloritul închis al întregii broderii se armonizează cu momentele dramatice pe care le reprezintă: «Coborîrea de pe Cruce» și «Plîngerea».

Descrierea inscripției. — Epitaful e încadrat cu o panglică de catifea roșie, lată de 12 cm și ornată cu un chenar roșu cu motive florale, presărat cu cruci brodate cu fir de aur. În interiorul acestui chenar, pe o bentiță de catifea roșie, lată de 4 cm, este scris, cu litere chirilice în românește, troparul clasic.

1. Vezi epitaful de la Cozia și epitaful principeselor Eufimia și Eudoxia de la Mînăstirea Putna din secolul al XIV-lea la N. Iorga, *Les Arts mineurs en Roumanie*, second partie Edition de l'Imprimerie de l'Etat, Bucarest, 1936, p. 19, fig. 60 și 61; I. D. Ștefănescu, *Autel-tissus et broderies liturgiques*, în «Analecta», II, 1944, p. 118, planșa XX, fig. 43 și planșa XXVI, fig. 49; Marie-Ane Muzicescu, *La broderie médiévale roumaine*, Edition Meridiane, Bucarest, 1969, p. 8—9, fig. 5—6 și fig. 25—27.

În partea de sus, de la dreapta spre stînga, citim: «*Iosif cel cu bun chip de pre lemn luînd prea curat trupul Tău, cu giulgiu curat înfăsu-* (pe marginea din stînga inscripția continuă) *rîndu-l și cu mirezme în mormînt nou îngropîndu-l, l-au pus*».

Pe marginea din dreapta a broderiei este scris: «*Acest sfînt epitaŃion s-au închinat Sfintei Mînăstiri Cîmpulung năstavnîc* (pe marginea de jos de la dreapta spre stînga e brodat) *fiind prea sfinția sa Părintele Mitropolit (al) Ungrovlahiei Apamia Filaret Beldiman — de Maria Ruset și nepoata sa Maria Grădișteanca*».

Pe piatra ungerii se află inscripția: «*S-au lucrat de Maria Ruset și de nepoata sa Maria Grădișteanca. 1836*».

În adevăr, în anul 1813 a fost orînduit egumen al Mînăstirii Cîmpulung-Muscel arhierul Filaret Apamias Beldiman² îndeplinind cu cinste această sarcină pînă în «...anul 1832, cînd s-a retras definitiv în Moldova»³. Probabil că Maria Ruset a fost soția paharnicului Ioan Ruset, care între 1834—1839 luase în arendă drumurile București—Călărași și Tîrgoviște—Cîmpulung⁴. Iar Maria Grădișteanca, nepoata Mariei Ruset, s-ar putea să fie soția vel-vornicului Manolache Grădișteanu⁵.

De asemenea nu-i exclus ca Maria Ruset să fi început să brodeze epitaful pe cînd era năstavnîc Filaret Apamias Beldiman, însă l-a terminat și donat mînăstirii Cîmpulung-Muscel în anul 1836, dată menționată chiar pe broderie.

Referitor la compoziția broderiei mai sînt epitafe care reprezintă iconografic două teme religioase. De pildă Epitaful bisericii Rășcanu înfățișează tot două teme religioase alăturate: «Plîngerea» și «Adormirea Maicii Domnului». Însă numai în Muntenia există trei epitafe care au contopit în broderie, ca și epitaful de la Mînăstirea Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel, aceleași scene religioase: «Coborîrea de pe Cruce» și «Plîngerea». Acestea sînt: Epitaful de la Cotroceni, din 1680; Epitaful dăruit Mînăstirii Tismana de Doamna Maria, soția lui Șerban Cantacuzino în 1681 și care se află la Muzeul de Artă Brîncovenească de la Mogoșoaia și Epitaful de la Biserica «Doamnei» din București, din 1683⁶ care marchează «...un moment de particuliere epanouissement de l'art valaque à la fin du XVII-e siècle⁷. Totuși din punct de vedere artistic, Maria Muzicescu găsește că epitafele mai sus menționate au scăderi⁸.

Epitaful de la mînăstirea Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel, remarcabil prin stăpînirea tehnicii compoziției, prin dispunerea simetrică a personajelor sfinte, prin echilibrul dintre figurație și ornament, prin caracterul statuar al figurilor expresive,

2. Pr. Ioan Răușescu, *Cîmpulung-Muscel, Monografie istorică*, Cîmpulung-Muscel, 1943, p. 95.

3. *Ibidem*, p. 102.

4. Constantin N. Minescu, *Istoria poștelor române*, București, 1916, p. 151—152: «Între 1834—1848 poștile în Muntenia au fost arendate pe termen de 5 ani (1834—1839) pe porțiuni de drumuri, următorilor antreprenori: ...Paharnicul Ioan Ruset, drumurile București — Călărași și Tîrgoviște — Cîmpulung».

5. Theodor Rădulescu, *Sfatul Domnesc și marii dregători ai Țării Românești din secolul al XVIII-lea*, în «*Revista Arhivelor*», vol. XXXIV, an. XLIX, București, 1972, nr. 1, p. 124.

6. Marie-Ane Muzicescu, *op. cit.*, p. 22, nr. 58 din Catalog, fig. 86—87.

7. *Ibidem*, p. 22.

8. «*Les groupes gauchement composés, les figures non différenciées, les silhouettes alourdies par la multitude des plis du costume sont autant de signes manifestes de la décadence de l'art traditionnel*».

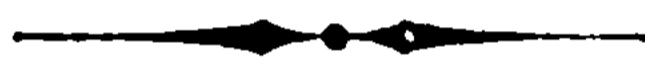

elegant drapate în costume antice, cât și prin armonia coloritului și realismului său, este o operă cu caracter monumental, o operă originală. Mai mult, considerăm că pentru realizarea epitafului respectiv Maria Ruset a folosit ca prototip un alt epitaf vechi, de prin secolul al XVII-lea, executat de un meșter român, cunoscător al broderiilor bizantine. Această afirmație e plauzibilă, fiindcă broderiile religioase românești: «...continuă broderia bizantină încă aproape două veacuri după căderea Constantinopolului»⁹.

Totodată subliniem că nu se poate susține, cum scrie Maria Muzicescu, că începînd de la sfîrșitul veacului al XVII-lea se remarcă în Muntenia: «...la disparition des thèmes religieux, croit le rôle de l'ornement végétal et floral au detriment de tout élément figuratif»¹⁰. Aceasta deoarece pe epitaful de la Mînăstirea Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel sînt brodate două teme religioase: «Coborîrea de pe Cruce» și «Plîngerea», în care predomină tocmai elementul figurativ și nu ornamentul vegetal și floral.

În concluzie, epitaful de la Mînăstirea Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel reprezintă o nouă influență bizantină¹¹, amestecată cu infiltrații venite din Italia, fiind o operă originală și unică în felul ei.

OCTAVIAN MĂRCULESCU

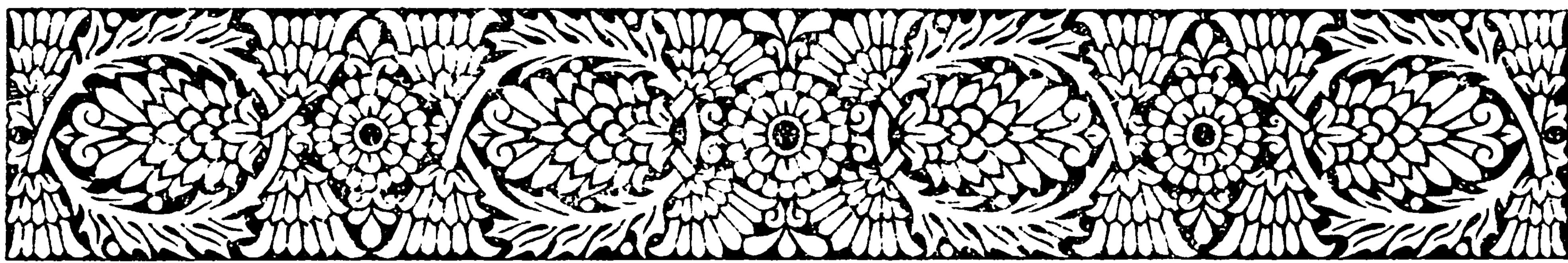

9. Corina Nicolescu, *Moștenirea artei bizantine în România*, Editura Meridiane, București, 1971, p. 49. 10. Marie-Ane Muzicescu, *op. cit.*, p. 24.

11. *Ibidem*, p. 12: «Bizanțul fiind după cucerirea de turci și chiar în secolul XVI și XVII... un numitor comun pentru întreg sud-estul european și un izvor pentru Țara Românească și Moldova».

Epitafiu din pronaosul bisericii Mănăstiri Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel

• D O C U M E N T A R E •

GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME, DIN PUBLICAȚIILE REVISTELOR BISERICEȘTI PATRIARHALE

(Continuare)

LIMBĂ ȘI LITERATURĂ

I. — LIMBA ȘI LITERATURA SLAVONĂ LA STĂMOȘII NOȘTRI

E. Gheorghiev, *Kiril și Metodie, întemeietorii literaturii slavone*: (Notă bibliografică, de C. B.) (S. T., XI (1959), nr. 5—6, p. 394).

I. D. Negrescu, *Limba slavonă veche*: Perioada slavonă la români. Texte paleoslave și româno-slave. Glosar slavo-român (Recenzie, de Dumitru Gh. Radu) (Ort., XIV (1962), nr. 1—2, p. 221—226).

S. D. Nikiforov, *Limba paleoslavă*: (Recenzie, de Diac. Asist. I. Rămureanu, după trad. rom. a prof. I. D. Negrescu) (Ort., VIII (1956), nr. 4, p. 603—607).

Pandele Olteanu, *Limba povestirilor slave despre Vlad Țepeș*: (Recenzie, de I. N.) (Ort., XIV (1962), nr. 1—2, p. 226—228).

G. T. Pop, *Contribuții la studierea limbii și literaturii vechi. Sinonimele în Noul Testament de la Bălgrad (1648)* (B. O. R., LXXX (1962), nr. 7—8, p. 742—757).

«Romanoslavica» (vol. I—III/1958): (Notă bibliografică, de Prof. I. Negrescu) (S. T., XI (1959), nr. 3—4, p. 248—254).

Pandele Olteanu, «*Fiore di virtu*» dans les versions slaves traduites du roumain: (Recenzie, de C. Bărbulescu) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 451—454).

II. — LIMBA ROMÂNĂ

H. Mihăescu, *Limba latină în provinciile dunărene ale imperiului roman*: Despre formarea limbii române (Recenzie, de Pr. Prof. I. Rămureanu) (Ort., XIII (1961), nr. 3, p. 446—453).

Dan Simonescu, *Problema originii limbii literare române și cărțile bisericesti*: Ce înseamnă «limba literară». Așa zisele «influențe». Discuții asupra datelor cronologice. Localizarea primelor traduceri românești religioase. Coresi și limba literară (S. T., XIII (1961), nr. 9—10, p. 553—565).

Virgil Căndea, *L'humanisme d'Udriște Năsturel et L'agonie des lettres slavonnes en Valachie*: (Recenzie, de C. Bărbulescu) (B. O. R., LXXXVI (1968), nr. 9—10, p. 1223—1227).

Pr. Milan Șesan, *Introducerea limbii române în Biserică* (S. T., XI (1959), nr. 1—2, p. 57—60).

Pr. Magistr. Mihai Manolache, *Viața și activitatea episcopului Chesarie al Rimnicului (1773—1780)*: Contribuția episcopului la dezvoltarea limbii literare românești și la introducerea ei definitivă în Biserică (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 149—150).

G. F. Țepelea, *Mineiele de la Rîmnic. Contribuția lor la dezvoltarea limbii române literare și la biruința ei definitivă ca limbă de cult* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 3—4, p. 369—387).

Pr. Drd. Mihai Manolache, *Biserica din Țara Românească în timpul domnitorului Alex. Ipsilanti (1774—1782): Contribuția cărturarilor și tipografilor din timpul acestui domnitor la introducerea definitivă a limbii române în Biserică* (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 831—832).

Diac. Drd. Ioan G. Popescu, *Învățămintul muzical în Biserica Ortodoxă Română: Contribuția unor dascăli și autori de psaltichie, transilvăneni, la românizarea cântărilor bisericești în secolele al XIX-lea și al XX-lea* (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 1043—1061).

III. — DIN LITERATURA SCRITORILOR BISERICEȘTI

Prof. N. I. Ștefănescu, *Poezii lirice pindar și Bacchilyde în opera lui Clement Alexandrinul* (Ort., XII (1960), nr. 2, p. 240—252).

IV. — LITERATURA BIZANTINĂ

Pr. Prof. Ene Branîște, *Contribuții la istoria literaturii teologice bizantine. — Nicolae Cabasila: Despre viața în Hristos* (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 15—25).

Drd. Aurel Jivi, *Literatura teologică bizantină în preocupările lui Nicolae Iorga* (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1248—1256).

Drd. Dima M. Dumitru, *Lucrări românești despre poezia religioasă bizantină* (S. T., XVIII (1966), nr. 9—10, p. 563—574).

(Același autor), *Mitropolitul Matei al Mirelor și importanța operei sale pentru români* (S. T., XVIII (1966), nr. 7—8, p. 408—419).

V. — BIBLIOGRAFIE ROMÂNEASCĂ VECHĂ

1. MANUSCRISE

Nicolae N. Smochină și N. Smochină, *Unul dintre cele mai vechi texte slave scrise de un român (sec. XI—XII)* (B. O. R., LXXIX (1961), nr. 11—12, p. 1111—1141).

Ioan Iufu, *Sobornicul lui Gherman (1359): Manuscris slav aflat în Biblioteca Patriarhiei Române* (Ort., XII (1960), nr. 2, p. 253—279).

Dan Zamfirescu, *Manuscrise slave cu traduceri din Sfântul Simeon Noul Teolog* (Ort., XI (1959), nr. 4, p. 535—566).

P. P. Panaitescu, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R. P. R. (vol. I): (Recenzie, de D. Z. și C. B.)* (S. T., XI (1959), nr. 3—4, p. 237—238; — Ort., XII (1960), nr. 4, p. 635—639).

Ioan Iufu, *Un valoros catalog al manuscriselor slave din Biblioteca Academiei R. P. R. — Panaitescu P. P., Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R. P. R., vol. I: (Recenzie)* (B. O. R., LXXIX (1961), nr. 3—4, p. 393—400).

Pr. Paulin Popescu, *Manuscrise slavone din Mănăstirea Putna* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 1—2, p. 105—145; — nr. 7—8, p. 688—711).

(Același autor), *Mărcile de hîrtie filigranate pe manuscrisele slavone din Mănăstirea Putna* (B. O. R., LXXX (1962), nr. 9—10, p. 938—957).

Pr. Lect. Chiril Pistrui, *Manuscrisul slav Nr. 2 din Biblioteca Mitropoliei din Sibiu* (S. T., XX (1968), nr. 3—4, p. 258—264).

Nicolae N. Smochină și N. Smochină, *O traducere românească din secolul al XIV-lea a cărții «Floarea Darurilor»* (B. O. R., LXXX (1962), nr. 7—8, p. 712—741).

Pr. D. Bălașa, *Contribuția cronicarului Dionisie Eclesiarhul la îmbogățirea Molitfelnicului românesc. — Un manuscris ecleziastic necunoscut* (B. O. R., LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 209—221).

I. I. Roman, *Un document românesc scris la Braşov în secolul al XVI-lea*: (Recenzie, de C. Bărbulescu) (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 632—634).

Şerban Cioculescu, *În marginea întâiei cronici a Ţării Româneşti* (B.O.R. LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 195—207).

Pr. Paul Mihail, «Leastviţa» («Scara raiului»). — Traducerea lui Varlaam de la Secu într-o nouă redacţie: Consideraţii generale. Descrierea şi valoarea elementelor inedite ale manuscrisului din 1803 (B. O. R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1069—1084.)

Magistr. Constantin Bradea, *Cronicle greceşti şi situaţia Bisericii Româneşti în prima jumătate a secolului al VIII-lea* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 574—583).

Cf. şi: — Richard Marcel, *Rèpertoire des bibliothèques et de catalogues de manuscrits grecs*:... Catalogue de manuscrite greceşti (Notă bibliografică, de Pr. D. F.) (S. T., XI (1959), nr. 1—2, p. 110).

2. FIGURI DE CALIGRAFI (COPIŞTI) DE MANUSCRISE ROMÂNEŞTI

Dan Zamfirescu, *Însemnări pe marginea unei cărţi despre copişti de manuscrise*. — G. Stempel, *Copişti de manuscrise româneşti pînă la 1800 (vol. I)* (B. O. R., LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 165—170).

Ion Radu Mircea, *Contribution à la vie et à l'oeuvre de Gavriil Uric*: Renumitul caligraf moldovean, căruia i se atribuie 16 manuscrise caligrafiate între anii 1424—1449 (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 629—632).

3. TIPĂRITURI

Virgil Molin, *Un incunabul în tipar glagolitic: «Breviarium Illyricum»*. — *Însemnări pe marginea exemplarului aflat la Sibiu*: Despre primele tipăriri în tipar glagolitic (pînă în 1500) (S. T., X (1958), nr. 7—8, p. 494—517).

Ioan Iufu şi Zl. Iufu, *Colecţia Studion*: Formată în majoritatea ei din lucrări aghiografice şi omiletice, scrise în limba slavă veche de redacţia medio-bulgară, colecţie existentă în ţara noastră la începutul secolului al XV-lea, dar rămasă încă necunoscută cercetătorilor slavisti (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 817—835).

Virgil Molin şi Dan Simonescu, *Tipăriturile Ieromonahului Macarie pentru Ţara Românească*. — *La 450 de ani de la imprimarea Liturghierului, 1508* (B. O. R., LXXVI (1958), nr. 10—11, p. 1005—1034).

Pr. Prof. Ene Branişte, *Liturghierul slavon tipărit de Macarie la 1508..* (Rev. cit., p. 1035—1068).

Virgil Molin, *Menţiuni bibliografice*. — *Încă două exemplare din Liturghierul de la 1508 şi un nou exemplar din Evangheliarul Macarian (1512)* (B. O. R., LXXVII (1959), nr. 2, p. 231—237).

Pr. Prof. Ene Branişte, *O preţioasă ediţie fotocopie a Liturghierului lui Macarie, 1508* (B. O. R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 380—383).

Virgil Molin, *În legătură cu circulaţia unui «catehism vechi» din veacul XVI* (B. O. R., LXXVIII (1960), nr. 3—4, p. 367—370).

Ioan N. Bembea şi Nicolae N. Bembea, *Apostolul tipărit în 1547 la Tîrgovişte de Dimitrie Liubavici* (B. O. R., LXXVIII (1960), nr. 5—6, p. 510—536).

(Autorul nesemnat), *Cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la tipărirea cărţii «Întrebarea creştinească»*: Atribuită lui Coresi (B. O. R., LXXVII (1959), nr. 3—4, p. 285—286).

Pr. Nicolae Şerbănescu, *La 400 de ani de la apariţia «Întrebări creştineşti»* (B. O. R., LXXVII (1959), nr. 11—12, p. 1033—1052).

Şerban Cioculescu, *O sărbătoare a cărţii româneşti*. — *Patru sute de ani de la apariţia Tetraevanghelului lui Coresi* (B. O. R., LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 161—168).

Dan Simonescu, *Discuţii în legătură cu «Evanghelia cu învăţătură» a lui Coresi* (B. O. R., LXXVIII (1960), nr. 5—6, p. 563—566).

Pr. Silviu Hărăbuș, *O carte de doctrină și pietate ortodoxă. — Evanghelia cu învățătură (1581):* Aparține diaconului Coresi (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 740—751).

Ion V. Georgescu, *Un nou Octoih în limba slavonă-bisericească:* (Recenzie) (Ort., XVII (1965), nr. 1, p. 149—155).

Daniela Bratu, *Contribuții la bibliografia românească veche* (S.T., IX (1957), nr. 9—10, p. 741—747).

(Același autor), *Completări la bibliografia românească veche* (B. O. R., LXXXVII (1959), nr. 3—4, p. 395—399).

(Același autor), *Îndreptări la bibliografia românească veche* (B. O. R., LXXXVII (1959), nr. 11—12, p. 1118—1130).

Dinu A. Dumitrescu, *Îndreptări la bibliografia românească veche* (B. O. R., LXXXVIII (1960), nr. 3—4, p. 371—374).

Daniela Bărbulescu, *Completări și îndreptări la bibliografia românească veche* (B. O. R., LXXXVIII (1960), nr. 5—6, p. 545—559).

Prof. I. Serafincean, *Adăugiri și îndreptări «la Bibliografia românească veche»* (B. O. R., LXXXVIII (1960), nr. 11—12, p. 1125—1141).

Daniela Bărbulescu, *Contribuții la bibliografia românească veche* (B. O. R., LXXXIX (1961), nr. 9—10, p. 921—939).

† Tit Simedrea, *Contribuții la «Bibliografia românească veche»* (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 189—190).

Barbu Teodorescu, *Repertoriul cărții românești vechi 1508—1830: Considerații generale. Cărți tipărite în țară. Cărți tipărite în afară de hotarele țării* (B. O. R., LXXXVIII (1960), nr. 3—4, p. 339—366).

Livres anciens en Roumanie (d'après les fonds de la Bibliothèque de l'Académie de la République Populaire Roumaine): (Recenzie, de C. Bărbulescu) (Ort., XV (1963), nr. 3—4, p. 489—492).

Barbu Teodorescu, *Circulația vechii cărți bisericești. — Contribuții la un catalog cumulativ: Considerații generale. Tipăriturile de la Rîmnic*, (B. O. R., LXXXIX (1961), nr. 1—2, p. 169—194).

Petre S. Năsturel, *Vechi tipărituri în Biblioteca Patriarhiei din Alexandria* (Ort., IV (1952), nr. 3—4, p. 516—525).

Ferenc Hervay, *L'imprimerie du maître Philippe de Nagyszeben et les premières livres en langue roumaine: Primele cărți în limba română* (Recenzie, de C. Bărbulescu) (B. O. R., LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 502—504).

Pr. Lect. Chiril Pistrui, *Octoihul dezvoltat de la Sibiu* (S. T., XIX (1967), nr. 3—4, p. 128—143).

Magistr. Gabriel Popescu, *Un Liturghier aromînesc inedit* (B. O. R., LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 154—155).

Pr. Nicolae Șerbănescu, *Muzeul tiparului și al cărții vechi românești din Tîrgoviște: Cărți vechi românești de sub tiparnița tîrgovișteană* (B. O. R., LXXXV (1967), nr. 5—6, p. 618—630).

Magistr. Mircea Păcurariu, *Traduceri românești din literatura teologică rusă pînă la sfîrșitul secolului XIX* (S. T., XI (1959), nr. 3—4, p. 182—212).

Pr. Gabriel Cocora, *Tipografia și tipăriturile de la Episcopia Buzăului: Tipăriturile ieșite de sub teascul tipografiei Buzăului* (B. O. R., LXXXVIII (1960), nr. 3—4, p. 301—331).

Gabriel Popescu, *Prodosloviile Noului Testament de la Bălgrad (1648):* (Recenzie) (B. O. R., LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 597—599).

G. F. Țepelea, *Alte precizări în legătură cu predosloviile Noului Testament de la Bălgrad (1648)* (B. O. R., LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 113—124).

L. Predescu, *Udriște Năsturel și răspîndirea romanului religios «Varlaam și Ioasaf»* (B. O. R., LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 64—112).

(Același autor), *Influența romanului «Varlaam și Ioana» în folclorul românesc* (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 191—208).

Magistr. Nicolae C. Turcu, *Biserica din Țara Românească în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino (1678—1688): Cărți tipărite în această vreme* (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 113—119).

Pr. Nicolae Șerbănescu, *Constantin Brîncoveanu, ctitor de cultură românească: Tipărituri din vremea domnitorului* (B. O. R., LXXXII (1964), nr. 9—10, p. 890—899).

D. P. Bogdan, *Cărți rusești în Țara Românească sub Constantin Brîncoveanu* (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 6—7, p. 543—557).

Dan Simonescu, *Cărți arabe tipărite de români în secolul al XVIII-lea (1701—1747)* (B. O. R., LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 524—561).

Magistr. Gheorghe Speranță, *Traduceri în limba română din literatura religioasă orientală* (B. O. R., LXXXIII (1965), nr. 5—6, p. 561—574).

G. T. Pop, *Biblia în traducerea lui Nicolae Milescu* (B. O. R., LXXX (1962), nr. 9—10, p. 958—963).

Drd. Dimitrie Coravu, *Aspecte ale activității de tipărire și răspîndire a cărților românești în Transilvania, Muntenia și Moldova în secolul al XVIII-lea: Precizări bibliografice asupra unor ediții de cărți* (B. O. R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1225—1228).

G. F. Țepelea, *Mineiele de la Rîmnic...* (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 3—4, p. 369—387).

Magistr. Nicolae C. Turcu, *Activitatea mitropolitului Neofit I al Ungrovlahiei (1738—1753): Cărți tipărite la tipografia de la Școala Văcăreștilor și la cea nouă de la Mitropolie* (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 543—546).

Pr. Magistr. Mihai Manolache, *Viața și activitatea episcopului Chesarie al Rîmnicului (1773—1780): Lucrările tipărite de acest episcop la București, apoi la Rîmnic în perioada anilor 1773—1780 și răspîndirea lor în Banat, Transilvania și Moldova* (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 137—149).

Pr. Drd. Mihai Manolache, *Biserica din Țara Românească în timpul domniei lui Alex. Ipsilanti (1774—1782): Cărți tipărite la București și la Rîmnic în timpul domniei* (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 827—831).

V. Chiru, *Cărțile de învățătură pentru preoți din secolele XVII și XVIII* (S. T., XIII (1961), nr. 9—10, p. 586—599).

Pr. D. Buzatu, *Imnele acatist întâlnite la români: Documentar prezentînd o colecție de imne-acatiste* (Notă bibliografică, de V. Costin) (S. T., XX (1968), nr. 7—8, p. 614).

VI. FIGURI DISTINSE DE CĂRTURARI ROMÂNI DIN TRECUT

1. CLERICI

a) Din Țara Românească

Mitropolitul al Ungrovlahiei

Magistr. Ilie Georgescu, *Ierarhi români, soli diplomatici în veacurile XVI și XVII: Costin Brancovici (1506—1509), Eftimie (1593—1603) și Luca Cipriotul (1603—1609)* (Mitropolitul al Țării Românești) (S. T., IX (1957), nr. 3—4, p. 263—265, 267—269).

Mitropolitul Teofil

Dan Pleșea, *Cînd a fost înscăunat mitropolitul Teofil al Ungrovlahiei: În anul 1617 și a păstorit pînă la 1648* (B. O. R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1103—1106).

Mitropolitul Ignatie Sîrbu

Șerban Răzeșul, *Despre mitropolitul Ignatie Sîrbu: Din viața și activitatea mitropolitului în anii de păstorire, 1653—1655, 1659* (B. O. R., LXXVIII (1960), nr. 11—12, p. 1064—1077).

(Același autor), *Iarăși despre mitropolitul Ignatie Sîrbu* (B. O. R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1085—1099).

Magistr. Ilie Georgescu, *Ierarhi români, soli diplomatici în veacurile XVI—XVII: Ignatie Sîrbu...* (S. T., IX (1957), nr. 3—4, p. 270—273).

— *Mitropolitul Teodosie*

Pr. Nicolae Șerbănescu, *Mitropolitul Teodosie al Țării Românești (1668—1672; 1679—1708)* (S. T., IV (1952), nr. 5—6, p. 330—351).

— *Mitropolitul Varlaam*

Pr. Nicolae Șerbănescu, *Varlaam, mitropolitul Țării Românești, părintele tipografiei bucureștene (1672—1679)* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 12, p. 1120—1158).

— *Mitropolitul Antim Ivireanul*

Mihail—Gabriel Popescu, *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cîrmuitor bisericesc și propovăduitor al Evangheliei* (S. T., XXI (1969), nr. 1—2, p. 3—99).

D. Teodor, *Despre Antim Ivireanul* (S. T., VII (1955), nr. 3—4, p. 236—263).

Damian P. Bogdan, *Viața lui Antim Ivireanul* (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 679—689).

Pr. Stelian Izvoranu, *Mitropolitul Antim Ivireanul, sfătuitor și îndrumător pentru preoți și duhovnici* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 971—981).

Em. Em. Savoiu, «Capetele de poruncă» ale lui Antim Ivireanul (Rev. cit., p. 997—1006).

T. G. Bulat, *Un autograf al lui Antim Ivireanul* (Rev. cit., p. 982—996).

Pr. Conf. Al. I. Ciurea, *Antim Ivireanul, predicator și orator* (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 775—817).

Pr. Nicolae Șerbănescu, *Antim Ivireanul, tipograf* (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 690—766).

I. C. Chițimia, *Antim Ivireanul după 250 de ani de la moarte (1716—1966): Tipăriturile din vremea marelui prelat* (Notă bibliografică, de C. Bărbulescu) (S. T., XX (1969), nr. 7—8, p. 601—602).

Prof. Victor Brătulescu, *Antim Ivireanul, miniaturist și sculptor* (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 766—774).

Ion V. Georgescu, *Antim Ivireanul și locul lui în cultura poporului român* (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 967—970).

Barbu Teodorescu, *Cultura în cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei: Antim Ivireanul, cărturar* (B. O. R., LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 832).

Prof. Victor Brătulescu, *Antim Ivireanul, ctitor de locașuri sfinte* (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 817—831).

Diac. I. Rămureanu, *Luptător pentru Ortodoxie: Aportul marelui prelat în această direcție* (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 831—853).

Prof. Alexandru Elian, *Antim Ivireanul-apărător al prerogativelor scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei* (S. T., XVIII (1966), nr. 9—10, p. 519—530).

Prof. Teodor M. Popescu, *Antim Ivireanul, apostol și mucenic al dreptei credințe* (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 853—863).

Pr. Dr. Olimp N. Căciulă, *Solemnițările comemorării a 250 ani de la moartea martirică a mitropolitului Antim Ivireanul* (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 938—967).

— *Mitropolitul Neofit I*

Magistr. Nicolae C. Turcu, *Activitatea mitropolitului Neofit I al Ungrovlahiei (1738—1753)* (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 533—551).

V. Mihordea, *Un colaborator al lui Constantin Mavrocordat la destiințarea Rumâniei, mitropolitul Neofit (1738—1753)* (B. O. R., LXXXIII (1965), nr. 7—8, p. 715—734).

— *Mitropolitul Grigorie al II-lea*

Ierom. Magistr. Lucian Florea, *Activitatea culturală a lui Grigorie al II-lea de la Colțea, mitropolitul Ungrovlahiei (1760—1787)* (S. T., XV (1963), nr. 3—4, p. 220—231).

— *Mitropolitul Dionisie Lupu*

Barbu Teodorescu, *Cultura în cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei: Egumenul Dionisie Lupu, de la Tismana, mitropolitul de mai târziu al Țării Românești (1819—1822)* (B. O. R., LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 834).

Episcopi de Buzău— *Episcopul Mitrofan*

Magistr. Nicolae Turcu, *Viața și activitatea cultural-tipografică a episcopului Mitrofan al Buzăului* (B. O. R., LXXXIII (1965), nr. 3—4, p. 280—296).

— *Episcopul Dionisie Romano*

Pr. Gabriel Cocora, *Episcopul Dionisie Romano. La 150 de ani de la nașterea sa* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 3—4, p. 327—350).

— *Episcopul Filotei*

Pr. Gabriel Cocora, *Episcopul Filotei al Buzăului, luptător pentru unirea Țărilor Române* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 1, p. 44—52).

Monahi

L. Predescu, *Mihail Moxa și opera sa: Călugăr cărturar vestit din părțile Râmnicului Vîlcii* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 9—10, p. 905—918).

b) *Din Moldova**Mitropoliți ai Moldovei*— *Mitropolitul Varlaam*

Pr. Nicolae Șerbănescu, *La trei sute de ani de la moartea mitropolitului Varlaam al Moldovei* (B. O. R., LXXV (1957), nr. 10, p. 1012—1035).

Magistr. Ilie Georgescu, *Ierarhi români, soli diplomatici în veacurile XVI—XVII: Varlaam al Moldovei* (S. T., IX (1957), nr. 3—4, p. 269—270).

— *Mitropolitul Dosoftei*

Mircea Basarab, *Conștiința originii și a unității naționale în opera mitropoliților Varlaam și Dosoftei: (Notă bibliografică, de T. M. P.)* (S. T., XX (1968), nr. 3—4, p. 307—308).

Ierom. Dionisie Udriștenu, *Calistru Vartic, epitrop și locțiitor de mitropolit în timpul refugiului al doilea al mitropolitului Dosoftei al Moldovei: Despre Dosoftei și locțiitorul său în timpul celui de al doilea refugiu al său* (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 416—425).

— *Mitropolitul Veniamin Costachi*

Pr. Mihai Mănuță, *Mitropolitul Veniamin Costachi* (B. O. R., LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 165—181).

Dr. Nicolae Ciachir, *Mitropolitul Veniamin Costachi, membru corespondent al învățămîntului elementar din Paris* (Rev. cit., p. 182—183).

N. Isar, *Trăsături iluministe în gândirea și activitatea lui Veniamin Costachi: (Recenzie, de C. Bărbulescu)* (B. O. R., LXXXVI (1968), nr. 11—12, p. 1426—1427).

Episcopi de Roman— *Episcopul Melchisedec*

N. Georgescu-Tistu, *Preocupările de carte ale episcopului Melchisedec și biblioteca sa* (B. O. R., LXXXI (1963), nr. 11—12, p. 1146—1203).

Pr. Paul Mihail, *Din corespondența episcopului Melchisedec* (B. O. R., LXXVII (1959), nr. 5—6, p. 493—612).

Nicolae Ciachir, *Cu privire la misiunea diplomatică a episcopului Melchisedec în Rusia în anul 1868* (B. O. R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1077—1082).

c) Mitropoliți străini în țara noastră

T. G. Bulat, *Ioan Comnen, «Iatro-Filozoful», profesor la Academia Domnească și mitropolit al Dristei († 1719): Figură distinsă de cărturar, de formație grecească* (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 3—4, p. 356—368).

2. LAICI

— Nicolae Milescu

(Autorul nesemnat), *O puternică personalitate a Ortodoxiei din veacul al XVII-lea. — Spătarul Nicolae Milescu, cu prilejul împlinirii a 250 de ani de la moartea sa* (Ort., X (1958), nr. 4, p. 491—494).

Pr. Conf. Al. I. Ciurea, *Mărturisirea de credință a spătarului Nicolae Milescu: «Stella Orientalis occidentali splendens»* (Rev. cit., p. 511—538).

Pr. Dumitru Cristescu, *Opera teologică și apologetică a spătarului Nicolae Milescu* (Rev. cit., p. 495—510).

Petre V. Haneș, *Cercetări vechi și noi despre Nicolae Milescu* (B. O. R., LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 562—588).

Dumitru Almaș, *Neculai Milescu Spătarul: Distins om politic, cărturar, filozof și teolog ortodox* (Recenzie, de Pr. Conf. Al. I. Ciurea) (Ort., VII (1955), nr. 3, p. 453—455).

G. T. Pop, *Biblia în traducerea lui Nicolae Milescu* (B. O. R., LXXX (1962), nr. 9—10, p. 958—963).

Ioan F. Stănculescu, *N. Milescu și începuturile traducerilor umaniste în limba română: (Recenzie)* (B. O. R., LXXXII (1964), nr. 7—8, p. 788—791).

— Udriște Năsturel

L. Predescu, *Udriște Năsturel și răspîndirea romanului religios «Varlaam și Ioasaf»: Udriște Năsturel, boier cărturar din Țara Românească și mare logofăt în timpul domniei lui Matei Basarab* (B. O. R., LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 64—112).

— Constantin Cantacuzino

Dima-Drăgan Corneliu, *Cultura teologică a stolnicului Constantin Cantacuzino, în lumina reconstituirii bibliotecii de la Mănăstirea Mărgineni* (B. O. R., LXXXIII (1965), nr. 9—10, p. 942—975).

— Samuil Micu Clain

Pr. Prof. Gheorghe I. Moiescu, *Samuil Micu Clain. — 150 ani de la moartea sa: Istoric și lingvist român iluminist din Transilvania, unul din corifeii Școlii Ardelene* (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 10—11, p. 1057—1077).

N. Mladin, S. Vlad și Al. Moisiu, *Samuil Micu Clain teologul: (Notă bibliografică, de Pr. Dr. Simion Radu)* (S. T., XI (1959), nr. 3—4, p. 244—248).

— Gheorghe Șincai

(Autorul nesemnat), *150 de ani de la moartea lui Gheorghe Șincai: Istoric și filolog român iluminist din Transilvania (1754—1816), unul dintre fruntașii Școlii Ardelene* (B. O. R., LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 95—114).

— Ion și Radu Duma

Prof. Nicolae Albu, *Doi cărturari brașoveni din veacul al XVIII-lea, Ion Duma și Radu Duma* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 9—10, p. 977—992).

VII. — LITERATURA LAICĂ ROMÂNEASCĂ DIN SECOLUL AL XIX-LEA

1. FIGURI DE POEȚI ȘI SCRITORI ROMÂNI

— Mihai Eminescu

I. Crețu, *Eminescu și cărticica sfătuitoare a monahului Nicodim* (B. O. R., LXXXIII (1965), nr. 5—6, p. 575—583).

— Anton Pann

Diac. Prof. Gheorghe I. Moiescu, *O sută de ani de la moartea lui Anton Pann, 1854—1954: Anton Pann (1794—1854), scriitor, muzician și folclorist român* (B. O. R., LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 162—191).

Ion Manole, *Anton Pann. La o sută de ani de la moartea lui (1854—1954):* (Recenzie, de Diac. Lect. I. Pulpea) (Ort., VII (1955), nr. 3, p. 445—451).

2. CARTURARI ROMÂNI DE LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

— Teodor Bălășel

Gh. Alexe, *Viața și opera preotului folclorist Teodor Bălășel* (B. O. R., LXXVIII (1960), nr. 7—8, p. 730—754).

D. Bălășa, *Sărbătorirea preotului folclorist Teodor Bălășel la Drăgășani-Vilcea* (B. O. R., LXXXVI (1968), nr. 9—10, p. 1212—1214).

— Vasile Pârvan

Magistr. Maxim Nicolae, *Religia vechilor popoare Carpato-Danubiene în opera lui Vasile Pârvan: Vasile Pârvan și protoistoria Daciei* (S. T., XVIII (1966), nr. 5—6, p. 318—334).

VIII. — LITERATURA LAICĂ ROMÂNEASCĂ DIN SECOLUL AL XX-LEA

(Figuri distinse de poeți și scriitori români; operele lor)

— Gala Galaction

Teodor Virgolici, *Gala Galaction: (Recenzie, de Pr. Victor N. Popescu)* (B. O. R., LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 973—975).

Gala Galaction, *Opere alese* (vol. I): (Recenzie, de Pr. Prof. Petru Rezuș) (Ort., VIII (1956), nr. 4, p. 631—633).

Pr. Prof. Nicolae M. Popescu, *Părintele Gala Galaction la Academie* (B. O. R., LXVI (1948), nr. 5—8, p. 284—290).

— Mihail Sadoveanu

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea maestrului Mihail Sadoveanu, cu prilejul împlinirii a 75 de ani* (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 27).

Pr. Prof. Ene Branîște, *La moartea lui Mihail Sadoveanu* (B. O. R., LXXIX (1961), nr. 11—12, p. 1001—1017).

— Tudor Arghezi

(Autorul nesemnat), *Încetarea din viață a scriitorului Tudor Arghezi* (B. O. R., LXXXV (1967), nr. 7—8, p. 679).

IX. — FOLCLORUL ROMÂNESC

Lucian Predescu, *Influența romanului «Varlaam și Ioana» în folclorul românesc* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 191—208).

X. — LITERATURA TEOLOGICĂ ROMÂNEASCĂ DIN SECOLUL AL XX-LEA

1. SCRITORI ȘI OPERE RELIGIOASE

— Nicolae Iorga

Pr. Nicolae Șerbănescu, *Nicolae Iorga, istoric al Bisericii Ortodoxe Române. Cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la tragica sa moarte* (B. O. R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1010—1031).

Drd. Constantin Bradea, *Viața religioasă bizantină în opera lui Nicolae Iorga* (S. T., XVIII (1966), nr. 9—10, p. 611—621).

Drd. Aurel Jivi, *Literatura teologică bizantină în preocupările lui Nicolae Iorga* (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1248—1256).

— Gala Galaction

Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Un vrednic slujitor al Bisericii — Părintele Gala Galaction* (B. O. R., LXXII (1954), nr. 4, p. 433—435).

Al. A. B., *Mărturia unei pilduitoare slujiri preoțești. — Gala Galaction, pagini creștine «Ziua Domnului»*: (Recenzie) (B. O. R., LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 151—158).

(Autorul nesemnat), *Academicianul Gala Galaction la 75 de ani. — Scriitorul teologul, traducătorul Sfintei Scripturi* (B. O. R., LXXII (1954), nr. 4, p. 436—451).

Teodor N. Manolache, *Sărbătorirea Părintelui Gala Galaction, cu prilejul împlinirii vârstei de 75 ani, la Institutul Teologic din București* (B. O. R., LXXII (1954), nr. 5, p. 547—559).

(Autorul nesemnat), *Un îndreptățit omagiu. — La a 80-a aniversare a Părintelui Academician Gala Galaction* (B. O. R., LXXVII (1959), nr. 3—4, p. 273—275).

Maria Galaction, *Tata* (Rev. cit., p. 276—281).

Gala Galaction, *La Mînăstirea Cernica* (Rev. cit., p. 282—284).

(Autorul nesemnat), † *Gala Galaction: Încetarea din viață. Adunarea de doliu de la biserica Sf. Nicolae-Tabacu. Slujba pogribaniei și înhumarea de la mînăstirea Cernica* (B. O. R., LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 518—523).

Al. A. Botez, *Gînduri la mormîntul părintelui Gala Galaction* (Rev. cit., p. 532—538).

Pr. Gh. Cunescu, *Gala Galaction traducător biblic. — La a 90-a aniversare a nașterii scriitorului* (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 312—329).

2. LITERATURA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, ÎN CONTEMPORANEITATE

a) Cărți de cult

Pr. Gh. Maior, *Raportul cultural al Consiliului Național Bisericesc către Adunarea Națională Bisericească: Cărțile de cult tipărite în cursul anului 1949* (B. O. R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 88).

Pr. Prof. Ene Braniște, *Noua ediție a Liturghierului românesc în comparație cu cele anterioare. — Studiu comparativ: Este vorba despre ediția din 1950* (S. T., III (1951), nr. 9—10, p. 563—580).

«Cartea de rugăciuni pentru tot creștinul (1951)»: (Recenzie, de Pr. D. Stăniloae) (B. O. R., LXXI (1953), nr. 2—3, p. 236—241).

Const. R. Vasilescu, *Din activitatea Sectorului de editură și tipografie al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă: Cărțile de cult tipărite în anul 1952* (B. O. R., LXXI (1953), nr. 4, p. 342).

Pr. Gr. Burlușanu, *Darea de seamă asupra activității desfășurate în anul 1952 de Sectorul de editură și tipografie: Cărțile de ritual tipărite în acest an* (B. O. R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 752—753).

Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Pentru o nouă ediție în pregătire a Liturghierului: Generalități și premise. Îndreptări în vocabular. Sistematizări și prelucrări tipiconale* (B. O. R., LXXIII (1955), nr. 3—4, p. 295—310).

(Autorul nesemnat), *Zece ani de slujire arhierescă a Prea Fericitului Patriarh Justinian: Activitatea editorială — cărți de ritual și cărți de învățătură și de zidire sufletească* (B. O. R., LXXIII (1955), nr. 8—9, p. 752—753).

Pr. Zaharia Bîlbîie, *Dare de seamă asupra situației și activității Sectorului de editură și tipografie al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă pe anul 1955... și anul 1956: Tipărirea cărților de cult în acest an* (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 338—339; — LXXV (1957), nr. 6—7, p. 592).

Pr. Prof. Ioan C. Coman, *Prinos Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu prilejul primului deceniu de patriarhat*: Activitatea editorial-publicistică: cărți de cult tipărite în această perioadă (S. T., X (1958), nr. 5—6, p. 281).

Prof. T. M. Popescu, *Un deceniu de activitate editorială* (B. O. R., LXXVI (1958), nr. 5—6, p. 473—481).

Psaltirea... (Recenzie, de Ion V. Georgescu) (Ort., XV (1963), nr. 1, p. 71—81).

Pr. Prof. Ene Branîște, *Cărți de cult tipărite între 1948—1968*: Considerații generale. Cărți de slujbă pentru preoți. Cărți de slujbă pentru cîntăreți bisericești (S. T., XX (1968), nr. 5—6, p. 471—482).

Liturghier (ediția 1967—1968): (Recenzie, de Pr. Prof. Petre Vintilescu) (Ort., XX (1968), nr. 2, p. 297—300).

«*Biblia sau Sfînta Scriptură*», 1968: (Recenzie, de Prot. Gheorghe Secaș) (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 845—846).

b) Manuale de învățămînt teologic

(Autorul nesemnat), *Zece ani de slujire arhierească a Prea Fericitului Patriarh Justinian*: Activitatea editorială — manuale didactice tipărite în acea vreme, pentru uzul studenților teologi (B. O. R., LXXIII (1955), nr. 8—9, p. 754).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Prinos Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu prilejul primului deceniu de patriarhat*: Activitatea editorială-publicistică: manuale didactice pentru uzul studenților și elevilor seminariști tipărite în această perioadă (S. T., X (1958), nr. 5—6, p. 281).

Studiul Vechiului Testament — Manual pentru uzul studenților Institutelor Teologice: (Recenzie, de Prof. N. Chițescu) (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 139—143).

Diac. Asist. I. Rămureanu, *O contribuție de seamă la dezvoltarea literaturii noastre teologice: Istoria Bisericească Universală — Manual pentru uzul studenților Institutelor Teologice* (vol. I): (Recenzie) (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 6—7, p. 558—568).

Istoria Bisericească Universală — Manual pentru uzul studenților Institutelor Teologice (vol. II): (Recenzie, de Pr. Asist. Ioan Rămureanu) (B. O. R., LXXV (1957), nr. 3—4, p. 351—362).

Pr. Asist. I. Rămureanu, *Un manual școlar folositor și pentru clericii noștri: Patrologia — Manual pentru uzul studenților Institutelor Teologice*: (Recenzie) (B. O. R., LXXV (1957), nr. 1—2, p. 137—145).

Pr. Zaharia Bîlbîie, *Dare de seamă asupra situației și activității Sectorului de editură și tipografie al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, pe anul 1955... și anul 1956*: Manuale didactice pentru uzul studenților tipărite în acești ani (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 339—340; — LXXV (1957), nr. 6—7, p. 591—592).

c) Cărți de predică sau cu conținut omiletic

(Autorul nesemnat), *Zece ani de slujire arhierească a Prea Fericitului Patriarh Justinian*: Material omiletic tipărit în această perioadă de timp (B. O. R., LXXIII (1955), nr. 8—9, p. 755).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Prinos Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu prilejul primului deceniu de patriarhat*: Publicațiile cu caracter omiletic din această vreme (S. T., X (1958), nr. 5—6, p. 281—282).

d) Alte tipăriri și publicații cu conținut bisericesc

Pr. Gh. Maior, *Raportul cultural al Consiliului Național Bisericesc către Adunarea Națională Bisericească*: ...Diferite tipăriri — cărți și broșuri (B. O. R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 86—88).

D. V. Sădeanu, *Calendare și Almanahuri pentru credinciosul ortodox* (B. O. R., LXXI (1953), nr. 1, p. 118—127).

Const. R. Vasilescu, *Din activitatea Sectorului de editură și tipografie al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă*: Diverse tipăriri din anul 1952 (B. O. R., LXXI (1953), nr. 4, p. 342).

Pr. Gr. Burlușanu, *Darea de seamă asupra activității desfășurate în anul 1952, de Sectorul de editură și tipografie*: Cărți religioase și de orientare socială, tipărite în anul acela (B. O. R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 752—753).

Pr. Asist. Dumitru Călugăr, *Cărți de îndrumări tipiconale și almanahuri pentru anul 1954, editate de eparhiile Bisericii Ortodoxe Române* (B. O. R., LXXII (1954), nr. 4, p. 492—496).

Pr. N. Popescu-Dobriceni, *Calendare, îndrumătoare și almanahuri pentru credincioșii Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 3—4, p. 357—363).

(Autorul nesemnat), *Zecă ani de slujire arhierescă a Prea Fericitului Patriarh Justinian*: Legiuri bisericești, material informativ asupra evenimentelor mai de seamă din sinul Ortodoxiei (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 8—9, p. 753—754).

Pr. N. Popescu-Dobriceni, *Calendare de perete, îndrumătoare bisericești tipiconale și almanahuri pentru credincioșii Bisericii Ortodoxe Române* (B. O. R., LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 144—150; — LXXV (1957), nr. 1—2, p. 146—152; — LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 162—167).

Pr. Zaharia Bîlbîie, *Dare de seamă asupra situației și activității Sectorului de editură și tipografie... pe anul 1955... și pe anul 1956*: Cărți de orientare socială, tipărite în acești ani (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 339—340; LXXV (1957), nr. 6—7, p. 591—592).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Prinos Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu prilejul primului deceniu de patriarhat*: Diferite publicații religioase tipărite în această perioadă (S. T., X (1958), nr. 5—6, p. 283—286).

Diac. Gh. Papuc, *O carte de zidire duhovnicească*: Îndrumătorul bisericesc, pe anul 1963 (Recenzie) (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 384—386).

e) Revistele Bisericii Ortodoxe Române

Justinian Patriarh, *Cuvînt înainte*: Despre rostul și necesitatea apariției revistei «Ortodoxia» (Ort., I (1949), nr. 1, p. 9—10).

(Autorul nesemnat), *Legămînt și împlinire. Un an de la înscăunarea I.P.S. Patriarh Justinian*: Forme noi duhovnicești pentru slujitorii altarelor — revistele bisericești, cu privire specială la revista patriarhală «Biserica Ortodoxă Română» (B.O.R., LXVII (1949), nr. 5—6, p. 33—37).

Pr. Gh. Maior, *Raportul cultural al Consiliului Național Bisericesc către Adunarea Națională Bisericească*: Despre revistele Bisericii Ortodoxe Române tipărite sub arhipăstoria Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 84—86).

(Autorul nesemnat), *Cu prilejul centenarului gazetei «Telegraful român»* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 2—3, p. 263—269).

Const. R. Vasilescu, *Din activitatea Sectorului de editură și tipografie al Institutului Biblic...*: Revistele bisericești patriarhale și cea a Arhiepiscopiei Bucureștilor, pe anul 1952 (B.O.R., LXXI (1953), nr. 4, p. 342).

Pr. I. Găgiu, *Darea de seamă a Sectorului studii și învățămînt asupra activității pe anul 1952*: Revistele bisericești patriarhale (B.O.R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 740—741).

Pr. Gr. Burlușanu, *Darea de seamă asupra activității desfășurate în anul 1952, de Sectorul de editură și tipografie*: Revistele patriarhale (Rev. cit., p. 753—754).

Pr. D. Fecioru, *Datoria preoțimii de a cunoaște și folosi scrierile și publicațiile teologice românești* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1139—1158).

(Autorul nesemnat), *Revistele centrale mitropolitane*: Glasul Bisericii, Mitropolia Moldovei și Sucevei, Mitropolia Ardealului, Mitropolia Olteniei, Mitropolia Banatului (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 148—161).

(Autorul nesemnat), *Revistele centrelor mitropolitane din Patriarhia Română* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 5, p. 446—461; — nr. 7, p. 654—666; — nr. 10, p. 916—936).

(Autorul nesemnat), *Zecă ani de slujire arhierescă a Prea Fericitului Patriarh Justinian*: Activitatea publicistică — revistele patriarhale: Biserica Ortodoxă Română, Ortodoxia și Studii Teologice (B. O. R., LXXIII (1955), nr. 8—9, p. 754—756).

Pr. Zaharia Bîlbîie, *Dare de seamă asupra situației și activității Sectorului de editură și tipografie... pe anul 1955... și anul 1956*: Despre revistele patriarhale și cea a Mitropoliei Ungrovlahiei (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 340—341; — LXXV (1957), nr. 6—7, p. 590—591).

(Autorul nesemnat), *Revistele centrelor mitropolitane din Patriarhia Română* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 287—299; — LXXV (1957), nr. 5, p. 473—476; — nr. 8—9, p. 887—891).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Prinos Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu prilejul primului deceniu de patriarhat*: Din activitatea publicistică — revistele patriarhale și cea a Mitropoliei Ungrovlahiei (S. T., X (1958), nr. 5—6, p. 281—282).

Diac. I. Bria, *Preocupări și înfăptuiri pentru ridicarea culturii teologice. — Revistele bisericesti, mijloc de integrare a teologiei în preocupările actuale ale Bisericii* (B. O. R., LXXXVI (1968), nr. 6, p. 770—773).

f) Aprecieri elogioase, de peste hotare, cu privire la publicațiile Bisericii Ortodoxe Române

Prea Fericitul Patriarh Athenagoras al Constantinopolului despre publicațiile Patriarhiei Române (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 263—264; — LXX (1952), nr. 1—3, p. 20; — nr. 9—10, p. 509—511; — LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1009—1010; — LXXII (1954), nr. 5, p. 513; — LXXVII (1959), nr. 3—4, p. 245—246; — LXXVIII (1960), nr. 7—8, p. 602—604).

Aprecieri ale Prea Fericitului Chiril, Patriarhul Bulgariei, despre cartea «Tîlcuirea Evangheliilor și Cazaniile Duminicilor de peste an» (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 443).

XI. — LITERATURA TEOLOGICĂ ORTODOXĂ DE PESTE HOTARE

Pr. Prof. Ene Braniște, *Cîteva publicații ortodoxe recente din domeniul Liturgicii*: Introducere în teologia practică, Liturgica; Liturghier; Liturghia noastră, lucrări tipărite la Atena (Recenzie) (Ort., XVII (1965), nr. 1, p. 155—158).

(Același autor), *Două studii catolice asupra liturghiilor bizantine*: (Recenzie) (Rev. cit., p. 158—162).

(Același autor), *O nouă versiune germană a cărților ortodoxe de cult — Der orthodoxe Gottesdienst*: Traduceri în limba germană a unor texte liturgice ortodoxe (Recenzie) (Ort., XIX (1967), nr. 3, p. 418—429).

XII. — CULTURA ȘI LITERATURA UNIVERSALĂ

(Figuri distinse de cărturari străini din trecut; operele lor)

— Chiril și Metodie

Pr. Prof. Ioan I. Rămureanu, *Unsprezece secole de la activitatea misionară a Sfinților Chiril și Metodie*: Originea și tinerețea Sf. Chiril și Metodie. Constantin-Chiril în solie la arabi. Misiunea Sf. Chiril la cazari. Misiunea Sf. Chiril și Metodie la moravi și la cehi. Opera religioasă și culturală a acestora (Ort., XIX (1967), nr. 1, p. 17—31).

† Dr. Nicolae al Makariopolei, *Sfinții frați Metodie și Chiril, luminătorii slavilor. — La împlinirea a 1100 de ani de la moartea Sfântului Chiril* (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 533—538).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea împlinirii a 1100 de ani de la moartea Sfântului Chiril* (Rev. cit., p. 530—533).

Prof. Univ. Dr. Doc. P. Olteanu, *Sfântul Chiril-Constantin «Filozoful». ca omilet și scriitor* (Rev. cit., p. 538—547).

Pr. Ilie Georgescu, *Cel de al XI-lea centenar al Sfântului Chiril și Metodie* (Ort., XIX (1967), nr. 1, p. 144).

„Ἐκκλησία», (Revistă oficială a Bisericii Ortodoxe a Greciei, nr. 16—17/1966): Numai închinat Sfinților Chiril și Metodie (Recenzie, de Pr. Olimp N. Căciulă) (Ort., XIX (1967), nr. 2, p. 255—263).

— *John Milton*

Al. A. Botez, *350 de ani de la nașterea lui John Milton*: Renumit poet englez (Recenzie) (Ort., X (1958), nr. 4, p. 623—626).

— *Blaise Pascal*

Pr. Prof. N. C. Buzescu, *La aniversarea a 300 de ani de la apariția «Provincialelor»*: Date despre viața și opera lui Blaise Pascal, mare matematician și fizician — figură unică în cultura europeană (Recenzie) (Ort., IX (1957), nr. 4, p. 683—686).

— *Charles Louis Montesquieu*

(Autorul nesemnat), *Cu prilejul împlinirii a două sute de ani de la moartea lui Montesquieu*: Figură culturală de prestigiu din secolul al XVIII-lea (Recenzie) (Ort., VII (1955), nr. 2, p. 315—317).

— *Friedrich Schiller*

Pr. Matei Pîslaru, *150 de ani de la moartea lui Friedrich Schiller*: Renumit poet german (Recenzie) (Ort., VII (1955), nr. 3, p. 472—478).

— *Johann Wolfgang Goethe*

Pr. Matei Pîslaru, *Johann Wolfgang Goethe despre religie în general și creștinism în special*: Schiță bibliografică sumară a marelui poet, gânditor și om de știință german, una dintre cele mai de seamă personalități ale literaturii universale (S. T., IX (1957), nr. 3—4, p. 277—282).

Johann Wolfgang Goethe, *Faust*: (Recenzie, de Diac. Asist. I. Pulpea) (Ort., VII (1955), nr. 4, p. 625—631).

LOCALITĂȚI ISTORICE

(Monografii)

1. DIN ȚARA NOASTRĂ

a) Orașul București

T. B., *Din istoria Bucureștilor* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 5—6, p. 540—542).

Pr. Nicolae Șerbănescu, *Mărturii istorice despre monumentele religioase din Bucureștii de altădată*: Însemnări și date istorice sumare despre orașul București (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 83—88).

Pr. Paulin Popescu, *Cruci memoriale în București* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 11—12, p. 1078—1114).

Pr. Prof. Ene Braniște, *Un ghid al monumentelor feudale bucureștene*: (Recenzie) (B.O.R., LXXX (1962), nr. 1—2, p. 155—161).

b) Orașul Tîrgoviște

N. Constantinescu, Cristian Moiescu, *Curtea domnească din Tîrgoviște*: Din istoria multiseculară a așezării de pe malul drept al Ialomiței (Recenzie, de Ioan F. Stănculescu) (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1275—1278).

c) Orașul Cîmpulung-Muscel

Flaminu Mîrțu, *Știri noi asupra complexului istoric al mînăstirii și al curții Domnești din Cîmpulung-Muscel* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1032—1042).

(Același autor), *Manuscrisul de la mînăstirea Cernica și paternitatea primei «Istoriei a Cîmpulungului»* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 404—408).

d) Cetatea Tîrgșorul Vechi

Prof. N. I. Simache, *Monumentele feudale din Tîrgșorul Vechi: Cetatea Tîrgșor...* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 409—410).

e) Orașul Tomis-Constanța

Pr. Nicolae Șerbănescu, *1600 de ani de la prima mărturie documentară despre existența Episcopiei Tomisului*: Scurtă istorie a orașului Tomis... (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 966—978).

Vezi și: — Arheologie (Descoperiri arheologice din țară)

2. DE PESTE HOTARE

B. A. Alexandru, *În Patmos, la peștera Apocalipsei: Așezarea geografică a insulei Patmos, a Efesului și a Rodosului — localități din Asia Mică...* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 9—10, p. 929—238).

Vezi și: — Arheologie (Descoperiri arheologice de peste hotare)

LOCAȘURI DE CULT

(Monografii)

I. — NOȚIUNI ȘI EXPLICAȚII INTRODUCȚIVE DESPRE LOCAȘURILE DE CULT ÎN CREȘTINISM

Magistr. Viorel I. Chițu, *Raportul dintre cultul Vechiului Testament și cultul creștin: ...Locașurile de cult în creștinism...* (S. T., XIII (1961), nr. 5—6, p. 315—318).

Magistr. Vasile Costin, *Scrierea pseudoepigrafă «Testamentum Domini», ca izvor pentru istoria cultului creștin: ...Descrierea bisericii (locașului de cult)...* (S. T., XVII (1965), nr. 3—4, p. 207—208).

II. — BISERICI DE LEMN DIN ȚARA NOASTRĂ

1. CONSIDERAȚII GENERALE

(Autorul nesemnat), *Situația bisericilor de lemn* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 9, p. 990).

2. MONOGRAFII DE BISERICI DIN LEMN

a) Din cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei

Ioan F. Stănculescu, *Cercetări și precizări cu privire la arta medievală: (Recenzie, la studiul lui Paul Henri Stahl, Vechi case și biserici de lemn din Muntenia)* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 591—592).

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Sfințirea bisericii de la Sanatoriul din Techirghiol, ctitorie a I.P.S. Patriarh Justinian* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 7—9, p. 331—339).

Prof. Victor Brătulescu, *Biserici rectitorite de I.P.S. Patriarh Justinian: ...Biserica de lemn a schitului Sfânta Maria din Techirghiol...* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 531—534).

b) Din cuprinsul Mitropoliei Ardealului

Prof. At. Popa, *Stilul bisericilor din lemn din Transilvania. — Diferențieri după locuri și regiuni* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 9—10, p. 1017—1023).

Prof. Atanasie Popa, *Biserica de lemn din Cizer: Din fostul raion Zalău, astăzi în județul Sălaj* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 131—139).

c) Din cuprinsul Mitropoliei Olteniei

Prof. Victor Brătulescu, *Biserici rectitorite de I.P.S. Patriarh Justinian: ...Biserica maramureșană de lemn din Cermegești* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 534—543).

III. — BISERICI DE ZID DIN ȚARA NOASTRĂ

1. CONSIDERAȚII TEHNICE ȘI DECORATIVE

I. Barnea, *Monumente de artă creștină descoperite pe teritoriul Republicii Populare Române: Monumente din partea paleocreștină — basilici (monografii) cu considerațiuni tehnice decorative* (S. T., X (1958), nr. 5—6, p. 287—298; — XII (1960), nr. 3—4, p. 201—211; — XVII (1965), nr. 3—4, p. 134—160).

Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Elemente de istoria artei creștine (arhitectura locașurilor de cult). — Arhitectura bizantină în Principatele Române* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 9—10, p. 1024—1044).

Prof. Victor Brătulescu, *Biserici rectitorite de I.P.S. Patriarh Justinian: Considerații generale tehnice* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 517—523).

2. PRECIZARE DE IMPORTANȚA MAJORA

M. F., *O importantă hotărîre a Consiliului de Miniștri al R.P.R. cu privire la păstrarea și folosirea monumentelor de cultură* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 5, p. 442—445).

(Autorul nesemnat), *Grija pentru restaurarea și conservarea monumentelor istorice și de artă religioasă* (B. O. R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 237—243).

(Un colectiv de autori), *Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Purtarea de grijă pentru locașurile sfinte* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 849—851).

Gabriel Popescu, *Conservarea și restaurarea monumentelor istorice din țara noastră în anii puterii populare*: (Recenzie) (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1160—1162).

3. MONOGRAFII DE BISERICI DE ZID

a) Din cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei

— *Din București*

Pr. Nicolae Șerbănescu, *Trei sute de ani de la sfințirea catedralei Patriarhiei. — Scurt istoric al catedralei Patriarhiei Române* (B. O. R., LXXVI (1958), nr. 9, p. 827—842).

Stelian și George Metzulescu, *Cîteva lămuriri în legătură cu ctitorul catedralei patriarhale* (Rev. cit., p. 843—860).

Prof. Victor Brătulescu, *Lucrări de restaurare și împodobire la Catedrala și Palatul patriarhal*: Restaurarea clopotniței. Restaurarea din 1960 a Catedralei patriarhale. Arhitectura catedralei (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 119—136).

(Autorul nesemnat), *Restaurări și clădiri de biserici*: Restaurarea Bisericii Colțea din București (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 566—567).

Aurora Ilieș, *Biserica mînăstirii Colțea*: (Recenzie, de V. Mihordea) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 855—858).

George D. Florescu, Petre Ș. Năsturel, Paul I. Cernovodeanu, *Lapidarul bisericii Stavropoleos din București* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 11—12, p. 1055—1094).

Răzvan Theodorescu, *Biserica Stavropoleos*: (Recenzie, de Ioan F. Stănculescu) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 1090—1092).

Magistr. Nicolae C. Turcu, *Biserica din Țara Românească în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino (1678—1688)*: Biserica de la Cotroceni; biserica Doamnei (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 121—122).

Drd. Ion Bănățeanu, *Biserica Sf. Ecaterina din București* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 163—179).

Cornelia Pillat, *Biserica Crețulescu*: (Recenzie, de Ioan F. Stănculescu) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 1093—1095).

Corina Popa și Dumitru Năstase, *Biserica Fundenii Doamnei*: (Recenzie, de Ioan F. Stănculescu) (Rev. cit., p. 1095—1096).

Pr. Nicolae Șerbănescu, *Mărturii istorice despre monumentele religioase din Bucureștii de altădată*: Biserica Postelnicesei Coplea; biserica Banului Ghiorma; biserica Stelea; biserica Sf. Ioan cel Mare; biserica Sf. Sava; biserica Sărindar; «biserica despre Doamna»; biserica Sf. Nicolae din Prund (Prunt); biserica Măgureanu; biserica Caimata; biserica Sf. Anton; biserica Sfinții 40 de mucenici; biserica Sf. Ioan-Moldoveni (B. O. R., LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 88—116).

Constantin C. Giurescu, *Istoricul ctitoriilor bucureștene ale lui Nicolae Vodă Mavrogheni*: Biserica și mînăstirea de la Cișmea (B.O.R., LXXX (1962), nr. 3—4, p. 350—363).

Alexandru-Armand Munteanu, *Monumente de arhitectură bisericească descoperite pe teritoriul patriei noastre din 1944 pînă în prezent*: Monumente de arhitectură bisericească din epoca feudală — din București: biserica Albă din Postăvari; biserica Sf. Gheorghe-Vechi; biserica Sf. Dumitru-Postă; biserica Sf. Gheorghe-Nou;

biserica Domnița Bălașa ; biserică Sf. Visarion-Vechi (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 162—165).

Drd. Ion Bănățeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sîrbești între sec. al XIV-lea și al XVI-lea* : Biserica Curtea Veche ; biserică Mihai-Vodă și biserică Patriarhiei (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 806).

— *Din județul Ilfov*

Prof. Victor Brătulescu, *Inscripția criptogramă de la biserică din Babele* : La 35 km. spre sud-vest de București (S. T., IV (1952), nr. 9—10, p. 615—618).

— *Din județul Prahova*

(Autorul nesemnat), *Restaurări și clădiri de biserici* : Construirea bisericii «Sfîntul Ștefan» din Ploiești (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 567—568).

Pr. Dumitru Georgescu, *Încă o biserică pictată de N. Grigorescu* : biserică din Puchenii Mari, regiunea Ploiești (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 140—150).

Prof. N. I. Simache, *Monumentele feudale din Tîrgșorul Vechi* : Biserica lui Vlad Țepeș din Tîrgșor. Biserica lui Vladislav al II-lea. Biserica din parc (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 410—415).

— *Din județul Dîmbovița*

Drd. Ion Bănățeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sîrbești între sec. al XIV-lea și al XVI-lea* : Biserica Cornet și biserică Sf. Arhangheli din Tîrgoviște (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 806).

— *Din județul Argeș*

Prof. Victor Brătulescu, *Biserici rectitorite de I.P.S. Patriarh Justinian* : Biserica schitului Dragoslavele (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 523—531).

(Același autor), *Inscripții din biserici* : Biserica cîmîtirului din Rucăr ; — biserică satului Rucăr ; — bisericile din Dragoslavele (S. T., V (1953), nr. 1—2, p. 146—160).

(Același autor), *600 de ani de la zidirea bisericii Domnești din Curtea de Argeș* (B.O.R., LXX (1952), nr. 11—12, p. 876—889).

Nicolae Vătămanu, *Contribuții la istoricul bolniței de la Simidreni și al Xenodochiului de la Argeș* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 11—12, p. 1382—1391).

Pavel Chihaiia, *Date în legătură cu biserică Vechii Curți Domnești din Cîmpulung-Muscel* (B. O. R., LXXIX (1961), nr. 11—12, p. 1033—1049).

Flaminu Mîrțu, *Un tezaur al istoriei și culturii locale* : biserică necunoscută, din secolul al XV-lea, descoperită la Lerești-Muscel (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 446—454).

Radu Crețeanu și Pr. Marin M. Branîște, *Biserica Cuvioasa Parascheva din Mogoșoaia (județul Argeș) și crucea de interes istoric din pridvorul ei* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 11—12, p. 1360—1364).

Pr. Ilie Gh. Diaconescu, *Biserica de la Deagul de Sus-Argeș* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1210—1213).

Pr. Nic. I. Iancu, *Odoare sfinte și cărți vechi din biserică parohială Bunești-Argeș* : Din fostul raion Curtea de Argeș (Rev. cit., p. 1214—1217).

Alexandru-Armand Munteanu, *Monumente de arhitectură biserică descoperite pe teritoriul patriei noastre din 1944 pînă în prezent* : Din epoca feudală — biserică din Retevoiești (din fostul raion Curtea de Argeș) ; ruinele a două biserici din Cetățeni ; biserică din Suslănești (comuna Mioarele, fostul raion Muscel) ruinele unei biserici din Pitești (din vremea lui Mircea cel Bătrîn) (B. O. R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 165—167, 169—170).

Drd. Ion Bănățeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sîrbești între sec. al XIV-lea și al XVI-lea* :... Biserica din Brădet ; — biserică din Stănești... (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 804—805).

— *Din județul Buzău*

Pr. Olimp N. Căciulă, *Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la sfințirea bisericii din satul Plopeasa de Sus, județul Buzău* (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 886—897).

— Din județul Galați

(Autorul nesemnat), *Restaurări și clădiri de biserici :...* Biserica «Sf. Gheorghe Monument» din Galați (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 568).

Arhim. Ieronim Motoc, *Resfințirea catedralei episcopale din Galați* (B. O. R., LXXV (1957), nr. 10, p. 902—908).

— Din județul Tulcea

Alexandru-Armand Munteanu, *Monumente de arhitectură bisericească descoperite pe teritoriul patriei noastre din 1944 până în prezent :...* Din epoca feudală — biserița din Dinogetia-Garvăn (din fostul raion Măcin) și biserița din Niculitea (din fostul raion Tulcea)... (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 153—155).

— Din județul Constanța

Pr. N. Cazacu, *Sfințirea catedralei din Constanța* (B.O.R. LXIX (1951), nr. 1—2, p. 41—50).

Alexandru-Armand Munteanu, *Monumente de arhitectură bisericească descoperite pe teritoriul patriei noastre din 1944 până în prezent :...* Biserița din Basarabia (din fostul raion Medgidia)... (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 155—158).

Pentru monumentele din cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei — Vezi și :

(Autorul nesemnat), *Din viața eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române — Mitropolia Ungrovlahiei : Sfințiri și redeschideri de biserici din cuprinsul acestei mitropolii* (B. O. R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 575 ; — LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1094—1098 ; — LXXII (1954), nr. 2—3, p. 367—368).

I. Barnea, *Monumente de artă creștină descoperite pe teritoriul Republicii Populare Române : Biserici vechi din epoca feudală* (S. T., X (1958), nr. 5—6, p. 298—306, 308—310 ; — XII (1960), nr. 3—4, p. 211—226, 227—229 ; — XVII (1965), nr. 3—4, p. 160—174, 175, 180—181).

b) Din cuprinsul Mitropoliei Moldovei și Sucevei

— Din județul Iași

Pr. Virgil Godeanu, *O valoroasă monografie : biserica Trei Ierarhi din Iași* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 9—10, p. 1009—1012).

Ioan F. Stănculescu, *Două reușite albume consacrate mînăstirii Cozia și bisericii Trei Ierarhi :...* Albumul consacrat bisericii Trei Ierarhi (Recenzie) (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 3—4, p. 357—359).

— Din județul Suceava

Alexandru-Armand Munteanu, *Monumente de arhitectură bisericească descoperite pe teritoriul patriei noastre din 1944 până în prezent :...* Biserița din Suceava... (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 158—161).

Pr. Prof. P. Rezuș, *Biserica Domnească din Rădăuți* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 391—398).

Drd. Ion Bănățeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sîrbești între sec. al XIV-lea și al XVI-lea :...* Biserica Sf. Treime din Siret... (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 806).

— Din județul Botoșani

Drd. Ion Bănățeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sîrbești între sec. al XIV-lea și al XVI-lea :...* Biserica Sf. Nicolae din Popăuți și biserica Sf. Gheorghe din Botoșani... (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 806).

Pentru monumentele din cuprinsul Mitropoliei Moldovei și Sucevei — Vezi și :

(Autorul nesemnat), *Din viața eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române. Mitropolia Moldovei și Sucevei : Construirii și restaurări de biserici din cuprinsul acestei mitropolii* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1101—1102 ; LXXII (1954), nr. 2—3, p. 372).

Drd. Arhim. Zareh Baronian, *Biserici armene, monumente de artă, din Moldova : Cele mai vechi biserici armene de pe teritoriul țării noastre și caracteristicile lor arhitectonice și ornamentale* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1226—1234).

I. Barnea, *Monumente de artă creștină descoperite pe teritoriul Republicii Populare Romîne :... Monumente din epoca feudală din Iași și Suceava... (S.T., X (1958), nr. 5—6, p. 306—308; XII (1960), nr. 3—4, p. 229—231; XVII (1965), nr. 3—4, p. 175).*

c) Din cuprinsul Mitropoliei Ardealului

— Din județul Brașov

Prof. Victor Brătulescu, *Inscripțiile pietrelor de mormânt de la biserica Sfântul Nicolae din Scheii Brașovului (S. T., IV (1952), nr. 9—10, p. 610—612).*

Emil Vîrtosu, *Sigiliul bisericii «Sf. Nicolae» din Schei (Brașov) (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1107—1109).*

(Autorul nesemnat), *Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la resfințirea bisericii din comuna Vlădeni, județul Brașov (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 871—885).*

— Din județul Cluj

Marius Porumb, *Bisericile din Feleac și Vad : (Recenzie, de Ioan F. Stănculescu) (B. O. R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 860—861).*

— Din județul Covasna

Alexandru-Armand Munteanu, *Monumente de arhitectură bisericească descoperite pe teritoriul patriei noastre din 1944 pînă în prezent :... Vechea biserică din Cernatul de Jos și de Sus (comuna Cernatul, fostul raion Tîrgu Secuiesc) (B.O.R., LXXXIII (1964), nr. 1—2, p. 170).*

Pentru monumentele din cuprinsul Mitropoliei Ardealului — Vezi și :

(Autorul nesemnat), *Din viața eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române. — Mitropolia Ardealului : Sfințiri și reparații de biserici din cuprinsul acestei Mitropolii (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 373).*

d) Din cuprinsul Mitropoliei Olteniei

— Din județul Dolj

Drd. Ion Bănățeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sirbești între sec. al XIV-lea și al XVI-lea :... Biserica Bălteni și biserica Jianu (din apropierea Craiovei)... (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 806).*

— Din județul Vâlcea

Pr. A. Bălașa, *Cartea de aur sau pomelnicul ctitoricesc al bisericii Sf. Gheorghe din Rîmnicu-Vîlcii : 1681—1935 (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 154—162).*

† Tit Simedrea, *Fost-au două sfinte locașuri la Cozia ? (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 11—12, p. 1018—1032).*

Prof. Victor Brătulescu, *Piatra de mormânt a lui Stroe Buzescu de la biserica Stănești-Vâlcea (S.T., IV (1952), nr. 9—10, p. 612—615).*

Alexandru-Armand Munteanu, *Monumente de arhitectură bisericească descoperite pe teritoriul patriei noastre din 1944 pînă în prezent :... Biserica veche (a schitului) din Romanii de Sus (din fostul raion Horezu); — vechea biserică din Stănești (comuna Lungești, fostul raion Drăgășani)... (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 167—168, 169).*

Pentru monumentele din Mitropolia Olteniei — Vezi și :

(Autorul nesemnat), *Din viața eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române. — Mitropolia Olteniei : Sfințiri și redeschideri de biserici din cuprinsul acestei mitropolii (B.O.R., LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1107—1108; — LXXII (1954), nr. 2—3, p. 373—375).*

I. Barnea, *Monumente de artă creștină descoperite pe teritoriul Republicii Populare Romîne :... Monumente din epoca feudală — biserici vechi... (S.T., XII (1960), nr. 3—4, p. 226—227; — XVII (1965), nr. 3—4, p. 176—180).*

e) Din cuprinsul Mitropoliei Banatului

— Din județul Arad

(Autorul nesemnat), *Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în Eparhia Aradului :... Tîrnosirea bisericii «Adormirea Maicii Domnului» din Arad. Sfințirea pa-*

raclisului din reședința episcopală Arad (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1101—1111, 1116—1120).

— *Din județul Timiș*

(Autorul nesemnat), *Din viața eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române. — Mitropolia Banatului: Sfințirea bisericii din parohia Răchita (din fostul raion Lugoj) (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 582—583).*

— *Din județul Bihor*

(Autorul nesemnat), *Călătoria I.P.S. Patriarh Justinian în Ardeal, Crișana, Banat și Oltenia :... Catedrala din Beiuș... (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 2, p. 124—130).*

— *Din județul Hunedoara*

Vasile Drăguț, *Vechi monumente hunedorene: Bisericile de zid din Demsuș, Gura Sada, Sântă Mărie Orlea și din Strei (Recenzie) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 634—637).*

Ioan F. Stănculescu, *Cercetări și precizări noi cu privire la arta medievală: (Recenzie, la studiul lui Vasile Drăguț, Biserica din Leșnic (raionul Iliă, regiunea Hunedoara) (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 592—594).*

Pentru monumentele din cuprinsul Mitropoliei Banatului — Vezi și:

(Autorul nesemnat), *Din viața eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române. — Mitropolia Banatului: Sfințiri și redeschideri de biserici din cuprinsul acestei mitropolii (B.O.R., LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1113; — LXXII (1954), nr. 2—3, p. 377—378).*

LUME ȘI VIAȚĂ (După învățătura creștină)

Diac. Prof. N. Nicolaescu, *Sfântul Apostol Pavel și creștinătatea actuală: Concepția și învățătura Sfântului Apostol Pavel despre sensul vieții sociale și despre menirea creștinilor în viața civică (S.T., III (1951), nr. 7—8, p. 451—461).*

Diac. Prof. O. Bucevschi, *Datoriile individului față de colectivitate după concepția creștină: Cîteva creionări despre ființa și rostul societății de-a lungul timpului. Îndatoririle individului față de societate după concepția creștină — cu aplicare la starea sau forma societății de astăzi (S. T., IV (1952), nr. 7—8, p. 361—370).*

Pr. Prof. Ene Branîște, *Idei, principii și preocupări sociale în cultul Bisericii Ortodoxe: Ideea și simțul de obște, de comunitate sau colectivitate (spiritul sau simțul social) — desprinse din caracterul ecleziologic sau comunitar al cultului ortodox... (S. T., IV (1952), p. 435—437; S. T., VII (1955), nr. 9—10, p. 598—599).*

Const. C. Pavel, *Lăcomia, patimă dăunătoare vieții individuale și obștești (S.T., VII (1955), nr. 7—8, p. 469—488).*

Magistr. Aug. Alex. Bidian, *Atitudinea față de lume în Brahmanism și în creștinism: În creștinism (Ort., IX (1957), nr. 3, p. 512—516).*

Diac. Prof. N. Balca, *Concepția despre lume și viață în teologia Fericitului Augustin (S. T., XIV (1962), nr. 3—4, p. 183—201).*

Prof. Const. C. Pavel, *Opera mîntuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos și slujirea Bisericii Sale :... Concepția creștină despre lume și viața pămîntească... (Ort., XV (1963), nr. 3—4, p. 442—447).*

Pr. Magistr. Gheorghe A. Nicolae, *Aspecte din natură și viață în «Comentariul la psalmi» al Sfântului Vasile cel Mare (S. T., XVII, (1965), nr. 5—6, p. 322—326, 328—333).*

Pr. Magistr. Mircea Nișcoveanu, *Doctrina Sf. Ioan Gură de Aur în Comentariul său la «Predica de pe munte» (Matei V—VII) :... Recomandarea vieții în comun... (S.T., XVII (1965), nr. 9—10, p. 552).*

M

MAGIA

(Combaterea și condamnarea ei)

Prof. Teodor M. Popescu, *Creștinismul nu este învățătură secretă și magică (S.T., I (1949), nr. 5—6, p. 365—373).*

Pr. Asist. Haralambie Cojocaru, *Legislația canonică a Bisericii Ortodoxe față de superstiții, magie, vrăjitorie și obscurantism: Combaterea magiei* (Rev. cit., p. 333—341).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Formele și cauzele falsului misticism: Domeniul magiei* (S.T., IV (1952), nr. 5—6, p. 252—257).

Magistr. Gh. Alexe, *Practici magice și combaterea lor: Magia și religia creștină. Practicile magice: practicile magice și pretensele legi care le guvernează; diferite teorii în legătură cu originea practicilor magice (teoria demonologică; teoria asociaționistă; teoria lui H. Hubert și M. Mauss ș.a.); persistența practicilor magice și «fenomenul de plasticizare magică»; imitații și contrafaceri religioase. Combaterea sistematică a practicilor magice* (S.T., VI (1954), nr. 7—8, p. 439—457).

Pr. At. Negoită, *Religia canaanită... Magia (descântecul, ritul, amuletele și talismanele)...* (S. T., XI (1959), nr. 9—10, p. 544—546).

MAGII DE LA RĂSĂRIT

François Balsan, *Des rois mages aux parfums du Pount: De unde erau acești primi închinători ai Pruncului din ieslea Betleemului, pe ce drum au venit și ce erau darurile lor?* (Notă bibliografică, de Al. A. Botez) (S.T., XX (1968), nr. 1—2, p. 174—175).

MĂRTURISIREA DE CREDINȚĂ

Prof. Iustin Moiescu, *În legătură cu Mărturisirea Ortodoxă* (B.O.R., LXVI (1948), nr. 5—8, p. 357—362).

Prof. N. Chițescu, *Însemnătatea Mărturisirilor de credință în cele trei mari confesiuni creștine: «Cărți simbolice» sau «Mărturisiri de credință?»* Locul Mărturisirilor de credință în Teologia Dogmatică ortodoxă și în cea eterodoxă; în concepția ortodoxă; în Romano-Catolicism; în Protestantism. Însemnătatea Mărturisirilor de credință în cele trei confesiuni creștine (Ort., VII (1955), nr. 4, p. 483—512).

MISTICISM

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Formele și cauzele falsului misticism* (S.T., IV (1958), nr. 5—6, p. 251—272).

MITUL RELIGIOS

(O reprezentare eronată a divinității)

Diac. Magistr. Ioan Glăjar, *Mitul ca reprezentare a divinității: Clasificarea noțiunii și a problematicii mitului religios: istoria semnificației cuvîntului (semasiologia cuvîntului «mythos»); problematica mitului religios; mit și știință; mit și revelație divină* (S. T., XI (1959), nr. 1—2, p. 22—33).

Francis Vian, *La guerre des geants. Le mythe avant l'époque hellénistique: Despre celebrul mit grecesc al războiului gigantilor* (Recenzie, de Diac. Prof. Emilian Vasilescu) (Ort., VIII (1956), nr. 2, p. 284—285).

MÎNĂSTIRI ȘI SCHITURI

(Monografii)

I. — PRECIZĂRI DE IMPORTANȚĂ MAJORĂ:

M. F., *O importantă hotărîre a Consiliului de Miniștri al R.P.R., cu privire la păstrarea și folosirea monumentelor de cultură* (B. O. R., LXXIII (1955), nr. 5, p. 442—445).

(Autorul nesemnat), *Grija pentru restaurarea și conservarea monumentelor istorice și de artă religioasă* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 237—243).

Gabriel Popescu, *Conservarea și restaurarea monumentelor istorice din țara noastră în anii puterii populare: (Recenzie)* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1160—1162).

Dr. arh. Gheorghe C u r i n s c h i, *Restaurarea monumentelor* : (Recenzie, de Radu Crețeanu) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 230—234).

II. — MÎNĂSTIRI ȘI SCHITURI ORTODOXE DIN ȚARA NOASTRĂ

1. MÎNĂSTIRI ȘI SCHITURI ORTODOXE DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI

— Din București

I. N a n u, *Un monument de artă religioasă — ctitoria mitropolitului Antim Ivi-reanul* : Mînăstirea Antim (B. O. R., LXXIX (1961), nr. 3—4, p. 223—318).

Prof. Dr. George P o t r a, *Cîteva știri noi și precizări în legătură cu Mînăstirea Antim* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 347—375).

(Autorul nesemnat), *Sfințirea paraclisului Pompilian de la Mînăstirea Antim din București* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 10—11, p. 969—972).

Vartolomeu D i a c u l, *Monumentele noastre de artă religioasă : Mînăstirea Plumbuita și mînăstirea Antim — ambele din Capitală...* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 4, p. 356).

(Autorul nesemnat), *Dare de seamă asupra activității Administrației Patriarhale pe anul 1955 ... Restaurări de mînăstiri : Antim și Schitul Maicilor — ambele din București...* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 331).

Corina P o p a, *Mînăstirea Plumbuita* : (Recenzie, de Ioan F. Stănculescu) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 858—859).

(Autorul nesemnat), *Inaugurarea unor așezăminte bisericesti construite sau restaurate la centrele patriarhal și mitropolitan din București : La mînăstirea Plumbuita și Schitul Maicilor...* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 7—8, p. 659—669, 674—683).

Pr. N. Ș., *Reclădirea mînăstirilor Dealul, Ghighiu și Schitul Maicilor ... La Schitul Maicilor din București* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 1, p. 594—599).

Constantin C. G i u r e s c u, *Istoricul ctitoriilor bucureștene ale lui Nicolae Vodă Mavrogheni ... Mînăstirea de la Cișmea...* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 3—4, p. 350—363).

— Din județul Ilfov

Vartolomeu D i a c u l, *Monumentele noastre de artă religioasă ... Mînăstirea Țigănești... ; — mînăstirea Căldărușani... ; — mînăstirea Pasărea...* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 4, p. 357, 358—359).

Același autor), *Mînăstirea Căldărușani* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 323—332).

Ioan F. Stănculescu, *Alte comori ale trecutului românesc* : (Recenzie, la studiul lui C. Jalbă, *Mînăstirea Căldărușani*) (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 9—10, p. 978—980).

Victor B r ă t u l e s c u, *Mînăstirea Snagov* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 258—282).

Pr. Nicolae I. Ș e r b ă n e s c u, *Panaghiarul de la Snagov. Cîteva lămuriri asupra Panaghiarului și rostului său liturgic* : Date sumare despre mînăstirea Snagov... (B. O. R., LXXX (1962), nr. 5—6, p. 543—545).

Const. C. G i u r e s c u, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei ... Mînăstirea Băleni (la nord de București); mînăstirea Căscioare (din fostul raion Oltenița)... ; — mînăstirea Snagov...* (B. O. R., LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 693).

(Autorul nesemnat), *Inaugurarea unor așezăminte bisericesti construite sau restaurate la centrele patriarhal și mitropolitan din București ... La mînăstirea Ciorogîrla...* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 7—8, p. 669—674).

— Din județul Teleorman

Const. C. G i u r e s c u, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei ... Mînăstirea Drăgănești (din apropierea localității Roșiori de Vede)...* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 693).

— Din județul Argeș

(Autorul nesemnat), *Festivitățile de la Curtea de Argeș petru comemorarea a 450 de ani de la sfințirea bisericii mînăstirii Curtea de Argeș* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 7—8, p. 697—729).

Pr. Nicolae Șerbănescu, *450 de ani de la sfințirea bisericii mănăstirii Curtea de Argeș, 1517—15 august 1967. — Istoria bisericii mănăstirii Curtea de Argeș* (Rev. cit., p. 730—754).

Corina Nicolescu, *450 de ani de la sfințirea bisericii... — Biserica mănăstirii Curtea de Argeș, tezaur de artă românească* (Rev. cit., p. 755—761).

G. T. Ionescu, *450 de ani de la sfințirea bisericii... — Întemeierea mănăstirii Curtea de Argeș, adevăr și legendă* (Rev. cit., p. 762—788).

Pavel Chihăia, *450 de ani de la sfințirea bisericii... — Etape de construcție în incinta mănăstirii Curtea de Argeș* (Rev. cit., p. 789—813).

Nicolae Vătămanu, *450 de ani de la sfințirea bisericii. — Revelații în tabloul ctitorilor mănăstirii Curtea de Argeș* (Rev. cit., p. 814—819).

Pr. N. Șerbănescu, *450 de ani de la sfințirea bisericii... — Medalii comemorative ale ctitoriei lui Neagoe Basarab și Despina Doamna de la Curtea de Argeș* (Rev. cit., p. 820—824).

Gabriel Popescu, *450 de ani de la sfințirea bisericii... — Mărturii de aleasă cinstitie la cea de-a 450-a aniversare a mănăstirii Curtea de Argeș* (Rev. cit., p. 825—829).

Const. C. Giurescu, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei :... Mănăstiri muntene mai vechi decât Vodița : mănăstirea Curtea de Argeș...* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 689—690).

Aurel Sacerdoțeanu, *Pomelnicul mănăstirii Argeșului* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 3—4, p. 295—330).

Drd. Ion Bănățeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sîrbești între secolele al XIV-lea și al XVI-lea :... Biserica mănăstirii Curtea de Argeș...* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 805).

Alexandru-Armand Munteanu, *Monumente de arhitectură bisericească descoperite pe teritoriul patriei noastre din 1944 pînă în prezent :... Din epoca feudală : mănăstirea Cotmeana (din fostul raion Pitești, regiunea Argeș)...* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 168—169).

Drd. Ion Bănățeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sîrbești între secolele al XIV-lea și al XVI-lea :... Biserica mănăstirii Cotmeana...* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 804).

Const. C. Giurescu, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei :... Schitul Negru-Vodă (din fostul raion Muscel) ; mănăstirea «Cloașterul» (fostă catolică), din Cîmpulung-Muscel ; — mănăstirea Cotmeana...* (B. O. R., LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 692, 693).

Virgil Drăghicescu, *Despre Mănăstirea Cîmpulung* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 3—4, p. 284—335).

Flaminu Mîrțu, *Știri noi asupra complexului istoric al mănăstirii și al curții Domnești din Cîmpulung-Muscel* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1032—1042).

Octavian Mărculescu, *Pisania paraclisului de la mănăstirea Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 588—589).

— Din județul Dîmbovița

Pr. Nicolae Șerbănescu, *Mănăstirea Dealul* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 283—305).

(Același autor), *Reclădirea mănăstirilor Dealul, Ghighiu... : Mănăstirea Dealul...* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 7, p. 580—592).

Ioan F. Stănculescu, *Albume consacrate mănăstirilor Dragomirna și Dealul : (Reconzie, la studiul lui Constantin Bălan, Mănăstirea Dealul)* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1158—1160).

Drd. Ion Bănățeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sîrbești între secolele al XIV-lea și al XVI-lea :... Biserica mănăstirii Dealul...* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 804—805).

Stelian Marinescu, *Știri privitoare la jefuirea mănăstirii Dealu* (B. O. R., LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 486—489).

(Autorul nesemnat), *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române au vizitat Casele sanatoriale Vîforîta și Dealul ale Casei de Pensii și...* : (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 895—902).

Aurel I. Gheorghiu, *Două locașuri sfinte din trecut — Mînăstirea Panaghia și Schitul Lăculețe* : Ambele locașuri monahale se găsesc în apropierea Tîrgoviștei (B. O. R., LXXXI (1963), nr. 11—12, p. 1204—1223).

— *Din județul Prahova*

Diac. Prof. Gh. I. Moisescu, *Mînăstirea Sinaia* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 313—322).

Vartolomeu Diacul, *Monumentele noastre de artă religioasă ... Mînăstirea Sinaia ; — mînăstirea Zamfira...* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 4, p. 356—357, 359).

Diac. Prof. Gh. I. Moisescu, *Mînăstirea Zamfira* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 333—342).

Pr. N. Ș., *Reclădirea Mînăstirii Dealul, Ghighiu și Schitul Maicilor ... La mînăstirea Ghighiu...* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 7, p. 592—594).

Prof. N. I. Simache, *Monumente feudale din Tîrgșorul Vechi ... Mînăstirea Turnul...* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 411—414).

(Autorul nesemnat), *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române au vizitat... și Casa de odihnă de la Cheia...* (B. O. R., LXXXIV (1956), nr. 9—10, p. 902—908).

— *Din județul Tulcea*

Pr. Ioan Dragomir, *Cîteva documente turcești necunoscute privitoare la Mînăstirea Cocoș* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1110—1120).

2. MÎNĂSTIRI ȘI SCHITURI ORTODOXE DIN MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

— *Din județul Iași*

Ioan F. Stănculescu, *Două mînăstiri, monumente istorice, din vremea lui Alexandru Lăpușeanu* : (Recenzie, la studiul lui Radu Popa, *Mînăstirea Golia — din apropierea Iașului*)... (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 3—4, p. 413—414).

(Același autor), *Popularizarea vestigiilor trecutului românesc* : (Recenzie, la studiul lui N. Grigoraș, *Mînăstirea Cetățuia — de la marginea de răsărit a Iașului*)... (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 602—604).

— *Din județul Suceava*

Pr. Sc. Porcescu, *Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat mînăstirile... Sucevița și Suceava* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 6—7, p. 490—501).

G. Nicolae, *Monografia unei mînăstiri de mare valoare artistică. — M. A. Musicescu și M. Berza, Mînăstirea Sucevița* : (Recenzie), (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 3—4, p. 421—424).

Maria-Ana Musicescu, *Mînăstirea Sucevița* : (Recenzie, de Ioan F. Stănculescu) (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 234—236).

Arhim. Nestor Vornicescu, *Două xilogravuri clișee vechi la mînăstirea «Sf. Ioan cel Nou» din Suceava* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 11—12, p. 209—228).

C. Bărbulescu, *Un tezaur de veche artă românească — Voroneț, fresques des XV-e et XVI-e siècles* : (Recenzie) (B. O. R., LXXXIII (1960), nr. 1—2, p. 162—164).

M. Cazacu și Șt. Andreescu, *Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare* : (Recenzie, la studiul lui Maria Ana Musicescu, *Considerații asupra picturii din altarul și naosul Voronețului*) (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1157).

Ioan F. Stănculescu, *Două albume despre mînăstirile Voroneț și Humor* : (Recenzie, la studiul lui Petru Comarnescu, *Voroneț ; și la studiul lui Ștefan Balș, Mînăstirea Humor*) (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 5—6, p. 600—604).

Pr. Prof. Ioan I. Rămureanu, *Comemorarea a cinci sute de ani de la înființarea mînăstirii Putna* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 628—640).

Ioan F. Stănculescu, *Comori ale trecutului românesc* : (Recenzie, la studiul lui N. Constantinescu, *Mînăstirea Putna*) (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 7—8, p. 791—793).

Ștefan Andreescu, *Putna și încheierea stilului moldovenesc în arhitectură* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 647—649).

Ioan F. Stănculescu, *Valori artistice moștenite de la străbuni*: (Recenzie, la volumul comemorativ: *Mănăstirea Putna*) (Rev. cit., p. 836—839).

Maria-Ana Musicescu, *Tezaurul de artă al mănăstirii Putna* (Rev. cit., p. 641—646).

Pr. Paulin Popescu, *Manuscrise slavone din Mănăstirea Putna (II)* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 7—8, p. 688—711).

(Același autor), *Mărcile de hîrtie filigranate pe manuscrisele slavone din Mănăstirea Putna* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 9—10, p. 938—957).

Diac. Gr. Panțîru, *Manuscrise muzicale inedite de la mănăstirea Putna* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, 1257—1264) (și anexele).

Ioan F. Stănculescu, *Albume consacrate mănăstirilor Dragomirna și Dealul*: (Recenzie, la studiul lui Teodora Voinescu, și Răzvan Theodorescu, *Mănăstirea Dragomirna*)... (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1156—1158).

G. Popescu-Vilcea, *Din odoarele de artă de la Dragomirna* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1241—1254).

(Același autor), *Școala miniaturistică de la Dragomirna*: Date scurte despre mănăstire... (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 455—456).

Gh. Buzatu, *Mănăstirea Probota* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 1092—1093).

Ioan F. Stănculescu, *Două mănăstiri, monumente istorice, din vremea lui Alexandru Lăpușneanu*: (Recenzie, la studiul lui Corina Nicolescu, *Mănăstirea Slatina*) (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 3—4, p. 414—416).

(Același autor), *Cercetări și precizări noi cu privire la arta medievală*: (Recenzie, la studiul lui Sorin Ulea, *Datarea ansamblului de pictură de la Rîșca*) (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 594).

Cf. și: — I. D. Ștefănescu, *Cuviosul Daniil Sihastru* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 6—7, p. 537—542).

— *Din județul Neamț*

Pr. Sc. Porcescu, *Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat mănăstirile Neamțu...* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 6—7, p. 490—501).

Ioan F. Stănculescu, *Mănăstirea Neamț după restaurare*: (Recenzie) (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 3—4, p. 389—391).

(Același autor), *Popularizarea vestigiilor trecutului românesc*: (Recenzie, la studiul lui Răzvan Theodorescu, *Mănăstirea Bistrița — din apropierea localității Piatra Neamț*) (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 604—606).

Pentru mănăstirile și schiturile ortodoxe din Moldova — Vezi și:

† Tit Simedrea Mitropolit, *Mănăstiri vândute și dăruite în secolul al XV-lea în Moldova* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 65—83).

(Autorul nesemnat), *Din viața eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române... — Mitropolia Moldovei și Sucevei*: ...Restaurări de mănăstiri: Putna, Sucevița, Bistrița, Rîșca, Probota, Văratec și Pîngărați (B.O.R., LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1102).

Alexandru I. Gonța, *Domeniile feudale și privilegiile mănăstirilor moldovenești în timpul domniei lui Ștefan cel Mare*: Considerații generale. Privilegiile mănăstirilor de la Neamț; ale mănăstirii Sf. Nicolae din Poiana Siretului, denumită și Pobrata sau Probota; ale mănăstirii de la Moldovița; ale mănăstirii de la Humor; ale mănăstirii de la Horodnic; ale mănăstirii de la Bistrița; ale mănăstirii lui Iațco din țarina Sucevei. Privilegiile ctitoriilor lui Ștefan cel Mare; ale mănăstirii de la Putna; ale mănăstirii de la Voroneț; ale mănăstirii de la Tazlău; ale mănăstirii de pe Dobrovăț — «Călugăria la Iațco» și «Pogorîrea Sf. Duh» (B. O. R., LXXV (1957), nr. 5, p. 438—455).

Pr. Virgil Godeanu, «Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare»: (Recenzie) (B.O.R., LXXXVII (1959), nr. 3—4, p. 413—420).

3. MÎNĂSTIRI DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI ARDEALULUI

— Din județul Brașov

(Autorul nesemnat), *Călătoria I.P.S. Patriarh Justinian în Ardeal, Crișana, Banat și Oltenia* : La mînăstirea Sîmbăta de Sus... (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 2, p. 77—79).

— Din județul Cluj

(Autorul nesemnat), *Călătoria I.P.S. Patriarh Justinian în Ardeal, Crișana* : ...La mînăstirea Nicula-Cluj (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 2, p. 102—107).

4. MÎNĂSTIRI ȘI SCHITURI DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI OLTENIEI

— Din județul Dolj

Drd. Ion Bănățeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sîrbești între secolele al XIV-lea și al XVI-lea* : ...Biserica mînăstirii Bucovăț... (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 806).

— Din județul Olt

Vartolomeu Diacul, *Monumentele noastre de artă religioasă* : ...Mînăstirea Brîncoveni (din apropiere de Piatra-Olt) (B.O.R., LXXI (1953), nr. 4, p. 359—360).

Constantin Bălan, *Mînăstirea Căluu* : Din apropierea orașului Balș (Recenzie, de V. Mihordea) (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 508—509).

Ionășcu I., *Mînăstirea Seaca-Mușetești (Olt)* : (Recenzie, de Pr. N. Ș.) (B.O.R., LXVI (1948), nr. 11—12, p. 629).

— Din județul Vîlcea

Vartolomeu Diacul, *Monumentele noastre de artă religioasă* : ...Mînăstirea Hurezu (B.O.R., LXXI (1953), nr. 4, p. 357—358).

Pr. I. Găgiu, *Mînăstirea Hurezi* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 244—257).

G. Popescu-Vîlcea, *Inițiator și protector al unui nou stil în artă românească — stilul brîncovenesc* : ...Mînăstirea Hurezi... (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 9—10, p. 905—910).

Ioan F. Stănculescu, *Comori ale trecutului românesc* : (Recenzie, la studiul lui Lucian Roșu, *Mînăstirea Hurez*) (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 7—8, p. 793—796).

Corneliu Dima-Drăgan și Mihail Caratașu, *Un catalog necunoscut al bibliotecii mînăstirii Hurezu* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 590—599).

† Tit Simedrea, *Fost-au două sînte locașuri la Cozia?* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 11—12, p. 1018—1032).

Ioan F. Stănculescu, *Două reușite albume consacrate mînăstirii Cozia și bisericii Trei Ierarhi* : Mînăstirea Cozia... (Recenzie) (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 3—4, p. 355—357).

Drd. Ion Bănățeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sîrbești între secolele al XIV-lea și al XVI-lea* : ...Biserica mînăstirii Cozia ; — bolnița Coziei ; — mînăstirea Bistrița (olteană)... (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 803—804, 805—806).

Ioan F. Stănculescu, *Alte comori ale trecutului românesc* : (Recenzie, la studiul lui Radu Florescu, *Mînăstirea Govora*)... (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 9—10, p. 976—978).

Const. C. Giurescu, *Întemeierea Mitropoliei Ungro-Vlahiei* : ...Mînăstirea de pe locul Episcopiei, la Rîmnicu Vîlcea ; mînăstirea Arnota (din munții Vîlcii)... (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 691—692, 692—693).

— Din județul Gorj

Pr. C. Cîvitu, *Mînăstirea Tismana* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 306—312).

Rada Teodoru, *Mînăstirea Tismana* (Recenzie, de Ioan F. Stănculescu) (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 233—234).

Drd. Ion Bănăţeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase româneşti şi sîrbeşti între secolele al XIV-lea şi al XVI-lea*: ...Biserica mînăstirii Tismana... (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 802—803).

Const. C. Giurescu, *Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*: ...Mînăstirea Tismana... (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 693).

— *Din judeţul Mehedinţi*

Alexandru-Armand Munteanu, *Monumente de arhitectură bisericească descoperite pe teritoriul patriei noastre din 1944 pînă în prezent*: Din epoca feudală: mînăstirea Gura Motrului (din fostul raion Filiaşi, regiunea Oltenia)... (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 170).

Drd. Ion Bănăţeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase româneşti şi sîrbeşti între secolele al XIV-lea şi al XVI-lea*: ...Biserica mînăstirii Vodiţa (la vest de Turnu-Severin)... (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 801—802).

Prot. Dr. Gh. Cotoşman, *Mînăstirea Mrăcunea*: Cunoscută şi sub numele de mînăstirea de la Ogradena-Veche — din apropierea localităţii Orşova (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1212—1221).

Pentru mînăstirile şi schiturile din cuprinsul Mitropoliei Olteniei — Vezi şi:

D. Ghindaru, *Pentru o istorie a mînăstirilor*: Mînăstirea Arnota; — mînăstirea Hurezi; — mînăstirea Sfîntul Ioan; — mînăstirea Dintr-un Lemn; — mînăstirea Surpatele; — schitul Iezerul; — mînăstirea Frăsinei; — mînăstirea Cozia; — mînăstirea Turnu şi Cornetul; — mînăstirea Cetăţuia; — mînăstirea Govora (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 343—346).

A. B., *Monumente de arhitectură şi artă bisericească din Arhiepiscopia Craiovei*: Mînăstirile — Tismana, Bucovăţul, Căluşul, Gura Motrului, Polovragi, Lainici, Strîmba, Casna, Jitianu, Strehaia, Sadova şi Preajba (B. O. R., LXXXIII (1964), nr. 11—12, p. 1163—1164).

5. MÎNĂSTIRI DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

— *Din judeţul Arad*

(Autorul nesemnat), *Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în Eparhia Aradului*: ...Mînăstirea «Sf. Simion Stîlpnicul» din Arad-Gai; — mînăstirea Hodoş-Bodrog (la 10—12 km, de Arad)... (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1120—1121, 1123, 1124—1126).

— *Din judeţul Hunedoara*

Drd. Ion Bănăţeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase româneşti şi sîrbeşti între secolele al XIV-lea şi al XVI-lea*: ...Biserica mînăstirii Prislop din Transilvania... (B. O. R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 804).

III. — MÎNĂSTIRI NEORTODOXE DIN ŢARA NOĂSTRĂ

O. Calpachian, *Din viaţa Bisericilor eterodoxe*: ...Mînăstirea armeană din Iluşişgadar din Suceava (B.O.R., LXXX (1962), nr. 9—10, p. 850—852).

Pr. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU

MARTIRII CREȘTINI DE LA NICULIȚEL, DESCOPERIȚI ÎN ANUL 1971

În vara anului 1971, în urma unei ploi torențiale, pârâul care trece prin comuna Niculițel, județul Tulcea, a dezvelit bolta unei cripte în care se găsesc trupurile a patru martiri, încadrate sub altarul unei bazilici, situată în partea de est a comunei, pe o pantă puternic înclinată, la mijlocul unei străzi, în locul numit «La Plăcintă».

În septembrie 1971, cercetătorul Victor Henrich Baumann și profesorul Simeon de la Muzeul de Arheologie din Tulcea au făcut săpături la Niculițel, scoțând la iveală cripta celor patru martiri. Deschiderea criptei s-a făcut în ziua de 29 septembrie 1971.

Bazilica, sub altarul căreia se află cripta, are o lungime de peste 25 m și lățimea interioară de 12,30 m. Absida bazilicii, de formă circulară, are o deschidere interioară de 6 m. Temeliile bazilicii ating adâncimea de 1,50 m. Temeliile absidei au grosimea de 0,92 m. Deasupra, podeaua bazilicii a fost pardosită cu cărămidă romană de formă patrată ($30 \times 30 \times 2,5$ cm), așezată mozaical. Spațiul interior al bazilicii, în lățime de 12,30 m, este despărțit în trei nave, prin două temelii subțiri, care reprezintă $\frac{1}{2}$ din grosimea zidurilor exterioare. Nava centrală a naosului are lățimea de 7,50 m, iar cele două nave laterale sînt late de 2,40 m fiecare. Cele două temelii subțiri din interiorul bazilicii, care despărțeau nava centrală de cele două nave laterale, erau probabil continuate în înălțime de coloane sau pilaștri.

Temeliile bazilicii, ca și pereții criptei, au fost construite din piatră neregulată, extrasă din carierele Niculițelului, prinsă cu mortar din var, nisip și cărămidă pisată. La construcția criptei s-a folosit și calcarul cretacic, adus din carierele Babadagului.

Întreaga bazilică era o construcție de mari dimensiuni. Elementul cel mai interesant al bazilicii îl constituie cripta sau «martyrion»-ul, îngropată la o adâncime de peste 3 m sub altar, de formă trapezoidală, cu baza mare de 3,70 m, baza mică de 3,40 m și latura de 3,50 m. Pereții criptei au înălțimea de 2,25—2,30 m. Deasupra, cripta are o cupolă, de formă semisferică, construită din cărămidă rostuită, legată cu mortar, cu un diametru de 3 m. Centrul cupolei corespundea, după toată probabilitatea, cu altarul bazilicii.

Intrarea criptei a fost astupată printr-o lespede în poziție verticală, încadrată în blocuri masive de calcar cretacic, prinsă în pene (pietricele și fragmente de cărămidă cu mortar), iar în blocurile laterale s-au introdus patru sigilii de fier, prinse în plumb. Lespedea de la intrare se sprijinea în partea de jos pe un prag din aceeași rocă, prinsă cu mortar, lucrat în trei trepte.

Sub prag, a fost găsită o monedă, cu o cruce abia perceptibilă, care ar permite datarea construirii bazilicii și a criptei. Intrarea criptei formează o deschidere de formă cvasipatrată de $0,69 \times 0,79$ m. Întreg ansamblul, bazilica și cripta încadrate sub altarul bazilicii, au fost ridicate, după toată probabilitatea, în același timp. Intrarea criptei sau «martyrionului» era complet mascată, fiind tencuită.

Camera mortuară, de forma unui dreptunghi ușor neregulat, pardosită cu trei lespezi mari de calcar cretacic de Babadag, se află situată cu aproximativ 0,90 m, deasupra bazei criptei. Ea are aceste dimensiuni: latura nord-est, 2,28 m; latura

sud-est, 2,30 m ; latura nord-vest, 2,37 m, iar latura de sud-vest, 2,38 m. Pereții «martyrionului» au un aspect semicircular, realizat prin ridicarea bolții de cărămidă din interiorul criptei, cele 4 arce ale sale pornind din cele patru colțuri ale încăperii. Spațiul liber, de formă semicirculară, a fost tencuit cu mortar din var și nisip, iar arcadele pereților au fost marcate cu două benzi : una roșie, vopsită cu ocru, de 0,05 m grosime și alta albă, vopsită cu var, de 0,06 m grosime.

În interiorul criptei, s-a găsit racla mortuară, de formă dreptunghiulară, în care se află așezate la rând osemintele (scheletele) a patru martiri, în poziție orizontală, cu capetele spre intrare. S-a remarcat lipsa totală a elementelor vestimentare. Osemintele celor patru martiri se pot observa destul de bine, deși ele sînt mult deteriorate în partea toracelui și a capului. S-au păstrat mai bine osemintele picioarelor și ale brațelor. Racla a fost confecționată din scînduri subțiri de brad, 0,015 m grosime, prinse la capetele după modelul cozii de rîndunică și cu colțari din tablă de aramă bătută în ținte. Racla era prevăzută cu două frontoane triunghiulare, cu înălțimea de 0,24—0,25 m, prinse între ele prin 4 scînduri de lemn, constituind un capac al lăzii mortuare.

Pe partea superioară a pereților, din dreapta și din stînga, se află două inscripții grecești cu semne incizate și vopsite cu roșu, literele majuscule avînd înălțimea de 7—8 cm și lățimea de 4,5—6 cm.

Cea mai importantă este inscripția de pe partea superioară a peretelui din dreapta, fiindcă ea dă în grecește numele celor patru martiri. Sub monogramul lui Hristos, se află numele martirilor, scrise cu litere cvasi-cursive de 7—8 cm înălțime : MAPTYPEC ZΩTIKOC, ATTALOC, KAMACIC, ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ. Piciorul inferior al crucii monogramului trece printre literele T și Y din cuvîntul MAPTYPEC (Martiri).

Cei patru martiri sînt deci următorii : *Zotic* (Zotikos), *Attalus*, *Camasis* și *Filip*.

Pe partea superioară a peretelui din stînga, sub monogramul lui Hristos se află cu litere unciale cvasi-cursive mai mici, 5—6 cm înălțime, inscripția : MAPTYPEC HPICTOY (Martirii lui Hristos).

Monogramele de pe pereții criptei de la Niculițel se aseamănă cu unele monograme întîlnite în Imperiul de Răsărit la sfîrșitul secolului al IV-lea și începutul celui de-al V-lea. Această perioadă corespunde domniei împăratului Teodosie II (408—450) ¹.

Este cea mai importantă descoperire arheologică făcută pe teritoriul țării noastre, pînă în prezent. Se știa pînă acum că au existat numeroși martiri în Scythia Minor sau Dacia Pontică (Dobrogea) și în provinciile romane sud-dunărene, începînd cu finele secolului al III-lea, dar nu ni s-au păstrat moaștele lor, cu excepția moaștelor Sfîntului Dasius, care au fost duse de la Durostor (Silistra), la Ancona, în Italia ².

1. Vezi descrierea criptei și bazilicii de la Niculițel la Dl. Victor H. Baumann, *Bazilica cu «martyricon» din epoca romanității tîrzii, descoperită la Niculițel (jud. Tulcea)*, în «Buletinul monumentelor istorice», XLI, 1972, nr. 2, p. 17—26 ; Idem, *Considerații preliminare asupra bazilicii creștine din satul Niculițel*, în «Pontica», V (1972), p. 547—564. Idem, *Nouveaux témoignages chrétiens sur le limes nord-scythique : la basilique à martyrium de basse époque romaine découverte à Niculițel* (dép. de Tulcea, în «Dacia», XVI (1972), p. 189—202. Vezi și referatul D-lui Baumann înaintat Cancelariei Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în manuscris. Cite o «notă» despre martirii de la Niculițel au publicat : I. Barnea, în «Studii și cercetări de istorie veche», 24 (1973), nr. 1, p. 123—126 și Diac. P. I. David, în «Mitropolia Olteniei», XXIV (1972), nr. 3—4, p. 277—281, text și 7 figuri ; I. Barnea, *Martyrion-ul de la Niculițel*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCI (1973), nr. 1—2, p. 218—228.

2. Vezi actul martiric al Sfîntului Dasius, la : Rudolf Knopf și Gustav Krüger, *Ausgewählte Märtyrerakten*, 3-e Auflage, Tübingen, 1929, p. 91—95 ; Franz Cumont, *Les actes de s. Dasius*, în

Datorită noii descoperiri, avem acum o mărturie sigură că au existat într-adevăr martiri creștini în Scythia Minor.

Cei patru martiri — Zotic, Attalus, Camasis și Filip — sînt amintiți de unele din martirologiile creștine că au pătimit pentru Hristos la Noviodunum (Isaccea) în Scythia Minor, în ziua de 4 iunie. Nu cunoaștem însă anul pătimirii lor și nici anul mutării trupurilor lor de la Noviodunum în cripta bazeilicii de la Niculițel. Rămîne de văzut dacă cei patru martiri din cripta bazeilicii de la Niculițel pot fi identificați cu martirii de la Noviodunum (Isaccea).

Cea mai prețioasă știre o dă *Breviarium Syriacum*, care amintește, dintre acești martiri, doar pe Φίλιππος (Filip), care a pătimit la 4 iunie la Noviodunum, fără menționarea anului. Έν [N]οβιοδοούνη Φίλιππος — Nividuno civitate Philippi³.

Numărul celorlalți trei martiri ni-l dă *Martyrologium Hieronymianum*, împreună cu alți martiri, după *Codex Bernensis* 289 (sf. sec. VIII), în ordinea următoare :

Prid. no. Iun. (= 4 iunie) Nividuno civitate Zotici. Attali. Eutici (poate pentru Zotici). Camasi. Quirini. Juliae. Saturnini. Galduni. Ninnitae. Furtunionis et aliorum viginti quinque. În total, sînt deci zece martiri cu numele lor și 25 fără nume.

După *Codex Epternacensis = Parisinus latinus* 1087 (prima jumătate a sec. VIII), folosit de *Martyrologium Hieronymianum*, numele martirilor de la Noviodunum (Isaccea) este redat în felul următor :

Pridie non. iun. (4 iunie). În Ninive nt Dinoci. Zotici. Attali. Eutici. Camasi. Quirinae. Juliae. Saturnae. Galduni. Ninitae. Furtunionis et aliorum XXV, în total, avem 11 martiri cu numele lor și 25 fără nume.

Din aceste relatări, reiese că cetatea în care au suferit martiriul Zotic, Attalus, Camasis și Filip este Noviodunum de la Dunărea de Jos (Isaccea de azi), cetate menționată în antichitate de geograful Ptolomeu și de istoricul Ammianus Marcellinus (secolul IV d. Hr.).

O altă cetate numită Nevidunum exista în Pannonia Superior pe râul Sava, dar cei patru martiri n-au suferit în această localitate. «Noviodunum civitas est in Moesia», adică în Scythia Minor, afirmă cu competență H. Delehay⁴.

În unele martirologii, Noviodunum este numit și Nevidunum sau Novodunum, iar în unele este confundat, dintr-o greșeală a copiștilor, cu orașul Ninive din Assiria. E de remarcat faptul că orașul Ninive, ca și țara Assiriei, își încetaseră existența cu mult înaintea erei creștine și ca atare Ninive nu poate fi luat în considerație ca loc de martiriu al celor patru sfinți amintiți. Eroarea copiștilor se poate explica în felul următor : În toate Martyrologiile în care se scrie corect numele cetății Noviodunum, lipsește numele lui Dinocus (la genitiv Dinoci). După părerea lui H. Delehay, Dinoci

«Analecta Bollandiana», XVI (1897), p. 91—95. Vezi traducerea actului în limba română de Teodor M. Popescu, *Martiriul Sfintului Dasius. I. Textul*, în *Prinos I.P.S. Nicodim*, București, 1946, p. 224—230. Studii : Jaques Zeiller, *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'empire romain*, Paris, 1918, p. 109—116 ; Radu Vulpe — Ion Barnea, *Romanii la Dunărea de Jos*, București, 1968, p. 380 ; M. Natalucci, *Antichità cristiane di Ancona*, Ancona, 1934, p. 74—78, fig. 80 ; Giovanni Mercati, *Per la storia dell'urna di s. Dasio martir*, în «Atti della Pontificia Accademia Romana di Archeologia», Rendiconti, t. IV (1925—1926), Roma, 1926, p. 59—74 ; Franz Cumont, *Le tombeau de s. Dasius de Durostorum*, în «Analecta Bollandiana», XXVII (1908), p. 369—372. Vezi un desen al sarcofagului s. Dasius, la Raymond Netzhammer, *Die christlichen Märtyrer am Ister*. Extras din vol. omagial Gr. Antipa, București, 1938, p. 3.

3. *Breviarium Syriacum*, la 4 iunie, în *Acta Sanctorum Novembris*, t. II, pars prior : *Martyrologium Hieronymianum*, Bruxellis, 1894, p. LXIII.

4. *Commentarius perpetuus in Martyrologium Hieronymianum*, în «Acta Sanctorum Novembris», t. II, pars posterior, Bruxellis, 1931, p. 302 ; t. I, pars, prior, Bruxellis, 1894, p. 75.

provine din *Nive duno* (civitate), care a dat apoi în transcrierea copiștilor *Nive-duno civitate Philippi*⁵.

Din martirologii reiese că martirii din Noviodunum (Isaccea) au fost mult mai numeroși. În afară de cei patru martiri *Zotic, Attalus, Camasis* și *Filip*, sînt amintiți numeroși alți martiri cu numele lor, 9, 10 sau 11, afară de alți 22 sau 25, cum menționează martirologiile sub forma : *et aliorum XXV*, sau *XXII*, al căror nume nu este menționat.

Numele Eutici, menționat în unele martirologii, poate fi o repetare pentru Zotici. Numele de *Ninittae* este o greșeală a copiștilor pentru *Ninive*, menționată greșit în locul cetății *Nivedunum*, corect *Noviodunum*. Numele feminine menționate în *Martyrologium Hieronymianum* și în *Acta Sanctorum* din 4 iunie și anume : *Quirinae, Juliae, Saturnae*, pot fi nume de martiri ca *Quirinus, Iulius, Saturnus*, cum menționează unele martirologii. După părerea lui H. Delehay, numele lui *Camasis* trebuie citit *Camas* sau *Cumas*⁶. *Attalus* și *Camasis* sînt denumiri microasiatice. După toate probabilitățile, cei patru martiri locuiau la *Noviodunum* (Isaccea), dar nu este exclus ca ei să fi venit din provinciile Asiei Mici, din Tracia, sau din alte provincii sud-dunărene ale imperiului roman⁷.

Nu se poate încă stabili cu precizie anul muceniciei lor, sau numele împăratului sub care au fost uciși, deoarece nu avem nicio indicație, pînă în prezent, care să ne permită aceasta.

Nu cunoaștem, de asemenea, modul pătimirii și uciderii martirilor de la *Noviodunum* (Isaccea), al căror număr variază de la 32 pînă la 36. În *Acta Sanctorum*, se scoate în relief că ei fiind acuzați pentru credința creștină, au mărturisit fără ezitare, cu tărie și curaj, sfînta religie, iar pentru această mărturisire au fost chinuiți cu cruzime și printr-o strălucită biruință au dobîndit răsplătirea veșnică⁸.

Moneda descoperită sub temelia de la intrarea criptei bazilicii de la Niculițel (în diametru de 1,2 cm și greutate de 0,8769 gr), cu o cruciuliță abia perceptibilă pe revers, fiind puternic corodată, nu poate ajuta la stabilirea datei morții martirilor, și nici a împăratului sub care au pătimit, ci poate doar indica, cu aproximație, timpul construirii bazilicii și așezarea trupurilor celor patru martiri în cripta ei. S-a presupus, la început, că moneda ar avea imprimată pe ea efigia împăratului Maximianus Galerius (292—311), cel mai crunt persecutor al creștinilor, între anii 303—311, dar faptul nu se confirmă. Dl. Octavian Iliescu, de la Cabinetul numismatic al Academiei R. S. România, încadrează moneda descoperită printre emisiunile monetare dintre 350—400 d. Hr., iar Dl. Gh. Poenaru-Bordea, de la Secția numismatică a Institutului de arheologie din București, o încadrează cu probabilitate printre monedele de tip *CONCORDIA AUG* sau *AUGG*, cu cruce pe revers, din perioada anilor 395—408, care corespunde cu domnia împăratului Imperiului de răsărit Arcadiu (395—408)⁹.

Tipul de bazilică cu trei nave, cu sau fără nartex, este întîlnit frecvent în *Scythia Minor* în cursul secolelor al IV-lea—V-lea la Histria, Tomis, *Noviodunum*, *Tropaeum Traiani*, *Chiosé-Aidin*, *Troesmis*, *Beroe* și *Iatrus*, în nordul Bulgariei¹⁰.

5. *Ibidem*.

6. *Ibidem*.

7. L. Zgusta, *Kleinasiatische Personennamen*, Praga, 1964 ; Louis Robert, *Noms indigènes dans l'Asie Mineure gréco-romaine*, I-re partie, Paris, 1963 ; V. Baumann *Basilica cu «martyricon»...*, p. 24—25, notele 44 și 45.

8. *Acta Sanctorum*, t. XXI (t. I Junii), Parisiis et Romae, 1867, p. 369.

9. V. Baumann, *Basilica cu «martyricon»*, p. 24, nota 41.

10. *Ibidem*, p. 22, cu referințele bibliografice la fiecare localitate.

Analiza monogramelor lui Hristos și inscripțiile în unciale grecești cu numele celor patru martiri de pe pereții martyrion-ului, ca și maniera decorării și folosirii spațiului interior, prin crearea unor pereți semicirculari, permite, după Dl. V. Baumann, să plasăm cronologic construirea bazilicii cu criptă îngropată de la Niculițel la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul celui de al V-lea ¹¹.

Într-o comunicare ținută la Constanța, Dl. V. Baumann e de părere că ridicarea bazilicii de la Niculițel s-a făcut în prima jumătate a secolului al V-lea d. Hr., în perioada corespunzătoare incursiunilor de pradă ale hunilor, din timpul domniei împăratului Teodosie al II-lea (408—450) ¹². Cei patru martiri aflați în cripta bazilicii din Niculițel n-au putut suferi însă moartea mucenicească în această perioadă, deoarece de la Teodosie cel Mare (379—395) și urmașii săi creștinismul devenise religie de stat, ci au fost mutați din altă localitate, noi credem de la Noviodunum (Isaccea), pînă cînd se va putea stabili definitiv acest fapt.

În afară de Sfîntul Zotic, menționat de *Martyrologium Hieronymianum* și de *Acta Sanctorum* că a pătimit pentru Hristos la Noviodunum (Isaccea), la 4 iunie, *Synaxarium Constantinopolitanum* și alte sinaxare grecești menționează la 13 septembrie pomenirea unui alt martir cu numele de Zotikos, care a pătimit împreună cu alți martiri pentru Hristos la Tomis (Constanța), în timpul împăratului Licinius (308—324), cumnatul lui Constantin cel Mare (306—337), care, din 314, a devenit adversarul său. Din 320 pînă în 324, Liciniu, care stăpînea prefectura Orientului, iar în Europa dioceza Thracia și provincia Scythia Minor, a pornit o violentă persecuție contra creștinilor, în timpul căreia au suferit numeroși creștini.

Menționarea sfinților mucenici din 13 septembrie, în *Synaxarium Constantinopolitanum*, este aceasta: «13 septembrie. Pomenirea mucenicilor Macrobiu, Gordian, Ili (Heli, în grecește Ἡλεῖ), Zotic, Lucian și Valerian. Aceștia au mărturisit sub împăratul Licinius». Se istorisește apoi pe scurt viața lor. Macrobiu era din Capadocia, iar Gordian din Paflagonia. Pentru credința lor în Hristos, împăratul Liciniu, i-a exilat în Scythia, la Tomis. Aici ei au găsit pe Sfinții Zotic, Lucian și Ili (Heli), mărturisind în fața prefectului Maximus credința în Hristos. După multe chinuri, Zotic și Lucian au fost uciși cu sabia. Macrobiu, Gordian, Valerian și Ili (Heli) au fost aruncați în închisoare. După multe pedepse și chinuri, lui Ili (Heli) i s-a tăiat capul; Macrobiu și Gordian și-au găsit sfîrșitul prin foc, iar Valerian și-a dat sufletul, de durere, plîngînd la mormîntul martirilor amintiți ¹³. O relatare asemănătoare ne dă și *Acta Sanctorum*, din 13 septembrie ¹⁴.

Martyrologium Hieronymianum face mențiune despre sfîntul Zotic, martirizat la Tomis, în Scythia Minor, împreună cu Heli, Lucian, Marcialis sau Marcianus, Victurus și Murina, probabil Murinus, în ziua de 27 mai ¹⁵.

11. *Ibidem*, p. 24—25.

12. V. Baumann, *Considerații preliminare asupra bazilicii creștine din satul Niculițel...*, p. 547—564.

13. *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*, ed. H. Delehaye. *Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris*, Bruxellis, 1902, col. 40—41.

14. *Acta Sanctorum*, t. XLIV (t. IV Septembris), Parisiis et Romae, 1868, p. 55—56. La 13 septembrie: *De SS martyribus Macrobio, Gordiano, Zotico, Luciano, Heli, Valeriano, Seleuco, et forsitan aliis*. Les Petits Bollandistes. *Vies des Saintes*, t. XI, Paris, 1888, p. 63; Comp. și t. VI, Paris 1888, p. 471, unde se menționează că Zoticus a suferit la Tomis în 13 septembrie, sub Liciniu.

15. *Martyrologium Hieronymianum*, ed. H. Quentin, în «Acta Sanctorum Novembris», t. II, pars posterior, Bruxellis, 1931, p. 276.

Este în afară de orice îndoială că Sfântul Zotic, martirizat la 13 septembrie la Tomis, între 320 și 324, cu alți tineri creștini, în timpul împăratului Liciniu, nu poate fi aceeași persoană cu Sfântul Zotic, amintit de cele mai multe martirologii că a suferit martiriul la Noviodunum (Isaccea), la 4 iunie. Numărul grupului de martiri, pomeniți imediat după Sfântul Zotic, care au fost uciși în ziua de 4 iunie la Noviodunum, sînt cu totul deosebite de numele celor șase martiri care au murit împreună cu alt Sfânt Zotic, la Tomis, în ziua de 13 septembrie sau 27 mai, sub împăratul Liciniu. În plus, despre martirii de la Tomis, toate martirologiile menționează că aceștia erau «tineri».

Pentru stabilirea timpului în care au murit pentru credința în Hristos cei patru martiri, Zotic, Attalus, Camasis și Filip, aflați în cripta bazilicii de la Niculițel, s-a efectuat la fața locului și o expertiză antropologică de Dr. Dardu Nicolăescu-Plopșor. În general, expertiza a stabilit că osemintele celor patru martiri aparțin unor bărbați, primii 3, de la dreapta la stînga, în vîrstă de 50 de ani, iar ultimul din stînga, în vîrstă de 35 de ani¹⁶. Deci nu poate fi vorba de o identificare a Sfântului Zotic din cripta bazilicii de la Niculițel cu Sfântul Zotic, ucis cu sabia la Tomis, în 13 septembrie sau 27 mai, sub Liciniu.

Cu privire la Sfântul Filip, Dl. Victor Baumann precizează că el a fost ucis prin decapitare, la 4 iunie 319 d. Hr. În realitate, *Synaxarium Constantinopolitanum*, pe care se întemeiază Dl. Baumann, nu face nicio mențiune despre moartea unui «anume Philippos, ucis prin decapitare, la 4 iunie 319 d. Hr.»¹⁷. În ceea ce privește *Martyrologium Hieronymianum*, pe care se sprijină de asemenea Dl. Baumann, acesta menționează după *Breviarium Syriacum* numai moartea martirică a Sfântului Filip, la 4 iunie, fără să precizeze că ea s-a făcut «prin decapitare», în 319, sub împăratul Liciniu¹⁸.

Acest fapt este de mare importanță pentru identificarea Sfântului Filip, care a suferit martiriul la Noviodunum (Isaccea), cu Sfântul Filip aflat în cripta bazilicii de la Niculițel, al cărui trup nu arată că a fost decapitat, ca și trupurile celor trei martiri Zotic, Attalus și Camasis. Avînd în vedere faptul că acești trei martiri sînt pomeniți de aproape toate martirologiile împreună, nimic nu ne împiedică să credem că moaștele lor se află în cripta bazilicii din Niculițel. Ei n-au murit prin decapitare, cum s-a constatat prin analiza antropologică, ci prin alt gen de moarte.

Ținînd seama de expertiza antropologică făcută la fața locului de Dr. Dardu Nicolăescu-Plopșor, Dl. Baumann a constatat, cu privire la moartea martirică a celor 4 martiri din cripta bazilicii din Niculițel, următoarele: «Cu toată starea proastă de conservare a osemintelor, nu se observă urme de violență (amputări, tăieturi, torturări fizice traumatizante), care să fi provocat decesul. În schimb, toate scheletele prezintă reacții de osteoporoză și osteofitoză, de tipul tulburărilor tahice metabolice carentiale îndelungate, ce pot fi explicate printr-un mod de viață ascetic. Observațiile făcute la nivelul oaselor membrilor inferioare atestă, chiar și în lipsa craniilor, complet distruse, originea orientală a celor 4 martiri»¹⁹.

Rămîne însă întrebarea: în ce an, sub ce împărat și în ce împrejurări, au suferit moartea pentru credința în Hristos cei 4 martiri, Zoticos, Attalus, Camasis, Philippos, ale căror oseminte s-au descoperit în cripta bazilicii din Niculițel? Dl. Baumann, după ce ia ca punct de plecare persecuțiile creștinilor din anul 319 d. Hr., inițiate de îm-

16. V. Baumann, *Bazilica cu «martyricon»...*, p. 26. 17. *Ibidem*, p. 25.

18. *Martyrologium Hieronymianum*, în «Acta Sanctorum Novembris», t. II, pars prior, Burxellis, 1894, p. LVIII, care menționează moartea Sfântului Filip la 4 iunie, după *Breviarium Syriacum*. 19. V. Baumann, *Bazilica cu «martyricon»...*, p. 26.

păratul Liciniu, trece la domnia împăratului Iulian Apostatul (361—363), care, mare admirator al culturii și religiei greco-romane, nu a inițiat o prigoană contra creștinilor. Concluziile antropologice referitoare la apartenența etnică a celor 4 martiri, scrie Dl. Baumann, ca și modul lor de viață, plin de privațiuni, cât și lipsa unor mărturii istorice sau hagiografice cu privire la eventualele martiraje survenite pe teritoriul Scythiei Minor, în timpul lui Iulian Apostatul, pe care izvoarele creștine cu siguranță le-ar fi înregistrat după moartea acestuia, ne îndeamnă să ne îndreptăm cercetările în regiunile de dincolo de Dunăre. Este cunoscut faptul că persecuția creștinilor din teritoriile ocupate de vizigoți a culminat cu excesele din anul 372 d. Hr., când a fost înecat Sfântul Sava Gotul, împreună cu alți martiri «goți» și au fost arși în schiturile lor o serie de creștini, împreună cu călugării și preoții din locurile respective... Rămășițele pămîntești ale romanilor, indiferent de originea lor etnică, erau aduse și îngropate în teritoriul Imperiului. Este posibil, așadar, ca trupurile celor patru misionari, catehiști sau călugări, martirizați la nordul Dunării, poate chiar la începutul persecuțiilor religioase, să fi fost cerute de comunitatea creștină din părțile Niculițelului, care să se fi ocupat, de altfel, de transportarea și de înhumarea lor într-o criptă special construită în acest sens»²⁰.

Moartea martirică a Sfinților Zotic, Attalus, Camasis și Filip la nordul Dunării, în timpul persecuției pornită de Athanaric, conducătorul goților păgîni mai întîi în 348, apoi între 368 și 372, când a fost ucis Sfântul Sava Gotul și au fost persecutați și alungați numeroși creștini «goți», fără a face vreo deosebire între arieni și ortodocși, nu este totuși dovedită prin argumente istorice convingătoare. Rămîne doar o ipoteză. Nici martirologiile creștine, nici calendarul martirilor goți dintre 23 octombrie și 30 noiembrie²¹ nu înregistrează că cei 4 martiri din cripta bazilicii de la Niculițel au suferit martiriul la nordul Dunării, în teritoriul pe care se așează goții.

În studiul recent *Considerații preliminare asupra Bazilicii creștine din satul Niculițel*, «Pontica», V (1972), p. 547—564, Dl. V. Baumann a renunțat la părerea că cei 4 martiri aflați în cripta bazilicii de la Niculițel au suferit moartea martirică undeva la Nordul Dunării, în «Barbaricum», în regiunea locuită de goți, în timpul persecuției dezlănțuite de Athanaric contra creștinilor, între anii 368—372. Domnia Sa afirmă acum următoarele: «Este sigur că la data introducerii scheletelor în cripta bazilicii de la Niculițel, ele erau destul de bine conservate, permițînd așezarea lor în ordinea anatomică. Acest lucru presupune o înhumare directă, sau în cel mai rău caz, o reînhumare, la numai cîțiva ani de la data cînd a survenit decesul, prin aducerea scheletelor de undeva din apropierea Niculițelului, din teritoriul cetății Noviodunum.

În acest caz, martirizarea ar fi trebuit să aibă loc la începutul secolului al V-lea d. Hr., cînd a fost construită cripta și ridicată bazilica. Or, din cîte cunoaștem, lipsesc mărturii care să ateste pe teritoriul Scythiei persecuții religioase la această dată. Este posibil totuși ca cei patru, poate monahi, să fi fost uciși în timpul unei invazii barbare de la începutul secolului al V-lea d. Hr. Cum teritoriul cetății Noviodunum

20. *Ibidem*.

21. Pentru goți și calendarul got vezi: Eugen Lozovan, *Byzance et la Romanité scythique*, la Franz Altheim, *Geschichte der Hunen*, Band II, Berlin, 1969, p. 197—224; Idem, *Romains et barbares sur le Moyen-Danube*, *ibidem*, p. 225—244; D. Claude, *Geschichte der Westgoten*, Stuttgart, 1970; Rolf Hachmann, *Die Goten und Scandinavien*, Berlin, 1970; J. Zeiller, *op. cit.*, p. 407—464 și 511—518; J. Mansion, *Les origines du christianisme chez les Goths*, în «*Analecta Bollandiana*», XXXIII (1914), p. 5—30; ch. III *Le calendrier gothique*, p. 20—30; H. Achells, *Der älteste deutsche Kalender*, în «*Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft*», I (1900), p. 309—373; *Martyres Gothorum Ecclesiae*, în *Izvoarele istoriei României (Fontes historiae Daco-romanae)*, t. II, București, 1970, p. 726.

nu a fost în suficientă măsură investigat, cele enunțate mai sus rămân în stadiul prezumtiv, urmînd a fi verificate ulterior»²².

Noi sîntem însă de părere că cei patru martiri au suferit moartea pentru credința în Hristos, fie în timpul grelei persecuții dezlănțuită de Dioclețian (284—305) și de ginerele său Galeriu (292—311) între anii 304—305, fie în timpul persecuției lui Liciniu dintre anii 320—324.

Se știe că la sfîrșitul secolului al III-lea, către 290, au suferit la Halmyris, pe brațul Sfîntului Gheorghe, de astăzi, al Dunării, după informațiile pe care le dă un document hagiografic, preotul Epictet și tînărul Astion, fiul unui magistrat, refugiați aici de undeva din Orient, probabil din Frigia, Asia Mică. Tînărul Astion a fost convertit la creștinism de preotul Epictet și împreună au convertit apoi la creștinism un mare număr dintre păgînii din Scythia Minor. Din cauza acestora ei au fost închiși, torturați și în cele din urmă decapitați sub împăratul Dioclețian²³.

În primăvara anului 304, Dioclețian și Galeriu au publicat contra creștinilor patru edicte succesive. Urmărirea creștinilor s-a aplicat cu severitate în primăvara și vara anului 304, mai ales în Scythia Minor și în provinciile sud-dunărene, care se aflau sub conducerea lui Galeriu, unde s-au înregistrat numeroși martiri.

Persecuția a continuat deci în tot cursul anului 304 și s-a prelungit și după abdicarea lui Dioclețian în 305, pînă în 30 aprilie 311, cînd Galeriu publică edictul de toleranță de la Sardica. Este posibil ca în timpul grelei persecuții generale din cursul anului 304 să fi pătimit pentru Hristos și sfinții martiri de la Noviodunum: Zotic, Attalus, Camasis și Filip.

Se poate, de asemenea, ca ei să fi suferit între anii 320—324, în timpul persecuției lui Liciniu, cînd de asemenea au murit ca martiri mulți creștini în Imperiul roman de Răsărit. Pînă la noi descoperiri arheologice și istorice, aceasta rămîne o ipoteză.

Este posibil ca trupurile lor să fi fost mutate din cetatea Noviodunum (Isaccea), mai expusă atacurilor, în timpul împăraților Arcadiu (395—408) sau Teodosie al II-lea (408—450) în cripta bazilicii de la Niculițel, spre a fi mai ferite, fie de atacurile goșilor, fie de atacurile hunilor, al căror stat s-a prăbușit după moartea lui Attila, în 453.

Nici o probă decisivă însă nu ne confirmă acest fapt.

În așteptarea unor noi descoperiri arheologice, care să confirme una din ipotezele anunțate, putem presupune că cei patru martiri, aflați în cripta bazilicii din Niculițel: Zotic, Attalus, Camasis și Filip au suferit martiriul la Noviodunum (Isaccea), fie între 304—305, în timpul grelei persecuții dezlănțuite contra creștinilor de împărații Dioclețian și Galeriu, fie între 320—324, în timpul persecuției lui Galeriu.

Pr. Prof. IOAN I. RĂMUREANU

²² «Pontica», V (1972), p. 562.

²³ *De Sanctibus Epicteto presbytero et Astione monacho martiribus Almiridensibus* (Halmyris) in Scythia (8 iulie), în *Acta Sanctorum Julii*, t. II (XXIX), Parisiis et Romae, 1867, p. 400—401, text latin; H. Delehaye, *Les martyrs Epichtète et Astion*, în «Bulletin de la Section historique de l'Académie Roumaine», t. XIV (1928), p. 1—5; R. Netzhammer, *Epiktet und Astion, Diocletianische Märtyrer am Donaudelta*, Zug, 1936, p. 3—22; Ch. Auner, *Dobrogea*, în «Dictionnaire d'Archéologie chrétienne et de Liturgie», t. IV, 1, Paris, 1920, col. 1237—1238; J. Zeiller, *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'empire romain*, Paris, 1918, p. 119.

ÎN LEGĂTURĂ CU IPOTEZA VICINA-SOMOVA

CITEVA OBSERVAȚII PE MARGINEA UNOR FOTOGrame ALE ZONEI SOMOVA

Pentru localizarea Vicinei la Somova, pe lângă alte argumente în favoarea acestei ipoteze, se pot aduce și fotografiile luate din avion, care vin să demonstreze că fiecare loc adus în discuție pe baza urmelor aflate la suprafață și a tradițiilor — primește confirmare și în acest mod.

Studiul stereoscopic al fotogramelor aeriene ale zonei Somova (precizăm că niciodată nu am limitat strict localizarea propusă la vatra satului Somova, ci ne-am referit la raza comunei Somova, și din considerentul că nici așezarea actuală nu se încadrează perfect în perimetrul vechii așezări) ne-a reliefat porțiuni de teren susceptibile de o interpretare apropiată de punctul de vedere enunțat în filmul-ipoteză *Și dacă e Vicina?*¹ și în studiul cu același titlu publicat în «România literară»².

În rîndurile de față dorim să supunem atenției specialiștilor, sincer interesați în clarificarea științifică a *marei baze arheologice cuprinsă în triunghiul Somova-Parcheș-Sarica*, câteva observații pe marginea unor fotografii aeriene ale zonei Somova. Ne vom referi la unele puncte mai deosebite a căror clarificare poate aduce certitudini în localizarea Vicinei la Somova.

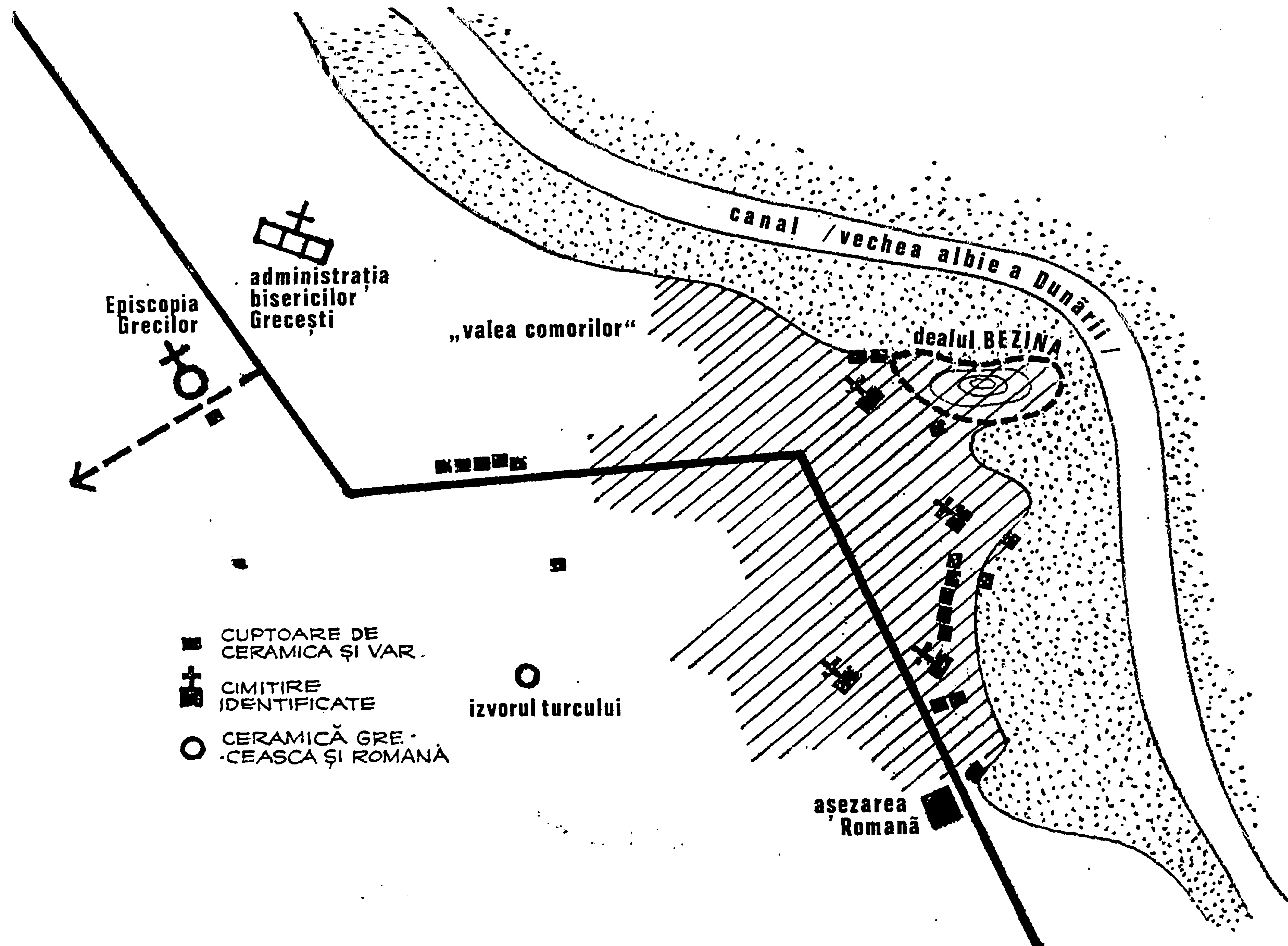
Primul punct pe care am dori să-l aducem în discuție este dealul «Comori» la vest de satul Somova. Pe acest deal s-au observat în timpul filmărilor câteva «dungi» albe, cu o lățime de circa 2 metri, care porneau din imediata margine a satului, paralel cu Dunărea (veche), străbăteau dealul «Comori» și coborau în vale, pînă în apropierea satului Parcheș. Filmările realizate dintr-un punct înalt de observație ne-au obligat la o atenție mai mare. Apariția fotogramelor aeriene avea să rezerve adevărate revelații.

Pe fotografiile aeriene se observă, începînd din marginea de vest a satului Somova, peste dealul «Comori», o serie de întărituri de tip «val» din care unele coboară chiar pe versantul de trecere spre balta Somovei. Traiectul acestor construcții este punctat din loc în loc de săpături — respectiv ridicături — de formă rectangulară, ca niște zimți, orientați spre interior, considerînd latura dinspre baltă ca latură exterioară. Se poate presupune că sînt urmele unui zid vechi.

La sud de drumul Parcheș-Somova, pe lângă baltă, se pot observa clar unele deranjamente în suprafața terenului, de forme naturale, eventuale ziduri sau întărituri din pămînt. Porțiunea de teren este clar delimitată, cu legătură printr-un presupus drum (antic) de alte zone, cu puternice deranjamente de teren la suprafață și cu fragmente izolate de ziduri.

Forme similare de teren, ca acelea de pe malul bălții Somova, respectiv urme de ziduri, cu marginile zimțate, se întîlnesc în mai multe locuri în zona cuprinsă între Dunăre și pădurea «Stanca», între satul Somova și pădurea «Ormanu».

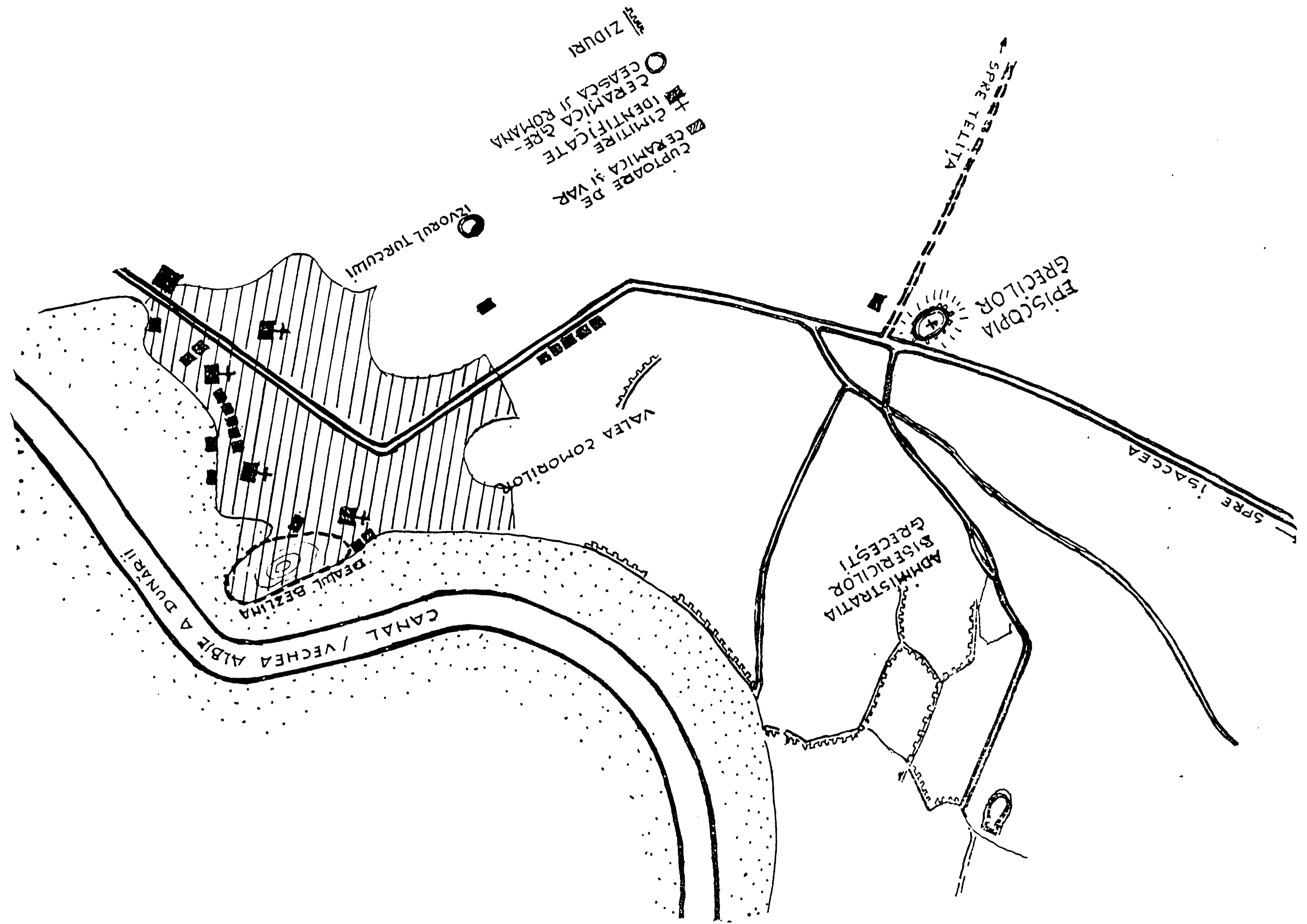
1. Difuzat de Televiziunea Română, în cadrul emisiunii «Drumuri în istorie», din 11 august 1972.   2. Din 10 august 1972.

- CUPTOARE DE CERAMICĂ ȘI VAR.
- ⊕ CIMITIRE IDENTIFICATE
- CERAMICĂ GRECĂ ȘI ROMANĂ

Baza arheologică Somova

Baza arheologică Somova

Un alt punct pe care îl supunem atenției celor interesați este situat în zona centrului zootehnic al cooperativei agricole de producție Somova unde sînt vizibile urme de ziduri (fragmente) și puternice deranjamente de teren. Avem în vedere nu numai suprafața ocupată de sectorul zootehnic, ci și de împrejurimi, în special porțiunea cuprinsă între «zootehnie» și «drumul minei», între «Valea Cimpoieșului» și «drumul minei», între «zootehnie» și balta Somova.

În general se poate spune că în zona «sectorului zootehnic» al cooperativei agricole de producție Somova, cît și la est de satul Parcheș, se observă deranjamente ale suprafeței terenului care pot constitui stațiuni arheologice cu suprafața de la 5 la 70 hectare.

Punctul asupra căruia ne-am oprit cu o mai mare atenție a fost cel denumit (de localnici) «Administrația bisericilor grecești» deoarece confirmarea lui arheologică poate înlătura orice dubiu asupra ipotezei Vicina-Somova. Punctul respectiv este situat pe un bot de deal, sub forma unui desen aproximativ în «H». Cele două laturi paralele ale «H»-ului au orientarea aproximativă est-vest. Latura nordică a «H»-ului pornește de la nivelul terasei, la nord-est, de la locul unde începe muchia botului de deal. Traseul laturii respective se apropie de muchia care coboară. De reținut că înainte de a atinge muchia botului de deal, pornește spre sud latura care leagă cele două paralele ale «H»-ului.

Latura nordică pînă în acest punct apare în proiecție verticală dreaptă, de aici însă se arcuiește întîi mai către nord, reluînd apoi direcția precedentă, traversînd muchia și coborînd către drumul care ocolește botul dealului la nivelul inferior, ducînd spre celălalt obiectiv — respectiv «Episcopia grecilor» (loc avansat în cadrul ipotezei Vicina-Somova ca fiind al renumitei mitropolii a Vicinei) — situat în apropierea colțului șoselei Telița-Isaccea-Tulcea, în marginea unei vii. De reținut că de la terasă pînă la bifurcarea descrisă, traseul prezintă un aspect regulat în linie dreaptă, cu ramuri scurte perpendiculare, la intervale aproximativ egale, sugerînd un zid cu contraforturi orientate spre interiorul «H»-ului pe pantă în jos. De asemenea, se precizează că partea de sus a traseului continuă spre interiorul terasei, curbîndu-se și pierzîndu-se treptat, apoi transformîndu-se într-un șanț care pare a fi în zig-zag, la intervale regulate.

Pe fotogramă, porțiunea de la ramificare pînă la drum nu este evident identică, fie datorită unei deteriorări, fie că nu reprezintă o continuare a aceluiași element, urmărit dintr-un capăt într-altul. În orice caz, este o ușoară confuzie cu o potecă șerpuindă pe un traseu în pantă, dar o asemenea probabilitate este minimă.

Din punctul din care acest traseu traversează muchia dealului în continuare se pot observa, pe panta conică ce coboară pînă la drum, pete deschise care par a fi pietre sau stînci la suprafață.

Latura sudică a «H»-ului începe mai la est față de punctul de unde pornește muchia botului de deal, coboară o pantă abruptă cu forme mult mai neregulate decît latura nordică. Coborîrea ei este pe o muchie secundară, mult mai joasă, față de prima, întîlnind apoi ramura de legătură, continuînd în aceeași direcție, pînă cînd se dizolvă înainte de a ajunge la marginea inferioară a pantei.

Partea de legătură între nord și sud — pornind de la latura de nord — urcă muchia pe o direcție aproximativ perpendiculară cu laturile «H»-ului, coborînd apoi panta pînă la firul unei forme de vale, urcînd apoi la înălțimea laturii de sud.

Ramura de legătură în proiecție verticală are un aspect puțin curbat, cu scurte arcuiri, repetate la intervale regulate, mai evidente în partea de nord unde traver-

sează muchia. Între capetele laturilor «H»-ului, marginea terasei este arcuită înaintînd spre vale. În dreptul punctului unde pornește muchia, în interiorul acestei curburi, fotograma prezintă un contur aproximativ dreptunghiular avînd latura vestică crenelată, iar latura estică se pierde ca să apară într-un contur de dimensiuni mai mici. În interiorul primului contur se observă o pată de formă aproximativ ovală, sugerînd o bazilică (cum locului i se spune, repetăm, «Administrația bisericilor grecești», într-un complex monahal nu era imposibilă existența unei biserici), iar ansamblul sugerînd o construcție împrejmuită situată într-un punct dominant.

Din acest punct, pornește un drum pe care-l presupunem că vine chiar din vârful dealului, apoi ocolește dealul pe la sud, traversează un curs de apă (o vale), urcă o pantă scurtă, traversează șoseaua actuală (Isaccea-Tulcea) sub un unghi de 70—80 de grade, dincolo de care se poate presupune continuarea lui, dar nu pe o distanță prea mare, oprindu-se în cîteva pete de culoare deschisă unde avem confirmarea (de pe teren) că au existat fundațiile unei basilici (locul este al Mitropoliei Vicinei, susținem noi).

Studiul stereoscopic al fotogramelor aeriene (efectuat în birou) ne permite doar să sesizăm prezența unor deranjamente importante ale suprafeței normale a solului, deranjamente care trebuie verificate amănunțit pe teren, pentru a determina natura acestora și numai după aceea să se poată trece la o interpretare obiectivă a imaginilor aeriene în totalitate. Este clar că la est de satul Parcheș, pe drumul secundar ce duce la Somova, pe latura nord-estică a dealului, de la nord de pădurea «Stanca» și pînă la dealul «Comori», de la pădurea «Stanca» și pînă la pădurea «Ormanu», terenul a fost puternic deranjat prin săpături și eventual construcții, care atestă prezența unei mari stațiuni arheologice.

La valea «Stanca» deasupra teraselor făcute pentru vie, pe panta spre satul Parcheș, apare un șanț sau un zid cu zimți orientați spre sud, dar la distanțe mai mari decît cele de pe dealul «Comori».

O zonă interesantă sub aspect arheologic apare pe fotografiile aeriene în jurul Minei Somova (la punctul «Izvorul turcului» se văd pe fotografiile urme de ziduri, posibil o așezare veche, presupusă și în 1954, de prof. dr. doc. Gh. Ștefan). Urmele au același aspect crenelat, formînd în unele locuri patrulatere închise (în altele au aspecte neregulate).

Am insistat cu aceste descrieri «tehnice» pentru că sîntem stăpîniți de dorința de a le pune la dispoziție celor sincer interesați în punerea în lumină a tuturor aspectelor pe care le prezintă marea bază arheologică Somova pe care o considerăm a fi celebra Vicină.

MIRCEA LERIAN

PROFESORUL ONORAR IOAN GH. SAVIN

În seara zilei de 22 februarie 1973, s-a stins din viață venerabilul profesor de teologie, Ioan Gh. Savin, în vîrstă de 88 de ani.

Trecerea profesorului Ioan Gh. Savin la cele veșnice a avut loc în liniște și împăcare sufletească cu toți cei dragi ai săi.

Deși ieșise de mult la pensie, profesorul Ioan Gh. Savin a rămas mereu în legătură cu Institutul teologic din București, prin colegii săi mai tineri și prin foști ucenici ai săi, astăzi profesori ai acestui Institut. De aceea ultimul omagiu adus ilustrului dispărut a fost cel al Institutului teologic din București.

Sicriul cu corpul neînsuflețit al profesorului Ioan Gh. Savin, a fost depus vineri 23 februarie, orele 13, în biserica Sfînta Ecaterina, paraclisul Institutului teologic. La catafalcul dispărutului au privegheat, pînă duminică 25 februarie orele 14, cînd s-a săvîrșit slujba înmormîntării, profesori și studenți ai Institutului teologic, foști ucenici ai săi, astăzi preoți, profesori, oameni de litere, din București, precum și membrii familiei sale.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită în paraclisul Institutului de către un sobor de preoți profesori ai Institutului teologic în frunte cu P. C. Pr. Prof. Vladimir Prelipceanu, la care s-au adăugat mulți preoți și diaconi din București, foști studenți și cunoștințe apropiate ale dispărutului. Răspunsurile au fost date de corul Institutului teologic din București, condus de P. C. Diac. Asist. Nicu Moldoveanu.

Personalitatea teologului și profesorului de înaltă ținută Ioan Gh. Savin, a fost prezentată și evidențiată de Dl. Prof. Nicolae Chițescu de la Institutul teologic din București. Din partea foștilor săi studenți, a vorbit P. C. Pr. Gh. Cunesco, de la biserica Popa Tatu-București.

Născuț la 19 decembrie 1885, în familia numeroasă a preotului Gheorghe Savin, după absolvirea Seminarului din Galați, s-a înscris și a absolvit cursurile facultății de teologie din București, fiind remarcat de profesorul Ioan Mihălcescu, ca un element de mare nădejde pentru teologia ortodoxă română, pentru care a și fost trimis la studii superioare peste hotare pentru specializare în disciplinele teologice ale secției sistematice.

Stăpîn pe o cultură teologică și filozofică foarte întinsă, agonisită în țară și în centrele univesitare din străinătate, strălucitul elev al lui

Ioan Mihălcescu și al marelui filozof și profesor german Windelband, Ioan Gh. Savin ajunge profesor de teologie la data de 1 ianuarie 1928, la catedra de teologie fundamentală a facultății de teologie de pe lângă Universitatea din Iași. În toamna anului 1941, profesorul Ioan Gh. Savin se transferă la facultatea de teologie din București, la aceeași catedră, de unde la 1 ianuarie 1948 va ieși la pensie.

Cu Ioan Gh. Savin, care, timp de 20 de ani, la catedră și în paginile revistelor bisericești ale vremii, precum și în alte reviste, a desfășurat o bogată activitate publicistică în specialitate, teologia fundamentală s-a conturat și s-a definit ca disciplină de sine stătătoare a teologiei ortodoxe române.

Cursurile sale ținute la cele două facultăți de teologie și numeroasele sale lucrări tipărite, sînt expresia unui spirit prodigios, capabil de analize foarte subtile și creator de largi sinteze teologice ca de exemplu *Argumentul ontologic*. Minte ageră, cu bogată informație științifică, cu puterea de analiză și cu credința în Dumnezeu și în adevărul său revelat, Ioan Gh. Savin ne-a dat o deosebită imagine a fenomenului și actului religios în cartea, *Originea și ființa religiei*, București 1931, subliniind specificul religiei creștine. Trăirea religioasă ortodoxă în duhul marilor trăitori ai Ortodoxiei patristice și postpatristice și spiritualitatea ortodoxă au constituit temele unui curs ținut studenților teologi în anul universitar 1945—1946.

Ieșit la pensie, la 1 ianuarie 1948, profesorul Ioan Gh. Savin își continuă activitatea sa, publicînd o serie de studii în revistele noastre bisericești. În studiul, *Precizări și reconsiderări în jurul problemei: «Frații Domnului»* (1961), el reia vechea și mult discutată problemă a «fraților Domnului» în teologia ortodoxă și catolică.

Realitatea și semnificația soteriologică a Învierii lui Hristos și relația strînsă dintre învierea morților și Învieria lui Hristos constituie tema fundamentală a studiului, *Iconomia și roadele învierii Domnului*, (1962).

Studiul teologic de anvergură, din anii vîrstei sale patriarhale, este *Mesianitatea Mîntuitorului Hristos și învățătura Lui* (1967). Într-o expunere susținută la tot pasul cu date revelaționale, teologul Ioan Gh. Savin, dispunînd și acum de aceeași putere de argumentare logică a adevărurilor, ca în anii tinereții și ai maturității sale creatoare, prezintă pe Hristos și învățătura Sa ca temelie și sens al vieții creștine. Continuare a altui studiu, *Iisus Hristos în lumina Sfintelor Evanghelii* (1964), și dovedind o mare densitate de gîndire, acest studiu poate fi socotit o ultimă mărturisire de credință a autorului nostru în Iisus Hristos, Dumnezeu adevărat și om adevărat, adevăratul *Învățător* al creștinilor pe calea mîntuirii, precum și o expresie a prezenței lui în actualitatea vremii sale. Prin Hristos, viața umană a creștinilor dobîndește sens și valoare: «Căci, după Evanghelie, temelul «vieții de dincolo» este tot *viața de aici*, întregă, *deplină*, bogată, și *pînă la capăt* trăită. Creștinismul n-a preconizat, nici n-a încurajat renunțarea, scurtarea, neglijarea sau devalorizarea vieții de aici, pentru cîștigarea sau gră-

birea fericirii de dincolo, ci a condiționat viața de dincolo de *demnitatea, fecunditatea și vrednicia* vieții de *aici*, de pe pământ».

«Noul» care se afirmă vertiginos în zilele noastre în toate sectoarele de viață ale societății contemporane, românești și mondiale, a fost înțeles de autor ca voit și poruncit de divinul Învățător, Iisus Hristos.

Cel care luptase cu arma în mâini, în campania din 1916—1918, pentru realizarea Statului unitar român modern, România, sublocotenentul de atunci, Savin Gh. Ioan, prezintă în studiul de sinteză, *Creștinismul în trecutul nostru istoric* (1969) împletirea armonioasă a destinelor Bisericii Ortodoxe Române cu cele ale poporului român, născute deodată pe aceste meleaguri și la fel de interesate în dobândirea și apărarea independenței naționale. Trecutul nostru istoric, «este repus în prezent în adevărata lui valoare, realizările ca și aspirațiile României de astăzi, căutându-și reazem și trăinicie în temeliile adânci și specifice ale acestui trecut, care, dacă și-a avut scăderile și umbririle lui, scăderi și umbriri care erau ale vremii, și-a avut și momentele lui de strălucire și eroism, momente care aparțin în *propriu* și prin care ne-am înscris cu litere majuscule în paginile istoriei».

Am redat doar pe scurt viața bogată a profesorului Ioan Gh. Savin care a avut poate și scăderi, dar și merite deosebite care îl îndreptățesc să rămână în sanctuarul teologiei românești.

Spre locul de veci, la Mânăstirea Cernica, regretatul profesor a fost condus de întreaga sa familie și de membri ai corpului didactic de la Institutul teologic.

Pe calea cîntării noastre bisericesti strămoșești, ultimul omagiu a fost adus acestui gînditor de un grup de studenți teologi care au dat și răspunsurile la panihida săvîrșită înainte de coborîrea rămășițelor lui pămîntești în mormîntul proaspăt săpat pe colina cimitirului Mînăstirii Cernica.

Agapa creștinească dată în trapeza mînăstirii în memoria dispărutului, la care au participat, alături de membrii familiei sale, profesorii și studenții Institutului care le-au însoțit pînă la mormînt și întreaga asistență îndurerată, a încheiat acest moment funebru.

PREOTUL PROFESOR LIVIU STAN

După o scurtă dar grea suferință, duminică 1 aprilie 1973, s-a stins din viață eminentul profesor de teologie, distinsul teolog, canonist și intelectual de prestigiu, Preotul Profesor Liviu Stan.

Încetarea sa din viață a produs o profundă durere familiei, rudelor, prietenilor și cunoșcuților și a lăsat un mare gol în învățămîntul teologic superior unde a activat ca profesor pînă la sfîrșitul zilelor sale.

Născut la 11 iulie 1910 în comuna Socet, județul Hunedoara, a urmat școala primară în Hunedoara și Deva (1916—1920), liceul la Deva și Lugoj (1920—1928) și Facultatea de teologie (1928—1932), precum și primii doi ani la Facultatea de Drept (1930—1932). A obținut titlul de doctor în teologie în anul 1936, cu teza intitulată : *Mirenii în Biserică*, cu calificativul «Magna cum laude».

A făcut studii aprofundate de Drept canonic, Filozofia Dreptului, Drept român și bizantin, între anii 1932 și 1937, la Atena, Varșovia, Roma, München, Viena și Praga, învățînd totodată și limbile țărilor respective, pe lîngă cele deja învățate în țară.

A fost numit în învățămîntul superior la 1 septembrie 1937, ca profesor suplinitor la catedra de Drept bisericesc la fosta Academie teologică din Sibiu, în care calitate a funcționat pînă la 2 decembrie 1948, cînd a fost transferat ca profesor titular la aceeași catedră, la fosta Facultate de teologie din București. La transformarea acestei Facultăți în actualul Institut teologic (27 ianuarie 1949), a fost încadrat în aceeași calitate la Institutul teologic din București, unde a funcționat neîntre-rupț pînă la data de 1 august 1972, cînd și-a cerut pensionarea. Între anii 1938—1944 a supliniț și catedra de Teologie fundamentală la Academia teologică din Sibiu.

În anul 1937 s-a căsătorit cu Adriana Danciu, an în care a fost și hirotonit în treptele de diacon și preot.

Între timp și paralel cu activitatea sa de la catedră, Preotul Profesor Liviu Stan a mai îndeplinit și alte funcții administrative. După pensionarea sa, din anul 1972, Pr. Prof. Liviu Stan a rămas în continuare la Institutul teologic din București, pînă aproape de stingerea sa din viață, în calitate de coordonator și îndrumător științific pentru doctorat, la specialitatea Drept bisericesc și administrație.

Pe tărîm publicistic, Pr. Prof. Liviu Stan a adus însemnate contribuții, prin elaborarea unor lucrări, studii și articole de mare valoare, atât pentru teologia ortodoxă română în general, cât mai ales pentru disciplina Dreptului bisericesc, legînd această osteneală a sa de nevoile concrete ale vieții bisericești și ale societății în cadrul căreia Biserica își desfășoară activitatea. Numeroase probleme în legătură cu organizarea Bisericii Ortodoxe Române, cu legiurile ei vechi și noi, cu raporturile ei actuale, cu Statul, încadrează strădaniile cărturărești ale Pr. Prof. Liviu Stan, într-o rețea de preocupări față de lucrarea Bisericii. A susținut, adîncit și justificat punctul de vedere ortodox în tratarea tuturor problemelor pe care le-a abordat în scrisul său, afirmîndu-l cu temeiuri încă nerelevante pînă la vremea sa.

Pe lîngă îndelungata și temeinică sa pregătire informativă în specialitate, agonisită în perioada studiilor sale din țară și străinătate, Pr. Prof. Liviu Stan a dispus și de un prețios instrument de lucru și cercetare, anume cunoașterea perfectă a limbilor clasice și a mai multor limbi moderne (franceza, germana, italiana, greaca modernă, poloneza, sîrba, ceha, bulgara și maghiara) care i-au înlesnit și i-au ușurat munca de informație științifică. Totodată, a întreținut o strînsă corespondență și legături cu colegii săi de specialitate din străinătate, fapt care i-a dat întotdeauna prilejul să fie bine informat asupra problemelor, preocupărilor și a proiectelor canoniștilor ortodocși și asupra realizărilor lor mai importante.

Toate aceste calități au făcut din Pr. Prof. Liviu Stan unul din cei mai buni cunoscători ai situației actuale din sînul diferitelor Biserici Ortodoxe și bun cunoscător al situației juridice a diferitelor confesiuni creștine, din țara noastră, precum și al raporturilor lor cu statul, merite care au atras după sine acordarea titlului de «Doctor honoris causa», oferit de unele instituții superioare de învățămînt teologic din străinătate.

În ziua de duminică 1 aprilie, orele 15, sicriul cu corpul neînsuflețit al Pr. Prof. Liviu Stan a fost depus în Biserica Sfînta Ecaterina, Paraclisul Institutului teologic din București, fiind vegheat în permanență, pînă în ziua prohodirii sale, de studenți teologi, timp în care Biserica a fost cercetată de mulți din cei care l-au cunoscut, l-au apreciat, sau cărora le-a fost dascăl.

Marți 3 aprilie 1973, orele 12, a avut loc slujba prohodirii care a fost oficiată de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, rectorul Institutului teologic din București, înconjurat de un ales sobor de preoți și diaconi.

Alături de familia îndurerată au mai participat: consilieri din cadrul Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, întregul corp profesoral al Institutului teologic din București, studenți și doctoranzi în teologie, numeroși preoți din capitală, doi profesori delegați ai Institutului teologic din Sibiu, prieteni, cunoscuți și foști elevi.

În încheierea slujbei prohodirii a vorbit P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian; P. C. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în numele corpului profesoral didactic al Institutului teologic din București; P. C. Pr. Prof. N. Neaga, din partea Institutului teologic din Sibiu; P. C. Pr. Ioan Cristea, din parte Bisericii Albe din Capitală, unde defunctul a fost îmbisericit și unul din colegii săi de studii liceale.

În toate cuvântările rostite cu acest prilej a fost scoasă în evidență aleasa personalitate a defunctului și meritele sale pe tărâm didactic, teologic, științific, bisericesc și social.

Cu sufletele cernite, toți cei prezenți la slujba prohodirii, au intonat «veșnica pomenire», în memoria celui care a fost Profesorul Preot Liviu Stan. Corul studenților Institutului teologic din București, sub conducerea Diac. Asist. N. Moldoveanu, a dat răspunsurile la slujba prohodirii.

Cu un car mortuar, corpul neînsuflețit al defunctului a fost transportat în cursul nopții spre orașul Lugoj, unde a avut loc înhumarea. Din partea Institutului teologic din București a fost însoțit de P. C. Pr. Ioan Rămureanu și de doi delegați din rîndul studenților.

Miercuri 4 aprilie, dimineața, sicriul cu corpul neînsuflețit al defunctului a fost depus în Catedrala orașului Lugoj. La orele 10, după oficierea Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite, în prezența I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Visarion Rășinăreanu, vicarul Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, s-a oficiat slujba parastasului, la sfîrșitul căreia au vorbit: P. C. Pr. Ioan Rămureanu în numele Institutului teologic din București; P. S. Episcop Visarion Rășinăreanu, în numele Mitropoliei Ardealului; P. C. Pr. Prof. Corneliu Sîrbu, în numele Institutului teologic din Sibiu; în încheiere a vorbit preotul romano-catolic din localitate, Mihai Kulcsar.

Către orele 13 sicriul cu corpul neînsuflețit al Pr. Prof. Liviu Stan a fost condus spre cimitirul din Lugoj și coborît în cripta familiei Deatca, rudă a răposatului.

Prin trecerea la cele veșnice a Părintelui Profesor Liviu Stan, Biserica Ortodoxă Română a pierdut un teolog de mare valoare, care prin munca și realizările sale din domeniul Dreptului bisericesc, s-a afirmat ca unul dintre canoniștii de seamă, de a cărui competență și destoinicie a depins adeseori rezolvarea fericită a unor probleme de interes general ortodox.

Veșnică să-i fie pomenirea!

PROFESORUL ONORAR TEODOR M. POPESCU

În după-amiaza zilei de 4 aprilie 1973, a încetat din viață Dl. Teodor M. Popescu, unul dintre erudiții profesori ai Institutului teologic din București, care prin activitatea sa didactică și prin scrierile sale de istorie bisericească universală a adus un mare prestigiu Bisericii și teologiei ortodoxe române.

Profesorul Teodor M. Popescu s-a născut la 1 iunie 1893, în satul Boteni, comuna Conțești, județul Dâmbovița.

După terminarea studiilor elementare în satul natal, a urmat — între anii 1905 și 1913 — cursurile Seminarului Central din București, apoi — între anii 1913 și 1919 — cursurile Facultății de teologie din București. În tot timpul studiilor s-a remarcat ca un element eminent, prin stăruință și purtarea sa aleasă.

După obținerea titlului de licențiat în teologie, în 1919, și-a pregătit Doctoratul în teologie, între anii 1919—1922, la Facultatea de teologie din Atena lucrând sub îndrumarea Arhiepiscopului Atenei, Hrisostom Papadopoulos, renumit profesor de istorie bisericească universală. A obținut titlul de doctor în teologie cu nota maximă, cu teza: *Cauzele persecuțiilor din punct de vedere istoric și psihologic*, lucrare publicată în limba greacă, la Atena, în 1922.

Datorită faptului că Prof. Teodor M. Popescu cunoștea și vorbea foarte bine limba neogreacă, a fost angajat între 1 octombrie 1921 și septembrie 1922, în postul de Cancelar interpret al Legației române din Atena.

După obținerea doctoratului în teologie, a urmat cursuri de specializare în domeniul Istoriei bisericești universale la Facultatea de teologie și filozofie din Leipzig, la Facultatea de teologie protestantă din Paris, la Institutul Catolic și la École pratique des Hautes Études de la Sorbona, unde a avut profesori, între alții, pe bizantinologul Charles Diehl și pe renumitul istoric al filozofiei medievale Etienne Gilson.

Întorcându-se în țară, a fost numit, la 1 decembrie 1925, profesor de științe religioase la Seminarul Central din București, unde a funcționat pînă în septembrie 1926.

De la 1 noiembrie 1926 pînă în decembrie 1927 a funcționat ca profesor de Istoria bisericească universală la Facultatea de teologie a Universității din Iași

Începînd cu 1 aprilie 1927, a fost numit, prin concurs, profesor de Istorie bisericească universală la Facultatea de teologie din București, devenită la reforma învățămîntului teologic din țara noastră în 1948, Institut teologic de grad universitar, unde a funcționat fără întrerupere pînă la 4 martie 1959.

Din octombrie 1928 pînă în noiembrie 1938 a suplinat catedra de Patrologie și Istoria dogmelor la Facultatea de teologie din București. Între 6 septembrie 1942 și 14 octombrie 1944, a fost Decanul Facultății de teologie din București.

În tot timpul carierei sale didactice, Profesorul Teodor M. Popescu, a fost model de hărnicie, conștiinciozitate și seriozitate. Cursurile sale impresionau totdeauna prin erudiție și metodă științifică, bazată pe studierea critică a izvoarelor, printr-o largă informație, prin pasiunea și căldura expunerii. Prelegerile sale erau mult apreciate datorită sobrietății, clarității și precizunii lor.

Paralel cu munca didactică, Profesorul Teodor M. Popescu a desfășurat o foarte bogată activitate publicistică în domeniul scrisului teologic, în domeniul Istoriei bisericești universale, publicînd articole și studii, recenzii și cronici de mare valoare, care însumează peste 3.000 de pagini tipărite. Unele studii au fost publicate direct în limba neogreacă, altele au fost traduse în limbi străine. Între valoroasele sale studii, merită să amintim: *Denaturarea istoriei lui Origen* (1926); *Cucerirea Constantinopolului de către latini ca mijloc de unire a Bisericilor (sec. XI—XIV)* (1929); *Primii diascăli creștini* (1932); *Ce reprezintă azi Biserica Ortodoxă* (1941); *Atitudinea Vaticanului față de Ortodoxie în ultimii treizeci de ani* (1949); *Uniația în lumina adevărului istoric* (1949); *Importanța istorică a Sinodului al IV-lea Ecumenic* (1951); *Geneza și evoluția schismei* (1954); *Îndrumări metodice de lucru pentru studenții în teologie* (1956); *Raporturile dintre ortodocși și anglicani din secolul al XVI-lea pînă la anul 1920* (1958); *Problema stabilirii datei Paștilor* (1964).

A colaborat substanțial la *Manualul de istorie bisericească universală*, vol. I și II, București, 1956. Împreună cu arhiereul profesor Irineu Mihălcescu, a tradus din limba greacă Noul Testament, care a apărut ca ediții ale Sfîntului Sinod în 1937 și în 1942.

Lucrările și articolele Prof. Teodor M. Popescu se impun prin informația lor bogată, prin cercetarea critică a documentelor, prin erudiția lor și metoda științifică, prin obiectivitate și calități stilistice, prin contribuții substanțiale și originale.

Slujba înmormîntării Profesorului Teodor M. Popescu s-a oficiat în biserica Sfînta Ecaterina, paraclisul Institutului teologic din București, sîmbătă 7 aprilie, 1973, orele 14, fiind prezenți, soția, frații, rudele, în-

toatul corp didactic al Institutului teologic, studenții teologi, preoți, foști studenți ai săi și numeroși prieteni și cunoscuți.

Slujba a fost săvârșită de P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, în fruntea unui sobor alcătuit din : Pr. Ioan Găgiu directorul Administrației Patriarhale, Pr. Prof. Vladimir Prelipceanu, Pr. Prof. D. Factoru, Pr. Prof. Ene Braniște, Pr. Prof. I. Rămureanu, Pr. Asist. Gabriel Popescu, Arhim. Grigorie Băbuș de la Catedrala patriarhală și alți preoți din București, foști studenți ai săi.

După terminarea slujbei a vorbit P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, ca delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustinian, scoțînd în relief meritele ilustrului dispărut. P. S. Sa a accentuat că răposatul Teodor M. Popescu s-a distins ca profesor prin conștiințozitatea, punctualitatea și hărnicia sa, fiind totodată un bun creștin. Chiar și după ieșirea la pensie, el n-a încetat să lucreze, colaborînd la serviciile Administrației Patriarhale. A fost un caracter integru, impunîndu-se prin corectitudinea lui desăvîrșită.

A vorbit apoi Pr. Prof. I. Rămureanu, în numele corpului didactic al Institutului teologic din București, făcînd biografia ilustrului dispărut și arătînd pe larg, meritele sale deosebite ca profesor și istoric de o aleasă și largă cultură.

După aceea, a vorbit Preotul Ulpiu Petrescu de la Biserica Sfînta Maria-Grivița din București, în numele parohiei de care a aparținut răposatul, arătînd meritele ilustrului dispărut ca om și mai ales ca bun creștin.

Corpul neînsuflețit al profesorului Teodor M. Popescu a fost depus apoi în cripta familiei de la Cimitirul Belu din București.

Dumnezeu cel milostiv să așeze sufletul său nobil și bun în împărăția luminii Sale celei neînserate și să-i dăruiască bucuria și desfătarea făgăduită celor aleși ai săi !

Vesnică să-i fie amintirea printre noi !

• R E C E N Z I I •

«BULETINUL MONUMENTELOR ISTORICE», nr. 4/1972, 80 p. + numeroase ilustrații.

Materialul deosebit de variat al revistei poate fi împărțit astfel: patru studii avînd ca obiect monumente religioase mai puțin cunoscute din țara noastră; două articole referitoare la monumente din străinătate prezentînd puncte de interes comun cu biserici din țară; probleme generale de conservare și de restaurare; alte materiale.

În primul grup de studii, Radu Crețeanu face pentru prima dată o prezentare completă a uneia dîin cele mai tipice ctitorii brîncovenești: *Mînăstirea Surpatele* (p. 15—24) din județul Vîlcea. Se începe cu istoricul așezării, care cuprinde trei faze de existență: aceea a primei întemeieri a mînăstirii de către boierii «dîn Drăgoești», prin anii 1520—1530, fază din care nu a rămas nici o urmă pe teren, ea fiind cunoscută numai documentar; apoi reclădirea din temelie a întregului ansamblu de către doamna Marica Brîncoveanu în anul 1706; în sfîrșit faza actuală, aceea a refacerii unui mic așezămînt monastic în anul 1927, după ce mînăstirea fusese închisă în urma secularizării averilor mînăstirești din anul 1863. Din ansamblul brîncovenesc se păstrează intactă biserica, frumos edificiu de plan trilobat, cu pridvor deschis prin arcade în acoladă sprijinite pe coloane octogonale de zidărie și cu o elegantă turlă cu zece laturi peste naos, precum și clopotnița independentă, care a suferit însă unele modificări prin 1840. Celelalte clădiri au dispărut în cursul celor 57 de ani de părăsire, refăcîndu-se după 1927 numai partea de sud-vest a incintei, a cărei înfățișare era cunoscută din descrierile și imaginile anterioare distrugerii. Mînăstirea Surpatele își merită denumirea de «comoară vie de artă brîncovenească» prin piesele valoroase de sculptură în lemn pe care le adăpostește — ușa de intrare în pronaos, semnată, și tîmpla — precum și prin ansamblul ei de pictură în frescă datînd din anul 1707 care, neatinsă de mîna restauratorilor, are ca autori pe patru din cei mai cunoscuți zugravi ai vremii: Andrei, Iosif ieromonahul, Hranite și Ștefan. În afară de vestitul tablou ctitoricesc din pronaos, pictura prezintă numeroase elemente de interes iconografic, ca: reprezentarea simbolică a Raiului și a Iadului pe timpanele laterale ale pridvorului, peretele de est al încăperii fiind ocupat de patru mucenițe și de «Jertfa lui Avraam», simbol al spiritului de supunere și de jertfă al cinului monastic; în naos, ciclul dezvoltat în 8 scene (caz unic în țară) al Sfintei Treimi în ipostaza «Xenofiliei lui Avraam», precum și reprezentarea în trei momente a «Adormirii Maicii Domnului»; înlocuirea, pe medalionul tîmplei de sub crucea Răstignirii, a obișnuitei scene a «Cinei celei de taină» prin «Vînzarea cămeșii lui Hristos». Din obiectele de argintărie care au constituit zestrea mînăstirii, unele, păstrate în biserică, contribuie la crearea unei specifice ambiante de artă religioasă brîncovenească, pe cînd altele au luat calea muzeelor, fiind descrise pe larg de autor.

Sergiu Iosipescu publică *Note istorice despre Mînăstirea Mira, ctitorie fortificată a Cantemireștilor*, județul Vrancea (p. 53—56). Printr-o coincidență, întemeierea a avut loc în același an ca Mînăstirea Surpatele, 1706, ctitor fiind Antioh Cantemir, în urma tatălui său, Constantin Cantemir, autor al unui prim lăcaș de lemn. Mînăstirea era puternic întărită și a jucat un rol însemnat în războiul austro-turc din 1716—1718,

fiind multă vreme, împreună cu mînăstirea Cașin, unul din principalele centre de rezistență ale trupelor austriece. În iunie 1707, după cucerirea cetății de către Mihai Racoviță sprijinit de turci, fortificațiile au fost desființate. Ulterior, mînăstirea a fost refăcută și înzestrată chiar, în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, cu un «palat». Proprietarii a numeroase moșii, mînăstirea Mira a avut de suferit, în urma secularizării averilor mînăstirești.

În nota *Biserica din Baldovinești*, com. Ciolănești, jud. Teleorman (p. 57—59), Voica Maria Pușcașu și Ion Dumitrescu fac o competentă descriere a acestei biserici rîmăne, atribuită de tradiție unei foste mînăstiri. Pe baza elementelor sale arhitectonice, autorii datează construcția în perioada de tranziție anterioară domniei lui Matei Basarab, infirmînd opinia lui V. Drăghiceanu, care o datase în a doua jumătate a veacului al XVII-lea. Pe de altă parte, din cercetările de suprafață efectuate în jurul bisericii ei deduc că presupusul așezămînt monastic nu depășea proporțiile unui modest schit. În lipsa oricărei știri documentare, acestea sînt singurele concluzii la care s-a putut ajunge. Totuși, noi credem că posibilitățile de documentare nu sînt epuizate. Din fondul arhivistic al Mînăstirii Comana reiese că moșia Baldovinești a fost proprietatea mînăstirii pînă la secularizare, o hotărnicie din anul 1763 precizînd că ea s-a constituit ca urmare cumpărăturilor lui Drăghici Cantacuzino († 1667) și lui Plivu Cantacuzino († 1695), tatăl și respectiv fratele lui Șerban Cantacuzino, reținătorul mînăstirii în anii 1699—1700. Unul din acești doi boieri este, după părerea noastră, autorul daniei și totodată, probabil, ctitorul bisericii din Baldovinești, concepută poate inițial — judecînd după tipul ei arhitectonic — ca paraclis de curte, chiar dacă ulterior a devenit metohul Comanei (ceea ce nu am găsit specificat în actele mînăstirii). Totuși, posibilitatea unei ctitorii anterioare, în sensul ipotezei formulate de autori — biserica în acest caz fiind preluată cu teren cu tot de către Cantacuzini — nu trebuie exclusă. Un al doilea aspect asupra căruia vrem să aducem o precizare este acela al împrejurărilor în care s-a ruinat monumentul. Ruinarea nu se datorează, cum s-ar putea bănui, părăsirii lui în urma secularizării, ci este de dată mult mai veche, deoarece pe un plan din 1844 ea figurează cu mențiunea «ruinele mînăstirii Baldovinești». De asemenea, se poate afirma că biserica era închisă cultului încă din 1810, căci ea nu apare în *Catagrafia bisericilor* din acel an (județul Teleorman, plasa de Jos), fiind menționate în schimb toate satele din zona respectivă, cu bisericile lor mai toate de lemn, precum și Schitul Didești.

Prin cele evidențiate de Vasile Drăguț în articolul *Un portret necunoscut al lui Mihai Viteazul. Însemnări privind biserica din Ocna Sibiului* (p. 60—62), tabloul votiv al acestei ctitorii a marelui domn, refăcută în anul 1701 de Constantin Brîncoveanu, capătă un interes nou. Destul de șters, tabloul înfățișează două personaje susținînd modelul bisericii, iar inscripția, fragmentară, menționează numele lui Constantin Brîncoveanu și al unui popa Ioan care în 1723 a pictat biserica. Constantin Brîncoveanu este ușor de recunoscut în stînga tabloului, dar personajul din dreapta nu este popa Ioan, cum s-ar putea crede, ci Mihai Viteazul, identificat de Vasile Drăguț pe baza veșmintelor și a căciulii, care nu pot fi de preot, a trăsăturilor caracteristice ale domnului, precum și pe considerentul că numai un domn putea fi reprezentat alături de Constantin Brîncoveanu în postură de ctitor. Descoperirea este importantă, fiind vorba de cel de-al doilea portret votiv al lui Mihai Viteazul cunoscut pînă în prezent, primul fiind acela din biserica fostei Mînăstiri Căliu. Interesantă este și discuția stîrnită de lipsa numelui voievodului pe inscripție, lipsă care sugerează autorului ideea că ar putea fi vorba de o omitere intenționată din partea zugravului de la 1723, cu scopul de «a pune la adăpost biserica de resentimentele autorităților ardelenice, care nu puteau privi cu ochi buni eternizarea memoriei aceluia ce năzruise la emanciparea neamului său».

Trecem la cel de-al doilea grup de materiale. În articolul (în limba franceză) *Legenda sfîntului Ladislau descoperită în biserica din Velká Lomnica* (p. 25—42), Alena Dvoráková (Cehoslovacia) face un studiu complet al cunoscutei scene a luptei regelui maghiar Ladislau I Sfîntul (1077—1095) cu un călăreț cuman. Izvorită din legendele de frontieră bizantine, tema a fost folosită de hagiografii maghiari medievali pentru comemorarea bătăliei de la Czerhalom a regelui Géza împotriva cumanilor, în care fratele regelui, viitorul rege Ladislau, s-a distins prin bravura sa. Cu vremea, tema a căpătat un caracter simbolic, urmărind întărirea vigilenței populațiilor sta-

bilite la periferia Ungariei împotriva invadatorilor în general, mai cu seamă împotriva tătarilor. De aceea, în pictură, arată autoarea, tema legendei sfântului Ladislau ocupă un loc atât de însemnat ca și acela al ciclurilor hristologice. În Transilvania, unde este și înmormântat (în catedrala din Oradea), tema se poate vedea în numeroase biserici, mai ales în cele din Ghelnița, Mugeni și Dîrjiu (vezi în această problemă V. Drăguț, *Considerații asupra iconografiei picturilor murale gotice din Transilvania*, în «Buletinul monumentelor istorice», nr. 3/1970, p. 24). Subiectul, tratat cu o bogată documentație în ceea ce privește geneza temei și cu subtilitate în analiza stilistică și teoretică, prezintă un deosebit interes pentru medievistii români.

O altă problemă legată de monumentele din țara noastră este abordată de cercetătorul iugoslav Peter Fister, «*Taberele*» țărănești antiotomane din Slovenia, probleme comune cu bisericile fortificate transilvănene (p. 67—71). După cum arată autorul, este ciudat faptul că «numai în Slovenia și în Transilvania construcțiile fortificate din jurul bisericilor au apărut în împrejurări similare, cu scopuri identice și cu rezultate asemănătoare». De ce acest fenomen apare atât de bine conturat în aceste două zone — și numai în aceste două zone — complet separate, rămîne o problemă pe care o vor elucida poate studiile comparative preconizate pe bună dreptate de autor. Deocamdată, prezentarea în linii generale, însoțită de excelente desene, a bisericilor fortificate slovene este de mare interes pentru cercetătorii noștri. Bibliografia sumară dată de autor putea să cuprindă și lucrarea mai recentă *Cetăți țărănești din Transilvania*, București, 1964, de istoricul O. Velescu, ea însăși prevăzută cu o amplă biografie a problemei.

Abordăm acum materialele consacrate unor probleme de ordin general. În nota intitulată *Zonele de protecție a monumentelor istorice. Rolul și funcțiile lor* (p. 43—44), Oliver Velescu analizează noțiunea de zonă de protecție a monumentelor, noțiune care se extinde și la cadrul peisagistic corespunzător, subliniind apoi implicațiile practice ce decurg din ea. Este bine să se știe că legea pune pe același plan obligația de ocrotire a monumentelor și respectul față de «cadrul lor corespunzător și al zonei de protecție» (art. 4 din H.C.M. 661/1955). Se precizează de asemenea că întinderea zonei de protecție variază de la caz la caz, fiind stabilită «în funcție de peisaj, de dimensiuni și de importanța monumentului» (art. 5 din același H.C.M.). Astfel, în cazul monumentelor religioase, dacă de cele mai multe ori zona de protecție se confundă cu incinta monumentului, ea poate cuprinde în anumite cazuri și plantațiile sau alte terenuri învecinate, ajungînd de pildă la mînaștirea Neamț să includă întregul versant al munților înconjurători. În încheiere, autorul subliniază că noțiunea de zonă de protecție «nu poate întoarce spatele factorilor de civilizație modernă», impunîndu-se «o coordonare a eforturilor care se fac pentru păstrarea frumuseților țării, cu conștiința că ele constituie și un potențial economic».

Paolo Mora și Paul Philippot — specialiștii Centrului internațional de studii pentru conservarea și restaurarea bunurilor culturale, înființat de UNESCO cu sediul la Roma, care participă de trei ani la acțiunea de salvagardare a picturilor murale din țara noastră — publică o scurtă expunere privind *Problema tencuielilor în restaurarea monumentelor* (p. 66). Autorii arată că tencuiala constituie un element esențial al monumentului, avînd o influență determinantă asupra aspectului acestuia și că, prin urmare, îndepărtarea sistematică a tencuielilor originale «nu este o operație de restaurare, ci proiectarea unui gust modern asupra unui monument vechi», prin care «se distruge o parte din substanța autentică a monumentului». În succintele lor observații, autorii se referă în special la bisericile din zidărie de piatră tencuită, citînd cazul bisericii Mînaștirii Dragomirna, al cărei apareiaj de piatră brută, «negîndit pentru a fi văzut», dar ajuns aparent în urma decapărilor efectuate, nu constituie fondul adecvat pentru delicatele elemente de sculptură ale fațadelor. Credem a nu greși afirmînd că asemenea observații sînt valabile cel puțin în aceeași măsură și pentru edificiile din zidărie de cărămidă, tencuite inițial, care prin «restaurare» au devenit de cărămidă aparentă, cum sînt bisericile Crețulescu din București sau Sf. Gheorghe din Pitești, palatul brîncovenesc de la Mogoșoaia și alte monumente. Procedul este de efect și poate fi justificat în anumite cazuri, cînd tencuiala și plastica fațadelor au suferit modificări radicale. El trebuie folosit însă cu prudență și numai ca o soluție *in extremis*, căci sub cuvînt că o tencuială modernă nu se va asemana niciodată cu cea originală și că deci dezvelirea apareiajului original «de

roșu» este mai științifică decât suprapunerea unui strat de tencuială neoriginal, se naște «în conștiința publicului și chiar a specialiștilor o imagine absolut falsă a aspectului original al monumentelor vechi». Un exemplu pozitiv în problema tratării tencuielilor îl constituie cazul bisericii Patriarhiei, careia restauratorii din 1961—1962, după înlăturarea stratului gros de tencuială așternut cu prilejul reparațiilor din veacul trecut, i-au aplicat cu grijă și migală alta nouă, asemănătoare tencuielilor originale conservate pe unele vechi monumente, adică o tencuială subțire, ce pune în valoare plastica fațadelor și păstrează vibrația zidăriei originale. Expunerea este însoțită de o utilă bibliografie a problemei.

Urmează materialele din rubrica *Cronică, Recenzii*: arh. Eugenia Greceanu, *Simpozion ICOMOS cu tema «Integrarea arhitecturii contemporane în ansamblurile istorice»* (p. 75—76); Valentina Bușilă, *Cel de al IX-lea Congres internațional al frontierelor române* (p. 76—77); Tereza Sinigalia, *Din activitatea Comisiei Monumentelor Istorice și de Artă* (p. 77—78); A. D., *Monumentele de pe Acropole în pericol* (p. 78—79).

Menționăm în sfârșit, fără alt comentariu, titlurile celorlalte lucrări, nu mai puțin valoroase decât cele analizate mai sus, dar fără legătură cu monumentele religioase din țara noastră: Dinu V. Rosetti, *Tezaurul de podoabe medievale de la Olteni (Teleorman) și elementele lor bizantine* (p. 3—14); Victor H. Baumann, *O «villa» romană la nord-vest de satul Horia (județul Tulcea)* (p. 45—52); Dumitru Vîlceanu, *Locuințe de mușatelaș din secolul al XI-lea la Păcuiul lui Soare* (p. 63—66); Walter Meier-Arendt, *Mozaiicul lui Dionysos de pe partea sudică a Domnului din Köln* (p. 72—74).

«Buletinul Monumentelor Istorice», nr. 1/1973, 80 p. + numeroase planuri și ilustrații

Din cele două ample studii prin care se deschide prezentul număr al Buletinului *Noviodunum, studiu de foto-interpretare arheologică*, de Al.-S. Ștefan (p. 3—14) și *O epocă artistică uitată: epoca lui Miron Barnovschi*, de Vasile Drăguț (p. 15—24) cea de a doua interesează direct pe cititorii revistei noastre. Într-adevăr, deși a domnit numai trei ani și jumătate (1626—1629), Miron Barnovschi s-a afirmat ca un mare ctitor de lăcașuri de cult, fapt ce nu a scăpat atenției lui Miron Costin, care în *Letopisețul Țării Moldovei* (citată de autor) scrie: «Mînăstiri și beserici cîte au făcut, așa în scurtă vreme, nice un domn n-au făcut». Remarcabila activitate a evlaviosului domn a fost subliniată în zilele noastre de Constantin C. Giurescu (*Istoria românilor*, vol. III, București, 1924, p. 42—45) iar istoricii arhitecturii și istoricii de artă au descris și comentat ctitoriile lui. Vasile Drăguț este însă primul autor care, în urma unei amănunțite analize a ctitoriilor lui Miron Barnovschi și a justei lor situări în contextul evenimentelor istorice, al întregii sale activități politice și organizatorice, a determinat unele trăsături caracteristice, destul de pregnante pentru a justifica, în cadrul evoluției arhitecturii moldovenești, conturarea unui moment care, între cele două perioade artistice mai bine cunoscute a Movileștilor și a lui Vasile Lupu, merită să fie luat în seamă sub denumirea de «epoca lui Miron Barnovschi». Ctitoriile sînt următoarele: incinta fortificată a Mînăstirii Dragomirna (1627); Mînăstirea Sfînta Maria din Iași (1627), din care a rămas biserica cunoscută sub numele de Biserica Barnovschi; Mînăstirea Buhalnița, situată pe malul lacului Bicz (circa 1627); Mînăstirea Blinova de lângă Iași (1629), terminată de Eustratie Dabija (1661—1665); biserica Sfîntul Ioan Botezătorul din Iași terminată de Vasile Lupu (1635); mica biserică de pe moșta părintescă din Toporăuți.

Elementul esențial de particularitate al ctitoriilor lui Miron Barnovschi constă în importanța pe care o capătă amenajările defensive față de încercările destul de multe făcute în această direcție în cursul perioadei anterioare. Exemplul cel mai cunoscut al acestora este puternica incintă fortificată cu care Miron Barnovschi a înzestrat în anul 1627 ctitoria lui Anastasie Crimca, ridicată cu un sfert de veac în urmă, cu puternicele sale turnuri și drumuri de strajă, veritabilă cetate. Forma cea

mai caracteristică a acestor amenajări constă însă în turnul masiv și fortificat construit deasupra exonartexului (tindei) bisericilor lui Miron Barnovschi. Astfel, biserica Barnovschi din Iași are un turn de o înfățișare cu totul neobișnuită, scund și lipsit de ferestre, ce cuprinde o încăpere de refugiu prevăzută cu două tainițe; o încăpere similară se află în turnul-clopotniță și de poartă al aceluiași monument. Biserica Mănăstirii Bîrnova a fost de asemenea dotată cu un turn masiv, care nu servește numai de ascunzătoare, ci este «un adevărat reduct prevăzut cu amenajări defensive complexe». Biserica Sfântul Ioan Botezătorul din Iași posedă, în afară de turnul înălțat peste pridvor, un drum de strajă cu patrusprezece ferestre de tragere. Un turn asemănător mai are biserica Sfântul Ioan cel Nou din Iași (Nicoriță) și a avut poate și biserica Arh. Mihail din Rădeana, două ctitorii boierești din vremea lui Miron Barnovschi (1626—1627 și respectiv 1628). Elemente defensive mai sînt de semnalat la biserica din Toporăuți, sub forma unui număr de 28 metereze amenajate în pod, deasupra bolților. Caracterul definitoriu pentru epoca lui Miron Barnovschi al acestor amenajări defensive rezultă și din faptul că, după domnia acestuia, ele devin din ce în ce mai rare și mai puțin importante. Astfel nu numai prin programul său politic, dar și prin dotarea consecventă a ctitoriilor sale cu elemente de fortificație, Miron Barnovschi apare ca «primul exponent de seamă al politicii de rezistență pasivă» promovată în țările române după încercările neizbutite de rezistență activă din secolul al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea.

Originalitatea epocii lui Miron Barnovschi nu se reliefează însă numai prin înzestrarea ctitoriilor cu amenajările defensive mai sus arătate. Unitatea de expresie a acestor ctitorii rezultă și dintr-o dibace preluare atît a unora din soluțiile structurale și decorative introduse în arhitectura moldovenească de biserica din Dragomirna, cît și a unora din elementele de obîrșie muntenească încetățenite în Moldova prin bisericile din Galata, Secu, etc., într-o sinteză armonioasă și originală.

În privința apartenenței sociale a lui Miron Barnovschi, *Dicționarul marilor dregători din Țara Românească și Moldova* al lui N. Stoicescu precizează (p. 343—344) că tatăl domnului, Dumitru Barnovschi, a fost mare postelnic, că bunicul său din partea mamei, Melentie Balica, fusese hatman și, în sfîrșit, că domnul era rudă cu familia Movilă. Această rudenie trebuie să fi fost destul de apropiată, pentru ca el să-și fi zis «Miron Barnovschi Moghilă voivod».

Studiul lui Al. Efremov intitulat *Icoane de la mijlocul secolului al XVII-lea din biserica Stela-Tîrgoviște* (p. 53—56) constituie o merituosă contribuție la cunoașterea «epocii lui Matei Basarab», epocă pe care autorul o extinde mult peste anii de domnie ai acestui voievod (1632—1654), ajungînd pînă în preajma urcării pe tron a lui Șerban Cantacuzino (1678). La aceeași periodizare a ajuns de altfel și Cornelia Pillat într-un articol anterior consacrat picturii Mănăstirii Plătărești și bisericii din Dobreni (vezi B.M.I., nr. 3/1971, p. 96, precum și recenzia noastră din «B.O.R.», nr. 9—10/1971, p. 111). Obiectivul principal al studiului îl constituie cele trei icoane centrale din registrul Apostolilor al tîmplei bisericii Stelea din Tîrgoviște, reprezentînd pe *Iisus împărat și mare arhiereu*, încadrat de *Maica Domnului cu Arhanghelul Mihail* și de *Sfântul Ioan Botezătorul cu Arhanghelul Gavriil*, fiind vorba deci de obișnuitul triptic al temeii *Deisis*. Marele interes al acestor trei icoane, lăsînd la o parte valoarea artistică, rezidă în inscripția de pe icoana Mîntuitorului, care ne informează despre autorul (jupîn Fera mare cupar), sfințitorul (mitropolitul Ștefan), ispravnicul (arhimandritul Vasile) și, în special, despre data donației: anul 7167 (1 septembrie 1658 — 31 august 1659), în vremea domniei lui Mihnea al III-lea (Mihail Radu) voievod. Icoana a fost prin urmare executată imediat după prădarea și arderea bisericii Stelea de către invadatorii turci și tătari la 21—22 februarie 1658. După o competentă analiză stilistică a acestor trei icoane, care sporește cunoștințele noastre despre evoluția artei iconarilor din epoca lui Matei Basarab, autorul ridică problema celor patru icoane împărătești ale aceleiași tîmple, a căror cercetare este însă mult îngreunată de faptul că pictura lor este aproape în întregime acoperită de ferecătura adăugată la începutul secolului nostru. Singura concluzie certă ce se poate trage din analiza stilistică a porțiunilor de pictură vizibile și din studiul iconografic al ferecăturilor este că icoanele datează de pe la jumătatea secolului al XVII-lea, fără a se putea preciza dacă ele aparțin iconostasului original, sau dacă ele au fost executate, ca cele menționate mai sus, în urma incendierii bisericii. Printre argumentele alterna-

tive dezvoltate cu abilitate de autor, socotim că trăsăturile moldovenești identificate în iconografia și tipologia personajelor, pe de o parte, și mai ales faptul că icoanele nu poartă nici o inscripție — cum ar fi fost normal să poarte ele, iar nu icoanele, plasate la o mare înălțime, ale *Deisis*-ului, dacă ele ar fi fost contemporane — pe de altă parte, sunt concludente pentru atribuirea lor zestrei inițiale a bisericii. Chiar în ipoteza distrugerii totale a iconostasului în februarie 1658, icoanele împărătești erau primele care puteau și trebuie să fie salvate. Față de aceste argumente, afirmarea lui Paul de Alep cum că iconostasul original — și deci și icoanele — erau «de artă rusă» nu ni se pare un contra-argument prea serios.

În nota intitulată *Descoperirea prin restaurare a unei icoane bizantine de la Mănăstirea Agapia* (p. 57—63), Gheorghe Zidaru face o amănunțită expunere a metodelor folosite pentru readucerea la lumină a unei icoane de mare vechime, dar foarte deteriorată, a *Maicii Domnului Hodighitria* aflată la Mănăstirea Agapia. După tradiție, icoana ar proveni dintr-o mănăstire înființată la sfârșitul secolului al XIV-lea la Bobzeu (Jud. Neamț) și ulterior închinată Mînăstirii Neamț. În urma îndepărtării numeroaselor repictări, s-a putut constata că icoana a fost cândva pictată pe amîndouă fețele și că pictura pe fond de aur cu argint prezintă o gamă de culori ce o datează totuși de secolul al XVI-lea. Ea prezintă mari asemănări cu alte două icoane considerate ca provenite din Bizanț: icoana *Maicii Domnului cu Pruncul*, cu *Sfîntul Gheorghe* pe verso, de la Mînăstirea Neamț, și icoana *Sfintei Ana cu Fecioara Maria*, de la Mînăstirea Bistrița. Autorul arată însă că stabilirea unor elemente exacte de comparativ între cele trei icoane va fi posibilă numai după restaurarea și analiza amănunțită și a celorlalte două piese sus-menționate.

Horia Medeleanu și George Manea prezintă *Un remarcabil monument de arhitectură populară de pe valea Mureșului de Jos* (p. 68—71). Este vorba de biserica din Troaș (com. Săvirșin, jud. Arad), care era cunoscută pînă în prezent numai prin imaginea publicată de Coriolan Petranu în *Bisericile de lemn din județul Arad*, Sibiu, 1927, fig. 0. Deși lipsită de pisanie, biserica a putut fi datată de autori la începutul deceniului 0 al secolului XVIII, iar pictura a fost executată în anul 1813 de un Nicolae zugravul «cu cheltuiala alu tot satu». Descrierea atît a arhitecturii cît și a picturii monumentului dovedește o cercetare conștiincioasă și competentă, care merită toate laudele, astfel de materiale analitice constituind baza necesară a oricărei încercări de sinteză a arhitecturii populare de lemn din țara noastră. Ar fi de dorit ca autorii să-și extindă cercetările la celelalte biserici de lemn din zona, foarte puțin cunoscută, a localității inferioare al Mureșului, în vederea unei prezentări de ansamblu, cu atît mai mult cu cît — după cum arată dinșii — «în ultimii cincizeci de ani numărul lor a scăzut simțitor, azi existînd numai șase: Troaș, Seliștea de Mureș, Roșia, Corbești, Iulița și Croși». Pe harta lui C. Petranu din 1927 figurau în aceeași zonă 11 biserici.

Un substanțial material teoretic și programatic prezentat de Ing. Victor Munteanu sub titlul *Noi orientări și recente realizări în restaurarea monumentelor istorice și de artă* (p. 72—73), am reținut, privitor la monumentele religioase, punctele mai importante ce urmează:

accentul ce se pune pe rolul cultural-educativ al monumentelor, ceea ce a determinat, de pildă, includerea în planul de restaurare pe anul 1973 a bisericii din Războieni (Jud. Neamț), în vederea comemorării (în 1976) a 500 de ani de la bătălia de la Valea Albă;

Intensificarea studiilor de istoria artei, premergătoare restaurării, la o serie de monumente religioase (bisericile din Caracal, Războieni, Rîmeți), precum și a cercetărilor arheologice de la Mînăstirea Cotmeana;

avîntul luat, după ani de expectativă, de lucrările de conservare, consolidare și restaurare a picturilor murale (realizări la Mînăstirea Humor, Mînăstirea Secu, biserica Sfîntul Nicolae-Șchei din Brașov etc.);

În problema tencuielilor exterioare, revizuirea tendinței anterioare de a lăsa aparente paramente inițial tencuite (vezi în această privință articolul *Problema tencuielilor în restaurarea monumentelor*, în B.M.I., nr. 4/1972, p. 66, precum și recenzia acestuia din «B.O.R.», nr. 3—5/1973, p. 486—487) s-a tradus prin realizarea unor refaceri de monumente la o serie de lăcașuri de cult, printre care bisericile mînăstirilor Putna și Secu, cu rezultatul că «în afară de faptul că s-a respectat adevărul istoric și s-a protejat

paramentul, elementul estetic apare într-o lumină mult mai favorabilă, întrucât punerea în valoare a monumentelor s-a bazat pe respectarea concepției originare și nu pe factori subiectivi»;

— reconsiderarea folosirii cu orice preț a învelitorilor de șită și a înlăturării jgheburilor și burlanelor pentru considerente estetice, în detrimentul randamentului practic;

— enumerarea obiectivelor, printre care un număr important de monumente religioase, ce vor fi restaurate sau vor intra în restaurare în decursul actualului cincinal.

În continuare, sînt evidențiate *Săpăturile arheologice efectuate de D.M.I.A. în anul 1972* (p. 74—75), remarcîndu-se ponderea monumentelor de cult.

Arh. Adrian Corvătescu aduce interesante date privind *Activitatea de restaurare a monumentelor istorice din R. P. Polonă* (p. 75—77). Se știe că imensele distrugerii pricinuite în Polonia de cel de-al doilea război mondial au determinat o uriașă muncă de restaurare — mergînd deseori pînă la reconstrucție — a monumentelor istorice, printre care un mare număr de monumente religioase. Autorul subliniază amploarea acestei opere, importanța și buna organizare a Serviciului național pentru restaurarea monumentelor de cultură și de artă din Polonia (P.K.Z.), precum și suplețea principiilor de restaurare și variația soluțiilor adoptate, printre monumentele propuse spre exemplificare numărîndu-se mai multe edificii de cult.

În afară de articolul menționat la începutul prezentei dări de seamă, celelalte materiale fără contingentă deosebită cu monumentele religioase sînt următoarele: Gh. Poenaru Bordea și Onoriu Stoica, *Cîteva descoperiri monetare din Oltenia preromană* (p. 25—30); Vasile Cosma, *Prospectări arheologice submarine* (p. 31—38); Dan Cernovodeanu, *Un sigiliu puțin cunoscut al vel-logofătului Andronachi Donici* (p. 39—40); arh. Eugenia Greceanu, *Realizări privind protecția unor centre istorice din sudul Transilvaniei — 1960—1972* (p. 41—48); arh. Hermann Fabini, *Piața Republicii din Sibiu — un studiu de istorie și urbanism* (p. 49—52); Petre Oprea, *Picturile murale din două locuințe bucureștene construite în ultimul pătrar al secolului al XIX-lea* (p. 64—67).

Rubrica de *Cronică și Recenzii* cuprinde: Valentina Bușilă, recenzie la Ioan Cocea, *Monumente de arhitectură populară din nord-vestul României* (lucrarea are ca obiect 12 biserici de lemn din zona Barcău-Crasna, p. 77—78); Maria Irina Cantacuzino, recenzie la «Monumentet» (revista Institutului Monumentelor de Cultură din Albania), Tirana, nr. 1 și 2/1971 (p. 78—79); Tereza Sinigalia, *Sesiunea omagială de comunicări științifice a D.M.I.A.* (p. 79).

RADU CREȚEANU

Invățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu. Cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Studiu introductiv și note de Dan Zamfirescu și G. Mihăilă, Edit. Minerva, București, 1970, 426 p.

Despre *Invățăturile lui Neagoe Basarab* s-a repetat, pînă la banalizare, observația eruditului bizantinolog D. Russo, după care această operă reprezintă «o chestiune omerică a literaturii românești»¹, pentru că a pus istoriografiei noastre probleme aparent insolubile și a iscat controverse pasionante. Opera merită o confruntare omerică, ea fiind privită ca «întîia mare carte a culturii românești», iar aprecierile consecvente ale istoricilor situînd-o, cu puține excepții, la acest nivel. B. P. Hașdeu o socotea «un falnic monument de literatură, politică, filozofie și elocvență la străbunii noștri»²; filologul M. Gaster — una din «cele mai frumoase producții ale limbii române ... desăvîrșită și prin conținut și prin formă»³; N. Cartoian — «Un monument literar românesc de limbă slavă»⁴; Alex. Lapedatu — «vestita carte, plină de interes, de înțelepciune și de frumuseți morale și literare»⁵; I. A. Iațimirski îl considera

1. D. Russo, *Studii și critice*, București, 1910, p. 1.

2. Dan Zamfirescu, *Invățăturile lui Neagoe Basarab*, București, 1970, p. 28.

3. M. Gaster, *Geschichte der rumänischen Literatur*, în «Gröbers Grundriss», II, 3, 228, apud D. Russo, *op. cit.*

4. N. Cartoian, *Istoria literaturii românești vechi*, I, București, 1940, p. 46.

5. Alex. Lapedatu, *Miscelanee*, București, 1925, p. 18.

pe autor «un excelent stilist, gânditor profund și modalist lucid ..., un înțelept»⁶ iar, după ultimul ei editor, Dan Zamfirescu, opera lui Neagoe întrunește toate calitățile unui «monument arhitectonic, admirabil gândit»⁷, «întîia noastră capodoperă»⁸.

Învățăturile lui Neagoe Basarab au fost comparate cu capodoperele culturii universale — *Republica și Legile* lui Platon, *Către mine însumi*, a lui Marc Aureliu — și asemănate celor mai strălucite opere cu caracter parenetic: *Preceptele* lui Hammurabi⁹, *Învățăturile* lui Vasile I Macedoneanul către fiul său Leon, *Despre ceremoniile curții bizantine* de Constantin al VII-lea Porfirogenetul, *Sfaturile pentru educația unui principe*, ale lui Manuel al II-lea Paleologul adresate fiului său Ioan al VIII-lea Paleologul, *Scrisorile* lui Ivan cel Groaznic către cneazul Krabski, *Învățăturile* cneazului kievean, Vladimir Monomahul, și chiar *Principele* lui N. Machiavelli¹⁰.

Desigur aceste aprecieri cam retorice, ca și plasarea cărții în familia universală a operelor ilustre ale genului, nu trebuie primite tale-quala, ele purtînd încă amprenta unui patriotism romantic, explicabil și, într-o măsură, legitimat. La extremitatea opusă se situează D. Russo, după a cărui judecată severă, lucrarea, datorată unui Pseudo-Neagoe, este un «mozaic de pasaje», «un conglomerat haotic sporit prin interpolări succesive»¹¹. Dacă se pot formula unele rezerve cu privire la proclamarea *Învățăturilor* drept un monument al literaturii universale, ele nu rămîn mai puțin un eveniment cultural de înaltă valoare românească și un document revelator pentru spiritualitatea, doctrina politică și instituțiile dominante în spațiul carpato-dunărean la începutul secolului al XVI-lea.

Importanța operei își proiectează dimensiunile asupra problematicei sale. Problemele ridicate de reeditarea acestui valoros document s-au referit la: inventarierea manuscriselor existente sau nou descoperite, identificarea sau recensiuina textului original (arhetip, protograf), data sau vechimea textului princeps, descoperirea izvoarelor și autenticitatea lui.

Autorii acestei ediții (a opta) a *Învățăturilor* ne asigură că, «în acord cu exigențele științifice», au reușit să ofere publicului românesc răspunsul complet și definitiv la toate problemele controversate. Într-adevăr, ei afirmă că: 1) ne prezintă prima ediție care folosește cel mai mare număr de manuscrise românești cunoscute (9), inclusiv ultima traducere integrală după manuscrisul slavon al Bibliotecii Naționale «Chiril și Metodie» din Sofia; 2) au identificat, fără posibilitate de contestare, originalul *Învățăturilor* în manuscrisul slav de la Sofia, păstrat în proporție de 1/3 din protograf; 3) au stabilit contemporaneitatea acestui manuscris cu ultimii ani ai vieții lui Neagoe (1517—1521); 4) apreciază la circa 2/3 izvoarele slavo-bizantine folosite de autorul acestei ample antologii; 5) au stabilit paternitatea operei în persoana lui Neagoe Basarab.

D. Russo condiționase elaborarea unei ediții definitive a *Învățăturilor* de descoperirea și a altor manuscrise românești, grecești sau slave —, precum și de editarea *Umilinței* lui Simeon Monahul, principalul izvor de limbă slavă al acestei opere¹². La data cînd scria el, se cunoșteau patru manuscrise românești, între care, cel mai vechi și mai complet era — și a rămas — acela din 1635, aflat în biblioteca lui Ștefan Cantacuzino (1714—1716); apoi manuscrisul slav de la Sofia, descoperit de savantul rus P. A. Lavrov în anul 1894 și editat abia în 1904; în sfîrșit, manuscrisul grecesc din mînăstirea Sfîntul Dionisie (Atos), tipărit abia în 1942 într-o ediție bilingvă de Vasile Grecu.

Pe baza acestui material, D. Russo și-a construit cunoscuta teorie, conform căreia originalul *Învățăturilor*, scris în limba slavonă, «a fost pierdut sau nu s-a descoperit pînă acum», iar versiunile manuscriselor românești și grecesc ar fi traduceri după «diferite redacțiuni slavone», copii ele însele ale arhetipului nedescoperit¹³. Potrivit acestei teorii, manuscrisul lui Lavrov nu reprezintă decît una dintre copiile după protograful misterios, o copie amplificată însă prin adaosuri succesive, care au

6. G. Mihăilă, *Învățăturile...*, București, 1970, p. 61.

7. Dan Zamfirescu, *op. cit.*, p. 25.

8. *Ibidem*, p. 55.

9. Eugen Barbu, în revista «Săptămîna», nr. 8 din 29 ianuarie 1971.

10. Dan Zamfirescu, *op. cit.*, p. 49.

11. D. Russo, *Studii și critice*, București, 1906, p. 3.

12. D. Russo, *Studii bizantino-române*, București, 1907, p. 43—44.

13. *Ibidem*, p. 140.

format partea întâi a *Învățăturilor*, inexistentă în arhetip. Diferențele dintre manuscrisele românești s-ar explica prin varietatea versiunilor slave intermediare, de la care au pornit diverșii traducători. După D. Russo, manuscrisul grecesc ar reprezenta textul cel mai paropiat de arhetipul dispărut¹⁴. N. Cartoian admite de asemenea că «sîmburele primitiv» al *Învățăturilor* a fost «înecat» în mulțimea elementelor «eterogene», material haotic de extracție religioasă, prin adstraturi succesive, ceea ce ar explica varietatea copiilor și îngreuiază «desprinderea redacțiunii originare din țesătura numeroaselor interpolări»¹⁵. Un punct de vedere similar exprimă I. C. Chițimia, care explică deosebirea dintre diversele texte prin «împînzirea» originalului cu rugăciuni și legende în spirit mistic¹⁶. Și acest comentator recunoaște dificultățile desfoierii originalului de adstraturile succesive.

D. Russo stabilea următoarea filiațiune între versiunile existente: aceea slavonă a fost folosită atât de traducătorul român (1635) cât și de cel grec, care ar fi putut fi egumenul mînăstirii Dealul, Matei al Mirelor¹⁷. După bizantinologul român, arhetipul slavon pierdut s-ar fi scris pe la începutul secolului al XVII-lea de «un călugăr admirator al lui Neagoe»¹⁸, teză adoptată și de P. P. Panaitescu¹⁹.

Autorii ediției actuale au dispus de un material românesc mai bogat, precum și de un text slavon completat cu 13 file noi, depistate și publicate în traducere de G. Mihăilă în 1967²⁰. De asemenea, le-a stat la dispoziție o traducere nouă — de exactitate filologică — a întregului text slav de la Sofia, realizată tot de G. Mihăilă, pe lângă mai vechea traducere incompletă a lui P. P. Panaitescu²¹. În afară de probleme trase din examenul textologic minuțios al celor trei versiuni, editorii au folosit contribuția ... senzațională a profesorului G. Mihăilă, care stabilește vechimea manuscrisului slavon de la Sofia pe baza filigranelor celor două sorturi de hîrtie italiană pe care a fost scris: un filigran datat între 1518—1519, iar al doilea între 1519—1538. Studiul profesorului G. Mihăilă subliniază de asemenea caracterul ales al scrierii textului (cu aur, chinovar și vopsea albastră), ceea ce îl recomandă ca o versiune oficială, poate chiar ca exemplarul princeps²². Socotim totuși dovada vechimii textului după data filigranelor ambivalentă: hîrtia a putut fi folosită în chiar anii fabricării ei (1518—1519 și 1519—1538), dar nu-i exclusă nici posibilitatea de a fi fost procurată și utilizată mai tîrziu.

Concluzia editorului Dan Zamfirescu în privința identificării textului original și a filiațiunii manuscriselor este categorică: «putem afirma că versiunea slavonă este «arhetipul», de loc «pierdut» (deși păstrat acum, material vorbind, doar într-un manuscris incomplet), iar versiunile grecească și românească sînt traducerile fidele ale acestui arhetip»²³. Editorul actual afirmă că nu există deosebire substanțială (teza adstraturilor succesive) între cele trei versiuni, ci, dimpotrivă, o identitate absolută: «redacțiunea grecească, editată și tradusă de profesorul Vasile Grecu nu e altceva decît partea a doua a *Învățăturilor*, absolut identică, în privința textului, cu versiunea slavonă, precum și cu versiunea românească pe care o edităm azi»²⁴.

Pentru stabilirea vechimii operei, autorii ediției de față completează proba materială a profesorului G. Mihăilă cu argumente istorice — constînd din dovedirea contemporaneității instituțiilor neagoene cu cele menționate în *Învățături*²⁵, precum și cu asemănarea «uimitoare» între textul și forma pisanilor de la Argeș sau a altor

14. *Ibidem*, p. 42. 15. N. Cartoian, *op. cit.*, p. 46.

16. I. C. Chițimia, *Considerații despre «Învățăturile lui Neagoe Basarab»*, în «Romanoslavica», VIII, 1963, p. 318—319. 17. D. Russo, *op. cit.*, p. 42, nota 1. 18. *Ibidem*.

19. P. P. Panaitescu, *Învățăturile lui Neagoe Basarab. Problema autenticității*, București, 1948.

20. G. Mihăilă, *Două fragmente inedite din textul slavon al «Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie»*, în «Romanoslavica», XIV, 1967, p. 359—375.

21. P. P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI*, București, 1959.

22. G. Mihăilă, *op. cit.*, p. 361. 23. D. Zamfirescu, *op. cit.*, *Introducere*, p. 20.

24. *Ibidem*, p. 19.

25. Vezi N. Stoicescu, *La Politique de Neagoe Basarab et ses Préceptes, pour son fils Théodosie*, în «Revue roumaine d'histoire» tome XI, 1970, nr. 1, p. 19—42. Șt. Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, București, 1965; V. Cîndea ș.a., *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, 1966, p. 100—113 etc.

documente scrise și textul *Învățăturilor*. În concluzia la problema vechimii, D. Zamfirescu își exprimă convingerea că «nu mai există deci, în momentul de față, un motiv serios spre a ne îndoii că *Învățăturile* s-au scris în vremea lui Neagoe Basarab»²⁶.

Problema izvoarelor reprezintă o serioasă piatră de încercare pentru editori, atât din punctul de vedere al identificării, cât și sub aspectul integrării lor în operă. Contestatorii, am văzut, socotesc *Învățăturile* o compilație, un mozaic de pasaje plagiate, un conglomerat haotic; pentru editorul Dan Zamfirescu, ele constituie «un diamant aproape perfect șlefuit», ale cărui multiple fațete sînt integrate într-o formă unitară sub raport literar²⁷. Circa 2/3 din *Învățături* sînt alcătuite din material aparținînd literaturii religioase și laice slavo-bizantine cunoscută la începutul secolului al XVI-lea în țările române. Au fost identificate extrase din Biblie (cartea Regilor și Evanghelia lui Matei) din *Panegiricul* Sfinților Constantin și Elena de Eftimie al Tîrnovei, din omiliile părinților bisericii (Efrem Sirul, Sfîntul Ioan Gură de Aur, Atanasie etc.), din *Fiziologul*, din *Dioptra*, din romanul *Varlaam și Ioasa* etc. Identificarea acestor izvoare s-a făcut, în mare parte, de D. Russo, operă completată de M. Gaster, St. Romanski, N. Drăgan și de editorul actual, Dan Zamfirescu (Omilia 69 la Evanghelia după Matei). Peste o treime din textul *Învățăturilor* a putut fi pus pe două coloane cu izvoarele folosite tale-quale. Editorul declară însă că, la acest capitol, mai rămîne mult de făcut.

Problema autenticității a suscitat cele mai pasionante controverse. Stabilirea paternității *Învățăturilor* interesează nu numai istoria literară, dar și istoria evenimentelor și o soluție definitivă se impune cu atât mai presant cu cît stăruie, în această problemă, pînă în forul suprem al Academiei, o incertitudine generatoare de confuzii. Astfel, pe cînd tratatul academic de *Istoria literaturii române* din 1964 afirmă paternitatea lui Neagoe²⁸, un alt tratat, tot academic, apărut în același an, *Istoria României*, adoptă teza contrară, susținînd că lucrarea «a fost scrisă mai tîrziu, probabil în a doua jumătate a secolului al XVI-lea»²⁹.

Îndoieli asupra *Învățăturilor* s-au exprimat din anul 1841, în «Arhiva Românească» a lui M. Kogălniceanu, însă prima contestare motivată a autenticității a fost formulată de Teodor Codrescu în 1895, reluată, în 1906, de D. Russo cu abundență de argumente textologice și stilistice, și completată cu argumente istorice de P. P. Panaitescu în 1944. Autenticitatea a fost susținută de N. Iorga, St. Romanski, Sextil Pușcariu, Alex. Lapedatu iar mai recent de prof. Vasile Grecu, Al. Piru, Ștefan Ștefănescu, N. Stoicescu, Virgil Cîndea și autorii ediției de față.

Din înfruntarea opiniilor s-au precizat trei poziții: 1) contestarea paternității lui Neagoe și atribuirea ei unui călugăr învățat; 2) afirmarea paternității directe, exprimate prin redactarea, *manu propria* și 3) recunoașterea unei paternități indirecte, potrivit căreia Neagoe ar fi conceput opera și supravegheat executarea ei.

Prima teză a fost motivată de D. Russo și P. P. Panaitescu; a doua de majoritatea istoricilor și, în formă extremă, de Dan Zamfirescu, după care *Învățăturile* sînt «opera însăși a lui Neagoe Basarab», «un singur om, un mare artist al cuvîntului a gîndit și a elaborat această carte»³⁰; a treia a fost exprimată de N. Iorga în termenii următori: «Niciodată nu mi-a trecut prin minte să cred că Neagoe a ținut condeiul în mîină de la început pînă la sfîrșit, ci firește că este cazul, ca și pentru Constantin Porfirogenetul, de întrebuițare a unui număr de cărturari, care culegînd de pretutindeni elemente de compilație urmăresc scopul fixat de stăpînitor»³¹.

Argumentele produse de susținătorii celor trei teze vizează toate caracterele operei, formale și de fond. Un argument nou scoate D. Zamfirescu din analiza structurii ideologico-literare a *Învățăturilor*; el demonstrează unitatea operei, izvorită din preocuparea autorului de a pune la dispoziția fiului său un manual politic și moral, instrument de guvernare în anumite condiții de timp și loc. Unitatea formală și

26. Dan Zamfirescu, *op. cit.*, p. 11. 27. G. Mihăilă, *op. cit.*, p. 361.

28. *Istoria literaturii române*, vol. I, redactată de acad. Al. Rosetti, Ed. Academiei, București, 1964, p. 278—283.

29. *Istoria României*, vol. II, ed. Academiei R.S.R., București, 1964, p. 1026.

30. D. Zamfirescu, *op. cit.*, p. 55.

31. N. Iorga, *Un om, o metodă și o școală*, București, 1940, p. 14.

elevația concepției relevă, după editor, paternitatea unei puternice personalități, care nu poate fi decât Neagoe.

Problema paternității nu este cu aceasta soluționată. O soluție, care stă încă în atenția specialiștilor, este aceea propusă de Leandros Vranoussis, directorul Centru-lui de cercetări medievale și neoelenice al Academiei din Atena, prezentată publicului științific prima dată, la al II-lea Congres internațional de studii sud-est europene (Atena 1970), iar a doua oară la cel de-al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine (București, 1971), și reiterată recent în revista «Magazin istoric»: «Textul grecesc al *Învățăturilor* lui Neagoe considerat pînă acum în mod greșit, ca o «traducere prescurtată» a unui original presupus a fi în slavonește, nu reprezintă cu siguranță (n.n.) — după opinia mea — o versiune posterioară, ci însăși *forma originală* (ș.a.). Toate secțiunile *Învățăturilor* au fost deci compuse de Manole din Corint, probabil însă în mai multe ocazii, la cererea — și prin urmare din inițiativa și după directivele — voievodului Țării Românești Neagoe»³². Leandros Vranoussis își sprijină teza, între altele, pe constatarea că grafia textului grecesc aparține reputatului învățat Manole din Corint, că marele retor al Patriarhiei din Constantinopol «nu era copist», «manuscrisele lui autografe nu includ decât opere compuse de el însuși»³³, că această proeminentă personalitate a Ortodoxiei a întreținut legături cu domnii români și îndeosebi cu Neagoe Basarab, la cererea căruia a scris «un tratat despre diferențele de credință între ortodocși și catolici», sau orația funebră prilejuită de reînhumarea osemintelor mamei lui Neagoe, sau Slujba Sfântului Nifon.

Fără a face aici o discuție sistematică asupra tezei lui L. Vranoussis, socotim oportun să reamintim totuși observațiile lui V. Grecu, pe marginea textului grecesc de la mînăstirea Dionisiu. V. Grecu observă că :

1. Hîrtia manuscrisului e albă, grasă ... fără nici un filigran ;
2. După scriitură, Sp. Lambros³⁴ îl consideră a fi scris în secolul al XVII-lea, «ceea ce, după toate considerațiile paleografice, pare a fi adevărat»³⁵ ;
3. Versiunea grecească nu cuprinde toate învățăturile cîte s-au păstrat în românește ;
4. *Învățăturile* în versiunea grecească nu ne sînt transmise în aceeași ordine ca în versiunea românească ;
5. «Uneori, versiunea grecească își lasă impresia că nu ar proveni de la un autor grec»³⁶, din cauza întrebuițării unor cuvinte rare sau forme și construcții gramaticale neobișnuite.

Așadar, observațiile lui V. Grecu ar autoriza concluzia că manuscrisul grecesc nu reprezintă caracterele materiale ale unei versiuni oficiale — cum e cazul cu manuscrisul slavon —, că nu este contemporan cu Neagoe Basarab, că structura interioară, particularitățile lingvistice și stilul nu-l recomandă ca opera unui autor grec că deci acest manuscris nu poate fi privit ca protograf.

La observațiile lui V. Grecu, am putea adăuga două considerații :

1. S-a spus că Manole din Corint n-a fost un copist, dar versiunea de la mînăstirea Dionisiu nu este o copie, ci un rezumat, așa cum apare și *Slujba Sfântului Nifon* — scrisă tot de el — în raport cu *Viața lui Nifon*, scrisă de Gavril Preotul.
2. De ce Neagoe nu s-a adresat lui Manole din Corint, marele retor al Patriarhiei și deci secretar al patriarhului Nifon pentru scrierea vieții acestuia? De ce s-a adresat lui Gavril Protul ?

O ipoteză, nelipsită de temeuri obiective, ar putea indica drept autor pe acesta din urmă, pe baza următoarelor considerații : 1. Este puțin probabil ca Neagoe să se fi hazardat în redactarea unei opere atît de întinse într-o limbă străină, deși cunoștea această limbă (slavonă). E greu de admis s-o fi făcut, mai ales că nu exista nici

32. *Magazin istoric*, VI, 2 februarie, 1972, p. 8.   33. *Ibidem*, p. 7.

34. *Catalogue of the greek manuscripts on Mount Athos*, vol. I, Cambridge, 1895, p. 367, nr. 3755.

35. V. Grecu, *Învățăturile lui Neagoe Basarab*, Versiunea grecească, București, 1942, p. 12.

36. *Ibidem*, p. 21.

tradiția unor asemenea îndeletniciri în activitatea domnilor noștri. 2. Când a găsit necesar să fie scrise anumite lucruri — cum a fost *Viața lui Nifon* — și-a realizat proiectul prin pana unui călugăr învățat, Gavril Protul. 3. Autorul necontestat al *Vieții lui Nifon* a inclus în lucrarea sa și o amănunțită biografie a lui Neagoe și a Craioveștilor, pentru care și-a cules informațiile direct de la domn. Deci exista precedentul unei «colaborări» între Neagoe și «un călugăr învățat»³⁷. 4. Se știe astăzi că Gavril Protul a rămas în Țara Românească cel puțin doi ani, între 1517—1519³⁸, și că a cunoscut bine stările de lucruri din țară. 5. Despre învățatul protos al Sfeta-gorei s-a emis ipoteza că ar fi fost slav de origine și că ar fi scris *Viața lui Nifon* în limba slavonă. Nu este exclus ca Gavril Protul să fi cunoscut bine limba slavonă, ipoteză întemeiată pe documente demne de reconsiderat³⁹. Faptul că ar fi scris *Viața lui Nifon* în grecește și că semnătura sa ca protos a fost grecească se explică prin aceea că lucrarea era destinată călugărilor de la mînăstirea grecească Sfîntul Dionisie (Atos), unde era egumen și trebuia să semneze actele în grecește. Atunci cînd s-a adresat călugărilor de la mînăstirea sîrbească Hilandar (Atos), pentru care a tradus o liturghie în 1535, s-a folosit de limba slavonă⁴⁰. 5. Argumentele produse pentru această teză nu sînt neglijabile și nici epuizate. În orice caz, presupusa redacțiune grecească *princeps* nu s-a găsit, iar colaționarea manuscriselor grecești și românesc dovedesc mai curînd izvoare diferite. 6. Chiar dacă nu se admite că protograful *Vieții lui Nifon* ar fi slavon, se concepe că versiunea lui românească este contemporană lui Neagoe. Această situație face posibilă și interesantă o colaționare a celor două texte contemporane, textul *Vieții lui Nifon* în românește și textul slavon (ed. P. A. Lavrov) al *Învățăturilor*. Din această analiză textologică paralelă, s-ar putea descoperi elemente, care să aducă lumină în disputa autenticității. Asemănările acestor texte ar indica autorul comun în persoana lui Gavril Protul. 7. În sfîrșit, este demn de subliniat că, dintre cele 9 manuscrise românești cunoscute, 8 cuprind împreună *Învățăturile lui Neagoe* și *Viața lui Nifon*.

Pentru dezlegarea enigmei autenticității *Învățăturilor* s-a căutat un «călugăr învățat». S-a emis părerea că acesta ar putea fi însuși mitropolitul Macarie (1512—1522) sau cărturarul grec Manuil din Corint, secretarul Patriarhului Nifon⁴¹. De ce acest călugăr n-ar fi Gavril Protul, care posedă cele mai multe și legitime titluri? Pentru că, dacă noua ediție a *Învățăturilor* are meritul de a ne da versiunea românească cea mai apropiată de arhetip și de a fi demonstrat contemporaneitatea lor cu domnia lui Neagoe Basarab, ea nu tranșează controversa autenticității, așa cum nu o tranșează nici contribuția, foarte utilă de altfel, a lui Leandros Vranoussis.

Ediția 1970 a *Învățăturilor lui Neagoe* nu este completă și nici definitivă: disputa homerică rămîne deschisă.

ALEX. CONSTANTINESCU

37. D. Russo, *Studii istorice greco-române*, I, București, 1939, p. 213, nota 1.

38. V. Grecu, *Viața Sf. Nifon*, București, 1944, p. 5—6.

39. Diaconul Dr. N. M. Popescu, *Nifon II, Patriarhul Constantinopolului*, în «Analele Acad. Române», Seria II, tom. 36, 1913—1914, p. 750.

40. *Ibidem*. 41. D. Zamfirescu, *op. cit.*, p. 17.

REVISTA REVISTELOR MITROPOLITANE

«GLASUL BISERICII», revista oficială a Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, an. XXXI (1972) :

Numărul 5—6,

pe lunile mai-iunie, cuprinde :

— Redacția, *Cea de-a XXIV-a aniversare a instalării Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian* (p. 477—479) [— o scurtă dare de seamă asupra sărbătoririi (în ziua de 6 iunie 1972) a împlinirii a 24 de ani de la instalarea Prea Fericitului Părinte Justinian ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Sărbătorirea, păstrind un caracter de intimitate, s-a desfășurat, după săvârșirea unei Doxologii în paraclisul patriarhal, în cabinetul de lucru al Prea Fericitului Patriarh, fiind de față Înalți Ierarhi membri ai Sfântului Sinod, funcționarii superiori ai Administrației Patriarhale, ai Centrului Arhiepiscopiei Bucureștilor, membri ai corpului didactic al Instituțiilor de învățămînt teologic, preoții din Capitală, precum și Arhimandritul Bartolomeu Anania, directorul Episcopiei misionare ortodoxe române din America, Prot. Constantin Iuga din Monreal-Canada și președinta femeilor ortodoxe române din Noua Zeelandă.

Au fost prezenți de asemenea Episcopul John Satterhweitte, reprezentînd pe Grația Sa Dr. Michael Ramsey, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Angliei și Mitropolit.

Din partea Departamentului Cultelor a luat parte Dl. Vicepreședinte Gheorghe Nenciu.

În rubrica

«*Îndrumări pastorale, catehetice și omiletice*» :

— Pr. Ștefan Al. Săvulescu, *Predică la Duminica Samaritencii* (p. 480—483) ;

— Pr. David Popescu, *La Duminica Orbului* (p. 483—486) ;

— Prof. Al. Elian, *La Duminica Rusaliilor. Pogorîrea Duhului Sfînt* (p. 486—491) ;

— Pr. Gh. Sîrbu, *La Sfînta Treime* (Lunea Rusaliilor) (p. 491—495) ;

— Diac. P. I. David, *La Duminica întîii după Rusalii* (a Tuturor Sfîntilor) (p. 495—498) ;

— Pr. Asist. Dumitru Radu, *La Duminica a doua după Rusalii* (p. 498—502) ;

— Pr. Prof. M. Chialda, *La Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul* (24 iunie 1972) (p. 503—507) ;

— Pr. Prof. D. Stăniloae, *La Duminica a patra după Rusalii* (p. 507—509) ;

— Diac. Prof. Nic. Balca, *Cuvînt la o cînunie* (p. 509—512).

În rubrica

«*Pentru pacea a toată lumea*» :

Redacția, *Acțiuni în slujba păcii* (p. 512—516).

— Diac. Prof. O. Bucevschi și Pr. An. N. Lefter, *Știri ecumenice* (p. 517—522).

În rubrica

«*Articole și studii*» :

— Pr. Petre F. Alexandru, *Dogmă, cult, viață morală, înfrățire, pace* (p. 523—527)

[— o succintă demonstrare a unității pe care o reprezintă aceste criterii ale religiei creștine, unitate care urmărește împlinirea scopului final al Bisericii : mîntuirea credincioșilor săi, care se obține în viața de aici, prin dependența în care credincioșii sînt făcuți să înțeleagă să trăiască în viața pămîntească adevărurile religioase.

Apoi autorul se oprește îndeaproape asupra cultului ortodox care are o valoare educativă și constituie un însemnat mijloc de îndrumare a vieții personale a credincioșilor, creînd în ei simțul de obște, de comunitate sau colectivitate, adică spiritul sau simțul social, ca urmare logică a învățăturii creștine despre unitatea de origine a neamului omenesc și despre idealul moral de frățietate cu toți oamenii].

— Pr. Conf. Ion Bria, *Biserica și Sinodul Ecumenic* (p. 528—532) [— pornind de la încercarea de a defini «însăși natura Consiliului Ecumenic, din punct de vedere ecleziologic, ca un conciliu», autorul înfățișează, în prima parte a articolului său diferitele teze propuse de teologi de diferite confesiuni în legătură cu raportul Biserică —

Sinod ecumenic, pentru ca în partea a doua să expună limpede punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe, care, ca Trup tainic al Domnului și templu al Sfântului Duh, posedă harisma infailibilității, prin care se înțelege puterea — atribuită Bisericii în totalitatea ei — de a păstra și exprima conținutul și sensul adevărat al Revelației divine ce i s-a încredințat de către Sfinții Apostoli.

Intrucât încercarea de a da o «teologie conciliară» a fost dominată în trecut de tendința de a restrînge interpretarea Sinodului Ecumenic numai la aspectul lui canonic, unii canoniști ortodocși au emis opinia că Sinodul Ecumenic nu este o instituție ce ține de natura Bisericii și deci nu are un caracter permanent și obligatoriu.

Biserica însă a lucrat în chip sinodal de la început, și în acest sens Sinodul este nu numai o expresie a Bisericii, ci este o instituție care corespunde structurii sale de organism ierarhic-comunitar. Pe de altă parte Biserica Universală are o structură sinodală, adică ea se constituie ca o comuniune sobornicească de comunități locale. Locul Sinodului în structura Bisericii reiese în mod evident numai dacă se are în vedere baza sacramentală a principiului sinodalității. Căci dacă sinodul este considerat numai sub aspect canonic, atunci se poate vorbi de caracterul nepermanent și neobligatoriu al lui; însă Sinodul trebuie pus în legătură cu sacramentalitatea Bisericii și de aceea el trebuie considerat ca o instituție autentică și permanentă a Bisericii.

Pentru că Sinodul Ecumenic nu este o autoritate în afară de Biserică, ci el constituie glasul Bisericii sobornicești și hotărăște numai «ex consensu Ecclesiae»].

— Pr. Prof. Ioan Constantinescu, *Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție* (p. 533—548) [— în prima parte a studiului său, autorul înfățișează în chip just raporturile între Sfînta Scriptură (ca tradiție fixată în scris) și Sfînta Tradiție (care prin continuitatea ei conține mai mult omenesc); iar în partea a doua înfățișează dezvoltarea istorică, pînă la zi, în sînul celor trei mari confesiuni creștine — ortodoxă, catolică și protestantă — a raporturilor între Sfînta Scriptură, Biserică și tradiția bisericească].

— Pr. Mircea Nișcoveanu, *Contribuția Sfîntului Ioan Cassian la cunoașterea monahismului din secolele IV—V, în lumina ecumenismului creștin* (p. 549—562) [—urmărind cuprinsul operelor Sfîntului Ioan Cassian, care, în general, sînt de o covârșitoare importanță informativă, autorul a întocmit acest studiu temeinic în care urmărește: I. —

«Originea creștinismului în Scythia Minor și continuitatea poporului român»; II. — «Pătrunderea monahismului în Scythia Minor. Călugării audieni»; III. — «Originea, mediul familiar și influența orientală asupra formației teologice și monastice a Sfîntului Ioan Cassian»; IV. — Felul de viață al monahilor descris în operele Sfîntului Ioan Cassian»; V. — «Îndeletnicirea monahilor; citirea Sfîntei Scripturi, rugăciunea, munca»; VI. — «Slujbele religioase în mînăstiri»].

— Doctorand Dorel Pogan, *Urmările păcatului strămoșesc în concepția ortodoxă* (p. 563—577) [— analizînd «urmările păcatului strămoșesc asupra sufletului», «urmările păcatului strămoșesc asupra trupului» și «păcatul strămoșesc la Maica Domnului», autorul concludă că păcatul strămoșesc a dus la alterarea chipului lui Dumnezeu în om, la slăbirea și pierderea armoniei funcțiunilor spirituale, dar nu și la nimicirea acestora. Că elementele distrugerii izvorîte din păcatul strămoșesc au pătruns în trupul omului, ducîndu-l spre moarte; dar prin Iisus Hristos a fost refăcut «templul Duhului Sfînt».

Potrivit învățaturii ortodoxe toți oamenii (inclusiv Maica Domnului) se nasc cu păcatul strămoșesc, ca descendenți naturali ai proto-părinților, în afară de Iisus Hristos, Care s-a născut pe cale supranaturală. Iar urmările păcatului strămoșesc trebuie privite ca fiind născute din păcat și ca pedepse divine, care, prin mîntuirea adusă de Hristos, au pierdut caracterul de pedeapsă].

În rubrica «Documentare»:

— Pr. Alexandru-Armand Munteanu, *Ghid bibliografic pe teme și probleme, din publicațiile revistei mitropolitane «Glasul Bisericii»* (p. 578—596) [— această parte a ghidului prezintă studiile și articolele asupra următoarelor teme: — naționalitate; — necrologuri («La prohodirea unor ierarhi străini»; «La prohodirea unor preoți mari figuri culturale contemporane»; «La prohodirea unor clerici și laici cu funcții administrative în Biserica Ortodoxă Română»; «La prohodirea unor preoți și laici, cadre didactice ale Instituțiilor noastre teologice»; «La prohodirea unor clerici de parohii»; «La prohodirea unor monahi»; «La prohodirea unor cîntăreți bisericești»); — obiecte de cult; — obligație; — obscurantismul; — ocultismul; — omul (atitudini și cugetări despre om — ființă socială); — Organizația Națiunilor Unite; — orînduirea canonică și administrativă internă a Bisericii Ortodoxe Române contemporane («Organizarea și arondarea teritorială»; «Organi-

zarea centrală : Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, organ central efectiv al Bisericii Ortodoxe Române»].

— Pr. Horia Constantinescu, *Influența Cantacuzinilor în arhitectura noastră religioasă* (p. 507—608) [— întemeiat pe o foarte bogată bibliografie de specialitate, autorul sintetizează cu pricepere modul cum au fost constituite monumentele istorice bisericesti ale Cantacuzinilor, ridicate către sfârșitul veacului al XVII-lea și începutul veacului al XVIII-lea, într-un vădit progres față de trecut. Tendința de urmărire a unor reguli de compoziție, legate de căutarea unei simetrii, unui ritm compozițional și a unei unități de stil se precizează net în ultimii ani ai veacului al XVIII-lea, dând naștere noului stil arhitectonic românesc, care a înflorit în tot veacul al XVIII-lea, pînă în prima treime a veacului al XIX-lea].

— Pr. Doctorand Ștefan-Vlăduț Vasiliu, *Biserica fostei Mînăstiri «Sfîntul Gheorghe Nou» din București* (p. 609—621) [— o scurtă prezentare monografică a bisericii fostei Mînăstiri «Sfîntul Gheorghe Nou» din București, ctitorie a lui Constantin Brîncoveanu, una dintre mînăstirile bucureștene cele mai importante. Folosind documente și bibliografie de specialitate, autorul grupează materialul studiului său în următoarele paragrafe : — «Scurtă prezentare de arheologie, istorie și artă creștină» ; — Arhitectura monumentului ; — «Pictura murală a monumentului» ; — «Artele minore» (sculptura în lemn și piatră ; argintăria ; broderia)].

— Pr. Nișor Cazașu și Matei Cazașu, *Hirotoniile săvîrșite în Eparhia Mitropoliei Ungrovlahiei între 1834—1852. Partea a III-a : 1847—1852* (p. 622—637).

În rubrica
«Articole și studii» :

— Doctorand Sorin I. Petcu, *Contribuția liturghiștilor români din secolul al XIX-lea la*

dezvoltarea literaturii liturgice românești (p. 638—648) [— un studiu bibliografic, în care sînt prezentate relații numai despre cele mai semnificative studii și articole cu conținut liturgic, care pot trezi interes pentru cei ce doresc să se documenteze în materie de liturgică.

Materialul este organizat astfel : I. «Importanța traducerilor românești mai vechi, pentru dezvoltarea literaturii noastre liturgice» ; II. «Figuri principale în domeniul literaturii liturgice românești în secolul al XIX-lea» (— Vasile Mitrofanovici (1831—1888) ; — Teodor Tarnavski (1859—1914) ; — Badea Cireșeanu (1859—1919) ; III. «Alți liturghiști ortodocși români de seamă din secolul al XIX-lea» (— episcopul Melhisedec (1822—1892) ; — episcopul Ghenadie Enăceanu-Craioveanu (1837—1898) ; — Ioanichie Evantias (de Stratonichias), arhiereul Rîmnicului și Argeșului (1802—1873) ; — C. Erbiceanu (1838—1913) ; — Constantin Popovici ; — Dragomir Demețescu (1852—1926).

Studiul se încheie cu precizarea «Cîtorva din caracteristicile literaturii liturgice din secolul al XIX-lea»].

În rubrica «Comemorări» :

— Pr. Prof. Nicolae I. Șerbănescu, *O pomenire și o aniversare* (p. 649—656) [— o dezvoltată dare de seamă cu bogate incursiuni în istoria celor o sută de ani scurși de la înființarea, la 19 noiembrie 1872, a Seminarului teologic «Nifon Mitropolitul», eveniment pe care foștii elevi ai Seminarului l-au comemorat, în ziua de 25 mai 1972, odată cu comemorarea, la Mînăstirea Cernica, a împlinirii a 97 de ani de la moartea ctitorului Seminarului, mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei (1850—1875)].

— Asistent, *Veșnică să-i fie pomenirea ! Cu prilejul centenarului nașterii lui Ion Popescu-Pasărea* (p. 657—658).

«MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI», revista oficială a Arhiepiscopiei Iașilor și a Episcopiei Romanului și Hușilor, an. XLVIII (1972) :

Numărul 5—6,
pe lunile mai-iunie, cuprinde :

În rubrica
«Actualități ecumenice» :

— Pr. Ștefan C. Alexe, *Vizita Prea Fericitului Patriarh Justinian în Belgia* (p. 285—290) [— o scurtă dare de seamă asupra vizitei oficiale pe care Prea Fericitul Părinte

Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații sinodale, a făcut-o, între 3—10 mai, Bisericii Romano-Catolice din Belgia, la invitația Cardinalului Leon Joseph Suenens, Arhiepiscop de Malines-Bruxelles și Primat al Bisericii Romano-Catolice a Belgiei].

— I. C., *Sesiunea Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene* (p. 291—292) [— scurtă prezentare asupra lucrărilor sesiunii anuale de

lucru a Prezidiului Conferinței Biseicilor Europene (p. 291—292) [— scurtă prezentare asupra lucrărilor sesiunii anuale de lucru a Prezidiului Conferinței Bisericii Europene, care s-au desfășurat, între 18 și 21 aprilie 1972, în Lavra Troița-Serghieva din Zagorsk. La lucrările sesiunii din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, membru în Prezidiu și P.S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, membru în Comitetul financiar al Conferinței]!

— Diac. Prof. Ioan Ivan, *Conferință interteologică cu caracter ecumenist* (p. 293—294) [— o scurtă prezentare a conferinței ce a avut loc în ziua de 18 aprilie 1972, la Institutul teologic de grad universitar din București, la care s-a dezbătut tema: «Bisericiile și progresul. Evoluția structurilor religioase în epoca noastră și factorii determinanți ai acestei evoluții». La lucrări au luat parte rectorii, profesorii și studenții la doctorat de la Institutele teologice ortodoxe din București și Sibiu, de la Institutul teologic protestant din Cluj, precum și delegați ai Bisericii Romano-Catolice din R. S. România].

— Diac. Prof. Ioan Ivan, *Conferința interteologică de la Cluj* (p. 295—296) [— o scurtă prezentare a celei de a doua conferințe interteologice din anul 1972, care a avut loc la Institutul teologic protestant din Cluj, în ziua de 31 mai 1972, la care s-a dezbătut subiectul: «Tematica și rezultatele convorbirilor ortodoxe-protestante după 1961». Conferința aceasta a constituit «cea mai importantă manifestare de acest gen» ce a avut loc pînă în prezent, și care — alături de celelalte — a creat și va crea un climat nou pe tărîm religios].

În rubrica «Studii»:

—† Irineu, Crăciunaș, *Acatistul Maicii Domnului în pictura bisericească din Moldova: II* (p. 297—339) [— articolul constituie partea a doua a studiului *Teme iconografice reprezentate în pictura exterioară din Moldova*, început în aceeași revistă (în nr. 9—12/1971, p. 631—644), cu «Noțiunile introductive».

Unanim regretatul fost Episcop vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, P. S. Irineu Crăciunaș-Suceveanul, decedat în floarea vîrstei, pe lîngă preocupările liturgice și administrative pe care i le impunea sarcina primită din partea Sfîntului și Îndreptătorului Sinod, devenise indeobște cunoscut și apreciat pentru studiile sale temeinice, sistematice și înfăptuite după un plan bine organizat, asupra picturii exterioare a Mînăstirilor din Nordul Moldovei.

Astfel după ce a înfățișat în chip aprofundat problemele privitoare la istoricul și aspectul mînăstirilor și bisericilor cu picturi exterioare din Moldova în special, și din toate ținuturile românești în general (studii asupra cărora ne-am oprit cu adîncă satisfacție în prezentarea revistelor bisericești mitropolitane), P. S. Irineu Crăciunaș a trecut la studierea amănunțită și aprofundată a temelor iconografice reprezentate în pictura exterioară a mînăstirilor și bisericilor din Moldova de Nord.

După partea întâi, intitulată «Noțiuni introductive», P. S. Irineu Crăciunaș studiază sub toate aspectele reprezentarea Acatistului Maicii Domnului în pictura exterioară din Moldova.

În partea a doua a studiului, într-o *Introducere* în care înfățișează pe larg problemele legate de: A. — «Autorul și data alcătuirii Imnului Acatist», autorul — după analizarea diferitelor teorii și ipoteze în legătură cu aceasta — se oprește la următoarele concluzii: — a) că alcătuirea Acatistului Maicii Domnului este pusă totdeauna în legătură cu asediul Constantinopolului de la 626 (sau un alt asediu de mai tîrziu; și — b) că ori de cîte ori Constantinopolul era amenințat de năvăliri dușmane, credincioșii constantinopolitani făceau procesiuni și rosteau Acatistul Maicii Domnului.

În paragraful B. — «Acatistul Maicii Domnului în pictură» — autorul demonstrează că importanța acordată Acatistului Maicii Domnului în cultul religios și în viața creștină în general a dus la reprezentarea lui și pictura bisericească, începînd cu veacul al XI-lea, atît în pictura murală cît și în miniaturi. Reprezentarea cuprinsului Acatistului Maicii Domnului în pictură s-a făcut în 24 de scene, influențate de cele 24 de strofe ale Imnului Acatist. Iar în veacurile următoare reprezentarea iconografică a Acatistului Maicii Domnului a cunoscut o rapidă răspîndire în toate țările ortodoxe, și îndeosebi în Moldova veacului al XVI-lea, unde se observă unele inovații în așezarea scenelor.

În continuare, în partea publicată în acest număr, P. S. Irineu Crăciunaș face o prezentare detaliată comparativă a II. — *Acatistului Maicii Domnului în pictura exterioară: A. De la Mînăstirea Moldovița*, pe pereții bisericii cu hramul Bunavestire, zidită în anul 1532 și pictată în anul 1537.

După ce explică ordinea așezării celor 24 de scene ale Acatistului pe pereții exteriori ai bisericii, sînt descrise pe larg — din punct de vedere dogmatic, biblic, canonic și istoric, cu temei pe cuprinsul Imnului Acatist — toate cele 24 de scene iconografice ale Acatistului

Maicii Domnului în pictura exterioară a bisericii Bunavestire de la Mînăstirea Moldovița. Astfel : *Scena 1 A* : Îngerul binevestește Fecioarei (după Icosul I) ; *Scena 2* : Bunavestire B : Nedumerirea Fecioarei (după Condacul I) ; *Scena 3* : Bunavestire C : Fecioara se supune voinței divine (după Icosul II) ; *Scena 4* : Bunavestire D : Zămislirea supranaturală (după Condacul II) ; *Scena 5* : Întîlnirea Fecioarei Maria cu Elisabeta (după Icosul III) ; *Scena 6* : Bănuielile Dreptului Iosif și dezvinovățirea Fecioarei (după Condacul IV) ; *Scena 7* : Nașterea lui Hristos (după Icosul IV) ; *Scena 8* : Venirea magilor (după Condacul V) ; *Scena 9* : Închinarea magilor (după Icosul V) ; *Scena 10* : Întoarcerea magilor (după Condacul VI) ; *Scena 11* : Fuga în Egipt (după Icosul VI) ; *Scena 12* : Întîmpinarea Domnului (după Condacul VII) ; *Scena 13* : Iisus Hristos, făptura cea nouă (după Icosul VII) ; *Scena 14* : Adorarea Maicii Domnului (după Condacul VIII) ; *Scena 15* : Sfînta Treime (după Icosul VIII) ; *Scena 16* : Iisus Emanuel preaslăvit de cetele îngeresti (după Condacul IX) ; *Scena 17* : Maica Domnului și ritorii (după Icosul IX) ; *Scena 18* : Iisus Hristos dus la răstignire (după Condacul X) ; *Scena 19* : Maica Domnului ocrotitoarea fecioarelor (după Icosul X) ; *Scena 20* : Iisus Hristos — Marele Arhiereu (după Condacul XI) ; *Scena 21* : Maica Domnului luminătoarea (după Icosul XI) ; *Scena 22* : Închinarea la icoana Maicii Domnului (după Icosul XII) ; *Scena 24* : Maica Domnului cinstită ca mijlocitoare și ca Biserică vie (după Condacul XIII).

Autorul încheie cu afirmația că Acatistul Maicii Domnului constituie una din cele mai importante teme iconografice din pictura bisericii de la Mînăstirea Moldovița, prin bogăția conținutului de idei și prin realizarea artistică deosebită, în care expresia personajelor în atitudini ieratiche denotă trăire interioară. Iar sub aspectul iconografiei Acatistul de la Moldovița — după cum a subliniat în repetate rînduri autorul în cursul expunerii — se deosebește și de reprezentările de la Muntele Atos și de indicațiile din *Erminia* de pictură. 25 de reproduceri fotografice însoțesc textul].

— Prof. N. Chițescu, *Despre milenarism* (p. 340—354) [—în studierea aprofundată pe care o face asupra milenarismului sau hiliarismului, autorul se oprește la început asupra primei perioade a dezvoltării învățaturii, comune unor rabini ai iudaismului din perioada imediat precreștină și contemporană cu creștinismul primar, de care s-au lăsat influențați și unii Părinți și scriitori bisericești din epoca primară a Bisericii creștine, învățatură caracterizată prin credința parusiei

(venirii a doua) neîntîrziate a Domnului, prin învierea separată a credincioșilor pentru ca aceștia să împărătească împreună cu Domnul «o mie de ani» și prin tăgăduirea veșniciei pedepselor.

După ce a tulburat Biserica creștină aproape cinci veacuri influența milenarismului a scăzut cu totul, pentru ca să reapară în epoca modernă, îndeosebi în învățatura sectelor neoprotestante.

În continuare autorul se oprește îndeaproape asupra celor patru puncte specifice milenarismului îndeobște : — 1. Venirea neîntîrziată a Domnului Iisus ca Judecător (Parusia) ; — 2. Două învieri și două Judecăți ; — 3. Noțiunile «milenarism» sau «hiliarism» și sensul lor ; — 4. Veșnicia pedepselor.

În dezvoltarea studiului său autorul demonstrează netemeinicia susținerilor neoprotestante cu argumente biblice și dogmatice, subliniind poziția ortodoxă asupra acestei greșite învățături].

— Arhim. Epifanie Norocel, *Egalitatea oamenilor în concepția Sfîntului Vasile cel Mare* (p. 355—366) [—pornind de la faptul că creștinismul a adoptat o nouă concepție despre lume și viață, o concepție umană, propovăduind libertatea, dreptatea și egalitatea, autorul urmărește cum a fost aplicat în practică acest caracter moral al creștinismului în viața, activitatea și opera Sfinților Părinți, oprindu-se îndeaproape asupra celei mai proeminente figuri creștine care a propovăduit în societatea din vremea sa libertatea, egalitatea și dreptatea. Este vorba de Sfîntul Vasile cel Mare, personalitate de un înalt nivel spiritual, care s-a evidențiat prin grija pe care a purtat-o față de problemele de ordin religios, moral, economic și social, care frământau lumea din vremea sa, și l-au determinat să ia atitudini de un deosebit simț realist.

După ce analizează acest aspect al activității Sfîntului Vasile cel Mare — întemeiat pe o bogată și adecvată bibliografie — autorul concludă că Sfîntul Vasile cel Mare a avut preocupări pentru distribuția în mod egal a tuturor bunurilor materiale, pe care le socotea că au o destinație comună : aceea de a fi pus la dispoziția tuturor oamenilor fără deosebire. Autorul subliniază că acest principiu social — egalitatea între oameni din punctul de vedere al bunurilor materiale —, pe care l-a practicat Sfîntul Vasile cel Mare, a fost un exemplu viu pentru creștinii din generațiile următoare veacului al IV-lea, ajutînd să sădească între fii Bisericii pacea, înțelegerea și înfrățirea între oameni indiferent de rasă, nație și credință. Căci o

pace a lumii fără egalitate nu are nici un preț și nici un folos.

Autorul încheie cu observația că această problemă de importanță majoră, care l-a preocupat și pe Sfântul Vasile cel Mare în veacul al IV-lea, este și astăzi de mare actualitate și constituie obiectul luptei pentru înfăptuirea unei lumi mai bune pe pământ].

În rubrica

«Preocupări în legătură cu unitatea ecumenică ortodoxă» :

— Un document important referitor la calendar (p. 367—372) [—revista publică textul documentului adoptat la sesiunea Comitetului de pregătire a Sinodului Panortodox, sesiune care a avut loc la Chambesy, în iulie 1971. Din conținutul documentului, care scoate în lumină necesitatea îndreptării calendarului (ținând seama de anul tropic), rezultă limpede că Bisericele Ortodoxe care au îndreptat calendarul au urmărit deplina concordanță a anului bisericesc cu anul tropic, urmînd ca Bisericele, care pînă acum n-au îndreptat calendarul, să procedeze la această îndreptare atunci cînd vor socoti că s-au maturizat condițiile pentru aceasta.

În explicațiile care însoțesc textul documentului se subliniază cu deosebită satisfacție că «la sesiunea de la Chambesy delegații celor 12 Biserici Ortodoxe au fost de acord, în unanimitate ca să se introducă peste tot, noul calendar» și au recomandat studierea problemei. fixării unei date comune pentru sărbătorirea Paștilor în întreaga creștinătate.

În acest fel Documentul «Problema calendaristică» adoptat la sesiunea de la Chambesy devine un act de cea mai mare importanță din istoria Bisericii Ortodoxe contemporane. De aceea, în lumina acestui important document, dezbinarea bisericească pe tema calendarului apare ca o regretabilă abatere de la învățătura Mîntuitorului, de la disciplina bisericească și de la adevărul științific evident].

În rubrica «Predici» :

— Preot Constantin Gafincu, *La Duminica a IV-a după Paști* (p. 372—376).

— Pr. Paul Mihail, *La Duminica Tuturor Sfinților* (p. 377—379).

În rubrica «Comemorări» :

— Pr. Scarlat Porcescu, *Episcopul Melchisedec. 80 de ani de la moartea sa* (p. 380—402 [—afirmăm cu toată satisfacția că Părintele Scarlat Porcescu a reușit prezentarea cea mai succintă a episcopului Melchisedec : «una din gloriile episcopatului român și o podoabă a țării sale» (C. Diclescu) ; «bărba-

tul cel mai cu știință dintre prelații noștri contemporani..., în care strălucea munca literară... și care va rămîne cu tot dreptul în panteonul nostru național» (B. P. Hașdeu) ; «clericul de o largă cultură, cu o chemare științifică netăgăduită, om cinstit, modest și binefăcător ... o adevărată podoabă a Bisericii» (N. Iorga).

Folosind o aleasă bibliografie, dar mai ales stăruind cu migală asupra a tot ce a scris episcopul Melchisedec, Părintele Scarlat Porcescu face viu în fața ochilor noștri pe acest ilustru ierarh al Bisericii Ortodoxe Române, înfățișîndu-ne : — *Viața Episcopului Melchisedec* ; — *Activitatea lui social-politică* ; — *Activitatea Episcopului Melchisedec în Sfîntul Sinod* ; — *Episcopul Melchisedec membru al Academiei și activitatea sa culturală* ; — *Relațiile Episcopului Melchisedec și corespondența sa*].

În rubrica «Însemnări» :

— Diac. Prof. Ioan Ivan, *Legăturile Episcopului Melchisedec cu Mînăstirea Neamț* (p. 403—415) [—în strînsă legătură cu studiul din rubrica «Comemorări» închinat Episcopului Melchisedec, autorul încearcă o sintetizare a datelor care evidențiază latura mai puțin cunoscută din activitatea episcopului Melchisedec : legăturile lui cu focarul monastic de cultură de la Mînăstirea Neamț.

Intemeiat pe bibliografie aleasă dar mai ales pe documente de arhivă, autorul urmărește legăturile episcopului Melchisedec cu Mînăstirea Neamț (după tunderea în monahism la Mînăstirea Socola) în trei etape : I—1843—1858 ; I—1859—1860 ; III—1870—1892.

Datele sînt grupate și analizate sub următoarele sugestive titluri : —1. «Un surghiun la Mînăstirea Neamț» ; —2. «Delegat și executor al unui mandat guvernamental» ; —3. «Vizitator și cercetător al trecutului Mînăstirii Neamț».

Autorul încheie însemnarea cu precizarea calității episcopului Melchisedec de «Ctitor la Mînăstirea Neamț».

În Anexă sînt publicate două Scrisori ale episcopului Melchisedec (din 9 martie 1886 și din 26 martie 1896) către «arhimandritul Mînăstirii Neamț»].

— Ioana Cristache-Panait, *Circulația în Moldova a cărții în limba română tipărită în secolul al XVIII-lea* (p. 415—433) [—după prezentarea rolului pe care l-a jucat circulația cărții tipărite în limba română în toate ținuturile locuite de români, pentru păstrarea unității naționale și de limbă, autoarea prezintă îndeaproape cărțile tipărite în celelalte provincii românești care au circulat în Moldova, grupîndu-le astfel :

I. —a) «Cărți din Țara Românească în Moldova» (Antologhion, Apostol, Catavasier, Cazanii, Chiriadromion, Evanghelie, Mărgăritare, Mineie de Rîmnic, Molitvenic, Octoih, Penticostar, Triod) ;

b) Cărți din Țara Românească în Moldova, trecute ulterior în Transilvania (Liturghii, Apostol) ;

c) Cărți din Țara Românească cu circulație în Moldova, adunate în Colecția Sion, acum în Biblioteca Centrală Universitară Cluj (Apostol, Cazanii, Ceaslov, Evanghelie, Liturghii, Octoih, Penticostar, Sinopsis a lui Atanasie cel Mare, Triod, Fond Astra).

II. —a) Cărți tipărite în Moldova în satele moldovene (Antologhion, Apostol, Ceaslov, E-

vanghelie, Liturghii, Molitvenic, Octoih, Penticostar, Psaltire, Triod) ;

b) Cărți din Moldova în așezări transilvănene (Antologhion, Ceaslov, Liturghii, Octoih, Triod).

III. — Cărți din tipografia de la Blaj în Moldova (Catavasier, Evanghelie, Molitvenic, Octoih, Penticostar).

În partea a doua a articolului autoarea analizează însemnările făcute pe filele cărților tipărite în secolul al XVIII-lea, însemnări care constituie importante documente din care se desprind prețioase considerații istorice].

— R. Mironovici, *Descoperirea de la Niculițel-Tulcea* (p. 433).

«MITROPOLIA ARDEALULUI», revista oficială a Arhiepiscopiei Sibului și a Episcopilor Clujului și Oradiei, an. XVII (1972) :

Numărul 5—6,

pe lunile mai-iunie, cuprinde :

— Redacția, *Slujire deplină* (p. 321—324) [—articol omagial închinat de revistă împlinirii, la 11 iunie 1972, a cinci ani de când I.P.S. Dr. Nicolae Mladin a fost instalat ca Arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și Mitropolit al Ardealului].

— Participant, *La cinci ani de arhipăstorie a I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului* (p. 325—333) [—o dare de seamă asupra sărbătoririi (duminică 11 iunie 1972) — «într-un cadru restrîns și sobru» — la Centrul mitropolitan din Sibiu a împlinirii a cinci ani de la instalarea I.P.S. Dr. Nicolae Mladin în scaunul de Mitropolit al Ardealului.

În cuprinsul dării de seamă sînt publicate și cuvîntările ocazionale rostite cu acest prilej de către Pr. Traian Belășcu, vicar arhiepiscopesc, Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga, în numele Institutului teologic ortodox din Sibiu, Dl. Petre Deji, deputat eparhial precum și răspunsul I.P.S. Mitropolit Nicolae Mladin].

— Redacția, *Părintele vicar Traian Belășcu — septuagenar* (p. 334—336).

În rubrica

«Biserica și problemele vremii» :

— † Episcop Dr. Visarion Aștileanu-Rășinareanu, *Un grandios locaș al poporului român* (p. 337—356) [—articol închinat deschiderii festive, la 8 mai 1972, de către Președintele Consiliului de Stat, a Muzeului de istorie al Republicii Socialiste România, festivitate remarcabilă în istoria poporului român, la care au fost invitați și mem-

brii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, precum și conducătorii celorlalte culte religioase din Republica Socialistă România.

După ce, în cuvinte entuziaste descrie felul cum s-a desfășurat festivitatea deschiderii Muzeului, autorul prezintă succint importanțele piese pe care le conține Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România, piese care înfățișează «lupta dîrză, înflăcărată de un înalt patriotism, dusă de-a lungul veacurilor de poporul român pentru apărarea ființei sale, pentru unitate, independență națională și libertate socială.

Sînt urmărite pe rînd cele cinci mari secții (fiecărei secții corespunzîndu-i o epocă istorică), lapidarium-ul și Tezaurul istoric :

— Secția I (6000—450 î.d.Hr.) cuprinzînd 10 săli ; — Secția II de istorie veche (450 î.d.Hr.—271 d.Hr.) ; — Secția III de istorie medie (271—1820) ; — Secția IV de istorie modernă (1821—1918) ; — Secția V de istorie contemporană (1918—1972).

Lapidariu-mul cuprinde diferite piese din epoca elenistică pînă în epoca veacului al XIX-lea ; dar exponatul de seamă îl constituie Columna lui Traian.

Tezaurul istoric cuprinde — pe lîngă un «cabinet numismatic» și o «secție de istorie a culturii» — 5000 de exponate din epoca neolitică, din epoca bronzului, din cultura traco-gețică, din perioada de formare a poporului român, din perioada feudală și din perioadele modernă și contemporană].

— Redacția, *Teologia noastră în slujba unității și înfrățirii creștine. Un deceniu de la inaugurarea Conferințelor interteologice* (p. 357—368) [—articolul face, pe baza unei

dezvoltate dări de seamă asupra Conferinței interteologice, ale cărei lucrări s-au desfășurat la Institutul teologic protestant din Cluj, în ziua de 31 mai 1972, prezentarea generală a rezultatelor pe care le-a realizat teologia din Republica Socialistă România, prin reprezentanții ei ortodocși, protestanți și catolici.

Manifestându-se ca forme recente ale înfrățirii ecumeniste, conferințele interteologice au demonstrat, în desfășurarea lor ritmică, timp de 10 ani, cit de adevărat este că ceea ce apropie poate să triumfe stabil și trainic asupra a ceea ce ne deosebește. Pentru aceasta însă s-a dovedit necesar ca :

— Să se excludă orice încercare de prozelitism ;

— Invățătura de credință confesională să fie prezentată în termeni clari, evitându-se astfel falsul irenism pe platforme nesigure ;

— Să se evite polemica, pentru ca discuțiile teologice să devină obiective și constructive ;

— Evidențierea cu precădere a adevărilor care deschid drumul spre unitate, însoțită de rugăciunea pentru unitate nu pentru sine].

În rubrica «Studii» :

— Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga, *Importanța tradiției exegetice pentru cercetarea biblică modernă. Considerații privind Vechiul Testament* (p. 369—377) [—pornind de la adevărul că în materie de exegeză a Vechiului Testament tradiția Bisericii Ortodoxe afirmă că «oricine poate să citească Vechiul Testament, însă nu poate să-l talmăcească și să învețe pe alții», autorul înfățișează — temeinic documentat — criteriile după care în Ortodoxie Vechiul Testament este explicat în conformitate cu Sfânta Tradiție și este înțeles așa cum îl explică Biserica, prin ierarhia ei care poartă plenitudinea puterii de a învăța, de care este legată responsabilitatea particulară de a interpreta cuvântul lui Dumnezeu, așa cum a fost și în epoca mozaică.

De aceea Biserica Ortodoxă nu socotește just și îndestulător principiul că Vechiul Testament este el însuși interpretator («Scriptura Scripturae interpres») — care a dus la libertatea fiecărui cititor de a interpreta textul scripturistic (situație caracteristică Protestantismului) — ; și nu socotește îndestulător nici principiul că «Vechiul Testament învața ceea ce învață Sfânta Tradiție, iar Sfânta Tradiție învața ceea ce învață Papa» (situație caracteristică Romano-catolicismului). În perspectiva acestor două principii, «studiul biblic» ori «critica biblică», după concepția ortodoxă nu sînt decît sfetnici, care propun, iar

Biserica este for suprem și unic care dispune.

Ortodoxia apreciază însă pe lângă calitățile intelectuale ale exegetului și calitățile lui morale, socotind just că numai prin credință, poate fi înțeles Vechiul Testament ca o rostire a lui Dumnezeu către credincioși, adică numai exegeza pnevmatică aparține chemării înalte a Sfintei Scripturi. Altfel Biblia rămîne o carte ca oricare alta. De aceea pentru cercetarea biblică modernă, tradiția exegetică este necesară spre a duce la țelul urmărit : punerea creștinului în contact direct cu cuvîntul lui Dumnezeu înfățișat în Biblie. Iar acceptarea liniilor de fond ale tradiției exegetice ortodoxe creează atmosfera caldă, necesară pentru unitatea de credință și de învățatură.

Această tradiție exegetică o constituie studiul patristic, ce întrunește condiția de utilitate maximă și de actualitate continuă. De aceea pentru Biserica Ortodoxă literatura patristică este hotărîtoare în comentarea corectă a Sfintei Scripturi a Vechiului și a Noului Testament, sub forma ei de operă colectivă, așa cum și autoritatea bisericească supremă este sinodală].

— Prof. Dr. Szöcs Endre, *Denumirea și noțiunea de Biblie* (p. 378—385) [—un studiu serios de introducere în cărțile Sfintei Scripturi, care se ocupă în chip aprofundat de problema denumirilor Sfintei Scripturi și a înțelesului acestor denumiri, precum și de problema limbii în care a fost scris Vechiul Testament].

— Preot Dr. Teodor Bodogae, *Momente de seamă privind începuturile vieții religioase a românilor pînă la organizarea mitropoliilor din țara noastră* (p. 386—397) [—îndemnat de formularea de mai sus a temei, fixată de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pentru Conferințele preotești din anul 1972 — cînd se împlineau 1600 de ani de la moartea martirică a Sfîntului Sava Gotul în apa Buzăului —, autorul a purces, cu seriozitatea, cu entuziasmul și dragostea de studiu ce-l caracterizează, să demonstreze necesitatea cunoașterii cît mai adînci a acestui trecut.

Intregul studiu al Părintelui Bodogae — în care acesta analizează argumentele, temeiurile și dovezile ce demonstrează existența și continuitatea poporului român pe pămîntul acesta, locuit de ei de la formarea lui ca popor și pînă astăzi — este pătruns de adevărul pe care-l sintetizează exemplar, că : «Un trecut obligă, dar dacă nu-l cunoști bine, nu-l poți nici urma în tot ce are el mărț ca luptă pentru progres, pentru libertate, pentru binele comun, pentru o cultură spirituală

cît mai autentică. Or, în toate acestea, viața spirituală și religioasă a poporului nostru își are o contribuție de prim rang. Nu vom înțelege niciodată deplin istoria poporului nostru dacă nu vom sublinia în același timp spiritualitatea și vitejia dacilor și a romanilor, strămoșii noștri, care ne-au lăsat numele, limba și tradițiile lor»].

— Pr. Prof. Dr. Dumitru Călugăr, *Metode și forme pentru prezentarea învățaturii creștine ortodoxe* (p. 398—412) [—un studiu de strictă specialitate, în care după înfățișarea sistematică a laturii generale privitoare la învățămînt, și a laturii speciale metodologice de urmat în practicarea învățămîntului, autorul trece la aplicarea acestora la prezentarea învățaturii creștine ortodoxe de către preot, nu în școală, ci în biserică și în viața pastorală.

Autorul arată necesitatea ca preotul să pună în mișcare viața sufletească a credincioșilor determinîndu-i la fapte concrete de folos în viața aceasta și în cea viitoare, fapte folositoare mîntuirii.

Numai prin împerecherea activității învățătoresci cu iubirea, care dă vieții mișcare și căldură, activitatea catehetică a preotului va fi eficientă în zidirea unor credincioși iubitori de Dumnezeu, cu dragoste pentru Biserică, cu deplină înțelegere pentru tot omul, jertfitori pentru aproapele, pentru progresul și pacea omenirii].

— Pr. Prof. Dr. Alexandru Moisiu, *Biserica — locaș de închinare* (p. 413—419) [—analizînd numirile scripturistice și patristice date locașurilor special construite pentru adunarea creștinilor în scopul împlinirii serviciului divin, autorul precizează că acestea, adică «bisericele», nu pot fi confundate și înlocuite cu «adunarea» creștinilor din diferite «case de adunare» neconstruite special pentru cultul divin, după anumite rînduiri arhitectonice și special sfințite pentru aceasta].

În rubrica «*Îndrumări omiletice*» :

— † Vasile, Episcopul Oradiei, *Toți creștinii au dreptul să-L preamărească pe Dumnezeu în graiul lor* (p. 420—422) ;

— † Vasile, Episcopul Oradiei, *Lucrarea Sfîntului Duh* (p. 423—426) ;

— Arhid. Prof. Dr. I. Zăgorean, *Predică la Duminica a patra după Paști* (p. 426—428) ;

— Pr. Zenovie Moșoiu, *Predică la Duminica a patra după Paști* (p. 429—430) ;

— Pr. Ion Bunea, *Predică la Duminica Rusaliilor. Prezența Duhului Sfînt în lucrarea Bisericii* (p. 431—434).

— I. Z., *Predică la Duminica întii după Rusalii, a Tuturor Sfinților* (p. 434—436) :

— Prot. Aurel Radu, *Incepătul Liturghiei celor chemați. Predică* (p. 437—438) ;

— Pr. Filaret Costea, *Intru nădejdea învierii și a vieții veșnice* (p. 439—440) ;

— Pr. Zosim Oancea, *Popasuri omiletice la duminici și sărbători* (p. 440—443) («slujirea omului—slujirea lui Dumnezeu») ; — Duminica a treia din Post, a Crucii («Crucea—slujire omului») ; — Duminica a patra din Post («slujirea lui Dumnezeu — slujirea omului») ; — Duminica a cincea din Post («Slujirea omului — scop al creștinului») ; — Duminica a șasea din Post a Florilor («Slujire și iubire»).

— † Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Predici și cuvîntări ocazionale* : — La sărbătorirea împlinirii a cinci ani de la înscăunarea sa ca Mitropolit al Ardealului (p. 328—333) ; — La încheierea anului școlar la Institutul teologic de grad universitar din Sibiu, în ziua de 29 iunie 1972 (p. 489—491) ;

— † Vasile, Episcopul Oradiei, *Cuvîntări ocazionale* : — La înmormîntarea mamei Mitropolitului Nicolae al Ardealului, Letiția Mladin, la Mînăstirea Sîmbăta de Sus, în ziua de 19 mai 1972 (p. 473—475) ;

— La încheierea anului școlar la Institutul teologic de grad universitar din Sibiu, în ziua de 29 iunie 1972 (p. 487—489).

În rubrica «*Urme din trecut*» :

— Pr. Zosim Oancea, *Biserica monument istoric «Sfînta Treime» din Sibiel* (p. 444—458) [—într-o exemplară prezentare monografică, întemeiată pe documente de valoare, pe perspective de ansamblu și pe judicioase încrustări pe răbojul istoriei a contribuțiilor la realizarea ei sub înfățișare nouă, autorul înfățișează «două fire innodate» pe întinsul cărorora s-a depănat, vreme de trei secole, viața în parohia Sibiel : *Mînăstirea și Monumentul* — biserica din Sibiel.

Făcînd o scrutare mai adîncă în timp pentru dezlegarea unor semne de întrebare, autorul se oprește la istoria *Cetății* din Sibiel, care a lăsat pecetea unui spirit de cultură, libertate și independență pe tradiția Sibieliului, tradiție cu rădăcini adînci în istoria poporului român de pe aceste meleaguri].

În rubrica «*Comemorări*» :

— † Episcop Visarion Aștileanu-Rășinăreanu, *În preajma unei comemorări* (p. 459—463) [—omagiul aniversar cu prilejul împlinirii la 16 iunie 1973 a 100 de ani de la moartea mitropolitului Andrei Șaguna al Ardealului].

«MITROPOLIA OLTENIEI», revista oficială a Arhiepiscopiei Craiovei și a Episcopiei Râmnicului și Argeșului, an. XXIV (1972) :

Numărul 5—6,

pe lunile mai-iunie, cuprinde :

În rubrica «Articole» :

— Pr. Prof. Nic. Petrescu, *Observații și propuneri cu privire la traducerea Noului Testament* (p. 323—333) [—continuând articolele publicate în numerele anterioare (ultimul în nr. 9—10/1971, p. 708—720), autorul se oprește acum asupra textului Faptelor Apostolilor : capitolul XIII, 1, 3, 5—7, 9, 11—12, 17—20, 23, 25 — 29, 31, 38 — 39, 42, 46, 48].

— Pr. Marin Neamțu, *O omilie inedită a Sfântului Ioan Gură de Aur*. Presentare și traducere parțială (p. 324—340) [—după înfățișarea situației editării și traducerii în diferite limbi a *Omiliilor* Sfântului Ioan Gură de Aur, autorul face cunoscut că «studiind cu migală codicele Sinaiticus graecus, 491, scriere uncială din secolele al VIII-lea — IX-lea, aflat la Mănăstirea Sfânta Ecaterina din Sinai, Wenger Antoine a descoperit o nouă omilie la Epifanie a Sfântului Ioan Gură de Aur. A tipărit-o pe două coloane, în original și în traducere franțuzească în «Revue des Etudes Byzantines», Paris, 1971, t. XXIX, p. 122—125».

În continuare autorul prezintă sintetic studiul introductiv cu care Wenger Antoine însoțește editarea și traducerea Omiliei inedite, care cuprinde mai multe părți.

După aceea Părintele M. Neamțu redă în românește, călăuzindu-se de textul original grecesc, dar și de traducerea în limba franceză, partea Omiliei referitoare la Botezul Domnului].

— Pr. Ath. Negoiță, *Cele trei patriarhii creștine din Țara Sfântă* (p. 341—348) [—prezentare utilă asupra istoricului celor trei Patriarhii creștine — Patriarhia Greacă-Ortodoxă, Patriarhia Latină (Romano-Catolică) de Ierusalim și Patriarhia Armeană din Ierusalim —, singurele recunoscute cu acest titlu încă din vechime de către autoritățile statale care s-au perindat la conducerea Țării Sfinte, în decursul veacurilor. Autorul stăruiește mai mult asupra Patriarhiei Armene, întrucât socotește că «despre ea sînt prea puține lucruri cunoscute la noi în țară» și făgăduiește că va înfățișa «cu alt prilej, celelalte confesiuni viețuitoare la Locurile Sfinte»].

— A. A. Bolșacov-Ghimpu, *Biblia este confirmată de datele noi ale arheologiei și istoriei Orientului Apropiat* (p. 349—373) [—autorul, care nu este teolog, a publicat în revistele bisericești centrale și mitropolitane

rezultatele cercetărilor sale în domniul istoriei antice care au o legătură cu datele biblice.

În studiul publicat acum sub-titulat «Patriarhii și judecătorii», autorul urmărește să analizeze comparativ datele biblice cu cele precis stabilite arheologic în legătură cu migrarea «popoarelor mării» (în speță : filistenii), stabilită pe baza tuturor izvoarelor istorice în jurul anului 1176 î.d.Hr.

Dezvoltarea studiului urmărește : —1. Privire generală ; —2. Precizări asupra cronologiei Egiptului ; —3. Precizări asupra cronologiei Mesopotamiei ; —4. Bazele cronologiei Canaanului ; —5. Migrarea familiei lui Avram ; —6. Migrarea evreilor în Egipt ; —7. Ieșirea evreilor din Egipt ; —8. Cucerirea Canaanului ; —9. Epoca Judecătorilor ; —10. Epoca ocupației hicsoșilor ; —11. Epoca dominației egiptene ; —12. Epoca luptelor cu filistenii.

Din numeroasele documente din Egipt și din Orientul Apropiat reiese că evreii se găseau de mult timp în Canaan și că deci nu puteau cuceri această țară cu puțin înainte de anul 1200 (cum susțin majoritatea cercetărilor).

În *Concluziile* studiului său, autorul precizează că pe baza noii cronologii stabilite istoricește evenimentele biblice pot fi încadrate în chip normal (și mult mai apropiat de cronologia biblică tradițională) în istoria Orientului Apropiat, astfel :

— *Plecarea lui Avram din Ur* : după cronologia de pînă acum — cca. 1850, iar după cronologia nou propusă — cca. 2800 ;

— *Intrarea lui Avram în Canaan* : după cronologia de pînă acum — cca 1850, iar după cronologia nou propusă — cca 2781 ;

— *Intrarea evreilor în Egipt* : după cronologia de pînă acum — cca 1650, iar după cronologia nou propusă — cca 2575 ;

— *Ieșirea evreilor din Egipt* : după cronologia de pînă acum — cca 1220, iar după cronologia nou propusă — cca 2145 ;

— *Cucerirea Canaanului sub Iosua* : după cronologia de pînă acum — cca. 1220, iar după cronologia nou propusă — cca 2105 ;

— *Migrarea filistenilor* : după cronologia de pînă acum — cca 1180, iar după cronologia nou propusă — cca 1176 ;

— *Samson* : după cronologia de pînă acum — cca 1080, iar după cronologia nou propusă — cca 1136 ;

— *Solomon* : după cronologia de pînă acum — cca 1080, iar după cronologia nou propusă — cca 930].

— Prot. Ștef. Bazilescu, *Relațiile lui Neagoe Basarab cu lumea ortodoxă din afara granițelor Țării Românești* (p. 374—384) [—în cadrul evenimentelor premergătoare și îndeosebi celor următoare căderii Constantinopolului sub turci, și pînă la completa dezagregare a bizanțului, ortodoxismul românesc a început să-și caute aliați în țările balcanice spre a face față unei eventuale ofensive catolice (stimulată de hotărârile Sinodului de la Florența), și pentru ca împreună să ajute Bisericele Ortodoxe din ținuturile ocupate de turci. În spiritul acestei înțelegeri pentru salvarea cauzei ortodoxe și pentru propășirea ei, autorul cercetează acțiunile întreprinse de Neagoe Basarab în ținuturile popoarelor ortodoxe din afara granițelor Țării Românești].

Izvoarele bogate, folosite de autor, sînt categorice în prezentarea uriașei arii spre care a iradiat munificența domnitorului român. Neagoe Basarab nu apare ca un credincios bigot, ci, respectînd credința poporului său și a popoarelor vecine de aceeași religie și ajutînd pe cît îi sta în putință Biserica acestora, el urmărea întărirea unui front antiotoman, dînd acestui front un sens politic și ideologic și creînd în jurul Țării Românești aureola de apărătoare a lumii creștine].

— Pr. I. Ionescu, *Tipograful Lavrentie ieromonahul* (p. 385—391) [—din coroborarea cercetărilor de bibliografie din țară și de peste hotare, din ultimul timp, au ieșit la iveală noi informații și precizări despre tipăriturile lui Lavrentie ieromonahul, tipograf și cărturar din veacul al XVI-lea. Analizînd îndeaproape aceste informații, autorul concludă că astăzi cunoaștem în mod sigur că la București a existat în ultimul sfert al veacului al XVI-lea o tipografie — prima din istoria Capitalei —, legată de numele ieromonahului Lavrentie și a ucenicului său Iovan și nepatronată de voievodul Țării Românești, Alexandru al II-lea Mircea. Această tipografie precede deci cu un întreg veac tipografia mitropolitului Varlaam al Țării Românești, așezată la mitropolie, considerată pînă acum a fi fost prima tipografie din București, care ar fi tipărit, la 1678, *Cheia înțelesului*].

— Prof. T. G. Bulat, *Schitul Goranul* (p. 392—396) [—o scurtă prezentare monografică a Schitului Goranul, de pe malul vilcean al Oltului, în imediata apropiere de orașul Rîmnicul-Vîlcii, ctitorit de clucerul Radu Goran].

În rubrica «*Însemnări*» :

— Pr. I. Iordache, *Două scrisori inedite ale patriarhului Fotie către armeni* (p. 379—401) [—publicarea în traducere în limba română a celor două scrisori ale patriarhului Fotie al Constantinopolului (857—867 ; 877—888)

către armeni (prima «Impotriva ereziei teopashite» și a doua «Scrisoare către armeni») descoperite la Atena, cu 16 ani în urmă, de Jean Darrouzès, care le-a publicat în «Revue des Etudes Bizantines» (tome XXIX, Paris, 1971, p. 137—181), sub titlul : *Deux lettres inédites de Photius aux arméniens*].

— Mircea Teleguț, *Un «pictore academicu» bănățean* (p. 401—407) [—după o succintă prezentare a legăturilor culturale de multe feluri între românii din cele trei provincii românești (cu deosebită stăruință asupra rolului de sprijinitoare a Ortodoxiei în țările române de dincolo de Carpați pe care l-a îndeplinit Țara Românească, în special prin centrul de la Rîmnicu-Vîlcii, autorul trece la cercetarea legăturilor de pictură între Oltenia și Banat.

Zugravii veniți din părțile Olteniei, în veacul al XVIII-lea, reîmprospătează formele de artă care urmaseră permanent concepțiile artistice ale Bizanțului ; în timp ce, din punct de vedere iconografic și compozițional, pictura bisericească din Banat urmează fidel tradițiile ortodoxe primite din Țara Românească și Serbia, pictorii bănățeni imprimînd însă personalitatea lor. Tradiția aceasta se menține pînă la jumătatea veacului al XIX-lea, cînd se fac simțite influențele unei culturi legate de Occident și cînd apare cel mai de seamă pictor bănățean : Nicolae Popescu (1835—1877), care prezintă năzuințe noi în forme mereu împrospătate, ca urmare a studiilor făcute la Viena, la Roma și apoi la Budapesta.

Începînd de la 1874, pictorul Nicolae Popescu este invitat să picteze biserici în diferite locuri din ținuturile locuite de români.

Autorul urmărește în continuare viața, activitatea și opera celui mai de seamă reprezentant al picturii românești din Banat.

Două reproduceri fotografice de scene iconografice și reproducerea schemei picturii bisericii «Sfinții Împărați» din Tîrgu-Jiu însoțesc textul].

În rubrica «*Documente*» :

— Pr. D. Bălășa, *Cruci de piatră în Țara Românească catagrafiate în anul 1832. II* (p. 408—452) [—continuarea publicării inscripțiilor de pe cruci și a datelor conținute în Catagrafia din 1832 în legătură cu cele 123 de cruci de piatră din județul Vilcea și cu cele 70 de cruci din județul Gorj].

În rubrica

«*Drumar omiletic*» :

— Pr. Nicolae M. Bălă, *Predici la Praznicul Sfintei Treimi* (p. 453—456) ;

— Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omîlie la Duminica a IV-a după Rusaltii*. Traducere de Pr. D. Fecioru (p. 456—468).

«MITROPOLIA BANATULUI», revista oficială a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului și a Episcopiei Aradului, an. XXII (1972) :

Numărul 4—6,

pe lunile aprilie-iunie, cuprinde :

— Redacția, *Semnificația unei acțiuni de solidaritate internațională* (p. 163—166) [—evidențierea inițiativei Biroului executiv al Consiliului Frontului Unității Socialiste pentru constituirea Fondului pentru solidaritatea și sprijinirea luptei popoarelor împotriva imperialismului, pentru libertate și progres social, pentru independență națională și pentru pace. Articolul redacțional subliniază ecoul puternic pe care l-a avut această inițiativă în conștiința tuturor cetățenilor patriei noastre].

În rubrica «Studii» :

— Pr. Prof. Dr. Petru Rezuș, *Cooperarea Bisericilor creștine cu celelalte religii* (p. 167—174) [—pornind de la faptul că Bisericile creștine și religiile lumii nu s-au putut susține străduințelor popoarelor de rezolvare a problemelor majore ale contemporaneității — străduințe manifestate din ce în ce mai intens și mai unitar după al doilea război mondial —, autorul prezintă coordonatele doctrine pentru un dialog interconfesional și interreligios, precizate în timpul lucrărilor a numeroase conferințe și întruniri ce au avut loc în lume și care au făcut să se intre într-o fază nouă în relațiile interreligioase — numită «faza de cooperare interreligioasă», cooperare căreia timpul nostru i-a creat condiții obiective favorabile].

— Diac. Prof. Dr. Emilian Vasilescu, *Credința în viața viitoare la diferite popoare și în diferite religii* (p. 175—194) [după amănunțita expunere făcută asupra temei studiate, autorul desprinde următoarele constatări : — toate popoarele lumii au crezut și cred în nemurirea sufletului, înțeleasă mai mult sau mai puțin spiritual ; — majoritatea religiilor au învățătura despre dreapta răsplătire a faptelor în viața viitoare, răsplătire înțeleasă ca fiind mai mult sau mai puțin de natură spirituală ; — numai puține religii au învățătura despre învierea morților și acestea au imprumutat-o probabil sau sigur, din învățătura iudeo-creștină ; — nici o religie nu are o învățătură atât de înaltă și curată asupra spiritualității sufletului, răsplătirii faptelor în viața viitoare și destinului ultim al omului ca învățătura creștină].

— Pastor Dr. Lukas Vischer, *Epicleza, semnul unității, înnoirii și desțelenirii* (p. 195—203) [—studiul Directorului Comisiei Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru «Credință

și Constituție» a fost publicat (sub titlul *Epiklese, Zeichen der Einheit, der Erneuerung und des Aufbruchs*), în «Oecumenica», Jahrbuch für ökumenische Forschung, Strassburg, 1967, p. 302—313, de unde a fost tradus de Andrei Juhasz.

Pornind de la constatarea că Epicleza nu are în nici o altă Biserică creștină o atît de mare însemnătate ca în Biserica Ortodoxă, deși Epicleza se află sub diferite aspecte în Euharistia tuturor Bisericilor creștine, autorul, socotind că aceasta oglindește o problemă doctrinară, demonstrează importanța acestei probleme sub următoarele aspecte : I. «Insemnătatea Epiclezei în Răsărit și în Apus» ; II. «Accentuarea Epiclezei în Euharistie» ; III. «Epicleza și unitatea».

În încheiere autorul afirmă că elementul epicletic este important pentru unitate, și dacă se verifică — și într-o oarecare măsură limitată se verifică cu siguranță — că *lex orandi* devine *lex credendi*, introducerea ei în Euharistie nu se poate subaprecia, ea devenind nu un fel de lege, ci semn al libertății, oferit de Duhul Sfînt].

— Pr. Prof. Dr. Grigore Marcu, *Necesitatea de a cunoaște și tilcui corect Sfînta Scriptură* (p. 204—212) [—reluînd problema, atît de scumpă întregii sale concepții și activități, a «exegezei adevărate», prin care înțelege «explicarea clară și corectă, concisă și completă a textelor biblice», autorul precede înfățișarea concepției sale de necesitatea pregătirii și capacității slujitorului bisericesc de a folosi cuvîntul relevant, și o succede de prezentarea principiilor de interpretare ale Sfîntului Ioan Gură de Aur și ale Fericitului Augustin.

Și acum repetăm miezul articolului, în care Pr. Prof. Dr. Grigore Marcu afirmă că practica vieții bisericești ne încredințează că formal, ca mod de efectuare, exegeza este de trei feluri : — exegeză de catedră (științifică, academică) ; — exegeză de amvon (omiletică) ; și — exegeză de dialog (pastorală și, implicit, ecumenistă).

Explicarea corectă a textului revelat este un imperativ pentru toate trei felurile de exegeză ; explicația completă este un imperativ cel puțin pentru exegeza de catedră (iar pentru celelalte, un deziderat) ; explicarea clară este un imperativ pentru exegeza de amvon și de dialog (iar pentru cea de catedră, un deziderat) ; explicația concisă este cerută de spiritul vremii pentru exegeza de amvon și de dialog].

În rubrica

«*Îndrumări omiletice și catehetice*» :

— G. Gribanov, *Bogăția sărăciei duhovnicești* (traducere din limba rusă de Ierom. Paulin Lecca) (p. 213—215) ;

— Prot. Aurel Radu, *Fratele fiului risipitor*. Predică la Duminica a XXIV-a după Rusalii (p. 215—217) ;

— Diac. P. I. David, *Despre îndoială și convingere în credință*. Predică la Duminica Tomii (p. 217—220) ;

— Preot Vasile Petrica, *Apostolia Sfințeniei și a unității*. Predică la Sfinții Apostol Petru și Pavel (p. 220—222).

În rubrica

«*Probleme liturgice*» :

— Prot. Dr. Teodor Bodogae, *Intre rutină și inovație* (p. 223—225) [—o judicioasă demonstrare a celor două extreme în care poate să ajungă slujirea preotească, atunci când nu ține seama de bogăția vieții liturgice ortodoxe].

— Pr. Vasile Petrica, *Pregătirea paștilor* (p. 226—228) [—subliniază înlăturarea necesară a nedumeririi ce exista în pregătirea și practica «împărțirii paștilor», înlăturare efectuată în cartea de cult *Slujba Învierii*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1971, p. 146].

În rubrica «*Comemorări*» :

— *Pătimirea Sfintului Mucenic Sava Gotul* (p. 229—234) [—articol închinat comemorării împlinirii a 1607 de ani de la moartea mucenică a Sfintului Sava Gotul, pe pământul țării noastre, în apa Buzăului].

În rubrica

«*Urme din trecut*» :

— M. Teleguț și M. Ancușa, *O însemnare din 1829 a Protopopului Nicolae Stoica despre Mînăstirea Mrăcunia* (p. 235—236) [—publicare integrală a documentului (redactat în limba germană, cu caractere gotice, însă cu numele de localități și persoane scrise cu caractere latine), însoțit de reproducerea fotografică a primei pagini a manuscrisului și a planului Mînăstirii Mrăcunia, reproducă și în ansamblu].

— Prof. Atanasie Popa, *Manuscrise românești în colecția eparhială de obiecte vechi*

bisericești din Timișoara (p. 237—243) [—prezintă amănunțit următoarele două manuscrise românești din veacul al XVIII-lea : — *Evangeliarul* (Evangelia) copiată între 1720 și 1738 de popa Constandin din Șumand (Șimand) Arad, și provenit din biserica de la Boldur și *Octoihul* copiat în 1725 de popa Vasile Dămsos (Densuș) — Hațeg și provenit din biserica Vasiova.

Reproducerea în culori a patru viniete și a cinci elemente decorative (în alb-negru) din manuscrisele aflate în Colecția de artă bisericească veche a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului însoțesc textul].

— Petru Corneanu, *O mărturie a legăturilor cărturărești dintre bândăteni și cei de dincolo de Carpați* (p. 244—245) [—prezentarea pe larg a *Ceaslovului*, tipărit la Rîmnic în anul 1742, și aflat la biserica parohiei Opațița, județul Timiș].

— Prof. Titus Roșu, *Cinci manuscrise bihorene din secolul al XVIII-lea* (p. 246—249) [—descrierea amănunțită a următoarelor manuscrise neidentificate de cercetătorii de pînă acum (Ștefan Lupșa și Gh. Ciuhandu) : — *Molitvelnicul* de la Cordău ; — *Cazania* de la Ucuriș ; — *Osmoglasnicul* de la Ucuriș ; — *Mineii pe luna septembrie* de la Ucuriș ; — *Ceaslovul* de la Ucuriș.

Trei reproduceri fotografice — a cîte unei pagini din *Molitvelnicul* de la Cordău, din *Cazania* de la Ucuriș și din *Osmoglasnicul* de la Ucuriș, însoțesc textul].

În rubrica

«*Chipuri de înaintași*» :

— Dr. Aurel Cosma, *Protopopul Meletie Dreghici (1814—1891)* (p. 250—256).

— Pr. Cornelius Novacovici, *Pictorul bândățean Gheorghe Putnic (1849—1905)* (p. 257—260).

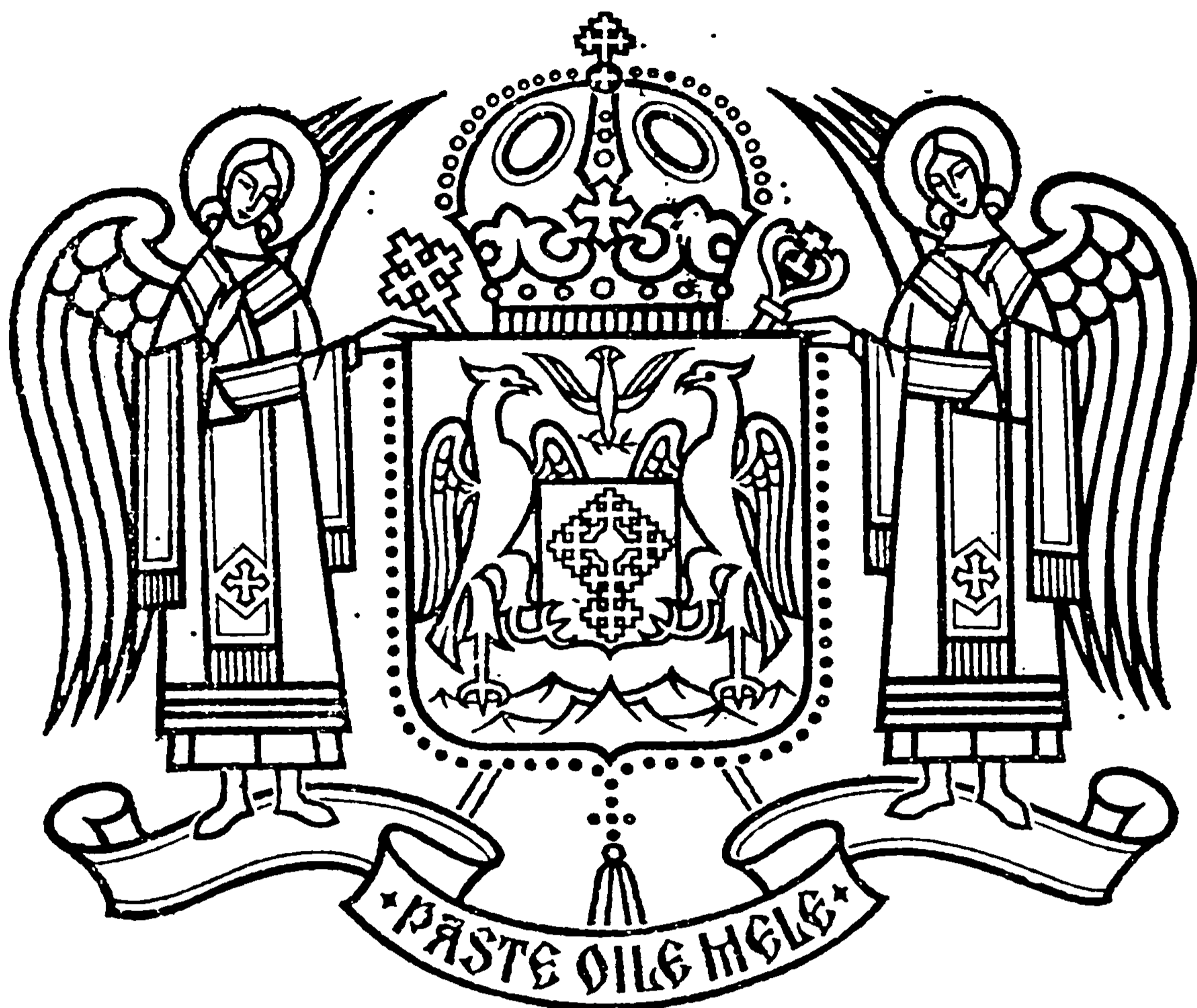
În rubrica

«*Note și Comentarii*» :

— Pr. Prof. Dr. Milan Șesan, *Contribuția Bisericii Ortodoxe Române pentru Sfintul și Marele Sinod* (p. 265—269).

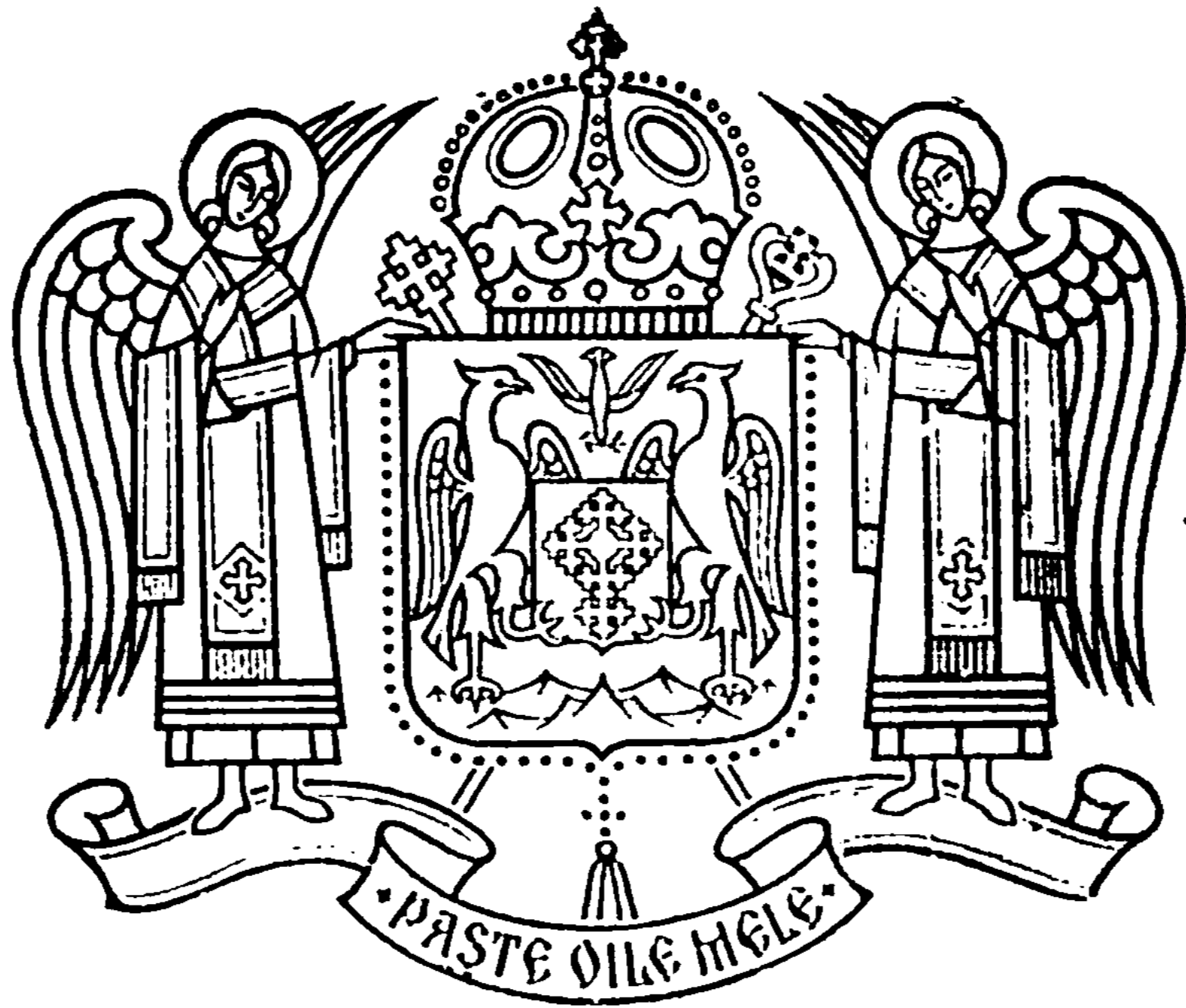
— Prot. Dr. Teodor Bodogae, *Cercetări privind Bisericile Necalcedoniene* (p. 269—270).

Pr. TUDOR POPA

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCI — Nr. 6 — Iunie 1973

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCI - Nr. 6, Iunie 1973
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinte : *Prea Fericitul Părinte JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.*

Membri : *P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor ; P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor ; P. S. VISARION RĂȘINĂREANUL, Episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii de Alba Iulia și Sibiu ; P. S. NESTOR SEVERINEANUL, Episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei ; P. Cuv. TIMOTEI SEVICIU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei și Caransebeșului.*

Redactor responsabil : *P. C. Pr. IOAN GAGIU, Directorul Administrației Patriarhale.*

COLABORATORI

Inalt Prea Sfinții Mitropoliți, Prea Sfinții Episcopi ; Profesorii Institutelor teologice, ai Seminariilor teologice și ai Școlilor de cântăreți bisericești ; Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali, protopopii, preoții, candidații titlul de doctor în teologie ș. a.

C U P R I N S U L

Pag.

25 DE ANI DE LA ÎNTRONIZAREA PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

O nouă epocă în viața Bisericii noastre, de † Nicolae, mitropolitul Ardealului	507 ✓
Coordonate ale arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, de † Teoctist, mitropolitul Olteniei	514 ✓
Schimb de telegrame între Domnul Emil Bodnaraș, vicepreședinte al Consiliului de Stat și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian; Domnul Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian; Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian	520
Festivitățile celei de a 25-a aniversări a întronizării Prea Fericitului Patriarh Justinian	524
Telegrame și scrisori de felicitare primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian	533
Note pe filele calendarului unui sfert de veac de arhipăstorie a Prea Fericitului Patriarh Justinian, de Teodor N. Manolache	547

ASPECTE DIN VIAȚA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE 1948—iunie—1973

Grija pentru locașurile de cult, de † Vasile, Episcopul Oradiei	601
Refacerea unității Bisericii strămoșești, de Diac. Gheorghe Papuc	616 —
Învățămîntul teologic, de Pr. Asist. Dumitru Popescu	624
Reorganizarea vieții monahale, de Arhim. Timotei Seviciu	630
Cultul divin, de Diac. Asist. Ion Popescu	641
Muzica bisericească, de Diac. Asist. Nicu Moldoveanu	650
Propovăduirea Evangheliei, de Pr. Lector Gabriel Popescu	655
Viața duhovnicească a clerului și a credincioșilor, de Pr. C. Galeriu	664
Biserica Ortodoxă Română și viața nouă a poporului român, de Pr. Asist. Dumitru Gh. Radu	675
Biserica Ortodoxă Română și aspirațiile omenirii contemporane, de Pr. Dumitru Soare	683
Ghid bibliografic, pe teme și probleme, din publicațiile revistelor bisericești patriarhale, de Pr. Alexandru-Armand Munteanu	695

ANEXE

Un sfert de veac. Imn festiv închinat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, versuri de Pr. Dumitru Soare, muzica de Pr. Ion Runcu	I—VII
Mare ești, Doamne! Concert festiv închinat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, muzica de Pr. Iulian Cârstoiu	VIII—XII

† J U S T I N I A N
P A T R I A R H U L B I S E R I C I I O R T O D O X E R O M Â N E

25 DE ANI DE LA ÎNTRONIZAREA
PREA FERICITULUI PATRIARH
JUSTINIAN

O NOUĂ EPOCĂ ÎN VIAȚA BISERICII NOASTRE

La împlinirea a 25 de ani de la întronizarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, este evident pentru toți că în acești 25 de ani de patriarhicească arhipăstorire Biserica Ortodoxă Română s-a înnoit mereu în spiritul Evangheliei lui Iisus Hristos, al Ortodoxiei autentice și al marilor transformări din Patria noastră.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a înțeles că a fi la cîrma Bisericii înscamnă a sluji cu toată ființa lui Dumnezeu, Bisericii, poporului și omului după asemănarea lui Iisus Hristos și conform dezvoltării istorice a vieții în necontenită înnoire. Este ceea ce Prea Fericirea Sa a afirmat de la început: «Mă voi strădui ca Sfînta noastră Biserică Ortodoxă Română să facă față așteptărilor și nădejdelor ce și le pune norodul drept credincios în contribuția ei la noua așezare. Niciodată în viața ei, în curs de aproape două milenii, Biserica lui Hristos nu a avut un prilej mai potrivit pentru a-și pune în practică învățăturile Evangheliei ca cel de azi, datorită regimului popular instaurat în țara noastră. Slujitorilor Bisericii le revine sarcina de a îndepărta din sufletele credincioșilor toată zgura lăsată de păcatele trecutului și de a-și da și viața pentru apărarea păcii și libertății omenirii, după pilda dată nouă de Iisus. Numai în felul acesta, slujind omenirea, ajutînd noroadele în lupta pentru pace și libertate, Biserica va putea să contribuie la zidirea unei lumi mai bune, care să fie demnă de Creatorul ei. Pe drumul acesta vom îndrepta și vom îndruma pașii Bisericii Ortodoxe Române și ai slujitorilor săi, pe drumul deschis înaintea noastră de Iisus Mîntuitorul» (Cf. «Biserica Ortodoxă Română», LXXI (1953), nr. 5—6, p. 446).

Drumul acesta, al înnoirii vieții noastre bisericești și al sprijinirii mersului înainte al poporului nostru și al luptei pentru pace și înfrățire între popoare, este drumul apostolatului social, pe care l-a inițiat, l-a promovat și l-a fructificat Prea Fericirea Sa împreună cu întreaga Biserică Ortodoxă Română. «Am numit — spunea Prea Fericitul Patriarh Justinian — lucrarea preoției pe tărîm social: apostolat social, cerînd tuturor să readucă în actualitate și să întrupeze în realități de viață doctrina socială a Mîntuitorului, a sfinților apostoli, a Sfinților Părinți ai Bisericii» (Apostolat social, X, p. 28). Apostolatul social este mărturia concretă de încredere în veșnicia Evangheliei lui Iisus Hristos și în permanența ei valabilitate. Prin apostolatul social Biserica noastră și-a afirmat vrerea de a sprijini — de pe poziția și cu mijloacele ei specifice — dezvoltarea accelerată a vieții celei noi din Patria noastră și de a fi alături de popor, așa cum a fost de-a lungul veacurilor. Această vrere a rodit îmbelșugat în activitatea multilaterală a Prea Fericitului Patriarh

Justinian, a ierarhilor, clerului și credincioșilor, care au adus contribuția lor însuflețită la munca poporului pentru înălțarea României socialiste pe noi trepte de civilizație și progres.

Patriarhul apostolatului social este totodată și Patriarh al unității noastre bisericești, susținător al ecumenismului (local și internațional), al păcii și înfrățirii. Prea Fericirea Sa, prezent permanent în actualitate, are mereu privirea ațintită spre zările viitorului, cuprinde toate sarcinile bisericești, le pătrunde pînă în cele mai mici amănunte, descifrează glasul vremii și îl talmăcește cu competență și convingere, îndrumază și organizează activitatea preoțimii, întreține legături cu cîrmuitori bisericești de diferite credințe și naționalități.

Pe linia aceasta a apostolatului social, a slujirii unității poporului și propășirii lui, Prea Fericirea Sa a înțeles marea însemnătate a refacerii unității noastre bisericești, pentru ca prin această unitate să se îmbogățească și viața Bisericii noastre, în așa fel încît ea să fie un factor constructiv în realizarea imperativelor actuale de unitate populară și dezvoltare impetuoasă a Patriei noastre. În cuvîntarea rostită la alegerea ca Patriarh, Prea Fericirea Sa spunea: «Cele mai largi perspective ni se deschid pentru activitatea noastră în viitor, cînd nu vom mai munci izolați, părăsiți și prigoniți ca în trecut, ci vom fi închegați într-o singură Biserică». «Lăsați — așadar — să biruiască în voi... dragostea voastră de neam și de țară» (Apostolat social, III, p. 140—141). La această chemare, cler și credincioși au răspuns prin întoarcerea la sînul Bisericii strămoșești, Bisericii mame. «Sîntem încredințați — spunea Prea Fericirea Sa — că unitatea noastră bisericească ne va ajuta să facem tot mai strînsă și indestructibilă unitatea noastră națională. Dacă dezbinarea religioasă, pe care au introdus-o străinii în sînul poporului nostru dreptcredincios, urmărea împărțirea și slăbirea noastră națională, reîntregirea bisericească slujește unității și întăririi noastre naționale»; ea ne va ajuta să lucrăm împreună «pentru independența și propășirea Patriei noastre, pentru prestigiul ei în lume ca factor de pace și progres în viața lumii» (Apostolat social, X, p. 25).

Pentru ca această activitate să se desfășoare în cadrele rînduielilor ortodoxe și în conformitate cu noile condiții de viață ale Bisericii noastre, Prea Fericirea Sa a alcătuit o nouă legislație bisericească, aprobată de Sfîntul Sinod (1949) — întregită apoi după necesități, prin hotărîri ale Sfîntului Sinod și decizii patriarhale. Ea se bazează pe sfintele canoane ale Bisericii Ortodoxe, pe tradiția ortodoxă română și pe nevoile actuale ale Bisericii noastre. În felul acesta Biserica Ortodoxă Română își afirmă deopotrivă legătura ei cu Ortodoxia ecumenică, cu trecutul istoric și cu viața de azi a poporului nostru. Fiind autocefală și autonomă, Biserica noastră și-a alcătuit legiuiri proprii de organizare și funcționare, corespunzătoare particularităților ei. Aceste legiuiri continuă firul principiilor ecumenice canonice, adaptate la situațiile concrete din Biserica noastră.

Între aceste principii amintim loialitatea față de Stat. Ea include respectarea legalității și suveranității statului, cinstirea lui după cu-

viință, sprijinirea acțiunilor lui și, în general, îndeplinirea îndatoririlor cetățenești. «Biserica Ortodoxă Română — spunea Prea Fericirea Sa — trăiește în stat și recunoaște autoritatea acestuia. Biserica noastră este prezentă și activă în Stat nu numai pentru faptul că membrii Bisericii sînt și membrii Statului, ci și pentru faptul că între membrii Bisericii și cetățenii Statului s-a statornicit o legătură firească, în interesul comun al amîndurora, al Statului și al Bisericii. Patria este un întreg social indivizibil, înăuntru căruia Biserica și statul coexistă, fără să se contopească, și colaborează liber, a fi aservite inițiativelor și acțiunilor care intră în competența și dreptul fiecăruia». «Biserica Ortodoxă Română știe și apreciază că statul socialist român se preocupă în gradul cel mai înalt de ridicarea nivelului de viață al cetățenilor, de bunăstarea și propășirea țării în toate privințele. Iar statul, prin legile lui, acordă libertate tuturor cultelor să se organizeze, să-și practice credința religioasă și să aibă școli pentru formarea slujitorilor lor și le sprijină în toate nevoile lor. Statul și cultele religioase își apreciază și își sprijină reciproc eforturile depuse în scopul creării unor condiții de muncă disciplinată, în-suflețită și multilaterală, prin care se asigură prosperitatea Patriei, progresul tehnic, cultural și artistic, bunăstarea și fericirea tuturor fiilor ei, indiferent de credința lor religioasă» (Apostolat social, X, p. 26).

«Biserica Ortodoxă Română — spune Prea Fericirea Sa — este hotărîtă să lucreze și în viitor cu același devotament și cu aceeași abnegație pentru creșterea bunăstării poporului român și pentru înălțarea prestigiului lui atît înăuntru cît și peste hotare. Ea este legată de ființa neamului românesc încă de la zămislirea ei și noi, slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, sîntem încredințați că am fost așezați de Dumnezeu să lucrăm atît pentru mîntuirea credincioșilor pe care-i păstorim, cît și pentru prosperitatea și înflorirea Patriei care este a noastră a tuturor» (Ibidem, p. 27).

Lucrarea de slujire a poporului, de sprijinire a dezvoltării Patriei noastre a fost recunoscută și apreciată, în mai multe rînduri, de către Ocîrmuirea de Stat, ceea ce constituie pentru fiii Bisericii noastre o mîndrie dar și un îndemn de a fi mereu în pas cu năzuințele, tendințele și progresele poporului nostru.

La baza organizării Bisericii Ortodoxe, una, sfîntă, sobornicească și apostolească stă principiul sinodalității: sinodalitatea ecumenică, prin unitatea în credință, cult și disciplină și sinodalitatea în cadrul fiecărei Biserici ortodoxe naționale autocefale. Ortodoxia este unitate ecumenică în diversitate națională. De aceea și Biserica noastră, încadrată în Biserica ecumenică, avînd relații frățești cu toate Bisericile Ortodoxe, se afirmă ca o Biserică Ortodoxă Română autocefală, cu specificul ei național, istoric și în actualitate. Sinodalitatea își găsește expresia în faptul că forul superior de conducere este Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Ea însă se manifestă și în cadrul mitropoliilor, eparhiilor, al protopopiatelor și parohiilor, nu numai prin conlucrarea ierarhilor și clericilor, ci și prin angajarea credincioșilor în activitatea paro-

hiilor, protopopiatelor, eparhiilor și patriarhiei, prin consiliile parohiale și comitetele parohiale, prin adunările eparhiale și Adunarea Națională Bisericească. Astfel viața Bisericii noastre este împletită — sub îndrumarea Sfântului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian — din energiile creatoare ale Bisericii întregi, ierarhi, clerici și credincioși, căci în toți lucrează același duh al lui Hristos, duhul ortodoxiei românești.

În lucrarea de înnoire a vieții noastre bisericești, un loc însemnat s-a acordat reorganizării învățămîntului teologic. Institutele teologice de grad universitar, seminariile și școlile de cîntăreți au fost trecute sub oblăduirea Bisericii (cum au fost întotdeauna în Transilvania) și astfel ele «ființează în Biserică și pentru Biserică» (Apostolat social, IV, p. 134). Sub îndrumarea Sfântului Sinod, membrii corpului didactic al Institutelor teologice și Seminariilor desfășoară, pe de o parte, o intensă activitate teologică, pe de altă parte, activitatea de instruire și educație multilaterală a studenților și seminariștilor. Putem spune că nicicînd teologia ortodoxă românească n-a fost așa de activă, așa de rodnică, așa de ancorată în actualitate ca în acești 25 de ani de arhipăstorire patriarhicească a Prea Fericirii Sale. De altfel Prea Fericitul Părinte Patriarh și ceilalți ierarhi ai Bisericii noastre își temeinicesc activitatea pe teologia autentic ortodoxă și inițiază și formulează întotdeauna noile orientări teologice pentru teologii Bisericii noastre în conformitate cu viața Bisericii, în contextul epocii noastre, al ortodoxiei ecumenice, al ecumenismului și al patriotismului, păcii și înfrățirii între popoare. Din această pricină teologia noastră, scoțînd mereu, din Sfintele Scripturi, din Tradiția Sfinților Părinți și din tradiția teologiei ortodoxe române, noi lumini și noi izvoare de orientare și învățătură, nu se limitează la repetarea stereotipă a formulelor teologice din trecut, ci este o teologie creatoare, care oferă clerului și credincioșilor orientarea necesară în etapa actuală de dezvoltare a poporului nostru și a omenirii întregi, pentru ca lucrarea Bisericii în actualitate să fie îndrumată și exprimată în conformitate cu imperativele vremii noastre. Putem spune deci că teologia noastră este o teologie vie, izvorîta din viață și slujind vieții, e gîndire trăită și trăire gîndită în spiritul ortodoxiei românești și al societății actuale în necontenită transformare, e sinteză mereu nouă între realitatea divină și realitatea umană prin care viața se înnoiește mereu, tinzînd spre desăvîrșire.

În ce privește activitatea didactică și educativă din școlile Bisericii, aceasta formează pe viitorii slujitori ai altarelor pentru ca ei să corespundă noilor cerințe ale vieții bisericești din vremea noastră. Sub permanenta purtare de grijă a Prea Fericitului Patriarh Justinian și a celorlalți membri ai Sfântului Sinod, sînt dăruți Bisericii an de an noi preoți, care sînt slujitori vrednici în parohii, îndrumători și implinitori ai poruncilor Evangheliei lui Hristos, a năzuințelor credincioșilor după

o viață curată, dăruită Bisericii strămoșești, Patriei, propășirii, înfrățirii și păcii. Ei sînt preoți ai credincioșilor ortodocși și își împletesc viața cu viața poporului.

Avînd în vedere că în condițiile actuale preoții nu trebuie să se limiteze numai la ceea ce au primit din vremea cînd erau pe băncile școlilor teologice, Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii Sfîntului Sinod au elaborat un program de pregătire continuă a preoților, pentru menținerea lor în legătură neînteruptă cu dezvoltarea vieții credincioșilor și cu propășirea poporului nostru. Astfel s-au instituit cursuri de îndrumare misionară și pastorală și conferințe preoțești de orientare, s-au tipărit cărți și reviste, s-a întărit acțiunea de control și îndrumare pe teren, desfășurată de organele centrale eparhiale, s-au promovat acțiunile misionare în anumite parohii etc. În felul acesta preoțimea noastră este temeinic orientată în problemele contemporane și mereu în pas cu desfășurarea vieții bisericești din țară și de peste hotare.

«Școala continuă» a preoțimii Bisericii noastre și a credincioșilor este sprijinită îndeosebi de cărțile tipărite de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, între care amintim: *Învățătura de credință creștină ortodoxă* (1952); *Tîlcuirea Evangheliilor și Cazaniilor Duminicilor din cursul anului bisericesc* (1960); *Apostolat social* (11 volume, 1948—1973); două ediții ale *Noului Testament* (1951 și 1972); *Mica Biblie* (1972) și *Biblia din anul 1968*. *Manualele Institutelor teologice și ale Seminariilor* sînt folosite de asemenea și de preoți în activitatea lor pastorală. *Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă*, împreună cu *Tipografiile de la Centrele mitropolitane* asigură clerului și credincioșilor hrana duhovnicească de care au trebuință.

În activitatea pastorală accentul cade pe trăirea ortodoxă autentică prin unitatea credinței, a cultului divin, a disciplinei bisericești. Atașamentul nezdruccinat al clerului și credincioșilor față de Biserica Ortodoxă Română și față de România socialistă este chezașia sigură că fiii Bisericii noastre vor lucra și în viitor pentru ca unitatea bisericească să fie tot mai deplină și tot mai rodnică, iar contribuția Bisericii noastre la munca poporului pentru înălțarea Patriei pe noi culmi de dezvoltare să fie tot mai intensă și mai eficientă.

Se cuvine să amintim și îmbogățirea vieții noastre duhovnicești prin canonizarea unor sfinți români și prin generalizarea cultului sfinților ale căror moaște se află în țara noastră, inițiate de Prea Fericitul Patriarh Justinian și realizate prin festivități, la care au fost prezenți reprezentanți ai altor Biserici Ortodoxe. Acești sfinți se bucură de o cinstire deosebită, fiind mai apropiați de sufletul credincioșilor români. Ei cinstesc pe fiii Bisericii noastre care sînt pilde de înaltă trăire duhovnicească și de jertfire pentru legea strămoșească și pentru drepturile și unitatea poporului român.

Prea Fericirea Sa este totodată și un neîntrecut gospodar. În felul acesta a fost promovată și activitatea economică, atît la Centrul patriar-

hal, cât și în eparhii și în parohii. Amintim astfel grija pentru retribuția materială a clerului, Fondul Central Misionar, Atelierele Patriarhiei, Casa de Pensii și Ajutoare, casele de odihnă, construcții de biserici și case parohiale, pictări și restaurări de biserici etc. Toate acestea și altele vorbesc despre darul de organizator al Prea Fericirii Sale și de jertfelnicia credincioșilor pentru «bună starea sfintelor lui Dumnezeu biserici». În bisericile împodobite cu chipul lui Hristos și cu chipurile sfinților, credincioșii înalță prin cântarea omofonă preamărire lui Dumnezeu, se roagă pentru Biserica noastră, pentru poporul și Patria noastră, pentru toate trebuințele și năzuințele vieții creștinești și simt prezența și lucrarea lui Iisus Hristos în sfintele slujbe, în sfânta liturghie și în rugăciunea lor zilnică.

Prea Fericirea Sa nu s-a limitat numai la îndrumarea și îndemnul ca clerul și credincioșii să trăiască în spiritul ortodoxiei românești, ci a vizitat personal centre eparhiale și parohii, a săvârșit sfinte slujbe, fiind înconjurat de mulțimea credincioșilor cărora le-a dat cuvânt de întărire în dreapta credință și în slujirea poporului, a păcii și înfrățirii. Totodată contactul direct cu credincioșii în orele de audiență a întipărit în conștiința acestora chipul părintelui apropiat de sufletul și de realizările fiilor Bisericii noastre.

Se cuvine să amintim între multele realizări ale Prea Fericirii Sale și reorganizarea și înnoirea vieții monahale în conformitate cu imperativele vremii noastre. Bazat pe voturile monahale și pe viața de obște, monahismul românesc, împletind rugăciunea, lupta desăvârșirii în virtute, învățătura, studiul și munca, este un factor activ nu numai ca model de viațuire mai înaltă pentru credincioși, ci și în produsele artistice, bisericesti, în îngrijirea monumentelor istorice, în cultul față de valorile trecutului istoric și în integrarea prin muncă și devotament în strădania poporului pentru propășirea Patriei noastre. Monahii și monahiile reprezintă un monahism luminat, legat de tradițiile străvechi ale monahismului românesc, care însă trăiește în actualitate și slujește cu deplină dăruire de sine interesele Bisericii și chemările vremii noastre de propășire și pace.

În sfârșit, din multiplele realizări ale Prea Fericirii Sale iese în evidență și înfrățirea ecumenistă dintre Biserica noastră și celelalte culte din țara noastră. Această înfrățire se manifestă prin consfăturile șefilor de culte la Patriarhia Română, prezidate de Prea Fericitul Patriarh Justinian, prin participarea reprezentanților cultelor la festivități ale Bisericii noastre și a reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române la festivități ale celorlalte culte. Ea se extinde și în relațiile dintre teologii tuturor cultelor, care se întrunesc în consfătuiri teologice, fac vizite reciproce, schimb de experiență, publică studii în revistele altor culte, formează pe studenți și pe seminariști în respect reciproc și în spirit ecumenist. Aceeași atmosferă de înfrățire există între preoții noștri și slujitorii

altor culte și între credincioșii noștri și credincioșii altor culte, prin vizite reciproce în Bisericile respective, prin ajutor reciproc și prin înfrățirea în muncă pentru propășirea Patriei comune. Acest ecumenism se bazează pe unitatea în credința în același Dumnezeu, în Iisus Hristos, pe dragostea de popor și de om, pe patriotismul fierbinte care îi unește pe toți, pe promovarea păcii și înfrățirii între popoare.

*

Am prezentat succint câteva din realizările Bisericii noastre sub îndrumarea Prea Fericitului Patriarh Justinian în cei 25 de ani de patriarhicească arhipăstorire. Înțelegînd de la început să pășească cu vigoare, însuflețire și înțelepciune în ritmul vieții celei noi din Patria noastră, Prea Fericirea Sa — împreună cu ierarhii, clericii și credincioșii — nu s-a limitat la proclamarea unor noi orientări în Biserica noastră, ci a pornit la acțiune în conformitate cu Evanghelia lui Iisus Hristos, care cere credință roditoare prin fapte, dragoste de om și de popor, și în conformitate cu marile imperative și realizări ale vremii noastre. Astfel putem spune că cei 25 de ani reprezintă o epocă nouă în istoria Bisericii Ortodoxe Române. Aceasta a făcut ca activitatea Bisericii noastre să fie prețuită de conducătorii Patriei noastre și prestigiul Bisericii noastre să fie tot mai luminos între cultele din țara noastră și între cultele din alte părți ale lumii.

De aceea întreaga Biserică Ortodoxă Română, în frunte cu Sfîntul Sinod, aduce acum omagiul ei de dragoste, prețuire și devotament Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și se roagă Domnului ca să-i dăruiască mulți ani cu sănătate, pace, bucurie și noi realizări pentru slava lui Iisus Hristos, pentru ocîrmuirea luminată și înțeleaptă a Bisericii noastre, pentru slujirea Patriei noastre scumpe și pentru pacea a toată lumea.

† NICOLAE
Mitropolitul Ardealului

COORDONATE ALE ARHIPĂSTORIRII PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

Se împlinesc 25 de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Justinian ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Acest eveniment prilejuiește ierarhiei și credincioșilor Bisericii noastre un popas duhovnicesc plin de adânci și grăitoare bucurii. În toate lăcașurile de închinare s-au înălțat rugăciuni smerite către Dumnezeu a toată milostivirea, pentru a-I mulțumi că ne-a dăruit, la vreme, pe arhipăstorul providențial care a cîrmuit destinele sfintei noastre Biserici, în acest ultim pătrar de veac, cu înțelepciune, clarviziune și dăruire pilduitoare, care s-a dovedit a fi păstrător statornic al dogmelor și predaniilor ortodoxe, dar în același timp deschis înnoirilor cerute de chemările vremii, receptiv la strigătul omenirii contemporane pentru pace și progres, pentru libertate și dreptate socială, pentru înfrățire și colaborare.

Sărbătorim pe un slujitor de frunte al Bisericii, înzestrat cu daruri personale deosebite și cinstim cu admirație și dragoste filială lucrarea sa arhipăstorească desfășurată cu neobosită râvnă de-a lungul a două decenii și jumătate. Prăznuirea aceasta înseamnă însă mult mai mult decît sărbătorirea unei persoane și mult mai mult decît cinstirea unei lucrări de prestigioasă rodire ; ea este prăznuirea Bisericii însăși, prăznuirea noastră a tuturor celor ce am avut fericirea să fim călăuziți în această vreme de unul din cei mai de seamă ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române și ai Ortodoxiei întregi.

Este un privilegiu rar pentru un ierarh ca ființa și lucrarea lui să poată fi privite de contemporani în perspectiva unui răstimp de mare întindere. Este privilegiul de care se bucură Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian, chemat, înainte de a fi împlinit vîrsta de 50 de ani, în fruntea Bisericii Române, pe care a călăuzit-o de atunci îcoace cu împlinirile pe care le cunoaștem, vreme de un pătrar de veac.

În împrejurările deosebit de importante în care urca treptele scaunului patriarhal, Prea Fericirea Sa spunea : «Biserica este chemată să purifice, să înnoiască și să înnobileze viața omenească, propovăduind dreptatea și omenia, munca pașnică, cinstea și ordinea ; este chemată să împuternicească sufletul poporului dreptcredincios cu tăria iubirii, a solidarității și a unirii... Obiectivul misiunii Bisericii este omul, temelia patriei și a societății. Înălțarea omului condiționează îmbunătățirea tuturor celorlalte realități ale vieții omenești». Cuvintele acestea, îmbogățite de atunci îcoace cu noi și noi îndrumări programatice, exprimă chintesența a tot ceea ce în Biserica noastră este cunoscut astăzi ca alcătuind doctrina «apostolatului social», noțiune ce definește integral lucrarea patriarhală a Prea Fericitului nostru arhipăstor.

De 25 de ani, viața lăuntrică a Bisericii noastre se desfășoară sub luminile acestei noi și bogate orientări. O întâlnim în preocupările pentru îndrumarea și pregătirea clerului de mir, a cărui pastorație a fost revizuită și înzestrată cu «armele Duhului celui nou», pentru a ajuta în năzuințele lui pe omul cel nou, omul păcii, și pentru a lumina pe dreptcredincioșii creștini pe calea vieții celei noi. O întâlnim de asemenea în reorganizarea școlilor teologice, pentru formarea slujitorilor altarelor, astfel ca aceștia să poată corespunde tuturor așteptărilor și să devină slujitori cu dragoste de muncă pentru propășirea Bisericii și a Patriei. Este prezentă în așezarea pe temelii trainice a vieții mîndștirescilor, Biserica dobîndind acum un monahism luminat, pentru care viața duhovnicească se cere împletită cu cea culturală și socială, dominată de imperativul slujirii.

Intreaga lucrare a apostolatului social inițiată de Prea Fericitul Patriarh Justinian s-a realizat la noi, în teologie și în Biserică, sub forma unei lucrări a slujirii. Apostolatul social își are izvoarele sale evanghelice și patristice adînc înfipte în însăși ființa Bisericii noastre și cu deschideri largi spre realitățile și cerințele vieții. Sensul apostolatului social a fost talmăcit de însuși inițiatorul lui, în cuvinte rămase memorabile. «S-a afirmat deseori, spunea Prea Fericirea Sa, că eu am coborît teologia din turnul de fildeș al unor preocupări sterile și am ancorat-o în viață, în realitățile sociale, chemînd pe dascălii de teologie și pe slujitorii sfintelor noastre altare să adîncească latura socială a mesajului evanghelic. Nu voi răgădui că m-a stăpînit totdeauna un astfel de gînd, dar nu-mi voi face din aceasta un merit, deoarece începător în această privință este Mîntuitorul Hristos Însuși, sînt sfinții Săi ucenici și Apostoli, sînt Sfinții Părinți ai Bisericii din tot evul patristic creștin. Preocuparea pentru om, pentru destinul său pămîntean și suprapămîntean, pentru nevoile vieții sale prezente și pentru rosturile sale de dincolo de timp, toate acestea nu sînt noutăți pentru teologia creștină, ci probleme vechi de două milenii, a căror dreaptă rezolvare a întîrziat prea mult. Chemarea mea pentru adîncirea laturei sociale a mesajului evanghelic și întruparea lui în viața noastră de toate zilele trebuie considerată, prin urmare, nu ca o noutate teologică, ci ca o dezgropare a unor comori vechi, părăsite și uitate între scoarțele Sfintei Scripturi și ale Sfintei Tradiții creștine».

În altă ordine de idei, Prea Fericitul Patriarh Justinian ocupă un loc de frunte între ierarhii contemporani preocupați de refacerea unității Bisericii creștine, în sobornicitatea ei ecumenică. Este un fapt îndeobște recunoscut că religia creștină se prezintă lumii — de multe veacuri — ca fiind lipsită de unitate, atît din punct de vedere doctrinar cît și din acela al cultului și al structurii sale organizatorice. Faptul acesta, rezultat regretabil al unor slăbiciuni și pasiuni omenești, a generat însă un mesaj viu — care a străbătut veacurile în conștiința creștină — pentru refacerea unității Bisericii celei una, sfîntă sobornicească și apostolească, menită să continue în lume opera răscumpărătoare a Fiului lui Dumnezeu.

Numeroși slujitori ai ei au resimțit dureros de multă vreme urmările nefaste ale dezbinărilor, iar istoria bisericească a cunoscut, în decursul timpului, multe încercări pentru refacerea unității creștine. Cu toate acestea, dezbinările au continuat și continuă să existe. Pentru multe căpetenii bisericești fenomenul acesta a trezit, în ultima vreme, sentimentul unor grave responsabilități. Aceasta cu atât mai mult cu cât — dincolo de orice frontiere confesionale — adevărurile religioase începeau să fie puse în cumpănă sub raportul valorii lor pozitive față de aspirațiile lumii contemporane. Un creștinism dezbinat și fărâmițat apărea ca lipsit de attributele care să dea eficiență învățaturii evanghelice, în frământările contemporane pentru așezarea vieții sociale pe temelii noi.

A apărut atunci în fruntea Bisericii Ortodoxe Române Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian. Ridicarea sa în fruntea acestei Biserici, una din cele mai vechi și mai strâns legate pînă la identificarea de viața fiilor ei din întreaga Ortodoxie, a însemnat ridicarea barierelor existente pînă atunci între cultele religioase din țara noastră și chemarea acestora la împlinirea mesajului evanghelic privind înfrățirea oamenilor și sprijinirea acțiunilor de pace în lume. S-a realizat astfel, pe plan local, un climat ecumenic, de bună înțelegere și respect reciproc, între toate cultele religioase de la noi, unite în străduința comună de a contribui la înlăturarea nedreptăților sociale din viața oamenilor și a primejdiilor unor noi conflagrații din viața popoarelor. S-a acționat așa, neîntrerupt, din anul 1949, — cultele religioase din țara noastră manifestându-se unitar, în deplin acord cu învățătura lor de credință, ca un factor constructiv, de sprijinire a eforturilor duse pe plan mondial pentru așezarea lumii pe temelii noi, mai bune și mai drepte decît cele din trecut. Faptul acesta a avut larg răsunset în întreaga lume creștină și noi am fost fericiți să ascultăm mărturii în acest sens din partea unor înalte personalități bisericești care ne-au vizitat țara și Biserica în acești ani.

De la acest prim pas s-a mers mai departe și ne-am aflat astfel în fața unor noi inițiative ale Întîistătătorului Bisericii noastre, îndreptate de rîndul acesta către marile confesiuni creștine și către organismele intercreștine, în vederea realizării aceluiași scop: mai buna cunoaștere a creștinilor între ei și pregătirea căilor pentru refacerea unității. Prea Fericitul Patriarh Justinian a deschis larg inima și brațele Bisericii Ortodoxe Române pentru celelalte Biserici Ortodoxe surori, pentru Bisericile Vechi Orientale, pentru Bisericile Romano-Catolice naționale, pentru Bisericile Protestante — Luterane și Reformate —, pentru Biserica Anglicană și Biserica Veche-Catolică, pentru Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene și Conferința Creștină pentru Pace. Am fost gazdele reprezentanților tuturor acestora, le-am înfățișat cu sinceritatea creștină credința noastră, i-am avut părtași la slujbele noastre religioase, le-am dat prilejul să cunoască așezămintele noastre teologice, mînăstirile, viața duhovnicească a credincioșilor din sate și orașe. Prea Fericirea Sa a făcut toate acestea mînat de ceea ce am putea numi nostalgia pentru unitatea din trecut a Bisericii, o unitate de dogmă, cult și organizare, a cărei amintire trebuie să stăpînească conștiința ori-

cărui conducător bisericesc și pentru refacerea căreia fiecare trebuie să depună inima și stăruință neobosită. Le-a făcut, în același timp, pentru a încredința pe toți că dacă drumul pentru refacerea unității creștine sub raport dogmatic, cultic și organizatoric este lung și anevoios de străbătut — fiindul seama de cauzele care au determinat fărâmițarea creștinismului și de tradițiile care au prins viață după aceea în sînul fiecărei confesiuni —, credincioșii și căpeteniile diferitelor Biserici și confesiuni se pot totuși întîlni și conlucra, în numele acelor adevăruri religioase care le sînt comune, pentru pacea lumii, pentru libertatea și dreptatea socială, pentru întrajutorarea frățească între oameni și popoare, dovedind astfel permanenta actualitate a mesajului creștin.

Esența și sensul primar al ecumenismului, adică refacerea unității sobornicești a Bisericii sub aspect doctrinar, au constituit și constituie pentru Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian o preocupare înaltă și statutară, urmărită sistematic și metodic, în consens cu celelalte Biserici Ortodoxe surori, potrivit principiilor stabilite în comun în conferințele panortodoxe de la Rodos și potrivit acelei «năzuințe sincere și nezdruclinate a Bisericii Ortodoxe Române pentru păstrarea unității de credință și de slujire apostolească a Bisericii lui Hristos, care a fost firul conducător al întregii noastre istorii». Mărturie în această privință sînt participările Bisericii noastre la lucrările comisiilor teologice interortodoxe menite să pregătească contactele cu comisii teologice similare instituite de Biserica Anglicană, Biserica Veche-Catolică și Bisericile Necalcedoniene. Se adaugă la aceasta contactele pe care Biserica noastră și teologii ei le-au avut cu Biserica Evanghelică din Republica Democrată Germană și din Republica Federală Germania, cu Biserica Luterană din Danemarca și din Franța, cu Bisericile Romano-Catolice locale din Austria, Belgia, Republica Federală Germania și cu alte Biserici din diferite țări și continente.

Principiile călăuzitoare ale activității ecumeniste a Prea Fericitului Patriarh Justinian, ar putea fi formulate astfel :

1. Biserica este trupul tainic al lui Hristos. Ea este și trebuie să fie una, sfîntă, sobornicească și apostolească, potrivit definiției în care au înveșmîntat-o Sfinții Părinți. Între creștini sînt diviziuni, dar Biserica însăși nu este împărțită și nici nu poate fi, pentru că ea este trupul, unul și indivizibil, al Domnului.

2. Promovarea ideii de unire a Bisericilor este o datorie a tuturor acelor care sînt mădulare ale trupului tainic al lui Hristos. În starea de dezmembrare actuală a creștinismului, unirea e necesară atît pentru că cei botezați în numele unității treimice o resimt ca atare, cît și pentru că ea exprimă voința lui Dumnezeu Iisus Hristos, care a spus : «Mă rog ca toți să fie una ... Eu le-am dat slava pe care mi-ai dat-o Tu, pentru ca ei să fie una, precum și noi una sîntem» (Ioan VIII, 21—22).

3. Între Bisericile care își pun problema unirii și care urmăresc cu sinceritate realizarea ei trebuie să se așeze o atmosferă de încredere și de frățietate, cu excluderea oricărei acțiuni prozelitiste. Orice dialog dintre Bisericile creștine, în vederea refacerii unității lor, trebuie pre-

cedat de realizarea unei frățietăți adevărate între Biserici, plină de dragoste adevărată și lipsită de orice pretenție de dominare lumească.

4. Contactele între diferitele Biserici și organizații creștine, care urmăresc refacerea unității, nu constituie un dialog ecumenic, dar pregătesc atmosfera pentru el. Un dialog ecumenic este greu și complex, pentru că el implică atât cunoașterea deplină a poziției fiecăruia din cei care participă la el cât și a tuturor corelațiilor pe care le pot avea punctele de vedere ale acestora; dar contactele între Biserici au marele merit de a fi înlăturat atmosfera apăsătoare care exista între ele în trecut și de a le fi obișnuit să stea alături, să se cunoască și să colaboreze.

5. Ortodoxia este o familie de Biserici surori, ea este una în Iisus Hristos, dar în ordinea istorică ea se prezintă descentralizată structural, fiecare Biserică integrându-se în Ortodoxie, fără a-și pierde autonomia. De aceea, în lucrarea sa ecumenică, Ortodoxia dorește împăcarea, nu absorbirea Bisericilor și este condusă de principiul unității în diversitate. În domeniul credinței însă Ortodoxia cere o unitate desăvârșită. Nu există o altă bază pentru unire decât plenitudinea credinței, așa cum aceasta este înfățișată de cele două izvoare ale ei: Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Este un important succes ecumenic faptul că tot mai mulți creștini se întâlnesc și discută asupra acestor aspecte. Pasul următor e ca toți creștinii să înțeleagă că ei au avut și au o origine comună. Ortodoxia reprezintă nu o tradiție particulară, ci tradiția Bisericii neîmpărțite. Ea este păzitoare statornică a credinței pe care au mărturisit-o părinții din epoca Sinoadelor Ecumenice, adică a acelei credințe care călăuzește sufletele creștine la desăvârșire și mântuire prin conținutul și forma ei adevărată.

6. Porunca dragostei și a înfrățirii între toți oamenii este prezentă de la un capăt la altul al Evangheliei creștine. Mântuitorul Hristos s-a coborât pe pământ și a împlinit opera Sa răscumpărătoare pentru toți. Evanghelia este cea mai înaltă expresie a umanismului. Aceasta îndatorează Bisericile creștine să pătrundă în complexitatea problemelor lumii contemporane și să facă din slujirea lumii una din preocupările lor esențiale. Între unitatea Bisericii — care este țelul major al ecumenismului — și slujirea lumii, în nevoile și aspirațiile ei actuale trebuie să se creeze o interdependență organică. De aceea Consiliul Ecumenic al Bisericilor creștine trebuie să-și lărgească bazele pînă la a deveni un «Consiliu mondial al tuturor religiilor», — știind că toate religiile lumii cuprind un miez de învățătură cu implicații umane și sociale. Aceasta reprezintă cea mai înaltă expresie a ecumenismului și încercăm un simțămînt de legitimă mîndrie amintind că ea este rodul gândirii personale a Prea Fericitului Patriarh Justinian, — o transplantare, pe plan mondial, a ecumenismului realizat în țara noastră, pe plan local, încă din anul 1949.

Pentru transpunerea în viață a acestor principii, Întîistătătorul Bisericii noastre nu numai că a deschis porțile Bisericii Ortodoxe Române pentru numeroase solii ale unor Biserici creștine din aproape toate continentele lumii, dar a întreprins lungi și obositoare călătorii, stabi-

lind personal contacte cu reprezentanți și conducători ai multor Biserici și organizații creștine.

În urmărirea aceluiași scop, Prea Fericirea Sa a determinat elaborarea unor studii ecumeniste de către profesorii noștri de teologie — tipurile în revistele centrale și mitropolitane —, publicînd personal valoroase studii de largă și folositoare orientare. A fost promotorul unor întâlniri între profesorii de teologie din sînul Ortodoxiei, care au dezbătut teme ale viitorului Mare Sinod ; a trimis peste hotare zeci de tineri teologi români, ca să studieze doctrina celorlalte confesiuni creștine și să stabilească și — pe această cale — punți de legătură între acestea și Biserica Ortodoxă Română.

*

Am desprins numai cîteva ramuri înflorite din cununa de înfăptuiri pe care Prea Fericirea Sa le-a așezat pe fruntea sfintei noastre Biserici strămoșești, ca arhipăstor al ei. Cercetătorul obiectiv al acestei prodigioase lucrări desfășurate pe întinderea unui pătrar de veac poate spune, cu îndreptățită mulțumire : păstrînd cu sfințenie adevărurile de credință, rînduieșile liturgice și organizarea proprie Ortodoxiei și frumusețile din trecutul istoric bogat al Bisericii noastre, Prea Fericirea Sa ne-a făurit în acest timp o viață și o lucrare nouă, strălucitoare și potențată pe măsura evlaviei înaintașilor noștri. Pornind de la adevărul istoric că sîntem o «Biserică apostolică», odrăslită pe pămîntul străvechii Dacii, ca urmare a predicării Evangheliei Domnului de către cel întîi chemat dintre Apostolii Domnului, Andrei, Prea Fericirea Sa a trudit cu rîvnă sfîntă și zel apostolic ca Biserica noastră să fie astăzi, în sînul Ortodoxiei și în aria mai largă a celorlalte confesiuni creștine, o adevărată vală de viață spirituală.

Pentru toate acestea, ierarhii, preoșimea și credincioșii, stăpîniți de dragoste și respect filial, de admirație și recunoștință, îl încredințează că își vor spori eforturile pentru ca din momentul festiv să ia un nou îndemn în rîvna lor de a sluji, cu aceste lumini și îndrumări ale părintelui lor duhovnicesc, Biserica Ortodoxă Română și scumpa noastră Pașă. Rugăm pe Dumnezeu îndurător și a toată milostivirea să dăruiască Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian sănătate deplină și îndelungare de zile, puteri de muncă sporite, pentru noi și rodnice împliniri la altarul sfintei noastre Biserici strămoșești și la înălțarea scumpei noastre Patrii.

Intru mulți și fericiți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian, la cîrma sfintei noastre Biserici strămoșești !

† TEOCTIST
Mitropolitul Olteniei

TELEGRAME OFICIALE

TELEGRAMA DOMNULUI EMIL BODNĂRAȘ, VICEPREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE STAT AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Domnul Emil Bodnăraș, vicepreședinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, a trimis Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cu prilejul celei de a XXV-a aniversări a întronizării sale ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul celei de a 25-a aniversări de la instalarea Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Vă rog să primiți călduroase felicitări.

În persoana Patriarhului Justinian, clerul ortodox a avut exemplul ierarhului animat constant de înalta răspundere a misiunii sale păstorești, pătruns de nobile sentimente patriotice, închinat cu devotament sprijinirii cauzei poporului român de înfăptuire a vieții sale noi.

Demnă de subliniat este străduința Prea Fericirii Voastre de a stabili cu toate cultele din țara noastră relații de stimă, conlucrare și înțelegere reciprocă.

De aceeași înaltă apreciere se bucură și orientarea pe care ați promovat-o în relațiile internaționale bisericești, în vederea cooperării tuturor, pentru a contribui la rezolvarea marilor probleme ale asigurării respectului pentru dreptul la viață liberă și conviețuire pașnică între popoare.

Prețuim în mod deosebit cu acest prilej activitatea, în frunte cu Prea Fericirea Voastră, a întregului Sinod și a clerului Bisericii Ortodoxe Române de-a lungul acestui pătrar de veac.

Vă dorim în viitor multă sănătate și viață îndelungată.

Emil Bodnăraș

Vicepreședinte al Consiliului de Stat

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Domnului Emil Bodnăraș, vicepreședinte al Consiliului de Stat, următorul răspuns :

Domnule Vicepreședinte,

Felicitările pe care ați binevoit a ni le adresa cu prilejul celei de a 25-a aniversări a întronizării Noastre ca Patriarh al Bisericii Orto-

doxe Române ne-au mișcat profund și Vă rugăm să primiți cele mai alese mulțumiri.

De asemenea, ne-au umplut inima de bucurie înaltele aprecieri pe care afl avut amabilitatea a le face, la această aniversare, cu privire la conștiința care ne-a călăuzit și la simțămintele care ne-au însuflețit în împlinirea misiunii hărăzite Nouă în acest răstimp de adânci prefaceri din Patria noastră, de la care n-ar fi fost îngăduit să lipsească niciunui Dumnezeu adevărat al poporului și nici unei instituții cu rosturi permanente în viața acestuia.

Bucuria Noastră este deplină constatînd satisfacția mărturisită de Conducătorii țării noastre față de stabilirea acelor relații de stimă, înțelegere reciprocă și conlucrare cu toate Cultele din România, care au lăsat pe reprezentanții diferitelor Biserici din lume, veniți să ne viziteze, să afirme cu admirație că la noi s-a realizat ecumenismul creștin dorit de toate Bisericile. Realizarea acestui ecumenism ne-a asigurat și succesul — amintit elogios de Domnia Voastră — promovării în relațiile internaționale bisericesti a orientării spre cooperarea tuturor în scopul de a contribui la rezolvarea marilor probleme care confruntă omenirea de astăzi: asigurarea respectului pentru dreptul la viață liberă și conviețuire pașnică între popoare.

Ca o încununare a celor relevate în telegrama Domniei Voastre, am înregistrat prețuirea rezervată activității desfășurate de Noi în rodnică și armonioasă conlucrare cu membrii Sfîntului Sinod, înconjurați de ascultarea, încrederea și dragostea clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române în curgerea acestui pătrar de veac.

Din prisosul bucuriei care ne stăpînește în aceste clipe, dorim să Vă asigurăm, Domnule Vicepreședinte, pe Domnia Voastră și prin Domnia Voastră întreaga Conducere a țării noastre, că în anii pe care va binevoi a ni-i mai dărui Providența — ca urmare a urărilor atît de numeroase și de fierbinți primite la popasul de acum — ne vom strădui să mergem pe același drum de muncă jertfelnică și dăruire totală în slujirea poporului român, din rîndul căruia sînt mîndru că m-am ridicat, și a Bisericii Ortodoxe Române a cărei credință am moștenit-o de la părinții și strămoșii mei, precum și în slujirea nobilelor năzuințe de cooperare frățească, pace și bunăvoire între oameni și popoare.

Mulțumindu-Vă încă o dată pentru urările ce ne-ați adresat, Vă rugăm să primiți, Domnule Vicepreședinte, încredințarea înaltei stime ce Vă purtăm.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

* *

TELEGRAMA DOMNULUI PROFESOR DUMITRU DOGARU, PREȘEDINTELE DEPARTAMENTULUI CULTELOR

Domnul Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, a trimis Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cu prilejul celei de a XXV-a aniversări a întronizării sale ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la instalarea Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Vă felicit călduros și Vă fac cele mai bune urări de sănătate și de succes deplin în activitatea viitoare.

Împreună cu Sinodul, care V-a sprijinit tot timpul, ați reușit să realizați unitatea și orientarea întregului cler ortodox, pentru înțelegerea și sprijinirea poporului nostru pe drumul eliberării, independenței și creării în țara noastră a unei civilizații înfloritoare.

În raporturile cu cultele din țară ați promovat un ecumenism bazat pe înțelegere, cunoaștere și respect, contribuind astfel la stingerea izolării și fricțiunilor confesionale și prin aceasta la unitatea întregului popor.

Aceași concepție V-a călăuzit și în relațiile externe bisericesti ca singura cale de contacte sincere și de apropiere între popoare, în vederea unei păci durabile și fructuoase.

Dumitru Dogaru

Președintele Departamentului Cultelor

*

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a răspuns Domnului Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, următoarele :

Profund mișcat, Vă mulțumim din inimă pentru plăcutele felicitări și urări adresate cu prilejul aniversării întronizării Noastre, precum și pentru judicioasele sublinieri și aprecieri cu privire la activitatea desfășurată de Noi în decursul celor 25 de ani de armonioasă colaborare cu Sfântul Sinod, în relații de bună înțelegere și respect reciproc cu celelalte Culte din țara noastră și în contacte frățești cu toate Bisericile de peste hotare, în scopul promovării păcii și cooperării între popoare.

Vă asigurăm de întreaga Noastră stimă și afecțiune,

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

* *

TELEGRAMA DOMNULUI GHEORGHE NENCIU, VICEPREȘEDINTELE DEPARTAMENTULUI CULTELOR

Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor, a trimis Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cu prilejul celei de a XXV-a aniversări a întronizării sale ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la instalarea Prea Fericirii Voastre la conducerea Bisericii Ortodoxe Române, Vă exprim sincere felicitări, urări de sănătate deplină și rodnice înfăptuiri în activitatea pastoralică de îndrumare a clerului și credincioșilor, pentru sprijinirea vastei opere constructive a poporului român și înflorirea scumpei noastre patrii.

Gheorghe Nenciu

Vicepreședintele Departamentului Cultelor

*

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a răspuns Domnului Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor, următoarele :

Vă mulțumim din toată inima pentru felicitările și urările adresate cu prilejul aniversării întronizării Noastre și Vă asigurăm de sentimentele Noastre de stimă și afecțiune, în continuarea conlucrării armonioase în slujba Patriei și a poporului român.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

FESTIVITĂȚILE CELEI DE A 25-A ANIVERSĂRI A INTRONIZĂRII PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

La 6 iunie 1973 s-au împlinit 25 de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian ca Întâistător al Bisericii Ortodoxe Române. După cum era firesc, această aniversare a constituit pentru toți fiii Bisericii noastre un popas duhovnicesc deosebit, plin de adâncă bucurie, și totodată un prilej de manifestare sinceră a recunoștinței, a dragostei și a prețuirii lor pentru munca stăruitoare și activitatea înțeleaptă desfășurată în tot acest timp de Prea Fericirea Sa în slujba lui Dumnezeu și a semenilor.

Experiența ultimului sfert de veac a arătat că ziua de 6 iunie a devenit o sărbătoare ce aparține nu numai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, ci tuturor ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române. An de an, aceștia cinstesc cu bucurii sporite evenimentul întronizării Prea Fericirii Sale, înălțînd Atotputernicului Dumnezeu smerite rugăciuni de mulțumire pentru binefacerile revărsate asupra Bisericii noastre în acest timp și cerîndu-I ca și în viitor să înmulțească darurile Sale asupra Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române, pentru ca lucrarea sa să devină tot mai rodnică și mai desăvîrșită.

În acest an, împlinindu-se un sfert de veac de cînd Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a fost chemat — prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu și voința clerului și a credincioșilor — la înalta răspundere de Întâistător al Bisericii noastre, aniversarea a avut loc într-un cadru sărbătoresc, atît la centrul Patriarhal cît și pe întreg cuprinsul Patriarhiei Române.

În duminica premergătoare acestui eveniment — în ziua de 3 iunie — în toate bisericile ortodoxe din țară, după terminarea serviciului divin, slujitorii altarelor au rostit un cuvînt omagial, în care au prezentat credincioșilor viața, activitatea și bogatele înfăptuiri — pe planul vieții bisericești interne și externe — ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. După aceea a avut loc un Te-Deum, în cadrul căruia clerul și credincioșii au adus rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu pentru binefacerile dăruite Bisericii Ortodoxe Române și Întâistătorului ei, cerînd pentru acesta de la Părintele luminilor «zile îndelungate și bună sporire în dreapta propovăduire a cuvîntului adevărului Său și întru cîrmuirea turmei celei cuvîntătoare pe calea mîntuirii».

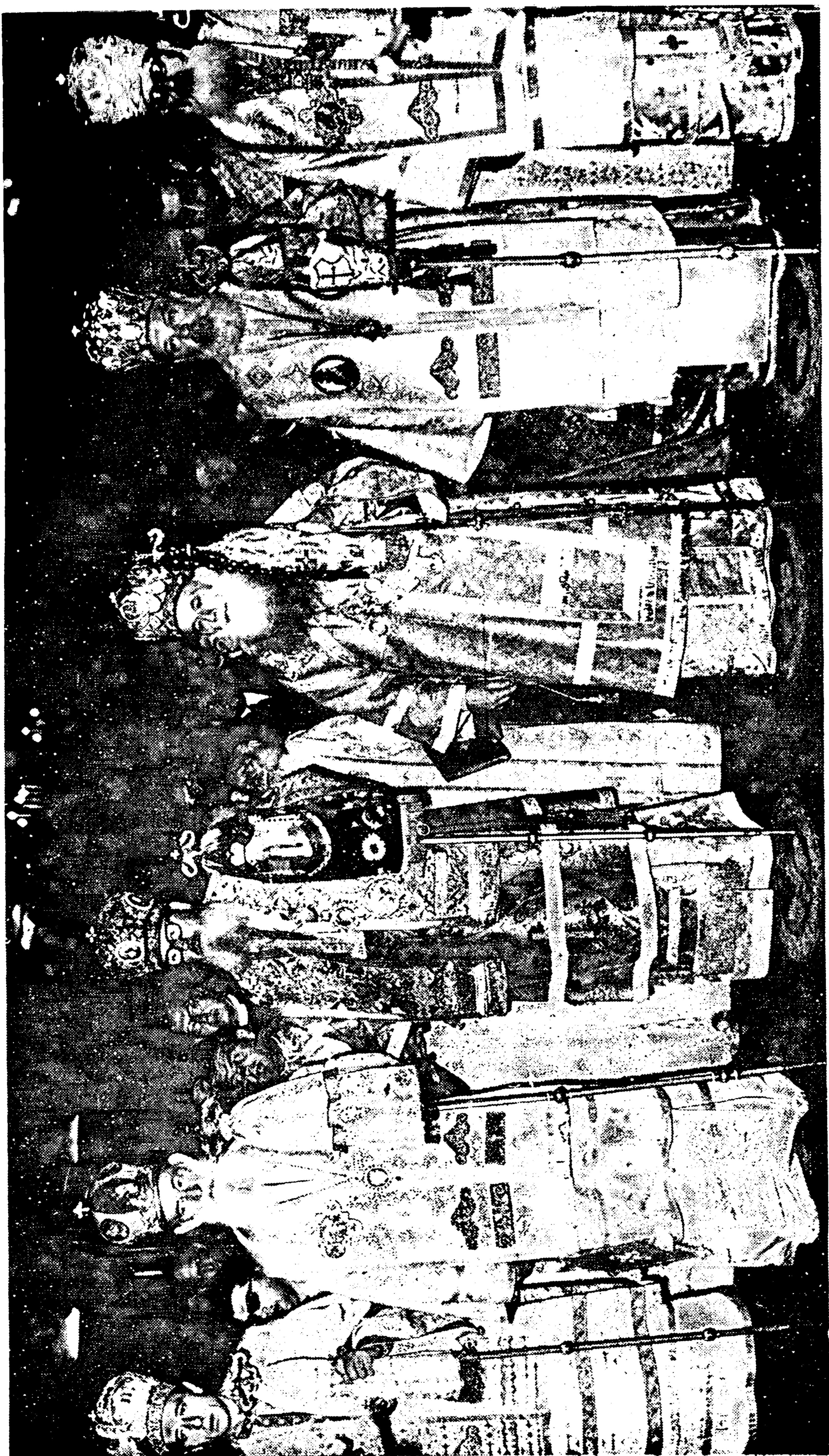
Cu acest prilej, numeroși preoți, Consilii parohiale și enoriași din parohiile de pe întreg cuprinsul țării au adresat înaltului sărbătorit telegrame sau scrisori de felicitare în care și-au exprimat admirația și

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în biserică «Sfintul Spiridon-Nou», înainte de începerea sfintei liturghii

Oaspeți de peste hotare, conducători ai cultelor religioase din țară și participanți la festivitățile celei de a 25-a aniversări a întronizării Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și soborul ierarhilor, în timpul sfintei liturghii

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în timpul sfintei liturghii arhieresti

recunoștința pentru înțelepciunea și strădaniile neobosite depuse de acesta, de-a lungul unui sfert de veac, în slujba Bisericii și a Patriei, asigurându-l totodată de respectul, atașamentul și dragostea lor filială.

*

La Centrul Patriarhal, jubileul a 25 de ani de patriarhat ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian a fost sărbătorit în chip deosebit, în ziua de 5 iunie 1973.

Feclivitatea s-a desfășurat în catedrala «Sfântul Spiridon-Nou», palatul patriarhal. La orele 9,30, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a sosit la catedrală, unde a fost întâmpinat, după rînduială, de către P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, împreună cu preoții și diaconii care aveau să completeze soborul ierarhilor. Corul studenților teologi și al elevilor seminariști a intonat *Imnul patriarhal*. În timpul înveșmîntării în odăjdii ale soborului înalților slujitori, studenții teologi — aflați în balconul din dreapta — și seminariștii — în cel din stînga — au cîntat împreună psalmul *Îngerul a strigat* și, alternativ, *Doxologia Mare*.

Înaltul sărbătorit, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian*, a oficiat slinta liturghie, în fruntea unui sobor alcătuit din următorii ierarhi : I.P.S. Mitropolit *Iustin* al Moldovei și Sucevei ; I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului ; P. S. Episcop *Iosif* al Rîmnicului și Argeșului ; P. S. Episcop *Teofil* al Vadului, Feleacului și Clujului ; P. S. Episcop *Germain* de Saint Denis, conducătorul Bisericii Ortodoxe-Catolice din Franța și P. S. Episcop *Visarion Rășinăreanu*, vicarul Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu.

Înalții ierarhi au fost înconjurați în sobor de Prea Cuvioșii Arhimandriți : Benedict Ghiuș, Ambrozie Filiuță, Roman Stanciu și Grigore Băbuș, precum și de P. C. Diaconi : Evghenie Dascălu, Fănică Mazăre, Petre Zamfira, Constantin Dumitrescu, Miron Mihuț, Constantin Diaconescu, Petre Coman, Mihai Colibă și Mihai Nuță.

La serviciul divin au fost de față :

— *Membrii Sfîntului Sinod* : I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului ; I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei ; P. S. Episcop Antim al Buzăului ; P. S. Episcop Partenie al Romanului și Hușilor ; P. S. Episcop Vasile al Oradiei ; P. S. Episcop Victorin al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America ; PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul, vicari patriarhali ; P. S. Episcop Eftimie Bîrlădeanu, arhiereu vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor și P. S. Episcop Gherasim Constanțeanul, arhiereu vicar al Episcopiei Dunării de jos.

— *Conducători de Culte religioase din țară* : Mgr Márton Aron, episcop romano-catolic de Alba Iulia ; Mgr Iakub Antal, episcop auxiliar romano-catolic de Alba Iulia ; Mgr Francisc Augustin, ordinariu substitut al Arhiepiscopiei romano-catolice din București ; Exc. Sa Pap Laszlo, episcopul Eparhiei Reformate din Oradea ; Exc. Sa Albert Klein, episcopul Bisericii Evanghelice C. A. din Sibiu ; P. S. Dirayr Mardichian,

episcopul Eparhiei Armeano-Gregoriene; Exc. Sa Kovács Lajos, episcopul Bisericii Unitariene; Em. Sa Moses Rosen, șef-rabinul Cultului Mozaic; Em. Sa Mehmet Iakub, șeful Cultului Musulman; P. C. Pr. Gheorghe Hranisavlievici, vicarul bisericii ortodoxe sârbe din Timișoara; P. C. Prot. Nicolae Goranov, superiorul bisericii ortodoxe bulgare din București; Rev. Hugh Wybrew, superiorul capelei anglicane din București.

— *Oaspeți aparținând unor Biserici Ortodoxe și neortodoxe sau unor organizații intercreștine de peste hotare*: I.P.S. Mitropolit Iakobos de Mitilene; I.P.S. Mitropolit Serafim de Ianina; I.P.S. Mitropolit Timotei de Maroneea; P. S. Episcop Marc de Levka, conducătorul Bisericii Ortodoxe Albaneze din America; P. S. Episcop Robert Runcie de St. Alban-Anglia; Rev. Michael Moore, capelan al Arhiepiscopului de Canterbury pentru relațiile externe bisericești; Rev. John Backus, capelan anglican la Istanbul și reprezentant pe lângă Patriarhia Ecumenică; Rev. Ulrich Fick, secretar general al Federației Mondiale a Societăților Biblice Unite; Rev. Swerre Smaadahl, secretar pentru Europa al Federației Mondiale a Societăților Biblice Unite.

— *Reprezentanți ai comunităților ortodoxe române de peste hotare*: P. C. Pr. Dumitru Găină, conducătorul Parohiei ortodoxe române din Melbourne; Dl. Ilie Mihai, președintele Comitetului parohial al Parohiei ortodoxe române din Melbourne; Dl. Aurel Repciuc, președintele Comitetului parohial al Parohiei ortodoxe române din Adelaide; P. C. Prot. Aurel Uroș, vicarul Vicariatului ortodox român din R.S.F. Iugoslavia; P. C. Prot. Iuliu Sgîrgea, delegat al aceleiași Vicariat; PP. CC. Preoți Mircea Panciuk și Dumitru Bodale, din cadrul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America; Dl. Ing. Dr. Ștefan Cantacuzino, președintele Comitetului de inițiativă al Parohiei ortodoxe române din Suedia.

— *Membrii Consiliului Național Bisericesc și delegații eparhiilor*: P. C. Prot. Vicar Traian Belășcu; P. C. Pr. Inspector Teodor Bodnar; Dl. Acad. Prof. dr. Vasile Rășcanu; Dl. Acad. Prof. Dr. Gheorghe Olănescu; Dl. Aurel Vasilescu; Dl. Victor Florescu; Dl. Aurel Botiș; P. Cuv. Arhim. Vicar Timotei Seviciu; P. C. Pr. Consilier Ion Iordache; P. C. Prot. Vasile Văcăreanu; P. C. Pr. Vicar Nicolae Toderici; P. Cuv. Arhim. Vicar Ieronim Motoc; P. C. Pr. Vicar Vasile Costin.

— *Reprezentanți ai Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor*: P. C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale; P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române; PP. CC. Preoți consilieri patriarhali: Constantin Pârvu, Nicolae Diaconu, Ilie Georgescu, Sabin Verzan și Teodor Cazan; P. C. Pr. Nițșor Cazacu, secretarul Cabinetului Patriarhal; P. C. Pr. Ion Ionescu, inspector general patriarhal; P. C. Pr. Gheorghe Didicescu, președintele Consistoriului Central Bisericesc; salariați superiori ai Administrației Patriarhale; membrii Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor; PP. CC. Preoți consilieri arhi-

episcopali : Leonida Mateescu, Petre F. Alexandru, Ioan Popa, Mihai Marinescu, Octavian Iatan și Ioan Neamu ; Dl. Virgil Frangu, secretar eparhial ; P. C. Pr. Vasile Diaconescu, inspector eparhial ; P. Cuv. Arhim. Paulin Lecca, exarhul mănăstirilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor ; P. C. Pr. Constantin Nichita, președintele Consistoriului eparhial ; PP. CC. Protoierei Constantin Ștefănescu, Iuliu Man și Dinu Proviau ; salariați superiori ai Arhiepiscopiei Bucureștilor ; stareți și starețe ai mănăstirilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Reprezentanți ai învățămîntului teologic : P. C. Pr. Prof. Isidor Iodoran, rectorul Institutului teologic universitar din Sibiu ; P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda, prorectorul Institutului teologic universitar din București, împreună cu un grup de profesori de la acest Institut ; P. C. Pr. Prof. Vasile Bria, directorul Școlii de cîntăreți și Seminarului teologic din București, împreună cu un grup de profesori de la această școală.

Au luat parte, de asemenea, numeroși preoți și credincioși din Capitală.

După înveșmîntarea în odăjdii, ieșind pe solee, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a binecuvîntat pe clericii și credincioșii aflați la slujbă.

Primind cuvenita blagoslovenie, P. Cuv. Arhim. Benedict Ghiuș a rostit binecuvîntarea de începere a sfintei liturghii arhieresti.

Răspunsurile la sfînta liturghie, pînă la imnul *Veniți să ne închinăm*, au fost cîntate omofonic de corul studenților teologi și cel al elevilor seminariști, alternativ. În continuare, răspunsurile liturgice au fost date de Corala Sfintei Patriarhii și Corul bisericii «Sfîntul Spiridon-Nou», reunite sub conducerea D-lui Prof. Nicolae Lungu de la Institutul teologic din București.

La *Trisaghion*, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului au dat binecuvîntarea prevăzută de ritualul liturgic. *Apostolul* a fost citit de P. C. Diac. Mihai Colibă, iar *Evangelhia* zilei de către P.C. Arhid. Evghenie Dascălu.

În continuare, sfînta liturghie s-a desfășurat într-o atmosferă de pace, rugăciune și evlavie adîncă, participanții păstrînd ordine și liniște desăvîrșită. *Simbolul credinței* a fost rostit, din strană, de către I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului. Rugăciunea *Tatăl nostru* a fost cîntată în comun de cor, preoți și credincioși.

În cadrul chinonicului, corul a executat cîntarea *Ziua Învierii*, imnul *Urare* — dedicat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — și cîteva fragmente muzicale psaltice.

După împărtășire, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și înalții ierarhi din sobor au dezbrăcat odăjdiile arhieresti și au fost conduși de diaconi la străunile rezervate.

După otpustul sfintei liturghii, la ora 12, s-a săvîrșit un Te-Deum, în aceeași biserică și în prezența aceluiași participanți.

La această solemnitate au fost de față și Dl. Prof. *Dumitru Dogaru*, președintele Departamentului Cultelor, și Dl. *Gheorghe Nenciu*, vice-președintele Departamentului Cultelor.

Îndătinata slujbă de mulțumire a fost săvârșită de I.P.S. Mitropolit *Teoctist* al Olteniei, P. S. Episcop *Vasile* al Oradiei și P. S. Episcop *Victorin* al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, împreună cu un sobor de arhimandriți și diaconi.

Răspunsurile la Te-Deum au fost date de Corala-preoților din Capitală, sub conducerea P. C. Pr. *Ioan Popescu-Runcu*.

Pericopa evanghelică a fost citită de I.P.S. Mitropolit *Teoctist* al Olteniei. Tot I.P.S. Sa a rostit rugăciunea de mulțumire înălțată Părintelui ceresc, pentru binefacerile revărsate asupra Bisericii noastre și asupra Prea Fericitului Părinte Patriarh *Justinian*, în cei 25 de ani de bogată arhipăstorire.

După otpust, Corala preoților din Capitală a executat piesa muzicală *Mare ești, Doamne ! Concert festiv închinat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian*, de Pr. *Iulian Cârstoiu*, sub conducerea compozitorului.

Apoi, din fața ușilor împărătești ale sfântului altar, P. S. Episcop *Antim Tîrgovișteanul*, vicar patriarhal — încadrat de P. C. Preot *Ioan Gagi*, directorul Administrației Patriarhale și de P. C. Preot *Nițșor Cazacu*, secretarul Consiliului Național Bisericesc — a dat citire următorului

ACT SINODAL DE ANIVERSARE
LA ÎMPLINIREA A 25 ANI DE ACTIVITATE
A PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Prin vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu plinirea Sfântului și de viață făcătorului Duh, săvârșitu-s-a astăzi, 5 iunie 1973, după cuviință, prăznuirea unui sfert de veac de la înălțarea Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN în Scaunul de Întâistătător al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române.

Rînduit-a Pronia divină ca, după furtuna celui de-al doilea război mondial, când harnicul nostru popor și-a luat soarta în propriile sale mâini și a început să-și făurească cu hotărîre și avînt o viață liberă, prosperă și plină de demnitate națională, să avem un înțelept cîrmuitor bisericesc, care, cu viziune clară și cuprinzătoare și însuflețit de fierbinte rîvnă, să îndrumeze clerul Bisericii noastre strămoșești pe calea adevăratei și nedesmințitei lui misiuni, de a sluji lui Dumnezeu și de a sluji pe oameni în năzuințele lor cele mai înalte și cele mai firești.

În împlinirea acestei sfinte misiuni, Prea Fericitul Părinte Patriarh JUSTINIAN a aflat, dintru început, la membrii Sfântului Sinod, o largă înțelegere și o însuflețită colaborare. A găsit în teologii Bisericii noastre, harnici și iscușiți tâlcuitori ai gândurilor sale pentru slujirea vieții, a păcii și a înfrățirii dintre oameni și popoare. A trezit în inimile preoților spiritul de jertfelnicie și a aprins conștiința chemării lor pasto-

rale în vremea noastră. A găsit în sufletele credincioșilor de la orașe și de la sate rivnă caldă pentru sfintele locașuri, precum și dorința de a fi uniți în jurul păstorilor lor duhovnicești.

Ne este dat astăzi să privim, cu nespusă bucurie, la numeroasele impliniri bisericesti înmănunchiate de Prea Fericitul Părinte Patriarh JUSTINIAN de-a lungul celor 25 de ani de arhipăstorie.

A fost voia lui Dumnezeu ca, încă de la începutul arhipăstoririi Prea Fericitului Sale, să fie înlăptuit actul istoric al reîntoarcerii la sânul Bisericii Mame a fraților români din Transilvania, înstrăinați de la Ortodoxie cu 250 ani mai înainte, aducându-se prin acest act o contribuție nemăsurată la unitatea sufletească a poporului nostru.

Învățămîntul nostru teologic de toate gradele a fost așezat sub oblăduirea Bisericii și reorganizat potrivit cu nevoile ei de păstorie a credincioșilor.

Au luat ființă cursurile de îndrumare misionară, pastorală și socială, precum și conferințele de orientare a clerului, mijloace folositoare pentru reîmprospătarea cunoștințelor teologice și pentru înțelegerea problemelor actuale ale omenirii.

Revistele bisericesti, lucrările teologice și cărțile de cult au sporit an de an zestrea teologiei ortodoxe române.

Monumentele istorice și de artă bisericască, mărturii ale culturii și spiritualității românești, au îmbrăcat și continuă să îmbrace, unul după altul, veșmînt de sărbătoare. S-au reparat și împodobit numeroase biserici și s-au clădit altele noi. La aceste înnoiri, pe lângă dania credincioșilor, s-a simțit larg sprijinul material al autorităților de stat.

Sfîntul Sinod al Bisericii noastre, răspunzînd evlaviei credincioșilor, a purces la canonizarea unor sfinți zămisliți din tulpina neamului românesc și a rînduit cinstirea pe tot cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române a altor sfinți care se bucurau de cult local.

În duhul învățaturii patristice și pătruns de misiunea slujitoare a Bisericii, Prea Fericirea Sa a așezat la temelie lucrării ei «APOSTOLATUL SOCIAL», îndrumînd prin viu grai și prin scris pe slujitorii ei, să sprijine inițiativele și acțiunile obștești menite progresului și înfloririi Patriei noastre.

S-au stabilit relații de stimă reciprocă și de colaborare cu celelalte culte religioase din țară, pornind de la ideea că în marile probleme ale vieții, religiile nu despart, ci unesc pe oameni.

Biserica noastră a dezvoltat colaborarea cu Bisericile Ortodoxe surori pentru susținerea intereselor comune Ortodoxiei. De asemenea, și-a lărgit relațiile și contactele sale cu celelalte Biserici și cu organizațiile internaționale creștine, contribuind la promovarea ecumenismului creștin și la sporirea cooperării pentru rezolvarea marilor probleme ale omenirii actuale.

În curgerea acestui pătrar de veac, credincioșii ortodocși români de peste hotare au simțit îndeaproape grija părintească a Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN și a Bisericii-Mame din țară. S-au organizat noi parohii românești, iar sfintele locașuri au fost împodobite cu cele tre-

buitoare cultului. Preoții trimiși de Patriarhia Română împlinesc cu râvnă cerințele religioase și cultivă în inimile credincioșilor români din diaspora păstrarea credinței strămoșești, datinile și obiceiurile românești, dragostea și respectul pentru poporul din care au odrăslit.

Acestea, și altele pe care nu le-am putut cuprinde aici, s-au împlinit de Prea Fericirea Sa în acest sfert de veac, cu împreună-lucrarea membrilor Sfântului Sinod, spre bucuria clerului și a credincioșilor Bisericii noastre.

Cu prilejul acestei aniversări, clerul și credincioșii din toate parohiile Patriarhiei Române au înălțat rugăciuni către cel Atotputernic pentru darurile revărsate asupra Bisericii Ortodoxe Române și pentru sănătatea deplină și îndelunga înziliră a Prea Fericitului Părinte Patriarh JUSTINIAN.

Cu sentimente de deosebită prețuire și de aleasă dragoste pentru Întâistătorul sfinteii noastre Biserici, membrii Sfântului Sinod, împreună cu reprezentanții forurilor centrale bisericești, cu delegații eparhiilor și numeroși clerici și credincioși din Capitală, și-au unit astăzi cugetele în rugăciuni de mulțumire către Dumnezeu în catedrala «Sfântul Spiridon-Nou» din București, unde acum 25 de ani, la 6 iunie 1948, a avut loc festivitatea întronizării Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN.

Apoi s-a citit și s-a semnat Actul Sinodal de Aniversare, pentru a se evoca rodnică arhipăstorire a Prea Fericirii Sale, de față fiind reprezentanți ai celorlalte culte religioase și alți invitați.

La această solemnitate, din partea înaltei autorități de Stat au participat Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor și Domnul Vicepreședinte Gheorghe Nenciu.

După citirea actului sinodal aniversar, P. C. Pr. Ioan Găgiu și P. C. Pr. Nițșor Cazacu au înmînat acest document Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Corala preoților din Capitală a executat apoi piesa muzicală aparținând compozitorului Ion Popescu-Runcu: *Un sfert de veac. Imn festiv dedicat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian*, pe versuri de Pr. Dumitru Soare. A dirijat compozitorul. Executat cu multă sensibilitate artistică, acest imn festiv a trezit — ca și concertul *Mare ești, Doamne* — sentimente înălțătoare în inimile auditorilor, întrunind aprecieri elogiatoare unanime.

Solemnitatea s-a încheiat cu un polihroniu, în cadrul căruia preoții și credincioșii prezenți și-au unit glasurile lor cu cele ale corului, întonând cu entuziasm și cu aleasă bucurie duhovnicească urarea: «mulți ani trăiască!», pentru Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române, pentru înțelepții Conducători ai Patriei și pentru obștea celor ce s-au învrednicit a lua parte la acest înălțător eveniment aniversar.

După încheierea solemnității, Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru, și Dl. Vicepreședinte al Departamentului Cultelor, Gheorghe Nenciu, au felicitat cordial pe Prea Fericitul

Părinte Patriarh Justinian cu ocazia aniversării a 25 de ani de arhipastorire ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române.

De asemenea, Prea Fericirea Sa a primit felicitări din partea ierarhilor, clerului și reprezentanților oficiali aflați la aniversarea jubiliară.

La ieșirea din biserică, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a fost întâmpinat și condus la reședința patriarhală, cu vii manifestări de dragoste filială, de către mulțimea credincioșilor adunați la înălțătoarea sărbătorire.

*

În aceeași zi, la orele 13,30, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a oferit o masă oficială în cinstea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cu ocazia celei de a 25-a aniversări a întronizării Prea Fericirii Sale.

La masa oficială au participat, alături de înaltul sărbătorit : Dl. Prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor ; Dl. Gheorghe Nonciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor ; membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ; conducători și reprezentanți ai Cultelor religioase din țară ; oaspeți din străinătate, aparținând unor Biserici Ortodoxe și neortodoxe sau unor organizații intercreștine ; conducători și reprezentanți ai comunităților ortodoxe române de peste hotare ; membrii Consiliului Național Bisericesc și delegați din partea Eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române ; reprezentanți ai Administrației Patriarhale, ai Arhiepiscopiei Bucureștilor și ai instituțiilor de învățământ teologic ; alți invitați.

Masa oficială s-a desfășurat într-o atmosferă de înălțătoare bucurie duhovnicească.

Cu acest prilej, s-a înmînat participanților o medalie comemorativă și volumul al XI-lea din ciclul «Apostolat social», intitulat *În duhul înfrățirii și al dragostei*, recent ieșit de sub tipar.

*

La aniversarea unui sfert de veac de patriarhat, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a aflat prilej potrivit de a-și arăta mulțumirea și prețuirea față de preoțimea din jurul său care s-a distins în lucrarea pastoral-administrativă. Este, de altfel, o caracteristică a Prea Fericirii Sale de a urmări îndeaproape și de a răsplăti munca slujitorilor altoror în ogorul Bisericii străbune, cu convingerea că «preoții care își îndeplinesc bine dregătoria să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei care se ostenesc cu cuvîntul și cu învățătura» (I Tim. V, 17).

Ca atare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a acordat distincția de *iconom stavrofor* și, în același timp, dreptul de a purta «Crucea Patriarhală», unui număr de 167 preoți aparținînd Arhiepiscopiei Bucureștilor și Administrației Patriarhale, ca semn de cinstire deosebită a muncii acestora și, în același timp, ca mulțumire adusă Părintelui Ceresc pentru binefacerile revărsate asupra Bisericii Ortodoxe Române în timpul arhipastoririi sale ca patriarh.

Festivitatea s-a desfășurat în catedrala patriarhală, în ziua de 14 iunie 1973.

Aici, la orele 10, în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian, s-a oficiat un Te-Deum, de către P. S. Episcop Antim Nica, vicar patriarhal, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi de la catedrala patriarhală. Răspunsurile au fost date de Corala preoților din Capitală, dirijată de P. C. Pr. Ion Popescu-Runcu.

După otpust, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a intrat în altar, luând omoforul arhieresc, apoi — din fața sfintelor uși împărătești — a citit cuvenitele rugăciuni de hirotiesire pentru preoții distinși cu rangul de iconom stavrofor. Trecând prin fața Prea Fericirii Sale, fiecare din aceștia au primit din mîna Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române «Crucea Patriarhală» și gramata distincției acordate.

Acest act a constituit încă o dovadă a iubirii părintești pe care Prea Fericitul Patriarh Justinian a revărsat-o asupra preoțimii și — mai ales — a dorinței sale de a împărtăși celor mai vrednici fii duhovnicești ai săi dar din dărurile bogate primite de la Dumnezeu în răstimpul celor 25 de ani de slujire ca patriarh.

*

Aniversarea a 25 de ani de arhipăstorire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian a constituit pentru preoțimea noastră și pentru credincioși un eveniment de aleasă bucurie și totodată un prilej de manifestare a simțămintelor lor de atașament, prețuire și dragoste filială sinceră față de Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române.

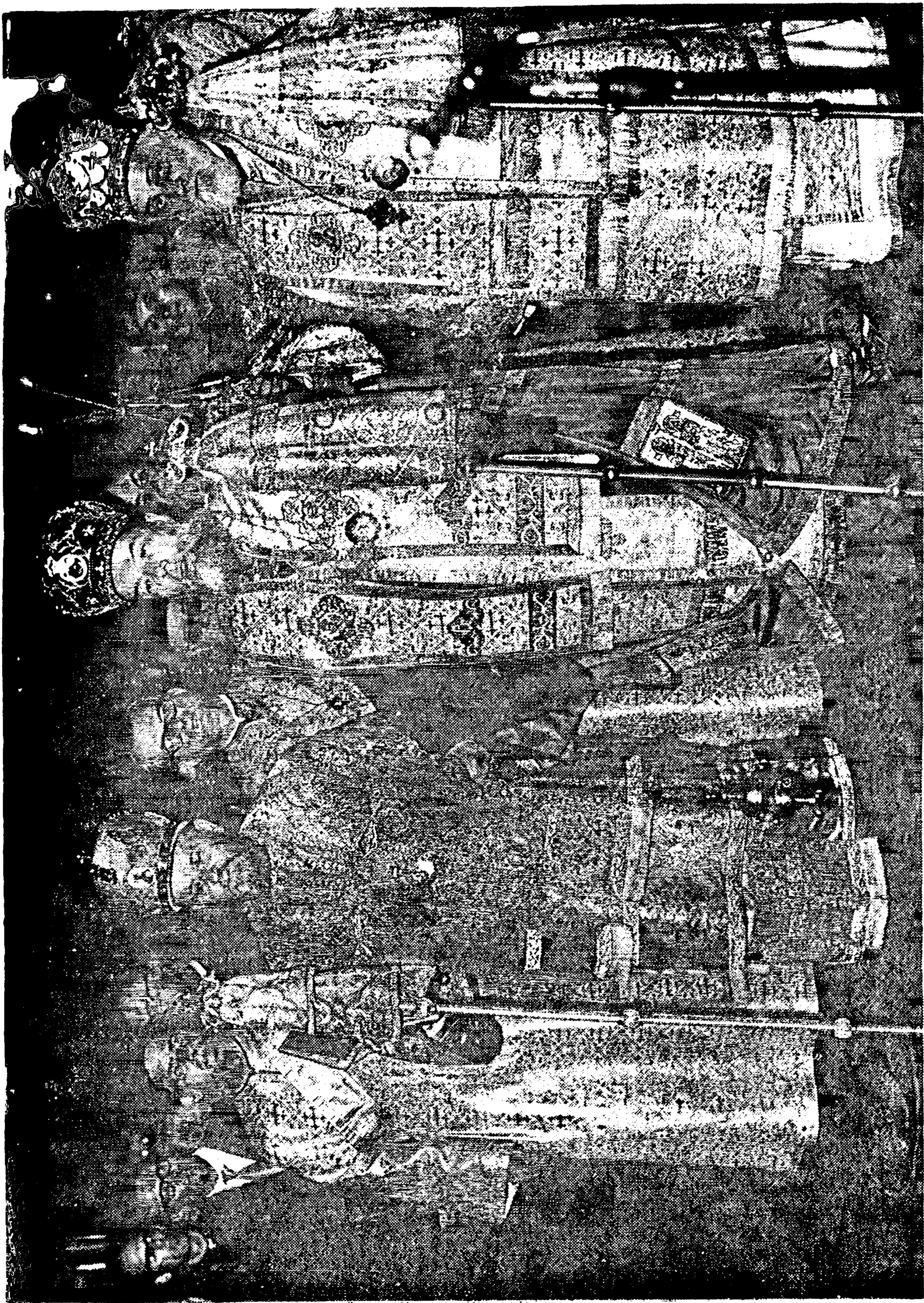

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, binecuvîntînd pe credincioși, în timpul sfintei liturghii

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în timpul sfintei liturghii, la ieșirea cu sfintele daruri

I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, P.S. Episcop Vasile al Oradiei și P.S. Episcop Victorin al
Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, slujind Te-Deum-ul de mulțumire

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în timpul slujbei Te-Deum-ului

TELEGRAME ȘI SCRISORI DE FELICITARE PRIMATE DE PREA FERICITUL PĂTRIARH JUSTINIAN

Cu prilejul împlinirii a douăzeci și cinci de ani de la întronizarea sa ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit numeroase telegrame și scrisori de felicitare din partea unor Întâistătători de Biserici Ortodoxe și neortodoxe, conducători de organizații intercreștine, ierarhi, clerici și teologi din cadrul unor Biserici și comunități creștine, conducători de Culte religioase din țara noastră, conducători de comunități ortodoxe române de peste hotare, reprezentanți de state și alte personalități.

Publicăm, în cele ce urmează, textul unora din aceste telegrame și scrisori de felicitare, primite de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian cu ocazia acestui însemnat moment aniversar.

*

* *

Din partea Întâistătătorilor de Biserici Ortodoxe și neortodoxe și a unor conducători de Biserici sau de organizații intercreștine au fost primite, între altele, următoarele telegrame și scrisori de felicitare :

Telegrama de felicitare a Sanctității Sale DIMITRIOS, Arhiepiscopul Constantinopolului și Patriarh ecumenic :

Îmbrățișăm cu multă dragoste pe Prea Fericirea Voastră, cu ocazia acestui eveniment — al 25-lea an pe scaunul patriarhal — și dorim ca Domnul să Vă înmulțească acești ani, pentru binele Bisericii și al Prea Fericirii Voastre.

† **Dimitrios**

Patriarhul ecumenic al Constantinopolului

*

Telegrama de felicitare a Sanctității Sale PIMEN, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia :

Cu ocazia însemnatei aniversări a 25 de ani de la întronizarea Voastră, primiți Vă rugăm, Prea Fericirea Voastră, sincera noastră felicitare și evlavioasă dorire de multă sănătate și ajutor dumnezeiesc în munca Voastră de Întâistătător.

Cu nestrămutată dragoste în Domnul,

† **Pimen**

Patriarhul Moscovei și a toată Rusia

*

Telegrama de felicitare a Prea Fericitului GHERMAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sîrbe :

Cu prilejul celei de a 25-a aniversări a activității Voastre ca Patriarh, Vă adresăm felicitări frățești, rugînd pe Dumnezeu să vă susțină pe scaunul de conducător suprem al Bisericii Ortodoxe Române surori, încă mulți ani.

† **G h e r m a n**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sîrbe

*

Telegrama de felicitare a Prea Fericitului MAXIM, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare :

Cu prilejul celei de a 25-a aniversări a binecuvîntatei de Dumnezeu întronizări a Prea Fericii Voastre preaiubite, Vă felicităm din toată inima frățește în Hristos Domnul nostru și implorăm în rugăciune pe Cel Atotputernic să Vă dăruiască din belșug sănătate și putere, ca să Vă îndepliniți încă mulți ani activitatea Voastră bogată, spre slava lui Dumnezeu, spre binele sfintei Ortodoxii și al Bisericii Ortodoxe Române surori.

La mulți ani !

† **M a x i m**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare

*

Telegrama de felicitare a Sanctității Sale VASKEN I, Patriarhul-suprem și Catolicosul tuturor armenilor :

Cu nespusă bucurie participăm la sărbătorirea unui sfert de veac de slăvită arhipăstorire a Prea Fericii Voastre, cu fierbinți rugăciuni ca Domnul să vă dăruiască încă mulți ani de viață și puteri reînnoite de muncă, spre a continua nobila misiune de cîrmuire spirituală a Sfintei Biserici strămoșești a de Dumnezeu binecuvîntatului popor român.

Vă îmbrățișăm cu dragoste frățească și înaltă prețuire.

† **V a s k e n I**

Catolicos al tuturor armenilor

*

Scrisoarea de felicitare a Grației Sale MICHAEL RAMSEY, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Angliei și Mitropolit :

Prea Fericea Voastră,

Iubit frate în Hristos,

Har și pace să fie peste Voi, prin Iisus Mîntuitorul nostru.

Acest însemnat prilej al jubileului Vostru de argint ca Patriarh al Sfintei Biserici Ortodoxe Române ne oferă nespusa plăcere de a trimite Prea Fericii Voastre cele mai calde salutări și felicitări, precum și

asigurarea rugăciunilor Noastre ca Atotputernicul Dumnezeu să continue îndelung a vă binecuvînta în conducerea Bisericii pe care a încredințat-o grijii Voastre.

Douăzeci și cinci de ani sau un sfert de secol sînt un timp îndelungat în calculul omenesc, deși o mie de ani înaintea ochilor lui Dumnezeu «sînt ca ziua de ieri» (Psalm XC, 4). Prea Fericirea Voastră va privi în urmă cu mulțumiri către Atotputernicul Dumnezeu pentru bogatele Sale binecuvîntări asupra anilor trecuți, începînd de la vremea educației Voastre creștine în copilărie și tinerețe, trecînd prin primele etape ale slujirii în Biserica Ortodoxă Română ca preot și episcop și, în sfîrșit, la alegerea Voastră ca Patriarh. Anii Voștri ca Patriarh trebuie să vă fi părut uneori o înfricoșătoare răspundere, dar prin credința Voastră puternică în Iisus Hristos v-ați călăuzit pe calea cea dreaptă.

Ne-am bucurat împreună cu Prea Fericirea Voastră de continua creștere a prieteniei dintre Bisericile noastre. Avem cele mai fericite amintiri atît de la vizita Noastră la Prea Fericirea Voastră în Biserica Ortodoxă Română, în iunie 1965, cît și de la vizita Voastră la noi, în Anglia, un an mai tîrziu. De atunci s-au făcut multe schimburi de vizite între episcopi, preoți, profesori, studenți și călugări ai Bisericilor noastre. Ne bucurăm că sîntem reprezentați personal la festivitățile Prea Fericirii Voastre de Prea Sfințitul Robert Runcis, episcopul de St. Alban, care în timpul din urmă a găsit puternice legături de prietenie cu un număr de credincioși ai Bisericii Ortodoxe Române și, mai presus de tot, cu Prea Fericirea Voastră. Ne bucurăm că Prea Sfinția Sa este însoțit de alți reprezentanți ai Bisericii Angliei, care se alătură festivităților acestei zile mărețe.

•Aceasta e ziua pe care Domnul a făcut-o ; să ne bucurăm și să ne bucurăm întru ea» (Psalm XCVIII, 24).

Trimițîndu-Vă Prea Fericirii Voastre dragostea noastră creștină și participînd împreună cu Voi întru bucuria acestei aniversări, Vă salutăm cu cuvintele propriei Voastre limbi care ne-au devenit atît de dragi : «La mulți ani !»

Al Prea Fericirii Voastre iubitor frate în Hristos,

† **Michael**

Arhiepiscop de Canterbury,
Primat al Angliei și Mitropolit

*

Scrisoarea de felicitare a Eminenței Sale Cardinalului JULIUS DOPFNER, Arhiepiscop de München și Freising și Președinte al Episcopilor romano-catolici din R. F. Germania :

Prea Fericirea Voastră,

Peste cîteva zile puteți arunca o privire în urmă, cu recunoștință față de Dumnezeu pentru cei 25 de ani de arhipăstorire în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor. De aceea, îngăduiți-mi, Vă rog, să Vă exprim sincerile mele urări de bine cu ocazia acestui jubileu.

În vizita pe care am făcut-o Bisericii Ortodoxe Române, la invitația Prea Fericirii Voastre, în toamna anului 1971, am putut să mă conving personal cât de mult ați activat Prea Fericirea Voastră în acești 25 de ani. De aceea aș dori să Vă asigur că vă voi pomeni cu plăcere pe Prea Fericirea Voastră și pe credincioșii Bisericii Ortodoxe Române în rugăciunile mele.

Cât de jertfelnică este astăzi funcția de păstor duhovnicesc o experimentează oricine stă în slujba lui Dumnezeu. Afirm aceasta, întrucât și eu voi împlini în toamna aceasta peste 25 de ani de slujire episcopală. Dumnezeu să binecuvînteze slujba noastră și, cu toate slăbiciunile noastre, să o facă rodnică pentru împărăția Sa și pentru drumul creștinătății într-un singur Domn.

*În frățescă legătură și în unitatea rugăciunii,
Al Prea Fericirii Voastre devotat în Hristos,*

† Julius Cardinal Döpfner

*

Scrisoarea de felicitare a Excelenței Sale Episcopului JOSEPH BRINKHUES, Conducătorul Bisericii vechilor-catolici din R. F. Germania :

Prea Fericirea Voastră,

Cu 25 de ani în urmă ați fost chemat în slujba înaltă de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și de atunci ați putut, cu ajutorul lui Dumnezeu, să săvârșiți lucruri mărețe pentru Biserica Voastră și pentru lumea întreagă.

Impresiile despre aceasta, pe care le-am putut agonisi în timpul vizitei noastre la Voi, în aprilie 1972, ne sînt neșterse.

În săptămîna jubileului Vostru, ne aducem aminte de Voi și de toată Biserica Ortodoxă Română în rugăciunile noastre și ne rugăm ca Dumnezeu să însoțească și pe mai departe activitatea Voastră cu bogatele Sale binecuvîntări. Lui fie cinstea și lauda în vecii vecilor.

Cu salutări pline de cinstire, în numele totodată al Profesorului Dr. Werner Küpers din Bonn, al Preotului Docent S. Kraft din Karlsruhe, al Profesorului Dr. Berthold Spuler din Hamburg și al reprezentanței Sinodale a Bisericii noastre,

Al vostru în Hristos,

† Episcop Joseph Brinkhues

*

Telegrama de felicitare a Excelenței Sale Episcopul Dr. HERMANN DIETZFELBINGER, Președintele Consiliului Bisericii Evanghelice-Luterane din R. F. Germania :

Astăzi, cînd Prea Fericirea Voastră sărbătorește jubileul a 25 de ani de patriarhat, Vă salut și eu cu cordiale urări de binecuvîntare.

Sărbătoarea Rusaliilor care ne stă în față pune slujba noastră sub cuvântul profetic pe care îl spune Domnul : «Voi vărsa asupra voastră Duhul harului și al rugăciunii».

Al Vostru cu totul devotat, unit în Hristos,

Episcop Dr. Hermann Dietzfelbinger

*

Telegrama de felicitare a Pastorului PHILIP POTTER, Secretarul General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor :

Cu prilejul celebrării celei de a 25-a aniversări a întronizării Voastre, Consiliul Ecumenic al Bisericilor își unește rugăciunile și mulțumirile sale către Dumnezeu cu acelea ale Bisericii Ortodoxe Române.

Philip Potter

Secretarul general
al Consiliului Ecumenic al Bisericilor

*

Telegrama de felicitare a Pastorilor ERNST WILM și GLEN GARFIELD WILLIAMS, în numele Conferinței Bisericilor Europene :

Cu prilejul însemnat al celei de a 25-a aniversări a întronizării Voastre, în numele Conferinței Bisericilor Europene prezentăm Prea Fericirii Voastre cele mai vii felicitări.

Perioada activității Voastre ca Patriarh a angajat Biserica Ortodoxă Română în mai multe importante inițiative ecumenice, de care beneficiem cu toții.

Dumnezeu să Vă binecuvânteze în această zi, să Vă dea puterea trebuitoare pentru încă mulți ani de activitate închinată prosperității Bisericii Voastre și slujirii păcii și înțelegerii între oameni.

Ernst Wilm

președinte

Glen Garfield Williams

secretar general

*

Telegrama de felicitare a Pastorului KAROLY TOTH, Secretarul General al Conferinței Creștine pentru Pace :

Prea Fericirea Voastră, în numele Conferinței Creștine pentru Pace am onoarea să exprim Prea Fericirii Voastre urările noastre afectuoase și felicitările noastre sincere, cu prilejul celei de a 25-a aniversări de la întronizarea ca Patriarh.

Biserica Ortodoxă Română, sub arhipăstoria Prea Fericirii Voastre, ocupă un loc de prim rang printre Bisericile creștine care luptă pen-

tru pace. Sprijinul prețios pe care-l primim în cadrul Conferinței Creștine pentru Pace din partea Bisericii Ortodoxe Române și îndeosebi de la persoana Prea Fericirii Voastre a făcut să progreseze în mod remarcabil lucrarea noastră în favoarea păcii și a progresului omenirii.

Doresc, în momentul acestei aniversări importante, să urez din toată inima ca Dumnezeu să binecuvânteze și în viitor Biserica Voastră, făcând rodnică activitatea Voastră în mijlocul poporului român, precum și strădaniile Voastre neîncetate desfășurate în interesul păcii omenirii întregi.

Cu expresia sentimentelor mele respectuoase și ale salutului meu frățesc,

Dr. Karoly Toth
Secretar general
al Conferinței Creștine pentru Pace

*

Telegrama de felicitare a Pastorilor ANDRE APPEL și PAUL HANSEN, în numele Federației Mondiale Luterane :

Cu prilejul celui de al 25-lea jubileu în fruntea Bisericii Ortodoxe Române, Vă urăm Prea Fericirii Voastre și Bisericii Ortodoxe întregi, în numele Federației Luterane Mondiale, binecuvântare, putere și sprijin de la Domnul nostru.

André Appel și Paul Hansen

*

* *

De asemenea, au adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian telegrame și scrisori de felicitare următorii ierarhi, clerici și teologi din Bisericile Ortodoxe și neortodoxe :

- I.P.S. Mitropolit MELITON al Calcedonului ;
- I.P.S. Mitropolit EMILIANOS de Calabria ;
- I.P.S. Mitropolit NICODIM al Leningradului și Novgorodului ;
- I.P.S. Mitropolit JUVENALIE al Tulei și Belevscului ;
- I.P.S. Arhiepiscop PITIRIM de Volokolamsk ;
- P.S. Episcop HRISOSTOM din Moscova ;
- I.P.S. Arhiepiscop DOSITEI al Ohridei și Macedoniei ;
- P.S. Episcop NICOLAE al Macariopolei ;
- P.S. Episcop VASILE al Evripului ;
- P. Cuv. Arhimandrit SOTIRIOS TRAMBAS, protosinghelul Arhiepiscopiei Atenei ;
- Dr. PANAG. V. VANDOROS, mare arhonte al Patriarhiei Ecu-menice ;
- Mgr M. KOK, arhiepiscop de Utrecht, președinte al Conferinței Internaționale a Episcopilor vechi-catolici ;
- Mgr RUDOLF GRABER, episcop de Regensburg ;

Excelența Sa Episcopul D. SCHOENHERR, președintele Federației Bisericii Evanghelice din R. D. Germană ;

Excelența Sa JOHN, episcop anglican de Gibraltar ;

Excelența Sa Episcopul GAUTHIER din Berna ;

— Rev. BERNARD J. TIDBALL, în numele Societății Biblice Britanice ;

— Dl. Prof. C. S. CALIAN, în numele Universității, Facultății și Seminarului teologic din Dubuque Iowa-S.U.A.

*

* *

Din partea Cultelor religioase din Republica Socialistă România menționăm următoarele telegrame și scrisori de felicitare :

Telegrama de felicitare trimisă de Mgr PETRU PLEȘCA, Provicar al Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București :

Cu prilejul împlinirii a 25 de ani de când pronia cerească V-a înălțat la demnitatea plină de răspundere ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Vă rog să binevoiți a primi cele mai sincere și respectuoase urări de sănătate și fericire, atât din partea mea cât și a clerului și credincioșilor noștri.

† **Petru Pleșca**

Episcop romano-catolic

*

Scrisoarea de felicitare a Excelenței Sale ALBERT KLEIN, Episcopul Bisericii Evanghelice C. A. din Cluj :

Prea Fericirea Voastră,

Jubileul unui pătrar de veac de la înscăunarea Prea Fericirii Voastre ca Întâistător al Bisericii Ortodoxe Române îmi oferă plăcutul prilej de a Vă adresa din toată inima, în numele Bisericii Evanghelice C. A. din Republica Socialistă România și al meu personal, cele mai călduroase felicitări.

Îl rugăm pe Bunul Dumnezeu să binecuvînteze și pe viitor rodnică Dumneavoastră activitate, să Vă dăruiască sănătate întru mulți și fericiți ani.

Fie ca, prin adîncirea colaborării ce se sprijină pe frățească prețuire și dragoste în Domnul, să slujim atât Bisericile noastre cât și continua propășire a scumpei noastre Patrii.

Albert Klein

Episcopul Bisericii Evanghelice C. A. din Cluj

*

Telegrama de felicitare a Excelenței Sale GHEORGHE ARGAY, Episcopul Bisericii Evanghelice S. P. din Cluj :

Cu prilejul aniversării a 25 de ani de la întronizarea Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Vă transmit, odată cu omagiile și felicitările credincioșilor și deservențelor Cultului Evanghelic-Luteran Sinodo Prezbiterian, și calde mulțumiri pentru că ați inițiat și promovat apropierea confesiunilor religioase, prin întruniri interconfesionale imediat după întronizare, aceasta deschizând calea unei bune cunoașteri și aprecieri reciproce între Culte și pentru desfășurarea Mișcării ecumenice din lume.

Depășind pragul vieții pus de Psalmist pentru cei tari, simt adevărul slovelor sale și nu Vă pot aduce personal acest omagiu, dar îl transmit astfel cu inimă caldă, dorindu-Vă ajutorul lui Dumnezeu pentru viața și activitatea arhipăstorească.

Al Prea Fericirii Voastre devotat frate întru Hristos,

Gheorghe Argay

Episcopul Bisericii Evanghelice S. P. din Cluj

*

Telegrama de felicitare a Excelenței Sale NAGY GYULA, Episcopul Bisericii Reformate din Cluj :

Cu mulțumire și profund respect am primit invitația binevoitoare de a participa la solemnitățile din 5 iunie anul curent, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la începerea activității chiriarhale a Prea Fericirii Voastre.

Cu acest prilej solemn, când împreună cu Biserica Ortodoxă Română toate Cultele Patriei aduc mulțumiri Domnului Bisericii pentru slujba binecuvântată a Prea Fericirii Voastre, aș dori să fiu prezent și eu în marea comunitate a acelor care se bucură în spiritul Duhului cel Sfânt, în legământul dragostei evanghelice și sub steagul cinstirii apostolice, prin exprimarea prisoselnicei iubiri în sânul trupului lui Hristos.

Dat fiind însă că starea mea de sănătate nu-mi permite momentan să-mi părăsesc casa, Vă urez pe această cale multă sănătate și un viitor chiriarhal și mai frumos, în care roadele bogate ale activității de importanță istorică ale Prea Fericirii Voastre să le vedeți răspândite și însuțite. Aceasta va fi mărturia cea mai valoroasă a înlăptuirilor Prea Fericirii Voastre așezate în slujba Sfintei Biserici și a Patriei noastre dragi, zidind astfel o viață nouă și binecuvântată de Domnul.

Cu această rugăciune în inimă, primiți Vă rog, Prea Fericirea Voastră, urările cele mai sincere, atât din partea mea personal cât și în numele tuturor credincioșilor Episcopiei noastre.

Nagy Gyula

Episcopul Bisericii Reformate din Cluj

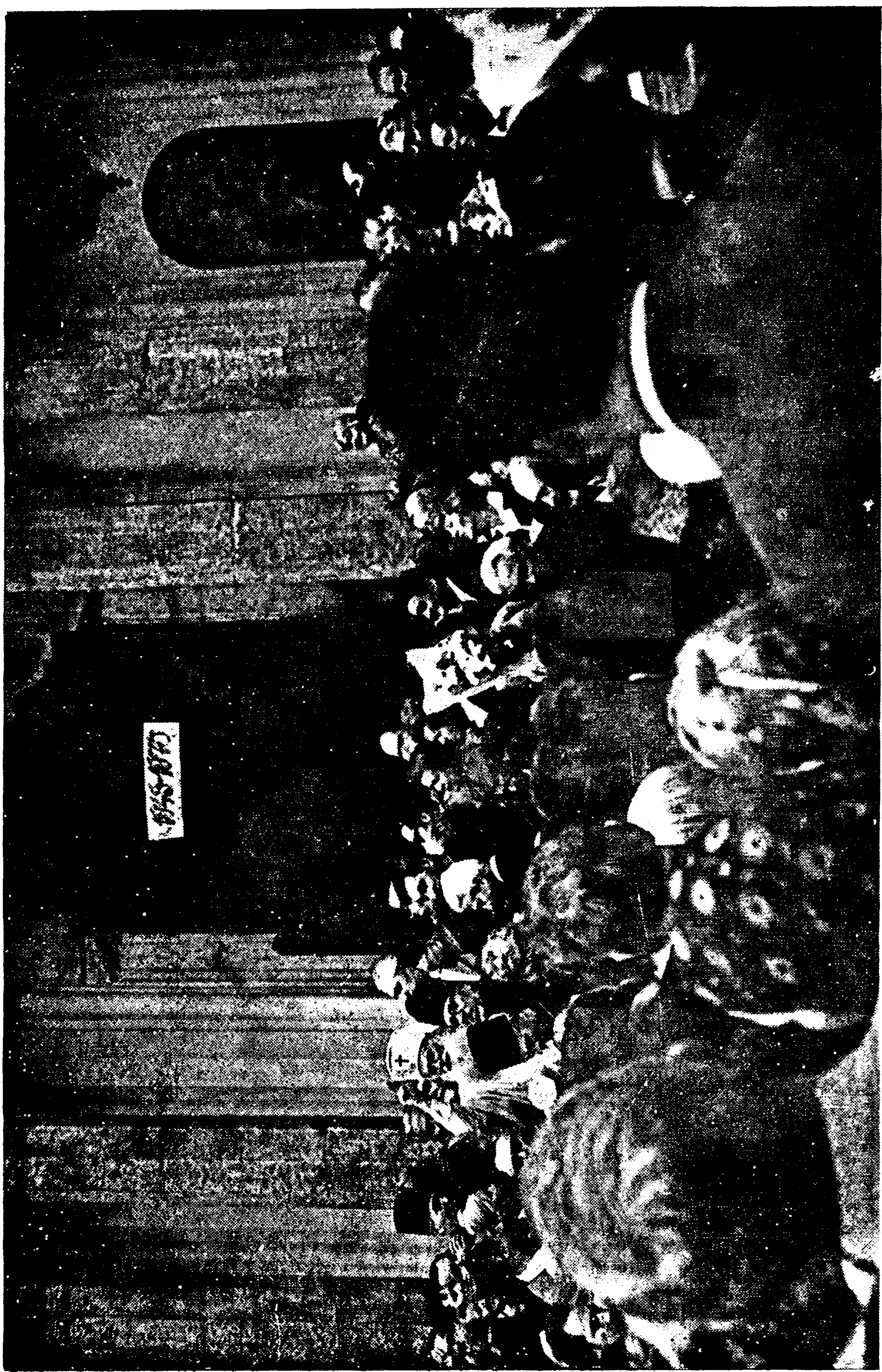
*

P.S. Episcop Antim Tîrgovişteanul, vicar patriarhal, dînd citire *Actului Sinodal de aniversare la împlinirea a 25 de ani de activitate a Prea Fericitului Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române*

Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru, felicitînd pe Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu ocazia celei de a 25-a aniversări a întronizării sale

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, la ieșirea din biserică «Sfântul Spiridon-Nou», în timpul festivităților celei de a 25-a aniversări a întronizării sale

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și delegații Bisericii Ortodoxe a Greciei, la cea de a 25-a aniversare a întronizării Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române

Scrisoarea de felicitare a Înalt Prea Sfințitului IOASAF, Mitropolitul Bisericii Creștine de rit vechi :

Prea Fericirea Voastră,

Prea Fericite Părinte Justinian,

Cu multă plăcere am primit invitația de a participa la sărbătorirea a 25 de ani de arhipăstorie a Prea Fericirii Voastre ca Întâistător al Bisericii Ortodoxe Române și sînt foarte trist că din cauza sănătății nu pot participa la această strălucită aniversare. Totuși, cu duhul participăm la festivitățile jubileului celor 25 de ani de înaltă slujire a Bisericii lui Hristos, exprimînd Prea Fericirii Voastre din toată inima cele mai vii și călduroase felicitări.

Dumnezeu să Vă ocrotească întru mulți ani, în deplină sănătate, pentru a Vă continua rodnică slujire în folosul Bisericii, a scumpei noastre Patrii și al păcii.

Cu frățească dragoste întru Hristos,

† Ioasa f

Mitropolit al Bisericii Creștine de rit vechi

*

Scrisoarea de felicitare a Prea Sfințitului DIRAYR MARDICHIAN, conducătorul Eparhiei Armeano-Gregoriene :

Prea Fericirea Voastră,

Am deosebita cinste și bucurie, ca din însărcinarea Sanctității Sale Vasken I, Catolicos și Patriarh-suprem al tuturor armenilor, atît de legat, prin toate fibrele ființei sale, de pămîntul scump al României, să Vă adresez în numele său cele mai calde felicitări cu prilejul celei de a 25-a aniversări a înscăunării Prea Fericirii Voastre ca Întâistător al Bisericii Ortodoxe Române.

De asemenea, în calitate Noastră de șef al Cultului Armean din Republica Socialistă România, în numele Consiliului nostru eparhial, al credincioșilor armeni, păstoriți de noi și al Nostru personal, ne îngăduim să Vă aducem, Prea Fericite Părinte, la această mare sărbătoare a Bisericii Ortodoxe Române, prinosul nostru de adîncă și sinceră cinstire.

Intruchipînd în persoana Voastră cele mai alese virtuți creștinești, învăluind faptele Voastre cu nețărmurită înțelepciune și bunătate, ați marcat o epocă ce va rămîne înscrisă cu litere de aur în istoria Sfintei Biserici Ortodoxe Române.

Trebuie să fie un motiv de adîncă mîngîiere pentru Prea Fericirea Voastră că cei 25 de ani de strălucită păstorie, pe care-i sărbătorim astăzi cu atîta emoție, au coincis cu perioada de cea mai intensă înflorire materială și spirituală a Patriei noastre. Așa cum este un motiv de cea mai mare mîndrie și satisfacție pentru noi personal faptul că anii păstoririi noastre pe pămîntul ospitalier al României au decurs sub semnul celei mai largi comprehensiuni și a unei nețărmurite iubiri creștinești din partea Prea Fericirii Voastre, pentru care, în acest moment solemn, Vă prezentăm expresia grațitudinii și afecțiunii Noastre.

Îngăduiți-ne, Prea Fericite Părinte, ca din partea celor pe care-i reprezentăm și a Noastră personal să Vă urăm din toată inima viață îndelungată, deplină sănătate și încă mulți, foarte mulți ani de păstorire tot atît de rodnică.

Cu fiască dragoste,

† Episcop Dirayr Mardichian

*

Telegrama de felicitare a Domnului IOAN TĂCHICI, Președintele Cultului Adventist de ziua a 7-a :

Cu ocazia celei de a 25-a aniversări de la întronizarea Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, rugăm pe Cel Atotputernic să reverse în continuare harul Său divin, dîndu-Vă sănătate deplină, binecuvîntată și fericită păstorire cu aceeași lăudabilă rîvnă pentru binele și fericirea celor credincioși și cu mari succese privind pacea, bunăstarea și buna înfrățire între oameni.

Întru mulți ani fericiți !

Ioan Tăchici

Președintele Cultului Adventist de ziua a 7-a

*

Telegrama de felicitare a Domnului PAVEL BOCHIAN, Președintele Cultului Penticostal :

Cu prilejul împlinirii unui sfert de veac de la venirea Prea Fericirii Voastre la conducerea Bisericii Ortodoxe Române, Vă rog să primiți cele mai sincere urări de sănătate și mulți ani fericiți, pentru noi realizări în slujba iubirii creștine active, a Patriei, a păcii și a bunei învoiri între oameni.

Pavel Bochian

Președintele Cultului Penticostal

*

Din scrisoarea omagială de felicitare adresată de P. C. Protoiereu NICOLAE GORANOV, în numele comunității ortodoxe bulgare din București :

... Cu inimile cuprinse de nespusă dragoste ne îndreptăm gîndurile spre Prea Fericirea Voastră și cu toată sinceritatea și căldura inimii, Vă oferim în numele Comunității Ortodoxe Bulgare și a binecredincioșilor creștini de pe lîngă biserica noastră «Sfîntul Prooroc Ilie» din București, precum și în numele nostru personal, felicitările noastre cordiale cu ocazia fericitei și rodnicei aniversări și Vă aducem sméritul nostru omagiu de iubire, admirație și recunoștință...

La împlinirea a 25 de ani ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, odată cu felicitările noastre cele mai călduroase și omagiul nostru, Vă aducem înaltul nostru respect, sincerele noastre mulțumiri și adâncă recunoștință — pe care este greu de a o exprima pe hîrtie cu limbă omenească — și rugăciunile noastre fierbinți ca Atotdătătorul — Bunul Dumnezeu — să Vă dăruiască deplină sănătate, sporite puteri de muncă, înziliră îndelungată, spre cîrmuirea Bisericii Ortodoxe Române, în slujba Sfintei Ortodoxii, pentru bunăstarea poporului român și înflorirea Patriei iubite, Republica Socialistă România, pe drumul socialismului și al păcii.

Protoiereu **Nicolae Goranov**

Superiorul bisericii ortodoxe bulgare din București
și reprezentantul Patriarhiei Bulgare

*
* *

Telegrama de felicitare a Prea Sfințitului GERMAIN, Episcop de St. Denis, Conducătorul Bisericii Catolice-Ortodoxe din Franța :

Prea Fericirea Voastră,

Am bucuria să Vă transmit mărturia urărilor exprimate de un număr de credincioși ai Bisericii noastre, cu prilejul sărbătoririi jubileului Vostru și al sărbătoririi Cincizecimii.

Invocînd Duhul Sfînt asupra Sfintei Voastre Biserici, Vă reînnoiesc urările mele pentru înflorirea apostolatului Vostru și Vă mulțumesc pentru părinteasca Voastră ospitalitate.

Al Vostru fiu respectuos și iubitor,

† **Germain**

Episcop de St. Denis
și al Bisericii Catolice-Ortodoxe din Franța

*
* *

Din partea comunităților ortodoxe române de peste hotare, menționăm următoarele telegrame și scrisori de felicitare :

Telegrama Prea Sfințitului Episcop VICTORIN, conducătorul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America :

Cu prilejul sărbătoririi jubileului Vostru de argint, Dumnezeu să Vă binecuvînteze.

Sincere felicitări cu prilejul jubileului Vostru de argint.

Fie ca această zi să fie desăvîrșit sfîntă și anii viitori binecuvîntați cu toate fericirile.

Dumnezeu să fie cu Voi acum și totdeauna.

Al Vostru prea devotat în Hristos,

† Episcopul **Victorin**

*

Scrisoarea de felicitare a Prea Sfințitului Episcop TEOFIL IONESCU și a Prea Cucernicului Preot OCTAVIAN POPESCU, în numele Parohiei ortodoxe române din Paris :

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Biserica Ortodoxă Română de pretutindeni este în mare sărbătoare, cu profundă și adâncă recunoștință față de Bunul Dumnezeu care V-a rînduit să conduceți destinele ei pe cele mai înalte culmi și să încununeze fruntea Prea Fericirii Voastre cu laurii marilor realizări pe care le-ați înlăptuit, la a 25-a aniversare de patriarhat.

Noi cei de peste hotare, care am nutrit totdeauna dorul de Biserica Mamă și trăim în speranța realizării integrale a acestui mare ideal spiritual și național, împreună cu membrii Consiliului Eparhial, ne alăturăm la toți fiii Bisericii noastre, care astăzi mulțumesc și se roagă Celui Atotputernic pentru îndelunga înziliră și deplina sănătate a Prea Fericirii Voastre, ca să duceți mai departe destinele Bisericii noastre, spre slava Celui Atotputernic și propășirea Ortodoxiei noastre.

La vîrsta noastră și munca modestă de o viață, petrecută pe meleagurile străine, printre frați dezbinați, dar aparținînd aceleiași credințe, sîntem întru totul alături de gîndul sublim și strădania Prea Fericirii Voastre ce o depuneți întru realizarea rugăciunii Mîntuitorului : «Ca toți să fie una».

Întru mulți și fericiți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh !

† Episcopul **Teofil Ionescu**
Preot **Octavian Popescu**

*

Telegrama de felicitare a Prea Cuviosului Arhimandrit LUCIAN FLOREA, conducătorul comunității ortodoxe române de la Ierusalim .

La popasul celor 25 de ani de slujire patriarhală în folosul Bisericii lui Hristos, obștea românească de pe pămîntul biblic, cu profundă smerenie roagă pe Dumnezeu, dătătorul de tot binele, să dăruiască Prea Fericirii Voastre ani îndelungați, ca să conduceți cu înțelepciune credincioșii ortodocși români spre mîntuire, iar Biserica Ortodoxă Română spre mărirea de care se bucură în lumea ortodoxă.

Arhimandrit **Lucian Florea**

*

Telegrama de felicitare a Prea Cucernicului Protoiereu ALEXANDRU MUNTEANU, parohul bisericii ortodoxe române din Sofia :

Trăind din depărtare bucuria praznicului aniversării Prea Fericirii Voastre, păstorul și credincioșii ortodocși români din Sofia, aflați în ru-

găciune, roagă pe Cel Atotputernic să Vă dăruiască ani îndelungați, cu sănătate deplină, ca să adăugați la cei 25 ani de epocală arhipăstorie noi și sfinte înfăptuiri.

Întru mulți ani Prea Fericite Părinte Patriarh !

Preot **Alexandru Munteanu**

*

Telegrama de felicitare a Prea Cucernicului Preot Dr. GHEORGHE MOISESCU, parohul bisericii ortodoxe române din Viena :

Roadele celor 25 de ani de fericită arhipăstorie în scaunul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române sînt astăzi cunoscute în tot cuprinsul lumii creștine. Tot așa de știute sînt strădaniile tainice, truda aprigă de zi și de noapte, veghea și încordările de toată clipa, care au stat ca pietre trainice la înfăptuirea acestor roade binecuvîntate.

La popasul sărbătoresc de astăzi și de pe culmea slujirii destoinice în care Vă aflați acum, rugăm pe Atotputernicul Dumnezeu să Vă înnoiască puterile, păzindu-Vă întru sănătate deplină și dăruindu-Vă din belșug ani mulți și îndelungați, spre slava Ortodoxiei străbune.

La omagiul nostru se alătură cu smerenie întreaga obște română ortodoxă din Austria, care, pentru dragostea părintească arătată întotdeauna, Vă întîmpină cu prilejul celei de a 25-a aniversări de patriarhicească oblăduire, cu îndătinata urare : Întru mulți și fericiți ani !

Preot **Gheorghe Moiescu**

*

Telegrama de felicitare a Prea Cucernicului Preot VASILE ȘTEFAN, parohul capelei ortodoxe române din Baden-Baden, R. F. Germania :

Respectuoase omagii la jubileul unui sfert de secol de epocale realizări pentru Biserica noastră și puteri sporite pentru continuarea lor. Întru mulți și fericiți ani !

Preot **Vasile Ștefan**

*

Telegrama de felicitare a Prea Cucernicului Preot LUCIAN GAFTON, parohul bisericii ortodoxe române din Londra :

La a XXV-a aniversare de patriarhat, biserica ortodoxă română din Londra se roagă Atotputernicului să Vă dăruiască ani mulți fericiți și rodnici, întru cîrmuirea Bisericii și propășirea Patriei.

Preot **Lucian Gafton**

*

Telegrama de felicitare a Prea Cucernicului Preot ALEXANDRU CIUREA, conducătorul Parohiei ortodoxe române din Suedia :

La aniversarea Prea Fericirii Voastre de un sfert de veac în slujba Bisericii noastre strămoșești și a poporului dreptcredincios, enoriașii tinerei parohii ortodoxe române din Suedia și păstorul lor încearcă un sentiment de sfântă mândrie pentru tot ce rîvna și spiritul Vostru de creație și jertfă a știut să dea obștii românești, alcătuiind o mare epocă istorică.

Întru mulți și fericiți ani, Prea Fericirea Voastră !

Preot Alexandru Ciurea

*

Telegrama de felicitare a Prea Cucernicului Preot Vicar PETRU MÎNDRUȚĂU, în numele preoților ortodocși români din R. P. Ungară :

Cu prilejul celei de a 25-a aniversări a intronizării Prea Fericirii Voastre în scaunul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Consistoriul din Gyula și eu personal Vă rugăm să primiți smeritele noastre urări de sănătate, viață îndelungată și rodnică arhipăstorire.

Vicar Petru Mîndruțău

*

* *

Scrisoarea de felicitare a Domnului DERICK ROSSLYN ASHE, Ambasadorul Marii Britanii la București :

Prea Fericirea Voastră,

Cu prilejul fericit al celei de a 25-a aniversări a întronizării Voastre, adresez Prea Fericirii Voastre felicitările mele cele mai sincere și urările cele mai bune, pentru încă mulți ani de activitate în înalta Voastră demnitate.

Trimițîndu-Vă acest mesaj, sînt bucuros să știu că a fost făcut un mare progres în dezvoltarea unor relații tot mai strînse între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Angliei în timpul arhipăstoririi Voastre și urmăresc cu mare satisfacție și plăcere continuarea în viitor a acestui progres în domeniul acestor relații.

Derick Rosslyn Ashe

Ambasadorul Maiestății Sale Reginei Angliei

NOTE PE FILELE CALENDARULUI UNUI SFERT DE VEAC DE ARHIPĂSTORIRE A PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

Cu prilejul sărbătoririi Prea Fericitului Patriarh Justinian la împlinirea anilor 15 și apoi 20 de arhipăstorie a Bisericii Ortodoxe Române, am îmbuchetat, în semn de respectuos omagiu, însemnări sumare desprinse din viața și activitatea Prea Fericii Sale de pînă la acele popasuri sărbătorești, în care se oglindește însă însăși istoria Bisericii noastre strămoșești, sub toate aspectele de înălțimi atinse și permanent progres, în duhul credinței creștine și în consensul contemporaneității.

La plinirea vremii de un pătrar de veac de străduințe și înlăptuiri epocale în ogorul Bisericii pe care a cîrmuit-o și o cîrmuiește din vrerea lui Dumnezeu și încrederea slujitorilor și credincioșilor ei, adăugăm la buchetele anterioare de însemnări privitoare la personalitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, însemnări făcute pe filele de calendar în cei cinci ani din a treia decadă de arhipăstorie, aducîndu-l astfel, la acest popas cu rezonanță și semnificație istorică, un respectuos omagiu sărbătorec.

Notele pe filele de calendar din paginile de cronică pe care le publicăm acum încheie, așadar, un ciclu jubiliar, XXV*.

Deși data cu care am încheiat notele anterioare este 12 iunie 1968, ne întoarcem la ziua de 6 iunie 1968, pentru a nota un fapt de o deosebită însemnătate pentru istoria Bisericii strămoșești și pentru cultura românească, fapt cunoscut atunci numai de realizatorul lui și de cei din jurul său. Îl consemnăm, de aceea, pe fila de calendar de care este legat.

1 9 6 8

6 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a scris «Cuvînt către cititori» prefața Bibliei care se tipărește în ediție nouă «sub îndrumarea și cu purtarea de grijă» a Prea Fericii Sale. Prea Fericitul Părinte Patriarh încredințează «clerului și fiilor duhovnicești ai Bisericii noastre această

nouă ediție a Bibliei cu convingerea că ea va fi de real folos pentru satisfacerea nevoilor lor sufletești».

15 iunie

În cadrul unei solemnități desfășurate în sala festivă a Palatului patriarhal, Prea Fericitul Patriarh Justinian a acordat unor profesori, preoți, salariați etc. medalia comemorativă bătută de Sfîntul

* Notele de față continuă pe cele publicate în revista «Biserica Ortodoxă Română», LXXXI (1963), p. 428—472 și LXXXVI (1968), p. 649—686 — retipărite cu unele revizuri în volumul omagial *Doăzeci de ani din viața Bisericii Ortodoxe Române, 1948—1968. La a XX-a aniversare a înscăunării Prea Fericitului Patriarh Justinian*, p. 475—561 —, și de aceea nici de data aceasta n-am menționat unele acțiuni și manifestări cu caracter de periodicitate ale Prea Fericitului Patriarh, (Pastoralele de Sfintele Sărbători ale Nașterii și Învierii Domnului, scrisori irenice, telegrame de urări, cuvîntări la adunări obișnuite eparhiale, vizite cu caracter neoficial etc.), făcînd excepții cu cele care, prin subiect și conjunctură, au ieșit din comun.

Sinod al Bisericii Ortodoxe Române «la a' XX-a aniversare de la întronizarea» Prea Fericirii Sale.

20 iunie

Însoțit de P. S. Episcop Teoctist al Aradului și de Pr. N. Cazacu, secretarul Cabinetului patriarhal, Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat cu avionul la Viena, răspunzând invitației făcute de Eminența Sa Cardinalul Dr. Francisc König, de a vizita Biserica Romano-Catolică din Austria.

În cursul zilei, după o vizită protocolară la Ambasada din Viena a Republicii Socialiste România, Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut o plimbare prin oraș vizitând mai multe monumente istorice. Seara, Eminența Sa Cardinalul König a oferit o cină oficială, subliniind, în toastul rostit ou acest prilej, că Prea Fericitul Patriarh Justinian este primul patriarh ortodox care vizitează Austria ca oaspete al Bisericii Romano-Catolice. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a răspuns printr-o documentată cuvîntare, amintind — pentru a ilustra poziția Bisericii Ortodoxe Române în Ortodoxie și în promovarea ecumenismului creștin — vizitele făcute Bisericii noastre în timpul celor douăzeci de ani de la întronizarea Sa ca patriarh de Întîistătătorii Bisericilor Ortodoxe surori și de către conducători și reprezentanți ai celorlalte Biserici creștine, subliniind, printre altele, că vizita Eminenței Sale Cardinalului Dr. Francisc König din octombrie 1967 «a stîrnit un deosebit interes, nu numai în lumea ortodoxă, ci în toată lumea creștină».

21 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în palatul arhiepiscopal pe reprezentanții radioteleviziunii austriece. După ce a subliniat stadiul relațiilor dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Romano-Catolică din Austria, Prea Fericirea Sa a răspuns întrebărilor puse în legătură cu diferitele aspecte ale relațiilor bilaterale între Bisericile creștine din diferite state, ca etape în acțiunea ecumenistă. A primit apoi pe reprezentanții presei din Viena, cu care s-a întreținut asupra problemelor din domeniul relațiilor bisericești și al relațiilor de prietenie și colaborare între popoarele austriac și român.

La amiază, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a fost primit, împreună cu însoțitorii Săi, de Excelența Sa Dr. Josef Klaus, Cancelarul Federal al Austriei, cu care a avut o cordială convorbire. Prea Fericitul Patriarh a făcut apoi o vizită D-lui Ministru al Învățămîntului și Cultelor, Dr. Theodor Piffl-Percevic.

După amiază, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian împreună cu Eminența Sa Cardinalul König au participat la inaugurarea Expoziției de «Icoane și obiecte de artă din biserici și mînăstiri din România», organizată prin grija Fundației «Pro Oriente», în saloanele Academiei de arte plastice din Viena. Prea Fericitul Patriarh a rostit un cuvînt ocazional.

22 iunie

În cursul dimineții Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Eminența Sa Cardinalul König, cu cei care i-au însoțit, a vizitat localitățile Tulln și Zwentendorf, din apropierea Vienei, unde sînt înmormîntați ostași români morți în primul război mondial, precum și Mînăstirea Klosterneuburg. La Tulln s-a oficiat un parastas la mormintele eroilor români, Prea Fericitul Patriarh rostit un cuvînt de cinstire și pomenire, iar la Mînăstirea Klosterneuburg Prea Fericirea Sa a vorbit despre importanța monahismului în viața Bisericii creștine în general și despre trăirea monahală în Biserica Ortodoxă Română.

23 iunie

Fiind duminică Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Eminența Sa Cardinalul König și personalități religioase și civile din Viena au asistat la săvîrșirea sfintei liturghii în bisericuța ortodoxă română din Viena. Întîistătătorul Bisericii noastre și-a exprimat sentimentele de bucurie pentru participarea Eminenței Sale Cardinalul König și a celorlalte personalități la slujba religioasă din bisericuța credincioșilor ortodocși români din Viena.

La amiază a avut loc un dejun la Ambasada Română, în timpul căruia Prea Fericitul Patriarh a rostit o cuvîntare, mulțumind pentru atenția arătată de Eminența Sa Cardinalul König și subliniind aspectul pozitiv al raporturilor între stat și cultele religioase în țara noastră, precum și al relațiilor stabilite între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Romano-Catolică a Austriei.

24 iunie

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a fost primit în vizită de Președintele Republicii Federale Austria, Dl. Dr. Franz Jonas, care a subliniat importanța contactelor stabilite între Biserica Romano-Catolică din Austria și Biserica Ortodoxă Română.

Ministrul Învățămîntului și Cultelor din guvernul Austriei, Dr. Theodor Piffel-Percevic, a oferit un dejun oficial în cinstea Prea Fericitului Patriarh Justinian. Cu acest prilej, Prea Fericirea Sa a subliniat «năzuințele generale spre refacerea unității creștine», între care se încadrează și vizitele reciproce între Biserici, reliefînd totodată colaborarea armonioasă între cultele religioase din țara noastră, precum și statornicirea unei perfecte și continui colaborări între statul nostru și cultele religioase, fapt pe care l-a constatat, de altfel, și în Austria.

Seara, Eminența Sa Cardinalul König a oferit în onoarea Prea Fericitului Patriarh Justinian o recepție oficială, la care au participat personalități ecleziastice, culturale și bisericesti din Viena, printre care și Excelența Sa Cancelarul Federal al Austriei, Dr. Josef Klaus.

Ziarul «Presse Katholische Agentur», publică pe larg textul «convorbirilor ecumenice» ale Prea Fericitului Patriarh Justinian transmise de Televiziunea austriacă.

25 iunie

În continuarea desfășurării programului stabilit, Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii săi au vizitat orașul Salzburg, cu bisericile, monumentele și instituțiile lui, fiind oaspeții Excelenței Sale Arhiepiscopul Dr. Andreas Rohrer.

După vizitarea Colegiului arhiepiscopal «Borromäum», Înălților oaspeți li s-a servit cina în sala de mese a seminarului, în mijlocul conducătorilor, profesorilor și elevilor. Cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Justinian a rostit cuvinte cu temeinic înțeles despre preoția creștină, iar la rugăciunea de seară a elevilor, a evocat atmosfera duhovnicească din seminariile teologice ortodoxe din țara noastră.

26 iunie

Mergînd în jurul Salzburgului, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat «centrul internațional de cercetări uma-

niste și istorice», Castelul Hellbrunn și castelul care formează renumita cetate de pe munte a Salzburgului, construit în anul 1077 de arhiepiscopul Gebhar.

27 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost primit în vizită la Palatul Primăriei din Viena de către viceprimar, Dl. Felix Slavik, care a rostit un cuvînt de bun venit și de omagiu. Mulțumind, Prea Fericitul Patriarh a subliniat încă o dată bunele relații dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Romano-Catolică din Austria, precum și relațiile de prietenie dintre poporul român și cel austriac.

Împreună cu însoțitorii, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat apoi Crucea Valahilor de la Tivoli așezată de Șerban Cantacuzino la 1683 spre pomenirea ostașilor români care au luat parte la apărarea Vienei împotriva turcilor, precum și Castelul Schönbrunn, strălucit monument de artă.

Seara s-a desfășurat în Aula Universității din Viena o festivitate organizată de fundația «Pro Oriente» în cinstea și pentru sărbătorirea Prea Fericitului Patriarh Justinian la împlinirea a 20 de ani de patriarhat. Au rostit cuvinte omagiale Eminența Sa Cardinalul Dr. Francisc König și Pr. Prof. Dr. Iosif Kondrinevici, din partea Fundației «Pro Oriente», răspunzînd, cu mulțumiri, Prea Fericitul Patriarh.

28 iunie

După ce a primit pe reprezentanții presei din Viena și, succesiv, pe inginerul Walter Karlberger de la radioteleviziunea catolică și pe Dr. Erich Shenk, reprezentantul Secției pentru imprimarea pe discuri a vocii personalităților oficiale care vizitează Austria, Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au prînzit la sediul Parohiei Ortodoxe Române din Viena, întreținîndu-se îndeaproape cu credincioșii parohiei și cu conducătorii și membrii coloniei române din Viena.

Seara, Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit o recepție în onoarea Eminenței Sale Cardinalului König, în saloanele Ambasadei române din Viena.

29 iunie

Fiind praznicul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la slujba sfintei liturghii în catedrala «Sfîntul Ștefan» din

Viena, în cadrul căreia s-a făcut și hirononia întru preoție a 13 tineri absolvenți ai Seminarului teologic din Viena, fapt ilustrat și de Eminentă Sa Cardinalul König și Prea Fericitul Patriarh Justinian, în cuvântările rostite la sfârșitul sfintei liturghii în care au stăruit asupra însemnătății preoției și a misiunii păstorului de suflete.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit apoi pe Prof. Dr. Octavian Vuia, conferențiar de filozofie la Universitatea din München, căruia i-a făcut o declarație pentru emisiunile religioase radiofonice în legătură cu noua orientare ecumenică, subliniind că această mișcare «merge mai ales în sensul apropierii și al înțelegerii», scop în care se află și Prea Fericirea Sa în Austria.

După amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au plecat spre patrie, sosind seara la București.

30 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la sărbătorirea a 20 de ani de la alegerea Eminentei Sale Dr. Moses Rosen ca Șef-rabin al Cultului Mozaic din România. În cadrul adunării solemne cultice care a avut loc în Templul coral din București, sinagoga principală a evreilor din România, Prea Fericitul Patriarh a rostit un cuvânt omagial, subliniind îndeosebi contribuția pe care Șef-rabinul Dr. Moses Rosen a adus-o «pentru conviețuirea și buna cooperare între Cultul Mozaic și celelalte culte religioase din România, în toate problemele de interes comun».

1 iulie

Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Române a primit în audiență pe Șef-rabinul Statului Israel, Rișon Lezion Ithak Nissim, însoțit de Eminentă Sa Șef-rabinul Dr. Moses Rosen, pentru a cărui sărbătorire a venit în România.

— Prea Fericitul Patriarh a participat la dejunul oficial oferit de Departamentul Cultelor cu prilejul sărbătoririi Eminentei Sale Șef-rabinului Dr. Moses Rosen, și apoi la recepția oferită de ministrul Israelului la București cu același prilej.

— La împlinirea vârstei de 80 de ani, Eminentă Sa Dr. Kiss Alexa, Episcopul Bisericii Unitariene din Republica Socialistă România a fost felicitat de Prea Fe-

ricitul Patriarh Justinian printr-o telegramă, urându-i «încă mulți ani, în sănătate deplină, bucurie și putere de muncă».

3 iulie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita protocolară a noului ambasador al Suediei la București, Carl Rappe.

2 august

S-a sărbătorit, ca în fiecare an, în cadrul Centrului patriarhal, ziua numelui Prea Fericitului Patriarh Justinian, printr-un Te-Deum oficiat în paraclisul palatului patriarhal și printr-un cuvânt omagial rostit de P. S. Episcop Antim al Buzăului. Mulțumind tuturor pentru participarea la festivitate, Prea Fericitul Patriarh a reamintit «împrejurările și rînduiele» care l-au determinat să primească numele de Justinian.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit apoi în Cabinetul patriarhal pe: Dl. Leo Waltermann, directorul secției religioase a Radioteleviziunii Republicii Federale Germania, Dl. Prof. Paul Wirtz din R. F. Germania, Dl. Paul Miron, profesor la Lectoratul de limba română de pe lângă Seminarul de romanistică al Universității din Freiburg im Breisgau (R. F. Germania), Dl. Traian Popescu, profesor la Conservatorul din Nantes și dirijor la biserica Saint-Germain-des-Prés din Paris, Arhimandritul Johannes Peterfalvy din München și Ierod. Daniel (Giancarlo) Gelsi de la Mănăstirea Chevetogne (benedictină) din Belgia, care i-au adus omagii și felicitări cu prilejul sărbătoririi zilei onomastice.

3 august

Dl. Pahl, al doilea primar din Freiburg im Breisgau, oaspete al țării noastre, a făcut o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian, venind împreună cu Dl. Prof. Paul Miron.

8 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită un grup de tineri catolici din Regensburg (R. F. Germania), conduși de 4 preoți, unul din ei fiind secretarul și capelanul Arhiepiscopului R. Graber al Regensburgului.

A primit totodată și un grup de 5 tineri studenți de la Universitatea din Yale — S.U.A.

17 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost vizitat de delegatul episcopilor romano-catolici germani pentru dezvoltarea relațiilor cu Bisericele Ortodoxe, Mgr Huesler din Freiburg im Breisgau.

22 august

În calitate de Căpetenie a Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la lucrările sesiunii extraordinare a Marii Adunări Naționale, precum și la adunarea festivă consacrată celei de-a 24-a aniversări a eliberării patriei de sub jugul fascist.

23 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat la parada militară și manifestația oamenilor muncii, iar seara a participat la recepția oferită de Consiliul de Stat și Consiliul de Miniștri cu prilejul sărbătoririi măreței noastre zile naționale — 23 August.

9 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la recepția oferită, cu prilejul sărbătorii naționale a Republicii Populare Bulgaria, de ambasadorul acestei țări la București, Spas Nicolov Gospodov.

— Prea Fericirea Sa a participat, de asemenea, în seara aceleiași zile, și la recepția oferită de Ambasadorul Marii Britanii la București, Sir John Chadwick, în onoarea Secretarului de Stat pentru afacerile Externe al Marii Britanii, Michael Stewart, aflat în vizită oficială în România.

10—11 septembrie

Însoțit de Pr. Consilier M. Marinescu, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat Centrul de îndrumare misionară și pastorală a preoților de la Curtea de Argeș, unde se afla la cursuri a 54-a serie de preoți.

După ce a vizitat localul în care urmează să funcționeze Seminarul teologic special înființat în vederea pregătirii preoților necesari parohiilor vacante din eparhiile ardelene, în ziua de 11 septembrie Prea Fericitul Patriarh a mers în mijlocul preoților cursiști, căroro le-a vorbit despre îndatoririle lor sacerdotale și patriotice și despre unele probleme ecumeniste.

12 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost vizitat de Prof. Dr. Julien Huber, membru al Academiei de medicină din Franța, venit în țara noastră cu ocazia unui congres de specialitate. Oaspetele a fost însoțit de trei dintre foștii săi studenți români: Acad. Dr. Alfred Ruscescu, Dr. Dumitru Timuș și Dr. Vasile Nazarie.

18 septembrie

Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a primit un grup de profesori italieni romano-catolici condus de Pr. Mircea Clineț, de origine română, slujitor al comunității române din Milano, și de capelanul Universității Sacro Cuore din același oraș. Vizitând țara noastră, profesorii catolici italieni au ținut să-și exprime omagiul lor și față de Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru activitatea sa ecumenistă unanim recunoscută.

28 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Rev. Alf Johansen din Danemarca, pe care-l mai primise și în octombrie 1963, venit atunci, ca și acum, cu recomandarea Primatului Bisericii Luterane Daneze, în vederea documentării pentru elaborarea unor studii asupra vieții și activității Bisericii Ortodoxe Române și a Ortodoxiei în genere. Rev. Alf Johansen își începuse, de altfel, vizitele în țara noastră încă din 1956, având posibilitatea să ia contact cu teologia ortodoxă românească, pe care a și prezentat-o în linii generale sub aspectul predării ei în instituțiile de învățămînt teologic, într-o broșură tipărită în 1961 la Londra.

1 octombrie

Primind pe reprezentanții Televiziunii italiene, Prea Fericitul Patriarh Justinian le-a acordat un interviu, răspunzînd unor întrebări puse de Dr. Gino Nibiolo despre funcția națională și istorică a Ortodoxiei, despre colaborarea Bisericii Române cu Guvernul român și despre raporturile ei cu Roma catolică, precum și cu catolicii și celelalte Biserici și culte din România.

6 octombrie

Într-o atmosferă de adîncă evlavie, Prea Fericitul Patriarh Justinian a tîrnosit monumentala biserică din comuna Răcari, județul Dîmbovița, ctitorită de cunoscutul «pios creștin» Iorgu Dumitrescu,

care n-a avut fericirea s-o vadă terminată, precum și de un mănunchi de credincioși strinși în jurul lui, în frunte cu preotul Bucur Popescu și apoi preotul Nicolae Dumitrescu, parohul de astăzi. «Cu patruzeci și trei de ani în urmă, o parte a credincioșilor din Răcari și-au dat mâinile, și-au unit gindurile și agonișita lor pentru a zidi aci o Casă minunată lui Dumnezeu. Cu trecerea anilor, acelor credincioși de la început li s-au adăugat alți și mereu alți credincioși, — din eforturile și jertfele tuturor izbucindu-se a se ridica o biserică de rară frumusețe», — a subliniat, printre altele, Prea Fericitul Patriarh Justinian în cuvântarea rostită la sfârșitul slujbei de tîrnósire.

10 octombrie

Venind în vizită canonică la credincioșii anglicani din țara noastră, P. S. Evans Stanley, episcopul anglican de Gibraltar, a făcut o vizită și Prea Fericitul Patriarh Justinian, transmițându-i salutările frățești ale Grației Sale Dr. Michael Ramsey, Arhiepiscopul de Canterbury și Primat al Angliei.

20 octombrie

În drum spre Alba Iulia, Prea Fericitul Patriarh Justinian a ajuns seara la Sibiu, unde, împreună cu alți Ierarhi și slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române, a participat la o cină oferită de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, rostind și o cuvîntare.

21 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat, împreună cu membrii Sfîntului Sinod, la săvîrșirea slujbei religioase solemne în Catedrala Reîntregirii bisericesti din Alba Iulia, rostind și cuvîntul arhipăstoresc la înălțătoarea întîlnire spirituală. «Am spus și în alte împrejurări — a stăruit Prea Fericitul Patriarh — noi socotim Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania un act definitiv, un act ireversibil, pentru că el a fost săvîrșit în voia lui Dumnezeu și din dorința și hotărîrea întregului nostru popor».

A urmat apoi o agapă, în cadrul căreia Prea Fericitul Patriarh a rostit cuvinte de prețuire pentru toți cei ce au avut la suflet refacerea unității religioase din Transilvania, întărirea și definitivarea ei.

23 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita Rev. Paul Hansen de la Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Geneva, aflat în țara noastră ca oaspete al Bisericii Evanghelice C. A. din Sibiu. A primit, de asemenea, și pe Rev. Ernst Suttner din R. F. Germania, recomandat de Episcopul romano-catolic de München pentru studii la Institutul teologic din București.

25 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasadorul Iranului la București, Soltan Samandaji, în cinstea aniversării zilei de naștere a Șahinșahului Iranului, Maiestatea Sa Imperială Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr.

28 octombrie

Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a primit, cu prilejul plecării din țara noastră, pe Rev. Basil Minchin împreună cu soția, ambii fiind secretari ai Asociației Anglicano-Ortodoxe Sfîntul Alban și Sfîntul Sergiu din Londra, care, în cursul lunii octombrie, au fost oaspeții Bisericii Ortodoxe Române.

1 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la deschiderea cursurilor nou-înființatului Seminar teologic special de la Curtea de Argeș. În cuvîntarea rostită cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh a expus motivele care au determinat înființarea acestui Seminar, menit să pregătească preoți pentru ocuparea parohiilor vacante de mai multă vreme în cuprinsul mitropoliilor Ardealului și Banatului, și a dat totodată sfaturi și îndrumări părintești profesorilor și elevilor.

2 noiembrie

Fiind ziua de sărbătoare națională a Etiopiei și totodată ziua celei de a 38-a aniversări a încoronării Maiestății Sale Haile Selassie I ca împărat, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a trimis o telegramă de omagii și bune urări.

6 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit la palatul patriarhal o delegație oficială a Bisericii Etiopiene, în frunte cu I.P.S. Abuna Theophilos, Arhiepiscop de Harrar și Locțiitor de Patriarh al Bisericii Etiopiene, oferind o recepție în

cinstea el. I.P.S. Arhiepiscop Theophilos a înmînat Prea Fericitului Patriarh Justinian o scrisoare din partea Împăratului Haile Selassie I al Etiopiei, precum și un dar al acestuia constînd dintr-o mare cruce de aur.

7 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasadorul Uniunii Sovietice la București, Dl. A. V. Basov, cu prilejul celei de-a 51-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

8 noiembrie

Fiind sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat, împreună cu membrii delegației Bisericii Etiopiene pe care-i avea ca oaspeți, la săvîrșirea sfintei liturghii în biserica «Parcul Domeniilor» din București, care își sărbătorea hramul.

— După-amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Mgr Giovanni Cheli, consilier de Nunțiatură, din corpul diplomatic al Vaticanului, care a dorit să-i exprime omagiul său.

11 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte, ca invitat, la deschiderea lucrărilor Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România.

14 noiembrie

Înceindu-și misiunea de ambasador al Marii Britanii în România, Sir John Chadwick a făcut Prea Fericitului Patriarh Justinian o vizită de rămas-bun.

— Seara, Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit o cină oficială la palatul patriarhal în cinstea delegației Bisericii Etiopiene aflată în vizită în țara noastră, rostind și o cuvîntare în care, reliefînd importanța acestei vizite, a subliniat totodată că «între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă a Etiopiei s-au inițiat și s-au dezvoltat în ultimii ani relații dintre cele mai cordiale, care îmbrospătează și lărgesc relații mai vechi dintre popoarele română și etiopian».

15 noiembrie

Primind vizita de rămas-bun a delegației Bisericii Etiopiene, Prea Fericitul Patriarh Justinian a înmînat I.P.S. Arhiepiscop Theophilos o scrisoare către Ma-

iestatea Sa Haile Selassie I, Împăratul Etiopiei, ca răspuns la mesajul trimis și cu mulțumiri pentru prețiosul dar oferit.

27 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la recepția oferită de Ambasadorul R. S. F. Iugoslavia la București, Dl. Iso Njegovan, cu prilejul sărbătorii naționale iugoslave.

29 noiembrie

Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a participat la ședința festivă a Marii Adunări Naționale pentru sărbătorirea Jubileului de 50 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România, desfășurată în sala Palatului Republicii.

— Însoțit de unii membri ai Sfîntului Sinod, Prea Fericitul Patriarh Justinian a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la festivitatea înmînării Decretului de recunoaștere a I.P.S. Ioasaf Timotei în postul de Mitropolit al Cultului creștin de rit vechi lipovenesc din România, festivitate care a avut loc la Departamentul Cultelor.

Luînd cuvîntul la masa oferită cu acest prilej de Departament, Prea Fericitul Patriarh Justinian a subliniat încă o dată constatarea că «statul nostru arată constant aceeași bunăvoință și aceeași prețuire tuturor Cultelor religioase din țara noastră».

7 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe I.P.S. Mitropolit Philippos Mar Theophilus din Biserica Ortodoxă Siriană din India de Sud (Kerala), cu care a discutat definitivarea programului vizitei oficiale pe care Prea Fericirea Sa o va face în India, în luna ianuarie 1969.

— În biserica cea mare a Mînăstirii Cernica, Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la slujba de prohodire a vrednicului de veșnică pomenire mitropolit Efrem Enăcescu, adormit întru Domnul în ziua de 5 decembrie.

8 decembrie

Prezidînd lucrările Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, Prea Fericitul Patriarh Justinian a subliniat, în cuvîntarea de deschidere, că ele se desfășoară în ecourile sărbătoririi împlinirii unei jumătăți de secol de la înfăptuirea Unirii Transilvaniei cu România, reliefînd însemnătatea «acestui act măreț is-

toric din istoria poporului român — cînd mai toate provinciile Daciei de odinioară au fost unite într-o singură țară».

10 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Ambasadorul Indiei la București, Amrik Sigh Neht, cu care a discutat probleme în legătură cu vizita pe care o va face în India, în ianuarie 1969.

15 decembrie

S-au desfășurat lucrările sesiunii ordinare a Adunării Naționale Bisericești, cuvîntul de început fiind rostit de Prea Fericitul Patriarh Justinian, care, amintind de cea de-a 50-a aniversare a Unirii Transilvaniei, a subliniat din nou deosebita însemnătate a actului de la 1 decembrie 1918 în istoria poporului român. «Biserica Ortodoxă Română — a spus printre altele Prea Fericitul Patriarh — se simte cu atît mai îndemnată să-și alătore, cu prilejul acestei aniversări, bucuria ei la bucuria întregului nostru popor cu cît are conștiința că a adus o contribuție considerabilă la pregătirea binecuvîntatului act de la 1 decembrie 1918».

20 decembrie

Fiind «vremea colindelor», Prea Fericitul Patriarh Justinian a coborît în mijlocul elevilor seminariști și studenților teologi, în sala de festivități a Institutului teologic din București, unde, prin frumoasele și mlădioasele voci tinerești, au răsunit ca și în trecut tradiționalele melodii ale colindelor strămoșești prilejuite de sărbătorile creștine de iarnă.

21 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita Ambasadorului Greciei la București, I. C. Kambiotis, care a prezentat pe Ieromonahul Nikiforos, venit din Grecia pentru a sluji de sărbătorile Crăciunului la biserica Ambasadei grecești din București.

23 decembrie

Potrivit datinei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit «colindătorii» la reședința patriarhală, ascultînd în sala sinodală tradiționalul concert de colinde dat de cele trei formații corale patriarhale: Corul bisericii «Domnița Bălașa», de sub conducerea maestrului Ion D. Chirescu, Corul bisericii «Sfîntul Spiridon-Nou», de sub conducerea dirijoru-

lui Leonida Simulescu, și Corala Sfintei Patriarhii, de sub conducerea profesorului Nicolae Lungu.

26—27 decembrie

Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a luat parte, ca invitat de onoare, la ședințele Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România.

31 decembrie

A apărut, în Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, volumul omagial *Douăzeci de ani din viața Bisericii Ortodoxe Române, 1948—1968*, conținînd material privitor *La a XX-a aniversare a înscăunării Prea Fericitului Patriarh Justinian*, extras din revistele bisericești românești centrale și mitropolitane.

decembrie

Continuînd seria articolelor de îndrumare pastorală și binecuvîntare pentru credincioșii ortodocși de origine română de peste hotare, Prea Fericitul Patriarh Justinian a scris, pentru «Calendarul ortodox *Credința* pe anul 1969», editat de Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America, un articol despre *Menirea Ortodoxiei în lumea de azi*, subliniind că «Ortodoxia reprezintă cu strălucire spiritul creștinismului vechi, unitar și ecumenic prin excelență, profund credincios tradiției bisericești și nealterat în decursul vremurilor».

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a scris, de asemenea, cuvinte de învățătură, îndemn și binecuvîntare și pentru «Almanahul Parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1969», adresate credincioșilor români statorniciți în Austria, *Vrednici de cununa laudei*.

1 9 6 9

3 ianuarie

Acceptînd invitațiile de a vizita oficial Bisericele Ortodoxe necalcedoniene din India și din Etiopia, Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat cu avionul spre India, în fruntea unei delegații formată din I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, la care s-a adăugat P. C. Arhim. Bartolomeu V. Anania, directorul Cancelariei Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, aflat în așteptarea delegației la Bombay, unde sosise direct din America.

4 ianuarie

Poposind pînă spre seară în Cairo, Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut o vizită Sanctității Sale Patriarhului Kyrillos al VI-lea al Bisericii Copte, vizită menită să strîngă și mai mult legăturile dintre cele două Biserici respective.

Au fost vizitate apoi monumente istorice religioase din vechiul Cairo, Muzeul Coptic, Sfinxul și Piramidele.

5 ianuarie

După o scurtă escală la Bombay, Prea Fericitul Patriarh și-a continuat călătoria pînă la Cochîn, în statul indian Kerala, unde a făcut primul popas, participînd la slujba sfintei liturghii săvîrșită de Yuhanon Mar Severios, Mitropolitul de Cochîn, în biserica din localitatea apropiată Ernakulam. Mitropolitul Philipos Mar Theophilos a rostit în fața credincioșilor o cuvîntare de prezentare a Prea Fericitului Patriarh și a membrilor delegației Bisericii Ortodoxe Române, iar Mitropolitul Mar Severios, o cuvîntare de salut.

După amiază, continuîndu-și călătoria cu mașinile, delegația Bisericii Ortodoxe Române a ajuns la Kottayam, orașul de reședință al Catolicosului Bisericii Ortodoxe Siriene din India. Sanctitatea Sa Baselius Augen I, înconjurat de membrii Sfîntului Sinod, l-a întîmpinat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian la altarul catedralei Sfîntul Ilie din localitate, rostind un frățesc cuvînt de salut. În răspunsul său, Prea Fericitul Patriarh, mulțumind pentru buna-primire, a vorbit despre năzuința «de a căuta împreună calea spre refacerea unității creștine», năzuință care «nu se poate despărți de slujirea păcii pe pămînt».

6 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au participat la slujba Bobotezei, săvîrșită în biserica Academiei teologice din Kottayam, făcînd apoi o vizită protocolară Sanctității Sale Catolicosului Baselius Augen I, la reședința sa din Devalokam.

7 ianuarie

A avut loc o ședință festivă a Adunării Naționale a Bisericii Ortodoxe Siriene din India organizată cu prilejul vizitei Prea Fericitului Patriarh Justinian.

După amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian, în prezența Sanctității Sale

Catolicosul Baselius Augen I, a inaugurat noua clădire a Academiei teologice din Kottayam.

8 ianuarie

Sub președinția Sanctității Sale Baselius Augen I, Catolicos al Răsăritului și Mitropolit de Malankara, s-a ținut o ședință de convorbiri teologice cu ierarhii și cu membrii corpului didactic, în cadrul căreia Prea Fericitul Patriarh Justinian a arătat importanța contactelor și legăturilor interbisericești pentru verificarea autenticității doctrinei creștine și constatarea permanentei ei actualități.

În cursul zilei, Prea Fericitul Patriarh a vizitat Institutul teologic romano-catolic numit Seminarul Apostolic Sfîntul Toma de la marginea orașului Kottayam, precum și sediul din Kottayam al Mișcării studenților creștini ortodocși din India «Mar Gregorios».

Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost apoi primit oficial la reședința Municipiului Kottayam, unde președintele Municipiului Varkey George, a rostit, în numele Consiliului municipal, o cuvîntare omagială.

9 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au vizitat colegii universitare și mînăstiri din cuprinsul Catolicosatului Bisericii Ortodoxe Siriene din India.

La colegiul Sfîntul Thomas din localitatea Ranni, Prea Fericitul Patriarh, invitat de gazde, a pus piatra fundamentală a unei noi aule, iar în orașul Kottarakara a participat la festivitatea de inaugurare a Colegiului Sfîntul Grigorios, punînd și piatra fundamentală a bibliotecii colegiului, căreia, în amintirea acestui eveniment istoric, i s-a dat numele Prea Fericirii Sale. Seara, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române s-a înapoiat la Kottayam.

10 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a semnat împreună cu Sanctitatea Sa Catolicosul Baselius Augen I un *Comunicat* asupra vizitei făcute Bisericii Ortodoxe Siriene din India și asupra convorbirilor teologice care au avut loc cu acest prilej.

Luîndu-și rămas bun de la gazde, Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au vizitat apoi biserici, mînăstiri, instituții și întreprinderi din statul Kerala. În localitatea Kolincheri, Prea Fe-

ricitul Patriarh a fost invitat să pună piatra fundamentală a pavilionului de chirurgie a spitalului aflat în grija monumentalei biserici Sfintii Petru și Pavel din această localitate.

11 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și-a continuat vizita în Kerala, fiind întâmpinat pretutindeni cu urale și onoruri.

12 ianuarie

Părăsind Kerala, delegația Bisericii Ortodoxe a vizitat orașul Madras, capitala statului indian cu același nume, unde, printre altele, Prea Fericitul Patriarh Justinian a acordat și un scurt interviu ziarului local «The Hindu», în legătură cu impresiile din Kerala.

13 ianuarie

Sosind la New Delhi, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat în după-amiaza zilei pe Președintele Indiei, Dr. Zakir Hussain, cu care a avut o convorbire cordială, delegația Bisericii Ortodoxe Române fiind tratată ca oaspete de onoare a sa.

14 ianuarie

Delegația Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut o vizită la Ministerul Educației, fiind primită de ministrul Dr. Triguna Sen, în numele guvernului indian.

La cererea reprezentanților ziarelor «New Delhi Times» și «Malaya Manorama», Prea Fericitul Patriarh Justinian a acordat un interviu pentru aceste ziare, vorbind despre impresiile legate de vizita făcută Bisericii Ortodoxe Siriene din sudul Indiei și despre activitatea Bisericii Ortodoxe Române.

Seara, Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au plecat din New Delhi și au poposit la Bombay.

15 ianuarie

După vizitarea unei biserici ortodoxe siriene din Bombay, Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au părăsit India, cu avionul, îndreptându-se spre Addis Abeba, capitala Etiopiei, unde au ajuns după-amiază, în urma invitației făcute atât de Sanctitatea Sa Abuna Basilios I, Patriarhul Etiopiei, cât și de Maiestatea Sa Împăratul Haile Selassie I.

Înaltul oaspete și însoțitorii săi au fost primiți oficial de Întâistătorul Bisericii Etiopiene la reședința sa.

16 ianuarie

În cursul dimineții, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat catedrala Sfânta Treime, reconstruită de Împăratul Haile Selassie I, în amintirea victoriei împotriva cotropitorilor fasciști, fiind primit apoi de Maiestatea Sa la Palatul Jubiliar.

Prea Fericitul Patriarh a rostit o cuvântare omagială. Mulțumind, Împăratul Etiopiei s-a întreținut apoi cu Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române, printre altele, și asupra schimburilor de studenți.

După-amiază au avut loc convorbiri cu membrii Sfântului Sinod al Bisericii Etiopiene într-o ședință solemnă, în cadrul căreia Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut o expunere, iar I.P.S. Abuna Theophilos, Arhiepiscop de Harrar și Locțiitor de Patriarh a prezentat un referat cu privire la posibilitățile de apropiere și de colaborare, în viitor, a celor două Biserici, căzându-se de acord asupra tuturor problemelor puse în discuție.

17 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au vizitat o mănăstire de la nord de Addis Abeba, Debre Libanos, și mănăstirea Debre Tsege Mariam, cunoscută prin școala ei catehetică, de învățămînt seminarial, tradițional.

18 ianuarie

Dimineața, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat Colegiul teologic de grad universitar din capitala Etiopiei, iar după amiază a participat la vecernia Bobotezei, fiind prezent și Maiestatea Sa Împăratul, întrucît în Etiopia Boboteaza este o mare sărbătoare religioasă și națională, numită Timket, care durează trei zile.

19 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat, alături de Maiestatea Sa Împăratul Etiopiei, la slujba Bobotezei, mare sărbătoare a poporului etiopian. Prea Fericitul Sa a citit Evanghelia, a rostit Crezul în limba română și a stropit cu apă sfințită pe Împărat și oficialitățile prezente, rostind și o cuvântare ocazională.

După amiază, Înaltii oaspeți români au vizitat o mănăstire de călugărițe, Ghetsimani din localitatea Sebeta din apropiere de Addis Abeba, și o școală pentru orbi.

20 ianuarie

Fiind cea de a treia zi a Timketului, în care se prăznuiește Minunea de la Cana Galileei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat, alături de Împărat, la slujba religioasă oficiată în biserica Sfântul Arhanghel Mihail din capitala Etiopiei.

La prinz, Prea Fericirea Sa și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au participat la un dejun oficial și tradițional oferit de Maiestatea Sa Imperială cu ocazia praznicului, iar după amiază au vizitat biserici și monumente istorice și moderne.

Seara, Prea Fericitul Patriarh și însoțitorii au făcut o vizită de rămas bun Sanctității Sale Patriarhului Basilios I.

21 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației au făcut vizită de rămas bun Împăratului Etiopiei. Maiestatea Sa a conferit Prea Fericitului Patriarh Ordinul «Sfânta Treime» cu colan, dându-i totodată în dar o mantie imperială cu broderii în fir de aur, o cirjă arhi-pastorească și o cruce.

După-amiază, delegația Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat Bahar-Dar din apropierea izvoarelor Nilului Albastru.

22 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh și însoțitorii au vizitat orașul Lalibela și renumitele bisericile rupestre, săpate în piatră, din apropiere. Au vizitat apoi biserici, instituții și monumente din orașul Axum, socotit centrul religios cel mai vechi și cel mai important al Etiopiei.

23 ianuarie

În continuarea călătoriei prin Etiopia, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat capitala provinciei Eritreia, orașul Asmara, cu bisericile și monumentele pe care le are.

Seara, Prea Fericitul Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și Abuna Theophilos, Arhiepiscop al Harrarului și Locțiitor de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Etiopiene, au semnat un «comunicat» privitor la vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române în Etiopia și rezultatele ei.

24 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației au părăsit Etiopia, plecând cu avionul din Asmara spre Cairo, unde au făcut un popas de o zi.

25 ianuarie

Plecând în cursul dimineții din Cairo, Prea Fericitul Patriarh Justinian a ajuns după amiază la București, după scurte escale la Atena și la Sofia, unde a fost întâmpinat de Întâistătorii Bisericilor Ortodoxe surori din țările respective, cărora le-a împărtășit impresii din vizitele făcute Bisericilor Vechi Orientale din Egipt, India și Etiopia.

31 ianuarie

După întoarcerea din vizita făcută Bisericii Ortodoxe Siriene din India, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Sanctității Sale Catolicosului Basilius Augen I, Întâistătorul acestei Biserici, un mesaj frățesc de prețuire pentru primirea și ospitalitatea acordată, vizita aceasta înscriind «fără îndoială o pagină nouă, strălucitoare, în analele legăturilor frățesti, care se conturează tot mai puternic între Biserica Ortodoxă Siriană din India și Biserica Ortodoxă Română».

1 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a publicat în revista «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVII, 1969, nr. 1—2, p. 11—14, un *Omagiu Sanctității Sale Atenagora I Arhiepiscop al Constantinopolului și Patriarh Ecumenic la împlinirea a 20 de ani de patriarhat*.

1 februarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Împăratului Haile Selassie I o scrisoare de grațitudine privitoare la vizita pe care a făcut-o în Etiopia, exprimându-și totodată admirația față de poporul etiopian și subliniind importanța vizitei, pentru promovarea relațiilor dintre Biserica Ortodoxă Română și cea Etiopiană, ca și dintre popoarele respective.

O scrisoare similară a fost trimisă de Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române și Întâistătorului Bisericii Etiopiene, Sanctitatea Sa Patriarhul Basilios I.

3 februarie

În legătură cu vizita făcută în India, ca invitat al Bisericii Ortodoxe Siriene din India, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Președintelui Indiei, Dr. Zakir Hussain, o scrisoare de grațitudine pentru sentimentele de simpatie și prețuire prilejuite de această vizită.

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Episcopiei Evanghelice-Luterane

C. A. din Sibiu o telegramă de condoleanțe pentru marea pierdere suferită prin încetarea din viață a conducătorului ei, Episcopul Dr. Friederich Müller, la 1 februarie.

8 februarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Episcopul Bisericii Luterane din Thüringen-Eisenach (Republica Federală Germania), Dr. Moritz Mitzenheim, care a reprezentat Biserica respectivă la funeraliile Episcopului Dr. Friederich Müller.

22 februarie

Ziua celei de a 68-a aniversări a nașterii Prea Fericitului Patriarh Justinian. Te-Deum în Paraclisul Palatului patriarhal, apoi festivitate de prezentare a felicitărilor, în cabinetul de lucru al Arhiepiscopului sărbătorit.

Cu prilejul acestei aniversări, s-a petrecut însă și un fapt istoric: Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale, a prezentat Prea Fericitului Patriarh primele exemplare din noua ediție a Bibliei în limba română, «tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă» a Prea Fericirii Sale. «Vă asigur că mi-ați făcut nu o surpriză, — a spus printre altele Prea Fericitul Patriarh Justinian —, ci o mare bucurie. Mă întorc cu mulțumire către Departamentul Cultelor și către Conducerea de Stat, care ne-au înlesnit să o tipărim». A adus apoi mulțumiri «Societăților Biblice Britanice», care au pus la dispoziția Bisericii Ortodoxe Române, în mod gratuit, întreaga cantitate de hârtie specială necesară pentru tipărirea Bibliei în 100.000 de exemplare.

23 februarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvârșit slujba sfinte liturghii în biserica «Domnița Bălașa» din București, printre asistenți fiind și trei profesori de la Facultatea romano-catolică de teologie a Universității din Viena: Pr. Dr. Alexander Dordett, Mgr Dr. Ferdinand Klostermann și Pr. Dr. Joseph Kondrinevitsch, aflați în țara noastră în cadrul schimbului de profesori.

Oaspeții au fost primiți apoi în vizită, la cabinetul său, de Prea Fericitul Patriarh, care i-a reținut la dejun.

15 martie

Printr-o scrisoare adresată membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe

Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian aduce la cunoștință că, fiind internat în clinica universitară a Spitalului Fundeni, nu va putea prezida lucrările sesiunii din 18 și 19 martie a Sfântului Sinod, și, ca atare, delegă ca președinte pe I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei.

18 martie

În numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române întrunit în sesiune de lucru și al său personal, Prea Fericitul Patriarh Justinian a adresat mesaje de felicitări conducătorilor Republicii Socialiste România: Domnului Nicolae Ceaușescu, pentru realegerea Domniei Sale în înalta funcție de Președinte al Consiliului de Stat; Domnului Ion Gheorghe Maurer, pentru realegerea Domniei Sale în funcția de Președinte al Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România; Domnului Emil Bodnăraș, pentru realegerea Domniei Sale în funcția de Vicepreședinte al Consiliului de Stat, și Domnului Ștefan Voitec, pentru realegerea Domniei Sale în funcția de Președinte al Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România.

— Aflându-se internat în spital, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit o scrisoare din partea membrilor Sfântului Sinod, prin care se exprimă aleasă prețuire și se fac urări de sănătate.

22 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în cabinetul său de lucru pe Harilaos Tzogas, asistent la Facultatea de teologie din Salonic-Grecia, care, terminându-și studiile de specializare la Institutul teologic din București, s-a prezentat să mulțumească pentru părinteasca purtare de grijă pe timpul studiilor și să-și ia rămas bun. Harilaos Tzogas fusese primit de Prea Fericitul Patriarh în audiență de prezentare în ziua de 2 martie 1968.

29 aprilie—16 mai

Pentru reconfortare fizică și odihnă, Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost la reședința patriarhală de la Schitul Dragoslavele, unde a primit totuși în audiențe omagiale sau de lucru.

17 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe ambasadorul Greciei la București, Ioannes Christos Kambiotis.

22 mai

Fiind praznicul Înălțării Domnului, Prea Fericitul Patriarh a participat la slujba sfintei liturghii în catedrala patriarhală, la care a asistat și o delegație a Comitetului regional din R. D. Germană a Conferinței Creștine pentru Pace, aflată în vizită în țara noastră, compusă din: Episcopul Albrecht Schönherr, superintendent general al Bisericii Evanghelice, conducătorul Eparhiei Brandenburg, Prof. Gerhard Bassarak, de la catedra de teologie ecumenică la Universitatea Humboldt din Berlin, Prof. Walter Saft, Pastorul Orphal Helmuth, Günther Wirth, de la Editura Union, și Carl Ordnung, aparținând Bisericii Metodiste. Prea Fericitul Patriarh i-a reținut pe oaspeți la masa de prinz.

27 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte, la Departamentul Cultelor, la solemnitatea citirii și înmînării Decretelor Consiliului de Stat pentru recunoașterea ca episcopi vicari a P. S. Visarion Rășnăreanul, la Mitropolia Ardealului, și a P. C. Arhim. Irineu Crăciunaș, la Mitropolia Moldovei și Sucevei.

3 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita de curtoazie a Eminenței Sale Albert Klein, Episcop nou ales în locul defunctului Friederich Müller la Conducerea Episcopiei Evanghelice Luterane C. A. din Sibiu.

5 iunie

Coborînd în mijlocul preoților din Capitală, care erau dornici să-l revadă, Prea Fericitul Patriarh a vizionat împreună cu el filme cu caracter religios, în sala de festivități a Institutului teologic din București.

6 iunie

Ziua celei de a XXI-a aniversări a întronizării Prea Fericitului Părinte Justinian ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. După ce o delegație din partea Centrului eparhial a făcut Înalțului Arhipăstor un apel de sănătate întru mulți ani, oferindu-i flori, s-a oficiat în paraclisul din palatul patriarhal un polihroniu. Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit apoi felicitările membrilor Sfîntului Sinod și ale tuturor celor de față, exprimate de I.P.S. Mitropolit Firmilian al Olteniei. Înalțul Arhipăstor a mulțumit tuturor din suflet pentru manifestația ce i s-a făcut.

14 iunie

Venit în țara noastră pentru a participa la instalarea noului Episcop Albert Klein al Bisericii Evanghelice Luterane C. A. din Sibiu, Pastorul Paul Hansen, reprezentantul la Geneva al Bisericii Evanghelice Luterane din Danemarca, a făcut o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian, informîndu-l despre activitatea pe care o desfășoară Consiliul Ecumenic al Bisericilor la Geneva.

17 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita Episcopului Adolf Wischmann al Bisericii Evanghelice Luterane din Frankfurt am Main, R. F. Germania, venit în țara noastră cu prilejul instalării noului Episcop evanghelic luteran C. A. din Sibiu.

19 iunie

Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Române a primit în vizită pe Rev. Henry Hill, pastor anglican în Windsor-Canada, însoțit de Prof. Jérôme Newville.

24 iunie

Aflîndu-se în țara noastră ca turiști, un grup de 29 preoți cu soțiile lor din Macedonia-Iugoslavia au făcut o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian, avînd recomandăția Înalț Prea Sfințitului Mitropolit-Arhipiscop de Skoplje și Macedonia.

26 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a întîmpinat la aeroportul Băneasa pe Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei, care, întorcîndu-se de la Adunarea Mondială pentru Pace de la Berlin, în drum spre Sofia, a făcut un popas la București.

29 iunie

Ziua praznicului Sfinților Apostoli Petru și Pavel. La Seminarul special de la Curtea de Argeș a avut loc serbarea de încheiere a anului școlar, în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian și a I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului. Rostind o cuvîntare ocazională, Prea Fericitul Patriarh s-a adresat îndeosebi elevilor, apreciîndu-le rezultatele frumoase obținute la învățătură și dîndu-le povățuiri pentru viitoarea lor comportare, ca preoți, ținînd seamă de ecumenismul din vremea de azi.

30 iunie

Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a primit în vizită pe Arhim. Johann Peterfalvy din München, care a ținut în diferite localități din R. F. Germania con-

ferințe despre realizările din România și despre activitatea Bisericii Ortodoxe Române.

— Prea Fericitul Patriarh a primit apoi pe preoții Teodor Roxin și Matei Lutai din Vicariatul ortodox român de la Gyula-Ungaria, veniți în țara noastră pentru odihnă.

4 iulie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de Ambasadorul Statelor Unite ale Americii la București, Richard Davis, cu prilejul celei de a 193-a aniversări a zilei Independenței.

2 august

După ce, în timpul amiezii, a fost sărbătorit de membrii Sfântului Sinod și de colaboratorii apropiați cu prilejul zilei numelui — calendarul creștin ortodox înscriind în această zi pomenirea dreptcredinciosului împărat Justinian —, seara, Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția dată în onoarea Președintelui Statelor Unite ale Americii Richard Nixon de către Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România Nicolae Ceaușescu, în Palatul Consiliului de Miniștri.

5 august

Primind în vizită pe ziarista vieneză Ilse Leitenberger de la ziarul «Die Presse», venită în România cu prilejul vizitei Președintelui Statelor Unite ale Americii Richard Nixon și al Congresului al X-lea al Partidului Comunist Român, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a expus aprecieri și impresii din călătoria făcută în India și în Etiopia în luna ianuarie 1969. Ilse Leitenberger mai fusese primită de Prea Fericitul Patriarh și la 7 martie 1968.

7 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe ambasadorul Greciei la București, Ioannis Christos Kambiotis, cu care a discutat unele probleme privitoare la Bisericile Ortodoxe surori Română și Greacă.

10 august

Însoțind pe I. P. S. Arhiepiscop Paavali al Careliei și a toată Finlanda, aflat în țara noastră într-o călătorie turistică în fruntea unui grup de 37 persoane (clerici, seminariști și membri ai coralei catedralei ortodoxe din Kuopio), Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat la slujba religioasă din catedrala Patriarhiei. După săvârșirea sfintei liturghii, I. P. S. Arhiepiscop Paavali i-a adresat un cuvânt omagial,

oferindu-i totodată cea mai înaltă distincție a Bisericii Ortodoxe Finlandeze, «Marea Cruce a Ordinului Sfântul Miel». Mulțumind pentru înalta distincție ce i-a fost acordată, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vorbit credincioșilor despre Biserica Ortodoxă a Finlandei și despre Arhipăstorul ei cu «chip blînd», și «cuvînt cald».

13 august

Mergînd la catafalcul Academicianului Profesor Dr. Constantin Parhon, savant cu renume mondial, președinte al primului Prezidiu al Republicii Populare Române, decedat la 9 august, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a adus un ultim omagiu, în numele Bisericii Ortodoxe Române și al său personal, adresînd totodată familiei sale o telegramă de condoleanțe.

14 august

Prin intermediul Cultului Baptist din România, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Rev. William R. Tolbert, președintele Alianței Mondiale Baptiste și vicepreședinte al statului Liberia, care era însoțit de Rev. Josef Nordenhaug, secretarul general al Alianței, Rev. Ronald Coulding, secretar general adjunct, și Ben Page, secretarul particular al președintelui Alianței. A fost, așa cum a scris Rev. W. R. Tolbert în cartea de impresii ale oaspeților de la Palatul patriarhal, «un prilej deosebit de a ne cunoaște și de a schimba unele păreri care pot da naștere la cooperare și pot aduce pace în lumea noastră zbuciumată».

18 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit la cabinetul său de lucru vizita unui grup de 45 excursioniști italieni, membri ai organizației catolice «Opera Romana Pellegrinaggi» din Roma, care urmărește apropierea între slujitorii și credincioșii Bisericilor Romano-Catolică și Ortodoxă pentru a se ajunge la dragostea frățească în care au trăit creștinii primelor secole.

După ce conducătorul grupului, Pr. Prof. Mircea Clineț, originar din România, a înfățișat scopul vizitelor pe care le face acest grup, Prea Fericitul Patriarh a rostit o scurtă cuvîntare în care a sintetizat stadiul actual al mării probleme a refacerii unității Bisericii Creștine.

22 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la Sesiunea Jubiliară a Marii Adunări Naționale pentru sărbătorirea celei de a XXV-a aniversări a eliberării României de sub cîmpirele fasciste.

23 August

În calitate sa de Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Ungrovlahiei, cu prilejul sărbătoririi jubiliare a celei de a XXV-a aniversări a eliberării Patriei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a adresat clerului și credincioșilor din Eparhie o pastorală-mesaj, subliniind însemnătatea evenimentului și «bilanțul bogat al marilor înfapturi ale poporului», și îndemnându-i ca și pe viitor să fie «buni cetățeni ai Patriei și în același timp, buni fii ai Bisericii noastre».

Cu prilejul sărbătoririi jubiliare a zilei de 23 August, Prea Fericitul Patriarh Justinian a publicat un articol festiv în revista «Biserica Ortodoxă Română», sub titlul *Un sfert de veac de viață nouă a Patriei și a Bisericii noastre*, spunând, în concluzie, că «Biserica Ortodoxă Română participă cu toată bucuria alături de întregul popor român la aniversarea sărbătorască a unui sfert de veac de la începutul erei noi în Patria noastră».

Articolul a fost publicat și în revista «Altarul», (an. III/1969, nr. 1), editată de Parohia ortodoxă română din Londra.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat la festivitățile jubiliare prilejuite de sărbătoarea națională a țării noastre, 23 August.

Seara, Prea Fericirea Sa a participat la recepția oficială oferită în Palatul Consiliului de Miniștri.

25 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe ziarista americană Bruno, care l-a rugat să-i împărtășească părerile Prea Fericirii Sale cu privire la personalitatea Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Atenagora și la activitatea pe care Sanctitatea Sa a desfășurat-o în Mișcarea ecumenică. A dorit, de asemenea, să cunoască scopul vizitei Sanctității Sale în România, în octombrie 1967.

7 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită un grup de 44 americane din cadrele de conducere ale Societății de Radio-Televiziune din Statele Unite ale Americii, care întreprinzând o călătorie turistică prin mai multe țări europene, au vrut să viziteze și România, și să cunoască Biserica Ortodoxă Română și pe Arhiepiscopul ei.

Prea Fericirea Sa a primit apoi pe Mgr. Jean de Saint Denis, Episcopul Bisericii Catolice-Ortodoxe din Franța, însoțit de vicarul său, Rev. Gilles Hardy.

10 septembrie

Venit în țara noastră ca invitat al Academiei Republicii Socialiste România, profesorul de istorie Georges Castellan de la Universitatea din Paris a făcut o vizită de curtoazie Prea Fericitului Patriarh Justinian, fiind însoțit de cercetătorul Alex. Duțu de la Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei.

19 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Prea Fericitul Snork Kalustian, Patriarhul armenilor din Turcia, invitat al Episcopiei Armene din București, cu care a discutat diferite aspecte ale relațiilor de prietenie dintre Biserica Ortodoxă Română și cea Armeană și dintre Patriarhia Ecumenică și Biserica Armeană din Turcia.

21 septembrie

Împreună cu I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvârșit slujba de resfințire a bisericii din comuna Vlădeni, județul Brașov, după ce a fost reparată și pictată în stil neobizantin de către pictorul Toma Lăscoiu, fiu al satului, ca și Pr. Prof. Dumitru Stăniloae de la Institutul teologic din București, care a vorbit despre trecutul comunei și al bisericii ei. Încheind seria cuvântărilor, Prea Fericitul Patriarh a roșit adevăruri istorice pline de învățături și îndemnuri pentru credincioșii de astăzi.

22 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la recepția oferită de Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România în onoarea Președintelui Republicii Finlanda, Urho Kekkonen, aflat în vizită oficială în țara noastră.

24 septembrie

Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a primit în vizită de curtoazie pe noul ambasador al Marii Britanii la București, Denis Seward Laskey.

25 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de Președintele Finlandei, Dl. Urho Kekkonen, în onoarea Președintelui Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Dl. Nicolae Ceaușescu.

28 septembrie

Invitat de ctitorii ei, I. P. S. Mitropolit Firmilian al Olteniei și P. S. Episcop Antim al Buzăului, Prea Fericitul Patriarh

Justinian a săvârșit slujba sfințirii noii și frumoasei biserici din satul Plopeasa de Sus, comuna Scorțoasa, jud. Buzău, locul de naștere a I. P. S. Mitropolit Firmilian, rostind și o cuvântare ocazională, cu elogiul pentru ctitori, și cu sfaturi duhovnicești și binecuvântări pentru enoriași.

2 octombrie

Vizitînd Cricovul, Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit, în casa de la via Arhiepiscopiei Bucureștilor, o agapă legată tradițional de culesul viilor, la care au fost invitați membrii Consiliului Eparhial și consilierii arhiepiscopali, precum și ambasadorul Marii Britanii la București, Denis Seward Laskey, Excelența Sa Eley Stanley, Episcop de Gibraltar, și Rev. Cordell, capelanul bisericii anglicane din București.

3 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în audiență pe I. P. S. Arhiepiscop Naum al Macedoniei și Pr. Methodie Gogov, deservent al unei biserici din Melbourne (Australia), care se aflau în drum spre Geneva.

— După-amiază, Prea Fericitul Patriarh a primit pe Rev. Boniface de la Mînăstirea benedictină din Chevetogne-Belgia.

4 octombrie

Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a primit în audiență pe Pastorul Herman Bujard din Freiburg im Breisgau (R. F. Germania), venit în țara noastră împreună cu soția, ca oaspeți ai Patriarhiei.

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit apoi în vizită pe ambasadorul Iranului la București, S.H. V. Sanandaji, cu care s-a întreținut asupra unor probleme de interes general religios.

— Tot în această zi, Prea Fericitul Patriarh a primit în audiență o delegație de reprezentanți ai Organizației evreiești în America pentru ajutorarea evreilor săraci din lumea întreagă, formată din: Henry Bernstein (New York-City), Mehiel Mandell (Washington), Eduard P. Sisher (Philadelphia) și Dach Sillsting (Maplewood N. J. S.U.A.).

9 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în audiență de prezentare pe Rev. anglican Prof. Conf. A. M. Allchin, bibliotecarul Institutului Pussey-House din Oxford, venit în țara noastră în cadrul schimbului de profesori între instituțiile de în-

vățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Române și ale celei Anglicane.

10 octombrie

Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Române a primit în vizită pe pastorul J. N. Ondra, secretarul general al Conferinței Creștine pentru Pace, aflat pentru câteva zile în țara noastră. El mai fusese în vizită la Prea Fericitul Patriarh și în 1968, la 12 martie.

11 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita unui grup de turiști din R. F. Germania în care se afla și Preotul Gottfried Stoll de la Nürnberg însărcinat cu problemele privind tineretul Bisericii Evanghelice Luterane din Bavaria și redactor-șef al revistei bilunare «Das Baugerüst» care apare la Nürnberg, precum și D-na Else Müller, care se ocupă cu problemele ecumenice, în cadrul Bisericii Evanghelice Luterane din Bavaria.

16 octombrie

Invitat al Institutului de studii Sud-Est Europene pentru unele comunicări și conferințe, Prof. Steve Runciman de la Universitatea din Cambridge-Anglia, a făcut o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian, transmitîndu-i și un mesaj frătesc din partea Grației Sale Dr. Michael Ramsey, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Angliei și Mitropolit.

20 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a avut convorbiri cu I. P. S. Mitropolit Iacob al Mitilenei, președintele Comisiei Sinodale pentru relații externe a Bisericii Greciei, care, făcînd o vizită în țara noastră în cadrul schimbului de vizite de ierarhi, și-a exprimat admirația pentru buna organizare a Bisericii Ortodoxe Române.

22 octombrie

Însoțit de Dl. Schechter, secretarul Federației Comunităților Evreiești din România, ambasadorul Israelului la București, Dl. R. Benschalom, a făcut o vizită de curtoazie Prea Fericitului Patriarh Justinian.

24 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la recepția oferită de ambasadorul Austriei la București, Dl. Eduard Tschöp, cu prilejul sărbătorii naționale a Austriei.

27 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la recepția oferită de ambasadorul Iranului la București, Soltan Sanandaji, cu prilejul aniversării zilei de naștere a M. S. Impertale Șahinșahul Mohammad Reza Pahlavi Atyamehr.

28 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la recepția oferită de ambasadorul Olandei la București, Dl. Dirk van Eysinga în onoarea Președintelui Consiliului de Miniștri al Olandei, Dl. Piet de Jong, și a Ministrului Afacerilor externe al Olandei, Dl. Joseph Luns, aflați în vizită oficială în țara noastră.

29 octombrie

Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a primit pe un frate, Rudolf, din Mînăstrea Taizé din Franța, trimis de Superiorul acestei mînăstiri, Roger Schutz, cu un mesaj.

După puternicul cutremur de pămînt care a pricinuit mari distrugerii în orașul Banja Luka din Iugoslavia, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Prea Fericitului Patriarh Gherman al Bisericii Ortodoxe Serbe o telegramă de compasiune pentru victimele groaznicului eveniment.

31 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de curtoazie pe Dl. Eduard Tschöp, noul ambasador al Austriei la București.

1 noiembrie

Ca în fiecare an, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis și de data aceasta telegramă de felicitare Majestății Sale Haile Selassie I, Împăratul Etiopiei, cu prilejul celui de a 39-a aniversări a încoronării sale.

1 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita reprezentanților Camerei de Comerț din Londra, Lordul Limerick și J. W. Scott, însoțiți de ambasadorul Marii Britanii la București, Dl. Denis Seward Laskey, care i-au transmis un mesaj din partea Grației Sale Dr. Michael Ramsey, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Angliei și Mitropolit.

1 noiembrie

Cu prilejul sărbătoririi împlinirii a cincisutezece ani de activitate, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Fundației catolice «Pro

Oriente» din Viena un mesaj de urări și prețuire.

— Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a participat la recepția oferită de ambasadorul Uniunii Sovietice la București, A. V. Basov, cu prilejul celei de a 52-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie 1917.

17—18 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat, ca invitat, la lucrările Marii Adunări Naționale.

7 decembrie

Întrucît în acest an s-a sărbătorit împlinirea a 25 de ani de la eliberarea țării noastre de sub jugul fascist, în cuvîntarea rostită la deschiderea lucrărilor Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, Prea Fericitul Patriarh Justinian a arătat, în linii generale, realizările din acest răstimp ale Arhiepiscopiei.

11 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita de rămas bun a ambasadorului de pînă acum la București al Olandei, Dl. Dirk van Eysinga, care, retrăgîndu-se din activitatea diplomatică, se întoarce în țara sa.

12 decembrie

În prima ședință a sesiunii anuale a Sfîntului Sinod, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vorbit despre importanța principiului sinodalității, cu aplicare la unele cazuri concrete.

14 decembrie

Deschizînd sesiunea Adunării Naționale Bisericești, Prea Fericitul Patriarh Justinian a subliniat uriașele eforturi și strălucitele realizări ale poporului nostru din primul sfert de viață nouă, în care și «Biserica Ortodoxă Română s-a putut organiza în conformitate cu principiile ei canonice și a funcționat nestingherită, avînd posibilitatea să-și desfășoare în voie sfînta ei misiune».

17—18 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat, ca invitat, la lucrările Marii Adunări Naționale, reluate în cadrul sesiunii deschise la 17 noiembrie.

19 decembrie

Elevii Seminarului și studenții Institutului teologic din București au avut marea bucurie de a cînta și anul acesta tradiționalele și frumoasele colinde de Cră-

ciun și Anul Nou în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian, în sala de festivități a Institutului teologic. Evocînd amintiri despre colindele din vremea cînd era preot de enorie, Prea Fericitul Patriarh a adresat elevilor și studenților îndemnuri pentru păstrarea și cultivarea acestor bunuri spirituale moștenite de la strămoși.

20 decembrie

Ambasadorul Greciei la București, Dl. Ioannis Christos Kambiotis, a făcut Prea Fericitului Patriarh Justinian o vizită tradițională, exprimîndu-i felicitări și urări de sfintele sărbători ale Nașterii Domnului și ale Anului Nou.

23 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit la reședința sa, potrivit tradiției, cete de colindători: corul bisericii «Domnița Bălașa», corul bisericii «Sfîntul Spiridon-Nou» și Corala Sfintei Patriarhii, care au cîntat minunate colinde și cîntece de stea.

Cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh a avut ca oaspeți pe ambasadorii Franței (Pierre Pelen), Angliei (Denis Laskey), și Greciei (Ioannis Kambiotis) la București, cu familiile, pe Rev. Derek Cordell, slujitorul bisericii Anglicane din București împreună cu membrii corului bisericii sale, precum și alte persoane din cadrul a diferite ambasade la București.

decembrie

Sub titlul de urare *Spre noi împliniri*, Prea Fericitul Patriarh Justinian a scris un articol elogios pentru «Calendarul ortodox *Credința* pe anul 1970», editat de Episcopia Misionară Română în America, ajuns la al V-lea an de apariție, înscriindu-se «ca o publicație religioasă și culturală de prestigiu a românilor ortodocși de peste hotare».

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a scris, de asemenea, articol de binecuvîntare și aprecieri și pentru «Almanahul Parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1970», exprimîndu-și *îndreptățită bucurie* pentru ajungerea acestui «adevărat chivot cuprinzător de bune și alese învățături» în al nouălea an de apariție.

— *Binecuvîntare și îndemn pentru lucrul cel bun* a scris Prea Fericitul Patriarh Justinian și pentru «*The Altar Almanach 1970, Romanian Orthodox Parish*» — «Almanahul «Altarul» pe anul 1970», editat de Parohia ortodoxă română din Londra, din inițiativa preotului paroh Lucian Gaf-ton, în limbile română și engleză.

1 9 7 0

1 ianuarie

Potrivit tradiției, de Anul nou, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis telegrame de urări Maiestății Sale Haile Selassie I, Împăratul Etiopiei, Maiestății Sale Regina Elisabeta II-a a Marii Britanii, precum și altor personalități.

— Cu prilejul întîlnirii cu preoțimea din Capitală la început de An nou, după ce a mulțumit pentru sentimentele de dragoste duhovnicească exprimată în numele participanților de Pr. Gheorghe Drăgulin de la parohia Ceauș Radu și pentru frumosul program de colinde tradiționale susținut de Corala preoților din Capitală sub conducerea Preotului Iulian Cârstoiu, Prea Fericitul Patriarh Justinian a împărtășit celor prezenți impresii, constatări și concluzii prilejuite de vizita pe care a făcut-o în ianuarie 1969 în Asia Orientală și în Africa de Nord.

16 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a felicitat printr-o telegramă cordială pe Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei, cu prilejul conferirii unor înalte distincții de către forurile de conducere ale Republicii Populare Bulgaria.

26 ianuarie

Cu prilejul aniversării zilei de naștere a Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a adresat o călduroasă telegramă cu urări de fericire și sănătate.

30 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la sărbătorirea hramului Institutului și Seminarului teologic din București, rostind și o cuvîntare, cu aprecieri elogiatoare pentru programul serbării și pentru executanți.

5 februarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în audiență pe Rev. Cordell Derek, aflat în țara noastră ca student la Institutul teologic din București și, totodată, ca slujitor la biserica anglicană din București, care a adus la cunoștința Prea Fericirii Sale că Grația Sa Dr. Michael Ramsey, Arhiepiscop de Canterbury și Primat al Angliei, l-a desemnat ca reprezentant al Grației Sale pe lângă Patriarhia Română.

22 februarie

Ziua de naștere a Prea Fericitului Patriarh Justinian. Fiind duminică, a fost sărbătorită prin săvârșirea sfintei liturghii în catedrala patriarhală de către însuși Prea Fericitul Patriarh, și prin felicitări exprimate de membri ai Sfântului Sinod și de colaboratori apropiați, cuvântul omagial fiind rostit de I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei.

21 februarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în audiență pe Rev. Albert Rauch, căruia i-a încredințat răspunsul la mesajul adus în ziua de 18 februarie din partea Episcopului romano-catolic Rudolf Graber de Regensburg, Republica Federală Germania, privitor la vizita acestuia în țara noastră, ca invitat al Bisericii Ortodoxe Române.

Prea Fericitul Patriarh a primit apoi pe Rev. Carnegie Samuel Calian, profesor la Seminarul teologic al Universității din Dubuque, S.U.A., venit să viziteze capitala țării noastre și unele instituții bisericești, căruia i-a acordat un interviu cu privire la atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de unele probleme ale ecumenismului contemporan.

1 martie

Cu prilejul întronizării Înalt Prea Sfințitului Vasile în demnitatea de Mitropolit al Bisericii Ortodoxe din Polonia, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis noului ierarh o scrisoare frățească de felicitări și urări, citită în cadrul festivităților de la Varșovia de P. S. Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, conducătorul delegației Bisericii Ortodoxe Române.

9 martie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Dl. J. Robert Nelson, profesor la Seminariile teologice metodiste din cadrul Universității din Boston și membru al Academiei Statelor Unite, președintele al Comitetului de lucru al Comisiei «Credință și Constituție» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, cu care a discutat aspectele cele mai actuale ale problemelor ecumenice.

10 martie

Alfînd că Eminența Sa Cardinalul Franz König, Arhiepiscop al Vienei și Primat al Bisericii Romano-Catolice din Austria a avut bunăvoința «de a participa personal la serbarea jubileului a 100 de ani al Asociației culturale românești din Viena și la

festivitățile de inaugurare a sediului cultural al Parohiei și Coloniei române din Viena», Prea Fericitul Patriarh i-a trimis o telegramă de mulțumire.

25 martie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat, ca invitat, la lucrările Marii Adunări Naționale.

3 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la recepția oferită de ambasadorul R. P. Ungare la București, Ferenc Martin, cu prilejul celei de-a XXV-a aniversări a eliberării Ungariei de sub cotropirea fascistă.

4 aprilie

Venind în țara noastră ca invitat al Bisericii Ortodoxe Române, Excelența Sa Dr. Rudolf Graber, Episcopul romano-catolic de Regensburg (R. F. Germania) a fost primit oficial la palatul patriarhal de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

5 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a oficiat sfînta liturghie în paraclisul patriarhal «Domnița Bălașa», la slujbă asistînd și Excelența Sa Episcopul de Regensburg, Dr. Rudolf Graber, cu însoțitorii săi, Abatele Emmanuel Heufelder, starețul Mînăstirii benedictine din Niederaltaich, Rev. Dr. Albert Rauch și Rev. Dr. Ernst Christoph Suttner. Prea Fericirea Sa a oferit apoi un dejun oficial în cinstea oaspeților, la palatul patriarhal.

8 aprilie

Excelența Sa Episcopul Rudolf Graber a făcut Prea Fericitului Patriarh Justinian vizita de rămas bun, mulțumind pentru buna primire și ospitalitatea de care s-a bucurat în țara noastră și invitîndu-l, în numele Conferinței Episcopilor germani, să facă o vizită Bisericii Romano-Catolice din R. F. Germania. Prea Fericirea Sa a acceptat invitația, urmînd ca data vizitei să fie fixată ulterior.

14 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la recepția oferită de D-na și Dl. Nicolae Ceaușescu, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, în onoarea D-lui Cevdet Sunay, Președintele Republicii Turcia și a soției sale, cu prilejul vizitei oficiale făcute în țara noastră.

15 aprilie

Răspunzînd ambasadorului Marii Britanii la București, Dl. Denis Laskey, la telegrama prin care se anunță decesul Prea Sfințitului Stanley Eley, Episcop de Gibraltar, Prea Fericitul Patriarh Justinian depînge pierderea suferită de Biserica Anglicană și roagă să se transmită Grației Sale Dr. Michael Ramsey, Arhiepiscopul de Canterbury, sentimentele de compasiune ale Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

19 aprilie

Încetînd din viață Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Pimen al Crutișelor și Kolomnei, locțiitor de patriarh, o telegramă de condoleanțe, depîngînd «pierderea unuia din cei mai străluciți patriarhi ai Bisericii Ortodoxe Ruse», «reprezentant de mare prestigiu al Ortodoxiei», «mare prieten al Bisericii Ortodoxe Române, al țării noastre și al poporului nostru».

24 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Rev. Daniel Gelsi de la Mînăstirea benedictină din Chevetogne-Belgia, care mai fusese în țara noastră și în vara anului 1968. De data aceasta a venit însoțit de doi clerici (frați), Michele Jan Van Parys și Bernard de Gerardon, de la aceeași mînăstire, în dorința de a cunoaște mai îndeaproape viața religioasă din sînul Bisericii Ortodoxe Române.

26 aprilie

Prima zi de Paști. Prea Fericitul Patriarh Justinian a avut în vizită tradițională pe preoții din Capitală, pe colaboratorii apropiați și pe profesorii teologi, care au adus salutul creștinesc și omagiu sărbătoresc, primind sfaturi și îndemnuri părintești.

28 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de curtoazie pe Mgr Georges Leclercq, rector onorar al Universității catolice din Lille-Franța, și secretar general al Federației Universităților Europene, venit în țara noastră ca participant la Congresul rectorilor Universităților din lume, care a avut loc la București.

4 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe P. S. Episcop Karekin Sarkissian

din Catolicosatul Armean al Ciliciei cu sediul în Liban, decan al Colegiului teologic din Antelias-Liban, venit în țara noastră în cadrul vizitelor reciproce de ierarhi și profesori de teologie între Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici creștine.

5 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe ambasadorul Greciei la București, Ioannis Christos Kambiotis, care a prezentat pe preotul grec Nikeforos, venit de la Atena pentru a săvîrși slujbele religioase la biserica greacă din București, în perioada sfintelor sărbători ale Paștilor.

7 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de curtoazie pe profesorul italian de limba și literatura română Mario Ruffini de la Universitatea din Torino, însoțit de Prof. Dan Simonescu de la Universitatea din București.

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit apoi pe pastorul protestant Paul Hansen, de la Geneva, venit pentru probleme legate de activitatea Bisericilor în Consiliul Ecumenic.

— Spre seară, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a luat parte la recepția oferită de ambasadorul la București al Republicii Democrate Germane, Ewald Moldt, cu prilejul celei de a XXV-a aniversări a eliberării de sub jugul fascist.

16 mai

După-amiază, Prea Fericitul Patriarh a sosit la Tîrgoviște, unde a vizitat Muzeul de istorie al Tîrgoviștei, Muzeul tiparului și Muzeul scriitorilor, rămînd plăcut impresionat.

Seara, Prea Fericirea Sa a asistat la un spectacol de sunet și lumină, organizat de Comitetul de Cultură și Artă județean la biserica și palatul domnesc din Curtea Domnească.

17 mai

După ce a oficiat slujba sfintei liturghii în biserica vechii Mitropolii din Tîrgoviște, Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la sărbătorirea împlinirii a 450 de ani de la prima tîrnosire a bisericii mitropolitane din Tîrgoviște, rostind și o cuvîntare comemorativă, încheiată cu exprimarea recunoștinței «față de Conducerea Statului nostru socialist pentru înalta sollicitudine ce întotdeauna a arătat și arată monumentelor istorice, de artă și cultură ale patriei».

10 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la sărbătorirea maestrului Nicolae Lungu, dirijor, compozitor și profesor de muzică, asistând la concertul aniversar al Institutului de Corala Patriarhiei în catedrala patriarhală cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani și conferindu-i, printr-o gramată, «Crucea Patriarhală», pe care a prins-o personal pe pieptul sărbătoritului.

20 mai

În calitate de Arhiepiscop al Bucureștilor și conducător al Centrului Patriarhal, Prea Fericitul Patriarh Justinian a adresat Dnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România și Președinte al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, o telegramă prin care face cunoscută participarea Arhiepiscopiei Bucureștilor și a Centrului Patriarhal la marele efort de reconstrucție și vindecare a rănilor pricinuite țării de calamitățile naturale din lunile de primăvară.

20 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe delegatul Societății «Caritas» din Freiburg-R. F. Germania, Dl. Branitzki, care a adus ajutoare pentru cei sinistrați datorită marilor revărsări de ape din această primăvară.

6 iulie

Împlinindu-se 22 de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Justinian ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, toți ierarhii, slujitorii și credincioșii au sărbătorit înaltului Arhipăstor prinos de dragoste, recunoștință și prețuire, prin cuvintele toată de I.P.S. Mitropolit Firmilian al Moldovei, după săvârșirea unui Te-Deum, în paraclisul din palatul patriarhal.

Mulțumind pentru omagii, Prea Fericitul Patriarh Justinian a exprimat totodată, în numele Bisericii, satisfacția oă întregul popor a avut în primele rînduri în acțiunile de ajutorare și reconstrucție, în urma marilor distrugerii provocate de inundații.

10 iulie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasadorul Germaniei la București, Dl. Carl Rappe, cu ocazia sărbătoririi M. S. Regelui Gustav Adolf și Helen Adolf.

10 iulie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit delegația venită din Freiburg im Breis-

gau-R. F. Germania, cu ajutoare pentru victimele inundațiilor din lunile mai și iunie, compusă din Prof. Dr. Paul Miron, Rev. Arhim. Johannes Peterfalvy și Pastorul Albert Rauch.

1 iulie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit o delegație a Bisericii Ortodoxe a Greciei, condusă de P. S. Episcop Vasilios de Evripos, care a venit în țara noastră cu ofrande pentru sinistrații de pe urma marilor inundații din lunile mai-iunie.

2 iulie

Îndeplinindu-și misiunea pe care a avut-o, delegația greacă condusă de P. S. Episcop Vasilios de Evripos a fost în vizită de rămas bun la Prea Fericitul Patriarh Justinian. Mulțumind încă o dată pentru ofrandele aduse pentru sinistrați, Prea Fericirea Sa a adus elogiul Bisericii Ortodoxe a Greciei și Întâistătorului ei, Prea Fericitul Arhiepiscop Ieronim.

4 iulie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Mgr Imre Szabo, Episcop de Estergom, locțiitor de Arhiepiscop Primat al Bisericii Romano-Catolice din Ungaria, care, fiind oaspete al Bisericii Ortodoxe Române, a vizitat numeroase comunități catolice din țara noastră.

12 iulie

În ziua de 10 iulie, Adunarea generală a Academiei Bulgare a ales pe Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bisericii Ortodoxe Bulgare membru activ al Academiei de Științe Bulgare pentru problemele de istorie național-culturală a poporului bulgar din timpul Renașterii. Cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Ierarhului academician o telegramă frățască de felicitare.

30 iulie

În prezența atașatului comercial la București, Spyros Konstantinidis, Prea Fericitul Patriarh Justinian a distins cu Crucea Patriarhală pentru mirenii pe armatorul grec din Pieru, Eftimios «Lukidis», și pe directorul firmei «Lukidis», în semn de grațitudine din partea Bisericii Ortodoxe Române pentru că au transportat gratuit cu vaporul ajutoarele trimise pentru sinistrații din țara noastră de I.P.S. Ieronim, Arhiepiscopul Atenei și Primat al Greciei.

2 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian și-a sărbătorit ziua numelui, după rînduiala

tradițională. Cu acest prilej, Prea Fericirea Sa a primit numeroase telegrame și scrisori de felicitare din partea credincioșilor, a clericilor și ierarhilor români sau de peste hotare, dintre care sînt de menționat cele trimise de Sanctitatea Sa Atenagora, Arhiepiscop al Constantinopolului și Patriarh Ecumenic și Sanctitatea Sa Papa Paul al VI-lea, Sanctitatea Sa Teodosie al VI-lea, Patriarhul Antiohiei.

4 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Pr. George Tsetsis și Căpitan Hoerner, veniți din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru documentare în legătură cu distrugerile cauzate de inundațiile din țara noastră, aducînd și prețioase daruri pentru ajutorarea sinistraților.

12 august

Împlinindu-se un sfert de secol de la hirotonia întru arhiereu a Prea Fericitului Patriarh Justinian, revista «Biserica Ortodoxă Română» i-a închinat un articol omagial, subliniind că «timpul care s-a scurs de atunci și pînă azi l-a dovedit pe noul arhiereu un precursor adevărat nu numai pentru Biserica Ortodoxă Română, ci pentru creștinism în general».

14 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe ambasadorul Elveției la București, Dl. Alfred Rappard, care, la dorința sa, a fost informat asupra organizării Bisericii Ortodoxe Române, aducîndu-i-se totodată mulțumiri pentru importante ajutoare trimise de Bisericile și societățile «Caritas» din Elveția pentru sinistrații din România.

17 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe pastorul John Moyer din Biserica Prezbiteriană «COEMAR», din Los Angeles.

21 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit un mare grup de turiști italieni, printre care și 6 preoți, condus de Mgr Aristide Brunello, membru al Secretariatului pentru unitatea creștinilor, colaborator la «Oriente christiano».

— A primit de asemenea, pe belgianul Ignace Peckstad, judecător supleant la Curtea de Apel din Gand, simpatizant al Ortodoxiei și în special al Bisericii Ortodoxe Române, despre care a vorbit în numeroase conferințe.

— Seara, Prea Fericitul Patriarh a asistat la mitingul ținut în cadrul manifestărilor pentru sărbătorirea zilei de 23 August, în sala Palatului Republicii.

23 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat ca invitat la parada oficială din ziua de sărbătoare națională «23 August».

24 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la solemnitatea încheierii lucrărilor de restaurare de la Mînăstirea Suzana, citind rugăciunea de resfințire a bisericii.

Așa cum se spune în inscripția comemorativă de la intrarea în mînăstire, lucrările «s-au isprăvit la 12 august 1970 cînd Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian împlinea 25 de ani de la hirotonia Sa în Arhiereu».

31 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Episcopul grec Syllas de Amphipolis, reprezentant al I.P.S. Arhiepiscop Iakobos al Americii, însoțit de un delegat al Societății «Caritas» din Statele Unite ale Americii, de doi reprezentanți ai Bisericilor Protestante din America și de un rabin, veniți în legătură cu acțiunile de ajutorare a sinistraților din România.

august

Sub titlul «La o aniversare», Prea Fericitul Patriarh Justinian a scris un mesaj-elogiu adresat Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Firmilian al Olteniei, cu prilejul sărbătoririi sale la împlinirea a 50 de ani de slujire bisericească, mesaj destinat pentru volumul festiv «600 de ani de la întemeierea celei dintii mitropolii în părțile Olteniei — 50 de ani de slujire bisericească a I.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Firmilian, actualul ei Întîistător», publicat în cadrul revistei «Mitropolia Olteniei», XXII (1970), nr. 5—8.

2 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de rămas bun pe Episcopul, Syllas de Amphipolis, rugîndu-l să transmită I.P.S. Arhiepiscop Iakobos al Americii unele daruri, între care și Biblia românească tipărită recent.

8 septembrie

Cu prilejul numirii Domnului Profesor Dumitru Dogaru în funcția de Președinte al Departamentului Cultelor, reorganizat, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a adresat o telegramă de felicitare.

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oficială oferită de ambasadorul Republicii Populare Bulgaria la București, Spas Gospodov, cu ocazia sărbătorii naționale a țării sale.

9 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de informare asupra unor aspecte ale vieții religioase din țara noastră pe responsabilul cu emisiunile religioase ale Televiziunii franceze, Gérard Stephănescu, fiul profesorului, dirijorului și compozitorului român George Stephănescu.

17 septembrie

Veniți în țara noastră pentru a vedea distrugerile provocate de inundațiile din lunile mai-iunie, Mgr Peter Kuhn, secretarul general al Societății «Caritas» — Internationalis — de la Geneva, și un colaborator al său, Alain Piolle, au fost primiți în vizită de Prea Fericitul Patriarh Justinian, care le-a mulțumit pentru ajutoarele trimise sinistraților.

19 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe directorul Editurii «Union Verlag» din R. D. Germană, Faensen, venit să trateze cu Patriarhia Română, editarea unui album despre «Arta religioasă în România».

21 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis înalt Prea Sfințitului Mitropolit Elias Moamad al Alepului, locțiitor de Patriarh, o telegramă de condoleanțe pentru încetarea din viață a Sanctității Sale Teodosie al VI-lea al Antiohiei și al Întregului Orient, în ziua de 19 septembrie.

21 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Reverendul Martin Pierce, venit cu solia pentru o scurtă vacanță în țara noastră, care a transmis din partea Grauballe Dr. Michael Ramsey, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Angliei și Mitropolit, un mișcător mesaj de compasiune pentru cei ce au fost victime ale recăderii de ape din lunile mai și iunie.

28 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a felicitat printr-o telegramă pe noul Patriarh al Antiohiei și al Întregului Orient, Sanctitatea Sa Elias al IV-lea, ales de Sfinții Sinodali la ziua de 25 septembrie, în scaunul

rămas vacant în urma trecerii la cele veșnice a Patriarhului Teodosie al VI-lea.

— Cu prilejul aniversării zilei sale de naștere, Sanctitatea Sa Papa Paul al VI-lea a fost felicitat de Prea Fericitul Patriarh Justinian printr-o telegramă.

2 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Pastorul Paul Hansen din Danemarca, aflat în vizită în țara noastră. El a vizitat pe Prea Fericitul Patriarh și anul trecut, la 14 iunie, cunoscând și apreciind Biserica Ortodoxă Română încă din octombrie 1956, când a vizitat-o pentru prima oară, ca membru al unei delegații a Bisericii Evanghelice Luterane din Danemarca.

— Prea Fericitul Patriarh a primit apoi în vizită pe Eminența Sa Episcopul Adolf Wischmann, președintele Serviciului relațiilor externe al Bisericii Evanghelice din R. F. Germania, venit în țara noastră ca participant la sesiunea Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene, care s-a ținut la Poiana Brașov, între 28 septembrie și 1 octombrie.

5 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în audiență pe participanții la lucrările sesiunii Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene ținută la Poiana Brașov, care, prin cuvântul rostit de președintele în funcțiune, Dr. Egbert Emmen, i-au mulțumit pentru condițiile excelente ce au fost create pentru desfășurarea lucrărilor.

6 octombrie

Răspunzând călduroaselor invitații primite din partea reprezentanților Bisericilor creștine din Republica Federală Germania de a le face o vizită oficială, Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat seara cu trenul spre München, în fruntea unei delegații alcătuită din I.P.S. Mitropolit Firmilian al Olteniei, P. S. Episcop Teoctist al Aradului, Pr. Prof. Dumitru Stăniloae de la Institutul teologic din București, Pr. Vasile Ștefan, parohul bisericii ortodoxe române din Baden-Baden, Arhim. Antonie Plămădeală și Diac. Petre Zamfira de la catedrala patriarhală.

7 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au ajuns seara la München, fiind salutați în gară de reprezentanții Bisericilor și ai oficialităților.

8 octombrie

Însoțit de membrii delegației, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat biserica Sfântul Petru din München, unde a fost întâmpinat de Eminența Sa Cardinalul Dr. Julius Döpfner, Arhiepiscop de München și Freising și președinte al Conferinței Episcopatului romano-catolic german, de Excelența Sa Episcopul Joseph Brinkhues, Conducătorul Bisericii Vechi-catolice din R. F. Germania, și de reprezentanții Excelenței Sale Hermann Dietzfelbinger, Episcopul Bisericii Evanghelice din Bavaria și Președinte al Consiliului Bisericii Evanghelice din Germania (E.K.D.), consilierii Hugo Maser și Dr. Gerhard Gretlein.

Răspunzând cuvântărilor rostite, Prea Fericitul Patriarh a subliniat tendința de apropiere între Biserici și semnificația ei, precum și contribuția pe care o aduc întâlnirile interbisericești la promovarea prieteniei și colaborării între popoare.

Guvernul Bavariei a oferit o masă oficială în cinstea Prea Fericitului Patriarh și a membrilor delegației.

9 octombrie

În cursul dimineții, Prea Fericitul Patriarh Justinian a avut o convorbire în spirit ecumenic cu Excelența Sa Cardinalul Dr. Julius Döpfner, spre amiază a vizitat orașul Freising, unde a fost prima reședință a Arhiepiscopiei de München și cel dintâi centru episcopal din Germania, iar spre seară a poposit la Regensburg, fiind întâmpinat de Excelența Sa Episcopul Rudolf Graber.

10 octombrie

După un scurt popas la Mănăstirea benedictină Metten, Prea Fericitul Patriarh și însoțitorii au vizitat Mănăstirea Sfântul Mauricius de la Niederalteich, veche de peste 1200 de ani, și Institutul Ecumenic din această mănăstire.

11 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației au asistat în domul din Regensburg la «Missa solemnis» oficiată de Episcopul Dr. Rudolf Graber, care, după terminarea slujbei, a rostit o cuvântare de salut. În răspunsul său, Prea Fericitul Patriarh a vorbit despre spiritul noilor legături care s-au inițiat recent în Biserica Romano-Catolică din R. F. Germania și Biserica Ortodoxă Română.

Președintele Guvernului Palatinatului Superior (Oberpfalz), Dr. Ernst Emmerig,

a dat o recepție în cinstea Prea Fericitului Patriarh și a însoțitorilor săi.

12 octombrie

În cursul dimineții, Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației sinodale române au vizitat pe Excelența Sa Hermann Dietzfelbinger, Episcop evanghelic-luteran al Bavariei și Președinte al Consiliului Bisericii Evanghelice din R.F. Germania, la sediul Episcopiei, în München.

În cursul zilei, a fost vizitat Spitalul evanghelic de la Ebbenhausen și Academia Evanghelică din Tutzing.

Seara, recepție dată de Episcopul Hermann Dietzfelbinger la reședința sa din München.

13 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a sosit în cursul dimineții la Frankfurt am Main, unde a fost primit de Episcopul Dr. Adolf Wischmann, președintele Oficiului relațiilor externe al Bisericii Evanghelice din R. F. Germania.

După-amiază, Prea Fericirea Sa și însoțitorii au vizitat Academia evanghelică din Arnoldsheim, situată într-o pădure din apropierea Frankfurt-ului, unde au avut loc convorbiri periodice între teologii ortodocși ruși și teologii evanghelici germani, cunoscute sub denumirea acestei localități.

Seara, delegația sinodală română a sosit la Baden-Baden.

14 octombrie

Dimineața, Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut o vizită Primarului orașului Baden-Baden, Dr. W. Carlein, căruia i-a acordat «Crucea patriarhală». La rîndul său, Primarul a acordat Prea Fericitului Patriarh «Medalia orașului».

Prea Fericirea Sa a asistat apoi la slujba sfintei liturghii săvîrșită de P. S. Episcop Teoctist al Aradului în capela ortodoxă română din Baden-Baden. Răspunzând cuvintelor de salut rostite la sfîrșitul slujbei de Pr. Vasile Ștefan, superiorul capelei ortodoxe române din Baden-Baden și de Pastorul H. Rave, în numele Cercului ecumenic local, Prea Fericitul Patriarh Justinian a subliniat importanța istorică și actuală a capelei ctitorită de fostul domn al Moldovei, Mihail Sturza.

După-amiază, a fost vizitată marea Editură teologică «Herder» din Freiburg.

15 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației sinodale române au vizitat,

la Stuttgart, «Das diakonische Hilfswerk» (Opera de slujire) a Bisericii Evanghelice din R. F. Germania.

Consiliul de conducere al Bisericii Evanghelice din R. F. Germania, întrunit în conferință lunară la Stuttgart, a oferit în cinstea Prea Fericitului Patriarh Justinian o masă oficială, la care au participat toți Episcopii Bisericii Evanghelice din R.F.G., în frunte cu Președintele Consiliului, Episcopul Bavariei, Dr. Hermann Dietzfelbinger, rostindu-se și cuvântări de încheiere a vizitei.

Seara, delegația Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian a ajuns la Bonn.

16 octombrie

Dimineața, Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost întâmpinat în biserica Sfântul Ciprian din Bonn de Excelența Sa Joseph Brinkhues, Episcopul vechilor-catolici din R. F. Germania. Răspunzând cuvântărilor de bun-venit, Prea Fericitul Patriarh a reliefat stadiul la care s-a ajuns pînă acum în tendința de apropiere a vechilor-catolici de Ortodoxie.

Prea Fericitul Patriarh și membrii delegației sinodale române au fost primiți apoi de Președintele Republicii Federale Germania, care a spus printre altele că vizita Prea Fericirii Sale are o deosebită importanță și pentru întărirea legăturilor între state.

Înfăptuitorul Bisericii Ortodoxe Române a vizitat între timp și Biroul episcopilor catolici din Bonn, care reprezintă interesele diecezelor catolice din Germania pe lângă guvernul federal.

Secretarul de Stat Conrad Ahlers, conducătorul Oficiului de presă și informații al guvernului Federal, a oferit, în cinstea Prea Fericitului Patriarh Justinian, o masă oficială, rostind și un cuvînt omagial.

După-amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat, la reședința sa, pe Episcopul vechi-catolic Joseph Brinkhues.

Seara, ambasadorul României la Bonn, Constantin Oancea, a oferit în cinstea Prea Fericitului Patriarh Justinian o recepție, în casa Ambasadei române din Köln, în timpul căreia, răspunzând întrebărilor a numeroși ziașiști, Prea Fericirea Sa a făcut o declarație concisă cu privire la vizita întreprinsă în Germania Federală, subliniind că «Biserica Ortodoxă Română este hotărîtă și de aici înainte să colaboreze într-o frățietate și egalitate deplină cu toate Bisericile din lume, pentru promovarea nobilelor năzuințe ale creștinătății și umanității contemporane».

17 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut o vizită Episcopului Dr. Hermann Kunst, reprezentantul Consiliului Bisericii Evanghelice din R. F. Germania.

Prea Fericirea Sa a vizitat apoi Radio-televiziunea vest-germană din Köln (Westdeutscher Rundfunk), care transmite și un program bisericesc, pentru care a fost rugat să facă și o declarație privitoare la vizita în Republica Federală Germania, declarație înregistrată pe bandă.

După-amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat Căminul studenților catolici din Köln, condus de cunoscutul teolog Pr. Dr. Wilhelm Nyssen, conferențiar la Universitatea din Köln, care a rostit un cuvînt de bun venit, fiind unul din preturitorii de vază ai Ortodoxiei.

18 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat la un serviciu divin în catedrala luterană din Bonn. Mulțumind pentru cuvîntul de salut rostit de locțiitorul Episcopului Kunst, Prea Fericitul Patriarh a făcut unele considerații asupra ecumenismului creștin.

În cursul zilei, Prea Fericitul Patriarh, după ce a fost vizitat de I.P.S. Mitropolit Iakobos, Exarșul Patriarhiei Ecumenice pentru R. F. Germania, a avut o convorbire cu Cardinalul Jan Willebrands, președintele Secretariatului Vaticanului pentru unitatea creștină, venit special de la Roma pentru această convorbire, în care s-a discutat despre relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Romano-Catolică sub diferitele lor aspecte.

19 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației sinodale au vizitat celebrul dom din Köln.

20 octombrie

Plecînd de pe aeroportul din Köln, cu avionul, Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au sosit, după amiază, la București.

26 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasadorul Austriei la București, Dl. Eduard Tschöp, cu prilejul sărbătoririi zilei naționale a Austriei.

2 noiembrie

S-au împlinit 40 de ani de la încoronarea Maiestății Sale Haile Selassie I ca

Împărat al Etiopiei. Cu acest prilej festiv, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a trimis o telegramă de felicitare și urări de bine.

7 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la recepția oficială oferită de ambasadorul Uniunii Sovietice la București, A. V. Basov, cu prilejul celei de a 53-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

10 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Secretarul Societăților Biblice Unite pentru Europa Răsăriteană, Sverre Smaadahl.

26 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române care a vizitat Republica Federală Germania în luna octombrie a.c. au participat la dejunul oficial oferit de ambasadorul R. F. Germania la București, Dl. Erich Strätling, după încheierea vizitei.

6 decembrie

Prezidind lucrările Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, întrunită în sesiune de constituire și de lucru, Prea Fericitul Patriarh Justinian a salutat și felicitat pe noii membri ai Adunării, amintind și de unele sarcini care le revin.

— Cu prilejul dublei sărbătoriri din cadrul Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei — comemorarea a șase sute de ani de la întemeierea celei dintâi mitropolii în părțile oltene și împlinirea a cincizeci de ani de slujire bisericească a I. P. S. Mitropolit Firmilian —, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis înaltului ierarh al Bisericii oltene o telegramă de felicitări și bune urări.

8 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de condescendență și filiație spirituală patru clerici români din Banatul iugoslav, veniți ca turiști în țara noastră: Pr. Aurel Uroș, protoiereu de Fancova, Pr. Corneliu Jdicu, protoiereu administrativ de Vîrșeț, Pr. Iuliu Zgîrgea, președintele Asociației Clerului Român din Banatul iugoslav, și Pr. Iosif N. Iorga, membru al Asociației Clerului Român.

13 decembrie

Deschizând lucrările Adunării Naționale Bisericești, Prea Fericitul Patriarh Justinian a salutat călduros pe noii membri aleși în Adunare, dînd lămuriri asupra

drepturilor și îndatoririlor credincioșilor mireni de a participa la cîrmuirea bisericească.

17 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat, ca invitat, la lucrările Marii Adunări Naționale.

21 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe ambasadorul Greciei la București, Dl. Ioannis Christos Kambiotis, care l-a felicitat cu prilejul sărbătorilor de Crăciun și Anul Nou, făcînd urări tradiționale.

29 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat, împreună cu membri ai Sfîntului Sinod și reprezentanți ai profesorilor teologi și ai cultelor religioase din țara noastră, la solemnitatea de la Departamentul Cultelor în cadrul căreia au fost comunicate și înmîinate Decretele prin care se recunoaște de către Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România alegerea noilor ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române: P. Cuv. Arhim. Vasile Coman ca Episcop al Oradiei, P. Cuv. Arhim. Antonie Plămădeală ca Episcop vicar patriarhal la Administrația Patriarhală, P. Cuv. Arhim. Nestor Vornicescu ca Episcop vicar al Arhiepiscopiei Craiovei și P. Cuv. Arhim. Gherasim Cristea ca Arhiepiscop vicar al Episcopiei Dunării de Jos.

31 decembrie

În ultima zi a anului 1970, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Stephan Jaschek, translatorul delegat de guvernul Republicii Federale Germania pentru a însoți delegația Bisericii Ortodoxe Române în timpul vizitei oficiale pe care a făcut-o Bisericii creștine din R. F. Germania în luna octombrie 1970.

decembrie

Întîistătorul Bisericii Ortodoxe Române și-a îndreptat din nou gîndurile către credincioșii ortodocși români de peste Oceanul Atlantic, adresîndu-le prin scriscuvinte pilduitoare și îndemnuri, înmănușcheate în articolul publicat sub titlul *Temelia vieții creștine ortodoxe* în «Calendarul ortodox Credința pe anul 1971».

— «Cuvînt de îndreptătită laudă» a scris Prea Fericitul Patriarh Justinian și pentru «Almanahul Parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1971». *La zece ani de vrednică slujire* «în ogorul binecuvîntat

al silințelor de luminare și întremare duhovnicească a românilor dreptcredincioși statorniciți pe pământul Austriei și în alte țări».

1971

1 ianuarie

Cu prilejul Anului Nou, Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut tradiționalul schimb de felicitări cu numeroase personalități din țară și de peste hotare, dintre care amintim pe Maiestatea Sa Haille Selassie I, Împăratul Etiopiei, Maiestatea Sa Regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii, V. R. Tolbert, Vicepreședintele Liberiei și Președinte al Alianței Baptiste Mondiale, Gerald Götting, Președintele Uniunii Creștine Democratice din R. F. Germania și numeroși ambasadori ai țărilor străine la București.

13 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita Însărcinatului cu Afaceri al Republicii Arabe Egipt la București, Ibrahim Yousry, cu care a avut un schimb de păreri cu privire la relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Coptă din Egipt, precum și asupra vizitelor reciproce și a schimbului de profesori și studenți între cele două Biserici.

14 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la recepția dată de ambasadorul Italiei la București, Niccolo Moscato, cu prilejul vizitei în România a ministrului Afacerilor externe al Italiei, Aldo Moro.

15 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe ambasadorul Marii Britanii la București, Dl. Denis Laskey, și pe capelanul bisericii anglicane din București, Rev. Derek Cordell, care au oferit daruri pentru familiile care au avut de suferit în urma marilor inundații din anul trecut întâmplate în țara noastră.

16 ianuarie

Cu prilejul celei de a 70-a aniversări a zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Chiril al Bulgariei, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a trimis o călduroasă telegramă de felicitări.

27 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Pastorul baptist Livingston H. Lomas, din cadrul Consiliului Național al Bisericilor lui Hristos din Statele

Unite ale Americii, venit cu misiunea de a discuta problema stabilirii unor relații mai strânse cu Bisericele din România.

30 ianuarie

Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române a asistat la programul desfășurat, potrivit tradiției, pentru sărbătorirea hramului Institutului teologic și al Școlii de cinstăreți bisericești și Seminarului teologic din București — Sfinții Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur.

22 februarie

Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a împlinit vârsta de 70 de ani.

Potrivit dorinței Prea Fericirii Sale — despre care a amintit și preoților și colaboratorilor care i-au prezentat urări în prima zi a Anului nou — această aniversare a constituit «un moment de meditație și rugăciune personală și de aceea în ziua de 22 februarie ..., într-un cadru restrâns, înconjurat de membrii Sfântului Sinod și de colaboratorii cei mai apropiați», și-a «plecat cu smerenie genunchii înaintea sfântului prestol și înaintea Mîntuitorului Iisus Hristos» și și-a «reamintit toate momentele mai de seamă ale vieții, pornind din anii copilăriei, anii de școală primară, de seminar, de facultate», oprindu-se la diferitele etape ale vieții și activității sale «că: învățător timp de 7 ani, preot timp de 21 ani, arhiereu-vicar la Mitropolia Moldovei timp de mai bine de doi ani, mitropolit al Moldovei și Sucevei timp de peste un an și jumătate și, în sfârșit, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române de aproape 23 de ani».

Revista «Biserica Ortodoxă Română» a omagiat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian printr-un cuprinzător articol redacțional, publicînd totodată un imn omagial al compozitorului Gheorghe Dumitrescu, pe versuri de Pr. Constantin Stănescu.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit telegrame și scrisori de felicitare din partea Conducerii de Stat a Republicii Socialiste România, din partea unor conducători de Biserici Ortodoxe surori și de alte confesiuni, din partea unor ierarhi, slujitori și reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe surori și ai unor Biserici neortodoxe, din partea unor personalități din conducerea diferitelor culte și organizații creștine din patria noastră, din partea comunităților ortodoxe române de peste hotare, din partea unor reprezentanți de state, din partea unor personalități din

țară și din străinătate, precum și din partea multor clerici și credincioși.

— Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă a omagiat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian la împlinirea vârstei de 70 de ani prin tipărirea celui de al X-lea volum al Prea Fericirii Sale din ciclul *Apostolat social*, cu titlul *Slujind lui Dumnezeu și oamenilor*, așa cum procedase și la 22 februarie 1966, la împlinirea vârstei de 65 de ani, când a tipărit vol. VIII, «*Uniți în cuget*», ca și la 6 iunie 1968, la împlinirea a două decenii de binecuvîntată și rodnică arhipăstorire, când i-a prezentat cel de al IX-lea volum, *Umanism evanghelic și responsabilitate creștină*.

23 februarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita a doi clerici catolici din R. I. Germania, Rev. Dr. Albert Rauch și Rev. Dr. Nikolaus Wyrwoll, care au adus mesaje trimise de Mgr Dr. Rudolf Graber, episcopul de Regensburg.

— A primit apoi o delegație a Vicariatului ortodox român din R. S. F. Iugoslavia, alcătuită din Vicar Prot. Aurel Uroș, Pr. Corneliu Jdicu, Pr. Iuliu Zgîrcea și Pr. Iosif Iorga, venită să aducă la cunoștința Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române forma definitivă a Statutului de organizare a Vicariatului votat în adunarea generală a preoților ținută la Vîrșet, în ziua de 28 ianuarie 1971.

Această delegație mai fusese primită de Prea Fericitul Patriarh Justinian și în ziua de 8 decembrie 1970.

25 februarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita de curtoazie a ambasadorului Iranului la București, Dl. Sadegh-Sadrieh.

26 februarie

Venit în țara noastră pentru a dona un aparat medical «Theratron 80» pentru tratarea neoplasmului, Excelența Sa Rabinul Schneier din Statele Unite ale Americii, însoțit de Șef Rabinul Cultului Mozaic din România Dr. Moses Rosen, a făcut o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian, care i-a mulțumit călduros pentru prețiosul dar.

8 martie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Pastorul Bruce Rigdon, profesor de Istoria bisericească universală la Seminarul teologic din Mc. Cormick-Chicago, și pe Pastorul Steward Jackmann din Administrația Societăților Biblice Unite din

Londra, veniți în țara noastră în scopul de a cunoaște îndeaproape Biserica Ortodoxă Română.

9 martie

La 7 martie a încetat din viață Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei. În numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și al său personal, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Pimen al Nevrocopolei și Președinte temporar al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare, o telegramă de condoleanțe.

17 martie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat, ca invitat, la lucrările Marii Adunări Naționale.

25 martie

Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Alogenora a împlinit vârsta de 85 de ani. Cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a trimis o frățească și călduroasă telegramă de felicitare.

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasadorul Greciei la București, Dl. I. Ch. Kambiotis, cu prilejul sărbătorii naționale a Greciei.

27 martie

Venit în țara noastră ca invitat al Institutelor teologice din București și Sibiu, unde a ținut o serie de conferințe, Rev. Eric Mascall, profesor de Teologie istorică la King's College, Universitatea din Londra, a fost primit în audiență de Prea Fericitul Patriarh Justinian, căruia i-a mulțumit călduros pentru prilejul ce i s-a oferit de a cunoaște mai îndeaproape Biserica Ortodoxă Română.

30 martie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Pr. Petru Mîndruțau, conducătorul Vicariatului ortodox român cu sediul la Gyula, în R. P. Ungară, și deservent al capelei ortodoxe române din Budapesta, și pe Pr. Teodor Misaroș din Gyula.

2 aprilie

Numit de curînd ambasador al Spaniei la București, Eduardo Casuso a făcut o vizită de curtoazie Prea Fericitului Patriarh Justinian, referindu-se în cursul discuției, la situația Bisericii din Spania și la relațiile culturale dintre Spania și țara noastră.

13 aprilie

Cu prilejul plecării sale definitive în Anglia, Reverendul anglican Derek Cordell a făcut vizită de rămas bun Prea Fericitului Patriarh Justinian, prezentându-i totodată și Mesajul de Paști al Grației Sale Michael Ramsey, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al întregii Anglii și Mitropolit.

— Venit pentru a IV-a oară în țara noastră — pentru a oficia serviciile divine de Sfintele Paști în biserica greacă din București —, Pr. Nichiforos a făcut o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian, împreună cu ambasadorul Greciei la București, J. Chr. Kambiotis.

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe cunoscutul dirijor de origine română, de la Paris, Traian Popescu, venit la București pentru a dirija în cadrul câtorva reprezentații de la Opera Română din București.

18 aprilie

Prima zi de Paști. Primind pe preoții din Capitală, pe colaboratorii apropiați și pe membrii corpului didactic teologic din București în vizită de urări tradiționale, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulțumit tuturor celor care l-au felicitat, au făcut urări și aprecieri elogioase asupra activității Prea Fericirii Sale cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani, exprimându-și totodată sentimentele de vie recunoștință față de toți cei care în vreun fel au contribuit și l-au sprijinit pe tot parcursul celor șapte decenii de viață de până acum.

20 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Rev. Ernst Chr. Suttner din R. F. Germania, care a prezentat un mesaj din partea Eminenței Sale Cardinalului Julius Döpfner, Arhiepiscop de München și Freising. Rev. E. C. Suttner, venit din Sofia, unde a petrecut Sfintele Sărbători ale Paștilor ca invitat al Bisericii Ortodoxe Bulgare, a mai fost oaspete al Bisericii Ortodoxe Române în aprilie 1970, ca însoțitor al Episcopului Rudolf Graber din Regensburg.

21 aprilie

Venite în țara noastră după ce petrecuseră Săptămîna Patimilor în Grecia, la Mînăstirea Sf. Patapie de lângă Corint, două călugărițe evanghelice-luterane suedeze, Marianne Nordström și Ella Person, au făcut o vizită omagială Prea Fericitului Patriarh Justinian.

22 aprilie

Însoțiți de Dl. Nicolae Covaci, președintele Cultului Baptist în România, Rev. Dr. Ronald Goulding, Secretar adjunct al Alianței Baptiste Mondiale cu sediul în Londra, și Dl. Gerhard Class, Secretar general al Uniunii Comunităților Bisericilor Evanghelice Libere din R. F. Germania, oaspeți ai țării noastre, au fost primiți în vizită de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

24 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Dl. Rolf-Dieter Lehr, reprezentantul Societății de Turism «Gut Reisen» cu sediul în Frankfurt am Main, venit în țara noastră în interes turistic. D-sa a prezentat Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Române un mesaj din partea Excelenței Sale Episcopului Joseph Brinkhues, Președintele Bisericii Vechi-Catolice din R. F. Germania.

— Urmînd să se întoarcă în patrie, preotul grec Nichiforos, care a slujit de Sfintele Paști la biserica Ambasadei Greciei la București, a făcut o vizită de curtoazie Prea Fericitului Patriarh Justinian, fiind însoțit de ambasadorul J. Chr. Kambiotis.

29 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat, ca invitat, la deschiderea lucrărilor sesiunii Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România.

30 aprilie

Răspunzînd invitației I. P. S. Ieronim, Arhiepiscopul Atenei și al întregii Elade, de a participa la festivitățile prilejuite de împlinirea a 150 de ani de la eliberarea poporului grec de sub jugul otoman și formarea statului grec independent, Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat cu avionul în Grecia, în fruntea unei delegații formată din: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Vasile al Oradiei, Pr. Prof. D. Stăniloae, de la Institutul teologic universitar din București, Pr. Prof. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic universitar din Sibiu și Diac. Miron Mihuț de la Catedrala Patriarhiei.

1 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au vizitat orfelinatul Arhiepiscopiei din Atena, și căminul de bătrîni de lângă biserica «Tuturor Sfinților».

2 mai

Împreună cu Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al Alexandriei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvârșit sfânta liturghie în catedrala Arhiepiscopiei din Atena, în fruntea soborului format din căpeteniile delegațiilor Bisericii Ortodoxe, cu preoți și diaconii respectivi.

După-amiază, delegațiile Bisericii au asistat la manifestarea artistică evocatoare a luptei poporului grec pentru apărarea etnică și pentru independență, desfășurată pe stadionul Panathenaion.

3 mai

După ce au participat la inaugurarea spitalului pentru preoți al Bisericii Ortodoxe a Greciei și au vizitat biserica «Sfântul Nicolae» și Facultatea de teologie din Atena, delegația Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian și celelalte delegații bisericești au fost invitate la inaugurarea Centrului interortodox de la Mînăstirea Penteli.

A vorbit I. P. S. Ieronim, Arhiepiscopul Atenei și al întregii Elade, și apoi Prea Fericitul Patriarh Justinian, subliniind «măreața operă desfășurată pentru organizarea Centrului interortodox de la Sfânta Mînăstire Penteli, merit a deveni loc de înflnire a clericilor și teologilor de pretutindeni, ca o adevărată casă a întregii Ortodoxii».

4 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii, împreună cu celelalte delegații bisericești, au asistat la punerea pietrei fundamentale a căminului bisericesc pentru studenți, și apoi au vizitat orașul Corint, cu vestigiile lui renumite.

5 mai

În cadrul unei conferințe interortodoxe, Prea Fericitul Patriarh Justinian a precizat poziția Bisericii Ortodoxe Române în problema ecumenismului, subliniind că toate Bisericile sînt chemate să promoveze un ecumenism pancreștin, păstrînd tradițiile lor, fără tendințe prozelitiste, fără amestecul vreuneia în viața internă a alteia.

Invitați la vechea școală bisericească Rizarion, oaspeții au asistat la desfășurarea unui program sărbătorec executat de elevii acestei școli în onoarea lor.

6 mai

Delegațiile au făcut un pelerinaj la moaștele Sfîntului Nectarie în insula Aegina, iar seara au fost invitate la o masă

oferită în cinstea lor de guvernul grec, la hotelul «Marea Britanie» din Atena.

A vorbit, în numele guvernului grec, Dl. N. Sioris, ministrul Educației naționale și al Cultelor, și a răspuns, în numele tuturor delegațiilor, Prea Fericitul Patriarh Justinian, subliniind rolul pe care l-a jucat Biserica în lupta popoarelor român și grec în căutarea dreptății, libertății și independenței.

7 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat la săvîrșirea sfintei liturghii săvîrșită în limba română în biserica Mînăstirii Penteli de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, împreună cu preoții profesori D. Stăniloae și Isidor Todoran și diac. Miron Mihuț.

După o vizită la Ambasada română, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat monumentele antice din Atena, iar seara a fost invitat la spitalul pentru preoți, unde s-a întreținut duhovnicește cu suferinzii și cu personalul spitalului.

8 mai

Răspunzînd invitației Maiestății Sale Haile Selassie I, Împăratul Etiopiei și a Sfîntului Sinod al Bisericii Etiopiene, de a lua parte la întronizarea noului Patriarh al Bisericii Etiopiei, Abuna Theophilos, Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P.S. Episcop Vasile al Oradiei și diaconul Miron Mihuț, a plecat de la Atena cu avionul la Addis Abeba.

9 mai

A avut loc, în catedrala Sfînta Treime din Addis Abeba, solemnitatea întronizării Prea Fericitului Abuna Theophilos ca Patriarh al Etiopiei. După întronizare, noul Patriarh a rostit o Mărturisire de credință, iar Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Române i s-a acordat deosebita cinste de a deschide seria cuvîntărilor rostite de reprezentanții Bisericii invitate la solemnitate.

10 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au vizitat școala de orbi din Addis Abeba și o veche mînăstire de maici, din afara orașului.

11 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au fost primiți în audiență de Maiestatea Sa Imperială Haile Selassie I, convorbi-

rile desfășurându-se într-o atmosferă de caldă prietenie.

După-amiază, delegația Bisericii noastre a vizitat pe Prea Fericitul Patriarh Abuna Theophilos la reședința sa.

13 mai

Delegația Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat din Addis Abeba cu avionul spre Atena, unde s-a făcut escală pînă în ziua următoare.

14 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației, care a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la festivitățile religioase din Grecia și din Etiopia, s-au înapoiat la București, făcându-li-se primire oficială la aeroportul Otopeni și în catedrala Patriarhiei.

16 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de Președintele Republicii Federale Germania, Gustav Heinemann, și soția sa, în onoarea Președintelui Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România și a soției sale, Elena Ceaușescu, la Hotelul «Intercontinental» din București.

19 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Dl. Michael Leopold Controller, din cadrul forului Consiliului Britanic, instituție care stabilește legătura cu diferite ministere și instituții de stat engleze și delegații străine venite cu misiuni oficiale.

— Seara, Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la un dîneu restrîns oferit de Dl. Gustav Heinemann, Președintele Republicii Federale Germania.

20 mai

Sosit în țara noastră împreună cu soția și fiica sa, ca invitat al Bisericii Ortodoxe Române, Dl. Earl-Aurel Pope, decan de studii la Colegiul Lafayette din Easton, Pennsylvania, S.U.A., a fost primit în vizită de curtoazie de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

25 mai

Ambasadorul Greciei la București, I. C. Kambiotis, a oferit un dejun oficial în cinstea delegației Bisericii Ortodoxe Române care, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, a participat la festivitățile desfășurate la Atena cu prilejul îm-

plinirii a 150 de ani de la eliberarea Greciei de sub stăpînirea otomană.

29 mai

În urma invitației primite din partea Bisericii Ortodoxe Ruse pentru a asista la alegerea și a participa la întronizarea noului Patriarh al Moscovei și a toată Rusia, Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat cu avionul la Moscova, în fruntea unei delegații din care au făcut parte I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, precum și Pr. Marin Sava, parohul bisericii «Sfîntul Nicolae» din București, ca interpret.

Este pentru a X-a oară cînd Prea Fericitul Patriarh Justinian vizitează Biserica Ortodoxă Rusă.

30 mai

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a participat la sfînta liturghie în biserica «Sfinții Apostoli Petru și Pavel», monument istoric și arhitectonic din Moscova. Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat loc în strana arhierescă, însoțit de I.P.S. Mitropolit al Banatului, iar P. S. Episcop Antonie a fost protos în soborul slujitorilor sfîntei liturghii.

După-amiază, delegația Bisericii noastre, împreună cu celelalte delegații, a mers la Marea Lavră Troița Serghieva, la Zagorsk, unde s-au desfășurat apoi lucrările Sfîntului și Marelui Sinod local.

31 mai

În cea de a doua ședință de lucru a Sinodului local, Prea Fericitul Patriarh Justinian a rostit salutul Bisericii Ortodoxe Române, exprimînd totodată sentimentul de bucurie și satisfacție pentru situația prosperă a Bisericii Ortodoxe Ruse și pentru activitatea religioasă multilaterală pe care o desfășoară.

2 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au asistat, împreună cu toate delegațiile bisericesti invitate, la alegerea solemnă a noului Patriarh al Moscovei și a toată Rusia, Sanctitatea Sa Pimen, fost pînă acum Mitropolit al Crutițelor și Kolomnei.

3 iunie

În catedrala patriarhală din Moscova a avut loc întronizarea noului Patriarh al Moscovei și a toată Rusia, Sanctitatea Sa Pimen. Prea Fericitul Patriarh Justinian a prezentat felicitări și urări frățesti noului

Întâistător al Bisericii Ortodoxe Ruse, luînd cuvîntul după Sanctitatea Sa Nicolae al VI-lea, Patriarhul Alexandriei.

4 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației române au fost primiți în audiență specială de Sanctitatea Sa Pimen, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii. Cu acest prilej, Arhipăstorul român l-a asigurat pe noul Patriarh de prețuirea Bisericii și credincioșilor pe care-i păstorește, precum și de dragostea poporului român față de marele popor vecin și prieten.

După-amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației au plecat cu avionul spre țară, făcîndu-li-se primire oficială la aeroportul Otopeni și în catedrala patriarhală.

6 iunie

Cu prilejul celei de a XXIII-a aniversări a întronizării ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a Prea Fericitului Părinte Justinian, colaboratorii apropiați i-au adus un călduros omagiu, făcîndu-i urări de sănătate întru mulți și fericiți ani.

8 iunie

Mișcat de neașteptata încetare din viață a preotului Dr. Gheorghe Soare, consilier patriarhal, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis familiei îndoliate o telegramă de condoleanțe.

9 iunie

De curînd tuns în monahism, Jérôme Neville din Statele Unite ale Americii, care a făcut studii la Institutul teologic din București, a fost primit în audiență de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

14 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe reverendul luteran danez Alf Johansen, care a fost de mai multe ori oaspete al Bisericii noastre, în scopul de a o cunoaște mai îndeaproape. De data aceasta a venit în țara noastră ca turist, împreună cu fiica sa.

17 iunie

Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române a trimis o telegramă de condoleanțe familiei fostului ierarh Arhiereul Emilian Antal, starețul Mînăstirii «Sfîntul Prooroc Ilie» din Toplița, decedat în ziua de 15 iunie.

27 iunie

Cu prilejul celei de a X-a aniversări a întronizării Grației Sale Dr. Michael Ram-

sey ca Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Angliei și Mitropolit, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis înaltului ierarh anglican o telegramă de felicitare și urări pentru «un lung și fericit apostolat».

29 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a tîrnosit, în această zi de sărbătoare a Sfinților Apostoli Petru și Pavel, biserica Sfîntul Elefterie din București, una din cele mai mărețe catedrale românești, înălțată prin contribuția și stăruința enoriașilor și a slujitorilor ei, și îndeosebi prin grija, stăruințele, străduințele și contribuția Prea Fericitului Sale, care-și înscrie astfel numele în locul de frunte al ctitorilor.

iunie

Făcînd o călătorie de documentare în țara noastră, Rev. Henry Hill, preot anglican și profesor asociat la Departamentul de Istorie al Universității din Windsor-Ontario (Canada) a fost oaspetele Prea Fericitului Patriarh Justinian, acordîndu-i, în semn de apreciere deosebită, «Crucea patriarhală».

Rev. Henry Hill fusese primit pentru prima oară de Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române în iunie 1969, cînd a vizitat Capitala țării noastre și mînăstirile din nordul Moldovei.

2 iulie

Răspunzînd invitației Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare de a participa la ceremoniile de alegere și întronizare a noului Patriarh în locul rămas vacant prin adormirea întru Domnul a Patriarhului Chiril, Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat la Sofia, cu avionul, în fruntea unei delegații formată din: P. S. Episcop Teofil al Clujului, P. S. Episcop Teoctist al Aradului, Pr. Ion Cristea, ca translator, și Arhid. Nicanor Motorga de la catedrala Patriarhiei.

3 iulie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației române au mers la Mînăstirea Bacikovo, unde s-a oficiat slujba sfintei liturghii, urmată de slujba parastasului pentru odihna sufletului Patriarhului Chiril, înmormîntat în această mînăstire.

După o vizită la cimitirul central din Sofia, unde s-a oficiat o slujbă de pomenire pentru eroii români ale căror oseminte se găsesc îngropate acolo, Prea Fericitul Patriarh Justinian împreună cu membrii delegației au făcut o vizită la biserica ortodoxă română din Sofia.

4 iulie

Delegația Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la solemnitatea întronizării noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Bulgare, Prea Fericitul Părinte Maxim, desfășurată în catedrala patriarhală «Sfântul Alexandru Nevski» din Sofia, după săvârșirea slujbei sfinte liturghii.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a felicitat pe noul Întâistător al Bisericii bulgare printr-o caldă cuvîntare, subliniind totodată strînsele legături de prietenie și colaborare dintre cele două Biserici surori

Română și Bulgară —, precum și cele dintre popoarele respective.

- De altfel, rugat de reprezentanții presei bisericești bulgare, Prea Fericitul Patriarh Justinian a acordat și un scurt interviu în care a sintetizat aspectul acestei frățești prietenii și cooperări.

5 iulie

După vizitarea vestitei Mînăstiri Rila împreună cu celelalte delegații bisericești și cu noul Patriarh Maxim, delegația Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat spre patrie cu trenul.

6 iulie

În cursul dimineții, delegația Bisericii Ortodoxe Române a sosit la București, încheindu-se astfel cea de a III-a vizită făcută de Prea Fericitul Patriarh Justinian Bisericii Ortodoxe Bulgare surori.

2 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost sărbătorit de colaboratorii apropiați cu prilejul zilei onomastice — ziua de pomenire a binecredinciosului împărat Justinian — printr-un Te-Deum săvârșit în paraclisul Palatului patriarhal de un sobor de preoți și diaconi în frunte cu P. S. Episcop Teoctist al Aradului, care a rostit și o cuvîntare omagială.

12 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat într-o vizită în Eparhiile Clujului și Oradiei, prilejuită de invitația de a sfinți o biserică în Maramureș. După un popas la Sibiu, însoțit și de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, a continuat călătoria spre Cluj.

13 august

Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române a avut o consfătuire de lucru cu P. S. Episcop Teofil al Clujului, cu proto-

popii și cu o parte din preoții eparhiei, făcînd o amplă și documentată expunere asupra împrejurărilor și condițiilor în care s-a împlinit, la 21 octombrie 1948, Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania.

În cuvîntarea rostită cu prilejul agapei oferită de P. S. Episcop Teofil al Clujului, Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut unele precizări privitoare la raporturile actuale dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Romano-Catolică.

— Potrivit principiilor sale ecumeniste, Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut vizite Eminențelor lor Nagy Gyula, episcop reformat, Kiss Alexa, episcop unitarian și Gheorghe Argay, episcop al Bisericii Evanghelice-Luterane din Cluj, cu care s-a întreținut în mod cordial.

Cu prilejul acestor vizite, Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost omagiat oficial de Episcopiile respective, cu multă dragoste și prețuire, la popasul sărbătoresc al împlinirii vîrstei de 70 de ani.

14 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a avut o consfătuire cu P. S. Episcop Teofil al Clujului și cu colaboratorii apropiați ai P. S. Sale de la centrul eparhial, în cadrul căreia s-a stărunit asupra aspectelor desăvîșirii Reîntregirii Bisericii Ortodoxe din Transilvania.

— După amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au plecat la Sighețul Marmăției.

15 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvîrșit — împreună cu I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și P. S. Episcop Teofil al Clujului — slujba de tîrnosire a bisericii din comuna Rozavlea, jud. Maramureș, rostind și o cuvîntare ocazională.

16 august

În drum spre Cluj, Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au vizitat biserica și cimitirul din comuna Săpînța, unde au admirat frumoasele cruci sculptate în lemn de cunoscutul artist popular Ion Stan Pătraș, pe care înalții oaspeții l-au felicitat călduros.

— După un dejun oficial la Episcopia Clujului — dejun de nuanță ecumenistă prin participarea unor conducători ai cultelor religioase din localitate — Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat spre Oradea, unde a fost întîmpinat în chip sărbătoresc de P. S. Episcop Vasile al Oradiei, înconjurat de colaboratori, cler și credincioși.

17 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut în cadrul unei confătuiri cu protopopii și preoții din eparhia Oradiei o documentată expunere despre evenimentele care au dus în chip firesc la actul din 21 octombrie 1948 al Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, dând totodată părintești sfaturi și îndrumări pentru o trăire în duhul și adevărul Ortodoxiei străbune.

— După consfătuire a urmat, ca și la Cluj, un dejun oficial cu același colorit ecumenist, subliniat în mod deosebit de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

— După o vizită de prietenie făcută Eminenței Sale Laszlo Papp, episcop reformat, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat Catedrala cu lună și Catedrala Sfântul Nicolae din Oradea.

18 august

În drum spre Sibiu, Prea Fericitul Patriarh Justinian s-a oprit la biserica din Tebea, unde a rostit o rugăciune pentru pomenirea lui Avram Iancu, și apoi la Brad, unde a vizitat catedrala.

— După un popas la Sibiu, Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au plecat la Rîmnicul Vîlcii, unde au fost oaspeți ai P.S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului.

19 august

După vizita de 8 zile în Eparhiile Clujului și Oradiei, mărturie a permanentei vegheri la desăvîrșirea istoricului act al Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, Prea Fericitul Patriarh Justinian s-a înapoiat la București.

26 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Episcopul Robert James Marshall, Președintele Bisericii Luterane din S.U.A., însoțit de preoții Ambrozie Günter și Arvay Zoltan de la biserica evanghelică-luterană din București.

1 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la instalarea oficială a noii conduceri a Institutului teologic din București: P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, numit în postul de rector la 1 septembrie 1971, și P. C. Pr. Prof. Alexandru Ciurea, numit în postul de prorector la 10 iulie 1971.

În cuvîntarea rostită cu acest prilej Prea Fericitul Patriarh Justinian a arătat necesitatea și semnificația înnoirii conducerii

Institutului teologic, recomandînd cu elogi pe noii conducători. Adresîndu-se totodată și preoților care se găseau la cursurile de îndrumare misionară și pastorală în cea de a 57-a serie, Prea Fericirea Sa le-a recomandat să analizeze în seminarii problemele actuale legate de viață, aceste cursuri fiind și «contacte directe cu realitățile, un mijloc de informare directă asupra tuturor chestiunilor pentru apropiere între Biserici și popoare».

— Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a primit în vizită pe Pr. Prof. John Meyendorff de la Seminarul ortodox american «St. Vladimir», — Tukahoe, New York — participant la «Al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine» ținut la București în zilele de 6—12 septembrie 1971.

3 septembrie

Prea Fericitul Patriarh a primit în vizită pe P. S. Episcop Marc Lipa, de la Biserica Albaneză din Statele Unite ale Americii.

4 septembrie

Aflîndu-se în țara noastră ca turist, egumenul Serafim Dabija de la Soborul catedralei din Cernăuți — U.R.S.S., a fost primit în vizită de Prea Fericitul Patriarh Justinian, fiind cunoscut de Prea Fericirea Sa de la participarea la ceremoniile întronizării Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și a toată Rusia.

6 septembrie

Dat fiind interesul pe care îl acordă Biserica Ortodoxă Română culturii și civilizației bizantine, izvorul nesecat care a alimentat secole de-a rîndul viața publică și spirituală a poporului român, Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de I.P.S. Mitropolit Justin al Moldovei și Sucevei, P. S. Episcop Teoctist al Aradului, P.S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, și P.S. Episcop Nestor Severineanul, vicar al Arhiepiscopiei Craiovei, a participat la ședința de deschidere al celui de «Al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine», la Ateneul Român.

7 septembrie

Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Române a primit în vizită de curtoazie pe scriitoarea Maria Pia Vecchi Tavazzani din Milano, care a transmis omagiul Cardinalului orașului Milano, precum și al scriitorului italian Mgr Ponsoni.

9 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de grațitudine și de rămas

bun pe Ierom. Jérôme Newville din S.U.A., la terminarea studiilor pe care le-a făcut la Institutul teologic din București.

— Prea Fericirea Sa a primit, de asemenea, în vizită de prezentare, pe Rev. Hugh Wybrew, noul slujitor la biserica anglicană din București și student la Institutul teologic.

— Seara, Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasadorul R. P. Bulgaria la București, Spas Gospodov, cu prilejul aniversării eliberării țării sale de sub jugul fascist.

10 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita unui grup de 24 participanți la cel de «Al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine», cu care s-a întreținut cordial.

— A primit apoi pe reprezentanții Consiliului Ecumenic al Bisericilor, veniți în țara noastră ca invitați și oaspeți ai Bisericii Ortodoxe Române: Pastor Dr. Eugène Carson Blake, secretarul general al Consiliului, I.P.S. Mitropolit Emilianos Timiadis de Calabria, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice, Pr. George Tsetsis de la Divizia de într-ajutorare a Consiliului, și John Taylor, pastor luteran american, șeful Secretariatului C.E.B. pentru Comunității și Informații.

— Seara, Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de membri ai Sfântului Sinod, a luat parte la recepția oferită de Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Dl. Nicolae Ceaușescu, în onoarea participanților la cel de «Al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine».

13 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit o masă oficială reprezentanților Consiliului Ecumenic al Bisericilor, la care a participat Președintele Departamentului Cultelor, Dl. Prof. D. Dogaru, precum și reprezentanți ai unor culte din țara noastră.

16 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita unui grup de 35 turiști din Canada, conduși de Rev. anglican Brian Fraeoland, din Toronto.

18 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în audiență o delegație a Bisericii Ortodoxe Siriene din India de Sud, alcătuită din I.P.S. Mitropolit Daniel Mar Philoxenos, secretarul Sfântului Sinod, Rev. P. V.

Joseph, secretarul adjunct al Sfântului Sinod, și P. C. Abraham, secretarul Asociației Malankara și al Consiliului Național Bisericesc, delegație venită în vizită de răspuns, în urma călătoriei Prea Fericirii Sale în India, în ianuarie 1969.

19 septembrie

Asistând la slujba sfintei liturghii în Catedrala Patriarhală, Prea Fericitul Patriarh Justinian a prezentat credincioșilor pe membrii delegației Bisericii Siriene din India, care erau de față.

21 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Pr. Prof. Robert Murray, S. J. de la Heythrop-College (Londra), care, în urma invitației ce i s-a făcut, a vizitat mănăstiri, centre teologice, așezăminte culturale, ținând și două conferințe la Institutul teologic din București.

22 septembrie

După vizita consultativă din ziua de 23 februarie 1971, conducătorii Vicariatului ortodox român din R.S.F. Iugoslavia au fost din nou primiți în audiență de Prea Fericitul Patriarh Justinian, venind împreună cu preoți membri ai Asociației clerului ortodox român din provincia Voivodina a R.S.F. Iugoslavia, cu soțiile și membrii familiilor acestora, cu doi protoierei ortodocși sârbi și cu Împuternicitul local al Departamentului Cultelor, Costa Velisavlev.

25 septembrie

Încheindu-și vizita în țara noastră, membrii delegației Bisericii Siriene din India de Sud au fost primiți de Prea Fericitul Patriarh Justinian în vizită de rămas bun, oferindu-le cu acest prilej unele daruri, iar seara, o cină oficială, rostind și o alocuțiune.

26 septembrie

Cu prilejul celei de a 74-a aniversări a zilei de naștere a Sanctității Sale Papa Paul al VI-lea, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a trimis o telegramă «cu cele mai alese urări». Adânc mișcat, înaltul pontif a mulțumit călduros Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române pentru dragostea frățască exprimată prin aceste urări.

4 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la deschiderea festivă a cursurilor anului universitar 1971—1972 la Institutul teologic din București, rostind și o cuvîntare, cu lămuriri și cu sugestii pentru pro-

fesori, precum și cu sfaturi pentru studenți, care mai presus de toate trebuie să aibă vocație preoțească.

6 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost vizitat de doi clerici de la Secretariatul Vaticanului pentru promovarea unității creștinilor, Rev. Jérôme Hamer, secretar, și Rev. Pierre Duprey, subsecretar, care au transmis salutări frățești din partea Sanctității Sale Paul al VI-lea și din partea Eminentei Sale Cardinalul Jan Willebrands, în spiritul dragostei creștine.

11 octombrie

Începînd cu anul școlar 1971—1972, Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din București își desfășoară activitatea în localul din incinta Mînăstirii Radu Vodă. Deschiderea festivă a cursurilor s-a făcut în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian, reorganizatorul și îndrumătorul învățămîntului teologic al Bisericii Ortodoxe Române. Subliniind însemnătatea istorică a începutului unei noi etape în activitatea Seminarului teologic bucureștean, Prea Fericitul Patriarh a adresat profesorilor cuvinte de prețuire și îndemnuri părintești elevilor.

16 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat la serbarea desfășurată cu prilejul deschiderii festive a cursurilor noului an școlar la Seminarul special de la Curtea de Argeș, adresînd elevilor un cuvînt părintesc și dăruind fiecăruia cîte un exemplar din *Biblie*.

19 octombrie

Prea Fericitul Patriarh a întîmpinat la Aeroportul Internațional Otopeni pe Sanctitatea Sa Nicolae al VI-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi, care a venit să viziteze Biserica Ortodoxă Română, fiind însoțit de I.P.S. Mitropolit Metodie de Axum și P. S. Episcop Timotei de Eleusis.

Cuvîntările de salut au fost rostite în paraclisul patriarhal, după oficierea unui Polihroniu.

20 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la lucrările sesiunii Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România.

— După-amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian a condus pe Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea al Alexandriei și însoțitorii săi în vizită la Școala de

cîntăreți și Seminarul teologic, din incinta Mînăstirii Radu Vodă, și apoi la Institutul teologic, unde li s-au făcut primiri sărbătorești.

21 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a condus pe Întîistătorul Bisericii apostolice alexandrine și însoțitorii în vizitele făcute la monumentala biserică bucureșteană Căsin, la Mînăstirea Sinaia, la catedrala mitropolitană din Tîrgoviște, la Mînăstirea Viforîta, la Mînăstirea Dealu și Mînăstirea Ghighiu.

25 octombrie

Primind în vizită pe Rev. Protos. Danieș Gelsi de la Mînăstirea Chevetogne din Belgia, care mai fusese în țara noastră în anii 1968 și 1970, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a încredințat un mesaj-răspuns pentru Cardinalul Suenens de Malines.

26 octombrie

Fiind sărbătoarea Sfîntului Mare Mucenic Dimitrie, Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvîrșit slujba sfintei liturghii în biserica «Sfîntul Spiridon-Nou» din București, împreună cu Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea al Alexandriei și însoțitorii săi.

Prea Fericitul Patriarh a oferit apoi, în cinstea distinșilor oaspeți, o masă oficială.

— Încetînd din viață Dr. Vasile C. Nazarie, medicul Cabinetului medical al salariaților din Patriarhia Română, fiu al fostului profesor la Facultatea de teologie din București, Pr. Constantin Nazarie, Prea Fericitul Patriarh a adresat familiei o telegramă de condoleanțe.

27 octombrie

Fiind ziua de pomenire a Cuviosului Dimitrie cel Nou din Basarabov, Prea Fericitul Patriarh Justinian a oficiat împreună cu Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea al Alexandriei slujba sfintei liturghii în catedrala Patriarhiei. La sfîrșitul slujbei, Întîistătorii celor două Biserici surori au rostit cuvîntări în care au reliefat legăturile frățești și cooperarea din trecut și din vremea de azi.

Încheindu-și cuvîntarea, Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea a decernat Prea Fericitului Patriarh Justinian Crucea Sfîntului Apostol și Evanghelist Marcu, clasa I, cea mai veche medalie a Patriarhiei Alexandriei, instituită de marele patriarh Meletie Pigas.

28 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a însoțit delegația Patriarhiei Alexandriei în călătoria făcută la Curtea de Argeș, unde înalții oaspeți au vizitat biserica «Domnească», mînăstirea lui Neagoe Basarab și Seminarul special din incinta mînăstirii.

29 octombrie

Împreună cu I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, cu vicarii patriarhali și cu alți colaboratori apropiați, Prea Fericitul Patriarh Justinian a însoțit delegația Patriarhiei Alexandriei la Aeroportul Internațional Otopeni, de unde a plecat spre Atena, oraș în care va poposi cîteva zile, pentru interese bisericești.

2 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de curtoazie pe noul ambasador la București al R. F. Germania, Dr. Erwin Wickert.

3 noiembrie

Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a primit în audiență pe președintele Bisericilor Nou-Apostolice din Nordul și Sudul Americii, Dl. Michael Krauss din Ontario-Canada, și pe însoțitorii săi, Episcopul George Kreutzner și Rev. John Bortmes.

5 noiembrie

Pentru definitivarea programului vizitei în țara noastră a Eminenței Sale Cardinalului Julius Döpfner, Arhiepiscop de München și Freising și Președinte al Conferinței episcopilor catolici din R. F. Germania, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în audiență pe Mgr. Francisc Augustin, ordinarul substitut al Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București.

6 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit oficial la Palatul patriarhal pe Eminența Sa Cardinalul Julius Döpfner, sosit în țara noastră pentru a face o vizită Bisericii Ortodoxe Române, fiind însoțit de Excelența Sa Ernst Tewes, episcop vicar al Arhiepiscopiei München-Freising, Abatele Dr. Johannes Höck, starețul mînăstirii benedictine din Schevern-Bavaria, redactorul revistei «Studia Patristica Byzantina», Mgr. Dr. Albert Rauch, conducătorul secției pentru Bisericile Răsăritene din Comisia ecumenică a Conferinței episcopilor catolici din R. F. Germania, Dr. Nikolaus Wyrwoll, rectorul spiritual al Academiei dlocezane din Hildesheim și Winfried Röh-

mel, corespondentul de presă al Arhiepiscopiei de München și Freising.

După-amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian a însoțit pe oaspeți în vizitele pe care le-au făcut la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic și la Institutul teologic din București.

7 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvîrșit slujba sfintei liturghii în catedrala patriarhală în prezența reprezentanților Bisericii Catolice din R. F. Germania, rostind și o cuvîntare de salut, în care, printre altele, a subliniat necesitatea creării unui «ecumenism creștin integral».

11 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian, Eminența Sa Cardinalul Julius Döpfner și Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru, au făcut împreună o vizită D-lui Vicepreședinte al Consiliului de Stat Emil Bodnaraș.

— În cursul dimineții, răspunzînd solicitării reprezentantului televiziunii bavareze din München, Wolfgang Dern, Prea Fericitul Patriarh Justinian a acordat un interviu pentru televiziunea germană, răspunzînd întrebărilor ce i-au fost puse cu privire la vizita Cardinalului Julius Döpfner în România și la relațiile între Biserică și Statul român.

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit în cinstea Eminenței Sale Cardinalului Julius Döpfner și a însoțitorilor săi o masă oficială, la care au participat și reprezentanți ai unor culte religioase din țara noastră.

— Seara, Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la un cocktail oferit de Ambasada R. F. Germania la București în cinstea oaspeților germani ai Bisericii Ortodoxe Române.

12 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și-a luat rămas bun de la oaspeții germani, plecînd apoi în Republica Arabă Egipt, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române alcătuită din I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, și P.C. Pr. Olimp N. Căciulă, ca interpret pentru limba greacă, pentru a participa la festivitățile alegerii și întronizării noului Patriarh al Bisericii Copte, la Cairo, și la inaugurarea solemnă a noului palat patriarhal de la Alexandria.

— Făcînd un popas la Atena, datorită itinerariului avioanelor, Prea Fericitul Pa-

triarh Justinian și însoțitorii au fost salutați la aeroport de Prea Fericitul Arhiepiscop Ieronim al Atenei, iar după-amiază au fost la biserica «Sfânta Irina», unde, după săvârșirea vecerniei, a avut loc deschiderea oficială a cursurilor catehetice ale Arhiepiscopiei Atenei.

13 noiembrie

Delegația Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat din Atena cu avionul la orele 14,10 la Cairo, unde au ajuns peste două ore. După-amiază a vizitat vechile monumente copte din partea de sud a vechiului Cairo, iar seara a asistat la un spectacol «sunet și lumină» desfășurat la picioarele Sfinxului și Piramidelor.

14 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au asistat, împreună cu celelalte delegații bisericești, la întronizarea noului Papă și Patriarh al Bisericii Copte, Șenuda al III-lea, care a avut loc în noua catedrală coptă din Cairo.

Vizitându-l după-amiază pe noul Patriarh Șenuda al III-lea la palatul patriarhal, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a oferit daruri prețioase. Patriarhul Bisericii Copte a mulțumit cu recunoștință pentru darurile primite și pentru participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la întronizare.

Seara, Biserica Coptă a oferit participanților la festivități o cină oficială, la care seria cuvântărilor a fost deschisă de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

15 noiembrie

Membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, au vizitat în cursul dimineții Piramidele și Sfinxul din apropierea orașului Cairo și monumentele din preajma lor.

Seara, ministrul egiptean al Turismului, Ibrahim Naguib, a oferit din partea guvernului o cină oficială în cinstea noului Patriarh al Bisericii Copte și a delegațiilor bisericești care au luat parte la întronizarea sa.

16 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit, în apartamentul în care a fost găzduit, vizita Prea Fericitului Patriarh Șenuda al III-lea, care a mulțumit încă o dată Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române pentru participarea la întronizarea sa și pentru prețioasele daruri oferite.

17 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au vizitat vestigii ale vechiului Egipt din apropiere de Cairo, printre care și cele rămase din fosta capitală Memfis.

18 noiembrie

Delegația Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, a vizitat monumente, muzee și locașuri de cult din Cairo.

19 noiembrie

Devenind oaspeții Patriarhiei Alexandriei, delegații Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, au fost salutați, la hotelul unde au fost găzduiți, de reprezentanții Sanctității Sale Patriarhului Nicolae al VI-lea la Cairo, fiind invitați apoi la Vicariatul de la Cairo al Patriarhiei Alexandriei, unde a avut loc o mică recepție.

Seara, în cadrul unei recepții oferite de Comunitatea greacă din Cairo în cinstea delegațiilor Bisericii Ortodoxe surori sosite în vederea inaugurării palatului patriarhal de la Alexandria, președintele comunității a adresat oaspeților un călduros salut, la care a răspuns, în numele tuturor, Prea Fericitul Patriarh Justinian, mulțumind pentru frumoasele simțăminte exprimate.

20 noiembrie

Sosiți cu trenul la Alexandria, Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au participat la slujba vecerniei mari, săvârșită în noua catedrală patriarhală de Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea, care, la sfârșitul slujbei, a rostit un călduros salut. A răspuns, în numele tuturor delegațiilor Bisericii Ortodoxe surori, Prea Fericitul Patriarh Justinian.

21 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvârșit slujba sfintei liturghii în catedrala patriarhală Bunavestire, împreună cu Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea, cu Prea Fericitul Arhiepiscop Ieronim al Atenei, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe a Greciei și cu alți ierarhi și clerici.

La sfârșitul slujbei, luând cuvântul după cuvântările rostite de Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea și de reprezentantul Sanctității Sale Patriarhului ecumenic Atenagora, Prea Fericitul Patriarh Justinian a subliniat importanța istorică a Patriarhiei Alexandriei și a școlii alexandrine de natură spirituală, precum și stră-

daniile pentru apropierea dintre Biserici și pentru unitatea Ortodoxiei.

Delegațiile Bisericilor Ortodoxe surori au asistat apoi la inaugurarea noului palat patriarhal, în care a fost mutată și vestita bibliotecă a Patriarhiei.

După-amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat pe Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea în noua sa reședință, oferindu-i cu acest prilej prețioase daruri.

22 noiembrie

Condusă de Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea, delegația Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, a vizitat vestigiile importante din Alexandria, precum și biserica Sfântul Sava, fosta catedrală patriarhală.

După-amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au plecat din Alexandria la Cairo.

23 noiembrie

De la Cairo, Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat spre patrie, ajungând la București în după-amiaza zilei.

9 decembrie

Încetînd din viață, la 7 decembrie, Dr. Kiss Elek, Episcopul Bisericii Unitariene din Republica Socialistă România, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Consistoriului bisericesc al Episcopiei Unitariene din Cluj o telegramă de condoleanțe.

12 decembrie

Prezidînd sesiunea de lucru a Adunării Naționale Bisericești, Prea Fericitul Patriarh Justinian a menționat, în cuvîntarea de deschidere, aspectele mai de seamă ale activității Bisericii Ortodoxe Române din cursul anului 1971.

decembrie

În articolul scris pentru «Calendarul ortodox *Credința* 1972, Editat de Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America» sub titlul *Mărturisire de credință românească*, referindu-se la această publicație, Prea Fericitul Patriarh Justinian o apreciază ca «o adevărată mărturisire de credință românească și o dovadă strălucită de faptul cum reprezintă cu demnitate neștirbită Ortodoxia românească în Statele Unite și Canada».

Pentru «Almanahul Parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1972», Prea Fericitul Patriarh Justinian a scris *Sub semnul centenarului «României June»*, trimițînd cuvînt de laudă obștei românești din Austria pentru osîrdia nestrămutată de a

nu fi trecut sub tăcere prilejul împlinirii unui veac de la înființarea societății academice «România Jună» din Viena, 1871—1971, singura «dintre toate societățile noastre academice ... care a avut norocul să îmbrățișeze, pe pămînt străin, pe fiii neamului întreg, veniți în Viena la învățături înalte».

1972

1 ianuarie

Ca la orice început de An nou, clerul din Capitală, salariații instituțiilor bisericești și ai școlilor teologice bucureștene au prezentat Prea Fericitului Patriarh Justinian urări de sănătate și îndelungată arhipăstorire, într-o atmosferă sărbătorească și de duhovnicie creată de un minunat și bogat concert de colinde cîntat de Corala preoților din Capitală, sub conducerea preotului compozitor Iulian Cârstoiu.

11 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasadorul Marii Britanii la București, Denis Laskey, cu prilejul plecării sale definitive din țara noastră.

24 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de curtoazie pe dirijorul român Remus Tzincoca din Canada, venit împreună cu Dl. Ioan Popescu, Consul la Ambasada română din Paris.

29 ianuarie

În legătură cu vizita pe care o va face în țara noastră Eminentă Sa Episcopul Herman Dietzfelbinger, Președintele Consiliului Bisericii Evanghelice din R. F. Germania, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Președintele pentru Relațiile externe al acestei Bisericii Dl. Adolf Wischmann, cu care a avut o consfătuire.

31 ianuarie

Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a primit pe doamnele Lucki Galaction Passarelli, pictoriță, și Dalina Galaction Bajocchini, fiicele lui Gala Galaction, stabilite în Italia, care au exprimat dorința românilor ortodocși stabiliți la Roma de a avea o biserică ortodoxă română pentru nevoile lor religioase.

ianuarie

Începîndu-și apariția o nouă publicație românească peste hotare, «*Luceafăr Nou*», revista Coloniei române din Austria, articolul din fruntea primului ei număr (1—2, ianuarie — aprilie 1972) este semnat de

Prea Fericitul Patriarh Justinian. Sub titlul *Lîngă inima țării*, subliniind importanța acestei foi trimestriale, Prea Fericirea Sa îi urează «să stea alipită de inima țării, purtînd în cele patru zări ale lumii cuvîntul său bun».

2 februarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în audiență pe Dl. Avocat Constantin Drăgan, mare arhonte referendar al Patriarhiei Ecumenice, român de origine, stabilit în Italia.

9 februarie

Venit în țara noastră cu o Delegație guvernamentală greacă, Dl. Emmanuel A. Fthenakis, ministru fără portofoliu în guvernul grec, a făcut o vizită de curtoazie Prea Fericitului Patriarh Justinian, fiind însoțit de ambasadorul Greciei la București, I. Ch. Cambiotis.

Printre altele, s-a făcut și un schimb de păreri cu privire la trimiterea de călugări la Muntele Atos.

22 februarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a împlinit vîrsta de 71 de ani. În numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în cadrul unui Te-Deum la care au asistat colaboratorii apropiați, P. S. Episcop Antim al Buzăului a rostit o călduroasă cuvîntare omagială.

24 februarie

Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a participat, ca invitat, la recepția oferită de Consiliul de Stat și de Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România în onoarea delegației guvernamentale a Republicii Populare Ungare, condusă de János Kádár, prim-secretar al C.C. al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, venit în vizită în țara noastră.

9 martie

Rev. Dr. Albert Rauch, conducătorul secției pentru Bisericile Răsăritene din Comisia Ecumenică a Conferinței Episcopilor germani, a făcut o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian, oferindu-i albume cu fotografii ocazionate de vizita în țara noastră, în luna noiembrie 1971, a Eminenței Sale Cardinalului Julius Döpfner, Arhiepiscop de München și Freising și președinte al episcopilor romano-catolici din R. F. Germania.

29 martie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Rev. Michael Moore, Se-

cretarul general al Consiliului Bisericii Anglicane pentru Relațiile externe, însoțit de Rev. Hugh Wynbrew, preotul slujitor al bisericii anglicane din București și totodată student la Institutul teologic din București.

4 aprilie

Participînd în fruntea delegației Bisericii Ortodoxe Române la adunarea de constituire a Asociației «România», așezămînt obștesc pentru relațiile cu emigrații români, Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost ales în prezidiul adunării, reprezentînd atît Biserica noastră ortodoxă, cît și celelalte culte religioase din țară.

5 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit la palatul patriarhal pe Excelența Sa Episcopul Hermann Dietzfelbinger al Bavariei, președintele Consiliului Bisericilor Evanghelice-Luterane din R. F. Germania, venit în țara noastră în fruntea unei delegații, pentru a face o vizită de cunoaștere și prietenie Bisericii Ortodoxe Române.

9 aprilie

Oficiind slujba vecerniei din ziua întîi de Paști («a doua Înviere»), în catedrala patriarhală, Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut totodată primirea oficială a delegației Bisericii Evanghelice-Luterane din R. F. Germania în frunte cu Excelența Sa Episcopul Hermann Dietzfelbinger, adresîndu-le și cuvînt de bun-venit.

— Fiind prima zi de Paști, preoții și ostenitorii din București ai Bisericii Ortodoxe Române au prezentat Prea Fericitului Patriarh Justinian, la palatul patriarhal, urările tradiționale, rostite în numele tuturor de P. C. Pr. Dumitru Soare, redactor principal la Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, slujitor la biserica «Parcul Călărași». A fost de față și delegația Bisericii Evanghelice-Luterane din R.F.G., precum și ambasadorul Republicii Federale Germania la București, Erwin Wickert. După ce a mulțumit tuturor pentru sentimentele exprimate prin participare și grai, Prea Fericitul Patriarh a subliniat importanța ecumenismului pancreștin.

10 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvîrșit slujba sfintei liturghii în biserica «Sfîntul Spiridon Nou» din Capitală, paralis patriarhal, în prezența delegației Bisericii Evanghelice-Luterane din R.F.G.

13 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a însoțit pe Excelența Sa Episcopul Hermann Dietzfelbinger în audiența la Dl. Emil Bodnaraș, vicepreședinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România.

— Prea Fericitul Patriarh a oferit, la prânz, un dejun oficial în cinstea delegației Bisericii Evanghelice-Luterane din R. F. Germania.

— Seara, Prea Fericirea Sa a participat la recepția dată în onoarea delegației bisericești germane de ambasadorul R. F. Germania la București, Erwin Wickert.

14 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit o delegație a Bisericii Romano-Catolice din Belgia, formată din Protos. Daniel Gelsi și Rev. Canonic Dessain, stabilindu-se programul vizitei pe care o va face Prea Fericirea Sa Eminenței Sale Cardinalului Suenens.

— Terminându-și vizita în România, Excelența Sa Episcopul Hermann Dietzfelbinger și însoțitorii au făcut Prea Fericitului Patriarh Justinian vizită de rămas-bun.

15 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvârșit slujba de ridicare la treapta de arhimandrit a protosinghelului Daniel Gelsi, din Belgia.

— Făcînd o vizită Bisericii Ortodoxe Române, Pastorul Károly Tóth, secretar general al Conferinței Creștine pentru Pace, a fost primit de Prea Fericitul Patriarh Justinian în audiență specială.

16 aprilie

Însoțit de P. C. Pr. Ioan Gagi, Directorul Administrației Patriarhale, Prea Fericitul Patriarh Justinian a prezentat condoleanțe Domnului Președinte al Consiliului de Stat Nicolae Ceaușescu, pentru înțetarea din viață a tatălui său, Andruța Ceaușescu.

Totodată, în numele Sfîntului Sinod, al clerului și al credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, a trimis și o telegramă de condoleanțe.

17 aprilie

Noul ambasador al Statelor Unite ale Americii la București, Leonard Meeker, a făcut Prea Fericitului Patriarh Justinian o vizită de curtoazie.

18 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian, Președintele Sfîntului Sinod, a participat la

comemorarea Sfîntului Sava Gotul, făcută la Episcopia Buzăului, cu prilejul împlinirii a 1600 de ani de la moartea sa martirică.

După săvîrșirea slujbei religioase în catedrala episcopală, a avut loc o ședință comemorativă în sala de recepție a Episcopiei, prezidată de Prea Fericitul Patriarh, rostind și o cuvîntare festivă.

20 aprilie

Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Române a participat, ca invitat, la deschiderea lucrărilor sesiunii Marii Adunări Naționale.

22 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în audiență pe Excelența Sa Episcopul Joseph Brinkhues, conducătorul Bisericii vechilor-catolici din Republica Federală Germania, venit în vizită în țara noastră în fruntea unei delegații formate din Pr. Prof. Dr. Werner Küppers de la Seminarul vechi-catolic de pe lângă Universitatea din Bonn, Prof. Dr. Berthold Spuler de la Universitatea din Hamburg, și Pr. Sigisbert Kraft din Karlsruhe, președintele Asociației preoților vechi-catolici din R.F.G.

— Prea Fericitul Patriarh a primit apoi pe ambasadorul Greciei la București, I. Chr. Cambiotis, care a făcut o vizită de rămas-bun, plecînd definitiv din țara noastră.

23 aprilie

Fiind ziua de praznic al Sfîntului Gheorghe, Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat la slujba sfintei liturghii la Mînaștirea Cernica, unde a făcut și primirea oficială a delegației Bisericii Vechi-Catolice din R. F. Germania în frunte cu Excelența Sa Episcopul Joseph Brinkhues, rostind o călduroasă cuvîntare de salut.

27 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit un dejun oficial în cinstea delegației Bisericii vechilor-catolici din R. F. Germania, la care a participat și ambasadorul Republicii Federale Germania la București, Dl. Erwin Wickert, precum și Președintele Departamentului Cultelor și Dl. Gh. Nenciu, Vicepreședinte.

28 aprilie

Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a participat la mitingul oficial pentru sărbătorirea zilei de 1 Mai, Ziua internațională a muncii.

30 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvârșit slujba sfintei liturghii în catedrala patriarhală, hirotosind «arhimandrit» pe P. Cuv. Germain Hardy, vicar general al Bisericii Catolice-Ortodoxe a Franței, tuns în monahism la Mînăstirea Antim din București cu o zi în urmă, la 29 aprilie. A hirotosit totodată «iconom stavrofor» pe Pr. Philippe Michel Laroche, însărcinatul cu problemele externe al Bisericii Catolice-Ortodoxe a Franței, acordîndu-i «Crucea patriarhală».

3 mai

Răspunzînd invitației Eminenței Cardinalului Leon Joseph Suenens, Arhiepiscop de Malines-Bruxelles și Primat al Belgiei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a plecat în vizită oficială în Belgia, în fruntea unei delegații formată din: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, Pr. Prof. Petru Rezuș, de la Institutul teologic din București, Pr. N. Cazacu, secretar patriarhal, și Diacon Miron Mihuț de la catedrala patriarhală.

Pe aeroportul Zaventem de lîngă Bruxelles, Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației au fost întîmpinați de Eminența Sa Cardinalul Suenens și de alte personalități bisericești, plecînd apoi cu mașinile la reședința arhiepiscopală din Malines, primirea oficială făcîndu-se în catedrala Mitropolitană «St. Rombaut».

4 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au vizitat orașul Gand, unde au fost întîmpinați și conduși de Excelența Sa Episcopul Leon Van Peteghem.

În continuare, a fost vizitată mînăstirea de maici Male. Întîmpinînd pe oaspeții, Excelența Sa E. J. De Smedt, episcopul de Bruges i-a invitat la reședința sa din Bruges, unde a oferit și o masă oficială, la care a participat și guvernatorul provinciei Flandra Occidentală, Dl. Cavalier Pierre van Qutryve d'Ydewalle, precum și primarul orașului Bruges, Dl. Michel van Maele.

După ce au fost vizitate mai multe biserici, instituții și așezăminte bisericești și culturale, oaspeții au fost onorați printr-o ceremonie de nuanță ecumenică, în «Capela Sfîntului Sînge».

5 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au vizitat orașul Namur, fiind oas-

peții Excelenței Sale Episcopului de Namur André-Marie Charue.

6 mai

Delegația Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian a vizitat renumita Mînăstire Orval, străveche așezare mînăstirească, benedictină la origine, cisterciană mai apoi, datînd din anul 1070.

În drum spre Malines, a fost vizitată și Mînăstirea Maicii Domnului, de călugări, din Leffe-Dinant.

7 mai

Însoțit de Eminența Sa Cardinalul Suenens, Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat la slujba sfintei liturghii săvârșită în Catedrala mitropolitană greacă din Bruxelles de un sobor în frunte cu I. P. S. Mitropolit Emilianos, exarhul Patriarhiei Ecumenice pentru Belgia, Olanda și Luxemburg, care a oferit apoi și o masă oficială în cinstea delegației Bisericii Ortodoxe Române.

8 mai

În cadrul unei Conferințe de presă care a avut loc la Bruxelles, Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut o expunere despre «Bisericele naționale în dogmatica și dreptul canonic ortodox», răspunzînd apoi întrebărilor puse de reprezentanții presei.

În cursul dimineții, Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au fost primiți protocolar la Palatul regal din Bruxelles de către Maiestatea Sa Regele Baudouin al Belgiei, care și-a exprimat cordial satisfacția pentru această vizită.

După amiază a fost vizitată Mînăstirea Chevetogne, vestită prin atmosfera ei ecumenică.

9 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat la slujba sfintei liturghii oficiată în biserica bizantină din Chevetogne de P. S. Episcop vicar patriarhal Antonie Ploieșteanul, Pr. Prof. P. Rezuș, Pr. N. Cazacu și Diac. Miron Mihuț, în prezența întregii obști a mînăstirii.

A fost vizitată apoi Mînăstirea St. Remy de la Rochefort, care datează din anul 1230.

Reîntorcîndu-se la Malines, Prea Fericitul Patriarh Justinian și însoțitorii au făcut o vizită la Primăria orașului, unde Dl. Primar D. van Daele a rostit un călduros cuvînt de salut.

10 mai

După ce au asistat în cursul dimineții la un concert de clopote la Centrul cultural al orașului Malines și după dejun, Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii delegației române s-au dus la Bruxelles, de unde, după ce au vizitat monumentală Bazilică Națională de pe înălțimea Koekelberg din apropiere, au plecat cu avionul spre patrie, ajungând seara la București.

26 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Excelența Sa Dr. Kovács Lajos, noul episcop din Cluj al Bisericii Unitariene, venit în vizită protocolară.

27 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Dl. Prof. Paul Miron, D-na Prof. Elsa Lüder, președinta Societății «Mihai Eminescu» de pe lângă seminarul de romanistică al Universității din Freiburg im Breisgau (R.F.G.) și încă alți doi profesori de la acea Universitate, care au solicitat aprobare pentru tipărirea primului volum al revistei «Dacoromania-Anuar pentru romanitatea orientală» la Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.

Fiind vorba de un însemnat act de cultură, Prea Fericitul Patriarh a dat bucuros aprobarea solicitată.

31 mai

Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Române a primit în audiență pe Doamna Elena Afendulis, președinta Asociației femeilor române ortodoxe din Noua Zeelandă, în legătură cu înființarea și organizarea unei parohii ortodoxe române în Noua Zeelandă.

3 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost vizitat de Excelența Sa John Satterthwaite, episcop de Gibraltar, care era însoțit de Rev. Hugh Wybrew, slujitor la biserica anglicană din București.

A primit, de asemenea, pe Rev. Fabian Deleclos, de la ziarul «La Libre Belgique», unul dintre participanții la Conferința de presă ținută de Prea Fericitul Patriarh Justinian la Bruxelles, în ziua de 8 mai 1972.

11 iunie

Intr-un cadru solemn, la Centrul Patriarhal s-a sărbătorit a XXIV-a aniversare a întronizării Prea Fericitului Pă-

rinte Justinian ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. În afară de membri ai Sfântului Sinod și colaboratori apropiați, la această călduroasă sărbătorire au participat și oaspeți de peste hotare: Excelența Sa John Satterthwaite, episcop anglican de Fulham, cu jurisdicție asupra Diocezei de Gibraltar, P. Cuv. Arhim. Bartolomeu Anania, directorul Cancelariei Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, P. C. Prot. Constantin Iuga din Montreal-Canada și D-na Elena Afendulis președinta Asociației femeilor române ortodoxe din Noua Zeelandă.

Cuvîntul omagial, în numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și al întregii asistențe a fost rostit de I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei.

— După amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasadorul Suediei la București, Otto Rathsmann, cu prilejul sărbătorii naționale a Suediei.

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a scris *Cuvînt înainte* pentru o nouă ediție a *Noului Testament* — după textul revizuit al Bibliei tipărite în 1968 —, care, «pentru a fi de un folos mai mare cititorilor», cuprind ca adaos și *Psalmii*, precum și un *Îndrumar* al textelor care alcătuiesc «Apostolul» și «Sfînta Evanghelie» care se citesc în fiecare zi, și o *Călăuză biblică* asupra adevărilor de credință mai importante.

9 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasadorul Marii Britanii la București, Derick Rosslyn Ashe, cu prilejul aniversării zilei de naștere a Maiestății Sale Regina Elisabeta a II-a.

16 iunie

Venit în țara noastră ca invitat al Bisericii Evanghelice Luterane C.A. din Sibiu, Excelența Sa Gerhard Heintze, episcopul Bisericii Evanghelice-Luterane din Braunschweig (R.F.G.), a făcut o vizită de curtuozie Prea Fericitului Patriarh Justinian.

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit de asemenea în vizită și pe Dl. Jean Goss, din Viena, membru al «Asociației celor ce vor împăcarea între popoare fără violență».

21 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat, în catedrala patriarhală, la prima audiție a *Cântărilor Sfintei Liturghii*, armonizate pentru cor mixt de Pr. Iulian Cârstoiu, dirijor al Coralei preoților din Capitală și dirijor secund al Coralei Patriarhiei, remarcând, la sfârșitul audiției, că lucrarea aduce contribuții de valoare pentru muzica noastră corală bisericească.

22 iunie

Întiistătorul Bisericii Ortodoxe Române a participat la dineul în onoarea delegației Asociației americane pentru ajutorarea sinistraților din România, oferit de Ministerul Sănătății și Departamentul Cultelor.

23 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasadorul Statelor Unite ale Americii, Leonard C. Meeker, în onoarea delegației Asociației americane pentru ajutorarea sinistraților din România.

24 iunie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a onorat cu prezența Sa serbarea de sfârșit de an a Școlii de cântăreți bisericești și Seminarului teologic din București, binecuvântând roadele muncii elevilor și dându-le sfaturi de comportare în vacanță.

— Întiistătorul Bisericii Ortodoxe Române a oferit în Palatul patriarhal un dineu oficial în onoarea delegației americane pentru ajutorarea sinistraților, la care au participat și reprezentanți ai cultelor religioase din țara noastră, precum și Ambasadorul Statelor Unite ale Americii la București, L. C. Meeker.

29 iunie

Însoțit de Excelența Sa Ake Kostlund, episcop luteran al Suediei, oaspete al Patriarhiei Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la serbarea de încheiere a primului an de învățământ a celei de a doua serii de elevi care urmează cursurile seminariale speciale de la Curtea de Argeș. La sfârșitul serbării, Prea Fericitul Patriarh a făcut prezentarea distinsului oaspete, dând totodată sfaturi elevilor pentru timpul vacanței.

4 iulie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la recepția oferită de ambasadorul Statelor Unite ale Americii, Leonard C. Meeker, cu prilejul sărbătorii naționale a țării sale — 4 iulie.

10 iulie

Încetînd din viață, la 7 iulie 1972, Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Ate-nagora, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Patriarhiei Ecumenice o telegramă de condoleanțe, în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al clerului, credincioșilor și al Său personal.

21 iulie

Anunțat printr-o telegramă de fostul Mitropolit Dimitrios de Imbros și Tenedos despre alegerea sa ca Patriarh Ecumenic în locul vacant de la Constantinopol, Prea Fericitul Patriarh Justinian a răspuns tot printr-o telegramă, adresînd noului Înalt Ierarh al Ortodoxiei călduroase felicitări și îmbrățișări în Domnul.

29 iulie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Dl. Rabin Dr. Arthur Hertzberg, președintele Congresului Evreiesc american, și pe Dl. Dr. Gerhart Riegner, secretarul general al Congresului Mondial Evreiesc, din America, veniți în țara noastră cu prilejul sărbătoririi Șef-Rabinului Dr. Moses Rosen.

30 iulie

Întiistătorul Bisericii Ortodoxe Române a participat la sărbătorirea Șef-Rabinului Cultului Mozaic din România, Dr. Moses Rosen, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani, desfășurată la Templul coral mozaic din București, rostind un cuvînt ocazional.

Prea Fericitul Patriarh a adresat sărbătoritului și o telegramă de felicitări, participînd și la dineul oferit de Eminența Sa Dr. Moses Rosen în saloanele restaurantului «Athenée Palace».

31 iulie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de curtuozie pe Dl. Rabin Schneier din New York, și apoi pe Dl. Șef-Rabin Dr. Slomo Goren de la Tel-Aviv, care au participat la sărbătorirea Șef-Rabinului Moses Rosen.

2 august

Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Române a fost sărbătorit de membri ai Sfântului Sinod și de colaboratorii apropiați, cu prilejul zilei numelui. Răspunzând cuvântului rostit în numele tuturor de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Fericitul Patriarh a mulțumit pentru sentimentele de dragoste exprimate și pentru urări, mărturisind totodată că numele Justinian I-a fost ales și dat de adormitul întru Domnul patriarh Nicodim.

3 august

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de prezentare pe noul ambasador al Greciei la București, Aristote Phrydas.

4 august

Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a primit în vizită de curtuozie pe profesorul japonez Takeo Nakayama de la Facultatea de științe juridice din Neiji Nagoya-Japonia, venit în țara noastră cu soția, ca invitat al Universității din București.

11 august

Primind în vizită pe Dl. Ștefan Feraru, din Detroit, președintele Coralei «România» de pe lângă Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a acordat «Crucea patriarhală» pentru mirenii.

16 august

Urmind să se reîntoarcă la Paris, după câteva zile petrecute în țara natală, dirijorul Prof. Remus Tzincoca a făcut Prea Fericitului Patriarh Justinian o vizită de rămas-bun.

6 septembrie

Aflat în țara noastră ca invitat al Consiliului Culturii și Educației Socialiste din R. S. România, C. A. Panayotakis, ministrul Culturii și Științelor din Grecia, a făcut o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian.

12 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe P. S. Episcop Germain Hardy al Bisericii Catolice Ortodoxe din Franța, însoțit de Rev. Michael Phillippe Larocche și Rev. Pahud.

14 septembrie

Fiind praznicul Înălțării Sfintei Cruci, Prea Fericitul Patriarh Justinian a par-

ticipat la slujba sfintei liturghii în biserica Sfânta Ecaterina, paraclisul Institutului teologic din București, coborînd în mijlocul preoților aflați la cursurile de îndrumare pastorală și misionară în cea de a 58-a serie.

Adunîndu-se în sala de festivități a Institutului teologic, preoții cursiști au omagiat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian, primind apoi, din partea Arhipăstorului Bisericii, învățături și îndemnuri duhovnicești.

16 septembrie

Împlinindu-se 10 ani de la întronizarea Prea Sfințitului Teoctist ca Episcop al Aradului, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis sărbătoritului un călduros mesaj părintesc de aprecieri și urări.

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe preotul anglican Henry Hill din Dieceza Ontario-Canada, profesor de istorie la Universitatea din Windsor-Ontario, recomandat printr-o scrisoare de episcopul anglican J. B. Creegan.

20 septembrie

I.P.S. Arhiepiscop Tarkom Manugian, Primatul Bisericii Armene din New York a făcut o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian, fiind însoțit de P. S. Episcop Dirayr Mardichian și de Dl. Prof. Garo Garabadian.

22 septembrie

Încheindu-și vizita în țara noastră, P.S. Germain Hardy, episcopul catolicilor-ortodocși din Franța, a făcut Prea Fericitului Patriarh Justinian, împreună cu însoțitorii săi, vizită de rămas-bun.

23 septembrie

Domnul Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România a împlinit vârsta de 70 de ani. Cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a adresat o telegramă de felicitări și urări.

26 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a adresat Sanctității Sale Papei Paul al VI-lea, cu prilejul celei de-a 75-a aniversări a zilei sale de naștere, o telegramă de urări de «sănătate, longevitate, pace și fericit apostolat».

28 septembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de curtoazie pe profesorii Dr. Johannes Straub din Bonn și

Buhner din München, însoțiți de Prof. Paul Miron din Freiburg și Prof. Vladimir Iliescu de la Institutul pedagogic din Constanța.

8 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la deschiderea festivă a cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș. În cuvântarea rostită cu acest prilej, a vorbit despre însemnătatea Ortodoxiei și despre aportul Bisericii Ortodoxe în viața poporului nostru.

10 octombrie

Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române a întâmpinat la Aeroportul Otopeni delegația Bisericii Ortodoxe Bulgare, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Maxim, venită în vizită în țara noastră.

12 octombrie

Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române a întâmpinat, de asemenea, la Aeroportul Otopeni, pe Sanctitatea Sa Șenuda al III-lea, Patriarhul Bisericii Copte din Egipt și Africa, venit în vizită în fruntea unei delegații a Bisericii pe care o conduce.

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a acordat un interviu Radioteleviziunii Române în legătură cu Bisericele Vechi Orientale și raporturile cu aceste Biserici.

14 octombrie

Praznicul Sfintei Cuvioase Paraschiva. Prea Fericitul Patriarh Justinian a asistat împreună cu Sanctitatea Sa Patriarhul Șenuda al III-lea la slujba sfintei liturghii în catedrala patriarhală, făcându-se și primirea oficială a delegației Bisericii Copte.

— Seara, Prea Fericitul Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Patriarhul Șenuda al III-lea cu însoțitorii au participat la o cină oferită de Ambasada Republicii Arabe Egipt din București.

15 octombrie

Împreună cu Prea Fericitul Patriarh Maxim al Bulgariei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvârșit slujba sfintei liturghii în sobor, în biserica «Sfântul Spiridon-Nou» din Capitală, făcându-se și primirea oficială a delegației Bisericii Ortodoxe Bulgare, reîntoarsă dintr-o vizită făcută în Moldova. A asistat și delegația Bisericii Copte.

— Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit la palatul patriarhal o masă ofi-

cială în cinstea Prea Fericitului Patriarh Maxim al Bulgariei și a Sanctității Sale Șenuda al III-lea, Patriarhul Bisericii Copte, precum și a membrilor delegațiilor respective.

16 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de Ambasadorul R. P. Bulgaria la București, Spas Gospodov, în cinstea Prea Fericitului Patriarh Maxim și a delegației însoțitoare.

17 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a condus la Aeroportul Otopeni pe Prea Fericitul Patriarh Maxim și delegația Bisericii Ortodoxe Bulgare, care și-a încheiat vizita în țara noastră.

Întrucât avionul urma să decoleze cu întârziere, Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut cu oaspeții o scurtă vizită la Mănăstirea Țigănești.

19 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe D-ra Lois Meyhoffer din cadrul personalului Consiliului Ecumenic al Bisericilor, venită în țara noastră, de la Geneva, cu scopul de a discuta problema construirii unui spital la Alba Iulia.

25 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a întâmpinat la Aeroportul Otopeni pe Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia, care a sosit în țara noastră în fruntea unei delegații, pentru a face o vizită frățească Bisericii Ortodoxe Române.

26 octombrie

Împreună cu Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvârșit sfânta liturghie de praznicul Sfântului Mare Mucenic Dimitrie în biserica «Sfântul Spiridon Nou» din Capitală, făcându-se și primirea oficială a delegației Bisericii Ortodoxe Ruse.

— La prânz, Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit înalților oaspeți, în palatul patriarhal, o masă oficială, în timpul căreia s-au rostit toasturi.

27 octombrie

Fiind ziua de pomenire a Sfântului Dimitrie cel Nou, Prea Fericitul Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Patriarhul Pi-

men au asistat la săvârșirea sfintei liturghii, în catedrala patriarhală.

— După amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian a însoțit delegația Bisericii Ortodoxe Ruse într-o vizită la Mănăstirea Țigănești.

28 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a însoțit pe Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen în vizitele făcute în Eparhia Rîmnicului și Argeșului.

29 octombrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen au slujit în sobor sfânta liturghie în catedrala episcopală din Rîmnicul Vilcea.

30 octombrie

În cursul dimineții, Prea Fericitul Patriarh Justinian a însoțit pe Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen în vizita făcută la serviciile și întreprinderile centrale ale Bisericii Ortodoxe Române, la Seminarul teologic și la Institutul teologic din Capitală.

A participat apoi la masa oficială oferită de Ambasada Uniunii Sovietice la București în cinstea delegației Bisericii Ortodoxe Ruse.

31 octombrie

Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române a condus la Aeroportul Otopeni delegația Bisericii Ortodoxe Ruse în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, care, încheindu-și vizita în țara noastră, a plecat la Moscova.

2 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la funeraliile Mitropolitului Firmilian al Olteniei, rostind și un panegiric, în numele Sfântului Sinod și al Său personal.

22 noiembrie

Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Române a participat, ca invitat, la ședința de deschidere a sesiunii a IX-a a celei de-a VI-a legislaturi a Marii Adunări Naționale.

25 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Dl. Phaidon Annino Cavalieratos, Ministru supleant al Afacerilor Externe al Greciei, care a venit însoțit de D-nii Dimitrios Papaioannu, ministru plenipotențiar, Andreas Metaxas,

consilier, și Aristote Phrydas, ambasadorul Greciei la București.

27 noiembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasada greacă din București în onoarea ministrului supleant al Afacerilor Externe al Greciei Ph. A. Cavalieratos, venit în vizită oficială în țara noastră.

3 decembrie

Deschizând lucrările sesiunii anuale de lucru a Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, Prea Fericitul Patriarh Justinian a exprimat sentimentele de entuziasm participare a clerului și credincioșilor din Eparhie la sărbătorirea primului sfert de veac de la proclamarea Republicii.

11 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita de curtoazie a noului Ambasador al Franței la București, Francis Levasseur.

12 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita de curtoazie a noului Ambasador al Marii Britanii la București, Derrick Rosslyn Ashe, venit împreună cu Rev. Hugh Wybrew, deserventul bisericii anglicane din București.

17 decembrie

Prin cuvîntarea rostită la deschiderea lucrărilor sesiunii ordinare a Adunării Naționale Bisericești, Prea Fericitul Patriarh Justinian a concretizat participarea Bisericii Ortodoxe Române la «marea sărbătoare a aniversării unui sfert de veac de la întemeierea Republicii, ca una care a fost întotdeauna alături de poporul român, atît în durerile, bucuriile și aspirațiile lui din trecut, cit și din strădaniile lui din vremea mai nouă, pentru construirea unei vieți fericite și prospere».

23 decembrie

Seara Ajunului de Crăciun. Ca în fiecare an Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit cetele de colindători: corul bisericii «Domnița Bălașa», condus de Prof. Ioan D. Chirescu, artist al poporului, corul bisericii «Sfîntul Spiridon», dirijat de Leonida Simulescu, și Corala catedralei patriarhale, sub conducerea Prof. Nicolae Lungu, care au cîntat măiestrit

colindele românești moștenite de la strămoși.

În afară de colaboratorii apropiați ai Prea Fericitului Patriarh, au mai participat, ca invitați de onoare: Dl. Francis Levasseur, ambasadorul Franței, Dl. Derrick Rosslyn Ashe, ambasadorul Marii Britanii, Dl. Aristote Phrydas, ambasadorul Greciei, Dl. Robert Martens, însărcinatul cu afaceri al ambasadei Statelor Unite ale Americii, Dl. Gheorghe Nenciu, Vicepreședintele Departamentului Cultelor ș.a.

28 decembrie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasadorul Uniunii Sovietice la București, V. I. Drozdenko, cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a creării Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

29 decembrie

Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române a participat, ca invitat, la Ședința Jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată celei de-a XXV-a aniversări a proclamării Republicii.

30 decembrie

Ziua Republicii — 25 de ani de la proclamare. Cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Justinian a adresat, în numele Ierarhilor, al preoților, al credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și al Său personal, telegrame de felicitări Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri, Domnului Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor, și Comitetului Național pentru Apărarea Păcii.

decembrie

Ca în fiecare an, Prea Fericitul Patriarh Justinian s-a întâlnit, duhovnicește, «pe calea scrisului, cu frații noștri români ortodocși din Statele Unite și din Canada», prin articolul publicat în «Calendarul ortodox *Credința* pe anul 1973», editat de Episcopia Misionară Ortodoxă Română din America.

1 9 7 3

1 ianuarie

Cu prilejul Anului nou, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis telegrame cu călduroase felicitări și urări Maiestății

Sale Reginei Elisabeta a II-a a Marii Britanii, Maiestății Sale Regelui Baudouin al Belgiei și Maiestății Sale Haile Selassie I, Împăratul Etiopiei, care au răspuns cu mulțumiri și cu aceleași sentimente și bune urări.

— Potrivit obiceiului îndătinat, preoții din Capitală, colaboratorii apropiați, personalul de conducere și corpul didactic din instituțiile de învățămînt teologic bucureștene au prezentat Prea Fericitului Patriarh, cu prilejul Anului nou, tradiționale urări de sănătate și viață îndelungată.

După executarea unui program artistic de către Corala preoților din Capitală, avînd ca principală piesă corală, în primă audiere, *Omagiu Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la aniversarea a 70 de ani de viață*, de cunoscutul compozitor Gheorghe Dumitrescu, vorbind în numele tuturor participanților, Pr. Dumitru Stoenescu a adus Înaltului Arhipăstor un vibrant omagiu.

Mulțumind pentru sentimentele de dragoste fiască exprimate, Prea Fericitul Patriarh a menționat cîteva din însemnatele realizări ale Bisericii noastre în 1972.

9 ianuarie

A avut loc la Departamentul Cultelor solemnitatea decernării medaliei jubiliare «A XXV-a aniversare a proclamării Republicii» Prea Fericitului Patriarh Justinian și altor 37 ierarhi și clerici ai Bisericii Ortodoxe Române, precum și unor reprezentanți ai celorlalte culte religioase din țara noastră.

Răspunzînd cuvîntării rostite de Dl. Prof. D. Dogaru, Președintele Departamentului, după înmînarea medaliilor, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulțumit în numele medaliaților ortodocși.

18 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită de rămas-bun pe ambasadorul Israelului la București, Benshalom Rafael, la plecarea definitivă a acestuia din țara noastră.

25 ianuarie

Prea Fericitul Patriarh a participat la un eveniment deosebit de important: redeschiderea bisericii fostei mînăstiri Radu Vodă, după restaurare, și totoda-

tă sărbătorirea hramului Seminarului teologic din București, «Sfântul Grigorie Teologul».

La încheierea festivităților, Prea Fericitul Patriarh a vorbit despre însemnătatea bisericii Radu Vodă în trecutul ei minăstiresc, și rostul ei în vremea de astăzi.

26 ianuarie

Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, a împlinit vârsta de 55 de ani. Cu prilejul acestui eveniment aniversar, Prea Fericitul Patriarh Justinian i-a adresat o cordială telegramă de felicitări.

28 ianuarie

Prezidînd Colegiul Electoral Bisericesc întrunit pentru a alege un nou Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei în scaunul rămas vacant, Prea Fericitul Patriarh Justinian a rostit o impresionantă cuvîntare în care a elogiat pe adormitul întru Domnul Mitropolit Firmilian, conturînd apoi duhovnicește, pe larg și omagial, personalitatea noului Mitropolit ales, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Episcopul de pînă acum al Eparhiei Aradului.

22 februarie

Prea Fericitul Patriarh a participat la solemnitățile înmînării Decretului de recunoaștere de către Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România Înalt Prea Sfințitului Teoctist ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, solemnități care a avut loc la Departamentul Cultelor.

— Împlinind vârsta de 72 de ani, Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost sărbătorit de membrii Sfîntului Sinod și colaboratorii apropiați, cuvîntul omagial fiind rostit de I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei. La această sărbătoare au participat și conducătorii Departamentului Cultelor, Dl. Președinte D. Doșaru și Dl. Vicepreședinte Gh. Nenciu.

25 februarie

Potrivit rînduielilor bisericești, Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvîrșit în catedrala mitropolitană «Sfîntul Dumitru» din Craiova ceremonia înscăunării

Înalt Prea Sfințitului Teoctist ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, adresînd, la sfîrșit, noului Mitropolit, cuvinte de adînci simțăminte duhovnicești și de îmbărbătare încurajatoare la început de drum.

23 martie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit în vizită pe Arhim. Antonio Murad Abud, vicar general al Arhiepiscopiei Ortodoxe Siriene din Argentina, care, reîntorcîndu-se din Siria, a transmis și un salut frătesc din partea Sanctității Sale Patriarhul Ilie al IV-lea al Antiohiei.

26 martie

Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a participat la recepția oferită de ambasadorul Greciei la București, Aristote Phrydas, cu prilejul sărbătorii naționale a Greciei.

28 martie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat, ca invitat, la ședința de deschidere a sesiunii a X-a a celei de-a VI-a legislaturi a Marii Adunări Naționale.

12 aprilie

Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Române a primit în vizită de condescendență pe Arhim. Ilarion Draganov Tonev, starețul Mînăstirii Bacicovo din Bulgaria, care se găsea în drum spre patria sa, reîntorcîndu-se dintr-o vizită făcută în Cehoslovacia.

15 aprilie

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita Prea Sfințitului Pierre L'Huilier, episcop de Cherson, care are sarcina de a păstori credincioșii din Franța ai Bisericii Ortodoxe Ruse. Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a oferit înaltului oaspete și însoțitorului său, Rev. Prof. Le Guillou, o masă oficială.

21 aprilie

Sîmbăta lui Lazăr. Prea Fericitul Patriarh a primit pe Dl. Athanasie Kamilos, însărcinatul cu afaceri al ambasadei Greciei la București, care a prezentat pe preotul grec Ilie Markadonis, venit să slujească de sfintele sărbători ale Paștilor la biserica greacă a ambasadei.

25 aprilie

Un grup de 16 clerici și laici anglicani din Asociația pentru stabilirea de

contacte între Vest și Est, avînd în frunte pe Rev. Robin Morrisson, fost student la Institutul teologic din București, a făcut Prea Fericitului Patriarh Justinian o vizită de condescendență.

26 aprilie

Joia Mare. În fruntea soborului format din membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, potrivit rînduieșilor îndătinate, Prea Fericitul Patriarh Justinian a săvîrșit în catedrala patriarhală slujbele sfintei liturghii și Sfințirii Marelui Mir.

Este a treisprezecea Sfințire de Mare Mir săvîrșită în Biserica Ortodoxă Română, și a șasea în vremea păstoriei Prea Fericitului Patriarh Justinian.

28 aprilie

Venit în țara noastră ca turist, Rev. Pastor Francis Gerber din Elveția, însoțit de alți 7 turiști, a făcut o vizită de condescendență Prea Fericitului Patriarh Justinian.

29 aprilie

Prima zi de Paști. Prea Fericitul Patriarh Justinian a oficiat slujba vecernei (A doua Înviere) în catedrala patriarhală, în soborul de slujitori fiind și P. S. Episcop Nicolae al Macariopolei, rectorul Academiei teologice din Sofia, venit în țara noastră în fruntea unui grup de 50 de membri ai corpului didactic și al familiilor lor.

— După amiază, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit la palatul patriarhal omagiul clericilor din Capitală și al colaboratorilor, exprimat prin cuvînt rostit de Pr. Mihai Tătărîm, precum și al grupului de profesori și cercetători bulgari aflați ca oaspeți ai Bisericii Ortodoxe Române, exprimat de P. S. Episcop Nicolae al Macariopolei, rector al Academiei teologice sofote. Mulțumind tuturor, Prea Fericitul Patriarh a subliniat legăturile de prietenie și colaborare dintre Bisericile Ortodoxe Română și Bulgară.

1 Mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la marea adunare populară de pe stadionul «Republicii» din Capitală consacrată sărbătoririi zilei de 1 Mai.

4 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit vizita D-lui Ing. Moustafa Thayara din Beyrouth care, printre altele, a avut și mandat din partea I. P. S. Vasile Samaha, Mitropolitul Hauranului și de Bassa de a prezenta felicitările și urările sale Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Române cu prilejul Sfintelor Paști și al sărbătoririi împlinirii unui sfert de veac de patriarhat.

10 mai

Împlinindu-se 5 ani de la alegerea și înscăunarea Sanctității Sale Nicolae al VI-lea ca Patriarh al Alexandriei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Întîistătorului Bisericii apostolice alexandrine o telegramă de felicitare.

17 mai

Veniți în țara noastră ca invitați ai Episcopiei Evanghelice C. A. din Sibiu, D-na Else Müller și trei însoțitori au făcut o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian, transmițîndu-I un mesaj din partea Excelenței Sale Episcopului Hermann Dietzfelbinger din München.

Oaspeții au fost însoțiți și prezentați de Pastorul Ambrozie Günter, parohul bisericii evanghelice-luterane din București.

23 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a fost vizitat de un grup de studenți și studente de la Facultatea de teologie prezbiteriană «Mc. Cormick» din cadrul Universității din Chicago, veniți în țara noastră sub conducerea Rev. Bruce Rigdon, profesor de Istoria bisericească universală la acea Facultate, spre a se informa asupra Bisericii Ortodoxe Române.

30 mai

Prea Fericitul Patriarh Justinian a participat la recepția oferită de ambasadorul R. F. Germania la București, Erwin Wickert, în onoarea delegației parlamentare a Republicii Federale Germania, condusă de Annemarie Renger, președinta Bundestagului, delegație venită în vizită în țara noastră.

3 iunie

Fiind Duminica premergătoare zilei jubiliare de 6 iunie, cînd se împlinesc 25 de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Justinian ca Patriarh al Bisericii

Ortodoxe Române, slujitorii bisericilor ortodoxe din întreaga țară au înălțat rugăciuni de mulțumire către Dumnezeu pentru toate darurile sale cele bogate cu care a înzestrat Biserica românească, prin iscusința, stăruința și ostenelele Arhiepiscopului ei, căruia i-au adus prinos de recunoștință și omagiu în fața credincioșilor.

5 iunie

În prezența membrilor Sfântului Sinod, a unor conducători de culte religioase din țară, a unor oaspeți de peste hotare, printre care, membrii delegației Bisericii Ortodoxe a Greciei, compusă din Mitropolitii Iacovos de Mitilene, Serafim de Ianina și Timotei de Maroneea, a Episcopului Marc de Levka, conducătorul Bisericii Ortodoxe Albaneze din America, a Rev. Ulrich Fich, secretar general al Federației Mondiale a Societăților Unite, a Rev. Swerre Smaadahl, secretar pentru Europa al aceleiași Federații, Episcopul Robert Runcie de St. Alban (Anglia), Rev. Michael Moore, capelan al Bisericii Anglicane pentru Afacerile externe bisericești, Rev. John Backus, capelan al Primatului Bisericii Anglicane pe lângă Patriarhia Ecumenică ș. a., a membrilor Consiliului Național Bisericesc, a colaboratorilor din Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, a delegațiilor eparhiilor și ai instituțiilor de învățământ teologic, precum și a unor conducători și reprezentanți ai comunităților ortodoxe române de peste hotare, a avut loc, în biserica Sfântul «Spiridon-Nou» din București, sărbătorirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, la împlinirea unui sfert de veac de patriarhat, în fruntea Bisericii Ortodoxe Române.

După săvârșirea sfintei liturghii de către un sobor arhieresc în frunte cu însuși Prea Fericitul Patriarh Justinian, s-a oficiat Te-Deum de mulțumire, după care s-a dat citire unui *Act sinodal de aniversare la împlinirea a 25 ani de activitate a Prea Fericitului Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române*. În acest document istoric, după ce se subliniază că Pronia divină a rânduit «să avem un înțelept cîrmuitor bisericesc, care, cu viziune clară și cuprinzătoare și însu-

flejit de fierbinte rîvnă, să îndrumeze clerul Bisericii noastre strămoșești pe calea adevăratei și nedesmințitei lui misiuni de a sluji lui Dumnezeu și de a sluji pe oameni în năzuințele lor cele mai înalte și cele mai firești», se evocă esențial «numeroasele împliniri bisericești înmănușiate de Prea Fericitul Patriarh Justinian de-a lungul celor 25 de ani de arhiepiscopire».

Festivitatea, la care din partea autorității superioare de Stat au participat Domnul Prof. Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor, și Domnul Vicepreședinte Gheorghe Nenciu, s-a încheiat cu interpretarea unor bucăți muzicale religioase de către Corala preoților din Capitală.

Programul jubiliar a luat sfîrșit cu un prînz oficial oferit de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în onoarea Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Cu acest prilej au fost înmîinate înaltului sărbătorit și participanților o medalie comemorativă și volumul al XI-lea din «Apostolat social», intitulat sugestiv *În duhul înfrățirii și al dragostei*, care conține «pildele și îndemnurile pentru cler» din vremea din urmă ale Prea Fericitului Patriarh Justinian, volum tipărit de Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, purtînd insigne aniversară.

6 iunie

Ziua în care, cu 25 de ani în urmă, a fost instalat pe scaunul de Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian. La sărbătorirea împlinirii unui sfert de veac de la acest eveniment istoric, Prea Fericirea Sa a primit numeroase mesaje și telegrame de felicitări și urări călduroase din partea clericilor și credincioșilor din țară, ca și de peste hotare, din partea Conducătorilor de biserici și a multor ierarhi de toate confesiunile, a unor conducători de religii sau organizații cu caracter religios, precum și din partea unor șefi de state și oameni politici de seamă.

Astfel, Prea Fericitul Patriarh a fost felicitat de: Sanctitatea Sa Dimitrios, Patriarhul Ecumenic, Sanctitatea Sa Pimen, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, Prea Fericitul Patriarh Gherman al Bisericii Ortodoxe Sîrbe, Prea Fericitul

Patriarh Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare, Sanctitatea Sa Vasken I, Patriarhul Suprem și Catolicosul tuturor armenilor, Grația Sa Michael Ramsey, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Angliei și Mitropolit, Excelența Sa Cardinalul Julius Döpfner, Arhiepiscop de München și Freising și președinte al Episcopilor romano-catolici din R. F. Germania, Excelența Sa Episcopul Joseph Brinkhues, Conducătorul Bisericii Vechi-Catolice din R. F. Germania, Excelența Sa Episcopul Hermann Dietzfelbinger, președintele Consiliului Bisericilor Evanghelice-Luterane din R. F. Germania, Pastorii André Appel și Paul Hansen, în numele Federației Mondiale Luterane, Pastorul Philip Potter, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Pastorii Ernst Wilm și Glen Garfield Williams, în numele Conferinței Bisericilor Europene, Pastorul Karoly Toth, secretarul general al Conferinței Creștine pentru Pace, numeroși ierarhi, clerici și teologi din Bisericile creștine, conducători și reprezentanți ai Cultelor religioase din țara noastră, ai comunităților ortodoxe române de peste hotare, personalități din lumea laică și numeroși credincioși.

Din partea autorității superioare de Stat, Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Române a fost felicitat de Domnul Emil Bodnăraș, Vicepreședinte al Consiliului de Stat, care, referindu-se la personalitatea Prea Fericirii Sale, subliniază «nobilele sentimente patriotice» de care este pătruns, precum și orientarea pe care a promovat-o «în relațiile internaționale bisericești în vederea cooperării tuturor pentru a contribui la rezolvarea marilor probleme ale asigurării respectului pentru dreptul la viață liberă și conviețuire pașnică între popoare».

A fost felicitat, de asemenea, de Domnul Prof. Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor, precum și de Vicepreședintele aceluiași Departament, Domnul Gheorghe Nenciu.

14 iunie

Cu prilejul popasului sărbătoresc de la încheierea unui sfert de veac de arhipăstorie, Prea Fericitul Patriarh Justinian, apreciind meritele deosebite în activitatea liturgică, pastorală, socială și administrativ-gospodărească a unui număr de 167 de preoți din Arhiepiscopia Bucureștilor și Administrația Patriarhală, le-a acordat rangul de «iconom stavrofor» și gramata respectivă, precum și «Crucea patriarhală».

*

Și astfel, s-a încheiat ultima filă a calendarului celor 25 de ani de asiduă și rodnică activitate desfășurată de Prea Fericitul Patriarh Justinian la conducerea corăbiei Bisericii Ortodoxe Române pe valurile vremii noi, de prosperitate și fericire pentru toți oamenii, pe drumul păcii desăvârșite în lume.

S-a încheiat o etapă istorică, și începe alta. De aceea, calendarul nostru rămâne deschis și, pe filele lui, notele continuă...

TEODOR N. MANOLACHE

ASPECTE DIN VIAȚA
BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

1948 — IUNIE — 1973

GRIJA PENTRU LOCAȘURILE DE CULT *

Au trecut 25 de ani de cînd a venit la cîrma Bisericii Ortodoxe Române Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Firește, 25 de ani nu sînt mulți dacă îi raportăm la scurgerea neîncetată a vremii și la istoria unui așezămînt ca cel al Bisericii. Dar raportați la viața unui om, la locul pe care îl ocupă în ierarhia bisericească în acest timp și, mai ales, la dinamismul faptelor și realizărilor care s-au săvîrșit din îndemnul și cu supravegherea sa, acest timp este o mărturie a Proviđenței dumnezeiești care a rînduit ca Biserica Ortodoxă Română să aibă în acest veac de mari prefaceri un asemenea iscusit și înțelept cîrmaci.

Una din laturile de seamă ale activității Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian o formează și îndrumările, grija neobosită și ajutoarele pe care le-a dat pentru conservarea, construirea, restaurarea și înfrumusețarea bisericilor din cuprinsul Patriarhiei.

Împreună cu membrii Sfîntului Sinod, Prea Fericirea Sa a folosit toate împrejurările, mijloacele și ajutoarele pentru ca locașurile de rugăciune din țara noastră să fie reparate de pe urma avariilor pe care războiul sau dintele vremii le-a lăsat și să aibă o înfățișare frumoasă, vrednică de misiunea lor și de înnoirile ce se fac pe tot cuprinsul patriei.

La un asemenea popas socotim că este de folos să facem o retrospectivă și să înfățișăm lucrările mai de seamă pentru păstrarea, restaurarea și înfrumusețarea locașurilor de cult din cuprinsul Patriarhiei Române. Toate aceste lucrări alcătuiesc o dovadă puternică despre activitatea vie și rodnică din sînul Bisericii noastre, despre dragostea și spiritul de jertfelnicie pentru casa lui Dumnezeu a credincioșilor precum și despre climatul de libertate religioasă și de muncă constructivă din patria noastră.

*

---

* Pentru alcătuirea acestei lucrări am folosit, în afară de rapoartele centrelor eparhiale, următoarele lucrări :

1. Justinian, Patriarhul României, *Apostolat social*, vol. IV, V, IX, X ;
2. *Istoria Bisericii Române*. Manual pentru Institutele Teologice vol. I, București, 1957 ;
3. Prof. Teodor M. Popescu, *Respect și grijă pentru Casa Domnului*, în «Glasul Bisericii», XI V (1955), nr. 12, p. 721—727.
4. Arhim. Irineu Crăciunaș, *Acțiunea de reparație și restaurare a monumentelor istorice bisericești*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», 1964, p. 345—365.
5. Idem, *Purtarea de grijă față de minăstiri în ultimele două decenii*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVI (1968), nr. 6, p. 751—761 ;
6. Pr. Prof. Ene Braniște, *Curs de Liturgică generală cu noțiuni de istoria artei creștine*, (litografiat), p. 441—462 ;
7. Pr. Prof. Al. Ciurea, *Strădanii și înfăptuiri în domeniul artei religioase*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVI (1968), nr. 6, p. 136—142 ;
8. Gabriel Popescu, *Conservarea și restaurarea monumentelor istorice în țara noastră în anii puterii populare* (recenzii în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1160—1162.

Înzestrat cu un deosebit simț de observație, de apreciere a frumosului și a valorii pe care o reprezintă arta bisericească, avînd o mare rîvnă și dragoste pentru «podoaba casei Domnului», Prea Fericirea Sa a avut ca obiectiv permanent grija ca locașurile de rugăciune să fie bine îngrijite și înfrumusețate în așa fel ca să corespundă misiunii sfinte pe care o au. Această preocupare a avut-o de la începutul activității ca preot și a urmărit-o fără abatere și în mod crescînd, cu înțelepciune, cu tact pastoral, cu largă generozitate, ori de cîte ori a fost vorba de zidiri de biserici, de restaurarea sau înfrumusețarea lor.

Am putea spune că această grijă a devenit una din coordonatele activității Prea Fericirii Sale și ea s-a concretizat într-un program vast de îndrumare, și de creare a mijloacelor materiale pentru ca locașurile de cult din cuprinsul Patriarhiei să se restaureze și să se înnoiască potrivit cerințelor și ritmului de viață luminoasă a credincioșilor. Oriunde a trecut și a observat delăsări în această privință, a dat îndrumări, a căutat soluții, a îmbărbătat și a ajutat efectiv ca să fie înlăturate astfel de lipsuri.

Avînd convingerea fermă că locașurile de cult ale Bisericii Ortodoxe Române trebuie să îmbrace o haină din ce în ce mai frumoasă și să exprime unitatea în credință a tuturor credincioșilor ortodocși români, Prea Fericirea Sa a pornit la realizarea acestui deziderat, pe două planuri. Mai întîi s-a îngrijit pentru crearea de mijloace materiale necesare pentru ajutorarea parohiilor mici, îndeosebi a celor din Transilvania. Astfel a luat ființă și s-a organizat *Fondul Central Misionar* din care se dau anual ajutoare însemnate pentru repararea și înfrumusețarea bisericilor. În al doilea rînd, pentru ca această lucrare să fie săvîrșită în condiții artistice și să exprime valoarea artei bisericești, a luat ființă în anul 1951 *Comisia de pictură bisericească*.

În atenția și grija Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române au fost, în primul rînd, mînăstirile și bisericile monumente istorice, care au aflat în Prea Fericirea Sa un adevărat restaurator și ocrotitor al dăinuirii lor și al împlinirii unei misiuni vrednice de amintirea ctitorilor lor.

Biserica din comuna natală, trei biserici restaurate în parohia Băbeni, unde a început activitatea ca preot, catedrala din Rîmnicu-Vîlcea, mînăstirile din Moldova, în timpul în care a fost vicar și apoi mitropolit al Moldovei, s-au bucurat de grija și ajutorul Prea Fericirii Sale, pentru repararea și înfrumusețarea lor. Numai în cursul anului 1947, cînd era Mitropolit al Moldovei, au fost reparate și sfințite 22 de biserici, șapte au început să se construiască din nou, iar 22 se aflau în reparație.

Ajungînd la cîrma Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericirea Sa a trasat liniile directoare și a întocmit un program de activitate pentru restaurarea bisericilor monumente istorice din Arhiepiscopia Bucureștilor, avariate de dintele vremii sau din cauza războiului și a continuat lucrările de construcție a bisericilor începute înainte de război, sau de construire a unor noi locașuri de cult.

Amintim mai întîi principalele mînăstiri și biserici monumente istorice din **București** și din **Arhiepiscopia Bucureștilor** la care s-au executat lucrări de restaurare.

Mînăstirea *Dealul*, ctitoria lui Radu cel Mare (1495—1508), a fost restaurată și pictată. În jurul ei s-a construit un complex de clădiri, în locul celor distruse în anul 1940. În aceste clădiri s-au amenajat bolnițe pentru preoții și călugării în

vîrstă. Prin aceasta se îndeplinește și o binefăcătoare operă social-creștină pentru slujitorii altarului ajunși fără sprijin la bătrînețe.

Este necesar să arătăm că peste tot unde Prea Fericirea Sa a luat măsuri pentru restaurarea mînaștirilor și a bisericilor a făcut-o nu numai pentru prețuirea valorilor istorice, ci și cu scopul de a le face utile unor întrebuintări actuale.

Minăstirea *Viforîta* a fost restaurată și înconjurată de clădiri, în care s-a amenajat un cămin pentru călugărițele în vîrstă și fără sprijin.

La Minăstirea *Țigănești*, pe lângă lucrările de restaurare a bisericii, s-au amenajat clădiri pentru atelierele de țesătorie de stofe și veșminte bisericesti, care s-au înzestrat cu mașini moderne. Stofele pentru veșmintele bisericesti, țesute de maicile de la Țigănești, se întîlnesc în cele mai îndepărtate parohii din cuprinsul Patriarhiei. Multe dintre ele se văd la bisericile ortodoxe surori din alte țări, fiind dăruite de Prea Fericirea Sa cu prilejul diferitelor vizite în străinătate.

La *Curtea de Argeș*, cu ocazia împlinirii a 450 de ani de la tîrnosirea Minăstirii lui Neagoe Basarab, s-au făcut lucrări de amenajare și creare a condițiilor pentru ținerea Cursurilor de îndrumare misionară a preoților și pentru funcționarea cursurilor seminariilor teologice de trei ani, care sînt încă o operă a Prea Fericirii Sale, izvorită din grija pentru viitorul Bisericii.

Minăstirea *Antim* din București, ctitorie a marelui mitropolit Antim Ivireanul, a fost restaurată și acoperită cu tablă de aramă. În clădirile care o împrejmuiesc sînt așezămintele patriarhale, biblioteca Sfîntului Sinod, activitatea de îndrumare internă și externă a Patriarhiei Române.

La *Schitul Maicilor*, pe lângă restaurarea bisericii, s-au amenajat clădiri în care se lucrează la confecționarea obiectelor de cult pentru parohiile ortodoxe din întreaga țară. Astfel, lângă ruga ce se face aici, s-a adăugat munca creatoare de cruci, cădelnițe, icoane, veșminte și alte obiecte de cult.

Minăstirea *Plumbuita*, pe lângă lucrările de întreținere, a devenit o școală de lucrări artistice pentru întreaga Patriarhie. Aici, pe lângă atelierul de turnat clopote, meșteri în sculptură dintre călugări execută minunate catapetesme sculptate în lemn, adevărate opere de artă, care împodăbesc bisericile din țară și străinătate, admirate de toți vizitatorii. Aci au fost lucrate catapetesmele bisericilor ortodoxe din Ierusalim, Londra și Viena, precum și ale multor biserici din țară.

Între lucrările însemnate de restaurare se cuvine să amintim pe cele de la *catedrala, paraclisul și clopotnița Patriarhiei*, cărora li s-a redat stilul original.

Minăstirea *Ghighiu*, care fusese bombardată și ale cărei chilii fuseseră arse, a fost reconstruită după modelul vechi. S-a restaurat biserica mare, construindu-se turlă nouă din beton și cărămidă și s-a executat pictură nouă în paraclis.

Minăstirea *Cernica* a fost șantier timp de cinci ani, fiind restaurată în așa fel încît este o vatră a spiritualității ortodoxe românești, vizitată de aproape toate delegațiile din alte țări.

Cu ajutorul Direcției Monumentelor Istorice și al Departamentului Cultelor, s-au făcut lucrări de restaurare și înnoire și la Minăstirea *Căldărușani*.

La Minăstirea *Sămurcășești-Ciorogîrla*, s-a reclădit întreaga incintă, s-a pictat biserica și s-a construit zidul împrejmuitor. Lucrările de restaurare a mînaștirilor au costat mai multe milioane, nelipsind ajutorul statului, prin D.M.I. și Departamentul Cultelor.

Între minăstirile reparate amintim și minăstirile *Sinaia, Pasărea, Suzana și Zamfira*, la aceasta din urmă fiind în prezent șantier, precum și alte biserici din Arhiepiscopia Bucureștilor, între care un loc de seamă îl ocupă vechea catedrală a Mitropoliei din Tîrgoviște.

O seamă de biserici din București, între care amintim : *Domnița Bălașa, Colțea, Sfîntul Gheorghe, Parcul Domeniilor, Radu Vodă, Sfîntul Elefterie, Sfîntul Spiridon Nou* și altele, au beneficiat de părintescul ajutor al Prea Fericirii Sale în lucrările de restaurare și înfrumusețare.

O lucrare deosebită, care vădește grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru bisericile care reprezintă o valoare istorică și artistică deosebită, o reprezintă strămutarea unor biserici de lemn, restaurarea și păstrarea lor. Prea Fericirea Sa s-a ocupat îndeaproape de aceste biserici și a devenit și ctitorul lor, salvîndu-le de distrugere și redîndu-le misiunii lor.

Bisericile de lemn din *Predeal* și de la *Breaza*, aduse acolo înainte vreme din Maramureș, au fost strămutate și duse, una în satul Cermeghești, satul de naștere al Prea Fericirii Sale, și alta la Dragoslavele. La Casa senatorială a salariaților Patriarhiei Române de la *Techirghiol* a fost strămutată o biserică de lemn din Maramureș, iar altă biserică de lemn a fost strămutată în localitatea *Jercălăi*, la via Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Cu prilejul sfințirii Schitului «Sfînta Maria» la *Techirghiol*, din anul 1951, Prea Fericitul a avut cuvinte de aleasă prețuire pentru bisericuța de lemn : «Eu sînt mai mulțumit cu bisericuțe de lemn, mici și sărace, dar în care să sălășluiască și să se roage suflete bogate. Nu bisericile aurite, împodobite cu pietre scumpe, vor întări credința noastră, ci mai degrabă aceste bisericuțe de lemn, în care s-au rugat atîtea generații de credincioși. Credința noastră o datorăm acestor bisericuțe sărace, construite pe culmi de dealuri și pe munți, de țărani noștri credincioși. Aceștia au temeluit credința noastră, au temeluit Biserica noastră. De aceea am adus astfel de bisericuțe și la Cermeghești și la Dragoslavele» (*Apostolat social*, IV, p. 381).

Cu același prilej, Prea Fericirea Sa a arătat cui revine meritul ctitoriei unei biserici. Ctitor este astăzi poporul, el ctitorește viața cea nouă, cu așezămintele ei pentru luminarea și cultura lui. Ctitori sînt toți acei fii ai poporului care își dăruiesc toată puterea de muncă pentru ridicarea lui morală și materială. Ca fiu ales al poporului și slujitor desăvîrșit al Bisericii, Prea Fericirea Sa intră în rîndul acestor fel de ctitori. «Revenind acum la problema ctitoriei», a spus cu acel prilej, «eu insist că n-am merite ctitoricești. Nu sînt deci singur ctitor, ci am intrat în rîndul ctitorilor. Să nu mi se atribuie, deci, merite pe care nu le am, pentru că obolul meu este modest și n-ar fi fost cu puțință fără dreptul de autor care-mi revine pentru cărțile ce s-au tipărit sub numele meu. Acest minim drept de autor îl încasez și îl pun și eu în aceste bisericuțe, pentru ca să nu se lipească de sufletul meu un ban. Un schit de călugări la Dragoslavele, o biserică în satul meu, un schit de călugărițe aici, și așa mai departe cu ajutorul lui Dumnezeu» (*Apostolat social*, IV, p. 382).

Un alt aspect în care se reflectă grija membrilor Sfîntului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh pentru lăcașurile de cult îl constituie măsurile ce s-au luat, în colaborare cu Direcția Monumentelor Istorice, de a se da monu-

mentelor istorice restaurate, caracterul autentic, original, iar noile construcții de biserici să aibă pe cât posibil înfățișarea arhitecturii specifice a bisericilor ortodoxe.

În acest scop serviciul tehnic al Administrației Patriarhale a întocmit o seamă de proiecte cu planuri de biserici model, specific diferitelor regiuni din țară: Muntenia, Moldova, Transilvania, Oltenia și Maramureș. Pe lângă ajutorul ce se dă parohiilor în acest fel, scutindu-le de unele cheltuieli, această măsură este menită să asigure unitatea și continuitatea stilului în construcția bisericilor, să apere caracterul specific și autentic al monumentelor istorice, fapt neluat în seamă înainte de al doilea război mondial. În acest fel se termină cu arbitrarul și improvizarea în construcția locașurilor de cult.

Membrii Sfântului Sinod au luat pentru fiecare eparhie măsuri similare.

În scopul de a se păstra unitatea în lucrarea de înfrumusețare a locașului de cult, a luat ființă Comisia de pictură bisericească, dependentă de Administrația Patriarhală și inițierea de cursuri pentru calificarea pictorilor și zugravilor bisericești. Datorită acestor măsuri, înfrumusețarea bisericilor prin pictură a crescut considerabil, cantitativ și calitativ. Pe de o parte a apărut competiția între credincioșii din diferite parohii, dorind să aibă biserici cât mai frumoase, pe de altă parte, picturile din biserici încep să fie din ce în ce mai bune. S-a început a se renunța la simpla zugrăvire sau la ornamentație fără icoane.

În prezent sînt protopopiate în care mai mult de 80% din biserici sînt pictate în frescă sau în tempera. Am putea aminti parohiile din protopopiatele orașelor: București, Iași, Craiova, Brașov, Buzău și desigur și altele. În anul 1968, erau 336 de pictori și zugravi autorizați să picteze biserici. Datorită cursurilor practice și teoretice, numărul lor trece azi de cinci sute.

Din punct de vedere calitativ, prin îndrumarea Comisiei de pictură bisericească a crescut valoarea lucrărilor de acest fel. S-au adoptat în pictarea bisericilor tehnicile cele mai bune, tehnica «fresco», «tempera», picturi în ulei, în mozaic sau în email, acestea din urmă folosite în cazuri mai rare. Calitatea picturilor a crescut și prin aceea că s-a generalizat stilul bizantin sau neobizantin în pictarea bisericilor, stil care corespunde spiritualității ortodoxe, în general, care la noi are și note specifice, autohtone.

Prin îndrumarea lucrărilor de pictură de către autoritatea bisericească se asigură și realizarea dezideratului unității în aspectul interior al bisericilor, înlăturîndu-se improvizarea și elementele eterodoxe în modul de împodobire al bisericilor.

Un imbold deosebit al grijii pentru păstrarea și înfrumusețarea lăcașurilor de cult s-a dat preoțimii la cursurile de îndrumare misionară, care au fost inaugurate de către Prea Fericirea Sa la 20 octombrie 1951. Avînd prilejul să fie împreună, preoți din diferite părți ale țării și-au comunicat unii altora experiențele și realizările din parohie, luînd îndemn unii de la alții. Unele subiecte tratate de către profesori au avut o tematică în acest sens.

Cu prilejul deschiderii cursurilor de îndrumare misionară Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a vorbit preoțimii despre importanța acestei lucrări în activitatea preotului și a tras o linie de demarcație între felul cum a fost ea privită și îndeplinită pînă atunci și între felul cum trebuie să fie luată în seamă de atunci încolo. A făcut un îndemn părintesc către preoțime să fie cu multă atenție și grijă pentru bisericile parohiale și cele ce sînt monumente istorice, ca să nu fie activitatea preotului numai «o trecere fugară prin biserică» (*Apostolat social*, IV, p. 368). Cu

acel prilej Prea Fericirea Sa a arătat că, «în educația vremurilor vechi, constatăm că acestea împingeau pe preot în afară de biserică, în afară de altar și de misiunea lui sacerdotală, aruncându-l în vălmășagul și îndatorându-l să se întrecă cu credincioșii săi, nu în cele spirituale, nu în căutarea binelui și a adevărului creștin; ci în cele materiale, în cele lumești, în ceartă și judecată cu credincioșii sau cu vecinii» (*Apostolat social*, IV, p. 368).

Prea Fericirea Sa constată cu bucurie că lucrurile au început să se îndrepte, că preoțimea a revenit la misiunea ei, îngrijindu-se de biserici și de sufletele credincioșilor. «Arhiepiscopia Bucureștilor are în prezent, a spus Prea Fericirea Sa, cu totul 60 de șantiere. Bisericile au fost restaurate, sînt bine îngrijite și preoții își dau osteneala să le păstreze în bună stare și să le înfrumusețeze» (*Apostolat social*, IV, p. 381, 382).

Cu prilejul sfințirilor de biserici, construite din nou sau restaurate, Prea Fericirea Sa a arătat cît este de importantă această latură în activitatea preotului și cum după felul în care își îngrijește biserica se vede vrednicia sau nevrednicia lui. «Preotul care și-a gospodărit frumos casa Domnului, preotul care s-a îngrijit ca această casă a Domnului să fie cît mai frumos împodobită, trezește în sufletul credincioșilor evlavie, dragostea către Dumnezeu și întărește credința în Hristos. El poate fi sigur că Mîntuitorul Hristos îl va binecuvînta pentru aceste frumoase roade ale activității lui și îl va socoti cu adevărat ucenic al Său» (*Apostolat social*, V, p. 183).

Am spus numai cîteva din aprecierile și îndemnurile pe care le-a dat preoțimii la diferite prilejuri înființătorul Bisericii Ortodoxe Române. Ele au prins rod în sufletele preoțimii noastre și în toate eparhiile s-a lucrat în acest timp cu mult elan, cu multă dragoste și cu multă dăruire. Acest lucru se poate vedea cu prisosință din prezentarea lucrărilor ce s-au executat la locașurile de cult în eparhiile din cuprinsul Patriarhiei.

Cînd vorbim despre mînăstiri și biserici monumente istorice din Patria noastră, fără să vrem, gîndul se duce spre mînăstirile și bisericile din Moldova, comori de mare valoare ale trecutului nostru istoric, cultural, artistic și bisericesc. Ghirlanda mînăstirilor moldovene împodobeste nu numai arcul Carpaților Răsăriteni, ci este o podoabă a întregii țări, apreciată de cele mai competente foruri de istorie a culturii și artei din lume. Cît de săracă ne-ar apărea istoria, cultura și arta românească fără aceste monumente, care au scăpat în mare măsură de distrugerea războiului, dar nu și de acțiunea pe care o lasă dintele vremii asupra a tot ceea ce este operă omenească! Grija Statului și a Bisericii s-a arătat asupra acestor bunuri ale întregului popor atît de masiv și cuprinzător, încît ele au cunoscut în viața cea nouă a patriei o epocă de valorificare și restaurare neîntîlnite în trecutul lor de multe secole.

În **Arhiepiscopia Iașilor**, pînă la 1 ianuarie 1960, lucrările de restaurare, au fost executate în regie pe șantierele organizate de Centrul eparhial cu îndrumarea și controlul Departamentului Cultelor și cu colaborarea tehnicienilor de specialitate din cadrul D.M.I. (C.S.C.A.S.), I.C.S.O.R. (I.L.A.S.) și Departamentul Cultelor. De la 1 ianuarie 1960, Direcția Monumentelor Istorice din cadrul C.S.C.A.S., a preluat restaurarea celor mai importante monumente.

Arhiepiscopia a continuat să poarte de grijă de celelalte biserici monumente istorice sau parohiale, din contribuția credincioșilor, din dotațiile de la Centrul

Arhiepiscopiei și din ajutoarele date de către Departamentul Cultelor. În cursul anilor 1944—1964 s-au făcut reparații, renovări, diferite lucrări de consolidare, reconstituiri și reîntregiri la un număr de cca 50 de monumente istorice bisericesti din cuprinsul acestei Arhiepiscopii.

Cel mai mare șantier de restaurare a fost la *Mănăstirea Neamț*. Între anii 1953—1962 s-a restaurat aghiazmatarul, biserica mică cu hramul «Sfântul Gheorghe» a fost strămutată și reclădită, s-au refăcut cerdacurile din interior și s-au amenajat camere speciale pentru organizarea unui muzeu.

Lucrări importante de restaurare s-au făcut la *Mănăstirea Moldovița* între anii 1954—1959 și, de asemenea, la *Mănăstirile Sucevița* și *Gura Humorului*, între anii 1959—1961; *Mănăstirea Voroneț*, între anii 1961—1964; *Mănăstirea Slatina*; la *Mănăstirea Putna*, în anul 1957 și în prezent; la *Mănăstirea Dragomirna* lucrările de restaurare generală au început în anul 1961 și continuă.

Lucrări de restaurare s-au făcut și la *Mănăstirile Agapia, Văratec, Secu, Trei Tomii, Cetățuia, Galata* și la *Catedrala mitropolitană*.

În cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor au fost restaurate și alte monumente însemnate și biserici care arată deosebită grijă pentru sfintele biserici. Dintre acestea amintim pe cele din *Iași*: Sfântul Sava, Vovidenia, Barnovschi, Sfântul Dumitru-Balș, Sfântul Atanasie și Chiril, Sfânta Paraschiva-Mitoc, Banu, Talpalari, Toma, Cozma II, Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Haralambie, Curelari, Sfântul Spiridon, Bărboi, Biserica Albă, Sfântul Nicolae Domnesc etc.

Alte biserici la care s-au făcut astfel de lucrări sînt: Sfântul Gheorghe și Sfântul Dumitru din *Hîrlău*; Sfântul Dumitru, Învierea, Mirăuți, Sfântul Nicolae, Sfântul Ilie, Zamca din *Suceava*; Sfântul Gheorghe, Uspenia, Sfântul Ilie, Popăuți din *Hotoșani*; Mănăstirile Bistrița și Rîșca; biserica Albă și Adormirea din *Baia Fălticeni*; Sfântul Ioan din *Piatra Neamț*, Arborea (*Rădăuți*).

O grijă deosebită s-a arătat bisericilor strămutate din parohiile în perimetrul cărora s-a format lacul de acumulare al hidrocentralei de la Bicaz, statul acordînd fondurile materiale necesare pentru lucrările de strămutare.

Se cuvine să menționăm că pe lângă aceste lucrări de restaurare și reparații, la care s-au adăugat cercetări multiple, arheologice, istorice, artistice și etnografice, în cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor s-au făcut numeroase lucrări de pictură nouă, sau de restaurări a picturilor existente. Direcția Monumentelor Istorice continuă și în prezent lucrări de restaurare la Mănăstirile *Cetățuia-Iași, Galata-Iași, Dobrovăț, Putna, Bistrița* și la cele amintite pînă acum.

În **Arhiepiscopia Sibiului**, s-au executat în acest interval de timp lucrări de construcții noi, de reparații și restaurări la cele mai vechi monumente istorice sau biserici parohiale, precum și numeroase lucrări de pictură.

Între lucrările mai de seamă de restaurări la biserici monumente istorice și de arhitectură amintim pe cele de la *catedrala din Sibiu*.

Direcția Monumentelor Istorice a cuprins în planul său de lucru pentru restaurare integrală *biserica «Sfântul Nicolae» din Șcheii Brașovului*. Cu ocazia acestor lucrări s-a descoperit în exterior pictura veche a bisericii din secolul al XVI-lea și elemente originare din construcția bisericii înainte de veacul al XVIII-lea, care vor fi scoase în evidență. Cu ajutorul material al Departamentului Cultelor și din contribuția benevolă a parohiilor din protopopiat s-a restaurat clădirea celei mai vechi școli din țara românească și s-a amenajat în sălile ei un muzeu religios, iar

«Casa Berac» este transformată în Biblioteca și Arhiva Bisericii Sfântul Nicolae, având multe cărți vechi, slavone și române și cu peste 100.000 documente.

Între bisericile monumente istorice reparate în anii din urmă amintim *catedrala din Blaj*, cu hramul Sfânta Treime. Direcția Monumentelor Istorice a executat lucrări de restaurare la *Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia*, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la unirea Transilvaniei cu Țara-mamă.

Între bisericile monumente istorice la care s-au executat lucrări de consolidare și reparații mai însemnate se numără: Biserica din *Alba Iulia — Lipoveni* și *Maieri II* din același oraș, bisericile din *Teiuș*, *Vințul de Jos*, *Brașov-Tocile*, *Prejmer*, *Brașov-Sfânta Treime-greci*, *Tîrgu-Mureș*, *Mureșeni*, *Dileul-Vechi*, *Zărnești* etc.

O grijă deosebită s-a arătat parohiilor ale căror biserici n-au mai putut fi reparate sau au avut biserici neterminate la venirea războiului. Între acestea amintim: biserica din *Tîrnăveni*, terminată în acest an, biserica din cartierul «Tractorul» *Brașov*, începută în anul 1957 și dată destinației în anul 1970, biserica din *Stupini-Brașov*, mărită cu nave și altar, din *Noșlac*, *Fîntîna*, *Teleac*, *Prisaca*, *Sfântul Gheorghe* (în continuare), *Trei Stejari-Sibiu*, *Ciumernic*, începută în 1953, terminată în 1956, *Noua*, *Codlea*, *Rîșnov* (aceste trei din urmă capele).

Un capitol deosebit de important al lucrărilor pentru îngrijirea și înfrumusețarea bisericilor din Ardeal și Banat îl ocupă lucrările de pictură. Bisericile din această parte a țării au fost în trecut mai puțin pictate în interior, datorită condițiilor vitrege în care au trăit în acele timpuri credincioșii din aceste locuri, precum și datorită faptului că nu aveau un îndemn spre asemenea lucrări de la bisericile celorlalte confesiuni.

Amintim aici câteva din parohiile Arhiepiscopiei Sibiului la ale căror biserici s-au făcut lucrări de pictură în ultima vreme: *Poiana-Mărului*, *Feldioara*, *Stupini*, *Buia*, *Mihai Viteazu*, *Tîrnăveni*, *Galați*, *Moeciul de Sus*, *Vlădeni*, *Șeica-Mare*, *Aiud II*, *Abrud*, *Boian*, *Racovița*, *Groaveri-Brașov*, *Groapă* și *Strada Lungă* și *Trei-Stejari-Sibiu*, *Ocna-Mureș II*, *Ibănești*, *Săliște*, *Cioara*, *Tohanul-Vechi*, *Întorsura Buzău*, *Ciumernic*, *Noua-Brașov*, *Cârpeniș*, *Tărlungeni*, *Satulung* (restaurare), *Rășinari*, *Covasna*, *Brașov-Vechi*, și *Brașov-Cetate* (restaurare), *Șirnea*, *Zărnești*, *Vulcan*, *Predeal*, *Mărcuș* și altele.

În **Arhiepiscopia Craiovei**, s-a avut de asemenea o deosebită grijă pentru păstrarea și înfrumusețarea bisericilor și s-au efectuat lucrări de mare valoare pentru restaurarea monumentelor istorice bisericesti. La bisericile a căror construcție a fost întreruptă din cauza războiului s-au continuat lucrările și în unele parohii s-au construit locașuri noi de cult.

În protoieria Craiova I — Nord, s-au executat astfel de lucrări în parohiile: *Lunca-Jiului*, *Ziua Crucii*, *Adîncata*, *Braloștița*, *Filiași I*, *Fratoștița*, *Murgășu*, *Răcari*, *Melecănești*, *Rovine*, *Sălcuța*. În Protoieria Craiova-Sud, s-au executat astfel de lucrări în parohiile *Celaru*, *Teșeni* și *Popînzălești* (capelă). În protoieria Băilești s-au continuat lucrări de construcții și s-au construit noi locașuri de cult în parohiile: *Bistrețu-Nou*, *Sat-Arîndușa*, *Corlate*, *Gîngiova*, *Tunarii-Vechi* și *Tugărești*. În protoieria Cărbunești s-au împlinit lucrări de acest fel în parohiile: *Crușatu*, *Polovraci*, *Cornelu*, *Poiana de Sus*, *Ticleni*. În parohiile *Hodoreasa* (capelă de cimitir), *Arcani*, *Budieni*, *Bucureasa* și *Murgești*, din protoieria Tîrgu-Jiu și în parohia *Bulaș*, din protoieria Strehăia, s-au executat lucrări de același gen.

Datorită construcției hidrocentralei de la Porțile de Fier unele locașuri de cult au fost strămutate în noile localități, prin purtarea de grijă și cu cheltuiala Statului. Astfel au fost reconstruite bisericile din *Orșova-Nouă, Tufari, Gîrla Mare*, iar în alte parohii ca *Țigănești, Vinju Mare, Ostrovul-Corbului* și *Bușești* s-a continuat și s-au construit locașuri noi de rugăciune.

Bisericile din *Craiova*: Sfîntul Nicolae-Amara, Sfîntul Nicolae-Craiovița, Sfîntul Nicolae-Dorobăntia, Obedeanu, Sfîntul Mina, precum și alte multe biserici din cuprinsul Arhiepiscopiei au fost reparate, restaurate și înfrumusețate

Monumentele istorice bisericesti din cuprinsul Arhiepiscopiei au fost prinse în planul de lucru al D.M.I. sau ajutate din fondurile Direcției Monumentelor Istorice. Între acestea amintim: biserica de la *Gura-Motrului*, biserica Sfînta Treime din *Strehaia*, Sfîntii Apostoli din *Craiova*, *Ciutura*, *Coșofenii din Față*, *Velești*, Sfîntul Nicolae *Strehaia*, Sfîntul Ioan Botezătorul-*Băilești*, *Peștișani*, *Vladimiu*, *Mănăstirea Polovraci*.

O lucrare deosebit de însemnată, care a cuprins în acțiunea ei multe biserici din Arhiepiscopia Craiovei, este lucrarea de înfrumusețare a bisericilor, prin pictarea lor în tehnica «fresco» sau în tehnica «tempera». În protoieria Craiova I s-au executat lucrări de pictură la următoarele parohii: *Sfîntul Nicolae Dorobăntia*, *Obedeanu*, *Sfînta Mina*, *Sfîntul Nicolae*, *Ziua-Crucii*, *Amărăști*, *Babota*, *Bulzești* (restaurare de pictură) *Coșofenii din Față*, *Izvor*, *Milești*, *Mecănești*, *Morna*, *Știub*, *Murgășa*, *Răcari Urchinița*, *Velești*. În protoieria Craiova II s-au pictat bisericile din parohiile: *Celaru*, *Dăbulenii II*, *Leu IV*, *Secui* (restaurare pictură), *Teslui*.

Lucrări de pictură s-au executat și la parohiile: Sfîntul Nicolae, Sfîntii Apostoli, Adormirea Maicii Domnului din *Băilești*, *Bistrețu Nou*, *Bistrețu Vechi*, *Brîndușa*, *Calafat*, *Cerat*, *Corlete*, *Cornu* din protoieria Băilești. În protoieria Cărbunești s-au pictat bisericile: *Cărbunești*, *Ticleni*, *Berzenii de Gilort*, *Baia de Fier*, *Andreești*, *Colțești*, *Copăcioasa*, *Cornetu*, *Crușetu*, *Florești*, *Săulești*, *Serada*, *Ștefănești* și *Tîrgu Logoești*. În protoieria Tîrgu Jiu s-au pictat bisericile Sfîntii Voievozi și Sfînta Treime din *Tîrgu Jiu*, din parohiile *Arcani*, *Bîlteni*, *Girbou*, *Rovinari* și *Sasa*. Lucrări de pictură s-au executat la biserica Cuvioasa Paraschiva din *Strehaia* și la parohiile *Bicleș*, *Bala*, *Biltanele*, *Aroșteni*, *Cremene*, *Dumbrava*, *Lupșa*, *Oprișor* toate din protoieria Strehaia. În protoieria Turnu-Severin s-au pictat bisericile din parohiile: *Orșova-Nouă*, *Tufari*, *Gîrla-Mare*, *Sfîntul Gheorghe*, *Turnu Severin*, *Valea Izvorului*, *Balta Verde*, *Valea Anilor*, *Țigănași*, *Recea*, *Bușești*, *Vinători*, *Ostravul-Corbului*, *Gogoșu*, *Ilovăț*, *Braniște* și *Vingu-Mare*.

În **Arhiepiscopia Timișoarei**, ultimii 25 de ani după terminarea celui de-al doilea război mondial au fost de asemenea ani de reconstrucție și înnoire în toate sectoarele de activitate. Credincioșii Bisericii Ortodoxe Române din aceste părți și-au dat cu dragă inimă contribuția lor la opera de reconstrucție și înălțare a Patriei. Concomitent cu aceasta, din îndemnul inimii lor creștine și după sfatul întiiistătătorilor lor, ei au jertfit din obolul lor pentru îngrijirea, restaurarea și înfrumusețarea bisericilor.

Se cuvine să amintim că îndată după război au început lucrări de continuare a construcțiilor unor biserici neterminate și de construire a unor lăcașuri noi de cult în parohiile în care era lipsă de aceasta. Lucrări de acest fel s-au efectuat în parohiile: *Armadia*, *Breazova*, *Berini*, *Cărbunari*, *Dudeștii Noi*, *Giarmata Vii*, *Gottlab*

(capelă), *Lucani, Orțișoara, Românești, Remetea Pogănici, Stinapari, Timișoara Fratelia, Timișeni* (strămutare), *Timișoara Plopi*.

O grijă deosebită și un sprijin substanțial a venit din partea statului prin Direcția Monumentelor Istorice, Departamentul Cultelor și Comitetul pentru cultură și artă Timișoara pentru conservarea, restaurarea și întreținerea monumentelor istorice bisericesti din cuprinsul Arhiepiscopiei. Astfel de lucrări s-au efectuat în 32 de parohii cu monumente istorice bisericesti. Lucrări mai însemnate de acest gen s-au efectuat la bisericile din *Belinț, Caransebeș, biserica Sfântu Gheorghe și biserica Sfântul Ioan, Comlorul Mare, Crivina de Sus, Crusovat, Dragomirești, Domașnea, Hezeriș, Olosag, Ohabia, Povergina, Românești, Lemlocul Mic, Timișoara II (Sfântul Prooroc Ilie), Adormirea Maicii Domnului-Timișoara, Topla, Zolt, biserica de lemn din satul Hodaș, care a fost adusă la Timișoara și reconstruită în parcul Arhiepiscopiei.*

Episcopia Râmnicului și Argeșului, una din cele mai vechi din țară, este bogată în monumente istorice bisericesti. Ele au fost îngrijite, restaurate și înnoite, potrivit valorii lor istorice și artistice. Mănăstirile: *Cozia, Frăsinei, Dintr-un lemn, Hurezu, Govora, Turnu, Bistrița, Arnota, Surpatele, Brîncoveni, Gloconiov, Stănișoara, Văleni, Cotmeana, Jghiaburi*; schiturile: *Cornet, Trivașe, Robaia, Ostrov, Strihareț, Bradu, Pahonie, Pătriușa*. Catedrala episcopală, bolnița și paraclisul episcopal au fost îngrijite și reparate.

Într-un număr însemnat de parohii s-au construit în acest timp locașuri noi de cult, ori s-a continuat construirea celor începute înainte de război. Dintre acestea amintim parohiile: *Bobiceni, Găneasa, Redea de răsărit, Tîrișag*, din protoieria Caracal; *Scărișoara* din protoieria Corabia; *Podu și Dragu* din protoieria Costești; *Alexandria, Corbi, Robaia* din protoieria Curtea de Argeș; *Văideni II* protoieria Hurezu; *Rizleța-Vieroși, Voroveni, Enculești* din protoieria Pitești; *Ibănești, Potcoava, Vișoara, Vulpeni* din protoieria Slatina; *Băbeni I, Băboiu, Goranu, Racovița, Sirincașa, Voineasa, Lăunele de Jos, Perișani, Băiașu, Băile Olănești* din protoieria Râmnicu-Vilcea.

De asemenea s-au făcut reparații capitale la bisericile din parohiile *Valea-Danului*, protoieria Curtea de Argeș; *Hărbucani*, protoieria Drăgășani; *Tițești și Colibași*, protoieria Pitești; *Sfântul Gheorghe-Ionașcu și Mircești*, protoieria Slatina; *Adormirea Maicii Domnului — Ocnele Mari, Bogdănești II, Trăistari, Jiblea-Nouă, Sfântul Gheorghe* din protoieria Râmnicu-Vilcea.

Un număr însemnat de biserici au fost înnoite și înfrumusețate prin pictură nouă în frescă; la altele s-au făcut lucrări de renovare a picturilor mai vechi. Pomenim aici parohiile în care s-au executat astfel de lucrări: *Caracal, Cocărești, Colibași, Dobrosloveni, Frumoasa, Grădiștea, Mîrghieni, Rotunda I, Străjești I, Străjești II*, toate din protoieria Caracal; parohiile *Grădinile și Vișina-Veche* din protoieria Corabia; *Albești, Băiculești, Bucșenești, Capu-Dealului, Cerbureni, Corbeni, Crîmpotani, Ninicești, Bărbuceni* din protoieria Curtea de Argeș; *Adormirea Maicii Domnului și Cîmpeni-Măneasa* din protoieria Drăgășani. În protoieria Pitești s-au pictat bisericile din parohiile *Mavrodolu, Mînăstirea Cotmeana, Ștefănești, Sfântul Ilie, Sfântul Gheorghe, Sfînta Vineri, Găvana I, Albota, Bradu de Sus, Cireșu, Cuipa, Dealul Bisericii Rîjlețu, Geamăna, filiala Basanghești, Jupănești, Mărăcineni, Mareș, Mioreni, Popești-Gălășești, Prislop, Rotărești, filiala Dealul Viilor, Slătioarele, Tigneni.*

În protoieria Slatina s-au pictat bisericile Sfinții Împărați, Sfântul Nicolae din Slatina, Alimănești-Izvoarele, Bacea-Movileni, Bărcănești II, Bîrca, Braniștea, Colonești de Sus, Găvănești, Dobrotineț, Fălcoeni, Mărunței, Tufeni, Vișoara și Vilcele. În protoieria Rîmnicu-Vâlcea s-au pictat bisericile din Bogdănești, Brezoi I, Brezoi II, Vlădești, Vlăduțeni, Rădăcinești și Slătioarele.

În **Eparhia Romanului și Hușilor**, numărul bisericilor reparate de pe urma avaiilor pricinuite de război sau restaurate din cauza vechimii lor, cât și al celor înzestrate cu pictură, este mare. Dintre acestea vom menționa numai pe cele mai însemnate.

Biserica din satul *Borzești*, ctitoria lui Ștefan cel Mare, monument istoric, a fost restaurată în întregime și formează un punct de atracție pentru localnici și vizitatorii străini, pentru valoarea ei artistică și istorică.

Biserica din satul *Fistici*, județul Vaslui, fost așezămînt monahal, în prezent biserică de enorie, monument istoric, a fost restaurată prin grija și ajutoarele Direcției Monumentelor Istorice, a Departamentului Cultelor și din contribuția credincioșilor.

Mănăstirea Sfinții Apostoli Petru și Pavel din orașul *Huși*, monument istoric, a fost restaurată în anul 1971, iar biserica din satul *Itești* a fost construită din nou între anii 1968—1971.

Biserica din *Tîrgu-Murgeni*, județul Vaslui a fost construită din nou, ca și cele din satul *Șuletea* și *Nănești*, județul Bacău.

Lucrări însemnate de restaurare și spălare a picturii s-au executat la bisericile *Precista* din municipiul *Bacău*, ctitoria lui Ștefan cel Mare, iar la biserica din satul *Găiceana*, monument istoric, s-a restaurat pictura.

Multe biserici din cuprinsul eparhiei au fost înfrumusețate cu picturi noi sau cu zugrăveli interioare; s-au executat lucrări de întreținere și amenajări încît ele sînt atrăgătoare și dau pildă lucrărilor de înnoire ce se fac în satele și comunele din țara noastră. Amintim aici lucrări mai însemnate de pictură făcute la bisericile: Adormirea Maicii Domnului din orașul *Tg. Ocna*, una dintre cele mai frumoase biserici din eparhie, biserica din satul *Urechești* și altele.

La **Episcopia Buzăului**, s-au realizat lucrări de o certă valoare, atît la centrul eparhial cît și la bisericile și mănăstirile din cuprinsul eparhiei.

S-a consolidat, refăcut, înfrumusețat și completat cu noi construcții întregul complex de clădiri de la centrul eparhial.

În acest interval de timp s-au construit 17 biserici noi în parohiile: *Cernătești*, *Săpoca*, *Plopeasa*, *Potoceni*, *Tăbărești I*, *Gradiștea* din județul Buzău; *Buda* de la Rîmnicu-Sărat; *Chicerea*, *Băltinești* și *Pisăști* protoieria Panciu și *Băndoiu-Mălaia*.

S-au restaurat un număr de 40 de biserici monumente istorice dintre care amintim pe cele mai importante; Sfinții Îngeri, Sfântul Nicolae, Banu din orașul *Buzău*; *Cîndești*, *Găvănești*, *Vernești*, *Bîrsceni de jos*, *Cătina*, *Bădila*, Mănăstirile *Clăvanu*, *Ciolanu*, Adormirea Maicii Domnului și Nașterea Maicii Domnului din orașul *Rîmnicu-Sărat*; Sfântul Ioan, Doie, Domneasa și *Precista* din municipiul *Focșani*; *Mîntu Cruce* și Nașterea Maicii Domnului din *Odobești*; parohiile *Ivănești*, *Răcoasa*, *Recca*, *Cîndești* și *Mera* din județul Vrancea.

S-au executat lucrări la un număr de 72 de biserici, care nu sînt monumente istorice dintre care amintim: Mănăstirea *Rătești*, parohiile *Caragiale*, *Căldărăști*, *Bo-*

bocu, Pogoanele II, Padina I, Smeeni, Bîscenii de Jos, Nehoiaş, Sfinţii Apostoli din Rîmnicu Sărat ; Băleşti şi Ciorăşti din judeţul Buzău ; Balta Albă, Colţea, Cotu Ciorii, Jugureanu, Biserica Greacă, Sfîntul Nicolae, Sfîntul Ilie din judeţul Brăila ; Sfîntul Mina, Vînători, Dragosloveni, Valea Coteşti, Răstoaca, Sfîntul Ioan-Panciu, Adjudul Vechi, Bogheşti, Diocleţi, Pădureni şi Şerbeşti din judeţul Vrancea.

S-au executat picturi din nou la bisericile din parohiile : Ținteşti, Valea Puţului, Săpoca, Udaţi, Măgura, Valea Viei, Ziduri, Ruşavăţ din judeţul Buzău ; Ulmul, Gradiştea, Stăncuţa, Sfinţii Împăraţi-Brăila şi Valea Cînepii din judeţul Brăila ; filiala Sfinţii Împăraţi-Odobeşti, Bilieşti, Blidarele, Vînători şi Goleşti din judeţul Vrancea.

La mînăstirea de călugăriţe Răteşti s-au făcut lucrări de reparaţii la cele două biserici şi la toate clădirile din incinta mînăstirii, iar mînăstirea de călugări Ciolanu a format un obiectiv de o deosebită atenţie, atît pentru Eparhia Buzăului cît şi pentru autorităţile de stat judeţene şi chiar de stat centrale.

Fosta mînăstire Rogozu, aşezată în apropierea regiunii viticole Tîmboieşti, judeţul Vrancea, a fost declarată Casă de odihnă a preoţilor şi salariaţilor bisericeşti din eparhie.

O atenţie deosebită s-a acordat şi bisericilor fostelor mînăstiri, dîndu-se în grija parohiilor vecine şi asigurîndu-se salarizarea personalului de îngrijire. Mînăstirea Sihastru din judeţul Vrancea, cu o bună organizare a vieţii de obşte, a primit sume importante pentru diferite nevoi gospodăreşti.

Şi în **Episcopia Dunării de Jos** s-au efectuat lucrări pentru conservarea şi repararea bisericilor. Amintim, în primul rînd, lucrările de continuare şi terminare a construcţiilor de biserici, începute înainte de război. Astfel s-a terminat construcţia bisericii Sfîntul Mucenic Modest din Galaţi, a bisericii Cuvioasa Paraschiva din Brăila, catedrala Sfîntul Gheorghe din Tecuci, biserica Sfîntul Dumitru din Constanţa, capela Ovidiu-Constanţa şi altele.

O grijă deosebită a arătat statul nostru prin Direcţia Monumentelor Istorice pentru restaurarea monumentelor istorice bisericeşti din eparhie, ca : biserica Precista din Galaţi, Mînăstirea Cocoş, Mînăstirea Cilic-Dere — Tulcea, unde s-a organizat un muzeu, biserica Mavromol-Galaţi, Mînăstirea Savu-Tulcea.

Lucrări mari de restaurare s-au făcut la biserica episcopală din Galaţi, biserica din Tulcea, catedrala din Constanţa, biserica din Sulina, biserica Sfinţii Petru şi Pavel din Brăila, Sfinţii Împăraţi-Galaţi, precum şi la diverse biserici din eparhie unde au avut loc reparaţii capitale şi curente în acest interval de timp.

Un număr mare de biserici au fost pictate ; dintre acestea amintim : biserica catedrală din Galaţi şi cea din Constanţa, bisericile Sfîntul Haralambie din Galaţi, Sfinţii Îngeri-Constanţa, Sfîntul Modest, Sfinţii Împăraţi, Sfîntul Vasile, Sfîntul Spiridon din Galaţi, Sfîntul Nicolae-Tecuci, Adormirea I-Constanţa, Sfîntul Ilie-Brăila, Voivodenia-Galaţi, Nicoreşti-Tecuci, Mînăstirea Adam, Sfîntul Gheorghe-Deltă, Bujora, Sfîntul Dumitru-Tecuci, Piscu-Galaţi şi altele.

În **Episcopia Aradului** s-a manifestat permanent grija pentru sfintele biserici, încît aproape toate sfintele biserici au fost conservate, reparate şi înfrumuseţate.

S-au efectuat lucrări la Centrul eparhial, care a fost înzestrat şi înnoit cu o seamă de obiective bisericeşti şi gospodăreşti însemnate.

Lucrări de restaurare s-au executat la monumentele istorice : Mînăstirea Hodoş-Bodrog, Mînăstirea Simion-Stîlpanicul, din Arad — Gai, unde s-a amenajat un

muzeu bisericesc, la *catedrala din Arad*, unde s-a făcut pictura și încălzirea centrală și la *Mănăstirea Prislop*. În protopopiatul Ineu s-au făcut lucrări de reparații la un număr de 7 biserici monumente istorice. În protopopiatul Lipova s-au restaurat biserici monumente istorice în parohiile: *Troaș, Lipova, Mîsca*. În protopopiatul Brad s-au executat reparații la biserici monumentele istorice în 13 parohii, dintre care cele mai mari la parohia *Curechi*. La un număr de 21 de biserici monumente istorice din protopopiatul Deva s-au executat lucrări de întreținere, iar în protopopiatul Hațeg s-au restaurat de către Direcția Monumentelor Istorice, monumentele istorice bisericești din parohiile: *Ruși-Strei, Strei-Sîngeorgiu și Densuș*.

S-au executat lucrări de construcție sau continuare a unor construcții de biserici, începute înainte de război în parohiile: *Arad-Bujac, Arad-Grădiște, Bodrogul Nou, Horie, Livada-Sînleani, Sîntea-Mare*, filiala *Tipar și Sîntana*, toate din protopopiatul Arad; *Agrosul-Mic, Bontești, Gura-Văii*, filiala *Rostîci, Gurba*, filiala *Comănești*, filiala *Leasa, Găroud, Mădvigești, Iosășel* din protoieria Ineu; *Zăbrani, Julița, Mîlș și filiala Monoroștea* din protoieria Lipova; filiala *Cornețel, Ormindea*, filiala *Alinelul de Sus, Timești și Stania de Sus* din protoieria Brad.

În protoieria Deva este pe terminate monumentală biserica din *Ghelar* și sînt în construcție bisericile din *Burjuc, Cigmău, Ciuciș, Deva II* (biserica din cimitir), *Șolmuș, Alun și Ruda-Ghelar*. Continuări de construcții s-au făcut și în parohiile: *Subcetate*, filiala *Balomir*, filiala *Crivadia, Ostrov, Nucșoara, Sălașul de Sus și Băcia* din protoieria Hațeg.

Un avînt deosebit au luat în ultima vreme lucrările de pictură bisericească. Astfel, în protoieria Arad s-au pictat 19 biserici, în protoieria Ineu 27 de biserici, în protoieria Lipova 6, în protoieria Brad 15, în protoieria Deva 17 și în protoieria Hațeg 12 biserici pictate.

Și în **Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului** s-au restaurat foarte multe biserici declarate monumente istorice, s-au construit biserici noi și s-au efectuat reparații generale și împodobiri de biserici în număr impresionant, datorită aceluiași factori cărora se datorește întreaga viață nouă din Patria noastră.

Într-un număr de 69 de parohii se află locașuri de cult care prin vechimea sau valoarea lor artistică au fost declarate monumente istorice. La acestea s-au executat în acest timp lucrări de întreținere, consolidare și restaurare. Între ele foarte multe sînt biserici de lemn din Maramureș. Dintre acestea amintim: *Tigău-Chiraleș, Sărata, Bistrița, I, III, IV, Sălcuța, Dobricel, Fildu de Sus, Chiraleș-Bistrița Baci, Săliștea Nouă, Cluj V, Cluj VI, Bob, Săliștea-Ghițcău, Pruneni-Aluniș, Tăuți, Surdești, Rogoz, Plopiș-Făurești, Remetea Chiorului, Cupșeni-Dîmb, Frîncenii-Boiului, Sat-Sugatag, Rona de Jos, Bîrsana, Borșa-Biserica Veche, Bogdan Vodă, Ieud-Vale, Ieud-Deal, Poienele Glodului, Cîcu, Săliștea, Săliștea II, Budești și Ferești*.

Lucrări de continuare de construcții și de continuare de construcții de biserici s-au executat în următoarele parohii: *Recea, Săcălășeni, Minău*, filia *Tohat*, filia *Arduzel, Cavnic* din protopopiatul Baia-Mare; *Șoimuș, Lunca, Sărata, Sărățel, Sien Sfîntul, Silvașul de Cîmpie, Tureac, Țagu* din protoieria Bistrița; *Aghireș, Apahida, Cluj-Mînaștur, Corpadea, Denș* din protopopiatul Cluj; *Aluniș, Bogata de Sus, Buza, Ghirolt, Gîrbou-Dejului, Nicula, Panticeu, Recea-Cristur, Sărata, Tiocu-Jos, Tioltuit, Sîntejude, Iclod*, protoieria Dej; *Căianu-Mare, Feleac, Spermezeu, Telciu-Fiad*, din protopopiatul Năsăud; *Briam, Cămăraș, Cătina, Căian, Geaca, Iacobeni, Petreștii de Jos, Soporu*.

Un număr însemnat de parohii au executat lucrări de reparații și întreținere a locașurilor de cult.

Pe lângă aceste lucrări, într-un număr de 65 de parohii s-au executat lucrări de înfrumusețare a bisericilor prin picturi și zugrăveli.

În **Episcopia Oradiei** o seamă de biserici, începute înainte de război, altele după trecerea lui, s-au ridicat prin jertfelnicia credincioșilor. Astfel în acest pătrar de veac eparhia a fost înzestrată cu biserici noi în parohiile: *Păgaia, Brusturi, Picleu*, filiala *Borumlaca* și *Voievozi* din protopopiatul Oradea-Nord; *Chiorac*, filiala *Bicaiciu, Oradea-Vii, Oradea-Ioșia* din protoieria Oradea-Sud; *Drăgușeni, Mărtinești, Cuc, Satu Mare I*, filia *Păulești* din protoieria Satu-Mare, filia *Cean, Gorund, Doba, Giurtelecul Hododului, Lucăceni, Resighea*, filiala *Scărișoara, Săcășeni* din protoieria Carei; *Bezded, Biușa, Chendrea*, filia *Vălișoara, Dragu, Cereclean, Noșig, Poptelec, Racîș, Sîncraiu-Almașului, Solomon, Stupini, Tămașa, Tăud, Voivodeni* și *Zalău-Pomi* din protoieria Zalău; *Cosniciul de Sus, Derșida, Drighiu, filia Lompărt, Seredei* și filia *Comăr* din protoieria Șimleul-Silvaniei.

În cuprinsul eparhiei Oradiei se află aproape 100 biserici de lemn, declarate monumente istorice. Statul, prin Direcția Monumentelor Istorice a luat măsuri pentru conservarea și restaurarea lor. Un număr de 27 de biserici de lemn au fost restaurate sau sînt în curs de restaurare. Dintre acestea amintim pe cele mai însemnate din *Gheghie, Luncșoara, Tinăud, Hotar, Inand, Oradea-Ucrainiană, Surduc, Hidișelul de Jos, Tîlecuș, Lazuri-Beiuș, Nadîș, Ciumărna, Cormeniș, Greaca, Fodora, Letea, Lozna, Sînpetru, Almaș și Porți*. La acestea se adaugă lucrările de reparații la bisericile de piatră monumente istorice, ca *Oradea-Centrală I, Oradea-Centrală II, Oradea-Velența și Olosig*.

La multe biserici s-au executat reparații capitale și au fost salvate de stricăciunile pe care le-a cauzat dintele vremii. Amintim pe cele mai importante: *Marghita, Oșorhei, Silindru, Tria, Vășad, Bratca, Cefa, Cociuba-Mare, Cirișul-Negru, Husăsău de Tinca, Oradea-Seluș, Sînicolaul-Român, Toboloiu, Beiuș, Răbăgani, Apa, Bătărci, Băbăsești, Bixad, Bîrsăul de Jos, Bqtiz, Călinești, Medieșul-Aurit, Pomi, Porumbesti, Prilog, Satu Mare II, Turț, Vama, Boghiș, Dindești, Șolduba, Căua, Mofținul Mare, Mofținul Mic, Pișcolt, Vezendiu, Santău, Sărăuad, Săuca, Terebești, Aimașu, Băbeni, Buciumi, Fildu de Sus, Hida, Meseșenii de Sus, Simișana, Bănișor, Bobota, Doh*.

În ultima vreme au luat un avînt deosebit lucrările de înfrumusețare a bisericilor prin pictarea lor. Prin aceasta se desăvîrșește unitatea religioasă și se înlătură însemnele eterodoxe din biserici. Lucrări de pictură s-au executat la bisericile din: *Păgaia, Delureni, Marghita, Fughiu, Popești, Gepiu, Oradea-Seleuș, Oradea-Ioșia, Cusuiu, Rieni, Sîrbești, M-rea Izbuș, Borlești, Certeze, Drăgușeni, Porumbesti, Satu-Mare I, Satu-Mare Ucraineană, Tătărești, Turț, Baba Novac, Carei I-II, Dindești, Giurtelecul Hododului, Resighea, Almașu, Aluniș, Cernuc, Cuzăplac Hășmaș, Hereclean, Jibou, Meseșenii de Sus, Poenița, Sîncrai-Almaș, Solomon, Stupini, Tihan, Voivodeni, Bănișor Periceiu*, precum și paraclisul de la centrul eparhial.

|

*

Ajunși la sfîrșitul privirii retrospective a lucrărilor pentru conservarea, restaurarea și înfrumusețarea locașurilor de cult în pătrarul de veac de cînd a venit

la clama Bisericii Ortodoxe Române Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, putem desprinde câteva concluzii :

Credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, călăuziți de păstorii lor sufletești, au urmat pilda întregului popor, muncind cu drag și abnegație pentru făurirea unei vlecii noi și luminoase în Patria noastră. Avînd o deplină libertate religioasă și ajungînd treptat-treptat în condiții mai bune de viață, ei și-au arătat dragostea și atașamentul pentru sfintele biserici și au jertfit cu munca și din prisosul avutului lor pentru ca bisericile să fie bine întreținute și frumos împodobite.

Statul nostru, pe lângă asigurarea climatului de libertate religioasă pentru toate cultele, a manifestat o deosebită grijă față de monumentele istorice bisericesti, care sînt considerate bunuri ale întregului popor, în care s-a plămădit o mare parte a culturii noastre și s-a exprimat spiritul artistic al poporului. Pentru conservarea și restaurarea lor, Statul a investit, prin Direcția Monumentelor Istoric, Departamentul Cultelor și Comitetele județene pentru artă și cultură, sume substanțiale. Astfel ele au fost salvate de la distrugere, restaurate după norme obiective, științifice și redată funcțiunii lor istorico-culturale.

La rîndul ei, Biserica Ortodoxă Română, membrii Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, clerul și credincioșii din toate eparhiile au muncit cu dragoste și devotament pentru ca locașurile de cult să fie bine întreținute și împodobite corespunzător cu misiunea lor sfîntă, avînd convingerea că ele reprezintă pe de o parte mărturie ale credinței strămoșești, iar pe de altă parte ele constituie dovezi de netăgăduit ale credinței religioase, ale spiritului creator și artistic al poporului nostru.

Prin aceste lucrări, Biserica Ortodoxă Română s-a arătat «o instituție vie, activă, legată de viață, așa cum a dorit-o Mîntuitorul Iisus Hristos, care a venit ca lumea «să aibă viață și din belșug să aibă» (Ioan X, 10).

† VASILE
Episcopul Oradiei

REFACEREA UNITĂȚII BISERICII STRĂMOȘEȘTI

Există în viața poporului nostru, precum și în viața Bisericii noastre strămoșești, fapte la care privim cu emoție, de care ne apropiem cu un fel de evlavie, ca de ceva sfânt. Un asemenea eveniment îl constituie reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania. Acest act reprezintă vindecarea unei răni adânci și dureroase din viața credincioșilor români transilvăneni. Spunem acest lucru deoarece unirea de la 1700 a însemnat un păcat greu împotriva unității noastre bisericești, împotriva unității poporului nostru și a intereselor sale vitale, a însemnat «un pas greșit», cum a numit-o istoricul N. Densușianu¹. De acest lucru și-au dat curînd seama chiar semnatarii actului din 1698, care văzîndu-se înșelați în promisiunile care li s-au făcut. În secolul din iulie 1711², au hotărîi să se lepede de uniație, ea fiind însă reșezată de puterea armelor, așa după cum tunurile generalului Bukow au restabilit «unirea», amenințată din temelii de revoluția din 1760 a lui Sofronie, care voia să scape țara de «jobăgie și de unire». Din acest motiv generalul Bukow este socotit ca «al doilea întemeietor al uniației»³. Că, în general, soarta românilor transilvăneni, uniți sau neuniți, a rămas aceeași și după anul 1700, rezultă și dintr-un raport al fiului și coregentului Mariei Tereza, Iosif, viitorul împărat, care, străbătînd Transilvania în 1773, scrie între altele: «Acești săraci supuși români, care sînt fără îndoială cei mai vechi și mai numeroși locuitori ai Transilvaniei, aceștia sînt maltratați de fiecare, ori dacă este ungur ori dacă este sas, fiind copleșiți de toate nedreptățile, așa încît într-adevăr soarta lor, cînd se uită cineva bine, este vrednică de toată mila, și este de mirare că totuși așa de mulți dintre oamenii aceștia există acolo și n-au fugit (din Transilvania) cu toți»⁴.

Așa se explică faptul că «unirea» a inaugurat un nou capitol de suferință și jertfe cu anevoie de descris pentru obștea cea mare a românilor transilvăneni. Conștienți de pericolul pe care îl reprezenta pentru credința lor religioasă și ființa lor etnică, credincioșii și preoții români din Transilvania au reacționat în masă împotriva uniației, ceea ce a atras asupra lor silnicii de tot felul, sate distruse, sute de biserici și mînăstiri românești arse sau dărîmate etc. Pe orice iubitor de lege și de țară îl doare inima și astăzi cînd, cercetînd unele parohii ortodoxe, credincioșii vorbesc cu nostalgie despre părți ale satului numite «la mînăstire», numiri care amintesc de existența cîndva a unor atari așezăminte. Nedărîmate sau nearse, aceste mînăstiri și biserici ar grăi și ele astăzi, nouă și generațiilor următoare, despre viața de altădată a poporului român pe aceste meleaguri.

1. Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Biserica Ortodoxă Română, una și aceeași în toate timpurile*, Sibiu, 1968, p. 174.   2. *Istoria Bisericii Române*, vol. II, București, 1957, p. 159.

3. Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *op. cit.*, p. 41.

4. Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII—XX*, București, 1971, p. 191.

Lupta pentru «Lege» a avut, după cum știm, numeroase aspecte: acestea au dat posibilitatea istoricului Silviu Dragomir să închege, numai pentru un veac, două volume masive⁵. Asemenea realități îl îndreptăteau și pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian să spună cu ani în urmă: «Noi și Biserica noastră, întru care ne-am născut prin Sfântul Botez, întru care credem și nădăjduim iertarea păcatelor și viața de veci să o dobândim, pe această credință a părinților noștri vrem să stăm neclintiți în veci. Au plătit scump însă cei care cu dârzenia lor au apărat credința ortodoxă... N-a uitat nimeni zbuciumatul veac al XVIII-lea, pe a cărui frescă sînt immortalizați mii de martiri, fie stinși în pribegie și captivitate, ca Inochentie Micu, fie că le-au putrezit oasele în temnița de la Kufstein, țărani dîrzi și preoți de la țară, fie că au fost frinți pe roată ca martirii de la Bălgrad»⁶.

Există însă un adevăr de netăgăduit, pe care nu trebuie să-l uităm niciodată și care a constituit premisa principală a reîntregirii bisericești și anume acela că masa preoților și credincioșilor uniți a rămas fidelă credinței slujbelor și celorlalte rînduiri ale Ortodoxiei românești străbune. Se știe că în decursul celor două veacuri și jumătate preoții și credincioșii români din Transilvania s-au simțit mereu «una», căci același le era graiul în care se rugau, aceleași slujbele, aceleași cărțile bisericești, aceleași obiceiurile de la marile noastre praznice creștinești, preoții ambelor strane slujind împreună și suplinindu-se unii pe alții. «Toți românii din Ardeal, țin legea grecească cea mai dinainte întreagă și neschimbată» — spunea Petru Maior. Și tot el arată că pe vremea sa «nici nu mai auzi vorbă de unire și de neunire, numai că pe unii îi cheamă uniți și pe alții neuniți, după felul arhierului căruia sînt supuși»⁷.

Așa se face că în problemele majore care se puneau poporului nostru în Transilvania credincioșii ambelor «strane» au fost alături, că pe Cîmpia Libertății din Blaj, de pildă, în 3/15 mai 1848, s-a cerut, între altele, și o singură «Biserică română... liberă și independentă de orice altă biserică... și să se restabilească vechea mitropolie română». Așa se face că tot această impresionantă adunare populară de la Blaj a lăsat, după cum consemnează un document al vremii, «o dulce nădejde că nu mult va trece și peretele de vrajbă, mărul scîrbei, ce-l aruncă încă din secolii trecuți dușmanul românilor, cu scop politic, de a-l tăia în partide și slăbi, se va sfărîma și înlătura pentru de-a pururea»⁸.

Această «dulce nădejde» nu s-a stins niciodată, ci ea a ars continuu, ca un foc sacru, în inimile românilor transilvăneni, care, precum se știe, în decursul celor 250 de ani de «deschilinire» au încercat în mai multe rînduri refacerea unității lor bisericești. Permanente au fost tentativele și revenirile efective la Ortodoxie pe plan local, cu deosebire în centrul și sudul Transilvaniei. Asupra acestor stări de lucruri, semnificative sînt și unele date consemnate de marele mitropolit Andrei Șaguna în *Memoriile* sale, unde citim: «Guvernul nu aprobă trecerea la ortodoxie a Rapolzenilor, nr. 124/1853 (comună din părțile Hunedoarei, — n. n.)»; «Guvernul rînduiește investigațiune în privința trecerii unora din Vurpări, nr. 278, 370/1853 (comună din părțile Sibiului, — n. n.), unde 54 de familii au trecut la noi»; «Guvernul demandă ca acele familii din Ticușul românesc (comună din părțile Sighișoarei), care au trecut fără observarea prescrișelor guvernamentale la

5. Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în sec. XVIII*, Sibiu, vol. I, 1920; vol. II, 1930. 6. *Apostolat social*, III, p. 136.

7. Cf. Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *op. cit.*, p. 66. 8. *Apostolat social*, X, p. 132.

religia noastră, așa să rămână și pe viitor în religia greco-catolică, nr. Cons: 35»; «Guvernul nu eartă așezarea unui preot la Șercaia, căci noi acolo avem numai 66 familii, deși la greco-catolici eartă a se pune preot și la 10—15 familii, nr. 550». Memoriile menționate cuprind încă multe asemenea fapte, precum și relatări asupra «manevrelor ultramontanilor» (fortele catolice sprijinitoare ale «unirii») care merg «într-acolo, ca să provoace dezbinare în națiune, ca să nu putem lucra cu puteri armonice pentru cîștigarea drepturilor naționale egale cu altele pînă acum favorizate națiuni»⁹.

«Nădejdea» de care am amintit nu s-a putut înlăptui în anul 1918, cînd a avut loc Unirea Transilvaniei cu România, deși dorința generală era de a se alege un singur mitropolit pentru Sibiu și Blaj. Piedicile s-au datorat aceluiași forțe străine de aspirațiile poporului nostru și contrare intereselor sale, forțe la care s-a adăugat și fosta familie regală de Hohenzollern, sprijinitoare a Concordatului, — un nou și puternic obstacol în calea reîntregirii noastre bisericești. Cu toate acestea, «plinirea vremii» reîntregirii bisericești se apropia în chip vădit. «Poporul ne este unul și același ca și tăiat din o singură bucată... Fondul e același și la frații noștri care se zic «uniți» și numai firma trebuie schimbată» — se spunea la un congres bisericesc între cele două războaie mondiale¹⁰. Bucuria înlăturării acestei «finme» a revenit generației noastre.

Este momentul să arătăm că acest mare act, cel mai mare eveniment bisericesc al veacului nostru, a avut loc în timpul arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte *Justinian*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Numele Prea Fericirii Sale stă la loc de cinste și în ceea ce privește realizarea unității de credință a Bisericii strămoșești, pentru că noua viziune, spiritul înnoitor și sănătos imprimat vieții noastre bisericești, strîns legată de realitățile noi ale țării și poporului nostru, au contribuit la concretizarea dorinței preoților și credincioșilor greco-catolici de-a reveni la sînul Bisericii-mame Ortodoxe.

Trăirea idealului evanghelic, de armonie, de dragoste de oameni, de muncă și frățească împreună-trăire a credincioșilor, a fost, pe lîngă propovăduirea dreptei credințe, gîndul suprem urmărit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Astfel, chiar în cuvîntarea rostită cu prilejul hirotonirii într-un arhieru, în 12 august 1945, Prea Fericirea Sa exprima dorința ca «acolo unde este ceartă, eu să samăn pace. Acolo unde este ură, eu să samăn iubire». Același ziditor gînd îl exprimă Părintele Patriarh Justinian și în fața marelui Colegiu electoral, cu prilejul alegerii de patriarh, cînd spunea: «Cel dintîi și cel mai de seamă lucru pe care îl avea de făcut, în hotarul tradițiilor bisericești, este păstrarea credinței, care în decursul istoriei s-a arătat a fi o piatră de temelie tare, înlăturînd dureroasa spărtură provocată de dușmani acum 250 de ani»¹¹.

Din astfel de binecuvîntate gînduri și preocupări a izvorît chemarea caldă pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat-o preoților și credincioșilor «uniți», cu prilejul înscăunării ca patriarh, de-a se reîntoarce în sînul Bisericii

9. *Memoriile arhiepiscopului și mitropolitului Andrei Șaguna din anii 1846—1871*, Sibiu, 1923, p. 65—66, 71—72. 10. Nicolae, *Mitropolitul Ardealului*, op. cit., p. 213.

11. *Apostolat social*, III, p. 120.

«strane». Clarăși, vrînd-nevrînd, gîndul nostru de români și de creștini — spune Prea Fericirea Sa cu 25 de ani în urmă — zboară la frații noștri români greco-catolici, care, pînă acum 250 de ani, erau în staulul Bisericii noastre, erau cu noi», fiind «apli din staul... prin amăgiri deșarte»¹². «Cele mai largi perspective ni se deschid pentru activitatea noastră de viitor — arăta Prea Fericirea Sa cu același solemn prilej — cînd nu vom mai munci izolați, părăsiți și prigonți ca în trecut, ci vom fi închegați într-o singură Biserică». «Lăsați — așadar — să biruiască în voi nu amăgirile Romei, ci dragostea voastră de neam și țară» — sînt cuvinte pe care Președintele Sfîntului Sinod al Bisericii noastre le adresa fraților greco-catolici, «cu nădejdea că «vor auzi glasul meu» de părinte și frate»¹³.

Drumul pentru evenimentele mari care au urmat a fost pregătit și de vrednicul de pomenire mitropolit Nicolae Bălan, care a fost un înflăcărat partizan al unității noastre bisericești. Așa de exemplu la serbările de la Blaj, prilejuite de centenarul mării Adunări de pe Cîmpia Libertății (mai 1848), mitropolitul Bălan spunea între altele: «Și totuși, iubiți frați, mai este o parte din visul înaintașilor noștri neînfăptuită încă. Mai lipsește unirii noastre naționale (statale) ceva ca să fie deplină. Mai avem de realizat unitatea noastră bisericească, în Biserica strămoșilor noștri dinainte de 1700». De aceea tuturor preoților și credincioșilor greco-catolici le adresează «o chemare caldă de părinte: «Să vă întoarceți acasă»¹⁴.

Spre bucuria noastră a tuturor, spre bucuria înaintașilor noștri, care au nutrit permanent acest vis, chemarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și chemarea mitropolitului Bălan au avut un puternic răsunset în inimile preoților și credincioșilor greco-catolici căci ea era chemarea tuturor bunilor fii ai ambelor «strane», era chemarea vremurilor noi care se conturau la orizont ca razele curate ale dimineții.

Și iată, că la 1 octombrie 1948, un număr de 36 de preoți și protopopi greco-catolici, delegați de 430 confrăți de-ai lor, au ținut la Cluj o adunare sub președinția P.C. Prot. Traian Belășcu, actualul vicar administrativ de la Arhiepiscopia de Alba Iulia și Sibiu, în care au hotărît ruperea legăturilor cu Biserica Romano-Catolică și revenirea la Biserica-mamă, Biserica Ortodoxă Română. «Am luat această hotărîre — se spune în proclamația adoptată de Adunarea menționată — cunoscînd că actul unirii de la 1700 a fost determinat nu de motive spirituale, ci de împrejurări politice și economice, care apăsau greu asupra clerului și poporului nostru din acele vremuri. Motivele care au determinat actul unirii de la 1700 astăzi nu mai există...».

Membrii Adunării de la Cluj au semnat totodată un *Apel către clerul și poporul Bisericii Greco-Catolice*, din care spicuim constatări ca acestea: «Prezența în frămîntarea destinelor ce se vestesc strălucite pentru poporul nostru, ne-am pus cu sfîntă cutremurare problema nevoii imperioase a refacerii unității spirituale a neamului românesc. Cînd lumea întregă luptă pentru apărarea păcii și pentru realizarea înfrățirii între popoare, noi frații de aceeași obîrșie nu putem sta dezbinăți, luptînd în tabere opuse unii împotriva altora. Reîntoarcerea noastră în uni-

12. *Ibidem*, p. 135.13. *Ibidem*, p. 140, 141.

14. «Telegraful Român», nr. 9—10/1948, p. 1.

tatea Bisericii Ortodoxe — de care de-a lungul celor două veacuri și jumătate nu ne-am înstrăinat nici prin datinile noastre străbune, nici prin slujbele noastre religioase și nici prin credința noastră — este astăzi o sfântă datorie nu numai ca buni fii ai poporului nostru, ci și ca următori ai cuvîntului Mîntuitorului Iisus Hristos, care prin graiul Evangheliei ne îndeamnă: «Ca toți să fim una precum El și Tatăl ceresc una sînt».

Într-un entuziasm general, la 3 octombrie, membrii Adunării de la Cluj s-au prezentat, la București, Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru a-i aduce la cunoștință hotărîrea de la Cluj. Bucuria regăsirii fraților de același neam în sînul aceleiași Biserici străbune a fost mare. Gazeta «Telegraful Român» de la Sbiu o încrestează în cuvinte ca acestea: «Tresaltă sufletul poporului român de bucurie și preamărește pe Domnul pentru marea Lui înțelepciune și milostivire. Tresar strămoșii în morminte și sufletul lor se bucură împreună cu îngerii și sfinții în ceruri»¹⁵.

Acestor înălțătoare stări sufletești le-a dat glas și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în numele Sfîntului Sinod, la primirea delegației de la Cluj, cînd a spus: «Cum vom putea să proslăvim după cuviință pe milostivul Dumnezeu, care ne-a hărăzit nouă celor de astăzi să trăim laolaltă aceste clipe negrăit de scumpe pentru Biserica strămoșească și poporul nostru? Și cum vom putea tilcui în cuvînte clocotul de simțăminte și vii emoții ce năpădesc inima noastră a tuturor, în această împrejurare de trăire duhovnicească? Cîți ierarhi cîți preoți și cîți credincioși ai Bisericii noastre strămoșești n-au dorit să vadă cu ochii lor o zi atît de măreață și atît de copleșitoare pentru inima și cugetul nostru creștinesc și românesc! Văpaia dorului sfînt de înfrățire a tuturor a mistuit destul sufletul nostru și a copleșit de-a lungul celor două sute cincizeci de ani inima ce a sîngerat de durere și suferințe. A sosit ceasul cînd trebuie să curmăm pentru totdeauna această dureroasă dezbinare și să ne înfrățim pentru vecie. În numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, vă declar că iau act cu mare bucurie sufletească de proclamația și hotărîrea voastră și că vă primim cu brațe părintești și cu inima caldă în staulul sfînt și în pășunea noastră duhovnicească»¹⁶.

În biserica Sfîntul Spiridon din București s-au înălțat rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu și s-a întocmit un *Act sinodal*, semnat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, mitropolitii în funcție din acel timp, precum și de delegația preoților și protopopilor, în care se spune, între altele: «Dînd urmare acestui act măreț, merit să înlătore spărtura între frații de același neam și sînge și să refacă unitatea în credință a tuturor românilor din această de Dumnezeu păzită țară, luăm act cu negrăită bucurie de înfăptuirea lui și hotărîm să fie primit întocmai, împreună cu toți cei care vor declara că vor să revină în sînul Bisericii Ortodoxe și să rupă legătura cu Biserica Romei»¹⁷.

Îndată după Adunarea de la Cluj, valul de revenire la Ortodoxie creștea zilnic în asemenea proporții încît în scurt timp majoritatea preoților și întreaga

15. «Telegraful Român», nr. 27—28/1948, p. 1.

16. *Apostolat social*, III, p. 145, 146, 148.

17. *Ibidem*.

masă a credincioșilor greco-catolici erau cuprinși în sînul Bisericii strămoșești, așa cum fusese înainte de anul 1700¹⁸.

Entuziastă a fost și Marea Adunare Bisericească de la Alba Iulia, din octombrie 1948, care a constituit consfințirea obștească a reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, de față fiind la această sărbătoare Sfîntul Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Erau prezenți la catedrala din Alba Iulia — devenită de atunci «Catedrala Reîntregirii» — și pe platoul învecinat peste 20.000 de credincioși, delegați ai parohiilor revenite, precum și aproape 1000 de preoți reveniți.

În numele clerului revenit a luat cuvîntul cu acest prilej P.C. Prot. Traian Belășcu, care a arătat, între altele, că «obștea credincioasă greco-catolică a primit cu multă însuflețire revenirea la sînul cald de mamă al Bisericii strămoșești Ortodoxe, dovada fiind numărul impresionant de delegați la această măreață Adunare, ca împreună să sărbătorim acest eveniment de importanță istorică pentru poporul nostru și Biserica Ortodoxă Română», eveniment «ce depășește din punct de vedere spiritual toate evenimentele (bisericești) din ultimul sfert de mileniu».

În numele credincioșilor reveniți din tot cuprinsul Transilvaniei a vorbit țăranul Andrei Avram din Măgina, județul Alba, care a arătat că în timpul celor 250 de ani nu au încetat o clipă a se închina aceluiași Dumnezeu ca și frații noștri ortodocși, făgăduind că vor lupta înfrățiți pentru înflorirea scumpei noastre Republici..., pentru pace și progres, care sînt atît de scumpe neamului omenesc și atît de plăcute lui Dumnezeu.

Moțiunea adoptată consemna încorporarea «cu toată ființa noastră în Biserica Ortodoxă Română, ale cărei învățături de credință și rînduieli canonice înțelegem să le ascultăm».

Momentul era sublim, răscolitor, cu totul emoționant și sîntem încredințați că asemenea clipe credincioșii români de pe plaiurile Transilvaniei nu mai trăiseră decît la 1 Decembrie 1918, cînd în același loc proclamară cu toții *Unirea cea mare* a Transilvaniei cu România, precum și atunci cînd, la 1 noiembrie 1599, Mihai Viteazul intrase biruitor în Alba Iulia, realizînd pentru scurt timp unirea celor trei provincii românești.

De aceea, ca totdeauna în astfel de împrejurări, o rugăciune fierbinte de mulțumire lui Dumnezeu a fost rostită în cadrul unei Doxologii slujite în tinda menționatei catedrale, după care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a rostit o vibrantă cuvîntare. Evocînd o seamă de ierarhi ai Ungrovlahiei, ca: Teodosie, Antim Ivireanul, Daniil din Aninoasa, Grigorie de la Colțea, Dionisie mitropolitul și alți vlădici oblăduitori ai Ortodoxiei transilvănene, Prea Fericirea Sa a spus între altele: «Aceștia și atîți alți vlădici se bucură cu bucurie mare împreună cu mine de întoarcerea voastră la sînul Ortodoxiei noastre a tuturor românilor. Și bucuria lor crescă pînă la lacrimi cînd se încredințară că despărțirea voastră de 250 de ani nu a răcit inimile voastre de dragostea credinței străbune și nici nu a făcut să alunece inima voastră spre noime depărtate de vechile și încercatele

18. «Telegraful Român», nr. 31—33/1948, p. 6.

învățăturii ale Ortodoxiei. Căci Liturghia voastră aceeași a rămas ca și a noastră, așa cum a tălmăcit-o vestitul Antim Ivireanul. Crezul vostru același este ca și al nostru, așa cum din vremurile bătrînului Matei Voevod și mai de mult îl rostim în mijlocul bisericii. Cuminecătura voastră — și ce amintiri ne răscolește acest cuvînt creștin strămoșesc din al patrulea veac! — cu același aluat ca a noastră se săvirșește. Ale voastre pomeniri pentru răposații cei scumpi ca la noi se împart. Florile voastre ca ale noastre înfloresc. Colindele voastre de Crăciun ca și ale noastre cîntă pe același Prunc mîntuitor, «mititel și-nfășătel, în scutec de bumbăcel». Și toate aceste comori sufletești ale noastre aceleași au rămas la voi ca și la noi și zestre moștenită le avem toți de la învățătoarea noastră a tuturor, care a fost și este Ortodoxia noastră»¹⁹.

Constatînd deci că frații foști greco-catolici erau «ortodocși în fundul inimii lor», că prin declarațiile din 3 și 21 octombrie 1948 întoarcerea s-a făcut «și în formă la casa voastră ortodoxă», Prea Fericirea Sa a subliniat că «îndreptățiți sîntem să socotim anulat actul de unire din anul 1698 de la Alba Iulia și să deschidem larg porțile lăcașului nostru ortodox, ca să intre toți frații clerici și mireni, a căror rătăcire nu mai are rost de aici înainte. În acest lăcaș al nostru, dragoste de frate vor afla toți cei intrați; nimeni nu se va simți străin, căci între frați buni de neam și de credință vine»²⁰.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a citit apoi *Actul sinodal de anulare a uniației*, în care, pe baza mărturiei fraților reveniți, Sfîntul Sinod declară rupte pecetele uniației și «primește cu mare bucurie duhovnicească și cu aleasă dragoste părintească la sînul cald al Bisericii Ortodoxe Române pe toți frații români, siliți de vitregia vremurilor să se rătățească de Ortodoxie»²¹.

În numele vechilor mitropoliți ai Transilvaniei, a vorbit mitropolitul Nicolae Bălan, care a mulțumit lui Dumnezeu că l-a învrednicit să trăiască aieva, «aceste clipe, pe care cu mare dor le-am așteptat în toată viața mea, ca să ne îmbrățișăm unii pe alții, frații din cele două strane, nemaiîind între noi nimic care să ne despartă. Dezbinarea religioasă între români aparține de acum înainte trecutului; e numai o amintire care nu mai are nici o întrupare»²².

Drept aceea — spune în partea finală a discursului său mitropolitul Nicolae Bălan — datori sîntem să-i făgăduim (lui Dumnezeu) că ne vom arăta vrednici de darul pe care ni l-a făcut, de grija ce ne-o poartă, și vom folosi puterile noastre sporite prin actul înfrățirii noastre bisericesti spre mărirea Lui. Iar mărirea Lui o vom vesti dacă vom împlini voia Lui, care vrea ca oamenii să se iubească unii pe alții, să muncească și să se jertfească pentru binele cel de obște, ca toți să fie fericiți și îndestulați în această frăție desăvîrșită»²³.

*

Înceind aceste rînduri, socotim potrivit să subliniem că «unirea» de la 1698—1701 a fost un produs al stărilor de împilare socială, religioasă și națională a românilor din acei ani, un act de abuz al stăpînirii habsburgice catolice, străină de viața noastră bisericască și potrivnică intereselor poporului nostru. De aceea

19. *Apostolat social*, III, p. 157—158.

20. *Ibidem*.

21. Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *op. cit.*, p. 286.

22. «Telegraful Român», nr. 31—33/1948, p. 1.

23. *Ibidem*.

«Dintre toți credincioșii și preoții foști greco-catolici nici unul n-a simțit și n-a crezut nici măcar o clipă că, prin revenirea lor la legea strămoșească, trec la o altă religie»²⁴, ci că revin în albia Bisericii din care înaintașii lor s-au rupt cândva. Dacă impunerea uniției a necesitat decenii întregi de oprimări, refacerea unității noastre sufletești s-a săvârșit doar în câțiva ani și n-a prilejuit decît bucurie nemărginită. Singurele lacrimi care au umezit ochii, în zilele reîntoarcerii la sînul Bisericii mame au fost lacrimile curate și senine ale bucuriei, «ale visului împlinit»²⁵.

În istoria contemporană a Bisericii noastre, reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române se înscrie ca un act a cărui valoare este cu anevoie de redat, deosebit de folositor la zidirea sufletească și patriotică a credincioșilor români și la întărirea unității poporului român, reprezentînd «una din cele mai de seamă înfăptuiri ale Sinodului Bisericii noastre, ale întregii noastre Biserici»²⁶.

Judecînd prin prisma celor de mai sus, prin prisma realităților vieții noastre contemporane de astăzi, socotim potrivit a accentua că realizarea unității Bisericii noastre strămoșești constituie o problemă rezolvată, constituie un act definitiv, încheiat pentru totdeauna.

De aceea, așa cum spunea Prea Fericitul Patriarh Justinian, ierarhi, preoți și credincioși «ne legăm în fața Dumnezeuului părinților noștri: că vom păstra cu menținere unitatea astfel redobîndită și că o vom folosi ca izvor de puteri pentru continua înălțare și înflorire a Bisericii strămoșești și a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România»²⁷.

Diac. GHEORGHE PAPUC

24. Episcop Visarion Ploieșteanul, *Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania*, în vol. «Douăzeci de ani din viața Bisericii Ortodoxe Române», București, 1968, p. 166.

25. *Apostolat social*, V, p. 152.

26. *Ibidem*, X, p. 53.

27. *Ibidem*, p. 111.

ÎNVĂȚĂMÎNTUL TEOLOGIC

În decursul ultimului sfert de veac, Biserica Ortodoxă Română, condusă cu multă înțelepciune de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a desfășurat, sub semnul unei înalte responsabilități față de Dumnezeu și față de semeni, o rodnică activitate, încununată de alese înfăptuiri, în scopul «de a sluji omul pentru dobândirea mântuirii și a-l ajuta, în același timp, în strădaniile lui binecuvîntate spre lumină, spre fericire, spre pace, spre libertate și progres»¹.

În cadrul acestei activități se cuvine să fie amintită la loc de cinste reorganizarea învățămîntului nostru teologic. Sub înțeleapta arhipăstorie a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, învățămîntul teologic a fost așezat pe baze noi, ca să răspundă cu adevărat menirii lui de a pregăti vrednici slujitori ai altarului străbun, care «să slujească pe Hristos, slujind semenilor, luminîndu-i și călăuzindu-i pe calea cea dreaptă, ajutîndu-i din toate puterile lor, în strădania acestora spre lumină și fericire»². Despre noile coordonate pe care Prea Fericirea Sa le-a imprimat învățămîntului teologic românesc, învățămînt teologic care dispune în prezent de șase școli de cîntăreți bisericești și seminarii și de două institute teologice de grad universitar, ne vom ocupa în cele ce urmează.

Premiza principală a reorganizării învățămîntului teologic actual a constat în trecerea acestui învățămînt sub directa ocrotire și îndrumare a Bisericii Ortodoxe Române. Pentru a înțelege adevărata semnificație a acestui act, trebuie arătat că principalele școli pentru formarea clerului înainte de 1948, seminariile și facultățile de teologie, cu excepția școlilor de cîntăreți bisericești și a academiilor teologice din Ardeal, departe de a fi fost sub conducerea Bisericii, erau încadrate, cu toate consecințele negative ce decurgeau de aici pentru îndeplinirea menirii lor, în rețeaua învățămîntului public. Aceste consecințe s-au vădit atît în spiritul laicismului occidental care invadase seminariile și facultățile de teologice, cît și în aceea că tineretul școlar din vremea respectivă era crescut în spiritul izolării de năzuințele sociale ale oamenilor muncii de la orașe și sate.

Evocînd această stare de lucruri, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian sublinia, la vremea potrivită, că «un învățămînt teologic cum a fost acela pe care mulți dintre noi l-am cunoscut, nu putea să fie de vreun folos nici Bisericii, nici poporului pentru mîntuirea și înălțarea căruia datori sîntem să ne trudem, după însăși porunca Mîntuitorului». De aceea, subliniind importanța semnificație a actului săvîrșit în 1948 odată cu trecerea învățămîntului teologic sub oblăduirea Bisericii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian declara, cu acel prilej, că «ceasul acesta, în care toți am cerut binecuvîntarea Părintelui Ceresc pentru lucrarea cea nouă, pe care nădăjduim că o vom duce la bun sfîrșit, reprezintă mai mult decît o tradițională rugă, înălțată de creștini la începutul oricărei strădanii. Pentru că într-adevăr, astăzi, Dumnezeu împlinește una din vechile și arzătoarele dorințe ale

1. *Apostolat social*, V, p. 20.

2. *Ibidem*.

«Sintei noastre Biserici românești, redându-i dreptul de a-și pregăti ea singură pe slujitorii altarelor, potrivit învățaturii, rînduieșilor și nevoilor sale»³.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a îndepărtat norii negri care se abătuseră asupra învățămîntului teologic ortodox românesc și a pregătit terenul pentru ca acesta să-și poată îndeplini cu succes misiunea lui de a forma vrednici slujitori ai altarului străbun. Trecerea învățămîntului teologic sub directa îndrumare a Bisericii reprezintă un act capital care avea să imprime învățămîntului teologic o nouă orientare, potrivită cu spiritul Evangheliei lui Hristos și cu spiritul vremurilor noi în care trăim.

Această orientare a învățămîntului teologic, izvorită firesc din strînsa legătură pe care el o are cu Biserica, se vedește în îndoitul și imediatul scop care i-a fost pus în față, potrivit cu tradiția, cu nevoile actuale ale Bisericii și exigențele viitorului, acela de a mijloci tinerilor teologi o temeinică pregătire teologică, prin accentul pus pe disciplinele sacre și prin preocuparea permanentă pentru formarea lor duhovnicească și pastorală. După ce a subliniat că «o piatră de hotar a fost așezată pe drumul învățămîntului teologic din țara noastră, cu peste două decenii în urmă, cînd Biserica Ortodoxă, reintrînd în drepturile ei legitime, a putut prezida reorganizarea instituțiilor sale culturale, orientîndu-le preocupările științifice și educative în funcție de experiențele trecutului, de nevoile prezentului și de răspunsurile ei pentru viitor», Prea Fericirea Sa a precizat că «institutele teologice de grad universitar au o îndoită menire: întii, să promoveze știința teologică, să adîncească și să sporească conținutul disciplinelor sacre; a doua, să lăturească suflete noi, să dăltuiască conștiințe creștine, să nască personalități integrale, caractere tari, luminate de știință și încălzite de focul entuziasmului religios, gata să se dăruiască fără rezerve pentru slujirea lui Hristos și a Bisericii Sale în lume».

Cu totul alta a fost orientarea învățămîntului teologic din trecut. «Dezlipit de Biserică, cum spune Prea Fericirea Sa, și integrat în sistemul mai larg al învățămîntului public universitar, învățămîntul teologic din trecut n-a excelat în promovarea disciplinelor sacre, nu le-a adîncit și nu le-a sporit conținutul și a fost absent de la îndatorirea de a pregăti suflete entuziaste pentru sacerdoțiul creștin. Creația teologică din trecut, uneori de o înaltă erudiție, se caracterizează prin necotirea problemelor ridicate de viața religioasă a timpului; ea n-a dezbătut și n-a dat soluții în preocupările vremii. I-a lipsit apoi, acestei creații, nota specific națională, pe alocuri, chiar nota specific ortodoxă. Un astfel de învățămînt teologic nu ne-a putut da o preoție jertfelnică, pe măsura trecutului îndepărtat al Bisericii noastre și, așa cum ne-ar fi îndreptățit să nădăjduim, alesele virtuți religioase ale poporului nostru. Un învățămînt rigid, aplecat asupra unor probleme care nu aveau nici o contingentă cu marile întrebări ale sufletului omenesc și care nu puneau în fața tineretului studios nimic din ceea ce constituie sublimul preoției creștine, ne-a dat o preoție fără duh misionar, distanțată spiritual de mulțimile religioase, complăcîndu-se în izolări aristocratice față de acestea. Astăzi însă în institutele noastre teologice învățămîntul este dominat de un element nou, potrivit atît studiului disciplinelor sacre cît și noilor orientări pastoral-misionare ale viitorilor slujitori ai Bisericii. Nu se face aici numai teologie, nu se ma irosesc

3. *Ibidem.*

energii tinerești în cercetări și studii care să situeze pe omul de știință teologică în afara torentului de viață religioasă a vremii. Studiul teologiei urmărește acum să descopere comori noi în tezaurul tradițional al Bisericii, să afle dezlegări de adâncime în problemele care confruntă contemporaneitatea, să trezească interes și pasiune pentru slujirea preoțească, să însuflească în conștiințele slujitorilor de mâine ai Bisericii spiritul dăruirii de sine, trăirea acestei înalte misiuni în duhul unei adevărate slujiri a Mântuitorului Hristos»⁴.

În cadrul actualului învățământ teologic, accentul cade înainte de toate pe studiul disciplinelor sacre, întocmindu-se în vederea acestui scop cursuri și manuale care stau la dispoziția elevilor seminariști și a studenților teologi. Dacă în trecut studenții erau obligați să audieze cursuri fără legătură între ele, să treacă examenele pe baza unor notițe pe care și le împrumutau reciproc, sau dacă nu existau reviste teologice care să apară regulat, fiind vorba despre publicații sporadice care abundau în conținut de teologie protestantă și catolică⁵, astăzi tinerii teologi dispun, în vederea studiului disciplinelor sacre, de manuale de specialitate și de reviste ce apar periodic, care dezvoltă și aprofundează, în mod organic și comparativ cu doctrina altor confesiuni creștine, tezaurul doctrinar al Bisericii neîmpărțite, păstrat cu fidelitate de Ortodoxie.

Dar cum disciplinele sacre își descoperă legătura lor organică numai în măsura în care au fundamentare biblică, preocuparea de căpetenie a învățământului teologic actual constă, cum este și firesc, în studiul Sfintei Scripturi. Îndemnul adresat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian studenților teologi, din acest punct de vedere, este cât se poate de grăitor: «Căutați și aprofundați Sfânta Scriptură; fără învățătura Sfintei Scripturi, un preot nu înseamnă nimic. Poți să ai toată știința lumii, dar dacă nu cunoști Sfânta Scriptură, nu poți fi preot cu adevărat. Să nu lipsească Sfânta Scriptură din fața voastră. Un student teolog care nu are permanent la dispoziția lui Sfânta Scriptură, nu are ce căuta în Institutul nostru. Folosiți toate îndrumările care privesc aprofundarea Sfintei Scripturi; acolo veți găsi toate dezlegările pentru toate problemele ce se pun sufletelor voastre»⁶. Pe această cale, actualul învățământ teologic s-a înscris din nou pe linia autenticei tradiții patristice, a cărei întregă lucrare se întemeiază pe solida cunoaștere și aprofundare a Sfintei Scripturi, iar institutele teologice se înfățișează astfel ca o adevărată școală a Bisericii, care ființează în Biserică și pentru Biserică. Corpul profesoral a înțeles că rădăcinile institutelor teologice trebuie să-și tragă seva din tezaurul biblic și patristic al Bisericii și că roada strădaniilor lor trebuie să aparțină tot Bisericii⁷.

Dat fiind însă că învățătura ortodoxă, diferit de cum este înțeleasă în cadrul altor confesiuni creștine, nu are un simplu caracter teoretic, ci implică și o dimensiune pnevmatologică, fiindcă din punct de vedere ortodox nu există discrepanță între cuvânt și duh, între Hristos și Sfântul Duh, pregătirea teologică a elevilor și studenților nu se rezumă doar la cunoașterea formală a învățăturii de credință, ci este însoțită de grija pentru formarea lor educativ-duhovnicească. Sau cum spune Întâistătorul Bisericii noastre, «tînărul teolog care pășește pragul unui institut teologic nu vine să zmulgă o licență în teologie, pentru deșertăciunea unui titlu.

4. *Ibidem*, VI, p. 175—178.

5. *Ibidem*.

6. *Ibidem*, V, p. 140.

7. *Ibidem*, p. 134.

El vine din pornirea lăuntrică de a sluji pe Mîntuitorul și Biserica Lui. El vine să se adape la izvorul învățaturii evanghelice, pentru ca apoi să o poată împărtăși celor cu care vor cere. Dar, mai cu seamă, el vine să deprindă trăirea în Hristos în duhul sfințeniei, pentru că acela care vrea să slujească lui Hristos, trebuie să trăiască pururea în Hristos»⁸.

Pentru deprinderea trăirii în Hristos, în duhul sfințeniei, este nevoie însă ca procesul educativ-duhovnicesc al tinerilor teologi să fie întemeiat pe exemplul personal al dascălilor și educatorilor. Viitorii preoți vor fi cu atât mai temeinic edificați din punct de vedere spiritual cu cît profesorii vor căuta să mărturisească, prin viața lor, învățatura pe care o predau de la catedră. «Trebuie să țineți seama, spunea Prea Fericirea Sa profesorilor, de pildă cea bună pe care trebuie să o dați studenților prin viața D-voastră de profesori, prin comportarea pe care trebuie să o aveți la tot pasul și, mai ales, prin dragostea desăvîrșită față de creșterea și întărirea lor sufletească»⁹. Potrivit acestor îndrumări, profund evanghelice, învățămîntul teologic, sub aspectul său educativ-duhovnicesc, caută să sădească în conștiința viitorilor preoți datoria de a mărturisi, prin viața lor, cuvîntul lui Dumnezeu pe care îl vor preda în Biserică, convinși fiind că numai astfel vor deveni cu adevărat «sare a pămîntului» și «lumină a lumii».

Una dintre trăsăturile specifice actualului învățămînt teologic constă în legătura dintre teologie și viață. În virtutea întrupării lui Hristos, act în care divinul se unește indisolubil cu umanul, pentru a-l transfigura și îndumnezei, teologia ortodoxă tinde să rămîna profund ancorată în realitatea lumii contemporane, după cum rămîne profund ancorată în realitatea lui Dumnezeu. Departe de a provoca o evaziune pietistă a credincioșilor din sfera naturalului în cea a supranaturalului, teologia ortodoxă militează, prin intermediul învățămîntului teologic, pentru angajarea viitorilor preoți în lume, pregătindu-i în vederea slujirii aproapelui. «Bisericile și teologii, spune Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, au început să vadă, în timpul nostru, în punctele de credință, implicațiile lor practice, sau legătura acestor puncte cu lumea, cu viața, cu responsabilitatea creștină în lume. Dumnezeu ne provoacă prin lumea de azi să ieșim din turnul de fildeș al unei teologii speculative, sau al unei trăiri pur interioare, care erau legate adeseori de niște satisfacții prea comode și prea individualiste. Punctele de credință încep să-și arate reliefurile lor practice; ele se descoperă ca puncte de plecare pentru înțelegerea lumii, a istoriei, a frămîntărilor omenirii în cursa ei, a responsabilității creștine în ea. În felul acesta, teologia devine, și prin ea învățămîntul teologic, din teologie speculativă și individuală, teologie pentru slujire, teologie care se împlinește în faptă pentru oameni»¹⁰. Astfel, accentul pus pe studiul disciplinelor sacre, preocuparea pentru pregătirea educativ-duhovnicească a tinerilor teologi și legătura indisolubilă dintre teologie și viață reprezintă tot atîtea coordonate majore ale învățămîntului teologic actual din cadrul Bisericii noastre, orientat spre formarea viitorilor preoți ca slujitori adevărați ai lui Dumnezeu și slujitori ai oamenilor.

Datorită profunde sale ancorări în realitatea lui Dumnezeu, învățămîntul teologic actual tinde să scoată pe tinerii teologi la orizontul larg al Dumnezeirii, pentru a-i deschide cu adevărat slujirii și responsabilității creștine. Baza slujirii față de semenii se află în înnoirea vieții după Dumnezeu. Dacă este adevărat că

8. *Ibidem*, p. 135, 138.9. *Ibidem*, p. 136.10. *Ibidem*, X, p. 282.

nimeni nu poate spune că iubește pe Dumnezeu atita vreme cît nu iubește aproapele, tot atît de adevărat este că nu poate iubi pe semenul său cu adevărat atita timp cît nu năzuiește spre înnoirea vieții în Dumnezeu. Sentimentul responsabilității creștine față de lume se întemeiază pe faptul dependenței creștinului față de Dumnezeu. «Chiar dacă nu sînteți hirotoniți, spunea Prea Fericirea Sa adresîndu-se studenților, de n-ați făcut un legămînt în fața lui Dumnezeu, strădaniile din școală vă obligă să îndepliniți o misiune: să vă arătați cu spor în cele duhovnicești și să aprindeți din luminile voastre, luminile din inimile credincioșilor»¹¹.

Slujirea lui Dumnezeu trebuie să se manifeste însă prin slujirea față de aproapele. După exemplul Mîntuitorului care n-a venit ca să I se slujească, ci ca să slujească, învățămîntul nostru teologic caută să educe viitoarele generații de preoți în spiritul slujirii față de lumea contemporană și, înainte de toate, față de patria și poporul în cadrul căruia Biserica noastră își desfășoară misiunea ei mîntuitoare. «Îndemnul pe care îl fac studenților și profesorilor noștri, spune Arhiepiscopul nostru, este acela de a cultiva iubirea față de Patrie. Să nu încetați o clipă în a vă strădui să cunoașteți toate rosturile Patriei noastre, toată așezarea ei pe temeieri sociale noi, cultivînd iubirea față de Patrie, față de Conducătorii ei, față de cei care răspund de destinele Patriei noastre»¹². Învățămîntul teologic revine astfel pe făgașul autenticelor tradiții sociale ale Bisericii noastre, a cărei istorie, de aproape două ori milenară, este presărată cu nenumărate exemple de participare a preoțimii românești la lupta pentru libertate și progres a poporului nostru. «Nenumăratele exemple ce se pot culege chiar din trecutul Bisericii și poporului nostru, spune Prea Fericirea Sa, sînt îndestulătoare mărturii ale prezenței majorității slujitorilor lui Hristos alături de luptătorii pentru libertate și progres... Pe drumul acesta al bunelor tradiții ale Bisericii Ortodoxe Române, pe drumul acesta al propovăduirii lui Hristos și al slujirii poporului, dorim să mergem de acum înainte toți slujitorii poporului, dorim să mergem de acum înainte toți slujitorii altarului. Dorim să vedem în sfintele altare preoți conștienți de misiunea lor, iar în societate cetățeni devotați Statului și poporului nostru. Pe cei ce vor intra de acum înainte în cîmpul păstoririi pentru Hristos, avem încredințarea că noua școală îi va pregăti temeinic, potrivit îndrumărilor date de Sfîntul Sinod»¹³.

Slujirea lui Dumnezeu și a poporului, ca scopuri ultime ale învățămîntului teologic, se conjugă în mod firesc cu educarea tinerilor teologi în spiritul ecumenismului contemporan și în cel al păcii și înțelegerii dintre oameni și popoare, adică al slujirii mai largi a lumii contemporane. «Educația care li se face tinerilor teologi în școli este aceea dictată de spiritul nou, spune tot Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, prezent în toată creștinătatea, spiritul ecumenic; spiritul dragostei între frați, spiritul păcii între Bisericile creștine și al bunei înțelegeri între toți oamenii. Să nu pierdeți din vedere că Biserica Ortodoxă Română, în Statul nostru și în contact cu celelalte confesiuni din țară și din afară păstrează mereu lozinca: respect față de credința altuia, fiecare cu legea lui. În acest sens, am făcut apel la clerul și credincioșii noștri, să ne menținem pe linia irenică și să trăim ca frații cu cei de alte credințe decît noi»¹⁴.

Spiritul ecumenic în care sînt educați tinerii teologi prin intermediul unor cursuri în care învățătura ortodoxă și învățătura marilor confesiuni creștine este

11. *Ibidem*, VI, p. 140.

12. *Ibidem*, IV, p. 261.

13. *Ibidem*, III, p. 163, 164.

14. *Ibidem*, X, p. 189.

studiată în mod sistematic și comparativ își găsește expresia, printre altele, în conferințele interteologice ce se desfășoară în cadrul institutelor teologice din țară. «În fiecare an se țin conferințe interconfesionale în care se discută, într-un spirit de armonie, probleme comune tuturor Bisericilor. Pentru promovarea apropierii între diferitele Biserici din țară se întâlnesc de două ori pe an profesorii Institutelor teologice de toate confesiunile din țara noastră, la care teologii tuturor confesiunilor prezintă referate asupra aceleiași teme. Referatele și discuțiile scot în evidență existența unui uimitor spirit de convergență. Adesea participă la aceste ședințe și profesori din alte țări»¹⁵.

Cît privește spiritul păcii, înțelegerii și apropierii dintre oameni și popoare, ca expresie a slujirii omului și lumii contemporane, preocupare de seamă a actualului învățămînt teologic, acesta se vedește atît în educația pe care tinerii teologi o primesc în decursul anilor de studii cît și în cadrul cursurilor de îndrumare pastoral-misionară pe care preoțimea noastră le urmează în mod periodic la Institutul teologic din București.

*

Pornind de la premiza fundamentală a reșezării învățămîntului teologic sub directa ocrotire și îndrumare a Bisericii noastre, care s-a împlinit prin grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, am amintit coordonatele majore pe care Prea Fericirea Sa le-a dat învățămîntului teologic, adică studiul aprofundat al disciplinelor sacre, preocuparea pentru pregătirea educativ-duhovnicească a tinerilor și legătura indisolubilă dintre teologie și viață, cu consecințele firești care decurg de aici pentru pastorația și misiunea viitoarelor generații de preoți: slujirea lui Dumnezeu și slujirea patriei și poporului nostru, educarea acestora în spiritul ecumenismului contemporan și cel al păcii, înțelegerii și apropierii dintre oameni și popoare.

Înțelegînd spiritul vremurilor noi în care Biserica noastră este chemată să-și îndeplinească misiunea ei mîntuitoare, Prea Fericirea Sa a eliberat învățămîntul nostru teologic de influențele străine dăunătoare și i-a insuflat autenticul lui duh ortodox, ancorîndu-l profund în realitatea lui Dumnezeu și a lumii contemporane. Prin aceasta, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a întreprins, cu Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, o remarcabilă operă de adaptare a învățămîntului nostru teologic la spiritul vremurilor noi în care trăim, înfățișîndu-se astfel ca un adevărat ctitor al său.

Pr. Asist. DUMITRU POPESCU

---

15. *Ibidem*, p. 268.

REORGANIZAREA VIEȚII MONAHALE

Din ansamblul vieții Bisericii Ortodoxe Române, care în ultimul sfert de veac, sub înțeleapta cîrmuire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian a înscris minunate înfăptuiri, o parte integrantă o constituie viața monahală. Avînd în vedere rostul monahismului în Biserică, Prea Fericirea Sa a procedat la o reorganizare a acestuia, pe temelia tradițională și în funcție de realitățile lumii contemporane în continuă pro-pășire. «O mînăstire e ca o cetate zidită pe vîrf de munte — arată Prea Fericirea Sa — spre care privesc ochii călătorilor. De aceea și toată grija noastră se îndreaptă în primul rînd spre mînăstiri, spre aceste locașuri, spre aceste cetăți de pe munții cre-dinței noastre, spre aceste faruri luminoase de pe marea acestei vieți cînd liniștită, cînd înfuriată, de pe marea credinței Bisericii Ortodoxe Române»¹.

Monahismul românesc înregistrează de fapt în cronica sa figuri strălucite ca Nicodim de la Tismana, Antim Ivireanul, Paisie Velicicovschi, Sfîntul Calinic de la Cernica și alții, care s-au remarcat prin spirit organizatoric; numără apoi sfinte lăcașuri durate cu măiestrie adăpostind vistierii de artă și spiritualitate ca mînăstirile Neamț, Voroneț, Putna, Cozia, Curtea de Argeș etc. și cunoaște epoci de înflorire legate în special de condeiele unor călugări sau mitropoliți cărturari, între care la loc de cinste amintim pe Dosoftei și Varlaam. În cursul vremii însă s-au semnalat și aspecte negative². Trebuie avut în vedere de exemplu, că așa cum precizează Prea Fericitul Patriarh Justinian: «Îndeletnicirile cărturărești din mînăstiri n-au cuprins obștea celor adăpostiți între zidurile lor... Cu deosebire în ultimele decenii monahis-mul românesc intrase în penumbra unui declin intelectual care primejduia nu numai trăirea spirituală în mînăstiri, ci însăși ființa acestui străvechi așezămînt... Aceste amintiri au conturat pentru mine mari și sfinte îndatoriri pe care le-am și formulat cu hotărîre încă din ceasul întîii al chemării mele la conducerea Bisericii Ortodoxe Române. Spuneam atunci: Biserica, pentru a putea răspunde idealurilor și năzuințe-lor dreptcredincioșilor săi, trebuie să-și reorganizeze pe alte baze cinul ei monahal, care trebuie să fie în slujba luminii, culturii și ajutorului societății, condus de spiri-tul evanghelic al jertfelniciei pentru aproapele»³. Astfel monahismul ortodox punea la timpul potrivit, un suflu nou ce-i cheazășua împlinirea sfintei sale meniri.

În acest fel, dezvoltarea însăși a vieții monahale se concretizează în prevederile *Statutului Bisericii Ortodoxe Române*, din anul 1949 (art. 74—86), în *Regulamentul pentru organizarea vieții monahale*, din 1953, ca și într-un al doilea *Regulament pen-tru orgarizarea și funcționarea mînăstirilor*, din anul 1959. Prin aceste legiuri, Sfîntul Sinod a chemat mînăstirile și călugării, la rosturile statornicite de organizatorii și reorganizatorii monahismului ortodox, fără a schimba deci rînduielile pe care Bise-rica le-a avut întotdeauna⁴. Principiile care reglementau viața monahală nu sînt

1. *Apostolat social*, IV, p. 99—100.

2. *Apostolat social*, I, p. 130.

3. *Apostolat social*, VI, p. 311.

4. *Apostolat social*, IV, p. 134 ș. u.; Arhim. Irineu Crăciunaș, *Purtarea de grijă față de mînăstiri*, în *Douăzeci de ani din viața Bisericii Ortodoxe Române, 1948—1968*, București, 1968, p. 215.

simple enunțuri, ci rezultatele unei experiențe ce se cere mereu verificată prin punerea în practică. Cele consemnate deci în legiuirile amintite se valorifică neîncetat prin aplicarea lor sprijinită neîncetat de Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române care mărturisea încă de la începutul arhipăstoriei sale: «Ca unul care se străduiește să desțelenească anumite ogoare și care urmărește îndeaproape pregătirea acestora, mă îngrijesc de toate instituțiile ce au luat ființă prin noul *Statut* de organizare a Bisericii Ortodoxe Române, instituții care au menirea să dea un impuls de viață nouă și să creeze cadre îndrumătoare în toate domeniile de viață bisericească»⁵. Această nobilă lucrare se voia împlinită pentru ca monahismul să corespundă în mod real cerințelor Bisericii. Sub acest unghi multe din mănăstirile noastre rămăseseră la sistemul de organizare de acum 50—100 sau chiar 200 de ani⁶. «Pregătim viețuitori noi, spune Prea Fericirea Sa, cu alt duh și o altă îndrumare la muncă, pentru ca Biserica noastră să-și poată continua misiunea ei fără să aibă nimic de pierdut. Când Biserica s-ar găsi fără forme noi într-o viață nouă, ar fi primejdie și mare cumpănă pentru ea»⁷. Iată de ce și o reînviore a vieții monahale a constituit și o preocupare permanentă din partea conducerii bisericești⁸, îndeosebi prin normele practice statornicite și prin urmărirea ducerii lor la îndeplinire.

În duhul Sfintei Scripturi și al Sfintei Tradiții. — Este un lucru de la sine înțeles că spiritul rânduielilor stării monahale este acela al Scripturii și Tradiției sfinte. Într-o viață viețuire călugărească este căutarea împlinirii cu conștiinciozitate a voturilor făcute la intrarea în mănăstire și care reprezintă sfaturile evanghelice, al sărăciei de bunăvoie, al castității feciorelnice și al supunerii față de un conducător duhovnicesc. Chipul în care acestea pot fi realizate este cel recomandat de întemeietorii monahismului și de marii dascăli ai Bisericii, între care la loc de cinste pomenim pe Sfinții Antonie cel Mare, Pahomie și Vasile cel Mare. Mănăstirile noastre au fost organizate după regula orientală ortodoxă, în forma ce li s-a dat îndeosebi de către Sfântul Vasile cel Mare⁹. Cei ce urmează aceste reguli în Biserica Ortodoxă Română sînt 2068 viețuitori dintre care 575 călugări și 1493 călugărițe locuind în 114 așezăminte monahale, adică 57 mănăstiri (30 de monahi și 27 de monahii), 37 schituri și 20 metocuri¹⁰. Mănăstirea, potrivit principiilor clasice care o guvernează¹¹, se definește ca «așezămînt de rugăciune, învățătură și muncă, în care viețuiește o obște de călugări sau călugărițe care s-au făgăduit lui Dumnezeu în cadrul slujbei de intrare în monahism să-și petreacă viața în înfrînare, sărăcie și ascultare»¹². Schitul și metocul sînt așezăminte monahale mai mici, depinzînd de o mănăstire sau de centrul eparhial¹³.

În ceea ce privește intrarea în monahism, aceasta respectă rînduiala tradițională. După o perioadă de pregătire de cel puțin un an, în care, sub supravegherea mai atentă a preotului paroh de care depinde candidatul, se verifică atît cunoștințele cît și vocația acestuia, se trece la etapa așa-numitei «ispitiri canonice». Aceasta cu-

5. *Apostolat social*, IV, p. 93.

6. *Ibidem*.

7. *Apostolat social*, I, p. 169.

8. *Apostolat social*, IV, p. 356 ; X, p. 72.

9. *Apostolat social*, IX, p. 73 ; vezi și IV, p. 97.

10. «Romanian Orthodox Church News», II (1972), nr. 1, p. 19.

11. *Apostolat social*, VI, p. 312.

12. *Regulament pentru organizarea vieții monahale*, art. 2, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 171. (În continuare cităm : *Regulament...*) ; vezi și *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, art. 74. *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române sub Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian, 1948—1953*, București, 1953, p. 23.

13. *Regulament...*, art. 3—4.

prinde trei stadii distincte: starea de începător (cu o durată de 6—12 luni), starea de frate și starea de rasofor (fiecare cu o durată de la 6 luni pînă la 3 ani). În toate aceste stări candidatul își face ucenicia sau noviciatul pe lîngă un părinte duhovnicesc, dintre monahii îmbunătățiți printr-o îndelungată experiență, îndeplinind diferite ascultări și străduindu-se pentru formarea sa monastică prin sporirea cunoștințelor religioase, participarea la sfintele slujbe, deprinderea îndeletnicirilor practice și altele. Atît intrarea în rîndul fraților cît și al rasoforilor se face într-un mod solemn. Treccerea de la o stare la alta se face cu aprobarea chiriarhului, pe temeiul referințelor duhovnicului în ascultarea căruia a fost candidatul, la propunerea starețului și cu avizul consiliului duhovnicesc al mînăstirii. Pentru tunderea în monahism chiriarhul cere aprobarea Sfîntului Sinod¹⁴. Celor promovați în treptele ierarhiei bisericești, ierodiaconilor și ieromonahilor, li se pot acorda de către chiriarh ranguri monahale ca: arhidiacon, singhel și protosinghel, rangul de arhimandrit conferindu-se de către Sfîntul Sinod la propunerea chiriarhului locului¹⁵.

Dacă în toate prevederile regulamentare se reflectă păstrarea cu rigurozitate a rînduieiilor canonice străvechi, nu e neglijat spiritul economiei bisericești. Latitudinea chiriarhului după cuvenita chibzuință de-a rezolva cazurile speciale, ca de pildă în privința reducerii sau prelungirii termenelor de încercare canonică¹⁶ se înscrie în acest sens. Deci nu austeritatea literei, ci frumusețea duhului e aceea care domină organizarea vieții monahale.

Viețuind în obște. — Este un lucru cunoscut că Biserica a cunoscut două forme ale vieții monahale, cea idioritmică și cea cenobitică. Legiurile Bisericii Ortodoxe Române privitoare la monahism reflectă cîștigul pe care stilul vieții de obște l-a avut asupra celui individual¹⁷.

În acest sens, Prea Fericitul Patriarh Justinian arăta cum curentul de primenire al monahismului nostru în spiritul tradițional al monahismului răsăritean se așteaptă să pornească în primul rînd prin introducerea «vieții de obște» în toate mînăstirile¹⁸. «Dacă noi am urmărit — explică Prea Fericirea Sa — în viața mînăstirilor noastre organizarea vieții de obște, aceasta am făcut-o pentru că viața de obște este idealul unei vieți călugărești»¹⁹. «Călugărul trebuie să tindă spre acest ideal»²⁰. «Pentru călugăr, într-adevăr, desprinderea de bunurile proprii în favorul obștei²¹, înseamnă o deșrădăcinare a egoismului și cultivarea altruismului, rădăcină a altor virtuți, permițînd stabilirea unei adevărate comuniuni spirituale și fraternități cu cei din jur»²². Dar o viață obștească presupune sau impune o bună chivernisire a tuturor trebuirilor ei. Potrivit prevederilor regulamentare, cîrmuitorul suprem al oricărui așezămînt monahal este chiriarhul²³, iar organele prin care se exercită conducerea sînt: starețul pentru mînăstiri, egumenul pentru schit și metocarul pentru metoc²⁴. Controlul tuturor mînăstirilor dintr-o eparhie îl are exarhul²⁵. În ducerea la îndeplinire a răspunderilor sale de conducere, starețul este ajutat de soborul mînăstirii, alcătuit din toți monahii, rasoforii și frații din mînăstire, schiturile și metocurile ei²⁶, din consti-

14. *Regulament...*, art. 16—39.

15. *Regulament...*, art. 40—41.

16. *Regulament...*, art. 37.

17. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Temeiuri dogmatice și duhovnicești pentru viața monahală de obște*, în «*Studii Teologice*», IV° (1952), nr. 7—8, p. 381 ș.u. ; *Regulament...*, art. 71.

18. *Apostolat social*, VI, p. 314.

19. *Apostolat social*, IV, p. 100.

20. *Apostolat social*, V, p. 146.

21. *Regulament...*, art. 80 și 102 ; *Statut...*, art. 83.

22. Cf. Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 383, 287.

23. *Regulament...*, art. 42.

24. *Regulament...*, art. 43.

25. *Regulament...*, art. 95.

26. *Regulament...*, art. 44.

lul duhovnicesc, consiliul de învățătură, consiliul economic și consiliul de disciplină. Consiliile sînt alcătuite obișnuit din 2—3 sau chiar mai mulți călugări îmbunătățiți în viața duhovnicească și cu multă pricepere în sectorul pentru care sînt aleși de soborul mînăstirii, avînd aprobarea chiriarhului²⁷. Fiecare consiliu se întrunește periodic, sau oricînd este nevoie, în ședințe, spre a rezolva problemele ce-i revin.

O mențiune specială este de făcut aici despre ordinea și disciplina care trebuie în mod necondiționat să domnească în viața mînăstirească²⁸. De aceea și conducerea bisericească o cere cu insistență²⁹. La blîndețea caracteristică unui mediu monastic e necesar să se adauge autoritatea exercitată cu înțelepciune³⁰. Monahul rămîne în mod constant în ascultarea mînăstirii unde este închinoviat, ieșirile din incinta acestora fiind autorizate de stareț sau chiriarh, doar în cazuri binecuvîntate. Aceste ordine interne asigură liniștea cuvenită sfintelor lăcașuri și totodată atmosfera propice unei munci adînci și munci spornice.

Stăruind în rugăciune. — Comuniunea ce se realizează după învățăturile biblice și patristice în viața obștească își găsește una din expresiile cele mai adecvate în rugăciune. De aceea poate și mînăstirea în accepția obișnuită e un loc de reculegere și rugăciune³¹. Prea Fericitul Patriarh Justinian o definește încă și ca o adevărată școală a pietății și a virtuții³². Aici poposesc în anumite răstimpuri, mai ales la mari praznice, credincioși, spre a statornici o mai mare comuniune de dragoste între ei³³ și spre a se înduhovnici la mult cinstiții părinți duhovnici³⁴, pe lîngă care de altfel își fac ucenicia atîția monahi doritori a dobîndi arta călăuzirii sufletelor prin mijlocirea unei pietăți sănătoase³⁵.

Deși întreaga trăire a monahului trebuie să fie ca o jertfă bineplăcută Domnului, în mod concret viața sa de rugăciune se împarte între chilie și biserică. Într-adevăr, fiecare dintre cei ce s-au consacrat acestei slujiri își împlinește în singurătatea chiliei pravila sa călugărească³⁶, pentru ca împreună cu ceilalți viețuitori să participe în biserica sfîntului așezămînt la slujbele religioase rînduite de tipicul mînăstiresc³⁷.

Slujbele a căror săvîrșire solemnă îndreptățește admirația unanimă de care se bucură cultul Bisericii Ortodoxe, ca mărturie a duhului evlaviei acestora, se desfășoară după marele tipic al Sfîntului Sava, urmat cu sfîntenie de-a lungul veacurilor pînă azi³⁸. Așa cum se cunoaște, programul slujbelor este astfel alcătuit încît întregul curs al zilei să constituie o armonioasă împletire a rugăciunii cu celelalte trebuințe ale vieții de obște. De altfel rugăciunea minții, rugăciunea lui Iisus, proprie cinului călugăresc, dă oricărui monah posibilitatea de a atesta prezența rugăciunii în fiecare clipă a vieții sale.

Rugăciunea monahului este însoțită în chip firesc de alte practici pioase, ca de pildă postul ce marchează aparte aspectul ascetic al vieții monastice, sau meditația prin care fiecare cercetează cu perseverență adîncurile sufletului propriu³⁹.

Petrecerea multor ceasuri în citirile sfinte și în psalmodieri și cu îmbogățirea cunoștințelor teologice, ca și de cultură generală, intră în programul obișnuit al

27. *Regulament...*, art. 51—64.

29. *Apostolat social*, I, p. 168.

31. *Apostolat social*, IX, p. 73.

33. *Apostolat social*, I p. 167—168 ; *L'Eglise Orthodoxe Roumaine*, București 1962, p. 66.

34. *Apostolat social*, IV, p. 349.

35. *Apostolat social*, IV, p. 93—95 ; *Regulament...*, art. 53.

36. *Regulament...*, art. 74.

28. *Regulament...*, art. 81—84.

30. *Apostolat social*, IV, p. 382.

32. *Apostolat social*, IX, p. 72.

37. *Regulament...*, art. 73.

38. *L'Eglise Orthodoxe Roumaine...*, p. 66.

39. *Apostolat social*, I, p. 27.

mînăstirii, călugării fiind obligați a asculta zilnic cuvîntul de învățătură și a lua parte cel puțin o dată pe săptămîină la conferințele sau consfăturile de după vecernie, iar duminica după sfînta liturghie la o conferință duhovnicească⁴⁰.

Toate acestea indică efortul depus pentru o neconținută creștere în virtute, cheazăia împlinirii necondiționate a voturilor monahale. Această atmosferă de pietate, smerenie, bunătate, căldură sufletească și ospitalitate a mînăstirilor, așa cum observă Prea Fericitul Patriarh Justinian, impresionează și îndatorează la respect și, mai mult încă, la admirație⁴¹. De aceea și cei ce creează prin însușirile lor acest climat duhovnicesc sînt chemați să fie adevărate lumini pe calea mîntuirii⁴². Cultivarea cu constanță a virtuții creează implicit și resursele necesare pentru îndeplinirea unei munci cu abnegație.

Lucrînd neîncetat. — Din cele arătate rezultă faptul că rîvna monahului e o ofrandă adusă lui Dumnezeu, e o rugăciune. Iată pentru ce munca însăși este pentru monah ceva firesc, însoțind mereu rugăciunea⁴³.

În cuvinte pline de simțire, Prea Fericitul Patriarh Justinian prezintă idealul împlinirii rugăciunii și muncii. «Munca n-a fost niciodată despărțită de rugăciune — spune Prea Fericirea Sa — ci a fost o îndeletnicire permanentă într-un fel sau altul a călugărilor... Organizarea cea nouă este încadrarea mînăstirilor în muncă, potrivit spiritului nou ce domnește în sufletul poporului nostru... În felul acesta noi nădăjduim să dăm monahismului nostru un zel nou, un îndemn nou, un rost nou»⁴⁴. «Viața cea nouă din mînăstiri își va face din muncă și rugăciune noul ideal de urmat»⁴⁵.

Concepția Prea Fericirii Sale despre munca din mînăstiri se concretizează în măsurile practice de organizare a acesteia. Ca temei e luată recomandarea Părinților, a Sfîntului Vasile cel Mare îndeosebi, care stăruie pentru rugăciune și muncă⁴⁶. Apoi însăși necesitatea de a ține pas cu vremea, cu întreaga viață ce se desfășoară în jur, printr-un efort susținut și constructiv. Cităm în acest sens următoarele: «Cînd vorbesc de o viață nouă, voi face unele precizări. Cred că fiecare cunoașteți moneda de mare preț care întreține azi viața popoarelor și a neamurilor. Aceasta este munca. De aceea munca va fi organizată în toate mînăstirile noastre»⁴⁷. Ţelul muncii în mînăstiri e ferirea de greșelile ce ar putea aține calea desăvîrșirii căutate de monah⁴⁸. Între acestea păcatul trîndăviei, al lenei, cu toate urmările lui ca vagabondajul și cerșetoria, care nu-și pot găsi locul într-un așezămînt bisericesc⁴⁹. «Nu uitați deci — îndeamnă părintește Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române pe monahi — ca tot timpul de care dispuneți să-l ocupați cu munca și cu rugăciunea»⁵⁰. Apoi munca dezvoltă personalitatea prin cultivarea unor aptitudini latente sau manifestate, în care scop este cerută și încurajată alegerea și practicarea unui meșteșug de către fiecare monah. Regulamentul pentru organizarea vieții monahale chiar precizează: «Cu excepția celor bătrîni și bolnavi, fiecare viețuitor al mînăstirii va avea o ascultare în muncă potrivit cu pregătirea și cu înclinările sale»⁵¹. Între altele, Prea Fericitul Părinte Patriarh spune: «Prin zelul și activitatea viitoarelor cadre monahale, nădăjduim să aducem un nou duh de viață în mînăstirile noastre în așa fel ca monahii să redescopere rostul me-

40. *Regulament...*, art. 75—76.

42. *Apostolat social*, IV, p. 385.

44. *Apostolat social*, ed. II, p. 170.

46. *Apostolat social*, IV, p. 97.

48. *Apostolat social*, IV, p. 99.

50. *Apostolat social*, IV, p. 99.

41. *Apostolat social*, IX, p. 73.

43. *Apostolat social*, IV, p. 97.

45. *Ibidem*, p. 182.

47. *Apostolat social*, ed. II, p. 169.

49. *Apostolat social*, VI, p. 313.

51. *Regulament...*, art. 77.

«muncii practice»,⁵². «Nimeni nu poate fi primit în marea familie a monahismului fără cunoaşterea unui meşteşug care să-i asigure existenţa prin munca cinstită a braţelor»⁵³. În acest fel mînăstirea ajunge să dispună pentru subsistenţa ei de resurse interne, fără a fi nevoită să recurgă la vreun ajutor din afara zidurilor ei. Unul din ţelurile muncii monahilor este deci şi asigurarea tuturor celor de trebuinţă obşteii mînăstireşti. «Nu e potrivit — arată Prea Fericirea Sa — ca mînăstirile să trăiască din ajutoare din afară, ci ele trebuie să se menţină din propriile lor puteri»⁵⁴, adăugînd şi aceea că «viitorul mînăstirilor noastre va depinde în cea mai mare măsură de latura practică. Dezvoltînd dragostea de meşteşugari, vom asigura existenţa materială a mînăstirilor noastre»⁵⁵.

De altfel *Regulamentul pentru organizarea vieţii monahale* precizează că «veniturile dobîndite din bunurile mînăstirii şi din munca vieţuitorilor săi vor fi folosite pentru întreţinerea vieţuitorilor, dîndu-se fiecăruia după trebuinţele lui»⁵⁶. Deci înseşi obiecturile de pe urma muncii fiecăruia se pun laolaltă în folosul mînăstirii şi se împart după dreapta chibzuinţă a obşteii. Prin însăşi firea lucrurilor apoi, a exigenţelor diferitelor sectoare bisericeşti, ca şi prin diversitatea însuşirilor vieţuitorilor, cîteodată adovărate talente, mînăstirile numără multiple îndeletniciri. De asemenea pentru nevoile mînăstirii, în afara sectorului agricol, al creşterii vitelor şi al stupăritului, se execută lucrări de tîmplărie, croitorie, cizmărie, fierărie etc.⁵⁷, dar nu lipsesc şi din cele mai pretenţioase: de pictură, sculptură, turnătorie şi altele⁵⁸. Astfel în unele mînăstiri se confecţionează obiecte de cult, de exemplu icoane, cruci, candelă şi altele, sau cele necesare pentru împodobirea bisericilor, ca străni, catapetesme, sfeşnice şi analoage, ţesături, broderii şi acoperăminte, veşminte, covoare, precum şi diferite obiecte de ceramică, lemn şi metal, la dispoziţia vizitatorilor sau pentru alte trebuinţe⁵⁹.

Pentru a ne da seama mai bine de toate sortimentele produse ne referim doar la cîteva ateliere mînăstireşti din jurul Sfintei Patriarhii. Astfel la Schitul Maicilor din Bucureşti funcţionează secţiile de strungărie, ajustură, cizelură, filigran şi email, precum şi ateliere de pictură şi de croitorie, de odăjdii şi uniforme preoţeşti. La Mînăstirea Plumbuita funcţionează ateliere de sculptură, de tîmplărie mecanică şi manuală, de preparat tămîie şi secţia de turnat clopote. La Mînăstirea Ţigăneşti se găsesc atelierele de ţesătorie (stofe) şi secţiile de broderie artistică şi de ţesut covoare. La Mînăstirile Ghighiu şi Ciorogîrla sînt ateliere de înrămat icoane⁶⁰.

Aşa cum rezultă din enumerarea făcută, îndeletnicirile monahale îmbrăţişează aproape toate domeniile artei, producînd opere de mare valoare⁶¹. Munca în mînăstiri are deci un triplu aspect: economic, artistic şi educativ⁶². Produsul muncii monahilor mai ales a obiectelor bisericeşti lucrute cu migală, nu răspunde doar unei necesităţi imediate, ci e marcat în mod constant de o factură artistică superioară. Aceasta face ca şi produsul lucrului manual din mînăstiri să fie unanim apreciat pentru calitatea sa. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian afirmă chiar că «produsele acestor

52. *Apostolat social*, IV, p. 347.53. *Apostolat social*, VI, p. 313.54. *Apostolat social*, IV, p. 349.55. *Ibidem*, p. 390.56. *Regulament...*, art. 80.57. *Regulament...*, art. 78; Arhim. Irineu Crăciunaş, *op. cit.*, p. 217.58. *Apostolat social*, VI, p. 409—410.59. *Regulament...*, art. 80.60. A se vedea Pr. Prof. Al. I. Ciurea *Strădanii şi înfăptuiri în domeniul artei religioase*, în *Douăzeci de ani din viaţa Bisericii Ortodoxe Române*, Bucureşti, 1968, p. 212.61. *Apostolat social*, IX, p. 73.62. *Apostolat social*, VI, p. 320.

ateliere sînt prețuite de conducătorii vieții economice din țara noastră, iar faima lor a trecut de granițele țării noastre fiind căutate în străinătate»⁶³.

Nu este de prisos a menționa aici și munca intelectuală a monahilor. În legătură cu aceasta Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române spunea următoarele: «Am pus la temelia reorganizării vieții călugărești principiul clasic al monahismului răsăritean: rugăciunea și munca. Dar am adîncit ideea de muncă și i-am sporit conținutul, prin preocupările și îndeletnicirile de ordin intelectual. Înainte de toate călugărul trebuie să fie un om luminat»⁶⁴. Într-adevăr, conform acestei devize, Prea Fericirea Sa a purtat permanent de grijă formării intelectuale a monahilor. Organizarea administrativă a mînăstirii însăși necesită funcții de răspundere (la cancelarie, bibliotecă, arhivă, colecția de obiecte de importanță istorică și artistică) ce presupun o pregătire superioară. Aceeași pregătire se cere și monahilor ce au diferite încredințări de îndeplinit, mai ales în Centrele eparhiale sau la instituțiile Bisericii Ortodoxe Române⁶⁵. Am văzut apoi că în cadrul fiecărei mînăstiri funcționează un consiliu de învățătură. Azi toți călugării din Mînăstirile noastre au cel puțin școala elementară. În afară de aceasta, ei au urmat cursuri în cadrul școlilor monahale, prin care și-au însușit cultura teologică necesară⁶⁶. Mulți dintre călugări și călugărițe au absolvit seminariile teologice, iar o bună parte dintre ei și-au luat licența în teologie. Dintre aceștia cîțiva au urmat cursuri de doctorat la Institutele teologice din țară, unii continuînd studiile de specializare în străinătate⁶⁷. Parte dintre ei au reprezentat cu cinste monahismul românesc la întruniri bisericești internaționale⁶⁸, sau au colaborat la reviste teologice, cu studii, de preferință tratînd aspecte ale vieții călugărești⁶⁹.

Dar munca monahilor nu se evidențiază numai sub aspectele prezentate. Împlinirea ei cu viața poporului nostru ca și legătura ei cu întreaga obște umană împodobește mai mult cununa realizărilor.

Chivernisind zestrea strămoșească. — Una din laturile vieții monastice în care pietatea adevărată se împletește cu munca jertfelnică este cea a îngrijirii lăcașurilor de închinăciune. Conservarea acestora a devenit pentru reprezentanții cinului monahal una din îndeletnicirile răsplătite cu nespuse satisfacții spirituale, căci, așa cum se știe, de aceste mînăstiri se leagă o parte din trecutul Bisericii ca și din acela al Patriei. Așa după cum arată Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, mînăstirile sînt zidite pe pămînt sfințit de jertfe mari⁷⁰. «Veacuri de-a rîndul ele au fost adevărate focare de cultură⁷¹. Ele și-au adus o contribuție specială și la consolidarea unității de credință. De pildă Mînăstirea Curtea de Argeș a însemnat un «centru de grupare și refacere al românilor asupriți, veniți din părțile transilvănene»⁷². Cu privire la același sfînt așezămînt, Prea Fericirea Sa afirmă următoarele: «Istoria mînăstirii de la Curtea de Argeș a fost însăși istoria Bisericii Ortodoxe Române, care neîntreput

63. *Apostolat social*, IV, p. 389 și 401.

64. *Apostolat social*, VI, p. 312.

65. *Apostolat social*, I, p. 182.

66. A se vedea Pr. Aug. Faur, *Monahismul românesc și reorganizarea lui*, în «Studii Teologice», II (1950), nr. 3—6, p. 304 ș. u.

67. Arhim. Irineu Crăciunaș, *art. cit.*, p. 216—217; *L'Église Orthodoxe Roumaine...*, p. 44.

68. A se vedea, de exemplu: *Sesiunea ecumenică monahală de la Grandchamp-Elveția*, în «Biserica Ortodoxă Română». LXXXVIII (1970), nr. 7—8, p. 689—692.

69. De exemplu: Ierod. Irineu Crăciunaș, *Chipul călugărului îmbunătățit*, în «Biserica Ortodoxă Română» LXXIII (1955), nr. 3—4; Idem, *Indrumătorul duhovnicesc și ucenicul după Sfinții Părinți*, în «Studii Teologice», VIII (1956), nr. 9—10.

70. *Apostolat social*, IV, p. 353.

71. *Apostolat social*, X, p. 72.

72. *Apostolat social*, IX, p. 235—238.

de-a lungul veacurilor s-a identificat cu sufletul și viața poporului român... Ne găsim aici în față cu strămoșii, în continuarea unei misiuni, în manifestarea sufletului și vieții noastre românești»⁷³. «Mînăstirea Curtea de Argeș a slujit cu cinste Bisericii și poporului 450 de ani și sîntem deplin încredințați că ea va continua să fie mai departe vatră de înaltă trăire duhovnicească și românească»⁷⁴.

Popasul aniversar ale unora dintre vechile lăcașuri, ca de pildă la comemorarea a 500 de ani de la întemeierea Mînăstirii Putna (în 1965) și a 450 de ani de la sfințirea Mînăstirii Curtea de Argeș (15 august 1967), au constituit momente de evocare a rostului înalt pe care l-au avut aceste așezăminte. La festivitățile ce s-au desfășurat cu acest prilej au fost de față membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române delegații ale Bisericilor Ortodoxe surori și ale unor comunități ortodoxe române de peste hotare, conducători și reprezentanți ai cultelor din țara noastră, precum și reprezentanți ai autorităților centrale și locale de stat⁷⁵.

Vizitarea mînăstirilor este însoțită și de un interes mereu crescînd pentru valoarea istoriei, artei și culturii ce o reprezintă. Faptul reiese din numeroasele monografii, studii și lucrări scrise în acest sens⁷⁶. De subliniat că fiecare mînăstire, schit sau metoc are un sinodic afișat, iar cele mai multe, și îndeosebi cele care sînt monumente istorice, un ghid tipărit⁷⁷. De asemenea la dispoziția viețuitorilor, ca și a vizitatorilor sau cercetătorilor mînăstirilor, stau biblioteci și colecții bine organizate⁷⁸. Unele, ca de exemplu cel de la mînăstirile Antim, Neamț, etc., sînt pretutindeni cunoscute. Astfel, pe lîngă lucrări teologice sau de cultură generală, se păstrează aici cărți vechi, manuscrise, obiecte de artă religioasă, diferite documente, toate legate de trecutul mînăstirii.

Importanța deosebită a acestora a atras după sine nu numai vizitarea și cercetarea diferitelor laturi ale conținutului lor, ci și o îngrijire cu totul aparte, semnificativă îndeosebi prin diferitele lucrări de conservare și restaurare a lucrărilor respective. Lucrările au fost executate cu sprijinul Direcției Monumentelor Istorice. Între mînăstirile mai importante care s-au bucurat de această atenție sînt: Cernica, Căldărușani, Pasărea, Ciorogîrla, Țigănești, Ghighiu, Sinaia — în Mitropolia Ungrovlahiei; Neamț, Moldovița, Slatina, Putna, Agapia, Văratec, Sihăstria — în Mitropolia Moldovei; Tismana, Cozia, Hurezi, Strehaia, Cornet — în Mitropolia Olteniei; Brîncoveanu-Sîmbăta de Sus, Rohia — în Mitropolia Ardealului; Hodoș-Bodrog, Săraca — în Mitropolia Banatului. În acest sens Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian remarcă faptul că aproape toate mînăstirile din țara noastră, fiind vechi monumente de arhitectură, de pictură în frescă și de sculptură, au fost restaurate și consolidate din fondurile eparhiilor și cu ajutoare date de statul nostru⁷⁹. Prea Fericirea Sa însuși este ctitorul

73. *Ibidem*, p. 235.

74. *Ibidem*, p. 238.

75. Pr. Prof. Ioan I. Rămureanu, *Comemorarea a cinci sute de ani de la înființarea Mînăstirii Putna*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIV (1966), nr. 7-8, p. 639 ș. u.; *Festivitățile de la Curtea de Argeș pentru comemorarea a 450 de ani de la sfințirea bisericii mînăstirii Curtea de Argeș*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXV (1967), nr. 7-8, p. 697-730; Teodor N. Manolache, *Note pe filele calendarului celor 20 de ani de arhipăstorie a Prea Fericitului Patriarh Justinian*, în *Douăzeci de ani de viață a Bisericii Ortodoxe Române*, pl. 548 ș. u.

76. Mulțimea lor nu ne-ar îngădui aici o enumerare. Trimitem însă la studiul de sinteză al Pr. Prof. Ene Braniște; *Preocupări și studii de liturgică și de istoria artei bisericesti*, în *Douăzeci de ani din viața Bisericii Ortodoxe Române*, p. 351-368. Menționăm aici și colecția de *Mici îndreptare de monumente istorice*, apărute pentru mînăstirile și bisericile din țară, în editura «Meridiane».

77. *Regulament...*, art. 91.

78. *Regulament...*, art. 85-86.

79. *Apostolat social*, X, p. 72.

multor așezăminte, între care menționăm schitul Sfânta Maria de la Techirghiol și schitul Dragoșlavelle⁸⁰. Trebuie subliniat aici și faptul că de o egală grijă din partea conducerii bisericești se bucură și mănăstirile românești din afara hotarelor țării, ca de pildă Prodromul și Lacul la Muntele Atos, Așezămîntul Sfîntul Gheorghe de la Ierusalim și Mînăstirea Iordanului⁸¹. E de subliniat încă și aceea că elanul cu care mulți călugări au urmat cursurile de îndrumători-ghizi pentru monumentele istorice și de artă, ca de exemplu cele de la Curtea de Argeș și Iași⁸², reflectă dorința de a descoperi și altora comorile noastre străbună și de a-și pune capacitatea lor de muncă în slujba poporului.

Slujind propășirii generale. — Legătura dintre mănăstiri și pămîntul țării denotă că ele nu sînt despărțite de mersul înainte al lumii; mai mult încă, își dau partea lor într-un fel propriu. Poziția mînăstirii nu e una critică față de lume, ci de sprijinire a dorinței continue de mai bine. Prea Fericitul Patriarh Justinian lămurește clar că viața unei mînăstiri, «desprinsă oarecum de lume, este totuși pusă în slujba lumii, a societății omenești, împlinind pentru aceasta rosturi și răspunderi esențiale»⁸³. «Monahismul ortodox — arată într-alt loc Prea Fericirea Sa — nu este o fugă de lume... El este o retragere din vîltoarele ispitelor lumii, dar nu o rupere a legăturilor cu lumea. Retragera aceasta este legată de multe renunțări și principiul care îi stă la temelie este slujirea lui Dumnezeu și slujirea aproapelui. Precum porțile mînăstirilor, tot așa și inimile noastre ale monahilor sînt deschise tuturor, iar munca susținută care se desfășoară aici între zidurile mînăstirilor este pusă în slujba mării mulțimi...»⁸⁴.

Sub acest aspect deci mînăstirile pot avea o influență binefăcătoare⁸⁵. De fapt organizarea mînăstirilor însăși indică practicarea unei slujiri obștești. Lepădarea de sine pe care monahul caută să o realizeze își găsește sensul în deșărădăcinarea egoismului și deschiderea către altul, cultivînd iubirea de Dumnezeu și de semenii⁸⁶. Înăuntrul mînăstirii, dintre domeniile în care s-a concretizat altruismul amintim acela al asistenței sociale și al ospitalității. Aceasta prin organizarea cîte unei bolnițe sau infirmerii pentru viețuitorii mînăstirii⁸⁷ și a unui arhondaric pentru buna primire a celor în trecere pe aici.⁸⁸ Apoi în unele mînăstiri au fost organizate case de odihnă sau sanatorii pentru preoți și preotese în vîrstă, precum și pentru călugări și călugărițe, cum sînt cele de la Curtea de Argeș, Suzana, Dealu, Viforîta, Cozia etc. Ele se găsesc sub administrarea Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române sau a centrelor eparhiale⁸⁹.

Din dispoziția de a nu se gîndi la sine ci la obște rezultă și alte înalte virtuți, tot atîtea trepte pe scara desăvîșirii. Trebuie spus aici că spiritul de jertfelnicie al monahului nu rămîne circumscris la obștea bisericească. Ne referim îndeosebi la devotamentul călugărilor față de popor și patrie. În acest sens Prea Fericitul Patriarh Justinian spune următoarele: «Noi nu avem legătură numai cu cerul, ci și cu pămîntul pe care ne mișcăm. În virtutea acestui adevăr călugării știu că și ei sînt cetățenii unei patrii, nefiind ruși de legăturile cu semenii lor... Călugării trebuie să știe că așa cum iubesc pe frații lor trebuie să iubească pe toți cetățenii patriei noastre și să fie

80. *Apostolat social*, IV, p. 382 și 385.

81. *L'Eglise Orthodoxe Roumaine...*, p. 45.

82. Arhim. Irineu Crăciunaș, *Purtarea de grijă față de mînăstiri...*, p. 221.

83. *Apostolat social*, vol. VI, p. 155.

84. *Ibidem*, p. 157.

85. *Apostolat social*, X, p. 71.

86. *Apostolat social*, IV, p. 349, 386.

87. *Regulament...*, art. 92—94.

88. *Regulament...*, art. 97—99.

89. Arhim. Irineu Crăciunaș, *Purtarea de grijă față de mînăstiri...*, p. 221.

propovăduitori ai luptei pentru pace și împotriviți ai celor ce doresc războiul»⁹⁰. «Ca instituție organizată, mînăstirea trebuie să țină seama că face parte din Statul român și că toți călugării și toate călugărițele trebuie să-și respecte stăpînirea, trebuie să asculte de această stăpînire și de legile ei»⁹¹.

Sfera lucrării monahilor se poate lărgi, înscriindu-se ca o contribuție la mai binele, propășirea și fericirea lumii. Referindu-se la o astfel de contribuție din partea monahilor diferitelor Biserici, Prea Fericitul Patriarh Justinian spunea: «Ei își dau seama azi mai mult ca oricînd că a fi creștin sau a fi al lui Hristos, înseamnă a se respecta și iubi unii pe alții ca niște frați de valoare egală, înseamnă a colabora pentru victoria binelui în lume, pentru ajutorarea celor lipsiți, a celor asupriți, a celor necăjiți, căci inima le spune ceea ce au spus Sfinții Părinți orientali (Sfîntul Maxim Mărturisorul) că esența virtuții sau a binelui este Hristos și în semenul lipsit și asuprit ne întîmpină fața lui Hristos»⁹².

În acest context e potrivit a menționa și prezența monahismului românesc pe tărîm ecumenic. Aceasta rezultă în chip special din participarea activă a călugărilor români la sesiunile ecumenice monahale, la cursurile Institutului Ecumenic, la întrunirile organizate de Consiliul Ecumenic al Bisericilor etc.⁹³. Cu astfel de prilejuri reprezentanții monahismului nostru au făcut cunoscută în mod constant frumusețea și eficacitatea experienței ortodoxe⁹⁴. Ei au activat cu conștiința responsabilității ce le revine, avînd totdeauna în față cuvintele Întîistătătorului Bisericii noastre: «În promovarea ecumenismului curat creștin, monahii trebuie să fie nu numai promotorii ecumenismului, ci și făuritorii celui mai autentic ecumenism»⁹⁵. Prin toate acestea monahismul ortodox român a cîștigat pretutindeni sporul unui prestigiu bine meritat.

*

Bogăția vieții monahale și buna chivernisire a acesteia desigur că prezintă aspecte multiple. Aici am prezentat pe cele principale și caracteristice monahismului românesc, așa cum s-au conturat și realizat în ultimul pătrar de veac, prin osîrdia Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în consonanță cu tradiția și totodată cu cerințele lumii contemporane.

Din cele expuse putem conchide că întreaga viețuire monahală în mînăstirile noastre a fost reînviată în duh autentic creștin printr-o organizare obștească ce face din rugăciune, muncă și slujire coordonatele ei esențiale. Monahismul urmărind desăvîrșirea personală, nu neglijează pe semeni, găsind mijloacele adecvate de a sluji

90. *Apostolat social*, V, p. 145.

91. *Apostolat social*, IV, p. 101.

92. *Apostolat social*, X, p. 271.

93. A se vedea Prof. N. Chițescu, *A patra Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXX (1968), nr. 7—8, p. 909; Diac. P. I. David, *Al XVIII-lea semestru al Institutului Ecumenic de la Bossey*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 320; A. M., *Schimb de vizite monahale*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVIII (1970), nr. 5—6, p. 472; *Sesiunea ecumenică monahală de la Grandchamp...*, p. 689.

94. Cf. *Participarea P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, la colocviul teologic de la Mînăstirea Mont-de-Cats*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIX (1971), nr. 7—8, p. 782—783.

95. *Apostolat social*, vol. X, p. 271.

trebunțelor sufletești ale credincioșilor⁹⁶. În acest fel se realizează și o comuniune duhovnicească binefăcătoare.

Mănăstirile românești nu oferă numai locuri de reculegere, ci și adevărate tezaure ale istoriei, artei și culturii poporului nostru. Prin toate aceste însușiri ele stîrnesc o admirație unanimă. Vizitatorii străini au găsit întotdeauna cuvinte de înaltă apreciere pentru aceste valori ale Bisericii și țării noastre. Ne limităm a cita doar una din referințele mai concludente reproduse în ultima vreme de presa bisericească din străinătate: «Activitatea monahilor români are o importanță foarte mare pentru viața acelei Biserici. Într-adevăr acești monahi, conservînd admirabil toate elementele tradiționale ale monahismului oriental, rugăciunea, munca, spiritualitatea, sînt și azi un exemplu viu de trăire a unei vieți profund creștine. Mănăstirile lor nu sînt locuri de odihnă și inactivitate. Monahii, fără a tulbura cîtuși de puțin pacea monastică și mai ales fără a neglija lungile slujbe dumnezeiești, ca și rugăciunile zilnice, aceleași prescrise de veacuri de tipicul Sfîntului Sava, se ocupă mai ales cu confecționarea obiectelor de cult, icoane, potire, candelă, cruci etc... Mănăstirile de maici se ocupă mai ales cu țesutul stofelor bisericești, cu confecționarea de covoare etc.»⁹⁷.

Pe lîngă aprecierile date publicității sînt însă alte multe spontane, consemnate în «cărțile de aur» ale mănăstirilor.

Realitățile vii legate de un cin monahal evlavios, luminat și harnic, în slujba propășirii neîncetate a Bisericii noastre strămoșești sînt cele care mărturisesc cu prisosință despre munca depusă cu abnegație și din care am cuprins doar o parte. Toate împlinirile pe această latură încununază cu cinste binecuvîntatul jubileu al arhipăstoririi Prea Fericitului Patriarh Justinian, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române.

Arhim. TIMOTEI SEVICIU

96. Cf. *Participarea P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, la Colocviul teologic...*, p. 782—783 ; Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Importanța și sensul desăvîrșirii în monahism*, în «Studii Teologice», VII (1955), nr. 3—4, p. 217 sq.

97. Damiano Como, *Appunti di un recente viaggio in Romania*, in «Oriente Cristiano», XI (1971), nr. 3, p. 87.

CULTUL DIVIN

Creație a unui «dar special» pe care îl are Ortodoxia de a percepe frumusețea lumii spirituale și de a o reda în formele pietății și cultului, adică, așa cum spune Bulgakov, de a coborî cerul pe pământ¹, cultul ortodox a devenit în Biserica Ortodoxă «centrul și inima sau expresia fundamentală și caracteristică a vieții sale religioase»².

Cunoscînd profund și temeinic valoarea și importanța cultului pentru viața credincioșilor noștri, pe de o parte, iar pe de alta, starea existentă a cultului în momentul preluării conducerii Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian, i-a acordat o atenție cu totul specială. Încă de la început, chiar din cuvîntarea de la înscăunare, putem sesiza această intenție, pentru că problemele în legătură cu cultul sînt incluse sau legate de cele două mari idei călăuzitoare enunțate cu acel prilej și anume: ideea despre unitatea Bisericii și aceea a Bisericii vii sau active³, — idei prin care înțelegea să conducă sau să readucă viața Bisericii noastre «pe linia urmată de Sfinții Apostoli și de Sfinții Părinți, linie rămasă neschimbată în tradiția corectă a sfintei noastre Biserici Ortodoxe a Răsăritului»⁴. Iată cum le comentează însuși Prea Fericitul Patriarh Justinian, după douăzeci de ani de activitate, în cuvîntarea festivă: «Din preocuparea aceasta constantă de unitate în credință și din grija ca pe tot cuprinsul Patriarhiei Române mărturisirea credinței, trăirea și slujirea creștină să se manifeste la fel de către toți fiii Bisericii noastre strămoșești, au pornit cele mai de seamă înfăptuiri ale celor douăzeci de ani pe care-i sărbătorim»⁵. «Pentru exprimarea unitară și pentru promovarea unității de credință s-au tipărit cărți de cult care au fost distribuite tuturor bisericilor din Patriarhia Română ... În același scop au fost tipărite cărți de rugăciuni, catehisme, vieți de sfinți, almanahuri și s-a stăruit în chip deosebit pentru uniformizarea cultului și mai ales pentru introducerea cîntării în comun în toate bisericile, punîndu-se la îndemîină cărțile necesare cu note psaltice și liniare»⁶.

Din a doua idee mare, aceea a Bisericii vii, active și legată de viață, a izvorît «programul întocmit de Sfîntul Sinod în 1950, în care s-a precizat în chip amănunțit cum să se desfășoare slujbele în biserici, lucrarea omiletică și catehetică a preoților, participarea activă a credincioșilor de toate vîrstele atît la slujbe cît și la buna păstrare și împodobire a locașurilor de cult»⁷.

Din cele de mai sus rezultă corelația strînsă ce există între unitatea de credință ca idee fundamentală călăuzitoare în concepția Prea Fericitului Patriarh Justinian și între cultul divin ca mijloc de exprimare unitară și de promovare a unității de credință. Sau, cu alte cuvinte, forma practică pentru păstrarea și întărirea unității de

1. S. Bulgakov, *Ortodoxia*, trad. rom. de N. Grosu, Sibiu, 1933, p. 162.

2. Pr. Prof. E. Braniște, *Cultul Bisericii Ortodoxe Române față de cultul celorlalte confesiuni creștine și al sectelor din țara noastră*, în «Studii Teologice», III (1951), nr. 1—2, p. 6 și *L'Eglise Orthodoxe Roumaine*, Editions de L'Institut Biblique et de Mission Orthodoxe, II-2 edition, 1968, p. 42.

3. *Apostolat social*, X, p. 42, 43.

4. *Ibidem*, IV, p. 72.

5. *Ibidem*, X, p. 42.

6. *Ibidem*, p. 43.

7. *Ibidem*.

credință o constituie cultul divin și anume «săvârșirea lui în chip uniform în toate bisericile din țară»⁸. «Această nevoie — simțită mai cu seamă după săvârșirea marelui act al reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania..., a pus în fața Sfântului Sinod îndatorirea de a se îngriji ca în toate dumnezeieștile locașuri ale Bisericii Române întregite să se săvârșească aceeași slujbă, după aceeași bună și dreaptă orînduială» («Prefața» la *Evanghelia*, ediția 1964).

«Frecventarea și îndeplinirea aceluiași forme rituale, arăta Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, creează și susține nu numai unitatea religioasă, ci și o identitate de simțiri și mentalitate, precum și simțul de solidaritate sau frățietate, care leagă între ei pe toți credincioșii, nu numai în locașul de cult, ci se răsfrînge și în afară, în viața socială»⁹. «Ce frumos lucru este și cît de mult contribuie la unificarea sufletească a tuturor credincioșilor români, cînd un credincios din orice parte a țării găsește, în orice biserică în care intră, că toate rînduielile bisericesti sînt aceleași ca în biserică din satul lui, sau din orașul lui»¹⁰.

Ideal «ar fi deci o uniformitate cît mai mare de cult, prin înlăturarea tuturor diferențelor și a inovațiilor rituale, pentru ca nu numai credincioșii să poată participa fără dificultate la orice slujbă, ci și preoții să poată sluji fără nici o dificultate în orice parte a țării în care ar fi trimiși de conducerea Bisericii noastre»¹¹.

În cele ce urmează vom vedea cum s-a desfășurat activitatea cultică bisericască în timpul arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în linii mari.

Starea cultului în Biserica Ortodoxă Română la începutul activității Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian

Una din problemele interne ale Bisericii Ortodoxe Române, care s-a pus îndată după preluarea conducerii ei de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a fost aceea a uniformizării cultului, adică a «realizării unei uniformități cît mai accentuate în rînduiala și în săvârșirea serviciilor noastre divine»¹².

Desigur, cultul Bisericii Ortodoxe Române avea și înainte o uniformitate destul de accentuată în liniile lui mari și aceasta se datora faptului că el aparține ritului liturgic bizantin, cult de care țin toate Bisericile Ortodoxe. În afară de aceasta, Biserica noastră are unicul avantaj că păstorește un popor a cărui unitate etnică și lingvistică sînt recunoscute.

Totuși, necesitatea luării unei astfel de acțiuni din partea conducerii Bisericii noastre nu era fără obiect. Existau, în momentul acela, o serie de deosebiri și variante, regionale sau locale, care se constatau adesea de la parohie la parohie, în ceea ce privește modul de săvârșire a sfintelor slujbe. Deosebirile acestea se observau, pe de o parte în cuvintele (textul) rugăciunilor și ale imnelor sfinte, ca și în modul cîntării lor, iar pe de altă parte în modul săvârșirii actelor riturilor sau ceremoniilor sfinte care alcătuiau ritualul extern al serviciilor religioase¹³.

În general, cele mai multe și mai importante deosebiri în modul de săvârșire a serviciilor religioase la noi se explică prin influențele exercitate pînă nu de mult, din

8. Cf. «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 11.

9. Pr. Prof. Ene Braniște, *Despre «inovații» în săvârșirea serviciilor divine*, în «Studii Teologice», V, (1953), nr. 3—4, p. 301.

10. *Apostolat social*, IX, p. 226.

11. Pr. Prof. Ene Braniște, *Uniformizarea săvârșirii sfintelor slujbe în Biserica Ortodoxă Română*. Conferință pentru cursurile cu preoți (dactilografiată), p. 25.

12. Idem, *Preocupări și studii de liturgică și de istoria artei bisericesti*, în volumul *Douăzeci de ani din viața Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1968, p. 341.

13. Idem, *Uniformizarea săvârșirii sfintelor slujbe...*, p. 1.

partea Bisericilor Ortodoxe vecine (rusă și sîrbă), sau a altor culte neortodoxe (catolici și protestanți) asupra diferitelor părți constitutive ale Bisericii Ortodoxe Române, cu care au stat în contact direct, înainte de reîntregirea țării (1918) și de reîntregirea Bisericii strămoșești din Transilvania (1948). Iar altele se explică printr-o serie de cauze interne care, fie că au contribuit la ivirea lor, fie că le-au menținut¹⁴. Aceste cauze generale s-au concretizat în deosebiri care privesc, cum am spus, textul liturgic al rugăciunilor și cîntărilor, ritualul și rînduiala slujbelor religioase (tipicul) și cîntarea bisericească.

a) Astfel, cele care privesc textul sau formularul liturgic se resimt în cîteva amănunte fără prea mare importanță, dar totuși de interes deosebit, și provin din cauza diversității edițiilor cărților de slujbă de care se folosesc concomitent mulți din slujitorii bisericești din diferite părți ale țării. Aceștia, fiind deprinși cu cărțile vechi de slujbă, nu consimt să le înlocuiască cu edițiile noi, revizuite și deci mai bune din toate punctele de vedere și astfel creează practici deosebite de slujire. Alte deosebiri provin din traducerea neuniformă a aceluiași text din limba originală în diverse ediții¹⁵; altele din folosirea de către diortositori sau traducători a unor ediții originale deosebite ale textelor sfinte întrebuințate în cult (așa este cazul cu textul psalmilor și al evangheliilor, care variază după traducători)¹⁶; alte diferențe sînt sporite prin adaosurile și omisiunile pe care le fac unii dintre slujitori în textul rugăciunilor, al cîntărilor ori al diferitelor formule liturgice. Unele dintre acestea se explică tot prin diversitatea edițiilor cărților de slujbă¹⁷, iar altele prin nevoia de prescurtare a unora dintre slujbele noastre mai lungi¹⁸, din simplul capriciu sau bunul plac al unor slujitori cu mai puțin respect față de regulile tipicului și de rînduiala corectă a slujbelor. În sfîrșit, o altă serie de deosebiri în textul sfintelor slujbe o constituie acele imne și formule liturgice de origine mai nouă, introduse în uz de pietatea credincioșilor, dar care nu s-au putut încă generaliza din cauză că n-au primit consacrația oficială prin înscrierea lor în textul din cărțile de slujbă¹⁹.

b) Trecînd la deosebirile de rînduială sau tipic care existau între slujitorii noștri în oficierea sfintelor slujbe, constatăm că acestea erau mai numeroase, întrucît în săvîrșirea lor intra în joc, într-o măsură mai mare, individualitatea fiecărui slujitor, într-unul și același moment liturgic unii preoți procedează într-un fel, alții într-altfel, din diverse motive²⁰. În orice caz, deosebirile cele mai multe provin din lipsa îndrumărilor necesare de tipic și ritual, din cărțile de slujbă. Se știe că pînă la o vreme cărțile noastre de slujbă nu cuprindeau pe lîngă textul rugăciunilor și al cîntărilor și îndrumări privitoare la rînduiala sau tipicul slujbelor și felul în care trebuie îndeplinite riturile, actele liturgice și mișcările rituale ale sfinților slujitori, sau dacă le cuprindeau, acestea erau foarte sumare. Astfel de îndrumări abia în timpul mai

14. *Ibidem*, p. 3. Dintre acestea enumărăm : Menținerea în circulație a vechilor ediții ale cărților de slujbă tipărite înainte de 1918, în diferite centre și deosebite de edițiile oficiale ale Sfîntului Sinod, tipărite după 1918 ; lipsa de uniformitate a slujitorilor bisericești ; lipsa unui tipic unic și oficial al Bisericii Ortodoxe Române, care să fie valabil și obligatoriu pentru toți slujitorii săi etc. Vezi Diac. E. Braniște, *Uniformitatea în săvîrșirea serviciilor divine*, în «Studii Teologice», I (1949), nr. 9—10, p. 788—796.

15. De exemplu, finalul formulei : «...drept îndreptînd cuvîntul adevărului Tău» (cum era în edițiile Liturghierelor pînă în 1956) a fost îndreptat în edițiile ulterioare în : «Drept învățînd cuvîntul...» (*Liturghierul*, București, 1956, p. 153 și 227 ; ediția 1967, p. 151 și 218) ș. a. (cit. după Pr. Prof. E. Braniște, *Uniformizarea săvîrșirii sfintelor slujbe...*, p. 7).

16. *Ibidem*, p. 8—9.

17. *Ibidem*, p. 10.

18. *Ibidem*, p. 10—11.

19. *Ibidem*, p. 12—13.

20. *Ibidem*, p. 13.

nou au început să fie intercalate printre textele rugăciunilor și imnelor²¹. Aceste deosebiri se datoresc apoi diversității edițiilor cărților de slujbă folosite în cuprinsul Bisericii noastre — chiar și după introducerea în uz a edițiilor ultime ale acelor cărți, în care vechile lipsuri erau împlinite — de către unii din slujitorii bisericești²², ignorând sau desconsiderând îndrumările din edițiile noi și mai bune. O altă categorie de deosebiri în domeniul ritualului și al tipicului o constituie chiar dezacordul dintre diferitele cărți de slujbă în ce privește îndrumările tipiconale²³, în special între *Tipicul* bisericesc tipărit de Sfântul Sinod și *Tipicul cel Mare* (al Sfântului Sava) care e totdeauna de acord cu *Triodul* și *Penticostarul*. Tot așa, o categorie aparte de deosebiri o constituie acele practici locale sau regionale destul de vechi și generalizate în unele părți, dar care deși nu sînt înscrise în *Tipic* sau edițiile oficiale ale cărților de slujbă, nu conțin nimic păgubitor pentru credința sau evlavia ortodoxă²⁴. O cauză a multor deosebiri de ritual și tipic o constituie însă ignorarea sau desconsiderarea tipicului și a rînduiei corecte, sau bunul plac al slujitorilor amatori de improvizații personale, de inovații, de omisiuni, adăugiri în ritualul sacru îndeobște cunoscut și respectat²⁵.

c) O mai mare lipsă de uniformitate se constată însă în muzica bisericească. Cea mai mare parte a Bisericii Ortodoxe a păstrat, mai mult sau mai puțin fidel, vechea cîntare religioasă ortodoxă, numită psaltică, venită la noi dinspre Bizanț odată cu formele externe ale cultului și cu organizarea. Această situație se găsește în Mitropoliile Olteniei, Ungrovlahiei și o mare parte din Mitropolia Moldovei. În celelalte părți ale Bisericii Ortodoxe Române reîntregite (nordul Moldovei și Mitropolia Ardealului și Banatului), datorită condițiilor istorice prin care au trecut, muzica bisericească a suferit diferite influențe. De asemenea, muzica corală bisericească și chiar modul de cîntare a ecteniilor și a diferitelor formule liturgice suferă de o manifestare profană și neortodoxă accentuată²⁶.

Trebuie menționat că deosebirile acestea au fost observate și semnalate cu mulți ani în urmă²⁷. Dar, ele au fost mult mai vizibile după reîntregirea Bisericii ortodoxe

21. *Ibidem*.

22. De exemplu, căderea de la Axion din rînduiala Liturghiei; unii preoți cădesc numai în fața sfintei mese, cum e prevăzut în Liturghierele vechi; alții cădesc tot altarul, cum se prevede în Liturghierul din 1937, p. 157, iar alții deschid ușile și cădesc și în fața altarului icoana Maicii Domnului (*Ibidem*, p. 15). 23. *Ibidem*, p. 15.

24. Așa sînt diferitele feluri de a ieși cu sfintele daruri la liturghie. Unii preoți ating frunțile credincioșilor cu sfîntul potir, în timpul ieșirii și al intrării, în timp ce credincioșii stau aliniați în genunchi, pe două coloane, lucru pe care alții nu-l fac. În aceeași categorie intră și miruitul de la sfîrșitul liturghiei, care deși s-a generalizat și consacrat în edițiile oficiale ale Liturghierelor (1937, 1956 și 1967), nu e practicat pretutindeni (*Ibidem*, p. 17—18).

25. *Ibidem*, p. 19.

26. *Ibidem*, p. 22 și Asist. Diac. Ene Braniște, *Preotul de azi ca liturghisitor*, în «Studii Teologice» I, (1949), nr. 1—2, p. 112—113.

27. Pr. Prof. E. Braniște, *Uniformizarea...*, p. 5. A se vedea și: Prot. N. Grișcov, «Inovațiile». în *serviciul divin*, 1936; Pr. P. Vintilescu, *Cultul și ereziile*, Pitești, 1926; Idem, *Însemnări pentru o nouă ediție a Liturghierului*, București, 1946; Pr. N. Popescu, *Preocupări liturgice*, în «Telegraful Român», Sibiu, XCVIII (1950), nr. 14—15, p. 23; Pr. Prof. P. Rezuș, *Superstițiile și combaterea lor*, în «Studii Teologice», II (1950), nr. 9—10, p. 595; Asist. Diac. E. Braniște, *Observațiuni și propuneri pentru o nouă ediție a Liturghierului*, București, 1945—1946 (extras); Idem, *Noua ediție a Liturghierului românesc, în comparație cu cele anterioare*, în «Studii Teologice», III (1951), nr. 9—10; I. C. D. Georgescu, *Observațiuni și propuneri asupra serviciului divin*, București, 1911 ș. a.

române din Transilvania²⁸, întrucît frații reveniți aduceau cu ei unele particularități în acest domeniu. Odată cu inaugurarea cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a preoților din Biserica noastră (1949) și mai ales cînd acestea s-au organizat într-un centru unic, preoții fiind îndatorați să slujească laolaltă, nevoia de uniformizare a cultului s-a făcut și mai simțită.

Măsuri luate de Sfîntul Sinod pentru uniformizarea cultului

a) *Înlăturarea deosebirilor de text, ritual și tipic. Uniformizarea cîntării bisericesti.* — Cunoscînd în linii mari deosebirile de text și de tipic pricinuite de diversitatea și imperfecțiunea cărților de slujbă, se poate ușor prevedea că prima măsură ce s-a luat în vederea înlăturării acestei lipse a fost tipărirea și introducerea în uz a unor noi ediții ale cărților de slujbă, revizuite de specialiști pe baza textelor originale și completate cu îndrumările necesare de tipic, rînduială și ritual, valabile și normative pentru toți slujitorii Bisericii noastre.

Așa după cum se arată în hotărîrea Sfîntului Sinod din 27.II.1950, încă de atunci s-a întocmit, în acest scop, un plan de editură pentru tipărirea tuturor cărților de slujbă necesare atît preotului cît și stranei. Potrivit principiului «ca în toate dumnezeieștile locașuri ale Bisericii Române reîntregite să se săvîrșească aceeași slujbă, după aceeași bună și dreaptă rînduială» («Prefața» la *Evanghelia*, ediția 1964), în trei ani, s-au tipărit și dat în folosință cărți de ritual, tuturor parohiilor revenite la Ortodoxie²⁹. Iar după douăzeci de ani, afirma: «Pentru exprimarea unitară și pentru promovarea unității de credință s-au tipărit cărți de cult care au fost distribuite tuturor bisericilor din Patriarhie, ca: Sfînta Evanghelie, Cazania, Cartea de învățătură, Liturghierul, Molitfelnicul, o parte din Mineie, Catavasierul, Psaltirea, Biblia. În același scop au fost tipărite cărți de rugăciuni, catehisme, vieți de sfinți ... S-a stăruit în chip deosebit pentru uniformizarea cultului, iar pentru introducerea cîntării în comun în toate bisericile s-au pus la îndemîină cărțile necesare cu notația psaltică și liniară»³⁰.

Pentru a se vedea seriozitatea cu care s-a lucrat la îndreptarea cărților de slujbă trebuie să spunem că în 1955, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trebuit să alcătuiască comisii noi mai mari și formate din buni cunoscători ai limbii grecești, în așa fel ca noile ediții să însemne în același timp și noi traduceri; ele erau formate apoi din liturghiști buni, pentru punerea de acord a regulilor de tipic pe care le cuprind și, în fine, din buni cunoscători ai muzicii bizantine bisericesti. Putem afirma că azi sînt tipărite toate cărțile necesare slujbelor bisericesti, în forma nouă revizuită și completată, cu excepția cîtorva Mineie, în așa fel că s-a pus la dispoziția slujitorilor bisericesti elementul esențial pentru uniformizarea cultului.

În vederea uniformizării cîntării bisericesti și prin aceasta și a cultului s-a petrecut un eveniment foarte important: reintroducerea muzicii psaltice omofone — cîntarea în comun — în biserici, adică revenirea la forma tradițională veche bisericască din epoca patristică, atitudine caracteristică, de altfel, întregii activități bisericesti a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Bun cunoscător al cîntării psaltice, meditînd și asupra importanței ei religioase, și-a fixat o concepție concretizată în două comandamente: cîntarea omofonă pentru popor cu participarea credincioșilor de toate vîrstele la serviciile dîvine săvîrșite în mai toate bisericile din orașele și satele țării; liturghia polifonică corală în bisericile catedrale și din centrele orașenești. Primul co-

28. Prea Fericitul Patriarh Justinian, «Prefață la *Evanghelia*», ediția 1964.

29. Pr. At. M. Preda, *Gospodar al Bisericii*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXIX (1951), p. 151.

30. *Apostolat social*, X, p. 43.

mandament trebuie să ducă la regruparea credincioșilor în jurul sfintelor altare pe calea cîntului religios, o cale mai sigură și mai de efect decît predica didactică³¹. Al doilea este menit să contribuie la progresul muzicii bisericești în țara noastră, pornind de la motivele psaltice tradiționale; în plus, acest comandament are menirea să satisfacă și nevoile sufletești ale acelor credincioși obișnuiți cu muzica polifonică³².

În scopul de a da viață și importanța cuvenită acestei străvechi tradiții a cîntării comune omofone, o comisie de specialiști condusă de profesorul Nicolae Lungu a primit însărcinarea să alcătuiască cele mai necesare cărți pentru strană, luînd ca bază pentru această realizare cîntarea bisericească tradițională a Bisericii Ortodoxe, cîntarea psaltică omofonă, de origine răsăriteană. Comisia a tipărit mai întîi o *Gramatică a muzicii psaltice*, care s-a dovedit a fi foarte utilă mai ales învățămîntului teologic muzical, punînd ordine în domeniul teoriei muzicale psaltice, adică întrebuintării și interpretării semiografiei bizantine, toate exemplele fiind redată în ambele notații. Concomitent, comisia a lucrat la alcătuirea cărților de bază ale stranei, după care cîntăreții să se poată conduce cu toată siguranța: *Cîntările Sfintei Liturghii*, *Vecernierul*, *Utrenierul*, *Cîntări la Cateheze* ș. a.

Trebuie menționată și cîntarea corală bisericească a cărei caracteristică este dezvoltarea ei pe baza melodiilor tradiționale psaltice armonizate într-o formă proprie. Și în acest domeniu deschizător de drum a fost tot profesorul Nicolae Lungu căruia i s-a încredințat întocmirea unei lucrări în acest sens, pe care a dat-o la iveală în 1957: *Liturghia psaltică*. Între timp, au mai apărut și alte colecții de cîntări corale bisericești armonizate în stil psaltic, îmbogățind repertoriul muzical bisericesc³³.

Sarcina valorificării acestui nou gen de cîntări i-a revenit la început Coralei Sfintei Patriarhii, formație de mare prestigiu precum și unor coruri eparhiale sau orășenești, mai mici, dar nu mai puțin inimoase, contribuind cu toate la înfrumusețarea slujbelor noastre bisericești și la uniformizarea cultului.

b) *Îmbunătățirea activității liturgice a slujitorilor bisericești*. — Se știe că dintre cele trei slujiri preoțești, cea mai înaltă este slujirea liturgică sau sfințitoare, fiindcă preoția a fost instituită întîi de toate pentru nevoile cultului, adică pentru a mijloci legătura oamenilor cu Dumnezeu. De aceea, cînd oficiază sfintele slujbe, preotul ortodox se găsește în exercițiul chemării sau sarcinii sale celei mai mari, primordiale, principale și caracteristice³⁴. Față de această sublimitate a slujirii liturgice, rolul preotului și necesitatea vigilenței lui sînt determinate în realizarea și consolidarea unității religioase. Liturghisitorul este un străjer credincios pentru păstrarea neștirbită și nealterată a ființei religiei, dacă se menține în unitatea liturgică, după cum poate să devină, prin neștiința, inconștiența sau neglijența lui, un mijlocitor pentru furișarea în cult a unor credințe străine sau sub nivelul moral al creștinismului³⁵. Pentru aceea grija deosebită arătată de Sfîntul Sinod în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian față de pregătirea preoților în acest domeniu este pe deplin justificată și necesară.

Odată cu reorganizarea învățămîntului teologic și trecerea lui sub îndrumarea Bisericii, în programa analitică a seminariilor și institutelor teologice s-a acordat Li-

31. *Apostolat social*, VI, p. 206.

32. *Ibidem*, VI, p. 207.

33. Ca de exemplu colecția «*Iubi-te-voi Doamne*» și diferite armonizări ale Prof. N. Lungu, Pr. I. Popescu-Runcu, C. Drăgușin, N. Moldoveanu, I. Popescu ș. a., apărute în revistele noastre bisericești.

34. Asist. Diac. E. Braniște, *Preotul de azi ca liturghisitor...*, p. 99.

35. Idem, *Uniformitatea săvîrșirii sfintelor slujbe...*, p. 80.

lucrul importanta convenită și astfel viitorii preoți sînt formați și pregătiți în mod uniform din punct de vedere liturgic și tipiconal, pentru că ei învață rînduiala slujbelor atât teoretic cit și practic pe baza unor manuale de liturgică și de tipic alcătuite sub îndrumarea Sfîntului Sinod și după cărțile de muzică bisericească uniformizată³⁶.

În ce privește generația de slujitori bisericești deja în funcție, Sfîntul Sinod a prevăzut o îndrumare a lor pe linia uniformizării cultului mai întîi prin cursurile de îndrumare preoțească, în cadrul cărora s-au înscris conferințe și seminarii de liturgică, tipic și cîntare bisericească în care se discută și se lămuresc probleme în legătură cu uniformitatea modului de săvîrșire a serviciilor divine³⁷, dar mai ales preoții se îndeletnicesc cu practicarea uniformă a cultului.

O altă formă de menținere permanentă a contactului cu preoții a conducerii bisericești o constituie conferințele de orientare, care sînt o continuare a cursurilor de îndrumare și în cadrul cărora s-au prevăzut și unele conferințe cu teme liturgice, cum au fost acelea privind inovațiile în cult, după hotărîrea Sfîntului Sinod din iunie 1952.

În acest sens se cuvine să arătăm că însuși Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat o atitudine originală, conducînd personal o consfătuire a preoților Capitalei, în anul 1952, în care a combătut unele delăsări și inovații în slujbă ale unor preoți, în vederea păstrării unității în rînduialile bisericești³⁸. Altădată, în 1949, în Ardeal, făcea același lucru personal, în vederea consolidării reîntregirii bisericești³⁹.

Exemplul acesta al Prea Fericitului Patriarh Justinian a fost urmat de o serie de preoți conștienți de misiunea lor pe linie de păstrarea uniformă a cultului, care au scris și au combătut orice practici cultice denaturate, lămurind în același timp pe credincioși și preoți asupra cauzelor acestor practici denaturate⁴⁰.

c) *Catehizarea*. — În legătură cu această veche instituție a Bisericii, reactualizată și readusă din nou în cadrul cultului, Prea Fericitul Patriarh Justinian, spunea: «Noi înțelegem să organizăm o catehizație nouă ... Credincioșii de multe ori nu se mulțumesc numai cu cele ce li se dau în cadrul cultului și caută satisfacții de ordin sufletesc mai adînc. De aceea, noua catehizație va consta în a învăța pe credincioși cultul nostru, căci fără cunoașterea cultului și fără participarea efectivă la cultul ortodox nu putem să dăm acestora învățături de doctrină și morală, căci fondul lor sufletesc e sterp»⁴¹.

La o serie de cursuri preoțești Prea Fericirea Sa spunea: «Ca o părere a noastră în ceea ce privește predica noastră, cateheza noastră și orice sfat și îndrumare date credincioșilor noștri, socotim că ele trebuie concentrate în scopul de a învăța pe credincioșii noștri rugăciunea, deci să cunoască cultul nostru, să-l învețe și să-l practice în toate împrejurările în care îl oficiază preotul. În felul acesta toată activitatea pastorală a preoțimii noastre pornește de la o realitate verificată de cînd există lumea,

36. Idem, *Uniformizarea Tipicului...*, p. 31.

37. *Ibidem*.

38. E vorba de aplicarea Hotărîrii Sfîntului Sinod din 16 iunie 1952, pe care aplicare, datorită importanței pe care o avea problema inovațiilor în cult, a ținut să o facă personal Prea Fericirea Sa. Vezi «Biserica Ortodoxă Română», LXX (1952), p. 407, 419—420; «Glasul Bisericii» XI (1952), nr. 5—6, p. 265.

39. Vezi «Biserica Ortodoxă Română», LXVIII (1950), nr. 1—2, p. 126—128.

40. Pr. I. Găgiu, *Aplicarea uniformă și obligatorie pentru toate eparhiile din Biserica Ortodoxă Română a legiuirilor și orînduirilor bisericești și a tuturor hotărîrilor cu caracter general* în «Biserica Ortodoxă Română», LXX (1952), p. 616—619 și Pr. Ol. N. Căciulă, *Să știi ce să ceri în rugăciune*, în «Biserica Ortodoxă Română», p. 623—626.

41. *Îndrumările date de P. F. Patriarh Justinian cu privire la activitatea protoiereilor*, în «Biserica Ortodoxă Română» XVIII (1950) p. 19.

de la realitatea acelei sete religioase care mîna de veacuri omenirea spre sfintele locașuri»⁴². Iar unul din mijloacele de atingere a acestui scop este cîntarea în comun. «Zidirea catehetică a preotului, spunea Prea Fericirea Sa, ... nu se va putea înălța fructuoasă decît pe temelile cîntării comune a sfintei liturghii»⁴³.

Insistența cu care conducerea Bisericii noastre urmărește uniformizarea cultului se exprimă mai pregnant în unele măsuri pe linia canonic-disciplinară, care prevăd în regulamentele actuale chiar unele pedepse împotriva clericilor ce nu respectă rînduiala corectă și tipicul slujbelor bisericești⁴⁴, mergînd pînă la ridicarea inamovibilității preoțești.

d) *Canonizarea sfinților români*. — În cadrul grijii generale pe care o are conducerea Bisericii Ortodoxe Române pentru unitatea cultică se încadrează și acțiunea întreprinsă cu stăruință de către Sfîntul Sinod, sub îndrumarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, pentru canonizarea unor bărbați de seamă din mijlocul neamului nostru, pe care credința și evlavia poporului dreptcredincios i-a ridicat, de-a lungul vremii, la rangul de sfinți, precum și generalizarea în tot cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române a cultului unor sfinți ale căror moaște aflate în diferite locuri în țara noastră se bucurau de cinstirea cu caracter regional⁴⁵.

Astfel, printr-o hotărîre a Sfîntului Sinod, din 28 februarie 1950, s-au înscris în calendarul Bisericii Ortodoxe Române numele celor șapte sfinți români: Sfinții Ierarhi Calinic de la Cernica, Iorest și Sava Brancovici; Cuvioșii Visarion Sarai și Sofronie de la Cioara; Sfîntul Mucenic Oprea din Săliște și Sfîntul Iosif cel Nou de la Partoș, care, în ședința solemnă din 10 octombrie 1955, au fost canonizați și trecuți în catalogul sfinților Bisericii noastre⁴⁶. De asemenea, tot prin hotărîrea Sfîntului Sinod din 28 februarie 1950, s-a procedat la generalizarea cultului sfinților: Cuvioasa Paraschiva, Mucenița Filoteia, Grigorie Decapolitul, Dimitrie cel Nou-Basarabov, Cuviosul Nicodim cel sfințit și Mucenicul Ioan Valahul, a căror canonizare solemnă a avut loc tot în 10 octombrie 1955. În acest fel, s-a împlinit, din inițiativa Prea Fericitului Patriarh Justinian, «un act de însemnătate unică pentru Biserica noastră, cel mai grăitor act de evlavie al Bisericii Ortodoxe Române»⁴⁷.

Pentru Biserica noastră, hotărîrile Sfîntului Sinod din 1950 și 1955 în ce privește generalizarea cultului unor «sfinți adoptați și încetățeniți bisericește, prin pietatea poporului român»⁴⁸, corespunde unei «trebuiețe creștine firești de îmbogățire și de uniformizare a cultului și este potrivită cu practica veche a Bisericii, în care cultul unui sfînt începea prin a fi local și se întindea apoi la toată Biserica sau la mare parte din ea. Prin acea hotărîre, sfinții venerați local sau regional au devenit obiect de vene-

42. *Apostolat social*, I, p. 188.   43. *Ibidem*, VI, p. 131.

44. Hotărîrea Sfîntului Sinod din 16 iunie 1952 prevede că preoții care «se vor abate de la respectarea tipicului și vor introduce în cult inovații vor fi sancționați conform dispozițiilor *Regulamentului de disciplină și procedură al instanțelor bisericești* («Biserica Ortodoxă Română», LXX (1952), p. 432). «Regulamentul acesta prevede asemenea pedepse la art. 3, alin. c; art. 14, 27, 41 alin. 2 și 3.

45. *Inchinare Prea Fericitului Patriarh Justinian la împlinirea a 65 de ani*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 12.

46. Canonizarea Sfîntului Iosif cel Nou de la Partoș s-a făcut în anul 1956. Vezi «*Mitropolia Banatului*», VI (1956), nr. 11—12.

47. Pr. Prof. Liviu Stan, *Canonizarea sfinților români*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVI (1968), nr. 6, p. 732—733.

48. Prof. T. M. Popescu, *Insemnătatea canonizării sfinților români*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXI (1953), nr. 5—6, p. 495.

tate a întregii obști românești ortodoxe. Este un câștig cultic însemnat, și prin acest fapt de manifestare a pietății, și prin înțelesul ce capătă cultul lor, devenind din local, general. El aduce pe de o parte o creștere, pe de altă unificare a sentimentului religios al credincioșilor noștri⁴⁹. Canonizarea sfinților români ne-a îndreptat «întocmai ca și Reînnoirea bisericească din 1948, spre aceeași îmbogățire duhovnicească, prilej de cinstire a înaintașilor și de urmare a pildei lor»⁵⁰.

*

În încheiere, trebuie să menționăm și faptul că Biserica Ortodoxă Română, sub îndrumarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, și-a spus cuvântul, prin studiile sau referatele publicate de reprezentanții ei autorizați și în unele probleme de interes general creștin, ca de pildă cea a calendarului, cea a stabilirii datei Paștelui, cea a unității creștine prin cult, precum și în unele probleme de interes general ortodox, care își așteaptă rezolvarea la viitorul Sinod Panortodox, ca de pildă unificarea calendarului bisericesc, uniformizarea cultului și a textelor liturgice, adaptarea rînduiei serviciilor divine la nevoile timpului. O literatură liturgică foarte bogată tratează, de asemenea, teme menite să contribuie la cunoașterea cultului Bisericilor Vechi Orientale (Necalcedoniene), pentru pregătirea dialogului în vederea refacerii unității creștinătății răsăritene. O altă serie de studii tratează despre problemele liturgice care constituie obiectul preocupărilor Comisiei «Credință și Constituție» din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, după cum nu lipsesc nici preocupările cu caracter pur științific din domeniul liturgicii⁵¹.

Dacă, la începutul activității Sale patriarhicești, inima Prea Fericitului Patriarh Justinian era întristată de atitudinea unor preoți care nu-și înțelegeau misiunea de slujitori ai altarului, după trecerea a numai câțiva ani, Prea Fericirea Sa putea să mărturisească bucuria că starea tristă s-a transformat într-una înfloritoare, într-o viață cultică deosebit de vie, în care «preoții și-au sporit în grad înalt interesul față de cele liturgice: multe locașuri de închinare au fost reparate, înfrumusețate și împodobite cu zugrăveli sfinte; cărțile liturgice, veșmintele preoțești, vasele sfinte, altarul, naosul și pronaosul strălucesc de curățenie⁵². Slujbele se săvîrșesc cu evlavie adîncă, cu temeinică cunoaștere a tipicului, cu convingere și totală participare.

Diac. Asist. ION POPESCU

49. *Ibidem*, p. 494.

50. I. P. S. Mitropolit Nicolae Mladin, *Cuvîntare* la cea de-a XX-a aniversare a înscăunării P. F. Patriarh Justinian, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVI (1968), nr. 6, p. 557.

51. A se vedea studiul Pr. Prof. E. Braniște, *Preocupări și studii de liturgică...*, p. 346—347.

52. *Apostolat social*, X, p. 82—83.

MUZICA BISERICESCĂ

Vom încerca, în cele ce urmează, să facem un bilanț al realizărilor în domeniul muzicii bisericești în sfertul de veac ce a trecut de când Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a venit la cîrma Bisericii Ortodoxe Române. Nu ne vom referi atît la tipărituri pur muzicale sau studii de muzicologie bisericească, ci mai ales la atitudinea Prea Fericitului Patriarh în sprijinirea și promovarea cîntării tradiționale, fie omofonă, fie polifonă.

Cum era și firesc, ca să se treacă la aplicarea în practică a ceea ce Sfîntul Sinod, prezidat de Prea Fericirea Sa, a hotărît; în 1950, cu privire la generalizarea cîntării omofone — unificată și uniformizată — în toate bisericile ortodoxe din România, trebuia să se tipărească ceva în acest sens. Și acest lucru n-a întîrziat să se înfăptuiască. Iată ce spunea Prea Fericirea Sa în 1949, într-o cuvîntare ținută cu prilejul încheierii cursurilor la școala de cîntăreți bisericești din București: «S-a constatat lipsa manualelor. O cunoaștem îndeajuns și de aceea am luat din vreme toate măsurile în această privință. O comisie lucrează de trei luni de zile, mai ales pentru muzica bisericească, pentru ca să dăm un manual unic școlilor de cîntăreți, seminariilor monahale și chiar institutelor teologice. Aceasta a fost dorința preoților veniți la cursurile de îndrumare, ca pînă la 1 septembrie să iasă acest manual, pe care să-l aprobe Sfîntul Sinod și să-l folosească întreaga Biserică-Ortodoxă Română (*Apostolat social*, IV, p. 91).

Este vorba de pregătirea pentru tipar a *Gramaticii muzicii psaltice* — studiu comparativ cu notația liniară, tipărită cu aprobarea Sfîntului Sinod și cu binecuvîntarea Prea Fericitului Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (București, 1951, ed. I; 1969, ed. II), la care au lucrat Prof. Nicolae Lungu, de la Institutul teologic din București, Pr. Prof. Grigore Costea și Prof. Ioan Croitoru (ultimii doi înlocuiți mai tîrziu cu Pr. Prof. Ene Braniște și Prof. onorar Chiril Popescu). *Gramatica psaltică* a fost urmată în același an de *Cîntările sfîntei liturghii și cîntări la cateheze*, după melodiile tradiționale, stilizate de Prof. N. Lungu și Arhid. Anton Uncu.

Astfel a început o nouă epocă, unică în Ortodoxie: unificarea, uniformizarea și transcrierea pe ambele notații suprapuse a cîntărilor psaltice tradiționale. Vom vedea că de-a lungul ultimilor douăzeci și cinci de ani au ieșit de sub tipar și alte volume de cîntări pe ambele notații ca: *Anastasimatarul uniformizat — Vecernierul*, 1953 și *Utrenierul*, 1954; *Cîntările sfîntei liturghii și Podobiile celor opt glasuri*, 1960; *Cîntări la unele Sfinte Taine și ierurgii*, 1964; *Penticostarul*, partea I, 1966 etc.

Prea Fericitul Părinte Patriarh a acordat un interes deosebit cîntării generale în biserică fiindcă, după cum însuși a mărturisit, încă de pe vremea cînd era preot de parohie a simțit această nevoie. «În viața mea de preot, zice Prea Fericirea Sa, în 22 de ani m-am străduit să învăț pe credincioși să cînte sfînta liturghie; la Vîlcea am avut o corală, chiar o orchestră. Mă duceam la ei de trei ori pe săptămînă, la repetiții. Toți erau foarte disciplinați. Vreau să retrăiesc din nou acele clipe frumoase, în mijlocul coralei preoților mei» (*Apostolat social*, VI, p. 368).

La numai cîțiva ani, după întronizarea sa, conducătorul Bisericii noastre avea să constate cu satisfacție că lucrurile merg din ce în ce mai bine pe tărîmul cîntării

bisericești. Cu ocazia deschiderii sesiunii Sfântului Sinod, în 1954, Prea Fericitul raporta următoarele: «Ca rezultat al muncii de îndrumare a preoțimii, prin directivele eparhiale, prin cursurile de orientare, conferințele protopopești, revistele bisericesti etc. se observă o intensificare a activității clerului pe tărîm bisericesc și social. Activitatea catehetică a clerului se desfășoară conform hotărîrii Sfântului Sinod din 1950. Cîntarea omofonă în unele eparhii a cuprins pînă la 75% din parohii. Participarea monașilor la sfintele slujbe este activă, credincioșii bucurîndu-se că pot «cu o gură și cu o inimă» să aducă jertfă de laudă și să slăvească pe Dumnezeu» (*Apostolat social*, V, p. 197).

Doi ani mai tîrziu Prea Fericirea Sa, vorbind în fața coralei Sfintei Patriarhii, arăta: «Am rîvnit să organizez o corală a Patriarhiei, din ceasul întii al ridicării mele în demnitatea de conducător al Bisericii Ortodoxe Române. Îmi întemeiam dorința aceasta pe o experiență preoțească de un sfert de veac, ale cărei comandamente în această direcție, se puteau formula astfel: cîntarea omofonă pentru popor, cu participarea credincioșilor de toate vîrstele la serviciile divine săvîrșite în mai toate bisericile din orașele și satele țării; liturghie polifonă, corală, în bisericile catedrale și din centrele orășenești. Primul comandament trebuia să ducă la regruparea credincioșilor în jurul sfintelor noastre altare, pe calea cîntului religios, — o cale mai sigură și mai de efect decît predica didactică, folosită adesea fără suficientă pregătire de către unii din clericii noștri ... După trecerea celor cîțiva ani, de cînd gîndurile mele au prins viață în Biserica Ortodoxă a neamului nostru, se pare că avem toate îndreptățirile să credem că nu am greșit în luarea măsurilor, generalizate astăzi pretutindeni în țară. În marea majoritate a bisericilor din mediul rural și în bisericile orășenești zise «de cartier» credincioșii participă activ la oficierea serviciilor liturgice, fapt pentru care ei înțeleg acum mai bine sensul simbolic și valoarea sfințitoare a diferitelor taine și ierurgii. Prin aceasta a fost sporit și orizontul înțelegerii lor pentru sistemul dogmatic și moral al creștinismului ortodox, făcîndu-se astfel, pe nesimțite, o operă constructivă de catehizare» (*Apostolat social*, VI, p. 206—207).

Mergînd tot pe această linie, Prea Fericirea Sa adresa elevilor seminariști, la 2 aprilie 1958, următorul îndemn: «Pe toți să-i învățați cîntările Bisericii noastre. Aveți datoria să nu stingeți lumina sfintelor cîntări. S-o duceți cu toată grija! ... Știți strădaniile noastre, începute acum șapte ani de zile, ca toți credincioșii să cînte în obște. Sînt sate unde nu se cîntă în obște. Poate că e din pricina voastră că n-ați ajutat pe preoți ... Fiecare să pregătiți cu tinerii și tinerele din sat cîntările sfintei liturghii» (*Apostolat social*, VI, p. 371—373).

Dar cîntarea aceasta în biserici nu trebuia executată oricum. Prea Fericirea Sa nu a ezitat să facă recomandări în această privință. Impresionat de cîntarea executată la sfînta liturghie de către maicile eleve ale seminarului monahal de la Mînăstirea Hurezi, le spunea: «...Tot așa de plăcut m-a impresionat sfiiciunea în care ați executat cîntările de răspuns la sfînta liturghie — căci muzica religioasă trebuie cîntată lin, aproape șoptit, iar lina cîntare a imnelor sfintei liturghii să reverse peste sufletele tuturor balsamul păcii lăuntrice, ca o punte nevăzută între oameni și Creatorul lor» (*Apostolat social*, VI, p. 316).

De asemenea, la 18 noiembrie 1957, cu prilejul deschiderii cursurilor de îndrumare pastorală pentru cea de a XXVIII-a serie de preoți, Prea Fericirea Sa se adresa cursanților cu următoarele cuvinte: «Ați venit aici ca, pe lîngă această înprospătare și îmbogățire a cunoștințelor, să munciți și să realizați unitatea cultului nostru. Iată ce frumos exemplu am avut astăzi: preoți de la Rădăuți și Cîmpulung Moldovenesc,

pînă la Turnu-Severin, au dat răspunsuri atît de frumoase la slujba săvîrșită, făcînd astfel dovada că la parohiile lor au pus în practică deja cîntarea omofonă, hotărîtă de Sfîntul Sinod» (*Apostolat social*, VI, p. 324).

Prea Fericirea Sa și-a exprimat în nenumărate rînduri încrederea că s-ar putea realiza lucruri și mai frumoase, dacă preoțimea noastră ar ști să se folosească mai activ de unele instrumente pastorale de muncă, pe care i le-a pus la îndemînă însăși conducerea Bisericii. «Mă gîndesc, zicea, îndeosebi, la cîntarea în comun a sfintei liturghii. Cîntarea în comun a sfintei liturghii constituie mijlocul cel mai fericit pentru închegarea unității spirituale a credincioșilor dintr-o parohie. În bisericile unde a fost introdusă, preotul a realizat deodată mai multe lucruri, precum : adîncirea legăturilor sufletești cu biserica, nevoia de a te ști totdeauna prezent la săvîrșirea sfintei jertfe liturgice, o mai largă cuprindere a dogmelor creștinismului și o mai intensă trăire a principiilor de morală creștină ... — în sfîrșit — faptul cel mai de seamă — o sporire simțitoare a numărului celor ce frecventează sfintele slujbe» (*Apostolat social*, VI, p. 387).

Puterea incontestabilă a muzicii în păstrarea conștiinței unității sufletești este accentuată de Prea Fericirea Sa cu prilejul sfințirii paraclisului din reședința episcopiei Aradului, la 23 octombrie 1967 : «Aici am observat un lucru deosebit de frumos : cîntarea tuturor credincioșilor la sfintele slujbe. Este adevărat că Sfîntul Sinod al Bisericii noastre, printr-o hotărîre, a stabilit încă din 1950 cîntarea omofonă a tuturor credincioșilor în bisericile noastre cu convingerea fermă că ea ajută și întărește pe credincioși în păstrarea dreptei credințe și îi apără față de prozelitismul altora. Poporul dreptcredincios s-a bucurat mult de această hotărîre a Sfîntului Sinod și astăzi mai toate bisericile ortodoxe române au cîntarea omofonă, care — deși este de origine bizantină — a fost adaptată în curgerea vremii specificului nostru românesc, fiind ferită de influențele străine».

Se cunosc și cazuri cînd Prea Fericitul Patriarh a trebuit să aplice un deosebit tact pedagogic, ținînd seama de specificul regiunii în care se află. Astfel, continuînd cuvîntarea la Arad, spunea : «Folosesc de aceea prilejul acesta pentru a îndemna pe toți preoții și credincioșii din Eparhia Aradului să îndrăgească neconținut cîntarea în comun la sfintele slujbe, păstrînd atît melodiile locale, cît și învățînd muzica bisericească tradițională cîntată pe cuprinsul întregii țări, fiindcă, împreună cu slujba noastră și cu celelalte rînduieli și tradiții ortodoxe, muzica are și ea un important rol în întărirea conștiinței unității noastre sufletești. Cînd toți credincioșii vor cunoaște bine slujbele Bisericii noastre și vor cînta cu toți la sfînta liturghie, la botez, atunci nimeni nu va mai părăsi credința străbună, trecînd la alte confesiuni» (*Apostolat social*, IX, p. 277).

Efectele binefăcătoare ale cîntării în comun sînt relevate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și cu alte prilejuri : cînd spune că «acolo unde credincioșii cunosc învățătura Bisericii lor, unde ei au învățat bine imnele sfintei liturghii, acolo unde știu să cînte minunatele imne ale Sfinților Părinți, n-au să poată să-i mai amăgească niciodată cei de alte credințe» — și amintește, în continuare, de măsura Vaticanului, care, deși tîrziu, și-a dat totuși seama de necesitatea ofierii slujbelor în limbile naționale ale popoarelor cuprinse în aria catolicismului, ca credincioșii să fie învățați să dea răspunsuri la sfînta liturghie în limba lor maternă (*Apostolat social*, X, p. 120).

Dar Prea Fericirea Sa a constatat și unele lucruri nedorite. Astfel, cu prilejul deschiderii lucrărilor Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, după

ce trece în revistă realizările cele mai importante din timpul arhipăstoririi Sale, constată că «nu toți preoții execută și practică acest program stabilit de Sfântul Sinod. Nu toți preoții noștri au introdus în bisericile lor cîntarea în comun a credincioșilor. Nu toți preoții noștri stăruiesc cu timp și fără timp pentru ca numărul credincioșilor care să se dea răspunsuri la sfînta liturghie și la celelalte slujbe bisericesti, mai cu seamă la săvîrșirea Sfintelor Taine, să fie cît mai mare dacă nu este cu puțință ca în multitudinea ei să facă acest lucru» (*Apostolat social*, X, p. 218).

Căci, zicea Prea Fericitul, «cum putem califica un preot care nu citește nici tîlcuirea Evangheliei, nici Cazania, care nu ține nici predică și nu are nici cîntare în comun cu credincioșii?». Și, ca orice tată bun care cînd își iubește copiii îi și ceartă, Prea Fericirea Sa promite că va controla în viitor acest lucru și pe cei ce-i va găsi vinovați îi va trece în situația de provizorat, pînă ce alt preot mai vrednic va cere parohia respectivă (*Apostolat social*, X, p. 120).

Muzica corală. — În ceea ce privește cîntarea corală psaltică tradițională sau în stil psaltic curat, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian s-a arătat de la început tot atât de grijuliu ca și în cazul celei omofone.

De aceea spunea că al doilea comandament este menit să contribuie la progresul muzicii bisericesti, să dezvolte creația muzicală ortodoxă românească, pornind de la motivele psaltice tradiționale — valorificînd, așadar, în mod creator, întreg tezaurul muzical religios, născut în Biserică și păstrat de ea de-a lungul veacurilor. «Iar misiunea aceasta am încredințat-o, în mod deosebit, Coralei Patriarhiei care va trebui să fie dătătoare de ton și deschizătoare de drumuri noi în muzica religioasă românească, pentru toate bisericile fruntașe din țară. În plus, comandamentul acesta are menirea să satisfacă și nevoile sufletești ale aceluia dintre credincioșii Bisericii noastre, obișnuiți cu muzica polifonică, — credincioșii pentru care muzica simplă pe o singură voce nu poate fi satisfăcătoare» ... «Cît privește rolul care a revenit Coralei Patriarhiei și celorlalte coruri bisericesti, bine organizate, din restul țării, sînt bucuros să constat, afirmă Prea Fericirea Sa, că gîndurile mele n-au rămas fără rod, înregistrîndu-se și aici frumoase și pilduitoare succese. Iubitorii de muzică religioasă polifonică pot asculta în catedrala Patriarhiei o liturghie de inspirație psaltică atît de apropiată de melosul cîntecului popular, tratată însă pe planul înalt al regulilor de armonie și simfonism, proprii muzicii culte» (*Apostolat social*, VI, p. 206—207).

Între timp au mai apărut și alte colecții de cîntări corale bisericesti ca : *Liturghia psaltică mixtă, pe melodiile tradiționale ale Bisericii Ortodoxe Române*, pe glasurile 5 și 8, plus diverse cîntări speciale, adăugate la sfîrșit, lucrute armonic și contrapunctic de Prof. Nicolae Lungu (București, 1957), urmate de multe alte piese muzicale psaltice armonizate pentru cor mixt sau bărbătesc, publicate în revistele teologice sau în extrase.

Măi amintim *Cîntările liturgice în stil psaltic* de Pr. Ioan Popescu-Runcu (București, 1956) precum și volumul *Iubi-Te-voi, Doamne* (București, 1960), cuprinzînd piese de diferiți autori. Tot în acest răstimp s-au retipărit lucrări muzicale reprezentative, ca *Liturghia psaltică* de Teodor Teodorescu-Iași, *Liturghia* lui Gh. Cucu ; s-au audiat în mod festiv în catedrala Sfintei Patriarhii și alte liturghii modale ca cea compusă de maestrul Gh. Dumitrescu, *Cîntările sfintei liturghii, glas 3, modul frigian*, de Pr. Iulian Cârstoiu și altele.

Liturghia psaltică (N. Lungu) a fost în repetate rînduri elogiată și recomandată formațiilor corale bisericesti de însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian : «Cu noștrii gîndurile mele în legătură cu muzica bisericască. Le-am exprimat în repe-

tate rînduri. Revin acum asupra lor, luînd prilej pentru aceasta de la apariția recentă a mult așteptatei lucrări *Liturghia psaltică* a directorului d-voastră, maestrul Nicolae Lungu ... Am încredințat Coralei Patriarhiei, spunea Prea Fericirea Sa misiunea de a lucra un repertoriu liturgic psaltic ... Astăzi *Liturghia psaltică* a văzut lumina tiparului și sînt convins că tipărirea acestei valoroase lucrări va însemna un moment de importanță excepțională pentru dezvoltarea de mîine a muzicii noastre bisericești (*Apostolat social*, VI, p. 355). Cu aceeași ocazie Prea Fericirea Sa a făcut o privire generală foarte competentă asupra perioadelor de dezvoltare a cîntării corale bisericești, amintind și de influențele străine de duhul melodiilor psaltice tradiționale din ultima sută de ani, mai ales în orașe.

Socotind dăunător curentul acesta pentru dezvoltarea Bisericii Ortodoxe Române pe făgașuri tradiționale, s-au luat la vreme, prin Sfîntul Sinod, măsurile cunoscute: generalizarea cîntării psaltice omofone în toate bisericile din țară, cu participarea credincioșilor la răspunsurile liturgice și organizarea de coruri bisericești, care să execute aceleași melodii psaltice, armonizate însă potrivit structurii lor specifice (*Apostolat social*, VI, p. 354).

Folclorul muzical religios. — După un concert de colinde executat de corala preoților în 1956, Prea Fericirea Sa spunea: «Vă urmăresc de ani și ani munca și biruințele morale pe care le-ați cîștigat în această Corală preotească. Ați dibuit la început, v-a fost greu să aflați un repertoriu scris pentru cor de bărbați, ați luptat cu mentalități și curente ostile ideii de grupare muzicală preotească, dar ați trecut în decursul vremii peste toate, iar acum vă prezentați ca un corp unitar și omogen, admirabil încheșat ... Vă îndemn să continuați munca cucerniciilor voastre în acest domeniu, dezgropînd comorile de vers și melodie populară, create în decursul veacurilor de geniul obștesc al neamului» (*Apostolat social*, VI, p. 209—210).

Cu un an mai tîrziu avea să facă o remarcă și mai îmbucurătoare cu privire la îmbunătățirea repertoriului ambelor formații și la progresul artistic simțitor făcut de acestea. Astfel, încurajați, preotul Ioan Popescu-Runcu, conducătorul artistic al coralei preoților, avea să dea la lumină opere inspirate din folclorul nostru religios, compunînd fresca muzicală *În vremea aceea* ... (stil oratoriu cu soliști, cor bărbătesc și acompaniament de orgă sau pian), *Balada vremilor străbune*, închinată Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, la douăzeci de ani de arhipăstorire și multe altele.

Aveau să apară colinde culese și armonizate de maestrul I. Chirescu, maestrul N. Lungu și de ucenicii acestuia.

Nu putem încheia această expunere fără a saluta cu bucurie o altă realizare a Prea Fericitului Părinte Patriarh, anume aceea de a fi ridicat și catedra de Cîntare bisericească și ritual la nivel de egalitate cu celelalte discipline teologice, în cadrul cursurilor de doctorat, unde se pot pregăti viitori profesori de muzică de care Biserica are nevoie.

Din lipsă de spațiu, nu putem da lista publicațiilor de muzică și muzicologie bisericească. De aceea ne rezumăm a recomanda celor interesați în această direcție *Indicele bibliografic al studiilor, articolelor și altor lucrări mai mari privind muzica bisericească, publicate în revistele bisericești — centrale și mitropolitane — și în Editura de Stat, între anii 1950—1970*, apărut în «Glasul Bisericii», XXIX (1970), 5—6, p. 555—565, întocmit de subsemnatul.

Diac. Asist. NICU MOLDOVEANU

PROPOVĂDUIREA EVANGHELIEI

«Sfânta Scriptură, Tradiția patristică și propria tradiție progresistă a Bisericii noastre sînt pentru noi călăuzele drumului pe care mergem»¹.

Pentru cine cunoaște activitatea Prea Fericitului Patriarh Justinian de-a lungul unui sfert de veac de arhipăstorire, ca Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, apare limpede locul de seamă pe care propovăduirea Evangheliei îl ocupă în gîndirea și în concepția sa despre preoția creștină.

În una din pastoralele adresate clerului și credincioșilor, după ce sublinia valoarea sfințitoare și de conducere a preoției, Prea Fericirea Sa spunea: «Nu mai puțin mare și nu mai puțin însemnată este și slujirea învățătorească a Bisericii, al cărei temei și al cărei început se află în cuvintele: «Mergînd învățați toate neamurile» (Matei XXVIII, 19). Pe tărîmul acestei slujiri, Bisericii i-au stat și-i stau încă în față două mari porunci: întîia, să păstreze moștenirea evanghelică în totalitatea și curăția ei de la început, fără adăugiri sau știrbiri care să-i schimbe înfățișarea; a doua, să răspîndească învățătura evanghelică, dospind toată frămîntătura cu aluatul curat al iubirii de Dumnezeu și al iubirii de oameni»².

Dacă din această «iubire de Dumnezeu și iubire de oameni», Prea Fericirea Sa n-a făcut o sferă a teologisirii sau a filozofării abstracte, ci a înțeles-o ca pe o acțiune menită să slujească vieții și progresului în lumea de astăzi, aceasta se datorește și «drumului cel lung spre muntele cel înalt» pe care l-a parcurs pînă la chemarea în scaunul cel dintîi al Bisericii noastre. De acest drum amintește adesea în cuvîntări ca despre o legătură sfîntă cu poporul dreptcredincios, cu năzuințele acestuia, cu Biserica strămoșească și cu Țara, ca de o experiență binefăcătoare în care își au rădăcina cele mai multe din inițiativa, ostenele și roadele sale de mai tîrziu.

Așa evocă, pe rînd, evlavia mamei, urmașă a unui șir de preoți, sau elanul tatălui în lupta pentru binele obștesc, virtuți dintr-o zestre duhovnicească de mare preț. După mulți ani va mărturisi: «Mireasma acestui duh din căminul copilăriei mele, moștenit de la bunicii, moșii și strămoșii mei, vrednici slujitori ai Bisericii și ai Patriei, nu s-a despărțit niciodată de mine»³. Iar cu alt prilej afirmă: «Și eu am călcat pămîntul satului, eu însumi fiind fecior de țaran, și am lucrat, pînă să ajung preot, umăr la umăr cu ei, pe cîmp, în vii, la pomi și m-am mîndrit întotdeauna cu satul meu»⁴. «Am fost cantor, învățător, preot de mir, director de seminar, director de tipografie. Pentru că știu și prețuiesc rostul muncii în viață, n-am cerut preoților și colaboratorilor mei ce nu se putea face»⁵. În același sens, nu va pregeta să se înfățișeze peste hotare ca fiind «Conducătorul unei Biserici ai cărei preoți au fost în tot trecutul profund înrădăcinați în viața poporului lor. Ei au avut un statut social egal cu al poporului așa cum îl caută azi mulți preoți

1. Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Apostolat social*, VIII, p. 245.

2. *Ibidem*, IX, p. 201.

3. *Ibidem*, V, p. 274.

4. *Ibidem*, X, p. 206.

5. *Ibidem*, IV, p. 22.

din occident. Ei au mers, peste săptămână, cu păstoriții lor la muncile agricole, iar duminica îmbrăcau, peste haina lor țărănească, veșminte liturgice și binecuvântau cu mâinile bătătorite pe frații lor de muncă pe care îi învățau în același timp să scrie și să citească»⁶.

Aceste puține citate vor îngădui să se înțeleagă mai bine modul în care Prea Fericitul Patriarh Justinian a înțeles să fie propovăduitor al Evangheliei și în care a îndemnat preoțimea să propovăduiască: «Dincolo de slujirea mea arhierască se întinde o lucrare preoțească de peste douăzeci de ani, în timpul căreia am învățat să cunosc sufletul poporului român și să fiu aproape de aspirațiile lui cele mai înalte»⁷.

Este cunoscut că în perioada dintre cele două războaie mondiale, «o parte din preoțime se lăsase antrenată în diferite ocupații lumești, uitând de misiunea ei pastorală. Unele biserici erau aproape în paragină, preoții lor lipseau de la datorie, fiind ocupați cu alte îndeletniciri care îi sustrăgeau de la îndatoririle lor sacerdotale»⁸. Curînd însă, după terminarea celui de al doilea război mondial și odată cu ivirea unor așezări noi, mai drepte, în viața României, «Dumnezeu a rînduit readucerea preoțimii la rosturile ei firești»⁹.

În cuvîntarea pe care a rostit-o cu prilejul întronizării ca Patriarh, la 6 iunie 1948, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, schițînd un vast program de activitate, menționa între problemele cele mai importante care se aflau pe atunci în fața Conducerii bisericești: «readucerea preoțimii la altare, improspătarea cunoștințelor teologice ale clerului și sporirea zelului său pastoral»¹⁰.

În fața prefacerilor care schimbau înfățișarea societății românești, «Biserica urma să-și revizuiască și ea metodele ei pastorale, să-și verifice și să-și îndrumeze misionarii, revizuiindu-le tactul de luptă și de propovăduire... Cu toții am ajuns la convingerea că nu mai putem face propovăduirea Evangheliei și nu putem întări credința noastră ortodoxă numai cu Molitfelnicul și cu moliftele, ci din contră, ne trebuie misionari cu o conștiință teologică cit mai profundă, cu o pregătire temeinică în cunoașterea Sfintei Evanghelii și cu un zel deosebit pentru propovăduirea Evangheliei»¹¹.

La puțină vreme, Conducerea Bisericii își putea exprima bucuria că «prin măsurile care s-au luat, a adus pe preoți la rosturile lor. Îi vrem să fie preoți adevărați; să predice, Evanghelia Domnului Hristos și să țină sus lumina evanghelică»¹².

«Biserica — afirma Prea Fericirea Sa în fața preoțimii Capitalei în ziua întâi a anului 1949 — are nevoie de un cler la înălțimea cerințelor evanghelice»¹³.

Este semnificativ faptul că această lucrare de reșezare a preoțimii în rosturile ei firești a început cu faptele pilduitoare ale Conducerii bisericești: «Noi n-am început cu sfaturi. Am pornit la drum cu pilda proprie... În etapa următoare am făcut apel la preoțime să urmeze pilda ierarhilor și preoțimea ne-a ascultat»¹⁴. Acest mod de lucru străbate ca o coloană întreaga activitate de arhipăstor a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în cuvîntările căruia revine adesea, asemenea unui leit motiv, fraza: «Mai de folos să las faptele să grăiască». Aceasta

6. *Ibidem*, X, p. 265.

7. *Ibidem*, VII, p. 7.

8. *Ibidem*, I^v, p. 362.

9. *Ibidem*, p. 363.

10. *Ibidem*, p. 116.

11. *Ibidem*, p. 254.

12. *Ibidem*, I, p. 210.

13. *Ibidem*, IV, p. 85.

14. *Ibidem*, IX, p. 211, 212.

El și îndreptățește să spună: «Eu nu sînt omul vorbelor, iar dacă am vreo mulțumire în viață, atunci aceea izvorăște din priveliștea roadelor muncii prestate cu sudoare»¹⁵.

Toate roadele acestei munci se numără și împlinirile pe tărîmul propovăduirii în cate, într-un limbaj nou, adecvat vremii noastre, au fost puse în lucrare toate mijloacele tradiționale ortodoxe de exercitare a învățămîntului religios: predica și catehizarea, duhovnicia, cultul, datinile religioase, viața familiei creștine.

În cuvîntarea pe care a rostit-o în fața Colegiului electoral, în ziua alegerii sale ca Patriarh, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian arăta că pentru înalta mîndrie ce i se încredințează va lua pildă îndeosebi «din rîvna fericitului Antim Iltreanul, care s-a dăruit Bisericii lui Hristos, ilustrînd acest scaun cu truda și jeta vieții sale»¹⁶. În truda mitropolitului Antim, așa cum este bine știut, s-a realizat la loc de cîpătii și activitatea care a făcut din el «cel mai mare predicator din trecutul Bisericii noastre». A fost desigur, de la început, în gîndul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian dezvoltarea lucrării de propovăduire a Evangheliei în Biserica Ortodoxă Română, cînd propunînd ca sarcină imediată revizuirea «arsenalului de misiune» al Bisericii, se referea direct la predicarea cuvîntului Evangheliei, «cea scrisă, fie prin reviste, fie prin cărți de studii sau predici, fie prin cărți de literatură religioasă».

Prea Fericirea Sa s-a arătat însuși un neobosit predicator, pentru că a fost un neobosit preot și arhieru, înțelegînd, după cuvîntul Scripturii, să-și facă slujba sa deplin. A predicat în felurite ocazii, la sărbători, la sfințiri de biserici, cu prilejul unor însemnate comemorări bisericești și naționale, ori de cîte ori s-a întilnit cu preoțimea sau a pășit pragul școlilor teologice, adresînd pastorale clerului și credincioșilor de marile praznice creștine ale Nașterii și Învierii Domnului etc. Cele 11 volume de pînă acum ale operei intitulată *Apostolat social* cuprind în cea mai mare parte astfel de cuvîntări bisericești rostite de Prea Fericirea Sa pretutindeni unde a ajuns în mijlocul oamenilor, în țară și peste hotare, în marile catedrale și în bisericuțele de lemn ale satelor de munte. Acestea constituie azi călăuză pentru întreaga activitate a preoțimii noastre.

Să reliefăm numai cîteva aspecte care ilustrează atît ceea ce este caracteristic predicii Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cît și valoarea omiletică deosebită a acestei predici.

Tematica ei izvorăște din «învățătura creștină sprijinită pe Sfînta Scriptură și pe Sfînta Predanie, frămîntată de Sfinții Părinți, dospită de cele șapte soboare a toată lumea și coaptă în cuptorul înfierbîntat al celor opt veacuri creștine de la început»¹⁷. Această învățatură se identifică cu însăși Ortodoxia. Temele principale ale cuvîntărilor cheamă la păstrarea drepte credințe, la viața în Hristos, la pacea sufletească și la pacea lumii, la buna înțelegere între oameni și colaborarea prietenească între popoare, la unitatea Bisericii creștine, la slujirea creștină în lume. Preoții, monahii și credincioșii primesc îndrumare după nevoile fiecăruia. Se face auzit îndemnul la muncă pentru propășirea obștească, subliniindu-se rolul educativ al muncii, se face auzit îndemnul la dragostea de Patrie, la consolidarea vieții de familie, prin buna conviețuire între soți, prin nașterea și creșterea de

15. *Ibidem*, II, p. 73.16. *Ibidem*, I, p. 122.17. *Ibidem*, p. 158.

prunci. Își face loc mustrarea acolo unde morala evanghelică nu este ținută în seamă, încurajarea la tot lucrul bun, dragostea pentru toți de aproape și de departe.

«Fiecare om — spune Prea Fericirea Sa — trăiește dintr-o zestre sufletească pe care a primit-o de la înaintașii săi. Această zestre este temelia pe care clădește el viața sa mai departe; este casa sa sufletească de la fereastra căreia privește lumea, din care pornește la lucru în fiecare zi și în care se întoarce cu rodul muncii sale, ca să se odihnească și să se întărească pentru ostenele de a doua zi»¹⁸.

Cuvântările au o mare putere intuitivă. Virtutea nu este o teorie, ci o trăire. Au dovedit-o și sfinții născuți în mijlocul poporului român, care ocrotesc cu rugăciunile lor acest popor și stau pildă vie de ummat pentru credincioșii Bisericii noastre. Iată cum desprinde Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian icoana lor, din zugrăveală, în catedrala episcopală de la Arad: «Din picturile acestei Catedrale se desprind chipuri de sfinți care au avut un rol însemnat în istoria națională a românilor din Ardeal și Banat, ca și în istoria Bisericii noastre... Vedem aici în biserică chipul sfântului Sofronie de la Cioara, care a pregătit lupta de la Bobîlna... Vedem apoi chipul Sfântului Visarion Sarai, un alt călugăr de pe meleagurile bănățene, care a cutreierat toate satele noastre sfătuind poporul să nu părăsească legea românească, adică legea ortodoxă... Vedem de asemenea, zugrăvit chipul sfântului Oprea Miclăuș, din Săliște, un fruntaș țaran care, împreună cu alți țarani, a mers de mai multe ori la Viena; și împăratul în loc să le dea dreptate, i-a băgat în temniță unde au murit pentru dreptate și pentru legea ortodoxă. Ei au fost trecuți între sfinții din calendarul nostru ca să fie mereu pomeniți și dați pildă urmașilor pentru faptele lor de înalt patriotism și pentru jertfa adusă de ei pe altarul dreptei credințe»¹⁹.

O altă caracteristică a predicii Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian o constituie folosirea intensă a literaturii patristice. Cele mai numeroase sînt citatele din Sfîntul Ioan Gură de Aur, această culme a oratoriei creștine în Biserica Răsăritului, și din Sfîntul Vasile cel Mare, despre care de altfel și spune: «Sfîntul Vasile cel Mare a inspirat în mare măsură toate inițiativele mele preoțești și lui îi datorez orientarea mea către «Apostolatul social»²⁰. Din concepția acestora și a altor Sfinți Părinți despre slujirea preoțească și predică a desprins coordonate de ummat, după cum afirmă: «Noi mergem înainte pe drumul indicat de înaintașii noștri, dascăli și învățători ai Bisericii noastre, prăpovăduind mai departe Evanghelia Mîntuitorului nostru Iisus Hristos»²¹.

Opera predicatorială propriu-zisă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian mai cuprinde și alcătuirea cărții *Tîlcuirea Evangheliilor și cazaniile duminicilor de peste an*²², după *Kiriadromionul* lui Nikifor Teotoke. Este o lucrare de mari proporții, care se înscrie în șirul tradițional al cazaniilor românești, fiind cartea de predici cea mai folosită azi în bisericile noastre. Ea probează, ca de altfel întreaga operă predicatorială a Prea Fericirii Sale, o bună stăpînire a stilisticii, a retoricii și a principiilor omiletice.

18. *Ibidem*, IX, p. 228.

19. *Ibidem*, p. 266—267.

20. *Ibidem*, V, p. 278.

21. *Ibidem*, IV, p. 120.

22. Prima ediție a acestei lucrări a apărut la București în anul 1960, iar ediția a II-a tot la București în 1973.

În alata acestei lucrări, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a fost inițiatorul unor măsuri eficiente pentru desfășurarea activității predicatoriale a întregii preoții, punând grijă a se asigura totodată pregătirea specială a clerului în această direcție și punerea la îndemână a unor studii și materiale omiletice (prelegeri și schițe de plan), publicate în revistele bisericesti etc.

Dar să ascultăm din nou cuvântul Prea Fericirii Sale: «Domnul nostru Iisus Hristos a lăsat această îndatorire a bunei tâlcuiri a Sfintei Scripturi și a dreptei povățuiri a credincioșilor în seama Sfinților Săi Apostoli și urmașilor lor, episcopii și preoții. De aceea, Sfinții Părinți și Dascăli ai Bisericii încă din veacurile de demult, s-au ostenit, ajutați de lumina Duhului Sfânt, să propovăduiască și să tânuiească înțelepciunea cerească a Sfintei Evanghelii, pentru înălțarea minții și pentru mîntuirea sufletului turmei dreptcredincioase, încredințate lor spre păstorie. Această sfîntă îndatorire a păstorilor de suflete a fost respectată cu scumpătate în Biserica Ortodoxă, iar Sfîntul și îndreptătorul nostru Sinod, amintind în anul 1950 felul în care slujitorii altarului trebuie să-și îndeplinească îndatorirea de învățători ai păstoriților lor, a statornicit ca în timpul Sfintei Liturghii, îndată după citirea Sfintei Evanghelii, preotul să facă pentru credincioși tâlcuirea ei, iar în vreme ce Sfinții slujitori se împărtășesc cu dumnezeiescul Trup și Sînge al Domnului, să se citească în auzul tuturor cazania»²³.

La acestea, preotul adaugă lucrarea sa catehetică, fiind îndrumat să rostosească o cateheză la sfîrșitul sfîntei liturghii sau cu prilejul altor slujbe oficiate în biserică, știut fiind că locul de predilecție al propovăduirii creștine, după practica cea mai veche a Bisericii, este în cadrul cultului divin.

La Institutele teologice de grad universitar din cuprinsul Patriarhiei Române funcționează cîte o catedră de omiletică și catehetică cu noțiuni de pedagogie, unde explorarea teoretică se îmbină armonios cu exercițiile practice la amvon. Pregătirea în această direcție este ajutată de programa generală de cultură predată în școlile noastre teologice și de fondul omiletic pe care tinerii teologi și-l însușesc încă din Seminariile teologice. La sfîrșitul celor patru ani ai cursurilor de licență, cu fiecare promoție, un număr de absolvenți își întocmesc tezele pentru titlul de licențiat în teologie cu subiecte din istoria, literatura sau teoria predicii. Licențiații cei mai dotați și cu înclinații spre disciplina omileticii își pot continua specializarea în cadrul pregătirii doctoratului în teologie iar unii dintre ei sînt trimiși pentru studii și cercetări la instituții specializate de peste hotare.

La examenele de capacitate, pe care candidații la preoție le susțin înaintea unei comisii sinodale, un loc important îl ocupă, pe linia teologiei practice, probele de predică și cateheză.

De asemenea, din inițiativa și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian s-au organizat cursuri de îndrumare misionară și pastorală pentru toți preoții în funcție, pe care aceștia le urmează periodic, în cadrul cărora își reînnoiesc și cunoștințele omiletice și își împărtășesc din experiența lor pastorală.

²³. *Apostolat social*, VII, p. 128.

În revistele centrale bisericești și în revistele mitropolitane, profesori de teologie, doctoranzi și preoți publică studii din câmpul omileticii și diferite alte materiale omiletice. Numărul mare de predici publicate în aceste reviste a făcut necesară alcătuirea unor călăuze care să indice, tematic și potrivit calendarului bisericesc, locurile în care diferitele predici pot fi aflate²⁴.

Pe lângă volumele de *Apostolat social* și cele două ediții ale *Cazaniei* (1960 și 1973) de care am vorbit mai înainte, vom mai menționa, dintre cărțile tipărite cu binecuvîntarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și menite să vină în ajutorul direct al predicatorului, volumul de *Cuvîntări bisericești* ale Mitropolitului Nicolae Krutički (traducere), *Învățătura de credință creștină ortodoxă* (un adevărat catehism dezvoltat) și *Îndrumătorul pastoral*, în care sînt redată viețile sfinților.

Dar, în afara celor spuse pînă acum, trebuie să mai arătăm că Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian este și un sfătuitor permanent al preoțimii asupra felului în care se cuvine ca preotul zilelor noastre să-și desfășoare lucrarea sa învățătoarească spre folosul cît mai deplin al păstoriților și pentru afirmarea cît mai viguroasă a idealurilor de pace, de înflorire și de progres social: «Cînd propovăduim pacea și luptăm pentru ea, noi sîntem în rosturile permanente ale misiunii noastre apostolice»²⁵.

Nu odată preoțimea a auzit adresîndu-i-se aceste cuvinte părintești: «Cu bucurie primim în reședința noastră pe slujitorii sfintelor altare; cu luare aminte le ascultăm cuvîntul și cu dragoste le împărtășim gîndurile și povățuirile noastre, deoarece sîntem încredințați de necesitatea legăturii permanente între ierarhi și preoți, pentru slujirea în duh și adevăr a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și pentru dreapta călăuzire a turmei credincioșilor spre mîntuire»²⁶.

La reședința patriarhală, cu prilejul Anului Nou, sau al slăvitei sărbători a Paștilor, sau la deschiderea cursurilor de îndrumare a preoților pentru fiecare serie, ca și cu alte prilejuri, Prea Fericitul Patriarh a împărtășit tuturor din înțelepciunea și din experiența sa, a contribuit la trezirea și la consolidarea conștiinței preoțești, la punerea în evidență a responsabilităților care revin în vremea noastră fiecărui păstor de suflete. Adesea a amintit despre datoria propovăduirii și despre calitățile pe care trebuie să le îndeplinească preotul predicator pentru ca predica lui să fie cît mai eficientă.

«Aspectul didactic al slujirii preoțești — arăta Prea Fericirea Sa — implică preoților noștri îndatoriri tot așa de mari și de sfinte ca și acelea pe plan liturgic și social. Continuînd slujirea profetică a Mîntuitorului, preotul creștin este dator să învețe pe credincioșii lui, să-i călăuzească pe căile luminoase ale virtuților ca unul care este «lumina lumii». Nu poți însă învăța pe alții ceea ce tu nu cunoști, sau cunoști insuficient. În această privință, Sfîntul Grigore Teologul spune: «A-ți propune să înveți pe alții cîtă vreme tu însuși nu ești destul de învățat, mi se pare un lucru

24. A se vedea Pr. Ioan Floca, *Predici publicate în periodicile bisericești*, indice bibliografic și tematic în «Mitropolia Ardealului», XI (1966), nr. 11—12, p. 770—798, și Pr. Al. Armand Munteanu, pentru materialele tipărite în revista «Glasul Bisericii» sub titlul *Călăuza omiletică* în «Glasul Bisericii», XXVII (1968), nr. 5—6.

25. *Apostolat social*, IV, p. 186.

26. *Ibidem*, IX, p. 23.

nebunesc, fiindcă nu-ți dai seama de neștiința ta, și semeț, pentru că te apuci de un lucru pe care abia îl pricepi». «Precum au învățat la vremea lor preoții din epoca patristică, tot așa preoții zilelor noastre trebuie să stăpânească desăvârșit cunoștințele meșteșugului lor teologic și să aibă o orientare din cele mai bogate în toate domeniile de activitate filozofică și realist-științifică. Preotul va învăța pe credincioși prin predică și prin cateheză. El se va servi de aceste două instrumente didactice în cadrul oricărui serviciu liturgic»²⁷. Iar în altă împrejurare adaugă: «Pentru a ști ce și cum să învețe, preotul este ținut să-și adape neconținut sufletul la izvoarele celor mai înalte învățături, să cunoască deplin nu numai adevărul religios revelat, nu numai viața și lucrarea Bisericii de-a lungul veacurilor, ci să nu-i rămână străine nici ceea ce gânditorii, poeții și oamenii de știință din toate timpurile au creat pentru propășirea materială și spirituală a lumii»²⁸. Aceasta, cu atât mai mult cu cât preoțimea de astăzi își desfășoară activitatea în mijlocul unor credincioși al căror nivel cultural crește continuu.

Prea Fericitul Patriarh Justinian mai atrage atenția preoțimii asupra unui lucru de mare importanță pentru eficiența activității predicatoriale: e vorba de un instrument al propovăduirii fără de care cuvântul, oricât de bine ar fi el gândit și rostit, nu poate pătrunde îndeajuns la inima ascultătorilor, nu le poate lumina mintea și, mai ales, nu le poate determina voia către faptele de bine. Acest instrument indispensabil este viața preotului și a familiei sale. «Divine sînt comandamentele Evangheliei și moralei lui Hristos; dar dacă cei ce sînt investiți cu misiunea de a le propovădui oamenilor nu sînt ei înșiși pătrunși și transformați de puterea lor spirituală, ca să poată predica prin exemplul lor propriu, nu produc asupra societății efectele lor binefăcătoare»²⁹.

«Prin nimic altceva nu putem dovedi credincioșilor noștri adevărul credinței pe care o propovăduim, decît prin fapte concrete. Credincioșii noștri sînt foarte ascultători la sfaturile noastre, la predicile noastre; dar să fim convinși că o asemenea activitate predicatorială, oricît de măiestrit alcătuită, nu va putea da roade în sufletele lor, dacă nu vom dovedi prin fapte concrete adevărul a ceea ce spunem. Credincioșii așteaptă de la preot o trăire a vieții cu adevărat creștină; doresc să vadă în preotul lor întruparea adevăratei vieți evanghelice. Deci, preotul este urmărit de credincioșii săi în gesturile și comportarea lui. Așadar, evlavia pe care preotul o cere credincioșilor trebuie să o aibă mai întîi el. Dacă nu este un om evlavios și nu are în viață o ținută evanghelică creștină, predica lui numai pe jumătate poate să zidească. Credincioșii privesc cu multă atenție spre pilda vieții din familia preotului. Preoții noștri trebuie să fie atenți asupra vieții pe care o duc întreaga lor familie, care trebuie să constituie o pildă vie pentru trăire evanghelică. Prin pilda aceasta, învățătura și predica prind complet sufletele credincioșilor noștri»³⁰. «Fără răsunset în conștiințele credincioșilor vor rămîne însă cele mai bine studiate predici și cateheze ale preotului, dacă soția și copiii lui nu vor întări, prin exemplul vieții lor, adevărurile de credință și morală tilcuite de acesta din fața altarului»³¹.

27. *Ibidem*, V, p. 282.28. *Ibidem*, X, p. 82.29. *Ibidem*, p. 90.30. *Ibidem*, V, p. 184.31. *Ibidem*, VI, p. 135.

În alte împrejurări, se precizează haina pe care viața preotului trebuie să o îmbrace pentru a fi model de trăire creștinească pentru păstoriții lor: aceasta este haina slujirii. «Este bine să fim conștienți de faptul că nu vom avea succes în propovăduirea lui Hristos-Slujitorul, nici între credincioși, nici între oameni, dacă nu vom exemplifica cu fapta și cu viața noastră puterea mîntuitoare a Lui ca slujitor. Așa precum Mîntuitorul Hristos a cucerit sufletele pentru urmarea Lui, nu numai propovăduind învățătura despre slujire, ci practicînd-o El însuși, tot astfel va depinde și succesul propovăduirii învățăturii Lui de către noi, de întruparea ei în viața noastră pilduitoare. În datoria noastră de a fi propovăduitori ai învățăturii lui Hristos se include așadar datoria să fim slujitori de model ai oamenilor, așa cum a fost Hristos»³². Se amintesc apoi cuvintele Sfîntului Ioan Gură de Aur, care — vorbind despre o dublă slujire a preoției, una sacerdotală, care se oficiază în biserică pe masa sfîntului altar, și alta umană, care se oficiază în mijlocul comunității, zice: «Omul este un altar, pe care preotul trebuie să slujească cu aceeași datorie și răspundere ca și la sfîntul jertfelnic».

Citatele în această privință din cuvîntările Prea Fericitului Patriarh Justinian s-ar putea înmulți. Aici vom mai aduce însă unul singur, cuprinzător, am putea spune chiar recapitulativ, pentru cele prezentate pînă acum: «În ceea ce privește datoria învățătoarească a preotului, care trebuie să continue în lume slujirea profetică a Mîntuitorului, preotul creștin este dator să învețe pe credincioși și să-i călăuzească pe drumul luminos al virtuților, ca unul care este «lumina lumii», după cuvîntul Scripturii, care zice: «Voi sînteți lumina lumii. Așa să luminaze lumina voastră înaintea oamenilor, încît să vadă faptele voastre cele bune și să mărească pe Tatăl vostru, care este în ceruri» (Matei V, 14—16). Instrumentele învățătoarești ale preotului sînt: viața curată, predica și cateheza. Sînt instrumente vechi, folosite de Biserică încă de la începuturile închejării sale ca așezămînt sfînt, căreia i-a fost încredințată misiunea de a vesti oamenilor adevărul religios și de a-i conduce, pe baza acestui adevăr, la trăirea vieții în dragoste, în bunătate, în dreptate și în frăție, pentru ca astfel să poată dobîndi și viața cea veșnică»³³.

*

«Noi n-am început cu sfaturi. Am pornit la drum cu pilda proprie!» Pilda aceasta, a dragostei de om, și-a aflat teren de manifestare în participarea la opera de asistență socială întreprinsă în urma războiului, mai ales în Moldova, printre sinistrați, văduve, orfani și infirmi. S-a ilustrat apoi prin punerea la dispoziția poporului a unor bunuri agricole. S-a vădit în casele sanatoriale și de odihnă ctitorite în ultimii 25 de ani pentru salariații și pensionarii bisericești și pentru familiile acestora, în grija pentru locașurile sfinte de închinare, ca și în atîtea și atîtea alte realizări.

De aceea și sfaturile și îndemnurile părintești ale Prea Fericirii Sale au fost primite și urmate cu deplină înțelegere. «La chemarea noastră — spunea cu mulțumire Prea Fericirea Sa — preoții s-au străduit cu rîvnă sfîntă să fie împlinitori ai acestor gînduri... Au coborît în viața cea de toate zilele a păstoriților lor, și s-au dăruit cu toată puterea lor de muncă lucrării de așezare a lumii pe temelii de dreptate și pace, dînd pildă de urmat»³⁴.

32. *Ibidem*, X, p. 336.

33. *Ibidem*, p. 83.

34. *Ibidem*, p. 84.

Și în privința activității predicatōriale s-a putut constata, cu aceeași mulțumire, că un de an «se predică tot mai mult și se depune o grijă deosebită în alcătuirea cuvintărilor bisericești»³⁵.

Ou de cîte ori a fost omagiat de fiii săi duhovnicești, ca și de mulți alții, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, cu virtutea smereniei, a ținut să sublinieze ca toate roadele, cîte au fost și sînt, le-a obținut prin colaborarea cu Sfîntul Sinod, cu preoțimea, cu profesorii de teologie și cu toți fiii Bisericii Ortodoxe Române, dar mai presus de toate, a subliniat că aceste roade sînt de la Hristos Domnul, după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel: «Eu am sădit, Apolo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească» (I Cor. III, 6). «În calitate mea de Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, nu fac decît să-mi împlinesc datoria, căutînd să duc la bun sfîrșit sarcinile ce apasă pe umerii mei»³⁶.

Simțim însă că a privi cu luare aminte la toate aceste împliniri ne este de mult folos. Pentru drumul parcurs de Biserica noastră în acești din urmă 25 de ani, dăm slavă lui Dumnezeu și îl rugăm ca darurile și puterea de sus cu care a înzestrat pe Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh să rodească încă mulți ani, spre binele Bisericii și al Patriei, pentru pacea și bunăstarea lumii.

Pr. Lector GABRIEL POPESCU

---

35. *Ibidem*, VI, p. 387 ; Despre preocupările omiletice din ultimul sfert de veac, a se vedea Pr. Prof. D. Belu : *Preocupări și studii de pastorală omiletică și catehetică*, în «Studii Teologice», XX (1968), nr. 5—6, și Pr. Asist. Gabriel Popescu, *Predică și predicator în Biserica Ortodoxă Română*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIX (1971), nr. 1—2.

36. *Apostolat social*, IV, p. 378.

VIAȚA DUHOVNICEASCĂ A CLERULUI ȘI A CREDINCIOȘILOR

Așa cum consemna *Actul omagial* din anul 1968, «Prea Fericitul Patriarh Justinian a călăuzit sfânta Biserică Ortodoxă Română spre mari creșteri duhovnicești»¹. Ctitor și restaurator de așezăminte duhovnicești: biserici, mănăstiri și școli teologice, Întâistătătorul Bisericii noastre este, în același timp, și ctitor de viață duhovnicească.

În viziunea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, viața duhovnicească este viața în Duhul lui Hristos, viață inspirată și călăuzită de «duhul trăirii pentru Hristos și Evanghelia Sa»². Principiul vieții duhovnicești e Duhul Sfânt, Domnul de viață Făcătorul, «Duhul care dă viață» (Ioan VI, 63), așa cum spune Mântuitorul. Ceea ce este caracteristic creștinului este a doua lui naștere, din duh. «Ce este născut din trup, trup este; ce este născut din Duh, este Duh» (Ioan III, 6). Această a doua naștere fundamentează viața duhovnicească. «Dacă nu vine la cel credincios harul Sfântului Duh și nu locuiește în el în chip conștient, nu trebuie să se numească acesta om duhovnicesc», subliniază Prea Fericitul Părinte Patriarh, citindu-l pe Sfântul Simeon Noul Teolog³.

Observăm aici deopotrivă prezența harului și conștiința prezenței lui. Această învățătură patristică, reliefată în chip deosebit de Prea Fericitul Părinte Patriarh, e de cea mai mare însemnătate. În prezența și în conștiința prezenței harului stă începutul și desăvârșirea vieții duhovnicești. În ea își are rădăcina rîvna pentru Dumnezeu și aproapele, pentru credință, nădejde, dragoste și toată fapta cea bună. Căci «fapta bună e rodul harului primit la botez», observă în altă parte Prea Fericirea Sa. Pe ea se întemeiază acea înțelegere și viziune, încît odată cu litera noi citim duhul Scripturii; simțurilor le «punem povătuitor bun. gîndul cel dinăuntru», mintea, organul inteligibil al Duhului; ființele și lucrurile le contemplăm în rațiunea și frumusețea lor divină. În această naștere și creștere în Duh stă bogăția noastră interioară, acea capacitate de a «cerceta totul» (I Cor. II, 10), progresul nostru spiritual continuu. Și, cum în viața duhovnicească nu există stare pe loc, cine nu progresează acela regresează. Întâistătătorul Bisericii noastre îndeamnă: «să crească mereu comoara voastră cea cerească, pe care nici moliile, nici rugina și nici furii nu pot să o răpească». În sfîrșit, lucrarea Duhului săvîrșește taina transfigurării noastre, a insului în persoană, a chipului divin în asemănarea cu Dumnezeu și ne dă acea imagine unică a vocației, plinătății și măreției noastre, pe care atît de profund o exprimă Prea Fericirea Sa, cînd spune că «în fiecare om sălășluiește o lume, o patrie, o umanitate»⁵.

Duhul Sfînt însă e viață în Hristos, e «trăire pentru Hristos și Evanghelia Sa», e Duh al Adevărului. E duh de credință și cunoștință, de înțelegere și dragoste pentru Hristos, de zidire conștientă și liberă a Icoanei-Hristos în noi. «Adăpați

1. *Apostolat social*, X, p. 345.

2. *Ibidem*, I, p. 178.

3. *Ibidem*, IX, p. 83.

4. *Ibidem*, VI, p. 301.

5. *Ibidem*, I, p. 88.

de Duhul, îl bem pe Hristos»⁶, zice Sf. Atanasie cel Mare. În Duhul rostim și «Ava Părinte» și «Doamne Iisuse». «Veți primi o putere când se va pogori Duhul Sfânt și-Mi veți fi martori» (Lapte I, 8) spune Domnul însuși apostolilor. A-I fi martor, a fi creștin, a face parte din trupul tainic al lui Hristos înseamnă a fi născut de la Duhul Sfânt, a avea în noi același Duh al Domnului (I Cor. III, 16; Filip. II, 5), a ne împărtăși din energiile aceleiași vieți. În cuvântul rostit la sfințirea Sfântului și marelui Mir, ținut în Jota Patimilor, din anul 1965, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian învață că «prin ungerea cu Sfântul Mir, noul botezat devine creștin adevărat și deplin, un nou Hristos, adică uns al Domnului, precum spune marele teolog bizantin Nicolae Cabasila, din secolul al XIV-lea (*Despre viața în Hristos*, cartea a III-a), pentru că ungerea aceasta este semnul împărtășirii noului creștin cu darurile Sfântului Duh... care s-a pogorit în chip văzut mai întâi asupra Mântuitorului la Botez și apoi asupra Sfinților Apostoli la Cincizecime și care acum se dă tuturor creștinilor, după botez, sub chipul văzut al Sfântului Mir»⁷.

*

Concepția de viață a Prea Fericitului Patriarh Justinian este o concepție a realismului integral, în care, conform Sfintei Scripturi și Sfinților Părinți, nu e admisă vreo evaziune din real, iar realul cuprinde întreg complexul spiritual și material al existenței noastre. Viața duhovnicească în acest sens reprezintă modul de existență creștin, care se afirmă ca o realitate a vieții și vremii noastre, ca o prezență luminoasă în mijlocul lumii, orientată spre lume și problemele ei, în acord sau în dialog constructiv cu ea. «Schimbarea insului», spune Prea Fericirea Sa «nu s-a săvârșit pe o cale abstractă, ci pe calea... concretă a Întrupării Fiului lui Dumnezeu în carne și oase», iar «formarea credinciosului nu-i un proces numai doctrinar, abstract, ci un contact viu, experimentat cu realitatea unui model întrupat, care a sălășluit între noi». Accentul e pus îndeosebi pe iconomia divină, pe refacere, pe zidire. Credinciosul nu se află în fața unei transcendențe, pe care o contemplă la o distanță inaccesibilă, ci a condescendenței divine, a întrupării «Fiului lui Dumnezeu în carne și oase, care aduce în lume o nouă creație»⁸. Dumnezeu vine «ca un om la oameni și pentru oameni», vine la ai Săi în trupul și în chipul lor. Îi ascultă, îi vindecă de neputințe, de duhuri rele, de păcate. Stă la masă cu ei, împărtășindu-le Cuvântul: Pîinea vieții, pe El însuși. Ca și atunci pe drumurile Palestinei sau la templu, întâlnirea cu El în Biserică, în Evanghelie și în Sfintele Taine, e un eveniment. «Prin Iisus Hristos-omul, Dumnezeu coboară înăuntrul lumii, încît lumea dobîndește acum puterea de a se reface după chipul lui Dumnezeu»⁹. Cele două lumi, nu se opun, ci se unesc ziditor, fundamental în Hristos și din El în sufletul credincios care se împlinește din dialogul profund al harului cu libertatea firii și în toată făptura. Astfel înțelegerea și experiența trăită fecund a Tainei Întrupării, a acestei dogme centrale a creștinismului, demonstrează încă o dată că în Ortodoxie dogma și viața sînt una. Învățătura dogmatică nu se suprapune abstract vieții, pentru simplul motiv că dogma nu se naște

6. Sfântul Atanasie cel Mare, *Ep. I Ad Serapion*, P. G. XXVI, 576 A.

7. *Apostolat social*, VIII, p. 230.

8. *Ibidem*, I, p. 89.

9. *Ibidem*, VI, p. 344.

aici din vreo speculație abstractă, ci numai din viață, din viața unică și exemplară a modelului întrupat — Iisus Hristos. Este o notă personală a gândirii Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și a Ortodoxiei românești. E în această concepție și ținută o admirabilă echilibrare a valorilor, de unde rezultă și un echilibru, o armonie în conștiința credincioșilor.

Se știe că Ortodoxia a pus un accent deosebit pe spiritual. Prea Fericitul Părinte Patriarh îl afirmă deopotrivă, subliniind: «Ideea întîietății spiritului este esențială pentru definirea creștinismului în ceea ce privește problema ierarhiei valorilor»¹⁰. Dar spiritualul se revelează, ca și în întrupare, prin realul concret. Noi nu cunoaștem în condiția noastră decît spirit-întrupat și Dumnezeu a venit la noi pe pămînt tocmai pe calea aceasta: «Cuvîntul trup s-a făcut». Sfîntul Grigorie Palama chiar vedea unul din scopurile Întrupării în «cinstirea trupului, pentru ca duhurile orgolioase să nu îndrăznească a-și închipui că sînt mai de venerat decît omul» pe acest pămînt. De aceea Prea Fericitul Părinte Patriarh spunea că «misiunea Bisericii este nu să divizeze viața, ci să confere un sens divin intereselor pămîntești, armonizînd pe om în el însuși și cu semenii săi prin întîlnirea tuturor în același patrimoniu unificator — Iisus Hristos»¹¹. Pentru aceasta preoții și credincioșii sînt chemați să ia parte activă la problemele puse de viață, să se angajeze și să se integreze în ea din mijlocul evenimentelor, participînd la producerea lor, aducînd contribuția lor jertfelnică»¹².

Vigoarea și proapețimea acestei gândiri au rădăcini adînci în Sfînta Scriptură și Sfîntii Părinți. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian afirmă că a fost stăpînit totdeauna de gîndul «să adîncească latura socială a mesajului evanghelic», avînd ca model pe Mîntuitorul, pe Sfîntii Apostoli și pe Sfîntii Părinți. Dacă Domnul nostru Iisus Hristos este pentru Prea Fericirea Sa, ca și pentru noi toți, modelul desăvîrșit, dintre Părinți o influență hotărîtoare a exercitat-o Sfîntul Vasile cel Mare, «acest geniu al faptei și desăvîrșită întrupare a spiritului de sacrificiu pentru semenii»¹³. Se hrănește asiduu, de asemenea, din gîndirea profundă a Sfîntului Grigore Teologul, din cărțile despre preoție ale Sfîntului Ioan Gură de Aur, din cuvînturile Efrem Sirul, Simeon Noul Teolog și întreg tezaurul patristic. Dar o influență nu mai puțin importantă a exercitat-o mediul familial. Prea Fericirea Sa a avut, după cum o mărturisește, privilegiul rar să respire «în casa părinților duhul unui creștinism autentic, întemeiat pe faptele iubirii de Dumnezeu și aproapei, moștenit de la bunici, moși și strămoși, vrednici slujitori ai Bisericii și ai Patriei»¹⁴.

Valoarea personalității Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian constă, odată cu mesajul adus, izvodit din profunzimile clare ale tradiției, în înțelegerea spiritului epocii, în capacitatea de a găsi «în evul biblic și patristic, luminile orientării în contemporaneitate». «Să ne întoarcem către valorile tradiționale ale spiritualității noastre străvechi și să stăm de vorbă cu Părinții bisericești ai primelor veacuri creștine», îndeamnă Patriarhul Bisericii noastre. «Vom găsi la ei căile integrității

10. *Ibidem*, VI, p. 182.

11. *Ibidem*, I, p. 89.

12. *La început de an*, în «Glasul Bisericii», XXVII (1968), nr. 1—2, (ian.-febr.), p. 7.

13. *Apostolat social*, V, p. 277.

14. *Ibidem*, V, p. 273—274.

noastre în actualitate... încredințați fiind că cel ce trăiește în duhul Sfintei Scripturi și al Sfintei Tradiții nu se va afla niciodată în afară de granițele adevărului... Aceasta este calea verificată de timp, cea mai bună, dreaptă și rodnică»¹⁵. Această mărturisire dovedește o autentică succesiune apostolică, și patristică totodată, în conștiința unui ierarh, succesiune în același duh, dar mereu înnoită cu fiecare generație, deci rodnică pentru fiecare veac, păstrând însă neștirbită identitatea originii și unitatea Bisericii.

Dar în structura unei spiritualități trebuie mers și mai profund, spre începuturi, spre geneză. Tradiția creștină vede firea însăși ca revelatoare de har și adevăr, de spiritualitate. Ea este creație și revelație, loc de întâlnire sacră și comunicare. «Înainte de a fi fost cartea», tâlcuiește Prea Fericitul Părinte Patriarh, «străbunii s-au deprins cu citirea cărții larg deschise a naturii, dumirindu-se asupra înțelesurilor ei ascunse. Mai târziu, când s-au izvodit tiparnițele, cu slovele lor mari și puternice, înșiruite pe pagini de hîrtie, românul și-a asemuit literele cu vechea lui carte: Cîmpu-i alb, / oile-s negre ; / cin le vede / nu le crede, / Cin le paște / le cunoaște... Și, poftitor de învățătură și luminare... s-a folosit de slove cu aceeași pricepere cu care-și păstorise mioarele și plăvanii, nutrindu-se cu înțelepciunea lui Dumnezeu și a cărturarilor lumii. Așa a luat naștere și a crescut an de an marea literatură scrisă a neamului nostru...»¹⁶. Este o tâlcuire de o neasemuită frumusețe a sufletului străbun, aducînd mireasmă din graiul și atmosfera Mioritei. Este aici, în simbure, o viziune despre lume și viață, o deschidere către izvoarele duhului. Înțelepciunea insuflată originar de Creator (Facere II, 7) prinde viață din dialogul cu glasul divin al făpturii, cu taina, cu înțelesurile ei și cu legile nescrise, ci zidite deodată cu ea, ca rațiuni ale ei. Aceste «înțelesuri» privind rosturile firii și ale existenței noastre alcătuiesc substanța primară a spiritualității. Din ea, din această «rouă a duhului străbun», s-a dezvoltat bogăția de valori de mai târziu.

Prea Fericirea Sa poartă o deosebită grijă pentru evaluarea și «păstrarea zestreii spirituale a strămoșilor». Patriot în cel mai cuprinzător înțeles al cuvîntului, citează cu îndreptățită bucurie pe geograful grec Strabo, care scria, chiar pe vremea Mîntuitorului, despre credința și virtuțile lor că «este un lucru de care nimeni nu se poate îndoii și care răsare din toată istoria geților: rîvna religioasă a fost de cînd lumea caracterul precumpănitor al firii lor». De asemenea, citează pe istoricul roman Tacit care spunea despre daci că «ei cred că sufletele celor răposați se întorc iarăși pe pămînt, iar dacă nu se mai întorc, ele totuși nu pier, ci trec într-o lume mai bună»¹⁷. Într-adevăr, ne apare uimitoare la daco-geți, străbunii noștri, integritatea spiritualității lor. Puritatea admirabilă nu care au păstrat valorile originare ale religiei, ale revelației primordiale: credința într-un unic Dumnezeu și credința în nemurire, putere spirituală care îi făcea «viteji, drepți», neînfricați în fața primejdiilor și a morții. Preoții lor nu se căsătoreau nu mînceau carne, duceau o viață ascetică. Amintind și pe Herodot, care îi nu-

15. *Calendarul ortodox «Credința»*, editat de Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America, 1968, p. 306.

16. *Apostolat social*, VIII, p. 320.

17. *Ibidem*, VI, p. 189—190.

mește «geții nemuritori», Întâistătorul Bisericii noastre consideră că sămînța creștinismului a găsit în sufletele lor un teren foarte prielnic pentru a prinde și rodi... Cuvinte ca cele ale Sfîntului Apostol Pavel: «Cetățenia noastră este în ceruri, de unde așteptăm și Mîntuitor pe Domnul Iisus Hristos, care va schimba chipul trupului nostru, după chipul trupului slavei Lui...» prind rădăcini puternice în sufletul lor¹⁸. Noua revelație, în Hristos, înnoia și transfigura sufletele care purtau nealterat duhul celei dintîi. Ei «își limpezeau acum din Revelația supranaturală ceea ce intuiseră și crezuseră din revelația naturală»¹⁹.

În acest fond de aur, străbun, biblic și patristic, găsește Prea Fericirea Sa sursa, forța și posibilitățile de continuă zidire a vieții noastre duhovnicești.

*

Inspirat dintr-un cuvînt al Sfîntului Ioan Gură de Aur, Întâistătorul Bisericii noastre arată că «preotul creștin are o dublă slujire: una sacerdotală, care se oficiază în biserică, pe masa sfîntului altar, și alta umană, care se oficiază în mijlocul comunității, pe altarul sufletului fiecărui credincios. Omul este un altar pe care preotul trebuie să slujească cu aceeași datorie și răspundere ca și în fața sfîntului jertfelnic»²⁰. Acest mesaj cuprinde în esență sensul iubirii și al slujirii, al responsabilității noastre. Căci în iubire și în slujire adevărată stă întreaga responsabilitate a Bisericii. Altarul sacramental și altarul sufletului sînt cele două locuri de jertfă ale preotului. Două jertfiri care-și corespund: prin una ne oferim pentru a primi, prin cealaltă pentru a ne dărui. Iubirea e una și unificatoare. Adresată lui Dumnezeu, se verifică în fapta concretă a iubirii de om; adresată aproapelui, se întemeiază pe Dumnezeu, pe sursa și modelul ei desăvîrșit, Dumnezeu-Omul Iisus Hristos. E «slujirea lui Dumnezeu prin slujirea oamenilor», cum ne învață în același loc Prea Fericirea Sa.

Ideea în sine de altar al sufletului, altar uman, are o deosebită semnificație. E pusă în lumină aici o scumpă idee a Tradiției ortodoxe: împreună cu celelalte Taine și ierurgii care sfințesc firea este o Taină a tainelor care sfințește templul Duhului însuși — pe om. E ceea ce au numit Sfinții Părinți «Taina fratelui». Înainte de toate, sufletul credinciosului, chipul lui divino-uman după chipul lui Dumnezeu-întrupat trebuie servit, sfințit, pătruns și umplut de har și adevăr, pentru a deveni apoi el însuși o «euharistie» a semenilor săi.

De aceea Întâistătorul Bisericii noastre vede Biserica, în toată lucrarea ei, ca o «prelungire în timp pînă la sfîrșitul veacurilor, a întrupării dumnezeiescului Ziditor»²¹, a vieții lui în viața noastră, «imitarea lui Hristos în măsura întrupării», cum au zis Sfinții Părinți. Dumnezeu-Cuvîntul se face trup în fiecare credincios. Prin cele trei slujiri — de preot, profet și împărat — încredințează Bisericii puterea de a sfinți, lumina și conduce sufletele, în acest duh al Întrupării Sale.

Puterea de a sfinți cuprinde întreg universul existenței creștine, «botezînd pruncii și pecetluindu-le chipul lui Hristos prin sfîntul mir, iertînd și dezlegînd păcatele, împărtășind Trupul și Sîngele Domnului, binecuvîntînd căsătoria, ușurînd suferințele bolnavilor, sfințind casele și punînd început bun oricărei lucrări omenești; conducînd la locul de odihnă pe cei adormiți și săvîrșind slujbe pentru

18. *Ibidem*, IX, p. 39—40.

19. *Ibidem*, IX, p. 40.

20. *Ibidem*, X, p. 336.

21. *Ibidem*, IX, p. 199.

pomenirea lor din neam în neam»²². Sfințirea înseamnă o continuă înălțare valorică a vieții, o viețuire împreună cu Hristos, care «a fost răstignit în trup și înviat în Duh»; înseamnă suire la acea treaptă spirituală în care orice act al creștinului e întrupare a gândirii curate, e jertfă pe altarul Duhului.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian dă o admirabilă expresie slujirii de a învăța și lumina sufletele, socotind Ortodoxia drept o «Biserică a luminii». Căci «nici o înstrăinare de la lumina învățaturii evanghelice nu i-a umbrit vreodată ființa; sfintele sale locașuri aproape că adună sub bolțile lor toată lumina cerului; dumnezeieștile ei slujbe se săvârșesc la lumini de candelă și făclii închipuind curăția inimilor și focul credinței sufletelor»²³.

Rod al preocupărilor și grijii pentru viața duhovnicească a credincioșilor este și cartea bisericească. Astfel s-au tipărit trei ediții ale *Noului Testament*, una a *Sfintei Scripturi* — în colaborare ecumenică și *Mica Biblie*; mai multe ediții ale *Cărții de rugăciuni*, începând cu aceea din 1951, deosebit de cuprinzătoare; cel mai bogat catehism apărut pînă acum în Ortodoxia românească, *Învățătura de credință creștină — ortodoxă* (1952), «dreptar... credincioșilor doritori a înainta în cunoașterea adevărilor de credință ortodoxă și în desăvîrșirea vieții duhovnicești»; *Viețile Sfinților*, în două volume; *Îndrumătorul pastoral*; alte vieți de sfinți publicate separat, ca aceea a Sfintului Calinic de la Cernica, a Sfintului Iosif de la Partoș, un buchet de meditații duminicale din opera preotului teolog și scriitor Gala Galaction (1954) etc. Aici, în cartea duhovnicească, află credinciosul, «răspuns veșnic... întrebărilor lui... lumina adusă de Mîntuitorul în nedumeririle sufletului..., biruind moartea și dînd sens și valoare vieții pămîntești»²⁴. Află «...mîngîiere și desfătare în amurgurile de tristețe și singurătate, ca și în ceasurile de tihnă... puterea care plămădește minunea frumuseții desăvîrșite»²⁵.

În duhul evanghelic al Prea Fericirii Sale, puterea de a călăuzi și conduce sufletele nu are nimic din noțiunea de «domn» și «stăpîn» (Luca XXII, 26), ci înțelesul de călăuzire «pe drumul întăririi morale și duhovnicești al Împărăției lui Dumnezeu, ...împărăție a sufletelor, a binelui și a dreptății»²⁶, deci înțelesul de slujire. Este slujirea în cea mai înaltă formă a ei, întrucît «Mîntuitorul a schimbat radical înțelesul întietății, căci El a fost primul care a arătat că numai răsturnînd falsa părere că cel dintîi este cel ce domnește peste alții, va face să înceteze asupra unor oameni de către alții»²⁷. În Hristos e restaurată măreția slujirii. Mare nu e cel ce stăpînește și e servit, ci cel ce slujește. A fi cu adevărat mare echivalează cu a sluji, pentru că a sluji înseamnă a lucra, a zidi. Slujirea ține de ordinea creației, a mîntuirii. Slujirea este expresia chipului divin din om, în timp ce păcatul a fost și este refuzul slujirii.

În slujirea sufletelor sîntem însă confrunțați cu taina libertății și a darurilor persoanei. Aici altarul nu e unul, ci cîte suflete sînt. Fiecare suflet «e un complex de forțe și năzuințe spirituale ce izbucnesc în afară sub orizontul păcii și al dragostei, dar nu arareori și sub semnul unor fulgere demonice»²⁸. Fiecare își are

22. *Ibidem*, IX, p. 200.23. *Ibidem*, IX, p. 197.24. *Ibidem*, VI, p. 236.25. *Ibidem*, IX, p. 307.26. *Ibidem*, IX, p. 200.27. *Ibidem*, X, p. 335.28. *Ibidem*, I, p. 88.

darul lui și slujește din darul lui, așa cum fiecare Apostol în ziua Cincizecimii purta pe creștet o limbă de foc, o rază deosebită a iubirii dumnezeiești, cu care și-a împlinit o anumită chemare. «Tainic, potrivit capacității fiecărui vas zidit», darul devine substanța și avuția spiritului. Prin el, prin «darurile cu care am venit pe lume, sîntem chemați să contribuim la mersul înainte al omenirii»²⁹.

Încercat duhovnic și povătuitor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian pune un deosebit accent pe puterea vindecătoare și ziditoare a darurilor, pe valoarea pozitivă a binelui din om. Se știe că în experiența duhovnicească sînt implicate două aspecte, două momente. Unul negativ, al luptei cu păcatul, care are în vedere mai ales porunțile Decalogului, adică ceea ce nu trebuie săvîrșit, iar celălalt pozitiv, care afirmă puterea creatoare a darurilor și arată nu numai ce nu trebuie, ci și ce trebuie săvîrșit; dă încredere și speranță în forța binelui și adevărului care învinge în ea însăși răul și arată că «Duhul lui Dumnezeu este... duhul puterii și al înnoirii»³⁰.

Aceste stări de spirit sînt exprimate biblic prin cele două botezuri. Sfîntul Ioan Botezătorul, spune Sfînta Evanghelie, a botezat cu apă, botezul spălării, al pocăinței și el încheie Vechiul Testament, căci «de atunci împărăția lui Dumnezeu se binevestește și fiecare se silește spre ea» (Luca XVI, 16); Mîntuitorul însă botează cu «Duhul sfînt și cu foc» (Matei III, 11), deci cu darurile Duhului, aprinse, puse în lucrare de focul credinței și al nevoinței. «Creștinătatea de azi, afirmă Prea Fericirea Sa, a pierdut în mare parte conștiința darurilor ce i-au fost hărăzite de Vistierul bunătăților și Dătătorul de viață și de aceea sfințenia vieții a ajuns să se socotească un lucru de prisos»³¹. Darurile afirmă tocmai puterea sfințitoare a Duhului, aspectul viu și creator al vieții duhovnicești, căci darul face spiritul creator. Credinciosul crește prin ele, deodată cu ele. Cel ce-și descoperă darul își află în el idealul și sensul vieții, misiunea de împlinit în lume. Iar noi, ca preoți, sîntem chemați să «descoperim ceea ce e bun în om, și aceste attribute și virtuți să le punem la temelia patriei și societății»³².

Un sens activ, ziditor, în acest orizont al descoperirii și afirmării darurilor, dă Prea Fericitul Părinte Patriarh și rugăciunii: «Ea este cheia cu care deschidem porțile cerului și lăsăm să se coboare asupra noastră harul lui Dumnezeu». «Rugăciunea îmbărbătaeză pe cel deznădăjduit, ridică pe cel căzut, întoarce la pocăință pe cel păcătos, întărește pe cel îndoielnic și smerește pe cel trufaș; pe cel aspru îl îmblînzește pe cel pizmaș îl potolește și către lucrarea faptelor bune pe toți îi povătuiește»³³. Rugăciunea este pentru creștin chiar sufletul muncii creatoare. Se înțelege atunci de ce în viața duhovnicească autentică rugăciunea face corp comun cu munca. De aceea Prea Fericirea Sa accentuează că «munca nu a fost niciodată despărțită de rugăciune.. Așa cum rugăciunea fără muncă nu dă roade, munca fără rugăciune nu dă roade bune»³⁴. «O teologie fără acțiune e teologia demonilor», spune Sfîntul Maxim. Iar povătuitorii duhovnicești

29. *Ibidem*, I, p. 325.   30. *Ibidem*, X, p. 272.

31. *Ibidem*, IX, p. 308.   32. *Ibidem*, I, p. 88.

33. *Cartea de rugăciuni*, Ediția Sfintei Episcopii a Rîmnicului și Argeșului, 1969.

34. *Apostolat social*, I, p. 170.

învață: «să te rogi lucrînd, să veghezi dormind, să vorbești tăcînd...»; «taci tu, să vorbească faptele tale».

Observăm că există o legătură strînsă între dar și slujire. Darul divin poartă în ființa lui însăși dăruirea-slujirea. Acesta este și semnul adevărat al unei vieți duhovnicești. «Regula de aur a unei vieți trăite în duh creștinesc este să te dăruiești pentru binele semenilor urmînd pilda Mîntuitorului»³⁵. E semn al puterii spirituale depline, al apostoliei. Semnul ajungerii la «fruntea virtuților — lepădarea de sine», care ne apropie cel mai mult de Dumnezeu, întrucît în dăruire e vindecată boala existenței noastre — egoismul.

Culmea vieții duhovnicești însă este sfințenia. De aceea actul de la 10 octombrie 1955, de canonizare a sfinților români, prin valoarea și semnificația lui, a și intrat în istoria Bisericii noastre ca un capitol central din activitatea Prea Fericirii Sale. «Biserica Ortodoxă Română, afirma Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în ședința solemnă a Sfîntului Sinod «trăiește astăzi una din marile zile ale istoriei sale bimilenare, cînd înscrie în cartea vieții și nevoițelor ei, ca pe o izbîndă a credinței și duhului religios al neamului nostru, un număr de sfinți ...ierarhi, monahi și credincioși care au strălucit în sfințenie și au pătimit cu seninătate pentru legea ortodoxă a părinților lor»³⁶. «Mîna Domnului și evlavia populară» ridicaseră la o cinstire tot mai vrednică de faptele lor pe mulți din acești întru fericire adormiți. I-a fost însă dat Părintelui Patriarh Justinian să consacre canonic împreună cu Sfîntul Sinod și să proclame solemn pe sfinții români: Calinic de la Cernica, ieromonah cuvios și păstor al Eparhiei Rîmnicului — Noul Severin; fericirii întru adormire vlădici Ilie Iorest și Sava Brancovici din Alba Iulia și Iosif cel Nou de la Partoș; ieromonahii Visarion Sarai și Sofronie de la Cioara și țărănul Oprea Miclăuș din Săliștea Sibiului; «să fie ridicați la cinstirea cea după cuviință și să se numere cu sfinții cei bineplăcuți Domnului»³⁷. Tot atunci a fost generalizat pe întreg cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române și cultul unor sfinți venerați mai înainte: Cuvioșii Grigorie Decapolitul, Nicodim de la Tismana, Dimitrie Basarabov, Cuvioasa Paraschiva, Sfînta Muceniță Filoteia și Sfîntul Mucenic Ioan Valahul. Actul consacrării spune mai mult decît o decizie canonică. El reprezintă venerația dată «desăvîșirii vieții după chipul desăvîșirii lui Dumnezeu»³⁸; venerația acelor care au învățat credința cea dreaptă, au mărturisit-o pînă la măsura supremă a oferirii vieții și au descoperit semne neîndoielnice ale prezenței harului fie în viață, fie după această viață. El reprezintă dovada «viabilității Bisericii și a vredniciilor morale ale poporului dreptcredincios».

În viziunea creștină sfințenia este măsura supremă a zidirii de sine. «Sfinții toți sînt pildele cele mai alese ale lumii creștine, cheazășia biruinței noastre în lupta cu răul din această lume»³⁹. Darurile Duhului s-au revărsat din belșug și au umplut vasul lor pămîntesc. Sfîntul Ioan Gură de Aur învață că «darul curge atît cît e de mare vasul credinței și al faptei se înțelege — pus sub șipot». Se poate spune atunci că Sfîntul și-a înălțat vasul pînă la măsura darului. Mirul a sfințit sensibil la unii dintre ei și trupul, mutîndu-l încă de aici la nesticăciune și nemurire.

35. *Ibidem*, VIII, p. 171.

36. *Ibidem*, VI, p. 72—73.

37. *Ibidem*, p. 72.

38. *Ibidem*, IX, p. 308.

39. *Ibidem*, VI, p. 180.

Sfințenia e măsura exemplară și a dăruirii de sine. Vorbind despre Cuvioasa Paraschiva, Întâistătorul Bisericii noastre vede în «gestul retragerii ei nu numai glasul unei chemări... de a realiza cu sine idealul îngerescului chip în această lume... ci și imperativul unei rațiuni luminoase..., o rațiune protestatară față de nedreapta așezare a unei lumi în care mulțimile anonime nu cunoșteau decât munca și suferința... Pentru aceea înainte de a părăsi lumea, Sfânta Paraschiva își împarte toată avuția săracilor, se expropiază conștient și voluntar de toate bunurile sale pentru compatrioții săi din Epivat»⁴⁰.

Venerația înseamnă participare, adeziune interioară; este preocupare, dialog tainic, întrebare și răspuns la problemele supreme privind destinul nostru firesc și suprafiresc în același timp; este conștiința posibilității suișului permanent pe scara valorilor, a desăvârșirii sub orice aspect, unica stagnare provocată fiind numai de păcat. De aceea lângă racla aceleiași sfinte Prea Fericirea Sa îndeamnă: «Rămîneți tari în legătura voastră nevăzută cu acest suflet mare, în fața căruia vă limpeziti gîndurile, vă curățiți simțirile și vă încordați vederile pentru săvîrșirea binelui»⁴¹, căci sfințenia vieții este «cea mai mare valoare ce pot să producă oamenii»⁴².

Slujitor al lui Dumnezeu și al oamenilor, începînd ca preot de țară și ajun-gînd pînă la demnitatea și vîrsta patriarhală, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a rămas totdeauna același: un părinte între fiii duhovnicești. La orice sărbătoare e în biserică și slujește în catedrală, în paraclisul Patriarhiei, în locașurile pe care le cercetează sau le sfințește.

Prezența în mijlocul credincioșilor redă imaginea și atmosfera tradiției apostolice și patristice. E «arhiereul lui Hristos, mîngîietor și susținător al sufletelor... e soțul Bisericii»⁴³. În ambianța de sacră familiaritate, credincioșii îl înconjoară cu emoție, cinstire și dragoste. Îi binecuvîntează și cu o privire caldă, atentă, gînditoare, îi cuprinde pe toți. Evocă cu venerație adîncă Biserica primară. «Primii creștini», spune, «duceau o viață de dragoste. Stăruiau într-un cuget, adică în deplină înțelegere, fără dezbinări sau clevetiri... Stăruiau în rugăciune și în cerere, adică în viață curată și pioasă închinată unor scopuri sufletești superioare, prețuind mai presus de orice virtutea și ferindu-se cu mare grijă de orice păcat»⁴⁴. Cu cîtă fervoare în toți anii de slujire preotească și arhierească s-a străduit, a îndemnat, a muștrat, a pilduit înviorarea aceluiași duh evanghelic originar între credincioși, între preoți. Și de cîtă mîhnire e cuprins acolo unde constată doar un «creștinism al formelor externe lipsit de conținut lăuntric, cu nepotriviri între fond și formă, între ceea ce spun și fac unii creștini»⁴⁵.

La sfîntul altar slujește cu același fior sfînt cu care a simțit și trăit chemarea la Taina Preoției. Împreună cu Sfîntul Simeon Noul Teolog, mărturisește că «preotul în fața sfintei mese trebuie să privească cu mintea, prin Sfintele Daruri însăși Dumnezeirea. Și nu numai atît, ci să-L cîștige pe Insuși Domnul, să-L aibă pururea petrecînd în ființa Sa... Numai așa cu cuget treaz, cu îndrăznire va putea

40. *Ibidem*, p. 181.41. *Ibidem*, p. 183.42. *Ibidem*, p. 72.43. *Ibidem*, I, p. 29.44. *Ibidem*, IX, p. 305.45. *Ibidem*, IX, p. 306.

înălța rugile sale de preot... pentru fiii săi duhovnicești»⁴⁶. Se înțelege, harul nu vine de la noi, ci de la Părintele luminilor. Dar preotul se roagă în fața Sfintei Jertfe: «Doamne nu opri, din pricina păcatelor mele, darul Sfântului Tău Duh». Preotul trebuie să fie între Dumnezeu și credincioși puntea curată a harului, organul revelator, vasul ales care poartă valorile sacre și le împărtășește. «Creștinii au (tut totdeauna să primească Sfintele Taine din mâini curate», arată cu același pite) Intiistătorul Bisericii noastre.

În liturgiile arhieresti sufletele credincioșilor sînt chemate să se concentreze mai ales în trăirea acestor adevăruri fundamentale ale credinței. Cum mărturisește Prea Fericitul Părinte Patriarh, biserica este «casa lui Dumnezeu, aici este prezent Domnul Hristos, căci El ne spune lămurit: Unde sînt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor» (Matei XVIII, 20). Să știe toți credincioșii că intrînd într-o biserică sfințită, Iisus Hristos este în mijlocul lor. El știe gîndurile și cugetele noastre... El va asculta rugăciunile noastre și le va împlini cu puterea Lui dumnezeiască»⁴⁷. E redată sugestiv icoana Bisericii — Trup al lui Hristos. Ca și arhierul sau preotul, credincioșii sînt ridicați la conștiința prezenței Domnului în centru, în mijlocul lor. Aceasta le insuflă încredere, speranță, curaj. Odată cu plinirea cererilor, întîlnirea festivă cu Hristos, în Biserica Lui, cu adevărul și viața Lui, cu bunătatea și solitudinea, cu puterea dumnezeiască a slujirii, jertfei și biruinței Lui asupra răului și a morții, luminează, înviorează și înnoiește în fiecare sărbătoare forțele spirituale, morale și fizice ale credincioșilor; îi mîngîie, întărește și îi înalță mereu, cum simțea și psalmistul «din putere în putere». Biserica e «casa lui Dumnezeu și poarta cerului» (Facere XXVIII, 17)⁴⁸; casa acestor vistierii de har și adevăr din care creștinii își hrănesc și zidesc făptura lor duhovnicească, din Cuvîntul, din Trupul Lui euharistic; în timp ce «picturile care-L înfățișează pe Mîntuitorul cu toată activitatea Sa și pe sfinți cu viața lor, toate sînt ca niște cărți deschise care așteaptă să fie citite și înțelese»⁴⁹. «Pentru ca Dumnezeu să asculte rugăciunile voastre în casa aceasta sfîntă, învață Prea Fericitul Părinte Patriarh, trebuie să cunoașteți și să împliniți încă una din poruncile Sale. Iată ce zice Domnul: «cînd aduci darul tău la altar și îți aduci aminte că fratele tău are ceva împotriva ta lasă-ți darul acolo... du-te mai întii de te împacă cu fratele tău» (Matei V, 23—24)⁵⁰. Cunoscător al sufletelor și slăbiciunii omenești Prea Fericitul Sa tilcuiește însă și în această înțelegere porunca Domnului spunînd: Dacă totuși certat cu fratele tău fiind, tu îi ceri, iar el nu-ți dă iertare, chiar așa vino la biserică. Nu să aduci daruri la altar, ci să te rogi pentru pacea cu fratele tău. Astfel credinciosul nu e lăsat în afara Bisericii, se întîlnește cu fratele în fața lui Dumnezeu. Dacă nu poate vorbi cu el, vorbește cu Dumnezeu despre și pentru el. Căci «un creștin nu are voie, după evanghelie, să urască pe nimeni»⁵¹, sau să fie prilej de vrajbă pentru cineva. Duhul rugăciunii se va revărsa și asupra celuilalt; e o cale duhovnicească a iertării și împăcării.

LXXXIX (1971), nr. 7—8, p. 742.

47. *Ibidem*, VIII, p. 204. Vezi și cuvîntul rostit în catedrala Sfintei Episcopii a Oradiei, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIX (1971), nr. 7—8, p. 742.

48. *Apostolat social*, VIII, p. 205.

49. *Ibidem*, p. 206.

50. *Ibidem*, p. 205.

51. Cuvînt rostit în catedrala Sfintei Episcopii a Oradiei, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIX (1971), nr. 7—8, p. 742.

Ca și Hristos, Biserica e fără păcat, dar în același timp și pentru păcătoși. E un loc de sfințenie și sfințire pentru toți. «Izvor de apă vie... de unde se dă har curățitor de păcate... Izvor de viață pentru cei ce voiesc să trăiască în pace și înfrățire pe pământ și să dobândească în același timp și viața veșnică»⁵². «Plecând de aici», îndeamnă Prea Fericirea Sa, «oriunde veți merge, la casele sau la munca voastră, să vă aduceți aminte de Domnul Iisus Hristos care și-a vărsat sîngele pe cruce pentru voi... El vă învață să faceți numai fapte bune»⁵³. Se observă și aici același duh al Sfinților Părinți; conștiința care se simte permanent și oriunde în prezența lui Hristos nu lasă loc celui rău. De aceea și sfătuiesc vechii duhovnici: «Mergînd, lucrînd, orice făcînd, mîinile și picioarele să se ocupe cu lucrul, iar gîndul cu Dumnezeu».

*

Cu grijă și răspundere, reprezentînd o Biserică chemată să-și aducă contribuția în acest moment istoric de mari prefaceri, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a urmărit să formeze și să ofere modelul adevăratului credincios în serviciul Bisericii și al patriei, model care, în concepția Prea Fericirii Sale trebuie să exprime viu: «păzirea credinței strămoșești, legătura strînsă cu Sfînta Biserică; încrederea nestrămutată că binele va învinge pînă la sfîrșit răul și că voia cea sfîntă a lui Dumnezeu se va realiza — precum în cer așa și pe pământ»⁵⁴.

Prin tot ce a înfăptuit și va mai înfăptui, Prea Fericitul Părinte Patriarh descoperă admirabil acea calitate de a fi avut și cultivat conștiința clară, vizionară, a vocației, poziției și aportului Prea Fericirii Sale ca Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române în epoca istorică în care a fost chemat să păstorească.

Pr. CONSTANTIN N. GALERIU

---

52. Cuvîntare rostită la sfințirea catedralei din Constanța, în «Biserica Ortodoxă Română», LXIX (1951), nr. 1—2 (ian.-febr.), p. 45.

53. *Apostolat social*, VII, p. 204.

54. *Ibidem*, IX, p. 62.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI VIAȚA NOUĂ A POPORULUI ROMÂN

Cei 25 de ani de patriarhat ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian înscriu pe crugul istoriei noastre bisericești o perioadă de mari realizări. Venind la cîrma Bisericii Ortodoxe Române într-un moment de răscruce istorică și «început de veac nou» pentru poporul român, Prea Fericirea Sa a precizat de la bun început: «Biserica este tot mai mult chemată de vremuri și de oameni să purifice, să înnoiască și să înnoieze viața omenească; să aducă în viața socială și în viața poporului duhul păcii și al înfrățirii, duhul servirii și al jertfelniciei, propovăduind tuturor dreptatea și omnia, munca cinstită, cinstea și ordinea; este chemată să împuternicească sufletul românesc cu tăria iubirii, a solidarității și a unirii»¹.

Împletindu-și de-a lungul istoriei, pe aceste meleaguri, destinele și lucrarea ei cu cele ale poporului român, Biserica Ortodoxă Română nu și-a alterat cu nimic structura ei teandrică și lucrarea sa mîntuitoare. De aceea, Prea Fericitul Părinte Patriarh spunea: «Pe drumul acesta al bunelor tradiții ale Bisericii Ortodoxe Române ... al propovăduirii învățăturilor lui Hristos și al slujirii poporului, dorim să mergă de acum înainte toți slujitorii altarului. Dorim să vedem în sfintele altare preoți conștienți de misiunea lor, iar în societate cetățeni devotați Statului și poporului»².

Programul de activitate schițat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a întrunit adevărată adeziune deplină a ierarhiei superioare, a clerului și a credincioșilor, realizându-se în întregimea lui, în cei 25 de ani de patriarhat ai Întîistătătorului Bisericii noastre. Ceea ce a asigurat împlinirea acestui program a fost climatul nou al vieții Statului nostru, largile libertăți pe care regimul democrat popular și apoi cel socialist le-a asigurat tuturor cetățenilor și deplina libertate religioasă, ca expresie concretă a libertății de conștiință, înscrisă în Constituția țării și garantată de către Stat.

Avînd în vedere slujirea cu care Biserica, ca instituție divino-umană, este datoră credincioșilor și societății în general pentru slujirea și slăvirea lui Dumnezeu cel în Treime închinat, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii noastre au fost îndrumați să-și dea contribuția lor sinceră și neprecupețită «la aspirațiile și eforturile poporului român pentru progres, fericire și pace»³. Colaborarea rodnică a ierarhiei superioare și a preoților cu corpul credincioșilor, în organele colegiale bisericești: consiliile parohiale, comitetele parohiale și adunările parohiale, la parohii; consiliile eparhiale și adunările eparhiale, la eparhii și peste toate Sfîntul Sinod, Consiliul Național Bisericesc și Adunarea Națională Bisericească, în cadrul Centrului Patriarhal, pentru desfășurarea vieții și lucrării Bisericii, își are explicația în înnoirea structurilor Bisericii noastre ortodoxe Române, în ultimii 25 de ani⁴.

Prezența și lucrarea susținută a laicilor în comunitatea Bisericii și în mai toate așezămintele Bisericii, alături de membrii ierarhiei superioare și de tot clerul Bisericii, constituie un alt factor determinant al apropierii Bisericii, într-o atitudine de slu-

1. *Apostolat social*, II, p. 152.

2. *Ibidem*, IV, p. 81.

3. *Ibidem*, X, p. 55.

4. *Ibidem*, p. 43, 44.

jire, de năzuințele și aspirațiile spre mai bine ale poporului căruia ea aparține. Biserica noastră a dovedit cu fapte concrete slujirea ei demofilă și creșterea ei împreună cu poporul dreptcredincios.

În trecut, Biserica Ortodoxă Română a fost vatra caldă și primitoare în jurul căreia s-a dezvoltat cultura românească veche⁵, s-a înjghebat limba română literară prin cartea bisericească românească, a apărut arta arhitectonică și picturală românească.

Prin cartea bisericească mai întâi și apoi, prin cronicari s-a conturat și s-a cultivat conștiința de sine a poporului român, pe care generația de la 1848 a dezvoltat-o într-o conștiință națională a poporului român. Biserica noastră a fost prezentă activ, în continuare, la toate marile evenimente politice, sociale și culturale din istoria poporului român, pînă aproape de zilele noastre: Revoluția de la 1848, unirea Principatelor Române (1859), proclamarea și cucerirea independenței naționale (1877—1878) și realizarea unității politice a tuturor românilor într-un singur stat național modern (1918). Subliniind acest lucru, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian spunea: «De la acel Popa Laurențiu — cel tras în țeapă și apoi ars în piața Clujului, cu prilejul reprimării sîngeroase a răscoalei din 1514, a țăranilor români și maghiari împotriva despoticeii împilări a slujbașilor papei pînă la Popa Șapcă din Celeii Romanaiilor, care în ziua de 9 iunie 1848 dădea la Islaz semnalul revoluției; de la Mitropolitul Teoctist, cel care sprijinea domnia lui Ștefan cel Mare — alături de nou ridicata mică boierime, care a jucat un important rol progresist în vremea aceea, împotriva marilor feudali păstrători ai vechilor privilegii nedrepte — pînă la mulții și încă neștiuții preoți uciși în timpul răscoalei de la 1907, pentru vina de a fi îndemnat pe țărani să-și facă dreptate și de a-i fi condus în multe sate la luptă; și de la primele școli deschise de vrednicii călugări din veacul al XV-lea, în umbra tindelor de schituri și mînăstiri, pînă la ierarhii care — asemenea lui Dosoftei, Varlaam și Antim Ivireanul — reprezintă pietre trainice la temelia culturii românești; de la acel înflăcărat preot-țăran Neagu Benescu, care în Comisia Agrară, instituită după revoluția de la 1848, striga cu glas puternic și fără frică suferințele plugarilor clăcași, cerînd și pentru ei pămînt și libertate, și pînă la preoții care, în timpul teroarei hitleriștilor, și-au primejduit liniștea și viața, sprijinind lupta celor mai aleși fii ai poporului nostru, care năzuiau întru cucerirea independenței naționale și a libertăților democratice; — iată dovada continuității și permanentei prezențe a Bisericii noastre Ortodoxe, în lupta pentru libertate și progres, purtată veacuri de-a rîndul de poporul român»⁶.

Astăzi Biserica Ortodoxă Română continuă să fie alături de credincioșii săi și de toți cetățenii patriei care edifică *noul* în toate sectoarele de activitate ale Statului nostru: «Poporul român a intrat într-un proces ... de înnoire a vieții sale încă de acum un sfert de veac, iar Biserica Ortodoxă Română s-a deschis de la început, cu înțelegere și fără nici o dificultate, acestei mișcări de înnoire socială ... Biserica Ortodoxă Română, care a împărtășit și ea aceleași condiții grele de viață, a fost în tot timpul o Biserică legată de năzuințele poporului, o Biserică românească». Astăzi, ea «s-a alăturat, împreună cu credincioșii ei, întregului popor pornit să-și zidească o viață de adevărată dreptate socială și de deplină libertate. Ea a îndemnat pe credincioșii ei — fii ai colectivității naționale — să muncească umăr la umăr cu toți frații lor pentru ridicarea vieții poporului român pe toate planurile»⁷.

5. *Ibidem*, VI, p. 262.

6. *Ibidem*, IV, p. 81.

7. *Ibidem*, X, p. 196, 197.

Impărtășind imperativul reconstrucției țării, după cel de al doilea război mondial, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian spunea: «În viziunea pe care o nutrim cu toți la reconstrucția țării, mă întreb: Câți vor fi aceia care se vor bucura de efortul făcut pentru binele altora? Vor fi mulți sau puțini? În orice caz, ideile progresului nu pot fi zăgăzuite și, de aceea, îndemn toată preoțimea să fie factor de muncă, înfrățire și generozitate, ca prin acestea să fie iubită de popor și apreciată de conducerea Statului»⁸. «Toată lumea să se încadreze în acele așezăminte ce urmăresc ridicarea maselor populare și să deteste pe cel ce împiedică lumina și dreptatea de a fi puse în slujba obștii»⁹.

Subliniind ideea că «toți fiii muncitori ai Patriei noastre alcătuiesc un singur grup, o mare familie», Prea Fericitul Părinte Patriarh a arătat că bunăstarea tuturor «depinde de sîrguința, de înțelegerea și de împlinirea îndatoririlor fiecărui îns în parte» la locul lui de muncă. «În felul acesta, între muncitorii din fabrici și de pe ogoare, între cei de la sate și cei de la orașe, există astăzi o legătură strînsă cum n-a mai fost în trecut, iar roadele muncii unora trec nemijlocit în folosința celorlalți, pentru ca astfel să se asigure propășirea și înflorirea întregului nostru popor»¹⁰.

Biserica Ortodoxă Română a fost alături de întregul popor român la fiecare realizare măreață a acestuia, contribuind de pe poziția ei și bucurîndu-se pentru fiecare succes. «Ea s-a bucurat să vadă cum răsar, an de an, fabrici după fabrici, cum satul s-a smuls din înapoierea lui seculară odată cu trecerea agriculturii pe un făgaș nou, cum s-a împlinit o continuă ridicare a standardului de viață a poporului nostru. S-a bucurat de posibilitățile create pentru ca toți fiii poporului nostru să-și ridice nivelul cultural, prin terminarea a zece clase în școlile generale și pentru ca un număr de zeci de ori mai mare decît înainte de războiul mondial să învețe în licee teoretice și industriale, în școli de calificare de tot felul și în institute de grad universitar»¹¹. S-a bucurat într-un cuvînt de condițiile cu totul noi de viață în care își desfășoară activitatea și trăiește harnicul nostru popor român.

Conștientă că a lucra pentru pace înseamnă a sluji lui Dumnezeu și oamenilor, Biserica Ortodoxă Română a acordat toată atenția ei acestui bun inestimabil, necesar poporului nostru și tuturor popoarelor lumii, avîntate astăzi pe drumul progresului material, cultural și spiritual. «Încă înainte de a deveni membră a organizațiilor ecumenice creștine, ea a sprijinit acțiunea de pace a marilor foruri internaționale, aderînd la hotărîrile lor în favoarea păcii. Prin activitatea ei în cadrul Organizațiilor Ecumenice mondiale, ca, de exemplu, în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, în Conferința Bisericilor Europene, în Conferința Creștină Mondială pentru Pace de la Praga, prin relațiile tot mai vii cu tot mai multe Biserici de peste hotare, concretizate în vizite reciproce între conducătorii Bisericilor, în schimburi de studenți, Biserica Ortodoxă Română promovează pacea și prietenia între popoarele din lumea întreagă. Ea este convinsă că prin aceasta împlinește una din poruncile cele mai importante ale Mîntuitorului pentru omenirea contemporană, amenințată mai mult ca oricînd de un război catastrofal, sprijinind toate aspirațiile poporului român, care a fost în tot trecutul un popor de pace și care, mai ales azi, simte că trebuie să se dedice cu toată ființa lui cauzei păcii și prieteniei»¹².

8. *Ibidem*, II, p. 45.9. *Ibidem*, II, p. 49.10. *Ibidem*, V, p. 5.11. *Ibidem*, X, p. 197.12. *Ibidem*, p. 199.

Activitatea intensă a Bisericii Ortodoxe Române alături de întreg poporul român în slujba păcii își are o explicație mult mai adâncă: unitatea spirituală ortodoxă a întregului popor, realizată acum 25 de ani, când dintre românii transilvăneni a dispărut pentru totdeauna acea deosebire între «noi» și «voi», toți constituind, după aceea, acel «noi», temei al atîtor acțiuni și realizări mărețe bisericești și naționale. «În fiecare zi de atunci încoace, noi am simțit tot mai mult «cît de bine și de plăcut este a fi frații împreună» (Psalm CXXXII, 1). Dragostea noastră față de Hristos, dragostea noastră întreolaltă, ca mădulare ale aceleiași mari familii românești, îndatorați să ne susținem ca popor independent și să ne făurim o viață tot mai bună, n-a mai fost tulburată și slăbită de vrajbă și de nici o dezbinare între noi. Nici un fel de perete, real sau închipuit (Efes. II, 14), nu ne-a mai împiedicat să ne înmănunchem puterile într-un unic și năvalnic avînt, atît pentru bunul spor al Bisericii noastre strămoșești, cît și pentru ridicarea patriei noastre dragi. Iar acest duh de pace și de unitate care ne-a însuflețit pe noi, s-a revărsat prin noi peste fiii patriei noastre, indiferent de naționalitate, înfrățindu-ne în voința de a înălța prin unirea strădaniilor noastre viața noastră comună în patria comună»¹³.

Integrîndu-se adînc în realitățile poporului român și intuind semnificațiile marilor prefaceri sociale care au avut loc în țara noastră, Biserica Ortodoxă Română s-a dovedit «o Biserică activă, însuflețită, prezentă în timp, împlinindu-și cu sîrguință misiunea ei de slujitoare a lui Hristos în mijlocul poporului la care a fost trimisă pentru mîntuirea sufletelor și pentru a contribui prin lucrarea ei la ridicarea poporului pe o treaptă de viață superioară sub toate raporturile»¹⁴.

Prin *Legea pentru regimul general al Cultelor* (1948) s-a asigurat deplina egalitate între cultele religioase, înlăturîndu-se atmosfera de suspiciune și de luptă între confesiuni, din trecut, și s-au pus bazele unor relații noi între ele, de respect reciproc și de conlucrare în problemele practice de interes obștesc. Încadrîndu-se în noul regim al Cultelor, Biserica Ortodoxă Română și-a dat, pe temeiul dogmelor și canoanelor sale, propria sa organizare și conducere a întregii activități religioase. În organizarea, conducerea și lucrarea ei liturgică, pastorală și misionară, Biserica noastră s-a bucurat de o autonomie deplină. *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* este documentul juridic al autonomiei sale și documentul istoric al primei sale autonomii depline¹⁵. Temeiurile reale și adînci ale acesteia sînt noile realități ale vieții bisericești și acelea ale întregii vieți a poporului român, cu transformările social-politice, economice și culturale ce s-au produs în sînul acestora după 23 August 1944.

Deplina ei autonomie este corelată cu deschiderea progresivă a Bisericii Ortodoxe Române către lume, societate și om, într-o atitudine de slujire a acestora ca forme de manifestare a slujirii lui Dumnezeu. «Biserica se găsește în pas cu vremea, fără ca prin aceasta să abdice de la marile ei îndatoriri și răspunderi și fără să coboare nimic din învățătura și prestigiul ei»¹⁶.

«Biserica Ortodoxă Română trăiește în Stat și recunoaște autoritatea acestuia; Biserica noastră este prezentă și activă în Stat nu numai pentru că membrii Bisericii

13. *Ibidem*, X, p. 107—108.

14. *Ibidem*, IX, p. 246.

15. Pr. Prof. Liviu Stan, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române*, în «Studii Teologice», I (1949), nr. 7—8, p. 641.

16. *Apostolat social*, IV, p. 106.

sînt și membrii Statului, ci și pentru faptul că între membrii Bisericii și cetățenii Statului s-a stabilit o legătură firească în interesul comun al amîndurora, al Statului și al Bisericii. Patria este un întreg social indivizibil, înăuntrul căruia Biserica și Statul există, fără să se contopească, și colaborează liber, fără a fi aservite inițiativelor și acțiunilor care intră în competența și dreptul fiecăruia. Biserica Ortodoxă Română știe și apreciază că Statul nostru socialist se preocupă în gradul cel mai înalt de ridicarea nivelului de viață al cetățenilor, de bunăstarea și propășirea țării în toate privințele ... Statul, prin legile lui, acordă nu numai libertatea tuturor Cultelor din țara noastră, dar le și sprijină în toate nevoile lor. După cum se știe, Statul plătește o bună parte din salariul tuturor slujitorilor Cultelor religioase, el plătește salariul profesorilor din învățămîntul teologic, ajută la repararea și restaurarea locașurilor de cult, a monumentelor bisericesti, care sînt socotite bunuri ale întregului popor, iar întreținerea și înfrumusețarea artistică și arhitectonică a acestora sînt apreciate nu numai de locuitorii țării noastre, ci și de toți străinii care le vizitează»¹⁷.

La rîndul ei, Biserica Ortodoxă Română a înțeles să-și afirme prezența și lucrarea ei în slujirea vieții sociale din patria noastră. Datorită legăturii nemijlocite și permanente, cu preocupările și frămîntările umane și sociale ale credincioșilor ei, de-a lungul istoriei, Biserica Ortodoxă Română este astăzi implicată în mod profund și organic în realitățile sociale în mijlocul cărora trăiesc credincioșii ei și întregul popor român, promovînd cu toată tăria progresul material și spiritual al acestora.

Păstrîndu-și intactă identitatea ei de credință ale cărei sensuri adînci ea le-a aprofundat astăzi, și identitatea de organizare, Biserica Română și-a exprimat loialitatea ei față de noile structuri sociale și politice din țara noastră, fiind convinsă că acestea asigură condițiile dezvoltării și bunăstării generale. «Biserica Ortodoxă Română — sublinia Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian la aniversarea unui sfert de veac de viață nouă a Patriei — a înțeles, încă din 1944, ceea ce au formulat mai tîrziu delegații tuturor Bisericilor în marile Adunări ecumenice de la New Delhi (1961) și de la Upsala (1968), că în condițiile actuale nu mai este suficientă caritatea individuală care vrea să aline cu cîteva picături de apă o secetă de mari proporții, ci trebuie sprijinite acțiunile pentru ridicarea generală și de durată a nivelului de trai al maselor populare, prin înlăturarea exploatării de tot felul și prin crearea unor mari resurse de bunuri în folosul tuturor»¹⁸.

Biserica Ortodoxă Română a lucrat, de pe poziția ei și cu mijloacele ei, la ridicarea și prosperitatea patriei, păstrînd în toată activitatea sa o dreaptă cumpănă între credința nestrămutată în Dumnezeu și slujirea poporului prin fapte ale iubirii și ale dreptății sociale. Meritul revine aici Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în a cărui lucrare, propovăduire și în al cărui scris se îmbină armonios afirmarea neclintită a credinței strămoșești în Dumnezeu cu afirmarea unei nestăvilite iubiri de oameni, de popor și de patrie. «Biserica Ortodoxă — spunea Prea Fericirea Sa — a cărei viață este strîns legată de a popoarelor ei și care trăiește și lucrează în condițiile și cerințele vieții lor — e chemată să le slujească potrivit cu necesitățile vremii. Ea este chemată totodată să împlinească un rol în lumea creștină, aducînd contribuția

17. *Ibidem*, X, p. 56—57.

18. *Ibidem*, p. 197.

sa morală la promovarea marilor idei și interese de care este legat binele și viitorul omenirii : pacea»¹⁹.

Înțeleapta îmbinare și cumpănire între ceea ce este dumnezeiesc și pururea valabil în Biserică — credința în Dumnezeu — și ceea ce este legat de evoluția și progresul societății umane și al Statului și-a pus amprenta și în raporturile Bisericii Ortodoxe Române cu Statul. «Această înțeleaptă îmbinare și cumpănire a ferit Biserica noastră atât de conservatorismul rigid, neînțelegător al lumii contemporane, cât și de secularismul care sacrifică credința în Dumnezeu cel transcendent și în Dumnezeirea lui Iisus Hristos. De aceea Biserica noastră a putut fi în acest sfert de veac, în același timp o Biserică înnoită și o Biserică a tradiției, o Biserică admirată de creștinismul de pretutindeni și luată de cei mai mulți ca arătătoare a drumului adevărat și pentru fidelitatea ei față de Evanghelia neschimbată a lui Hristos și pentru acordul ei cu năzuințele cele mai înaintate ale lumii contemporane ; a putut fi o Biserică ferită de zguduirii, de dispute și de dezbinări, și totuși o Biserică deschisă timpului, adoptînd cu curaj, în slujirea pastorală a preoției și în teologia ei, poziții de înțelegere față de atâtea noi probleme pe care lumea de azi le pune creștinismului»²⁰.

Sprijinirea acțiunilor inițiate de Stat în interesul întregului popor, este unul din principiile călăuzitoare ale Bisericii noastre în lucrarea ei de slujire a credincioșilor săi și a poporului român. Susținînd acțiunile Statului nostru pentru înfăptuirea societății românești actuale, Biserica Ortodoxă Română a inițiat acțiuni de înfăptuire a unei strînse colaborări pe teren practic-social cu toate Cultele — creștine și necreștine — din țara noastră, care a dus la realizarea unui ecumenism practic local cu rezultate remarcabile atât pe tărîm religios, cât și pe tărîm cetățenesc.

«Duhul de unitate și frățietate, în muncă și în dreptate, care domnește astăzi între hotarele țării noastre, cuprinde nu numai pe fiii poporului român, ci și pe toți membrii naționalităților conlocuitoare»²¹, Biserica Ortodoxă Română, prin Întîistătătorul ei, a adus o contribuție deosebită la adîncirea relațiilor de frățietate dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare, prin inițierea și organizarea de întîlniri și conferințe ale șefilor tuturor Cultelor din țară. Începînd cu anul 1948, la inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh, Cultele din România, beneficiind de spiritul de înfrățire instaurat de Statul nostru în relațiile dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare, «au intrat și ele, pentru prima dată în istoria acestor meleaguri, în raporturi de colaborare prietenească pentru sprijinirea năzuințelor înalte ale întregului popor»²². Ceea ce a contribuit la realizarea acestei colaborări interconfesionale, a fost crearea de către Statul nostru actual «a unei poziții legale de egalitate, de respect și colaborare armonioasă între cultele religioase din țara noastră», pe baza principiilor înscrise în *Legea pentru regimul general al Cultelor*. Potrivit acesteia, «în România nici un cult nu e de Stat, dar nici un cult nu e separat de Stat. Trăim în deplină unire și lucrăm pentru înălțarea și fericirea poporului nostru avînd convingerea că prosperi-

19. *Ibidem*, VI p. 63.

20. *Aniversarea unui sfert de veac de arhierie a Prea Fericitului Patriarh Justinian*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVIII (1970), nr. 7—8, p. 650.

21. *Apostolat social*, X, p. 134.

22. *Ibidem*, p. 198.

tatea patriei se răsfrînge și asupra Bisericii și Cultelor noastre. Între Statul nostru și Cultele religioase s-a statornicit o perfectă și continuă colaborare, încît putem spune că la rezolvarea problemelor mari care se pun Statului și la realizarea unei vieți mai bune și mai fericite pentru poporul nostru, credincioșii tuturor Cultelor participă cu toată însuflețirea fiindcă au convingerea că ei sînt în același timp și adepții unei credințe religioase, dar și cetățenii patriei în care trăiesc»²³.

Întîlnirile frecvente dintre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și conducătorii celorlalte Culte, pentru sprijinirea tuturor acțiunilor poporului și Statului român actual, în vederea perfecționării continue a condițiilor de viață ale fiilor patriei, precum și conferințele interteologice, care au stabilit bazele teologice comune ale colaborării Cultelor pe teren practic, social, au adîncit prietenia și înțelegerea mutuală dintre Culte și dintre credincioșii acestora, «contribuind la coeziunea și armonia sufletescă dintre cetățenii patriei»²⁴.

«Popoarele lumii — spunea Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — caută să-și deschidă tot mai multe căi de legătură, de cooperare și de prietenie și să desființeze zidurile despărțirii și ale învrăjbirii care le-au înstrăinat sau le-au despărțit pînă acum, ținîndu-le departe unele de altele»²⁵. Același lucru îl caută și harnicul și pașnicul popor român în concertul popoarelor și al statelor iubitoare de pace și progres material și cultural-spiritual. «La aceste eforturi, arată Prea Fericirea Sa, sîntem datori să contribuim și noi, conducătorii și credincioșii tuturor Bisericilor creștine. Bisericele sînt chemate astăzi, mai mult ca oricînd, să se apropie, să trăiască în pace între ele, să se ridice mai presus de deosebirile confesionale și să caute să promoveze ceea ce le unește, iar nu ceea ce le desparte»²⁶.

Trăsătura fundamentală a chipului nou pe care l-a dobîndit Biserica Ortodoxă Română în cei 25 de ani de patriarhat ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian este slujirea poporului căruia ea îi aparține și slujirea ecumenică a întregii omeniri. Credința nestrămutată în Dumnezeu și slujirea omului — a obștii credincioșilor și a întregului popor — formează, în concepția Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, un întreg organic. Slujirea este răspunsul afirmativ al Bisericii noastre dat poporului și năzuințelor lui pe drumul progresului material și spiritual. Avîndu-și sursa și modelul în preoția lui Hristos, «preoția creștină este o preoție a slujirii lui Dumnezeu», care se oficiază în Biserică pe masa sfîntului altar, «prin slujirea oamenilor», oficiată în mijlocul comunității, pe altarul sufletului fiecărui credincios. De aceea pastorația preotului ortodox nu constă în dominație și autoritate, ci în slujire umană, plină de răspundere²⁷.

Slujirea de către Biserică a omului, a poporului și a lumii întregi a fost denumită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian «apostolat social». Prea Fericirea Sa a arătat cum s-a născut această slujire a lumii: «Doctrina «apostolatului social» s-a născut din integrarea mea în realitățile vieții bisericești și naționale a poporului nostru»²⁸. Integrarea în realitățile vremii, autorul a învățat-o însă de la Sfinții Părinți. Orientarea spre «apostolatul social» o datorează, îndeosebi, Sfîntului Vasile cel Mare,

23. *Ibidem*, X, p. 49.24. *Ibidem*, p. 198.25. *Ibidem*, p. 302.26. *Ibidem*.27. *Ibidem*, p. 336, 337.28. *Ibidem*, VII, p. 8.

acel «neîntrecut geniu al faptei creatoare»²⁹. Izvorul cel mai bogat și mai puternic al misiunii de slujire este Evanghelia lui Hristos. De aceea, «cu cât ne vom alipi mai mult de preoția și slujirea Mîntuitorului Hristos, cu atît vom putea sluji mai bine și mai deplin pe Dumnezeu și pe oameni»³⁰.

«Apostolatul social» pe care l-a propovăduit și l-a practicat pînă în prezent, Prea Fericirea Sa îl dorește să fie mai departe «un *apostolat al iubirii și al slujirii evanghelice și patristice*, plin de răspundere față de Dumnezeu și față de oameni»³¹. Pe acesta, Prea Fericirea Sa îl așază la temelia noilor orientări ale vieții și lucrării Bisericii noastre³², în slujba poporului român și a întregii lumi.

*

Biserica Ortodoxă Română este prezentă activ în viața credincioșilor săi și a poporului român, cu care și-a împletit destinele de la început pe aceste meleaguri. Ea a slujit poporul din care face parte, în toate momentele istoriei acestuia. Astăzi, în noul context social în care-și desfășoară misiunea ei proprie, Biserica noastră este chemată să dea o mai mare vigoare sentimentului de dragoste și devotament, pentru unitatea spirituală a poporului român. Parte integrantă a lucrării ei mîntuitoare, slujirea ei față de popor se exprimă, în aceste momente ale istoriei patriei noastre, prin sprijinirea unității naționale și a solidarității întregii obști românești, în promovarea progresului material și spiritual al tuturor.

Pr. Asist. DUMITRU GH. RADU

---

29. *Ibidem*, V, p. 277—278 : «... Deschizător de drumuri pentru lucrarea socială a preoțimii creștine din toate timpurile, Sfîntul Vasile cel Mare a inspirat în mare măsură toate inițiativele mele preoțești și lui îi datorez orientarea mea către «apostolatul social». «Vasiliada» acestui neîntrecut geniu al faptei creatoare, în care și-au dat întîlnire spitalul cu azilul și orfelinatul, casele de educație cu școlile și atelierile, mila pentru cel căzut în nevoie cu prețuirea muncii și cultul demnității omenești, într-un cuvînt «chipul» preoției pe care a trăit-o Sfîntul Vasile cel Mare, a exercitat asupra mea o influență hotărîtoare».

30. *Apostolat social*, X, p. 338.

31. *Ibidem*.

32. *Ibidem*, p. 344.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI ASPIRAȚIILE OMENIRII CONTEMPORANE

Marile transformări sociale ale epocii noastre au adus prefaceri înnoitoare și în viața Bisericii Ortodoxe Române, mai ales în ceea ce privește domeniul slujirii față de oameni și al atitudinii ei față de năzuințele spre mai bine ale lumii contemporane. În ambianța socială a omenirii din zilele noastre, caracterizată prin dorința de cunoaștere, apropiere și colaborare, Biserica a găsit condiții din cele mai bune pentru activitatea sa practică, fapt care a ajutat-o să desfășoare — pe lângă lucrarea de sfințire a credincioșilor, de călăuzire spirituală a lor și de propovăduire a Evangheliei — și o lucrare de slujire a omului în societatea actuală, împlinindu-și prin aceasta o menire impusă de însăși învățătura sa și devenind o Biserică activă, dinamică, deschisă spre lume.

Inițiatorul și călăuzitorul acestei Biserici vii și slujitoare este Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, de la a cărui întronizare ca patriarh se împlinește în acest an un sfert de veac. Datorită clarviziunii Întâistătorului ei, Biserica Ortodoxă Română s-a încadrat în noile condiții sociale de existență, împărtășind preocupările și năzuințele credincioșilor ei și luând parte activă la toate strădaniile lor pentru înfăptuirea unei vieți mai bune. Urmînd îndemnurile și povățuirile Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, preoții și credincioșii ortodocși români au sprijinit toate acțiunile prin care s-a înfăptuit și a propășit noua orînduire socială din țara noastră, luînd parte totodată și la eforturile depuse de întregul popor român pentru statornicirea păcii și a progresului social în întreaga lume.

Astfel Biserica Ortodoxă Română, dovedind o profundă conștiință a responsabilității sale față de credincioșii săi care își trăiesc viața în realitățile sociale ale lumii, recunoaște și sprijină — de pe pozițiile sale proprii — principiile libertății și egalității între popoare, pacea și coexistența pașnică a națiunilor, colaborarea și ajutorul reciproc între state, dezvoltarea multilaterală a omului în cadrul societății, dragostea față de patrie, munca pentru binele comun, năzuința spre progres și spre o viață tot mai fericită.

Relația dintre Biserică și lume. — Urmînd linia tradițională ortodoxă, Biserica noastră precizează că deschiderea ei față de lume ține de însăși esența învățăturii sale, fiind fundamentată pe datele Revelației. Potrivit Sfintei Scripturi, lumea este creația lui Dumnezeu. Ca atare, Biserica și lumea nu se exclud, ca două entități opuse, ci se află în strînsă legătură. Biserica nu poate fi despărțită de lume, căci însăși natura ei este de a exista în lume, iar prezența și lucrarea ei în lume — ca și activitatea creștinilor, desfășurată simultan atît în cadrul Bisericii cît și în cel al societății — se înscriu în planul iconomiei divine. De aceea, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian spunea: «Dat fiind că Cuvîntul lui Dumnezeu și-a asumat natura umană și Biserica trebuie să realizeze iubirea lui Dumnezeu pentru întreaga omenire pînă la sfîrșitul ei, «zidul despărțitor» dintre iudei și păgîni, dintre Biserică și lume, dintre har și natură, trebuie să fie dărîmat pentru totdeauna. În Hristos creația a

devenit o comunitate ecumenică, un trup universal (Efes. III, 16). Biserica are și ea această dimensiune ecumenică prin deschiderea ei plină de răspundere față de lume, prin colaborarea ei vie și dinamică cu societatea umană. Evanghelia «Domnului păcii» (Isaia IX, 5), Care a realizat mîntuirea în care se implică starea de pace universală (Efes. II, 15) ne poruncește să facem din orice semen un frate, pe care să-l iubim și să-l prețuim. «Agape» este forța care ne împinge la «koinonia» cu omul și la «diakonia» omului¹.

Desigur, Biserica nu are misiune economică, socială sau politică; ea este o instituție religioasă-morală. Evanghelia nu se ocupă în mod special de formele și structurile sociale; totuși, întrucît creștinii aparțin atât Bisericii cît și societății, ea precizează atitudinea creștină fundamentală în relațiile dintre oameni și are întotdeauna un cuvînt de spus în ceea ce privește ordinea socială. La rîndul lor, Sfinții Părinți au arătat că între om și societate există un strîns raport de reciprocitate, care implică responsabilitatea credinciosului față de semenii săi. Caracterul social al mesajului creștin este exprimat în teologia patristică și prin considerarea Bisericii ca «familie a lui Dumnezeu» ca o unitate a celor mulți care formează o comunitate de credință și de viață. Ideea de comuniune, pe care se sprijină ecleziologia socială, își are izvorul în acea «rudenie» dintre Dumnezeu și om și a oamenilor între ei; este vorba deci nu de o simplă solidaritate umană, ci de o participare ontologică, din care decurge necesitatea de răspundere reciprocă și de slujire².

În teologia ortodoxă română dimensiunea cea mai proprie a Bisericii este aceea de «Biserică a slujirii»³. Slujirea se întemeiază pe preceptele evanghelice, precum și pe spiritul de comunitate a oamenilor, fiind o consecință morală a «proexistenței», adică a existenței pentru alții și împreună cu alții, urmărind ridicarea comunității umane pe trepte tot mai înalte de propășire⁴. Între slujirea lui Dumnezeu și slujirea oamenilor există o strînsă corelație: în slujirea lui Dumnezeu se cuprinde și slujirea oamenilor și viceversa; iar responsabilitatea față de om și față de omeniire constituie pentru creștini și o răspundere față de Dumnezeu⁵.

Aspectul de comuniune al Bisericii tinde să se dezvolte astăzi tot mai mult, deoarece — în noile condiții sociale ce s-au creat în vremea noastră — omeniirea cunoaște o mișcare generală spre viața de comunitate. Dacă în trecut exista o luptă între ins și societate, în zilele noastre «societatea a devenit comunitate, a devenit colectiv... Societatea a devenit acum prietena omului, îndrumătoarea și susținătoarea lui, i-a devenit o adevărată comunitate de prieteni»⁶. Biserica Ortodoxă Română a îndemnat pe fiii ei să participe activ la viața de comunitate a întregii omeniri, considerînd că numai astfel creștinii se pot realiza deplin. «Biserica niciodată n-a înțeles că trebuie să închidă pe credincioșii săi într-o comunitate preocupată exclusiv de problemele de credință, ci întrucît aceștia sînt și ei ființe omenești reale, vrea să

1. *Umanismul evanghelic și responsabilitatea creștină*, în «Ortodoxia» XIX (1967), nr. 2, p. 163.

2. † Antonie Plămădeală, episcop vicar patriarhal, *Biserica slujitoare*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1972, p. 269—270.

3. *Ibidem*, p. 277.

4. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Servire și proexistență*, în «Glasul Bisericii», XXII (1963), nr. 11—12, p. 1027.

5. *Idem*, *Slujitori ai lui Dumnezeu, slujitori ai oamenilor*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 413.

6. *Idem*, *Comunitate prin iubire*, în «Ortodoxia», XV (1963), nr. 1, p. 60, 62.

contribuie la creșterea lor spre a deveni factori folositori ai comunității umane deschise vieții largi, preocupată de toate problemele existenței»⁷.

Există desigur o deosebire ontologică între Biserică și lume, dar «creștinul nu trăiește în două sfere de existență opuse. Ordinea divină în care există Biserica nu este o ordine închisă, separată de lume ... Pe de o parte, Biserica trăiește din relația ei cu Dumnezeu, de aceea elementul spiritual este primordial. Pe de altă parte, Biserica, fiind și o comunitate umană, nu poate rămâne străină față de viața în societate. Ortodoxia nu poate fi *contra* lumii, pentru că nu duce o viață ruptă de lume. Ea și-a dezvoltat misiunea și viața ei având înțelegere față de realitățile concrete, variate, istorice, ale credincioșilor ei»⁸.

Vorbind despre strădaniile Bisericii Ortodoxe Române de a fi o Biserică slujitoare, înțelegem și subliniem și faptul că ea nu împărtășește acel spirit triumfalist care în trecut a determinat unele Biserici să considere că misiunea lor este de a domina asupra lumii. Misiunea proprie a Bisericii este aceea de a sluji, nu de a stăpîni. «Biserica -slujitoare» nu este o noțiune teoretică sau abstractă; ea este și trebuie să devină tot mai mult o realitate concretă, vie, deoarece în soluționarea problemelor generale pe care le frământă omenirea zilelor noastre — problema păcii și a dreptății sociale, a drepturilor fundamentale ale omului, a libertății și egalității, a înfrățirii dintre oameni și popoare ș.a. — ierarhii, clericii, teologii și credincioșii își dau seama tot mai mult că slujirea lui Dumnezeu este în strînsă legătură cu slujirea semenilor de pe întreg pămîntul. Acesta este temeiul fundamental al relațiilor Bisericii cu lumea.

„Apostolatul social» ca principiu de slujire a societății umane. — În problema deschiderii Bisericii față de lume, Biserica Ortodoxă Română a adoptat o atitudine realistă, concretizată în acea lucrare de vaste proporții pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a înfățișat-o clerului și credincioșilor, încă de la începutul arhipăstoririi sale, sub numele de «apostolat social».

Întîistătorul Bisericii Ortodoxe Române a înțeles această lucrare ca o actualizare pe plan pastoral a mesajului evanghelic, ca o deschidere a Bisericii spre viața socială a membrilor ei, ca o slujire a aspirațiilor întregii omeniri. «Vă chem, Prea Cucernici Părinți — spunea Prea Fericirea Sa în pastorală adresată clerului și credincioșilor, la începutul anului 1948, în calitate de Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei — la o muncă fără preget în scopul făuririi omului nou, omului social al păcii, al dragostei, al frăției, al cinstei și al muncii ...»⁹. Precizînd că acest apostolat nu constituie o inovație sau o noutate pentru Biserică, ci o transpunere în faptă a învățăturii ei de totdeauna, Prea Fericitul Patriarh Justinian a subliniat: «Preocuparea pentru om, pentru destinul său pămîntean și suprapămîntean, pentru nevoile vieții sale prezente și pentru rosturile sale dincolo de timp, toate acestea nu sînt noutăți pentru Biserica creștină, ci probleme vechi de două milenii, a căror dreaptă rezolvare a întîrziat mult prea mult. Chemarea noastră pentru adîncirea laturii sociale a mesajului evanghelic și întruparea lui în viața noastră de toate zilele trebuie considerată, prin urmare, nu ca o noutate teologică, ci ca o dezgropare a unor comori vechi, părăsite și uitate între scoarțele Sfintei Scripturi și ale Sfintei Tradiții creștine. Actualizarea acestor preocupări a fost și o necesitate a vremii. Niciodată ca în ulti-

7. *Ibidem*, p. 55.

8. † Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 300—301.

9. *Apostolat social*, II, p. 172.

mele decenii slujitorii Bisericii creștine n-au fost confrunțați cu probleme așa de vitale, care să pună în cumpănă însăși valoarea învățăturilor evanghelice pentru organizarea unui mod de existență umană, întemeiată pe principiul egalei îndreptări a tuturor oamenilor la bunăstare și fericire»¹⁰.

În vederea înlăptuirii unei colaborări intercreștine efective pentru o slujire comună a omenirii contemporane, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a venit cu inițiativa acelui «dialog al slujirii», în care a văzut posibilă angajarea nu numai a Bisericilor creștine, ci și a tuturor religiilor din lume, preconizînd în acest scop încheierea pe baze mult mai largi a unui «Consiliu mondial al tuturor religiilor», organism care — după aprecierea Prea Fericirii Sale — ar putea realiza, de pe poziția elementelor comune tuturor credințelor religioase, «o lucrare binecuvîntată de sprijinire a țărilor spre care tind toate popoarele»¹¹. Un asemenea lucru trebuie avut în vedere, deoarece — așa cum sublinia Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române într-o pastorală adresată clerului și credincioșilor — «fiind din «neamul lui Dumnezeu» (Faptele Apostolilor XVIII, 28—29), oamenii de pretutindeni sînt datori să-și trăiască viața ca niște frați, iubindu-se și întrajutorîndu-se. Dincolo de cercul îngust al rudeniilor de sînge, dincolo de fruntariile țării în care te-ai născut, oriunde în lume, învăătura lui Iisus îți poruncește să vezi în fiecare locuitor al pămîntului pe cel mai bun din frații tăi și să fii încredințat că cea mai frumoasă din zilele vieții tale este aceea pe care ai dăruit-o lui»¹².

Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a avut convingerea — încă din primii ani ai pastorației sale ca preot — că Biserica are menirea de a purifica, a înnoi și a înnobila viața omenească, obiectivul principal al misiunii ei fiind omul, temelia societății. Chemarea Bisericii de a forma din credincioșii ei oameni noi, pătrunși de însemnătatea rosturilor lor pe pămînt și de nepieritoarele adevăruri ale dreptății, păcii și întrajutorării frățești, este firească, deoarece ridicarea omului condiționează îmbunătățirea tuturor celorlalte realități ale vieții umane.

Pe lîngă aceasta, în concepția Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian apostolatul social are și un alt sens, mult mai înalt. El este o slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor în același timp: «... A sluji lui Dumnezeu înseamnă a sluji pe oameni, a te dăru cu toată puterea ființei tale pentru mai-binele și fericirea lor, căci «nu este dragoste mai mare decît aceea ca cineva să-și dea sufletul său pentru prieteni», iar «păstorul cel bun viața și-o pune pentru oile sale» (Ioan XV, 13; X, 11). Am numit lucrarea preoțimii pe tărîmul acesta: «apostolat social», cerînd tuturor să readucă în actualitate și să întrupeze în realități de viață doctrina socială a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, a Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți ai Bisericii»¹³.

Pe parcursul monumentalei lucrări *Apostolat social*, cu care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a îmbogățit teologia și lucrarea pastorală a preoțimii ortodoxe române contemporane, apar numeroase temeuri scripturistice și patristice ale slujirii creștine față de lume, care accentuează că nu există nici un alt izvor mai bogat și mai puternic pentru misiunea slujitoare a preoțimii decît învăătura și viața Mîntuitorului. «Noi credem nestrămutat — spunea Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — că, cu cît ne vom alipi mai mult de preoția și slujirea Mîntuitorului Hristos, cu atît vom putea sluji mai bine și mai deplin și pe Dumnezeu și pe oameni.

10. *Ibidem*, VIII, p. 56—57.

11. *Ibidem*, IX, p. 339.

12. *Ibidem*, VII, p. 105.

13. *Ibidem*, X, p. 84.

«Apostolatul social» pe care l-am propovăduit și l-am practicat pînă în prezent, dorim să fie mai departe un apostolat al iubirii și al slujirii evanghelice și patristice, plin de răspundere față de Dumnezeu și față de oameni»¹⁴.

Această acțiune de dăruire în slujba semenilor se răsfrînge însă nu numai pe plan pastoral și sacerdotal, ci și pe planul activității teologice. Sesizînd acest lucru, Întîistătorul Bisericii Ortodoxe Române afirma: «Bisericele și teologii lor au început să vadă, în timpul nostru, în punctele de credință, implicațiile lor practice, sau legătura acestor puncte cu lumea, cu viața, cu responsabilitatea creștină în lume. Dumnezeu ne provoacă prin lumea de azi să ieșim din turnul de fildeș al unei teologii pur speculative, sau al unor trăiri pur interioare, care erau legate adeseori de niște satisfacții prea comode și prea individualiste. Punctele de credință încep să-și arate relieful lor practic; ele se descoperă ca puncte de plecare pentru înțelegerea lumii, a istoriei, a frămîntărilor omenirii în cursul ei, a responsabilității creștine în ea. În acest fel teologia devine, din teologie pentru speculație și individuală, teologie pentru slujire, teologie care se împlinește în faptă pentru oameni»¹⁵.

Încadrînd lucrarea Bisericii Ortodoxe Române, a teologilor și a preoțimii ei în participarea activă la toate străduințele pentru înfăptuirea unei vieți mai bune pentru toți oamenii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a cuprins într-o largă perspectivă imperativul «apostolatului social», dîndu-i un conținut dinamic și universal.

Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de promovarea năzuințelor de libertate, egalitate, demnitate umană și dreptate socială. — După cum se știe, învățătura morală creștină sprijină idealurile de înfrățire și dragoste între oameni și popoare, considerîndu-le ca o manifestare a voinței lui Dumnezeu, creatorul și proniatorul a toate. Ca fii ai aceluiași Părinte ceresc, toți oamenii sînt datori să se considere frați, să se iubească unii pe alții și să promoveze în relațiile dintre ei egalitatea, dreptatea și întrajutorarea¹⁶. Din punct de vedere ortodox, toți oamenii de pe pămînt — indiferent de rasa sau popoarele cărora aparțin — sînt deopotrivă vrednici de respect, deoarece toți au fost creați după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Diversificarea oamenilor în rase și popoare nu dă nici unei rase și nici unui popor dreptul de a se ridica împotriva altora; din contră, porunca iubirii creștine cere ca popoarele dezvoltate să ajute în mod dezinteresat popoarele mai puțin dezvoltate și să le creeze condiții de viață demnă. Urmînd acestor principii, Biserica Ortodoxă Română condamnă teoriile și practicile răsiste, propovăduind totodată învățătura despre egalitatea tuturor raselor și a tuturor popoarelor, precum și obligativitatea respectului reciproc, a ajutorării și colaborării frățești și fiind prezentă alături de toți cei ce luptă pentru înlăturarea definitivă din viața omenirii a exploatării, înrobirii și discriminărilor rasiale¹⁷.

În spiritul Sfintei Scripturi și al Sfinților Părinți, teologia ortodoxă română consideră bunurile materiale ca bunuri comune, afirmînd că deținătorii lor sînt numai administratori ai acestora și pronunțîndu-se pentru o *koinonie socială*, ca aplicare a

14. *Ibidem*, p. 338.

15. *Ibidem*, p. 282.

16. Cf. Diac. Prof. N. Nicolaescu, *Indatorirea Bisericii de a contribui la instaurarea idealurilor creștine de pace, libertate, înfrățire și dragoste între oameni și popoare*, în «Ortodoxia», XIII (1961), nr. 4, p. 564, 568.

17. Cf. Pr. Prof. D. I. Belu, *Ortodoxia și discriminările etnico-rasiale*, în «Ortodoxia», XV (1963), nr. 1, p. 49—51.

învățăturii despre dreptul egal al tuturor la folosirea bunurilor materiale¹⁸. «Să-ți pleci urechea la suferința și durerea semenului tău, să împarți pâinea ta câștigată prin muncă cinstită cu cel în lipsă și nevoi, să ai acea sfântă înțelegere de dragoste și de dreptate pentru toți oamenii, iată sensul adânc al trăirii nu numai pentru tine, ci și pentru aproapele tău și pentru marile idealuri ale unei conviețuiri evanghelice — spunea Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Numai atunci îți vei da seama că ordinea și dreptatea socială, ca legi fundamentale ale progresului, devin naturale pentru fiecare creștin, căci toți oamenii au dreptul de a se bucura deopotrivă de bunurile pămîntești lăsate de Dumnezeu pentru bunăstarea și îndeplinirea tuturor»¹⁹.

Transformările sociale petrecute în lumea întreagă în ultimele decenii, eliberarea unor popoare coloniale care au fost subjugate veacuri de-a rândul, ca și lupta popoarelor slab dezvoltate pentru o viață mai bună și mai dreaptă, au constituit probleme la care Bisericile creștine au trebuit să dea răspunsuri limpezi și hotărîte. În pastorală adresată clerului și credincioșilor cu prilejul sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1954, constatînd că în lume s-au produs înnoiri îmbucurătoare, dar mai persistă încă unele inegalități și anomalii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian atrăgea luarea-aminte: «Știm că sîntem fii ai aceluiași părinte ceresc și sîntem frați cu toții pe acest pămînt care ne-ar putea hrăni și bucura pe toți; dar pe pămîntul acesta, pe care cîndva și-a purtat pașii Fiul lui Dumnezeu, trăiesc încă milioane de oameni robiți și înfomețați, îmbrăcați în zdrențe și lipsiți de adăpost. Pentru aceștia n-au fost rupte lanțurile nedreptății, n-au fost dezlegate legăturile jugului, asuprirea și înrobirea continuă»²⁰.

Fiii Bisericii — spunea cu alt prilej Prea Fericirea Sa — nu se pot separa și nici dezinteresa de lume, de starea, de aspirațiile și nevoile ei. «O operă uriașă stă în fața noastră și reclamă participarea noastră, acțiunea noastră pentru remedierea răului sau pentru preîntîmpinarea lui. Tensiunea politică ce există în unele părți ale lumii, starea de război activ între unele țări, înarmarea continuă a unor state, starea înapoiată în care trăiesc încă unele popoare, inferioritatea lor economică, sanitară, culturală, foamea care amenință o parte imensă din omenire, lipsa de libertate și de dreptate de care suferă unele popoare; iată probleme care sînt și creștine și umane și cărora Bisericile trebuie să le acorde atenție și asistența lor, pentru cît mai deplină și grabnică lor rezolvare. Preocupările noastre bisericesti și teologice nu trebuie să ne împiedice, dimpotrivă ele trebuie să ne fie îndemn de a da răspuns și ajutor lumii suferinde și amenințate, a-i da ajutor chiar cu precădere, date fiind gravitatea și urgența lipsurilor și primejdiilor de care suferă lumea, precum și prioritatea drepturilor omenești la viață, la pace, la bunăstare»²¹.

Osîndind exploatarea politică și economică a popoarelor slab dezvoltate și combătînd teoriile rasiste, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a arătat care este atitudinea Bisericii în această privință, spunînd: «Mîntuitorul Iisus Hristos a descoperit oamenilor taina unității neamului omenesc, s-a identificat pe Sine cu oricare dintre oameni, indiferent de trăsăturile chipului, de culoarea pielii și de locul unde acesta își trăiește viața sub soare. El s-a jertfit pentru toți oamenii, ridicîndu-i pe toți la înălțimea de fii ai lui Dumnezeu, astfel că în numele lui Hristos nimeni nu se poate situa pe pozițiile exploatare și rasiștilor, fără riscul de a fi pecetluit ca trădător și apostat ... Pornind de la principii evanghelice de nedezmințit și înțelegînd spiritul

18. † Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 279—280.

19. *Apostolat social*, II, p. 218.

20. *Ibidem*, V, p. 289.

21. *Ibidem*, IX, p. 238.

vremii, slujitorii Bisericilor creștine sînt datori să iasă întru întîmpinarea dreptelor revendicări ale mulțimilor oprite și exploatate veacuri de-a rîndul de cei avuți, slujind lupta lor pentru pîine și dreptate, pentru libertate și pace, — slujind aceasta cinstit, fără lăcomie, pe singura cale care poate duce la adevărata ei împlinire»²².

Biserica Ortodoxă Română a dovedit — cu deosebire în acest ultim sfert de veac de adînci și înnoitoare prefaceri — că ea prețuiește în modul cel mai înalt strădaniile popoarelor pentru ridicarea continuă a vieții lor pe plan spiritual, cultural și economic, urmînd în această privință pilda Mîntuitorului Iisus Hristos care laudă și răsplătește pe cei ce-și înmulțesc talanții încredințați lor de Dumnezeu. A împărtăși și a sprijini năzuințele curate ale oamenilor de pretutindeni pentru înfăptuirea unei vieți trăite în libertate și demnitate, cu încredințarea că ceea ce reușești să faci pentru ei este o mărturie a credinței în Hristos, constituie o învățătură de bază și un imperativ permanent pentru toți fiii Bisericii noastre. Și, dimpotrivă, a nu participa activ la lupta împotriva exploatării omului de către om, împotriva asuprii semenilor, împotriva nedreptăților sociale, împotriva piedicilor ce mai stau încă în calea eliberării, propășirii și fericirii popoarelor constituie o abatere nu numai din punct de vedere uman și cetățenesc, ci și din punct de vedere creștin, deoarece astfel se calcă principiul potrivit căruia toți oamenii sînt fii ai aceluiași Părinte ceresc, deci frați între ei, avînd datoria să împartă frățeste bunurile pămîntului și să trăiască în pace și bună înțelegere.

În legătură cu acest lucru, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian sublinia faptul că «în zilele noastre, idealurile sfinte ale Evangheliei se identifică cu cele mai nobile aspirații ale omenirii de pretutindeni»²³. Sau, altfel spus: «Nu este năzuință frumoasă a omenirii care să nu fie cuprinsă și în Evanghelie»²⁴. Astfel, «sprijinind strădaniile ce se depun în prezent de întreaga omenire pentru realizarea înaltelor ei aspirații, Bisericile creștine au posibilitatea de a vedea împlinite înseși comanda-mentele de bază ale credinței lor mîntuitoare»²⁵. În numele acestui ideal, Biserica Ortodoxă Română înțelege să-și aducă, cu tot elanul, aportul său la realizarea visului de aur al întregii omeniri, cînd pe pămînt nu va mai fi stăpîn și sclav, asupritor și exploatat, cînd lipsurile și suferințele materiale și morale vor dispărea, cînd demnitatea umană nu va mai fi călcată în picioare, iar toți oamenii de pretutindeni se vor bucura de aceleași drepturi și vor trăi ca frații între ei.

Dacă oamenii simt astăzi nevoia să se apropie unii de alții, să se cunoască mai bine, să-și împărtășească unii altora experiența și preocupările lor, să se ajute reciproc, să afirme aceeași responsabilitate față de soarta omenirii, acest lucru trebuie considerat — cum foarte bine observa Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — drept «semnul binecuvîntat al unui umanism nou, care trebuie slujit cu fermitate și entuziasm»²⁶. Iar orientarea mai nouă a Consiliului Ecumenic al Bisericilor spre latura practică a vieții creștine, spre slujirea aspirațiilor de pace, dreptate, apropiere și colaborare între oameni și popoare, a găsit sprijin statornic în Biserica Ortodoxă Română, care a înțeles să aducă o contribuție sinceră și stăruitoare la rezolvarea acestor probleme majore, cu convingerea că astfel împlinește una din poruncile de seamă ale învățaturii evanghelice.

22. *Ibidem*, VIII, p. 58.

23. *Ibidem*, p. 77.

24. *Ibidem*, X, p. 204.

25. *Ibidem*, VIII, p. 77.

26. *Ibidem*, X, p. 245.

Biserica Ortodoxă Română, sprijinitoare a năzuințelor de pace și înfrățire între oameni și popoare. — Consecventă învățaturii Evangheliei Mântuitorului Iisus Hristos, Biserica Ortodoxă Română s-a alăturat în mod hotărît la lupta pe care oamenii doritori de bine de pe întreg pământul o desfășoară pentru zidirea unei păci trainice în lume și pentru întărirea prieteniei și a colaborării frățești dintre popoare. Urmînd îndemnul Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, clerul și credincioșii ortodocși români și-au adus cu sinceritate și cu rîvnă partea lor de contribuție la făurirea unei lumi a păcii.

Biserica Ortodoxă Română s-a încadrat în mod firesc în marele front al apărătorilor păcii. În această privință ea n-a avut nevoie de o legitimare a atitudinii sale, ci a urmat linia de totdeauna a învățaturii creștine care condamnă categoric războiul și propovăduiește pacea între popoare, considerînd propovăduirea păcii ca o misiune de înaltă răspundere și căutînd să o aducă la îndeplinire prin toate mijloacele lucrării sale ²⁷.

Într-adevăr apărarea și consolidarea păcii în lume este nu numai o trebuință și un imperativ al lumii contemporane, ci și o înaltă îndatorire religioasă, izvorită din învățătura descoperită credincioșilor de către Dumnezeu ²⁸. Sub întreitul său aspect — de pace între Dumnezeu și credincios, pace în ființa credinciosului și pace între om și semenii săi — pacea este un element constitutiv al credinței creștine și un obiectiv permanent al Bisericii ²⁹. Pentru creștini războiul este nu numai o crimă împotriva omului, ci și o ofensă adusă lui Dumnezeu, creatorul și susținătorul vieții omenești. Potrivit învățaturii creștine, în fiecare om este sădit chipul lui Dumnezeu; deci uciderea omului este un păcat care se îndreaptă și împotriva lui Dumnezeu, deoarece «a ucide un om înseamnă a opri revelarea prin actualizarea umană a întregii frumuseți a lui Dumnezeu» ³⁰. La aceasta se poate adăuga și constatarea că «războaiele nu sporesc nici credința religioasă, nici moralitatea publică, nici cultura și civilizația, ci, dimpotrivă, ele distrug totul în calea lor. Războaiele sînt potrivnice oricărei religii, deoarece nimicesc echilibrul vieții spirituale, sfărîmă edificiul noțiunilor morale, slăbesc puterea de rezistență împotriva păcatului, calcă în picioare respectul cuvenit valorilor etice...» ³¹.

În lupta pentru apărarea păcii în lume și pentru întărirea legăturilor de prietenie între oameni și popoare, Biserica Ortodoxă Română nu desfășoară deci o activitate străină de preocupările ei, ci una care îi este proprie și de la care nu poate abdica sub nici un motiv. Trebuie să subliniem însă că alăturarea ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române la lupta omenerii pentru făurirea unei lumi a păcii a fost determinată nu numai de întemeierea acesteia pe învățătura Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții, ci și de îndemnul stăruitoare pe care Prea Fericitul Patriarh Justinian le-a adresat, cu dragoste și blîndețe părintească, tuturor fiilor săi duhov-

27. Pr. Prof. Petru Rezuș, *Poziția Bisericii Ortodoxe Române față de lupta pentru pace*, în «Studii Teologice», IV (1952), nr. 1—2, p. 11.

28. Prof. Iustin Moiescu, *Temeiurile lucrării Bisericii pentru apărarea păcii*, în «Studii Teologice», V (1953), nr. 3—4, p. 268.

29. Diac. Prof. Orest Bucevschi, *Pacea, obiectiv al Bisericii Ortodoxe în lume*, în «Studii Teologice», IV (1952), nr. 1—2, p. 4—5.

30. Pr. Prof. D. Stăniloae, «*Să nu ucizi*». *Temeiuri creștine pentru pace*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 87.

31. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *În slujba păcii, în slujba vieții*, în «Ortodoxia», XII (1960), nr. 4, p. 633.

nicești, stătuindu-i să traducă în faptă poruncile evanghelice, devenind «făcători de pace» și sprijinitori ai întăririi prieteniei și conlucrării frățești dintre oameni.

Toate acțiunile pentru pace desfășurate în ultimul sfert de veac de către Biserica Ortodoxă Română au fost înțelept călăuzite de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, care, cu energia sa nestăvilită, avînd convingerea că oamenii nu trebuie să rămână simpli spectatori ai evenimentelor din vremea lor, ci să contribuie la eforturile constructive ale lumii, făcea parte — încă din anul 1936 — din Comitetul pentru pace al elementelor progresiste din Europa, iar după venirea sa pe scaunul de Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române și-a propus să facă din promovarea cauzei sfinte a păcii o coordonată majoră a activității sale.

De-a lungul celor 25 de ani de arhipăstorire, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a vădit preocuparea stăruitoare de a sădi în sufletele tuturor credincioșilor dragostea fierbinte pentru pace și de a-i determina să o slujească cu dăruirea cea mai deplină, conlucrînd cu toți oamenii doritori de bine la statornicirea unei lumi netulburate de zăngănitul armelor sau de amenințarea vărsărilor de sînge. Datorită exemplului personal al Prea Fericirii Sale, precum și îndemnurilor sale stăruitoare, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române au găsit că e de datoria lor să sprijine cu toată fermitatea acțiunile Consiliului Mondial al Păcii, ale Conferinței Creștine pentru Pace și ale Consiliului Național pentru Apărarea Păcii din țara noastră, înțelegînd că dragostea față de Dumnezeu și față de semeni constituie imboldul evanghelic cel mai stăruitor pentru slujirea de către creștini a idealurilor de pace, înfrățire și propășire a omenirii.

Cele 10 volume din ciclul «Apostolat social»³² cuprind un adevărat tezaur de învățăminte, sfaturi și îndemnuri duhovnicești pentru clericii și credincioșii aflați în slujba Evangheliei lui Hristos și, în același timp, constituie o dovadă de netăgăduit a perseverenței cu care Biserica Ortodoxă Română slujește năzuințele de pace și fericire ale oamenilor și popoarelor. Credincios principiilor fundamentale ale învățaturii creștine, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a nutrit convingerea că pacea, respectul reciproc și colaborarea frățească între oameni și popoare sînt principii care corespund voinței lui Dumnezeu și menirii omului pe pămînt, în timp ce asuprirea, nedreptatea și violența sînt «crime abominabile împotriva Creatorului și împotriva operei Lui, tentative diabolice împotriva vieții și fericirii omenirii»³³.

Activitatea stăruitoare depusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în slujba păcii a rezultat — după propria sa mărturisire — din dorința de a împlini mesajul evanghelic. La Adunarea reprezentanților Mișcării pentru pace din țara noastră, din anul 1962, Prea Fericirea Sa a declarat: «...Participarea sinceră și hotărîtă a Bisericii Ortodoxe Române la Mișcarea Mondială pentru pace a izvorît din însăși învățătura de credință, din poruncile Mîntuitorului Iisus Hristos — Care pentru noi este și va fi de-a pururi «Domnul Păcii». Ca și alte Biserici Ortodoxe din lume, Biserica noastră este conștientă de faptul că nici o Biserică creștină — mai mult chiar: nici o religie de pe pămînt — nu poate alege altă cale decît calea slujirii păcii, dragostei și înțelegerii dintre oameni. Nici o religie, în general, și nici o Biserică creștină, în special, nu are dreptul să propovăduiască ura și dezbinarea; toate au datoria sfîntă să ves-

32. La Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă se află, în curs de apariție, cel de al 11-lea volum, intitulat *In duhul înfrățirii și al dragostei*.

33. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *In slujba păcii și înfrățirii*, în «Douăzeci de ani din viața Bisericii Ortodoxe Române», București, 1968, p. 472.

tească și să slujească dragostea și înfrățirea dintre oameni, pacea și conlucrarea lor, spre binele tuturor»³⁴.

În altă împrejurare, analizând unele opinii teologice divergente cu privire la sensul păcii și înfierînd pe «răstălmăcitorii creștinismului» care încercase să justifice un eventual război atomic, considerîndu-l îngăduit sau chiar voit de Dumnezeu, Prea Fericirea Sa spunea: «Socotim necesar să accentuăm că pacea are pentru toți creștinii același înțeles. Ea este pacea lui Hristos, pacea pe care au vestit-o îngerii la Nașterea Domnului și care este insuflată și întărită în inimi de harul lui Hristos, fiind indisolubil legată de iubirea necondiționată față de toți oamenii. Este pacea care izvoarăște din convingerea că Fiul lui Dumnezeu însuși s-a făcut om și s-a solidarizat prin aceasta cu fiecare om și uciderea unui om înseamnă un dispreț culminant pentru fața omenească, pe care o poartă și Fiul lui Dumnezeu. Este pacea care ține de certitudinea că omul este destinat unei vieți veșnice și că fiecare din noi va răspunde în veci pentru orice rău făcut unui om, cu atît mai mult pentru uciderea lui ... În jurul acestei păci dorim să vedem strînși, ca pe niște adevărați frați în Hristos, pe toți creștinii și toate Bisericele. Deosebiri dogmatice nu trebuie să constituie o piedică în calea acestei colaborări pancreștine pentru un bun care este însăși misiunea creștinismului în lume»³⁵.

Pe lîngă aceasta, pacea este un drept fundamental și o cerință firească a vieții omenești. Într-una din pastoralele adresate clerului și credincioșilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian spunea: «Pacea este suspinul cel mai adînc al inimii omenești ... Milioane de oameni din lumea întreagă doresc pacea și urăsc războiul, căci pacea este bucurie și viață, iar războiul este distrugere și moarte»³⁶.

De-a lungul veacurilor, războaiele au adus omenirii nenumărate suferințe. Numai ultimele două războaie mondiale au secerat mai bine de 40 de milioane de vieți omenești, au transformat în ruine mij de orașe și sate și au ridicat piedici uriașe în calea mersului înainte al omenirii. «De la un capăt la altul al Europei mai sînt încă ruine, spunea Prea Fericirea Sa, la începutul anului 1955. În sufletul milioaneilor de mame n-a încetat încă durerea grea pentru fiii uciși; din ochii milioaneilor de copii orfani mai picură și astăzi lacrimi amare pentru părinții lor răpuși de gloanțe; pretutindeni se întîlnesc oameni fără brațe, fără picioare, fără vedere, victime nevinovate ale războiului hitlerist»³⁷. Cîțiva ani mai tîrziu, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române sesiza primejdia și apăsarea tot mai grea adusă pe umerii popoarelor de povara înarmărilor: «Averi uriașe sînt transformate în fiecare an în arme ucigătoare, iar în vreme ce uneltele morții răpesc din mîinile oamenilor avuții colosale, în lume sînt încă oameni fără adăpost și îmbrăcați în zdrențe; pîinea nu satură pretutindeni foamea celui flămînd; milioane de copii sînt ținuți departe de știința de carte»³⁸.

Pentru remedierea unor asemenea anomalii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a îndemnat stăruitor pe fiii Bisericii Ortodoxe Române să se alătore acțiunilor obștești menite să ușureze viața materială a oamenilor, să înlătore discriminările și inegalitățile sociale și să îndeparteze temerile unei noi conflagrații. Slujitorii altarelor au fost îndrumați să înfăptuiască o adevărată operă de renaștere morală a păstoriiilor lor, sădindu-le în suflete convingerea că dintre toate nevoile și aspirațiile omenirii contemporane nici una nu este mai urgentă și mai imperativă decît îndepartarea primejdiei războiului și statornicirea păcii, a respectului reciproc și a conlucrării fră-

34. *Apostolat social*, VIII, p. 76—77.

35. *Ibidem*, p. 181—182.

36. *Ibidem*, V, p. 163.

37. *Ibidem*, p. 299.

38. *Ibidem*, VII, p. 125.

teșii între statele lumii. A face din pace și bună înțelegere climatul firesc și universal al vieții tuturor oamenilor și popoarelor de pe pământ este idealul pe care ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române au înțeles să-l sprijine cu toată tăria, având convingerea că «un adevărat creștin nu poate trăda cauza sfântă a păcii fără să fie un trădător al Mîntuitorului Iisus Hristos»³⁹.

La inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, conducătorii cultelor religioase din țara noastră s-au întrunit în repetate rînduri — începînd din anul 1949 — în cadrul unor consfătuiri frățești, organizînd o activitate tot mai stăruitoare de promovare a păcii de către slujitorii și credincioșii cultelor. A luat naștere astfel un climat irenic pilduitor și s-au restabilit relații noi, de colaborare sinceră, între toate cultele religioase din țara noastră. Prin consfătuiri interconfesionale, conferințe interteologice, moțiuni de protest împotriva actelor de agresiune și a pregătirilor de război, conștințare a apelurilor pentru pace și a mesajelor de solidaritate cu cei ce luptă pentru libertate și fericirea omenirii, ca și prin diferite alte acțiuni comune, cultele religioase din patria noastră au desfășurat o lucrare rodnică, de zidire și consolidare a păcii și a înfrățirii între oameni.

Acțiunile pentru pace, inițiate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și înălțate cu sprijinul ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, s-au făcut cunoscute și peste hotare, prin scrisori irenice, apeluri și mesaje pentru pace, cuvîntări, declarații și interviuri în cadrul vizitelor făcute unor conducători bisericicești de peste hotare, sau a vizitelor făcute de aceștia în țara noastră.

Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a stat neîncetat în slujba mării cauze a păcii și a iubirii de oameni. Ca membră în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, în Conferința Bisericilor Europene și în Conferința Creștină pentru Pace, Biserica noastră a participat activ la toate acțiunile menite să asigure pacea în lume, cu convingerea că astfel își împlinește una din cele mai înalte misiuni ale ei. Teologii ortodocși români au adus contribuții de seamă în această privință, prin studiile elaborate. Conceptele de libertate și dreptate, independență națională și coexistență pașnică, condamnarea războiului, educarea tineretului în spiritul ideilor păcii și buneii înțelegeri între oameni, ca și alte probleme ale vieții contemporane, au fost dezbătute pe larg în publicațiile noastre bisericicești, iar delegații Bisericii Ortodoxe Române au participat la numeroase întruniri internaționale în care s-au dezbătut probleme de acest gen. Reprezentanții Conferinței Creștine pentru Pace s-au întrunit de mai multe ori în țara noastră, ca oaspeți ai Patriarhiei Române care a ținut să dovedească și pe această cale interesul deosebit acordat cauzei păcii și apropierii dintre oameni și popoare.

Prea Fericitul Părinte Patriarh a subliniat în numeroase rînduri că această lucrare de slujire a idealurilor de pace și înfrățire ale omenirii contribuie și la marele ideal al refacerii unității creștine. «Refacerea unității creștinismului — spunea Prea Fericirea Sa — nu va fi însă cu puțință într-o lume sfîșiată de neînțelegeri, amenințată de războaie și învrăjbită cu ea însăși ... De aceea noi socotim că năzuințele generale spre refacerea unității creștine trebuie să meargă mîna în mîna cu slujirea păcii între oameni și popoare, să se împletească strîns în lupta împotriva oricărei politici de război și să contribuie real la triumful marilor idealuri morale ale omenirii de prețutindeni și de totdeauna: *egalitatea între oameni și popoare, dreptatea socială, pacea, înfrățirea și dragostea*»⁴⁰.

*

39. *Ibidem*, V, p. 200.

40. *Ibidem*, IX, p. 276.

Omenirea contemporană trăiește începutul unei noi epoci istorice, epocă nouă nu numai prin cuceririle și avântul impetuos al științei și tehnicii, ci și prin relațiile noi care au început să se statornicească între oameni și popoare. Trăim deci o epocă nouă și din punct de vedere spiritual, prin descoperirea mai deplină a importanței omului, a dimensiunilor lui morale, a menirii sale în societatea celorlalți semeni... Biserica Ortodoxă Română este fericită să constate că în această epocă a celor mai mari descoperiri științifice, în care omul a ajuns să cucerească uimitoarele spații cosmice, omenirea întreagă este stăpînită de dorința puternică a înfăptuirii unor nobile idealuri pe care și creștinismul le împărtășește cu toată convingerea, întrucît acestea fac parte din însuși tezaurul învățaturii sale.

Responsabilitatea creștină față de problemele omenirii contemporane este mult mai mare într-o vreme ca a noastră, cînd Biserica, prin credincioșii ei, venind în contact cu toate realitățile vieții practice și sociale, trebuie să-și justifice prezența și utilitatea ei în lumea creștină. Biserica Ortodoxă Română a înțeles ca — de pe pozițiile sale proprii și în numele principiilor Evangheliei lui Hristos — să-și aducă partea sa de contribuție sinceră și devotată la îmbunătățirea vieții materiale și spirituale a omenirii, sprijinind eforturile acesteia pentru desființarea oricăror forme de exploatare și discriminare, pentru respectarea principiilor demnității umane, pentru statornicirea unui climat de destindere, colaborare și pace între toți oamenii și toate popoarele. O asemenea lucrare corespunde în zilele noastre unei necesități istorice stringente, deoarece omenirea contemporană, cu toate realizările ei îmbucurătoare, și cu toate strădaniile ei către progres și fericire, este frămîntată încă de multe suferințe. Acest lucru îl avea în vedere Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian cînd spunea: «Dacă omenirea însetează și astăzi după pace, este pentru că în lume și astăzi mai sînt războaie; dacă ea se străduiește să se întroneze pretutindeni dreptatea și libertatea pentru toți, este pentru că astăzi mai sînt încă oameni și popoare lipsite de drepturi și libertate, care trăiesc sub robia altora. Mai sînt oameni dintre acei care nu vor să țină seama de nedreptățile, suferințele și lipsurile ce mai sînt în lume»⁴¹.

Împlinind una din cerințele fundamentale ale învățaturii creștine — care corespunde unei năzuințe sincere a oamenilor cinstiți din toate timpurile și din toate locurile — Biserica Ortodoxă Română continuă să-și aducă aportul său la sprijinirea eforturilor omenirii contemporane pentru o viață mai bună, pentru statornicirea deplină a păcii pe pămînt și pentru întărirea prieteniei, înfrățirii și colaborării pașnice între popoare. Sub călăuzirea înțeleaptă a Întîistătătorului său, ea își sporește strădaniile în vederea înfăptuirii mesajului evanghelic de pace, libertate și dreptate în lumea întreagă, avînd convingerea că sălășluirea dragostei între oameni și împlinirea înalțelor idealuri de înțelegere și bună conviețuire a omenirii constituie pentru cler și credincioși nu numai împliniri firești ale unor imperative umane contemporane, ci — în primul rînd — acte de mărturisire și de transpunere în viață ale învățaturii Mîntuitorului Iisus Hristos.

Pr. DUMITRU SOARE

41. *Ibidem*, X, p. 320.

GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME, DIN PUBLICAȚIILE REVISTELOR BISERICEȘTI PATRIARHALE

(C o n t i n u a r e)

ORÎNDUIREA CANONICĂ ȘI ADMINISTRATIVĂ A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DE LA 1948 ÎNCOACE *

I. — ARONDAREA TERITORIALĂ A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române: ...Organizarea Bisericii Ortodoxe Române în cele 5 mitropolii cu două sau mai multe eparhii sufragane, fiecare... (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 3—4).

(Autorul nesemnat), *Aronderea eparhiilor* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 70—71).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării Naționale Bisericești în sesiunea ordinară din 26 februarie 1950*: ...Aronderea unor eparhii și completarea scaunelor vacante de la Iași și Galați... (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 186—200).

(Autorul nesemnat), *Aronderea unor eparhii*: Deciziile patriarhale nr. 117, 118, 119, care prevăd expres acest lucru (Rev. cit., p. 344—345).

Prot. Dr. Gh. Lițiu, *Episcopia Aradului. Schiță istorică*: (Însemnări despre reviste, de G. M.) (Ort., II (1950), nr. 4, p. 649—652).

(Autorul nesemnat), *Hotărârile luate de Sfântul Sinod. — Noua arondare a eparhiilor* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 487).

(Autorul nesemnat), *Aprobarea noii delimitări teritoriale a eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 232).

II. — ORGANIZAREA CENTRALĂ A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

1. ORGANELE CENTRALE DELIBERATIVE

a) Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române: Sfântul Sinod... (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 5—7).

Pr. Prof. Liviu Stănescu, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române*: ...Sinodalitatea ...Organele colegiale ale puterii bisericești: Sfântul Sinod... (S. T., I (1949), nr. 7—8, p. 644—647, 648—649).

Regulament pentru determinarea atribuțiilor Patriarhului și de funcționarea organelor centrale deliberative, administrative și executive din Patriarhia Ortodoxă Română...: Sfântul Sinod... (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 398—406).

Din activitatea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

(Autorul nesemnat), *Sfântul Sinod al Sfintei Biserici Ortodoxe Române. Sesiunea ordinară din anul 1948*: Sumarul ședințelor din 24 mai, 5 și 7 iunie 1948 (B.O.R., LXVI (1948), nr. 7—8, p. 391—404).

* Publicăm articolul de față în acest număr festiv, închinat activității depuse în ultimul sfert de veac de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian ca Întâistător al Bisericii Ortodoxe Române, urmînd ca firul alfabetic al *Ghidului bibliografic*, întrerupt în această împrejurare, să fie reluat în numărul următor al revistei.

(Autorul nesemnat), *Dezbaterile Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Ortodoxe Române. — Sesiunea ordinară din anul 1948*: Sumarul ședințelor din 18 octombrie 1948 (B.O.R., LXVI (1948), nr. 11—12, p. 638—647, 655—660).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. — Sesiunea ordinară din 1949*: Sumarul ședințelor din 6 și 7 iunie 1949 (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 168—182).

(Autorul nesemnat), *Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. — Sesiunea ordinară din anul 1950*: Sumarul ședințelor din 25, 27 și 28 februarie 1950 (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 285—300).

(Autorul nesemnat), *Dezbaterile Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în sesiunea ordinară din anul 1950*: Sumarul ședințelor din 3, 4 și 5 octombrie 1950 (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 10, p. 545—562).

(Autorul nesemnat), *Dezbaterile Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. — Sesiunea ordinară din anul 1951*: Sumarul ședințelor din 10 și 12 noiembrie 1951 (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 446—460).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. — Sesiunea 1952*: Sumarul ședințelor din 14, 16 și 17 iunie 1952 (B.O.R., LXX (1952), nr. 6—8, p. 421—444).

Pr. I. G a g i u, *Importante hotărâri luate de Sfântul Sinod, în sesiunea din iunie 1952* (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 616—619).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară pe anul 1953*: Sumarul ședințelor din 6—8 iunie 1953 (B.O.R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 706—722).

(Autorul nesemnat), *Hotărârea Sfântului Sinod... în legătură cu funcționarea școlilor... prevăzute de art. 78 din Statut* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 786—804).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară din iunie 1954*: Sumarul ședințelor din 5 și 7 iunie 1954 (B.O.R., LXXII (1954), nr. 6, p. 644—666).

(Autorul nesemnat), *Sesiunea Sfântului Sinod... (13—14 aprilie 1955)*: Spicuri din sumarul ședințelor (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 3—4, p. 213—217).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... : Sumarul ședințelor din 13 aprilie 1955* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 5, p. 420—426).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... : Spicuri din sumarul ședințelor din 13—14 aprilie 1955* (Rev. cit., p. 462—473).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară din anul 1955*: Spicuri din sumarul ședințelor din 26—27 septembrie 1955 (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 10, p. 970—980).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară din februarie 1956*: Sumarul ședințelor din 25 și 27 februarie 1956 (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 302—308).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... întrunit în cea de a doua sesiune extraordinară din 1956*: Sumarul ședinței din 18 septembrie 1956 (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 12, p. 1187—1189).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... : Sumarul ședințelor din 23—24 mai 1957* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 6—7, p. 545—554).

(Autorul nesemnat), *Sesiunea extraordinară din decembrie 1957 a Sfântului Sinod... : Sumarul ședințelor din 19—20 decembrie 1957* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 228—238).

(Autorul nesemnat), *Sesiunea ordinară a Sfântului Sinod pe anul 1958*: Sumarul ședințelor din 12, 13 și 15 decembrie 1958 (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 12, p. 1164—1170).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... : Spicuri din sumarul ședinței din 3 iulie 1959* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 11—12, p. 1131—1135).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... : Sumarul ședințelor din 30 și 31 august 1961* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 9—10, p. 819—823).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea anului 1961*: Spicuri din sumarul ședințelor din 16—18 decembrie 1961 (B.O.R., LXXX (1962), nr. 1—2, p. 175—180).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară din anul 1962*: Sumarul ședințelor din 28 iulie și 17 decembrie 1962 (B.O.R., LXXX (1962), nr. 7—8, p. 760—764; LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 168—180).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1963*: Spicuri din sumarul ședințelor din 7—8 mai, 13 iunie și 16 decembrie 1963 (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 572—582; — nr. 11—12, p. 1234—1246).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea anului 1964*: Spicuri din sumarul ședinței din 21 decembrie 1964 (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1165—1183).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea anului 1965*: Spicuri din sumarul ședințelor din 21 aprilie și din 17—18 decembrie 1965 (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 3—4, p. 365—372; — nr. 11—12, p. 1161—1182).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1966*: Spicuri din sumarul ședințelor din 6—7 iunie și din 16—17 decembrie 1966 (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 607—619; — nr. 11—12, p. 1042—1058).

(Autorul nesemnat), *Sfântul Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1967*: Spicuri din sumarul ședințelor din 3—5 iunie și 15—16 decembrie 1967 (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 5—6, p. 641—652; — nr. 11—12, p. 1299—1308).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod...: Procesul-verbal al ședinței de consfătuire a membrilor Sfântului Sinod din 21 februarie 1968* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 229—231).

(Autorul nesemnat), *Sfântul Sinod... Sesiunea ordinară a anului 1968*: Spicuri din sumarul ședinței din 17 aprilie 1968 (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 511—519).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1968*: Spicuri din sumarul ședințelor din 8 august și 16—17 decembrie 1968 (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 983—996; — nr. 11—12, p. 1441—1451).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfântului Sinod... în sesiunea ordinară a anului 1969*: Spicuri din sumarul ședințelor din 18—19 martie și 12—13 decembrie 1969 (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 461—471; — nr. 11—12, p. 1294—1309).

b) Sinodul Permanent

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române: ...Sinodul Permanent... (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 7).

Pr. Prof. Liviu Stăn, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române: ...Organele colegiale ale puterii bisericești: Sinodul Permanent...* (S.T., I (1949), nr. 7—8, p. 649).

Regulament pentru determinarea atribuțiilor Patriarhului și de funcționarea organelor centrale deliberative, administrative și executive din Patriarhia Ortodoxă Română: ...Sinodul Permanent... (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 406—407).

Din activitatea Sinodului Permanent

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sinodului Permanent*: Spicuri din procesul-verbal al ședinței din 23 mai 1955 (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 5, p. 473—476).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sinodului Permanent*: Spicuri din procesul-verbal al ședinței din 12 august 1955 (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 10, p. 967—969).

c) Adunarea Națională Bisericească

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române: ...Adunarea Națională Bisericească... (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 7—9).

Pr. Prof. Liviu Stăn, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române: ...Organele colegiale ale puterii bisericești: Adunarea Națională Bisericească...* (S.T., I (1949), nr. 7—8, p. 650).

Regulamentul interior pentru Adunarea Națională Bisericească a Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 128—154).

Regulament pentru determinarea atribuțiilor Patriarhului și de funcționarea organelor centrale deliberative, administrative și executive din Patriarhia Ortodoxă Română : ...Adunarea Națională Bisericească... (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 407—415).

Din activitatea Adunării Naționale Bisericești

(Autorul nesemnat), *Convocarea Adunării Naționale Bisericești. Ordinea de zi a Adunării Naționale Bisericești. Sesiunea ordinară din 1949 : Ședința din ziua de 6 iunie 1949 (B.O.R., LXVII (1949), nr. 5—6, p. 93—95).*

(Autorul nesemnat), *Adunarea Națională Bisericească. Sesiunea ordinară din iunie 1949 : Sumarul ședinței din 6 iunie 1949 (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 26—127).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării Naționale Bisericești în sesiunea din 26 Februarie 1950 : Sumarul acestor lucrări (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 176—200).*

(Autorul nesemnat), *Adunarea Națională Bisericească. Sesiunea ordinară din 26 februarie 1950 : Sumarul ședințelor din 26 februarie 1950 (Rev. cit., p. 301—343).*

(Autorul nesemnat), *Adunarea Națională Bisericească. Sesiunea anului 1951 : Procesul-verbal al ședințelor din 10 noiembrie 1951 (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 461—470).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării Naționale Bisericești din sesiunea anului 1952 : Sumarul acestor lucrări (B.O.R., LXX (1952), nr. 6—8, p. 445—500).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării Naționale Bisericești din sesiunea ordinară, 1953 : Ședința din 7 iunie 1953 (B.O.R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 723—785).*

(Autorul nesemnat), *Sesiunea Adunării Naționale Bisericești : Procesul-verbal al ședințelor sesiunii ordinare din anul 1954 (B.O.R., LXXII (1954), nr. 6, p. 671—688 ; — nr. 7, p. 749—784 ; — nr. 9, p. 966—989).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării Naționale Bisericești, în sesiunea ordinară din anul 1956 : Procesul-verbal al ședințelor din 26 februarie 1956 (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 311—369).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării Naționale Bisericești : Dări de seamă, reperate în ședința din 23 mai 1957 (B.O.R., LXXV (1957), nr. 6—7, p. 555—726).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării Naționale Bisericești : Spicuri din procesul-verbal al ședințelor din 14 decembrie 1958, 29 octombrie 1959, și 17 ianuarie 1960 (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 1, p. 114—120 ; — nr. 11—12, p. 1136—1140 ; — LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 184—190).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării... în sesiunea extraordinară din 15 decembrie 1960 (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 11—12, p. 996—998).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării... în sesiunea ordinară de lucru a anului 1961 (B.O.R., LXXX (1962), nr. 1—2, p. 47—49).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării... : Spicuri din procesul-verbal al ședințelor din 16 decembrie 1962 (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 156—167).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării... în sesiunea anuală de lucru din decembrie 1963 (B.O.R., LXXXIII (1964), nr. 1—2, p. 210—216).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării... în sesiunea ordinară a anului 1965 (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 999—1006).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării... : Spicuri din procesul-verbal al ședințelor din 18 decembrie 1966 (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 11—12, p. 1059—1068).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările sesiunii extraordinare a Adunării... : Spicuri din procesul-verbal al ședinței din 4 iunie 1967 (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 5—6, p. 655—658).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării ... Sesiunea anuală de lucru a anului 1967 : Spicuri din procesul-verbal al ședinței din 17 decembrie 1967 (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1309—1318).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării... : Spicuri din procesul-verbal al ședinței din 15 decembrie 1968 (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 11—12, p. 1428—1440).*

(Autorul nesemnat), *Lucrările Adunării... — Spicuri din procesul-verbal al ședinței din 14 decembrie 1969 (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1310—1319).*

2. ORGANELE CENTRALE EXECUTIVE

a) Consiliul Național Bisericesc

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române : ...Consiliul Național Bisericesc... (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 9).

Pr. Prof. Liviu Stăn, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române : ...Consiliul Național Bisericesc...* (S. T., I (1949), nr. 7—8, p. 659—660).

Regulament pentru determinarea atribuțiilor Patriarhului și de funcționarea organelor centrale deliberative, administrative și executive din Patriarhia Ortodoxă Română : ...Consiliul Național Bisericesc... (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 415—418).

Din activitatea Consiliului Național Bisericesc

Pr. Gh. Maior, *Raportul cultural al Consiliului Național Bisericesc către Adunarea Națională Bisericească* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 80—90).

(Autorul nesemnat), *Consiliul Național Bisericesc. — Darea de seamă generală asupra mersului treburilor bisericești pe anul 1950* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12 p. 471—560).

Vezi și: *Adunarea Națională Bisericească* (Din activitatea Adunării Naționale Bisericești)

b) Patriarhul

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române : ...Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române... (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 9—11).

Pr. Prof. Liviu Stăn, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române : ...Organele individuale ale puterii bisericești — patriarhul...* (S. T., I (1949), nr. 7—8, p. 650—652).

Pr. Dr. Gh. I. Soare, *Temeiurile canonice pentru prerogativele Patriarhului înscrise în Statutul Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 11—12, p. 6—15).

Regulament pentru determinarea atribuțiilor patriarhului și de funcționarea organelor centrale deliberative, administrative și executive din Patriarhia Ortodoxă Română : ...Poziția și atribuțiile patriarhului... (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 397—398).

**Prea Fericitul Părinte Justinian,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**

**Note, însemnări și date pe filele calendarului vieții și activității
Prea Fericitului Sale**

Aniversări ale zilei de naștere

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea I.P.S. Patriarh Justinian, cu prilejul împlinirii a 50 de ani* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 1—2, p. 5—14).

Pr. Dr. Olimp N. Căciulă, *Întru mulți ani, Stăpîne ! : Aniversarea zilei de naștere* (B.O.R., LXX (1952), nr. 1—3, p. 31—33).

(Autorul nesemnat), *La cea de a 53-a aniversare a I.P.S. Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 361—363).

(Autorul nesemnat), *Aniversarea zilei de naștere a Sanctității Sale Patriarhul Justinian* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 12, p. 102—107).

(Autorul nesemnat), *A 55-a aniversare a Prea Fericitului Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 208—214).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 1—2, p. 97—102).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 3—4, p. 272—275).

(Autorul nesemnat), *A 58-a aniversare a Prea Fericitului Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 2, p. 133—136).

(Autorul nesemnat), *Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 47—51).

(Autorul nesemnat), «Întru mulți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!» — Rînduri cu prilejul împlinirii a 60 de ani de la nașterea Prea Fericitului Patriarh Justinian (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 5—13).

(Autorul nesemnat), Aniversarea a 60 de ani de la nașterea Prea Fericitului Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (Rev. cit., p. 18—31).

(Autorul nesemnat), La cea de a 61-a aniversare a Prea Fericitului Patriarh Justinian (B.O.R., LXXX (1962), nr. 1—2, p. 52—55).

(Autorul nesemnat), Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Justinian (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 44—47).

(Autorul nesemnat), Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Justinian (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 48—50).

(Autorul nesemnat), Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 35—36).

(Autorul nesemnat), Omagiu Prea Fericitului Patriarh Justinian la împlinirea vârstei de 65 ani (S. T., XVIII (1966), nr. 1—2, p. III—XII).

(Autorul nesemnat), Închinare Prea Fericitului Patriarh Justinian la împlinirea a 65 de ani (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 5—16).

(Autorul nesemnat), Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Justinian (Rev. cit., p. 17—18).

(Autorul nesemnat), Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 47—48).

(Autorul nesemnat), Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 60—64; — LXXXVIII (1969), nr. 1—2, p. 116—121).

În urcușul vieții și al demnităților pînă la patriarhat

T.N.M., Note pe filele calendarului celor 15 ani de arhipăstorire a Prea Fericitului Patriarh Justinian: Trepte spre scaunul patriarhal: de la naștere pînă la primirea arhieriei; de la cirja arhierescă pînă la cea patriarhală... (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 428—432).

(Autorul nesemnat), O jumătate de veac de la intrarea în Seminarul teologic (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 9—10, p. 817—828).

Pr. Constantin N o n e a, Asistența socială prin Biserică: Contribuția Prea Fericirii Sale, în această direcție, cînd era preot în Băbeni și în Rîmnicu-Vilcea și apoi Arhiepiscop-vicar și Mitropolit al Moldovei (B.O.R., LXIX (1951), nr. 3—6, p. 121—142).

Diac. Drd. Iulian A. Ș c h i o p u, Norme pastorale pentru preoțimea ortodoxă română de azi în activitatea și opera scrisă a Prea Fericitului Patriarh Justinian: Momente și realizări din viața și activitatea Întîistătătorului Bisericii noastre, pe cînd era preot la Băbeni și Rîmnicu-Vilcea, apoi Arhiepiscop-vicar și Mitropolit al Moldovei... (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1162—1167).

(Autorul nesemnat), Sărbătorirea I.P.S. Patriarh Justinian, cu prilejul împlinirii a treizeci de ani de slujire a Bisericii (B.O.R., LXXII (1954), nr. 10, p. 1044—1053).

(Autorul nesemnat), 30 de ani de strădanii în slujba Bisericii lui Hristos (Rev. cit., p. 995—1043).

(Autorul nesemnat), Sărbătorirea Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu prilejul împlinirii a zece ani de slujire arhierescă (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 8—9, p. 706—720).

(Autorul nesemnat), Zece ani de slujire arhierescă a Prea Fericitului Patriarh Justinian (Rev. cit., p. 721—787).

(Autorul nesemnat), Cincisprezece ani de slujire arhierescă a Prea Fericitului Patriarh Justinian (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 7—8, p. 599—601).

(Autorul nesemnat), Închinare Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu prilejul împlinirii a 40 de ani de slujire preoțească și arhierescă (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 9—10, p. 809—816).

(Autorul nesemnat), Douăzeci de ani de slujire arhierescă a Prea Fericitului Patriarh Justinian (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 7—8, p. 616—620).

Prea Fericitul Părinte Justinian, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române

Diac. Gheorghe I. Moiescu, *Alegerea, înmînarea cârjei și instalarea înalt Prea Sfințitului Justinian în scaunul de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și patriarh al Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXVI (1948), nr. 5—8, p. 213—271).

(Autorul nesemnat), *Întru mulți ani Stăpîne*: Cu prilejul alegerii Prea Fericitului Părinte Justinian, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (Rev. cit., p. 209—212).

(Autorul nesemnat), *Omagiu adus I.P.S. Patriarh Justinian de Adunarea Națională Bisericească*: Cu prilejul împlinirii unui an de patriarhat (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 1—25).

(Autorul nesemnat), *Un popas... cu prilejul împlinirii a doi ani de la înscăunarea I.P.S. Patriarh Justinian* (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 275—284).

(Autorul nesemnat), *Doi ani de la înscăunarea I.P.S. Patriarh Justinian* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 473—474).

(Autorul nesemnat), *Prinos... Sărbătorirea I.P.S. Patriarh Justinian la trei ani de arhipăstorire* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 3—6, p. 269—279).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea I.P.S. Justinian cu prilejul împlinirii a patru ani de la înscăunarea ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXX (1952), nr. 6—8, p. 367—373).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea I. P. S. Patriarh Justinian la împlinirea a cinci ani de arhipăstorire* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 587—594).

(Autorul nesemnat), *Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Completarea scaunelor eparhiale vacante: Justinian Marina, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române...* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 810, 811—812).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea Prea Fericitului Patriarh Justinian la împlinirea a șapte ani de la înscăunare* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 6, p. 479—489).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea a 8 ani de slujire patriarhicească a Prea Fericitului Patriarh Justinian...* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 6—7, p. 479—489).

(Autorul nesemnat), *Aniversarea a nouă ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 6—7, p. 528—533).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea a zece ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 7—8, p. 563—586).

(Autorul nesemnat), *12 ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 5—6, p. 406—409).

(Autorul nesemnat), *A XIII-a aniversare a înscăunării Prea Fericitului Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 444—445).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu prilejul împlinirii a 15 ani de la înscăunare* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 424—427).

(Autorul nesemnat), *A XVI-a aniversare a înscăunării Prea Fericitului Justinian, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 443—445).

(Autorul nesemnat), *A XVIII aniversare a întronizării Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 421—422).

(Autorul nesemnat), *A XIX-a aniversare a întronizării Prea Fericitului Părinte Justinian, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 5—6, p. 562—565).

(Autorul nesemnat), *Festivitățile celei de a XX-a aniversări a întronizării Prea Fericitului Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 6, p. 547—648).

(Autorul nesemnat), *A XXI-a aniversare a întronizării Prea Fericitului Părinte Justinian, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 477—482).

Sărbători ale zilei onomastice

(Autorul nesemnat), *Preoțimea Capitalei a sărbătorit ziua numelui I.P.S. Patriarh Justinian* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 7—9, p. 328—330; — LXX (1952), nr. 9—10, p. 559—560).

În slujba Ortodoxiei

Diac. Lect. I. Pulp ea, *Sub semnul ecumenicității ortodoxe. Strângerea legăturilor cu Biserica Ortodoxă Rusă și cu celelalte Biserici Răsăritene* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 3—6, p. 205—224).

† Firmilian, Mitropolitul Olteniei, *Văzut cel de o ființă al Ortodoxiei* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 478—485).

Pr. Olimp N. Căciulă, *În slujba Ortodoxiei ecumenice* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 5—6, p. 524—547).

Prof. N. Chițescu, *Relațiile interortodoxe ale Bisericii Ortodoxe Române* (Ort., XX (1968), nr. 2, p. 195—208).

Vezi și: — *Relațiile interortodoxe ale Bisericii Ortodoxe Române în contemporaneitate*

Pionierul ecumenismului local și internațional

(Autorul nesemnat), *Roade binecuvântate ale slujirii în duhul ecumenicității. Închinare Prea Fericitului Patriarh Justinian* (Ort., XV (1963), nr. 2, p. 147—151).

† Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Biserica Ortodoxă Română în lumea creștină contemporană: Aportul și meritele Întâistătorului Bisericii noastre în această direcție* (Ort., XX (1968), nr. 2, p. 189—194).

Vezi și: — *Dialogul interconfesional și interreligios; — Ecumenism creștin (Mișcarea ecumenică: Poziția și contribuțiile Bisericii Ortodoxe Române în Mișcarea ecumenică; — Ecumenismul interconfesional și interreligios local al Bisericii Ortodoxe Române: În vremea arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian)*

Primiri de vizite străine la Palatul patriarhal (cu exclusivitate)

(Autorul nesemnat), *Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Dl. Pierre Paul Bouffanais, Ministrul Franței la București* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 116—118).

Pr. N. Cazacu, *Vizite la Patriarhia Română*: (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 9—10, p. 824—827).

(Autorul nesemnat), *Vizita la Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a D-lui C. P. Salmon, Ministru plenipotențiar al Israelului în R.P.R.* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 501—502).

(Autorul nesemnat), *Vizite primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 9—10, p. 894—897).

(Autorul nesemnat), *Vizita Ambasadorului Turciei la Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 11—12, p. 1116—1117).

(Autorul nesemnat), *Vizita la Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a D-lui Sture Johanson: Ambasadorul Suediei la București* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 57—58).

(Autorul nesemnat), *Primirea unor ziariști din Olanda și Franța de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 9—10, p. 852—855).

(Autorul nesemnat), *Primirea de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a superiorului general al Ordinului Salvatorienilor* (B.O.R., LXXXVIII (1965), nr. 1—2, p. 43—44).

(Autorul nesemnat), *Declarația făcută de Prea Fericitul Patriarh Justinian, Studioului Televiziunii din Viena* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 9—10, p. 806—807).

(Autorul nesemnat), *Cronica unor audiențe acordate de Prea Fericitul Patriarh Justinian în cursul anului 1966* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 11—12, p. 1039—1041).

(Autorul nesemnat), *Cronică* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 55; — nr. 3—4, p. 288; — nr. 5—6, p. 572; nr. 7—8, p. 678; — nr. 9—10, p. 948; — nr. 11—12, p. 1149; — LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 68; — nr. 3—5, p. 339—340; — nr. 7—8, p. 934—935; — nr. 9—10, p. 1058—1059; — nr. 11—12, p. 1277—1278; LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 150; — nr. 5—6, p. 518—519; — nr. 7—8, p. 727—728; — nr. 9—10, p. 939—942; — nr. 11—12, p. 1130).

(Autorul nesemnat), *Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Dl. Hubert Beuve Mery, directorul ziarului francez «Le Monde»* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 318—322).

(Autorul nesemnat), *Primirea de către Prea Fericitul Patriarh Justinian a unui grup de profesori italieni romano-catolici* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 9—10, p. 1053—1054).

(Autorul nesemnat), *Interviul acordat de Prea Fericitul Patriarh Justinian reprezentanților Televiziunii italiene* (Rev. cit., p. 1055—1057).

(Autorul nesemnat), *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit o delegație a Alianței Mondiale Baptiste* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 690—691).

(Autorul nesemnat), *Vizita unui grup de excursioniști din Italia la Prea Fericitul Patriarh Justinian* (Rev. cit., p. 692—694).

Înalte decorații și ordine conferite Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian

(Autorul nesemnat), *I.P.S. Patriarh Justinian a fost distins cu ordinul Sf. Apostoli Petru și Pavel, de către Prea Fericitul Patriarh Alexandru al III-lea al Antiohiei* (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 10, p. 520—523).

(Autorul nesemnat), *Înalte decorațiuni conferite I.P.S. Patriarh Justinian* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 485—486).

(Autorul nesemnat), *I.P.S. Patriarh Justinian a fost decorat cu ordinul «Drapelul de Stat» al R.P.D. Coreene, clasa II-a* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 5, p. 514—515).

Aprecieri elogioase pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian de la diferite personalități bisericești din țară și de peste hotare

Episcopul reformat Dr. I. Vasarhelyi (din Cluj), *Despre personalitatea I. P. S. Patriarh Justinian*: (Recenzie, de Prof. Univ. Mircea Georgescu) (Ort., II (1950), nr. 1, p. 111—119).

† Chiril, Patriarhul Bulgariei, *O luminoasă aniversare: Patriarhul Justinian la zece ani de patriarhat* (Ort., X (1958), nr. 2, p. 163—170).

«Apostolatul social», *caracteristica fundamentală a Bisericii Ortodoxe Române, în ultimii 20 de ani*: (Recenzie, de P.V.I.) (Ort., XX (1968), nr. 2, p. 300—313).

Arhim. Ilarion, *Patriarhul Justinian*: (Recenzie, de Drd. Ion Bănățeanu) (Rev. cit., p. 328—329).

c) Administrația Patriarhală

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române: ...Organele executive centrale — Administrația patriarhală... (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 11—13).

Regulament pentru determinarea atribuțiilor patriarhului și de funcționarea organelor centrale deliberative, administrative și executive din Patriarhia Ortodoxă Română: ...Administrația patriarhală... (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 418—428).

Instrucțiuni: În legătură cu funcțiile din Administrația patriarhală (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 10, p. 571—572).

Decizii și dispoziții speciale referitoare la funcționarea și buna desfășurare a activității Administrației Patriarhale (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 266—267).

Din activitatea Administrației patriarhale

Vezi: *Adunarea Națională Bisericească și Consiliul Național Bisericesc* (din activitatea lor)

Vicari patriarhali în funcțiune

(Autorul nesemnat), *Noii Vicari patriarhali* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 478).

d) Instituții anexe ale Bisericii Ortodoxe Române

Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române : ...Instituții anexe ale Bisericii Ortodoxe Române : Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă... (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 39—40).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române : ...Institutul Biblic și publicațiile Bisericii... (S. T., I (1949), nr. 7—8, p. 654).*

Regulament pentru determinarea atribuțiilor Patriarhului și pentru funcționarea organelor centrale... din Patriarhia Ortodoxă Română : ... Instituții anexe — Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă... (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 428—438).

Vezi și : *Adunarea Națională Bisericească (Din activitatea ei)*

Fondul de Asigurare a bunurilor Bisericii Ortodoxe Române

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române : Fondul de Asigurare a bunurilor bisericești... (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 40—41).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române : ...Viața economică... (S. T., I (1949), nr. 7—8, p. 657).*

Regulament pentru determinarea atribuțiilor Patriarhului și de funcționarea organelor centrale... din Patriarhia Ortodoxă Română (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 439—448).

Regulament pentru organizarea și funcționarea Fondului de Asigurare a bunurilor bisericești (B.O.R., LXXI (1953), nr. 2—3, p. 287—289).

Vezi și : *Adunarea Națională Bisericească (Din activitatea ei)*

Casa de Ajutor Reciproc a clerului Bisericii Ortodoxe Române

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române : ...Casa de Ajutor Reciproc a clerului... (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 41).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române : ...Viața economică... (S. T., I (1949), nr. 7—8, p. 657).*

Comunicări : În legătură cu «Fondul de Credit și Ajutor al clerului ortodox român» (B.O.R., LXVII (1949), nr. 3—4, p. 81—82).

Fondul de credit și Ajutor pentru clerul ortodox român (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 107—109).

Regulament pentru determinarea atribuțiilor Patriarhului și de funcționarea organelor centrale ... din Patriarhia Ortodoxă Română (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 439—444).

Regulament pentru organizarea și funcționarea Caselor de Ajutor Reciproc ale clerului de pe lângă eparhii (B.O.R., LXXI (1953), nr. 2—3, p. 278—284).

Pr. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU

UN SFERT DE VEAC

IMN FESTIV ÎNCHAINAT

PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN

Versurile de Pr. DUMITRU SOARE

Muzica de Pr. ION RUNCU

Maestoso

T. I. Un sfert de veac de ra-ze se î -

T. II. Un sfert de veac de ra-ze se î -

Bar. *mf* Un sfert de veac — un sfert de veac de ra-ze se î -

B. *mf* Un sfert de veac — un sfert de veac de ra-ze se î -

nal - ță din cu - nu — na Ce-a-șă-ză azi pe frun -

nal - ță din cu - nu — na Ce-a-șă-ză azi pe frun -

nal - ță din cu - nu — na Ce-a-șă-ză azi pe frun —

nal - ță din cu - nu — na A - șă - ză

te În-tî-iul stă-tă-tor Bu-coav-na vie-ții

te În-tî-iul stă-tă-tor a-șa-ză azi, Bu-coav-na vie-ții

te În-tî-iul stă-tă-tor a-șa-ză azi, Bu-coav-na vie-ții

azi a-șa-ză azi, Bu-coav-na vie-ții

sa-le e imn de tot-dea-u-na Al o-mu-lui ce

sa-le e imn de tot-dea-u-na Al o-mu-lui ce

sa-le e imn de tot-dea-u-na Al o-mu-lui ce

sa-le e imn de tot-dea-u-na Al o-mu-lui ce

tre-ce prin timp bi-ru-i-tor.

tre-ce prin timp, tre-ce prin timp, bi-ru-i-tor.

tre-ce prin timp, tre-ce prin timp, bi-ru-i-tor. Mlă-

tre-ce prin timp tre-ce prin timp, bi-ru-i-tor. Mlă-

di - țã o - drãs - li ————— tă din dra - gos - tea fier -

di - țã o - drãs - li ————— tă din dra - gos - tea fier -

din dra-gos-te Pen-tru al - tar și va - tră, s-a ri - di - cat, frun -

din dra-gos-te Pen-tru al - tar și va - tră, s-a ri - di - cat, frun -

bin ————— te Pen-tru al - tar și va - tră, s-a ri - di - cat, frun -

bin ————— te Pen-tru al - tar și va - tră, s-a ri - di - cat frun -

f poco a poco accel. e cresc. *p*

taș, un sfert de veac! În gîn-duri și în fap - te, mer-gînd tot î - na - in - te,

taș, un sfert de veac! În gîn-duri și în fap - te, mer-gînd tot î - na - in - te,

taș, un sfert de veac! În gîn-duri și în fap - te, mer-gînd tot î - na - in - te,

taș, un sfert de veac! În gîn-duri și în fap - te, mer-gînd tot î - na - in - te,

in tempo

Te - me - lu - ind în i - nimi zi - diri de

Te - me - lu - ind în i - nimi zi - diri de

Te - me - lu - ind în i - nimi zi - diri de

Te - me - lu - ind în i - nimi zi - diri de

u - ri - aș. În duh de

u - ri - aș. În duh de

u - ri - aș. Un sfert de veac. În duh de

u - ri - aș. Un sfert de veac. În duh de

via - ță no - uă și șoap - tă de ca - za - nii, El

via - ță no - uă și șoap - tă de ca - za - nii, El

via - ță no - uă și șoap - tă de ca - za - nii, El

via - ță no - uă și șoap - tă de ca - za - nii, El

cre-me-nea cre-din — ței, a — dînc a dăl — tu — it
 cre-me-nea cre-din — ței, a — dînc a dăl — tu — it, un sfert de veac,
 cre-me-nea cre-din — ței, a — dînc a dăl — tu — it, un sfert de veac,
 cre-me-nea cre-din — ței, a — dînc a dăl — tu — it, un sfert de veac, Și

Și, an cu an de-a rîn — dul, a — le — se-le-I stră-
 Și, an cu an de-a rîn — dul, a — le — se-le-I stră-
 Și, an cu an de-a rîn — dul, a — le — se-le-I stră-
 an cu an de-a rîn — dul, a — le — se-le-I stră-

da — nii Pe sfin — te — le al — ta — re bo-gat au o drăs-
 da — nii Pe sfin — te — le al — ta — re bo-gat au o drăs-
 da — nii Pe sfin — te — le al — ta — re bo-gat au o drăs-
 da — nii Pe sfin — te — le al — ta — re bo-gat au o drăs-

lit. *f* *mf* La ceas de săr - bă - toa

lit. *f* *mf* La ceas de săr - bă - toa

lit. *f* *mf* La ceas de săr - bă - toa

lit. *f* *mf* La ceas de săr - bă - toa

p re, Ce - res - cu - lui Pă - rin - te, Din

p re, Ce - res - cu - lui Pă - rin - te, Din

p re, Ce - res - cu - lui Pă - rin - te, Din

p re, Ce - res - cu - lui Pă - rin - te, Din

p i - nimi ru - gă - ciu - ne Îi î - năl - țăm fier - bin -

p i - nimi ru - gă - ciu - ne Îi î - năl - țăm fier - bin -

p i - nimi ru - gă - ciu - ne Îi î - năl - țăm fier - bin -

p i - nimi ru - gă - ciu - ne Îi î - năl - țăm fier - bin -

te: Să Vă spo-reas-că via - ța și sla - va, an de an, —

te: Să Vă spo-reas-că via - ța și sla - va, an de an, —

te: Să Vă spo-reas-că via - ța și sla - va, an de an, —

te: Să Vă spo-reas-că via - ța și sla - va, an de an, —

1. *p* Prea Fe-ri-ci - te Pă-rin - te Jus-ti-ni - an. Să

Prea Fe-ri-ci - te Pă-rin - te Jus-ti-ni - an. Să

Prea Fe-ri-ci - te Pă-rin - te Jus-ti-ni - an. Să

Prea Fe-ri-ci - te Pă-rin - te Jus-ti-ni - an. Să

2. *f* Prea Fe-ri-ci - te Pă-rin - te Jus-ti-ni - an!

Prea Fe-ri-ci - te Pă-rin - te Jus-ti-ni - an!

Prea Fe-ri-ci - te Pă-rin - te Jus-ti-ni - an!

Prea Fe-ri-ci - te Pă-rin - te Jus-ti-ni - an!

MARE EȘTI, DOAMNE!

CONCERTI FESTIV

Muzica de Pr. IULIAN CÂRSTOIU

Maestoso

mf

T. I. Ma - re ești, Doam -

T. II. Ma-re ești Doam -

Bar. Ma-re ești, Doam — ne, Ma-re ești, Doam -

B. Ma-re ești, Doam — ne, Ma - re, ma-re,

f *mf*

ne, ma - re ești — și mi-nu - na — te sînt

ne, — ma - re ești — și mi-nu - na - te sînt

ne, ma-re și mi - nu - na . - te, mi-nu-na-te sînt

ma — re ești și mi - nu - na - te, mi-nu-na-te sînt

lu - cru - ri - le' Ta — le și
 lu - cru - ri - le Ta — le și
 lu - cru - ri - le Ta — le și nici un cu - vînt nu-i de-a-
 lu - cru - ri - le Ta — le și nici un cu - vînt nu-i de-a-

nici un cu-vînt, și nici un cu-vînt nu e de-a-juns spre
 nici un cu-vînt, și nici un cu-vînt, nici un cu- vînt — nu e de-a-
 juns spre — la-u-da mi- nu — ni-lor ta — le, nu e de-a-juns spre
 juns spre — la-u-da mi- nu — ni-lor ta — le, nu e de-a-juns —

la - u - da mi - nu — ni - lor Ta — le, și nici un cu - vînt nu - i de - a -
 juns, și nici un cu - vînt, și nici un cu - vînt nu - i de - a -
 la - u - da mi - nu — ni - lor Ta — le, și nici un cu - vînt nu - i de - a -
 și nici un cu - vînt, și nici un cu - vînt nu - i de - a -

lu-cru-ri-le Ta — le

lu-cru-ri-le Ta — le

lu-cru-ri-le Ta — le, Ma — re ești, Doam — ne, *mf*

lu-cru-ri-le Ta — le, Ma — re,

f Ma — re ești, Doam — ne, ma-re

f Ma — re ești, Doam — ne,

mf ma — re ești, Doam — ne, *mf* Ma — re ești, Doam —

ma — re ești, Doam — ne, *mf* Ma — re ești, Doam —

ești și mi — nu — na — te, și mi — nu — na — te sînt

ma — re ești și mi — nu — na — te, și mi — nu — na — te sînt

ne și mi — nu — na — te, mi — nu — na — te sînt

ne și mi — nu — na — te, și mi — nu — na — te sînt

juns spre la-u-da mi-nu — ni-lor Ta — le, nici
 juns, nu-i de-a-juns spre la-u-da mi-nu — ni-lor Ta — le, nici
 juns spre la-u-da mi-nu — ni-lor Ta — le, nici un cu -
 juns, nu-i de-a-juns spre la-u-da mi-nu — ni-lor Ta — le, nici un cu -

un cu - vînt _____ nu _____ e de-a-juns spre la-u-da mi-nu - ni - lor
 un cu - vînt _____ nu _____ e de-a-juns spre la-u-da mi-nu - ni - lor
 vînt _____ nu e de-a juns _____ spre la-u-da mi-nu - ni - lor
 vînt _____ nu e de-a juns _____ spre la-u-da mi-nu - ni - lor

Ta — le, _____ *p* Ma - re ești Doam — ne,
 Ta — le, _____ *p* Ma - re ești Doam — ne,
 Ta — le, _____ *p* Ma - re ești Doam — ne,
 Ta — le, _____ *p* Ma — re ești Doam — ne, ma - re ești

Ma - re ești, Doam - ne ma - re -
 Ma - re ești, Doam - ne ma - re -
 Ma - re ești, Doam - ne ma - re și
 Doam - ne, ma - re, ma - re, ma - re ești și .

ești și mi-nu - na - te sînt lu-cru-ri-le Ta -
 esti și mi-nu - na - te sînt lu-cru-ri-le Ta -
 mi - nu - na - te, mi-nu-na-te sînt lu-cru-ri-le Ta -
 mi - nu - na - te, mi-nu-na-te sînt lu-cru-ri-le Ta -

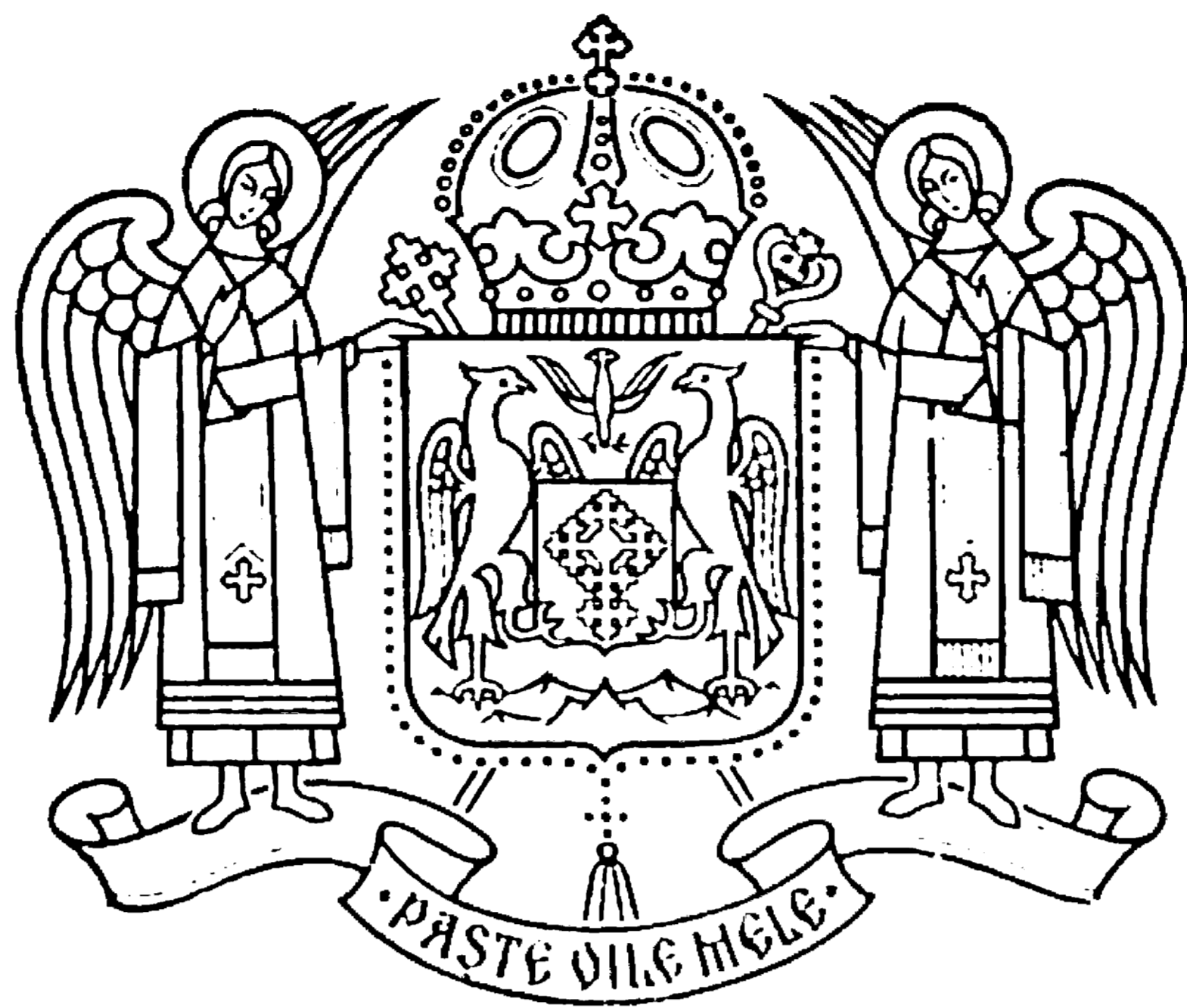
le, Ma - re ești, Doam - ne!
 le, Ma - re ești, ma - re ești, Doam - ne!
 le, Ma - re ești, Doam - ne!
 le, Ma - re ești, Doam - ne!

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCI -- Nr. 7 - 8 -- IULIE - AUGUST 1973

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCI - Nr. 7-8, IULIE-AUGUST 1973
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinte : *Prea Fericitul Părinte JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.*

Membri : *P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor ; P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor ; P. S. VISARION RĂȘINĂREANUL, Episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii de Alba Iulia și Sibiu ; P. S. NESTOR SEVERINEANUL, Episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei ; P. Cuv. TIMOTEI SEVICIU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei și Caransebeșului.*

Redactor responsabil : *P. C. Pr. IOAN GAGIU, Directorul Administrației Patriarhale.*

COLABORATORI

Inalt Prea Sfințitii Mitropoliți, Prea Sfințitii Episcopi ; Profesorii Institutelor teologice, ai Seminarilor teologice și ai Școlilor de cîntăreți bisericești ; Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali, protopopii, preoții, candidații la titlul de doctor în teologie ș. a.

C U P R I N S U L

Pag.

TELEGRAME OFICIALE

- Telegrame adresate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian cu prilejul zilei de 23 August 713
- Telegrama adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian Domnului Ștefan Voitec, președintele Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România 714

VIAȚA BISERICIASCA

- Sarbătorirea zilei numelui Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian 716
- Schimb de telegrame între Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și: Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic Dimitrios; Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia; Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Makarios al Ciprului; Sanctitatea Sa Șenuda al III-lea, Patriarhul Bisericii Copte; Eminența Sa Cardinalul Franz König; Eminența Sa Cardinalul L. J. Suenens; Grația Sa Michael Ramsey, arhiepiscop de Canterbury, primat al Angliei și mitropolit; Eminența Sa Șef-Rabinul Dr. Moses Rosen 718
- Schimb de telegrame între Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Maiestatea Sa Haile Selassie I, Împăratul Etiopiei 720
- Ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie . . . . . 726 ✓
- Acordarea rangului de Arhiepiscop conducătorului Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America 733
- Megerea, recunoașterea și instalarea Prea Sfințitului Episcop Dr. Antim Nica la Eparhia Dunării de Jos . . . . . 738 —
- Megerea, recunoașterea și instalarea Prea Sfințitului Episcop Dr. Visarion Aștileanu la Eparhia Aradului, Ienopolei și Hălmagiului 762
- Megerea Arhimandritului Roman Stanciu ca episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și hirotonirea sa întru arhiereu 785
- Inchiderea anului școlar 1972—1973 la Școlile de cînăreți bisericești și Seminariile teologice 793
- Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine: Seminarul de la Engelberg-Elveția asupra «Consolidării păcii în Europa — contribuția specifică a Bisericilor» (Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal); Conferințele teologice ținute de Pr. Prof. D. Stăniloae în R. F. Germania (Pr. Prof. D. Stăniloae); Prima sesiune a dialogului ortodoxo-anglican (Prof. N. Chițescu); Participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Comisiei mixte ortodoxo-vetero-catolice de la Atena (Pr. Prof. Ioan G. Coman); Sesiunea anuală a Comitetului de lucru al Comisiei pentru «Credință și Constituție» (Prof. N. Chițescu); A XXV-a aniversare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Sesiunea Comitetului Central (Pr. Prof. Ion Bria); Simpozionul ortodox—cistercian de la Oxford (Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal) 799

	Pag.
Cronică	827
Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare	830
Din viața Bisericilor Ortodoxe surori	834

ÎNSEMNĂRI DIN VIAȚA PATRIEI

<i>A 29-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist ; Evoluția ascendentă a relațiilor dintre Republica Socialistă România și Republica Federală Germania ; Pe calea tradiționalei prietenii româno—iugoslave ; Vizite de prietenie și colaborare ; Rolul activ al României în cadrul Organizației Națiunilor Unite ; În pragul înlăptuirii unor mărețe obiective pe pământul dobrogean ; Legi normative pentru continua dezvoltare economică și socială a țării ; Școala românească în pas cu cerințele vremii ; Un pas important pe calea păcii . . . . .</i>	842
---	-----

ANIVERSĂRI — COMEMORĂRI

<i>100 de ani de la moartea mitropolitului Andrei Șaguna, de Pr. Prof. Mircea Păcurariu . . . . .</i>	854
<i>Preotul Radu Șapcă (Sachelarie). La aniversarea a 125 de ani de la Revoluția din 1848 de Pr. Gheorghe Cuneșcu . . . . .</i>	865

DOCUMENTARE

<i>Dreptul canonic în opera lui Andrei Șaguna, de Alex. Constantinescu</i>	872
<i>Ghid bibliografic pe teme și probleme, din publicațiile revistelor bisericești patriarhale, de Pr. Alexandru-Armand Munteanu . . . . .</i>	877

RECENZII

<i>Veniamin Nicolae, Mînăstirea Căldărușani. Monografie, București, 1973, de Adrian N. Popescu . . . . .</i>	889
<i>Revista revistelor mitropolitane, de Pr. Tudor Popa . . . . .</i>	893

PARTEA OFICIALĂ

<i>Lucrările Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1973 . . . . .</i>	907
<i>Procesul verbal din 10 iunie 1973 al Colegiului Electoral Bisericesc asupra alegerii P. S. Episcop Antim Nica-Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, ca Episcop al Eparhiei Dunării de Jos . . . . .</i>	921
<i>Procesul verbal din 10 iunie 1973 al Colegiului Electoral Bisericesc asupra alegerii P. S. Episcop Visarion Aștileanu-Rășinăreanul, vicarul Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, ca Episcop al Eparhiei Aradului, Ienopolei și Hălmeagului . . . . .</i>	923

TELEGRAME OFICIALE

Cu prilejul celei de a 29-a aniversări a eliberării Patriei noastre de sub jugul fascist, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat, în numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al clerului și credincioșilor, următoarele telegrame :

*Domnului NICOLAE CEAUȘESCU,
Președintele Consiliului de Stat
al Republicii Socialiste România*

Cu prilejul sărbătorii naționale — 23 August — adresăm Consiliului de Stat și Domniei Voastre personal cele mai alese felicitări și cele mai calde urări de ani mulți de viață, în sănătate și fericire deplină.

Impărtășind bucuria și recunoștința întregului popor pentru libertățile cucerite și pentru mărețele dezvoltări în toate domeniile de viață și activitate realizate în țara noastră, Vă asigurăm că ierarhii, slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române vom munci cu însuflețire patriotică și vom sprijini din toate puterile eforturile depuse de Conducători și popor pentru continua înălțare și înflorire a patriei noastre, Republica Socialistă România și pentru cooperarea sa frățescă și pașnică cu toate țările lumii.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*Domnului ION GHEORGHE MAURER,
Președintele Consiliului de Miniștri
al Republicii Socialiste România*

Cu prilejul celei de a 29-a aniversări a înlăturării insurecției naționale antifasciste armate, adresăm Consiliului de Miniștri și Domniei Voastre personal cele mai alese felicitări și cele mai călduroase urări de viață îndelungată, sănătate și fericire deplină, din partea ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române.

Vă asigurăm cu acest prilej că, așa cum am făcut și în trecut, vom munci și în viitor cu aceeași însuflețire patriotică și vom sprijini din toate puterile noastre eforturile depuse de Conducători și de popor pentru continua dezvoltare și înflorire a patriei noastre, Republica Socialistă România, pentru cooperarea sa frățescă cu toate țările și pentru biruința păcii în lumea întreagă.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Domnului Profesor DUMITRU DOGARU,
Președintele Departamentului Cultelor

Cu prilejul celei de a 29-a sărbătoriri a zilei de 23 August, adresăm Departamentului Cultelor și Domniei Voastre personal alese felicitări și călduroase urări de noi realizări fericite în activitate.

Vă asigurăm și cu acest prilej că ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, în unire cu cei ai celorlalte Culte religioase, vom continua să muncim cu însuflețire patriotică și să sprijinim cu hotărâre eforturile Conducătorilor și poporului pentru neîncetata dezvoltare și înflorire a Patriei noastre, Republica Socialistă România și pentru cooperarea sa frățească și pașnică cu toate țările lumii.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

Comitetului Național pentru Apărarea Păcii
din Republica Socialistă România

Cu prilejul sărbătorii naționale — 23 August — adresăm Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Socialistă România alese felicitări și urări de continui succese în activitatea sa.

Vă asigurăm și cu acest prilej că ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, în unire cu cei ai celorlalte Culte religioase, nu vom înceta a munci cu însuflețire patriotică și a sprijini cu hotărâre eforturile Conducătorilor și poporului, pentru continua dezvoltare și înflorire a patriei noastre, Republica Socialistă România, pentru cooperarea sa frățească cu toate țările și pentru statornicirea păcii în lumea întreagă.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

* *

TELEGRAMA ADRESATĂ DE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH
JUSTINIAN DOMNULUI ȘTEFAN VOITEC, PREȘEDINTELE MARI
ADUNĂRI NAȚIONALE A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Domnului Ștefan Voitec, președintele Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România, următoarea telegramă, cu prilejul zilei de naștere a Domniei Sale :

Cu prilejul aniversării zilei de naștere a Domniei Voastre, cu sentimente de înaltă prețuire și caldă afecțiune, Vă urăm ani mulți de viață, în sănătate deplină, putere de muncă și fericire, spre a aduce încă mai și valoroase servicii Patriei noastre și poporului român.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

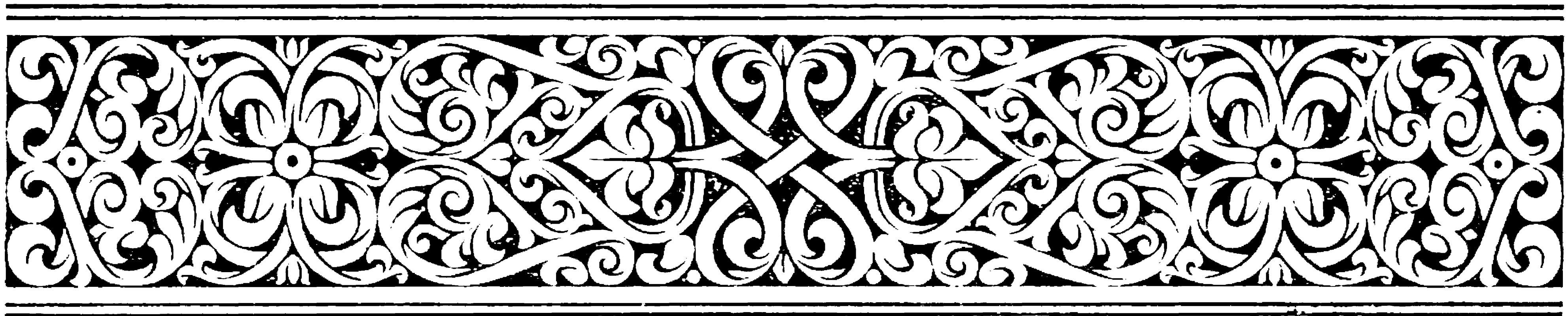
*

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Vă rog să primiți mulțumiri călduroase pentru urările trimise cu prilejul zilei mele de naștere.

Ștefan Voitec

· VIATA · BISERICESCA ·

SĂRBĂTORIREA ZILEI NUMELUI PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN

La 2 august, Biserica Ortodoxă Română face pomenirea binecredinciosului împărat Justinian, pe care l-a înscris cu cinste în calendarul său, pentru strădaniile depuse în nepieritoarea operă de organizare a Bisericii și de înflorire a vieții creștine din veacul al VI-lea.

Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române, primind la intrarea în cinul monahal numele de Justinian, sărbătorește în ziua de 2 august onomastica legată de luarea chipului îngeresc. La rîndul lor, ierarhii clericii și credincioșii ortodocși români prăznuiesc cu aleasă bucurie acest mîngîietor popas duhovnicesc, găsind prilej potrivit de a-și uni cugetele în rugăciuni înălțate Părintelui Ceresc pentru sănătatea și viața îndelungată a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Potrivit unei frumoase tradiții, care s-a statornicit ca o cerință firească la Centrul patriarhal, colaboratorii apropiați ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian s-au adunat și în acest an în paraclisul Palatului patriarhal, spre a mulțumi cu adîncă recunoștință lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate cu îmbelșugare asupra Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române și spre a-L ruga să dăruiască și de aici înainte iubitului arhipăstor sănătate, lungime de zile și noi puteri de muncă în nobila sa misiune închinată Bisericii și Patriei.

La orele 12, în paraclisul Palatului patriarhal s-a săvîrșit un Te-Deum, de către un sobor de slujitori de la catedrala patriarhală, în frunte cu P. S. Episcop Antim Nica-Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, ales de curînd în demnitatea de Episcop al Eparhiei Dunărea de Jos.

Alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, au fost de față la această slujbă de mulțumire : I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului ; P. S. Episcop Antim al Buzăului ; P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal ; P. S. Arhiereu Gherasim Constanțeanul, vicarul Episcopiei Dunărea de Jos ; P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu, starețul Mînăstirii Cernica și P. Cuv. Arhim. Justinian Chira, starețul Mînăstirii Rohia-Maramureș, aleși de curînd în demnitatea de episcopi-vicari la Arhiepiscopia Bucureștilor și, respectiv, la Arhiepiscopia Clujului ; P. C. Pr. Ioan Gagi, directorul Administrației Patriarhale ; P. C. Pr. Traian

Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române; PP. CC. Preoți Consilieri ai Administrației Patriarhale; P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor; PP. CC. Preoți Consilieri ai Arhiepiscopiei Bucureștilor; profesori de la Institutul teologic universitar și de la Școala de cântăreți și Seminarul teologic din București; reprezentanți ai salariaților Administrației Patriarhale, ai Arhiepiscopiei Bucureștilor și ai clerului din Capitală; oaspeți de peste hotare aparținând Bisericii Ortodoxe Române, între care: Prof. Octav Barbu din Paris și cunoscutul dirijor Remus Țincoca.

A fost de față D-l Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor.

După slujba de mulțumire, întreaga asistență a trecut în cabinetul de lucru al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în acordurile Imnului patriarhal.

În numele celor prezenți, *I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului* a rostit un cuvânt omagial, ocazional, în care a exprimat bucuria celor adunați la sărbătorirea zilei onomastice a Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române: membri ai Sfântului Sinod, salariați superiori ai Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, reprezentanți ai școlilor teologice, ai clerului din Capitală și ai unor comunități ortodoxe române de peste hotare. «Constatăm și acum, ca totdeauna, a spus înaltul vorbitor, că se întâmplă cu noi un lucru deosebit și ieșit din comun, anume acela că deși venim periodic — cu acest prilej și cu altele asemănătoare — la Prea Fericirea Voastră, de fiecare dată sentimentele cu care ne adunăm aici sînt la fel de proaspete, ca și cînd am veni pentru prima oară să Vă aducem prinosul dragostei și recunoștinței noastre. Se datorește, cred, acest lucru faptului că în conștiința noastră persoana Prea Fericirii Voastre și tot ceea ce ați lucrat pentru noi, pentru Biserica noastră și pentru obștea românească din țară și de pretutindeni este un lucru care e prezent mereu cu aceeași prospețime și cu aceeași viçoare de totdeauna».

În continuare, *I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului* a arătat prețuirea pe care fiii Bisericii Ortodoxe Române o au pentru lucrarea desfășurată cu neobosită energie de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, accentuînd faptul că — în epoca în care poporul și țara noastră au pornit pe un drum nou — Prea Fericirea Sa a știut să dea orientarea cea mai potrivită Bisericii, în așa fel încît activitatea ei să meargă în pas cu dezvoltarea patriei, fără a se produce dezacorduri între lucrarea Bisericii și srtădaniile de înnoire a vieții poporului român. În același timp, Prea Fericirea Sa a reușit să facă din sprijinul Bisericii Ortodoxe Române o realitate vie și pozitivă, atît în viața țării noastre cît și în viața omenirii contemporane.

Menționînd că Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit și poartă cu cinste numele vestitului împărat bizantin care a lăsat pilda unui om de acțiune, devotat Bisericii și obștei, înaltul vorbitor a asigurat pe Prea Fericirea Sa de respectul, dragostea și atașamentul tuturor fiilor Bisericii Ortodoxe Române, și i-a prezentat urări de sănătate, viață îndelungată și noi înfăptuiri.

Răspunzînd urărilor adresate, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* a rostit următoarea cuvîntare :

Vă mulțumesc din toată inima pentru osteneala ce v-ați luat-o de a participa la rugăciunea pe care am făcut-o astăzi lui Dumnezeu de a fi pururea întru ajutorul muncii noastre rodnice de pînă acum, cu nădejdea că și de aici înainte aceasta va fi o muncă încununată cu aceeași rodnicie.

Știm că munca depusă de un om singur este o muncă ce nu duce la rezultatele cele mai fericite. De aceea omagiile și felicitările aduse unei munci desfășurate în mai mult de 25 de ani, eu le întorc și de această dată, ca totdeauna, colaboratorilor mei, atît celor de față cît și celor ce au trecut în viața de dincolo și pentru odihna cărora mă rog lui Dumnezeu. Acest lucru reiese și din spusele Mîntuitorului : «Unde sînt doi sau mai mulți adunați în numele Meu, și Eu sînt în mijlocul lor».

De aceea, călăuziți de acest învățămînt înalt pe care ni-l oferă Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, prin Evanghelia Sa, conducerile în Biserica noastră sînt conducere colegiale ; conducerea supremă a Bisericii noastre este o conducere sinodală și tot ce s-a făcut și se face în Biserică este făcut numai cu ajutorul tuturor slujitorilor Sfintei Biserici, a tuturor colaboratorilor, începînd cu Ierarhii noștri care sînt toți membri ai Sfîntului Sinod.

Vă mulțumesc pentru urările pe care le faceți cu prilejul acestor smeritei mele persoane și la rîndul meu vă asigur că mă rog Prea bunului Dumnezeu ca să vă dea sănătate deplină și cu ani cît mai mulți. Totodată, vă îndemn pe cei ce-mi sînteți colaboratori apropiați să aveți grijă să nu îmbătrîniți, deoarece colaboratorii Patriarhului trebuie să rămîină totdeauna tineri, totdeauna sănătoși, mereu plini de vlagă, îndeplinindu-și cu neobosită rîvnă sarcinile ce le revin.

La rîndul meu, vă împărtășesc binecuvîntările mele cu prilejul sărbătoririi zilei numelui meu și mă rog Prea bunului Dumnezeu să vă dăruiască ani mulți, cu sănătate, bucurii și împliniri cît mai fericite.

După cuvîntarea *Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian*, care a fost ascultată cu viu interes, asistența a intonat *Imnul patriarhal*.

*

Cu prilejul sărbătoririi zilei onomastice, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* a primit numeroase telegrame și scrisori de felicitare. Dintre acestea publicăm următoarele :

Telegrama de felicitare trimisă de *Sanctitatea Sa DIMITRIOS*, Arhiepiscop al Constantinopolului și patriarh ecumenic :

La această remarcabilă aniversare a zilei onomastice a Prea Fericirii Voastre, Vă îmbrățișăm cu frățescă dragoste și implorăm pe bunul Dumnezeu să Vă dăruiască deplină sănătate și fericire, pentru Prea Fericirea Voastră și pentru Biserica Voastră.

† Patriarhul **Dimitrios**

*

Scrisoarea de felicitare trimisă de Sanctitatea Sa ILIE al IV-lea, Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient :

Prea Fericirea Voastră,

Frate preaiubit și împreună-slujitor al tainelor dumnezeiești,

Folosim prilejul sărbătoririi zilei onomastice a iubitei Voastre Prea Fericiri, pentru a Vă adresa urările Noastre frățești cele mai bune de deplină sănătate, bucurie duhovnicească, viață îndelungată și prosperitate, spre a continua cu succes luminoasă Voastră misiune în fruntea Sfintei Biserici Ortodoxe Române și spre slava Ortodoxiei întregi.

Imbrățișându-Vă din toată inima, rămânem al Prea Fericirii Voastre tate iubitor în Domnul nostru Iisus Hristos.

† Ilie al IV-lea

Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient

*

Telegrama de felicitare trimisă de Sanctitatea Sa PIMEN, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia :

Cu prilejul sărbătoririi zilei Voastre onomastice, felicit pe Prea Fericirea Voastră prin rugăciuni către Patronul Vostru ceresc.

Mai marele păstorilor, Domnul nostru Iisus Hristos, să Vă dăruiască putere și să Vă păstreze ani îndelungați în sănătate deplină și întru toate bunăsporire.

Cu statornică dragoste și profund respect,

† Pimen

Patriarhul Moscovei și a toată Rusia

*

Telegrama de felicitare trimisă de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop MAKARIOS, al Ciprului :

Imbrățișînd frățește pe Venerabila Voastră Prea Fericire, Vă felicităm călduros de ziua numelui, urîndu-Vă din tot sufletul sănătate, ani mulți și tot binele.

† Makarios al Ciprului

*

Telegrama de felicitare trimisă de Sanctitatea Sa Papa PAUL al VI-lea :

Cu prilejul sărbătoririi zilei Voastre onomastice, oferind Prea Fericirii Voastre urările Noastre călduroase, înălțăm rugăciunea Noastră către Domnul să Vă dăruiască lumină și putere.

Vă asigurăm de dragostea Noastră frățească.

† Papa Paulus VI

SCHIMB DE TELEGRAME

ÎNTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN ȘI MAIESTATEA SA HAILE SELASSIE I, ÎMPĂRATUL ETIOPIEI

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Maiestății Sale Haile Selassie I, împăratul Etiopiei, cu prilejul aniversării zilei sale de naștere, următoarea telegramă de felicitare :

Aniversarea zilei Voastre de naștere, sărbătoarea națională a Etiopiei, ne îndeamnă să ne unim în rugăciuni fierbinți cu clerul și poporul etiopian, cerînd Celui Atotputernic să acorde Maiestății Voastre Imperiale viață îndelungată și fericită și să încununeze generoasele Voastre eforturi în vederea înfloririi depline a țării Voastre și a cooperării frățești între toate Bisericile și între toate națiunile din lume.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarea telegramă de răspuns :

Mulțumesc din toată inima și foarte sincer Prea Fericirii Voastre pentru mesajul Vostru amabil, trimis cu ocazia zilei mele de naștere.

Folosesc acest prilej pentru a exprima Prea Fericirii Voastre urările mele cele mai bune, de a Vă bucura în continuare de sănătate deplină și de a Vă împlini misiunea cu care sînteți investit, pentru binele Bisericii.

Haile Selassie I
Împăratul Etiopiei

ÎNTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN ȘI SANCTITATEA SA PATRIARHUL ECUMENIC DIMITRIOS

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Sanctității Sale Patriarhului ecumenic Dimitrios, cu prilejul aniversării întronizării sale ca patriarh al Constantinopolului, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul primei aniversări a întronizării Voastre în scaunul patriarhal ecumenic al Constantinopolului, Vă felicităm cu dragoste frățească și Vă urăm arhipăstorire îndelungată, înfloritoare și binecuvîntată, pentru realizarea unității Bisericilor creștine și pentru slava sfintei noastre Ortodoxii.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Am primit cu multă bucurie telegrama mult iubitei și venerabilei Voastre Prea Fericiri, prin care ne felicități cu ocazia primei aniversări, cu harul lui Dumnezeu, de la alegerea și întronizarea Noastră pe acest venerabil scaun ecumenic.

Venim deci să Vă înapoiem sărutarea noastră frățească, din prilejul acestui eveniment însemnat și să Vă mulțumim călduros pentru exprimarea simțămintelor Voastre de dragoste și a urărilor Voastre, pentru întărirea noastră de către Dumnezeu în îndeplinirea lucrării noastre pline de răspundere.

Îmbrățișându-Vă, cu sărutare sfântă, rămânem cu dragoste frățească și cu multă cinstire, al Venerabilei Voastre Prea Fericiri,

† Dimitrios
al Constantinopolului

*

ÎNTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
ȘI SANCTITATEA SA PATRIARHUL PIMEN AL MOSCOVEI
ȘI A TOATĂ RUSIA

Urmînd linia tradițională a cultivării prieteniei frățești dintre Bisericile Ortodoxe surori, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și a toată Rusia, cu ocazia celei de a doua aniversări a întronizării sale ca Patriarh, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul celei de a doua aniversări a întronizării Voastre ca Patriarh al Moscovei și a toată Rusia, Vă felicităm cu dragoste frățească și Vă urăm din toată inima lung și fericit apostolat.

† Justinian
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Mulțumim din inimă Prea Fericirii Voastre prea iubite pentru felicitarea frățească adresată cu prilejul celei de a doua aniversări a întronizării Noastre.

Rugăm fierbinte pe Domnul să dăruiască Prea Fericirii Voastre sănătate deplină și lungime de viață, pentru înflorirea Sfintei Biserici a lui Hristos și pentru dezvoltarea legăturilor frățești între Bisericile noastre.

Cu statornică dragoste în Hristos,

† Pimen
Patriarhul Moscovei și a toată Rusia

*

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și a toată Rusia, cu prilejul aniversării zilei sale de naștere, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul aniversării zilei Voastre de naștere, Vă felicităm cu dragoste frățească și Vă urăm viață îndelungată și fericită, pentru continua înflorire a Bisericii Voastre și pentru conlucrarea frățească a tuturor Bisericilor creștine.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarea telegramă de răspuns :

Binevoiți a primi, Prea Fericirea Voastră, recunoștința Noastră cordială pentru urările adresate cu prilejul aniversării zilei Noastre de naștere.

Cu dragoste frățească urăm har dumnezeiesc îmbelșugat pentru lucrarea Prea Fericirii Voastre în slujba Bisericii lui Hristos.

Cu afecțiune în Domnul nostru,

† Pimen

Patriarhul Moscovei și a toată Rusia

*

ÎNTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
ȘI ÎNALT PREA SFINȚITUL ARHIEPISCOP MAKARIOS AL CIPRULUI

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Makarios al Ciprului, cu prilejul aniversării zilei sale de naștere, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei Voastre de naștere, Vă felicităm cu dragoste frățească, personal și în numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și Vă urăm din toată inima viață îndelungată, sănătate, fericire și prisoselnică putere de muncă, pentru a vedea încununată de succes deplin nobilele Voastre eforturi, în scopul înfloririi Bisericii surori a Ciprului și dezvoltării continue, în deplină unitate și activitate pașnică, a poporului cipriot frate.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarea telegramă de răspuns :

Adânc mișcați de urările frățești ale Venerabilei Voastre Prea Fericiri pentru aniversarea a 60 de ani de la nașterea Noastră, Vă exprimăm calde mulțumiri, urîndu-Vă la rîndul nostru din inimă sănătate și îndelungare în zile și tot binele de la Dumnezeu.

† Makarios al Ciprului

*

INTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
ȘI SANCTITATEA SA ȘENUDA AL III-LEA, PAPĂ ȘI PATRIARH
AL BISERICII COPTE DIN EGIPT

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Sanctității Sale Șenuda al III-lea, Papă și Patriarh al Bisericii Copte din Egipt, cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei sale de naștere, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei Voastre de naștere, Vă felicităm cu dragoste frățească și Vă urăm viață îndelungată, fericire și binecuvântat apostolat.

† **Justinian**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarea telegramă de răspuns :

Primind telegrama Voastră, Vă mulțumesc mult pentru nobilele Voastre urări și, adânc mișcat de bunele Voastre sentimente pe care le păstrați față de mine, Vă urez din toată inima viață îndelungată și fericită, pentru înflorirea Bisericii.

† **Papa Șenuda III**

*

INTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
ȘI EMINENȚA SA CARDINALUL FRANZ KÖNIG, ARHIEPISCOP AL
VIENEI ȘI PRIMAT AL BISERICII ROMANO-CATOLICE DIN AUSTRIA

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Eminenței Sale Cardinalului Franz König, Arhiepiscop al Vienei și Primat al Bisericii Romano-Catolice din Austria, cu prilejul celei de a 68-a aniversări a zilei sale de naștere, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul celei de a 68-a aniversări a zilei Voastre de naștere, Vă felicităm cu dragoste frățească și Vă urăm viață îndelungată, fericită și binecuvântată arhipăstorire.

† **Justinian**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarea telegramă de răspuns :

Prea Fericirea Voastră, urările Voastre pentru aniversarea zilei mele de naștere mi-au sosit foarte târziu din cauza vacanței.

De aceea abia acum am posibilitatea să trimit Prea Fericirii Voastre expresia cordialei mele gratitudini și încredințarea unirii mele sincere în aceeași credință și în aceeași dragoste față de Biserica lui Hristos.

† **Cardinalul König**

*

ÎNTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
ȘI EMINENȚA SA CARDINALUL L. J. SUENENS, ARHIEPISCOP
DE MALINES ȘI PRIMAT AL BISERICII ROMANO-CATOLICE
DIN BELGIA

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Eminenței Sale Cardinalului L. J. Suenens, cu prilejul celei de a 69-a aniversări a zilei sale de naștere, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul celei de a 69-a aniversări a zilei Voastre de naștere, Vă felicităm cu dragoste frățească și evocînd cu plăcere neuitatele noastre convorbiri din anul trecut, pe care nădăjduim să le putem continua în viitor, Vă urăm viață îndelungată cu putere și pace, pentru a servi Sfînta Voastră Biserică și a contribui la realizarea unității Bisericilor.

† **Justinian**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarea telegramă de răspuns :

Mulțumesc Prea Fericii Voastre pentru urările frățești adresate cu prilejul aniversării mele și Vă urez la rîndul meu, Vouă și devotaților Voștri colaboratori, har îmbelșugat de la Domnul în nădejdea ce avem împreună de a regăsi într-o zi deplina comuniune reală.

† **Cardinalul Suenens**

ÎNTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
ȘI GRAȚIA SA MICHAEL RAMSEY, ARHIEPISCOP DE CANTERBURY,
PRIMAT AL ANGLIEI ȘI MITROPOLIT

Pe linia bunelor raporturi intercreștine și a dezvoltării relațiilor anglicano-ortodoxe, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Grației Sale Dr. Michael Ramsey, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Angliei și Mitropolit, cu ocazia celei de a douăsprezecea aniversări a întronizării sale, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul celei de a douăsprezecea aniversări a întronizării Voastre, Vă felicit cu dragoste frățească și Vă urez deplin succes în conducerea Bisericii Anglicane.

† **Justinian**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe R

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Cu dragoste frățească în numele lui Iisus Hristos, mulțumim călduros Prea Fericirii Voastre pentru amabilele Voastre felicitări cu prilejul celei de a 12-a aniversări a întronizării Noastre.

† **Michael**

Arhiepiscop de Canterbury

INTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
ȘI EMINENȚA SA DR. MOSES ROSEN, ȘEF-RABINUL
CULTULUI MOZAIC DIN R. S. ROMÂNIA

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Eminenței Sale Dr. Moses Rosen, șef-rabinul Cultului Mozaic din Republica Socialistă România, cu prilejul aniversării zilei sale de naștere, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul aniversării zilei de naștere a Eminenței Voastre, Vă felicităm călduros și Vă urăm din toată inima ani mulți de viață, în sănătate deplină și putere de muncă, spre a continua să conduceți cu bune rezultate clerul și credincioșii Cultului Mozaic din țara noastră și a contribui cu succes la cooperarea frățească între toate Cultele, pentru înflorirea Patriei și fericirea poporului român.

† **Justinian**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Mișcat adânc de bunele urări și măgulitoarele aprecieri ce ați binevoit a-mi adresa cu prilejul aniversării zilei mele de naștere, Vă exprim călduroasele mele mulțumiri și sentimentele mele de aleasă prețuire și de profund respect.

Fie ca Atotputernicul să Vă binecuvânteze cu deplină sănătate și sporite puteri de muncă în nobile misiune pe care Prea Fericirea Voastră o împliniți cu devotament, pricepere și totală dăruire de sine în slujba Bisericii, Patriei și păcii.

Dr. Moses Rosen

Șef-rabinul Cultului Mozaic

tr
cei

RIDICAREA EPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI LA RANGUL DE ARHIEPISCOPIE ȘI ACORDAREA RANGULUI DE ARHIEPISCOP PREA SFINȚITULUI EPISCOP TEOFIL HERINEANU

Între propunerile făcute de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în ședința Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 9 iunie 1973, s-a înscris și aceea a ridicării Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie.

Motivînd această propunere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a amintit că Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului datează, în forma sa actuală, din anul 1921, ea constituind o reînviere a Episcopiei Feleacului și a Episcopiei Vadului, care au ființat în Transilvania în secolul al XV-lea. Documentele care au rămas din acel timp atestă că ierarhul Episcopiei Feleacului purta titlul de «arhiepiscop», iar eparhia era numită chiar «mitropolie».

În ceea ce privește orașul de reședință al acestei eparhii, el este — după cum se știe — străvechea cetate dacică Napoca, pe care romanii au ridicat-o la rangul de municipiu și care în secolul al XIII-lea a devenit un renumit centru militar-administrativ. În secolele următoare, Clujul a devenit cel mai important oraș al Transilvaniei, din punct de vedere cultural, politic și economic, iar în zilele noastre a cunoscut o continuă dezvoltare și înflorire, ajungînd al doilea oraș din țară în ceea ce privește numărul populației.

«Cunoscînd din istoria bisericească universală — a spus Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — că dezvoltarea orașelor și cetăților metropole a atras, pe linie bisericească, ridicarea ierarhilor care aveau reședința în aceste metropole la ranguri bisericești de nivelul administrativ al acestora, considerăm că, pe temeiurile arătate, Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului este îndreptățită să fie ridicată la rangul de «Arhiepiscopie».

Împreună cu această propunere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a supus Sfântului Sinod, pentru examinare și hotărîre, un proiect de modificare a unor articole din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, menite să reglementeze funcționarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului ca «Arhiepiscopie».

În urma discuțiilor care au avut loc, Sfîntul Sinod s-a declarat de acord cu ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie, cu titlul de *Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului*, cu reședința în municipiul Cluj, precum și cu modificarea unor articole din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, urmînd ca aceste hotărîri să fie supuse Adunării Naționale Bisericești, pentru examinare și aprobare.

În vederea acestui fapt, Adunarea Națională Bisericească a fost convocată în sesiunea extraordinară, în ziua de 10 iunie 1973.

Deschizînd ședința de lucru, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a rostit următoarea cuvîntare :

Onorată Adunare Națională Bisericească,

În conformitate cu prevederile articolului 5 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, între eparhiile ce compun Patriarhia Română se află și episcopia Vadului, Feleacului și Clujului, cu reședința în municipiul Cluj. Deși în forma actuală această episcopie nu datează decît din anul 1921, cînd, după definitivarea formării statului național unitar român, ce urmasese primului război mondial, ea a fost «reînființată», totuși, precum se afirma atunci și precum mai ales reiese din titulatură, ea era și este încă socotită «o reînviere a unei vechi tradiții bisericești a străbunilor noștri și o revenire la moștenirea lui Ștefan cel Mare, voievodul Moldovei».

Într-adevăr, de vom întoarce înapoi filele istoriei bisericești a românilor de peste munți, vom afla că în cea de a doua jumătate a secolului al XV-lea — înainte de anul 1488 — în satul românesc Feleac din preajma Clujului se adăpostise un episcop Marcu, venit poate din sudul Dunării, de unde va fi fugit de urgia turcilor. Acest ierarh s-a așezat aici, a cumpărat casă și ceva pămînt de la preotul localnic Vasile, și-a făcut o reședință și apoi pe Danciul-Daniil feciorul acestui preot l-a rînduit urmaș în scaunul episcopal căruia îi dăduse ființă.

La rîndul său, episcopul Danciul-Daniil a zidit aici biserică episcopală cu hramul Sfînta Paraschiva și a asigurat continuitatea eparhiei ce păstorea, făcînd — prin preajma anului 1534 — să se hirotonească în loc o rudă a sa, Petre.

Mai mult, într-o însemnare din 25 octombrie 1488, așternută pe una din filele unui Tetravanghel slavon «săvîrșit» atunci din «porunca» episcopului Daniil de la Feleac, acestui ierarh i se dă titlul de «arhi-episcop», iar ceva mai tîrziu, în decembrie 1498, eparhiei ce el păstorea i se zicea — în inscripția de pe ferecătura de argint a acestui Tetravanghel, făcută în acest an, cu cheltuiala vistierului moldovean, Isaac — chiar «mitropolie».

Aceste fapte, atestate neîndoios de documentele vremii, merită a fi reținute.

Cam în timpul cînd în Feleac, precum scria N. Iorga, se oploșiseră acești ierarhi, Ștefan cel Mare domnul Moldovei (1457—1504), care, după victoria de la Baia din anul 1467, se împăcase cu învinsul său, Matei Corvin regele Ungariei (1458—1490), la cerere, a primit de la acesta — pentru adăpostire în Ardeal în vremuri de restriște — cetățile Ciceiu și Cetatea de Baltă, cu toate satele ce țineau de ele. În anii ce au urmat, acest domeniu a fost mărit, mai cu seamă în timpul voievodului Petru-Rareș (1527—1538 și 1541—1546), care, prin lupte, a făcut însemnate cuceriri în Ardeal.

Pentru nevoile religioase ale satelor românești de aici, chiar de la început Ștefan cel Mare a înființat o episcopie, pe care a așezat-o în

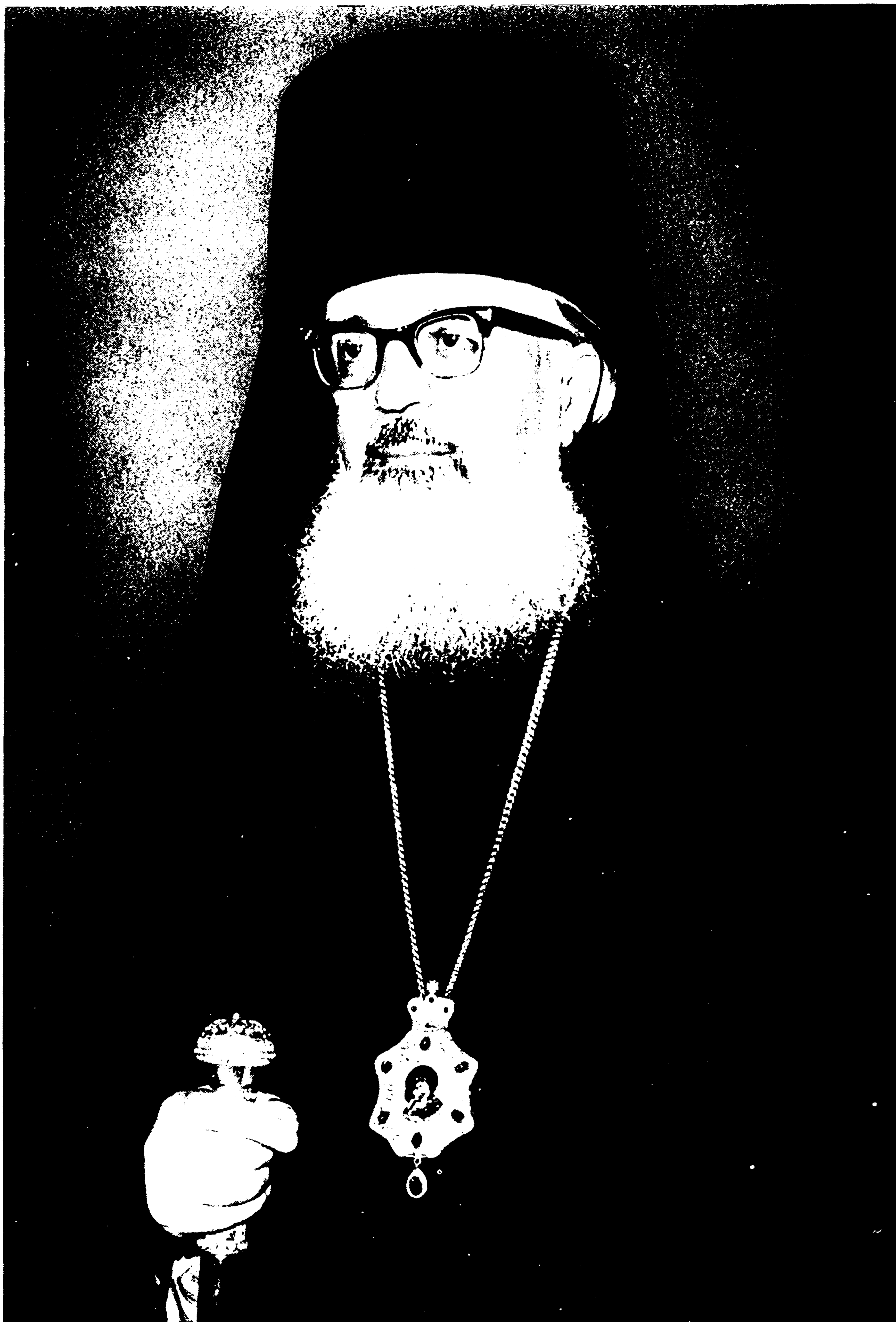
frumoasa sa ctitorie mînăstirească ridicată în satul Vad de pe Someș. Canoniceste, această episcopie ținea de mitropolia Sucevei și autoritatea ei episcopală se întindea asupra tuturor românilor din ținuturile aflate în stăpînirea domnilor moldoveni. A dăinuit pînă în secolul al XVII-lea și în fruntea ei au stat destoinici ierarhi care, uneori, au avut și rosturi în viața politică și bisericească a Transilvaniei. Așa a fost acel Anastasie care de mult ajutor a fost voievodului Petru Rareș, cînd acesta lupta în Ardeal, acel Eftimie cronicarul, care a venit aici în anul 1574 de la Episcopia Romanului și care a fost un aprig luptător împotriva calvinismului, acel Spiridon, care un timp a condus și mitropolia de la Bălgrad, acel Ioan Cernea — călugăr chiar de la Vad — care în anul 1600, în acel moment de aleasă glorie românească, a stat alături de Mihai Viteazul, cînd acesta a fost domn și al Țării Ardealului, acel Teofil venit de la Prislopul Sfîntului Nicodim, care era «om învățat, cu viață cucernică și moravuri curate» și, în sfîrșit, acel Eftimie al II-lea care și-a început păstoria în anul 1623, și-a întins jurisdicția pînă în părțile Sătmăruului și e ultimul episcop cunoscut al Vadului. Căci așa cum pe la anul 1550 episcopia Feleacului încetase de a mai exista, așa și aceasta a Vadului, înainte de anul 1628, mai ales din pricina constrîngerilor ce-i veneau din partea conducerii calvine a Transilvaniei, s-a văzut și ea pusă în situația de a împărtăși aceeași soartă.

Deși apusă, Episcopia Vadului, pentru însemnătatea ei, pentru vechimea și îndelungata ei dăinuire, pentru aleasa destoinicie a unora din ierarhii ei, începînd chiar din anul 1628, s-a învrednicit a fi «pusă» în titulatura mai multor mitropoliți de la Bălgrad și, repetăm, din anul 1921 încoace, și în titulatura actualei episcopii ortodoxe de la Cluj.

Istoriceste, orașul Cluj este străvechea așezare dacă Napoca, pe care romanii, rînd pe rînd, au ridicat-o la rangul de municipiu și de colonie și în care s-a descoperit cunoscuta inscripție funerară din secolul al III-lea d. Hr., atît de strălucit pusă în valoare pentru creștinismul daco-roman din acel timp de savantul român Vasile Pârvan. În secolul al XIII-lea Clujul a devenit centrul militar-administrativ al comitatului cu același nume, iar în secolul al XVI-lea, după ce a fost înconjurat cu ziduri de cetate, a ajuns cel mai important oraș al Transilvaniei, din punct de vedere politic, cultural și economic. Între anii 1790—1848 și 1861—1867 el a fost capitala Principatului transilvan aflat sub stăpînirea Austriei.

În anii ce au urmat, orașul a cunoscut o continuă dezvoltare și înflorire, așa încît azi a ajuns ca mărime, în ceea ce privește numărul populației, al doilea oraș din patria noastră. În același timp el este și un important centru cultural, științific, economic și comercial al României.

Prin urmare, alături de faptele istorice arătate mai sus, și situația fruntașă pe care municipiul Cluj o are azi între celelalte așezări urbane din țara noastră și mai ales între cele din Transilvania, îndreptățește pe deplin propunerea ca Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului, cu reședința în acest oraș, să fie ridicată la rangul de «arhiepiscopie».

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil Herineanu, conducătorul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului

Pentru aceasta însă trebuie făcute unele modificări în Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, conform art. 7 și 20 aliniat e. din acest Statut.

Am înlocuit proiectul modificărilor respective impuse de modificarea titulaturii Episcopiei Clujului în acela de «Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, cu reședința în Municipiul Cluj». Totodată s-a mai propus modificarea art. 31 aliniatul 2 privitor la cei doi vicari arhierici de la Patriarhie și înlocuirea cu doi Episcopi-Vicari, ca la Arhiepiscopi. S-a mai propus modificarea art. 23 din Statut ca deschiderea și includerea Adunării Naționale Bisericești și Colegiilor Electorale Bisericești, să se facă în viitor prin decizia Departamentului Cultelor.

Proiectul cu modificările amintite a fost cercetat de Sfântul Sinod, care și a dat avizul, conform art. 10, aliniatul d. din Statut și l-a înaintat Adunării Naționale Bisericești, pentru a hotărî conform prevederilor art. 20 aliniatul e. și art. 206 aliniatul 3 din Statut.

Proiectul cu modificările amintite urmează să se înainteze Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, pentru studiere și referat cu propuneri.

Iată scopul pentru care a fost convocată Adunarea Națională Bisericească.

Adunarea Națională Bisericească, examinând propunerile Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, însușite de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a aprobat ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie și modificarea articolelor în cauză din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

În ziua de 11 iunie 1973, Comisia canonică, juridică și pentru disciplină, luând act de hotărîrea Adunării Naționale Bisericești, a constatat că ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie oferă și posibilitatea ridicării episcopului titular și a arhierelui vicar al acestei eparhii la treapta de arhiepiscop și, respectiv, de episcop-vicar.

Ca urmare, avînd în vedere prevederile art. 7, al. 1 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și prevederile canonice care reglementează acordarea rangurilor onorifice și administrative pentru membrii ierarhiei superioare în Biserica Ortodoxă, precum și activitatea laborioasă desfășurată de actualul episcop al acestei eparhii, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărît în ședința din 11 iunie 1973 — să se acorde Prea Sfințitului Episcop Teofil Herineanu rangul de Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, urmînd ca pomenirea la diptice a acestuia să se facă imediat după numele mitropoliților.

Cu acest prilej, noul ales arhiepiscop, I. P. S. Teofil Herineanu, a rostit următoarea cuvîntare :

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți membri ai Sfântului Sinod,
Domnule Președinte al Departamentului Cultelor,
Domnule Vicepreședinte,

În judicioasa cuvîntare ținută ieri în fața Adunării Naționale Bisericești, Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian a dezvoltat în chip strălucit motivele pentru care este oportună ridicarea Eparhiei ortodoxe române a Vadului, Feleacului și Clujului la treapta de arhiepiscopie.

Ținînd seamă de însemnătatea și vechimea ei istorică, de dăinuirea ei îndelungată, pentru vredniciile ctitorilor și ocrotitorilor ei, Ștefan cel Mare și Petru Rareș, pentru vredniciile multora din ierarhii ei de odinioară, episcopia străveche a Vadului îndreptățește întreaga atenție și prețuire a noastră. Curînd după apunerea ei, întîmplată în preajma anului 1628, începînd chiar din anul acela, s-a socotit a fi lucru de cinsie să fie introdusă în titulatura mai multor mitropolii de la Bălgrad, care se intitulau ca și Ghenadie al II-lea Brad, la 4 decembrie 1628, «mitropolit în scaunul Bălgradului și al Vadului...» în zilele noastre episcopia Vadului de altădată, începînd din 1921, este introdusă și în titulatura actualei episcopii ortodoxe a Clujului.

Dintre cei trei ierarhi ortodocși care își aveau reședința în localitatea Feleac, din imediata vecinătate a Clujului, — numiți Marcu, Daniil și Petru —, al doilea, Daniil, a purtat titlul de arhiepiscop, iar eparhiei lui, într-o inscripție din acea vreme — 1498 — i se spunea «mitropolie».

Orașul Cluj de astăzi este cunoscut în istoria veche sub numirea dacică de Napoca. Romanii, după cucerirea lui, l-au ridicat la rangul de municipiu. Datorită așezării lui, orașul, cu timpul, a crescut neîncetat și s-a dezvoltat sub toate raporturile, pînă cînd în zilele noastre a devenit al doilea oraș al României sub raportul numărului populației. Municipiul Cluj figurează astăzi la loc de frunte între centrele de populație importante ale țării noastre, în ceea ce privește aspectul lui cultural, economic, științific și comercial.

Intemeindu-se pe vechimea și îndelungata dăinuire a episcopiei Vadului, în vechimea mitropoliei Feleacului, pe situația fruntașă a municipiului Cluj între celelalte așezări urbane din patria noastră, la propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian, Adunarea Națională Bisericească a aprobat ieri ridicarea Episcopiei ortodoxe a Vadului, Feleacului și Clujului, la treapta de arhiepiscopie.

În ședința de astăzi a Sfântului Sinod, Prea Fericirea Sa a propus și plenul Sfântului Sinod a încuviințat ca smereniei mele să-i fie decernat titlul de arhiepiscop, în calitatea de titular al acestei eparhii de Dumnezeu-păzite. Această atenție aleasă, arătată mie din partea Sfântului Sinod, mă îndatorează la o rîvnă sporită în ogorul Domnului din cuprinsul granițelor acestei eparhii. Acest stimulent mă cheamă la o mai intensă punere în practică a lozincii străvechi: «ora et labora». Făgăduiesc că voi ruga cu mai multă stăruință și umilință pe Părintele luminilor, de la care vine toată darea cea bună și tot darul cel desăvîrșit, să trimită îmbelșugate binecuvîntările Sale peste clerul și poporul drept-

credincios din eparhia noastră, peste Arhipăstoria Bisericii noastre străbune și peste Conducătorii scumpei noastre Patrii.

Ca și pînă acum, voi trudi vizitînd parohiile, filialele, pe păstorii și păstoriții din eparhie, ducîndu-le cuvînt de mîngîiere creștinească, cuvînt de îmbărbătare în munca lor de propășire duhovnicească și cetățenească. Străbătînd văile și colinele eparhiei, voi propovădui eparhienilor mei cuvîntul Domnului, care prin scrisul dumnezeiescului Apostol Pavel îi îndeamnă la pace, la înțelegere reciprocă, la unitate: «Vă îndemn, fraților, pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos, să aveți toți același fel de vorbire, să n-aveți dezbinări între voi, ci să fiți uniți în chip desăvîrșit într-un gînd și o simțire» (I Cor. I, 10).

Cunoscînd de aproape așezările binecredincioșilor creștini — cu timp și fără timp — îi voi povățui să fie statornici în alipirea lor, în dragostea și jertfelnicia lor față de Biserica Ortodoxă Română, care este «stîlpul și temelie adevărului» (I Tim. III, 15). Ca un străjer neadormit în fruntea fraților mei preoți, voi înștiința casa noului Israel de primejdia care-l paște din partea prozelitismului aducător de dezbinare, de fărîmițare și de pierzare: «Acum, fiul omului, te-am pus străjer (sentinelă) peste casa lui Israel. Tu trebuie să ascuți cuvîntul care iese din gura Mea și să-i înștiințezi din partea Mea» (Ezechiel XXXIII, 7).

Pentru ființa omului, a insului, ca și pentru ființa neamului, a colectivității — despărțirile, împărțirile și dezbinările sînt mult păgubitoare și nimicitoare. Dacă unirea face puterea, dezunirea face slăbirea și pierderea. Această părere nu-i numai a omului, ci mai presus de ea, este judecata Domnului care a zis: «Orice împărăție (însoțire) dezbinată împotriva ei însăși, se pustiește; și orice cetate sau casă, dezbinată împotriva ei însăși, nu poate dăinui» (Matei XII, 25).

Cei ce nesocotesc îndemnul cel apostolesc pomenit mai înainte: «să fiți uniți în chip desăvîrșit într-un gînd și o simțire» (I Cor. I, 10), se fac vinovați înaintea lui Dumnezeu și înaintea colectivității, înaintea poporului din care fac parte, ca unii care subminează coeziunea și trăinicia lui. Pentru unii ca aceștia Sfîntul Apostol Pavel cel luminat de Sfîntul Duh are cuvinte grele de dojană și de condamnare. În îndrumarea pe care o dă arhiepiscopului Tit, între multe alte povețe îi scrie: «După întîia și a doua muștrare, depărtează-te de cel ce aduce dezbinări, căci știm că un astfel de om este un stricat și păcătuiește, de la sine fiind osîndit» (Tit III, 10—11).

O atitudine atentă este cazul să menținem noi cei din Transilvania față de ceea ce întîlnim în sînul naționalităților conlocuitoare, apropiate nouă. Între cultele istorice și noi există și se dezvoltă relații de colaborare, bazate pe legături amicale de respect reciproc și patriotism comun. Lipsa lor de fanatism și exclusivism îi face accesibili prieteniei, frățietății și într-ajutorării.

Rîvna noastră sporită din viitor, va ținti necurmat către promovarea patriotismului luminat și sănătos în sînul păstoriților noștri, în rîndul clericilor și al credincioșilor deopotrivă. Respectul față de orice categorie de bun obștesc, respectul cuvenit oricărei forme de muncă cin-

stită, îl considerăm necesar a fi cultivat în inima celor ce ne ascultă, credincioși și cetățeni în aceeași vreme.

Cinstirea înaintașilor care au luptat cu devotament pentru înălțarea neamului nostru, prețuirea jertfelor aduse pe altarul culturii și al civilizației poporului român, prețuirea conducătorilor de stat, care astăzi ne oferă înălțătoria și măreața privesc a unei activități febrile ațintită către înflorirea Patriei, către creșterea binelui obștesc, spre asigurarea fericirii tuturor fiilor țării noastre, — iată câteva aspecte a ceea ce numim patriotism sănătos și autentic, vrednic a fi îmbrățișat și dezvoltat de osîrdia noastră spre mai bine, spre progres.

Stăpînit de aceste gînduri și sincere simțăminte, mulțumesc cu căldură Prea Fericitului Patriarh Justinian, Sfîntului Sinod și tuturor oamenilor de bine, pentru titlul de arhiepiscop cu care am fost distins astăzi.

Încrezător în ajutorul lui Dumnezeu și al binefăcătorilor mei, nădăjduiesc să nu dezamăgesc dorințele de mai bine care au odrăslit această promovare.

În ziua de 8 august 1973, la Departamentul Cultelor a avut loc solemnitatea înmînării Decretului Consiliului de Stat prin care I. P. S. Teofil Herineanu a fost recunoscut în funcția de Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

*

În numărul viitor al revistei se va publica o dare de seamă asupra festivităților care au avut loc la Cluj, cu prilejul ridicării Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie și a ridicării titularului acestei eparhii la rangul de arhiepiscop.

ACORDAREA RANGULUI DE ARHIEPISCOPI CONDUCĂTORULUI EPISCOPIEI MISIONARE ORTODOXE ROMÂNE ÎN AMERICA

Înființată în anul 1934, Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America face parte constitutivă din Biserica Ortodoxă Română, avînd autonomie administrativă proprie, dar păstrînd unitatea spirituală și canonică cu Patriarhia Română. Ca sufragana a Mitropoliei Ungrovlahiei, această Episcopie are în frunte un conducător care este membru al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și a cărui gramată de înscăunare este emisă de Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în calitate de Mitropolit al Ungrovlahiei.

Actualul titular al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, Prea Sfințitul Episcop Victorin Ursache, desfășoară o activitate stăruitoare atît pe teren duhovnicesc-pastoral, cît și pe acela al reprezentării cu demnitate a Bisericii Ortodoxe Române în raporturile ei cu celelalte Biserici Ortodoxe și confesiuni creștine de pe continentul american. Activitatea pe care o dezvoltă Episcopia Ortodoxă Română în America face ca ea să vină în contact cu celelalte eparhii ortodoxe naționale din cele două Americi, care au în fruntea lor un mitropolit sau un arhiepiscop. Lucrul acesta a făcut resimțită nevoia ca Ortodoxia românească de peste Ocean să fie reprezentată la un nivel corespunzător cu celelalte comunități ortodoxe naționale, mai ales avînd în vedere și sporirea tot mai frecventă a relațiilor interortodoxe și ecumeniste pe care le promovează în ultima vreme această Episcopie.

Ca urmare a acestei situații, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a propus Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 11 iunie 1973, să se acorde Prea Sfințitului Episcop Victorin Ursache rangul de Arhiepiscop.

În acest scop, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a dat citire următoarei prezentări :

Pe continentul american își desfășoară activitatea Episcopia Misionară Română în America, condusă în prezent de Prea Sfințitul Episcop Victorin Ursache. Organizată ca Episcopie încă din anul 1934, Biserica Ortodoxă Română, prin hotărîrea Sinodului Permanent din 12 iulie 1950, i-a recunoscut acesteia autonomia din punct de vedere al organizării și conducerii administrative, economice și financiare. Din punct de vedere dogmatic și canonic, această Episcopie păstrează legătura cu Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, titularul acestei episcopii fiind membru al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, cu drept de vot în chestiunile care privesc Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America.

Relațiile pe care această Episcopie le dezvoltă, o pun în permanent contact cu celelalte Eparhii ortodoxe naționale din America ce au în fruntea lor fie un mitropolit, fie un arhiepiscop, astfel că de mai multă vreme se resimte necesitatea reprezentării Ortodoxiei românești la un nivel egal și corespunzător cu celelalte Eparhii ortodoxe naționale.

De aceea, încă din anul 1960, prin adresa nr. 265 din 8 iulie înregistrată la Cancelaria Sfântului Sinod sub nr. 8788/1960, Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America a adus la cunoștința Patriarhiei Române hotărîrea Congresului Bisericesc al numitei Episcopii, ținut la Detroit-Michigan, în zilele de 2, 3 și 4 iulie 1960, de a cere Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române să acorde episcopului Andrei Moldovan — de atunci — rangul de Arhiepiscop, precum și ridicarea Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America la rangul de Arhiepiscopie. Această cerere a fost repetată și prin procesul-verbal al Congresului Bisericesc — ținut în Catedrala «Sfînta Treime» din Detroit-Michigan, la data de 3 iulie 1961, înregistrat la Cancelaria Sfântului Sinod sub nr. 381/1962.

În prezent, această necesitate se resimte și mai mult, datorită relațiilor interortodoxe și ecumeniste tot mai frecvente, pe care le promovează Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America. Conducătorul acestei Episcopii, P. S. Episcop Victorin, face parte din Conferința Episcopilor Ortodocși canonici din America, în care sînt reprezentate și celelalte naționalități ortodoxe din cele două Americi, care toate au în fruntea lor un mitropolit sau cel puțin un arhiepiscop.

Pentru ca Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America să fie pusă pe picior de egalitate cu Eparhiile celorlalte naționalități ortodoxe din cele două Americi și pentru ca atît ea cît și conducătorul ei să nu se găsească în inferioritate față de celelalte Eparhii naționale din America, considerăm că este necesar ca actualului titular al acestei Episcopii să i se acorde rangul de Arhiepiscop.

Potrivit legilor locale, în acord cu stipulațiile din Statutul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America și pe baza prevederilor canonice, rezolvarea problemei ce se ridică este de competența Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Se știe că Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America este înființată prin legea promulgată în Monitorul Oficial nr. 105 din 8 mai 1934 și se conduce după Statutul votat de Congresul Bisericesc din Detroit în anul 1935, aprobat de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. În articolul 1 al acestui Statut, se arată că Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America «face parte constitutivă din Biserica Ortodoxă Română și păstrează unitatea spirituală și canonică cu Sfîntul Sinod și legătura organică cu Patriarhia Ortodoxă Română». Iar articolul 6 al aceluiași Statut stabilește că episcopul ortodox român în America va fi aprobat de Sfîntul Sinod, el avînd dreptul să participe la ședințele Sfîntului Sinod și ale altor corporațiuni bisericești din țară, cu vot deliberativ, pentru toate chestiunile care privesc jurisdicția sa.

Din actele constitutive respective, ca și din dispozițiile statutare dictate mai sus, rezultă că Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America este o unitate diasporală, căreia urmează a i se aplica regimul canonic și legal stabilit pentru diaspora. Ea reprezintă o prelungire a activității bisericesti peste granițele geografice ale Bisericii Ortodoxe Române, detașată spațial, iar nu organic, din corpul Bisericii noastre.

Pe temeiul dispozițiilor cuprinse în Statutul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, gramata de înscăunare a conducătorilor acestei Episcopii este emisă de Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în calitate de Mitropolit al Ungrovlahiei, Episcopia fiind sufragana acestei Mitropolii.

Întrucât în trecutul Bisericii Ortodoxe întotdeauna s-a avut în vedere importanța unor scaune episcopale, atunci când s-au acordat anumite prerogative, în cazul în speță, când se consideră necesar a se acorda titularului scaunului Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America rangul de Arhiepiscop ;

Având în vedere situația deosebită a scaunului episcopal al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, unde titularul său se cuvine să fie în cinste egală cu conducătorii Eparhiilor celorlalte naționalități ortodoxe ;

Apreciind totodată rodnică activitate pastorală și misionară, plină de jertfă, pe care Prea Sfințitul Episcop Victorin a desfășurat-o de la începutul ocupării scaunului episcopal al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America și pentru o reprezentare cât mai deosebită a însăși Bisericii Ortodoxe Române în raporturile cu celelalte Eparhii ortodoxe din America ;

Ținând cont de aceste considerente și în virtutea practicii vechi a Bisericii Ortodoxe, întemeiată pe canoanele 7 al Sinodului I Ecumenic și 12 al Sinodului IV Ecumenic, care reglementează acordarea rangurilor onorifice în Biserică, supunem deliberării Sfântului Sinod propunerea de a se acorda P. S. Episcop Victorin rangul de Arhiepiscop.

Propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian a fost trimisă pentru studiere la Comisia canonică, juridică și pentru disciplină, care și-a însușit-o, apoi a fost aprobată în unanimitate de către membrii Sfântului Sinod, care au hotărât să se acorde Prea Sfințitului Episcop Victorin Ursache al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America rangul de Arhiepiscop.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a felicitat pe P. S. Episcop Victorin pentru ridicarea Prea Sfinției Sale la treapta de Arhiepiscop.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Victorin, luând cuvântul, a spus :

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți Ierarhi, membri ai Sfântului Sinod,

Am venit în țară să iau parte la serbarea aniversară de un sfert de veac a păstoririi Prea Fericitului Părinte Justinian ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

M-am bucurat că am avut prilejul să-mi revăd țara și mai ales să iau parte la ședințele Sfântului Sinod din anul acesta, la adunarea Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea Episcopilor eparhiilor vacante ale Dunării de Jos și Aradului, la ridicarea scaunului episcopal al Clujului la rangul de Arhiepiscopie și a Prea Sfințitului Episcop Teofil la treapta de Arhiepiscop, precum și la alegerea episcopilor-vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștiului, Sibiului și Clujului.

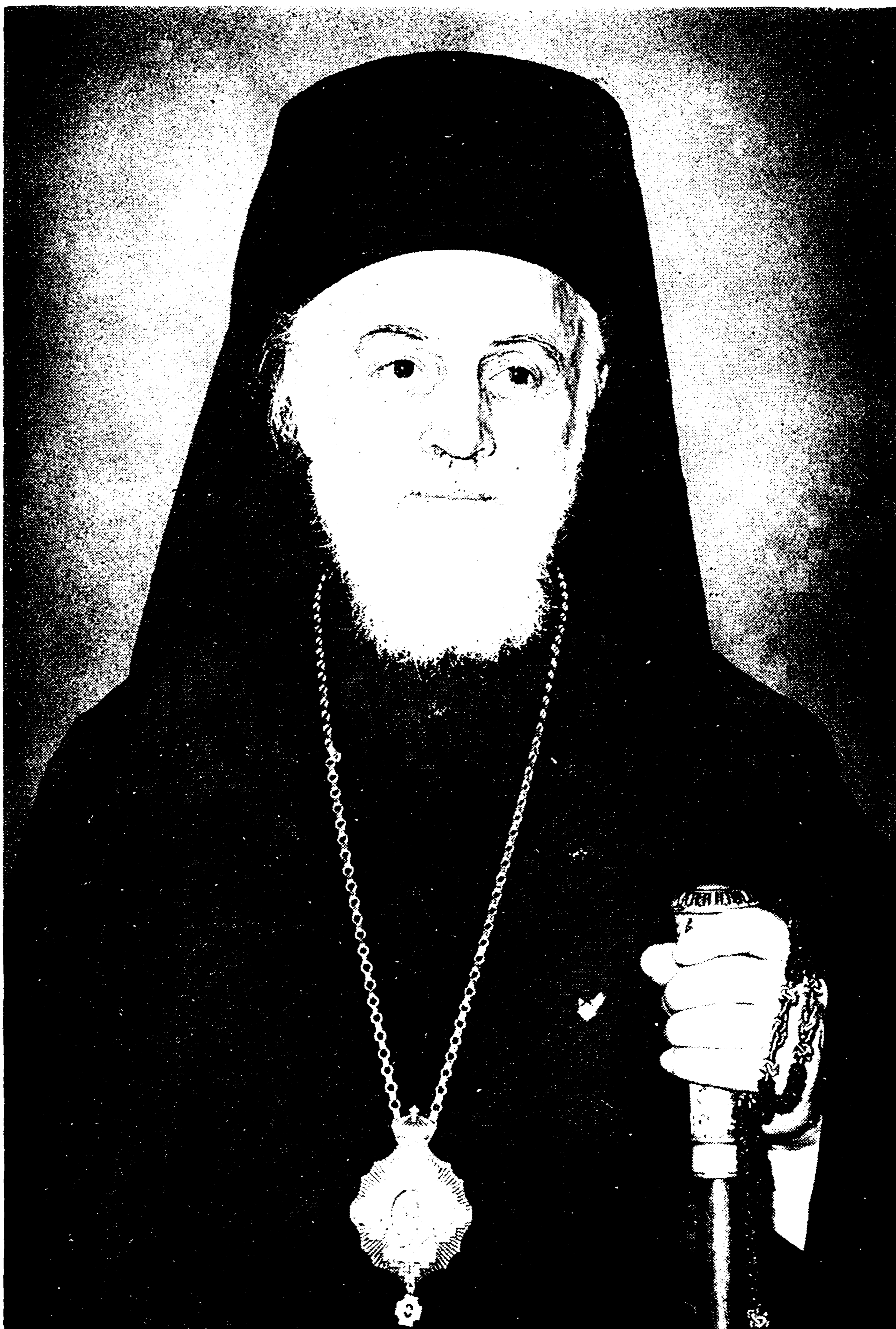
Dar nu m-am gândit și cred că nimeni dintre clericii și credincioșii Episcopiei noastre nu s-au gândit că vizita mea în țară ar putea aduce unele schimbări și în viața Bisericii noastre din America.

Am înțeles totdeauna să primesc cu toată încrederea și fără ezitare hotărârile Prea Fericitului Părinte Patriarh și ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Trebuie să mărturisesc însă că de data aceasta am trecut prin clipe de îndoială, de gândire și întrebări în sufletul meu și mai mult tălerea vocii personale — ca să folosesc vorbirea din mînăstire — m-a făcut să primesc această nouă demnitate bisericească.

Am primit această demnitate ierarhică de Arhiepiscop numai convins că este în folosul Bisericii noastre Ortodoxe Române. În felul acesta și Biserica noastră este reprezentată la nivelul ierarhic al celorlalte Patriarhii Ortodoxe care au jurisdicțiuni bisericești în America. E o atenție deosebită ce se acordă clerului și credincioșilor Episcopiei noastre. Și am toată convingerea că ei vor aprecia și mai mult dragostea părintească ce le-o poartă Prea Fericitul Părinte Patriarh împreună cu Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiții Ierarhi membri ai Sfântului Sinod și vor fi mîndri că fac parte din Biserica Ortodoxă Română.

Cred că această înălțare ierarhică a Episcopiei noastre va întări și mai mult unitatea Bisericii Ortodoxe din America, reprezentată de toate Bisericile și jurisdicțiile bisericești ortodoxe canonice cu care sîntem în cele mai bune relații spirituale și coliturgisire.

Personal, titlurile nu m-au schimbat. Ca profesor de seminar în țară și în America și ca director de seminar și stareț la mînăstire, ca reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române la Ierusalim și Episcop în America, am rămas același fiu credincios al Bisericii Ortodoxe Române și părinte spiritual al credincioșilor încredințați îndrumărilor mele — studenți sau monahi — cler sau credincioși, pe calea unei adevărate vieți creștine spre mîntuirea sufletului. Iar legăturile bisericești cu Patriarhia Română și Sfîntul Sinod vor continua să rămîna aceleași ca și pînă acum. Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America s-a bucurat de completa autonomie administrativă de acum douăzeci și trei de ani în urmă. Cu toată această autonomie bisericească, clerul și credincioșii Episcopiei au rămas aceiași români ortodocși. Sîntem în jurul aceluiași sfînt altar, slujind împreună cu ierarhii membri ai Sfîntului Sinod și clerul bisericesc al Bisericii Ortodoxe Române, fie în America, atunci cînd avem bucuria să primim vizita lor acolo, fie în bisericile din țară. Același har divin care se păstrează în tezaurul Bisericii Autocefale Ortodoxe Române ne întărește și ne sfințește prin împărtășirea Sfintelor Taine ale Bisericii Ortodoxe.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Victorin Ursache, conducătorul
Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America

Vom păstra aceleași legături sfinte cu Biserica și neamul nostru, accu-
lând tradiții înălțătoare ale credinței noastre ortodoxe și le vom împăr-
tași nu numai cu frații întru Ortodoxie, ci și cu toți cei ce înselează după
adevar și înțelegerea cuvântului Scripturii în lumina Ortodoxiei.

Mulțumesc din toată inima Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian
pentru recomandarea făcută Sfântului Sinod și mulțumesc Înalt Prea Sfin-
țiților Ierarhi membri ai Sfântului Sinod pentru această nouă demnitate
bisericească. Și sînt adînc mișcat sufletește gîndindu-mă că cea dintîi
slujbă bisericească voi avea s-o săvîrșesc, cu încuviințarea Înalt Prea
Sfințitului Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, la biserica Sfîntul
Onofrei din satul meu natal, care mîine își serbează hramul bisericesc în
al treisutelea an de la zidirea ei.

În zilele acestea am putut să-mi dau seama și de raporturile dintre
Biserică și Conducerea de Stat din România și apreciez din toată inima
și cu toată sinceritatea sprijinul Domnului Președinte al Departamentului
Cultelor, Profesor Dumitru Dogaru și al colaboratorilor Domniei Sale
pentru interesele Bisericii noastre Ortodoxe din România, pentru bunul
ei nume în țară și peste hotare și sprijinirea ierarhilor și clerului în ac-
tivitatea lor bisericească pentru rodirea faptelor bune în viața poporului
român.

Episcopia noastră Misionară Ortodoxă Română se află pe conti-
nentul american cu legi și rînduiri diferite de cele din România. De aceea
și este autonomă din punct de vedere administrativ. Se conduce după
statute și regulamente proprii, întocmite potrivit prevederilor Constitu-
ției și legilor statelor și provinciilor în care se află parohiile Episcopiei
în Statele Unite ale Americii și Canada. Iar clericii și credincioșii Epi-
scopiei noastre, cu aceeași convingere, își fac datoria, respectînd întru
totul legile și orînduirile statelor în care trăiesc. De aceea ne bucurăm
de toată aprecierea și atenția autorităților locale din Statele Unite ale
Americii și Canada și de toate prerogativele și privilegiile acordate in-
stituțiilor religioase de pe continentul american. Acestea se pot vedea
și din publicațiile Episcopiei noastre.

Cu cele mai bune doriri de îndelungată păstorire Prea Fericitului
nostru Părinte Patriarh și pentru viitorul Bisericii noastre Ortodoxe Ro-
mâne, Vă rog să primiți Prea Fericite Părinte Patriarh și Înalt Prea Sfin-
țiților și Prea Sfințitilor Ierarhi ai Sfântului Sinod mulțumirile mele din
toată inima și asigurarea sentimentelor mele frățești de împreună-rugător
cătrec Domnul.

ALEGEREA, RECUNOAȘTEREA ȘI INSTALAREA PREA SFINȚITULUI EPISCOP DR. ANTIM NICA LA EPARHIA DUNĂRII DE JOS

Ale g e r e a

Ca urmare a vacantării postului de Episcop la Eparhia Dunării de Jos, prin retragerea la pensie a P. S. Episcop Chesarie Păunescu, în conformitate cu prevederile *Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, Sfântul Sinod a luat cuvenitele măsuri pentru alegerea titularului în scaunul rămas vacant.

Pentru ziua de 10 iunie 1973 a fost convocat în acest scop Colegiul Electoral Bisericesc. La ora 8,30 dimineața s-a săvârșit în paraclisul Palatului patriarhal, slujba doxologiei, la care au luat parte membrii înaltului for electiv bisericesc în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian.

După ce membrii Colegiului Electoral au trecut în sala festivă a Adunării Naționale Bisericești, o delegație a Colegiului Electoral a invitat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian ca împreună cu reprezentanții autorităților de Stat — Dl. Academician Prof. Stanciu Stoian, delegatul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România, Dl. Prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, Dl. Gheorghe Nenciu, vicepreședinte —, precum și cu Il. PP. SS. Mitropoliți să ia parte la ședința Colegiului Electoral Bisericesc.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, ca președinte al Colegiului, în calitate de Mitropolit al Ungrovlahiei, a invitat Colegiul să desemneze dintre membrii săi doi secretari. Au fost aleși P. C. Pr. Constantin Cronț — Galați și Dl. Ilie Militaru — Constanța. Citindu-se apelul nominal, s-a constatat că din cei 94 membri ai Colegiului sînt prezenți 85 și deci este împlinită majoritatea regulamentară.

Prea Fericitul Părinte Președinte a deschis ședința, rostind următoarea cuvîntare :

Onorat Colegiu Electoral Bisericesc,

Vă este cunoscut, cred, faptul că în luna martie a acestui an, Prea Sfințitul Episcop Chesarie Păunescu, venerabilul conducător al Eparhiei Dunărea de Jos, a solicitat Sfîntului Sinod retragerea sa din scaunul patriarhal, ca urmare a vîrstei sale înaintate și a unor slăbiciuni fizice de care s-a resimțit în ultimul timp. Dînd curs cererii sale, Sfîntul Sinod i-a aprobat retragerea, cu îndeplinirea formelor legale de pensionare, și a declarat vacant postul de episcop al acestei eparhii.

Socotim prilej binevenit să arătăm că Prea Sfințitul Episcop Chesarie a condus cu multă înțelepciune și cu aleasă destoinicie una din cele mai frumoase eparhii ale Bisericii noastre, eparhie care are o însemnătate

istorică aparte prin faptul că a reînviat — după trecere de veacuri — vestita episcopie a Tomisului, cea mai veche instituție superioară bisericască cunoscută pînă în prezent pe teritoriul Patriei noastre.

Inițiată, foarte probabil, în a doua jumătate a secolului al III-lea, atestată în documente începînd cu anul 369, Episcopia Tomisului ne-a transmis numeroase mărturii despre vechimea și continuitatea creștinismului daco-roman — și cu el a daco-romanilor înșiși pe meleagurile de azi ale țării noastre.

Vreme de aproape trei decenii, Prea Sfințitul Episcop Chesarie s-a dăruit slujirii arhipăstorești a credincioșilor din părțile dobrogene și din cele aflate în preajma ultimului parcurs al bătrînului Danubiu, după ce, înainte de aceasta, mai bine de alte trei decenii din viață le-a închinat — în diferite funcții — aceleiași slujiri a Bisericii străbune.

Născut la 18 ianuarie 1888, în comuna Dobrotești de lîngă Caracal, P. S. Episcop Chesarie s-a îndreptat încă din fragedă tinerețe spre viața monahală, călăuzit de fiorul sfînt al unei vocații pe cît de adevărate, pe atît de puternice. După absolvirea Facultății de teologie din București (1910), în toamna anului 1911 ocupă prima sa funcție în cadrul Bisericii, aceea de pedagog la Seminarul Central din București, apoi, un an mai tîrziu, de secretar al Seminarului din Rîmnicu-Vîlcea. La 1 septembrie 1913 este hirotonit diacon pe seama Episcopiei Hușilor, rămînînd în această funcție vreme de mai bine de 15 ani. La 1 martie 1929 este hirotonit preot, în cadrul Arhiepiscopiei Bucureștilor, unde rămîne pînă în toamna anului următor.

Prea Sfințitul Chesarie a împletit în chip fericit slujirea preoțească cu preocupări cărturărești stăruitoare, dedicîndu-se cu pasiune studiilor teologice. Apreciîndu-i-se alesele calități pedagogice-didactice, la 1 septembrie 1930 a fost numit profesor de religie la Gimnaziul «Ștefan cel Mare» din Iași. Doi ani mai tîrziu a trecut — în aceeași funcție — la Liceul de fete «Oltea Doamna» din Iași, apoi, începînd din anul 1937, la Școala normală de fete «Elena Doamna» din București.

Conducerea bisericască, urmărindu-i cu atenție activitatea, i-a încredințat funcțiile de profesor și de director la Seminarul monahal de la Mînăstirea Cernica, apoi — începînd de la 1 martie 1942 — funcțiile de profesor și de director la Seminarul Central din București, unde s-a remarcat printr-o deosebită rîvnă depusă în educația generațiilor de viitori slujitori ai Bisericii.

Bucurîndu-se de prețuire unanimă pentru viața sa curată, pentru comportarea distinsă, pentru calitățile alese și pentru înfăptuirile dobîndite, în ziua de 10 ianuarie 1944, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a ridicat la treapta arhieriei, încredințîndu-i conducerea Episcopiei Constanței. În anul 1950, cînd, prin noua arondare a unităților bisericăști, această eparhie s-a contopit cu aceea a Dunării de Jos, Prea Sfințitul Chesarie a fost numit Episcop al Eparhiei nou-înființate Dunărea de Jos.

În această slujire de înaltă răspundere, Prea Sfințitul Chesarie și-a sporit și mai mult eforturile, dovedindu-se a fi un bun păstor al clerului

și credincioșilor, un înțelept îndrumător al acestora în domeniul vieții bisericești, ca și în acela al vieții sociale noi, precum și un chibzuit administrator al bunurilor gospodărești. E destul să amintim în această privință îndeplinirile Prea Sfinției Sale privind restaurarea și pictura catedralelor din Constanța și Galați, precum și realizările de la Centrul eparhial unde a înființat o nouă fabrică de lumânări, a construit birouri noi pentru salariați și a adus îmbunătățiri însemnate de ordin administrativ-gospodăresc.

Pentru activitatea sa remarcabilă, pe tărâm obștesc, Conducerea de Stat l-a distins cu ordinul «Steaua Republicii», clasa a III-a și cu medalia «25 de ani de la proclamarea Republicii».

În legătură cu retragerea sa la pensie, remarcăm cu bucurie că Episcopia Dunării de Jos a hotărât ca P. S. Episcop Chesarie să rămână și mai departe în grija Centrului eparhial, ca episcop onorific, exprimând prin acest angajament dragostea și prețuirea de care înaltul ierarh se bucură în rîndurile păstorilor săi.

Onorat Colegiu,

Potrivit rînduiei sfintelor canoane și ale Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, v-am făcut părintească poftire să chibzuim cu toată luarea-aminte înainte de alegeri la completarea scaunului vacant de Episcop al Dunării de Jos cu o persoană care să fie un demn urmaș al Prea Sfințitului Chesarie și care să se situeze la înălțimea așteptării clerului și credincioșilor acestei eparhii. În mod deosebit aș dori ca noul ales să consulte în anumite împrejurări pe Prea Sfințitul Chesarie în problemele eparhiei, întrucît acesta, rămînînd și mai departe la Centrul eparhial, poate fi oricînd de folos cu experiența și înțelepciunea sa.

Cu aceste gînduri, rog pe bunul Dumnezeu să vă lumineze și să vă ajute să faceți alegerea cea mai fericită.

Ședința s-a suspendat apoi timp de o jumătate de oră, pentru consfătuirea alegătorilor.

La redeschidere, biroul s-a completat cu doi bărbați de încredere dintre membrii Colegiului Electoral : D-nii Ștefan Hîncu și Hristache Cioceanu.

P. C. Pr. Secretar Constantin Cronț a dat citire art. 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, privitor la procedura alegerii, după care bărbații de încredere au distribuit buletinele de vot, care s-au completat de alegători.

Prea Fericitul Președinte a procedat apoi la chemarea alegătorilor pentru depunerea voturilor în urnă. Despuindu-se scrutinul și făcîndu-se numărătoarea voturilor exprimate, s-a constatat că toate voturile au fost întrunite de P. S. Episcop Dr. Antim Nica, vicar patriarhal.

Prea Fericitul Președinte a proclamat ales ca Episcop al Eparhiei Dunării de Jos pe P. S. Episcop Dr. Antim Nica, rostind apoi următoarea cuvîntare :

Prea Sfințite Părinte Antim,

Cu deosebită bucurie îți aduc la cunoștință că prin hotărîrea Colegiului Electoral Bisericesc ai fost ales astăzi Episcop al Sfintei Episcopii a Dunării de Jos.

De bună seamă că hotărîrea de acum a Colegiului Electoral Bisericesc se întemeiază pe o matură chibzuință. Toți membrii acestui mărit Colegiu, cînd și-au exprimat voința lor, au fost convinși că Prea Sfinția Ta ești îndreptățit cu prisosință să fii conducătorul acestei de Dumnezeu-păzite eparhii. Personal, ca președinte al acestui cinstit for legal electoral, sînt pe deplin mulțumit și convins că alegerea viitorului episcop al Dunării de Jos în persoana Prea Sfinției Tale este o bună și fericită alegere.

Intr-adevăr, Prea Sfințite Părinte Antim, Noi cunoaștem bine pregătirea și meritele Prea Sfinției Tale. Noi cunoaștem că, după studii teologice temeinice făcute în țară și peste hotare, ai obținut titlul de doctor în teologie. Noi cunoaștem că de tînrăr ți-ai închinat viața cinului monahal și că ai fost unul din monahii cărturari ai Bisericii noastre, care îndelungați ani — de la vîrsta tinereții pînă acum la maturitate — ai gîndit și ai trudit pe ogorul Bisericii noastre. Noi cunoaștem că ți s-au încredințat de către Sfîntul Sinod și de către Noi personal multe misiuni de a reprezenta Biserica noastră peste hotare, de care te-ai achitat bine. Noi cunoaștem că în calitate de Secretar al Sfîntului Sinod și de Episcop-vicar patriarhal ai condus cu vrednicie toate resorturile ce ți s-au încredințat, fie în rosturile Administrației Patriarhale, fie în cele ale Arhiepiscopiei Bucureștilor, unde mai bine de zece ani ai fost primul Nostru sfetnic și colaborator. Noi cunoaștem competența cu care ai rezolvat problemele din latura Relațiilor externe sau din cea administrativ-bisericească, patriarhală ori eparhială, migala cu care ai studiat aceste probleme, pasiunea pe care ai pus-o în rezolvarea lor, gîndirea și convingerea că o administrație centrală bisericească trebuie să rezolve problemele sale cît mai bine și, dacă este cu putință, în afară de orice critică. Într-un cuvînt, în cei peste 22 ani de apropiată și aleasă colaborare cu Noi, am avut putința să ne convingem că Prea Sfinția Ta ai toate calitățile și toată competența să conduci eparhia la care alegerea de astăzi te-a rînduit episcop.

Prea Sfințite Părinte Antim,

Cu această îndelungată și bogată experiență în treburile administrativ-bisericești vei merge deci la Episcopia Dunării de Jos, la Galați. Mergi într-o eparhie cu credincioși cumiști și buni, cu trainice și frumoase tradiții creștinești și românești ; într-o eparhie cu o preoțime vrednică și tot pe atît de cuminte ; într-o eparhie bine chivernisită și bine condusă de atîția vlădici care au păstorit-o de la înființarea ei, din anul 1864 pînă astăzi și din care amintim pe primul său titular, cărturarul Melchisedec, pe Iosif Gheorghian, pe Partenie Clinceni, pe Pimen Georgescu, pe Nifon Nicolescu, pe Cosma Petrovici, și pe bunul vlădică Chesarie, prețuit de noi toți. Mergi într-o eparhie care îți este dragă și cunoscută, pentru că timp de mai bine de trei ani, pînă în 1950, ai condus-o ca Loc-

țiitor de Episcop. Mergi într-o eparhie care, fără să aibă probleme deosebit de mari și dificile, are totuși nevoie de un conducător bun, viguros pe măsura vremurilor de astăzi și a înaintașilor săi pe care i-am pomenit și care au strălucit, unii prin prestața lor intelectuală sau prin darul lor de desăvârșiți liturghisitori, alții prin spiritul lor gospodăresc, iar alții prin viața lor ascetică, sfântă.

Dar, Prea Sfințite Părinte Antim, mergi la o eparhie care acum, la alegerea Prea Sfinției Tale, are un specific aparte. Anume, fostul său titular, retras la pensie cu câteva luni în urmă, Prea Sfințitul Episcop Chesarie, se găsește la Episcopia din Galați, unde urmează să rămână atâta vreme cât Dumnezeu îl va ține printre noi. Îi cunoaștem toți viața, prestigiul său moral și prețuirea de care se bucură, și în fața preoțimii, și în fața credincioșilor acelei eparhii. Sîntem convinși că Prea Sfinția Ta îi vei înconjura cu toată dragostea și cu deosebită cinstitie și-l vei socoti duhovnicul, sfătuitoarul în atîtea probleme locale, părintele sufletesc mai vîrstnic al eparhiei. Făcînd aceasta, îi vei însenina zilele pe care Dumnezeu i le va dărui de acum înainte, vei face ca preoții și credincioșii pe care i-a păstorit peste 22 de ani să fie bucuroși, văzînd că blîndul și bunul lor părinte este cinstit și iubit de urmașii săi și vei arăta tuturor că noi, slujitorii Bisericii, știm să prețuim și să respectăm pe înaintașii noștri.

Prea Sfințite Părinte Antim,

Avem toată siguranța că Prea Sfinția Ta, cunoscător al rosturilor bisericesti și bine orientat în toate problemele mari ale lumii și ale Bisericii, vei îndeplini cu cinste munca «la care ai fost chemat și pentru care ai dat pînă acum bună mărturie» (II Timotei III, 15).

Toți cei care cu dragoste ți-am acordat încrederea de a fi de acum înainte păstor al credincioșilor creștini ortodocși din Eparhia Dunării de Jos — membri ai Sfîntului Sinod și membri ai Colegiului Electoral Bisericesc — rugăm pe Marele Păstor, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, să-ți dăruiască sănătate și multe puteri de muncă, pentru a îndeplini cu cinste și cu vrednicie înaltele rosturi la care ai fost chemat astăzi.

Felicitîndu-te din toată inima pentru dragostea și prețuirea ce ți-au arătat prin această alegere, încă o dată îți dorim mult spor în munca de Arhipăstor al de Dumnezeu-păzitei Eparhii a Dunării de Jos.

Noul ales, Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Nica, a mulțumit Colegiului Electoral Bisericesc, rostind următoarea cuvîntare :

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Președinte al Departamentului Cultelor,
Onorat Colegiu Electoral Bisericesc,

Mărturisesc că trăiesc astăzi un moment deosebit de însemnat și emoționant, cînd, din mila lui Dumnezeu și prin voința reprezentanților clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, sînt chemat la cîrmuirea și păstoria duhovnicească a Sfintei Episcopii a Dunării de Jos și cînd înaintea ochilor mei se conturează alte zări în itinerariul vieții mele și se pun pe umerii mei noi răspunderi. Îmi dau seama că dacă activitatea mea de pînă acum în treapta arhierescă s-a desfășurat aproape

în întregime sub o pavăză ocrotitoare, de aici înainte ea trebuie să fie continuată sub răspundere proprie și cu toate îndatoririle întregii misiuni, lăsată de la Hristos, de a conduce, învăța și sfinți, ce apasă pe umerii episcopului eparhiot.

Doresc mai întâi să exprim din toată inima gratitudinea mea membrilor acestui înalt for bisericesc pentru încrederea ce mi-au arătat. Gîndul meu se îndreaptă, totodată, cu mulțumiri călduroase către delegații eparhiei a căror prețuire manifestată smereniei mele îmi va fi un neîncetat imbold slujirii, cu dăruire, ce îmi stă în față.

Făcînd acest nou pas, nu pot să nu-mi întorc privirea spre ostenele anilor mei petrecuți alături de Prea Fericitul Patriarh Justinian aproape de la începutul arhipăstoririi sale, ca Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române. Consider o mare cinste și un deosebit privilegiu de a fi fost unul din colaboratorii apropiați ai Prea Fericirii Sale și de a fi luat parte în acest răstimp la strădaniile sale de făurire a unei Biserici slujitoare, la variatele și bogatele sale realizări bisericești, a căror recentă evocare festivă stăpînește stăruitor inimile noastre. Pentru dragostea și prețuirea de care m-am bucurat în lucrarea mea din partea Prea Fericirii Sale, și de care rog stăruitor să nu fiu lipsit nici mai departe, ca episcop sufragane, îngăduiți-mi Prea Fericirea Voastră să Vă aduc mulțumirile mele pline de recunoștință și să Vă încredințez totodată de dorința unei rodnice și devotate colaborări în viitor.

Mă simt mîngîiat sufletește să știu că voi avea prilejul să mă aflu de acum în mijlocul clerului și credincioșilor din Eparhia Dunării de Jos, a căror evlavie și atașament față de tradițiile strămoșești îmi sînt bine cunoscute.

Deși Episcopia Dunării de Jos numără puțin peste un secol de la înființare, ea este moștenitoarea unei străvechi vieți religioase creștine, care a pulsat și a înflorit pe întinderile sale. Cercetările istorice și arheologice de-a lungul timpului, și mai cu seamă cele din vremea noastră, scot în lumină mărturii prețioase asupra formării noastre ca popor, precum și în legătură cu evanghelizarea noastră timpurie în ținuturile dunărene. Urmele dăltuite în piatră, relicvele martirilor și alte dovezi istorice grăitoare atestă existența unor forme superioare de organizare bisericească în aceste locuri, între care figurează și Episcopia Tomisului, care desigur a contribuit la afirmarea creștinismului în mijlocul strămoșilor noștri. Pe pămîntul Dobrogei de astăzi au luat ființă, în vremuri îndepărtate, așezări monahale care au dat lumii creștine pe așa-numiții «călugări sciți», renumiți prin dîrzenia lor în apărarea dreptei credințe precum și personalități teologice, ca Sfîntul Ioan Casian, Dionisie Exiguul și alții. Cu toate vicisitudinile vremii, viața monahală a continuat să se dezvolte, așa cum confirmă descoperirile arheologice mai noi de la Basarabi, paralel cu viața religioasă din acele părți. Iar mai tîrziu întîlnim în ținuturile de jos ale Dunării existența cunoscutei Mitropolii a Proilaviei.

Pe temelile acestor venerabile urme ale evlaviei străbune a luat ființă în anul 1864 Episcopia Dunării de Jos. Mi se prezintă în față acum galeria ierarhilor care s-au ostenit mai înainte de mine în această eparhie și au ilustrat viața acestui Scaun episcopal, în frunte cu luminatul episcop

cărturar Melchisedec, și aduc omagiul cuvenit trudei și rîvnei lor pentru păstrarea credinței strămoșești și a slujirii poporului român.

Totodată, îndreptîndu-mă spre noul meu ogor de muncă, privesc cu admirație la hărnicia oamenilor din acele locuri și la realizările lor actuale. Biserica noastră, martoră a puternicului avînt în care se dezvoltă întreaga țară, se bucură de sporirea bunăstării a poporului nostru și de împlinirile de viață nouă, fără precedent, pe care le-au cunoscut și ținuturile de-a dreapta și de-a stînga Dunării de Jos. Înfățișarea orașelor și satelor se transformă într-un ritm accelerat, stimulată de creșterea industriei și agriculturii și sub imboldul progresului economic și cultural. Dobrogea, altădată săracă și secetoasă, a devenit prin strădania oamenilor muncii de astăzi o frumoasă și bogată grădină. Iar litoralul Mării Negre, în urma înnoirilor ce i s-au adus, se deschide tot mai mult, ospitalier și atrăgător, vizitatorilor din țară și de peste hotare, dornici de păstrarea și întărirea sănătății prin mijloace naturale.

Sînt încredințat că preoțimea Eparhiei Dunării de Jos, pătrunsă de chemarea ei, în duhul apostolatului social de care este animat clerul întregii noastre Biserici, va continua să sprijine cu hotărîre eforturile poporului nostru pentru progresul material și spiritual precum și năzuințele acestuia pentru destindere, cooperare și pace în lumea întreagă.

În ceea ce privește lucrarea spirituală și pastorală ce îmi stă înaintea, consider că schițarea unui program legat de necesitățile eparhiei ar fi mai indicat după o luare de contact cu viața și realitățile de la fața locului. Totuși doresc să încredințez măritul Colegiu Electoral Bisericesc și pe reprezentanții Eparhiei Dunării de Jos de dorința mea sinceră de a depune toate eforturile pentru buna îndrumare și prosperitate a acesteia.

Voi căuta să aflu pildă de urmat din viața și activitatea înaintașilor mei la conducerea acestei eparhii și în special din chipul plin de bună-tate și modestie al Prea Sfințitului Episcop Chesarie, care s-a bucurat aici de o arhipăstorire de peste două decenii.

Mă bucură perspectiva unei fructuoase colaborări cu P. S. Arhiepiscopul Gherasim Constanțeanul, în a cărui rîvnă și activitate punem cu toții deosebite nădejdi.

Sînt, totodată, însuflețit de gîndul unei bune și strînse conlucrări cu organele eparhiale și cu toți slujitorii bisericești, încredințat că împlinirea acesteia poate constitui un prețios temel în lucrarea noastră comună.

Socotesc că una din îndatoririle mele principale, și în același timp un înalt obiectiv urmărit pe tot cuprinsul Patriarhiei Române, este consolidarea unității sufletești a păstoriților noștri, pentru realizarea căruia se impune cooperarea întregului cler. Cuvintele Psalmistului: «O, cît e de bine și cît e de frumos ca frații să locuiască împreună» (Ps. CXXXII, 1), constituie și astăzi o chemare la unitate, la bună conviețuire și armonie socială. Această chemare, apreciez că se adresează în primul rînd nouă, tuturor dreptcredincioșilor creștini, precum și celor ce împreună cu noi cinstesc aceeași credință și vatră strămoșească, cu toate că între noi și aceștia s-a strecurat o regretabilă pricină de dezbinare, legată de

interpretarea greșită a unor calcule calendaristice. Dar ea se adresează în același timp și celorlalți creștini, ca un îndemn la dragoste și înfrățire și ca o invitație la încetarea oricărei manifestări de intoleranță și prozelitism.

Ceva mai mult, călăuziți de sentimentul respectului reciproc și în climatul libertății religioase, asigurat de orînduirea noastră de astăzi, se impune o colaborare strînsă a tuturor cultelor creștine și necreștine de la noi, pentru promovarea binelui obștesc din Patria noastră.

Încălzit de năzuința de a contribui la înlăptuirea acestor deziderate religioase și sociale și în speranța că aceste gânduri la început de drum nou vor fi întîmpinate cu înțelegerea cuvenită, doresc să încredințez pe toți factorii de răspundere, în frunte cu autoritățile de stat superioare și locale, că mă voi strădui să-mi îndeplinesc cu dăruire misiunea mea de arhipăstor al Bisericii noastre și să slujesc în același timp cu dragoste cauza înălțării pe noi culmi de progres a poporului român.

Gîndul meu se îndreaptă cu recunoștință în primul rînd către Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, în care Biserica noastră, alături de întregul popor român, vede și prețuiește pe un înțelept și iscusit cîrmuitor al destinelor țării noastre, și îi asigur cu acest prilej de atașamentul meu însuflețit la lucrarea sa neobosită pentru propășirea și fericirea obștii noastre românești.

Țin să aduc și aici omagiul meu de prețuire Conducerii Departamentului Cultelor, personal Domnului Președinte Profesor Dumitru Dogaru și Domnului Vicepreședinte Gheorghe Nenciu și să le adresez și calde mulțumiri pentru sprijinul ce l-am primit totdeauna în situațiile delicate și de răspundere ce am avut ca vicar patriarhal. Totodată, asigur pe Domniile lor că nu voi precupeți nici un efort în slujirea cu devotament a scumpei noastre Patrii și îi rog să-mi acorde și în viitor valorosul lor sprijin.

Și acum, smerit, îmi îndrept cugetul în rugăciune către Cel Atotputernic, ca să-mi încălzească inima cu duhul blîndeții și al dragostei și să-mi călăuzească pașii în lumina înțelepciunii, pentru a sluji cu vrednicie turma duhovnicească ce mi se încredințează și Biserica lui Hristos, cea întemeiată de El pe Cruce și pecetluită cu scump sîngele Său, spre folosul și mîntuirea neamului omenesc în veci de veci.

Prea Fericitul Părinte Președinte a declarat apoi închisă ședința Colegiului Electoral. Cei prezenți au felicitat călduros pe noul Episcop al Eparhiei Dunării de Jos, urîndu-i mulți ani de rodnică arhipăstorire.

La orele 14, a avut loc în Palatul patriarhal o agapă la care au luat parte membrii Colegiului Electoral Bisericesc, reprezentanți ai autorităților și alți invitați.

Personalitatea noului ales Episcop al Eparhiei Dunării de Jos. — P.S. Episcop Dr. Antim Nica s-a născut la 24 februarie 1908. După absolvirea Seminarului teologic și a Facultății de teologie, a fost proclamat doctor în teologie, în 1941. A urmat cursuri de specializare în Franța,

Anglia și Liban. Cunoaște și vorbește curent limbile franceză, engleză și rusă.

Din tinerețe a intrat în monahism, parcurgând toate gradele monahale. La 23 ianuarie 1944 a fost hirotonit arhiereu. A îndeplinit, din anul 1935, numeroase funcții administrative și didactice: misionar eparhial, prefect de studii și director de internat teologic, preot la catedrală și la Mănăstirea Antim-București, asistent la catedra de teologie practică la Facultățile de teologie din Iași și București (1940—1944), episcop utilizat și apoi episcop locotenent la Eparhia Dunării de Jos (1944; 1947—1950).

Din 1950 a funcționat ca vicar patriarhal și secretar al Sfântului Sinod, demnități pe care le-a ilustrat pînă la alegerea ca episcop titular al Eparhiei Dunării de Jos.

Ca apropiat colaborator al Prea Fericitului Patriarh Justinian, a primit sarcini de răspundere în conducerea bisericească centrală: în îndrumarea învățămîntului teologic de toate gradele, trimiterea studenților teologi români în străinătate, la sprijinirea comunităților ortodoxe române de peste hotare, în dezvoltarea contactelor ecumenice interortodoxe și intercreștine și în promovarea dialogului Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte Biserici creștine, îndeosebi cu Biserica Anglicană și cu Bisericile Vechi Orientale. A activat pe linia acțiunilor obștești pentru pace, vizitînd numeroase țări din Europa, Africa, Asia și America. O bogată experiență și-a însușit în activitatea eparhială curentă la Centrul eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

P. S. Sa a vădit temeinice preocupări cărturărești teologice, publicînd, pe lîngă teza de doctorat *Misionarismul creștin între mahomedani în Orientul apropiat*, numeroase studii, articole și însemnări în revistele bisericești.

Recunoașterea alegerii

Prin Decretul nr. 385, din 10 iulie 1973, Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România a recunoscut alegerea Prea Sfințitului Episcop Dr. Antim Nica, în funcția de Episcop titular al Eparhiei Dunării de Jos.

La 8 august 1973, a avut loc la Departamentul Cultelor solemnitatea înmînării Decretului de recunoaștere. În cadrul aceleiași festivități s-a înmînat Decretul de recunoaștere și I.P.S. Teofil, noul Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului; P. S. Visarion Aștileanu, noul Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului; P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu, noul episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș, noul episcop vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu și P. Cuv. Arhim. Justinian Chira, noul episcop vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

Din partea Departamentului Cultelor au fost de față: Dl. Președinte Prof. Dumitru Dogaru, Dl. Vicepreședinte Gheorghe Nenciu, directorii și funcționarii superiori.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat: Prea Fericitul Patriarh Justinian; II. PP. SS. Mitropoliți Iustin al Moldovei, Nicolae

al Ardealului, Teoctist al Olteniei și Nicolae al Banatului ; P. S. Episcop Antim al Buzăului ; P. S. Arhiereu vicar Gherasim Constanțeanul și alți demnitari bisericești.

Că invitați au luat parte și delegați ai altor culte religioase din Republica Socialistă România.

Dl. Director Eugen Munteanu a citit decretul nr. 385/1973 al Consiliului de Stat, pe care apoi Dl. Președinte Dumitru Dogaru l-a înmînat Prea Sfințitului Episcop Antim Nica.

Primind Decretul, Prea Sfințitul Episcop Antim Nica a rostit următoarea cuvîntare :

*Domnule Președinte al Departamentului Cultelor,
Domnule Vicepreședinte,
Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalte fețe bisericești,
Onorată asistență,*

După ce mi s-a încredințat votul delegaților clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, precum și din partea reprezentanților Eparhiei Dunării de Jos, pentru slujirea episcopală, astăzi trăiesc un nou moment însemnat în viața mea, legat de bucuria de a primi confirmarea autorității superioare de Stat în pragul pășirii mele în noua dregătorie la care am fost chemat.

Solemnitățile de astăzi, îndătinată în trecutul Bisericii Ortodoxe Române ca expresie a relațiilor pe care aceasta le-a statornicit și dezvoltat în cursul veacurilor cu poporul român, îmi oferă prilejul unei meditații asupra răspunderilor episcopului în Biserică și asupra rosturilor Bisericii în societatea contemporană.

Este îndeobște cunoscut că Biserica are menirea să continue slujirea lui Hristos între oameni. Și această slujire trebuie să fie mereu înnoită potrivit năzuințelor fiecărei generații de credincioși. Însuși Hristos ne însoțește în această lucrare neconținută potrivit cuvintelor Sale : «Iată, Eu sînt printre voi, ca cel ce slujește» (Luca XXII, 27).

Slujirea constituie o coordonată de bază a misiunii Bisericii și a vocației ei în lume. Slujirea episcopală, sub aspectul ei pastoral și social, este destinată să se desfășoare sub semnul unității, episcopul fiind un factor de promovare a apropierii și cooperării dintre oameni. Misiunea sa trebuie să fie închinată slujirii adevărului și vieții și sprijinirii aspirațiilor de mai bine ale omenirii de astăzi, însetată după dreptate, demnitate umană și pace.

Călăuzit de aceste postulate, consider că slujirea episcopală nu poate fi concepută în afară de contextul ei social și ca atare ea este menită să contribuie, pe lîngă lucrarea duhovnicească ce-i stă înaintea, la susținerea ritmului de dezvoltare a viței noi din țara noastră și a tuturor acțiunilor pentru întărirea și înălțarea acesteia. De aceea îmi este la inimă dorința de a cultiva cu stăruință în sufletele credincioșilor dragostea de patrie și de mărețele ei realizări, precum și a duce mai departe și a întări legăturile de totdeauna ale slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române cu năzuințele de progres ale poporului român. Voi îndemna neîncetat preoțimea să-și împletească misiunea ei pastorală cu

participarea la eforturile pentru prosperitatea și înflorirea societății românești contemporane și voi promova buna ei colaborare cu factorii de răspundere obștească.

Acum, în preajma mergerii mele la eparhie, investit cu încrederea ce mi se acordă de autoritatea superioară de Stat, doresc să pun în aplicare aceste gânduri, izvorâte din dragostea sinceră de a sluji turma duhovnicească ce mi s-a încredințat, precum și nobilele cauze ale poporului nostru și să aduc în acest scop prinosul pregătirii, experienței și rîvnei mele de pînă acum în lucrarea bisericească.

Doresc să exprim recunoștința mea Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România pentru bunăvoința de a confirma alegerea mea în postul de Episcop al Dunării de Jos și să asigur înalta ocîrmuire de Stat că în noua mea sarcină de conducător bisericesc îmi voi pune toate puterile în slujirea cu dăruire și devotament a Patriei și poporului român.

Aduc calde mulțumiri Domniei Voastre, Domnule Președinte al Departamentului Cultelor, pentru recomandarea ce mi-ați făcut către autoritatea superioară de Stat, spre a fi întărit cu această demnitate. De asemenea, țin să mulțumesc Domnului Vicepreședinte Gheorghe Nenciu și tuturor colaboratorilor Domniei Voastre, pentru sprijinul prețios pe care ați binevoit a-mi acorda în activitatea mea de pînă acum.

Găsesc și aici prilejul potrivit să dau glas sentimentelor mele de grațitudine față de Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru încrederea și statul cel bun pe care le-am aflat totdeauna din partea Prea Fericirii Sale în îndeplinirea răspunderilor mele ca Vicar patriarhal.

Mulțumesc de asemenea membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, reprezentanților cultelor religioase și tuturor celor ce sînt de față, a căror participare la această solemnitate constituie un îndemn pentru lucrarea mea viitoare și o deosebită cinste pentru mine, despre care voi păstra o plăcută și neștearsă amintire.

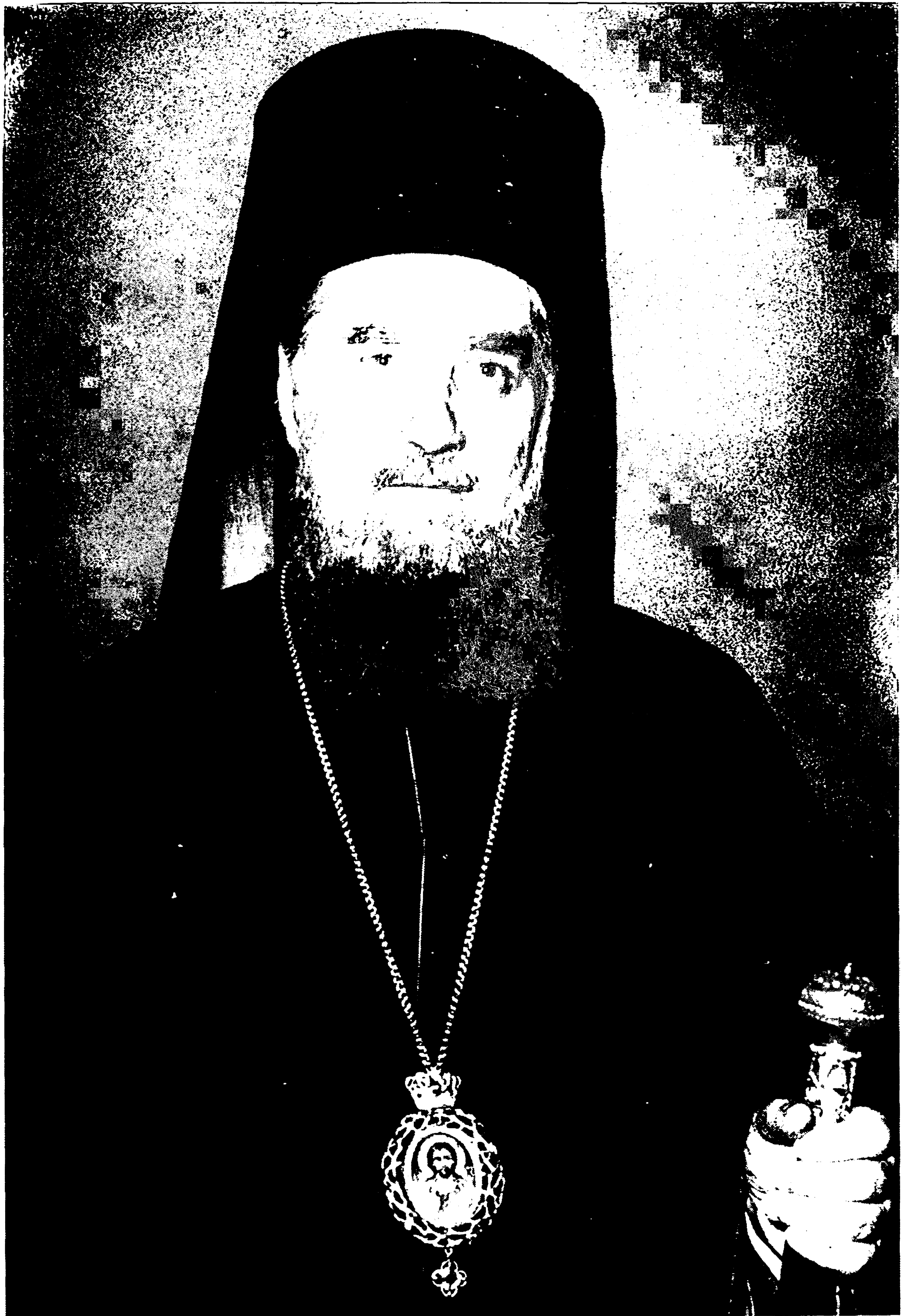
După cuvîntările rostite de noii ierarhi, Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, adresîndu-se acestora a arătat, între altele, că în dezvoltarea multilaterală a societății noastre socialiste Biserica are libertatea de acțiune în conformitate cu dogmele, tradiția și regulamentele proprii. În încheiere, D. Sa a urat succes în muncă noilor ierarhi, asigurîndu-i de tot sprijinul și înțelegerea Departamentului Cultelor.

Festivitatea s-a încheiat cu o agapă la Palatul patriarhal.

I n s t a l a r e a

Duminică 19 august 1973 a avut loc în catedrala episcopală din Galați festivitatea instalării Prea Sfințitului Episcop Dr. Antim Nica în funcția de Episcop al Eparhiei Dunării de Jos.

Sfînta liturghie arhierescă a fost săvîrșită de către I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, P. S. Episcop Roman Ialomîțeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor și P. S. Arhiepiscop Gherasim Constanțeanul, vicarul Episcopiei Dunării de Jos, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi.

Prea Sfințitul Dr. Antim Nica, Episcopul Dunării de Jos

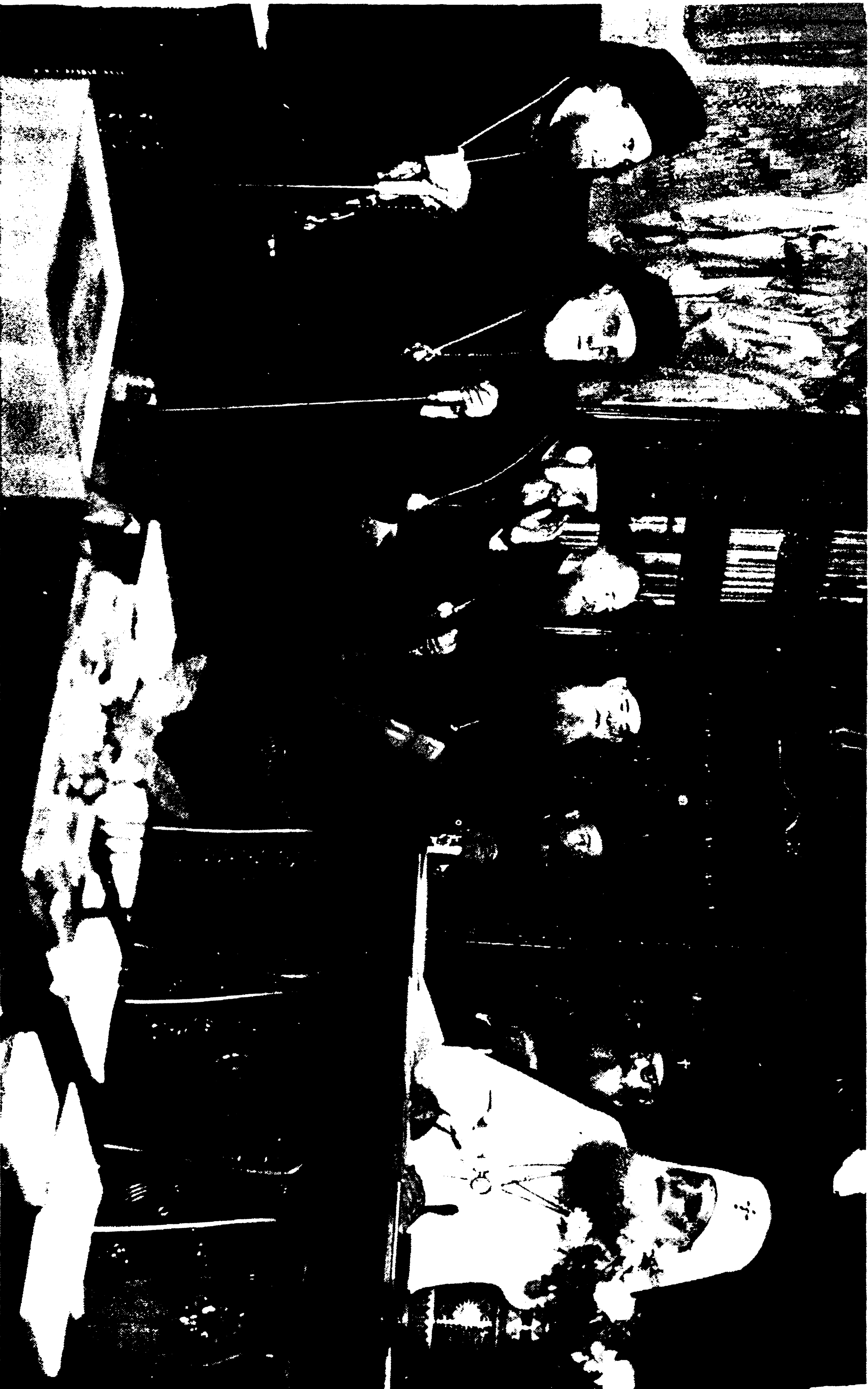
An
și 1

hal
19
hia
și
tic
ut
19

Si
al

m
d
ț
r
d
n
c
t
c
t

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, deschizând ședința Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea noului episcop al Eparhiei Dunării de Jos

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, depunând votul pentru alegerea noului episcop al Eparhiei Dunării de Jos

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, rostind cuvîntarea cu p.
Dunării de Jos, P. S. Antim

Finalizarea alegerii noului episcop al Eparhiei
Nica

Au fost de față : Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian ; P. S. Episcop Antim Nica al Dunării de Jos ; P. S. Episcop Antim al Buzăului ; consilierii eparhiali ; protoiereii și stareții din Eparhie și alți slujitori bisericești.

Din partea altor culte și confesiuni au participat : P. S. Episcop Ambrozie de la Mitropolia de rit vechi ; Dl. Iacob Mehmet, marele muftiu al Cultului Musulman din România ; Pr. Iacob Iosif, reprezentant al comunității catolice din localitate ; Dr. Sami Herșcovici, reprezentantul Cultului Mozaic din Galați.

Au fost de față și : Dl. Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor ; reprezentanți ai autorităților locale de stat.

Raspunsurile liturgice au fost date de corul catedralei, condus de Dl. Stanciu Lazăr.

După terminarea sfintei liturghii, P. C. Pr. Petre Alexandru, consilier la Arhiepiscopia Bucureștilor, a citit *Gramata* de înscăunare canonică, dată noului Episcop Antim Nica de către Prea Fericitul Patriarh Justinian, ca Mitropolit al Ungrovlahiei. *Gramata* a fost încredințată Prea Sfințitului Episcop Antim Nica.

După aceea *Prea Fericitul Patriarh Justinian* a înmînat Prea Sfințitului Episcop Antim cîrja de păstorire a Eparhiei Dunărea de Jos, a pofit pe noul Episcop să ocupe jețul episcopal și a rostit următorul cuvînt :

Prea Sfințite Episcop Antim,

În conformitate cu legiurile noastre bisericești, și cu vechile rînduiri ale Bisericii Ortodoxe, îți încredințăm astăzi, cu multă bucurie și cu frățească dragoste, cîrja de arhipăstor al Episcopiei Dunărea de Jos.

Prețuindu-ți calitățile alese și activitatea rodnică depusă în slujba Sfintei noastre Biserici, Colegiul Electoral Bisericesc te-a ales cu unanimitate de voturi să păstorești pe credincioșii din această eparhie, devenită vacantă prin retragerea la pensie a Prea Sfințitului Chesarie Păunescu, iar Conducerea de Stat a binevoit să-ți confere, prin Domnul Președinte al Departamentului Cultelor, înaltul decret de recunoaștere în funcția de episcop al Eparhiei Dunărea de Jos.

La o asemenea ocazie solemnă, a înmînării cîrjei chiriarhale, țin să exprim satisfacția deosebită pe care o trăim cu toții pentru faptul că această eparhie — cu un trecut istoric de mare însemnătate în viața Bisericii Ortodoxe Române — primește astăzi un ierarh vrednic și încercat, care ne dă siguranța că-și va împlini cu cinste și vrednicie înaltele răspunderi ce îi revin. Certitudinea aceasta se întemeiază pe întreaga activitate pe care Prea Sfinția Ta ai depus-o cu neobosită rîvnă, vreme de aproape un sfert de veac, în înalte funcții de răspundere. După diferite însărcinări pe care le-ai îndeplinit în cadrul Bisericii, începînd cu anul 1950 ai devenit vicar patriarhal și secretar al Sfîntului Sinod. Ca apropiat colaborator al Nostru, ai condus cu multă competență sectoarele de lucru ce ți s-au încredințat la Administrația Patriarhală și la Arhiepiscopia Bucureștilor, fiind de mare folos Bisericii noastre cu bogata

zestre cărturărească și cu larga experiență administrativ-pastorală a Prea Sfinției Tale. Am apreciat aportul substanțial pe care l-ai adus la îndrumarea învățămîntului nostru teologic, la trimiterea studenților teologi români în străinătate, în vederea desăvîșirii pregătirii lor pentru nevoile actuale ale Bisericii, precum și la conducerea Serviciului relațiilor externe bisericești, unde te-ai remarcat printr-o activitate stăruitoare de dezvoltare a contactelor ecumenice interortodoxe și intercreștine și de sprijinire a comunităților ortodoxe române de peste hotare.

Din încredințarea Sfîntului Sinod și a Noastră personal, ai îndeplinit cu cinste și vrednicie, multe însărcinări bisericești peste hotare, în cadrul acțiunilor ecumeniste, pe linia promovării dialogului Bisericii Ortodoxe cu celelalte Biserici creștine — îndeosebi cu Biserica Anglicană și cu Bisericile Vechi Orientale — precum și pe linia acțiunilor obștești pentru pace, vizitînd cu acest prilej numeroase țări din Europa, Africa, Asia și America, dobîndind o largă experiență în domeniul contactelor interbisericești și interumane.

De asemenea, ai desfășurat o bogată și pilduitoare activitate la Centrul Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, unde te-ai inițiat și ai deprins aproape toate lucrările și problemele care se pun unui conducător de eparhie.

Folosim acest prilej pentru a-ți aduce vii mulțumiri, pornite din adîncul inimii pentru colaborarea sinceră și pentru pasiunea cu care te-ai dăruit slujirii intereselor noastre bisericești. Totodată te încredințăm de prețuirea și dragostea ce-ți vom păstra și de aici înainte, în noua și înalta slujire ce ți s-a încredințat.

Prea Sfințite Părinte Antim,

Vei conduce de azi înainte Episcopia Dunării de Jos, care este una din cele mai importante eparhii ale Patriarhiei Române. Spun lucrul acesta gîndindu-mă în primul rînd că în cuprinsul acestei eparhii se află și teritoriul Dobrogei, fosta Sciție Mică, în care viața noastră bisericească a înflorit chiar din primele veacuri creștine, așa cum mărturisesc numeroasele vestigii descoperite aici.

După tradiție, ca și după mărturia istoricului Eusebiu de Cezareea, Sfîntul Apostol Andrei a propovăduit Evanghelia în Scythia Minor, adică pe teritoriul Dobrogei noastre de astăzi. În acest ținut, pe țărmul mării, se afla capitala provinciei, orașul Tomis (Constanța de azi), în care — în cea de a doua jumătate a secolului al III-lea — a luat ființă o episcopie, cea mai veche cunoscută pînă astăzi în cuprinsul patriei noastre. Ierarhi vestiți — ca Sfîntul Betranio, Gherontie, Teotim, Timotei, Ioan, Teotim al II-lea și Valentinian — au păstorit aici cu cinste și cu mari merite pentru dezvoltarea creștinismului în această parte a țării noastre. Spre sfîrșitul secolului al III-lea, în timpul persecuției lui Dioclețian, Tomisul a dat un mare număr de martiri, dintre care amintim pe Claudiu, Marcelin, Felix, Zotic, episcopii Efrem și Gordian. Urme de bazilici creștine s-au descoperit atît la Tomis cît și în alte localități de pe țărmul mării, cum sînt Istria și Calatis (Mangalia).

Vestigii ale vieții creștine din Sciția Mică s-au descoperit și în așezările de pe Dunăre. Astfel s-au găsit dovezi martirice sau urmele unor bazine la Halmyris (Dunavăț), Noviodunum (Isaccea), Dinogeția (Gardn-Biserița), Troesmis și Axiopolis.

În interiorul Dobrogei s-a descoperit, la Niculițel, o bazilică cu cupla — martiricon — în care se aflau moaștele a patru sfinți : Zoticos, Cerasius, Atalos și Filip, martirizați sub Dioclețian sau Liciniu ; moaștele acestea au fost transportate anul trecut la Mânăstirea Cocoș. Ruinele unor bazine creștine s-au descoperit și la Tropaeum — Trajani (Adamclisi), Ulmetum (Pantelimonul de sus), Ibida (Slava rusă) și Arganum (Dolojman).

Amintim de asemenea că pe pământul Dobrogei a luat naștere, încă din secolul al IV-lea o înfloritoare viață mânăstirească. Din mânăstirile de aici au ieșit monahi de seamă ca Ioan Casian, Dionisie cel Mic și Leonțiu de Bizanț. Din dealul de cretă de la Basarabi (Murfatlar) au ieșit la iveală în timpul din urmă urmele unei puternice așezări călugărești cu chilii și paraclise încrustate cu chipuri de sfinți și inscripții cu caractere runice și slave.

Reamintim faptul că în partea de nord a Dobrogei, a funcționat în secolele al XIII-lea—al XIV-lea, o mitropolie la Vicina, localitate situată între Isaccea și Niculițelul de astăzi.

Unii istorici bisericești consideră că actuala Episcopie a Dunării de Jos reprezintă o reînființare a străvechii mitropolii a Proilaviei, care-și avea sediul la Brăila și care a datat de pe la sfârșitul secolului al XIV-lea și pînă în anul 1828. Cert este că ea a luat ființă în anul 1864, trecînd apoi prin mai multe transformări teritoriale, ca urmare a arondărilor administrative din 1879, 1923 și 1950.

În cei mai bine de 100 de ani ai existenței sale, Episcopia Dunării de Jos a fost condusă de ierarhi cu mari merite în viața noastră bisericească. Dintre ei amintim pe eruditul Melchisedec Ștefănescu, una din figurile cele mai alese ale ierarhiei noastre bisericești ; Iosif Gheorghian, ajuns apoi mitropolit primat al țării ; Partenie Clinceni și Pimen Georgescu, deveniți ulterior mitropoliți ai Moldovei ; Nifon Niculescu, discipol muzician și inițiator de tipărituri ; Cosma Petrovici, vestit organizator al vieții administrative bisericești și, în sfârșit, mult prețuitul episcop Chesarie Păunescu, ierarhul cu fire blîndă și viață duhovnicească îmbunătățită, cu preocupări cărturărești alese și cu bogate înfăptuiri în pastorația sufletelor.

Prea Sfințite Părinte Antim,

Am amintit de însemnătatea istorică aparte a eparhiei ce ți s-a încredințat spre păstorire, pentru a-ți face părintescul îndemn ca, pe lîngă grija de îndrumător al clerului și credincioșilor de aici, să porți neobosită grijă pentru păstrarea cu sfințenie a tuturor acestor urme care vorbesc despre evlavia strămoșilor noștri, despre vechimea creștinismului nostru, precum și despre vechimea poporului român pe aceste meleaguri. Să fii deci pururea conștient de importanța, atît pe linie religioasă cît și pe linie națională, a eparhiei pe care o conduci.

Va trebui să te îngrijești ca locașurile de cult, cimitirele și toate așezămintele bisericesti ale eparhiei să fie ținute într-o stare cât se poate de bună, deoarece această parte a țării noastre este vizitată aproape permanent de foarte mulți oaspeți atât de la noi cât și de peste hotare. La grija stăruitoare pe care statul nostru o vădește pentru conservarea monumentelor istorice de artă și pentru înfrumusețarea acestor ținuturi, este necesar să adăugăm și noi, pe linie bisericească, grija pentru întreținerea în condiții dintre cele mai bune a locașurilor de închinare, înlocuind pe cele necorespunzătoare, reparând sau înnoind pe cele ce au nevoie de o mai bună gospodărire, chivernisind cu toată atenția patrimoniul nostru bisericesc, pentru a-l face corespunzător vremurilor pe care le trăim. Să faci din Episcopia Dunării de Jos o eparhie fruntașă, care să sădească mulțumiri și bucurii cât mai adânci, atât în sufletele clerului și credincioșilor ei, cât și în ale tuturor celor ce o vor vizita.

Iar dacă am amintit de înaintașii Prea Sfinției Tale pe scaunul chiriarhal al acestei de Dumnezeu-păzite eparhii, am făcut-o pe de o parte — cu convingerea că ei îți vor fi îndrumători și pilde alese pentru activitatea ce-ți stă înainte și — pe de alta — cu dorința de a te sfătui ca în problemele pastorale și duhovnicești să consulți ori de câte ori va fi nevoie și pe Prea Sfințitul Episcop Chesarie, care, deși retras din funcțiile chiriarhale, rămîne mai departe la Centrul eparhial, bucurîndu-se de dragostea și prețuirea ierarhilor, clerului și credincioșilor și fiind oricînd de folos cu înțelepciunea și experiența vieții sale îndelungate. Am convingerea că vei pune la inima Prea Sfinției Tale aceste îndemnuri frățești, că vei călăuzi pe toți preoții și credincioșii eparhiei pe drumul slujirii cu vrednicie a Bisericii și al iubirii Patriei și că vei fi tuturor pildă «cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu curățenia» (I Timotei IV, 12).

Asigurîndu-te că în noua misiune pe care o începi azi vom fi totdeauna alături de Prea Sfinția Ta, cu încurajarea, cu sfatul, cu dragostea și cu rugăciunile noastre, îți dorim din inimă o păstorie cât mai îndelungată, încununată cu bogate roade și cu trainice bucurii duhovnicești.

Bunul Dumnezeu să reverse harul și binecuvîntarea Sa peste Prea Sfinția Ta, peste clerul și credincioșii Sfintei Episcopii a Dunării de Jos.

P. S. Arhiereu vicar Gerasim Constănțeanul a citit apoi o scrisoare din partea P. S. Episcop onorar Chesarie, care, din motive de sănătate nu a putut lua parte la solemnitatea înscăunării succesorului său. În scrisoare, P. S. Episcop Chesarie își exprimă mulțumirea și bucuria că la conducerea eparhiei i-a urmat un iscusit ierarh al Bisericii Ortodoxe Române, care, prin bogata sa experiență în treburile bisericesti, va putea aduce eparhiei multe și mărețe realizări.

În numele Centrului Eparhial a vorbit în continuare P. S. Arhiereu vicar Gherasim Constănțeanul, iar în numele membrilor Adunării Eparhiale, al clerului și credincioșilor din eparhie a luat cuvîntul Pr. Nicolae Virgil, protoiereu al Protoieriei Medgidia, care au urat noului episcop

pastorire îndelungată și plină de alese roade duhovnicești, spre binele Bisericii și al Patriei.

A luat apoi cuvîntul Prea Sfîntul Antim Nica, noul episcop, care a rostit următoarea cuvîntare :

A fost voia lui Dumnezeu, ca prin glasul reprezentanților acestei episcopii, unit cu cel al tuturor membrilor măritului Colegiu Electoral Bisericesc, să fiu chemat la slujirea de Episcop al Eparhiei Dunării de Jos. În urma confirmării în această demnitate de către Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, primesc astăzi cu bucurie și vie emoție cîrja de arhipăstor al acestei eparhii din mîinile Prea Fericitului Patriarh Justinian, spre a cîrmui turma duhovnicească ce mi s-a încredințat. Bucuria mea este sporită și de faptul că mi se îndreaptă pașii spre linuturi cunoscute și apropiate inimii mele. Cei cîțiva ani pe care i-am petrecut odinioară în aceste părți, cu sarcini temporare de arhipăstor, mi-au lăsat în suflet neștearsă amintirea despre evlavia credincioșilor și vrednicia slujitorilor bisericești de aici, precum și despre dragostea și prețuirea pe care aceștia le au pentru ierarhul lor duhovnicesc. La chemarea care mi s-a făcut cu dragoste din partea clerului și credincioșilor acestei eparhii, răspund astăzi celor ce mă întîmpină acum în numele lor, cu aceeași măsură, cu dragoste și încredere.

Reflectînd la lucrarea care mă așteaptă, mă întreb ce pot aduce cu mine mai de preț decît inima mea deschisă cu dragoste și îmbrățișarea mea părintească pentru cei ce mi-au devenit acum fii sufletești. Anii de cînd pașii mei s-au purtat pe aceste locuri, ani de lungă ucenicie petrecuți în slujba Bisericii, sub oglăduirea Prea Fericitului Patriarh Justinian, ca Episcop vicar patriarhal, au însemnat pentru mine un răstimp de bogată experiență spirituală, în care am învățat să iubesc Biserica în plinătatea ei și să o slujesc cu rîvnă și devotament. Am fost fericit să particip la desfășurarea unor mari evenimente și activități de ansamblu ale Bisericii Ortodoxe Române, ca realizarea unității noastre bisericești, pregătirea și îndrumarea clerului, lucrarea pentru unitatea creștină, cea pentru slujirea Patriei și a cauzei păcii în lume.

Acum preocupările mele se orientează de la problemele generale ale Bisericii, spre cele pastorale și spirituale, de la cele de administrație centrală bisericească, spre contacte directe cu clerul și credincioșii din parohii. Episcopul eparhiot în vremea noastră trebuie fără îndoială să aibă harul conducerii treburilor bisericești de tot felul, dar mai presus de acestea să fie părinte duhovnicesc al clerului și credincioșilor din eparhie, pe care să-i îndrumeze cu sfatul său bun și cu pilda vieții sale. Totodată, este necesar să fie un păstor înțelept, potrivit cerințelor vremii sale, să cunoască mersul și aspirațiile mediului în care Biserica trăiește și își dezvoltă activitatea. «Păstorul cel bun, sufletul său își pune pentru oi» — ne învață Mîntuitorul Hristos (Ioan X, 11). Nu întimplător ierarhul reprezintă imaginea evanghelică a Bunului Păstor, avînd omoforul pe umeri, ca simbol al oii pierdute și în mîină toiagul sau cîrja de arhipăstor. Toiagul de arhipăstor, semn al slujirii sale, îl poartă nu pentru a lovi în turma sa, ci pentru a o conduce la pășunea

cea bună și a o păzi de lupii răpitori. Cîrja arhierească este o mărturie a dragostei ierarhului pentru turma sa duhovnicească și a datoriei sale de a păstra unitatea și buna rînduială a Bisericii și a păstra dreapta credință. De aceea, și în grecește cîrja arhierească poartă numele de «paterissa», pentru a însemna cîrmuirea care împletește autoritatea cu blîndețea și dragostea părintească. În acest sens ne îndeamnă Apostolul Petru prin cuvintele : «Păstoriți turma lui Dumnezeu, dată în paza voastră, cercetînd-o nu cu silnicie, ci cu voie bună, după Dumnezeu, nu pentru cîștig urît, ci din dragoste ; nu ca și cum ați fi stăpîni peste biserici, ci pilde făcîndu-vă turmei» (I Petru V, 2—3).

Mă bucur la gîndul că mi-a fost dat să păstoresc peste ținuturi cu puternice tradiții strămoșești și în care evlavia creștină a înflorit din cele mai îndepărtate timpuri. Teritoriul acestei eparhii, și îndeosebi Dobrogea, evocă numeroase mărturii despre începuturile formării popoului român și despre vechimea vieții și organizării noastre bisericesti. Urmele vechilor martiri și călugări — astăzi cunoscute din ce în ce mai mult — care au răspîndit în aceste părți creștinismul, cu prețul vieții lor, precum și activitatea ierarhilor din eparhia Tomisului, renumiți apărători ai drepte credințe, deschid noi orizonturi pentru precizarea trecutului nostru etnic și religios. Pe lîngă Tomis (Constanța de astăzi), al cărui titular purta uneori rangul de mitropolit, se atestă existența în regiune și a altor sedii episcopale. Unii dintre ierarhii tomitani au participat, în secolele IV—VI, la sinoade ecumenice și locale și au purtat corespondență cu personalități bisericesti marcante ale vremii.

Pe acest teritoriu, vatră de istorie românească, plin de vestigii ale vieții strămoșilor noștri, de inscripții și monumente dăltuite în piatră, de bazilici și martiricoane, se așterne astăzi o viață nouă și prosperă, rod al strădaniilor orînduirii socialiste. Pe urmele stăpînirii lui Mircea cel Bătrîn, domn peste ambele maluri ale Dunării, pînă la Marea cea Mare, și în aceste părți ale Galaților — ca și în întreaga noastră țară — se dezvoltă în prezent, într-un ritm entuziast, o largă rețea de întreprinderi industriale, o agricultură tehnicizată și numeroase instituții de cultură și de învățămînt de toate gradele.

Biserica noastră, alături de generația actuală, făuritoare a acestor mărețe înfăptuiri, privește cu respect spre valorile din trecutul popoului nostru, se adapă din ele și consideră de datoria sa de a sădi în sufletele credincioșilor ei sentimente de dragoste și prețuire pentru acestea.

Venind acum la cîrma eparhiei, în atmosfera înmiresmată de evlavie străbună, îmi îndrept cugetul cu reverență spre ierarhii care, înaintea mea, au brăzdat acest ogor. Mă gîndesc mai întîi la cărturarul episcop Melchisedec Ștefănescu care a pus început organizării acestei eparhii, păstorind între anii 1864—1879. Viața bisericască a cunoscut noi pași de dezvoltare sub cîrmuirea episcopilor Iosif Gheorghian și Partenie Clinceni, care apoi au fost ridicați la rangul de mitropoliți, primul la București și al doilea la Iași. De o rodnică arhipăstorire s-a bucurat în continuare episcopul Pimen Georgescu, de numele căruia se leagă înălțarea frumoasei catedrale în care are loc solemnitatea de

astăzi. Urme de activitate rodnică au lăsat de asemenea episcopii Nifon Nicolescu, Iacov Antonovici și Cosma Petrovici. Ultimul care s-a ostentat în fruntea acestei eparhii, ilustrând scaunul episcopal cu înțelepciunea și tactul său, prin ținuta sa demnă și viața călugărească pilduitoare, este Prea Sfințitul Episcop Chesarie Păunescu, astăzi episcop onorar. Prea Sfinția Sa a avut parte de o îndelungată și rodnică arhipăstorire, iubit de credincioși și cinstit de preoțime. S-a bucurat de o deosebită considerație în rândul membrilor Sfântului Sinod pentru distincția sa intelectuală. Sînt mîngîiat de faptul că Prea Sfinția Sa, potrivit dorinței sale, va rămîne mai departe împreună cu noi, pentru a se bucura de bătrînețe senine și fericite în mijlocul celor pe care i-a păstorit.

Evocînd pe predecesorii mei drept omagiu pentru strădaniile lor, nădăjduiesc să culeg din viața și activitatea acestora pilde demne de urmat, să le continui lucrarea lor duhovnicească și, de-mi va fi cu putință, să sporesc zestrea pe care au lăsat-o.

Îmi este plăcut să știu că în misiunea pe care o încep acum, voi fi ajutat îndeaproape de către Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Constanțeanul, pe care l-am cunoscut și apreciat de mai multă vreme.

Îmi exprim încrederea că voi găsi sprijinul necesar din partea organelor de la Centrul Eparhial și cooperarea membrilor Adunării Eparhiale. Sper, de asemenea, să aflu în mijlocul clerului rîvna în îndeplinirea chemării lor pastorale, pentru bunăstarea sfintelor biserici și pentru îndrumarea credincioșilor pe calea trăirii creștine roditoare de fapte bune. Voi pune o grijă deosebită pentru a cuprinde pe toți slujitorii bisericești cu dragoste și nepărtinire și-i voi îndruma să se facă folositori credincioșilor și marii obști a poporului nostru. Îi voi îndemna să sprijine eforturile pentru progresul și prosperitatea țării noastre și să fie alături de autoritățile locale pentru promovarea binelui obștesc, pentru susținerea acțiunilor patriotice și slujirea păcii. Colaborarea slujitorilor bisericești pe această cale își află temeiuri solide în învățătura și tradiția Bisericii noastre.

Primind astăzi, după rînduiala canonică, cîrja de arhipăstor de la Prea Fericirea Voastră, Vă aduc prinosul sentimentelor mele de recunoștință pentru încrederea la care m-ați făcut părtaș pînă acum și nădăjduind și în viitor, ca episcop sufragane, la sprijinul Prea Fericirii Voastre, Vă asigur de hotărîrea mea de a trudi în duhul unității și sobornicității noastre bisericești și de a lua mereu aminte la statul și la pilda lucrării Prea Fericirii Voastre de apostolat. Vă mulțumesc din inimă pentru osteneala de a prezida această solemnităte, înconjurat de o parte a membrilor Sfântului Sinod, cărora de asemenea le exprim bucuria pentru dragostea frățească ce mi-au arătat.

Țin să aduc omagiul meu deosebit autorităților superioare de stat, reprezentate aici prin Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor, căruia îi adresez și în acest moment festiv grațitudinea mea pentru înțelegerea și sprijinul pe care mi le-a arătat pînă în prezent. Vă rog, Domnule Vicepreședinte, ca odată cu viile mele mulțumiri să transmiteți Consiliului de Stat al Republicii Socialiste Româ-

nia precum și Domnului Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru, asigurarea că de acum înainte, în calitate de episcop eparhiot, voi sprijini cu râvnă înoită, împreună cu clerul și credincioșii păstoriei mele, dezvoltarea și înălțarea Patriei noastre.

Mulțumesc de asemenea autorităților locale reprezentate aici prin Domnii : Aurel Scorțaru și Stoian Leonard, pentru participarea la această solemnitate și le încredințez de dorința mea cinstită pentru o bună și fructuoasă colaborare.

Ca ierarh ortodox, aduc salutul meu reprezentanților celorlalte culte religioase, care m-au cinstit cu participarea lor la înscăunarea mea ca Episcop al Dunării de Jos.

Prezența la această împrejurare sărbătorească a exponenților autorității de Stat superioare și locale și din partea diferitelor culte religioase o interpretez ca o confirmare a celor declarate de curînd de către iubitul nostru Președinte al Consiliului de Stat, Domnul Nicolae Ceaușescu : «Consider a spus Domnia Sa, că nu este nici o contradicție între făurirea societății socialiste și existența unor culte religioase, a dreptului cetățenilor de a avea o credință religioasă ... În societatea socialistă românească, Biserica își poate desfășura nestingherită activitatea» (Interviu acordat Societății Olandeze de radio-televiziune K.R.O., în «România liberă» din 10 aprilie 1973).

În încheiere, adresîndu-mă către voi, iubiți credincioși, vă încredințez că voi fi alături de voi cu sfatul meu părintesc, precum și cu dorința mea de a vă învăța cuvîntul Evangheliei și a vă povățui să păstrați neștirbite tradițiile strămoșești. Socot o datorie a mea de conștiință de a mă ruga pururea pentru voi și pentru întreaga turmă ce mi-a fost încredințată, așa cum însuși Mîntuitorul se ruga pentru ucenicii Săi : «Părinte sfinte, păzește-i în numele Tău pe cei pe care Mi i-ai dat, ca să fie una, precum sîntem și Noi ... Sfințește-i pe ei întru adevărul Tău» (Ioan XVII, 11, 17). De aici înainte, la fiecare sfîntă liturghie, voi implora milostivirea cerească pentru bunăstarea și înflorirea acestei Eparhii, cu cuvintele : «Doamne, Doamne, caută din cer și vezi și cercetează via aceasta pe care a sădit-o dreapta Ta și o desăvîrșește pe ea».

Prea Bunul Dumnezeu să binecuvînteze cu darurile Sale cele bogate pe toți cei de față și pe cei de departe, din cuprinsul păstoriei Noastre, slujitori bisericești și dreptcredincioși creștini, hărăzindu-le cele bune și de folos sufletelor și trupurilor, cu deplină sănătate și fericire. Părintele ceresc să reverse cu îmbelșugare bunătatea Sa, peste noi toți și să binecuvînteze Patria noastră și tot lucrul bun care se săvîrșește spre binele tuturor. Iar smereniei mele să-i fie spre ajutor și să mă întărească pentru a duce cu vrednicie toiagul păstoriei pe care l-am primit spre slava numelui Său și al Sfintei noastre Biserici.

Solemnitatea s-a încheiat cu un polihroniu.

După o scurtă recepție la reședința episcopală, la orele 14, în saloanele hotelului «Turist» din Galați, a avut loc masa oficială dată de Consiliul Eparhial, la care au participat înalții oaspeți și invitați.

Cu acest prilej, au toastat pentru noul Episcop al Dunării de Jos : *P. S. Mitropolit Teoctist al Olteniei*, în numele membrilor Sfintului Sinod ; *P. C. Preot C. Mohonea*, protoiereul Protoieriei Galați, în numele clerului din Eparhie ; *Preotul Iosif Iacob*, delegatul comunității romano-catolice din Galați ; *P. S. Episcop vicar Ambrozie*, în numele *P. S. Ioasaf*, mitropolitul creștinilor de rit vechi din România ; *Dl. Părinte Herșcovici*, în numele Comunității evreilor din Galați ; și *Dl. Muf-tiu Iacob Mehmet*, în numele Cultului musulman din România.

În continuare, *Dl. Gheorghe Nenciu*, vicepreședintele Departamentului Cultelor a rostit următoarea cuvîntare :

Îngăduiți-mi ca — în numele Departamentului Cultelor și al președintelui nostru, Prof. Dumitru Dogaru, ca și al organelor de stat — să aduc un călduros salut Prea Sfințitului Episcop Antim Nica și totodată tuturor reprezentanților Eparhiei Dunării de Jos, care de azi înainte vor conlucra cu Prea Sfinția Sa.

Este o mare plăcere să salut aici participarea reprezentanților celorlalte culte, văzînd în aceasta o imagine a bunei înțelegeri, a climatului de respect reciproc statornicit la noi, în toată țara, între reprezentanții diferitelor culte.

În mod deosebit, sărbătoarea de azi își capătă o semnificație majoră și specială, datorită prezenței aici a Prea Fericitului Patriarh Iustinian.

S-a împlinit în acest an un sfert de veac de cînd, la cîrma Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Iustinian a asigurat, cu înțelepciune și adîncă înțelegere a realităților, continuitatea celor mai bune tradiții ale Bisericii, care de-a lungul istoriei poporului nostru au tinut-o alături de popor, alături de nevoile și luptele sale. Totodată Prea Fericitul Părinte Patriarh, în contextul orientărilor sociale și politice de după al doilea război mondial, a intuit practic rațiunea slujirii Bisericii în lume, în sensul ca ea să exprime o opțiune netă, — aceea de a contribui, de a ajuta, de a fi prezentă, de a simți pulsul nou al țării și de a se integra, prin credincioșii săi, tuturor eforturilor creatoare ale poporului nostru.

*Este bine știut că lumea a cunoscut în ultimii treizeci de ani schimbări decisive. Înseși Bisericile au fost obligate să se adapteze, să găsească un *aggiornamento*, un mod de exprimare, un anumit echilibru, care să nu le pună în contradicție cu interesele credincioșilor lor, cu marile idealuri de pace, de dreptate socială și de înțelegere ale lumii de azi. Prin înțelepciunea conducerii sale, Biserica Ortodoxă Română nu a cunoscut asemenea contradicții și nici criza unor Biserici din Apus care cu greu se despart de anumite concepții totalitare și exclusiviste.*

În cuvîntul rostit de Prea Sfințitul Episcop Antim Nica în biserică au subliniat două din coordonatele specifice ale vieții și orientării Bisericii Ortodoxe Române, cărora Prea Fericitul Patriarh Iustinian le-a dat conținut în întreaga desfășurare a activității acesteia.

Este vorba în primul rînd de conștiința permanentă a continuității poporului nostru pe teritoriul locuit de el — vatră de istorie românească

— așa cum foarte frumos i-ați spus, Prea Sfințite. V-ați referit desigur la teritoriul acestei eparhii și îndeosebi la pământul Dobrogei, dar aceasta este adevărată pentru toată aria geografică locuită de poporul nostru, plină de mărturii, de vestigii ale vieții strămoșilor noștri. Vechimea vieții și a organizării bisericesti pe aceste locuri evocă începuturile formării poporului român, după cum istoria ortodoxiei românești evocă frământările și durerile istoriei noastre pentru a supraviețui, lupta noastră pentru a ne împlini destinul, aici, în libertate și independență.

Este o datorie pentru noi de a descoperi și privi cu ochi contemporani valoarea etică a acestor mărturii. Pentru noi istoria nu este un simplu inventar de date și documente, nu înseamnă o simplă răscolire de arhive. Ea înseamnă de fapt pentru noi căpătarea sentimentului real al valorii noastre, câștigarea unor certitudini a ceea ce am fost și totodată aspirația spre ceea ce vrem să fim. Faptele istoriei noastre ne impun o anumită angajare morală

Mă voi referi, de asemenea, Prea Sfințite Episcop Antim, la cea de-a doua coordonată subliniată în cuvîntul Dvs.: faptul că Biserica înțelege să-și manifeste sentimentul de devotament față de politica promovată de Stat pentru progresul și prosperitatea patriei, pentru pace și înfrățire între popoare. Dvs. ați afirmat că această cale își află temeiuri în învățătura și tradiția Bisericii Ortodoxe Române și totodată în conștiința necesității solidarității, a unității noastre, indiferent de naționalitate, credință religioasă sau concepție de viață, pentru poporul nostru în toate domeniile de activitate ale țării.

Fiecare din noi, revenind azi pe locuri unde a fost mai înainte, trăiește sentimentul unei descoperiri și al unei legitime mândrii. Este imposibil să revii la Galați, să vezi minunata sa dezvoltare și să nu te gîndești mai adînc la întreaga ambianță socială care face posibil dinamismul societății noastre. Este imposibil să revezi litoralul de azi, Dobrogea de pînă mai ieri, și să nu măsoari în minte proporțiile transformărilor epocii noastre, — fără să ne mai gîndim la țărîmul atît de trist al Pontului Euxin, evocat de poetul Ovidiu. Asemenea exemple sînt pretutindeni în țară și ele, prin ele însele, ne dau îndemn pentru o participare și mai activă la înflorirea patriei, ele însele constituie un tonic pentru sporirea energiei noastre creatoare.

Vă rog să-mi îngăduiți să menționez aici și bucuria de a fi auzit și pe reprezentanții celorlalte culte. Îi felicit pentru sentimentele exprimate și îi asigur de tot respectul nostru pentru felul cum înțeleg să-și îndrumeze credincioșii, ca fii vrednici ai țării, precum și pentru felul frățesc în care iau parte la bucuria de azi a Bisericii Ortodoxe Române.

De asemenea, vă rog să-mi permiteți să aduc și aici considerația deosebită și întregul nostru respect pentru Prea Sfințitul Episcop Chesarie, ierarh înțelept, care cu omenie, înțelegere și dragoste și-a îndrumat credincioșii, cu luminat patriotism.

Prea Sfințite Episcop Antim,
Începeți azi o muncă nouă, a cărei răspundere știm că o înțelegeți deplin.

Îmi face plăcere să amintesc și eu aici că ați avut prilejul de a fi lucrat o mare perioadă de timp, direct, cu Prea Fericitul Patriarh Justinian și de a fi participat la toate evenimentele importante din viața Bisericii. Cunoaștem și apreciem exigența Dvs. pentru prestigiul Bisericii Ortodoxe Române. Ați lucrat mulți ani în problemele externe ale Bisericii și ați reprezentat această instituție în multe acțiuni ale ei în afara hotarelor țării. Ați făcut-o cu cinste și demnitate și cu sentimentul de responsabilitate că acolo erați și ca un mesager din România.

Ați luat parte la întreaga muncă de orientare patriotică a clerului Bisericii Ortodoxe Române și ați ajutat totodată pe Prea Fericitul Patriarh Justinian în munca de îndrumare concretă a preoților din Arhiepiscopia Bucureștilor. Am avut plăcerea să vă cunoaștem de aproape personalitatea și să apreciem și calitățile Dvs. personale, cultura Dvs.

Veniți aici cu o bogată experiență și nu ne îndoim, cu însuflețite nădejdi, că veți pune această experiență în slujba unor lucrări pozitive. Sîntem siguri că veți înțelege toate nevoile obștești și că sprijinul Dvs. va fi plin de loialitate și căldură.

Sîntem siguri că veți folosi însuflețirea Prea Sfințitului Arhiepiscop vicar Gherasim, vrednicia preoților Dvs., a protopopilor și a salariaților Centrului eparhial pentru o lucrare patriotică demnă de Episcopia Dunării de Jos.

Ingăduiți-mi, Prea Sfințite Episcop Antim, să vă felicit încă o dată pentru demnitatea ce ocupați, începînd de azi. Vă urez sănătate deplină, să vă bucurați de multă putere de muncă și să aveți satisfacția că aici la Eparhia Dunării de Jos veți da cele mai prețioase exemple de devotament patriotic.

Tuturor vorbitorilor le-a răspuns P. S. Episcop Antim Nica, cu următorul cuvînt :

În acest moment, cugetînd și la nădejtile puse în mine de toți vorbitorii și la misiunea mea ca Episcop eparhiot, îmi vin în minte cuvintele Sfîntului Apostol Pavel citate de Prea Fericirea Voastră zilele trecute în catedrala patriarhală și anume : «În adevăr, arhiepiscopul luat din mijlocul poporului, este pus pentru popor» (Evrei V, 1). Încredințat de acest lucru, episcopul, ca urmaș al Apostolilor, se cuvine mai întîi să păstreze și să continue dreapta credință, agonisită cu jertfă de Biserică în curgerea timpului și să dovedească în faptă fidelitatea față de memoria Bisericii ca slujitoare a oamenilor. Totodată el trebuie să stimuleze în mijlocul păstoriților săi trăirea drepte credințe și manifestarea ei prin acte de dragoste către aproapele, socotind că slujirea lumii prin Biserică angajează responsabilitatea tuturor credincioșilor.

În același timp, preocuparea noastră ca episcop se va îndrepta spre sprijinirea împreună cu toți slujitorii Bisericii a eforturilor pentru dezvoltarea și întărirea patriei noastre. Cum patria este un bun al tuturor celor ce muncesc pentru propășirea ei, indiferent de apartenența lor etnică sau religioasă, prezența episcopului în această parte a țării cu naționalități conlocuitoare trebuie să constituie un permanent factor de

îndemn la bună conviețuire și înfrățire socială. Marele nostru patriot Avram Iancu spunea aceste memorabile cuvinte: «Firea ne-a așezat într-o patrie, ca împreună să asudăm cultivînd-o, împreună să gustăm dulceața fructelor ei». Este unul din meritele de seamă ale orînduirii noastre sociale, de a fi realizat o deplină armonie și colaborare a poporului român cu naționalitățile conlocuitoare și de a fi înlăturat vechile vrajbe și discriminări dintre ele.

Totodată se observă și un alt fenomen îmbucurător, acela al apropierii și colaborării între cultele religioase. Ca un ecou al acestor năzuințe de unitate spirituală și în atmosfera de căutare a unității pe plan religios în lumea întreagă se intensifică relațiile dintre culte, și se relevă lucrarea de cooperare ecumenică locală din țara noastră. Părăsind vechile rezerve dintre ele și renunțînd la controversele teologice infructuoase, cultele religioase de la noi au adoptat metoda dialogului slujirii, fiecare din ele găsind în învățătura sa de credință o platformă pentru slujirea împreună a marilor idealuri ale patriei și a eforturilor de unitate și colaborare în lumea întreagă. Angajarea cultelor pe această cale ajută în același timp la lărgirea înțelegerii noastre și a fiecăreia despre menirea Bisericii în lume și asigură rodnicia slujirii noastre în comun.

Pe acest făgaș au fost îndrumați pînă acum slujitorii noștri bisericești, prin grija Prea Fericitului Patriarh Justinian și a membrilor Sfîntului Sinod. Dorința mea fierbinte este ca ritmul înnoitor ecumenic de care este animată Conducerea Bisericii Ortodoxe Române să străbată și în Eparhia Dunării de Jos, pînă la cele mai mici mădulare ale sale. Mă voi strădui pentru stabilirea unor relații de bună înțelegere și de stimă reciprocă cu celelalte culte, în lumina principiului egalității dintre ele și a atmosferei de deplinătate religioasă, asigurate de orînduirea de Stat de astăzi. La aceasta ne îndeamnă deopotrivă învățătura Bisericii noastre, cît și atitudinea autorității superioare de Stat. Astfel, în una din declarațiile sale, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, spunea că pentru ocîrmuirea de astăzi s-a pus problema unei astfel de orientări, «încît să nu jignească în nici un fel sentimentele religioase ale cuiva».

Lucrînd și stăruind pe această cale, de înțelegere și colaborare interconfesională, putem de bună seamă contribui la unitatea sufletească și la propășirea Patriei noastre.

După cum se cunoaște, în cuprinsul eparhiei în care voi merge și îndeosebi pe pămîntul Dobrogei, se află numeroase vestigii care mărturisesc despre originea poporului nostru și despre vechimea creștinismului la români. În această privință, cercetările istorice și arheologice, insistent încurajate în vremea noastră, aduc noi și prețioase lumini. Biserica noastră ca factor de cultură în dezvoltarea istorică a poporului român, poate și astăzi să încurajeze în mijlocul credincioșilor cunoașterea și punerea în valoare a trecutului nostru și să deștepte respectul pentru monumentele istorice și pentru conservarea lor.

Preoțimea se cuvine de asemenea să impulsioneze pe credincioși spre o comportare demnă în relațiile sociale, în familie și în muncă. Se

impune ca prin cuvîntul lor să-i îndrumeze spre mai multă omenie în contactele de toate zilele printre oameni, spre respectul avutului obștesc și al legalității.

În ceea ce mă privește, consider ca o datorie de căpetenie să mă călăuzesc de indicațiile canonice, să dovedesc supunere față de rînduiri bisericești și ascultare față de legile Țării. Doresc să încredințez pe Prea Fericirea Voastră că deși de acum înainte voi fi mai departe de așezămintele centrale bisericești în care mi-a fost dat să zăbovesc pînă în prezent, nu mă voi despărți și nu voi rămîne străin de nevoile și preocupările mari ale Bisericii, întrucît Episcopul, deși ales pentru o anumită regiune, el rămîne al întregii Biserici și este dator a sprijini interesele generale ale acesteia.

Nu am cuvinte potrivite pentru a exprima și în acest cadru sentimentele mele de recunoștință față de Prea Fericitul Patriarh Justinian care și-a luat osteneala de a prezida solemnitatea instalării mele ca Episcop al Dunării de Jos.

Mulțumesc în mod deosebit Domnului Vicepreședinte Gheorghe Nenciu pentru participarea Domniei Sale la acest act sărbătorec și pentru caldele cuvinte de apreciere pe care mi le-a adresat. Îl rog pe Domnia Sa să transmită Conducerii superioare de Stat și Domnului Președinte Prof. Dumitru Dogaru hotărîrea mea fermă de a colabora pentru binele și fericirea Patriei noastre.

Doresc să mărturisesc gratitudinea mea pentru prezența în această împrejurare a reprezentanților autorităților locale de Stat.

Aduc cordiale mulțumiri I. P. S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, pentru înălțătoarea slujbă pe care a săvîrșit-o împreună cu soborul de arhieriei, preoți și diaconi, cum și pentru mișcătoarele sentimente de prețuire și dragoste frățească ce mi-a adresat la această agapă.

Voi păstra o caldă amintire despre prezența frățească și cuvintele rostite de reprezentanții altor culte religioase din aceste părți.

Mulțumesc din toată inima membrilor Adunării Eparhiale și viitorilor mei colaboratori de la Centrul Eparhial, părinților protoierei, precum și tuturor oaspeților de aproape și mai de departe, care m-au cinstit cu prezența lor la această solemnitate.

Cu prilejul instalării sale, P. S. Episcop Antim Nica a trimis telegrame omagiale Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Domnului Emil Bodnăraș, vicepreședinte al Consiliului de Stat și Domnului Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor.

ALEGEREA, RECUNOAȘTEREA ȘI INSTALAREA PREA SFINȚITULUI EPISCOP DR. VISARION AȘTILEANU LA EPARHIA ARADULUI, IENOPOLEI ȘI HĂLMAGIULUI

Alegerea

În baza convocării Consiliului Național Bisericesc, în ziua de 10 iunie 1973, s-a întrunit Colegiul Electoral Bisericesc, pentru completarea scaunului episcopal rămas vacant la Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, în urma trecerii I. P. S. Mitropolit Teoctist la conducerea Arhiepiscopiei Craiovei și Mitropoliei Olteniei.

Îndeplinindu-se toate cele legale, de față fiind reprezentanții autorităților de Stat — Dl. Acad. Prof. Stanciu Stoian, delegatul Marii Adunări Naționale, Dl. Prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, și Dl. Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor, precum și membrii Sfântului Sinod, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a încredințat cu prezidarea lucrărilor Colegiului Electoral pe I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului.

Înalt Prea Sfințitul Președinte a adresat celor prezenți un cuvânt în care a descris împrejurările vacantării scaunului episcopal din Arad și a înfățișat liniile directoare ale lucrării multilaterale a Înalt Prea Sfințitului Teoctist ca Episcop al Aradului și în cadrul Mitropoliei Banatului. Înalt Prea Sfinția Sa a arătat apoi sarcina ce revine colegiului Electoral Bisericesc, de a alege un nou episcop în scaunul episcopal vacant și a suspendat ședința, spre a se da posibilitatea unor consultări reciproce între membrii Colegiului Electoral în privința candidatului ce urmează a fi propus.

La reluarea lucrărilor, după ce s-a constituit biroul Colegiului Electoral, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului a invitat pe alegători să-și depună votul pentru alegerea episcopului Aradului, Ienopolei și Hălmagiului.

La despuierea scrutinului s-a constatat că alegătorii au votat în unanimitate pentru *Prea Sfințitul Episcop Dr. Visarion Rășinăranul* vicarul Sfintei Arhiepiscopii de Alba Iulia și Sibiu.

Înalt Prea Sfințitul Președinte a anunțat rezultatul votului și a proclamat ales pe Prea Sfințitul Visarion ca episcop al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului. Apoi Înalt Prea Sfinția Sa a rostit următorul cuvânt:

Prea Sfințite Părinte Episcop Visarion,

Am deosebita cinste și marea bucurie de a vă împărtăși rezultatul votării ce tocmai s-a terminat. Colegiul Electoral Bisericesc v-a ales titular al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului. Prin aceasta

ați primit atât adeziunea noastră a celor de față cât și a celor pe care îi reprezentăm. În acest moment solemn profit de prilej spre a vă adresa cel dintâi, în numele nostru al tuturor, calde felicitări și urări de binecuvîntată arhipăstorie.

Alegerea de acum intervine la numai cîteva zile după sărbătorirea împlinirii celor 25 ani de patriarhicească slujire a Prea Fericitului Părinte Justinian, cînd Biserica noastră și-a făcut bilanțul activității din ultimul pătrar de veac, caracterizată printr-un continuu efort de a răspunde tuturor exigențelor într-o vreme de adînci prefaceri și mai drepte așezări, într-o lume dornică de înfrățire, progres și pace. În măsura în care a căutat să-și împreune strădaniile cu ale obștii, în aceeași măsură Biserica noastră a arătat că ține cu scumpătate la unitatea ei de doctrină, cult și organizare. Eliberată de orice servituți din trecut, Biserica s-a găsit după 23 august 1944 în situația de a-și putea împlini plenar nobila ei vocație de slujitoare a lui Dumnezeu și a oamenilor, întru desăvîrșita unitate a mădularelor, împreună cu totalitatea fiilor națiunii.

Prea Sfințite Episcop al Aradului,

Urmînd exemplul Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, zece ani cât a diriguat eparhia pentru care ați fost acum ales, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a stăruit pentru unitate întru dreapta credință și nu mici sînt înfăptuirile cu care și-a încununat merituoasa activitate. Nimeni nu se îndoiește că veți proceda așijderea.

Știți din proprie experiență cât rău ne-a adus dezbinarea religioasă de altă dată și, la fel, cât de binefăcătoare și roditoare este unitatea întru slujirea lui Dumnezeu și a semenilor. Păziți deci «unitatea Duhului întru legătura păcii» (Efes. IV, 3), unitatea Bisericii Ortodoxe Române condusă de Sfîntul Sinod în frunte cu Patriarhul ei, unitatea națiunii din care am odrăslit, grupată strîns împrejurul iubiților ei diriguitori. Mereu în trecut și cu atât mai vîrșos astăzi unitatea a constituit idealul căruia și-au închinat viața și strădaniile cei mai buni fii ai Bisericii și ai poporului, indiferent de starea și rosturile ce le-au fost hărăzite. Avem convingerea fermă că veți merge pe urma lor fără șovăire.

Dacă aș adăuga că același lucru îl așteaptă de la noul lor episcop preoții, călugării și credincioșii din părțile Aradului și Hunedoarei, va fi ceva de la sine înțeles. Drept aceea mă grăbesc să adaug că ei toți vă așteaptă să le fiți îndrumător și părinte, sfătuitoare și pilduitoare. De acum înainte Prea Sfinția Voastră veți fi cel spre care vor privi ca spre un far să le luminați calea, să le încălziți inima și să le întăriți vrerile.

Cunoscîndu-i îndeaproape, îi recomand stăruitor blîndeții cu care se cuvine să-i mîngîiați, prețuirii ce fără drămuire merită să le acordați. Împreună cu ei veți putea înfăptui multe, asemenea înaintașilor, spre binele Bisericii și spre continua înflorire a patriei.

Ar fi lipsit de înțelepciune să nu vă atrag luarea-ăminte că noua lucrare la care sînteți chemat nu este drum presărat doar cu flori. Ori de cîte ori însă vă veți simți prea împovărat, să nu uitați că nu sînteți singur și că Prea Fericitul Patriarh, întreg Sfîntul Sinod, noi toți, ne găsim alături de Prea Sfinția Voastră. Mai presus de toate puneți-vă

nădejdea în Tatăl Ceresc, rugându-L să vă sprijine și să vă protegiască.

Pentru a sfârși nu-mi rămîne altceva decît să vă adresez din inimă urarea să aveți spor în muncă și cît mai bogate înfăptuiri în noua lucrare arhipăstorească. Dumnezeu să vă ajute!

În continuare, noul ales, Prea Sfințitul Episcop Visarion, a rostit următoarea cuvîntare :

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Președinte al Departamentului Cultelor,
Înalt Prea Sfințite Părinte Președinte,
Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

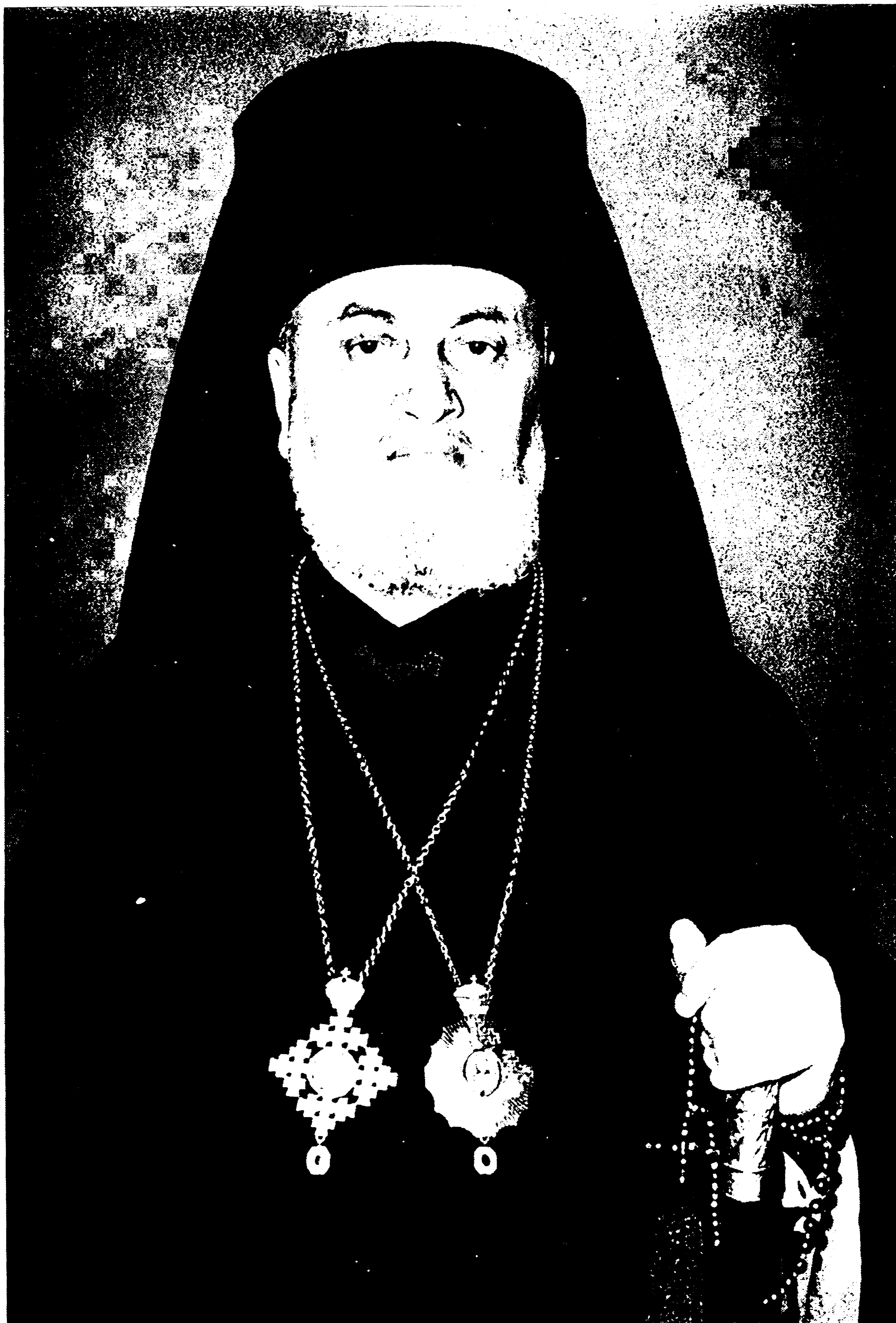
Avînd vie conștiința răspunderii, mă simt adînc mișcat și copleșit de chemarea cu care am fost onorat acum, prin înalta încredere ce mi-ați acordat, de a fi ales episcop eparhiot al sfintei și străvechii episcopii a Aradului.

În votul dumneavoastră exprimat astăzi văd împlinirea voinței lui Dumnezeu ; de aceea, după cuvîntul lui Iisus Hristos, mă rog : «*Facă-se voia Ta, Doamne*» (Luca XI, 2). Dau mărire lui Dumnezeu, de la care vine «*tot darul desăvîrșit și toată darea cea bună*». Aduc expresia simțămîntelor mele de aleasă, caldă și respectuoasă recunoștință Măritului Colegiu Electoral Bisericesc.

Consider că este cazul, în acest loc, de a arăta că încă de tînr am simțit chemarea la preoție, dorind din tot sufletul să devin preot și slujitor al lui Hristos și al poporului român credincios. Pentru a ajunge la această culme spirituală — de care, după învățătura Sfinților Părinți, se înfricoșează cetele îngerești și pentru care, după cuvîntul Sfîntului Ioan Gură de Aur, nimeni nu este vrednic după cuviință — am muncit cu neobosită rîvnă, reușind să obțin doctoratul în teologie, la Facultatea pontificată «*De Propaganda Fide*» din Roma, cu diplomă de merit «*magna cum laude*». Întors în țară am funcționat în orașul natal Cluj, mai întîi ca secretar al fostei episcopii unite din Cluj, apoi ca preot la parohie, tot în Cluj.

Îndemnat de aceeași dorință simțită, sinceră și irezistibilă, de a sluji lui Hristos și poporului meu, din care m-am ridicat ca fiu de muncitor ceferist, m-am reîntors la sînul Bisericii-mame, Biserica Ortodoxă Română, în anul 1958, fiind ars de focul de a putea săvîrși lucrarea lui Dumnezeu, convins fiind că am datoria sfîntă de a nu lăsa să ruginească darul lui Dumnezeu primit prin punerea mîinilor și că trebuie să fiu alături de poporul nostru, în momentele cînd acesta își făurește o nouă viață, mai bună, mai fericită, mai vrednică de zilele veacului pe care îl trăim.

Din cei 33 de ani de activitate preoțească-bisericească, de care m-a învrednicit Preabunul Dumnezeu, 15 ani i-am desfășurat ca slujitor al Bisericii Ortodoxe Române, 4 ani preot în București, 7 ani episcop-vicar patriarhal în București și 4 ani ca episcop vicar la Mitropolia Ardealului, în Sibiu. Consider că acești 15 ani de slujire în minunatul ogor al Bisericii străbune, cu care mi-am identificat întreaga ființă, cinstiț

Prea Sfințitul Dr. Visarion Aștileanu, Episcopul Aradului, Ienopolei
și Hălmeagului

și loial, mi-au dat satisfacția muncii împlinite, în fiecare zi, cu devotament și perseverență depusă cu dragoste și deplină bucurie. Am convingerea că această etapă din viața mea este etapa împlinirii mele ca om și slujitor, ca preot și cetățean, conștient de rosturile firești, în cadrul Bisericii mele și a strămoșilor mei.

Rog să-mi fie îngăduit ca pentru această frumoasă etapă a vieții mele să aduc prinos de recunoștință, neprecupețitul și statornicul devotament, aceluia care pentru mine a fost părinte bun, înțelegător și mărinimos, îndrumător competent și generos — Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, care din chiar momentul reîntoarcerii mele la sânul cald de mamă bună al Bisericii Ortodoxe Române m-a cuprins și m-a înconjurat cu aleasă dragoste și părintească atenție.

Cît privește activitatea mea în ultimii 4 ani la Mitropolia Ardealului, activitate în care, pe lângă atribuțiile de episcop vicar, am suplinit, o vreme, catedra nou-înființată de Ecumenism și Patrologie la Institutul teologic de grad universitar din Sibiu, pentru toată această experiență câștigată de mine aici și mai ales pentru cunoașterea îndeaproape a problemelor vieții religioase din Transilvania, aduc smerite mulțumiri Înalț Prea Sfințitului Părinte Mitropolit Nicolae al Ardealului și Prea Sfințiților Episcopi Teofil al Clujului și Vasile al Oradiei.

Și iată că astăzi din darul Celui Preaînalt, Dătătorul a tot binele, prin bunăvoința Măritului Colegiu Electoral Bisericesc, mi se încredințează marea cinste de a fi rînduit în fruntea Eparhiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, — vatră istorică de credință și de viață ortodoxă — acum, în zilele noastre, ridicată la o nouă strălucire, desigur prin zelul neostenit și apostoleasca abnegație cu deosebire a ultimilor doi ierarhi, astăzi Înalț Prea Sfințiții Mitropoliți Nicolae al Banatului și Teoctist al Olteniei, dar permanent și cu ajutorul darnic și larga înțelegere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române.

Sînt pătruns în aceste clipe și voi fi stăpînit în toate zilele vieții mele de măreția misiunii încredințate, precum și de înalta cinstire, de care am fost învrednicit, gîndindu-mă la ceea ce Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție poruncesc despre greaua răspundere a episcopatului. Episcopul este «kat exokin» — prin excelență — «al lui Dumnezeu împreună-lucrător» (I Cor. III, 9), «iconom al tainelor lui Dumnezeu» (I Cor. IV, 1).

De aceea, convins că din punct de vedere al credinței creștine arhiepiscopia este o înaltă și plină de răspundere vrednicie, mă voi strădui ca după îndemnul Sfîntului Apostol Pavel «să cinstesc slujba mea» (Rom. XI, 13), fiind în primul rînd frate și povățuitor pentru toți, lumină și căldură pentru preoți și credincioși, prin cuvînt și faptă, după statul aceluiași Apostol către Tit: «În toate dîndu-te pe tine pildă de fapte bune, dovedind în învățatură neschimbare, cuviință ... cuvînt sănătos și fără prihană» (II, 7—8).

Voi fi, fraților mei în Hristos, sprijin în împreună-lucrarea viei Domnului; pentru țara și poporul meu, cetățean luminat, loial și devotat. Ți-

nînd apoi seama de învățătura Apostolului neamurilor că: «tot arhiereul este luat dintre oameni și rînduit pentru oameni, spre cele ce sînt ale lui Dumnezeu» (Evrei III, 1) — mă voi pune cu totul în slujba Bisericii și credincioșilor din sînul cărora m-am ridicat la treapta episcopatului. În aceasta voi lua pildă vie de la marii ierarhi ortodocși români care au cinstit prin merite nepieritoare Biserica și lupta pentru libertate a poporului nostru.

Mă voi opri cu pietate și recunoștință, la numele unora dintre ierarhii români ortodocși, care m-au precedat, în ultimii aproape 150 de ani: episcopul Nestor, episcopul Gherasim Raț, Procopie, Miron Românuț, Ioan Meșianu, Ioan Papp, Grigore Comșa, Andrei Magieru, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist Arăpaș.

Multe exemple luminoase îmi oferă istoria eparhiei Aradului spre a sluji și eu, cu aceeași rîvnă binecuvîntată, Biserica, poporul român și Țara.

Prea onorat Colegiu Electoral Bisericesc,

Ca slujitor al Bisericii Ortodoxe Române, am permanent la inimă marea și istorica înfăptuire a Bisericii noastre, prin care ea și-a refăcut pentru totdeauna unitatea sa bisericească, în condițiile de deplină libertate religioasă și de conștiință create de regimul socialist în ultimii 25 de ani.

În cele două secole și jumătate de dezbinare nefirească și violentă, a fost adeseori silită conștiința religioasă a poporului român și s-au încercat multe uneltiri pentru a se stăvili și compromite unitatea noastră spirituală și națională, autorii acestora fiind puteri străine de viața și interesele vitale ale poporului român ortodox și ale Bisericii sale dreptmăritoare. Tristele și dramaticele pagini ale istoriei din acea perioadă, arată cît de nefaste sînt în viața unui popor și a unei Biserici, vrajba, neunirea și dezbinarea.

Preoțimea și credincioșii noștri formează astăzi, pe tot cuprinsul țării noastre, o singură unitate de credință, de simțire și de trăire creștinească și ortodoxă. Această sfîntă și scumpă unitate, pe care noi o vedem încadrată în marea și nezdruincinata unitate a poporului român, o vom îngriji și apăra, dacă va fi nevoie ca lumina ochilor, făcînd-o din ce în ce tot mai vie și lucrătoare.

Doresc ca în acest moment important al vieții mele, să mai fac o mărturisire, scumpă mult inimii mele. Sîntem astăzi cu toții însuflețiți văzînd că în țara noastră se muncește cu entuziasm și devotament iar efortul creator devine una din coordonatele vieții societății noastre. Președintele Consiliului de Stat, Domnul Nicolae Ceaușescu, iubitul nostru conducător, întregul popor muncitor, se dăruiesc trup și suflet unei activități fără preget, cu abnegație și dăruire patriotică, pentru înfăptuirea cît mai grabnică în țara noastră a unei vieți fericite de progres, bunăstare și cultură.

Sîntem mîndri să vedem pretutindeni prețuirea de care se bucură România, pentru aportul pe care ea îl aduce la colaborarea între țări și la pacea lumii.

În activitatea mea de păstor duhovnicesc, voi fi fericit să-mi îndrumez preoții și credincioșii, pentru a sprijini cu mereu sporită însuflire eforturile constructive ale țării.

Iar acum, înainte de a rosti legământul vieții mele, închinată din acest moment binelui și fericirii oamenilor din de Dumnezeu-păzita Episcopie a Aradului, rog a mi se îngădui de a exprima cele mai calde și respectuoase simțăminte de gratitudine și recunoștință Departamentului Cultelor, personal Domnului Președinte Profesor Dumitru Dogaru și Domnului Vicepreședinte Gheorghe Nenciu, care m-au ajutat și sprijinit totdeauna în munca mea. Vă rog, mult stimate Domnule Președinte Dumitru Dogaru să binevoiți a transmite înaltele mele simțăminte de aleasă stimă, gratitudine, respect și dragoste, Conducătorilor iubiți ai poporului nostru.

Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Ajungînd la sfîrșitul cuvîntului meu, nu găsesc frază mai potrivită, pentru a-mi încheia modesta mea vorbire, decît aceasta ce urmează: Mă leg în fața Dumnezeului Celui viu și a Dumneavoastră, a celor de față, ca prin întreaga mea viață, prin activitatea mea, prin rugăciunile mele ce le voi înălța, prin cuvînt de învățătură, prin îndemnuri și fapte bune, să slujesc pe Hristos Mîntuitorul, Sfînta Biserică Ortodoxă Română, și Patria noastră dragă, Republica Socialistă România.

Cu Dumnezeu înainte!

După închiderea lucrărilor Colegiului Electoral, Prea Sfințitul Episcop Visarion a primit felicitări și urări de la toți cei prezenți: ierarhi, membri ai Sfîntului Sinod, membri ai Colegiului Electoral, membri ai Adunării Eparhiale a Episcopiei Aradului și părinții consilieri ai acestei eparhii, — fiind înconjurat cu toată dragostea.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit apoi o agapă în cinstea Prea Sfințitului Episcop Visarion.

Date biografice ale noului ales Episcop al Aradului. — Prea Sfințitul Episcop Visarion Aștileanu s-a născut în orașul Cluj, la 14 martie 1914. După absolvirea studiilor secundare a urmat cursurile Academiei teologice din Cluj. Din anul 1935 a urmat cursuri de filozofie obținînd licența în 1941, apoi doctoratul în teologie (1942) cu mențiunea «Magna cum laude». Între anii 1942—1948 a îndeplinit diferite funcții: secretar episcopesc, paroh la o biserică din Cluj ș.a.

Între anii 1958—1961 a funcționat ca inspector general patriarhal și concomitent ca preot paroh la biserica Popa Tatu din București, iar în continuare la biserica Antim. La 1 ianuarie 1962 a fost numit consilier patriarhal pentru Sectorul Institutului Biblic-Ateliere. La 28 iunie 1962, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a ales episcop vicar patriarhal. Tunderea întru monah și ridicarea la treapta de arhimandrit s-au săvîrșit la Mînăstirea Sinaia, în zilele de 7 și 8 septembrie 1962, iar hirotonia întru arhieru a avut loc în ziua de 9 septembrie 1962, în catedrala Sfintei Patriarhii din București.

La propunerea I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 19 decembrie 1968, a ales pe P. S. Visarion în funcția de Episcop Vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu.

În anul universitar 1971—1972, Prea Sfinția Sa a predat cursurile de Ecumenism și Patrologie la Institutul teologic de grad universitar din Sibiu.

Recunoașterea alegerii

În temeiul alegerii Prea Sfințitului Dr. Visarion Aștileanu ca episcop al Aradului, Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România a emis Decretul nr. 385, din 10 iulie 1973, prin care recunoaște în funcția de episcop al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului pe noul ales. Decretul i-a fost înmănat Prea Sfinției Sale la Departamentul Cultelor, de către Dl. Președinte Prof. Dumitru Dogaru, în ziua de 8 august 1973.

La această solemnitate, în cadrul căreia și alți ierarhi au primit Decrete ale Consiliului de Stat de recunoaștere în noi funcții, au fost de față: Prea Fericitul Patriarh Justinian, ierarhi, membri ai Sfântului Sinod, șefi și reprezentanți ai cultelor religioase din țară, reprezentanți ai Administrației Patriarhale, rectorii Institutelor teologice, directori ai Seminarilor teologice, reprezentanți clerici din partea Centrului Eparhial din Arad.

După citirea și primirea Decretului de confirmare, *Prea Sfințitul Episcop Visarion* a rostit următoarea cuvântare:

Domnule Președinte al Departamentului Cultelor,

Imi este dat, în aceste clipe, să trăiesc unul din cele mai însemnate momente ale vieții mele: acordarea, de către Înalta Ocîrmuire a patriei noastre, a recunoașterii mele în scaunul de Episcop al Aradului, pentru care am fost ales de către Colegiul Electoral Bisericesc al Bisericii Ortodoxe Române, în ziua de 10 iunie a acestui an. Avînd această înaltă recunoaștere, voi putea trece de acum în munca de conducător sufletesc al clerului și credincioșilor din acele părți ale țării.

Adînc emoționat de marea cinstire ce mi se atribuie, să-mi fie îngăduit de a-mi exprima cele mai vii mulțumiri și recunoștință profundă Domnului Președinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, care m-a învrednicit de încrederea sa și a binevoit să semneze înaltul Decret, pe care Dumneavoastră, Domnule Președinte al Departamentului Cultelor, mi l-ați înmănat în acest cadru festiv.

Increderea cu care am fost onorat constituie pentru mine cinstirea cea mai de preț. De aceea îl asigur pe Domnul Președinte al Consiliului de Stat, Domnul Nicolae Ceaușescu și întreaga Conducere a Patriei noastre că voi sluji cu dragoste, dăruire și devotament țara și poporul nostru. Voi desfășura necontenit, ca episcop și cetățean, o muncă asiduă, plină de conținut patriotic, de abnegație și generozitate, întru sprijinirea făuririi unei lumi noi, a păcii, a înțelegerii și a colaborării, a unei vieți fericite de progres, bunăstare materială și spirituală, de cultură și civi-

la ojie ; voi fi fericit ca în activitatea mea viitoare de păstor sufletesc, cu sprijin, dimpreună cu preoții și credincioșii istoricei eparhii a Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, toate eforturile constructive ale țării.

Doresc, de asemenea, să aduc în acest moment solemn, respectuoase și calde simțăminte de grațitudine Onoratului Departament al Cultelor, Personal Domnului Președinte Profesor Dumitru Dogaru, precum și Domnului Vicepreședinte Gheorghe Nenciu, pentru neprecupețitul și prețiosul sprijin și ajutor ce l-am primit totdeauna în munca mea de pînă acum. Le adresez rugăminta ca și în viitor să mă onoreze de aceeași competență colaborare, să-mi acorde valorosul și generosul lor sprijin, cu care voi putea fi la înălțimea așteptărilor ce s-au pus în persoana mea.

Mult stimată Domnule Președinte,

Onorată asistență,

Unul dintre antecesorii mei la eparhia Aradului, episcopul Ioan Papp, într-un moment important, a spus : «Unde merge poporul, mergem și noi vlădicii», — urmînd desigur deviza formulată de marele revoluționar pașoptist, Simion Bărnuțiu : «Țineți cu poporul, ca să nu greșiți». Rostind aceste mari cuvinte, amîndoi au înțeles că, așa cum seva dătătoare de viață intră în firul de grîu, din huma neagră, ruptă din bezne subpămîntene de fierul plugului, așa și izvoarele de energie ale vieții celei noi : regenerarea, restructurarea, înnoirea lumii, asanarea ei morală și înnobilarea omului țîșnesc de jos, din ființa poporului nostru, pînă nu de mult oropsit, apăsător și nedreptățit.

Dovada evidentă o avem sub ochii noștri, astăzi cînd vrednicul nostru popor, avîndu-și soarta în propriile sale mâini, și-a putut valorifica nelimitatele sale energii și valențe spirituale, a reușit să înfăptuiască vastul proces de transformare înnoitoare, atît în conștiința oamenilor cit și în prefaceri epocale și structurale, pe drumul societății celei noi în patria noastră — România. Sub aspect cultural, spiritual și de învățămînt : un popor întreg citește, învață și muncește, după cum scrie concis și expresiv unul dintre mulții vizitatori și turiști străini : «Republica Socialistă România este o imensă universitate».

Credincioșii ortodocși pe care îi voi păstori știu că se află încadrați, deopotrivă, în edificarea lumii noi — și voi ține seama de aceasta, pentru a le încuraja activitatea zilnică și spirituală, ca împreună să fim cu toții la înălțimea chemărilor ce ne sînt date de însuși conducătorul Statului nostru, în mai multe împrejurări, cînd s-a aflat pe aceste plaiuri.

Vă rog să-mi permiteți să folosesc acest prilej pentru a sublinia importanța deosebită pe care o are pe planul vieții religioase continua dezvoltare a spiritului ecumenic, existent între Biserica Ortodoxă Română și celelalte culte, frățeasca lor unire și cooperare pe tărîmul acțiunilor practice de slujire comună. Era și firesc ca în acest climat să-și fi găsit rezolvarea în cel mai înțelept mod, reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania. Vă rog să rețineți asigurarea mea, pe care de altfel am mai făcut-o și în alte ocazii, de a fi un slujitor vrednic al acestor înfăptuiri pe care a fost în stare să le realizeze Biserica Ortodoxă Română, al cărui slujitor credincios am fost și rămîn pentru totdeauna.

Călăuzit de acest spirit, am făcut legământul sfânt, definitiv și ireversibil, de a sluji și în viitor, în virtutea acestor adevăruri, Biserica și Patria, care mi-au deschis drumul spre această nobilă misiune cu care am fost investit de către Colegiul Electoral Bisericesc al Bisericii Ortodoxe Române și de Conducerea Statului Român.

Considerînd că activitatea mea de pînă acum a fost de natură să contribuie la promovarea relațiilor de trăire ecumenică, este necesar să-mi îndrept pașii, precum și orice activitate a viitoarei mele misiuni pastorale, în direcția ridicării la un grad superior a acestor importante îndatoriri bisericești și sociale ce-mi revin.

Vă rog să-mi permiteți să apreciez că preocupările pe care le-am avut în vederea împlinirii acestor idealuri au slujit și vor sluji și în continuare atît interesele Bisericii Ortodoxe Române cît și ale poporului român.

Prea Stimate Domnule Președinte,

Cu aceste gînduri și convingeri, ascultător fidel al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu președintele său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, făgăduiesc, Domnule Președinte al Departamentului Cultelor, în modul cel mai solemn, să fiu îndrumător spiritual și cetățenesc al tuturor credincioșilor ortodocși din eparhia Aradului, să stau de veghe și să activez cu statornicie pentru înfăptuirea aspirațiilor de mai bine, neprecupețind eforturile în activitatea comună pentru unitatea spirituală și națională a tuturor cetățenilor din cuprinsul Eparhiei Aradului unde voi păstori de azi înainte.

În răspuns Domnul Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru, a adresat felicitări episcopilor care au primit decrete de investitură în noile funcții. Domnia Sa a arătat că după 23 August 1944 Biserica, fără a abdica la nimic din ceea ce-i este propriu, a găsit calea cea mai bună de a sluji poporul și năzuințele lui în realizarea mărețelor sale idealuri.

Dl. Președinte al Departamentului Cultelor a arătat că, în spiritul în care a activat pînă acum în acest scop, Biserica poate afla noi mijloace de a se face folositoare societății de astăzi, înălțării conștiinței morale, conștiinței datoriei cetățenești. Domnia Sa a făcut apel și la celelalte culte ca, în duh de colaborare ecumenică și de respect reciproc, să meargă pe același drum al sprijinirii unității efortului creator de progres și bunăstare a poporului nostru.

După solemnitatea de înmînare a Decretului de recunoaștere a Consiliului de Stat, a avut loc o masă oficială la Palatul patriarhal.

În aceeași zi, ierarhii cărora li s-a înmînat Decretul de recunoaștere în noile funcții, împreună cu Prea Fericitul Patriarh Justinian și membrii Sinodului permanent, au fost primiți în audiență la Consiliul de Stat de către Domnul Vicepreședinte al Consiliului de Stat, Emil Bodnaraș. Au fost de față Domnul Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor și Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor.

În cursul întrevederii ierarhii prezenți și-au reafirmat loialitatea față de conducerea superioară a Statului și hotărîrea de a-și aduce contribuția, împreună cu clerul și credincioșii lor, la continua propășire a țării și la cauza păcii în lume.

Domnul Vicepreședinte Emil Bodnaraș a dat o înaltă apreciere aportului pe care Biserica Ortodoxă Română, ierarhii, preoții și credincioșii ei, alături de celelalte culte religioase din patria noastră, îl aduc la ridicarea Republicii Socialiste România pe noi trepte de progres și bunăstare.

I n s t a l a r e a

Festivitățile de instalare a noului ierarh au avut loc în catedrala din Arad, în ziua de duminică 26 august 1973.

Sfînta liturghie a fost săvîrșită de către I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului și Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradiei, în fruntea unui sobor de preoți și diaconi reprezentînd toate eparhiile transilvănene.

Au fost de față, alături de noul episcop al Aradului: I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Roman Ialomîțeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, delegat al Prea Fericitului Patriarh Justinian; șefi de culte; preoți și credincioși; membri ai familiei P. S. Episcop Visarion.

A fost de față Dl. Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor, împreună cu alți reprezentanți ai Departamentului Cultelor și ai autorităților locale de stat.

După otpustul sfintei liturghii, Prea Cuviosul Arhimandrit Timotei Seviciu, vicarul Mitropoliei Banatului, a citit gramata mitropolitană de instalare a Prea Sfințitului Episcop Visarion în scaunul de episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmașiului.

Potrivit rînduiei Sfintei noastre Biserici, *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului* a înmînat Prea Sfințitului Episcop Visarion cîrja episcopală, apoi i-a adresat următorul cuvînt:

*Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Domnule Vicepreședinte al Departamentului Cultelor,
Onorați reprezentanți ai autorităților locale,
Eminențele voastre și stimați reprezentanți ai cultelor religioase,
Cinstiți oaspeți,
Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,
Iubiți credincioși,*

Hronicul Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmașiului înscrie astăzi un eveniment deosebit de important: așezarea în scaun a noului ei ierarh. Satisfacției și bucuriei credincioșilor ortodocși români de pe aceste meleaguri se alătură apartenenței celorlalte culte religioase. O împărtășesc de asemenea toți cei care, apreciînd locul Bisericii Ortodoxe Române în viața obștească, își dau seama cît de mare este menirea episcopului ca îndrumător al arhipăstoriților săi.

Au trecut două luni și mai bine de când vestea promovării Prea Sfinției Sale Dr. Visarion Aștileanu a străbătut pretutindeni și iată acum a sosit momentul întâlnirii sale cu credincioșii eparhiei ce i s-a încredințat. Fie binecuvîntat cel ce vine întru numele Domnului!

Prea Sfințite Părinte Episcop Visarion,

Mi-a revenit sarcina, în conformitate cu legiuirile noastre bisericești, să Vă înmînez cîrja de arhipăstor al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, după ce puțin timp înainte ați fost chemat prin voia lui Dumnezeu și votul reprezentanților Bisericii să ocupați scaunul de conducător sufletesc al clerului și credincioșilor ortodocși români din această parte a țării. Însăși autoritatea supremă a Statului v-a dat, prin decret, cuvenita recunoaștere din partea ei.

Vă aflați acum în jilțul arhieresc al uneia din vechile eparhii românești de dincoace de Carpați, cu continuitate neîntreruptă pe parcursul a sute de ani. Sînteți astfel urmașul unui lung șir de vlădici care au ținut mereu aprinsă pe meleagurile Aradului flacăra iubirii de Dumnezeu și de popor. Simt parcă îndemnul lăuntric să le pomenesc numele și faptele. Dar duhul lor plutește aievea printre noi și pînă la urmă e mult mai potrivit să las ca în pioasă reculegere să ne pătrundă gîndul și să ne învăluie ființa. Ei sînt de față și alături de Prea Sfinția Voastră. Cred că nu greșesc atunci cînd voi spune că sînt bucuroși văzînd în mîinile cui le-a fost predată moștenirea.

Aparțineți ca origine altor locuri, nu prea depărtate însă. Pînă a fi venit încoace, ați parcurs un drum destul de lung, care v-a purtat pașii la școli înalte în țară și în străinătate. Ați intrat apoi în viața obștească, împărtășind soarta tuturor celor care după unirea cea mare din 1918 n-au încetat să viseze la timpuri de reală libertate și neatîrnare, fără nedreptății și exploatare, lipsite de vrăjmășia întreolaltă și de împărțiri păgubitoare. V-a înlăcrimat sufletul smulgerea în 1940 a unei părți din trupul transilvănean al patriei, dar vi l-a înrourat cu profundă satisfacție ivirea zorilor unei alte lumi, la 23 august 1944. Ați cumpănit îndelung asupra evenimentelor care s-au succedat vertiginos și v-ați alăturat convins mersului înainte. Așa ați ajuns să împliniți rosturi importante în Biserică, la început ca sfetnic și apoi colaborator apropiat al Prea Fericitului Patriarh Justinian, după aceea ca episcop vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, pe lîngă Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Mladin. Cu atare zestre ați venit aici. Capacitatea de care dispuneți și experiența acumulată sînt o cheazășie a nădejdlor pe care le legăm de lucrul nou pe care îl începeți.

Prea Sfințite Părinte Episcop Visarion,

Eparhia încredințată spre conducere își deschide larg brațele spre a Vă primi cu dragoste. Veți arhipăstori peste protopopiate, parohii, mînăstiri și schituri răspîndite în valea Mureșului și valea Jiului, în ținuturile Ineului, Zărandului, Bradului și Hunedoarei, — toate vetre de autentică trăire ortodoxă și românească. Protopopii, preoții, călugării și credincioșii de azi sînt urmașii unor ilustre figuri din trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat. Nici unul nu trăiește însă doar din amintiri, ci

toți, alăturându-și strădaniile celor ale întregului popor, împreună cu naționalitățile conlocuitoare, își oferă entuziast contribuția la edificarea vieții noi din patria noastră.

Cît privește Aradul, orașul de reședință a episcopiei, aproape că nu e nevoie să o spun eu, constituie un vechi și important centru cultural și economic totodată. Aici s-au păstrat cu multă scumpătate tradiții extrem de valoroase, românești și ortodoxe. Ca să mă refer doar la momentul de epocală importanță pe care îl reprezintă unirea Transilvaniei cu țara mamă în 1918, el a fost în bună parte pregătit aici, contribuția secretarului de atunci al episcopiei, Vasile Goldiș, fiind hotărîtoare. Municipiul Arad a stat mereu în fruntea strădaniilor, urmărind mai binele poporului. Astăzi el se numără printre cele dintîi orașe ale patriei, datorită aportului ce-l aduce din punct de vedere material și spiritual la dezvoltarea țării.

Acestea sînt locurile și eparhioții Prea Sfinției Voastre de azi înainte. Fiți mîndru de toate și toți, cu osebite fiți pe măsura vredniciei lor. Indatoririle ce Vă așteaptă în Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmașului nu sînt nici puține, nici ușoare. O să le puteți împlini dacă, întemeiat pe învățătura sfintei noastre Biserici, veți avea ochii larg deschiși asupra realităților vieții, căutînd să cunoașteți sigur și amănunțit starea preoțimii și a credincioșilor. Plecîndu-vă urechea la bătaia inimii lor, veți afla desigur cît de mult țin ei la unitatea în cadrul națiunii și a Statului, la unitatea în cadrul Bisericii strămoșești. Fără îndoială veți fi înșivă cel mai fervent promotor al acestei unități atît de scumpe nouă tuturor.

Nu trebuie însă uitat că împreună cu ortodocșii români conviețuiesc apartenenții altor confesiuni și altor naționalități. Legăturile lor trainice și frățești se cuvine a fi cultivate și ridicate pe o treaptă tot mai înaltă.

Viața nouă pe care și-o făurește poporul, se cere sprijinită de orice slujitor sau închinător al altarului; strădaniile ce se depun în lumea întreagă pentru progres, libertate, neatîrnare, dreptate și pace trebuie să găsească răsunset în sufletul tuturor creștinilor astfel încît ei să-și aducă partea lor de contribuție. Cunoscînd acestea, veți avea destulă vigoare spre a Vă strădui cu timp și fără timp întru călăuzirea fiilor duhovnicești pe calea împlinirii poruncilor evanghelice de iubire față de Dumnezeu și față de semenii, căci în aceasta constă toată Evanghelia.

Sîntem adunați aici ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, cler și dreptcredincioși, conducători și reprezentanți ai altor culte religioase, toți așteptînd să vedem împlinite nu peste mult timp nădejtile ce le legăm de lucrarea Prea Sfinției Voastre. Sînt convins că nu veți înșela aceste așteptări.

Iubiți preoți și credincioși ai Eparhiei Aradului.

După ce Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, care v-a fost bun părinte sufletesc timp de peste zece ani, i s-au încredințat alte rosturi, ați dobîndit acum ierarh nou. Vine la voi avînd depline împuterniciri și drepturi, dar și mari îndatoriri împreunate cu treapta arhieriei. Urmați-l cu încredere, potrivit cuvîntului Scripturii: «Supuneți-vă învățătorilor

voștri și fiți ascultători, căci ei neadormit poartă grijă de sufletele voastre, ca unii ce au a da seamă pentru ele, pentru ca, cu bucurie, să facă aceasta, iar nu suspinînd, căci aceasta nu v-ar fi de folos» (Evrei XIII, 17).

Stați strîns împrejurul lui și iubiți-l cu dragoste curată, neuitînd nici o clipă foloasele ce le aduce cu sine unitatea și buna înțelegere. Nevoile și păsurile voastre, necazurile și bucuriile ce le aveți, doririle și năzuințele ce nutriți așterneți-le înainte cu multă încredere și împreună străduiți-vă să slujiți lui Dumnezeu și semenilor.

Avînd alături pe ierarhul vostru, prin el aveți lîngă voi Biserica întregă, Sfîntul Sinod în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, pe noi toți. Înainte de patima Sa, Hristos Domnul a spus: «De Mă iubiți, păziți poruncile Mele. Și Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mîngîietor vă va da vouă ca să fie cu voi în veac» (Ioan XIV, 15—16). Și iată vouă vi s-a trimis mîngîietor în «această zi pe care a făcut-o Domnul să vă bucurați și să vă veseliți într-însa». Fiți dar recunoscători lui Dumnezeu și tot pe El rugați-L să vă țină arhierul în putere și sănătate mulți ani, spre folosul și mîntuirea voastră.

A luat apoi cuvîntul P. C. Preot Gheorghe Căvășdan, vicarul Episcopiei Aradului, care a spus:

«Prea Sfințite Părinte Episcop Visarion,

Actul alegerii Prea Sfinției Voastre, de către Colegiul Electoral Bisericesc, în demnitatea de Episcop al Aradului, ca și cel al instalării care are loc astăzi, se înscriu în istoria Eparhiei Aradului ca acte ce au menirea să dea Bisericii arădene un conducător, turmei dreptcredincioase un păstor, care să cultive în sufletul ei iubirea față de Dumnezeu și om.

Eparhia Aradului — ce vi se încredințează astăzi — cuprinde, precum se știe, județele Arad și Hunedoara. Frumoasa vale a Mureșului, de la Orăștie pînă la ieșirea din țară și întreaga vale a Crișului Alb, de la izvor și pînă la frontiera de vest a țării, cu mînoasele lor cîmpii, valea superioară a Jiului, cu bogatul ei bazin carbonifer, Țara Hațegului și cea a Zărandului, cu frumusețile și comorile lor, ținutul Hunedoarei, cu cetatea sa de foc, formează plaiurile și meleagurile Eparhiei Aradului.

Pămîntul acesta românesc — cu munții și văile lui și poporul românesc care a viețuit și viețuiește pe meleagurile lui și care-i cunoaște toate tainele — a odrăslit în trecut sfinți ai Bisericii Ortodoxe Române și eroi ai neamului românesc. Cuviosul Visarion, a cărui vestită cruce e așezată astăzi sub streășina bisericii din Lipova și Cuviosul Sofronie, trecuți în rîndurile sfinților prin actul de canonizare din 1955, au trăit și activat pe teritoriul de astăzi al Eparhiei Aradului. Horia, Cloșca și Crișan și Avram Iancu, eroi ai neamului românesc, care și-au jertfit viața pentru înalte idealuri revoluționare, pentru înlăturarea jugului iobăgiei apăsătoare, sînt de asemenea odrasle ale meleagurilor Eparhiei Aradului. Așadar, un trecut glorios, și bisericesc și național, despre care vorbim cu toții cu legitimă mîndrie.

Despre ceea ce este astăzi puterea și sufletul arădean s-a putut lua cunoștință cu trei zile înainte, cînd la mitingul oamenilor muncii din

orașul nostru, prilejuit de cea de a XXIX-a aniversare a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist, Președintele Consiliului Popular al Județului Arad a făcut o amplă expunere, arătând aportul pe care muncitorii, țărani și intelectualii județului Arad îl aduc la dezvoltarea și înflorirea patriei noastre scumpe — Republica Socialistă România.

Despre ceea ce este astăzi Biserica Ortodoxă Română din Eparhia Aradului îmi iau îngăduința de a aminti că preoții și credincioșii ortodocși din cuprinsul Eparhiei, fii buni și harnici ai Bisericii și buni cetățeni ai Patriei, animați de dorința unei conviețuiri pașnice, de bună înțelegere și colaborare cu toți oamenii, indiferent de credința lor, s-au încadrat în ritmul de viață și de muncă imprimat de Conducerea actuală a țării noastre. Însuflețirea cu care strălucesc toți în a lucra la propășirea Bisericii se împletește cu sprijinirea continuă a ridicării Patriei dragi pe trepte noi de lumină.

Antecesorul Prea Sfinției Voastre, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Teoctist, în cei zece ani și jumătate cât a păstorit aici, a tras brazdă adâncă în ogorul credinței, a semănat sămânța cea bună, a cultivat dragoste față de Biserică și neam și a cules rod bogat. Prin lucrarea pe care a desfășurat-o, a rămas neuitat în sufletele preoților și credincioșilor. Deși la sute de kilometri de Arad, duhul său plutește încă deasupra eparhiei. Bucuria de a-l revedea, de a-l avea astăzi în mijlocul nostru este mare.

Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Nicolae al Banatului, în perioada de sedis-vacanță, a condus cu înaltă competență eparhia. Cu bună-tate, cu priceperea și cu iscusința care îl caracterizează, ne-a ajutat ca toate problemele ivite în acest interval de timp să fie rezolvate în termen, fapt pentru care îi exprimăm astăzi toată recunoștința și dragostea noastră.

Prea Sfinția Voastră,

Preluați astăzi conducerea eparhiei. Toți preoții și credincioșii ei v-au așteptat cu inimile deschise și sînt alături de Prea Sfinția Voastră, pătrunși fiind pînă în adîncul sufletului de rolul și importanța pe care o are ierarhul în Biserică, în conducerea ei, în viața ei. În lucrarea ce vă stă în față nu sînteți singur. Pe lîngă sprijinul pe care îl veți primi de la Întîistătătorul Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și al Sfîntului Sinod, Centrul Eparhial din Arad, format din oameni care lucrează împreună și unitar, strîns uniți în jurul Prea Sfinției Voastre, Vă oferă astăzi toată puterea lor de muncă și Vă asigură de devotamentul lor.

Începînd cu ziua de astăzi, în toate bisericile din eparhie se vor rosti ectenii pentru sănătatea Prea Sfinției Voastre, pentru conducerea turmei celei cuvîntătoare pe calea mîntuirii. În duhul acestor ectenii, în numele Centrului Eparhial, al Consiliului și Adunării Eparhiale și al tuturor preoților și credincioșilor din Eparhia Aradului, Ienopolei și Halmagiului, vă zicem : Bine ați venit în mijlocul nostru și să ne trăiți într-o mulți și fericiți ani !»

Prea Sfințitul Episcop Visarion a adresat ierarhilor, reprezentanților autorității de Stat, oaspeților și credincioșilor, următoarea cuvîntare :

*Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Nicolae al Banatului,
Domnule Vicepreședinte al Departamentului Cultelor,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Membri ai Sfintului Sinod,
Eminențele Voastre Domnilor Episcopi și Onorați reprezentanți ai
Cultelor,*

*Distinși reprezentanți ai autorităților locale de Stat,
Prea cinstiți oaspeți și invitați,
Prea Cucernici Preoți și Cucernici Diaconi,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Vrut-a Domnul, în dumnezeiasca Sa providență, ca voia Sa preasfîntă să se împlinească prin alegerea mea de către măritul Colegiu Electoral Bisericesc al Bisericii Ortodoxe Române, în ziua de 10 iunie a acestui an, la conducerea acestei istorice eparhii, ca episcop al Aradului, Tenopolei și Hălmagiului, urmată de acordarea de către Ocîrmuirea Patriei noastre a recunoașterii mele în funcția în care am fost ales, prin înaltul Decret semnat de Domnul Președinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, decret ce mi-a fost înmînat într-un cadru festiv la Departamentul Cultelor, în ziua de 8 august, de către Domnul Președinte al Departamentului Cultelor, Domnul Profesor Dumitru Dogaru.

Acestea sînt faptele mai importante care, precedînd solemnitatea noastră de astăzi, au avut loc în ultimele săptămîni, după cum ați auzit citindu-se și în Gramata mitropolitană emisă de Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu al Banatului, cu ocazia așezării mele în scaunul de ierarh al Aradului, scaun care a fost cinstit de atîția mari înaintași, împodobiți cu multe vrednicii și merite nepieritoare în lucrarea lor pentru Biserica noastră strămoșească Ortodoxă Română și în lupta pentru libertate și unitate a poporului nostru.

Cu respect și bucurie, îi amintesc pe ultimii doi antecesorii, astăzi aici de față : Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul nostru, Nicolae Corneanu al Banatului și Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Teoctist Arăpaș al Olteniei, care, dăruind suflet din sufletul lor generos, au ridicat această sfîntă episcopie la un nivel vrednic de istoria sa glorioasă.

Desigur, toți ierarhii care m-au precedat la conducerea eparhiei Aradului s-au îmbrăcat cu merite de mare cinste și datorită faptului că au știut să se înconjoare de colaboratori vrednici, capabili și devotați : preoți de mir, călugări, ieromonahi, arhimandriți, monahii și mireni destoinici, al căror nume merită a fi venerat, rugîndu-ne pentru ei și pomenindu-i la sfînta slujbă, deoarece, amintindu-ne de înaintașii noștri și cinstindu-le amintirea, ne cinstim și ne cunoaștem pe noi înșine, după cuvîntul bătrînului cronicar : «Cu cele trecute, să pricepem cele viitoare».

Dar această caldă dorință și neclintită hoiărîre, de a cinsti cum se cuvine și de a continua lucrarea vrednicilor de pomenire antecesorii, im-

plică, în mod firesc, conlucrarea principială și loială dintre conducător și colaboratorii săi. Iată de ce adresez chiar din prima zi a împreună-slujirii noastre o caldă rugămintă, luată din cea de a doua epistolă a Sfântului Apostol Pavel către Corinteni : (Fraților) «faceți-mi loc în inimile voastre» (II Cor. VII, 1). Am convingerea neumbrită că acest călduros apel va fundamenta conlucrarea și munca noastră comună și va stimula, de la bun început, iubirea irățească, gândul curat și deschis, dragostea de muncă, priceperea, hărnicia și conștiinciozitatea, toate asigurând ordinea și disciplina în eparhia noastră.

Valoroase și nenumărate sînt exemplele pline de lumină ce mi le oferă istoria eparhiei Aradului și a ierarhilor ei, ca, urmînd pilda lor, să pot sluji și eu, cu aceeași rîvnă binecuvîntată, Biserica strămoșească Ortodoxă Română, poporul și țara noastră scumpă. În această slujire, înțeleg ca, în primul rînd, să dau dovadă că sînt un membru devotat al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și colaborator loial al Prea Fericitului Patriarh Justinian și al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, al cărui sufragane sînt de azi înainte și aceasta cu atît mai vîrtos cu cît față de Înalt Prea Sfinția Sa nutresc o aleasă și veche dragoste și admirație.

Ca membru al Sfântului Sinod, și în strînsă colaborare cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, voi merge pe drumul luminos al ortodoxiei românești, făcîndu-mă, după îndemnul Apostolului Pavel, «pildă credincioșilor, cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credința și cu curăția» (I Tim. IV, 12).

Îmi stă mult la inimă și o consider ca o înaltă și sfîntă îndatorire, de a păzi ca lumina ochilor și de a o face, zi de zi, tot mai vie și lucrătoare, unitatea spirituală și bisericească ortodoxă, pe care o privesc ca încadrată în unitatea de nezdruccinat a poporului român și a statului nostru, dar în același timp în corpul Ortodoxiei ecumeniste : o singură Biserică ce slujește pe toți binecredincioșii și care păstrează legături frățești, pe plan ecumenic, cu întreaga Ortodoxie, în deplină comuniune de credință și de tradiție.

Consider totodată că este pentru mine o datorie imperioasă ca, împreună cu toți ierarhii Bisericii Ortodoxe Române și mai ales cu preoții și slujitorii bisericești din eparhia Aradului, să cunoaștem și să aplicăm în întregime Statutul și celelalte legiuiri ale Bisericii Ortodoxe Române, votate de Sfîntul Sinod, aprobate de Adunarea Națională Bisericească și confirmate de Conducerea noastră de Stat. După prevederile Statutului nostru, Biserica Ortodoxă Română este autocefală și unitară în organizarea ei și credem că tăria și prestigiul ei stau, pe de o parte, în unitatea dogmatică, canonică și cultică cu Biserica Ecumenică a Răsăritului, iar pe de altă parte, în aplicarea și trăirea unitară în viața noastră a învățăturii de credință ortodoxă, în unificarea cît mai deplină a cultului, a cîntării bisericești și a tuturor practicilor rînduite de Sfîntul Sinod în Biserica noastră străbună. «Ce frumos lucru este și cît de mult contribuie la unificarea sufletească a tuturor credincioșilor români cînd un credincios

din orice parte a țării găsește, în orice biserică intră, că toate rînduielile bisericești sînt aceleași ca în biserică din satul sau orașul lui» (Apostolat Social, IX, p. 226).

Iubiții mei fii sufletești,

Înalt Prea Sfințiile Lor, Mitropoliții Nicolae al Banatului și Teotist al Olteniei în vremea cînd au fost episcopi ai Aradului, cu alesele lor însușiri de păstori duhovnicești, au lucrat cu vrednicie pentru înflorirea acestei Sfinte Episcopii. Îi asigur pe amîndoi, precum și întreaga eparhie, că voi continua, cu neîmpușinată hărnicie, această frumoasă lucrare, spre mărirea lui Dumnezeu, spre binele Bisericii Ortodoxe Române și al credincioșilor noștri.

Știm și aceea că la Arad este statornicit un duh de frățescă împreună-lucrare, atît pe plan eparhial intern cît și cu credincioșii celorlalte culte, indiferent de naționalitate, Bisericii noastre Ortodoxe Române stîndu-i la inimă unitatea întregului popor în jurul Conducerii Statului nostru, unitatea tuturor oamenilor acestui pămînt, indiferent de apartenența națională sau religioasă. Prețuiesc aceste frumoase realizări și doresc din tot sufletul ca ele să se continue și să se intensifice, bucurîndu-ne cu toții de succesele dobîndite.

Dar Sfînta noastră Episcopie este parte integrantă a Bisericii Ortodoxe Române al cărei Întîistătător, Prea Fericirea Sa Părintele nostru Patriarh Justinian, la 29 februarie 1968, cu ocazia neuitatei audiențe de prezentare a tuturor conducătorilor de culte din țara noastră în fața Domnului Nicolae Ceaușescu și a altor Conducători de Stat, a expus un minunat și mobilizator tablou de lucru, de gînduri și de orientare, în cuvinte care au rămas neșterse în conștiința noastră, a celor ce am avut fericirea să fim de față, spunînd că ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române asigură Înalta Conducere de Stat «de tot devotamentul și de tot sprijinul cu care sîntem datori pentru bunul mers al Statului, pentru prosperitatea și bunăstarea materială și spirituală a poporului. Convingerile și îndeplinirea datoriilor noastre patriotice, ca cetățeni ai statului, sînt întărite de sentimentele noastre religioase, ca sentimente sacre, care ne obligă în conștiință la respect, supunere și slujire a statului, a poporului și conducătorilor lui. Înțelegerea și colaborarea care s-a statornicit între Cultele din țara noastră, libertatea religioasă de care ne bucurăm, bunăvoința și sprijinul larg, material și moral, pe care-l acordă cultelor religioase Conducerea de Stat, credința religioasă însăși, precum și atmosfera și sentimentul de înalt patriotism de care sînt stăpîniți toți fiii patriei noastre, ne însuflețesc deopotrivă și pe noi și nu vom precupeți nimic pentru a sluji cu toată credincioșia și cu tot elanul marile năzuințe ale poporului, pentru fericirea lui, pentru înflorirea patriei, pentru zidirea vieții noi de progres și dreptate socială, pentru pacea și cooperarea între toți oamenii și între toate popoarele. Integrîndu-ne întru totul efortului colectiv, împreună cu Conducerea de Stat și cu tot poporul, vom lucra în așa fel ca și noi, atît pe plan intern, cît și extern, să afirmăm și să contribuim la prestigiul deosebit de care se bucură pa-

tria noastră, și cu toții să-l ridicăm cât mai sus» (Apostolat Social, IX, p. 312—313).

Față de această memorabilă, caldă și sinceră mărturisire a Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Justinian, care trebuie să fie considerată, și de fapt este, ca fiind și mărturisirea noastră, fiindcă Prea Fericirea Sa, vorbea în numele nostru al tuturor, ierarhi, preoți și credincioși ai Bisericii Ortodoxe Române, Domnul Nicolae Ceaușescu, în cuvântul său de răspuns, a confirmat în modul cel mai strălucit și clar că atât Biserica Ortodoxă Română cât și celelalte Culte din țara noastră sprijină opera de zidire a României noi: «Noi apreciem — a spus Conducătorul Statului nostru, Domnul Nicolae Ceaușescu — contribuția Cultelor, a Dumneavoastră conducătorii acestora, la opera de zidire a României noi ... (Apreciam) simțămintele pe care le-ați exprimat față de măsurile întreprinse pentru progresul și prosperitatea patriei ca și pentru apărarea cauzei păcii și colaborării între popoare» (Nicolae Ceaușescu, România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste, vol. III, București, 1969, p. 88).

Ni se încălzește și astăzi inima la auzul acestor minunate cuvinte și conturări de obiective, izvorâte din inima și mintea clarvăzătoare ale Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian și din partea Conducătorului Statului nostru, Domnul Presedinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu.

Să-mi fie îngăduit, dragi creștini, ca și aici în fața sfântului altar, ca nou Episcop al Aradului, să-mi exprim toată admirația și respectul față de cel ce întruchipează astăzi toate năzuințele țării și a cărui viață și muncă se contopesc cu însăși existența patriei, cel mai iubit fiu al poporului român, Domnul Nicolae Ceaușescu, admirație și mulțumire față de multilaterala, neobosita și pilduitoarea sa activitate, precum și pentru marile împliniri obținute sub conducerea sa înțeleaptă în România, devenită o țară înfloritoare și în plin elan constructiv, o țară în care domnește dreptatea socială, munca, ordinea și disciplina, cresc și se dezvoltă impetuos progresul cultural, spiritual și material, cinstea și prosperitatea mereu sporită a cetățenilor. Personal, sînt fericit ca, în calitatea mea, să sprijin cu toate puterile și cu toată însufletirea această măreață și glorioasă operă social umană ce se înalță în țara noastră, în aceste vremuri istorice.

Iubiți credincioși,

Apropiindu-mă de sfârșitul cuvîntării mele, vă rog să-mi permiteți ca, în aceste momente de rară sărbătoare într-o eparhie, sărbătoare menită a ridica prestigiul instalării mele în scaunul episcopal al Aradului, să încerc să-mi adun și să-mi înmănunchiez simțămintele ce îmi copleșesc sufletul și întreaga ființă:

Cu adîncă smerenie îmi înalț cugetul și gîndul de rugăciune smerită, de adorație și mulțumire către Prea Bunul Dumnezeu care, prin Sfînta Sa Biserică Ortodoxă Română, mi-a hărăzit darul Său ales de a ocupa un loc de cinste în ierarhia bisericească.

Mă bucur și prețuiesc după cuviință, înalta încredere cu care am fost onorat de Ocîrmuirea Patriei noastre.

Sînt conștient în fața responsabilităților ce apasă pe umerii mei de a corespunde cu cinste nădejdlor ce se leagă de păstoria mea, de a fi mereu la înălțimea vremurilor pe care le trăim.

Doresc să aduc respectuoase, calde și frățești mulțumiri membrilor Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a binevoit să trimită ca reprezentant al său pe Prea Sfințitul Roman Ialomițeanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, însoțit de unii distinși colaboratori ai Prea Fericirii Sale de la Centrul Patriarhal din București. Mulțumim pentru această dragoste și atenție cu care au onorat astăzi Eparhia Aradului și pe noul ei păstor.

Sîntem bucuroși și ne cinstește în mod deosebit prezenta Domnului Vicepreședinte al Departamentului Cultelor, Gheorghe Nenciu și a colaboratorilor săi, precum și a reprezentanților autorităților locale de stat, pe care îi asigur, cu toată căldura sufletului meu, de buna colaborare, atît a mea cît și a celorlalți ostentori de la Centrul Eparhial al Aradului, ca și a întregii preoțimi din eparhie, că vom sprijini cinstit și loial înfăptuirea tuturor obiectivelor și sarcinilor ce ne stau în față, pentru binele obștesc, pentru fericirea poporului nostru și înflorirea patriei.

De asemenea mulțumim Înalt Prea Sfințitilor și Prea Sfinților membri ai Sfîntului Sinod pentru frățeasca participare la săvîrșirea sfintei slujbe la praznicul nostru de astăzi. Rog pe Atotputernicul Dumnezeu să le răsplătească tuturor osteneala ce și-au luat de a participa la bucuria noastră de astăzi, iar smereniei mele să-mi stea pururea în ajutor.

Mulțumim Eminențelor Lor, Domnilor Episcopi și onoraților reprezentanți ai celorlalte Culte pentru că au venit să cinstească și dînșii cu prezența lor praznicul nostru, asigurîndu-i că și din noua mea funcție voi continua, cu aceeași colaborare frățească, în spiritul ecumenismului creștin și uman integral și al patriotismului fierbinte, promovarea marelui ideal al păcii și al prieteniei și mă voi strădui să contribui la continua înflorire a Patriei noastre dragi, Republica Socialistă Romînia.

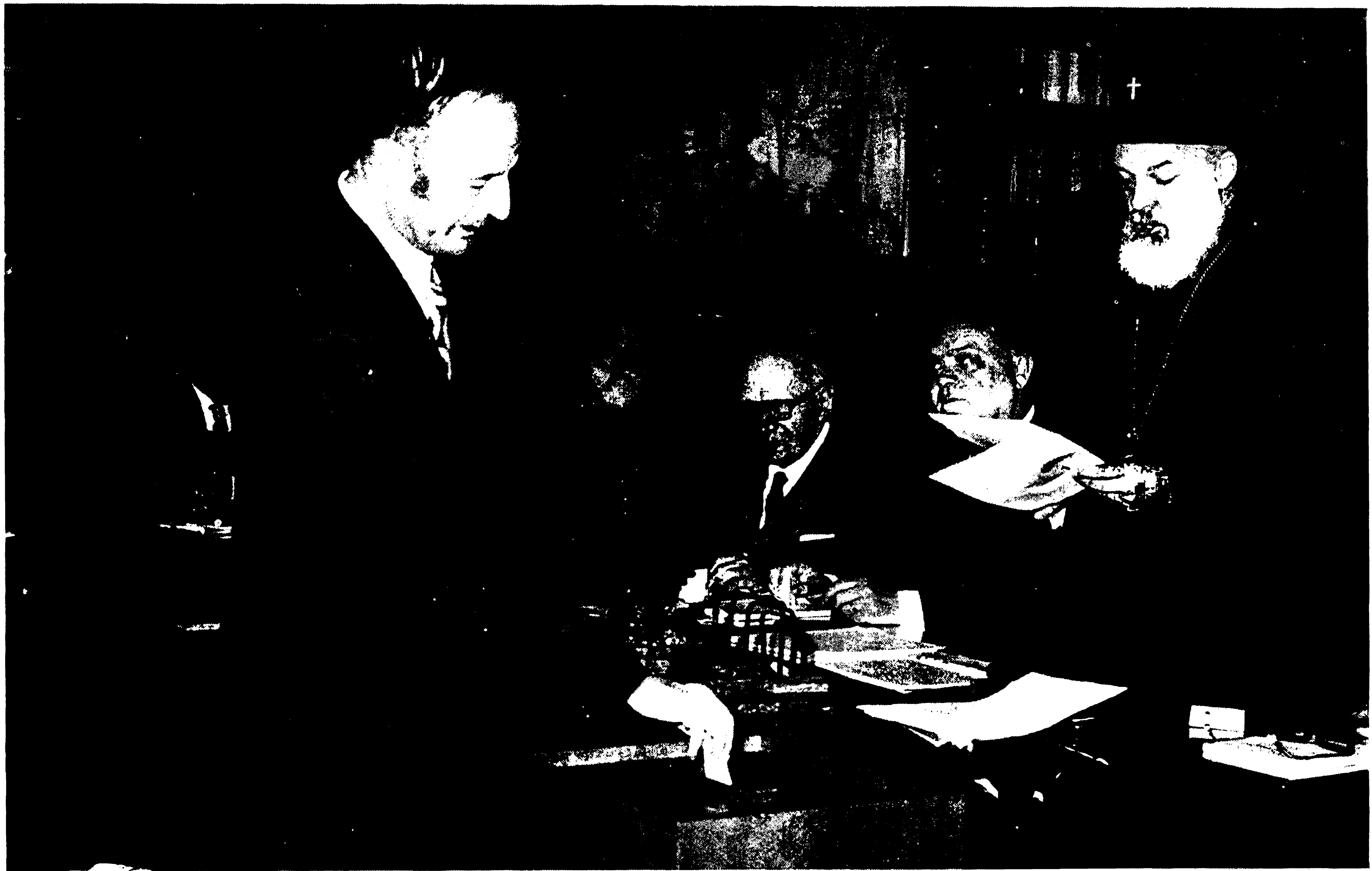
Mulțumim călduros și în mod cu totul special Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, pentru marea osteneală și grijă permanentă ce le-a depus în vederea pregătirii festivității instalării mele ca episcop al Aradului și în același timp și pentru frumoasele și înțeleptele cuvinte rostite aci, asigurîndu-l, odată mai mult, de întreaga mea dragoste frățească, aleasă prețuire și colaborare în cadrul Sfintei Mitropolii a Banatului.

Prea Stimate Domnule Vicepreședinte al Departamentului Cultelor, îmi exprim din tot sufletul, și cu această ocazie, față de Domnul Președinte al Departamentului Cultelor, Domnul Profesor Dumitru Dogaru, față de Domnia Voastră personal și toți colaboratorii apropiați ai Domniei Voastre, sincere și călduroase mulțumiri, gratitudinea mea profundă pentru prețiosul sprijin ce mi l-ați acordat totdeauna în munca mea de pînă acum și pe care sînt sigur că îl voi primi și în viitor. Vă rog să

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Dl. Prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor și Dl. Acad. Prof. Stanciu Stoian, delegatul Marii Adunări Naționale, intrând în sala festivă a Adunării Naționale Bisericești, cu ocazia alegerii noului episcop al Eparhiei Aradului

Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru, depunând votul pentru alegerea
noului episcop al Eparhiei Aradului

binevoii a transmite Conducerii Statului nostru toate gândurile mele cele mai bune, profunda mea recunoștință, precum și hotărîrea mea de a lucra mai departe, cu și mai mult îolos, împreună cu toți preoții și credincioșii mei, în marele front al păcii, ca oameni ai Bisericii care veghem, alături de toți oamenii de bunăvoință, la pacea lumii, rugîndu-ne și muncind cu convingere pentru consolidarea între state și popoare, a climatului de pace, prietenie, înțelegere, destindere și cooperare pașnică.

Cuvîntul meu de mulțumire se îndreaptă acum către membrii Adu-nării Eparhiale, mulțumindu-le și din acest loc pentru încrederea ce mi-au acordat-o dîndu-mi votul lor la alegerea de la București, din 10 iunie ; către Consiliul Eparhial, către clerul și toți ostenitorii de la Cen-trul Eparhial, de la protopopiate și de la parohii, către corul catedralei precum și către toți bunii noștri credincioși, pentru dragostea cu care m-au primit, pentru participarea cu care au împodobit sfînta slujbă de astăzi, încălzindu-ne sufletul și inima cu rîvna și credința lor.

Bindecuvîntîndu-vă pe voi toți, căminele și familiile voastre, iubiți credincioși și credincioase din Arad și din toată eparhia, rog pe milos-tivul Dumnezeu, Părintele nostru cel din cer, să-și reverse bogat daru-riile Sale peste munca voastră și peste toate strădaniile voastre, să aveți spor în toate, să vă dăruiască sănătate, pace și fericire cu viață înde-lungată, ca să ne putem bucura împreună mulți ani de rezultatul și suc-cesele strălucite ale muncii harnicului nostru popor și de înflorirea pa-triei noastre scumpe, Republica Socialistă România.

Doamne Dumnezeule, Tatăl nostru cel din ceruri, Iisuse Hristoase și Duhule Sfinte, Treime Sfîntă, caută din cer și vezi și cercetează eparhia aceasta, clerul și pe credincioșii ei și ne bindecuvîntează pe noi toți cu al Tău har și cu a Ta iubire de oameni, că Ție se cuvine toată mărirea, cinstea și închinăciunea. Amin.

S-a rostit apoi de către diaconi polihroniul pentru Prea Fericitul Pa-triarh Justinian, pentru Conducătorii de Stat, pentru împreună-rugătorii și reprezentanții cultelor și pentru preoți și credincioși.

În aceeași zi, la reședința episcopală a avut loc o masă oficială, ofe-rită în cinstea Prea Sfîntitului Episcop Visarion de către Consiliul Epar-hial. În cadrul acesteia s-au rostit însuflețite cuvîntări exprimînd bucu-ria și nădejdele legate de lucrarea noului ierarh în fruntea Eparhiei Ara-dului, dîndu-se glas sentimentelor de atașament și de sprijinire a stră-daniilor nobile ale poporului nostru și subliniindu-se dorința de apro-piere, între culte între oameni în general și de așezare a păcii în lume.

Au luat cuvîntul : Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Arhiepisco-piei Bucureștilor, în calitate de delegat al Prea Fericitului Patriarh Jus-tinian ; P. S. Mitropolit Teoctist al Olteniei ; P. S. Episcop Vasile al Ora-doi ; Em. Sa Domnul Laszlo Papp, episcopul Bisericii Reformate din Ora-dea ; Em. Sa Domnul Dr. Albert Klein, episcopul Bisericii Evanghelice C. A. din Sibiu ; Mgr Francisc Olah, protopopul romano-catolic din Arad ; Dl. rabin Lerner Baruch, din partea Cultului Mozaic din Arad ; P. C. Pr. Prof. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic de grad Uni-versitar din Sibiu ; Dl. Dr. Miron Tabic din Arad, membru al Consiliu-

lui și al Adunării Eparhiale; P. C. Pr. Onisie Moraru, profesor la Seminarul teologic din Cluj ș.a.

A luat apoi cuvântul Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor, care a spus:

*Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Ierarhi,
Eminențele Voastre,
Onorați comeseni,*

Cu prilejul instalării de astăzi, am plăcerea ca în numele Departamentului Cultelor și al președintelui nostru Prof. Dumitru Dogaru să aduc felicitări și cele mai bune salutări tuturor reprezentanților Episcopiei Aradului, care de azi vor conlucra cu Prea Sfințitul Episcop Visarion.

S-a făcut un obicei ca la asemenea prilejuri să vedem împreună pe reprezentanții cultelor și să constatăm că ei devin părtași ai bucuriilor celorlalți și că își mărturisesc respectul lor și hotărîrea de a se afla angajați în slujirea unor idealuri patriotice și umane comune.

Îngăduiți-mi să mă opresc câteva clipe asupra semnificației acestei imagini pe care Dvs. reprezentanții Bisericii din această parte a țării o oferiți și cu prilejul solemnității de astăzi. Este vorba, fără îndoială, de definirea în acest fel a bunelor Dvs. relații, a respectului reciproc ce vă animă, a colaborării Dvs. și a dorinței Dvs. de a vă face utili în cadrul vieții noastre de astăzi. Am ascultat cuvintele Dvs. și rețin cu multă satisfacție această preocupare a tuturor de a vă aduce contribuția la unitatea moral-politică, moral-socială a naționalităților care trăiesc în țara noastră, la climatul de bună înțelegere, necesar muncii creatoare a poporului nostru.

Sînt sigur, Prea Sfințite Episcop Visarion, că prețuiți în mod deosebit această frățescă primire a conducătorilor și reprezentanților celorlalte culte.

Am ascultat aici cuvintele reprezentanților puterii de stat locale, salutul lor cald pentru noul episcop al Aradului.

Județul Arad, ca de altfel toate județele țării, se află angajat în activitatea laborioasă de îndeplinire a sarcinilor de dezvoltare a țării. Este pentru toți limpede — și lucrul acesta ne dă sentimentul unei curate mîndrii — că prin munca permanentă, creatoare a întregului popor, ne aflăm azi, după aproape trei decenii, în fața unor transformări esențiale în economie și cultură, în relații interumane și în conștiința morală a oamenilor. Aceste înnoiri ale țării recuperarea handicapului istoric pe care l-am moștenit, constituie, firește, unul din suporturile și stimulentele etice ale angajării Dvs. și mai ferme în lupta de sprijinire a eforturilor poporului nostru. Aceasta vă face cinste și traduce pentru noi atitudinea demnă, patriotică, a cultelor din țara noastră.

În activitatea lor de slujire a năzuințelor societății noastre, cultele din România nu s-au aflat în fața vreunei contradicții sau a vreunei dileme. Cu conștiința libertății în care se desfășoară viața religioasă, a principiului egalității cu care sînt tratate, ele găsesc temeuri, atît

propriii cât și de ordin cetățenesc, pentru a sluji societatea noastră. Nu este nevoie să discutăm mult asupra acestei laturi constitutive, intime, organice a vieții cultelor din țara noastră; mă bucur totuși ca și azi să subliniez satisfacția noastră pentru aceasta.

Așa cum ați afirmat și Dvs., Prea Sfințite Episcop Visarion, de-a lungul cuvintelor ce le-ați rostit în biserică, aveți toate motivele să vă găsiți acasă — pe linia principiilor și a năzuințelor pe care le-ați mărturisit — aici, în munca de la Arad, în mijlocul colaboratorilor Dvs. și în conlucrarea Dvs. împreună cu celelalte culte.

Veniți, așa cum s-a arătat, într-o eparhie cu frumoase tradiții, cu o ierarhie care a înțeles interesele adânci ale credincioșilor români de aici. Este de înțeles de ce numele unor ierarhi ca Gherasim Rațiu, Procopie și Miron Romanul, sau Ioan Mețianu au rămas scumpe în conștiința credincioșilor Dvs. și a istoriei, de ce numele lui Ioan Popp, care s-a ridicat dîrz pentru drepturile poporului, rămîne pildă pentru toți.

Sigur că nu orice epocă cere sacrificii asemănătoare, dar fiecare cere înțelegerea năzuințelor ei majore.

Aș vrea să subliniez și aici aprecierea și mulțumirea noastră față de doi ierarhi distinși ai Bisericii Ortodoxe Române — care și-au legat numele de eparhia Aradului — și nu doar numele, întrucît s-au legat de inimile credincioșilor din această eparhie: Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist Arăpaș. Mi se pare deosebit de frumoasă și nobilă această subliniere a clerului și credincioșilor de aici, pentru meritele, pentru omenia, pentru înțelepciunea și măsura cu care s-au făcut «tuturor toate» — cum ziceți Dvs. — cei doi ierarhi pe care avem cinstea să-i avem împreună cu noi astăzi.

L-am ascultat cu multă plăcere azi pe vrednicul vicar al Episcopiei Aradului, Preotul Căvășdan. Părintele vicar a tălmăcit minunat simțămintele cu care clerul, Centrul eparhial, întreaga eparhie îl primesc pe noul ei episcop. Aș vrea să-mi îngăduiți să apreciez activitatea tuturor consilierilor și salariaților de la Centrul eparhial, a protopopilor și preoților din eparhie, demnitatea pe care au dovedit-o, patriotismul care i-a călăuzit. Sînt sigur că Prea Sfințitul Visarion va găsi în Dvs. colaboratori vrednici și că Dvs. vă veți oferi cu aceeași dragoste slujirii intereselor obștești.

Prea Sfințite Episcop Visarion,

Ne-ați arătat atît de bine că înțelegeți răspunderea care vă stă în față și că doriți ca împreună cu colaboratorii Dvs. să găsiți răspuns tuturor problemelor.

Cunoaștem meritele Dvs. ca apropiat colaborator al Prea Fericitului Patriarh Justinian cu care ați lucrat în probleme ce priveau relațiile externe ale Bisericii Ortodoxe Române, precum și în problemele Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Este cunoscut aportul Dvs. ca episcop vicar la Arhiepiscopia Sibinului, în calitate de apropiat colaborator al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae Mladin. De aproape cincisprezece ani vă găsiți în mijlocul tuturor problemelor Bisericii Ortodoxe Române. În toți acești ani

și în toate încredințările ce vi s-au dat ați fost animat de dorința de a sluji Patria și poporul nostru, de a vă aduce o contribuție sinceră, permanentă.

Sîntem siguri că aici la Arad veți activa și mai mult toate năzuințele Dvs. de bine, toate posibilitățile Dvs. morale și umane, pentru ca împreună cu colaboratorii Dvs. să continuați bunele tradiții ale Episcopiei Aradului.

Vă felicit încă o dată, Prea Sfințite Episcop Visarion, pentru noua Dvs. muncă ce vă așteaptă. Vă urez din inimă să aveți sănătate deplină, să vă bucurați de frumoase rezultate în străduințele Dvs. de ierarh și însuflețit patriot.

Răspunzînd tuturor, Prea Sfințitul Episcop Visarion a mulțumit pentru cinstirea ce i s-a făcut prin participarea la festivitatea bisericească a instalării Prea Sfinției Sale, ca și pentru cuvintele și urările ce i s-au adresat, făgăduind că se va strădui să acopere cu fapte nădejdele ce au fost exprimate de vorbitori. Prea Sfinția Sa a făgăduit să sprijine din toate puterile, împreună cu clerul și credincioșii eparhiei, munca de înălțare a patriei, de prosperitate a poporului, de unitate, de colaborare cu celelalte culte.

În încheiere Prea Sfinția Sa a mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru delegarea Prea Sfințitului Episcop vicar Roman Ialomițeanul de a-l reprezenta la acest moment de înaltă și luminată bucurie; Înalt Prea Sfințiilor Mitropoliți Teoctist al Olteniei și Nicolae al Banatului, pentru tot ceea ce au făcut spre a-i fi acum posibil să preia o eparhie bine organizată; a mulțumit încă o dată Domnului Vicepreședinte Gheorghe Nenciu pentru cinstea ce i-a făcut participînd, însoțit de distinși colaboratori, la instalarea Prea Sfinției Sale și pentru cuvintele pe care i le-a adresat cu acest prilej. Prea Sfinția Sa a făgăduit să se pună cu totul în slujba intereselor Eparhiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, a intereselor poporului și patriei noastre dragi, a ideii de pace și apropiere între oameni.

După încheierea șirului de cuvîntări, Prea Sfințitul Episcop Visarion a trimis, în numele tuturor participanților la festivitatea de la Episcopia Aradului, telegrame Prea Fericitului Patriarh Justinian, Conducătorilor Statului și Domnului Președinte al Departamentului Cultelor.

ALEGEREA P. CUV. ARHIMANDRIT ROMAN STANCIU CA EPISCOPI VICAR AL ARHIEPISCOPIEI BUCUREȘTILOR ȘI HIROTONIREA SA ÎNTRU ARHIEREU

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 9 iunie 1973, la propunerea Sinodului Permanent din 5 iunie a.c. și în urma examinării canonice, a ales în postul de episcop vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor pe *P. Cuv. Arhimandrit Roman Stanciu*, starețul Mănăstirii Cernica.

Anunțând această alegere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și-a exprimat încrederea și nădejdea că noul episcop vicar își va închina toată puterea sa de muncă în slujba Bisericii și a Patriei, a propășirii culturii și progresului.

Răspunzând, P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu a subliniat — într-un emoționant și cald cuvânt — atmosfera vieții sale duhovnicești și influența pe care au avut-o asupra întregii sale activități curentul și tradiția cernicană în plămădirea, creșterea și cultura sa duhovnicească. Printre altele, Prea Cuvioșia Sa a spus :

«În acest moment, în care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian îmi face cunoscut că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat recomandarea Prea Fericirii Sale de a mă chema la treapta de arhieru, în funcția de Episcop Vicar la Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, în sufletul meu domnește, mai presus de orice, sentimentul răspunderii pe care o reclamă treapta bisericească la care sînt chemat. Am trăit în mînăstire de la vîrsta de 11 ani. După manualele școlare, primele cărți pe care le-am citit au fost Viețile Sfinților și Învățăturile Sfinților Părinți. Pilda cuvioșilor monahi, care au părăsit toate ca să slujească Domnului în singurătate, m-a urmărit în tot locul. Pe cînd studiam în București teologia și farmacia, obligat să mă îndepărtez de zidurile mînăstirii, nu arareori o dorință puternică mă îndemna să mă întorc la ea. Vacanțele le petreceam numai în mînăstire. Ea era pentru mine lîntîna care îmi domolea setea și pîinea ce-mi întărea sufletul. De aceea, la sfîrșitul studiilor, ca un pas firesc, am luat hotărîrea ca în mînăstire, lepădat în mîinile Domnului, și atît cît harul Său va binevoi să-mi dăruiască, călugăr sub ascultare și rînduială, să mă modelez, după cum spun Sfinții Părinți, în lumina spiritualității monahale ortodoxe, care a influențat atît de mult viața bisericească și cultura neamului românesc și acolo să-mi sfîrșesc zilele trăirii pămîntești.

Dar hotărîrile lui Dumnezeu sînt mai presus de vrerile noastre. Domnul, vrînd să-mi arate că monahul trebuie mai întîi să renunțe la voia sa, m-a chemat în administrație și astfel am îndeplinit diferite funcții și ascultări : șef de serviciu tehnic la Institutul Biblic, secretar

și casier de mînăstire, stareț, îndrumător spiritual al fostului seminar monahal de maici de la Hurezu, misionar etc.

Astăzi hotărîrea Sfîntului Sinod mă cheamă la o altă slujire de o mai mare răspundere : aceea de arhieru. De aceea strig împreună cu proorocul : «Trimite lumina Ta și adevărul Tău, Doamne, să mă povățuiască și să mă conducă la Muntele cel Sfînt al Tău și la locașurile Tale» (Psalmul XLII). Conștient de acesta, aud pe Apostolul spunînd : «Să fii pildă bună pentru credincioși, în vorbire, în purtare, în credință, în curăție» (I Tim. IV, 12). Tot așa se cade ca arhieru să fie pildă de lumină pentru credincioși, sufletul lui să fie împodobit cu bunătate, neinteresare, încredere totală în Dumnezeu, răbdare, curaj, pe care nimic nu le poate birui. De aceea, urmînd pe Apostolul Luca, putem mărturisii că «de acum nu mai sîntem ai noștri, ci ai Bisericii întru care Duhul Sfînt ne pune pe noi episcopi» (Fapte XX, 28). În Biserică, actele arhierului nu sînt binecuvîntate și roditoare decît dacă ele reflectă sentimentele de credință ale credincioșilor și dacă ele corespund cu acelea ale aspirațiilor poporului credincios. Acestei misiuni înalte sînt chemat să slujesc. Cu cît cuget la înălțimea acestei chemări, cu atît îmi văd slăbiciunea și lipsa. Îmi dă curaj tot același mare Apostol Pavel care scria efesenilor : «Toate le pot întru Hristos», el care se socotea, «cel mai mic decît sfinții». Această lucrare o am în fața ochilor mei și mă voi strădui să o îndeplinesc cu tot devotamentul, convins că astfel slujesc Biserica și interesele Patriei noastre».

În încheiere, adresîndu-se Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu a spus :

«Profund mișcat de aprecierile bune față de smeritele și neînsemnatele mele realizări de pînă acum, pentru care m-ați recomandat să fiu colaborator apropiat al Prea Fericirii Voastre, în rezolvarea problemelor bisericesti din Arhiepiscopia Bucureștilor, Vă mulțumesc din inimă, Prea Fericirea Voastră. Vă încredințez că voi lucra cu toată curăția inimii și cu toată puterea la ascultarea pe care mi-o veți încredința. Vă sînt adînc recunoscător și pentru grija părintească pe care ați purtat-o față de mine, încă de pe cînd eram student.

Cu acest prilej, țin să-mi exprim recunoștința față de Domnul Președinte al Departamentului Cultelor și Domnul Vicepreședinte care și-au luat osteneala să fie prezenți astăzi aici și îi rog să asigure Înalta Conducere a țării noastre că în slujba ce mi se va încredința voi lucra ca un cetățean devotat și loial al scumpei noastre patrii.

Mulțumesc Înalt Prea Sfințiților Mitropoliți și Prea Sfințiților Episcopi, membri ai Sfîntului Sinod, pentru încrederea acordată și mărturisesc că voi lucra în deplină colaborare frățească, cu dragoste și rîvnă, în slujba Bisericii. Dar mai presus de toate Vă rog să Vă amintiți și de mine, smeritul, în rugăciunile Înalt Prea Sfințiilor Voastre și Prea Sfințiilor Voastre».

Personalitatea noului Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. — P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu care în arhierie a primit numele de «Ialomițeanul» — s-a născut la 3 martie 1921, în comuna Axintele, ju-

dețul Ilfov. După terminarea cursurilor primare din satul natal, a intrat în viața monahicească, la vârsta de 11 ani, la Mînăstirea Cernica, unde avea un unchi ce s-a ocupat în mod deosebit de creșterea și educația nepotului său. Ca frate de mînăstire, a urmat cursurile Seminarului monahal de la această mînăstire, între anii 1933—1941. S-a înscris apoi la Facultatea de teologie din București, pe care a absolvit-o în anul 1945, luîndu-și diploma de licență cu lucrarea: *Tunderea în monahism și efectele tunderii în monahism*. A îmbrăcat schima monahală, fiind tuns în călugărie în anul 1940 și primind numele de *Roman*, în locul celui de mirean, *Radu*.

Cunoscînd de aproape viața părinților de la Cernica, printre care erau și mulți bătrîni, tînărul licențiat în teologie și monah, Roman, s-a înscris la Facultatea de farmacie, cu gîndul să poată veni în ajutorul călugărilor bătrîni și bolnavi, alinîndu-le suferințele. În anul 1950 a absolvit Facultatea de farmacie din București, fiind unul dintre cei mai apreciați studenți.

I s-au încredințat apoi diferite funcții administrative în cadrul Bisericii; șef de serviciu tehnic la atelierele Plumbuita, casier, secretar și ajutor de stareț, la Mînăstirea Cădărușani, iar din anul 1959 pînă la alegerea sa ca arhieru a funcționat ca stareț la Mînăstirea Cernica, dovedindu-se un bun gospodar și un continuator al spiritului de viață curată și duhovnicească din acest locaș.

Recunoașterea alegerii. — Prin Decretul nr. 385, din 10 iulie 1973, Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România a recunoscut alegerea în postul de Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor a P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu, starețul Mînăstirii Cernica.

În ziua de 8 august 1973, a avut loc la Departamentul Cultelor ceremonia înmînării Decretului de recunoaștere a Prea Cuvioșiei Sale în acest post.

La solemnitate au luat parte: Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru, Dl. Vicepreședinte Gheorghe Nenciu, directori și alți salariați superiori ai Departamentului Cultelor.

Din partea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române au participat: Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian; II. PP. SS. Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei, Nicolae al Ardealului, Teoctist al Olteniei, Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Antim al Buzăului; P. S. Arhieru Gherasim Constănteanul, vicarul Episcopiei Dunărea de Jos. De asemenea, au fost prezenți ierarhii ce urmau să primească decrete de recunoaștere din partea Consiliului de Stat: I. P. S. Arhiepiscop Teofil, titularul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului; P. S. Antim, noul episcop al Eparhiei Dunării de Jos; P. S. Visarion, noul episcop al Eparhiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului; P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș, noul ales episcop vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu și P. Cuv. Arhim. Justinian Chira, noul ales episcop vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

Au fost prezenți și reprezentanți ai altor culte din Republica Socialistă România.

După citirea Decretelor, acestea au fost înmânate noilor titulari de către Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru.

Primind decretul, P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu a rostit următoarea cuvîntare :

Am ascultat cu vie emoție citirea Înaltului Decret al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, prin care Înalta Conducere de Stat confirmă hotărîrea Sfîniului Sinoad al Bisericii Ortodoxe Române, care, la recomandarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, m-a chemat în funcția de Episcop Vicar la Arhiepiscopia Bucureștilor. Țin să-mi exprim adîncă mea recunoștință față de Înalta Conducere de Stat pentru încrederea ce mi-o acordă în noua mea demnitate.

Mulțumesc din inimă, Domniei Voastre, Domnule Președinte, Domnului Vicepreședinte și colaboratorilor Domniei Voastre din Onoratul Departament al Cultelor, pentru recomandarea pe care ați făcut-o pe lângă Înalta Conducere de Stat. Vă asigur, Domnule Președinte, de tot devotamentul în lucrarea ce-mi este încredințată și de toată sinceritatea și curăția inimii în colaborarea cu Onoratul Departament al Cultelor și cu celelalte organe ale autorității de Stat.

Incepînd de la această dată activitatea mea se va desfășura în mijlocul credincioșilor și clerului din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, sub îndrumarea directă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. În această activitate mă voi strădui să îndeplinesc ascultările ce-mi vor fi date, cu toată puterea mea de muncă și cu inima plină de iubire față de scumpa noastră patrie. Îmi va fi urechea și inima deschisă tuturor, pentru a-i înțelege pe toți și a sesiza durerile și năzuințele credincioșilor și preoților, ca să fiu un interpret fidel al lor pe lângă Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

Deplina libertate religioasă a tuturor Cultelor, consințită prin Constituția țării, constituie elementul favorabil desfășurării lucrării de păstor în Biserică. Clerul și credincioșii nu văd nici o contradicție în a-și desfășura viața lor religioasă și de a apăra, în același timp, interesele patriei. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian spunea limpede într-una din cuvîntări : «Biserica Ortodoxă Română nu are alt drum decît drumul pe care merge poporul întreg ; ea merge cu hotărîre pe calea pe care merge poporul, fiindcă înțelege că aceasta este calea cea bună» (Apostolat Social, vol. IV, p. 453).

Ca ierarh al Bisericii Ortodoxe Române, va trebui să fiu totdeauna în mijlocul realităților vieții. Deși vin la noua funcțiune din mediul monahal, din viața de mînăstire, aceasta nu m-a îndepărtat niciodată de cunoașterea realităților vieții. Mînăstirea Cernica, unde mi-am făcut pregătirea teologică și unde am cunoscut spiritualitatea ortodoxă, prin tradiția ei și prin istoria ei, a fost totdeauna sensibilă la transformările ce au avut loc în viața poporului român. Mînăstirea Cernica a participat la marile evenimente de deșteptare națională și culturală prin aportul unor personalități care s-au format în duhul ei, ca : episcopul Chesarie al Buzăului, arhierul Ioanichie Statinichia, Nicolae Bălășescu, iar în monahism Nifon Bălășescu, Sfîntul Ierarh Calinic, mitro-

Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei
Bucureștilor

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian citește molitvele pentru
hirotonirea întru arhieru a P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu

Aspect de la slujba hirotonirii întru arhieru a P. Cuv. Arhim.
Roman Stanciu

politul Nifon, monahul Naum Rîmniceanu și alții. Iar atunci cînd poporul s-a aflat în nesiguranță, ca la anul 1821, cu prilejul intervenției armatei turcești împotriva Eteriei și a lui Tudor Vladimirescu, el a găsit aici refugiu, ajutor și hrană, așa cum s-a întîmplat de atîtea ori de-a lungul istoriei sale zbuciumate.

Spiritul Bisericii Ortodoxe Române este, prin structura sa, favorabil progresului. Mîntuitorul Hristos spune: «Eu am venit în lume, ca lumea viață să aibă și mai mult să aibă» (Ioan X, 10). Prin cuvintele «mai mult să aibă» Mîntuitorul se referă la setea de depășire pe care trebuie să o aibă orice om. A trăi înseamnă a-mi împlini ființa, a lucra tot mai mult și mai bine, a-mi depăși starea de acum.

Astăzi întreaga țară este angajată într-o neînteruptă ascensiune spre culmile civilizației și progresului. În toate sectoarele de activitate ale cetățenilor patriei noastre se înregistrează succese remarcabile. Acestea se datoresc faptului că pe plan politic s-a statornicit în țara noastră un climat de egalitate și libertate pentru toți cetățenii patriei, indiferent de naționalitate sau credință religioasă și toți depun astăzi o muncă susținută pentru construirea unei vieți mai bune și a unui viitor fericit. Încadrat în acest spirit al progresului, voi sprijini cu toate puterile orice lucrare spre binele obștesc, contribuind astfel, la consolidarea vieții celei noi în scumpa noastră patrie.

Față de celelalte culte religioase voi avea o atitudine caldă și frățescă, de înțelegere și prietenie, de respect pentru credința religioasă a fiecăruia. Datorită îndrumărilor și sfaturilor Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, s-a realizat deja în rîndul clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române un climat de respect și înțelegere față de membrii celorlalte Culte.

Ca slujitor al Bisericii Ortodoxe Române, împlinind lucrarea Domnului nostru Iisus Hristos, sînt dator să propovăduiesc dragostea și să contribui la zidirea păcii. Dragostea de patrie trebuie să ne unească pe toți. Iubirea creează unirea și unirea este tăria unei națiuni. Credințele religioase nu trebuie să divizeze pe fiii unei națiuni, ci să-i unească.

Cu aceste gînduri, Domnule Președinte, îmi încep activitatea în noua funcțiune. Rog pe Atotputernicul Dumnezeu să dăruiască patriei noastre pace, ca în liniște și multă prosperitate să meargă, neabătut, pe calea progresului. Iar conducătorilor noștri să le dea sănătate neclintită și sporire în toată strădania depusă pentru binele tuturor.

Hirotonirea. — Hirotonirea întru arhiereu a P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu a avut loc în ziua de 15 august 1973, Praznicul Adormirii Maicii Domnului — în catedrala patriarhală.

Încă din ajun, potrivit tipicului, s-a oficiat ipopsifierea noului ales, în catedrală, de către PP. SS. Antim, episcopul Dunării de Jos, Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, și Gherasim Constanțeanul, arhiereu-icar al Dunării de Jos.

Cuvenita «Chemare» a fost citită de către P. C. Preot Petre F. Alexandru, consilier mitropolitan, la care noul ales a rostit răspunsul:

«Fiindcă Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Ungrovlahiei împreună cu PP. SS. Episcopi Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și Gherasim Constanțeanul, arhiereu-vicar al Episcopiei Dunării de Jos, urmînd alegerii ce mi s-a făcut de către Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în ședința sa din 9 iunie 1973 pentru postul de episcop-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și acordării rangului ierarhic de arhiereu, precum și recunoașterii făcute de către Consiliul de Stat al R. S. România, prin Decretul nr. 385/1973, — iată răspund cu multă smerenie și frică de Dumnezeu acestei arhieresti și părintești chemări și primesc cu supunere și bucurie sfînta și greaua sarcină a arhieriei».

După aceasta, noul ales a adus mulțumiri Conducerii Bisericii și Conducerii de Stat, precum și Prea Sfințiților Arhieriei care se ostenesc pentru hirotonia sa.

A doua zi, la praznicul Adormirii Maicii Domnului, a avut loc hirotonirea care a fost săvîrșită de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, înconjurat de P. S. Episcop Antim al Dunării de Jos, P. S. Episcop Antonie, Ploieșteanul, vicar patriarhal și P. S. Arhiereu Gherasim Constanțeanul, vicarul Episcopiei Dunării de Jos, precum și de un sobor de preoți și diaconi.

După hirotonie, P. S. Episcop-vicar Roman Ialomițeanul a rostit o cuvîntare în care a arătat menirea și îndatoririle arhierelui, în lumina Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții. Între altele, P. S. Sa a spus :

Dintre toate darurile duhovnicești pe care Dumnezeu le dă oamenilor, darul preoției, în cel mai înalt grad al arhieriei, covîrșește tot ceea ce mintea omenească poate bănuși. Prin acest har, Dumnezeu cel prea milostiv dă putere smeritului om să săvîrșească lucrările cele cerești. El poate aduce jertfa cea nesîngeroasă a Trupului și Sîngelui Domnului. Se învrednicește de a purta pe mîini pe Stăpînul tuturor lucrurilor. Deși lucrarea sa se săvîrșește pe pămînt, ea este asemenea îngerilor. Arhiereul este înaintea tuturor martorul autenticității Cinei Domnului și cel care o prezidează ; el întegrează pe toți în Trupul Domnului și din partea tuturor rîstește epicleza. Această putere euharistică este piatra pe care se întemeiază Biserica lui Hristos. Darul arhieriei face pe om vistiernic al comorilor cerești. Fără acest dar nu se poate dobîndi mîntuirea și nici bunurile făgăduite. Prin Taina Hirotoniei Hristos se unește cu cel hirotonit într-un mod deosebit, dîndu-i acestuia autoritatea sa. În virtutea acestei autorități arhiereul păzește turma lui Hristos de orice eres sau rătăcire. De un astfel de har m-am învrednicit și eu, smeritul, astăzi, prin punerea mîinilor și invocarea Sfîntului Duh. Aceste daruri nu se dau numai spre folosul nostru, ci ca să putem fi ai lui Dumnezeu împreună-lucrători spre desăvîrșirea credincioșilor. Arhiereul este luat dintre oameni și pus pentru oameni, adică viața lui, puterea lui de muncă și de creație este pusă în slujba poporului drept credincios, integrat în idealurile lui și ale țării. Cu timp și fără timp, este dator să iie în fruntea credincioșilor, să-i îndrumeze

continuu spre atingerea marilor idealuri ale desăvârșirii vieții, a trăirii vieții în Hristos, la înfrățirea tuturor, la colaborare, dragoste și pace. Aceasta se desăvârșește prin păstrarea și consolidarea unității în credință, în nădejde și în dragostea pentru Hristos și pentru popor.

Mărire Ție, Prea Bunule Doamne, care pe mine, nevrednic fiind, m-ai chemat la o atât de mare cinste în Biserica Ta și n-ai încetat, în marea Ta milostivire, să reverși asupra mea mila Ta și darul Tău.

După ce a adus mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și Prea Sfințiților Episcopi care și-au luat osteneala de a sluji la săvârșirea hirotoniei sale, precum și Conducerii de Stat și reprezentanților Departamentului Cultelor, pentru încrederea acordată în noua funcție ce i s-a încredințat, P. S. Episcop-vicar Roman Ialomițeanul a încheiat cu cuvintele :

În acest moment solemn țin să-mi exprim adâncă mea mulțumire tuturor învățătorilor și profesorilor mei, care mai sînt în viață de la care am primit lumina cărții și care au sădit în sufletul meu dragostea de cunoștințe.

Rog pe Dumnezeu să odihnească cu dreptii sufletele părinților mei trupești și duhovnicești și al unchiului meu, Părintele Augustin, care m-a crescut cu multă trudă și în lipsuri și m-a povățuit pe calea dreptei credințe a Bisericii Ortodoxe.

După cuvîntul duhovnicesc și sfaturile primite din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, ceremonia hirotonirii a luat sfîrșit.

ÎNCHIDEREA ANULUI ȘCOLAR 1972—1973 LA ȘCOLILE DE CÎNTĂREȚI BISERICEȘTI ȘI SEMINARIILE TEOLOGICE

Ca de obicei, și în acest an închiderea cursurilor la Școlile de cîntăreți bisericești și Seminariile teologice din Patriarhia Română s-a făcut într-un cadru festiv, cu participarea Chiriarhilor locului sau a delegaților acestora.

În rîndurile de mai jos înfățișăm cîteva aspecte, gînduri și date privind activitatea desfășurată de fiecare școală în parte în cursul anului școlar 1972—1973.

La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din București. — Festivitatea de închidere a anului școlar 1972—1973 a avut loc în ziua de 23 iunie a.c. Dimineața, la orele 8, în biserica Mînăstirii Radu Vodă, paraclisul școlii, s-a oficiat, în sobor, slujba Te-Deumului, la care au participat P. C. Pr. Consilier Petre F. Alexandru, titularul Sectorului Cultural al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, P. C. Pr. Inspector Ion Ionescu, ca delegați ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian; profesori onorari și în funcție de la Institutul teologic universitar din București; profesorii, personalul administrativ și elevii Seminarului teologic, părinți și rude ale elevilor.

După slujba Te-Deumului, a avut loc programul festiv, într-o sală de clasă gătită sărbătorește. Programul, susținut de elevi, a fost alcătuit din coruri religioase, patriotice și populare, executate sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Ioan Popescu, titularul catedrei de muzică liniară și din recitări, care au încadrat cuvîntul P. C. Pr. Prof. Vasile Bria, directorul școlii. După ce a arătat atmosfera de muncă, seriozitate și armonie în care s-a desfășurat activitatea în cursul întregului an școlar — activitate supravegheată și îndrumată direct de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, și a subliniat sollicitudinea manifestată de conducerea Departamentului Cultelor față de această școală, Părintele Director a prezentat situația de fine de an la învățatură și la purtare a elevilor, și a absolvenților la examenul pentru diploma de cîntăreț bisericesc și pentru diploma de seminar teologic. Reținem următoarele date: din cei aproape 280 elevi înscriși la începutul anului au promovat 230 elevi; 40 elevi au rămas corijenți, iar 2 elevi au fost eliminați. La examenul pentru diploma de cîntăreț bisericesc s-au prezentat 55 de elevi, toți fiind declarați admiși, iar la examenul pentru diploma de seminar teologic s-au prezentat 43 de absolvenți: 40 au fost admiși, 3 au fost respinși.

După prezentarea dării de seamă, a luat cuvîntul P. C. Pr. Cons. Petre F. Alexandru, care și-a exprimat mulțumirea pentru rezultatele obținute de elevi la finele anului, rezultate care arată exigența sporită din partea cadrelor didactice, preocupate a da elemente cît mai bine pregătite și mai disciplinate. La rîndul său, P. C. Pr. Consilier Petre F. Alexandru a îndemnat pe elevi să nu rupă contactul cu cartea în timpul vacanței, să participe cu regularitate la biserică, să aibă o conduită model în familie și în societate. În încheiere, P. C. Sa a împărtășit elevilor și profesorilor înaltele binecuvîntări arhieresti ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

A urmat apoi distribuirea premiilor și mențiunilor la învățătură și purtare, elevilor merituosi.

La Școala de cântăreți bisericești și Seminarul teologic din Buzău. — Încheierea festivă a anului școlar a avut loc în ziua de 29 iunie, praznicul Sfinților Apostoli Petru și Pavel. De dimineață, elevii și profesorii au luat parte la slujba sfintei Liturghii și a Te-Deumului, oficiată în paraclisul școlii; predica zilei a fost ținută de P. C. Pr. Prof. Ioan Constantinescu. După slujba divină, în sala de festivități a avut loc, la ora 12, programul festiv, la care au participat: P. S. Episcop Antim al Buzăului, P. S. Arhiepiscop-vicar Gherasim Constantin, din partea eparhiei Dunării de Jos, Dl. Prof. Iorgu Ivan de la Institutul teologic din București, care a prezidat examenele de diplomă, P. S. Pr. Gabriel Cocora, vicar administrativ al Episcopiei Buzăului, consilieri administrativi de la cele două eparhii, părinți și rude ale elevilor. Programul festiv, alcătuit sub îndrumarea profesorilor de muzică și de limba română a cuprins cântece religioase și patriotice, precum și recitări. Amintim dintre ele: *Republică măreață vatră*, cor de Ioan Chirescu; *Întii pomenește, Doamne*, cor de Pr. Radu Antofie; *Pe a binelui cărare*, cor de Al. Podoleanu; *Clopoțe de seară*, cor din repertoriul clasic rus; *Păstorița*, versuri de Gh. Coșbuc; *Scrisoarea III*, versuri de M. Eminescu; *Ești țara mea*, versuri de M. Beniuc.

Din darea de seamă prezentată la sfârșitul programului festiv de către P. C. Pr. Prof. Dumitru Luca, directorul Seminarului teologic, reținem următoarele: școala a funcționat în anul școlar 1972—1973 cu un efectiv de 182 elevi înscriși, proveniți din două eparhii: Episcopia Buzăului și Episcopia Dunării de Jos. Toate catedrele au fost deservite de cadre cu pregătirea corespunzătoare, experiența profesorilor mai în vârstă împletindu-se armonios și rodnic cu elanul profesorilor mai tineri. În ceea ce privește procesul de învățămînt, vorbitorul a subliniat că acesta s-a desfășurat în conformitate cu dispozițiunile regulamentare. A fost parcursă toată materia prevăzută în programa analitică, la toate obiectele; elevii și-au însușit, în general, temeinic cunoștințele, după cum a reieșit din situația trimestrială și din examenele de sfârșit de an școlar. În ceea ce privește procesul educativ, acesta s-a desfășurat pe două laturi: religios-morală și patriotic-cetățenească. Ambele laturi au constituit o preocupare constantă, de fiecare zi. Elevii au participat activ la programul de slujbe religioase, unde au aplicat practic cunoștințele teoretice din orele de curs, de la unele obiecte: liturgica, omiletica, cîntarea psaltică etc. Au avut loc ore speciale de îndrumare duhovnicească. În ceea ce privește educația patriotic-cetățenească, și aceasta s-a bucurat de toată atenția, atît din partea profesorilor, cît și a elevilor. Ea s-a concretizat în abordarea unor teme speciale, ce au fost discutate în orele de dirigenție, în participarea la munca patriotică și la diferite manifestări culturale locale.

După ce a trecut în revistă activitatea gospodărească, Părintele Director a prezentat situația elevilor la sfârșitul anului școlar, din care reținem următoarele date: din 178 elevi cîți au frecventat cursurile pînă la sfârșitul anului școlar, au promovat 149 elevi; 27 elevi au rămas corigenți; 2 elevi au rămas repetenți. În lumina acestor rezultate, Părintele Director a făcut considerațiile de rigoare. Noilor absolvenți ai Seminarului teologic, vorbitorul le-a adresat cîteva îndemnuri și sfaturi privitoare la activitatea lor pe noul drum al vieții.

În numele absolvenților a vorbit fostul elev Banu C. Gheorghe, care a exprimat sentimente de bucurie împletită cu regret pentru terminarea cursurilor seminariale și a adus omagii de recunoștință și devotament Chiriarhilor locului și corpului profe-

soral, pentru părinteasca purtare de grijă și cunoștințele bogate ce le-au fost împărtășite de-a lungul celor cinci ani de seminar.

Arhierești binecuvântări, felicitări pentru rezultatele obținute și îndemnul pentru noi succese a transmis elevilor și profesorilor școlii P. S. Arhiereu-vicar Gherasim Constanțeanul, din partea Episcopiei Dunării de Jos.

În încheierea festivității a luat cuvîntul P. S. Anlim, episcopul Buzăului, care după ce și-a exprimat mulțumirea și a felicitat pe organizatori pentru modul cum s-a desfășurat serbarea, a vorbit elevilor și absolvenților despre importanța apostolatului social în vremea noastră, despre rolul preotului la chemarea vremurilor noi.

A urmat apoi împărțirea premiilor și a mențiunilor, la învățătură și purtare, elevilor merituoși.

Seara, a avut loc, în sufrageria internatului, tradiționala agapă de despărțire a absolvenților.

La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic de la Mînăstirea Neamț, -- Praznicul Sfinților Apostoli Petru și Pavel este, prin tradiție, ziua cînd la aceasta școală, se serbează încheierea anului școlar. Ca de obicei, și de data aceasta elevii și profesorii au participat mai întîi la slujba sfintei liturghii, oficiată în sobor, în frunte cu P. C. Stareț Epifanie Norocel, în biserica cea mare a Sfintei Mînăstiri. Răspunsurile stranei au fost date de elevii seminariști, iar predica zilei a fost rostită de absolventul Cojocari Nicolae. După sfînta liturghie s-a oficiat un Te-Deum.

La orele 12,30 a început programul festiv în sala de festivități a Seminarului teologic, în prezența P. C. Pr. Scarlat Porcescu, vicar administrativ, delegatul I.P.S. Iustin, mitropolitul Moldovei și Sucevei. După ce corul elevilor seminariști a intonat imnul *Republică, măreață vatră*, a luat cuvîntul P. C. Pr. Prof. Const. Sirbu, directorul școlii. Vorbitorul s-a referit la ambianța de deplină înțelegere și armonie în care s-a desfășurat procesul de învățămînt, arătînd că «elevii în școala noastră sînt pregătiți pentru viață ... Ei au fost și sînt educați în spiritul celor mai alese principii, în spiritul Evangheliei lui Hristos, dar și al umanismului». Amintind că Biserica Ortodoxă Română desfășoară o susținută activitate ecumenică și o stăruitoare lucrare pentru promovarea păcii, vorbitorul a citat cuvintele I.P.S. Mitropolit Iustin: «Nu poate fi slujire mai înaltă decît aceea a vieții. Înarmarea nu duce la pace, ci numai dezarmarea. Noi ne încadrăm în concepția creștină despre pace». La sfîrșitul cuvîntării, Părintele Director a prezentat situația statistică a elevilor la finele anului școlar.

După cuvîntarea festivă a Părintelui Director, corul elevilor a interpretat următoarele bucăți muzicale: *Doamne, Doamne ...*, *Deschideți mari a cerului porți ...*, *Trei culori*, *Hora Republicii*, *Pe al nostru steag*. Au fost recitate poezii: *La fîntîna lui Bălcescu* de Ovidiu Genaru, *Deșteptarea României* de Vasile Alecsandri, precum și *Despărțire*, versuri proprii de elevul-absolvent Onofrei Gheorghe.

În numele colegilor de seminar au vorbit foștii elevi din anul V, absolvenții: Cojocari Nicolae, pentru colegii din eparhia Iașilor și Roșu Constantin, pentru colegii din eparhia Romanului și Hușilor.

Ultimul vorbitor, P. C. Pr. vicar administrativ Scarlat Porcescu, delegatul I.P.S. Mitropolit Iustin, a transmis P. C. Director, profesorilor, elevilor, personalului administrativ, înaltele binecuvîntări arhierești și a făcut bune aprecieri asupra rezultatelor obținute de elevi la examenele de fine de an și de diplomă.

Elevilor care s-au distins la studii și purtare, le-au fost împărțite premii și mențiuni.

La Școala de cântăreți bisericești și Seminarul teologic din Craiova. — Serbarea de sfârșit de an școlar 1972—1973 s-a desfășurat vineri 29 iunie, în ziua praznicului Sfinților Apostoli Petru și Pavel, în prezența I.P.S. Teoctist, mitropolitul Olteniei. În dimineața acestei zile s-a oficiat slujba sfintei liturghii și a Te-Deumului, în sobor, în catedrala mitropolitană. Răspunsurile stranei au fost date de elevii seminariști sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Teofil Sanda, titularul catedrei de muzică, iar predica zilei a fost rostită de absolventul de seminar, Iliescu Ioan.

La orele 11,30, în sala de festivități a școlii a avut loc festivitatea propriu-zisă, al cărui program, a fost alcătuit din coruri, recitări și cuvântări.

În darea de seamă privind desfășurarea activității pe anul școlar încheiat, P. C. Pr. Prof. Petre Constantinescu, directorul școlii, a analizat procesul instructiv-educativ ale cărui rezultate statistice sînt exprimate astfel: din 255 elevi înscriși, proveniți din două eparhii: a Craiovei și a Rîmnicului și Argeșului, la sfârșitul anului au promovat 221 de elevi, iar 16 au rămas corigenți. O atenție deosebită s-a dat muncii patriotice efectuate pe diferite șantiere locale; elevii seminariști au prestat peste 8500 ore de muncă, — activitate pe care elevii sînt îndemnați să o desfășoare și în timpul vacanței, în satele lor.

Din partea eparhiei Rîmnicului și Argeșului, P. C. Pr. Protoiereu Const. Dejan a transmis profesorilor și elevilor arhierestile binecuvîntări ale P. S. Episcop Iosif.

Încheind seria cuvîntărilor, I.P.S. Mitropolit Teoctist, după ce a apreciat reușita serbării și a felicitat pe profesorii și elevii școlii pentru rezultatele frumoase de la examene, a subliniat, în contextul ideilor, înțelesul și semnificația actuală a apostolatului social, spunînd, printre altele: «Apostolatul este o noțiune ce exprimă o idee și o realitate veche, proprie Bisericii creștine de la începutul activității ei ca instituție socială, ucenicii Mîntuitorului fiind și «apostoli». Cu timpul noțiunea de «apostol» și-a îmbogățit conținutul, fiind pusă în strînsă legătură cu ideea de «preoție». — preotul trebuind să fie un adevărat apostol al lui Hristos». Făcînd operă de apostolat, «preotul trebuie să coboare, cu harul său dumnezeiesc ce l-a primit la hirotonie înăuntrul ființei credinciosului, în sufletul acestuia, să-i pipăie rănile, să toarne peste ele leacul, balsamul cel mai potrivit pentru vindecare». În altă ordine de idei, I.P.S. Mitropolit Teoctist a subliniat că «serbarea de astăzi coincide cu împlinirea a 25 de ani de viață nouă în Biserica noastră, care sub înțeleapta oblăduire a Prea Fericitului Patriarh Justinian a cunoscut o epocă de înflorire și de prestigiu deosebite, în întreaga creștinătate a zilelor noastre».

După cuvîntare, I.P.S. Mitropolit Teoctist a înmînat unora dintre profesorii Școlii de cântăreți bisericești și Seminarului teologic din Craiova, în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, «Crucea patriarhală», cu prilejul jubileului de 25 de ani de patriarhat ai Prea Fericirii Sale, iar elevilor sîrguincioși la învățătură și purtare premii și mențiuni. Serbarea s-a încheiat cu o agapă.

La Școala de cântăreți bisericești și Seminarul teologic din Cluj. — Devansată cu cîteva zile, închiderea festivă a anului școlar 1972—1973 a avut loc în ziua de 16 iunie. După slujba sfintei liturghii și a Te-Deumului, săvîrșită în sobor, în catedrala arhiepiscopală, în semn de recunoștință și mulțumire lui Dumnezeu, la orele 12 s-a desfășurat programul festiv în prezența I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului, a

P. S. Episcop Vasile al Oradiei și a însoțitorilor acestora, a reprezentantului Institutului teologic protestant din Cluj, a corpului profesoral, a elevilor, părinților și rudelor acestora.

După intonarea rugăciunii *Tatăl nostru* și a *Imnului de stat al R. S. România*, a luat cuvîntul P. C. Pr. Prof. Ioan Brie, directorul școlii, care a înfățișat activitatea didactică și educativă pe anul școlar încheiat și a prezentat situația elevilor după perioada examenelor finale și de diplomă. Făcînd aprecieri oficiale asupra acestor rezultate, vorbitorul le-a considerat normale și mulțumitoare și a exprimat sentimente de recunoștință purtătorilor de grijă pentru bunul mers al acestei școli teologice, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului, P. S. Episcop Vasile al Oradiei.

În continuarea programului, au fost recitate poeziile: *Monastirea Putna* de Victor Eftimiu, *Vers pentru sfînta misiune*, versuri proprii de elevul Cihorean Vasile și a fost cîntată podobia armonizată pentru cor *Ce vă vom numi...* În numele colegilor săi absolvenți de seminar a vorbit fostul elev Munteanu Emil, care a mulțumit tuturor celor ce s-au străduit pentru instruirea și educarea lor în timpul celor cinci ani de studii seminariale.

A luat apoi cuvîntul P. C. Pr. Vasile Costin, vicar-administrativ al Episcopiei Oradiei, care, ca fost elev al acestui Seminar teologic, și-a exprimat sentimentele deosebite pe care le încearcă vorbind, în calitatea pe care o are, elevilor acestei școli, pe care i-a îndemnat să folosească constructiv zilele vacanței, să fie exemple de muncă și de disciplină, să nu piardă contactul cu biserica și cu cartea.

Părintești îndemnuri la muncă și la viață disciplinată le-a adresat și I.P.S. Arhiepiscop Teofil, care a încheiat seria cuvîntărilor rostite. «Datoria elevului seminarist — a spus I.P.S. Sa — este de a străluci ca o făclie, de a arăta prin conduita și atitudinea sa că se pregătește să fie preot cu adevărat, preotul de care are nevoie Biserica lui Hristos, preotul bun pe care îl doresc și îl așteaptă cu largă inimă toți credincioșii».

Festivitatea s-a încheiat cu distribuirea premiilor elevilor merituoși.

La *Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din Caransebeș*. — Serbarea de sfîrșit de an școlar a avut loc în ziua de 26 iunie 1973 în sala de festivități a școlii, în prezența I. P. S. Nicolae, mitropolitul Banatului, a P. C. Pr. Prof. Milan Șesan de la Institutul teologic din Sibiu, care a prezidat examenele de diplomă pentru școala de cîntăreți bisericești și pentru seminarul teologic, a P. C. Pr. Const. Conșulea, consilier cultural al Arhiepiscopiei Timișoarei, a P. C. Pr. Gheorhe Căvăjdan, vicar administrativ al Episcopiei Aradului, a profesorilor, elevilor, părinților și rudelor acestora.

Mai întîi s-a oficiat slujba Te-Deumului în sobor, după care a început programul festiv propriu-zis, deschis cu *Rugăciune* de I. Popescu-Pasărea, interpretată de corul școlii. A urmat apoi cuvîntul P. C. Pr. Prof. Ioan Teodorovici, directorul școlii, care a înfățișat activitatea desfășurată în cursul anului școlar încheiat și a prezentat situația elevilor după examenele de fine de an.

În continuare au fost interpretate următoarele piese muzicale și poezii: *Psalmul 50*, armonizat de Gh. Cucu; *Spune-mi mie, Doamne*, compoziție proprie a Pr. Prof. I. Brie, *Rugăciune*, versuri de Octavian Goga; *Iubire*, versuri de Al. Vlahuță; *Priveghere*, compoziție muzicală de Prof. Nicolae Lungu.

A urmat apoi cuvîntul de despărțire rostit de fostul elev Coroban Ioan.

Programul a continuat cu cîntecul *Hai la horă* de G. Dima, cu poezia *Iubește țara ta* de Mihai Beniuc, *Standard de libertate*, și *Măreț pămînt al patriei iubite*, imnuri patriotice de Ioan Chirescu, precum și cu o suită de melodii populare interpretate de elevi în acompaniament de orchestră.

Încheind seria cuvîntărilor, I.P.S. Mitropolit Nicolae și-a exprimat satisfacția pentru munca depusă în cursul anului de către profesori și elevi, pentru rezultatele obținute în urma examenelor, — îndrumîndu-i să-și sporească neîncetat exigența și silva pentru carte, pentru muncă în general, pentru un comportament moral cît mai ales, — toate ca semn că în școala aceasta se pregătesc adevărați preoți, adevărați slujitori ai Bisericii lui Hristos și ai patriei noastre dragi. Un cald cuvînt, cu asigurări de purtare de grijă și de acum încolo, a adresat I.P.S. Sa noilor absolvenți ai Seminarului teologic. Tuturor celor de față le-a împărtășit binecuvîntări arhieresti.

Festivitatea s-a încheiat cu împărțirea premiilor elevilor merituoși.

La *Cursurile seminariale speciale de la Curtea de Argeș*. — Închiderea festivă a cursurilor anului școlar 1972—1973 a avut loc în ziua de 29 iunie, praznicul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, în prezența P. S. Vasile, Episcopul Oradiei, în calitate de delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a P. S. Arhiepiscop Pavel Șerpe, a P. C. Pr. Traian Belășcu, vicarul administrativ al Mitropoliei Ardealului, a P. C. Arhim. Dosoftei Florea și Chesarie Gheorghescu, care, împreună cu alți preoți și diaconi, au oficiat și slujba sfintei liturghii și a Te-Deumului, în paraclisul mînăstirii. Răspunsurile stranei au fost date, omofon, de elevi, împărțiți la cele două strane. A predicat P. C. Arhim. Chesarie Gheorghescu.

La orele 12, într-o sală de curs, s-a desfășurat programul festiv, pregătit de Pr. Prof. Victor Frangulea — partea muzicală și Prof. I. Rizescu — partea literară. Au fost interpretate mai multe bucăți muzicale în execuția corului elevilor și au fost recitate mai multe poezii, care au încadrat darea de seamă asupra desfășurării activității pe anul școlar încheiat, prezentată de P. C. Pr. Prof. Ioan Negruțiu, directorul școlii,

În partea a doua a programului festiv au luat cuvîntul mai mulți vorbitori: P.S. Arhiepiscop Pavel Șerpe, P. C. Vicar administrativ Tr. Belășcu, P. S. Episcop Vasile al Oradiei, care, ca președinte al comisiei de examene și delegat al Prea Fericitului Patriarh Justinian, a exprimat impresii și a făcut aprecieri despre modul conștiincios cum au fost pregătiți elevii.

În semn de recunoștință pentru purtarea de grijă, sprijinul material și moral și pentru sollicitudinea arătată pentru această școală teologică specială, s-a dat citire la trei telegrame: una către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și două către conducerea Departamentului Cultelor: una D-lui Președinte Prof. D. Dogaru și alta D-lui Vicepreședinte Gh. Nenciu.

Programul festiv s-a încheiat cu distribuirea premiilor elevilor merituoși.

ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN ÎNTRUNIRI INTERCREȘTINE

SEMINARUL DE LA ENGELBERG ASUPRA
«CONSOLIDĂRII PĂCII ÎN EUROPA — CONTRIBUȚIA SPECIFICĂ A BISERICILOR»

Între 28 mai și 1 iunie 1973 a avut loc la Engelberg în Elveția un seminar organizat de Conferința Bisericilor Europene, avînd ca temă: *Consolidarea păcii în Europa — contribuția specifică a Bisericilor*. La lucrări au participat 61 de persoane, reprezentînd diferite Biserici și organizații creștine din Europa. Dintre organizații notăm: Consiliul Național al Bisericilor lui Hristos, din Statele Unite, Serviciul protestant de presă, Consiliul Ecumenic al Tineretului din Europa, Federația Mondială a Studenților Creștini și Consilium Conferentiarum Episcopaliurn Europae, organizație romano-catolică care a fost reprezentată de Episcopul romano-catolic W. Miziolek din Varșovia. Seminarul a fost organizat la propunerea din octombrie 1972 a Prezidiului și Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene. Practic, de organizarea lui s-a ocupat Dl. Glen Williams, secretarul General al Conferinței Bisericilor Europene. Acest seminar a continuat de fapt lucrările grupei de lucru care a tratat despre pacea în Europa și a fost prezidat de Prof. Partti Pesonen de la Universitatea din Helsinki, aparținînd Bisericii Luterane din Finlanda.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal.

În linii generale, participanții au fost episcopi, preoți și pastori, profesori de teologie și profesori de la diferite universități, mai ales specialiști în științe sociale. Organizatorii au invitat, de asemenea, cîțiva experți politici, care să prezinte în prima zi a Conferinței cîteva puncte de vedere politice asupra situației actuale a păcii și securității în Europa și asupra felului cum se desfășoară în prezent lucrările pentru Conferința asupra pregătirii securității și cooperării în Europa, la Helsinki.

În prima zi a conferinței, luni, 28 mai 1973, la orele 16, participanții au ascultat prima cuvîntare politică a D-lui Iain Sproat, deputat în Parlamentul Britanic, membru al Partidului Conservator, vorbind însă ca persoană particulară. În aceeași zi, seara, a fost ascultată a doua conferință politică, prezentată de Prof. Dr. M. Simai de la Universitatea din Budapesta, membru în Consiliul științific maghiar pentru economia mondială.

În ziua de 29 mai a avut loc o masă rotundă, continuîndu-se de fapt discuțiile din ziua precedentă.

Profesorul Niciu a expus punctul de vedere românesc, arătînd că există o concepție românească asupra securității, determinată mai ales de poziția țării noastre. Încă Titulescu a expus această concepție în trecut. Securitatea trebuie realizată într-un cadru juridic, militar și politic și ea trebuie să înceapă prin dezarmarea militară. Se va evita astfel situația de a deveni victima unei agresiuni cu forțe sau amenințări cu forțe. Procesul de securitate trebuie bazat pe principiile fundamentale ex-

puse de președintele român Nicolae Ceaușescu. Toate popoarele trebuie să se înscrie în apărarea acestor principii. Popoarele mici și mijlocii trebuie și pot să joace un rol important în realizarea unei reale securități și reale cooperări în Europa. Prof. Niciu a mai spus: concepția românească este pentru o democratizare a relațiilor internaționale, în participarea tuturor statelor, nu numai a marilor puteri la rezolvarea problemelor Europei. Este depășită epoca când numai marile puteri rînduiau problemele și când o făceau numai în interesul lor.

În ziua de 30 mai s-au început lucrările pe secții. S-au organizat 4 grupe de studii, una teologică, una cu privire la tineret, una cu privire la modul cum Biserica poate ajuta pe conducătorii politici în eforturile lor pentru pace, și a patra care urmează să se ocupe de rolul Bisericii în cadrul organizațiilor internaționale care se ocupă de problema securității și păcii.

Episcopul Antonie Ploieșteanul, vicar al Patriarhiei Române, a fost ales președintele grupei a IV-a, urmînd deci ca împreună cu această grupă să răspundă la întrebările: care sînt posibilitățile ca Biserica să poată ajuta pe conducătorii politici în eforturile lor pentru pace, cooperare și securitate în Europa? Din această grupă au mai făcut parte: Pr. Bowmann, pastorul Fedicikin, baptist din U.R.S.S., Dl. Lawrence din Anglia, Dr. Lutz, Dl. Pessonen (Finlanda), Dl. Raski, episcop din Ungaria, Dl. Tagmeir, Dl. Vogel, Dl. van Eeghen, Dl. Rees (Anglia) ș.a.

Continuîndu-se discuțiile legate de masa rotundă cu ziaristii și experții politici, Episcopul Antonie Ploieșteanul s-a referit, înainte de a intra propriu-zis în discutarea temei cu grupa al cărei președinte a fost ales, la modul cum înțelege România problema relațiilor dintre Est și Vest și la problema comunicării la nivel uman între Est și Vest și la problema comunicării la nivel uman între Est și Vest. A făcut o largă expunere asupra schimburilor de studenți între România și țările occidentale, asupra schimburilor de profesori, de grupuri de studenți și de tineri, de reviste și publicații teologice și asupra felului cum e organizat învățămîntul teologic în România. Apoi a prezentat următorul memorandum, intitulat

Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la eforturile pentru pace ale conducătorilor politici

Intensificarea participării active a Bisericilor creștine la eforturile pentru pace ale factorilor politici este unul dintre aspectele pozitive ale actualei situații europene. Aceasta se datorează mai ales faptului că lumea are, pentru credincioșii creștini, un sens pozitiv și superior, o atitudine de așteptare sau de indiferență negăsindu-și astfel nici o justificare.

Biserica Ortodoxă Română sprijină politica de pace a statului român și eforturile depuse de conducătorii români în vederea consolidării păcii în lume și mai ales pentru securitate și pace în Europa. Această atitudine a Bisericii Române se bazează pe doctrina creștină despre aspectul social al mîntuirii. Toți oamenii sînt fiii lui Dumnezeu și frați. Trebuie să se iubească între ei și să se ajute unii pe alții pentru a trăi în pace și fericire. Toți oamenii au drepturi egale la pace și la fericire, iar datoria Bisericii este de a fi alături de cei care luptă pentru aceste drepturi, atît pentru obținerea cît și pentru păstrarea lor.

În perspectivă ortodoxă, credința nu este numai o simplă experiență existențială subiectivă, ci un proces soteriologic care angajează credincioșii într-o solidaritate înțalcască cu semenii lor. Experiența mîntuirii individuale este legată fundamental și

indisolubil de experiența comunității umane și de contextul social în care se produce actul credinței. Biserica fiind o comunitate de credință, este implicată astfel, prin misiunea ei soteriologică, în contextul social în care credincioșii își au experiențele lor de mântuire.

Biserica Ortodoxă Română a arătat dintotdeauna o profundă înțelegere a sarcinii sale de a sprijini toate acțiunile poporului român în aspirațiile sale spre pace, dreptate și frățietate între națiuni și oameni. Ea nu s-a izolat de lume și nici nu a avut o atitudine negativă, critică sau ostilă față de progres și față de aspirațiile spre pace ale lumii.

Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la eforturile pentru pace ale conducătorilor români s-a manifestat prin afirmarea următoarelor principii :

1. Pacea este o necesitate umană fundamentală ; de aceea ea are în primul rând un caracter sacru și numai după aceea unul istoric. Pacea nu trebuie văzută doar ca o noțiune abstractă, ca un ideal metafizic, sau ca o virtute subiectivă, așa cum se întâmpla în trecut, ci ca un stadiu superior al existenței umane, ca o condiție indispensabilă a progresului material și spiritual. Efortul de consolidare a păcii este un efort de ridicare a nivelului demnității omenești. Din cauza aceasta, Biserica noastră apreciază că lupta pentru pace este inseparabil legată de lupta împotriva nedreptăților sociale, împotriva discriminărilor rasiale, împotriva folosirii forței sau a amenințării cu forța în relațiile dintre națiuni și oameni. Biserica noastră este, împreună cu toate celelalte Biserici, împotriva tuturor factorilor care degradează viața și demnitatea omenească.

Războiul trebuie condamnat ca o crimă împotriva existenței și valorii omului, ca negare totală a sensului pozitiv al istoriei. Iar pacea, ar trebui să fie, pe de altă parte, un semn că epoca individualismului, a dominării și a discriminărilor dintre oameni și națiuni a trecut.

2. Consolidarea păcii necesită relații interstatale de permanentă colaborare și solidaritate internațională. Aceste relații trebuie să se bazeze pe principiile independenței și suveranității fiecărei națiuni, pe egalitatea lor în drepturi, pe neamestecul în treburile interne, pe avantajul reciproc, pe respingerea forței în soluționarea diferendelor și pe respectarea dreptului fiecărei națiuni de a decide asupra destinului său, conform cu propria voință.

Strategia luptei pentru pace presupune, în contextul istorico-politic actual, mai înainte de toate, respectul pentru egalitate, suveranitate și identitatea națiunilor, indiferent de mărimea lor, de poziția lor geografică, de potențialul lor uman, militar și economic. Această strategie exclude cu desăvârșire dominația națiunilor mici sau mijlocii de către marile puteri.

3. Pentru aceste motive, Biserica noastră consideră că pacea europeană este insolubil legată de dezarmare și, în consecință, ea este pentru realizarea concretă a securității europene prin dezangajarea militară, prin retragerea tuturor trupelor în limitele granițelor naționale ; ea este pentru abolirea blocurilor militare și pentru crearea unor zone demilitarizate în diferite părți ale Europei.

Toate aceste acțiuni, care vor trebui însușite de viitoarea Conferință pentru securitate și cooperare în Europa — conferință care este întâmpinată favorabil atât de Biserici cât și de națiuni — constituie pași concreți în vederea dezarmării gene-

iale și a păcii mondiale. Omenirea a înțeles astăzi că adevărata pace trebuie înțeleasă și îndeplinită ca o pace universală.

4. Bisericele europene sînt răspunzătoare, împreună cu statele europene și cu toți ceilalți factori sociali și politici europeni, pentru promovarea și asigurarea păcii pe continent. Biserica noastră își exprimă dorința de a coopera mai strîns și mai mult în acest domeniu, nu numai cu Bisericele și cu organizațiile creștine de pe continent, ci și cu statele respective în vederea concentrării tuturor eforturilor pentru crearea unui climat de înțelegere și de relaxare a tensiunilor existente.

Biserica noastră trăiește deja experiența pozitivă a unui ecumenism local, care constituie un mijloc direct și imediat de cooperare, între confesiunile din țara noastră și între diferitele naționalități. În fiecare an au loc trei conferințe interteologice, organizate de ortodocși și de celelalte confesiuni, la Institutele lor teologice. În anul acesta s-a ținut deja una, cu tema: Rolul și responsabilitatea comună a Bisericilor în vederea asigurării păcii și securității în Europa, un fel de seminar Engelberg local. Toți participanții, ortodocși, romano-catolici, luterani, reformați, unitarieni și aparținători ai altor Biserici au fost unanim de acord că Bisericele, fiind în lume, au o mare responsabilitate pentru tot ceea ce se întîmplă în această lume și că ele trebuie să se angreneze în lupta pentru promovarea păcii, a securității și a cooperării în Europa și în întreaga lume.

5. Consolidarea păcii, cere, în zilele noastre, o creștere și o concentrare a energiilor puse în slujba acesteia. Trebuie să avem în fața noastră atît speranța într-un viitor mai bun, cît și responsabilitatea pe care o implică.

Biserica noastră pleacă de la convingerea că toate relațiile interumane au o substanță etică și o semnificație sfîntă. Războiul fiind un atac îndreptat împotriva condiției spirituale a existenței umane, el corupe însuși fundamentul moral al solidarității umane.

Bisericele creștine ar putea contribui la stabilirea unei noi etici a responsabilității pentru pace, pentru relații autentice, pozitive, între oameni, indiferent de orientarea lor religioasă, politică sau socială.

Ortodocșii vorbesc de o «liturghie cosmică», în care universul are un sens dinamic, concentrînd și vehiculînd energii spirituale. Aceasta este o condiție sine qua non a progresului și a coexistenței. Pacea trebuie să fie înțeleasă, înainte de toate, ca o problemă a solidarității umane, solidaritate care nu se realizează numai prin întruniri ale indivizilor sau ale națiunilor, ci printr-o continuă perfecționare a relațiilor umane de slujire reciprocă.

Realizarea păcii, a securității și a cooperării presupune, în primul rînd, o dezvoltare a spiritului comunitar, a spiritului responsabilității și solidarității umane. Aceasta presupune înlăturarea tuturor barierelor pe care le ridică forța sau amenințarea cu forța; presupune înlăturarea tensiunii și a neîncrederii în relațiile dintre oameni.

*

Lucrările Conferinței au fost apreciate unanim ca fiind pozitive, iar secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene, Dr. Glen Williams, a promis că va strînge la un loc toate documentele care s-au alcătuit, toate memorandumurile care s-au prezentat și că le va trimite tuturor Bisericilor, spre a fi luate în considerare, spre

a se lua pe baza lor decizii de către fiecare Biserică, în legătură cu modul cum se vor utiliza aceste documente. Unele Biserici, probabil, vor repeta în țările lor Conferința de la Engelberg la nivel local, altele probabil vor alcătui memorandum-uri pe care le vor înfățișa Guvernelor respective, oamenilor politici sau deputaților care reprezintă pe cetățeni în Parlament ș.a.m.d.

† Episcop ANTONIE PLOIEȘTEANUL
Vicar patriarhal

CONFERINȚELE TEOLOGICE ȚINUTE DE PR. PROF. D. STĂNILOAE ÎN R.F. GERMANIA

În urma unor invitații primite, Pr. Prof. D. Stăniloae a ținut o serie de conferințe teologice, între 17 și 30 iunie 1973, în R. F. Germania.

Prima conferință a ținut-o la Academia Evanghelică din Tutzing (lângă München), unde s-a organizat cu această ocazie, la 21 iunie, o «Zi a Ortodoxiei» (Orthodoxer Tag). A participat un număr apreciabil de invitați din diferite ramuri de activitate, printre care numeroase cadre universitare și bisericești. Simpozionul a fost dedicat temei *Invierea lui Hristos — transformarea lumii*, după titlul conferinței Părintelui Profesor D. Stăniloae. El a fost organizat de Academia Evanghelică din Tutzing, de Seminarul pentru istoria și teologia Bisericii Răsăritene al Universității din Erlangen de sub conducerea D-nei Prof. univ. Dr. Fairy von Lilienfeld, de Organizația pentru tineret a Bisericii Evanghelice-Luterane din Bavaria și de Cercul ecumenic «Filoxenia».

După conferință, ținută între orele 10—11 au urmat discuții care s-au prelungit toată ziua. În cadrul lor Pr. Prof. D. Stăniloae a răspuns pe larg la numeroase întrebări puse de ascultători în legătură cu diferite aspecte ale Ortodoxiei și cu raporturile ei cu lumea. Multe din aceste răspunsuri au fost aproape noi conferințe. A fost un fructuos început de dialog între luteranismul german și teologia ortodoxă română. S-a arătat din partea protestantă un mare interes pentru explicarea de către autor a ideii ortodoxe de îndumnezeire ca nesfârșită și autentică umanizare, ca și pentru explicația comunitară a ascezei și a virtuților ca etape pe drumul umanizării.

A doua conferință a ținut-o la Mănăstirea benedictină Niederaltaich (lângă Passau), în cadrul unui simpozion organizat de Cercul Filoxeniei în asociație cu mănăstirea amintită. Au participat de asemenea numeroși invitați, printre care cunoscute personalități ecumenice și monahii mănăstirii. Simpozionul, care a avut loc între 22 și 24 iunie, s-a desfășurat în jurul conferinței Părintelui Profesor D. Stăniloae: *Duhul Sfânt în teologia și în viața Bisericii Ortodoxe*. S-au purtat două zile discuții foarte interesante în jurul efectelor și formelor de manifestare ale lucrării Duhului Sfânt în viața Bisericii Ortodoxe, descrise de conferențiar. Cu această ocazie P. C. Sa a dat noi și ample explicații și informații despre lucrarea Duhului Sfânt în Ortodoxie și în special în Ortodoxia românească și în monahismul ei (în viața de rugăciune, în manifestările de putere ale Duhului Sfânt, chemat prin rugăciune, în puterea lui animatoare de rugăciune și formatoare de comuniune, în vieți harismatice datorate total lui Dumnezeu, în sensibilizarea spiritului pentru prezența și lucrarea lui Dumnezeu, în iradierea de puritate și sfințenie a personalităților harismatice, în sensul ascezei, în rugăciunea lui Iisus etc.). Tot simpozionul a avut ca centru viața spirituală în Biserica Ortodoxă Română.

A treia conferință a ținut-o în cadrul comunității studenților catolici de pe lângă Universitatea din Köln, care are ca preot principal și duhovnic pe Prof. Univ. Dr.

Wilhelm Nyssen, un fierbinte admirator al picturii bisericilor din Moldova și un prieten al spiritualității românești. Între numeroșii participanți au fost și I.P.S. Mitropolit grec Irineu de la Bonn și I.P.S. Arhiepiscop al Bisericii Ortodoxe Ruse, Alexis van der Menschbrughe de la Düsseldorf.

Conferința a avut loc la 26 iunie 1973, seara, între orele 20—21, iar discuțiile s-au prelungit pînă după miezul nopții. În cadrul lor Pr. Prof. D. Stăniloae a dat răspunsuri la numeroase întrebări despre specificul Ortodoxiei. Conferința a tratat subiectul : *Aspecte și tendințe actuale ale teologiei ortodoxe*.

S-a constatat o accentuată apreciere pentru Biserica Ortodoxă Română și pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, ca înțelept organizator și rîvnitor animator al activității ei.

Pr. Prof. D. STĂNILOAE

PRIMA SESIUNE A DIALOGULUI ORTODOXO-ANGLICAN

(Oxford, 6—13 iulie 1973)

După cum se știe, în vremea noastră au avut loc mai multe discuții între unele Biserici Ortodoxe și Biserica Anglicană. — cea mai importantă dintre aceste discuții fiind cea de la București, din anul 1935. În urma acestor discuții, cinci Biserici Ortodoxe Autocefale au recunoscut condiționat hirotoniile anglicane.

Anul acesta s-a pășit la un dialog oficial între reprezentanții tuturor Bisericilor Ortodoxe și ai întregii Comuniuni Anglicane. În acest sens, între 6 și 13 iulie 1973 a avut loc la Oxford prima sesiune a dialogului ortodoxo-anglican. Sesiunea a fost îndelung pregătită atât de teologii ortodocși cît și de cei anglicani. În acest scop, s-a constituit, paralel, o comisie teologică interortodoxă și una anglicană, care au ținut, începînd din 1966, pînă astăzi cîte patru adunări oficiale, fiecare, și una mixtă. În aceste adunări s-au prezentat și discutat ample referate asupra doctrinei și situației generale a celor două familii de Biserici și s-au pregătit răspunsuri la unele întrebări propuse reciproc de cele două comisii.

Între 12 și 14 septembrie 1972, o subcomisie mixtă întrunită la centrul ortodox de la Chambésy-Elveția a discutat pe larg pregătirea primului dialog între reprezentanții Bisericilor Ortodoxe și ai celei Anglicane, fixînd definitiv programul și temele dialogului.

Membrii celor două Comisii au fost cazați în colegiul Sterford din Oxford ca invitați ai Arhiepiscopului Michael Ramsey, primatul Comuniunii Anglicane. Lucrările începeau dimineața cu o slujbă anglicană și se încheiau cu o vecernie anglicană, de obicei în biserica anglicană a Sfintei Maria.

A doua manifestare anglicană specială în cinstea Comisiei a fost o serbare religioasă organizată în catedrala «Hristos» din Oxford în ziua de 8 iulie. A prezidat episcopul de Oxford, Eminentă Sa Kenneth J. Woollcombe. Piese muzicale, executate în acompaniament de orchestră și solo de orgă, au încadrat lecturile biblice și recitățile liturgice, avînd în centru cuvîntarea de bun venit a profesorului-paroh Chadwick. Această festivitate religioasă a fost precedată de un serviciu divin organizat de I.P.S. Arhiepiscopul Atenagora al Tyatirelor, în sobor în aceeași duminică în noua catedrală ortodoxă greco-rusă, numită «biserica centrului ecumenic»; la sfîrșitul slujbei s-a săvîrșit un parastas pentru pomenirea Patriarhului ecumenic Atenagora.

Miercuri 11 iulie, în cadrul liturghiei arhieresti, la care au slujit toți înalții ierarhi ortodocși în frunte cu Arhiepiscopul Atenagora, s-a săvârșit sfințirea acestei catedrale ortodoxe, de față fiind toată comisia și credincioșii ortodocși din Oxford.

Cu acest prilej, s-a primit din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian un prețios dar de vase și obiecte sfinte din metal aurit, pentru nevoile cultice ale acestei biserici. Darul a fost prezentat, la sfârșitul slujbei, întregii asistențe. I.P.S. Arhiepiscop Atenagora a rugat pe prezentatorul lui să transmită Prea Fericitului Patriarh Justinian călduroase și respectuoase mulțumiri din partea Bisericii Ortodoxe a Marii Britanii.

La sfârșitul lucrărilor sesiunii, I.P.S. Arhiepiscop Atenagora al Tyatirelor și Marii Britanii a oferit o recepție, în seara de joi 12 iulie, la care au luat parte numeroși invitați. În cuvântul rostit cu acest prilej, I.P.S. Sa și-a exprimat convingerea că prima sesiune a dialogului ortodoxo-anglican poate fi socotită că și-a ajuns scopul: de înțelegere reciprocă și de apropiere în adevărat sens ecumenist.

Problemele discutate la sesiunea de la Oxford au cuprins aproape toată teologia, avînd ca punct de plecare referatele cerute ortodocșilor de anglicani și cele cerute anglicanilor de ortodocși, referate care au fost îmbunătățite și aprobate în adunările pregătitoare ale dialogului.

Din partea ortodoxă au fost prezentate următoarele două referate: a) *Lucrarea Duhului Sfînt ca tîlcuitor al Evangheliei și dătător de viață în Biserică astăzi*, de Mitropolitul Stylianos al Miletupolei, docent la Facultatea de teologie din Salonic; și b) *Lucrarea răscumpărătoare a lui Hristos prin cruce și înviere*, de Mitropolitul Vasile Krivoșein, fost profesor la Institutul Sfîntul Serghie.

Anglicanii au prezentat un referat principal asupra comprehensivității, ținut de canonicul A. Allchin, intitulat *Comprehensivitate și misiunea Bisericii*, și comentat din partea anglicană în scris de Profesorul C. Hanson prin *O notă marginală asupra comprehensivității*.

La cererea ortodocșilor, teologii anglicani au răspuns în scris la următoarele întrebări: a) «Calea prin care Biserica Anglicană înțelege unirea ei cu Biserica Ortodoxă»; b) «Posibilitatea unirii Bisericii Anglicane cu cea Ortodoxă după intercomuniunea, pe care Biserica Anglicană a hotărît s-o practice cu feluritele Confesiuni luterane și cu acelea ale Comuniunii din India de Sud»; c) «Modalitatea în care hotărîrile dialogului teologic vor deveni obligatorii pentru toată comuniunea Bisericilor Anglicane»; d) «Poziția și autoritatea celor *Treizeci și nouă de Articole* în Tradiția anglicană și în Anglicanismul contemporan».

Ideea centrală a «comprehensivității» este că Comuniunea anglicană este o familie de comunități religioase, răspîndite pe tot globul, în care se îmbină libertatea cu autoritatea, cele trei curente (protestant, catolic și științific-liberal) păstrînd o legătură puternică între ele pe temeiul Scripturii și al Tradiției proprii (prin sinoade, crezuri și liturghie), al Tainelor și Preoției, în cadrul istoric-social comun. Este vorba de o unitate în diversitate, sau de un pluralism sui-generis, pe care anglicanii le fundamentează pe unitrinitatea dumnezeirii.

Cele două cărți autoritative citate de anglicani în mod curent au de asemenea particularitățile lor: *Cele 39 de Articole* au un caracter protestant categoric, pe cînd *Cartea comună de rugăciuni* are un spirit liturgic tradițional profund (mult mai apropiat de al Bisericii Ortodoxe). Ca și învățații anglicani, care au purtat discuțiile cu

delegații români în 1935, canonicul Allchin amintește în acest referat că autoritatea celor 39 de *Articole* scade mereu în anglicanism în favoarea *Cărții comune de rugăciune*, în cadrul căreia trebuie interpretate aceste articole.

În cursul dezbaterilor s-a emis părerea — aproximativă, de altfel — că această «comprehensivitate» ar fi o paralelă la «iconomia» ortodoxă, idee care n-a fost primită de profesorul Kaloghiru și de alții. S-a discutat mult despre două Taine de-o parte și șapte de alta, despre patru sinoade ecumenice de-o parte și șapte de alta și s-au evidențiat multe principii frumoase, — totul la un nivel destul de înalt.

S-a discutat, pornindu-se de la cazuri concrete, de asemenea, despre unele procese de erezie în anglicanism, conchizându-se că «comprehensivitatea» nu înseamnă libertate individuală absolută, ci înțelegere mutuală între comunități și Biserici.

Referatul ortodox al profesorului docent de la Salonic, Mitropolitul Stylianos, *Sfântul Duh ca tâlcuitor al Evangheliei și dătător de viață în Biserică astăzi*, are două părți principale: în prima parte vorbește despre Sfântul Duh ca Duhul adevărului, iar în partea a doua ca Duhul dătător de viață. El completează și desăvârșește învățătura dată de Domnul; de aceea dezvoltarea doctrinei Bisericii se face sub călăuzirea Lui (Ioan XIV și XVI) și El o duce la «unitatea credinței și a cunoașterii» (Efes. IV, 13). Dar Hristos este viața și viața e lumina lumii (Ioan I, 4). De aceea Duhul manifestă această viață la creație prin profeti, prin cuvântul păstorilor Bisericii și prin Taine și El face posibil rolul autoritativ al sinoadelor ecumenice, rezultat al cunoașterii mărturisite prin iubire.

În discuțiile care au urmat, intervențiile delegaților anglicani s-au axat pe dinamismul înnoitor al Sfântului Duh. Canonicul Allchin a făcut în acest sens chiar o schiță în următoarele puncte: a) Creația și providența care dau posibilitate creștinismului de a se acomoda cu vremurile noi; b) Duhul Sfânt înnoiește toate și de aceea, ne aflăm în plină diversitate de idei, în avalanșa cărora Biserica nu se separă de mediul în plină dezvoltare istorică; c) Reintegrarea iubirii în lume prin viața dumnezeiască a Sfântului Duh și d) Rolul covârșitor al Cuvântului și Tainelor atât în Anglicanism cât și în Ortodoxie.

Episcopul Anderson a vorbit despre dialectica dezvoltării în identitate a adevărului, cu caracter dinamic.

Ortodocșii au accentuat unitatea de viață și de doctrină dumnezeiască drept urmare a lucrării Duhului Sfânt în cadrul unei credințe revelate, a unui cult și unei organizări tradiționale.

S-a vorbit apoi despre Trupul tainic care se extinde neconținut.

La discuția despre «hotarele canonice» a luat cuvântul și teologul român, Prof. N. Chițescu, lămurind problema în sens irenic, și a discutat punctele care lipsesc din document și importanța lor: inspirația și asistența Sfântului Duh și preoția obștească. Pr. Prof. Ion Bria, a luat, de asemenea cuvântul, vorbind despre importanța învățăturii despre Sfântul Duh și a lucrării Lui în Biserică. Răspunsurile la cele patru întrebări puse de ortodocși au fost socotite mulțumitoare în forma lor scrisă, așa încât s-a discutat puțin asupra lor.

Astfel, cu privire la calea de urmat pentru unirea cu ortodocșii, anglicanii au răspuns că avem relații multilaterale și ele se vor amplifica și se vor aprofunda până la deplina comuniune pe temeiul unei credințe comune; toate acestea se vor clarifica din ambele părți cu bunăvoință.

Cea de a doua întrebare, privitoare la decizia Bisericii Anglicane de a practica intercomuniunea cu feluritele ramuri luterane și cu comunitățile neoprotestante din India de Sud, constituie după ortodocși un impediment categoric la unirea cu Comuniunea anglicană. Această convingere a exprimat-o de la început Mitropolitul Methodios. Președintele Carpenter a amintit însă în acest context că chiar răspunsul scris precizează că există o opoziție crescândă în sînul Comuniunii Anglicane în privința acestor legături cu Protestanții și că lucrurile nu sînt definitive. Punîndu-se din nou, din partea anglicană, problema propriilor frontiere «canonice», unii ortodocși au opinat pentru ideea unui pluralism liturgic, refuzat categoric de alții.

La răspunsul scris la întrebarea a treia despre modul în care hotărîrile Comisiei devin autoritative, episcopul Satterthwaite a precizat că însăși autoritatea Conferinței Lambeth poate fi sau nu primită de diferitele Biserici Anglicane, deoarece ele cred că Comuniunea Anglicană nu este decît o parte dintr-un tot mai mare, Biserica Sobornicească. S-a mai amintit că la progresul credinții trebuie să participe și credincioșii. Iar la întrebarea: ce se întîmplă cu viitorul Sinod Ecumenic Ortodox?, canonicul Allchin a răspuns că ele sînt acceptate ca atare, dacă sînt primite în unanimitate.

Cît despre cele 39 de Articole, răspunsul a fost dat în baza rezoluției a 43-a a Conferinței de la Lambeth din 1968, după care acceptarea publică a acestor Articole nu mai e obligatorie în majoritatea Bisericilor.

Întrebarea anglicanilor despre autoritatea *Mărturisirilor de credință* în Biserica Ortodoxă a primit răspuns diferit: unii teologi ruși și greci din afară afirmînd că ele n-au nici o autoritate doctrinară, nefiind opera sinoadelor ecumenice și fiind toate pătate de greșeli, — opinii cărora subsemnatul le-a răspuns pe larg arătînd că deși ele nu sînt opera unor sinoade ecumenice (de aceea nu le numim «cărți simbolice» ca protestanții și romano-catolicii), au însă autoritatea unanimității aprobatoare a Bisericii («consensus Ecclesiae dispersae»), și a slujirii de veacuri a ei. Astfel *Mărturisirea ortodoxă* a lui Petru Movilă este perfect curată din punct de vedere doctrinar și la un nivel accesibil tuturor credincioșilor și a servit și ca «mărturisire» — pavază și călăuză pe calea mîntuirii creștinului ortodox — și ca manual și catehism. De aceea s-au publicat din ea 15 ediții neoline, 18 în românește și mult mai multe în rusește și apoi în alte limbi.

În ultima zi s-a discutat referatul Mitropolitului Vasile Crivoșein despre opera mîntuitoare a lui Hristos pe cruce și înviere, expunere pe baza textelor biblice și liturgice mai ales. Teologii anglicani, înclinați spre sensul substituirii penale, în general, s-au arătat mai puțin accesibili sensului mistic-liturgic, pe care autorul l-a apărut cu dîrzenie. Unii dintre teologii ortodocși au găsit referatul prea irenic și fără aplicații suficiente la realitățile vieții spirituale.

În ceea ce privește activitatea în viitor a Comisiei, după îndelungate discuții s-a ajuns la formularea unor probleme care vor fi discutate în trei subcomisii, în 1974 și 1975, urmînd ca în anul 1976 să se adune din nou Comisia ortodoxo-anglicană în plenul ei pentru a doua sesiune a dialogului ei.

S-a hotărît, de asemenea, să se invite specialiști și din afară și s-a ajuns la formularea următoarelor probleme (ce vor fi dezbătute în mai multe subcomisii ortodoxe-anglicane): 1. Inspirație și Revelație în Sfintele Scripturi; 2. Autoritatea Sinoadelor; 3. Biserica, comunitate euharistică.

La propunerea profesorului N. Chițescu, s-a aprobat ca toți membrii subcomisiilor să pregătească câte un referat asupra aceluiași subiect. De asemenea, s-a stabilit ca documentele subcomisiilor să circule la toți membrii Comisiei mixte pentru comentarii și revizuire. Subcomisiile pot invita experți pentru a-și da avizul asupra anumitor subiecte.

La sfârșit a fost discutată pe larg declarația comună intitulată provizoriu *Comunicat al Comisiei doctrinare mixte ortodoxo-anglicană*, ținută la Colegiul Hertford, Oxford, între 6 și 13 iulie 1973, din care dăm în rezumat câteva idei.

La început se precizează că la această primă sesiune au participat reprezentanți ai întregii Comuniuni Anglicane și ai întregii Biserici Ortodoxe. Adunările Comisiei au avut loc într-o atmosferă de frățietate creștină și de cordialitate. S-a discutat într-un spirit de deplină înțelegere și cu simț de răspundere față de urgența problemelor prezente care confruntă ambele Biserici. În legătură cu «comprehensivitatea», delegații ortodocși, fără a fi pe deplin satisfăcuți, au aflat totuși în document o apropiere nouă și plină de speranță față de această problemă; cu toții — și ortodocși și anglicani — au fost de acord că acest subiect mai trebuie studiat.

Cu privire la discuțiile asupra referatului despre Duhul Sfânt, se arată că anglicanii au prețuit atât spiritul în care s-a scris cât și ceea ce s-a scris. În discuție ei au ridicat problema lucrării Sfântului Duh în afara Bisericii Ortodoxe și au cerut clarificări în privința concepției ortodoxe asupra limitelor Bisericii și asupra atitudinii ortodoxe față de creștinii din Apus.

A treia grupă de subiecte discutate este în relație cu răspunsurile anglicane la cele patru întrebări puse de Comisia ortodoxă în legătură cu pregătirea dialogului și anume:

a) În privința modului în care Biserica Anglicană înțelege unirea ei cu Bisericile Ortodoxe, urmează să se clarifice ce e necesar pentru stabilirea unei comuniuni depline între cele două Biserici. Ortodocșii au cerut explicații mai departe asupra a ce înțeleg Anglicanii prin «tradiția comună de credință, constituție și cult, moștenite de la Biserica veche și bazate pe Scripturi și pe hotărârile Sinoadelor timpurii».

b) Cât privește posibilitatea unirii Bisericii Anglicane cu Biserica Ortodoxă, după ce Biserica Anglicană a hotărât intercomuniunea cu luteranii și alți protestanți, la acest punct ortodocșii au insistat asupra principiului că comuniunea presupune unitate desăvârșită în credință. Anglicanii au explicat experiența istorică a Bisericilor lor, care are conștiința de a fi o parte din Biserica una și care pentru aceasta recunoaște realitatea Bisericii dincolo de propriile-i hotare.

c) Privitor la modalitatea prin care hotărârile dialogului teologic vor deveni obligatorii pentru întreaga Comuniune Anglicană a Bisericilor, se spune că această chestiune se va rezolva treptat și că progresul unității în credință trebuie să cuprindă atât pe credincioșii cât și pe conducătorii Bisericii.

d) Despre poziția și autoritatea celor 39 de *Articole* în tradiția anglicană și în anglicanismul contemporan se spune că Articolele acestea au o deosebită însemnătate în istoria anglicană. Apoi se arată modul în care autoritatea lor este slăbită de fapt prin rezoluția 43 a Conferinței de la Lambeth din 1968, în care se recomandă ca fiecare Biserică Anglicană să lege aceste articole de cuprinsul *Cărții comune de unțaciune*, apoi să nu mai ceară candidaților la preoție mărturisirea acestor Articole. În cînd totuși se cere semnarea acestor articole, aceasta să se facă numai în cadrul

unei declarații care dă o extindere deplină a moștenirii credinței noastre și rînduiește Articolele în contextul lor istoric.

De asemenea, se arată felul în care a fost modificată formula de declarație publică a credinței în diferite provincii ale Comuniunii Anglicane.

Semnalăm aici că o bună parte dintre punctele cuprinse în această declarație comună au fost puse, discutate și lămurite înainte chiar de prima sesiune a dialogului, fie în comisiile ortodoxe fie în întîlnirile cu anglicanii, începînd cu Belgrad 1966.

Tonul general al acestei declarații este optimist, deși, precum se vede, rezolvarea definitivă a celor mai multe dintre probleme este, așa cum era de așteptat, amînată pentru viitoarele sesiuni.

Prof. N. CHIȚESCU

PARTICIPAREA DELEGAȚIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
LA LUCRĂRILE COMISIEI MIXTE ORTODOXO-VETERO-CATOLICE DE LA ATENA
(6—14 iulie 1973)

Tratativele de apropiere și unire între Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Catolice durează de circa un secol, cu mari întreruperi. Aceste întreruperi au impus o nouă pregătire în vederea reluării dialogului stins în 1931. Prin lucrările Comisiei interortodoxe de la Belgrad (1966), Geneva (1970) și Bonn (1971), pregătirea dialogului a avansat suficient pentru a determina Patriarhia Ecumenică să inițieze și să organizeze o întîlnire a Comisiei interortodoxe și a Comisiei vechi-catolice înaintea începerii dialogului oficial, în scopul punerii la punct a celor necesare acestui dialog. Această întîlnire a avut loc la Centrul interortodox de la Mînăstirea Penteli, lângă Atena, între 9 și 14 iulie a.c., întîlnire precedată de o sesiune de lucru a Comisiei interortodoxe la același Centru, între 5 și 8 iulie a.c.

Au participat la lucrări : *Patriarhia Ecumenică*, prin I. P. S. Irineu mitropolit, al Germaniei și exarh al Europei Centrale și Prof. Em. Fotiadis (Istanbul); *Patriarhia Alexandriei*, prin același profesor Em. Fotiadis; *Patriarhia Ierusalimului*, prin Arhim. Corneliu Rodousakis (Ierusalim) și Prof. B. Dentakig (Pireu); *Patriarhia Moscovei*, prin I. P. S. Arhiepiscop Filaret al Berlinului și Europei Centrale (Berlin) și teologul Grigorie Skobei (Geneva); *Patriarhia Serbiei*, prin Prof. St. Gosevic (Belgrad); *Patriarhia României*, prin Pr. Prof. Ioan Coman (București) și Pr. Prof. Isidor Todoran (Sibiu); *Patriarhia Bulgariei*, prin Prof. I. Tonevski (Sofia); *Biserica Ciprului*, prin Prof. I. Karmiris (Kifissia, Atena); *Biserica Greciei*, prin același profesor I. Karmiris și Prof. M. Farantos (Atena); *Biserica Poloniei*, prin I. P. S. Arhiepiscop Filaret; *Biserica Finlandei*, prin P. C. Preot I. Seppälä (Helsinki).

Din partea vetero-catolică au participat : *Biserica Veche-Catolică a Olandei*, prin Prof. P. I. Maan (Arnhem-Olanda); *Episcopia catolică a vechilor-catolici din Germania*, prin Episcopul J. Brinkhues (Bonn) și Prof. W. Küppers (Bonn); *Biserica Creștină Catolică a Elveției*, prin Episcopul L. Gauthier (Berna) și Prof. H. Aldenhoven (Berna); *Biserica Veche-Catolică din Austria*, prin Episcopul J. Brinkhues; *Biserica Veche-Catolică națională croată*, prin episcopul L. Gauthier. Trei Biserici Vechi-Catolice naționale — două polone și cea cehoslovacă — nu au fost reprezentate.

Reprezentanții menționați au adus, în frunte cu I. P. S. Mitropolit Irineu și cu episcopul Gauthier, salutul Bisericilor lor pentru promovarea și succesul lucrărilor acestei Conferințe. Delegația Bisericii Ortodoxe Române a prezentat Comisiilor re-

unite binecuvântările și urările de succes din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, Biserică ce participă la tratativele cu vechii-catolici încă din 1874—1875 și pe care această problemă a interesat-o tot timpul, dedicându-i, în ultimii ani, studii aprofundate prin teologii ei. Din ansamblul acestor saluturi a reieșit dorința reală a celor două Biserici de a se apropia și de a se uni. Ortodocșii consideră Biserica Veche-Catolică drept Biserica cea mai apropiată de ei dintre toate Bisericile Apusului.

Cele două Comisii au ales ca președinți pe I. P. S. Mitropolit Irineu al Germaniei, pentru ortodocși și pe Episcopul L. Gauthier pentru vechii-catolici, iar ca secretari pe profesorii I. Karmiris, pentru ortodocși și W. Küppers, pentru vechii-catolici.

Reluarea unor teme asupra cărora Comisia interortodoxă căzuse de acord cu poziția vechilor-catolici. — În ședința de lucru a Comisiei interortodoxe (5—8 iulie a.c.) care a precedat întâlnirea celor două Comisii, s-a stabilit ca prima parte a lucrărilor Comisiei mixte să fie dedicată discutării ușoare a temelor asupra cărora Comisia inter-ortodoxă de la Geneva-Chambésy (octombrie 1970) socotea că s-a căzut de acord cu Biserica Veche-Catolică. S-au purtat discuții asupra următoarelor puncte de doctrină: Tradiția; Canonul Sfintei Scripturi; Sinoadele ecumenice; Canoanele; Succesiunea apostolică; Sfânta Treime; Credința activă prin dragoste; Numărul Sfințelor Taine; Venerarea Sfintei Fecioare; Icoanele și moaștele; Pomenirea morților; Dogmele papalității: primatul și infailibilitatea, câteva elemente de ecleziologie. La discuția acestor teme, delegații români au participat frecvent cu contribuții substanțiale, inclusiv cu studii scrise din țară. Din discuțiile asupra acestor teme, reiese, în linii mari, că deși vechii-catolici, în *Mărturisirile* lor de credință și uneori și în teologia lor, declară că sînt de acord cu ortodocșii asupra unui număr de puncte de doctrină, în fapt lucrul nu se confirmă satisfăcător la un examen mai atent. Dar lucrurile nu au fost adîncite, aci, sub toate dimensiunile fondului și cu toate amănuntele.

Temele pentru dialogul oficial. — La 11 iulie 1973, s-a constituit o subcomisie alcătuită din I. P. S. Arhiepiscop Filaret și profesorii: Fotiadis, Coman, Küppers, Maan și Aldenhoven, pentru a fixa temele ce vor figura pe ordinea de zi a dialogului oficial și a indica metoda de lucru recomandabilă pentru dialog. Această subcomisie, după mai multe ședințe de lucru, a propus iar plenara Comisiei mixte a aprobat următoarele teme pentru dialogul oficial:

1. *Teologia*, cu următoarele subcapitole: Revelația: Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție; Canonul Sfintei Scripturi; Învățătura despre Dumnezeu în Treime.

2. *Hristologia*, cu următoarele subcapitole: Întruparea Cuvîntului veșnic al lui Dumnezeu; Unirea ipostatică; Învățătura despre Maica Domnului și punctele de vedere în dezacord cu această învățătură.

3. *Ecleziologia*, cu următoarele subcapitole: Ființa și semnele caracteristice ale Bisericii; Unirea Bisericii și Bisericile locale; Limitele Bisericii; Autoritatea Bisericii și autoritatea în Biserică; Infailibilitatea Bisericii; Cele 7 sinoade ecumenice și sinoadele locale ratificate de acestea; Necesitatea succesiunii apostolice și canonicitatea ierarhiei Bisericii Vetero-Catolice; Capul Bisericii; Problema intercomuniunii.

Aceste prime trei serii de teme vor fi dezbătute la viitoarea sesiune de lucru a Comisiei mixte, fixată pentru iulie 1975.

În sesiunile de după 1975, vor fi discutate alte trei serii de teme al căror conținut precis va fi stabilit definitiv la sesiunea din 1975, dar care va cuprinde, probabil, și unele elemente ca :

4. *Soteriologia*, cu următoarele subcapitole probabile : Antropologia ; omul ca «chip al lui Dumnezeu» ; Păcatul ; Răscumpărarea ; Harul și efectele lui ; Credința și faptele bune ; Faptele supererogatorii, tezaurul meritelor prisositoare ale Sfinților, iertarea păcatelor, purgatoriul, sinoadele Bisericii Romano-Catolice după 1054 și canoanele lor.

5. *Sfintele Taine*, cu următoarele subcapitole probabile : Numărul Tainelor ; Botezul ; Euharistia ca Taină și jertfă de ispășire ; Necesitatea celorlalte Taine ; Celibatul și căsătoria clerului.

6. *Eshatologia*, cu următoarele subcapitole probabile : Venerarea sfinților ; Pomenirea morților etc.

Conținutul acestor 6 serii de teme a fost stabilit mai ales de delegații români care primiseră acest mandat din partea Subcomisiei.

Primele trei teme ale căror conținut a fost definitivat de plenară și care, cum am spus, vor forma obiectul dialogului, în iulie 1975, au fost distribuite astfel : *Teologia* a fost atribuită I. P. S. Arhiepiscop Filaret și profesorului M. Farantos ; *Hristologia* a fost atribuită preoților profesori Ioan Coman și Isidor Todoran ; *Ecleziologia* a fost atribuită profesorilor I. Karmiris și I. Ţonevski.

În partea finală a discuțiilor, delegații vechi-catolici au dat unele lămuriri provizorii asupra câtorva puncte de doctrină :

— *Intercomuniunea* cu anglicanii e o problemă grea pentru vechii-catolici. Această intercomuniune s-a realizat, zic ei, fără a se ține riguros seama de nivelul ortodox sau catolic al aceluia cu care se făcea intercomuniunea. Legăturile cu bisericile libere din Filipine, Spania și Portugalia care au stat sub influența stîngii anglicane sînt destul de precare. Delegații ortodocși subliniază că numai unitatea în credință poate apropia și uni Bisericile.

— Delegații vechi-catolici vor să știe care e sensul întrebării puse lor de către ortodocși : «Care e Biserica ce posedă semnele unicității, sfințeniei, sobornicității și apostolicității ?» E vorba de o Biserică în sens *calitativ*, sau în ce sens ?

— Referitor la *limitele* Bisericii, problema s-ar pune, zic vechii-catolici, ca în cazul raporturilor dintre Biserica Răsăriteană și Bisericile Vechi-Orientale, calcedoniene și necalcedoniene, sau ca în cazul atitudinii Bisericii primare față de schisma meletiană de la Antiohia, față de arieni etc., care, toți, ar fi aparținut aceleiași Biserici. În fond, se știe că schisma și erezia nu mențin, ci rup unitatea Bisericii și esența acesteia.

— *Teoria ramurilor* n-a fost niciodată acceptată sau respinsă oficial de către Biserica Veche-Catolică, susțin reprezentanții acesteia. Expresia «teoria ramurilor» ar fi luat naștere prin opoziție față de puterea oficială monolitică a Bisericii romano-catolice. Această poziție n-are nimic comun cu unitatea Trupului lui Hristos.

— Cu privire la *invizibilitatea* Bisericii, delegații vechi-catolici afirmă că ei nu au vorbit oficial despre vizibilitatea Bisericii din cauza Bisericii Romano-Catolice, însă că, după concepția lor, Biserica este totuși vizibilă în Euharistic și în episcopi.

— Între vechii-catolici și *romano-catolici* s-a angajat un dialog, din 1969, propunându-se și elaborarea unui tratat pastoral. Dialogul are loc pe grupe între cele

două Biserici. Rezultatele acestui dialog sînt considerate pozitive numai dacă toate Bisericile Vechi-Catolice sînt de acord asupra lor. Comuniunea ar fi «limitată și condiționată».

Aceste comunicări au caracter informativ. Fondul lor va fi discutat în Comisia mixtă, începînd din 1975.

Același caracter și perspectivă au și următoarele întrebări formulate de delegații vechi-catolici adresate ortodocșilor: 1. Deosebirea dintre dogmă și învățatura bisericească; 2. Efectul și puterea influenței teologiei scolastice după sinodul de la Trident asupra gîndirii teologice ortodoxe; 3. Raportul dintre primatul episcopului Romei în Biserica veche și felul cum e văzută azi problema în Biserica Ortodoxă. Și aceste probleme vor fi dezbătute în sesiunile de lucru ale dialogului oficial.

Recomandări pentru metoda de lucru. — Subcomisia ortodoxo-vetero-catolică a recomandat o seamă de elemente metodice care să ușureze lucrările Comisiei mixte pentru sesiunile dialogului și din care cităm:

1. Fiecare din cele două Comisii teologice va alcătui, separat, proiecte de doctrină a Bisericii respective, în vederea dialogului. Aceste proiecte trebuie pregătite pînă la începutul sesiunii viitoare. În cazul nostru cel mai apropiat, pînă la sfîrșitul lunii iunie 1975.

2. Alcătuirea proiectelor de fiecare Comisie se încredințează unor teologi specialiști, care, în timpul elaborării, vor ține legătura cu teologii corespunzători din Comisia cealaltă.

3. Proiectele nu examinează temele pe larg, ele nu elaborează o dogmatică ortodoxă sau una veche-catolică, ci fac numai o expunere rezumativă a punctelor principale ale învățaturii fiecărei Biserici referitoare la temele respective, sub formă de scurt memoriu.

4. Proiectele alcătuite de teologii specialiști sînt trimise spre cercetare, studiu și completare fiecărui membru al Comisiei teologice proprii cu scopul de a fi examinate în ședința plenară a Comisiei teologice respective, ședință ce va avea loc cu puțin înaintea primei ședințe a Comisiei teologice mixte, aceste proiecte neavînd încă forma definitivă în Comisiile teologice.

5. La sfîrșitul fiecărei sesiuni a Comisiei mixte se stabilesc, pentru sesiunea următoare, subcapitolele din celelalte trei teme prevăzute în planul dialogului, adică, în cazul nostru: Soteriologia, Sfintele Taine și Eshatologia, așa cum a propus subcomisia în Comisia teologică mixtă pentru primele trei teme și cum s-a trecut în procesul verbal din 12 iulie a.c.

6. Proiectele se citesc în ședințele comune ale Comisiei teologice mixte, iar deosebirile care apar vor constitui obiect de dialog în continuare.

7. În caz de succes la toate punctele, se va elabora, la sfîrșit, un text comun care va fi semnat de toți membrii Comisiei teologice mixte, ortodocși și vechi-catolici.

8. În timpul dialogului, Comisia teologică mixtă lucrează sub conducerea președinților celor două Comisii teologice.

9. La terminarea discuției tuturor temelor dialogului, textele comune semnate vor fi supuse pe de o parte Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic și Prea Fericitilor Patriarhi și Întîistătători ai Bisericilor Ortodoxe autocefale, iar pe de altă parte Emi-

nenței Sale Arhiepiscopului vechi-catolic de Utrecht, spre apreciere, declararea încheierii dialogului și hotărîrea pe mai departe.

10. Se formează o subcomisie permanentă alcătuită din cei doi președinți și cei doi secretari, care să organizeze programul acțiunii viitoare a Comisiei mixte ortodoxo-vetero-catolică.

11. Se propune începerea dialogului oficial cu primele trei teme, pe o durată de 14 zile, în iulie 1975. Locul va fi stabilit ulterior.

Comunicatul Comisiei mixte ortodoxo-vetero-catolică

De la 9 la 14 iulie 1973, grație ospitalității Prea Fericitului Ieronim, Arhiepiscopul Atenei și al întregii Elade, s-au întâlnit la Centrul Interortodox de la Atena, adăpostit în sfînta și istorica Mînaștire Penteli, membrii celor două Comisii teologice pentru dialogul dintre ortodocși și vechi-catolici, în ședințe comune ale Comisiei mixte, sub președinția I. P. S. Mitropolit Irineu al Germaniei și Exarh al Europei Centrale și a Eminenței Sale Episcopului Leon Gauthier al Bisericii Vechi-Catolice din Elveția.

La această întîlnire au participat ca delegați din partea ortodoxă: Patriarhia Ecumenică, Patriarhiile Alexandriei, Ierusalimului, Rusiei, Serbiei, României și Bulgariei, Bisericile autocefale ale Ciprului, Greciei și Poloniei și Biserica autonomă a Finlandei. Din partea veche-catolică au participat: Bisericile vechi-catolice ale Olandei, Germaniei, Elveției, Austriei și Croației. Nu au putut să-și trimită reprezentanți Bisericile Vechi-Catolice din Polonia, America și Cehoslovacia. Întîlnirea a avut loc la recomandarea Comisiei teologice interortodoxe și prin hotărîrea Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Dimitrios I, în înțelegere cu Prea Fericirii Întîistătători ai Bisericilor Ortodoxe.

Lucrările s-au desfășurat în spiritul unei profunde dragoste creștine, a înțelegerii reciproce și a nădejzii vii în deschiderea unei noi perioade de apropiere dintr-o parte și din alta în raporturile noastre cu privire la marea problemă a unității creștine, care va realiza voința sfîntă a Ziditorului ceresc al Bisericii și dorința omenirii contemporane. Prin aceste lucrări stadiul pregătitor al dialogului a fost declarat încheiat, au fost date lămuriri informaționale asupra unor puncte ale credinței creștine și au fost stabilite cadrul și metoda purtării dialogului teologic oficial, exprimîndu-se dorința ca acesta să înceapă în luna iulie a anului 1975 și să se alcătuiască o comisie mixtă permanentă din președinții și secretarii celor două Comisii teologice pentru continuarea lucrărilor pregătitoare.

Lucrarea Comisiei mixte a fost binecuvîntată de aproape de către Prea Fericitul Ieronim, Arhiepiscopul Atenei și al întregii Elade, care, venind la Centrul Interortodox, joi 12 iulie a.c., a salutat cu dragoste frățească și părintească pe delegați și s-a informat cu deosebit interes de mersul lucrărilor.

Domnul să înmulțească dragostea și să întărească pe cei ce lucrează pentru cinstea și mărirea sfîntului Său nume.

*

Ultima fază a pregătirii dialogului oficial dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Catolice, după o întrerupere de mai bine de patru decenii (1931—1973), arată efort serios din ambele părți pentru unire, dar nimeni nu vede încă cum se poate realiza *practic* această unire, admițînd că s-ar ajunge la o unitate sau la o quasi-unitate de credință. Se speră că pînă la urmă se va elabora o platformă aproape

maximală, deși sensul și valoarea noțiunilor teologice nu sînt identice în gîndirea ortodoxă și în cea veche-catolică.

Situația teologică, dar mai ales eclezialogică a vechilor-catolici devine tot mai complicată prin multiplele contacte și dialoguri angajate cu alte Biserici cu care ei nu au o unitate de credință sau au una precară, labilă.

Teologia vechilor-catolici se află în continuă evoluție, e adesea friabilă și nesigură, permeabilă la diverse curente de gîndire, care nu jură pe adevărul de credință și nu pot accepta dogma ca atare; ea manevrează o gîndire bogată și variată, dar merge greu în direcția unității de credință. Această teologie tinde să vadă în «teoria ramurilor» situația schismaticilor și a ereticilor din primele veacuri ale Bisericii cînd aceștia — zic vechii-catolici — se găseau, totuși, în Biserică. «Dogmele ortodoxe» au pentru vechii-catolici multe necunoscute. Ei cer, printre altele, să fie lămurii asupra deosebirii dintre «dogmă» și «învățatură bisericească» în Biserica Ortodoxă.

Deși au condamnat primatul și infailibilitatea papală la 1870, vechii-catolici se simt încă legați de papă sub raport spiritual, cel puțin pînă la un punct, recunoscîndu-i un primat istoric.

Credem că întîlnirea din 1975 va aduce unele rezultate care să încurajeze speranțele unei unități și apoi ale unei uniri cît mai substanțiale între cele două Biserici. Vechi-catolici așteaptă cu mult interes ținerea Sinodului panortodox, care va discuta, printre altele, și raporturile Bisericii Ortodoxe cu celelalte Biserici și deci și cu Biserica Veche-Catolică. Sinodul va ține însă seama și de evoluția discuțiilor teologice duse de Comisia mixtă.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române la această sesiune de lucru a fost activă și a adus contribuții de valoare la aproape toate problemele discutate. Ea a luat cuvîntul nu numai în plenare și în subcomisii, ci și la recepții, subliniind poziția Bisericii Ortodoxe Române în problemele Conferinței și relevînd, în legătură cu aceasta, un aspect sau altul din istoria și ținuta spirituală a poporului român, care, ca urmaș al daco-romanilor, s-a întîlnit și se întîlnește des cu atîtea înalte principii ale vechii și actualei culturi elenice, mai ales în cultul ospitalității, al dialogului frățesc și al unei largi deschideri spirituale.

Pr. Prof. IOAN G. COMAN

SESIUNEA ANUALĂ A COMITETULUI DE LUCRU AL COMISIEI PENTRU «CREDINȚĂ ȘI CONSTITUȚIE»

(Zagorsk, 6—13 august 1973)

Între 6 și 13 august a avut loc la Zagorsk sesiunea anuală a Comitetului de lucru al Comisiei pentru «Credință și Constituție». După cum se știe, acest comitet este compus din 30 de membri aleși (sau confirmați dintre membrii vechi), la recomandarea Comitetului de lucru, dintre teologii reprezentativi ai diferitelor Confesiuni, propuși de Bisericile respective, după regiuni geografice, specialități și familii de Biserici.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat Prof. N. Chițescu. Au lipsit trei membri, din motive de boală.

Ca și în 1966, Comitetul de lucru a fost invitat de Biserica Ortodoxă Rusă. Programul a fost înfrumusețat, diversificat și îmbunătățit cu recepții, ca aceea oferită

În casa patriarhală de la Zagorsk, prezidată de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen, cea a Academiei duhovnicești de la Zagorsk, prezidată de P. S. Episcop-rector Vladimir și cea a Academiei de la Leningrad, prezidată de P. S. Episcop-rector Meliton, cu spectacole și cu câte o excursie de câteva zile, la alegere, în patru direcții.

La Moscova, membrii au fost cazați la hotelul «Rusia». Majoritatea membrilor Comitetului, sosind pe data de 4 august, s-a putut face un program comun începând de a doua zi, duminică 5 august.

În cursul dimineții, membrii Comitetului au asistat la slujbă în catedrala din Moscova, unde a slujit un sobor de preoți în frunte cu Prof. Vitalie Borovoi. După masă au vizitat bisericile din Kremlin, apoi unii au plecat la catedrală, la vecernie, iar alții la biserica baptistă, unde fuseseră invitați la consacrarea unui nou pastor.

A doua zi participanții au plecat la Minăstirea Zagorsk, fiind cazați în dependențele Academiei duhovnicești.

Desfășurarea programului a început luni, 6 august, cu rugăciunea făcută de J. Nelson, președintele Comitetului de lucru, în prezența directorului Comisiei Credință și Constituție, Dr. Lukas Vischer, a președintelui ei, Prof. J. Meyendorff, de la New York, a vicepreședinților ei, Dom Lane și d-ra Dr. Christian Howard (anglicană), a Mitropolitului Mihail de Astrahan, a Episcopului-rector Vladimir și a membrilor Comitetului.

Rezumatul *expunerii-program* a directorului Lukas Vischer dă o idee despre amploarea lucrărilor. El a arătat că sesiunea de anul acesta este mai importantă decât cele precedente pentru că ea trebuie să definitiveze unele texte pentru Adunarea Comisiei, care se va ține anul viitor, probabil la Nairobi în Kenya, în vederea pregătirii materialului pentru a V-a Adunare Mondială a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care se va ține în anul 1975, la Djakarta-Indonezia.

După ce a arătat schimbările care au intervenit, în secretariat, precum și activitatea membrilor secretariatului, el a făcut o expunere asupra fiecărei probleme care trebuia luată în cercetare de toți membrii Comitetului de lucru, după ce aceștia, în cursul anului, lucraseră la refacerea lor, fie în grup, fie individual. În sfârșit, a amintit despre convorbirile dintre adventiștii de ziua a șaptea și grupuri ecumeniste, în noiembrie, 1972, la Geneva și la Colonia, precum și cele de la Leuenberg, de lângă Basel, ținute între Bisericile protestante între 12 și 17 martie 1973 și care vor fi continuate la 30 septembrie 1974. De asemenea, a arătat că a cincea Adunare mondială a Consiliului Ecumenic, care se va ține la Djakarta în 1975, va discuta probleme ca: *Unitate și misiune, Exprimarea credinței în termeni contemporani, Responsabilitatea creștină față de lume* etc. — teme care vor fi pregătite de Comisia pentru «Credință și Constituție». El a amintit și lucrările care s-au publicat în ultimul timp în legătură cu problemele care urmează să se discute la această sesiune.

Atât președintele Nelson cât și directorul Comisiei Dr. Vischer au mulțumit conducerii Bisericii Ortodoxe Ruse pentru primirea cordială și generoasă care s-a făcut membrilor Comitetului. De asemenea, au mulțumit Bisericii Ortodoxe Sârbe pentru invitația făcută anul trecut unui grup al Comitetului, la Belgrad, unde s-au ținut câteva ședințe de lucru, împreună cu profesorii ortodocși sârbi, în decembrie 1972, asupra documentului intitulat «Ministeriul hirotonit, într-o perspectivă ecumenică».

A fost discutat pe larg programul viitoarei Adunări plenare a Comisiei pentru Credință și Constituție, care va avea loc anul viitor la Nairobi (Kenya) între 23 iulie și 5 august. Datorită eforturilor de a simplifica programul acestei viitoare Adunări,

documentele discutate au fost numeroase. Dintre aceste documente, cel intitulat «Dându-ne seama de nădejdea care este în noi» este cel mai actual. El a fost discutat de un grup mare la Bangkok, cu prilejul conferinței «Mîntuirea astăzi». S-a reproșat că insistă prea mult asupra problemelor neteologice și necreștine, și că susține că formulele de credință sînt relative pentru că cuvintele nu pot exprima adevărul, vorbind despre «verbalism» și căzînd într-un «nominalism» primejdios. El a fost încredințat unui comitet care a schițat un rezumat, cu materialul pe baza căruia trebuie reformulat. A fost documentul preferat de teologii afro-asiatici, a căror filozofie religioasă o expune.

Documentul «Unitatea Bisericii și unitatea omenirii», la refacerea textului căruia a contribuit și Prof. N. Chițescu, a fost extrem de criticat. El a fost declarat «document cu multe complicații», de către președintele Nelson. Problema identității, adică a identificării «Bisericii și a semenului» a provocat discuții ample. După ce s-a discutat mult asupra acestei probleme, s-a ajuns la concluzia că Biserica nu-și pierde calitățile ei nici cînd se avîntă în vîltoarea luptelor sociale, dacă-și exercită adevărata ei misiune. Documentul pune și problema păstoririi credincioșilor din lumea a treia. El reacționează împotriva părerii greșite că credința creștină ar fi un răspuns dat numai pentru albi.

Documentul intitulat «Concepte de unitate și modele de unire» a fost criticat de ortodocși, care au arătat că cuprinde pogorăminte prea mari de la doctrina tradițională, ca de pildă, invizibilitatea Bisericii sau ideea de Tradiție — «creație istorică» ori «individuală» etc. Observațiile au fost consemnate într-o anexă, pentru a ajuta la eventuala refacere a materialului.

Documentul asupra «Ministeriului ordonat în perspectiva ecumenică» era destinat să fie perfectat la această sesiune și trimis Bisericii, ca și cele asupra Botezului și Euharistiei. S-a constatat însă, după ce s-au arătat defectele și lipsa de articulație între părți, că în stadiul actual nu se poate definitiva un asemenea document care să fie primit de toți. El a fost deja tipărit și discutat de un grup de teologi sîrbi și ecumeniști la Belgrad, în decembrie 1972.

«Reflecții asupra metodelor Comisiei pentru Credință și Constituție», la perfectarea căruia a contribuit și Prof. N. Chițescu, a fost primit cu mici modificări, — observațiile trimise de membri care au fost rugați să le facă în scris, fiind eficiente din acest punct de vedere. Fără îndoială că ceea ce caracterizează aceste «metode» sînt: «actualizarea» teologiei ecumeniste în cadrul problemelor vitale ale lumii secularizate de azi, «indigenizarea» sau conceptul de «teologie neagră», «teologie africană» etc. și încercarea de a populariza ideea de «conciliaritate» paralelă ecumenistă la «sinodalitate» (cu intenția de a menține «comuniunea» într-o diversitate de contexte).

Problema unei a treia ediții a cîntărilor ecumeniste a fost rezolvată într-un mod strălucit. Noua ediție va cuprinde nu mai puțin de 250 imne — în original și traducere englezească —, dintre care 25 vor fi ortodoxe; cele mai multe au fost prevăzute și cu traduceri franceze și germane. Ele vor fi tipărite înainte de Adunarea mondială din 1975.

Rugăciunea pentru unitate va avea ca temă pentru 1974: «ca toată limba să mărturisească: Iisus Hristos este stăpîn» (Filip. II, 1—13). Rugăciunea pentru unitate în 1975 va fi pregătită în Australia, cu colaborarea «Consiliului Național al Bisericilor și a Conferinței Episcopale Australiene a Bisericii Romano-Catolice».

«Relațiile cu creștini conservatori» este urmarea unor opoziții care s-au precizat la unele culte neoprotestante și la unele culte protestante, ca și la unele personalități din unele Biserici. În discuții s-a scos în relief ceea ce îi favorizează: faptul că în toate Bisericile sînt creștini conservatori și starea psihologică sinceră și sănătoasă a celor care țin în mod absolut la credința lor unică, de totdeauna. Prof. N. Chițescu a adăugat că documentul se preocupă mai ales de teologi și aceștia nu intră întru totul și totdeauna în categoria de mai sus, ci, cîteodată înfruntă hotărîrea Bisericii lor de a colabora cu alte Biserici spre binele tuturor, dintr-un orgoliu sectar și fanatism nesănătos și opus năzuințelor omenirii de azi.

Documentul privind «Relația dintre Noul și Vechiul Testament» este o parte a unui proiect privind autoritatea în Biserică într-un context ecumenic. El este opera unui grup de teologi olandezi — din care a făcut parte și d-na Flessman, membră a Comitetului de lucru al Comisiei. Cu prilejul discuției lui, delegatul Bisericii Ortodoxe Române a atras atenția asupra faptului că Biserica Ortodoxă nu acceptă premisele criticii biblice protestante și că în comitetele biblice e necesar să fie prezent și cîte un teolog ortodox.

«Memorandumul lămuritor asupra Regulamentului interior al Comisiei pentru Credință și Constituție» este opera d-rei Dr. Christian Howard, vicepreședintele Comisiei. Acest Regulament stabilește regulile de funcționare a Comisiei (Compusă din 120 de membri, cu un director, un președinte și patru vicepreședinți) și a Comitetului de lucru (compus din 30 de teologi reputați, recomandați de Bisericile lor și aleși după regiuni, Biserici și specialități). Se introduce denumirea de «Comisie plenară» (pentru Comisie) și de «Comisie permanentă» (pentru Comitetul de lucru). Regulamentul a fost discutat pe larg, iar modificările propuse au fost consemnate într-o anexă.

Romano-catolicul Dom Lane a înfățișat o schiță asupra problemei «magisteriului viu» în Biserică; i s-a dat aprobarea de a fi prezentat viitoarei Adunări din 1974 cu scopul de a fi apoi studiat (în același context al autorității în Biserică într-un cadru ecumenic).

Menționăm că, la cîteva dintre aceste documente, criticile și discuțiile, în general, au fost rezumate în niște «aneze» care vor servi la îmbunătățirea sau înlocuirea lor în viitoarele lor ediții.

În ceea ce privește relațiile Consiliului Ecumenic al Bisericilor cu Biserica Romano-Catolică, ele rămîn tot lipsite de claritate. Este un curent puternic în romano-catolicism, pentru ca această biserică să adere și să participe oficial la activitatea Consiliului Ecumenic, dar există și un curent al «conservatorilor» care nu văd de cît o formă de «dialog»: acela al dragostei adică de trecere la romano-catolicism. Secretariatul pentru unitate ca și participarea unor teologi romano-catolici la unele divizii ale Consiliului, rămîn supape de siguranță sau ample «pogorăminte» pentru slăbiciunea celor care nu înțeleg cu adevărat raporturile care trebuie să existe între celelalte Biserici și cea Romano-Catolică și tolerate sub o formă «quasi-oficială». Aceasta o dovedește refuzul categoric al Bisericii Romano-Catolice de a deveni membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, pronunțat clar după ce un grup mixt de studii romano-catolic și ecumenist) a publicat un raport asupra relațiilor dintre cele două organisme, semnat de Dr. E. C. Blake și de Cardinalul Willebrands. Se constată, de asemenea, o diminuare a intensității de acum cîteva ani în ceea ce privește colaborarea dintre ele.

Rugăciunea de închidere a sesiunii a fost rezervată de președintele Nelson, reprezentantului Bisericii Ortodoxe Române. La ea au participat în afară de membrii Comitetului, și Episcopul-rector Vladimir și Mitropolitul Mihail al Astrahanului.

Această sesiune a fost una dintre cele mai reușite, pentru că și-a atins scopul propus, adică pregătirea documentelor pentru Adunarea plenară a Comisiei de anul viitor.

Prof. N. CHIȚESCU

A XXV-A ANIVERSARE A CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

(Sesiunea Comitetului Central: Geneva, 22—29 august 1973)

Sesiunea din anul acesta a Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, programată inițial la Helsinki, s-a ținut la Geneva între 22 și 29 august și a fost consacrată sărbătoririi a 25 de ani de la înființarea Consiliului Ecumenic.

În decursul celor 25 de ani de existență, Consiliul Ecumenic a cunoscut o evoluție destul de accentuată, nu numai în ce privește sistemul de organizare și de structură, ci și în ce privește baza și orientarea lui teologică, precum și programul său de acțiune ecumenică. Dacă la început s-a părut a fi animat de un spirit de inspirație protestantă, în care elementul anglo-saxon avea un loc preponderent, astăzi Consiliul este pe cale să recapete un echilibru autentic, datorită mai ales prezenței din ce în ce mai active a Bisericilor Ortodoxe și a Bisericilor indigene din Africa. El a organizat pînă acum patru adunări generale: Amsterdam (1948), Evanston (1954), New Delhi (1961), Upsala (1968) și cuprinde în prezent 267 de Biserici membre din mai mult de 90 de țări.

*

Cu ocazia celei de a XXV-a aniversări a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Pr. Prof. Ion Brija, secretar pentru relațiile cu ortodocșii în Comisia «Misiune și Evanghelizare» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a prezentat la 13 august 1973, Serviciului de difuziune radiofonică «Intervox» al Consiliului Ecumenic al Bisericilor următorul cuvînt:

«Consiliul Ecumenic al Bisericilor reprezintă pînă acum cel mai important organism și instrument panbisericesc prin care se urmărește realizarea scopului principal al Mișcării ecumenice — adică refacerea unității de credință și sacramentale a tuturor creștinilor. Considerînd că starea de separare a creștinilor este contrară însăși naturii Bisericii și că colaborarea intercreștină este necesară în rezolvarea marilor probleme umane ale istoriei, Biserica Ortodoxă Română a participat la activitatea Mișcării ecumenice atît în perioada de formare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, cît și după formarea acestuia, începînd cu cea de a treia Adunare generală de la New Delhi (1961), cînd ea a devenit membră a Consiliului Ecumenic.

În cei 25 de ani de existență, Consiliul Ecumenic al Bisericilor a exercitat o influență nu numai asupra dialogului interconfesional și relațiilor interbisericești în general, ci și asupra gîndirii teologice, moralei și vieții spirituale creștine. Istoria Bisericii creștine a intrat în ultimele decenii într-o nouă epocă, «epoca ecumenică», și acest fapt se datorește în mare parte Consiliului Ecumenic al Bisericilor. În ciuda pluralismului confesional și teologic din sînul său, Consiliul Ecumenic a atras atenția asupra dimensiunii ecumenice a vieții bisericești, dimensiune care include și ideea

de solidaritate umană. Cu ocazia vizitei sale la Geneva, în iunie 1966, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a apreciat rolul important pe care îl are Consiliul Ecumenic al Bisericilor în rezolvarea nu numai a problemelor teologice ale unității creștine, ci și a problemelor slujirii lumii de către Biserică.

În spiritul hotărîrilor Conferințelor pantortodoxe (Rodos, 1961 și Chambésy, 1968) cu privire la o contribuție mai substanțială a tuturor Bisericilor Ortodoxe locale la activitatea Consiliului Ecumenic, Biserica Ortodoxă Română a abordat ecumenismul dintr-o perspectivă și practică mai cuprinzătoare, într-un mod integral. Ea are convingerea că deși depășirea marilor divergențe confesionale constituie o etapă indispensabilă în mișcarea spre unitate deplină, totuși Bisericile pot contribui, în situația actuală, la solidaritatea umană atât de necesară lumii de azi. De altfel, Adunarea generală de la Upsala a scos în evidență faptul că unitatea creștină și unitatea omenirii constituie un tot indisolubil.

La a 25-a aniversare a Consiliului Ecumenic, Biserica Ortodoxă Română își exprimă dorința de a contribui, în continuare, la efortul pentru refacerea unității creștine care este nedespărțit de efortul Bisericilor pentru slujirea și unitatea lumii».

*

Între personalitățile bisericești care au luat parte la recenta sesiune se numără : Prea Fericitul Patriarh Gherman al Serbiei ; Dr. W. A. Visser't Hooft, președinte de onoare al Comitetului executiv ; Pastorul Eugène Carson Blake, fost secretar general al Consiliului Ecumenic.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat : I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și I.P.S. Arhiepiscop Victorin al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, membri în Comitetul Central.

Sesiunea propriu-zisă a Comitetului Central a fost precedată de întâlnirea celorlalte organisme ale Consiliului Ecumenic : Comitetul executiv, Comitetul de finanțe, Comitetele celor trei unități de lucru : Credință și mărturie, Dreptate și slujire, Educație și comunicație, care au examinat și definitivat, împreună cu personalul executiv al Consiliului Ecumenic de la Geneva, rapoartele ce urmau să fie dezbătute de Comitetul Central. În această presesiune (19—21 august) o deosebită atenție a fost dată studierii documentelor și programelor diferitelor unități care se refereau la pregătirea viitoarei Adunări generale de la Djakarta, în 1975.

Ședința de deschidere a acestei sesiuni a avut loc în dimineața zilei de miercuri, 22 august 1973, după cultul de deschidere oficiat în capela Consiliului Ecumenic de către Episcopul Hans Lilje, fiind prezidată de Dr. M. M. Thomas, președintele Comitetului executiv. Cu această ocazie, în numele autorităților elvețiene, Comitetul Central a fost salutat de către Consilierul federal Hans P. T. Tschudi, șeful Departamentului de interne în Consiliul federal al Elveției și de către Pastorul Walter Sigrist, președintele Federației Bisericilor Protestante din Elveția. A urmat apoi prezentarea celor 120 de membri ai Comitetului Central, adoptarea dării de seamă asupra sesiunii de la Utrecht din 1972, fixarea ordinei de zi și repartizarea membrilor Comitetului Central în comitete și grupe de lucru.

Partea introductivă a sesiunii a fost consacrată prezentării celor cinci rapoarte principale asupra cărora Comitetul Central și-a îndreptat întreaga atenție în zilele următoare : *Raportul președintelui Comitetului executiv*, Dr. M. M. Thomas ; *Raportul secretarului general*, Dr. Philip Potter ; *Raportul despre unitatea Bisericii*, prezentat de Dr. Lukas Vischer, *directorul Comisiei Credință și Constituție* ; *Raportul despre*

studiul violență, neviolență și lupta pentru dreptate socială, prezentat de David Gill, în numele comitetului de lucru al Departamentului Biserică și Societate; *Raportul Comitetului de finanțe*, prezentat de The Earl of March.

În raportul său către Comitetul Central, Dr. M. M. Thomas a făcut o scurtă incursiune în istoria celor 25 de ani de existență ai Consiliului Ecumenic, arătând că, deși Bisericile membre au realizat o oarecare convergență teologică asupra multor învățături diferite tradiționale, totuși ele n-au explorat suficient căile care să ducă la manifestarea în comun a vizibilității unității Bisericii. Fără a stabili un termen istoric, văzut, al unității, Consiliul Ecumenic își pierde dinamismul său. El a cerut Bisericilor membre să transforme apartenența lor la Consiliul Ecumenic într-o realitate vie și organică în situația lor proprie, locală. În partea a doua a raportului său, Dr. M. M. Thomas a analizat cele două «crize teologice» cu care este confruntat astăzi Consiliul Ecumenic. Cea dintâi criză provine, după părerea sa, din procesul de integrare a celor trei mișcări: Credință și organizare (Faith and Order), Viață și acțiune (Life and Work) și Misiune Mondială (World Mission); a doua este rezultatul firesc în mijlocul unei mari diversități de tradiții religioase, de etos cultural, de contexte sociale în toate părțile lumii. Integrarea celor trei dimensiuni ale Mișcării ecumenice, în ultimii ani, a constituit totuși un proces pozitiv în care s-a realizat însuși scopul inițial al Consiliului Ecumenic, deoarece comuniunea în Hristos nu poate fi despărțită de etica eliberării și solidarității. În ciuda diversității mediilor culturale și politice în care trăiesc Bisericile membre — și care determină o mare varietate de expresii a mesajului lui Hristos trebuie să se depună eforturi pentru a formula credința comună în termeni contemporani, a spus în încheiere Dr. M. M. Thomas.

Raportul secretarului general al Consiliului Ecumenic, Dr. Philip Potter, a cuprins unele reflecții și aprecieri critice asupra Mișcării ecumenice în general și asupra direcțiilor principale în care s-a dezvoltat Consiliul Ecumenic de la cea dintâi Adunare generală (Amsterdam, 1948) pînă astăzi. El a amintit dintre aceste direcții: creșterea numărului Bisericilor membre, lărgirea caracterului și scopului Mișcării ecumenice, interpretarea mai clară a noțiunii «oikumene», care a scos în evidență faptul important că efortul pentru unitatea Bisericii este inseparabil de lupta pentru unitatea omnirii. Dr. Philip Potter a examinat apoi problemele de bază care se pun azi Consiliului Ecumenic: dacă creșterea numerică a Mișcării ecumenice a însemnat o descreștere a angajamentului ecumenic din partea Bisericilor membre; dacă preocuparea insistentă cu programele sociale (de pildă, programul de combatere a rasismului și a intervenției militare în Vietnam) a dus la o pierdere a interesului pentru unitatea Bisericii, pentru gîndirea teologică serioasă.

Referindu-se la critica pe care conducătorii unor Biserici Ortodoxe au făcut-o orientării generale din ultima vreme a Consiliului Ecumenic, Dr. Philip Potter a spus: «În ultimii ani, conducători de Biserici Ortodoxe au devenit neliniștiți în ce privește lipsa aparentă de accentuare a scopului unității Bisericii, preocuparea exclusivă cu chestiunile politice și sociale, pierderea profunzimii spirituale și liturgice în viața și lucrarea Consiliului Ecumenic. În ciuda unei participări mai active și constructive a teologilor ortodocși în Consiliu, o serioasă critică a fost exprimată referitor la incapacitatea unui organism preponderent protestant și apusean de a lua în serios tradiția și mărturia ortodoxă. De asemenea ortodocșii au criticat modurile apusene de gîndire teologică și sărăcia teologică a reprezentanților altor culte. În cursul anului trecut și în ultimele zile, declarații severe au fost făcute de unii conducători religioși despre ceea ce ei consideră a fi curente negative în Consiliul Ecumenic».

În legătură cu atitudinea oficială a Bisericii Romano-Catolice față de Consiliul Ecumenic, Dr. Philip Potter a arătat că la ultima întâlnire a comitetului comun de lucru (Windsor, mai 1973) s-a manifestat o oarecare reticență din partea catolică. Despre declarația «*Mysterium Ecclesiae*», pe care Congregația pentru doctrina credinței a publicat-o la 24 iunie 1973, D. Sa a spus: «Regret publicarea acestei declarații care urmărește, după intenția ei de bază, să limiteze căutarea de noi căi de interpretare și de exprimare a credinței și vieții Bisericii în climatul de după Vatican II și într-o lume în transformare rapidă».

Dr. Philip Potter a analizat apoi câteva puncte critice care afectează în prezent activitatea Consiliului Ecumenic, printre care: tensiunea crescândă dintre țările și Bisericile din nord (Europa și America) și cele din sud (Lumea a treia); dezvoltarea ecumenismului regional și inadaptarea Bisericilor la dimensiunile mondiale ale Mișcării Ecumenice; orientarea ecumenică propriu-zisă a vieții bisericesti locale; participarea și reprezentarea reală a Bisericilor în Mișcarea ecumenică și în viața Consiliului Ecumenic. Secretarul general a indicat trei preocupări majore pe care trebuie să le aibă în vedere Consiliul Ecumenic în anii care vin, mai ales în perspectiva Adunării generale de la Djakarta în 1975: 1. *Conciliaritate și unitate*, program care trebuie să dea o mai mare atenție diversității de istorie, de cultură, de forme de gândire care există în Biserică. Dr. Philip Potter a susținut că, în prezent, Consiliul Ecumenic n-ar trebui să fie preocupat, în primul rând, cu realizarea unui «consens», sau a unei «uniri organice», opinie care este în contradicție nu numai cu învățătura ortodoxă despre natura unității Bisericii, ci și cu perspectiva și practica dialogurilor teologice și tratativelor de unire care au loc azi între diferite confesiuni. El a propus o formă multiculturală, multilingvistică și multiconfesională de conciliaritate, care să urmărească mai ales interdependența și interacțiunea bisericească, dat fiind faptul că unitatea creștină și acțiunea socială nu se pot despărți; 2. *Reflecția teologică* în Consiliul Ecumenic, care trebuie să-și aibă sursa în experiența credinței și să constituie un element necesar pentru acțiune. În timp ce modurile vechi, europene, scolastice deductive de abordare a teologiei au fost pe drept contestate ca normă «noi am găsit noi forme de a face teologie care țin seama de recunoașterea unei largi diversități de forme culturale, intelectuale și lingvistice și de dinamica relației dintre acțiune și reflecție, pe care ne-o impune credința creștină»; 3. *Consiliul Ecumenic ca organ de comunicare între Biserici*, unul din aspectele esențiale ale muncii ecumenice, dar complet neglijate în trecut. Problema Mișcării ecumenice a devenit astăzi o problemă de comunicare, a spus Philip Potter. Realitatea ecumenică depinde în fond de modul în care membrii Bisericilor participă la Mișcarea ecumenică. Comunicarea implică adoptarea unei metodologii ecumenice, adică a unui program care să acopere lipsa de comunicare adecvată cu și între Biserici și Consiliul Ecumenic.

Raportul asupra unității Bisericii, prezentat de Dr. Lukas Vischer a cuprins o recapitulare a celor mai importante realizări și eforturi pe care Bisericile le-au depus în anii din urmă în domeniul unității creștine. Printre acestea au fost amintite: studiul teologic asupra chestiunilor controversate, cum ar fi de pildă recunoașterea reciprocă a preoției; tratativele de unire la nivel local în multe țări; discuțiile bilaterale între familii confesionale; eforturile de a realiza o mai mare unitate la nivel continental; comuniunea practică între Biserici la nivel local. Aceste realizări și eforturi au pînă acum un caracter dispersat; de aceea Consiliului Ecumenic îi revine un rol din ce în ce mai activ de catalizator. Cauza unității nu poate fi slujită însă într-un mod concret și eficace decît dacă Bisericile membre vor ajunge să aibă: un plan co-

mun pentru restaurarea unității, o viziune comună despre unitate și o voință comună de a căuta comuniunea. Raportul cere ca fiecare Biserică să se exprime din nou asupra naturii unității pe care ea o caută cu alte Biserici, pornind nu numai de la propria ei tradiție și situație, ci și de la tradiția și situația proprie altor Biserici, precum și de la experiența acumulată în cursul dialogului, rugăciunii comune și cooperării ecumenice. Raportul critică declarația catolică «Mysterium Ecclesiae» tocmai pentru că nu ia în considerare acești factori, ajungând din această cauză să susțină că Biserica lui Hristos «subzistă» numai în Biserica Romano-Catolică și să declare că nu este permis să se creadă că Biserica lui Hristos nu este altceva decât totalitatea Bisericilor separate sau că Biserica cea una nu există nicăieri astăzi ca o realitate istorică, ci numai ca o țintă pe care Bisericile trebuie s-o atingă împreună.

În raportul său, Dr. Lukas Vischer consideră că cea mai importantă condiție a Mișcării ecumenice este aceea ca Bisericile să aibă o *viziune comună* despre unitatea pe care ele o caută. Accentuând în chip deosebit legătura dintre unitate și mărturie, el a spus că propovăduirea Evangheliei în zilele noastre ridică sarcini complet noi, ceea ce determină confesiunile să caute nu numai un concept nou despre Biserică și despre unitatea ei, ci și noi forme de comunitate. A «re-inventa» noțiunea de Biserică nu înseamnă, desigur, a renunța la tradiție, care reprezintă fidelitatea față de Hristos. Cele două puncte de vedere sînt complementare și acest lucru s-ar afirma dacă Biserica ar fi exprimată prin conceptul «semn». Conceptul «Biserica-semn» ar indica realitatea ei profundă, anume că ea este chemată să fie deopotrivă mărturie a lui Hristos și un semn de mîntuire, de libertate și de împăcare pentru oameni în situațiile în care ei trăiesc. Iar dacă Biserica este «semnul» unității, atunci unitatea ei trebuie adaptată la noile împrejurări istorice și nu mai trebuie discutată în termeni generali. Problema unității trebuie, așadar, examinată în termenii diferitelor continente, pentru a se descoperi forma de unitate adecvată zonelor respective. În încheiere, Dr. Lukas Vischer a subliniat că unitatea nu constituie un proces care se realizează automat, ci ea depinde de însăși voința Bisericilor, de însăși decizia lor de a căuta o comunitate universală. Firește, unitatea nu trebuie interpretată ca o amenințare pentru identitatea fiecărei Biserici.

În ședința plenară consacrată dezbaterii *Raportului despre unitatea Bisericii* a luat cuvîntul I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, care a spus: «Unitatea Bisericii în Hristos reprezintă comuniunea credincioșilor în credință și dragoste cu Iisus Hristos, prin lucrarea Sfîntului Duh, potrivit voinței lui Dumnezeu. Calea apostolică ce poate să ne conducă la aceasta este «creșterea în cunoașterea lui Dumnezeu». Sfîntul Apostol Pavel vorbește de o «creștere» de la vîrsta copilului la vîrsta «omului desăvîrșit», în credință și dragoste, pentru a ajunge la «măsura vîrstei deplinătății lui Hristos» (Efes. IV, 13). Este vorba deci de o *integrare* completă a noastră a tuturor în Trupul lui Hristos, urmînd calea înălțării Domnului, începînd cu kenoza sa pînă la intrarea din nou în slava Tatălui. De la smerenia de bună voie ne ridicăm la ascultarea totală față de Dumnezeu: pe de o parte, curățindu-ne de toată întinărirea trupului și a duhului, prin jertfă de sine, noi ajungem să ne sfințim în frica de Dumnezeu; pe de altă parte, transfigurîndu-ne prin înnoirea minții, ajungem să deosebim voia lui Dumnezeu, ceea ce este «bun și plăcut și desăvîrșit» (Rom. XII, 2). Supunînd, așadar, voința noastră voinței lui Dumnezeu dobîndim toată îndurarea Sa; curățiți și sfințiți, înnoiți și înălțați la cunoașterea lui Dumnezeu, păstrăm cu tărie în inimile noastre pe Domnul nostru; uniți între noi și cu El, ajungem ca toți să fim una în credință și dragoste. Sfîntul Duh care lucrează în noi întărește unitatea noastră

în Hristos, ridicându-ne deasupra diviziunilor dintre noi, deasupra frontierelor omenești din Bisericile noastre, deasupra zidurilor pe care le-am construit între noi și care nu urcă pînă la cer».

Raportul despre studiul *Violență, neviolență și lupta pentru dreptate socială*, prezentat de David Gill în numele Comitetului de lucru al Departamentului Bisericii și Societatea, s-a ocupat cu problema responsabilității creștine față de acțiunile violente și mișcările neviolente în condițiile luptei împotriva structurilor sociale nedrepte și de oprimare umană. Discuțiile asupra acestui raport au fost introduse de James M. Lawson care a pledat pentru acțiuni neviolente în lupta pentru dreptate și pace.

În cursul dezbaterii generale a acestui raport a luat cuvîntul I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, care și-a exprimat dezacordul cu modul în care raportul a fost interpretat de unii și care a respins unele afirmații cuprinse într-un proiect de amendament referitor la situațiile în care se practică violența, susținînd că acestea sînt simple insinuări și interpretări intenționat eronate ce nu corespund realității. În Consiliul Ecumenic, a subliniat I.P.S. Mitropolit Iustin, numai Bisericile membre însele au dreptul de a descrie și de a interpreta propriile lor realități în situațiile în care ele își desfășoară misiunea lor.

Raportul general al Comitetului de finanțe, prezentat de The Earl of March, s-a referit în chip special la cauzele principale care au produs în ultima vreme mari dificultăți financiare în bugetul general al Consiliului Ecumenic: inflația și în general creșterea costului vieții în Elveția; criza monetară mondială care a dus la un declin al valorilor multor țări; nivelul scăzut al contribuției Bisericilor membre la bugetul Consiliului, în perioada 1968—1973. Raportul arată că pentru a acoperi acest deficit Consiliul Ecumenic a fost nevoit să recurgă la măsuri fortuite, ca de pildă să mute de la Helsinki la Geneva sesiunea din anul acesta a Comitetului Central, să renunțe la majorarea legală a salariilor personalului executiv, să mențină posturi vacante în personalul necesar. În ciuda acestei situații financiare precare, Consiliul Ecumenic explorează toate posibilitățile, în scopul de a pregăti și organiza în condiții bune cea de a cincea Adunare mondială, în august 1975. Comitetul de finanțe a recomandat Comitetului Central să adopte o rezoluție prin care să se ceară Bisericilor membre majorarea contribuției lor, începînd cu anul viitor.

După prezentarea și discutarea, în ședințe plenare, a celor cinci rapoarte principale, a urmat dezbaterile lor detaliată, în diferite comitete și grupe restrînse de lucru.

I.P.S. Mitropolit Iustin a fost numit vicepreședintele Comitetului de referință III, iar I.P.S. Arhiepiscop Victorin a lucrat în Comitetul de referință II.

În partea a doua a sesiunii, Comitetul Central a examinat dările de seamă ale acestor comitete și grupuri de lucru, precum și alte documente și programe ale Consiliului Ecumenic, dintre care cele mai importante au fost: Raportul Comitetului pentru pregătirea viitoarei Adunări generale; Raportul despre viitorul Institutului ecumenic de la Bossey; Programul pentru combaterea rasismului; Programul pentru drepturile umane; Propunerea pentru înființarea unei corporații de investiții ecumenice; Proiectul de activități viitoare comune ale Bisericii Romano-Catolice și Consiliului Ecumenic; Studiile despre *Humanum*.

Caracterul jubiliar al recente sesiuni a Comitetului Central a fost marcat și de unele evenimente, declarații și manifestări solemne.

Cel mai important eveniment de acest fel a fost cultul solemn de la Catedrala Sfîntul Petru, săvîrșit duminică 26 august, la care au luat parte membrii Comitetului:

Central, invitați de onoare, reprezentanți ai Bisericii naționale protestante din Elveția, delegați, personalul Consiliului Ecumenic. A asistat Dl. François Picot, președintele Consiliului de stat din Elveția. Cultul consacrat celei de a 25-a aniversări a Consiliului Ecumenic a fost oficiat de: Pastorul C. Reverdin, moderatorul Companiei de pastori; Pastorul W. A. Visser't Hooft, care a rostit rugăciunea de invocare; Pastorul Eugène Carson Blake, care a citit litania solemnă; pastorul Philip Potter care a adresat un cuvânt festiv cu ocazia acestei sărbătoriri; Dr. M. M. Thomas, care a dat citire unui «Act de consacrare»; Prea Fericitul Patriarh Gherman, al Serbiei, care a dat binecuvântarea finală.

În aceeași duminică, în cadrul unui program de cult ecumenic, care s-a desfășurat în mai multe centre din Elveția, I.P.S. Mitropolit Justin a rostit un cuvânt solemn, în catedrala din Lausanne, despre contribuția Consiliului Ecumenic la dezvoltarea spiritului de comuniune și de responsabilitate în rândul Bisericilor. Înalt Prea Sfinția Sa a spus: «Prin participarea la toate activitățile din cadrul Consiliului Ecumenic, Bisericile, mari sau mici, au dobândit împreună conștiința universalității creștine și sentimentul responsabilității lor comune față de viața Bisericii celei una și față de destinul întregii omeniri. Evident, în centrul preocupărilor noastre constante se găsește întotdeauna problema unității Bisericii în Hristos».

Unul din documentele cele mai importante adresate Comitetului Central a fost *Declarația Patriarhiei Ecumenice cu prilejul celei de a 25-a aniversări a Consiliului Ecumenic al Bisericilor*, declarație care a însoțit mesajul Sanctității Sale Patriarhului ecumenic Dimitrios I către Dr. Philip Potter, secretarul general al Consiliului Ecumenic. Declarația a fost citită de I.P.S. Arhiepiscop Atenagoras al Tiatirei și Marii Britanii și a fost prezentată de Prof. V. T. Istavridis. Declarația amintește printre altele, de prezența Patriarhiei de Constantinopol în întreaga istorie a Consiliului Ecumenic și de contribuția teologiei ortodoxe la studierea ecumenică a unor teme ca natura acelei «Una Sancta», aspectul conciliar al Consiliului Ecumenic și intercomuniunea. Declarația se referă pe larg la criza fundamentală prin care trece acum Consiliul Ecumenic, criză care ar proveni din faptul că el și-a extins activitatea la domenii care n-ar constitui obiectivul esențial ca atare al Consiliului. Delegația constată că în sînul Consiliului Ecumenic și-au făcut apariția două interpretări contradictorii în ce privește natura, scopul și chiar rațiunea de a fi a Consiliului. «Unii consideră Consiliul Ecumenic al Bisericilor ca o organizație care urmărește scopurile socio-politice ale Bisericilor, un organism care n-are grijă decît în mod secundar să transpună aceste probleme pe plan teologic și să justifice din punct de vedere teologic pozițiile pe care el le adoptă. Alții, dimpotrivă, doresc să mențină Consiliul într-o atitudine opusă. Ei îl consideră exclusiv ca un loc de dezbateri ideologice, rezervat discuțiilor teologice despre sistemele vechi, deja verificate, de comparare a dogmelor, care perpetuează divergențele dintre Biserici și lărgesc prăpastia care le separă unele de altele».

Declarația formulează apoi direcțiile și obiectivele fundamentale pe care ar trebui să le aibă în vedere în viitor Consiliul Ecumenic. Astfel: Consiliul Ecumenic este și trebuie să rămînă un consiliu de «Biserici»; ca instituție în serviciul Bisericilor, el trebuie să lucreze în toate situațiile ca organ al Bisericilor în străduința lor comună pentru unitate; să manifeste deschidere în ce privește admiterea ca membre a unor Biserici, cum ar fi Biserica Romano-Catolică, dar să evite admiterea unor mișcări, asociații religioase sau grupuri nebisericești fără atribute eclesiologice;

să păstreze în diversele sale experiențe teologice caracterul unic al adevărului revelat, în așa fel încît orice formă de unitate căutată în sinul Consiliului Ecumenic să fie întemeiată numai pe baza acestui adevăr; să ofere Bisericilor membre orice posibilitate practică de a da o mărturie comună în libertate și coresponsabilitate; în calitate sa de instituție care nu înlocuiește Bisericile, ci lucrează în numele lor, trebuie să examineze problemele omului contemporan și reacțiile sale, justificate sau nu, împotriva a ceea ce Biserica îi oferă. Consiliul Ecumenic, spune Declarația, «ar trebui să descopere formulele de exprimare cele mai adecvate ale învățăturilor creștine, pentru ca vocea pe care el o rostește să nu fie aceea, fără semnificație, a unei mișcări secularizate, asemănătoare cu a altor multe mișcări, nici aceea a unei burocratii sterile, ci să fie un mesaj într-adevăr profetic, cuvîntul lui Hristos». *Declarația Patriarhiei Ecumenice* critică în mod sever orientarea actuală a Consiliului Ecumenic, cerîndu-i în mod expres să renunțe a urmări «orice obiectiv care îi este străin și care l-ar îndepărta de scopurile sale inițiale, pur bisericești și religioase».

Prea Fericitul Patriarh Pimen al Moscovei și Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse au adresat, de asemenea, un *Mesaj* secretarului general al Consiliului Ecumenic, cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la înființarea Consiliului. Mesajul se referă în mod direct la lucrările Conferinței misionare mondiale despre «Mîntuirea astăzi», care s-a ținut la Bangkok, în 1972, lucrări care ar conține, în afară de unele elemente pozitive, o serie de lipsuri fundamentale, în ce privește doctrina mîntuirii. Greșala esențială a Conferinței de la Bangkok ar consta în faptul că ea nu face nici o mențiune despre dimensiunea verticală a mîntuirii, despre scopul ultim al mîntuirii, care este viața veșnică în Dumnezeu, despre desăvîrșirea individuală, limitîndu-se la o concepție unilaterală și incorectă despre mîntuire, în spiritul unui orizontalism fără limită. *Mesajul Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse* socotește că întreg conceptul soteriologic al Conferinței de la Bangkok este determinat de această insistență aproape exclusivă asupra orizontalismului în mîntuire, ceea ce ar dovedi existența unei anumite tendințe în orientarea Consiliului Ecumenic de a evita propovăduirea mesajului lui Hristos în lumea de azi. În afară de aceasta, documentele Conferinței de la Bangkok ar cuprinde afirmații fără fundament biblic clar și direct, fără referință la Tradiție și la teologia ortodoxă.

În rîndul acestor mesaje festive, se cuvine să fie menționată și *Scrisoarea* Papei Paul al VI-lea către secretarul general al Consiliului Ecumenic, în care conducătorul Bisericii Romano-Catolice își exprimă recunoștința pentru evoluția relațiilor dintre Biserica sa și Consiliul Ecumenic și afirmă dorința ca această colaborare să continue și să se intensifice în conformitate cu spiritul celui de al doilea Conciliu de la Vatican.

Luni 27 august, Adunarea Bisericilor și comunităților creștine din Geneva a organizat la sediul Consiliului Ecumenic o discuție publică despre tema «Căile necesare unității», la care au participat Dr. Philip Potter, Dr. Jacques Rossel, membru în Comitetul executiv, Mgr Charles Moeller, noul secretar general al Secretariatului catolic pentru unitatea creștinilor.

În ședința de închidere a sesiunii, Comitetul Central a examinat unele chestiuni de organizare internă. La propunerea Comitetului executiv, Comitetul Central a aprobat admiterea ca membre în Consiliul Ecumenic a următoarelor patru Biserici: *Comunitatea Luminii (Communauté Lumière)* și *Comunitatea Menonită (Communauté Mennonite)*, care fac parte din Biserica lui Hristos din Zair, *Biserica Creștină Pro-*

testantă Simalungun (gereja Kristen Protestan Simalungun) din Indonezia și Biserica Ortodoxă Japoneză. Numărul Bisericilor membre în Consiliul Ecumenic se ridică astfel la 267.

Comitetul Central a aprobat ca tema generală a celei de a cincea Adunări generale a Consiliului Ecumenic, care se va ține la Djakarta în august 1975, să fie afirmația biblică : «Iisus Hristos liberează și unește». *Nairobi nov - dec.*

Recenta sesiune a constituit pentru Comitetul Central o ocazie solemnă de a examina și aprecia realizările și problemele Consiliului Ecumenic în cei 25 de ani de existență, precum și de a stabili programul său de viitor în conformitate cu scopul principal pentru care a fost constituit la Amsterdam în 1948 : refacerea unității văzute a tuturor Bisericilor.

Pr. Prof. ION BRIA

SIMPOZIONUL ORTODOX—CISTERCIAN DE LA OXFORD

Între 26 august—1 septembrie 1973, a avut loc la Oxford un simpozion între ortodocși și cistercieni, organizat de anglicani și de catolici.

Invitat de Arhiepiscopul de Canterbury, Michael Ramsey, din partea Bisericii Ortodoxe Române a fost delegat la acest Simpozion P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal.

Participanți — program. — Simpozionul a adunat circa o sută de participanți din cele cinci continente, totalizând douăzeci de țări. În ordinea participării, majoritatea au fost catolici (foarte mulți din S.U.A.); au urmat anglicanii și circa 10 ortodocși reprezentând Patriarhia din Constantinopol, Patriarhia Moscovei, Biserica Ortodoxă Română și Biserica Greciei.

Timp de șase zile, fiecare din cele trei confesiuni prezente a făcut câte două liturghii, romano-catolicii și anglicanii folosind capela Colegiului Mansfield, unde de altfel au avut loc ședințele Simpozionului, iar ortodocșii folosind noua biserică ortodoxă din Oxford. Una din liturghiile ortodoxe a fost oficiată în englezește de Arhim. Kallistos Ware, profesor la Oxford, iar cealaltă de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, împreună cu Pr. Lucian Gafton, care a venit special din Londra, împreună cu doctorandul N. Mihăiță. Cu această ocazie, P. S. Episcop Antonie a vorbit despre Biserica Ortodoxă Română și situația ei de azi.

Programul Simpozionului a fost foarte bogat. Au luat parte episcopi și stareți din toată lumea. În genere personalități marcante, autori de cărți, cercetători și savanți.

Metoda de lucru a Simpozionului. — S-au împărțit tuturor participanților 34 de comunicări scrise, spre a fi citite. S-au ales apoi grupe de dirijare a discuției (circa 5 persoane), care au discutat câte șapte comunicări pe zi, fără ca acestea să mai fie citite în ședință, fiind considerate cunoscute. Grupa de cinci a comentat conferințele în fața plenului Simpozionului, apoi s-au înscris la cuvânt fie autorii comunicărilor, fie alții din sală.

P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul a fost ales, în două zile din cinci, membru în grupa de comentatori. În ziua a doua și a patra, la cererea generală, P. S. Episcop Antonie a prezentat două comunicări verbale de câte 30 de minute, cu tema *Tradiție și instituție în viața monahală ortodoxă și Tradiții spirituale în est și vest*, comuni-

cări care au orientat apoi discuțiile aproape exclusiv în jurul Ortodoxiei, atmosferă ce a domnit pînă în ultima zi. În comunicări s-a vorbit despre experiența românească din trecut și din prezent, cu exemple românești, ceea ce a interesat foarte mult.

✓ *Atmosfera printre anglicani.* — Aceasta este bună și favorabilă Ortodoxiei. Anglicanii sînt mulțumiți de contribuția românească la ultima întîlnire a Comisiei de dialog dintre ortodocși și anglicani (Prof. N. Chițescu și Conf. I. Bria). Au fost prezenți, printre alții, Rev. Moore, șeful Departamentului Relațiilor Externe, al Bisericii Anglicane, Vicarul de Oxford, Episcopul de Bedford, Peter Walker, Canonul de Canterbury, A. M. Allchin și mulți alții.

În cadrul Simpozionului s-a discutat și despre intercomuniune. Ortodocșii au susținut punctul de vedere că nu poate fi vorba de intercomuniune înainte de a se realiza un acord dogmatic între Bisericii spre a nu se relativiza valoarea Sfintei Euharistii, ca expresie a drepte credințe. Nici inșii izolați nu trebuie să se lase în voia propriilor lor porniri spre intercomuniune, înainte de a interveni un acord între Bisericile lor. Inșii nu au dreptul să anticipeze hotărîrile Bisericii.

Totuși, anglicanii au declarat, și în Simpozion și în biserică, la liturghia lor, că potrivit actualei discipline anglicane, împărtășirea în bisericile lor e deschisă tuturor celor ce o vor, indiferent de confesiune. Astfel, la liturghia lor s-au împărtășit și cîțiva romano-catolici, metodiști, prezbiterieni și chiar protestanți.

Desigur că această problemă trebuie remarcată în dialogul dintre ortodocși și anglicani, deoarece o asemenea «disciplină» unilateral decisă, pune partea ortodoxă în situația de a nu înțelege exact concepția anglicană despre Euharistie.

Atmosfera printre catolici. — Călugării cistercieni, majoritatea din America și din Anglia, au fost foarte îndatoritori. S-a observat că ei recunosc importanța tradiției răsăritene și vor să învețe de la ea. Președintele Simpozionului a fost Bazil Pennington, starețul Mînăstirii Sfîntul Iosif din Spencer, Mass. — S.U.A. S-a format și un comitet de conducere a Simpozionului în care din partea ortodoxă a fost ales P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul.

Romano-catolicii nu au declarat Euharistia lor deschisă tuturor, ceea ce a fost considerat drept un lucru just. Dar unii romano-catolici s-au împărtășit totuși la anglicani, ceea ce înseamnă că între romano-catolici există deja puncte de vedere diferite și în această privință.

Rezultate. — Nu se poate vorbi de rezultate imediate. Simpozionul a fost un prilej de cunoaștere reciprocă și de încercare de aflare a unui teren comun pentru ecumenism, în spiritualitate. În acest sens, s-a apreciat că în afară de *ecumenismul practic* (despre care a vorbit P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, dînd exemplu România), a doua platformă comună care ar putea fi realizată, ar fi *ecumenismul spiritualității*. P. S. Episcop Antonie a accentuat însă cu putere faptul că acesta nu poate fi rupt de dialogul teologic, care urmează să pună de acord, în timp, bazele dogmatice ale Bisericilor, fără de care nu se poate vorbi de unitate reală.

Ceea ce trebuie subliniat, e faptul că în timpul Simpozionului s-a remarcat un mare interes pentru Ortodoxie și pentru valorile acesteia ignorate altă dată în Apus.

† Episcop ANTONIE PLOIEȘTEANUL
Vicar patriarhal

C R O N I C Ă

Sîmbătă, 2 iunie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Dl. Harry Morgan, directorul Asociației studenților din toate confesiunile din America, împreună cu viitoarea sa soție, care, îmbrățișînd de curînd credința ortodoxă, au solicitat binecuvîntarea de a fi cununați religios în biserica parohiei din comuna Lerești-Muscel, județul Argeș.

Au fost de față P. C. Pr. Consilier Ilie Georgescu și P. C. Pr. Secretar N. Cazacu.

Miercuri, 6 iunie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarele personalități : Dl. Derick Rosslyn Ashe, ambasadorul Marii Britanii la București ; Dl. Aristote F. Phrydas, ambasadorul Greciei la București ; Rev. Michael Moore, secretarul general al Consiliului Bisericii Anglicane ; Rev. Hugh Wybrew, slujitorul bisericii anglicane din București ; Rev. John Bachus, slujitorul bisericii anglicane de la Istanbul ; P. C. Prot. Aurel Uroș, vicarul românilor din Virșeț-Iugoslavia, împreună cu P. C. Prot. Iuliu Zgîrcea, președintele Asociației clerului român din Iugoslavia — care au prezentat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian felicitări cu prilejul aniversării a 25 de ani de la întronizarea Sa ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Au fost de față : PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul, vicari patriarhali și P. C. Pr. Ioan Gagi, directorul Administrației Patriarhale.

Joi, 7 iunie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe P. S. Episcop Victorin al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America și pe P. S. Episcop Marc de Lefca, al Comunității albaneze din America, aflați în țara noastră pentru a participa la solemnitățile celei de a 25-a aniversări a întronizării Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Au fost de față P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, și P. C. Pr. Secretar N. Cazacu.

Vineri, 8 iunie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Rev. Pastor Swerre Smaadahl, secretar pentru Europa al Federației Mondiale a Societăților Biblice Unite și pe Rev. Ulrich Fich, secretar general al Federației Mondiale a Societăților Biblice Unite, din Geneva, în problema tipăririi unei noi ediții a Bibliei în limba română.

Au fost de față : P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, P. C. Pr. Ioan Gagi, directorul Administrației Patriarhale și P. C. Pr. Consilier Sabin Verzan.

Marți, 12 iunie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Mitropoliții Iacobos de Mitilene, Serafim de Ianina și Timotheos de Maroneea, din Grecia, aflați în țara noastră cu prilejul celei de a 25-a aniversări a întronizării Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Au fost de față : P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal și PP. CC. Preoți Consilieri Constantin Pîrvu și Ilie Georgescu.

Marți, 19 iunie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit vizita noului ambasador al Israelului la București, Dl. Cohen Yohanan.

Au fost de față : PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul, vicari patriarhali.

Miercuri, 20 iunie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, însoțit de PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul, vicari patriarhali, a participat la ședințele Marii Adunări Naționale.

Miercuri, 27 iunie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit un grup de 25 elevi americani din Canton Ohio, conduși de P. C. Pr. Tofan, care au executat câteva cântări religioase în englezește și în românește.

Au fost de față : Dl. Prof. N. Lungu și P. C. Pr. Secretar N. Cazacu.

Joi, 28 iunie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Dl. Șef-Rabin Shneider, din New York, însoțit de Dl. Sechter, de la Federația Comunităților Evreiești din România.

Au fost de față : P. C. Pr. Consilier Ilie Georgescu și P. C. Pr. Secretar N. Cazacu.

Sîmbătă, 28 iulie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Pastorii germani Puffert Heinrich și Jens Timm, din R. F. Germania, veniți în țara noastră în cadrul schimburilor de profesori de teologie, spre a ține conferințe la Institutetele teologice din București și Sibiu.

Au fost de față : PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul, vicari patriarhali și P. C. Pr. Consilier C. Părvu.

Vineri, 3 august 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Dl. Ambasador al Argentinei la București, Juan Carlos Beltramino.

Au fost de față : P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, P. C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale și P. C. Pr. Secretar N. Cazacu.

Sîmbătă, 4 august 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Dl. Prot. Earl Pope, de la Colegiul Lafayette Easton, Pennsylvania — S.U.A., venit în țara noastră pentru a înlesni schimbul de studenți și elevi români și americani.

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit un grup de cinci ziariști francezi, reprezentînd ziarele «L'Humanité», «Nouvelle critique», «France nouvelle», «Lille» și «La Marseillaise».

Au fost de față : P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, P. C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale și P. C. Pr. Secretar N. Cazacu.

Luni, 6 august 1973, la orele 19, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a luat parte la recepția oferită de Directorul General al Biroului de Informare al Organizației Națiunilor Unite la București în cinstea D-lui Kurt Waldheim, secretarul general al Organizației Națiunilor Unite. Prea Fericirea Sa a fost însoțit de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal.

Marți, 7 august 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Rev. Prof. Wilhelm Nyssen din Köln, care a prezentat lucrarea sa, *Teologia icoanelor din mînăstirile din Nordul Moldovei, picturi exterioare*, apărută în limba germană.

Au fost de față : P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și P. C. Pr. secretar N. Cazacu.

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe membrii Delegației Federale Mondiale Luterane, veniți în țara noastră după participarea la sesiunea anuală a Comitetului Executiv al Federației, ținută la Eisenach — R.D.G. Oaspeții, avînd în frunte pe Episcopul-Președinte Dr. Davis Preuss, au fost conduși de către P. S. Episcop Albert

Klein al Bisericii Evanghelice C. A. din Sibiu, Rev. Ambrozie Günther, parohul bisericii evanghelice din București și Dl. Rus Remus, ca translator.

A fost de față P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal.

Miercuri, 8 august 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a luat parte la solemnitatea înmînării Decretelor Consiliului de Stat noilor ierarhi eparhioți: I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului, P. S. Episcop Antim Nica al Dunării de Jos, P. S. Episcop Visarion Aștileanu al Aradului, precum și noilor aleși episcopi vicari: P. S. Roman Stanciu-Ialomiteanul, P. S. Episcop Emilian Birdaș-Rășinăreanul și P. S. Episcop Justinian Chira-Maramureșeanul.

Au fost de față membrii Sfîntului Sinod, șefii Cultelor religioase din Ardeal și alți invitați.

Solemnitatea s-a desfășurat la Departamentul Cultelor, iar la ora 13,30 a fost oferită o masă oficială de către Departamentul Cultelor, la Palatul patriarhal.

La orele 17,30, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, împreună cu noii aleși și cu Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. D. Dogaru, au fost primiți în audiență de Dl. Emil Bodnaraș, vicepreședinte al Consiliului de Stat.

Joi, 9 august 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, însoțit de Prea Sfinții Episcopi Antim Nica și Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal a luat parte la recepția oferită de Dl. Ambasador al Israelului la București, Yohanan Cohen, în onoarea Marelui Rabin din Franța, Eminența Sa Dr. Jacob Kaplan.

Vineri, 10 august 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Eminența Sa Dr. Jacob Kaplan, marele rabin din Franța, însoțit de Eminența Sa Dr. Moses Rosen, șef-rabinul Cultului Mozaic din țara noastră.

Au fost de față: P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, P. C. Pr. Ioan Gagi, directorul Administrației Patriarhale și P. C. Pr. secretar N. Cazacu.

În aceeași zi, la orele 13, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a luat parte la recepția oferită de Eminența Sa Dr. Moses Rosen în onoarea Marelui Rabin din Franța Dr. Jacob Kaplan. Prea Fericirea Sa a fost însoțit de PP. SS. Episcopi Antim Nica și Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal.

Luni, 13 august 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe noul Ambasador al Austriei la București, Dr. Werner Paulter, însoțit de Dl. Consilier T. F. Ogrinz.

Au fost de față: P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, P. C. Pr. Ioan Gagi, directorul Administrației Patriarhale și Pr. secretar N. Cazacu.

Marți, 21 august 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Dl. Pierre Christian Taittinger, președintele Delegației Grupului Parlamentar din Senatul francez, venit în țara noastră, pentru a se întîlni cu Grupul Parlamentar român pentru bunele relații dintre România și Franța.

Au fost de față: P. S. Episcop Vicar Roman Ialomiteanul, P. C. Pr. vicar Alexandru Ionescu și Pr. secretar N. Cazacu.

Joi, 23 august 1973, dimineața, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, însoțit de P. S. Episcop vicar Roman Ialomiteanul, a luat parte la parada oficială, iar seara la recepția oferită de Conducerea de Stat cu ocazia celei de a 29-a aniversări a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist.

DIN VIAȚA COMUNITĂȚILOR ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN SOFIA

Serbarea hramului bisericii ortodoxe române «Sfînta Treime» din Sofia

Urmînd firul unei bune tradiții, biserica ortodoxă română din Sofia și-a sărbătorit în acest an, la 17 iunie, cel de al 50-lea hram al său.

Sîmbătă 16 iunie, la orele 18, în biserica îmbrăcată în veșmînt sărbătorec, s-a oficiat slujba vecerniei și a sfințirii artoselor de către P. Cuv. Arhim. Gorazd de la Patriarhia Bulgară, înconjurată de un sobor de preoți și diaconi.

Duminică 17 iunie, la orele 9, soborul preoților a întîmpinat după rînduială, pe P. S. Episcop Dr. Nicolae al Macariopolei, rectorul Academiei teologice din Sofia. Preotul paroh Al. Munteanu a prezentat sfînta cruce, în timp ce strana și soborul întonau Imnul arhieresc. Din soborul slujitorilor au făcut parte: P. Cuv. Arhim. Gorazd de la Patriarhia Bulgară, P. Cuv. Arhim. Nicolae Kațarki, profesor onorar; P. C. Pr. Iconom Dimiter Penev, parohul Bisericii Sfînta Petca; P. C. Pr. Anatolie Balacev și P. C. Pr. Boris Gheorghiev, spirituali ai Academiei teologice; P. C. Pr. Al. Munteanu, parohul bisericii, și P. C. Diac. Ivan Petchin, slujitor la biserica rusă din Sofia.

Au fost de față: Dl. Dimiter Todorov, reprezentant al Comitetului treburilor bisericești de pe lîngă Ministerul Afacerilor de Externe al R. P. Bulgaria; Dl. Consilier Jan Bașchir și Dl. Consul Stelian Dăscălescu, reprezentanți ai Ambasadei Române la Sofia; profesori de la Academia teologică, credincioși din Sofia și cîțiva români ortodocși din orașul Blagoevgrad.

Predica zilei a fost rostită de P. Cuv. Arhim. Gorazd. Plecînd de la textul din evanghelie «Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea» (Ioan VII, 37), Prea Cuvioșia sa a arătat că Împărăția lui Dumnezeu înseamnă dragoste, pace și dreptate între oameni. Apoi a amintit despre relațiile istorice care leagă Biserica Ortodoxă Bulgară de Biserica Ortodoxă Română și a evidențiat buna rînduială și frumoasele servicii divine ce se oficiază în biserica ortodoxă română din Sofia; la sfîrșit a prezentat cîteva aspecte din viața Bisericii Ortodoxe Române.

A vorbit apoi preotul paroh Al. Munteanu, care în cuvinte alese a menționat că biserica ortodoxă română din Sofia își serbează în mod deosebit cel de al 50-lea hram de la sfințirea ei. Această prăznuire capătă o însemnătate cu totul aparte, avînd în vedere că biserica ortodoxă română din Sofia este totodată și vatra care adună la sînul ei pe frații români stabiliți în Bulgaria, îndemnîndu-i să trăiască în duhul dragostei creștine și să iubească pe oameni așa cum i-a iubit și-i iubește Hristos.

În continuare, a adus respectuoase mulțumiri P. S. Episcop Nicolae pentru bunăvoința și dragostea ce a arătat — venind în mijlocul comunității ortodoxe române și

în acest an, precum și cucernicilor preoți care — ca o mărturie a dragostei în Hristos și a frățestilor relații dintre Bisericele Ortodoxe Română și Bulgară — au liturghisit la hramul acestei biserici.

În rugăciune, a cerut apoi Bunului Dumnezeu să reverse peste Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și peste Prea Fericitul Patriarh Maxim cereștile Sale daruri, cu sănătate, puteri de muncă și rodnică slujire spre slava Sfintelor noastre Biserici și înțărirea dragostei creștine.

La sfârșit s-a oficiat un Te-Deum.

La orele 13 s-a servit în saloanele restaurantului «Balkan» agapa tradițională oferită de Parohia ortodoxă Română, la care au participat P. S. Episcop Nicolae al Macariopolei, rectorul Academiei teologice; Dl. D. Todorov, reprezentant al Comitetului treburilor bisericești de pe lângă Ministerul Afacerilor Externe al R. P. Bulgaria; Dl. Consilier Jan Bașchir și Dl. Consul Stelian Dăscălescu, reprezentanți ai Ambasadei Române la Sofia consilierii parohiali și membrii corului bisericii.

Cu această ocazie, preotul paroh Al. Munteanu, a rostit un scurt cuvânt, mulțumind oaspeților bulgari participanți la agapa tradițională.

Luînd cuvîntul, Dl. D. Todorov, reprezentant al Comitetului treburilor bisericești, a arătat că Parohia ortodoxă română din Sofia a adus în cei 50 de ani, prin reprezentanții ei, un valoros aport la strîngerea legăturilor de prietenie între poporul bulgar și poporul român.

În încheiere, P. S. Episcop Nicolae a mulțumit părintelui paroh pentru frumoasa manifestare din ziua hramului bisericii.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN VIENA

«Luțeafăr Nou». *Revista Coloniei Române din Austria, anul I, nr. 3—4, Viena, iulie—decembrie 1972.*

Ca și numărul precedent, și acest număr cuprinde un material bogat și variat. Dintre micile studii, articole, însemnări de cronică etc. amintim câteva.

La loc de frunte se situează, mai întii, articolul *Cultura românească peste hotare* de Octav Livezeanu, vicepreședintele Institutului român pentru relațiile culturale cu străinătatea. Subliniind din capul locului că «prezența spirituală a României în cultura universală este astăzi o realitate vie», autorul face o scurtă incursiune în timp, pornind de la cronicari și Dimitrie Cantemir și ajungînd la marile personalități române care și-au desfășurat activitatea mai cu seamă peste hotarele patriei-mame și s-au înscris în tezaurul culturii universale: Ana de Noailles, Elena Văcărescu, Panait Istrate, H. Coandă, Gogu Constantinescu ș.a. Alături de aceste personalități, o contribuție importantă la patrimoniul culturii universale o aduce «folclorul nostru bogat», «arta noastră populară» etc., prin care «cultura românească și-a asigurat un loc de frunte în concernul culturii universale».

Pr. Prof. Dr. Gh. I. Moiescu în *Început biruitor* își exprimă bucuria că apariția acestei noi publicații a fost de bun augur: «sămînța aruncată de această foaie nu e de prisos. Mai tîrziu sau mai de vreme, sub un chip sau altul, ea va încolți și va rodi însutit».

Sub semnătura Efemeride este publicat articolul *Frații Johann și Eduard Strauss și muzica românească*, din care aflăm că între frații muzicieni austrieci Strauss și muzica românească «se închegease o rodnică legătură spirituală». Pe la jumătatea secolului trecut, Johann Strauss, «Strauss-fiul», împreună cu orchestra sa cânta în București, și unele din piesele repertoriului său «aveau la bază folclorul românesc», iar fratele acestuia, Eduard Strauss, era prezent cu «vestita sa capelă» la balurile societății «România Jună» din Viena; în 1880 Eduard Strauss, interpreta valsul «Camelii» de Ciprian Porumbescu, Moldovenii Mandicevschi, Gh. Scheletti, care făceau studii la Viena, aveau legături cu Johann Strauss, iar, mai târziu, Eduard Strauss orchestra valsul «Rîndunica» de Tiberiu Brediceanu, compunea și făcea să vadă lumina tiparului o polcă, «Fleures roumaines».

Maria Krenko semnează articolul *Sub razele nemuritorului «Luceafăr»*, în care arată că menirea «Luceafărului Nou», care apare la Viena, este «să lumineze și să răspîndească valorile culturii românești», el descinzînd dintr-o veche tradiție culturală vieneză, care începe, încă din anul 1771, printr-un «Întreg șir de cărți românești» ce se tipăresc la Viena. Între acestea amintim, în primul rînd: «Sionul românesc» (1865—1867), «Albina» (1866—1870), ziare «în grai străbun»; două *Almanahuri* tipărite de «România Jună» și revista «Sunete și răsunete».

Sub genericul «Graji străbun», Prof. Dr. Vasile Șerban se ocupă de *Componenta etimologică a vocabularului românesc (I)*, și anume despre elementele de substrat, adică despre limba băștinașilor geto-daci, care formează «cel de-al doilea element de bază al vocabularului limbii române» după cuvintele latine. Cercetările mai noi — autorul are în vedere, în acest sens, lucrarea lui I. I. Rusu, *Elemente autohtone în limba română*, București, 1970 — au stabilit, că «aproape 100 de cuvinte» sînt de origine autohtonă («bărbat», «boare», «bordei», «barză», «căciulă», «descurca», «dop», «droaie», «copil», «gorun», «leagăn», «lespede», «prunc», «pînză», «strugure» etc.). «Identificarea unor astfel de cuvinte ca fiind resturi din vorbirea populației indigene — conchide autorul — constituie o «dovadă importantă despre continuitatea de limbă, de viață social-etnică și economică traco-daco-romană pe meleagurile țării noastre, încă de la începutul primului mileniu al erei noastre».

Dr. Irina Moiescu semnează articolul *Biblioteci românești în Viena de-a lungul anilor*. Din 1853 afirmă autoarea, datează cea mai veche știre despre o bibliotecă românească la Viena: o mică înjghebare a teologilor români care făceau studii la Viena. În 1868 Societatea literară științifică a studenților români din Viena înființează un *Cabinet literar*, destinat citirii ziarelor și a altor cărți românești aflate în biblioteca Societății; acesta a avut o existență efemeră: s-a închis după cinci luni, din lipsă de fonduri.

În 1870, luînd ființă Societatea studenților «România Jună» în statutele ei se prevedea și «susținerea unui *Cabinet de lectură* și a unei *biblioteci*». Cabinetul de lectură s-a deschis, după multe greutăți, abia în mai 1873, cînd s-a dat în folosință și biblioteca Societății. Pînă în preajma primului război mondial, biblioteca cunoscuse «o stare destul de înfloritoare». Primul război mondial a însemnat zile grele pentru Societatea «România Jună» și pentru bibliotecă. După războiu s-a încercat reorganizarea; biblioteca n-a mai putut intra însă în posesia întregului fond de cărți ce-i aparținuseră mai înainte.

O altă bibliotecă românească în Viena a fost cea înființată în 1904 de Sextil Pușcariu pe lângă Institutul Român; ea a fost, «încorporată (...) în biblioteca Institutului de filologie romanică al Universității din Viena», după primul război mondial.

Și pe lângă Capela ortodoxă română din Viena înființată în 1906 — spune autoarea — a funcționat o bibliotecă, formată în mare parte din reviste bisericești și cărți de slujbă. A fost distrusă în timpul ultimului război mondial.

În 1958 a luat ființă Colonia română. Statutele de organizare a ei prevedeau — printre altele — și înființarea unei *biblioteci*, — bibliotecă ce funcționează la Sediul Cultural Român și care numără azi circa 9200 de volume.

Destinul unei literaturi este titlul unui articol semnat de Prof. Corneliu Nistor, în care, se arată, privity în timp și spațiu, importanța și rolul literaturii românești în cadrul literaturii universale, autorul conchizînd că «literatura română, urmîndu-și destinul ei, în mersul ascendent spre universalitate oferă o mărturie vie asupra faptului că spiritele tuturor popoarelor se întîlnesc, se cunosc, își descoperă afinități, contribuind apoi împreună la afirmarea celor mai nobile idealuri ale umanității».

Alte materiale publicate în acest număr se referă la: *Craiu munților*. — *La 100 de ani de la moartea lui Avram Iancu*, semnat de Ion Agârbiceanu; *Revistele comunităților românești de peste hotare*, semnat G. S.; *Cuvinte de prețuire pentru revista «Luceafăr Nou»*, semnat de G. Sereda.

La rubrica «Însemnări» sînt consemnate știri și date referitoare la: *România și anul internațional al cărții*; *UNESCO în România*; *România în date statistice*; *Zilele culturii românești în Austria* etc.

O întreagă coloană este închinată rubricii «Cărintar», unde sînt înscrise cîteva date aniversare sau comemorative importante, pe intervalul iulie—decembrie.

Rubrica «Cronica Coloniei» cuprinde relatări oficiale din viața și activitatea Coloniei, privitoare la: *Sărbătoarea națională a României*; *Sărbătoarea națională a Austriei*, *Inaugurarea bibliotecii*; *Expoziția «România azi»*; *Conferința despre România* ș.a.

La rubrica «Cronica Parohiei» sub semnătura G.M.I., se face mențiune despre: *Vizita P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul la biserica parohiei din Viena* (29 octombrie 1972); *Pomenirea ostașilor români la Cimitirul central din Viena* (1 noiembrie 1972); *Concertul de colinde de Crăciun și Anul nou*, cu serbarea «Pomului de Crăciun»; *O scrisoare documentară*, relatare sub care autorul, Teodor N. Manolache, vorbește de industriașul Dimitrie Hagi-Teodoraky, filantrop, care a făcut o danie în bani «pentru fondul de zidire a unei biserici» române la Viena, — gest la care i se răspunde printr-o scrisoare — adresă de mulțumire și prin «înregistrarea sa ca membru ordinar al societății jubiliare pentru zidirea unei biserici și înființarea unei comunități ortodoxe române în Viena».

Coloana «Cei plecați dintre noi» cuprinde două necrologuri: unul închinat fostului mitropolit *Firmilian* al Olteniei, altul *Sofiei Maria Wölflle-Pavel*, «una din pionierele vieții și mișcării culturale românești din Austria», ambele semnate de G.M.I.

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE SURORI

PATRIARHIA ECUMENICĂ

VIZITA PATRIARHULUI MAXIM LA PATRIARHIA ECUMENICĂ. — Între 2 și 8 mai 1973, Patriarhul Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare, însoțit de Mitropolitul Pancratie de Stara-Zagora, Mitropolitul Filaret al Vidinului, Arhimandritul Dometian (secretarul Sfântului Sinod) și de alți clerici, a făcut o vizită oficială la Patriarhia Ecumenică, în urma invitației Patriarhului ecumenic Dimitrios.

Din comunicatul dat publicității reiese că în timpul acestei vizite, în discursurile rostite de cei doi Patriarhi, în convorbirile particulare, în contactele cu membrii ierarhiei, precum și cu ocazia reuniunii Comisiei sinodale pentru problemele interortodoxe, s-au exprimat — din ambele părți — sentimente de afecțiune reciprocă și dorință de colaborare frățească. S-au examinat unele probleme privind Biserica Ortodoxă în general și s-a exprimat hotărârea de a lucra împreună cu celelalte Biserici Ortodoxe locale la propășirea Ortodoxiei — și îndeosebi la pregătirea Sfântului și Marelui Sinod — precum și de a colabora cu celelalte Biserici creștine și cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor la sprijinirea aspirațiilor omenirii contemporane, contribuind mai ales la statornicirea păcii între toți oamenii.

Vineri, 4 mai, Patriarhul Maxim a oficiat un parastas în cimitirul Mînăstirii Balukli, în care sînt înmormîntați patriarhii, în prezența Patriarhului ecumenic Dimitrios și a unor clerici și credincioși care au participat în acea zi la sărbătorirea hramului mînăstirii.

Însoțit de persoane oficiale, Patriarhul Maxim a vizitat spitalul bulgar din cartierul Sisli și cimitirul bulgar din Feriköy. De asemenea, Prea Fericirea Sa a participat la diferite recepții date în onoarea sa.

Duminică, 6 mai, în catedrala patriarhală din Istanbul s-a săvîrșit sfînta liturghie arhierescă de către cei doi patriarhi, membrii Sfîntului Sinod al Patriarhiei Ecumenice și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Bulgare. Cei doi patriarhi au rostit discursuri și au făcut schimb de daruri.

PATRIARHIA ALEXANDRIEI

ÎNCETAREA DIN VIAȚĂ A MITROPOLITULUI CIPRIAN AL AFRICII CENTRALE — Recent, a încetat din viață, într-un spital din Atena, Mitropolitul Ciprian al Africii Centrale, a cărui eparhie cuprinde comunitățile ortodoxe în statele africane: Zair, Ruanda, Burundi și Republica Africa Centrală.

Mitropolitul Ciprian s-a născut la Izmir, în anul 1916. Încă de tînr a început o activitate misionară stăruitoare în Africa de Răsărit, iar în anul 1958 a preluat

conducerea Bisericii Ortodoxe din Africa Centrală, unde a desfășurat o operă remarcabilă, aducând contribuții de seamă la înflorirea vieții bisericești ortodoxe din această regiune.

ÎNCETAREA DIN VIAȚĂ A ARHIMANDRITULUI HRISOSTOM PAPASARANTOPOULOS. — Biserica Misionară Ortodoxă din Africa Centrală a suferit încă o pierdere grea, prin trecerea la cele veșnice a Arhimandritului grec Hrisostom Papasarantopoulos, cunoscut stareț și duhovnic, supranumit «apostolul din Katanga», pentru zelul său misionar. El a încetat din viață la Kinshasa, în vîrstă de 70 de ani, după ce a desfășurat o operă misionară înfloritoare în Katanga, ca apropiat colaborator al Mitropolitului Ciprian.

Cele două decese, al Mitropolitului Ciprian și al Arhimandritului Hrisostom Papasarantopoulos, constituie o grea pierdere pentru Biserica Misionară Ortodoxă din Africa Centrală.

PATRIARHIA ANTIOHIEI

REÎNFIINȚAREA UNOR MITROPOLII ÎN TURCIA RĂSĂRITEANĂ. — Patriarhul Ilie al IV-lea al Antiohiei a hotărît recent reînființarea a trei mitropolii în partea de răsărit a Turciei. Aceste mitropolii, care s-au aflat sub jurisdicția Patriarhiei Antiohiei pînă în timpul primului război mondial, cînd au fost părăsite, sînt: Mitropolia de Amida, aflată pe teritoriul Kurdistanului turcesc, cu sediul la Diarbekir; Mitropolia de Theodosiupolis, în Armenia turcească, cu sediul la Erzerum; și Mitropolia de Tarsos și Adina, în Cilicia, cu sediul la Mersin.

Pînă la trimiterea unor mitropoliți antiohieni titulari la aceste eparhii, Patriarhul Ilie al IV-lea a numit pe Protopopul Hristodulos ca vicar patriarhal pentru toate cele trei mitropolii, cu reședința la Mersin.

PATRIARHIA MOSCOVEI

VIZITAREA BISERICII ORTODOXE DIN CEHOSLOVACIA DE CĂTRE SANCTITATEA SA PATRIARHUL PIMEN AL MOSCOVEI ȘI A TOATĂ RUSIA. — În cadrul vizitelor protocolare pe care noul Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Ruse le-a făcut celorlalte Biserici Ortodoxe locale, Sanctitatea sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a vizitat, între 31 ianuarie și 5 februarie 1973, Biserica Ortodoxă din Cehoslovacia, însoțit de o delegație sinodală.

În timpul șederii sale în Cehoslovacia, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și însoțitorii săi au putut cunoaște viața religioasă și culturală din Cehoslovacia. De asemenea, prin contactele cu membrii Consiliului ecumenic al Bisericilor din Cehoslovacia, cu reprezentanții Bisericii Evanghelice-Luterane, cu delegația organizației «Pacem in terris» a preoților catolici din Cehoslovacia și cu reprezentanții Conferinței Creștine pentru Pace, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și însoțitorii săi și-au putut da seama de seriozitatea și profunzimea cu care este desfășurată activitatea în slujba unității creștine și a păcii în Cehoslovacia.

În timpul vizitării Slovaciei, Facultatea de teologie ortodoxă din Prešov și Facultatea de teologie a Bisericii Evanghelice-Luterane din Slovacia au decernat Sanctității Sale Patriarhului Pimen titlul de «Doctor honoris causa». Cu acest prilej Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a rostit o importantă cuvîntare în care s-a oprit îndeaproape la: Cuvîntul Scripturii în perspectiva veșniciei și a istoriei; Cuvîntul Scripturii și propovăduirea; Cuvîntul Scripturii și Biserica; Liturghia; Țelul ecumenismului — liturghisirea în același duh; Slujirea după cuvîntul Evangheliei în univers.

În timpul șederii sale la Praga, la Bratislava și la Prešov, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a luat parte la recepțiile organizate în cinstea sa; iar la 4 februarie Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a organizat o recepție în cinstea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dorotei de Praga și al Întregii Cehoslovacii.

VIZITAREA UNIUNII SOVIETICE ȘI A BISERICII ORTODOXE RUSE DE CĂTRE DR. PHILIP POTTER, SECRETARUL GENERAL AL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR. — La invitația Patriarhiei din Moscova, Secretarul General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Dr. Philip Potter, a vizitat, între 17 și 24 februarie 1973, Uniunea Sovietică și Bisericele creștine din Uniunea Sovietică.

În ziua de 18 februarie, Dr. Philip Potter a vizitat orașul Tula, fiind oaspetele Mitropolitului Juvenalie de Tula și Belevsk; iar la 19 februarie a fost primit de către Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia.

În aceeași zi, Dr. Philip Potter a fost primit la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe de către Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, în prezența vicepreședinților Serviciului Episcopul Hrisostom de Zaraisk și Prot. Nicolae Gundeaev, a reprezentantului Bisericii Ortodoxe Ruse pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Arhimandritul Kiril Gundeaev și a secretarului Serviciului, A. S. Buevski.

În continuare a avut loc întâlnirea Dr. Philip Potter cu colaboratorii Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe și ai altor instituții sinodale și cu reprezentanții clerului din Moscova. În timpul întâlnirii, Dr. Philip Potter a rostit cuvîntarea intitulată «Consiliul Ecumenic al Bisericilor: unde ne aflăm și încotro mergem».

În după-amiaza aceleiași zile, Dr. Philip Potter a vizitat Consiliul unional al creștinilor evanghelici și bapțiști, unde a purtat discuții cu conducătorii Consiliului.

La 20 februarie, Dr. Philip Potter a vizitat Lavra Troița-Serghieva de la Zagorsk, unde, în aula Academiei duhovnicești, s-a întreținut cu profesorii și studenții Academiei. Iar la 21 februarie, vizitînd orașul Leningrad, ca oaspete al Mitropolitului Nicodim, Dr. Philip Potter s-a întreținut, în aula Academiei duhovnicești din Leningrad, cu profesorii și studenții Academiei. În ziua de 22 februarie a fost vizitat vechiul oraș Novgorod.

În ziua de 23 februarie, Dr. Philip Potter a fost primit la Consiliul pentru treburile religiilor de pe lângă Consiliul de Miniștri al Uniunii Sovietice, de către președintele Consiliului, V. A. Kuroedov, și la Ministerul de Externe al Uniunii Sovietice.

În aceeași zi, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a organizat în cinstea Secretarului general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor o recepție, la care au participat membrii ai Sfîntului Sinod, conducători ai diferitelor instituții sinodale, administrative și de învățămînt teologic, precum și conducătorii Consiliului pentru treburile religiilor de pe lângă Consiliul de Miniștri al Uniunii Sovietice. În timpul recepției Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a rostit o cuvîntare.

În seara aceleiași zile, Dr. Philip Potter a purtat discuții cu Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului (președintele Comisiei sinodale pentru probleme ale unității creștine și pentru relații interbisericești), Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk (președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe) asupra raporturilor între Consiliul Ecumenic al Bisericilor și Biserica Ortodoxă Rusă. La discuții a participat și reprezentantul Bisericii Ortodoxe Ruse pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Arhimandritul Kiril Gundeaev.

În timpul unei conferințe de presă, care a avut loc în ziua de 23 februarie 1973, Dr. Philip Potter a precizat, între altele, în legătură cu participarea Bisericii Ortodoxe Ruse la activitatea Consiliului Ecumenic al Bisericilor, că «Revoluția rusă și suferințele pe care le-au îndurat în timpul războiului al doilea mondial, au făcut pe oamenii sovietici foarte sensibili față de problemele dreptății sociale și ale păcii. Așa se explică de ce, în timpul celor 12 ani, de când este membru al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Biserica Ortodoxă Rusă a adus o importantă contribuție la preocupările Consiliului referitoare la dreptatea socială, la discriminarea rasială, la pacea în toată lumea și la colaborarea între toate popoarele». Această remarcă a fost extinsă de Dr. Philip Potter și la celelalte Biserici «care trăiesc în alte țări socialiste și care mărturisesc Evanghelia în împerechere cu cele mai bune intenții și preocupări ale acestor state». Aceasta «va putea ajuta tuturor oamenilor, care luptă pentru dreptate socială în cele mai diferite părți ale globului pământesc».

VIZITAREA BISERICII ORTODOXE RUSE DE CĂTRE DR. LEOPOLD NILLUS. — Între 20 și 29 ianuarie 1973, la invitația Patriarhiei din Moscova, a vizitat Uniunea Sovietică și Biserica Ortodoxă Rusă Dr. Leopold Nillus, directorul Comisiei Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru «Probleme internaționale».

În timpul șederii sale în Uniunea Sovietică, Dr. Leopold Nillus a vizitat, în orașele Moscova, Leningrad și Zagorsk, biserici și mănăstiri, instituții bisericești administrative și didactice ortodoxe ruse, precum și case de rugăciune evanghelice și baptiste și moschei musulmane; de asemenea a vizitat monumente istorice și artistice putînd, astfel cunoaște realitatea vieții religioase, sociale și culturale în Uniunea Sovietică.

Dr. Leopold Nillus a purtat discuții cu Mitropoliții: Nicodim al Leningradului și Novgorodului (președintele Comisiei Sinodale pentru problemele unității creștine și pentru relații interbisericești), Alexei al Talinului și Estoniei (conducătorul treburilor Patriarhiei din Moscova) și Juvenalie de Tula și Belevsk (președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe); iar la 22 ianuarie 1973 a fost primit de către Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia.

De asemenea Dr. Leopold Nillus a fost primit oficial la Ministerul de externe al Uniunii Sovietice, la Consiliul pentru treburile religiilor de pe lângă Consiliul de Miniștri, la Comitetul sovietic pentru securitatea europeană, la Institutele Academiei Sovietice pentru America Latină și pentru Africa și la Universitatea M. V. Lomonosov din Moscova.

La 28 ianuarie 1973, Dr. Leopold Nillus a participat la recepția organizată în cinstea sa de către Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului. La recepție au luat parte reprezentanții tuturor religiilor din Uniunea Sovietică și președintele Consiliului pentru treburile religiilor de pe lângă Consiliul de Miniștri al Uniunii Sovietice.

DIN VIAȚA ȘCOLILOR DUHOVNICEȘTI ALE BISERICII ORTODOXE RUSE. — Dintre evenimentele ce au avut loc în viața academiilor și seminariilor duhovnicești ale Bisericii Ortodoxe Ruse, semnalăm următoarele :

— La 28 decembrie 1972, în cadrul ședinței Consiliului Academiei duhovnicești și al Seminarului duhovnicesc din Moscova, rectorul acestora, Arhiepiscopul Filaret de Dmitrovsk, a înmînat Prot. Prof. Alexandru Andreevici Vetelev ordinul «Sfîntul Cneaz Vladimir cel întocmai cu Apostolii», clasa II-a, pe care Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen I l-a acordat, cu prilejul împlinirii vîrstei de 80 de ani, pentru merite deosebite în activitatea desfășurată vreme îndelungată în cadrul corpului didactic al Academiei duhovnicești din Moscova.

Prot. Prof. Alexandru Vetelev predă în cadrul Academiei duhovnicești din Moscova, din 1945, cursuri de omiletică și teologie morală.

Prot. Prof. Alexandru Vetelev a obținut în 1950, titlul de magistru în teologie cu dizertația intitulată *Omiletica*; iar în 1967 a obținut titlul de doctor în teologie cu dizertația intitulată *Dumnezeiasca Liturghie*.

— La 29 ianuarie 1973 a încetat din viață — la vîrsta de 34 de ani — Igu-menul Marcu Lozinski, profesor la Academia duhovnicească din Moscova, membru al conducerii Cabinetului arheologic bisericesc din Lavra Troița-Serghieva din Zagorsk și președintele Comisiei practice bisericești.

MOMENTE DIN ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE RUSE ÎN SLUJBA PĂCII ȘI A UNITĂȚII CREȘTINE. — Din activitatea desfășurată de reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse, atât în lăuntru Uniunii Sovietice cît și în afara ei, pentru sprijinirea activă a acțiunilor de luptă pentru pace și progres social în toată lumea, ca și a acțiunilor pentru înfăptuirea unității creștine, semnalăm următoarele momente :

Pe plan extern :

— La lucrările Congresului Uniunii creștin-democrate din Republica Democrată Germană, care s-au desfășurat între 11 și 15 octombrie 1972, în orașul Erfurt, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat Prot. Petru Vlodec de la catedrala ortodoxă rusă din Berlinul occidental.

— La lucrările celei de a doua Adunări generale a Consiliului Național al Bisericilor lui Hristos din Statele Unite ale Americii, care s-au desfășurat în orașul Dallas din statul Texas, între 3 și 7 decembrie 1972, — avînd ca sarcină reorganizarea structurii Consiliului și precizarea sarcinilor lui astăzi —, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat o delegație compusă din Episcopul Macarie al Umanului, vicarul Eparhiei Kievului (conducătorul parohiilor ortodoxe ruse din Canada) și Prot. Fotie Donahiu din Statele Unite.

— La lucrările Conferinței Misionare Mondiale (organizate de Comisia Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru «Misiune mondială și evanghelizare»), care s-au desfășurat lângă Bangkok (Tailanda), între 29 decembrie 1972 și 8 ianuarie 1973, pentru dezbaterăa temei «Mîntuirea astăzi», din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au participat : Arhiepiscopul Antonie al Minscului și Belorusiei (membru al Comisiei pentru «Misiune mondială și evanghelizare») și Arhimandritul Kiril Gundeaev (reprezentantul Patriarhiei din Moscova pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor).

— La lucrările Conferinței regionale a Bisericilor și organizațiilor din Cehoslovacia, care iau parte la activitatea Conferinței Creștine pentru Pace (lucrări care s-au desfășurat la Praga, între 23 și 24 ianuarie 1973), din partea Bisericii Ortodoxe

Ruse a participat. A. S. Buevski, membru al Comitetului executiv al Conferinței Creștine pentru Pace.

— La lucrările celei de a doua sesiuni a reprezentanților Consiliului Conferinței episcopale europene (organizație regională romano-catolică ce coordonează activitatea Conferințelor episcopale catolice din Europa) și a reprezentanților Conferinței Bisericilor Europene —, lucrări care s-au desfășurat în Mănăstirea dominicană de la Franckfurt pe Main, între 30 și 31 ianuarie 1973 —, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat Mitropolitul Alexei al Talinului și Estoniei, vicepreședinte al Prezidiului și Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene.

— La sesiunea Secretariatului internațional al Conferinței pentru Pace, care a avut loc la Praga, între 7 și 9 februarie 1973, pentru discutarea sarcinilor actuale ale Secretariatului internațional — în lumina referatului Pastorului H. Verner (R. F. Germania), intitulat «Coexistența pașnică și discuțiile teologice actuale» —, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat Prot. Pavel Socolovski, membru al Secretariatului internațional.

Pe plan intern :

— La lucrările Conferinței partizanilor păcii din Republica Letonă, care s-au desfășurat la Riga, în ziua de 11 ianuarie 1973, sub președinția lui S. Gherasimov, membru al Prezidiului Comitetului sovietic pentru apărarea păcii, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat Arhiepiscopul Leonid de Riga și Letonia, căruia, în ședința solemnă, i-a fost înmănată Grammata de onoare a Fondului sovietic al păcii.

— La 23 februarie 1973, Episcopul Hrisostom de Zarsk, vicepreședinte al Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe a primit pe Canonul Dr. Eric Steipels, conducătorul comunității anglicane din Helsinki.

Iar la 27 februarie 1973 a primit pe președintele Congresului budiștilor, Sri Lank, și pe președintele Societății pentru arte din Ceilon, M. Vipulasar.

— La 27 februarie 1973, la Centrul eparhial din Vladimir a avut loc înmănarea solemnă a Medaliei Fondului sovietic al păcii Arhiepiscopului Nicolae de Vladimir și Suzdal, în prezența autorităților de stat locale.

ÎNMORMINTAREA PROTOIEREULUI PAVEL SOCOLOVSKI. — Conducerea superioară a Bisericii Ortodoxe Ruse a ținut să arate înalta prețuire acordată activității desfășurate de reprezentantul său în cadrul diferitelor organisme intercreștine (Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace) și internaționale (Consiliul Mondial pentru pace și altele) —, Protoiereul Pavel Socolovski, decedat (la vârsta de 44 de ani) la 19 februarie 1973 într-o catastrofă de aviație —, prin solemnitățile slujbei de înmormântare care s-au desfășurat la Moscova.

Slujba privegherii (la 28 februarie 1973) a fost săvârșită de Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk; slujba sfintei liturghii (la 1 martie) a fost săvârșită de Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului; iar slujba înmormântării a fost săvârșită de un sobor de 5 ierarhi și numeroși clerici.

La slujba înmormântării au asistat reprezentanți ai Conferinței Creștine pentru Pace, ai Conferinței Bisericilor Europene, ai Consiliului unional al creștinilor evanghelici și bapțiști; colaboratori ai Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe și ai altor instituții sinodale, ai Academiei duhovnicești din Moscova, ai Lavrei Troița-Serghieva de la Zagorsk și numeroși clerici din Moscova.

Au fost rostite cuvântări panegirice de către Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, Dr. G. Williams, secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene și Protoiereul Alexandru Achimov, noul paroh al bisericii cu hramul Învierea din Moscova, al cărei paroh a fost Protoiereul Pavel Socolovski.

BISERICA ORTODOXĂ BULGARĂ

VIZITELE FĂCUTE DE CĂTRE PREA FERICITUL MAXIM, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE BULGARE, PATRIARHIILOR VECHI RĂSĂRITENE DIN CONSTANTINOPOL, ALEXANDRIA ȘI IERUSALIM. — Potrivit tradiției ca Întâistătătorii Bisericilor ortodoxe să-și facă vizite, Prea Fericitul Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, a primit invitații și a făcut mai multe vizite unor Conducători ai Bisericilor Ortodoxe, «pentru întărirea dragostei și a schimbului de păreri în probleme religioase» așa cum a declarat Prea Fericirea Sa.

Astfel, în cursul lunii mai, Prea Fericitul Patriarh Maxim, în fruntea unei delegații bisericești, compusă din I.P.S. Mitropolit Pancratie al Starei-Zagora, I.P.S. Mitropolit Filaret al Vidinului, P. Cuv. Arhim. Dometian, secretarul Sfântului Sinod P. C. Docent Pr. Blagoi Cifleanov și P. C. Protodiacon Dr. Vasile Veleanov, secretar patriarhal, a vizitat Patriarhatele vechi răsăritene, după cum urmează: între 2 și 8 mai, Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului; între 8 și 15 mai, Patriarhia Alexandriei; și între 22 și 30 mai, Patriarhia Ierusalimului.

SĂRBĂTORIREA A 50 DE ANI DE ACTIVITATE A ACADEMIEI TEOLOGICE «SFÎNTUL CLEMENT DE OHRIDA» DIN SOFIA. — La 10 iunie 1973, Academia teologică din Sofia și-a sărbătorit, într-un cadru solemn, semicentenarul său de activitate rodnică în aria teologică și de pregătire a clerului Bisericii Ortodoxe Bulgare.

La orele 9,30 Prea Fericitul Patriarh Maxim, în fruntea membrilor Sfântului Sinod a fost întâmpinat, încă de la intrarea în Academie de către studenții teologi care intonau imnul patriarhal, iar în paraclis de P. S. Episcop Gherasim Branischi, directorul Seminarului teologic. Sfânta liturghie a fost săvârșită de un sobor de arhimandriți, preoți-profesori ai Academiei și diaconi. Răspunsurile liturgice au fost date de corul studenților teologi dirijat de profesorul Ivan Curtev.

Prof. Dr. Todor Poptodorov a rostit predica zilei. Apoi s-a oficiat parastasul pentru profesorii, studenții și ostenitorii Academiei adormiți în Domnul.

S-a oficiat, de asemenea, slujba Te-Deumului pentru prosperitatea Bisericii Ortodoxe Bulgare, a poporului bulgar și a înaltului for de cultură teologică bulgară ce poartă numele Sfântului Clement de Ohrida, pentru sănătatea deplină și puteri de muncă și zile îndelungate conducătorilor lor.

După terminarea slujbei religioase, întreaga asistență s-a îndreptat spre aula Academiei. Aici P. S. Episcop Rector Nicolae al Macariopolei a deschis festivitatea cu un cuvânt de bun sosire, mulțumind pentru cinstea ce o are Academia ca la acest popas aniversar să aibă ca înalți oaspeți pe conducătorii Bisericii Ortodoxe Bulgare pe reprezentantul organelor de stat, în persoana D-lui M. Kiucicov, preoți, profesori din cadrul Universității sofote și credincioși din Sofia. La această festivitate a luat parte și Pr. Al. Munteanu, superiorul Bisericii Ortodoxe române din Sofia.

În continuare, P. S. Episcop Rector a susținut un referat în care a inserat întreaga activitate desfășurată de Academia teologică de-a lungul celor 50 de ani de existență și a scos în evidență că înalta școală de cultură teologică și-a îndeplinit misiunea de a da Bisericii teologi de seamă și preoți adevărați, iar patriei cetățeni loiali.

În cuvinte omagiale asupra evenimentului sărbătorit. Prea Fericitul Patriarh Maxim a evidențiat meritele cultural-teologice ale Academiei.

Apoi P. S. Episcop Rector Nicolae al Macariopolei a dat citire hotărârii Consiliului profesoral al Academiei teologice prin care se acordă Prea Fericitului Patriarh Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare, pentru activitatea deosebită închinată Bisericii și poporului bulgar pe tărîm pastoral, teologic și pentru importanta contribuție adusă în mișcarea pentru apărarea păcii precum și în cadrul mișcării ecumenice, titlul de «Doctor honoris causa» și de membru de onoare al Academiei teologice.

În numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare. Prea Fericitul Patriarh Maxim a oferit Prea Sfîntului Episcop Rector Dr. Nicolae al Macariopolei și celor mai vechi dintre profesori, Dl. Ilie Tonevschi, D-l Boia Piperov și D-l Boris Marinov, «Ordinul Chiril și Metodie» clasa a II-a pentru merite deosebite și pentru activitate remarcabilă în cadrul Academiei teologice.

A luat apoi cuvîntul D-l Mihail Kiuciucov, președintele Comitetului treburilor bisericești de pe lîngă Ministerul Afacerilor Externe al R. P. Bulgaria, care a felicitat Academia teologică pentru succesele obținute în cei 50 de ani de activitate.

După terminarea festivității, înalții oaspeți au participat la o mică recepție organizată în rectoratul Academiei teologice.

BISERICA ORTODOXĂ A GRECIEI

ALEGEREA UNUI NOU SINOD PERMANENT AL BISERICII ORTODOXE A GRECIEI. — După cum se știe, în primăvara acestui an, instanța supremă a Bisericii Ortodoxe a Greciei a dizolvat, din motive formale, Sfîntul Sinod Permanent care funcționase pînă atunci și a declarat drept nule și fără efect hotărîrile acestuia luate în luna noiembrie a anului trecut. Ca urmare, Biserica Greacă a fost solicitată la o nouă alegere a Sinodului.

După o «vacanță de sediu» de o lună, Adunarea generală a episcopilor greci întrunită la Atena, a ales din mijlocul ei, în ziua de 10 mai, noul for de conducere a Bisericii Ortodoxe a Greciei, alcătuit din zece mitropoliți.

În vechea sa alcătuire, Sfîntul Sinod Permanent cuprindea doisprezece membri, între care erau incluși președintele (Arhiepiscopul Ieronim al Atenei) și vicepreședintele.

În noua formație, dintre cei zece mitropoliți ai Sfîntului Sinod Permanent, cinci fac parte din eparhiile aflate sub jurisdicția Patriarhului ecumenic, iar cinci aparțin unor dioceze proprii ale Bisericii grecești.

♦ ÎNSEMIĂRI DIN VIAȚA PĂTRII ♦

A 29-A ANIVERSARE A ELIBERĂRII ROMÂNIEI DE SUB JUGUL FASCIST

Într-o atmosferă de însuflețire, încredere și optimism, întregul nostru popor a sărbătorit pentru a 29-a oară ziua de 23 August, ziua cuceririi libertății, suveranității și demnității lui, ziua care s-a înscris pentru totdeauna cu litere de aur în istoria patriei noastre ca începutul unei ere noi, de împlinire a idealurilor de libertate și dreptate socială și națională.

Insurecția antifascistă armată de la 23 August 1944 a constituit un act unanim de voință națională, încununarea luptei dusă de poporul român pentru o viață liberă, independentă și fericită, și totodată momentul suprem al începutului concretizării acestor idealuri. 23 August 1944 a deschis calea unor profunde transformări în viața și dezvoltarea României. Sub înțeleapta îndrumare a iubiților ei conducători, țara noastră a parcurs în răstimp de 29 de ani un drum glorios, de neconținute înnoiri și afirmări care i-au schimbat întreaga înfățișare, înscriindu-se cu strălucit succes pe orbita progresului și civilizației.

Descătușându-se de sub moștenirea grea a trecutului, poporul român a parcurs drumul glorios al avântului economic, al progresului multilateral, — drumul industrializării socialiste, al modernizării agriculturii, al învățămîntului și culturii, al perfecționării continue a vieții sociale, trecînd de la o economie haotică, la economia planificată, de la analfabetism la asigurarea obligatorie a învățămîntului, de la boli endemice și îngrozitoare mortalitate infantilă, la vîrsta medie de 65 de ani, de la plugul cu boi la agrotehnica modernă, de la lampa cu petrol la electricitate, de la un import apăsător și înrobitor de materii prime și fabricate la un export de produse și fabricate unanim apreciate pe meridianele lumii. Sirenele fabricilor prelungesc, prin isonul lor, cîntecele motoarelor făurite și conduse de făuritorii vieții noi, șoselele și drumurile de fier sînt străbătute de mașini și trenuri cu locomotive electrice, știrile de pretutindeni, îndemnurile, sfaturile, cîntecul și veselia sînt aduse în casa fiecăruia de aparate de construcție românească, holde bogate binecuvîntează munca însuflețită a țăranilor muncitori, autoca-

mioane, strunguri, tractoare ori mii de tone de ciment sînt exportate în țări din toate continentele.

Baza progresului rapid al economiei, științei și culturii, a ridicării nivelului de trai al poporului o constituie în primul rînd industria socialistă, a cărei producție globală a fost, în anul 1972, de 25 de ori mai mare decît în anul naționalizării, ritmul anual de creștere în acest răs-timp fiind de 14,3 la sută, fapt care situează România la nivelul celor mai dinamice economii pe plan mondial.

Cooperativizarea agriculturii a schimbat din temelii întreaga viață a satului, creîndu-se condițiile materiale pentru creșterea producției agricole, schimbarea condițiilor de viață și ridicarea bunăstării oamenilor muncii de la sate. În ultimul sfert de veac, producția agricolă a crescut de 3,3 ori, realitate oglindită în nivelul ridicat de azi al vieții de la țară.

În ultimii 28—29 de ani, producția industrială a României a crescut de 21 de ori, iar cea agricolă s-a triplat.

În anii socialismului s-au creat toate condițiile pentru ca întregul nostru popor să se bucure de toate comorile culturii și științei, trăind în condițiile civilizației moderne. Analfabetismul a fost trecut în domeniul istoriei, astăzi asigurîndu-se tuturor cetățenilor învățămîntul general gratuit de 10 ani, iar potențialul științific a sporit în măsură însemnată, cercetarea științifică aducînd o valoroasă contribuție la dezvoltarea multilaterală a patriei.

Grija deosebită a partidului și a statului pentru creșterea nivelului de trai al poporului de la orașe și sate, satisfacerea crescîndă a cerințelor materiale și spirituale, este atestată în toată amploarea ei de măsurile luate pentru perfecționarea sistemului de remunerare a muncii, majorarea salariilor, mărirea tuturor categoriilor de pensii și a alocațiilor pentru copii, creșterea fondurilor sociale, introducerea în agricultură a minimului garantat care a dus la sporirea veniturilor țărănimii, amploarea crescîndă a construcției de locuințe, îmbunătățirea aprovizionării populației ș.a.

Realizările obținute în dezvoltarea industriei, a agriculturii, a științei și a culturii sînt premize determinante prin care România își încadrează pașii în cadența civilizației contemporane.

Pe plan extern, România duce o politică activă, închinată idealurilor de pace, progres, cooperare și înțelegere între popoare. Preocupîndu-se îndeosebi de întărirea relațiilor și cooperarea cu țările socialiste de care este legată prin comuniune de idei și de idealuri, România promovează în același timp relații strînse cu toate statele lumii, indiferent de orînduirea lor socială. Angajată activ și plenar în dezbaterea marilor probleme ale contemporaneității, țara noastră militează cu o consecvență care i-a adus unanime aprecieri, la afirmarea, promovarea și respectarea neabătută a normelor și principiilor unanim recunoscute ale dreptului internațional, în primul rînd a principiilor independenței, și suveranității naționale, deplinei egalități în drepturi, neamestecului în treburile interne, colaborării și cooperării reciproc avantajoase. Ani-

mată de ideea instaurării păcii juste și trainice în întreaga lume, de înțelegerea și cooperarea tuturor popoarelor pe căile progresului comun și al unei vieți fericite, România contribuie pe multiple planuri la acțiunile pentru destindere și cooperare internațională, la lichidarea focarelor de tensiune care mai există în diferite colțuri ale lumii, la soluționarea tuturor problemelor litigioase pe cale pașnică.

Stadiul în care se găsesc astăzi marile realizări din patria noastră înfloritoare, ca și prețuirea de care se bucură politica ei externă, profund atașată idealurilor de pace și progres, ale umanității, sînt indisolubil legate de numele și de activitatea președintelui Consiliului de Stat, Domnul Nicolae Ceaușescu. Personalitatea dinamică a conducătorului statului nostru, rolul său în făurirea României noi, aportul său remarcabil la promovarea destinderii și colaborării internaționale sînt astăzi larg recunoscute dincolo de frontierele țării.

De condițiile create datorită marelui act istoric de la 23 August 1944 s-a bucurat și Biserica noastră ortodoxă, ca și toți credincioșii celorlalte Biserici și comunități religioase din țara noastră, cărora li s-a acordat deplină libertate pentru exercitarea slujbelor religioase și a tuturor manifestărilor lor tradiționale, libertate prevăzută și garantată de Constituția țării.

Strîns unit în jurul conducătorilor lui iubiți, poporul nostru își sărbătorește ziua națională cu nemărginită bucurie a realizărilor din cei 29 de ani de libertate și muncă, cu mîndria bogatului bilanț, la care s-a ajuns pînă acum, și cu hotărîrea de nezdruccinat de a munci și de acum înainte cu toată dragostea și cu toată stăruința pentru ridicarea patriei pe cele mai înalte culmi de înflorire, răspunzînd, pentru aceasta, în primul rînd, chemării de a îndeplini înainte de termen planul cincinal 1971—1975.

EVOLUȚIE ASCENDENTĂ A RELAȚIILOR DINTRE REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ȘI REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA

În perioada 26—30 iunie 1973, la invitația președintelui Republicii Federale Germania, Dl. Gustav W. Heinemann, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Dl. Nicolae Ceaușescu, a făcut, împreună cu Doamna Elena Ceaușescu, o vizită oficială în Republica Federală Germania.

După cum se spune în comunicatul comun, convorbirile și întrevederile din timpul vizitei «s-au desfășurat într-o atmosferă de cordialitate și înțelegere reciprocă, expresie a evoluției ascendente a colaborării între cele două țări. Ele au fost consacrate unui schimb cuprinzător de păreri cu privire la adîncirea și lărgirea relațiilor bilaterale precum și la probleme actuale europene și internaționale».

Subliniindu-se însemnătatea deosebită pe care a avut-o stabilirea încă din 1967 a raporturilor diplomatice dintre Republica Socialistă România și Republica Federală Germania — ca act care corespundea pe

deplin unor cerințe majore ale vieții internaționale» — și desfășurarea pozitivă a acestor raporturi, întărite prin vizitele făcute între timp în România de conducătorii Republicii Federale Germania, vicepreședintele G. Heinemann și cancelarul Willy Brandt, vizita actuală a dus la noi realizări, de mare însemnătate pentru dezvoltarea în continuare a relațiilor reciproce, cât și pentru progresul destinderii și securității pe continentul european și în lume.

O semnificație remarcabilă are *Declarația solemnă comună* semnată de președintele Nicolae Ceaușescu și cancelarul Willy Brandt, prin faptul că proclamă voința lor comună de a adânci și extinde relațiile dintre cele două țări, precum și hotărârea lor de a dezvolta relații de prietenie și cooperare cu toate statele, de a acționa în scopul consolidării păcii și securității în lume.

În vederea extinderii cooperării în noi domenii, au fost semnate o serie de acorduri deosebit de importante, dintre care e de subliniat acordul pe termen lung privind colaborarea economică, industrială și tehnică. Prin celelalte acorduri semnate, cele două părți au reafirmat voința lor de a adânci colaborarea în domeniile științei și culturii, dat fiind rolul lor crescând ca factor pentru o mai bună cunoaștere reciprocă și apropiere.

Vizita Domnului Nicolae Ceaușescu în Republica Federală Germania, marchează un moment de deosebită însemnătate în evoluția relațiilor dintre cele două țări, și se înscrie în contextul întregii politici externe pe care o promovează consecvent România.

PE CALEA TRADIȚIONALEI PRIETENII ROMÂNNO—IUGOSLAVE

Istoria relațiilor frățești româno-iugoslave a adăugat la filele ei de pînă acum altele noi, ilustrate cu vizita de prietenie făcută în țara vecină și prietenă de Domnul Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, împreună cu Doamna Elena Ceaușescu, în zilele de 15 și 16 iulie 1973. A fost o vizită de prietenie, făcută la invitația președintelui Republicii Socialiste Federative Iugoslavia, Domnul Iosip Broz Tito, dar totodată o vizită de lucru.

Întîlnirea de la Brioni — a 11-a întîlnire dintre cei doi șefi de state — s-a desfășurat într-o atmosferă de caldă prietenie și cordialitate, prilejuind un larg schimb de păreri cu privire la relațiile strînse dintre cele două țări vecine, precum și în legătură cu problemele internaționale actuale. Mergîndu-se pe calea simțămintelor de stimă, respect și bună-vecinătate dintre români și iugoslavi, simțăminte cu adînci rădăcini în trecutul istoric și strălucit manifestate în zilele noastre, președinții Nicolae Ceaușescu și Iosip Broz Tito au constatat cu satisfacție — după cum se spune în comunicatul comun dat publicității — că de la ultima lor întîlnire, din mai 1972, «s-a înregistrat o dezvoltare multilaterală a colaborării», și au mai constatat totodată că «există posibilități și dorința comună de a lărgi și îmbogăți colaborarea româno-iugoslavă, pe baza interesului reciproc, în domeniile politic, economic, tehnico-științific, al micului trafic de frontieră, culturii, învățămîntului și infor-

mațiilor», constatare care a dus la trasare unor noi jaloane pentru intensificarea colaborării.

Întâlnirea dintre cei doi președinți, a prilejuit, de asemenea, afirmarea pozițiilor constructive ale celor două țări în abordarea unui șir de probleme actuale ale vieții internaționale, a reflectat preocuparea lor activă pentru destindere, securitate și colaborare internațională.

Așa cum se subliniază în comunicatul comun, prin atmosfera în care s-a desfășurat și prin rezultatele ei pozitive, întâlnirea de la Brioni, «a constituit o nouă contribuție la întărirea în continuare a relațiilor de bună vecinătate și prietenie între cele două țări socialiste, la cauza păcii și colaborării în lume».

VIZITE DE PRIETENIE ȘI COLABORARE

După cum se știe, România acordă o atenție deosebită dezvoltării relațiilor de prietenie și colaborare cu țările care și-au dobândit independența de curînd, printre care se găsesc îndeosebi tinerele state din continentul african. Vizita făcută în primăvara anului trecut de către șeful statului nostru în opt țări din Africa este concludentă în această privință. În cadrul acestei istorice călătorii a fost exprimată și manifestată necesitatea adîncirii legăturilor de prietenie și colaborare, fapt care se concretizează prin schimb de vizite și convorbiri de o deosebită importanță pentru promovarea și extinderea acestor legături.

În acest consens se înscrie și vizita făcută în țara noastră de președintele Republicii Populare Congo, Domnul Marien N'Gouabi, și soția sa, Doamna Celine N'Gouabi, între 10 și 12 iulie 1973, la invitația Domnului Președintele Nicolae Ceaușescu și a Doamnei Elena Ceaușescu.

Desfășurate într-o atmosferă de stimă și înțelegere reciprocă, de caldă prietenie, convorbirile româno-congoleze au prilejuit o amplă trecere în revistă a relațiilor bilaterale, iar năzuința ambelor părți de a dezvolta colaborarea bilaterală, în interesul progresului comun și, în același timp, în scopul promovării idealurilor de libertate și dreptate, a fost exprimată printr-o *Declarație solemnă comună*, precizare a principiilor de bază care vor călăuzi cele două țări în raporturile lor reciproce și în relațiile cu celelalte state ale lumii. Analizînd relațiile româno-congoleze, cei doi președinți au constatat cu satisfacție că ele se întăresc continuu, iar caracterul complementar al economiilor celor două țări, asigură cadrul propice pentru amplificarea relațiilor de cooperare în condiții reciproc avantajoase mai ales în domeniile industriei, agriculturii și comerțului.

Utilă și rodnică în rezultate, vizita președintelui Marien N'Gouabi reprezintă o etapă superioară în dezvoltarea continuă a raporturilor româno-congoleze, înscriindu-se totodată în bogata activitate de contacte și convorbiri la nivelul cel mai înalt, activitate promovată de România, de Domnul Nicolae Ceaușescu personal, ca o metodă din cele mai eficiente de abordare a problemelor internaționale.

Între 17 și 28 iulie 1973, țara noastră a avut ca oaspete de seamă un alt șef de stat african, președintele Republicii Africa Centrală, Domnul Jean Bedel Bokassa, care împreună cu soția sa, Doamna Catherine Bokassa, răspunzând invitației Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu și a Doamnei Elena Ceaușescu, a făcut o vizită neoficială, dînd prilejul unor noi și fructuoase convorbiri la nivel înalt, concretizate prin *Acordul general de colaborare*, document cu valoare programatică, semnat de cei doi președinți la 26 iulie, precum și prin adoptarea unor hotărîri și recomandări pe linia cooperării.

În dorința de a se dezvolta și diversifica relațiile reciproce pe plan economic și tehnico-științific, s-a hotărît să se înființeze în Republica Africa Centrală societăți mixte pentru exploatarea, industrializarea și comercializarea lemnului, pentru producția agricolă și pentru exploatarea și valorificarea zăcămintelor de minereuri, hidrocarburi și diamante, luîndu-se totodată în considerație lărgirea cooperării în domeniile energetic, metalurgic, al transporturilor și turismului.

În cursul convorbirilor au fost discutate, firește, și principalele probleme care preocupă lumea contemporană, evidențiindu-se importante puncte de convergență și de înțelegere, bilanțul general al dialogului constituind o nouă ilustrare a neîncetatei evoluții a relațiilor de prietenie și colaborare româno-centrafricană.

ROLUL ACTIV AL ROMÂNIEI ÎN CADRUL ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE

La invitația guvernului român, Dl. Kurt Waldheim, secretarul general al Organizației Națiunilor Unite a făcut o vizită oficială în țara noastră în zilele de 5—7 august 1973.

Această vizită a prilejuit un util schimb de păreri în legătură cu sporirea rolului și eficacității O.N.U. în viața internațională, reliefîndu-se totodată contribuția însemnată adusă de România în această problemă. «România joacă un rol foarte activ în cadrul Națiunilor Unite, a declarat Dl. Kurt Waldheim reprezentanților presei, la sósirea la București. — Inițiativele sale, binevenite și rodnice, întreprinse în vederea depășirii dificultăților și soluționării problemelor, se bucură de înalta apreciere a statelor membre».

Secretarul general al O.N.U., Dl. Kurt Waldheim, a vizitat diferite instituții, a avut convorbiri oficiale și a participat la manifestații solemne, prilejuite de prezența sa în capitala țării noastre. Astfel, D. Sa a avut convorbiri oficiale, la Ministerul Afacerilor Externe, cu Dl. George Macovescu, ministrul afacerilor externe, a vizitat Centrul de informare al O.N.U. și Reprezentanța Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (P.N.U.D.) din București, precum și Centrul european al UNESCO pentru învățămîntul superior. A mai vizitat, de asemenea, Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România.

Luînd în considerare activitatea bogată, rodnică, pe care o desfășoară «pentru promovarea cauzei colaborării între popoare, a menținerii păcii în lume» și apreciînd că opera și activitatea sa, «apropiate de

spiritul popoarelor, favorizează dezvoltarea științei și folosirea descoperirilor științifice în scopuri pașnice, în folosul și pentru binele umanității», Universitatea din București, a decernat D-lui Kurt Waldheim titlul de «Doctor honoris causa», înmînîndu-i diploma în cadrul unei entuziaste solemnități.

În cuvîntarea rostită cu prilejul unui dejun oferit de Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România în onoarea sa, secretarul general al O.N.U. a exprimat guvernului României recunoștința sa adîncă pentru «înțelegerea și sprijinul său pentru cauza Organizației Națiunilor Unite».

Distinsul oaspete a participat apoi la festivitatea atribuirii numelui de «Piața Națiunilor Unite» Pieții Splaiului din Capitală, eveniment ocazionat de vizita sa în România, și în semn de înaltă prețuire față de O.N.U.

În ziua de 7 august, Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite, Dl. Kurt Waldheim, a fost primit, în stațiunea Neptun, de Domnul Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, făcîndu-se un larg schimb de vederi privind activitatea și întărirea rolului O.N.U., participarea României la acțiunile Organizației, precum și în legătură cu principalele probleme ale situației internaționale actuale. Mulțumind călduros pentru întrevederea acordată, secretarul general al O.N.U. și-a exprimat deplina satisfacție față de convorbirea deschisă și rodnică avută cu șeful statului român, față de vizita sa în România și rezultatele ei. Președintele Nicolae Ceaușescu a asigurat pe Secretarul general Kurt Waldheim că România va milita și în viitor pentru întărirea Organizației Națiunilor Unite și pentru creșterea rolului ei în viața internațională.

La plecarea din țara noastră, secretarul general al O.N.U. a acordat un interviu redactorilor Radioteleviziunii și Agenției române de presă «Agerpres», subliniind printre altele, că «România joacă un rol foarte activ și pozitiv în cadrul Organizației Națiunilor Unite», și că «tocmai datorită recunoașterii acestui rol activ al României, Consiliul economic și social și alte organisme competente ale Organizației Națiunilor Unite au hotărît ca viitorul Congres mondial de demografie să se țină în 1974 la București».

A fost o vizită activă și de prestigiu și deosebit de utilă sub aspectul actual al vieții internaționale.

ÎN PRAGUL ÎNFĂPTUIRII UNOR MĂREȚE OBIECTIVE PE PĂMÎNTUL DOBROGEAN

Printre marile construcții menite să contribuie la bunul trai și la fericirea poporului nostru, la înălțarea patriei pe culmi de progres, se numără și realizarea Complexului hidroenergetic și de transport Dunărea — Marea Neagră, prin reluarea lucrărilor de execuție a canalului Dunărea — Marea Neagră, construirea noului port maritim la Constanța

sud-Agigea și a hidrocentralei de la Cernavoda, a căror realizare a fost aprobată de Plenara C.C. al P.C.R. din zilele de 18 și 19 iunie 1973.

În dimineața zilei de 9 iulie, după o ședință de lucru cu specialiștii de resort în care au fost studiate soluțiile optime privind amplasarea noului port la Constanța sud-Agigea și a hidrocentralei la Cernavoda, precum și variantele de dimensionare a canalului, președintele Consiliului de Stat, Domnul Nicolae Ceaușescu, a făcut o vizită pe teren, continuându-se discuțiile în mod viu și concret, la fața locului, acolo unde se va făuri marele obiectiv economic.

Pornind pe traseul viitorului canal, președintele Consiliului de Stat a discutat cu șefii de proiecte caracteristicile tehnice ale viitorului complex hidroenergetic și de navigație, indicându-le, printre altele, să analizeze posibilitatea folosirii pentru traseul canalului a viroașelor naturale, reducându-se în acest fel volumul de excavație și evitându-se scoaterea din circuitul agricol a unor suprafețe de teren.

La Cernavoda, pe locul destinat construcției hidrocentralei, Dl. Nicolae Ceaușescu a cerut specialiștilor să studieze posibilitățile de valorificare a condițiilor naturale pe care le oferă văile din această zonă, pentru ieșirea canalului la Dunăre.

Această vizită, în ansamblul ei, marchează trecerea la îndeplinirea în practică a hotărârii privind marele Complex hidroenergetic și de transport Dunărea — Marea Neagră, inclus în amplul program de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Complexul hidroenergetic și de transport Dunărea — Marea Neagră nu e singurul mare obiectiv în curs de realizare pe pământul Dobrogei. În programul de dezvoltare a șantierelor maritime și fluviale este prevăzută construirea unui șantier naval de mari proporții la Mangalia, a cărei realizare va deschide acestui oraș maritim largi perspective de dezvoltare.

În vederea realizării șantierului în curs de proiectare, președintele Consiliului de Stat, Dl. Nicolae Ceaușescu, a făcut în ziua de 27 iulie 1973 o vizită la Mangalia, examinând posibilitățile de amplasare a noului șantier naval. A fost vizitat și actualul șantier de construcții navale și reparații, examinându-se posibilitatea dezvoltării lui în strânsă corelare cu necesitățile viitorului mare șantier.

În timpul discuțiilor, au fost indicate locurile de amplasare a diferitelor sectoare ale șantierului, merit să înscrie Mangalia printre puternicile centre de pe harta industrială a țării.

LEGI NORMATIVE PENTRU CONTINUA DEZVOLTARE ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ A ȚĂRII

Reluându-se lucrările în plen ale Sesiunii a X-a a celei de a VI-a legislaturi a Marii Adunări Naționale, în ziua de 20 iunie 1973, au fost dezbătute și votate legi ale căror norme vizează, prin conținutul lor, unele din cele mai importante aspecte și sectoare ale vieții noastre sociale.

În fruntea acestor legi socotim că trebuie menționată *Legea privind protecția mediului înconjurător*, prin care se ridică la rangul politicii de stat păstrarea mediului natural al patriei, sursă nesecată de asigurare a condițiilor normale de viață și de noi bogății materiale. Legea ia sub protecția ei aerul, apele, solul și subsolul, pădurile și alte forme de vegetație, fauna terestră și acvatică, rezervațiile și monumentele naturii, așezările omenești și ceilalți factori de mediu creați prin activități umane, reușind să realizeze o legătură logică, indisolubilă, între viața societății, viața individului și mediul înconjurător. Este de subliniat faptul că măsurile prevăzute în legea votată de Marea Adunare Națională se înscriu, totodată, și pe linia efortului Națiunilor Unite în domeniul protecției mediului înconjurător.

A fost votată, de asemenea, *Legea privind Comitetul pentru problemele consiliilor populare*, care se înscrie în contextul general al măsurilor de perfecționare a organizării și conducerii vieții economice și sociale, precum și *Legea privind Congresul deputaților consiliilor populare județene și Conferințele președinților consiliilor populare comunale și orășenești*, lege prin care se instituționalizează unele forme colective de dezbateră și de orientare în activitatea consiliilor populare.

Avându-se în vedere importanța și rolul tarifului vamal în desfășurarea relațiilor comerciale externe, Marea Adunare Națională a votat *Legea privind introducerea tarifului vamal de import al Republicii Socialiste România*, lege care constituie un instrument eficace în reglementarea importurilor potrivit intereselor naționale.

După prezentarea și votarea decretelor cu putere de lege emise de Consiliul de Stat, ședința a luat sfârșit, închizându-se totodată și lucrările celei de a X-a sesiuni, care a avut o bogată activitate legislativă, prin care s-a asigurat cadrul legal corespunzător pentru o dezvoltare continuă economică și socială a țării.

ȘCOALA ROMÂNEASCĂ ÎN PAS CU CERINȚELE VREMII

Hotărîrea cu privire la dezvoltarea și perfecționarea învățămîntului în Republica Socialistă România deschide orizonturi largi creșterii contribuției învățămîntului la formarea cadrelor, în strînsă legătură cu cerințele dezvoltării naționale, sporirii aportului școlii la ridicarea nivelului cultural al întregii societăți.

Prin această *Hotărîre* au fost create cadrul și condițiile practice necesare ca școala românească să facă noi și importanți pași în afirmarea ei ca principal factor de cultură și civilizație. Astfel, se vor lua măsurile necesare pentru *extinderea învățămîntului preșcolar*, ca parte integrantă a sistemului de învățămînt din țara noastră, urmînd ca în anul școlar 1980—1981, să fie cuprinsă în acest învățămînt întreaga populație preșcolară în vîrstă de 3—6 ani.

Examinîndu-se problema căilor de *generalizare a învățămîntului obligatoriu de 10 ani*, s-a hotărît ca acest învățămînt să aibă următoarea structură: ciclul I primar (patru ani), ciclul II gimnazial (patru ani) și

ciclu III, prima treaptă a liceului (doi ani : anul I și II de liceu). Toți tinerii vor fi cuprinși în prima treaptă a învățămîntului liceal, realizîndu-se, în acest mod, un învățămînt obligatoriu unitar, cu durata de 10 ani, pentru întreaga generație pînă la vîrsta de 16 ani.

Generalizarea învățămîntului obligatoriu se va încheia pînă în anul 1976—1977. Începînd din anul școlar 1974—1975, întregul efectiv al promoțiilor clasei a VIII-a va fi cuprins în anul I de liceu. În treapta a doua a liceului vor fi admiși cei mai buni absolvenți ai primei trepte, pe bază de concurs, luîndu-se în considerare și notele obținute în prima treaptă a liceului.

Hotărîrea prevede *generalizarea învățămîntului liceal*, prin învățămînt de zi, seral și fără frecvență, pînă în anul 1985, urmînd ca în viitor fiecare muncitor, fiecare om al muncii să aibă, ca pregătire minimă liceul. Tipurile de liceu vor fi : real, umanist, industrial, agricol-silvic, economic, sanitar, pedagogic, de artă. În felul acesta, se va asigura o pregătire care să permită absolventului atît continuarea studiilor într-o formă superioară, de învățămînt, cît și încadrarea într-o activitate social-utilă, cu prioritate în producția materială.

Se prevăd, de asemenea, *măsuri pentru perfecționarea conținutului și metodelor în învățămîntul preșcolar, general și liceal*, precum și *măsuri pentru îmbunătățirea învățămîntului profesional*.

În ceea ce privește *dezvoltarea învățămîntului superior*, se prevede ca atenția principală să fie concentrată asupra problemelor de ordin calitativ, luîndu-se totodată măsuri pentru îmbunătățirea *cercetării științifice* din cadrul acestui învățămînt.

În continuare, Hotărîrea, cuprinde principii și directive pentru perfecționarea *învățămîntului în limbile naționalităților conlocuitoare*, perfecționarea *predării științelor sociale*, perfecționarea *activității de educație* a elevilor și studenților, dezvoltarea și perfecționarea *studiului limbilor străine*, precum și pentru *pregătirea profesională a cadrelor didactice și ridicarea nivelului politico-ideologic* al acestora, perfecționarea *lucrătorilor din unitățile socialiste* și o mai bună utilizare a *bazei materiale* a învățămîntului de toate gradele.

În dezvoltarea și perfecționarea școlii românești un rol deosebit revine îmbunătățirii, în continuare, a activității de *conducere a învățămîntului*, impunîndu-se, îndeosebi, pentru îndeplinirea amplului program de dezvoltare și perfecționare, îmbunătățirea *activității și creșterea rolului conducător al organizațiilor de partid* din toate școlile și instituțiile de învățămînt superior.

Prin aplicarea principiilor și măsurilor enunțate în Hotărîrea cu privire la dezvoltarea și perfecționarea învățămîntului adoptată de Plenara C.C. al P.C.R. din 18—19 iulie 1973, școala românească, factor de cultură și civilizație, va fi în pas cu cerințele vremii, va avea o evoluție ascendentă, corespunzătoare mersului înainte al întregii României socialiste.

UN PAS IMPORTANT PE CALEA PĂCII

Între 3 și 7 iulie 1973 s-a desfășurat la Helsinki, capitala Finlandei prima fază a *Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa*, ținută la nivelul miniștrilor afacerilor externe, cu participarea a 33 de state europene: Austria, Belgia, Bulgaria, Cehoslovacia, Cipru, Danemarca, Elveția, Finlanda, Franța, Republica Democrată Germană, Republica Federală Germania, Grecia, Irlanda, Islanda, Italia, Iugoslavia, Lichtenstein, Luxemburg, Malta, Monaco, Norvegia, Olanda, Polonia, Portugalia, România, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, San Marino, Spania, Suedia, Turcia Ungaria și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, precum și 2 state de pe continentul american: Canada și Statele Unite ale Americii.

Miniștri de externe au adoptat, încă din prima zi, recomandările reuniunii pregătitoare ale cărei lucrări s-au desfășurat mai înainte tot la Helsinki, document cuprinzând obiectivele generale ale Conferinței. Apoi, de la tribuna Conferinței au fost expuse opiniile și pozițiile oficiale ale țărilor participante cu privire la căile și metodele pentru edificarea securității și dezvoltării multilaterale a cooperării în Europa, precum și cu privire la lucrările ulterioare ale Conferinței, făcându-se și unele propuneri asupra diferitelor subiecte de pe ordinea de zi, fapt care denotă preocuparea statelor respective de a-și aduce contribuția la succesul Conferinței.

Reprezentantul guvernului român, Dl. George Macovescu, ministrul afacerilor externe, îndeplinind mandatul încredințat de stat, a expus cu claritate concepția și poziția României socialiste în domeniul securității europene, punctele ei de vedere principiale și constructive în problemele de pe ordinea de zi, hotărîrea țării noastre de a contribui, alături de celelalte state participante, la realizarea țelurilor Conferinței.

Exprimînd de la tribuna Conferinței principiile noi pe care trebuie să fie bazate raporturile dintre țări, — «egalitatea în drepturi a tuturor statelor, indiferent de orînduire socială, mărime, situație geografică, apartenență sau neapartenență la alianțele militare; respectarea drepturilor fiecărui stat la existență liberă, la independență și suveranitate; neamestecul, sub nici o formă și sub nici un pretext în nici o circumstanță, în treburile interne ale statelor; inviolabilitatea frontierelor și integritatea teritorială; excluderea definitivă din raporturile interstatuale a forței sau amenințării cu forța, a presiunilor și metodelor de intimidare; reglementarea diferendelor exclusiv pe calea tratativelor pentru găsirea de soluții politice pașnice, în toate împrejurările; avantajul reciproc al statelor în colaborarea lor pe diverse planuri, ținîndu-se totodată seama de necesitatea sprijinirii eforturilor țărilor în curs de dezvoltare» —, reprezentantul României a preconizat ca aceste principii să facă obiectul, sub formă de *declarații solemne, acorduri, tratate*, al unor angajamente ale tuturor statelor participante și a propus, tot-

odată, adoptarea unui *document privind măsuri menite să facă efectivă nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță*.

În scopul asigurării cadrului adecvat pentru continuarea discuțiilor și schimburilor de vederi în exprimarea unor probleme care va trebui să fie soluționate ulterior, guvernul român «apreciază ca oportună instituirea unui *organism de consultări*».

România s-a afirmat o dată mai mult ca un factor activ al luptei pentru securitate și cooperare în Europa, aducând o contribuție remarcabilă în reușita Conferinței.

Ideile și propunerile cuprinse în cuvântarea delegației României au avut un larg ecou pozitiv în cercurile delegațiilor și observatorilor politici de la Helsinki, în comentariile ziariștilor finlandezi și ale corespondenților presei străine. «Cunoaștem acțiunile României pe linia destinderii în Europa și sîntem cu totul de acord cu pozițiile exprimate de țara dumneavoastră la Conferință», a declarat ministrul afacerilor externe al Danemarcei, *Knud Andersen*, răspunzînd unui ziarist român la rugămintea de a-i împărtăși părerile despre propunerile prezentate de țara noastră prin cuvântarea ministrului său de externe». Noi am apreciat întotdeauna pozitiv opiniile României privind securitatea pe continent — a declarat același corespondent *monsieurul Agostino Casaroli*, secretar al Consiliului pentru afaceri publice al Vaticanului. Principiile pe care le susține țara dumneavoastră și le promovează în relațiile sale cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială, le apreciem ca fundamentale, pentru asigurarea securității europene».

Așa cum se arată în comunicatul dat publicității, s-a hotărît, în consens unanim, trecerea la cea de-a doua fază a Conferinței, care se va desfășura la Geneva, cu începere de la 18 septembrie 1973, continuîndu-se examinarea problemelor înscrise pe ordinea de zi și trecîndu-se la pregătirea proiectelor de declarații, recomandărilor, rezoluțiilor și a tuturor celorlalte documente finale, pe baza propunerilor prezentate în prima fază și a celor care vor fi prezentate ulterior.

Încheierea cu succes a lucrărilor primei faze a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, constituie un pas înainte pe calea consolidării destinderii, înțelegerii și colaborării între popoarele continentului, un important succes al cauzei păcii.

• ANIVERSĂRI - COMEMORĂRI •

100 DE ANI DE LA MOARTEA MITROPOLITULUI ANDREI ȘAGUNA

Unit
le
e
Apo:
cial
fica

După 1701, când și-a încheiat existența vechea Mitropolie ortodoxă românească din Transilvania, cu reședința la Alba Iulia, timp de șase decenii, preoții și credincioșii români, rămași statornici în credința strămoșească, n-au mai avut în acel loc o viață multor bisericesc. Abia în 1761, în urma multor memorii și plingeri, Curtea din Viena a admis numirea unor episcopi ortodocși, dar de neam sîrb, pentru credincioșii ortodocși români din Transilvania, avîndu-și reședința la Rășinari, apoi la Sibiu. Timp de peste 30 de ani, Biserica ortodoxă română din Transilvania a fost păstorită de patru episcopi sîrbi (Dionisie Novacovici, Sofronie Chirilovici, Ghedeon Nichitici, Gherasim Adamovici), urmînd apoi o sedisvacanță de 14 ani (1796--1810). În 1788 Episcopia ortodoxă română a Ardealului, precum și Episcopia ortodoxă română din Bucovinei (fostă a Rădăuților), au fost puse sub dependența Mitropoliei ortodoxe sîrbe din Carloviț în problemele dogmatice-spirituale. La 8 decembrie 1786, ele au fost puse sub jurisdicția acelei mitropolii și în problemele administrative. Episcopia ortodoxă română din Transilvania a rămas sub jurisdicția Carlovitului și după alegerea primului ei ierarh român, episcopul Vasile Moga (1810—1845). În toată această lungă perioadă de timp, Biserica ortodoxă română a rămas într-o situație umilitoasă fiind numai tolerată, lipsită de drepturile pe care le aveau celelalte confesiuni din Transilvania (catolică, luterană, calvină, unitariană). Episcopul Vasile Moga, cu toate strădaniile și bunele sale intenții, n-a izbutit să schimbe situația Bisericii pe care o cîrmuia. A venit însă ierarhul Andrei Șaguna în fruntea clerului și a credincioșilor români ortodocși, în vremuri de grea cumpănă, ca să ridice Biserica ortodoxă din Transilvania la o strălucire necunoscută pînă atunci.

Andrei Șaguna s-a născut la Mișcolț, în anul 1808 (20 decembrie), în familia negustorului de origină macedo-română Naum Șaguna și a soției sale Anastasia, născută Muciu. În acest oraș din nord-estul Ungariei trăiau numeroși macedo-români veniți aici încă de pe la începutul secolului al XVII-lea. Copilul Anastasiu a fost botezat în noua biserică a comunității ortodoxe «române-grecești» din Mișcolț, ridicată cu cîțiva ani mai înainte (1806), prin jertfele materiale ale enoriașilor, între care la loc de frunte, se aflau și amîndoi bunicii viitorului mitropolit. Încă de mic a avut de înfruntat intenția tatălui său, care, ajungînd la sărăcie, voia să-și crească copilul în credința catolică, făgăduindu-i-se, în schimb, ajutor material din partea arhiepiscopului.

copului Ștefan Fischer din Egger (Agria). Dar prin stăruințele și rugăciunile vrednicei sale mame, la împlinirea vârstei de 18 ani tânărul Anastasiu a declarat că vrea să rămână în credința strămoșilor săi, așa cum făcuseră fratele său Evreta și sora Ecaterina.

A fost elev eminent la școala «greco-valahă» și la gimnaziul din Mișcolț, apoi la gimnaziul superior al călugărilor piariști din Pesta. Între 1826—1829, a făcut studii de filozofie și drept la Universitatea din Pesta, fiind coleg cu Iosif Eötvös, scriitorul și ministrul maghiar de mai târziu. În Pesta, s-a bucurat de sprijinul material al unchiului mamei sale, Atanasie Grabovschi, un negustor macedo-român în casa căruia și-a aflat adăpost împreună cu mama, fratele și sora sa (tatăl murise în 1822). Casa acestuia era locul de întâlnire al fruntașilor români — mai ales oameni de carte — care trăiau în Pesta.

La vârsta de 21 de ani, și-a îndreptat pașii spre Virșeț, ca să facă studii de teologie ortodoxă. Acolo păstorea pe atunci episcopul de neam român Maxim Manuilovici (1829—1834), fost președinte al Consistoriului ortodox român din Oradea, care a arătat tânărului student o deosebită afecțiune. Datorită însușirilor sale alese, a ajuns, îndată după terminarea studiilor, profesor la seminar și secretar al Consistoriului de la Carloviț, unde păstorea mitropolitul Ștefan Stratimirovici (1790—1837). La 1 noiembrie 1833, deci pe când era în vîrstă de numai 25 de ani, a fost tuns în monahism, sub numele de Andrei și în curînd hirotont ieromonah. Apreciat și de ceilalți mitropoliți ai Carlovițului, Ștefan Stancovici (1837—1842) și Iosif Raiacici (1842—1861), tânărul ieromonah a fost hirotont protosincel (1838) și apoi arhimandrit (1842). În 1842, era profesor la secția românească a seminarului din Virșeț și asesor al Consistoriului de acolo. În același an era egumen la Mînăstirea Hopovo, iar în 1845 la Mînăstirea Covil, amîndouă sîrbești. În tot acest timp a lucrat pentru poporul dreptcredincios. De pildă, a prelucrat o *Gramatică* românească, după Ioan Alexi, rămasă însă în manuscris. Tot acum, evlavioasa sa mamă a trecut la cele veșnice (17 ianuarie 1836), în vîrstă de numai 51 de ani.

Anul 1846 a însemnat o piatră de hotar în viața tânărului arhimandrit Andrei, căci de atunci și-a început activitatea în mijlocul românilor transilvăneni. Murind în 1845 episcopul Vasile Moga de la Sibiu, Șaguna a fost numit vicar general al eparhiei văduvite, la 15/27 iunie 1846. În răstimpul de un an și jumătate cît a cîrmuit Eparhia ca vicar, s-a străduit să pună oarecare rînduială în viața bisericească. De pildă, a ridicat cursurile seminarului de la 6 luni la un an de studii și a trimis diferite dispoziții protopopilor și preoților, îndrumîndu-i să ducă o viață vrednică de situația lor de păstori de suflete.

În urma demersurilor vicarului Șaguna, Curtea din Viena a admis să se facă alegerea unui nou episcop, potrivit vechiului obicei, de către protopopii eparhiei. Și astfel la 2 decembrie 1847, sinodul electoral, întrunit la Turda, a ales (cu 27 de voturi) și pe vicarul Șaguna, între cei trei candidați, dintre care Curtea din Viena urma să întărească pe unul ca episcop (ceilalți erau profesorii de teologie și protopopii Ioan Moga, care a obținut 33 de voturi și Moise Fulea cu 31 de voturi, amîndoi nepoți ai fostului episcop Vasile). Curtea din Viena a recunoscut ca episcop pe Andrei Șaguna, (24 ian./5 febr. 1848), căruia nu i s-au mai impus cele 19 condiții anterioare, așa cum se întimplase în 1810, la recunoașterea episcopului Vasile Moga.

A fost hirotont în catedrala din Carloviț de către mitropolitul Iosif Raiacici, asistat de doi sufragani ai săi, în ziua de 18/30 aprilie 1848. În cuvîntarea ținută

atunci, noul episcop rostea și aceste cuvinte, care i-au fost un adevărat program de activitate pentru toată viața: «pe românii ardeleni ... către tot ce e adevărat, plăcut și bun să-i trag». Într-adevăr, în cei 27 de ani pe care i-a trăit în Ardeal, ca vicar, (1846—1848), ca episcop (1848—1864) și apoi ca arhiepiscop și mitropolit (1865—1873), Andrei Șaguna a urmărit realizarea acestor scopuri sfinte. Vom examina, în cele ce urmează, principalele aspecte ale activității sale desfășurate ca întâistător al Bisericii ortodoxe române din Transilvania.

Activitatea organizatorică-bisericească. — Șaguna intenționa să înceapă lucrările de organizare a eparhiei sale chiar în 1848. Izbucnind revoluția, le-a amînat pentru un timp. Încă din 1849, a început publicarea unor broșuri, care să convingă cercurile conducătoare de existența Mitropoliei ortodoxe din Transilvania pînă la 1701 și de nevoia reînființării ei: *Promemorie despre dreptul istoric al autonomiei bisericesti-naționale a românilor de religia răsăriteană* (15 p., 1849), *Adaus la «Promemoria despre dreptul istoric al autonomiei bisericesti-naționale a românilor de religia răsăriteană»* (23 p., 1850), *Memorial, prin care se lămurește cererea românilor de religie răsăriteană în Austria pentru restaurarea Mitropoliei lor din punct de vedere al slintelor canoane* (23 p., 1851). La 12 martie 1850 a izbutit să deschidă la Sibiu lucrările primului sinod al eparhiei sale, la care au luat parte 24 de preoți și 20 de mireni, între care și Avram Iancu. Sinodul a adresat un memoriu Curții din Viena, prin care cerea restaurarea vechii Mitropolii a Transilvaniei, desființată în 1701, precum și convocarea unui sinod (sobor), format din preoți și mireni, care să se ocupe de organizarea viitoarei Mitropolii. În același timp, a adresat alte numeroase memorii Curții din Viena și mitropolitului sîrb Iosif Raiacici, prin care cerea desfacerea Bisericii Ortodoxe din Transilvania de sub jurisdicția Mitropoliei sîrbești din Carloviț (sub care ajunsese din 1786) și reînființarea Mitropoliei proprii pentru români ortodocși. S-a lovit însă mai ales de rezistența Curții din Viena. Șaguna nu era însă omul care să se descurajeze. Și-a reluat strădaniile pentru realizarea acestui ideal după 1859, anul cînd «regimului absolutist» de stat i-a luat locul un așa-zis regim liberal. Împreună cu doi reprezentanți ai românilor din Banat și Bucovina a început o nouă și energică acțiune pentru restaurarea Mitropoliei. După ani de luptă, abia la 27 septembrie 1860, Curtea din Viena a dat un răspuns la nenumăratele sale intervenții în problema Mitropoliei.

În 24—26 octombrie 1860 a convocat un al doilea Sinod al eparhiei sale la Sibiu, care a înlocuit noi memorii, cu exprimarea aceluiași doleanțe ale credincioșilor ortodocși transilvăneni. Pentru că Șaguna intenționa să creeze o singură Mitropolie pentru toți românii ortodocși din Imperiul austriac, sinodul a adresat o scrisoare și episcopului Eugeniu Hacman al Bucovinei.

La 22—28 martie 1864 s-a ținut un nou sinod la Sibiu, care a luat în dezbatere un proiect de regulament de organizare al eparhiei, în 174 de paragrafe, întocmit de Șaguna.

În sfîrșit, sinodul episcopilor sîrbi și congresul național bisericesc-sîrb, întrunite la Carloviț în toamna anului 1864, sub conducerea noului patriarh Samuil Mașirevici, și-au dat asentimentul la despărțirea ierarhică a Bisericii ortodoxe române din Transilvania de cea sîrbească. Iar la 12/24 decembrie 1864, printr-un autograf imperial, se încuviința reînființarea vechii Mitropolii ortodoxe române a Transilvaniei și numirea lui Andrei Șaguna ca arhiepiscop și mitropolit. Noua Mitropolie avea ca eparhii sufragane Aradul și Caransebeșul, ultima luînd ființă abia cu această ocazie, în

fruntea ei fiind ales vrednicul protopop brașovean Ioan Popasu. Existența și autonomia Bisericii ortodoxe au fost recunoscute în 1868.

După realizarea acestui nobil ideal al vieții sale, era necesară întocmirea unui regulament, a unei legi bisericești, după care să se conducă Biserica autonomă ortodoxă română a Transilvaniei. De aceea, mitropolitul Andrei a convocat la Sibiu un Congres național-bisericesc al românilor ortodocși din întreaga Mitropolie, cu câte 10 preoți și 20 de mireni de fiecare eparhie, deci cu 90 de deputați. Lucrările Congresului au durat 22 de zile, de la 16/28 septembrie pînă la 7/19 octombrie 1868, ținîndu-se 12 ședințe în care s-au dezbătut cele mai de seamă probleme ale organizării noii Mitropolii. O comisie a Congresului — formată din 27 de membri (3 clerici și 6 mireni de fiecare eparhie) — a studiat un proiect prezentat de Șaguna, care, cu ușoare modificări, a fost primit de Congres sub denumirea de *Statutul Organic al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania* (sanționat de autoritatea de stat la 28 mai 1869). Ideea de bază a Statutului Organic era sinodalitatea, colaborarea între clerici (1/3) și mireni (2/3) în toate cele trei unități ale administrației bisericești: parohia, protopopiatul și eparhia, pe plan bisericesc, cultural (școlar) și economic. Treburile fiecărei parohii erau conduse de sinodul parohial (adunarea parohială de azi), formată din toți membrii majori ai parohiei, care — între altele — avea misiunea să aleagă comitetul parohial, pe preoții parohi și pe învățătorii școlilor confesionale. Epitropia parohială administra averea bisericii și a școlii confesionale.

Mai multe parohii formau un protopopiat, în fruntea căruia se afla un protopop, ajutat de sinodul protopopesc și comitetul acestui sinod, amîndouă formate din 1/3 preoți și 2/3 mireni (8 sau 12 preoți și 16 sau 24 mireni în sinod; 2 sau 4 preoți și 4 sau 8 mireni în comitet, în funcție de numărul credincioșilor).

Afacerile eparhiei (diecezei) erau conduse de episcop, iar la Sibiu de arhiepiscop și de sinodul eparhial (adunarea eparhială de azi), format din 20 de clerici și 40 de mireni, convocat o dată pe an, la Duminica Tomii. Organul permanent de conducere era Consistoriul eparhial (Consiliul eparhial de azi) cu trei secțiuni: bisericească, școlară și epitropească (economică).

Conducerea treburilor întregii Mitropolii era încredințată Congresului național-bisericesc, format din 90 de membri, câte 10 clerici și 20 de mireni pe fiecare eparhie, convocat o dată la 3 ani. Alegerea episcopilor sufragani se făcea de sinoadele eparhiale respective, iar alegerea mitropolitului de către Congresul național-bisericesc extraordinar (format în acest caz din 120 de deputați: 60 din arhiepiscopie și câte 30 din cele două eparhii sufragane, în aceeași proporție de clerici și mireni).

Problemele dogmatice erau rezolvate de sinodul episcopesc, format din toți vlădiciei ortodocși români din Transilvania.

Din aceste prevederi, care au stat apoi la baza noului statut al întregii Biserici Ortodoxe Române, din 1925 și chiar la baza aceluia actual, se desprinde limpede spiritul de organizator al lui Andrei Șaguna. Astfel, prin *Statutul Organic*, Șaguna a dat Bisericii ortodoxe române din Transilvania o organizare superioară, necunoscută în alte Biserici ortodoxe surori și care o identifica întru totul cu năzuințele păstorilor ei.

Activitatea culturală. — Mitropolitul Andrei Șaguna a fost preocupat de ridicarea poporului român prin cultură, sprijinind inițiativele privitoare la școlile elementare (poporale) confesionale, unde predau învățători absolvenți ai Institutului pedagogic din Sibiu.

Încă în primul sinod eparhial din 1850 s-a hotărît ca protopopii să înainteze episcopului rapoarte despre starea învățămîntului aferent din protopopiatul lor. Preoții parohi funcționau ca directori ai școlii confesionale din parohia lor. Episcopul era «inspectorul acestora din întreaga eparhie. Aceste prevederi s-au fixat mai târziu și în *Statutul Organic*.

În 1852, Șaguna obliga fiecare parohie să-și ridice un edificiu școlar. Ca manuale școlare puteau fi utilizate aici numai cele tipărite de tipografia eparhială de la Sibiu. Mitropolitul Andrei a găsit răgazul convenit să scrie și câteva studii pedagogice, precum și câteva «instrucțiuni», în care expunea datoriile inspectorilor și directorilor școlari respectivi: *Instrucțiune pentru învățătorii din școlile normale și capitale de religie ortodoxă* (1865); *Drepturile și datorițele civile pentru învățăceii școlilor populare confesionale* (1870) ș.a.

Se cunosc peste 25 de manuale, scrise de câțiva distinși pedagogi din preajma sa. De pildă, preotul rășinărean Sava Popovici a scris un *Abecedar românesc*, *Istoria biblică*, *Gramatica română*, *Gramatica germană*, *Abecedar nemțesc*, *Gramatica română în limba germană*, *Ghiduri de conversație*, un *Dicționar român-german și german-român etc.* Profesorul Zaharia Boiu a scris un *Abecedar*, *Carte de citire*, *Elemente de geografie*, *Elemente de istoria naturii și fizică*, *Elemente de istorie*, iar profesorul Ioan Popescu a scris *Aritmetica* și *Cărți de citire*, precum și cunoscutul *Compendiu de pedagogie* (1868). Se mai adaugă la acestea și câteva manuale școlare lucrate de Visarion Roman (*Aritmetica și Geografia Austriei*), Nicolae Mihălțan (*Gramatica română*), Dr. Pavel Vasici (*Cunoștințe practice despre cultivarea grădinii școlare*), precum și unele *Bucoavne* și *Catehisme*, tipărite după ediții mai vechi. Aproape toate aceste manuale școlare au apărut în mai multe ediții (de pildă *Abecedarul* lui Z. Boiu a ajuns la 14 ediții).

În ce privește numărul școlilor confesionale, e deajuns să menționăm că la sfîrșitul arhipăstoririi lui erau în eparhie aproape 800 de școli confesionale, dintre care mai mult de jumătate înființate în anii arhipăstoririi sale; deci aproape fiecare parohie își avea școala sa. În 1870 rînduia ca în fiecare parohie unde se țin cursuri serale pentru toți neștiutorii de carte, pe lângă învățătorii confesionali să fie chemați și preoții, contribuind la opera de luminare a poporului.

Șaguna a înființat Gimnaziul din Brașov, în 1851 și Gimnaziul inferior la Brad, în 1868. Liceului din Brașov, care i-a purtat apoi numele, i-a arătat o grijă permanentă, asistînd an de an la examinare, ajutînd profesorii, cumpărînd din banii săi o casă pentru director etc. În scurt timp, sub conducerea unor directori și profesori destoinici, ca Gavriil Munteanu, membru al Academiei Române, fost profesor și director al Seminariilor din Buzău și Rîmnic, Ioan Meșotă, Ioan Lapedatu ș.a., gimnaziul brașovean a ajuns să fie «o coroană a întregii trebi școlare din Ardeal», după cum s-a exprimat însuși întemeietorul său.

Aceeași grijă statornică a arătat Andrei Șaguna și cursurilor de teologie și pedagogie de la Sibiu, în vederea ridicării nivelului cultural al preoților și învățătorilor ortodocși. Chiar în anul numirii sale ca vicar, a ridicat cursurile de teologie, de la 6 luni, cum erau sub înaintașul său Vasile Moga, la un an, hotărînd să nu mai fie primiți decît absolvenți de gimnaziu, introducînd materii noi de studiu. În sinodul din 1850 s-a hotărît crearea unui Institut teologic pedagogic, urmînd ca absolvenții de teologie să funcționeze și ca învățători înainte de hirotonie, lucru ce s-a respectat aproape în toată Biserica din Transilvania, pînă în 1918. În 1853 a înființat o secție separată de pedagogie, în care se primeau absolvenți ai gimnaziului inferior

(cu 4 clase) și care a ajuns cu timpul, pînă la patru ani de studiu. În 1852 cursurile de teologie s-au ridicat la doi ani de studii, iar în 1861 la trei ani, cum au rămas pînă în 1921. Principiile după care urma să se conducă institutul le-a expus în așa numita *Instrucțiune pentru directorul și profesorii și duhovnicul Institutului arhidiecezan pedagogic-teologic*, din 1865. Astfel vechea școală de «bogoslavie» de la Sibiu, înființată în 1811 (cursuri sporadice se țineau însă din 1786), a devenit o instituție cu caracter superior, universitar, în care se primeau numai absolvenți de 8 clase de gimnaziu cu examen de bacalaureat. Spre deosebire de seminariile teologice și de Facultățile de teologie din vechea Românie, care erau în grija Statului, în eparhiile ortodoxe românești din Transilvania (Sibiu, Arad și Caransebeș), formarea preoților și a învățătorilor confesionali a rămas în permanență în grija Bisericii. S-a îngrijit apoi de găsirea unei clădiri corespunzătoare pentru Institut. În 1852, a organizat o colectă în eparhie pentru a strînge banii necesari în vederea cumpărării unei clădiri. Din cei 26.062 florini colectați, s-a cumpărat actuala reședință mitropolitană, folosită ca internat pînă în anul 1858. Din banii săi, a cumpărat apoi o altă casă, pe locul actualei clădiri a Institutului teologic universitar, unde s-a mutat Institutul teologic-pedagogic, la începutul anului școlar 1864—1865. Cu timpul, a cumpărat alte patru case în apropiere, care au servit ca internat.

În același timp, mitropolitul Andrei s-a îngrijit și de formarea unor cadre didactice corespunzătoare pentru școala teologică-pedagogică din Sibiu. Aproape an de an trimitea pe cel mai bun absolvent de teologie la una din universitățile apusene, ca să-l pregătească pentru munca didactică de la Institut. Dintre ei amintim pe profesorul Grigorie Pantazi (1849—1854), cel mai apropiat ucenic al lui Șaguna, mort de tînr, Nicolae Popea (1856—1870), mai tîrziu vicar al lui Șaguna, episcop al Caransebeșului și membru al Academiei Române, Ioan Popescu (1861—1892), personalitate marcantă în pedagogia românească, Zaharia Boiu (1861—1870), cunoscutul predicator, amîndoi membri corespondenți ai Academiei Române, Nicolae Cristea (1863—1865 și 1870—1873), fost mult timp redactor la «Telegraful Român», condamnat în 1894 în procesul Memórandului, Ilarion Pușcariu (1870—1878), mai tîrziu vicar al Arhiepiscopiei și membru onorat al Academiei Române, Daniil Popovici-Barcianu (1876—1901), memorandistul de mai tîrziu, profesorul de cîntări bisericești Dimitrie Cunțar (1864—1910) ș.a.

Astfel, din școala teologică-pedagogică de la Sibiu au ieșit primele serii de preoți și învățători cu pregătire corespunzătoare. Munca lor de fiecare zi a făcut din Biserică și din școala confesională factori care au contribuit la conservarea limbii și a poporului român în Transilvania.

Pentru studenții secțiunii teologice, dar și pentru preoți, Șaguna a scris cîteva manuale didactice, dintre care menționăm *Elementele dreptului canonic*, Sibiu, 1854, urmat de broșura: *Cunoștințe folositoare despre treburile căsătoriilor; Compediu de Drept canonic*, 1868 (tradus și tipărit în nemțește, apoi în rusește la Petersburg în 1872); *Enhiridon sau carte manuală de canoane, ... cu comentarii*, 1871, (tradusă parțial în nemțește); *Istoria Bisericii Ortodoxe răsăritene universale de la întemeierea ei pînă în zilele noastre* 2 vol., 1860; (partea privitoare la Istoria Bisericii ortodoxe din Austria a fost tradusă și în nemțește și tipărită la Sibiu în 1862); *Manual de studiu pastoral* 1872, ed. II, 1878. A retipărit apoi cîteva manuale didactice, revăzute de el însuși, cum a fost *Teologia Dogmatică*, 1854, prelucrată după manuscrisul arhimandritului Ioan Raici; *Manual de Teologie Morală*, 1855; *Mărturisirea Ortodoxă a lui Petru Movilă*, 1855; *Teologia Pastorală*, 1857, care era o reeditare a lucrării pas-

torale intitulată *Datorințele prezbiterilor parohialnici*, scrisă de doi ierarhi ruși, tipărită în românește în mai multe rînduri); *Tîlcuiala Evangheliilor în duminicile Învierii și ale sărbătorilor*, 1857, ed. II 1860. Neizbutind să publice o colecție de predici lucrate de preoții săi, așa cum intenționase, în 1855 a retipărit cunoscuta carte a lui Nichifor Theotochi, *Chiriacodromionul*, la care a adăugat cîteva cuvîntări la praznicele împărătești, scrise de el însuși.

Pentru nevoile preoților, respectiv ale bisericilor parohiale, a reeditat aproape toate cărțile de cult, între care pot fi menționate cele 12 *Mineie* (1853—1856), *Molitvelnicul bogat* (1853), *Octoihul Mare* (1855 și 1860), *Liturghierul* (1856), *Evangheliarul* (1859), *Penticostarul* (1859), *Triodul* (1860) etc. A tradus el însuși — din slava veche — *Hirotesierul și Hirotonierul* (1861), *Rînduiala sfințirii bisericilor prin arhiereu* (1862), și *Rînduiala sfințirii de episcop* (1865).

O realizare deosebită a lui Andrei Șaguna a fost și tipărirea *Bibliei ilustrate*, 1856—1858, prima de acest gen la noi. După cum mărturisește el însuși, noua ediție avea la bază vechile traduceri românești ale Sfintei Scripturi (*Noul Testament* din 1648 și edițiile integrale ale *Bibliei București* 1688, *Petersburg* 1819 și *Buzău* 1854—1856), confruntate cu textul grecesc al Septuagintei (ediția de la Atena din 1843) și cu o traducere în limba slavă. De o reală valoare teologică și literară este și *Introducerea Bibliei*. Între altele, Șaguna se referea și el la rolul îndeplinit de vechile traduceri ale Sfintei Scripturi în cultura noastră și în formarea unei limbi românești unitare. «...Pentru aceea — scria el — au și îmbrăcat traducerea lor în vestmintul limbii aceleia care să fie înțeleasă de toți românii de pretutindenea ... limba acestei cărți nu e făcută, ci luată chiar din gura poporului și așa traducătorul nu e decît un răsunset nu numai al limbii, ci și al simțirii și preste tot al chipului cugetării poporului».

Se cade să amintim aici că în 1858, Ion Heliade Rădulescu a început să publice la Paris o nouă traducere a Bibliei, cu comentarii, fără binecuvîntarea Bisericii (a tipărit numai *Facerea și Ieșirea*), în care căuta să înlocuiască cuvintele de origine greacă și slavă prin cuvinte și expresii noi, luate din limba latină, și la nevoie, chiar din italiană. Șaguna s-a ridicat împotriva exagerărilor lingvistice din această traducere.

O faptă de mare însemnătate a lui Andrei Șaguna, pe plan cultural-bisericesc a fost înființarea ziarului «Telegraful Român» la Sibiu, care de la 3 ianuarie 1853 apare fără întrerupere pînă azi. În paginile «Telegrafului Român» au apărut multe articole de cuprins bisericesc școlar și politic, scrise de însuși întemeietorul său. Tot aici au apărut mai întîi pastoralele și circularele sale, discursurile pe care le rostea în parlamentul din Viena, apoi în cel din Pesta, cuvîntările rostite la diferitele ocazii, o mulțime de polemici purtate cu diferiți potrivnici ai acțiunilor sale. Ziarul a fost redactat de Aron Florian (numai primele 8 numere, în 1853), apoi de Dr. Pavel Vasici, cunoscutul naturalist (1853—1856), Ioan Bădilă, un timp profesor la Institut (1856—1857), Visarion Roman, fost învățător în Rășinari, profesor la Institut, iar către sfîrșitul vieții director al băncii Albina din Sibiu (1857—1858), Ioan Rațiu, (1858—1862), Zaharia Boiu (1862—1865) și Nicolae Cristea (1865—1883), toți trei în acel timp, profesori la Institutul teologic-pedagogic. Pînă în 1863 a apărut de două ori pe săptămîină, iar de atunci pînă după 1918 de 3 ori. Din 1859 unele materiale erau tipărite cu caractere latine, iar de la 1 ianuarie 1863 a apărut în întregime numai cu aceste caractere. De notat și faptul că redactorii s-au pronunțat și au adoptat de la început ortografia fonetică, ferindu-se de excesele etimologice frecvente pe atunci.

Tot Andrei Şaguna a iniţiat apariţia altor publicaţii periodice la Sibiu, dintre care unele apar pînă astăzi. De pildă: *Calendarul Arhiepiscopiei Sibiului* care apare fără întrerupere, din anul 1852, azi sub numele de *Îndrumătorul bisericesc*, *Actele sinodului Arhidiecezei greco-răsăritene din Ardeal* (intitulate mai tîrziu *Procese verbale ale Adunării eparhiale*) şi *Protocolul Congresului Naţional Bisericesc*, amîndouă începînd din anul 1870.

Este vrednic de reţinut faptul că toate lucrările sale, precum şi «Telegraful Român» au văzut lumina în tipografia fondată de el, din banii săi, la Sibiu (27 august 1850), cunoscută sub numele de «Tipografia diecezană» (mai tîrziu arhidiecezană), care de atunci funcţionează, fără întrerupere, pînă azi. Primul ei conducător a fost românul Dimitrie Lazarevici, adus de Şaguna de la «tipografia crăiască» din Buda.

În sfîrşit, nu putem trece cu vederea contribuţia mitropolitului Andrei Şaguna, la înfiinţarea *Asociaţiei transilvane pentru cultura şi literatura română* (Astra). La 10 mai 1860, se înainta guvernatorului Transilvaniei un memoriu, semnat de 171 de fruntaşi ai românilor, cerînd aprobarea pentru convocarea unei adunări consultative. Adunarea consultativă s-a ţinut în clădirea Institutului teologic-pedagogic din Sibiu, la 9/21 mai 1861, discutînd şi aprobînd statutele. În cuvîntarea de deschidere, Şaguna făcea şi această mărturisire: «Din parte-mi mă oblig că voi sprijini scopul Asociaţiunii noastre, cît va sta în puterile mele, căci aici voi fi norocos a auzi sunetele cele dulci ale limbii mele materne, care la streini nu s-au învrednicit de atenţiune, însă acelea cu atît mai scumpe sînt inimii mele».

În calitate sa de preşedinte al Astrei, a participat la şedinţele comitetului şi a condus trei adunări generale: la Sibiu (1861), Braşov (1862) şi Alba Iulia (1866). În 1862, la Braşov s-au purtat şi interesante discuţii în chestiunea ortografiei, s-au citit dizertaţii de oătre George Bariţiu, Gavriil Munteanu, Timotei Cipariu şi Ioan Puşcariu şi s-au premiat poeziile lui Andrei Mureşanu. Din fondurile Asociaţiei s-au împărţit numeroase ajutoare studenţilor, elevilor şi meseriaşilor săraci. Asociaţia şi-a continuat cu rodnicie activitatea şi după ce conducerea ei a trecut în alte mîini.

Activitatea gospodărească-economică. — Arhipăstoria lui Andrei Şaguna a cunoscut realizări remarcabile şi pe tărîm economic. Deşi eparhia pe care o conducea era săracă, iar la venirea sa în Sibiu n-a găsit aproape nimic, Şaguna a izbutit să creeze eparhiei o stare materială corespunzătoare. Astfel, în 1857, a pus bazele unui fond pentru zidirea unei catedrale mitropolitane în Sibiu, dăruind el însuşi două mii de florini. Aceasta a fost ridicată numai sub mitropolitul Ioan Meţianu, în 1902—1906. Am arătat mai sus că a cumpărat o clădire, care serveşte pînă azi drept reşedinţă mitropolitană, precum şi alte cîteva clădiri, în apropiere, pentru Institutul teologic-pedagogic şi pentru internatul acestuia.

În tot cuprinsul eparhiei, s-au ridicat numeroase biserici parohiale, unele cu ajutorul său (cum a fost cea din Guşteriţa, de lîngă Sibiu), precum şi clădiri noi pentru şcolile «poporale» confesionale sau pentru gimnaziile din Braşov şi Brad. Toate acestea s-au făcut mai mult din banii strînşi în parohiile eparhiei. Prin diferite pastorale, îndemna pe protopopi, preoţi şi credincioşi să-şi dea ofranda pentru realizarea ţelurilor sale, îndemnuri care au găsit întotdeauna înţelegerea necesară în sufletele acestora.

Activitatea socială-patriotică. — Îndată după sosirea de la hirotonia întru arhieru, Andrei Şaguna a participat împreună cu episcopul unit Ioan Lemeni la Marea

Adunare Națională de pe Cîmpia Libertății de la Blaj, din 3/15 mai 1848, unde a ținut o cuvîntare.

În perioada «decadei absolutiste» (1849—1859), activitatea politică a lui Andrei Șaguna a fost restrînsă doar la unele acțiuni. A reluat-o abia după 1860, an în care a fost ales și membru al Senatului imperial din Viena, demnitate pe care a deținut-o mai mulți ani.

În 1867 s-a creat «statul dualist» austro-ungar. Prin dualism, Ungaria devenea de fapt, independentă, existînd două state. Austria și Ungaria, împăratul Austriei fiind și rege al Ungariei. Atenția lui Șaguna s-a concentrat, de acum înainte, asupra organizării Bisericii ortodoxe române din Transilvania.

Andrei Șaguna păstor de suflete. — În sfîrșit, se cade să amintim aici și calda iubire pe care mitropolitul Andrei a arătat-o în toate împrejurările păstorităilor săi. Cîteva spicuri din pastoralele sale ne vor arăta pe deplin marea dragoste pe care Șaguna o nutrea față de fiii săi sufletești. Chiar prin pastorală din 12 februarie 1848, prin care-și anunța numirea ca episcop, făgăduia: «să fiu tatăl clerului și al poporului nostru. Tată zic să fiu, tată și încă o dată zic: tată să fiu în înțelesul cel mai adevărat». Oricît ar fi fost de departe de reședința sa, el informa mereu pe păstoriții săi de toate demersurile pe care le făcea în interesul Bisericii ortodoxe române și a credincioșilor ei. La 18 iulie 1848, trimitea credincioșilor săi o pastorală din Pesta, prin care-i îndruma să trăiască «în dragoste frățească, atît între noi cît și către celelalte nații cu noi locuitoare... ca să ne putem bucura de bine, să fim frați unul cu altul». De pildă, în august 1848, scria credincioșilor săi din Pesta: «vă încredințez, iubiților, că deși împrejurările mă silesc a fi depărtat de voi, inima mea și sufletul meu necurmat cu voi și la voi este. Și nu am cruțat și nu cruț, iubiților mei, nici osteneală, nici cheltuială, întru binele și folosul vostru cel sufletesc și trupesc. Nici un minut, nici un prilej nu-l las fără a fi întrebuintat spre ajutorința voastră». Într-o pastorală din 1859, îndemna pe protopopi, preoți și învățători să culeagă poezii, cîntece și povestiri populare, colinde etc., pe care voia să le publice într-un volum. Pentru întărirea vieții religios-morale a păstoriților săi a rînduit, încă din 1850, ca preoții parohi să facă ore speciale de catehizație, în fiecare duminică după-amiază, iar la liturghie, în loc de priceasnă, cîntărețul să citească celor prezenți principalele rugăciuni și învățături ale Bisericii.

Desăvîrșita identificare a marelui arhiereu cu păstoriții săi se poate constata și din numeroasele îndrumări date credincioșilor de a îmbrățișa meșteșugurile. De pildă, după ce s-au redus privilegiile breslelor, în 1851, acordînd prioritate principiului liberei concurențe, Șaguna dădea, printr-o pastorală, aceste îndrumări: «La meșteșuguri, turmă iubită! La meșteșuguri! Pentru că tu, fiind turmă numeroasă, poți forma din fiii tăi oameni învățați, cari să-ți înmulțească și susțină economia națională...». Alte numeroase pastorale trimitea preoților și credincioșilor în fiecare an, cu prilejul marilor praznice ale Nașterii și Învierii Domnului, prin care le împărtășea felurite îndemnuri. Adeseori făcea el însuși vizite canonice în parohii, predicînd credincioșilor.

Mai amintim și faptul că Andrei Șaguna a întreținut legături și cu ierarhii din Țara Românească și Moldova. Astfel, a purtat corespondență cu mitropolitii Nifon al Ungrovlahiei și Sofronie Miclescu al Moldovei, mai ales pe tema Bibliei traduse de I. Heliade Rădulescu, cu episcopul Calinic cel Sfînt de la Rîmnic, cu Filotei și Dionisie Romano de la Buzău, cu frații arhierei Neofit și Filaret Scriban.

În urma revoluției din 1848—1849, Șaguna a făcut un apel pentru ajutor material la frații de dincolo de Carpați. Între cei care au răspuns cu multă căldură solicitărilor

sale s-a numărat vrednicul stareț Neonil de la Neamț, care i-a trimis în mai multe rînduri sute de cărți de slujbă ieșite de sub teascurile tipografiei nemțene. Alte ajutoare în bani, cărți și veșminte a primit din partea unor credincioși și chiar a domnitorului Grigorie Al. Ghica al Moldovei.

Ultimii ani ai vieții lui Șaguna au fost tulburați de suferințe fizice, care i-au grăbit și sfîrșitul. A închis ochii pentru vecie în ziua de 16/28 iunie 1873 fiind înmormîntat lîngă biserica mare din Rășinari, în care obișnuia să slujească adeseori.

*

Din această scurtă expunere asupra activității mitropolitului Andrei Șaguna se poate desprinde limpede constatarea că el a fost una dintre cele mai proeminente personalități ale Bisericii noastre. Realizările sale, culminînd cu reînființarea Mitropoliei, au avut o importanță deosebită pentru Biserica ortodoxă română din Transilvania. Din 1846 pînă la 28 iunie 1873, cînd o boală necruțătoare l-a coborît în cripta de la Rășinari, marele arhiereu a fost mereu cu mîna pe cîrmă. Sortit să activeze într-un climat politic complex, el a izbutit să înfrîngă toate vicisitudinile, să înlătore toate acțiunile vrăjmașilor și să ridice Biserica ortodoxă din Transilvania, din situația de umilință în care se găsea, la o situație pe care n-o cunoscuse pînă atunci.

Om de cultură superioară, organizator neîntrecut al Bisericii, păstor cu dragoste adîncă față de fiii săi sufletești, mitropolitul Andrei Șaguna poate fi considerat unul din cei mai de seamă ierarhi pe care i-a avut Biserica Ortodoxă Română.

Pr. Prof. MIRCEA PĂCURARIU

BIBLIOGRAFIE

IZVOARE

Andrei Șaguna, *Scrieri apologetice, va să zică de apărare*, Sibiu, 1867; Nicolae Popea, *Memorialul arhiepiscopului și mitropolitului Andrei Șaguna*, tom. I, Sibiu, 1889; *Memoriile arhiepiscopului și mitropolitului Andrei Șaguna din anii 1846—1871*, Sibiu, 1923; *Testamentul marelui mitropolit Andrei Șaguna*, Sibiu, 1925 (și alte ediții); Gh. Tulbure, *Mitropolitul Șaguna. Opera literară. Scrisori pastorale. Circulări școlare. Diverse*, Sibiu, 1938.

«Telegraful român», Gazeta politică, industrială, comercială și literară; Anul I—XI, Sibiu, 1853—1873; *Actele soboarelor Bisericii greco-răsăritene din Ardeal din anii 1850 și 1860*, Sibiu, 1860; *Actele Sinodului Arhidiecezei greco-răsăritene din Ardeal — pe anii 1870, 1871, 1872, 1873*; *Protocolul Congresului Național bisericesc român de religia greco-răsăriteană*, Sibiu, 1870; *Statutul Organic al Bisericii Ortodoxe Române din Ungaria și Transilvania*, Sibiu, 1869, 36 p. (ediția II, 1881, ed. III, 1900 ș.a.);

Acte privitoare la urzirea și înființarea Asociațiunii transilvane, Sibiu, 1862; *Acte oficiale privitoare la înființarea Mitropoliei greco-răsăritene a românilor din Transilvania, Ungaria și Banat*, Sibiu, 1867; Nicolae Popea, *Vechea Mitropolie Ortodoxă Română a Transilvaniei. Suprimarea și restaurarea ei*, Sibiu, 1870; Ilarion Pușcariu, *Mitropolia românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania*, Sibiu, 1900; Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana ungară*, 8 vol., Sibiu, 1904—1915 (vol. I—V, cuprind material de la Șaguna).

MONOGRAFII

Nicolae Popea, *Arhiepiscopul și mitropolitul Andrei Șaguna*, Sibiu, 1879; Idem, *Arhiepiscopul și mitropolitul Andrei baron de Șaguna. Discurs de recepție*, Academia Română, tom. XI București, 1900; Ioan Lupăș, *Mitropolitul Andrei Șaguna, Monografie*

istorică, ed. II. Sibiu, 1911; (ed. I a apărut în vol. *Mitropolitul Andrei baron de Șaguna. Scriere comemorativă la serbarea centenară a nașterii lui*, Sibiu, 1909; Ioan Lupaș, *Mitropolitul Andrei Șaguna*, Sibiu, 1921 (Biblioteca Steaua Nr. 7).

LUCRĂRI SPECIALE

1. RESTAURAREA MITROPOLIEI: Studiile lui N. Popea și Ilarion Pușcariu citate mai sus; I. Matei, *Șaguna și restaurarea Mitropoliei Transilvane*, Sibiu, 1943 (extras din «Telegraful Român» pe 1943 și vol. *Omagiu lui Ioan Lupaș*, București, 1943); Mircea Păcurariu, *100 de ani de la reînființarea Mitropoliei Ardealului* în «Mitropolia Ardealului», IX (1964), nr. 11—12, p. 814—840; Keith Hitchins, *Andrei Șaguna and the Restoration of the Rumanian Orthodox Metropolis in Transylvania 1846—1868*, offprint «Balkan Studies», Tessaloniki, 6, 1965.

2. ACTIVITATEA CULTURALĂ: Gheorghe Tulbure, *Activitatea literară a mitropolitului Andrei Șaguna*, Sibiu, 1909; Gheorghe Tulbure, *Mitropolitul Șaguna. Opera literară, Scrisori pastorale. Circulări școlare. Diverse*, Sibiu, 1938; Andrei Șaguna, *Predici*, Cu un studiu introductiv de Pr. Florea Mureșan, Cluj, 1945; Grigore Marcu, *Sînta Scriptură «în pom românesc» (100 de ani de la apariția Bibliei lui Șaguna)*, în «Mitropolia Ardealului», III (1958), nr. 11—12, p. 782—812.

3. ASTRA: Ioan Lupaș, *Andrei Șaguna și «Asociațiunea transilvană»*, în Rev. «Transilvania» LIV (1923). Nr. 6—7, p. 254—270; I. Lupaș, *Andrei Șaguna și conducătorii «Asociațiunii transilvane» (1861—1922)*, București, 1923.

4. TIPOGRAFIA: Ioan Beju, *Activitatea tipografiei arhidiecezane*, în «Telegraful Român», Nr. 29—31, 33—33 din 1950, nr. 1—2, 3—4, 11—12 din 1951 și Nr. 24—26 și 39—40 din 1952.

5. INSTITUTUL TEOLOGIC-PEDAGOGIC: Mircea Păcurariu, *150 de ani de la înființarea primei școli teologice-ortodoxe din Ardeal*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXIX (1961), nr. 3—4, p. 339—375; Sofron Vlad, *Istoria Institutului teologic universitar din Sibiu*, în «Mitropolia Ardealului» VI (1961), nr. 11—12, p. 676—744.

6. LEGĂTURI CU ROMÂNII DE PESTE CARPAȚI: N. Bănescu, *Un capitol din istoria Mînăstirii Neamțului. Starețul Neonil. Corespondența sa cu C. Hurmuzachi și Andrei Șaguna*, Vălenii de Munte, 1910; Ștefan Meteș, *Relațiile mitropolitului Andrei Șaguna cu românii din Principatele Române*, Arad, 1925;

7. ACTIVITATEA SOCIALĂ PATRIOTICĂ: Keith Hitchins, *The Roumanians of Transylvania and the constitutional experiment in the Habsburg monarchy 1860—1865*. «Balkan Studies», Tessaloniki, 5, 1964, p. 95—105; Keith Hitchins, *Andrei Șaguna și românii din Transilvania în timpul decadelor absolutiste, 1849—1859*, în vol. *Studii privind istoria modernă a Transilvaniei*, Cluj, 1970, p. 13—58; Keith Hitchins, *Laic și ecleziastic în mișcarea națională românească din Transilvania (1830—1869)*, în vol. *Cultură și naționalitate în Transilvania*, Cluj, 1972, p. 30—72.

Alte studii și articole despre Andrei Șaguna în «Telegraful Român» din 1909 și 1923, «Revista Teologică», Sibiu, an. III, nr. 9—10, 1909 și an. XIII, nr. 6—7, 1923, precum și în alte periodice din 1909 și 1923.

PREOTUL RADU ȘAPCĂ (SACHELARIE)

— La aniversarea a 125 de ani de la Revoluția din 1848 —

În cursul lunilor mai—iunie 1973 s-a aniversat în toată țara — prin adunări, sesiuni științifice, simpozioane, expoziții, articole, studii, cărți ș.a. — 125 de ani de la Revoluția din 1848 în Țările Române.

Revoluția a început, după cum se știe, în martie (1848), în Moldova, la Iași, a continuat în Transilvania, în mai, prin Adunarea Națională de pe Cîmpia Libertății și lupta armată condusă de Avram Iancu, iar în iunie a izbucnit în Muntenia, cu victorii istorice: începutul de la Izlaz, Constituția, guvern revoluționar, primele reforme politice-sociale. «Revoluția din Muntenia a avut cea mai mare amploare, a atras în vîltoarea ei cele mai largi forțe sociale, a îmbrăcat cele mai variate și mai ascuțite forme de manifestare»¹. Țărănimea, populația târgurilor și a orașelor — negustori și meseriași, funcționari, profesori și învățători, ofițeri, preoți etc. — au format grosul forțelor participante și au avut rolul hotărîtor în susținerea revoluției².

Desprindem, din cronica revoluției și a veacului, figura luptătorului și conducătorului revoluționar, devotat poporului și revoluției populare: *preotul Radu Șapcă (Sachelarie)*, din Celei. Documente și date noi întregesc biografia și meritele cetățenești-patriotice ale preotului revoluționar.

S-a născut în anul 1795, în Celei, un sat pe Dunăre (atunci în județul Romanai, astăzi județul Olt). Tatăl său a fost preot în Celei. S-ar fi numit Sachelarie³. «Șapcă» ar fi fost o poreclă populară dată preotului Radu. Poate cînd era pandur purta șapcă sau ceva asemănător și i s-a zis *Popa Șapcă*. Porecla a devenit nume și renume, precum și o rimă bună pentru ceea ce a urît mai mult în viață preotul revoluționar și a luptat pentru dispariția ei: claca.

A învățat preoția de la tatăl său, căruia i-a urmat la altar în anul 1818. Era deci, *preot grămătic*, fără studii teologice. Aceasta era situația generală la sate la începutul veacului al XIX-lea. Cei ce doreau să se facă preoți deprindeau preoția de pe la episcopii, mînăstiri și de la alți preoți. Acești preoți erau însă atașați de viața satelor și de starea poporului. «Durerea săteanului era și a preotului. Cînd se pustia satul, nu putea rămîne în urmă preotul; și el umplea pădurile. Cînd birurile apăsau satele, nu era scutit nici preotul; și el se vindea cu ocina lui, ajungînd legat de brazdă, «sărac lipit pămîntului»⁴. Preotul Radu din Celei era la fel ca sătenii săi și poporul

1. Nicolae Ceaușescu. *Cuvîntare la adunarea populară din București, consacrată aniversării a 125 de ani de la Revoluția din 1848 și a unui sfert de veac de la naționalizarea principalelor mijloace de producție*, 16 iunie 1973, Editura politică, București, 1973, p. 6.

2. Miron Constantinescu—Constantin Daicoviciu, Ștefan Pascu. *Istoria României — compendiu*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969, p. 304.

3. Sachelar este, precum se știe, un rang clerical, prefăcut într-o frecventă onomastică românească, N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, Editura Academiei R.P.R., București, 1963, p. 4.

4. Preotul Niculae M. Popescu, *Preoți de mir adormiți în Domnul*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1942, p. 4.

din care făcea parte. Se identificase cu viața lor de obidă, cu aspirațiile și lupta lor pentru dezrobirea socială și un trai mai ușor.

Celei, la începutul secolului al XIX-lea, era un sat de clăcași, ca multe sate de pe Dunăre și din țară. Avea sub el cetatea romană Sucidava, podină glorioasă bordeielor, grădinilor și ogoarelor satului. Pe timpul preotului Radu Șapcă, în Celei nu era nici o casă deasupra pământului. Toți sătenii locuiau în bordeie. În bordei locuia și preotul. Doar că bordeiul lui era mai cuprinzător. Bordeiul preotului Radu avea trei camere, o cămară, un girlici în față și era acoperit cu stuf. Se găsea pe ulița principală. Acest bordei, devenit casă istorică în evenimentele de la începutul revoluției dela 1848, a fost o adevărată «casă conspirativă». În el s-au întâlnit, în adunări și sfaturi de taină, conducătorii revoluției. În el au dormit membrii guvernului provizoriu revoluționar de la Izlaz în noaptea spre 10 iunie 1848⁵. Bordeiul preotului din Celei era cunoscut pînă departe. În el găseau adăpost și hrană mulți drumeți și clăcași oropsiți. Preotul Radu avea inimă bună și mîină ajutătoare. Le dădea îndrumări și îndemnuri în luptă pentru scăparea de împilare și împilatori.

El a luptat în armata de panduri a lui Tudor din Vladimiri, în răscoala de la 1821. În oastea Slugerului mai erau preoți. Camil Petrescu îl prezintă pe Tudor Vladimirescu, în drum spre București, înconjurat de preoți. Înaintea lui, tot călare, un preot cu crucea în mîină. Pe jos, veneau alți preoți cu cruci în mîini⁶.

Camil Petrescu îl înfățișează și pe preotul Radu Șapcă, la cîtiva ani după înăbușirea răscoalei și împrăștierea pandurilor. Era preot în Celei, trăia în bordei și-și lucra singur ogoarele: «...sătean ca oricare altul ... În cămașă lungă și izmene, încins cu bete, în opinci și pe cap o pălărie cu marginile late. Purta barbă. Nu prea mare, dar plină și frumoasă, de culoarea tutunului. Cu mîinile pe coarnele plugului apăsa cu dîrzenie...». La mirarea unui frate de răscoală, că-și muncește singur pământul, i-a răspuns :

— Cine vrei să-mi are ?

— Știu io ? Clăcașii ... Parcă așa cere pravila pentru preoții satelor...

— Clăcașii ? Vai dă capul lor ... Tot anu' robotesc ca robii pe moșia boierească, n-au timp să-și lucreze nici pământul care li se cuvine ... Vai dă mama lor ... Ce să fac ? Cele cinci pogoane care mi se cuvin mi le lucrez singur⁷.

În oastea lui Tudor l-a cunoscut pe Gheorghe Magheru, generalul și conducătorul Revoluției de la 1848. Preotul din Celei a ținut legătura cu el și a intrat în legătură cu militanții revoluționari din București. În felul acesta a ajuns să facă parte din Societatea secretă «Frăția», înființată în 1843 de N. Bălcescu, I. Ghica și Christian Teil, a cărei deviză era «Dreptate și Frăție». A ajuns membru și în «Asociația literară a României», constituită, în 1845, de conducătorii pașoptiști (N. Bălcescu, N. Golescu, Cezar Bolliac, August Treboniu Laurian, Petrăche Poenaru) ș.a. ca paravan al Societății secrete revoluționare «Frăția».

Preotul Radu Șapcă din Celei a ajuns omul de încredere al conducătorilor revoluționari munteni. Cînd ei au hotărît să dezlănțuie revoluția, au fixat să pornească

5. Prof. D. Tudor, *Bordeiul lui Popa Șapcă*, în «Tribuna României», XI (1973) nr. 16 (1 iulie), p. 6.

6. Camil Petrescu, *Un om între oameni*, vol. 1, Editura Tineretului, București, 1953, p. 59. Romancierul a declarat că s-a documentat temeinic și riguros istoricește (Camil Petrescu, *Cum am scris romanul «Un om între oameni»*, în «Contemporanul», din 16 aprilie, 1954, p. 5).

7. *Ibidem*, p. 161, 163.

În aceeași zi, 9 iunie, din trei părți ale țării, respectiv din trei locuri: București, Telega și Izlaz (în preajma satului Celei al preotului Șapcă). Până la fixarea zilei și a locurilor, preotul Radu Șapcă a primit în bordeiul său din Celei, pe mulți emisari revoluționari de la București (Gh. Magheru, Cezar Bolliac, Christian Tell, A. T. Laurian, căpitanul N. Pleșoianu). În București și la Telega nu s-a reușit să se aprindă incendiul revoluției; guvernul, prinzând de veste a arestat pe capii revoluției. La Izlaz s-a reușit. Astfel, la Izlaz, lângă Celei, în ziua de 9 iunie, s-a făcut începutul Revoluției de la 1848 în Muntenia. Preotul Radu Șapcă (Sachelarie) din Celei a participat direct la pregătirea, desfășurarea și izbînda începutului victorios al revoluției.

În ziua de 8 iunie, căpitanul N. Pleșoianu a trimis preotului Radu Șapcă, la Celei, următoarea invitație convențională, cu aparențe profesionale: «Vino cu crucea și evanghelia spre a cununa mireasa». Preotul Radu cunoștea ce înseamnă aceasta. Cunoștea ziua cînd să se ducă, locul unde să se ducă și cu cine să se ducă. A trimis oameni de ai săi în satele vecine de i-au chemat pe clăcași la ... *cununic*. Îi pregătise pentru aceasta. El cu sătenii săi au pornit, dimineața, în ziua de 9 iunie, spre Izlaz. Pe drum li s-au alăturat clăcașii din satele din cale. A luat cu el crucea și Evanghelia.

Preoții Radu Șapcă și Gheorghe și Oprea sîn Dumitru din Izlaz au făcut sfeșnic, la o masă mare cu 20 de sfeșnice, în prezența lui Ioan Eliade Rădulescu, Ștefan Goleșcu, a maiorului Christian Tell, a căpitanului Nicolae Pleșoianu (se pare că și a lui Cezar Bolliac și a lui Constantin Alexandrescu, cumnatul lui I. Eliade Rădulescu și secretar în Celei). Preotul Radu a stropit și a sfințit steagurile revoluției (tricolorul), pe conducătorii și luptătorii revoluției. După aceea preotul Radu Șapcă a ținut o înflăcărată cuvîntare, pregătită din timp (nu era improvizată; se pare că la alcătuirea ei a contribuit I. Eliade Rădulescu).

A început citind din capitolul 37 al Profetului Iezechiel, vedenia cu cîmpul de oase și profeția despre învierea morților. A vorbit în continuare, explicînd și aplicînd profeția biblică la poporul românesc, la țărani, pentru care a sunat ceasul învierii, al izbăvirii din robie. A încheiat cu o mișcătoare rugăciune, creație proprie: «Dumnezeule al puterii și al dreptății, ochiul Tău este deschis asupra noastră. Privește poporul tău îngenunchiat înaintea Evangheliei și a Crucii Tale! Dă tărie brațelor lui și vrăjmașii vor fi învinși. Varsă în pieptul său curajul, în inima sa blîndețea, în sufletul său pacea. Dumnezeule al luminii, tu ai înălțat stîlpul de foc care a călăuzit pe Moise în pustie. Dă Doamne, ca îngerul sfătuitor de bine să se coboare în mijlocul nostru și să ne călăuzească pe căile Tale. Binecuvîntează din altarul cerului stindardele noastre încununuate de Crucea Fiului Tău prea iubit⁸; fă-le să filfiie pe calea bunei orînduiei și adevăratei glorii. Doamne! Fiul Tău unic a fost trimis de Tine ca să se jertfească pentru mîntuirea oamenilor. În iubirea Sa El ajunsese anatema, pentru ca să sfințească munca săracului, ajunsese pradă morții pentru ca să dea viață și libertate oamenilor. Tu ești același Dumnezeu: Biruința și Libertatea sînt în mîinele Tale, izbăvește și mîntuiește pe tot omul care suferă, ridică și însuflețește pe acest popor care moare ca să facă să trăiască apărătorii săi. Scapă-l de abuzurile care se fac cu așezmintele și chiar cu virtuțile sale; izbăvește-l de abuzul clăcei, de ticăloasa iobăgie, pe care n-au cunoscut-o părinții

8. Steagurile revoluției aveau pe ele, în virf, semnul crucii: pe pinza lor tricoloră, imprimată cu tuș roșu deviza: «Dreptate, și Frăție» (După steagul expus în Muzeul de Istorie al Republicii Sôcialiste România, sala «Revoluția de la 1848»).

noștri, de podvada drumurilor și a șoselelor, de aceste munci ale Faraonilor, de orice prigonire, de orice silnicie și toată nedreptatea. Redă-i timpul și locul cu care Tu ai înzestrat pe om fără ca să se bucure de roadele muncii sale. Mîngîie, Doamne, pe un popor zdrobit de suferință, scoală și fă știut lumii că ești Dumnezeuul celor harnici și al oricărui om ce se apropie de Tine prin muncă, singura rugăciune pe care Tu o binecuvîntezi și o ascuți. Arată că ești tatăl sărmanilor, al orfanilor și al văduvelor, mîngîietorul celor asupriți. Noi numai numele Tău îl chemăm și nu cerem ca lege decît numai Evanghelia Ta. Fiul Tău a făgăduit celor asupriți dreptate, celor flămînzi pîine, celor deznădăjduiți mîngîiere. Redă copiilor Tăi bunurile și pîinea lor, după dreptatea Ta. Spiritul Tău de mîngîiere și de dreptate să le lumineze sufletele. Bucurindu-ne de lumina Ta, de iubirea Ta, de dreptatea și de puterea Ta, Te vom slăvi de trei ori Sfînt, căci ale Tale sînt stăpînirea și slava, ale Tale, Tatăl, și Fiul și Sfîntul Duh. Acum și pururea și în vecii vecilor. Amin».

Este o cuvîntare magnifică, bineînchegată; o cuvîntare de preot intelectual, de preot teolog. Rugăciunea de creație proprie este pătrunsă de un autentic duh evanghelic și dominată de o fierbinte dragoste de popor, de un patriotism viguros. Cuvîntarea și rugăciunea au impresionat puternic.

Ioan Eliade Rădulescu a citit manifestul revoluției, scris de Nicolae Bălcescu, în colaborare cu Eliade și tipărit de acesta în tipografia sa, răspîndit în țară și cunoscut sub numele de *Proclamația de la Izlaz*, devenit Constituția revoluției și a regimului revoluționar. Proclamația, tipărită cu litere chirilice, are ca moto textul biblic devenit cunoscuta cîntare bisericească «Dumnezeu este Domnul și s-a arătat nouă; bine este cuvîntat cel ce vine în numele Domnului». Drept titlu: *În numele Poporului Român*. Sub el: Respect către proprietate — respect către Persoane. Fraților Români! Timpul mîntuirii noastre a venit. Poporul român se deșteaptă la glasul trîmbiței îngerului mîntuirii și își cunoaște dreptul său de suveran. Pace nouă! pentru că vi se vestește libertate vouă!

Urmează cele 22 de *punturi*. Transcriem din ele:

«...Poporul Român se scoală, se armează, și nu spre a se lupta o clasă asupra alteia, nu spre a rumpe legăturile sale de relații din afară, ci ca să ție în frîu și în respect pe voitorii de rău ai de înfrățire. La această mare faptă a mîntuirii, tot Românul are dreptul de a fi chemat, nimeni nu este scos afară; tot Românul e un atom al întregii suveranități a poporului: sătean, meseriaș, neguțător, preot, soldat, student, boer, Domn e fiu al Patriei și după sfînta noastră credință e și mai mult, e fiu al lui Dumnezeu. Toți avem același nume de Român. Acesta ne înfrățește și face să inceteze toate interesele, să se stingă toate urile. Pace dar vouă! Libertate vouă!

Poporul Român voiește o patrie tare, unită în dragoste, compusă din frați, iar nu din vrăjmași; prin urmare decretă, după vechile sale datini, aceleași drepturi civile și politice pentru tot Românul. Cine nu voiește aceasta e vrăjmaș al fericirii publice, e un alt Cain ucigător de frate, în sînul mamei noastre patrii...

Poporul Român împarte dreptate deopotrivă la toți și mai vîrtos pentru cei săraci. Săracii, sătenii, plugarii, hrănitorii orașelor, fiii patriei cei adevărați, ce au purtat toate greutățile țării, prin munca lor de atîtea veacuri, au lucrat moșiile și le-au îmbunătățit, au hrănit pe strămoșii proprietarilor, pe moșii lor, pe părinții lor, pe acești proprietari înșiși și au dreptul înaintea generozității proprietarilor, înaintea dreptății, își cer o părticică de pămînt în destulă pentru hrana familiei și vitelor sale, părticică răsкупărată de atîtea veacuri cu sudoara lor. Ei o cer și patria

le-o dă... Claca lor și acea infamă iobăgie se desființează, lucrarea drumurilor se desființează, săteanul fără pământ se face proprietar...

Poporul, protestînd asupra măsurilor arbitrare și nelegiuite de a se pune taxă la învățătură, de la care săracul, orfanul, fiul văduvei e scos afară, decretă o învățătură pentru toți egală, progresistă, integrală pe cît va fi cu putință, după facultățile fiecăruia și fără nici o plată...

Poporul, decretînd odată drepturile civile și politice ce le-a avut totdeauna tot cetățeanul, declară că tot românul e liber, tot românul e nobil, tot românul e domn...

Cuvioși egumeni, protopopi, preoți, voi împliniți locul Apostolilor, și astăzi se proclamă niște legi pe temeiul Evangheliei. Este sarcina voastră, datoria voastră a ieși cu crucea în mînă și a pecetlui cu dînsa tunurile și țevile purtătoare de moarte. Hristos a înviat și s-a doborît moartea și robia. Voi trebuie să spuneți lumii că este antihrist tot omul ce face moarte asupra fratelui său, tot ce mai voiește robia, tot omul care n-are milă de sărac, de văduvă, și de orfan. Luați vestmintele voastre, armați-vă cu crucea și cîntați Psalmul 108⁹ împotriva oricărui vînzător de patrie...

Cetățeni în general, preoți, boieri, ostași, neguțători, meseriași de orice treaptă, de orice nație, de orice religie, ce vă aflați în Capitală și prin orașe. Sîrbi, Bulgari, Germani, Armeni, Israeliți armați-vă spre a ține buna orînduială și a ajuta la fapta cea mare. Patria este a noastră și a voastră. Vouă vă place a șede într-însa și ea vă primește. Sistema cea veche nu v-a chemat și pe voi la masa de obște. De azi înainte o masă avem cu toții, un ospăț de frăție ni se întinde, aceleași drepturi vom avea cu toți.

Și voi binecuvîntați săteni, voi sînteți hrănitorii noștri, voi ați plîns și vă veți bucura; voi ați însetat de dreptate și vă veți răcori; pe voi v-a fericit Mîntuitorul lumii...

Cu noi este Dumnezeu, fraților! În numele Lui răsculați-vă și îngerul răzbunării dumnezeesti va atinge pe tot vrăjmașul și va doborî și cal și călăreți, carele și armele lui vor fi risipite ca pulberea și planurile lui împrăștiate ca fumul.

La arme, Români, la armele mîntuirii!»¹⁰.

Textul este tipărit pe o foaie mare de 35/45 cm. Pe marginea netipărită de la stînga foii, cineva (probabil Eliade Rădulescu) a scris cu cerneală: «1848, Islaz, 9 iunie, în Tabăra Regenerației». Pe marginea de jos: «Membrii Guvernului Provizoriu (semnăturile manu proprio): Preotu Șapcă (prima), urmat de Ștefan Golescu, căpitan N. Pleșoianu, I. Eliade Rădulescu, maior Tell (Christian). Mai este și o semnătură care pare să fie a lui Cezar Bolliac, deși el n-a făcut parte din Guvernul Provizoriu dar poate, a fost prezent la Islaz¹¹.

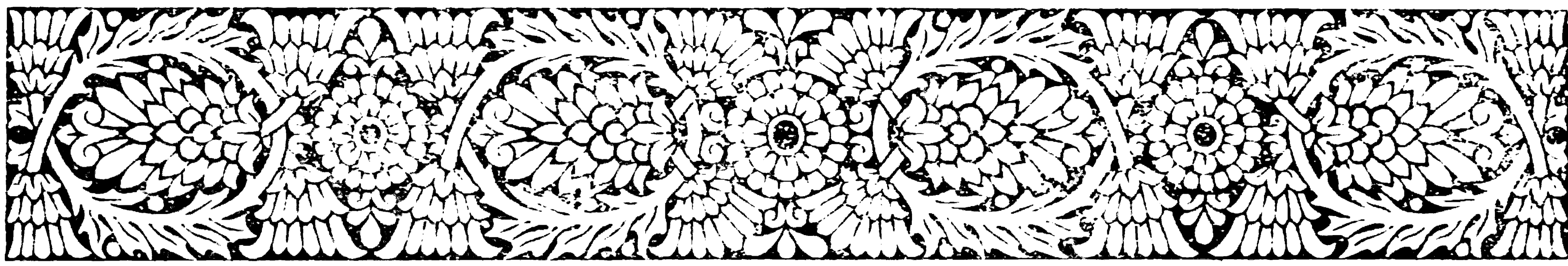
S-a format un Guvern Provizoriu al Revoluției, din preotul Radu Șapcă, I. Eliade Rădulescu, Ștefan Golescu, maiorul Christian Tell și căpitanul Nicolae Pleșoianu¹².

9. Un psalm al lui David, cu un șir de blesteme pentru trădătorii patriei și dreptății sociale.

10. După originalul expus la Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România, sala «Revoluția de la 1848», sub portretul lui Nicolae Bălcescu, autorul Proclamației.

11. *Ibidem*.

12. La Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România, sala «Revoluția de la 1848», este expus un tablou cu membrii Guvernului Provizoriu de la Islaz. În mijlocul tabloului, portretul preotului Radu Șapcă cu barbă biblică, stufoasă, și căruntă. În rîndul de sus, la stînga I. Eliade Rădulescu, la dreapta Ștefan Golescu. În rîndul de jos, la stînga, maiorul Christian Tell, în dreapta, căpitanul N. Pleșoianu. Sub portretul preotului Șapcă următorul text: «Dreptate-

· D O C U M E N T A R E ·

DREPTUL CANONIC ÎN OPERA LUI ANDREI ȘAGUNA

Trăsătura dominantă a personalității lui Andrei Șaguna rămîne, fără îndoială, capacitatea sa de organizator, de reformator, care îl așază printre marii conducători bisericești.

Nimeni n-a portretizat mai plastic și mai just figura lui Andrei Șaguna ca Nicolae Iorga : «...Acest majestuos bătrîn a fost, de pe scaunul său de arhieru, ca de pe un tron de rege, un cîrmuitor de oameni și un îndreptător al vremurilor, căroră nu li s-a supus ca exemplarele obișnuite ale omenirii, ci le-a întors de pe povîrnișul lor spre culmea lui»¹. Andrei Șaguna a urmărit cu perseverență trei obiective : emanciparea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania de sub tutela Bisericii sîrbe, deci autonomia ei ; restaurarea mitropoliei românilor ortodocși din acest spațiu ; ridicarea nivelului intelectual și economic al clerului și credincioșilor.

Considerate de la distanța unui veac, străduințele acestui energic arhieru apar impresionante în concretizările lor, opera sa crește impunătoare ca o catedrală pînă la împlinirea finală. La moartea sa, în 16/28 iunie 1873, toate erau temeinic așezate : a) la 27 iunie 1846 făcuse primul pas spre autonomia Bisericii române prin numirea sa ca vicar general al Eparhiei Ortodoxe Orientale a Transilvaniei ; b) la 5 februarie 1848, fusese promovat episcop și întărit, în această calitate, pe scaunul ce-l ocupase ca vicar ; c) la 17/29 octombrie 1849, reorganizase seminarul preoțesc din Sibiu pentru formarea unui cler român de înalt nivel intelectual ; d) la 27 august 1850, fundase, pe cheltuială proprie, tipografia românească din Sibiu ; e) la 1850, convocase cel dintîi sobor bisericesc — după o întrerupere de 150 ani — și afirmase sinodalitatea ca principiu fundamental al Bisericii noastre ; f) la 1853, fundase ziarul «Telegraful român» ; g) la 1861 ia parte efectiv la înființarea «Asociației pentru literatura și cultura poporului român» ; h) la 24 decembrie 1864, cîștigase rangul de arhiepiscop și mitropolit al românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria ; i) la 1868, obținuse cotarea de către congresul bisericesc a *Statutului organic*, constituția Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania ; j) de-a lungul acestui timp ajutase acțiunea de înființare și dotare cu cele necesare peste 10 școli «capitale» și 600—700 școli elementare pentru cultura poporului.

Realizarea acestei monumentale opere n-a fost cu puțință fără o aleasă, cuprinzătoare și temeinică pregătire. După studiile elementare la «școala grecească» din

---

1. *Semănătorul*, an. II, nr. 50, 14 decembrie 1904.

Mișcolț (orașul natal), începe cursul la gimnaziul catolic din același oraș, curs definitivat în gimnaziul călugărilor piariști din Pesta (cu calificativul «eminent»). Timp de 3 ani, urmează apoi cursul de filozofie și drept la Universitatea «crăiască» din capitala Ungariei. La sfârșitul acestor studii în loc să îmbrățișeze o carieră laică, așa cum îl designau studiile făcute, el vine la Vîrșeț, de unde, după ce termină seminarul teologic cu rezultate strălucite, este chemat de mitropolitul sîrb Ștefan Stratimirovici (1790—1837) la Carloviț în postul de profesor de teologie și în funcția de secretar al mitropolitului. Acum ia hotărîrea de a intra în cinul monahal (1 noiembrie 1833), cale socotită de el ca cea mai indicată pentru scopurile urmărite.

Cei 12 ani petrecuți la Carloviț au fost consacrați, în special aprofundării studiilor teologice în biblioteca mitropolitană. Materialul adunat în acest interval îi va servi la elaborarea bogatei sale literaturi bisericești, în special a operei de drept canonic. În această perioadă Andrei Șaguna și-a format convingerea că lupta pentru reorganizarea autonomă a Bisericii Ortodoxe Române trebuia bazată pe canoanele recunoscute și pe tradiția Bisericii Ortodoxe; de aceea, tot ce va scrie va constitui o pledoarie, pe teme științifice, pentru cauza dreaptă a românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria.

Activitatea literară a strălucitului ierarh cuprinde trei grupe de lucrări, după cum arată el însuși în *Compendiul de drept canonic* (1868) și după cum au stabilit și biografii săi²: 26 cărți proprii, 37 cărți revăzute, corectate și retipărite de el (cărțile rituale, bisericești, începînd cu Vechiul Testament și continuînd cu Evanghelia, Apostolul etc.); 26 cărți școlare, compuse din îndemnul lui.

Între cărțile proprii, un loc central ocupă cele de drept canonic.

Cea dintîi lucrare de acest gen este cîrticica despre căsătorii, tipărită cu caractere cirilice. «La începutul acestui an (1854), citim în Memoriile sale³, — am compus și editat: 1. *Cunoștințe folositoare despre trebile de căsătorie și scaunele protopopești*; în rîndul al doilea urmează *Elementele dreptului canonic al Bisericii noastre*. Cunoștințele despre trebile căsătoriei vor fi reluate parțial în manualul (*Elementele*) care avea să apară în același an și tratate sistematic în *Compendiu*. Înalțul ierarh fusese alarmat de caracterul empiric, adeseori arbitrar, al regulelor practice în importantul sector al căsătoriilor; de aceea s-a grăbit să tipărească această cîrticică pastorală pentru uzul preoților.

Nici *Elementele dreptului canonic*, lucrare tipărită, de asemenea, cu caractere cirilice (1854), nu constituie un tratat sistematic de drept canonic, ci mai curînd un îndreptar («scurtă călăuză» după Friederich H. Vering⁴), cuprinzînd o selecție din marile culegeri de canoane, completată cu elemente străine dreptului canonic⁵. Că această lucrare nu a corespuns în totul dorinței sale, autorul o spune în a doua ediție (1855): a trebuit să grăbească inzestrarea învățămîntului teologic cu un manual în limba română. Perfecționarea lui ulterioară va da lucrarea completă și sistematică din 1868, *Compendiul de drept canonic*. Importanța *Elementelor* pentru istoria cul-

2. Vezi Dr. Ioan Lupaș, *Mitropolitul Andrei Șaguna*. Monografie istorică. Sibiu, 1909.

3. Arhiepiscopul și mitropolitul Andrei Șaguna, *Memorii din anii 1846—1871*. Sibiu 1923.

4. In *Lehrbuch des Katholischen, orientalischen und protestantischen Kirchenrechts*, mit besonderer Rücksicht auf Deutschland, Österreich. Ed. III, Freiburg in Breisgau, 1893, apud Const. P. Secelea, *Dreptul canonic în Literatura românească*. I. Opera lui Andrei Baron de Șaguna. Iași, 1927.

5. Vezi și Gh. Tulbure, *Activitatea literară a Mitropolitului Andrei Șaguna*, Sibiu, 1909.

Ortodoxă»¹⁵, așa cum, dealtfel, năzuise și autorul¹⁶. Într-adevăr, *Compendiul* a fost tradus în principalele limbi ale ortodoxiei răsăritene: rusă, greacă, sîrbă, pe lângă traducerea în limba germană.

*

În cultura bisericească românească, Andrei Șaguna stă alături de renumiții ierarhi învățați, Antim Ivireanul, Veniamin Costache, Ioan Inocențiu Micu. Privit în perspectiva istoriei, el apare ca un continuator al unei vechi tradiții, ilustrată de prestigioși umaniști de origine română, Nicolae Olahul (1493—1568), Mihail Valahul (1490—1572).

Activitatea bisericească a Mitropolitului Andrei Șaguna impresionează, în egală măsură, atât prin iscusința diplomatică a autorului, în raporturile cu puternicii vremii, cât și prin inteligența cu care a știut să folosească temeinica sa cunoaștere a fundamentelor și istoriei Bisericii creștine ortodoxe. «Reformatorul» Bisericii ortodoxe din Transilvania și-a construit opera pe bazele solide ale dreptului canonic ortodox și pe rea itățile istorice; de aceea această zidire a durat și s-a desăvîrșit prin reunirea spirituală a tuturor credincioșilor români de peste Carpați sub acoperămîntul ei.

ALEXANDRU CONSTANTINESCU

---

15. Aprecierea aparține lui Const. P. Secelea, *op. cit.*

16. «Elaborarea s-a făcut din punct de vedere al bisericii noastre universale, încît să se poată întrebuița pretutindenea» (Prefața în *Elemente*, p. VII).

GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME, DIN PUBLICAȚIILE REVISTELOR BISERICEȘTI PATRIARHALE

(C o n t i n u a r e)

M

MÎNTUIREA SAU ÎNDREPTAREA SUBIECTIVĂ

(Dogma soteriologică privită interconfesional)

Prof. N. Chițescu, *Condițiile însușirii mîntuirii (har, credință și fapte bune)*: Despre dumnezeiescul Har. Despre credință. Despre faptele bune (S.T., II (1950), nr. 1—2, p. 1—20).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Condițiile mîntuirii* (S.T., III (1951), nr. 5—6, p. 245—256).

Prof. N. Chițescu, *Ortodoxie și Protestantism: ...Însușirea mîntuirii «sola fide»* — după învățătura Bisericii Protestante spre deosebire de cea ortodoxă (Ort., II (1950), nr. 3, p. 416—421).

Pr. Prof. S. Vlad, *Lămurirea ortodoxă a unor texte biblice: Norma credinței «sola Biblia». Predestinație. Condițiile subiective ale mîntuirii «sola fide»...* (Ort. VI (1954), nr. 1, p. 42—56).

Magistr. Dumitru Gh. Radu, *Învățătura ortodoxă și catolică despre mîntuirea subiectivă după patriarhul Serghie al Moscovei: ...Mîntuirea. Condițiile mîntuirii* (S.T., VI (1954), nr. 7—8, p. 372—385).

Magistr. Sabin Verzan, *Credința și faptele bune, condiții ale mîntuirii în epistolele Sfîntului Apostol Pavel: Credința. Credința, îndreptarea și legea. Credința în acțiune, faptele bune* (S.T., VI (1954), nr. 9—10, p. 495—510).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Faptele bune în învățătura ortodoxă și catolică* (Ort., VI (1954), nr. 4, p. 507—533).

Magistr. D. Popescu, *Faptele bune după Sfîntul Simeon Noul Teolog* (Ort., XIV (1962), nr. 4, p. 540—544).

Magistr. Emil A. Roman, *Învățătura despre «Karma» în cugetarea religioasă indiană și rolul faptelor în mîntuirea subiectivă după învățătura ortodoxă: Învățătura Bisericii Ortodoxe despre fapte, așa cum reiese ea din izvoarele fundamentale ale credinței noastre* (Ort., XVII (1965), nr. 4, p. 558—563).

Magistr. Ștefan C. Alexe, *Conceptia Fericitului Augustin despre păcat și har: ...Îndreptare și har* (S.T., VIII (1956), nr. 5—6, p. 342—344).

Pr. Magistr. Gh. Bejgu, *Rolul comunității în însușirea mîntuirii subiective după cărțile istorice ale Noului Testament: Definirea noțiunii de individ și comunitate. Dacă pot comunitățile necreștine mijloci mîntuirea subiectivă. Dacă creștinismul este religie comunitară. Dacă comunitatea creștină (Biserica) are vreun rol în strădania credinciosului de a-și dobîndi mîntuirea subiectivă. Argumentarea ideilor se face pe baza textelor din Sfînta Scriptură și Sfîntii Părinți* (S.T., IX (1957), nr. 5—6, p. 343—354).

Pr. Seb. Chilea, *Cum poate fi prezentată în predici învățătura ortodoxă despre mîntuire* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 9, p. 878—885).

Prof. N. Chițescu, *Sinteză asupra dogmei soteriologice, privită interconfesional: Însușirea mîntuirii: îndreptarea și treptele ei; condițiile îndreptării-har. credință și faptele bune; deosebiri între învățătura ortodoxă și cea romano-catolică cu privire la însușirea mîntuirii-meritul și indulgențele; deosebiri între învățătura orto-*

II. — MONAHISMUL ROMÂNESC

1. MONAHISMUL ROMÂNESC ÎN TRECUTUL SĂU ISTORIC

Pr. Conf. Al. I. Ciurea, *Momente și aspecte esențiale ale influenței Sf. Munte asupra vieții religioase din Țările Române: Organizarea și reorganizarea monahismului și a vieții religioase la noi. Influențe culturale și artistice. Înrufurări în păstrarea și apărarea credinței* (Ort., V (1953), nr. 2, p. 279—294).

B. Florin, *Contribuții la dezvoltarea Dreptului bisericesc român în veacul XX: ...Monahismul* (S.T., XI (1959), nr. 9—10, p. 572—573).

† Tit Simedrea, *Viața mânăstirească în Țara Românească înainte de anul 1370* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 7—8, p. 673—687).

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640 ...Dispoziții privind viața monahală din acea vreme* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3, p. 332—324).

Magistr. Ioan F. Stănculescu, *Reforme, rînduieli și stări bisericești în epoca fanariotă: ...Măsuri privitoare la călugări și mînăstiri...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 536—537).

N. Georgescu-Tistu, *Arhimandritul Sebastian Ostășescu: Figură de monah distins prin viața sa exemplară* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 426—433).

2. MONAHISMUL ROMÂNESC ÎN VREMEA ARHIPĂSTORIRII PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN

(Autorul nesemnat), *Legămînt și împlinire. Un an de la înscăunarea I. P. S. Patriarh Justinian: ...Monahismul românesc chemat la viață nouă...* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 5—6, p. 27—33).

Pr. Lect. Aug. Faur, *Monahismul românesc și reorganizarea lui* (S.T., II (1950), p. 295—306).

C. Greceanu, *Reorganizarea vieții în mînăstiri* (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 572—573).

Vartolomeu Diaconul, *Duh nou în obștea patriarhală* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 1, p. 89—91).

Regulamentul pentru organizarea și funcționarea administrativă și disciplinară a mînăstirilor (B.O.R., LXXI (1953), nr. 4, p. 394—420).

Ierom. Ioasaf Popa, *Regulamentul pentru reorganizarea vieții monahale: Necesitatea noului regulament. Mînăstirea. Făgăduințele monahale, Viața de obște. Conducerea mînăstirii. Îndeletnicirile monahale* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1159—1185).

(Un colectiv de autori), *Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Reorganizarea monahismului ortodox român: Considerații generale asupra vieții monahale. Necesitatea, conținutul și importanța reorganizării monahale* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 844—849).

Prof. N. Chițescu, *Păstrător al Tradiției Bisericii Ortodoxe: Noua orientare dată monahismului prin introducerea vieții de obște și a muncii în mînăstiri* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 3—6, p. 253—254).

(Autorul nesemnat), *Viața de obște în mînăstiri* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 491—492).

Irod. Magistr. Ioasaf Popa, *Pentru o mai bună orientare a unor mînăstiri de călugărițe: Fecioarele în Biserică. Mînăstirile de călugărițe — regula lor și categorii de viețuitoare. Conducătoarele mînăstirilor de călugărițe. Cîteva reguli de viață pentru călugărițe* (S.T., V (1953), nr. 5—6, p. 407—428).

Ierom. Ilie Cleopa, *Viața religioasă din unele mînăstiri ale Bisericii Ortodoxe Române. (Constatările și îndemnurile unui smerit monah și iscusit duhovnic)* (Rev. cit., p. 429—443).

C. Gr., *Din activitatea cooperativelor de producție meșteșugărească din mănăstiri*: Cooperativa «Harnica Albină» din mănăstirea Agafton (B.O.R., LXX (1952), nr. 6—8, p. 381).

(Autorul nesemnat), *Cooperativa «Arta monahală» de la Mănăstirea Agapia* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 2—3, p. 216—218).

Pr. I. G a g i u, *Darea de seamă a Sectorului studii și învățămînt asupra activității pe anul 1952*: ...Viața spirituală în mănăstiri (B.O.R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 743—744).

Pr. Gh. I. S o a r e, *Darea de seamă asupra activității Administrației Patriarhale pe anul 1953*: ...Viața în mănăstiri... (B.O.R., LXXII (1954), nr. 7, p. 759).

(Autorul nesemnat), *Zece ani de slujire arhierescă a Prea Fericitului Patriarh Justinian*: ...Reorganizarea monahismului nostru (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 8—9, p. 761—765).

Pr. Gh. I. S o a r e, *Darea de seamă asupra activității Administrației Patriarhale pe anul 1955*: ...Viața în mănăstiri... (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 330).

Pr. Gh. I. S o a r e, *Darea de seamă a Sectorului studii și învățămînt asupra activității pe anul 1956*: ...Viața în mănăstiri... (B.O.R., LXXV (1957), nr. 6—7, p. 575—576).

(Autorul nesemnat), *Vizita delegației Bisericii Luterane din Danemarca în țara noastră*: ...O documentată expunere asupra monahismului și cu privire specială asupra evoluției lui în țara noastră, făcută de Prea Sfințitul Episcop Theoctist (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 12, p. 1125—1131).

Pr. G., *Viața monahală în ultimii zece ani* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 5—6, p. 509—523).

Regulament pentru organizarea vieții monahale (din 1959) (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 171—183).

Pr. Serafim F. M o r o z a n, *Temeiuri patristice în gândirea, trăirea și slujirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian*: ...Reorganizarea monahismului din Biserica Ortodoxă Română (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 462—464).

Emil V î r t o s u, *Eclesiarhul — păstrătorul arhivelor mănăstirești* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 11—12, p. 1050—1054).

Arhim. Irineu C r ă c i u n a ș, *Purtarea de grijă față de mănăstiri în ultimile două decenii*: Principiile de bază ale reorganizării vieții monahale. Aspecte privind organizarea administrativă. Lucrări de reparație și restaurare. Spicuri din impresiile unor vizitatori străini (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 6, p. 751—762).

MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARTĂ

I. — DIN ȚARA NOASTRĂ

1. MONUMENTE RELIGIOASE

(Autorul nesemnat), *Inaugurarea unor așezăminte bisericesti construite sau restaurate la centrele patriarhal și mitropolitan din București*: ...Palatul patriarhal... (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 7—8, p. 683—685).

Prof. Victor B r ă t u l e s c u, *Lucrări de restaurare și împodobire la Catedrala și Palatul Patriarhal*: ...Pictura sălii de primire a Palatului patriarhal. Pictura sălii secretariatului de lângă paraclisul patriarhal. Subiecte sculptate în lemn. Chipurile ierarhilor din biroul patriarhal (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 136—147).

Pr. Paulin P o p e s c u, *Cruci memoriale în București* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 11—12, p. 1078—1114).

Pr. Prof. Ene B r a n i ș t e, *Un ghid al monumentelor feudale bucureștene*: (Recenzie) (B.O.R., LXXX (1962), nr. 1—2, p. 155—161).

George P o t r a, *O cruce puțin cunoscută ridicată de voievodul Constantin Brîncoveanu* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 9—10, p. 953—954).

Pr. Virgil G o d e a n u, «*Repertoriul monumentelor... de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*»: (Recenzie) (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 3—4, p. 413—420).

Pr. Prof. Ioan G. C o m a n, *Actualitatea Sfântului Ioan Gură de Aur (354—1954)*: ...Lupta pentru îndreptarea stărilor sociale. Prețuirea muncii și a muncitorilor... (S.T., VII (1955), nr. 7—8, p. 418—419).

Luciano D a l o z, *Le travail chez les Pères Antiochiens (Première partie : Saint Jean Chrysostome)*: Apologia Sfântului Ioan Hrisostom despre muncă — noblețea muncii fizice, raporturile omului cu natura în cadrul planului Providenței și iconomiei mântuirii, semnificația teologică a lucrării omenești asupra lumii materiale: omul și lumea materială; demnitatea muncii; munca și istoria mântuirii; munca și firea umană; munca și relațiile dintre oameni; Dumnezeu și munca omului; munca în tradiția antiohiană (Recenzie, de Pr. Asist. Lucian Gafton) (Ort., XIV (1962), nr. 3, p. 430—433).

Pr. Magistr. Ilie N e g o i ț ă, *Demnitatea muncii la Sfântul Ioan Gură de Aur*: Mentalitatea păgînă despre muncă. Atitudinea Sfântului Ioan Hrisostom față de muncă. Argumentarea demnității muncii. Munca omului în paradisul terestru. Munca — factor de unire între oameni (S.T., XV (1963), nr. 3—4, p. 210—219).

Pr. Magistr. Gheorghe A. N i c o l a e, *Țeluri morale în predicile despre pocăință ale Sfântului Ioan Gură de Aur*: ...Cultul muncii... (S.T., XVIII (1966), nr. 1—2, p. 95—96).

Pr. Prof. Ene B r a n i ș t e, *Idei, principii și preocupări sociale în cultul Bisericii Ortodoxe*: ...Munca oglindită în cultul ortodox... (S.T., IV (1952), nr. 7—8, p. 450—451).

Magistr. Sorin C o s m a, *Munca în comun și morala creștină*: Necesitatea muncii. Individ și colectivitate. Munca în comun și foloasele ei (S.T., XV (1963), nr. 3—4, p. 173—189).

Prof. Ioan Z ă g r e a n, *Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului*: ...Dreptul la muncă (S.T., IV (1952), nr. 3—4, p. 139—141).

Pr. Magistr. Filaret C o s t e a, *Sensul bucuriei în viața creștină*: ...Bucuria și munca (S.T., XV (1963), nr. 1—2, p. 47—51).

Pr. Gh. P o p e s c u-Ț i n ț ă r e n i, *Conceptia creștină despre muncă*: Întreprinde o atentă cercetare asupra concepției despre muncă în gândirea religioasă și în viața omenerii (Notă bibliografică) (S.T., XX (1968), nr. 1—2, p. 188).

Diac. Drd. M. S a v a, *Idei dogmatice și morale în opera episcopului Asterie al Amasiei*: ...Probleme morale — munca... (S.T., XXI (1969), nr. 9—10, p. 720).

Cf. și: Pr. Matei P î s l a r u, *Johann Wolfgang Goethe, despre religie în general și creștinism în special*: ..Despre muncă... (S.T., IX (1957), nr. 3—4, p. 295).

Pr. Magistr. Filaret C o s t e a, *Idei moral-sociale, în proverbele romînilor*: ...Ideia muncii... (S.T., XIII (1961), nr. 7—8, p. 496—498).

2. ATITUDINEA BISERICII ORTODOXE FAȚĂ DE MUNCĂ

Pr. Lect. D. F e c i o r u, *Biserica Ortodoxă sprijină strădaniile credincioșilor săi pentru o viață mai bună*: ...Se analizează și se întemeiază biblic practica acțiunilor Bisericii Ortodoxe pentru promovarea, consolidarea și modernizarea muncii, care generează buna stare spirituală și materială a oamenilor... (S.T., IV (1952), nr. 9—10, p. 496—497).

Pr. Prof. Sofron V l a d, *Atitudinea Bisericii Ortodoxe față de problemele sociale. — Principii cu caracter social desprinse din Sfintele Evanghelii*: ...Biserica Ortodoxă sfintește munca... (S. T., VI (1954), nr. 3—4, p. 166, 168—173).

Diac. Prof. Emilian V a s i l e s c u, *Biserica și problemele societății actuale*: ..Proprietatea și munca... (Ort., XVIII (1966), nr. 3, p. 480—481).

3. ATITUDINEA ȘI ACȚIUNILE BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DE SPRIJINIRE ȘI MODERNIZARE A MUNCII

Pr. Serafim F. M o r o z a n, *Temeiuri patristice în gândirea, trăirea și slujirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian*: ...Rugăciunea și munca, cei doi poli ai vieții... (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 466—468).

Pastorală I.P.S. Patriarh Justinian pentru muncile de primăvară (B.O.R., LXX (1952), nr. 1—3, p. 5—10).

Implinirea îndatoririlor cetățenești, poruncă a Sfintei noastre Biserici — Pastorală trimisă clerului și credincioșilor de I.P.S. Patriarh Justinian: În legătură cu munca câmpului (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 604—608).

Cuvîntul Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române pentru împlinirea la timp a muncilor agricole de primăvară (B.O.R., LXXI (1953), nr. 1, p. 3).

(Autorul nesemnat), *Pentru «Pâinea noastră cea de toate zilele» (B.O.R., LXXI (1953), nr. 1, p. 97—104).*

Pastorală I.P.S. Patriarh Justinian, către clericii și credincioșii agricultori (B.O.R., LXXI (1953), nr. 1, p. 4—9; — LXXII (1954), nr. 2—3, p. 215—218).

N

NECROLOGURI

I. — LA PROHODIREA UNOR IERARHI AI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

1. PATRIARHI

Diac. Gheorghe I. Moisescu, *Întru pomenirea părintelui Nicodim, patriarhul României (6 XII 1864—27 II 1948) (B.O.R., LXVI (1948), nr. 1—2, p. 1—29).*

(Autorul nesemnat), *Decese: ...Patriarhul Nicodim (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 40—42).*

(Autorul nesemnat), *La împlinirea a douăzeci de ani de la moartea patriarhului Nicodim al Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 65).*

2. ARHIEPISCOPI ȘI MITROPOLIȚI

(Autorul nesemnat), *Moartea fostului mitropolit al Moldovei Irineu Mihălcescu (B.O.R., LXVI (1948), nr. 3—4, p. 180—196).*

(Autorul nesemnat), *Decese: Mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei... (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—8, p. 39—40).*

(Autorul nesemnat), *Mitropolitul Sebastian Rusan (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 8—9, p. 866).*

Pr. C. N o n e a și Pr. S. P a r o c e s c u, † *Mitropolitul Sebastian Rusan (B.O.R., (1956), nr. 10—11, p. 871—888).*

Pr. Gh. S o a r e, *Darea de seamă asupra activității sectorului Administrației Patriarhale pe anul 1956: Decesul fostului mitropolit al Moldovei și Sucevei, Sebastian Rusan... (B.O.R., LXXV (1957), nr. 6—7, p. 573—574).*

Pr. Prof. Grigorie T. M a r c u, † *Mitropolitul Nicolae al Ardealului (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 10, p. 863—867).*

(Autorul nesemnat), † *Mitropolitul Nicolae Colan al Ardealului (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 3—4, p. 225—274).*

(Autorul nesemnat), † *Mitropolitul Eirem Enăcescu, 21 mai 1893—5 decembrie 1968 (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 11—12, p. 1411—1414).*

(Autorul nesemnat), † *Mitropolitul Dr. Vasile Lăzărescu (1894—1969) (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 223—224).*

3. EPISCOPI

(Autorul nesemnat), † *Episcopul Cosma Petrovici: Fost episcop al Dunării de Jos (B.O.R., LXVIII (1949), nr. 3—4, p. 65—66).*

G.I.M., † *Episcopul Gherontie Nicolau (episcop de Constanța) (Rev. cit., p. 66—68).*

(Autorul nesemnat), *Decese: Episcopul Cosma Petrovici și Episcopul Gherontie Nicolau... (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 37—38).*

(Autorul nesemnat), † *Episcopul Grigore Leu: Fost episcop de Huși (B.O.R., LXVII (1949), nr. 3—4, p. 68).*

(Autorul nesemnat), *Decese : ...Episcopul Grigore Leu...* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 38—39).

(Autorul nesemnat), *Încetarea din viață a episcopului Andrei Mager al Aradului* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 5—6, p. 421—428).

(Autorul nesemnat), *Adormirea întru Domnul a Prea Sfințitului Andrei Moldovanu, episcopul românilor ortodocși din America* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 215—222).

II. — LA PROHODIREA UNOR CLERICI ȘI LAICI CU FUNCȚII ADMINISTRATIVE: ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

1. CONSILIERI

(Autorul nesemnat), *Preotul Iconom Stavrofor Gheorghe Iordăchescu, consilier patriarhal : Încetarea din viață la 26 martie 1968* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 497—501).

2. FUNCȚIONARI PRINCIPALI

(Autorul nesemnat), *Vasile Coiculescu, 31 octombrie 1901—23 septembrie 1969 : Șeful de serviciu al Casei de pensii și ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 1076—1080).

III. — LA PROHODIREA UNOR PREOȚI, MARI FIGURI DE CĂRTURARI CONTEMPORANI

Pr. Acad. Gala Galaction

Vezi : Limbă și literatură (Literatura teologică românească din secolul al XX-lea : Scriitori și opere religioase).

IV. — LA PROHODIREA UNOR PREOȚI ȘI LAICI CADRE DIDACTICE LA INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÎNT TEOLOGIC ALE BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Pr. Prof. Liviu Ștan, *Profesorul Iacob Lazăr (23 martie 1884—august 1951) : Necrolog* (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 255—260).

N. I. Ș., † *Preotul profesor Niculae M. Popescu* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 72—82).

Pr. Prof. I. Rămureanu, *Încetarea din viață a pr. prof. universitar onorat Cicerone Iordăchescu* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 494—497).

O

O B I E C T E D E C U L T

Magistr. Viorel I. Chițu, *Raportul dintre cultul Vechiului Testament și cultul creștin : ...Obiecte de cult în creștinism* (S. T., XIII (1961), nr. 5—6, p. 318—319).

Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Elemente de istoria artei creștine. — Clopotnițe : Uzul păgîn și creștin al clopotelor ; toaca. Clopotnițele în Occident. Clopotnițele în Orientul creștin* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 199—208).

Vezi și : Iconografie ; — Obiecte vechi de artă.

O B I E C T E V E C H I D E A R T Ă

(Din țara noastră)

1. O B I E C T E R E L I G I O A S E

Arhim. Dionisie Udișteanu, *Un antimis din vremea mitropolitului Varlaam al Moldovei* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 10, p. 1035).

Pr. Virgil Godeanu, «*Repertoriul ... obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare : (Recenzie)* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 3—4, p. 413—420).

I. Barnea, *Un canon imnografic ilustrat* (Ort., XIII (1961), nr. 55—80).

Prof. Victor Brătulescu, *Icoanele de familie ale lui Neagoe Basarab* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 7—8, p. 775—784).

Pr. Mihai Mănuță, *O cutie de moaște din secolul al XVII-lea* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 7—8, p. 792—802).

Vezi și: *Arheologie* (Descoperiri arheologice din țară).

2. OBIECTE LAICE

Nadejda Romalo, *Cupa de argint a logofătului Coresi* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 11—12, p. 1103—1110).

N. A. Constantinescu, *O precizare: În legătură cu studiul, Cupa de argint a logofătului Coresi* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 379).

Pr. Mihai Mănuță, *Sigiliul lui Theona Monahul, din 1729* (S. T., XX (1968), nr. 3—4, p. 265—272).

O B S C U R A N T I S M U L

Pr. Asist. Haralambie Cojocaru, *Legislația canonică a Bisericii Ortodoxe față de superstiții, magie, vrăjitorie și obscurantism: ...Combaterea și condamnarea obscurantismului* (S. T., I (1949), nr. 5—6, p. 333—341).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Superstițiile și obscurantismul mistic. — Lupta împotriva superstițiilor și obscurantismului mistic, luptă pentru pace* (S. T., II (1950), p. 280—287).

Magistr. Dumitru Gh. Radu, *Structura actului religios după doctrina ortodoxă: ...Obscurantismul — manifestare religioasă nesănătoasă provenită dintr-o trăire religioasă unilaterală a fenomenului religios, numai cu sentimentul...* (S. T., VI (1954), nr. 3—4, p. 153).

O C U L T I S M U L

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Religie, superstiție, ocultism, spiritism și teosofie: ...Ocultismul — doctrina lui, practicile ocultiste: ghicitul, visele, astrologia, acțiunea la distanță...* (S. T., I (1949), nr. 5—6, p. 307—313).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Superstițiile și combaterea lor: ...Superstițiile individuale sau colective organizate în actualitate: chiromanția, nacromanția, astrologia...* (S. T., II (1950), nr. 9—10, p. 593—595).

Magistr. Anca Manolache, *Cunoașterea ocultă — falsificare a cunoașterii adevărului: Se demonstrează falsitatea metodei de cunoaștere întrebuințată de diverse curente ocultiste — antroposofia etc., precum și reaua credință de care dau dovadă doctrinele lor, și lipsa elementului moral în scopul propus* (S. T., VI (1954), nr. 3—4, p. 174—188).

Magistr. Dumitru Gh. Radu, *Structura actului religios după doctrina ortodoxă: ...Ocultismul — manifestare religioasă nesănătoasă...* (Rev. cit., p. 149—150).

O M U L

(Despre om, ființă socială)

Diac. Prof. N. I. Nicolaeșcu, *Îndatoriri sociale, după Noul Testament: ...Posibilitatea înnoirii sociale a lumii, prin schimbarea lăuntrică a omului...* (S. T., VI (1954), nr. 7—8, p. 348).

Pr. Magistr. Mihai Georgescu, *Idei morale și sociale în Comentariul la Psalmi al Sfântului Vasile cel Mare: ...Omul ființă socială...* (S. T., X, (1958), nr. 7—8, p. 468—469).

Ierom. Magistr. Nestor Vornicescu, *Dragostea față de om după Scriitori creștini din veacurile al doilea și al treilea: Concepția apologetilor despre om...* (S. T., X (1958), nr. 9—10, p. 580—583).

O. N. U.

(Autorul nesemnat). *A 20-a aniversare a Organizației Națiunilor Unite*: Originea, ideologia și principiile de bază ale acestei Organizații Mondiale pentru pace și securitate a statelor. Evoluția ei în ce privește componența și aniversarea a 20 de ani de la înființare (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 7—8, p. 686—689).

O P T I M I S M U L

Pr. Magistr. Gheorghe A. Nicolae, *Țeluri morale în predicile despre pocăință ale Sfântului Ioan Gură de Aur*: ...Optimismul (S.T., XVIII (1966), nr. 1—2, p. 97—99).

Pr. Magistr. Gh. Butnariu, *Temeiuri doctrinare ale optimismului creștin* (S.T., IX (1957), nr. 5—6, p. 334—340).

O R I E N T A L I S T I C Ă

1. DIN ISTORIA ȘI CULTURA ORIENTULUI ANTIC

V. I. Avdiev, *Istoria Orientului antic*: (Recenzie, de Diac. Prof. Em. Vasilescu) (Ort., VI (1954), nr. 4, p. 587—591).

Irenée Hausherr, *Direction spirituelle en Orient autrefois*: (Recenzie, de Ierom. Irineu) (Ort., X (1958), nr. 1, p. 127—128).

Pr. At. N., *L'Ancien Testament et l'Orient*: (Notă bibliografică) (S. T., XI (1959), nr. 5—6, p. 389—391).

Vicent Hughes L., *Jérusalem de l'Ancien Testament (partea II și III)*: (Notă bibliografică, de Pr. At. N.) (Rev. cit., p. 391—392).

2. ORIENTALISTICA ROMÂNĂ

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Orientalistica română* (Ort., VIII (1956), nr. 4, p. 621—628).

(Același autor), *Orientalistica română într-o nouă fază*: (Notă bibliografică) (S.T., XI (1959), nr. 3—4, p. 254—261).

Virgil Molin, *Contribuțiuni noi la istoricul relațiilor culturale cu Orientul ortodox (1709—1712)*... (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 3—4, p. 319—338).

T. G. Bulat, *Daniile lui Constantin Brîncoveanu pentru Orientul ortodox* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 9—10, p. 931—944).

Magistr. Gheorghe Speranță, *Traduceri în limba română din literatura religioasă orientală* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 5—6, p. 561—574).

Al. A. Botez, *O scrisoare inedită a lui Mihai Viteazul către patriarhul Alexandriei, Meletie Pigas* (Rev. cit., p. 584—592).

Drd. Gheorghe V. Speranță, *Clerici români orientaliști* (S. T., XIX (1967), nr. 5—6, p. 359—374).

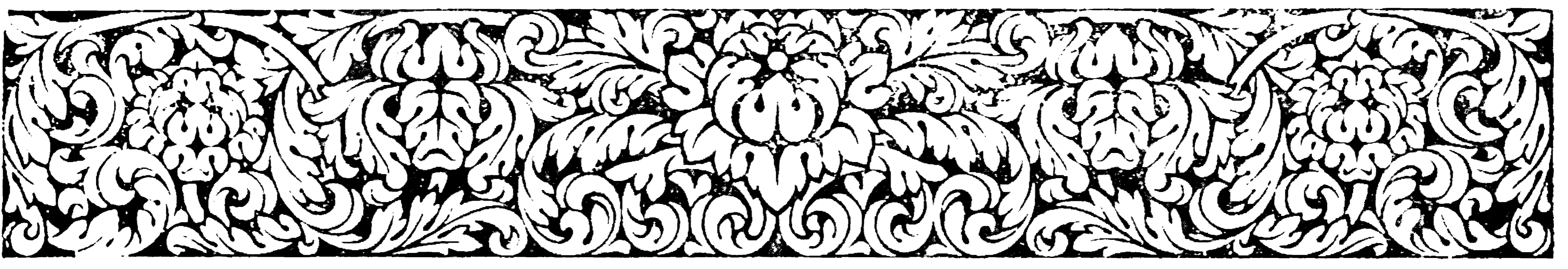
(Același autor), *Primul orientalist român modern — Constantin D. Georgian (1850—1904)* (S. T., XIX (1967), nr. 7—8, p. 521—534).

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Profesorul Th. Simenschy la 75 de ani*: Erudit clasicist și orientalist ieșan (Recenzie) (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1297—1298).

Al. A. Botez, *Cu Marcu Beza, prin minăstirile, muzeele și bibliotecile din Orientul Apropiat* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 442—446).

Pr. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU

• R E C E N Z I I •

Veniamin Nicolae, *Mănăstirea Căldărușani. Monografie*, București, 1973, 160 p. + 40 planșe.

Inchinată Prea Fericitului Părinte Justinian «cu prilejul aniversării unui sfert de veac de la întronizarea ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române», cartea este — cum arată subtitlul — o monografie. Materialul ei este distribuit în șase capitole, de întinderi diferite.

1. *Prelața* ne introduce în viața și atmosfera mînăstirii, în peisajul și culoarea locală, urmărite de-a lungul timpului. Abia schițate aici, principalele date și aspecte din istoria mînăstirii cu o existență neîntreruptă de mai bine de trei secole sînt dezvoltate în captiolele următoare.

2. *Istoricul mînăstirii*. — Autorul arată că Mînăstirea Căldărușani este una din numeroasele ctitorii ale lui Matei Basarab, domnul Țării Românești (1632—1654), zidită la 1638. Potrivit mentalității și obiceiului timpului, ctitorul a înzestrat mînăstirea cu întinse proprietăți și alte averi, întărite prin hrisoave, respectate, întărite și înnoite de urmașii săi. Fără a putea ști precis din ce se compunea complexul mînăstiresc ctitorit de Matei Basarab, încă de la începuturile sale — spune autorul monografiei —, «mînăstirea s-a bucurat de renume în țară, atît datorită mărimii sale impresionante cît și averii însemnate de care dispunea»; numărul călugărilor viețuitori în mînăstire era în general mare, «depășind de regulă 200».

Deteriorată de vreme, printr-un hrisov domnesc din anul 1761, este instituită o «epitropie a Mitropoliei asupra mînăstirii, urmînd ca mitropolitul să se îngrijească de buna întreținere a ei». Cîțiva ani mai tîrziu, domnitorul Alexandru Ipsilanti (1774—1782), spirit luminat și om de cultură, dă Mînăstirea Căldărușani în purtare de grijă a arhimandritului Filaret, viețuitor aici, care mai tîrziu va ajunge mitropolit. Cu ajutor domnesc, acesta execută importante lucrări de restaurare.

În prima jumătate a veacului trecut, Mînăstirea Căldărușani «făcea parte din categoria mînăstirilor mari din țară» și cunoștea «o viață prosperă». Tot acum ea a fost martora unor evenimente politice din istoria țării și un loc de adăpost al multor băjenari bucureșteni, dar și «loc de surghiun» pentru răzvrătiți.

Pe la mijlocul veacului trecut s-au executat noi lucrări de reconstrucție și reparație, ca. de altfel, și după aceea. Apoi, între anii 1908—1915, prin grija fostului mitropolit Ghenadie Petrescu, viețuitor aici și stareț și cu concursul Comisiei Monumentelor Istorice, Mînăstirea Căldărușani a fost supusă unor vaste lucrări de restaurare generală. Cutremurul din 1940, ca și un incendiu din 1945 care au produs mari stricăciuni complexului mînăstiresc de la Căldărușani, au făcut necesare noi lucrări de restaurare, care s-au efectuat între 1950—1958, prin nemijlocita purtare de grijă a Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu fondurile Arhiepiscopiei Bucureștilor și ale Departamentului Cultelor.

În încheierea acestui capitol, autorul face o privire de ansamblu asupra «situației actuale a clădirilor mînăstirii», constatînd că, în ciuda vechimii așezămîntului și mai ales a vicisitudinilor vremii, mînăstirea «se prezintă astăzi ca o construcție solidă ce impresionează prin dimensiunile sale și care se distinge prin sobrietate și simplitate». Se descriu apoi pe scurt — făcîndu-se anatomia fiecăreia dintre construcțiile mai importante ale complexului mînăstiresc: biserica cea mare, biserica din cimitir, turnul de clopotniță, tîmpla paraclisului» ș. a.

3. *Situația materială a mînăstirii din trecut.* — Fiind ctitorie voievodală și potrivit obiceiului vremii, Mînăstirii Căldărușani i-au fost închinat de-a lungul timpului mai multe metohuri. Cel dintîi așezămînt închinat a fost «un schit cu hramul Cuvioasa Paraschiva», în 1639. După acesta au urmat alte închinări: schitul Cîrnu din Buzău, în 1649; schitul Mănești, în 1698; metohul de la Surani (Prahova), în 1702; biserica din Cocloc, în clădirile căreia, în prima jumătate a veacului trecut, a fost instalată și a funcționat tipografia mînăstirii.

Afară de acestea, Mînăstirea Căldărușani a avut numeroase alte proprietăți, în primul rînd moșii, răspîndite în șapte din județele țării. Cele mai multe din aceste moșii proveneau din daniile făcute mînăstirii de Matei Basarab, la care se adăugau «daniile altor domnitori și ale altor credincioși», «achiziții» și «schimburi făcute de mînăstire în decursul anilor». La acestea se adăugau, de asemenea, întinse suprafețe plantate cu vii, apoi «prăvălii și case în București, Tîrgoviște, Ploiești și diverse ateliere în cuprinsul mînăstirii, care-i asigurau o stare materială înfloritoare și venituri însemnate». Atelierele din mînăstire au luat ființă treptat și satisfăceau trebuințele viețuitorilor de aici. Așa, de pildă, în 1862, deci mai aproape de vremea noastră, sînt amintite: «tăbăcăria pentru piele, căciulăria, «fabrica» de preșuri și trăiști, atelierul de trăsuri și fierărie, cismăria, postăvăria, cojocăria, croitoria, presa de ulei (...), curăria și legătoria de cărți», fiecare cu utilajele respective necesare. «Averea mobilă» a mînăstirii consta din «numeroase animale pentru muncă și pentru tracțiune», ca și pentru producerea hranei: cai, boi, vaci, bivoli și bivolițe, oi, porci, stupi, apoi diferite atelaje și mijloace de transport, precum și «numeroși țigani robi, unii din ei dăruiți încă din vremea domniei lui Matei Basarab».

4. *Oameni și fapte* este capitolul în care autorul trece în revistă «figurile reprezentative din istoria mînăstirii», stareții, năstravnicii și «faptele mai de seamă săvîrșite de fiecare».

De la Varlaam, «primul stareț al mînăstirii, cel căruia Matei Basarab i-a încredințat noua sa ctitorie», pînă la arhimandritul Veniamin Nicolae, actualul conducător al mînăstirii, de-a lungul a peste trei sute de ani de existență, s-au perindat la conducerea mînăstirii mai multe zeci de ocîrmuitori, unii dintre ei avînd să ajungă vlădici: episcopi și mitropoliți. Menționîndu-i în ordinea cronologică, autorul, în limita posibilităților, dă și unele relatări cu privire la viața și activitatea acestora. Rețin atenția în chip deosebit cîteva nume. Așa, de pildă, starețul Ioanichie, urmașul lui Varlaam, care «a luat parte la marele divan de judecată din 1669 ce a hotărît pedepsirea intrigantului boier Stroe Leurdeanu, vinovat de uciderea postelnicului Constantin Cantacuzino». Apoi Filaret, ajuns mitropolit, acestuia, cum am văzut fiindu-i încredințată din partea domniei purtarea de grijă a mînăstirii, căreia i-a făcut reparații radicale, devenind astfel «al doilea ctitor» al ei. De asemenea starețul Gheorghie de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, ucenicul lui Paisie Velicicovschi, continuator al lucrărilor de restaurare a mînăstirii, dar mai ales redresor și orînduitor al vieții monahale de aici după model paisian și aghiorit. Ca să ne oprim în cele din urmă asupra lui Ghenadie Petrescu, fostul mitropolit primat care, în urma renunțării la scaunul vlădicesc, s-a retras la Căldărușani, conducînd mînăstirea ca egumen între 1905—1918 și de numele căruia se leagă, cum am văzut, marile lucrări de restaurare a Mînăstirii dintre anii 1908—1915.

Alături de acești conducători ai mînăstirii, de viețuirea la Căldărușani mai este legat numele lui Grigorie, viitorul mitropolit-cărturar al Ungrovlahiei Grigorie al IV-lea Miculescu, supranumit «Dascălul», ca și numele fostului episcop de Buzău, Gherasim Rătescu, ce și-a petrecut ultimii ani ai vieții aici, unde a și murit.

5. *Activitatea culturală în mînăstire.* — Ca urmare a pătrunderii curentului paian — la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în primele decenii ale celui următor — aici trăiesc în această vreme «cîțiva vestiți caligrafi și miniaturiști», ca «ardeleanul Acachie», «Serafim ieromonahul», «Daniile ieromonahul» ș.a. Numeroase manuscrise și cărți, «multe copiate chiar în mînăstire», se găseau acum aici. Apoi, alături de traduceri, de copieri de cărți și manuscrise, la Căldărușani «s-au compus și lucrări originale și s-au făcut diverse prelucrări după operele eclesiastice». Biblioteca mînăstirii era bogată; cuprindea într-o vreme sute de cărți și manuscrise: grecești, românești, slavonești, latinești, franțuzești, italiene și germane. Dacă prin 1807 «mînăstirea dispunea de circa 143 de volume, care îmbrățișau discipline foarte diferite, de la istorie, geografie, logică, filozofie, pînă la literatura religioasă, obișnuită în mînăstiri», prin 1862—1864 se aflau în biblioteca mînăstirii «mai mult de 1200 de volume». În afară de cărți religioase, se găseau «numeroase lucrări de filozofie, aritmetică, istorie, geografie, literatură» etc., cele mai multe în grecește. Aceasta arată importanța bibliotecii de la Mînăstirea Căldărușani pe la jumătatea veacului trecut. Cum «cărțile au soarta lor», cele mai multe din ele au dispărut de-a lungul anilor; numai o mică parte din cărțile și manuscrisele căldărușane au reușit să ajungă pînă la noi: acestea se păstrează acum — cele mai multe — în biblioteca Patriarhiei Române.

Viața culturală de la Mînăstirea Căldărușani din vremile de altă dată trebuie întregită cu tipografia mînăstirii, întemeiată în prima jumătate a secolului trecut de mitropolitul Grigorie Dascălul, fost călugăr viețuitor în această mînăstire, și instalată în metocul de la Cocioac. De activitatea în această tipografie, este legat, printre altele, numele ieromonahului Macarie, vestitul dascăl de cîntări bisericești, căruia i s-a încredințat și conducerea ei. Rod al activității tipografice căldărușane sub conducerea lui Macarie ieromonahul prefătează și *Oglinda omului celui din lăuntru*, «o cunoscută carte de morală a vremii», tipărită tot aici, după ediția de la Neamț din 1833.

Alt element care întregește și definește caracterul divers al activității culturale de la Mînăstirea Căldărușani este, școala de zugravi a Mitropoliei Ungrovlahiei, înființată printr-un hrisov al lui Alexandru Ipsilanti, în 1778. Printre meșterii și ucenicii care s-au format aici este și Nicolae Grigorescu, cel care avea să ajungă «cel mai mare pictor român», care și-a făcut ucenicia sub îndrumarea meșterului zugrav Evghenie Lazăr.

6. *Obiectele de preț și Muzeul mînăstirii* — Cele dintîi obiecte de preț intrate în patrimoniul mînăstirii sînt «vasele sfinte» cu care a fost înzestrată de ctitorul ei, Matei Basarab. Din zestrea domnească de atunci se păstrează și un *Tetraevanghel*, «scris în limba slavă la 1643 din porunca lui Matei Basarab», — aflat acum la Academia Română. Asupra altor obiecte de preț aparținînd mînăstirii și care s-au păstrat pînă în zilele noastre, autorul stăruie, descriindu-le pe fiecare.

Ca piese de muzeu (care e în curs de organizare), Mînăstirea dispune de «trei colecții de obiecte»: a) o colecție de «icoane pictate pe lemn și veșminte preoțești», adăpostită în fosta trapeză a mînăstirii; b) «pinacoteca», care cuprinde tablouri de Sava Henția, G. Tattarescu ș.a., aflată în fosta casă Ghenadie Petrescu; c) «colecția de tezaur», cuprinzînd obiecte din metale prețioase, adăpostită în sala «Matei Basarab». Parte din icoanele aflate în muzeu — spune autorul — au fost aduse de la Curtea de Argeș de fostul mitropolit Ghenadie Petrescu.

Din perioada căldărușană a marelui pictor N. Grigorescu se păstrează 7 valoroase icoane, pictate în anii 1854, pe care autorul le descrie în parte. Din pinacotecă fac parte «25 de portrete de ierarhi și călugări din Mînăstirea Căldărușani», iar

în tezaurul din sala «Matei Basarab» se păstrează «numeroase obiecte de cult datînd din secolele XVII—XIX».

În ultima parte a lucrării, în șase anexe, sînt reproduse textele următoarelor acte documentare : *Document din 1761 prin care Mînăstirea este dată în grija Mitropoliei* (anexa I); *Pomelnicul Mînăstirii (c. 1810)*. «Predoslovie a pomelnicului acestuia» (Anexa II); *Cererea călugărilor din Mînăstire către mitropolit din 1819* (anexa III); *Cererile părinților pămînteni (c. 1819)* (anexa IV); *Cererile călugărilor de la M-reă Căldărușani (c. 1819)* (anexa VI).

Cinci rezumate — în limbile franceză, italiană, germană, engleză și rusă — încheie această lucrare.

Alcătuită pe baza unei bogate documentații, așa cum se vede din aparatul critic din subsolul paginii, și ilustrată cu frumoase reproduceri-foto de portrete ale unora dintre conducătorii mînăstirii, ale unor obiecte din muzeul mînăstirii și ale unor imagini privind complexul arhitectonic mînăstiresc, monografia *Mînăstirea Căldărușani* apare cititorilor, specialiști și nespecialiști, ca o carte interesantă și folositoare, care se citește cu plăcere și te îndeamnă la reflecții, uneori pline de nostalgie.

ADRIAN N. POPESCU

REVISTA REVISTELOR MITROPOLITANE

«GLASUL BISERICII», revista oficială a Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, an. XXXI (1972) :

Numărul 7—8,

pe lunile iulie-august, cuprinde :

— Redacția, *Semnificația zilei de 23 August* (p. 714—717).

În rubrica «Aniversări» :

— Redacția, *Sărbătorirea zilei onomastice a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian* (p. 718—720).

În rubrica

«Îndrumări pastorale și omiletice» :

— Diac. Petru I. David, *Predică la Duminica a VI-a după Paști. Solidaritatea la bine, un act al credinței* (p. 721—724) ;

— Pr. David Popescu, *La Schimbarea la Față* (p. 724—727) ;

— Pr. Dumitru Cristescu, *La Adormirea Maicii Domnului* (p. 727—729).

— Pr. Asist. Dumitru Radu, *La Duminica a XVII-a după Rusalii* (p. 729—732).

În rubrica

«Pentru pacea a toată lumea» :

— Redacția, *In apărarea păcii* (p. 733—739) [—semnalarea eforturilor pentru stabilirea unui climat de pace și de cooperare între state și popoare, spre a fi mărturie și îndemnatuturor la lupta pentru pace și prietenie între popoare].

— Diac. Prof. O. Bucevschi și Cezar Vasiliu, *Știri ecumenice* (740—750).

— Pr. David Popescu, *Moartea patriarhului ecumenic Atenagoras I (1886—1972)* (p. 751—753).

În rubrica

«Articole și studii» :

— Pr. Ioan Mircea, «*Nașterea de sus*» (p. 754—765) [— la început autorul semnalează că nașterea de sus sau «din nou» este un concept și un act spiritual pur creștin, care este întâlnit în Evanghelia după Ioan (III, 3, 5)

— unde ideea este redată în forma impersonală și individuală, condiționind de «nașterea de sus» și intrarea în împărăția cerurilor», re-

prezentind nașterea sacramentală «din apă și din Duh», adică Taina Sfintului Botez.

Apoi autorul se ocupă îndeaproape de folosirea acestei idei — «nașterea de sus» și «Botezul care mintuiește» — în Epistola I a Apostolului Petru (I, 3—4, 23 și III, 21). Din ambele locuri reiese că atât prin originea, cât și prin cauza, mijlocul și scopul ei final, această naștere de sus este spirituală, divină, harică și cerească, nestricăcioasă și veșnică.

Folosind îndeosebi operele Sfinților Părinți răsăriteni Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nisa, Grigorie de Nazianz, Atanasie cel Mare, Chiril al Ierusalimului, Chiril al Alexandriei, Vasile cel Mare și Maxim Mărturisitorul — precum și lucrări de teologie ortodoxă contemporană, autorul demonstrează că în Epistola I a Apostolului Petru nașterea de sus trebuie înțeleasă ca o consecință a operei de răscumpărare și act al Sfintei Treimi, care revarsă asupra credincioșilor ce trec prin Taina Botezului o seamă de daruri și de energii spirituale ale harului divin, sau ale Sfintului Duh, devenind astfel și «naștere din nou», convertire, înnoire ; că scopul «nașterii de sus» este nădejdea învierii și a vieții veșnice ; iar rostul «nașterii din nou» ori «de sus» este nu numai individual, ci și comunitar : de a sluji lui Dumnezeu și semenilor, activînd astfel pentru «transformarea lumii». În acest fel «nașterea de sus» a creștinilor din individuală a trecut la cea colectivă, a obștii, dînd naștere Bisericii.

Însă «nașterea de sus» fără transformarea efectivă a credinciosului, care să conlucreze neconținut cu harul divin, rămîne un act sacramental iar darurile lui spirituale se pierd, sau rămîn ineficace, întrucît mîntuirea integrală și definitivă este un act sinergic, expresie a mărturisirii făcute și a angajamentului solemn luat la Botez de către fiecare creștin că se unește și va trăi cu și în Hristos.

— Pr. Ilie D. Negoită, *Numirile Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. Studiu patristic-liturgic* (p. 766—778) [— articolul înfăți-

șează la început, pe baza unui succint studiu de patologie (folosind îndeosebi operele Sfinților Părinți : Ioan Damaschin, Maxim Mărturisitorul, Ambrozie al Milanului și alții), etapele parcurse de această problemă, și apoi prezintă numirile date Preasfintei Născătoare de Dumnezeu în poezia imnografică a Bisericii Ortodoxe (folosind îndeosebi textul cântărilor și rugăciunilor din Octoih, Triod și Mineiele pe august, septembrie și noiembrie)].

— Diac. doctorand Marin P a n ă, *Cântarea psaltică tradițională ca mijloc de susținere a unității cultului în Biserica Ortodoxă Română* (p. 779—784) [— pornind de la adevărul că unitatea sau uniformitatea cultului este impusă și de caracterul colectiv al cultului, care impune folosirea aceleiași forme de închinare și de slăvire a lui Dumnezeu către credincioșii care au conștiința apartenenței la una și aceeași Biserică, adică cu conștiința unității lor religioase, autorul urmărește să demonstreze că muzica psaltică tradițională constituie mijlocul de lămurire, de întărire și de apărare a dreptei credințe și de combatere a prozelitismului sectar. Pentru aceasta redarea cântării bisericesti tradiționale trebuie făcută fără preocupări de efecte, în toată simplitatea, cu sobrietate, cu seninătate, cu sinceritate și cu evlavie].

— Doctorand Gheorghe V. B u r c ă, *Studiu comparativ între elocvența profană și cea bisericască* (p. 785—797) [— autorul urmărește să demonstreze că elocvența profană învață pe om cum să se conducă în viața social-politică în timp ce elocvența bisericască, pe lângă aceasta, învață pe creștin cum trebuie să trăiască în viața aceasta pentru a dobândi mîntuirea sufletului în viața viitoare. Pentru aceasta autorul se oprește asupra următoarelor aspecte ale problemei : — «Scurt istoric asupra elocvenței profane și bisericesti»; — «Termenii uzuali în cele două feluri de elocvență»; — «Asemănări și deosebiri între aceste feluri de elocvență»; — Comparație între subiectul și obiectul, între materiile, între felurile și împărțirile, între genurile, speciile și denumirile, între mijloacele folosite, între formă și scopul elocvenței profane și ale celei bisericesti»; — «Oratorul profan și preotul predicator»; — «Efectul puterii elocvenței lui Hristos și al elocvenței profane»; — «Importanța și necesitatea celor două feluri de elocvență»].

— Doctorand Ioan H e r m a n, *Gyula (Iuliu) Moravcsik ca bizantinist* (p. 798—804) [— o succintă prezentare bibliografică a renumitului bizantinolog ungar, întocmită cu ajutorul editării de către Academia Ungară, cu prilejul împlinirii vârstei de 75 de ani de către Gyula

Moravcsik, a lucrării *Studia byzantina*, care reunește o serie dintre lucrările de valoare ale lui Moravcsik, a cărui activitate neobosită este concretizată în publicații și opere independente, referitoare la istoria vieții și culturii bizantine și la contactele bizantino-ungare].

În rubrica
«Documentare» :

— Pr. Alexandru-Armand M u n t e a n u, Ghid bibliografic, pe teme și probleme din publicațiile revistei mitropolitane «Glasul Bisericii» (p. 805—824) [— continuînd prezentarea a ceea ce s-a scris în revista «Glasul Bisericii» în vremea arhipăstoririi Prea Fericitului Patriarh Justinian, autorul prezintă acum continuarea materialului privitor la :

«Orinduirea canonică și administrativă internă a Bisericii Ortodoxe Române contemporane» : III. — Organizarea administrativă locală (1. Parohia ; 2. Protoieria ; 3. Mînăstirea ; 4. Eparhia ; 5. Mitropolia). «Pacea și războiul» » I. — Învățătura Bisericii Ortodoxe despre pace ; II. — Atitudinea Bisericii Ortodoxe despre pace și război ; III. — Atitudinea Bisericii Romano-Catolice despre pace și război ; IV. — Pacea oglindită în literatura românească ; V. — Pacea oglindită în literatura străină ; VI. — Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de problema păcii și a războiului în contemporaneitate (1. Noua orientare a Bisericii Ortodoxe Române față de pacea lumii contemporane — după directivele Sfîntului Sinod ; 2. Acțiuni ale Bisericii Ortodoxe Române și ale celorlalte culte din țară pentru apărarea păcii ; 3. Acțiuni externe ale Bisericii Ortodoxe Române pentru apărarea păcii) ; VII. — Atitudinea cultelor religioase din alte țări față de problema păcii contemporane ; VIII. — Acțiuni pentru apărarea păcii pe plan mondial ; IX. — Acțiuni pentru apărarea păcii pe plan național].

— Prof. T. G. B u l a t, *Titularii Episcopiei Buzăului din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea* (p. 825—850) [— continuînd studiul său cu acest subiect (început în aceeași revistă, nr. 5—6/1971), autorul înfățișează, împreună cu textul documentelor de arhivă cu date din lucrări de specialitate, pe următorii titulari ai Episcopiei Buzăului : *Serafim* Slătineanu (prezentat într-un studiu special în aceeași revistă, nr. 1—2/1961) ; *Grigorie* (4 aprilie 1668—1691) ; *Mitrofan* (10 iunie 1691—1702) ; și *Damaschin* (3 octombrie 1703—14 aprilie 1708)].

— Pr. Nițșor C a z a c u și Matei C a z a c u, *Hirotoniile săvîrșite în Eparhia Mitropoliei Ungrovlahiei între anii 1834—1852. Partea a IV-a : 1850—1852* (p. 851—873).

— Pr. Emilian Vlaiculescu, *Monografia bisericii Minăstirea din Vălenii de Munte*. Partea doua (p. 874—886) [— partea întâi, publicată în aceeași revistă (nr. 9—10/1971) s-a ocupat de istoria bisericii Minăstirii din Vălenii de Munte de la întemeierea ei, în anul 1680, până la secularizarea averilor minăstirești, care a avut loc la 1864].

Partea a doua se ocupă de istoria acestei biserici de la secularizare până în prezent, oprindu-se îndeosebi asupra : VI. — Diferitele reparații și restaurări pe care biserica le-a suferit în veacul al XX-lea ; VII. — Pictura bisericii ; VIII. — Catapeteasma ; IX. — Mormintele din naosul și pronaosul bisericii ; X.

— Cărți și obiecte sacre aflate în posesia bisericii : XI. — Înfațișarea și starea actuală a bisericii ; XII. — Egumeni ai Minăstirii Văleni ; XIII. — Preoți mireni ai bisericii din Văleni ; XIV. — Cîntăreți ; XV. — Clopotnița.

În completare sînt publicate patru anexe : a IX-a reproduce «Pisania redactată de profesorul N. Iorga în 1926, cînd biserica a fost readusă în starea de la 1600 ; a X-a la a XII-a reproduc acte de danii din 1723, 1735 și 1770.

Revista se încheie cu publicarea părții a doua din *Cîntările Sfintei Liturghii, după vechile melodii tradiționale, psaltice* de Prof. Ioan Chirescu.

«MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI A SUCEVEI», revista oficială a Arhiepiscopiei Iașilor și a Episcopiei Romanului și Hușilor, an. XLVIII (1972) :

Numărul 7—8,
pe lunile iulie-august, cuprinde :

În rubrica
«A douăzeci și opta aniversare a eliberării
Patriei noastre» :

— Redacția, 23 August 1944 : Ziua eliberării noastre (p. 489—492).

În rubrica
«Din cronica Patriarhiei Ecumenice» :
— Pr. Ștefan C. Alexe, *Moartea Patriarhului Athenagoras I ; Alegerea și înscăunarea noului Patriarh ecumenic Dimitrios I* (p. 493—497).

În rubrica «Studii» :
Este închinată în întregime împlinirii a «Trei veacuri de la întemeierea Minăstirii Cetățuia (1672—1972)» și cuprinde următoarele materiale :

— † Irineu Crăciunaș, *Pictura bisericii de la Minăstirea Cetățuia* (p. 498—525) [— la început autorul înfațișează contextul istoric-artistic în care se încadrează pictura bisericii Minăstirii Cetățuia (pictată, îndată după zidirea ei, la 1672, de voievodul Gheorghe Duca, de către Mihai, Dima și Gheorghe, aromâni stabiliți apoi în Moldova, ajutați de unii pictori localnici). Pictura de la Cetățuia — care demonstrează pierderea treptată a tradiției vechii școli de pictură în Moldova, datorită procesului firesc de evoluție a picturii în veacul al XVII-lea, condițiilor istorice grele și mai ales influenței occidentale —, deși nu se păstrează în starea originală decît în pridvorul bisericii și în unele părți din celelalte încăperi ale bisericii (fiind refăcută la sfîrșitul veacului al XVIII-lea și apoi între 1820 și

1830), constituie totuși o operă de mare valoare artistică.

În continuare se face o descriere sumară a picturii : (din pridvor, din pronaos, din naos și de pe catapeteasmă), arătînd ciclurile iconografice reprezentate în fiecare încăpere a bisericii și scenele care alcătuiesc ciclurile respective.

Trăsăturile stilistice și valoarea picturii de la Cetățuia se caracterizează prin caracterul narativ al picturii și prin numărul mare de teme iconografice tratate în mai multe sau într-o singură scenă. Trebuie remarcat faptul că în pictura de la Cetățuia sînt reluate următoarele teme iconografice luate din iconografia picturii exterioare moldovenești : Aca-tistul Maicii Domnului, Arborele lui Iesei, filozofii antici, Scara virtuților, rugul cel ne-ars etc. ; ca și faptul că un loc important în pictura de la Cetățuia îl ocupă elementul figurativ și arhitectural decorativ, în tratarea iconografică amplă cu numeroase peisaje și în legarea strînsă a scenelor de viața reală.

În încheiere autorul precizează că pictura de la Cetățuia alcătuiește o adevărată teologie, scrisă cu linii și culori pe pereții bisericii, urmărind instruirea și educarea credincioșilor, pregătindu-i treptat prin semnificația teologică crescîndă a scenelor, începînd de la pridvor, pînă la altar.

Zece reproduceri fotografice a unor scene și detalii iconografice însoțesc textul].

— N. Grigoraș, *Duca Vodă cel Bătrîn. Infăptuirile sale culturale* (p. 525—545) [— Gheorghe Duca a domnit în Moldova în trei rînduri (11 septembrie 1665 — 19 mai 1666 ; noiembrie 1668 — august 1672 ; și noiembrie 1678

— 25 decembrie 1684), în timpul cărora a urmărit să reinvie vremea din timpul domniei fostului său «stăpin», Vasile Vodă Lupu. În acest consens trebuie înscrisă și opera principală a lui Gheorghe Duca — Minăstirea Cetățuia, monument de artă care susține ușor o comparație cu Minăstirea Trei Ierarhi, ctitoria magnificului său «stăpin», Vasile Lupu, dar elementele sale de arhitectură dau Cetățuiei o înfățișare mai liniștită, realizată prin «înțelegerea frumosului obținut prin simplitate».

Autorul înfățișează — întemeiat pe documente și lucrări de specialitate — pe larg activitatea de renaștere culturală, în materie de construcții și de tipărire și răspindire de cărți religioase (*Psaltirea* în versuri, *Psaltirea* slavo-română, *Molitvenic* de-nțeles, *Octoih*, *Viețile Sfinților*, *Intimpinare contra primatului papal*, *Contra ereziilor*) desfășurată de Gheorghe Duca în timpul celor trei domnii în Moldova.

În încheiere autorul sintetizează studiul său că în a doua jumătate a veacului al XVII-lea și în special între 1668 și 1683 s-au intensificat legăturile culturale dintre țările române, ajungându-se la formarea unei adevărate comunități culturale, la menținerea și dezvoltarea conștiinței unității etnice a poporului nostru. Meritul lui Gheorghe Duca în istoria culturii românești constă în sprijinirea activității și eforturilor mitropolitului Dosoftei de a tipări și răspindi cartea românească de cult pentru introducerea ei în slujba Bisericii strămoșești, ca și cea de a tipări traduceri de cărți religioase și culegeri de proză cu tendințe moralizatoare.

Trebuie semnalat faptul că în prefetele majorității lucrărilor tipărite se amintea originea romană și unitatea etnică și de limbă a poporului nostru].

— Constantin Turcu, *Citeva precizări în legătură cu Minăstirea Cetățuia* (p. 546—559) [— întemeindu-se pe documente publicate și pe o bogată bibliografie selectivă, autorul face judicioase precizări și puneri la punct asupra următoarelor probleme: — 1. Toponimicul «Cetățuia». Originea și semnificația lui; — 2. Când apare toponimicul «Cetățuia» în documente?; — 3. A fost o biserică mai veche la Cetățuia? — 4. Arhitectul Minăstirii Cetățuia; — 5. Zugravii Minăstirii Cetățuia; — 6. Proprietățile funciare ale Minăstirii Cetățuia; — 7. Minăstirea Cetățuia loc de refugiu și de apărare; — 8. Știri despre o *Evanghelie* manuscrisă care a aparținut Minăstirii Cetățuia din Iași (scrisă de mitropolitul Luca la 1616 și dăruită lui Gheorghe Duca, la 1670, de mitropolitul Gavriil al Filipoplei)].

—Șt. Olteanu, *Precizări în legătură cu începuturile zidirii Minăstirii Cetățuia* (p. 560—565) [— pornind de la faptul că pentru multe din locașurile de cult (și între acestea și Minăstirea Cetățuia) rămâne încă nelămurită problema raportului juridic dintre ctitorul locașului și proprietarul sau proprietarii terenului pe care urma să se construiască locașul de închinare, autorul își propune să precizeze — pe baza unor documente inedite (păstrate la Arhivele Statului București, *Minăstirea Sfintul Sava — Iași*, XVII, orig. rom.) — emise, în cea mai mare parte de cancelaria lui Duca Vodă în primăvara anilor 1666 și 1669 — această problemă a raportului juridic în cazul Minăstirii Cetățuia.

La început autorul precizează că, după cum reiese din acte, proprietarii viilor de pe dealul Cetățuia (numit așa datorită probabil existenței în trecut a unei fortificații pe el) erau diferiți locuitori ai orașului Iași, aparținând aproape tuturor categoriilor sociale ale timpului.

În continuare sînt pe larg înfățișate datele documentare privitoare la îndeplinirea formalităților de intrare în proprietate a lui Duca Vodă asupra terenurilor de pe dealul Cetățuia: în prima etapă, la 27 și 28 martie 1666, cînd se întocmesc 11 acte de vînzare-cumpărare a 15,25 ha; și în a doua etapă, la 19, 26 și 27 martie 1669, cînd se întocmesc 17 acte de vînzare-cumpărare a 29,64 ha. În acest fel, la începutul lunii aprilie 1669, cînd au început probabil lucrările pregătitoare pentru construirea locașului de închinare, Duca Vodă se afla în posesia a 44,89 ha de vie situată pe dealul Cetățuia, la marginea orașului Iași.

În ultima etapă s-a emis și actul de confirmare de către marii boieri din sfatul domnesc în frunte cu Arhiepiscopul Ghidion al Sucevei și episcopul Ioan de Huși, alături de Miron Costin (vornicul țării de jos), Gligoraș Hăbășescu (vornicul țării de sus), Solomon Birlădeanu (mare logofăt) și alții.

Autorul încheie cu precizarea că în nici unul din documentele posterioare (cite se cunosc pînă astăzi) nu se întilnesc reclamații ale vînzătorilor ori ale urmașilor lor că vînzarea ar fi fost făcută prin silnicie, — cum a fost cazul cumpărării de către Matei Basarab de la Danciu Pîrîianul și Vlad Bîrsescu a ocinelor acestora de la Baia de fier].

— Arh. Vasile Nacu, *Minăstirea Cetățuia — monument istoric de artă* (p. 566—571) [— o succintă dar competentă prezentare a frumuseților de urme materiale ce vorbesc de viața spirituală deosebit de bogată ce s-a desfășurat în trecut în complexul mînăstiresc de la dealul Cetățuia, complex restaurat în chip atît

de atent în vremea noastră, încît asigură continuitatea frumoaselor realizări ale lui Duca Vodă.

Autorul se ocupă pe rînd de : biserica Mînăstirii Cetățuia, casa domnească, stăreția, arhondaricul, cuhnea (ori — după unii — baia domnească), zidul de incintă cu meterezele și turnurile de apărare și turnul clopotniță cu multiplele lui funcțiuni : clopotniță, intrare, punct de apărare etc.].

— Arhim. Adrian Hrițcu, *Viața monahală la Mînăstirea Cetățuia* (p. 572—576) [— dincolo de rostul ei de punct de apărare și de rezistență (împreună cu Galata, Nicorița și Golia), Mînăstirea Cetățuia avea menirea proprie de așezămînt monahal, de evlavie ortodoxă și de cultură bisericească (deservită de tipografia greacă de la Cetățuia), menire pe care a putut s-o împlinească mai ales ca «mînăstire închinată de însuși ctitorul ei Duca Vodă, la 1670, Patriarhiei Ierusalimului (situație în care a rămas pînă la 1863).

Pînă la activitatea culturală, monahii de la Mînăstirea Cetățuia au desfășurat o activitate cu caracter social-sanitar, deservind spitalele ce au funcționat la Cetățuia și Mînăstirea Hlincea (dependentă de Cetățuia).

În continuare autorul prezintă date referitoare la activitatea desfășurată în timpul unora dintre egumenii Mînăstirii Cetățuia].

— Ierod. Mitrofan Băltuță, *Tipografia greacă de la Mînăstirea Cetățuia* (p. 577—588) [— după ce schițează în scurt legăturile patriarhilor răsăriteni (îndeosebi ai Ierusalimului și ai Alexandriei) cu țările române și mai ales cu Moldova, ceea ce a dus la prezența și activitatea a numeroși dascăli de teologie și filozofie greci în Moldova, aduși mai cu seamă de patriarhul Dositei al Ierusalimului, autorul se oprește îndeaproape la sprijinirea de către Duca Vodă a manifestărilor religioase și culturale prin activitatea literară desfășurată la Mînăstirea Cetățuia între 1669 și 1681, cînd exista la Iași doar o tipografie românească (desființată la 1683) și între 1681—1694 cînd, datorită înființării, de către patriarhul Dositei al Ierusalimului, exista la Mînăstirea Cetățuia (închinată Ierusalimului) o tipografie grecească. În acest fel se inaugurează în țările române epoca tipăriturilor grecești, epocă ce avea să dureze un veac, deschizînd un orizont larg curenților literare ale epocii.

Tipografia grecească de la Cetățuia, la care lucra călugărul-cărturar Mitrofan, era singura în tot Răsăritul ortodox și tipărirea lucrării pentru sprijinirea Ortodoxiei de pretutindeni. Astfel în tipografia de la Cetățuia au apărut : *Întîmpinarea contra primatului papei*, de patriarhul Nectarie al Ierusalimului

(la 1682) ; *Împotriva ereziilor*, de Simeon arhiepiscopul Tesalonicului (la 1683) ; *Rinduiala Sfinților Martiri Serghie și Vach*, de patriarhul Dositei (în timpul domniei lui Constantin Cantemir) ; *Tomul împăcării*, marea trilogie polemică anticatolică a patriarhului Dositei (la 1693, ca răspuns la *Manualul despre Sfîntul Duh*, de Leon Allatius) ; *Discurs contra hotărîrilor Sinodului de la Florența*, de diaconul Ioan Eugenicul (la 1694) ; *Manual în contra lui Ioan Kariofil*, de patriarhul Dositei la 1694) ; *Tomul dragostei asupra latinilor*, de patriarhul Dositei (înainte de 1698, cînd lucra aci moldoveanul Dionisie monahul).

Întreagă această activitate cultural-teologică demonstrează rolul important jucat de Mînăstirea Cetățuia în acțiunea de apărare a Ortodoxiei.

— Pr. Scarlat Porcescu, *Mențiuni literare despre sau în legătură cu Mînăstirea Cetățuia* (p. 588—600) [— pornind de la faptul că rolurile pe care le-a îndeplinit în trecut Mînăstirea Cetățuia — uneori instituție de cultură, alteori loc de odihnă de refugiu sau de apărare — au prijeluit comentarii, aprecieri sau simple mențiuni presărate în diferite opere literare, — autorul prezintă extrase din vechile cronici sau din opere literare mai noi, care pun în lumină diferite aspecte din viața acestui locaș de închinare.

Astfel sînt reproduse însemnări din : *Letopisețul lui Ion Neculce* ; *Letopisețul Țării Moldovei*, scris de Nicolae Costin ; *Letopisețul Țării Moldovei* atribuit lui Nicolae Muste ; *Cronicul lui Chezarie Daponte* ; *Cronica anonimă a Țării Moldovei* ; *Cronicul lui Neculai Chiparisa* ; *Letopisețul Țării Moldovei de la domnia întii și pînă la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat*, scris la Țarigrad de Enaki Kogălniceanu ; *Condica ce are întru sine obiceiuri vechi și noi a prea înălțaților Domni*, alcătuită de Gheorgaki la 1762 ; *Episcopul Melchisedec al Romanului, Notițe istorice și arheologice adunate de pe la 48 mînăstiri și biserici antice*, 1885 ; C. Negruzzi, *Păcatele tinerețelor. Scrisoarea XIX* ; Al. Russo, *Scrieri alese. Palatul lui Duca Vodă* ; Vasile Alexandri, *Iași în 1844* ; N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, vol. II, 1938 ; Mihail Sadoveanu, *Zodia cancerului*].

În rubrica «Predici» :

- Pr. Șt. Slevoacă, *Educarea copiilor* (p. 601—603) ;
- Al. Bardieru, *Predică la Duminica a III-a după Rusalii* (p. 604—605) ;
- Arhiepiscop Serghie Lorin, *La schimbarea la față a Domnului* (traducere de Pr. Dimitrie Popescu) (p. 607—608).

În rubrica
«*Vrednici slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române*»

— Pr. Prof. Ioan Constantinescu, *Preotul Prof. Ioan Gotcu* (p. 609—617) [— articol omagial închinat fostului profesor al «Seminarului Veniamin» din Iași, Preot Ioan Gotcu (1861—1937), în care sînt înfățișate momentele principale din viața și activitatea lui].

— Pr. Prof. Vl. Prelipceanu, *Preotul Dr. Constantin Dron* (p. 618—623) [— panegiric închinat preotului C. Dron (născut la 12 octombrie 1883 și decedat la 17 februarie 1972), înfățișînd activitatea desfășurată de acesta pe teren administrativ și în domeniul dreptului canonic].

În rubrica
«*Însemnări*» :

— Șt. Bujoreanu, *Un hronograf, manuscris la Huși* (p. 627—634) [— o succintă și interesantă prezentare a *Hronografului* manuscris păstrat în biblioteca bisericii Sfîntul Dumitru din Huși, manuscris necunoscut pînă acum. *Hronograful* începe cu facerea lumii după Biblie și ajunge cu relatarea întîmplărilor biblice, parabiblice și istorice pînă la 1636 — dată la care se opresc, de obicei, hronografele grecești ale lui Dorotei al Monembaziei (Veneția, 1631), și al lui Matei Cigala (Veneția, 1637), traduse în românește —, adăugînd cîteva capitole cu conținut variat, adăugate după data de 1636.

Autorul redă cuprinsul pe larg al *Hronografului* de la Huși, apoi prezintă diversitatea de conținut a acestui *Hronograf* față de cele

două menționate, diversitate care se datorește gradului de cultură și de imaginație a traducătorului sau a compilatorului.

În încheiere sînt redată întocmai, în *Anexe*, pasaje care cuprind știri despre țara noastră, despre expediția lui Baiazid împotriva Moldovei și despre căderea Constantinopolului].

— R. Mironovici, *Considerații tehnice asupra lucrărilor de restaurare a picturii de la biserica Galata — Iași* (p. 634—635).

— Prof. Iosif E. Naghiu, *O scrisoare a lui Eusebiu Popovici din 1884* (p. 635).

— Diac. Prof. I. Ivan, *Completări biografice referitoare la Ieromonahul Chiriac Dobrovici* (p. 635—638) [— autorul aduce date noi identificate cu privire la viața și activitatea duhovnicului Chiriac Dobrovici, care a jucat un rol deosebit în evoluția relațiilor bisericești româno-bulgare și despre care autorul a scris în articolul : *Din relațiile călugărilor de la Mănăstirea Neamț cu Biserica și societatea rusă pe la jumătatea veacului al XIX-lea*, publicat în aceeași revistă, nr. 9—10/1963].

— Pr. V. Amălinei, *Un boier cu vederi progresiste — Anastasie Bașotă* (p. 638—640) [— știri despre activitatea ctitorială și culturală a boierului Bașotă, care, la 1838, influențat de Gh. Asachi, a înființat la moșia sa din satul Pomîrla (la 13 km de orașul Dorohoi) o școală primară cu internat (întreținut pe cheltuiala sa), pentru 40 de fii de săteni.

După 41 de ani de activitate, acestei școli i s-a suprapus un institut în conformitate cu dispozițiile lăsate de Anastasie Bașotă în Testamentul său «academic», din care sînt reproduse articolele 9 și 10].

«MITROPOLIA ARDEALULUI», revista oficială a Arhiepiscopiei Sibiului și a Eparhiei Clujului și Oradiei, an. XVII (1972) :

Numărul 7—8,
pe lunile iulie-august, cuprinde :

În rubrica
«*23 August 1944 — 23 August 1972*» :

— Redacția, *Salt spre viitor. La a XXVIII-a aniversare a eliberării* (p. 509—513).

— Redacția, *În cinstea zilei de 23 August* (p. 514—521) [— reportaj asupra desfășurării sărbătoririi festive a zilei de 23 August la Centrul mitropolitan din Sibiu].

În rubrica
«*Biserica și problemele vremii*» :

— Diac. Lector Ioan I. Ică, *Tematica și rezultatele întîlnirilor ortodoxe-protestante după 1961. Importanța acestor întîlniri pentru*

ecumenismul local (p. 522—532) [— o prezentare sintetică a convorbirilor teologice oficiale purtate între Biserica Evanghelică-Luterană din Republica Federală Germania și Biserica Ortodoxă Rusă, între Patriarhia Ecumenică și Biserica Evanghelică-Luterană din Republica Federală Germania, între teologii evanghelici și teologii ortodocși ruși, între teologii evanghelici și ortodocși din Statele Unite, precum și între teologii ortodocși și protestanți (luterani, reformați și unitarieni) din Republica Socialistă România.

Prin aceste convorbiri s-a adîncit unitatea implicită în Hristos a ortodocșilor și protestanților, și a devenit mai explicită, prin consensul și pozițiile comune la care s-a ajuns

în cele mai multe din problemele discutate. Iar prin aceasta s-a adîncit și întărit în același timp și ecumenismul local, de la nivel interbisericesc și interteologic, pînă la nivelul credincioșilor. Fapt care se înscrie în realizarea de fapt a unității în diversitate, care trebuie adîncită permanent prin dialogul slujirii omului și prin conlucrarea rodnică în comun a problemelor care confruntă deopotrivă și Bisericele Ortodoxe și Bisericele Protestante].

În rubrica «*Studii*» :

— Ion Georgescu, *Fundația «Emanoil Gojdu» în sprijinul studenților și elevilor români din Austro-Ungaria* (p. 533—546) [— prezentarea sistematică a înfăptuirilor Fundației «Emanoil Gojdu» de sprijinire a tinerilor români la studii de diferite grade din străinătate și din țară, în perioada 1870—1918. Prin acțiunea sa Fundația s-a dovedit o puternică mișcare național-culturală pornită din Transilvania și desfășurată pe o scară largă în toate provinciile românești, cuprinzînd și pe studenții români din Debrețin, Budapesta, Seghedin și din alte localități de pe teritoriul Imperiului austro-ungar. În acest fel Fundația a facilitat dezvoltarea procesului de formare a unei intelectualități române care a contribuit an de an la întărirea mișcării naționale din Transilvania și Banat, dezvoltînd pe o treaptă superioară ideea de unitate națională la generațiile tinere române în perioada de pînă la 1918, cînd s-a ajuns la triumful mișcării național-culturale românești prin unirea tuturor românilor, la 1 decembrie 1918.

După prezentarea împrejurărilor premergătoare, autorul se ocupă îndeaproape de : — Intemeierea Fundației ; — Programul și statutele ei — Veniturile Fundației ; — Stipendiile acordate].

— Pr. Dragoșin Oană, *Parohia Săliștea (Cioara)* (p. 547—559) [— după o sumară localizare în spațiu a așezării parohiei Săliștea, autorul se ocupă de cele două vetre anterioare actualei vetre a satului, cunoscută ca așezare din veacul al XV-lea. Prima vatră, la nord de actuala vatră, este scotită a fi existat din vremea dacilor și ar fi avut numele Cioara ; din această vatră localnicii s-au mutat spre sud în văile Archișului și Drejmanului, dînd naștere la două sate purtînd numele celor două văi.

În continuare este urmărită atestarea documentară a celor două sate : Archișul la 4 noiembrie 1310 și la 3 martie 1340, iar Drejmanul la 29 iunie și 14 iulie 1375.

Al treilea sat — Cioara —, care a devenit vatra actuală a satului, este atestat documentar la 23 mai 1458 și la 14 aprilie 1508.

Este consemnată apoi denumirea populară a satului Cioara și participarea românilor ortodocși din Cioara la răscoala călugărului Sofronie, la răscoala lui Horia, la sprijinirea Memorandului, la primul și al doilea război mondial, precum și schimbările ce au avut loc în ultimii 25 de ani în viața satului.

În partea a doua, autorul urmărește atestarea documentară a vieții bisericești ortodoxe a satului, începînd cu documentul de la 30 mai 1330, de la 16 iulie 1462 (cînd se atestă și capela și preotul român). Este apoi prezentată existența unei familii care a dat din tată în fiu pe preoții satului de la 1525 pînă la 1825 ; și sînt înșirați în continuare preoții satului pînă în prezent.

După aceasta autorul se ocupă de biserica satului — afirmînd că, desigur, capela amintită la 1462 nu a fost prima biserică a satului —, precizînd că în vatra satului au existat succesiv trei biserici. Cea de a doua, biserică din lemn din cimitirul vechi, — construită din materialele de la bisericuțele de la Plăișorul Cioarei și de la Archiș —, fiind monument istoric de arhitectură a fost restaurată între 1966—1970. Cea de a treia biserică este de zid și a fost terminată la 1908.

În continuare este deschisă arhitectura, pictura și obiectele de cult ale acestei biserici de zid, cu hramul Nașterii Maicii Domnului].

— Viorel Ioniță, *Conciliul I de la Vatican și concepția lui despre Biserica Romano-Catolică* (p. 560—571) [— pornind de la adevărul că în atmosfera ecumenistă de astăzi este necesară studierea atentă a punctelor teologice deosebitoare care au dus la stricarea unității Bisericii creștine, autorul își propune să expună problematica Conciliului I de la Vatican și să aprofundeze sensul hotărîrilor acestui Conciliu, hotărîri care au devenit piatra de poticnire în problema unității între Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică.

Sînt analizate astfel : I. «Situția Bisericii Romano-Catolice în preajma Conciliului I de la Vatican» ; II. «Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă înainte de Conciliul I de la Vatican» ; III. «Pregătirile Conciliului» ; IV. «Lucrările Conciliului I de la Vatican» ; V. «Hotărîrile Conciliului I de la Vatican» ; VI. «Consecințele Conciliului I de la Vatican pentru Biserica Romano-Catolică» ; VII. «Atitudinea Bisericii Ortodoxe față de Conciliul I de la Vatican».

Autorul încheie cu sublinierea că hotărîrile Conciliului I de la Vatican, îndeosebi for-

mularea «primatului papal» ca dogmă, au produs grave tulburări între Curia romană și episcopatul catolic, tulburări care pun și astăzi Biserica Romei în fața unui greu impas lateral și care constituie un *obstacol de netrecut* pe drumul apropierii între Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică].

— Prot. Dr. Simion Radu, *Pentru o tematică creștină a necrologurilor* (p. 572—594) [— în prima parte autorul dezvoltă «Schița metodologică pentru pregătirea necrologului» astfel: 1. «Alegerea textului biblic» (a) Textul zidește duhovnicește; b) Textul obligă la adevăr; c) Textul dă metoda tratării); 2. «Introducerea și anunțarea temei»; 3. «Tratarea»; 4. «Biografia decedatului»; 5. «Încheierea și iertăciunile» (foarte obișnuite în Transilvania).

În partea a doua intitulată «Virtuți necesare pentru mântuire», autorul prezintă o culegere de texte biblice, din Vechiul și din Noul Testament, pentru necrologuri grupându-le astfel: 1. «Credința»; 2. «Nădejdea»; 3. «Dragostea»; 4. «Adevărul și dreptatea»; 5. «Bunătatea și blindețea»; 6. «Răbdarea și îngăduința»; 7. «Pacea, armonia și solidaritatea soteriologică»; 8. «Sfințenia vieții»].

În rubrica
«*Îndrumări omiletice*»:

— Prot. Aurel Radu, *Simbolul credinței*. Predică (p. 595—597);

— Prot. Aurel Radu, *Sărutarea păcii*. Predică (p. 597—599);

— Pr. Filaret Costea, *Predică la Duminică VI după Rusalii* (p. 599—602);

— Pr. Zosim Oancea, *Popasuri omiletice la duminici și sărbători* (p. 602—606) [— schițe de predici cu diferite aspecte ale «bucuriei creștine»: — La Duminică a V-a după Paști, a Samaritencii: «Bucuria secerișului»; — La Duminică a VI-a după Paști, a Orbului: «Bucuria luminii»; — La Duminică a VII-a după Paști, a Sfinților Părinți: «Bucuria adevărului»; — La Duminică Rusaliiilor: «Bucuria harului»; — La Duminică I după Rusalii: «Bucuria sfințeniei»; — La Duminică II-a după Rusalii: «Bucuria propovăduirii»; — La Duminică a III-a după Rusalii: «Bucuria libertății sufletești»; — La Duminică a IV-a după Rusalii: «Bucuria împărăției veșnice»].

— † Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Cuvînt rostit la praznicul Adormirii Maicii Domnului, în Minăstirea Brîncoveanu-Simbăta de Sus* (p. 639—641).

În rubrica
«*Urme din trecut*»:

— Pr. Ioan Pop. *Minăstirea Moisei: trei sute de ani de la înființarea ei* (p. 607—614) [— articol prilejuit de sărbătorirea festivă a împlinirii a trei veacuri de la sfințirea — la 15 august 1672 — a bisericii Minăstirii Moisei, de către mitropolitul Sava Brancovici cu un sobor de protopopi și preoți și delegați ai Minăstirii Putna, căreia fusese închinată, ca metoc, Minăstirea Moisei.

Autorul face interesante incursiuni în istoria vieții religioase ortodoxe din Transilvania și în istoria activității religioase și culturale a celor 14 minăstiri din regiunea Maramureș.

Minăstirea Moisei, a doua ca importanță după Minăstirea din Peri, constituie un «monument autentic» construit între 1600 și 1643. Iar cu prilejul sfințirii ei, a fost semnat documentul de donații de către «săracii și avuții din Moiseiu», document întărit de Congregația comitatărească din Sighet, la 10 august 1694.

În continuare sînt înfățișate legăturile strinse ale Minăstirii Putna cu «metocul ei», Minăstirea Moisei, care, după desființarea Minăstirii din Peri a rămas locașul cel mai nordic de închinare în credința strămoșească ortodoxă, pînă în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, cînd a fost acaparată de uniție și trecută în dependența Episcopiei greco-catolice din Gherla și apoi a celei din Baia-Mare, pînă la 1948 cînd a revenit la sînul Bisericii Ortodoxe Române.

Este semnalată de asemenea funcționarea la Minăstirea Moisei a unei școli, în care se învăța «carte bisericească și cîntări cu ucenicii veniți din diferite părți»].

— Preot Ioan Bunea, *Din istoricul bisericii Schimbarea la față din Cluj* (p. 614—618) [— după o scurtă prezentare a existenței și activității «minorităților» din Ordinul franciscanilor, stabiliți pe teritoriul orașului Cluj la 1486 (zidind între 1487 și 1516 o biserică, devenită în 1556 reformată), autorul se ocupă îndeaproape de strădaniile minorităților pentru construirea unei noi biserici de piatră și cărămidă în stil baroc, care a fost terminată la 24 septembrie 1779, avînd hramul Schimbarea la față. Urmează descrierea pe larg a acestei biserici].

— Nicolae Branga, *Hecate în reprezentările sculpturale din Muzeul Brukenthal* (p. 619—622) [— pornind de la faptul istoric că în Dacia romană cultul divinității greco-romane Hecate (stăpîna cerului, a pămîntului și a luminii subterane) nu s-a bucurat de largă răspîndire (sînt cunoscute doar 13 mo-

numente epigrafice sau figurative), autorul descrie și analizează întemeiat pe o bogată bibliografie, semnificațiile simbolice a celor două reprezentări sculpturale — un *relief din marmură* (reprezentând pe Hecate simplă), descoperit în 1839 la Apulum, și o *statuie de marmură* (reprezentând pe Hecate triformis), descoperită la începutul veacului al XIX-lea la Salinae — păstrate la Muzeul Brukenthal din Sibiu.

În încheiere autorul afirmă că cultul divinității Hecate avea un aspect «totalitar», de însumare a elementelor pozitive și negative din cele trei luni (cerul, pământul și spațiul subteran) și că absorbirea atributelor altor divinități greco-romane își are originea în caracterul larg al cultului Hecatei și în tendințele sincretiste în lumea romană, îndeosebi la sfârșitul veacului al II-lea d. Hr., tendințe care aveau să deschidă larg porțile monoteismului creștin].

«MITROPOLIA OLTENIEI», revista oficială a Arhiepiscopiei Craiovei și a Episcopiei Râmnicului și Argeșului, an. XXIV (1972) :

Numărul 7—8,

pe lunile iulie-august, cuprinde :

— Redacția, *Marea noastră sărbătoare națională : 23 August* (p. 487—489) :

În rubrica «Articole» :

— Pr. I. Ionescu, *Datini legate de problema continuității în ritualul funerar din Oltenia* (p. 490—500) [— studiul riturilor și ritualurilor funerare la daci și daco-romani, bazat pe un bogat material documentar, dovedește că elementul esențial care iese în evidență, ca un fir roșu, din ansamblul complexelor funerare este fideitatea dacilor față de ritul incinerării morților, indiferent de formele sub care el se manifestă. Din acest punct de vedere se poate urmări și susține continuitatea elementului autohton în Dacia romană și post-romană până la geto-dacii și carpicii veacului al IV-lea d. Hr., pe o durată de circa un mileniu și jumătate. Începând însă cu veacul al IV-lea d. Hr. ritul incinerării practicat de geto-daci este părăsit și înlocuit cu ritul înhumării, datorită generalizării creștinismului în formă latină pe teritoriul Daciei, adică atunci când se poate vorbi de creștinarea în masă a populației autohtone.

Încetarea sistemului de incinerare al dacilor și al daco-romanilor impune întrebarea dacă se mai poate vorbi de o continuitate a vechii populații autohtone geto-dace, întrebare la care autorul își propune să răspundă prin prezentarea unor practici din Oltenia legate de ritualul funerar, practici nereșinute și necercetate până în prezent.

Folosind informațiile culese de elevii Seminarului teologic din Craiova, originari din întreaga Oltenie și din județele Argeș și Olt, autorul a identificat următoarele practici, pe care le descrie pe larg, coroborându-le cu date culese din numeroase studii și lucrări : — «*prilitul mortului*» sau «*arsul mortului*» ori «*brucul mortului*», care se săvârșește la mor-

mint a doua zi după înmormintarea cuiva ;— «*focul morților*», care se săvârșește la cimitir ori în curtea casei celui decedat în Joia Paștilor (numită și : «Joimărie», «Joia neagră», «Joimărica» sau «Joimărița»), ori în seara de miercuri spre joi, după rânduieii vechi, păstrate cu sfințenie din generație în generație, și de aceea «focul morților» este pus în legătură de folcloriști cu cultul păgîn al focului.

Autorul însă socotește ambele practici legate de vechiul rit geto-dac al incinerării morților, care a supraviețuit sub aceste forme în ritul funerar creștin al înhumării până astăzi, constituind o dovadă elocventă a continuității și a supraviețuirii elementului autohton geto-dac pe teritoriul României.

Alte practici ceremoniale străvechi păstrate până astăzi cum sînt «*priveghiul*» (întilnit frecvent în Munții Apuseni și în unele părți din Moldova) și «*Cintecul zorilor*», cu cele trei momente : «*zorile*», «*Ale bradului*» și «*De petrecut*» (întilnit în Oltenia de Nord și în Hunedoara și Banat), ca și persistența multă vreme a practicii de a arde cadavrele înmormintate ale celor considerați că au devenit «strigoi» (ca o revenire la practica geto-dacă și incinerării) pot fi socotite ca o imagine a vechiului ritual de înmormintare venită de la strămoșii geto-daci, ca manifestare a legii a-dînci a pământului nostru în care zace cenușa osemintelor strămoșilor geto-daci și credința lor în nemurirea sufletelor și a neamului lor.

În «Anexă» este reprodus textul inedit al *Circularei* dată de mitropolitul Neofit al Ungrovlahiei, la 18 decembrie 1842, în legătură cu dezgroparea și arderea unor morți pe motiv că s-au făcut strigoi. Cinci fotografii însoțesc textul.

— Stelian Metzulescu, *Sfinta Preacuvioasa Parascheva în istoria Bisericii Ortodoxe din sud-estul european și în documentele*

plastice românești (p. 501—516) [— autorul își propune să redea cel mai vechi text al *Vieții Sfintei Preacuvioasei Parascheva cea nouă*, imbinându-l cu explicarea reprezentărilor plastice românești, cu scopul de a oglindi adevărata *Viață* a Sfintei și arătând totodată izvoarele de inspirație ale diferitelor momente din «viața» Sfintei Parascheva, care împodobesc textele și frescele românești.

În dezvoltarea articolului sint urmărite : — «Cele mai vechi texte ale Vieții Sfintei Preacuvioase Paraschiva»; — «Cercetătorii români și străini ai Vieții Sfintei Preacuvioase Paraschiva, de la 1884 pînă în zilele noastre»; — «Patria Sfintei Preacuvioase Paraschiva»; — «Strămutarea sfintelor ei moaște».

În Anexe sint prezentate inscripțiile reprezentărilor plastice românești ale ciclului iconografic al Preacuvioasei Paraschiva, imbinat cu cele mai vechi texte ale Vieții ei.

Opt reproduceri fotografice de reprezentări plastice și o hartă cu indicarea celor cinci strămutări ale moaștelor Preacuvioasei Paraschiva însoțesc textul.

—Dr. Petru Miroiu, *Casa de oaspeți și spitalul minăstiresc de la Curtea de Argeș*. Concluzii și date noi, cu documente inedite (p. 517—527).

— pornind de la adevărul că, odată cu organizarea monahală creștină, pe lângă fiecare minăstire au funcționat, după reguli stabilite de marii organizatori ai monahismului creștin, două anexe : *Spitalul și Casa de oaspeți* (sau xenodochionul), care ofereau gratuit hrană și cazare călătorilor săraci, autorul se ocupă de existența acestor două anexe la Minăstirea Curtea de Argeș, anexe care funcționau în satul Flămânzești, din imediata apropiere a minăstirii.

Pentru aceasta sint cercetate documente de arhivă și tipărite de la 24 iulie 1524, 2 noiembrie 1525, 21 august 1526, 15 aprilie 1533, 15 septembrie 1558, 6 iulie și 15 septembrie 1560, 9 februarie 1608, 31 iulie 1631, 17 ianuarie și 18 iulie 1625, — analizând îndeaproape conținutul și problemele pe care le pune documentul de la 24 iulie 1524. Ca anexă este redat integral sau în parte conținutul a 11 documente din veacul al XIX-lea care dovedește că Minăstirea Curtea de Argeș avea pe lângă biserica Bolniței și case (cu toate anexele) pentru întreținerea bolnavilor și că se observă clar trecerea în timp de la xenodochion (casă de oaspeți) la han).

— Rodica Ciocan-Ivănescu și Pr. D. Bălașa. *Portretele ctitorilor de la Biserica domnească «Sfintul Dumitru» din Craiova, demolată între 1887 și 1888* (p. 528—536). [— biserica Sfintul Dumitru din Craiova, una din

cele mai vechi fundații religioase din țară, a suferit mult din pricina cotropitorilor și de aceea a trebuit să fie restaurată la 1651 de Matei Basarab, reparată de Petru Obedeau în timpul lui Constantin Brincoveanu, de Constantin Obedeau, mare stolnic, în 1724 și de Constantin Argetoianu, mare clucer, în 1774. Toți aceștia — precum și episcopul Partenie — și-au trecut chipurile în rindul ctitorilor. Iar cînd — între 1877—1888 — a fost demolată biserica, pictorul francez Emile Menpiot a executat copii după scenele zugrăvite în biserica veche în șapte caiete ; chipurile ctitorilor au fost copiate, în «caietul VI» (intitulat «Guerriers»). Chipurile sint reduse la scară pentru a fi repictate întocmai în noua biserică, începută în 1889, și care păstra aproape aceeași formă și aceleași dimensiuni ca cea veche. Din cele 24 de portrete de ctitori, dintre care unii au jucat un rol politic deosebit de important, numai portretul episcopului Partenie al Rîmnicului a fost zugrăvit, din motive de simetrie, în fața portretului episcopului Varfolomeu, în timpul căruia a fost pictată noua biserică.

În continuare, autorii prezintă primele nouă planșe din «Caietul VI» al lui Menpiot descriindu-le în amănunt și însoțind prezentarea cu explicații istorice.

Reproducerea celor nouă planșe completează textul].

— Prof. Alexie A. Buzerea, *Contribuții la istoricul muzicii bisericești și laice din Craiova* (p. 537—549) [— autorul precizează de la început că deosebește : *învățămîntul muzical general* — care privește predarea muzicii în școlile primare și secundare alături de celelalte obiecte de învățămînt, pentru realizarea educației intelectuale, morale și estetice, de *învățămîntul muzical special* — care privește predarea muzicii în școli anumite, unde muzica are prioritate și în care formarea educației religioase, respectiv estetice, a ocupat un loc preponderent.

În articolul de față, întemeiat pe o aleasă bibliografie, autorul prezintă învățămîntul muzical general la Craiova, de la începuturile din veacul al XVI-lea pînă la 1935, urmînd ca învățămîntul muzical special (școlile de psaltichie și cele de muzică) să facă obiectul unui alt articol).

În rubrica «Însemnări» :

— Vasile Cărbăbiș, *Sate de pe valea Jaleșului (Gorj) : Stroeștii* (p. 550—557) [— o prezentare întemeiată pe documente, de la sfîrșitul veacului al XV-lea pînă în zilele noastre, a vicții trudite, frămîntate și rareori lini-

știte a țăranilor, moșneni și clăcași, din satul Stroești de pe valea Jaleșului din județul Gorj.

Articolul constituie urmarea prezentării altor cinci sate de pe valea Jaleșului, publicate tot în revista «Mitropoliei Olteniei»: *Arcani și Cimpofeni* (nr. 5—6/1963), *Stolojani* (nr. 5—6/1965), *Runcul* (nr. 11—12/1965); *Sănătești* (nr. 5—6/1968)].

În rubrica
«Documentar»:

— Prof. Damaschin M i o c, R. C ă m ă r ă ș e s c u, I. C o n s t a n t i n e s c u, C o r a l i a F o t i n o și M a r i e t a R ă d u l e s c u, *Reperatoriul mănăstirilor monumente istorice din Țara Românească* (p. 558—584) [—lucrarea, ce va fi publicată în continuare în revistă, își propune să prezinte, în ordinea alfabetică a mănăstirilor și schiturilor din Țara Românească, datele referitoare la istoricul acestora, pe baza a ceea ce s-a publicat până în prezent, dar mai ales pe baza materialului de arhivă, după următoarea schemă» — I. «Scurt istoric. Descrieri»; — II. «Ctitori și donatori»; — III. «Domeniul mănăstirii» (avere nemișcătoare, avere mișcătoare, imunități și obroace); — IV. «Venituri și cheltuieli»; — V. «Diverse»; — VI. «Lista egumenilor».

În primul articol sînt prezentate datele referitoare la: Schitul *Adincata-Buzăuș*; Schitul *Alunișul-Buzău*; Mănăstirea *Aninoasa-Cislău-Buzău*; Mănăstirea *Aninoasa-Muscel*].

În rubrica
«Manuscriptum»:

— Pr. Dr. Paul M i h a i l și Zamfira M i h a i l. *O traducere românească inedită a scrierii religioase spaniole «Desiderie»* (p. 584—628) [—editarea, în mai multe numere ale revistei, a textului lucrării *Desiderie sau cărare către dragostea lui Dumnezeu și către săvîrșirea vieții creștinești*, după manuscrisul păstrat în colecția Mitropolitului Fîrmilian, manuscris ce constituie singura traducere în românește cunoscută pînă astăzi a acestei vestite lucrări spaniole, cu caracter general creștin.

Editarea textului este precedată de un scurt studiu introductiv].

În rubrica
«Documente»:

— Pr. D. B ă l a ș a, *Un pergament slavon de la Matei Basarab, 1637* (p. 629—631) [—reproducerea în transcriere cu mîna de către autor a textului slav și traducerea românească a celui mai vechi dintre cele patru pergamente slavone păstrate în arhiva bisericii Sfînta treime din Craiova.

La sfîrșit autorul dă unele explicații în legătură cu textul pergamentului].

În rubrica
«Drumar omiletic»:

— Sfîntul Ioan G u r ă de A u r, *Omilie la Duminica a V-a după Rusalii* (p. 623—636) [—traducere după textul din P. G. LVII, 349—358, de Pr. D. Fecioru].

«MITROPOLIA BANATULUI», revista oficială a Arhiepiscopiei Timișoarei și a Caransebeșului și a Episcopiei Aradului, an. XXII (1972):

Numărul 7—9,

pe lunile iulie-septembrie, cuprinde:

— † N i c o l a e, Mitropolitul Banatului, *Pași spre unitatea Bisericii Răsăritului* (p. 323—324) [—conștiința solidarității umane caracteristică veacului nostru a determinat și pe plan religios contacte ecumenice din cele mai strînse îndeosebi între grupurile de Biserici creștine care au deja unele afinități în domeniul învățaturii teologice și al tradiției bisericești, pentru a se putea ajunge la unitatea credinței în diversitatea tradițiilor.

Ca o consecință a acestui fapt între Bisericile Ortodoxe (cele care acceptă hotărîrile Sinodului al IV-lea de la Calcedon) și Bisericile Vechi Orientale (cele care nu acceptă hotărîrile acestui Sinod) s-a manifestat hotărîrea comună de a purcede pe calea împăcării, prin reconsiderarea cu grijă a tu-

turor elementelor ce au produs dezbinarea. Astfel în urma consultațiilor neoficiale (Aarhus — 1964; Bristol — 1967; Geneva — 1970; Adis Abeba — 1971) între teologii celor două familii de Biserici, a vizitelor reciproce de întîistătători, ierarhi și teologi și a discuțiilor și declarațiilor ce au avut loc cu aceste prilejuri, au fost adîncite toate aspectele esențiale — istoric, dogmatic, canonic și liturgice — ale problemei, constatîndu-se că divergențele între cele două familii de Biserici nu sînt atît de mari cum se credea. Astfel în doctrina hristologică, nodul gordian al dezacordului, s-a constatat că ambele familii de Biserici mărturisesc — în terminologia proprie fiecăreia — aceeași credință în persoana unică a lui Hristos ca Dumnezeu adevărat și om adevărat (atestînd realitatea deplină a celor

două firi, dumnezeiască și omenească, în persoana unică a Mîntuitorului).

O altă cale de apropiere în duhul adevărului și al iubirii creștine a constituit-o publicarea, în sinul ambelor familii de Biserici, de studii teologice aprofundate asupra temelor principale ale discuțiilor actuale, îndeosebi hristologice, în perspectivă patristică și ecumenică, avînd ca scop să contribuie la cauza unității creștine și a propășirii general umane. Între aceste studii se înscrie cel ce urmează.

În rubrica «Studii» :

— Arhimandrit Timotei Traian Sevičiu, *Doctrina hristologică a Sfîntului Chiril al Alexandriei, în lumina tendințelor actuale de apropiere dintre Biserica Ortodoxă și Vechile Biserici Orientale* (p. 325—462) [— lucrarea constituie teza de doctorat în teologie (specialitatea patrologie) susținută la Institutul teologic de grad universitar din București. Pentru aceasta ea este precedată de Prefața semnată de Pr. Prof. Ioan G. Coman (p. 325—327), în care se subliniază contribuția pe care o aduce lucrarea aceasta la «așezarea într-o lumină de rară prospețime și actualitate ecumenică a remarcabilei personalități a Sfîntului Chiril al Alexandriei..., a cărui învățătură a oferit, la toate întîlnirile actuale dintre calcedonieni și necalcedonieni, o bază comună, lăsînd posibilitatea unei interpretări în consensul doctrinei proprii fiecăreia dintre Biserici».

Vom urmări sumar dezvoltarea organică a acestui, într-adevăr remarcabil studiu teologic.

În cele două capitole ale *Introducerii* (p. 329—337) — 1. «Profilul bisericesc și teologic al Sfîntului Chiril al Alexandriei în contextul controverselor doctrinare ale vremii» și 2. «Actualitatea teologiei Sfîntului Chiril în eforturile de apropiere dintre Bisericile Ortodoxe și Bisericile Vechi Orientale» — se arată că prin viața, prin opera și prin învățătura sa, ca și prin actualitatea soluțiilor pe care le oferă pentru problemele ecumenice în general și mai ales pentru relațiile dintre Bisericile Ortodoxe și cele Vechi Orientale, Sfîntul Chiril al Alexandriei depășește epoca veacului al V-lea în care a trăit, prin prelucrarea problemei hristologice, care a fost dezbătută și dezvoltată de teologia ulterioară lui și prin interpretările actuale date hristologiei lui.

Tratarea temei studiului se face în nouă capitole, pe care le înfățișăm în continuare.

Capitolul I, intitulat *Hristologia Sfîntului Chiril* (p. 338—359) — cu paragrafele : 1. «Logosul-Cuvîntul lui Dumnezeu» ; 2. «Întruparea

Cuvîntului» (cauza întrupării ; chenoza ; Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu ; Iisus Hristos, Fiul Omului : trupul și sufletul lui Hristos) ; 3. «Iisus Hristos cel unul» (distincția firilor ; unirea ipostatică ; problema formulei chiriliene consacrate ; teoria enipostatică) ; 4. «Consecințele unirii ipostatice» (comunicarea însușirilor ; lipsa de păcat a Mîntuitorului ; îndumnezeirea firii omenești ; o singură închinare lui Dumnezeu) — demonstrează că doctrina hristologică a Sfîntului Chiril s-a cristalizat în terminologii ce reprezintă o contribuție importantă la stabilirea formulelor hristologice : «unirea ipostatică», «cele două firi», «o singură fire întrupată a Cuvîntului lui Dumnezeu». Dintre aceste formule, prima a fost primită și folosită în chip curent de către cele două familii de Biserici ; a doua nu a fost primită de Bisericile Vechi Orientale ; iar a treia a fost considerată ca fundamentală de către «necalcedonieni» și a fost tolerată de către «calcedonieni» cu interpretările de rigoare.

Învățătura Sfîntului Chiril — că firea lui Hristos este dumnezeiască, iar termenul «întrupat» indică firea omenească ce este înțeleasă în prima — întemeiată pe sinonimia termenilor «fire», «ipostas» și «persoană», a constituit baza teoriei ulterioare a enipostasei.

Capitolul II, intitulat *Acordul între hristologia Sfîntului Chiril și aceea a Sinoadelor Ecumenice* (p. 360—375) — cu paragrafele : 1. «Sinodul IV Ecumenic » (cu prezentarea ideilor principale comune : identitatea Logosului de dinaintea întrupării cu Cel de după întrupare ; Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat și desăvîrșit și om adevărat și desăvîrșit, de o ființă cu Tatăl după Dumnezeire și de o ființă cu noi după umanitate, dar fără păcat ; El a avut o naștere din veac după Dumnezeire și una în timp după umanitate din Fecioara Maria ; nașterea în timp a avut loc pentru noi și pentru a noastră mîntuire ; Fecioara Maria este Născătoare de Dumnezeu ; Iisus Hristos este în două firi ; firile se unesc fără să se amestece, fără să se schimbe, fără să se împartă, fără să se despartă ; unirea firilor nu a suprimat deosebirea lor ; firile și-au păstrat fiecare proprietatea lor ; unirea firilor este într-o singură persoană și un singur ipostas) ; 2. «Sinodul V Ecumenic» (cu prezentarea punctelor principale ale hristologiei lui : identitatea Cuvîntului veșnic cu Cel întrupat ; Iisus Hristos a avut o naștere din veac după Dumnezeire și una în timp după umanitate ; unul și același Hristos nu poate fi despărțit, chiar dacă diferența firilor se păstrează ; unirea firilor în Iisus

Hristos este ipostatică ; dogma mariologică precizează că Fecioara Maria este Născătoare de Dumnezeu ; Iisus Hristos este «din două» și «în două firi» ; unirea ipostatică prezintă consecințele respective) ; 3. «Sinodul VI Ecumenic» (cu punctele principale ale hristologiei lui : Dumnezeuirea Cuvîntului întrupat ; dualitatea firilor în unitatea persoanei ; realitatea lucrării divino-umane ; dualitatea voințelor și a lucrărilor) — demonstrează că : Sinodul al IV-lea Ecumenic este chirilian în fond, că Sinodul al V-lea Ecumenic constituie o interpretare chiriliană a celui precedent, iar Sinodul al VI-lea Ecumenic pune principiul dualității în unitate pe planul voințelor și energiilor în persoana Mîntuitorului.

Capitolul III, intitulat *Hristologia chiriliană dezvoltată și adîncită de teologi reprezentativi* (p. 376—389) — cu paragrafele : 1. «Integritatea firilor în persoana lui Iisus Hristos» (cu precizarea existenței sufletului în Hristos și a existenței unei firi umane în Iisus Hristos) ; 2. «Unirea firilor în Hristos» (păstrarea distincției firilor ; unirea ipostatică ; formula Sfîntului Chiril ; problema enipostasei) ; 3. «Consecințele unirii ipostatice» (problema proprietăților firilor ; comunicarea în-sușirilor ; impecabilitatea Mîntuitorului ; îndumnezeirea firii omenești a Mîntuitorului ; unica închinare datorată lui Iisus Hristos ca Fiul lui Dumnezeu ; Fecioara Maria e Născătoare de Dumnezeu) — înfățișează dezvoltarea și aprofundarea hristologiei chiriliene de către Leonțiu de Bizanț (cel ce a susținut teoria enipostasei), Sfîntul Maxim Mărturisitorul și Sfîntul Ioan Damaschin, teologi prin care hristologia Sfîntului Chiril a exercitat o influență binefăcătoare asupra tuturor Bisericilor creștine, chiar în vremea celor mai vii controverse hristologice.

Capitolul IV, intitulat *Hristologia Sfîntului Chiril în interpretarea sinoadelor și teologilor necalcedonieni* (p. 390—402) — cu paragrafele : 1. «Adevărata Dumnezeuire a lui Iisus Hristos» ; 2. «Adevărata umanitate a lui Iisus Hristos» ; 3. «Unitatea firilor în Iisus Hristos» (cu referire la formulările dogmatice : formula de tip «două firi» ; formula «o singură fire compusă» ; formula «unității ipostatice» ; formula «o singură fire a lui Dumnezeu Cuvîntul întrupată») ; 4. Consecințele unirii firilor în Iisus Hristos — demonstrează că, în interpretarea sinoadelor și teologilor necalcedonieni (ca Sever de Antiohia, Filoxene de Mabbug și Timotei de Eľura), doctrina Sfîntului Chiril se dezvoltă în recunoașterea celor două firi integrale — dumnezeiască

și omenească — în persoana lui Iisus Hristos.

Capitolul V, intitulat *Incerări nereușite de reconciliere între calcedonieni și necalcedonieni pe baza hristologiei chiriliene* (p. 403—416) cu paragrafele : 1. «Edictele» (*Henoticonul* împăratului Zenon (474—491) ; *Ectlesisul* împăratului Iraclie (610—641) ; *Typosul* împăratului Constans H (641—668) ; 2. «Tratatulele unioniste» (Conferințe teologice ; dialoguri teologice ; acte de unire — la 3 iunie 633 ; tratative ulterioare și stabilizarea pozițiilor) — demonstrează că tentativele de împăcare din trecut, care aveau ca scop nu atât unitatea Bisericii, cît mai ales securitatea imperiului, vizau recunoașterea pozițiilor calcedoniene de către monofiziți prin demonstrarea acordului integral al calcedonienilor cu doctrina Sfîntului Chiril al Alexandriei, ca autoritate indiscutabilă.

Capitolul VI, intitulat *Desfășurarea stadiului actual al dialogului între calcedonieni și necalcedonieni în cad-ul doctrinei Sfîntului Chiril, Puncte de contact și asemănări între cele două părți în privința înțelegerii hristologiei chiriliene* (p. 417—426) — cu paragrafele : 1. «Premise ale conlucrării» ; 2. «Aspectul terminologic» (ortodoxia formulei chiriliene «o singură fire întrupată a Cuvîntului» ; atestarea a două firi în persoana lui Iisus Hristos ; sinonimia termenilor «fire» și «ipostas» în vocabularul Sfîntului Chiril ; raportul dintre fire, voință și lucrare în persoana Mîntuitorului ; cauzele diferențelor intervenite între calcedonieni și necalcedonieni sub aspectul terminologic) ; 3. «Aspectul istoric» ; 4. «Perspectivele reconcilierii» — demonstrează că în starea actuală a dialogului, între calcedonieni și necalcedonieni s-a ajuns la constatarea că cele două familii de Biserică sînt întemeiate pe același adevăr al persoanei unice a lui Iisus Hristos, Dumnezeu și Om. Ortodocșii pun în evidență cele două firi fără a le confunda, în timp ce vechii orientali pun accentul pe unitatea acestor firi, fără a le separa. Astfel același adevăr chirilian este exprimat prin două feluri de formule, acceptabile aproape în întregime de cele două părți.

Capitolul VII, intitulat *Problema găsirii unei formule de concordie, ținînd seama de obiecțiunile actuale ale Bisericilor necalcedoniene față de necesitatea păstrării definiției de la Calcedon* (p. 427—433), adică «de ce necalcedonienii nu pot accepta definiția de la Calcedon și de ce calcedonienii nu pot renunța la ea — cu paragrafele » 1. «Perspectiva lărgirii definițiilor de credință» ; 2. «Problema unei declarații comune» ; 3. «Elemen-

tele unei formule de credință» ; 2. «Problema unei declarații comune» ; 3. «Elementele unei formule de credință» — arată că formulele propuse pentru declarația comună, pe baza căreia s-ar putea realiza comuniunea bisericească, fac apel la învățătura Sfântului Chiril ca și la precizările aduse de Sinodul de la Calcedon. În legătură cu aceasta teologia românească a propus un text pentru «declarația comună», text care reunește formulele Sinodului de la Calcedon și formulele necalcedonienilor.

Capitolul VIII, intitulat Incercări de eliminare a spiritului anticalcedonian prin : 1. *studierea obiectivă a cauzelor istorice bisericesti ale apariției acestui spirit, cauze care nu mai există ; 2. schimburi de ierarhi, profesori și studenți între cele două părți, pentru o cât mai bună cunoaștere reciprocă teologică și practică (p. 434—440) — cu paragrafele :* 1. «De la anatematisme la declarații irenice» ; 2. «Poziția Bisericii Nestoriene» — înfățișează eforturile necalcedonienilor de a înlătura spiritul anticalcedonian și evidențiază relațiile cultivate de Biserica Ortodoxă Română față de Bisericile Vechi Orientale, subliniind declarațiile Prea Fericitului Patriarh Justinian în vederea unui dialog rodnic întemeiat pe învățătura Sfântului Chiril al Alexandriei.

Capitolul IX, intitulat Valoarea hristologiei Sfântului Chiril în contextul teologiei actuale. Promovarea ecumenismului creștin (p. 441—445), arată că hristologia Sfântului Chiril preocupă în chip special pe teologii diferitelor confesiuni creștine, îndeosebi explicarea chiriliană a noțiunii de «întrupare», în care schema : «logos-sarx» își păstrează valabilitatea prin unitatea de ființă și de viață pe care o revelează.

De asemenea se arată că necesitatea ecumenismului creștin și a solidarității umane generale decurge din însăși taina lui Iisus Hristos și centreează viața creștină. Iar învățătura Sfântului Chiril, în perfect acord cu cea a Sinodului de la Calcedon și acceptată ca atare de necalcedonieni, contribuie la acțiunea de reconciliere urmărită de ecumenismul creștin.

Concluziile studiului (p. 446—449) prezintă o vedere de ansamblu a caracteristicilor esențiale ale învățăturii Sfântului Chiril al Alexandriei, care, având ca temelie Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, se dovedește a fi : hristocentrică, bazându-se pe principiile che-

notic, al unității, soteriologic și iconomic al întrupării Domnului : păstrătoare a caracterului ioanic și paulin al hristologiei, având un echilibru dogmatic.

Este sintetizată apoi diferența de înțelegere a terminologiei chiriliene dintre cele două familii de Biserici, obiecțiile față de hristologia chiriliană, valoarea hristologiei chiriliene pentru dialogul ecumenic și contribuția învățăturii Sfântului Chiril la soluționarea actuală a problemei raporturilor dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi Orientale.

Studiul se încheie cu prezentarea *Bibliografiei* folosite la alcătuirea lui, împărțită în : «Izvoare originale» (— Scrieri ale Sfântului Chiril ; ale altor autori patristici ; — texte sinodale) ; «Studii și comentarii»].

În rubrica «Aniversări» :

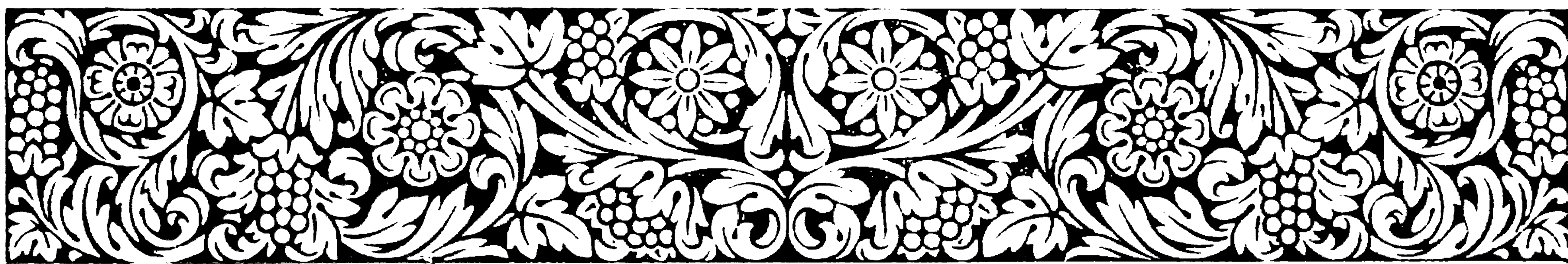
— Redacția. 23 August — marea sărbătoare a poporului român (p. 463—465).

În rubrica «Comemorări» :

— Prot. Ion B. Mureșanu, *Protopopul Ignatie Vuia (1809—1852)* (p. 470—474) [— prezentarea, la împlinirea a 120 de ani de la moarte, a momentelor principale din viața și activitatea desfășurată cu generozitate pentru marea cauză a poporului român de protopopul Ignatie Vuia, fost preot în Lugoj și timp de 14 ani profesor la secția românească a teologiei din Virșeț].

— Prot. Ion B. Mureșanu, *Petru Lupu-Lupulov* (p. 475—479) [— prezentarea, la împlinirea a 100 de ani de la moarte, a momentelor principale din viața și activitatea lui Petru Lupu-Lupulov, care (între 1835 și 1857) a fost : «jurat la Tabla districtuală din Eperieș ; jurat-notar la Crăiasca Tablă de județ din Timișoara, profesor de teologie și filozofie la Institutul clerical ortodox din Zarda-Dalmația ; director al școlilor românești și sârbești din confiniul bănățean ; și după 1862 profesor particular.

Petru Lupu-Lupulov a desfășurat și o bogată activitate publicistică în vremea când literatura română își căuta un drum propriu, dovedindu-se convins adept al iluminismului. În continuare sînt analizate cele 21 de lucrări cunoscute (majoritatea traduceri) a fi rămas de la el, dintre care trei sînt teologice, opt religio-morale, două istorice, două cu conținut economic, cinci cuprind versuri, iar una cuprinde rețete culinare].

• PĂRTEA OFICIALĂ •

LUCRĂRILE SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN SEZIUNEA ORDINARĂ A ANULUI 1973

Spicuri din sumarul ședințelor din 9 și 11 iunie 1973

Ședința se deschide la orele 10 dimineața, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

La ședință ia parte Domnul Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, împreună cu Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor.

Prea Fericitul Patriarh Justinian invită pe P. S. Episcop Antim Țîrgovișteanul, vicar patriarhal, secretarul Sfântului Sinod, să dea citire apelului nominal.

Sînt prezenți: Prea Fericitul Patriarh Justinian, al Bisericii Ortodoxe Române; I.P.S. Mitropolit Justin al Moldovei și Sucevei; I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului; I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei; I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului; P. S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului; P. S. Episcop Antim al Buzăului; P. S. Episcop Partenie al Romanului și Hușilor; P. S. Episcop Teofil al Clujului; P. S. Episcop Vasile al Oradiei; P. S. Episcop Victorin al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America; P. S. Episcop Antim Țîrgovișteanul, vicar patriarhal; P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal; P. S. Episcop Visarion Rășinăreanul, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului; P. S. Arhiereu Eftimie Bîrlădeanul, vicarul Episcopiei Romanului și Hușilor; și P. S. Arhiereu Gherasim Constanțeanul, vicarul Episcopiei Dunării de Jos.

Absentează P. S. Episcop Nestor Severineanul, vicarul Arhiepiscopiei Craiovei, — din motive de boală.

Prea Fericitul Părinte Președinte declară ședința deschisă și arată că scopul convocării actualei sesiuni sinodale prorogate este rezolvarea problemelor înscrise pe ordinea de zi.

Înainte de repartizarea lucrărilor, Prea Fericitul Patriarh Justinian anunță că la această ședință participă și P. S. Episcop Victorin al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America și în numele membrilor Sfântului Sinod îl salută cu bucurie pentru participare.

P. S. Episcop Victorin mulțumește Prea Fericirii Sale și membrii Sfântului Sinod pentru salutările adresate și exprimă, în numele credincioșilor ortodocși români din America, înalta considerație și fiestile lor sentimente de dragoste și de respect față de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

În continuare, Prea Fericitul Patriarh Justinian amintește că pentru anul 1973, Comisiile Sfântului Sinod au următoarea componență:

I. — COMISIA AFACERILOR EXTERNE

Președinte : I.P.S. Mitropolit *Iustin* al Moldovei și Sucevei ;

Membri : P. S. Episcop *Partenle* al Romanului și Hușilor ; P. S. Episcop *Antim* *Tîrgovișteanul*, vicar patriarhal ;

Raportor : P. S. Episcop *Antonie Ploieșteanul*, vicar patriarhal.

II. — COMISIA PENTRU DOCTRINA, VIAȚA RELIGIOASĂ ȘI MÎNĂSTIRI

Președinte : I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului ;

Membri : P. S. Episcop *Iosif* al Rîmnicului și Argeșului ; P. S. Episcop al Dunării de Jos (vacant) ; P. S. Episcop Vicar *Visarion Rășinăreanul* ;

Raportor : P. S. Arhiereu Vicar *Eftimie Bîrlădeanul*.

III. — COMISIA CANONICĂ, JURIDICĂ ȘI PENTRU DISCIPLINĂ

Președinte : I.P.S. Mitropolit *Teoctist* al Olteniei ;

Membri : P. S. Episcop *Antim* al Buzăului ; P. S. Episcop *Vasile* al Oradiei ; P.S. Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor (vacant) ;

Raportor : P. S. Arhiereu Vicar *Gherasim Constănțeanul*.

IV. — COMISIA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC

Președinte : I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului ;

Membri : P. S. Episcop *Teofil* al Clujului ; P. S. Episcop al Aradului (vacant) ;

Raportor : P. S. Episcop Vicar *Nestor Severineanul*.

Se procedează apoi la repartizarea lucrărilor pe comisii.

Prea Fericitul Părinte Președinte suspendă ședința, pentru studierea în comisii a problemelor repartizate.

*

Ședința se redeschide la orele 11,30 sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Înainte de reluarea lucrărilor, Prea Fericitul Patriarh Justinian informează pe membrii Sfântului Sinod că a primit din partea Domnului Emil Bodnaraș, vicepreședinte al Consiliului de Stat, o telegramă de felicitare cu prilejul aniversării a 25 de ani de patriarhat, telegramă din care reiese prețuirea de care se bucură Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și întregul cler ortodox român, în frunte cu Întii-stătătorul lor, pentru activitatea pe care o desfășoară. Sfântul Sinod ia act cu deosebită satisfacție de conținutul acestei telegrame.

Se intră apoi în ordinea de zi.

P. S. Arhiereu *Gherasim Constănțeanul*, vicarul Episcopiei Dunării de Jos, raportorul Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, citește referatele asupra următoarelor probleme :

1. *Tem. 8576/1973*. — Propunerile Prea Fericitului Patriarh Justinian privind modificarea unor articole din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*.

În propunerile Prea Fericirii Sale se arată că în articolul 5, cap. III al. 7 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* este prevăzută Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului, cu reședința în orașul Cluj. După cum se cunoaște, în forma actuală această episcopie datează din anul 1921, ea constituind o reînviere a Episcopiei Feleacului și a Episcopiei Vadului, care au ființat în Transilvania în secolul al XV-lea. Din documentele vremii, pe care le relevă istoria Bisericii noastre, ierarhul Episcopiei Feleacului a purtat titlul de «arhiepiscop», iar eparhiei i se zicea chiar «mitropolie».

După cum se cunoaște, istoricește, orașul Cluj este străvechea așezare dacă Napoca, ridicată de romani la rangul de municipiu, iar în secolul al XIII-lea renumit centru militar-administrativ al comitatului cu același nume. După aceea, Clujul a de-

venit cel mai important oraş al Transilvaniei, din punct de vedere cultural, politic şi economic, ajungînd capitala Principatului transilvan. În zilele noastre, oraşul Cluj a cunoscut o continuă dezvoltare şi înflorire, ajungînd al doilea oraş din ţară în ceea ce priveşte numărul populaţiei. Cunoscînd din istoria bisericească universală că dezvoltarea oraşelor şi cetăţilor metropole a atras, pe linie bisericească, ridicarea ierarhilor care aveau reşedinţa în aceste metropole la ranguri bisericeşti de nivelul administrativ al acestora, Episcopia Vadului, Feleacului şi Clujului este îndreptăţită să fie ridicată la rangul de «Arhiepiscopie». În acest scop Prea Fericirea Sa supune Sfîntului Sinod, pentru examinare şi hotărîre, această propunere, împreună cu proiectul de modificare a unor articole din Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române, menite să reglementeze funcţionarea Episcopiei Feleacului Vadului şi Clujului ca «Arhiepiscopie».

Totodată, avînd în vedere acordul de principiu al Departamentului Cultelor în legătură cu modalitatea deschiderii şi închiderii în viitor a sesiunilor anuale de lucru ale Adunării Naţionale Bisericeşti, prin analogie cu modalitatea deschiderii şi închiderii sesiunilor Sfîntului Sinod, Prea Fericirea Sa supune examinării şi hotărîrii Sfîntului Sinod propunerea de modificare a art. 23 din *Statutul pentru Organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române*, astfel ca în viitor, deschiderea şi închiderea sesiunilor Adunării Naţionale Bisericeşti să se facă prin Decizia dată de către Departamentul Cultelor.

De asemenea, ţinînd seama că în art. 31 din *Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române* se prevede că Patriarhul este ajutat de doi arhieriei vicari, propune modificarea art. 31 în sensul că titlul celor doi arhieriei vicari să fie acela de «episcopi vicari».

Avînd în vedere motivările invocate, Comisia canonică, juridică şi pentru disciplină propune plenului Sfîntului Sinod :

— Să fie de acord cu ridicarea Sfintei Episcopii a Vadului, Feleacului şi Clujului la rangul de Arhiepiscopie, cu titlul «Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului», cu reşedinţa în Cluj.

— să fie de acord cu modificarea articolelor 5, III-7 ; 11 al. 1 şi 2 ; 21 al. 3 ; 22 ; 31 ; 112 ; 114 ; 129 ; 130 al. 1 şi 2 ; 131 al. 3 ; 133 al. 2 ; 155 ; 168 şi 186, din *Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române*, în forma propusă de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

— În conformitate cu prevederile art. 206 din *Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române*, problema modificării articolelor sus menţionate şi a ridicării Episcopiei Vadului, Feleacului şi Clujului la rangul de Arhiepiscopie să fie supusă Adunării Naţionale Bisericeşti pentru examinare şi aprobare.

În urma discuţiilor care au avut loc şi la propunerea Comisiei canonice, juridice şi pentru disciplină, Sfîntul Sinod hotărăşte :

— Este de acord cu ridicarea Sfintei Episcopii a Vadului, Feleacului şi Clujului la rangul de Arhiepiscopie, cu titlul de : «Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului», cu reşedinţa în municipiul Cluj.

— Este de acord cu modificarea articolelor din *Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române*, propuse de Prea Fericitul Patriarh Justinian, urmînd ca acestea să aibă următorul conţinut :

«Art. 5, III, 7 : Arhiepiscopia Vadului Feleacului şi Clujului, cu reşedinţa în municipiul Cluj.

Art. 11, al. 1 : Sfîntul Sinod se compune din Patriarh ca preşedinte şi toţi Mitropoliţii, Arhiepiscopii, Episcopii eparhioţi, Episcopii vicari şi Arhieriei vicari în funcţiune, ca membri.

Art. 11 al. 2 : În lipsa Patriarhului, preşedinte al Sfîntului Sinod este Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, iar în lipsa acestuia Mitropolitul Ardealului, urmînd apoi al Olteniei, al Banatului, sau cel mai vechi Arhiepiscop sau Episcop în hirotonie.

Art. 21 al. 3 : Preşedintele Adunării Naţionale Bisericeşti este patriarhul, iar în lipsă unul dintre Mitropoliţii, Arhiepiscopii sau Episcopii în funcţiune, în ordinea prevăzută de art. 11 al. 2 din prezentul *Statut*.

Art. 21 : Deschiderea şi închiderea sesiunilor Adunării Naţionale Bisericeşti se fac cu acordul Departamentului Cultelor.

Art. 31 : În exercitarea atribuțiilor sale executive, Patriarhul este ajutat de :
— Doi episcopi vicari, asimilați în drepturile de salarizare, pomenire și cinstire cu episcopii eparhioți ;

— Șase consilieri administrativi, care fac parte de drept din Consiliul Național Bisericesc ;

— Cancelaria Patriarhală ;

— Corpul de inspecție și control.

Art. 112 : Mitropoliții cu Arhiepiscopii și Episcopii sufragani, Episcopii Vicari și Arhierii Vicari dintr-o Mitropolie alcătuiesc Sinodul mitropolitan, care conduce treburile comune ale Eparhiilor din Mitropolie și care nu cad în competența Sfântului Sinod, în limitele înscrise în canoane și normele legale în vigoare.

Art. 114 : Mitropolitul se bucură de toate drepturile stabilite de sfintele canoane și în tradiția bisericească, poartă ca semn distinctiv cruce pe culion, cu camilafcă neagră, și are următoarele atribuții :

a) Convoacă și prezidează Sinodul mitropolitan ; b) Prezidează alegerea de Arhiepiscopi și Episcopi sufragani ; c) Hirotonește, împreună cu alți ierarhi, conform canoanelor, pe Arhiepiscopii și Episcopii sufragani ; d) Emite gramată pentru înscăunarea Arhiepiscopilor și Episcopilor sufragani ; e) Numește locțiitori de Arhiepiscopi și Episcopi, în caz de vacanță la eparhiile sufragane ; f) Acordă concedii Arhiepiscopilor și Episcopilor sufragani pînă la 30 de zile ; g) Vizitează colegial, cînd va găsi de bine, pe Arhiepiscopii și Episcopii din Mitropolie ; h) Primește plîngerile aduse împotriva Arhiepiscopilor și Episcopilor sufragani, dispune cercetarea și aduce la cunoștința Sfântului Sinod rezultatul acestora.

Art. 129 : Patriarhul se alege dintre Mitropoliții, Arhiepiscopii sau Episcopii în funcțiune. Mitropoliții, Arhiepiscopii, Episcopii eparhioți, Episcopii vicari și Arhierii vicari se aleg dintre doctorii sau licențiații în teologie — Episcopi, Episcopi vicari, Arhierii vicari, Arhimandriți sau preoți văduvi prin deces — care sînt cetățeni români, îndeplinesc condițiile canonice și sînt bine pregătiți pentru această treaptă.

Art. 130, al. 1 : Patriarhul, Mitropoliții, Arhiepiscopii și Episcopii se aleg prin vot secret de un Colegiu Electoral, constituit din membrii Adunării Naționale Bisericești și cei ai Adunării Eparhiale a Eparhiei vacante.

al. 3 : Colegiul Electoral se convoacă, cu acordul Departamentului Cultelor, cel mai tîrziu în trei luni de la declararea vacanței, de către Patriarh, pentru alegerile de Episcop, Arhiepiscop și Mitropolit și de către Patriarhul locotenent pentru alegerile de Patriarh.

Art. 131, al. 3 : Gramata de instalare a arhiepiscopilor și episcopilor sufragani se dă de către mitropolit, a mitropoliților de către Patriarh și a Patriarhului de către Sfîntul Sinod.

Art. 133, al. 2 : În caz de vacanță a Scaunului de Patriarh, devine Patriarh locotenent de drept unul din Mitropoliți, Arhiepiscopi sau Episcopi, luați în ordinea lor prevăzută în art. 11 din prezentul Statut.

Art. 155 : Membrii Sfîntului Sinod sînt supuși jurisdicției executive a acestuia, pentru toate abaterile disciplinare bisericești.

Art. 168 : Totalitatea bunurilor aparținînd Patriarhiei, Mitropoliilor, Arhiepiscopiiilor, Episcopiiilor, Protopopiatelor, Parohiilor și Mînăstirilor constituie averea bisericească.

Art. 186 : Patriarhia, Mitropoliile, Arhiepescopiile, Epescopiile, Protopopiatele, Parohiile și Mînăstirile sînt persoane juridice».

— *Aprobă ca, în conformitate cu prevederile art. 206 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, problema modificării articolelor de mai sus și a ridicării Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie, să fie supusă Adunării Naționale Bisericești, pentru examinare și aprobare.*

2. *Tem. 19616/1972.* — Procesul verbal al Sinodului Permanent din 5 iunie 1973, cu propunerea pentru alegerea P. Cuv. Arhim. *Roman Stanciu* în postul de Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Sinodul Permanent al Bisericii Ortodoxe Române, întrunit în ședința de lucru în ziua de 5 iunie 1973, a luat în examinare recomandarea Nr. 19616/1972 a Prea Fericitului Patriarh Justinian în calitate de Arhiepiscop al Bucureștilor, pentru alegerea

P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu starețul Mănăstirii Cernica, în postul vacant de Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Sinodul Permanent, luând act de recomandarea Prea Fericirii Sale și examinând întregul dosar al cauzei, a constatat că P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu întrunește condițiile canonice și legale prevăzute de art. 104 și 129 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, și-a însușit recomandarea Prea Fericirii Sale și a propus pe Arhim. Roman Stanciu Sfântului Sinod Plenar pentru alegerea în postul de Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

În conformitate cu prevederile art. 104 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, coroborate cu prevederile art. 135 din *Regulamentul organelor centrale*, procesul verbal al Sinodului Permanent din 5 iunie 1973 cu propunerea pentru alegerea P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu în postul de Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor a fost supus Sfântului Sinod pentru examinare și hotărâre.

Examinând dosarul cauzei, Comisia canonică, juridică și pentru disciplină constată că propunerea Sinodului Permanent s-a făcut cu respectarea prevederilor art. 104 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, adică în înțelegere cu Chiriarhul locului, și că P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu întrunește condițiile art. 129 din *Statut*. P. Cuv. Sa este născut la 3 martie 1921, este licențiat în teologie și absolvent al Facultății de farmacie. A fost tuns în monahism în august 1940, tot în același an a fost hirotonit ierodiacon, iar în anul 1953 a primit hirotonia în ieromonah. În cei peste 30 de ani de activitate în cadrele monahale ale Bisericii a ocupat diferite funcții de răspundere, iar din anul 1959 este starețul Mănăstirii Cernica. În anul 1963, Sfântul Sinod i-a acordat rangul de arhimandrit.

În urma cercetării actelor de la dosar, Comisia a procedat, în conformitate cu prevederile art. 135 din *Regulamentul organelor centrale din Patriarhia Română*, la examinarea canonică a candidatului. După examinarea canonică, Comisia constată că cel propus posedă o orientare temeinică pentru îndeplinirea misiunii arhieresti la care este chemat. Ca urmare, Comisia propune plenului Sfântului Sinod alegerea P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu în postul de Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și acordarea rangului de Arhieriu.

Ținând seama de sugestia Prea Fericitului Patriarh Justinian, Comisia propune ca noul ales să poarte titulatura de «Ialomițeanul».

Fiind consultați membrii Sfântului Sinod asupra modalității de alegere, se hotărăște a se vota pe față, prin ridicare de mâini.

Trecându-se la votare, Prea Fericitul Părinte Președinte constată că P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu a întrunit unanimitatea de voturi a membrilor Sfântului Sinod prezenți și îl declară ales în postul de Episcop vicar la Arhiepiscopia Bucureștilor, arătând că în această situație urmează a se interveni la Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, prin Departamentul Cultelor, pentru emiterea Decretului de recunoaștere.

Având în vedere recomandarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, în calitate de Arhiepiscop al Bucureștilor, înregistrată sub Nr. 19616/1972, ținând seama de propunerea Sinodului Permanent din 5 iunie 1973, de propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, de rezultatul votării și de propunerea Prea Fericirii Sale cu privire la titulatura noului ales, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă ridicarea la treapta ierarhică de Arhieriu a P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu, ales în postul de Episcop vicar la Arhiepiscopia Bucureștilor :*

— *Aprobă propunerea ca noul ales să poarte titulatura de «Ialomițeanul» ;*

— *Dispune să se intervină la Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, prin Departamentul Cultelor, în conformitate cu prevederile art. 104 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, pentru obținerea Decretului de recunoaștere în această funcție.*

3. *Tem. 4073/1973.* — Procesul verbal al Sinodului Permanent din 5 iunie 1973, cu propunerea pentru alegerea P. Cuv. Arhim. Justinian Chira în postul de Arhieriu vicar al Episcopiei Clujului.

Sinodul Permanent al Bisericii Ortodoxe Române, întrunit în ședință de lucru la ziua de 5 iunie 1973, a luat în examinare recomandarea Nr. 4073/1973 a P. S. Epis-

cop Teofil al Clujului, pentru alegerea P. Cuv. Arhim. Justinian Chira, starețul Mănăstirii Rohia, județul Maramureș, în postul vacant de Arhiereu vicar al Episcopiei Clujului.

Sinodul Permanent, luînd act de recomandarea P. S. Episcop Teofil al Clujului și examinînd întregul dosar al cauzei, a constatat că P. Cuv. Arhim. Justinian Chira, întrunește condițiunile canonice și legale prevăzute de art. 104 și 129 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, și-a însușit recomandarea P. S. Episcop Teofil și a hotărît ca P. Cuv. Arhim. Justinian Chira să fie propus Sfîntului Sinod Plenar pentru alegerea în postul de Arhiereu vicar al Episcopiei Clujului.

În conformitate cu prevederile art. 104 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* coroborate cu prevederile art. 135 din *Regulamentul organelor centrale din Patriarhia Română*, procesul verbal al Sinodului Permanent din 5 iunie 1973, cu propunerea pentru alegerea P. Cuv. Arhim. Justinian Chira în postul de arhiereu vicar al Episcopiei Clujului, a fost supus Sfîntului Sinod pentru examinare și hotărîre.

Din referatul Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, rezultă că propunerea Sinodului Permanent s-a făcut cu respectarea prevederilor art. 104 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, adică în înțelegerea cu chiriarhul locului și că P. Cuv. Arhim. Justinian Chira întrunește condițiile art. 129 din Statut, P. C. Sa este născut la 28 mai 1921, este absolvent al Seminarului teologic din Cluj și licențiat al Institutului teologic universitar din Sibiu. La 2 martie 1942 a fost tuns în monahism, în același an a fost hirotonit ierodiacon, iar în aprilie 1943 a fost hirotonit ieromonah. Din 1944 și pînă în prezent conduce Mănăstirea Sfînta Ana din Rohia, în calitate de stareț. În anul 1967, Sfîntul Sinod i-a acordat rangul de arhimandrit.

În urma cercetării actelor de la dosar, în conformitate cu prevederile art. 135 din *Regulamentul organelor centrale din Patriarhia Română*, Comisia a procedat la examinarea canonică a candidatu'ui, după care a constatat că cel propus posedă o temeinică orientare pentru îndeplinirea misiunii arhieresti la care este chemat. Ca urmare, Comisia propune plenului Sfîntului Sinod alegerea P. Cuv. Arhim. Justinian Chira în postul de Arhiereu vicar al Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului și acordarea rangului de Arhiereu.

La propunerea P. S. Episcop Teofil, Comisia propune ca noul ales să poarte titulatura de «Maramureșeanul», după numele vechii Episcopii a Maramureșului.

Fiind consultați membrii Sfîntului Sinod asupra modalității de alegere se hotărăște a se vota pe față, prin ridicarea de mîini.

Trecîndu-se la votare, Prea Fericitul Părinte Președinte constată că P. Cuv. Arhim. Justinian Chira a întrunit unanimitatea de voturi a membrilor Sfîntului Sinod prezenți și îl declară ales în postul de Arhiereu vicar al Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului, arătînd că în această situație urmează să se intervină la Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, prin Departamentul Cultelor, pentru emiterea Decretului de recunoaștere.

Avînd în vedere recomandarea P. S. Episcop Teofil al Clujului Nr. 1182/1973, înregistrată la Administrația Patriarhală sub Nr. 4073/1973, țînd seama de propunerea Sinodului Permanent din 5 iunie 1973, de propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, de rezultatul votării și de propunerea P. S. Episcop Teofil cu privire la titulatura noului ales, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Aprobă ridicarea la treapta ierarhică de Arhiereu a P. Cuv. Arhim. Justinian Chira, ales în postul de Arhiereu vicar la Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului ;*

— *Aprobă propunerea ca noul ales să poarte titulatura de «Maramureșeanul» ;*

— *Dispune să se intervină la Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, prin Departamentul Cultelor, în conformitate cu prevederile art. 104 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, pentru obținerea Decretului de recunoaștere în această funcție.*

4. *Tem. 4071/1973.* — Cererea P. S. Episcop Chesarie Păunescu de retragere de la conducerea Episcopiei Dunării de Jos și pensionare pe data 15 martie 1973.

Prin cererea înregistrată la Administrația Patriarhală sub nr. 4071/1973, P. S. Episcop Chesarie al Episcopiei Dunării de Jos a comunicat Prea Fericitului Părinte

Patriarh Justinian că, din cauza vârstei înaintate, (peste 85 de ani) și mai ales din pricina sănătății șubrezite, a hotărât să se retragă de la conducerea Episcopiei Dunării de Jos și a solicitat să i se reglementeze drepturile la pensie pe data de 15 martie 1973. Totodată, P. S. Sa a prezentat Prea Fericitului Patriarh Justinian și Sfîntului Sinod următoarele dorințe :

1. Să rămîna mai departe la reședința Centrului Eparhial al Sfintei Episcopii a Dunării de Jos și să fie socotit episcop onorar, fiind pomenit alături de ceilalți ierarhi, cînd va fi de față la sfintele slujbe.

2. Să i se atribuie, ca locuință personală, pe tot timpul vieții, apartamentul din vila a II-a (situată în B-dul Republicii nr. 107) unde sînt în prezent birourile, cu un număr de trei camere, trei cămăruțe (dependințe) (într-una din acestea amenajîndu-se bucătăria cu toate cele necesare), precum și grupul sanitar, în care să fie instalată o baie. Apartamentul respectiv să fie complet despărțit de restul clădirii, iar cheltuielile necesare cu amenajarea să fie suportate de Centrul Eparhial, modificările fiind executate înainte de a se muta, după schița prezentată de P. S. Sa.

3. Centrul Eparhial să-i asigure, pînă la sfîrșitul vieții, cele necesare, adică : o călugăriță — plătită de Eparhie — care să-l îngrijească, să facă aprovizionarea și să-i gătească, urmînd ca cheltuielile făcute cu masa să fie suportate de Eparhie, care va suporta și cheltuielile consumului de lumină, căldură, chirie etc.

4. După trecerea la cele veșnice, să fie înmormîntat într-un loc potrivit în catedrală așa cum s-a făcut și cu alți ierarhi.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Aprobă cererea P. S. Episcop Chesarie Păunescu de retragere de la conducerea Episcopiei Dunării de Jos și de pensionare pe data de 15 martie 1973, și îi aduce mulțumiri pentru înțelepciunea și blîndețea cu care a păstorit această eparhie ;*

— *Aprobă dorințele exprimate de P. S. Episcop Chesarie Păunescu în cererea de pensionare înregistrată sub Nr. 4071/1973.*

În continuare, P. S. Arhiepiscopul Eftimie Bîrlădeanul, vicarul Episcopiei Romanului și Hușilor, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și mînăstiri, citește referatele asupra următoarelor probleme :

5. *Tem. Nr. 8557/1973.* — Adresa nr. 8396/1973 a Arhiepiscopiei Bucureștilor cu propunerea pentru tunderea în monahism a P. C. Pr. Ioan Argatu de la Mînăstirea Antim, paraclis patriarhal.

Prin adresa Nr. 8396/1973, Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor, Sectorul Exarhat, recomandă P. C. Pr. Ioan Argatu de la Mînăstirea Antim, pentru tunderea în monahism.

Din actele de la dosar, rezultă că Pr. Ioan Argatu s-a născut la 3 august 1913, în Comuna Valea Gladului, județul Suceava. Este absolvent al Seminarului teologic din Roman, iar în anul 1938 a obținut titlul de licențiat al Facultății de teologie din Cernăuți. Între anii 1935—1936 a satisfăcut serviciul militar. La 10 noiembrie 1940 s-a căsătorit, iar la 1 decembrie 1940 a primit hirotonia, funcționînd în parohiile Oniceni, Oniceni II, județul Suceava și Boroaia, județul Neamț, unde s-a dovedit a fi un foarte bun administrator și a desfășurat o intensă activitate pastorală și obștească. La 30 aprilie 1972 a rămas văduv, prin decesul soției, iar la 1 decembrie 1972 a fost numit preot la Mînăstirea Antim din București. Soborul mînăstiresc, avînd în vedere că susnumitul este licențiat în teologie, cu serviciul militar satisfăcut, văduv prin deces și cu o bogată activitate pe tărîm bisericesc și patriotic, l-a recomandat pentru tunderea în monahism.

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Aprobă tunderea în monahism a P. C. Pr. Ioan Argatu, pe seama Mînăstirii Antim din București, paraclis patriarhal.*

6. *Tem. 8558/1973.* — Adresa nr. 8369/1973 a Arhiepiscopiei Bucureștilor, pentru tunderea în monahism a P. C. Pr. Ioan Iurașcu de la Mînăstirea Antim, paraclis patriarhal.

Prin adresa Nr. 8395/1973, Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, sectorul Exarhat, a recomandat pe P. C. Pr. Ioan Iurașcu, slujitor la Mînăstirea Antim din București, pentru tunderea în monahism.

Din actele de la dosar rezultă că Pr. Ioan Iurașcu este născut la 4 ianuarie 1941, în comuna Dagîța, județul Iași. A urmat și absolvit liceul și școala tehnică sanitară și este licențiat al Institutului teologic din Sibiu, promoția 1968. După absolvirea Institutului teologic a funcționat ca ghid la Mînăstirea Bistrița, județul Neamț, pedagog la Seminarul teologic din Mînăstirea Neamț și apoi spiritual la Seminarul teologic din Cluj. În această ultimă funcție a fost hirotonit ca preot celib (4 octombrie 1969). De la Cluj a mers la Mînăstirea Căldărușani ca preot la parohia Bărcănești din Arhiepiscopia Bucureștilor. La 1 septembrie 1972 a fost numit în post de paraclisier la catedrala patriarhală, iar la 1 octombrie 1972 a fost numit preot la Mînăstirea Antim din Capitală. De la această dată, Pr. Ioan Iurașcu s-a încadrat în programul duhovnicesc al Mînăstirii Antim și în programul de activitate, avînd în prezent opt luni de stagiu în mînăstire. Soborul mînăstiresc l-a recomandat pentru tunderea în monahism.

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Aprobă tunderea în monahism a P. C. Pr. Ioan Iurașcu, pe seama Mînăstirii Antim din București, paraclis patriarhal.*

7. *Tem. 8651/1973.* — Referatul Exarhului mînăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor, pentru acordarea rangului de arhimandrit P. C. Protos. Maxim Mereanu de la catedrala patriarhală.

Prin adresa nr. 8537/1973, Exarhul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor a recomandat pe P. C. Protos. Maxim (Irodion) Mereanu, preot slujitor la catedrala patriarhală, pentru a i se acorda rangul de arhimandrit.

Din referatul P. Cuv. Exarh Paulin Lecca rezultă că susnumitul s-a născut la 15 noiembrie 1910, în satul Iordăneni-Tighina. În anul 1927 a plecat ca vizitator la Sfîntul Munte Atos, rămînînd la Mînăstirea românească Prodromul, unde a stat pînă în 1934. Aici a fost primit în cinul monahal și a fost hirotonit în diacon la Schitul Maicii Domnului de sub jurisdicția Mînăstirii Pantocrator. În anul 1934 a venit în țară și a urmat șapte clase la Seminarul monahal Cernica, terminînd clasa a 8-a la Seminarul Veniamin Costachi din Iași, în anul 1942. În același an s-a înscris la Facultatea de teologie din Cernăuți, unde a absolvit doi ani, continuîndu-și apoi studiile la Facultatea de teologie din București. Între anii 1946—1947 a funcționat în cadrul Mitropoliei Iașilor, iar în anii 1947—1948 a activat ca duhovnic la Mînăstirea Plumbuita, de unde a fost trimis în misiune în Ardeal, la dispoziția Sfintei Episcopii a Oradiei. Din anul 1949 a funcționat în cadrul Administrației Patriarhale, ca preot la Mînăstirea Antim, egumen la Mînăstirea Plumbuita, iar în 1961 a fost transferat la catedrala patriarhală, unde se află și în prezent.

Avînd în vedere pregătirea sa teologică și activitatea desfășurată în cadrul Bisericii noastre, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Acordă rangul de arhimandrit P. C. Protosinghel Maxim Mereanu de la catedrala patriarhală «Sfinții Împărați Constantin și Elena».*

8. *Tem. 8652/1973.* — Referatul Exarhului Mînăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor pentru acordarea rangului de arhimandrit P. C. Ieromonah Chesarie Gheorghescu, profesor la cursurile seminariale speciale din Curtea de Argeș.

Prin adresa nr. 8538/1973, Exarhul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor a recomandat pe P. C. Ieromonah Chesarie Gheorghescu, profesor la cursurile seminariale speciale din Curtea de Argeș, pentru a i se acorda rangul de arhimandrit.

Din referatul P. Cuv. Exarh Paulin Lecca rezultă că P. C. Ieromonah Chesarie Gheorghescu este unul din călugării cu o temeinică pregătire teologică și cu o aleasă viață monahală. S-a născut la 12 martie 1929, în comuna Oșești, județul Vaslui. După terminarea școlii elementare în anul 1945, la vîrsta de 16 ani, a intrat ca frate viețuitor la Mînăstirea Cozia. După ce a fost tuns în monahism la 23 aprilie 1949, la Cozia, a fost trimis la Seminarul monahal de la Mînăstirea Neamț, pe care l-a ter-

minat în anul 1955. Înscris la Institutul teologic din București, în anul 1956, după un an de studii a fost trimis la Academia teologică din Moscova-Zagorsk, unde în anul 1960 a obținut licența în teologie. Între anii 1965 și 1972 a fost preot duhovnic la Mânăstirea Dintr-un Lemn din Eparhia Rîmnicului și Argeșului. Fiind la Mânăstirea Dintr-un Lemn, între anii 1968—1971 a urmat cursurile de doctorat în teologie, specialitatea Teologia dogmatică, publicîndu-și lucrările de seminar în revistele Patriarhiei Române, după care, la 25 ianuarie 1973, a susținut examenul de admisibilitate. De la 1 octombrie 1972 pînă în prezent este profesor de Dogmatică și Noul Testament la cursurile seminariale speciale din Curtea de Argeș.

Avînd în vedere pregătirea sa teologică, activitatea sa ca duhovnic la Mânăstirea Dintr-un Lemn și cea de profesor, în conformitate cu prevederile articolului 82, al. 4, din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* și ale art. 7 al. «u» din *Regulamentul Organelor Centrale* și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărăște:

— *Acordă rangul de Arhimandrit P. C. Ieromonah Chesarie Gheorghescu, profesor la cursurile seminariale speciale din Curtea de Argeș.*

Epuizîndu-se problemele înscrise pe ordinea de zi ale acestei ședințe sinodale, Prea Fericitul Părinte Președinte invită în sala de ședințe pe P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu și pe P. Cuv. Arhim. Justinian Chira. Aducîndu-le la cunoștință că, în urma propunerilor Chiriarhilor și ale Sinodului Permanent din 5 iunie 1973, Sfîntul Sinod i-a ales prin vot unanim în funcțiile de Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și, respectiv, de Arhiereu vicar al Episcopiei Vadului, Teleacului și Clujului, Prea Fericirea Sa le adresează călduroase felicitări și urări de succes deplin în noua demnitate la care au fost chemați.

În cuvîntările de răspuns, noii aleși au adus mulțumiri Chiriarhilor care i-au recomandat, Sinodului Permanent care i-a propus Sfîntului Sinod Plenar și membrilor Sfîntului Sinod care i-au ales prin vot unanim pentru încrederea ce li s-a acordat prin chemarea la demnitatea arhieriei. Totodată, PP. CC. Lor își exprimă făgăduința de a fi vrednici slujitori ai Bisericii noastre strămoșești și de a servi cu toate puterile interesele poporului român, în slujba binelui obștesc și a progresului în țara noastră.

În încheiere, Prea Fericirea Sa aduce mulțumiri membrilor Sfîntului Sinod pentru contribuția adusă în dezbaterile problemelor înscrise pe ordinea de zi.

Totodată, Prea Fericitul Patriarh Justinian exprimă vii mulțumiri Domnului Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor și Domnului Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor, pentru înțelegerea și prețuirea pe care au arătat-o totdeauna Bisericii Ortodoxe Române și pentru participarea la lucrările sesiunii Sfîntului Sinod, în ședința din 9 iunie 1973.

Ședința se ridică la orele 13,30, anunțîndu-se reluarea lucrărilor în ziua de luni, 11 iunie 1973, orele 10.

*

Ședința din 11 iunie 1973 se deschide la orele 10 dimineața, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

La ședință ia parte Domnul Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, împreună cu Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor.

Prea Fericitul Părinte Președinte declară ședința deschisă și arată care este ordinea de zi.

Prea Fericitul Patriarh Justinian invită pe P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, secretarul Sfîntului Sinod, să dea citire sumarului ședinței sinodale din 9 iunie 1973.

Sfîntul Sinod aprobă sumarul ședinței respective, în forma în care a fost redactat.

Se procedează la repartizarea lucrărilor pe comisii.

Prea Fericitul Părinte Președinte suspendă ședința, pentru studierea în comisii a problemelor repartizate, anunțînd reluarea lucrărilor peste o oră.

Ședința se redeschide la orele 11,30, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Se intră în ordinea de zi.

Prea Sfințitul Arhiereu-Eftimie Birlădeanul, vicarul Episcopiei Romanului și Hușilor, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă, și pentru mînăstiri, citește referatul asupra :

9. *Tem. 9426/1973.* — Recomandarea P. S. Episcop Victorin al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, pentru acordarea rangului de arhimandrit Prea Cuviosului Protos. Felix Dubneac.

Prin adresa nr. 164/1973, P. S. Episcop Victorin al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America a recomandat pe P. C. Protos. Felix Dubneac pentru a i se acorda rangul de arhimandrit. Din adresa susmenționată rezultă că P. C. Sa s-a născut la 29 iulie 1912. Studiile seminarele le-a terminat în anul 1944, iar între anii 1944—1948 a urmat Facultatea de teologie și Facultatea de filozofie din București. Totodată s-a specializat în pictura bisericească. A fost primit în monahism la Mînăstirea Sfînta Ana din Rohia și hirotonit ierodiacon în Eparhia Clujului. În anul 1950 a fost hirotonit ieromonah pe seama Mînăstirii Antim din București, iar în anul 1956 i s-a acordat rangul de protosinghel. În anul 1967 a fost trecut în serviciul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, unde și-a îndeplinit cu rîvnă îndatoririle de slujitor bisericesc la diferite parohii vacante și misiuni bisericești ce i-au fost încredințate de Centrul Eparhial.

Apreciind pregătirea P. C. Sale și activitatea bisericească desfășurată în țară și în serviciul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Acordă rangul de Arhimandrit Prea Cuviosului Protosinghel Felix Dubneac din cadrul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America.*

În continuare, P. S. Arhiereu Gherasim Constanțeanul, vicarul Episcopiei Dunării de Jos, raportorul Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, citește referatele asupra următoarelor probleme :

10. *Tem. 8576/1973.* — Procesul verbal al Adunării Naționale Bisericești din 10 iunie 1973, cu modificările aduse unor articole din *Statutul de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române*, în legătură cu ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie, împreună cu referatul Comisiei sinodale canonică, juridică și pentru disciplină, cu propunerea de a se acorda P. S. Episcop Teofil al Clujului, titlul corespunzător de Arhiepiscop, iar noului ales în postul de Arhiereu vicar al acelei Eparhii, titlul de Episcop vicar.

Adunarea Națională Bisericească convocată în sesiune extraordinară în ședința de lucru din 10 iunie 1973, a luat în examinare și a aprobat propunerile Prea Fericitului Patriarh Justinian, însușite de Sfîntul Sinod, pentru ridicarea Sfintei Episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie și pentru modificarea unor articole din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* în forma redată în sumarul ședinței Sfîntului Sinod din ziua de 9 iunie 1973.

Comisia canonică, juridică și pentru disciplină, în ședința de lucru din 11 iunie 1973, examinînd procesul verbal al Adunării Naționale Bisericești din 10 iunie 1973, și luînd act de hotărîrea în cauză a Adunării, constată că ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie oferă posibilitatea ca și episcopul titular și arhiereul vicar al acestei eparhii să fie ridicați la treapta de arhiepiscop și, respectiv, episcop vicar.

În acord cu prevederile canonice care reglementează acordarea rangurilor onorifice în Biserica Ortodoxă, Comisia canonică relevă că în cei aproape 10 ani de arhipăstorie ca titular al Episcopiei Romanului și Hușilor, P. S. Episcop Teofil Herineanu a desfășurat o deosebită activitate pentru preîntîmpinarea acțiunilor stiliste și prozelitiste. Ca titular al Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Prea Sfinția Sa a purtat grija învățămîntului teologic din eparhie și a pregătirii cadrelor preotești. A organizat activitatea misionară din eparhie, contribuind prin aceasta la consoțidarea unității bisericești. Prea Sfinția Sa dovedește o înaltă și aleasă pregătire teologică. Ținuta de evlavie și exemplul de viață religioasă a Prea Sfinției Sale au sporit prestigiul Episcopiei Clujului. A cultivat legături de frățească dragoste cu celelalte culte religioase din cadrul eparhiei.

Avînd în vedere prevederile art. 7 al. 1 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* și prevederile canonului 7 al Sinodului Ecumenic și canonului 12 al Sinodului IV Ecumenic care reglementează acordarea rangurilor onorifice și administrative pentru membrii ierarhiei superioare în Biserică, precum și activitatea Prea Sfinției Sale, Comisia canonică, juridică, și pentru disciplină propune plenului Sfîntului Sinod :

Să acorde Prea Sfințitului Episcop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, rangul de Arhiepiscop.

Totodată, avînd în vedere prevederile art. 101 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* și art. 129 din *Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română*, potrivit cărora arhieriei vicari funcționează la Episcopie, iar Episcopii vicari la Arhiepiscopie, Comisia propune Sfîntului Sinod :

— să acorde noului ales în postul de arhieru vicar — P. C. Arhim. Justinian Chira, rangul de Episcop vicar ;

— Pomenirea la Diptice a P. S. Arhiepiscop Teofil al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului să se facă imediat după pomenirea numelor Mitropoliților.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, consultînd plenul Sfîntului Sinod în legătură cu aceste propuneri, membrii Sfîntului Sinod își exprimă unanim acordul prin aclamații.

Ca urmare, Sfîntul Sinod hotărăște :

— Acordă Prea Sfințitului Episcop Teofil Herineanu, rangul de Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului ;

— Aprobă ca pomenirea la diptice a Înalt Prea Sfințitului Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului să se facă imediat după pomenirea numelor Mitropoliților ;

— Acordă P. S. Arhieru Vicar Justinian Maramureșanul, ales de Sfîntul Sinod în ședința din 9 iunie 1973, rangul de Episcop vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

Înalt Prea Sfințitul Teofil, luînd cuvîntul, aduce vii mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru propunerea ce a binevoit a o face pentru ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie și pentru propunerea de a se conferi titularului acesteia rangul de Arhiepiscop. Exprimă apoi mulțumiri membrilor Sfîntului Sinod care au fost de acord cu aceste propuneri.

11. *Tem. nr. 8284/1973.* — Procesul Verbal al Colegiului Electoral Bisericesc din 10 iunie 1973, pentru examinarea canonică a alegerii noului titular în scaunul vacant de Episcop al Eparhiei Dunării de Jos.

În baza convocării nr. 8284/1973 a Consiliului Național Bisericesc, membrii Adunării Naționale Bisericești — membri de drept și membrii Adunării Eparhiale a Sfinței Episcopii a Dunării de Jos s-au întrunit în ziua de 10 iunie 1973, orele 9, în sala sinodală din Palatul Patriarhal, în conformitate cu prevederile art. 130 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, în Colegiul Electoral Bisericesc, pentru alegerea titularului în scaunul vacant de Episcop al Dunării de Jos.

Din totalul de 94 membri înscriși în tabelul electoral, scăzîndu-se apoi scaunele de ierarhi vacante și absenții, au fost prezenți 85 de membri îndreptățiți a-și da votul. Dintre aceștia, 84 au depus votul pentru alegerea P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, în scaunul de Episcop al Dunării de Jos, un vot fiind alb.

În urma rezultatului votării, Prea Fericitul Patriarh Justinian președinte al Colegiului Electoral Bisericesc, a proclamat ales în scaunul de episcop titular al Episcopiei Dunării de Jos pe P. S. Episcop vicar patriarhal Antim Nica-Tîrgovișteanul.

În conformitate cu dispozițiile art. 131 din *Statutul pentru Organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, procesul verbal al Colegiului Electoral Bisericesc din 10 iunie 1973, împreună cu dosarul alegerii P. S. Antim Nica în scaunul de Episcop al Dunării de Jos, a fost trimis Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, spre cercetarea și examinarea canonică a alegerii.

Comisia constată că alegerea P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, săvîrșită de Colegiul Electoral în ziua de 10 iunie 1973, s-a făcut cu îndeplinirea formelor legale prevăzute în art. 130 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* și că noul ales nu are nevoie de examinare canonică, întrucît face deja parte dintre membrii Sfîntului Sinod.

La propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă alegerea Prea Sfințitului Episcop vicar patriarhal Antim Nica în scaunul vacant de Episcop titular al Episcopiei Dunării de Jos ;*

— *Aprobă ca, în conformitate cu prevederile art. 131 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, să se intervină la Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, prin Departamentul Cultelor, pentru emiterea Decretului de confirmare a Prea Sfințitului Episcop Antim Nica în postul de Episcop titular al Episcopiei Dunării de Jos, în care a fost ales de colegiul Electoral Bisericesc.*

12. Tem. nr. 8285/1973. — Procesul Verbal al Colegiului Electoral Bisericesc din 10 iunie 1973, pentru examinarea canonică a alegerii noului titular în scaunul vacant de Episcop al Eparhiei Aradului.

În baza convocării nr. 8285/1973 a Consiliului Național Bisericesc, membrii Adunării Naționale Bisericești — membri de drept și membri Adunării Eparhiale a Sfintei Episcopii a Aradului, Ienopolei și Hălmașiului s-au întrunit sub președinția I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, în conformitate cu prevederile art. 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, în Colegiul Electoral Bisericesc, în ziua de 10 iunie 1973, orele 12, în sala sinodală din Palatul Patriarhal, pentru alegerea titularului în scaunul vacant de Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmașiului.

Din totalul de 94 înscriși în tabelul electoral, scăzându-se apoi scaunele de ierarhi vacante și absenții, au fost prezenți 84 de membri îndreptățiți a-și da votul. Dintre aceștia 83 au depus votul pentru alegerea P. S. Episcop Visarion Aștileanu-Rășinăreanul, vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, un vot fiind alb.

În urma rezultatului votării, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, președintele Colegiului Electoral Bisericesc, a proclamat ales în scaunul de episcop titular al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmașiului pe P. S. Episcop Vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, Visarion Aștileanu-Rășinăreanul.

În conformitate cu prevederile art. 131 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, procesul verbal al Colegiului Electoral din 10 iunie 1973, împreună cu dosarul alegerii P. S. Visarion Aștileanu în scaunul de Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmașiului a fost înaintat Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, spre cercetarea și examinarea canonică a alegerii.

Comisia constată că alegerea P. S. Episcop Visarion Aștileanu-Rășinăreanul vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, săvârșită de Colegiul Electoral în ziua de 10 iunie 1973, s-a făcut cu îndeplinirea formelor legale prevăzute în art. 130 din Statut și că noul ales nu are nevoie de examinare canonică, întrucât face deja parte dintre membrii Sfântului Sinod.

La propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Aprobă alegerea Prea Sfințitului Episcop Vicar Visarion Aștileanu, în scaunul vacant de Episcop titular al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmașiului ;*

— *Aprobă ca, în conformitate cu prevederile art. 131 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, să se intervină la Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, prin Departamentul Cultelor, pentru emiterea Decretului de confirmare a Prea Sfințitului Visarion Rășinăreanul în postul de Episcop titular al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmașiului, în care a fost ales de Colegiul Electoral Bisericesc.*

13. Tem. nr. 9424/1973. — Procesul Verbal al Sinodului Permanent din 11 iunie 1973, cu propunerea de alegerea P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș în postul vacant de Episcop vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu.

Sinodul Permanent al Bisericii Ortodoxe Române, întrunit în ședința de lucru în ziua de 11 iunie 1973, a luat în examinare recomandarea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului nr. 4502/1973 pentru alegerea P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș de la Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia în postul vacant de Episcop Vicar al Arhiepiscopiei din Alba Iulia și Sibiu.

Luînd act de recomandarea Înalt Prea Sfinției Sale și examinînd dosarul cauzei, Sinodul Permanent a constatat că P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș întrunește condițiile

canonice și legale prevăzute de art. 104 și 129 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* și a propus pe cel recomandat Sfântului Sinod Plenar pentru alegerea în postul de Episcop vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu.

În conformitate cu prevederile art. 104 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, coroborate cu prevederile art. 135 din *Regulamentul Organelor Centrale*, procesul verbal al Sinodului Permanent din 11 iunie 1973, cu propunerea pentru alegerea P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș în postul de Episcop vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, a fost supus Sfântului Sinod pentru examinare și hotărâre.

Examinând dosarul cauzei, Comisia canonică, juridică și pentru disciplină constată că propunerea Sinodului Permanent s-a făcut cu respectarea prevederilor art. 104 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, adică în înțelegere cu Chiriarhul locului și că P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș întrunește condițiile art. 129 din același *Statut*.

Prea Cuvioșia Sa s-a născut la 23 noiembrie 1921. Este licențiat al Institutului teologic universitar din București. Noviciatul l-a făcut la Mănăstirea Rohia. În anul 1941 a fost hirotonit ierodiacon și apoi ieromonah. În anul 1948 i s-a acordat rangul de protosinghel, iar în 1958 Sfântul Sinod i-a conferit rangul de arhimandrit. În cei peste 30 de ani de activitate în cadrul Bisericii, P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș a ocupat diferite funcții de răspundere, iar din 1963 pînă în prezent a desfășurat o activitate deosebită conducînd Așezămîntul Catedralei «Reîntregirii» din Alba Iulia.

În urma cercetării actelor de la dosar, Comisia a procedat, potrivit prevederilor art. 135 din *Regulamentul Organelor Centrale* din Patriarhia Română, la examinarea canonică a candidatului și a constatat că cel propus posedă o pregătire temeinică pentru îndeplinirea misiunii arhieresti la care este chemat.

Ca urmare, Comisia propune plenului Sfântului Sinod alegerea P. Cuv. Arhimandrit Emilian Birdaș în postul de Episcop vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu și acordarea rangului de Arhiereu. Ținînd seama de sugestia I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, Comisia propune ca noul ales să poarte titulatura de «Rășinăreanul».

Fiînd consultați membrii Sfântului Sinod asupra modalității de alegere, se hotărăște a se vota pe față, prin ridicarea de mîini.

Trecîndu-se la votare, Prea Fericitul Președinte constată că P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș a întrunit unanimitatea de voturi a membrilor Sfântului Sinod prezenți și declară pe P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș ales în postul de Episcop vicar al Arhiepiscopiei din Alba Iulia și Sibiu, arătînd că în această situație urmează a se interveni la Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, prin Departamentul Cultelor, pentru emiterea Decretului de recunoaștere.

Avînd în vedere recomandarea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului nr. 4502/1973, făcută în calitate de Arhiepiscop al Sibiului, ținînd seama de propunerea Sinodului Permanent din 11 iunie 1973, de propunerea Comisiei canonică, juridice și pentru disciplina, de rezultatul votării și de propunerea cu privire la titulatura noului ales, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Aprobă ridicarea la treapta ierarhică de Arhiereu a P. Cuv. Arhimandrit Emilian Birdaș, ales în postul de Episcop Vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu.*

— *Aprobă propunerea ca noul ales să poarte titulatura de «Rășinăreanul» ;*

— *Aprobă să se intervină la Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, prin Departamentul Cultelor, în conformitate cu prevederile art. 104 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, pentru obținerea Decretului de recunoaștere în acest post.*

14. *Tem. nr. 9425/1973.* — Propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru a se acorda P. S. Episcop Victorin al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, rangul de Arhiepiscop.

Prea Fericitul Patriarh Justinian dă citire unei prezentări, în care supune deliberării Sfântului Sinod propunerea de a se acorda P. S. Episcop Victorin rangul de Arhiepiscop*.

* Prezentarea este publicată în acest număr de revistă, în articolul *Acordarea rangului de Arhiepiscop conducătorului Episcopiei Ortodoxe Române în America.*

Comisia canonică, juridică și pentru disciplină, la care a fost trimisă problema de mai sus pentru studiere, și-a însușit propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a supus-o Sfântului Sinod pentru aprobare.

Membrii Sfântului Sinod își exprimă în unanimitate, prin aplauze acordul cu această propunere, iar ca urmare, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Acordă Prea Sfințitului Episcop Victorin Ursache al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America rangul de Arhiepiscop.*

Prea Fericitul Patriarh Justinian îl felicită pe P. S. Victorin pentru ridicarea Prea Sfinției Sale la treapta de Arhiepiscop.

Luînd cuvîntul, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Victorin mulțumește Prea Fericitului Patriarh Justinian și celorlalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române pentru cinstea deosebită ce i se aduce prin această hotărîre a Sfântului Sinod. Înalt Prea Sfinția Sa, ca unul ce vine dintr-o țară cu sistem de conducere deosebit, relevă constatarea făcută cu prilejul participării la ședințele Sfântului Sinod, despre bunele relații dintre Biserica Ortodoxă Română și Statul Român, precum și sprijinul pe care Statul îl acordă în permanență Bisericii, prin Departamentul Cultelor, pentru buna desfășurare a activității ei. Apoi, pentru a arăta aprecierea de care se bucură Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America și Înalt Prea Sfinția Sa, din partea autorităților americane, citește o scrisoare de răspuns primită din partea Domnului Richard Nixon, președintele Statelor Unite ale Americii, adresată Înalt Prea Sfinției Sale cu ocazia încetării războiului din Vietnam. În încheiere, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Victorin asigură pe Prea Fericitul Patriarh Justinian de păstrarea credinței, obiceiurilor și datinilor străbune printre românii ortodocși care trăiesc pe continentul american și de permanentele sale legături cu Biserica Ortodoxă Română.

Epuizîndu-se problemele înscrise pe ordinea de zi, este invitat în sala sinodală P. Cuv. Arhimandrit Emilian Birdaș.

Prea Fericitul Patriarh Justinian îi aduce la cunoștință că în urma recomandării I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și la propunerea Sinodului Permanent din 11 iunie 1973, Sfântul Sinod l-a ales prin vot unanim în postul de Episcop vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu. Îl felicită și-i dorește o păstorire bogată în roade ale păcii și dragostei.

În cuvîntul de răspuns, noul ales aduce mulțumiri Chiriarhului care l-a recomandat, Sinodului Permanent care l-a propus și membrilor Sfântului Sinod pentru încrederea ce i s-a acordat prin chemarea la treapta ierarhiei. P. C. Sa își exprimă, în fața membrilor Sfântului Sinod și a Conducătorilor Departamentului Cultelor, făgăduința de a sluji cu toate puterile Biserica Ortodoxă strămoșească și interesele vrednicului popor român, binele obștesc și progresul în țara noastră.

În încheiere, Prea Fericitul Patriarh Justinian aduce mulțumiri membrilor Sfântului Sinod pentru contribuția adusă la rezolvarea problemelor înscrise pe ordinea de zi.

Totodată, Prea Fericirea Sa exprimă vii mulțumiri Domnului Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, și Domnului Gheorghe Nenciu, vice-președintele Departamentului Cultelor, pentru participarea la lucrările ședinței Sfântului Sinod din 11 iunie 1973 și pentru înțelegerea și prețuirea pe care au arătat-o totdeauna Bisericii Ortodoxe Române.

La orele 14 ședința se ridică.

Prea Fericitul Patriarh Justinian declară sesiunea Sfântului Sinod pe anul 1973 prorogată.

Se rostește rugăciunea.

Președintele Sfântului Sinod,

† JUSTINIAN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Secretarul Sfântului Sinod,

† ANTIM TÎRGOVIȘTEANUL

Episcop vicar patriarhal

COLEGIUL ELECTORAL BISERICESC PENTRU ALEGEREA EPISCOPILOR ȘI ARHIEPISCOPILOR MITROPOLIȚI

PROCES VERBAL

Astăzi, 10 iunie 1973,

În baza convocării nr. 8284/1973 a Consiliului Național Bisericesc, membrii Adunării Naționale Bisericești, membrii de drept și membrii Adunării Eparhiale a Sfintei Episcopii a Dunării de Jos, s-au întrunit, conform prevederilor art. 130 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, în Colegiu Electoral pentru alegerea episcopilor și Arhiepiscopilor Mitropoliți, în sala de ședințe a Adunării Naționale Bisericești din Palatul patriarhal, pentru a alege Episcop al Sfintei și de Dumnezeu-păzitei Eparhii a Dunării de Jos, devenită vacantă prin retragerea și pensionarea P. S. Episcop Chesarie Păunescu.

La orele 9, membrii Colegiului au fost invitați în sala de ședințe, iar o delegație din Colegiul Electoral s-a prezentat Prea Fericitului Patriarh Justinian, invitându-l ca, împreună cu delegatul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România, cu Domnul Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, precum și cu II. PP. SS. Mitropoliți, să ia parte la lucrările Colegiului Electoral.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a intrat în sala sinodală, împreună cu înalții demnitari de stat și bisericești. Membrii Colegiului Electoral se ridică în picioare, aplaudind pe Prea Fericitul Patriarh Justinian și pe înalții însoțitori.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, în calitate de Mitropolit al Ungrovlahiei, prezidează Colegiul Electoral Bisericesc pentru alegerea titularului în scaunul vacant de Episcop al Dunării de Jos.

Prea Fericitul Patriarh Justinian roagă Colegiul Electoral să desemneze doi secretari. Sînt desemnați P. C. Pr. Constantin Cronț și Domnul Ilie Militaru.

Fiind invitat de Prea Fericitul Părinte Președinte, P. C. Pr. Constantin Cronț citește apelul nominal al membrilor Colegiului Electoral, compus din 94 de membri, întrucît este prezent și P. S. Episcop Victorin al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America. Se scad apoi posturile vacante de Episcop al Dunării de Jos, Episcop al Aradului și Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, rămînînd 91 membri votanți. Se constată că din numărul de 91 membri îndreptățiți a-și da votul la această alegere sînt prezenți 85 de membri și astfel Colegiul Electoral poate proceda la alegere.

Prea Fericitul Părinte Președinte declară ședința deschisă, dă scurte lămuriri în legătură cu alegerea și suspendă ședința timp de o jumătate de oră, pentru consfătuirea alegătorilor.

*

La redeschiderea ședinței, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian aduce la cunoștința membrilor Onoratului Colegiu Electoral că în sală este prezentă o delegație a Bisericii Greciei, compusă din II. PP. SS. Mitropoliți Iacobos de Mitilene, Serafim de Ianina și Timotei de Moreina.

Apoi propune completarea Biroului cu doi bărbați de încredere dintre membrii Adunării Eparhiale a Sfintei Episcopii a Dunării de Jos, conform art. 130 din Statut, în persoana domnului Ștefan Hîncu și a domnului Hristache Cioceanu.

Cei doi bărbați de încredere distribuie buletinele de vot.

Prea Fericitul Părinte Președinte invită pe secretarul Biroului să citească apelul nominal și fiecare membru al Colegiului Electoral depune buletinul în urnă, în vederea tuturor.

După ce au votat toți membrii prezenți, Biroul împreună cu bărbații de încredere constată că au votat 85 de membri și că numărul buletinelor corespunde cu numărul votanților.

Colegiul Electoral ia act de constatările Biroului.

Despuindu-se scrutinul, se constată că Prea Sfințitul Episcop *Antim Nica Tîrgovișteanul*, vicar patriarhal, a obținut 84 de voturi.

În urma rezultatului votării, Prea Fericitul Părinte Președinte proclamă ales pe Prea Sfințitul Episcop *Antim Nica-Tîrgovișteanul*, vicar patriarhal, ca Episcop al Sfintei Episcopii a Dunării de Jos.

Luînd din nou cuvîntul, Prea Fericitul Părinte Președinte înfățișează pe scurt activitatea Prea Sfințitului *Antim Nica-Tîrgovișteanul* ca episcop vicar patriarhal și Secretar al Sfîntului Sinod și îl felicită făcîndu-i urări pentru o cît mai îndelungată și rodnică păstorire.

Noul ales mulțumește călduros pentru încrederea cu care a fost cinstit de Colegiul Electoral Bisericesc prin alegerea în Scaunul de Episcop al Dunării de Jos și rostește o cuvîntare, care se anexează la prezentul proces verbal.

Membrii Colegiului Electoral Bisericesc aplaudă pe noul ales.

La orele 11, Prea Fericitul Părinte Președinte declară ședința închisă.

Președintele Colegiului Electoral Bisericesc,

† JUSTINIAN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Secretari :

Pr. Constantin Cronț

Ilie Militaru

Bărbați de încredere :

Ștefan Hîncu

Hristache Cioceanu

COLEGIUL ELECTORAL BISERICESC PENTRU ALEGEREA EPISCOPILOR ȘI ARHIEPISCOPILOR MITROPOLIȚI

PROCES VERBAL

Astăzi, 10 iunie 1973.

În baza convocării nr. 8285/1973, a Consiliului Național Bisericesc, membrii Adunării Naționale Bisericești, membrii de drept și membrii Adunării Eparhiale a Sfintei Episcopii a Aradului, Ienopolei și Hălmeagului, s-au întrunit, conform prevederilor art. 130 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, în Colegiu Electoral pentru alegerea Episcopilor și Arhiepiscopilor Mitropoliți, în sala de ședințe a Adunării Naționale Bisericești din Palatul patriarhal, pentru a alege pe titularul Sfintei și de Dumnezeu-păzitei Eparhii a Aradului, Ienopolei și Hălmeagului, devenită vacantă prin alegerea Înalt Prea Sfințitului Teoctist ca Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei.

La orele 12, membrii Colegiului au fost invitați în sala de ședințe, iar o delegație din Colegiul Electoral s-a prezentat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, invitându-l ca, împreună cu delegatul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România, cu Domnul Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, precum și cu II. PP. SS. Mitropoliți, să ia parte la lucrările Colegiului Electoral.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a intrat în sala sinodală împreună cu înalții demnitari de stat și bisericești. Membrii Colegiului Electoral se ridică în picioare, aplaudind pe Prea Fericitul Patriarh Justinian și pe înalții însoțitori.

Prea Fericirea Sa arată scopul convocării Colegiului Electoral și invită pe I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului ca, în conformitate cu prevederile art. 130 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, să prezideze Colegiul Electoral Bisericesc.

Apoi Înalt Prea Sfințitul Președinte roagă Colegiul să desemneze doi secretari. Sînt desemnați P. C. Pr. Vicar Gheorghe Căvășdan și Dl. Avocat Vichentie Șerb.

P. C. Pr. Gheorghe Căvășdan citește apelul nominal al membrilor Colegiului Electoral, compus din 94 de membri, întrucît este prezent și P. S. Episcop Victorin al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America. Se scad apoi posturile vacante de Episcop al Dunării de Jos, Episcop al Aradului și Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, rămînînd 91 membri votanți.

Se constată că din numărul de 91 membri îndreptățiți a-și da votul la această alegere sînt prezenți 84 și astfel Colegiul Electoral poate proceda la alegere.

Înalt Prea Sfințitul Părinte Președinte declară ședința deschisă, dă scurte lămuriri în legătură cu alegerea și suspendă ședința timp de o jumătate de oră, pentru consfătuirea alegătorilor.

*

La redeschiderea ședinței, Înalt Prea Sfințitul Părinte Președinte propune completarea Biroului cu doi bărbați de încredere dintre membrii Adunării Eparhiale a Sfintei Episcopii a Aradului, conform art. 130 din *Statut*, în persoana D-lui Dr. Aurel Botiș și a D-lui Nicolae Todea.

Cei doi bărbați de încredere distribuie buletinele de vot.

Înalt Prea Sfințitul Părinte Președinte invită pe secretarul Biroului să citească apelul nominal și fiecare membru al Colegiului Electoral Bisericesc depune buletinul în urnă, în vederea tuturor.

După ce au votat toți membrii prezenți, Biroul împreună cu bărbații de încredere constată că au votat 84 de membri și că numărul buletinelor corespunde cu numărul votanților.

Colegiul Electoral ia act de constatările Biroului.

Despuindu-se scrutinul se constată că Prea Sfințitul Episcop *Visarion Aștileanu-Rășinăreanul*, vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, a obținut 83 de voturi.

În urma rezultatului votării, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, Președintele Colegiului Electoral proclamă ales pe Prea Sfințitul Episcop Vicar *Visarion Aștileanu-Rășinăreanul* ca Episcop al Sfintei Episcopii a Aradului, Ienopolei și Hălmașiului.

Luînd din nou cuvîntul, Înalt Prea Sfințitul Părinte Președinte înfățișează activitatea Prea Sfințitului *Visarion Rășinăreanul* ca Episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului și îl felicită, făcîndu-i urări pentru o cât mai îndelungată și rodnică păstorire.

Noul ales mulțumește călduros pentru încrederea cu care a fost cinstit de Colegiul Electoral Bisericesc prin alegerea în Scaunul de Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmașiului, și rostește o cuvîntare, care se anexează la prezentul proces verbal.

Membrii Colegiului Electoral Bisericesc aplaudă pe noul ales.

Înainte de închiderea ședinței, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian mulțumește călduros delegației Bisericii Greciei pentru faptul că a asistat la lucrările Colegiilor Electorale care au avut loc astăzi.

La orele 13,30, Înalt Prea Sfințitul Părinte Președinte declară ședința închisă.

Președintele Colegiului Electoral Bisericesc,

† NICOLAE

ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

Secretari :

Pr. Gheorghe Căvășdan

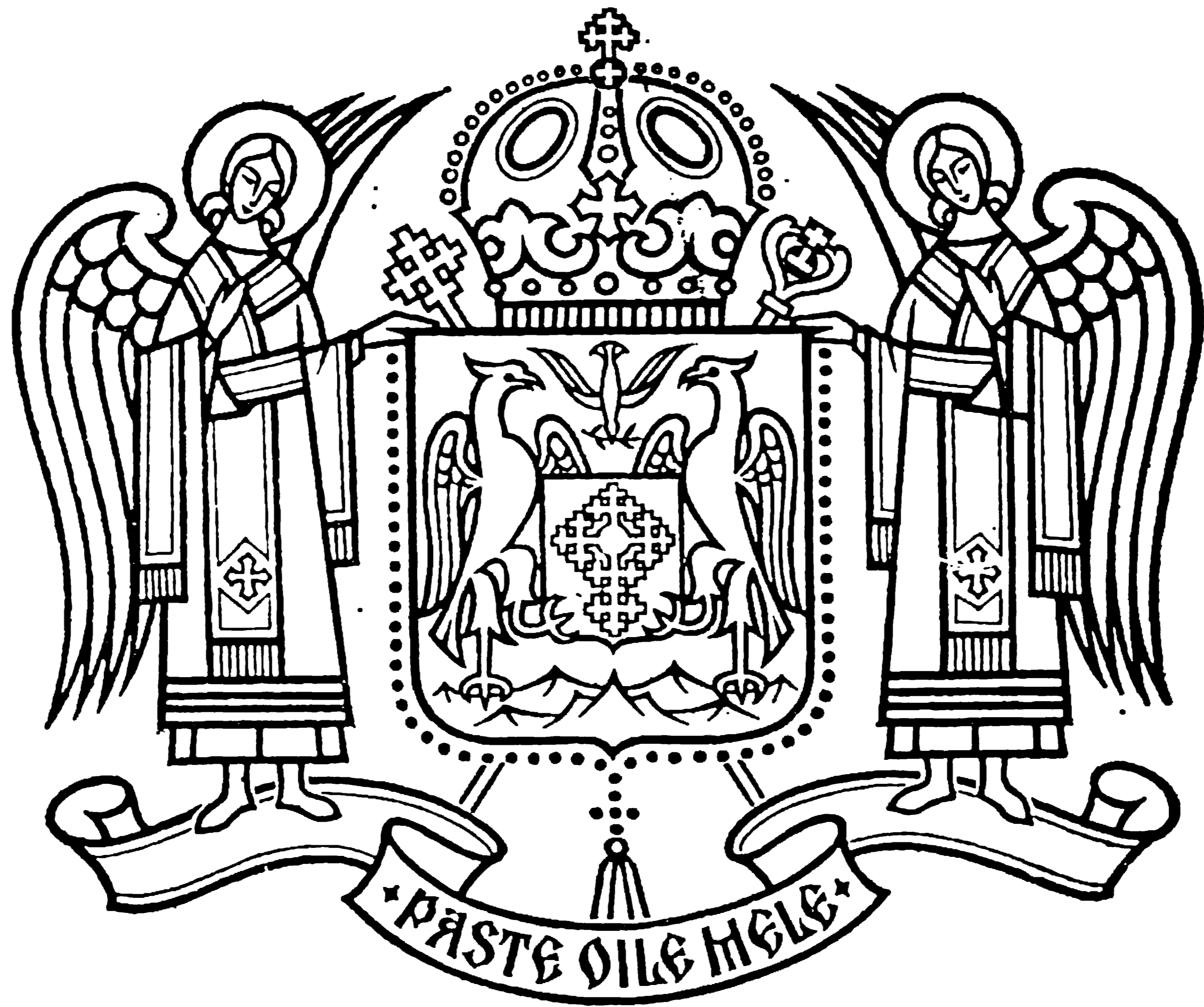
Vichentie Șerb

Bărbați de încredere :

Dr. Aurel Botiș

Nicolae Todea

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCI — Nr. 9 - 10 — SEPTEMBRIE - OCTOMBRIE 1973

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCI - Nr. 9-10, SEPTEMBRIE - OCTOMBRIE 1973
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinte : *Prea Fericitul Părinte JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.*

Membri : *P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL, episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor ; P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor ; P. S. EMILIAN RĂȘINĂREANUL, episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii de Alba Iulia și Sibiu ; P. S. NESTOR SEVERINEANUL, episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei ; P. Cuv. Arhim. TIMOTEI SEVICIU, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei și Caransebeșului.*

Redactor responsabil : *P. C. Pr. IOAN GAGIU, directorul Administrației Patriarhale.*

COLABORATORI

Inalt Prea Sfinții Mitropoliți, Prea Sfinții Episcopi ; Profesorii Institutelor teologice, ai Seminariilor teologice și ai Școlilor de cântăreți bisericești ; Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali, protopopii, preoții, candidații la titlul de doctor în teologie ș. a.

C U P R I N S U L

Pag.

TELEGRAME-MESAJE

- Telegrama adresată de Prea Fericitul Patriarh Justinian Domnului Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România . . . . .* 929
- Mesajul Prea Fericitului Patriarh Justinian adresat unor organizații creștine internaționale, în legătură cu evenimentele din Chile . . . . .* 930

VIATA BISERICIASCA

- Schimb de telegrame între Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și: Sanctitatea Sa Patriarhul Ilie al IV-lea al Antiohiei și al întregului Orient; Prea Fericitul Patriarh Gherman al Bisericii Ortodoxe Sirbe; Conducerea Muntelui Sinai; Sanctitatea Sa Papa Paul al VI-lea . . . . .* 932
- Alegerca, hirotonirea și instalarea P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu . . . . .* 935 ✓
- Festivitățile bisericesti prilejuite de ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de arhiepiscopie și a P. S. Episcop Teofil Herineanu la treapta de arhiepiscop. Hirotonirea întru arhieru a P. Cuv. Justinian Chira și instalarea sa ca episcop-vicar al noii Arhiepiscopii . . . . .* 948 ✓
- Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de I. P. S. Mitropolit Damaskinos de Tranoupolis . . . . .* 965
- Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de o delegație a Comisiei «Misiune și Evanghelizare» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor . . . . .* 968 ✓
- Deschiderea anului de învățămînt 1973—1974 la Școlile de cîntăreți bisericesti și Seminariile teologice din Patriarhia română . . . . .* 973
- Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine: Participarea la Congresul internațional al facultăților de teologie și la Congresul internațional al Misiunilor Dominicane (Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal); Conferințele teologice ținute de Pr. Prof. D. Stăniloae în Franța (Pr. Prof. D. Stăniloae); Conferința teologică interconfesională de la Cluj (Pr. Coni. Ștefan Alexe); Sesiunea anuală de lucru a Prezidiului Comitetului Consultativ și Comitetului financiar al Conferinței Bisericilor Europene (Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal) . . . . .* 980
- Cronică . . . . .* 999
- Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare . . . . .* 1000
- Din viața Bisericilor Ortodoxe surori . . . . .* 1003

ÎNSEMĂNĂRI DIN VIAȚA PATRIEI

- Vizita Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, în America Latină ; Mesaje ale Președintelui Consiliului de Stat ; Sărbătorirea Zilei recoltei ; Trei sute de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir ; Un moment de seamă în dezvoltarea relațiilor româno-indiene ; Promovarea relațiilor prietenești româno-iraniene ; Aspecte din activitatea externă a țării noastre . . . . .* 1022

ANIVERSĂRI — COMEMORĂRI

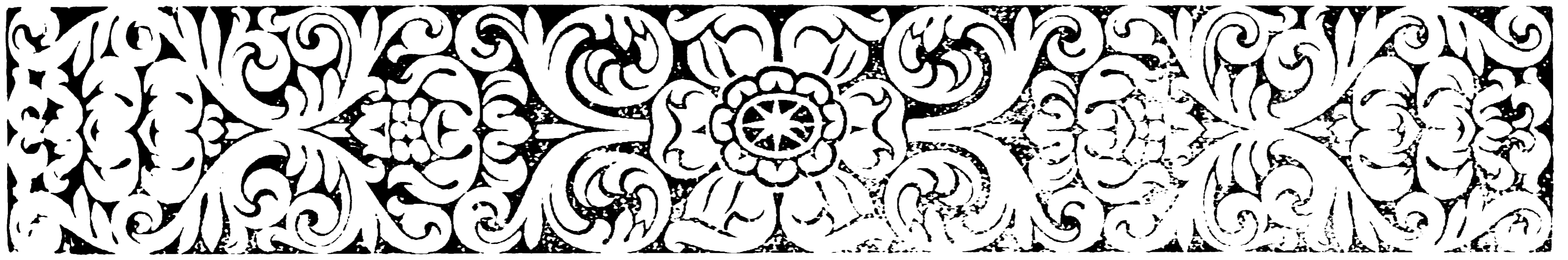
- Dimitrie Cantemir, Trei sute de ani de la nașterea lui, de Pr. Prof. Nicolae Șerbănescu . . . . .* 1031

DOCUMENTARE

- Dimitrie Cantemir, «Loca obscura» — traducere și comentariu de Pr. Prof. Teodor Bodoș* 1063
- Ghid bibliografic, pe teme și probleme, din publicațiile revistelor bisericesti patriarhale, de Pr. Alexandru-Armand Munteanu . . . . .* 1112

RECENZII

- Dimitrie Cantemir, Descriptio Moldaviae, traducere după originalul latin de Gh. Guțu, introducere de Maria Holban, comentariu istoric de N. Stoicescu, studiu cartografic de Vintilă Mihăilescu, indice de Ioana Constantinescu, notă asupra ediției de D. M. Pippidi, București, 1973, de Pr. Gheorghe Cuneșcu . . . . .* 1125
- «Buletinul Monumentelor Istorice», nr. 2/1972 de Radu Crețeanu . . . . .* 1129
- Revista revistelor mitropolitane, de Pr. Tudor Popa . . . . .* 1134

TELEGRAME - MESAJE

TELEGRAMA ADRESATĂ DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN, DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER, PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Domnului *Ion Gheorghe Maurer*, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, cu prilejul aniversării zilei sale de naștere, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul aniversării zilei de naștere a Domniei Voastre, Vă felicităm cu sentimente de aleasă prețuire și sinceră afecțiune și Vă urăm din toată inima viață îndelungată, în sănătate deplină, fericire și putere de muncă, spre a Vă continua cu tot mai strălucite rezultate înalta misiune în slujba Patriei și a poporului român.

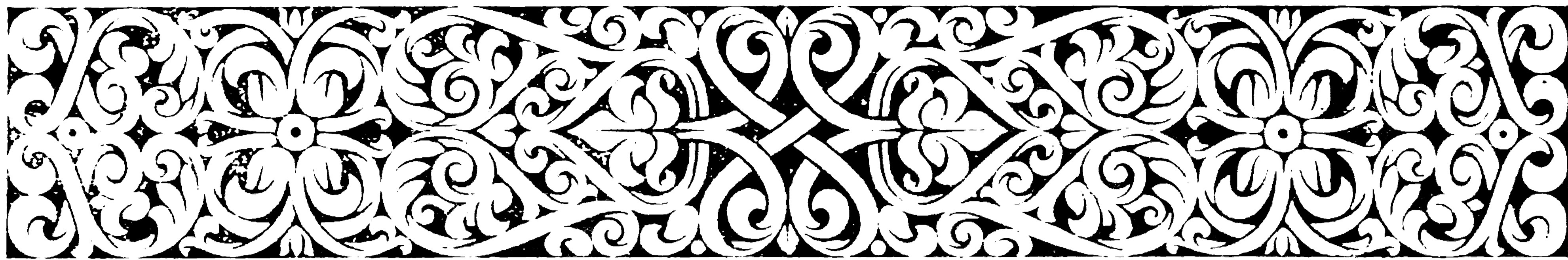
† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit răspuns de mulțumire.

• VIATA • BISERICESCA •

SCHIMB DE TELEGRAME

INTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN ȘI SANCTITATEA SA
PATRIARHUL ILIE AL IV-LEA AL ANTIOHIEI ȘI AL ÎNTREGULUI ORIENT

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Sanctității Sale Ilie al IV-lea, cu prilejul celei de a treia aniversări a întronizării sale ca Patriarh al Antiohiei și al întregului Orient, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul celei de a treia aniversări a întronizării Voastre în scaunul apostolic al Antiohiei și al întregului Orient, Vă felicităm cu dragoste frățească și Vă urăm din toată inima viață îndelungată și fericită, spre a putea continua cu bogate realizări binecuvîntata Voastră misiune în Sfînta Biserică a Antiohiei.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Prea Fericirea Voastră,

Preaiubite frate și împreună slujitor al tainelor divine,

Am primit cu bucurie călduroasele felicitări ale iubitei Voastre Prea Fericiri, trimise cu prilejul celei de a treia aniversări a întronizării Noastre pe scaunul apostolic al Antiohiei și al întregului Orient.

Aniversările de acest fel sînt prilejuri bine venite prin care frații în Hristos se întîlnesc în rugăciune, pentru a-și mărturisi dragostea lor reciprocă în urmarea căilor Domnului.

Mulțumindu-Vă din toată inima, îmbrățișăm frățeste pe Prea Fericirea Voastră și rugăm pe Cel Prea Înalt să Vă dăruiască din belșug

banul Său dumnezeiesc și să Vă învrednicească de o viață îndelungată și rodnică, pentru binele păstoriților Voștri și slava Sfintei Biserici.

Al Prea Fericirii Voastre irate iubitor în Mântuitorul Hristos,

† Ilie al IV-lea

Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient

*

* *

INTIRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN ȘI PREA FERICITUL
PATRIARH GHERMAN AL BISERICII ORTODOXE SÎRBE

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Prea Fericitului Patriarh Gherman, cu prilejul celei de a 15-a aniversări a întronizării sale ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sirbe, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul celei de a 15-a aniversări a întronizării Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sîrbe, Vă felicităm cu dragoste frățească și Vă urăm din inimă arhipăstorire îndelungată și fericită, pentru continua înflorire a Sfintei Voastre Biserici, pentru slava sfintei noastre Ortodoxii și pentru cooperarea pașnică între toate Bisericile creștine din lume.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Mulțumim adînc Prea Fericirii Voastre pentru felicitările și urările atît de frumoase pe care le-ați trimis cu prilejul împlinirii a 15 ani de la înscăunarea Noastră pe tronul patriarhilor sîrbi. Ne rugăm Domnului nostru Iisus Hristos să Vă dăruiască deplină sănătate, viață îndelungată și fericită, muncă plină de roade, în calitate de conducător al Bisericii Ortodoxe Române surori.

Mulțumindu-Vă încă o dată, ne încredințăm rugăciunilor Prea Fericirii Voastre și rămînem pentru totdeauna prea devotat frate și împreună-slujitor.

† Gherman

Patriarhul Serbiei

*

* *

ÎN TRE CONDUCEREA MÎNĂSTIRII MUNTELUI SINAI
ȘI PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN

Conducerea Mînăstirii Muntelui Sinai a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian următoarea telegramă, în legătură cu încetarea din viață a conducătorului mînăstirii, Arhiepiscopul Grigorie :

Vă vestim cu adîncă tristețe că Părintele nostru, Arhiepiscopul Grigorie, s-a mutat la Domnul, marți, 11 septembrie 1973.

Mînăstirea Muntelui Sinai

*

La această telegramă, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a trimis Conducerii Mînăstirii Muntelui Sinai următoarea telegramă de răspuns :

Regretăm profund trecerea la cele veșnice a Arhiepiscopului Grigorie și rugăm pe Domnul să primească sufletul său în împărăția cerurilor.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

* *

ÎN TRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
ȘI SANCTITATEA SA PAPA PAUL AL VI-LEA

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Sanctității Sale Papa Paul al VI-lea, cu ocazia aniversării zilei sale de naștere și a unui deceniu de pontificat, următoarea telegramă de felicitare :

În această zi în care Sanctitatea Voastră sînteți sărbătorit pentru cea de a 76-a aniversare a zilei de naștere, cu sentimente de înaltă cinstire și de frățească dragoste în Domnul, Vă exprimăm cele mai bune urări de viață îndelungată și fericită, spre a putea adăuga încă mulți ani de neobosită activitate la deceniul fecundului Vostru pontificat.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următoarea telegramă de răspuns :

Mulțumim Prea Fericirii Voastre pentru călduroasele urări adresate cu prilejul aniversării Noastre.

Vă reînnoim voința Noastră de a continua să lucrăm pentru reconcilierea între creștini, cu nădejdea fermă în realizarea acestei opere.

Vă mărturisim și cu acest prilej dragostea Noastră frățească în Hristos.

† Papa Paulus VI

ALEGEREA, HIROTONIREA ȘI INSTALAREA P. CUV. ARHIM. EMILIAN BIRDAȘ CA EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI DE ALBA IULIA ȘI SIBIU

La recomandarea I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și la propunerea Sinodului Permanent și a Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 11 iunie 1973, a ales pe P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba Iulia și Sibiu. La această dată au avut loc și alte alegeri de noi ierarhi pentru Biserica noastră.

Alegerile au fost confirmate prin Decret al Consiliului de Stat, care a fost înmînat într-un cadru festiv la Departamentul Cultelor, în ziua de 8 august 1973, solemnitatea fiind prezidată de către Domnul Prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor.

Hirotonirea și instalarea oficială a P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș, care va purta titulatura de «Rășinăreanul», ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu a avut loc în catedrala mitropolitană din Sibiu, în ziua de duminică, 2 septembrie 1973.

*

P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș s-a născut la 23 noiembrie 1921, în comuna Rohia, județul Maramureș, dintr-o familie de agricultori. Rămas orfan, la vârsta de 14 ani a fost primit ca novice la Mînăstirea Rohia.

În 21 iulie 1941 a intrat în cinul monahal, fiind hirotonit ierodiacon (25 iulie 1941) și apoi ieromonah (27 iulie 1941) pe seama Mînăstirii Rohia. Primește sarcina administrării unelor parohii din nordul Transilvaniei. În 1942 este transferat la Mînăstirea Sfîntul Ilie din Toplița-Mureș, administrînd și unele parohii din jur.

În 1948 obține diploma de absolvent al Seminarului «Nifon Mitropolitul» din București. Între 1948—1952 urmează cursurile Institutului teologic universitar din București, obținînd licența în teologie cu calificativul «excepțional».

Între timp a fost hirotesit întru protosinghel, iar după aceea a fost numit stareț al Mînăstirii «Martirii Neamului» de la Baia de Arieș-Turda.

În perioada studenției i s-a încredințat funcția de responsabil al internatului Școlii de cîntăreți bisericești «Radu Vodă» din București, iar în 1953 a fost închinoviat în Mînăstirea Căldărușani, fiind încadrat totodată ca preot deservent la Catedrala patriarhală din București. Pe lîngă această ascultare, a fost numit în 1955 profesor la Școala monahală a obștei patriarhale, cu sediul la Mînăstirea Antim.

În 1957 a fost numit în funcția de vicar administrativ la Episcopia Romanului și Hușilor, unde a funcționat până în 1963. I s-a acordat, în 1958, rangul de arhimandrit.

Între 1963—1973 a funcționat la Alba Iulia cu titlul de conducător al Catedralei Reîntregirii. Aici a dat dovadă de mult spirit gospodăresc, publicând totodată o seamă de materiale care scot în lumină importanța acestui așezământ din Alba Iulia, precum și alte aspecte din istoria noastră bisericească.

*

Simbătă, 1 septembrie 1973, după slujba vecerniei care s-a săvârșit în catedrala mitropolitană din Sibiu, a avut loc — în prezența I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, a I. P. S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului și a P. S. Episcop Vasile al Oradiei — cuvenita rînduială a chemării candidatului sau a ipopsifierii.

A doua zi, duminică 2 septembrie 1973, înainte de începerea sfintei liturghii, în fața aceluiași Înalti Ierarhi, candidatul a făcut mărturisirea de credință, act deosebit de important pentru un arhieru. După imnul «Sfinte Dumnezeule» din cadrul sfintei liturghii, cei trei Ierarhi amintiți au hirotonit întru arhieru pe P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș. Ca arhieru, P. S. episcop-vicar Emilian a condus apoi întreaga sfîntă liturghie.

La solemnitatea din catedrala mitropolitană au fost de față: I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului; Em. Sa Albert Klein, episcopul evanghelic-luteran C. A. din Sibiu; Em. Sa Nagy Gyula, episcopul reformat din Cluj; Mgr Jacob Antal, episcopul auxiliar romano-catolic din Alba Iulia și alți reprezentanți de culte.

Au participat de asemenea: profesorii de la Institutul teologic universitar din Sibiu; protopopii din Arhiepiscopie; membrii clerici și mireni în Consiliul Eparhial; arhimandriți și stareți din mînăstiri din Eparhia Sibiului; membrii familiei P. S. episcop-vicar Emilian; preoți și credincioși.

Au fost prezenți Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor și reprezentanți ai autorităților locale de stat.

După terminarea sfintei liturghii a avut loc solemnitatea instalării P. S. Episcop-vicar Emilian Rășinăreanul.

I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a înminat noului episcop-vicar cirja arhierescă, apoi a citit următoarea telegramă ce a fost trimisă cu prilejul acestor festivități de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian:

Cu prilejul solemnității hirotonirii în arhieru și instalării părintelui Emilian Birdaș în demnitatea de Episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, regretînd că nu putem participa, Vă urăm din toată inima Înalt Prea Sfinției Voastre și noului Vostru Episcop-vicar conlucrare îndelungată, activă și rodnică, spre a putea stimula cu timp și fără timp activitatea liturgică și pastoral-socială a vrednicilor preoți

în viața mănoasă și omogenă a Bisericii Ortodoxe strămoșești și a face ca să se dezvolte continuu și să se întărească dragostea și devotamentul bunilor credincioși ardeleni — în pașnica și irățeasca împreună-viețuire cu clericii și credincioșii celorlalte culte religioase din Transilvania — în slujba de Patria noastră a tuturor, Republica Socialistă România.

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a rostit apoi următoarea binecuvîntare :

«Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului» (Psalm XVII, 26).

Așa întîmpinau credincioșii pe slujitorii templului din Ierusalim, pe cei binecuvîntați în casa Domnului. Cu aceste cuvinte au întîmpinat mulțimile pe Iisus la intrarea lui în Ierusalim și în templu : «Osana Fiului David ; bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului ! Osana întru cei de sus !» (Matei XVI, 9). Așa cîntăm și noi la sfînta liturghie, cînd Iisus vine iarăși și iarăși să se jertfească pentru noi pe masa sfîntului altar : «Osana întru cei de sus. Bine este cuvîntat Cel ce vine întru numele Domnului. Osana întru cei de sus». Și iată astăzi, la înălțătoarea sfîntă liturghie arhierescă, Arhiepiscopul cel Mare, Iisus Hristos, prin punerea mîinilor și rugăciunea celor trei ierarhi din Mitropolia Ardealului, prin hirotonie, a dăruit Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu un nou arhiepiscop care să slujească Domnului, Bisericii Sale și poporului. Totodată nou-hirotonitul arhiepiscop este instalat ca episcop-vicar al acestei Arhiepiscopii. Se cuvine dar să preamărim pe Iisus Hristos și să-I mulțumim pentru aceasta, întîmpinînd pe noul Episcop-vicar cu glas de bucurie și de cinstire, căci Prea Sfinția Sa vine în mijlocul nostru în numele Domnului, Cel ce l-a chemat și l-a trimis spre slujire în Biserica strămoșească și pentru poporul din care a răsărit.

Cu adevărat a fost chemat în numele Domnului, căci s-a născut în 1921 în comuna Rohia, județul Maramureș, din părinți țărani, care și-au crescut copiii în credința, tradițiile și rînduielile ortodoxe românești și în graiul, simțămintele și datinile străbune. Astfel în sufletul tînărului s-au împletit de la început cerul milostivirilor divine cu glia strămoșească, luminile credinței cu sufletul românesc al acestor plaiuri. Cunoșcînd de mic poverile vieții, el a rămas statornic alături de cei apăsați și împovărați.

Evlavia sădită în sufletul lui de părinți și de Biserică l-a îndemnat ca de timpuriu să se închinovieze la Mînăstirea Sfînta Ana din comuna natală Rohia. Ca ieromonah la această mînăstire și apoi la Mînăstirea Sfîntul Ilie din Toplița, nu s-a limitat la slujirea în mînăstire ci a desfășurat o largă activitate pastorală în multele parohii care erau văduvite de preoți.

Numit în 1957 vicar la Eparhia Romanului și Hușilor, a desfășurat — sub arhipăstoria și îndrumarea Prea Sfințitului Teofil și a I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei — o activitate multilaterală, îndemnînd clerul și credincioșii la viața bisericească întru dreapta credință și întru rîvnă pentru casa Domnului și la sprijinirea vieții celei noi din patria noastră.

Ultimii zece ani (1963—1973) au fost ani de lucrare neobosită la Așezământul Catedralei Reîntregirii din Alba Iulia, al cărui conducător a fost numit. Desfășurând — cu slujitorii acestui așezământ — o activitate multilaterală de restaurare a Catedralei și a întregului complex de clădiri, de sfinte slujbe și predici la un înalt nivel și de îndrumare a vizitatorilor din țară și străinătate, părintele arhimandrit Emilian a dat acestui așezământ valoarea lui reală bisericească, istorică și patriotică.

Fidel Ortodoxiei și poporului român, a cultivat totodată frățietatea ecumenistă cu celelalte culte, frățietatea cu naționalitățile conlocuitoare.

Arhimandritul Emilian nu este însă numai un organizator, un om de acțiune, un biserican, ci — absolvindu-și studiile teologice cu calificativ excepțional — a publicat în revistele bisericești predici, studii istorice și teologice, împletind astfel activitatea practică cu teologia.

Am făcut o succintă prezentare biografică a Prea Sfințitului Episcop-vicar Emilian. Aceasta arată că după o activitate de peste 30 ani părintele Emilian a fost recomandat de mine, pe temeiul vredniciilor sale, propus de Sinodul Permanent, ales de Sfântul Sinod și recunoscut de Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, ca Episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu.

În calitate de episcop-vicar, Prea Sfinția Sa este colaboratorul cel mai apropiat al ierarhului conducător al Arhiepiscopiei. El lucrează sub îndrumarea și din însărcinarea ierarhului. Astfel activitatea Arhiepiscopiei noastre se va desfășura cu rezultate optime în unitatea dintre ierarh, episcop-vicar, Centrul arhiepiscopal, cler și credincioși, căci numai prin angajarea tuturor mădularelor Bisericii, Arhiepiscopia noastră poate aduce roade bogate, binecuvântate de Iisus Hristos Domnul nostru, ziditoare de suflet și înrădăcinate în viața actuală a poporului nostru.

Sînt sigur, Prea Sfințite Părinte, că te vei strădui ca — prin darul lui Dumnezeu și prin conlucrarea noastră a tuturor — să aduci o contribuție însemnată la desfășurarea vieții bisericești în dreapta credință, în rînduierile cultice și așezămintele Ortodoxiei române, la promovarea relațiilor ecumeniste cu celelalte culte, la sprijinirea propășirii Patriei noastre scumpe, în lupta pentru pace și înfrățire între popoare. În epoca aceasta binecuvîntată de Dumnezeu, cînd poporul nostru, sub îndrumarea înțeleaptă a conducătorilor iubiți, în frunte cu cel mai iubit fiu al poporului, Domnul Președinte al Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu, în unitate desăvîrșită, în libertate și independență deplină, se înalță — prin munca lui entuziastă și creatoare — pe noi trepte de cultură și progres și are un prestigiu deosebit în întreaga lume, Biserica noastră, împreună cu celelalte culte, au adus, aduc și vor aduce contribuția lor la sprijinirea vieții celei noi și la înflorirea continuă a patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România.

Mulțumesc Sfîntului Sinod, Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru sprijinul ce ni l-a acordat și pentru îndrumările primite.

Mulțumesc Departamentului Cultelor, Domnului Președinte Prof. Dumitru Dogaru și Domnului Vicepreședinte Gheorghe Nenciu pentru în-

țelegerea largă și bunăvoința cu care ne-au ajutat. Mulțumesc reprezentanților organelor locale de stat pentru că ne onorează cu prezența lor și pentru buna conlucrare în toate problemele. Mulțumesc Înalt Prea Sfințiilor și Prea Sfințiilor Ierarhi care ne-au cinstit cu prezența și slujirea la acest praznic luminos. Mulțumesc Eminențelor Voastre pentru mărturia înfrățirii noastre ecumeniste. Mulțumesc tuturor oaspeților, clerului și credincioșilor pentru dragostea cu care au răspuns la chemarea noastră.

Asigurăm Conducerea superioară de Stat, Departamentul Cultelor, asigurăm Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, că ne vom strădui ca Arhiepiscop și Mitropolit să lucrăm împreună cu Prea Sfințitul Episcop-vicar Emilian, cu P. C. Pr. vicar Traian Belășcu, cu Consiliul Arhiepiscopal, în spiritul bune înțelegeri, al dăruirii de sine pentru interesele superioare ale Bisericii și ale poporului, pentru buna și rodnică desfășurare a activității bisericești, ecumeniste și patriotice.

Mulțumesc Prea Sfințitului Episcop Visarion care vreme de patru ani și mai bine a desfășurat o activitate rodnică în conlucrare frățească și îi urez o arhipăstorire cu roade bogate în Eparhia Aradului.

Și iată acum a sosit vremea să întâmpinăm pe noul Episcop-vicar cu bucurie și cinstit, zicînd: «Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului», cel ce vine să facă «lucrul Domnului» în Arhiepiscopia noastră, în Biserica noastră. Îl asigur de dragostea și sprijinul meu deplin, de dragostea și sprijinul Centrului Arhiepiscopal, al clerului și credincioșilor noștri.

De azi înainte, Prea Sfinția Voastră, sînteți instalat Episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, cu titlul de «Rășinăreanul», sînteți membru al Sfîntului Sinod și al Sinodului Mitropoliei Ardealului. Sîntem convinși că veți fi un vrednic și cel mai apropiat colaborator al nostru în activitatea intensă ce se desfășoară în cadrul Arhiepiscopiei noastre, sub îndrumarea noastră și cu împreună-lucrarea Centrului Arhiepiscopal, a clerului și a credincioșilor. Sîntem convinși că veți fi un membru activ al Sfîntului Sinod și al Sinodului Mitropoliei Ardealului și veți lucra în spiritul colegialității sinodale și slujirii Bisericii, Patriei și păcii.

Pentru cele de ieri, de azi și de mâine, pentru tot binele ce se face în slujba Bisericii, patriei, poporului și păcii, fie numele Domnului binecuvîntat de acum și pînă-n veac. Amin.

A luat apoi cuvîntul I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului, care a spus:

«Căci se cuvine ca Episcopul, ca un iconom al lui Dumnezeu să fie fără prihană...» (Tit I, 7).

Cu gîndul la păstoriei cei sufletești cărora li s-a încredințat o responsabilitate de îndrumători și călăuze față de mulțimea credincioșilor, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a spus parabola iconomului credincios, pe care o găsim la Sfîntul Evanghelist Luca redată în felul următor: «Cine este oare iconomul credincios și înțelept pe care l-a pus stăpînul peste slugile Sale, ca să le dea partea lor de grîu la vreme cuvenită?»

Fericit este iconomul acela pe care, venind, stăpînul îl va găsi făcînd așa. Adevărat vă spun că îl va pune peste toate avuțiile sale. Iar dacă va zice ispravnicul acela în inima sa: stăpînul meu zăbovește să vină și va începe să bată pe slugi și pe slujnice și să mănînce și să bea și să se îmbete, veni-va stăpînul iconomului acela în ziua în care el nu se așteaptă și în ceasul în care el nu știe și-l va izgoni și soarta lui va fi soarta celor netrebniți» (Luca XII, 42—46).

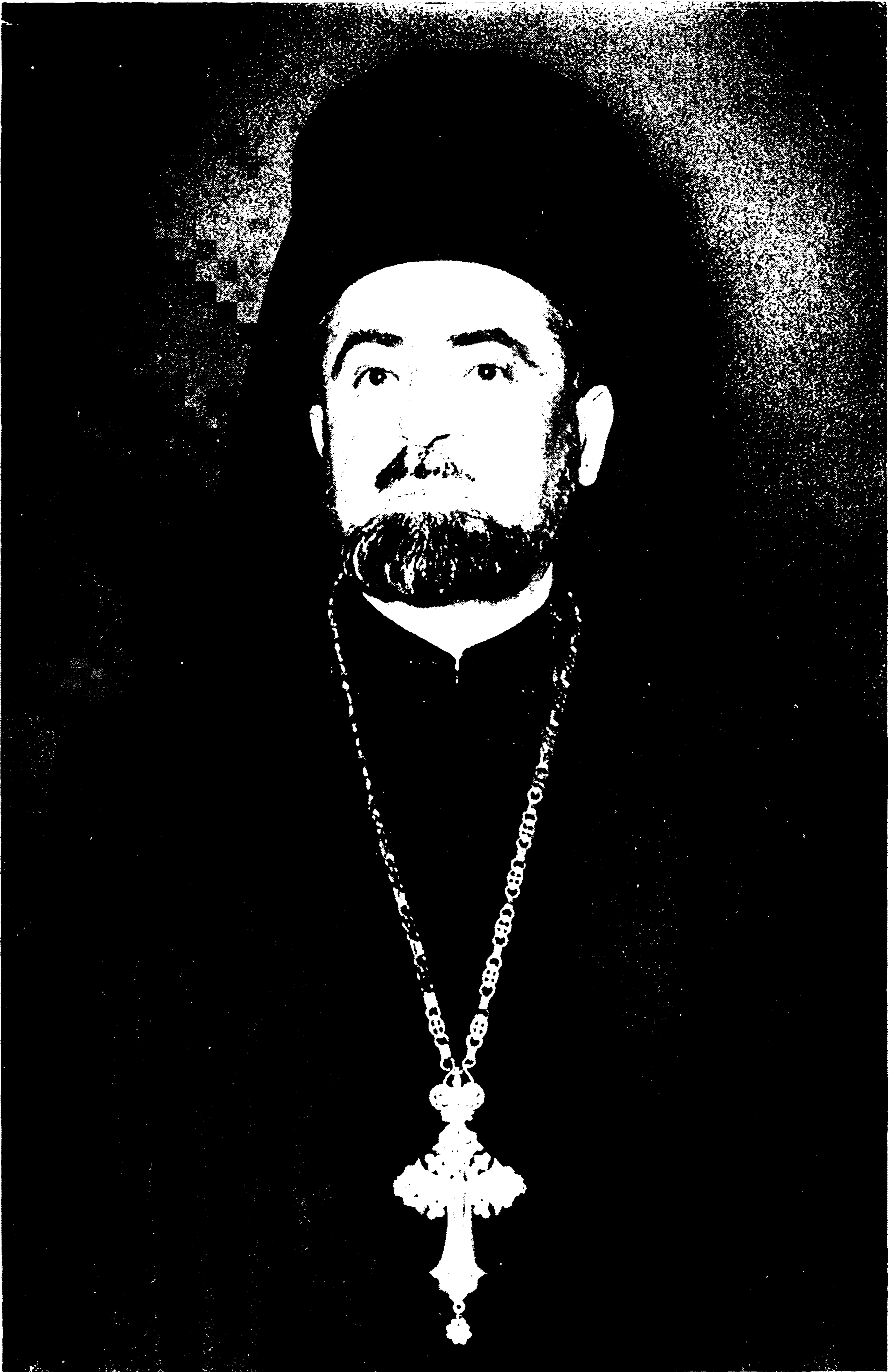
Convins fiind că «nu numai cu pîine trăiește omul, ci cu orice cuvînt al lui Dumnezeu» (Luca IV, 4), păstorul sufletesc, în primul rînd episcopul, năzuiește să asigure credincioșilor ce i s-au încredințat hrana spirituală de care aceștia au trebuință. Pășind pe urmele rîvnitorului apostol Pavel — care și-a mărturisit teama ce-l obseda mereu în felul acesta: «Vai mie dacă nu vestesc Evanghelia!» — episcopul, ca un bun iconom, ca un harnic ispravnic al lui Dumnezeu, propovăduiește neobosit cuvîntul lui Dumnezeu și stăruie asupra lui cu timp și fără timp, îndeamnă la fapte bune cu toată blindețea și învățătura ce o stăpînește.

Chiar și atunci cînd i se pare că-i mai puțin dotat cu talentul de orator, mai bine-zis cînd are impresia că i s-au dat nu cinci, nici doi, ci un singur talant de vorbitor, pe acest unic talant iconomul înțelept nu-l îngroupă, nu-l lasă neîfolosit, ci sîrguiește să facă lucrul unui evanghelist, al unui împreună-lucrător cu Dumnezeu, bine știind că Dumnezeu poate face să rodească și să crească ogorul unde sădesc și udă colaboratorii Săi smeriți.

Avînd conștiința răspunderii de a propovădui neconținut, episcopul rîvnitor cutează să repete cu smerenie cuvintele neobositului Apostol Pavel: «Așa să ne socotească pe noi fiecare om: ca slujitori ai lui Hristos și ca iconomi ai tainelor lui Dumnezeu. Iar ceea ce se caută mai ales de la iconomi este ca fiecare să fie găsit credincios în lucrul încredințat lui» (I Cor. IV, 1, 2). Iconomi fideli, sau împărțitori ai comorilor de doctrină și de viață descoperite și dăruite de Hristos Dumnezeu tuturor oamenilor: «Mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-le ..., învățîndu-le să păzească toate cîte Eu v-am poruncit vouă» (Matei XXVIII, 19—20).

Este cunoscută nouă tuturor destoinicia aleasă și rîvna aprinsă cu care Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Mladin propovăduiește cuvîntul dumnezeiesc în toate ocaziile și în toate părțile întinsei Arhiepiscopii a Sibiului, în țară și peste hotare. Această osîrdie de predicator iscusit sîntem siguri că va sluji drept model și stimulent pentru noul vicar mitropolitan, energicul episcop colaborator, Prea Sfințitul Emilian Rășinăreanul. Nici o clipă nu ne îndoim că odată cu creșterea răspunderii de «iconom al lui Dumnezeu» va crește și zelul pastoral al noului hirotonit, introdus astăzi în funcția de episcop-vicar, episcop ajutor al distinsului nostru Arhiepiscop și Mitropolit al Ardealului.

Cu toată sinceritatea felicităm și fericim pe I.P.S. Mitropolit Nicolae Mladin pentru înțelepciunea care l-a călăuzit în designarea unui nou colaborator apropiat, a unui nou membru în Sinodul mitropolitan. Pe Prea

P. S. Episcop Emilian Birdaș-Rășinăreanu, vicarul Arhiepiscopiei
de Alba Iulia și Sibiu

P. S. Episcop-vicar Emilian Birdaș-Rășinăreanul, în timpul sfintei liturghii,
după hirotonirea întru arhiereu

Sfinția Sa Episcopul Emilian noi l-am cunoscut îndeaproape începînd din toamna anului 1957, cînd a fost numit de noi vicar administrativ la istorica Episcopie a Romanului și Hușilor și cînd Sfîntul Sinod, la propunerea noastră, l-a distins cu rangul de arhimandrit. În funcția de vicar la Roman, Prea Sfinția Sa a desfășurat o intensă activitate de îndemnare chibzuită a clerului și a credincioșilor pe calea slujirii devotate a lui Dumnezeu și a semenilor, respectînd deopotrivă atît venerabilele noastre tradiții bisericești cît și directivele înțelepte de zidire a unei noi vieți în Patria noastră iubită.

După mutarea noastră la Cluj și după mutarea Prea Sfinției Sale la Alba Iulia, în postul de superior al Catedralei Reîntregirii, am avut posibilitatea să urmărim de la o distanță nu prea mare mersul ascendent al activității sale pe amîndouă planurile, atît pe cel duhovnicesc-pastoral, pentru zidirea sufletească a credincioșilor, cît și pe cel cultural-gospodăresc, pentru păstrarea sfintelor noastre așezăminte strămoșești. Strădaniile și realizările frumoase ale Prea Sfințitului Emilian Birdaș-Rășinăreanul l-au impus respectului și aprecierii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române care l-a promovat în funcția de episcop-vicar, (înînd seamă că Prea Sfinția Sa s-a dovedit cu prisosință însuflețit de mare dragoste față de Biserică și față de scumpa noastră Patrie, priceput organizator în administrație și inimos slujitor pentru înnoire, pentru înălțare și propășire morală și materială necontenită.

Iubitului nostru confrate mai tînăr, pe care astăzi veșnicul Arhiepiscop și Mare Păstor Ceresc l-a înveșmîntat cu harul arhieriei, îi cerem de la Domnul nostru Iisus Hristos sănătate deplină întru lungime de zile, îmbelșugate roade de mîntuire în viața poporului dreptcredincios din Arhiepiscopia Sibiului și învederate semne de propășire culturală și gospodărească în aria vieții sociale din Patria noastră.

Răspunzînd înalților vorbitori, noul Episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, P. S. Emilian Birdaș-Rășinăreanul, a rostit următoarea cuvîntare :

Trăiesc astăzi unul din cele mai însemnate momente din viața mea, căci prin lucrarea tainică a Proniei divine, la propunerea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, am fost ales și chemat de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la slujirea de Episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu.

Primind Decretul Consiliului de Stat, prin care sînt întărit în această nouă slujbă, Bunul Dumnezeu a rînduit să fiu hirotonit astăzi întru arhiepiscop, «îmbrăcat cu putere de sus» (Luca XXIV, 49) cu darul Duhului Sfînt și să primesc din mîna Înalt Prea Sfinției Voastre toiagul păstoresc.

În aceste clipe îmi vine în minte porunca dată de Mîntuitorul Sfinților Apostoli : «Mergînd, învățați toate neamurile...» (Matei XXVIII, 19), poruncă pe care la rîndul lor aceștia au încredințat-o episcopilor, așa după cum îndeamnă Sfîntul Apostol Pavel pe ucenicul său Timotei : «Propovăduiește cuvîntul ...» (II Tim. IV, 12) ; «ia aminte la învățătură» (I Tim. IV, 13) ; episcopul să se țină «de cuvîntul cel adevărat al învățăturii» (Tit I, 9), ca să-L propovăduiască pe Mîntuitorul Iisus Hristos și

învățătura Lui cea dumnezeiască, dragostea, pacea, smerenia și jertfa în slujba binelui obștesc.

Copleșit de această revărsare de dar de la Dumnezeu și de la oameni, mă întreb împreună cu psalmistul: «Ce voi răsplăti Domnului pentru toate cîte mi-a dat mie?» (Psalm CXV, 3). Se cuvine să mulțumesc mai întii Bunului Dumnezeu care mi-a călăuzit pașii de-a lungul vieții, pentru cinstea la care am fost chemat, pentru purtarea Sa de grijă față de mine. În acest scop, mă voi strădui să închin lui Hristos Dumnezeu ceea ce am mai scump, toată puterea și viața mea, pentru a sluji oamenilor cu bunătate și blîndețe și pentru a deveni, după cuvîntul profetului, «arhieru credincios al lui Dumnezeu», slujindu-I «după inima și gîndul Său» (I Regi II, 35). Mîntuitorul i-a ales pe cei 12 Apostoli, pe care i-a trimis la propovăduire și care, prin pogoșirea Sfîntului Duh, au fost îmbrăcați cu putere de sus. Chemați la propovăduire, Sfinții Apostoli au așezat, la rîndul lor, în bisericile creștine, diaconi, preoți și episcopi, pentru ca prin ei Hristos să lucreze în deplinătatea harului, prin Arhieru, chipul veșnicului Arhieru care este Iisus Hristos. Pe temeiul acestei învățături, Sfîntul Apostol Pavel îl sfătuieste pe Timotei să se facă «pildă credincioșilor în cuvînt, în purtare, în dragoste, în credință, în curăție» și să ia aminte «la citire, la îndemnare, la propovăduire», adăugînd: «Nu nesocoti harul din tine, care ți s-a dat prin proorocie cu punerea mîinilor preoției ... Cugetă acestea, în ele să stai, ca înaintarea ta să fie învederată tuturor» (I Tim. IV, 12—15).

Arhiera sau episcopatul este cea mai înaltă sarcină pe care o poate primi un slujitor al Bisericii, din care decurge totodată și marea răspundere de a sluji atît lui Dumnezeu cît și oamenilor (Rom. XII, 1). Însemnătatea și necesitatea treptei episcopatului au fost subliniate și de Mărturisirea patriarhilor ortodocși din 1923, după care nu poate fi Biserică fără episcop, deoarece episcopatul este icoana vie a lui Dumnezeu pe pămînt și, prin puterea sfințitoare a Sfîntului Duh, este izvorul tainelor Bisericii, prin care se dobîndește mîntuirea. Episcopul este pentru Biserică tot atît de necesar ca și respirația pentru om și soarele pentru lume.

Ca urmaș al Sfinților Apostoli, al marilor ierarhi, avînd prin succesiunea apostolică și prin hirotonie plenitudinea harului Duhului Sfînt, episcopul continuă în Biserică lucrarea pe care a început-o însuși Iisus Hristos pe pămînt: lucrarea arhierescă, învățătorescă și conducătoare. Episcopul este astfel rînduit ca să stea în fruntea preoților, să-i îndrumeze și să-i sfințească prin rugăciune și Sfintele Taine; să-i învețe «cu timp și fără timp» adevărul veșnic al Evangheliei, să le îndrumeze viața pe calea binelui, a dreptei credințe și a mîntuirii, silindu-se a fi el însuși model de viațuire creștină (I Tim. IV, 10), iar credincioșii, iiii săi duhovnicești, să-l urmeze pe el (I Cor. IV, 15—16; Filip. IV, 9), iar nu pe cei nechemăți, nesfințiți.

Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit,

Prin bunăvoința Înalt Prea Sfinției Voastre și a forurilor superioare, am fost chemat să-mi desfășor slujirea de episcop-vicar la Arhiepiscopia ortodoxă de Alba Iulia și Sibiu, sub ascultarea și îndrumarea Înalt Prea

Sfinției Voastre. În îndeplinirea acestei ascultări mă voi strădui să pășesc prin cuvânt și faptă pe calea arătată de învățătura noastră creștină, slujind cu credință la altarul Bisericii strămoșești și sprijinind toate năzuințele superioare ale Patriei noastre scumpe, spre binele poporului nostru întreg. Mă voi strădui din toate puterile să corespund așteptării și încrederii ce mi-ați acordat și să fiu la înălțimea chemării idealului veșnic al învățăturii Mântuitorului Hristos și la înălțimea vremurilor pe care le trăim. Pildă îmi vor fi marii ierarhi din trecutul Bisericii noastre strămoșești, aleși cărturari, ctitori de lăcașuri sfinte, sprijinitori ai năzuințelor de dreptate socială și independență națională ale păstoriților lor. Pildă îmi vor fi și înaintașii mei în slujba de vicari ai Arhiepiscopiei Sibiului: Nicolae Popeea, ucenicul lui Andrei Șaguna și Ilarion Pușcariu, amândoi autori de lucrări istorice, membri ai Academiei Române, Vasile Stan și Teodor Scorobeț, arhieriei vicari ai mitropolitului Nicolae Bălan și înaintașul meu imediat, Prea Sfințitul Visarion al Aradului.

În această lucrare îmi va fi de ajutor și învățătura deprinsă în munca desfășurată din fragedă copilărie și pînă azi în ogorul Bisericii și al Patriei. Sînt originar din Rohia Maramureșului, din părinți plugari, de care am rămas orfan încă de la vîrsta de 10 ani. Pășind ca novice în Mînăstirea Sfînta Ana din Rohia, am început studiile teologice la Seminarul Monahal de la Cernica, de la 16 ani, dar vitregia vremurilor m-a silit să mă reîntorc în Ardeal, unde în 1941 am fost hirotonit întru ieromonah de către vlădica de fericită pomenire Nicolae Colan, după a cărui înălțătoare pildă m-am dedicat cu tot sufletul slujirii credincioșilor ortodocși români, făcînd pastorație în Rohia, Toplița și alte parohii, în vremurile de grea încercare pentru români în timpul celui de-al doilea război mondial.

Odată cu eliberarea țării noastre de sub jugul fascist a început și pentru mine un capitol nou de viață. Mi-am reluat studiile teologice la Seminariile de la Rîmnicu-Vîlcea și «Nifon Mitropolitul» din București, pe care le-am completat apoi la Institutul teologic din București, îndeplinind, în acest răstimp, și diferite ascultări, ca preot la Mînăstirea Călugăra-Oravița, la Baia de Arieș, deservent la catedrala patriarhală, profesor la Școala Monahală a obștei patriarhale și altele. Între anii 1957—1963, am slujit ca vicar al Eparhiei Romanului, iar din 1963 pînă în prezent am îndeplinit ascultarea de conducător al Catedralei Reîntregirii din Alba Iulia. În total, 35 de ani de trăire și slujire în Biserică.

Experiența acumulată în decursul acestor activități va fi pentru mine o bună călăuză în noua muncă ce mă așteaptă. Ea mă îndeamnă să păstrez cu sfințenie unitatea de credință strămoșească, să arăt grijă față de biserici și mînăstiri, să cultiv raporturi frățești cu slujitorii și credincioșii celorlalte culte din țara noastră, să sprijin toate acțiunile obștești din patria noastră și să particip activ la instaurarea păcii între oameni, după porunca Mântuitorului Hristos Domnul Păcii — «care ne-a încredințat slujirea împăcării» (II Cor. V, 18).

Pătruns de adevărurile veșnice ale Evangheliei lui Hristos și de îndatoririle față de societatea zilelor noastre, mă voi strădui să-mi înde-

plinesc slujirea de arhiereu, fiind deplin conștient de măreția chemării și a sarcinilor ce se desprind din porunca Evangheliei, dar și de faptul că puterile mele sînt slabe. Nădăjduiesc însă că Atotputernicul Dumnezeu, în mila și purtarea Sa de grijă, mă va întări cu puterea și cu darul Său, ca Unul care «pe cele neputincioase le vindecă și pe cele de lipsă le plinește», pentru ca astfel să pot spune împreună cu Sfîntul Apostol Pavel : «Cînd sînt slab, atunci sînt tare» (II Cor. XII, 10) ; «Toate le pot întru Hristos, cel ce mă îmbracă cu putere» (Filip. IV, 13). La acestea adaug nădejdea în sprijinul Sfîntului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în ajutorul și îndrumarea înțeleaptă a Înalt Prea Sfinției Voastre, ca și în concursul Consiliului Eparhial, al Institutului teologic, cu distinșii săi profesori, și în colaborarea preoților, a cinului monahal și a bunilor credincioși, care-mi vor fi întotdeauna de sprijin. În felul acesta nădăjduiesc că voi putea duce la îndeplinire slujirea la care am fost chemat și voi aduce roadele așteptate, spre binele tuturor.

Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit,

În această zi de mare sărbătoare pentru mine, mă simt profund îndatorat să mulțumesc în primul rînd Înalt Prea Sfinției Voastre pentru propunerea de a fi fost ales în postul de episcop-vicar al acestei Arhiepiscopii, propunere întărită cu votul Sfîntului Sinod și confirmată de Consiliul de Stat. Asigur pe Înalt Prea Sfinția Voastră de tot devotamentul și ascultarea în slujirea de propovăduire a mesajului evanghelic în lume, făgăduind în mod solemn în fața sfîntului altar și a obștei credincioase că îmi voi îndeplini cu conștiinciozitate toate însărcinările pe care mi le veți încredința.

Mulțumesc totodată Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil al Clujului și Prea Sfințitului Episcop Vasile al Oradiei, pentru osteneala ce și-au luat astăzi slujind alături de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae și împărtășindu-mi darul Prea Sfîntului Duh, prin hirotonia mea întru arhiereu. Vă făgăduiesc că Vă voi pomeni totdeauna în rugăciunile mele, la săvîrșirea jertfei celei fără de sînge.

Aduc cuvînt de aleasă prețuire și recunoștință Înaltei conduceri de Stat pentru încrederea ce mi s-a acordat și rog pe Dl. Vicepreședinte al Departamentului Cultelor, Gheorghe Nenciu, să fie interpretul angajamentului meu solemn de astăzi de a sluji cu sporit elan interesele Patriei, propășirea și fericirea poporului român.

Un cald și frățesc cuvînt adresez reprezentanților Cultelor, care au binevoit să participe la sfințirea mea întru arhiereu, făcîndu-se părtași la bucuria acestui praznic.

Mulțumesc de asemenea membrilor Consiliului Eparhial, profesorilor Institutului teologic, preoților, monahilor și tuturor credincioșilor prezenți la această solemnitate, asigurîndu-i de cea mai sinceră colaborare și dragoste frățească.

La început de slujire arhierescă, rog pe Bunul Dumnezeu să-mi lumineze mintea, să-mi întărească voința și să-mi încălzească inima, pen-

tru a sluji Bisericii străbune și Patriei noastre scumpe, pentru a păstra mereu aprins darul pe care l-am primit, făcându-l de folos spre mîntuirea și fericirea tuturor.

Așa să-mi ajute Dumnezeu!

După aceea, la reședința mitropolitană, persoanele oficiale, precum și alți invitați au prezentat felicitări Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului și Prea Sfințitului Episcop-vicar Emilian Birdaș-Rășinăreanul.

În cinstea Prea Sfințitului Episcop-vicar Emilian Birdaș-Rășinăreanul, Consiliul Arhiepiscopesc a oferit o masă oficială, care s-a desfășurat în aula Institutului teologic universitar din Sibiu.

Cu această ocazie, au luat cuvîntul : I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Vasile al Oradiei, P. C. Pr. vicar Traian Belasçu, P. C. Pr. Prof. Grigorie Marcu, Dl. deputat eparhial Iuliu Georgescu, Em. Sa Dl. Episcop reformat Nagy Gyula, P. S. Episcop-auxiliar romano-catholic Iacob Antal și Dl. vicar al Episcopiei Evanghelice-Luterane din Sibiu și rector Hermann Binder. În numele eparhiilor, cultelor, instituțiilor și organismelor bisericești pe care le reprezentau, vorbitorii au toastat pentru Conducătorii Patriei noastre, pentru Sfîntul Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru prosperitatea țării și poporului nostru, pentru relațiile frățești ecumeniste existente între cultele din țara noastră, făcînd totodată urări de succes în misiunea sa noului episcop-vicar.

A luat cuvîntul apoi Dl. Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor, care a spus :

Înalț Prea Sfinția Voastră,

Înalț Prea Sfințite Părinte Mitropolit Nicolae,

Înalț Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți Episcopi,

Eminențele Voastre,

Onorați comeseni,

Este o bucurie pentru mine să particip la această festivitate, unde am plăcerea să aduc salutul Departamentului Cultelor, al Președintelui nostru, Prof. Dumitru Dogaru, precum și al Organelor de Stat locale.

Felicit în mod călduros pe Prea Sfințitul Episcop-vicar Emilian care, începînd de azi, își va pune puterea sa de muncă și devotamentul care-l caracterizează în slujba activității de la Arhiepiscopia Sibiului.

Imi face deosebită plăcere să mă adresez Înalț Prea Sfințitului Mitropolit, Consiliului Eparhial, Adunării Eparhiale, Permanenței de la Centrul arhiepiscopesc, părinților profesori de la Institutul teologic, Prea Cucernicilor Protopopi și preoți și să le transmit aprecierea noastră pentru însuflețirea cu care și-au adus și își aduc aportul la sprijinirea acțiunilor patriotice, menite să slujească bunăstării și fericirii poporului nostru.

Vă rog să fiți siguri că nimic din ceea ce înseamnă la Dvs. devotament și efort de slujire, mărturie de patriotism și dăruire pentru nevoile sociale ale țării nu ne este străin. Ne bucurăm din suflet pentru munca

Dvs. pozitivă. Căutăm imaginea realității oamenilor pe care-i cunoaștem, prețuind meritele lor, ceea ce este constructiv în activitatea fiecăruia. Prin activitate constructivă, noi dorim să sporim solidaritatea noastră a tuturor în lupta pentru progres a poporului român, dând aripi vredniciei oamenilor și elementului valoros care se află în fiecare.

Am din nou satisfacția de a regăsi aici la Sibiu imaginea plăcută a participării tuturor reprezentanților de Culte, cărora și cu acest prilej le aduc salutul meu plin de stimă. Îmi face o deosebită plăcere ca, la această imagine — pe care am avut-o și la Arad cu prilejul instalării Prea Sfințitului Episcop Visarion — să adăugăm prezența Domnului Episcop Iacob Antal și să subliniem aici deosebita noastră apreciere pentru cuvântul său atât de frumos.

Am ascultat astăzi cuvântări, și în biserică și aici. Ați putut vedea un element comun tuturor acestora, bineînțeles în afara celui religios, specific pentru caracterul festivității de astăzi. Este vorba de evidențierea — făcută de toți cei ce au luat cuvântul — a minunatei conjuncturi istorice pe care o trăiește poporul nostru, a bogăției de fapte și de acte creatoare care ne fac astăzi să trăim o istorie fără precedent.

Trăim cu adevărat într-un climat de muncă, de gândire și de simțire care se axează unitar pe voința unui popor ce vrea să-și creeze un destin liber și să se bucure de toate binefacerile progresului. Dar, mai mult decât atât și mai mult ca oricând, crește astăzi conștiința de noi înșine. Înțelegem tot mai mult locul și rostul nostru în lume.

Însoțindu-l de fiecare dată pe șeful Statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în vizitele sale, avem sentimentul, cum spunea deunăzi într-una din revistele noastre un distins scriitor, «că îmbrățișez omenirea de la meridianul nostru». Și el spunea mai departe : «Se naște în adevăr pentru noi românii un alt sentiment al hărții. Pe aceasta eu nu mai caut patria mea ca pe un colț pierdut, ci văd zeci de fire luminoase care o leagă de toate colțurile din lume, unde oamenii vor să lupte, să fie liberi, demni și umani».

Constatăm cu toții că în climatul nou al țării se modifică chipul moral al omului ; acesta este înzestrat cu sentimentul solidarității cu fiecare om de aici care luptă pentru deplina înflorire a națiunii și țării noastre, dar este solidar în același timp cu întreaga omenire iubitoare de pace și de înfrățire între oameni.

Acestui mesaj — căruia îi oferim întreg entuziasmul nostru și pe care Conducătorul Statului nostru îl face auzit în întreaga lume în aceste zile, în țările Americii Latine — noi avem certitudinea că reprezentanții Cultelor din țara noastră îi sînt nu numai credincioși, dar că zi de zi, în mod statornic, ei caută să-i răspundă prin sprijinul pe care îl dau la întărirea unității poporului nostru în jurul Conducerii sale, prin patriotismul cu care însuflețesc acțiunile lor, sprijinind ridicarea pe noi culmi de progres a Patriei noastre socialiste.

Cunoaștem bine exemplele pozitive pe care reprezentanții Cultelor din această parte a țării — ca de altfel reprezentanții cultelor din toată țara — le dau din acest punct de vedere și sîntem siguri că ele vor spori.

Știm de asemenea că tradițiile Bisericii Ortodoxe de aici, venerația cu care ea își privește înaintașii, marea iubire de Patrie care le-a înflăcărat și înnobilit viața sînt îndemnuri pentru generația de azi, care poate face să trăim cu adevărat gîndurile mari ale celui care, în secolul trecut, scria: «Viitor de aur țara noastră are».

Prea Sfințite Părinte Emilian,

Am văzut răspunderea cu care înțelegeți să porniți în noile Dvs. sarcini și prețuim în mod deosebit simțămintele patriotice pe care le-ați mărturisit aici, în biserică.

Cunoaștem bine meritele Dvs. ca vicar la Episcopia Romanului și Hușilor și ca superior al Catedralei de la Alba Iulia. V-ați făcut totdeauna datoria de slujitor al Bisericii, dar ați fost însuflețit permanent de dorința de a fi totdeauna un sprijin în activitatea obștească, cîștigîndu-vă stima credincioșilor precum și a acelor care poartă răspunderea treburilor obștești locale.

V-ați bucurat de stima episcopului Marton Aron și a Domnului Episcop Iacob Antal și a tuturor de la Episcopia romano-catolică de la Alba Iulia, cu care ați avut posibilitatea să lucrați. Noi apreciem acest lucru. Vă cunoaștem, Prea Sfințite Emilian, rîvna pe care o aveți în descifrarea mărturiilor trecutului nostru, în păstrarea și valorificarea monumentelor istorice. Sîntem siguri că și în noua Dvs. activitate veți oferi aceeași atenție rodnică pentru asemenea preocupări. Veți fi primul ajutor al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Mladin, pe care îl prețuim pentru spiritul de înalt patriotism cu care îndrumă preoții și credincioșii din Arhiepiscopia Sibiului și din cuprinsul Mitropoliei Ardealului precum și pentru spiritul ecumenic cu care înțelege să conlucreze cu reprezentanții celorlalte culte.

Sîntem siguri, Prea Sfințite Episcop Emilian, că la Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, la părintele vicar Belășcu, la toți colaboratorii de aici de la Centrul eparhial, din întreaga Arhiepiscopie a Sibiului, veți găsi sprijin în tot ceea ce vreți să faceți bun.

Fiind încă o dată interpretul Departamentului Cultelor și al Organelor de Stat, vă felicit pentru noua încredințare ce aveți de astăzi înainte, vă urez multă sănătate și multă putere de muncă. Vă doresc să vă bucurați de colaboratori sinceri și apropiați, să fiți un ajutor prețios al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae și să aveți satisfacția că preoții și credincioșii vor vedea în Dvs. un episcop vrednic și un cetățean demn și înțelept.

A răspuns P. S. Episcop-vicar Emilian Birdaș-Rășinăreanul, care a mulțumit vorbitorilor și tuturor celor ce au luat parte la solemnitatea hirotonirii și instalării Prea Sfinției Sale.

FESTIVITĂȚILE BISERICEȘTI
PRILEJUIE DE RIDICAREA EPISCOPIEI VADULUI,
FELEACULUI ȘI CLUJULUI LA RANGUL DE ARHIEPISCOPIE
ȘI A P. S. EPISCOP TEOFIL LA TREAPTA DE ARHIEPISCOP
HIROTONIREA ȘI INSTALAREA CA EPISCOP-VICAR
A P. CUV. ARHIM. JUSTINIAN CHIRA

Clerul și credincioșii din Eparhia Clujului au trăit momente de intensă bucurie sufletească, prilejuite de festivitățile organizate de Centrul eparhial în zilele de 8 și 9 septembrie 1973, cu prilejul ridicării Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie și a Prea Sfințitului Teofil la treapta de Arhiepiscop, precum și de hirotonirea intru arhiereu a P. Cuv. Arhim. Justinian Chira și instalarea sa ca Episcop-vicar al noii Arhiepiscopii.

În seara de sîmbătă, 8 septembrie 1973, după slujba vecerniei, oficiată în catedrala din Cluj, în prezența I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, a P. S. Episcop Emilian Rășinăreanu, vicarul Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu și a numeroși preoți și credincioși, I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului și P.S. Episcop Vasile al Oradiei au săvîrșit ipopsifierea P. Cuv. Arhim. Justinian Chira — ales de Sfîntul Sinod ca Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, în ședința din 11 iunie 1973 și recunoscut de Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, prin decretul nr. 385 din 10 iulie 1973 — urmînd ca a doua zi ipopsifiul să fie hirotonit intru arhiereu.

Duminică, 9 septembrie 1973, la orele 9,30 în catedrala din Cluj au avut loc solemnitățile prilejuite de proclamarea ridicării Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie, în frunte cu nou-numitul Arhiepiscop I.P.S. Teofil Herineanu, hirotonit intru arhiereu și instalarea Părintelui Justinian Chira în demnitatea de Episcop-vicar al acestei Arhiepiscopii.

La aceste solemnități au fost de față din partea Bisericii Ortodoxe Române : I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian ; I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului ; P. S. Episcop Visarion al Aradului ; P. S. Episcop Emilian Rășinăreanu, vicarul Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu ; protopopii din Arhiepiscopia Clujului ; membrii Adunării Eparhiale ; reprezentanți ai școlilor de învățămînt teologic ; preoți, credincioși și alți invitați.

Din partea cultelor religioase din Cluj : Em. Sa Nagy Gyula, episcop reformat ; Em. Sa Albert Klein, episcop evanghelic-luteran C.A. din Sibiu ; Em. Sa György Argay, episcop evanghelic S. P. din Cluj ; Prof. Dr.

Erdő János, vicar unitarian din Cluj; Prof. Baráth Béla, prelat papal reprezentantul Bisericii romano-catolice din Cluj.

Au fost de față de asemenea Dl. Vicepreședinte al Departamentului Cultelor, Gheorghe Nenciu, precum și reprezentanți ai autorităților locale de stat.

Sfânta liturghie a fost oficiată de către un sobor de arhierei, preoți și diaconi, în frunte cu I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului; I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului și P. S. Episcop Vasile al Oradiei.

Înainte de începerea sfintei liturghii, ipopsifiul, P. Cuv. Arhim. Justinian Chira, a făcut în fața celor trei arhierei din sobor îndătinata mărturisire de credință. La vremea convenită, cei trei arhierei din sobor au săvârșit hirotonia întru arhiereu a P. Cuv. Arhim. Justinian Chira, după care I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a prezentat credincioșilor pe noul episcop, înmînîndu-i veșmintele arhierești, engolpionul, crucea și mitra.

După încheierea sfintei liturghii, I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului a dat citire următoarei telegrame ce i-a fost trimisă de Prea Fericitul Patriarh Justinian cu prilejul acestor festivități :

La solemnitățile de duminică 9 septembrie 1973 : proclamarea ridicării la rangul de Arhiepiscopie a istoricei Episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului, în frunte cu Înalt Prea Sfinția Voastră ca Arhiepiscop, hirotonia în arhiereu și instalarea părintelui Justinian Chira Maramureșeanul în demnitatea de Episcop-vicar al acestei Arhiepiscopii, neputînd participa personal, vom fi reprezentat de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop al Craiovei, Teoctist, mitropolitul Olteniei, pe care l-am rugat să vă exprime și prin viu grai simțămintele noastre mărturisite aici, de aleasă bucurie și adîncă mulțumire pentru sporul de prestigiu și strălucire bisericească dobîndite de acea de Dumnezeu păzită Eparhie, precum și caldele noastre urări pentru angajarea clerului și credincioșilor săi în frățească împreună-lucrare cu clerul și credincioșii celorlalte culte religioase în desfășurarea unei activități rodnice în slujirea Bisericii Ortodoxe strămoșești și spre înflorirea Patriei noastre a tuturor, Republica Socialistă România.

După aceea I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a rostit următoarea cuvîntare :

Veniți iubitorilor de prăznuire să preamărim pe Hristos și cu glas de bucurie să-L lăudăm pentru toate cîte ne-a dăruit nouă din veac în veac și în această zi prealuminată. Căci cu adevărat minunate sînt lucrurile Domnului și nici un cuvînt nu e de ajuns spre lauda Sa. El ne-a călăuzit pașii pe cărările veacurilor și a ocrotit Biserica Sa în vremi de incercare. El ne-a adus la zăriștea de lumină și mari biruinți a veacului nostru, ca să slujim poporul, adevărul și dreptatea, dragostea și unitatea, înfrățirea și pacea. El este cu noi, cum a fost cu strămoșii noștri și binecuvîntează acest praznic de luminată bucurie al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, al Mitropoliei Ardealului, al Bisericii

Ortodoxe Române. Aceasta pentru că — după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel — «dacă un mădular (al Bisericii) este cinstit, toate mădularele se bucură împreună» (I Cor. XII, 26). Și iată, astăzi iau parte la bucuria noastră toți cei ce sînt de față și cei pe care îi reprezintă. De aceea putem spune : «Mari și minunate sînt lucrurile Tale Doamne ; toate întru înțelepciune le-ai făcut».

Ocrotirea și îndrumarea lui Dumnezeu s-a arătat și se arată și în dezvoltarea acestei Arhiepiscopii. Începuturile creștinismului în țara noastră se împletesc cu începuturile plămădirii poporului român. De aceea de-a lungul veacurilor a existat o strînsă legătură între Biserica Ortodoxă și poporul român. Pe de o parte Biserica a fost unul din factorii unității acestui popor, de pe ambele versante ale Carpaților, adică a unității între românii din Țara Românească, Moldova și Transilvania. Pe de altă parte, ea a sprijinit acțiunea de realizare a unității într-un singur stat al tuturor românilor și — prin episcopii, preoții și credincioșii ei, a luat parte la lupta pentru libertate națională și dreptate socială a maselor populare. Biserica a avut și un rol cultural, prin manuscrisele și tipăriturile în limba română, cu circulație în toate provinciile, dat fiind că era aceeași limbă înțeleasă de toți românii. Ea a împodobit pămîntul românesc cu monumente bisericesti și opere de artă nepieritoare.

Toate aceste elemente le întîlnim și în istoricul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. Amintim astfel Episcopia Vadului, înființată de Ștefan cel Mare al Moldovei pentru românii ortodocși din satele aparținătoare Cetății de Baltă și Ciceiului, episcopie care și-a extins jurisdicția în partea de nord-est a Transilvaniei (1475). La Vad marele voievod a zidit ca reședință a episcopiei o mînaștere și o biserică în stilul moldovenesc. Episcopii erau hirotoniți la Suceava de mitropolitul Moldovei. Petru Rareș lărgește aria de jurisdicție a Episcopiei Vadului. Între episcopii Vadului amintim pe Anastasie, venit de la Mînaștirea Putna, episcop cunoscător de limbi străine și diplomat ; pe Eftimie de la Mînaștirea Neamț, «episcop al românilor ortodocși din Ardeal», care s-a interesat de tipăriturile lui Coresi (deci de limba română în biserică) ; pe Spiridon, «împodobit cu viață și moravuri curate, evlavios și erudit în religiunea sa» ; pe Ioan Cernea, care a avut bucuria să vadă cele trei provincii românești unite sub sceptrul lui Mihai Viteazul și era dependent de Mitropolia Ardealului de la Alba Iulia, strîns legată de Mitropolia Țării Românești. Puterea de viață a episcopiei Vadului, vreme de un secol și jumătate, a izvorît din legăturile cu Moldova (în primul rînd) și cu Țara Românească și din credința ortodoxă neclintită a episcopilor, preoților și credincioșilor.

Episcopia Feleacului (lîngă Cluj) a fost întemeiată în 1453 de Episcopul Marcu, urmat de episcopul Daniil, fiul preotului Vasile. Sub Daniil s-a zidit biserică cu hramul Cuvioasa Paraschiva. Acest Daniil avea titlul de Arhiepiscop (Tetraevangheliarul Bisericii din Feleac). Ultimul episcop cunoscut este Petru, care a fost hirotonit de Varlaam, mitropolit al Ungrovlahiei, pe vremea voievodului Radu Paisie. Așadar, și episco-

pia Feleacului avea legături cu Moldova și Țara Românească. Au existat și o episcopie a Geoagiului de Sus și o episcopie a Maramureșului. Datorită vremurilor, aceste episcopii, ca și episcopiile Vadului și Feleacului, au dispărut. Dar amintirea lor a rămas vie în sufletele preoților și credincioșilor care erau în secolul al XVII-lea sub oblăduirea mitropoliei Bălgradului, adică de la Alba Iulia.

În secolele următoare, preoții și credincioșii români au rămas una în legea strămoșească, legea ortodoxiei române și în slujirea idealurilor de libertate și unitate a poporului român. Căci unitatea a fost, este și va fi puterea de viață și progres a poporului.

Trecut-au ani de mari frământări, pentru ca în 1921 — după unirea Transilvaniei cu România — vechile episcopii să fie reînviată în cadrul Mitropoliei Ardealului, cu titlul Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului, cu reședința la Cluj, conform proiectului mitropolitului Șaguna, care prevedea în cadrul mitropoliei transilvane episcopii la Arad, Timișoara, Caransebeș, Oradea și Cluj. Episcopul Nicolae Ivan a pus bazele acestei episcopii, atât din punct de vedere material și organizatoric cât și din punct de vedere spiritual (reședința episcopală, biserica din strada Horia, școală teologică, librărie diecezană, muzeu eparhial, îndrumarea preoților și credincioșilor etc.). Monumentul cel mai de seamă al arhipăstoririi lui este marea catedrală în care ne găsim. În actul comemorativ se arată că această catedrală s-a înălțat în cetatea Clujului, «ca să fie generațiilor viitoare mărturie vie și grăitoare a simțămintelor de pietate și recunoștință față de Providență a celor pe care ea i-a rînduit să vadă împlinit aieva visul de veacuri al înaintașilor lor». Ea e catedrală a reînviatăi episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului, întru «pomenirea în veci slăvitorului apărător al creștinătății și întemeietor al ei, Ștefan Vodă cel Mare, cel bun și sfânt» și întru amintirea marelui act istoric al unirii poporului într-o singură țară românească.

Episcopul Nicolae Colan, fiu de țăran, rector și profesor de Noul Testament la Institutul teologic din Sibiu, condeier consacrat, redactor, predicator, bun și cumpănit, adânc înrădăcinat în ortodoxia românească și în ființa și năzuințele poporului, a adăugat noi trepte de înălțare a Episcopiei din Cluj în plină dezvoltare economică și culturală. Pe lângă colaborarea la revistele bisericesti și publicarea de studii biblice și cărți ziditoare de suflet, de la episcopul Colan rămîne ca o mărturie nepieritoare traducerea și tipărirea Noului Testament în limba vechilor cazanii, limbă «ca un fagure de miere». Se continuă astfel «Noul Testament» din 1648 al Mitropolitului Simion Ștefan de la Alba Iulia, carte de limbă românească pentru credincioșii români de pretutindeni.

Al treilea episcop al Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului Prea Sfințitul Teofil Herineanu, continuă tradiția, îmbogățește și adâncește lucrarea episcopilor antecesori. Avînd în vedere faptul că municipiul Cluj a devenit, ca populație, al doilea oraș din patria noastră și un centru industrial și cultural de înalt prestigiu în țară și străinătate, avînd în ve-

dere că — după tradiția ortodoxă — rangul bisericesc ține seama după posibilități și de însemnătatea orașului de reședință, avînd în vedere activitatea rodnică și personalitatea dinamică a Prea Sfințitului Teofil, Adunarea Națională Bisericească, în ședința din 10 iunie a.c., a propus și Sfîntul Sinod în ședința din 11 iunie a.c. a hotărît ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie. Totodată Sfîntul Sinod, în aceeași ședință, a acordat Prea Sfințitului Teofil titlul de Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, iar noului ales arhiereu-vicar, Justinian Chira i-a dat titlul de Episcop-vicar. Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România a recunoscut pe Înalt Prea Sfințitul Teofil ca Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului și pe Prea Sfințitul Justinian ca Episcop-vicar al acestei Arhiepiscopii.

Și iată astăzi a sosit ziua instalării Înalt Prea Sfinției Voastre în scaunul acestei preamărite Arhiepiscopii. Astăzi a sosit și ziua hirotonirii într-un arhiereu și a instalării ca Episcop-vicar a Prea Sfințitului Justinian. Este ziua pe care a făcut-o Domnul ca să ne bucurăm într-însa și să peamărim pe Iisus Hristos și Biserica Lui cea sfîntă, să dăm cinstire și laudă Sfîntului Sinod, Prea Fericitului Patriarh Justinian, tuturor celor prezenți, clerului și credincioșilor noștri. A sosit ziua în care ne manifestăm totodată dragostea fierbinte față de patria noastră scumpă, față de conducătorii ei înțelepți, în frunte cu Domnul Președinte al Consiliului de Stat Nicolae Ceaușescu, față de poporul nostru, care își făurește o viață nouă, de mari realizări, de progres accelerat, de înălțare spre culmile culturii și civilizației naționale și universale.

Înalt Prea Sfințitul Teofil este un suflet ales, înrădăcinat adînc în cuvîntul dumnezeiesc al Sfintei Scripturi și al Sfintei Tradiții, în izvorul dătător de viață al lui Hristos Domnul și al Bisericii strămoșești, Biserica Ortodoxă Română. Dintre învățăturile sfinte ale Bisericii noastre, Înalt Prea Sfinția Sa a ales îndeosebi învățătura despre pronia cerească, despre purtarea de grijă a lui Dumnezeu, căci nimic nu se întîmplă în viața noastră fără știrea și îngăduința lui Dumnezeu. Ea este dragoste, bunătate, înțelepciune și dreptate. Încrezător în providența divină, Înalt Prea Sfinția Sa mărturisește: «Mîna Domnului ... ne-a adus la această înaltă și grea demnitate bisericească. Nădăjduiesc cu tărie că mîna Domnului mă va ocroti și în viitor». De aici evlavia profundă ce caracterizează pe Înalt Prea Sfinția Sa, străduindu-se mereu să împlinească îndemnul Sfîntului Apostol Pavel către episcopul Timotei: «Caută să fii evlavios, fiindcă evlavia e folositoare la toate, avînd făgăduința vieții de acum și a celei ce va să fie» (I Tim. IV, 8). Nu e vorba de o evlavie pietistă sau formală, ci de o evlavie sănătoasă și activă, care se arată în cuvînt și faptă, în pilda vieții, în iubirea de oameni, în slujirea Bisericii și poporului, în acțiunea pentru pace și înfrățire între oameni, Biserici și popoare. Ea e o revărsare a duhului lui Hristos, care e dragoste nețărmurită — în ființa ierarhului și din ființa lui în toți fiii Bisericii, care sînt și fiii poporului.

Evlavia aceasta se temeincește pe Sfînta Scriptură și pe viața și rînduielile Bisericii Ortodoxe Române. De aici mărturisirea că va împăr-

tăși pe toți «din potirul dragostei profunde față de sfânta noastră Biserică Ortodoxă Română» și va întări «devotamentul lor față de credința străbună (credința ortodoxă), care a străjuit cu dragoste de mamă leagănul ființei noastre și căreia îi este scumpă unitatea poporului nostru». De asemenea, «stăpînit de o fierbinte dragoste de Biserică și de poporul nostru», Înalt Prea Sfinția Sa își îndrumează păstoriții să fie buni fii ai Bisericii noastre și buni cetățeni ai patriei, punîndu-și «toate puterile de muncă în slujba dezvoltării și înfloririi vieții celei noi din scumpa noastră patrie», România socialistă. Căci astăzi se cere unui ierarh «să se intereseze nu numai de moralitatea credincioșilor, ci și de ridicarea lor socială, culturală și materială», prin sprijinirea muncii poporului pentru propășirea și înălțarea patriei. Ierarhii și preoții să lucreze în «spirit de servire izvorit din iubire» și astfel «să se pună în slujba poporului, sprijinindu-l în năzuințele lui după o viață mai fericită», după pace și progres. De aici mărturisirea «În păstoria mea m-am străduit să fac tot ce am socotit că este mai plăcut lui Dumnezeu și mai folositor poporului din mijlocul căruia m-am ridicat. Voi continua să vestesc pe Hristos și învățătura Lui de pace și iubire între oameni, învățătura Lui de ascultare și supunere față de Conducerea de Stat, de muncă și întrajutorare, pentru propășirea binelui obșesc». De asemenea voi călăuzi «pe toți păstoriții mei pe drumul păcii, al înfrățirii și colaborării cu celelalte naționalități conlocuitoare și cu celelalte culte din patria noastră», pentru întărirea păcii în lume și pentru propășirea poporului. Venind de la Eparhia Romanului la Eparhia Clujului, Înalt Prea Sfinția Sa mărturisea că îl trimite în noua eparhie duhul marelui voievod Ștefan, acum cînd ctitoria lui de la Vad cuprinde «pe toți fiii dreptcredincioși ai poporului nostru ... așa cum îi cuprindea pe toți și în vremea slăvitului ei ctitor» și cînd privirea lor se îndreaptă «spre cetatea de scaun a Patriarhiei Române».

Sînt numai cîteva citate din cuvîntările Înalt Prea Sfinției Sale. Ele s-au transformat în fapte, au devenit acțiune. În felul acesta, pildă fiind clerului și credincioșilor, a înțeles să pășească pe urmele ctitoriei lui Ștefan cel Mare, pe urmele marilor și vrednicilor înaintași, episcopii Nicolae Ivan și Nicolae Colan.

Înalt Prea Sfinția Voastră,

Aceste vrednicii și multe altele v-au învrednicit ca — cu darul lui Dumnezeu, cu chemarea Bisericii și cu recunoașterea înaltei autorități de stat — să fiți ridicat la treapta de Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului. Sîntem convinși că Înalt Prea Sfinția Voastră și întreaga Arhiepiscopie, pe temeiul realizărilor de pînă acum, veți da un nou impuls activității ecumeniste și patriotice, la nivelul cerut de marile progrese ale epocii noastre, ale poporului nostru.

Aveți alături pe Prea Sfințitul Episcop-vicar Justinian care, avînd o experiență duhovnicească și gospodărească bogată, va lucra sub îndrumarea Înalt Prea Sfinției Voastre și va fi un colaborator devotat în

sprijinirea a tot ce este bun și ziditor pentru Biserica noastră și pentru țara noastră.

Pentru acest praznic luminos mulțumim Ocîrmuirii de Stat, Departamentului Cultelor și organelor locale de stat. De asemenea aducem mulțumiri Sfîntului Sinod, Prea Fericitului Patriarh Justinian și ierarhilor, clerului și credincioșilor prezenți aici. Mulțumim reprezentanților celorlalte culte și asigurăm pe toți că Biserica noastră va fi la datorie întotdeauna pentru slava lui Dumnezeu, pentru promovarea ecumenismului și a păcii, pentru binele și înflorirea patriei, — convinsă că vremea noastră stă sub ocrotirea lui Dumnezeu care ne cheamă să sprijinim mersul înainte al poporului nostru, al tuturor popoarelor, spre o viață tot mai bună și mai fericită.

Binecuvîntarea Domnului să fie peste noi toți, totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

După terminarea cuvîntării, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a înmînat Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil al Clujului toiagul arhiepiscopal, cu îndătinatul «Vrednic este!». Cu același ceremonial, a înmînat apoi cîrja arhierescă Prea Sfințitului Episcop-vicar Justinian Chira Maramureșeanul.

A luat apoi cuvîntul I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului, care a spus următoarele :

Unul din cele mai importante, mai frumoase și mai mîngîietoare texte ale Sfintei Scripturi este și acest verset al pericopei evanghelice care s-a citit astăzi : «Dumnezeu așa de mult a iubit lumea, încît pe Fiul Său cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III, 16). Pe unicul, pe singurul Său Fiu, Dumnezeu L-a trimis pe pămînt în mijlocul oamenilor, îmbrăcat în firea omului, cu misiunea să-i mîntuiască prin întreita Lui slujire de **Învățător**, de **Arhieru** și de **Împărat**. Ținînd seama de aceste trei laturi ale lucrării Lui mîntuitoare, Iisus Hristos poate fi înfățișat credincioșilor în trei icoane distincte : Iisus Hristos Învățătorul, Iisus Hristos Arhieru și Iisus Hristos Împăratul. În ziua hirotonirii unui nou arhieru, mai mult decît oricînd, este oportun să ne reamintim despre binefăcătoarea demnitate de Arhieru a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

O pornire înnăscută, puternică, a împins omenirea să se folosească, totdeauna și pretutindeni, de rugăciuni, de altare, și jertfa de curățire, de ispășire și de împăcare cu Divinitatea. Dintotdeauna omul, cînd s-a simțit păcătos, a socotit că păcatul aduce după sine pedeapsă, și dobîndirea iertării e condiționată de ispășire. Lucrarea de slujitor la altarul jertfelor de curățire și de mijlocitor prin rugăciuni și prinoase sacre a deținut-o totdeauna tagma preoțească. Din rînduiala lui Dumnezeu, Iisus Hristos a purtat și sarcina de preot, de Mare Preot sau Arhieru în înțelesul cel mai deplin al cuvîntului : Preotul tuturor preoților și Arhieru suprem al tuturor arhierilor. Cu mult înainte de întruparea Sa, Fiul lui Dumnezeu a fost prevestit de prorocul David în chemarea Sa de veșnic preot cu aceste cuvinte : «Juratu-s-a Domnul și nu-i va părea

rău» : «Tu ești preot în veac, după rînduiala (după menirea, în felul) lui Melchisedec» (Psalm CX, 4). Vasul cel ales al lui Dumnezeu, Apostolul Pavel, de mai multe ori, în Epistola către Evrei, îi dă Domnului nostru Iisus Hristos titlul de Arhiereu : «Drept aceea, avînd noi Arhiereu mare, care a străbătut cerurile, pe Iisus Fiul lui Dumnezeu, să rămînem tari în credința pe care o mărturisim» (Evrei IV, 14).

Necuprinsa înțelepciune a veșnicului Arhiereu a găsit necesar să-și aleagă colaboratori în vasta Sa operă mesianică și să-i investească cu misiune preoțească ; să-i facă părtași la slujirea și la puterea Sa arhierască. În temeiul acestei hotărîri, Apostolilor Săi le zice : «Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, așa vă trimit și Eu pe voi» (Ioan XX, 21). La fel cu toți Apostolii, deplin conștient de trimiterea ce li s-a încredințat, Sfîntul Pavel face creștinilor din Corint și tuturor credincioșilor din toate vremurile acest călduros apel la pocăință : «Noi, dar, sîntem trimiși (împuterniciți, ambasadori, soli) ai lui Hristos ; și ca și cum Dumnezeu ar îndemna prin noi să rugăm fierbinte, în numele lui Hristos : împăcați-vă cu Dumnezeu» (II Cor. V, 20). Sfîntul Apostol Petru nu se sfieste să se numească pe sine drept preot în povățuirea pe care în Epistola întîia o face celor învredniciți cu această sublimă chemare : «Pe preoții cei dintre voi îi rog — ca unul ce sînt împreună preot și martor al patimilor lui Hristos și părtaș al măririi celei ce va să se descopere : păstoriți turma lui Dumnezeu cu osîrdie» (I Petru V, 1).

Solemnitatea de astăzi în care prin glasul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae Mladin este proclamată ridicarea la rangul de Arhiepiscopie a Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului și, implicit, înălțarea noastră la treapta de Arhiepiscop, trezește în inima noastră simțăminte de bucurie și recunoștință. Bucuria noastră e totuși sobră și reținută, fiindcă ne dăm seama că sporul de prestigiu și strălucirea bisericască dobîndite de Eparhia ortodoxă a Clujului este împreunat cu îndatorirea de a spori osîrdia și eforturile noastre în cultivarea dreptei credințe, în promovarea patriotismului sănătos, în creșterea devotamentului față de Biserica Ortodoxă strămoșească și față de patria noastră iubită, Republica Socialistă România.

Recunoscător Sfîntului Sinod, prezidat cu aleasă înțelepciune de Prea Fericitul Patriarh Justinian, recunoscător față de Înalta Conducere a Patriei noastre, în frunte cu energicul și clarvăzătorul ei animator, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, recunoscător față de toți sprijinatorii Eparhiei Ortodoxe a Clujului, înnoim hotărîrea noastră fermă de a sluji cu elan mărit cauzele mărețe și nobile ale Bisericii și ale țării noastre.

Prea distinsă asistență,

Festivitățile de astăzi au și altă semnificație însemnată pentru istoria eparhiei noastre. Este pentru prima dată de la înnoirea acestei mărețe catedrale cînd sub cupola ei se hirotonește și se instalează în demnitatea de Episcop-vicar (episcop ajutător) un al doilea ierarh din conducerea istoricej eparhij ortodoxe a Clujului, ridicată la rangul de Arhiepiscopie.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ținând seama de recomandarea noastră, a ridicat la treapta ierarhică de Episcop-vicar pe Prea Cuviosul Arhimandrit Justinian Chira, care după hirotonire și instalare va purta titlul de «Maramureșeanul». Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România, prin decretul semnat de Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, a recunoscut această alegere și promovare a vrednicului stareț de la Mănăstirea Rohia din județul Maramureș, Părintele Justinian Chira.

Prea Sfințite întru Hristos frate Episcop Justinian,

În alegerea și înaintarea Prea Sfinției Tale, ți-o mărturisesc cu toată sinceritatea, eu văd delegatul milostiv al lui Dumnezeu. Truda duhovnicească de îmbunătățire personală și râvna de a cultiva evlavia și moralitatea credincioșilor ce alergau la mănăstire, trudă desfășurată pe întinderea a treizeci de ani de când ați primit sarcina de stareț al Mănăstirii Rohia, cereasca Pronie o răsplătește astăzi cu cinstirea cu care Biserica străbună și Patria noastră iubită vă încununază. Sînt convins că nu veți considera această aleasă atenție ca un sfîrșit al ostanelilor încordate de pînă acum, ci dimpotrivă, ca un început de noi alergări spre mai bine, mai mult și mai sus, în ogorul Domnului și în slujirea omului.

Asigurîndu-vă de toată dragostea și prețuirea mea, vă fac urarea creștinească : «Cu Dumnezeu înainte !». Întru mulți ani !

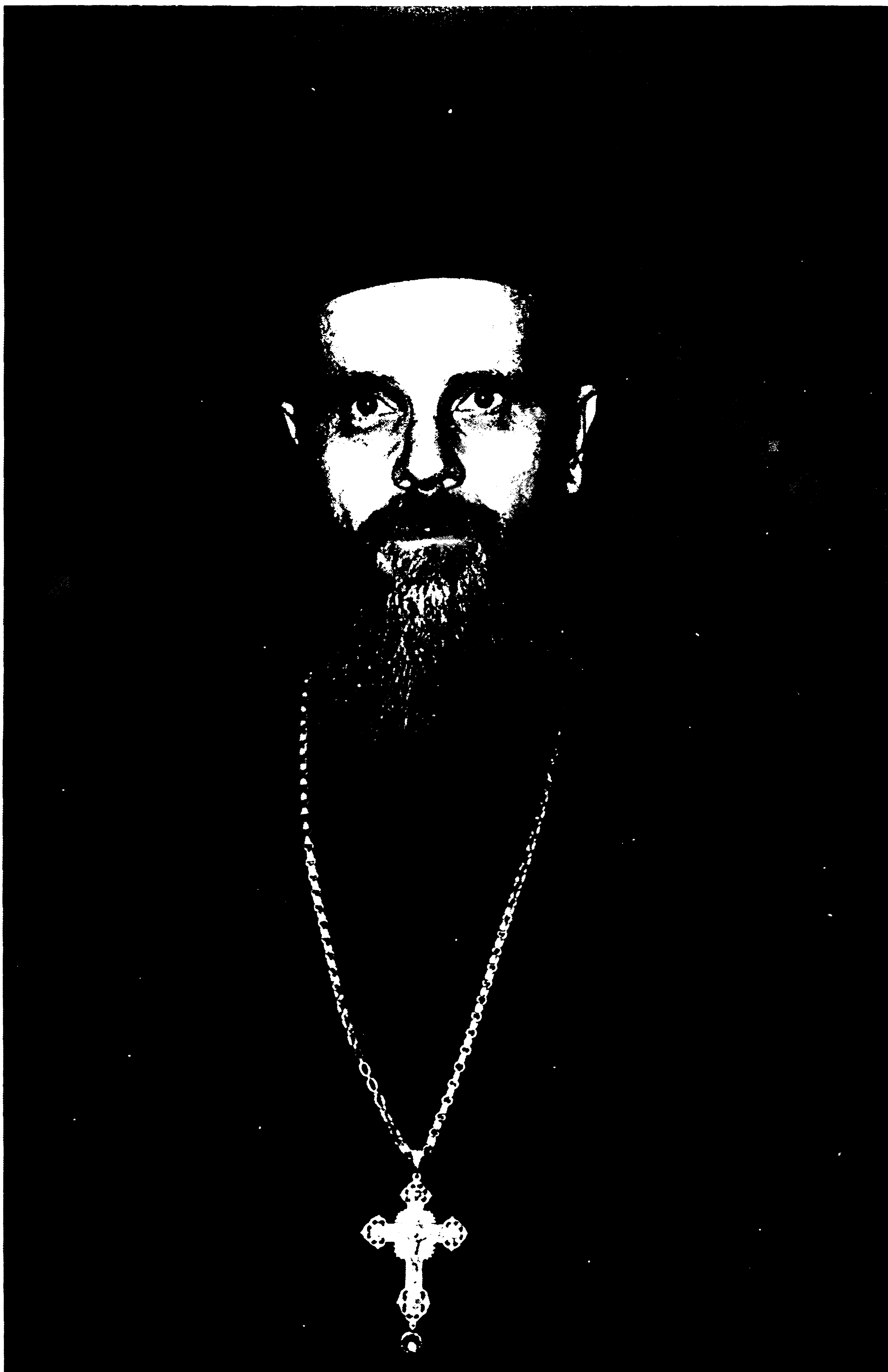
Înalt prea Sfințiilor și Prea Sfințiilor Membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Domnului Vicepreședinte Gheorghe Nenciu, distinșilor oaspeți le exprimăm toată gratitudinea noastră pentru atenția ce ne-o acordă luînd parte la bucuria îndoită a Eparhiei noastre și îi asigurăm de întregă prețuire și afecțiunea noastră.

A vorbit apoi Prea Sfințitul Episcop-vicar Justinian Chira-Maramureșeanul, care a spus următoarele :

Cu smerenie, cu credință și cu dragoste, vin astăzi în fața Bunului Dumnezeu și îi mulțumesc pentru toate cîte mi-a rînduit în viață.

Ziua de azi e o zi plină de lumină pentru mine, pentru că azi, în această măreață catedrală a Ortodoxiei noastre, m-a învrednicit Dumnezeu să primesc cununa cea sfîntă a arhieriei. Strălucită este această cunună, dar în același timp și foarte grea. Ea este chipul aceleiași cununi pe care Iisus Hristos a primit-o pe cap la pretoriu și a purtat-o de-a lungul drumului crucii, pînă pe creasta Căpățîinii. Această cunună obligă în același timp. Ea încarcă de cea mai mare răspundere pe cel ce o primește, față de Dumnezeu în primul rînd, față de Biserica lui Hristos și față de toți credincioșii care fac parte din această Biserică, față de societatea în mijlocul căreia trăiește.

Pînă acum am trăit peste treizeci și doi de ani în Mănăstirea «Sfînta Ana» de la Rohia, din județul Maramureș. Dar deși se pare că am trăit retras acolo, în acele dumbrăvi sacre de la Rohia, nu am trăit totuși izolat de oameni, nu m-am rupt de viață. Dimpotrivă, înainte de a ajunge aici în fața noii mele încredințări, am trăit de fapt acolo unde se află inima Bisericii, în mijlocul credincioșilor, lîngă inima poporului și, atent,

P. S. Episcop Justinian Chira-Maramureșeanul, vicarul Arhiepiscopiei
Vadului, Feleacului și Clujului

am căutat să înțeleg spre ce orizonturi se îndreaptă pașii poporului nostru în minunata sa istorie pe care și-o făurește în zilele noastre.

Acum, dacă așa a fost voia lui Dumnezeu, plec la un nou drum, stăpînit de o singură dorință : să fiu mai departe slujitor bun al lui Dumnezeu și al semenilor mei dragi. Slujirea lui Dumnezeu (II Cor. VI, 4), slujirea lui Iisus Hristos (I Cor. IV, 1), slujirea semenilor (Matei XXV, 40), slujirea vieții doresc să-mi caracterizeze și mai mult de aici înainte viața. Am primit acest sfînt și dumnezeiesc dar, darul arhieriei, cu un singur gînd : să fiu și mai de folos Bisericii slujitoare a lui Iisus Hristos, minunatului nostru popor, credincioșilor care așteaptă de la noi, slujitorii altarelor, împlinirea cu pildă sfîntă a învățaturii de totdeauna a lui Hristos. După cum sfătuieste și Sfîntul Apostol Pavel pe ucenicul său, episcopul Timotei, spunîndu-i : «Fă-te pildă credincioșilor cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu curăția» (I Tim. IV, 12), așa și credincioșii așteaptă întotdeauna de la păstorii lor sufletești exemplul de viață, sfat, întărire în lupta lor cu eroarea, cu răutatea, cu păcatul.

Darul preoției și mai ales darul arhieriei, prin care cel ce-l primește se identifică cu Arhiereul cel Mare, Hristos (Evr. IV, 14), pune pe umerii omului toate îndatoririle, obligîndu-l să renunțe la toate interesele personale și să se facă asemenea cu Hristos : «sfînt, fără de răutate, fără de pată, osebit de cei păcătoși» (Evr. VII, 26), să înțeleagă sensul adînc al chemării de a purta crucea alături de Iisus Hristos, care a spus : «Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie» (Marcu VIII, 34). Mai mult, cel ce primește pe umăr omoforul arhieresc trebuie să rostească neîncetat împreună cu Sfîntul Apostol Pavel : «Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine» (Gal. II, 20). Acum este timpul să se împlinească cuvîntul lui Hristos, ce zice : «Care dintre voi vrea să fie mare să fie slujitorul vostru. Și care dintre voi vrea să fie întîi să fie vouă slugă» (Matei XX, 26—27).

În lumina acestei învățături, alături de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscopul nostru Teofil, doresc să slujesc cu credință pe Dumnezeu, Biserica Sa, poporul nostru, toate aspirațiile lui înalte, drepte, curate. Cu aceste gînduri vin aici, în această frumoasă metropolă a Ardealului, care este Clujul, din țara plină de vis și de poezie a lui Drag și Balița, care și-au servit neamul și au așezat în altarul ctitoriei lor din Maramureș lumina Ortodoxiei, care de-a lungul veacurilor ne-a păstrat ființa etnică, limba și identitatea noastră sufletească.

Am în fața ochilor sufletului meu acum chipul tuturor celor ce de la altarul Bisericii noastre au slujit de-a lungul veacurilor acest popor, începînd din cele mai vechi timpuri și pînă în vremea noastră. Chipul tuturor înaintașilor îl văd acum întruchipat în preoții care cu cinste servesc astăzi aceleași altare, Biserica Ortodoxă, poporul credincios din cuprinsul Transilvaniei, lucrînd la întărirea unității spirituale a poporului nostru de aici. Privind pe vrednicii preoți de azi, îmi dau seama că rolul preotului lui Hristos este și azi același ca întotdeauna. Preotul este și

trebuie să fie și el un factor constructiv în mijlocul societății, în viața unui popor.

Orice slujitor al Evangheliei lui Hristos nu este o umbră a unui trecut de mult apus, ci o mărturie vie a lui Iisus Hristos în lumea de azi, mărturia unei prezențe a Împărăției lui Dumnezeu pe pământ, a împărăției care nu este numai «mîncare și băutură, ci dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfînt» (Romani XIV, 18).

Vorbind de slujire, eu pun alături de altarul lui Hristos și altarul Patriei. Noi, smeriții slujitori ai lui Dumnezeu, sîntem datori să slujim pe Dumnezeu cu credință ca sacerdoși, iar altarul Patriei ca cetățeni loiali.

Este deosebit de plăcut să ne aflăm adunați aici, nu numai noi slujitori și credincioși ortodocși; alături de noi avem de față pe Eminențele lor, luminații conducători ai celorlalte culte. Îi rog să primească toată recunoștința mea, fiindcă și Domniile lor au socotit că se cuvine să fim împreună în tot lucrul bun. Noi, slujitorii tuturor Bisericilor lui Hristos, avem multe temeuri să fim alături în clipele mari din viața noastră. În primul rînd, pentru că slujim cu toții aceluiași Dumnezeu; aspirăm cu toții spre același bun suprem care este mîntuirea și fericirea veșnică; luptăm cu toții să ne ridicăm spre aceleași culmi de puritate morală și desăvîrșire spirituală creștină. În al doilea rînd, pentru că ne bucurăm toți, în egală măsură, de libertatea vieții religioase și de binecuvîntata viață plină de pace pe care ne-o oferă patria noastră comună, Republica Socialistă România. Toate acestea ne fac ca toți slujitorii lui Hristos, indiferent de nuanța confesională, să simțim că dincolo de specificul fiecăruia avem mult mai multe și esențiale lucruri ce ne apropie. Dintre acestea este și datoria sacră, datoria adîncă de conștiință și de viață să lucrăm din toate puterile la împăcarea lumii, la înfrumusețarea lăuntrică a omului, la înnobilarea spirituală a umanității, la sprijinirea eforturilor pentru cultură, civilizație și progres.

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,

Azi, cînd din îndurarea lui Dumnezeu, după rînduiala dată de Sfinții Apostoli, prin punerea mîinilor Voastre prea sfințite, am primit darul cel mai înalt din Biserica lui Iisus Hristos, darul arhieriei, Vă încredințez că voi întrebuița acest dar numai «spre zidirea Bisericii» și spre fericirea semenilor mei.

Alături de Înalt Prea Sfințitul nostru Arhiepiscop și părinte Teofil, cît îmi va ajuta Bunul Dumnezeu, voi lucra și eu pentru binele oamenilor, pentru întărirea Bisericii și înflorirea Patriei noastre scumpe, pentru risipirea păcatului, pentru promovarea păcii și a iubirii pe pământ.

Iubiți credincioși,

În clipele acestea de mare sărbătoare, pentru noi, cînd, după cincizeci și doi de ani de la reînființarea sa, Episcopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului, prin înțelepciunea forurilor competente, a fost ridicată la rangul de Arhiepiscopie, văd pe lîngă noi cei prezenți și pe toți cei ce sînt plecați de mult dintre noi. Văd aici de față la praznicul acesta pe Marcu și pe urmașii lui, Daniil și Petru de la Feleac. Văd soborul episcopilor de la Vadul lui Ștefan cel Mare. Văd pe episcopul

Iosif Stoica din Maramureș și pe toți arhierii dreptcredincioși ce au trăit și slujit acolo Biserica Ortodoxă pînă în secolul al optsprezecelea. Văd ceata tuturor moșilor și strămoșilor noștri care au dorit și ei să-și înalțe un altar pentru inima lor în această cetate, dar nu li s-a îngăduit să facă acest lucru decît «extra muros».

Văd aici de față însă și pe toți cei ce din binecuvîntate pricini n-au putut fi prezenți și cu trupul în mijlocul nostru. Îl văd aici de față, cu sufletul prezent, pe Prea Fericitul Părintele nostru Patriarhul Justinian, înconjurat de toți membrii Sfîntului Sinod, care în unanimitate au votat în 11 iunie din acest an ridicarea acestei Eparhii la rangul de Arhiepiscopie.

Văd ceata tuturor preoților și credincioșilor din această Eparhie, binecuvîntată de Dumnezeu, care sînt acum cu gîndul îndreptat încoace, pentru că ei știu că astăzi aici se săvîrșește un act frumos, de o mare importanță pentru viața Bisericii noastre, actul înălțării Episcopiei noastre la rang de Arhiepiscopie, actul înălțării Episcopului Teofil la rangul de Arhiepiscop, act de cinstire pentru Cluj, pentru Transilvania, pentru noi toți.

Îi simt aproape, ca totdeauna, pe dragii mei credincioși de la Rohia, din părțile Maramureșului, Lăpușului, Chioarului și din Țara Năsăudului, a căror credincioșie o cunosc și a căror omenie nu o voi uita niciodată. Îi rog să mă considere și de aici înainte alături de ei, iar în rugăciunile mele îi voi pomeni întotdeauna.

Un gînd bun, plin de recunoștință, îl îndrept acum către aleșii credincioși din Cluj, în casa căroră intru azi printr-o frumoasă poartă.

Tuturor celor de față și celor ce-mi sînt prezenți în suflet acum le aduc și eu cel mai curat gînd de înalță cinstire și de adîncă mulțumire.

Mulțumesc cu smerenie Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, erudit teolog și cunoscător adînc al vieții noastre religioase din Transilvania, care s-a ostenit să vină la Cluj spre a-mi împărtăși harul arhieriei.

Mulțumesc Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Olteniei, reprezentantul Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian, pentru care nu de mult s-au bucurat toți credincioșii ortodocși din Oltenia, cînd l-au primit ca Arhipăstor și Părinte duhovnicesc.

Mulțumesc Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, care n-a pregetat să coboare din scaunul său de la Timișoara spre a veni în mijlocul nostru, făcînd prin aceasta ca legătura păcii și a bucuriei să fie cît mai desăvîrșită.

Mulțumesc Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil, părinte bun al nostru al tuturor, celor din Arhiepiscopia Clujului, și-l asigur încă o dată de toată ascultarea și buna colaborare pentru binele eparhiei noastre, al Bisericii Ortodoxe și al străduințelor comune pentru sprijinirea eforturilor creatoare din patria noastră.

Mulțumesc Prea Sfințitului Episcop Vasile al Oradiei, care a binevoit să participe la slujba hirotoniei mele. Îl asigur că nu-l voi uita niciodată în smeritele mele rugăciuni.

Mulțumesc Prea Sfințitului Episcop Visarion al Aradului, care a venit «acasă» spre a lua parte la această bucurie a locurilor natale.

Mulțumesc Domnului Vicepreședinte al Departamentului Cultelor, Gheorghe Nenciu, și îl rog să fie încredințat de loialitatea mea și de preocuparea mea permanentă de a fi folositor Patriei. Îl rog să transmită Domnului Președinte, Prof. Dumitru Dogaru, întreg respectul și recunoștința mea.

Mulțumesc Domnilor reprezentanți ai organelor locale de Stat aici prezenți. Îi asigur că voi fi atent la orice problemă unde am putea fi de ajutor și îi rog să mă considere de acum ca cetățean al Clujului gata să sprijine orice bună inițiativă.

Nu uit autoritățile de stat ale județului Maramureș, din întineritul oraș Baia Mare, care mi-au fost de un real sprijin, cărora le port multă recunoștință și pe care le asigur de aceeași colaborare în problemele comune obștești. Voi fi bucuros ca în toate județele unde se întinde Eparhia Clujului, să întâlnesc cu aceleași sentimente organele locale de acolo.

Vă mulțumesc adânc din suflet tuturor celor ce ați dorit să fiți de față la hirotonirea smereniei mele întru arhiereu.

Rog pe Atotbunul Dumnezeu să vă răsplătească tuturor osteneala și jertfa ce ați depus-o venind aici și cea dintâi binecuvântare a mea de episcop vouă v-o dau, precum și de acum înainte toate rugăciunile mele cele mai fierbinți pentru voi, dragi credincioși, le voi înălța cu stăruință spre Bunul Dumnezeu.

Vă rog să păstrați și de acum înainte într-un colț al sufletului vostru un loc și pentru mine. Amin.

Solemnitățile din catedrală s-au încheiat cu intonarea unui polihroniu, după care Înălții Ierarhi au fost conduși de sobor la reședința arhiepiscopicească. Aici a avut loc o recepție în cadrul căreia I. P. S. Arhiepiscop Teofil și P. S. Episcop-vicar Justinian Maramureșeanul au primit felicitări din partea reprezentanților cultelor, ai autorităților locale și ai instituțiilor, ai clerului și credincioșilor.

La orele 14,30 s-a servit o masă comună în sala festivă a Seminarului teologic. În cadrul acesteia, au luat cuvântul : I. P. S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian; Em. Sa Nagy Gyula, episcop reformat din Cluj; Prof. Lengyel Lorand, care a citit cuvântul Em. Sale Gheorghe Argay, episcopul evanghelic S. P. din Cluj; Em. Sa Albert Klein episcop evanghelic-luteran C. A. din Sibiu; Prof. Erdő János, în numele Episcopului unitarian din Cluj, Dr. Kovács Lajos; Pr. Conf. Dumitru Popescu, în numele Institutului teologic universitar din București; Pr. Prof. Milan Šesan, în numele Institutului teologic universitar din Sibiu; Pr. Prof. Ioan Brie, directorul Seminarului teologic din Cluj; Prot. Dr. Báráth Bela, în numele Bisericii romano-catolice din Cluj; Pr. Iosif Chertes, consilier arhiepiscopesc.

În numele Departamentului Cultelor, a luat cuvântul Dl. Vicepreședinte Gheorghe Nenciu, care a spus următoarele :

*Înalt Prea Sfințiiile și Prea Sfințiiile Voastre,
Eminențele Voastre și onorați oaspeți,*

Cu cea mai mare parte dintre Dvs. ne revedem astăzi aici, la Cluj, după ce am luat parte la festivitățile de instalare a noilor ierarhi de la Arad și de la Sibiu.

Cu multă plăcere aduc aici salutul Departamentului Cultelor, al tovarășului Președinte Dumitru Dogaru și al meu personal și felicit Eparhia ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului pentru cinstita ce se dă vechiului scaun vlădicesc de la Cluj, care reînvie azi amintirile minunate ale acelor voievozi și vlădici ce și-au înscris numele în istoria religioasă de aici, cum a evocat așa de frumos astăzi în biserică Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae.

Cu bucurie salutăm pe Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil, primul ierarh al acestei Arhiepiscopii și pe Prea Sfințitul Episcop-vicar Justinian Chira, care de azi înainte va fi primul colaborator al Înalt Prea Sfinției Sale.

Desigur, acest eveniment din viața Bisericii Ortodoxe Române înseamnă o îndreptățită prețuire a trecutului, o evidențiere a valorosului trecut istoric al acestei Eparhii. Dar această prețuire de azi înseamnă totodată o perfectă ancorare în prezent. Prețuirea pe care Biserica Ortodoxă Română o dă Clujului, al doilea oraș ca mărime al țării, își găsește motivarea în istoria de astăzi a acestuia, în minunatele sale realizări, care se înscriu cu cinste în imaginea actuală a României socialiste.

Din Cluj pleacă astăzi spre toate colțurile țării produsele hărniciei clujene, fabricile și uzinele fiind astăzi de fapt noile porți ale orașului Cluj. Clujul are prestigiul celui de al doilea centru universitar al țării, iar practica și cercetarea medicală clujeană, cercetarea științifică în general, se impun atât pe plan național cât și pe plan internațional.

Aici, în acest oraș cu noi dimensiuni materiale și spirituale, crește munca înfrățită a naționalităților conlocuitoare. Aici se găsesc unele din cele mai prețioase și semnificative relicve ale trecutului nostru istoric, ale trecutului nostru dacic. Pământul însuși vorbește de temeliiile istorice ale poporului nostru. Arheologii și istoricii clujeni, ca și cercetătorii din celelalte județe din această vastă zonă, au supus permanent unor adevărate radiografii succesive straturi istorice care legitimează continuitatea noastră pe acest pământ. Acest lucru este atestat, așezare după așezare, din munții Orăștiei pînă-n Maramureș, de la Berzovia romană și pînă la Dăbâca.

Ne bucurăm azi că revedem la Cluj pe reprezentanții Cultelor protestante și pe cei ai Bisericii Romano-Catolice. Trei dintre Bisericile Protestante își au centrele episcopale aici și bunele lor relații cu Biserica Ortodoxă sînt bine cunoscute. Între ele se manifestă o adevărată dragoste frățească. Îmi place să repet ceea ce spunea Dl. vicar unitarian Erdö despre Cluj, ca despre o cetate a înfrățirii. De altfel, această atmosferă, acest frumos climat existent între cultele religioase din Cluj, ca și între cultele din țara noastră în general, este apreciat și de reprezentanții cultelor din afară, care se interesează în mod deosebit de ex-

periența ecumenică de la noi. Institutul teologic protestant de la Cluj adăpostește de altfel și stimulează azi — alături de institutele teologice ortodoxe, de la București și de la Sibiu, precum și alături de secția germană a Institutului protestant, ramura Sibiu — întâlnirile ecumenice care au loc cu teologii tuturor cultelor din România.

M-aș opri câteva momente la una din ideile subliniate de Eminența Sa Episcopul Bisericii Reformate, Dl. Episcop Nagy, care a afirmat necesitatea ca Bisericile să trăiască realitățile vieții, să înțeleagă necesitățile vieții, să stea cu amîndouă picioarele pe pămînt, cum spunea Domnia Sa, citîndu-l pe reformatorul Calvin. Fără îndoială că această idee este astăzi exprimată variat, dar ea constituie și preocuparea Bisericilor.

În ceea ce privește cultele din țara noastră, ele se găsesc pe linia sprijinirii pline de răspundere a operei creatoare, constructive, din patria noastră. Ele își afirmă adeziunea la politica umanistă, atît de apreciată, a țării. Aparținătorii cultelor religioase sînt fii ai țării, care trăiesc integral viața socială a întregului popor, cu toate îndatoririle, cu toate eforturile și cu toate satisfacțiile legitime pentru realizările poporului nostru.

Urmărim cu toții paginile de istorie și de adevărată etică internațională pe care conducătorul țării noastre, Nicolae Ceaușescu, le face să se scrie prin prezența sa în țările Americii latine. Aș aminti aici — le-am reținut, pentru a vi le cita — ceea ce spunea într-una din cuvîntările sale președintele Republicii Costa Rica : «Mai presus de orice interese comerciale și de colaborarea pe termen mai scurt, există aceste contacte, care în momentul actual al istoriei universale apropie mica noastră țară, poporul, guvernul și conducătorii săi cu o națiune europeană ce a făcut cel mai mult, în timpul acelei nopți îndelungate a războiului rece, pentru a menține vie speranța înțelegerii și a avea o punte care în acest caz nu a fost de argint, ci de aur. Omenirea — spunea Domnia Sa — trebuie să mulțumească României pentru perseverența și eforturile ei grele».

Nu poți să nu vibrezi în fața unor asemenea mărturisiri și nu poți să nu te simți încărcat de noi răspunderi în sprijinirea devotată a luptei pentru ca în lume să se înfăptuiască noi relații care să asigure fiecărei națiuni posibilități depline de dezvoltare, fără teama vreunei agresiuni sau de amestec în treburile sale interne.

Pe toate meridianele lumii este astăzi cunoscută politica noastră, care vrea realizarea unei lumi mai drepte și mai bune. V-aș ruga să urmăriți acest laitmotiv al tuturor cuvîntărilor Președintelui Consiliului nostru de Stat : Fiecare popor să fie deplin stăpîn pe destinele sale. Este într-adevăr un nou drum al istoriei la care și cultele își pot aduce — de pe poziția lor — întreaga lor adeziune.

Ați citit desigur că unul dintre membrii Adunării legislative a Republicii Costa Rica, adresîndu-se tovarășului Nicolae Ceaușescu, a evidențiat concepția clară a șefului Statului român, privind necesitatea ca Biserici diferite, indiferent de cultul pe care-l practică, să participe activ la realizarea bunăstării și păcii tuturor locuitorilor de pe pămînt. Această

concepție a șefului Statului român, concepție realistă, clarvăzătoare și umanistă, exprimă o înaltă apreciere la adresa cultelor din țara noastră, la adresa Dumneavoastră, care în mod statornic v-ați preocupat a vă aduce sprijinul în concretizarea năzuințelor noastre comune.

Aș vrea să salut aci prezența unui român de la mare depărtare, a D-lui Ilie Mihai de la parohia ortodoxă română din Melbourne, Australia. Ne-a bucurat să simțim vibrația românească cu care Domnia Sa și toți românii de acolo se strâng în jurul parohiei și este mișcătoare dragostea cu care ei se interesează de locurile natale. Vreau să cred că ați simțit aici îmbrățișarea frățească a tuturor și că prezența la un asemenea act important al Bisericii Ortodoxe Române va rămîne vie memoriei și inimii Dvs.

Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop Teofil,

Aveți cinstea de a fi primul Arhiepiscop al Clujului. Biserica Ortodoxă Română v-a recunoscut calitățile de ierarh, de membru al Sinodului și v-a dat această cinstire și această răspundere, pe care Conducerea noastră de Stat a întărit-o prin recunoașterea sa. Vă cunoaștem osîrdia și eforturile pentru promovarea patriotismului sănătos, atît la Episcopia Romanului, cît și la Cluj, unde v-ați bucurat de prețuirea și respectul nostru, fiind un îndrumător înțelept al clerului și credincioșilor. Puteți avea satisfacția că astăzi Centrul eparhial, Adunarea eparhială, protopopii și toți credincioșii se bucură de această sărbătoare și că în această satisfacție se reflectă imaginea stăruințelor Dvs. constante.

Vă felicităm, Înalt Prea Sfințite, pentru frățeștile relații pe care le aveți cu celelalte culte din Eparhia Dvs. Poate că nici un alt oraș — fiindcă aici situația obiectivă oferă în mod special acest prilej — nu poate oferi o imagine mai plăcută și mai elocventă a unor asemenea minunate relații. Fără îndoială că felicitări și admirație, cu aceeași căldură, trebuie să adresăm și celorlalți șefi de culte din Cluj.

Vă urăm, Înalt Prea Sfințite, să vă bucurați de existența aceluiași bune relații cu toate cultele și în acest climat, să dați noi pilde de patriotism și în calitate de conducător al Arhiepiscopiei Clujului.

Prea Sfințite Episcop-vicar Justinian,

Aveți prilejul de a păși ca ierarh al Bisericii Ortodoxe Române sub aceste sărbătorești auspicii. Ne bucură mult că în cuvîntul Dvs. ați arătat întreaga răspundere cu care înțelegeți să lucrați în noua Dvs. chemare. Cu toată modestia ce vă caracterizează, v-ați făcut cunoscut și sînteți mult prețuit de credincioșii din părțile Lăpușului, Maramureșului și Țării Oașului. Lucrînd aici, așa cum frumos ați mărturisit în biserică, lîngă sufletele oamenilor, ați reușit să le fiți îndemn bun și sănătos, de omenie și de înțeleaptă călăuzire. Le-ați înțeles și credința și le-ați stat în ajutor ca preot ; le-ați înțeles și năzuințele și eforturile și le-ați fost îndemn bun ca cetățean.

Mă bucur să văd aici prezent pe secretarul Comitetului executiv al județului Maramureș, tovarășul Bota, prezența sa arătînd și respectul de care v-ați bucurat din partea organelor de stat. De altfel, prezența reprezentanților organelor locale de stat din cele trei județe — mai largă de la

Cluj, dar și de la județele Bistrița și Maramureș — arată condițiile minunate în care se desfășoară relațiile dintre Biserică și organele locale de stat din această eparhie.

Veți lucra de acum înainte, Prea Sfințite, pe o arie cu mult mai largă, și geografică, și ca răspundere. Vă veți bucura, așa cum am spus, să fiți colaboratorul cel mai apropiat al Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil. Aducându-vă încă o dată toate felicitările noastre, ne exprimăm încrederea în calitățile Dvs. de om și de cetățean. Sîntem siguri că — așa cum ați făcut la Rohia — prin dragoste, prin respect pentru oameni, prin grijă stăruitoare pentru ei, veți căuta să dați și aici credincioșilor sfaturi bune, bucurîndu-vă să-i știți încălziiți de dragostea pentru Patrie, pentru munca de ridicare a ei.

Vom fi bucuroși, Prea Sfințite, ca devotamentul Dvs., unit cu acela al Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil, al protopopilor și al preoților din eparhia Clujului, să ne dea noi exemple luminoase și încurajatoare de ceea ce poate face patriotismul, omenia și înțelegerea între oameni.

Ultimii au luat cuvîntul înalții ierarhi sărbătoriți, I. P. S. Arhiepiscop Teofil și P. S. Episcop-vicar Justinian Maramureșeanul care au mulțumit distinșilor oaspeți pentru prezența lor la festivitățile din catedrală și la așapă.

Masa comună s-a încheiat într-o atmosferă de aleasă bucurie.

Pe lângă semnificația bisericească, solemnitatea de la Cluj a avut și o importantă semnificație ecumenistă. Ea a dat prilejul de manifestare a atașamentului credincioșilor față de Biserică și față de Conducerea noastră de Stat, de exprimare a satisfacției și mulțumirii lor față de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și față de autoritatea de Stat, pentru prețuirea arătată Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal, prin ridicarea Eparhiei Clujului la rangul de Arhiepiscopie. Totodată, prezența celorlalte culte religioase din Cluj la această sărbătoare de bucurie a clerului și credincioșilor ortodocși din Arhiepiscopia Clujului a constituit o dovadă în plus despre adevăratul spirit ecumenist care se manifestă în relațiile dintre cultele religioase din Patria noastră.

VIZITA FĂCUTĂ BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DE I. P. S. MITROPOLIT DAMASCHINOS DE TRANOUPOLIS

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, între 22 și 28 septembrie 1973, I. P. S. Mitropolit Damaschinos de Tranoupolis, directorul Centrului ecumenic de la Chambésy-Elveția și secretarul general al Comisiei interortodoxe pentru pregătirea Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, a făcut o vizită Bisericii Ortodoxe Române. Scopul vizitei I. P. S. Mitropolit Damaschinos a fost acela de a lua contact cu Comisia Bisericii Ortodoxe Române pentru pregătirea Sfântului și Marelui Sinod Panortodox și a informa Biserica noastră despre stadiul pregătirilor acestuia.

Sîmbătă, 22 septembrie a.c., I. P. S. Mitropolit Damaschinos de Tranoupolis a fost întâmpinat la Aeroportul internațional Otopeni de P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. Ilie Georgescu, consilier patriarhal, P. C. Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului teologic universitar din București și alte persoane oficiale ale Patriarhiei Române.

Duminică, 23 septembrie, I. P. S. Mitropolit Damaschinos de Tranoupolis a fost primit într-o scurtă audiență de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, după care, însoțit de P. C. Pr. Prof. D. Popescu a asistat la sfînta Liturghie în catedrala patriarhală din București. În după-amiaza aceleiași zile, I. P. S. Sa a vizitat cîteva biserici din București.

Luni, 24 septembrie, a avut loc la Palatul Sfîntului Sinod o întîlnire neoficială a I. P. S. Mitropolit Damaschinos de Tranoupolis cu o Comisie de teologi români, pentru o informare reciprocă asupra stadiului pregătirii Sfîntului și Marelui Sinod Panortodox. Comisia Bisericii noastre a fost alcătuită din: P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, ca președinte; PP. CC. Pr. Prof. Mircea Chialda, rectorul Institutului teologic din București, Pr. Prof. Dumitru Popescu, prorectorul aceluiași Institut; Pr. Prof. Ene Braniște; Dl. Prof. Nicolae Chițescu; Dl. Prof. Iorgu Ivan; PP. CC. Pr. Ilie Georgescu și Constantin Pârvu, consilieri patriarhali; D-nii Remus Rus, Ștefan Gănceanu și Cezar Vasiliu de la Serviciul de Relații Externe al Patriarhiei Române.

P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, a prezentat celor prezenți pe I. P. S. Mitropolit Damaschinos de Tranoupolis, după care I. P. S. Mitropolit Damaschinos a făcut o expunere generală asupra Sinoadelor ecumenice (participare, convocare, denumire, autenticitate și autoritate) și a prezentat, stadiul actual al pregătirilor Sfîntului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, în calitate de Secretar general al Comisiei interortodoxe pregătitoare a acestui Sinod. I. P. S. Sa a arătat că refe-

ratele definitive ale celor șase teme stabilite pentru Sfântul și Marele Sinod (Revelația divină; Iconomia în Biserica Ortodoxă; Participarea laicilor la viața Bisericii; Postul; Impedimentele la căsătorie; și Problema calendarului) au fost pregătite de diferite Biserici Ortodoxe locale, iar în prezent textele, traduse în diferite limbi de circulație internațională, au devenit documente de lucru elaborate de Comisia interteologică pregătitoare a Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe.

I. P. S. Mitropolit Damaschinov a informat Comisia Bisericii Ortodoxe Române de interesul crescând pentru Sfântul și Marele Sinod Panortodox atât printre Biserici Ortodoxe locale cât și în diaspora ortodoxă și între celelalte Biserici creștine. I. P. S. Sa a arătat că referatele la cele șase teme au întâlnit și critici, din partea unor profesori de teologie ortodoxă, individual cât și adunați în grupuri (ca cel de la Chambésy, din decembrie 1972, alcătuit din teologi greci) dar și aprecieri și propuneri, în special privind revizuirea temelor catalogului alcătuit la Rodos la prima Conferință Pantortodoxă din 1961. Aceste propuneri largesc orizontul viitorului Sinod Panortodox și de ele se va ține seama atât la consultația teologică din Insula Creta (9—14 octombrie 1973) cât și la viitoarea Comisie presinodală de la Chambésy din 1974.

După această expunere, teologii români și-au exprimat punctele de vedere în legătură cu pregătirea Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe.

P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, a arătat că Biserica Ortodoxă Română se pronunță favorabil asupra necesității convocării Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, dar că mai întâi trebuie fixat un catalog de teme reale, în ordine prioritară. Trebuie alese câteva teme principale, cărora li se pot subsuma altele secundare. P. S. Sa a fost de părere că din catalogul temelor de discutat la Sfântul și Marele Sinod n-ar trebui să lipsească teme de o mare importanță contemporană ca: Diaspora ortodoxă și problema schismelor actuale din Biserica Ortodoxă; Biserica Ortodoxă și problemele ecumenismului actual; Poziția ortodoxă în dialogurile bilaterale.

În continuare, au luat cuvântul: Dl. Prof. Nicolae Chițescu, Dl. Prof. Iorgu Ivan, Pr. Prof. Ene Braniște și Pr. Prof. Dumitru Popescu, care și-au exprimat opiniile în legătură cu metoda de lucru și cu necesitatea convocării unor reuniuni ale profesorilor de teologie din diferite Biserici Ortodoxe locale — care au lucrat la alcătuirea documentelor pregătitoare — în vederea eliminării unor posibile divergențe datorate unor curente teologice diferite. S-a propus, de asemenea, să nu se facă confuzie între opiniile unor teologi asupra temelor respective și părerile oficiale ale Bisericilor Ortodoxe locale asupra acestor teme.

În încheiere, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, a arătat că ar fi bine ca la prima Conferință presinodală ce se va organiza la Chambésy să fie comunicate reacțiile oficiale ale tuturor Bisericilor Ortodoxe locale la cele șase teme deja tratate și să se aducă din partea acestora propuneri de noi teme, propuneri asupra priorității, me-

todei de lucru etc. P. S. Sa consideră că Sfântul și Marele Sinod trebuie să fie bine pregătit și în această privință este încă foarte mult de făcut.

În după-amiaza zilei de luni, 24 septembrie, I. P. S. Mitropolit Damaschinos de Tranoupolis, însoțit de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, a vizitat mănăstirile Țigănești și Căldărușani din apropierea Bucureștilor.

Măști, 25 septembrie, I. P. S. Sa, împreună cu P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, au vizitat instituțiile centrale ale Patriarhiei Române și Mănăstirile Pasărea și Cernica.

La invitația I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, în după-amiaza aceleiași zile, I. P. S. Mitropolit Damaschinos a plecat la Iași cu avionul, împreună cu P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, unde s-au continuat discuțiile privitoare la pregătirea Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, I. P. S. Mitropolit Iustin fiind unul din cei doi reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române în comisia pregătitoare a acestui Sinod Panortodox. Oaspetele a vizitat și câteva din mănăstirile din nordul Moldovei.

Vineri, 28 septembrie a.c., I. P. S. Mitropolit Damaschinos a revenit la București și, după audiența de rămas bun la Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în după-amiaza aceleiași zile, a plecat la Belgrad, fiind condus la aeroport de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor și alte persoane oficiale ale Patriarhiei Române.

VIZITA FĂCUTĂ BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, DE O DELEGAȚIE A COMISIEI „MISIUNE ȘI EVANGHELIZARE“ A CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

Între 18 și 23 octombrie 1973, o delegație a Comisiei «Misiune și Evanghelizare» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor a făcut o vizită în țara noastră. Din delegație au făcut parte: Pastorul Emilio Castro (Uruguay), președintele Comisiei; Pastorul Thomas Wiesser (Elveția), secretar pentru studii teologice și Pr. Prof. Ion Bria (România), secretar pentru cercetări și relații cu ortodocșii din cadrul acestei Comisii.

Joi, 18 octombrie, oaspeții au fost întâmpinați la Aeroportul Otopeni de P. C. Pr. Consilier Ilie Georgescu și Dl. Cezar Vasiliu de la Serviciul de Relații Externe al Patriarhiei Române. Pe durata șederii la București, oaspeții au fost cazați la Palatul Patriarhal, ca invitați ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. În după-amiaza aceleiași zile au vizitat bisericile Domnița Bălașa, Parcul Domenii și Elefterie din Capitală și câteva din noile cartiere.

Vineri, 19 octombrie, delegația Comisiei «Misiune și Evanghelizare» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor a plecat cu avionul la Cluj unde, în cursul dimineții, a avut loc o întâlnire cu I. P. S. Arhiepiscop Teofil al Clujului și cu Eminențele Lor Episcopii reformați Laszlo Papp și Iuliu Nagy. Oaspeții au vizitat Seminarul teologic ortodox și Institutul teologic protestant din localitate și au luat parte la o recepție oferită de Episcopia reformată în saloanele hotelului «Napoca». În după-amiaza aceleiași zile au plecat la Sibiu, unde au avut o întâlnire cu I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și cu profesori ai Institutului teologic din localitate.

Sâmbătă, 20 octombrie, oaspeții au vizitat Institutul teologic ortodox, apoi sediul Episcopiei evanghelice-luterane, fiind primiți de Eminența Sa Episcopul Albert Klein. A urmat o întâlnire cu profesorii Institutului teologic protestant, ramura Sibiu. După vizitarea catedralei ortodoxe și a celei luterane din Sibiu, oaspeții au vizitat muzeul Bruckenthal și alte obiective istorico-culturale ale orașului. În după-amiaza aceleiași zile s-au întors la București.

Duminică, 21 octombrie, oaspeții au avut o audiență la Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, după care au asistat la sfânta liturghie în catedrala patriarhală din București, însoțiți de P. C. Pr. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului teologic din București. A urmat un dejun oferit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian la care au luat parte, alături de oaspeți: P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, șeful Serviciului de Relații Externe al Patriarhiei Române; P. C. Pr. Ioan

Gagiu, directorul Administrației Patriarhale ; Pr. Dumitru Popescu, pro-rectorul Institutului teologic și alți invitați.

În după-amiaza aceleiași zile, oaspeții au vizitat Mînăstirea de maici Țigănești, iar seara au revenit la București.

Luni, 22 octombrie, delegația Comisiei «Misiune și Evanghelizare» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor a vizitat instituții centrale ale Patriarhiei Române : Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, Atelierele de la «Schitul Maicilor», catedrala patriarhală și Seminarul teologic din București. Au vizitat apoi Mînăstirea Radu Vodă, au ascultat un scurt concert de muzică religioasă prezentat de corul Seminarului și s-au întreținut cu profesorii.

A urmat apoi o întîlnire a delegației cu profesorii și studenții Institutului teologic universitar din București, în prezența P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, care a condus discuțiile. Oaspeții au fost salutați de P. C. Pr. Prof. Dr. Mircea Chialda, noul rector al Institutului teologic, care a prezentat activitatea reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române în diferitele organisme ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor și activitatea Institutului teologic din București, cu sublinierea înființării catedrei de ecumenism.

Pr. Prof. Ion Bria a făcut o prezentare a oaspeților și a Secretariatului pentru cercetări și relații cu ortodocșii din cadrul Comisiei «Misiune și Evanghelizare» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, după care a spus următoarele :

Consiliul Ecumenic al Bisericilor dorește ca prin acest Secretariat să ale care este teologia și practica misionară în Biserica Ortodoxă, căci în trecut s-a afirmat că Ortodoxia nu este atît de preocupată de misiune ci numai de teologie. În ultima vreme însă s-a văzut că Biserica Ortodoxă este o Biserică misionară, căci Biserica în ființa ei este misionară. Această concepție însă nu este deplin elaborată și nu s-a ajuns la o discuție despre practica misionară specifică Ortodoxiei. De aceea, la Geneva am alcătuit un program de vizite — în care intră și aceasta din România — de studii, întîlniri și discuții, tocmai pentru a descoperi ce reprezintă misiunea pentru Biserica Ortodoxă, care sînt posibilitățile și mijloacele ei. Una din sarcinile mele în acest Secretariat este aceea a expunerii teologiei misionare a Bisericii Ortodoxe.

La ultima sesiune a Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Genva 22—29 august 1973) au fost examinate o serie de documente, între care unele prezentate de Patriarhia Ecumenică și de Biserica Ortodoxă Rusă, care ne dau posibilitatea să formulăm această teologie. Primul document la care mă voi referi este declarația Sanctității Sale Dimitrios I, Patriarhul ecumenic, care face aprecieri pentru munca pozitivă a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, dar aduce și o serie de critici, mai ales în ceea ce privește orientarea spre orizontalism, spre clemente social-politice, în dauna cercetării teologice serioase, adică a dimensiunii verticale. Al doilea document este scrisoarea Sanctității Sale Pimen, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, în care critică orizontalismul Conferinței Mondiale Misionare de la Bangkok-Thailanda,

cu tema «Mîntuirea astăzi», scrisoare care afirmă că întreaga teologie a Consiliului Ecumenic al Bisericilor merge spre un orizontalism accentuat în dauna verticalismului. Va trebui să ținem seamă, la Geneva, de aceste două importante documente și de aceea și în perspectiva lor am alcătuit programul de vizite, întâlniri și discuții pentru cunoașterea activității misionare a diferitelor Biserici Ortodoxe locale. Cea mai importantă tendință în teologia misionară de astăzi este aceea a considerării comunității bisericești ca un corp misionar și a liturghiei nu numai un moment în care se adoră Dumnezeu, ci și ca un mijloc de a face misiune; liturghia euharistică este ea însăși misiune. Trebuie să înțelegem misiunea legată de sobornicitatea Bisericii; Biserica este ecumenică, este misionară. Unele facultăți de teologie au stabilit deja legătura între misiune și pastorală.

Programul nostru concret prevede o consultație internațională pe care sperăm s-o ținem la București în vara anului 1974, avînd ca temă una din subtemele Adunării generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Djakarta-Indonezia din 1975 și anume aceea a Secției I-a, intitulată: Cum mărturisim pe Hristos astăzi. Consiliul Ecumenic al Bisericilor consideră că Ortodoxia poate aduce o contribuție specifică în această privință dacă va studia problema. În plus, Comisia «Misiune și Evanghelizare» s-a angajat pentru această temă, ca și Comisia «Credință și Constituție».

În continuare, Pastorul Emilio Castro, președintele Comisiei «Misiune și Evanghelizare», a prezentat perspectiva generală a acestei Comisii în următorii termeni:

Una din binecuvîntările Mișcării ecumenice este aceea de a găsi o familie în orice parte a lumii. Folosesc acest prilej pentru a aduce mulțumirile noastre Bisericii Ortodoxe Române pentru ospitalitatea și amabilitatea cu care ne-a primit și înconjurat în timpul șederii noastre în țara Dvs. Sper ca într-o zi să am prilejul să primesc pe unii dintre Dvs. în Biserica metodistă din Uruguay, de care aparțin...

Primul element al Comisiei noastre este misiunea. Adunarea generală a creștinilor este o sarcină în fața lui Dumnezeu, o misiune. Aceasta este și responsabilitatea principală a Comisiei noastre, care ființează tocmai pentru a aduce aminte Bisericilor că ele există pentru misiune. Trebuie să spunem Bisericilor că ele au fost chemate pentru mîntuirea lumii. Creștinii trebuie să se întrebe, ca odinioară Sfîntul Apostol Pavel pe drumul Damascului: «Doamne, ce-mi ceri să fac?». De aceea, trebuie să determinăm punerea acestei întrebări. Normal, există misiuni specifice, după timp. De exemplu, Biserica Dvs. și-a avut momentele sale istorice diferite. Ce cere Dumnezeu Bisericii din România de astăzi? Probabil există o chemare specială a Bisericii din România de a atrage atenția opiniei publice din țara Dvs. asupra marilor probleme ale omenirii: pacea, dreptatea etc. Fiecare generație trebuie să-și pună această întrebare. În America Latină răspunsul nostru este acela al unei angajări, împreună cu toți locuitorii de acolo, pentru dreptate și libertate;

acolo, nu poți fi creștin decît luptînd pentru aceste deziderate ale omenirii.

Al doilea element al Comisiei noastre este evanghelizarea : *Evanghelia vede o Biserică a lui Dumnezeu pentru toată făptura. Noi vrem să sădim în sînul Bisericilor ideea că Evanghelia a fost dată Bisericilor, dar nu pentru ele însele. Ea este o comoară pentru alții, pe care o păstrăm în vasele noastre sărace. Oare cum am putea avea această «veste bună» fără s-o împărtășim altora? Această bucurie a cunoașterii lui Dumnezeu în Iisus Hristos trebuie s-o transmitem semenilor noștri. Este vorba, în fond, de participarea noastră la misiunea lui Dumnezeu care ne îndeamnă să ne întrebăm de ce sîntem pentru alții și de ce purtăm grijile altora? Răspunsul este : pentru că și Iisus Hristos, Mîntuitorul lumii, m-a căutat și s-a îngrijit de mine.*

Dacă avem o dorință pentru tinerii studenți teologi ai Institutului teologic universitar din București, ca și pentru cei de la Sibiu, aceasta este următoarea : să vă îndepliniți vocația în perspectiva mîntuirii, căci din moment ce «ați luat Crucea», aveți și «bucuria Învierii». Tot ce faceți aici, în Institutele Dvs. teologice, toate studiile Dvs. să fie o pregătire pentru misiunea Dvs. Dumnezeu să vă binecuvînteze.

P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, după ce a mulțumit oaspeților pentru vizita făcută Institutului teologic din București, a spus :

Vizita pe care o faceți în Biserică și Țara noastră reprezintă o ocazie fericită pentru studenții noștri teologi de a cunoaște una dintre activitățile Consiliului Ecumenic al Bisericilor și de a întîlni persoane care se ocupă cu această activitate pe plan mondial. La cele două Institute teologice de grad universitar ale Patriarhiei Române au fost introduse catedre de ecumenism, care se preocupă cu seriozitate de problemele de pe agenda de lucru a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. D-le Castro, ne-ați ținut o prelegere foarte bună despre ceea ce înseamnă ecumenismul și misiunea în Comisia pe care o conduceți la Geneva. Sînt sigur că a fost folositoare tuturor. Sper ca vizita Dvs. în România să vă fi ajutat să înțelegeți cîte ceva din viața Bisericii noastre. Ați avut ocazia să vedeți această realitate în mod concret. Dacă doriți să cunoașteți mai bine viața bisericească de la noi, vă rugăm să veniți din nou și să ne vizitați, pentru a lărgi perspectivele și cunoștințele Dvs. despre Biserică Ortodoxă.

În sala profesorală a Institutului a avut loc o întîlnire a membrilor delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor cu profesorii. Pr. Prof. Mircea Chialda, rectorul Institutului, a prezentat pe fiecare membru al corpului didactic. Apoi P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, a precizat atitudinea Bisericii Ortodoxe Române în problema orizontalismului și verticalismului, — aceea a unei poziții de echilibru, Ortodoxia nefăcînd o separație între cele două elemente. Profesorii Pr. Dumitru Stăniloae, Pr. Dumitru Popescu, Pr. Ioan Rămureanu și Pr. Ștefan Alexe au dezvoltat, la cererea oaspeților, tema îndumnezeirii — teosis — conform învățaturii ortodoxe, ca expresie a preocupărilor verticale.

În încheiere a luat cuvîntul P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, care a precizat că Bisericele Ortodoxe care au adus o serie de critici, au cerut Consiliului Ecumenic al Bisericilor să nu se ocupe numai de raportul dintre Biserică și lume ci și de unitatea Bisericii, întrucît aceasta este datoria lor principală.

În după-amiaza aceleiași zile, Dr. Castro a părăsit capitala plecînd la Geneva iar Dr. Thomas Wiesser, însoțit de Dl. Cezar Vasiliu, a vizitat mînaștirile Pasărea și Cernica, unde a asistat la sfintele slujbe. La mînaștirea Cernica, Dr. Wiesser a avut o discuție cu P. S. Episcop Roman Ialomîțeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, despre rolul experienței monahale în opera de misiune și evanghelizare a lumii și s-a interesat de programul de rugăciune și muncă al monahilor de aici.

Marti, 23 octombrie a.c. a avut loc în Sala Sinodală din mînaștirea Antim din București o nouă întîlnire de lucru a Dr. Th. Wiesser cu un grup de profesori de teologie de la Institutul teologic din București : Pr. Prof. Dumitru Popescu, prorector, Pr. Prof. Petru Rezuș, Pr. Prof. Ștefan Alexe, Pr. Lector Dumitru Radu, Pr. Lector Gabriel Popescu. Au fost prezenți și P. C. Pr. Consilier patriarhal Ilie Georgescu, Dl. Ștefan Găncăanu și Dl. Cezar Vasiliu, de la Serviciul Relațiilor Externe al Patriarhiei Române. Cu această ocazie, s-a aprofundat noțiunea de îndumnezeire — teosis — definită și ca procesul de umanizare totală a omului, cu precizarea că nu poate exista o deosebire între orizontalism și verticalism, pentru că orizontalismul dovedește angajarea față de oameni, iar verticalismul pe aceea față de Dumnezeu.

Pastorul Wiesser a dat indicații asupra pregătirii Adunării generale de la Djakarta din 1975. Și-a exprimat, în încheiere, mulțumirea pentru contribuția teologilor din România în aprofundarea noțiunii de îndumnezeire.

În seara aceleiași zile, Pastorul Thomas Wiesser și Pr. Prof. I. Bria au părăsit Capitala, plecînd spre Belgrad.

DESCHIDERA NOULUI AN ȘCOLAR 1973-1974 LA ȘCOLILE DE CÎNTĂREȚI BISERICEȘTI ȘI SEMINARIILE TEOLOGICE DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Noul an școlar 1973—1974 a fost deschis, la Școlile de cîntăreți bisericești și Seminariile teologice din Patriarhia Română, sub semnul unei scumpe aniversări: împlinirea a 25 de ani de la reorganizarea învățămîntului teologic și trecerea lui sub oblăduirea directă a Bisericii Ortodoxe Române, — operă a spiritului de înaltă înțelepciune și clarviziune a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Deschiderea festivă a noului an școlar s-a făcut, la fiecare școală, în primele zile ale lunii octombrie, în prezența Chiriarhilor locului sau a reprezentanților acestora.

În rîndurile de mai jos, desprindem cîteva date, gînduri și idei exprimate de vorbitorii care au luat cuvîntul cu acest prilej.

La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din București. — Deschiderea festivă a noului an școlar 1973—1974 s-a făcut în ziua de 1 octombrie a.c., odată cu deschiderea oficială a cursurilor. În dimineața acestei zile, în biserica Mînăstirii Radu Vodă, paraclisul școlii, s-a oficiat un Te-Deum, în prezența P. S. Episcop-vicar, Roman Ialomîțeanul, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a P. C. Pr. Consilier Mihai Marinescu, din partea sectoarelor cultural și social ale Arhiepiscopiei Bucureștilor, a profesorilor, elevilor, părinților și rudelor acestora. La sfîrșitul Te-Deumului, P. C. Pr. Prof. Vasile Bria, directorul Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului teologic, a rostit o cuvîntare festivă, în care, după ce a arătat că «anul școlar 1973—1974 se deschide ca un an jubiliar pentru învățămîntul nostru teologic, rectorit acum 25 de ani de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian», a spus în continuare: «Prin tot ceea ce ni se cere să facem în activitatea noastră, profesori și elevi, căutăm să ne integrăm cît mai bine în învățătura și viața Bisericii noastre Ortodoxe, căci între teologie și viață creștină, între învățatură și trăire există o strînsă legătură, o condiționare reciprocă». Teologia vremurilor noastre nu mai este doar o «elaborare sistematică și metodică a doctrinei Bisericii, ci ea înseamnă și trebuie să însemne o reflectare, o aplicare practică, în slujba semenului, a acestei învățături despre Dumnezeu...». La sfîrșitul cuvîntării, Părintele Director a exprimat calde urări de sănătate și rodnică activitate în slujba Bisericii străbune P. S. Episcop-vicar Roman Ialomîțeanul, cu prilejul zilei numelui său, spunînd, printre altele: «Profesorii și elevii sînt foarte bucuroși că ați venit în mijlocul lor să binecuvîntați începutul unei noi etape de muncă, astăzi, cînd sărbătorim ziua Cuviosului Roman Melodul, al cărui nume îl purtați cu vrednicie. De aceea, cu cele mai curate sentimente de respect și de mulțumire, noi vă dorim întru mulți ani, zile bune și îndelungate, pline de rodnică arhipăstorie».

A răspuns P. S. Episcop-vicar Roman Ialomîțeanul, care a mulțumit pentru urările ce i s-au făcut și a adresat cîteva sfaturi și îndemnuri elevilor, la început de nou

an școlar: «Ați venit, iubiți elevi, la această școală ca să deveniți preoți, adică propovăduitori ai credinței noastre ortodoxe. Voi sînteți nădejdea noastră de mîine, voi sînteți cei care veți duce lucrarea noastră preotească mai departe. Se cere deci de la fiecare din voi în primul rînd muncă stăruitoare și disciplină. Cunoștințele teoretice ce vi le dau profesorii voștri, activitățile didactice practice la care sînteți obligați să participați nu pot da roade decît pe un fond de perfectă disciplină în tot ce faceți... Cultivați zelul apostolic, spiritul de dăruire, de altruism, pentru că voi sînteți cei chemați mîine să învățați, să îndrumați și să sfătuiți pe credincioșii voștri... Acum, la început de nou an școlar, vă dorim multă sănătate, însușirea unor cît mai bogate cunoștințe, o comportare model, — toate semne ale afirmării vocației voastre preotești».

La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din Buzău. — Deschiderea festivă a noului an școlar 1973—1974 a avut loc în ziua de 1 octombrie a.c., în prezența P. S. Episcop Antim al Buzăului, a P. S. Arhiepiscop-vicar Gherasim Constanțeanul, delegatul P. S. Episcop al Dunării de Jos, a P. C. Pr. Gabriel Cocora, vicarul administrativ al eparhiei Buzăului, a Părinților consilieri administrativi eparhiali, a părinților elevilor.

După slujba Te-Deumului, oficiată în sobor de preoți și diaconi dintre profesorii școlii, a luat cuvîntul P. C. Pr. Director Dumitru Luca. Salutînd prezența distinșilor oaspeți la acest moment festiv, P. C. Sa și-a exprimat bucuria revederii pentru începerea, cu puteri sporite, a unui nou an de muncă în această școală, unde se face pregătirea viitorilor slujitori ai altarelor Bisericii noastre străbune. După ce a expus coordonatele generale ale desfășurării muncii didactice și educative în noul an școlar, Părintele Director s-a adresat elevilor, cărora le-a dat părintești îndemnuri privind conviețuirea în internat și în sălile de curs, în spirit de deplină disciplină și armonie; le-a reamintit obligațiile ce le revin față de buna desfășurare a procesului de învățămînt și de educație religioasă și patriotic-cetățenească. La sfîrșitul cuvîntării au fost exprimate sentimente de deosebită mulțumire și satisfacție celor doi Chiriarhi veniți la această festivitate.

În continuare, a luat cuvîntul P. S. Arhiepiscop-vicar Gherasim Constanțeanul, care a adus arhieresti binecuvîntări din partea P. S. Episcop Antim Nica, asigurînd conducerea școlii de tot sprijinul material și moral din partea eparhiei pe care o reprezintă. A îndemnat pe elevi să-și pregătească stăruitor lecțiile, să fie disciplinați, ca astfel să justifice încrederea și nădejile puse în ei de toți cei ce le poartă de grijă.

Ultimul vorbitor, P. S. Episcop Antim Angelescu, a rostit o scurtă dar instructivă cuvîntare, în care a subliniat importanța misiunii preotești și rolul ce revine școlilor noastre teologice în acest sens. «Noi ne-am străduit și ne străduim să formăm în seminarii oameni bine educați și bine instruiți, care să fie deopotrivă și buni slujitori ai Bisericii, și buni cetățeni ai patriei. Pentru aceasta, am dat și dăm deosebită atenție unei multilaterale pregătiri a elevilor noștri, pe care îi vrem oameni deplin formați pentru viață», a subliniat P. S. Sa în încheiere.

După festivitatea de deschidere a cursurilor, s-a făcut sfeștanie și s-au stropit cu aghiasmă interioarele școlii, apoi elevii și profesorii au trecut în clase, unde au început lecțiile noului an școlar.

La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic de la Mînăstirea Neamț. — Devansat cu cîteva zile față de 1 octombrie, data oficială, noul an școlar 1973—1974 și-a deschis porțile în ziua de 27 septembrie a.c. După slujba Te-Deumului, oficiată

în sobor, elevii, profesorii și ceilalți invitați au trecut în sala de festivități a școlii, unde, în prezența P. C. Pr. vicar Sc. Porcescu, a P. C. Pr. Radu Mironovici, consilier administrativ al Arhiepiscopiei Iașilor, a P. C. Pr. Const. Platon, consilier administrativ al Episcopiei Romanului și Hușilor și a celorlalți invitați, s-a desfășurat un program festiv. Programul a fost deschis cu imnul *Republică, măreață valtră*, interpretat de corul elevilor, după care a luat cuvântul P. C. Pr. Prof. Const. Sîrbu, directorul Școlii de cântăreți bisericești și Seminarului teologic. P. C. Sa a arătat că festivitatea de deschidere a noului an școlar se desfășoară sub puternica impresie și deosebita cinste pe care le-au trăit elevii, profesorii și ceilalți ostenitori ai școlii, care în ajunul acestei zile au avut în mijlocul lor trei distinși oaspeți: I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, I. P. S. Mitropolit Damaschin de Tranoupolis, aflat în țara noastră ca oaspete al Bisericii Ortodoxe Române și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal. După aceea, P. C. Pr. Director a schițat liniile diriguitoare pe care se va desfășura activitatea elevilor și profesorilor în noul an școlar, și obiectivele propuse.

După cuvîntarea P. C. Pr. Director, corul elevilor seminariști a interpretat imnul patriotic *Trei culori*.

Aducînd binecuvîntările arhieresti ale I. P. S. Mitropolit Iustin, P. C. Pr. vicar Scarlat Porcescu, care a luat apoi cuvîntul, a arătat că noul an școlar se deschide sub semnul unei întreprinse aniversări: trei sute de ani de la apariția *Psaltirii în versuri* a cărturarului moldovean, mitropolitul Dosoftei, monument de seamă de la începuturile poeziei culte românești; trei sute de ani de la nașterea savantului cărturar umanist român, Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei și 25 de ani de la rectitorirea învățămîntului nostru teologic de către Prea Fericitul Patriarh Justinian și desfășurarea lui sub directa purtare de grijă a Bisericii Ortodoxe Române. Sub semnul acestor monumente culturale de deosebită însemnătate — a spus P. C. Sa — trebuie să se desfășoare activitatea cărturărească și educativă în această școală, în noul an. Subliniind, de asemenea, caracterul practic, legat de viață al cunoștințelor teoretice, P. C. Pr. Vicar a spus că «la aceasta ne îndeamnă și spiritul ecumenist de cunoaștere, înțelegere și prețuire ce caracterizează creștinătatea vremurilor noastre, realitățile lumii creștine de azi».

În același sens s-a adresat profesorilor și elevilor și P. C. Pr. Consilier Const. Platon, delegatul P. S. Episcop Partenie al Romanului și Hușilor.

Serbarea a luat sfîrșit cu intonarea imnului patriotic *Pe-al nostru steag*.

La Școala de cântăreți bisericești și Seminarul teologic din Craiova. — Deschiderea festivă a noului an școlar 1973—1974 a avut loc în ziua de 11 octombrie a.c., nu în incinta Seminarului teologic, ci la centrul mitropolitan.

După slujba sfintei liturghii și a Te-Deumului, oficiată de un sobor de slujitori ai catedralei mitropolitane, în prezența PP. CC. Preoți consilieri administrativi, a membrilor corpului profesoral și a elevilor, cei prezenți s-au îndreptat spre căminul preotesc «Renașterea», unde, în sala de festivități de aici, s-a desfășurat programul cultural-artistic, onorat cu prezența I. P. S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, a P. S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului și a altor oaspeți. La intrarea în sală, oaspeții au fost întâmpinați cu *Imnul arhieresc* și cu urarea *Bine ați venit!*, executate de corul elevilor sub conducerea P. C. Pr. Teofil Sanda, profesor de muzică.

A luat apoi cuvîntul P. C. Diac. Prof. Constantin Negoescu, directorul școlii, care a salutat prezența celor doi ierarhi în mijlocul elevilor, profesorilor și a celor-

lalți ostenitori, apoi a schițat planul de activitate didactică și administrativ-gospodărească pe noul an școlar.

După cuvîntarea P. C. Director, corul elevilor a interpretat mai multe cîntece religioase, populare și patriotice și au fost recitate poezii.

P. S. Episcop Iosif care a luat cuvîntul după aceea, a dat elevilor prețioase sfaturi și îndemnuri ilustrate cu exemple plastice privind îndatoririle lor de elevi seminariști și de cetățeni ai scumpei noastre patrii, unde grija pentru om este o preocupare majoră permanentă.

Ultimul a vorbit I. P. S. Mitropolit Teoctist. Subliniind atmosfera sărbătorească pe care o îmbracă totdeauna revederea dintre elevi și dascălii lor cu ocazia deschiderii anului școlar, I. P. S. Sa a cerut elevilor și profesorilor să se încadreze imediat în atmosfera de muncă ce caracterizează întreaga noastră viață contemporană. «Numai munca și disciplina sînt premisele bunelor rezultate pe care noi le așteptăm de la Dvs, în tot momentul. Sîrguiți-vă, dragi elevi, să vă însușiți, temeinic cunoștințele ce vă sînt predate în orele de curs, participați activ la practica liturgică de la paraclis, deprindeți spiritul gospodăresc și stimulați-vă unii pe alții, căutînd să vă depășiți atît la învățătură cît și la conduită! Vrem ca la sfîrșitul anului școlar să obțineți cît mai bune rezultate și la învățătură și la purtare, așa fel ca să justificați încrederea ce ne-am pus în voi, eforturile materiale ce facem pentru instruirea și educarea voastră aici, în vederea devenirii unor vrednici slujitori ai altarelor și cetățeni de nădejde ai patriei, cu care să ne mîndrim».

La Școala de cîntăreși bisericești și Seminarul teologic din Cluj. — Vineri, 5 octombrie a.c. a avut loc festivitatea de deschidere a noului an școlar 1973—1974. După slujba sfintei liturghii oficiată în sobor în catedrala arhiepiscopală, cei prezenți, profesori, consilieri administrativi, elevi și părinți ai elevilor, au trecut în sala de festivități a școlii, unde s-a desfășurat un program cultural-artistic, onorat cu prezența I. P. S. Teofil, arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și a P. S. Episcop vicar Justinian Maramureșeanul. După intonarea *Imnului de stat* al R. S. România și a rugăciunii *Tatăl nostru* pe melodie de Anton Pann, a luat cuvîntul P. C. Pr. Prof. Ioan Brie, directorul școlii, care a dat expresie «hotărîrii cadrelor didactice și a elevilor de a munci cu deosebită rîvnă și în noul an școlar, pentru a forma din cei ce învață la această școală preoți luminați și cetățeni de nădejde ai patriei noastre». În altă ordine de idei, referindu-se la importantul eveniment al ridicării Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie, P. C. Pr. Director a văzut în acest act nu numai un «motiv de satisfacție pentru toți profesorii și elevii», dar mai cu seamă «un puternic stimulent în munca noastră, a profesorilor și elevilor, de predare și asimilare a cunoștințelor».

În continuarea programului festiv, au fost recitate poeziile *Semănătorul*, de Al. Vlahuță și *Vatra fericirii* de Victor Tulbure.

A luat apoi cuvîntul I. P. S. Arhiepiscop Teofil. Binecuvîntînd pe cei prezenți, I. P. S. Sa a insistat asupra datoriei elevilor de a prețui cum se cuvine «alegerea lor dintre cei mulți» de a fi viitori slujitori ai tainelor dumnezeiești. «Drept aceea, a spus I. P. S. Sa, a urma lui Hristos înseamnă pentru un tînăr teolog, pentru un seminarist a-și îndeplini cu conștiinciozitate îndatoririle sale de elev, după vechiul dicton creștin: «roagă-te și muncește!».

La sfârșitul festivității a luat cuvîntul și P. S. Episcop-vicar Justinian Maramureșanul, care și-a exprimat bucuria de a fi participat la un asemenea moment sărbătoresc școlar în calitate de cel mai apropiat colaborator al I. P. S. Arhiepiscop Teofil.

La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din Caransebeș. — Devansată cu două săptămîni, deschiderea cursurilor anului școlar 1973—1974 a avut loc în ziua de 16 septembrie, în prezența I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului și a P. S. Episcop Visarion al Aradului, sub a căror nemijlocită purtare de grijă funcționează această școală teologică.

În dimineața zilei respective, în biserica Sfîntul Gheorghe din localitate a fost oficiată slujba sfintei liturghii, în sobor, format din profesorii seminarului teologic.

La sfârșitul slujbei sfintei liturghii, I. P. S. Mitropolit Nicolae, într-o scurtă cuvîntare, a arătat rolul pe care îl are această școală teologică pentru viața bisericească de pe aceste meleaguri.

A urmat apoi programul festiv care s-a desfășurat — inaugurînd-o — în noua sală de festivități a Seminarului teologic. Programul a fost deschis cu podobia *Taina creștinătății*, armonizată de compozitorul N. Lungu și interpretată de corul elevilor, după care a luat cuvîntul P. C. Părinte director Ioan Teodorovici, care a arătat că «școala noastră teologică continuă tradiția bisericească ortodoxă română din aceste părți ale țării, tradiție care depășește un secol de neîntreruptă activitate... Cunoștințele teologice pe care le primesc elevii seminariști de azi în această școală se predau în contextul realităților vremii de azi și au ca scop formarea unor preoți ai vremurilor noi: buni teologi și evlavioși liturghisitori, dar și destoinici și loiali cetățeni ai patriei. Avem convingerea că strădaniile noastre de zi cu zi vor da roadele așteptate și dorite: rezultate foarte bune atît la studii cît și la purtare de la cît mai mulți dintre elevii noștri».

În continuarea programului au fost recitate poezii și au fost executate mai multe bucăți corale religioase, populare și patriotice.

A luat apoi cuvîntul P. S. Episcop Visarion, care vorbind despre frumusețea și măreția misiunii preoțești, a subliniat «necesitatea ca, în același timp cu pregătirea lor teologică, elevii să fie orientați și în diversele probleme ale vieții noastre contemporane». La sfârșitul cuvîntării, P. S. Episcop Visarion a subliniat eforturile materiale depuse de cele două eparhii care se îngrijesc direct de această școală, pentru crearea, de la an la an, de noi condiții de studii pentru elevi.

La sfârșitul festivității, a luat cuvîntul I. P. S. Mitropolit Nicolae, care a precizat anumite puncte de orientare după care trebuie să fie organizată activitatea zilnică din școală spre a-și dovedi deplina eficiență: «Școala aceasta trebuie, adică, să devină un bogat și variat laborator, unde elevii seminariști de azi să-și contureze pe deplin personalitatea, să-și îmbogățească neîncetat cunoștințele teoretice și să și le verifice prin aplicări și manifestări practice, așa fel ca mîine cînd vor termina studiile aici și vor păși în viață, fiecare pe drumul activității lui proprii, să fie pe deplin formați ca preoți și capabili de a răspunde cu succes la examenul vieții».

O agapă la care au participat cei doi Ierarhi, profesorii și elevii Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului teologic a încheiat festivitatea de deschidere a noului an școlar.

La Cursurile seminariale speciale de la Curtea de Argeș. — Deschiderea festivă a cursurilor pe noul an școlar 1973—1974 a avut loc duminică 7 octombrie, în pre-

zența I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, delegat al Prea Fericitului Patriarh Justinian.

A fost oficiată slujba sfintei liturghii și a Te-Deumului, de un sobor în frunte cu P. S. Arhiepiscop Pavel Șerpe.

Predica zilei a fost rostită de către P. C. Arhim. Prof. Chesarie Gheorghescu.

După slujbă, la orele 12, în sala de festivități a școlii s-a desfășurat un bogat și frumos program artistic compus din coruri și recitări executate de elevi, sub conducerea Pr. Prof. Victor Frangulea și a D-lui Prof. Ion Rizescu.

Cuvîntul inaugural a fost rostit de Pr. Prof. Ioan Negruțiu, directorul școlii, care, după ce a salutat prezența la această festivitate a înalților oaspeți, a trasat liniile instructiv-educative după care se va desfășura activitatea în cursul acestui ultim an școlar al celei de a doua serii de cursanți. Aceste principii călăuzitoare sînt: principiul activ-practic, principiul educației permanente, principiul autoconducerii și cel al unității spirituale și sociale.

Apoi, în numele cadrelor didactice, al elevilor, al cadrelor administrative și de serviciu, P. C. Pr. Director a adus calde mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, «ctitorul iubit al acestor cursuri seminariale speciale, pentru deosebita atenție, purtare de grijă și dragoste pe care le arată acestor cursuri, prin ajutoare materiale substanțiale și prețioase îndrumări duhovnicești»; Înalților Ierarhi ai Ardealului și Banatului, «pentru veghere atentă și plină de dragoste ca educația viitorilor slujitori ai Eparhiilor lor să se desfășoare în condiții optime»; P. S. Sale Arhiepiscopului Pavel Șerpe, pentru «sfaturile duhovnicești pe care le dă cu multă bunăvoință cadrelor didactice și elevilor, ori de cîte ori e nevoie, precum și pentru donația de 300 numere de reviste teologice făcută Bibliotecii noastre».

În continuare, elevii au prezentat un bogat program artistic din care reținem următoarele cîntări și recitări: *Rugăciune*, melodie psaltică armonizată de Pr. A. Uncu; *Troparul Ortodoxiei*, melodie psaltică armonizată de Diac. Asist. N. Moldoveanu; *Miluieste-mă Dumnezeu*, cor de G. Cucu; *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*, de M. Eminescu, recitare; *Mama*, cor de I. Chirescu; *Cîntec din Oaș*, cor, prelucrare din folclor de Pr. Prof. V. Frangulea; *Țării mele*, poezie de V. Tulbure; *Cîntecul Bradului*, cor de Silcher; *Umbra lui Mircea la Cozia*, recitare; *La Cozia, pe Olt*, poem pentru cor cu declamator, de Prof. N. Lungu.

Întregul program a fost prezentat de elevi într-o interpretare școlărească de bun nivel, atît în partea muzicală, cît și cea literară.

Solemnitatea s-a încheiat cu cuvîntul I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, din care reținem următoarele idei: «În sufletul nostru de creștini se împletește idealul bisericesc, idealul vieții veșnice care se întrupează în viața noastră de fiecare zi, cu idealul înălțării Patriei noastre scumpe, pentru că așa cum pămîntul rodește prin împletirea dintre lumina soarelui cu energiile pămîntului, tot așa în viața noastră rodim prin împletirea dintre luminile cerului, dintre lumina lui Iisus Hristos și energiile popoului, energiile vieții noastre, energiile oamenilor muncii, care în frunte cu conducătorul înțelept al Patriei noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, transformă în realitate visurile de veacuri ale popoului nostru ... Astăzi, într-un an putem spune fără să greșim că se concentrează o sută de ani. Acesta este de fapt și ritmul de dezvoltare a Patriei noastre, nu numai din punct de vedere economic, ci și din punct de vedere spiritual. Fața materială și spirituală a țării noastre e transformată neconștient și este mereu împinsă înainte; forțele creatoare — care sînt forțele tinereții — sînt stimu-

late să meargă mereu înainte și să înalțe Patria noastră spre noi culmi de cultură și civilizație. Nu ne este permis nici nouă să rămînem în urmă, ci trebuie să mergem în rînd cu întregul popor, muncind și bucurîndu-ne cu toții de cuceririle lui».

Adresîndu-se apoi elevilor, I. P. S. Mitropolit Nicolae le-a spus printre altele: «Sînt convins că voi, împreună cu corpul profesoral pe care-l aveți aici, prin stăruința voastră, veți putea să vă formați în așa fel personalitatea, încît acolo unde vă veți duce să fiți factori activi pe această linie a dezvoltării vieții din Biserica noastră și din patria noastră».

În încheiere I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a spus următoarele: «Țin să mulțumesc corpului profesoral în frunte cu Părintele Director precum și elevilor pentru rîvna pe care au depus-o nu numai la învățătură ci și la rugăciune, la bună purtare... Mulțumesc Departamentului Cultelor, prin reprezentanții săi, pentru grija deosebită ce o acordă acestui seminar, care pregătește preoți pentru parohiile din Ardeal și Banat, aceste provincii românești unde s-au petrecut evenimente de o covîrșitoare însemnătate pentru istoria poporului român. Ardealul și Banatul așteaptă preoți vrednici, care asemenea înaintașilor lor să contribuie la dezvoltarea vieții de azi a poporului român. Se știe că între Ardeal și Banat, pe de o parte, și Țara Românească, pe de altă parte, au fost întotdeauna legături foarte strînse, iar seminarul așezat aici la Curtea de Argeș ne aduce aminte de aceste legături. Dumnezeu să ne ajute și să binecuvînteze lucrarea noastră pentru ca în felul acesta să preamărim cu toții pe Dumnezeu și să cinstim Biserica cea sfîntă, aducînd contribuția noastră la propășirea poporului nostru din ce în ce mai sus pe culmile cele mai înalte».

S-a dat citire la trei telegrame omagiale, adresate Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, D-lui Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor și D-lui Vicepreședinte Gh. Nenciu, mărturisind atașamentul și recunoștința conducerii și a elevilor Seminarului teologic față de Conducerea Bisericii noastre strămoșești și față de Conducerea de stat.

La sfîrșit I. P. S. Nicolae a împărțit tuturor elevilor cîte un exemplar din *Noul Testament cu Psalmii*, dăruit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și cîte un număr festiv din «Telegraful Român», darul I. P. S. Sale.

Festivitatea s-a încheiat cu o agapă frățească.

ADRIAN POPESCU

ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN ÎNTRUNIRI INTERCREȘTINE

PARTICIPAREA LA CONGRESUL INTERNAȚIONAL AL FACULTĂȚILOR
DE TEOLOGIE ȘI LA CONGRESUL INTERNAȚIONAL AL MISIUNILOR DOMINICANE
(Salamanca, 2—11 septembrie 1973)

La invitația Federației internaționale a Universităților Catolice, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și rector al Institutului teologic universitar din București, împreună cu Pr. Prof. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic universitar din Sibiu, au participat la un Congres al decanilor și rectorilor de Facultăți de teologie, care a avut loc la Salamanca, între 2 și 5 septembrie 1973. Cu prilejul acestei călătorii, ambii delegați ai Bisericii Ortodoxe Române au fost invitați, la 10 septembrie, și la Congresul Internațional al Misiunilor Dominicane.

Federația Internațională a Universităților Catolice (FIUC), care a făcut invitațiile, și-a ținut Congresul propriu-zis între 25 august și 1 septembrie 1973, la Salamanca, dar conducerea Federației a organizat în continuare un Congres numai al rectorilor și decanilor de Facultăți de teologie romano-catolică din toată lumea. La acest al doilea Congres au fost invitați și ortodocșii și protestanții, ca observatori. Congresul s-a ținut la Salamanca, într-un complex de clădiri noi, aparținând ordinului Mariștilor.

Participarea. — Au fost prezenți mai mult de 120 de rectori și decani din toate continentele. Notăm, pentru exemplificare, câteva orașe: Roma, Ierusalim, Milano, Barcelona, Salamanca, Rio de Janeiro, Quebec, Louvain, San Francisco, Ottawa, Lille, Bogota, Porto Alegre, Varșovia, Budapesta, Lima, Utrecht etc.

Din partea ortodocșilor au participat: Episcopul Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, rectorul Institutului teologic din București; Pr. Prof. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic din Sibiu; Prof. Constantin Frangos, decanul Facultății de teologie din Salonic; Prof. Ev. Theodoru, decanul Facultății de teologie din Atena; Mitropolitul Maxim de Stavropoleos, decanul Academiei teologice din Halki; Pr. Alexei Ostapov, secretar de studii la Academia duhovnicească din Zagorsk și Vladimir Sorokin, prorector la Academia teologică din Leningrad.

Ortodocșii au fost invitați ca observatori, dar în timpul Congresului li s-a dat calitatea de membri cu depline drepturi la cuvânt și chiar la vot. Prezența ortodocșilor a fost salutată în mod deosebit chiar de la deschiderea Congresului.

Din partea protestanților a luat parte Jean-Jacques von Allmen, în calitatea sa de prorector al Institutului Ecumenic de la Ierusalim-Tantur, Israel.

Președinte al Congresului a fost ales Rev. Olegario Gonzales, decanul Facultății de teologie din Salamanca.

Temele Congresului. — Încă în cursul verii, cu două luni înainte de Congres, tuturor invitaților li s-au trimis următoarele opt conferințe, care urmau să constituie subiectele de preferință pentru Congres: Rev. Juan Alfaro, *Teologia, filozofia și științele umane*; St. Michael's College, *Teologia și Universitatea: o experiență canadiană*;

Rev. Dominic O.C.D., *Facultățile de teologie în mediul religios necreștin*; Rev. David Burell, C.S.C. *Departamentele de teologie în S.U.A.*; Rev. René Latourelle, *Probleme în predarea teologiei*; Rev. Hervé Carrier S. J., *Cercetarea și Biserica*; Mgr. Georges Leclercq, *Recapitularea originii proiectului principalelor etape în pregătirea întrunirilor regionale*; Jean-Jacques von Allmen, *Cîteva scurte remarcări asupra Institutului Ecumenic de la Tantur*.

Odată deschis Congresul, s-a constatat că temele sugerate de aceste opt studii, nu vor putea întruni interesul majorității și atunci s-a procedat la o investigație pe loc asupra temelor ce s-ar putea propune de către participanți.

S-au alcătuit trei grupe de lucru de limbă spaniolă, de limbă engleză, și de limbă franceză. O jumătate de zi, grupele au studiat și propus teme, iar în după-amiaza zilei de 3 septembrie, în plenul congresului, au fost anunțate următoarele recomandări :

*Raportul dintre teologi și magisteriul Bisericii (libertatea de interpretare și rigiditatea Romei; à propos de Declarația *Mysterium Ecclesiae*); Identitatea și funcția specifică a Facultăților de teologie în raport cu alte centre de cercetare asupra creștinismului; Implicarea Facultăților de teologie în misiunea Bisericii azi; Responsabilitatea în raportul cu lumea: care sînt problemele urgente ale lumii de care Facultățile ar trebui să țină seama în programele lor de cercetare.*

Au mai fost și alte propuneri, de mai mică importanță. În cele din urmă s-a convenit să se discute două teme principale :

- a) *Raportul dintre magisteriul romano-catolic și teologi, cu referire specială la libertatea teologilor, care pare din nou îngrădită de Declarația *Mysterium Ecclesiae*;*
- b) *Raportul dintre teologie și lumea contemporană, cu referire specială la identitatea și funcția specifică a teologiei.*

Discuții. — În cursul discuțiilor la care au participat și delegații Bisericii Ortodoxe Române, s-a relevat necesitatea ca teologii să nu mai fie constrinși ca în trecut să se orienteze numai în funcție de directivele magisteriului roman. Atenția față de lumea contemporană a preocupat îndeosebi congresul, în sensul că teologia trebuie să coboare din sfera abstractului în cea a concretului: să ia atitudine față de nedreptate, să militeze pentru dreptate socială, să fie cu adevărat o Biserică slujitoare. În această privință aportul ortodocșilor a fost substanțial.

Dintre teologii romano-catolici prezenți, unii au avut intervenții destul de îndrăznețe. De exemplu, un indian a cerut delatinizarea și dezoccidentalizarea teologiei romano-catolice din Asia. Un belgian a atras atenția că la ei magisteriul nu se consultă niciodată cu teologii, ca și cum n-ar avea nevoie de ei; e un fel de divorț, care ar trebui să-i îngrijoreze pe teologi. J. Carriere a afirmat că există încă o neîncredere reciprocă între ierarhie și teologi, în sinul Bisericii Romano-Catolice. Ar trebui ca Universitățile catolice și Facultățile de teologie, în special, să ia inițiativa unui dialog cu ierarhia, iar acest dialog să capete un nou stil, acela al coresponsabilității. Un alt teolog (Studer, de la Universitatea Anselmiană din Roma) a remarcat că totuși există mai puține neînțelegeri cu ierarhia locală decît cu Roma. Ar trebui ca Roma să fie mai deschisă față de problemele Bisericilor locale. În acest context a intervenit și teologul protestant J. J. von Allmen care a spus că Bisericile locale sînt oarecum descalificate în fața Romei. Ar trebui ca episcopul local să-și reintre în drepturile lui tradiționale.

În legătură cu aceasta a intervenit și Episcopul Antonie Ploieșteanul, arătând care este situația în Ortodoxie și ce rol are episcopul local în problemele locale bisericești.

La Congres a fost de față din partea Vaticanului, reprezentând pe Cardinalul Garonne, Mgr. Cerruti. El a luat cuvîntul arătînd că Congregația pentru educație nu vrea decît să ajute și nu să conducă sau să controleze. După aceea însă a lăsat să înțeleagă că Roma urmărește o educație unitară, universală în toate instituțiile de învățămînt, iar supunerea față de Roma nu trebuie nici măcar pusă în discuție.

Totuși, după Mgr. Cerruti au luat cuvîntul cîțiva teologi romano-catolici care au arătat că în realitate situația nu se prezintă chiar așa cum a arătat-o delegatul Vaticanului. Spre exemplu, Congregația pentru doctrină, a spus un teolog brazilian, n-a consultat niciodată Comisia internațională teologică. «Trebuie să spunem adevărul, a zis numitul teolog. Congregațiile romane îi consultă mai ales pe episcopi, și nu întotdeauna pe cei mai indicați».

Cei prezenți au cerut ca atît episcopii locali cît și Conferințele episcopale să poată interveni în treburile Universităților catolice și ale Facultăților de teologie.

În momentul acesta a intervenit din nou Episcopul Antonie Ploieșteanul, arătînd că problema e ceva mai largă și mai complicată. Nu este vorba numai de rolul episcopului local în problema învățămîntului local «ci în general de locul episcopului în concepția romano-catolică despre magisteriu. Problema e nu atît disciplinară, cît mai ales ecleziologică. Există încă tendința de a se înțelege prin magisteriu numai Roma și de aici decurg toate consecințele negative și pe plan local. Biserica Romano-Catolică va trebui să pornească prin a redescoperi adevărata poziție a episcopului în Biserică, eliberînd această treaptă ierarhică de supunerea față de episcopul Romei, cu tot ce presupune el, adică organismele care-l înconjoară și în primul rînd Curia. S-ar părea că se admite tacit o harismă specială pe seama episcopului Romei, ceea ce e și împotriva Sfintei Scripturi, și a tradiției bisericești.

A luat cuvîntul și Mgr. Delhaye de la Louvain, care a arătat că adesea se petrec adevărate confuzii: unii episcopi o fac pe teologii și unii teologi o fac pe episcopii. Poate că vom ajunge și la timpul cînd Facultățile de teologie vor fi consultate și vor interveni atunci cînd vor fi anumite probleme pe ordinea de zi a Bisericii. Facultățile să studieze a spus vorbitorul, iar episcopii sau Papa să decidă ce rămîne și ce nu.

Un teolog care a lăsat impresia că e foarte progresist, frizînd adesea contestația, Basile Studer, rector la Pontificium Athenaeum S. Anselmi din Roma, a intervenit în legătură cu ceea ce a spus Mgr. Delhaye și a întrebat: «De ce episcopii sau Papa să decidă asupra a ceea ce spun teologii?» Mgr. Delhaye a răspuns: «Pentru că ei au o harismă specială a interpretării». Prof. Studer a replicat: «Dar dacă mai mulți teologi decid, sau o facultate, și nu unul singur, de ce să decidă apoi din nou episcopii? Nu văd nici o diferență între mai mulți teologi și mai mulți episcopi».

A urmat o lungă controversă, Prof. Studer susținînd că numărul e cel ce decide, iar Mgr. Delhaye că harul episcopilor. Rectorul Universității Pontificale din Madrid, Mariano Madruga, a încercat o mediere, arătînd că trebuie să existe o conlucrare între episcopi, teologi și credincioși, nu de sus în jos, ci pe picior de egalitate, în coresponsabilitate. În general, s-a tras concluzia că e necesară o conlucrare între teologi și magisteriu, în libertate. Prof. Studer a intervenit încă o dată, spunînd că n-ar putea vorbi de un har special al episcopilor, ci de o perspectivă mai mare,

deoarece ei au și perspectiva pastorală, pe cînd teologii o au mai ales pe cea intelectual-didactică. Judecata episcopilor e însă mai mult negativă. Ei pun limite. A teologilor e mai mult pozitivă, uneori mergînd pînă dincolo de unele limite admise. A conchis și el, pacific în cele din urmă, tot pentru colaborare, dar accentuînd că critica lui s-a îndreptat mai ales împotriva unei prea mari cenzuri din partea magisteriului.

La acest punct a intervenit încă odată și Episcopul Antonie Ploieșteanul, arătînd că nu se poate merge pînă la despuierea treptei episcopale de orice har și că nu numărul e cel care hotărăște în ultimă instanță, ci consensul Bisericii, cînd e vorba de probleme de importanță majoră, generală; cînd e vorba de probleme de interes local, desigur este indicată cooperarea între teologi și magisteriu, dar ultimul cuvînt rămîne magisteriului, — în Biserica Ortodoxă, Sfîntului Sinod al Bisericilor naționale.

A luat apoi cuvîntul Prof. Eyt de la Facultatea de teologie din Toulouse care a cerut Curiei să facă efortul să admită o multiplicitate teologică în unitatea de credință. Să nu se meargă adică spre o linie unică teologică, ordonată de sus.

O bună parte din discuții, provocate de Episcopul Antonie Ploieșteanul, s-au purtat în jurul noii Declarații a Congregației pentru doctrina credinței, *Mysterium Ecclesiae*.

Teologii romano-catolici au fost vădit încurcați de această Declarație și au opinat pentru interpretarea ei într-un sens pozitiv. În orice caz, au spus ei, ea nu va reuși să restrîngă libertatea teologilor. Are evident părți foarte negative și la prima vedere e decepționantă și antiecumenică; totuși ea vorbește mai mult de infailibilitatea Bisericii decît a Papei, arătînd că infailibilitatea Papei se exercită într-un context eclezial. În ea se vorbește de consultări între teologi și magisteriu și de harisma specială a magisteriului. Evident că această harismă nu e totdeauna suficientă și trebuie ca episcopii să fie la curent și să recunoască valoarea cercetării teologice. Curia nu e totdeauna la curent cu sensibilitățile contemporane, de aceea trebuie să se informeze prin teologi (Acestea au fost prezentate de Prof. Jean Marie Levasseur, de la Departamentul de teologie al Universității din Quebec à Trois-Rivieres, Canada).

Episcopul Antonie Ploieșteanul a arătat că interpretarea teologică este serios frînată de Declarația *Mysterium Ecclesiae*, care îi obligă pe teologi să se întoarcă la definițiile dogmatice așa cum au fost ele formulate de pildă de Conciliul Vatican I, cu privire la infailibilitatea și primatul papal. După Conciliul Vatican II mulți teologi romano-catolici au crezut că pot interpreta definițiile într-un sens nou, aproape pe măsura exigențelor multor ne-catolici, dar iată că Roma vine acum și îi readuce la ordine: nu interpretările, ci definițiile sînt și rămîn valabile, în litera și sensul lor. Acest lucru va pune desigur mari piedici în calea ecumenismului, a conchis Episcopul Antonie Ploieșteanul.

Mulți teologi romano-catolici au spus că *Mysterium Ecclesiae* nu va juca un rol prea important și că, desigur, teologii vor continua să lucreze ca și pînă acum. Curia și-a făcut datoria; teologii și-o vor face și ei pe-a lor. E de remarcat această disjungere care merge spre o contestare reciprocă de autoritate, în romano-catolicism.

Teologul protestant von Allmen a spus și el că i se pare că autoritățile ecleziastice se tem de ecumenism, se tem că s-ar putea ajunge la o înțelegere.

S-a discutat apoi tema *Relațiile dintre Facultățile de teologie și celelalte confesiuni creștine*. Această temă a fost introdusă de Episcopul Antonie Ploieșteanul,

arătînd care sînt aceste relații pe plan local în România. A vorbit mai ales de conferințele interteologice interconfesionale, care se țin de trei ori pe an în România. Experiența românească a fost foarte apreciată.

Referindu-se la experiențe din sînul romano-catolicismului, Prof. Eyt a constatat că teologia romano-catolică e încă foarte conservatoare. Toate aceste probleme au fost discutate mai ales în grupe de lucru de limbă franceză, la care au luat parte, printre alții, rectorul Universității din Salamanca, Mgr. Cerruti, Prof. von Allmen, Mgr. Delhaye și Episcopul Antonie Ploieșteanul.

În ziua de 4 septembrie, după ce s-au terminat lucrările pe grupe, rectorul Universității din Salamanca a oferit o masă în cinstea tuturor participanților. S-au rostit toasturi, în cadrul cărora a vorbit și Episcopul Antonie Ploieșteanul, în limba engleză.

În după-amiaza aceleași zile, în adunare plenară, s-au prezentat rapoartele grupelor de lucru. Se pot remarca din aceste rapoarte cîteva idei și constatări :

- Că există o criză a raportului dintre teologie și magisteriu ;
- Că există și o criză de identitate a teologiei, criză a cărei gravitate nu e egală în toate regiunile ;
- Că există o contradicție, o tensiune, între învățămîntul teologic și nevoile și nivelul credinciosului contemporan ;
- Că există un «divorț» între experiența trăită a credincioșilor și limbajul tehnic nu numai al teologiei, ci al sistemului de educație în general ;
- Că există o lipsă de cooperare între teologie și pastorală.

S-a cerut studierea cu atenție a acestor situații nesănătoase. S-a recomandat consultarea și cointeresarea, mai mult decît conflictul și divorțul, între magisteriu și teologi și credincioși.

În ceea ce privește colaborarea între confesiuni, s-a recomandat o experiență : să se scrie în comun, de către istorici ai tuturor confesiunilor, capitole de istorie controversată.

Prof. Liegé de la Institutul catolic din Paris a remarcat că există o teologie de docilitate față de magisteriu. Aceasta nu servește. Teologii trebuie să ajute magisteriului să se interpreteze critic. Ecleziologia deschisă de Conciliul Vatican II cere și urmărește o reînnoire.

Un episcop din Brazilia a arătat că acolo Conferința Episcopală a organizat patru cursuri de reciclare pentru episcopi și că ele au fost foarte bine primite. Nu același lucru s-a întîmplat în America, a spus un profesor canadian, unde episcopii au refuzat astfel de cursuri. Sînt și cazuri în care episcopii se închid în mentalități vechi, iar cînd consultă totuși pe teologi, îi aleg pe cei al căror răspuns e cunoscut dinainte.

În tot timpul Congresului a fost evident că problema care a ocupat locul întii a fost aceea a raportului dintre teologi și magisteriu. Acesteia i s-au consacrat cele mai lungi discuții (tema propusă inițial de delegația română).

În ziua de 5 septembrie 1973 s-a discutat problema organizării unei Asociații Internaționale a Facultăților de teologie romano-catolice. Discuția a fost deschisă de Pr. Carrière, președintele Federației Internaționale a Universităților Catolice, care a anunțat că pentru a putea funcționa Asociația Facultăților de teologie are nevoie de aprobarea Romei, care urmează să exercite o oarecare supraveghere.

Prin vot secret, au fost aleși în comitetul de conducere : Prof. Liegé, rectorul Institutului catolic din Paris, ca președinte, Olegario Gonzales, decanul Facultății de

teologie din Salamanca, secretar și cinci membri reprezentând America Latină, Asia, Orientul Apropiat, Africa și America de Nord.

S-a fixat ca următoarea întrunire să aibă loc înainte de 15 august 1975, la New Delhi, India.

Cu prilejul acestui Congres, Episcopul Antonie Ploieșteanul și Pr. Prof. Isidor Todoran au acordat un interviu ziarului *El Adelante* (Înainte) din Salamanca, interviu apărut în ziua de 5 septembrie 1973.

*

După terminarea Congresului, delegații români au fost invitați la Madrid, de către Pr. Julian Garcia Herando, directorul Secretariatului pentru Ecumenism din Spania.

Prin bunăvoința Pr. Hernando, în zilele de 7, 8, 9 septembrie au fost organizate vizite în orașul Toledo, la o mănăstire de benedictine; la El Escorial; la o mănăstire de augustinieni; la mănăstirea benedictină de la Valle de Los Caidos; și în orașul Segovia din Castilia Nueva.

În ziua de 9 septembrie delegații români au fost invitați la biserica Nuestra Señora de Moratales, din Madrid, de către episcopul vicar al Madridului, la o întrunire a tuturor ordinelor monahale de maici, cu prilejul vizitei a două maici protestante din R. F. Germania. Episcopul Antonie Ploieșteanul a ținut o conferință despre *Monahismul românesc și spiritualitatea ortodoxă*.

În ziua de 10 septembrie 1973, cei doi delegați români au fost invitați la Congresul internațional al misionarilor dominicani, la Mănăstirea Sfântul Petru Martirul, de lângă Madrid. Este o mare și modernă mănăstire de dominicani, în care există două facultăți: de teologie și de filozofie.

Congresul dominicanilor a fost prezidat de Card. A. Rossi, prefectul Congregației pentru Evanghelizarea popoarelor și de Pr. Aniceto Fernandez, generalul Ordinului dominicanilor.

Au fost de față șase episcopi dominicani din diferite părți ale lumii și circa 200 de participanți din cele cinci continente.

Episcopul Antonie Ploieșteanul a fost invitat la masa prezidiului și, după ce a fost prezentat și salutat, i s-a dat cuvântul. A vorbit despre latinitatea poporului român, despre raporturile dintre romano-catolicism și ortodoxie, pe plan local românesc și în general, și despre vocația misionară a Bisericii. A arătat că ortodocșii așteaptă de la romano-catolici câteva dezvoltări și precizări ale unor probleme și promisiuni ale Conciliului Vatican II. Astfel, așteaptă precizări în ceea ce privește colegialitatea, rolul episcopilor, relațiile dintre ei și Papă; așteaptă precizări în ceea ce privește relația dintre magisteriu și «poporul lui Dumnezeu» în sensul coresponsabilității; și așteaptă, în sfârșit, precizări în ceea ce privește libertatea teologilor de a investiga în propria tradiție și a delimita cauzele istorice de cele teologice, care au dus la despărțirea Bisericilor, spre a pregăti așa cum se cuvine calea spre unitate.

Conferința a fost foarte bine primită. A doua zi au apărut fotografiile în cel mai mare ziar din Madrid «YA», urmînd ca după aceea să apară și o dare de seamă asupra conferinței reprezentantului ortodox.

Vizita în Spania și participarea delegației române la cele trei manifestări inter-confesionale internaționale au constituit un bun mijloc de cunoaștere reciprocă și de prezentare peste hotare a realizărilor Bisericii și teologiei ortodoxe române.

† Episcop ANTONIE PLOIEȘTEANUL
Vicar patriarhal

CONFERINȚELE TEOLOGICE ȚINUTE DE PR. PROF. D. STĂNILOAE ÎN FRANȚA

1. *Participarea la Seminarul ecumenic de la Strasbourg.* — Centrul de Studii Ecumenice de la Strasbourg — Franța, organism instituit de Fundația Luterană pentru cercetări ecumenice și condus în prezent de Dr. Vilmos Vajta D. D., a organizat între 17 și 27 septembrie 1973 un seminar cu tema *Acțiunea Sfântului Duh în Biserică și în lume*, la care au participat peste 100 de tineri teologi din întreaga lume aparținând diferitelor comunități creștine.

Tema aceasta a devenit în momentul de față de o acută actualitate, datorită mișcărilor harismatice și pentecostaliste ce s-au ivit în ultimul timp; mai întâi în America și apoi în Europa occidentală. Aceste mișcări sînt un semn al setei de viață în Duhul Sfînt ce s-a născut în Occident, unde Bisericile au acordat mai multă atenție preocupărilor de putere în lume sau de speculație teologică sau problemelor de ordin politico-social, desprinse de bazele unei trăiri religioase. De aceea, mișcările amintite se detașează de Biserică și chiar de lume, mulțumindu-se cu un minimum de învățătură teologică (fundamentalism) și punînd accentul aproape exclusiv pe elementul emoțional. Ele răspund și unei sete de comuniune intimă a creștinului de azi, care, după părerea lor, nu se poate realiza decît în grupuri restrînse. Pentru toate aceste motive, mișcările harismatice tind să devină noi secte, noi pericole pentru Biserică.

Dezbaterea celor 100 de participanți în jurul problemelor puse de aceste mișcări s-a desfășurat în jurul a patru referate introduse de o expunere generală tematică făcută de directorul Centrului de Studii Ecumenice, Prof. Dr. Vilmos Vajta. Iată autorii și titlurile acestor referate: Prof. Dr. Walter F. Hollenweger, *Mișcările harismatice și pentecostaliste ca problemă pusă Bisericilor de azi*; Prof. Anton Vögtle, *Duhul creator și structurile bisericesti*; Dr. Ana Marie Aagaard, *Prezența Duhului Sfînt în lume*. O sinteză a acestor referate a făcut Prof. Gassmann de la Centrul de Studii Ecumenice: *Harismele Duhului și Misterul bisericesc*.

În discuții, s-a încercat o conciliere între înțelegerea acestor mișcări și structurile bisericesti. S-a postulat, în general, necesitatea ca acestea să devină mai duhovnicești și să se promoveze duhul de comuniune în Biserică. La discuții în cele trei grupe au adus contribuții substanțiale delegații din România: Pr. Prof. D. Stăniloae, de la Institutul teologic din București, Diac. Lector Ioan Ică, de la Institutul teologic din Sibiu și Dl. Hermann Binder, vicarul Bisericii Evanghelice C. A., din România și profesor la Institutul teologic protestant din Cluj, secția luterană din Sibiu.

Referatul Pr. Prof. D. Stăniloae, *Duhul Sfînt în teologia și viața Bisericii Ortodoxe*, a prezentat experiența Bisericii Ortodoxe, arătînd că în Biserica Ortodoxă au existat întotdeauna «oameni duhovnicești» care nu s-au separat de Biserică, atît pentru că Biserica a promovat viața în Duhul Sfînt, fiind în mod precumpănitor o Biserică a rugăciunii și a experienței lucrării Duhului Sfînt, cît și pentru că acești oameni duhovnicești pun mare accent pe purificarea de patimi, între care una este cea a

mîndriei. De aceea, ei cultivă smerenia, nesocotindu-se mai buni ca ceilalți creștini, socotindu-i pe aceștia mai buni ca ei, rămînînd în mijlocul lor și contribuind la înduhovnicirea întregii vieții duhovnicești din Biserică. Conferențiarul a ilustrat acestea cu cîteva figuri reprezentative din viața Bisericii Ortodoxe Române.

În răspunsurile la întrebările puse la sfîrșitul conferinței, Pr. Prof. D. Stăniloae a lămurit mai pe larg diferitele aspecte ale vieții duhovnicești în Biserica Ortodoxă.

2. *Conferințele ținute la Chantilly (25—27 septembrie).* — De la Strasbourg, Pr. Prof. D. Stăniloae s-a deplasat la Chantilly, lângă Paris, unde se ținea un colocviu internațional de Patrologie dedicat Sfîntului Atanasie cel Mare cu prilejul aniversării a 1600 de ani de la moartea lui. Acolo, Pr. Prof. D. Stăniloae a ținut conferința *Doctrina Sfîntului Atanasie cel Mare despre mîntuire*, care a fost primită cu mult interes.

3. *Conferințele ținute la Institutul teologic Saint Denis din Paris.* — În zilele de 2, 3 și 5 octombrie, Pr. Prof. D. Stăniloae a ținut 3 conferințe la Institutul ortodox francez Saint Denys din Paris, la invitația P. S. Episcop Germain al Bisericii Catolice Ortodoxe a Franței. Conferințele au avut ca temă generală: *Duhul Sfînt în Ortodoxie*, repartizate pe următoarele 3 subiecte: *Duhul Sfînt în Sfînta Treime și în Revelație; Duhul Sfînt în viața liturgică, în practica filocalică ortodoxă, cu ilustrări din viața Bisericii Ortodoxe Române; Duhul Sfînt și viața de comuniune în Ortodoxie (sinodalitate, sobornicitate, autocefalie).*

Conferințele au fost ascultate de o asistență numeroasă, compusă mai ales din membrii acestor Biserici, în marea majoritate tineri, dar și din alți participanți. Conținutul lor a fost primit cu bucuria cu care ei trăiesc duhul de comuniune al Ortodoxiei manifestată în rugăciune comună, în cîntare liturgică comună, în întîlniri cît ma frecvente și în întrajutorare. Toți își manifestau fericirea de a fi descoperit Ortodoxia și hotărîrea de a se adînci tot mai mult în cunoașterea și trăirea comorilor ei de adevăr și de viață. În același timp, își manifestau bucuria de a se afla în comuniune deosebită cu Biserica Ortodoxă Română sub oblăduirea Prea Fericitului Patriarh Justinian și voința de a rămîne în această comuniune, precum și cu toată Ortodoxia.

Conferențiarul a fost întrebat și a răspuns la următoarele probleme: despre metoda însușirii rugăciunii lui Iisus; despre concilierea între varietatea de daruri și unitatea purtătorilor lor în trupul tainic al lui Hristos; despre cea mai eficace formă de mărturisire a Duhului Sfînt în lume; despre semnele prezenței și lucrării Duhului Sfînt în lume; despre deosebirea între rugăciunile ortodoxe pentru morți și doctrina catolică despre purgatoriu; despre aportul ce-l poate aduce trăirea în Duhul Sfînt la unirea Bisericilor și la înfrățirea popoarelor.

Pr. Prof. D. STĂNILOAE

CONFERINȚA TEOLOGICĂ INTERCONFESIONALĂ DE LA CLUJ

În ziua de 4 octombrie 1973 a avut loc la Institutul teologic protestant unic din Cluj, a doua conferință teologică interconfesională, din cele trei programate în acest an.

La conferință au participat: din partea Bisericii Ortodoxe Române: I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului, P. S. Episcop Vasile al Oradiei, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, P. S. Episcop Emilian Birdaș, vicar mitropolitan, P. S. Episcop Justinian Maramureșeanul, vicar arhiepiscopal; P. C. Pr. Constantin Pârvu, consilier patriarhal; P. G. Pr. Vasile Costin, vicar

administrativ (Oradea); de la Institutul teologic din București: P. C. Pr. Conf. Dumitru Popescu, prorector, PP. CC. Preoți: Prof. Ioan Rămureanu, Conf. Ștefan Alexe, Lector Gabriel Popescu și Lector Dumitru Radu; de la Institutul teologic din Sibiu: P. C. Pr. Prof. Isidor Todoran, rector, împreună cu PP. CC. Preoți: Prof. Grigorie Marcu, Prof. Ioan Zăgrean și Lector Ioan I. Ică; P. C. Pr. I. Ionescu, inspector general patriarhal, dl. Cezar Vasiliu, de la Sectorul Relații externe bisericești; directorii Seminariilor teologice din țară, preoți și alte persoane ecleziastice oficiale din Cluj. Din partea Bisericilor Protestante: Eminențele lor Domnii Episcopi: Nagy Gyula, Papp László, Argay György și Dr. Lajos Kovács. Din partea Bisericii Romano-Catolice: Eminența Sa Episcopul auxiliar Jakob Antal de la Alba Iulia. De la Institutul teologic protestant unic din Cluj: Prof. Dr. Hermann Binder, rector, împreună cu profesorii și doctoranzii, pastori și invitați ai Institutului gazdă.

Conferința a fost deschisă de Prof. H. Binder care, salutând pe cei de față, și-a exprimat bucuria pentru o participare atât de numeroasă, precum și speranța că rezultatele acestei conferințe vor constitui o nouă treaptă în bunele relații statornicite între Biserica Ortodoxă Română și celelalte culte din țara noastră.

Referatul principal al conferinței teologice interconfesionale de la Cluj a avut tema: *Căi și mijloace ale ecumenismului contemporan* și a fost susținut de P. C. Diac. Lector Ioan I. Ică, de la Institutul teologic din Sibiu. Referatul secundar, intitulat: *Aspecte noi ale ecumenismului și contribuția Bisericilor din țara noastră*, a fost tratat din punct de vedere ortodox de P. C. Pr. Conf. Ștefan Alexe de la Institutul teologic din București, iar din punct de vedere protestant de dl. Prof. Christoph Klein de la Institutul teologic protestant, secția luterană din Sibiu.

În linii generale, referatul principal s-a ocupat cu următoarele probleme:

Ecumenismul contemporan este un fenomen al vieții bisericești, care a exercitat o influență marcantă asupra gândirii teologice și a vieții morale-spirituale în multe Biserici, confesiuni și denominațiuni creștine de azi. Ecumenismul este un efort sistematic, organizat îndeosebi în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, pentru refacerea unității văzute a Bisericii. În decursul timpului, Mișcarea ecumenică a cunoscut o evoluție continuă și a realizat unele progrese în activitatea sa. De aceea, în faza actuală, încercându-se un bilanț al activității ecumeniste din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, se pun întrebări asupra posibilităților și perspectivelor de dezvoltare ca și asupra căilor și mijloacelor adecvate pentru adâncirea ecumenismului contemporan.

După Adunarea generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Uppsala (1968), efortul ecumenist a fost concentrat asupra modului de a exprima natura și structura Consiliului Ecumenic al Bisericilor în contextul istoric actual pentru ca activitatea sa viitoare să fie mai eficientă. Deschiderea ecumenismului către problemele umane și sociale care preocupă lumea contemporană a lăsat impresia că s-a neglijat domeniul său specific — teologic — de activitate, adică, în termenii în uz astăzi la Consiliul Ecumenic s-a accentuat prea mult elementul orizontal — societatea umană cu toată problematica ei —, în detrimentul elementului vertical, problemele ecleziologice referitoare la unitatea Bisericii și la relația acesteia cu Dumnezeu. Activitatea Consiliului Ecumenic al Bisericilor în cadrul conferințelor și întrunirilor, de la Uppsala și pînă azi, a fost axată pe căutarea unui echilibru între aceste două tendințe.

După ce a adus exemple în această privință, referentul a insistat asupra faptului că unitatea bisericească nu se poate înlăptui înaintea refacerii unității între-

gului neam omenesc, problemă la rîndul ei destul de spinoasă. În acest context, Biserica Ortodoxă Română a propus realizarea unității în diversitate a întregii creștinătăți, în care toate Bisericile, colaborînd în spirit frătesc, pe picior de egalitate și respect reciproc, vor putea să-și aducă contribuția lor la rezolvarea problemelor care confruntă azi Bisericile, creștinătatea întreagă și omenirea contemporană. Această unitate în diversitate a întregii creștinătăți e posibilă de îndeplinit chiar în vremea noastră și oferă tuturor Bisericilor nenumărate posibilități de apropiere și de conlucrare, avînd la bază slujirea creștină comună, care va netezi treptat calea spre unitatea bisericească. Consiliul Ecumenic al Bisericilor trebuie să promoveze un ecumenism pancreștin în care toți creștinii și toate Bisericile să vină cu trecutul lor, cu specificul lor, cu darurile, bogăția și experiența lor spirituală, colaborînd de la egal la egal, în dragoste, frățietate și respect reciproc, la soluționarea problemelor comune care confruntă deopotrivă Bisericile și lumea contemporană. Prin conlucrarea permanentă a creștinilor și a Bisericilor la soluționarea în comun a problemelor majore ale contemporaneității se va micșora din ce în ce mai mult aria diversității și se va lărgi mereu consensul teologic și punctele de credință de la care au pornit în această conlucrare.

Între mijloacele potrivite pentru a se atinge scopul ecumenismului contemporan, referentul a accentuat următoarele :

1. Realizarea ecumenismului integral, pancreștin, a unității în diversitate a întregii creștinătăți, nu e posibilă decît în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ca o mărturie a credinței noastre comune. Pentru aceasta este necesar ca Consiliul Ecumenic să se înnoiască mereu, pentru a corespunde cît mai deplin năzuințelor din ce în ce mai puternice ale creștinilor spre conlucrare și unitate.

2. Lucrarea ecumenistă este promovată în primul rînd prin dialogul ecumenic, instrument de mare importanță în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor și în toate convorbirile bilaterale sau interteologice pe plan local. Dialogul ecumenic trebuie să îmbrace mai întîi forma dialogului slujirii creștine comune a credinciosului și a omenirii întregi, sau să meargă laolaltă cu dialogul teologic. Apoi, dialogul ecumenic să fie dus în spirit frătesc, fără polemică și fără tendințe prozelitiste, în respect reciproc și în condiții de egalitate a părților, să aibă în vedere problemele comune ca și progresul continuu al vieții creștine generale, să fie angajați toți creștinii nu numai cîțiva specialiști, să promoveze înfrățirea, pacea și unitatea tuturor oamenilor.

3. Lărgirea treptată a consensului sau bazei teologice a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care să țină seama de toată dezvoltarea teologică ecumenică de pînă acum, de progresele și convergența teologică realizate în discutarea nenumăratelor teme dezbătute în ultimul sfert de veac.

4. Intensificarea ecumenismului pe plan local pentru a face ca ecumenismul să pătrundă pînă la nivelul fiecărei Biserici locale, al fiecărei parohii și al tuturor marelor de credincioși, angajînd în această grandioasă mișcare spre unitate pe toți membrii Bisericii. Un model de ecumenism practic local îl oferă în această privință ecumenismul creștin din patria noastră, care se găsește într-o fază avansată de conlucrare ecumenistă cu roade frumoase pentru Bisericile noastre, poporul nostru și ecumenismul contemporan.

Primul coreferat, intitulat : *Aspecte noi ale ecumenismului și contribuția Bisericilor din țara noastră — Contribuția Bisericii Ortodoxe Române*, a fost prezentat de

Conf. Pr. Ștefan Alexe. Din lucrarea ecumenică, bogată și complexă, a Bisericii Ortodoxe Române a fost analizată numai contribuția pe care a adus-o Biserica noastră la rezolvarea problematicii puse în două organizații ecumeniste: Consiliul Ecumenic al Bisericilor și Conferința Bisericilor Europene, în ultimul timp, și anume din anul 1968 și pînă astăzi.

Biserica Ortodoxă Română este reprezentată la Consiliul Ecumenic al Bisericilor prin I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și I.P.S. Arhiepiscop Victorin al Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române din America și Canada, membri în Comitetul Central; I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, membru în Comisia «Credință și Constituție» și Dl. Prof. Nicolae Chițescu de la Institutul teologic din București, membru în Comisia «Credință și Constituție» și în Comitetul de lucru al acestei Comisii. De asemenea, se poate spune că P. C. Pr. Prof. Ion Bria care lucrează din luna aprilie 1973 în funcția de secretar pentru cercetări și relații cu Bisericile Ortodoxe al Comisiei «Misiune și Evanghelizare», reprezintă și Biserica Ortodoxă Română la centrul ecumenic din Geneva. La Conferința Bisericilor Europene, Biserica Ortodoxă Română este reprezentată în Prezidiu prin I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, iar în Comitetul Consultativ și în Comitetul Finanțelor prin P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal.

Pe lîngă acești reprezentanți permanenți în forurile de conducere și de studiu ale celor două organizații ecumeniste amintite, Biserica Ortodoxă Română a trimis delegați la conferințele, întrunirile și seminariile organizate pentru studierea unor probleme de interes creștin și uman.

În coreferat au fost menționate participările delegațiilor Bisericii Ortodoxe Române, pe de o parte, în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor: la a IV-a Adunare generală ținută la Upsala între 4 și 20 iulie 1968; la sesiunile anuale ale Comitetului Central; la sesiunile Comisiei «Credință și Constituție» și la întrunirile Comitetului de lucru al acestei Comisii; la Conferința mondială «Mîntuirea astăzi» și la a III-a Adunare generală a Comisiei «Misiune și Evanghelizare» ținute la Bangkok-Tailanda, între 29 decembrie 1972 și 12 ianuarie 1973 și la studierea posibilităților de reorganizare a Institutului Ecumenic de la Bossey-Elveția, iar pe de altă parte, în cadrul Conferinței Bisericilor Europene: la sesiunile anuale ale Prezidiului, Comitetului Consultativ și Comitetul Finanțelor; la sesiunile Comisiei pregătitoare a documentelor pentru Nyborg VI și Nyborg VII; la Adunarea generală din anul 1970; la întrunirile grupei de lucru «Problema menținerii păcii în Europa» și la Seminarul cu tema «Consolidarea păcii în Europa — contribuția specifică a Bisericilor». Coreferentul a subliniat cu atenție tot ce au adus nou în discuții și la munca desfășurată în aceste organizații ecumeniste, delegații Bisericii Ortodoxe Române.

Al doilea coreferat, prezentat de Prof. Christoph Klein de la Institutul teologic protestant din Sibiu, a tratat același subiect: *Aspecte noi ale ecumenismului și contribuția Bisericilor din țara noastră*, referindu-se la contribuția Bisericilor Protestante. Coreferentul a precizat de la început că va căuta răspuns la următoarele probleme: 1. Dezvoltarea viitoare a ecumenismului se va putea oare desfășura pe vechile fundamente și căi, sau trebuie căutate altele noi? 2. Ținînd seama de aspectele viitoare ale dezvoltării ecumenismului, fundamentat nu numai pe probleme bisericesti, ci și lumești, care vor fi temele principale ale discuțiilor prezente? 3. Care este contribuția adusă de către Bisericile din țara noastră? Pentru elucidarea acestor probleme,

coferentul a considerat că este necesar să trateze despre evoluția istorică a ecumenismului pînă în prezent; despre aspectele așa-numitului «ecumenism clasic»; despre noile aspecte ale ecumenismului; despre aspectele noi ale contribuției Bisericilor din țara noastră la ecumenism.

Analizînd situația actuală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Prof. Christoph Klein a scos în relief criticile aduse acestui organism, precum și eforturile de a pune fundamente noi ecumenismului pentru ca să slujească cu mai multă eficiență atît Bisericilor membre cît și omenirii întregi. În acest scop, pe viitor trebuie să se lucreze într-o măsură mult mai eficace decît pînă acum în direcția comunicării cu Bisericile și să cooperăm cu semenii noștri, pentru a le veni în ajutor. Ca metodă practică ar trebui: să fie sezimate problemele noi; să se folosească un limbaj nou; să nu se mai organizeze numai conferințe și întruniri pe plan internațional și să se publice documentele respective, ci să se ofere posibilitate grupurilor de a se întruni în situații autentice, spre a lua anumite măsuri, hotărîri care să inspire și munca altor creștini.

În ceea ce privește contribuția Bisericilor Protestante din țara noastră, aceasta a fost analizată din următoarele perspective: munca ecumenică privitoare la lume, privitoare la țară și privitoare la comunitatea religioasă individuală.

În partea doua a conferinței au avut loc discuții pe marginea referatului principal și a celor două coreferate și în legătură cu dezvoltarea ecumenismului local din țara noastră. Au luat cuvîntul 23 de persoane. Discuțiile au scos în relief următoarele: Mișcarea ecumenică trebuie sprijinită; criticile din ultimul timp se adresează Consiliului Ecumenic al Bisericilor ca organizație structurată într-un anumit fel, precum și activității acestuia și nu ecumenismului în sine ca mișcare generală creștină; între cele două direcții de activitate ecumenistă, în discuție la Consiliul Ecumenic, verticalismul, adică activitatea teologică și orizontalismul, adică activitatea practică, este o complementaritate nu o disjunție; ecumenismul trebuie sprijinit, prin mijloace potrivite, ca să pătrundă cu mai multă vigoare și la nivel de parohie; este bine ca problemele discutate în conferințele teologice interconfesionale din țara noastră să fie cunoscute și de elevii Seminariilor teologice; este bine să se continue schimbul de studenți între Institutele teologice ortodoxe și cel protestant; ar fi folositor dacă s-ar organiza excursii la care să participe tineri teologi ortodocși și protestanți.

La sfîrșitul conferinței, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, a făcut o sinteză a discuțiilor, concentrînd cele exprimate mai înainte în următoarele trei puncte: 1. Aria ecumenismului și valoarea ecumenismului local; 2. Căile și metodele ecumenismului astăzi și 3. Relația dintre dezvoltarea societății și activitatea bisericească. În ceea ce privește aspectele noi ale ecumenismului, Prea Sfinția Sa a subliniat că ar fi util să se întocmească o listă cu elementele noi care apar în diferite părți, în dezvoltarea teologică actuală, spre a fi puse în circulația ecumenistă. De pildă: caracterul văzut al Bisericii, unele Taine, problema Sfintei Tradiții și a tradițiilor, «sola fide» în veacul Bisericii slujitoare, studiul exegetic, harismele și ecumenismul și alte probleme de acest fel.

La încheierea lucrărilor au fost trimise următoarele telegrame din cadrul acestei conferințe: Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Domnului Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor și Eminențelor Lor Domnilor Episcopi protestanți, conducători ai Cultelor protestante din țară.

Pr. Conf. ȘTEFAN C. ALEXE

SESIUNEA ANUALĂ DE LUCRU A PREZIDIULUI COMITETULUI CONSULTATIV
ȘI COMITETULUI FINANCIAR AL CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE
(Bad Soden. R. F. Germania, 14—20 octombrie 1973)

1. La Bad Soden, localitate situată la 20 km de Frankfurt pe Main, în Republica Federală Germania, a avut loc între 14 și 20 octombrie 1973 sesiunea anuală de lucru care a reunit pe membrii Prezidiului, ai Comitetului Consultativ și ai Comitetului Financiar al Conferinței Bisericilor Europene.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, membru în Prezidiu și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, membru în Comitetul Consultativ și în Comitetul Financiar.

Ordinea de zi a urmărit o evaluare a activității Conferinței în cursul anului 1973 și perspectivele activității în anul 1974, an în care va avea loc Adunarea Generală Nyborg VII.

2. Sesiunea de la Bad Soden a fost deschisă de Președintele Prezidiului, Dr. Ernst Wilm, care a salutat pe cei prezenți și în special pe reprezentanții Bisericii Evanghelice din Republica Democrată Germană care acum, pentru întâia oară, au putut veni la o întâlnire în Republica Federală Germania, datorită tratatelor încheiate între cele două state germane.

Din Republica Democrată Germană au fost doi delegați: Episcopul Werner Krutsche și Pastorul Dietrich Schiewe.

Dr. Ernst Wilm a arătat în cuvântul său de deschidere care este rolul Bisericilor europene în Europa de azi, chemându-le la o mai dezvoltată acțiune mai ales în direcția unirii eforturilor de reconciliere între Biserici și popoare, comunități și sisteme sociale. El a constatat că, deși se depun eforturi mari, activitățile Conferinței Bisericilor Europene nu sînt încă suficient cunoscute. A remarcat totuși unele realizări, între care: regăsirea într-o singură unitate de acțiune a Bisericilor din Est și din Vest; lupta comună pentru pace în Europa și în lume; servicii făcute de Bisericile mari Bisericilor mici, inclusiv ajutoare materiale; schimburi de păreri și acțiuni comune cu Biserica Romano-Catolică; eforturi de reconciliere în Irlanda de Nord, între cele două comunități etc.

Președintele Wilm a arătat apoi că în urma acestor bune rezultate, în domeniile citate mai sus, lumea așteaptă tot mai multe acțiuni din partea Conferinței Bisericilor Europene. Stadiul discuțiilor trebuie mereu depășit prin trecerea la stadiul acțiunilor. De asemenea e nevoie de o lărgire a sferei de informare a Bisericilor cu privire la activitatea Conferinței, pînă la nivelul parohiilor.

3. A luat cuvîntul apoi Dr. Glen Garfield Williams, secretarul general al Conferinței. Printre altele, el a spus: «În general, notăm cu mare satisfacție că procesul spre tot mai bună înțelegere între națiunile din Răsăritul și Vestul Europei se dezvoltă din ce în ce mai mult. Semnalăm mai ales tratatul de neagresiune dintre Cehoslovacia și Republica Federală Germania, semnat la 20 iunie 1973. În zilele următoare, cel mai important pas înainte în destindere a fost făcut prin ratificarea acordului de bază între Republica Democrată Germană și Republica Federală Germania. Și numai cu puțin timp în urmă aceasta a condus spre faptul de cea mai mare importanță, așteptat de atîta vreme, și anume la intrarea celor două state germane în Organizația Națiunilor Unite». În continuare Secretarul general s-a referit la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, începută la Helsinki și continuată la Geneva. Conferința Bisericilor Europene a urmărit foarte de aproape organizarea, dezvoltarea

și lucrările acestei Conferințe. După ce a arătat care este situația din Irlanda de Nord, s-a referit la situația din Chile și din Orientul Apropiat, solicitând atenția și acțiunile Bisericilor în vederea stingerii acestor focare de violență și război.

Secretarul general a informat pe membrii celor trei organisme de conducere a conferinței că a primit din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române și din partea unor conducători de culte din România mesaje cu privire la situația din Chile, cerînd ca Bisericile să intervină pentru curmarea violențelor în această parte a lumii. Mesajele trimise de Bisericile din România au fost foarte bine primite și au constituit baza unei Rezoluții care a fost apoi propusă celor prezenți, pentru a fi adoptată și trimisă tuturor Bisericilor din Europa, spre a încerca pe toate căile intervenții pentru ajutorarea celor persecutați, a refugiaților și a celor închiși.

Dr. Glen Williams a întrebat apoi pe cei prezenți dacă sînt de acord ca un reprezentant al Conferinței Bisericilor Europene să ia parte, în calitate de observator, la *Congresul Mondial al Forțelor Păcii* care va avea loc la Moscova la sfîrșitul lunii octombrie 1973. A fost recomandat și admis pentru această reprezentare Dr. Hans Ruh din Elveția, vicepreședintele grupei de lucru «Făcători de pace în Europa», grupă care lucrează în cadrul Conferinței Bisericilor Europene. A fost apreciată la cel mai înalt nivel activitatea acestei grupe de lucru care a organizat în anul acesta reușita consultare de la Engelberg (La această consultare au luat parte, din România, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, care a prezidat Comisia III-a a acestei grupe și Prof. Marțian Niciu de la Universitatea din Cluj).

În încheiere, Dr. Williams s-a ocupat de organizarea Adunării Generale Nyborg VII și a anunțat punctele care se află pe ordinea de zi la Bad Soden.

4. Intrîndu-se în ordinea de zi propriu-zisă, prima problemă pusă la vot a fost cererea Bisericii Evanghelice-Luterane din România de a fi primită ca membră în Conferința Bisericilor Europene. Episcopul Antonie Ploieșteanul, luînd cuvîntul, a arătat că această Biserică este angajată în ecumenismul local, participînd la toate conferințele interteologice din România, și a recomandat Prezidiului și Comitetului Consultativ să voteze pentru admiterea ei în Conferința Bisericilor Europene. S-a pus la vot și s-a votat în unanimitate pentru primirea Bisericii Evanghelice-Luterane din România ca membră în Conferința Bisericilor Europene.

5. În continuare s-au discutat relațiile dintre Conferința Bisericilor Europene și alte organizații și Biserici din Europa (Federația Mondială a Studenților Creștini — secția pentru Europa, Conferința Ecumenică a Tineretului din Europa, Consiliul Mondial al Bisericilor, Conferința Creștină pentru Pace). Printre cei care au luat cuvîntul au fost și I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal. Punctele de vedere exprimate în general, de către toți vorbitorii, au fost convergente, în sensul că se dorește o colaborare cu toate aceste organizații, dar nu o fuzionare cu ele. E bine ca Conferința Bisericilor Europene să-și păstreze identitatea proprie. Ea este o Conferință a Bisericilor, nu a unor organizații care nici măcar nu se află în legătură cu Bisericile lor. Nu ar fi de dorit ca în Conferința Bisericilor Europene să se introducă unele organizații care apoi să-și impună puncte de vedere contrarii intereselor Bisericilor. Conferința Bisericilor Europene urmărește înțelegerea dintre Est și Vest, cooperarea și pe cît posibil o unitate de vederi cu privire la marile probleme cu care este confruntată atît Europa cît și toată lumea de azi.

S-au discutat apoi relațiile cu Biserica Romano-Catolică. Se știe că încă mai de mult s-au organizat întîlniri de lucru cu Conferința Episcopilor Europei Romano-

Catolici, al cărei președinte, Arhiepiscopul Etchegaray, manifestă un sporit interes pentru lucrările Conferinței Bisericilor Europene. De asemenea Secretariatul pentru unitate din Roma trimite la toate reuniunile Conferinței Bisericilor Europene reprezentanți. Și la Bad Soden a fost trimis Pr. Pierre de Contenson. Președintele Dr. Wilm și Secretarul General Dr. Williams au propus să se organizeze întâlniri de lucru între romano-catolici și Conferința Bisericilor Europene, care să studieze anumite teme teologice, cum ar fi de pildă recenta Declarație a Congregației pentru Doctrina Credinței, *Mysterium Ecclesiae*.

La acest punct a luat cuvântul și Episcopul Antonie Ploieșteanul care a arătat că această Declarație a fost o mare surpriză pentru ortodocși și ea constituie o însemnată piedică în calea ecumenismului. Dacă pînă acum se acreditase ideea că teologii romano-catolici au oarecare libertate în cercetările lor ecumenice, acum devine limpede faptul că singurul for care își rezervă dreptul de a avea opinii valabile în romano-catolicism este Magisteriul Bisericii. În fond Declarația *Mysterium Ecclesiae* este o puternică reafirmare a infailibilității papale, contra teologului german Hans Küng, care a atacat infailibilitatea prin argumente în aceeași măsură istorice și teologice. În același sens a vorbit și I.P.S. Mitropolit Emilianos de Calabria, din partea Patriarhiei Ecumenice, și Președintele Dr. Wilm. A răspuns Pr. Pierre de Contenson, reprezentantul Vaticanului, care a încercat să arate că Declarația are și părți bune și anume aceea că afirmă pentru întâia oară și infailibilitatea Bisericii. În final toți au fost de acord că e bine să se organizeze un studiu comun al acestei Declarații spre a se preciza punctele de vedere și mai ales perspectivele relațiilor ecumenice cu Biserica Romano-Catolică.

6. Prof. Dr. Gyula Nagy și Pastorul Attila Kovacs au raportat despre activitatea grupelor de lucru în cursul anului 1973. Rapoartele au fost aprobate. Grupa «Făcători de pace în Europa» a publicat un volum de 109 pagini asupra lucrărilor de la Engelberg (28 mai — 1 iunie 1973) în care este menționată de mai multe ori și activitatea delegatului Bisericii Ortodoxe Române la acest colocviu, Episcopul Antonie Ploieșteanul. Volumul este intitulat: *Pacea în Europa și rolul Bisericilor*. Raportul subgrupeii a 3-a a fost alcătuit sub președinția delegatului Bisericii Ortodoxe Române, Episcopul Antonie Ploieșteanul.

7. Punctul al 11-lea de pe ordinea de zi a fost «Raportul Comitetului Financiar». Din Comitetul Financiar (compus din patru persoane reprezentînd R. F. Germania, Anglia, Olanda, România) face parte și Episcopul Antonie Ploieșteanul. Ședințele Comitetului Financiar au început duminică 14 octombrie și au continuat luni 15 octombrie și miercuri 17 octombrie. Raportul a fost prezentat plenului ședinței Prezidiului și Comitetului Consultativ în două etape (marți 16 octombrie și vineri 19 octombrie).

Bugetul anului 1973 a fost echilibrat printr-o donație masivă din partea Bisericii Evanghelice din R. F. Germania, dar Bugetul anului 1974 prevede un deficit planificat de 117.000 franci elvețieni. El a fost votat în speranța că se vor găsi noi donatori care să-l echilibreze și în 1974. De asemenea Bugetul Adunării Generale Nyborg VII, care va avea loc la Engelberg-Elveția în septembrie 1974, a fost aprobat cu un deficit planificat de 123.000 franci elvețieni. Se va cere Bisericilor membre o donație specială pentru Adunarea Generală.

Comitetul Financiar a recomandat să nu se facă cheltuieli în afara bugetului aprobat, iar în cazul în care bugetul anului 1974 nu va putea fi echilibrat pînă la jumătatea anului, secretariatul Conferinței va trebui să reducă unele activități, în așa

fel încît să se evite apelul la fondurile de rezervă. Această propunere a fost făcută în plen de către I.P.S. Mitropolit Iustin și a fost votată.

S-a prezentat adunării și Bugetul anului 1975, dar întrucît n-a existat încă posibilitatea unei evaluări exacte a activităților care vor implica cheltuieli, la propunerea Episcopului Antonie Ploieșteanul, acest buget a fost considerat doar «informativ» și votat ca atare.

8. Adunarea comună de la Bad Soden a consacrat o parte din timp și organizării Adunării Generale Nyborg VII. Comitetul special, care are sarcina să organizeze toate detaliile practice, a raportat ce a făcut pînă acum, constatîndu-se că organizarea este deja pusă la punct. De asemenea pregătirea temelor principale, încredințată unei alte Comisii, progresează satisfăcător. S-au făcut propuneri pentru modificarea unor reguli de procedură la alegeri, care urmează a fi prezentate spre aprobare Adunării generale. Tot Adunării generale urmează să i se prezinte un proiect de trecere a «Inter Church Aid»-ului, pe plan european, în sarcina Conferinței Bisericilor Europene.

Secretarul general a fost autorizat să procedeze la studiul în amănunt al acestei probleme. De asemenea, la propunerea Secretarului general, i s-a dat în studiu posibilitatea organizării, după Nyborg VII, a unui *Program special* de studii și cercetări teologice în cadrul Conferinței Bisericilor Europene, acest program urmînd a fi finanțat din donații speciale și urmînd a avea un buget aparte. El a propus, printre altele, angajarea unui secretar de studii. Dr. Wischmann a propus ca acest secretariat de studii să fie mai larg și să cuprindă și un ortodox. I.P.S. Mitropolit Iustin a recomandat ca în abordarea temelor de către acest nou secretariat să se aibă în vedere întotdeauna un echilibru interconfesional. Studiile să nu fie orientate numai din perspectiva apuseană, ci și din cea ortodoxă. Drept urmare s-a creat pe loc o comisie alcătuită din Episcopul Antonie Ploieșteanul, Prof. Zabolotsky (U.R.S.S.), Dr. Shaw (Anglia) și Frau Dr. Lilienfeld (R. F. Germania), care să facă propuneri. Această comisie a propus ca, la fiecare adunare a Prezidiului și a Comitetului Consultativ, o zi să fie dedicată studierii în comun, din punct de vedere interconfesional, a unei teme teologice legată de probleme de interes general în momentul acela. A luat cuvîntul Episcopul Antonie Ploieșteanul, care a motivat această propunere, pornită de la sugestia I.P.S. Mitropolit Iustin. Propunerea a fost votată în unanimitate.

9. Ca și la Marsilia, în 1971, și Puchberg, în 1972, situația din Irlanda de Nord a preocupat în mod deosebit Prezidiul și Comitetul Consultativ. Au fost invitați doi irlandezi, reprezentanți ai celor două confesiuni în luptă: Pr. Murphy, romano-catolic și Rev. Gallagher, protestant. Amîndoi au ținut cîte o conferință arătînd eforturile care se fac din amîndouă părțile pentru a se ajunge la pace.

Secretarul General Dr. G. G. Williams a arătat apoi că, potrivit unei decizii anterioare, a procedat la constituirea unui fond de ajutor de urgență pentru Irlanda de Nord. Este bucuros să anunțe că scrisoarea pe care a trimis-o Bisericilor la 13 decembrie 1972 a avut un ecou foarte pozitiv și s-a putut crea acest fond în valoare de 76.187 franci elvețieni.

10. Reprezentanții Conferinței Bisericilor Europene care au luat parte la diferite întruniri (Bangkok și C.C.P.) au prezentat rapoarte despre cele văzute și despre cele ce au spus ei acolo.

În continuare, s-a fixat agenda diferitelor comitete și grupe de lucru. Astfel, la 23 octombrie 1973, la Geneva se va aduna un mic grup care va studia reacțiile față de proiectul temei principale pentru Nyborg VII. Între 27 și 30 noiembrie 1973 se vor

aduna la Buckow, R.D.G., cele două grupe de lucru : ecleziologic și pentru pace. Între 24 și 28 ianuarie 1974 se va aduna la București Comisia pregătitoare pentru Adunarea Generală Nyborg VII. Între 6 și 7 februarie 1974 se va organiza o nouă întâlnire între Conferința Bisericilor Europene și Conferința Episcopilor romano-catolici din Europa (locul urmează să fie stabilit ulterior). Între 22 și 23 februarie 1974 se va aduna la Engelberg Comitetul de Organizare practică a Adunării Generale Nyborg VII. Între 25 și 29 martie 1974 se va aduna în Creta Prezidiul Conferinței, în ședință ordinară. Între 12 și 14 septembrie 1974 se va aduna la Engelberg-Elveția Prezidiul și Comitetul Consultativ în ședință comună ordinară. Între 16 și 23 septembrie 1974 se va ține la Engelberg Adunarea Generală Nyborg VII.

11. Miercuri 17 octombrie 1973, la Bad Soden, Biserica Evanghelică din Frankfurt pe Main a dat la Hotelul Weisses Haus o recepție în cinstea participanților la lucrările Prezidiului și Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene. A vorbit Dr. Ernst Wilm, președintele Conferinței și Dl. Helmut Spengler din partea Bisericii Evanghelice locale.

În numele participanților la lucrări a vorbit I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, care a spus :

Primul cuvânt pe care aș dori să-l adresez în acest moment Bisericilor din R. F. Germania este o mulțumire călduroasă pentru posibilitatea ce ne-a oferit de a ne aduna aici, la Bad Soden, în condiții optime, atât pentru a analiza munca noastră trecută cât și pentru a ne lansa în noi acțiuni pentru viitor.

Deși spiritul care ne însuflețește are o acțiune universală — fiind legat de noțiunea fundamentală de Biserica Una —, totuși ne-am adunat de această dată ca reprezentanți ai Bisericilor Europei. Europa nu este numai continentul izvor al civilizației și culturii societății moderne ; ea este, de asemenea, continentul izvor al diviziunilor noastre în Biserică și al conflictelor și luptelor în lume. Tragedia Goigotei, izvor permanent de dureri amare și în același timp, de viață fericită, s-a împlinit în țara Bibliei. Dar în acea epocă Imperiul roman era acela care stăpânea acolo. Astfel, pagina luminoasă a moștenirii comorii spirituale pe care o avem de la înaintașii noștri merge împreună cu responsabilitatea istorică ce apasă greu asupra conștiinței noastre europene și creștine, nu numai pentru trecut, ci și pentru viitor.

Din fericire, în zilele noastre — în ciuda tragediilor din Chile și din Orientul Apropiat — pe de o parte, procesul de ameliorare a relațiilor dintre națiunile din Estul și Vestul Europei progresează puțin câte puțin, iar convorbirile care se desășoară acum în cadrul Conferinței asupra securității și cooperării europene se găsesc pe calea cea bună, iar pe de altă parte, apar semne încurajatoare în viața Bisericilor noastre. Pare că, mai mult decât în altă epocă a istoriei, vocea Mîntuitorului nostru, care bate neîncetat la poarta noastră, începe să fie auzită și ascultată. În lumea laică, de asemenea pare că se formează o societate responsabilă de datoriile sale.

Avem convingerea că Bisericile noastre au adus o contribuție pozitivă la o mai bună înțelegere între credincioși și, de asemenea, între statele europene. În același timp, trebuie să recunoaștem că am făcut tot ceea ce a trebuit și a putut fi făcut. Dar, bunăvoința noastră a fost ajutată de binecuvîntarea Domnului ; El a împlinit slăbiciunea noastră. Bisericile noastre se bucură de pace, înțelegere, colaborare în multe domenii. Și în cadrul Conferinței Bisericilor Europene facem eforturi pentru a crește împreună și pentru a ne sprijini unii pe alții, pentru a ajunge la realizarea idealului nostru comun : unitatea umanității. În acest sens, putem spune că activitatea Conferinței Bisericilor Europene este în slujba Europei și a altor continente.

Sînt fericit că am avut posibilitatea să pronunț aceste cuvinte cu ocazia întîlnirii noastre în R. F. Germania, țara care a adus o mare contribuție la destinderea europeană în acești ultimi ani. Și, cu un sentiment de înaltă apreciere, îmi îndrept privirile spre Bisericile Germane care acționează neîncetat, pe diferite căi pentru a lărgi și aprofunda colaborarea între Bisericile din Vestul și Estul Europei. În general, participarea Bisericilor din R. F. Germania la munca Conferinței Bisericilor Europene se bucură de o înaltă apreciere în Bisericile noastre Ortodoxe.

Și, să-mi fie permis să menționez un nume care ilustrează activitatea Bisericilor Germane, în stabilirea de raporturi frățești cu Bisericile din Est, în special, cu Bisericile Ortodoxe. Este vorba de Președintele Dr. Adolf Wischmann, către care îmi îndrept privirile cu simpatie și recunoștință.

Noi toți sîntem fericiți să sărbătorim împreună cea de 65-a aniversare a Domniei Sale, exprimîndu-i cele mai bune urări.

Profită de această ocazie pentru a-i transmite binecuvîntările Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și salutările frățești ale bunilor săi prieteni din România.

Cu prilejul recepției a fost sărbătorită și ziua de naștere a Dr-ului A. Wischmann, președintele Serviciului de Relații Externe al Bisericii Evanghelice-Luterane din Republica Federală Germania. Vorbitorii s-au referit toți la acest eveniment, deoarece Președintele Wischmann este o personalitate foarte cunoscută în Europa. Printre vorbitori a fost și celebrul pastor M. Niemöeller.

12. La sfîrșitul lucrărilor, Adunarea a hotărît ca, în funcție de situația evenimentelor din lumea de azi și în funcție de responsabilitatea Bisericilor față de lume, să se trimită tuturor Bisericilor membre o Declarație din partea Conferinței Bisericilor Europene. A fost ales un Comitet de redactare alcătuit din Episcopul Antonie Ploieșteanul, Episcopul Wilson de Chichester (Anglia), Pastorul Dr. Emmen (Olanda) și Pastorul Fedicikin (U.R.S.S.). Comitetul a alcătuit o Declarație care supusă analizei și votului a fost acceptată cu unanimitate.

Iată textul Declarației :

La Bad Soden s-au întîlnit în săptămîna aceasta (14—20 octombrie 1973) Prezidiul și Comitetul Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene. În cursul discuțiilor, în numele Bisericilor noastre membre, n-am putut să nu ne preocupăm și de ceea ce se petrece în lume, dincolo de Bisericile noastre, și în special ne-am dat seama că există încă multe părți din lume care au nevoie de ajutorul și de compasiunea noastră, fiind în adîncă suferință. În multe din aceste situații, oamenii pot fi divizați în judecățile lor politice, dar Bisericile nu pot fi împărțite ; toate condamnă cu tărie războiul și violența ca mijloc de rezolvare a diferendelor, indiferent unde se produc ele și Bisericile nu pot tăcea în această privință. Scriem drept aceea această scrisoare Bisericilor noastre membre, cerîndu-le să studieze cum pot să ajute fiecare la reducerea suferințelor omenești din lume și să contribuie la dreptate și pace.

Desigur, nu trebuie să uităm faptul că unele lucruri pozitive au fost deja realizate în ceea ce privește mai buna înțelegere dintre națiunile din Est și Vest. A fost ratificat acordul de bază dintre Republica Federală Germania și Republica Democrată Germană și ambele state germane au fost primite ca membre în Organizația Națiunilor Unite. În Europa, care a avut atîta de suferit urmările celui de al doilea război mondial, acestea sînt semne foarte bune. Un alt semn de destindere este și organizarea

Conferinței pentru Securitate și Cooperare Europeană, mai întâi la Helsinki și apoi la Geneva. Avem datoria, ca creștini, să acordăm acestor realizări interesul și rugăciunile noastre.

Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că pentru mulți oameni încă nu există nici dreptate, nici pace. Drepturile umane pot fi nesocotite prin inegalitate economică, socială și rasială și prin lipsa de libertate. Intoleranța ia forme violente. Chiar acum, spre exemplu, două teritorii cer atenția noastră deosebită și acțiunea noastră. Există o urgență disperată ca vărsarea de sânge să ia sfârșit în Chile și cei ce dețin puterea să fie chemați să respecte drepturile umane. Chemăm Bisericile noastre să ceară guvernelor lor să asigure securitatea refugiaților și a celor ce au nevoie de ajutor, primindu-i în ambasadele lor din Chile, mai întâi, și apoi ca refugiați în țările din Europa.

În Orientul Apropiat, reînceperea războiului a readus suferința și ura între popoarele în luptă. Chemăm toate națiunile să nu încurajeze dezvoltarea războiului, ci să inițieze pași spre urgenta lui terminare, lucrând împreună la găsirea unei soluții politice care să garanteze dreptul fiecărei națiuni și al fiecărui popor la existență și demnitate.

De aceea chemăm toate Bisericile membre ale Conferinței Bisericilor Europene să acționeze pe toate căile și să-și sporească eforturile pentru pace. Să fim gata să trimitem reprezentanți la guvernele noastre, cerându-le să ia măsuri în vederea găsirii unor soluții pozitive; să sprijine organizațiile care luptă pentru pacea între națiuni; să promoveze o opinie publică liberă de prejudecăți; să sprijine toate măsurile cerute de necesitățile de ajutorare. Mai presus de orice, invităm smerit Bisericile noastre să reflecteze asupra acestor situații, în lumina învățaturii lui Hristos; să facă neîncetate rugăciuni pentru pace și înțelegere între popoare; să ne aplecăm fiecare din ce în ce mai mult spre ajutorarea practică a celor în nevoie.

Adunarea de la Bad Soden s-a încheiat în ziua de 20 octombrie 1973.

† Episcop ANTONIE PLOIEȘTEANUL
Vicar patriarhal

C R O N I C Ă

Marti, 4 septembrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit la reședința de la Dragoslavele pe Prea Sfințitul Episcop Germain Hardy al Bisericii Ortodoxe-Catolice din Franța.

Miercuri, 19 septembrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Rev. John Backus, preot anglican slujitor la bisericile anglicane din Istanbul și împrejurimi, care a transmis un mesaj din partea Sanctității Sale Patriarhul ecumenic Dimitrios I.

Sîmbătă, 22 septembrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit un grup de circa 50 de persoane, clerici și mireni din cadrul Societății italiene «Opera Romana Pellegrinaggi», condus de P. Cuv. Arhim. Mircea Clineț, din Milano.

Au fost de față : P. S. Episcop Roman Ialomiteanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, și P. C. Pr. Ioan Gagi, directorul Administrației Patriarhale.

Duminică, 23 septembrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a asistat la sfînta liturghie în catedrala patriarhală, împreună cu I. P. S. Mitropolit Damaschinos de Tranoupolis, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice la Geneva, venit în vizită la Patriarhia Română.

Vineri, 28 septembrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Dl. Charles Michael Faltas, care a adus un mesaj din partea P. S. Episcop Samuel, vicarul Sanctității Sale Șenuda al III-lea, Patriarhul Bisericii Copte din Egipt.

În aceeași zi, la orele 17, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Rev. Prof. Wilhelm Nyssen și pe Dl. Prof. Dr. Udo Derbolovski din Köln — R. F. Germania.

Duminică, 21 octombrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a oficiat sfînta liturghie în catedrala patriarhală, de față fiind și oaspeții de la Consiliul Ecumenic din Geneva ; Prof. Emilio Castro și Prof. Thomas Wisser, aflați în vizită în țara noastră ca invitați ai Patriarhiei Române, împreună cu P. C. Pr. Prof. Ion Bria.

Joi, 25 octombrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Rev. Pastor Paul Abrect, director al Departamentului «Biserica și Societatea» din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Au fost de față P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, P. C. Pr. Consilier Ilie Georgescu, și Dl. Remus Rus, interpret pentru limba engleză.

Luni, 29 octombrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit vizita de curtuazie a Domnului Chryssanthos J. Dimitriadis, președintele Organizației Naționale de Turism a Greciei, însoțit de Directorul Planificării acelei organizații, Domnul Sideris Athanassios, și de Domnul Ambasador al Greciei la București, Excelența Sa Aristote F. Phrydas.

DIN VIAȚA COMUNITĂȚILOR ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE

EPISCOPIA MISIONARĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN AMERICA

Revista «Credința», numărul 5/1973, aduce un cald omagiu Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cu ocazia sărbătoririi celor 25 de ani de patriarhat.

Revista se deschide cu articolul P. S. Episcop Victorin, intitulat sugestiv *Împlinirile Prea Fericitii Sale*, în care sînt prinse principalele realizări ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru Biserica noastră și comunitățile ortodoxe române de peste hotare, precum și pe linia promovării și dezvoltării relațiilor frățești cu toate Bisericile Ortodoxe. Sînt amintite, de asemenea, legăturile și schimburile de vizite ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian cu Întâistătorii unor Biserici creștine. Vorbind despre comunitățile ortodoxe române de peste hotare, autorul subliniază: «Biserica Ortodoxă Română, sub conducerea Prea Fericitului Patriarh Justinian, a răspuns cu toată atenția și sprijinul trebuințelor sufletești ale credincioșilor ortodocși români din străinătate... Ei au putut afla un locaș de rugăciune, o slujbă religioasă în limba română, un preot care să-i împărtășească cu Sfintele Taine, să le boteze copiii, să-i cunune pe cei tineri, să-i înmormînteze pe cei trecuți din viață, după tradițiile și credința Bisericii în care s-au născut și au trăit. Biserici cu preoți români sub îngrijirea directă a Patriarhiei se află în Iugoslavia, în Ungaria, în Bulgaria, la Londra, în Anglia, la Viena, în Austria, la Baden-Baden, în R. F. Germania, în Suedia, în Franța, în Australia și la Locurile Sfinte, la Ierusalim. Cuvîntul de îndrumare după învățătura Bisericii noastre Ortodoxe Române e răspîndit prin viu grai, prin predici și povățuiri, precum și în scris, prin cărțile de rugăciuni și învățătură de credință, buletine parohiale, calendare și publicații periodice».

P. S. Episcop Victorin subliniază că Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America s-a bucurat de atenție și de sprijin cu totul deosebit din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, chiar din primii ani de patriarhat.

O frumoasă tabletă literară închină înaltului sărbătorit talentatul în cele ale condeiului, Arhim. B. V. Anania, subliniind chipul păstorului desăvîrșit realizat de Prea Fericitul Sa. În articolul *Martorii Patriarhului*, Gh. Alexe evidențiază trăinicia operei săvîrșite de Prea Fericitul Părinte Patriarh în cei 25 de ani de patriarhat. Cei 25 de ani de înalte împliniri bisericesti ale Întâistătorului au creat epocă și veșmînt nou Bisericii Ortodoxe Române, subliniază Pr. Dumitru Bodale în articolul intitulat *Bucuria Bisericii Ortodoxe Române*.

Numărul 6/1973 al revistei «Credința» deschide partea oficială cu anunțarea datei Congresului Bisericesc al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, pentru 19, 20 și 21 iulie a.c., în orașul Edmonton, capitala provinciei Alberta din vestul Canadei, gazde fiind Parohia «Sfinții Împărați Constantin și Elena» din Edmonton, Parohia «Sfînta Maria din Boian», «Liga tineretului român ortodox» și «Comunitatea fra-

ternală a românilor din Edmonton». Se dau amănunte privind organizarea și lucrările Congresului, slujbele bisericești și bogatul program artistic care va fi dat de organizația locală a tineretului român.

Tot în cuprinsul acestui număr este prezentat un frumos medalion al ilustrului protopop român G. Moraru, trecut la cele veșnice în dimineața zilei de 1 iulie 1973. În suplimentul numărului, sînt sărbătoriți P. C. Protopop George Nan (născut la 5 februarie 1899, în comuna Mogoșoaia, județul Ilfov, din părinți originari din Arpașul de Sus) și Doamna Preoteasă Maria Nan, de către întreaga comunitate românească din Windsor, Ontario-Canada la împlinirea a 50 de ani de la căsătoria lor și la capătul unei bogate activități desfășurate în Canada, timp de 46 de ani.

Numărul 7—8/1973 al revistei «Credința» publică la loc de frunte hotărîrea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, luată în ședința din 11 iunie 1973 și confirmată în decizia nr. 9425 din aceeași zi, prin care P. S. Episcop Victorin a fost ridicat la rangul de Arhiepiscop. «Evenimentul are o importanță istorică în evoluția și viața Bisericii Ortodoxe Române în America».

Revista aduce la cunoștință cititorilor săi și celelalte numiri de episcopi eparhioți și vicari în sînul Bisericii Ortodoxe Române, precum și ridicarea la rang de Arhiepiscopie a Eparhiei Clujului, iar a titularului ei la rangul de arhiepiscop și publică știri curente din viața comunității ortodoxe române din America.

Credincioșii ortodocși români din Filadelfia, Parohia «Sfînta Treime», își exprimă bucuria că au intrat în posesia unei mari și impunătoare biserici cu casă parohială și cu toate celelalte anexe, — cedate lor de Episcopia Anglicană.

Numărul 10/1973 al revistei, în primul articol, dă cîteva date despre tipografia Arhiepiscopiei achiziționată acum doi ani și al cărei cost este astăzi pe jumătate achitat.

Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America, cu Arhipăstorul ei și cu o serie de teologi este prezentă la Adunarea Bisericească de la Waltam, din 25—28 septembrie a.c., care a întrunit pe conducătorii spirituali ai Bisericilor Ortodoxe, Romano-Catolice și Protestante (un cardinal și 76 de arhiepiscopi, episcopi, preoți și pastori din cele 6 state din New England: Connecticut, Maine, Massachusetts, New Hampshire, Rhode Island și Vermont). «Tema principală a dezbaterilor a fost *Biserica și societatea*. Scopul a fost de a stabili care sînt principalele cerințe ale vieții sociale contemporane în care Biserica trebuie să-și dea toată contribuția ei». O altă temă a fost *Biserica și urbanistica*, tratată de Daniel Short și de patru coreferenți. I. P. S. Arhiepiscop Victorin «a tratat în profunzime subiectul principal al Conferinței». Plecînd de la însăși întruparea Mîntuitorului, I. P. S. Sa «a arătat că Biserica întemeiată de Mîntuitorul pe pămînt își justifică misiunea ei în lume tocmai prin continuarea lucrării Mîntuitorului pentru îmbunătățirea vieții morale și sociale a omenirii». Punctul de vedere exprimat de I. P. S. Arhiepiscop Victorin a fost însușit de Congres drept punct de orientare în problema relației dintre Biserică și viața socială.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN PARIS

Revista «Vestitorul», numărul 9 (5), 1973, se deschide cu poezia Cîntec pentru chipul țării și al mamei, semnată de N. B. Asociînd chipul mamei cu cel al țării, autorul reușește să prindă cîteva trăsături dominante ale acesteia din urmă, chiar dacă limba în care este scrisă este cu totul nelucrată și voit arhaică, iar versurile nu mărturisesc preocupări poetice.

Articolul *Argeș*, preluat din revista «Mitropolia Olteniei», este o evocare bine-venită a trecutului Argeșului, ca scaun domnesc și scaun mitropolitan.

La rubrica *Viața religioasă în România*, sînt consemnate cîteva date importante din viața Bisericii noastre în primele patru luni ale anului în curs: alegerea și întronizarea I. P. S. Teoctist, Mitropolitul Olteniei; uniformizarea cultului în dezbaterea clerului român; consfătuirea din 27 martie asupra conferințelor teologice interconfesionale, ca expresii ale ecumenismului local; aniversarea a 120 de ani de existență a ziarului bisericesc «Telegraful Român» (1853—1973); sărbătorirea hramului «Sfîntul Calinic cel Nou» la Mînăstirea Cernica; numirea P. C. Pr. Prof. Ion Bria în funcția de secretar pentru cercetări și relații cu ortodocșii în cadrul Comisiei «Misiune și Evanghelizare» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor; oaspeți din Franța la Institutele teologice de grad universitar din București și Sibiu: P. S. Pierre L'Huillier, episcop ortodox din Paris și Rev. M. J. Le Guillou, directorul Institutului Ecumenic din Paris.

În rubrica «*Din frumusețile patriei*», sînt prezentate foarte succint: Biserica de lemn din satul Surdești, Maramureș; castelul de la Ciucea; lacurile Bărăganului și castanii din Valea Borcutului, Baia-Mare.

Numărul 10 (6), 1973, al revistei «*Vestitorul*», se deschide cu un articol omagial: *La a 25-a aniversare de patriarhat*, în care complexa personalitate a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian este prezentată pe fundalul bogatelor realizări ale înaltului sărbătorit în slujba Bisericii și a poporului român. Prea Fericirea Sa este înfățișat ca «omul de rugăciune, vizionarul, omul de acțiune, organizatorul, conducătorul și păstorul în adevărata accepțiune a cuvîntului evanghelic». Ctitor de viață nouă bisericească, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a dat o altă concepție despre menirea clerului, înlăturînd din preocupările lui tot ce e străin și vătămător adevăratelor lui chemări și punîndu-l în situația să slujească în duhul Evangheliei lui Hristos nobilele năzuințe de pace, de dreptate, de bunăstare, de demnitate umană, ale credincioșilor, ale poporului și ale lumii întregi. Menționîndu-se că Prea Fericirea Sa a înnoit Biserica Ortodoxă Română și toate instituțiile ei, purtînd neobosită grijă de biserici și mînăstiri, pe care le-a restaurat și le-a împodobit, se subliniază: «Aceași grijă a purtat-o Prea Fericirea Sa și pentru bisericile ortodoxe române de peste hotare, pe care le-a înzestrat cu veșminte, mobilier și tot ce este necesar unei bune desfășurări a cultului».

Revista publică scrisoarea P. S. Episcop Teofil, de cald omagiu adus Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Române la cei 25 de ani de patriarhat și de mărturisire sinceră a devotamentului semnatarului acestei scrisori față de Biserica și poporul român. Același caracter aniversar are și poezia *Prinos*, ca și articolul *Cu românii de departe împreună*, referitor la comunitățile ortodoxe române din străinătate și la grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian față de acestea, subliniind «unitatea spirituală a tuturor românilor din țară și de peste hotare realizată prin Biserica Ortodoxă Română în fruntea căreia de un sfert de veac se află Prea Fericitul Patriarh Justinian».

Articolul *Cîteva considerente istorice despre Transilvania* prezintă interes în problema formării poporului și a limbii române, a continuității romanice în Dacia după 271 și a pătrunderii și dezvoltării creștinismului în Dacia.

În continuare, revista publică versuri din *Oda României*, scrisă de Al. Odobescu în 1852 și poezia *Magdalena* de Octavian Barbu.

Într-un articol scurt, este comemorat Sfântul Atanasie cel Mare, ca apărător al dreptei credinței, la 1600 de ani de la moartea sa (373).

Din numărul 11—13 (7—9), 1973 al aceleiași reviste spicuiim următoarele :

În articolul inaugural, intitulat *La început de an nou bisericesc*, P. S. Episcop Teofil adresează un călduros cuvînt de învățătură păstoriților săi, precum și ostentorilor, sprijinatorilor și cititorilor revistei «Vestitorul».

Sub semnătura redacției, articolul *Les relations roumaine-françaises continuent toujours de se développer* cuprindé impresii și declarații ale unor înalte personalități franceze care au vizitat recent România. Astfel, Dl. Alain Poher, președintele Senatului și Dl. senator Pierre Christian Taittinger, președintele Grupului de prietenie Franța-România, și-au exprimat admirația față de transformările înnoitoare intervenite în ultimii ani în țara noastră în diferitele domenii de activitate, subliniind totodată intensificarea relațiilor culturale româno-franceze și a prieteniei dintre cele două popoare.

Articolul *Pentru slujba la altar* menționează înfăptuirile Prea Fericitului Patriarh Justinian, în cei 25 de ani de patriarhat, în sectorul învățămîntului teologic, subliniind grija Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române pentru pregătirea viitorilor slujitori ai altarelor, prin reorganizarea școlilor teologice, editarea manualelor pentru învățămîntul universitar teologic și seminarial, înzestrarea bibliotecilor, intensificarea practicii liturgice etc. În concluzie, autorul (P.I.N.) relevă: «Cu gîndul, cu vorba și cu fapta, în cei 25 de ani de patriarhat, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a fost îndrumătorul permanent și neobosit al celor ce se pregătesc pentru slujba la altar. Și va rămîne de-a pururi în inima lor».

Hauts prelats français en Roumanie : Le R. P. Le Guillou et Mgr Pierre prezintă impresiile unor teologi francezi veniți în România în cadrul schimburilor dintre Institutul superior de studii ecumenice din Paris și Institutele teologice de grad universitar din București și Sibiu. Se subliniază participarea la înalt nivel a teologilor ortodocși români și preocupările acestora pentru problemele majore ale teologiei contemporane.

În continuare, revista publică o prezentare a volumului I al din ciclul «Apostolat social»: Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *În duhul înfrățirii și al dragostei* (București, 1973). Se analizează tematica acestei lucrări care constituie un omagiu adus Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române cu ocazia aniversării unui «ort de veac de patriarhat, subliniindu-se că «prin adunarea acestor gînduri, idei, preocupări și nădejdi într-un volum ce iese astăzi la lumină, se dă tuturor posibilitatea de a cunoaște grija deosebită pe care o are Prea Fericirea Sa față de toate aspectele vieții bisericești, precum și pentru preocuparea pentru pace, progres social și bună înțelegere între oameni», iar volumul acesta este «încă un dar pe care Prea Fericitul Patriarh Justinian îl face — ca și întreaga sa viață — Bisericii Ortodoxe Române și credincioșilor ei».

Este prezentat de asemenea buletinul trimestrial editat de Sectorul relațiilor externe al Bisericii Ortodoxe Române («Romanian Orthodox Church News»), într-un articol reprodus din «Le Croix», sub titlul *Un partenaire à ne pas négliger dans le dialogue oecuménique : L'Église Orthodoxe de Roumanie*, în care se dau date privind organizarea și activitatea internă și externă a Bisericii Ortodoxe Române.

Mitropolitul Dosoftei al Moldovei (1624—1693), un bogat medalion închinat de Prof. G. V. N. eruditului mitropolit cărturar moldovean care este comemorat în acest an în cadrul UNESCO cu ocazia împlinirii a 300 de ani de la apariția operei sale de căpetenie, *Psaltirea în versuri*. Autorul prezintă personalitatea mitropolitului Dosoftei și operele acestuia, oprindu-se îndeosebi asupra *Psaltirii în versuri* pe care o consideră «o operă de mare prestigiu literar», iar pe autorul ei drept unul din «ctitorii limbii literare românești».

Din nr. 14 (10), 1973 al revistei spicuim :

Vizita în România a D-lui Jean de Lipkovski, secretar de Stat al Afacerilor Străine al Franței, în fruntea unei delegații de diplomați francezi, între 28 și 31 octombrie 1973.

Reîntoarcerea la noi înșine, de I. G. B., o fină analiză psihologică a unui român care își vizitează țara după aproape 27 de ani, mînat de dorul pămîntului strămoșesc. Vizitatorul rămîne uimit de realizările muncii oamenilor din România și de preocupările lor spre mai bine, ca și de bisericile de aici, frecventate de credincioșii cucernici, cu atmosfera lor de rugăciune și pace sufletească.

Cultura teologică și literatura bisericească în România înfățișează, sub semnătura D. B. C., câteva din realizările Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pe tărîmul scrisului bisericesc, în timpul arhipăstoririi sale de pînă acum. Sînt amintite revistele centrale și cele mitropolitane editate de Biserica Ortodoxă Română, diferite lucrări de teologie, cărți de cult, manuale teologice, almanahuri, îndrumătoare pastorale, broșuri etc., subliniindu-se că activitatea pastorală a clerului ortodox român s-a intensificat prin ridicarea culturii teologice la un nivel superior în anii de patriarhat ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Insemnare la tricentenarul lui Dimitrie Cantemir prezintă câteva reflecții asupra personalității ilustrului savant moldovean, de renume mondial, Dimitrie Cantemir, insistînd îndeosebi asupra concepției sale despre unitatea neamului românesc (*Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*), a dorinței sale de a face cunoscută lumii țara sa (*Descriptio Moldaviae*) și a erudiției sale teologice (*Sistema religiei mahomedane*).

Dimitrie Cantemir despre clerul din Moldova ilustrează printr-un fragment din lucrarea *Descriptio Moldaviae* modul în care Dimitrie Cantemir expune situația Bisericii Moldovei din vremea sa.

În încheiere, sînt publicate câteva scrisori ale cititorilor, în care aceștia își manifestă atașamentul și dragostea lor față de comunitatea ortodoxă română din Paris, condusă de P. S. Episcop Teofil.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN LONDRA

Buletinul oficial al acestei parohii, «*Altarul — The Altar*», an. IV, 1973, nr. 1, se deschide cu *Mesajul Grației Sale Arhiepiscopul de Canterbury*, prezentat la 6 iunie 1973 Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cu ocazia sărbătoririi a 25 de ani de patriarhat, publicat în limba engleză.

Seria articolelor începe cu *Canonizarea sfinților români*, act de o excepțională importanță pentru viața religioasă a ortodoxiei românești. Sînt amintiți pe nume sfinții români canonizați, precum și sfinții ale căror sfinte moaște se păstrează pe meleagurile românești, pentru care fapt cultul lor a fost generalizat. Este publicată apoi o pagină antologică foarte semnificativă, intitulată *Mîndria de a fi român*, din

publicistica lui M. Eminescu de la «Timpul» (16 aprilie 1878). Proclamarea independenței de stat a României (9 mai 1877) și dobândirea ei apoi pe calea armelor în războiul pentru independență (1877—1878) sînt cinstite și atenționate în articolul *Ziua independenței*. «Independența, subliniază articolul, a fost cucerită faptic pe cîmpurile de bătălie de la Plevna, Rahova, Smîrdan, cînd ostașii și ofițerii români s-au acoperit de glorie, prin bărbăția și datoria sfîntă arătată către neam și Țară».

Revista informează pe cititorii săi despre viața Bisericii Ortodoxe din România: vizite de ierarhi ortodocși români peste hotare, conferințe teologice, alegerea și instalarea I. P. S. Teoctist ca Mitropolit al Olteniei; știri din învățămîntul teologic; lucrări teologice apărute; profesori de teologie români la Institutul ecumenic de la Ierusalim ș.a.

Cititorii sînt informați de asemenea de evenimente ce au avut loc pe plan cultural și politic: personalități științifice, culturale și artistice românești, recomandate de UNESCO spre sărbătorire anul acesta; vizite diplomatice; aniversarea revoluției de la 1848, în adunări festive la Blaj și București.

Revista publică și un medalion închinat pictorului bisericesc român Edward Kelly, azi în vîrstă de 83 de ani.

Revista se încheie cu date din activitatea Parohiei ortodoxe române din Londra, pe lunile ianuarie—mai 1973.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN SUECIA

Numărul 2, iunie, 1973, al revistei «Candela» se deschide cu frumoasa poezie «Hristos a înviat» de Al. Vlahuță.

Prima parte a revistei este dedicată sărbătoririi unui sfert de veac de patriarhat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. În articolul redacțional, intitulat: *Omagiu Prea Fericitului Părinte Justinian (1948 — 6 iunie — 1973)*, portretul înaltului sărbătorit este prezentat în lumina înfăptuirilor epocale, pe tărîm bisericesc și pe cel al apostolatului social, inițiate și împlinite de Prea Fericirea Sa în opera de slujire a lui Hristos, a omului și a societății în care credincioșii Bisericii noastre își duc existența. Pe linie externă, «în meritoriile strădaniei actuale ale tuturor Bisericilor creștine de a-și reface unitatea primară și de a contribui practic, cu forțe sporite, la rezolvarea imenselor probleme ale omenirii contemporane, Biserica Ortodoxă Română, sub îndrumarea Prea Fericirii Sale, și-a sporit colaborarea, în primul rînd, cu toate Bisericile Ortodoxe, dar și cu toate celelalte, prin întîlniri, la diferite nivele, conferințe, vizite, hotărîri de lucru, schimb de studenți și publicații etc., lucruri care au adus un imens spor de prestigiu Bisericii noastre, Întîistătătorului ei și ierarhilor respectivi». Ca o încununare a celor de mai sus, subliniază în continuare articolul, este faptul că la cererea credincioșilor ortodocși români de peste hotare, Biserica-Mamă a întemeiat noi parohii românești, în diferite țări, cu scopul de a asigura asistența religioasă, a contribui la păstrarea credinței strămoșești, a datinilor și obiceiurilor românești și a dragostei și respectului pentru poporul din care au odrăslit. Sfintele locașuri ale multor parohii au fost înzestrate cu toate cele de trebuință cultului și buneii lor funcționări.

Revista publică, în limba suedeză și în traducere românească, textul *Scrisorii Eminenței Sale Arhiepiscopul Dr. Olof Sundby, primatului Bisericii Suediei, către Prea Fericitul Patriarh Justinian*. Cu acest prilej, Eminența Sa Primatul Suediei subliniază valoroasa contribuție adusă activității religioase din țara sa, de diferitele parohii din Suedia, printre care se află și Parohia ortodoxă română.

În scrisoarea de răspuns, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian își exprimă bucuria pentru bunele sentimente exprimate și subliniază legăturile foarte vechi dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Luterană a Suediei.

Urmează schimbul de telegrame dintre Parohia ortodoxă română din Suedia și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, prilejuit de jubileul celor 25 de ani de patriarhat.

Partea a doua a revistei publică continuarea articolului P. C. Pr. Prof. Dr. Alexandru Ciurea, din numărul 1 al revistei, intitulat: *Cîteva aspecte esențiale ale vechiului creștinism românesc*, stăruind: a) asupra valorii probante a argumentului filologic; b) asupra teoriilor care datează, în mod cu totul greșit și din motive național-șovine, începuturile creștinismului românesc în secolele IX—X, arătându-le netemeinicia științifică și subliniind, în același timp, că poporul român este un popor romanic, iar Biserica acestuia este o Biserică românească cu o identitate proprie; c) asupra unor personalități mai însemnate ale vechiului nostru creștinism: Ioan Casian, Dionisie Exiguul, Ulfila, Auxențiu de Durostorum și episcopul Niceta de Remesiana, — personalitatea cea mai proeminentă.

Inginerul diplomat Ștefan Cantacuzino semnează articolul *Considerații cu privire la importanța echilibrului ruralo-urban în relație cu împiedicarea poluării mediului fizico-psihic*. Punctul de plecare al acestui studiu și al considerațiilor pe care autorul le face îl constituie cercetarea comparativă a realităților ruralo-urbane din România cu cele din Suedia.

Nu este lipsită de interes nici pagina antologică *Din Sfinții Părinți*, care redă câteva din cugetările acestora legate de Biserică și de viața duhovnicească a credincioșilor.

După știrile importante din viața Bisericii Ortodoxe Române, revista dă date importante din viața bisericească a Parohiei.

La rubrica *Recenzii*, notăm recenzia: Virgil Cîndea, *UNESCO great anniversaries: Dimitrie Cantemir (1673—1723), 300th anniversary of his birth*. Editura Enciclopedică Română, București, 1973 și Lars Thunberg, *Världsekumenik*, Upsala — Stockholm, 1961, care prezintă un interes deosebit pentru cunoașterea Mișcării ecumenice.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN MELBOURNE

«*Altarul străbun*», anul II, nr. 5, iulie—august 1973.

Acest număr al publicației Parohiei ortodoxe române «Sfinții Petru și Pavel» din Melbourne se deschide cu o scrisoare adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian de către un grup de români ortodocși din Australia care au participat la festivitățile celei de a XXV-a aniversări a întronizării Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române, în ziua de 5 iunie 1973. Grupul de excursioniști își exprimă mulțumirea pentru ospitalitatea și dragostea cu care au fost primiți și înconjurați în timpul vizitei în România, precum și pentru bucuria ce li s-a oferit de a revedea frumusețile patriei-mame și de a vizita monumentele bisericești din București și din țară, în frunte cu așezămintele patriarhale. Mulțumind Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru grija părintească cu care a înconjurat pe credincioșii ortodocși români veniți din Australia, grupul de excursioniști își exprimă admirația față de noile construcții existente pe toate planurile în România și asigură pe Prea Fericirea Sa că vor rămîne fii devotați ai Bisericii noastre, păstrînd credința, limba și viața românească tradițională.

În articolul *Popas aniversar*, Dl. Ilie Mihai, președintele Comitetului parohial, face o dare de seamă asupra excursiei organizate în România de un grup de 24 de credincioși ortodocși români din Australia, cu ocazia aniversării a 25 de ani de patriarhat ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. În continuare, sînt redată impresiile de neuitat ale excursioniștilor, prilejuite de momente ca: revederea ținuturilor natale, prefacerile înnoitoare din România, primirea călduroasă la Arhiepiscopia Timișoarei, participarea la festivitățile aniversării a 25 de ani de patriarhat ai Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Române, primirea în audiență de către Prea Fericitul Patriarh Justinian, vizitarea unor așezăminte bisericesti și de artă din București, a unor mînaștiri și centre de cultură națională din țară. Autorul concludă că excursia amintită «a constituit un prim contact nemijlocit al românilor din Australia cu Biserica strămoșească și România».

Schimbarea la față a Domnului, de Pr. Dumitru Găină, cuprinde material omiletic și de zidire duhovnicească a credincioșilor. Autorul relatează împrejurările în care s-a produs acest eveniment și analizează sensurile sărbătorii, subliniind în concluzie îndatorirea pe care o au credincioșii de a-și schimba viața, devenind oameni noi (Efes. IV, 24) și trăind în pace cu toți oamenii (II Cor. XIII, 11).

După necrologul închinat credinciosului *Dumitru Ceapraz* din Melbourne, originar din Brăila și versurile moralizatoare intitulate *Cugetare*, de Th. Dumbravă, sînt relatate *Știri din viața Bisericii Ortodoxe Române*, în cadrul cărora se fac dări de seamă asupra alegerii P. S. Episcop Antim Nica la Eparhia Dunării de Jos și a P. S. Episcop Visarion Aștileanu la Eparhia Aradului, evidențiindu-se personalitatea și înfăptuirile de pînă acum ale celor doi noi episcopi eparhioți.

La rubrica *Știri din parohii* sînt inserate: darea de seamă făcută de Pr. D. Găină credincioșilor din Sydney cu privire la excursia unui grup de credincioși ortodocși români din Australia în România și prezentarea darurilor oferite cu această ocazie de Patriarhia Română comunității ortodoxe române din Sydney; alegerea noului epitrop casier al Parohiei ortodoxe române din Melbourne; sosirea în Australia a P. C. Diac. Constantin M. Iana, solicitat de comunitatea ortodoxă română din Victoria în postul de cîntăreț bisericesc la Parohia «Sfinții Apostoli Petru și Pavel» din Melbourne; donații; slujbe religioase etc.

Cinstirea Maicii Domnului, de Diac. Constantin M. Iana, menționează — în legătură cu praznicul Adormirii Maicii Domnului — temeiurile cultului de supravenerare adus Sfintei Fecioare Maria, manifestările cele mai de seamă ale acestui cult și evlavia deosebită arătată de credincioșii ortodocși români față de Preacurata Fecioară Maria.

Revista se încheie cu articolul moralizator *Hrana și lumina*, de Pr. Dumitru Bodale și versurile *Grai de hrîsov*, semnate de Dumitru Ichim.

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE SURORI

PATRIARHIA ECUMENICĂ

MESAJUL PATRIARHULUI ECUMENIC DIMITRIOS, ADRESAT CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR. — Cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la întemeierea Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Patriarhul ecumenic Dimitrios a adresat acestui organism intercreștin un mesaj, aprobat în prealabil printr-o hotărîre sinodală. Mesajul a fost citit, cu ocazia adunării festive consacrate acestui eveniment, de către reprezentantul Patriarhiei ecumenice, Arhiepiscopul Atenagora al Tiatirei și al Marii Britanii și comentat apoi de Prof. V. Istavridis, membru al delegației patriarhale. Adunarea plenară, ținînd seama de importanța deosebită a mesajului, a hotărît ca acesta să fie trimis tuturor Bisericilor membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în vederea unei studieri aprofundate și în același timp să fie difuzat prin toate mijloacele posibile.

Mesajul se referă mai întîi la atitudinea Patriarhiei Ecumenice față de Mișcarea ecumenică și față de Consiliul Ecumenic al Bisericilor — considerat ca «o nouă manieră de a trăi și de a lucra» și ca una din căile ce ajută la promovarea Bisericilor creștine —, insistînd apoi asupra datoriei de a urmări și încuraja «munca întreprinsă în comun de Bisericile membre ale Consiliului Ecumenic în vederea apropierii și a reunirii tuturor».

În continuare mesajul subliniază contribuția Patriarhiei Ecumenice la Mișcarea ecumenică, apoi se referă la așa-numitele «momente de criză și de autocritică» ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Cu privire la acestea, se fac următoarele propuneri :

— Consiliul Ecumenic al Bisericilor să rămîna un «Consiliu de Biserici», potrivit primului articol din Constituția sa ;

— Ca atare, el trebuie să aibă în vedere, în toate împrejurările, țelul unității creștine ;

— Să se evite acele tendințe care urmăresc admiterea în sînul său, fără un examen serios și aprofundat, a unor mișcări nebisericești ;

— Să-și întemeieze cercetările în privința unității creștine pe adevărul revelat cuprins în Sfînta Scriptură și în Sfînta Tradiție ;

— Să dea Bisericilor membre posibilitatea ideologică și practică a unei mărturisiri comune în lume ;

— În ceea ce privește realitățile umane contemporane, să se aibă în vedere cunoașterea omului sub triplu aspect : ontologic, etic și creștin ;

— Să se găsească forme de expresie mai apropiate de omul modern ;

— Consiliul Ecumenic al Bisericilor trebuie să renunțe la urmărirea unor obiective care îi sînt străine și care l-ar îndepărta de scopul său esențial, de ordin bisericesc și religios.

ALEGEREA UNUI NOU EPISCOP AUXILIAR PENTRU ARHIEPISCOPIA DE CONSTANTINOPOL. — La 18 septembrie 1973, Sfântul Sinod al Patriarhiei Ecumenice a ales în unanimitate pe diaconul patriarhal Ioachim Neranțoulis ca episcop titular de Melitini. Acesta urmează să-și exercite funcțiile sale de ierarh ca episcop auxiliar în districtul Kontoskali—Ipsomatea al Arhiepiscopiei de Constantinopol.

Noul episcop, pe numele de mirean Ilie Neranțoulis, s-a născut la Istanbul în anul 1942. A absolvit studiile teologice în anul 1966, la Școala teologică din Halki, cu teza *Cele patru călătorii misionare ale Sfântului Apostol Pavel*, după care a fost hirotonit diacon. În anul 1970 a fost ridicat la treapta de al doilea între diaconii patriarhali.

Noul ales a fost hirotonit preot, la Calcedon, în ziua de 20 septembrie 1973. La 23 septembrie a avut loc, în catedrala patriarhală Sfântul Gheorghe din Fanar, hirotonirea sa întru arhieru, de către Mitropolitul de Calcedon, asistat de Mitropoliții Maxim de Laodiceea și Ieronim de Rodopolis.

Patriarhia Ierusalimului

ÎNCETAREA DIN VIAȚĂ A ARHIEPISCOPULUI GRIGORIE AL SINAIULUI ȘI RAITULUI. — În ziua de 11 septembrie 1973 a încetat din viață Arhiepiscopul Grigorie al Sinaiului și Raitului. Înaltul ierarh — pe numele de mirean Gheorghe Maniatopoulos — s-a născut în anul 1912 la Smirna. Studiile de teologie le-a făcut la Seminarul din Cairo al Patriarhiei Alexandriei și la Facultatea de teologie a Universității din Atena. A funcționat mult timp ca delegat al Mănăstirii Muntelui Sinai la Cairo și secretar general al mănăstirii, îndeplinind în numele acesteia diferite misiuni în Istanbul, în Cipru și în Grecia. În anul 1968 a fost ales conducător al Mănăstirii Sfânta Ecaterina a Muntelui Sinai și ridicat la treapta de arhiepiscop.

Arhiepiscopul Grigorie s-a remarcat în timpul vieții și prin preocupările sale teologice și cărturărești, dând la iveală lucrări cu privire la istoricul mănăstirii și la evenimente bisericesti contemporane.

Slujba înmormântării Arhiepiscopului Grigorie a avut loc în biserica Mănăstirii Sfânta Ecaterina din Muntele Sinai, în ziua de 13 septembrie, fiind săvârșită de un sobor de slujitori în frunte cu Arhiepiscopul Gherman de Sevastia, reprezentantul Patriarhiei Ierusalimului, și Patriarhul Nicolae al Alexandriei, aflat în drum spre Atena.

Patriarhia Moscovei

HOTĂRÎRI LUATE DE SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE RUSE. — În ședința sa de la 18 aprilie 1973, Sfântul Sinod permanent, sub președinția Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și a toată Rusia, a luat hotărîri, dintre care reținem următoarele:

— A acceptat invitația Sanctității Sale, Șenuda al III-lea, Întîistătătorul Bisericii Copte din Egipt, ca o delegație a Bisericii Ortodoxe Ruse să participe la festivitățile care vor avea loc în Egipt, între 14 și 18 mai 1973, cu prilejul împlinirii a 1600 de ani de la încetarea din viață a Sfântului Atanasie cel Mare; totodată Sfântul Sinod a

desemnat pe membrii delegației sub conducerea Episcopului Serapion al Podoliei, reprezentant al Patriarhiei din Moscova pe lângă Sanctitatea Sa Patriarhul Ilie al IV-lea al Antiohiei.

— A aprobat planul activității externe pe anul 1973 a Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

— A desemnat pe membrii delegației de teologi ortodocși ruși care va lua parte (în prima jumătate a lunii iunie 1973, la Lavra Troița-Serghieva de la Zagorsk) la cea de a treia discuție cu teologii romano-catolici, delegația de teologi ortodocși ruși urmînd a fi condusă de Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk.

— A aprobat poziția susținută de delegația teologilor ortodocși ruși în cadrul Comisiei teologice interortodoxe pentru pregătirea dialogului cu anglicanii, începînd de la sesiunea de la Belgrad (1966) și pînă la sesiunea de la Chambèsy (septembrie 1972), cu precizarea: a) că «pînă la stabilirea unui punct de vedere comun tuturor Bisericilor Ortodoxe locale în legătură cu validitatea hirotoniilor anglicane, această problemă nu trebuie să constituie obiectul dialogului anglicano-ortodox»; b) că «Patriarhia Moscovei, îndeosebi după discuțiile teologice bilaterale asupra acestei probleme, care au avut loc la Londra, în noiembrie 1966, socotește că, înainte de a pune problema despre validitatea hirotoniilor anglicane în discuțiile dialogului anglicano-ortodox, este neapărat necesară lămurirea și precizarea panortodoxă asupra acestei probleme. Pentru această precizare panortodoxă trebuie să fie ținute în seamă, pe lângă materialele Comisiei teologice interortodoxe de la Belgrad (1966), și materialele Confăturii teologice de la Moscova (din 1948), ca și materialele complementare obținute în timpul discuțiilor bilaterale între teologii anglicani și ortodocși ruși, care au avut loc la Londra în noiembrie 1966».

— A eliberat pe Arhiepiscopul Leontie de sarcina de Arhiepiscop al Berlinului și Exarh pentru Europa Centrală (numit, la ședința din 31 mai 1972, Arhiepiscop de Simferopol și Crimeea); și a numit ca Arhiepiscop al Berlinului și Exarh pentru Europa Centrală pe Arhiepiscopul Filaret de Dmitrovsk, rectorul Academiei și Seminarului duhovnicești din Moscova, în locul căruia a fost trecut Episcopul Vladimir de Cernigov și Nejinsk.

— A desemnat ca membru în Comitetul Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene, în locul decedatului Prot. Pavel Sokolovski, pe K. M. Komarov, profesor la Academia duhovnicească din Moscova.

— A acceptat invitația făcută în numele Uniunii Bisericilor Evanghelice din Republica Democrată Germană, de Dr. Albrecht Schöncherr, ca o delegație a Bisericii Ortodoxe Ruse să viziteze, între 20 și 26 iunie 1973, Bisericile Evanghelice din Republica Democrată Germană; și a desemnat ca membri ai acestei delegații pe: Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe; Arhiepiscopul Mihail al Minskului și Belorusiei; Arhiepiscopul Filaret al Berlinului și Exarh pentru Europa Centrală; Episcopul Mihail de Astrahan și Enotaevsk și Prot. Igor Ranne din Leningrad.

A DOUA ANIVERSARE A ÎNTRONIZĂRII SANCTITĂȚII SALE PATRIARHULUI PIMEN CA ÎNȚIISTĂTOR AL BISERICII ORTODOXE RUSE. — În ziua de 3 iunie 1973, în Duminica a șasea după Paști, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a săvîrșit slujbele divine festive în catedrala Bogoiavlensk din Moscova, unde se aflau, veniți să prezinte felicitări Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Ruse, membrii Sfîntului Sinod, conducătorii instituțiilor bisericești administrative și de

învățămînt, reprezentanții mînăstirilor și ai clerului din Moscova, precum și delegația teologilor romano-catolici, în frunte cu Arhiepiscopul de Delhi, Angelo Inocențiu Fernandes, aflați în Uniunea Sovietică pentru discuții cu teologii ortodocși ruși.

La sfîrșitul Liturghiei și înainte de Tedeum și Polihroniu, în numele tuturor celor prezenți a rostit cuvîntul de felicitare Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, căruia a răspuns Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen.

Apoi, la reședința patriarhală, a fost organizată o recepție, la care au participat cei prezenți la slujbă precum și reprezentanții autorității de stat. În timpul recepției s-au rostit toasturi.

CEA DE A TREIA ÎNTÎLNIRE ÎNTRE TEOLOGII ROMANO-CATOLICI ȘI TEOLOGII ORTODOCȘI RUȘI. — Între 4 și 7 iunie 1973, la Lavra Troița-Serghieva de la Zagorsk, s-au desfășurat lucrările celei de a treia întîlniri între teologii romano-catolici și teologii ortodocși ruși (după întîlnirile din 1967 la Leningrad și din 1970 la Bari — Italia).

Din partea romano-catolică a participat o delegație condusă de Arhiepiscopul de Delhi, Angelo Inocențiu Fernandes (membru al Comisiei pontificale «Dreptatea și pacea»), iar din partea ortodoxă rusă a participat o delegație condusă de Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk (președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe).

Tema generală a discuțiilor a fost «Biserica în lumea aflată în schimbare», care în cursul discuțiilor a fost cercetată sub următoarele trei aspecte: — Biserica și mîntuirea în lumea aflată în schimbare; — Sarcinile pastorale astăzi; — Poporul lui Dumnezeu și crizele actuale, pe baza referatelor duble (susținute de un teolog catolic și de un teolog ortodox rus), urmate de dezbateri, în cursul cărora au fost cercetate multe alte aspecte ale temei discutate.

În urma discuțiilor teologii romano-catolici și cei ortodocși ruși au căzut de acord asupra următoarelor puncte:

1. Să se continue adîncirea înțelegerii rolului Liturghiei în viața Bisericii;
2. Posibilitatea și necesitatea colaborării creștinilor cu necreștinii și cu cei care nu împărtășesc punctul de vedere religios asupra vieții;
3. Recunoașterea eforturilor legitime ale omului, creat după chipul lui Dumnezeu, de a stăpîni și transforma natura;
4. Recunoașterea faptului că în multe părți ale lumii există puternice năzuințe spre o anumită formă de socialism. Deși cele două părți înțeleg în chip diferit temeiul acestor năzuințe și a importanței lor, totuși ei au căzut de acord asupra prezenței aspectelor pozitive ale acestor năzuințe, pe care creștinii trebuie să le cunoască și să se străduiască să le înțeleagă.

În timpul șederii lor în Uniunea Sovietică membrii delegației teologice romano-catolice au vizitat instituții bisericești administrative și de învățămînt, biserici și mînăstiri (din Moscova, Leningrad și Odesa), au luat parte la serbarea de sfîrșit de an la Școlile duhovnicești din Moscova și Leningrad, precum și la festivitățile ce au avut loc cu prilejul aniversării împlinirii a doi ani de la întronizarea Sanctității Sale Patriarhului Pimen ca Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Ruse.

Iar în ziua de 11 iunie 1973, Cardinalul Jan Willebrands și membrii delegației teologice romano-catolice au fost primiți de către Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen.

VIZITAREA UNIUNII SOVIETICE ȘI A BISERICII ORTODOXE RUSE DE CĂTRE PREȘEDINTELE BISERICII EVANGHELICE DIN ȚINUTUL ESSEN-NASAU DIN R. F. GERMANIA, DR. HELMUTH HELDT. — La invitația Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, Dr. Helmuth Heldt, președintele Bisericii Evanghelice din ținutul Essen-Nassau din Republica Federală Germania, a vizitat (între 26 aprilie și 3 mai 1973) Uniunea Sovietică și Biserica Ortodoxă Rusă.

În timpul șederii sale în Uniunea Sovietică, Dr. Helmuth Heldt a vizitat instituții bisericești administrative și de învățămînt, biserici și mînăstiri, muzee și monumente de artă religioasă; a asistat la slujbele din vremea praznicului Paștilor și s-a întreținut cu clerici și credincioși de diferite confesiuni creștine putînd astfel cunoaște realitatea vieții religioase și bisericești a credincioșilor din Uniunea Sovietică. De asemenea Dr. Helmuth Heldt a fost primit de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia.

În ziua de 27 aprilie, Dr. Helmuth Heldt a făcut o vizită la Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, unde a purtat discuții cu conducătorii Serviciului.

Între 30 aprilie și 2 mai, Înaltul oaspete a vizitat în orașul Leningrad, Școlile de învățămînt teologic, biserici și monumente istorice și de artă; și a fost oaspetele Mitropolitului Nicodim al Leningradului și Novgorodului, președintele Comisiei sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești, care a organizat în cinstea Președintelui Bisericii Evanghelice o masă oficială.

Iar în ziua de 3 mai, Dr. Helmuth Heldt a participat la masa oficială organizată în cinstea sa de Serviciul Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

VIZITAREA LAVREI TROIȚA-SERGHIEVA DE LA ZAGORSK DE CĂTRE PRINCIPESA BEATRICE A OLANDEI. — Alîndu-se în Uniunea Sovietică în calitate de invitați ai Prezidiului Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice, Principesa Beatrice, moștenitoarea tronului Olandei, împreună cu Prințul consort Claus, au vizitat, în ziua de 12 mai 1973, așezămintele bisericești de la Lavra Troița-Serghieva de la Zagorsk, unde, în numele Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și a toată Rusia (starețul Lavrei), au fost primiți de către Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

Înalții oaspeți au vizitat vechile biserici și au admirat ansamblul arhitectonic al Lavrei; au vizitat Academia duhovnicească și Seminarul duhovnicesc, ce funcționează în Lavră, fiind primiți de Episcopul Vladimir de Dmitrovsk, rectorul Academiei; au vizitat Cabinetul arheologic bisericesc și Muzeul memorial «Patriarhul Alexei»; iar în aula Academiei duhovnicești au asistat la un concert festiv dat în cinstea lor.

La masa oficială organizată în cinstea Înalților oaspeți de către Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, au participat, pe lângă conducătorii Lavrei, ai Academiei duhovnicești și ai Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, și Vicepreședintele Academiei de științe pedagogice a Uniunii Sovietice, A. G. Hripcov, Ambasadorul Uniunii Sovietice în Olanda, A. I. Romanov cu soția, Ambasadorul Olandei în Uniunea Sovietică, A. R. Teimenoms cu soția și alte persoane oficiale. În timpul mesei au rostit toasturi Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk și Principesa Beatrice.

DIN VIAȚA ȘCOLILOR DUHOVNICEȘTI. — La 16 februarie 1973 a avut loc la Academia duhovnicească din Leningrad, ședința Comisiei pentru acordarea titlului de magistru în teologie, la care Arhimandritul Habta Selassie Tesfa, din Biserica Etio-

piei, a susținut dizertația de magistru în teologie, intitulată *Sinaxarul Bisericii Etiopiene*.

Întrucât era pentru prima oară în istoria Academiei duhovnicești ale Bisericii Ortodoxe Ruse, când un reprezentant al unei Biserici Vechi Orientale susținea dizertația de magistru la instituțiile de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Ruse, momentul a căpătat un caracter festiv. La aceasta s-a adăugat și faptul că Arhimandritul Selassie Tesfa este deja un nume cunoscut, atât pe linia studiilor cît și pe linia activității sale, în cadrul Conferinței Creștine pentru Pace. De aceea la susținerea dizertației au participat Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, președintele Conferinței, Episcopul Meliton al Tihvinului, rectorul Academiei și Seminarului duhovnicești din Leningrad, Episcopul Ermoghen de Kalinin, corpul profesoral și studenții Academiei și numeroși oaspeți.

După susținerea dizertației, în timpul căreia Profesorii N. D. Uspenski și N. A. Zabolotski au evidențiat importanța dizertației, au rostit cuvîntări ocazionale Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului și Arhimandritul Habta Selassie Tesfa.

În timpul ședinței Consiliului academic, Prof. N. D. Uspenski a propus ca să se acorde Arhimandritului Habta Selassie Tesfa nu titlul de magistru, ci titlul de doctor în teologie, ținînd seama de temeinicia lucrărilor întocmite de candidat în tot timpul studiilor (1966—1971) în cadrul Academiei și îndeosebi de profunzimea și întinderea dizertației, care au depășit cu mult cerințele impuse pentru o asemenea lucrare, ca și lucrările publicate în revistele Bisericii Etiopiene. În urma dezbatărilor, Consiliul academic a acordat, pentru totalitatea lucrărilor sale, Arhimandritului Habta Selassie Tesfa titlul științific de doctor în teologie «honoris causa».

Iar în ziua de 7 iunie 1973, Ambasadorul Etiopiei în Uniunea Sovietică a organizat o recepție în legătură cu încheierea strălucită a studiilor teologice în Uniunea Sovietică de către Arhimandritul Habta Selassie Tesfa. La recepție au participat din partea Bisericii Ortodoxe Ruse: Mitropolitul Nicodim al Leningradului, președintele Comisiei sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești, Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, Arhiepiscopul Pitirim de Volocolamsk, președintele Serviciului pentru editură al Patriarhiei din Moscova, și Protoiereii Ioan Orlov, A. A. Vladimirov și B. S. Kudînkîn colaboratori ai Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

— *Incheierea anului școlar 1972—1973 la Academia duhovnicească din Moscova* a fost sărbătorită, în ziua de 14 iunie, prin săvîrșirea Sfintei Liturghii în capela Academiei, de către Rectorul Academiei, Episcopul Vladimir de Dmitrovsk, în fruntea unui sobor format din preoți absolvenți ai Academiei; prin săvîrșirea unei slujbe în biserica Sfînta Treime, la racla cu moaștele Preacuviosului Serghie de Radonej; și prin programul festiv desfășurat în aula Academiei duhovnicești, în prezența Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și a toată Rusia.

În cadrul programului au rostit cuvîntări: Inspectorul Academiei și Seminarului duhovnicești din Moscova, Arhimandritul Alexandru; în numele absolvenților Academiei (G. Nefedov), al absolvenților Seminarului (I. Kravcenko), al absolvenților străini ai Academiei (románul Caius Teoctist) și al absolvenților cursurilor fără frecvență (Serghei Zuev).

La sfârșit Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a adresat un cuvânt pastoral absolvenților și a înmînat insignele de doctor în teologie, de magistru în teologie și de licențiat în teologie celor care au obținut aceste titluri în cursul anului școlar 1972—1973.

— *Încheierea anului școlar 1972—1973 la Academia și Seminarul duhovnicești din Leningrad* a fost sărbătorită în ziua de 10 iunie 1973, prin slujba Sfintei Liturghii săvîrșită în capela Academiei de către Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, în fruntea unui sobor de preoți absolvenți și prin desfășurarea unui program festiv în aula Academiei. În cadrul programului Inspectorul școlilor duhovnicești din Leningrad, Prot. Prof. Vladimir Sorokin, care a dat citire hotărîrii Consiliului academic al școlilor duhovnicești din Leningrad, prin care, la 31 mai 1973, a fost acordat titlul de «doctor honoris causa» Cardinalului Jan Willebrands, președintele Secretariatului Vaticanului pentru unitatea creștină. Cu acest prilej au rostit cuvîntări: Rectorul Școlilor duhovnicești din Leningrad, Episcopul Meliton de Tihvin; Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului; Cardinalul Jan Willebrands (aflat în Uniunea Sovietică pentru a lua parte la încheierea discuțiilor dintre teologii ortodocși și romano-catolici).

Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului a înmînat absolvenților Academiei și Seminarului diplome, atestate și insigne.

MOMENTE DIN ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE RUSE ÎN SLUJBA PĂCII ȘI A ÎNFRĂȚIRII ÎNTRE POPOARE ȘI ÎN SLUJBA UNITĂȚII CREȘTINE. — Din activitatea intensă desfășurată de reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse, atât înăuntrul Uniunii Sovietice cît și în afara ei, pentru sprijinirea acțiunilor întreprinse în slujba păcii, a progresului social și a înfrățirii între popoare, ca și în slujba înfăptuirii unității creștine, merită a fi semnalate următoarele momente:

Pe plan extern:

— Între 19 și 24 martie 1973, la lucrările sesiunii Grupei de lucru a Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru dialogul cu oamenii ce aparțin diferitor credințe și ideologii, care s-au desfășurat la Mînăstirea Penteli de lîngă Atena, — dezbătînd probleme legate de dialogul cu mahomedanii, cu iudeii, cu budiștii și cu reprezentanții ideologiilor seculare —, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat Prot. Nicolae Gundeaev, vicepreședinte al Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

— Între 20 și 23 martie 1973, s-au desfășurat la Moscova lucrările sesiunii Comitetului Executiv al Conferinței Creștine pentru Pace, care au dezbătut sub diferitele ei aspecte tema principală a sesiunii: «Sarcinile acțiunii făcătoare de pace a creștinilor în epoca pașnică de slăbire a încordării internaționale în Europa».

În legătură cu aceasta Comitetul, socotind că organizarea Consfătuirii tuturor statelor din Europa pentru problemele securității și colaborării pe continentul european răspunde intereselor vitale ale popoarelor europene și ale întregii lumi, a propus organizarea unei «Conferințe internaționale pentru Orientul Apropiat».

La lucrările sesiunii, pe lîngă reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse, care sînt membri ai Comitetului executiv, au asistat ca invitați reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse și ai celorlalte Biserici creștine și ai organizațiilor religioase din Uniunea Sovietică.

— Între 3 și 5 aprilie 1973, la lucrările Comisiei pentru tineret a Conferinței Creștine pentru Pace, care s-au desfășurat la Sofia, dezbătînd probleme privitoare la educația pentru slujirea păcii și aspectele luptei tineretului creștin pentru pace, din

partea Bisericii Ortodoxe Ruse au participat Pr. V. Novinski și Prof. N. D. Medvedev de la Academia duhovnicească din Leningrad.

— Între 5 și 9 aprilie 1973, la Centrul catolic pentru tineret Sfântul Arbogast, de lângă orașul Hëtzis din Austria, s-au desfășurat lucrările sesiunii lărgite a Grupei de lucru pentru «problemele eclezio-logice în actuala societate europeană» a Conferinței Bisericilor Europene, avînd ca temă principală: «Iisus Hristos în mărturisirea și în slujirea Bisericilor Europene astăzi».

La lucrări, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse, a participat Prof. N. D. Medvedev, de la Academia duhovnicească din Leningrad care a susținut (în cadrul primei subgrupe) referatul despre «Vechimea, continuitatea și înnoirea Bisericii».

— Între 9 și 12 aprilie 1973, în Berlinul de Vest, s-au desfășurat lucrările sesiunii Comisiei Conferinței Creștine pentru Pace pentru lupta împotriva rasismului. la care, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse, a participat Prof. N. D. Medvedev, de la Academia duhovnicească din Leningrad.

— Între 23 și 28 aprilie 1973, la invitația Asociației creștinilor din Statele Unite pentru legături cu Europa de Răsărit, a avut loc, la Centrul internațional de pe lângă Organizația Națiunilor Unite, sesiunea subcomisiei Conferinței Creștine pentru Pace pentru O.N.U.

Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au participat la lucrări Episcopul Macarie de Uman, conducătorul parohiilor ortodoxe ruse din Canada și Prot. Matei Stadniuc, conducătorul reprezentanței Patriarhiei din Moscova la New York.

— Între 10 și 14 mai 1973, în orașul Vogelenzang de lângă Amsterdam, a avut loc sesiunea Secretariatului Internațional al Conferinței Creștine pentru Pace, la lucrările căreia, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse, a participat Ierom. Iosif Pustoutov, membru al Secretariatului Internațional.

— Între 15 și 17 mai 1973, la lucrările subcomisiei pentru dezarmare a Conferinței Creștine pentru Pace, care s-au desfășurat la Bremen în Republica Federală Germania, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse, a participat Ierom. Iosif Pustoutov.

— Între 25 și 28 mai 1973, la Lavra Troița Serghieva de la Zagorsk, s-au desfășurat lucrările primei sesiuni (după cea de a patra Adunare Generală creștină pentru pace) a Comitetului pentru continuarea lucrărilor Conferinței Creștine pentru Pace.

În cadrul lucrărilor (la care au luat parte 174 de persoane din 33 de țări) a fost dezbătută tema principală «Solidaritatea umană — sarcina creștinilor în lupta împotriva sărăciei și pentru pace în toată lumea».

Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse au participat la lucrări: Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, președintele Conferinței Creștine pentru Pace; Mitropolitul Filaret al Kievului și Galiției și Exarh al Ucrainei, Arhim. Kiril Gundeaev, Prot. Nicolae Gundeaev — membri ai Comitetului; Ierom. Iosif Pustoutov, membru al Secretariatului Internațional; și Pr. Vasile Novîtki, reprezentantul Bisericii Ortodoxe Ruse pe lângă Conferința Creștină pentru Pace.

La ședința de deschidere a lucrărilor Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a adresat un cuvînt participanților la lucrări.

— Între 27 mai și 2 iunie 1973, la Pont-à-Mousson în Franța, a avut loc Conferința americano-europeană, organizată de Departamentul «Biserica și Societatea» al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, avînd ca temă «Viitorul tehnologic al națiunilor industrializate și calitatea vieții».

În cadrul discuțiilor au fost dezbătute și probleme teologice legate de punctul de vedere al Bisericilor asupra omului și naturii, asupra conducerii și proprietății, asupra stilului de viață și asupra structurilor respectivei societăți tehnologice. Ca rezultat al discuțiilor au fost întocmite patru rapoarte care au fost înaintate Bisericilor ca material de studiu în cadrul activității lor ecumenice.

Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse la lucrări a participat Prof. N. A. Zabolotski, de la Academia duhovnicească din Leningrad.

— Între 28 mai și 1 iunie 1973, s-au desfășurat în orașul Engelberg din Elveția lucrările Seminarului informativ organizat de Conferința Bisericilor Europene, pentru dezbaterăa temei «Asigurarea păcii în Europa — contribuția specifică a Bisericilor». La lucrări a participat, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse, Prot. Evghenie Miseiuc.

Pe plan intern :

— La 19 martie 1973, Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, președintele Comisiei sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești, a primit pe Dr. Curtis Roosevelt, directorul Comitetului organizațiilor neguvernamentale de pe lângă Consiliul economic și social al Organizației Națiunilor Unite. La primire a fost de față A. S. Buevski, secretarul Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

— La 23 martie 1973, Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, a primit pe Întâistătorul templului șintoist Konko-Kio din Izio, Toșio Miake, unul din conducătorii Federației religiilor din Japonia. La primire a fost de față Episcopul Hrisostom de Zaraisk, vicepreședintele Serviciului.

— La 26 martie 1973, Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk a primit, la sediul Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, pe Levelin Rogers-Rait, vicepreședinte al Comitetului regional pentru tineret al Conferinței Creștine pentru Pace în Sierra-Leone și director al Colegiului economic de la Fritown, al Bisericii Anglicane din Sierra-Leone.

— La 27 martie 1973, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a primit pe Ambasadorul Republicii Liban în Uniunea Sovietică, Anton Djabr, în prezența Mitropolitului Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, a reprezentantului Patriarhiei din Moscova pe lângă Patriarhia din Antiohia și a reprezentantului acesteia pe lângă Patriarhia din Moscova.

— La 27 martie 1973, Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk a primit pe Episcopul vicar Dr. Edmond Brauning, conducătorul parohiilor din Europa ale Bisericii Episcopaliene din Statele Unite ale Americii. La primire a fost de față și Capelanul anglican pe lângă Ambasada Statelor Unite la Moscova, Pr. Raymond Oppenheim.

— La 4 aprilie 1973, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a primit, în prezența Mitropolitului Juvenalie de Tula și Belevsk, pe Ambasadorul Greciei în Uniunea Sovietică, Alexandru Demetropulos.

— La 9 aprilie 1973, la reședința Patriarhiei din Moscova, Președintele Fondului Sovietic al Păcii, scriitorul Boris N. Polevoi, a înmănat «gramatele de onoare» acordate de Fondul Sovietic al Păcii : Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și a toată Rusia, Mitropolitul Alexei al Talinului și Estoniei, conducătorul treburilor Patriarhiei și Mitropolitului Juvenalie de Tula și Belevsk președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

— La 20 aprilie 1973, Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, președinte al Comisiei sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești, a primit pe Ambasadorul Greciei în Uniunea Sovietică, Alexandru Demetropulos.

— La 22 aprilie 1973, la slujba de Paști săvârșită în biserica romano-catolică Sfântul Ludovic din Moscova, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a asistat Episcopul Hrisostom de Zarsk, vicepreședinte al Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, care la sfârșitul slujbei a rostit o cuvântare ocazională.

— La 23 aprilie 1973, în sala «Octombrie» din Casa Republicilor unionale din Moscova, a avut loc adunarea generală a Fondului Sovietic al Păcii, la care au participat peste 500 de delegați, reprezentând opinia publică din Uniunea Sovietică. Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse, a participat Arhiepiscopul Pitirim de Volokolamsk, președintele Serviciului de editură al Patriarhiei din Moscova.

— La 7 mai 1973, Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, a primit pe Pr. Michael Moore, Capelanul Cancelariei Arhiepiscopului de Canterbury, pentru legături bisericești externe, pe care-l însoțea Capelanul anglican de pe lângă Ambasada Statelor Unite ale Americii la Moscova, Pr. Raymond Oppenheim.

— În ziua de 17 mai 1973, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a primit pe reprezentantul Bisericii Apostolice Armene la Moscova, Arhimandritul Narek Sakarian, însoțit de Arhidiaconul Agop Chekcean. La primire a fost de față Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe.

BISERICA ORTODOXĂ SÎRBĂ

A XV-A ANIVERSARE A ÎNTRONIZĂRII PREA FERICITULUI PATRIARH GHERMAN CA ÎNȚIISTĂTĂTOR AL BISERICII ORTODOXE SÎRBE. — La 13 septembrie 1973, Biserica Ortodoxă Sîrbă a cunoscut un mare popas sărbătoresc, prilejuit de aniversarea a 15 ani de patriarhat a Prea Fericitului Patriarh Gherman.

Născut la 7 august 1899, în comuna Jošanicka Banja din apropierea Mănăstirii Studenița, în familia învățătorului și apoi preotului Mihai Dorié, a urmat cursurile Seminarului teologic «Sfântul Sava» din Belgrad și apoi Sremski Kerlovici, pe care le-a absolvit în anul 1921. După ce un timp a studiat dreptul, s-a dedicat studiilor teologice, terminând Facultatea de teologie la Belgrad.

În anul 1924 a fost hirotont diacon, fiind numit și funcționar al Consistoriului eparhial de la Ciacial. În anul 1927 a fost hirotont preot, la început pe seama parohiei Mojkovac, iar apoi pentru parohia Vrnjacika Banja, unde a stat pînă în anul 1938, deținând periodic și funcția de protopop. În anul 1938 a fost numit referent al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sîrbe.

După ce a intrat în cinul monahal, în anul 1951 a fost ales arhieru-vicar și secretar al Sfântului Sinod, iar în 1956 episcop al Eparhiei Jica. În aceeași perioadă de timp a fost redactorul revistei «Pregled» al Eparhiei Jiga, apoi al revistei «Glasnik» și al calendarului eparhial «Sfântul Lazăr». A vizitat diverse eparhii și biserici ortodoxe sîrbe de peste hotarele țării sale, ca și alte Biserici Ortodoxe surori, avînd posibilitatea să cunoască toate problemele vieții Bisericii Ortodoxe Sîrbe și impunîndu-se ca una dintre personalitățile cele mai de seamă ale acestei Biserici.

După moartea patriarhului Vichentie, la 13 septembrie 1958, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe și Colegiul Electoral l-au ales pe episcopul Gherman ca Arhiepiscop de Peci, Mitropolit de Beograd și Karloviț și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Sârbe. În ziua următoare, 14 septembrie 1958, a avut loc întronizarea solemnă a Prea Fericitului Patriarh Gherman, în catedrala patriarhală din Belgrad.

Personalitate complexă, Prea Fericitul Patriarh Gherman și-a pus bogata sa experiență în slujba Bisericii Ortodoxe Sârbe și a credincioșilor ei, precum și a Ortodoxiei întregi, ținând seama de marile imperative ale omenirii contemporane. Astfel, a cultivat bunele relații între Biserică și Stat, ca și cele dintre cultele religioase din patria sa. S-a ocupat de propășirea vieții bisericești, acordând atenția cuvenită instituirii fondului bisericesc, restaurărilor de biserici și mănăstiri, păstrării în bune condiții a vechilor documente și obiecte de valoare istorică din patrimoniul Bisericii, pensiilor clerului și familiilor acestora.

O atenție deosebită a fost acordată învățămîntului teologic — respectiv Seminarilor teologice și Facultății de teologie de la Belgrad, căreia în anul 1960 i s-a redeschis căminul studentesc. În anul 1961 a fost înființat Seminarul pentru pregătirea monahilor și s-a aprobat legea pentru examinarea practică a preoților parohieni și a funcționarilor din administrația bisericească.

Presa bisericească a cunoscut, de asemenea, un impuls deosebit în acești ani. În afara vechilor reviste din 1967 apar două noi organe de presă: «Pravoslavlje» (Ortodoxia) și «Teološki Pogledi» (Studii Teologice). Au fost editate *Biblia*, într-o nouă ediție, cărți de slujbă și manuale pentru studenții teologi și elevii seminariști, monografiile ale diverselor mănăstiri etc.

Relațiile bisericești interortodoxe și intercreștine au stat de asemenea, în atenția Prea Fericitului Patriarh Gherman, ca și a celorlalți Întâistătători ai Bisericii Ortodoxe. Calendarul acestor ani numără o serie de vizite reciproce între Biserica Ortodoxă Sîrbă și celelalte Biserici Ortodoxe surori, între care și vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române în anul 1962, la invitația Prea Fericitului Patriarh Justinian, vizite la Muntele Atos și la Locurile Sfinte.

Bunele relații cu celelalte Biserici Ortodoxe surori, traduse și în diverse schimburi de studenți și doctoranzi și unele conferințe teologice ținute la Belgrad au fost prelungite și în relațiile intercreștine. Biserica Ortodoxă Sîrbă face parte din Consiliul Ecumenic al Bisericilor din anul 1965, Prea Fericitul Patriarh Gherman fiind ales în anul 1968 primul dintre cei șase președinți ai acestui organism.

Prin întreaga sa activitate, Prea Fericitul Patriarh Gherman s-a impus ca o mare personalitate a Bisericii Ortodoxe Sârbe contemporane.

HIROTONIREA PRIMULUI EPISCOP ORTODOX SÎRB AL EPARHIEI DE AUSTRALIA ȘI NOUA ZEELANDĂ. — În urma unei hotărîri a Adunării episcopatului Bisericii Ortodoxe Sârbe, întrunită între 28 mai și 5 iunie 1973, a fost înființată Eparhia ortodoxă sîrbă a Australiei și Noii-Zeelande, cu sediul la Mănăstirea Sfântul Sava din Elain-Victoria.

În ziua de 9 septembrie a avut loc, în catedrala patriarhală din Belgrad, hirotonirea primului episcop al acestei eparhii. Noul episcop, Nicolae Medja, s-a născut în anul 1928, în Bosnia. După absolvirea studiilor la Seminarul teologic din Belgrad, a fost numit profesor la Școala ecleziastică din Belgrad. Din 1964 și pînă cu puțin înainte de alegerea sa ca episcop a funcționat ca director al Școlii ecleziastice din Mănăstirea Kirka, în Dalmația.

BISERICA ORTODOXĂ A GRECIEI

RELUAREA LUCRĂRILOR SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE DIN GRECIA. — După trei luni de vacanță de vară, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe a Greciei s-a întrunit în ședință, între 26 și 29 septembrie 1973. Din comunicatul dat la încheierea lucrărilor reiese că hotărârile sinodale adoptate au avut în vedere teme și probleme ca: data convocării episcopatului; modul de redactare a listei candidaților la episcopat (aceștia trebuind să aibă vârsta de 35 de ani împliniți și cel puțin 10 ani de preoție); modificări în planul de lucru al Sfântului Sinod; atitudinea Bisericii Ortodoxe din Grecia cu privire la intrarea comunității ortodoxe din Japonia în Consiliul Ecumenic al Bisericilor; educația religioasă și formarea preoților; revizuirea Statutului Bisericii Ortodoxe a Greciei.

S-a hotărât ca lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe a Greciei să fie reluate în ziua de 30 octombrie.

AMÂNAREA ADUNĂRII ANUALE A EPISCOPATULUI BISERICII ORTODOXE DIN GRECIA. — Conform articolului 8 din Statutul Bisericii Ortodoxe a Greciei, Adunarea episcopatului se întrunește în fiecare an în ziua de 15 noiembrie. Printr-o decizie a Sfântului Sinod Permanent, această adunare a fost amânată. Dacă ea se va realiza, va fi pentru prima dată când acest organ administrativ suprem se va reuni conform noului Statut al Bisericii Ortodoxe a Greciei.

OPINII ÎN LEGĂTURĂ CU CONSISTORIUL BISERICESC SINODAL AL BISERICII ORTODOXE DIN GRECIA. — De curînd, Mitropolitul Augustinos de Florina a făcut pe larg unele declarații privind evoluția situației bisericești din sînul Bisericii Ortodoxe a Greciei. Între altele, el a subliniat necesitatea de a se aplica proiectul de lege, redactat cu trei ani în urmă, referitor la dreptul bisericesc, în scopul de a se suprima așa-zisul Consistoriu bisericesc sinodal. După cum se știe, hotărârile acestui Consistoriu, întemeiat cu cinci ani în urmă, sînt fără drept de apel.

ACADEMIA ORTODOXĂ DIN CRETA A GĂZDUIT CEL DE AL II-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL AL SOCIETĂȚII DE DREPT A BISERICILOR RĂSĂRITENE. — Societatea de Drept a Bisericilor răsăritene a fost întemeiată în anul 1969, la ideea profesorului Hamilcar Alivizatos de la Universitatea din Atena și a profesorului Ivan Zuzek de la Institutul pontifical oriental din Roma. Ea își are sediul la Viena, unde s-a întrunit și primul său congres, în 1971. Președintele Societății, Willibald Plöchl, este profesor de drept bisericesc la Universitatea din Viena. Scopul pe care și l-a propus Societatea este de a studia originile dreptului Bisericilor răsăritene și aplicarea acestuia în viața Bisericii și legislația sa actuală. În afara preocupărilor sale științifice, Societatea urmărește să aducă și contribuții cu privire la problemele actuale ale vieții bisericești, prin organizarea unor întâlniri între teologi din diferite țări și Biserici, urmărind «atît unitatea cît și varietatea în iubirea lui Hristos».

Cel de al II-lea Congres internațional al Societății a fost organizat de o comisie pregătitoare, în colaborare cu directorul Academiei Ortodoxe din Creta, Alex. Pappaderos. Comisia a fost alcătuită din: Arhim. Panteleimon Radopoulos, profesor la Universitatea din Salonic; Arhim. Bartolomeu Archontonis, directorul biroului special patriarhal din Fanar; și Pr. Dimitrios Salachas, profesor la Institutul ecumenic din Bari.

Lucrările Congresului s-au desfășurat la Academia Ortodoxă din Creta, între 26 septembrie și 1 octombrie 1973. Deschiderea și închiderea lucrărilor au fost făcute de Arhiepiscopul Evghenios al Cretei, ca delegat al Patriarhului ecumenic Dimitrios, care a transmis congresiștilor un mesaj de felicitări și de binecuvântare.

Tema generală a lucrărilor, *Sinoadele la origine și în prezent*, a fost aleasă ținându-se seama de actualitatea ei atât pentru Biserica Ortodoxă, care se preocupă de organizarea Marelui Sinod, cât și pentru Biserica Romano-Catolică; aceasta, mai ales după Conciliul al II-lea de la Vatican, a făcut să reînvie puțin câte puțin spiritul sinodal, scoțind în evidență colegialitatea episcopilor, reuniunea periodică a unui sinod de episcopi în jurul papei, ca și adunările episcopale regionale și naționale.

La tema generală amintită au fost prezentate 11 rapoarte, care au format obiectul unor largi discuții. În concluzii, s-a subliniat importanța sistemului sinodal al Bisericii, a cărui vechime urcă pînă la timpurile apostolice, precum și a spiritului comunitar al Bisericii.

CONSULTAȚIE TEOLOGICĂ LA ACADEMIA ORTODOXĂ DIN CRETA. — Între 9 și 13 octombrie 1973 a fost convocată la Academia ortodoxă din Creta o consultație teologică avînd drept scop să pună la curent pe participanți cu pregătirile deja realizate în vederea Marelui Sinod și cu revizuirea temelor acestuia, pentru a putea face față problemelor sinodale mai urgente.

La această consultație, convocată la inițiativa Secretariatului pentru pregătirea Marelui Sinod, cu sediul la Geneva și a Academiei ortodoxe din Creta, au participat: Mitropolitul Damaschinos de Tranoupolis, ca președinte; Prof. Ioannis Anastasiu de la Universitatea din Salonic; Prof. Vlassios Pheidas de la Universitatea din Atena; Prof. Stelianos Papadopoulos de la Universitatea din Atena; Dr. Alex. Papaderos, directorul Academiei Ortodoxe din Creta; Arhim. Irineos Atanasiadis, directorul Seminarului teologic din Creta; Arhim. Teodoros Ţedakis, secretar al Sfîntului Sinod al Bisericii din Creta; Prof. Hristos Ianarras de la Institutul ortodox Sfîntul Sergiu din Paris; Dl. Panaiotis Nellas, responsabilul Secretariatului Bisericii Ortodoxe a Greciei pentru pregătirea Marelui Sinod; D-ra Zoe Pliaku de la Academia Ortodoxă din Creta.

Lucrările consultației au avut ca preocupare centrală lista temelor formulate la Rodos pentru viitorul Mare Sinod și rapoartele Comisiei interortodoxe pregătitoare asupra celor șase teme ale primei etape. De asemenea s-au examinat o propunere referitoare la eventualitatea unei alte liste de teme, formulată de consultația neoficială de teologi de la Geneva (26—31 decembrie 1972), precum și un rezumat al procesului verbal redactat de colocviul oficial teologic de la Atena.

Consultația teologică din Creta nu a avut caracter oficial; ea a urmărit să examineze problemele contemporane cele mai arzătoare ale Bisericii Ortodoxe, care deși nu figurează între temele viitorului Mare Sinod, ar putea fi luate totuși în considerație de membrii Sinodului, ca unele care cuprind cerințele stringente ale Bisericii în actualitate.

Participanții la consultație au constatat că problema principală care revine mereu în discuții este raportul dintre Biserică și lume și adaptarea unor forme ale vieții bisericești la nevoile credincioșilor.

În urma discuțiilor, consultația a adoptat o listă în care se propun mai multe teme pentru Marele Sinod. Prof. Stelianos Papadopoulos a propus o listă mult mai concisă a acestor teme, în forma următoare :

- Omul nou și omul natural (sau : raportul dintre aceștia);
- Administrarea bisericească a diasporei ortodoxe;
- Unitatea cu celelalte Biserici.

VIZITA UNEI DELEGAȚII A BISERICII ORTODOXE A GRECIEI ÎN SICILIA. — Între 12 și 15 octombrie 1973, o delegație alcătuită din nouă membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe a Greciei a făcut o vizită în Sicilia, la Palermo, Cardinalului Carpino. Aceasta a constituit un răspuns la vizita pe care Cardinalul Carpino, arhiepiscop de Palermo, a făcut-o la Atena în anul 1970.

Conducătorul delegației a fost Mitropolitul Iacobos de Mitilene, președintele Comisiei sinodale permanente pentru relațiile externe ale Bisericii Ortodoxe a Greciei; din delegație au mai făcut parte, între alții, Mitropolitul Stelianos de Preveza și Panteleimon de Corint.

Cu ocazia acestei vizite, Mitropolitul Iacobos de Mitilene a săvârșit sfânta liturghie, în fruntea unui sobor de slujitori, în biserica bizantină Martorana din Palermo.

La sfârșitul vizitei a fost alcătuit și semnat un comunicat comun în care s-au subliniat «...bunăvoința de a se ajunge la o apropiere și la o colaborare crescândă între cele două Biserici, pînă la posibilitatea, cu ajutorul lui Dumnezeu, de a începe dialogul teologic», precum și speranța că «aceste întâlniri se vor continua și se vor desfășura sub forma de schimburi de vizite, de contacte culturale, ... colocvii spirituale... și studii de sfinți și de Părinți comuni».

BISERICA ORTODOXĂ DIN CIPRU

ALEGERI DE NOI IERARHI ÎN BISERICA DIN CIPRU. — Recent, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe din Cipru a hotărît să țină alegeri pentru designarea noilor mitropoliți de Kitium, Kireneea, Limassol și Morphos. Aceste alegeri au fost fixate ca urmare a unei hotărîri sinodale din 13 august 1973, prin care la cele patru mitropolii ortodoxe din Cipru se adaugă încă două: Mitropolia de Limassol și Mitropolia de Morphos. Prin aceeași hotărîre, numărul episcopilor auxiliari ai Arhiepiscopului Macarios al Ciprului a fost ridicat la doi.

Candidații la noile posturi sînt: Arhimandritul Hrisostom Machairiotis, pentru Mitropolia de Kitium; Arhimandritul Hrisant Hrisostom, pentru Mitropolia de Limassol; și Episcopul auxiliar Hrisant Sarianis, pentru Mitropolia de Morphos.

NUMIREA UNUI NOU DIRECTOR LA SEMINARUL «APOSTOLOS BARNABAS». — Printr-o hotărîre a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe din Cipru, din 18 septembrie 1973, funcția de director al Seminarului «Apostolos Barnabas» a fost încredințată Arhimandritului Grigorios Kikkotis, unul din profesorii seminarului. Situat în Mînăstirea Kikkos din apropiere de Nicosia, seminarul are un corp profesoral de cca 12 membri și este condus de un consiliu de administrație aflat sub președinția unuia din mitropoliții Insulei Cipru.

♦ ÎNSEMĂRI DIN VIAȚA PĂTRII ♦

VIZITA DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU, PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT, ÎN AMERICA LATINĂ

Între 29 august și 20 septembrie 1973, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, a întreprins o vizită în șase țări ale Americii Latine, împreună cu soția sa, D-a Elena Ceaușescu. Poporul român a urmărit cu viu interes, cu satisfacție deplină și cu îndreptățită mândrie națională desfășurarea acestei vizite de însemnătate istorică și a aprobat în mod unanim rezultatele ei, consemnate în documentele finale.

Vizita a cuprins, din punct de vedere geografic, șase țări latino-americane, situate în zona dintre cele două tropice despărțite de ecuator și în ținuturile dinse- dintre regiunea Caraibilor și Anzi: *Cuba, Costa Rica, Venezuela, Columbia, Ecuador și Peru.*

Importanța deosebită a acestei călătorii constă în faptul că ea a constituit primă vizită a unui șef de stat român pe continentul latino-american și totodată prima vizită a conducătorului unui stat socialist din Europa în America Latină. În acest sens, vizita a trezit largi ecouri în cercurile internaționale, afirmând încă o dată că țara noastră este puternic angajată în eforturile pentru destindere internațională, aducând contribuții de valoare la cooperarea între țări și popoare. Iar primirea plină de căldură făcută — atât de oficialități cât și de populație — înalților oaspeți români a constituit o mărturie convingătoare a simpatiei și prestigiului de care se bucură România socialistă în lume și a înaltei considerații față de personalitatea Domnului Nicolae Ceaușescu, neobosit luptător pentru promovarea idealurilor nobile ale omenirii contemporane.

Pe parcursul celor 24 de zile ale călătoriei s-a putut verifica adevărul că poporul român are mulți prieteni și în America Latină, așa cum are pe toate meridianele globului. Primind în mijlocul lor pe reprezentanții cei mai autorizați ai României socialiste, popoarele din țările latino-americane vizitate și-au îmbogățit într-o mare măsură cunoștințele despre valorile materiale și spirituale ale poporului nostru. Ele și-au putut da seama de munca înfloritoare a poporului român, de ritmurile sale viguroase de dezvoltare în toate sferile de activitate, de dorința sa de largă colaborare internațională și de statornicire a unei păci trainice pe pământ.

Programul de lucru al vizitelor a cuprins: convorbiri oficiale cu șefi de state și guverne, întâlniri cu reprezentanți de seamă ai vieții politice și economice, vizite.

în întreprinderi economice, instituții de cultură și de învățămînt, discuții cu muncitori, țărani și intelectuali. Rezultatele au fost consemnate într-o serie de documente de mare însemnătate, precum: Comunicatul comun româno-cubanez, Tratatul de prietenie și cooperare încheiat cu Republica Costa Rica, Declarațiile comune semnate cu Venezuela, Columbia, Ecuador și Peru. Aceste documente ilustrează eforturile depuse de țara noastră pentru promovarea principiilor egalității în drepturi între toate națiunile lumii, independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, dreptului fiecărui popor de a fi stăpîn pe bogățiile sale naționale și de a-și făuri viața așa cum o dorește.

În timpul vizitei s-au stabilit modalitățile unei strînse colaborări pe tărîm economic, prevăzîndu-se o serie de acțiuni concrete în diferite sectoare din domeniul minier, geologic, petrolier, energetic, agricol etc. Acordurile și planurile de schimburi culturale semnate cu acest prilej au avut menirea de a contribui la o mai bună cunoaștere reciprocă și la apropierea dintre poporul român și popoarele latino-americane.

Din comunicatele date publicității a reieșit și o identitate de vederi asupra principalelor probleme ale vieții internaționale. S-a evidențiat, ca trăsătură dominantă a acestor probleme, efortul spre destindere și înțelegere internațională, spre intensificarea colaborării între state, necesitatea eliminării definitive a politicii imperialiste de forță și de dictat, a colonialismului și neocolonialismului, necesitatea întăririi solidarității dintre țările aflate în curs de dezvoltare în lupta lor comună pentru propășirea economică și socială, pentru consolidarea independenței și suveranității, participarea tuturor țărilor la opera de pace și prietenie între toate popoarele lumii.

Pe aceeași linie de promovare a legăturilor de prietenie și a colaborării internaționale s-au înscris și convorbirile pe care președintele Consiliului de Stat al țării noastre le-a avut, la întoarcerea spre patrie, cu șefii de stat din Senegal, Maroc și Coasta de Fildeș.

Călătoria Domnului Nicolae Ceaușescu în America Latină a demonstrat în modul cel mai înalt cît de rodnice și binefăcătoare pot fi discuțiile dintre factorii de răspundere ni statelor pentru îndeplinirea năzuințelor supreme ale păcii și colaborării internaționale, pentru progresul multilateral al fiecărei țări. Adeziunea și aprobarea unanimă cu care toți locuitorii țării noastre au salutat darea de seamă prezentată de Dl. Nicolae Ceaușescu imediat după revenirea în patrie au confirmat că vizita amintită a corespuns pe deplin atît intereselor poporului român cît și intereselor popoarelor latino-americane, reprezentînd totodată o contribuție strălucită la afirmarea ideilor de propășire și dezvoltare de sine stătătoare a tuturor popoarelor, la promovarea păcii, destinderii și colaborării în lumea întreagă.

MESAJE ALE PREȘEDINTELUI CONSILIULUI DE STAT

Mesajul adresat cadrelor didactice, elevilor și studenților, cu prilejul deschiderii anului școlar și universitar 1973—1974. — Ținînd seama de faptul că deschiderea anului școlar și universitar constituie un eveniment de seamă în viața patriei, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, a adresat cadrelor didactice și milioanei de tineri care studiază în învățămîntul de toate gradele, un călduros mesaj de salut și de îndrumare.

În mesaj sînt relevate sarcinile de mare răspundere ce revin învățămîntului în scopul formării și pregătirii cadrelor necesare economiei, științei și culturii, pentru

a corespunde în modul cel mai direct cerințelor actuale și de perspectivă ale dezvoltării societății noastre. «Învățămîntul — se spune — trebuie să țină pasul atît cu cuceririle revoluției tehnico-științifice mondiale, ale cunoașterii contemporane, cît și de schimbările care se produc neîncetat în economia și viața socială a României, în dezvoltarea științei și culturii noastre socialiste». Totodată se subliniază necesitatea legării organice a procesului instructiv de activitatea practică, arătîndu-se că școala de toate gradele trebuie «să asigure absolvenților cunoștințe teoretice și practice care să le permită prestarea unei munci utile societății» și «posibilitatea de a se integra rapid în activitatea economico-socială, în sferile producției materiale și spirituale unde se hotărăște progresul patriei».

Totodată se atrage atenția cadrelor didactice și factorilor de răspundere că «în școli și facultăți, tinerii trebuie să fie educați în spiritul marilor răspunderi ce le revin față de societate, pentru apărarea și dezvoltarea proprietății socialiste, a cuceririlor revoluționare ale poporului, pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul României».

În încheiere, mesajul exprimă convingerea că profesorii, elevii și studenții vor depune strădanii susținute pentru a face ca școala să răspundă în condiții tot mai bune înaltelor cerințe și idealuri ale societății contemporane.

Mesajul adresat Asociației Internaționale de studii sud-est europene, cu ocazia aniversării unui deceniu de la înființare. — Cu ocazia împlinirii unui deceniu de la crearea Asociației internaționale de studii sud-est europene, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România a adresat acestui înalt for importanța evenimentului aniversat, atît pe planul conlucrării științifice cît și pe acela al înțelegerii și colaborării dintre popoarele din această regiune.

În mesaj se dă o înaltă apreciere activității Asociației internaționale de studii sud-est europene, menționîndu-se totodată că «țara noastră acționează neabătut pentru ca Balcanii să devină o zonă a păcii și a colaborării, a buneii vecinătăți, o zonă lipsită de arme atomice, convinsă că înlăptuirea acestor țeluri corespunde intereselor tuturor popoarelor din regiune, destinderii și securității pe continentul nostru și în întreaga lume».

În încheiere, șeful statului român își exprimă convingerea că Asociația internațională de studii sud-est europene va aduce și de aici înainte, prin distincții ei reprezentanți, contribuții de seamă la o mai bună cunoaștere și apropiere a popoarelor din această parte a Europei și urează membrilor Asociației succese depline în activitatea lor nobilă, pusă în slujba idealurilor păcii și prieteniei între popoare.

Mesajul adresat Congresului Mondial al Forțelor Păcii. — Între 25 și 31 octombrie 1973, s-au desfășurat la Moscova lucrările Congresului Mondial al Forțelor Păcii, la care au participat peste 3000 de delegați de pe toate continentele, reprezentînd 1100 organizații naționale și 117 organizații internaționale. Țara noastră a fost reprezentată de o delegație condusă de Acad. Miron Nicolescu, președintele Academiei Republicii Socialiste România.

Cu acest prilej, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat al țării noastre, a adresat participanților la lucrări un mesaj de salut. În acest mesaj se arată că Congresul are loc într-o perioadă cînd pe plan mondial se afirmă o nouă orientare, îndreptată spre destindere și colaborare între state, pentru reglementarea în spiritul păcii și înțelegerii între națiuni a marilor probleme care confruntă omenirea

contemporană. În acest context, România socialistă a adus o contribuție de seamă la evoluția pozitivă a vieții internaționale, acționând pentru excluderea războaielor, a forței și a amenințărilor cu forța, pentru soluționarea prin mijloace pașnice a problemelor litigioase dintre state. Contribuții asemănătoare a adus țara noastră și în vederea realizării unui sistem trainic de securitate și colaborare în Europa, considerând că «un obiectiv esențial al întăririi securității internaționale îl constituie intensificarea eforturilor tuturor statelor, mobilizarea permanentă a popoarelor, a opiniei publice în lupta pentru încetarea cursei înarmărilor și realizarea dezarmării generale, în primul rând a dezarmării nucleare, pentru adoptarea unui program cuprinzător de măsuri practice menite să elimine cu desăvârșire spectrul războiului din viața omenirii».

Subliniind solidaritatea poporului român cu mișcările de eliberare națională și lupta lui pentru asigurarea păcii pe planeta noastră, pentru lichidarea decalajelor economice dintre state și pentru sporirea eficienței acțiunii O.N.U. în soluționarea problemelor în spiritul păcii, înțelegerii și colaborării internaționale, mesajul cheamă toate popoarele lumii să participe activ la rezolvarea acestor probleme. «Numai acțiunea unită, solidară, a popoarelor, a forțelor păcii și progresului de pretutindeni — se spune în mesaj — poate chezașui succesul luptei pentru edificarea pe planeta noastră a unor relații noi, a unei lumi mai bune, mai drepte, a unei lumi a păcii și colaborării între națiuni».

În încheierea mesajului, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România urează succes deplin lucrărilor Congresului Mondial al Forțelor Păcii, exprimându-și convingerea că ele vor sluji înaltelor idealuri de pace, colaborare și progres ale omenirii.

SĂRBĂTORIREA ZILEI RECOLTEI

În prima duminică a lunii octombrie, întregul popor român a sărbătorit tradiționala «zi a recoltei», cu adâncă bucurie pentru roadele pământului dobândite în acest an, cu hărnicie în munca unită pentru strângerea la timp și fără pierderi a întregii recolte și cu hotărârea de a depune noi eforturi pentru obținerea unor producții sporite în anul viitor.

«Ziua recoltei» din acest an a avut un pronunțat caracter de lucru, desfășurându-se sub semnul unei activități intense, a unei munci avântate a tuturor lucrătorilor de pe ogoare. Ea a culminat prin marea adunare populară organizată în orașul Slobozia, la care au participat înalți reprezentanți ai Conducerii de Stat, în frunte cu Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, reprezentanți ai conducerii unor organizații economice și instituții centrale și numeroși oameni ai muncii din Slobozia și din comunele județului Ialomița.

În cuvântarea rostită cu acest prilej, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, a adresat un călduros salut tuturor oamenilor muncii din agricultură precum și întregului nostru popor. Arătând că bilanțul producției agricole din acest an este îmbucurător — cu toate greutățile provocate de condițiile climatice nu tocmai favorabile — șeful statului român a remarcat: «Rezultatele pe care le-am obținut în acest an demonstrează că cooperativizarea, unirea în unități mari agricole, folosirea științei agricole, a mecanizării și chimizării asigură creșterea rapidă a producției agricole, ridicarea bunăstării țărănimii, a întregului nostru popor».

Trecîndu-se în revistă succesele importante obținute în creșterea producției agricole și în sectorul zootehniei, s-a remarcat că acestea au dus la sporirea simțitoare a veniturilor cooperativelor. Iar măsurile luate pentru pensionarea țăranilor cooperativi ajunși la vîrsta pensionării, a ajutorului pentru copii și pentru femeile cu mulți copii și a gratuității asistenței sanitare au contribuit eficient la creșterea bunăstării tuturor lucrătorilor din agricultură.

În cuvîntarea sa, președintele Consiliului de Stat a menționat și rezultatele obținute de oamenii muncii în industrie, remarcînd că acestea au asigurat dotarea agriculturii cu mașini și tractoare și au pus la dispoziția ogoarelor cantități tot mai însemnate de îngrășăminte și substanțe chimice. «Tot ceea ce înfăptuim — a arătat D. Sa — este destinat omului. Întreaga politică ... de construcție a orînduirii socialiste este chemată să asigure condiții tot mai bune de viață materială și spirituală pentru toți cetățenii patriei, manifestarea deplină a personalității umane, participarea activă la conducerea societății, a tuturor cetățenilor patriei, a întregului popor».

După ce a trasat directive judicioase pentru îmbunătățirea continuă a activităților legate de agricultură, Dl. Nicolae Ceaușescu a făcut călduroase urări de succese în muncă, bunăstare și fericire întregii noastre țărâni și tuturor oamenilor muncii.

«Ziua recoltei» din acest an a demonstrat încă o dată hotărîrea muncitorilor de pe ogoare de a contribui temeinic, prin muncă stăruitoare și avîntată, la înflorirea patriei și la bunăstarea fiilor ei.

TREI SUTE DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI DIMITRIE CANTEMIR

S-au împlinit în acest an, la 26 octombrie, trei veacuri de la nașterea ilustrului cărturar, savant și umanist Dimitrie Cantemir. Dovedind adîncă prețuire de care se bucură în zilele noastre acest strălucit reprezentant al istoriei și spiritualității românești, pe întreg cuprinsul țării au avut loc ample manifestări cultural-științifice, adunări și expoziții jubiliare, la care s-au adăugat editări — într-un tiraj impresionant — ale operei sale și apariția unui mare număr de studii și articole ce definesc locul său de frunte în contextul culturii noastre naționale și universale.

Înscrierea tricentenarului nașterii lui Dimitrie Cantemir ca unul din marile evenimente ale acestui an în calendarul manifestărilor internaționale ale UNESCO a constituit pentru poporul român un prilej de legitimă mîndrie, relevînd, împreună cu cinstirea ce i se acordă în patrie, prețuirea universală de care se bucură opera domnitorului savant moldovean pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii.

Larga suită a manifestărilor cultural-științifice desfășurate în acest an în numeroase localități din țara noastră, pentru omagierea personalității lui Dimitrie Cantemir, a fost încununată de adunarea festivă organizată în după-amiaza de 25 octombrie la Ateneul Român din Capitală. La această întrunire de înalt prestigiu cultural-patriotic au participat: reprezentanți ai Conducerii de Stat, academicieni, scriitori, conducători ai unor instituții centrale și organizații obștești, reprezentanți ai vieții științifice și culturale, oameni ai muncii, ofițeri, studenți și elevi.

În cadrul adunării a luat cuvîntul Acad. Miron Nicolescu, președintele Comitetului național pentru organizarea manifestărilor prilejuite de împlinirea a 300 de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir. Omagiînd personalitatea și opera lui Cantemir, vorbitorul a remarcat: «Cu numele lui, gîndirea și simțirea românească au înscris o pagină memorabilă în efortul continuu de afirmare spirituală și ridicare a acestui popor, de apărare a dreptului său la existență de-sine-stătătoare, au adus o contri-

buție de seamă la cultura europeană și mondială». Ca cugetător și om politic, cărturar și scriitor, Dimitrie Cantemir a dat contemporanilor și urmașilor săi înalte dovezi despre capacitățile creatoare ale geniului românesc. Opera sa cuprinde un larg registru tematic, majoritatea lucrărilor sale urmărind să răspândească o pluralitate de cunoștințe despre poporul român, în scopul de a face ca patria sa să fie cunoscută în lume. Întemeindu-și această operă pe trei mari idei: originea latină, continuitatea și unitatea poporului român, «Dimitrie Cantemir poate fi considerat ca primul ideolog al unității național-statale, în chiar pragul istoriei moderne a poporului român». Prin domeniile variate pe care le-a inaugurat, el rămîne «un adevărat deschizător de drumuri în cultural românească, ... un cărturar polivalent, îndrăzneț, înaintaș al enciclopediștilor secolului al XVIII-lea». Prin erudiția vastă și construcția lor solidă, scrierile cantemiriene au intrat curînd în informația oamenilor de cultură din întreaga Europă și Orientul Apropiat, fiind traduse în diferite limbi, iar biografia sa a fost inclusă în documentația tuturor enciclopediilor sau dicționarelor de informare generală. «Ne bucură — a spus vorbitorul — caldul omagiu care este adus, sub auspiciile programului UNESCO, memoriei marelui nostru înaintaș în numeroase țări ale lumii, pe toate meridianele globului, văzînd în ele o prețuire a contribuției românești la tezaurul culturii universale, al umanității, o dovadă de stimă și prietenie pentru poporul și țara noastră».

În aceeași zi, la Muzeul de istorie a Republicii Socialiste România a fost inaugurată expoziția jubiliară «Dimitrie Cantemir», organizată de Academia de științe sociale și politice și de Muzeul de istorie a Republicii Socialiste România. Expoziția redă, prin mărturii și documente originale, aspecte din viața și opera ilustrului cărturar și domnitor român, precum și ale activității sale multilaterale, desfășurată ca istoric, filozof, geograf, filolog, muzicolog, etnograf, arheolog ș.a. Ilustrînd recunoașterea internațională a contribuției sale la patrimoniul științei și culturii universale, este prezentat documentul care consemnează alegerea lui Dimitrie Cantemir, în anul 1714, ca membru al Academiei din Berlin și înscrierea sa pe una din plăcile de marmură ale fațadei Bibliotecii Sainte Geneviève din Paris, alături de numele unor renumiți savanți. La realizarea expoziției au contribuit cu exponate de valoare, în bună parte înedite, Arhivele Statului, Biblioteca Academiei, Biblioteca Centrală Universitară, diferite muzee din Capitală și din țară, precum și Muzeul de arte din Rouen.

În ziua de 26 octombrie, a avut loc în Capitală o sesiune științifică omagială organizată cu prilejul tricentenarului nașterii lui Dimitrie Cantemir de către Academia Republicii Socialiste România și Academia de științe sociale și politice. Cu acest prilej, au fost prezentate următoarele comunicări: *Personalitatea lui Dimitrie Cantemir*, de Acad. Miron Nicolescu; *Orizontul cultural-politic al lui Dimitrie Cantemir*, de Prof. dr. docent Mihnea Gheorghiu; *Activitatea istoriografică a lui Dimitrie Cantemir*, de Prof. dr. docent Mihai Berza; *Limba lui Dimitrie Cantemir*, de Acad. Iorgu Iordan; *Raționalism și umanism la Dimitrie Cantemir* de Acad. C. Ionescu Gulian; *Locul lui Dimitrie Cantemir în cultura românească*, de Dr. Virgil Cîndea; *Ideea romanității românilor la Dimitrie Cantemir*, de Dr. Adolf Ambruster; *Dimitrie Cantemir — geograf și etnograf*, de Prof. dr. docent Vintilă Mihăilescu; *Trecutul militar al poporului român în opera lui Dimitrie Cantemir*, de General-colonel Ioan Coman; *Dimitrie Cantemir și relațiile Moldovei cu statele vecine la începutul veacului al XVIII-lea*, de Prof. dr. Ștefan Ștefănescu; *Terminologia filozofică la Dimitrie Cantemir*, de Prof. dr. docent Gheorghe Ivănescu.

În aceeași zi, Biblioteca Academiei R. S. România a inaugurat o expoziție documentară cu reproduceri, articole și studii referitoare la opera lui Dimitrie Cantemir. Totodată în Capitală a avut loc solemnitatea dezvelirii bustului domnitorului Dimitrie Cantemir, — monument realizat de sculptorul Ion Irimescu.

Alături de aceste omagieri, pe întreg cuprinsul țării au avut loc numeroase manifestări cultural-științifice, prin care întregul nostru popor a adus prinos de cinstire și recunoștință memoriei lui Dimitrie Cantemir. Tricentenarul nașterii sale a constituit pentru fiii poporului român un prilej de îndreptățită mândrie patriotică și totodată un îndemn de activare neconținută a mesajului iubirii de țară pe care marele cărturar și domnitor luminat l-a transmis peste veacuri urmașilor săi.

UN MOMENT DE SEAMĂ ÎN DEZVOLTAREA RELAȚIILOR ROMÂNNO-INDIENE

Între 3 și 6 octombrie 1973, țara noastră a fost vizitată de distinșii soli ai poporului indian: președintele Republicii India, dr. Varahagiri Venkata Giri, împreună cu soția, Sarasvathi Giri. Dialogul româno-indian, care în ultimii ani a cunoscut momente marcante — ca vizita premierului Indira Gandhi în România (1967) și vizita șefului statului român în India (1969) — a continuat astfel la București, sub semnul dorinței reciproce de intensificare a raporturilor prietenești dintre cele două țări și popoare.

Pe deasupra distanței geografice și a deosebirilor etnice, sociale și politice, între popoarele român și indian s-au creat legături de strînsă prietenie, bazate pe sentimente de stimă și prețuire reciprocă, fapt care a asigurat dezvoltarea unor însemnate schimburi materiale și culturale, în contextul deplinei egalități în drepturi și a avantajului reciproc. În acest sens, convorbirile oficiale care au avut loc cu prilejul vizitei președintelui Varahagiri Venkata Giri, au vădit că dezvoltarea celor două țări oferă largi posibilități de amplificare și diversificare a cooperării româno-indiene pe multiple planuri. În cadrul schimburilor de păreri ce au avut loc, au fost adoptate o serie de modalități concrete privind dezvoltarea cooperării româno-indiene în domeniul economic, tehnic și științific.

Totodată convorbirile au pus bazele unei însemnate colaborări pe plan politic dintre România și India, prin consultări regulate și schimburi de vederi asupra problemelor bilaterale și internaționale de interes comun și printr-o colaborare mai strînsă cu organismele internaționale, în cadrul Organizației Națiunilor Unite și al altor organizații internaționale. Este demn de subliniat faptul că — în urma trecerii în revistă, de către cei doi președinți, a situației internaționale — pozițiile celor două state, în marea majoritate a problemelor abordate, coincid sau sînt foarte apropiate. Astfel, în acest sens, după cum se subliniază în Comunicatul comun publicat la sfîrșitul vizitei, România și India și-au manifestat hotărîrea de a conlucra pentru stingerea definitivă a focarelor de tensiune de pe glob, pentru nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța, pentru participarea activă, nemijlocită, a tuturor țărilor la viața internațională, pentru statornicirea unor relații noi, democratice, între state, bazate pe principiile respectării independenței și suveranității naționale, deplinei egalități în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

Prin rezultatele și semnificațiile ei, recenta vizită întreprinsă în țara noastră de președintele Republicii India a consemnat un important moment al propășirii prieteniei și colaborării româno-indiene, precum și o importantă contribuție la cauza păcii și progresului în lume.

PROMOVAREA RELAȚIILOR PRIETENEȘTI ROMÂNNO-IRANIENE

În ultimii ani, relațiile de prietenie și colaborare româno-iraniene au cunoscut o continuă dezvoltare, pe multiple planuri de activitate. Momente de mare însemnătate în cronică raporturilor bilaterale dintre cele două țări le-au constituit întâlnirile româno-iraniene la nivelul cel mai înalt, din anii trecuți. Astfel, după cum se știe, președintele Consiliului de Stat al R. S. România, Nicolae Ceaușescu, a vizitat în trei rânduri Iranul, iar Șahinșahul Iranului, Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr a fost în trei rânduri oaspetele României, ultima oară în luna iunie a acestui an.

În acest context se înscrie vizita oficială făcută în Iran, la sfârșitul lunii octombrie, de Dl. Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, — vizită menită să contribuie la intensificarea legăturilor dintre cele două țări, prin găsirea de noi căi și mijloace ale acțiunilor de cooperare, corespunzătoare intereselor ambelor popoare, cauzei generale a păcii și colaborării internaționale. Convorbirile purtate de D. Sa cu primul ministru al Iranului, Amir Abbas Hoveyda, ca și cu alți reprezentanți ai vieții politice și economice iraniene, au prilejuit un amplu schimb de vederi, în cadrul căruia au fost abordate probleme privind relațiile bilaterale și perspectivele lor, precum și o serie de probleme internaționale.

Unul din momentele esențiale ale vizitei l-a constituit primirea înaltului oaspete român de către Șahinșahul Iranului, Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr.

Din comunicatul dat publicității reiese că întâlnirile și convorbirile oficiale care au avut loc cu ocazia acestei întâlniri au demonstrat ritmul intens înregistrat de dezvoltarea relațiilor româno-iraniene și satisfacția deplină pentru colaborarea rodnică dintre România și Iran.

Totodată, în timpul convorbirilor oficiale, a avut loc și un larg schimb de păreri cu privire la unele probleme majore ale vieții internaționale.

Vizita președintelui Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer, în Iran a adus o prețioasă contribuție la dezvoltarea tradiționalelor legături de prietenie româno-iraniene și la adâncirea colaborării dintre cele două țări, pe multiple planuri.

ASPECTE DIN ACTIVITATEA EXTERNĂ A ȚĂRII NOASTRE

A doua fază a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, care a început la 18 septembrie 1973 la Geneva, a întrunit pe reprezentanții celor 35 de state participante — între care se află și țara noastră — în vederea elaborării unor documente finale ce urmează a fi adoptate în mod solemn într-o a treia fază a Conferinței. Considerată pe bună dreptate «faza de lucru» a acestei importante manifestări pe care o cunoaște continentul european, Conferința a dovedit că ea reprezintă un moment de seamă în viața statelor europene, o mare victorie a cauzei păcii, înțelegerii și cooperării între națiuni.

Țara noastră și-a făcut cunoscută, și cu acest prilej, poziția sa, potrivit căreia securitatea europeană presupune elaborarea unui sistem de angajamente liber consimțite din partea tuturor statelor, pe temeiul principiilor egalității în drepturi — indiferent de orînduirea socială, mărime sau situație geografică —, respectării libertății, independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne, integrității teritoriale, excluderii forței sau amenințării cu forța, reglementării diferendelor pe calea tratativilor.

Încă de la începutul dezbaterilor, România a prezentat un important document de lucru privind *adoptarea unor măsuri menite să facă efectivă nerecurgerea la forță*

sau amenințarea cu forța. Documentul românesc s-a impus participanților la Conferință prin caracterul său inedit și constructiv, cuprinzând un ansamblu de măsuri concrete în vederea asigurării condițiilor care să permită fiecărei națiuni să se poată dezvolta în conformitate cu interesele și năzuințele ei. la adăpost de orice agresiune sau amestec din afară.

În cadrul aceleiași Conferințe, țara noastră a adus contribuții și în *problema cooperării în domeniile culturii, educației și informației*, bazată pe respectul deplin al principiilor noi de relații interstatale. În concepția României, «cooperarea în aceste domenii trebuie să asigure o circulație vie a tot ceea ce gândirea popoarelor a creat mai de preț, a tot ceea ce prin conținutul de idei și realizarea artistică servește înălțării morale a omului, educării sale în spiritul prieteniei între națiuni, al umanismului și păcii».

Totodată, în cursul discuțiilor a fost relevată importanța pe care România o acordă *educării tineretului în spiritul înaltelor idealuri de pace, respect reciproc și cooperare între popoare*. În această privință țara noastră s-a pronunțat pentru adoptarea unor acțiuni ferme în vederea combaterii și repudierii ideilor nocive ale militarismului și violenței, a propagandei de război și a concepțiilor șoviniste și rasiste.

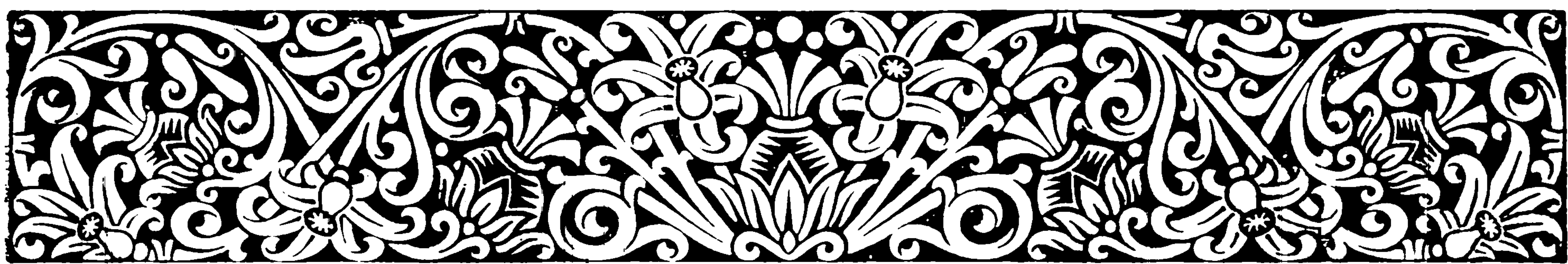
În cadrul celei de a 28-a sesiuni a *Organizației Națiunilor Unite*, delegații țării noastre au adus contribuții de seamă la unele probleme de larg interes, urmărind dezvoltarea raporturilor interstatale în concordanță cu realitățile și cerințele epocii noastre și afirmarea unui spirit nou, democratic, în viața internațională. Astfel, în cuvîntarea rostită la Adunarea Generală a acestui înalt for internațional, Dl. George Măcovescu, ministrul de externe al Republicii Socialiste România, a subliniat că țara noastră este preocupată de a contribui la procesul destinderii, la întărirea cursului nou în relațiile internaționale și la așezarea raporturilor dintre state pe baze noi, militînd pentru excluderea forței și a amenințării cu forța în relațiile interstatale, pentru rezolvarea conflictului din Orientul Mijlociu pe calea tratativelor politice, precum și pentru îndeplinirea altor obiective de seamă, ca — de exemplu — necesitatea ca rezoluția O.N.U. privind proclamarea deceniului 1970—1980 drept «Deceniu al dezarmării» să aibă un rol efectiv în negocierile pentru oprirea cursei înarmărilor și a cheltuielilor militare.

Tot ca o contribuție a țării noastre la destinderea situației internaționale se înscrie *Declarația Agenției române de presă privind reluarea ostilităților militare în Orientul Apropiat*. Remarcînd îngrijorarea provocată opiniei publice din România de conflictul militar din Orientul Apropiat, care a adus grele pierderi umane și materiale, generînd totodată noi primejdii pentru pacea și securitatea generală, declarația recomandă să se pună capăt de îndată ostilităților militare, iar conflictul să fie rezolvat pe calea tratativelor politice.

«Guvernul român — se spune în încheierea Declarației — consideră că este o datorie de înaltă răspundere a tuturor națiunilor lumii de a acționa cu fermitate pentru stingerea focarului de încordare din Orientul Apropiat, pentru soluționarea rapidă a conflictului din această zonă, în conformitate cu interesele supreme ale popoarelor, cu principiile dreptului internațional, cu interesele păcii și destinderii internaționale.

• ANIVERSĂRI-COMEMORĂRI •

DIMITRIE CANTEMIR — TREI SUTE DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI — 1673—26 octombrie—1973

În ziua de 26 octombrie din acest an, 1973, se împlinesc trei sute de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir, una din personalitățile cele mai de seamă și mai complexe ale culturii timpului său. Ca român, el este cinstit de urmașii săi în aceste zile nu numai pentru faptul că a fost — chiar și pentru un timp destul de scurt — domn al Moldovei, că a fost un înflăcărat patriot, că a arătat înțelegere către cei obidiți și că a luptat pentru independența țării, ci mai cu seamă pentru faptul că prin opera sa el s-a manifestat ca «cel mai mare umanist din perioada feudală a literaturii române» și, totodată, și ca «cel mai erudit cărturar al literaturii române vechi», care, prin preocupările sale culturale, poate fi socotit, pe drept cuvânt, scriitor, istoric și orientalist, geograf și cartograf, filozof și teolog, compozitor și muzician, etnograf și folclorist și, în sfârșit, prin toate acestea, un precursor al enciclopediștilor apuseni și o personalitate de «reputație europeană», iar după unii chiar de «faimă mondială». Pentru astfel de merite închinat nu numai culturii naționale, dar și celei universale, în acest an aniversar UNESCO l-a trecut în rîndul bărbaților iluștri, a căror comemorare merită să stea în atenția întregii lumi. Cum se știe, la noi, pînă acum, în acest an, s-au scris și tipărit multe studii și articole despre acest ilustru fiu al poporului nostru, i s-au închinat simpozioane și felurite manifestări, iar Editura Academiei R. S. România și alte edituri au început retipărirea operei sale, din care, în primele zile ale lunii octombrie, a și apărut binecunoscuta și valoroasa sa *Descriptio Moldaviae*.

Dimitrie Cantemir s-a născut la Iași la 26 octombrie 1673, în ziua de prăznuire a Sfîntului Mucenic Dimitrie, al cărui nume i s-a dat, mai ales că și nașul său din botez, Voievodul Moldovei din acel timp, Dumitrașco Cantacuzino, purta acest nume. A fost fiul lui Constantin Cantemir și al Anei Bantăș. Deși Cantemireștii au fost oameni de țară, răzeși de pe Valea Elanului din ținutul Fălciului, totuși mai tîrziu Dimitrie Cantemir a alcătuit pentru înaintașii lui o «genealogie fantezistă», coborîndu-și neamul din «hanii tătari, din însuși Tamerlan, spaima Orientului». Această afirmație a lui Dimitrie Cantemir, făcută în *Istoria Imperiului Otoman*¹ și în *Viața lui Constan-*

1. D. Cantemir. *Istoria Imperiului Otoman*, trad. I. Hodoș, II, București, 1878, p. 539.

*tin Cantemir*² — două din lucrările sale istorice —, nu se poate însă susține. După documente, demne de toată încrederea, familia lui se trăgea din satul Silișteni de pe malul Elanului din Fălciu, — sat acum dispărut. Înaintașii lui nu fuseseră oameni înstăriți. Tatăl său, răzeș fără pământ, nici nu avusese puterea să învețe carte; de-abia știa să se iscălească. Cronicarul Ion Neculce, voind poate a spune că descindea dintr-un neam de răzeși, scria despre el că era «om prost, mai de gios», care «nice carte nu știé..., ce numai iscălitura învățasă de făcé»³. Cam în același timp cronicarul muntean Radu Greceanu adăuga că «el întâi au fost herghelegiu»⁴, adică vânzător de cai. Această modestă stare materială, desigur, l-a făcut să se înroleze mercenar în armata polonă, unde a stat timp îndelungat, a participat la războiul nordic, s-a distins pe câmpul de luptă și, pentru vitejiile sale, a fost făcut «rohmistru», adică ofițer de cavalerie.

Plecat din Polonia în anul 1660, Constantin Cantemir a venit în Țara Românească, unde voievodul Grigore Ghica (1660—1664) l-a primit bine, l-a făcut «ceauș spătăresc» și l-a luat cu el la luptele ce în acel timp se purtau în Ardeal împotriva lui Gheorghe Rákóczy al II-lea (1648—1660), și la cea dintre turci și austrieci de la Neuhäusel din anul 1663.

Din Țara Românească tatăl lui Dimitrie Cantemir a trecut în Moldova, unde curînd voievodul Istratie Dabija (1661—1665) l-a numit «ispravnic de codru», adică «comandant al oștilor locale de apărare împotriva tătarilor». Aici, în Moldova, a început el a-și cumpăra pământ prin părțile Fălciului, s-a căsătorit, pentru a treia oară, cu Ana Bantăș, mama lui Dimitrie și, datorită destoiniciei sale și vitejiei arătată în luptele dintre poloni și turci, din acea vreme, la care participau și moldovenii, a fost cinstit și cu ranguri dregătoricești. Pentru un timp, în cea de a treia domnie a lui Gheorghe Duca (1678—1684), știind bine turcește și tătarește, a fost capuchehaia acestuia la Poartă. Alături de acest voievod, în anul 1683, a luat parte la asediul Vienei și apoi a venit iarăși în Țara Românească.

De aici, cu ajutorul lui Șerban Cantacuzino (1678—1688), la 15 iunie 1685, deși «bătrîn ... cu barba albă ca zăpada», cum spune Ion Neculce, a ajuns domn al Moldovei, luînd numele de Constantin. A cîrmuit țara, chivernisindu-o destul de bine, pînă la 13 martie 1693, cînd a murit în scaun, de bătrînețe. A fost înmormîntat în biserica Sfîntul Nicolae-Domnesc din Iași, de unde, mai apoi, osemintele sale au fost strămutate la Mînăstirea Mira, ctitoria sa de pe Valea Milcovului (Putna).

Acesta a fost Constantin-Cantemir, tatăl lui Dimitrie Cantemir, care, neștiutor de carte fiind, a căutat să dea fiilor săi, Antioh și Dimitrie, o cultură aleasă, superioară chiar celeia a Costineștilor contemporani, rivalii lor. De aceasta a profitat mai mult fiul cel mai mic, Dimitrie, care era înzestrat cu remarcabile însușiri, cu dragoste de învățătură și aleasă finețe sufletească. Aceste calități erau moștenite desigur de la mama sa, Ana Bantăș, o femeie deosebită și cultă, care, trăgîndu-se din o veche familie moldoveană, primise o «educație îngrijită».

Dimitrie Cantemir și-a început instrucția la Iași, în casa părintească, sub directă supraveghere a tatălui său, care intra de cîteva ori pe zi în sala de studii și care îi

2. D. Cantemir, *Vita Constantini Cantemyrii*, ed. N. Iorga, București, 1925, p. 3.

3. Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. I. Iordan, București, 1955, p. 168, 172.

4. Radu Greceanu, *Incepătura Istoriei vieții luminatului și preacrestinului domnului Țării Românești Io Constantin Brincoveanu...*, în «Cronicari Munteni», ed. Mih. Gregorian, II, București, 1961, p. 58.

adusese o seamă de profesori renumiți în frunte cu eruditul monah grec *Ieremia Cacavelas*, socotit de unii primul său dascăl. Acesta era grec din Creta. Studiase la Lipsca și Viena și fusese elev al elenistului german Ioan Olearius. Cunoștea profund vechea cultură greacă și teologia, stăpînea perfect limbile clasice și pe cea italiană și «era apreciat ca bun predicator». Fusese profesor de greacă la Iași și București, corector al cărților grecești imprimare în capitala Moldovei și dăduse la lumină câteva lucrări cu conținut mai mult religios ⁵.

De la acesta a primit tînărul prinț lecții de filozofie și literatură, a căpătat temeinice cunoștințe de limbă greacă și latină, a fost orientat în ideile umanismului occidental și a «fost inițiat în tainele teologiei, disciplină de bază a studiilor timpului». Prin toate acestea, el a avut «o mare influență asupra formației spirituale» a ucenicului său, care se va resimți mai apoi, aproape în întreaga activitate culturală a acestuia.

Deosebit de aceasta, Dimitrie Cantemir s-a aplecat cu rîvnă și asupra vechii literaturi, în mare parte slavonă, apărută la noi pînă la el, și mai ales asupra hrisovelor vremurilor de mai înainte. Acest lucru l-a făcut să se preocupe și chiar să învețe limba unora din aceste texte religioase și laice, adică slavona.

Sub ochiul veghetor al tatălui și sub atenta călăuzire a dascălului său, încă din prima sa tinerețe, Dimitrie Cantemir și-a purtat cu rîvnă pașii spre carte și învățatură. De timpuriu, el cunoștea mai multe limbi, era continuu preocupat de dorința de a-și spori zestrea intelectuală, în sala de studii își avea biblioteca sa personală, făcea dese și felurite lecturi și de multe ori, în miez de noapte, iarna mai ales, citea bătrînului său tată, cel neștiutor de carte, vechi istorii și îi tălmăcea din slavonește părți din Sfînta Scriptură sau din *Cuvintele* cele prea dulci ale fericitului Gură de Aur ⁶.

Așa, între cărți, își petrecea el timpul. Un sol muntean, banul Cornescu, aflat în misiune la Curtea din Iași a lui Constantin Cantemir, a vizitat și pe prinț și, la întoarcere, raportînd domnului său cele constatate, îi spunea, între altele, cu privire la acesta: «Am văzut acolo un principe care, deși încă tînăr, este înconjurat de cărți și de arme, de unde pot să conchid că el are înclinare și spre unele și spre altele» ⁷. La fel, în anul 1686, însuși voievodul Țării Românești, Șerban Cantacuzino, — cel ce ajutase pe Constantin Cantemir să ia tronul Moldovei —, venind și el la Iași cu prilejul războiului dintre turci și poloni din acel an și cunoscînd pe tînărul Dimitrie, a rămas impresionat de comportarea lui sub toate aspectele, i-a arătat o deosebită considerație, căci l-a sărutat cu «drăgăstoasă îmbrățișare», l-a așezat la dreapta sa, i-a adresat cuvinte elogioase, socotindu-l «nădejdea părinteștii faime» și i-a făgăduit că-l va face ginere, urmînd a-i da de soție pe fiica sa *Cassandra* ⁸.

La vîrsta de 15 ani, deci în anul 1688, Dimitrie Cantemir a fost pus în situația de a-și întrerupe activitatea, atît de bogată din punct de vedere al formării sale intelectuale, la care era angajat la Iași, căci a fost trimis la Constantinopol ca reprezentant al tatălui său și totodată ca chezaș al acestuia la Poartă că nu se va alătura taberei creștine. După eșecul de sub zidurile Vienei din anul 1683, mai ales, sultanul

5. Pentru Ieremia Cacavelas, să se vadă: Ariadna Camariano-Cioran, *Jérémie Cacavelas et ses relations avec les Principautés Roumaines*, în «Revue des Études sud-est européennes», 3, 1965, nr. 1—2.

6. D. Cantemir, *Vita Constantini Cantemyrii*, p. 63 (traducerea românească, p. 92).

7. *Ibidem*, p. 66 (traducerea românească, p. 89).

8. *Ibidem*, p. 34—35 (*ibidem*, p. 45—46).

se temea ca nu cumva domnii țărilor române să treacă alături de imperiali — aflați în plină ofensivă — și de aceea își lua măsuri de siguranță, cerându-le ostatici. Așa ceva s-a cerut și lui Constantin Vodă Cantemir domnul Moldovei, care mai întâi a trimis la Poartă pe fiul său mai mare Antioh, apoi, după trei ani, în 1688, pe Dimitrie. Acesta din urmă, cu unele mici întreruperi, a stat în capitala otomană pînă în anul 1710, deci 22 de ani, iar timpul petrecut aici l-a folosit din plin pentru studiu.

Pe atunci Constantinopolul era «locul de întîlnire al ideilor înaintate ale Apusului cu acelea ale Orientului, care trăia din tradițiile trecutului» și tot aici «se concentra învățătura arabo-turcească de caracter oriental». În acest focar de întîlnire a atîtor curente de cultură, tînărul principe moldovean și-a îmbogățit mult cunoștințele. Aici a învățat limbile turcă, persană și arabă, și-a desăvîrșit studiile de filozofie, istorie, teologie, geografie și cartografie și a făcut cunoștință apropiată cu folclorul și muzica turcească.

În Constantinopol Dimitrie Cantemir a avut prilejul să urmeze cursurile «Marii Școli», adică ale Academiei Patriarhiei Ortodoxe, care în acea vreme lumina încă «spiritualitatea capitalei» Imperiului otoman. Această înaltă instituție de cultură, în care acum «se înfrunta spiritul tradițional al Bisericii Ortodoxe cu cel al filozofiei neoaristotelice al Padovei, cu care ea era în legătură», era «de fapt continuarea cu oarecare întreruperi a vechii universități a Bizanțului imperial, pusă acum sub oblăduirea Patriarhiei». În anul 1624 ea a fost reorganizată de vestitul patriarh ecumenic Chiril Lucaris († 1638), care a adus în fruntea ei pe eruditul Teofil Coridaleu, fost profesor la Școala grecească din Veneția⁹. După reorganizarea, aci amintită, Academia, în care limba de predare era «greaca antică cea mai curată», a căpătat «o orientare teologic-umanistă» și în ea, pe lîngă studiile clasice greco-latine, se învăța «enciclopedia filozofiei» și se cultivau unele științe noi, ca : medicina, matematica, geografia, astronomia, anatomia ș.a.; spiritul dominant rămînînd însă tot cel teologic.

Aici tînăra beizadea moldavă a avut profesori, între alții, pe *Iacomî*, «gramatic distins», de la care a învățat «elementele filozofiei», pe *Alexandru Mavrocordat*, profesor de filozofie, teologie și medicină, care studiasse la Universitatea din Padova și publicase în Italia o carte despre circulația sîngelui, pe *Antonie* și *Spandoni*, filozofi peripatetici, pe *Hrisant Notara*, teolog și geograf distins, viitor patriarh de Ierusalim (1707—1731), pe *Meletie de Arta* († 1714), mai apoi mitropolit al Atenei, «bărbat foarte priceput în toate științele», de la care el a făcut cunoștință cu filozofia olandezului *Van Helmont* (1577—1644) — care, în o oarecare măsură, îl va influența —, pe *Ilie Miniat* († 1714), marele predicator bisericesc al vremii ș.a.¹⁰.

În același timp, Dimitrie Cantemir, spre deosebire de alți români, care, ca și el, petrecuseră mai mulți ani în capitala otomană, și-a făcut printre turci mulți prieteni, apropiindu-se și stînd în legătură cu cei mai de seamă reprezentanți ai intelectualității lor din acea vreme. În relație cu toți aceștia, el și-a temeinicit cunoașterea limbilor orientale : turca, araba, persana și «a studiat : istoria, teologia și folclorul mahomedan, devenind astfel primul nostru orientalist». După propria-i mărturie, lui *Isaadeffendi*, «cel prea învățat», care «cumula ipostaza de traducător al lui Aristotel în limba

9. P. P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir. Viața și opera*, București, 1958, p. 40 ; C. Măciucă, *Dimitrie Cantemir*, Editura Albatros, București, 1972, p. 45.

10. Vezi P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 41.

turcă, cu aceea de filozof, matematician și astronom»¹¹, îi datora «tot ce știa din învățătura turcească»¹². Alături de acesta, el mai vorbește de *Alli-effendi*, autorul unei istorii turcești, pe care îl socotește scriitor de «mare gravitate care ține la adevăr»¹³, de *Mehmed Reis-effendi*, care, în vremea sa, era «cel mai învățat dintre turci», de «*Nefi-Ogli*, învățatul comentator al Coranului», de «*Rami Mehmed Pașa*, poet și muzician, *Lehvi Celibi*, pictorul oficial al Curții sultanului»¹⁴, precum și de *Angeli* și *Kiemani Ahmed*, — grec turcit —, măeștri în muzica instrumentală, care l-au preparat la muzică, spre care el «avea aptitudini deosebite»¹⁵.

Alăturarea lui Dimitrie Cantemir de lumea musulmană era cunoscută în țară. Despre ea făceau amintire contemporanii săi, cronicarii Ion Neculce și Nicolae Costin. Primul vorbește despre prietenia dintre beizadeaua moldavă și turcul Smail-efendi, care-l vizita des, îi destăinuia unele fapte din viața imperiului și căruia el îi «zicea în tanbură», că «știea a zice bine în tanbură, că nici un țarigrădean nu putea zice ca dînsul»¹⁶. La rîndul său, Nicolae Costin scria că la Constantinopol Dimitrie Cantemir, «fiind om isteț, știind și carte turcească bine, se vestise acum în tot Țarigradul numele lui de-l cheamau agii la ospetele lor cele turcești, pentru prieteșug ce avea cu dînsii». Alți agii, știind că el cîntă «bine în tanbur, îl cheamau.. la ospete pentru zicături»¹⁷. Pătrunzînd în societatea otomană, viitorul domn moldovean a putut «cunoaște obiceiurile și datinile turcești, să consulte chiar manuscrisele istorice și religioase în limba arabă, portretele sultanilor» și să achiziționeze «chiar manuscrise orientale»¹⁸, fapte ce i-au fost de mare folos în activitatea sa științifică de mai apoi.

Aici, pe malul Bosforului, în capitala imperiului otoman, locul de întîlnire al Orientului cu Occidentul, Dimitrie Cantemir n-a stat în legătură numai cu «Marea Școală» și cu «societatea meghistanilor turci, a literaților, artiștilor și învățaților orientali», ci a cunoscut și lumea ambasadurilor creștine acreditați la Poantă. El însuși spune că a fost în legătură cu solii lui Ludovic al XIV-lea al Franței, *Châteauneuf* și de *Férior*, cu cel al Olandei, *Collyer* și cu cel al Rusiei, *Petru Andreievici Tolstoi*. Prin aceștia el s-a familiarizat cu «atmosfera culturală din țările respective» și a căpătat «cunoștințe de politică generală».

Deosebit de aceasta, foarte probabil, «în cercurile ambasadei franceze» el a întîlnit pe pictorul care i-a făcut portretul; un portret foarte semnificativ, păstrat azi în Muzeul de Artă din Rouen. Descriind acest tablou, N. Iorga arăta că în el Dimitrie Cantemir este înfățișat ca un tînăr «cu fața tinerească prelungă», căruia «îi mijise mustața spîină». iar «părul în bucle largi îi atîrna pe umeri și lateral, dîndu-i înfățișarea cum o găsim în picturile olandeze». Ochii, «de o nevinovată privire dulce», au «căutătura de cercetare neobosită, mîndră», iar fața «se subție într-o bărbie ascuțită,

11. C. C. Giurescu, *Dimitrie Cantemir*, în «Săptămîna», s. n., nr. 144, din 7 sept. 1973, p. 3.

12. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 42. Vezi și Ion Matei, *Le maitre de langue turque de Dimitrie Cantemir : Es'ad Efendi*, în «Revue des études sud-est européennes», 10, 1972, nr. 2, p. 281—288.

13. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 48; I. D. Lăudat, *Dimitrie Cantemir. Viața și opera*, Editura Junimea, Iași, 1973, p. 17.

14. C. C. Giurescu, art. cit.; Vezi și N. Iorga, *Istoria Literaturii românești*, II (de la 1688 la 1780), ed. II, București, 1928, p. 374.

15. Const. Simionescu, *Dimitrie Cantemir și muzica*, în «Săptămîna» s. n., nr. 139, din 3 aug. 1973, p. 3. 16. Ion Neculce, *op. cit.*, p. 257.

17. N. Costin, *Leatopiseșul Țerii Moldovei...*, în M. Kogălniceanu, *Cronicele României*, II, București, 1872, p. 89. 18. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 42.

de viață. Are haina de brocart de aur a situației sale și sabia feciorului domnesc; cravata înfioată la gît spune de legături prețioase cu saloanele ambasadei și coloniei franceze, care a impus cultura Parisului în casele vechiului italianism bizantin. Dar pe buclele crețe ale perucii, sistem Ludovic al XIV-lea, turbanul alb și albastru arată contactul cu cealaltă cultură: a Stambulului». La capătul acestei descrieri, marele nostru istoric conchidea că în acest portret, ca și în «însuși spiritul» celui pe care îl reprezintă, este un «interesant și expresiv amestec de Orient și Occident», ceea ce în chip vădit dezvăluie «adîncă înrîurire a celor două culturi din Apus și din Răsărit», care «s-au exercitat asupra lui și care se văd în întreaga sa operă»¹⁹.

Prima etapă a șederii lui Dimitrie Cantemir la Constantinopol se încheie în anul 1691. În acest an, el s-a întors în Moldova, unde a rămas timp de doi ani și unde a urmărit atent evenimentele politice din ultima parte a domniei tatălui său: luptele dintre turci și poloni și mai ales certurile dintre partidele boierești din țară. Acestea din urmă au fost foarte violente și în vîltoarea lor și-au pierdut viața cei doi frați din familia Costin: Velicico și Miron cronicarul. La decapitarea celui dintîi, chiar în anul 1691, pentru încredințare, din porunca tatălui său, a fost martor și el.

După doi ani, la 13/23 martie 1693, bătrînul voievod Constantin Cantemir și-a încheiat zilele. Înainte de moarte a adunat în juru-i boierii și le-a cerut să reglementeze problema succesiunii la tron. Fiul său, Dimitrie, reconstituind acest moment din viața părintelui său, scria: «Acum, dar, dragii mei, eu nu atît de ostenit de neîntreputa mea trudă, pe cît de frînt de vîrsta cea înaintată, plec dintre cei vii, ci vreau să vă sfătuiesc ca atîta cît mai trăiesc, să alegeți pe urmașul meu, fie dintre fiii mei, dacă vi se par buni și cinstiți, fie dintre voi, pe cel care-l socotiți mai vrednic, și către acesta să îndrept cîteva povețe dobîndite de mine într-o îndelungată deprindere. Căci numai cu aceasta îmi simt față de voi îndatorată conștiința, ca să nu fiu învinuit, după moarte, că nu m-am îngrijit de voi pînă la ultima suflare ... Dacă vă va plăcea să alegeți din fiii mei, multe veți găsi de mustat la dînșii, și mai ales vîrsta: căci ... sînt tineri și, afară doar dacă veți adăuga voi truda voastră, nu îi socotesc în stare să ducă o povară atît de grea, deși m-am străduit ca amîndorora să le dau învățătură de loc proastă, și de carte românească, și de carte străină, de latinie adică, de greceie și de slovenie. În ce măsură sînt ei vrednici, prin deprinderile lor, prin știința cîrmuirii unei țări și prin puterile lor unei asemenea nevoie, eu încă, mărturisesc, nu pot ști, nici judeca. Eu atîta vă sfătuiesc și vă îndemn, din gură curată și părintească, ca sau pe unul din ei, sau pe cel mai vrednic dintre voi să-l alegeți»²⁰.

De îndată dregătorii țării s-au adunat la Vistierie, s-au sfătuit și au ales domn pe Dimitrie, căci «era mai iubit de popor» decît fratele său Antioh, care, în acele zile, era ostatec la Constantinopol. Vestit de cele petrecute, Constantin Vodă Cantemir a închis ochii mulțumit. După decesul său însă, s-a făcut alegerea propriu-zisă de domn al Moldovei după obiceiul îndătinat în țară. Cronicarul Ion Neculce, contemporan cu evenimentul, istorisește că mai înainte ca Vodă Cantemir să fi fost dat gropii, «s-au strîns toată boierimea și mitropolitul și slujitorii la curte ... Atunce au spus a tot nărodul c-au murit Cantemir Vodă. Ce slujitorii au și-nceput a strîga că altul nu le trebuie să fie domn, fără cît Dumitrașco beizădea, ficiorul lui Cantemir Vodă. Ce

19. N. Iorga, *op. cit.*, p. 341; Același, *Vești nouă despre Dimitrie Cantemir*, în «Floarea darurilor», vol. II, nr. 3/15 apr. 1907, p. 35; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 48.

20. D. Cantemir, *Viața lui Constantin Cantemir zis cel bătrîn domnul Moldovei*, ed. R. Albala, București, 1960, p. 162-163.

boierii și țara nu cuteza să zic-într-alt chip, că să temea de slujitori, ce numai le căuta să priimască și să zică cum zic slujitorii»²¹. A fost, deci, precum observa istoricul P. P. Panaitescu, «o mișcare populară în favoarea tânărului Dimitrie, o mișcare a slujitorilor, oșteni de țară, care-și aminteau că au fost oorotiți de bătrînul Constantin»²².

Și așa, la vârsta de 19 ani, Dimitrie Cantemir a ajuns domn al Moldovei. N-a avut însă parte de domnie lungă și liniștită, căci, deși spera să fie sprijinit de pașa din Silistra, prietenul familiei sale, și deși trimisese cuvinte de pace lui Vodă Brîncoveanu din Țara Românească, care chiar se oferise a-l ajuta, totuși cel dintîi nu i-a fost de nici un folos, iar voievodul muntean, voind să-și întindă influența și în Moldova, în taină, cu bani, a obținut de la turci domnia acestei țări pentru Constantin Duca (Duculeț) (1693—1695), fiul fostului domnitor Gheorghe Duca, pe care el, mai apoi, avea să și-l facă ginere.

Nefiind întărit de turci, Dimitrie Cantemir, după o domnie de numai trei săptămîni (18 martie — 8 aprilie 1693), la 13 aprilie 1693²³, s-a întors la Constantinopol, de unde lipsise doi ani și unde și-a reluat studiile întrerupte și și-a refăcut «legăturile în mediul diplomatic al Porții». Aici a rămas și în timpul primei domnii în Moldova a fratelui său Antioh (1695—1700), a cărui capuchehaie, adică reprezentant diplomatic pe lângă Poartă, a fost. În acest timp, el a început a-și completa educația, inițiindu-se și în arta militară. Pentru aceasta, în anul 1697, a participat, alături de oastea turcească, la asediul cetății Petrovaradin și la lupta de la Zenta, în care armata otomană a fost înfrîntă de trupele austriece.

În anul 1699, după încheierea păcii de la Carlovitz, Dimitrie Cantemir, pentru scurtă vreme, a venit din nou în Moldova și, cu acest prilej, la Iași, s-a căsătorit cu *Cassandra*, fiica lui Șerban Vodă Cantacuzino, adusă aici de la Brașov, unde locuia cu mama ei. Prin această căsătorie el devenea «oarecum moștenitor politic» al defunctului său socru și chiar pretendent la tronul Țării Românești, pe care l-a și cerut de la turci și după care a rîvnit pînă la moarte²⁴. În timpul acestei șederi la Iași tînărul prinț a fost cunoscut de solul polon Rafael Leszcynski, care-l găsea «un bărbat erudit în limba latină și cu educație aleasă»²⁵.

După aceasta, Dimitrie Cantemir s-a întors la Țarigrad, unde, în afară de frumosul său palat de la Ortakioi, de astă dată a mai dobîndit unul ca zestre a soției sale, situat pe colina Sangiakdar Iokușu, deasupra Cornului de Aur. Aici el era des vizitat de reprezentanți ai intelectualității otomane și de diferiți ambasadori ai unor țări europene, așa încît locuințele sale deveniseră niște adevărate «centre ale vieții intelectuale și mondene a capitalei turcești».

De astă dată, tînăra beizadea moldavă a rămas în Constantinopol pînă în toamna anului 1710, timp în care în Moldova s-au schimbat cinci domnii, iar în Țarigrad se țeseau felurite intrigi în legătură cu cele două scaune domnești din Moldova și Țara Românească, de care intrigi, de multe ori, el n-a fost străin. Spre sfîrșitul acestui răstimp, epoca de liniște de la granițele Moldovei s-a încheiat mai ales după bătălia de la Poltava din anul 1709. Voievodul moldovean, din acea vreme, Mihai Racoviță (1707—1709), fiind bănuie că încearcă să se apropie de ruși, a fost mazilit și înlo-

21. Ion Neculce, *op. cit.*, p. 189.   22. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 43.

23. Data după C. Măciucă, *op. cit.*, p. 64. Pentru petrecerea lui D. Cantemir la Istanbul, vezi și Aurel Decei, *Cantemir la Istanbul*, în «Magazin istoric», 7, 1973, nr. 9 (78), p. 43—47.

24. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 45.

25. P. P. Panaitescu, *Călători poloni în țările române*, București, 1930, p. 103, 115.

cuit cu Nicolae Mavrocordat (nov. 1709—nov. 1710). Nici acesta însă n-a corespuns așteptărilor Înaltei Porți, mai cu seamă în acea vreme «de oaste», când, din pricina primirii în granițele statului turc a lui Carol al XII-lea, regele Suediei (1682—1718), cel învins la Poltava de Petru cel Mare, un război între ruși și turci era pe cale să izbucnească²⁶.

În o asemenea vreme, Moldova urma să aibă un alt domn, care, mai ales, trebuia să supravegheze atent pe voievodul muntean Constantin Brîncoveanu, întrucît acesta era în legătură atît cu Curtea din Viena, cît și cu țarul Petru cel Mare. Mai mult, dacă acest voievod s-ar alia cu creștinii, el, noul domn de la Iași, chiar să-l prindă și să-l trimită la Stambul. Vizirul și marii dregători ai Porții, care socoteau pe Dimitrie Cantemir o persoană cu totul devotată Imperiului otoman, în mod firesc s-au gîndit la el și, la 14 noiembrie 1710, fără a fi plătit vreun ban, a și fost numit domn al Moldovei. La plecarea spre Iași, spune Ion Neculce, vizirul i-ar fi zis cu mare taină: «...Să-mi prinzi pre Brîncoveanu-Vodă munteanul, să mi-l trimiți aice viu. Și de la împărăție vei avea mare dar și cinste și în locul lui tu vei rămînea acolo domn neschimbat»²⁷.

În mai puțin de o lună, la 10 decembrie 1710²⁸, alaiul domnesc, destul de redus, față de alte asemenea împrejurări, a ajuns la Iași. Aici a fost primit cu căldură și de-a dreptul, mai întîi, a fost condus la biserica Sfîntul Nicolae Domnesc, unde mitropolitul Moldovei, Ghedeon (1708—1723) i-a făcut îndătinata ungere, și apoi la palatul domnesc, unde i s-a făcut înscăunarea.

Domnia lui cea nouă, începută în condiții destul de grele și în vremuri tulburi, a fost scurtă, — nici un an deplin —, așa că nu ne-am putea aștepta la schimbări deosebite în viața statului moldovean, așa cum ar fi putut să facă — în timpul unei mai îndelungate oblăduiri —, mintea luminată a noului domnitor. Totuși, unele măsuri de stăvilire a «anarhiei boierești», de creare a unui regim de monarhie absolută, de întărire a «bazei financiare a domniei» și de favorizare a țăranilor, orășenilor și a micii boierimi, sînt indicii ce pot dovedi că politica internă ce el avea de gînd să instaureze în țara ce conducea, avea să fie conformă ideilor sale politice, pe care mai apoi le-a înfățișat în lucrările ce a scris.

Dimitrie Vodă însă urca treptele scaunului domnesc al lui Ștefan cel Mare animat de alt gînd. Patriot luminat, el dorea să-și vadă țara scăpată de sub opresiunea otomană. Și cum în cele două decenii petrecute în capitala de pe malurile Bosforului văzuse și înțelesese multe din «racilele adînci, instituționale, organice, care minau împărăția turcească», cum în anul 1697, la Zenta fusese martor la dezastrul suferit de armata vizirului și cum își închipuia că sfîrșitul stăpînirii otomane se apropie, a socotit că a sosit momentul ca Moldova, țara sa, să fie scoasă de sub stăpînirea acesteia. Această idee încolțise în mintea lui încă de pe cînd era la Țarigrad și, în acest sens, avusese lungi și tainice convorbiri, — rămase necunoscute Porții —, cu Petru Andreievici Tolstoi, ambasadorul țarului Petru cel Mare la Constantinopol²⁹.

De aceea, ca domn, n-a urmărit — cum i se ceruse — și nici n-a prins pe Brîncoveanu, pentru simpatiile sale față de lumea creștină; dimpotrivă, l-a aprobat. Mai mult, iarăși după spusa cronicarului Ion Neculce, «au început și el a să ajiunge cu

26. Vezi Ps. Nic. Muste, *Letopisețul Țerei Moldovei*, în M. Kogălniceanu, *Cronicele României*, III, București, 1874, p. 42. 27. Ion Neculce, *op. cit.*, p. 258.

28. Data intrării în Iași, la C. Măciucă, *op. cit.*, p. 161.

29. Vezi Șt. Ciobanu, *Dimitrie Cantemir în Rusia*, București, 1925, p. 116—117.

creștinii»³⁰, mai ales cu Rusia lui Petru cel Mare, de la care popoarele creștine, ce «gemeau asuprite sub jugul barbarilor» își așteptau eliberarea, deoarece ea din ce în ce se afirma tot mai mult ca mare putere în Europa. Dorindu-și țara liberă, el «a unit fapta cu ideile sale politice» și a purces la apropierea de țara Rusiei, care, la 25 februarie 1711, răspunzând declarației de război, din 22 decembrie 1710, a sultanului, printr-un manifest citit în biserica Uspeniei din Moscova, chema poporul rus «la dreaptă luptă împotriva otomanilor». Un nou război ruso-turc se deschidea...

La început tratativele s-au purtat în secret la Moscova și la Iași. Ceva mai apoi, solul lui Dimitrie Vodă, vistiierul Ștefan Luca, s-a întâlnit de două ori cu țarul Petru cel Mare și la 13/24 aprilie 1711, la *Luțk*, s-a ajuns la încheierea unui tratat formal de alianță, «conceput, negociat și redactat de pe poziții egale»³¹ și, totodată, socotit că «reprezintă o concepție politică unitară, care urmărea scuturarea jugului turcesc, asigurarea independenței țării și înlăturarea regimului nobiliar din Moldova»³².

Tratatul, precedat «de o proclamație în limba latină a lui Petru cel Mare către Europa», în care se arăta cine este vinovat de izbucnirea noului război ruso-turc³³, consta din 17 articole, propuse în cea mai mare parte de însuși Dimitrie Cantemir. Se prevedeau aci trecerea Moldovei sub protecția imperiului rusc, «autoritatea deplină a Domnului, fără vreun amestec din afară în treburile interne. — trupe străine neputând staționa în țară decît cu aprobarea principelui —, retrocedarea teritoriilor ocupate de țurci la Dunăre și la Mare spre finele secolului al XV-lea și în secolul al XVI-lea, domnia ereditară în familia Cantemir», întinderea hotarelor Moldovei, ospitalitatea în imperiu pentru Dimitrie Vodă Cantemir, în caz de pierdere a războiului, obligația pentru urmașii țarului Petru cel Mare de a păzi și păstra acest pact, jurământul de credință datorat de domnul Moldovei ș.a.³⁴.

Acest act diplomatic, semnat de însuși împăratul Petru cel Mare și de Conte Golovkin, da pe față pășirea lui Dimitrie Vodă de partea Rusiei și, în același timp, ruperea lui de suzeranitatea Porții. După perfectarea lui, la 30 mai 1711³⁵, el, ca domn al Moldovei, a adresat o proclamație către tot poporul acestei țări, în frunte cu mitropolitul. Aici mai întâi arăta cum turcii și-au călcat obligațiile față de Moldova luate prin actul de închinare a acesteia către ei, cum au prădat-o și au cotropit parte din trupul ei, cum au mărit tributul și cum au aruncat felurite năpăști și silnicii asupra poporului. «Dumnezeu» însă, scria el mai departe, «nu a uitat pe poporul său». Căci «iată s-a ivit Petre Alexeievici țarul Rusiei, care cu arma de neînvins a crucii vine să desrobească popoarele creștine din robia păgînilor. Este nevoie ca noi să ne unim degrabă cu alianță armată cu dînsul» și, «legîndu-ne cu toată soarta noastră (de soarta lui), să pornim din toată inima împotriva asaltului tiraniei și a năvălirilor turcilor». În partea de la urmă arăta că oastea țarului s-a și mișcat spre Dunăre, că el — țarul — a făgăduit leafă pentru oșteni și restituirea cetăților răpite de păgîni și totodată,

30. Ion Neculce, *op. cit.*, p. 263.

31. I. Foșeneanu, *Tratatul de la Luțk și campania țarului Petru I în Moldova (1711)*, în *Studii privind relațiile româno-ruse*, București, 1963, p. 32.

32. P. P. Panaitescu, *Țările române în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și la începutul secolului al XVIII-lea (1661—1711)*, în *Istoria României*, III, București, 1964, p. 216.

33. *Tratatul de alianță antiotomană dintre Moldova și Rusia din 1711*, în «Magazin istoric» 7, 1973, nr. 10 (79), p. 12—13.

34. P. P. Panaitescu, *Tratatul de alianță dintre Moldova și Rusia din 1711. 250 de ani de la încheierea lui*, în «Studii». *Revistă de Istorie*, 14, 1961, p. 897—917. I. Ionașcu, P. Bărbulescu și Gh. Gheorghe, *Relațiile internaționale ale României în documente (1368—1900)*, București, 1971, p. 198—202.

35. Data la P. P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir*, p. 108.

îndemna pe moldoveni să vină la oaste, amenințând cu blesteme și pedeapsă pe cei ce nu vor asculta îndemnul său ³⁶.

Operațiunile militare au început în ultimele zile ale lunii mai 1711 ; în cea de a douăzeci și cincea zi a acestei luni oștile muscălești sosiseră la Rașkov, pe Nistru, unde, peste două zile, le-a întâmpinat căpitanul Pricopie solul lui Dimitrie Vodă. În zilele ce au urmat, ele au trecut în Moldova și pe malul Prutului s-au întâlnit cu însuși voievodul. La 15 iunie 1711 a plecat spre țara lui Dimitrie Vodă și Petru cel Mare, ajungând la Iași în a douăzeci și patra zi a aceleiași luni. Aici a fost bine primit de popor, a vizitat orașul, fiind impresionat de arhitectura mănăstirilor Golia și Trei Ierarhi, a participat la ospete, lăudând vinul de Cotnari și uimind pe mulți prin popularitatea sa, și s-a întâlnit cu Dimitrie Cantemir, căruia i-a arătat o deosebită afecțiune. «Iară atîta dragoste arăta împăratul către Dumitrașco Vodă, scria Ion Neculce, unde văzuse că s-au închinat de bună voie lui, că să tîndea cu amîndouă mîinile și cuprîndea pre Dumitrașco Vodă de grumazi și-l săruta pe față, pe cap și pe ochi, ca un părinte pre un fiu al său» ³⁷.

Cu prilejul acestei imperiale vizite în capitala Moldovei și al întâlnirii dintre cei doi conducători de state, a fost de față și ofițerul francez Moreau de Brassey, aflat în suita țarului. Mai apoi acesta, scriindu-și memoriile, descria pe voievodul moldovean în acest fel : «Acest domnitor era un om de mică statură, cu trupul șlefuit în chip delicat, bărbat frumos, grav și cu o înfățișare atît de plăcută cum n-am văzut niciodată în viața mea. Era om politicoș, afabil, cu o conversație blîndă, politicoasă, curgătoare, vorbind latinește în chip ales, ceea ce era foarte plăcut pentru cei care vorbesc această limbă și aveau bucuria de a se întreține cu acest principe» ³⁸.

Ceea ce a urmat apoi, se știe. Între 8 și 12 iulie 1711, la Stănilești, pe Prut, lângă Fălciu, cele două armate au dat lupta decisivă. Au învins turcii. Merită a fi menționat aci faptul că într-un moment critic din timpul luptei, într-un consiliu de război prezidat de țar, Dimitrie Cantemir a făcut serioase rezerve asupra planului de campanie ce urma să se aplice. Din nefericire însă opinia sa nu a fost luată în seamă și lupta a avut sfîrșitul cunoscut. Trei ani mai apoi, la Moscova, un diplomat german, rezidentul saxon H. Weber, avînd prilejul să vorbească de această bătălie, remarcă următoarele : «Țarul ... este convins că dacă în această expediție ar fi urmat sfaturile acestui principe (i. e. Dimitrie Cantemir), crescut la curtea otomană și deci perfect cunoscător al politicii turcești, n-ar fi dat greș» ³⁹.

De asemenea, o «relatare» franceză contemporană «despre ceea ce s-a întîmplat între armata turcilor și cea a moscoviților în anul 1711», alcătuită de un anonim, — dar «martor ocular al evenimentului» —, de curînd descoperită la *Archives Nationales de France*, confirmă acest lucru, scriind, între altele, și următoarele : «...țarul a întîrziat prea mult pentru a înfăptui planul propus de prințul Moldovei, neprimind scrisoarea lui decît în Ucraina» ⁴⁰.

36. N. Iorga, *Carol al XII-lea, Petru cel Mare și țările noastre (1709—1714)*, în «Analele Academiei Române», seria II, t. XXXIII (1910—1911) mem. sect. ist., București, 1911, p. 100—102 ; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 108—109 ; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 189.

37. Ion Neculce, *op. cit.*, p. 277.

38. După P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 112—113. Vezi și C. C. Giurescu, *art. cit.*, p. 3.

39. C. C. Giurescu, *art. cit.*, p. 5 ; V. Cîndea, *Dimitrie Cantemir 1673—1723. 300 de ani de la naștere*, Editura Enciclopedică Română, București, 1973, p. 11.

40. Gh. Bulgăr, *Un manuscris franțez înedit sur la bataille de Stănilești (1711)*, în «Revue roumaine d'histoire», 8, 1969, nr. 1, p. 109 ; Același, *O mărturie franceză a luptei de la Stănilești*,

La sfârșitul acestei crunte înclăștări, acolo pe Prut, «lângă Vadul Hușilor», în ziua de 12/23 iulie 1711, s-a încheiat pacea, punându-se capăt războiului. În timpul tratativelor, Vizirul a cerut insistent pe Dimitrie Cantemir, spre a-l pedepsi pentru hainire. Țarul însă a refuzat, făcându-i cunoscut că «aș putea da turcilor toată țara pînă la Kursk, pentru că-mi rămîne nădejdea de a o recuceri, dar nu pot nicidecum să-mi calc credința și să predau pe un principe, care și-a pierdut domnia pentru mine, căci este cu neputință să recîștigi onoarea o dată ce ai pierdut-o»⁴¹.

Și într-adevăr, Dimitrie Cantemir n-a fost extrădat. Și-a pierdut însă nu numai domnia, ci și țara, pe care atît de mult dorise s-o dezrobească. Ascuns, se spune, în careta împărătesei, el a fost trecut printre ostașii turci, și-a luat familia care-i rămăsese la Iași, și, la 16 iulie 1711 (st. v.) a părăsit pentru totdeauna acest oraș și Moldova. A trecut în Rusia, unde a rămas pînă la moarte (21 august 1723) și unde țarul, potrivit prevederilor tratatului de la Luțk, i-a asigurat mijloacele de trai, i-a dat sate și moșii, case la Harcov, Moscova și Petrograd, pensie anuală de 6000 ruble și, ceva mai tîrziu, la 20 februarie 1721, l-a numit «consilier intim și membru al Senatului, — făcea parte deci din Consiliul restrîns —, și i-a arătat totdeauna o deosebită prețuire».

În cei 12 ani, petrecuți în Rusia, Dimitrie Cantemir și-a închinat viața tot mai mult studiilor, — în 1719, d. p., «silit de dorul prea cunoscut de a cerceta mai departe», cerea țarului încuviințarea de a intra în școala de anatomie din Moscova —, «a trăit continuu cu speranța că-și va elibera țara și a fost unul din principalii factori care au lucrat pentru marile reforme sociale, administrative și militare» din Rusia lui Petru cel Mare.

La 12 mai 1713⁴² i-a murit soția, doamna Casandra, fiica lui Șerban Vodă Cantacuzino, «femeie cu o cultură vastă și cu calități de soție și de mamă superioare», cu care el a avut 6 copii: 4 băieți (Matei, Constantin, Șerban și Antioh) și 2 fete (Maria și Smaragda). A înmormîntat-o la mînăstirea grecească din Moscova, în incinta căreia, spre poartă, mai apoi, el a zidit o frumoasă biserică cu hramul Sfintii Împărați Constantin și Elena, care, în ceea ce privește arhitectura, amintea stilul lăcașurilor sfinte moldovenești. Timp de șase ani după această tristă încercare, el a dus mai mult viață retrasă și s-a îngrijit în chip deosebit de creșterea și educația copiilor, mai cu seamă a lui Antioh.

În anul 1719 însă s-a recăsătorit cu tînăra și frumoasa cneaghină *Anastasia Trubețkoi*. A fost cununat de țar și după îndemnul acestuia, el, din acest moment, a aruncat veșmintele orientale, și-a ras barba, și-a pus perucă și a început a se îmbrăca după moda apuseană.

În anul 1722, Dimitrie Cantemir, «ca un cunoscător adînc al chestiunilor Orientului», a participat la expediția pornită de țarul Petru cel Mare în Caucaz. El aducea cu sine o tipografie cu caractere orientale, pentru imprimarea proclamațiilor, pe care, după îndemnul țarului, tot el le redacta în limba localnicilor. Cu toții și-au stabilit cartierul la Astrahan, lângă Marea Caspică. Fostul domn al Moldovei a văzut cu cerindu-se de către ruși orașele Derbent și Baku și a rămas în această parte a Orien-

În «Tribuna României», 2, 1973, nr. 18 (1 august), p. 12; Vezi și Ion Pavelescu, *Protecția spirit cantemirean*, în «România liberă», 31, 1973, nr. 8947 din 29 iulie, p. 2 (aci se arată că textul acestei «Relatări» a fost publicat mai înainte, tot de Gh. Bulgăr, în revista «Steaua» din Cluj).

41. Vezi P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 116.

42. Data morții Doamnei Casandra, la Șt. Ciobanu, *Dimitrie Cantemir în Rusia*, p. 15.

tului timp de câteva luni. Cu acest prilej, el, cutreierînd în lung și în lat regiunea, a adunat o seamă de date arheologice, istorice și geografice în vederea întocmirii unei lucrări istorico-geografice asupra Caucaziei, pe care însă, n-a «apucat s-o mai ducă la bun sfîrșit». Căci în această campanie, boala de care suferea — diabetul — s-a înrăutățit. Chinuit de febră mare, la 6 și 7 noiembrie 1722, după ce țarul plecase la Moscova, el a chemat pe episcopul de Astrahan de l-a spovedit și împărtășit. A rămas în acest oraș, ducînd-o din punctul de vedere al sănătății, din ce în ce mai rău, pînă la sfîrșitul lunii ianuarie 1723, cînd, simțindu-se puțin mai bine, în cea de a 27-a zi a acestei luni, a plecat și el spre Moscova.

Silit de boală a făcut un scurt popas la Țarîtin și ceva mai apoi a ajuns și la Moscova. În martie 1723 însă, simțindu-se iarăși rău, s-a retras la moșia sa Dimitrievka, din apropiere, unde și-a petrecut restul zilelor. Boala a mers din ce în ce mai rău și în ziua de 21 august 1723, la ora 7 și 20 de minute după amiază, a încetat din viață. Nu împlinise încă 50 de ani.

A doua zi, 22 august 1723, soția sa Anastasia și fiii săi scriau la Moscova Împărătesei Ecaterina : «În ziua de 21 august curent, robul credincios al Maiestății Voastre, soțul meu și părintele nostru, principele Dimitrie Cantemir, după o boală lungă și grea (fiind în satele din regiunea Sevsc), isprăvind cursul vieții trecătoare, s-a mutat în cea veșnică»⁴³.

Prin grija fiului său Matei, corpul i-a fost dus la Moscova și, în ziua de 1 octombrie 1723, înmormîntat alături de prima sa soție Casandra și de fiica sa, Smaragda, în bisericuța Sfintii Împărați Constantin și Elena, zidită de el lîngă porțile mînăstirii grecești Sfîntul Nicolae⁴⁴. Osemintele lui au rămas aici timp de mai bine de două veacuri.

În acest timp, în țară, n-a fost dat uitării. În secolul al XIX-lea i s-a tipărit opera aproape în întregime, iar în anul 1923, cînd se îplineau 200 de ani de la moartea sa, în satul Urlați din județul Fălciu — lîngă care se aflaseră Siliștenii copilăriei sale — și în orașul Huși s-au desfășurat «serbări istorice» de pomenire și comemorare. Cu acest prilej, la Urlați s-a săvîrșit de către episcopul Nicodim al Hușilor, viitor patriarh al României, o slujbă religioasă de pomenire, iar la Huși a avut loc o adunare festivă, la care, prin alese și simțite cuvinte de către mulți din intelectualii Iașilor și ai Hușilor, s-a omagiat personalitatea lui⁴⁵.

Mai apoi, în anul 1935 osemintele lui Dimitrie Cantemir au fost «transferate României de către Uniunea Sovietică, ca un semn de prietenie față de poporul nostru» și în vara aceluiași an⁴⁶ au fost solemn reînhumate în partea stîngă a sînului bise-

43. *Ibidem*, p. 49.

44. Pentru petrecerea lui Dimitrie Cantemir în Rusia, să se vadă : Șt. Ciobanu, *op. cit.*, N. Iorga, *O suferință de cărturar român între străini — Dimitrie Cantemir în Rusia*, în «Revista istorică», 11, 1925, nr. 7—9, p. 137—147 ; Dan Simonescu, *Activitatea lui D. Cantemir în Rusia*, în «Cercetări istorice» (Iași), 19, 1946, p. 9—17 ; C. Șerban, *Jurnalul lui Ivan Ilinski (1721—1730)*, în «Studii», 8, 1955, nr. 5—6, p. 119—135.

45. Vezi : Pr. V. Ursăcescu, *O serbare istorică*, în «Biserica Ortodoxă Română» 42, 1924 p. 39—48. Pentru alte comemorări din acest an, să se vadă : N. Iorga, *Dimitrie Cantemir — Cu prilejul comemorării lui*, în «Cultura» (Cluj), 1, 1924, nr. 1, p. 2—11 ; I. I. Nistor, *Pomenirea lui Dimitrie Cantemir-Voievod, domnitorul Moldovei la 200 de ani de la moartea lui*, în «Anal. Acad. Rom.», Sect. ist., seria III, t. II, 1924, p. 221—245.

46. Pentru solemnitatea reînhumării osemintelor lui Dimitrie Cantemir la Iași, să se vadă ziarul «Opinia» (Iași) nr. din 18 și 19 iunie 1935. Vezi și G. S., *Acasă printre ai săi*, în «Magazin istoric» 7, 1973, nr. 10 (79), p. 20—22.

ricii Sfinții Trei Ierarhi din Iași. Prin aceasta i se împlinea dorința «de a se odihni în mijlocul poporului la a cărui înălțare a gândit pînă în ultima clipă a vieții sale». Astfel de aproape patru decenii «pămîntul patriei noastre adăposteste rămășițele voievodului care, prin scrisul său, a făcut cunoscute în toate părțile lumii suferințele românilor, care a luptat ca ostaș și cărturar și care s-a sacrificat pentru a elibera poporul din țara sa de crunta exploatare la care era supus de Poarta otomană»⁴⁷.

Acesta este cursul vieții lui Dimitrie Cantemir voievodul Moldovei⁴⁸. A domnit puțin și în timpuri grele, de aceea nu ne vom aștepta la cine știe ce fapte deosebite, legate de oblăduirea lui. Le-a dorit însă, dar nu a avut timp să le și împlinească. În amintirea și admirația poporului român, el nu a rămas și nu va rămîne prin domnia sa, ci, cu prisosință, prin opera sa de istorie și literatură. Aceasta și este cea mai de preț moștenire ce a lăsat neamului său acest talentat, dar nefericit domnitor. Oricărui cercetător al vechii noastre culturi, Dimitrie Cantemir i se înfățișează ca o personalitate aparte, poate «cea mai complexă», ca «un deschizător de drumuri în cercetarea etnografică și filologică» de la noi, ca un «înnoitor» în mai toate «direcțiile reprezentate de scrierile sale», ca un «precursor al Școlii Ardelene» și ca un începător al «seriei de enciclopediști români».

*

Pentru vremea cînd a trăit și pentru cei nici cincizeci de ani împliniți, cîtă a fost lungimea vieții sale, se poate spune că Dimitrie Cantemir a scris foarte mult. Cronologic, activitatea lui literară și științifică se împarte în două perioade: prima, pînă la plecarea în Rusia — anii 1698—1711 —, iar a doua, de la părăsirea țării și pînă la moarte, — deci anii 1711—1723. În prima perioadă «domină lucrări cu caracter filozofic și de istorie politică locală», iar în ultima, lucrările sale «au un dublu scop: pe de o parte a aduce la cunoștința cercurilor europene țara Moldovei și istoria poporului român în genere, a originii, continuității și unității acestuia; pe de altă parte, să arate aceleiași Europe, începînd cu țara Rusiei, necesitatea de a se relua ostilitățile cu Imperiul otoman în scopul eliberării atît a țărilor române, cît și a popoarelor creștine din Balcani; această eliberare era posibilă, dată fiind decăderea progresivă a Porții, decădere care va pune chestiunea succesiunii și împărțirii statului otoman, sau, cum i se va spune diplomatic, «chestiunea Orientală»⁴⁹.

Seria scrierilor lui Dimitrie Cantemir se deschide cu lucrarea *Divanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea, sau giudețul sufletului cu trupul*, apărută la Iași în anul 1698. Este scrisă în grecește și românește⁵⁰ și constă din 138 foi numerotate și din 16 foi nenumerotate, la început și la sfîrșit. Imprimarea ei a luat sfîrșit în ziua de 30 august 1698, cînd în Moldova domnea fratele autorului, Antioh Cantemir (1695—1700)

47. Dan Bădărău, *Filozofia lui Dimitrie Cantemir*, București, 1964, p. 108.

48. Pentru viața lui Dimitrie Cantemir, între altele, să se vadă: V. Gervescu, *Dimitrie Cantemir domnul Moldovei*, București, 1902; Dr. Gîrge Pascu, *Viața și operele lui D. Cantemir*, București, 1924; Șt. Ciobanu, *op. cit.*, I. Minea, *Despre Dimitrie Cantemir. Omul, scriitorul, domnitorul*, Iași, 1926; N. Iorga, *Despre Dimitrie Cantemir. Cu prilejul aducerii în țară a rămășițelor lui*, Vălenii de Munte, 1935; P. P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir. Viața și opera*, București, 1958. C. Măciucă, *Dimitrie Cantemir*, Editura Tineretului, București, 1962, (retipărită în Editura Albatros, București, 1972).

49. C. C. Giurescu, *art. cit.*, p. 3.

50. Asupra raportului dintre versiunile greacă și română ale *Divanului*, să se vadă: P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 47; V. Cîndea, *Studiu introductiv la Divanul lui Dimitrie Cantemir*, București, 1969, p. XXXVIII—XLVII.

— căruia i se închina cartea -- și când «turma a pravoslavnicului Moldovenescului nărod» era ocîrmuită de «părintele Savva arhiepiscopul și mitropolitul Sučiiavii». Pe verso-ul foii de titlu se afla stema Moldovei cu însemnele lui Antioh Vodă Cantemir și 14 «stihuri pre he(r)bul țării». Urmează îndată trei prefete: prima, datată «de la Udriiu» (Adrianopol), este dedicația autorului către «dulcele său iubit mai mare frate», Antioh Vodă; a doua reprezintă cuvîntul său, al autorului, către cititori, iar a treia înfățișează o scrisoare a lui Ieremia Cacavelas către el, «prea luminatul, blagocestivul și prea cuvîntărețul Ioan Dimitrie Constantin Voevoda», autorul cărții. Aici dascălul său, care se numește pe sine «plugariul carele la holda minții tale am ostenit», laudă în chip deosebit darurile lui intelectuale, care, afirma el, «în candila aceștiî cărțicele, a darului și a învățaturii ce întru tine ai, lumina a aprinde nu ti-ai lenevit» și îi prevestește că nu după «îndelungă vrème ... în rîndul a marilor săi vitiaji înțelepciunea numărîndu-te, te va încununa»⁵¹. În sfîrșit, la urmă eruditul dascăl, pe deplin satisfăcut de întîia carte a învățăcelului său, îi făcea pentru viitor următoarea urare: «Acmù dară, prea luminate, bine călătorește și cu darul lui Dumnezeu spre a învățaturii și a înțelepciunii dragoste sporește... Viețuiaște, ai pravoslavnicii biserici cu miile dorit odor, și de pururea prin înțelepciune întru ceale cătră Dumnezeu înnălțări, procopsind, întru a celor de aproape folosiri să fii»⁵².

Pe ultima față a foilor nenumerate de la început se află o gravură mare pe lemn «desemnată de însuși Cantemir», care înfățișează două personaje în picioare, una reprezentînd *Desfrănata lume sau Trupul* și alta *Omul înțelept sau Sufletul*. De jur împrejurul ei, în grecește și românește, se poate citi inscripția aceasta: «Ce iaste omul, căci l-ai pomenit, sau fiiul omului că l-ai cercetat? Micșuratu-l-ai cu puțin oare ce decît îngerii, cu slavă și cinste l-ai încorunat, așezatu-l-ai preste lucrurile mînurilor tale. Toate ai supus supt picioarele lui, oile și boii, încă și dobitoacele cîmpului, paserile ceriului și peștii mării. Nepriiatinii omului, căsașii lui, Mihea 3, 7. Înțelepciuniia cărnii moarte, Rom. 3, 8. Ucide sufletele carile nu mor, Ezec. 3, 13». În foile nenumerate de la sfîrșit se află: «Ale stoicilor porunci zeace», «a altuia învățatură» și tablă de materii⁵³.

Cuprinsul cărții este împărțit în trei părți. Prima este un dialog între două personaje, unul, *Lumea*, adică *Trupul*, înfățișează «tendințele spre plăcerile egoiste trecătoare ale omului», iar celălalt, *Înțeleptul*, adică *Sufletul*, «întrupează cerințele superioare ale omului supus eticii creștine, care se eliberează, renunțînd la plăcerile și la desfătările vieții, pentru a se ridica pînă la adevărata fericire». În discuție, *Lumea* «se laudă pe sine, iar *Înțeleptul* îi lămurește încetul cu încetul cîtă deșertăciune se ascunde în tot ce iubește și în tot ce propune omul. «Înțeleptul» socotește viața aceasta de pe pămînt ca un timp de pregătire, prin asceză, pentru cea viitoare. Pozițiile celor două personaje, nu sînt însă chiar așa de categorice, căci prin unele sentințe «Înțeleptul» acceptă și bucurii aici pe pămînt, trăind însă viața în conformitate cu principiile etice creștine»⁵⁴.

Partea a doua, care, ca formă de expunere, renunță la dialog, este «o culegere» de citate scripturistice, care vrea să dovedească, punct cu punct, cu texte revelate, justetea celor afirmate de Înțelept în partea de la început, adică învinuirile aduse lumii.

51. I. Bianu, N. Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508—1830*, I, București, 1903, p. 364.

52. *Ibidem.* 53. *Ibidem.*

54. I. D. Lăudat, *op. cit.*, p. 53. Cf. și Dan Bădărău, *op. cit.*, p. 113—114.

Partea a treia, purtînd titlul: *Pentru a preafericitei între lume și între înțelept sau între trup și suflet pace și pentru vremelnica și vecinica pace, legămînt și așezare, așijderea pentru a trecătoare și viitoare lumii bună chiverniseală*, este mai mult «un tratat de etică, bazat în cea mai mare parte pe morala ortodoxă»⁵⁵.

Această întîie lucrare a învățatei beizadele moldovene «este prima carte românească originală de gîndire religioasă»⁵⁶, în care însă se simte destul de bine înrîurirea filozofiei laice și în care pe nesimțite se «îmbină citatele sacre cu cele profane». În afară de principiile eticii stoicilor, inserate la sfîrșitul cărții. În paginile ei se amintesc, citîndu-se din operele lor, numele unor cugetători profani, ca: Seneca, Thales, Platon, Cicero, Plutarh, Socrate, Marc Aureliu, Homer, Hesiod, Epictet, Pitagora, Tacit, Quintus Curtius, Valerius, Maximus, Erasmus, Miron Costin și, surprinzător pentru o carte a unui ortodox, chiar numele lui Andrei Wissowatius, celebrul eretic antitrinitar din secolul al XVII-lea (1608—1678).

Toate acestea «vădesc de pe acum un orizont de informații deosebit, care va fi asigurat, încă de pe atunci, un temeinic prestigiu tînarului cărturar într-un mediu în care oamenii de cultură cunosc o puternică ascendență pe plan politic»⁵⁷.

Operă de tinerețe, inițiată totuși «de pe poziții religioase, *Divanul* este instructiv pentru cunoașterea începuturilor creației unui mare gînditor»⁵⁸. În același timp, el arată voința autorului «de a se afirma în fața cercurilor politice și culturale europene cu care se cunoscuse la Constantinopol. *Divanul* a însemnat pentru Cantemir nu atît «o judecată» în sensul cuvîntului grecesc «kritirion», ci o «culegere», o «antologie», un «florilegiu» de sentințe dintr-o serie de opere care dezvoltau tema atît de răspîndită în literaturile medievale europene a «disputei dintre suflet și corp». Cei care s-au ocupat de modelele și izvoarele acestei scrieri⁵⁹ au indicat unele scrieri apropiate de aceasta, dar concluzia ieșită din comparația dintre ele este că *Divanul* lui Dimitrie Cantemir face parte din genul «disputelor dintre suflet și trup», fără a se găsi dependentă de vreuna din scrierile indicate ca asemănătoare cu ea. Învățatul principe moldovean nu-și fundamentează concluziile numai pe învățătura Bisericii, ci aduce în discuție și textele filozofilor antichității, a căror morală se apropia de cea teologică. Pe de altă parte, cartea pune problema raportului: om-univers, suflet-corp, rezolvînd-o pe o bază largă din care nu lipsesc considerații umaniste ... *Divanul* rămîne o carte de reflecție adînci asupra problemelor fundamentale ale vieții. Situată în vreme, ea este pe linia poemului în versuri al lui Miron Costin *Viața lumii*, depășind-o pe aceasta prin adîncime»⁶⁰, dar nu și prin grai»⁶¹.

55. P. P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir*, p. 47. 56. *Ibidem*, p. 51.

57. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 89. 58. *Ibidem*, p. 92.

59. P. P. Panaitescu, semnalînd apropierea făcută de D. Russo (*Manuscrisele grecești din Biblioteca Academiei Române*, București, 1901, p. 10) între *Divanul* lui Dimitrie Cantemir și lucrarea *Dioptra* (Oglinda) a lui Filip Solitarul, scriitor ascetic bizantin din secolul al XI-lea, a arătat că asemănarea dintre aceste două lucrări se reduce numai la plan, nu și la tratarea subiectului, care-i deosebită (*op. cit.*, p. 48). V. Cîndea găsește oarecare asemănare între cartea de față a lui Dimitrie Cantemir și lucrarea lui Mihail Choniates din secolul al XII-lea, intitulată *Personificări felurite de gilceavă, și mai ales de judecată*; dar această asemănare se reduce numai la faptul că persoanele aflate în dispută sînt tot Sufletul și Trupul (*op. cit.*, p. XXVII). 60. Revista «Cronica» (Iași), 8, 1973, nr. 20 (381) din 18 mai, p. 5.

61. Pentru limba literară a lui Dimitrie Cantemir, să se vadă: E. Petrovici, *Limba lui Dimitrie Cantemir*, în *De la Varlaam la Sadoveanu*, București, 1958, p. 120—138; Dragoș Protopopescu, *Stilul lui Dimitrie Cantemir*, în «Anal. Acad. Rom.», Secț. Lit. ser. II, t. XXXVII,

În anul 1705, *Divanul* lui Dimitrie Cantemir a fost tradus în limba arabă, dar această tălmăcire a rămas inedită ⁶².

Aflat încă sub influența teologică a dascălului său Ieremia Cacavelas, Dimitrie Cantemir, în anul 1700, pe cînd în Moldova domnea tot fratele său Antioh, iar el era la Constantinopol, a scris, în latinește, una din lucrările sale de filozofie, intitulată: *Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago — Imaginea științei sacre care nu se poate zugrăvi* — al cărei text a rămas de asemenea inedit. De-abia în anul 1928, ea a fost tradusă în românește de profesorul N. Locusteanu și tipărită sub titlul de *Metafizica*.

A fost proiectată să apară în două volume și a fost dedicată lui Ieremia Cacavelas. Autorul n-a putut realiza decît primul volum, al cărui cuprins constă din șase părți.

Această lucrare de tinerețe a lui Dimitrie Cantemir, are «un caracter alegoric și mistic și îmbracă, dacă nu aspectul unui dialog — care, după tipicul grecesc ar trebui să prezinte doi vorbitori cu opinii contrare —, cel puțin o conversație între două personaje dintre care unul, avînd un rol secundar, este însuși autorul, iar celălalt, pe care îl ghicim a fi chiar făuritorul lumii, este un înțelept bătrîn. Scopul urmărit de convorbire apare ca o inițiere în tainele lumii. Bătrînul poartă pe piept o oglindă în care avem latitudinea de a privi lucruri ce în alt chip nu am putea vedea și care simbolizează cunoștința prin revelația divină, adică știința sfîntă (sacrosancta scientia)» ⁶³.

Prima parte a lucrării înfățișează «ceea ce filozofii mai noi numesc teoria cunoașterii». Aci Cantemir susține că originea cunoașterii este în revelația divină, — «lumina imaterială», cum îi zice el —, nu în rațiune, cum au susținut unii din filozofii greci ai antichității, și nici în simțuri, cum afirmă unii din «învățații secolului acesta care proclamă în gura mare că toată știința omenească pornește de la simțuri» ⁶⁴. Acea «lumină imaterială» însă omul «nu o poate avea decît în parte și în cazuri rare», dar ea «îl pune în legătură directă cu creatorul, dincolo de tot ce îl învață mintea de obicei» ⁶⁵.

Partea a doua a cărții tratează despre «geneză, adică mai precis despre materie în legătură cu alcătuirea și cu originea ei». Ca să dea o «explicație plauzibilă» aces-

1915, p. 125—170 ; Al. Rosetti, *Observații asupra limbii lui Dimitrie Cantemir în Istoria ieroglifică*, în «Buletinul științific al Acad. R.S.R. Sect. de știința limbii, literaturii și artei», 1, 1951, nr. 1—2, p. 17—38 ; St. Giosu, *Dimitrie Cantemir, Studiu Lingvistic*, București, 1973 ; Petre Zugun, *Despre limba și stilul operelor lui Cantemir*, în «Cronica» (Iași), 8, 1973, nr. 43 (404) din 26 oct., p. 4 ; Iorgu Iordan, *Limba lui Cantemir, ibidem*, p. 8, 11 ; Gh. Bulgăr, *Cantemir, înnoitorul conceptelor și al limbajului*, în «Săptămîna» (București), s. n. nr. 122 din 6 apr. 1973, p. 4 ; Ion Dodu Bălan, *Dimitrie Cantemir — ctitor al literaturii și limbii române literare*, în «Scînteia» 42, 1973, nr. 9586 din 31 iulie, p. 1, 4 ; Al. Piru, *Poezia lui Dimitrie Cantemir*, în «România Literară», 6, 1973, nr. 35 din 30 august, p. 15 ; George Nițu, *Arta discursului literar la Dimitrie Cantemir*, în «Revista de Istorie și teorie literară», 22, 1973, nr. 2, p. 213—218.

62. Cf. V. Cîndea, *Dimitrie Cantemir*, p. 23. Pentru *Divan*, să se vadă : G. Călinescu, *Istoria Literaturii Române de la origini pînă în prezent*, București, 1941, p. 41—43 ; P. P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir*, p. 47—54 ; V. Cîndea, *Dimitrie Cantemir, Divanul*, ediție îngrijită și studiu introductiv de..., București, 1969 ; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 86—92 ; Dan Bădărău, *op. cit.*, p. 111—125 ; Al. Piru, *Literatura română veche*, ed. II, București, 1962, p. 348—352 ; Viorica S. Constantinescu, *Divanul în contextul barocului european*, în «Cronica» (Iași), 8, 1973, nr. 25 (386), din 22 iunie, p. 4.

63. Dan Bădărău, *op. cit.*, p. 130.

64. D. Cantemir, *Metafizica* (traducere) din latinește de Nicodim Locusteanu, cu o prefață de Em. C. Grigoraș, Biblioteca Universală, nr. 158—161, București, 1928, p. 49.

65. Dan Bădărău, *op. cit.*, p. 131.

tei probleme, autorul recurge la teoria medicului și alchimistului flamand *Johan Baptist Van Helmont* (1577—1644), discipolul lui Paracelsus, cu a cărei concepție filozofică fusese pus în legătură, cum însuși mărturisește, de dascălul său, Meletie de Arta, la Constantinopol și poate chiar și de primul său dascăl, Ieremia Cacavelas, căci și acesta învățase în școlile germane. Deși admite că Dumnezeu a creat materia și că ea derivă din o formă primară — apa — care, sub influența *blasului* (gazului) — «element invizibil, dar creator și transformator» —, capătă diferite forme, ce au la bază felurite specii de *arhei*, «adică elemente originare». Încercarea de a împăca cosmogonia biblică cu cea «Vanhelmontiană», nu-i reușește însă întru totul.

În partea a treia, Dimitrie Cantemir, vorbind despre progresul (procesul) creației, se îndepărtează, oarecum, de teoria lui Van Helmont. El prezintă acest progres așa cum se află în Biblie, dar alunecă spre deism, de vreme ce admite că după creație divinitatea nu mai intervine în cursul lumii, aceasta ducând mai departe o viață independentă de creatorul ei.

Partea a patra tratează despre timp, care, după autor, nu e mișcare, cum credeau unii filozofi antici și chiar Fericitul Augustin, ci el — timpul — este «o noțiune transcendentă, este eternitatea lui Dumnezeu, indiferent de viață și mișcare». Din această eternitate, creatorul «dăruiește părți limitate ... tuturor viețuitoarelor și lucrurilor». În acest sens, timpul este «perceptibil, este egal cu durata și prin aceasta este un atribut al lucrurilor, ca și forma lor, legat de lucrurile trecătoare»⁶⁶.

Partea următoare, a cincea, tratează «despre viață și cvadrupla formă a lucrurilor» și în ea este discutată pentru prima dată, de un cugetător român, problema universalelor, care, timp de secole, a fost dezbătută de filozofii medievali. De pe pozițiile «idealiste cele mai radicale», Cantemir combate aici nominalismul, adică teoria care susține că noțiunile universale sînt «rezultatul abstracției minții noastre», niște simple numiri, deci, și se așează pe poziția realiștilor, adică a acelor care cred că ele — noțiunile universale — au o realitate transcendentă.

În sfîrșit ultima parte, a șasea, pune în discuție «problema destinației omului, considerat ca punct final al creației divine». Cantemir înfățișează aici raportul dintre predestinație și liberul arbitru, situîndu-se pe o poziție medie și căutînd să împăce cele două extreme. Admite predestinația, corectată însă de liberul arbitru. Soarta omului este hotărîtă de divinitate, dar, pînă la urmă, aceasta poate fi modificată de omul însuși, întrucît el are deplina libertate de a conlucra la făurirea veșnicei sale stări de fericire sau de suferință.

În această lucrare, Dimitrie Cantemir pune în discuție cîteva din principalele probleme filozofice ale vremii sale. Prin felul cum le înfățișează aici, el se situează cel mai aproape de învățătura lui Van Helmont. Dar în timp ce acesta caută să se descătuseze de scolastică și de «știința în forma ei aristotelică deductivă», folosindu-se de experiment și intuiție, el «se străduiește ca, asigurîndu-și ajutorul aceleiași științe de tip nou a veacului său, să consolideze credința religioasă și s-o sustragă influenței scolasticii vetuste și sterile»⁶⁷. Dar deși el folosește părți din opera înaintașului său, totuși lucrarea sa apare «ca o construcție unitară de vaste proporții și o sistemă bine încheată»⁶⁸.

66. După P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 56.

67. Dan Bădărău, *op. cit.*, p. 135.

68. Pentru această carte să se vadă mai întîi versiunea românească și studiul introductiv, amintite aci la n. 64, apoi : Dan Bădărău, *op. cit.*, p. 130—135 ; Petru Vaida, *Dimitrie Cantemir*,

O altă lucrare de tinerețe a lui Dimitrie Cantemir, scrisă foarte curînd după *Imaginea științei sacre*, este micul său tratat de *Logică* — primul în țările române —, purtînd titlul: *Compendiolum universae logices institutionis — Prescurtare a sistemului logice generale*. Constă din 74 file și a fost scris în latinește în jurul anului 1700. Autorul avea de gînd să-l traducă în românește, dar n-a ajuns să facă și acest lucru. A rămas în manuscris și s-a tipărit la noi de abia în anul 1883. Are «caracterul net al unui manual didactic» și se bănuiește că între ea și *Logica*, mai dezvoltată, datorită lui Ieremia Cacavelas, dascălul său, s-ar putea să fie vreun «oarecare raport», care, însă, din pricina netipăririi încă a lucrării acestuia din urmă, nu poate fi determinat. În această problemă, semnalăm că întotdeauna D. Cantemir a «prețuit» prezența sa lucrare «ca o operă originală», și în acest caz, ea «nu poate fi socotită un simplu rezumat» al celei a dascălului său.

Cuprînsul ei constă dintr-o introducere și trei «cărți». În introducere Cantemir, afirmînd că logica este «o comoară a disciplinelor minții lăsată de antichitate», arată că «deși omul a pierdut «știința infuză» prin păcatul originar, Dumnezeu i-a acordat lumina naturală a rațiunii și logica, spre a se mîntui și spre a ajunge la adevărata înțelepciune»⁶⁹. Căci logica este «cheia filozofiei, este «portarul» porților științei»⁷⁰.

Prima din «cărți» tratează despre «obiectul logicii, despre concepte sau termeni și despre judecăți», a doua «este consacrată categoriilor aristotelice și predicabilelor», iar a treia «silogismului»⁷¹.

Cum în lucrările sale de filozofie, *Imaginea științei sacre*, mai ales, Dimitrie Cantemir s-a lăsat prins de multe ori de unele din ideile filozofului flamand Van Helmont, — mai cu seamă de cele care privesc fizica, adică «originea naturii» —, el, pentru întocmirea acestora, a făcut felurite extrase din opera acestui filozof, pe care-l socotea că se află pe «linia neclintită a dreptei credințe religioase», fiind chiar «inspirat de divinitate». Aceste extrase, în limba latină, rămase în manuscris, constituie o lucrare de 820 pagini, pe care viitorul voievod moldav a intitulat-o: *Ioannis Baptistae Van Helmont physices universalis doctrina*, și pe care a alcătuit-o tot în preajma anului 1700. Acestei lucrări — constînd din extrasele aci amintite — el i-a făcut o parte introductivă, prin al cărei cuprîns a urmărit informarea cititorilor cu privire la persoana și opera lui Van Helmont. Este aci un elogiu, o laudă, sau, cu termenul consacrat, un «encomion», adus acestui erudit flamand, în care se află și multe exagerări. Scris inițial în latinește, elogiuul a fost tradus în românește de însuși autorul, care, de astă dată, l-a intitulat: *Laudă către izvoditoriu și către virtuția învățaturii lui*. În același timp, el a însoțit această «Laudă» de două desene proprii care reprezintă chipurile celor doi Van Helmont — tatăl și fiul. După unii, această tălmăcire românească ar fi în măsură să arate că «prințul moldav», socotind că opera flamandului ar merita să fie cunoscută și de români, ar fi avut intenția să traducă în graiul acestora și fragmentele, dar n-a mai avut vreme să facă și aceasta.

în *Istoria filozofiei românești*, I, București, 1972, p. 62—64, 67, 70, 79; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 55—61; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 97—100. 69. Petru Vaida, *op. cit.*, p. 82.

70. La P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 63.

71. După, Petru Vaida, *op. cit.*, p. 83. Pentru *Logica* lui Dimitrie Cantemir, vezi I. Verdeș, *Despre micul manual de logică generală al lui Dimitrie Cantemir*, în «Cercetări filozofice», 3, 1955, nr. 3, p. 119—126; Petru Vaida, *op. cit.*, p. 81—84; Dan Bădărău, *op. cit.*, p. 135—151; Același, *Ideile filozofice ale lui Dimitrie Cantemir*, în *Istoria gîndirii sociale și filozofice în România*, București, 1964, p. 77—78; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 62—63; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 108—109; Val. Streinu, *Valoarea logicii în cercetarea filozofică și științifică*, în «Cronica» (Iași), 8, 1973, nr. 43 (404), din 26 oct., p. 10. Vezi și Nicolae Gogoneață, *Dimitrie Cantemir — gînditor umanist de seamă*, în «Era socialistă» 53, 1973, nr. 18, p. 38—40.

Lucrarea a rămas în manuscris. A fost descoperită de Gr. Tocilescu într-o bibliotecă teologică din Rusia și, în secolul trecut, când fosta Academie Română a tipărit opera lui Dimitrie Cantemir, socotind că extrasele nu sînt o luorare originală a acestuia, nu le-a mai tipărit. Din truda de față a viitorului domn s-au dat totuși la lumină: introducerea — adică «Lauda» — și «scara cărții», adică tabla de materii ⁷².

«Lauda», operă a unui tînăr entuziast, cum era pe la 1700 și Dimitrie Cantemir, este un elogiu «exagerat și nemeritat» adus de acesta lui Van Helmont, cu al cărui sistem filozofic făcuse cunoștință prin dascălii săi de la Iași și Constantinopol: Ieremia Cacavelas și Meletie al Artei, și pe care aci — în «Laudă» — îl compară cu Sfințitul Ioan Botezătorul — vezi numele — și îl socotește că «a dărîmat pe Aristotel», că e «inspirat de divinitate» și că se «află pe linia dreptei credințe religioase», ceea ce însă nu era întru totul un adevăr. Căci Van Helmont, «ca om de știință, căutînd adevărul prin experiență», uneori, «poate fără să-și dea seama, deviase de la religie» ⁷³.

Stînd în Constantinopol, Dimitrie Cantemir, care, la Iași, de la dascălul său Ieremia Cacavelas căpătase cunoștințe de psaltichie și de teorie muzicală generală ⁷⁴, a învățat de la doi greci — Kiemani Ahmed și Angeli — muzica turcească. A deprins-o atît de bine, încît a ajuns să și predea o astfel de disciplină. Pentru nevoile elevilor săi, se pare, prin anii 1703—1704, a întocmit, în limba turcă, un mic tratat de muzică turcească, intitulat: *Tarifı ilmi musiki ala veghi maksus — Explicarea muzicii teoretice pe scurt* —, pe care l-a dedicat sultanului Ahmed III (1703—1730), un mare iubitor al acestei arte.

Mai mult, în capitala otomană, Dimitrie Cantemir a început «să pătrundă în tainele teoriei muzicale proprii lumii musulmane, a frecventat cercurile închise ale secției dervișilor mevlevi (învîrtitori), a deprins meșteșugul cîntării la tanbur și la nei. În scurtă vreme a devenit virtuoz la ambele instrumente muzicale, fiind pretutindenea invitat pentru a-și arăta măestria interpretativă», așa, precum s-a arătat, scriau despre el și cronicarii moldoveni contemporani, Ion Neculce și Nicolae Costin.

În afară de aceasta, el a realizat o «culegere de melodii clasice culte și populare orientale din secolele XVI—XVII — notate cu «ebced» (litere arabe) —, cărora le-a adăugat o serie de compoziții originale: *Kantemiroglu-Mecmu'asi — Culegerea de melodii a fiului lui Cantemir* ⁷⁵. Tot el, bazîndu-se pe literele alfabetului arab a inventat notația muzicală turcă, care «va permite circulația și în formă scrisă a muzicii turcești și orientale, care pînă la el circula numai în formă corală» ⁷⁶, a aflat «ritmul ce se numește *zar-bein*» și a folosit popularul ritm *aksak*, atît de des «întîlnit în folclorul românesc și cel sud-est european» ⁷⁷.

În același timp, tînărul prinț moldovean a fost și compozitor. El este «autorul unor colecții de «peșrevuri» — melodii instrumentale —, de melodii lente de dans — *Saz semaileri* —, al unor melodii repezi de dans — *Aksak semai* — și de piese vocale — *Beste* —, despre care Sadettin Bey spunea că «dovedesc un adevărat geniu artistic» ⁷⁸.

72. D. Cantemir, *Opere*, vol. VI, Ediția Academiei Române, București, 1883, p. 471—485, 488—489. 73. Cf. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 64. Vezi și C. Măciucă, *op. cit.*, p. 100.

74. Cf. Viorel Cosma, *Dimitrie Cantemir, personalitate muzicală de prestigiu universal*, în «Luceafărul», 16, 1973, nr. 33 (590) din 18 august, p. 6. 75. *Ibidem*.

76. Vasile Vasile, *Dimitrie Cantemir-muzicianul*, în «Contemporanul», nr. 33 (1396) din 10 august 1973, p. 6. 77. Viorel Cosma, *op. și loc cit.*,

78. Vasile Vasile, *op. și loc cit.*

Pentru toate aceste «arii», despre care orientalistul G. Toderini, în secolul al XVIII-lea, spunea că încă la Țarigrad se «aud întotdeauna cu plăcere», Dimitrie Cantemir este considerat «ca unul din cei mai mari compozitori ai muzicii clasice turce»⁷⁹. Azi se socotește că el a mai «compus mai multe cîntece orientale, printre care «Marșul lui Baiazid» și «Cîntecul dervișilor», reprodus de de Fériol, ambasadorul Franței la Constantinopol, în colecția lui de stampe privind Imperiul otoman». În afară de acestea, «o «Arie a lui Cantemir» a fost copiată de un francez, Charles Fonton, la Constantinopol, în anul 1751»⁸⁰, iar altele, «ariile lui Cantemir», au fost și sînt cîntate încă de lăutarii turci. Au fost, mai apoi, strînse în colecția: *Cartea cîntecelor după gustul muzicii turcești*; s-au bucurat multă vreme de aleasă prețuire și, prin primul pătrar al acestui veac, «au fost transpuse pe note după sistemul liniar de către eruditul muzicograf turc, Rauf Yekta Bey în «La Revue Musicale», 1907 și publicate și de românul T. T. Burada, în lucrarea: *Scrierile muzicale ale lui Dimitrie Cantemir*, apărută la București, în anul 1910⁸¹.

Felurita activitate a lui Dimitrie Cantemir în domeniul muzicii orientale, mai ales, înfățișează «încă o latură a pătrunderii lui în adîncul culturii orientale, într-un domeniu neatins de români pînă la dînsul» și totodată dovedește că el «era un spirit cu preocupări universale după chipul umaniștilor»⁸².

Din cele de mai sus se poate constata că aproape toate lucrările lui Dimitrie Cantemir, înșirate mai sus, alcătuite cînd el încă nu împlinise 30 de ani, înfățișează mai ales preocupările sale «de ordin filozofic și etic. Scrise în latinește și grecește, ele se adresau învățaților vremii, din Apus și Răsărit, și dovedeau un spirit deosebit, atacînd probleme esențiale ale gîndirii umane»⁸³.

79. Viorel Cosma, *op. și loc. cit.*

80. Const. Simionescu, *Dimitrie Cantemir și muzica*, în «Săptămîna», s. n. nr. 139, din 3 august 1973, p. 3.

81. Pentru preocupările lui Dimitrie Cantemir în domeniul muzicii, în afară de studiile aci pomenite, vezi și: P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 64—66; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 109—110; Viorel Cosma, *Tricentinar Dimitrie Cantemir: Pe urmele unei lucrări necunoscute*, în «Contemporanul», nr. 34 (1397), din 17 august 1973; p. 8; Același, *Dimitrie Cantemir — muzicianul*, în «Tribuna României», 2, 1973, nr. 17 din 15 iulie, p. 12; Același, *Muzica și «Istoria ieroglifică»*, în «Luceafărul», 16, 1973, nr. 42 (599), din 20 oct., p. 1; Același, *Dimitrie Cantemir, muzician enciclopedist*, în «Informația Bucureștiului», 20, 1973, nr. 6180, din 14 iulie, p. 2; Mihai Cozmei, *Muzicologul*, în «Cronica» (Iași), 8, 1973, nr. 43 (404) din 26 oct., p. 6; Vasile Vasile, *Dimitrie Cantemir — muzician*, în «Cronica» (Iași), 8, 1973, nr. 24 (385) din 15 iunie, p. 14; Tib. Alexandru, *Dimitrie Cantemir și muzica orientală*, în «Revista de Etnografie și folclor», 18, 1973, nr. 5, p. 335—348; Eugenia Popescu — Judetz, *Dimitrie Cantemir. Cartea științei muzicii*, București, 1973.

82. Pentru umanismul lui Dimitrie Cantemir, vezi Petru Vaida, *Dimitrie Cantemir și umanismul*, Ed Minerva, București, 1972; Emil Diaconescu, *Cultura umanistă a lui Dimitrie Cantemir*, în «Cronica» (Iași), 8, 1973, nr. 22 (383) din 1 iunie, p. 11; C. Măciucă, *Dimitrie Cantemir, domnitorul patriot, savantul, umanistul*, în «Scînteia», 42, 1973, nr. 9490 din 25 aprilie, p. 1, 6; Eugen Stănescu, *Umanismul politic în creația lui Dimitrie Cantemir*, în «Scînteia», 43, 1973, nr. 9666 din 20 oct., p. 1, 4; Acad. C. I. Gulian, *Esența etică a umanismului marelui cărturar român (Dimitrie Cantemir)*, în «Scînteia», 43, 1973, nr. 9575 din 20 iul., p. 1, 4; Același *Gînditorul Cantemir în context european*, în «Contemporanul», nr. 44 (1407) din 26 oct. 1973; C. C. Giurescu, *Dimitrie Cantemir, personalitate europeană*, în «Săptămîna» s.n. nr. 118 din 9 martie 1973, p. 3; I. C. Chițimia, *Dimitrie Cantemir, reprezentant al epocii sale în plan european*, în «Revista de istorie și teorie literară», 22, 1973, nr. 2, p. 177—186.; Ernest Stere, *Filozoful umanist (Dimitrie Cantemir)*, în «Cronica», 8, 1973, nr. 43 (404) din 26 oct., p. 9, 15.

83. C. C. Giurescu, *Dimitrie Cantemir (II)*, în «Săptămîna» s.n., nr. 145 din 14 sept., p. 3.

Acestora le urmează o seamă de lucrări cu caracter istoric. Începutul lor îl face: *Istoria ieroglifică*, socotită de unii «opera literară cea mai interesantă» a lui Dimitrie Cantemir, care, după cuprins, este un «roman alegoric cu personaje din lumea animală»⁸⁴, sau mai de grabă un «adevărat *Roman de Renard* românesc, însă cu scopuri politice»⁸⁵. Ea «recomandă în autorul ei cel dintâi mare moralist al literaturii noastre» și anticipează «cu mai bine de un veac un gen care va înflori în literatura noastră rodit de gândirea pașoptistă»⁸⁶. Alcătuită în limba română, la Constantinopol, în anul 1705, această lucrare se intitulează complet: *Istoria ieroglifică în douăsprezece părți împărțită, cu 760 de sentenții frumos împodobită la începătură cu scară a numerelor dezvălitoare, iară la sfârșit cu a numerelor streine tâlcuitoare*, și înfățișează alegoric, — cum de altfel în vremea veche mai făcuseră și alții —, societatea românească din timpul autorului, mai ales lupta dintre Cantemirești, de o parte și Cantacuzinii și Brîncoveanu de alta; prezintă deci, istorie locală. Un asemenea stil alegoric îndreptățește, întru totul, titlul dat de Cantemir lucrării de față. El însuși, undeva în cuprins, lămurește că ieroglifia «este un cuvânt ele n pentru «chipuri de păsări de dobitoace și de alte jigării și lighioi, cu carile vechii în loc de slove se slujia»⁸⁷.

După un al doilea titlu al cărții, aflat în text, după «scară», cuprinsul ei se întinde pe un răstimp de 1700 ani, în «limbaj ieroglific»: 17 ani, pe care scăzându-l din vârsta de 3100 ani — iarăși ieroglifie pentru 31 de ani —, pe care autorul o avea, «cînd sfârșitul începutei sale istorii a videa s-au învrednicit», duce la vremea cuprinsă între anii 1687/8 și 1704/5, adică de o parte, începutul, pe la începutul domniei lui Constantin Brîncoveanu în Țara Românească, iar de alta, sfârșitul, pe la începutul celei de a doua domnii a lui Antioh Cantemir în Moldova (21 mai 1705—20 iulie 1707).

Sub formă alegorică, în 12 cărți, romanul de față istorisește luptele dintre familia autorului și Brîncoveanu, urmați fiecare de dregătorii lor cei mai însemnați. Toți aceștia și chiar țările lor au nume de animale. Identificarea acestora este ușurată de «scara numerelor streine tâlcuitoare», pe care Cantemir a așezat-o la sfârșit. Astfel, țara leului este Moldova, iar a vulturului, Țara Românească. Împărăția peștilor este Imperiul otoman, iar cetatea epitimiei, Țarigradul. Corbul închipuiește pe Brîncoveanu, inorogul pe Dimitrie Cantemir, filul (elefantul) pe fratele său Antioh, vidra pe Constantin Duca (Duculeț), struțo-cămila pe Mihai Racoviță; blendăul pe Șerban Greceanu, ursul pe Vornicul Vasile Costache, șoimul pe Toma Cantacuzino, mreana pe fiica lui Brîncoveanu, Maria, nevăstuica pe Ana Dediu Codreanu, vulpea pe stolnicul Ilie Țifescu, ș.a.

La sfârșitul cărții, precum se arată în primul titlu, Dimitrie Cantemir a adăugat 760 de sentenții, care, cîteodată «redau în formă lapidară, cugetări, reflexiuni și proverbe; unele constituind excelente «moto»-uri».

Istoria ieroglifică n-a avut o circulație largă. La noi, ea s-a tipărit pentru prima dată în anul 1883, în ediția operelor cantemirene scoasă de fosta Academie Română. O ultimă ediție, în două volume, îngrijită și cu studiu introductiv de P. P. Panaitescu și I. Verdeș, a apărut la București în anul 1965, în Editura pentru literatură, Colecția «Scriitori Români: Opere». Cu toate acestea, repetăm, ea, deși scrisă cînd autorul era încă în anii tinereții, rămîne opera literară cea mai însemnată a acestuia:

84. Al. Piru, *op. cit.*, p. 356.

85. G. Călinescu, *op. cit.*, p. 44.

86. C. Măciucă, *Dimitrie Cantemir*, p. 120—121.

87. Vezi Dan Bădărău, *Filozofia lui Dimitrie Cantemir*, p. 152.

și totodată și «întîia creație adevărată din literatura noastră». Este prima încercare «de roman animalier în literatura noastră și printre cele mai izbutite din întreaga literatură europeană»⁸⁸.

Cu *Istoria ieroglifică* se încheie perioada de început din activitatea scriitoricească a lui Dimitrie Cantemir, pornită cu șapte ani mai devreme, cu *Divanul*. Ea marchează nu numai încheierea acestei perioade, ci, în același timp, face și «tranziția spre etapa scrisului său, în care vor fi elaborate lucrările de maturitate, acelea care-i vor aduce faima bine meritată între contemporani a unui mare gînditor social»⁸⁹. Urmează însă mai întîi un răstimp de nouă ani — 1705—1714 — din care nu se cunoaște pînă acum nici o astfel de «producție».

După anul 1711, cînd Dimitrie Cantemir s-a stabilit definitiv în Rusia, sub raport cultural el s-a manifestat exclusiv ca om de știință. Trecut de 40 de ani, era «acum un om matur, fără îndoială sensibil încă la chemarea muzelor, dornic însă a se ilustra ca erudit în planul culturii mondiale. El va cultiva îndeosebi istoria, domeniu la această dată incomplet separat de litere, conceput de antici ca artă, prezidată de muza Clio. Bineînțeles, om al timpurilor noi, Cantemir se va afirma ca un istoric modern, apelînd nu numai la tradiții ca cronicarii, ci și la instrumente concrete de cercetare, în căutarea unei concepții, a unei filozofii a obiectului său»⁹⁰. Lucrările, cu caracter istoric, alcătuite în această a doua fază a activității sale de scriitor «i-au adus faima de mare învățat și au făcut ca numele său să fie cunoscut în întreg Apusul». Materialul pentru parte din aceste lucrări a început, desigur, a-l aduna «de timpuriu», încă de pe cînd studia la Constantinopol și de pe cînd a trăit în Moldova; «la redactare n-a pășit însă decît după ce s-a stabilit în Rusia».

Aici, în Rusia, ajuns sfetnic al țarului, neconținut a stăruit pe lîngă acesta să se ridice iarăși împotriva turcilor, spre a elibera pe creștinii aflați sub opresiunea lor. Acest lucru reiese chiar din prima sa lucrare alcătuită în Rusia — cunoscută acum : *Inchinare în formă de panegiric lui Petru Întîi ... împărat, domn și protector al său ...*, care în latinește poartă titlul : *Panegyricum juvenis principis Russiae et Moldaviae septo aetatis, imperatorj Petri, anno 1714*. Acest «panegiric» a fost alcătuit de el în anul 1714 și în luna martie din același an, rostit în elinește în fața țarului de fiul său Șerban Cantemir, în vîrstă de șapte ani și în acel timp «soldat» în Regimentul Preobrajenski din Petersburg. A fost tipărit în latinește și rusește chiar în anul 1714 și în cuprinsul său, el, autorul tăinuit, îndemnat de dorul său după libertate, adresîndu-se țarului, între altele, îi spunea : «Precum urmașii lui Adam au trăit veacuri lungi în robie și totuși niciodată n-au pierdut nădejdea dezrobirii, așa și noi, fiii cei noi

88. Vezi P. Andronescu — Caraion, *Dimitrie Cantemir*, în «Contemporanul», nr. 43 (368) din 23 oct. 1953, p. 5. 89. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 139.

90. Al. Piru, *op. cit.*, p. 364. Vezi pentru această scriere cantemireană, și : D. Cantemir, *Istoria ieroglifică*, I—II, ediție îngrijită și studiu introductiv de P. P. Panaitescu și I. Verdeș, București, 1965 ; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 75—94 ; Dan Bădărău, *op. cit.*, p. 151—162 ; Petru Vaida, *op. cit.*, p. 64 ; Ioan Ion Diaconu, *Dimitrie Cantemir sau inorogul*, în «Săptămîna», s.n., nr. 134 din 29 iun. 1973, p. 5, ; Al. Filipașcu, *Relații despre fauna Moldovei din sec. XVII—XVIII în «Istoria ieroglifică» de Dim. Cantemir*, în «Revista Muzeelor», 6, 1969, nr. 6, p. 485—492 ; Em. Manu, «Romancierul» Dimitrie Cantemir, în «Săptămîna», s.n., nr. 126 din 4 mai 1973, p. 3 ; Elvira Sorohan, *Armoniile «Istoriei ieroglifice»*, în «Cronica» (Iași), 8, 1973, nr. 43 (404) din 26 oct., p. 4 ; Mihai Moraru, *Construcția labirintică și semnificațiile ei în Istoria ieroglifică*, în «Revista de istorie și teorie literară», 22, 1973, nr. 2, p. 187—193.

ai lui Adam, deși robiți de mai puțini ani, socotim că a sosit vremea predestinată pentru liberarea noastră»⁹¹.

În același an, 1714, fostul domn moldovean a mai scris o mică lucrare, în limba latină, intitulată: *Monarhiarum physica examinatio — Cercetarea monarhiilor pe baza filozofiei fizice* —, în care, folosindu-se de cele relatate de cap. 7 din profetia lui Daniil din Biblie, — cu privire la cele patru împărății ce se vor ridica pe pământ —, pe temeiul filozofiei despre natură, «încearcă să dovedească evoluția firească a umanității către stadiul universalității imperiului rus». Fostul voievod moldovean se arată aci «adeptul evoluției în istorie. Monarhiile și statele evoluează ca și ființele vii: se nasc, se transformă și mor. Ele generează alte monarhii în urma lor». Cum pînă acum, rînd pe rînd, «monarhiile» din est (asiro-babiloneană), sud (egipteană) și apus (Imperiul roman) au dispărut, în chip normal, «căci natura nu tolerează abateri de la mersul ei firesc, urmează deplasarea centrului în nord, ascensiunea imperiului rus ca a patra și ultima monarhie universală»⁹². Lucrarea este deci «o carte cu tîlc politic», este «un apel la țarul Petru cel Mare să salveze popoarele supuse Imperiului otoman». De astădată apelul «este făcut sub pretextul unui studiu filozofico-științific, care arată că Rusia este predestinată de legile naturale, cele ce cîrmuiesc evoluția monarhiilor, să devină o monarhie universală și să înlătore singura piedică ce stă în calea «ciclului» ei, Imperiul otoman»⁹³. Acesta este scopul ce a urmărit Dimitrie Cantemir, scriind cartea de față despre «monarhii», adică imperii⁹⁴.

Cum evenimentele politice ale vremii vor fi indicat că imperiul otoman curînd va fi prins într-un nou război și cum Cantemir va fi sperat că acesta va aduce și eliberarea țării sale, după 15 august 1714 și înainte de iunie 1716, cînd au început ostilitățile turco-austriece încheiate în anul 1718, el a scris, în latinește: *Vita Constantini Cantemyrii, cognomento senis, Moldaviae principis — Viața lui Constantin Cantemir, zis cel bătrîn, domnul Moldovei* — cu scopul, după unii, de a arăta «societăților înalte» ale timpului «originea nobilă a familiei sale și rolul ei în istoria Moldovei»⁹⁵, iar, după alții de a «demonstra drepturile sale și ale familiei lui la scaunul Moldovei eliberate, așa cum, cu ani în urmă i se garantase prin tratatul de la Luțk»⁹⁶.

Cuprinsul cărții înfățișează unele evenimente din istoria Moldovei și, paralel cu ele, momentele mai de seamă din viața tatălui autorului, arătîndu-i originea, prezentîndu-i tinerețea, dregătoriile în care a slujit și domnia. Ca stil, ea nu este lipsită de valoare literară. Este scrisă «cu o vervă deosebită, cu un remarcabil simț al culorii locale și cu un ales har de narator». Toate aceste calități nu se regăsesc în nici una din lucrările lui Cantemir și, în același timp, ele fac din lucrarea de față «una din

91. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 189—192; Dan Bădărău, *Filozofia lui Dimitrie Cantemir*, p. 163; Al. Piru, *op. cit.*, p. 364—365; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 228—229.

92. Vezi Al. Piru, *op. cit.*, p. 365.

93. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 194.

94. Gh. Haupt, *Studiu asupra naturii monarhiilor. Un document inedit al lui D. Cantemir*, în «Studii», 4, 1951, nr. 1, p. 210—222; I. Sulea-Firu, *O scrisoare inedită a lui D. Cantemir: Monarhiarum physica examinatio*, în «Studii și cercetări de bibliologie», 5, 1963, p. 267—276; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 192—195; Dan Bădărău, *op. cit.*, p. 164—167; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 229—233; Al. Piru, *op. cit.*, p. 365; Dan Bădărău, *Dimitrie Cantemir*, în *Istoria gîndirii sociale și filozofice în România*, p. 74, 77; Petru Vaida, *op. cit.*, p. 65.

95. Șt. Ciobanu, *Istoria Literaturii române vechi* (curs), București, 1945/6, p. 176 (lito-grafiat, la I. D. Lăudat, *op. cit.*, p. 147, n. 5).

96. Cf. C. Măciucă *op. cit.*, p. 266. Vezi și P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 196—197 și C. C. Giurescu, *art. cit.*, (II), p. 3.

cele mai plăcute și interesante scrieri» ale lui și dezvăluie în el «un scriitor de mari resurse». Prin cuprins, *Viața lui Constantin Cantemir* aparține «genului memorialistic, dar, spre deosebire de cronicarii care ilustrează latura istorică, Dimitrie Cantemir pune prin ea, în literatura noastră bazele memorialisticii literare. Este unul dintre meritele asupra cărora exegeza ar trebui să insiste, dezvăluind într-o scriere de aparența unui studiu istoric, o artă literară complexă și evoluată». Această carte, «scrisă cu o mare libertate de formulă literară, trădează familiaritatea autorului cu literatura beletristică occidentală»⁹⁷.

Textul acestei scrieri cantemirene a fost tradus în rusește și a fost tipărit la Moscova în anul 1783. La noi s-a imprimat în latinește în anul 1883, în latinește cu tilmăcire românească de N. Iorga, în anul 1925, numai în românește de Radu Albala, în 1960, în Editura de Stat pentru Literatură și Artă, și tot de acesta din urmă, iarăși numai în românește și cu o introducere de C. C. Giurescu, în acest an, 1973. Toate aceste ediții au apărut la București⁹⁸.

Faima «de principe învățat, de adînc cunoscător al imperiului și civilizației otomane», mențiunea ce probabil Petru cel Mare a făcut despre el și despre activitatea sa științifică filozofului Leibnitz (1646—1716), precum și scrisoarea de informare cu privire la lucrările sale ce el însuși ar fi trimis aceluiasi Leibnitz⁹⁹, au determinat *Academia de Științe din Berlin* să-l aleagă, la 14 iulie 1714, ca membru al ei. Astfel «fruntea lui Cantemir Voievodul Moldovei primește, cea dintîi în Europa, dintre capetele încoronate, de la colegii lui Leibnitz și în ctitoria acestuia, cununa de lauri la care vor rîvni, cu atîta ardoare, după aceea, «despoții luminați» ai veacului : Frederic al II-lea, Ecaterina a II-a, Iosif al II-lea, iar la noi Constantin Mavrocordat»¹⁰⁰. În diploma de academician ce i s-a dat cu acest prilej, făcîndu-se «aluzie la faptul că monarhii sînt mai mult militari decît oameni de carte», între altele, se spuneau și următoarele : «Pe vremea cînd domnea mai mult Marte decît literatura, acest lucru era mai mult o dorință decît o nădejde, dar acum vedem ca fapt împlinit acest lucru de cînd preaseninul și înălțatul Dimitrie Cantemir, principe al Imperiului Rusesc, domn ereditar al Moldovei, printr-o pildă pre cît de demnă de laudă, pre atît de rară, și-a închinat numele ilustru cercetărilor științifice și prin adeziunea sa societatea noastră a dobîndit o strălucire unică și o podoabă rară. Recunoaștem, cu venerație, bunăvoința principelui față de noi și față de studiile noastre»¹⁰¹.

Numele lui se alătura astfel acelorale unora din cei mai de seamă savanți europeni ai vremii sale. Astăzi încă, pe fațada bibliotecii Sainte-Geneviève din apropierea Panteonului din Paris, unde se află dăltuite în piatră numele marilor personalități ce au ilustrat istoria omenirii, se poate vedea săpat și numele : *Demetrius Cantemir*, ceea ce, desigur, este o deosebită cinste și mîndrie pentru neamul ce l-a odrăsi-

97. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 268—269.

98. Dimitrie Cantemir, *Viața lui Constantin Vodă Cantemir*, Text latin revăzut și traducere românească de N. Iorga, București, 1925 ; Dimitrie Cantemir, *Viața lui Constantin Cantemir zis cel bătrîn domnul Moldovei*, în românește de Radu Albala, București, 1960 ; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 195—199 ; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 266—272 ; Al. Piru, *op. cit.*, p. 370—371 ; I. D. Lăudat, *op. cit.*, p. 146—158.

99. Pr. Prof. M. Șesan, *Dimitrie Cantemir academician*, în «Mitropolia Moldovei și Hucevei», 38, 1962, nr. 5—6, p. 507—510. Vezi și : P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 130.

100. Dan Zamfirescu, *Dimitrie Cantemir, geniu românesc și universal*, în «Scintela», 43, 1973, nr. 9671, din 25 octombrie, p. 3.

101. P. P. Panaitescu, *op. și loc. cit.* ; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 233—234.

lit. Aici, pe această placă, numele lui este trecut pe aceeași coloană cu cele ale lui Leibnitz, Hamilton, Newton și alături de cele ale lui Fléchier, Denis Papin, Boileau-Despréaux, Malebranche, Fénelon ș.a.

Consacrarea europeană a personalității științifice a lui Dimitrie Cantemir, prin alegerea sa ca membru al Academiei de Științe din Berlin a avut însemnate urmări asupra activității sale, căci «pentru a răspunde unui deziderat al noilor săi colegi, a alcătuit în latinește două importante lucrări: *Descriptio Moldaviae* și *Hronicul vechimei a romano-moldovlahilor*». Prima, isprăvită în anul 1716, este «o lucrare de mare întindere» și o «adevărată enciclopedie a Moldovei» cu «aspect monografic, destinată să prezinte lumii culturale a Occidentului, în limba științifică a vremii, imaginea panoramică desfășurată în timp și spațiu a pământului, atât de scump lui, țara Moldovei»¹⁰².

Lucrarea, intitulată: *Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae — Descrierea statului vechi și de azi al Moldovei* — este însoțită de o foarte amănunțită hartă a Moldovei, care are 978 elemente: 654 de sate și 182 de ape, și care era «cea mai bună și mai detaliată dintre toate hărțile câte se publicaseră pînă atunci» asupra acestei țări. În cuprins, țara de naștere a autorului este descrisă sub raportul fizic-geografic — în partea întâia —, politic-administrativ, militar, economic, social și al obiceiurilor — în partea a doua — al religiei, limbii și culturii — în partea a treia. Printr-un astfel de cuprins, *Descrierea Moldovei* «rămîne un moment în istoria culturii noastre, o carte de vaste concepții științifice, o operă geografică valabilă pentru vremea ei» și, totodată, una «din cele mai valoroase scrieri ale trecutului românesc», care «a avut o circulație europeană». Ea este «cea dintîi scriere științifică a unui român»¹⁰³.

Scriindu-și lucrarea în latinește, Dimitrie Cantemir avea intenția s-o tîlmăcească în românește, dar n-a putut face și aceasta. La moartea lui, ea a rămas în manuscris. Acesta, purtat în Apus de fiul autorului, diplomatul rus Antioh Cantemir, a fost tradus în germană și tipărit mai întîi, în 1769—1770, la Hamburg și apoi, în 1771, la Frankfurt și Leipzig. În 1789 a fost publicată în rusește, la Moscova, în 1819 în grecește și în 1825, din îndemnul mitropolitului Veniamin Costache al Moldovei, în românește, în tiparnița Mînăstirii Neamț. S-a mai tipărit în românește — uneori însă și cu textul latin — în anii 1851, 1865, 1872, 1909, 1915, 1923, 1942, 1956, 1961, 1965 și în acest an, 1973, cu prilejul comemorării a 300 de ani de la nașterea autorului¹⁰⁴.

Lucrarea care a făcut pe Dimitrie Cantemir «celebru», s-a bucurat de cea mai mare prețuire din partea lumii intelectuale europene și a avut și cea mai mare circulație a fost de bună seamă: *Incrementa atque decrementa aulae othomanicae*, sau în tîlmăcirea românească a însuși autorului: *Istoria pentru creșterea și descreșterea Curții aliosmănești*. Scrisă în limba latină, între anii 1714—1716, această lucrare se sprijină pe un în-

102. Emil Vasilescu, *O nouă ediție a «Descrierii Moldovei»*. *Marginalii la Cartea cărților lui Dimitrie Cantemir*, în «Scînteia», 43, 1973, nr. 9658, din 12 octombrie, p. 4.

103. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 148.

104. Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae. Descrierea Moldovei*, traducere după originalul latin de Gh. Guțu..., Editura Academiei R. S. România, București, 1973; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 148—168; I. D. Lăudat, *op. cit.*, p. 99—126; Ion Munteanu, *Moldova lui Dimitrie Cantemir*, în «Contemporanul», nr. 32 (1395) din 3 aug. 1973, p. 8; Florea Bobu Florescu, *Elemente etnografice în opera lui Dimitrie Cantemir «Descriptio Moldaviae»*, în «Studii și Cercetări de Istoria Artei», an. 1955, nr. 1—2, p. 15—25; Ion Lotreanu, *Amintirea lui Ștefan cel Mare în «Descriptio Moldaviae»*, în «Săptămîna» s.n., 140 din 10 aug. 1973, p. 3; Același, *Valoarea detaliului în Descriptio Moldaviae*, în «Săptămîna», s.n., nr. 138 din 27 iulie 1973, p. 3.

semnat număr de izvoare, pe lucrările unor istoriografi turci, pe «informații» culese de la unele persoane «inițiate în secretele statului (turc)» și pe «prețioase observații personale» din vremea când autorul a petrecut la Țarigrad, deci când el a putut scrie «în ipostaza de contemporan și foarte adesea și de martor ocular».

Cuprinsul acestei cărți, care a făcut din Dimitrie Cantemir «un istoric european», iar ea «a rămas multă vreme un îndreptar pentru toți cercetătorii istoriei turcești», înfățișează această istorie, începînd «de la Soliman-șah, tatăl — zice Cantemir — al lui Ertogrul (1214) și pînă la întoarcerea lui Petru cel Mare în Rusia, după înfrîngerea de la Stănilești (1711)». Aici autorul «urmărește în ordine cronologică» șirul sultanilor turci, arătînd faptele lor de arme și făcînd asupra domniei lor cîte o scurtă caracterizare. Cînd este cazul, se menționează și luptele pe care românii de pretutindeni le-au purtat cu turcii. În afară de aceasta, textul este însoțit de numeroase note și întinse adnotări, care, «cumulate, depășesc întinderea istoriei propriu-zise» și care, ca valoare științifică și informativă, uneori întrec chiar însuși cuprinsul cărții. Aci, în aceste adăose la text, «observația activă și nuanțată a lui Cantemir a surprins fapte ale lumii otomane contemporane, moravuri, instituții, fișe biografice ale unor demnitari, aspecte privind cultura, religia și limba» și alte multe mărturii și informații prețioase. În același timp el le-a redactat cu exactitate și cu «un ales dar de a reconstitui atmosfera epocii». Apoi le-a scris «cu demnitate, ca un om de știință și patriot». Din această pricină în ele, repetăm, «rezidă de fapt valoarea scrierii»¹⁰⁵.

Acest cuprins este împărțit în două părți, dezvoltîndu-se în prima creșterea Imperiului otoman și în a doua descreșterea lui. Momentul culminant despărțitor al acestor două etape este cucerirea în anul 1672 a Cameniței, vestita cetate polonă din Podolia, cînd a avut loc și ultima biruință răsunătoare înregistrată de turci. Din acest an, «Curtea aliosmănească» a pășit spre asfințit, spre descreștere. Ideea aceasta, «creșterii și descreșterii, deci «a evoluției progresive și regresive» în istorie, pe care Dimitrie Cantemir, precum s-a arătat mai sus, o dezvoltase deja în scrierea *Cercetarea naturală a monarhiilor*, circula în atmosfera științifică a vremii. O amintește chiar Stolnicul Constantin Cantacuzino din Țara Românească și o vor folosi mai apoi contele Marsigli (1732) și Montesquieu (1734), «în titlurile operelor lor de căpetenie»¹⁰⁶.

Această lucrare a lui Cantemir, «prin bogatul material ce-l conținea, oferea cea mai completă cunoaștere a realităților turcești de pînă atunci», deoarece el «trăise» ani îndelungați între turci și ceea ce nu găsisese în scrierile istoricilor otomani observase el însuși și în scrierea sa trăsese învățăminte prețioase despre felul cum trebuia dusă politica cu Poarta. Acest lucru nu-l făcuseră ceilalți scriitori europeni care dedicaseră cărți imperiului turcesc; ei priviseră lucrurile din afară și fenomenul turcesc își păstrează intact misterul»¹⁰⁷. Din această pricină, observa G. Călinescu, «cu fu primită cu mare curiozitate, întrucît venea de la un om care cunoștea de aproape împărăția turcească»¹⁰⁸. Cuprinsul ei a reținut atenția unei însemnate serii de personalități culturale europene — printre ele și Voltaire, Byron, istoricul englez Gibbon ș.a. —, care i-au apreciat elogios valoarea.

Textul latinesc al *Istoriei Imperiului otoman* nu a fost încă publicat; este deci inedit. După moartea autorului, el a fost luat de fiul său Antioh Cantemir la Londra, unde fusese trimis ca ambasador al Rusiei și acolo a fost tradus în englezește de partitorul N. Tindal, tipărindu-se în această limbă de două ori, la Londra, în anii 1734 și

105. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 264.106. G. Călinescu, *op. cit.*, p. 40.107. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 260—261.108. G. Călinescu, *op. și loc. cit.*

1756. Ceva mai târziu, când Antioh Cantemir a trecut ambasador la Paris, tot după textul latin s-a făcut și o traducere franțuzească, de M. de Jonquières, care s-a publicat tot de două ori la Paris, în anul 1743. După doi ani și după versiunea englezească, această lucrare istorică a lui Cantemir s-a tradus și în germană și s-a imprimat la Hamburg, în anul 1745. Mai înainte, în 1721, la cererea țarului Petru cel Mare, se tradusese și în rusește de către Dim. Grozin, elev la școala superioară latino-greco-slavă din Moscova, dar nu s-a dat în tipar. După anul 1734 ea s-a tradus și în italiește, dar, de asemenea, nu s-a tipărit.

În România, în anul 1833, la Iași, prin grija lui Gh. Asachi, s-a publicat în latinește un fragment din această lucrare, iar în 1877, la București, de către fosta Academie Română s-a tipărit o tălmăcire românească făcută de dr. Iosif Hodoș¹⁰⁹.

În legătură cu Imperiul otoman, Dimitrie Cantemir a mai alcătuit «în latinește lucrarea intitulată : *De statu politico aulae othomanicae — Despre situația politică a Curții otomane*; manuscrisul ei s-a pierdut însă cu prilejul expediției în Persia, într-un naufragiu din Marea Caspică (1722). Cu prilejul aceleiași expediții, a scris el, un *Catehism persan*»¹¹⁰

Ca român, ca fost domn al Moldovei și spre a face cunoscută și altora istoria neamului său, Dimitrie Cantemir, chiar și așa aflat departe de cei de un neam cu el, înainte de anul 1717, a început să scrie o carte care avea să înfățișeze istoria poporului român de pretutindeni. De altfel, o asemenea lucrare îi fusese cerută de unii din colegii săi de la Academia berlineză. La solicitarea acestora, el a întocmit versiunea latină, care era isprăvită, se pare, în 1717, consta din 96 foi de manuscris și purta titlul : *Historia Moldo-Vlahica*. Cum însă această limbă nu era înțeleasă de cei de neamul său și cum era convins că problemele înfățișate în carte merită și trebuie să fie cunoscute și de aceștia, nu numai de străini, s-a gândit să întocmească o versiune și pentru ei, deci în limba română. Însuși spune : «Însă ... socotit-am că cu strîmbătate, încă și cu păcat va fi, de lucrurile noastre decia înainte mai mult streinii decît ai noștri să știe. De care lucru acmu de iznoavă ostenință luînd, din limba latinească iarăși pre cea a noastră românească să le prefacem»¹¹¹.

Această nouă formă, plănuia s-o alcătuiască în două tomuri ; deci ea avea să fie o «amplificare» a versiunii latine. Primul tom avea să cuprindă istoria poporului român «de la descălecatul Dachii cu romani, adică de la Traian împăratul și pînă la înturnarea lui Dragoș-Vodă în țara Moldovei și a lui Radu-Vodă Negru în țara Muntenescă, care s-au tîmplat pe la anul 1274», iar al doilea pe cea «de la întoarcerea pomeniților domni pe la locurile lor din bejeniile Ardealului pînă la vremurile noastre».

Împrejurări neprielnice însă nu i-au îngăduit să isprăvească lucrarea și nici s-o dea la tipar. A putut lucra doar primul volum, alcătuiuindu-l între anii 1719 și 1722. Constă, în manuscris, din 343 file și poartă titlul : *Hronicul vechimei a romano-moldovlahilor, întîi pre limba latinească izvodit, iară amu pre limba românească scos cu tuda și ostenința lui Dimitrie Cantemir voievodul și de moșie domn a Moldovei și a svintei rosiești împărații cneaz, în Sanct-Petersburg, anul 7225 (1717)*.

109. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 169—188 ; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 259—265 ; Dan Bădărău, *Filozofia lui Dimitrie Cantemir*, p. 173—181 ; M. Guboglu, *Dimitrie Cantemir și Istoria Imperiului Otoman*, în «Studii și articole de istorie», II, 1957, p. 179—208 ; Aurel Decei, *Dimitrie Cantemir, istoric al imperiului otoman*, în «Săptămîna» s. n., nr. 149 din 12 oct. 1973, p. 3, 4.

110. Vezi C. C. Giurescu, *art. cit.*, (II), p. 4.

111. La P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 230.

Versiunea românească a *Hronicului* — «cea mai erudită lucrare a lui Dimitrie Cantemir» — este socotită forma definitivă a acestei cărți. Ea a rămas tot în manuscris și cuprinsul ei constă dintr-o dedicație către Sfânta Treime, o prefață — în românește și latinește —, un cuvânt către cititori, în care autorul prezintă planul cărții, un «catastih» al «istoricilor, gheografilor, filosofilor, poeticilor și altor oameni învățați elini, latini și de alte neamuri, a căror numere să pomenesc și mărturiile li să aduc într-acest hronic» — de toți 154 —, dintr-o cuprinzătoare «prolegomena» în trei cărți, dintr-o nouă «pridoslovie» și, în sfârșit, din *Hronicul* propriu-zis, împărțit în zece cărți. La urmă se află o «tablă hronologhicească» de la Iulie Chesar (61 î. Hr.) pînă la Andronic Paleologul (1299) și o «scară a lucrurilor și a cuvintelor carile sînt mai de înșămnat într-acest Hronic».

Hronicul este cea mai întinsă scriere a lui Dimitrie Cantemir și, totodată, cel puțin în parte, «prima istorie critică și sintetică a tuturor românilor, considerați ca unitate». El rămîne o «piatră de hotar», deoarece în el «se pun întâia oară anume probleme asupra originilor noastre» și «de el se leagă dezvoltarea istoriografiei în perioadele următoare». Cuprinsul lui este «o adevărată demonstrație — bineînțeles cu mijloacele științifice ale vremii — a celor două idei care au format apoi temelia istoriografiei românești moderne: *romanitatea poporului român și continuitatea* lui în spațiul carpațo-danubian». În legătură cu aceste probleme de bază ale istoriografiei noastre, care uneori fuseseră și în atenția unora dintre cronicarii români de mai înainte, se poate afirma că, în mare parte, concluziile la care ajunge aci Dimitrie Cantemir sînt valabile și azi.

La noi *Hronicul* s-a tipărit pentru prima dată la Iași, în anii 1835—1836, din îndemnul mitropolitului Veniamin Costachi, care, prin generalul Pavel Kiselef, obținuse din Rusia chiar originalul lucrării, și cu purtarea de grijă a lui G. Săulescu, care a și prefațat ediția. După trecere de mai bine de o jumătate de veac, fosta Academie Română, în anul 1901, a dat la lumină o nouă ediție, tot după original, grija imprimării ei avîndu-o istoricul și arheologul Gr. Tocilescu¹¹².

În fine trebuie menționat și faptul că o copie de pe această scriere cantemireană, în anul 1730, prin episcopul Inochentie Klein, care o cumpărase la Viena, a ajuns în biblioteca Mînăstirii Sfînta Treime din Blaj. Prin anii 1756—1757, dascălul școlii române de la Blaj, Const. Dimitrievici, a mai făcut o copie de pe aceasta și a lăsat-o tot în aci amintita bibliotecă¹¹³. Prin aceste copii de pe *Hronic*, desigur, corifeii istoriografiei aș Școlii Ardelene au cunoscut ideile lui Dimitrie Cantemir cu privire la romanitate și continuitate și, ca și el, cel puțin unii, au admis și stăruit pentru pura romanitate a neamului nostru.

În vremea cînd lucra *Hronicul*, însă după anul 1718, Dimitrie Cantemir a alcătuit în rusește, poate la cerere, un memoriu către țarul Petru cel Mare, care, în ediția rusească apărută la Petersburg în 1772, poartă un lung titlu, a cărui tălmăcire românească sună așa: *Minunata revoluție a dreptății lui Dumnezeu asupra familiei vestitelor Cantacuzini din Țara Românească și a Brîncovenilor și care în edițiile românești*

112. Să se vadă pentru *Hronic* și: P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 227—253; Dan Bădărău, *op. cit.*, p. 189—192; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 291—299; I. D. Lăudat, *Dimitrie Cantemir*, p. 166—196; L. Demény, *Continuitate și erudiție în Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, în «Magazin istoric», 7, 1973, nr. 9 (78), p. 38—42.

113. Vezi Gr. Tocilescu, *Precuvintare* la: D. Cantemir, *Hronicul vechimei a romano-moldovlahilor*, București, 1901, p. XLII.

a fost intitulată, fie *Evenimentele Cantacuzinilor și ale Brîncovenilor*, de G. Sion, în 1878, fie *Istoria Cantacuzinilor și Brîncovenilor*, de Gr. Tocilescu, în 1879. Are și o versiune germană tipărită în anul 1783 și o traducere în greaca modernă făcută de românul G. I. Zavira și tipărită la Viena în anul 1795. În românește s-a tălmăcit de V. Vîrnăv în anul 1841 și s-a publicat în «Arhiva românească» a lui Mihail Kogălniceanu și de G. Sion, în anul 1878, imprimându-se la București în ediția fostei Academii Române.

Cuprinsul cărții înfățișează pe scurt «răstimpul» dintre «execuția postelnicului Constantin Cantacuzino (1663) și pribegia — de lungă durată — a văduvei voievodului Ștefan Cantacuzino (1716—1740)». Expunând această parte din istoria Țării Românești, autorul, care aproape totdeauna a nutrit speranța de a ajunge domn al acestei țări, vrea să arate țarului că Brîncoveanu și Cantacuzinii — afară de Șerban Vodă, socrul său — n-au fost sinceri față de puterile creștine, nu și-au îndeplinit angajamentele luate cu prilejul luptei de la Stănilești și au destăinuit alianța moldo-rusă. Sfârșitul lor tragic, la Constantinopol, nu este decît urmarea firească a unei astfel de comportări. Din această pricină, nici unul din urmașii lor, chiar și aceia care, pe atunci, ca și el, erau pribegi în Rusia, dacă s-ar ivi prilejul, nu ar mai fi vrednici să ia conducerea Țării Românești ¹¹⁴.

Această lucrare a lui Dimitrie Cantemir, deși apărută nu cu mult înainte de capătul vieții sale, nu încheie șirul lucrărilor sale și nici activitatea sa culturală. Numai cu scrierile arătate mai sus, această activitate nu este completă. Spre a o împlini, trebuie a fi trecute aci și lucrările sale de *teologie*. Căci, mare parte din timpul ultimilor săi ani el a consacrat-o unui astfel de gen de scrieri. În anul 1722, țarul Petru cel Mare, pregătindu-se pentru războiul cu Persia și voind să cunoască viața musulmanilor din teritoriile prin care avea să treacă, i-a cerut lui informații în legătură cu aceasta.

Împlinindu-i dorința, fostul voievod moldav a alcătuit în latinește, o lucrare, care în această limbă avea probabil titlul «Curanus» (Coranul?), iar în tălmăcirea rusă tipărită la St. Petersburg în anul 1722: *Kniga sistima ili sostoianie muhamedanskoj relighii — Cartea sistemii sau a stării religiei mahomedane*.

În afară de predoslovii, lucrarea aceasta, «adînc originală» a lui Dimitrie Cantemir, în «șase cărți», înfățișează religia mahomedană, vorbind despre «falsul profet Mohamed», despre «Coran», despre «profețiile» lui Mohamed, despre teologia mahomedană, despre superstiții, credințele populare și tradițiile bisericesti ale turcilor. Ea, leșind din pana unei persoane care cunoscuse direct multe aspecte ale religiei musulmane, prezintă «o serie întregă de detalii noi, unele neașteptate și foarte plastice, în legătură cu credințele și practicile religioase» ale acestui cult. Împreună cu *Istoria Imperiului otoman, Sistema religiei mahomedane*, tradusă în 1805 în bulgărește de eruditul mitropolit Sofronie de Vrața și în 1927 în românește, — numai partea despre coran ¹¹⁵ —, face din ncu autorul ei, prințul moldav Dimitrie Cantemir, un mare orientalist al vremii sale ¹¹⁶.

Petrecînd în Rusia, Dimitrie Vodă s-a văzut prins și în disputele religioase, care, în acel timp, frămîntau Biserica și societatea din acea țară, în care țarul Petru cel

114. Șt. Ciobanu, *Dimitrie Cantemir în Rusia*, p. 44—46; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 100—201; Al. Piru, *op. cit.*, p. 371; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 244—248.

115. Să se vadă I. Georgescu, *Despre Coran*, în «Analele Dobrogei», 7, 1927, p. 67—121.

116. Cartea aceasta a lui D. Cantemir este descrisă în I. Bianu, N. Hodoș, *Bibliografia*

Mare favoriza pătrunderea culturii «marelui secol». Prilej pentru aceasta i-a dat fostului voievod apariția, în anul 1720 la Petersburg a unei cărți didactice anonime, intitulată: *Prima învățătură a copiilor*, datorită teologului rus Teofan Procopovici episcop de Pskov, unul din cei mai luminați ruși din acel timp, care studiasse și la Roma.

Această carte, concepută ca un manual pentru școlarii începători, era un fel de catehism, în care se trata despre Rugăciunea domnească, despre Crez, despre Cele zece porunci și în care se aflau inserate și câteva rugăciuni. A avut o largă răspândire și în anul 1726 s-a tipărit, într-o ediție slavo-română, la Rîmnicu Vîlcea. Era însă pătrunsă de o «seamă de idei protestante (printre care și ideea predestinației)», care au stîrnit o vehementă critică din partea unora din clericii conservatori ruși. În vîltoarea acesteia a fost prins și Dimitrie Cantemir, care, descoperind în «Catehismul» lui Teofan Procopovici unele tendințe protestante, l-a supus unei amănunțite analize, în care a luat apărarea vechii tradiții ortodoxe a Bisericii Ruse.

Lucrarea sa, scrisă în latinește, poate chiar în anul 1720, și intitulată: *Loca obscura in Catechisi, quae ab anonymo authore slavono idiomate edita et Pervoe ucenie otrokom intitulata est, dilucidata autore Demetrio Cantemirio — Locuri întunecate în Catehismul publicat de un autor anonim în limba slavonă și intitulat Pervoe ucenie otrokom, lămurite de principele Dimitrie Cantemir* —, «dovedește o temeinică pregătire teologică», care-i dădea «autoritatea netăgăduită» de a media în asemenea dispută. Aci el, «fără a recurge la mijloacele de polemică de atunci» face «obiecțiuni cu caracter principial», emite unele idei pedagogice și caută să demonstreze că lucrarea lui Teofan Procopovici «nu este scrisă în spiritul Bisericii ortodoxe» și că deci ea «este periculoasă». Combate, în același timp, influențele protestante din «Prima învățătură», dezvoltă în spirit ortodox problemele tratate de aceasta și apără cu argumente «nimerite, sănătoase și convingătoare» cultul icoanelor, cultul sfinților, cinstirea sfințelor moaște, învățătura ortodoxă despre păcat, — respingînd pe cea despre predestinație —, și chiar instituția monahismului. La rîndu-i, se ocupă de rugăciunea domnească, Tatăl nostru, de Crez și de Cele zece porunci¹¹⁷.

Această lucrare a fostului voievod moldovean, de 247 file, a rămas în manuscris și pînă acum textul nu i s-a tipărit niciodată. Cu prilejul aniversărilor din acest an cuprinsul ei în latinește cu tălmăcire românească și studiu introductiv apar pentru prima dată la noi în paginile revistei de față¹¹⁸.

Cu conținut apropiat de aceste din urmă două scrieri este o altă lucrare a lui Dimitrie Cantemir de mai mică întindere, alcătuită prin anii 1721—1722. Este vorba de o scrisoare a lui către contele Gavril Golovkin, în care vorbește «despre conștiință». E o încercare a sa în «domeniul filozofiei etice», în care, probabil, la întrebarea ce-i va fi pus contele, răspunde în acest fel — în scris —, arătîndu-i ce este și de cîte feluri este conștiința. În expunere, își sprijină afirmațiile cu citate din *Biblie*, din *Omiliile* Sfîntului Ioan Gură de Aur, din *Epistolele* lui Seneca și chiar din *Apoftegmele*, atribuite lui Plutarh. După toate aparențele, scrisoarea de față a fost scrisă în rusește, în anul 1909, a fost publicată de N. Titov într-o revistă rusească din Mos-

românească veche, II, București, 1907, p. 4—19. Vezi și Șt. Ciobanu, *op. cit.*, p. 32—44 ; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 212—219 ; Al. Piru, *op. cit.*, p. 372—373.

117. Șt. Ciobanu, *Dimitrie Cantemir în Rusia*, p. 29—31.

118. Șt. Ciobanu, *op. cit.*, p. 27—32 ; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 202—208 ; Dan Bădărău, *op. cit.*, p. 181—183 ; Al. Piru, *op. cit.*, p. 372 ; C. Măciucă, *op. cit.*, p. 278—281.

cova, iar în anul 1970 a fost tradusă în românește și tipărită în «Revista de Filozofie» din acest an ¹¹⁹.

În sfârșit, amintim că la campania lui Petru cel Mare în Persia, din anul 1722, a participat și Dimitrie Cantemir. Cu acest prilej, el, după căderea orașului Derbent și a ținuturilor înconjurătoare, a cercetat o parte din zidul caucazian, ce se întindea pe lanțul nordic al Caucazului, pe o lungime de 70—80 km. Era primul învățat european care făcea acest lucru. În același timp, pentru cunoașterea locurilor de aici, tot el a început a face cercetări geografice și arheologice, «luînd schițe după aspectul munților, culegînd date și despre provincii, triburi și orașele de pe coasta de apus a Mării Caspice, descriînd monumente, copiînd inscripții și desenînd figuri alegorice de pe monumente». Aceste culegeri de date, făcute în limba latină, prin anul 1726 au fost cercetate de geograful francez J. N. Delisle, care a rămas impresionat de valoarea lor științifică și care a scos de pe ele copii și extrase, păstrate azi la Biblioteca Națională din Paris.

Datele privitoare la zid, în anul 1726, au fost publicate sub titlul: *De muro Caucasio — Despre zidul Caucazului* —, la Petersburg, de învățatul profesor T. S. Bayer, care însă, la notele lui Cantemir a adăugat și o seamă de note culese de el.

Celelalte note culese de D. Cantemir în Caucaz, numai în latinește, au fost publicate la București, tocmai în anul 1883 de fosta Academie Română, dîndu-le titlul: *Collectanea Orientalia. Principis Demetri Cantemiri variae schedae et excerpta e autographo descripta — Colecție Orientală. Diferite însemnări și extrase ale principelui Dimitrie Cantemir, scoase din manuscrisul autorului*.

Sînt încă două lucrări ale fostului domnitor, care fac parte din opera sa de orientalist, «întrucît regiunea Derbentului pe care, în primul rînd a cercetat-o cu amănuntul, era o regiune de veche civilizație musulmană» ¹²⁰.

Această sumară prezentare a activității științifice a lui Dimitrie Cantemir nu s-ar putea încheia, fără a aminti și de *desenele și picturile* sale. Din primele, se pot menționa: desenul unuia din palatele sale din Constantinopol, gravurile din scrierea sa *Divanul*, hărțile Țarigradului și Moldovei ș.a., iar dintre picturi chipurile sultanilor care împodobesc traducerea engleză a *Istoriei Imperiului otoman* și care, se pare, în anul 1735, se păstrau la Academia de Științe din Petersburg ¹²¹.

*

Aceasta este moștenirea ce ne-a lăsat Dimitrie Vodă Cantemir, fostul domn al Moldovei și, totodată, «una dintre cele mai puternice personalități pe care le-a dat poporul român: minte cuprinzătoare, curiozitate nesfîrșită, talent multiplu». A fost un creator, un «om de cultură completă», căci a avut preocupări de istorie și geografie, s-a afirmat ca orientalist, teolog și muzician și a fost amator de artă și chiar cercetător în fizică și matematică. În filozofie a avut «fără îndoială idei noi, în geografie concepții vaste despre materia de studiu», în același timp, a fost «primul cartograf al Moldovei», iar în «orientalistică studiile sale asupra vieții musulmane rămîn un izvor pentru cercetările de azi». În mijlocul «acestor preocupări diverse, însă, el totuși

119. În nr. 1/1970, p. 107—110; P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 209—211; Dan Bădărău, *op. cit.*, p. 184—185; Al. Piru, *op. cit.*, p. 372.

120. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 220—226; Al. Piru, *op. cit.*, p. 373.

121. Vezi C. C. Giurescu, *art. cit.*, (II), p. 4.

rămîne, înainte de toate, un istoric», poate primul istoric român «în accepțiunea modernă a termenului». Istoric «al românilor și al turcilor», el «a lăsat urme adînci în cultura istorică a posterității. Idei greșite, ca puritatea neamului roman în moștenirea românească, dispariția dacilor, existența unei continuități politice în nordul Dunării, a Imperiului roman și a celui de Răsărit, au fost adoptate și lărgite la Școala Ardeleană, în special de Petru Maior. Alte idei asupra liniilor principale ale dezvoltării istorice a românilor sînt valabile și azi. Astfel este atitudinea lui în problema *continuității* poporului român în Dacia», pe care a prevăzut-o mai înainte decît alții și a văzut-o mai drept chiar decît unii din istoricii noștri de frunte. Spre deosebire de unii din aceștia care credeau că românii, forțați de împrejurări neprielnice, ar fi trăit neîntrerupt numai în munți, el privește problema aceasta a continuității «total», adică vede o «*continuitate a poporului pe întreg teritoriul românesc*».

Din acestea reiese, repetăm, că Dimitrie Cantemir a fost un precursor al Școlii Ardelene. Într-adevăr cercetarea atentă a activității corifeilor acesteia arată că din cultura veche românească aceștia l-au adoptat pe el «ca model al lor ... nu numai în privința ideilor istorice: puritatea latină a românilor și discutarea problemei continuității, dar și cu aspectul latinizant al limbii. Aceasta constituie în primul rînd prelungirea gîndirii lui în cultura românească, precum, la rîndul său, el este continuarea operei școlii cronicarilor moldoveni». Prin urmare, opera lui «se integrează în cultura noastră, cu rădăcini în trecut, cu prelungiri în viitor. El nu este o minune a culturii noastre, nici un izolat. În acest chip Dimitrie Cantemir apare, nu micșorat, ci mărit, de vreme ce întotdeauna, perspectiva unei creații este mai mare cînd e pusă în cadrul societății și al poporului din care face parte»¹²².

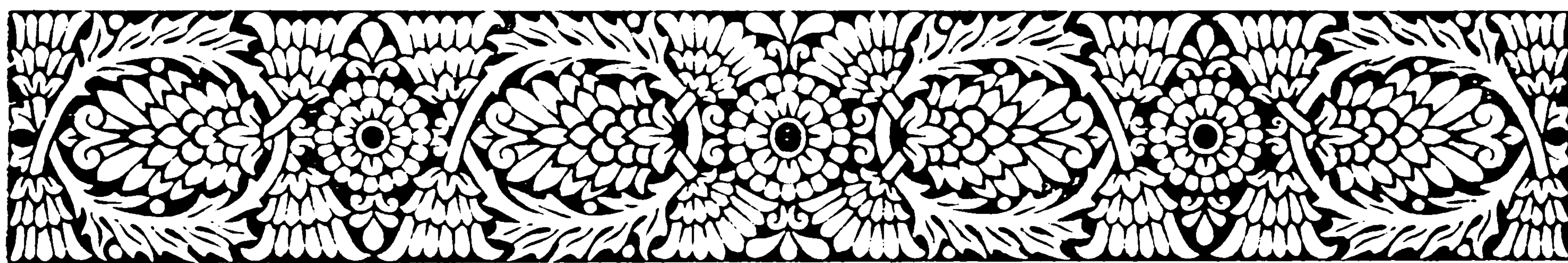
Pentru toate aceste merite, pentru zestrea culturală pe care a creat-o și a lăsat-o moștenire neamului său, în acest an comemorativ poporul român, adînc recunoscător, îl sărbătorește și-i omagiază memoria de la un capăt la altul al țării. La această aleasă cinstire, s-a alăturat și Biserica Ortodoxă Română al cărei fiu credincios a fost. La Iași, în biserica Trei Ierarhi, unde se odihnesc rămășițele sale pămîntești, în ziua de Sfîntul Dumitru s-a săvîrșit slujbă de pomenire, în revistele bisericești s-au publicat studii, privind felurite aspecte ale operei lui culturale, iar în școlile teologice și în conferințele protopopești din țară din ultimul pătrar al acestui curgător an 1973 s-au organizat serbări comemorative și, respectiv, s-au dezvoltat referate și s-au rostit calde cuvinte de omagiere.

Este răsplata bine meritată a unei trude pe care învățatul voievod moldovean a închinat-o libertății, prețuirii și luminării neamului său.

Preotul NICULAE ȘERBĂNESCU

122. După P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 256—258.

• D O C U M E N T Ă R E •

Dimitrie Cantemir: „LOCA OBSCURA“

— Traducere și comentariu —

DIMITRIE CANTEMIR, PEDAGOG ȘI TEOLOG ORTODOX

Autrecut 250 de ani din «lunga și strălucita viață în posteritate»¹ a acestui titan al literelor românești, fără ca să putem spune că opera lui este în întregime cunoscută și apreciată în toate aspectele ei. Desigur că unul din motivele acestei insuficiente cunoașteri este lipsa publicării, respectiv a traducerii, tuturor scrierilor sale. În cele ce urmează vom da în traducere pentru prima oară textul integral al lucrării sale *Loca obscura*.

Era firesc lucru pentru un tânăr care s-a bucurat de o pregătire atât de aleasă în «cartea românească și în cea străină, în lătinie, în grece și în slovenie»², ca între multele cărți pe care le-a îndrăgit «cu lăcomie» să fie în primul rând cele de literatură religioasă și teologică, pentru că în general acesta era caracterul scrisului din vremea aceea nu numai la noi, ci și în literatura celor mai multe țări. Laicizarea, respectiv umanizarea și orientarea spre cugetare proprie, spre cercetare individuală, liberă critică, științifică, în sensul modern — ca să nu zicem cetățenesc — al acestui cuvânt, nu este deloc străină marelui scriitor moldovean, dar trebuie să recunoaștem că primele lui lucrări au fost de cuprins religios: la 1698 *Divanul* («primul născut al minții mele»³, cum se exprimă autorul), la 1700 *Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago*. Vom înțelege mai bine atunci de ce de pe când încă era copil, în serile târzii «traducerea din slovenie cărțile sfinte ori cîtea din cuvîntările Sf. Ioan Gură de Aur»⁴ pentru tatăl său, voievodul Constantin Cantemir, rămas pe atunci văduv și care neștiind carte decît să-și semneze numele⁵, se mîngîia cu aceste lecturi.

1. Constantin Măciucă, *Dimitrie Cantemir*, București, 1972, p. 312.

2. D. Cantemir, *Viața lui C. Cantemir*, trad. R. Albala, București, 1959, p. 163. Cea mai temeinică monografie despre D. Cantemir ne-a dat-o P. P. Panaitescu (București, 1958). A se vedea și Șt. Ciobanu, *D. Cantemir în Rusia*, *Anale, Mem. Secț. Lit.* III, 2, București, 1925, p. 382—544.

3. *Divanul*, ed. Virgil Cîndea, prefața.

4. D. Cantemir, *Viața lui C. Cantemir*, p. 121. Desigur se are în vedere aici minunata lucrare a «Mărgăritarelor» Sfintului Ioan Gură de Aur, pe atunci proaspăt traduse și tipărite de Radu Greceanu.

5. I. Neculce, *Letopisețul*, ed. I, Iordan, București, 1955, p. 172.

Dacă însă în primele două lucrări el se dovedește un îndrăgostit al cuvintelor de înțelepciune, de filozofie, chiar și când aceasta nu era din sursă ortodoxă, ci tocmai sociniană ori învecinată grupărilor mistice germane⁶ în Loca obscura Cantemir apare de la început în poziția de apărător al doctrinei și tradițiilor Bisericii Ortodoxe și anume atât față de punctele de vedere luteran și calvin, cât și față de cel romano-catolic. Pentru a înțelege mai bine ambianța vremii și pentru a plasa corect în această privință atât motivul imediat al acestei opere cantemiriene, credem că e necesar a aminti în prealabil câteva fapte precise.

Perioada celor 12 ani cât el a trăit în Rusia (1711—1723) este confirmată cu o febrilă și revoluționară operație de occidentalizare a Rusiei, o răsturnare atât de fundamentală nu numai în viața de stat (organizatoric-administrativă, financiară, industrială, juridică, militară), ci și cu o schimbare adâncă de mentalitate, de orientare culturală, politică și religioasă. În fond, economia marelui stat rusesc nu numai că se transformă, ci mai ales se laicizează concepția statului, temelile lui principale. Adoptând după sugestia unor state germane și baltice ideea luterană, potrivit căreia suveranul însumează și reprezintă conducerea bisericească după principiul teritorial, Petru cel Mare a schimbat regimul de organizare bisericească din Rusia, înlocuind, începând cu anul 1721, sistemul patriarhal cu un sinod dirigenț compus din câțiva ierarhi, doi protopopi și un procuror laic reprezentând pe împărat, cu alte cuvinte, un fel de anexă a «consistoriilor generale» luterane. În felul acesta, Biserica, în răspunderea căreia căzuseră și pînă atunci problemele de educație și de îndrumare culturală și religioasă, este înglobată în sistemul absolutist al «monarhului luminat», al noului stat polițist. Biserica nu era chemată să se supună, ci să fie confiscată în ideologia statului la opera de interes obștesc cam în genul ideologiilor noi ale unui Puffendorff, Grotius, Wolff și alții. «Voia monarhului» ținea loc de lege generală. E drept că «regulamentul duhovnicesc», prin care se preconiza noul regim bisericesc a rămas un simplu act de stat, care n-a îndrăznit să tragă concluziile de protestantizare mai departe. Structura canonică a Bisericii și tradițiile ei ortodoxe s-au opus. În această lumină trebuie plasată lucrarea pe care o publicăm.

Omul prin care a încercat Petru cel Mare reformele sale pedagogice și biseri-cești a fost Teofan Procopovici († 1736), un învățat trecut prin școli catolice din Polonia și Italia, dar împrietenit și cu teologi calvini și luterani din Elveția și Germania⁷. Detestînd cu toată puterea teologia scolastică a vremii, avînd și o fire de entuziast «aventurist», cum îl caracterizează unii cercetători, Procopovici a declarat război «superstiției și ignoranței» sub orice formă, remarcîndu-se încă din timpul profesoratului de la Kiev (1710—1716) ca un luptător pentru o Biserică «emancipată» de tot ce-i tradiție umană, de tot ce-i formă de cult pentru care i se părea că nu există temelii scripturistice. Ca și dascălii săi protestanți Amandus Polanus, I. Gerhard, Quenstedt, Hollazius, Buddeus etc., el se declarase încă din 1712 susținător intransigent al concepției calvine despre starea primordială a omului și despre îndreptarea lui (justificatio forensis, gratis justum habet et declarat, non imputatis ei peccatis, imputata vero ipsi justitia Christi) și cu toate că patriarhul Dositei al Ierusalimului, Sfîntul Dimitrie episcopul Rostovului († 1709), frații Lichudi, dar mai ales fostul său coleg

6. V. Cîndea, în introducerea la *Divanul*, București, 1969.

7. Afară de H. Koch (*Die russ. Orthodoxia im, petrinischen Zeitalter*, Breslau 1929), a se vedea și G. Florovski : *Căile teologiei ruse*, Paris, 1937 (în rusește).

și rival de acum, St. Iavorski († 1722) l-au denunțat și atacat, totuși Petru cel Mare l-a susținut și Procopovici a ajuns astfel, ca arhiepiscop, președinte al noului Sinod dirigent și efectiv îndrumător al destinelor Bisericii ruse.

Cît de departe mergeau vederile protestantizante ale lui Teofan Procopovici e greu de spus. Poate că, în stilul lui panegiric, iluministul exprima nu numai un dispreț față de lipsa de cultură a clerului superior atunci cînd spunea: «Din toate puterile am urît mitrele; sacosele, popimea, candelile și alte zăbave de acest soi». Poate că socotea indiferente (ἀδιάφορα) folosirea lumînărilor și a hainei albe la botez, ori alte ieșiri de felul acesta.

Se știe, pe de altă parte, că în Rusia cultul icoanelor luase forme de-a dreptul îngrijorătoare atunci cînd în secolele XVI—XVII nu numai în biserici, ci chiar în case particulare pereții erau plini de icoane, încît în Moscova, de pildă, era o stradă întreagă unde se vindeau numai icoane. Icoana ajunsese valoare etalon pentru schimb. Maica Domnului avea peste 50 de sărbători peste an⁸. Numai în secolul al XVI-lea se introduseseră 5 sărbători noi în cinstea Maicii Domnului. Icoane erau și prin magazine, prin porturi, prin restaurante chiar. Aceasta mai ales în epoca marilor cuceriri siberiene. Evlavia poporului rus trebuia lămurită. Om cu mult patos pentru crearea de școli, pentru culturalizare (întemeiase o școală în locuința sa, adunase peste 4000 volume de cărți, susținînd și tineri la studii în străinătate), Teofan Procopovici vorbea poate provocat de aceste stări de lucruri. St. Iavorski, tot așa de cult ca și rivalul său, dorea și el reforme, dar era mai conservativ. Combaterea sa, Piatra credinței, n-a putut fi tipărită atîta vreme cît a trăit țarul († 1725), care susținea pe Procopovici. Lupta se dădea însă între două extreme. De aceea, de pe o poziție independentă, senină — deși din 1719 avea situație oficială ca ministru de stat — D. Cantemir pășește în apărarea nu a unor poziții obscurantiste față de metodele «înnoitoare» ale lui Procopovici, ci pentru a aduce o lumină și un corectiv, potrivit unei tradiții sănătoase, pe care o putem numi de «școală românească», așa cum avusese ea loc cu cîteva decenii înainte atît pe vremea lui Petru Movilă cît și a spătarului Milescu ori a stolnicului Cantacuzino.

Așa cum se știuse păstra pînă atunci o cale de mijloc între extremele celor două confesiuni apusene (catolicismul și protestantismul)⁹, așa trebuie înțeleasă pășirea lui Cantemir. De aceea importanța scrierii lui trece dincolo de valoarea multelor citate grecești și slavonești cu care se încarcă din belșug lungile sale fraze latinești demne de cei mai autentici umaniști ai epocii.

Motivul imediat fusese dat de tipărirea, la 1720, în chip anonim de către Teofan Procopovici a unui catehism intitulat *Первое обучение грамоты* (Prima învățătură pentru prunci), în care se exprimă o serie de probleme de ordin pedagogic și teologic, la care scriitorul român se simte dator să răspundă punct cu punct.

8. Intre altele, S. Sneserova, *Viața pămîntească a Maicii Domnului*, Petersburg 1896, ed. II (în rusește).

9. După cum se mirase pe la 1640 un Udriște de «otrava» catehismului luteran, după cum nu se putea dumiri pe la 1667 Spătarul Milescu de mulțimea disputelor, care nu au mai lăsat de atunci liniștită Europa apuseană (*Stella orientalis*, traducere, în «Mitropolia Olteniei», 1958, p. 515 ș. u.), tot așa, pe vremea lui Brincoveanu, cînd se urzea și dezbinarea religioasă a românilor de la 1700, dar se auzeau și glasuri pentru calvinism gîndul multora se îndreaptă «ca spre un epistimon și adînc știutor spre stolnicul Cantacuzino» (prefața *Mărgăritarelor*, Bianu-Hodoș, Bibliografia T, 320). Or iată că, deși departe de patria și Biserica lui, fostul voievod D. Cantemir va urma și el aceeași cale.

În loc să rămână la planul Mărturisirii Ortodoxe a lui Petru Movilă, apărută tocmai în vremea sa (1712), în care se explicase destul de temeinic și armonios întreaga învățătură creștină câtă trebuia s-o cunoască un credincios ortodox și din care desigur s-ar fi putut expune lucrurile mai rezumativ, după puterea de înțelegere a copiilor, Procopovici ia ca model catehismele protestante și insistă îndeosebi (în proporție aproape 2/3, de la p. 1—45, din totalul de 76 pagini) numai asupra celor 10 porunci (decalogul), acordând explicării rugăciunii domnești 5 pagini, Simbolului credinței 8 pagini, iar fericirilor 16 pagini. În același timp Mărturisirea Ortodoxă adoptă în cadrul celor trei virtuți (care formează tema generală a ei), o explicație amplă a Sfințelor Taine, precum și a învățăturilor despre virtuți și păcate, probleme despre care Procopovici tratează doar scurt. De ce? Credem că din două motive:

1) A insistat mai pe larg asupra Decalogului pentru că Vechiul Testament este terenul cel mai propice propovăduirii ideilor protestante despre predestinație, despre un cult cât mai redus, despre o Biserică a celor aleși, cu o ierarhie cât mai redusă, cu o viață harismatică pe cât mai schematizată, fără sfinți, fără icoane, pentru că așa li se părea protestanților că le-ar propovădui Biblia. În orice caz, Biserica în calitate de așezămînt de mîntuire, cu tradițiile și tainele ei, aproape nici nu e pomenită în catehismul lui Procopovici.

2) Al doilea motiv pentru care a ales această orînduire a materiei este, credem, legat de concepția de educație politică și de sprijinire a noilor reforme pe care Procopovici credea că le susține Petru cel Mare. Implicațiile cetățenești și sociale stau pe primul plan pentru Procopovici. De aceea cînd e vorba de poruncile de a nu ucide, de a nu fura, de a nu desfrîna, de a nu jura strîmb ori de a nu pofti nimic din ale aproapelui, Procopovici dă cîte 20—30 feluri de ucideri, de furturi, de desfrîuri etc., fără să analizeze niciodată rolul credinței și al Bisericii în educarea copiilor în acest sens. Pomenește de Epicur și școala lui între dușmanii credinței într-un Dumnezeu. Despre icoane, deși spune că nu sînt idoli, totuși insistă pînă la plictiseală asupra a ceea ce ar fi diferența între adorare (cuvînită numai lui Dumnezeu) și între cinstire (ceea ce se poate acorda și icoanelor). Despre moaște vorbește la fel.

În orice caz, din cele 3 ediții cîte s-au tipărit la Rîmnic (1726, 1734, 1743) Prima învățătură pentru prunci nu cuprinde nici într-una din ele — fie că e cu text slavo-român (ca cea din 1726), fie că e numai cu text slavon ori numai român (ca celelalte) — ceea ce afirmase în ediția slavă de la Moscova (1720) în primele pagini, în care se afișa crezul calvin despre predestinație: «Nu poți să nu fii rău, din clipa în care te-a născut rău». Editorul de la Rîmnic a știut să elimine și începutul și sfîrșitul unde se vorbea despre fîgăduința de a tipări și o altă carte cu dovezi din Scriptură, pentru cel ce nu crede în cele de aici. În locul acestui epilog, ediția din 1726 reda doar, în încheiere, obligația pentru clerici «de a învăța pe de rost aceste tîlcuiri» (tocmai ceea ce nu voia Procopovici!), terminînd cu doxologia «spre întărirea pravoslavnicei credințe a unuia în troiță slăvitului Dumnezeu, a căruia împărăție în nesfîrșii veci, amin».

Cuprinsul scrierii lui Cantemir, Loca obscura, urmează de aproape textul pe care-l combate, dar în același timp lărgeste cîmpul de probleme tocmai în sensul învățăturilor bisericești, pe care le ocolește ori le interpretează greșit Teofan Procopovici. Subliniem pe scurt cîteva din temele «lămurite» de scriitorul român.

1) Dumnezeu a chemat pe toți la mîntuire (Matei XI, 28); altfel s-ar contrazice atotștiința Lui ori atotbunătatea Lui să-l faci indirect pricină fericirii, respectiv osîn-

dei veșnice, pentru unii sau pentru alții, privîndu-i de libertatea voii (f. 1—7). De altfel, dacă omul n-ar fi liber, nici n-ar putea fi educat.

2) La afirmația «să nu se mai învețe rugăciuni și psalmi», ci să se deprindă alfabetul pentru a putea citi cuvîntul Domnului (f. 7—30), Cantemir răspunde că pruncul trebuie să înceapă de la simplu la compus, de la hrana moale la cea vîrtoasă, deci să se procedeze mai întîi cu noțiuni elementare (semnul crucii, doxologia scurtă, unele rugăciuni și participări la slujbe etc.), urmînd ca abia după aceea să treacă «să tîlmăcească din Biblie», desigur însă nu așa cum înțelegeau acest lucru protestanții.

3) În legătură cu «legea lui Dumnezeu», pe care trebuie s-o cunoască pruncii, potrivit catehismului lui Procopovici, Cantemir observă că «legea» nu-i numai cea din Vechiul Testament — care de altfel e nedeplină — ci trebuie adăugat aici și «legea nouă», ca și tot ceea ce ne-a lăsat Biserica prin Apostoli și urmașii lor; altfel și evreii și mahomedanii respectă ceea ce se poruncește în Decalog (f. 31—45). Referitor la poruncile I—II din legea lui Moise, în legătură cu care Procopovici afirmă că și între creștini sînt «credițe deșarte» care se opun acestor porunci, Cantemir precizează că nici într-un caz cele 7 Taine nu sînt «crediți deșarte», nici închinarea la icoane nu-i idolatrie. În acest scop Cantemir aduce multe mărturii din Biblie și chiar și din cugetătorii Vechi (Cicero, Aristotel, Pliniu cel Tânăr), care încă de atunci precizau că idolul e ceva ce nu există în realitate, ci e numai plăsmuit, precum și din hotărîrile Sinodului al VII-lea Ecumenic, care au exprimat clar aceste noțiuni. Icoanelor li se aduce numai închinare relativă, nu una absolută, de adorare, care se cuvine numai lui Dumnezeu. Cantemir citează izvoare în text original **grecesc**, corectează și expresiile slavone cu sens echivoc sau insinuările lui Procopovici (f. 51—100).

4. În legătură cu religiozitatea naivă, exagerată, a poporului rus, pe care lena și indolența clerului l-au dus la astfel de abuzuri, Cantemir ia apărarea celor simpli, explicînd adîncă lui religiozitate. În schimb are atîtea accente dure la adresa «pseudo-doctorilor» și a înaltului cler răspunzător de înapoierea poporului (f. 101—150).

5. Cît despre «înnoitorii» de orice soi: luterani, calvini, chiar piariștii (catolici care împînziseră și școlile din orientul Europei) apoi anabapțiștii și în general toți protestanții, care pe de o parte afirmă că tot ce nu se sprijină direct pe Biblie este superstiție, iar pe de alta cred că omul nu poate colabora cu harul, căci e neputincios, Cantemir are accente de rar patetism, prin care vrednicia umană reiese numai în măsura în care omul «se nevoiește pînă la sînge» pentru mîntuire, pentru a primi răs-plata (f. 150—200).

6. Procopovici n-a găsit de bine să vorbească despre cinstirea deosebită a Maicii Domnului și despre rolul ei în viața morală, condamnînd pe cei nesimțiți care blasfemiează despre fecioria și sînțenia ei (f. 214—244).

7. Multe citații savante din actele sinoadelor (cu text grec, cu adnotații în slavă, folosind explicațiile limpezi ale Mărturisirii Ortodoxe), dar mai ales considerații filologice asupra noțiunilor privitoare la doctrină și cult, — toate acestea fac din Cantemir un savant, un umanist, dar și un cercetător modern (de ex. f. 221—240).

8. Ceea ce impresionează în mod deosebit pe cititor și mai ales pe un teolog este nu numai mulțimea citatelor biblice și patristice, dar mai ales o serie de fragmente din rînduierile de cult ale Octoihului, Ceaslovului, Acatistelor, semn că el însuși, atît în vremea cît era în Istanbul (24 ani), cît și în Rusia — de aceea le citează cînd în grecește, cînd în slavonește — era un participant activ la cultul și tradițiile Bisericii,

ba credem că a fost chiar și un cântăreț, cel puțin în măsura în care a fost priceput și inovator chiar în muzica turcească.

Să mai pomenim că, de pildă, când vorbește de celibat — pe care-l combate cu argumente raționale, biblice și canonice. — Cantemir citează pe filozofii și scriitorii antici, care respectau castitatea (Pitagora, Virgilius, Tibulus)? Ar fi să confirmăm încă odată vechea afirmație a multor cercetători care au spus despre Cantemir că e cel mai mare dintre umaniștii români¹⁰.

În sfârșit, trebuie subliniate încă două însușiri majore ale lui Cantemir, mai bine spus două pasiuni ale scrisului său. Prima este credința lui în puterea rațiunii umane, uzarea pînă la măsura posibilului de forța silogismului, a definițiilor, a aparatului logic cu care i-a plăcut să-și construiască fraza, iar cea de-a doua este preocuparea lui de pedagog luminat, care — ținînd cont și de valorile netrecătoare ale tradițiilor — propune și îmbină vederi și mijloace potrivite pentru o educație eficace. Să ilustrăm prin cîteva exemple aceste orientări.

Combătînd de la început afirmația lui Procopovici că nu putem fi decît răi odată ce așa ne-am născut, Cantemir întrebă: atunci de ce a zis Hristos: veniți la mine toți? sau cum se face că unii sînt predestinați spre bine, alții spre rău? Să facem pe Dumnezeu nedrept, autor al răului? (f. 1—5).

Dacă tînărul legiuitor a plecat supărat, de la Mîntuitorul, deși păzise legea din tinerețele lui (Matei XIX, 20—22), atunci desigur — zice Cantemir — «legea e imperfectă», iar dacă «și credința și lumina firească a minții spun același lucru, atunci după o axiomă a filozofilor antici, ceea ce doi spun așa, cu atît mai vîrtos așa trebuie să fie (f. 33), (argumentare pe care o folosește și în Sacrosanctae scientiae...», p. 30).

În alt loc zice: orice definiție constă din fapte generice și din altele particulare (omnis definitio constat genere et differentia, p. 36). Expresii ca «lumen naturale et libera volendî facultas» (f. 5), «ratiocinandi facultas» (p. 4), ca și «jus gentium» (p. 176), sînt tot atîtea noțiuni cu care Cantemir închea frazele sale chiar și atunci cînd susținea adevărul hotărîrilor sinodale despre originea divină a Bisericii, credibilitatea minunilor, a realismului suprafiresc trăit prin Tainele Bisericii etc.

Cît despre principiile pedagogice ale lui Cantemir, reținem minunata descriere a «modului și metodei» instruirii treptate și concentrice a tineretului, temă care revine ca un leitmotiv în întreaga lucrare, atrăgînd într-una atenția lui Procopovici că pentru «prima învățătură pentru prunci» trebuie plecat «ab inferiori gradu ad superiorem» (p. 13); întîi «lapte», pe urmă «hrană vîrtoasă» (p. 24, 27). Dacă nu se procedează așa, «mintea fragedă a copiilor» nu ajunge nici să asimileze (p. 71), nici să rodească pentru viață. Altfel, cu noțiuni neclare ori cu insinuări obosim și mintea adulților, nu numai a copiilor (p. 52), iar decît să facem greșeli de acest fel, mai bine să fim fericiți învățînd din pățania altuia (p. 246).

În fine, să nu uităm că pentru veacul în care au apărut atît Catehismul lui Procopovici, cît și răspunsurile lui Cantemir era încă proaspătă în conștiința europeană frămîntarea adîncă pe care au provocat-o diferența dintre Răsărit și Apus în privința cultului icoanelor și al moștelor pe de o parte, și între felul cum au fost ele duse la extrem în cei 150 de ani de lupte dintre catolici și protestanți, pe de altă parte. Se știe că datorită unei traduceri greșite a termenului *προσούνησις* care se

10. P. Vaida, *Umanismul în opera lui Dimitrie Cantemir*, București, 1972.

Генерал-фельдмаршал
Зингер

poate folosi atât în legătură cu Dumnezeu, cât și cu sfinții, Apusul a luat cunoștință despre cinstirea icoanelor pentru prima oară de actele Sinodului al VII-lea Ecumenic într-un mod eronat, numai în sens de «adorare», ceea ce a provocat reacțiunea lui Carol cel Mare și a sinoadelor respective, care de atunci judecau eretici pe bizanțini, înainte de a veni schisma din 1054. Manuscrisele au stat ascunse în această stare neclarificată pînă la jumătatea secolului al XVI-lea, cînd pentru prima dată savantul francez le Tilleul (Tilius) a publicat, din păcate, varianta traducerii greșite care i se trimisese și lui Carol cel Mare. A fost firesc, în atmosfera încărcată a epocii, ca Fl. Iliricus în Centuriile de Magdeburg să denunțe în numele protestantismului «noua rătăcire a bisericii». Tulburarea a fost atât de mare încît însăși opera savantului francez (care era catolic) a fost pusă la index. Între timp s-a descoperit traducerea făcută în secolul al IX-lea de Anastasie Bibliotecarul pentru actele Sinodului al VII-lea Ecumenic, care cel dintîi observase marea greșeală ce se făcuse. De acum apar una după alta edițiile cu text latin, altele și cu text grecesc al actelor sinoadelor ecumenice (deci și a celui din Niceea, de la 787) iar după ce la Sinodul de la Trident s-au precizat oficial, lucrurile s-au mai domolit.

A rămas însă spiritul polemic și iscoditor al vremii să ridice, de o parte și de alta, zeci și zeci de tratate, de studii, de răspunsuri. Un astfel de ecou în Răsărit — unde pînă la acea vreme nu exista nici într-o limbă proprie o colecție a actelor Sinodului al VII-lea Ecumenic — prezintă și dezbaterile ce are loc între cei doi sfinți ai lui Petru cel Mare, Teofan Procopovici și Dimitrie Cantemir. Cel dintîi nu are obicei să citeze nimic de nicăieri decît din Scriptură, căci îi repugnă metoda scolastică. D. Cantemir a crezut că nu se poate dispensa de recurgerea la izvor, la argumentul scris. Uneori se pare că folosește și el termeni împrumutați din manualele masive ale lui Bellarmin, M. Becanus ori catehismele latinești (tridentin ori al lui p. Canisius), cum sînt de pildă «materia», «species», «essentia», «accidentiae», «character indelebile», «regina coelorum» etc.; în schimb, în întregimea ei lucrarea se distinge prin stil personal, prin atitudine și convingere proprie, prin căldura cu care susține conștiința de sine a Bisericii Ortodoxe, puritatea tradițiilor creștine, rolul acestora în viața popoarelor ortodoxe, evlavlia răsăriteană, toate acestea prezentate uneori cu destul pedantism, în fraze nesfîrșite, dar cu mult patos, cu spirit de adevărat umanism creștin.

Originalul scrierii lui Cantemir s-a păstrat în biblioteca Academiei duhovnicești «Sf. Serghie» sub nr. 227/556, iar azi se află în Biblioteca «Lenin» din Moscova. După acest original s-a făcut o copie de mînă de Gr. Tocilescu, sub nr. mss. latin 76, iar recent s-a obținut și un microfilm (m.m. nr. 2), din care reproducem și noi cîteva specimen¹¹.

Cantemir tradusese lucrarea sa și în rusește prin secretarul său I. Ilinski (traducere păstrată tot în biblioteca fostei Academii duhovnicești Sf. Serghie sub nr. 277), dovadă că punctul său de vedere — chiar dacă n-a ajuns să vadă lumina tiparului,

11. A se vedea și în ms rom. 325 de la Academia R. S. România, p. 17 stema Moldovei reprodusă în facsimil (sub ms Tocilescu nr. 7) așa cum a fost aflată pe originalul lucrării *Loca obscura*.

ca opera pe care o combate ¹² — totuși și-a atins scopul, aducînd lămuririle necesare în opinia publică a vremii respective.

*

Manuscrisul microfilm, așa cum se află la Biblioteca Academiei, conține 247 de pagini, cuprinzînd fiecare în medie 19 rînduri de text. Pagina 41 lipsește în microfilm, desigur dintr-o greșeală de fotocopiare, pentru că în copia de mîină făcută de Gr. Tocilescu textul e prezent ; de aceea noi am completat această lacună. În schimb, numerotarea paginilor a suferit și ea o greșeală : de la pag. 65 s-a sărit la 67, fără ca din text să se observe ceva anormal. Realmente, deci, sînt 245 de pagini.

De cîteva ori Cantemir citează din *первое сочинѣнїе* (aproape totdeauna în slavonește). Noi subliniem pasajul slavon respectiv al lui Procopovici, chiar dacă uneori adăugăm și traducerea făcută de Cantemir în latinește a acestui pasaj, mai ales atunci cînd el aduce și unele parafraze, pe care le-am crezut indicate.

Trimiterile în josul paginii, fie că e cazul de texte biblice, fie patristice, ne aparțin. Arareori se întîlnesc citații date și de mîina lui Cantemir, pe marginea manuscrisului, cu indicarea locului biblic. În schimb, trimiterile la ediția cu actele Sinodului al VII-lea Ecumenic — pe care noi n-am putut-o identifica încă — sînt totdeauna făcute de autor, de regulă textul fiind pus în ghilimele. Noi am identificat în edițiile clasice pasajele respective.

În general, cultura teologică a lui Cantemir este destul de vastă. De bună seamă că va fi avut de bază vreun izvor mai apropiat, nu cu atîtea amănunte cum vor fi fost lucrările polemice aproape fiecare în cîte 4—6 volume in folio ale lui Bellarmin, Martinus Becanus, P. Canisius, Fr. Suarez ori alții dintre neoscolastici catolici dinaintea și din urma Sinodului tridentin, cu toate că, de pildă, volumul II din Disputațiunile lui Bellarmin conține multe din argumentele întîlnite în manuscrisul ce publicăm, ci va fi utilizat vreun Catehism sau un rezumat mai scurt al doctrinei catolice.

Faptul că el combate și celibatul romano-catolicilor și se mișcă în general liber, cu formulări proprii, ne dă convingerea că avem de-a face cu un elaborat personal, axat îndeosebi pe Mărturisirea Ortodoxă a lui Petru Movilă. În orice caz, lucrarea aceasta e o dovadă despre orientarea temeinică a unui voievod român care s-a ridicat astfel în ierarhia vremii, nu numai printr-o curajoasă orientare creștină într-o vreme cînd popoarele din sud-estul Europei au pășit energic la lupta de eliberare de sub o ordine politică și socială retrogradă, ci și printr-o tot atît de curajoasă afirmare pe plan internațional și interbisericesc a unui crez și a unor tradiții creștine, foarte apropiate de ceea ce a însemnat dintotdeauna spiritul culturii românești: sinteza fericită între Răsărit și Apus.

În chipul acesta generația de azi e datoare să dea cît mai curînd la lumină, în traducere, toate celelalte lucrări ale marelui scriitor de acum 250 de ani, pentru a se afirma încă o dată faptul prea puțin cunoscut — altădată — al prezenței românilor în marile frămîntări spirituale ale omenirii.

12. Catehismul lui Teofan a fost tradus și în limba germană de prietenii săi luterani. Despre alte lucrări ale lui cunoscute și la noi, vezi G. Bezviconi, *Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse*, București, 1949, p. 139.

LOCURI OBSCURE ÎN CATEHISMUL TIPĂRIT ÎN SLAVONEȘTE DE UN AUTOR ANONIM SUB TITLUL „PRIMA ÎNVĂȚĂTURĂ PENRU PRUNCI”, IAR ACUM CLARIFICATE DE PRINCIPELE DIMITRIE CANTEMIR

Se spune în «predoslovie» acestui Catehism, pe foaia 2 că «din vârsta prunciei izvorăsc, ca dintr-o rădăcină, și binele și răul pentru întreaga viață. Iar pricina aceasta ar fi că, prin stricarea firii omenești, adusă de păcatul strămoșesc, încă de la începutul vieții sîntem porniți spre rău, după cum zice Scriptura¹, cugetul inimii omenești se pleacă spre rău încă din tinerețele lui».

Acest scriitor care nu-și dă numele afirmă, așadar, că toate patimile și faptele urite ale omului izvorăsc din stricarea cea dintîi a firii, de care s-au făcut vinovați strămoșii noștri în urma păcatului lor, încît oamenii au ajuns de atunci ca de cînd pornesc în viață să încline și să se plece numai spre rău, pentru care lucru aduce mărturie din Sfînta Scriptură, care zice că tot cugetul inimii omenești, din copilărie, e pornit numai spre rele.

Bine și adînc cugetă acest scriitor. Cu toate acestea cu greu se va putea lipsi vârsta nevinovată a copilăriei de o bună creștere. Atunci însă trage concluzia că «cu greu ai putea să nu fii rău, după ce odată te-ai născut rău»², scriitorul nostru și-a dat pe față ce anume voia să spună. Dar ne întrebăm: cum se face că răutatea omului — așa cum a rămas ea după furia primului păcat — duce în chip inevitabil tocmai acolo că unii sînt rînduiți să se nască răi, iar alții, dimpotrivă, sînt predestinați să fie buni?

Fără îndoială că trebuie să admitem că din punct de vedere moral nu e nimeni bun decît singur Dumnezeu. Din punct de vedere natural însă toate sînt bune din cîte a făcut Dumnezeu, și în primul rînd omul, care a fost «zidit după chipul și asemănarea Lui»³. Căci chiar dacă în mod general se poate vorbi la om despre imperfecțiuni, totuși, dacă nu spunem măcar că el a fost creat printr-un act al atotputerniciei Sale, greșim față de înțelepciune, de puterea și de bunătatea nemărginită a Domnului.

Or, dacă rînduiala firii e unitară, atunci și lucrarea sau desfășurarea ei e una și aceeași, adică chipul în care se nasc și trăiesc muritorii pentru că dacă după fire toți sînt buni cînd se nasc, tot așa după legea Duhului toți pot ajunge buni, desigur dacă vor ei. Pentru că din clipa în care unii ar fi fost aleși să fie numaidecît buni — ceea ce e departe de cugetul sau credința unui creștin ortodox — ar urma că nici amestecul cu cei răi niciodată n-ar putea strica deprinderile bune. Și invers: dacă unii ar fi fost predestinați să fie răi, atunci în zadar am mai încerca să-i disciplinăm spre bine și omenie, căci după axioma cunoscută, ceea ce-i din fire, rămîne cum a început.

E limpede, așadar, că în mod firesc toți s-au născut buni; după naștere însă, prin contact cu cei răi sau dacă n-au avut parte de deprinderi evlavioase și bune, oa-

1. Fac. VI, 5 și VIII, 21.

2. Pasaj citat slavonește, pentru care Cantemir trimite la lucrarea lui Calvin, *Comentariu la Geneză, cap. VI*. De fapt, în comentariul său Calvin afirmă: «Nulla amplius religio fuerit in mundo, sed extincta justitiae luce, omnes ad peccandum proiacti fuerint» (ediția Oliva Stephani, Geneva, MDLIII p. 56). Mai plastic în alt loc: «Agnoscentur omnes esse malos... a pueritia nihil sani, nec sinceri, quia toti ad malum ruunt» (*ibid.*, p. 67). Această rostogolire inevitabilă spre rău nu poate oferi, desigur, calvinilor altă ieșire decît predestinația absolută. Tocmai lucrul acesta îl combate Cantemir la Teofan Procopovici, care susținea în legătură cu posibilitatea omului de a se mintui doar punctul de vedere calvin. Vezi H. Koch, *Die russ. Orthodoxie im petrinischen Zeitalter*, Breslau 1929, p. 140.

3. Fac. I, 26—27.

menii ajung să se dedea la rele. Aceasta e și învățătura Sfintei Scripturi, anume că inima omului, nu prin naștere, ci abia după ce mai crește, cum precizează Scriptura, la tinerețe, atunci ajunge să încline spre rău și anume după ce din propria lui putere de judecată ajunge să deosebească binele de rău. Căci la naștere, chiar dacă prin stricăciunea încuibată în fire și prin greșeala protopărinților se cuvenea o pedeapsă corespunzătoare, totuși așa-numita lumină firească a minții precum și acea facultate de a voi liber una sau alta au rămas mai departe în om, necontractând el ceva mai rău decât pedeapsa pentru călcare și pentru păcatul neascultării, adică moartea vremelnică a trupului, iar pentru suflet moartea veșnică, respectiv nesfârșitul rău al chinurilor netrecătoare. Cu alte cuvinte, omul cel dinafară suferă cruzimea nimicirii și stricăciunii, pe când cel dinăuntru — sufletul — a fost răscumpărat cu prețul propriului sînge al Domnului și Mîntuitorului Iisus Hristos, desigur dacă aici pe pămînt va fi vrut să cunoască și să mărturisească cum că Hristos este mîntuitorul său, al cărui glas l-a auzit chemînd pe toți la Sine și cerîndu-le să îndeplinească din toate puterile poruncile Lui. Potrivit acestei chemări universale — nu-i zic particulară, cu toate că fiecare ins în parte e și el chemat printr-o lucrare a Duhului Sfînt — nu-i nici o deosebire între un grec, barbar sau scit⁴ de orice sex sau vîrstă ar fi ei, pentru că Domnul a zis: «Veniți la Mine toți»⁵. Or, dacă-i cheamă pe toți, înseamnă că toți pot veni, altfel s-ar contrazice atotștiința dumnezeiască. Tot astfel, dacă s-ar face vreo deosebire în legătură cu genul, sexul sau vîrsta cuiva, s-ar greși față de milostivirea și bunătatea dumnezeiască.

Din cele de mai sus trebuie să tragem concluzia că, din punct de vedere natural, la naștere toți oamenii sînt buni și bine concepuți, dar că, începînd din tinerețe, potrivit legii morale, orice om poate ajunge să încline sau să se dedea la rele, pentru care motiv urmează că încă de atunci, de la vîrsta tinereții oamenii trebuie îndrumați spre deprinderi creștinești și de omenie, pentru ca să asculte de cine îi cheamă, să se încreadă în cele spuse și să țină poruncile⁶, bine știind că cel ce zice că cunoaște pe Dumnezeu, dar poruncile Lui nu le ține, e mincinos⁷, fiindcă credința fără fapte e moartă⁸.

În aceeași prefață, la foaia 5 citim: «Ni se poruncește să facem o cărticică cu explicarea limpede a legii dumnezeiești și a simbolului credinței etc.»⁹.

În ce măsură a îndeplinit din cîte promite cu mîină largă autorul nostru urmează să vedem mai tîrziu din cele scrise de el, deși pare că dă semne de retragere atunci cînd — se vede — se grăbește să spună că dacă s-ar ivi vreo îndoială despre aceste interpretări, să se știe că el va mai scrie încă o carte, care va cuprinde dovezi și mai clare aduse din Sfînta Scriptură. Despre care citește, dacă vrei, mai pe larg ultimul capitol al acelei cărticele.

În această prefață la foaia 5 se spune: «Copiii să învețe să citească și să progreseze în citire, folosindu-se de litere și sunete și să nu învețe pe de rost psalmi și molitve, ci mai curînd tîlcul lor să-l învețe»¹⁰.

Pentru orice creștin, care vrea cu tot dinadinsul să învețe carte și prin ea să cunoască legea lui Dumnezeu, orice metodă e bună, numai să se propună tineretului creștin cu bună intenție și cu conștiință curată. Cu toate acestea, Maica Biserică universală (pe care ortodocșii s-au obișnuit, spre a o deosebi de a eterodocșilor ori a schismaticilor, s-o numească orientală și grecească) n-a fost mai puțin prevăzătoare atunci cînd, primind, prin uz, poate chiar de la apostoli, unele tradiții străvechi creștine despre modul și metoda cum trebuie să înceapă copiii să învețe carte, precizînd chiar și ce trebuie să audă mai întîi și ce mai pe urmă, adică cu ce hrană trebuie început — potrivit puterii de pricepere a copiilor, pe linia a ceea ce se numește în general «bună creștere» (εὐσεβεία) — și fixînd și cu ce măsuri trebuie progresat ulterior spre hrană mai vîrtoasă, rînduind și predînd, pentru formarea lor intelectuală, mijloace cît mai ușoare și mai potrivite. Această metodă se predă pînă astăzi peste tot locul unde înfloresc învățătura Bisericii răsăritene, iar rînduiala acestui așezămînt e următoarea:

4. Gal. III, 28. 5. Matei XI, 28.

6. Ioan XIV, 15, 21; XV, 20. 7. I Ioan II, 4. 8. Iacob II, 26.

9. Ca și citatele de mai sus (din *Catehism*, toate subliniate), și acesta e redat în slavonește. 10. În slavonă.

Cînd copilul împlinește 4—5 anișori de cînd a fost renăscut prin Evanghelia lui Hristos și ajunge să i se împărtășească primele noțiuni de învățătură, el va trebui să audă mai întîi de la dascălul său numele și chemarea sfintei și de viață făcătoarei cruce: «Cruce-ajută», pentru că e semnul crucii, care de bună seamă c-a fost primit prin tradiție ca simbol al credinței ortodoxe încă de la sfințirea prin sfîntul botez, unde slujitorul, invocînd lucrarea nevăzută a Duhului Sfînt, spune despre neofit: «Prin puterea crucii tale, Doamne, să se zdrobească toată puterea potrivnică»¹¹. De aceea, dacă nu mă înșel, și Sfîntul Grigorie de Nazianz învață și confirmă că, după un vechi obicei al Bisericii, orice lucrare ce vrei să o începi trebuie s-o pornești cu sfînta cruce. Căci cînd noi ne întărim cu semnul sfintei cruci nu ne gîndim la altceva decît la patimile, moartea și învierea Mîntuitorului, prin care lumea și mai ales diavolul și moartea au fost biruiți.

Și atunci, dacă noi creștinii ortodocși nu avem nimic mai vechi și mai de folos în primul rînd decît sfînta și de viață făcătoarea cruce, nu ne putem destul mira de ce în tot acest «Catehism» despre cruce nu se pomenește deloc nicăieri. În ce mă privește, aș crede că a fost trecută cu vederea din pricina grabei prea mari de a cuprinde pe scurt toată învățătura pruncilor. Ce vor gîndi alții, ei vor ști.

În al doilea rînd, și încă deodată cu facerea semnului crucii, copiii să învețe să spună și cuvintele: «În numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh»¹².

În al treilea rînd, să deprindă alfabetul.

În al patrulea rînd să învețe mica rugăciune a Sfinților Părinți, care sună așa: «Pentru rugăciunile sfinților Părinți, Doamne Iisuse Hristoase mîntuiește-ne pe noi», pentru ca să înțeleagă că tocmai Sfinții Părinți, Apostolii, ca și doctorii Bisericii, mucenicii și ceilalți sfinți, ei sînt pilda și norma bunelor și creștineștilor noastre rînduieli și că prin rugăciunile lor către stăpînul lumii ei mijlocesc fără încetare pentru noi înaintea lui Dumnezeu, către care au încredere și îndrăzneală, să-L facă milostiv spre noi, ca unii care credem cu tărie și știm că după plecarea din această stare trecătoare a vieții, sfinții sînt mai tari decît erau mai înainte, după cum confirmă și Sinodul al șaptelea Ecumenic această învățătură a sfîntului Ioan Gură de Aur¹³.

În al cincilea rînd, e bine să învețe copiii rugăciunea legată de salutarea arhanghelului: «Maică a lui Dumnezeu, Fecioară, bucură-te, cea plină de dar, că ai născut pe Mîntuitorul sufletelor noastre...», căci această scurtă rugăciune ne duce în mod pedagogic de la lucruri mai simple la cele mai înalte, cerînd minții să învețe că Preafericita Fecioară Maria este Născătoare de Dumnezeu și ca atare trebuie cinstită mai presus decît orice făptură, după Dumnezeu, și că prin rugăciunile și mijlocirile ei către Dumnezeu și Fiul Său se ține lumea și neamul omenesc poate ajunge la mîntuire, cum a definit și Sinodul al șaptelea Ecumenic¹⁴. Dar despre aceasta vezi mai pe larg mai încolo.

În al șaselea rînd, urmează rugăciunea *Împărate ceresc*, o invocare adresată Duhului Sfînt, singurul care împarte darurile și bunurile cele desăvîrșite și care, venind să curățească inimile de orice înșelăciune, își face sălaș în sufletele credincioșilor, care ajung astfel mai pregătiți să înțeleagă taina sfintei și de viață făcătoarei Treimi, care se desfășoară în viața lumii.

În al șaptelea rînd, vom deprinde întreită cîntare «*Sfinte Dumnezeule*», care n-a izvorît din minți omenești, ci provine de la puterile cerești și care ne învață că Dumnezeu este în același timp unul, dar totodată și întreit. Aceasta este formula de a-L lăuda, a-L preamări, a ne închina și a ne ruga invocîndu-L în chip ortodox, în duh și în adevăr, prin întreită și sfîntă cîntare. Căci, cum spune Scriptura, nu tot cel ce zice Doamne, Doamne (lucru pe care-l fac atît iudeii cît și mahomedanii, cît și toată mulțimea religiilor păgîne), ci numai cel ce-L va chema cu credință tare: «Sfînt, sfînt,

11. Cf. *Aghiasmatar*, București 1972, p. 20.

12. *Carmina*, P. G. 37, 1403—4 (liber). *Ibidem*, în *Julianum*: «Pînă și soldații la masă obișnuiesc să-și facă cruce». Ambrozie, *Sermo* 43: «Toate să le începem cu sfînta cruce».

13. Migne, P. G. 50, 520. În traducerea latină a actelor Sinodului al VII-lea ecumenic, Anastasie Bibliotecarul, Migne, P. L. 129, 216.

14. Din scrisoarea papei Adrian la ses. II a Sin. VII Ecum. Mansi, concil. coll. XII, 975 ș. u. Vezi și Hefele-Leclercq, *Hist. des conciles*, III, 2, p. 671—673.

sfânt» etc. și «Treime sfântă, mărire ție», numai aceia vor intra întru împărăția cerurilor¹⁵.

În al optulea rînd, aducem «mărire Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh», pentru că după arătarea atît de neînțelesei taine a luminii Prea Sfintei Treimi, pe care însuși Hristos Domnul, Dumnezeu deplin și om deplin ne-a descoperit-o nouă prin har, prin Duhul Sfînt, cel din Tatăl purcezător și ne-a învățat, pe cît ne îngăduie puterile firii noastre omenești de a prinde și înțelege lucrurile, că Prea Sfintei Treimi, adică unicului și adevăratului Dumnezeu cel singur vrednic de acest nume trebuie să-i aducem închinare latreutică, mărire și fapte de mulțumire acum și în veacurile cele fără de sfîrșit.

În al nouălea rînd învățăm rugăciunea «Prea Sfîntă Treime» etc. Căci după ce copiii au fost îndrumați să preamărească pe Tatăl, pe Fiul și pe Duhul Sfînt, sînt îndemnați prin această scurtă rugăciune să se roage în numele Sfintei Treimi, spre a se milostivi spre ei, să le ierte păcatele, să-i vindece de slăbiciuni, dar nu cumva să creadă că aceste daruri le-ar primi pentru merite proprii (căci, cum zice Scriptura, toți întru fărădelegi s-au zămislit și în păcate s-au născut)¹⁶, ci le primesc numai pentru sfînt numele Lui, pe care-l mărturisesc pînă acum cu gura, iar de acum încolo s-au făgăduit că-l vor crede din inimă și din suflet pentru totdeauna.

În al zecelea rînd învățăm rugăciunea domnească «Tatăl nostru...» care a fost dată și incredințată apostolilor de însuși doctorul slujirii veșnice, Domnul nostru Iisus Hristos, pentru a-i feri de mulțimea cuvintelor deșarte și pline de lăudăroșie ale păgînilor¹⁷, pe de o parte, iar pe de altă parte pentru a înfrîna mîndria și ipocrizia fariseilor. Primind-o de la Apostoli, sfînta maică Biserica cere copiilor s-o învețe, așa scurtă cum este, pentru ca să înțeleagă că într-adevăr, după renașterea suprafirească prin botez și după mărturisirea credinței în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, duhovnicește nu sîntem născuți nici din sînge, nici din poftă bărbătească¹⁸, ci de la Dumnezeu și toți sîntem fii ai Celui prea înalt. Mai mărturisim tot aici cu smerită și încrezătoare îndrăzneală că Dumnezeu, creatorul tuturor celor văzute și nevăzute, este Tatăl nostru, căruia i ne putem închina pentru a-i sfînti numele, adică a-L preamări și a aduce închinăciune Fiului Tatălui celui Unul-Născut printre oameni, pînă ce va veni împărăția Lui și judecata Lui de acum și pînă în veac, — împărăție în care credem cu tărie că se face voia Lui atîta vreme cît știm că li s-a dat celor ce cred în Fiul să fie și ei fii ai lui Dumnezeu și împreună moștenitori cu Hristos¹⁹ și cîtă vreme din plinătatea harului Lui toți au primit atît pe pămînt, cît și în cer, și nădejde au că vor primi pînă la sfîrșit, belșug de har peste har. În același fel ne grăbim să gustăm cu bucurie deplină din nădejdea neclintită că hrana duhovnicească, adică pîinea și vinul Sfintei Cuminecături sînt trupul și sîngele Lui, spre iertarea păcatelor făcute zilnic de noi nerecunoscătorii, statornic știind și crezînd că sufletele noastre nu pot trăi fără cina cea de taină a Domnului, cu toate că și pîinea zilnică, folosită de noi pentru hrana vieții trupești, o avem tot din dragostea Lui părintească, prin dărnicia Lui atît de mare. Adăugăm pe lîngă aceasta și obligația și legămîntul nostru de a ierta de șaptezeci de ori cîte șapte pe zi păcatele celor ce ne greșesc, după cum și Dumnezeu ne iartă nouă de nesfîrșit de mai multe ori. În sfîrșit, cu toată puterea acestui legămînt al nostru, îndrăznim să cerem cu încredere să nu ne ducă în ispită, adică să nu îngăduie cugetului nostru să fie tulburat și sedus de duhuri rele și de ispite nebune, ci să fie ocrotit și păzit de ele în așa fel încît pentru tot cursul acestei vieți, slobozi sau neatinși de scăderi și de greșeli, să ajungem la Părintele cel desăvîrșit, a cărui împărăție și mărire și putere este în veci de veci, amin.

În al unsprezecelea rînd, prin cuvintele: «Veniți să ne închinăm și să cădem la Hristos...», sfînta maică Biserica îndeamnă pe fiii unui singur botez și ai unei singure credințe ca toți la fel, într-un singur gînd, întrecîndu-se și silindu-se să se urce tot mai sus, să se închine unui singur cap și împărat, Iisus Hristos, adevăratul Dumnezeu și Fiul adevăratului Dumnezeu și anume printr-o închinare latreutică, adică așa cum se cade să cinstească făptura pe făcător, robul pe regele regilor și păcătoșii pe Dumnezeul nesfîrșitei milostiviri, afară de care nu mai este alt Dumnezeu și nici altcineva care să poată ierta păcatele.

15. Matei VII, 21. Tema e lărgită de Cantemir și în restul lucrării, ca și în *Sistema religiei mahomedane*. 16. Ps. L, 6.

17. Matei VI, 7.

18. Ioan I, 13.

19. Rom. VIII, 17.

În al doisprezecelea rînd urmează rostirea crezului, «Cred într-unul Dumnezeu...», o rugăciune care conține simbolul de credință și mărturisirea Bisericii Ortodoxe, definită de Sfinții Apostoli și apoi întărită și lămurită de sfintele șapte Sinoade Ecumenice, la care nu numai un singur cuvînt sau sunet dacă adaugi sau scazi, ci pînă și rînduiala silabelor și ortografia dacă n-o respecti cum trebuie, săvîrșești o fărădelege și dai semn de cea mai nelegiuită și mai rușinoasă erezie.

Așadar, e destul pentru copii dacă vor învăța pe dinafară aceste scurte rezumate teologice, pline însă de taine negrăite, mărturisindu-le apoi cu gura, chiar dacă cu mintea și cu rațiunea nu vor putea să înțeleagă toată adîncimea acelei științe (deși Scriptura spune²⁰ că din gura pruncilor a vrut să-și culeagă laudă Domnul, care i-a chemat pe toți la Sine), anume că Dumnezeu este unul, Tatăl, care a făcut toate, apoi Iisus Hristos, Fiul cel Unul-Născut din Tatăl mai înainte de toți vecii, nu făcut, ci născut ca Dumnezeu din Dumnezeu, de o ființă cu Tatăl. Apoi, pentru noi păcătoșii, nu dintr-o silă oarecare, ci din propria și nesfîrșita lui bunătate a binevoit să se întrupeze din Duhul Sfînt și din neîntinata și pururea Fecioara Maria, făcîndu-se om deplin, întru toate asemenea nouă, afară de păcat, și pentru a noastră mîntuire a pătimit sub Ponțiu Pilat, s-a răstignit, a murit și a înviat a treia zi, a omorît, a nimicît și a biruit pe diavol, păcatul și moartea (ca un Dumnezeu singur care face minuni), după care, ca un biruitor, la 40 de zile înălțîndu-se cu trupul la cer, șade de-a dreapta Tatălui, de la care, ca Cuvînt veșnic al lui Dumnezeu cel veșnic, n-a lipsit și nici n-a fost despărțit vreodată. Apoi, așa cum a urcat, va coborî din nou din cer cu mărire, adică cu putere proprie și dumnezeiască să judece viii și morții, pe drepti și pe nedrepti, a cărui împărăție nu va fi sfîrșit, deoarece precum este Dumnezeu nesfîrșit, așa nici împărăția lui nu are sfîrșit.

Apoi să creadă și într-unul Dumnezeu Duhul Sfînt, care din Tatăl purcede, cel care toate le face vii și împlinește cu tot felul de daruri tot ce lipsește, cu Tatăl și cu Fiul de o putere și de aceeași nesfîrșită mărire și care a grăit prin proroci. Apoi crede și învață despre Biserica cea una, sfîntă, sobornicească și apostolică; în fine, într-un botez, spre iertarea păcatelor (căci care nu se va boteza prin Duh și apă nu va intra în împărăția cerurilor) și așteptînd cu tărie și neîndoielnic învierea de obște a tuturor morților și viața veacului ce va să fie și care niciodată nu se va sfîrși și unde dreptilor li se vor da măriri și bucurii veșnice, pe cînd celor nedrepti chinuri nesfîrșite.

Acestea sînt, așadar, temeliile sau, dacă se poate spune așa, elementele catehismului credinței ortodoxe, pe care maica Biserică le-a propus mai întîi de toate spre învățatură fiilor săi, iar după ce pe acestea copiii le știu pe dinafară, sînt puși să învețe rugăciunile de seara și de dimineața, apoi să urmărească și rînduialile ceasurilor de la celelalte slujbe bisericești, ca să fie prezenți la toate laudele dumnezeiești și să se roage în orice vreme și în orice ceas.

Cu timpul sînt îndrumați să poată citi ușor și cuviincios în Octoih, îndeosebi cîntările obișnuite a se cînta în Biserica răsăriteană duminica, așa cum le-a compus marele teolog Ioan Damaschinul, cîntări pline de învățături teologice și din care nimic nu lipsește în ceea ce privește explicarea tainelor și planul de mîntuire al înțelepciunii divine, din care nu se citesc chiar cu cea mai mare laudă și mulțumire; de aceea copiii sînt îndrumați de dascălii lor ca înainte de melodiile cîntate de psalti să se producă și ei pentru bucuria lor și a poporului care îi ascultă. În sfîrșit, sînt promovați la psalmii împărătești și profetici, prin care, sub suflarea Duhului Sfînt în harfa sfîntă a dreptului David, se istorisește, se predică și se prezice în chip cu totul minunat tot ce s-a spus sau a trebuit spus prin profeți, măririle împlinite sau viitoare ale lui Dumnezeu, care descoperă veșnicile, negrăitele și ascunsele taine ale înțelepciunii divine. Drept aceea și Biserica universală a fixat, ca o orînduire a Duhului Sfînt și ca pe cea mai de lipsă dintre toate, învățătura de credință, care afirmă și confirmă în primul rînd, pentru sine — cum era și cazul — apoi pentru fiii săi, ca s-o citească și s-o cunoască, căci în ea găsim cele mai limpezi expuneri despre minunata faptură a omului. Aici găsim declarațiile geniilor cu înalt zbor în ale teologiei, după cum tot aici aflăm poruncile legii divine mai dulci decît mierea, apoi meditațiile de zi și de noapte, adică neîncetate, ca și descrierea și arătarea fericirii celei adevărate, alături de nebunia celor fărădelege, de mîndria și înfumurarea lor cea mai detestabilă, care e dusă ca praful de suflarea vîntului sau, ca s-o spun mai pe scurt, cam așa cum

20. Ps. VIII, 2.

ecoul prăpastiei cheamă tot prăpastia. Cu un cuvânt, în aceste rînduiele ale cîntărilor sfinte, peste tot întîlnești pe Dumnezeu, voia Lui divină, rugăciunile care întorc mînia Lui și care din cer de sus coboară mila Lui. De aceea Sfîntul Ioan Gură de Aur, primul dintre învățătorii Bisericii și cel mai luminat dintre muritori, din tinerețe și pînă la mormînt n-a încetat a se instrui din Psaltire. De aceea prea rigid și, cred, prea străin de tradiția disciplinei ortodoxe va răsuna în urechile oricui vorba autorului nostru cînd cere ca copiii să nu mai dea atenție psalmilor și rugăciunilor, ci să treacă direct la interpretări!

În sfîrșit, copiii sînt învățați să citească cu grijă și curgător Faptele și Epistolele Apostolilor, care trebuie să aibă loc în mijlocul bisericii, cu glas răspicat și sigur. Încît fiecare din ei să îndrăznească să citească curajos Paremiile proorocilor ori Apostolul zilei, cum spune Scriptura: «În mijlocul bisericii te-am lăudat, Doamne, vestit-am numele Tău fraților mei»²¹.

După ce s-au deprins destul cu aceste lucruri, copiii trec la gramatică, unde prin dobîndirea cunoștințelor de greacă sau latină, precum și de limba neamului de care se țin, se poate trece la știința Noului Testament al Domnului Hristos, respectiv la comentariile scoase de Părinții sfintei Biserici Ortodoxe, care toate sînt acum, față de laptele învățăturilor primite în tinerețe, hrană duhovnicească vîrtoasă, care se primește potrivit cu vîrsta, de acum mai matură, spre hrană de întărire și creștere în bunătate și evlavie. După ce s-a consolidat în chip nezdruccinat temelia credinței ortodoxe, la urmă de tot se trece la lectura Vechiului Testament și la traducerea lui (dacă textul original le este necunoscut), întorcînd adică inima sau ochiul la cele zece porunci ale legii mozaice, căci despre Noul Testament au auzit și cunosc de acum. Cît despre ceea ce trebuie să mai știe și să cunoască și de acum înainte creștinii ortodocși, vom vedea unde va fi locul și timpul.

Acestea sînt, așadar, ordinea și rînduiele pe care prea înțeleapta maica Biserica le-a transmis și fixat pe seama copiilor, începînd din frageda lor vîrstă, cum s-ar traduce în latinește, ceea ce spune scriitorul nostru anonim, iar după folosirea lor îndelungată și după observarea lor vreme de atîtea veacuri s-a impus și a devenit obicei statornic, dovadă Bisericele greacă, arabă, georgiană, ruteno-moscovită, rusească-căzăcească, moldovenească, ungro-vlahică, slavonă de peste Dunăre (bulgară, iliră), albaneză, dalmatică, apoi transilvană și în sfîrșit toată Biserica orientală.

De aceea dacă cineva ar îndrăzni să introducă altă metodă de instruire a copiilor, oricît de bună și zeloasă i-ar fi încercarea, cred că vrînd-nevrînd n-ar putea scăpa de rușinea de a fi bănuț și batjocorit ca reformator sau stricător al vechilor tradiții. Acestea sînt, așadar, cele ce — spre a cere cu smerenie iertare — am socotit că trebuie subliniate în mod deosebit în prefața acestei cărți. Să purcedem acum spre celelalte lucruri ce se mai ascund în restul lucrării, și care trebuie date pe față, luînd de martor ochiul lui Dumnezeu, care toate le vede, precum și îndrumarea conștiinței mele bune și curate.

În legătură cu definirea Legii sfinte a celor 10 porunci

«Legea divină e porunca Domnului dată prin Moisi oamenilor sub forma celor 10 porunci, pentru ca tot omul să cunoască ce este plăcut voii lui Dumnezeu»²².

În primul rînd trebuie arătat că deși Legea celor 10 porunci a fost dată de Dumnezeu poporului israelit prin Moise și că în ele nu se cuprindeau cugetări și izvodiri ale strădaniilor omenești, ci toate sînt parcă scrise de mîna lui Dumnezeu, adică formulate prin inspirația Duhului Sfînt, totuși nu-i mai puțin adevărat că luînd asupra-și cu dragoste jugul Mîntuitorului și purtînd sarcina lui ușoară²³ și îmbucurătoare, adică întărit fiind de credința în Hristos și cunoscînd și poruncile Noului Testament, copilul va băga de seamă că legea celor 10 porunci (pe care însuși Mîntuitorul a binevoit s-o numească legea evreilor) este într-adevăr o lege a lui Dumnezeu; numai că fiind rînduită în chip nedeplin unor oameni cu scăderi, Domnul a găsit cu cale, la vremea bine primită, să o desăvîrșească printr-o revărsare bogată de har, și anume nu prin înger, nici prin om²⁴, ci prin însuși Fiul Său cel Unul-Născut. Așa se explică de ce tînărul învățacel de lege n-a putut mulțumi pe Învățătorul Hristos cînd i-a spus: «Eu

21. Ps. XXI, 24.

22. *Περὶ τοῦ νόμου*, Rimnic, 1734, f. 1r.

23. Matei XI, 30.

24. Fapte VII, 53; Evr. I, 2.

din tinerețe am păzit toate cele scrise și rînduite în Legea lui Moisi»²⁵, ci, ca un Legiutor desăvîrșit, Domnul i-a cerut tocmai să «îndeplinească legea», adică pe lângă rînduiala Vechiului, a adăugat și pe cea a Noului Testament. Dacă deci un bun închinător al legii lui Moisi e judecat de către Mîntuitorul ca nedeplin, atunci fără îndoială că și acea lege e imperfectă, fiindcă nu numai credința creștină spune acest lucru, ci și lumina firească a minții și axioma păgînă o afirmă, iar dacă și una și cealaltă o spun, atunci cu atît mai vîrtos așa trebuie să fie²⁶.

De altfel, însuși Mîntuitorul confirmă acest lucru cînd zice : «N-am venit să stric Legea, ci s-o plinesc»²⁷. Și într-adevăr, Domnul a adus unele lucruri care lipseau în legea mozaică, cum am mai spus taina Sfintei Treimi, apoi botezul în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, jertfa necruntă a Trupului și Sîngelui sub forma pîinii și vinului, precum și — ceea ce e cea dintîi și cea din urmă dintre taine — planul iconomiei sfinte pentru iertarea păcatelor și cu atît mai mult pentru înfierea noastră, pentru recîștigarea nu atît a împărăției pămîntești, cît mai ales a celei cerești, moștenirea împărăției veșnice etc. Altele, în schimb, le desființează, amenințînd că sînt de prisos, fiind îngăduite cel mult pentru un timp, spre musturarea și spre înmuierea inimii lor învîrtoșate. Așa sînt tinerețea aspră a sîmbetei, prăznuirile pătimase ale lumilor noi, jertfele sîngeroase de animale (prin care Dumnezeu mai mult e mîniat decît îmblînzit), deosebirea între animale curate și necurate, precum și altele de felul lor, ca să nu mai vorbim de porunca cea mai aspră dintre toate : tăierea împrejur, cum spune Legea, că orice parte bărbătească netăiată împrejur în ziua opta, sufletul aceluia se va stîrpi din poporul meu»²⁸.

Iar dacă, după cum s-a arătat, Domnul Hristos, legiutorul Vechiului și Noului Testament pe unele le adaugă, pe altele le scoate, desigur tot pentru «plinirea» și «îndreptarea legii», atunci la întrebarea pusă de acest Catehism ortodox : «Ce este legea Domnului?» ar fi trebuit să se răspundă că legea Domnului e învățătura Evangheliei, care — după spusa Sfîntului Pavel —²⁹ se află în «Iisus Hristos, pe care ni l-a făgăduit Dumnezeu drept preț de împăcare prin credința și sîngele Lui spre arătarea dreptății Sale», sau ca să zicem așa, Legea lui Dumnezeu cea după har și după Duh este învățătura Evangheliei despre mîntuire și îndreptare, desigur cu condiția să credem în ea, cu alte cuvinte — care spun același lucru — Legea Domnului este porunca dumnezeiască dată prin Moisi poporului evreiesc, dar completată și întărită prin harul Noului Testament de Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu. Căci astfel, dacă întreaga Lege a lui Dumnezeu s-ar mărgini numai la cele 10 porunci, ce rost ar fi avut aceste cuvinte de adevăr veșnic : «Legea prin Moisi a venit, iar harul prin Iisus Hristos» ?³⁰. Și : «Acum nu mai sîntem sub lege, ci sub har» ?³¹. Și : «Slujim întru înnoirea duhului, iar nu întru vechimea slovei» ?³².

Căci dacă, vorbind despre definiția legii, n-am adăuga și cele de mai sus, atunci care ar fi, rogu-te, deosebirea dintre un iudeu, un mahomedan și un creștin ? Căci, cum e știut de toți, orice definiție constă din note generice și note specifice³³. Dacă deci se cere să definim «iudaismul» sau să spunem «care e Legea Domnului», pe care evreii cred c-o mărturisesc ei cei dintîi, desigur că evreul va răspunde că aceasta e Decalogul cel dat de Domnul prin Moisi, pe cînd mahomedanul va răspunde că aceasta ar fi Coranul dat de Dumnezeu prin Mahomed, iar creștinul va spune că e învățătura Evangheliei dată prin Iisus Hristos.

Tot așa, dacă i-ai întreba pe toți trei deodată dacă vreuna din poruncile Decalogului se cuprinde în Legea dumnezeiască sau în Legea Domnului ? — fără îndoială că toți trei vor răspunde afirmativ, pentru că fiecare dintre ei cred că există un singur Dumnezeu, că nu trebuie nici să-ți faci idoli, nici să te închini lor, că nu trebuie să juri strîmb, nici să iei numele Domnului în deșert, că trebuie să ții o zi pe săptămînă de odihnă (la evrei sîmbăta, la mahomedani vinerea, la creștini ziua Soarelui = Duminica), apoi că trebuie să cinstești pe părinți, să nu ucizi, să nu faci desfrînare, să nu furi, să nu fii mărturie mincinoasă, să nu poțtești soția altuia sau nimic din ce este al aproapelui. Toate acestea sînt într-adevăr comune tuturor și sînt crezute

25. Matei XIX, 20—22.

26. Silogism folosit și în *Sacrosanctae scientiae...* p. 30 (trad. Locusteanu).

27. Matei V, 17.

28. Fac. XVII, 14.

29. Rom. III, 24—25.

30. Ioan I, 17.

31. Rom. VI, 14.

32. Rom. VII, 6.

33. Idee adeseori întilnită în *Compendiolum univ. Logices institutionis*.

de toți că formează Legea Domnului. Și totuși definiția nu precizează de ce evreul nu-i nici mahomedan și nici creștin, iar în același timp nici despre creștin nu precizează de ce nu-i nici mahomedan, nici evreu.

Or, rînduiala Catehismului cerea să învățăm pe copiii creștini să întrebe, dar și să afle răspuns limpede.

De pildă, la prima întrebare : *care este Legea Domnului?* trebuie răspuns că este aceea pe care, potrivit învățături Sfîntului Pavel, am definit-o mai sus. La a doua întrebare :

Ce e creștinismul? se poate răspunde că e botezarea și crederea în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, precum și celelalte care se cuprind în Simbolul credinței. Iar la a treia întrebare *ce ar mai trebui făcut ca să implinești complet legea?* răspunde : să crezi în cele 7 Taine, care au fost încredințate Bisericii celei una, sfinte, catolice și apostolice, apoi în jertfa Noului Testament spre iertarea păcatelor și celelalte, încît tot așa, prin întrebări și sfinte răspunsuri potrivite, orice om să ajungă să înțeleagă ce anume este «bine plăcut lui Dumnezeu».

Căci altfel, unul care a ținut din tinerețe numai poruncile Legii vechi ar putea întreba, ca altădată : Cine ar putea intra în pîntecele maicii și să se nască din nou? ³⁴. Dar cu o astfel de întrebare desigur că te depărtezi de Hristos. Sau un altul ar zice : «Cum poate să ne dea cineva trupul său să-l mîncăm?» ³⁵ cu care vorbe iarăși îndată ne-am depărtat de Hristos. Sau : «Dacă vrei să fii desăvîrșit, vinde și împarte tot ce ai și dă săracilor». Ca și tînărul acela din Evanghelie, te-ai depărtat de Hristos și încă «trist» în cazul acesta ³⁶.

Așadar, cine vrea să știe care e voia lui Dumnezeu și ce porunci să asculte, acela să știe că aceasta nu-i legea Vechiului Testament, a cărei preamărire o exclude Sfîntul Pavel ³⁷ («Prin ce lege? a faptelor? nu, ci prin legea credinței»), deoarece e nedesăvîrșită, ci e legea Noului Testament, care îndeplinește și corectează pe cea veche. Și anume, după cum învață și explică sfînta maică Biserică, nu într-un mod privat oarecum, ci cum nici un înger din cer de s-ar pogori n-ar face-o mai bine ³⁸. Alcătuitorul acestui nou Catehism ar fi trebuit în primul rînd să aibă în vedere tocmai această lege desăvîrșită, pe care însuși Domnul și Mîntuitorul casei lui Israel a adus-o prin descoperirea harului, iar nu pe aceea care e «umbră» și «ghicitură», și care ne reamintește de acel nerecunoscător popor care a refuzat lumina harului, cum scrie : «Între ai Săi a venit și ai Săi pe El nu L-au primit» ³⁹. S-ar fi căzut să bage de seamă autorul cum trebuie înțelese cuvintele dumnezeiescului legiuitor (care învața popoarele «ca unul care avea putere» ⁴⁰, iar nu ca fariseii și cărturarii, care erau doar slujitori și tîlmaci ai jertfelor mozaice) atunci cînd zicea că «de nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decît a cărturarilor și a fariseilor nu veți intra în împărăția cerurilor» ⁴¹. «Ați auzit că s-a zis celor de demult : să nu ucizi, căci care va ucide, vinovat va fi judecării. Eu însă vă spun vouă că oricine se mînie pe fratele său vrednic va fi se osîndă» etc. «Ați auzit că s-a zis celor de demult : să nu desfrînezi! Eu însă vă spun vouă că oricine se uită la femeie, poftind-o (observă cît de desăvîrșită e legea dumnezeiască!), deja a desfrînat cu ea în inima sa. S-a zis : cine va lăsa pe femeia sa, să-i dea carte de despărțenie iar eu vă zic vouă că oricine va lăsa pe soția sa afară de pricină de desfrînare, o face să desfrîneze, iar dacă va lua-o pe cea lăsată săvîrșește adulter. Iarăși, ați auzit că s-a zis celor de demult să nu juri strîmb, ci să îți înaintea lui Dumnezeu jurămintele tale. Eu însă vă zic : să nu jurați nicidecum ... ci să vă fie cuvîntul ce este așa, așa și ce este nu, nu. Ați mai auzit că s-a zis : ochi pentru ochi și dinte pentru dinte. Eu însă zic vouă : nu vă împotriviți răului... Ați auzit că s-a zis : să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău. Eu însă vă zic : iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi... Fiți desăvîrșiți precum și Tatăl vostru desăvîrșit este» ⁴². De altfel, dacă dorește cineva să înțeleagă mai deosebit imperfecțiunea Legii celor 10 porunci și desăvîrșirea Legii evanghelice, să nu creadă vorbelor mele, ci să citească cu atenție Sfînta Evanghelie a Domnului și mai ales capitolele 5, 6 și 7 după Matei, în care se vede mai limpede decît lumina soarelui cît e de mare prăpastia ⁴³ între Lazărul lui Hristos și între omul bogat care

34. Ioan III, 4.

35. Ioan VI, 52.

36. Matei XIX, 21, 22.

37. Rom. III, 27.

38. Gal. I, 8.

39. Ioan I, 11.

40. Marcu I, 22.

41. Matei V, 20.

42. Matei V, 21—25 : V, 48.

43. În original : *χάσμα*.

sub numele celor 5 frați și după litera celor 5 cărți ale lui Moisi a lăsat ucise cele 5 puteri ale simțurilor omenești.

Deci cu astfel de vederi să mergem mai departe și cu ajutorul lui Dumnezeu să examinăm pe rând înțelesul fiecăreia din cele 10 porunci. Iar Dumnezeu, cercetătorul inimilor, să fie judecătorul între rîvnă și invidie, între iubire și ură.

Despre explicarea primei porunci

Se spune în Catehism: «*Eu sînt Domnul Dumnezeul tău; să nu ai alți Dumnezei în afară de Mine*»⁴⁴.

În această primă poruncă din Decalog, Domnul stabilește ca nu numai poporul evreiesc să creadă, ci și întreg neamul omenesc să înțeleagă că există un singur Dumnezeu, creator a toate. În legătură cu această poruncă se potrivește bine pasajul din cap. III al Epistolei Sfîntului Pavel către Romani⁴⁵, unde se zice: «Oare Dumnezeu este numai al evreilor? Nu este el oare și Dumnezeul păgînilor? De bună seamă că și al păgînilor, de vreme ce unul este Dumnezeu, care va îndrepta prin credință și pe cel tăiat împrejur și tot prin credință și pe cel netăiat împrejur. Credeți cumva că desființăm Legea prin credință? Ferească Dumnezeu! Dimpotrivă, întărim Legea».

Așadar, ca una care se referă la credința într-un singur Dumnezeu, creator al tuturor, de bună seamă că este sfîntă, iar ca poruncă a lui Dumnezeu e atotperfectă. Cîtă vreme însă pe același Dumnezeu nu-l explicăm că e și unul, dar și întreit și nici nu spunem că Dumnezeirea cea una trebuie adorată în Treime, atunci oricît de evlavioasă ar fi credința, ea e imperfectă, după cum am văzut că ne învață Simbolul credinței Legii celei noi despre Dumnezeu unul, tată și făcător a toate. Am zis imperfectă pentru că omul creștin ce ține de legea Noului Testament nu-i destul numai să creadă și să mărturisească existența unui singur Dumnezeu (căci acest lucru îl susțin și iudeii și mahomedanii), ci în afară de aceasta trebuie crezut că Dumnezeu este întreit: unul în esență, întreit după ipostaze sau persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt, un singur Dumnezeu, nu trei, dar închinat și mărit în trei persoane. Căci cine nu are pe Fiul (cum spun iudeii, cei mai statornici susținători ai poruncii Decalogului), acela nu are nici pe Tatăl, iar cine greșește față de Duhul Sfînt (adică nu crede că Iisus este Hristosul), acela nu i se arată nici în veacul de acum, nici în cel viitor (pentru că cine păcătuiește față de veșnicul Dumnezeu, pe veșnicie se pedepsește).

Așadar, cînd e vorba să scoți un Catehism complet și fără greșeli (și anume pentru copiii creștinilor, nu ai evreilor), nu-i suficient să fi explicat că Dumnezeu este necreat, veșnic, pretutindeni prezent, înțelept etc., ci e de dorit în primul rînd să fie lămurite și arătate după sens și credință ortodoxă cuvintele: «Eu sînt Domnul Dumnezeul tău», persoanele de aceeași ființă ale Tatălui, Fiului și Sfîntului Duh, «Dumnezeul tău», o singură esență, o singură divinitate, o singură existență, o singură înțelepciune, o taină neînțeleasă nici de îngeri, prefigurată în Vechiul Testament, vechiului Israil (pentru zidirea celui nou) numai în chip enigmatic. Căci, cînd zice «să facem om după chipul și asemănarea noastră»⁴⁶, în pluralitatea divină sînt indicate în chip distinct și fără confuzie, trei persoane divine, pe cînd atunci cînd, în versetul următor, se spune «a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său»⁴⁷ se arată esența unică și consubstanțială a celor trei persoane. În alt loc, «să coborîm și să le amestecăm limbile», iarăși e vorba de trei persoane, pe cînd cuvintele următoare, «și i-a despărțit pe ei Dumnezeu», se are în vedere o singură ființă. Tot așa cînd zicem «a plouat Domnul peste Sodoma și Gomora foc și piatră pucioasă»⁴⁸, dar dacă vorbim aparte de persoana Fiului născut din Tatăl, lucrurile se schimbă: tot așa și despre lucrurile Duhului Sfînt, pentru că «Tatăl și Fiul una sînt»⁴⁹, dar cînd auzim «Sfînt, Sfînt, Sfînt», știm că e vorba de trei persoane, pe cînd cuvintele «Domnul Savaot» vorbesc de o singură ființă. La fel, «prin cuvîntul Domnului cerurile s-au întărit», ne amintește de trei persoane, dar «să se teamă de Dumnezeu tot pămîntul» numai de o ființă.

Dar ce să vorbesc mai multe? E plină întreaga Scriptură a Vechiului Testament de aceste interpretări «enigmatice» ale primei porunci, prin care sinoadele ecumenice și toată ceata sfinților demonstrează că interpretarea clară și sigură despre Dumnezeu ni-L arată în același timp și ca unul și ca întreit.

44. ПЕРВОЕ ОУЧЕНИЕ, f. 1 v.

45. Rom. III, 29-31.

46. Fac. I, 26.

47. Fac. I, 27.

48. Fac. XIX, 24.

49. Ioan X, 30.

În schimb, în Noul Testament, în mod principal și în măsura în care îngăduie sărăcia condiției umane, s-a arătat limpede că la Iordan⁵⁰, în muntele Tabor⁵¹, în cuvintele «preamărește-mă Părinte...»⁵², ori atunci când spune «mergînd, botezați toate neamurile în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh»⁵⁴, ca și în multe alte locuri din cele patru Evanghelii și mai ales în vulturul teologiei înălțătoare a Sfîntului Ioan, ca și în «vasul alegerii», «doctorul neamurilor», Pavel, amîndouă aspecte sînt clar expuse.

Drept aceea, să scoatem concluzia: explicarea primei porunci e imperfectă atîta vreme cît rămînem pe teren comun numai iudeilor și mahomedanilor, în consecință și redarea acestei mărturisiri de credință e imperfectă. În schimb, după porunca Noului Testament Dumnezeu cel unul trebuie adorat în trei persoane; afară de acest Dumnezeu, nu este altul. De ce însă, în explicațiile din această cîrticică nici măcar nu se face mențiune despre Sf. Treime (care e începutul, miezul și sfîrșitul acestei porunci), — nimeni, cred, nu se poate mira destul despre acest lucru.

2. Cine păcătuiește împotriva acestei porunci ?

Cred că oricine ar spune că păcătuiește mai întîi această interpretare a cîrticicii de față, căci o pîrăște chiar și regula de credință a mărturisirii ortodoxe, după cum se vede și în cartea *Mărturisirea Ortodoxă* tipărită în limba slavonă la Kiev în anul 1712⁵⁴.

În al doilea rînd greșesc toți cei care mărturisesc că există un singur Dumnezeu, dar tăgăduiesc că el trebuie adorat în Treime. Așa sînt iudeii, mahomedanii și alte popoare care împărtășesc această nenorocită ignoranță, care țin morțiș la litera acestei porunci, dar în schimb, după duh nu înțeleg aproape nimic din adevărul ei.

În rîndul al treilea păcătuiesc toți ereticii, care jignesc cînd pe una, cînd pe alta din persoanele Sfintei Treimi, cum sînt arienii în privința persoanei Fiului, nestorienii tot în privința Unuia-Născut Fiul lui Dumnezeu, pe care îl socotesc deosebit de Fiul Mariei, Născătoarei de Dumnezeu și apoi pnevmatomahii, care tăgăduiesc fără rușine divinitatea și consubstanțialitatea Sfîntului Duh cu Tatăl și cu Fiul.

Greșesc în al patrulea rînd cei ce neagă orice dumnezeire.

În al cincilea rînd greșesc cei ce cinstesc zei mai mulți și închipuiți, așa cum e șirul celor amintiți în cîrticica autorului nostru⁵⁵.

3. În cîrticică se afirmă că «oameni care țin credințe deșarte se află și printre creștini»⁵⁶.

Dacă faptele de felul celor amintite ar fi numai cele pomenite în această tălmăcire și care sînt înșirate după pilda celor spuse, ar fi foarte bine și foarte cinstit. Dacă însă sub expresia generică de «credințe deșarte» se vizează a fi înțelese alte soiuri de lucruri și decît cele ce se pot subînțelege din text, atunci li se va ascunde copiilor înțelesul lucrurilor, ba încă așa ceva i-ar obosi chiar și pe adulți. Pe de altă parte, multe și felurite sînt lucrurile în care creștinii pot — după Dumnezeu — să-și pună nădejdea și să fie îndrumați, așteptînd cu încredere ajutor, folosință, întărire și scăpare de acolo de unde știu că pot dobîndi o astfel de lucrare a harului divin. Așa sînt sfînta cruce, locurile sfînte, puterile cerești, Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria, toți sfînții cu harul lor, sfintele moaște și icoane, pentru a căror cinstire și cult ce le datorăm noi ortodocșii sîntem denumiți în batjocură «superstițioși» sau «închinători la lucruri deșarte»⁵⁷.

4. Se mai spune în cîrticică: «Tot ce nu se află în Biblie sau nu este după cuvîntul Domnului e superstiție»⁵⁸.

La vorbele «după cuvîntul Domnului» ar fi trebuit adăugate și «după tradiția Bisericii Ortodoxe și după învățătura Sfinților Părinți», pentru ca pruncii creștinilor să învețe că acel «Cuvînt al Domnului» este cu adevărat cuvîntul lui Dumnezeu după

50. Matei III, 16—17 ; Luca III, 21—22. 51. Luca IX, 35.

52. Ioan XII, 28 ; XVII, 1. 53. Matei XXVIII, 19.

54. Cantemir o citează cu titlul grecesc «'Ορθόδοξος 'Ομολογία», cum apare pe coperta interioară a respectivei ediții. Pe coperta exterioară titlul e în slavonă.

55. După ediția de Rimnic, 1734, t. 3r—5v. 56. Citat slavonește.

57. În original «сѣεѣрцѣ» și «ματαιοπίστοι». 58. În slavonă.

înțelesul propriu și curat pe care l-a descoperit și l-a învățat sfânta maică Biserica. Pentru că dacă lucrurile nu s-ar înțelege așa, nu pe nedrept s-ar putea bănuși că sub cuvintele «învățătură creștină» se strecoară eresul celor ce îndrăznesc să se numească «evanghelici»⁵⁹. Căci aceștia socot că totul este îndoielnic, afară de Evanghelie și de scrierile Apostolilor, al căror înțeles s-au deprins să-l strice și să-l întoarcă după pofta nebuniei lor. Dus de o astfel de furie n-ar putea spune oare și evreul că singurul «cuvînt dumnezeiesc» sînt scrierile Vechiului Testament? Iar sub stăpînirea tot a unui duh rău n-ar putea spune și mahomedanii că adevăratul «cuvînt dumnezeiesc» nu sînt decît scrierile cuprinse sub titlul și sub firma nesuferitului Coran? Din care pricină, ca să se deosebească de păgîni și de eretici, cinstitorii credinței creștine susțin că acela este adevăratul «cuvînt dumnezeiesc» care le-a fost transmis de Biserică, fie prin scris, fie prin tradiție. Pe acest temei marele cugetător creștin, papa Grigorie, afirmă că el respectă cele patru sinoade ecumenice ca pe cei patru evangheliști. La fel au hotărît și au învățat și despre următoarele trei sinoade ecumenice sfinții Părinți și întreaga sfîntă Biserică.

Despre explicarea poruncii a doua

*Idolatrie sau închinare la idoli avem atunci, zice «Catehismul», cînd cineva acordă unei icoane sau unei asemănări oarecare cinstire ca lui Dumnezeu*⁶⁰.

Definiția autorului e bună și în toate privințele completă; în schimb explicarea noțiunii «idolatrie» («adică atunci cînd cineva smerenia cugetului o arată cuiva din teamă sau speranță față de el, pe motiv că acela ar avea în sine o oarecare putere nevăzută») nu-i lipsită de cele mai dificile obscurități. Pentru că deși autorul nostru, silindu-se să fie scurt în expunerea Catehismului, și a prezentat lucrurile cu gînd curat, totuși poate lăsa impresia că se insinuează mai mult decît ceea ce s-ar putea pricepe de mințile fragede ale copiilor mai ales pentru expresia «altui chip oarecare», care e prea general, încît ar putea fi conceput atît despre idoli, cît și despre sfintele icoane. Dacă în intenția autorului termenul a fost luat cu referire la idoli și la chipurile lor, bine și corect s-a făcut, căci păgînii credeau greșit că chipurile lor sînt chipurile zeilor, încît fără temei uneori se temeau de ele, altele sperau că în ele sălășluiește o oarecare putere nevăzută. Drept aceea trebuia lămurit mai limpede și mai explicit cum trebuie înțelese expresiile parcă prea generale «unui chip oarecare».

Fără îndoială, însă că sînt unele figuri și icoane în care ortodocșii cred cu tărie că există o oarecare putere nevăzută și lucrătoare, nu pentru că imaginea sau icoana respectivă ar avea în sine o astfel de putere, ci numai pentru că e figura și chipul celui ce are o astfel de putere.

De pildă, sub forma apei sfîntului Botez credem că sălășluiește o putere a Duhului Sfînt, care prin invocarea Sfintei Treimi, de către slujitorul Sfintelor Taine, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, revarsă o astfel de lucrare harică — deși imperceptibilă simțurilor — încît prin întreita cufundare în apă toate necurățiile, atît trupesti cît și sufletești, se spală prin credință și mărturisire celui botezat, care se îmbracă în însuși Domnul nostru Iisus Hristos, renăscîndu-se într-un om nou, din păcătos drept, din pămîntesc ceresc, din locuitor al iadului ajuns acum locuitor al raiului și, prin înfierea în Duh, devenit moștean al împărăției cerești.

Sub forma sfîntului Mir credem că se ascunde și se întipărește în om o pecete nestricăcioasă și se încheagă un legămînt veșnic între om și Dumnezeu.

Mai credem că sub forma pîinii și a vinului, prin invocarea Duhului Sfînt făcută de slujitorul tainei, se săvîrșește jertfa cea fără de sînge, adică trupul și sîngele Domnului nostru Iisus Hristos prefăcut în mod esențial și transsubstanțial, păstrîndu-se totuși mai departe însușirile firești ale speciilor.

Tot așa mai credem că sub forma punerii mîinilor episcopului, prin puterea lucrătoare a tainei, se instituie slujitorul sfintei *preoții*, căruia îi este dat de acum darul de a săvîrși taina jertfei liturgice, cît și de a fi rînduit ca împuternicit și al celorlalte taine ale Bisericii, fiind, așa-zicînd, ministru și mijlocitor pentru păcatele poporului.

59. Luterani.

60. Citat în slavonește, după *некое оучение*.

Tot astfel credem că în *Taina sfintei spovedanii* rezidă puterea și încredințarea Duhului Sfânt, prin care și prin mijlocirea căreia preotul, după darul ce i s-a încredințat, ceea ce odată leagă pe pământ, aceea va fi legat și în ceruri și ce dezleagă pe pământ va fi dezlegat și în ceruri ⁶¹.

La fel credem că prin binecuvântarea bisericească a *căsătoriei* legitime se împlinește o atât de mare taină încât deși sînt două trupuri, devin unul și după cum Hristos Domnul a rămas pentru toate veacurile cap nevăzut și nedespărțit al Bisericii, tot așa și soțul devine pentru toată viața cap nedespărțit al soției sale, în care taină e drept că preotul servește în chip văzut, dar unirea soților nu preotul o întărește, ci în chip nevăzut însuși Dumnezeu, în așa fel încât omul să n-o mai poată desface.

În sfîrșit, credem că sub forma și materia *untului de lemn* sfințit prin rugăciunile preoților sălășluiește o putere invizibilă în afară, dar în sine e vindecătoare a neputințelor trupesti și a greșelilor sufletești, bine știind că mult poate rugăciunea dreptului înaintea lui Dumnezeu, care este în același timp doctor și al trupurilor și al sufletelor noastre.

În același fel credem că și sub chipul sfintei și de viață făcătoarei cruci e ascunsă o lucrare și o putere nevăzută, spre care diavolul, cutremurîndu-se, nici nu poate privi și prin care se alungă toată puterea potrivnică. Mai credem, în sfîrșit, în preasfintele moaște ale sfinților precum și în icoanele Domnului Hristos, ale Născătoarei de Dumnezeu și Fecioarei Maria, ale tuturor puterilor cerești, ale proorocilor, apostolilor, mucenicilor, doctorilor, pustnicilor de ambele sexe, care ascund o putere și o lucrare făcătoare de minuni, dincolo de fire și de puterile omului, tămăduind boli și oameni nevindecabili prin doctori, precum și săvîrșind într-adevăr multe alte fapte minunate, care întrec cu totul judecata omenească, desigur dacă este la mijloc credință puternică și o adorare cuvenită celui ale cărui icoane sau moaște le avem.

Așa învață Sinodul al VII-lea Ecumenic, care e al doilea de la Niceea și care a fost călăuzit de Duhul Sfânt să spună textual: «Mărturisesc și făgăduiesc să primesc, sărut și ador în chip principal ⁶² icoana cea nefăcută de mîna a Domnului nostru Iisus Hristos, adevăratului nostru Dumnezeu, precum și icoana Născătoarei de Dumnezeu, care fără sămîntă l-a născut și pe care, spre ajutorul meu, păcătosul, o chem zi și noapte să-mi fie spre ajutor, spre ocrotire și spre mijlocire către El, ca una care are îndrăznire către Hristos Domnul, cel născut dintru dînsa». «Tot astfel cinstesc și mă închin (προσκυνῶ) icoanelor sfinților și întru tot laudaților apostoli, ale proorocilor, ale mucenicilor, ale părinților și ale cinstitorilor pustiului, *nu ca unor dumnezei în sine* — Doamne ferește! — ci dragostea și iubirea pe care le avem înaintea față de ei, arătîndu-i-o astfel, îi rog pe aceștia toți, din tot sufletul, să mijlocească pentru mine la Dumnezeu ca să-mi dea prin mijlocirea lor să aflu milă înaintea Lui în ziua judecății». Tot așa, «ador și cinstesc și îmbrățișez cu sărutare moaștele sfinților, care s-au luptat pentru Hristos și au cîștigat har de la El, să dea sănătate, să vindece de boli și să alunge demonii, așa după cum Biserica creștinilor a primit de la Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți pînă la noi» ⁶³.

Exceptînd deci acestea (distincția trebuia neapărat făcută!), dacă cineva ar crede și ar învăța că și în alte lucruri și icoane decît acestea ar sălășlui vreo putere nevăzută, temîndu-se de ele ori punîndu-și nădejdea în ele ca și în cei pe care îi reprezintă, unul ca acela e nelegiuit, un hulitor și idolatru, care dacă nici după mustrare particulară nici în public nu renunță și la cunoștința adevărului nu vrea să se întoarcă, să-ți fie ție ca un păgîn și vameș, ca despărțit de Biserică și ca un păgîn.

2. Cărticica amintește și de «idoli, adică iconițe» ⁶⁴.

Neiscusit lucru este să crezi că știi și limba greacă și cea slavonă și mai știi cîte pe deasupra! Căci chiar dacă „εἰδωλον“ se traduce în latinește prin «simulacrum», iar în slavonește „кѣмнрѣ“ în schimb expresia образишкѣ sau iconiță (model) nu poate

61. Matei XVIII, 18 ; Ioan XX, 23.

62. Πρωτοτύπος

63. Cantemir citează după o ediție a actelor sinodului al VII-lea Ecumenic, pe care n-am putut-o încă identifica : «actio 1 tom. mihi 5, pag. 530». Textul e cunoscut în colecțiile clasice : Harduin IV, 43—44 ; Mansi XII, 1036. Numai cu text latin la Anast. Bibliot., Migne P. L., 129, 215.

64. În slavonește.

fi înțeleasă în același mod. ΚΩΜΗΡЪ este idolul și imaginea pe care păgînii le cinsteau în chip latreutic ca pe însuși Dumnezeu, adică o adorare cu obligație de jertfă, ceea ce se cade numai singur lui Dumnezeu, creatorul tuturor. Pe acest «idol» nu numai noi creștinii îl știm că este distinct J și precis după nume — de icoană (ὀραζъ) ci chiar și păgînii în vremea lor înțelegeau că sînt două lucruri diferite. Căci imaginile sau icoanele sînt reflexul a ceva original (πρωτότυπον), singurul care subzistă sau există prin natura lucrurilor, pe cînd idoli sînt — cum zice Cicero⁶⁵ — chipuri deșarte, care nu au existat niciodată, iar dacă chiar au fost crezute, au fost crezute fals. Acestea sînt dar imaginile pe care păgînii Cicero le numește în aceeași carte «idoli», numire care provine din grecescul εἰδέα, a cărei existență e tăgăduită limpede și de Aristotel⁶⁶ și de toți creștinii. Și Pliniu⁶⁷ l-a tălmăcit printr-o expresie latină, sau mai curînd grecească, «phantasma», adică ceva ce totdeauna a fost înțeles doar ca ceva aparent, fără existență reală, ceea ce deloc nu se potrivește cu «icoana» sau ὀραζишкъ. De aceea «idolul» nu poate fi deloc redat prin «icoană» sau «imagine». Din această pricină, prin interpretarea incorectă de către eretici și prin neînțelegerea lor potrivit semnificației proprii și originare, confundînd adică aceste chipuri deșarte, care sînt idoli, cu icoanele, care se referă într-adevăr la un prototip sau exemplar original, pe noi creștinii ortodocși, care cinștim sfintele icoane ne numesc în chip fals și calomnios «iconolatru», ceea ce aș spune că mai bine s-ar potrivi cu aplicarea la ὀраζишкн decît cu cinștea și cultul ce-l dăm noi icoanelor. În mod propriu și geniu, «idolul» ar fi trebuit tradus în rusește prin κωμηρъ, iar nu prin ὀраζишкъ, care suna mai apropiat de icoană decît de idol, pentru ca nu cumva mintea neformată încă a copiilor să poată, prin asemănarea expresiilor, să confunde și să înțeleagă ceea ce nu se cuvine.

Dar despre aceasta vezi mai multe și mai clar în cele următoare.

3. Întrebă «Catehismul»: «Dar icoanele creștine cum trebuie să le înțelegem?».

Bine și cinștit răspunde autorul «Catehismului» atunci cînd spune: «icoanele nu sînt idoli» și «cinștirea lor nu e idolatrie»⁶⁸, căci de bună seamă că nu e la fel cu cea pe care o acordau păgînii idolilor lor. Și totuși, acest răspuns negativ, că icoanele nu sînt ce nu trebuie să fie și că cinștirea acordată lor nu e idolatrie, nu-i suficientă pentru completarea și precizarea cunoștințelor și învățăturilor copiilor. Trebuia să se fi dat mai întîi o definiție afirmativă și anume aceea care e mai de trebuință și pe care a dat-o și întărit-o Sinodul al VII-lea Ecumenic, pentru ca atunci cînd copiii ar auzi că icoanele nu sînt idoli și nici cinștirea lor idolatrie, imediat să și înțeleagă și să știe în mod afirmativ că «icoanele sînt podoaba bisericii și cuprind ilustrarea în pictură a învățăturilor Evangheliei», cum a zis Sinodul al VII-lea Ecumenic⁶⁹.

Iar despre felul adorării lor era bine să se fi citat definiția sinodului și explicarea ei, mai ales a aceluia loc unde nu s-au dat explicații la porunca a II-a din Decalog, care fiind și foarte limpezi (ceea ce pare și singurul lucru urmărit de autor), foarte ușor ar fi intrat și s-ar fi cristalizat în creierul fraged al copiilor. Iată cît de limpezi sînt răspunsurile sinodului la cuvintele: «Să nu ai alți Dumnezei afară de mine» și:

65. Cantemir notează pe margine: Cicero, *Liber 2 de finibus*. Intr-o ediție, care i-a putut sta pe atunci la dispoziție («Opera omnia», Lugd. Batav. 1692) am găsit în schimb în epist. 15, 16: «εἰδωλον hoc est spectra, imagines inanes», tocmai expresiile citate.

66. *Lib. 2 de natura*, cap. 2 tit. 29. Vezi și *Analyt. poster. lib. I*, cap. X; 1: «Ideae nihil aliud sunt quam nugae et quasi inane cantiones». Va fi putut consulta ediția din Paris, 1639, «Opera omnia», vol. II, pag. 201.

67. Plinii secundi, *Historia naturalis*, Paris 1723, vol. II, 197: εἰδωλον, Imagines inanes, phantasma. Vezi și la Philo: *Spec. leg.* T, 26 cu referire la Levit. XIX, 4: «dumnezei turnați», εἰδωλα ist das Wirklichkeitslose», Kittei, *Theol. Wörterbuch zum N. Test.*, Stuttgart 1935, vol. II, pag. 374.

68. Περὸς ὀφειλίε, ed. Rimnic, 1734, f. 6 r.

69. Departe de a fi decor și podoabă pentru înfrumusețarea bisericii, cum spunea cap. 18 al «Cărților caroline», icoanele erau încă pentru papa Grigorie cel Mare (+ 604) mijloc de instruire (Migne, P. L., 77, 1027). Ideea aceasta revine adeseori în actele Sinodului al VII-lea Ecumenic. De pildă, Migne, P. L., 96, 1221—1222.

«Să nu-ți faci chip cioplit, nici asemănare...»⁷⁰. Zice, adică, sinodul⁷¹: «Cu toate că noi, care cinstim pe Dumnezeu, facem icoane care seamănă cu figuri omenești, totuși aceasta o facem nu ca să le adorăm ca pe zei, ci ca, văzându-le, să venim la imitarea titularilor lor. Dar dacă facem chipul asemănător lui Hristos, n-o facem ca să adorăm această asemănare, ci pentru ca mintea să se silească să zboare mai sus; căci noi muritorii nu adorăm o icoană pieritoare, ci deoarece Dumnezeu a binevoit în chip ne-strămutat să se facă om, de aceea facem și noi icoana lui ca a unui om, bine știind că după natură el este Dumnezeu, dar nici decum nu facem din icoana lui un Dumnezeu, ci știu că cel pictat în icoană este Dumnezeu, într-a cărui asemănare s-a făcut icoana». Apoi în scurte cuvinte arată greșeala și rătăcirile păgînilor: «Numai păgînii odinioară, rătăcind și confundind asemănările, le-au numit zei cărora le și aduceau jertfe».

Așadar, din hotărîrea și definiția sinodului, pentru ca să priceapă copiii, la întrebarea pusă trebuia să se fi răspuns scurt și precis: icoanele, cum am spus mai sus, sînt podoaba bisericii și cuvintele pictate ale Evangheliei. Icoanele creștinilor nu sînt idoli, pentru că pe ele nu le numim zei și nu li se aduc jertfe, pe cînd chipurile cioplite ale păgînilor se și numesc așa și sînt și idoli, căci le numesc zei, reprezentînd ceva ce nicicînd nu există în realitate, iar pe deasupra li se aduc și jertfe ca lui Dumnezeu.

4. Totuși în «Cărticică» se mai spune: «Icoanele nu sînt chiar idoli cum au avut păgînii în asemănările (simulacrele) sau idoli lor».

Sună prea dur în limba slavonă expresia ПОДОБИЦА, căci derivă din ПОДОБИЕ, care în grecește ar însemna ομοίωσις iar în latinește similitudo = asemănare. Dar pentru că Sinodul al VII-lea Ecumenic nu ezită să numească chipul Mîntuitorului și ale sfinților «asemănări» (dar nu «simulacre», cuvînt care se atribuie numai chipurilor idolești), n-o face în sensul în care păgînii vorbesc de «simulacrele» zeilor lor. De aceea cuvîntul slavon ПОДОБИЦА sună fals aici, pentru că se potrivește mai bine în raport cu «asemănarea» decît cu «idolul» sau КЪМНРЪ. Cum ar fi dacă un nebun ar îndrăzni să spună că «chipurile» Domnului Hristos și ale Născătoarei ar fi «idoli» și «asemănări idolești», iar nu icoane? Tot o astfel de prostie ar spune și cel ce ar atribui și idolilor păgîni «asemănări» care numai icoanelor sfinților se potrivesc. Din acest motiv și argumentarea pe care o dă autorul imediat, precum zice și Sinodul al VII-lea Ecumenic, are valoarea unei cauze pentru o necauză, adică mărturie adusă tocmai la altceva decît la întrebare⁷². Doar sinodul ecumenic și întreagă sfința Biserică apostolică și catolică niciodată și nicicum nu folosesc nici nu înțeleg cuvîntul «asemănare» cu referire la idoli sau la chipurile lor. Căci dacă am spune că omul este idolul lui Dumnezeu, pentru motivul că după asemănarea Lui l-a creat, am spune nu numai ceva nepotrivit, ci chiar o hulă.

Prin urmare, copiii creștinilor trebuie învățați că icoanele Mîntuitorului, ale Născătoarei, ale îngerilor și ale tuturor sfinților sînt asemănări adevărate pînă la identitate și reprezentări ale prototipurilor existente în dosul lor, în vreme ce idoli nu sînt decît КЪМНРЪ, plăsmuiri, care fiind doar închipuiri ale minții, nu sînt nici sfinți, nici zei și nici n-au existat, chiar dacă păgînii îi socoteau și una și alta. Tot așa să învețe copiii să fie atenți la cuvintele nou introduse în limbă, ca nu cumva cuvîntul «asemănare» să-l înțeleagă în chip confuz și necuviincios.

5. Se mai spune în «Catehism»: «Ci același sinod — al VII-lea — învață că nu se cuvine să cinstim icoanele sfinților cu slujirea curată care este prin credința în duh și adevăr, prin rugăciune și nădejde etc.»⁷³.

Este îndeobște cunoscut că nu arareori, prin traducerea cuvintelor, pasaje întregi îmbracă haina falsității și a îndoielii. Poate ar trebui să credem că acest lucru n-a

70. Ieșire XX, 3—4.

71. Sesiunea v. Harduin IV, 310. Mansi XIII, 188. Anast. Bibliot., Migne, P. L., 129, 367.

72. În original: «testimonium extra quaesitum». Aceeași pasiune de cugetător umanist și logician, cum se știe și din alte lucrări ale lui Cantemir.

73. Citat în slavonește.

301

LOCA OBSCURA

In Catechisi, quæ ab Anonymo Au-
thore Slavico idiomate, edita
& ΠΕΡΙΒΟΕ ΟΥΓΕΝΙΕ ΣΩΠΡΚΣΟΜΥ
intitulata est, dilucidata.

auctore

Principe DEMETRIO SANTEMIRIO.

Ex Prefatione, pag: 2. da

Ω̄ возраста дѣтиснаго, а̄ип̄ ѿ по:
рече ӣ доаро ӣ з̄ло во есе а̄ип̄тїа
тѣвѣтѣ. Вина а̄с̄ с̄етѣ с̄їа ѿтѣ:
ѿтѣ понѣе с̄рѣховнымъ прародн:
тѣвѣтѣ поврѣдѣніемъ, прѣклоннїи ѿ
ми ѿ нѣжала а̄ип̄тїа ӣ з̄ло. Все
помышленїи с̄рѣца ѿвѣсена на з̄ло
ѿ ѿностанъ с̄тѣ. тѣвѣтѣ писанїи, да.
Аυτην̄ ανωνυμ̄ος, ᾱσ̄ε̄ρις, ῡῑτ̄ια ο̄τ̄ε
π̄ῑᾱδ̄ε

nem sermone esse maiorem, definit S.
υποδυσ. ατιμε. α, ραγ: μιχι, ου. τας.
licet illud exprimit multitudine
τω ωλιαστικη η πτωσανια, nihil
locus est, quid quare aliud referat?
ποικιλο. α υλικιου.

— 8, 10 —

Η ηννος α αυτη σαφειται. [et
aliam hanc (adorationem) esse, dicit.
sive patrat] Languide admodum
et nimis debile! nam id quod definitur
υβ ας δογματικη σαφη προνομια η
υποδυσ. Συροτικη esse πανταυ, sive
sive ut dicit solent historici. Quoad
modum enim definitur ας δογματικη
est, illud. In αρχιερικη, η αρεβ.
γρη πιστη, η λαβρα η περιε, η
αχιδνα, υβ θυς μου προσηγρη, ..
[. ινα ας ελπιμα fidei, ελπιμα ..
in

92

81. „ sem deo latvia, et fidei postea m
„ ροπητες. his plura videatur ibidem.

— 6. 10 —

Нестинимъ Схваѣнїемъ, Евѣ виѣас
Вѣроту, Аѣомъ, η Нестинїоту, с̄ прощѣ-
нїемъ, η ουγпованїемъ.

[Vera servitute, qua fit fide, Spiritu,
et veritate, cum precatione, et spe.]

Si vera hęc servitus, cum suis adiutis,
in hac auctoris interpretatione, accipia-
tur, ut patet est, pro latvia, (qua est
adoratio uni et soli deo competens.) pie
quidem et apte interpretatus est. Sin
autem relatio, (quatenus latvia) magi-
nus ad sacros, et sacrorum ad deum refer-
tur.) prorsus excludatur, non in dixe-
rim. Dicam tamen id quod multo ante
nos dixit. Laurentia orthodoxas ομοξε-
για. Et quidem prorsus. Δοξα τιμαδε
inquit.

Dulia

Archiepiscopus
fol. 22.

Loca obscura: citări din mărturiile Sinodului al VII-lea Ecumenic (stînga) și din Mărturisirea ortodoxă a lui Petru Movilă (dreapta), în legătură cu cinstirea icoanelor

Fost intenționat aici — Doamne ferește! — ci se va fi întâmplat din prea mare grabă. Totuși nu putem să nu ne întrebăm: de ce, adică, și în urma cărei necesități atât de urgente, atunci când a citat cuvintele autentice ale sinodului, autorul nu le-a citat în ordinea în care ele se pot citi în text, mai ales acolo unde se dă definiția noțiunilor — idol și icoană —, ci a rămas tot la o afirmare negativă și atunci când era vorba despre felul cum trebuie privite icoanele? Doar intenția primă și de căpetenie a sinodului n-a fost să definească cum nu trebuie, ci cum ar trebui cinstite icoanele sfinților. De aceea, așa cum cere ordinea logică pentru aflarea adevărului, când a ajuns la locul citat de autorul nostru, sinodul pune⁷⁴ mai întâi de toate simbolul credinței ortodoxe: «Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul...» și celelalte pînă la sfîrșit, apoi adaugă că trebuie anatematizate și interzise părerile nebune ale ereticilor de felul lui Arie care propovăduia că Fiul lui Dumnezeu e o creatură, apoi ale lui Macedonie care tăgăduia divinitatea Duhului Sfînt, ale lui Nestorie, pentru care fiul Fecioarei Maria e deosebit de Fiul lui Dumnezeu etc. După acestea sinodul zice: «Așa stînd lucrurile, pășind pe căile împărătești și urmînd învățăturii de Dumnezeu insuflate a sfinților noștri părinți, precum și rînduielilor Bisericii creștine (căci știm că ea este din Duhul Sfînt, care de bună seamă sălășluiește în ea), hotărîm cu toată siguranța și luarea-aminte că atît chipul cinstitei și de viață făcătoarei cruci, cît și cinstitele și sfintele icoane, fie că sînt pictate în culori, ori lucrate în mozaic sau din alte materiale, să se așeze în sfintele biserici, pe sfintele vase, pe odăjdii ori pe pereți sau pe lemn, în case ori la drumuri, adică icoana Domnului Iisus Hristos, a Preacuratei Născătoare de Dumnezeu, ale cinstiților îngeri și ale tuturor sfinților ca și ale cuvioșilor». În fine, sinodul motivează de ce sfintele icoane trebuie puse și cinstite pretutindeni, statornicind: «Pentru că cu cît mai des vor fi zugrăviți pe icoane, cu atît mai ușor ne înălțăm la modelul sau prototipul lor cînd le contemplăm chipul, reînviind amintirea lor dragă și dorul după ei, de aceea le sărutăm, dîndu-le cinstire și adorare».

După ce s-a dat o definiție afirmativă adorării icoanelor, arătîndu-se în ce chip și pînă la ce grad să meargă această cinstire, îndată urmează și una negativă, de care ni se poruncește să ne ferim, pentru a nu se atribui și fapturilor o astfel de cinstire și adorare cum se cuvine numai lui Dumnezeu singur: «Totuși icoanelor nu le arătăm adorare sau latrie deplină sau adorare care după credință se cuvine numai singur lui Dumnezeu. (Despre specificul latriei ruteanul ortodox se va lămurii din catehismul tipărit la Kiev sub numele de *Mărturisirea ortodoxă*⁷⁵ și al cărei text îl vom mai cita ulterior, cînd va cere locul, pentru explicarea acestei broșuri). Zice mai departe același sinod: «Adică o astfel de cinstire dă sfintelor icoane cum se cinstesc și chipul scumpei și de viață făcătoarei cruci și sfintele moaște, cărora le aducem, în semn de închinare, tămîie și luminări, după creștinescul obicei al vechilor creștini».

În sfîrșit, ca să nu se gîndească creștinul că cinstea pe care trebuie s-o aducă ar aduce-o materialelor de lemn, de aur, argint, culorilor respective etc. sfîntul sinod învață în cuvinte foarte clare și foarte explicite: «Cinstea adusă icoanelor se ridică la prototipul lor și cel ce se închină icoanei, se închină ipostasului sau persoanei zugrăvite pe ea»⁷⁶.

Așadar, din această definiție creștină și ortodoxă, afirmativă și negativă totodată, despre felul cum trebuie cinstite icoanele, reiese, cred, foarte limpede că n-ar fi trebuit să dăm copiilor altă învățătură decît aceea pe care sfîntul Tarasie, patriarhul Constantinopolei, a confirmat-o cu semnătura lui și a întregului sinod, după epistola papei Adrian. Iată-o: «Ceea ce am mărturisit, mărturisim și vom mărturisi, consimțim și întărim și vom rămîne semnînd și noi scrisorile papei Adrian care ni s-au citit, primind descrierile în imagini (icoanele) după vechea tradiție a părinților noștri și anume cu *închinare afectuoasă indirectă sau relativă*, (σχετικῶ), ca și cum ar fi făcute în numele Domnului Hristos, al Prea Curatei Născătoare de Dumnezeu, al sfinților

74. Actio 7, p. 819 (la Cantemir); la Harduin IV, 453—454. Mansi XIII, 373—380. Anast. Bibliot., Migne, P. L., 129, 458—459.

75. Din Ὁρθόδοξος Ὁμολογία, cum numește Cantemir *Mărturisirea lui Petru Movilă*, se indică precis. partea III, foaia 82 ceea ce corespunde, să zicem, în ediția P. Roșca (Sibiu, 1914), p. 150—151. 76. Mansi XII, 225.

îngeri și al tuturor sfinților, punându-ne *latria și credința noastră numai într-un singur Dumnezeu*»⁷⁷.

A se vedea tot acolo și alte pasaje similare.

6. Mai subliniază «Catehismul»: «*Cu adevărată slujire, care este prin credință, în duh și în adevăr, prin rugăciune și nădejde...*»⁷⁸.

Dacă adevărata slujire s-ar acoperi cu interpretarea autorului, completată cu cele aduse aici, *latria* sau adorarea ce se cuvine numai lui Dumnezeu, atunci *tîlcuirea* ar fi bună și corectă. Dacă însă *relația* se exclude din capul locului (căci cinstirea icoanelor se referă la sfinți și la Dumnezeuul sfinților), n-am mai zice așa. Aș zice doar ceea ce cu mulți ani înaintea noastră a spus-o foarte potrivit *Mărturisirea Ortodoxă*⁷⁹: «*Nu-i permis să se facă nici un chip cioplit în cinstea idolilor, nici slujire latreutică să nu li se aducă și nici jertfă latreutică*».

Impotriva acestei porunci greșesc toți cei ce adoră idoli ca pe zei, aducându-le daruri și punându-și în ei toată încrederea și nădejdea⁸⁰.

Dar ce greșesc? pentru că idoli sînt precugetări, scorniri omenești și nimic altceva. Ori nimicului nu i se cuvin jertfe și deci nimic nu li se poate atribui. Despre sfintele icoane însă nu trebuie să simțim așa, fiindcă nici despre ce ai căror icoane sînt nu judecăm la fel (exceptînd cinstirea *latriei*), pentru că toate pot fi oferite și trebuie atribuite prin credință, iar prin nădejde ajungem la sfinți, cum a ajuns femeia ce-i curgea sînge de s-a atins de haina Domnului; vindecarea⁸¹ însă credem că n-a venit nici de la haină, nici de la sfinți, ci numai de la puterea pe care, prin atingere, a simțit-o că iese din el. Tot așa s-a vindecat prin tina udată de scuipatul Domnului orbul cel din naștere⁸². Dar nici tina, nici scuipatul nu credem că lucrează vindecare, ci numai Hristos. Tot așa, prin umbra lui Petru⁸³, corifeul apostolilor, se vindecau boli prin credința tare și prin nădejdea de a dobîndi sănătate, dar nu umbră, nici Petru, ci numai Hristos este cel ce vindeca, Dumnezeu fiind singurul care face minuni. Tot așa nici lemnul și nici imaginea crucii nu pot alunga toată puterea potrivnică, ci Hristos, cel ce a pătimit pe un astfel de lemn și pe un astfel de semn; tocmai pentru că reprezintă pe Hristos cel răstignit, Mîntuitorul lumii, de aceea noi, creștinii ortodocși credem cu credință tare că El este acea putere a lui Dumnezeu, de care diavoli se tem și fug.

Tot printr-o astfel de credință și nădejde ne rugăm și chemăm pe Sfînta Născătoare de Dumnezeu, cînd cîntăm: «toată nădejdea spre tine o pun, Maică»⁸⁴, nu pentru că ar fi ea Dumnezeu — Doamne ferește! — ci pentru că mult pot rugăciunile maicii îndurărilor înaintea Domnului și Fiului Său, singurului care mîntuie și care are mare milă. Pe același temei mai credem și sperăm că Maica Domnului are «putere nebiruită să ne izbăvească de toate relele și primejdiile»⁸⁵, după cum tot așa trebuie înțeles și despre sfinți, despre sfintele lor icoane și moaște.

Dar să nu se gîndească bunul nostru cititor că în legătură cu această observație am relatat doar o părere personală ori a unor indivizi oarecare. În consonanță cu aceasta voi aduce spre confirmare tocmai mărturiile oficiale ale Sinodului al VII-lea Ecumenic, așa cum se pot ele citi confirmate în mărturisirea venerabilului episcop Vasile de Ancira⁸⁶: «Cred, zice, și mărturisesc că există un singur Dumnezeu, Tatăl atotîitorul...» (pînă la sfîrșitul simbolului), iar ceva mai jos adaugă: «...așteptînd și mijlocirea Prea curatei Stăpînei noastre de Dumnezeu Născătoare și ale sfințelor și

77. Sesiunea II, Mansi XII, 1086. Anast. Bibl., P. L., 129, 237. Traducînd pasajul grecesc subliniat, Cantemir îl redă într-o latinească concisă: «Manifestim in unum solum veracem Deum latriam et fidem nostram ponentes». 78. Citat în slavonă.

79. Pasajul din „’Ορθόδοξος ’Ομολογία“, art. 221, p. 84 a ediției de Kiev, 1712, e citat de Cantemir aidoma în text slavon. Noi l-am tradus. 80. Περὸς οὐρανῶν, f. 6v.

81. Luca VIII, 44. 82. Ioan IX, 6. 83. Fapte V, 15.

84. Citată de Cantemir în grecește, amintire nu numai din timpul școlarizării lui Cacavela și întîlnită și în anii de pîrbezie în edițiile grecești slave și române ale *Acaftistierului* (numai de Dcsoftei tipărit de 2 ori) sau *Ceaslovului*.

85. Condacul acatistului Bunevestiri, citat în slavonește.

86. Actio 1, Harduin IV, 41. Mansi XII, 1016—1018. Anast. Bibl., P. L., 129, 213.

cereștilor puteri și peste tot ale tuturor sfinților», precum și : «...primim cu cinste și sfintele și cinstitele lor moaște, le respectăm și ne închinăm lor cu cinste, avînd credință că prin ele ne împărtășim de sfințenie».

Iată dar aici și cerere, și credință, și nădejde de împlinire a lor, adică de sfințenie, dar nu ca și cînd aceasta ar veni direct de la Dumnezeu, ci prin mijlocirea unor sfinți credincioși, însă nu ca și cînd aceștia ar avea de la ei puterea de a milui și a răsplăti, ci ca unii care au îndrăzneală către Dumnezeu⁸⁷, dătătorul tuturor bunătăților pe seama celor urgisiți. În acest sens ne lămurește din destul epistola Sfîntului Grigore II Papa către Leon Isaurul⁸⁸, care, cu autoritatea scaunului apostolic — cum se și cuvenea — îl ceartă în chipul următor : «Nu-i așa, împărate, după cum zici (căci zicea că creștinii sînt iconolatri și idolatri), ci pentru a trezi amintirea lor și pentru a mai înălța mintea noastră slabă, neștiutoare și neiscusită și a se ridica mai sus prin cei ale căror nume, chemări și icoane le cinstim (de aceea ne închinăm icoanelor). Dar nu ne închinăm ca unor zei, cum zici tu — ferească Dumnezeu! —, căci noi nu ne punem nădejdea în materia icoanelor. Și după aceasta îndată și explică cum să se înțeleagă faptul că noi nu în icoane ne punem nădejdea, ci în cei ale căror chipuri și nume le reprezintă : «Dacă icoana este a Domnului, zicem : Doamne Iisus Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu, ajută-ne și ne mîntuiește ! Dacă icoana este a Maicii Lui, zicem : Prea sfîntă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi prin mijlocirile tale către Fiul Tău, adevăratul nostru Dumnezeu, să mîntuiască sufletele noastre ! Și tot așa facem cînd trebuie să invocăm pe sfinți», ceea ce — dacă vreți mai pe larg — se va vedea la locul său.

7. Mai observă «Catehismul» : «*Dar cinstirea icoanelor același sinod o tâlcuiește numai în sens de îmbrățișare și sărutare afectuoasă...*»⁸⁹.

În primul rînd mărturisesc din inimă că nu pricep rostul mai adînc al acestei expresii (εὐχὰ ὑποκρίσεως). Și nici nu mă mir, căci toate lucrurile noi ne rămîn necunoscute atîta vreme cît nu vedem sau nu auzim ceva despre ele. Mie însă această expresie mi-e cu atît mai nouă cu cît oastfel de definiție insinuantă și exclusivistă nu am citit să se fi folosit în toate dezbaterile Sinodului al VII-lea Ecumenic, care s-a întrunit anume în problema icoanelor. Cele descrise și definite în sinod în legătură cu cinstirea icoanelor sînt atît de limpezi și de străvezii, încît orice înțeles obscur și îndoielnic se poate ușor limpezi și înlătura. Așadar, ceea ce spunem aici pe scurt, sinodul le confirmă în foarte multe locuri, dintre care nu ne va fi rușine să mai reproducem unul sau două.

În epistola papei Adrian către împăratul Constantin și către maica sa Irina se spune : «O, ce nebunie din partea celor ce strigă contra credinței și a religiei creștine, încît afirmă că «nu trebuie să cinstim cu adevărată închinare icoanele sfinților⁹⁰, în care sînt redată chipurile Mîntuitorului, al Maicii Sale și ale Sfinților». Or iată ce a stabilit sinodul despre lucrarea care are loc prin sfintele icoane : «Prin puterea lor se ține lumea și prin mîntuirea adusă de ele trăiește neamul omenesc»⁹¹, adăugînd și pilda următoare : «Prin cruce, la vederea șarpelui, poporul israelit credea că e eliberat de otrava omorîtoare, iar despre cei ce privesc și cinstesc chipul Domnului Hristos să nu credem că se pot mîntui ? Să nu aducem o hulă atît de nerușinată». Mai adaugă Sfîntul Adrian⁹² tot acolo și justifică și mai limpede temeiul cinstirii sfintelor icoane : «Mă închin și le sărut... pentru că prin mijlocirea lor (a celor reprezentați în icoane) cîștig bunăvoință de la preamilstivul Dumnezeu și nădejde că-mi dă iertare de fără-delegi ; de aceea și chipurilor din icoanele lor le aduc cinstire adevărată⁹³, adică nu într-un chip obscur și înțeles îndoielnic».

87. Παρρησία, cum se exprimă după limbaj grecesc, încă o dovadă pentru familiarizarea lui Cantemir cu graiul Ceasloavelor și Acatistierelor grecești.

88. Harduin IV 7—8. Mansi XIII, 960. Hefele-Leclercq, *Histoire des Conciles*, III, 2, p. 660 ș. u. Baronius (Anale, 9, 77—88). A tipărit-o cel dintii. 89. ΠΕΡΒΟΕ ΟΥΧΕΙΕ, f. 6v.

90. Migne, P. L., 96, 1225—1226. 91. Harduin, IV, 85—86.

92. Desigur, izvorul folosit de Cantemir a fost opera unui romano-catolic, care încă pe la 1700 știa de canonizarea papei Adrian.

93. Cantemir citează în grecește, τιμῶ καὶ ἀροῦχυνῶ φανερώς.

Într-o altă mărturisire, de astădată a lui Stavrachie, episcopul Calcedonului, tocmai pentru a da răspuns acelei expresii obscure (εἰς εἰκόνας = în sensu) spune că icoanele trebuie cinstitute «ca fiind un fel de arvună a mântuirii noastre»⁹⁴, deoarece în ele cinstim pe cel reprezentat pe ele, bine știind că creștinii nu îndumnezeiesc icoanele, ci-și amintesc de cultul sfinților lui Dumnezeu, contemplându-i cu râvnă și cu credință și chemînd pe Dumnezeu și zicînd: «Binecuvîntat este Dumnezeul acestui sfînt și al tuturor sfinților»⁹⁵. Mai multe în disputa dintre iudei și mahomedani.

Cum s-a mai spus, «icoanele sînt podoaba bisericii și cuvintele Evangheliei prinse în pictură», ori în același sens «chipul e mai mare decît cuvîntul»⁹⁶. Iar dacă expresiile Catehismului «în sens de îmbrățișare și sărutare afectuoasă» nu au acest înțeles, atunci, mă rog, nu văd ce mai vreau altceva. Dar, în fine, vom reveni mai încolo.

8. Mai observă autorul nostru că *ceea ce sinodul al șaptelea spune sau istorisește ne-ar vorbi de o altfel de închinare...*⁹⁷.

Foarte moleșit și cu prea multă slăbănogeață se cugetă! Doar ceea ce prezintă sinodul ca definiție și dogmă se expune în chip narativ sau, ca să zicem așa, istoric. Dar pe cît e de dogmatică definiția aceasta («credința sinceră și supremă, precum și latria în duh se aduc numai lui Dumnezeu») ⁹⁸, tot așa este și ceea ce spunea diaconul Epifanie cînd a citit: «Cine nu știe că printr-o icoană pe care n-am cinsti-o cuviincios noi ne referim tot la acela, al cărui chip este pe ea?»⁹⁹. Și tot acolo afirmă Sfîntul Vasile că cinstea icoanei trece asupra celui ce s-a nevoit în sihăstrie, pe cînd Sfîntul Atanasie zice că cine cinstește un tablou, cinstește pe regele zugrăvit acolo, iar Sfîntul Ioan Gură de Aur zice: «Au nu știi că dacă ai batjocorit chipul regelui, prototipului acestei vrednicii îi aduci jignire!»¹⁰⁰.

Deci sinodul nu «povestește» în mod istoric, ci fixează în mod definitiv și dogmatic închinarea, care sub forma latriei se cuvine numai lui Dumnezeu, iar cea onorifică (sau care se reduce numai la cinste și închinare relativă, cu tot ce se ține de ele) se atribuie tuturor sfinților și icoanelor lor, cum se poate vedea și la Epifanie: «Nu încetează adevărații închinători în duh și adevăr să aducă adorare lui Dumnezeu, iar sfinților numai cinste relativă și comemorativă, îmbrățișîndu-le și sărutîndu-le chipurile»¹⁰¹ etc.

9. Mai zice «Catehismul»: «Drept aceea să știi că atunci cînd te închini la icoane etc., atunci Domnului să aduci toată supunerea ta»¹⁰².

Pentru ca copiii ortodocșilor să poată înțelege limpede și clar dogmele creștine, trebuie făcute distincții clare. Astfel, cînd te însuflețești în fața icoanei Mîntuitorului să aduci și «supunere» și «adorare», să știi că cinstea și adorarea aceea nu se aduc lemnului, nici culorilor, nici materiei numai pentru simplul fapt că sînt icoană, ci pentru că cinstea și adorarea — cum de atîtea ori s-a spus — se referă la Mîntuitorul însuși, al cărui chip și nume sînt pe icoană. Nici rugîndu-te înaintea icoanei să nu zici «icoană a Domnului, mîntuiește-mă!» ci căutînd spre ea cu cuget evlavios și smerit, să zici: «Doamne Iisuse Hristoase...» căci a Lui umanitate reprezintă icoana. Tot așa, cînd te închini la icoana Maicii Domnului, să nu zici: «icoană a Născătoarei, mijlocește la Dumnezeu pentru mine păcătosul», ci zi așa: «Prea sfîntă Născătoare de Dumnezeu, a cărei icoană o privesc și sărut, mijlocește la Dumnezeu și Fiul tău».

Tot așa să faci cînd te închini lui Dumnezeu înaintea icoanelor sfinților, așteptînd ajutorul celor reprezentați acolo, spunînd cu credință tare că prin mijlocirile și întrepunerea lor, rugăciunile tale vor fi nu mai puțin ascultate decît ale lui Tobie și ale îngerului¹⁰³. Dacă așa s-au înțeles lucrurile, pasajele următoare exprimate de

⁹⁴ ὡς ἀρραβωνα τῆς σωτηρίας ἡμῶν οὐσα.

⁹⁵ Sess. 5, Mansi XIII, 180. Tot acolo și disputa respectivă.

⁹⁶ Sess. 4, Anast. Bibliot., P. L., 129, 280.

⁹⁷ Citat în slavonește, *περὸς οὐχενίε*, f. 6 v.

⁹⁸ Definiția e redată de Cantemir și cu text grec, Mansi XIII, 374.

⁹⁹ Harduin IV, 451 ș. u. Mansi, XIII, 252 ș. u. Migne, P. L., 96, 1226.

¹⁰⁰ A se vedea și observațiile lui Leclercq, *Hist. des Conciles*, III, 2, p. 1215—1216.

¹⁰¹ *Ibidem*.

¹⁰² *Περὸς οὐχενίε*, f. 7 r.

¹⁰³ Tobie III, 1—16.

autor cu adverbul exclusiv «*numai*» («în schimb icoana s-o cinstești *numai* cu o venerație afectuoasă») ¹⁰⁴ nu-și au rostul, căci după înțelesul drept al ortodoxiei așa se cade să înțelegi și să tălmăcești: că sfintele icoane nu trebuie iubite, cinstite și sărutate numai din respect pentru sfințenia și valoarea lor intrinsecă, ci tocmai de aceea trebuie să crezi și să speri în ele, pentru că, prin cinstirea ce o aduci celor zugrăviți pe icoană, le vei cere de la Dumnezeu să te împărtășești și tu din sfințenia sfinților. Căci după cum Dumnezeu preamărește pe cei ce-L măresc pe El, tot așa va mări și El pe cei ce preamăresc pe sfinții care au cinstit și adorat pe Dumnezeu în duhul adevărului și în credința slujirii latreutice. Deci numai lui Dumnezeu i s-au adus mulțumiri și s-a adus și adorația latriei ¹⁰⁵, pe câtă vreme sfinților și icoanelor din biserică le aducem numai închinarea «duliei». Să știm deci că cinstirea icoanelor nu va fi determinată doar de faptul că ele cuprind pictura Mîntuitorului, a Maicii Lui ori a unui sfînt, nici că chipurile lor sînt așa-zicînd niște reprezentări slabe și uscățive, ci prin mijlocirea picturii sufletul zburînd mai sus, prin prototipul zugrăvit se avîntă, pe cît poate, tocmai spre desăvîrșirea dumnezeirii de unde coboară, din puterea sa împărătească, toată darea cea bună și tot darul cel desăvîrșit» ¹⁰⁶, adică se așteaptă s-ajungi la sfințenie, la imitarea virtuților, la tăria credinței, la desăvîrșirea alergării și la cununa bunelor nevoințe.

Dacă însă icoana lui Hristos numai pentru acel simplu motiv o cinstim și o prețuim, pentru că prin ea ne referim la Hristos, atunci ai putea zice că fără îndoială și chipul marelui Alexandru Macedon tot așa e cinstit ca și al lui Hristos, pentru că și chipul lui îl socotim de preț, mai ales pentru simplul și hotărîtorul motiv că e pictat de Zeuxip ¹⁰⁷ și e «plăcut» pentru eleganța picturii, pentru vechimea lui și pentru valoarea reprezentării unui monarh atît de viteaz. Ori icoanele nu trebuie cinstite *numai în înțelesul* că sînt obiecte de preț și sfinte, pentru reprezentarea feței lui (tare imperfectă e această motivare și nu satisface deloc credința ortodoxă), ci de aceea sînt dorite ele, pentru că, după cum afirmă același sfînt sinod prin gura aceluiași Sfînt Epifanie ¹⁰⁸: «Icoanele trebuie cinstite și le onorăm și le sărutăm. Dar și chipul și lucrarea sfintei și de viață făcătoarei cruci se cinstesc la noi chiar și fără rugă specială și sîntem mulțumiți că prin ea ne sfințim (observă aici cauza finală și perfectă a sfințirii!), iar prin adorarea ce i-o aducem Domnului ne însemnăm cu degetele pe frunte și prin aer, sperînd că prin acest semn alungăm demonii. Tot așa și prin icoană, prin numirea numelui redăm onoarea originalului, iar salutînd-o și închinîndu-i-ne cu cinstire ne sfințim pe noi înșine. Și prin sfintele vase, pe care le avem, le venerăm și le îndrăgim, nădăjduim prin ele aceeași sfințenie. Și tot așa trebuie să înțelegem și să credem și despre moaștele sfinților.

10. Se întrebă autorul: «*Cine greșește împotriva poruncii a doua?*»

— S-ar putea spune că cei dintîi greșesc toți cei ce tălmăcesc într-un sens mai dubios decît cum a crezut și învățat de la începuturile ei pînă azi Biserica ecumenică, stabilind și hotărîri sinodale la modul în care trebuie cinstite în chip ortodox icoanele.

— În al doilea rînd, păcătuiesc toți aceia care atribuie sfintelor icoane sau oricăror lucrări de mîini omenești adorare latreutică ce se cuvine numai lui Dumnezeu cel unic în ființă și întreit în persoane, cum au făcut păgînii și idolatrii, sub care

104. Περὸς οὐρανίου f. 7 r, în slavonă.

105. Cantemir revine la sfîrșit (p. 221—230) asupra terminațiilor «*Λατρεία, διουλεία, υπερδουλεία προσκυνησις*», pe care le ia după lexiconul lui Varinius. 106. Iacob I, 17.

107. Pictor din Heracleea pe la 90 î. Hr. (după alții pe la 220), a pictat mai ales teme istorice. Sub acest nume s-a păstrat în Bizanț și o statuie colosală executată sub Severi. Nagler u. A, *Neues ollg. Künstlerlexicon*, 25 Band (1835), p. 254. Să nu-l fi confundat cu Zeuxis, celebru pe la 300 a. Hr. despre care cînd a murit s-a spus că «s-a dus și arta cu el»? A pictat în mozaic figurile Penelopei (ἠθηκυδον), atleti, pe Alexandru cel Mare etc. Vezi Plinii secundi, *Hist. naturalis*, II (Paris 1723) p. 691—692.

108. Ibidem. O altă traducere latină la Anast. Bibliot., Migne, P. L., 129, 426. Cantemir citează, dar și comentează aici cu cuvinte proprii. Să fi avut la îndemînă și pe Bellarmini, *Disputationes de controversiis fidei christianae*, II (Paris, 1603)?

numire generică se cuprind și autolatrilor sau cei mândri, gastrolatrilor sau cei al căror Dumnezeu este pînțelele și zgîrciții, pentru care aurul, argintul și tot ce înseamnă bogăție constituie un idol, ca și orice altă nebunie de felul acesta.

— Greșesc, în al treilea rînd, toți cei ce cred că o icoană mai veche ar trebui cinstită mai mult decît una nouă, sau dacă-i ferecată în aur, în argint sau pietre scumpe și nestemate ar fi mai de cinste decît cele lipsite și goale de astfel de podoabe.

— În al patrulea rînd greșesc cei care cred că o icoană cunoscută ca făcătoare de minuni ar fi de condiție superioară și de o cinste mai mare decît celelalte.

— În sfîrșit, în al cincilea rînd păcătuiesc foarte greu și cei care calomniază pe creștini că ar fi idolatri (cum flecăresc ereticii actuali) sau iconolatri¹⁰⁹. Asemenea lor și suferind de aceeași meteahnă sînt și cei ce numesc pe ortodocși artolatri și vinolatri etc. Or, creștinii ortodocși, cum a citit în sinod și diaconul Epifanie, nu au atribuit adorarea în duh și adevăr nici icoanelor, nici chipului sfintei cruci, după cum n-au confecționat niciodată vre-o icoană în care să fi redat ființa divină, invizibilă și inteligibilă, bine știind că «duh este Dumnezeu și cei care i se închină, în duh și în adevăr trebuie să i se închine»¹¹⁰, «căci adorarea și cinstirea latreutică se aduce numai lui Dumnezeu celui în Treime lăudat»¹¹¹.

Așadar, făcînd aceste două distincții și eliberîndu-le de orice dubiu și de orice urme de înțeles obscur, sfîntul sinod ecumenic și prin el sfînta Maică Biserica le-a propus fiilor săi ce și cum să creadă și să înțeleagă cele ce sînt de prisos și cele care provoacă mai curînd încurcătură decît strălucire picturilor și sînt străine și externe, a poruncit să le respingem și să le înlăturăm.

11. Se mai obiectează «că nu-i greu să judeci, după tîlcuirea amintită a Sinodului, cine este cel ce aduce icoanei slujire nelegitimă și interzisă; de pildă: unii își aduc icoana în biserică și acolo se închină înaintea ei»¹¹².

Tot așa trebuie spus că nu era greu să dai la lumină învățătura cea curată și limpede a sfîntului celui de-al șaptelea sinod în legătură cu felul cum trebuie cinstite icoanele, ca să știe fiecare în mod neîndoielnic ce fel de cinstire trebuie adusă creatorului și ce fel creaturii. Dar despre acest lucru, pe cît gîndesc, am spus destule în cele de dinainte. Dar ne cere tema să mai aducem spre confirmare încă vre-o cîteva argumente, pentru ca să stăm puțin de vorbă în legătură cu concluzia ce trebuie scoasă.

Obiectează «Catehismul» că unii își iau icoana de acasă și o duc la biserică și acolo se închină înaintea ei. Se vede că mult va mai trebui să asude nu numai mintea copiilor și începătorilor, ci și a celor învățați și bătrîni pînă să înțeleagă sensul acestei prea serioase și prea grele afirmații. Căci cine dintre creștini va fi chiar atît de lipsit de minte încît să nu știe că nu numai icoanelor aduse de acasă, ci și celor din biserică același fel de cinstire și închinare li se se aduce, ca și celor aflate prin casele oamenilor, prin piețe, pe la răspîntiile drumurilor sau în orice alte părți. Cu același fel de venerație trebuie cinstite. Totuși, să nu creadă cineva cu și mai multă stîngăcie că ar fi intenționat autorul să socoată că păcătuiesc împotriva acestei sfinte porunci cei ce aduc de acasă icoana pentru ca tocmă în biserică să se închine ei! Așa ceva ar trece măsura dreptei judecăți! Dacă nu mă înșel, el ar fi vrut să combată o anumită credință simplistă și nevinovată, dar desigur exagerată, a unor țărani sau a unor babe, care din ignoranță atunci cînd intră în biserică mai întîi se opresc să se închine tocmai lîngă candela aprinsă de la icoana care se întîmplă să fi fost adusă ori de ei, ori de bunicii lor și care poate că reprezintă pe patronul lor. ori, în fine, va fi fost dăruită de ei pentru împodobirea bisericii. Aici le place lor mai mult să se roage. Desigur însă că aceștia se închină tot numai la Dumnezeu, pe care-L roagă — prin mijlocirea patronului lor — să aibă milă de ei. Și anume, după ce se va fi închinat cît i-a plăcut la icoana patronului și va trece să se închine și la cele-

109. Indeozebi calvinii și socinienii atacau cel mai mult pe închinătorii icoanelor. Calvin (*Instit.* II, 11) declară că prin icoane se contravine Decalogului. J. Dalläus, *De cultibus religionibus latinorum*, Geneva, 1671, iar după ei mulți, pînă și irenicul Ed. Stillingfeet, episcop englez (†1699), iar un Daunoy se speria de mulțimea dezbinărilor.

110. Ioan IV, 24.

11. Ultimul alineat și în grecește.

112. *Первое оучение*, f. 7 v.

alte sfinte icoane din dreapta și din stînga, omul se va întoarce și va face cîte o salutare către cei din jur, ocupîndu-și apoi locul — parcă în chip posesiv — în fața icoanei «lui» și căutînd de acum încolo să urmărească mai departe slujba. Dar dacă — pe motivul tot al unei astfel de obișnuințe simpliste — cineva îndrăznește să i se opună, cu reverința cerută, omul îi «cedează locul» și trece în altă parte.

De aceea, pentru a limpezi graiul mai încurcat al autorului, ar trebui eliminat atît din propoziția de sub nota 9 a capitolului precedent, cît și în acesta de acum expresia adverbială «numai», așa cum ar trebui la locul ei propriu și cuvenit, în sensul că «unii aduc icoana la biserică și *numai* acolo i se închină». Numai că dacă lucrul acesta are loc în urma unei dispoziții speciale, atunci cei ce pot fi dovediți vinovați de o prostie ori de o greșală atît de mare, desigur că trebuie condamnați fără cruțare. Dacă însă acest obicei continuă dintr-o naivitate proastă — ceea ce aș crede cel mai mult — socotind că numai la acea icoană să te închini, pe care tu iar nu altul ți-ai pus-o în biserică, atunci după învățătura din *Mărturisirea ortodoxă*, cu frățescă și părintescă admonestare și certare trebuie corecți mai curînd preotul decît sărmanii țărani, pentru ca nu cumva printr-o obișnuință prea îndelungată această religiozitate exagerată să se transforme fie în superstiție, fie în dispreț față de icoane. Așadar, pentru ca de acum încolo copiii creștinilor, urmînd fără a-și da seama viața simplistă și cu obiceiuri moștenite din părinți, să nu cadă în aceeași greșală, ar trebui învățați scurt și limpede în așa fel încît să știe că cei care se închină numai la icoana adusă în biserică, pe cînd pe celelalte ori că le neglijează ori le crede că nu sînt vrednice de aceeași cinstire și închinare, unii ca aceștia rău judecă și nu lucrează ortodox.

Tot așa de grav greșesc și cei care interzic altuia să se închine la icoana patronului sau a oricărui alt sfînt aduse de el în biserică. La fel trebuie socotiți și cei ce cinstesc cu evlavie mai mare icoanele ferecate în aur ori argint ori în alt chip împodobite, sau dacă au fost găsite cumva pe sub ruini vechi, prin paduri ori în locuri deșarte. Doar cinstea arătată sfintelor icoane și închinarea care li se cuvine e aceeași pentru toate (singurul lucru care contează este că trebuie puse în legătură cu prototipurile lor). Sinodul al VII-lea Ecumenic s-a pronunțat la fel, fără nici o deosebire, pentru toate, nelăsîndu-se influențat de părerea că dacă ar vedea unele icoane așezate în locuri mai de frunte ale bisericii, prin asta ar și da să înțeleagă că acelea ar fi mai de vază decît altele. Or, copiii trebuie să știe că nu ordinea în care sînt așezate, ci ceea ce reprezintă ele, aceea dă tonul.

De pildă, în altar, pe sfînta masă, sub Sfînta Evanghelie, ca și cum ar ținea locul ei, se află sfîntul antimis, în care se află și moaște de-ale unor sfînți. Tot în altar, în partea de răsărit aflăm sfînta cruce și icoana Născătoarei de Dumnezeu. La stînga intrării, sau la dreapta cînd ieși, se află un locșor unde se pun sfintele vase: sfîntul potir, discul, lingurița, steaua, copia etc. În absida altarului se obișnuiește a se picta icoana Maicii Domnului cu inscripția «*πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν*» (cea mai desfătăată decît cerurile), iar de jur-împrejur, pe pereți, se înșiră chipurile sfînților părinți, ale patriarhilor și ale altor sfînți. Pe ușile zise împărătești se zugrăvește Bunavestire, și chipul celor 4 evangheliști, iar pe celelalte două uși, ale diaconilor, fie chipuri de vechi ierarhi, fie de arhangheli păzitori, după cum tot aici și nu în alt loc se zugrăvește tîlharul care prin credință a ajuns în rai și prin mărturisire îl răsplătește¹¹³.

Pe sfînta catapeteasmă, primul loc îl ocupă sfîntita icoană a Cuvîntului divin făcut om, cu inscripția «Iisus Hristos Domnul atotțiitorul»¹¹⁴, iar în dreapta icoana Maicii lui Dumnezeu și Fecioara, cu inscripția $\overline{MP}$ $\overline{OY}$. La stînga Mîntuitorului se cinstește icoana sfîntului în cinstea cui e dedicată biserică, după cum în stînga Născătoarei de Dumnezeu ne întîmpină icoana Sfîntului Ioan Botezătorul sau a altuia din șirul Sfînților Părinți ori ale mucenicilor, de pildă. Sfîntul Nicolae, Sfîntul Spiridon, cei Trei Ierarhi, Mucenicii Gheorghe, Dumitru etc. sau chiar sfînți locali ca Sfînții Petru, Ioan, Filip etc. ai Moscovei ori sfînții Teodosie și Antonie din Pecerska Kievului¹, ori azi

¹¹³. În afară de ce va fi învățat de la Ieremia Cacavela (în lucrarea căruia «Explicarea liturghiei» (Iași 1697) nu se cuprinde astfel de descrieri). Cantemir putea cunoaște problemele acestea din «ermiunile de pictură» ca și din faptul că din familia lui erau ctitori de mînăstiri, o mătușă călugăriță etc. *Vita Cantemiri* p. 1—2. ¹¹⁴. În text, în slavonește.

în Petersburg Sfântul Alexandru Nevski — și tot așa trebuie înțeles și de alți sfinți locali.

În rîndul al doilea de pe catepeteasmă se înșiruie icoanele praznicelor zise împărătești¹¹⁵, în al treilea rînd ale apòstolilor, în al patrulea ale proorocilor, în al cincilea — și cel din urmă — icoana Mîntuitorului răstignit și a celor ce stăteau lîngă el: mama Lui și Sfîntul Ioan, pe care i-a încredințat unul altuia din înaltul Crucii, precum și ceata femeilor mironosite care au urmat pe Domnul pînă la sfîrșitul patimilor și care vor vedea cele dintîi învierea Lui. Tot așa, vîrfurile cupolei bisericii îl împodobesc icoana Mîntuitorului — Pantocratorul, iar ceilalți pereți din patratele corpului bisericii reprezintă scene diferite din Evanghelie, chipuri de sfinți și de sfinte mucenite, povestiri pictate ale minunilor Domnului. Deasupra ușii de la intrare, pe primul pătrat, se obișnuiește a se zugrăvi scena învierii de obște precum și a dreptei și înfricoșătoarei judecări, împreună cu cele despre viața viitoare, la dreapta adică sînul lui Avraam, iar la stînga, locurile celor ce vor fi condamnați, adică focul gheenei cel nestins, al viermelui ce nu doarme niciodată și al scrișnirii dinților, cu abisul chinurilor iadului și cu îngrozirile care nu se vor sfîrși.

Aceasta e rînduiala așezării sfintelor icoane în biserici, confirmată prin uz îndelungat nu numai de biserica întregă, cît mai ales statornicită în așa fel de orînduiri vechi ale Bisericii primare, încît nu că acesta sau acela din sfinții Bisericii trebuie cinstit mai mult sau mai puțin, nici că aceasta sau aceea din icoane sînt mai aproape de sfînta sfintelor, ci după cum ierarhia cerească (pe care ne-o descrie Sfîntul Dionisie Areopagitul¹¹⁶, ucenicul Sfîntului Pavel) distinge una de alta, în cetele sale, puterile de sus și netrupești, tot așa și biserica pămîntească și văzută a lui Dumnezeu în totalitatea ei, în imaginea trecutului, a prezentului și a viitorului trupului său, n-a vrut să aibă nimic neorînduit, nici să se săvîrșească ori să se vadă ceva confuz în ea. Căci după cum stea de stea se deosebește după lucire, tot așa în biserica Domnului și dreptii strălucesc peste tot ca stelele, dar și în chip singuratic fiecare stea împodobesc în felul ei tîria cerului, tot așa și chipurile sfinților în parte și toți la un loc împodobesc pereții bisericii. Altfel, sfîntul sinod ecumenic nu recunoaște de biserică pe aceea care nu e împodobită cu icoane: «Acel lăcaș pe care nu-l împodobesc chipurile, nu-i biserică»¹¹⁷. Dacă însă, spre deosebire de această părere, nevinovăția specifică a celor mărginiți ar arăta ceva în plus despre felul cum cred ei c-ar trebui cinștile icoanele, greșeala ignoranței lor va trebui îndreptată încet și cu blîndețe, păstrînd însă cu tărie și cu stăruință rînduiala pe care *Mărturisirea Ortodoxă* tipărită slavonește la Kiev o definește așa: «Dacă cineva, din prostia lui, se închină altfel decît zicem, mai bine se cade ca unul ca acesta să se învețe, decît să fie scoasă din biserică închinarea la sfintele icoane»¹¹⁸.

12. Catehismul» mai obiectează că *unii nici nu vreau să se închine dacă nu văd icoane*»^{118bis}.

Această afirmație a autorului pare că are în vedere religiozitatea exagerată a celor simpli, care, intrînd în casă și nevăzînd icoana, socot că nu-i creștinesc lucru să-ți faci cruce, după cum e obiceiul, dacă nu ai cui să-i adresezi acest semn de adorație. Dacă oamenii mai reduși fac acest lucru socotînd că lui Dumnezeu nu trebuie să i te închini dacă în acela loc nu se văd crucea sau icoana Lui, atunci avem de-a face cu un abuz și cu un obicei rău. Dacă însă, pe temeiul motivelor mai sus amintite, se face acest lucru în chip superstițios, atunci zic cu totul altceva.

115. În text, în grecește, δεσποτικά. Să fi folosit în grecește, «Erminia»? Nu-i exclus, mai ales cît timp a stat la Istanbul. Pare însă a fi avut sub ochi și imagini pictate, pentru că realismul descrierii confirmă acest lucru. A se vedea V. Grecu, *Cărți de pictură bizantină...* Cernăuți, 1936, p. 20 ș. u.

116. Bine a observat H. Beck (*Kirche u. Theol. Literatur im byz. Reich*, München 1963, p. 301) că în teologia icoanelor și în special a Sfîntului Ioan Damaschinul a biruit teologia energiilor teandrice a lui Dionisie Areopagitul. Se știe că scrierile lui au fost de mult cunoscute Apusului. R. Roques, *L'univers dyonisien*, Paris 1954.

117. Scrisoarea papei Adrian către împărăteasa Irina (Migne, P. L., 96, 1231).

118. «Art. 226, p. 82», iar în ediția Roșca p. 154.

În primul caz spun, aşadar, că avem de-a face cu un abuz, totuşi nu pentru că el ar fi rămas dintr-o orînduială strîmbă şi principial potrivnică credinţei ortodoxe, ci pentru că, cu trecerea vremii, ceea ce se înţelesese bine şi corect a ajuns să degenereze, din lipsă de învăţători şi din neglijenţă, într-un fel de superstiţie. Căci rînduiala de bază şi primordială a Bisericii a fost că toţi creştinii, cînd au de gînd să înceapă un lucru, îl încep cu semnul crucii, şi cu invocarea numelui lui Dumnezeu. Pe baza acestei legi generale, oricine intra sau ieşea dintr-o casă, era dator înainte de toate să se întărească prin semnul crucii şi abia după aceea să salute pe capul familiei ori să-şi ia rămas bun de la el. La acest fel de salutări, trei cauze trebuie luate îndeosebi în considerare, dintre care cea dintîi este că trebuie să împlinim o poruncă a tradiţiei bisericeşti. A doua, să mărturiseşti că tu eşti un ostaş al lui Hristos, că porţi armele lui în mod public şi în faţa oamenilor (căci semnul crucii, în afară de biruinţa pe care o aduce asupra duşmanului întegului neam omenesc, mai este şi simbol al credinţei creştine, cum s-a mai arătat şi în alt loc). În sfîrşit, în al treilea rînd, să mulţumim Domnului că acolo unde intrăm e o casă creştină, pe care o împodobesc crucea şi icoana şi că nu idolul sau altceva superstiţios ne apasă în viaţă.

Pentru aceste pricini, vechii creştini obişnuiau să-şi facă semnul crucii cînd intrau în vreo casă creştinească ; în schimb, cînd intrau într-una eretică sau păgînă (pentru care crucea era o sminteală sau o batjocură)¹¹⁹, nu se mai închinau pentru ca să nu dea impresia că arungă mîrgăritare la porci¹²⁰. Căci cine judecă şi crede creştineşte, dacă intră într-o capişte idolească ori într-o casă unde se aduc jertfe idolilor răi sau chiar şi numai într-o casă, unde se tăgăduieşte dumnezeirea lui Hristos, e nepotrivit să-şi facă acolo semnul crucii —, pentru că însuşi Mîntuitorul opreşte astfel de mod de a întîmpina pe cineva nu numai în casă proprie, ci şi pe drum public.

Tocmai pentru un astfel de motiv Sinodul al VII-lea Ecumenic defineşte : «Biserica pe care n-o împodobesc icoanele nu-şi are rostul ca atare»¹²¹ (cu toate că Dumnezeu e prezent oriunde şi pretutindeni trebuie adorat). Atunci tot pentru un astfel de motiv şi casa creştinului pe care n-o împodobesc icoana sau crucea nu are temeii de a fi socotită casă creştinească şi atunci nici acela nu greşeşte care, intrînd într-o astfel de casă, unde nu se vede nici un semn de credinţă creştină, ar înceta de a-şi mai face cruce ori de a se mai închina lui Dumnezeu, cu toate că, după cum am zis, Dumnezeu trebuie cinstit şi preamărit pretutindeni şi în toată vremea.

Astăzi în întreagă Biserica greacă şi în cea aproape a tuturor naţiunilor care cuprind în familia Bisericii Ortodoxe de răsărit şi de apus nu totdeauna cînd se întîmplă să intre cineva într-o casă creştinească (ca să nu mai vorbesc de una păgînească) se salută făcîndu-şi cruce ; dar nici n-ar zice cineva că se greşeşte, pentru că pe păgîn nu trebuie să-l saluţi ortodox iar pe creştin (de a cărui credinţă, cel puţin la aparenţă, nu-i nici o îndoială) nu pot fi sigur, dacă-l saluţi, că nu provoci cumva ciudă. Desigur că într-un asemenea caz înseamnă să cauţi să alegi mîrgăritarele dintre orz, pe cînd în celălalt deloc.

Din exemplul pe care l-am dat urmează că neşlefuirea sau mai corect spus religiozitatea simplistă a poporului rus trebuie educată cu dragoste frăţească şi cu afecţiune părintească şi cercetată cu bunătate şi cu bunăvoinţă şi anume :

— Dacă vei intra într-o casă creştinească, în care indiciile şi mărturiile de credinţă ortodoxă sînt vizibile, fie că-ţi faci cruce, fie că nu, să-ţi păstrezi credinţa launtrică (pentru că Dumnezeu cel ceresc cunoaşte şi cugetele cele mai ascunse). În schimb să ştii că, cu excepţia Bisericii rutene, toate Bisericile fac azi salutare deplină (fac cruce înaintea icoanei).

— Lui Dumnezeu trebuie să ne închinăm atît în Biserici, în case particulare, în pieţe unde se află troiţe, cît şi pe cîmp, în pădure, în pustietăţi şi pretutindeni, chiar dacă nu se află icoane, căci rugăciunea nu se face icoanei, ci celui reprezentat pe ea.

Dacă atunci cînd vei intra într-un templu ori în vreo locuinţă pe care n-o împodobeste nici o icoană şi socoţi că acelea nu-s nici biserică creştină, nici casă de creştini, atunci nu-i neapărat de lipsă să te închini acolo lui Dumnezeu — care trebuie adorat oriunde, chiar într-o cocină de porci — decît să arunci mîrgăritarele îna-

118. În slavoneşte.

119. I Cor. I, 23.

120. Matei VII, 6.

121. După Isidor Pelusiotul, *Epist.* lib. 4, 75, pasaj amintit şi în dezbaterile Sinodului al VII-lea Ecumenic, sesiunea I, Anast. Bibliot., P. L., 129, 217.

în fața celor mai sălbatice dintre animale, care le vor călca ori le vor devora pe loc întocmai ca pe orz ¹²².

— Dacă vrei să te închini lui Dumnezeu fie în cămăruța la retrasă, fie în chip deschis ori în pădure, într-un deșert sau oriunde, să nu-ți închipui că acolo nu te poți închina Domnului pe motiv că acolo n-ai nici o icoană, ci să știe omul care păstrează credința ortodoxă că avem pe Dumnezeu pretutindeni, că avem pe Maica Domnului pretutindeni ¹²³, tot așa pe sfinții și icoanele lor pretutindeni și că nu ne poate sta împotriva nici înălțimea, nici adâncimea și nici orice alte întinderi spațiale; cum amintește și Sfântul Pavel, nimic nu reușește să ne poată despărți de dragostea lui Dumnezeu ¹²⁴.

— Să știe creștinul că foarte greu păcătuiește acela care se mărturisește ca atare, dar nu păstrează în casa sa semnele respective: crucea și icoanele, jignind astfel pe fratele său ori punându-l pe gânduri să creadă că ori nu-i cu totul creștin, ori făcând din el pînă la urmă un disprețuitor al icoanelor și deci chiar un eretic.

Așadar din cele spuse trebuie înțeles limpede că nu trebuie învinuiți din capul locului și fără nici o distincție acei creștini simpli care dacă nu văd icoane nici nu vor să se închine Domnului. Căci ei nu fac acest lucru pentru motivul că Dumnezeu n-ar exista acolo unde nu se află nici icoana Lui, ci cred doar — și pe bună dreptate — că o casă fără icoane nu-i o casă creștinească, iar stăpînul sau locatarul ei nu sînt creștini ¹²⁵. De pildă, dacă mi-ar arăta cineva o casă clădită în formă de biserică și mi-ar spune că aceea-i biserică, eu, pe loc uitîndu-mă la vîrfurile ei, unde ar trebui să se vadă înălțat semnul sfintei cruci, aș recunoaște imediat dacă aceasta e cu adevărat casa Domnului; dacă însă n-aș vedea crucea în vîrfurile ei, n-aș crede de loc că aceea-i casa Domnului, ci dimpotrivă aș declara că este o clădire oarecare de felul unei meschei turcești sau a unei sinagogi evreiești, încît într-o astfel de clădire nu mă voi mai închina lui Dumnezeu ca într-o biserică, deși ar trebui să mă închin lui oriunde mă aflu.

13. Mai observă «Catehismul»: «E știut că icoanele nu sînt cinstite numai cu închinare de simplă afecțiune, cum învață Sinodul al VII-lea Ecumenic, ci sînt respectate cu credință și în duh, adică toată nădejdea noastră ne-o punem în ele» ¹²⁶.

Într-adevăr prea aspru e criticată simplitatea unor creștini fără școală, în orice caz nu chiar cu motiv clar și plauzibil. Se știe că există ființe omenești atît de ignorante și de reduse încît cred că Dumnezeu nu trebuie adorat acolo unde lipsesc crucea și icoana (lucru de care am mai vorbit și în cele precedente). La fel există și de aceia care, vrînd să știe în ce colț e așezată icoana, întreabă unde este Dumnezeu? Aceasta, desigur, în mod abuziv și nedemn. Dar poate n-ar fi trebuit să vorbim atît de mult despre greșelile lor, cît mai ales despre lenea și neglijența dascălilor și preoților lor, care tînd pînă la piele lîna oilor lor, trag și pielea de pe carne, rod și carnea de pe os, sugînd și oasele pînă la măduvă, fără să se sinchisească să lege vre-o rană ori să tămăduiască vreun creștin zdrobit sau schilod! Vai, în ce mîini a ajuns corabia lui Hristos! Vai de vislele ei!

Căci într-adevăr trebuia să fi lucrat mai stăruitor sub imboldul dragostei și ar fi fost cu inimă mai simțitoare față de cei nevinovați sau mai simpli, ca unii care știu că trebuie să răspundă de un astfel de abuz. Or, reiese limpede pentru cine vrea să înțeleagă că preoții au greșit cînd au îngăduit prin nepăsarea lor să persiste în religia poporului ceva ce nu purcede din duh și adevăr.

122. Dacă prin «răsturnările» fundamentale aduse de reformele lui Petru cel Mare se întîlnesc cazuri cînd — mai ales protestanți, dar și unii boieri ruși — s-au simțit «emancipați» de formele evlaviei vechi, lucrurile nu trebuie exagerate. Cantemir se referă poate cam la ceea ce viza Procopovici cînd spunea că nu-s necesare luminarea și haina albă la botez. Hș Koch, *Russ. Orthodoxie*, Breslau, 1929, p. 129.

123. Pe lingă toată evlavia cuvenită unui ortodox, Cantemir, și ca umanist de formație superioară, dar și ca român, recomandă concepție și atitudini echilibrate, cam la mijloc între teologia speculativă greacă și cea sentimentală, slavă. 124. Rom. VIII, 35, 39.

125. Ca și în alte lucrări — *Istoria ieroglifică și altele* — Cantemir apare și aici luînd apărarea celor de jos. a poporului. 126. În slavonește.

Dar precum oarecînd papa Grigorie al II-lea, scriind lui Leon Isaurul, zicea între altele: «du-te în școlile unde copiii învață carte și spune-le: eu sînt călcătorul și prigonitorul icoanelor și ai să vezi că o să-ți arunce în cap toate icoanele!»¹²⁷, tot așa și acum (poate nu pentru același motiv, dar cu o justificare similară), dacă ar zice cineva: duceți-vă și intrați în casele țăranilor și spuneți tuturor de orice sex și de orice vîrstă despre icoanele din casele țăranilor: această icoană e Dumnezeu tău care te-a adus pe lume și în care crezi în duh și adevăr, iar acest lemn pictat sau sculptat în culori e însuși Dumnezeu și Mîntuitorul tău, care s-a răstignit pe cruce și a murit pentru tine! Pe loc vei auzi răspunsul lor: Nu! acest lemn e sfînta cruce, pe care au spînzurat iudeii pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, iar aceasta e icoana Domnului Hristos, a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu ori a părintelui nostru Nicolae și, tot la fel, fără nici o ezitare, îți vor răspunde și despre moaște. Și chiar dacă nu vor vedea pe icoane scris numele nici al unui sau altuia dintre sfinți, nu numai că nu vor spune că acela-i Dumnezeu, ci vor și tăgădui cu dreaptă credință că-i icoana Dumnezeirii.

Vrei dar să știi ce fel de om mărginit poate fi acela care la întrebarea: unde este Dumnezeu? să-ți răspundă prin aceea că-ți arată cu degetul un ungher din cameră, unde obișnuiește să pună icoanele și unde să-și facă rugăciunile, în duh și în adevăr? Atunci ascultă-l cu evlavie cuvenită în astfel de împrejurări cum se prezintă el în fața acestei icoane și se roagă lui Dumnezeu, fie dimineața cînd se scoală ori seara cînd merge să se culce și ai să-l vezi cum privește cu evlavie spre icoană și-l vei auzi cum rostește: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!» Dar niciodată el nu va zice: «icoană a lui Hristos, miluiește-mă!». La fel nu vei auzi: «icoană a Maicii Domnului, ajută-mă», ci: «Prea curată Născătoare de Dumnezeu, în tine mi-am pus toată nădejdea, fii mie mijlocitoare la Dumnezeu! Și tot așa va spune și cînd va invoca ajutorul și mijlocirea sfințelor moaște. Așadar reiese limpede că noi nu ne închinăm icoanelor în sens de adorare în duh și în adevăr, care se acordă numai lui Dumnezeu. Cel mult din simplitatea exprimării și din ignoranță numește chipul crucii, crucifix, iar icoanei îi zice «Dumnezeu». În schimb, dacă n-am pricepe cum am zis, acest raport de relație și de sinonimie — pe care cei simpli nu le înțeleg — am greși expunînd erorii — Doamne ferește! — toată Biserica Ortodoxă. Creștinul însă, chiar dacă nu mai arată această relație (care însă se pare că e destul de cunoscută de toți), atunci cînd se roagă la Maica Domnului zice: «Toată nădejdea spre tine mi-am pus-o, Maica lui Dumnezeu» și: «Prea sfîntă Maică a lui Dumnezeu slobozește-ne, ca una care ai putere nebiruită de toate necazurile, pe tine te rugăm etc»¹²⁸, toate acestea pentru că în mod cinstit și deplin cunoaște sfînta Biserică ceea ce demult încă a definit Sinodul al VII-lea Ecumenic atunci cînd a zis că «creștinii, atunci cînd mărturisesc despre icoane, comunică cu cel zugrăvit acolo, iar cu ea comunică numai după nume și nu după substanță»¹²⁹. Însă țăranul simplu, cu toate că nu știe ce însemnează «a comunica numai după nume, iar nu după substanță», totuși știe foarte bine și mărturisește că Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a fost cîndva răstignit pe cruce de iudei, iar acum trebuie să adorăm cu cinste icoana celui răstignit și chipul crucii Lui, fie că e în lemn, fie în aur, în apă, în aramă, oriunde și din orice material ar fi confecționată, lucru pe care îl și face.

Am auzit și eu și poate încă mulți alții vor fi observat că de altfel oameni foarte învățați și chiar doctori nu arareori în cuvîntările lor ori cînd stăteau de vorbă în particular, vorbind de icoana răstignirii îi spun simplu «răstignire» sau «crucifix», iar moaștelor Sfîntului Antonie cel Mare ori ale Sfîntului Spiridon le spun iarăși «Sfîntul Antonie», «Sfîntul Spiridon» etc., cu toate că nici chipul răstignirii nu este însuși cel răstignit, după cum nici moaștele nu sînt chiar Sfîntul Antonie ori Sfîntul Spiridon în persoană. Și după cum știm foarte bine că icoana răstignirii comunică cu prototipul său numai după nume, nu și după substanță, tot așa nici trupul, respectiv moaștele sfinților Antonie ori Spiridon, așa cum sînt ele lipsite de suflet, nu sînt nici Antonie, nici Spiridon. Trebuie să observăm, și încă cu mare admirație, prevederea pe care pictorișii acestui popor ortodox rus o arată față de icoanele pictate de ei,

127. Harduin IV, 1 ș. u. Mansi XII, 959 ș. u. Hefele-Leclercq, *Histoire des Conciles*, III, 2, p. 660 ș. u. 128. Pasaje din troparul Acatistului. 129. Sessio VI, Mansi XIII, 286.

pricepîndu-se să fie în privința evlaviei și datorinței față de icoane cu mult mai atenți și mai prevăzători decît grecii (de la care au preluat și învățătura despre credință, ca și cea despre pictarea și cinstirea icoanelor). Căci pictorii greci obișnuiesc să pună pe icoanele pictate de ei numai numele sfinților respectivi: *ὁ ἅγιος Νικόλαος*, *ὁ ἅγιος Δημήτριος* etc. pe cîtă vreme pictorii ruși adaugă și expresiile *образъ свѣго Николата*, *образъ свѣго Димитрія* etc. (chipul sau «icoana sfîntului Nicolae» etc.) pentru ca să înțeleagă negreșit și să priceapă simplu acel norod că pictura nu este însuși sfîntul, ci e numai chipul și numele lui. Atunci cum vom mai îndrăzni, rogu-te, să mai atribuim țăranilor vina și greșeala că ei ar aduce icoanelor cult și adorare depline, în credință și în duh, ca și cînd le-ar aduce o adorare latreutică? Cîtuși de puțin, așa cum reiese și mai limpede mai ales de acolo că oamenii aceștia nevinovați, cînd citesc sau aud pe alții citind că aceasta este «icoana sfîntului cutare» sau cutare, sau atunci cînd stau în fața icoanei respective și se roagă — cum am mai amintit —, ei nu zic «sfîntă icoană a Născătoarei» ori a «sfîntului cutare», ci se adresează direct subiectului «Prea Sfîntă Maica lui Dumnezeu...», ori «sfinte Nicolae etc. vino și mijlocește pentru mine păcătosul!»

Așadar simplitatea acestor oameni nu trebuia ațîțată de cugete înfierbîntate și nici tulburată de vorbe întortocheate, ci cu frățească dragoste, cu învățatură și cu rîvnă pastorală trebuia luminată și corectată în așa fel încît la întrebarea: unde este Dumnezeu? el să nu mai arate cu degetul un colț sau un perete al casei unde sînt așezate icoanele, ci să răspundă că Dumnezeu este pretutindeni, Maica Domnului și toți sfinții Lui sînt în loc înflorit, în loc luminos, în loc de odihnă¹³⁰, bucurîndu-se cu mărire și gustînd din strălucirea măreției dumnezeiești, așteptînd cununa luptei celei bune și a alergării celei depline din mîna dreptului judecător, în ziua aceea a dreptei răsplătiri¹³¹. Iar cîtă vreme semnul crucii sau icoanele Domnului Iisus Hristos, a Născătoarei și ale altor sfinți sînt atîrnate într-un colț sau în peretele casei, constituie pentru noi o sarcină pastorală dusă din porunca dragostei pentru luminarea poporului, pe cînd dincolo de toate acestea avem un răspuns evlavios și cumințe al unui creștin ortodox. Pe temeiul acestei datorii de a învăța va fi declarat și păstorul — nu năimit, care sare pe aiurea — ci păstor bun, care intră pe poartă și care mîntuie și apără oile staulului lui Hristos de orice calomniator cu mult mai răpitor decît lupul¹³².

Tot pe un temei similar și tilcul ironic al «Catehismului» despre aceea că «toată nădejdea ne-o punem» în icoane¹³³ ar vrea să ne învețe, chipurile, printr-o explicație mai blîndă și mai limpede, că propriu-zis noi n-ar trebui să ne punem nădejdea în icoane (care nu sînt decît lemn pictat în culori sau sculptat cu scalpul), ci în persoana reprezentată acolo, desigur pe temeiul relației cu Dumnezeu sau cu stăpînul puterii celei nemărginite, în care se află sfinții, prin harul și încrederea pe care le-au cîștigat ei înaintea lui Dumnezeu, așa cum de atîtea ori am amintit. Or în legătură cu ceea ce hotărăște și interzice Sinodul al VII-lea Ecumenic despre cinstirea sfințelor icoane, pentru plăcerea cititorului, nu ne vom rușina să reproducem însuși textul sinodului: «Noi — zic Sfinții Părinți adunați la acest sinod¹³⁴ — ținem predaniile Părinților, iar pe cei ce adaugă sau scad ceva din textele hotărîte de Biserică îi afurisim. La fel acceptăm că icoanelor trebuie să li se aducă cinstire, iar pe cei ce nu cred așa îi dăm anatemei. Celor care iau spusele pe care Sfînta Scriptură le aduce contra idolilor ca și cînd acestea s-ar potrivi și contra icoanelor, le răspundem cu anatema. Celor care numesc icoanele idoli, anatema! Celor care stau conștient în legătură cu cei care înjură și ocărăsc icoanele sfinte, anatema! Celor ce zic că altcineva decît Hristos ne-ar fi scăpat de idoli, anatema! Celor care îndrăznesc să spună că Biserica catolică (ecumenică) ar fi recunoscut cîndva idoli, anatema!» etc.

130. Din ectenia înmormîntării. 131. II Tim. IV, 7—8.

132. Ioan X, 7—9. Aluzia nu mai are lipsă de comentariu, atît în privința rîvnei pastorale a clerului cît și a primejdiei de inovațiile protestantizante ale lui Teofan Provopovici.

133. Citat în slavonește, după *Περιοχὴ οὐρανίου* f. 10 r.

134. Decretul doctrinar, sesiunea IV, Harduin IV, 230; Mansi XII, 130. La Anast. Bibl., P. L. 129, 336.

Din interpretarea poruncii a trea

În «Catehism» se spune că «*greșesc împotriva lui Dumnezeu acei blestemați înșelători care atribuie sfințelor icoane, moaștelor ori anumitor locuri săvârșirea de minuni și descoperiri*»¹³⁵.

Această răutăcioasă născocire, oricât de mult s-ar fi răspândit ea azi, anume că «unor sfinți li s-ar atribui facerea de minuni», este din numărul acelor sofisme care ascund sub text neclar ori cu două înțelesuri tema «Catehismului» și ar vrea să spună două lucruri: 1. Ori că nici o icoană și nici una din moaștele unui sfânt n-au făcut și n-ar putea face minuni; 2. Ori apoi că unele icoane și moaște ale sfinților ar fi doar niște scornituri, pe când de fapt ele nu sînt așa ceva. Cît ne privește, credem că prea multe îndoieli s-au ivit azi. Nu negăm, s-a scornit și așa ceva, după cum admitem și că există unii blestemați și impostori care înșeală cu icoane și cu moaște spunînd că ar fi sfinte și făcătoare de minuni, pe când în realitate nu sînt așa. Scornitorii unor astfel de înșelăciuni pe bună dreptate sînt ocărîți și huliți chiar și de autorul nostru, și aici vederile lui sînt bune și ortodoxe, căci strigătul lui a izbucnit dintr-o rîvnă sfîntă și părintească. În schimb, trebuie să ne înțelegem cum stau lucrurile cînd e vorba de locuri și descoperiri sfinte.

Dacă luăm în considerare spusa autorului (că «s-a scornit că prin sfintele icoane s-ar face minuni»), atunci cred că în general nu e cazul să mai stăm la îndoială, ci e cu totul clar din capul locului că se elimină și se tăgăduiește orice putere și orice ajutor al lui Dumnezeu prin sfinții Săi și orice săvîrșire de fapte minunate prin mijlocirea icoanelor și moaștelor. Or astfel de idei, fie c-ar fi ale autorului «Catehismului», fie ale oricărui creștin, Dumnezeu nu le poate aproba. Căci e mai ușor și mai demn de crezut că sfintele icoane și în primul rînd semnul sfintei și de viață făcătoarei cruci, ca și sfintele moaște și sfintele locuri, după ce au fost sfințite de ierarhul suprem, de Dumnezeu, au săvîrșit și săvîrșesc minuni și acum și vor săvîrși pînă la sfîrșitul veacului, numai să fie la bază credința tare, iar nu ispita vicleană. Cît despre cel ce ispitește și nu crede (cum a fost cazul și cu diavolul din pustie), cu el chiar Dumnezeu însuși — necum sfinții Lui — refuză să săvîrșescă minuni. Căci știm că nici ucenicii Domnului Hristos n-au putut scoate demonul mut și surd din pricina puținătății credinței lor¹³⁶. Și apoi care dintre dreptcredincioși nu știe sau nu crede ceea ce sfîntul Sinod al VII-lea Ecumenic a cercetat printr-o investigație atentă și sub rourarea Duhului Sfînt, a documentat și a întărit ceea ce a aflat cu cale? Și tot așa de adevărat este și aceea că sfintele icoane, moaștele sfinților și toate locurile sfinte în decursul veacurilor au săvîrșit nesfîrșite minuni și că în veac mai pot săvîrși, din care, din atîtea mii vom da măcar unele exemple, amintind în cele ce urmează doar cîteva. În prealabil însă vom vorbi în cîteva cuvinte și despre modul cum ar fi trebuit să fie instruiți copiii ortodocșilor în duh de evlavie și cum se pot pricepe mai clar spusele acelei blestemate ocări.

1. Mai întîi deci trebuiau învățați să creadă și să știe copiii creștini că mint înaintea lui Dumnezeu toți cei ce nu cred cu credință tare și neclintită că toate sfintele icoane, sfintele moaște și sfintele locuri au fost sfințite, au făcut și pot oricînd să facă minuni, numai cît să existe la bază neclătită credința în Dumnezeu, singurul care face minuni și care dă har și dar de a face minuni asemenea minunilor Domnului Hristos, ba chiar mai mari decît acelea și care pînă la urmă sînt din credința care vine din duh și care toate au slujit și-i vor sluji tot Domnului.

2. Că într-adevăr prin lucrarea lui Dumnezeu au fost și pot avea loc oarecare descoperiri robilor săi credincioși, lucruri care și în viitor se pot întîmpla.

3. Că a fost un adevăr și în viitor încă se poate întîmpla să existe bărbați ai lui Dumnezeu plini de har ceresc (dar nici dintre prooroci nu toți au fost), care încă și în această viață trecătoare au proorocit despre lucruri viitoare și vor mai putea prooroci încă.

4. Că sînt oarecare locuri sfințite și sfinte, atît în Vechiul cît și în Noul Testament, de care se leagă limpezi și preamărite minuni, dar despre adevărul cărora se

135. *Περὸς οὐρανὸν* f. 10 r.

136. Matei, XVII, 20; Marcu IX, 28.

îndoiesc unii. De altfel există unii care se îndoiesc și de sfintele Testamente și de altele.

După cele amintite în legătură cu instruirea copiilor, ar fi trebuit să-i fi învățat și să se știe păzi să nu creadă nici să se lase seduși de orice duh, dându-le crezare, nici să cinstească chipurile și idolii păgînilor ori ale unor oameni păcătoși și lipsiți de credință, crezînd chiar că aceia ar putea face minuni cum fac sfintele icoane ori moaștele prețioase ale sfinților, cum sînt multe vorbe urîte, aruncate de impostori în chip fraudulos și necinstit despre astfel de probleme creștine. Tot așa pomenim și de cîteva locuri, de cîteva descoperiri și de profeți falși, care — mîncînd nu din școala lui Hristos, ci din a lui Antichrist — împrăștie în popor povești otrăvitoare, nu izvorîte din Dumnezeu, ci din duh necinstit. Dar deoarece despre aceste lucruri e plină atît istoria veche, cît și cea nouă a Bisericii, de dragul scurtimii, vom omite de a pomeni mai multe.

Întorși la ceea ce am făgăduit, vom reproduce mai bine cîteva pasaje din mărturiile și confirmările Sinodului al VII-lea Ecumenic privind minunile săvîrșite de Dumnezeu prin mijlocirea sf. icoane și moaște ale sfinților.

— Mai întîi, că icoanele sfinților și moaștelor lor vindecă boale și alungă demonii o confirmă primul text, unde se amintește părerea Sfîntului Ioan Gură de Aur care spune că după moarte sfinții sînt mai tari decît au fost în viață¹³⁷, lucruri mari și minunate care cu atîta le putem înțelege mai limpede cu cît acești bărbați ai lui Dumnezeu au săvîrșit aceste fapte în această viață plină de primejdii. Or, prin ajutorul lui Dumnezeu, ai cărui asistenți credincioși sînt sfinții, aceștia vor dobîndi putere să săvîrșescă lucruri și mai tari și mai minunate, încît ele să se facă cunoscute, prin mijlocirea lor, și celor ce se apropie de Dumnezeu cu inimă curată, cu credință dreaptă și cu nădejde nezdruncinată.

— În al doilea rînd, icoanele sfinților și moaștele lor cu atîta putere strălucesc încît, prin mijlocirea celor ale căror chipuri și moaște sînt, se ține pămîntul și se dobîndește mîntuire pentru întreg neamul omenesc, fapte pe care le confirmă epistola papei Adrian trimisă către împăratul Constantin și mama sa Elena¹³⁸.

— În al treilea rînd, că moaștele sînt izvoare mîntuitoare care aduc binefaceri, de multe feluri în suferințe, izvorînd o ungere cu bună mireasmă, alungînd demonii etc., cum confirmă ședința III¹³⁹, desigur în înțelesul că cinstea cuvenită se referă la cei ale căror icoane și moaște sînt și în ultima analiză la Cel ai căruia sînt sfinții, adică la Dumnezeu, care e minunat întru sfinții Săi și mărit între cei ce-L măresc pe El.

— În al patrulea rînd, icoanele sfinților fac minuni și săvîrșesc tămăduiri, cum confirmă sesiunea IV a Sinodului al VII-lea Ecumenic¹⁴⁰ și prefer să redau în text înseși cuvintele Sinodului. După ce enumeră atîtea minuni sfîrșite în Vechiul Testament prin lemn, la urmă conchide astfel: «Așadar, zice, Dumnezeu care prin lemn a săvîrșit atîtea minuni, n-ar putea — spune-mi — să facă minuni prin lemnul prețios al sfintei cruci? Dacă e nedemn să adorăm oseminte, cum de au fost aduse cu toată cinstirea osemintele lui Iosif din Egipt? Cum de a înviat mortul atins de osemintele proorocului Eliseu? Mai mult, dacă prin oseminte săvîrșește Dumnezeu minuni, e clar că același lucru îl poate face și prin icoane și prin alte mijloace».

Să se vadă în această privință actele aceluiasi sfînt, peste tot, dar mai ales minunea cu femeia, care a zis: eu nu cinstesc moaștele Sfîntului Anastasie (Persul)¹⁴¹, apoi minunea întîmplată cu icoana Mîntuitorului Hristos, minunea cu chipul Mîntuitorului trimis lui Avgar regele Edesei¹⁴², minunea din iarba în apropierea chipului Mîntuitorului, prin femeia căreia-i curgea sînge și care s-a vindecat la naștere¹⁴³.

Dar de ce să mai înșir atîtea? Să se vadă istoriile bisericesti, să se vadă tradițiile ei, să se vadă mărturiile vechi și actuale, care vestesc peste tot și pretutindeni

137. «Actione 1 pag. milri 530, 532», ediție încă neidentificată de noi. Vezi textul în Mansi XII, 1010. Anast. Bibliot., Migne, P. L., 129, 216 (După Omilia «In Meletium», Migne, P. G., 50, 520.

138. Ses. 2, Harduin IV, 85—86. Migne, P. L., 96, 1225—1226.

139. Migne, P. L., 129, 266. 140. Anast. Bibliot., Migne, P. L., 129—296.

141. *Ibidem*, 281—283. 142. *Ibidem*, 369. 143. *Ibidem*, 406.

trîmbița adevărului, să se vadă și să se pipăie înseși aceste minuni, nebiruite dovezi ale adevărului veșnic răspîndite de Mîntuitorul nostru peste toată lumea creștină, pînă în zilele noastre, de care sînt pline toate, pline orașele, cetățile, satele, mînăstirile, atît cele cu viață de obște cît și sihăstriile singuraticilor și îndeosebi sfînta cetate a Ierusalimului și vestigiile din apropierea lui, sfințite prin sîngele Mîntuitorului și tot atîtea ținuturi, munți, văi, peșteri, copaci, rîuri pline de amintirea minunilor lui. Căci cine ar putea tăgădui sfințenia Jordanului, mărirea Vitileemului, lauda Muntelui Măslinilor, închinarea Golgotei, întîietatea Horebului, sfințenia Sfîntului Munte, faima izvorului mîntuirii cel de viață dătător al Vlahernelor, — după cum pline sînt toate locurile de pe țărmuri și din insule, mai ales din jurul Mediteranei¹⁴⁴, despre care dacă pînă acum s-ar mai fi îndoit cineva, în schimb, nu mai puțin s-ar fi putut reînprăspăta cu cuviință întregă istoria sfîntă a mîntuirii și înseși scrierile evangheliștilor, căroră și prin mijlocirea căroră s-a încredințat puterea de a face minuni și mai mari decît cele ale lui Hristos dacă ar fi credință măcar cît un grăunte de muștar!

Așadar, din argumentele aduse mai sus trebuie să conchidem pe bună dreptate că orice sfîntă cruce, fie că e confecționată din lemn sau din orice fel de material, fie că e semnată cu degetele în frunte ori în aer, a făcut și poate face minuni, iar icoanele sfinților, fără vreo considerare față de noutatea sau vechimea picturii, toate ca și sfintele lor moaște, fie că sînt întregi, fie numai părți din ele sau chiar particule cît de mici din trupurile lor, toate deopotrivă, atît în Grecia cît și în Rusia, în Asia ori în Europa sau în orice loc ar fi ele, au săvîrșit și vor putea săvîrși vindecări, tămăduiri și alte multe și diferite minuni, din îngăduința și descoperirea lui Dumnezeu, izvorul tuturor bunătăților, pentru cei care aleargă la ele cu credință tare și neîndoielnică în Domnul.

Dacă însă te-ar întreba vreun copilăș: de ce altă dată se săvîrșeau prin mijlocirea sfinților atîtea minuni de către icoanele și moaștele noastre și de sfintele locuri, iar astăzi nu mai e așa? — să-i dai drept răspuns pe acela pe care l-a dat Sinodul al VII-lea Ecumenic celor care la fel întrebau atunci, anume că în timpurile vechi s-au făcut multe minuni atît pentru adevărații credincioșilor și pentru mulțimea celor necredincioși, cît mai ales pentru ca prin acele lucrări pline de taină și a căror săvîrșire depășește ordinea și puterea lucrurilor firești oamenii să ajungă la cunoașterea adevărului. Tot așa, dacă ar întreba: de ce această icoană sau aceste moaște nu mai fac și acum minuni, cum se istorisește că au făcut altele de felul lor? — să-i răspunzi unuia ca acela că nu puterea și lucrarea acelor icoane și moaște au lipsit (căci doar și acum sfinții au aceeași putere neschimbată și statornică încredere înaintea lui Dumnezeu), ci credința și faptele celor ce poartă numele lui Hristos deloc nu se încadrează după dreptarul Lui, cu alte cuvinte ei care se ating de sfinți și de prooroci, prin icoanele lor, sînt plini numai de înșelăciuni. Oamenii de demult mărturiseau că Hristos Domnul era pentru ei unul și același pe buze, ca și în inimi, avînd una și aceeași credință și mărturisire, una și aceeași lucrare după poruncile Sfintei Evanghelii; de aceea orice ar fi cerut întru numele Lui, Domnul le da, pe cînd credința celor de azi (nu zic a tuturor, ci a celor mai mulți) este moartă și prin urmare fără roade. Chiar faptele lor ticăloase dau pe față lucruri care exclud harul divin, nu din pricina sfințelor icoane și moaște, ci din cauza lor înșiși, încît cu cei aleși Dumnezeu este ales, dar cu cei perverși se pervertește și numele Lui.

Vrei, dar, să fii între cei chemați la nuntă de Domnul? Odată ce ai dat jos haina de nuntă, pe care ai îmbrăcat-o prin harul botezului, să nu îndrăznești să intri întru bucuria Domnului tău! Vrei oare să intri cu mirele în cămară? Să știi că nu-i destulă curățenia fecioriei, adică integritatea credinței, ci se mai cer și rezervele de untdelemn ale faptelor bune și încă tot mai bune pînă la ultima răsufare a vieții. Altfel degeaba vei striga: Doamne, Doamne, deschide-ne nouă, fii milostiv, arată-ne milă, fă minuni etc. În zadar va fi totul, căci vei auzi doar acel îngrozitor răspuns:

144. Ca unul care cunoștea Orientul la fața locului, Cantemir nu putea să nu cuprindă în această apologie toate amintirile trecutului creștin. Încă în secolul al VII-lea elementele acestei apologii sînt date destul de viu de Leonțiu de Neapole cum se vede și din actele Sinodului al VII-lea Ecumenic (Migne, P. L., 129, 292—298).

«Nu vă cunosc pe voi!»¹⁴⁵. Poate vei încerca din nou: Doamne, dar oare nu în numele tău și diavoli am alungat? Tot așa vei auzi: «Nu vă cunosc pe voi!»

Dar despre cele ce privesc acest articol vezi mai departe și cele din tâlcuirea poruncii a șaptea.

Din explicarea poruncii a patra

Cînd se citește sau se propovăduiește cu viu grai învățătura, la care toți sîntem datori să luăm parte, gîndindu-ne că prin gura slujitorului însuși Dumnezeu grăiește către tine...¹⁴⁶.

Într-adevăr, sfîntă și vrednică de un păstor este această datorie. Căci nu trebuie să ignorăm că nu oricine învață în biserică ori în convorbiri particulare este numaidecît și un bun păstor și un dascăl creștin. Trebuie deci cercetate și probate spiritele, căci mulți pot fi pe dinafară păstori, purtînd și toiag și haină preoțească, spre a se arăta ca atare; pe dinăuntru însă sînt năimiți, păstrînd în ei pofta de răpire ca fiarele, deși ascunzîndu-se în piei de oaie, aleargă ca niște lupi din cei mai răpitori și ca niște lei răcnind și căutînd pe vreun neprecaut să-l sfișie. Așa a fost Arie, arhidiacon și prezbiter al bisericii din Alexandria, care a învățat cu nerușinare că trebuie să facem deosebire între cuvîntul din veșnicie și între Fiul lui Dumnezeu venit în lume, tăgăduind astfel veșnicia Fiului și deoființimea Lui cu Tatăl. Așa a fost și Macedonie, episcop al scaunului de Constantinopole, care tot cu aceeași lipsă de rușine a învățat că Duhul Sfînt n-are nici o atingere cu divinitatea Tatălui și a Fiului. Tot așa a fost cazul cu Nestorie, patriarh al Constantinopolei, care vărsa blasfemii împotriva sfintei Fecioare Maria, tăgăduind că ea e Născătoare de Dumnezeu și că Cuvîntul Lui Dumnezeu s-ar fi născut în trupul ei și ar fi pățimit. La fel un Anastasie, aruncîndu-se cu violență asupra scaunului Romei, a strivit sfintele icoane în biserica Sfîntului Petru din Roma, iar un alt ierarh care a ocupat nelegitim tronul Constantinopolei¹⁴⁷ turna furios hule împotriva sfintelor icoane. Dar ce să mai spun mai multe? Am să mai amintesc numai una din nenumăratele mărturii pomenite de Sfîntul Epifanie, episcop de Cipru.

Iuda Iscarioteanul, unul din cei doisprezece apostoli, a fost doar părtaș deopotrivă cu ceilalți ucenici la toate minunile Domnului, a cărui învățătură a ascultat-o în același fel împreună cu ceilalți. Ie-a văzut și, ca să zic așa, ie-a pipăit cu mîinile lui; cu toate acestea a rămas un fur al adevărului, un trădător al celui care i-a fost și Dumnezeu și dascăl, a rămas un rob al lăcomiei și chiar un slujitor al diavolului. Așadar, după rod veți cunoaște pomul și după fapte omul. Iar semnele dintre adevărat și fals, dintre ortodocși șieretici, dintre dascălii buni și răi sînt deosebirile dintre ei. Căci cine e ucenic adevărat și bun al Evangheliei, acela e și un mărturisitor și propovăduitor corect al credinței ortodoxe, căci în învățătura și în predica lui nu învață, nici nu tâlcuiește sau predică nimic nou, nimic cu două înțelesuri, nimic nesigur, nimic obscur și nimic născocit numai din mintea și din puterea lui¹⁴⁸, ci totdeauna și pretutindeni rămînînd pe linia adevărului ortodox, călcînd după dreptarul¹⁴⁹ și după urmele Sfintei Scripturi, ale tradițiilor Bisericii, ale confirmărilor sinoadelor universale și particulare (dar primite de întreaga Biserică), în fine, după dogmele Sfîntilor Părinți, pe care sfînta Biserică apostolică și catolică îi recunoaște de fii genuini și legitimi ai săi.

Cît despre însușirile pseudodoctorilor, acestea sînt diametral opuse și cu totul potrivnice: sub omofor ipocrizie, sub culion sfînțenie prefăcută, iar în gură cuvînt care dezmiardă urechile, ung inimile proștilor și gîdilă simțurile¹⁵⁰. În vreme ce

145. Matei XXV, 12. 146. În slavonește.

147. În fond pare a fi vorba de una și aceeași persoană, Anastasie (730—753), patriarhul impus de Leon Isaurul, care imediat ce a ocupat scaunul a încercat să strice cultul icoanelor și la Roma. G. Ostrogorski, *Gesch. d. byz. Staates*, München, 1963, p. 137—139.

148. Aluzie la Teofan Procopovici. 149. În text: *καλάποδας*.

150. Desigur că oricine își dădea seama pe cine vizează aici Cantemir și e clar că Procopovici nu se va simți prea bine cînd, în calitate și de arhiepiscop, era acuzat că primejduiește destinele Bisericii rusești.

inima și sufletul cel nemuritor sînt reduse doar la rolul de cadavre stricăcioase, care corup și nimicesc orice credință, ba mai mult, încercînd să demonstreze cu viclenie și cu tot felul de jocuri de cuvinte că pentru a asculta de regulile credinței ar trebui s-o sucești așa fel încît ea să fie roabă raționalului și neraționalului. Striga odată Cicero, acel mare părinte al elocinței romane: Vai ce timpuri și ce vremuri am ajuns! Astăzi ar trebui să strigăm: vai de Biserica și de păstorii de acum!

Vrei dar ca pe vechii și actualii păstori dedați cu apucături de lup să-i deosebești de adevărații doctori ai credinței ortodoxe? Ascultă-le numai numele, care cu toate că reprezintă o scurtă definiție a rătăcirilor, pe loc îți vor indica și ce fel de oameni sînt și deosebirea dintre ei și ceilalți: de la Arie avem pe arieni, de la Macedonie pe macedonieni, de la Nestorie pe nestorienii, de la luptătorii contra icoanelor pe iconoclaști și așa mai departe. În același timp, în apele necurate ale vremurilor noastre, de la Calvin avem pe calvini, de la Luther pe luterani, precum și pe alții din aceste afurite și nou scornite denominațiuni, cum sînt piariștii¹⁵¹, anabapțiștii, protestanții, mai bine zis adversarii. Cît despre ceea ce a însemnat la început și propriu-zis numele de «creștin», așa cum prima dată s-au numit cu acest nume în Antiohia¹⁵², aceasta s-a păstrat în chip neînstrăinat și neschimbat pînă acum¹⁵³ (doar) în sînul Bisericii Ortodoxe și așa se va păstra în veci, căci Domnul și numele Lui, cum s-a făgăduit, va fi cu sfînta lui Biserică pînă la sfîrșitul veacului.

Din explicarea poruncii a cincea

Mai observă «Catehismul»: «Copiii sînt datori să fie față de părinți cu inimă bună.. și fără blagoslovenia lor să nu facă nici un lucru mai important, îndeosebi să nu-și aleagă fără știrea lor felul de viață casnică ori monahală...»¹⁵⁴.

E lege universală și firească, de aceea e și comună tuturor muritorilor, ca fiii să se plece și să fie ascultători întru toate părinților lor, afară de cazul dacă aceia i-ar sili ori i-ar învăța să facă ceva împotriva legilor dumnezeiești ori civile. Aceasta pentru că legea e mai veche decît părinții și mai puternică decît ei. Cît despre aceea că nu-ți poți alege viața de căsătorie fără să întrebi de părinți, să-mi îngăduie autorul să spun că prin aceasta legea nu se desființează nicidecum. Căci după cum fiul nu trebuie să ia în căsătorie fără învoirea și binecuvîntarea părinților pe cutare fecioară sau văduvă, tot așa nici părinții nu pot sili pe fiul lor să ia în căsătorie pe cutare fecioară sau pe cutare văduvă cîtă vreme între părți n-a intervenit nici o potrivire de vîrstă și o apropiere sentimentală. Căci dacă păcătuiește un tînar pentru că vrea să se căsătorească fără știrea părinților, tot așa ar păcătui și părinții dacă împreunează fără voia lor pe doi tineri pe care vîrsta, firea și pornirile inimii i-au vrut despărțiți. De pildă: dacă părinții ar sili pe un fiu de 17 ani să se căsătorească cu o femeie de 40 ani sau chiar cu o tînară de 14 ani, dar care e oarbă ori schilavă, sau deformată în altă parte a corpului și toate acestea numai pentru adunarea de averi ori pentru că ar fi «mai de neam», pe cînd el n-ar dori nici avere, nici neam mai mare și nimic altceva decît pe aceea pe care și-o dorește de soție inima lui (afară de cazul cînd e la mijloc o poftă păcătoasă), în cazul acesta cu smerenie fiiască și cu îndrăzneală, dar fără să-i jignească, el să arate părinților o dreaptă judecată în alegere, cerînd și rugîndu-i să nu-i constrîngă peste măsură sufletul prin insistența lor încăpățînată de a aduna cît mai mult și prin pofta lor după avere tot mai mare, — ei bine, în cazul acesta, zic, după cîte cred, tînarul nu mai poate fi obligat să asculte de astfel de părinți stricați¹⁵⁵.

151. Ordin călugăresc dedicat mai ales educației școlare, înființat în 1597 și ai cărui emisari au împințit și estul Europei. Cf. C. Heinibucher, *Orden und Kongregationen d. Kath. Kirche*, vol. II, p. 121 ș. u. 152. Fapte XI, 26.

153. Ca la Vincențiu de Lerin, *Commonit.*: «Quod semper, quod ubique...»

154. *Περὸς οὐχεντε*, f. 17 v — 18 r.

155. În afară de experiența proprie, Cantemir va fi avut desigur cunoștință de pravilele românești, din care mai ales cele de la Tîrgoviște și Iași discută destule probleme din cele de aici.

De aceea, prevăzătoare și înțeleaptă, maica Biserică a fixat termene potrivite pentru ambele sexe și pentru vârsta lor, hotărînd legi și condiții cinstite din punct de vedere moral, și posibile fizicește (și încă ambelor părți posibile), între care primul loc îl deține consensul mutual și căsnicia din iubire, după care urmează acea taină dumnezeiască ce se săvîrșește, după care, deși doi, de acum soții sînt parcă numai un trup. În orice caz, căsătoria e sfîntă, nunta neîntinată, legătura dintre soți indisolubilă și aproape inseparabilă, pînă la sfîrșitul vieții, căci altfel ar fi nevalabilă și nepermisă, gravă și dificilă și pe deasupra plină de primejdii.

Cît despre cealaltă față a problemei, adică viața singuratică sau păstrarea fecioriei prin celibat¹⁵⁶ și care nici ea nu-i posibilă fără învoirea părinților, aceasta nu numai că e împotriva rînduielilor bisericești, ci e contrară chiar și învățaturii evanghelice și firii omenești. Celor dintîi, adică rînduielilor bisericești și apostolice e potrivnică deoarece, privind la ceea ce e mai bun și mai desăvîrșit, Sfîntul Apostol Pavel n-a poruncit așa ceva, ci cel mult a dat sfat cu gîndul la ceva mai desăvîrșit: «Bine ar fi omului să nu se atingă de femeie, dar, pentru a se feri de desfrînare, mai bine e ca fiecare bărbat să-și aibă soția sa și fiecare femeie să-și aibă bărbatul ei». Iar ceva mai jos: «Aceasta o spun din îngăduință, nu din poruncă. Eu aș vrea ca voi toți să fiți cum sînt eu însumi. Dar fiecare are de la Dumnezeu darul lui, unul într-un fel, altul într-altul. Celor ce nu sînt căsătoriți și văduvelor le spun: bine este pentru ei să rămînă ca și mine; dacă însă nu se pot înfrîna, să se căsătorească, pentru că mai bine este a se căsători, decît a arde»¹⁵⁷.

Tot așa celibatul e contrar și hotărîrilor sfintelor sinoade ecumenice și învățăturilor Sfinților Părinți, care n-au sancționat nici o lege prin care părinții să permită fiilor lor să trăiască o viață conjugală cum ei n-o doresc, ci dimpotrivă, din multe motive, legate de buna rînduială a vieții publice și private, așa cum a sfătuit și Sfîntul Pavel, s-a renunțat de a sili la îmbrățișarea unei vieți călugărești și s-a spus că în general nicicînd vreun locuitor de credință ortodoxă n-a interzis fiului sau fiicei sale să încline spre ceea ce se simte mai chemat, așa cum era și sfatul Sfîntului Pavel și al întregii Biserici ecumenice. Singura excepție ar fi, și aceea extrem de rară, cînd poate din pricina lipsei de urmași — spre a nu fi în detrimentul statului — s-ar asigura o moștenire, dar și în acest caz nu prin silnicie sau prin violență, ci prin convingere și prin îngăduință, pe baza unor motivări juste și necesare¹⁵⁸. Așa încît, autoritatea apostolică și bisericească a fost mai tare decît cea paternă și așa va trebui să fie totdeauna.

În sfîrșit, celibatul e potrivit și duhului Evangheliei și Mîntuitorului însuși, care pentru toți a spus: «Oricine a lăsat casă ori frați ori surori sau tată sau mamă sau soție sau copii sau moșii pentru numele meu, înșutit va lua»¹⁵⁹. Și tot acolo, ceva mai înainte, întreabă ucenicii pe Domnul: «Dacă astfel este starea omului cu femeia, nu prea e de folos să se însoare. El însă le-a zis: Nu toți pricep cuvîntul acesta, ci doar cei cărora le este dat. Căci sînt fameni care din pîntecele mamei lor s-au născut așa; sînt apoi fameni pe care oamenii i-au făcut fameni și, în sfîrșit, sînt fameni care pe sine «s-au făcut fameni de dragul împărăției cerurilor»¹⁶⁰, adică lăsînd toate cele ce am pomenit mai sus, de dragul lui Dumnezeu au luat crucea Lui și urmînd numai un singur gînd, s-au hotărît să-și facă o viață nevinovată și neatinsă de încurcăturile și plăcerile acestei lumi, pe care Biserica Ortodoxă s-a obișnuit s-o numească cu un cuvînt obișnuit «viață călugărească». În sfîrșit, tot așa de potrivit firii este și cel care pentru a fugi de legămîntul conjugal sau în alt chip (cum multe s-au auzit și s-au văzut), călcînd pe urmele înfrînării și ale cumpătării, s-au castrat (dar să nu se creadă că o căsătorie legitimă, din clipa cînd consensul părților a avut loc, mai poate fi urgisită și că din clipa cînd e încheiată ar mai putea fi disprețuită).

Desigur însă că cine prețuiește mult fecioria este și va fi socotit cu mult mai presus și mai desăvîrșit nu numai în împărăția cerurilor — pentru că și-a închinat

156. De rîndul acesta, Cantemir critică celibatul preoțimii romano-catolice.

157. I Cor. VII, 6—9.

158. Despre acest fel de «rațiuni de stat» afară de controversa tetra-gamică din Bizanț, desigur că un voievod ca Dimitrie Cantemir cunoștea destule cazuri și din vremea lui și din anturajul lui. 159. Matei XIX, 29. 160. Matei, XIX 10—12.

fecioria lui Dumnezeu — ci și în această viață trecătoare, fapt pe care, în afară de Sfântul Pavel și de întreaga Biserică a lui Hristos, l-au propovăduit și școlile mai vestite ale păgînilor, îndeosebi secta pitagoreilor care descria cu cele mai mari laude viața retrasă și castitatea trupească, iar unuia care zicea că preferă să fie în contact cu femeile, decît cu filozofii (care se știe că disprețuiau societatea femeilor), Pitagora i-a răspuns că ai săi mai bucuroși se bălăcesc în noroi, decît în apă¹⁶¹. Păreră poetului Virgiliu¹⁶² era: în această religie să se păstreze feciorelnici nepoții, iar poetul Tibullus¹⁶³ zicea: celor mari le plac fecioarele tinere; veniți dar tinerelor în haine curate și aduceți zeilor apa izvoarelor limpezi.

Așadar, copiii creștinilor trebuie învățați și chiar invitați să se străduiască să rămână curați și feciorelnici, în măsura în care acest lucru e posibil; totuși părinții să se gîndească mai puțin să-i invite la feciorie, dar nicidecum să nu-i silească în căsnicie, pentru că mai curînd trebuie urmat sfatul Domnului și Mîntuitorului nostru, al Apostolilor și al Bisericii întregi, decît cel al părinților trupești. Iar fiii, dacă cred la urma urmelor că pentru urmarea sfaturilor de feciorie nu sînt în stare să facă față, căci și atunci și-ar desfigura sănătatea, în cazul acela, pe baza temeiurilor amintite mai înainte și încă fără aprobarea și binecuvîntarea părinților, nicidecum să nu pășească la căsătorie, căci altfel, printr-o căsnicie nedorită și silită ori potrivnică firii și afecțiunii sufletești, se ajunge totdeauna și aproape inevitabil la distrugerii familiare și sufletești, ca să nu mai vorbesc că grăbim atunci primejdiile chinurilor veșnice, urzind rele de tot soiul, lucruri pe care nimeni nu poate spune că nu le cunoaște și care nu mai au lipsă a fi documentate.

Din explicarea poruncii a șaptea

«Catehismul» mai vorbește despre «Înșelări cu pretinse moaște sau cu icoane ori cu unele locuri făcătoare de minuni»¹⁶⁴.

Minunat și cu cea mai mare prevedere ne învață autorul nostru despre această problemă, căci nu arareori și nu puțini au fost impostorii care, sub impulsul diavolesc al cîștigului, negustoreau moaște presupuse a fi cu putere ca și ale sfinților, cum se cunoaște cazul cu un inel al Sfintei Ecaterina, aflat la Moscova, pe care ea l-ar fi primit într-o vedenie de la însuși Hristos Domnul. Istoria bisericească citează încă multe astfel de cazuri, cînd unii oameni de nimic au impus noroadelor, și tocmai sub garanția sfințeniei potcapului clerical, lucruri imposibile ca părți din laptele Maicii Domnului, picuri din sîngele Domnului Hristos, ori fire de păr din barba Lui¹⁶⁵, care toate anihilează adevărul sfintei Lui învieri. Cunoscînd toate aceste lucruri, nu-i permis să se ascundă de sufletul creștinilor mai simpli în ale credinței ceea ce însuși Domnul a prezis cînd a vrut să atragă atenția poporului său: «Cine primește prooroc în nume de prooroc, plată de prooroc va lua, iar cine primește pe un drept în nume de drept, răsplata dreptului va lua»¹⁶⁶. Dacă, deci, cu inima lui simplă și cu credință curată, creștinul primește pe sfînt în nume de sfînt (și acela poate fi un impostor sau un hulitor al sfințeniei) și cu mîină largă îi dă milostenie, desigur că acela va lua plata pe care Dumnezeu i-a făgăduit-o. Tot așa, chiar dacă ar fi vorba de osemintele uscate ale lui Iulian Apostatul, dacă ele ar fi aduse de un impostor și date drept oseminte ale unui alt sfînt martir, dacă creștinul le-a îmbrățișat și le-a sărutat cu acea părere și credință ca și cînd ele ar fi ale cutărui sau cutărui sfînt, desigur că pentru conștiința lui ele n-ar fi mai mult nesuferitele oseminte ale lui Iulian Apostatul, ci ale aceluși sfînt în ale cărui nume și cinstire au fost îmbrățișate și sărutate ca sfinte.

De aceea trebuie ținut bine seama și de icoanele cărora li se atribuie pe nedrept faimă miraculoasă. În lumea creștină se știe doar că săvîrșirea minunilor constă în credința săvîrșitorului și a credinciosului mai mult decît în lucrarea miraculosului

161. Cantemir notează pe margine; «Laertius: De vita et moribus philosophorum» (în traducere românească de Balmuș — Frenkian, București, 1969). Probabil Cantemir citează liber, parafrazînd situații similare. Vezi VI, 16; IX, 3. 162. *Eneida*, III, 408.

163. Albii Tibulli *Quae extant*, lib. II, eleg. I, 13—14. Poate va fi utilizat ediția de Amsterdam, 1708, p. 207. 164. *Περὸς οὐχενίε* f. 32 r.

165. Temă de ironizare umanistă (*Epist. obscur. virorum* și Erasmus, *Elogiul nebuniei*).

166. Matei X, 41.

însuși. Căci dacă cineva a scornit că sub chipul zeului Neptun se ascunde însăși icoana Sfântului Spiridon (a cărui pomenire se face tocmai în ziua cînd scriu acestea)¹⁶⁷, eu rămîn desigur la convingerea că cinsteam și mă închinam icoanei Sfântului Spiridon (poate falsă) care zilnic făcea minuni, căci el e doar unul din sfinții cei mai vestiți în facerea de minuni; de aceea oricare din ai noștri rămîn pe bună dreptate la convingerea că eu am primit sfînt în nume de sfînt. În schimb, impostorul va fi vădit de mînia lui Dumnezeu în ziua aceea cînd această mînie se va vărsa peste cei ce se ating de sfinții Lui și de cei ce falsifică profețiile Lui, lucru pe care de altfel îl mărturisește, că tot ce se primește, să se primească după felul de a fi al primitorului.

Iată, așadar, cum trebuie precizate lucrurile. A face comerț cu sfințenia și a falsifica moaștele și icoanele sfinților e lucru diabolic. Celor ce vin însă sub nume de sfînt și care cer milostenie pentru lucruri și locuri sfinte, nu li se poate tăgădui de tot iubirea și milostenia creștină, bine știind că milostenia ne mîntuiește și de moarte. Dumnezeu însă, cel ce primește, va răsplăti fiecărui după cuviință. De aceea, pentru a se deschide puterea de înțelegere a minții copiilor despre ce vrea să zică «icoane și locuri făcătoare de minuni», cum s-a amintit mai înainte despre «așa-zisa sfinte moaște», va trebui să înțelegem lucrurile așa cum am precizat, căci altfel, dacă nu se suprimă expresia «așa-zise», atunci nu putem înțelege decît ceea ce s-a spus în chip universal despre toate locurile și icoanele făcătoare de minuni. Căci, fără discuție, ortodocșii «cred că locurile sfinte, icoanele și moaștele sfinte au săvîrșit și pot săvîrși infinite minuni. Trebuie deci să ne ferim să dăm prilej ca, din pricina acestei accepțiuni mai adînci a cuvîntului «înșelăciune», să sufere mintea crudă a copiilor și nevinovăția celor fără carte, lucru pînă la care poate nici gîndul autorului n-a ajuns și pe care nici creierul copiilor și al celor simpli n-ar putea, cred, să le priceapă printr-o explicație mai largă.

2. Mai obiectează «Catehismul»: «Să știi că acest păcat al furtului nu se iartă pînă ce bunul străin furat nu va fi redat stăpînului»¹⁶⁸.

Păcatul la care se gîndește aici autorul e fraudă sau defraudarea, despre care foarte bine a judecat că este primul și cel mai rău din cele trei feluri de furturi. Afirmația, însă, că el nu s-ar putea ierta pînă ce nu se restituie furtul, e nepotrivită. Pentru că nu jignim mila dumnezeiască și ca să nu se lase impresia că socotim prea slabă taina pocăinței, cred că trebuie aici o explicație mai clară. Căci dacă acest lucru se înțelege despre jurisdicția civilă și umană, atunci din punct de vedere juridic, fără îndoială că bine și foarte potrivit s-a afirmat, deoarece nici un judecător corect nu poate dezlega deplin pe datornic sau pe hoț înainte ca aceștia să restituie toată paguba făcută. Dacă însă vorbim după dreptul divin, această afirmație, vrînd-nevrînd, pare că prea bine se împacă atît cu mila dumnezeiască, pe cît și cu taina pocăinței. Căci chiar și păcatul săvîrșit împotriva Duhului Sfînt, despre care Domnul Hristos s-a pronunțat că nu se va ierta nici în veacul de acum, nici în cel viitor, prin taina spovedaniei, respectiv a pocăinței, nici acesta nu se exclude de la mila lui Dumnezeu. Și cu toate că și după dreptul divin s-a dispus ca datornicul să fie ținut în temniță pînă ce va plăti și ultimul ban¹⁶⁹ și acest «ban» al Evangheliei, deși s-ar referi la un timp nesfîrșit de ani, totuși chiar și nesfîrșitul și insolubilul se iartă prin pocăință, după cum explică comentatorii. Dar să revenim la obiect. Cît de aspră și de grea este această afirmație despre păcatele care nu se iartă, va reieși cu ușurință pentru cine va fi atent la pilda adusă mai jos de același autor. Căci amintește Catehismul «Un negustor, care cumpără prin înșelăciune pe preț mic și care vrea să-și plătească astfel ceea ce datora, nu va fi iertat pînă ce nu dă toată datoria»¹⁷⁰. După cum s-a mai spus, din punct de vedere civil așa trebuie văzute lucrurile; din punct de vedere teologic, însă, nu. Căci dreptatea lui Dumnezeu e mult prea departe de judecățile oamenilor. Iar legea lui Dumnezeu e fără pată, pe cîtă vreme despre legea omenească nu se poate spune același lucru. Doar dreptul civil privește libertatea și voința legislatorului com-

167. Deci Cantemir și-a redactat opera la sfîrșitul anului 1720 (Sfîntul Spiridon e prăznuit în 12 decembrie).

168. ПЕРВОЕ ОУЧЕНИЕ. 169. Matei XVIII, 34.

170. Citat slavonește după ПЕРВОЕ ОУЧЕНИЕ, ibidem.

petent, de unde și izvorăsc diferitele legi ale singuraticelor țări și diferitele lor rînduiri. În același timp, legea divină este numai una și aceeași pretutindeni și în toate timpurile.

De pildă, stăpînul unei cetăți ori al unui imperiu bate cu numele lui ca monedă o drahmă de aramă, susținînd că ea echivalează cu una de aur. În schimb, se găsește vreunul din cetățenii sau din supușii lui care nu recunoaște că ar valora atîta. În cazul acesta, desigur că înaintea legislatorului sau a domnului acel răzvrătit apare ca neascultător și pe bună dreptate va fi pedepsit, fără ca pedepsitorul să-și atragă prin aceasta vreo vină sau executorul vreun păcat, pentru că prin lege dumnezeiască s-a poruncit o dată pentru toți: «Supuneți-vă mai marilor voștri»¹⁷¹. Desigur, însă, acesta e numai păcat civil, nu teologic, căci Dumnezeu știe — fapt îndeobște cunoscut în dreptul gîntilor — că un ban de aramă nu poate avea valoarea celui de aur. Doar atît Dumnezeu cît și dreptul gîntilor țin socoteală și de timpul și de distanța geografică, de primejdiile drumurilor și de pagube eventuale, de raritatea și de creșterea prețului mărfii și de altele de acest soi, pentru care chiar negustorul și-a expus viața la primejdii din cele mai grele, pentru ca marfa cutare să se poată vinde în cutare loc și în cutare vreme cu preț mai scump decît s-ar putea cumpăra în altă parte.

Altă pildă: diamantul cumpărat în India pe 10 florini poate fi vîndut liber și fără nici un păcat «teologic» în Germania pe preț de 100 florini, desigur ținîndu-se seama și de toate piedicile amintite adineauri, cu toate că împăratul sau suveranul Germaniei a dispus ca acel diamant să nu se vîndă pe preț mai mare de 5 florini. În cazul acesta, cel care ar vinde un astfel de diamant în Germania — împotriva hotărîrii suveranului — pe preț mai scump, acela ar păcătui față de acel suveran din punct de vedere civil, pentru că a nesocotit legea valabilă în acel loc; în schimb însă, față de Dumnezeu nu, decît în măsura în care a nesocotit legea unui suveran, păcat despre care nu se cade să spunem că-i de neiertat (cînd se are în vedere puterea tainei spovedaniei). Exceptînd deci acest lucru, nu se cade să zicem că prin aceea că s-a disprețuit o poruncă a suveranului, ar fi comis un păcat ce nu poate ierta, după ce știm odată cît de mare e puterea penitenței.

DIN TÎLCUIREA PORUNCII A'NOUA¹⁷²

Reținem: «Simplu vorbind, tot ce se clevețește și se face spre paguba și necinstea aproapelui sau spre micșorarea onoarei și măririi lui...». Apoi în ultimul articol: «Acest păcat e greu de corectat; pentru acest motiv cei ce am lezat prin batjocură cinstea și onoarea cuiva datorî sintem să îndreptăm paguba adusă, mărturisind minciuna, fapt care e foarte greu, altfel păcatul nu poate fie iertat...».

De bună seamă că nu te poți îndoii că a călca porunca aceea «tot ce ție nu-ți place, altuia nu-i face» constituie un păcat și încă foarte greu. În ce anume condiții se poate el ierta (căci nu există păcat care să întreacă mila cea fără margini a Domnului) și de ce oare este el așa-zicînd atît de chinuitor și de greu, precum și înaintea cui trebuie păcătosul să-și mărturisească păcatul (căci altfel el nu se poate ierta), despre toate acestea, din cîte ne spune Catehismul, nicăieri nu ni se lămurește. De aceea cred că copiilor creștini trebuie să li se explice mai limpede despre distincția amintită, pentru ca ei să înțeleagă de ce trebuie să-și mărturisească păcatul, respectiv minciuna lor înaintea duhovnicului, căruia sfînta maică Biserica i-a încredințat grija și cercetarea tuturor păcatelor, ca unul care prin punerea mîinilor episcopului a primit, din darul Duhului Sfînt, puterea de a lega și dezlega, de a ținea și a ierta păcatele și încă îndeobște orice fel de păcate, în a cărui putere stă, fără discuție, ridicarea nu numai a celor ce s-au comis împotriva aproapelui, ci și împotriva cinstei și măririi lui Dumnezeu. Pentru care temei, dacă păcătosul nu-și va mărturisi în fața duhovnicului orice păcat, nu poate fi iertat.

Dacă însă greutatea sau imposibilitatea iertării păcatului se înțelege că ar consta în obligația de a mărturisi păcatul în fața aceluia a cărui vază și mărire le-a jignit și că fără o astfel de mărturisire acel păcat nu ar putea fi iertat, atunci fără îndoială, vai, s-ar răsturna toată puterea bisericească și chiar a harului Duhului Sfînt, care

171. Rom. XIII, 1; Tit III, 1.

172. Первое оучение, f. 38v—39r.

i-a încredințat preotului să poată și lega și dezlega orice fel de păcate și ale oricui ar fi ele.

E lucru de sine înțeles și cinstit și se așteaptă de la un creștin ca dacă într-o privință oarecare și chiar numai în mică măsură ar fi jignit cineva pe semenul său, înainte ca soarele să apună după asfințit, lăsînd la o parte orice mîndrie, aroganță, încăpăținare și orice alt fel de supărare, acela să se roage și să-și ceară iertare pentru păcatul său. Deoarece însă felurile jignirilor și delictelor sînt multe și variate, dacă s-ar descoperi vreuna din ele tocmai înaintea aceluia față de care a greșit, se poate isca primejdia să se producă rele și mai mari decît cele dinainte și să provoace distrugerea totală și răsturnarea nu numai a caselor și familiilor, ci și a unor întregi ținuturi și țări, după pilda puilor de vipere, care de la o zi la alta, dintr-un început mic, tîrîndu-se peste întreg trupul țării se sporesc atît de tare încît duc la o nenorocire de obște. De astfel de întîmplări tragice e plină istoria universală; de aceea sfînta maica Biserică privind cu cea mai mare atenție a hotărît să acționeze mai îngăduitor și mai blînd cu cei încăpățînați și rătăciți. Drept aceea ea îndeamnă pe duhovnicul căruia i s-a dat și încredințat această mijlocire să examineze și să scruteze ungherele cele mai intime ale sufletului penitentului, dar cu blîndețe, iar nu întăritîndu-l, iar după ce le cercetează și cunoaște, asemenea unui foarte învățat doctor în arta de a tămădui, tratînd astfel boala păcătosului, va prescrie în consecință și dieta după gravitatea și felul bolii, propunînd medicamente, aplicînd plasture dacă e lipsă, iar dacă observă că boala rezistă cu încăpăținare la medicamentele date și aplicate, atunci folosește și cauterizarea. În sfîrșit, dacă nici focul nu ajută, atunci doctorul taie din restul trupului cu bisturiul mădularul stricat și putred și-l aruncă, după spusa aceea: ca să fii sănătos trupește, rabzi și cuțitul și focul; în schimb, ca să fii sănătos cu sufletul, vei ezita oare să rabzi cît de cît? Tot așa, zic, duhovnicul aduce păcătosului cu cea mai mare grijă și prudență, drept medicamente salvatoare, canoanele de pocăință, din care cîteva sînt absolute și necesare, altele, în schimb, condiționale și dispensatorii. Absolute și necesare sînt acelea care nu pot fi altfel și nici nu admit vreun alt mod de rezolvare. De pildă, dacă cineva tăgăduiește că Hristos este Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat, ori cade într-o altă credință eretică oarecare, afirmînd în chip nelegiuit și nerușinat ceva nedemn despre una sau alta dintre persoanele Sfintei Treimi și dacă nici după a doua ori a treia muștrare nu vrea să se căiască, duhovnicul e silit ca în fața a doi sau trei martori să-i arate pe față greșala. Dacă nici de ei nu vrea să asculte, atunci să fie socotit ca un păgin și vameș¹⁷³. Abia atunci va trebui să mărturisească în mod public și înaintea întregii Biserici cum că a greșit împotriva Duhului Sfînt, căci altfel duhovnicul nu poate ierta acest păcat, fiindcă altfel nici Dumnezeu nu se învoiește a primi pe un astfel de păcătos. Căci zice că «Cine se leapădă de Mine înaintea oamenilor, și Eu mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Ceresc, iar cine Mă va mărturisi înaintea oamenilor, pe acela îl voi mărturisi și Eu înaintea Tatălui Meu»¹⁷⁴. Și acesta este păcatul împotriva Duhului Sfînt, care nici în acest veac, nici în cel viitor nu se va ierta.

Iar convenționale și întîmplătoare pot fi canoanele atunci cînd duhovnicul nu silește pe păcătos să-și mărturisească păcatul înaintea a doi sau trei frați și nici înaintea întregii Biserici, ci doar cu puterea ce i s-a încredințat îl dezleagă de păcat, desigur cu condiția să îplinească după cum i se dă canonul, pe lîngă făgăduința ca de acum să nu mai păcătuiască și să restituie prada sau furtul comis pe nedrept, fie cerînd personal iertare, fie și dispensîndu-se de acest fapt. Asupra acestui lucru, polul intenției autorului nostru pare că se schimbă. Or, pentru lămurirea mai deplină a problemei, cred că trebuia adus un exemplu mai concret de putere a rugăciunii. De pildă, dacă cineva, un om mai puternic și mai aprig, ar năvăli cumva pe nedrept asupra unuia mai slab și i-ar face nedreptate răpindu-i bunurile și vătămîndu-i buna lui cinste etc., unui astfel de păcătos duhovnicul i-ar pretinde ca ceea ce i-a răpit pe nedrept să trebuiască a-i restitui în întregime, iar pentru jignirea adusă personal să-l roage de iertare și încă cu inimă supusă și smerită, iar nu cu aroganță, ca și unul care ar avea asupra lui vreo putere. Dacă a împlinit toate aces-

173. Matei XVIII, 16—17.

174. Matei X, 32—33.

tea, se mai adaugă și părerea de rău pentru păcat. Abia atunci se poate spune că este dezlegat de păcatul acela. Dacă nu face așa, zău ¹⁷⁵ că nici de duhovnic și nici de Dumnezeu nu poate fi iertat.

Dacă însă e mai slab și a fost lovit de unul mai puternic ¹⁷⁶ prin furt sau prin vre-o fraudă, acestuia îi cere duhovnicul să restituie în orice caz ceea ce nu-i a lui. În schimb, după aceea, nu mai e obligat să vină în persoană și să mărturisească pe față că el e vinovatul și dușmanul, ci doar să se abțină de acum înainte de la alte rele, nevindecabile, care s-ar putea întâmpla să mai vină din furie sălbatică și înțărîtată a celui mai tare. E adevărat însă, că precum nu toate bolile trupului sînt la fel de grave, tot așa nici slăbiciunile sufletului nu sînt de aceeași mărime. Căci mai întîi, dacă cineva îi jignește aproapei onoarea și cinstea (de care vorbește autorul nostru) — iar chipurile acestor jigniri sînt nesfîrșit de multe la număr și la felul lor, încît pentru scurttimea cărții nu le putem pomeni ¹⁷⁷, această jignire luată în accepțiune generală are un dublu aspect: una adică atunci cînd jignirea se face pe față, cînd păgubașul te aude, iar dacă el nu-i de față, totuși e știută și cunoscută de el ulterior prin informarea cinstită a unor oameni siguri și onești; cealaltă, însă e atunci cînd ea are loc în ascuns și în lipsa celui jignit, care nici după aceea n-a auzit-o sau cunoscut-o vreodată.

În privința primului fel de jignire, așa trebuie judecat: dacă vătămarea e cunoscută și auzită de păgubaș, atunci duhovnicul pretinde ca jignitorul să ceară iertare personal și fără nici o ezitare, cu condiția că dacă o va face i se va ierta păcatul; dacă nu, nu. Motivul e că dușmănia sufletelor, în urma jignirii aduse, nu se poate înlătura altfel și, dată fiind situația vrăjmașilor, după cum s-a făcut jignirea în public, tot în public trebuie să-și ceară și el iertare, pe care dacă n-o poate dobîndi de la cel vătămat, atunci o va primi de la duhovnic, care nu se uită la sufletul îndărătnicului și încăpățînatului, ci la ascultarea și părerea de rău a celui ce se spovedește. De aici și reiese limpede superioritatea puterii duhovnicului asupra puterii celui jignit.

Cît privește cel de al doilea fel de jignire, care deși se face sub privirea lui Dumnezeu care toate le vede, rămînînd totuși neauzite și nevăzute de cel jignit, urmează că nici jignitorul nu e obligat să ceară în persoană iertare celui vătămat, pentru motivele pe care le-am amintit și pentru următoarele greutăți, din care aducem cîteva pilde. Ce jignire poate fi socotită — rogu-te — mai amară și mai gravă pentru onoarea cuiva, decît aceea cînd cineva a întinat atît legătura conjugală a casei proprii cît și pe aceea a semenului lui? Or, cu toate că păcatul adulterului e unul din numărul păcatelor de moarte, totuși duhovnicul nu obligă pe cel ce se spovedește să ceară personal iertare nici de la bărbatul femeii cu care și-a făcut de lucru, nici de la soția sa proprie, a cărei fidelitate a călcat-o. Nici chiar Biserica nu-l obligă să divulge duhovnicului numele și situația persoanei cu care a comis păcatul (afară, bineînțeles, de indicarea generală a vîrstei, rangului, timpului, locului, numărului și a altor împrejurări în care a căzut în acest păcat), căci trebuie ținut seamă că dacă păcătosul ar fi silit să facă dintr-un păcat particular un lucru public, ar urma năruirea ireparabilă a familiilor, încrîncenarea neîmpăcată a inimilor și nenumărate și nesfîrșite alte rele.

Regula bisericească și duhovnicească cere, așadar, ca duhovnicul să cerceteze cu iscusință pe păcătos și să exploreze cu grijă adîncurile conștiinței lui, sfătuiindu-l doar să mărturisească sincer faptele cu împrejurările clare, dar neocolite, în care a săvîrșit greșeala, cerîndu-i apoi o sinceră și neprefăcută frîngere a inimii. Dacă a făcut atîta, nu i se mai cere păcătosului nici să descrie mai amănunțit duhovnicului fapta și amănuntele ei, nici soția să destăinuie bărbatului, nici soțul soției și nici semenului cu care a întinat cinstea conjugală. În schimb, duhovnicul, privind

175. În text : «mehercule».

176. Desigur, interpretarea aceasta trebuie socotită emanînd de pe poziția concepției feudale, pe care se găsea în acel moment Cantemir.

177. Ca unul, care și-a conceput întreg programul de viață ca o etică politică, în care și Biserica e înghițită de stat T. Procopovici dă mai multe amănunte despre aceste probleme (poruncile V, VII, VIII, IX și X).

la persoana penitentului, iar nu la aceea cu care acesta a păcătuit, cu puterea dată și încredințată lui prin harul sfântului Duh, îi fixează o obligație și un canon potrivit spre a-i provoca părere de rău, desigur cu condiția că regretă cele săvârșite. Dacă mai târziu va înceta de a mai greși, e vindecăt de păcat, lucru pe care-l credem cu tărie și nădăjduim că și înaintea milei lui Dumnezeu e dezlegat și iertat.

Așadar, din învățătura cu două înțelesuri și nu destul de limpede explicată a «Catehismului» să nu creadă cineva — Doamne ferește! — că autorul lui ar fi vrut să tăgăduiască toată puterea de a lega și a dezlega pe care o are sfânta Biserică. În schimb, trebuie să înțelegem și să știm că :

1. Nici un păcat, oricât de mare și de grav ar fi, nu poate birui mila și bunătatea lui Dumnezeu, care e atât de bogată încât pînă și căpeteniei celei mai trufașe a diavolilor, dacă și-ar mărturisi păcatul și i-ar părea rău de el, nu i s-ar refuza mila ;

2. Păcatele, oricât de mari și de aducătoare de moarte ar fi, odată iertate de duhovnic aici pe pămînt, prin spovedanie și părere de rău, sînt iertate și în cer de către Dumnezeu, după legea bisericească a adevărului veșnic : «păcatul odată mărturisit, nu mai e păcat».

3. Nici un păcat nu se poate ierta de Dumnezeu prin slujirea preotului, dacă în prealabil, sub îndemnul părerii de rău, nu a fost mărturisit preotului cu inima smerită și înfrîntă ;

4. Dar nici păcatul mărturisit nu-l iartă Dumnezeu dacă credinciosul nu împlinește toate canoanele pe care i le-a rînduit duhovnicul să le facă. Pentru că dacă «inima înfrîntă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi»¹⁷⁸, nici pe cea încăpățînată și neascultătoare, Dumnezeu nu o primește ;

5. Greu și de neiertat din punct de vedere moral greșește cel care, abuzînd de taina pocăinței, de nădejdea și de mila lui Dumnezeu, dă prilej de a greși altădată mai greu și mai des. Căci am zis că e păcat aproape de neiertat să spui că iconomia dumnezeiască ar fi pricina păcatelor noastre și printr-o astfel de nebăgare de seamă am greși, mai temerar și mai mult decît apostatii, căci dacă am socoti că Dumnezeu ar fi pricina și vina păcatelor noastre am tăgădui de-a dreptul pe Dumnezeu (cum flecăresc mulți antihriști în veacul nostru)¹⁷⁹ și pentru vecie ; fiecare în ce a fost găsit, în aceea va fi judecat, adică în perpetuu nostru păcat actual, care nici dincolo nu se va ierta deoarece după cum este viața de aici așa va fi cea veșnică dincolo.

Ce trebuie să știm, în general, despre legea divină?

1. Mai zicea Catehismul : «Legea divină din Decalog rămîne în definitiv neschimbată și valabilă nu numai pentru evrei, ci și pentru creștini și pentru întreg neamul omenesc ca lege a dreptei credințe, nemincinoasă și neschimbată»¹⁸⁰.

E lucru cunoscut că legea lui Moisi, ca una care a izvorît din gura lui Dumnezeu și a fost apoi promulgată prin cuvînt, e comună nu numai iudeilor și creștinilor, ci și mahomedanilor și în genere tuturor muritorilor. Că totuși legea lui Hristos, adusă prin Noul Testament e cu mult mai desăvîrșită și mai sfîntă decît legea mozaică, niciun creștin nu se mai îndoiește. Desigur că Dumnezeu a rînduit legea evreilor după învîrtoșarea și împietrirea inimii lor, iar nu după harul Duhului Sfînt, cum s-a spus : «Legea prin Moise s-a dat, iar harul prin Iisus Hristos»¹⁸¹. Or legea fără har nu este, după teologia Sfîntului Pavel¹⁸², decît arătare și pedeapsă pentru păcate, pe cînd legea Noului Testament e plină de har și ne slobozește de legea păcatului¹⁸³. Urmează dar că legea Așezămîntului Nou, ca una care e dată din har și prin har, e bogată și desăvîrșită, iar poruncile ei rămîn în veci și sînt neschimbate.

Drept aceea acel credincios «om al casei Domnului» care a fost Moise și împreună cu el și cealaltă ceată a proorocilor au constrîns sub asprul jug al legii pe poporul evreiesc ce pătimea de o nevindecabilă întunecime și de nesfîrșită orbire

178. Ps. L, 18.

179. Aluzie mai ales la calvini.

180. *Первое учение*, t. 40 v, 42 r.

181. Ioan I, 17.

182. Rom. III, 25 ; VII, 8.

183. Rom. VIII, 2.

sufletească, încît vedeau dar nu vedeau, auzeau dar nu auzeau, credeau așa și totuși nu credeau, înțelegeau și tot nu înțelegeau¹⁸⁴. De nu era jugul legii, foarte ușor s-ar fi întors în idololatrie și în alte fărădelegi ale păgînilor. De aceea, uitîndu-se la inima lor pierdută în porunca întâia, Domnul, i-a oprit cu cea mai mare strășnicie să nu aibă alți dumnezei afară de El, iar în cea de a doua, să nu-și facă idol sau orice altă asemănare oarecare de sus din cer sau de jos de pe pămînt, la care să se închine ca unui Dumnezeu, pe cînd în a patra poruncă le cere ca de atîtea ori să cinstească ziua Lui de odihnă, s-o sfințească prin oprirea de la orice lucru.

Cu toate că aceste porunci ale legii sînt deopotrivă și de o valabilitate cu celelalte, totuși avînd deschiși ochii credinței, Moise voia să le dea alt înțeles și astfel nu a stat la îndoială să le facă din aspre mai blînde; de aceea el n-a săvîrșit păcat, ba chiar s-a învrednicit de atîta mărime, încît a ajuns să fie socotit și rînduit de însuși Dumnezeu om credincios în Casa Domnului. De aceea prin credința și îndrăznirea ce avea către Dumnezeu, Moise a mai micșorat, a mai îmblînzit și temperat asprimea primei porunci («să nu-ți faci chip cioplit nici orice altă asemănare...»)¹⁸⁵, căci în altarul templului a ridicat îndată doi heruvimi¹⁸⁶ cu aripile desfăcute, desigur după asemănarea cetelor celor din cer, iar în pustie a înălțat șarpele de aramă (care mai tîrziu s-a păstrat în templul lui Solomon pînă în vremea regelui Ozia) după asemănarea celor ce se tîrăsc pe pămînt, la care privind, poporul orb de ochii sufletului, se mîntuia de mușcătura aducătoare de moarte a confrăților săi tîrîtori¹⁸⁷. Cît despre ziua sîmbetei, fără să se împotrivescă nimeni, ba chiar cu îngăduința lui Dumnezeu, a făcut-o roabă tăierii împrejur; deși porunca tăierii împrejur nu este din numărul celor 10 porunci, a îngăduit să lege și să dezlege boul, să-l scoale și să-l adape în zi de sîmbătă¹⁸⁸, ca în aceeași zi, dacă te atacă dușmanul, s-a îngăduit să iei armele, să te scoli contra lui, să călărești, să te lupți, să ucizi, să urmărești, să robești, să despoi etc. De ce să mai vorbim? Prin toți proorocii săi, însuși Dumnezeu a respins sabatul, iar arderile de tot pentru păcate îl îngrozesc, lunile noi și sfințirile sărbătorilor sînt urgisite; în fine, nu mai recunoaște că El e Dumnezeul lor și ei sînt poporul Lui¹⁸⁹.

De ce? Pentru că ținînd mortîș la litera Decalogului, după cum zice proorocul, «asinul își cunoaște stăpînul și boul știe pe Domnul său, dar Israil, pe Mine nu m-a cunoscut»¹⁹⁰, lucru pe care îl confirmă și azi poporul acesta ori pe unde se găsește împrăștiat pe fața pămîntului, — cel mai formalist după litera legii și mai împietrit la suflet decît însăși duritatea diamantului celui mai tenace.

Dar să fie destul aceste cîteva exemple din multele pe care le putem lua din Vechiul Testament. Cît despre Legea cea nouă, însuși Hristos Mîntuitorul dimpreună cu Sfînta Evanghelie și cu toți sfinții Săi ucenici sînt martori că legea Decalogului nu este deplină și nici nu s-ar putea cineva mîntui după faptele lui, pentru că nici legea nu e deplină fără har și nici nu o poate împlini cineva fără ajutorul harului. De aceea să bage de seamă creștinul care vrea să cunoască legea evangheliei și să vadă că atît Dumnezeu Vechiului Testament cît dătătorul Legii noi este Iisus Hristos, același care vindecă bolile sîmbăta, alungă diavoli, face drum ucenicilor ca să zdrobească spice și le îngăduie să mănînce și tot ce se face spre slava lui Dumnezeu și spre binele aproapelui le rînduiește să facă și să lucreze. Iar cînd e învinuit de farisei, cei mai încăpățînați apărători ai Decalogului, El și ucenicii Lui, de lucruri nepermise, Domnul le răspunde cu pilda lui David care, de foame, a intrat în sfînta sfintelor și a mîncat chiar pîinile punerii înainte, împărțind și la ai săi, demonstrînd că prin aceasta nimic n-a greșit și conchizînd la urmă că sîmbăta s-a făcut pentru om, nu omul pentru sîmbătă.

În fine, se întristează pentru orbirea inimii lor. Se întristează? Dar de ce? Pentru că sînt ca pereții văruiți, ca mormintele pline de oase de morți și de toată necurăția, pentru că sînt morți de atîta tinere oarbă a legii decalogului și de litera lui, dar nu vor să cunoască și să înțeleagă care e harul Duhului Sfînt și nici nu vor să știe că Fiul Omului este domn și al sîmbetei¹⁹². Și bagă de seamă că, în afară de

184. Ps. CXIII, 13—14; CXXXIV, 16—17. 185. Ieșire XX, 4.

186. Ieșire XXXVII, 7. 187. Numeri XXI, 9. 188. Luca XIII, 15.

189. «Chema-voi alte neamuri», tropar 12 de la slujba Patimilor (Jola Mare).

190. Isaia I, 3. 191. Matei XII, 1—30. 192. Matei XXIII; Luca XI, 39—52.

aceasta, prin Legea cea nouă Domnul a desființat... și tăierea împrejur, a osîndit trîmbișarea posturilor duse pînă la ipocrizie, a urgisit și a scos arderea de tot și a jertfelor pentru păcate, căci nu vrea jertfă după lege, ci inimă înfrîntă, după lege¹⁹³. Și ca un legiuitor al adevărului veșnic și fiind El însuși adevărul, Mîntuitorul îi izbește de atîtea și de atîtea ori cu «vai!» și iarăși «vai vouă». Știm că în Evanghelie se spune: «Au doar legea, pe Moise și pe prooroci, să asculte de ei! — Nu, părinte Avraame, ci trimite să vestească pe frații mei...»¹⁹⁴. Legea așa zice, eu însă nu zic așa.. Dar cum? «Poruncă nouă» și «lege nouă vă dau vouă»¹⁹⁵. Care? Nu cum am dat-o părinților voștri, după învîrtoșarea inimii lor, ci după desăvîrșirea, după îmbunătățirea și împlinirea care se cuprinde în cinstirea lui Dumnezeu și în iubirea aproapelui.

«Cinstești, adică, pe Dumnezeu și crezi în El? Atunci închină-I inima ta înfrîntă, iar nu vitelul! Iubești pe aproapele? Nu-i face ceea ce nu ți-ar plăcea să-ți faci, ci mai curînd ceea ce ți-ai dori însuși, aceea să-i faci, iar dacă de șapte ori cîte șaptezeci pe zi ți-ar greși, iartă-i și încă fără să murmuri, fără să-i zici raccă ori nebunule¹⁹⁶, ține toate poruncile legii, cele drepte și desăvîrșite, neîubindu-te numai pe tine și mai ales pe cel ce te urmărește cu ură, așa să-l iubești ca pe tine însuși.

Vrei să te deosebești de evreu și de mahomedan în ținerea celor 10 porunci? Adu-gă la ele pe cele pe care le-a adăugat însuși Domnul și treci sub tăcere ceea ce El a tăcut. Crezi în Dumnezeu și că afară de El nu mai este altul? Crede că același este și în Treime, pentru ca în felul acesta credința ta să se deosebească și de defectul celei iudaice și de surplusul păgînesc și de cultul deșert al multor zeități.

În sfîrșit, vrei să fii desăvîrșit în Legea Domnului și la ea să meditezi ziua și noaptea? Ține cu tărie cele trei virtuți teologice, pe care Sfîntul Pavel, învățat de Hristos Domnul, le-a încredințat sfintei Biserici, adică credința, nădejdea și dragostea. Dacă pe una din acestea nu le ai, nici pe celelalte nu le ai și nimic nu ai. Dacă pe una din ele o ai întreagă, ai și pe celelalte și toate le ai. De pildă: ai credință deplină în Dumnezeu? Fără îndoială că vei avea și nădejde desăvîrșită că am fost răscumpărați din pedeapsa păcatului cu prețul sîngelui Fiului Său. În același fel, ai nădejde tare? Fără îndoială că atunci ai și credință tare în Dumnezeu și o iubire neprefăcută față de aproapele. Îți lipsește cumva iubirea? Atunci toate îți lipsesc, chiar dacă ți se pare că ai cîte ceva, toate, chiar și minuni de-ai face și munții de i-ai muta cu cuvîntul tău și chiar de-ai îndrăzni să ajungi și să te ridici cu graiul tău pînă la al treilea cer, ca Pavel, nimic nu-ți folosește, totul îți strică. Dacă acestea îți lipsesc, îți lipsește legea cea desăvîrșită a lui Dumnezeu, îți lipsește însuși Domnul pe care poate în lege L-ai cinstit, dar în iubire se vede că L-ai tăgăduit.

Așadar, să știe creștinii ortodocși că Legea Noului Testament e cu mult deosebită și cu mult mai desăvîrșită decît legea pe care Domnul a dat-o odinioară prin Moise în tot Pentateuhul poporului evreu! Tot astfel să știe că Sinodul al VII-lea Ecumenic învață să ne ferim de ereticii care printr-o sucită explicare a Decalogului și mai ales a închinării cuvenite sfintelor icoane încearcă să înșele pe copiii ortodocșilor (despre care mai pe larg vezi în apologia diaconului Epifanie contra iconoclastului Grigorie)¹⁹⁷.

2. Mai afirmă «Catchismul: *O astfel de temere fiască și de iubire față de Dumnezeu nu pot urzi în inimile noastre puterea și voința naturală, ci numai Duhul Sfînt sădește în chip nevăzut în sufletul omenesc aceste virtuți*»¹⁹⁸.

Pe cît de ortodox este a crede că prin sine omul nu poate face nimic bun și drept dacă nu-l ajută harul și îndrumarea dumnezeiască, tot pe atît de ortodox este și să știi că orice faptă sau cugetare rea nu are altă origine decît ispita diavolului

193. Ps. L, 18 ; Osea VI, 6 ; Matei XII, 7.

194. Luca XVI, 29—30.

195. Ioan XIII, 34.

196. Matei V, 22.

197. Sesiunea 6, după ediția folosită de Cantemir, p. 768, Harduin IV, 325—444. Mansi XIII, 205—364. E vorba de pseudosinodul iconoclast din 754 și combaterea lui.

198. *Первое учение*, f. 43 v.

și puterea omului de a voi liber, prin care cu toate că vezi ce e mai bine și-l aprobi, totuși ești în stare să urmezi cele mai rele¹⁹⁹. Deci copiii creștinilor trebuie instruiți clar și ordonat să înțeleagă că «tot binele desăvârșit» (între care se numără temerea de Dumnezeu, care fiind începutul înțelepciunii, ține locul de frunte) și orice faptă bună (care se săvârșește după voia lui Dumnezeu) nu sînt decît de la Părintele luminilor²⁰⁰. Așadar, ajutorul vine de sus, prin harul dumnezeiesc, dar peste cine? — peste cel care-l cere cu frică de Dumnezeu. Aceluia i se deschid porțile înțelepciunii. Cui i se dă? Celui ce bate, celui ce cere și care într-adevăr într-una și fără încetare caută și căruia nu-i este lene și nici greu să aștepte. Drept aceea, să nu se întîmple ca, din pricina obscurității tâlcuirii și a incapacității de înțelegere a copiilor și a celor fără carte, să cadă cineva pe nepregătite în credința blestemată a unor eretici care răspîndesc părerea că liberul arbitru al omului (adică facultatea naturală de a voi și alege) trebuie pur și simplu să îl tăgăduim, pentru că nimeni nu se poate mîntui, decît cel pe care Dumnezeu l-a ales spre mîntuire și nimeni nu poate fi osîndit decît cel pe care Dumnezeu l-a rînduit să fie osîndit, căci amîndouă aceste afirmații sînt pe cît de false, pe atît de nelegiuite²⁰¹. Dumnezeu vrea doar ca toți oamenii să se mîntuiască. Pe toți, iar nu numai pe cîțiva îi cheamă la Sine atunci cînd zice: «Veniți la mine toți». Dumnezeu a plantat vie, a săpat-o, alegînd piatra din ea, a sădit-o din soiuri alese, a zidit turn în mijlocul ei, a ridicat teasc în ea și apoi a așteptat să facă struguri. Cînd colo, ea a rodit ciulini. Oare ce ar mai fi trebuit să fac în via mea și n-am făcut? Atunci de ce cînd așteptam să facă struguri, ea mi-a rodit ciulini?» Mai departe, tot acolo, însuși proorocul explică cu aceleași cuvinte tîlcul acestei vie. «Via Domnului Savaot, zice, este casa lui Israil, iar bărbații din Iuda sînt sădirea lui cea dragă; am așteptat să fie un popor fără păcate, cînd colo e plin de sînge; nădăjdut-am dreptate, dar iată: răzvrătire»²⁰². Aceleași amenințări și ocări adresează Mîntuitorul și asupra cetății Ierusalimului care mereu stătea împotriva voii dumnezeiești și făcea numai fapte potrivnice: «Ierusalime! Ierusalime! care ucizi pe prooroci și omori cu pietre pe cei trimiși la tine! De cîte ori am voit să adun pe fiii tăi cum își adună cloșca puii sub aripi și n-ai vrut!»²⁰³.

Din toate aceste mărturii ale Sfintei Scripturi reiese mai limpede ca lumina soarelui că nimeni nu poate să înțeleagă ce este temerea de Dumnezeu și iubirea Lui dacă nu se adaugă, pe lîngă puterea voinței firești și revărsarea harului și a Duhului Sfînt, prin care se sădesc aceste virtuți în sufletele oamenilor. Căci ele ce altceva sînt decît căutare continuă, luptă și strigare fără încetare: «Avva, Părinte!»²⁰⁴, iar nu dispreț față de cei ce într-una se nevoiesc spre bine? Desigur că Domnul împarte și coroane, dar numai celor ce se luptă cum se cuvine. Căci pe cît e de bun Dumnezeu, că face să răsară soarele peste cei păcătoși ca și peste cei drepti²⁰⁵, tot pe atîta este El și drept, încît va răsplăti celor buni bune, iar celor răi rele, dar amîndouă pentru totdeauna.

Din tîlcuirea rugăciunii domnești

Se zice în «Catehism»: «Cu mulțumire să ducem crucea ce ne-ai dat»²⁰⁶.

Sub cuvîntul «cruce», pe care autorul îl pomenește aici, trebuie înțeles mai întîi — cum se și tîlcuiește — acel jug prea dulce al Domnului, pe care învățătura Lui a pus-o pe umerii celor ce cred în El, adică răbdarea, îngăduința, smerenia, înfrînarea, cumpătarea și celelalte virtuți morale. Iar în al doilea rînd (ceea ce în gîndul lui de a fi cît mai scurt, autorul a uitat-o) trebuie înțeles însuși semnul sfintei cruci, care ne amintește de patima și moartea Domnului Hristos și care «iudeilor le-a fost sminteală, păgînilor nebunie, dar celor chemați, iudei și elini deopotrivă, le-a arătat pe Hristos, puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu»²⁰⁷. Mai înțelegem că atunci cînd cinstim patimile Domnului, preamărim și învierea Lui, încît și fața și trupul nostru le însemnăm cu chipul crucii sau cu chipul Lui. De aceea din orice

199. Ovidiu ; *Metamorfoze*, VII, 19.

200. Iacob I, 17.

201. Ca și la început, se are aici în vedere doctrina calvină, de care T. Procopovici s-a lăsat influențat.

202. Isaia V, 1—7.

203. Matei XXIII, 37.

204. Gal. IV, 6.

205. Matei V, 45.

206. *Первое оучение*, f. 49 v.

207. I Cor. I, 23—24.

material ar fi această cruce, noi o purtăm uneori nu numai în inimă, ci și în sîn ori în haine, căci prin ea ne aflăm noi înșine înscriși sub semnul oastei lui Hristos și în puterea cu care El luptă împotriva oricărui vrăjmaș văzut ori nevăzut.

Așadar, după cum am mai spus-o, în legătură cu sfînta cruce două lucruri trebuie să creadă și să înțeleagă un tînăr ortodox. Și anume, mai întîi că crucea în sine și purtarea ei înseamnă jugul evanghelic, cu alte cuvinte că Domnul Iisus este Hristosul, născut ca Fiu al lui Dumnezeu și făcut om desăvîrșit, — dar afară de păcat —, că a pățimit, a murit și a înviat a treia zi, lucruri pe care cu inima le credem și cu gura le mărturisim. În al doilea rînd, crucea ne este mărire și semn puternic nu numai asupra dușmanului comun al neamului omenesc, ci și contra vecinilor nedrepti, care ridică arme nedrepte împotriva noastră, așa cum i s-a arătat și i s-a spus acelui mare împărat Constantin: «în acest semn vei învinge»²⁰⁸, adică pe dușmanul său propriu, dar și al lui Hristos, pe Liciniu cel politic, pe Arie cel bisericesc, în ambele cazuri îngenunchindu-l pe diavol, iar Biserica Domnului — care mărturisește pe Hristos și încă pe acesta răstignit²⁰⁹, singurul lucru întru care se preamărește — a înălțat-o, a întărit-o și i-a redat strălucirea dreptei credințe în așa chip încît, după porunca Mîntuitorului, nici porțile iadului să nu o poată birui²¹⁰. Așadar, oricărui nou ortodox trebuie să i se cînte la nesfîrșit, împreună cu Maica Biserica Ortodoxă, imnul bisericesc: «Crucii Tale ne închinăm, Stăpîne, și sfîntă învierea Ta a lăudăm și o mărim»; «Mîntuiește Doamne poporul tău și binecuvîntează moștenirea Ta, biruință Împăratului nostru asupra vrăjmașilor dăruiește-i și cu crucea Ta păzește pe poporul Tău»²¹¹.

Din salutarea arhanghelului sau Bunavestire

Zice «Catehismul»: «Salutarea arhanghelului adusă Prea Sfintei Fecioare Născătoare de Dumnezeu este prin sine destul de limpede, încît nu mai e nevoie de a fi tîlcuită; drept aceea și fără de tîlc copilul să se apuce să o învețe»²¹².

E lucru tare de mirare cu cîtă grabă s-a nevoit autorul să scrie acest catehism cît mai scurt! Mai mult, ca să fie crezut că această salutare îngerească (pe care ne-o definește «cap și început al mîntuirii noastre»)²¹³ a descoperirii sfatului de mîntuire a neamului omenesc celei plănuită de Dumnezeu înainte de toți vecii și a tuturor tainelor viitoare ale iconomieii dumnezeiești nu are nevoie de nici o tîlcuire, autorul zice că ea se descoperă «de la sine». Noi însă zicem că aici nu numai ne minunăm, ci poate tot ce trebuie să lăudăm mai mult, aceasta o avem aici: început și cap al mîntuirii neamului omenesc, pentru care Cuvîntul trup s-a făcut, Dumnezeu devine om, iar omul se îndumnezeiește în așa măsură încît unde vrea Dumnezeu, se biruiește rînduiala firii. Fecioara preacurată și neatinsă de bărbat, în pîntece ia și naște fiu. Al cui? Al lui Dumnezeu. Din cine? Din Duhul Sfînt. Fecioară înainte de naștere, fecioară în naștere și după naștere tot fecioară. Oare este aici «ceva care se descoperă prin sine și nu mai are nevoie de tîlcuire?» Ba tocmai că are nevoie și încă de foarte multă explicare. Pentru că, după părerea generală a Bisericii, în această veste bună cîte silabe sînt (dacă se poate vorbi astfel), tot atîtea taine se cuprind și cîte cuvinte se ascund, tot atîtea lucrări negrăite ale iconomieii și taine ascunse ale înțelepciunii celei dumnezeiești. Așa este renașterea (*ἀγεννησία*) Tatălui, cauză și izvor al dumnezeirii celei neînțelese, *συναπαρχία* Fiului, nașterea dimpreună fără de început din Tatăl mai înainte de toți vecii, apoi deoființimea și veșnicia Lui, întruparea în timp a aceluiași Cuvînt și Fiu al lui Dumnezeu, nașterea Lui pe pămînt, petrecerea împreună cu oamenii, deplina Lui omenitate, patimile, crucea, moartea, învierea Lui a treia zi după Scripturi, ca și întreg planul de mîntuire al omului. La fel, purcederea Sfîntului Duh din Tatăl și odihnirea lui în Fiul, împărțind daruri desăvîrșite și fiind plinitor a toate, de viață făcător și păstrător, ale cărui urmări și lucrări nici Apostolii și Sfîntii Părinți, deși au călcat tocmai pe urmele arătate, totuși mărturisesc deschis că n-au putut să le înțeleagă și să le priceapă. Căci Duh e Dum-

208. Eusebiu de Cesareea *Vita Constantini*, I, 28—30.

209. I Cor. II, 2.

210. Matei XVI, 18.

211. Troparul sfințirii celei mici a apei.

212. *Первое оучение*, f, 54 v.

213. În limba greacă, din troparul Bunevestiri.

nezeu și suflă unde, când și cum vrea²¹⁴. Așadar, Duhul Domnului suflă și umbrește și această vestire a arhanghelului și în chip negrăit Cuvîntul Domnului își ia trup din preacuratul sînge al neîntinatei Fecioare. Dumnezeu se face într-adevăr om și «lucrul se descoperă prin sine, încît nu mai are nevoie de explicare!». Dacă fiecare taină din acestea, luată aparte, este negrăită și neînțeleasă, cu cît mai negrăit și mai neînțeles va fi capul și încheierea tuturor tainelor iconomieii dumnezeiești, care este tocmai această salutare sau bunăvestire adusă de arhanghel?

Căci cu cît un lucru oarecare, rămîne mai departe de înțelegerea omului, cu atîta căutăm să-l apropiem de natură, pentru ca astfel — în măsura în care ele pot fi cunoscute — cu atît mai pătrunzător, mai limpede și mai clar să se poată ajunge la cunoașterea lui. Deoarece însă tainele dumnezeiești nu pot fi deplin înțelese de cugetarea amenească decît în efectele lor și în desăvîrșirea lucrărilor lor și deoarece mintea creată nu poate cunoaște prin puteri proprii desăvîrșirea acelor taine decît printr-o predispoziție pregătitoare a credinței — care se dă prin har celor ce o cer — e foarte necesar ca pruncii creștini să-și înalțe mintea spre cele ce trebuie crezute și cunoscute, ridicîndu-se cu ajutorul credinței de la efecte la cauzele tainelor și să tindă prin credința ortodoxă de la cele văzute la cele nevăzute ale lui Dumnezeu. Prin această îndrumare, copiii să creadă și să priceapă că prin cuvintele «Născătoare de Dumnezeu» și «Fecioară»²¹⁵ se zdrobesc atît capul cît și nelegiuirea lui Arie și Nestorie, ereticii cei mai nerușinați, primul pentru că hulea că Fiul lui Dumnezeu cel Unul Născut ar fi creatură, iar al doilea pentru că nerușinatul făcea deosebire între Fiul lui Dumnezeu și Fiul Mariei. În același timp trebuie consolidată ortodoxia credinței creștine pentru că Fecioara însăși a născut în timp tocmai pe Fiul lui Dumnezeu, cel care se născuse din Tatăl mai înainte de toate veacurile omenești.

Cuvîntul «bucură-te»²¹⁶ aduce aminte că una și singură e cea care a aflat har înaintea lui Dumnezeu; de aceea e mai cinstită decît heruvimii și fără de asemănare mai mărită decît Serafimii, făcînd pîntecele său mai desfătat decît toate cerurile²¹⁷ încît să poarte pe cel ce ține toate și să nască pe Părintele veacurilor.

Prin cuvintele «cea plină de dar»²¹⁸ înțelegem că harul Duhului Sfînt a umbrît-o peste fire, încît a zămislit pe Fiul lui Dumnezeu, cel care a luat asupra-și firea noastră, în chip ființial²¹⁹, iar nu numai aparent, a devenit Maică a lui Dumnezeu, ce cu adevărat e declarată stăpîină a cerurilor, plină de dar peste dar, bucurie a dreptilor, limanul de scăpare al păcătoșilor, nădejde celor fără nădejde, îndrumătoare a celor rătăciți, mărirea și cununa îngerilor, a arhanghelilor și a tuturor puterilor cerești. Așa e Maria cea una născută a preadrepților Ioachim și Ana, din casa lui David, neîntinată logodnică a preafericitului Iosif, cea care — după negreșelnica predanie bisericească — a fost dusă în sfînta sfintelor, hrănită și ținută acolo. Cît despre cuvintele «Domnul este cu tine»²²⁰, ele ne amintesc despre Emanuel (care înseamnă cu noi este Dumnezeu), adică despre cel care din Duhul Sfînt și din prea curatele ei sîngiuri luîndu-și trup, de la început cu ea a fost, iar apoi, prin mijlocirea ei, cu noi fiind, care înseamnă că mai întîi pe Cuvîntul în pîntece l-a zămislit, l-a purtat, l-a născut și cu lapte l-a hrănit, Dumnezeu desăvîrșit și om desăvîrșit, rînduit pentru noi oamenii, iar de acum ca mamă și stăpîină șade și va șede pururea de-a dreapta Fiului Împăratului și Dumnezeului său²²¹, mijlocind și rugîndu-se pentru noi nemulțumitorii și nevrednicii robii săi.

Cuvintele «binecuvîntată ești tu între femei»²²² înseamnă că de atunci toate neamurile o preamăresc, căci în Fiul ei toate neamurile sînt binecuvîntate, lăudînd-o și preamărînd-o pe ea, prin care și cu care Cel puternic face minuni și sfînt este numele Lui.

«Binecuvîntat este rodul pîntecelui tău»²²³ vrea să spună că din rădăcina lui Iesei s-a odrăslit rob, adică după proorocia lui Isaia²²⁴, înger de mare sfat (adică

214. Ioan III, 8. 215. În original, în limba slavonă. 216. În limba slavonă.

217. Axionul *Liturghiei Sfintului Vasile*. 218. În limba slavonă.

219. οὐσιωδῶς. 220. În slavonă. 221. Ps. XLIV, 11. 222. În slavonă.

223. *Idem*.

224. Isaia IX, 6. Format prin citire, dar credem că și prin cîntare — altfel nu se poate explica mulțimea citațiilor mai ales a celor din imnografia Bisericii Răsăritene — Cantemir

vestitor de lucruri voioase și bune celor întristați), sfetnic minunat, părinte al veacului, a cărui împărăție nu va avea sfârșit, căci împlinirea și desăvârșirea tuturor tainelor ea e, care a născut mîntuirea sufletelor noastre²²⁵, ridicînd pe strămoși cu tot neamul omenesc din păcatul cel de moarte, cum a făgăduit lui Avraam și seminției lui pînă în veac, rînduindu-și sieși o preoție împărătească²²⁶ și restaurînd o cîrmuire preoțească pe care porțile iadului n-o vor birui.

Acestea sînt, așadar, puținele cuvinte luate din comoara cea neajunsă și ne-deșartă a vestirii arhanghelului spre înțelegerea credincioșilor. Să fie destule.

Simbolul, latria, dulia, hiperdulia și prosklisis

Foarte multe sînt cuvintele grecești al căror sens propriu specialiștii s-au silit să-l exprime prin unele descrieri și explicații mai largi, — întrucît în limbile altor națiuni nu le pot reda prin altele —, dar în același timp păstrîndu-și cuvintele respective în limba maternă. Astfel, de cînd s-a început cultivarea studiilor libere, adică poezia, retorica, dialectica, logica, fizica, metafizica, mecanica, medicina, muzica și mai ales teologia, cei mai mulți termeni din aceste științe s-a preferat a se lua atît în Latium (Italia), cît și în întreaga Europă mai mult din limba greacă, pe care, dacă n-o cunoști, ajungi, prin traducere slabă și defectuoasă, să dai prilej la erori și confuzii. Despre alți termeni să lăsăm judecata pe seama specialiștilor, iar noi să vedem doar de înțelesul celor cîtorva cuvinte ce ne-am propus.

Simbol e cuvînt grecesc, care în acest context luat înseamnă — în sens larg — tot ceea ce se ține de mărturisirea credinței ortodoxe și tot ce e comun tuturor popoarelor creștine și pe care, dacă vrem, îl tîlmăcim printr-o expresie latinească mai răspîdită, «tessera»²²⁷, care însemnează lozincă sau indiciu, în slavonă «gasla»²²⁸ (parolă), după cît mai auzit de la un distins tîlmaci în limba slavonă. În cazul acesta, rogu-te, ce ar trebui să înțeleagă un teolog sau un militar²²⁹? Cred că orice creștin de neam slav, latin, german, italian sau oricare ar fi el ar înțelege, și încă foarte bine, că expresia «simbol» înseamnă tot ceea ce se leagă de mărturisirea credinței creștine; nimic mai mult nu trebuie cerut, nici înțeles decît atîta.

Iar cît suferă limba slavă din lipsa de termeni teologici, ba aș putea spune că chiar păcătuiește în această privință, pentru că nu și-a dat silința să le cunoască adevărata lor semnificație în grecește, ne va lămuri cu ușurință termenul *latria*, care, fiindcă n-a găsit cu cale să-l primească în sensul lui adevărat, a fost tradus prin «slujenie» (slujire), care propriu-zis în grecește se exprimă prin *δουλεία*. Dar precum «dulia» nu înseamnă «latria», tot așa nici «latria» nu însemnează «slujire», ci cu totul altceva. Or «slujenie» sau grecește „δουλεία” întocmai ca și „προσκύνησις” sau „ΠΟΚΛΟΝΗΤΕ”, se pot tot atît de bine atribui atît Creatorului cît și creaturii, lucru despre care s-a vorbit de mai multe ori în cele precedente. Dar între „δουλεύω” și „λατρεύω” se află (într-o poziție intermediară), „ὑπερδουλεία”, adică o cinstire deosebită, ΠΟΚΛΟΝΗΤΕ, ceva mai mult decît cinstire servilă (παεσροε), pe care toți dogmațiștii o atribuie îndeobște Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei, acelei făpturi dintre toate, atît îngerești cît și pămîntești, cea mai cinstită și fără de asemănare cea mai sfîntă. Și totuși nu aceasta este λατρεία, după cum nici latria nu-i hiperdulia, iar προσκύνησις — ΠΟΚΛΟΝΗΤΕ (despre care adesea în Sfintele Scripturi citim că se dă atît Creatorului cît și creaturii) nu e nici ea tot una cu λατρεία, care la rîndul ei e mai mult decît ΠΟΚΛΟΝΗΤΕ.

Vrei dar dreptcredinciosule, să cunoști în toată sfințenia limpede și fără nici o urmă de obscuritate și să înțelegi care și cît de mare este deosebirea între toate aceste expresii care înseamnă «închinare» și «cinstire», pe de o parte și între «latria» sau adorare, pe de altă parte? Atunci nu crede explicației mele, nici a altcuiva, ci ascultă definiția Sinodului al VII-lea Ecumenic care zice cuvînt de cuvînt: «Nevrînd

va fi fost — credem — și în muzica bisericească ceea ce a fost în cea profană, chiar turcească, unde a adus și reforme importante. 225. Bogorodicina de la glas V.

226. I Petru II, 9. 227. Nădejde, *Dicționar latin-român*, s. v.

228. Miclosich, *Lexicon paleo-slovenico-latinum*, s. v.

229. Pentru viața militară termenul acesta avea o semnificație deosebită, secretă.

să accepte pentru icoane nici o cinste, dușmanii eretici ar vrea să atragă pe oamenii mai fără carte la păreri lor deșarte, dar cei care au ceva din înțelepciunea, dar nu din viclenia șerpilor, în schimb cunosc nevinovăția porumbeilor, aceia știu să cinstească (πμᾶν) prin cuvinte și laude pe cea fără pată și cu adevărat Prea Curată Născătoare de Dumnezeu și pe sfinți, iar virtuțile lor să le împrespăteze prin cărți istorice și prin redări iconografice²³⁰, să facă cunoscute strădaniile și luptele lor, «ducându-le cele mai mari cinstiri»²³¹, știind că, după cum zice apostolul, sfinții sînt nedespărțiți de Hristos și mijlocesc într-una pentru noi. În schimb, *credița sinceră și cea mai desăvîrșită, ca și adorarea în duh și adevăr, numai singur lui Dumnezeu o aducem, iar nu vreunei alte creaturi de sub cer*»²³². Și ulterior, tot acolo: «Mai zic ereticii că închinarea cuvenită lui Dumnezeu și adorarea Lui o aduc creștinii și sfințelor icoane și că vreau să prindă în icoane firea cea necuprinsă de minte a dumnezeirii. O, ce tîgăduire și ce nebunie! se vede că cuvîntul nu-și găsește locul, ci e plin doar de blasfemii și de calomnii, pentru că creștinii, nici icoanelor, nici crucii și nici sfinților nu le aduc închinare în duh și în adevăr, iar ființei celei nevăzute și neajunse de minte a dumnezeirii niciodată nu i-au făcut vreo icoană²³³ etc.

Din acestea ușor reiese pentru cine vrea să înțeleagă cît de mare e deosebirea între λατρία cuvenită numai lui Dumnezeu și între expresiile amintite mai înainte, pe care defectele de limbaj și lipsa de siguranță a celor ce le-au tradus și explicat fac să se confunde noțiunile și nu se sfiesc să creadă că ele ar însemna unul și același lucru. Cît despre accepțiunea exactă a latriei, a duliei, a hiperduliei, a diaconiei și a altora de felul lor, *Mărturisirea Ortodoxă* a acestui pravoslavnic popor pe cît de bine, pe atît de doct și de cinstit le explică pe toate afară de primul, după hotărîrea sinodului, aderare latreutică numai unuia și singurului Dumnezeu, pe cînd κλῆση se aduce tuturor făpturilor vrednice de cinstire și de onoare, pe care această *Mărturisire* a tradus-o astfel din grecește: «*Latria e o slujire, dar nu simplă, ci directă, care se cade să o aducem numai singur lui Dumnezeu*»²³⁴. Aceasta deci să o înțeleagă de acum încolo și să o priceapă acest evlavios popor și va fi suficient atîta.

Dacă însă vrei să te înarmezi și mai bine la luptă contra înnoitorilor acestui veac (care tîgăduind cu necinste închinarea la sfintele icoane și confundînd termenul «latria» ne hulesc pe noi ortodocșii că aducem făpturilor, adică sfinților mucenici și sfintelor icoane, cultul datorat numai singur lui Dumnezeu, pentru care se și obișnuiesc să ne considere drept «iconolatri»), atunci, iată, vei afla în arsenalul aceluiași sfînt Sinod al VII-lea Ecumenic colecția de strălucitoare mărturii, pe care să le arunci în ochii celor chinuți de invidie, mărturii prin care s-a învățat cu toată sfințenia despre omonimia acestor expresii amintite mai înainte, precum și despre semnificația deosebită a fiecăreia. Iată textul acestor hotărîri sinodale: „κυνεῖν“ înseamnă în limba veche greacă și «a saluta» și «a îmbrățișa», iar „πρὸς“ e o prepoziție, un spor oarecare de iubire; astfel avem de la φέρω → προσφέρω; κυρῶ → προσκυρῶ, iar de la κυνῶ → προσκυνῶ, din care ultimul indică o salutare apropiată, afectuoasă, iar în sens extensiv prietenie, căci cine îmbrățișează pe cineva e semn că îl și iubește, iar dacă îl iubește, desigur că îl și îmbrățișează sărutîndu-l, cum arată și afecțiunea umană, pe care o arătăm unui prieten. De pildă, zice: și David s-a ridicat și a căzut pe fața lui Ionatan și s-a închinat lui și l-a îmbrățișat²³⁵. Tot așa Sfîntul Pavel a mers la Iacob, l-a îmbrățișat și l-au salutat toți preoții²³⁶. Așadar, spune sinodul, îmbrățișarea este o închinare de onoare, pe care ne-o aducem unul altuia²³⁷, cum și despre patriarhul Iacob scrie că s-a închinat către fiecare din fiii săi, rezemîndu-se de vîrfurile toiagului²³⁸. Consună cu acestea și Grigorie supranumit Teologul, care zice²³⁹: «Apropie-te cu

230. δι' εἰκονικῆς στηλογραφίας.

231. ἀνωτάτω τιμῆ.

232. În grecește și latinește.

233. Sesiunea VI, după exemplarul citat de Cantemir, p. 765. Mansi XIII, 283—295, iar traducerea lui Anast. Bibliot. P. 2, 129, 411, 413.

234. Citat în slavonește, după Ὁρθόδοξος Ὁμολογία, art. 210, p. 82.

235. II Regi I, 2.

236. Fapte XXI, 18—19.

237. Τὸν ἀσπασμὸν, τὴν πρὸς ἀλλήλοος τιμητικὴν προσκίνησιν.

238. Evr. XI, 21.

239. Grig. Nazianz *Carm. in nativitat.*: βῆθλεεμ σεβάσθητι καὶ τὴν φάτνην προσκύνησον, restul în latină, Anast. Bibil. P. L., 129, 473.

respect de Vitleem și închină-te ieslei...». Dintre cei ce înțeleg lucrurile drept și sincer — adaugă sinodul — cine socoți că n-ar pricepe cele scrise în Scriptură despre închinarea deosebită sau «adorarea în duh și adevăr» decît poate cei nepricepători ori din cei care sînt atît de nerecunoscători în știința întregii Scripturi? Doar și Iacob s-a servit de același termen «cu închinare s-a aplecat sprijinit pe toiag», pe cînd Sfîntul Grigorie Teologul se exprimă tot cam la fel. Și adaugă apoi sinodul: «Noi crucea Ta de viață făcătoare o cinstim Doamne și sulia o adorăm, care a deschis coasta de viață dătătoare a bunătății Tale». Toate acestea de bună seamă că sînt tot atîtea forme de cinstire, cum arată ceea ce cu buzele noastre am atins».

În legătură cu însemnarea și înțelesul acestor cuvinte, exprimate cu aceleași numiri, s-ar putea ca nici unul din luptători să nu le vadă suficient de clar. Dar fiindcă nu lipsesc nici cei ce ascultă mai mult de autoritatea cuvintelor decît de a unui sinod ecumenic, spunînd că acest cuvînt grecesc λατρεία se poate da nu numai singur lui Dumnezeu, ci și altor făpturi fără specificare, conduși fără îndoială de motivul că în Sfintele Scripturi și mai ales în Deuteronom XXVIII, 48, se citește καὶ λατρεύσεις τοῖς ἑλθροῖς σου (și vei sluji vrăjmașilor tăi), — de acum lăsînd celelalte la o parte, se trage concluzia că sub judecata Sfîntului Sinod, mai mult a Duhului Sfînt, vei avea în cuvinte interpretarea și însăși sentința autoritativă. În zadar deci s-a zis de către mulți că verbul λατρεύω sau substantivul λατρεία înseamnă cinstire sau slujire (служение) cum numai singur lui Dumnezeu se cuvine. Atunci vai de lume! Căci dacă așa credem despre latria, atunci chiar și inovația lor (a dușmanilor) va trebui atribuită Sfîntului Sinod și Duhului Sfînt, care o conduce! Căci tocmai prin sinod se interpretează așa aceste citate din Scriptură, după cum se citesc aici în extrase textuale.

«Or — tună Sfîntul Sinod²⁴⁰ — cu toate că în Sfînta Scriptură și în profundele scrieri ale Sfinților Părinți²⁴¹ în multe locuri expresia προσκύνησις e luată în sens de slujire în duh, deoarece cuvîntul are multe semnificații, totuși numai una din acestea trebuie să reținem, anume aceea care designează adorarea latreutică. Și pentru a arăta și mai limpede și mai explicit deosebirea și specificul «latriei» de cele ale «cinstirii» simple, pentru designarea acesteia din urmă se aduc și alte exemple din Sfînta Scriptură: «Prin cuvîntul cinstire înțelegem — zice Sfîntul Sinod — și onoarea ce o aducem cuiva din dragoste și respect, așa cum ne închinăm și preamărim și prea grațioasa ta putere (împărate) și în alte cazuri numai din teamă și respect, cum a cinstit și Iacob pe Isav²⁴². O altă cinstire se face prin bunăvoința, cum s-a închinat Avraam fiilor lui Het²⁴³ pentru locul ce l-a primit de la ei pentru îngroparea Sarrei, soției sale. Și altădată iarăși altfel, ca cei ce așteaptă să vină o binefacere de la cei mai mari, cărora se închină cu mulțumiri, ca Iacov înaintea faraonului»²⁴⁴.

«Dacă cele înșirate pînă aici se referă la semnificația închinării aduse unor făpturi, în schimb pentru adorarea specific latreutică se exprimă așa: «Iată cum ne învață Sfînta Scriptură: Domnului tău să te închini și Lui singur să-I slujești²⁴⁵ și anume în chip absolut, nu ca și cînd ar fi vorba de închinare ascunsă sub diferite expresii echivoce și relative, «ci Domnului să I te închini cu slujire latreutică, așa cum numai Lui singur se poate aduce, pentru că numai lui Dumnezeu îi aducem închinare latreutică». Vorbînd special despre închinarea latreutică adusă Domnului, același Sfînt Sinod conchide: «După ce am încuviințat acestea, reiese cu tot adevărul și fără îndoială că e primit și bineplăcut înaintea lui Dumnezeu să cinstim cu închinare și să sărutăm (προσκυνεῖν καὶ ἀσπάξασθαι) exprimările iconografice ale iconomiei Domnului nostru Iisus Hristos și ale Prea Curatei Născătoare de Dumnezeu și Pura Fecioarei Maria, ale cinstiților îngeri și ale tuturor sfinților și oricine nu va face așa, ci va pune la îndoială și ar striga împotriva cinstirii sfințelor icoane, pe

240. *Ibidem.*

241. Ἐν τοῖς ἀστειολόγοις ἁγίων πατρῶν

242. Fac. XXXIII, 3.

243. Fac. XXIII, 12.

244. Fac. XLVII, 10.

245. Luca IV, 8.

unul ca acela sfântul nostru sinod îl dă anatemei, așa cum a fost el împuternicit de lucrarea Sfântului Duh și de tradițiile părintești și bisericești»²⁴⁶.

Acestea sînt așadar hotărîrile sinodului celui sfînt și ecumenic, iar dacă cineva, stăpîn pe libertatea lui, nu se mulțumește cu ele, atunci să se mulțumească, rogu-vă, cu consensul general al întregii națiuni grecești, al cărui avocat a ajuns să fie Varinus²⁴⁷, care în lexiconul său foarte amănunțit explică expresia «latria» în modul următor: «Latria e o slujire convenită numai lui Dumnezeu și ca atare ea este și slujbă de jertfire și de închinare»²⁴⁸; iar în alt loc: «Latria e o adorare sinceră și de preamărire a lui Dumnezeu, izvorită din cea mai curată pornire a sufletului celor drepcredincioși». Apoi „λατρεία cuprinde, religia cunoașterii intuitive și raționale a lui Dumnezeu prin înțelepciune și prin raționament». Iar cine, pentru lipsa unor expresii în limba vorbită, preferă să se pună împotriva atît a autorității sinodale, cît și a curățeniei firești a limbii grecești, unul ca acela e liber să strice cum vrea nu numai înțelesul cuvîntului «latria», ci și al altor expresii din limba sa, luate toate din grecește, ca: simbol, euharistie, ipostas, treiipostatnic, liturghia, mir, înger, arhanghel, heruvim, serafim, psaltire, psalm, stih, catavasie, gramatică, poezie, retorică, logică, dialectică, fizică, metafizică, muzică, aritmetică, trigonometrie, matematică, astronomie, astrologie, astrolab, geometrie, sferă, orizont, emisferă, diametru, pol arctic și antartic, chimie, chirurgie, pirotehnie, fenomen, empirie, antipatie, simpatie și alte foarte multe cuvinte de felul lor²⁴⁹, pe care din grecește ori din altă limbă — pentru că le-au lipsit din grai expresiile corespunzătoare — popoarele noi le-au primit fără nici o ezitare cu toată inima și prin obișnuința zilnică au ajuns să le înțeleagă și să le folosească întocmai ca pe ale lor proprii. Căci, altfel, ar fi potrivit oricărei rațiuni dacă cineva s-ar lipsi de aceste cuvinte, ale căror însemnare și vigoare proprie ar fi necunoscută acelor cuvinte originale.

Așadar, atît din puterea Bisericii cît și din regulile gramaticii grecești, creștinii ortodocși trebuie fără îndoială să cunoască înțelesul cuvintelor «adorare», «cinstire», «slujire» și alte expresii, prin care se desemnează slujirea onorifică sau relativă care se poate aduce atît Creatorului cît și creaturii. În schimb «latria», care e adorare și jertfă rațională în duh și în adevăr, ea nu se cuvine nimănui altcuiva decît singur lui Dumnezeu.

Dar să ne apropiem de sfîrșit.

2. Se mai zice în «Catehism»: *Cu adevărat a fost fecioară și n-a cunoscut bărbat*²⁵⁰.

În inimile și în sufletele copiilor trebuie sădită cît mai adîncă și cît mai statornică rădăcina dreptei credințe și a evlaviei, cu alte cuvinte credința despre taina neajunsă și necunoscută nici de sfinții îngeri a dumnezeieștii întrupări, că adică Maria, Maica Domnului, nu numai înainte de naștere, ci și după naștere, a rămas pururea fecioară, fiind păstrată neîntinată și fără să fi cunoscut stricăciunea păcatului. Drep aceea alături de cuvintele că «într-adevăr a fost fecioară și n-a cunoscut bărbat»²⁵¹ ar trebui adăugate și cuvintele «și a rămas și pe mai departe fecioară»²⁵².

246. Anast. Bibliot. P. L., 129, 473—474. Cantemir dă și textul grec.

247. Varinus Favorinus Camers († 1537), dascăl al viitorului papă Leon al X-lea și director al bibliotecii Medicilor din Florența, mai pe urmă episcop. A tipărit la Roma la 1523, un lexicon grecesc (reeditat după aceea adeseori în 1712 la Veneția cu stema Țării Românești de către Brîncoveanu). Fabricii, Bibliot. ant. X, 69—72. Am folosit ediția de Veneția 1779. 248. P. 421.

249. Despre virtuozitatea filologică a lui Cantemir a se vedea studiul lui Șt. Giosu, D. Cantemir, studiu lingvistic, București, 1973.

250. În slavonește, din «ερσοε οψυειηε f. 55 r.

251. Citat de Cantemir în limba slavonă.

252. Slavonește.

Tot așa să știe copiii să se ferească și să fugă de credința necuviincioasă a unor oameni pierduți, care, acceptînd în chip nedrept și pervers prepoziția grecească ἔως (pînă ce), au îndrăznit nemernicii să pună la îndoială — se îngrozește sufletul vorbind astfel! — curățenia trupească a Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria (căreia nici curățenia îngerească nu-i poate sta alături), sau acceptînd, infamii, într-o aiurare mai precaută, dar tot nesimțită, să arunce asupra tronului ei dumnezeiesc, asupra templului și lăcașului Duhului Sfînt, a celei care e mai largă decît cerurile și mai curată decît empireul, cele mai murdare blasfemii și nu s-au spăimîntat să-i arunce tot felul de ocări, flecărind că după nespusa ei naștere, ea ar fi rămas ca și oricare femeie! O, de n-ar fi fost să auzim o astfel de hulă! Acești nelegiuți oameni și-au avut ca prim autor și protector pe împăratul Constantin Copronimul²⁵³, care, lipsit de orice pietate, răspîndea acea duhoare dezgustătoare că Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioară Maria ar fi fost asemenea unei lădițe pline cu pietre din cele mai prețioase, dar numai pînă ce ΔΟΧΔΕΞΕ = donec au păzit-o pietrele curată; după ce s-au golit din ea, Maria a rămas ca și o ladă oarecare! Cu alte cuvinte, Prea Sfînta Născătoare de Dumnezeu ar fi fost curată numai pînă cînd (ἔως) avea în pîntece pe Hristos, piatra cea nepretuită, numai pînă atunci ar fi fost vrednică de toate laudele, după aceea însă ar fi rămas doar ca oricare dintre femei! Despre astfel de vorbe un dreptcredincios, care caută mai cu sîrg, ar fi bine să vadă procesele verbale ale venerabilului Sinod al VII-lea Ecumenic.

3. Zice iarăși «Catehismul»: «Primind aceeași putere cu Tatăl...».

Trebuia la acest participiu («primind») explicate lucrurile mai limpede, pentru că se referă numai la omenitatea Fiului lui Dumnezeu, iar nu propriu-zis la dumnezeirea Lui. Pentru că în calitate de Cuvînt al lui Dumnezeu și de Fiu al Lui, e născut din Tatăl mai înainte de veci și nici n-a primit și nici nu i s-a mai adăugat de atunci nimic, exceptînd omenitatea, și în aceasta exceptînd păcatul; încolo tot ce are Tatăl (ca Dumnezeu) le are și Fiul. A primit deci putere în cer și pe pămînt nu fiindcă nu avea o astfel de putere înainte (căci Fiul doar are aceeași, putere și stăpînire ca Tatăl), ci fiindcă în trup, prin patimă, a învins lumea și pe căpetenia ei, pentru că întru numele lui Iisus Hristos tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pămîntești și al celor dedesubt²⁵⁴. Și după cum Adam cel de demult, și prin el tot neamul omenesc, a fost înșelat și biruit de diavol, înseamnă că tot așa Adam cel nou, adică Cuvîntul lui Dumnezeu cel întrupat și înălțat pe cruce, a zdrobit capul șarpelui și din stăpîn l-a făcut rob, încît de acum omul nu mai e în stăpînirea căpeteniei acestui veac, ci e fiu slobod și înfiat al lui Dumnezeu, deci și împreună moștenitor și de aceeași fire cu Fiul Tatălui.

5. În sfîrșit, zice «Catehismul»: «De aceea primesc cu credință cărțile Vechiului și Noului Testament»²⁵⁵.

Pentru a traduce perfect și a face să se înțeleagă deplin sensul acestui articol, ar fi trebuit să se adauge — pe lîngă Sfintele Scripturi — și tradițiile scrise ale Sfîntilor Apostoli și ale Sfintei Biserici, precum și toate hotărîrile sinoadelor ecumenice și particulare acceptate, pentru ca în felul acesta, după confesiune, fiii Bisericii Ortodoxe să se deosebească de lepădăturile conventiculelor și sinagogilor, care tăgăduiesc și resping cu nerușinare tradițiile Bisericii universale, după cum și dogmele, învățăturile și tîlmăcirile făcute de ei la Sfînta Scriptură prin lucrarea Duhului Sfînt, fie că le socotesc de puțină importanță, fie că le neagă de tot, lucruri pe care Biserica Ortodoxă — după cum crede corect și anonimul nostru autor — le ține și pretinde să se creadă

253. A se vedea între actele Sinodului al VII-lea Ecumenic — singurul loc unde s-a păstrat — dosarul pseudosinodului de la Heria din anul 754. Mansi XIII, 205—363. Analiză la Hefele-Leclercq, *Hist. des conciles*, III, 2, p. 693—705. 254. Filip. II, 10.

255. Περσοε οὐχεντε, f. 57 v.

că sînt cuvînt dumnezeiesc, scriptură inspirată de Dumnezeu și normă desăvîrșită a credinței.

6. Mai zice «Catehismul»: «*Așa ni le-au predat Sfinții Apostoli*».

Mai trebuia adăugat la aceste cuvinte: «ori în scris, ori prin tradiție, cum îndeamnă Pavel, privitorul itinerariilor cerești, să se respecte și să se păstreze și tradițiile și scripturile deopotrivă.

În legătură cu epilogul cărțiței, se spune în «Catehism»: «*Iar cine va avea vreo îndoială în legătură cu aceste tâlcuiri...*».

Se vede că, mînat de imboldul conștiinței, autorul mărturisește modest că n-a tâlmăcit într-adevăr totul chiar după făgăduință (cum a promis cu prea mare libertate în «prefață»), cînd a spus că le va expune toate limpede și ușor de înțeles chiar pentru mințile copiilor; iar acum ca să nu apară înaintea altora că a făcut vre-o greșală (ceea ce, Doamne ferește! nu se poate concepe la un doctor atît de sublim!), promite o nouă cărticică, cu alte cuvinte un tâlc al tâlcuirii, un catehism al catehismului, adică credința credinței, religia religiei, nădejdea nădejzii, așteptarea așteptării și așa să meargă la nesfîrșit și prin urmare la greutatea fără capăt, adică pînă să se ajungă la un neconținut «du-te c-am văzut».

De aceea, fericite de acela pe care primejdiile altuia îl fac mai prevăzător!

Traducere și comentariu
de
Pr. Prof. TEODOR BODOGAE

GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME, DIN PUBLICAȚIILE REVISTELOR BISERICEȘTI PATRIARHALE

(C o n t i n u a r e)

ORÎNDUIREA CANONICĂ ȘI ADMINISTRATIVĂ A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DE LA 1948 ÎNCOACE

III. — ORGANIZAREA LOCALĂ A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

1. P A R O H I A

(Parohia ; parohul ; Adunarea parohială ; Consiliul parohial ; Epitropia ; Comitetul parohial ; cîntărețul bisericesc ; cîmitirele parohiale).

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 13—20).

Pr. Prof. Liviu S t a n, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române (S. T., I (1949), nr. 7—8, p. 652—653, 659).*

Regulament pentru alegerea, funcționarea și dizolvarea organelor deliberative în parohiile, protopopiatele și eparhiile din Patriarhia Română (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 356—367, 383, 384—395).

Instituirea Comisiei speciale de propuneri pentru lucrările de arondare a parohiilor din Transilvania (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 183—185).

Înștiințare către toate parohiile ortodoxe din țară (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 353).

Pr. Vasile Ș t e f a n. *Pentru o justă interpretare și aplicare a regulamentelor bisericești : ...Consiliul eparhial are calitatea să anuleze hotărârile Consiliilor parohiale?... Care este regimul actual al bunurilor bisericești și al răspunderilor ce revin clericilor și funcționarilor care le administrează?... Care sînt mijloacele pentru rezolvarea taxelor benevole de cult de către parohii (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 136—138, 139—140).*

(Același autor), *Pentru o justă interpretare și aplicare a regulamentelor : ...Răspunsuri la întrebările cititorilor : Cum pot fi revocați membrii Consiliilor parohiale și în ce condiții?... Este obligat parohul să se sesizeze cînd observă erori doctrinare în predicile ținute de ceilalți preoți ai parohiei sau cînd observa abateri și inovații în serviciile oficiate de aceștia? (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 6, p. 549, 550).*

Decizii și dispoziții speciale privitoare la preoți și administrația parohială :

În legătură cu impozitul pe salariile preoților și diaconilor de la parohii (B.O.R., LXIX (1951), nr. 1—2, p. 65).

În legătură cu preoții pensionați (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 1, p. 69).

În legătură cu corespondența parohiilor (B.O.R., LXVII (1949), nr. 5—6, p. 97 ; — LXVIII (1950), nr. 1, p. 67—68).

(Autorul nesemnat), *Deciziunea Înalt Prea Sfințitului Patriarh cu privire la drepturile cîntăreșilor bisericești (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 85—86).*

2. P R O T O I E R I A

(Protopopiatul ; protopopul)

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 20—21).

Pr. Prof. Liviu Stăniș, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române* (S.T., I (1949), nr. 7—8, p. 652, 659).

Regulament pentru alegerea, funcționarea și dizolvarea organelor deliberative în parohiile, protopopiatele și eparhiile din Patriarhia Română (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 367—369).

Decizii și dispoziții speciale privitoare la buna desfășurare a activității Protoierei: (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 1, p. 16—21; 71—72; 161—162; — nr. 2, p. 159—160; — nr. 7—9, p. 493—494; — LXX (1952), nr. 9—10, p. 698, 699—700).

3. MÎNĂSTIREA

(Mînăstirea; monahismul)

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 21—23).

Pr. Prof. Liviu Stăniș, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române* (S.T., I (1949), nr. 7—8, p. 654—655).

Regulament pentru organizarea și funcționarea administrativă și disciplinară a mînăstirilor (B.O.R., LXX (1953), nr. 4, p. 394—420).

4. EPARHIA

(Eparhia; episcopul și arhiepiscopul; Adunarea eparhială; Consiliul eparhial; Administrația eparhială)

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 24—29).

Pr. Prof. Liviu Stăniș, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române* (S.T., I (1949), nr. 7—8 p. 650, 659, 660).

Regulament pentru alegerea, funcționarea și dizolvarea organelor deliberative în parohiile, protopopiatele și eparhiile din Patriarhia Română (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 7—9, p. 369—384).

Despre orînduirea și funcționarea Adunărilor eparhiale

Confirmarea Adunărilor eparhiale provizorii ale Arhiepiscopiei Iașilor și Episcopiiilor: Buzăului, Romanului și Hușilor, Dunării de Jos, Clujului și Oradei: Deciziile patriarhale nr. 138 și 141 (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 347—352).

Confirmarea noilor membri ai Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor: Decizia patriarhală nr. 204 (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 10, p. 563).

Confirmarea noilor membri ai Adunărilor eparhiale ale Episcopiiilor: Oradei, Dunării de Jos, Rîmnicului și Argeșului; Arhiepiscopiei Sibiului și Episcopiei Clujului: Deciziile patriarhale nr. 212, 217 și 210 (B.O.R., LXIX (1951), nr. 1—2, p. 59—62).

Schimbări de membri în Adunarea eparhială a Episcopiei Oradei: Decizia patriarhală nr. 280 (B.O.R., LXIX (1951), nr. 7—9, p. 397).

Schimbări de membri în Adunarea eparhială a Episcopiei Rîmnicului și Argeșului: Decizia patriarhală nr. 318 (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 561).

Confirmarea de membri în Adunarea eparhială a Sfintei Episcopii a Rîmnicului și Argeșului: Decizia patriarhală nr. 381 (B.O.R., LXX (1952), nr. 1—3, p. 100).

Decizia Înalt Prea Sfințitului Patriarh Justinian pentru ținerea alegerilor de membri în Adunările eparhiale din Patriarhia Română (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 404).

Decizia nr. 502 pentru confirmarea noilor Adunări eparhiale din Patriarhia Română (B.O.R., LXXII (1954), nr. 5, p. 584—592).

Confirmarea noilor Adunări eparhiale: Decizia patriarhală nr. 97/1962 (B.O.R., LXXX (1962), nr. 11—12, p. 1157—1163).

**Din viața și activitatea eparhiilor din cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române,
în vremea arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian**

(Autorul nesemnat), *Din viața Bisericii Ortodoxe Române* : Arhiepiscopia Craiovei ; Episcopia Râmnicului și Argeșului ; Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului ; Episcopia Aradului (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 236—240).

(Autorul nesemnat), *Din viața eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 574—585 ; — LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1094—1113 ; LXXII (1954), nr. 2—3, p. 364—378).

Pr. Asist. Dumitru Călugăr, *Cărți de îndrumări tipiconale și almanahuri, pentru anul 1954, editate de eparhiile Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 4, p. 492—496).

Vezi și — *Limbă și literatură* (Literatura teologică românească din secolul al XX-lea : Literatura Bisericii Ortodoxe Române în contemporaneitate).

**Biografiile de PP. SS. Episcopi ai Bisericii Ortodoxe Române
în funcție de la 1948 încoace**

Din Mitropolia Ungrovlahiei :

P. S. Antim Angelescu, Episcopul Buzăului

Spicuri din cuprinsul Pastoraletor Prea Sfinției Sale la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 118—119 ; LXXI (1953), nr. 1, p. 111—112 ; — nr. 4, p. 373—374 ; — LXXII (1954), nr. 1, p. 71—72 ; — LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 124—125 ; — nr. 5, p. 437—438 ; — LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 117—118 ; — nr. 5, p. 465—466 ; — LXXV (1957), nr. 1—2, p. 159—160 ; nr. 5, p. 461—462 ; — LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 222 ; — nr. 3—4, p. 327—328 ; — LXXVII (1959), nr. 1, p. 107—108 ; — LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 134—135 ; — nr. 5—6, p. 446—447 ; LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 580—581 ; — LXXX (1962), nr. 1—2, p. 83 ; — nr. 5—6, p. 537—538 ; — LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 106—107 ; nr. 3—4, p. 260 ; — LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 116 ; nr. 5—6, p. 518—519 ; — LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 60 ; — nr. 5—6, p. 479—480 ; — LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 96—97 ; — nr. 3—4, p. 326—327 ; — LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 121—122 ; nr. 5—6, p. 585—586 ; — LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 124—125 ; nr. 3—5, p. 425—426 ; — LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 191—192 ; — nr. 5—6, p. 557—558).

P. S. Cosma Petrovici, Episcopul Dunării de Jos

Vezi — *Necrologuri*

P. S. Gherontie Nicolau, Episcop de Constanța

Vezi — *Necrologuri*

P. S. Chesarie Păunescu, Episcopul Dunării de Jos

(Autorul nesemnat), *Înscăunarea P. S. Chesarie Păunescu, Episcopul Dunării de Jos* (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 201—213).

(Autorul nesemnat), *Completarea scaunelor vlădicești de la Iași și Galați ... Înscăunarea P. S. Episcop Chesarie Păunescu* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 477—478).

(Autorul nesemnat), *Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Completarea scaunelor eparhiale vacante ... P. S. Episcop Chesarie Păunescu* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 813).

Spicuri din Pastoraletor P. S. Episcop Chesarie Păunescu la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 119—120 ; — LXXI (1953), nr. 1, p. 112 ; — nr. 4, p. 374—376 ; — LXXII (1954), nr. 1, p. 73—74 ; — LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 127 ; — nr. 5, p. 439 ; — LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 119 ; — nr. 5, p. 468 ; — LXXV (1957), nr. 1—2, p. 160—161 nr. 5, p. 462 ; — LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 225—226 ; — nr. 3—4, p. 328—329 ; — LXXVII (1959), nr. 1, p. 108—109 ; — LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 135—136 ; nr. 5—6, p. 447—448 ; — LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 581 ; — LXXX (1962), nr. 1—2, p. 83 ; — nr. 5—6, p. 538 ; — LXXXI (1963),

nr. 1—2 p. 108—109; — nr. 3—4, p. 261—262; — LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 117; — nr. 5—6, p. 520—521; — LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 60—61; — nr. 5—6, p. 480; LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 97; — nr. 3—4, p. 327—328; — LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 122; — nr. 5—6, p. 586; — LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 125; — nr. 3—5, p. 426; — LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 192—193; — nr. 5—6, p. 558).

Din Mitropolia Moldovei și Sucevei :

P. S. Grigore Leu, Episcopul Hușilor

Vezi — Necrologuri.

P. S. Partenie Ciopron, Episcopul Romanului și Hușilor

(Autorul nesemnat), *Alegerea, investitura și înscăunarea P. S. Partenie Ciopron, ca episcop al Romanului și Hușilor* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 3—4, p. 236—262).

Spicuri din Pastoralele P. S. Episcop Partenie Ciopron la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului (B.O.R., LXXX (1962), nr. 5—6, p. 538; — LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 107—108; — nr. 3—4, p. 260—261; — LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 116—117; — nr. 5—6, p. 519—520; — LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 59—60; LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 96; nr. 3—4, p. 326; LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 120—121; — nr. 5—6, p. 585; — LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 124; — nr. 3—5, p. 424—425; — LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 191; — nr. 5—6, p. 557).

P. S. Episcop-vicar Irineu Suceveanul

(Autorul nesemnat), *Recunoașterea și instalarea celor doi noi episcopi : P. S. Irineu Suceveanul...* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 489—492).

Din Mitropolia Ardealului

P. S. Teofil Herineanu, Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului

(în prealabil Episcop al Romanului și Hușilor)

(Autorul nesemnat), *Colegiul electoral pentru alegerea episcopului Eparhiei Romanului și Hușilor : Alegerea P. S. Episcop Teofil Herineanu* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 155—167).

D. V. S., *Hirotonirea noului episcop al Romanului și Hușilor* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 11—12, p. 16—21).

(Același autor), *Solemnitatea înmînării cîrjei de păstorire P. S. Teofil Herineanu, Episcopul Romanului și Hușilor* (Rev. cit., p. 22—27).

(Același autor), *Înscăunarea P. S. Teofil Herineanu, Episcopul Romanului și Hușilor* (Rev. cit., p. 28—49).

(Autorul nesemnat), *Înscăunarea P. S. Teofil Herineanu* (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 310—311).

(Autorul nesemnat), *Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Completarea scaunelor eparhiale, vacante : P. S. Teofil Herineanu, Episcop al Romanului și Hușilor...* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 813).

Pr. Prof. Grigorie T. Marcu și A. C. Rădulescu, *Alegerea, investitura și înscăunarea P. S. Teofil Herineanu, Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 11—12, p. 1262—1301).

Spicuri din Pastoralele P. S. Episcop Teofil Herineanu la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 119; — LXXI (1953), nr. 1, p. 115; — nr. 4, p. 374; — LXXII (1954), nr. 1, p. 72—73; — LXXXIII (1955), nr. 1—2, p. 125—126; — nr. 5, p. 438—439; LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 118—119; — nr. 5, p. 467—468; — LXXV (1957), nr. 1—2, p. 161—162; — nr. 5, p. 462—463; — LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 224—225; — nr. 3—4, p. 330—331; — LXXVII (1959), nr. 1, p. 110—111; — LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 137—138; — nr. 5—6, p. 448—449; — LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 582—583; — LXXX (1962), nr. 1—2, p. 84; — nr. 5—6,

p. 538—539; — LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 109—110; — nr. 3—4, p. 263; — LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 118; — nr. 5—6, p. 521—522; — LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 61—62; — nr. 5—6, p. 480—481; — LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 97—98; — nr. 3—4, p. 328—329; — LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 123; — nr. 5—6, p. 386; — LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 125; — nr. 3—5, p. 427—428; — LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 194—195; — nr. 5—6, p. 558—559).

P. S. Valerian Zaharia, Episcopul Oradei

(Autorul nesemnat), *Alegerea, hirotonirea, înmînarea cîrjei și înscăunarea noului episcop al Oradei*: P. C. Arhimandrit Valerian Zaharia (B. O. R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 435—445).

(Autorul nesemnat), *Completarea scaunului de episcop la Oradea* (B.O.R., LXX (1952), nr. 6—8, p. 461).

(Autorul nesemnat), *Viața Bisericii Ortodoxe Romîne în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Completarea scaunelor eparhiale vacante ...* P. S. Episcop Valerian Zaharia la Episcopia Oradei (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 814).

Spicuri din Pastoralele P. S. Episcop Valerian Zaharia la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 121; — LXXI (1953), nr. 1, p. 116—117; — nr. 4, p. 377—378; — LXXII (1954), nr. 1, p. 76; — LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 128—129; — nr. 5, p. 440—441; — LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 121—122; — nr. 5, p. 470—471; — LXXV (1957), nr. 1—2, p. 163—164; — nr. 5, p. 464—465; — LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 226—227; — nr. 3—4, p. 331—332; — LXXVII (1959), nr. 1, p. 111—113; — LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 138—140; — nr. 5—6, p. 449—450; — LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 583—584; — LXXX (1962), nr. 1—2, p. 84—85; — nr. 5—6, p. 539; — LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 110; — nr. 3—4, p. 263—264; — LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 118; — nr. 5—6, p. 522—523; — LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 62—63; — nr. 5—6, p. 481—482; — LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 98—99; — nr. 3—4, p. 329—330; — LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 124—125; — nr. 5—6, p. 587; — LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 126; — nr. 3—5, p. 428—429; — LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 195—196; — nr. 5—6, p. 560—561).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne în sesiunea ordinară a anului 1969: Dezbaterea și hotărîrea Sfîntului Sinod în legătură cu pensionarea P. S. Episcop Valerian Zaharia...* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1295—1297).

P. S. Episcop-vicar Visarion Rășinăreanul (în prealabil Episcop-vicar patriarhal)

(Autorul nesemnat), *Alegerea P. C. Pr. Dr. Vasile Aștileanu, ca Episcop vicar patriarhal* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 7—8, p. 608).

Prot. Iuliu Man, *Tunderea în monahism și hirotonia în arhieru a P. S. Episcop Dr. Visarion Ploieșteanul, vicar patriarhal* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 9—10, p. 802—812).

(Autorul nesemnat), *Recunoașterea și instalarea celor doi noi episcopi vicari: ...și P. S. Visarion Rășinăreanul* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 489—491, 492).

Din Mitropolia Olteniei

P. S. Iosif Gafton, Episcopul Rîmnicului și Argeșului

(Autorul nesemnat), *Înscăunarea P. S. Iosif ca Episcop al Rîmnicului și Argeșului* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 3—4, p. 22—39).

(Autorul nesemnat), *Viața Bisericii Ortodoxe Romîne în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Completarea scaunelor eparhiale vacante ...* P. S. Episcop Iosif Gafton ales pentru Episcopia Rîmnicului și Argeșului... (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 812).

— *Spicuri din Pastoralele P. S. Episcop Iosif Gafton la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului* (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 118; — LXXI (1953), nr. 1, p. 114—115; — nr. 4, p. 372—373; — LXXII (1954), nr. 1, p.

70—71 ; — LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 123—124 ; — nr. 5, p. 437 ; — LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 118 ; — nr. 5, p. 466—467 ; — LXXV (1957), nr. 1—2, p. 158—159 ; — nr. 5, p. 461 ; — LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 221 ; — nr. 3—4, p. 325—326 ; — LXXVII (1959), nr. 1, p. 106—107 ; — LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 132—134 ; — nr. 5—6, p. 444—446 ; — LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 579—580 ; — LXXX (1962), nr. 1—2, p. 82 ; — nr. 5—6, p. 537 ; — LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 106 ; — nr. 3—4, p. 259—260 ; — LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 115—116 ; — nr. 5—6, p. 517—518 ; — LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 58—59 ; — nr. 5—6, p. 478—479 ; — LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 95—96 ; — nr. 3—4, p. 325—326 ; — LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 120 ; nr. 5—6, p. 585 ; — LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 123—124 ; — nr. 3—5, p. 424 ; — LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 190—191 ; — nr. 5—6, p. 556—557).

Din Mitropolia Banatului

P. S. Andrei Mager, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmașiului

Spicuri din Pastoralele P. S. Episcop Andrei Mager la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 120—121 ; — LXXI (1953), nr. 1, p. 113—114 ; — nr. 4, p. 376—377 ; — LXXII (1954), nr. 1, p. 74—75 ; — LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 127—128 ; — nr. 5, p. 440 ; — LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 120—121 ; — nr. 5, p. 469—470 ; — LXXV (1957), nr. 1—2, p. 162—163 ; — nr. 5, p. 463—464 ; — LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 222—224, — nr. 3—4, p. 329—330 ; — LXXVII (1959), nr. 1, p. 109—110 ; — LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 136—137).

Vezi și — Necrologuri

P. S. Teoctist Arăpaș Botoșăneanu, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmașiului

(în prealabil Episcop-Vicar patriarhal)

(Autorul nesemnat), *Hirotonia întru arhieru a P. S. Teoctist Arăpaș Botoșăneanu, noul Vicar al Patriarhiei Române (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 321—240).*

(Autorul nesemnat), *Noii Vicari patriarhali : P. S. Episcop Teoctist Botoșăneanu... (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 478).*

(Autorul nesemnat), *Alegerea Prea Sfințitului Teoctist Arăpaș în scaunul de Episcop al Aradului (B.O.R., LXXX (1962), nr. 7—8, p. 596—607).*

(Autorul nesemnat), *Înmînarea Decretului de recunoaștere, investitura și înscăunarea P. S. Episcop Teoctist al Aradului (B.O.R., LXXX (1962), nr. 9—10, p. 777—801).*

Spicuri din Pastoralele P. S. Episcop Teoctist Arăpaș Botoșăneanu la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 109 ; — nr. 3—4, p. 262 ; — LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 117 ; — nr. 5—6, p. 521 ; — LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 62 ; — nr. 5—6, p. 481 ; — LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 98 ; — nr. 3—4, p. 329 ; — LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 123—124 ; — nr. 5—6, p. 586—587 ; — LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 126 ; — nr. 3—5, p. 426—427 ; — LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 193—194 ; — nr. 5—6, p. 559—560).

De la Episcopia Misionară Ortodoxă Autonomă Română din America

P. S. Episcop Andrei Moldovanu

C. R., *Hirotonirea și investitura P. S. Andrei Moldovanu, Episcopul românilor ortodocși din America (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 11—12, p. 618—659).*

(Autorul nesemnat), *Gramata patriarhală de investitură și înscăunare a P. S. Sale Andrei (Rev. cit., p. 660—663).*

(Autorul nesemnat), *Scrisoarea P. S. Episcop Policarp către P. S. Episcop Andrei al Americii (Rev. cit., p. 664—665).*

(Autorul nesemnat), *A doua scrisoare a P. S. Episcop Policarp către P. S. Episcop Andrei Moldovanu (Rev. cit., p. 665—666).*

(Autorul nesemnat), *Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Completarea scaunelor eparhiale vacante: ...Alegerea episcopului Andrei Moldovanu* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 814).

P. S. Episcop Victorin Ursache

(Autorul nesemnat), *Alegerea hirotonirea și înscăunarea P. S. Victorin Ursache, noul episcop al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 7—8, 756—776).

Pentru alte date despre PP. SS. Episcopi de la Episcopia Misionară Ortodoxă Autonomă Română din America:

Vezi și — Diaspora Bisericii Ortodoxe Române (Comunitățile ortodoxe române de peste hotare: Episcopia Misionară Ortodoxă Română din America); Necrologuri (La prohodirea unor ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române: Episcopi): — Relațiile interortodoxe ale Bisericii Ortodoxe Române.

MITROPOLIA

(Mitropolia; Sinodul mitropolitan; mitropolitul)

Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXVII (1949), nr. 1—2, p. 29—30).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Statutul Bisericii Ortodoxe Române* (S. T., I (1949), nr. 7—8, p. 649—650, 652—659).

Biografii de II. PP. Arhiepiscopi și Mitropoliți ai Bisericii Ortodoxe Române; în funcție de la 1948 încoace

De la Mitropolia Ungrovlahiei: Arhiepiscopia Bucureștilor

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian Marina, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Vezi — Organele centrale executive: Patriarhul (subcapitolul anterior).

De la Mitropolia Moldovei și Sucevei: Arhiepiscopia Iașilor

I. P. S. Arhiepiscop și Mitropolit Irineu Mihălcescu

Vezi — Necrologuri

I. P. S. Arhiepiscop și Mitropolit Sebastian Rusan

(Autorul nesemnat), *Înscăunarea I. P. S. Sebastian Rusan, Mitropolitul Moldovei și Sucevei* (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 201—213).

(Autorul nesemnat), *Completarea scaunelor vlădicești de la Iași și Galați: Alegerea și înscăunarea mitropolitului Sebastian Rusan...* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 476—477).

(Autorul nesemnat), *Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Completarea scaunelor eparhiale vacante: ... Alegerea Mitropolitului Sebastian Rusan...* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 811, 813).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea I. P. S. Mitropolit Sebastian cu prilejul împlinirii a 70 de ani* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 9, p. 940—941).

Sebastian, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, «*Osteneli Chiriarhale*» (vol. I): (Recenzie, de Diac. Dr. N. Tanislav) (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 141—147).

Spicuri din Pastoralele fostului arhiepiscop și mitropolit Sebastian Rusan la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 114—115; — LXXI (1953), nr. 1, p. 107—108; nr. 4, p. 366—367; — LXXII (1954), nr. 1, p. 63—65; — LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 119—120; — nr. 5, p. 434—435; — LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 114—115; — nr. 5, p. 461—462).

Vezi și — Necrologuri

I. P. S. Arhiepiscop și Mitropolit Iustin Moiescu
(in prealabil Mitropolitul Ardealului)

Diac. Prof. Gh. Moiescu și Pr. Prof. Gr. T. Marcu, *Alegerea, hirotonirea, investitura și înscăunarea I. P. S. Mitropolit Iustin al Ardealului* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 215—264).

Pr. Gh. Soare, *Darea de seamă asupra activității sectorului Administrației Patriarhale, pe anul 1956: ...Alegerea, hirotonia, investitura și instalarea I. P. S. Mitropolit Iustin al Ardealului...* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 6—7, p. 573).

(Autorul nesemnat), *Alegerea, investitura și înscăunarea I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 1—2, p. 39—81).

Spicuri din Pastoralele I.P.S. Mitropolit Iustin Moiescu la marile sărbători ale Nașterii și Învierii Domnului (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 5, p. 462—463; — LXXV (1957), nr. 1—2, p. 154—156; — nr. 5, p. 458—459; — LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 216—217; — nr. 3—4, p. 321—322; — LXXVII (1959), nr. 1, p. 101—102; — LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 127—128; nr. 5—6, p. 438—440; — LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 575—576; — LXXX (1962), nr. 1—2, p. 80—81; — nr. 5—6, p. 534—535; — LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 102—103; — nr. 3—4, p. 255—256; — LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 112; — nr. 5—6, p. 513—514; — LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 54—55; nr. 5—6, p. 475; — LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 92—93; — nr. 3—4, p. 319—321; — LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 116—117; nr. 5—6, p. 583—584; — LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 121—122; — nr. 3—5, p. 418—420; — LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 185—186; — nr. 5—6, p. 550—552).

De la Mitropolia Ardealului: Arhiepiscopia de Alba Iulia și Sibiu

I.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae Bălan

(Autorul nesemnat), *Călătoria I.P.S. Patriarh Justinian în Ardeal, Crișana, Banat și Oltenia: ... Sărbătorirea numelui fostului mitropolit Nicolae Bălan: câteva date din viața și activitatea acestuia...* (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 2, p. 79—91).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea I.P.S. Mitropolit Nicolae, cu prilejul împlinirii a 30 de ani de păstorie* (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 269—274).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea I.P.S. Mitropolit Nicolae Bălan* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 7—9, p. 474).

G. I. M., *I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a sărbătorit împlinirea vârstei de 70 de ani* (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 233—236).

— *Spicuri din Pastoralele fostului arhiepiscop și mitropolit Nicolae Bălan la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului* (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 115—116; — LXXI (1953), nr. 1, p. 108—109; nr. 4, p. 367—368; — LXXII (1954), nr. 1, p. 65—67; — LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 120—121; nr. 5, p. 435).

Vezi și — *Necrologuri*

I.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae Colan

(în prealabil Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului)

Pr. Prof. Gr. Marcu și C. Rădulescu, *Alegerea, investitura și înscăunarea I.P.S. Nicolae Colan, Mitropolitul Ardealului* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 6—7, p. 489—527).

— *Spicuri din Pastoralele fostului episcop, arhiepiscop și mitropolit Nicolae Colan la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului* (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 120; — LXXI (1953), nr. 1, p. 112—113; — nr. 4, p. 376; — LXXII (1954), nr. 1, p. 75—76; — LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 126—1127; — nr. 5, p. 439—440; — LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 119—120; — nr. 5, p. 468—469; — LXXV (1957), nr. 1—2, p. 163; nr. 5, p. 464; — LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 217—218; — nr. 3—4, p. 322—323; LXXVII (1959), nr. 1, p. 102—103; — LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 128—129; — nr. 5—6, p. 440—441; LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 576—577; — LXXX (1962), nr. 1—2, p. 81; — nr. 5—6, p. 535—536; LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 103—104; — nr. 3—4, p. 256—257; — LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 112—113; — nr. 5—6, p. 514—515; — LXXXIII (1965), nr.

1—2, p. 55—56; — nr. 5—6, p. 476—477; — LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 93—94; nr. 3—4, p. 321—322; — LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 117—118).

Vezi și — Necrologuri

I.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae Mladin

(Autorul nesemnat), *Alegerea, hirotonia și instalarea I.P.S. Dr. Nicolae Mladin, ca Arhiepiscop de Alba-Iulia și Sibiu și Mitropolit al Ardealului* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 5—6, p. 529—561).

Spicuri din Pastoralele I.P.S. Mitropolit Nicolae Mladin la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 122; — nr. 3—5, p. 420—421; — LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 187—188; — nr. 5—6, p. 552—553).

De la Mitropolia Olteniei : Arhiepiscopia Craiovei

I.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Firmilian Marin

(Autorul nesemnat), *Înscăunarea I. P. S. Firmilian ca mitropolit al Olteniei* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 3—4, p. 1—21).

(Autorul nesemnat), *Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Completarea scaunelor eparhiale vacante : ...Alegerea I.P.S. Firmilian Marin...* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 811, 812).

(Autorul nesemnat), *La cea de a 60-a aniversare a I.P.S. Firmilian, Mitropolitul Olteniei* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 18—31).

Spicuri din Pastoralele I.P.S. Mitropolit Firmilian Marin la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 116—117; — LXXI (1953), nr. 1, p. 109—110; — nr. 4, p. 368—370; LXXII (1954), nr. 1, p. 67—68; — LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 121—122; — nr. 5, p. 435—436; — LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 115—116; — nr. 5, p. 463—464; — LXXV (1957), nr. 1—2, p. 156—157; — nr. 5, p. 459—460; — LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 218—220; — nr. 3—4, p. 323—324; LXXVII (1959), nr. 1, p. 103—104; — LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 129—131; nr. 5—6, p. 441—443; — LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 577—578; — LXXX (1962), nr. 1—2, p. 81—82; — nr. 5—6, p. 536; — LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 104—105; — nr. 3—4, p. 257—258; — LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 113—114; — nr. 5—6, p. 516; — LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 56—57; — nr. 5—6, p. 477; — LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 94; — nr. 3—4, p. 322—324; — LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 118—119; — nr. 5—6, p. 584; — LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 122—123; — nr. 3—5, p. 421—422; — LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 188—189; — nr. 5—6, p. 553—554).

De la Mitropolia Banatului : Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului

I.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Vasile Lăzărescu

(Autorul nesemnat), *Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Completarea scaunelor eparhiale vacante : ... Alegerea fostului arhiepiscop și mitropolit Vasile Lăzărescu...* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 810).

— *Spicuri din Pastoralele fostului arhiepiscop și mitropolit Vasile Lăzărescu la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului* (B.O.R., LXX (1952), nr. 4—5, p. 117—118; — LXXI (1953), nr. 1, p. 110—111; nr. 4, p. 370—371; — LXXII (1954), nr. 1, p. 68—70; — LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 122—123; — nr. 5, p. 436—437; — LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 116—117; — nr. 5, p. 464—465; — LXXV (1957), nr. 1—2, p. 157—158; — nr. 5, p. 460—461; — LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 220—221; — nr. 3—4, p. 324—325; — LXXVII (1959), nr. 1, p. 104—106; — LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 131—132; — nr. 5—6, p. 443—444; — LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 578—579).

Vezi și — Necrologuri

I.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae Corneanu

(în prealabil Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului)

(Autorul nesemnat), *Alegerea P. C. Pr. Dr. Nicolae Corneanu, ca episcop al Aradului* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 11—12, p. 987—995).

(Autorul nesemnat), *Hirotonia în arhieru, investitura și înscăunarea P. S. Episcop Nicolae al Aradului* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 81—111).

(Autorul nesemnat), *Alegerea, investitura și înscăunarea I.P.S. Nicolae Corneanu, ca Mitropolit al Banatului* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 3—4, p. 195—235).

Spicuri din Pastoralele I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu la marile sărbători creștine ale Nașterii și Învierii Domnului (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 581—582; — LXXX (1962), nr. 1—2, p. 83—84; — nr. 5—6, p. 536—537; — LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 105—106; — nr. 3—4, p. 258—259; — LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 114—115; — nr. 5—6, p. 516—517; — LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 57—58; — nr. 5—6, p. 477—478; — LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 94—95; — nr. 3—4, p. 324—325; — LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 119—120; — nr. 5—6, p. 584; — LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 123; — nr. 3—5, p. 422—424; — LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 189—190; — nr. 5—6, p. 555—556).

OSPITALITATEA

Prof. N. S. Ștefănescu, *Epopeea și istoria în opera lui Clement Alexandrinul*: ...Clement Alexandrinul amintește ospitalitatea între virtuțile lumii erotice, care aduce bine și astăzi lumii... (Ort., XII (1960), nr. 4, p. 594—596).

P

PACEA ȘI RĂZBOIUL

I. — TEMEIURI DOCTRINARE PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI

Pr. Prof. Grigorie T. Marcu, *Biserica Ortodoxă în slujba apărării Păcii*. — *Temeiuri doctrinare ale unei îndatoriri permanente*: Temeiuri doctrinare ale luptei pentru pace. Metode creștinești de luptă pentru apărarea păcii (Ort., III (1951), nr. 1, p. 15—44).

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Misiunea socială a Bisericii în lumina Sfintei Scripturi*:... Ideea păcii în Sfânta Scriptură... (Rev. cit., p. 45—60).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Poziția Bisericii Ortodoxe Române față de lupta pentru pace*:... Considerații generale despre problema păcii. Fundamentarea ei în Sfânta Scriptură... (S. T., IV (1952), nr. 1—2, p. 8—11).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Temeiuri pentru apărarea păcii*: Temeiurile doctrinare pentru apărarea păcii... (Rev. cit., p. 57).

D. Veștemeanu, «*Pentru pacea a toată lumea*»... — *De ce trebuie să luptăm pentru apărarea păcii?* Temă argumentată scripturistic (B.O.R., LXX (1952), nr. 6—8, p. 409—415).

Prof. Iustin Moiescu, *Temeiurile lucrării Bisericii pentru apărarea păcii*: Voința de pace în om își are temeiul în însăși legea firii. În Vechiul Testament, năzuința spre pace între oameni și popoare, alături de împăcarea omului cu sine și cu Dumnezeu, s-a păstrat vie de-a lungul veacurilor în Țara Sfântă. În Noul Testament, ideea de pace se înfățișează sub toate formele ei. La Părinții și Scriitorii bisericești, urmînd învățătura Mîntuitorului, se observă străduința de a se traduce în fapte domnia păcii în lume, sub toate aspectele ei (S. T., V (1953), nr. 3—4, p. 247—268).

Magistr. Dumitru Abrudan, *Dreptatea și pacea în Cartea psalmilor*: ...Noțiunea de pace în Cartea psalmilor (S.T., XV (1963), nr. 7—8, p. 422—425).

Pr. Magistr. Mihai Georgescu, *Idei morale și sociale în Comentariul la Psalmii al Sfîntului Vasile cel Mare*:... Pacea... (S. T., X (1958), nr. 7—8, p. 473—474).

Diac. Lect. M. Chialda, *Învățăături morale-sociale în Cartea Proverbelor lui Solomon*:... Despre pace și bună înțelegere... (S. T., VII (1955), nr. 1—2, p. 23—24).

Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, *Pacea mesianică la profeții Vechiului Testament*: Textele cele mai caracteristice despre pace în Vechiul Testament și îndeosebi la profeți (S. T., VI (1954), nr. 1—2, p. 3—16).

Mitropolitul Ioan al Iaroslavului și Rostovului. *Binevestirea păcii la profetul Isaia*: (Notă bibliografică, de P. V. I.) (S. T., XXI (1969), nr. 3—4, p. 276—277).

Pr. Orest Buzoianu, *Pacea, bunul cel mai de preț al tuturor oamenilor și popoarelor: ...Temeiurile păcii în Sfânta Scriptură...* (S. T., V (1953), nr. 1—2, p. 3—5).

Pr. Prof. Vlad Prelipcean, *Evangheliile sinoptice. Probleme dogmatice și idei sociale: ...Despre pace...* (S. T., V (1953), nr. 5—6, p. 381).

Pr. Lect. D. Fecioru, *Probleme dogmatice și sociale în Evanghelia după Ioan: Testamentul păcii...* (S. T., V (1953), nr. 3—4, p. 222—224).

Magistr. V. Pietreanu, *Principii de morală-socială în epistolele sobornicești: Pacea...* (S. T., IX (1957), nr. 5—6, p. 366).

Pr. D. Stăniloae, «*Să nu ucizi*» — temeuri creștine pentru pace: Temeuri teologic-antropologice și hristologice pentru pace (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 76—95).

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei: ... Atitudinea morală a creștinismului față de semeni — problema păcii și a războiului...* (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 70).

Magistr. Adrian N. Popescu, *Critica războiului și apărarea păcii la Fericitul Augustin: Concepția și atitudinea unor Sfinți Părinți și Scriitori bisericești, dinaintea și din vremea Fericitului Augustin, în problema războiului și a păcii (Origen, Tertulian, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nisa, Sfântul Ioan Gură de Aur). Războiul și pacea în concepția Fericitului Augustin* (S. T., VI (1954), nr. 9—10, p. 577—585).

(Autorul nesemnat), *Sărbătoarea patronului Institutului teologic din București: ... Reproducerea unui fragment, despre pace, din Sfântul Ioan Gură de Aur...* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 71—72).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Actualitatea Sfântului Ioan Gură de Aur (354—1954): ... Lupta pentru îndreptarea stărilor sociale: bunurile păcii...* (S. T., VII (1955), nr. 7—8, p. 419—420).

Pr. Marin M. Branîște, *Epilogul prieteniei și păcii la Sf. Părinți capadocieni: ... Contribuția Sfinților Părinți capadocieni la opera de pacificare a Bisericii. Concepția Sfinților Părinți capadocieni despre pace* (S. T., IX (1957), nr. 7—8, p. 464—478).

Pr. Gheorghe Tilea, *Evlavia euharistică după Sfântul Ioan Gură de Aur: ... Pace și bună învoire...* (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 639—641).

Pr. Magistr. Mircea Nișcoveanu, *Doctrina Sfântului Ioan Gură de Aur în Comentariul său la «Predica de pe Munte» (Matei V—VII): ... Pacea și războiul...* (S. T., XVII (1965), nr. 9—10, p. 552—554).

(Același autor), *Teologia lui Pseudo-Dionisie Areopagitul în opera «Despre numele divine»: ... Pacea...* (Ort., XVI (1964), nr. 2, p. 259).

Asist. Ștefan C. Alexe, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din secolele al IV-lea și al V-lea: ... Trăirea creștină după Sfântul Niceta de Remesiana: dragostea și pacea creștină ca principii de viață morală...* (S. T., XXI (1969), nr. 7—8, p. 558—561).

II. — ATITUDINEA ȘI ACȚIUNILE BISERICII ORTODOXE PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI

Apel către creștinii din toată lumea: Apel pentru pace votat de Consfătuirea întiiistătorilor și reprezentanților Bisericilor Ortodoxe Autocefale (Moscova — 17 iulie 1948) (B.O.R., LXVI (1948), nr. 11—12, p. 653—655).

Diac. Prof. O. Bucevschi, *Biserica Ortodoxă, solia păcii și înfrățirii* (S. T., I (1949), nr. 3—4, p. 145—154).

(Autorul nesemnat), *Biserica Ortodoxă și apărarea păcii* (Ort., II (1950), nr. 2, p. 323—325).

A. Krașeninicov, *Pacea internațională ca misiune morală: (Trad. rom., de Conf. Negrescu Ioan)* (Ort., II (1950), nr. 1, p. 45—55).

Conf. I. Negrescu, *Lupta Bisericii Ortodoxe pentru pace, oglindită în paginile «Revistei Patriarhiei din Moscova»* (Ort., III (1951), nr. 1, p. 135—142).

(Autorul nesemnat), *Alianța încheiată de Bisericile Ortodoxe Rusă și Română, în vederea desfășurării unei acțiuni comune pentru apărarea păcii* (Ort., II (1950), nr. 2, p. 173—198).

Chemarea către creștinii din lumea întreagă adresată de Întâistătorii Bisericilor Ortodoxe din Antiohia, Rusia, România, Georgia și Bulgaria (B.O.R., LXIX (1951), nr. 7—9, p. 281—284).

Diac. Prof. Orest Bucevski, *Pacea, obiectiv al misiunii Bisericii Ortodoxe în lume : Pacea propovăduită de Mântuitorul ; pacea element constitutiv al învățaturii creștine...* (S. T., IV (1952), nr. 1—2, p. 3—7).

Prof. N. Chițescu, *Atitudinea principalelor religii ale lumii față de problemele vieții pămîntești :... Atitudinea creștinismului față de problema păcii lumii contemporane...* (Ort., IV (1952), nr. 2, p. 259).

Pr. Lect. D. Fecioru, *Biserica Ortodoxă sprijină strădaniile credincioșilor săi pentru o viață mai bună :... Acțiunile Bisericii Ortodoxe pentru pace, generatoare de bună stare spirituală și materială a oamenilor și popoarelor* (S. T., IV (1952), nr. 9—10, p. 497—499).

Pr. Orest Buzoianu, *Pacea, bunul cel mai de preț al tuturor oamenilor și popoarelor : Situația mondială după al doilea război mondial... Acțiunea pentru pace a popoarelor, în general, și a Bisericii Ortodoxe, în special* (S. T., V (1953), nr. 1—2, p. 6—23).

Prof. Iustin Moiescu, *Temeiurile lucrării Bisericii pentru apărarea păcii* (S. T., V (1953), nr. 3—4, p. 247—268).

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Minciuna malthusianistă și conștiința creștină : Originea, ideologia și istoricul teoriei malthusianiste. Combaterea și condamnarea ei în conștiința creștină* (S. T., V (1953), nr. 3—4, p. 269—278).

Prof. Iustin Moiescu, *Pace și prietenie : Pacea element constitutiv al învățaturii creștine și obiectiv al misiunii Bisericii în lume...* (S. T., V (1953), nr. 7—8, p. 447—453).

(Autorul nesemnat), *Militarismul și pacea : Pacea imperativ uman. Apărarea ei, prin acțiunile interortodoxe* (S. T., V (1953), nr. 7—8, p. 526—553).

Pr. Olimp N. Căciulă, *«Pe pământ pace, între oameni bunăvoire»* (Ort., VII (1955), nr. 3, p. 464—472).

Pr. Prof. Ene Braniște, *Idei, principii și preocupări sociale în cultul Bisericii Ortodoxe :... Idealul scump al păcii...* (S. T., IV (1952), nr. 7—8, p. 451—456).

(Același autor), *Cultul ortodox ca mijloc de propovăduire a dreptei credințe, a dragostei, a păcii și a bune înțelegeri între oameni :... Cultul ortodox ca mijloc de întărire a dragostei, a păcii și a bune înțelegeri între oameni* (S. T., V (1953), nr. 9—10, p. 635—641).

Magistr. Vasile Prescure, *Aspectul moral al cultului divin ortodox : ...Cîteva precepte morale : Pacea...* (S. T., XV (1963), nr. 1—2, p. 61—63).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Încrederea și prietenia între oameni și popoare, condiții pentru coexistența pașnică între state și porunci ale învățaturii creștine : ... Problema coexistenței pașnice fundamentată cu citate și exemplificări din Sfînta Scriptură...* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 5, p. 438—450).

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Un drum care trebuie străbătut pînă la capăt : drumul apărării păcii* (Ort., X (1958), nr. 3, p. 473—475).

Prof. Teodor M. Popescu, *Creștinismul și pacea. Datoria Bisericilor creștine în lumea contemporană : Pacea cerută și poruncită în Sfînta Scriptură și de Sfîntii Părinți...* Acțiuni interortodoxe pentru pace (Ort., X (1958), nr. 4, p. 607—612).

(Autorul nesemnat), *Un deziderat al creștinătății contemporane : unitatea de acțiune în slujba păcii : Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române și acțiunile sale în această direcție* (Notă) (Ort., XI (1959), nr. 2, p. 339—340).

(Autorul nesemnat), *Evocarea victimelor bombardamentului atomic de la Hiroșima* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 635—637).

(Autorul nesemnat), *La împlinirea a două decenii de la izbucnirea celui de al doilea război mondial* (Rev. cit., p. 648—651).

Pr. Prof. Dr. Grigorie Marcu, *Biserica noastră este împotriva «războiului rece» și apără pacea: Considerații generale. Porumbelul păcii își ia zborul. Primii pași ai Bisericii Ortodoxe pe calea luptei pentru pace. Ce este «războiul rece»? Potrivit doctrinei sale, pentru Biserica Ortodoxă lupta pentru apărarea păcii este îndatorire permanentă. Suprema îndatorire actuală: combaterea «războiului rece». Îndatoriri actuale care nu suferă amânare* (Ort., XI (1959), nr. 4, p. 639—656).

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *În slujba păcii, în slujba vieții: Documentarea biblică a problemei și aplicarea ei la viața internațională contemporană (cu exemplificări)* (Ort., XII (1960), nr. 4, p. 648—656).

Prof. Ioan Gh. Savin, *Pacea lumii — imperativ al religiei creștine* (Ort., XIII (1961), nr. 1, p. 144—150).

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Îndatorirea Bisericii de a contribui: la instaurarea idealurilor creștine de pace, libertate, înfrățire și dragoste între oameni și popoare: Problema păcii documentată cu texte din Sfânta Scriptură și din Sfinții Părinți* (Ort., XIII (1961), 4, p. 564—575).

Prof. I. Bria, *Duhul păcii: În viața popoarelor în general și în viața Bisericii Ortodoxe în special* (Ort., XIII (1961), nr. 4, p. 640—644).

Gheorghe Alexe, *Pacea creștină după îmnografia ortodoxă: Pacea creștină și legătura ei cu «jertfa de împăcare» a Mântuitorului. Pacea creștină este și lucrarea Sfântului Duh. Pacea creștină și comuniunea sfinților. Pacea creștină și viața duhovnicească ortodoxă* (S.T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 72—90).

Pr. Simion Radu, *Biserica Ortodoxă și pacea lumii: Aspectul social-politic al epocii contemporane. Biserica Ortodoxă și pacea. Tradiția Bisericii Ortodoxe și pacea. Biserica apără veșnic pacea lumii* (Ort., XIV (1962), nr. 3, p. 445—453).

Magistr. Sorin Cosma, *Pacea și dezarmarea după învățătura creștină: Considerații generale privind apărarea păcii, drumul păcii și realizarea deplină a ei. Sensul păcii după învățătura creștină. Pacea cu Dumnezeu, cu sine și cu semenul; pacea între popoare. Premizele și temeiurile creștine pentru dezarmare* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 503—521).

Magistr. Vasile Prescure, *Iubirea de oameni și pacea: Temeinicia poruncii Bisericii de totdeauna pentru împrăștierea păcii în viața morală creștină. Îndemnuri de trăire în pace a tuturor oamenilor* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 95—108).

Magistr. Sorin Cosma, *Prietenia și morala creștină: ... Pacea și prietenia în lumina moralei creștine — unitatea lor firească* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 507—509).

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Biserica și problemele societății actuale* (Ort., XVIII (1966), nr. 3, p. 482—483).

Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Umanismul evanghelic și responsabilitatea creștină* (Ort., XIX (1967), nr. 2, p. 163—165).

Prof. Const. C. Pavel, *Problemele morale cu privire la căsătorie și familie: ... Dușmanii vieții și ai familiei-maltusianismul și neomaltusianismul, birth-controlul etc. și temeiurile condamnării lor de către Biserica Ortodoxă...* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 132—138).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Teze pentru o «Evanghelie umană a păcii»: (Notă)* (Ort., XXI (1969), nr. 1, p. 174—176).

Prot. Ant. Novac, *Teologul ortodox în lupta actuală pentru pace: (Trad. rom., de I. Iufu)* (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 550—554).

Vezi și — *Temeiuri doctrinare pentru pace și împotriva războiului.*

Pr. ALEXANDRU — ARMAND MUNTEANU

• R E C E N Z I I •

Dimitrie C a n t e m i r, *Descriptio Moldaviae* — *Descrierea Moldovei*, traducere după originalul latin de Gh. Guțu, introducere de Maria Holban, comentariu istoric de N. Stoicescu, studiu cartografic de Vintilă Mihăilescu, indice de Ioana Constantinescu, notă asupra ediției de D. M. Pippidi, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1973, 400 p.

Editura Academiei Republicii Socialiste România tipărește, în cadrul comemorării a 300 de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir, opera *Descrierea Moldovei*, cu care inaugurează tipărirea operei cantemiriene complete proiectată în 12 volume. Ediție aniversară și științifică, la realizarea ei au participat 6 colaboratori, fiecare cu contribuții de specialitate.

Textul propriu-zis al *Descrierii Moldovei* din această ediție este bilingv: latin-român, tipărit paralel. Textul latin este acela din 1872, al lui Al. Papiu Ilarian. Traducerea este efectuată și girată de latinistul Gh. Guțu, care aduce textului latin unele îmbunătățiri, prin rectificări și completări semnalate subliniar.

Din *Introducerea* semnată de Maria Holban și din *Nota asupra ediției* a Prof. D. M. Pippidi, aflăm date cu privire la tipărirea *Descrierii Moldovei*. Aceasta nu s-a tipărit în timpul vieții autorului ei, ci abia în 1771, în Germania. D. Cantemir a închis ochii în anul 1723. Manuscrisul latin al *Descrierii Moldovei* a rămas fiului său Antioh Cantemir. Acesta, numit în 1732 ambasador al Rusiei în Anglia, a luat cu el manuscrisul, pentru a-l publica la Londra. Mutat ambasador în Franța, a dus manuscrisul la Paris, unde a murit în 1744, fără ca să-l tipărească. După ce a trecut prin mâinile mai multora, în a doua parte a secolului, manuscrisul a ajuns în Germania, la geograful Anton Friedrich Büsching, care l-a tipărit, mai întâi într-o revistă («Magazin für die neue Histoire und Geographie», III—IV, 1769), apoi în volum (*Demetrii Kantemirs, ehemaligen Eürsten in der Moldau, historisc hund politische Berschreibung der Moldau, nebs dem Leben des Verfassers und einer Lankarte*. Frankfurt & Leipzig, 1771), tradus în limba germană de Iohann Ludwig Redskob. Acest text german s-a tradus în românește și s-a tipărit prima dată în Moldova, în anul 1825, din inițiativa mitropolitului cărturar Veniamin Costachi, traducere de banul Vasile Vîrnav, tipărit la Mînăstirea Neamț, cu o precuvîntare de ieromonahul Gherontie și cu titlul *Scri-soarea Moldovei*. Textul german s-a tradus în românește și s-a tipărit de mai multe ori, pînă la edițiile actuale, cea din 1967 și din 1973 (Editura Minerva).

Dar s-a păstrat și alt manuscris latin al *Descrierii Moldovei*. În anul 1869, Societatea Academică Română (din București) a aflat că în biblioteca Academiei teologice din Moscova există un manuscris latin al acestei opere. După solicitări și tratative, a primit, în anul 1870, nu unul ci două manuscrise latine ale cărții lui Dimitrie Cantemir, amîndouă din colecția Muzeului Asiatic al Academiei de Științe din Petersburg. Primul manuscris, cu titlul: *Demetrii Cantemirii, principis Moldaviae, Descriptio antique et hodierni status Moldaviae, descripta ex apographo, quod eius filius*

mecum communicavit, Petropoli, 1727 (293 p.), este o copie (apographo). Al doilea manuscris, cu titlul mai scurt : *Demetrii Cantemirii, principis Moldaviae, Descriptio Moldaviae. Autographum auctoris passim in margine*, este manuscris cantemiresc autograf. Este mai scurt (184 p., in folio) și cu lipsuri (lipsește începutul pînă la cap. II și șase capitole de la sfîrșit). În titlu, în loc de *Descriptio* era scris, dar șters, *Historia*. Pe acestea le-au copiat Al. Papiu Ilarian și I. Massim; au format din ele un text latin al *Descrierii Moldovei*, l-au tradus în românește și l-au tipărit, bilingv : latin-român, în anul 1872 (ediția Ilarian-Hodoș). S-au scăpat erori inerente de lectură, de transcriere, de traducere și de tipar. Copia făcută de Papiu Ilarian-Massim, se păstrează la Biblioteca Academiei R.S. România. Acest text latin îl tipărește, din nou, Editura Academiei R. S. România, în ediția festivă a *Descrierii Moldovei*, cu textul latin și traducerea românească, confruntate și colaționate cu textul provenit din sursa germană, rectificîndu-se erorile constatate și stabilindu-se un text latin și românesc mult îmbunătățit.

În *Introducerea* cuprinzătoare (38 p.) se analizează metodic, cu rigoare critică și cu ultimele date și informații ale cercetării și științei istoriografice, probleme colaterale operei : cum a fost concepută *Descrierea Moldovei*, datarea, procesul de elaborare (etapele de informare, de documentare și de scriere), precum și probleme de studiu al textului ; structura *Descrierii*, analiza critică a capitolelor 15—16 din partea a II-a (*Despre boieri și țărani*) și a părții a III-a (*Despre starea bisericească și literară a Moldovei*), cu paragrafele : *D. Cantemir și eresurile populare*, *D. Cantemir și pretinsa atîrnare a Bisericii moldovene de Scaunul ohridean*, capitolul *Despre mînăstiri* și cel *Despre limbă și Despre literele moldovenilor*, cu paragraful *D. Cantemir despre latinitatea limbii române și despre graiul românilor* ; despre *Harta lui D. Cantemir și elementele geografice din Cronica polonă a lui Miron Costin*, cu subdiviziunea *Despre belșugul și voia bună din țară* ; «imparțialitatea» lui D. Cantemir, cu alineatele : *Deosebirea de fire dintre locuitorii din Țara de Jos și cei din Țara de Sus, Care este atitudinea lui Cantemir față de text și față de cititor*, *D. Cantemir și marii boieri*, *D. Cantemir și țărani*, *D. Cantemir și domnia* ; *Dezarticularea capitolelor, Despre o schemă bipartită, Cum se oglindește personalitatea autorului în Descriere*. Se fac precizări, se emit opinii și ipoteze noi, alte probleme rămîn deschise.

Astfel în problema : Cum a fost concepută *Descrierea Moldovei*? îndeobște se spune că ea a fost scrisă la cererea Academiei din Berlin. Referindu-se la informații și documente noi, Maria Holban aduce unele precizări. Baronul Heinrich Huysen, savant german aflat la Curtea țarului, l-a cunoscut pe Dimitrie Cantemir și l-a propus ca membru al Secției literare-orientale a Academiei de la Berlin, avînd în vedere cunoștințele temeinice în problemele de orientalistă și de geografie ale voievodului moldovean. În iunie 1714, secretarul Academiei, Iohann Theodor Jablonski, a comunicat baronului Heinrich Huysen, la Moscova, că Dimitrie Cantemir a fost ales membru al Academiei din Berlin și a sugerat noului membru să facă o informare asupra poziției și frontierelor reale ale principatului Valahia și Moldova, asemenea privitor la capitalele, orașele și mînăstirile lor. «Veți îndatora publicul și pe noi în mod deosebit, procurîndu-ne lămuriri în această privință» — a încheiat. protocolar, secretarul Academiei. La atît se reduce amestecul Academiei din Berlin la *Descrierea Moldovei*. Nu a fost o înțelegere contractată, o comandă expresă. Academia berlineză n-a revendicat niciodată manuscrisul cărții, așa cum a făcut cu *Hronicul* (după titlurile date de Academie : *Dacia, De Dacia, Dacia Cantemiri*) pe care l-a pretins stăruitor, fiind comandat de ea.

Dimitrie Cantemir a avut toată libertatea de concepție și de scriere a cărții. Academia din Berlin l-a rugat să-i trimită o informare, iar el a scris o carte. A scris-o pentru contemporani, pentru urmași, pentru istorie. A privit, a simțit și a descris Moldova cu ardoarea iubirii de țară și de neam, dar cu toată rigoarea adevărurilor. *Descrierea Moldovei* este opera inimii și a minții sale excepționale. A lucrat la ea, desăvîrșindu-i textul — fond și formă — pînă ce a închis ochii. Și acest amănunt ar putea să fie un argument că *Descrierea Moldovei* n-a fost o lucrare contractată, cu termen fix de predare. Anul 1716 este o dată convențională. Se stăruie asupra faptului că voievodul savant a lucrat mult la textul cărții, lărgindu-i

documentarea și perfecționându-i textul, fapt adevărat de existența mai multor manuscrise ale lucrării.

Se precizează că sursa principală de documentare istorică a fost scrierea lui Miron Costin *De (Despre) neamul moldovenilor*, carte citită și îndrăgită de fostul domn al Moldovei. Se gândise să o rescrie în limba latină, pentru ca «și străinii să cunoască originea poporului român». În biblioteca publică de stat «Saltikov-Scedrin» din Leningrad se păstrează exemplarul din *De neamul moldovenilor*, care a aparținut lui Dimitrie Cantemir, cu numeroase adnotări făcute de el pe marginea filelor. A folosit cartea și la *Hronicul romano-moldo-vlahilor* (pe care l-a scris în același timp cu *Descrierea Moldovei*. Cartea lui Miron Costin i-ar fi servit chiar ca model pentru câteva capitole din *Descriere*. S-a servit și de o altă carte a lui Miron Costin, *Cronica polonă*, precum și de *Poema polonă*.

Se precizează și limba în care a fost scrisă *Descrierea*. S-a opinat că D. Cantemir a scris *Descrierea* inițial în limba română și apoi în limba latină. Adevărul este că *Descrierea* a fost scrisă în limba latină — limba științifică a epocii — iar autorul dorise să o scrie și în limba română — «de va plăcea lui Dumnezeu să măi fiu între vii» — cum a notat la sfârșitul unui capitol din *Hronic*.

Este descrisă și prezentată științific și problema hărții Moldovei anexată *Descrierii* și atribuită tot lui D. Cantemir. Vintilă Mihăilescu, în paginile de cartografie dedicate cercetării hărții cantemiriene (p. 377—385), dovedește că harta Moldovei, tipărită în ediția germană a *Descrierii*, nu este a lui D. Cantemir, ci a unui autor neidentificat, care a cunoscut însă harta făcută de Cantemir. În ediția germană are titlul: *Tabula geographica Moldaviae*. A fost reprodusă și în edițiile românești. Harta Moldovei făcută de D. Cantemir a fost descoperită de G. Vilsan. Ea a fost publicată în Olanda, în anul 1737. Volumul aniversar al Editurii Academiei R. S. România reproduce harta cantemireană, care are titlul: *Moldaviae Principatus, Delineante Principe Demetrio Cantemirio* (după copia lui J. B. d'Anville).

Prof. D. M. Pippidi enumără edițiile românești ale *Descrierii Moldovei* de la cea din 1825 (Mînăstirea Neamț) și pînă la cea din 1973 (Editura Minerva, cu postfață și bibliografie de Magdalena Popescu), totalizînd 10 ediții, la care se adaugă cea de față.

Numeroase note, explicative și critice, de la fiecare capitol (în total 834 note), care aparțin lui N. Stoicescu, formează un aparat critic științific de valoare al acestui volum aniversar.

Traducerea s-a făcut cu grijă deosebită pentru fidelitatea față de textul latin și față de calitatea literară a textului românesc. S-a realizat un text românesc superior, clar și literar.

S-au creat diferențe între textul acestei ediții și edițiile anterioare, provenite din sursă germană. Chiar de la primul titlu al primului capitol. Ediția Minerva (1973): *Despre numele cel vechi și cel de acum al Moldovei*. Ediția Academiei: *Despre numele vechi și cele de azi ale Moldovei*. În textul latin este pluralul: *De antiquis et hodiernis Moldaviae nominibus*.

La acestea se adaugă și diferențe de fond. Există însă și locuri unde traduceriile din filiera germană sînt mai nimerite. Un exemplu: în capitolul *Despre obiceiurile moldovenilor*, vorbind despre vitejia moldovenilor, scrie: se reped ca turbații asupra dușmanului, convinși că a omorî sau a prăda un turc, un scit (sic!) și un evreu... (p. 313). În ediția Minerva, în loc de «scit» este «tătar» (să omoare sau să prade un turc, un tătar sau un evreu — p. 323). Este mai just, și istoric, și real. Pe timpul lui Cantemir nu existau în vecinătatea Moldovei sciți (!), ci tătari. Mai cu seamă că în alte locuri, tot în același capitol, traducătorul textului a trecut tătari («a ucide un turc și un tătar» — p. 311); «cei care sînt în apropierea tătarilor»; «ținuturi tătarăști» (p. 313). Drept că în textul latin D. Cantemir a scris Scytham (Turcam, Scytham et Iudaeum — p. 312), dar este o inadvertență. Se prea poate să fi fost la D. Cantemir o expresie de lectură biblică, din versetul atît de cunoscut al Sfîntului Apostol Pavel: «Nu mai este elin și iudeu..., barbar, scit, rob ori liber» (Col. III, 11). Dimitrie Cantemir era un sîrguincios cititor al Bibliei, îndeosebi în

pribejie. A rămas și se păstrează la Moscova Biblia sa, cu numeroase sublinieri și însemnări. În *Descrierea Moldovei*, precum și alte cărți de ale sale, se întâlnesc multe referințe biblice.

Cît privește cuprinsul, el este același în ambele variante. *Partea întâi*, geografică, cu 6 capitole (Despre numele vechi și cele de azi ale Moldovei; Despre așezarea Moldovei, despre hotarele din vechime și cele de azi și despre clima ținutului; Despre apele Moldovei; Despre ținuturile și târgurile Moldovei; Despre munții și mineralele Moldovei; Despre animalele sălbatice și domestice); *Partea a doua*, politică, cu 19 capitole (Despre organizarea statului moldovean; Despre alegerea domnilor Moldovei; Despre datinile de demult și cele de azi la înscăunarea domnilor Moldovei; Despre confirmarea domnilor; Despre scoaterea din scaun a domnilor; Despre boierii Moldovei și treptele lor; Despre armata Moldovei; Despre ceremoniile curții la ieșirea și ospetele domnești; Despre vânătorile domnești; Despre înmormîntarea domnilor; Despre legile Moldovei; Despre scaunul de judecată al domnului și al boierilor; Despre veniturile de altădată și cele de azi ale Moldovei; Despre tributul și darurile pe care Moldova le plătește Curții otomane; Despre boierimea moldovenească; Despre ceilalți locuitori ai Moldovei; Despre obiceiurile moldovenilor; Despre ceremoniile de logodnă și de nuntă ale moldovenilor; Despre înmormîntarea la moldoveni); *Partea a treia*, Despre starea bisericească și literară a Moldovei, cu 5 capitole (Despre religia moldovenilor; Despre ierarhia bisericească; Despre mînăstirile Moldovei; Despre limba moldovenilor; Despre literele moldovenilor).

Sînt de remarcat și unele erori istorice, de care n-a fost scutit nici Dimitrie Cantemir, respectiv nici *Descrierea Moldovei*. Așa este, de exemplu, afirmația că la venirea lui Dragoș în Moldova locurile erau pustii, nelocuite de nimeni. D. Cantemir prezintă descălecatul ca o reîntoarcere a moldovenilor în Moldova pe care au părăsit-o din cauza tătarilor, ceea ce este eronat. Greșit îl prezintă pe Dragoș ca fiul lui Bogdan. Acestea le-a luat de la Miron Costin. Adevărul istoric este că meleagurile moldovene n-au fost niciodată pustii. Bogdan împreună cu populația moldovenească s-au luptat cu oastea maghiară. Se arată aceasta în *Note* (p. 51, 55).

Cărturar cu vastă lectură și cultură teologică-biblică, în *Descrierea Moldovei* D. Cantemir se ocupă pe larg și temeinic de religia moldovenilor, ierarhia bisericească, mînăstiri, obiceiuri, ceremonii, moravuri. «Locuitorii țării Moldovei de Sus — arată într-un capitol — sînt foarte mult aplecați spre cele sfinte, aproape pînă la superstiție, de aceea numai în ținutul Sucevei sînt șaiszeci de biserici de piatră și în toată Moldova de Sus peste două sute de mînăstiri mai mari, zidite din piatră. Munții sînt plini de călugări și schimnici, care-și închină acolo lui Dumnezeu o viață singuratică și depărtată de tulburările lumii» (p. 313). Acestei religiozități îi atribuie ospitalitatea generoasă a moldovenilor.

Pe seama religiozității, cu o nuanță fatalistă, pune și vitejia moldovenilor în războaie. «Cred că fiecărui om i-a fost dat de mai înainte, scrisă de Dumnezeu, ziua morții și că nimeni nu poate să moară nici să piară în război, dacă sorocul nu s-a împlinit; aceasta le dă atîta curaj, încît uneori se reped ca turbații asupra dușmanului» (p. 313).

În capitolul *Despre religia moldovenilor*, Cantemir coboară vechimea creștinismului în Dacia și în părțile moldovene la timpul lui Constantin cel Mare. «Astăzi (la începutul veacului al XVIII-lea, — *n. n.*), tot poporul mărturisește legea creștină și se ține de Biserica răsăriteană. În Moldova nu s-a văzut niciodată vreun eretic sau vreo erezie... Simbolul credinței se rostește la slujbă simplu, așa cum este conceput de sfinții părinți ai sinodului de la Niceea și resping adaosul papistașilor «și de la Fiul». Nu recunosc nici un fel de purgatoriu, dar zic că păcatele ușoare se iartă și după moarte prin rugăciunile Bisericii și prin pomeni» (p. 339—341). În *Note* se opinează că D. Cantemir a făcut aceste precizări de amănunt avînd în vedere unirea unei părți a Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu Biserica Romano-Catolică (Uniația de la 1700). Cantemir cunoștea just problema, dascălul său Ieremia Căcavela fiind autorul unei cărți teologice *Cercetarea asupra celor cinci deosebiri între Biserica grecească (ortodoxă) și cea romană* (p. 347, nota 9).

În capitolul *Despre mînăstirile Moldovei* scoate în evidență evlavia călugărilor. «Toți monahii păzesc cu atîta strictețe regulile Sfîntului Vasile, încît ar muri de o sută de ori, decît să pună în gură vreo bucățică de carne, chiar dacă le-ar poruncî doctorul. Niciodată nu ies din mînăstire decît cînd sînt trimiși de egumen sau cînd capătă vreo învoire de atîtea zile sau atîtea ceasuri» (p. 359). Laudă ospitalitatea care se vede în toate mînăstirile Moldovei: «Oricine ar veni ca oaspete, fie că este ortorox, fie evreu, fie turc, fie armean, nu numai că este primit cu bunăvoință, dar, chiar dacă ar vrea să rămînă acolo un an întreg, trebuie să fie hrănit și întreținut, în mod cumpătat, și îngrijit, împreună cu însoțitorii lui și dobitoacele pe care le are cu sine, și aceasta fără nici un murmur» (p. 359).

Să mai observăm, în ceea ce privește traducerea, că la începutul capitolului *Despre religia maldovenilor*, Cantemir pomenește de «soarele dreptății» (*justitiae sol*). Din context reiese că e vorba de Mîntuitorul Iisus Hristos. «Din pricina nepăsării strămoșilor noștri, nu știu ce religie au avut vechii locuitori ai Moldovei, mai înainte ca soarele dreptății să fi răsărit prin părțile noastre». Evident că se referă la Iisus Hristos care este numit în felul acesta de Biserică. Pe de altă parte, se vede cît de familiare îi erau autorului *Descrierii Moldovei* textele și expresiile biblice și bisericești.

Un *Indice de nume*, datorat Ioanei Constantinescu, completează ținuta științifică a volumului.

Condițiile tipografice excelente — hîrtie, ilustrații, legătură — corespund caracterului festiv al volumului.

Cu această nouă ediție a *Descrierii Moldovei*, vasta bibliografie cantemireană se îmbogățește cu un volum de prestigiu.

Pr. GHEORGHE CUNESCU

«Buletinul Monumentelor Istorice», nr. 2/1972, 80 p. + numeroase planuri și ilustrații.

Printre articolele cu profil de arheologie ale acestui număr al Buletinului, ne vom opri asupra primelor două, care aduc date și despre lăcașurile religioase cuprinse în ansamblurile respective. Astfel, în cadrul articolului *Curtea Domnească din București în secolul al XVI-lea* (p. 3—9), autorul, Panait I. Panait, care a fost și conducătorul cercetărilor arheologice de mare amploare executate în ultimii ani în această «inimă» a capitalei, amintește, alături de datele amănunțite aduse în legătură cu Palatul voievodal al lui Mircea Ciobanul, și de Biserica Domnească «Bunavestire», subliniind că «partenitatea sa (a lui Mircea Ciobanul, n. n.) asupra acestui frumos lăcaș este indiscutabilă». Mai puțin cunoscut este faptul că, în scurtele răgazuri pe care i le-au lăsat zbuciumatele sale domnii, Mircea Ciobanul s-a străduit, arată autorul, «să înalțe edificii laice și religioase (sublinierea noastră) în mai multe localități ale țării», referindu-se la ctitoriile — amintite numai de știri răzlețe — de la Rîmnicu Vîlcea, Cîmpulung și Snagov. Ctitoria sa cea mai reprezentativă rămîne însă Biserica Domnească, în care de altfel se știe că a și fost înmormîntat, probabil în cavoul din dreapta intrării în pronaos.

Articolul Liei Milencovici-Bătrîna, intitulat modest *Podoabe din necropola fostei Mînăstiri Comana* (p. 10—18), are într-adevăr ca subiect principal analiza obiectelor de podoabă — podoabe propriu-zise și inele sigilare — descoperite cu prilejul săpăturilor arheologice efectuate în pronaosul bisericii fostei mînăstiri. Nu mai puțin interesante însă din punct de vedere istoric sînt precizările aduse la începutul studiului asupra necropolei însăși. Autoarea amintește izvoarele documentare în legătură cu înmormîntarea în biserica Mînăstirii Comana a ctitorului din 1588, viitorul domn Radu Șerban, precum și a unora din descendenții săi, precizînd împrejurările acestor înmormîntări și trecînd în revistă vestigiile rămase de pe urma lor. Trei dintre acestea, scoase la iveală în cursul săpăturilor, sînt inedite: piatra de mormînt a domniței Ancuța, una din fiicele ctitorului, decedată în anii 1667—1668, și

a fiului ei Mihai Pătrașcu; piatra de mormânt a Mariei soția marelui comis Șerban Cantacuzino, fiul lui Drăghici Cantacuzino, nepotul marelui postelnic Constantin Cantacuzino și strănepotul lui Radu Șerban, autorul renovărilor din anul 1700 (moartă la 1696); în sfârșit, un sfeșnic aflat la capătul mormântului lui Constantin Cantacuzino, fratele celui de mai sus, cu numele și data morții (ianuarie 1684). Reexaminând în acest context problema datării lepedei (aflată la Muzeul de Artă al R. S. R.) care a acoperit cândva mormântul lui Radu Șerban și al ginerelui său Nicolae Pătrașcu (vezi textul inscripției și discuția privind datarea în *Inscripții medievale ale României*, vol. I, 1395—1800 — *Orașul București*, București, 1965, p. 526), autoarea, pe baza asemănării «flagrante» între această lepede și piatra de mormânt recent descoperită a domniței Ancuța, o datează pe prima, cu certitudine, în a doua jumătate a veacului al XVII-lea, cele două pietre fiind poate opera aceluiași meșter. În afară de aceste noi precizări privind neamul ctitorilor, o altă descoperire interesantă pentru trecutul mănăstirii este aceea, în exteriorul bisericii, a mormântului fostului episcop de Ineu Longhin (sau Lazăr), descendent al familiei Brancovici, care, refugiat în Țara Românească în vremea lui Matei Basarab, și-a terminat viața la Mănăstirea Comana (mormântul a fost identificat printr-un inel cu inițialele L. I., foarte asemănător cu cele sârbești contemporane).

Sub titlul *Din nou despre picturile bisericii din Strei* (p. 19—26), Vasile Drăguț revine asupra studiului său anterior (SCIA, tom. 12, nr. 2/1965, p. 299—317) cu numeroase date noi și mai largi interpretări, prilejuite de lucrările complexe de restaurare executate în ultimii ani la acest străvechi monument, clădit spre sfârșitul veacului al XIII-lea și pictat în cel de al treilea pătrar al veacului următor. Printre altele, aceste lucrări au scos la iveală, în exterior, importante porțiuni de pictură acoperite pînă acum cu tencuială, detașându-se prin dimensiunile sale uriașe și relativ buna sa stare de conservare figura sfântului Cristofor de pe latura de răsărit a absidei. Porțiunile de pictură păstrate pe toate laturile clădirii sînt, arată autorul, «suficiente pentru a justifica afirmația că biserica din Strei a avut fațadele integral decorate cu picturi murale», ceea ce «aduce noi argumente în sprijinul tezei că practica picturilor murale exterioare a fost destul de răspîndită în Transilvania medievală». În interior, înlăturarea straturilor de var a scos la iveală noi suprafețe pictate, permițînd reconstituirea aproape integrală a programului iconografic. Astfel, în altar, s-a recuperat în întregime imaginea lui *Iisus în glorie* de pe boltă, precum și cortegiul apostolilor de pe pereți; pe peretele sudic, chipul lui «Grozie meșter» se înfățișează acum în întregime și se constată că este în picioare, nu în genunchi cum părea a fi în stadiul de pînă azi. Pe peretele estic al naosului, alături de scena *Bunevestiri*, a apărut, însoțit de arhanghelul Mihail, chipul unui personaj «În atitudine de rugăciune, cu mîinile împreunate», care după părerea lui V. Drăguț nu poate fi decît ctitorul ansamblului pictural. În partea de nord a aceluiași perete a fost descoperită imaginea *Maicii Domnului ocrotitoare*. Alte scene din Acatistul Maicii Domnului și din ciclul hristologic reprezentarea mai puțin obișnuită a *Martirului celor 10.000*, chipul *Maicii Domnului Glykophylousa*, precum și diferite figuri de sfinți, printre care «ciudata compoziție a unui sfînt ecvestru» (neidentificat), au mai apărut pe pereții de miazăzi și de apus ai naosului. Ca rezultat al acestor descoperiri, pe baza analizei stilistice a picturilor, autorul ajunge la concluzia că la Strei au lucrat trei zugravi principali, meșterul Grozie fiind conducătorul grupului. Analiza confirmă ipoteza mai veche a autorului privind zona de baștină a celor trei meșteri, foarte probabil partea de nord a Dalmației, ipoteză considerabil dezvoltată în prezentul studiu, în perspectiva strînselor contacte dintre Orient și Occident ce au existat în această zonă culturală la epoca respectivă. Avînd în vedere trăsăturile eclectice ale picturilor de la Strei, pe de o parte, și faptul că documentele vremii menționează participarea cnejilor hațegani (printre care desigur și cneazul Petre din Strei) la campaniile lui Ludovic cel Mare din Italia meridională, pe de altă parte, Vasile Drăguț emite atrăgătoarea ipoteză cum că ctitorul ansamblului pictural, înfățișat pe peretele estic al naosului, ar putea fi chiar cneazul Petre pe care «experiențele artistice consumate în Italia» nu-l vor fi lăsat indiferent.

Ioana Cristache Panait formulează originale și documentate *Considerații privind arhitectura românească de zid din Transilvania, secolul XVIII* (p. 37—40), cu

pun în evidență «vasta acțiune de înălțare a bisericilor românești de zid înainte de edictul de toleranță din 1781, acțiune ce se înscrie ca o formă de manifestare a luptei pentru drepturi a românilor transilvăneni». Autoarea arată că tipul autohton al bisericii de plan dreptunghiular se menține mai departe în toată Transilvania, dar i se grefează adesea, acum, elemente constructive și decorative muntenești, ca sistemul de boltire cu calote pe pandantivi, pridvorul deschis, peretele despărțitor dintre naos și pronaos, precum și declarația exterioară caracteristică, cu brîie zimțate și toruri, arcaturi etc. Apoi, în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, își face apariția în sudul Transilvaniei tipul trilobat «de tradiție bizantină», însă pătrunderea acestui tip arhitectonic, arată autoarea, nu se datorează prestigiului ctitoriei brîncovenești de la Simbăta de Jos, care rămîne un caz izolat în Țara Făgărașului (vezi în această privință și arh. Eugenia Greceanu, *Țara Făgărașului, zonă de radiație a arhitecturii de la sud de Carpați*, în BMI, nr. 2/1970, p. 38 și recenzia noastră în B.O.R., nr. 11—12/1970, p. 1292), ci rolului de ctitori al negustorilor români din Transilvania în această regiune de intense relații comerciale cu Țara Românească. Aceste idei noi sînt bine argumentate și sprijinite pe o bogată documentație privind monumentele și ctitorii lor negustori sau oieri. Astfel, arată autoarea, «alături de intensa circulație în satele transilvănene a cărții în slovă românească tipărită la sud de munți, de realizările picturale ale unor zugravi din Țara Românească», arhitectura românească din Transilvania întregeste sfera relațiilor culturale dintre români, «într-o epocă în care condițiile istorice făceau imposibile manifestările de unitate politică».

Dana Tarnavschi-Schuster înfățișează pe larg (p. 41—57) un grup de *Biserici de lemn din Țara Lăpușului*, «vatră de veche tradiție cultural-artistică românească» situată la sud de Maramureș și astăzi cuprinsă administrativ în județul cu același nume. Grupul de zece monumente cercetate — anume bisericile din Lăpuș, Libotin (2), Ungureni, Cupșeni (2), Costeni, Dobric (2) și Stoiceni — se află în partea de nord-vest a Țării Lăpușului. Ele «se înscriu în marea familie a bisericilor de lemn din nordul Transilvaniei și prezintă înrudiri în special cu arhitectura de lemn din Maramureș și de pe Valea Someșului». Ca și în aceste ținuturi, elementul cel mai izbitor al bisericilor cercetate este turnul înalt așezat deasupra pronaosului, alcătuit dintr-o bază patrulateră îmbrăcată în draniță, un mic foișor în consolă, cu arcade și balustradă, apoi o fleșă piramidală cu baza patrulateră răsfrîntă. Autoarea a deosebit două tipuri de turn: unul de înălțime potrivită și fără turnulețe la baza coifului (6 exemplare), altul foarte înalt și cu baza coifului încadrată de patru turnulețe (4 exemplare). Primul tip se întâlnește la biserici de dimensiuni reduse, fără pridvor, aparținînd în general veacului al XVII-lea, pe cînd tipul monumental este caracteristic unor lăcașuri mai mari, cu pridvor pe latura vestică, datînd din veacul al XVIII-lea. Decorul de sculptură în lemn cuprinde arcadele pridvorului și ale foișorului, capetele grinzilor superioare ale pereților prelungite în chip de console, uneori brîul în frînghie răsucită sau benzi de creștături geometrice, în special însă bogatele ancadrame de uși. Pictura, cu pronunțat caracter popular, executată în temperă direct pe grinzi după astuparea interstițiilor cu tencuială și fișii de pînză, acoperă în întregime boltile și pereții. Autoarea aduce date amănunțite privind programul iconografic (se deosebesc mai multe tipuri), modul de tratare a peisajelor și a costumelor, precum și despre zugravii pe care i-a putut identifica. Alături de publicațiile anterioare din «Buletinul Monumentelor Istorice» privind bisericile de lemn din alte zone ale țării — Oltenia subcarpatică (nr. 1, 2 și 4/1970), Sălaj (nr. 1/1971), Moldova (nr. 2/1972), Valea Mureșului de Jos (nr. 1/1973) — prezentul material reprezintă un nou și valoros aport la cunoașterea acestui pasionant capitol al arhitecturii noastre populare de altădată.

În nota intitulată *Două monumente de arhitectură populară transilvăneană strămutate* (p. 58—60), Monica Budiș-Dancău și Victoria Popovici se ocupă de bisericile de lemn din Techirghiol și Băile Olănești, construite inițial — în veacul al XVIII-lea — în Maramureș și, respectiv, Munții Apuseni. Prin datele aduse, astfel de materiale sînt întotdeauna binevenite și puteau foarte bine, dacă tot s-a abordat această problemă, să cuprindă și alte monumente din aceeași categorie, ca bisericile de

lemn din Cermegești (Vâlcea), Dragoslavele (Argeș) și Jercălăi (Prahova). Atît din cele două prezentări cît și din nota introductivă a Redacției, se degajă o poziție critică față de practica strămutărilor de biserici de lemn în general și de cele două cazuri înfățișate în special, atît în privința integrării lor în mediul ambiant (biserica din Techirghiol este «sufocată de peisajul citadin» și «ar fi necesară o mai justă punere în valoare a frumuseții sale»; biserica din Olănești a fost «smulsă artificial din mediul său»), cît și a întreținerii lor («aceste monumente sînt supuse unei degradări avansate»). După părerea noastră, confirmată de aceea a miilor de turiști români și străini care le vizitează în fiecare an, bisericuța de la Techirghiol, deși puțin înghesuită, se încadrează în mod corespunzător în ansamblul Mînăstirii Sf. Maria, iar «biserica lui Horea» se integrează, de asemeni, armonios în peisajul montan al Olăneștilor, amîndouă constituind de altfel principalul punct de atracție turistică al stațiunilor respective. Chiar dacă integrarea monumentelor strămutate lasă de dorit (critică ce se aduce oricărei clădiri strămutate într-un muzeu în aer liber și, în ultima instanță, oricărui obiect de muzeu) și dacă «condițiile neștiințifice de demontare și transfer au provocat și apariția unor însemnate distrugerii altor monumente», nu trebuie pierdut din vedere faptul că au fost strămutate numai clădiri amenințate de distrugere, fie prin părăsirea lor în urma mutării vetrelor de sat, fie prin alunecări de teren sau alte cauze. Dacă biserica din Vișeu nu era strămutată prin 1920 la Sinaia, iar de acolo, prin stăruința Prea Fericirii Sale Patriarhul Justinian, la Techirghiol și dacă în 1907 nu se aducea la Florica biserica din Albac, ulterior mutată de către Episcopia Argeșului și Rîmnicului pe actualul loc, nici una din ele nu s-ar mai afla în ființă astăzi. În această privință, nu este lipsit de interes, credem, următorul amănunt: biserica din Albac urmînd a fi demolată de către autoritățile maghiare ale timpului, s-a obținut autorizația de a o aduce în țară numai ca «material de foc», iar reconstruirea ei ulterioară a provocat protestele amintitelor autorități. Astfel stînd lucrurile chiar dacă biserica din Olănești, în urma operațiilor de demontare și transport, a «rămas fără pictură» (noi avem mai curînd impresia că nici nu fusese pictată), puțină indulgență se impune. Cît privește starea în care se află cele două monumente, ea nu lasă nimic de dorit: de biserica din Techirghiol se ocupă cu toată sîrguința personalul Mînăstirii Sf. Maria, sub controlul Serviciului tehnic al Patriarhiei, iar biserica din Băile Olănești este, de asemeni, în bună stare de întreținere; spre dovadă, putem certifica faptul că, în 1964, pîrîndu-i-se preotul paroh că tălpile sînt atacate de *Meluria lacrymans*, dînsul a sesizat Direcția Monumentelor Istorice.

Un domeniu mai puțin cunoscut în țara noastră este cel abordat de Alexandru Avram și Doina Lăutărescu, *Monumente de arhitectură în stil baroc din Oradea* (p. 64—70). După ce arată motivele istorice pentru care cele mai valoroase monumente ale Oradei sînt cele cu caracter bisericesc, autorii procedează la o documentată și amănunțită prezentare a grupului, deosebit de reprezentativ, care se înscrie în înfloritoarea perioadă de arhitectură de stil baroc cuprinsă între mijlocul veacului al XVIII-lea și primii ani ai veacului următor. Este vorba de: fostul Palat al episcopiei romano-catolice, în prezent Muzeul Țării Crișurilor, impunător și totodată elegant edificiu, ridicat după 1762 de episcopul Adamus Patachich după planurile cunoscutului arhitect F. A. Hillebrandt, autor printre altele al Palatului regal din Buda și al Palatului arhiepiscopal din Bratislava; biserica Paulinilor, despre care există prea puține date istorice, datată de autori, pe bază de analogii stilistice, în primii ani de după mijlocul veacului al XVIII-lea; Catedrala romano-catolică, construcție de proporții impunătoare, ridicată în decurs de 30 de ani, în perioada 1750—1780; în sfîrșit, Catedrala ortodoxă, a cărei piatră de temelie a fost pusă în ziua de 9 noiembrie 1784. «Cu toate — conchid autorii — că mișcarea artistică orădeană nu a adus noutăți, ea a reușit să se încadreze în arta europeană», dînd cel puțin a operă remarcabilă în domeniul arhitecturii baroce din Transilvania: fostul Palat episcopal.

În nota intitulată *Unele aspecte ale cercetării arheologice la monumentele istorice* (p. 71—72), arheologul Gh. I. Cantacuzino formulează opinii bine gândite, de real interes atât teoretic cât și practic asupra inconvenientelor ce pot rezulta din unele practici curente ale cercetării arheologice, când acestea sînt aplicate în mod sistematic și fără discernămint. Este vorba de coborîrea nivelului de călcare și de consolidare sau marcarea resturilor de construcții dispărute. Exemple de oportunitatea sau inoportunitatea acestor practici sînt înfățișate, cu precădere, din operațiile de restaurare efectuate în ultima vreme asupra unei serii de edificii și de ansambluri religioase.

Mai puțin legate de preocupările cititorilor revistei noastre sînt următoarele materiale: Petre Aurelian, *Date noi în legătură cu valurile antice de apărare din Dobrogea* (p. 27—31); Constantin C. Petolescu, *Un altar dedicat lui Jupiter Optimus Maximus* (p. 32); Petre Diaconu, *Cîteva considerații în legătură cu un zid medieval de la Păcuiul lui Saare* (p. 33—36); Petre Oprea, *Decorația interioară a casei I. C. Mihail din București* (p. 61—63); Lt. col. Niculae Niculae, *Unde ne sînt monumentele?* (p. 73—76).

Rubrica *Cronică, Recenzi* cuprinde: Alexandra Ștefan, *A XII-a Conferință internațională a Comitetului «EIRENE»* (p. 77); Vasile Drăguț, *Cea de a VII-a adunare generală a Centrului Internațional de Studii pentru Conservarea și Restaurarea Bunurilor Culturale* (p. 78); V. D., *«Repertoriul internațional al medievistilor»*, Poitiers, 1971 (p. 78); Ioan Șerban, *«Zeitschrift für Schweizerische Archäologie und Kunstgeschichte»*, Band 29, 1972, Doppelheft 2/3 (p. 79); I. Ș., *Les monuments historiques de la France*, 1, 1972 (p. 79).

RADU CREȚEANU

REVISTA REVISTELOR MITROPOLITANE

«GLASUL BISERICII», revista oficială a Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, an XXXI (1972) :

*

Numărul 9—10,
pe lunile septembrie-octombrie, cuprinde :

În rubrica

«Îndrumări pastorale și omiletice» :

— Pr. Ștefan Alexe, *Panegiric la Nașterea Maicii Domnului* (p. 917—920) ;

— Pr. Prof. I. Rămureanu, *Predică la Înălțarea Sfintei Cruci* (p. 920—924) ;

— Prof. C. Pavel, *La Duminica a XIX-a după Rusalii*. Iubirea aproapelui, temelia moralei creștine (p. 924—927) ;

— Pr. David Popescu, *La Duminica a XX-a după Rusalii* (p. 928—931) ;

— Pr. Corneliu Sava, *Predică la Duminica a XXI-a după Rusalii* (p. 931—933).

În rubrica

«Pagini alese din Sfinții Părinți» :

— *Invățătura celor doisprezece Apostoli* (p. 934—937) [—rubrica își propune să publice, în traducere, o serie de selecțiuni din scrierile Sfinților Părinți, pentru reîmprospătarea unor cunoștințe și punerea lor la îndemâna preoților.

În «medalionul» din acest număr traducătorul și prezentatorul — Pr. David Popescu — redă selecțiuni din *Invățătura celor 12 Apostoli*, selecțiuni care ilustrează ideile principale pe care aceasta — «cea mai veche scriere cunoscută ce ni s-a păstrat de la Părinții apostolici» — le cuprinde].

În rubrica

«Pentru pacea a toată lumea» :

— Pr. David Popescu, *Acțiuni în slujba păcii* (p. 938—941).

— Diac. Prof. O. Bucevschi și Pr. Lefter, *Știri ecumenice* (p. 942—946).

În rubrica

«Articole și studii» :

— Pr. Petre F. Alexandru, *Dascălii de astăzi ai teologiei noastre slujesc vieții și progresului social* (p. 947—951) [—autorul urmărește să arate slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române că teologii ei se străduiesc cu ade-

vărat ca prin cuvântul și scrisul lor să sprijine viața și progresul, înfățișând punctul de vedere creștin în aceste probleme și dând preoților argumente pentru munca lor pastorală].

— Pr. Prof. Ion Bria, *Izvoarele credinței ortodoxe* (p. 952—960) [—o succintă, limpede și binevenită înfățișare a punctului de vedere ortodox asupra importanței și mult controversei probleme a raporturilor dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, problemă care a format tema fundamentală a Conferinței mondiale a Comisiei Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru «Credință și Constituție» (Montreal, 1963).

De altfel autorul precizează că într-o lucrare despre problemele actuale din teologia ecumenică, publicată de Comisia pentru «Credință și Constituție», sînt prezentate două poziții diferite asupra raportului între Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție :

Poziția confesiunilor protestante după care Sfânta Scriptură este singura autoritate de care depinde Biserica, deoarece Sfânta Scriptură constituie mărturia originală a Revelației și se interpretează prin ea însăși ; această poziție constituie temeiul concepției despre «suficiența Sfintei Scripturi», față de care Sfânta Tradiție este numai un izvor secundar pentru credință. În timp ce pentru teologia catolică mai veche, Tradiția apare ca un principiu în sine, ca o normă independentă a Revelației, care ar cuprinde adevăruri ce nu se găsesc în Sfânta Scriptură. De aceea pentru dogmele noi, pe care magisteriul infailibil al papei le poate formula, nu este necesară confirmarea explicită a Sfintei Scripturi.

A doua poziție, adoptată și de teologia ortodoxă, susține că Sfânta Scriptură provine din aceeași Tradiție ce s-a perpetuat în Biserică ; Scriptura este expresia scrisă a Tradiției dar nu conține toate învățăturile. De aceea ea trebuie citită în contextul Tradiției în general, care, în afară de Sfânta Scriptură, conține Tainele, simbolurile de credință, gândirea creștină și institutele cultice ;

iar interpretarea Sfintei Scripturi este o sarcină a Bisericii, întrucît viața Bisericii este în consonanță cu Scriptura.

Constatînd deci faptul că în teologia ecumenică din ultima vreme, învățătura despre izvoarele Descoperirii dumnezeiești a devenit una din temele cele mai dezbătute, — datorită pozițiilor și concepțiilor confesionale, ceea ce împiedică refacerea unității creștine —, autorul a socotit, pe bună dreptate, necesar să înfățișeze învățătura ortodoxă despre izvoarele Revelației, care este încadrată în ordinea de zi a Marelui Sinod panortodox întocmai: «Descoperirea dumnezeiască și modalitățile ei de exprimare spre mîntuire».

În studiul său autorul expune apoi succint învățătura despre izvoarele Revelației mărturisită permanent de Biserica Ortodoxă deși ea nu a fost formulată în mod explicit și solemn în cadrul unui sinod ecumenic.

Biserica Ortodoxă înțelege prin Descoperirea dumnezeiască lucrarea prin care Dumnezeu se descoperă pe Sine în afară, mai întîi prin prooroci și apoi prin Fiul Său. Această învățatură este mărturisită în Sfînta Scriptură și în Tradiția sau Predania constituïtă în urma propovăduirii orale a Apostolilor care au încredințat-o Bisericilor întemeiate de ei. În acest fel Biserica Ortodoxă păstrează și transmite Descoperirea dumnezeiască în *Sfînta Scriptură* (care cuprinde cuvîntul lui Dumnezeu transmis prin inspirația Duhului Sfînt) și în *Sfînta Tradiție* (formată sub supravegherea și călăuzirea Duhului Sfînt).

În continuare autorul explică îndeaproape ce este Sfînta Scriptură sau Biblia, al cărei conținut canonic a fost precizat de Biserică în cadrul Sfintei Tradiții, care a continuat să circule mai departe în Biserică, avînd aceeași autoritate și valoare cu Sfînta Scriptură și păstrîndu-și conținutul ei propriu: tainele, formele cultului, simbolurile de credință și altele. De aceea tot mai mulți teologi înclină să accepte teza potrivit căreia Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție reprezintă două moduri sau două forme prin care s-a transmis una și aceeași Evanghelie.

Autorul se oprește apoi asupra problemei că interpretarea Sfintei Scripturi și formularea Sfintei Tradiții constituie misiuni ale Bisericii, întrucît deși orice credincios este dator să citească Sfînta Scriptură, însă citirea ei trebuie luminată de o tîlcuire corectă, pe care o poate da numai Biserica. Adică Sfînta Scriptură trebuie citită ca o carte a Bisericii (deci nedespărțită de Sfînta Tradiție și de aceea numai sensul pe care-l dă Tradiția unui text biblic este nu numai cel adevărat, ci și cel obligatoriu).

— Doctorand Nicolae Mitru, *Importanța forului intern după morala creștină* (p. 961—968) [— pornind de la adevărul că actul moral presupune din partea subiectului o autonomie interioară, care vine din suflet și face o ființă responsabilă, autorul se ocupă îndeaproape de forul interior al adevăratului creștin, adică de viața interiorizată a lui, în care Hristos constituie o prezență deplină și permanentă.

În primul paragraf — *For intern și conștiință morală* —, autorul arată că forul interior e cristalizarea maximă a unei forme de viață interioară în care se produce o intimitate perfectă între «ființele» multiple care populează conștiința noastră.

În al doilea paragraf — *Importanța forului intern pentru creșterea spirituală a fiecărui credincios* —, autorul arată că forul interior care determină și poziția noastră de responsabilitate în fața lui Dumnezeu și a semenilor și în care este prezent Hristos, veghează asupra realizării binelui de către creștin.

Iar în paragraful al treilea — *Forul intern, premisa realizării comuniunii cu semenii și a slujirii lor* — autorul demonstrează pe larg că responsabilitatea umană unește în sine atît slujirea lui Dumnezeu cît și slujirea semenilor; de aceea dialogul credinciosului cu Dumnezeu devine implicit un dialog al credinciosului cu semenul său].

In rubrica «Documentare»:

— Pr. Alexandru-Armand Munteanu, *Ghid bibliografic, pe teme și probleme, din publicațiile revistei mitropolitane «Glasul Bisericii»* (p. 968—982) [— în continuarea prezentării materialelor publicate în revista Mitropoliei Ungrovlahiei în vremea arhipăstoririi Preafericitului Părinte Patriarh Justinian, sînt arătate materialele privitoare la: — «Pastorație»; — «Patriotism»; — «Păcatul după învățătura creștină» (Considerații generale; Cele șapte păcate capitale; Alte păcate menționate special; Păcate mărunte); — «Pilde creștinești»; — «Popoare ale lumii vechi și noi»: slavii de Sud, poporul israelit și poporul român (Despre începuturile și originea poporului român; Din trecutul lui istoric; Fapte și evenimente din viața și activitatea țării noastre în contemporaneitate); — «Postul după învățătura creștină»; — «Predica liturgică»; — «Prietenia»; — «Progresul»; — «Providența divină»; — «Rasismul» (combaterea și condamnarea lui); — «Rațiunea»; «Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania»].

— Pr. Virgil Godeanu, *Biserica Hagiu din Capitală* (p. 983—997) [— începuturile bisericii

Hagiu sînt legate de existența pe același loc a unui schit de călugări dintre care unul se închinase la Locurile Sfinte, devenind «hagiu». În locul acestui schit — despre care n-au rămas documente scrise —, un fost «logofăt de taină», Mihail Băbeanu, călugărit sub numele de Misail, a ridicat, între anii 1765—1767, biserica din mahalaua Hagiului. Iar la 1831 și apoi la 1872, nepoții ctitorului au rezidit această biserică.

În studiul său monografic autorul prezintă, cronologic, partea cea mai de seamă a documentelor privind istoria acestei biserici, oprindu-se îndeosebi la : ctitori («Diata lui Misail Monahul» ; «Hrisovul lui Mihail Constantin Suțu» ; «Orînduirile mitropolitului Grigorie» ; «Diata lui Panait Băbeanu») ; Confirmarea documentelor prin cuprinsul «Pomelnicele vechi» ; a doua rezidire a bisericii la 1831 ; a treia rezidire la 1872. După aceea sînt prezentate date privitoare la «datorii și procese» legate de atacarea testamentului lui Radu Ștefănescu. Iar în încheiere sînt enumerate obiectele și cărțile de cult de valoare].

— Pr. Gabriel C o c o r a, *Un diferend tipografic între I. Heliade Rădulescu și episcopul Chesarie al Buzăului* (p. 998—1002) [— ca omagiu la sărbătorirea «centenarului I. Heliade Rădulescu» autorul publică în întregime documentele care sintetizează acest conflict tipografic : 1. Plîngerea adresată, la 14 decembrie 1833, de către episcopul Chesarie al Buzăului la «Cinstita Logofeție împotriva lui I. Heliade-Rădulescu pentru nerespectarea contractului de a tipări (în tipografia sa) un Liturghier» ; 2. Memoriul înaintat, la 4 februarie 1834, de către I. Heliade Rădulescu «Judecătoriei Ilfov, despărțirea politicească, cu privire la litigiul tipăririi Liturghierului, protestînd totodată și împotriva înființării unei noi tipografii (a Episcopiei) la Buzău».

Autorul precede cuprinsul documentelor de prezentarea succintă a împrejurărilor în care s-a desfășurat acest conflict tipografic].

— Pr. Constantin C r o n ț, *Biserica-fortăreață «Precista» Galați : monument istoric — colecție muzeistică de artă bisericească și feudală românească* (p. 1003—1014) [— dintre bisericile existente la 1641 în Galați («o biserică de zid și opt de lemn») face parte și biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului sau «Precista», construită din lemn și vâlătuci la o dată ce nu se cunoaște.

În articolul său autorul înfățișează istoria acestei biserici, urmărind-o pe documente în trei etape : — de la zidire pînă la secularizare, cînd biserica Precista a funcționat ca minăstire și ca cetate de apărare a orașului ; — de la secularizare pînă la cutremurul din 1940, cînd a funcționat ca biserică parohială ; — iar a treia etapă o parcurge ca monument istoric și muzeu.

După prezentarea monografică a bisericii în aceste trei etape sînt prezentate obiectele de valoare păstrate în Muzeul Precista : icoane vechi, obiecte de cult (veșminte, cruci, cărți de cult), documente, stampe, diferite obiecte de artă, lapidariu. Trei reproduceri fotografice (piatră funerară, stema Moldovei și «citatul lui Petru Rareș» de la 1541 ; cata-peteasma) însoțesc textul].

— Pr. Ioan-Vasile I. V o i n e a, *Biserica din Stoenesti—Muscel* (p. 1015—1029) [— întemeiat pe documente de arhivă și particulare, pe date culese din inscripții aflate la fața locului, ca și pe lucrări de specialitate, autorul întocmește o scurtă monografie asupra satului Stoenesti și asupra celor patru biserici ce au existat în Stoenesti, oprindu-se îndeosebi asupra bisericii noi, zidită între 1929 și 1939.

O listă cu prezentarea celor 11 preoți care au deservit bisericile din Stoenesti, începînd de la 1793 pînă în prezent, încheie monografia.

Ca anexe sînt publicate trei acte de cheltuieli din 1809—1813].

În rubrica «Comemorări» :

— Pr. David P o p e s c u, *Centenarul morții lui Avram Iancu, craiul munților și tribunul poporului* (p. 1030—1031).

— Pr. Prof. Mihail B u l a c u, *Centenarul morții lui Picu Procopie Pătruț din Săliște* (p. 1032—1035).

— Pr. Atanasie N e g o i ț ă, *50 de ani de la moartea lui Silvestru Octavian Isopescu, primul orientalist român, traducător din siriacă* (p. 1036—1041).

Revista se încheie cu publicarea în continuare a *Cîntărilor sfintei liturghii după vechile melodii tradiționale, psaltice*, de Prof. Ioan D. C h i r e s c u.

«MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI», revista oficială a Arhiepiscopiei Iașilor și a Episcopiei Romanului și Hușilor, an. XLVIII (1972):

Numărul 9—12,

pe lunile septembrie-decembrie, cuprinde:

— Redacția, *A XXV-a aniversare a Republicii: «Puternică, liberă, pe soartă stăpî-nă...»* (p. 677—657).

În rubrica «Pastorale»:

— † Iustin, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei, *Pastorală la Nașterea Domnului*, 1972 (p. 688—692).

— † Partenie, Episcop al Romanului și Hușilor, *Pastorală la Nașterea Domnului*, 1972 (p. 693—698).

În rubrica

«Pentru pacea a toată lumea»:

— Diac. T. M., *Sesiunea Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii* (4 octombrie 1972, Santiago de Chile) (p. 698—701).

În rubrica

«Actualități ecumenice»:

— † Irineu Crăciunaș, Episcop vicar, *Sesiunea Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor* (13—23 august 1972, Utrecht) (p. 702—705).

— † Irineu Crăciunaș, Episcop vicar, *In legătură cu dialogul între Ortodoxie și Anglicanism. A patra întrunire a Comisiei teologice mixte* (8—11 septembrie 1972, Geneva) (p. 706—708).

— Pr. Scarlat Porcescu, *Vizita Preafericitului Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare în Arhiepiscopia Iașilor* (p. 709—726) [— o amplă dare de seamă asupra vizitării, în cursul lunii octombrie 1972, a Arhiepiscopiei Iașilor de către Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Bulgare, Preafericitul Patriarh Maxim, în fruntea unei delegații sinodale. Darea de seamă se oprește îndeosebi asupra vizitării Mănăstirilor din ținutul Neamț, a bisericilor și Mănăstirilor din Nordul Moldovei și a bisericilor și mănăstirilor din orașul Iași, cu participarea la solemnitățile prăznuirii Preacuvioasei Parascheva, «Lauda Moldovei», ale cărei sfinte moaște se păstrează în catedrala mitropolitană din Iași.

În cadrul dării de seamă sînt incluse cuvîntările ocazionale rostite în timpul acestei vizite de către gazde și de către Înaltul Ierarh bulgar].

— Pr. Ștefan Alexe, *Vizita făcută de către Sanctitatea Sa Pimen, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, Bisericii Ortodoxe Române* (p. 727—730) [— dare de seamă asupra

vizitării, între 25 și 31 octombrie 1972, a Bisericii noastre de către Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Ruse, în fruntea unei delegații sinodale, vizită care se înscrie în șirul contactelor fructuoase între cele două Biserici Ortodoxe surori].

— Pr. Ștefan Alexe, *Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către delegația Bisericii Copte din Egipt* (p. 731—733) [— dare de seamă asupra vizitării Bisericii noastre, între 12 și 15 octombrie 1972, de către Sanctitatea Sa Șenuda al III-lea, Papă și Patriarh al Bisericii Copte din Egipt și Africa, în fruntea unei delegații sinodale, vizită care constituie un moment important în cadrul dialogului dintre Bisericile Ortodoxe și Bisericile Vechi Orientale].

În rubrica «Studii»:

— D-rand Costache Buzdugan, *Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine în cele trei confesiuni* (p. 734—748) [— autorul dezvoltă tema studiului său, oprindu-se îndeosebi asupra: — «Relației dintre Biserică și Taine»; — asupra «Prezenței» și «Absenței» în conceptul de Taină: — și asupra «Aspectului comunitar al Sfintelor Taine»].

— Prof. univ. G. Istrate, *Un moment important în istoria limbii române literare: «Noul Testament» de la Bălgrad (1648)* (p. 748—774) [— în deosebit de valorosul său studiu, autorul pornește de la constatarea că prin calitățile sale deosebite, prin claritatea și fluența frazei, prin felul în care traducătorul se orientează spre limba populară și știe să pună măsură în întrebuițarea tuturor elementelor străine care constituiau «moda» acelei vremi, *Noul Testament* de la Bălgrad lasă impresia că ar fi apărut la o distanță mult mai mare de timp de ultimele tipărituri ale lui Coresi. Autorul demonstrează pe scurt superioritatea limbii române din *Noul Testament* de la Bălgrad, și prin comparația lui cu *Cazania* lui Varlaam și cu *Biblia* de la 1688.

Cu toată superioritatea traducerii *Noului Testament* de la Bălgrad față de tipăriturile lui Coresi, limba lui stă încă sub semnul unei varietăți de forme și cuvinte care se datoresc îndeosebi epocii. Trebuie ținut seama că *Noul Testament* apare abia în al doilea veac din care se păstrează traduceri românești de texte religioase și că fiecare traducere nouă aduce nu numai elemente pe care le aduce progresul de limbă, ci și o serie de particularități im-

prumutate de traducător din graiul provinciei natale. Încît pe de o parte tradiția și pe de altă parte elementele noi, alături de calitățile personale ale traducătorului și simțul lui în-născut pentru limbă ca și puterea lui de crea-ție, determină locul pe care fiecare text îl ocupă în dezvoltarea limbii noastre literare.

După o largă și aprofundată analiză lingvistică și după prezentarea în paralelă a unor aspecte ale limbii din *Codicele Voronețean*, din *Noul Testament* de la Bălgrad și din *Biblia* de la 1688 (cuvinte diferite pentru aceeași noțiune ; cuvinte preluate din textele anterioare ; inovarea de cuvinte noi ; și expresii și cuvinte comune), autorul arată că între cele trei texte există apropieri atît de mari încît ele nu se pot explica decît prin influența pe care au exercitat-o cele mai vechi asupra celor mai noi.

Însă *Noul Testament* de la Bălgrad prezintă limba cea mai unitară dintre toate cărțile românești cunoscute pînă în această vreme ; iar autorii lui sînt preocupați, mai mult decît alți contemporani, de continua perfecționare a limbii de care se servesc. În continuare sînt prezentate exemple din care se constată că măsura de care dau dovadă traducătorii *Noului Testament* de la Bălgrad în dozarea elementelor străine și a regionalismelor, întrebuițarea pe scară redusă a elementelor slave și grecești, orientarea către limba latină (din care au preluat o serie de fonetisme, forme și cuvinte necunoscute pînă atunci) și mai cu seamă cunoașterea într-o formă superioară a limbii vorbite, le-au dat putința să se exprime cu claritate deosebită, în fraze care pot fi urmărite fără dificultate, găsind astfel calea pe care o vor urma, în continuare, toți cărturarii mari de mai tîrziu.

Se poate afirma pe drept cuvînt că *Noul Testament* de la Bălgrad alături de *Cazania* lui Varlaam de la Iași, constituie etapa cea mai importantă în evoluția limbii noastre literare, de la traducerile lui Coresi pînă la *Biblia* de la 1688, de la București (cu observația că în *Noul Testament* de la Bălgrad, se întîlnește o «limbă mai frumoasă și mai îngrijită» decît în *Biblia* de la 1688)].

— Conf. dr. M. I. Avădani, *Așezămîntul școlar de la Trei Ierarhi din Iași — prima instituție cu elemente de învățămînt superior din Moldova*. II. (p. 775—788) [— întemeiat pe documente, dar mai ales pe însemnările călătorilor din acea vreme prin țările române și pe lucrări de specialitate, autorul urmărește sistematic dezvoltarea «școlii domnești» de la Trei Ierarhi, de la înființarea

ei, în 1640, și pînă la sfîrșitul veacului al XVII-lea, evidențiind motivele și scopul înființării și funcționării acestei școli care trebuia să fie la nivelul celorlalte școli străine pentru a face ca fiii de boieri să nu mai meargă la învățatură în afară de țară, și astfel să asigure Moldovei independența față de alte țări.

Școala de la Trei Ierarhi, prima instituție cu elemente de învățămînt superior din Moldova, și cea mai veche din țările române, a fost înființată independent de celelalte trepte de învățămînt și înainte de a fi existat învățămîntul secundar la noi, și a cunoscut mai multe etape în istoria ei : sub influența umanistă a ortodoxismului kievean și cu limba latină de predare pînă la 1646 (moartea lui Petru Movilă și așezarea la Iași a lui Meletie Sirigul, reprezentant al ortodoxismului tradiționalist) ; de cînd școala trece sub influența călugărilor de la Atos, avînd ca limbă de predare limba greacă ; a treia etapă începe cu domnia lui Gheorbhe Ștefan (1653), care aduce pentru școală cărturari din Transilvania, iar limba de predare devine limba română ; însă după Gheorghe Ștefan școala de la Trei Ierarhi a intrat din nou sub influența grecească, sprijinită de urmașii lui la domnie, pînă la 1698.

Autorul înfățișează apoi pe larg în ce consta învățămîntul în școala de la Trei Ierarhi, comparîndu-l cu cel din centrele universitare străine și cu cel de la Academia de la Sfîntu-Sava din București, subliniind că în aceste instituții de învățămînt se practica informarea elevilor despre sferele înalte ale științelor, ceea ce conferea acestor instituții nu numai caracter de învățămînt superior, ci și meritul de a fi îndeplinit în mod satisfăcător pregătirea universitară cerută de progresul social.

Așadar școala de la Trei Ierarhi era o instituție nouă prin structura și orientarea sa, prin nivelul de pregătire a elevilor, prin cercul larg de probleme în care erau exercitate acestea și prin reputația pe care și-a dobîndit-o îndată după înființare.

Trebuie reținut că în timp ce vechile școli românești și slavone erau înființate, întreținute și controlate de Biserică și de ierarhii ei, de autorități locale sau de particulari, școala de la Trei Ierarhi, de la Tîrgoviște și de la Sfîntu-Sava se aflau în totul pe seama domniei, constituind o problemă de stat, ceea ce le atrăgea titlul de instituții de învățămînt superior, instituții de tip nou, cu caracter de academie].

În rubrica
«Căi duhovnicești» :

— Pr. Prof. M. Ș e s a n, *Ginduri creștine* (p. 789—790) ;

— Pr. Const. C o j o c a r u, *Predică la Duminica a XXII-a după Rusalii* (p. 790—793).

În rubrica
«Aniversări» :

— N. G r i g o r a ș, *Ion Neculce. La trei sute de ani de la naștere (1672—1972)* (p. 794—799).

— Al. Z u b, *Vasile Pârvan (90 de ani de la naștere). În jurul «Contribuțiilor epigrafice la istoria creștinismului daco-roman» (1911)* (p. 799—803).

În rubrica
«Însemnări» :

— Pr. Vl. P u ș c a r i u, *Întrebuințarea și însemnătatea luminărilor de ceară în cultul Bisericii Ortodoxe* (p. 804—806).

— Pr. D. H r i ț c u, *Cariera didactică a lui Eftimie Murgu la Academia Mihăileană din Iași și un «atestat de studii» eliberat arhierului Neofit Scriban. Cu ocazia centenarului morții sale* (p. 806—811).

— Pr. Ioan I. V a s i l i u, *Inscripții de pe clopotele unor biserici din județul Iași* (p.

812—822) [— după o scurtă prezentare a istoricului folosirii clopotelor pentru nevoile cultului creștin, autorul prezintă inscripțiile votive de pe clopotele de la șaisprezece biserici din județul Iași, inscripții care cuprind date istorice referitoare la întemeierea bisericii și a statului respectiv].

— N. G r i g o r a ș, *Primele cărți tipărite în tipografia de la Trei Ierarhi* (p. 822—824) [— prezentarea împrejurărilor în care la tipografia de la Trei Ierarhi s-a tipărit mai întâi (1642) o lucrare în limba slavonă, apoi (1643) una în limba greacă ; iar între 1643 și 1646 s-au tipărit cunoscutele cărți în limba română, sub conducerea mitropolitului Varlaam ; după 1646 tipografia se pare că a fost pregătită pentru tipărirea de cărți în limba greacă, tipărindu-se însă doar una : *Bucoavna* de la 1651].

— Diac. Prof. I. I v a n, *Viețuitorii Schitului Durău, județul Neamț, în anul 1838* (p. 824—826).

— Pr. Const. I a c o b a n, *Preoții români în revoluția lui Avram Iancu* (p. 827).

— Prof. Iosif E. N a g h i u, *Contribuții la istoria presei bisericești* (p. 827—828).

După rubrica «Recenzii» (p. 829—836), urmează «Cronica bisericească» (p. 837—861).

«MITROPOLIA ARDEALULUI», revista oficială a Arhiepiscopiei Sibiului și a Episcopiei Clujului și a Oradiei, an. XVII (1971) :

Numărul 9—10,
pe lunile septembrie-octombrie, cuprinde :

În rubrica
«Biserica și problemele vremii» :

— Diac. Prof. Dr. Ioan Z ă g r e a n, *Biserica și umanismul vremurilor noastre* (p. 653—668) [— dezvoltarea temei se oprește îndeosebi asupra următoarelor aspecte : — considerații asupra umanismului ; — umanismul modern aspecte, direcții, confruntări ; — umanismul de azi și umanismul creștin ; — contribuția Bisericii la promovarea umanismului de azi. Al autorul ajunge la încheierea că, recunoscând esențialele umanismului atitudinile și angajamentele comune pe care și le asumă toți cei care vor să devină slujitorii lui. Biserica creștină se consideră chemată să aducă o contribuție reală la toate acțiunile ce se întreprind pentru ridicarea demnității ființei umane și pentru desăvârșirea omului].

În rubrica «Studii» :

— Pr. doctorand Ioan S ă b ă d u ș, *Rudolf Bultmann și demitologizarea Sfintei Scripturi* (p. 669—682) [— după o «Introducere» în care sintetizează poziția lui Bultmann — că fenomenul interpretării este totdeauna un fenomen istoric și că deci interpretarea Sfintei Scripturi nu este doar apanajul exegetului de profesie, ci al fiecărui credincios și de aceea mesajul cuvântului lui Dumnezeu trebuie adaptat la înțelegerea creștinului de azi — autorul se oprește la : «recurgerea lui Bultmann la categoria mitului» ; — la «sarcina demitologizării» și — la «reflecțiile critice» care înfățișează atitudinile diferite exegeți romano-catolici și protestanți față de concepția bultmaniană.

Însă punerea problemei unei actualizări a Revelației divine, a unei acomodări a ei la înțelegerea creștinilor contemporani ar atrage după sine răstălmăcirea fondului și ar atenta la integritatea adevărilor descoperite. De

aceea învățătura ortodoxă nu recunoaște necesitatea punerii problemei demitologizării].

— Pr. Prof. Dr. Milan *Șesăn*, *Pe drumul ecumenismului în secolul al XX-lea* (p. 683—697) [— studiind existența semicentenară a Mișcării ecumenice moderne din punctul de vedere al eficacității concrete a ecumenismului, autorul constată că problemele sociale covârșesc pe cele teologic-ecumenice. Apoi urmărește acest aspect în paragrafele : — 1. Ecumenismul în concepția romano-catolică ; — 2. Ecumenismul în concepția vechilor-catolici ; — 3. Ecumenismul în concepția anglicanismului ; — 4. Ecumenismul în concepția protestantă ; — 5. Ecumenismul în concepția teologiei americane ; — 6. Relațiile ecumeniste bilaterale și comune ; — 7. Ecumenismul în concepția ortodoxă].

— Diac. Prof. Dr. Ioan D. *Floca*, *Considerații privind începuturile creștinismului și problema existenței unei Biserici organizate pe pământul țării noastre* (p. 698—707) [— autorul urmărește să demonstreze că poporul român a avut totdeauna forme proprii de organizare social-politică și bisericească conforme cu condițiile în care a trăit și care i-au păstrat, în toate condițiile istorice prin care a trecut, identitatea sa etnică și religioasă și forma unitară, cu toată împărțirea în mai multe «țări»].

— † *Vasile*, Episcopul Oradiei, *Caracterul Tradiției în Ortodoxie* (p. 708—714) [— referat susținut, în ziua de 18 septembrie 1972, la Debrețin, cu prilejul dialogului bilateral dintre reprezentanții Bisericii Ortodoxe și cei ai Bisericii Reformate, cu tema : «Tradiție și actualitate»].

— Prof. Al. *Moisiu*, *Opera lui Vladimir Loski o sinteză a spiritualității ortodoxe* (p. 751—720). [— reflecții asupra conținutului operelor lui Vladimir Loski : *La Teologia mistica de la Chiesa d'Oriente* și *La visione di Dio* (Bologna, 1947), care duc la încheierea că pentru apostolatul creștin de tip nou, opera lui Vladimir Loski constituie un mijloc puternic de trăire și înfrățire, punându-ne în fața aceleiași viziuni a lui Hristos transfigurat, prin cănuțul autentic al vieții creștine].

— Pr. Asist. Miron *Dan*, *Panciatantra. Unele principii ale filozofiei morale indiene oglindite în lucrarea «Panciatantra» privite din punctul de vedere al doctrinei creștine* (p. 720—735) [— în cele două părți ale studiului : «Locul Panciatantrei în literatura universală și traducerea ei» și «Comparație succintă între principiile morale indiene din Panciatantra și cele creștine», autorul înfățișează unele principii ale filozofiei morale indiene cuprinse în Panciatantra, oprindu-se

în special asupra următoarelor două aspecte preamărirea virtuților și condamnarea patimilor și păcatelor omenești ; apoi face o succintă comparație între principiile morale indiene și principiile morale creștine, a cărei superioritate o evidențiază].

— Doctorand Dorel *Pogăan*, *Iubirea ca temelie al chenozei* (p. 736—746) [— la început autorul se ocupă pe scurt de «Iubirea lui Dumnezeu — chipul adevăratei iubiri», pentru ca apoi să se ocupe pe larg de «Manifestarea iubirii lui Dumnezeu în chenoză». Autorul concludă că Mintuitorul a coborât în lume nu în chipul slavei Sale dumnezeiești, ci a îmbrăcat chipul omenesc de rob prin care a legat intim firea dumnezeiască cu firea omenească, dând acesteia putința de a participa, cu El și în El, la comuniunea cu Dumnezeu.

Așadar coborârea, «chenoza», la care se supune Fiul lui Dumnezeu este de fapt un act de măreție cu adevărat dumnezeiască, ce are ca temelie iubirea adincă pe care El o poartă oamenilor].

În rubrica «Îndrumări omiletice» :

— Pr. Prof. Corneliu *Sîrbu*, *Lumină lîndă* (p. 747—751) ;

— Pr. Prof. N. *Neaga*, *Predică la Duminică a XX-a după Rusalii* (p. 751—753) ;

— Prot. A. *Radu*, *Imnul heruvic. Predică* (p. 753—755) ;

— Pr. Stavr. Dr. Simion *Radu*, *Dragostea este temelie a căsătoriei fericite* (p. 755—758) ;

— Pr. Stavr. Dr. Simion *Radu*, *Sensul vieții umane — lupta pentru bine. Material omiletic* (p. 758—760) ;

— † *Nicolae*, Mitropolitul Ardealului, *Cuvîntări ocazionale* : — La sfințirea bisericii din Teleac, Protopopiatul Reghin, la 1 octombrie 1972 (p. 777—782) : — La deschiderea noului an universitar 1972—1973 la Institutul teologic din Sibiu, la 2 oct. 1972 (p. 818—822).

— † *Nicolae*, Mitropolitul Banatului, *Cuvîntare ocazională* la deschiderea noului an școlar universitar 1972—1973 la Institutul teologic din Sibiu, la 2 oct. 1972 (p. 814—818).

În rubrica «Comemorări» :

— Grigorie *Marcu*, *Avram Iancu. Înțeleșurile actuale ale comemorării unui veac de la moartea sa* (p. 761—764).

— Pr. Vartol. *Constantinescu*, *Simion Florea Marian. 125 de ani de la nașterea sa* (p. 765—772).

După rubricile «Recenzii» (p. 773—775) și «Viața bisericească» (p. 776—828), revista se încheie cu rubrica «Insemnări» (p. 829—834).

«MITROPOLIA OLTENIEI», revista oficială a Arhiepiscopiei Craiovei și Episcopiei Râmnicului și Argeșului, an. XXIV (1972) :

Numărul 9—10,
pe lunile septembrie-octombrie, cuprinde:

În rubrica «Articole» :

Sînt grupate, sub titlul general : *La 400 de ani de la zidirea Mînăstirii Bucovăț. 1572 octombrie 2—1972 octombrie 2*, următoarele nouă studii și articole :

— Redacția, *Evocare festivă* (p. 663 — 667).

— † Nestor Vornicescu-Severineanu, Episcop-vicar, *Ctitorii Mînăstirii Bucovăț : Stepan, marele ban și fiul său Pîrvu, marele logofăt* (p. 668—699) [— după precizarea din pisană, pictată în naos și datată 3 octombrie 1572, reiese că Mînăstirea Bucovăț (la început numită mai mult Coșuna) are ctitori principali pe «Jupan Stepan biv-vel clucer și pe fiul său Jupan Pîrvu», despre care pînă în prezent s-a scris numai sporadic. Pentru aceea autorul își propune ca, prin studiul său dezvoltat și bine documentat, «să umple, pe cît este posibil, lacuna aceasta».

Studiul (care într-o formă mai dezvoltată a apărut și în «Contribuții istorice», I, Craiova, 1972, p. 144—172) organizează materialul astfel : — I. *Stepan, marele ban* (— 1. «Locul de naștere» ; — 2. «Data nașterii, familia, primii ani din viață» ; — 3. «Mare portar, mare clucer» ; — 4. «Mare ban al Craiovei» ; — 5. «Obștescul sfîrșit»). — II. *Pîrvu, marele logofăt* (— 1. «Părinți, frați, surori și rude. Data și locul nașterii. Primii ani din viață» ; — 2. «Căsătoria. Ctitor al Mînăstirii Bucovăț. Clucer al doilea» ; — 3. «Mare clucer (1579—1583)» ; — 4. «În pribegie cu Mihnea Vodă (1583—1585)» ; — 5. «Din nou mare clucer (1580—1589)» — 6. «Mare logofăt (1589—1591)» ; — 7. «Iarăși în pribegie. Încetarea din viață la Constantinopol (în 1591—1592)».

Din studiul acesta reiese că ctitorii Mînăstirii, Stepan mare ban și fiul său Pîrvu mare logofăt, au fost figuri proeminente în istoria Țării Românești, ridicate din rîndul micilor boierimi oltene.

Originari din Grădiștea Vlçii de pe Olteț, părinții lui Stepan, intrați în conflict cu Craioveștii cei bătrîni în timpul evenimentelor interne și externe dintre 1508—1512, au fost împinși de moștenirea de la Grădiște. Stepan, în prima parte a vieții, a slujit uneori pe unul dintre Craioveștii cei tineri, dar mai ales familia lui Alexandru Mircea al cărui sfetnic a fost și care l-a numit mare ban. Fiind

mare ban, el a rezidit Mînăstirea Coșuna-Bucovăț, căreia i-a dăruit cea mai mare parte din averile sale și în care a fost înmormîntat.

Fiul său, Pîrvu, căsătorit cu nepoata lui Alexandru Mircea, a fost legat de Mihnea Vodă cu care a mers în pribegie ; iar cînd revine în țară este ridicat la rangul de mare logofăt. În tot timpul vieții sale Pîrvu a purtat grijă ctitoriei sale Bucovăț, căreia la a doua plecare în pribegie (unde și moare) îi lasă toate averile sale din țară.

Șase reproduceri fotografice ale celor doi ctitori și a pietrei funerare a lui Stepan mare ban însoțesc textul].

— Prof. Octavian Toropu, *Așezări antice la Mofleni-Bucovăț și în împrejurimi* (p. 700—708) [— o succintă și temeinic documentată prezentare a datelor istorice și arheologice privitoare la așezările omenești din regiunea Craiovei, îndeosebi din jurul localității Mofleni-Bucovăț, din care rezultă că teritoriul de astăzi al Craiovei a fost locuit, aproape fără întrerupere, din epoca pietrei și pînă în veacul al XV-lea, cînd Craiova, sub acest nume, este atestată documentar prin inscripția de pe piatra de mormînt a lui Vladislav al II-lea, de la Mînăstirea Dealul, săpată de Craiovești în vremea lui Neagoe Basarab.

Fotografia unui fragment din zidul bisericii de la Mofleni, în care se văd cărămizi romane și planul așezării fortificate de la Cîrligei-Bucovăț însoțeste textul].

— Prof. Honoriu Stoica, *Un tezaur de monede romane republicane descoperit la Mofleni* (p. 709—710) [— descrierea a zece monede — «dinari romani republicani» — descoperite întîmplător în comuna Mofleni, în anul 1936. Monedele sînt piese originale, bătute în atelierele din Roma ori din Italia, între anii 109 și 58 î. d. Hr.

Reproducerea fotografică a celor zece monede însoțeste textul].

— Pr. I. Ionescu, *Informații în legătură cu tezaurul traco-dacic de la Craiova* (p. 712—722) [— studiul cuprinde numai în prima parte (p. 712—715) «informații» despre tezaurul de la Craiova, socotit «monument esențial al artei traco-getice» ; în timp ce în partea a doua (p. 715—722) autorul face deosebit de importante considerații în legătură cu acest tezaur. De aceea socotim că titlul just ar fi fost «Considerații în legătură cu tezaurul traco-getic de la Craiova».

În prima parte autorul informează despre piesele de harnașament ale tezaurului, grupate astfel: A. 15 «Aplice pătrate mici și 4 Aplice pătrate mari»; B. 5 «Aplice în trei colțuri»; C. 8 «Aplice din 2 părți»; D. 3 «Aplice dreptunghiulare aurite»; E. 2 «Aplice în formă de leu» și 1 «Aplică în formă de cap de cerb»; F. 7 «Aplice în formă de cap de taur» și 1 «Aplică în formă de cap de grifon»; G. 23 «Aplice în formă de nasturi», 3 «Pandantive în formă de gheară» și «alte obiecte».

Piesele din acest tezaur prezintă importanță pentru tehnica argintului la traco-geți: baterea cu ciocanul a plăcii din care s-au decupat aplicele, după un desen anume conturat în prealabil pe placă; iar la piesele grele (capetele de taur), goale în interior, s-a folosit turnarea și apoi finisarea. Aceste procedee sînt caracteristice atelierelor traco-getice.

În continuare autorul schițează odiseea Tezaurului de la Craiova: ajuns la un negustor de antichități din Craiova, el a fost cumpărat, în 1917, de H. Schmidt care l-a dus în Germania, unde a rămas în Muzeul din Berlin pînă în 1926, cînd a fost restituit, prin Comisia de reparațiuni de la Paris, Statului român și se află la Muzeul național de antichități al Institutului de Arheologie al Academiei R. S. România.

Tezaurul de la Craiova este datat din anul 350 î. d. Hr. însă locul de proveniență al lui nu s-a putut stabili și nici caracterul descoperirii lui. De aceea s-au propus diferite localități.

În partea a doua autorul face următoarele considerații în legătură cu Tezaurul de la Craiova:

— Din cercetări, autorul la fața locului, a ajuns la convingerea că platoul de pe malul drept al Jiului, ocupat în parte de satul Cîrligei din comuna Bucovăț ar fi locul pe care a existat cetatea geto-dacă *Pelendava*, menționată în Tabula Peutingeriană, dar neidentificată pînă acum. Săpăturile arheologice făcute, la propunerea autorului, de către Prof. Octavian Toropu, titularul catedrei de arheologie de la Institutul de istorie și geografie din Craiova, în 1969, au confirmat existența unui zid specific cetăților dace de cîmpie.

— Presupunînd că Tezaurul de la Craiova ar fi putut proveni din aceste locuri, autorul a întreprins cercetări, în 1969 și 1970, și a aflat că la începutul războiului întii mondial un oarecare Lincă Tudor, căutînd, ca și alții, comori, a descoperit «o mulțime de argintărie, nasturi de manta, mărunțișuri cu fel de fel de chipuri, un fel de tichie, ca o căciulă, de argint și mai multe vase aurite sau de

aur» pe care le-a vîndut unui evreu din Craiova, numit Schnürer, care — după presupunerea autorului — ar fi vîndut mai întii «coiful de argint» și un «vas de argint» (ajunse prin Viena în Statele Unite și aflate astăzi, primul la Institutul de artă din Detroit și al doilea la Muzeul din New York); iar în timpul ocupației germane ar fi vîndut și restul obiectelor lui H. Schmidt, care le-a prezentat într-o revistă berlineză în 1927.

În continuare autorul prezintă în amănunt tehnica de lucru și elementele decorative asemănătoare la piesele de harnașament ale Tezaurului de la Craiova și la piesele Tezaurului de la Agighiol și la coiful și vasul aflate în Statele Unite.

— Apoi autorul face largi considerații asupra valorii cultic-religioase pe care o prezintă, pentru înțelegerea religiei geto-dacice, cele șapte aplice în formă de cap de taur sau bour. Dintre acestea șase aplice au pe fruntea taurului ca simbol ornamental rozeta sau vîrtejul, simbolul soarelui, adică al luminii și al vieții nemuritoare, așa cum se întilnește și pe fruntea taurului de pe rhytonul (corn de băut) de la Poroina-Mehedinți, tot de origine traco-getică, datat pe la anul 300 î. d. Hr. și care este considerat ca avînd funcție cultică.

După compararea analitică a aplicelor din Tezaurul de la Craiova cu rhytonul de la Poroina, autorul concludă că simbolul rozetei-vîrtej aflat pe ele este întilnit fără întrerupere în arta poporului român, ceea ce constituie dovada că poporul român n-a renunțat de-a lungul istoriei la moștenirea ei decorativ-simbolică traco-getică și totodată confirmă prezența unei conștiințe autohtone de-a lungul istoriei lui.

Opt reproduceri fotografice ale Tezaurului de la Craiova, a coifului și vasului aflate în Statele Unite, a rhytonului de la Poroina și a coifului de la Coșofenești însoțesc textul.

— Gabriela Ionescu, *Despre denumirea locului și a așezămintului Mînăstirii Bucovățul vechi* (p. 723—725) [— analizînd documentele din 4 ianuarie 1574, din 19 februarie 1594, din 29 martie 1609 și cel din 30 decembrie 1813, autoarea constată că toponimicul *Coșuna* este prima denumire cunoscută documentar a locului unde s-a ridicat biserica fostei mînăstiri cu același nume, de Stepan biv-vel clucer și fiul său Pîrvu clucer, între 20 iulie și 3 octombrie 1572, pe ruinele altela mai vechi, care data de pe la anul 1483, avînd între primii ctitori pe Basarab cel Tînăr sau Țepeluș și pe Neagoe Basarab. După cumpărarea moșiei Bucovăț (la începutul veacului al XVII-lea) Mînăstirea Coșuna a început a fi

numită Minăstirea Bucovăț, care — după zidirea, între 1834—1842, a noii biserici a minăstirii în satul Bucovăț — a fost numită Bucovățul vechi și a devenit biserică de mir pentru satul Mofleni din comuna Bucovăț.

Autoarea analizează lingvistic toponimicele *Coșuna, Bucovăț și Moflea-Mofleni*].

— Pr. D. Bălășa, *Pagini din trecutul Minăstirii Coșuna-Bucovățul vechi* (p. 726—772) [— întemeiat permanent pe cuprinsul documentelor de arhivă și tipărite, ca și pe lucrări de specialitate, autorul sintetizează monografic momentele importante din trecutul și prezentul «celui mai frumos monument de arhitectură din Craiova», cu frescele voievodale policrome din 1574 (degravate în 1970 de intervențiile ulterioare în tempera), ridicat pe vatra cetății daco-romane Pelendava, la locul numit Coșuna, cu material din vechiul castru roman.

Materialul bogat este organizat în următoarele paragrafe : — I. «De la Pelendava, la Coșuna» ; — II. «Localizarea Minăstirii Coșuna sau Bucovățul vechi» ; — III. «Vechea fundație a Minăstirii Coșuna» ; — IV. «Stepan mare ban și fiul său Pirvu mare clucer restaurează vechea biserică» ; — V. «Pictura» (1. Zugrăvirea monocromă de la Mofleni ; 2. Zugrăvirea policromă din 1574 : portretele voievodale, cronică murală, portretele ctitorilor) ; — VI. «Turnul clopotniță» ; — VII. «Casele minăstirii» ; — VIII. «Închinarea Minăstirii Coșuna către Minăstirea Varlaam din Rumelia» ; — IX. «Cele 18 morminte de la Bucovăț» ; — J. «Grafite pe pereții bisericii. Vizita patriarhului Avraam al Ierusalimului» ; — XI. «Reparații și alte îmbunătățiri» ; — XII. «Părăsirea Bucovățului vechi (1834—1843)» ; — XIII. «Reparația din 1873» ; — XIV. «Reparații și îmbunătățiri făcute la Mofleni după 1928» ; — XV. «Egumenii» : 26 egumeni de la 1571 pînă la începutul jumătății a doua a veacului al XIX-lea și apoi 3 după 1931.

Două reproduceri fotografice ale bisericii Minăstirii Bucovățul vechi însoțesc textul].

— Toma Rădulescu, *Cronică murală de la Bucovăț* (p. 773—787) [— pe peretele naosu-

lui bisericii Minăstirii Bucovățul vechi, se află o lungă inscripție slavonă în două coloane : una, în stînga, deasupra portretului lui Alexandru al II-lea Mircea și al soției sale, și alta în dreapta, între portretul lui Miloș voievod și Petru Șchiopul (frații lui Alexandru), făcînd o legătură logică între aceste portrete și conținutul inscripției, care constituie singura cronică slavonă muntenească din veacul al XVI-lea.

Cronica a fost scrisă, în 1574, în limba slavonă de un român pentru români, după cum rezultă din textul ei, și anume după bătălia de la Roșcani (11 iunie 1574) și înscăunarea lui Petru Șchiopul în Moldova, și se încadrează în categoria cronicelor domnești.

Semnalată încă din 1940, Cronică murală din biserică Minăstirii Bucovăț (Coșuna) a fost editată de mai multe ori. Autorul reproduce integral textul Cronicii (după textul publicat de P. P. Panaitescu) și apoi analizează îndeaproape problemele istorice pe care le ridică cuprinsul Cronicii, comparînd datele ei cu date din alte documente și cu punctele de vedere exprimate în diferite lucrări de specialitate].

— Monahia Irina Gavrilă, *Danii făcute de Mihai Viteazul Minăstirii Coșuna-Bucovăț* (p. 788—793) [— extrase din documente editate ori menționate în diferite lucrări de specialitate prin care sînt înfățișate în chip cronologic actele de danie pe care Mihai Viteazul le-a făcut Minăstirii Bucovăț-Coșuna, încă de cînd era mare agă și mare ban al Craiovei].

În rubrica «Însemnări» :

— Pr. M. Neamțu, *Înființarea Asociației «România»* (p. 794) ;

— Pr. M. Neamțu, *Catalogarea și valorificarea manuscriselor de muzică bizantină de la Muntele Atos* (p. 794—795).

În rubrica

«Drumar omiletic» :

— Pr. Prof. Ilie I. Brătan, *Predică la Duminică a XIX-a după Rusalii* (p. 796—800).

«MITROPOLIA BANATULUI», revista oficială a Arhiepiscopiei Caransebeșului și Timișoarei și a Episcopiei Aradului, an. XXII (1972) :

Numărul 10—12,

pe lunile octombrie-decembrie, cuprinde :

Redacția, *Pămîntul împlinirilor* (p. 521) [— editorial consacrat celei de a XXV-a aniversări a proclamării Republicii].

În rubrica

«Dreapta învățătură a Bisericii» :

— Prot. Dr. Petru Deheleanu, *Unitatea parohiei în unitatea Bisericii* (p. 524—529) [— demonstrarea obligației că parohia trebuie

să fie oglinda în care să strălucească virtuțile Bisericii întregi, și tot așa o familie ortodoxă trebuie să reprezinte întreaga parohie; adică viața duhovnicească în parohie trebuie să pulseze în același ritm și intensitate ca viața întregii Biserici, după toate rânduielele ei străvechi].

— Prof. Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor medievale din Banat* (p. 350—618) [— studiu bibliografic în-deosebi asupra localităților și monumentelor medievale din Arhiepiscopia Caransebeșului și Timișoarei (județele Timiș și Caraș-Severin), întemeiat cu precădere pe lucrările alcătuite în limba română, studiul fiind astfel o *bibliografie românească*].

După o scurtă introducere și după indicarea «abrevierilor» pentru titlurile lucrărilor generale și ale periodicelor folosite, este prezentată bibliografia localităților și monumentelor al căror nume începe cu litere de la A la L inclusiv].

În rubrica
«*Probleme liturgice*» :

— Pr. Prof. Ioan Teodorovici, *Contribuții la cercetarea unor aspecte muzicale religioase actuale* (p. 619—625) [— pornind de la adevărul că însoțind și înfrumusețând formele de cult, cântările folosite în muzica noastră bisericească trebuie să răspundă cerințelor sufletești ale credincioșilor, cerințe continue dornice de înnoiri, autorul arată că adesea cântăreții bisericești nu s-au mulțumit cu modul de a cînta moștenit de la înaintași, ci au înfrumusețat melodiile cunoscute ajungîndu-se la diferențierea cântării bisericești după regiuni, prin introducerea de faceri personale, ori prin copierea de melodii de altă proveniență].

Constatînd că în regiunile Banatului circulă numeroase cântări avînd melodie improvizată, suferind înrîurirea melosului popular sau fiind de proveniență străină, adesea și cu text neclar ori chiar greșit sub raportul învățaturii ortodoxe corecte, autorul, în dorința de a nu lăsa pe credincioși să cadă sub influențe străine de specificul cântării noastre bisericești, analizează în chip temeinic, atît din punctul

de vedere al muzicii, cît și al textului, următoarele cântări : 1. «Cîntarea Ortodoxiei» ; 2. «Iisus vă cheamă» ; 3. «Te ador, Iisuse», «O Iisuse al meu» ; 4. «Vitania» ; 5. «Cîntec la Botezul Domnului» ; 6. «Iisus, Iisus cel răstignit» ; 7. «Ferice va fi de omul» și «Iată că lucrarea mea aici» ; 8. «Sfîrșitul lumii» și 9. «Într-o simbătă Iisus»].

În rubrica «*Comemorări*» :

— Prof. Dr. Dimitrie Onciulescu, *Protopopul Nicolae Stoica (1751—1832)* (p. 626—630).

— Dr. Aurel Cosma, *Protopopul Dr. Ioan Sirbu : 1865—1922* (p. 631—633).

— Pr. Ioan B. Mureșianu, *Protopopul George Pestean : 1822—1886* (p. 634—635).

În rubrica
«*Trepte ale dezvoltării patriei*» :

— Redacția semnalează evenimentele deosebite întîmplute în viața patriei noastre în lunile iunie-septembrie, 1972 (p. 636—632).

În rubrica
«*Cronică bisericească*» :

— Redacția prezintă scurte dări de seamă asupra unor evenimente de seamă cu caracter religios bisericesc ce au avut loc în întreaga lume (p. 643—649).

În rubrica
«*Note și comentarii*» :

— *Dezvăluirile arhivei unui cardinal* (p. 650—651) [— semnalarea principalelor informații provenite din arhiva cardinalului Tisserant (fost decan al Colegiului cardinalilor, decedat la 21 februarie 1972) și publicate în presa apuseană].

— *Inceputurile creștinismului în Dacia Traiană* (p. 651—653) [— note și comentarii asupra descoperirilor arheologice creștine din Dobrogea].

După rubrica «*Viața bisericească în cuprinsul Mitropoliei Banatului* (p. 654—673), revista se încheie cu rubrica «*Prezentări bibliografice*» (p. 674—690).

Pr. TUDOR POPA

L'ÉGLISE ORTHODOXE ROUMAINE

BULLETIN OFFICIEL DU PATRIARCAT ROUMAIN
XCI-e ANNÉE, No. 9 - 10 SEPTEMBRE - OCTOBRE 1973
EDITÉ PAR L'INSTITUT BIBLIQUE ET DE MISSION ORTHODOXE

SOMMAIRE

	<u>Page</u>
<u>TÉLÉGRAMMES-MESSAGES</u>	
<i>Télégramme adressé par Sa Béatitude le Patriarche Justinian à M. Ion Gheorghie Maurer, président du Conseil des Ministres de la République Socialiste de Roumanie . . . . .</i>	929
<i>Message de Sa Béatitude le Patriarche Justinian adressé à des organisations chrétiennes à propos des événements du Chili . . . . .</i>	930
<u>LA VIE ECCLESIASTIQUE</u>	
<i>Echange de télégrammes entre Sa Béatitude le Patriarche Justinian et : Sa Sainteté le Patriarche Elie IV d'Antioche et de tout l'Orient ; Sa Béatitude le Patriarche Gherman de l'Église Orthodoxe Serbe ; la Communauté du Sinäi ; Sa Sainteté le Pape Paul VI . . . . .</i>	932
<i>L'élection et l'ordination du R. P. Archim. Emilian Birdaş comme évêque-vicaire à l'Archevêché d'Alba Iulia et Sibiu . . . . .</i>	935
<i>Les festivités ecclésiastiques à l'occasion de l'élévation de l'Évêché de Vad, Feleac et Cluj au rang d'archevêché et de Mgr Téofil Herineanu au rang d'archevêque. L'ordination comme évêque du R. P. Archim. Justinian Chira et son intronisation comme vicaire à cet Archevêché . . . . .</i>	943
<i>La visite de Mgr Damaskinos de Tranoupolis à l'Église Orthodoxe Roumaine . . . . .</i>	965
<i>Visite d'une délégation de la Commission «Mission et Évangélisation» du Conseil Oecuménique des Églises à l'Église Orthodoxe Roumaine . . . . .</i>	968
<i>La rentrée des classes 1973—1974 aux séminaires théologiques . . . . .</i>	973
<i>L'activité de l'Église Orthodoxe Roumaine dans les réunions interchrétiennes : Participation au Congrès international des responsables des facultés de théologie et au Congrès international des Missions Dominicaines (Mgr Antonie Ploieşteanul, vicaire patriarcal) ; Les conférences théologiques données par le R. P. Prof. D. Stăniloae en France (R. P. Prof. D. Stăniloae) ; La conférence théologique interconfessionnelle de Cluj (R. P. Conf. Ştefan Alexe) ; La session annuelle de travail du Présidium du Comité consultatif et du Comité des finances de la Conférence des Églises Européennes (Mgr Antonie Ploieşteanul, vicaire patriarcal) . . . . .</i>	980
<i>Chronique . . . . .</i>	999
<i>Aspects de la vie et de l'activité des communautés orthodoxes roumaines à l'étranger . . . . .</i>	1000
<i>Aspects de la vie et de l'activité des Églises Orthodoxes soeurs . . . . .</i>	1008

NOTES SUR LA VIE DE NOTRE PATRIE

- La visite de M. Nicolae Ceaușescu, président du Conseil d'Etat, en Amérique Latine ; Messages du Président du Conseil d'Etat ; Fête de la récolte ; Trois cents ans depuis la naissance de Démètre Cantémir ; Un événement particulier dans le développement des relations d'amitié entre la Roumanie et l'Inde ; Promotion des relations amicales entre la Roumanie et l'Iran ; Aspects de l'activité de notre patrie sur le plan extérieur* 1022

ANNIVERSAIRES — COMMÉMORATIONS

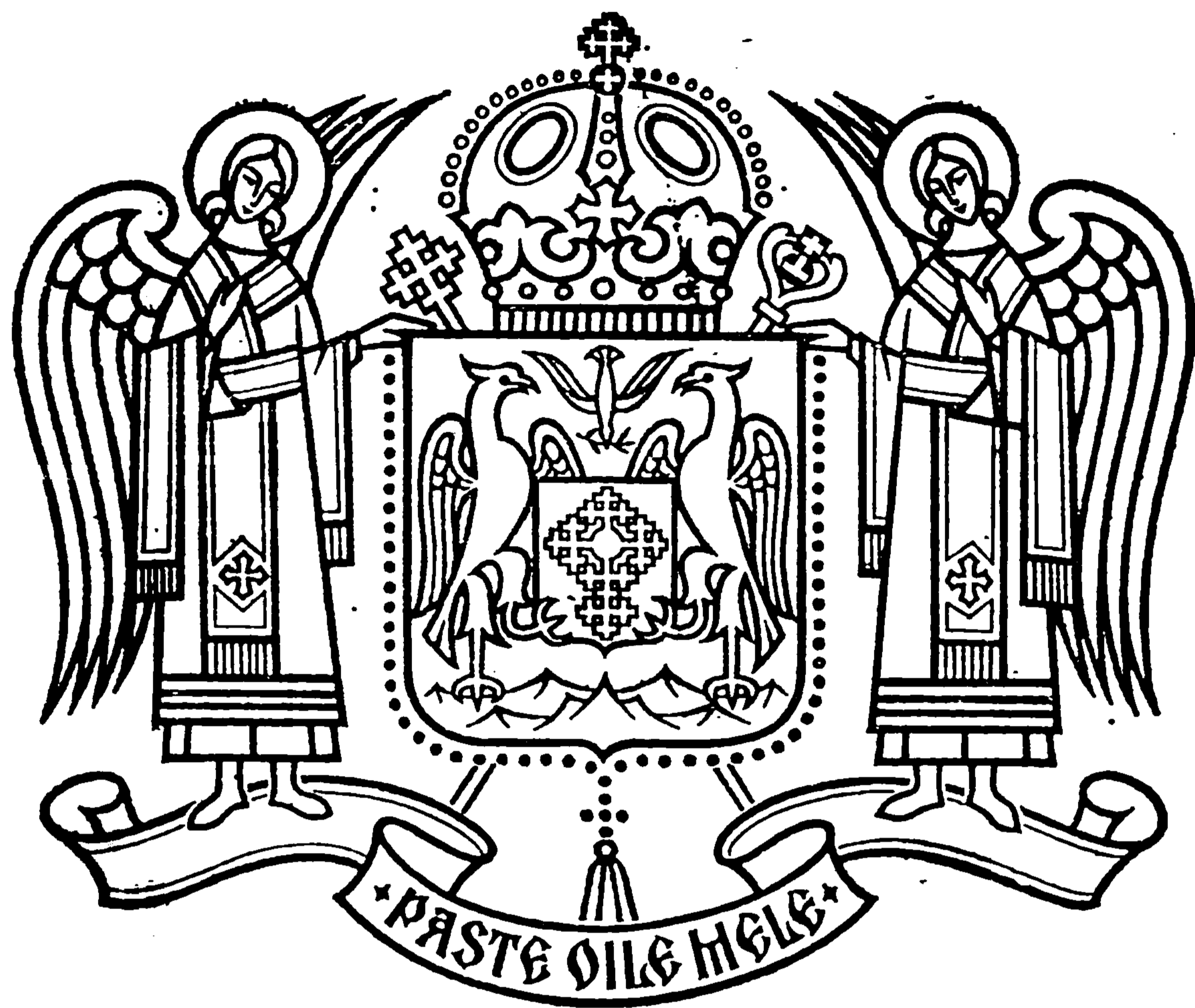
- Démètre Cantemir. *Trois cents ans depuis sa naissance*, par le R. P. Prof. Nicolae Șerbănescu 1031

DOCUMENTAIRES

- Démètre Cantemir, «Loca obscura»* — traduction et commentaire par le R. P. Prof. Teodor Bodogae 1063
- Guide bibliographique, par thèmes et problèmes, des articles publiés dans les revues patriarcales*, par R. P. Al.-Armand Munteanu 1112

COMPTES RENDUS

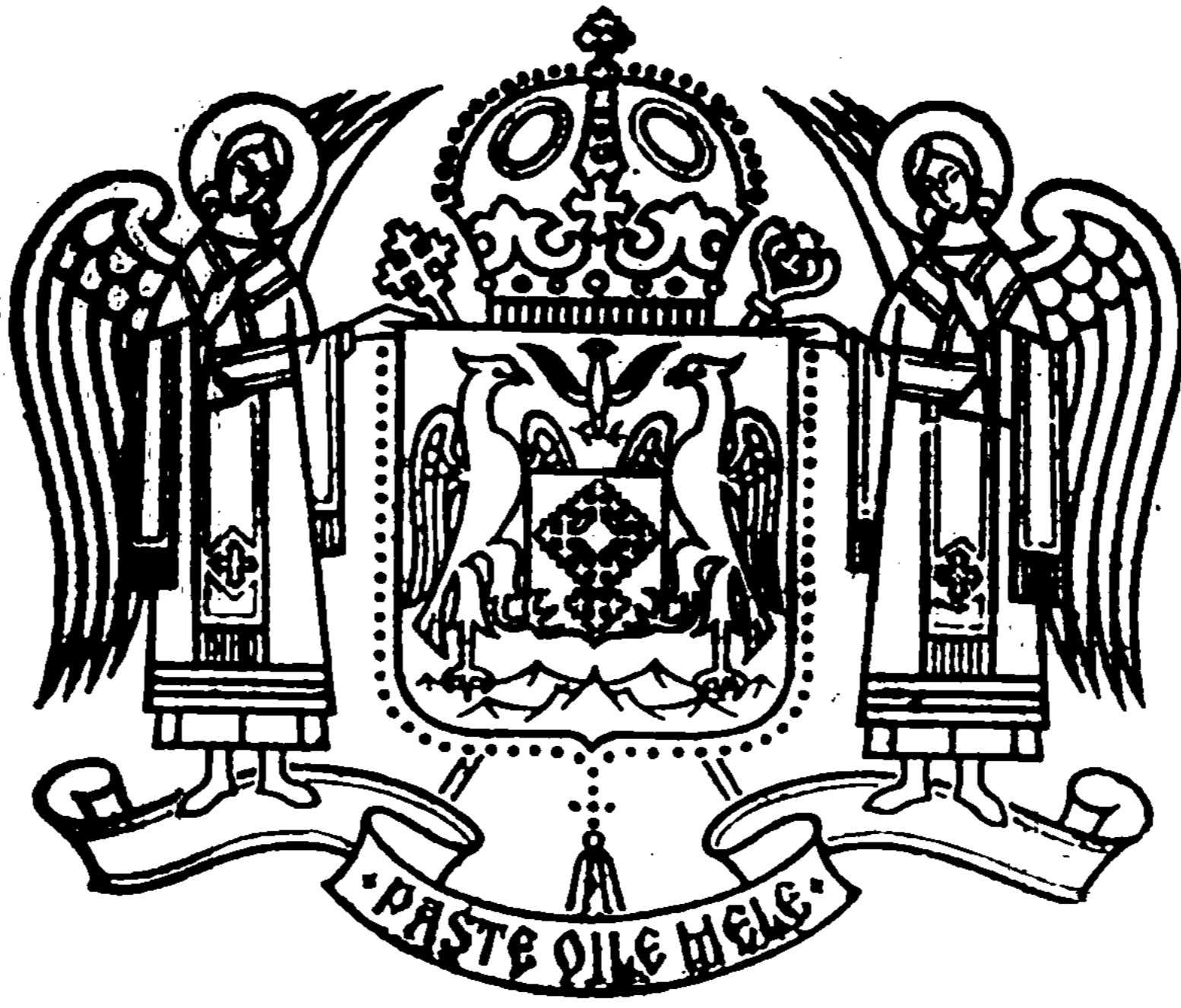
- D. Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, trad. roum. par D. Guțu, Bucarest, 1973, compte-rendu par R. P. Gh. Cuneșcu 1125
- «Bulletin des Monuments Historiques», no. 2/1972, par Radu Crețeanu 1129
- Revue des revues métropolitaines*, par R. P. Tudor Popa 1134

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCI — Nr. 11 - 12 — NOIEMBRIE - DECEMBRIE 1973

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XCI - Nr. 11 - 12, NOIEMBRIE - DECEMBRIE 1973
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinte : *Prea Fericitul Părinte JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.*

Membri : *P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL, episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor ; P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor ; P. S. EMILIAN RĂȘINĂREANUL, episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii de Alba Iulia și Sibiu ; P. S. NESTOR SEVERINEANUL, episcopul-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei ; P. Cuv. Arhim. TIMOTEI SEVICIU, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei și Caransebeșului.*

Redactor responsabil : *P. C. Pr. IOAN GAGIU, directorul Administrației Patriarhale.*

COLABORATORI

Înalt Prea Sfinții Mitropoliți, Prea Sfinții Episcopi ; Profesorii Institutelor teologice, ai Seminarilor teologice și ai Școlilor de cântăreți bisericești ; Prea Cucernici ; Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali, protopopii, preoții, candidații la titlul de doctor în teologie ș. a.

C U P R I N S U L

Pag.

PASTORALE, SCRISORI IRENICE

- Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, *Pastorală trimisă clerului și credincioșilor cu prilejul sîntelor sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1973* 1149
- Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, *Scrisoare irenică adresată Patriarhilor și Întîistătătorilor de Biserici creștine cu prilejul Crăciunului—1973 și Anului nou—1974* 1154

VIAȚA BISERICESCĂ

- Schimb de telegrame între Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Majestatea Sa Imperială Haile Selassie I, împăratul Etiopiei; Prea Fericitul Patriarh Maxim al Bulgariei* 1156
- I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului a împlinit 50 de ani* 1158
- Deschiderea primului curs de restauratori de pictură religioasă din România* 1160
- Sfințirea paraclisului și inaugurarea muzeului de cărți și obiecte bisericesti vechi de la reședința episcopală din Oradea* 1162
- Serbarea datinilor de Crăciun și Anul nou la Centrul patriarhal* 1165
- Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine: Lucrările grupei «Grija pentru pace în Europa» din cadrul Conferinței Bisericilor Europene (Pr. Prof. Ioan G. Coman); Lucrările Secretariatului Internațional al Conferinței Creștine pentru Pace (Pr. Ilie Georgescu)* . . . . . 1167 ✓
- Cronică* 1172
- Dia viața comunităților ortodoxe române de peste hotare* 1173
- Din viața Bisericilor Ortodoxe surori* 1185

INSEMNĂRI DIN VIAȚA PATRIEI

- Conferința miniștrilor educației din țările europene membre ale UNESCO; Noi măsuri legislative pentru dezvoltarea economico-socială a patriei; Vizita Președintelui Consiliului de Stat în Statele Unite ale Americii; Inaugurarea noului edificiu al Teatrului Național din București; Ziua Republicii; Tradiționalele urări de Anul nou adresate Conducerii de Stat de către pionieri și tineri ai Capitalei; Primirea de către Președintele Consiliului de Stat a șefilor misiunilor diplomatice* 1197

ANIVERSĂRI — COMEMORĂRI

- 325 de ani de la apariția «Noului Testament de la Bălgrad», de Pr. Prof. Mircea Păcurariu* 1206
- O sărbătoare a cărții românești; 300 de ani de la apariția Psaltirii în versuri a mitropolitului Dosoftei al Moldovei, de Pr. Prof. Nicolae Șerbănescu* 1216

INDRUMĂRI PASTORALE

- Ce nu este preoția ortodoxă. Documentare biblică*, de Pr. Petre Deheleanu 1238
Activitatea omiletică a Fericitului Augustin, de Diac. Doctorand Marin N. Pană 1252

DIN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

- Evanghelia lui Șerban Cantacuzino și circulația ei în Țările Române*, de Pr. Paul Mihail 1263
Popa Mihai, un interesant copist din secolul al XVII-lea, de Pr. Ioan Turcu 1268

DOCUMENTARE

- Zugravul Nicolae Polcovnicu la mănăstirile Cernica și Pasărea*, de I. L. Georgescu și † Episcop-vicar Roman Stanciu 1290
Mănăstirea și așezământul spitalicesc Sfântul Pantelimon de lângă București, de Pr. Doctorand C. Voicescu 1295
Ghid bibliografic, pe teme și probleme, din publicațiile revistelor bisericești patriarhale, de Pr. Alexandru-Armand Munteanu 1313

RECENZII

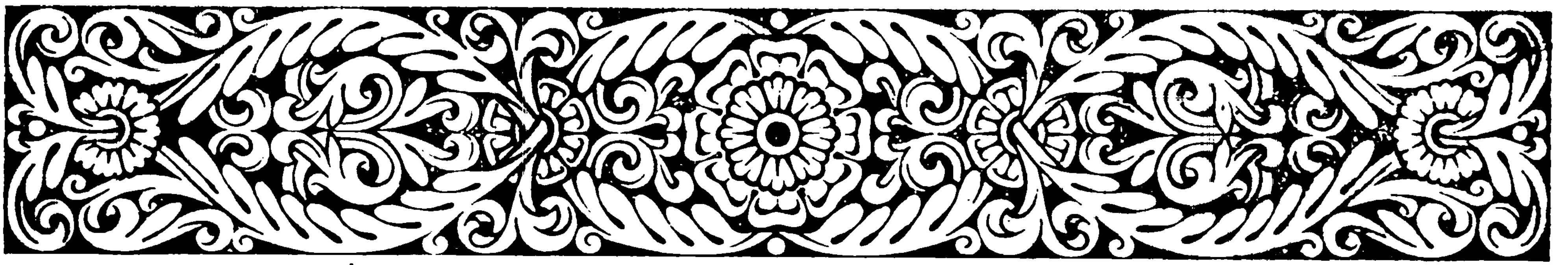
- Revista revistelor mitropolitane*, de Pr. Tudor Popa 1332

PARTEA OFICIALĂ

- Lucrările Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Române* 1340
Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordinară a anului 1973 1344
Lucrările Adunării Naționale Bisericești 1356

ANEXE

- Concert de Crăciun*, de Pr. I. Runcu . . . . . I—X
Colinde din Bihor, culese și armonizate de Pr. Iulian Cârstoiu . . . . . XI—XVI

• P A S T O R A L E - S C R I S O R I - I R E M I C E •

P A S T O R A L Ă
TRIMISĂ CLERULUI ȘI CREDINCIOȘILOR
DE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI ALE NAȘTERII DOMNULUI
DIN ANUL 1973

«Fecioara, astăzi, pe Cel mai presus de ființă naște și pămîntul, peștera, Celui neapropiat aduce. Îngerii cu păstorii slavoslovesc și magii cu steaua călătoresc. Căci pentru noi s-a născut Prunc tînăr, Dumnezeu Cel mai înainte de veci» (Condacul Nașterii Domnului).

Iubiții mei fii sufletești,

Cu această cîntare preoții v-au vestit ieri Nașterea Domnului, vizitînd casele voastre, și tot cu această cîntare și cu multe cîntări ca aceasta, Biserica v-a întîmpinat astăzi, cînd ați venit să prăznuiți Nașterea cea după trup a Fiului lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos.

Se cuvine ca fiii Bisericii noastre să cunoască «taina ascunsă din veacuri» (Coloseni I, 26), taină care s-a descoperit lumii în ziua venirii pe pămînt a Pruncului Iisus ; și datorî sîntem Noi, Părintele vostru sufleteț, să vă dăm cuvînt de învățătură asupra acestei mari și preaslăvite minuni a coborîrii în lume a Domnului Hristos.

Iubiții mei fii sufletești,

În marea bunătate și dragoste față de creatura Sa, dintru început, de la căderea în păcat a primilor oameni, Dumnezeu a făgăduit acestora că le va trimite pe Acela care «va zdrobi capul» (Facere III, 15) celui care a ispitit prima pereche de oameni, făcîndu-i să săvîrșească păcatul neascultării poruncii lui Dumnezeu. Nădejdea venirii «Celui așteptat de toate neamurile» a fost mereu ținută trează în mintea poporului ales de către mulți profeți ai Vechiului Așezămînt, care, inspirați de Dumnezeu,

au proorocit, de multe ori cu amănunte, despre împlinirea făgăduinței dată primilor oameni de Dumnezeu, Ziditorul lor. «O stea va răsări din Iacob; un toiag se va ridica din Israel ... Din Iacob se va scula Cel ce va stăpîni cu putere» (Numeri XXIV, 17), citim într-un loc din Vechiul Testament. «Nu va lipsi sceptru din Iuda, nici toiag de cîrmuitor din coapsele sale, pînă ce va veni Împăciuitorul, căruia se vor supune popoarele» (Facere XLIX, 10), citim într-altă parte. «Prooroc din mijlocul tău și din frații tăi ... îți va ridica Domnul Dumnezeul tău; pe Acela să-l ascultați» (Deuteronom XVIII, 15), spune proorocul Moisi. «Iată, Fecioara va lua în pîntece și va naște Fiu și vor chema numele lui Emanuel», proorocește Isaia (VII, 14).

Pînă și locul unde se va naște Hristos a fost vestit de prooroci: «Și tu, Betleeme, proorocește Miheea, mic ești între miile lui Iuda, dar din tine va ieși stăpînitor peste Israel, iar obîrșia lui este dintru început, din zilele veșniciei» (V, 1).

Chiar timpul cînd se va naște Fiul lui Dumnezeu a fost proorocit de profeți ca Daniil, Agheu și alții.

«Iar cînd a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său născut din femeie...», glăsuiește Sfîntul Apostol Pavel (Galateni IV, 4).

Cum s-a petrecut minunea coborîrii pe pămînt a Fiului lui Dumnezeu, iubiții mei? Avem noi, creștinii, temeuri scrise despre faptul Nașterii Domnului?

Știm cu toții și mărturisim în «Simbolul Credenței» că Fiul lui Dumnezeu «pentru noi, oamenii, și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din ceruri și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Maria Fecioara și s-a făcut om». Iar credincioșii noștri, din străvechi timpuri, cîntă în aceste zile în minunate colinde faptul Nașterii Domnului, așa cum acesta le-a rămas lor în minte din învățătura și cîntările Bisericii. Să ne amintim numai de frumosul colind pe care-l cîntă copiii noștri:

«Steaua sus răsare, ca o taină mare;
Steaua strălucește și lumii vestește,
Că astăzi Curata, Preanevinovata,
Fecioara Maria naște pe Mesia
În țara vestită, Betleem numită.
Magii cum zăriră steaua și porniră,
Mergînd după rază, pe Hristos să-L vază».

Dar învățătura Bisericii despre Nașterea Domnului și ceea ce credincioșii noștri cîntă în colindele de Crăciun au vreun temei istoric? Stă scris undeva, pomenește istoria despre această venire a Domnului în lume?

Da, iubiții mei! Este de la sine înțeles însă că nu în cărțile de istorie ale vremii de atunci vom căuta și vom găsi știri despre Nașterea Domnului. Istoria acelor vremi poate pomeni de nașterea fiilor de îm-

părați pămîntești și de viața lor. Pe cînd Fiul lui Dumnezeu a venit pe pămînt nu născîndu-se din familii de împărați și domni pămîntești, care se nasc în palate și trăiesc în bogății, ci El a venit smerit, născîndu-se dintr-o Fecioară curată, fiică a unor părinți modești ; iar în loc de palat și leagăn scump, a avut sălaș o peșteră și un staul de vite.

Istoria Nașterii Domnului o găsim scrisă în Sfînta Scriptură a Noului Testament, în Cartea veche cît Biserica, în Cartea de temelie a noastră, a creștinilor, în Sfintele Evanghelii. Și noi, fiii Bisericii, credem că ceea ce stă scris în Sfintele Evanghelii sînt fapte, întîmplări istorice, petrecute cu adevărat și istorisite de cei ce le-au văzut.

Iubiții mei, cine mai mult decît o mamă poate să cunoască și să istorisească lucruri și amănunte privind nașterea fiului său? Și dacă acesta este adevărul, atunci cine mai bine decît Maica Domnului, Sfînta Fecioară Maria, putea să cunoască și să istorisească faptele privind Nașterea Fiului său? Sfîntul Evanghelist Luca, după ce vorbește despre Nașterea lui Hristos, spune lămurit : «Iar Maria păstra toate aceste cuvinte (în legătură cu Nașterea lui Hristos) punîndu-le în inima sa» (Luca II, 19).

Să nu uităm că Maica Domnului a mai trăit pe pămînt după Înălțarea la ceruri a Mîntuitorului, cîțiva ani, pînă la Adormirea sa, alături de ucenicii Fiului său. Cunoaștem tot din Sfînta Evanghelie că însuși Domnul Hristos, pe cruce răstignit, a încredințat-o Apostolului Său iubit, Sfîntului Ioan, care «din ceasul acela a luat-o la sine» (Ioan XIX, 27). Maica Domnului cunoștea pe toți ucenicii lui Iisus și lor le-a povestit toate cele în legătură cu nașterea și copilăria dumnezeiescului său Prunc. Așa că ucenicii au fost în măsură să scrie în Sfintele Evanghelii istoria acestei sfinte nașteri, din cele auzite de la însăși Sfînta Fecioară.

Și astfel știm că Arhanghelul Gavriil a fost trimis de Dumnezeu în Nazaret, la o fecioară logodită cu bătrînul Iosif, căreia îi binevestește că ea a aflat har înaintea lui Dumnezeu, că Duhul Sfînt se va pogori peste ea și puterea Celui Preaînalt o va umbri. Ea va naște un fiu căruia îi va da numele Iisus, iar Sfîntul ce se va naște dintr-însa, Fiul lui Dumnezeu se va chema. Încredințîndu-se că de la Dumnezeu sînt toate acestea, Fecioara Maria a răspuns îngerului : «Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvîntul tău» (Luca II, 26—38).

Bătrînul Iosif, logodnicul său, cunoscînd că Maria va să nască, «drept fiind și nevoind s-o vădească», se gîndea «s-o lase în ascuns» (Matei I, 18—19). Pe cînd cugeta el acestea, îngerul Domnului, arătîndu-i-se în vis, i-a spus : «Iosife ... nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfînt. Ea va naște Fiu și vei chema numele lui Iisus ... Deșteptîndu-se din somn Iosif ... a luat la el pe logodnica sa. Și fără să se fi atins de ea Iosif, Maria a născut pe Fiul său Cel Unul-Născut, căruia i-a pus numele Iisus» (Matei I, 20—25).

Cum și unde s-a născut Iisus, tot Sfintele Evanghelii ne spun, precizînd și data Nașterii Sale. Cezarul August, voind să facă numărătoarea poporului, a poruncit ca fiecare să meargă «să se înscrie în cetatea sa» (Luca II, 3). De aceea, Iosif pleacă cu Maria, care era aproape să nască,

din Nazaretul Galileei, în Cetatea Betleem de unde era neamul său, spre a se înscrie după porunca Cezarului. Nemaigăsind loc pentru găzduire în oraș, în casa de oaspeți, el este nevoit să iasă afară din Betleem și să intre pentru a se odihni în timpul nopții într-un staul de vite de la marginea cetății. Aci Maria naște pe Fiul său pe care «L-a înfășat și L-a culcat în iesle» (Luca II, 6—7).

Păstorii din ținutul Betleemului făceau în acea noapte de strajă împrejurul turmei lor. Îngerul Domnului a venit la ei. O lumină mare a strălucit peste acești umili păstori, iar pe ei i-a cuprins frică mare. Îngerul însă le-a zis : «Nu vă temeți. Căci, iată vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi peste tot poporul. Că vi s-a născut azi Mântuitor, care este Hristos Domnul. Și acesta va fi semnul : veți găsi un prunc înfășat, culcat, în iesle ... Deodată s-a văzut lângă înger mulțime de oaste cerească ... zicînd : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 8—14).

După ce îngerii au plecat de la ei, potrivit cuvîntului auzit, păstorii au mers la staulul lor «și au aflat pe Maria și pe Iosif și pe Prunc culcat în iesle» (Luca II, 15—16). Ei nu se mulțumesc cu aceasta, ci «au vestit cuvîntul grăit lor despre acest Copil și toți cîți auzeau se mirau de cele spuse lor de către păstori» (Luca II, 17—18).

Vă spuneam, iubiții mei, că venirea Mântuitorului făgăduit lumii chiar de la izgonirea din rai a primilor oameni era așteptată de toate neamurile. Iată pentru ce unii învățați din vremea aceea, din părțile Răsăritului, Magi cum îi numește Sfînta Evanghelie, ocupîndu-se cu cititul în stele, au cunoscut din apariția unei stele neobișnuite că Cel așteptat se va naște în curînd. Unii din acești Magi urmărind steaua luminoasă a Celui ce urma să se nască, au venit pe urma luminii ei să-L afle. Ajungînd în Ierusalim, au început să întrebe : «Unde este regele iudeilor, cel ce s-a născut ? Căci am văzut la Răsărit steaua Lui și am venit să ne închinăm Lui» (Matei II, 1—2). Regele Irod, auzind de venirea și întrebarea Magilor, s-a tulburat, socotînd că regele ce s-a născut atunci, căutat de Magi, îi va lua tronul. Aflînd de la soborul arhierilor și cărturarilor că, potrivit spuselor proorocilor, Hristos se va naște în Betleemul Iudeei, Irod a chemat în ascuns pe Magi și a aflat de la ei lămurit în ce vreme s-a arătat steaua. Și trimițîndu-i la Betleem, le-a zis : «Mergeți și cercetați cu de-amănuntul despre Prunc și, dacă îl veți afla, vestiți-mi și mie, ca, venind și eu, să mă închin Lui» (Matei II, 7—8). Magii ascultînd pe Irod au ieșit din Ierusalim și îndată steaua pe care o văzuseră în Răsărit a apărut din nou, ei mergînd după ea pînă ce aceasta «a stat deasupra, unde era Pruncul». Și intrînd înăuntru, «au văzut pe Prunc împreună cu Maria, mama Lui, și căzînd la pămînt, s-au închinat Lui ; și deschizînd vistierile lor i-au adus Lui daruri : aur, tămîie și smirnă. Iar luînd înștiințare în vis să nu se mai întoarcă la Irod, pe altă cale s-au întors în țara lor» (Matei II, 9—12).

«După plecarea Magilor, îngerul Domnului se arată în vis lui Iosif, zicînd : scoală-te, ia Pruncul și pe mama Lui și fugi în Egipt și stai acolo pînă ce-ți voi spune, fiindcă Irod are să caute Pruncul ca să-L ucidă. Și Iosif, sculîndu-se, a luat, noaptea, Pruncul și pe mama Lui și a plecat în

Egipt și au stat acolo pînă la moartea lui Irod ; ca să se împlinească cuvîntul spus de Domnul prin proorocul : din Egipt am chemat pe Fiul Meu» (Matei II, 13—15). După moartea lui Irod, tot la porunca îngerului, Iosif a luat Pruncul și pe mama Lui și a venit în Galileea, la Nazaret, spre a se împlini, iarăși, ce s-a spus de alt prooroc, că Iisus «nazarinean se va chema».

Iubiții mei fii duhovnicești,

Iată, v-am înfățișat cu cuvintele Scripturii Sfinte, toată istoria Nașterii Domnului pe care o sărbătorim astăzi.

Marele între prooroci Isaia, cu sute de ani înainte de Nașterea Domnului, se bucura văzînd cu mintea roadele împlinirii proorocirilor cu privire la venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu : «Poporul care locuia întru întuneric va vedea lumină mare, spunea el, și voi, cei ce locuiți în latura umbrei morții, lumină va străluci peste voi» (Isaia IX, 1). Iar Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan, dînd glas bucuriei celor din vremea sa, bucurie care este și a noastră, ca și a creștinilor din toate vremurile, spunea : Dumnezeu «Cuvîntul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr» (Ioan I, 14). «Dumnezeu este lumină», spune tot el (I Ioan, I, 5).

Insuși Iisus Domnul spune despre Sine : «Eu, Lumină am venit în lume, ca tot cel ce crede în Mine să nu rămînă în întuneric» (Ioan XII, 46). Hristos, «pacea noastră» (Efeseni II, 14), a venit în lume, pentru ca «să ne facem părtași firii dumnezeiești» (II Petru I, 4) și «să dobîndim înfierea» (Galateni IV, 5).

Lumina care strălucește peste noi, de care vorbește Isaia proorocul, «lumina lui Hristos care luminează tuturor», cum spune Biserica, este sfînta Sa învățătură pe care El ne-a lăsat-o venind în lume.

Să cugetăm, iubiții mei, la rostul întrupării Domnului Iisus Hristos, la lumina pe care El a adus-o și să rămînem, cei ce credem în El, în lumina Evangheliei Sale, făcîndu-ne împlinitori ai învățăturii cuprinse în ea și pe care ne-o propovăduiește Biserica noastră.

Rugînd pe Dumnezeu să reverse peste voi toți și peste cei dragi ai voștri și în anul 1974, în care vom intra peste cîteva zile, darurile Sale cele bogate, iar peste lumea întreagă duhul înțelegerii depline, al păcii și al înfrățirii tuturor oamenilor și popoarelor, — vă binecuvintez cu toată dragostea Mea de Părinte sufletesc.

«Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi, cu toți» (II Corinteni XIII, 13). Amin !

+ Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

SCRISOARE IRENICĂ

ADRESATĂ DE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
PATRIARHILOR ȘI ÎNTÎISTĂTĂTORILOR DE BISERICI CREȘTINE
CU PRILEJUL CRĂCIUNULUI — 1973 ȘI ANULUI NOU — 1974

*Sanctitatea Voastră,
Mult iubite frate în Hristos cel întrupat,*

În aceste sfinte zile, când creștinii din lumea întreagă tresaltă de bucuria serbării împreună a Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, potrivit tradiției de două ori milenare a Bisericii creștine, și Noi însuflețiți de aceeași bucurie, adresăm Vouă și Sfintei Voastre Biserici frățești salutări și felicitări, vestindu-Vă din toată inima : Hristos s-a întrupat !

În fiecare an, sărbătoarea Nașterii Domnului, prin ceremoniile, rugăciunile și cântările sale, amintește creștinilor împlinirea făgăduinței divine despre trimiterea unui Mîntuitor, care a fost însuși Fiul lui Dumnezeu. Făcută strămoșilor Adam și Eva, după căderea lor în păcatul neascultării, această făgăduință a fost reînnoită neîncetat credincioșilor prin profeții care au apărut în decursul veacurilor, pînă la «plinirea vremii».

Ea amintește, de asemenea, profeția marelui profet Isaia despre misiunea acestui Mîntuitor — Mesia — (Isaia LXI, 1—2), profeție pe care Iisus însuși o declară împlinită prin venirea Sa : «Duhul Domnului este peste Mine, pentru că M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită ; să propovăduiesc robilor dezrobirea și celor orbi vederea ; să slobozesc pe cei apăsați și să vestesc anul milei Domnului ... Astăzi, urechile voastre au auzit împlinirea acestei profeții» (Luca IV, 19—21).

Amintindu-ne, an de an, actul divin al venirii Fiului lui Dumnezeu pe pămînt și misiunea împlinită de El pentru mîntuirea celor ce cred în El, sărbătoarea Nașterii Domnului ne îndeamnă pe Noi, Conducătorii Bisericilor creștine, să avem pururea trează conștiința propriei noastre misiuni, ca urmași ai Mîntuitorului Hristos. Și Noi sîntem unși de Duhul Domnului să continuăm misiunea dumnezeiescului nostru Învățător :

— Să ne străduim, prin colaborarea noastră strînsă și activă, să determinăm o îmbunătățire a vieții populațiilor sărace de pe glob, salvîndu-le din lipsuri și foamete ;

— Să stăruim a contribui pentru găsirea mijloacelor de reparare a nedreptăților și de ușurare a suferințelor morale ale semenilor noștri din diferitele părți ale lumii ;

— Să facem să fie auzit și glasul nostru pentru dezrobirea celor ce se află privați de libertate și pentru slobozirea celor apăsați, a celor asupriți, în orice formă și în orice parte a pământului unde se întâlnesc asemenea stări ;

— Să încercăm totul pentru a aduce pe cei orbiți de egoism și porniri de ură la vederea limpede a conviețuirii pașnice pe pământ ;

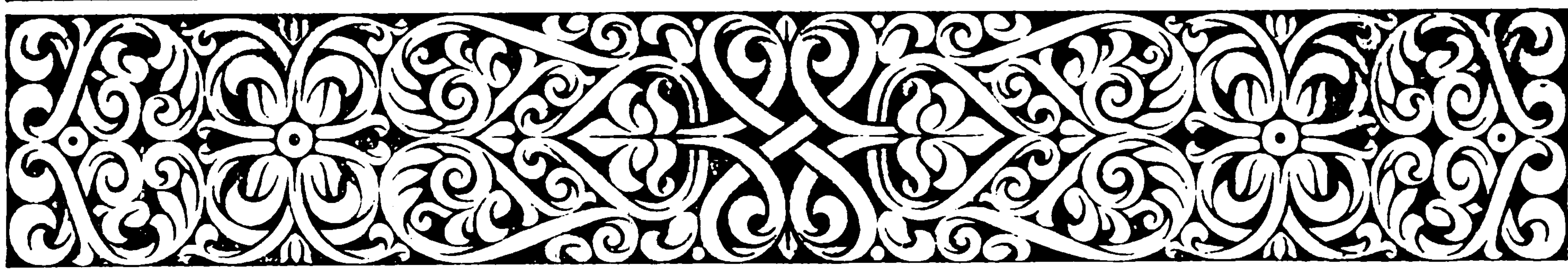
— Să ne facem propovăduitori neobosiți ai păcii între toate popoarele lumii, dar ai acelei păci de care vorbește profetul Isaia : «Pacea va fi opera dreptății, roada dreptății va fi liniștea și nădejdea în veci de veci» (Isaia XXXII, 17).

Sărbătoarea Nașterii Domnului ne mai îndeamnă la încă o acțiune și realizare, de mare importanță pentru creștinii de pretutindeni și anume : să depunem eforturi hotărâtoare spre a fi acceptată de toate Bisericile creștine din lume o dată unică pentru serbarea Paștilor, așa cum Nașterea Domnului se serbează la o dată fixă de către ele. După studii îndelungate și documentate, data unică pentru serbarea Sfințelor Paști ar fi ziua de 17 aprilie, când aceasta cade Duminica, sau prima duminică după data de 17 aprilie, în fiecare an. În noul An 1974 avem bucuria să serbăm Sfintele Paști toți creștinii la aceeași dată, Duminică 14 aprilie. Să considerăm acest fapt drept începutul mult dorit al adopțării datei fixe pentru serbarea Paștilor în viitor.

Din toată inima, Vă urăm să serbați Nașterea Domnului, în anul acesta, în sănătate deplină, bucurie duhovnicească și fericire, înconjurat de dragostea ierarhilor, preoților și credincioșilor sfintei Voastre Biserici, iar noul An al milei Domnului să aducă omenirii întregi pace și întru toate bună-sporire.

Vă îmbrățișăm cu sărutare sfântă în Hristos cel întrupat.

† Justinian
Patriarhul României

• VIATA • BISERICESCA •

SCHIMB DE TELEGRAME

INTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
ȘI MAIESTATEA SA IMPERIALĂ HAILE SELASSIE I,
ÎMPĂRATUL ETIOPIEI

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Maiestății Sale Imperiale Haile Selassie I, cu prilejul celei de a 43-a aniversări a încoronării Sale ca împărat al Etiopiei, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul celei de a 43-a aniversări a încoronării Maiestății Voastre Imperiale, sărbătoarea națională a Etiopiei, rugăm pe Cel Atotputernic să hărăzească augustei Voastre persoane viață îndelungată, har și putere, pentru propășirea și pacea poporului Vostru.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Mulțumim Prea Fericirii Voastre pentru amabilul mesaj trimis cu prilejul aniversării încoronării Noastre și cu căldură Vă facem aceleași bune urări.

Haile Selassie I

Împăratul Etiopiei

*

* *

ÎNTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN
ȘI PREA FERICITUL PATRIARH MAXIM AL BULGARIEI

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a adresat Prea Fericitului Patriarh Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare, cu prilejul celei de-a 59-a aniversări a zilei Sale de naștere, următoarea telegramă de felicitare :

Cu prilejul celei de-a 59-a aniversări a zilei Voastre de naștere, Vă felicităm cu dragoste frățască în Mîntuitorul nostru și Vă urăm din toată inima viață îndelungată, fericire și putere de muncă, pentru a spori neîncetat prosperitatea Sfintei Voastre Biserici surori și pentru a contribui cu succes la cooperarea mai strînsă a Bisericilor Ortodoxe și la realizarea unității tuturor Bisericilor creștine din lume.

† Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

La această telegramă de felicitare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit următorul răspuns :

Prea Fericirea Voastră,

Frate prea iubit și împreună-slujitor în Domnul nostru,

Vă mulțumim din toată inima pentru bunele felicitări și urări pe care ați avut bunăvoința să ni le trimiteți cu prilejul aniversării Noastre.

La rîndul Nostru cerem în rugăciune Dătătorului de tot binele să Vă dăruiască din belșug sănătate, putere și reușită deplină în îndeplinirea înaltei Voastre misiuni.

Ne încredințăm sfintelor rugăciuni ale Prea Fericirii Voastre mult iubite și rămînem al Vostru frate cu totul devotat și împreună-slujitor în Domnul nostru.

† Maxim

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare

I. P. S. MITROPOLIT NICOLAE AL BANATULUI A ÎMPLINIT 50 DE ANI

La 21 noiembrie 1973, I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului a împlinit 50 de ani. Cu acest prilej, în catedrala mitropolitană din Timișoara, s-a săvârșit sfânta liturghie și o rugăciune de mulțumire, urmată de o recepție la reședință. Au fost de față: P. S. Episcop Visarion al Aradului, colaboratorii I.P.S. Sale de la centrul mitropolitan, membrii Consiliului arhiepiscopesc și ai Adunării eparhiale, preoți și credincioși.

De asemenea, a fost de față Dl. Corneliu Roșu, secretarul Consiliului Popular al municipiului Timișoara.

După intonarea imnului arhieresc, au luat cuvântul: P. Cuv. Arhimandrit Dr. Timotei Seviciu, vicar eparhial, Prof. Vasile Vărădean și Dl. Prim-Rabin Dr. Ernest Neumann, care au subliniat bucuria participării la jubileul I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului. I.P.S. Sa a răspuns tuturor celor prezenți, arătând că slujirea sfântului altar a împletit totdeauna trei virtuți: a credinței în Dumnezeu, a dragostei și devotamentului față de patrie și popor și a muncii pentru buna înțelegere dintre oameni.

La ora 15 a avut loc o masă oficială, la care au toastat: P. S. Episcop Dr. Visarion al Aradului, reprezentantul organului local de stat și membri ai Consiliului arhiepiscopesc. A răspuns tuturor I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu, cu mulțumiri pentru cuvintele adresate și cu făgăduința valorificării și în viitor a roadelor muncii de colaborare de la centrul mitropolitan Timișoara.

*

I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu s-a născut, ca fiu de preot, la 21 noiembrie 1923, la Caransebeș. După terminarea liceului a urmat cursurile Facultății de teologie din București, remarcându-se ca un element de valoare, printr-o excepțională putere de muncă și o conduită morală ireproșabilă. După licență a obținut doctoratul în teologie, cu calificativul «excepțional», având ca specialitate Patrologia.

În 1943 a fost hirotonit diacon celib, iar în 1947, a fost numit profesor de teologie dogmatică la fosta Academie teologică din Caransebeș. În 1948 a devenit secretar al centrului mitropolitan de la Timișoara, iar din 1954 consilier cultural al acestei Mitropolii. Aici a condus, cu deosebită competență, revista «Mitropolia Banatului». În 1956 a fost numit profesor la Seminarul teologic din Caransebeș, unde a funcționat pînă în 1958, dată la care a fost transferat în funcția de conferențiar universitar la Institutul teologic de grad universitar din Sibiu.

Devotat studiului Sfinților Părinți, I.P.S. Sa a publicat o serie de studii, dintre care amintim: *Problema sufletului la scriitorul patristic Arnobiu de Sica*; *Încercări de estetică creștină: frumusețea omului*; *Sfântul Ioan cel Milostiv, patriarhul Alexandriei*; *Opera predicatorială a Sfântului Hyppolit*; *Fericitul Augustin ca predicator*; *Din viața lui Ioan Scărarul*; *Scara și treptele ei în viața duhovnicească*; *Simbolul scării și treptele ei în religiile necreștine*; *Circulația unei scrisori patristice în Ardeal*; *Biblia lui Wulfila* etc.

La 15 decembrie 1960, Colegiul electoral bisericesc a ales pe P. Cuv. Arhim. Nicolae Corneanu ca episcop al Aradului; alegerea a fost ratificată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în ședința din ziua următoare. Hirotonia întru arhiereu a fost săvârșită de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, P. S. Episcop Antim Nica și P. S. Episcop Teoctist Arăpaș, la 15 ianuarie 1961, în biserica Sfântul Spiridon-Nou din București. Încăunarea ca episcop al Aradului a avut loc la 22 ianuarie 1961.

La 17 februarie 1962, Colegiul electoral bisericesc a ales pe P. S. Episcop Nicolae al Aradului, ca arhiepiscop al Timișoarei și mitropolit al Banatului. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a ratificat această alegere în ședința din 18 februarie 1962. Încăunarea I.P.S. Nicolae Corneanu ca mitropolit al Banatului a avut loc la Timișoara, la 4 martie 1962, în catedrala mitropolitană, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în prezența D-lui Prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, a membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a reprezentanților celorlalte culte religioase din România, a clerului și a credincioșilor.

Pe lângă activitatea pastorală, publicistică și culturală de la centrul mitropolitan din Timișoara, I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu desfășoară și o intensă activitate ecumenică. Astfel, I.P.S. Sa este reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române în comisia «Credință și Constituție» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor și a fost, pînă nu de mult, membru în Comitetul de conducere al Institutului ecumenic de la Bossey — Elveția. De asemenea, I.P.S. Sa face parte dintre membrii organismelor centrale de conducere ale Conferinței Creștine pentru Pace.

I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la multe congrese, conferințe și întruniri teologice și ecumenice și a condus numeroase delegații ale Bisericii noastre peste hotare.

Pentru activitatea sa pe tărîm obștesc, I.P.S. Sa a fost decorat cu ordine și medalii ale R. S. România.

DESCHIDEREA PRIMULUI CURS DE RESTAURATORI DE PICTURĂ RELIGIOASĂ DIN ROMÂNIA

La 12 noiembrie 1973, a avut loc, în sala de festivități a Institutului teologic din București, deschiderea festivă a primului curs de restauratori de pictură religioasă din România, organizat de Comisia de pictură bisericească a Patriarhiei Române și de Direcția Monumentelor Istorice din România.

La festivitate au fost prezenți : P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, președintele Comisiei de pictură bisericească a Patriarhiei Române ; Dl. Prof. Vasile Drăguț, directorul Direcției Monumentelor Istorice ; Pr. Prof. Mircea Chialda, rectorul Institutului teologic din București ; Pr. Prof. Dumitru Popescu, prorectorul aceluiași Institut ; Pr. Prof. Ene Braniște, specialist în liturgică și istoria artelor creștine ; Pr. N. Diaconu, consilier patriarhal ; Dl. Gheorghe Popescu-Vîlcea, secretarul Comisiei de pictură bisericească ; pictorii cursanți, un grup de doctoranzi și studenți teologi, preocupați de arta religioasă.

P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, a deschis și dința inaugurală cu următoarea cuvîntare :

Îmi revine sarcina de a deschide, pentru prima oară în România această serie de cursuri pentru pictori restauratori de monumente istorice. Ideea a plecat atît din inițiativa Bisericii Ortodoxe Române, a Preafericitului Patriarh Justinian, cît și a Direcției Monumentelor Istorice. Practic, aceste inițiative s-au concretizat în cîteva întîlniri între Preafericitul Patriarh Justinian și Dl. Prof. Vasile Drăguț, director în Direcția Monumentelor Istorice. Sîntem deosebit de bucuroși că o asemenea idee a reușit să ajungă la concretizare. Cursul va consta, o lună de zile, din prelegeri teoretice, predate de specialiști în restaurarea de pictură. Apoi va urma o practică pe șantier la una sau două biserici din București, timp de cinci luni. La sfîrșit, pictorii cursanți vor da un examen, teoretic și practic, după promovarea căruia vor primi autorizația de pictori restauratori.

În numele Preafericitului Patriarh Justinian, mulțumesc D-lui Pr. Vasile Drăguț pentru înțelegerea manifestată de la început, pentru parteneriatul de inițiativă în organizarea acestor cursuri și pentru colaborarea cu noi în ceea ce a permis concretizarea acestei idei.

Recomandarea pe care v-o facem, Dvs., pictori care iubiți monumentele istorice ale patriei noastre, este aceea de a trata participarea Dvs. la aceste cursuri cu seriozitate și de a avea prezent în suflete faptul că v-ați angajat într-o meserie serioasă și de stringentă actualitate. Dvs. puteți face două lucruri : unul foarte bun — să conservați și să resta-

rați cu adevărat aceste monumente, sau unul foarte rău — să le compromiteți. Sper să-l faceți pe cel foarte bun. Salut această deschidere și în numele Prea Fericitului Patriarh Justinian vă urez succes.

Prelegerea inaugurală a fost rostită de Dl. Prof. Vasile Drăguț, director al Direcției Monumentelor Istorice. Acesta, după ce a mulțumit Prea Sfințitului Episcop Antonie Ploieșteanul pentru cuvintele adresate, a arătat că înființarea acestor cursuri este un act care se înscrie în istoria culturii românești.

Plecînd de la concluziile grupului de specialiști ai Direcției Monumentelor Istorice, că multe monumente istorice bisericesti au nevoie de lucrări de conservare și chiar de restaurare, Prof. V. Drăguț a făcut o prezentare generală a restaurărilor de monumente în antichitate, trecînd apoi la situația de la noi.

Dacă în România există o tradiție pentru restaurările arhitecturii — Ghica Budești, H. Teodoru, N. Balș etc. —, pentru pictură nu s-a făcut încă aproape nimic. Ceva sporadic s-a realizat la Biserica Domnească din Curtea de Argeș, unde s-a reușit salvarea unei părți din pictura secolului al XIV-lea. Vechii restauratori de pictură s-au preocupat de «luminarea» acesteia, prin spălare, pentru îndepărtarea pojghiței de fum, procedeu cu urmări nefaste pentru pictură.

Prof. V. Drăguț a amintit diferența dintre conservare și restaurare: conservarea este păstrarea operei în forma originală, fără intervenții care să altereze aspectul artistic sau natura materială a operei; restaurarea este o operație care trebuie efectuată numai în cazuri excepționale, după o adîncă chibzuință.

Ca principiu de lucru al Direcției Monumentelor Istorice, Dl. Prof. V. Drăguț a spus că se va urmări conservarea și consolidarea picturii, și nu curățirea ei de fum, — operație foarte delicată și ultimă. Cursanții au obligația să convingă pe preoții parohi să ia măsuri de aerisire a bisericilor și de captarea fumului lumînărilor. Restaurarea propriu-zisă nu se va face decît în cazuri cu totul excepționale și cu aprobarea forurilor competente.

În încheiere, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul a mulțumit, în numele asistenței, D-lui Prof. V. Drăguț pentru expunerea deosebit de interesantă și a invitat Rectoratul Institutului teologic să profite de prezența cursurilor care vor avea loc într-una din sălile Institutului prin trimiterea unor studenți din ultimul an și a celor de la doctorat la aceste cursuri.

SFINȚIREA PARACLISULUI ȘI INAURAREA MUZEULUI DE CĂRȚI ȘI OBIECTE BISERICESTI VECHI DE LA REȘEDINȚA EPISCOPALĂ DIN ORADEA

Duminică, 25 noiembrie 1973, la reședința episcopală din Oradea a avut loc festivitatea sfințirii paraclisului cu hramul «Sfinții Ierarhi români Ilie Iorest și Sava Brancovici» și inaugurarea muzeului eparhial «Colecția de cărți și obiecte bisericesti vechi».

Înființat în anul 1921, în timpul arhipăstoririi episcopului Roman Ciorogariu, paraclisul a fost restaurat, împodobit artistic și pictat prin strădaniile actualului chiriarh al Eparhiei Oradiei, P. S. Episcop Dr. Vasile Coman, avînd sprijinul binevoitor al Prea Fericitului Patriarh Justinian și bunăvoința autorităților de stat.

Muzeul bisericesc eparhial a luat ființă recent, prin organizarea unei colecții de cărți și obiecte bisericesti vechi, expuse în două săli și conștînd din manuscrise, vechi cărți bisericesti, icoane și obiecte de cult de reală valoare istorică și cultural-artistică, aflate pe teritoriul eparhiei.

Solemnitatea sfințirii paraclisului a fost săvîrșită de P. S. Episcop Vasile al Oradiei și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, — delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian —, înconjurați de un sobor de distinși slujitori, între care s-au aflat : Pr. Traian Bellașcu, vicarul administrativ al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu ; Pr. Vasile Costin, vicarul Episcopiei Oradiei ; Pr. Prof. Dumitru Stăniloae de la Institutul teologic din București ; Pr. Prof. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic din Sibiu și alții.

Răspunsurile au fost date de corul catedralei episcopale, condus de P. C. Pr. Traian Codilă, inspector bisericesc eparhial.

Au fost de față : membrii Adunării Eparhiale a Episcopiei Oradiei și ai Consiliului Eparhial ; protoiereii din eparhie ; reprezentanți ai preoților din eparhie ; reprezentanți ai centrelor eparhiale din cuprinsul Mitropoliei Ardealului și Mitropoliei Banatului ; reprezentanți ai celorlalte culte din Oradea ; credincioși din Oradea și din împrejurimi.

A participat Dl. Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor, împreună cu inspectori teritoriali ai Departamentului Cultelor.

De asemenea, au fost de față reprezentanți ai autorităților locale de stat și ai unor așezăminte obștești din Oradea.

La sfîrșitul sfintei liturghii, P. S. Episcop Vasile al Oradiei a rostit o amplă cuvîntare în care a înfățișat istoricul înființării și înnoirii paraclisului, precum și începuturile organizării muzeului, arătînd totodată rostul și însemnătatea acestor așezăminte. Referitor la paraclis, P. S. Sa a accentuat dorința ca acesta să fie pentru preoți o școală duhovni-

cească, un model de locaș de închinare și un simbol al unității de credință a credincioșilor ortodocși români din părțile de nord ale țării. În ce privește muzeul, el va cuprinde obiecte religioase de valoare, manuscrise și cărți vechi bisericești, dar și documente istorice legate de lupta popoului român pentru libertate și unitate națională, devenind astfel un locaș de cinstire a trecutului nostru bisericesc, cultural și național.

P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, vorbind în calitate de delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a interpretat dubla sărbătorire a sfințirii paraclisului și a inaugurării muzeului ca pe «un sens al legăturii trecutului cu prezentul», înțelegând prin aceasta comuniunea noastră cu strămoșii și datoria de a transmite generațiilor viitoare ceea ce am moștenit. În continuare, a apreciat elogios contribuția *P. S. Episcop Vasile* la realizarea acestor așezăminte și a subliniat grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru eparhiile din Transilvania, precum și prețuirea față de clerul și credincioșii acestora. Ca dovadă, a adus la cunoștință că Prea Fericirea Sa, la propunerea *P. S. Episcop Vasile* a conferit rangul de iconom stavrofor și «Crucea patriarhală» unui număr de 18 preoți din Eparhia Oradiei, care s-au distins prin activitatea lor pe tărîm pastoral.

Delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian a săvîrșit apoi slujba de hirotresire întru iconom stavrofor a acestor preoți și a înmînat fiecăruia «Crucea patriarhală» și «Gramata» de acordare a acestei înalte distincții.

A luat apoi cuvîntul *P. C. Pr. Traian Belășcu*, vicarul administrativ al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, delegat al I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului. *P. C. Sa* a dat citire mesajului trimis *P. S. Episcop Vasile* al Oradiei cu ocazia acestui eveniment sărbătoreț și a felicitat pe conducătorul Eparhiei Oradiei și pe colaboratorii săi apropiați pentru frumoasele lucrări realizate la reședința episcopală.

Șirul cuvîntărilor a fost încheiat de *Dl. Gheorghe Nenciu*, vicepreședintele Departamentului Cultelor care a remarcat că prezentul eveniment constituie «un act de prezență ortodoxă» și «un act de cultură» la Episcopia Oradiei. Primul act sintetizează «o frumoasă împerechere a elementelor de semnificație religioasă cu motive de vibrație românească», iar al doilea — inaugurarea muzeului — este «un act de cinstire, un act de omagiu pentru trecutul nostru, un act care atestă și el existența culturii și vieții românești pe aceste meleaguri». Analizînd și apreciînd în mod elogios concepția care a stat la baza organizării acestui muzeu, *Dl. Vicepreședinte* al Departamentului Cultelor a felicitat călduros pe *P. S. Episcop Vasile* al Oradiei și pe colaboratorii săi pentru aceste frumoase realizări care cuprind «un act de patriotism, de mîndrie demnă pentru valorile spirituale ale trecutului, un act de prețuire și de omagiu pentru lupta noastră de veacuri de a ne defini, prin

specificul contribuției noastre la cultură și civilizație și prin neîncetata dorință de a străluci în lume, în lumina noastră proprie».

După solemnitatea invocării Sfântului Duh și a polihroniului pentru desfășurarea lucrărilor Adunării Eparhiale, întrunită tot în această zi în sesiunea ordinară anuală, cei prezenți au vizitat cele două săli care cuprind colecția de cărți și obiecte bisericesti vechi, exprimându-și bucuria și admirația pentru aceste frumoase realizări dobândite de P. S. Episcop Vasile al Oradiei în cei trei ani de arhipăstorire, cu concursul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și al colaboratorilor săi de la Centrul eparhial.

Rezultatele acestor realizări au fost consemnate în două acte de deosebită importanță: un *hrisov*, în două exemplare — unul îngropat în sfânta masă din altar, iar altul așezat la intrarea în paraclis — și un *document festiv*, înscris în «Cartea de onoare» a Episcopiei Oradiei, semnat de toți participanții la festivitate.

Solemnitățile sfințirii paraclisului și inaugurării muzeului de la reședința episcopală din Oradea s-au încheiat într-o atmosferă înălțătoare, plină de aleasă bucurie duhovnicească.

SERBAREA DATINILOR DE CRĂCIUN ȘI ANUL NOU LA CENTRUL PATRIARHAL

Duminică, 23 decembrie 1973, la orele 17, a avut loc în sala de festivități a Palatului patriarhal tradiționala «seară de colinde» la care și-au dat concursul formațiile corale ale bisericilor-paraclise patriarhale *Domnița Bălașa și Sfântul Spiridon*, și *Corala catedralei patriarhale*.

Au participat : Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian ; P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal ; P. S. Episcop Roman Stanciu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor ; P. C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale ; P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române ; P. C. Pr. N. Cazacu, secretarul Cabinetului patriarhal ; PP. CC. Consilieri patriarhali ; P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul administrativ al Arhiepiscopiei Bucureștilor ; PP. CC. Consilieri ai Arhiepiscopiei Bucureștilor ; profesori de la Institutul teologic ; membri ai Adunării Naționale Bisericești și ai Adunării Eparhiale ; salariați superiori al Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor.

A fost de față Dl. Vicepreședinte al Departamentului Cultelor, Gheorghe Nenciu.

De asemenea, au participat ca invitați de onoare : Excelența Sa Dl. Derick Rasslyn Ashe, ambasadorul Marii Britanii la București, împreună cu soția și cu colaboratori de la Ambasadă ; Excelența Sa Dl. Aristotel Phrydas, ambasadorul Greciei la București, împreună cu reprezentanți ai Ambasadei ; Dl. Robert J. Martens, însărcinatul cu afaceri al Ambasadei Statelor Unite la București, împreună cu soția și cu reprezentanți ai Ambasadei ; Dl. Yves Boy, consilier cultural al Ambasadei Franței la București, împreună cu soția și cu colaboratori de la Ambasadă ; Dl. Seiichi Okimoto, primul secretar al Ambasadei Japoniei la București, împreună cu soția.

Corul bisericii Domnița Bălașa, de sub îndrumarea D-lui Prof. I. D. Chirescu, artist al poporului, condus de Dl. Ștefan Mureșanu, a executat colindele : *O, ce veste minunată și Ia sculați creștini*, de D. G. Kiriac ; *Cu steaua*, de I. D. Chirescu ; *Colinda albinei și Velerim și veler Doamne* (în prime audiții), de M. Hoinic și I. D. Chirescu ; *Moș Crăciun*, de I. Borgovan ; *Triptic de Crăciun*, de Tiberiu Brediceanu și *Cu Moș Ajunul*, triptic (în primă audiție), de I. D. Chirescu.

A doua formație, *Corul bisericii Sfântul Spiridon*, condus de Dl. Leonida Simulescu, a prezentat următoarele colinde : *Ce vedere minunată*, colind din satul Dol, județul Cluj (în primă audiție), prelucrare de Diac. Ion Brie ; *Cîntec de stea din Dobrogea* (în primă audiție), prelucrare de Dragoș Alexandrescu ; *Ia-n-te scoală gazdă bună*, colind din Oltenia (în primă audiție), de Marțian Negrea ; *Florica* (Steluța), de Francisc

Hubic ; *Triptic de Crăciun*, de Gheorghe Danga ; *Noi umblăm și colindăm*, colind din Muntenia, de Ion Lucian și *Bună dimineața la Moș Ajun*, de Ion Danielescu.

Cea de a treia formație, *Corală catedralei patriarhale*, condusă de Dl. Prof. Nicolae Lungu și avînd ca dirijor secund pe P. C. Pr. Iulian Cârstoiu, a prezentat colindele : *Slavă întru cei de sus*, melodie psaltică armonizată de Pr. Iulian Cârstoiu ; *La Vitleem colo-n jos*, de Nicolae Lungu ; *Domnuleț și Domn din cer*, de Gheorghe Cucu ; *Veniți cu toții*, monodie, de Anton Pann ; *Colindul vînătorilor*, de Sabin Drăgoi ; *Linu-i lin*, de Tiberiu Brediceanu ; *Coborît-a, coborîtu*, armonizat de Pr. Iulian Cârstoiu ; *Vine Crăciun cel bătrîn* (în primă audiere), armonizat de Pr. Iulian Cârstoiu ; *Ziurel de zi*, de Tiberiu Brediceanu ; *Hristos se naște, slăviți-L* (fragment din *Oratoriul de Crăciun*), de Paul Constantinescu ; *Plugușorul*, de Nicolae Lungu ; și tradiționalul *Bună dimineața la Moș Ajun*.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a felicitat, în parte, pe dirijorii formațiilor corale și pe membrii acestora, mulțumindu-le pentru frumosul program executat, pentru varietatea colindelor prezentate și pentru măiestria interpretării. Apoi, potrivit datinei străbune, a împărțit daruri membrilor celor trei formații corale.

*

Miercuri 26 decembrie 1973, la orele 18, în sala de festivități a Institutului teologic din București, a avut loc serbarea Pomului de Crăciun pentru copiii salariaților de la Administrația Patriarhală, Tipografia și Atelierele Institutului Biblic și de la Arhiepiscopia Bucureștilor.

Pe scena sălii se înălța bradul tradițional, frumos împodobit. În mijlocul numeroasei asistențe s-au aflat : P. C. Pr. Ioan Gagi, directorul Administrației Patriarhale ; P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul administrativ al Arhiepiscopiei Bucureștilor ; P. C. Pr. Sabin Verzan, consilier patriarhal ; profesori de la Institutul teologic ș.a.

Un cuvînt ocazional a rostit P. C. Pr. Lect. Dumitru Radu, care a subliniat valoarea și semnificația datinilor strămoșești legate de sărbătorile Nașterii Domnului și Anului Nou și a arătat entuziasmul cu care aceste datini sînt trăite an de an, ca expresie a dragostei față de credința creștină ortodoxă, ca și a dragostei față de Patrie și popor.

Corală Patriarhiei, dirijată de P. C. Pr. Iulian Cârstoiu, a interpretat un program de colinde, care a cuprins, între altele : *O, ce veste minunată*, de D. Kiriac ; *Mare-i seara d-astă seară*, de G. Cucu ; *Noi umblăm și colindăm*, de M. Bîrcă ; *La Vitleem colo-n jos*, de N. Lungu ; *Vine Crăciun cel bătrîn*, de I. Cârstoiu.

Copii ai salariaților au recitat versuri de autori români clasici și contemporani, ca și din folclorul sărbătorilor de iarnă.

În încheierea serbării, Moș Crăciun a împărțit daruri celor peste 300 de copii ai salariaților bisericești.

ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN ÎNTRUNIRI INTERCREȘTINE

LUCRARILE GRUPEI «GRIJA PENTRU PACE ÎN EUROPA»
DIN CADRUL CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE
(Buckow — Berlin, 26—30 noiembrie 1973)

Între 26 și 30 noiembrie 1973, a avut loc sesiunea anuală de lucru a grupei «Grija pentru pace în Europa» și a «Grupei eclezio-logice» din cadrul Conferinței Bisericilor Europene, convocate la Buckow, în regiunea de nord a capitalei R. D. Germane. Cei circa 40 de membri ai celor două grupe au fost oaspeții Federației Bisericilor Evanghelice din R. D. Germană, de sub conducerea Episcopului Schönherr. Cele două grupe au pregătit material pentru lucrările Adunării Generale Nyborg VII, care va avea loc în septembrie 1974, la Engelberg — Elveția.

Grupa «Grija pentru pace în Europa» a avut 12 membri și 4 consilieri din 12 țări europene. Din România, ca delegat al Bisericii Ortodoxe Române, a participat Pr. Prof. Ioan G. Coman.

Tematica grupei

Grupa «Grija pentru pace în Europa», creată prin hotărîrea Adunării Generale Nyborg VI, are ca sarcină să țină la curent Bisericile-membre cu problemele păcii și să caute posibilitățile și căile de a promova, prin îndemnuri și propuneri, slujirea bisericească a păcii în colaborare ecumenică.

La sesiunea de la Buckow s-a făcut întâi un istoric al activității acestei grupe, care s-a întrunit pînă acum de trei ori: la Ojrzanow, în Polonia (16—19 mai 1972), la Seminarul pentru pace ținut la Engelberg, în Elveția (28 mai—1 iunie 1973) și acum, la Buckow, în R. D. Germană, unde au avut loc două ședințe comune cu Grupa eclezio-logică, cele două unități putînd astfel să-și coordoneze punctele de vedere.

S-a trecut apoi la elaborarea bazei teologice a activității de acum a Grupei, într-o subgrupă prezidată de delegatul român, care, pe teme de texte biblice, a redactat cu ceilalți membri o platformă spirituală spre a susține implicațiile politice și economice ale acțiunii europene pentru pace.

Grupa a constatat că există:

Semne ale destinderii în Europa, ca:

- Pregătirea și începerea efectivă a Conferinței pentru securitate și cooperare;
- Tratatative asupra reducerii reciproce și echilibrare de trupe în Europa;
- Încheierea de tratate între R. F. Germania și diverse state socialiste;
- R. D. Germană și R. F. Germania au devenit membre ale O.N.U.;
- Cooperarea între Est și Vest s-a îmbunătățit;
- Mai există totuși situații de încordare în Orientul Apropiat, Grecia, Irlanda de Nord etc.;
- Tratatativele asupra reducerii trupelor sînt încă la început;
- Stările de încordare din Europa au importanță pentru întreaga lume;

— Munca pentru pace trebuie să continue în Europa, iar creștinii sînt solicitați să-și aducă contribuția lor fără întrerupere.

Probleme ale păcii :

- Este necesară elaborarea unui sistem de securitate în Europa ;
- Este necesară micșorarea reciprocă a trupelor ;
- Este necesară reducerea bugetelor de înarmare, reducere care singură poate duce la o dezarmare efectivă. Nu s-a realizat efectiv nimic în această direcție, afară de propuneri ;
- În Europa toate părțile vor în chip absolut să evite o confruntare militară ;
- Trebuie însă supuse unei supravegheri atente complexe militare-industriale și exportul de arme în slujba agresiunii ;
- Promovarea transformării producției militare în producție civilă ;
- Declarațiile de neagresiune sînt binevenite, dar armatele mari cu sistemele lor de disciplină și instrucție specială exercită o influență monstruoasă, nedorită, și adesea necontrolabilă, asupra populațiilor ;
- Bazele militare din străinătate trebuie lichidate, iar trupele din teritorii străine retrase ;
- Bisericilor le revine obligația de a intensifica contactele și posibilitățile de schimb între creștini, studenți în teologie etc., ceea ce trebuie să contribuie la unitatea creștinilor și la binele tuturor oamenilor ;
- Șansa Bisericii în domeniul păcii stă în faptul că ea lucrează aci nu ca instituție, ci ca glasul fidel al Evangheliei ;
- «Congresul mondial al forțelor păcii», ținut la Moscova, în octombrie 1973, a tratat numeroase probleme ale păcii, dintre care cea mai de seamă a fost, se pare, procesul de eliberare a omului din toate servituțile și mizeriile.

Grupa recomandă Adunării Generale Nyborg VII o seamă de :

Elemente fundamentale :

- Introducerea controlului în vederea realizării hotărîrilor Adunării Generale ;
- Solicitarea Bisericilor-membre ale Conferinței Bisericilor Europene de a intensifica acțiunea pentru pace, ținînd seama de priorități ca : a) Educația pentru pace ; b) Formarea conștiinței pentru pace la nivel local ;
- Indemnul la cooperare cu necreștinii și sprijinirea acestei cooperări ; pacea este indivizibilă.
- Prezența continuă a lumii a treia în problemele păcii ;
- Formarea de păreri și luarea de hotărîri să creeze un climat care să nu ducă la o voalare prin compromis a anumitor lucruri, ci acestea să fie discutate și fructificate în spirit critic și de opoziție (Delegatul român a combătut această parte finală a formulei, propunînd în locul ei «Dialogul sincer și deschis asupra punctelor de vedere diferite»).

Recomandări de amănunt :

- Informația și formarea conștiinței pentru pace necesită recrutarea unui colaborator permanent al Conferinței Bisericilor Europene pentru acțiunea păcii, care să fie în legătură cu un colaborator pentru Est și un colaborator pentru Vest, cu rolul de a stimula informația, de a coordona studiul și de a transmite mai departe rezultatele ;

— Pentru formarea colaboratorilor bisericești în problemele păcii și pentru cunoașterea rezultatelor acțiunii pentru pace a Institutelor europene de pace etc., Bisericile sînt îndemnate să obțină sau să creeze o catedră ori ceva legitim în școlile lor, care să facă posibilă transmiterea ultimului stadiu al problemelor păcii la masele de credincioși și de clerici (Propunerea aceasta aparține aproape în întregime delegatului român);

— Organizarea unei săptămîni europene a păcii.

Proiecte de studii pentru Conferința Bisericilor Europene :

— Cum poate turismul să devină un factor de pace în Europa ? ;

— Factori de apropiere și de separare în Europa ;

— Valorificarea discuțiilor din comunități asupra studiului : «Violență și neviolență în lupta pentru dreptatea socială», la nivel european în colaborare cu Ö.R.K. ;

— Informația Bisericilor-membre asupra «Comisiei pentru Biserică și Societate», de la Bruxelles; posibilitatea de reprezentare a Conferinței Bisericilor Europene în această Comisie.

Activitatea Grupei după Nyborg VII

Membrii Grupei să fie mai angajați pentru pregătirea sesiunilor de lucru, comunicarea internă între ei să fie îmbunătățită în spațiul dintre sesiuni, iar rezultatele sesiunilor de lucru, chiar provizorii, să fie urgent aduse la cunoștință Bisericilor.

Problemele păcii să fie discutate nu în general, ca pînă acum, ci de fiecare dată să fie înfățișată o temă precisă, bine pregătită, inclusiv elemente din problematica păcii, care apar între timp.

Se recomandă să fie studiate, îndeosebi, următoarele teme : 1. Structura Europei viitoare : Vestul va fi alcătuit din Comunitatea Europeană, iar Estul din celelalte state ? 2. Îmbunătățirea atmosferei în Europa. Sarcini ce revin Bisericilor ; 3. Drepturile omului, dreptatea socială și pacea ; 4. Migrația în Europa ca problemă a păcii ; 5. Comerțul mondial de arme al statelor europene.

Aceste recomandări sînt considerate ca fiind de o deosebită importanță pentru perioada dintre Nyborg VII și Nyborg VIII și ca reprezentînd serioși pași înainte față de ceea ce s-a făcut pînă acum.

Sublinieri în procesul actual al păcii

În timpul sesiunii, au avut loc și două comunicări, oarecum din afară, precum și o recepție, în care s-au făcut precizări și sublinieri interesante în contextul problemei sau procesului păcii, în momentul de față.

În prima din aceste comunicări, Prof. Dr. Günther Drefahl, președinte al Consiliului Național al Păcii din R. D. Germană, a precizat că opozițiile și contradicțiile dintre oameni și popoare nu sînt necesar soluționabile prin război sau violență. Coexistența între state cu orînduiri sociale diferite e un fenomen oarecum stabilizat. În lume au intervenit schimbări mari. Pe glob nu e numai putere militară și economică, ci există și puteri spirituale. În 1950, apelul pentru pace de la Stockholm a întrunit 500 de milioane de semnături. Războiul nu este o necesitate naturală. Lumea așteaptă de la Europa să pună puterea ei în slujba păcii. Nici un război, îndeamnă vorbitorul, să nu mai pornească din Germania. R. D. Germană și celelalte state socialiste s-au angajat într-un proces de înțelegere progresivă cu statele capitaliste. Conferința de securitate a luat naștere din inițiativa țărilor socialiste.

A doua comunicare a fost făcută de Prof. Dr. H. Ruh, elvețian, care a participat la «Congresul forțelor păcii» de la Moscova, în octombrie 1973, congres care a întrunit 3.200 de participanți. Printre rezultatele psihologice și morale ale acestei adunări, profesorul H. Ruh consemnează: Congresul de la Moscova s-a dovedit foarte important ca atmosferă de destindere și ca efect asupra lumii a treia. Destinderea, au subliniat vorbitorii, este un proces de eliberare a raselor și claselor asuprite, un fenomen de ieșire de sub colonialism. Procesul de eliberare este un element fundamental al păcii, iar U.R.S.S. și celelalte state socialiste au recunoscut acest proces și-l înțeleg mai bine decât Apusul. Răsăritul și Apusul înțeleg că nu prin dispute militare pot ajunge la un acord. Destindere înseamnă procesul continuu de eliberare a omului, iar eliberarea e contribuție la menținerea păcii. Destinderea e concurența pașnică pentru eliberare.

La discuții, delegatul român a subliniat că aceste puncte de vedere relevă încă o dată că pacea nu este atât o stare cât un proces vital complex care trebuie ajutat cu orice preț să se desfășoare.

În cuvântarea ținută cu prilejul recepției dată la 28 noiembrie 1973, la Buckow, de către Federația Bisericilor Evanghelice din R. D. Germană, Episcopul Berlinului și Brandenburgului, Eminentă Sa Schönherr a relevat că există semne încurajatoare pentru înțelegerea dintre Bisericile și popoarele Europei, iar cauza păcii și a securității trebuie susținută cu toată puterea. Și aceasta nu numai pentru Europa, ci pentru întreaga lume.

Contacte, simpozioane, vizite

Lucrările au continuat și după 30 noiembrie a.c., prin organizarea de către Federația Bisericilor Evanghelice a unor întâlniri, simpozioane, predici și vizite la Berlin și în alte părți între membrii Grupei și diverse instituții, profesori universitari, sau personalități științifice.

Delegatul român a participat la o întâlnire-simpozion, organizată de Prof. Dr. Rogge, rectorul Facultății de teologie de la Universitatea din Berlin și la care au luat parte profesorii H. D. Döpmann, slavist și teolog, care predă Ortodoxia la Facultate și K. Treu, bizantinolog de renume, membru în Comisiile de publicații de texte patristice și bizantine ale Academiei de Științe din Berlin, comisii din care face parte, ca membru, și Pr. Prof. Ioan G. Coman. S-au discutat aici pe larg, printre altele, etnogeneza poporului român pe bază de documente arheologice și literare, prezența goților în părțile noastre, Ulfila cu mamă creștină din Capadocia și autor al traducerii Bibliei în «althoch-deutsch» în părțile noastre, epoca de cultură a lui Ștefan cel Mare, fenomenul Coresi, importanța istorică și culturală a mănăstirilor din Moldova, deosebirea de evlavie dintre poporul român și popoarele vecine, formarea limbii române și capitalul lui spiritual, originalitatea Sfântului Atanasie în doctrina despre Logos, umanismul lui, Părinții Capadocieni, continuatori ai Sfântului Atanasie, interferențe filozofice în epoca patristică, educația și vocația în școlile noastre bisericești, ospitalitatea poporului român, U. von Wilamowitz-Moellendorff etc. Oaspeții români au răspuns la toate întrebările implicate în aceste capitole de etnogeneză și cultură românească și universală și a ridicat la rîndul lui alte probleme: Biblia lui Ulfila, dialectele germane, arta și umanismul german etc.

La 2 decembrie dimineața, invitat de înaltul consilier E. Meckel, delegatul român a participat la serviciul divin din Biserica Sfânta Maria, catedrala cea mare,

veche de 700 de ani. A asistat la slujbă și Prof. Ștefan Juhasz, venit să țină conferințe la Halle.

Prevenit de Federația Bisericilor Evanghelice, Prof. Dr. J. Irmscher, directorul Institutului de Arheologie din Academia de Științe din Berlin, a invitat pe delegatul român la o întâlnire (3 decembrie) cu care prilej s-au discutat elemente din planul de publicații al celor două Comisii ale Academiei pentru colecțiile de texte de care a fost vorba mai sus, au trecut în revistă unele publicații clasice («Helikon») și congrese internaționale de specialitate (București, Madrid) etc.

S-a vizitat parțial Muzeul Pergamon, Universitatea Humboldt, Opera de Stat, Biblioteca de stat germană, Domul, diverse monumente.

*

Din lucrările Grupei de lucru «Grija pentru pace în Europa» și din atmosfera generală din timpul lor, se poate deduce că, în linii mari, raporturile dintre Est și Vest s-au îmbunătățit.

Delegatul Bisericii Ortodoxe Române a adus contribuții variate de fond la promovarea lucrărilor, prezidând subcomisia teologică, participând activ la cea de recomandări și luând cuvântul în plenare.

Pr. Prof. IOAN G. COMAN

LUCRARILE SECRETARIATULUI INTERNAȚIONAL AL CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE

Între 5 și 7 decembrie 1973, s-au desfășurat la Praga lucrările Secretariatului Internațional al Conferinței Creștine pentru Pace.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat la aceste lucrări P. C. Pr. Ilie Georgescu, consilier patriarhal, membru în Secretariat. Lucrările au constat într-o analiză a activității desfășurate de Conferință în cursul întregului an și s-au făcut recomandări și programări pentru unele acțiuni viitoare. S-a scos în evidență interesul crescând pe care îl manifestă creștini și organizații bisericești din diferite țări față de activitatea Conferinței și modul în care Conferința colaborează cu alte organizații internaționale cu același profil.

Dintre acțiunile mai importante la desăvârșirea cărora a activat și Conferința Creștină pentru pace s-a menționat contribuția adusă la organizarea și buna desfășurare a lucrărilor Congresului Mondial al Forțelor Păcii, desfășurat la Moscova în ultima decadă a lunii octombrie.

Delegatul român a precizat în repetate rânduri modul în care contribuie Biserica Ortodoxă Română la efortul general pentru apropiere și cooperare intercreștină, în scopul realizării unui climat de destindere, bunăînțelegere și pace între creștinii de pretutindeni, contribuție la efortul general de instaurare a destinderii și climatului de pace în lumea întreagă.

Pr. ILIE GEORGESCU

C R O N I C Ă

Vineri, 9 noiembrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe studentul olandez Lamfers Willem Johan, aparținând confesiunii reformate din Olanda, venit în țara noastră pentru a urma cursurile Institutului teologic din Sibiu, ca bursier al Patriarhiei Române.

Marți, 13 noiembrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe P. C. Pr. Vasile Ștefan, parohul bisericii ortodoxe române din Baden-Baden, venit în țară în interes de serviciu.

Vineri, 16 noiembrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Pastorul Paul Abrecht, de la Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Geneva, aflat în vizită în țara noastră, însoțit de P. C. Pr. Prof. Ioan Bria, reprezentantul Patriarhiei Române la Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Geneva.

Au fost de față și PP. SS. Episcopi Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, și Roman Ialomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Miercuri, 21 noiembrie 1973, după-amiază, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a primit pe Fratele Guillaume, de la Taizé-Franța, venit într-o scurtă vizită în țara noastră. Acesta a prezentat un mesaj scris din partea Superiorului de la Taizé, Rev. Roger Schultz.

Miercuri, 28 noiembrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit pe Mgr Georges Leclercque, secretarul general al Federației Universităților Catolice din Franța.

Au fost de față : P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și Pr. Secretar N. Cazacu.

S-au discutat probleme privind bunele relații dintre Universitățile catolice și cele ortodoxe, schimburi de studenți, vizite de profesori și de ierarhi etc. S-a amintit de Conferința de la Salamanca — Spania, unde au fost și delegații Bisericii Ortodoxe Române. Oaspetelui i s-au oferit : albume, o icoană și broșuri.

Vineri, 30 noiembrie 1973, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a luat parte la ședința de deschidere a Marii Adunări Naționale, ca invitat, împreună cu P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal.

Vineri, 14 decembrie 1973, la orele 11, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit pe Dl. Russell, secretarul general al Uniunii Baptiste din Anglia și pe Dl. Dr. Ronald Goulding, secretar general asociat al Alianței Mondiale Baptiste.

Au fost de față P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și Dl. Rus. Remus, translator.

DIN VIAȚA COMUNITĂȚILOR ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE

EPISCOPIA MISIONARĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN AMERICA

În cele ce urmează prezentăm pe scurt cuprinsul revistei «Credința», nr. 11, 1973

Hotărîri ale Consiliului Eparhial

Miercuri, 14 noiembrie, în ședința Consiliului Eparhial care a avut loc în Detroit, s-au hotărît următoarele:

— Înființarea, la Montreal, a unei parohii sub jurisdicția Episcopiei și cumpărarea unui locaș pentru oficierea slujbelor religioase. Parohia avea hramul «Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava».

— S-a hotărît ca misiunea parohială «Sfântul Dumitru» din Winnipeg, Manitoba, Canada, să fie transformată în parohie și să se cumpere o proprietate bisericească pe numele acesteia.

— Apreciind frumoasa activitate a doctorandului Ichim Dumitru, magistrul în teologie al Seminarului teologic din Princeton, Consiliul Eparhial l-a numit misionar în serviciul parohiei din Kitchener.

— S-a reactualizat hotărîrea Congresului pentru înființarea unui oficiu Eparhial al Episcopiei în Canada, la Catedrala «Sfântul Gheorghe» din Windsor.

O altă știre informează că la 5 noiembrie au început lucrările de restaurare la catedrala «Sfânta Treime» din Detroit, care avusese de suferit în urma unui incendiu. În urma lucrărilor executate, biserica este în prezent complet restaurată.

Revista cuprinde de asemenea însemnări despre festivitățile ce au avut loc, în ziua de 18 noiembrie 1973, la parohia «Învierea Domnului» din Hamilton, Ontario, când, în urma îndeplinirii tuturor formalităților, această parohie a devenit proprietara definitivă a frumoasei biserici și a casei parohiale.

AȘEZĂMINTELE ORTODOXE ROMÂNE DE LA LOCURILE SFINTE

Viața bisericească la Așezămintele ortodoxe române de la Ierusalim, s-a desfășurat păstrînd tradițiile monahale și liturgice ale Bisericii Ortodoxe Române. La slujbe au participat atât personalul bisericii cît și enoriașii, pelerinii și turiștii care sînt cazați la Cămin, precum și alți români care trăiesc în Țara Sfîntă. Uneori vin chiar și străini care vor în mod special să asculte slujbele religioase în limba română.

De asemenea s-a oficiat slujba Te-Deum-ului cu prilejul sărbătorilor naționale și bisericești la Anul Nou și la aniversările de viața și activitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Deosebit s-a sărbătorit hramul bisericii, la 23 aprilie, în ziua de Sfîntul Gheorghe.

În cadrul relațiilor interortodoxe, remarcăm participarea superiorului acestor Așezăminte, P. Cuv. Arhim. Lucian Florea, la slujbele altor Biserici Ortodoxe. Astfel a participat și a oficiat, ca invitat al Patriarhiei Ierusalimului, la slujbele sărbătorilor mari care au avut loc la biserica Sfântului Mormint, la Betleem, pe Muntele Tabor, în Betania, precum și la alte biserici și mănăstiri ortodoxe din Israel.

Sîmbătă 26 mai, Reprezentanța Patriarhiei Române din Ierusalim a primit vizita Prea Fericitului Patriarh Maxim al Bulgariei, cu care prilej P. Cuv. Arhim. Lucian Florea a ținut un cuvînt de bun sosît prezentînd apoi istoricul Așezămîntului românesc de la Locurile Sfinte. În cuvîntarea de răspuns, Prea Fericitul Patriarh Maxim a apreciat viața și organizarea Bisericii Ortodoxe Române sub conducerea Prea Fericitului Patriarh Justinian. P. Cuv. Arhim. Lucian Florea a luat parte atît la primirea oficială de la aeroport, la slujbele oficiate la Locurile Sfinte, cît și la recepțiile oferite cu această ocazie de către Patriarhia Ierusalimului și de către alte oficialități bisericești și de Stat.

În scopul de a grupa pe românii ortodocși din aceste regiuni în jurul Așezămîntelor ortodoxe românești de la Ierusalim, P. Cuv. Arhim. Lucian Florea a organizat ședințe cultural-naționale, meditații, în cadrul cărora s-au prezentat diafilme cu aspecte din viața Bisericii și din țara noastră.

Ca și alte comunități ortodoxe române de peste hotare, în scopul de a face cunoscută activitatea sa în rîndul credincioșilor ortodocși români de pe aceste meleaguri, Reprezentanța Patriarhiei Române la Locurile Sfinte editează semestrial, începînd cu anul 1973, publicația «Învierea».

În cadrul relațiilor cu celelalte confesiuni creștine P. Cuv. Arhim. Lucian Florea a asistat, ca invitat, la anumite slujbe festive cu prilejul unor festivități organizate de Bisericile: Catolică, Necalcedoniene, Anglicană, Protestante.

În ziua de 21 iulie 1973 Așezămintele românești de la Ierusalim au avut ca oaspeți delegația Bisericii Etiopiene condusă de Prea Fericitul Patriarh Teofil.

Activitatea ecumenică desfășurată de Reprezentanța Română la Ierusalim s-a concretizat și în legăturile cu celelalte două mari religii: mozaică și musulmană.

În calitate de reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române și membru al Asociației «Fraternitatea de cercetări teologice-ecumenice», din Israel, P. Cuv. Arhim. Lucian Florea a participat, în cursul anului 1973, la diferite conferințe organizate de această asociație.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN SOFIA

Aniversarea a 50 de ani de la sfințirea bisericii ortodoxe române «Sfînta Treime» din Sofia.

Printre locașurile de cult ale Bisericii Ortodoxe Române de peste hotarele patriei se numără și biserica ortodoxă română din Sofia. Ideea construirii acestui sfînt locaș aparține unor români-macedoneni sau «aromâni», nucleu încheșat încă la 1850, format din aromânii veniți în Sofia din localitățile Gopeș, Moloviște, Grușevo, Bitolia, Ohrida, Moscopole (Macedonia).

Piatra fundamentală pentru construcția bisericii a fost pusă la 4 mai 1905, iar lucrările au fost terminate în 1908. Din cauza războaielor din 1912—1913 și 1916—1918, biserica nu a putut fi dată imediat cultului. Abia la 6 decembrie 1923 s-a făcut slujba

solemnă a tîrnosirii, în sobor arhieresc cu reprezentanți ai celor două Biserici ortodoxe surori, română și bulgară.

Monumentala biserică este construită în stilul brîncovenesc al secolului al XVII-lea, în formă de corabie, pictată în întregime, în stil bizantin, cu bogate ornamentații în «tempera» și «fresca». În timpul ultimului război mondial biserică a avut de suferit stricăciuni importante la turla centrală și în interior. Lucrările de restaurare au început imediat, după terminarea războiului, iar cheltuiala a fost suportată de către statul român.

De la sfințirea ei pînă azi, biserică ortodoxă română din Sofia a funcționat fără întrerupere cu următorii preoți-paroși trimiși de Patriarhia Română: Pr. Stelian Iliescu, Pr. Paraschiv Angelescu, Pr. Ion Runcu, Pr. Ioan Dorobanțu, Pr. Mihail Grosu, Pr. Ioan Cristea și în prezent Pr. Alexandru Munteanu. Pentru perioade mai scurte a slujit Ierom. Eufrosin Buga, fiind încadrat în post de cîntăreț, iar ca diacon a slujit Ioan Iufu. Postul de cîntăreț, a fost ocupat multă vreme cu multă cinste și competență de către învățătorul aromân Petre Iufu.

Împlinindu-se 50 de ani de la sfințirea bisericii ortodoxe române «Sfînta Treime» din Sofia, evenimentul a fost sărbătorit după cuviință, în mod deosebit.

La acest important popas duhovnicesc, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a delegat ca reprezentanți ai Patriarhiei Române pe P. C. Pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale și P. C. Diac. Ioan Bănățeanu, secretar-șef al Institutului teologic din București.

Vineri 7 decembrie 1973, delegații au fost întâmpinați la aeroportul din Sofia de P. C. Pr. Al. Munteanu, parohul bisericii ortodoxe române din Sofia, împreună cu Dl. Consilier parohial Alexe Calciu, precum și de P. C. Pr. Metodie Milcev, consilier patriarhal al Bisericii Ortodoxe Bulgare. Din partea Ambasadei Române la Sofia a fost de față Dl. Consul Stelian Dăscălescu.

Sîmbătă 8 decembrie, la orele 9 delegații Bisericii Ortodoxe Române au fost primiți, împreună cu P. C. Pr. Al. Munteanu la Ambasada română din Sofia, de către Dl. Ambasador Trofin Simedrea.

În aceeași zi, la orele 18, la biserică ortodoxă română din Sofia, s-a oficiat slujba vecerniei și a privegherii de către Pr. Ioan Gagiu, Pr. Alexandru Munteanu, Pr. Anatolie Balacev, spiritual al Academiei teologice a Bisericii Ortodoxe Bulgare și Diac. I. Bănățeanu, la strană dînd răspunsurile doctorandul Marcel Manole, cîntăreț al Bisericii.

Duminică 9 decembrie, slujba sfîntei liturghii a fost săvîrșită într-un cadru festiv, de un sobor alcătuit din: Pr. Ioan Gagiu, Pr. Alex. Munteanu, Pr. D. Tomor (de la biserică bulgară «Sfînta Nedelea» din Sofia), Pr. D. Penev (de la biserică bulgară «Cuvioasa Paraschiva» din Sofia), Pr. Anatolie Balacev și diaconii: Vasile Veleanov de la Patriarhia Bulgară (care a slujit mai mult în limba română) și I. Bănățeanu. La strană a dat răspunsurile doctorandul Marcel Manole. Corul bisericii a fost condus de dl. Nicolae Ribarov.

Au fost prezenți la slujbă: P. Cuv. Arhimandrit Dometian, secretarul Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare și P. C. Metodie Milcev, consilier patriarhal al Bisericii Ortodoxe Bulgare, șase profesori de la Academia teologică a Bisericii Ortodoxe Bulgare, precum și numeroși credincioși.

De asemenea, au fost de față reprezentanți ai Ambasadei române la Sofia, Dl. D. Todorov, reprezentant al Comitetului treburilor bisericești din R. P. Bulgaria etc.

După sfânta liturghie s-a făcut parastas pentru ctitori și pentru slujitorii decedați ai bisericii.

Au urmat cuvântările. A vorbit mai întâi *P. C. Pr. paroh Alexandru Munteanu*, care a exprimat calde mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh pentru grija pe care o poartă acestei biserici manifestată prin ajutoarele acordate și prin faptul că a vizitat de trei ori pînă acum această biserică și pe credincioșii ei. *P. C. Sa* a făcut apoi un istoric al înființării acestei biserici, evidențind dragostea pe care o manifestă credincioșii ortodocși români pentru acest așezămînt ortodox. În încheiere, *P. C. Pr. Alexandru Munteanu* a mulțumit tuturor celor prezenți pentru participare și pentru prețuirea pe care o arată bisericii române din Sofia, care a împlinit 50 de ani de existență și care s-a dovedit atît de folositoare pentru păstrarea credinței, limbii și tradițiilor ortodoxe române.

A vorbit apoi *P. Cuv. Arhimandrit Dometian*, secretarul Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare, care a subliniat legăturile vechi dintre Biserica Ortodoxă Bulgară și Biserica Ortodoxă Română, precum și bunele relații actuale dintre Întîistătătorii celor două Biserici Ortodoxe. La sfîrșit, Prea Cuvioșia *Sa* a înmînat Prea Cucernicului paroh Alexandru Munteanu ordinul «Sfîntul Ioan de Rila», clasa a II-a, din partea Prea Fericirii Sale Patriarhul Maxim, pentru activitatea pe care o desfășoară în ceea ce privește păstrarea și dezvoltarea prieteniei dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Bulgară.

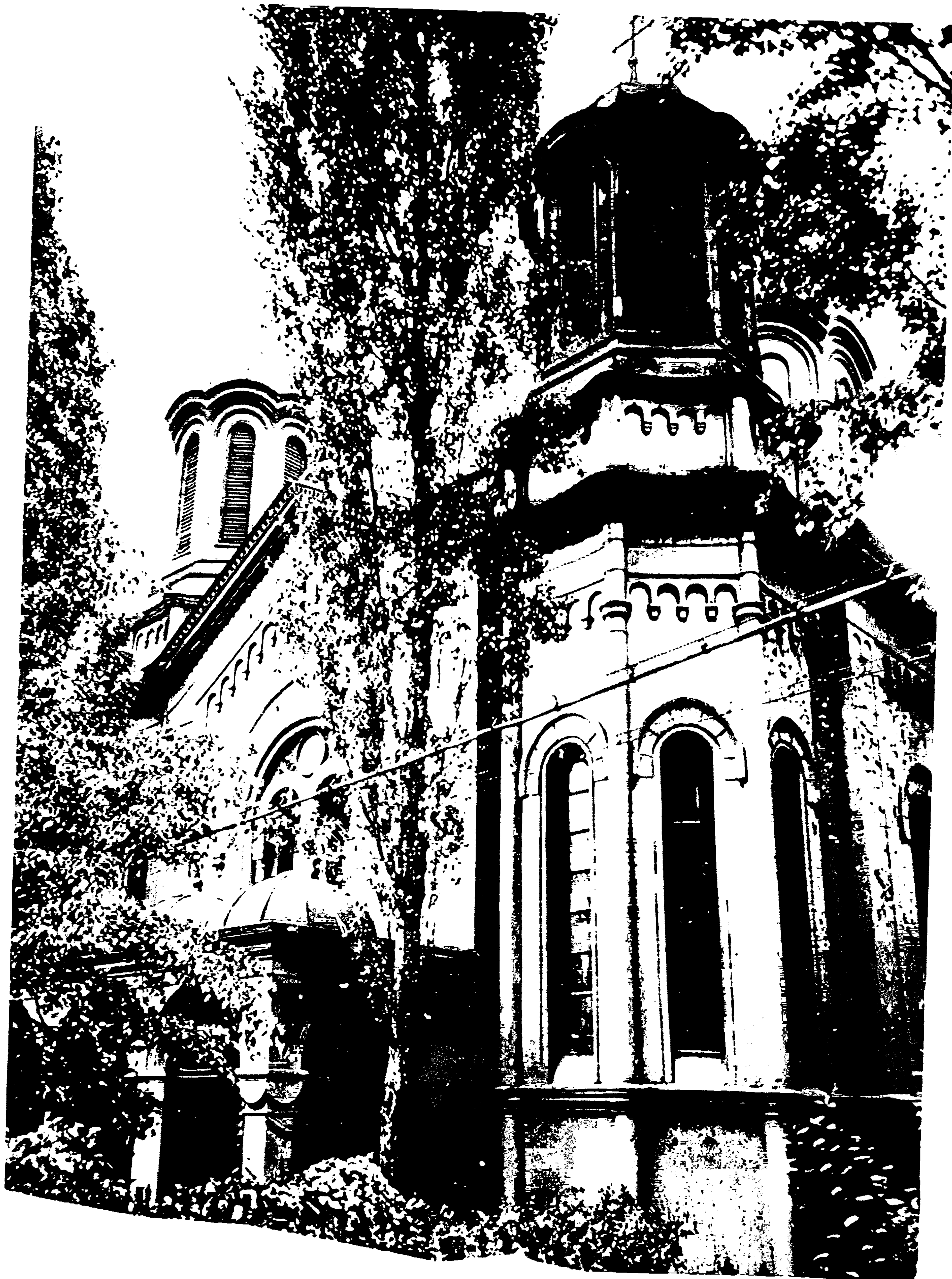
A vorbit apoi *P. C. Pr. Ioan Găgiu*, directorul Administrației Patriarhale a Bisericii Ortodoxe Române, subliniind bucuria pe care o trăiește Biserica Ortodoxă Română cu prilejul acestui fericit popas aniversar. *P. C. Sa* a transmis credincioșilor binecuvîntări din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și urări calde ca această biserică să rămînă mai departe vatră duhovnicească de mărturisire a credinței străbune și păstrătoare de grai, de gînd și simțire românească.

În continuare *P. C. Sa* a vorbit despre grija pe care Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh, o are pentru românii ortodocși de pretutindeni, menționînd toate comunitățile și parohiile ortodoxe române de peste hotare. A stăruit apoi asupra rostului pe care-l au aceste unități ale Patriarhiei Române în privința legăturilor de prietenie și colaborare cu diferitele Biserici și popoare în mijlocul cărora își desfășoară activitatea. A subliniat legăturile vechi și continui dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Bulgară, precum și legăturile dintre poporul român și poporul bulgar, amintind prietenia și bunele relații dintre cele două Biserici și popoare în prezent.

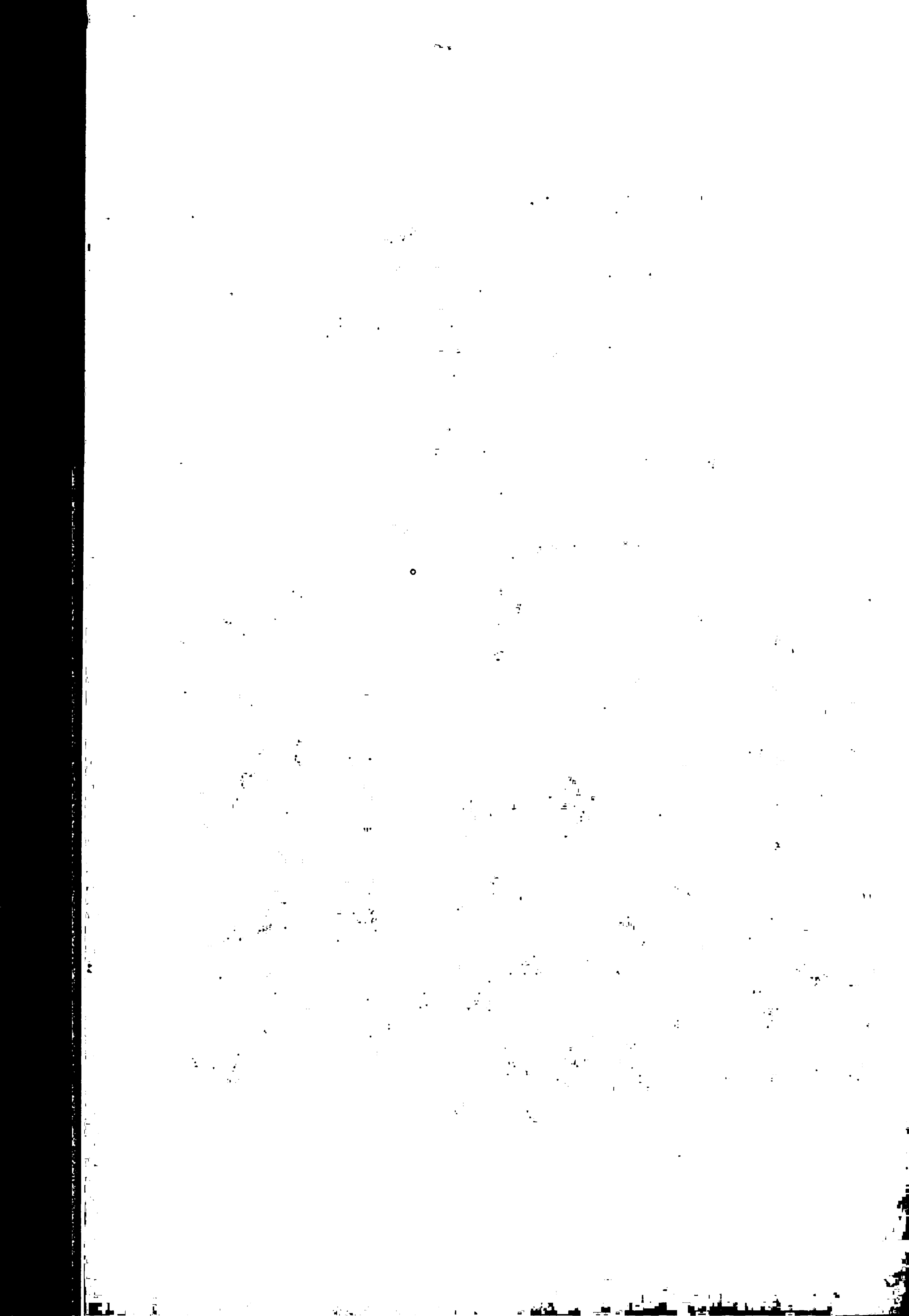
A vorbit, de asemenea, despre sprijinul și dragostea de care s-a bucurat biserica ortodoxă română din Sofia din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în timpul celor peste 25 de ani de cînd se află în fruntea Bisericii Ortodoxe Române și a asigurat pe toți cei prezenți că această ocrotire părintească va continua.

În încheiere, *P. C. Sa* a mulțumit tuturor celor ce au luat parte la acest popas aniversar: reprezentanților Patriarhiei Bulgare, reprezentanților Ambasadei române la Sofia, Comitetului treburilor bisericești de pe lîngă Ministerul Afacerilor Externe al R. P. Bulgaria, reprezentat prin Dl. Vicepreședinte D. Todorov, Academiei teologice

Biserica Parohiei ortodoxe române din Sofia, hramul
«Sfinta Treime»

a Bisericii Ortodoxe Bulgare, reprezentată prin șase profesori, corului condus de Dl. N. Ribarov și tuturor credincioșilor care au luat parte la această înălțătoare sărbătorire.

Din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh, P. C. Pr. Ioan Gagiu a împărțit apoi, ca distincție pentru activitatea lor, efigia făcută cu prilejul aniversării a 25 de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Patriarh și icoane, Prea Cucernicului paroh Alexandru Munteanu și consilierilor parohiei.

Într-o atmosferă de înălțătoare sărbătoare, slujba s-a încheiat cu un polihroniu pentru Patriarhii Bisericii Ortodoxe Română și Bulgară, pentru conducătorii popoarelor român și bulgar și pentru credincioșii care au luat parte la sărbătorire.

La ora 13,30 a avut loc o agapă la restaurantul «Bulgaria» din Sofia, la care au luat parte reprezentanți ai parohiei — slujitori, consilieri, episcopi și credincioși —, ai Ambasadei române la Sofia, ai Patriarhiei Ortodoxe Bulgare și ai Comitetului treburilor bisericești de pe lângă Ministerul Afacerilor Externe al R. P. Bulgaria.

În timpul mesei au vorbit, subliniind importanța acestei aniversări: P. C. Preot paroh Alexandru Munteanu; Dl. Consilier al Ambasadei române la Sofia Jean Beșchir; P. Cuv. Arhimandrit Dometian, secretarul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare, Dl. avocat Ignat Bănev, din partea credincioșilor ortodocși români din Sofia; Dl. Dimiter Todorov, vicepreședinte al Comitetului treburilor bisericești de pe lângă Ministerul Afacerilor Externe și P. C. Preot Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale a Bisericii Ortodoxe Române, care a mulțumit tuturor, în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, pentru cuvintele pline de admirație și prețuire rostite la adresa Bisericii Ortodoxe Române, a Întâistătorului ei, a membrilor Sfântului Sinod și a conducătorilor țării noastre. În numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, P. C. Sa a înmînat efigia aniversară a 25 de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian următorilor: P. Cuv. Arhim. Dometian, secretarul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare și P. C. Consilier Metodie Milcev, reprezentanții Prea Fericirii Sale Patriarhului Maxim la această sărbătorire; reprezentanților Ambasadei române la Sofia; D-lui D. Todorov vicepreședinte al Comitetului treburilor bisericești de pe lângă Ministerul Afacerilor Externe al R. P. Bulgaria; dirijorului corului și unor coriști mai vechi; celor șase profesori de la Academia teologică a Bisericii Ortodoxe Bulgare din Sofia, precum și unor credincioși. S-au distribuit de asemenea și icoane pentru o parte din cei prezenți.

Luni 10 decembrie, la orele 12, delegația Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu P. C. preot paroh Alexandru Munteanu a fost primită de Prea Fericitul Patriarh Maxim. P. C. Pr. Ioan Gagiu a transmis Prea Fericirii Sale salutări frățești și urări din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și i-a înmînat darurile trimise de Prea Fericirea Sa: o icoană a Sfinților Petru și Pavel, efigia aniversară aurită și o candelă de argint lucrată în filigran.

Prea Fericirea Sa a mulțumit călduros pentru urările trimise și pentru daruri și a transmis Prea Fericitului Patriarh Justinian urări pentru sărbătorile Nașterii Domnului și ale Anului nou, precum și unele daruri.

După-amiaza, în casa parohială au fost primite credincioasele din Comitetul parohial al Bisericii ortodoxe române din Sofia, precum și unele credincioase mai devotate parohiei. P. C. Pr. Ioan Gagiu le-a adresat un scurt cuvînt, în care le-a

adus mulțumiri pentru concursul dat bisericii și părintelui paroh Alexandru Munteanu. În numele Prea Fericitului Părinte Patriarh, le-a împărțit iconițe și cruciulițe și le-a făcut urări pentru sfintele sărbători ale Nașterii Domnului și Anului nou.

Sărbătorirea a 50 de ani de la sfințirea bisericii ortodoxe române din Sofia a creat o atmosferă de deosebită satisfacție pentru toți cei ce au luat parte la ea. Cu această ocazie s-a putut constata încă odată că Preotul Alexandru Munteanu desfășoară o activitate dintre cele mai lăudabile și reprezintă cu toată vrednicia Biserica Ortodoxă Română și pe Întâistătătorul ei pe lângă Patriarhia Bisericii Ortodoxe Bulgare. Credincioșii sînt strîns legați de biserica ortodoxă română din Sofia și participă cu însuflețire la slujbele ce se săvîrșesc în biserică. Între preot și între credincioșii parohiei și autoritățile bisericești și de stat sînt foarte bune raporturi.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN VIENA

Anul 1973 a fost un an de rodnice agonisiri pe tărîmul pastoral, cultural și misionar, izvorîte din simțirea curată a celor ce sînt legați de această vatră străbună.

Și în anul 1973 slujbele religioase s-au oficiat, cu regularitate în biserica «Învierea Domnului». La înfrumusețarea acestora o contribuție deosebită a avut-o corul parohiei sub bagheta neobositului și harnicului dirijor Ernst Jankowitsch.

După obicei, în ziua de Anul nou s-a oficiat tradiționalul Te-Deum cu polihroniu pentru conducerea de stat română și austriacă, pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și pentru membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, precum și pentru credincioșii parohiei și membrii coloniei române din Viena.

Aniversarea a 25 de ani de arhipăstorire a Prea Fericitului Patriarh Justinian a prilejuit o serie de festivități desfășurate în biserica română din Viena, Prea Fericitul Părinte Patriarh fiind considerat al doilea ctitor al acesteia.

La românii din Austria, încă de acum zece ani s-a statornicit un obicei, prin care parohia ortodoxă română din Viena a preluat asupra sa îndatorirea de a purta grijă de mormintele ostașilor români aflate în cimitirele din Tulln și Zwentendorf. Ca și în anii trecuți pelerinajul a avut loc în ziua de 10 iunie 1973, fiind organizat de Consiliul parohial în înțelegere cu Comitetul Coloniei, cu participarea a cca. 80 de enoriași. Atît la Tulln cît și la Zwentendorf s-au depus coroane de flori și s-a oficiat slujba parastasului, răspunsurile fiind date de corul parohiei. De fiecare dată preotul paroh a ținut o cuvîntare de evocare a vitejiei și a jertfei celor ce și-au dat sufletul departe de pămîntul țării lor pe care au apărat-o cu prețul vieții. Pelerinaj și slujbe de pomenire s-au făcut și la mormintele ostașilor români din cimitirul central din Viena.

Între acțiunile culturale trebuie amintită purtarea de grijă pentru apariția Almonahului parohiei, care, în anul 1973, s-a aflat la al 11-lea număr al apariției sale. De asemenea, Colonia română din Viena a continuat să editeze publicația trimestrială, cu conținut literar și cultural «Luceafăr nou».

În ziua de 3 mai în sala Sediului cultural din Viena a avut loc sărbătorirea poetului Eugen Jebeleanu, cu prilejul încununării sale de către Universitatea din Viena cu premiul pentru literatură «Gottfried von Herder».

În aceeași zi Colonia română din Viena a sărbătorit și împlinirea a 125 de ani de la Adunarea Națională de pe Cîmpia Libertății de lângă Blaj, din ziua de 3/15 mai 1848. Dl. Prof. Vasile Șerban de la Universitatea din Viena a conferențiat despre însemnătatea evenimentului.

În cadrul comemorării a 100 de ani de la moartea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, la Graz, în ziua de 1 iulie, a avut loc un bogat program artistic și cultural, în cadrul căruia s-a vorbit despre personalitatea fostului domnitor Alexandru Ioan Cuza, iar corul parohiei a susținut un concert de cîntece populare românești.

Sărbătorirea zilei de 23 August a avut loc în ziua de 26 august și a constat într-o manifestare cultural-artistică și oficierea unui Te-Deum. După Te-Deum a vorbit preotul paroh Prof. Gh. Moiescu care a evocat însemnătatea zilei de 23 August în viața poporului român.

În ziua de 17 septembrie, cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la moartea lui Gheorghe Lazăr, Pr. Prof. Gheorghe Moiescu a ținut o conferință în care a scos în evidență meritele activității dascălului transilvănean pentru cultura românească. La sfîrșitul conferinței au fost prezentate două filme documentare românești, după care a urmat tradiționala agapă.

În cadrul comemorării a 300 de ani de la nașterea învățatului domnitor român Dimitrie Cantemir, în ziua de 2 decembrie 1973, a avut loc festivitatea deschiderii unei expoziții retrospective documentare, menită să înfățișeze activitatea lui științifică. Despre personalitatea lui Dimitrie Cantemir a vorbit Dl. Emanoil Twardochlib.

Și în anul 1973 preotul Gh. Moiescu a participat la numeroase manifestări cu caracter interortodox și ecumenic, concretizate în vizite reciproce, participare la adunările culturale și religioase. Astfel, ca membru în Consiliul teologic al Fundației «Pro Oriente», P. C. Sa a luat parte la ședințele lunare și la simpozioanele și conferințele organizate de aceasta în cursul anului 1973 și a luat parte, ca invitat al Cardinalului Dr. Franz König, la recepțiile date de Arhiepiscopia Romano-Catolică din Viena.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN LONDRA

Și în anul care a trecut, activitatea preotului paroh și a cîntărețului bisericesc s-a desfășurat în bune condiții, cu rezultate dintre cele mai fructuoase pentru parohie.

Activitatea cultică s-a desfășurat cu regularitate în biserica «Sf. Dunstan» din Fleet Street. Alcătuit din persoane voluntare, corul bisericesc care funcționează la parohia din Londra, a dat răspunsurile de trebuință la slujbele oficiate în biserica «Sf. Dunstan» și a participat și la diferite servicii religioase ce au avut loc, la invitația unor credincioși ortodocși români în alte localități din Anglia.

Între eforturile depuse de preotul paroh și cîntărețul bisericesc în vederea consolidării parohiei și a grupării în jurul acesteia a cît mai mulți credincioși ortodocși români, se numără și vizitele periodice la domiciliul parohienilor.

La 24 ianuarie 1973, s-a sărbătorit într-un cadru festiv ziua unirii Principatelor Române. Au participat atît românii stabiliți în Anglia cît și prietenii englezi ai parohiei. După oficierea sfintei liturghii a urmat Te-Deum-ul convenit și programul festiv ce a cuprins poezii și cîntece patriotice în interpretarea corului parohial. După po-

lihroniu, Dl. H. Mc. Cormick membru în Consiliul parohial, a rostit o cuvîntare în care a reliefat importanța acestui eveniment istoric.

Ziua de 9 mai a constituit un nou prilej de aniversare festivă, atît pe plan bisericesc cît și național. După Te-Deum, a fost prezentat un program de poezii și coruri patriotice, iar Dl. Nicolae Mihăiță a rostit o cuvîntare ocazională.

Ziua de 23 August a constituit un nou prilej de sărbătoare pentru parohia ortodoxă română din Londra. S-a oficiat un Te-Deum și a fost prezentat un program artistic. Cuvîntarea ocazională a fost rostită de Dl. Valer Tiplic, vicepreședintele Consiliului parohial.

În seara zilei de 27 octombrie, într-o sală închiriată în mod special, s-a organizat o «reuniune românească». Au fost prezente cca 160 de persoane. Corul parohiei a prezentat un frumos program de cîntece populare și naționale românești și s-a organizat un bufet cu mîncăruri românești.

Pentru nevoile religioase ale credincioșilor ca și pentru a-și face cunoscută activitatea în rîndul celorlalte confesiuni din Anglia, parohia a publicat și în anul 1973 *Almanahul «Altarul»*.

Activitatea de reprezentare a Bisericii a constat în participarea sau ținerea unor conferințe ca răspuns la invitații primite de la reprezentanți ai Bisericii Anglicane sau ai altor confesiuni religioase din Anglia, precum și din partea unor instituții și organizații cu caracter laic. Astfel, P. C. Pr. Lucian Gafton a participat la slujba ecumenică din 24 ianuarie, oficiată în biserica «Sf. Dunstan — Stephney», cu prilejul săptămîinii de rugăciune pentru unitate creștină. De asemenea, P. C. Sa a făcut parte din delegațiile care au reprezentat Biserica Ortodoxă Română la Conferința Comisiei doctrinale pananglicano-panortodoxe de la Oxford (7—12 iulie 1973) și la Simpozionul ortodoxo-cistercian de la Oxford (26—31 august 1973).

CAPELA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN BADEN-BADEN

Ca și în ceilalți ani, și în anul 1973 P. C. Pr. Vasile Ștefan, parohul capelei a depus o muncă susținută pentru ca acest așezămînt românesc să aibă rezultate dintre cele mai frumoase, în diversele laturi ale activității sale.

Slujbele religioase s-au săvîrșit cu regularitate în toate duminicile și sărbătorile de peste an, în afară de cazurile cînd preotul paroh a avut obligații de participare la festivități religioase sau reuniuni teologice ori ecumenice.

Biserica a fost deschisă permanent și a fost vizitată de numeroși turiști români, în trecere prin acest oraș, și mai ales de turiști străini. Preotul paroh le-a stat la dispoziție, dînd explicațiile necesare cu privire la biserică și Patria noastră, la doctrina și cultul Bisericii noastre, la poziția noastră față de Mișcarea ecumenică etc.

Din activitatea culturală a preotului paroh amintim organizarea bibliotecii parohiale, care cuprinde cărți teologice, revistele centrale și mitropolitane ale Patriarhiei Române, precum și diverse reviste teologice străine.

Activitatea ecumenică a preotului paroh a constat în cultivarea bunelor relații cu autoritățile bisericești din Republica Federală Germania și cu alte culte religioase din acea țară, P. C. Sa participînd la diferite simpozioane, conferințe etc., făcînd cunoscută poziția Bisericii Ortodoxe Române în problemele discutate.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN STOCKHOLM

«Candela», publicație religio-culturală a parohiei ortodoxe române din Suedia, nr. 3/1973.

Numărul de față înfățișează pe copertă biserica «Sfinții Trei Ierarhi» din Iași.

În paginile revistei P. C. Pr. Prof. Ene Braniște semnează articolul intitulat *Insemnătatea sfintei liturghii pentru viața creștină*. Referindu-se la valoarea și însemnătatea acestei slujbe autorul remarcă faptul că sfânta liturghie este centrul încoronării și desăvârșirii tuturor celorlalte slujbe ortodoxe.

Urmează articolul P. C. Pr. Dumitru Bodale, intitulat *Glasul conștiinței* care este o remarcabilă apologie a ascultării de îndemnul bun și sfânt al conștiinței.

Pr. Prof. Dr. Alexandru Ciurea face un scurt «popas» asupra vieții și activității ilustrului cărturar român Gheorghe Lazăr — la împlinirea unui veac și jumătate de la moartea sa.

După poezia preotului Nicolae Lungu, intitulată *Sub patrafir*, este publicat în limba română și în cea suedeză *Regulamentul de organizare și funcționare a parohiei ortodoxe române din Suedia*, regulament care a fost alcătuit și însușit de Consiliul parohial în ședința din 25 iunie 1972.

În partea intitulată «Scrisori despre «Candela» sînt consemnate aprecierile cu privire la această publicație, ale Mitropolitului Nicolae al Banatului, ale profesorilor Alf Lombard și Dr. C. G. Săndulescu.

Rubrica «Din activitatea parohiei» redă, la început, slujbele oficiate de P. C. Pr. Alexandru Ciurea la capela din Huddinge-Stockholm și la Jönköping, filiala principală a parohiei ortodoxe române din Suedia, precum și întîlnirile întreținute cu românii din Stockholm, Jönköping, Götteborg și din alte localități.

Pe linia activității ecumenice este amintită participarea preotului paroh, între 31 august — 3 septembrie 1973, la serviciile ecumenice care s-au ținut la Uppsala sub denumirea de «Kyrkodugarna i Uppsala» (Zilele bisericești de la Uppsala). La 2 septembrie 1973, Pr. Alex. Ciurea a participat la serviciul ecumenic de la Skausen care a avut ca deviză: «Iisus Hristos speranța noastră comună».

La Rubrica «Activitatea parohiei oglindită în ziarele și revistele bisericești suedeze» sînt amintite unele aprecieri ale presei suedeze privind atât Biserica Ortodoxă Română cît și parohia ortodoxă română din Suedia.

La rubrica «Recenzii», Dl. Sandu Ștefan face o prezentare a lucrării lui Christofer Klasson «Orodoxa Kyrkan», Uppsala, 1973.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN PARIS

Spicuri din revista «Vestitorul», nr. 15—16/1973.

În primele pagini este publicată pastorală de Crăciun a P. S. Episcop Teofil Ionescu, care scoate în evidență faptul că Nașterea Domnului este pentru toți creștinii un model de smerenie, supunere și ascultare față de voia lui Dumnezeu. Nașterea Mîntuitorului înseamnă renașterea la o viață nouă, la o viață de pace și liniște sufletească. În încheierea pastoralei P. S. Sa spune: «Să iubim țara și neamul căruia aparținem, pe care să le reprezentăm cu cinste în țara prietenă și primitoare unde trăim. Să fim credincioși Bisericii noastre strămoșești asemenea fraților și părinților noștri din Patria noastră iubită».

Buchet din «Florile dalbe», semnat de N. B., redă frumusețea colindelor românești, care înveșmîntează într-o haină plină de sensibilitate adîncă spiritualitate a poporului nostru.

În articolul intitulat *Unire* se reliefează importanța actului istoric de la 1 Decembrie 1918, considerînd că acest eveniment nu e numai realizarea unei unități teritoriale, ci și a unei uniri spirituale a poporului nostru.

U. I., în articolul său *Unde este adevărul*, consideră că Iisus Hristos este scopul vieții noastre, calea pe care trebuie să mergem și sensul vieții noastre. Și fiindcă adevărul e Unul singur, iar Biserica Ortodoxă Română, în comuniune frățească cu Biserica Universală, e în slujba Acestor, cei ce lucrează împotriva ei vor păgubi, fiindcă se abat de la calea cea dreaptă.

O. R., în articolul *România de azi*, publică impresiile plăcute pe care le-a lăsat în sufletul său vizita făcută în țară.

După cîteva colinde de Crăciun și Anul nou, publicate de Octav Barbu și poeziile lui Theovid și P.S.T., intitulate *Scrisoarea lui Moș Crăciun* și respectiv *Lumea de altădată*, urmează poezia semnată de Ierod. Ioanichie Bălan intitulată *Rugăciune*.

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN MELBOURNE

În anul ce s-a încheiat, activitatea parohiei s-a desfășurat în bune condiții și cu rezultate din cele mai frumoase. Astfel, în vederea rezolvării unor probleme interne ale parohiei, Comitetul parohial a ținut șase ședințe, iar Adunarea generală două.

Slujbele s-au oficiat, ca și anul trecut, în biserica anglicană din Melbourne, 63 Queensberry, St. Carlton, care a fost înzestrată de Patriarhia Română cu icoane pentru catapeteasmă și cu toate icoanele praznicale, cu cărți și obiecte de cult.

Începînd cu luna ianuarie 1973, parohia editează publicația «Altarul străbun» din care pînă în prezent au apărut șase numere.

Între acțiunile de grupare a românilor în jurul parohiei amintim sărbătorirea Crăciunului și a Anului nou.

Cu mult fast au fost sărbătorite zilele naționale de 24 ianuarie și 9 mai, cînd s-au ținut cuvîntări ocazionale însoțite de programe artistice.

În cadrul activității pastorale, preotul Dumitru Găină a căutat să stabilească contacte cu cît mai mulți români credincioși ortodocși din Australia, în special cu cei din Sydney și Adelaide unde a oficiat de mai multe ori slujbele religioase.

O primă urmare pozitivă a acestor vizite este înființarea, la 18 martie 1973, a parohiei ortodoxe române «Sfînta Maria» din Sydney și alegerea unui Comitet parohial în frunte cu Dl. Iulius Morgan. După această dată preotul Dumitru Găină a slujit la Sydney o dată pe lună, într-o biserică presbiteriană. Comitetul parohial din Sydney a ținut patru ședințe, a organizat o reușită seară românească (18 august) și o serbare cîmpenească.

De asemenea, la 4 noiembrie 1973, s-a înființat parohia ortodoxă română «Sf. Nicolae» din Adelaide, cînd s-a ales pe o perioadă de patru ani un Comitet în frunte cu Dl. Cristian Drăghicescu.

Ca reprezentant al Patriarhiei Române, preotul Dumitru Găină a promovat legături de bună colaborare cu Bisericele Ortodoxe surori din Australia, precum și cu Biserica Anglicană și cu cea Presbiteriană.

Pentru a lua contact direct cu viața Bisericii Ortodoxe Române și cu realizările din Patria noastră, la 25 mai 1973, un grup de 28 de români, condus de P. C. Pr. Dumitru Găină a venit în țară. Parte din aceștia au participat la festivitățile prilejuite de cea de-a 25-a aniversare a întronizării Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

VICARIATUL ORTODOX ROMÂN DIN R. S. F. IUGOSLAVIA

Spicuri din publicația bianuală «Credința».

Numărul 1 pe anul 1973 al publicației «Credința» se deschide cu articolul P. C. Vicar Prot. Aurel Uroș, intitulat *Fiul Omului — Fiul lui Dumnezeu*. Referindu-se la întruparea Fiului lui Dumnezeu autorul remarcă faptul că pentru toți venirea lui Dumnezeu în lume, luînd chip asemenea nouă, prin naștere minunată, a fost greu de înțeles, chiar și de cei din preajma Sa. Abia după înviere, ucenicii și femeile mironosițe s-au convins de dumnezeirea Fiului Omului.

P. C. Vicar Prot. Aurel Uroș, în articolul *Omagiu Prea Fericirii Sale Patriarhului Justinian*, consideră ziua de 6 iunie 1948, ziua înscăunării Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian ca zi providențială și piatră de hotar pentru Ortodoxia românească. După ce face o scurtă biografie a vieții Prea Fericirii Sale, autorul aduce elogii activității și dăruirii cu care acesta a slujit Biserica Ortodoxă Română în cei 25 de ani de arhipăstorire.

Sub semnătura Diac. Prof. Silviu Anuichi este publicat articolul *Mitropolitul Andrei Șaguna*, de la a cărui moarte s-a împlinit un veac, la 25 iunie 1973.

În cadrul știrilor de la parohii, este consemnat primul examen pe anul 1973, pentru cîntăreți bisericești ținut la data de 8 martie și instalarea la 11 martie, a preotului Teodor Miclea, secretarul Asociației Clerului Ortodox român din acel Vicariat, ca paroh la Uzdin.

Numărul 2/1973 al revistei începe cu articolul P. C. Pr. Vicar Aurel Uroș, intitulat *Mărire lui Dumnezeu — oamenilor pace!* Noaptea sfîntă a nașterii lui Hristos aduce o nouă eră în lume, o eră de pace și înfrățire, cînd Soarele dreptății, adevărului și iubirii va străluci pentru toți cei ce au trăit pînă atunci în robia întunecată a păcatului.

Prot. Iuliu Zgîrcea, în articolul intitulat *Spre unificarea calendarului*, face cîteva considerații pe marginea străduinței creștinilor de astăzi, în vederea unificării calendarului.

Revista publică și unele articole de zidire sufletească pentru credincioșii din acel Vicariat.

«Calendarul bisericesc» editat de Vicariatul ortodox român din R. S. F. Iugoslavia.

Pe copertă este înfățișată frumoasa biserică din Glogoni cu hramul «Adormirea Născătoarei de Dumnezeu» zidită în anul 1911.

În partea calendaristică sînt publicate cîteva îndrumări tipiconale și date privind organizarea Vicariatului.

Urmează rubrica «*Parohiile noastre*» unde sînt înfățișate parohiile românești din Glogoni și Iabuca.

În partea ultimă a Calendarului, intitulată «*Partea duhovnicească*», sînt inserate cîteva articole de zidire sufletească, din care amintim :

Cea dintîi datorie a credinciosului, un scurt extras din «Învățătura de credință creștină ortodoxă», ne arată că datoria creștinului este de a căuta adevărul care duce la mîntuire, și care se găsește în Biserică.

Sînt rediate în continuare texte din cunoscute cărți de spiritualitate creștină, care subliniază faptul că în viață, creștinul trebuie să se călăuzească după principiile moralizatoare ale Sfintei Evanghelii.

VICARIATUL ORTODOX ROMÂN DIN R. P. UNGARĂ

Vicariatul ortodox român din Gyula, organizat în această formă la 27 martie 1946, este condus de P. C. Pr. Petru Mîndruțău. Credincioșii acestui Vicariat sînt organizați în 19 parohii și două filii, cu 20 de posturi de preoți. Vicariatul numără 15 biserici și patru capele.

În pastorația desfășurată de preoții Vicariatului, s-a ținut seama de rolul important al prezenței preotului în mijlocul enoriașilor. Deși s-a resimțit lipsa de cadre preoțești totuși datorită zelului preoților care funcționează, s-a putut asigura în mare parte, și administrația parohiilor vacante, prin vizite și slujbe periodice la majoritatea acestor unități.

Pentru desfășurarea vieții religioase a credincioșilor români din unele parohii aparținînd Vicariatului ortodox român din Gyula s-au organizat periodic misiuni religioase. Cu ocazia acestora se săvîrșește sfînta liturghie și alte slujbe religioase, se rostesc predici și cateheze iar credincioșii se împărtășesc. Astfel de zile misionare s-au organizat la parohia Bătania, la parohia Elek și la alte parohii, în special cu ocazia hramului bisericilor respective.

Un eveniment important din viața bisericească a Vicariatului ortodox român din Gyula este sfîntirea bisericii din Micherechink, în ziua de 14 septembrie, după reconstrucția acesteia.

Între acțiunile de ordin cultural se remarcă înființarea muzeului de la Centrul eparhial din Gyula, în al cărui inventar sînt înscrise numeroase obiecte și cărți de cult cu o deosebită valoare istorică și artistică, adunate de la parohii. Colecția muzeului cuprinde antimise, obiecte de cult, cărți de ritual, alte cărți de valoare ca : *Sicriul de aur* editat în 1683, *Chiriadromionul* din 1699, un *Antologhion* din 1707 și altul din 1741, precum și *Octoihul* lui Antim Ivireanul din 1712. Majoritatea cărților de aici au fost tipărite în tiparnița de la Rîmnic.

Tot în rîndul activității culturale poate fi considerată și grija acestui Vicariat de a pregăti cît se poate de temeinic pe viitorii candidați la preoție. Unii dintre acești candidați sînt înscriși la cursurile Institutului teologic din București, beneficiind de burse din partea Patriarhiei Române.

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE SURORI

PATRIARHIA ECUMENICĂ

CUVÎNTAREA MITROPOLITULUI IRINEU AL GERMANIEI, ARHIEPISCOP DE BONN ȘI EXARH AL PATRIARHIEI ECUMENICE PENTRU EUROPA CENTRALĂ LA SESIUNEA ECUMENICĂ A BISERICILOR ORTODOXE DIN R. F. GERMANIA. — Problema centrală a unei sesiuni a Bisericilor ortodoxe din R. F. Germania, organizată de către comisiile ecumenice ale Bisericilor catolice și evanghelice din Königstein (Taunus), a avut în vedere dezbaterea posibilităților întâlnirii dintre Bisericile răsăritene și cele apusene.

Arhiepiscopul Irineu din Bonn, mitropolitul Germaniei și exarhul grec al Patriarhiei Ecumenice pentru Europa Centrală, a declarat joi, 25 octombrie, în fața participanților la sesiunea că legăturile existente în Europa de Apus între creștinii din Orient și din Occident ar trebui să fie folosite într-un schimb mai intensiv.

Posibilitățile de studii pentru teologii ortodocși în R. F. Germania sînt acceptate desigur cu recunoștință, dar prin aceasta nu se creează «un pod pentru unire», a declarat el. În legătură cu aceasta, înaltul ierarh a accentuat că mai întîi ar trebui să se facă cunoscute fiecăruia evoluțiile diferite din sînul Bisericilor apusene și răsăritene. Pe cînd Bisericile apusene ar avea pecetea raționalismului din vremea iluminismului, Biserica răsăriteană și-ar fi păstrat simțul pentru contemplare.

PATRIARHUL ECUMENIC DIMITRIOS A VIZITAT VECHI LOCAȘURI CREȘTINE DIN TURCIA. — Într-o recentă vizită în afara părții europene a Turciei, Patriarhul ecumenic Dimitrios a vizitat locașuri creștine timpurii din Turcia centrală și din Pont, de-a lungul Mării Negre. Este prima călătorie pe care o face un patriarh ecumenic în aceste regiuni, de mai multe secole înapoi.

După cum se știe, Turcia este predominant musulmană, iar creștinii au devenit o minoritate de cînd Imperiul bizantin a fost cucerit în secolul al XV-lea de către turci. Creștinii sînt concentrați astăzi în jurul Constantinopolului, în partea europeană a țării și în Calcedon, pe malul asiatic.

Patriarhul Dimitrios a vizitat o catacombă a creștinilor din secolele I și II, din timpul persecuțiilor. El a văzut acolo biserici săpate în stîncă. Multe dintre frescele executate pe piatră au supraviețuit în ciuda eroziunii.

PATRIARHIA ANTIOHIEI

VIZITA FĂCUTĂ BISERICII ORTODOXE RUSE DE CĂTRE MITROPOLITUL MELETIOS AL ARGENTINEI. — Mitropolitul Meletios al Argentinei, de sub jurisdicția Patriarhiei Antiohiei, a vizitat între 18 august și 10 septembrie 1973 Biserica Ortodoxă Rusă.

Oaspetele a cunoscut viața religioasă din Moscova, Leningrad, Kiev, Harkov și Pskov, a vizitat Lavra Sfânta Treime-Sfântul Serghie, Mănăstirea Peciora din Pskov și unele parohii rurale. În zilele de duminică și sărbători a luat parte la celebrarea sfintei liturghii. Mitropolitul Meletios a slujit împreună cu Patriarhul Pimen al Moscovei și al întregii Rusii la lavra Sfânta Treime-Sfântul Serghie, cu ocazia sărbătorii Adormirii Maicii Domnului.

La 20 august, înaltul ierarh a fost primit de Mitropolitul Juvenalie, președintele Serviciului de relații externe. La recepție au mai participat: Arhiepiscopul Nicodim al Harkovului și al Bogodukovului; Episcopul Hrisostom de Zagorsk, locțiitorul președintelui Serviciului de relații externe; Arhimandritul Makarie, reprezentantul Bisericii Antiohiei la Moscova.

Mitropolitul Meletie a mai fost invitat de Patriarhul Pimen al Moscovei și al întregii Rusii la recepția dată cu ocazia praznicului Adormirii Maicii Domnului, la reședința patriarhală de la lavra Sfânta Treime-Sfântul Serghie și la recepția dată la reședința sa din Moscova cu ocazia zilei onomastice, la 9 septembrie.

Mitropolitul Meletios a vizitat sediul Bisericii Antiohiei din Moscova, unde Arhim. Makarie a dat o recepție în cinstea sa.

De asemenea, Mitropolitul Meletie a celebrat sfânta liturghie în biserica Sfântul Arhanghel Gavriil care aparține comunității antiohiene din Moscova.

PATRIARHIA MOSCOVEI

DIN HOTĂRÎRILE SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE RUSE. — În ședința sa, de la 2 iulie 1973, Sfântul Sinod permanent al Bisericii Ortodoxe Ruse, sub președinția Sanctității Sale Patriarhului Pimen luând în discuție problema reprezentanței Bisericii Ortodoxe Ruse la Consiliul Ecumenic al Bisericilor, a desemnat pe Prot. Vitalie Borovoi ca membru în Comitetul Central al Consiliului Ecumenic, iar ca membru al Comitetului de lucru al Comisiei «Credință și Constituție» — în locul Prot. Vitalie Borovoi — a desemnat pe Prot. Liverie Voronov, profesor la Academia duhovnicească din Leningrad.

Iar din hotărârile luate de Sfântul Sinod permanent, în ședința de la 7 august 1973, menționăm :

— În legătură cu raportul Comisiei sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești, Sfântul Sinod a hotărât ca să fie trimisă Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor o scrisoare din partea Sfântului Sinod (al cărei text a fost aprobat în ședință), în care, să se prezinte punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Ruse asupra conținutului documentului «Scrisoare către Biserici» adoptat de Conferința mondială pentru studierea temei «Mîntuirea astăzi», care a avut loc la Bangkok între 19 decembrie 1972 și 8 ianuarie 1973.

— A aprobat ca «satisfăcătoare» rezultatele celei de a treia întâlniri (4 și 7 iunie 1973, la Zagorsk) între teologii romano-catolici și teologii ortodocși ruși, și a apreciat continuarea acestor întâlniri teologice ca folositoare pentru slujirea de către Biserici a unității creștine, a păcii și dreptății în lumea contemporană.

— A aprobat rezultatele vizitării Bisericii Ortodoxe Ruse (între 15 iunie și 2 iulie 1973) de către Sanctitatea Sa Nicolae al VI-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei

și al întregii Africi ca rodnice pentru întărirea Ortodoxiei și a slujirii ei pentru unitatea creștină și pentru pacea între popoare.

— A luat act cu satisfacție de hotărîrea luată de Sfîntul Sinod ortodox extraordinar care a avut loc la Nicosia-Cipru, sub președinția Sanctității Sale Nicolae al VI-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi, prin care se declară «anticanonică și deci nulă și neavenită» «rezoluția a treia episcopi ciprioți» pentru depunerea Arhiepiscopului Macarios, pentru că exercită în același timp funcțiile de Întîistătător al Bisericii Ortodoxe a Ciprului și de președinte al Republicii Cipru. S-a subliniat totodată că în repetate rînduri Biserica Ortodoxă Rusă a exprimat un punct de vedere identic cu cel al acestui Sinod ortodox extraordinar.

— A desemnat pe Prot. Anatolie Kaznovețki, din Moscova, în funcția de conducător al reprezentanței Patriarhiei din Moscova la New York și al bisericii «Sfîntul Nicolae» din New York, în locul Prot. Matei Stadniuc, reîntors în patrie.

— A aprobat rapoartele : — asupra întîlnirii conducătorilor Consiliului Ecumenic al Bisericilor și ai Consiliului Conferințelor episcopale romano-catolice din Europa (30—31 ianuarie 1973); — asupra vizitării de către o delegație a Bisericii Ortodoxe Ruse a Uniunii Bisericilor Evanghelice din R. D. Germană și asupra discuțiilor ce au avut loc cu acest prilej (20—26 iunie 1973); — și asupra vizitării (între 12 și 23 iulie 1973) a Bisericii Ortodoxe Ruse de către o delegație a Consiliului ecumenic al Bisericilor din Olanda, sub conducerea Arhiepiscopului vechi-catolic de Utrecht, Marinus Kok.

SCRISOARE ADRESATĂ COMITETULUI CENTRAL AL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR DE CĂTRE SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE RUSE. — În conformitate cu hotărîrea Sfîntului Sinod permanent de la 7 august 1973, în legătură cu raportul Comisiei sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești, a fost adresată Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor o scrisoare, semnată de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și de membrii Sinodului permanent, precizînd punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Ruse asupra conținutului documentelor Conferinței mondiale a Comisiei Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru «Misiune Mondială și Evanghelizare», ținută la Bangkok — Tailanda (între 29 decembrie 1972 și 8 ianuarie 1973), dezbătînd tema «Mîntuirea astăzi».

După ce se precizează că învățătura despre mîntuire constituie însăși esența și punctul central al bunăvestirii creștine, și că «păstrarea și împlinirea acestui adevăr în toată puritatea și nealterarea lui constituie datoria sfîntă a tuturor creștinilor», indiferent care laturi ale învățăturii despre mîntuire sînt puse în discuție și indiferent de împrejurările în care au loc aceste discuții, — scrisoarea înfățișează caracterul pozitiv al unora din pozițiile precizate în «Scrisoarea către Biserici» și în alte documente adoptate de Conferința de la Bangkok, precum sînt :

a) Să nu ne mulțumim cu înțelegerea îngustă a mîntuirii ca purtare de grijă cu exclusivitate de binele personal, nesocotind împlinirea efectivă a poruncii despre iubirea aproapelui ;

b) Sublinierea necesității pentru creștini de a se dedica luptei nu numai împotriva păcatului din ei înșiși ci și împotriva păcatului din societate ;

c) Se exprimă hotărîrea ca creștinii, conștienți de înalta lor responsabilitate, să participe activ la înlăturarea nedreptății sociale, a discriminării rasiale, a nesocotirii demnității personale și a altor manifestări antiumane ;

d) Se recunoaște că mîntuirea înfăptuită de Mîntuitorul constituie principiul care unește pe oameni, înlesnind dialogul larg și rodnic și raporturi frățești între ei ; și că datorită acestui fapt creștinii pot colabora împreună cu ceilalți oameni pentru satisfacerea nevoilor lor, pentru ușurarea suferințelor omenești, pentru statornicirea dreptății sociale și a păcii.

În continuare sînt evidențiate unele poziții din documentele finale ale Conferinței, poziții cu care Biserica Ortodoxă Rusă nu poate fi de acord.

În primul rînd este regretabil că din «Scrisoarea către Biserici» lipsește cu totul precizarea țelului final al mîntuirii — viața veșnică în Dumnezeu —, ca și precizarea că îndreptarea și desăvîrșirea morală constituie o condiție necesară pentru dobîndirea mîntuirii.

În al doilea rînd se evită indicarea pozitivă la legătura indisolubilă între aspectele sociale, economice și politice și înțelegerea corectă a mîntuirii, ceea ce poate fi considerat ca o orientare conștientă a înțelegerii unilaterale și dăunătoare a mîntuirii în spiritul «orizontalismului».

Acest lucru apare și mai clar în paragraful intitulat «Mîntuirea în patru dimensiuni», în care nu a fost menționată dimensiunea fundamentală a mîntuirii : cea «verticală», dimensiune care ar fi indicat că mîntuirea impune desăvîrșirea persoanei ca parte a organismului social, fiind chemată la luptă cu păcatul, în fiecare persoană și în jurul său, pentru atingerea deplinătății existenței în comuniune vitală cu Dumnezeu, atît în condițiile pămîntești, cît și în veșnicie.

În al treilea rînd, cu toate că omul are dreptul la condiții favorabile pentru dezvoltarea sa multilaterală în năzuința după viața integrală, totuși este cu neputință a fi de acord cu părerea extremă că în lipsa unor astfel de condiții de existență pentru demnitatea omului este de neconceput chiar a vorbi despre mîntuire astăzi. Mîntuirea nu este o completare la existența omenească, nu este un «plus» (un prisos) accesibil doar celor care se află deja în condiții favorabile ; ci mîntuirea este aducerea la deplinătatea existenței a omului din orice situație. Această «aducere», săvîrșită prin puterea lui Dumnezeu, impune de asemenea eforturi încordate din partea oamenilor ; ea se înfăptuiește, dacă este nevoie, și pe calea luptei împotriva împilării și a nedreptății.

În al patrulea rînd, în documentele Conferinței se fac unele afirmații fără întemeiere pe sensul direct și limpede al Sfintei Scripturi, oa, de exemplu, documentul 30, cap. IV, 7, unde folosirea liberă a cuvintelor Mîntuitorului contrazice tradiția exegetică a Bisericii celei nedespărțite.

În sfîrșit, așa cum se poate judeca după documentele finale, concepția soteriologică a Conferinței de la Bangkok reflectă năzuința de a trăi fără legătură cu trecutul. Însă Biserica prezentului care nu păstrează legătura cu trecutul și cu viitorul ajunge a fi uitată de generațiile viitoare, așa cum ea nu ține seama de trecut.

Scrisoarea concludă că sublinierea stăruitoare a «orizontalismului» în acțiunea mîntuirii, poate produce asupra multor creștini, cărora le sînt scumpe tradițiile Bisericii Vechi, impresia că în ecumenismul actual se naște o nouă ispită : cea a rușinii de bunăvestirea despre Hristos cel răstignit și înviat, despre puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu (I Cor. I, 23—24), din care pricină se trece sub tăcere însăși esența Evangheliei Lui, din falsa temere de a nu părea neactual și de a nu pierde popularitatea.

În încheiere, Scrisoarea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse exprimă nădejdea ca, prin eforturi frățești comune în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, această

ispită să fie frînată și să nu se dezvolte mai departe în viața Consiliului, întrucît, altfel, poziția actuală s-ar dovedi păgubitoare pentru acțiunea unității Bisericii.

DIN LUCRĂRILE COMISIEI SINODALE PENTRU PROBLEMELE UNITĂȚII CREȘTINE ȘI PENTRU LEGĂTURI ÎNTERBISERICESTI. — La 13 iunie 1973 s-au desfășurat, sub președinția Mitropolitului Nicodim al Leningradului și Novgorodului, lucrările Comisiei sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești la care au fost luate în dezbateră rezultatele cercetărilor întreprinse de membrii comisiei, după indicațiile date în ședința de la 5 septembrie 1972, asupra materialelor privitoare la istoria așa-numitului «Rascol de la Karloviț».

Comisia a analizat, de asemenea, documentele finale ale Conferinței mondiale a Comisiei Consiliului Ecumenic al Bisericii pentru «Misiunea mondială și Evanghelizare» (care a avut loc la Bangkok în decembrie 1972 — ianuarie 1973) și a întocmit (în ședința de la 6 august 1973) un raport către Sfîntul Sinod permanent în care se precizează punctul de vedere ortodox în această problemă.

Au fost de asemenea cercetate rezultatele celei de a treia întîlniri între teologii Bisericii Romano-Catolice și ai Bisericii Ortodoxe Ruse (ce a avut loc la Zagorsk, în iunie 1973).

ATITUDINEA BISERICII ORTODOXE RUSE ÎN LEGĂTURĂ CU SFÎNTUL SINOD ORTODOX EXTRAORDINAR DE LA NICOSIA-CIPRU. — Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a primit la 7 iunie 1973 o telegramă din partea Sanctității Sale Nicolae al VI-lea Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi în care se aduce la cunoștința Bisericii Ortodoxe Ruse că la 5 și 6 iunie 1973 s-au desfășurat lucrările unui Sinod ortodox extraordinar la care au luat parte: Patriarhii Nicolae al VI-lea al Alexandriei și al întregii Africi (care a prezidat lucrările) și Ilie al IV-lea al Antiohiei și al întregului Orient, precum și unsprezece arhierii din Patriarhatele Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului.

Acest Sfînt Sinod extraordinar a cercetat îndeaproape «hotărîrea a trei mitropoliți din Biserica Ortodoxă a Ciprului de a depune din treaptă pe Arhiepiscopul Makarios» pentru că exercită, pe lîngă funcția de Întîistătător al Bisericii Ortodoxe a Ciprului și funcția de Președinte al Republicii Cipru. Sfîntul Sinod Ortodox extraordinar în unanimitate a ajuns la încheierea că hotărîrea celor trei mitropoliți este «necanonică, nulă și neavenită». Se precizează de asemenea că deși cei trei mitropoliți au refuzat să participe la lucrările unei comisii sinodale pentru împăciuire, totuși încercările de împăciuire continuă.

Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia a adresat Sanctității Sale Patriarhului Nicolae al VI-lea al Alexandriei și al întregii Africi și Arhiepiscopului Macarios al Ciprului o scrisoare irenică prin care recunoaște ca justă hotărîrea Sfîntului Sinod ortodox extraordinar de la Nicosia-Cipru în legătură cu acțiunea celor trei mitropoliți ciprioți, care și-au arogat drepturi și autoritate pe care nu le aveau. Totodată se precizează că încă de la începutul acțiunii lor, Biserica Ortodoxă Rusă, în repetate rînduri, a condamnat acțiunea celor trei mitropoliți și a recunoscut pe Arhiepiscopul Macarios ca exercitînd cu depline drepturi cele două funcții pe care le deține.

VIZITAREA BISERICII ORTODOXE RUSE DE CĂTRE SANCTITATEA SA PATRIARHUL NICOLAE AL VI-LEA AL ALEXANDRIEI. — Între 15 iunie și 2 iulie 1973,

la invitația Bisericii Ortodoxe Ruse, s-a aflat la odihnă și la tratament în Uniunea Sovietică, Sanctitatea Sa Nicolae al VI-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi.

Însoțit de Mitropolitul Nicodim de Memfis și de Episcopii Timotei de Eleusine și Irineu de Nicopole, ca și de Pr. Petru Rain reprezentantul Patriarhiei din Moscova pe lângă Patriarhia Alexandriei, Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea a sosit, la 15 iunie 1973, la Odesa, unde a fost întâmpinat de către Mitropolitul Filaret al Kievului și Galiției și Exarh al Ucrainei, Mitropolitul Serghie al Odesei și Kersonului, de alți reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Ruse, de Arhimandritul Hrisostom Papadopoulos, reprezentantul Patriarhiei Alexandriei pe lângă Patriarhia din Moscova și de reprezentantul autorității de stat locale.

În timpul șederii sale la Odesa, Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea și însoțitorii săi au asistat și au săvârșit Sfânta Liturghie în diferite biserici din Odesa; au vizitat biserici din Odesa și din împrejurimile ei; au stat de vorbă cu clerici și credincioși, cu membrii corpului didactic al Seminarului din Odesa; au luat parte la recepții, concerte și spectacole organizate în cinstea lor.

Între 28 iunie și 2 iulie 1973, Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea și însoțitorii săi au fost, la Moscova, oaspeții Sanctității Sale Patriarhului Pimen.

În timpul șederii la Moscova Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea și însoțitorii săi au vizitat instituții bisericești administrative și de învățămînt, diferite biserici (asistînd sau săvîrșind Sfînta Liturghie), muzee și monumente istorice și de artă.

Iar la praznicul «Tuturor Sfinților care odihnesc în pămîntul rusesc» — în ziua de 1 iunie 1973 — Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea al Alexandriei și Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia au săvîrșit Sfînta Liturghie solemnă, în catedrala Bogoiavlensk din Moscova, în fruntea unui larg sobor arhieresc.

La sfîrșitul slujbei Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a rostit un cuvînt de bun-venit, în care, salutînd aflarea Înălților oaspeți din Patriarhia Alexandriei a afirmat că această vizită va întări și mai mult legăturile frățești dintre cele două Biserici, legături care n-au fost niciodată prin nimic întunecate. De aceea urmînd acestei tradiții și în prezent cele două Biserici surori se străduiesc să dezvolte și să desăvîrșească aceste legături pentru ca activitatea lor comună să se arate plină de roade în slujirea Ortodoxiei, în slujirea unității creștinătății despărțite și în slujirea păcii și a colaborării între toate popoarele pămîntului.

În cuvîntul său, Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea a arătat că vizita sa de acum nu constituie numai întoarcerea vizitei făcute de Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen Bisericii Ortodoxe a Alexandriei, ci ea are și scopul întăririi muncii comune pentru unirea eforturilor în slujba păcii între toate popoarele.

În aceeași zi, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a organizat în cinstea Sanctității Sale Patriarhului Nicolae al VI-lea al Alexandriei și al întregii Africi o recepție la care au luat parte Înălții Ierarhi ai Bisericii Alexandriei și Ruse, conducătorii serviciilor sinodale, reprezentantul Bisericii Armene, Episcopul Parkev Ghevorkian. A luat parte, de asemenea, vicepreședintele Consiliului pentru treburile religiilor de pe lângă Consiliul de Miniștri al Uniunii Sovietice, V. G. Furov.

În timpul recepției au rostit cuvîntări Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen și Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea.

În ziua de 2 iulie 1973, Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea și Înălții Ierarhi care-l însoțeau au părăsit Moscova, îndreptîndu-se spre patrie pe calea aerului

VIZITA UNEI DELEGAȚII A BISERICII ORTODOXE RUSE ÎN REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ. — La invitația Uniunii Bisericilor Evanghelice din R. D. Germană, o delegație a Bisericii Ortodoxe Ruse sub conducerea Mitropolitului Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, a vizitat (între 20 și 26 iunie 1973) în R. D. Germană orașele Berlin, Postdam, Leipzig, Wittemberg, Rostok, Hüstrov și Furstenberg. În timpul vizitei, membrii delegației au avut întâlniri cu Episcopul Dr. Albrecht Schönherr, președintele Uniunii Bisericilor Evanghelice, cu episcopii Bisericilor diferitor ținuturi, cu conducătorii diferitor organizații bisericești și instituții de învățămînt; a asistat la serviciile divine din diferite biserici și a vizitat monumente istorice și culturale ale poporului german.

La 25 iunie 1973, au avut loc, la Berlin, discuții între delegația ortodoxă rusă și conducătorii Uniunii Bisericilor Evanghelice din R. D. Germană asupra evoluției viitoare a contactelor între Uniunea Bisericilor Evanghelice și Biserica Ortodoxă Rusă, stabilindu-se ca în 1974 să aibă loc în Uniunea Sovietică o întâlnire teologică bilaterală.

În timpul șederii în R. D. Germană membrii delegației ortodoxe ruse au fost primiți de Secretarul de stat al R. D. Germane pentru problemele bisericești, în prezența conducătorilor Uniunii Bisericilor Evanghelice și a reprezentanților organizațiilor de stat și sociale germane; de Vicepreședintele Consiliului de Miniștri al R. D. Germane și de Vicepreședintele Uniunii creștin-democratice din R. D. Germană.

De asemenea, membrii delegației au participat la recepțiile organizate în cinstea lor de către Episcopul Dr. Albrecht Schönherr și de către Exarhul Patriarhiei din Moscova pentru Europa Centrală, Arhiepiscopul Filaret al Berlinului.

VIZITAREA UNIUNII SOVIETICE ȘI A BISERICII ORTODOXE RUSE DE CĂTRE DELEGAȚIA CONSILIULUI BISERICILOR DIN OLANDA. — La invitația Bisericii Ortodoxe Ruse, între 12 și 23 iulie 1973, s-a aflat în Uniunea Sovietică o delegație a Consiliului Bisericilor din Olanda, compusă din: Arhiepiscopul vechi-catolic de Utrecht, Dr. Marinus Kok, membru al Conducerii și al Comitetului executiv al Consiliului Bisericilor din Olanda (conducătorul delegației); Preotul romano-catolic Prof. Dr. H.A.M. Fiolet, secretar general al Consiliului; Dr. A. G. Van der Hövel, secretar general al Bisericii Reformate și al Sinodului ei, membru al Conducerii și al Comitetului executiv al Consiliului Bisericilor din Olanda; Dr. Hendryck Bremer, membru al Comitetului executiv al Consiliului general al Bisericii Menonite, membru al Comisiei Bisericilor din Olanda pentru treburi internaționale; D-na Dr. K. Rosemond, pastor în Biserica Reformată și membră a Asociației Sfîntul Alban și Preacuviosul Serghie.

Delegația a vizitat biserici, mînăstiri, instituții bisericești administrative și de învățămînt, precum și monumente istorice și de artă din orașele Moscova, Leningrad, Kiev, Odesa și Zagorsk, putînd cunoaște realitățile vieții religioase și culturale.

În timpul șederii lor în Uniunea Sovietică, membrii delegației Consiliului Bisericilor din Olanda au fost primiți de către: Arhiepiscopul Pitirim de Volocolamsk, președintele Serviciului de editură; Mitropolitul Alexei al Talinului și Estoniei, conducătorul treburilor Patriarhiei din Moscova; Mitropolitul Filaret al Kievului și Galitiei și Exarh al Ucrainei; Mitropolitul Serghie al Odesei și Kersonului; Episcopul Hrisostom, vicepreședintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe; Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului, președintele Comisiei sinodale pentru problemele unității creștine și pentru legături interbisericești, cu care au purtat discuții și care au organizat recepții în cinstea oaspeților.

Oaspeții au fost, de asemenea, primiți de către Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen la reședința sa de la Zagorsk.

Membrii delegației au vizitat, de asemenea, Consiliul Unional și casele de rugăciune ale creștinilor evanghelici-bapțiști din Moscova și Odesa, precum și sinagoga corală din Moscova.

La cererea lor, membrii delegației au fost primiți de către P. V. Macarțev, vicepreședintele Consiliului pentru treburile religiilor de pe lângă Consiliul de Miniștri al Uniunii Sovietice.

DIN VIAȚA ȘCOLILOR DUHOVNICEȘTI. — În ziua de 14 iunie 1973, la *Seminarul duhovnicesc din Odesa* a avut loc serbarea de sfârșit de an școlar, în prezența Mitropolitului Filaret al Kievului și Galiției și Exarh al Ucrainei, a Mitropolitului Serghie al Odesei și Kersonului, a Mitropolitului Ioan Kuhtin, a Arhimandritului Hristostom Papadopulos, conducătorul reprezentanței Patriarhiei Alexandriei și a întregii Africi și a multor oaspeți pe lângă Patriarhia din Moscova, având sediul la Odesa.

După slujba Sfintei Liturghii săvârșită de Mitropolitul Filaret în fruntea unui larg sobor, a urmat ședința festivă în aula Seminarului, în cadrul căreia, după raportul de activitate pe anul școlar 1972—1973, citit de Inspectorul Seminarului A. N. Knavcenco, și după executarea unui program artistic, au luat cuvântul Mitropolitul Filaret al Kievului și Galiției și Exarh al Ucrainei și Mitropolitul Serghie al Odesei și Kersonului.

La *Academia duhovnicească din Moscova*, a avut loc, în ziua de 4 iunie 1973, examenul de absolvire a cursurilor de muzică bisericească și conducere de cor susținut de Simion N. Dimitrov, de origină bulgar, bursier al Academiei duhovnicești din Moscova. Examenul a constat din executarea de către corul mixt al Lavrei Troița-Serghieva, sub conducerea candidatului a diferitor piese de compozitori clasici de muzică bisericească și a mai multor compoziții ale candidatului, precedate de citirea referatului Prof. I. V. Matveev, conducătorul cursurilor de muzică bisericească. În cadrul examenului a fost susținută lucrarea *Orientarea sinodală moscovită asupra cântării bisericești ruse și importanța ei*, întocmită de candidat.

MOMENTE DIN ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE RUSE ÎN SLUJBA PĂCII ȘI A ÎNFRAȚIRII ÎNTRE POPOARE ȘI ÎN SLUJBA UNITĂȚII CREȘTINE. — Din această activitate semnalăm următoarele momente ce au avut loc în ultima vreme:

Pe plan extern:

— Între 9 și 14 iunie 1973, la Mănăstirea Penteli de lângă Atena, a avut loc întrunirea Comisiei teologice interortodoxe cu Comisia teologică internațională a Uniunii de la Utrecht pentru dialogul între Biserica Ortodoxă și Biserica Veche-Catolică. În timpul lucrărilor a fost desăvârșită munca pregătitoare înainte de începerea dialogului oficial, ce urmează să înceapă în iulie 1975 și totodată Comisia mixtă a definitivat lista temelor asupra cărora cele două părți urmează să prezinte referatele corespunzătoare la prima sesiune a lucrărilor din cadrul dialogului oficial.

La aceste lucrări, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse, au luat parte Arhiepiscopul Filaret al Berlinului și Exarh al Patriarhiei din Moscova pentru Europa Centrală, și G. N. Scobei, secretarul reprezentanței Bisericii Ortodoxe Ruse pe lângă Consiliul Ecu-menic al Bisericilor.

— Între 14 și 19 iunie 1973, s-au desfășurat în orașul Vișegrad din Republica Populară Ungară lucrările sesiunii Comitetului executiv al Comisiei Consiliului Ecu-menic al Bisericilor pentru treburi internaționale, la care au luat parte, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse, A. S. Buevski, vicepreședinte al Comisiei.

— La 1 iulie 1973 a încetat din viață scriitorul și ziaristul Ianuș Makovski (născut la 18 martie 1912), unul din întemeietorii Asociației social-creștine din Polonia (1957), secretar general (din 1961) și vicepreședinte (din 1968) al acestei Asociații romano-catolice din Polonia ; participant activ la activitatea Conferinței Creștine pentru Pace, membru al Comitetului Consultativ (1964), al Comitetului executiv (1968), secretar general (1970) și apoi vicepreședinte al Conferinței.

Cu acest prilej Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a adresat o telegramă de condoleanțe Conducerii Conferinței Creștine pentru Pace ; iar Mitropolitul Nicodim al Leninogradului și Novgorodului, președintele Conferinței, a adresat telegrame de condoleanțe Doamnei Sofia Makovski, Consiliului ecumenic al Bisericilor din Polonia și Președintelui Asociației social-creștine, Prof. E. Filipovici. Iar la înmormântarea lui Ianuș Makovski, care a avut loc la Varșovia, în ziua de 5 iunie 1973, Biserica Ortodoxă Rusă a fost reprezentată de Pr. V. Novinski, delegatul ei pe lângă Conferința Creștină pentru Pace.

Pe plan intern :

— În ziua de 12 iunie 1973, Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk, președintele Serviciului Patriarhiei din Moscova pentru relații bisericești externe, a primit pe Prot. Feriz Berki, conducătorul parohiilor ortodoxe din Republica Populară Ungară, parohii dependente de Patriarhia din Moscova.

În aceeași zi, Mitropolitul Juvenalie de Tula și Belevsk a primit pe Dl. George Stein din Republica Federală Germania.

— În ziua de 13 iunie 1973, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a înmănat D-lui George Stein din Republica Federală Germania, ordinul bisericesc «Sfântul Mare-Cneaz Vladimir cel întocmai cu Apostolii», clasa doua, pentru descoperirea și identificarea Muzeul municipal din Reklinghausen (R. F. Germania), a vechilor obiecte bisericești și istorice (transportate în Germania în timpul războiului al doilea mondial), care au fost restituite, prin hotărîrea Guvernului de la Bonn, Mănăstirii Peciora din Pscov.

BISERICA ORTODOXĂ SÎRBĂ

SFINȚIREA UNEI BISERICI ORTODOXE SÎRBE ÎN AMERICA. — În zilele de 7, 8 și 9 septembrie 1973 au avut loc festivitățile sfințirii noii biserici ortodoxe sârbe, Sfântul Ștefan Deceanski, din Columbus, aflată sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Sârbe.

La această festivitate de sfințire a unei biserici ortodoxe sârbe pe continentul de dincolo de ocean au asistat credincioși ortodocși sârbi precum și unii dintre cei locali, aparținînd de alte jurisdicții diasporale. De asemenea, pe lângă preoții ortodocși sârbi, aparținînd de diaspora sârbească a Americii de Nord și Canadei, la festivitățile de sfințire a noii biserici au mai participat preotul ortodox bulgar Vladimir Ivanov din Lorens și preotul ortodox grec Antonie Saris, din Columbus.

Parohul noii biserici sfințite este Pr. Dr. Matei Matavici.

În fruntea soborului de preoți a slujit Episcopul ortodox sîrb Dr. Sava Vucovici al Americii de Nord și Canadei, cu reședința la Cleveland.

CUVIOSUL IOASAF A FOST TRECUT ÎN RÎNDUL SFINȚILOR SÎRBI. — Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Sîrbe a hotărît în sesiunea sa ordinară din acest an să înscrie în rîndul sfinților sîrbi pe Cuviosul Ioasaf († 1423), canonizat încă din secolul al XV-lea de Biserica Ortodoxă Greacă.

Acest cuvios este fiul lui Simeon Uroș Paleologul, despot al Epirului, care, după decesul țarului sîrb Ștefan Dușan, s-a proclamat țarul Serbiei, Greciei și Tesaliei.

După decesul țarului Simeon Uroș Paleologul, îi succede la tron fiul său Iova Uroș Paleologul, inclinat mai mult spre monahism. Ca reflex al acestei vocații, el renunță de bunăvoie la tron, în 1373, cedîndu-l cumnatului său Tomi Preliubovici și intră în obștea mînăstirii «Meteor», din orașul Stagni (Tesalia), unde primește numele de Ioasaf.

Invazia turcească din 1393, l-a determinat să se îndrepte în cursul anului 1399 la Sfîntul Munte Atos; aici a și rămas pînă în 1401, la Mînăstirea Vatoped. După aceea s-a reîntors în Tesalia, unde a și rămas pînă la moartea sa, survenită în 1423 la mînăstirea «Schimbarea la față» — una dintre cele mai însemnate din Tesalia — alături de mînăstirile «Meteor», «Sfîntul Varlaam» și «Sfîntul Ștefan».

BISERICA ORTODOXĂ BULGARĂ

VIZITA PATRIARHULUI MAXIM ÎN ANGLIA. — Prea Fericitul Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, a făcut o vizită de cinci zile în Anglia, în luna octombrie, ca oaspete al Primatului Bisericii Anglicane, Dr. M. Ramsey, căruia se întorsese astfel vizita făcută de acesta anul trecut la Sofia.

Patriarhul a fost întîmpinat la Heathrow de Arhiepiscopul Ramsey, după care a fost condus la Lambeth Palace, unde corul de la Sfînta Margareta din Westminster a cîntat vecernia în capela palatului. La liturghia care a fost celebrată în dimineața următoare, în aceeași capelă, au cîntat coriștii de la Westminster Abbey. Cea mai mare parte a zilei a fost petrecută în ținutul Canterbury: patriarhul a vizitat comunitatea benedictinilor de la St. Mary's Abbey, West Malling și a asistat în catedrala din Canterbury la vecernie. În ziua următoare a vizitat la Oxford, în primul rînd Christ Church și apoi noua biserică ortodoxă din Canterbury Road.

După ce a participat la recepția dată de Ambasada Bulgară, Patriarhul Maxim a fost prezent la festivalul Asociației Bisericii Anglicane și al Bisericilor răsăritene care s-a ținut la Biserica Sfînta Treime din Brompton și la care a vorbit Arhiepiscopul de Canterbury. Patriarhul a vorbit în aceeași zi la Catedrala tuturor sfinților în timpul vecerniei ortodoxe.

Duminică 21 octombrie a asistat la Liturghia și vecernia de la Westminster Abbey, iar după-amiaza a vizitat St. Alban's.

În ultima zi a vizitei Sale, Patriarhul Maxim a oficiat o liturghie ortodoxă în capela de la Lambeth Palace. După aceea a fost semnat un protocol între Arhiepiscopul de Canterbury și oaspetele său. Aceasta este prima vizită a unui patriarh bulgar în Anglia.

PASTORALA ADRESATĂ DE PATRIARHUL MAXIM LA NAȘTEREA DOMNULUI — 1973. — Cu ocazia sărbătorilor Nașterii Domnului din anul 1973, Patriarhul Maxim a adresat clerului și credincioșilor ortodocși bulgari o pastorală de povătuire duhovnicească, din care spicuim :

«Bucuroși și fericiți sîntem că și anul acesta ne-am învrednicit de a întîmpina praznicul Nașterii Domnului și din nou să auzim înalta slavoslovie îngerească care preamărește pe Dumnezeu întru cele de sus și binevestește pe pămînt pace și între oameni bunăvoire (Luca II, 14)...

Prin venirea Sa în lume Domnul Iisus ne-a adus haruri cerești de mare preț: împăciuire cu Dumnezeu, adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu, viața veșnică, pace, iubire și mîntuire. Astfel, prin El, noi am cunoscut pe unul și adevăratul Dumnezeu. El ne-a poruncit să ne iubim unul pe altul și ne-a transmis pacea Sa (Ioan XIV, 27). Însăși nașterea Lui a fost anunțată prin binevestirea preaslăvită îngerească: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 14). Pacea a fost întotdeauna pentru om lucrul primordial și cel mai de preț, pentru că numai prin pace este posibilă o viață adevărată, fericită. De aceea, astăzi, cînd pacea în lume continuă să fie amenințată, datoria noastră imperativă în calitate de creștini este să binevestim pacea, să ne rugăm pentru pace, să fim făcători de pace și cu puteri neostenite să apărăm pacea. Spre aceasta ne îndeamnă și praznicul nostru de azi, care înainte de toate este praznicul păcii și al bunăvoirii».

BISERICA ORTODOXĂ GREACĂ

DESCOPERIREA RELICVELOR UNOR SFINȚI NECUNOSCUȚI ÎN MÎNĂSTIRILE DIN GRECIA CENTRALĂ. — Pe o stîncă din preajma mînăstirilor Meteora din Grecia centrală s-au descoperit relicvele a doi sfinți ortodocși din secolul al XIV-lea, necunoscuți. Este vorba de sihăstria Gregorios și Theodosios de a căror existență se știa pînă acum numai din predicile din manuscris ale contemporanului lor, arhiepiscopul Antonios de Larissa, fără ca pînă acum să se fi găsit sihăstria și mormintele lor.

Acum starețul și călugării Mînăstirii «Schimbarea la față» din apropiere au găsit pe un pisc abrupt sihăstria în ruine, în a cărei biserică, în afară de mormintele celor doi sfinți, se aflau și fresce rare și icoane de valoare. Se crede că și celelalte vîrfuri de stîncă din grupa Meteorei vor fi supuse unei cercetări minuțioase. În epoca de înflorire a mînăstirilor din Meteora din secolul al XIV-lea sînt menționate în manuscrise aici peste 20 de mînăstiri în stîncă, din care astăzi se cunosc numai șapte.

ARHIEPISCOPUL IERONIM AL ATENEI, PRIMATUL BISERICII ORTODOXE DIN GRECIA, ȘI-A ANUNȚAT DEMISIA. — Arhiepiscopul Ieronim al Atenei, primat al Bisericii Ortodoxe a Greciei, a anunțat la 29 noiembrie 1973 noului șef al Statului grec, generalul Ghizikis, decizia sa irevocabilă de a demisiona din toate funcțiile sale, înainte de 31 decembrie a.c., după ce înștiințase deja, la 4 noiembrie 1973, pe fostul președinte Papadopoulos de aceeași hotărîre a sa.

La 19 decembrie 1973, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe a Greciei, după ce a convocat pe Arhiepiscopul Ieronim, cerîndu-i să dea explicații asupra acestei hotărîri, i-a acceptat în unanimitate demisia și a desemnat ca locțiitor pe Mitropolitul Gheorghios de Calavrita.

Data alegerii unui nou Arhiepiscop al Atenei și Primat al Bisericii Ortodoxe din Grecia nu a fost încă fixată.

În privința procedurii de urmat pentru alegerea unui nou Arhiepiscop și Primat al Bisericii Ortodoxe din Grecia, s-au propus două modalități de alegere și anume:

a) Alegerea de către Adunarea episcopilor a unui candidat de pe o listă de chisă tuturor celor ce vor să candideze și îndeplinesc condițiile cerute de canoane și legile în vigoare;

b) Desemnarea unui nou arhiepiscop de către un Sinod extraordinar («major»).

S-a anunțat însă recent că o a treia modalitate de alegere pare să se impună și va fi dată publicității în curînd: șeful Statului grec este cel care va alege în viitor pe Arhiepiscopul Atenei și primatul Greciei, de pe o listă de trei candidați desemnați de către un nou Sfînt Sinod lărgit și compus din 24 de episcopi (în loc de 12).

Această procedură pare să nu fie în asentimentul episcopatului grec, care propusese în ultima vreme ca primatul Bisericii Greciei să fie ales direct de către episcopi, fără intervenția șefului Statului.

MITROPOLITUL BARNABAS DE KITROS PUBLICĂ O CARTE DESPRE BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ. — La Atena a apărut de curînd o nouă carte alcătuită de Mitropolitul Barnabas de Kitros, intitulată *Sistemul legislativ din Biserica Ortodoxă Română, cu retrospective istorice*, conținînd 78 de pagini. Această lucrare care face mai bine cunoscut unul din domeniile principale ale administrației Bisericii Ortodoxe Române, vîzează într-adevăr la o mai bună cunoaștere reciprocă dintre Bisericile Ortodoxe locale.

Acesta este, de altfel scopul și al unei alte cărți recente a Mitropolitului Barnabas de Kitros, intitulată *Instituțiile administrative fundamentale ale Patriarhiilor ortodoxe, cu retrospectivă istorică*, apărută la Atena în 1972 și care i-a adus decernarea titlului de «doctor honoris causa», titlu conferit recent din partea Academiei teologice din Sofia (Bulgaria).

UN NOU BULETIN SEMESTRIAL AL BISERICII ORTODOXE A GRECIEI. — La Atena a apărut de curînd primul număr dintr-un buletin semestrial intitulat «Apostoliki Diakonia», editat de organizația bisericească cu același nume, «Apostoliki Diakonia», din cadrul Bisericii Ortodoxe a Greciei. Acest buletin își propune să înfățișeze activitatea organizației al cărui nume îl poartă.

Organizația «Apostoliki Diakonia» a fost fondată în 1936 și reorganizată în 1946, iar în 1969 i s-a dat un nou statut care a făcut-o să fie un fel de «organ executiv al Sfîntului Sinod» al Bisericii Greciei. Actualmente, conducerea acestei organizații este împărțită în cinci direcții principale, grupînd toate birourile Comisiilor sinodale permanente (afară de cel care se ocupă de educația religioasă) și supraveghînd funcționarea și coordonarea activităților lor.

♦ ÎNSEMĂRI DIN VIAȚA PĂTRII ♦

CONFERINȚA MINIȘTRILOR EDUCAȚIEI DIN ȚĂRILE EUROPENE MEMBRE ALE UNESCO

Capitala țării noastre a găzduit, între 26 noiembrie și 3 decembrie, o prestigioasă reuniune internațională: cea de a II-a Conferință a miniștrilor educației din țările europene membre ale UNESCO. Prima conferință de acest gen s-a ținut la Viena, cu șase ani în urmă, avînd ca preocupare principală problema accesului spre învățămîntul superior.

La conferința de la București au participat 201 delegați și observatori din partea statelor europene și a unor state de pe alte continente, precum și reprezentanți a 32 de organizații interguvernamentale, neguvernamentale și internaționale și diferite fundații.

La inaugurarea lucrărilor au luat parte: Dl. Nicolae Ceaușescu președintele Consiliului de Stat, membri ai guvernului, reprezentanți ai unor înalte foruri științifice, personalități științifice și culturale, rectori și profesori universitari, reprezentanți ai studențimii. De asemenea au fost de față reprezentanți ai unor organisme ale O.N.U. și șefi ai unor misiuni diplomatice acreditați la București.

Ședința a fost deschisă de Dl. Paul Niculescu-Mizil, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, ministrul educației și învățămîntului, care a subliniat rolul ce revine conferinței în dezbaterăa unor probleme de mare însemnătate pentru învățămîntul superior din Europa, privind continua perfecționare a acestuia în concordanță cu cerințele dezvoltării și propășirii fiecărei națiuni, cu marile prefaceri sociale din lume, cu progresul științei și tehnicii contemporane.

Directorul general al UNESCO, Dl. René Maheu, a dat expresie recunoștinței pentru ospitalitatea generoasă acordată conferinței de către autoritățile române, apoi s-a referit pe larg la problematica conferinței și la direcțiile principale ale lucrărilor.

De un viu interes s-a bucurat cuvîntarea rostită cu acest prilej de Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat. Apreciind în mod deosebit organizarea de către UNESCO a acestei importante ma-

nifestări culturale în țara noastră, D. Sa a arătat semnificația majoră a acestei conferințe în viața internațională a continentului european, în efortul general al națiunilor pentru progres și bunăstare. Subliniind rolul de mare importanță al școlii și îndeosebi al instituțiilor universitare la mersul înainte al societății, D. Sa a spus: «Institutele de învățămînt superior, toți cei ce lucrează în sfera vieții universitare, fără deosebire de concepții politice, filozofice și religioase, pot contribui, prin contactele, schimburile de experiență și de opinii pe care le realizează, prin colaborarea strînsă pe plan științific și tehnic, la continua apropiere a popoarelor, la dezvoltarea cooperării multilaterale a tuturor statelor, fără deosebire de orînduire socială». Președintele Consiliului de Stat a afirmat, în continuare: «Nu poate exista ideal mai înălțător pentru slujitorii școlii, pentru tînăra generație de pretutindeni decît acela de a-și consacra energia, cunoștințele, întreaga forță, făuririi unei lumi mai bune, mai drepte pe planeta noastră, în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber, consacîndu-și toate resursele cauzei progresului și civilizației, înfloririi învățămîntului, științei și culturii, ridicării bunăstării materiale și spirituale a maselor largi populare».

Inscriindu-se — prin problematica sa largă și complexă și prin nivelul înalt al participării — în rîndul manifestărilor internaționale de prestigiu, conferința de la București a prilejuit participanților un schimb deschis de opinii și de idei și o confruntare rodnică a punctelor de vedere cu privire la evoluția învățămîntului european și la cooperarea în acest domeniu. În cele 7 zile ale conferinței, delegații țărilor participante au adoptat rapoartele prezentate de comisii, raportul general și concluziile conferinței, precum și 27 de proiecte de recomandări.

În cadrul lucrărilor, delegația română a prezentat preocupările țării noastre cu privire la perfecționarea și modernizarea învățămîntului superior, la legarea sa tot mai strînsă cu cercetarea și producția, la pregătirea viitoarelor cadre de specialiști etc. Contribuția delegației României la desfășurarea lucrărilor conferinței a fost apreciată în mod unanim. În acest sens, se poate da ca exemplu adoptarea de către toți delegații a recomandărilor făcute de țara noastră cu privire la organizarea periodică sub auspiciile UNESCO a unor conferințe în legătură cu problemele cooperării în acele domenii care sînt de competența organizației.

Remarcînd contribuția română, Dl. René Maheu, directorul general al UNESCO, a afirmat în cadrul unei conferințe de presă: «Din 1966, delegațiile reprezentînd România în cadrul UNESCO au fost inițiatoarele celor mai importante hotărîri luate de organizația noastră. De altfel, la propunerea României s-a organizat și prima conferință a miniștrilor învățămîntului de la Viena. Atît la sesiunile Comitetului Executiv, cît și la conferințele generale sau la reuniunile regionale, cum este cea de astăzi, România s-a remarcat printr-un spirit de inițiativă mereu viu, activ, generos, izvorît dintr-o politică ce se caracterizează prin consecvență și continuitate».

Recomandările adoptate de conferință se referă la democratizarea învățămîntului, educație permanentă, legarea învățămîntului universi-

tar de preocupările societății, educarea tineretului în spiritul idealurilor de pace și colaborare între popoare, promovarea cercetărilor științifice universitare ș.a. S-a vădit, în acest cadru, dorința tuturor delegaților de a contribui la adoptarea unor soluții menite să deschidă noi orizonturi atât pentru progresul învățămîntului superior cît și pentru dezvoltarea unei cooperări multilaterale între state. S-a relevat de asemenea că țările europene — indiferent de sistemul lor social sau de gradul lor de dezvoltare — găsesc în domeniul învățămîntului superior multe probleme asemănătoare.

Conferința de la București a miniștrilor educației din țările europene membre ale UNESCO a adus contribuții de seamă la perfecționarea învățămîntului, precum și la promovarea cooperării europene și, prin aceasta, la cauza securității internaționale și a păcii. Alegerea capitalei țării noastre ca sediu al acestei conferințe a constituit o recunoaștere a progreselor de seamă pe care învățămîntul nostru le-a realizat în ultimul sfert de veac.

NOI MĂSURI LEGISLATIVE PENTRU DEZVOLTAREA ECONOMICO-SOCIALĂ A PATRIEI

Între 30 noiembrie și 1 decembrie 1973 s-au desfășurat la București lucrările sesiunii a XI-a a celei de a VI-a legislaturi a Marii Adunări Naționale, care s-a întrunit după desfășurarea lucrărilor plenarei comune a Comitetului Central al P.C.R. și Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României, precum și a plenarei Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste. Înaltele foruri au dezbătut pe larg obiectivele dezvoltării economico-sociale a țării noastre pe anul 1974.

Astfel, la plenara Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste au fost luate în discuție următoarele puncte: *Proiectul Planului național unic de dezvoltare economico-socială și Proiectul bugetului de stat pe 1974; Cu privire la principalele probleme ale dezvoltării energetice în România și măsurile de economisire a combustibililor și energiei electrice; Hotărîrea cu privire la constituirea și activitatea organizațiilor sătești ale Frontului Unității Socialiste; Hotărîrea cu privire la pregătirea și desfășurarea congresului și a conferințelor comunale, orășenești, municipale și județene ale F.U.S.*

În cadrul dezbaterilor s-a subliniat că măsurile preconizate în legătură cu aceste probleme sînt realiste și ele corespund pe deplin cerințelor progresului social și necesităților actuale ale dezvoltării societății noastre. Cu acest prilej, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, a arătat că e necesar «să unim eforturile tuturor organizațiilor din Frontul Unității Socialiste, ale tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, ale tuturor cetățenilor patriei noastre, pentru a asigura îndeplinirea în bune condiții a tuturor acestor măsuri ... Toate sectoarele de activitate, toți cei ce participă la activitatea Frontului Unității Socialiste, inclusiv reprezentanții cultelor religioase, sînt chemați

să-și unească eforturile cu ale tuturor oamenilor muncii, să acționeze pentru a face ca fiecare cetățean al țării, fără deosebire de naționalitate sau credință religioasă, să facă totul pentru înflorirea patriei, pentru bunăstarea poporului, pentru victoria societății socialiste multilateral dezvoltate în România».

Marea Adunare Națională a dezbătut și aprobat Planul național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1974, Legea Bugetului de stat pe anul 1974 și decretele cu putere de lege emise de Consiliul de Stat pînă la deschiderea actualei sesiuni. De o deosebită importanță pentru sporirea puterii economice a țării, prevederile planului pe anul viitor arată că în anul 1974 va crește numărul de salariați, vor fi majorate unele salarii, vor spori veniturile țărănimii provenite din munca în cooperativele agricole și gospodăria personală, va crește volumul de mărfuri ce se desfac prin comerțul socialist, vor spori fondurile destinate dezvoltării învățămîntului și culturii, ocrotirii sănătății și satisfacerii altor cerințe sociale ale populației.

Întregul popor român a urmărit cu viu interes și deplină satisfacție desfășurarea lucrărilor acestor înalte foruri reprezentative, cu convingerea că avem toate condițiile pentru îndeplinirea cu succes a măsurilor adoptate și cu hotărîrea de a-și consacra toate forțele și energiile creatoare pentru a da viață noilor obiective ale dezvoltării economice și sociale a țării în anul viitor.

VIZITA PREȘEDINTELUI CONSILIULUI DE STAT ÎN STATELE UNITE ALE AMERICII

Între 4 și 7 decembrie 1973, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România a efectuat — împreună cu D-na Elena Ceaușescu — o vizită oficială în Statele Unite ale Americii, la invitația președintelui Richard Nixon și a soției sale, D-na Patricia Nixon. Prin întreaga sa desfășurare și prin rezultatele cu care s-a încheiat, această vizită s-a înscris ca o nouă contribuție la activitatea constructivă a țării noastre de dezvoltare a relațiilor cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduirea socială, potrivit principiilor coexistenței pașnice.

*

În drum spre Statele Unite, înalții soli ai poporului român au făcut o vizită de prietenie în Algeria, între 2 și 4 decembrie 1973, la invitația președintelui Republicii Algeriene Democratice, Houari Boumediene. Între Dl. Nicolae Ceaușescu și președintele Houari Boumediene au avut loc convorbiri în cadrul cărora au fost abordate probleme în legătură cu dezvoltarea legăturilor de prietenie româno-algeriene, pe multiple planuri, precum și un larg schimb de păreri privind probleme internaționale actuale de interes comun.

Convorbirile s-au desfășurat într-o atmosferă cordială, reflectînd bunele relații de prietenie și colaborare între cele două țări și popoare.

*

Vizita D-lui Nicolae Ceaușescu în Statele Unite ale Americii s-a remarcat prin caracterul ei laborios, găsindu-și concretizarea într-o serie de documente comune, acorduri și înțelegeri încheiate, precum și în numeroase convorbiri, contacte și întâlniri avute cu președintele Nixon, cu diferite alte personalități ale vieții politice, economice, industriale și financiare, cu reprezentanți ai presei și cu cetățeni din diferite orașe americane.

Dintre documentele semnate se impune atenției, în primul rând, *Declarația comună* semnată de președinții Nicolae Ceaușescu și Richard Nixon cu privire la principiile de colaborare generală între România și Statele Unite. Acest document reprezintă o ilustrare a faptului că două țări cu orânduri sociale diferite și deosebite ca mărime, potențial și grad de dezvoltare economică pot să întrețină relații bazate pe principiile respectării independenței și suveranității naționale și a deplinei egalități în drepturi, în vederea realizării unei lumi a păcii, înțelegerii și apropierii între popoare și se înscrie ca o însemnată contribuție la opera de destindere și cooperare în viața internațională contemporană.

Alt document adoptat cu ocazia vizitei a fost *Declarația comună cu privire la cooperarea economică, industrială și tehnică între România și Statele Unite*, document care pune temelia unei colaborări și mai largi între cele două țări. De asemenea, au fost încheiate acorduri referitoare la colaborarea în diferite domenii, ca : aviația civilă, pescuitul oceanic, construcția de mașini, electronica, chimia și petrochimia. Totodată s-a hotărât extinderea, în continuare, a relațiilor culturale și științifice dintre cele două țări și au avut loc importante schimburi de vederi asupra problemelor internaționale și a colaborării în cadrul Organizației Națiunilor Unite.

Așa cum se precizează în *Comunicatul comun* al vizitei, cei doi președinți au fost de acord să continue dialogul bilateral atât pe căi diplomatice obișnuite cât și prin întâlniri la toate nivelurile. Acest dialog va continua, la nivel înalt, cu prilejul unei noi vizite pe care președintele Nixon o va face în țara noastră, la invitația președintelui Nicolae Ceaușescu.

Vizita președintelui Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România în Statele Unite ale Americii a fost salutată cu deplină satisfacție de întregul nostru popor, ca un remarcabil eveniment merit să asigure progrese de seamă în dezvoltarea relațiilor prietenești româno-americane și contribuind totodată în mod substanțial la promovarea cauzei păcii, securității și cooperării internaționale.

INAUGURAREA NOULUI EDIFICIU AL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI

Ziua de 20 decembrie 1973 a marcat un eveniment de deosebită importanță în viața artistică și culturală a țării noastre : inaugurarea noului edificiu al Teatrului Național «I. L. Caragiale» din București.

Vechea clădire a Teatrului Național, distrusă de război, și-a găsit în zilele noastre o impresionantă replică arhitectonică, menită să dea mărturie despre prețuirea pe care poporul nostru o conferă teatrului românesc, a cărui istorie s-a împletit cu însăși istoria țării și cu strădaniile depuse de cei mai buni fii ai ei pentru luminarea întregului popor.

Ca o dovadă a acestei înalte prețuiri, solemnitatea inaugurării noului lăcaș artistic a avut loc în prezența D-lui Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, a D-nei Elena Ceaușescu și a unor înalte personalități: membri ai Consiliului de Stat și ai guvernului, conducători ai unor instituții centrale, organizații de masă și obștești, reprezentanți ai vieții artistice și culturale, ziariști, oameni ai muncii, precum și arhitecți și constructorii care au realizat monumentală clădire.

În numele întregului colectiv al Teatrului Național a luat cuvântul artistul poporului Radu Beligan, care a mulțumit Conducerii de Stat pentru prezența la solemnitate și «pentru acest edificiu — impresionantă ctitorie, care, prin proporțiile, prin dimensiunea, prin strălucirea sa, n-are seamăn nu numai în trecutul scenei românești, dar și al întregii noastre construcții destinate să adăpostească manifestările artei».

În numele Conducerii de Stat, Dl. Nicolae Ceaușescu a adresat călduroase felicitări realizatorilor noului edificiu al Teatrului Național. Subliniind că această realizare este o expresie a preocupării Statului nostru de a crea condiții materiale cât mai bune slujitorilor artei pentru nobila lor misiune, D. Sa a spus: «Fără îndoială că slujitorii artei din România vor face și în viitor totul pentru a contribui la realizarea nobilelor idealuri de umanism, de dreptate, de echitate socială în patria noastră, că ei vor pune arta în slujba întregului popor, a promovării idealurilor socialiste și comuniste, prieteniei și înțelegerii între popoare, a cauzei păcii și colaborării internaționale».

După festivitatea inaugurală, înalții reprezentanți ai Conducerii de Stat au fost invitați în marea sală a teatrului. În cadrul spectacolului de deschidere au fost prezentate ultimele două acte din piesa *Apus de soare* de Barbu Ștefănescu Delavrancea și epopeea dramatică *Simfonia patetică* de Aurel Baranga.

Inaugurarea noului edificiu al Teatrului Național din București a constituit un memorabil eveniment de cultură, cu adânci rezonanțe, pentru progresul artei românești.

ZIUA REPUBLICII

S-au împlinit, la 30 decembrie, 26 de ani de la proclamarea Republicii, eveniment memorabil prin care s-a împlinit idealul instaurării unei orînduiri de stat democratice și progresiste, preconizat și urmărit de-a lungul veacurilor de cei mai luminați fii ai poporului român. Moment hotărîtor al procesului revoluționar declanșat de marea insurecție națională antifascistă din august 1944, actul proclamării Republicii a marcat cucerirea întregii puteri politice de către poporul însuși și pro-

fundele prefaceri înnoitoare care au schimbat radical înfățișarea țării și viața oamenilor.

Anii Republicii au fost ani ai unor uriașe descătușări de energii. Într-o solidaritate unanimă de gândire și faptă, oamenii muncii — români, maghiari, germani și de alte naționalități —, deveniți singurii și adevărații stăpînitores ai țării, și-au unit eforturile pentru ridicarea patriei pe culmi tot mai înalte de propășire. S-au ridicat impresionante citadele ale industriei, s-a făurit o agricultură modernă, s-a înnoit neîncetat haina sărbătorească a satelor și a orașelor.

Numai în anul 1973 producția industrială a țării a crescut cu aproape 15%, poziția prioritară a unor ramuri ca metalurgia, construcțiile de mașini și chimia consolidându-se și mai mult. Agricultură a ajuns de asemenea la trepte superioare de dezvoltare. Întreaga economie națională a cunoscut un înalt grad de eficiență. S-au inițiat largi acțiuni privind gospodărirea cât mai judicioasă a combustibililor, energiei electrice și materiilor prime și s-au depus eforturi susținute pentru creșterea productivității muncii și a sporirii calitative a produselor, mărindu-se totodată simțitor volumul comerțului intern și exterior. Paralel cu acestea, creșterea continuă a bunăstării populației, înflorirea științei și culturii și necontenitele acțiuni social-educative dau mărturie despre faptul că în țara noastră totul se raportează la om, la împlinirea și afirmarea personalității acestuia.

Bazîndu-se pe adevărată activă a întregului popor, opera de făurire a unei vieți noi în țara noastră este privită cu admirație și respect pe toate meridianele pămîntului. Valorificîndu-și însușirile sale alese, poporul român se află astăzi în primele rînduri ale luptei pentru îndeplinirea aspirațiilor de pace, libertate și progres ale popoarelor, iar glasul său care răsună cu fermitate în apărarea valorilor permanente ale omnirii, în favoarea cooperării dintre state, a statornicirii păcii și bunei înțelegeri între oameni și popoare, este ascultat cu tot mai multă atenție și considerație.

Fiecare aniversare a Republicii constituie o nouă treaptă spre făurirea unei vieți tot mai demne, mai îmbelșugate și mai fericite a fiilor patriei. Bilanțul celor 26 de ani ai Republicii aduce în sufletele oamenilor muncii bucuria de a constata că patria este mai puternică, mai bogată și mai frumoasă ca oricînd și insuflă convingerea că viitorul va fi și mai bogat în împliniri.

«Să urcăm România pe cele mai înalte culmi ale progresului și civilizației socialiste!» este angajamentul cu care fiii patriei noastre au întîmpinat cea de a 26-a aniversare a Republicii, cu hotărîrea de a-și valorifica necontenit capacitățile lor creatoare, de a-și spori puterea de dăruire și de a se dedica tot mai mult operei de continuă înflorire a țării și de afirmare a păcii și colaborării cu popoarele lumii.

TRADIȚIONALELE URĂRI DE ANUL NOU
ADRESATE CONDUCERII DE STAT
DE CĂTRE PIONIERI ȘI TINERI AI CAPITALI

În pragul noului an, urmînd unei străvechi datini strămoșești, sute de băieți și fete, școlari și pionieri, precum și tineri muncitori și studenți din Capitală, au îmbrăcat frumoase costume populare românești, sau costume cerute de tradiții ale obiceiurilor de Anul nou, formînd un impresionant alai, plin de vioiciune și bucurie. Colindătorii s-au oprit în fața sediului Comitetului Central al P.C.R., spre a adresa înalților conducători de stat urările străbune de sănătate și fericire pentru noul an.

În jurul plugului și carului, împodobite potrivit datinii, urătorii cu bice și clopoșele, cu buhaie și sorcove au prezentat o adevărată serbare folclorică exprimînd dragostea de muncă, optimismul și geniul creator al poporului român și dînd expresie sentimentelor de dragoste, prețuire și stimă față de patrie și conducătorii săi.

Adresîndu-se tinerilor colindători, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, a mulțumit pentru urările prezentate, spunînd apoi, între altele: «Voi, dragi pionieri, dragi tineri, aveți în fața voastră un nou an minunat, care vă va oferi multe bucurii. Sper că fiecare dintre voi, muncind și învățînd, se va bucura din plin de tot ceea ce se va înfăptui în țara noastră. Viața voastră, a părinților voștri, a întregului popor va deveni mereu mai bună, mai îmbelșugată... Doresc ca, în 1974, tineretul întregii lumi să se bucure de o viață mai bună, mai demnă, de o pace trainică».

Potrivit datinei, ceata colindătorilor a fost apoi răsplătită de către conducătorii de stat cu daruri, tradiționala sărbătoare luînd sfîrșit într-o atmosferă plină de voioșie și optimism.

PRIMIREA DE CĂTRE PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT
A ȘEFILOR MISIUNILOR DIPLOMATICE

În ziua de 29 decembrie 1973, în preajma încheierii unui an bogat în evenimente ale vieții internaționale, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, împreună cu alți reprezentanți ai Conducerii de Stat, a primit pe șefii misiunilor diplomatice acreditați în România, care au prezentat felicitări cu prilejul Anului nou și al aniversării a 26 de ani de la proclamarea Republicii.

În numele corpului diplomatic a luat cuvîntul Dl. Iso Njegovan, ambasadorul R. S. F. Iugoslavia la București, decanul corpului diplomatic, care a transmis cordiale felicitări D-lui Nicolae Ceaușescu, Consiliului de Stat, guvernului și poporului Republicii Socialiste România. Subliniind contribuția importantă pe care țara noastră a adus-o și în acest an la promovarea colaborării, prieteniei și respectului reciproc între popoare și state, precum și realizările bogate obținute de poporul român în toate domeniile de activitate, D. Sa a spus: «Noi, cei aflați

aici, în calitate de reprezentanți ai țărilor noastre, ne bucurăm de succesele pe care le înregistrează, atât pe plan intern cât și extern, Republica Socialistă România, țară a cărei ospitalitate proverbială i-am cunoscut-o. Aceste succese constituie o parte inseparabilă a aspirațiilor generale ale lumii contemporane spre bunăstare, spre o viață mai fericită a tuturor oamenilor și spre îndeplinirea idealurilor nobile ale păcii și prosperității».

Mulțumind pentru felicitări și pentru bunele urări adresate poporului român, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, a făcut o succintă evocare a evenimentelor internaționale din anul 1973, subliniind apoi contribuția țării noastre la dezvoltarea relațiilor de colaborare internațională și la opera de realizare a unei lumi mai drepte și mai bune. «Începem un nou an — a spus D. Sa — cu multe perspective bune, dar și cu multe probleme de soluționat ... Soluționarea marilor probleme care preocupă lumea contemporană impune participarea, cu drepturi egale, la viața internațională, a tuturor popoarelor, indiferent de mărimea lor. Viața demonstrează, mai mult ca oricând, că problemele nu se mai pot soluționa doar de câteva state, că numai prin participarea activă a tuturor statelor, indiferent de mărimea lor, se pot asigura soluții juste, se poate îndeplini pacea pentru toate națiunile ... Aș dori, în încheiere, — a spus Dl. Nicolae Ceaușescu, adresându-se șefilor misiunilor diplomatice, să exprim încă o dată dorința poporului român de a dezvolta colaborarea cu popoarele pe care dumneavoastră le reprezentați, cu toate popoarele lumii, de a se face totul pentru îndeplinirea securității europene în anul care vine, pentru realizarea unei largi colaborări internaționale».

Președintele Consiliului de Stat, Dl. Nicolae Ceaușescu și ceilalți conducători s-au întreținut apoi în mod cordial cu șefii misiunilor diplomatice.

• ANIVERSĂRI-COMEMORĂRI •

325 DE ANI DE LA APARIȚIA „NOULUI TESTAMENT DE LA BĂLGRAD“

La 20 ianuarie 1973 s-au împlinit 325 de ani de când a văzut lumina tiparului una dintre cele mai însemnate lucrări din vechea cultură românească — *Noul Testament de la «Bălgrad»* (Alba Iulia). Apariția sa este strâns legată de mitropolitul Simion Ștefan care păstora pe atunci, ca vrednic urmaș al lui Ilie Iorest (1640—1643). Pentru a cunoaște mai bine însemnătatea acestei tipărituri, vom prezenta cadrul istoric-bisericesc în care și-a desfășurat activitatea vrednicul de pomenire mitropolit Simion Ștefan. Mitropolia ortodoxă română cu scaunul la Alba Iulia (Bălgrad) este atestată documentar abia din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, fiind cîrmuită pe atunci de Eftimie, Hristofor Ghenadie și Ioan de la Prislop (cca. 1585 — după 1601). Cel din urmă a avut fericirea de a păstori în zilele de glorie ale lui Mihai Viteazul, cînd a izbutit să înfăptuiască, pentru prima oară, unitatea politică a celor trei țări românești. În prima jumătate a secolului al XVII-lea au păstorit la Alba Iulia mitropoliții Teoctist (c. 1606 — după 26 dec. 1622), Dosoftei (c. 1624 — după 4 iunie 1627), Ghenadie II (1627—3 sept. 1640) și Ilie Iorest (toamna 1640 — februarie 1643). Aproape toți au păstorit în împrejurări vitrege, avînd de apărut adevărurile de credință ortodoxă în fața acțiunii prozelitiste a altor confesiuni. Ei s-au izbit îndeosebi de încercările principilor calvini ai Transilvaniei de a trece pe românii ortodocși la calvinism.

Se cunoaște, de pildă, încercarea principelui Gabriel Bethlen (1613—1629) de a converti pe români la calvinism, cerînd pentru aceasta, încuviințarea patriarhului ecumenic Ciril Lucaris. Scrisoarea de răspuns a patriarhului din 2 septembrie 1629, înlătura cu multă demnitate, toate argumentele invocate de principe, arătînd, între altele, că nu-și poate da consimțămîntul la o asemenea faptă, căci «ar săvîrși un păcat pe care nu l-ar putea spăla toate chinurile pămîntești». Ca unul care a umblat în mai multe rînduri prin țările române, patriarhul îi atrăgea atenția asupra zădărnicii planurilor sale și prin aceste cuvinte: «Pentru îndeplinirea fericită și pașnică a acestei (schimbări de religie), ar trebui mai întîi să se rupă legătura de sînge și de simțire care zvicnește în taină, dar cu multă putere, între românii din țara Transilvaniei și locuitorii din țările Munteniei și Moldovei. Negreșit, domnii vecini ai ziselor țări, nu vor îngădui aceasta niciodată și foarte sigur vor pune piedici, dacă nu cu armele, cel puțin cu îndemnuri tainice». Deci și străinii erau conștienți de

unitatea de credință, de limbă și de origine a românilor din Transilvania, Țara Românească și Moldova. Încă din timpul lui Bethlen, mitropolitul ortodox român al Transilvaniei i s-au impus cinci puncte sau îndatoriri pe care «todeauna nevătămate le va ține și le va plini să și fie ascultător de vlădica bisericii ungurești de legea dreaptă», adică de superintendentul calvin maghiar din Transilvania.

Politica religioasă a lui Bethlen a fost continuată de urmașul său Gheorghe Rákoczy I (1630—1648) și de fiul acestuia, Gheorghe Rákoczy II (1648—1660). Așa, de pildă, în iulie 1640 s-a tipărit în satul Prisaca, de lângă Alba Iulia, *Catehismul calvinesc*, cărui mitropolitul Varlaam al Moldovei i-a dat cunoscutul *Răspuns*, aprobat de un «sinod» al ierarhilor din Țara Românească și Moldova. Cu prilejul confirmării mitropolitului Ilie Iorest, în 1640, i s-a fixat un program în șapte puncte, care avea menirea de a «calviniza» treptat Biserica ortodoxă română din Transilvania. Neîndeplinirea lor a dus la întemnițarea și alungarea din scaun a mitropolitului Ilie Iorest după abia trei ani de arhipăstorire.

În astfel de împrejurări, a fost ales ca mitropolit al românilor ardeleni — de către soborul protopopilor eparhiei — ieromonahul Simion Ștefan de la mănăstirea din Alba Iulia, pe la sfârșitul lunii februarie sau începutul lui martie 1643. Deși nu avem știri sigure, totuși trebuie să admitem că a fost hirotonit arhieru la Tîrgoviște — ca și urmașii săi — de către mitropolitul Teofil al Ungrovlahiei, care păstora pe atunci.

Nu avem știri despre viața sa pînă la ridicarea în treapta arhieriei. Presupunem că a învățat carte la școala din Alba Iulia, apoi a fost tuns în monahism în mănăstirea de aici. Cu prilejul alegerii sale ca mitropolit, principele Gh. Rákoczy și superintendentul Ștefan Kátona Geleji i-au fixat un program de lucru în 15 puncte. Iată principalele îndatoriri: să se predice în românește, dar numai după Sfînta Scriptură, înlăturîndu-se astfel Sfînta Tradiție; tineretul să fie instruit după *Catehismul calvinesc*; în locul Sfîntei Împărtășanii să se folosească pîine și vin, nesfințite; să se înlătore ritualul botezului și al înmormîntării, introducîndu-se în locul lor rugăciunile și cuvîntările folosite de calvini; să se înlătore cultul icoanelor și al crucii; să nu se mai admită divorțurile; să nu se pună piedici preoților și credincioșilor care, «din însuflarea Sfîntului Duh», doreau să treacă la calvinism ș.a. Se precizau apoi cîteva din drepturile pe care le avea superintendentul calvin asupra Bisericii Ortodoxe și a mitropolitului. Astfel, «episcopul ortodox unguresc» trebuia să fie consultat «în orice lucru greu în trebile religiunii», își dădea avizul la numirea, menținerea sau îndepărtarea din slujbă a protopopilor și se pronunța — în caz de apel — asupra sentințelor date de mitropoliți și protopopi.

În aceeași diplomă de confirmare erau menționate și comitatele peste care se întindea jurisdicția mitropolitului Ștefan: Alba, Crasna, Solnocul de Mijloc, Dobîca, Cluj, Turda, Cetatea de Baltă (Tîrnava), apoi districtele Chioar, Bîrșa și Bistrița, scaunele secuiești și săsești. În bisericile care, după părerea lui Rákoczy, erau cîștigate pentru calvinism (Alămor, Orăștie, Hațeg, Hunedoara, Ilia, Criș și trei protopopiate din Țara Făgărașului «nu va putea să aibă nici o putere, fără numai cît i se va îngădui de domnul episcop ortodox unguresc» (!).

Dacă mitropolitul Ștefan ar fi îndeplinit toate condițiile care i-au fost impuse, fără îndoială că s-ar fi schimbat din temelie nu numai viața Bisericii, ci și viața poporului român din Transilvania. Faptul că ele n-au fost îndeplinite, se datorează nu numai curajului și destoiniciei mitropolitului Ștefan, ci mai ales poporului, care

a știut să-și apere cu dârzenie legea strămoșească. De aceea cronicarul sas Gh. Hanner din Sibiu remarcă, pe bună dreptate, că «românii măcar de se făgăduiesc ascultători superintendentului calvinesc, tot credința și legea cea părintească părăseau, nici cuprindeau înnoirile calvinești, ci pururea se scîrbiau de acelea».

Cu toate acestea, acțiunea prozelitistă calvină devenea tot mai puternică și primejdioasă. De pildă, în 1647, printr-un decret al lui Gh. Rákoczy I, toate bisericile românești din Țara Făgărașului erau scoase de sub ascultarea mitropolitului și sub conducerea protopopului Ștefan din Berivoi, dependent direct de principe. Lui protopop și preoților săi li se cerea să învețe pe credincioși Biblia și Catehismul calvinesc. În 1648 același principe a pus sub directă sa ascultare alți 5 protopopi români.

Sub fiul său, Gh. Rákoczy II, s-a tipărit, în 1648, un nou *Catehism calvinesc* românesc, cu litere latine și ortografie maghiară. În 1651 a dat o nouă diplomă de confirmare în scaun mitropolitului Ștefan.

În ciuda condițiilor vitrege, în care și-a desfășurat activitatea, și a nemulțumirilor și piedicilor care i s-au pus, vlădica Ștefan nu s-a înstrăinat de credincioșii și nici n-a îndeplinit vreuna din sarcinile umilitoare pe care i le-au impus cîrșarii de atunci ai Transilvaniei. El nu și-a uitat niciodată înaltele sale îndatoriri hierarhice, ci a căutat, în permanență, să țină trează conștiința ortodoxă și românească în sufletele păstoriților. Dovadă sînt cele două tipăriri, apărute la Alba Iulia, îndrumarea sa: *Noul Testament* din 1648 și *Psaltirea* din 1651.

Problema traducerii și tipăririi Noului Testament s-a pus cu cîțiva ani în urmă așa cum aflăm din unele mărturii contemporane. De pildă la 5 august 1643, superintendentul calvin din Alba Iulia, Ștefan Geleji, scria protopopilor ortodocși că a aflat de un român, care știe bine limba greacă, și mai puțin limba latină, care a început traducerea Noului Testament, din grecește în românește. Întrucît tipărirea impunea cheltuieli mari, cerea protopopilor să adune câte un florin de la fiecare preot, urmînd ca banii să fie predați «în mîna preotului Ioan, pe care l-a trimis cu vlădica în acest scop». Vom vedea mai încolo că nu superintendentul, ci mitropolitul Ștefan a fost cel care a căutat traducătorii. Peste un an, la 24 august 1644, principele Gheorghe Rákoczy I scria soției sale, Susana Lorantffi, să plătească preotului român care făcuse traducerea Noului Testament. I s-au plătit 50 de florini și un postav.

«*Noul Testament sau împăcarea au legia noao a lui Is. Hs. Domnului nostru*» a fost văzut lumina tiparului la Alba Iulia, la 20 ianuarie 1648. Aceasta înseamnă că a fost dat în lucru de prin 1647, sau chiar din 1646. Trebuie subliniat în mod deosebit faptul că aceasta este *prima traducere integrală a Noului Testament în românește*.

Traducerea Noului Testament din 1648 se încadrează în curentul larg uman de culturalizare a poporului în limba lui, mai ales că traducătorii erau conștienți că limba noastră este fiica limbii latine, deci merită să devină o limbă de cultură ca și celelalte limbi, considerate «sfinte»: greaca, latina, slavona. În afară de acestea, preoții — fără să mai vorbim de masele largi de credincioși —, nu mai cunoșteau limba slavonă, încît simțeau nevoia citirii cuvîntului lui Dumnezeu în limba vorbită și înțeleasă de toți.

Intr-o primă «predoslovie», semnată de «Simion Ștefan, arhiepiscop și mitropolit al scaunului Belgradului, Vadului și Maramureșului și a toată țara Ardealului» se aduceau mulțumiri protocolare lui Gh. Rákoczy pentru «ajutorul» dat la tipărire. Afirmația din prefață, că s-a tipărit «cu îndemnul» lui Gh. Rákoczy I, nu co-

respunde adevărului, deși temeiul învățaturii calvine era Sfânta Scriptură, tradusă în limba poporului. Tot în prefață se spune că s-a tipărit cu cheltuiala lui Rákoczy. Adevărul este că s-a tipărit cu banii încasați de la preoții români încă din 1643, cum am arătat mai sus.

În ceea ce privește autorul primei predoslovii, deși toți cercetătorii socotesc că aparține lui Simion Ștefan, care, de fapt, o semnează, noi credem că este scrisă de unul din fruntașii calvini de atunci, poate Gh. Csulay, predicatorul curții lui Rákoczy, devenit superintendent în 1649, cu a cărui cheltuială se tipărise *Catehismul calvinesc* din 1640. Nu ar fi exclus să fi fost redactată în ungurește, apoi tradusă în românește. Când facem această afirmație ne bazăm pe faptul că predoslovia de care este vorba cuprinde idei asemănătoare, ca fond și ca formă de expunere, cu cele din predoslovia *Psaltirii* din 1651 (primele două fraze sînt absolut identice). Vom vedea, la locul său, că predoslovia *Psaltirii* este scrisă de un calvin, căci cuprinde cîteva învățături calvine pe care cercetătorii nu le-au semnalat pînă acum. Înseamnă că același autor, care, după părerea noastră, este predicatorul curții, Gh. Csulay, a scris și predoslovia Noului Testament. A fost pus să o semneze mitropolitul, ca astfel să se dea mai multă autoritate întregii lucrări și să poată fi difuzată printre credincioșii săi români (o situație asemănătoare prezintă și prefețele *Bibliei* de la București din 1688).

Cea de a doua prefață — «Predoslovie către cetitori» —, nesemnată, prezintă un interes deosebit. La început înfățișa unele știri asupra traducătorilor. «Acest Testament — scria autorul — l-au început a-l izvodi ermonah Selivestru... și el s-au ăstăstănit căt s-au putut și curînd sau tămplat lui moarte». Acest Silvestru era originar din Țara Românească, fost egumen la Govora, unde a tipărit *Sinaxarul din Psaltirea slavonă cu ceaslov* (1638—1641). *Evanghelia învățătoare* de la Govora și Dealu din 1642—1644, a ieșit de sub tipar «cu osteneala și izvodirea» aceluiași «Silvestru ermonah». Înseamnă că era un călugăr cu aleasă pregătire cărturărească, dobîndită fie în vreuna din mînaștirile țării, fie — poate — la Academia lui Petru Movilă de la Kiev, înființată cu cîteva ani în urmă (1631). Așa ne-am putea explica faptul că a tradus *Cazania* din 1642—1644 «din limba rusă» (poate după *Cazania* de la Kiev, din 1637), iar la traducerea *Noului Testament* s-a folosit și o ediție slavă, tipărită «în țara Moscului».

În continuare, se relatează contribuția altor cărturari români la revizuirea și îndreptarea traducerii lui Silvestru: «Iată noi socotind și luînd aminte, am găsit multă lipsă și greșiale în Scriptura lui, pentru neînțeleșul limbii și cărții grecești. Pentru aceia am început dintăiu a-l poslelui și unde n-a fost bine, am isprăvit și am împlut și am tocmnit din cît am putut».

Se preciza apoi că nu s-a folosit un singur «izvod», ci «toate cîte am putut afla, grecești și sârbești (slavonești n.n.) și lătinești. Ce mai vîrtos ne-am ținut de izvodul lui Eronim (Vulgata n.n.) ... și izvodul slavonesc, carele-i izvodit slavonește și grecească și e tipărit în țara Moscului, fără să se îndepărteze de textul original grecesc, care «iaste izvorul celorlalte».

Nu ne îndoim că atît ieromonahul Silvestru, cît și continuatorii săi au cercetat și vechile traduceri românești, fie pe cele aflate în manuscris, fie pe cele tipărite: *Tetraevangheliarul* din 1560—1561 și *Apostolul* din 1563, amîndouă tipărite de Coresi, și, poate, pericopele evanghelice din *Cazania lui Varlaam*, din 1643. Folosirea traducerilor mai vechi nu scade cu nimic din valoarea lucrării, căci, în felul acesta, ea

se prezintă ca o încununare a străduințelor cărturarilor români de pînă atunci de a da cuvîntul lui Dumnezeu în limba poporului.

Se naște, în chip firesc, întrebarea : cine au fost continuatorii ieromonahului Silvestru? În prima «predoslovie» — pusă sub numele mitropolitului — se menționează dispoziția pe care acesta o primise din partea lui Rákoczy : «mi-ai poruncit să caut în popii miei preuți cărturari și oameni înțelepți carii să știe a izvodi Testamentul cel Nou ... din limbă grecească și slovenească și lătinească». Este deci limpede, că ostenitorii la revizuirea și completarea traducerii erau preoți cărturari din Transilvania de neam român («popii miei»). Frecvența termenilor transilvăneni în textul tradus (crai, crăiasă, Pătru, păhar, coșarcă, beutură, lămpaș, beteag, îngrupare, muiere, tîrnaț, ulei etc.), constituie o dovadă în plus că traducătorii erau transilvăneni. Nu excludem însă posibilitatea ca, alături de ei, să fi fost și unii cărturari din Țara Românească, poate Meletie Macedoneanul, care a avut un rol însemnat în tipărirea cărților de la Govora, sau Daniil Andrean «monahul din Țara Panoniei», care a tradus *Indreptarea Legii* de la Tîrgoviște din 1652. Pe lângă faptul că erau oameni de carte, amîndoi erau apreciați și de cîrmuitorii calvini ai Transilvaniei : în 1640 Meletie fusese recomandat de Geleji ca mitropolit, iar în 1657 Daniil a fost numit de Gh. Rákoczy II episcop în Țara Făgărașului, încît calvinii nu vor fi avut nimic de obiectat cînd mitropolitul îi va fi pus să lucreze alături de «popii săi».

O altă problemă pusă în a doua prefață a Noului Testament este aceea a îmbogățirii limbii literare românești. Traducătorii, preocupați de redarea exactă a textului, au constatat că în limba română nu există termeni corespunzători pentru o serie de noțiuni. Din aceste pricini, au recurs la o soluție foarte ingenioasă, lăsînd netraduse cuvintele fără corespondent în limba noastră, dar îmbrăcîndu-le într-o haină fonetică și morfologică românească. În felul acesta, au intrat în limba noastră — prin Noul Testament de la Alba Iulia — o serie de neologisme : sinagogă, filozofi, maghi, iotă, teatron, canon, areopag (toate sînt grecești, ceea ce constituie o dovadă în plus că s-a folosit și textul Septuagintei).

Dar cea mai însemnată problemă pusă în această predoslovie se referă la necesitatea unei limbi literare unitare, pe care să o înțeleagă toți românii. Fiind conștient de unitatea poporului român, autorul predosloviei și-a îndreptat gîndul către toți românii, nesocotind granițele politice nefirești existente între ei. «Aceasta încă vă rugăm să luați amînte, scria autorul — că rumânii nu grăescu în toate țările într-un chip, încă nici într-o țară toți într-un chip. Pentru aceea cu nevoie poate să scrie cineva să înțeleagă toți, grăind un lucru unii într-un chip, alții într-alt chip. Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt buni, carii împlă în toate țările, așa și cuvintele acelea sînt bune care le înțeleg toți. Noi drept aceea ne-am silit, de în cît am putut, să izvodim așa cum să înțeleagă toți, iar să (dacă) nu vor înțelege toți, nu-i de vina noastră, ce-i vina aceluia ce-au răsfirat rumânii printr-alte țări, de s-au amestecat cuvintele cu alte limbi de nu grăescu toți într-un chip». Plastica asemănătoare a cuvintelor cu circulația banilor (parafrazînd maxima latinească : verba volent sicut numi) arată că autorul era conștient de existența graiurilor și a provincialismelor, dar și de rolul scriitorilor în formarea unei limbi literare comune pentru toți românii. De aceea stăruia cu convingere pentru făurirea unei limbi literare comune, recomandînd, în acest scop, folosirea cuvintelor cu cea mai largă circulație (în accepțiunea geografică).

Dar cine este autorul predosloviei, căci ea nu este semnată? Stilul ei, mult mai concis decât al primei predoslovii, cu o expunere care se remarcă prin caracterul ei obiectiv, concret, ordonat și prin frazele, în general, mai scurte, ne arată că autorul nu este același cu al primei predoslovii. Noi credem că este însuși mitropolitul Simion Ștefan sau un cărturar român ortodox din anturajul său. În orice caz, chiar dacă mitropolitul nu ar fi autorul, totuși trebuie să admitem că predoslovie s-a scris sub îndrumarea și supravegherea sa; deci poate fi socotit — în cel mai rău caz — autorul ei moral.

El va fi avut drept pildă pe marele său contemporan din Moldova, mitropolitul Varlaam, care, cu cinci ani în urmă, tipărise *Cazania* sa «pentru toată seminția românească pretutindenea ce se află pravoslavnici întru-această limbă», socotind-o ca un «dar limbii românești». Era, de altfel, unul din puținele mijloace, prin care ierarhul putea să comunice direct, suflet de la suflet, cu păstorii săi, supuși, împreună, unei apăsări naționale și religioase. Faptul că prefața n-a fost semnată trebuie interpretat ca o abilitate a mitropolitului, care voia să evite neplăcerile cu principele și cu superintendentul calvin.

În ceea ce privește traducerea propriu-zisă a Noului Testament, primul lucru care impresionează, la citirea cărții, este acela că s-a folosit o limbă plăcută, mult apropiată de a poporului, de o mare frumusețe literară. Fraza nu este înrobitea unor influențe străine, ci, dimpotrivă, este capabilă să exprime gândurile fără nici un echivoc. Conștienți de originea latină a limbii noastre, traducătorii s-au orientat spre aceasta, luând din ea o serie de fonetisme, forme și cuvinte necunoscute pînă atunci (elementele slave și grecești sînt folosite într-o măsură redusă). Cunoașterea desăvîrșită a limbii vorbite i-a pus pe traducători în situația de a da un text de o deosebită limpezime, care a putut fi urmărit cu ușurință de toți românii din toate locurile în care erau «răsfirați» și din toate timpurile, pînă azi. De aceea, alături de *Cazania* lui Varlaam, Noul Testament de la Alba Iulia constituie temelia pe care s-a făurit, în secolele următoare limba română literară.

Textul este împărțit în «capete» (capitole), iar acestea în stihuri (versete), fiecare capitol avînd «suma» (rezumatul) lui. Fiecare pagină are rezervat un spațiu, pentru trimiteri la alte capitole sau versete din Sfînta Scriptură. Aceste spații mai erau folosite și pentru explicarea unor termeni străini (latinești, maghiari, slavoni) sau pentru explicarea — prin sinonime — a unor cuvinte românești cu circulație mai restrînsă, dar și pentru unele scurte comentarii (exegeză). Aceste glosări marginale sînt un ajutor prețios pentru noi, căci prin ele cunoaștem metoda de lucru a traducătorilor, dar aduc precizări și în privința izvoarelor. Între altele, glosările confirmă faptul că traducătorii au folosit textul Septuagintei (de pildă, introduc în limba noastră numeroase cuvinte grecești sau le explică, confruntă diversele tălmăcirii cu textul grecesc etc.). Iată cîteva din aceste glosări: mag = filozof; stomah = rînză; ariopag = iastă casa orașului unde să strîngea dregătorii; iotă sau certă = o slovă care-i mai mică; teatron = loc de luptă în mijlocul orașului unde se strîngea oamenii să vadă lucruri de minuni; Decapolia = noi zicem 10 orașe etc.

Sînt explicații și unii termeni latini mai puțin cunoscuți, ca: agru = holdă; rotariu = cioplitor; publican = vameș; libertin = carii îi făcea din slugi slobodași etc. Apoi termeni ebraici și aramaici: raabi = învățătoare (Vocativ), raha = ce să zici tu om fără(minte) ; mamon = sirienește lăcomia lumii etc.

Așadar Noul Testament de la Alba Iulia încearcă o explicare de termeni din limbile greacă, slavonă, latină și maghiară. Termenii explicați sînt din variate domenii: teologie, administrație (pretor, publican), medicină (gangrenă), numismatică (statir, denar, aspru, codrat), geografie (sîn de mare, vîntul evrochilidon), botanică (mintă, izmă, cimbru). Se poate conchide că unele din cuvintele glosate au intrat în limba noastră direct din limba greacă și latină, în anul 1648. De aceea, notele marginale din Noul Testament de la Alba Iulia pot fi socotite ca un început de dicționar explicativ în limba noastră.

Sînt date apoi și scurte comentarii la unele versete. De exemplu: «Mănule curind nu-ți pune pre nime = sau nu popi pre nime; era un bogat și se îmbrăca în ușărnice și vison = visonul era giulgiul suptire și scumpu ce-l făcea de-n inu, carele era într-un preț ca aurul»; «dacă iară vă zic voao: mai leasna iaste cămilei pre în urechea acului a trece... = cămila să zice că-i funea corăbii, iar în acest loc să înțeleage cămila.

O problemă teologică de mare importanță, legată de ediția Noului Testament din 1648, este aceea a predosloviilor la 23 dintre cărțile sale. Cu excepția Epistolei către Filimon, a Epistolelor II și III Ioan și a Apocalipsei, toate celelalte cărți au câte o scurtă «predoslovie» sau, în limbajul teologic de azi, o «introducere» la cărțile respective. Din cele 672 de pagini de text, aproximativ 55 pagini cuprind asemenea considerații isagogice. După părerea cercetătorilor, cele 23 de «predoslovii» la cărțile Noului Testament sînt *originale*, neputîndu-se stabili nici o legătură cu lucrările teologice maghiare contemporane, îndeosebi calvine. Probabil s-a folosit ediția latină a Bibliei, apărută la Veneția în 1587 (Biblia ad vetustissima exemplaria), care cuprinde traducerea Fericitului Ieronim, însoțită de trimiteri și scurte considerații introductive la fiecare carte (desigur cărturarii de la Bălgrad au folosit această ediție și pentru confruntări cu textul biblic propriu-zis). Stilul acestor predoslovii este asemănător cu cel din «Predoslovia către cetitori», ceea ce înseamnă că au un singur autor. Predomină expunerea sistematică, logică, cu fraze concise și clare, cu o grupare metodică a problemelor deci se folosește un stil didactic. Predosloviile prezintă scurte date istorice și geografice asupra orașelor sau ținuturilor cercetate de Sfinții Apostoli, mai ales în cazul Epistolelor pauline (de pildă, «predoslovia către Coloseni» vorbea de Colosul din Rodos, una din cele șapte minuni ale lumii), date despre autori, timpul, locul și limba în care au scris, date asupra cuprinsului cărții. Se face chiar și etimologia numelor unor autori, din limba greacă sau ebraică. În unele predoslovii autori se angajează în scurte dispute teologice cu filozofii păgîni, ereticii, catolicii etc. Se introduc unii termeni care nu apar în traducerea propriu-zisă (epicurei, papiști, iejuviți, stemă, istorie). Toate acestea ne arată formația umanistă a traducătorilor, cîștigată fie la unele școli din Transilvania, fie de peste hotare. Iată un scurt fragment din «predoslovia lui Sf. Marc Evanghelistul»: «Marc n-au fost din cei doisprezece apostoli, ce au fost den 70 de ucenici; cum zic unii, fostau ascultătoriu și ucenic lui Pătru, de care pomenește în sfârșitul cărții de întăi. Scris-au Evangheliia lui în limba greciască, ca și alalți evangheliști și apostoli, să va că au scris Evangheliia mai vrătos pentru rugaria rimlenilor, ce n-au scris în limbă lătinească, ce grecească, că atunci pretutindinile petrecea cu limbă greciască.

Pavel apostol încă au scris la rimleni, ce-au scris în limbă greciască și evreilor n-au scris evreiaște, ce greciaște».

De notat că în aceste «predoslovii» se făcea amintire și de unii Sfinți Părinți și scriitori bisericești: Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Atanasie cel Mare, Fericitul Ieronim, Teofilact al Ohridei etc., fapt ce ne arată că alcătuitoarii lor nu erau calvini (nici filocalvini), ci români ortodocși care au lucrat și la traducerea propriu-zisă. Pe baza celor relatate aci, putem afirma că *Noul Testament de la Bălgrad cuprinde zeci de pagini care pot fi considerate ca primul «manual» de introducere și de exegeză biblică în teologia românească*. Trei predoslovii (Marcu, Luca și Ioan) au fost reproduse în Biblia de la București din 1688, cu simple modificări grafice sau schimbări de termeni. Același lucru se poate observa și în privința textului propriu-zis, căci Biblia de la București a preluat traducerea de la Alba Iulia, mergînd, uneori pînă la simplă transcriere sau la schimbări neînsemnate de limbă, cerute de înșși evoluția ei. A fost folosită apoi și ediția Noului Testament de la București, din 1703, tipărit de Antim Ivireanul (se cunoaște și o copie a Noului Testament, în manuscris, făcută în Țara Românească — la scurt timp după apariție). Este o dovadă concludentă că Noul Testament de la Alba Iulia se bucura de o autoritate deosebită între scrierile bisericești din secolul al XVII-lea, datorită, în primul rînd, limbii folosite, mult apropiată de cea populară. Traducerea din 1648 a fost apreciată și mai tîrziu, de mitropolitul Andrei Șaguna, care s-a folosit de ea în opera de revizuire și retipărire a Bibliei de la Sibiu, din 1856—1858. În prefața acesteia, Șaguna scria că Noul Testament de la 1648 și Biblia din 1688 «sînt ușile prin cari s-a învrednicit poporul românesc a intra în cîmpul ceresc al dumnezeieștilor învățături ... Ele sînt izvoarele din cari au izvorît întîia dată apa vieții veșnice pentru neamul românesc, în toate părțile pămîntului, pe unde este risipit».

La 25 decembrie 1651 a ieșit de sub tipar *Psaltirea* (avînd și titlul evreiesc *Sefer tehilim*), tot în tiparnița înființată de Gh. Rákoczy I.

Ca și Noul Testament, *Psaltirea* avea două «predoslovii» nesemnate — una adresată principelui Gheorghe Rákoczy II, alta (la sfîrșitul cărții) «cătrecititori». Din citirea primei prefețe, — mai întinsă — ne dăm seama că a fost scrisă de un teolog calvin, poate de însuși superintendentul Gheorghe Csulay. Astfel, în prima parte se argumentează — cu multe citate biblice — nevoia propovăduirii cuvîntului lui Dumnezeu în limba înțeleasă de credincioși, deci o teză specific calvină. Constatăm, de asemenea, că autorul vorbește numai de două taine: Botezul și «Cina Domnului» ca apoi să arunce o serie de invective la adresa Bisericii catolice și a slujitorilor ei, ceea ce e o altă dovadă că scria un calvin. În sfîrșit, autorul arată că principele a poruncit «slugilor mării tale, împreună cu Simion Ștefan, mitropolitul din scaunul Bălgradului ... să izvodim *Psaltirea* lui David den limbă jidovească pre limbă rumânească ... pentru că vedem aiave că tot cinul bisericilor rumânești și grecești iaste den *Psaltire*, că toate slujbele dumnezeiești sânt înfrămsățate cu psalomi den *Psaltire*, *pentru-aceia foarte lăudăm obiciaiul lor*» (sublinierea ns.). Reiese limpede că vorbea un calvin despre noi ortodocși. Credem că acela era superintendentul Gh. Csulay, de vreme ce se așeza înaintea mitropolitului («slugile mării tale împreună cu Simion Ștefan»), procedeu întîlnit și în alte acte ale vremii.

Arătam mai sus că fondul, dar și forma de expunere a acestei prefețe sînt asemănătoare cu ale primei prefețe a Noului Testament (cea pusă sub numele lui Simion Ștefan) ceea ce ne face să afirmăm că sînt scrise de același autor calvin maghiar (probabil, inițial, au fost scrise în ungurește, apoi traduse în românește). A doua prefață dădea cîteva lămuriri asupra noii ediții a Psaltirii, arătînd din nou că s-a tradus din evreiește și din grecește.

Și în Psaltire apar glosări marginale (inclusiv confruntări între textul ebraic și cel grecesc). S-a făcut împărțirea în capitole și versete, fiecare capitol avînd un mic rezumat. În privința «izvoadelor» folosite, autorii celor două prefețe, arată că s-a tradus din limbile ebraică și greacă. N-ar fi exclus să fi avut în față o ediție ebraică și greacă. O comparație cu *Psaltirea Scheiană* și cu *Psaltirea lui Coresi* din 1570 ne arată că au fost utilizate și acestea.

Mitropolitul Simion Ștefan a trecut la cele veșnice în vara anului 1656 (probabil prin iulie), fiind atestat documentar, pentru ultima oară la 22 mai 1656, cînd întărea ca protopop al Hunedoarei pe preotul Ioan.

Concluziile care se desprind din această sumară prezentare sînt evidente. Cei 13 ani de păstorie ai mitropolitului Simion Ștefan au fost ani de neconținute zburcămări și lupte pentru apărarea credinței strămoșești în fața multelor încercări de înstrăinare. Cu mijloacele care i-au stat la îndemînă, cu dîrzenia și abilitatea sa, la care se adăuga credința puternică a păstoriiților, vlădica Ștefan a știut să treacă peste orice obstacole, lăsînd culturii românești acel dar neprețuit care este Noul Testament din 1648. Icrarh cu alese preocupări cărturărești, însuflețit de un cald patriotism, Simion Ștefan se încadrează în curentul larg umanisto-renascentist de culturalizare a poporului și de apărare a ortodoxiei, reprezentat la noi, de marii săi contemporani : Ștefan al Ungrovlahiei, Varlaam al Moldovei, iar dincolo de hotare, de Petru Movilă al Kievului.

Pr. Prof. MIRCEA PĂCURARIU

BIBLIOGRAFIE

IZVOARE

A. T. Laurian și Nicolae Bălcescu, *Magazinul istoric pentru Dacia*, III, București, 1846; Timotei Cipariu, *Acte și fragmente latine și românești pentru istoria Bisericii române, mai ales unite*, Blaj, 1855; Nicolae Dobrescu, *Fragmente privitoare la istoria Bisericii române*, Budapesta, 1905; I. Lupăș, *Documente istorice transilvane*, vol. I, 1599—1699, Cluj, 1940; Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, tom. I (1508—1716), București, 1903.

LUCRĂRI GENERALE

Augustin Bunea, *Vechile episcopii românești a Vadului, Geoagiului, Silvașului și Bălgradului*, Blaj, 1902; Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria*, vol. I, ed. II, Sibiu; Melchisedec (Ștefănescu), *Biserica Ortodoxă în luptă cu protestantismul, în special cu calvinismul în veacul al XVII-lea și cele două sinoade din Moldova contra calvinilor*, București, 1890;

Milan Şesan, *Originile și timpul primelor traduceri românești ale Sfintei Scripturi*, 1939.

Despre Simion Ștefan, vezi Tului Racotă, *Mitropolitul Simion Ștefan al Bălgradului, adnotator al cronicii lui Gr. Ureche și relațiile sale cu calvinii*, în «*Transilvania*», LXXIII (1942), nr. 2—3, p. 136—148; Idem, *Mitropolitul Simion Ștefan*, în «*Revista Teologică*», Sibiu, XXXVI (1946), nr. 7—8, p. 384—387; nr. 9—10, p. 420—428; nr. 11—12, p. 482—492.

Despre Noul Testament de la Bălgrad, vezi: Ioan Bălan, *Limba cărților bisericești*, Blaj, 1914, p. 136—146; Al. Rosetti și B. Cazacu, *Istoria limbii române literare*, București, 1961, p. 82—94; G. F. Țepelea, *Date noi despre izvoarele și glosele Noului Testament de la Bălgrad*, în «*Glasul Bisericii*», XVI (1957), nr. 9—10, p. 924—933; G. T. Pop (Gabriel Țepelea), *Contribuții la studierea limbii și literaturii vechi. Sino-nimele în Noul Testament de la Bălgrad (1648)*, în «*Biserica Ortodoxă Română*», LXXX (1962), nr. 7—8, p. 742—757; G. F. Țepelea, *Cîteva precizări în legătură cu izvoarele și glosele Noului Testament de la Bălgrad*, în «*Limba română*», nr. 3, 1963, p. 274—282; Idem, *Predosloviile Noului Testament de la Bălgrad (1648)*, în «*Limba română*» nr. 2, 1964, p. 149—157; Idem, *Alte precizări în legătură cu predosloviile Noului Testament de la Bălgrad (1648)*, în «*Biserica Ortodoxă Română*», LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 113—124 (o parte din aceste studii sînt incluse în vol. Gabriel Țepelea, *Studii de istorie și limbă literară*, București, 1970, p. 7—75, sub titlul «*Noul Testament*» de la Bălgrad (1648); Ioan Iliescu, *Considerații asupra gloselor din «Noul Testament» de la Bălgrad*, în «*Analele Universității din Timișoara*», seria Științe filologice, II, 1964, p. 21—34; G. Istrate, *Un moment important din istoria limbii române literare: Noul Testament de la Bălgrad (1648)*, în «*Mitropolia Moldovei și Sucevei*», XLVIII (1972), nr. 9—12, p. 749—774.

O sărbătoare a cărții românești:

TREI SUTE DE ANI DE LA APARIȚIA PSALTIRII ÎN VERSURI A MITROPOLITULUI DOSOFTEI AL MOLDOVEI

În anii din urmă, de mai multe ori, cultura românească a sărbătorit împlinirea câtorva soroace de la apariția unora din monumentele de seamă ale vechii ei literaturi. Astfel, în anul 1958, ea a sărbătorit patru sute cincizeci de ani de când a fost tipărită întâia carte în țara noastră: *Liturghierul* slavonesc, la Mănăstirea Dealu, în 1508, cu osteneala «smeritului monah și preot Macarie»¹ și două sute șaptezeci de ani de la imprimarea, la București, în 1688, a voluminoasei *Biblia a lui Șerban*, prima tălmăcire românească integrală a acestei sfinte cărți². Acestor soroace le-au urmat în anii 1959, 1961 și 1970 sărbătoririle a câte patru sute de ani de la apariția, în 1559, a *Intrebării creștinești*, prima carte românească ajunsă pînă la noi³; în 1561, a *Tetraevanghelului*⁴ și, în 1570, a *Psaltirii*⁵ și *Liturghierului*⁶, toate patru, cum se știe, imprimate în limba română și date în tipar, la Brașov, de vestitul diacon-tipograf, Coresi «ot Târgoviște». În acest curgător an, 1973, un alt soroc se adaugă acestora: *Trei sute de ani de la tipărirea, în românește, în 1673, la Uniev, în Polonia, a Psaltirii în versuri* a eruditului mitropolit Dosoftei al Moldovei (n. cca. 1624, episcop de Huși 1658—1659; episcop de Roman 1659—1671; mitropolit 1671—1673 și 1676—1686; + 13 dec. 1693), despre care carte ne va fi cuvîntul în cele ce urmează.

Psaltirea este, fără îndoială, cartea «cea mai plină de simțămînt și de poezie religioasă»⁷ din toate cîte compun Biblia. Rostul ei în cultul Bisericii Ortodoxe⁸ și locul ocupat de ea în evlavia poporului nostru sînt bine cunoscute. Și la noi, ca și în alte părți ale lumii creștine, *Psaltirea* a fost și «este cartea poetică a credinței» și «una din puținele cărți ale epocii feudale». În afară de aceasta, «structura ei in-

1. P. P. Panaitescu, *Liturghierul lui Macarie 1508*, București, 1961.

2. Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga, *Biblia de la București. 270 de ani de la tipărirea ei*, în «Mitropolia Ardealului», IV (1959), nr. 1—3, p. 33—41.

3. Preotul Nic. Șerbănescu, *La 400 de ani de la apariția «Intrebării creștinești» (a lui Coresi)*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVII (1959), nr. 11—12, p. 1033—1052.

4. Șerban Cioculescu, *Patru sute de ani de la apariția Tetraevanghelului lui Coresi*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 161—168.

5. Pr. Prof. Dr. Nic. Neaga, *Psaltirea românească din 1570 (400 de ani de la tipărirea ei)*, în «Mitropolia Ardealului», XV (1970), nr. 4—6, p. 257—261; Prot. Dr. V. Coman, *Patru sute de ani de la tipărirea Psaltirii românești și a Liturghierului de către diaconul Coresi. Sărbătorirea de la Brașov*, în «Mitropolia Ardealului», XV (1970), nr. 9—10, p. 710—720.

6. Pr. Prof. Dr. Sp. Cindea, *Primul Liturghier românesc tipărit*, în «Mitropolia Ardealului», IV (1959), p. 722—771.

7. I. Bianu, *Introducerea*, la: *Dosoftei, Psaltirea în versuri. Publicată de pe manuscrisul original și de pe edițiunea de la 1673*, București (Edițiunea Academiei Române), 1887, p. XXV (Se va cita în continuare: I. Bianu, *Introducerea*).

8. Pr. T. Negoită, *Psaltirea în cultul Bisericii Ortodoxe*, București 1940; Pr. Al. N. Constantinescu, *Sfînta Liturghie și Cartea Psalmilor*, în «Glasul Bisericii» XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 49—53.

ternă», îngăduind «ca versul să fie cîntat», acesta se psalmodia, fiind cîntat mai ales de «omul aflat în restriște». Cînd, precum se va vedea, «un «poet» bisericesc, cum a fost mitropolitul Dosoftei, a vrut să dea neamului său o operă literară de seamă», a tălmăcit mai întîi în românește și apoi a versificat psalmii lui David, introducînd aci «din belșug metrica și poezia populară românească»⁹. În cuprinsul ei se găsesc «profeții, norme de viață, poezie și credință», lucru ce o face potrivită atît «tînărului setos de viață, cît și îndureratului». Căci «efuziunile lirice ale acestor sfinte cărți, avîntul ei spre beatitudine, imaginile colorate și mlădioase, măiestria jocului de imagini și cuvinte gradate, ritmice» sînt, pentru credincioși, «elemente de pătrundere sufletească», pe care nu le pot găsi nici chiar în Evanghelie¹⁰.

Cu ani în urmă, N. Iorga observa chiar că «din tot cuprinsul așa de felurit al Vechiului Testament, nu e nici o carte care să se poată mai mult potrivi pentru nevoile, pentru durerile și nădejdlile fiecăruia ca Psalmii; nici una nu poate sluji mai bine, cu toată împărăteasca-i strălucire, ca veșmînt pentru orice simțire umilă care nu e în stare să-și găsească însăși vorbele. În cele o sută cincizeci de mărturisiri, de rugăciuni, de imnuri, de tînguiri, se află tot sufletul omenesc în întoarcerea lui asupra sa însuși și în avîntul plin de sfială și de temere către puteri mai mari decît dînsul»¹¹.

Cum în trecutul nostru, școala a funcționat, de obicei pe lîngă biserică — fie în modestele lăcașe de sat, fie în mînăstiri —, Psaltirea, alături de Ceaslov, a fost multă vreme, și manual școlar, devenind astfel «cartea de bază a școalei epocii feudale». Pe ea «au învățat școlarii din Principate și din paginile ei au deprins glasurile bisericești cei dintîi psalți pămînteni»¹². Acest fapt, mai ales, a făcut ca ea să se răspîndească în masă, și, în unele cazuri, să inspire «în mod evident majoritatea scriitorilor medievali»¹³. Veacuri în șir «psalmii regelui David au fost citați și recitați de bătrîni și tineri, mireni și clerici, bogați și sărmani, de la un capăt la altul al întinsului românesc, fără deosebire. Generații după generații de români, de la voievozi și dregători, la simplii dieci și țărani, au crescut cu versetele psalmilor craiului David pe buze și în suflete [...]. Oameni aflați pe patul de suferință le-au îngînat versurile ca pe o formulă de incantație și alin, cu putere miraculoasă. Citește în adunările de familie sau la gura sobei, în nopțile lungi de iarnă și învățate pe de rost încă din copilărie, ele s-au încrustat adînc în memoria cărturarilor și scriitorilor noștri, pomenite fiind de aceștia, ori de cîte ori se găsea prilejul»¹⁴.

În toate aceste felurite folosiri «rezidă înțelesul largii circulații a Psaltirii în secolii trecuți, dominați de spiritul creștin». Căci la noi, de pildă, ea a fost «cea mai

9. În legătură cu rima din Psaltirea, aici înfățișată, să se vadă: N. I. Apostolescu, *L'ancienne versification roumaine (XVII-e et XVIII-e siècles)*, Paris, 1909, p. 44—50; Ladisláu Gáldi, *Introducere în istoria versului românesc*, București, 1971, p. 81 ș. u.; Nic. Constantinescu, *Rima în poezia populară românească*, București, 1973, p. 13 ș. u.

10. Șt. Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, I, București (Academia Română. Studii și Cercetări, LXXV) 1947, p. 146—147; Barbu Theodorescu, *Psaltirea. Insemnări bibliografice*, în «Glasul Bisericii», XX (1961), nr. 5—6, p. 498 (În continuare, se va cita: Barbu Theodorescu, *Psaltirea*).

11. N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor pînă la 1688*, București, 1904, p. 184 și ed. II, București, 1925, p. 375. 12. Șt. Ciobanu, *op. cit.*, p. 146—147.

13. Dan Simonescu, *Puncte de vedere pentru aprecierea literaturii române religioase medievale*, în «Glasul Bisericii» XVII (1958), nr. 3—4, p. 349.

14. Al. Alexianu, *Călătoriile psalmilor mitropolitului Dosofteiu. Colindele Crăciunului*, în «Glasul Bisericii», XXVI (1967), nr. 11—12, p. 1124—1125.

răspîdită carte a epocii», bucurîndu-se de o largă difuzare printre credincioși. Acest lucru poate fi exemplificat prin faptul că din cele 2113 cărți, tipărite pe pămîntul românesc între anii 1508 și 1830, cunoscute pînă acum, «Psaltirea este aceea care are cele mai multe ediții, adică 91»¹⁵. În afară de aceasta, ea, fiind și «prima carte tradusă în românește, a devenit [...] un mijloc progresist de unificarea culturii Țării Românești»¹⁶.

În același timp, Psaltirea, fiind și «o carte poetică, pătrunsă de un lirism adînc și de imagini frumoase, care răscolesc sentimentul cititorului», a făcut «pe credincioșii din toate veacurile și în toate limbile, să încerce a o transpune în versuri»¹⁷.

Ideea versificării psalmilor și a așezării lor pe melodii «pentru a fi cîntați în biserici, în reuniuni, în case, a pornit de la calviniștii francezi. Chiar J. Calvin (1509—1564) a versificat cîțiva psalmi, iar în Franța, sub imbold hughenot, poetul *Clément Marot* (1495—1544) a versificat, la rîndu-i, 50 de psalmi, reușind ca în lucrarea sa să creeze versuri foarte frumoase. Munca lui *Clément Marot* a fost isprăvită de *Théodore de Bèze* (1519—1605), ucenicul lui Calvin, care, la Lyon, în 1563, a imprimat tîlmăcirea în versuri și a celorlalți psalmi. De la aceștia s-au inspirat tîlmăcitori și versificatori ai Psaltirii din Germania, Boemia, Ungaria, Anglia (versificarea lui *G. Buchanan* (1506—1582), Polonia și din alte țări europene în care a pătruns Reforma¹⁸. «pînă la marele poet polon *Jan Kochanowski* (1530—1584), a cărui operă, publicată în 1577 și retipărită apoi în nenumărate ediții — 15 pînă în vremea lui Dosoftei —, a servit de imbold pentru traducere și de model pentru versificație lui Dosoftei»¹⁹.

Cu privire la Psaltirea în versuri a acestuia din urmă și a polonezului *Jan Kochanowski*, G. Ivașcu scrie : «Este absolut sigur că Dosoftei s-a inspirat și a lucrat avînd înaintea celebra Psaltire în versuri a lui *Kochanowski*, din care a împrumutat ritmuri, măsuri, uneori calchiindu-le pur și simplu, altele însă potrivindu-le printr-un proces foarte interesant de «autohtonizare», sub imperiul ritmurilor și măsurii creației populare românești. Este interesant că el nu folosește însă decît rareori tiparul de împrumut pentru a turna substanța aceluiași psalm, de cele mai multe ori păstrînd schema din *Kochanowski*, dar aplicînd-o la alt psalm. Pentru o bună parte din psalmii lui Dosoftei, paralelismul cu textul polon nici nu poate fi stabilit». De aceea unii cercetători conchid că «el a folosit și alte modele de versificație cultă, atît polone, cît și ucrainene. La aceasta se adaugă faptul că textul care a fost versificat nu e versiunea polonă, ci traducerea proprie, anterioară, în proză, din slavonă», pe care o va publica, dimpreună cu textul slavon, de-abia în anul 1680. Aceasta «înseamnă — continuă același istoric literar — că Psaltirea în versuri (a lui Dosoftei) nu e nici o traducere a cărții lui *Kochanowski* și nici măcar o imitație servilă a ei, ci o operă complexă și

15. Barbu Theodorăscu, *Cartea veche românească*, în «Mitropolia Olteniei», XI (1959), nr. 7—8, p. 601 ; Același, *Psaltirea*, p. 497. 16. Barbu Theodorăscu, *Psaltirea*, p. 499.

17. Șt. Ciobanu, *op. cit.*, p. 147.

18. Pentru versificările Psaltirei în Europa, înainte de mitropolitul Dosoftei, să se vadă : Augustin Z. N. Pop, *Glosări la opera mitropolitului Dosoftei (1673—1686)*, 1943, p. 5—26.

19. N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, II, București, 1942, p. 117. Victor Kernbach nu crede că mitropolitul Dosoftei a versificat Psaltirea din «ambiția de a-l imita» pe *J. Kochanowski*, ci socotește că el a fost «împins spre creație» de «nevoia lăuntrică de a zugrăvi și interpreta artistic realitatea înconjurătoare» și de «gîndurile și simțămintele lui» (v. *Un poet uitat : Dosoftei*, în «Limbă și literatură» (București. Societatea de științe istorice și filologice), I, 1955, p. 147). Pentru raportul dintre *Psaltirile* versificate ale mitropolitului Dosoftei și *J. Kochanowski*, să se vadă și : L. Gáldi, *Un grand disciple roumain de J. Kochanowski : le métropolitaine Dosithée. Contribution à l'histoire de l'ancien vers roumain*, extras din «*Studia slavica Academiae Scientiarum hungaricae*», tom. VI, Budapesta, 1960, fasc. 1—2.

originală pentru care poetul s-a inspirat din surse multiple, pe care le-a tratat cu o deplină libertate artistică». De la poetul polon el a luat numai ideea versificării psalmilor, nu și sistemul de versificație, care, în majoritatea cazurilor, îi aparține ²⁰.

La crearea acestuia, el s-a folosit mai cu seamă de modele din creația populară românească, reușind, de multe ori, să redea un vers «sprinten», ușor de reținut. Numai folosirea a astfel de modele poate explica «multele asemănări de ritm, de imagine, de împerechere a rimei și de expresie cu poezia populară» românească, atât de des întâlnite în versificația Psaltirii sale ²¹.

Indiferent cum va fi ajuns la ideea alcătuirii acestei opere poetice, care constituie «actul de naștere al poeziei culte românești vrednică de acest nume», vlădica Dosoftei, prin ea a reușit să lase moștenire culturii neamului său «cel dintâi monument literar poetic românesc în care sînt demonstrate flexibilitatea și aptitudinea limbii române pentru redarea armonică a ideilor într-o formă elegantă și cursivă».

Cum s-a amintit, Psaltirea în versuri a mitropolitului Dosoftei a fost tipărită acum trei sute de ani la Uniev, în Polonia, și la alcătuirea ei, el lucrase, precum însuși spune, «vriame-ndelungată». Aceasta a făcut-o pe cînd era episcop de Roman, adică între anii 1659 și 1671; după unii în anii 1660—1667 ²². Aproape în același timp, sub «controlul» său, un caligraf iscusit a copiat întreaga lucrare. În manuscrisul realizat cu acest prilej, la început, el a inserat o dedicație către voievodul *Gheorghe Duca*, desigur în prima sa domnie în Moldova (octombrie 1665—mai 1666), nedată însă, dar semnată propriu de: «*Dosothei smeritul episcop al Romanului*». Cum Duca Vodă, de la care, poate, vlădica Dosoftei spera să obțină vreun ajutor pentru tipar, a fost curînd scos din scaun, acest manuscris al Psaltirii în versuri nu i-a mai putut fi înmînat, ci a rămas mai departe în păstrarea lui. În secolul trecut el a ajuns în fondul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române, unde și astăzi se păstrează sub cota nr. 446.

Pe acest manuscris, anterior ediției tipărite a Psaltirii versificate, ulterior, pînă la darea acesteia la tipar, mitropolitul Dosoftei a făcut o mulțime de adnotații autografe, note marginale și chiar prefaceri de versuri, din care o parte au și fost tipărite în ediția din anul 1673. În anul 1887, prin purtarea de grijă a Prof. Ioan Bianu, bibliotecarul Academiei Române, el a fost tipărit sub auspiciile acestei înalte instituții de cultură din țara noastră.

În anul 1673, împrejurări mai prielnice au îngăduit ca această valoroasă lucrare a lui Dosoftei, care acum era mitropolit «de Țara Moldovei», să poată vedea lumina tiparului. Imprimarea ei nu s-a făcut însă în Moldova, unde tiparnița înființată de domnitorul Vasile Lupu (1634—1653) nu mai funcționa, ci în tipografia din «Monastirea Unievului» din Polonia, unde, în acel timp, mitropolitul poet trăia în surghiun.

20. George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1969, p. 200—201. În această problemă, să se mai vadă și: I. Bianu, *Introducerea*, p. XXVIII—XXXI; Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii Române. Epoca veche*, Sibiu, 1930, p. 124; Augustin Z. N. Pop, *op. cit.*, p. 30—35; L. Gáldi, *Le psautier commenté du métropolitaine Dosithée*, în «Byzantinoslavica», 1949, p. 219—228; Gabriel Țepelea și Gh. Bulgăr, *Momente din evoluția limbii române literare*, București (Editura Didactică și Pedagogică), 1973, p. 41—43.

21. V. Victor Kernbach, *Un poet uitat: Dosoftei*, p. 150.

22. I. Bianu, *Introducerea*, p. XXXV. Șt. Ciobanu crede că Dosoftei a compus Psaltirea în versuri, între anii 1660 și 1670 (v. *Dosoftei mitropolitul Moldovei...*, traducere din rusește de Ștefan Berechet, Iași, 1918, p. 119 (ed. rusă: S. N. Ćeban, *Досифей митрополитъ Сочавскій и его книжная дѣятельность*, Kiev, 1915, p. 63).

Ediția tipărită este un volum în 4°, constând din 6 foi nepaginate, la început, 265 file paginate — numerotate însă greșit — și o filă — iarăși nepaginată —, la sfârșit. Titlul, mărginit de un chenar din flori de compoziție tipografică, este tipărit în două culori — roșu și negru — și are următorul cuprins :

«Pslătire — a s<fin>ului Proroc David — pre limba rumânescă, cu — zîsa și cu toată cheltuiala — Préluminatului întru — I<su>s H<risto>s Iω Ștefan Petră voevoda D<o>mn<u>lu Țării Moldovei.

Din s<fi>ntelescripturi a s<fi>nșiloru Părinți da — scaliloru S<fi>ntel Besiarici, cu lungă ostenelă în mulți ai socotită și cercată prin — s<fi>ntelescripturi cărți, și di-aceia pre versuri tocmită în cinci ai foarte cu osărdie mare, de — smeritul Dosotei mitropolitulu de — Țara Moldovei.

В МОНАСТЫРѢ ОУНЕВСКОМ ТУПОМЪ — ИЗЪВЕРЗЕНСА. ЛѢТА УТ СОТВОРЕН: СВѢТ: ≠ ЗРА = In Mănăstirea Unieului s-a format prin tipar, la anul de la facerea lumii 7181 (= 1673)».

Restul textului, în afară de începutul dedicației și al primului psalm, — care sînt tipărite cu cerneală roșie —, este imprimat cu cerneală neagră. Fețele fiecărei foi sînt încadrate în linii simple, care, în partea de sus și la cea din margine, sînt duble. Pe fiecare pagină sînt cîte 18 rînduri de tipar, iar coalele au cîte 4 foi și «ca semnătură alfabetul chirilic».

Pe verso foi cu titlul se află stema Moldovei, înconjurată de chenar format din podoabe în formă de ramuri de brad încrucișate și încadrate, de o parte și de alta, de inițialele domnitorului Ștefan Petriceicu (1672—1673): Иω. С<ТЕФАН>. П<ЕТРЪ>. В<ОЕВОДА>. Б<ОЖІЮ>. М<НОСТІЮ>. Г<ОСПОДАРЪ>. М<ВЛАДВСКОН> — Io Ștefan Petru voevod, cu mila lui Dumnezeu, Domn al Moldovei. De-asupra ei, legenda, în chirilică: *Stihuri la luminatulu Gherbu al Țării Moldovei*, iar de desupt, următoarele șase versuri:

«Capulu celu de bouru, de fiară vestită,
sămnéză putiare țării nesmintită.
«Pre cîtu-i de mare fiara și buiacă,
coarnele-m pășune la pămîntu își plécă.
«De pre chipu să viade buorulu ce-i place,
c-ar vria-n toată vriamia să stia țara-m pace».

Cea de a doua filă nepaginată are, în partea de sus, o podoabă simplă, sub care, de îndată, începe prima *prefață* a cărții. Aceasta, cu mici modificări nu este altceva decît dedicația din manuscrisul Psaltirii în versuri, mai sus pomenit, în care însă numele voievodului Gheorghe Duca a fost înlocuit cu cel al lui Ștefan Petriceicu, adică al voievodului cu a cărui «zisă și cheltuială», precum s-a văzut din titlu, ea s-a tipărit. Prefața se întinde pînă la fila 4 r. (nepaginată) și în ea, de astă dată «smeritul Dosoftei mitropolit Sucavskii» vorbește mai întîi despre rugăciune și folosul ei și apoi arată de ce a purces la alcătuirea unei astfel de cărți, scriind: «Pentr-aciaia ni s-au părutu smerenii noastre a hi lucru de trébă și de folos spăsenii tiăcovaniia aciaștii sfinte cărți a sfântului prorocu David, caria iaste plină de rugă și plină de tainele ciále mari a lui Dumnezeu, pentr-aciaia cu multă trudî și vriame-ndelungată, precum amu pututu mai frumos, amu tlăcuit ș-am scris precumu au vrutu Dumnezeu, să poată trage hiria omului cătră cetitul ei».

Prefața se încheie cu ruga, pe care mitropolitul Dosoftei o face lui Petriceicu Vodă, cerîndu-i să-i primească «sfînta cartiia ačasta [...], ca snopulu celu de-ntăi de

grău» și cu urarea ca Dumnezeu să dăruiască acestuia «îndelungată și nărocită domnie».

Indată, pe fila 4 v. — nepaginată —, iarăși sub o podoabă simplă, formată din 17 triunghiuri așezate în șir orizontal — două câte două și bază la bază, afară de cel din mijloc din rîndul de jos, care este singur și care are deasupra o cruce —, începe cea de a doua prefață, care lipsește în manuscris. Ea este un «СЛОВО ВЪ ЧИТАТЕЛЮ» = «Cuvînt către cetitoriu» și cuprinsul ei vorbește despre cele «patru înțelesuri ale Scripturii»: istoric, etic («pre obiciai»; moral), alegoric («pre altă plăzmitură») și metaforic («pre mutare»). Aceste «înțelesuri», la ruga mitropolitului Dosoftei, fuseseră scrise de patriarhul Dositei al Ierusalimului (1669—1707), — «tizul» său —, cînd acesta, ca arhidiacon al patriarhului ierusalimitean Nectarie (1661—1669), se afla la Iași.

La sfîrșitul acestei a doua prefețe a cărții, pe fila 6 r. — nepaginată —, se află următoarea notiță tipărită cu litere mai mici; în afară de primul rînd:

«A lui David Sfîntu Prorocu și împăratu Psăltire, tlăcuită rumăniaste pre stihuri cu numărul tocma în slovenitu: РАВНОСЛОЖНА И ПОДОБНО ОКОНЧАВАЕМА, adică în coadele stihurilor pre o glasnică într-unu chipu tocmite.

Acéstă sfîntă carte au făcutu-o sfîntulu Prorocu David, de ne arată într-însa Dumnezăiria și omeniria Domnului Hristos și muncile și de moantia și de învieria și suiria Sfînții sale în ceri și de toate ce au socotitu a face Sfînția sa pentru spăseniia noastră și de sfînta Précestă și de Sfînții Apostoli și de toată Sfînta Besiarică, de războiulu și izbînda ei, și de giudețul ce vine, de muncile păcătoșiloru și de binele dreptiloru și de bunătățale lui Dumnezeu; și de laudele lui, are în sine psalomi 150».

Pe ultima față a celei de a șasea filă «liminară» se află o gravură în lemn, înfățișînd pe Царь Давид = Împăratul David, mărginită de un chenar floral simplu, care, în partea de jos, are podoabe în formă de ciucuri. David, purtînd barbă și avînd nimb în jurul capului, privește spre dreapta; este îmbrăcat în haină din stofă cu flori mari și lungă ca a unui dregător moldovean, stă în genunchi și are mîinile întinse și puțin ridicate spre cer, ca la rugăciune. În spatele lui, în colțul stîng de sus — cum privește gravura —, este o draperie legată, iar în cel drept, un soare cu patru litere evreiești în mijloc și cu raze, ce, printr-un strat de nori, sînt trimise spre David. Deasupra capului acestuia, legenda, aci amîntită, scrisă cu caractere chirilice, iar în față, sub nori, o podoabă arhitectonică în formă de dulap înalt, care, pe latura din dreapta, are încrustată o harpă. Alături de dulap, la un nivel inferior, o masă obișnuită, acoperită cu o față de masă lungă, are pe ea o coroană de împărat și un buzdugan frumos stilizat. Pe pardoseala camerei, înfățișată în carouri, ca o tablă de șah, la genunchii lui David, se află în carte deschisă, cu textul în evreiește, iar sub picioarele lui, în colțul stîng de jos, cîteva litere, — gravate în alb și greu de descifrat cu ochiul liber —, indică, desigur, numele gravurului.

Revenind la prefața-dedicație, semnalăm că atît în versiunea din manuscris, cît și în cea din ediția tipărită, mitropolitul Dosoftei scria că: «cu multă trudă și vriame-ndelungată, precum am putut mai frumos, amu tlăcuitu ș-am scris precumu au vrutu Dumnezău, să poată trage hiria omului cătră cetitul ei». Mai apoi, în 1673, în titlul ediției tipărite, preciza chiar că acea «vriame-ndelungată», în care, «foarte cu osărdie mare», a lucrat la versificarea Psaltirii, a durat «cinci ai» (= ani). Această osîrdnică și îndelungată trudă și apoi «continua revenire asupra textului dovedește odată mai mult o pasiune de artist pentru desăvîrșirea formei («precum am putut mai frumos»),

cea ce demonstrează că vlădica Dosoftei «nu are numai ideea *literaturii* ca atare, ci și a perfectibilității estetice a textului, are deci o *conștiință artistică*»²³.

Din același titlu al Psaltirii în versuri, tipărită, reiese că pentru versificare, autorul ei s-a folosit de «s<fi>ntele scripturi a s<fi>nților Părinți Dascalilor s<fi>nteii Besiarici». În afară de această literatură patristică, el s-a folosit și de tălmăcirea românească proprie, în proză, a Psaltirii, pe care o făcuse mai înainte, «cu textul slavon în față» — deci ediție bilingvă —, o va tipări abia în anul 1680 și care, după opt ani de la imprimare, va «fi primită, cu schimbări, în marea Biblie de la 1688» și de acolo «va răzbate și aiurea, pînă la Biblia de la Petersburg, din 1819»²⁴.

Cu ajutorul acestor izvoare, mitropolitul poet a versificat toți cei 150 de psalmi «în versuri rimate de diferite mărimi (de la 6 pînă la 16 silabe) și în strofe puțin variate». În ediția tipărită, acești psalmi, împărțiți în 20 de catisme, formează cuprinsul propriu-zis al cărții și versurile lor în număr de 8392 se întind pe filele paginate cu numerele 1—264 r., chiar dacă numerotația lor, precum am amintit, este în unele cazuri, greșită.

La început, pe foaia 1 r., în susul paginii și pe lățimea ei, se află o vinieta, al cărei mijloc, ocupat de un oval mărginit de trei linii, este împodobit cu scena biblică a cinei celor trei îngeri la stejarul din Mamvri, închipuirea Sfintei Treimi. De o parte și de alta a ovalului sînt gravate două podoabe florale foarte frumos lucrate.

Sub vinieta, cu litere majuscule de tipar, imprimate cu cerneală roșie, urmează titlul, în slavonește: Д<а>в<н>да пр<о>рока и цара пѣсни = *Cîntările proorocului și împăratului David*.

Sub numărul de ordine al psalmilor se află întotdeauna un fel de «motto» în limba slavonă (d.p., «Psalomul lui David, 21 Бже, бже, мон воимн ми = Dumnezeu, Dumnezeu meu, pentru ce m-ai lăsat», *Psăltire*, Uniev, 1673, f. 29 v.), iar sub acesta, în limba română, pretutindeni se întâlnește aci și o scurtă arătare a cuprinsului respectivului psalm (d.p., la Psalmul 49: «Cuprinde proorocie de învățatura cé tocmită a D(o)mnului H(ri)sto)s și de venirea s(fi)nții sale cia de da-ori și de stricaria jratvei legii vechi», (*Ibidem*, f. 78 v. — 79 r); la Psalmul 53: «Învață pror(o)cul pre omulu cel drept la vriame de scrăbă să ști(e) lăuda pre D(u)mn(e)zău». (*Ibidem*, f. 86 r.).

Textul versificat al fiecărui psalm începe cu literă mare, uneori ornată. Catismele, în afară de a unsprezecea, unde se află o mică vinieta avînd în mijloc un chip-bust al Mîntuitorului, sînt despărțite prin podoabe simple, așezate în lățimea paginii. La unii psalmi sînt comentarii, mai mult sau mai puțin întinse, după cum este făcut la întregul psalm sau numai la un singur verset. La Psalmul 21, d.p., la versetul: «Sîngură născuta mia cu mine», marginal se află acest scurt comentariu: «Aicia, precumu să viade, acestu cuvânt «săngure născuta mia», precum iaste Eva sîngură născută din Adam, din coastă-i, așjdere s<fi>nta Besiarică din coasta Domnului H<ris-to>s. Adam lu dormit cu somnu greu. H<ris-to>s lu dormit pe s<fi>nta cruce. Izbăvirea s<fi>nteii Besiarici arată aicia cu «sănguria născuta mia»²⁵. La Psalmul 26, folosind un cuvînt «aposcachință», greu de înțeles, pe margine a notat: «Aposcorachință să chiamă că-ș părăsiaște corbulu puii pănă-s cu fulgi al<b>i, de nu-i hrăniaște că nu să-ncriade»²⁶.

23. George Ivașcu, *op. cit.*, p. 200.

24. N. Iorga, *op. cit.*, p. 187, ed. II, p. 377.

25. Dosoftei mitropolitul Moldovei, *Psăltire a Sfîntului proroc David pre limbă rumânească... pre versuri tocmită...*, Uniev, 1673, f. 31 v. — 32 r (În continuare, se va cita: Dosoftei, *Psăltire*).

26. *Ibidem*, f. 39, r—v.

La Psalmii 28 și 86 sînt adăugate niște adevărate și cuprinzătoare comentarii, explicînd, la primul, ce înseamnă unele proaduceri făcute lui Dumnezeu, ca : «fiii lui D<u>mn<e>zău», adică «creștinii», «feți de areți», adică «miei», «slavă și cinste» ș.a.²⁷, iar la al doilea, arătînd care-î înțelesul unor texte, ca : «urzăturile lui în munții cei s<fi>nți», — «munții cei s<fi>nți, adevă năroadele și țările creștinești»; «iubiaște D<o>mn<u>l poarta Sionului mai presus decît toate satel<e> lui Iacov», «acésta-i poarta D<o>mn<u>lui direpții vor întra-ntrînsă», «aduce-mi-voi aminte de Rahaava și de Vavilona caria mă cunoaște», «maică mi-i Sionulu, va zice omulu», «și om s-au născutu într-însă» ș.a.²⁸. Se menționează că versetele aci explicate sînt în proză și în limba slavonă. Urmează însă îndată talmăcirea românească. De bună seamă, aceste versete sînt luate din Psaltirea, pe care mitropolitul Dosoftei o tradusesese mai înainte în limba română, în proză, și pe care acum, cînd versifica psalmii, în mod sigur, o avea pe masa de lucru.

Spre deosebire de aceste întinse comentarii, la Psalmii 50 și 121 comentariul se mărginește doar la cîteva versuri :

«Și cu a Ta D<oa>mne bună vriare
Sionului să-i faci mîngîiare,
«Să-aibă de toate părțile pace,
Pînă zidiuri nalte să vor face
«Pregiur Ier<u>s<a>limu cetate»²⁹,

la primul, și :

Pentru-aciaia să-ntrebați de viață
Ier<u>s<a>limulu în dulcétă
«De bișugu de pace cum petriace,
Cine-lu iubășcu bișugu nu-i va triace»³⁰,

la al doilea.

Într-o notă pusă înaintea Psalmului 63, mitropolitul Dosoftei arată că slavonescul cuvînt : *конецъ*, cu care începe enumerarea acestui psalm, înseamnă «capăt sau sfârșit», precizînd «că așa am cetit, la Psăltiria ce<a> leșască, slavinéscă»³¹. În alte note, aflate în fruntea Psalmilor 80, 119 și la sfîrșitul Psalmului 127 lămurește ce se înțelege prin expresiile : *в точнаѣхъ* = *călcătorii de vin*³², «*пѣснь степенная* = *Cîntarea treptelor (scărilor)*»³³ și, respectiv, «*să voru prici-n poartă*»³⁴.

La sfîrșitul Psalmului 131, întrerupe șirul versificației Psaltirii, introducînd «patrupărechi de stihuri [...] scornite» de el însuși, desigur, în legătură cu psalmul următor. 132. Cuprinsul acestor stihuri, preamărînd vremurile de pace, este următorul :

«Cine<-și> face zidu de pace, - Turnuri de frăție «Duce viață fără grétă 'Ntr-a sa bogăție,	«Că-i mai bună depreună Viața cé frățască, «Decîtu armă ce destramă Oaste vitejască» ³⁵ .
--	---

De aici, restul psalmilor, fără lucruri deosebite, vrednice de semnalat, continuă obișnuit pînă la sfîrșit, încheindu-li-se șirul pe fila 264 r.

27. *Ibidem*, f. 42 r—45 r.

28. *Ibidem*, f. 155 r; 145—147 (în exemplarul ce am avut la îndemină, paginația este greșită).

29. *Ibidem*, f. 83 v—84 r.

30. *Ibidem*, f. 231 v — 232 v.

31. *Ibidem*, f. 99 r—v.

32. *Ibidem*, f. 147 r—v.

33. *Ibidem*, f. 229 r.

34. *Ibidem*, f. 235 v.

35. *Ibidem*, f. 240 r.

Pe verso acestei ultime file se află: «*Psalomulu lui David ce s-au bătut cu Goliad*», în proză. Dedesubtul textului său s-a imprimat o frumoasă podoabă finală.

Pe fila 265 r. sînt tipărite «versurile lui Miron Costin despre originea romană (italică) a românilor», cu următorul titlu și cuprins: ТВОРЕНІЕ МИРОНА ПРЕЧЕСТНАГО ДВОРНИКА ВЕЛИКАГО НИЖНІХЪ ЗЕМАН = *Facerea lui Miron preacinstitul mare vornic de Țara de Jos.*

«Niamulu Țării Moldovei de unde dă rază?
 Din țara Italiei totu omulu să creză
 «Fliahu întâi, apoi Traian au adus précice,
 Pre strămoșii cestoru țări de nému cu ferice,
 «Răsadit-au țăriloru ghotarele toate
 Pre siamne ce stau în viaci a să vedea poate
 «Elu cu vița cestui nému Țara Rumănescă
 Împlut-au, Ardélulu totu și Moldovenescă
 «Siamnele stau de să văd de dînsulu făcute
 Turnulu Severinului să custe-n vremi multe,
 «Stremoșii Moldovei adus-au în țară
 Pre Gheții cu sabiia scoțînd din hotară,
 «Stau siamnele podului cu praguri căzute
 Și Turnul Severinul, de Sevir făcute.
 «Podul prestă Dunăre-n Țara Românească
 Dé-u trecutu-și oștile-n Țara Ungurescă.
 «Pré-cela pod au trecutu Moldoavei stremoșii
 Bătînd război cu Dachii a Sașiloru moșii».

Pe verso aceleiași file (265 v.) se află 12 versuri, compuse, se crede, tot de croniciarul Miron Costin (1633—1691). Sînt intitulate: «Apostrof», și în ele se vorbește despre neliniștea celor ce aleargă să-și agonisească bunuri pămîntești, în comparație cu liniștea sufletească a aceluia «într-a cărui s<u>fl<e>tu D<o>mn<u>lu lăcuiaste»³⁶.

În sfîrșit, pe ultima filă a cărții — cea nepaginată — se află, în slavonește: ИСПОВѢДАНІЕ ПРАВОСЛАВНЫХЪ ВѢРНЫХЪ ОЦЪ НАШИХЪ АМБРОЗІА МЕДИОЛАНСКАГО И АВГУСТИНА ГИППОНСКАГО, ЕПСКПОВЪ = *Mărturisirea (expunerea) Creștinței ortodoxe. Stihuri ale părinților noștri, episcopii Ambrozie al Mediolanului și Augustin al Hipponiei.* Această «mărturisire», care începe cu cuvintele: «Pre Tine, Dumnezeuule, Te lăudăm», este cunoscuta cîntare de la *Tedeum*, al cărei autor, se știe acum, este Sfîntul Niceta, episcopul daco-roman de Remesiana și nu cei doi episcopi amintiți în lucrarea, aci înfățișată, a mitropolitului Dosoftei.

*

36. Acum în urmă, N. A. Ursu, într-un studiu publicat în revista «Limba română», afirmă că și aceste douăsprezece versuri, intitulate «Apostrof», sînt tot ale mitropolitului Dosoftei și că tot lui îi aparțin și versurile despre originea latină a românilor (aflate pe f. 265 r. din Psaltirea versificată), în sensul că sînt traduse de el după un origir în limba polonă, rămas necunoscut, pe care l-a compus și i l-a pus la dispoziție Miron Costin». (vezi: N. A. Ursu, *Versuri ale lui Dosoftei atribuite lui Miron Costin*, în «Limba română», XXIII (1974), nr. 2, p. 137—152.

Acesta este cuprinsul *Psaltirii în versuri* a mitropolitului Dosoftei, «întîia carte de intenție poetică»³⁷ a românilor, care, între altele, demonstrează și bogăția cunoștințelor autorului ei. N-a fost o carte de slujbă, căci Biserica Ortodoxă în cultul ei nu folosește așa ceva, ci o carte de poezie, întocmită dintr-un remarcabil «zel poetic»; o carte care face din eruditul ierarh moldovean «întîiul adevărat poet din literatura noastră», care a scris «nu versuri, ci poezie, o poezie care avea să deschidă drum pînă și marilor poeți de peste veacuri». Opera lui «stă la temelia nu a istoriei traducerilor în limba română, ci a poeziei românești». Căci el «a complicat textul original și a scris (nu a tradus) o psaltire românească în care trei sferturi din elemente corespund specificului nostru național. Dînd frîu liber simțămintelor sale, el [...] mai degrabă se inspiră cu fidelitate din textul ebraic și creează [...] o poezie proprie [...] în tonul, în spiritul, [...] cu viziunea [...] și în limbajul firesc (nu numai în limbă) al poporului său»³⁸.

La versificarea psalmilor, talentatul vlădică a avut de luptat cu multe greutăți. În limba patriei sale îi lipseau atunci modele de poezie cultă. Căci, cum se știe, pînă la el se făcuseră «numai foarte puține versuri cărturărești», a căror întocmire mai ales «fusesse provocată de nevoia de a lăuda pe un domn», care, cu a sa cheltuială, se arătase «tipăritor de cărți»³⁹.

Lipsit din această parte, deci, de sprijin, precum observa N. Iorga, mitropolitul Dosoftei, — ca unul, la care «cea mai fericită parte din viață» i-au fost poate «acei ani, acei mulți ani de zile, din tinereță, din bărbăție, din bătrîneță, pe care i-a petrecut în liniștea munților și pădurilor, scăldați în aier limpede, la Pobrata, la Neamțul, mînăstirile de la poalele Carpaților», deci în mijlocul poporului și al naturii —, a avut «îndrăzneala să caute poezia aiurea, acolo unde floarea ei se înălța de veacuri, bucurînd un șir de oameni după altul (și) îmbălsămînd viața grea a bietului om de la țară [...]. Călugăr cu mintea deschisă pentru frumuseța ce nu stă în cărți, el luă drumul deschis prin mijlocul ogoarelor. Ce spuneau lăutarii și flăcăii la horă și la șezătoare, nu era întru toate pe înțelesul lui, dar el prinse ceva din această frumuseță nesilită, care nu suferă nici o piedecă, ci se desfășură limpede și cutezător. Astfel, Psaltirea lui în versuri se desface în două părți: una, în care scriitorul nu vrea să se coboare, ci-și înșiră solemn silabele după datina celor învățați, și alta, partea cea mai întinsă, în care el uită mîndria volumelor răsfoite și se lasă furat de ritmul ușor, săltăreț, vioiu al cîntecului popular. De multe ori, el a nemerit tonul așa de bine, încît — cum se va arăta mai jos —, de aici înainte băieții ce străbat stradele încrămenite de ger purtînd steaua soliei vesele a Nașterii lui Hristos au făcut să zboare în recele aier de noapte cîntări de psalmi pe care nu le știau, săracii, din ce sfîntă gură de om învățat și de cucernic mitropolit au izvorît într-un ceas fericit!»⁴⁰.

În contact cu această creație populară, s-a «maturizat vocația autentic-poetică» a mitropolitului Dosoftei. Pe lîngă aceasta, el a ajuns la maturizarea aci amintită și la «posibilitatea de expresie originală» și pe «baza unei temeinice culturi poetice, formată prin lecturi din literatura scrisă în multele limbi pe care le știa»⁴¹.

37. Augustin Z. N. Pop, *Glosări la opera mitropolitului Dosoftei (1673—1686)*, p. 27.

38. Victor Kernbach, *op. cit.*, p. 142, 149.

39. N. Iorga, *op. cit.*, p. 185; ed. II, p. 375—376. Pentru o seamă de cărți cu asemenea versuri «cărturărești», să se vadă și: Gabriel Țepelea și Gh. Bulgăr, *op. cit.*, p. 40; Gabriel Țepelea, *Versuri în metru antic în Biblia de la București, 1688*, în «Limba română», XII (1963), nr. 1. 40. N. Iorga, *op. cit.*, p. 182, 186; ed. II, p. 373, 377.

41. George Ivașcu, *op. cit.*, p. 201.

Cu toate că în mare măsură era familiarizat cu versul popular, mitropolitul Dosoftei a întâmpinat totuși destul de multe greutăți în încercarea sa «de a turna limba română în «forma nouă» a versului cult» și de a o face «capabilă nu numai să traducă, ci și să re-creeze cu mijloace proprii unul din monumentele capitale ale poeziei universale», adică *Psaltirea*, această «chintesență a poeziei ebraice» și, totodată, și «manifestare specifică a literaturii Orientului vechi»⁴². Această greutate a provenit și din faptul că *Psaltirea* «este cartea în care toată gama sentimentelor umane se află cuprinsă, gravitând aparent spre un singur centru transcendent, dar reflectând în fapt întreaga realitate umană, sufletul omenesc în toate culele lui»⁴³. Însuflețit însă «de talentul său, de nevoia de a-și exprima liric patriotismul, dragostea de oameni, admirația pentru natura țării sale, tristețile sau bucuriile lui și ale poporului»⁴⁴, mitropolitul Dosoftei a biruit toate greutățile ce-i stăteau în cale și, față de încercările altora, de mai târziu, chiar, a reușit să alcătuiască «o operă vie», despre care se mai poate afirma că și acum, după trecerea a trei sute de ani, ea încă își menține această calitate, și că încă mai «rezistă lecturii». În mare parte versurile sale «arată o înzestrare și un instinct artistic al posibilităților și legilor poetice ale limbii române», care fac din autorul lor «un creator tot așa de mare, pentru vremea sa, ca Budai-Deleanu, Heliade, Eminescu sau Arghezi». El «a intuit genial condiția viitoare a poeziei a popoarelor din aria culturală răsăriteană, poezie care a stat, pretutindeni, din Grecia pînă în Rusia, sub semnul sintezei dintre modelul cult venit de aiurea și universul de forme și simțiri poetice al poeziei populare naționale». De aceea creația poetică a mitropolitului Dosoftei emoționează încă, făcînd ca, cei ce o citește azi, să perceapă în unele fragmente din ea «acordurile fundamentale ale poeziei moderne, de la *Miorița*, în varianta lui Alecsandri și *Țiganiada*», lui I. Budai-Deleanu, la versul arghezian al zilelor noastre⁴⁵.

Spre exemplificarea celor aci afirmate, iată un fragment din Psalmul 47, v. 7 ș.u., versificat după modelul popular, dar care, ca vers, se apropie de doinele bardului de la Mircești :

«Din măgura s<fi>ntă
Ce stă fără smîntă
«Cetate frumoasă
De piatră vărtoasă
«Bine-ntemeiată
De D<o>mn<u>l gătată [...]
«Pre coaste de munte
Cu ulițe multe [...]
«Cu curți desfătate,
Cu pînzele nalte

«Strajia nu-i lipsiaște
D<o>mn<u>l o-ntăriaște,
«Craii și-mpărații
Ce fac sfat cu alții
«Să strice cetatia
Să-i ia bunătatia
«Cînd ei să adună
D<o>mn<u>l îi detună»⁴⁶.

De asemenea următorul fragment din Psalmul 53, v. 1—10 este în măsură să prevestească lectorului «un fior eminescian și arghezian» :

«Do<oa>mne, mă spășiaște,
Cu s<fi>ntul tău nume.
«Fă-mi giudețu pre lume
Și-ntregu mă feriaște

«Cu a ta putiare
Grije cînd amu multă
Tu, Do<oa>mne mi-ascultă,
Ruga din tăciare ...»⁴⁷.

42. *Ibidem*.43. *Ibidem*.44. Victor Kernbach, *op. cit.*, p. 143.45. George Ivașcu, *op. cit.*, p. 203.46. Dosoftei, *Psăltire*, f. 74 r—v.47. *Ibidem*, f. 86 r—v.

În același timp, versificarea expresiei în proză : «Acolo corăbiile umblă» din Psalmul 103, v. 109—110, prin versurile :

«Preste luciul de genune,
Trecu corăbii cu minune»⁴⁸,

este de «factură cu totul modernă», care ar putea «fi contemporană doar cu poezia» celor doi poeți români, aci amintiți (M. Eminescu și T. Arghezi).

Prin astfel de realizări și prin facilitatea rimei, prin armonia ritmului, prin uimitoarele efecte de poezie aleasă, dar mai cu seamă prin faptul că în versificarea sa mitropolitul Dosoftei face o discretă aplicare a textului la țara Moldovei și la datinile ei, la evenimentele contemporane și la aspirațiile de totdeauna ale românilor de pretutindeni, Psaltirea sa în versuri rămâne, repetăm, în permanență o operă vie. În psalmii ei versificați se fac simțite durerile patriotic-creștine pentru țara sa ale autorului lor, acțiunile dușmanilor externi, comploturile interne, cruzimile războiului, speranța numai în Dumnezeu, devotamentul către Biserică, stima față de domnitorii buni și dorința fierbinte după un viitor mai fericit. Sînt, de asemenea, înfățișate aci, rodnicia pămîntului românesc, slujbele bisericesti, rugăciunea pentru triumful creștinilor împotriva opresiunii otomane, bucuria întoarcerii după biruință a ostașilor, trecerea lor la munca pașnică ș.a. Prin prezentarea în Psaltirea în versuri a astfel de împrejurări din viața particulară, religioasă și politică a moldovenilor, se poate spune că mitropolitul poet a localizat, a românizat în profunzime conținutul psalmilor biblici.

În același timp, «analiza limbii și a imaginilor poetice folosite de el descoperă aceeași înrădăcinare a textului psalmistului în realitatea națională [...]. Imagini cîmpenești, populare sau luate din viața feudală, terminologia vremii cu «urice», «ocine» ș.a. fac ca unii psalmi să pară a fi «compuși în întregime cu sentimentele și ideile din cronica lui Miron Costin sau din prefețele unor tipărituri ale lui Șerban Cantacuzino, deși fidelitatea față de textul biblic se dovedește impecabilă». Căci el mai întîi «tălmăcește pe românește substanța umană a psalmilor», apoi o «transpune în versuri în limba română și, totodată, ca și alții, simte «biblic» realitatea românească» a vremii sale⁴⁹.

Această românizare a versificării psalmilor, făcută de mitropolitul Dosoftei, poate fi exemplificată prin :

Folosirea limbajului arhaic bisericesc românesc, ca în Psalmul 59, v. 1—4 :

«D<oa>mne lepădatu-ni-ai și ni-ai surupat,
Pre noi mîniatu-ti-ai și ni-ai și cruțat,
«Fămîntul clătitu-l-ai și l-ai strămutat
I-ai strînsu-i frînturile și l-ai vindecat»⁵⁰ ;

Prin redarea frumuseților naturii românești, ca în Psalmul 83, v. 11—15 :

«Ca o vrăbiuță ce să încuibază,
'N striașină de casă deca să-nsăreză
«Și ca turtureoa de cuibu ce-și gătéză
De di-abia așteptă cu pui să să vază,
«Așia mi-i de grije să te văzu mai tare»⁵¹ ;

48. *Ibidem*, f. 190 r.

49. Vezi George Ivașcu, *op. cit.*, p. 203—204.

50. Dosoftei, *Psăltire*, f. 95 r.

51. *Ibidem*, ed. I. Bianu, p. 281.

Prin reproducerea ritmului doinelor de jale românești, ca în Psalmul 101, v. 1—16; 31—38 :

<p>«D<oa>mne mi-ascultă de rugă, Ce mă rogu din vriame lungă «Și strigaré mia să margă Spre Tine să să-nțălégă «Nu-ți întoarce s<fi>nta față De cătră mine cu gréță «Și la zî ce sînt cu jiale, Și cu tîngă de greșiale. «Plécă-ți auzulu spre mine, Și să-mi hii, D<oa>mne, cu bine «Și la ce zî Ti-oi striga-te Să mi-auzi de greutate</p>	<p>«Că-mi trecu zilele ca fumulu Oasele mi-s săci ca scrumulu. «Ca 'nește iarbă tăiată M-iaste inema săcată [...] «Amu mîncat păine de zgură Și lacrămi în băutură, «De fața mîinii Tale, Ce mi-ai dat de sus la vale, «Mi-s zălele trecătoare De fug ca umbra de soare «Și ca iarba cé tăiate (sic) Mi-iaste vrătutia săcată»⁵².</p>
--	--

Și mai evident apare coloritul românesc, în idee și în formă, în următoarele versuri din Psalmul 97, v. 27—32 :

«Cîntați D<o>mn<u>lui în strune,
În cobuzu de viersuri bune
«Și din ferecate surle,
Viersul de psalomi să urle
«Cu bučinu de cornu de buoru
Să răsune până-n nuoru»⁵³,

care par să vestească «primirea triumfală a voievodului biruitor în cetatea de scaun a Moldovei».

Mai înainte, prin versurile 45—50 din Psalmul 49 :

«Hiara codriloru cé multă
Toată de mine ascultă.
«Am și dobitoace multe,
Și de zâmbri-amu čirezi multe
«Păsări încă-amu cu crăduri,
De să țanu de hrană-n câmpuri»⁵⁴,

mitropolitul Dosoftei dăduse o imagine a faunei moldovenești.

Prin următoarele versuri :

«Să vă părăsiți colačii,
Și săl giudecați săracii», și
«Aduceți colači grămadă,
În činstita lui ogradă
«Și să vă-nchinați totu omulu
În curtia če șiade D<o>mnulu»,

din Psalmii 81, v. 11—12⁵⁵ și 95, v. 37—40⁵⁶ el lasă să se înțeleagă abundența de grîu de care dispunea țara Moldovei.

Mai apoi versurile «scornite» de însuși vlădica Dosoftei și puse înaintea Psalmului 132 :

52. Dosoftei, *Psăltire*, f. 181 r.—v., 182 r.

53. *Ibidem*, f. 177 v.

54. *Ibidem*, f. 80 r.

55. *Ibidem*, f. 149 r.

56. *Ibidem*, f. 174 v.

«Cine<-și>face zidu de pace
Turnuri de frăție
«Duce viață fără gréță
'Ntr-a sa bogăție
«Că-i mai bună depreună
Viața cé frățască
«Decîtu armă ce destramă
Oaste vitejască»⁵⁷,

amintite și mai sus, «oglesc vitregia împrejurărilor de atunci și sînt străbătute de fiorii unei adînci evlavii și de viziunea roadelor păcii, slăvind dragostea frățească».

Cum în vremea cînd mitropolitul Dosoftei a tipărit Psaltirea în versuri era pribeag în Polonia, în Psalmul 65, v. 35—36, prin versurile :

«Că ni-ai suitu păgânii în cefă
Cu rău ce ne facu și ne ceru léfă»⁵⁸,

lasă, desigur, să răbufnească ura sa împotriva nesățioasei opresiuni otomane, care-l face să plece din țară.

În primele versuri ale Psalmului 136 redă în chip impresionant, jalea ce-l cuprinsese pentru Moldova părăsită, scriind :

«La apa Vavilonului Jelindu de țara D<o>mn<u>lui, «Acolo șezumu și plînsămu, La voroavă ce ne strînsămu «Și cu inemă amară Prin Sionu și pentru țară,	«Aducîndu-ne aminte, Plîngiamu cu lacărmi herbinte. «Și buține ferecate Lăsămu prin sălci aninate» ⁵⁹ ;
--	---

iar unui fragment din Psalmul 119, v. 13—22, îi imprimă «o tonalitate de doină», cu «patos specific folcloric», ca în «doinele de restriște ale poporului român», glăsuind :

«Vai că voia mi-i amară Ce m-amu streinatu de țară «Depărtîndu-mă cu tarulu Dém-tins șiatre cu Chidarulu «Multă ducu streinătate Asupritu de strămbătate	«Că cu carii n-au priintă Li-s priiatenu cu credință «Și cînd le grăescu de pace Ei punu vrajbă ce le place» ⁶⁰ .
---	---

Aceeași stare de surghiunit l-a făcut, desigur, pe mitropolitul Dosoftei ca atunci cînd a definitivat versificarea Psalmului 10 să construiască, în primele lui versuri, «o elegie a restriștei, a dorului de țară iubită», în care accentua că dușmanii, adică turcii, nu-și țin jurămîntul și că strică hotarele țării, scriind :

«Cătră Tine, D<oa>mne, mi-i toată nedajdia,
De-m<i> ești razăm tare la toată primejdia,
«Zăcă cât le place, ceia ce n-au minte
De voru să mă sparie cu a loru cuvinte
«Să fugu pre la munte cu pădure désă
Ca o vrăbiuță să mâiu fără casă
«Că iată păgânii încordară arce,
Pun săgeți în tulbă, să grijescu de lance,

57. Vezi *supra*, p. 1223.

58. Dosoftei, *Psăltire*, f. 102 v.

59. *Ibidem*, f. 245 v. — 246 r.

60. *Ibidem*, f. 229 v—230 r.

«Și vin pri-ntuniarecu cu arce pré mână
 Intru să săgiate pre cei fără vină.
 «Giurămîntul nu-și țân ghotară le strică
 Și de-mpăcăciune nu gîndescu nemică»⁶¹.

Plin de ură împotriva celor ce călcau hotarile țării sale, mitropolitul Dosoftei, prin o seamă de versuri din Psalmii 34, v. 9—18 și 83, v. 41—52, le adresează blesteme vehemente care «preced cu două veacuri blestemele lui Bolintineanu («Mihnea și baba») și cu trei veacuri «Blestemele» lui Arghezi», spunîndu-le așa :

«Să să schimosască-n griă rușine,
 Cari pornescu răulu loru spre mine,
 «Cu răcélă să să vârtejască
 Cari în pizmăscu, rău să-i gășască.
 «Viscolu să le bată țărna-n față,
 Să nu-și vază traiulu cu dulcétă,
 «D<o>mn<u>l să le dia îngeru cu scrbă,
 Să le pue răutatia-n gârbă
 «Să le fie calia-ntunecată
 Cu poticnituri și lunicată
 «Și să-i de la D<o>mn<u>lu îngrozască
 Îngerulu, și armă să-i gonéscă»⁶², și
 «Răpeg-îi, D<o>mne din délu ca roata.
 Și-i prăvăliaște să-i calce gloata,
 «Ca măciuliia fulgii să le cază,
 Și ca păduria foculu să-i arză.
 «Din față vi<s>colu să-i prăvuiască
 Din dos pojarulu să-i ocoléscă
 «Și de désupra să-i bați cu smídă
 Când vor da fuga, să dia-n osîndă.
 «Să li s-audă ocară-n lume
 Să țae minte s<fi>nt<u>l Tău nume.
 «Pață rușine și griă ocară
 Și să le piiae viastia din țară»⁶³.

*

Folosirea cu pricepere a universului folclorului românesc a făcut ca multe fragmente din psalmii versificați de mitropolitul Dosoftei să treacă în circulația orală, devenind piese de folclor sau cîntece populare românești, colinde și cîntece de stea, ori intrînd în drama religioasă populară a Vicleimului.

Iz de cîntec popular răsare din versurile :

«Pre vîrvuri de munte, S-audu glasuri multe	«Cîntați în lăute În zăcături multe
«De bucine mare, Cu naltă strigare	«Cîntați pre-mpăratulu Că nu-î ca dîns-altulu
«Că s-au suitu D<o>mn<u>lu Să-lu vază totu omulu	«Să domnească-n lume Cu s<fi>nt<u>l său nume» ⁶⁴ ,

aflăte în Psalmul 46, v. 25—36, din cele următoare inserate în Psalmul 101, v. 13—16 :

61. *Ibidem*, f. 14 v—15 r.

62. *Ibidem*, f. 52 v.

63. *Ibidem*, f. 153 v—154 r.

64. *Ibidem*, f. 73 r.

«Că-mi trecu zălele ca fumulu
 Oasele mi-s săci ca scrumulu.
 «Ca nește iarbă tăiată
 'Mi-iaste inema săcată»⁶⁵,

și din primele versuri ale Psalmului 136: «La apa Vavilonului», amintite mai sus⁶⁶.

În același timp, auzind cineva aceste versuri din Psalmul 100, v. 7—10:

«Cînd petrecu fără de vină
 Și cu inemă senină
 «În mijloculu casii miale
 Ferîndu-mă de smintiale»⁶⁷,

ușor ar fi îndemnat să creadă că ele «sînt un crîmpei al vreunui cîntec de lume, cîntat de lăutarii noștri, țărani sau orășeni, din vremuri nu chiar atît de depărtate»⁶⁸.

Cîtiva din psalmii versificați de mitropolitul Dosoftei «au fost așa de bine modulați în spiritul poporan, încît, prin mijlocirea, probabil, a dascălilor de biserici, au pătruns în ciclul colindelor populare și se cîntă pînă în vremile noastre de copii care poartă cu steaua, pe ulițele satelor și orașelor, solia Nașterii Mîntuitorului»⁶⁹. În veacul trecut, pentru prima dată în anul 1830, acești psalmi dosofteieni, ajunși colinde și cîntece de stea, au fost culeși de Anton Pann în cartea sa: *Versuri mușcești ce se cîntă la Nașterea Mîntuitorului nostru I<isu>s H<risto>s și în alte sărbători ale anului*, apărută, în prima sa ediție, la București în anul 1830. Prin aceasta ei au pătruns și mai mult în masă, «așa cum o dovedesc atît însemnările vechilor manuscrise, cît și datina vie a sărbătorilor noastre de Crăciun, vreme, în care, pînă nu de mult, chiar în cele mai îndepărtate cătune ale țării, răsuna sub geamurile înzăpezite ale caselor cîntecele de slavă tipărite în 1673»⁷⁰, în Psaltirea în versuri a mitropolitului Dosoftei.

Cei mai răspîndiți din acești psalmi — colindă sau cîntec de stea, sînt următorii: Psalmul 46, v. 1—10 și 25—32:

«Limbile să salte,
 Cu cîntece nalte
 «Să strige-n tărie
 Glas de bucurie.
 «Lăudînd pre D<o>mn<u>l,
 Să cînte tot omul
 «D<o>mn<u>l iaste tare
 Iaste-mpărat mare

«Preste tot pămîntul
 Și-și ține cuvîntul» [...]
 «Pre vărvuri de munte
 S-audu glasuri multe
 «De bucine mare,
 Cu naltă strigare
 «Că s-au suit D<o>mn<u>lu
 Să-l vază tot omulu
 «Cîntați în lăute
 În zicăture multe»⁷¹,

care a fost des copiat, a trecut peste munți în Transilvania și curînd a «fost prefăcut în colindă de Crăciun».

65. *Ibidem*, f. 181 v. (paginație greșită).

66. *Vezi supra*, p. 1229.

67. Dosoftei, *Psăltire*, f. 182 r. (paginație greșită).

68. Victor Kernbach, *op. cit.*, p. 151.

69. N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, II, p. 120; Același, *Cărțile populare în literatura românească*, II, București, 1938, p. 214—215.

70. Al. Alexianu, *Călătoriile psalmilor mitropolitului Dosofteiu*, p. 1128.

71. Dosoftei, *Psăltire*, f. 72 v.; 73 v.

Alături de el, în lumea românească de la nordul Carpaților, a circulat și Psalmul dosofteian 47, v. 1—6, care, prin versurile :

«D<o>mn<u>l iaste mare
Lăudat și tare
«Mai cu dedins iaste
Lăudat cu viaste
«Dé lui bunătate
În s<fi>nta cetate»⁷²,

a ajuns și el aici cîntec legat de datinile de Crăciun.

O mai largă circulație pe pămîntul românesc de pretutindeni, sub forma de cîntec, a avut Psalmul 48, v. 1—4, modulat de mitropolitul poet după modelul versului popular, așa :

«Ascultați aciaștia toate
Năroade, nēmuri și gloate
«Să-mi înțalégă cuvîntul
Omul de pre tot pămîntul»⁷³.

Inzestrat «cu o ritmică obișnuită în popor, ușor de memorat», Psalmul 94, v. 1—6 :

«Veniți cu toți depreună
Să ne facem voae bună
«Să ne bucurăm cu D<o>mn<u>l,
Și să-i strigăm cu tot omul
«Că ni-i D<o>mn și mîntuință,
Și să-l rugăm cu credință»⁷⁴,

«a cucerit sufletul maselor prin comunicativitatea sa» și așa ușor a devenit «cîntec și datină de Crăciun».

În sfîrșit, Psalmul 96, v. 1—6 :

«D<o>mn<u>l stătu crai în țară
Țărăle să bucurară
«Și pămîntul tot să salte
Cu ostróve de departe
«Din pregiur, nuori și ceață
Sprejinesc s<fi>nta lui față»⁷⁵,

este unul din «imnurile de slavă care au rămas puternic gravate în conștiința oamenilor din trecut», care, «pe cale orală și manuscrisă» l-au păstrat în legătură cu ciclul de sărbători creștinești de la Crăciun, pînă în zilele noastre⁷⁶.

Penultimul din acești psalmi — al 94-lea —

«Veniți cu toți depreună
Să ne facem voae bună...»,

prin «factura sa simplă și seducătoare», încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, a ajuns în versiunile dramei religioase populare a Vicleimului, «în dialogul căruia s-a păstrat pînă astăzi». Din anul 1830 el a intrat în colecția lui Anton Pann, sub titlul «Cîntarea a XIII-a»⁷⁷. Alături de el, în această

72. *Ibidem*, f. 74 r.

73. *Ibidem*, f. 76 v.

74. *Ibidem*, f. 171 v.—172 r.

75. *Ibidem*, f. 175 r—v.

76. Mai pe larg despre acești psalmi dosofteieni și despre «călătoria» lor să se vadă : Al. Alexianu, *op. cit.*, *passim*.

77. N. Cartoian, *Cărțile populare...*, p. 194 ; Al. Alexianu, *op. cit.*, p. 1133.

dramă religioasă, a pătruns și Psalmul dosofteian 96 : «D<o>mn<u>l stătu crai în țară», care este «cîntecul pe care-l cîntă trupa la încheierea părții a treia» din acest «mister» al Nașterii Domnului. Și el a fost cules de Anton Pann și inserat în colecția sa, ca a «XIV-a cîntare» din textul Vicleimului ⁷⁸.

Cu toate că psalmii versificați de mitropolitul Dosoftei, în ceea ce privește cuprinsul, pot fi priviți din atît de felurite laturi, totuși ei, din acest punct de vedere, în linii mari, respectă și ideea și textul original. Versificatorul lor, precum observa cu mulți ani în urmă, I. Bianu, «nu și-a îngăduit să se atingă de înțelesul textului lor și a-l schimba» ⁷⁹. Precum s-a arătat, în această privință «fidelitatea față de textul biblic se dovedește impecabilă».

Spre exemplificarea acestei «fidelități», lăsăm să urmeze aci textul în proză și versificat al începutului psalmilor 43 și 78 : primul, luat din ultima ediție românească a Bibliei, apărută la București în anul 1968 și celălalt din însăși Psaltirea în versuri a mitropolitului Dosoftei din anul 1673.

Textul, în proză, al Psalmului 43, v. 1—3 :

«Dumnezeule, cu urechile noastre am auzit, părinții noștri ne-au spus nouă. Lucrul pe care l-ai făcut în zilele lor, în zilele cele de demult. Mîna ta, popoare a nimicit, iar pe părinți i-ai sădit ; bătut-ai popoare, iar pe ei i-ai înmulțit» ⁸⁰, în stihuirea vlădicăi Dosoftei a devenit :

«D<oa>mne auzăt-am din părinți poviaște
Ci-ai lucrat cu dînșii de tot ni-i la viaste
«C-ai pierdut păgânii din s<fi>nta ta țară
Să nu mai jrătvască idolilor sfară
«Și moșilor noștri lé-i dat să petrécă,
În s<fi>nta ta țară, și zâsa să-ți facă» ⁸¹ ;

iar pentru versetele în proză de la începutul Psalmului 78 :

«Dumnezeule, intrat-au neamurile în moștenirea ta, pingărit-au lăcașul tău cel sfînt, făcut-au din Ierusalim ruină. Pus-au cadavrele robilor tăi mîncare păsărilor cerului, trupurile celor cuvioși ai tăi, fiarelor pămîntului» ⁸², tîlmăcirea în versuri a mitropolitului poet sună așa :

«D<oa>mne S<fi>nte păgânii veniră, În țara ta de o răsăpiră «Și s<fi>nta ta casă o spurcară, Ce da cuviință preste țară «Și fiaceră Ierusalimul, Ca o cramă când i să ia vinul.	«Trupurile zac pre toți căzute —A slugilor Tale ce-s crezute «Și carnia lor o mănîncă hiara Și pasărilor din toată țara «Sîngele le stă vărsat ca apa Și nu-i nime să margă cu sapa» ⁸³ .
--	---

Această paralelă între cele două feluri de texte, precum și altele, sînt în măsură să întărească încheierea, la care, amintim și aci, cu mai bine de trei pătrare de veac în urmă, editînd această lucrare, ajunsese I. Bianu, scriind că : «Psalmii versificați de Dosoftei sînt depărtați adeseori de text, însă numai în aparență» și că «această

78. N. Cartoian, *op. cit.*, p. 193—194 ; Al. Alexianu, *op. cit.*, p. 1134.

79. I. Bianu, *Introducerea*, p. XXXII.

80. *Biblia sau Sfînta Scriptură*, București, 1968, p. 585.

81. Dosoftei, *Psăltire*, f. 67. v.

82. *Biblia...*, p. 603. 83. Dosoftei, *Psăltire*, f. 144 r.

a făcut-o (el) ..., spre a putea învinge greutatea versificației pe care e evident că nu o mînuia cu ușurință»⁸⁴. Mai mult, I. Bianu afirma chiar că și versurile în care mitropolitul Dosoftei face «alusiuni la faptele contemporane» sau lasă să urmeze «descrierea stării și a suferințelor în care se afla el sau Moldova nu sînt în realitate aproape de loc depărtate de textul primitiv al psalmilor»⁸⁵. Deci și aici, ca și în celelalte părți, «fidelitate» față de textul scripturistic, căci pretutindeni mitropolitul poet s-a străduit și, în marea majoritate a cazurilor, «a reușit să rămînă aproape de sensul textului, să exprime în cadențe diferite bogăția și imaginația davidică într-un limbaj cu mireasmă bisericească și într-un stil curgător, respectînd multe din metaforele originalului, localizîndu-le și aplicîndu-le la timpul său»⁸⁶.

*

Psaltirea în versuri a mitropolitului Dosoftei, repetăm, n-a fost sorocită a fi o carte de slujbă, căci Biserica Ortodoxă, în genere, socotind că o asemenea formă are iz protestant, n-a primit-o în cult. Din această pricină, chiar dintru început, ea nu s-a tipărit decît într-un tiraj restrîns, cîteva sute de exemplare. Prin urmare, pe această cale, adică prin biserică, ea nu avea cum să se răspîndească în masă. Cum însă versificația acestei «prime lucrări în versuri românești, care nu avea un caracter ocazional și laudativ», a acestei «prime tîlmăcirii în versuri în limba română a Psaltirei» și, totodată, și a celei dinții «cărți de poezie moldovenească», foarte adesea a fost apropiată de talentatul ei tîlmăcitor de metrica și rima creațiilor populare ale neamului său, — căpătînd «un timbru autohton românesc, deosebit de fermecător» —, ușor această versificare și cu ea și Psaltirea în versuri a vlădicăi Dosoftei a cuprins inima și sufletul celor de un neam cu el, cărora ea le-a căzut în mînă: clerici, dascăli de strană, cărturari, credincioși de rînd ce știau citi ș.a. Versurile ei sonore și «săltărete» în ritm popular de multe ori, desigur, au încîntat urechea unora din auditori și, de bună seamă, cu vremea anonimi dascăli și cîntăreți cu talent «au adaptat» pentru parte din ele melodii⁸⁷. Așa, pe încetul, acestea au devenit colinde, cu melodie proprie, care au fost și încă sînt cîntate, precum am mai amintit, pe tot întinsul pămîntului locuit de români.

Lăsînd la o parte «ecoul de mare amploare, pe care l-a avut Psaltirea lui Dosoftei în mijlocul cărturarilor poporului nostru și înrîurirea atît de puternică pe care versurile de la 1673 au exercitat-o asupra producției poetice românești de după acest an», se poate afirma că prin forma ei populară și mai cu seamă prin psalmii ei ajunși colinde și cîntece de stea, această carte a avut o grabnică și largă răspîndire în mijlocul neamului nostru. Mulți din acești psalmi s-au memorat și, pe cale orală, au trecut de la generație la generație. Alții însă s-au copiat și au circulat, sub această formă, în toate cele trei țări românești, existente așa pînă mai ieri. Multe din aceste copii se păstrează azi în Biblioteca Academiei R. S. România, unde, cu trei decenii în urmă profesorul N. Cartoian († 1944) afirma că a găsit «numeroase» manuscrise vechi, în

84. I. Bianu, *Introducerea*, p. XXXIII. 85. *Ibidem*, p. XXXI.

86. Mario Ruffini, *L'opera della Chiesa Ortodossa Romana nella creazione della lingua letteraria nazionale*, în «*Orientalia Christiana Periodica*» XXXII (1966), fasc. I, p. 181—223; fasc. II, p. 450—477, citat după recenzie lui Paraschiv V. Ion din «*Glasul Bisericii*» XXVI, (1967), nr. 1—2, p. 178. V. și Al. Piru, *Literatura română veche*, ed. II, București, 1962, p. 186.

87. Vezi, N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, II, p. 120. V. și : I. C. Chițimia, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, București, 1972, p. 441.

care psalmi din creația mitropolitului Dosoftei, sînt «copiați alături de alte cîntece profane și religioase»⁸⁸.

Sub acest aspect, se poate afirma că, «cu adevărat Psaltirea în versuri devine, prin pana lui Dosoftei, o operă literară, prima carte de literatură care se tipărește spre a fi citită de întregul popor românesc, fiind făcută pe înțelesul său». Așa se poate explica de ce ea «a pătruns atît de adînc în popor». Spre deosebire de Psaltirile românești în proză apărute mai înainte și după, Psaltirea în versuri a mitropolitului Dosoftei, «îndeplinește rolul de carte de citit de popor, de carte de masă», a cărei pătrundere în rîndurile acesteia i-a fost mai ales ușurată «de forma ei versificată și de elementele ei folclorice»⁸⁹. Datorită tuturor acestor calități ce mergeau la inima celor ce simțeau românește, Psaltirea în versuri, căreia îi sînt închinete aceste rînduri și despre care, cu aproape un veac în urmă, două dintre condeiele cele mai strălucite ale culturii noastre, poetul M. Eminescu și istoricul și literatul Al. Odobescu, găseau meritate cuvinte de laudă⁹⁰, a putut «călători» prin viu grai și prin scris de la un capăt la altul al pămîntului românesc⁹¹.

Deși această răspîndire, pe temeiul materialului documentar descoperit pînă acum, este o realitate, totuși și după mitropolitul Dosoftei, printre români, au mai încercat unii să versifice Psaltirea. Lăsînd la o parte versificarea făcută în secolul al XVII-lea, în scop propagandistic, de *calvinii* din Transilvania, după care în anul 1697, în Boldogfálva, azi satul Sîntamaria, comuna Cetatea de Baltă, județul Alba, *Viszki János* a făcut o copie, ce în 1887 se păstra încă la Cluj⁹², vom aminti că la 1720, un brașovean *Teodor Corbea* «transilvăneanul», pe cînd se afla «la Kiov, fiind în slujba rusască», a stihuit și el această sfîntă carte, a închinat-o țarului Petru cel Mare al Rusiei († 1725) și ar fi și tipărit-o apoi la Alba Iulia (Bălgrad)⁹³. Lucrarea lui însă nu s-a tipărit. Manuscrisul original se afla în biblioteca lui Timotei Cipariu din Blaj, de la care, prin 1886—1887, l-a împrumutat, pentru a-l studia, I. Bianu⁹⁴.

După trecere de mai bine de un veac, «micul între musicoșii sistimii vechi *Ioan Prale* din Iașul Moldovii», în «zilele tristilor întîmplări ce s-au început prin țările românești din anul 1821», spre «a să înnoi aducerea aminte de cele ce strigă psalmii și spre folosul celor de nația sa română», a versificat și el Psaltirea și a tipărit-o la Brașov în anul 1827. Lucrarea lui, cuprinzînd 90 (— 97) de file, era prefătată de vestitul

88. N. Cartoian, *op. cit.*, p. 120.

89. Barbu Theodorescu, *Psaltirea...*, p. 515.

90. Cf. Victor Kernbach, *op. cit.*, 142—143.

91. În legătură cu această problemă, privitoare la Psaltirea în versuri a mitropolitului Dosoftei, să se vadă : I. Bianu și R. Caracaș, *Catalogul manuscriptelor românești*, vol. I, București, 1907, p. 301 ; vol. II, București, 1915, p. 288 ; N. Cartoian, *op. cit.*, p. 120 ; Șt. Ciobanu, *Dosoftei, mitropolitul Moldovei*, traducere din rusește de Șt. Berechet, Iași, 1918, p. 122 (Versiunea rusă : Kiev, 1915, p. 65) ; I. Lupaș, *Dosoftei, mitropolitul Moldovei, 1671—1673 și 1676—1686*, în *Studii, conferințe și comunicări istorice*, vol. IV, Sibiu, 1943, p. 108. Romulus Todoran, *O copie ardeleană a Psaltirii în versuri a mitropolitului Dosoftei*, în «Buletinul Universităților «V. Babeș și Bolyai», din Cluj», *Seria Științe Sociale*, vol. I, nr. 1—2, Cluj, 1956, p. 291—296 ; Mirela Teodorescu, *O copie ardeleană fragmentară a Psaltirii în versuri a mitropolitului Dosoftei*, în «Limba română», XVII (1968), nr. 5, p. 449—455 ; Al. Alexianu, *Călătoriile psalmilor mitropolitului Dosofteiu*, *passim*.

92. I. Bianu, *Introducerea*, p. XXXIV.

93. I. Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche*, III, București, 1912—1936, p. 547. nr. 3 ; G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, 1941, p. 55.

94. I. Bianu, *Introducerea*, p. XXXIV—XXXV.

bibliograf ardelean Dr. Vasilie Popp⁹⁵. Ca formă și ca valoare literară, stihuirea lui Ioan Prale însă, lasă de dorit. I. Bianu, care a cunoscut-o, în 1887 scria că psalmii versificați de el «vor rămâne totdeauna o curiozitate și un specimen de absurditatea la care s-a putut ajunge prin nesocotirea naturii limbii și prin tendința de a o supune la sisteme și reguli artificiale»⁹⁶. Și una și alta din aceste două din urmă încercări «nu mai prezintă astăzi decât un interes documentar»⁹⁷.

În prefața doctorului Vasilie Popp, aci pomenită, se scria că «pentru prefacerea Psaltirii în versuri [...] au rămas și celor următori poete cîmp destul de larg, în care să-și deprindă duhul și în care să-și arate istețimea pînă vor ajunge la înălțimea ideilor, care sînt rășchirate în toate părțile Psaltirii»⁹⁸. Și într-adevăr, după trecerea unui alt secol, în acest «cîmp destul de larg», a zăbovit poetul Vasile Militaru. Acesta, în anul 1933, la București, în Tipografia Cărilor Bisericești, a tipărit o Psaltire în versuri (330 pag.), care, însă, ca valoare literară, nici ea n-a putut întrece pe a mitropolitului Dosoftei și care, la timpul său, nu a reușit nici să se apropie și nici să rămînă în sufletele cititorilor.

*

Acestea, pe scurt, despre Psaltirea în versuri a mitropolitului Dosoftei, care, precum s-a mai arătat, «în literatura noastră este înția încercare serioasă în care limba română a fost supusă regulilor versificării», este înția lucrare, în cultura veche românească, care «dintr-o dată a rupt-o cu trecutul sfios și mediocru al versificației de pînă atunci»⁹⁹; este «înțiu monument în istoria poeziei române literare»¹⁰⁰ sau, cum socotesc alții, este însuși «actul de naștere al poeziei culte românești vrednică de acest nume»¹⁰¹.

Rod a «multă trudă și vriame-ndelungată», această tălmăcire românească versificată a străvechii opere a «Sfîntului proroc David», a așezat pe osîrdnicul ei autor, «smeritul Dosoftei mitropolitul de Țara Moldovei» printre «cei dintii ostenitori în crearea literaturii noastre culte». Precum însuși spune, a dat la tipar această versificare românească a Psaltirii, pentru ca psalmii ei să poată fi înțeleși de toți cei de un neam cu el și pentru ca ea, în o asemenea «haină» să poată «hi de mai mare-ndemnare cătră rugă și cătră nevoiță sfintei besiarici». Pentru aceasta s-a și trudit ca să o înfățișeze cititorilor «precum a putut mai frumos», ceea ce arată că a avut intenția să realizeze o operă literară, lucru, pe care se poate spune, l-a și reușit. Stihuirea, de multe ori, ca ritm și rimă, apropiată de creația noastră populară, îi aparține. Deseori cuprinsul acestei sfinte cărți este adaptat la «situațiile reale din țara Moldovei», iar menirea ei este îndreptată «spre slujirea năzuințelor înalte ale întregii suflări românești». Imprimarea Psaltirii în limba acestei «suflări» își are semnificația ei istorică. «Ideea de a sprijini manifestarea graiului românesc în scris, pe toate meleagurile locuite de români, ca limbă proprie a întregului neam românesc, precum și de a sluji unitatea poporului prin unitatea limbii, nu l-a părăsit niciodată pe Dosoftei în toată activitatea sa cărturărească. Tocmai pentru acest motiv, el a început lucrarea de traducere și tipărire a Psal-

95. I. Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 547—552.

96. I. Bianu, *Introducerea*, p. XXXV.

97. George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, I, p. 202.

98. I. Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 547.

99. Al. Alexianu, *op. cit.*, p. 1128.

100. I. Bianu, *Introducerea*, p. XXXIII.

101. George Ivașcu, *op. cit.*, p. 200.

tirii, care mai mult decît oricare altă carte religioasă, putea înlesni atingerea acestui țel în acele vremuri»¹⁰².

Alegerea acestei cărți a fost foarte bine gîndită, căci, precum s-a arătat, ea, printre români, a fost și încă mai este cea mai citită și mai răspîdită carte din Scriptura Sfîntă. «Larga ei folosire de mulțimea credincioșilor a determinat, desigur, și contribuția ei la afirmarea unității de simțire religioasă și de grai strămoșesc pe pămîntul românesc»¹⁰³. Ca primă carte sfîntă — așa se știe azi — «tîlcuită» în românește, întotdeauna ea, alături de alte cărți în aceeași limbă, după care se slujea în biserici, a constituit «și un mijloc de comuniune a tuturor românilor». Căci versurile de aici ale vlădicăi Dosoftei, — «multe originale și autentic poetice» —, sînt răzbătute din plin «de înflăcărutul lui patriotism, de dragostea de oameni și de mulțimile asuprite, de respectul pentru demnitatea umană și pentru muncă, de admirația pentru frumusețile naturii și de ura împotriva asupritorilor otomani», ceea ce le-a făcut să fie căutate și apreciate de mulți.

Cu astfel de calități, versurile acestui erudit ierarh moldovean, «întemeietor al poeziei culte românești, luptător pentru introducerea, pretutindeni, în Moldova a limbii poporului și primul scriitor care s-a interesat (bineînțeles în felul său) de folclor»¹⁰⁴, pe alocuri au făcut școală «printre cărturarii din principate». Adesea lectura lor a impresionat, în chip deosebit, pe cititori, făcînd pe unii să le copieze, să le memoreze, să le cînte și uneori chiar să încerce a le imita prin faceri proprii. Mai mult, «folosiți la tot pasul, în proză sau în versurile religioase și profane, citați textual, ori luați ca exemplu de frumusețe, psalmii mitropolitului Dosoftei căpătau astfel autoritate de model literar printre umilii profesioniști ai scrisului pămîntean». Din această pricină, cu vremea, «mulțime de dascăli, clerici și cărturari mireni, din toate provinciile locuite de români, își vor copia versurile în condicele și catastifele lor, pentru bucuria de a le avea ori cînd sub ochi, de a le rosti în șoaptă, în rugăciunile lor, ori de a le învăța pe din afară și a le recita sau cînta sub forma de colinde sau cîntece de stea, ei sau ucenicii lor, la Crăciun, la praznice și alte sărbători bisericesti de peste an»¹⁰⁵. Așa au ajuns de la un capăt la altul al țării și așa s-au păstrat în mintea și în sufletul celor de un neam cu el, versurile Psaltirii părintelui mitropolit Dosoftei al Moldovei, prin ele nemoartă făcîndu-se amintirea lui.

Este răsplata pe care poporul român întotdeauna, dar mai ales acum la acest popas aniversar al «snopului lui cel de-ntâi de grîu», cum foarte plastic însuși și-a numit Psăltirea în versuri, i-o aduce pentru darul duhovnicesc, ce, după «lungă osteneală în mulți ai socotită și cercată» i l-a lăsat ca o nepieritoare și neîmpuținată moștenire.

Preotul NICULAE ȘERBĂNESCU

102. Iustin Moisescu, Mitropolitul Moldovei și al Sucevei, *Dosoftei, ctitor al versului nostru cult*, în «Tribuna României», II (1973), nr. 2 din 1 sept., p. 15.

103. *Ibidem.* 104. Victor Kernbach, *Un poet uitat: Dosoftei*, p. 164.

105. Al. Alexianu, *Călătoriile psalmilor mitropolitului Dosofteiu*, p. 1138, 1139.

• I N D R U M Ă R I • P Ă S T O R Ă L E •

CE NU ESTE PREOȚIA ORTODOXĂ

— DOCUMENTARE BIBLICĂ —

Pentru o cât mai largă verificare a temeiurilor biblice ale preoției ortodoxe, este necesar să o examinăm și de pe poziții negative, pentru a constata și ce nu este sau nu poate să fie ea. Facem acest lucru pentru că există și texte biblice care, privite separat, superficial și incompetent, desprinse de contextul general și de textele paralele, au putut încâlci și denatura înțelesul preoției ortodoxe după Sfânta Scriptură, lipsindu-o de temeiuri biblice.

Preoția neotestamentară nu poate fi alta decât așa cum rezultă din textele biblice clare și complete. Este cu neputință ca acestea să se contrazică, dar este posibil ca ele să fie interpretate diferit. Unele din ele sînt mai în umbră și mai sumare, considerînd preoția ca pe ceva cunoscut cititorilor. Altele pot fi privite din puncte de vedere confuze. În cele ce urmează le vom da interpretarea adevărată, pentru a înlătura eventuale îndoieli și dispute. Pentru aceasta vom da prioritate textelor clare și complete, pornind de la ele și nu invers. Să încercăm deci, să vedem ce nu este preoția ortodoxă¹.

1. *Preoția nu este o simplă slujbă de predicator, încredințată cuiva de comunitatea credincioșilor*, căci, după Sfânta Scriptură, nici comunitatea credincioșilor nu are această competență, nici oricare credincios nu poate îndeplini slujirea preoțească; preoția este un dar special, primit prin hirotonie. Darul este menit a fi pus în slujba unei comunități religioase, iar hirotonia sau «punerea mîinilor» este împărtășită numai de un episcop (la început numai de un apostol). Comunitatea nu are acest dar și deci, nu poate împărtăși cuiva ceea ce nu are ea. La fel, nu-l pot împărtăși nici alți preoți.

Este adevărat, că în unele traduceri ale Noului Testament, expresia «punerea mîinilor preoției» (I Tim. IV, 14) este tradusă cu «punerea mîinilor preoțimii» și astfel, *preoția* devine *preoțime*, sau *ceată a preoților*, ceea ce face ca înțelesul să se schimbe radical și să ducă la cu totul alte concluzii. Traducerea aceasta însă nu poate fi corectă căci, în primul rînd, pe Timotei, căruia îi adresează aceste cuvinte, l-a hirotonit însuși Sfîntul Apostol Pavel și nu ceata preoților, așa cum spune el în-

---

1. Vezi și Pr. Petre Deheleanu, *Manual de sectologie*, Arad, 1948, p. 368—402.

suși (II Tim. I, 6). Cuvîntul grecesc se referă la preoție și nu la preoțime, avînd deci în vedere așezămîntul preoției și nu preoțimea. Altfel, ar exista o contradicție între textele din I Tim. IV, 14 și II Tim. I, 6, ceea ce este exclus. ambele avînd același autor și același destinatar. Ar fi fost suficient să se fi spus și numai «punerea mîinilor», fără adaosul «*τοῦ πρεσβυτερίου*» (preoției), dar fiindcă pe atunci exista încă o Taină, care se împărtășea tot prin punerea mîinilor și purta tot denumirea de «punerea mîinilor» (azi Sfînta Taină a Mirului — Fapte VIII, 14—19), pentru a nu se face confuzie între cele două taine, se spune aici «punerea mîinilor *preoției*».

Prin Hirotonie se împărtășește un dar special al Sfîntului Duh (Fapte XX, 28 etc.). Ea este deci mult mai mult decît un simplu ceremonial de angajare a cuiva într-o slujbă pastorală, sau ordinațiune. Ea conferă nu numai slujire predicatorială, ci și alte atribuții (I Cor. IV, 1 ; Evr. V, 1—3).

Hirotonia se poate împărtăși numai acelor care, după o îndelungată cercetare, se constată că îndeplinesc condițiile de a avea chemare de la Dumnezeu și pregătire în acest scop. Aceste condiții le constată și le verifică nu credincioșii vreunei comunități parohiale, ci episcopii, așa cum procedau apostolii în cazurile biblice (I Tim. III, 2—12 ; V, 22). Pe baza acestei verificări credincioșii îi acceptă. Uneori și credincioșii sînt consultați în prealabil, sau chiar fac propuneri, dar cuvîntul din urmă este al episcopului, exact ca în cazurile biblice. Consultarea în prealabil a credincioșilor are în vedere o mai strînsă apropiere sufletească între păstor și turmă.

Că preoția este un dar o arată și concepția creștină după care Preoția, întocmai ca și Botezul, *nu se pierde*. Cine a primit-o, rămîne preot pînă la moarte. Pentru abateri disciplinare, el poate fi depus din slujbă, iar în cazul că, din motive întemeiate, este reprimat în slujbă, el nu mai trebuie hirotonit din nou. Or, dacă prin hirotonie, el nu primește nimic afară de dreptul la slujbă și salariu, atunci, în caz de depunere, pierde numai serviciul și salariul. Dacă preoția însă nu se pierde, înseamnă că în ea este ceva special și anume «darul» deosebit și numai cel care îl are de la un episcop, ca urmaș legiuit al apostolilor, poate fi preot.

2. *In Biserica Ortodoxă nu există «preoție universală»*. — După îndrumări biblice sigure, preoția se primește numai prin darul special al Hirotoniei, care nu este un simplu act ceremonial de angajare, ci o Sfîntă Taină. Cei care îl primesc — preoții, alcătuiesc o parte distinctă a Bisericii și anume, cea conducătoare, sfințitoare și învățătoare, spre deosebire de credincioșii de rînd, care nu au aceste puteri (I Tim. IV, 14 ; II Tim. I, 6 ; Fapte VI, 1—6 ; XX, 28 etc.).

Există însă și unele texte biblice, care par unora că ar vorbi altfel despre preoție, anume, că preoția ar fi universală, toți credincioșii putînd îndeplini slujirea preoțească, deoarece sînt numiți *preoție împărătească* și *preoți ai lui Dumnezeu*. Aceste texte sînt : «*Și voi înșivă, ca pietre vii, să fiți zidiți casă duhovnicească, spre preoție sfîntă, ca să aduceți jertfe duhovnicești, plăcute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos*» (I Petru II, 5) ; «*Ci voi sînteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfînt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiți în lume bunătățile celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată*» (I Petru II, 9) ; «*Și ne-a făcut (Hristos) pe noi împărăție, preoți lui Dumnezeu și Tatălui*» (Apoc. I, 6) ; «*Și i-a făcut pe ei (pe creștini) Dumnezeului nostru împărăție și preoți și împărăți-vor pe pămînt*» (Apoc. V, 10 ; XX, 6).

Analizînd textele, nu putem ajunge la concluzia universalității preoției în sens real și propriu. Să nu scăpăm din vedere că textul de la I Petru II, 5, 9 este mai amplu și ne oferă destule elemente de exegeză sau jaloane de orientare în interpre-

tarea cuvîntului «preoți» sau «preoție» cuprins în el. Celelalte două sînt prea sumare și deci ele trebuie tilcuite în lumina acestuia și în lumina celor ce știm din alte texte despre preoție.

a) Dacă cercetăm cu atenție textul de la I Petru II, 5, 9 constatăm că toate cuvintele care alcătuiesc versetul 5 sînt luate în înțeles spiritual. Astfel, Sfîntul Apostol Petru zice: «pietre vii», «casă duhovnicească», «preoție sfîntă», «jertfe duhovnicești». Deci, dacă cuvintele «pietre», «casă» și «jertfe» trebuie înțelese spiritual, pentru că așa cer atributele lămuritoare care le însoțesc («vii», «duhovnicească», «duhovnicești»), atunci și cuvîntul «preoție», care este în strînsă legătură cu «pietrele», «casele» și «jertfele», de care este vorba în același loc, trebuie înțeles spiritual și nicidecum în înțeles obișnuit. Chiar dacă din atributul acestui cuvînt nu rezultă acest lucru, el rezultă izbitor din atributele celorlalte substantive. Creștinii sînt «preoți», în măsura în care sînt și «templu» și aduc «jertfe». Cum este «templul» și cum sînt «jertfele» aduse de ei, așa este și «preoția» lor. Dacă acelea sînt duhovnicești, rezultă că și preoția este tot duhovnicească. Sfîntul Apostol Petru vrea să spună aici că toți creștinii trebuie să fie oameni sfinți, alcătuiind toți împreună și fiecare în parte un templu sfînt, în care să aducă jertfe, dar nu jertfe materiale, ori sîngeroase, în înțeles obișnuit, ci «jertfe duhovnicești» ca: «jertfa buzelor», rugăciunea, făgăduința sau votul, umilirea duhului ș.a. (Osea XIV, 2; Psalmul L, 18—19 etc.), îndeplinind astfel o slujbă preoțească, sau devenind «preoți» în înțeles mai larg, spiritual.

În versetul 9 al capitolului II, Apostolul Petru înșiră pentru numiri onorifice, date odinioară poporului ales, dar care acum sînt mult mai potrivite creștinilor. Aceste denumiri sînt: «seminție aleasă», adică aleasă dintre celelalte seminții păgîne politeiste (I Petru I, 2—3; Isaia XLIII, 21); «preoție împărătească», adică preoție aparținînd marelui împărat Dumnezeu (Ieșire XIX, 6); «neam sfînt», adică neam deosebit, rînduit pentru slujba lui Dumnezeu; «popor agonisit de Dumnezeu», cîștigat pentru Sine (Ieșire XIX, 5; Deut. VII, 6; Fapte XX, 28; Efes. I, 14 etc.). Acest neam sau popor al creștinilor, căruia azi i se potrivesc denumirile de mai sus, a fost «chemat din întuneric» (din credința și viețuirea păgînă) «la lumina» creștinismului (Efes. V, 8—14; Colos. I, 12—13; Rom. IX, 25; Osea II, 23—24). Sfîntul Petru vrea să spună că creștinii sînt adevăratul neam deosebit, ales de Dumnezeu la sfințenie și la preoție împărătească (în înțelesul de la versetul 5), a Împăratului ceresc. Prin aceasta se lămuresc și celelalte texte de la Apoc. I, 6; V, 10; XX, 6.

b) Cuvîntul «preoție» este întrebuintat așadar și într-un înțeles mai larg, spiritual. Așa a fost și în Vechiul Testament. Astfel, Dumnezeu le-a zis iudeilor prin profetul Isaia: «*Iar voi veți fi preoți ai Domnului, slujitori ai Dumnezeului nostru veți fi numiți*» (Isaia LXI, 6), iar prin Moise le-a zis: «*Și voi îmi veți fi mie împărăție preoțească și neam sfînt*» (Ieșire XIX, 6). Or, este știut că nu toți iudeii au fost preoți în înțeles obișnuit, ci numai urmașii lui Aron și cei din seminția lui Levi (Ieșire XXIX, 1—35; Num. III, 5—13; Evr. VII, 14 etc.). Nimeni nu s-a gîndit vreodată să găsească argumente, din expresiile de mai sus, pentru a dovedi că toți iudeii ar fi fost preoți. Așa stau lucrurile și în Noul Testament. Concluzia că în creștinism preoția este universală ar fi la fel de falsă, cum ar fi și că în Vechiul Testament ar fi existat de asemenea, o preoție universală. Adevărul este că numai în sens larg și spiritual se poate vorbi de o preoție universală.

c) Este necesar să vedem cum a înțeles însuși Apostolul Petru cuvîntul «preoție» din textul citat, și dacă nu cumva mai vorbește el și în alte locuri despre preoție.

Aceasta ne va ajuta să vedem mai lămurit înțelesul cuvîntului «preoție», dacă preoția este universală, la îndemîna tuturor credincioșilor, sau este rezervată numai unora. Chiar în aceeași epistolă, Sfîntul Apostol Petru scrie: «Pe preoții cei dintre voi îi rog ca unul ce sînt împreună preot și martor al patimilor lui Hristos ... Păstoriți turma lui Dumnezeu dată în paza voastră, cercetîndu-o, nu cu silnicie, ci cu voie bună, după Dumnezeu, nu pentru cîștig urît, ci din dragoste, nu ca și cum ați fi stăpîni peste Biserică, ci pîlde făcîndu-vă turmei. Iar cînd se va arăta Mai-marele păstorilor, veți lua cununa cea nevestejită a mării» (I Petru V, 1—4). Așadar, Apostolul Petru vorbește aici de păstori și turmă; păstori sînt o tagmă aparte, care au în sarcina lor păstoriarea turmei. Sarcina aceasta le este dată, nu de credincioși, ci de Sfîntul Duh (Fapte XX, 28; I Tim. IV, 14; II Tim. I, 6). În concluzie, nu toți credincioșii, ci numai unii sînt preoți sau păstori, iar ceilalți sînt turmă. Prin prizma acestor cuvinte trebuie să înțelegem și textul de la I Petru II, 5, 9, fiind în deplin acord cu ele și cu tot ce știm din Noul Testament despre preoție (Vezi și Efeseni IV, 11; I Cor. XII, 28—30 etc.).

d) Mîntuitorul nu i-a primit ca apostoli și ucenici pe toți cei care au crezut în El, ci și-a ales doar un număr restrîns de apostoli și ucenici, iar acestora le-a dat puterea și *darul să aleagă* și ei apoi episcopi și prezbiteri (desigur și diaconi), pe care să-i rînduiască prin hirotonire la slujba preoțească. *Alegerea și hirotonirea* sînt dovezi că numărul celor ce au preoție trebuie să fie limitat și că ei constituie o tagmă aparte.

e) Dacă toți creștinii ar fi preoți în înțelesul literal al cuvîntului, atunci fiecare din ei ar trebui să aibă și un altar, la care să slujească. În această situație n-ar mai exista «turmă», de care Sfînta Scriptură vorbește adeseori. Este adevărat totuși că fiecare creștin are un altar, sau un templu al său, care este însăși inima sa (I Cor. III, 16—17; VI, 19). Este vorba de un altar în înțeles spiritual și nu de unul în înțeles propriu. Plecînd de aici, putem afirma că fiecare creștin poate să fie și «preot», dar numai în acest înțeles, în care este altarul sau templul la care slujește și la care își aduce el jertfele sale «duhovnicești» (I Petru III, 5).

f) La săvîrșirea serviciilor divine toți credincioșii prezenți iau parte activă împreună cu preotul. Deci, într-un înțeles larg, și ei celebrează, dînd răspunsuri liturgice și întregind rugăciunile preotului, avînd și ei un oarecare rol sacerdotal sau preoțesc, dar numai în înțeles larg și nicidecum propriu. În aceasta ar consta așa-zisa «preoție universală», fără ca prin ea să se desființeze preoția propriu-zisă.

Prin prizma celor constatate mai sus trebuie să înțelegem și textele de la Apoc. I, 6; V, 10; XX, 6 pentru a le țilcui corect. Luete separat, ele pot duce ușor la erezii. Înțelese altfel, am ajunge la contradicții în Sfînta Scriptură, trecînd dintr-o greșală la alta.

În concluzie, preoția este un dar de la Dumnezeu (I Tim. IV, 14; II Tim. I, 6), iar darurile sînt de multe feluri și nu toți le primesc pe toate, ci unii pe unul din ele, alții pe altul. «Oare toți sînt Apostoli? Oare toți sînt prooroci? Oare toți sînt învățători...?» (I Cor. XII, 29). În acest context putem să ne-ntrebăm și noi: Oare toți sînt preoți?

3. *Preoția ortodoxă nu are o singură treaptă, nici numai două, ci trei, care nu se pot confunda între ele.* Aceste trepte sînt: episcop, prezbiter sau preot și diacon, așa cum au fost de la începutul Noului Testament și au rămas în toată istoria Bisericii Ortodoxe. Noul Testament ne oferă temeuri sigure pentru fiecare din ele. *Epis-*

copii sînt urmașii apostolilor, cum au fost Timotei și Tit, așezați de Sfîntul Apostol Pavel prin hirotonie, pe unul în Efes, pe altul în insula Creta, ca urmași ai săi (Tit I, 5—9 etc.). *Prezbiterii* sau *preoții* sînt urmașii celor 70 de ucenici instituiți de Mîntuitorul și ai preoților instituiți de apostoli și de episcopi (Luca X, 1; Tit I, 5—9 etc.). *Diaconii* sînt urmașii celor șapte diaconi, așezați de Sfinții Apostoli prin hirotonie (Fapte VI, 1—6).

Cuvintele *episcop*, *prezbiter* și *diacon* sînt grecești. Episcop înseamnă *supraveghetor*, prezbiter înseamnă *bătrîn*, iar diacon înseamnă *slujitor*. Deoarece nu numai episcopii, ci și preoții și diaconii erau bătrîni și slujitori și supraveghetori, oricare din ei putea fi denumit cu oricare din denumirile acestea, făcîndu-se confuzie după nume între cele trei grade ierarhice preoțești. Dar confuzia era numai după nume, nu și după slujbă. Astfel, Sfîntul Apostol Pavel numește uneori aceleași persoane cînd «prezbiteri», cînd «episcopi». El convoacă la Milet pe prezbiterii din părțile Efesului și li se adresează numindu-i «episcopi» (Fapte XX, 17. Vezi și Tit I, 5—6 etc.). Alteori, alături de diaconi, îi amintește numai pe «episcopi», sau numai pe «prezbiteri». Astfel, Epistola către Filipeni o adresează creștinilor din Filipi, «împreună cu episcopii și diaconii» de acolo (Filip. I, 1). Tot așa, cînd îi dă lui Timotei sfaturi în legătură cu așezarea de preoți, vorbește numai de episcopi și diaconi, iar despre prezbiteri nu pomenește nimic, deși se subînțelege, din citirea atentă a textului (I Tim. III, 1 ș.u.). Deosebirea de nume s-a precizat abia mai tîrziu și s-a păstrat pînă azi, spre a se înlătura orice confuzie.

În Sfînta Scriptură mai sînt amintite și alte slujiri duhovnicești (evangelist, prooroc, învățător etc.), dar ele nu sînt preoțești adică nu fac parte din ierarhia preoțească, nu sînt împărtășite prin hirotonie și deci nu înlocuiesc vreuna din treptele preoției, nici nu i se suprapun. În Biserică sînt multe slujiri, fiindcă sînt și multe daruri duhovnicești. Multe din ele au încetat, fiindcă au fost date numai pentru întărirea Bisericii de la început, pe cînd treptele preoției sînt altceva și ele nu vor înceta niciodată.

Au existat de asemenea și diaconițe sau diaconese, dar slujba lor a încetat, pentru a nu aspira la preoție.

4. *Episcopii sînt urmași ai apostolilor, dar nu sînt și nu pot fi numiți «apostoli», ci «episcopi».* — Așa au fost Timotei în Efes și Tit în Creta (I Tim. I, 3 și Tit I, 5—9), așezați de Apostolul Pavel ca locuitori și urmași ai săi, dar nu i-a numit apostoli, ci episcopi. Denumirea de apostol a rămas rezervată numai celor doisprezece ucenici, aleși și trimiși direct de Mîntuitorul (*apostol* înseamnă *trimis*), și lui Pavel cel «chemat», mai tîrziu, pe drumul spre Damasc. Cei trimiși de apostoli pot fi numiți apostoli numai în înțeles larg, iar lucrul lor, apostolat. În acest înțeles au fost numiți apostoli ucenici ai apostolilor ca: Varnava, Timotei, Arhip, Filimon etc. (Fapte XIV, 6—14), chiar dacă unii n-au avut preoție.

5. *Preotul ortodox nu este la fel cu credincioșii săi, ci este «părinte» și «învățător» al acestora.* — Faptul acesta nu este în contradicție cu Sfînta Scriptură, ci e confirmat în multe locuri, după cum vom vedea. Doar un singur text s-ar părea că nu e de acord, dar aceasta numai la o cercetare superficială a lui și la o tîlcuire fără legătură cu spiritul general al Noului Testament și cu alte texte clare și precise, care ar veni astfel în contradicție cu el.

Iată textul: «Voi să nu vă ziceți învățători, căci unul este învățătorul vostru, Hristos, iar voi toți sînteți frați. Și să nu numiți tatăl vostru pe pămînt pe nimeni, căci tatăl vostru unul este, cel din ceruri. Nici învățători să nu vă numiți, că învă-

țătorul vostru unul este, Hristos» (Matei XXIII, 8—10). Admițind tâlcuirea după literă a textului și numai prin sine, ar urma că nici pe părinții noștri trupești să nu-i numim «tată» și «mamă», ci altfel.

Și în cazul de față, ca și în toate cazurile, pentru a tâlci corect textul, trebuie să ținem seamă de ceea ce se spune în context, adică mai sus și mai jos, precum și de textele paralele. Or, din context rezultă că aceste cuvinte au fost spuse apostolilor în legătură cu muștrările pe care Mântuitorul le-a adus cărturarilor și fariseilor, în scopul de a-i face pe apostoli să nu cadă în greșelile și osînda acestora. Cărturarilor și fariseilor le plăcea să aibă faima și onoarea de «învățători» (versetul 7). Este știut că aceia dintre ei, care erau învățători, adică șefi ai unei școli, erau numiți «rabi» (învățători) și «părinți» și se bucurau de o stimă mai mare decât ceilalți. Toți râvneau această cinste deosebită și aceste titluri, dar apostolii trebuie să se ferească de a cădea în astfel de greșeli, deoarece dacă unul sau altul dintre ei, în scopul de a fi «învățător» sau «părinte», adică șef, mai stimat ca ceilalți, ar căuta să înființeze o școală aparte, prin aceasta ar sparge și unitatea sufletească dintre apostoli, și unitatea învățaturii. O școală nouă ar cere și o învățătură nouă, deosebită. Deci urmările ar fi grave. Pentru a nu se împărți și despărți, apostolii trebuia să știe că învățătura lor este una, nedespărțită și că există un singur «Învățător» al ei — Iisus Hristos, ca șef de școală sau «părinte». Ei sînt «frați» între ei (versetul 8), adică sînt egali. Dacă cineva râvnește înțîietate și conducere, să nu se înalțe ca fariseii și cărturarii, ci să slujească mai mult și să se smerască mai mult. Căci în creștinism, la înțîietate și la conducere se ajunge numai prin mai multă muncă în slujba aproapelui și prin smerenie (versetele 11—12). Acesta este înțelesul corect al acestui text, lămurit destul de evident de însuși contextul său.

În al doilea rînd, ar fi cu neputință ca Sfînta Scriptură să aibă aici alt înțeles decât în alte locuri ale ei. Căci tot din ea aflăm, că Botezul creștin este «naștere» și că cei ce naște în această taină, adică preotul, este «părinte», iar cel născut este «fiu» (Ioan III, 3—6; Tit III, 5; I Petru I, 23; Filimon, 10). De aceea, nu e de mirare dacă Apostolul Pavel se numește «părinte» al corintenilor, pe care «i-a născut la Evanghelie» (I Cor. IV, 15) și al galatenilor care sînt «fii» ai lui (Galat. IV, 19), iar pe Timotei și pe Tit îi numește «fii» ai lui (I Tim. I, 2; II Tim. I, 2; Tit I, 4; I Cor. IV, 17), adică nu fii naturali, ci «fii întru credință» (I Tim. I, 2). Or, dacă cineva nu poate fi numit «părinte», atunci nici «fiu» al lui nu poate fi numit nimeni. Dacă însă «părintele» are «fii», atunci și «fiii» au «părinte».

Cu privire la denumirea de «învățători», Sfîntul Apostol Pavel spune că Dumnezeu pe unii i-a pus în Biserică «învățători» și se întrebă: «Oare toți sînt învățători?» (I Cor. XII, 28—29). Evident că nu sînt toți, ci numai unii. La fel spune și Sfîntul Iacob: «Fraților, nu fiți mulți învățători!» (Iacob III, 1), iar Sfîntul Apostol Pavel dă următoarea povață: «Ascultați pe conducătorii voștri și vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, avînd să dea de ele seamă...» (Evr. XIII, 17). Observăm că în unele texte, în loc de «învățători» se spune aici «mai mari», sau «conducători», dar oricum li s-ar spune, e vorba de preoți. Iar preoții nici nu pot fi recrutați decât numai dintre cei destoinici să învețe pe alții (I Tim. III, 2). Or, cel ce învață pe alții (în cele duhovnicești), este învățător. Aceasta nu ne poate duce niciodată la o confuzie a preotului cu învățătorul din învățămîntul public, de stat, în sensul că poate să-i ia acestuia locul. La preot nu e vorba de un titlu, ci de o calitate, cu sens specific și restrîns la cercul lui de activitate duhovnicească în parohie.

Nimeni nu poate spune că învățătura Apostolului Pavel este în contradicție cu a Mântuitorului și a Noului Testament, deoarece s-a numit pe sine «părinte», sau a numit pe alții «fii» ai săi, sau că a rînduit ca preoții să aibă și calitatea de a fi buni învățători ai turmei lor în cele ale Evangheliei. El a cunoscut cuvintele Mântuitorului citate mai sus (Matei XXIII, 8—10) în legătură cu denumirea de «părinte» și «învățător» și le-a și tălcut corect, iar noi sîntem datori să ne orientăm după tălcuirea lui și după ținuta lui în această chestiune.

De aici reiese că preotul nu e un simplu credincios ca oricare altul, ci este «părinte» și «învățător» al credincioșilor săi și numai o tălcuire literară, îngustă și simplistă a cuvintelor de la Matei XXIII, 8—10, poate duce la o altă concluzie, contrară acesteia.

6. *Episcopii și preoții ortodocși nu sînt identici, deci nu sînt din una și aceeași treaptă a preoției, chiar dacă în Sfînta Scriptură sînt numiți la fel.* — Am văzut, că există trei trepte preoțești, iar nu una singură și nici numai două. Este adevărat că Apostolul Pavel numește aceleași persoane, cînd episcopi, cînd prezbiteri (Fapte XX, 17, 28; Tit I, 5—6), iar alteori amintește numai de episcopi, sau numai de prezbiteri, alături de diaconi. De pildă, epistola către Filipeni o adresează creștinilor din Filipi, «împreună cu episcopii și diaconii» (Filip. I, 1); lui Timotei, cînd îi dă sfaturi în legătură cu așezarea unor persoane pentru slujirea preoțească, îi scrie numai de episcopi și diaconi (I Tim. III, 1—6). Despre prezbiteri nu amintește nimic, ca și cum nici n-ar fi existat, sau ca și cînd ar fi fost identici cu episcopii, deși n-au fost identici, decît după nume, nu și după slujbă, adică nu și după drepturi și atribuții.

Pentru aceasta este important să se facă deosebirea exactă între slujbă și nume. În Efes, prezbiterii erau numiți «episcopi», deoarece se făcea confuzie de nume. În Filipi, prin «episcopi» se înțelegeau prezbiteri, deoarece acolo încă nu existau episcopi propriu-ziși. Datorită înțelesului etimologic al celor două nume, confuzia s-a păstrat pînă mai tîrziu, cînd a trebuit să se facă precizarea cuvenită, fiecare din ele legîndu-se de una din cele două slujbe deosebite, în înțelesul de azi din Biserica Ortodoxă.

Preoția ortodoxă nu s-a îndepărtat cu nimic nici în privința aceasta de litera și spiritul autentic al Noului Testament.

7. *Apostolii n-au fost oameni învățați, dar urmașii lor, episcopii și preoții, nu pot fi lipsiți de cultura vremii lor.* — Ei trebuie să aibă o cît mai înaltă pregătire intelectuală, atît generală, cît și specială. Sfînta Scriptură nu-i oprește să fie culti. Numai înțelegerea îngustă și greșită a unor anumite texte biblice poate duce la concluzia falsă că Biblia ar osîndi știința și cultura învățate în școli, fiind de ajuns inspirația de la Sfîntul Duh. Pentru aceasta trebuie înțelese exact și corect textele următoare: Matei X, 19—20; Ioan XIV, 26; XVI, 13; I Ioan II, 20, 27; Matei XI, 25. Să le analizăm pe rînd.

La Matei X, 19—20 Mîntuitorul le spune Apostolilor: «...Să nu vă îngrijiți cum sau ce veți vorbi, că se va da vouă în ceasul acela ce să vorbiți fiindcă nu voi sînteți care vorbiți, ci Duhul Tatălui vostru este care grăiește în voi». Precum se vede, aici nu este vorba de autodidacticism, ori de un didacticism permanent și sigur al Sfîntului Duh pentru toți cei ce propovăduiesc cuvîntul Evangheliei, ca și cînd acestora le-ar fi nefolositoare învățătura din școli, ci în textul de mai sus, Mîntuitorul are în vedere persecuțiile ce aveau să urmeze contra apostolilor. El le dă asigurarea asistenței Sfîntului Duh, spre a-i încuraja. E vorba de un caz aparte, de atunci, care nu poate fi generalizat, căci nici spiritul general al Sfîntei Scripturi nu favorizează în-

telesul îngust și fals al luptei pentru ignoranță și al bazării pe inspirația de la Duhul Sfânt. Se cere mereu desăvârșire în viață (Matei V, 48), în pricepere (Matei X, 16), la minte (I Cor. XIV, 20) și progres în cunoașterea adevărurilor de credință (Evr. V, 11—VI, 2; I Cor. III, 2 etc.), toate acestea, cu ajutorul lui Dumnezeu, dar și cu al oamenilor și cu efort propriu.

La Ioan XIV, 26 Mântuitorul le spune Apostolilor: «*Mîngîietorul, Duhul Sfînt, pe care-L va trimite Tatăl în numele Meu, acela vă va învăța pe voi toate și vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus*», iar la XVI, 13 zice: «*Cînd va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul... și cele viitoare vă va vesti vouă*». Sfîntul Evanghelist Ioan scrie destinatarilor săi: «*Voi ungere aveți de la Cel Sfînt și știți toate. Cît despre voi, ungerea pe care ați luat-o de la el rămîne întru voi și n-aveți trebuință ca să vă învețe cineva, ci precum ungerea lui vă învață despre toate...*» (I Ioan II, 20, 27). În primele două texte de mai sus, Mîntuitorul se referă la situația specială a apostolilor cu privire la «tot adevărul» învățaturii creștine și la prigoanele ce aveau să urmeze și pe care ei aveau să le înfrunte cu bărbăție. Iar în cel de al treilea text, Sfîntul Ioan își îmbărbătează cititorii în dreapta lor cunoștință despre apariția lui Antihrist și despre modul și data venirii a doua («cele viitoare»), contrar învățăturilor mincinoase, puse în circulație de cei neștiutori și rătăciți. Concluzia că inspirația de la Duhul Sfînt este sigură, fiind bazată pe cuvîntul Bibliei și că ea face de prisos orice pregătire școlară, este cu totul fără temeii și oricînd se poate face proba contrară. Pe de altă parte, Biblia în nici o împrejurare nu determină atitudini anticulturale.

La Matei XI, 25, cînd Mîntuitorul se adresează Tatălui ceresc: «*Te slăvesc pe Tine, Părinte, ... că ai ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți și le-ai descoperit pruncilor*», are în vedere pe cei care, pe baza mentalității lor, nu puteau înțelege cum Hristos a putut mîntui lumea, cînd nici pe sine nu s-a putut scăpa de la răstignire și de la moarte. În acest fel de gîndire, ei se țineau «învățați», «știutori» și «înțelepți». Aceștia erau, pe de o parte, cei cu gîndirea influențată de filozofia păgînă a vremii, care stăpînea gîndirea lumii culte, prin școli filozofice și prin ucenici ai acestora. Pe de altă parte, erau mai-marii sau îndrumătorii iudeilor, «învățați» sau «cărturari», care așteptau un Mesia politic, un eliberator de sub stăpînirea romană, care să restabilească tronul lui David, în timp ce Iisus Hristos a venit sub aspect religios, deplin supus stăpînirii, deși s-a numit «mîntuitor» și «împărat». Astfel, și pentru păgîni și pentru iudei, creștinismul apărea ca o «nebunie», ca o absurditate, ca ceva fără nici o logică. În textul de mai sus se combate această greșită caracterizare a credinței creștine. Ea își are logica și «înțelepciunea» ei, care comparată cu cea a păgînilor și iudeilor de atunci, întoarce lucrurile chiar pe dos. Aceasta o constată și Sfîntul Apostol Pavel la I Cor. I, 19—20 (Vezi și contextul: I Cor. I, 17—28; I Cor. II, 7).

Intr-adevăr, apostolii nu au fost oameni învățați în școli, ba au fost aleși chiar dintre cei mai simpli și mai modești meseriași. Erau simpli pescari și încă galileeni. Erau din ținutul cel mai înapoiat al Palestinei (Matei IV, 15—16), departe de Ierusalim, de templu, de cult și de cultură. Pe lîngă acestea aveau și o ocupație care nu le cerea nici un efort intelectual. Iată de ce, de atîtea ori erau așa de simpli, naivi, zăbravnici la minte și lipsiți de înțelegere, atît Petru (Matei XVI, 23 etc.), Filip (Ioan XIV, 8—9), Toma (Ioan XX, 25), Iacob și Ioan (Matei XX, 21) în parte, cît și toți ceilalți împreună (Fapte I, 6—7). Cu toate acestea Dumnezeu le-a descoperit, fie direct,

prin gura Mântuitorului, fie indirect, de la Duhul Sfânt, învățătura sfântă și adevărurile de credință (I Cor. VII, 10; XI, 23; II Cor. XII, 1; Galat. I, 12 etc.) și le-a dat priceperea necesară, fapt pentru care le-a încredințat învățăturile Sale (Matei XXVIII, 19—20; Fapte I, 4—8 etc.) după cum în Vechiul Testament Moise încredințase preoților poruncile (Deut. XXX, 9). Deci apostolii n-aveau nevoie de școală și de învățatură omenească. Nu tot așa stau lucrurile însă și cu credincioșii de rînd și cu urmașii apostolilor. Mântuitorul a spus apostolilor Săi: «*Vouă vi s-a dat să cunoașteți tainele împărăției cerurilor, pe cînd acestora nu li s-a dat*» (Matei XIII, 11). Pe lîngă acestea, în Sfînta Scriptură sînt lucruri greu de înțeles, mai ales în epistolele Sfîntului Apostol Pavel, despre care Sfîntul Apostol Petru spune: «*În ele sînt lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori și neîntăriți le rătălmăcesc, ca și pe celelalte Scripturi (epistole și cărți ale Bibliei), spre a lor pierzare*» (II Petru III, 16). Și tot el zice: «*Mai înainte de toate trebuie să știți că nici o proorocie a Scripturii nu se tâlcuiește după socotința fiecăruia*» (II Petru I, 20). Proorocie înseamnă, peste tot, o învățatură descoperită de Dumnezeu, în legătură cu tainele Lui din prezent, trecut, sau viitor, (fără să fie totdeauna în legătură numai cu viitorul). Proorocie este și învățătura Mântuitorului și a Sfinților Apostoli redată de aghiografi.

Deci, nu se poate spune că apostolii au fost cu totul neînvățați, ci doar că n-au învățat în școli speciale și n-au făcut studii teologice. Ei au avut însă școala teologică cea mai înaltă, de la însuși Mântuitorul, vreme de aproape trei ani și jumătate, zi de zi, în care l-au ascultat învățăturile și l-au văzut minunile. Pe lîngă acestea, au mai avut și descoperiri, despre care vorbește în mod deosebit Sfîntul Apostol Pavel (Matei XIII, 11; I Cor. XI, 23; VII, 10; II Cor. XII, 1; Galat. I, 12 etc.). Dar «*oare toți sînt apostoli?*». Oare și noi toți sîntem ca ei? N-avem oare nevoie să învățăm de la alții, în școli, dacă n-avem învățatură și descoperiri de la Hristos, sau de la Duhul Sfânt, cum au avut apostolii? Primii creștini aveau și ei școala apostolilor, cum au avut efesenii din învățătura Sfîntului Apostol Pavel (Fapte XX, 31) precum și galatenii, filipenii și cei din Roma și Corint.

Învățătura apostolilor a fost atît de mare, încît de atunci încoace, toate școlile teologice creștine (facultăți, academii, colegii, institute universitare etc.) nu fac altceva decît să descifreze fragmente din nemărginita înțelepciune și știință teologică a apostolilor. Deci apostolii au fost oameni cu școală și cu știință teologică, iar urmașii lor, episcopii și împreună cu aceștia preoții au și ei, cu atît mai mult, trebuință de învățatură și pricepere.

Preoții nu pot fi dintre cei «*întorși spre deșartă vorbire*», despre care Apostolul Pavel scrie: «*Ei vor să fie învățători ai legii, dar nu înțeleg nici cele ce spun, nici lucrurile despre care se rostesc cu tărie*» (I Tim. I, 6—7). Fără învățatură, deprinși doar cu lectura biblică și cu predici lipsite de esență, aceștia nu pot fi adevărați preoți. Pentru o cît mai bună deprindere în tâlcuirea Bibliei, preoții trebuie să-și îmbogățească mințile în școli laice de cultură generală și în școli teologice de toate gradele (seminar și institut universitar). Ei trebuie să-și însușească învățătura Bisericii cum a fost ea de-a lungul veacurilor și modul de tâlcuire corectă a Sfîntei Scripturi, ca să nu greșesc.

Sfîntul Apostol Pavel spune că nu pot fi preoți decît cei ce sînt «*destoinici a învăța pe alții*» (I Tim. III, 2). Cum ar putea să fie ei atunci neînvățați? În toate religiile din toate timpurile, preoții au fost cei mai învățați oameni, pentru că se avea în vedere ca prestigiul unei religii să fie ținut de reprezentanții ei de valoare. Așa este și în religia creștină.

Omenirea progresează mereu. În toate ramurile vieții sociale se cere pregătire și specializare tot mai multă. Medicina este reprezentată prin medici învățați, științele prin profesori învățați, tehnica prin tehnicieni învățați etc. Religia creștină, care are o teologie atât de bogată, cuprinsă în mii și mii de volume, trebuie să fie și ea reprezentată tot prin preoți învățați care să nu se sprijine numai pe inspirația Sfântului Duh. Preoții trebuie să fie specialiștii religiei, așa cum magistrații și avocații sînt specialiștii justiției, profesorii, inginerii și tehnicienii specialiștii științelor și tehnicii etc. Orice așezămînt se susține prin specialiștii săi. Cu ei se înalță, sau cade prestigiul lui. Așa stau lucrurile și cu Biserica creștină.

Sfîntul Apostol Pavel a fost om cu cea mai înaltă școală a timpului, cum mărturisește el însuși (Fapte XXII, 3, 25—29) și cum rezultă din scrierile lui, care vădese un autor cult, cu concepții înalte, cu stil superior, cu cunoștințe temeinice, cu logică și dialectică uimitoare. Mîntuitorul nu i-a disprețuit învățătura, ci l-a chemat la apostolat. Cine ar putea prețui cît folos ne-a adus nouă, credincioșilor de azi, învățătura și înțelepciunea lui? (Vezi II Petru III, 15—16). Și cum ar fi putut osîndi el însuși învățătura și înțelepciunea, cînd le avea și el? Sutașul Corneliu (Fapte X, 1), sutașul din Capernaum (Luca VII, 2) Iosif din Arimateia (Luca XXIII, 50), Nicodim (Ioan III, 1), învățătorul de lege (Luca X, 25) etc. sînt cazuri concrete din care rezultă că învățătura și înțelepciunea nu sînt nici osîndite, nici disprețuite, ci apreciate. Căci despre aceștia se spune anume că erau: sutaș, sfetnic, membru în sinedriu, legiuitor. În caz contrar și înțelepciunea lui Solomon ar fi osîndită, iar îndemnul Mîntuitorului: «*Fii înțelepți ca șerpii*» (Matei X, 16) și al Sfîntului Apostol Pavel, de a umbla «*nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți*» (Efes. V, 15), ne-ar duce de-a dreptul la osîndă.

În primele veacuri, Biserica a urmat îndrumările Apostolului Pavel, ca preoții să nu fie dintre cei neștiutori, ci dintre cei mai temeinic pregătiți și luminați, nu numai de Duhul Sfînt, ci și în școlile vremii. În istoria Bisericii creștine au strălucit pleiade întregi de preoți învățați, a căror înțelepciune și știință uimesc și azi. Prin ei s-a menținut prestigiul creștinismului în fața păgînismului, atât de puternic atunci. Niște oameni simpli n-ar fi putut susține dialoguri cu învățații păgîni și n-ar fi putut alcătui apologii, tratate filozofice, dogmatice, morale etc. nemuritoare, cum au alcătuit Sfîntii Justin Martirul și Filozoful, Vasile cel Mare, Grigorie Teologul, Ioan Gură de Aur etc.

În Biserica Ortodoxă Română, preoțimea a adus un aport deosebit la patrimoniul cultural al poporului nostru și al țării noastre. Preoții de toate gradele au prețuit cultura. Ei au contribuit efectiv chiar la începuturile și apoi la promovarea culturii poporului nostru. Mitropoliții Varlaam și Dosoftei, preoți profesori ca Gala Galaction, diaconul Coresi etc. sînt nume răsunătoare în galeria marilor oameni de cultură ai poporului nostru. Lista lor e lungă și datorită lor, mînăstirile și bisericile la care au slujit și-au transformat tinda în școală. Așa au luat ființă la noi primele școli.

Spiritul și litera Evangheliei n-au fost și nu pot fi încorsetate într-o înțelegere îngustă și eronată a cîtorva texte, cînd Evanghelia vădește altă înțelegere. De aceea, Biserica Ortodoxă se îngrijește ca preoții ei să nu fie incuți, ci cît mai bine pregătiți în școli de cultură generală și specială.

8. *Efectul lucrărilor liturgice ale preotului nu depinde de moralitatea vieții lui.*
— Este adevărat că preotului i se cere o viață cît mai aleasă după îndemnul Sfîntului Apostol Pavel care spune că preotul trebuie să fie «*fără prihană, bărbat al unei femei, treaz, cuminte, cuviincios, primitor de străini, destoinic să învețe pe alții, nebețiv,*

nedeprins să bată, neagonisitor de câştig urît, ci blînd, paşnic, neiubitor de argint, bun chivernisitor în casa lui, avînd copii ascultători...» (I Tim. III, 2—7). Care dintre preoţi îndeplineşte toate aceste condiţii? Mulţi dintre ei sînt stăpîniţi de patimi chiar direct opuse virtuţilor care li se cer. Pe de altă parte, în Sfînta Scriptură se spune: «*Noi ştim că Dumnezeu nu-i ascultă pe păcătoşi; iar de este cineva cinstitor de Dumnezeu şi face voia lui, pe acesta îl ascultă*» (Ioan IX, 31) şi că apostolii n-au putut vindeca pe fiul lunatic, «*pentru necredinţa lor*» (Matei XVII, 20). S-ar părea că, într-adevăr, efectul lucrării liturgice este determinat de curăţia morală a preotului şi de credinţa lui. Aceasta însă, numai în aparenţă, căci dacă ar fi aşa, atunci preoţia ar fi ceva zadarnic şi toată lucrarea ei liturgică la fel, cîtă vreme nimeni nu poate îndeplini desăvîrşit condiţiile de mai sus. Dacă Apostolii n-au putut vindeca pe fiul lunatic «*pentru necredinţa lor*», este pentru că acesta era un caz special, în care se cerea nu o credinţă obişnuită, mîntuitoare, ci una făcătoare de minuni, care este un dar special şi pe care apostolii nu l-au avut în cazul dat, al alungării unui neam de diavoli deosebit de periculos. Dovadă este faptul că, în alte cazuri, apostolii au făcut vindecări repetate, fără ca ele să fi fost condiţionate de curăţenia credinţei şi vieţii lor (Fapte V, 1—12; IX, 32—42; XX, 9—11; XXVIII, 3—9 etc.). Dar lucrurile stau altfel şi iată cum:

a) *Nu preotul face eficace sfinţenia, ci darul preoţiei.* — Preotul este doar un administrator al darului, un vas, un organ, un instrument. Darul este lucrător prin puterea ce o are în el, nu prin curăţenia «vasului» în care se găseşte. Apostolul Pavel numea darul apostoliei «*comoară*», iar pe sine se considera un simplu «*vas de lut*», care conţine acea comoară, spunînd: «*Avem comoara aceasta în vase de lut, ca să se învedereze înălţimea puterii care este de la Dumnezeu, iar nu de la noi*» (II Cor. IV, 7). Darul preoţiei este ca sămînţa, care, aruncată în pămînt, rodeşte nu prin puterea şi curăţenia mîinii semănătorului, ori a sacului în care se găseşte, ci prin puterea ei proprie de germinaţie, creştere şi rodire. Este ca medicamentul, care îşi face efectul nu prin curăţenia medicului care-l administrează, ori a ambalajului în care s-a aflat, ci prin puterea ce o are în el. Apostolul Pavel se întrebă, în legătură cu lucrul apostolesc: «*Dar ce este Apolo? Şi ce este Pavel? Slujitori prin care aţi crezut fiecare după cum i-a dat Dumnezeu. Eu am sădit; Apolo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească. Astfel, nici cel ce sădeşte nu este ceva, nici cel ce udă, ci numai Dumnezeu, care face să crească ... Căci noi sîntem împreună lucrători ai lui Dumnezeu, voi sînteţi ogorul lui Dumnezeu*» (I Cor. III, 5—9).

b) *Înşişi apostolii au fost oameni, cu păcate, şi totuşi nimeni dintre credincioşi nu poate spune că lucrarea lor apostolească ar fi fost fără efecte mîntuitoare, din cauza păcatelor lor.* Apostolul Pavel se numeşte pe sine «*cel dintîi*» dintre păcătoşi (I Tim. I, 15). Nu va fi fost el mai păcătos ca alţii, ci vorbeşte aşa, dintr-o sfîntă modestie. N-o spune nici cu făţarnicie, ci cu convingerea că, într-adevăr, şi el este om, cu păcate. Apostolul Petru a păcătuit (Gal. II, 11 ş. u.; Matei XVI, 23; XXVI, 33, 70—75), ca şi ceilalţi apostoli, de mai multe ori (Luca XXII, 24; I Ioan I, 8 etc.). După Sfînta Scriptură, om fără păcat nu există (Facere VIII, 21; II Cronici VI, 36; Iov XIV, 4; XV, 14—16; XXV, 4—6; Pilde XX, 9; Ecclesiast VII, 20; Iacob III, 2; Psalm L, 3—6; I Ioan I, 9—10 etc.). Numai Dumnezeu este fără păcat (Apoc. XV, 4), iar dintre oameni, numai Mîntuitorul ca om (Evr. IV, 15).

c) *Dacă efectul lucrării liturgice ar depinde de vrednicia preotului săvârșitor, credincioșii ar rămâne mereu îndoielnici.* Ei niciodată n-ar putea fi siguri de acest efect, deoarece nu pot cunoaște gradul de vrednicie a preotului și mai ales nu pot să știe ce se petrece în sufletul lui în timpul acelei lucrări.

d) *Dumnezeu nu-i lipsește pe credincioși de sfințenie, pentru nevrednicia preoților.* Dacă Dumnezeu nu i-ar asculta pe preoți din cauza păcatelor lor, ar însemna că-i pedepsește și pe credincioși, ca și când și ei ar fi vinovați, lăsându-i păgubiți de lucrarea dumnezeiescului dar al Preoției, care nu-i o invenție a Bisericii, ci a fost dat de Domnul și este confirmat de texte biblice precise, pe care nimeni nu le poate tăgădui.

9. *Preotul nu e din cer, ci de pe pământ, ca toți oamenii.* — Credincioșii săi nu-i pot pretinde mai mult, căci lui nu-i lipsește nimic din ceea ce este omenesc. Numai dacă ar fi înger, ar fi mai mult. Dar nu este și nici n-ar putea să fie, câtă vreme și credincioșii lui, între care și pentru care lucrează cele preoțești, sînt oameni. Însuși Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om ca toți oamenii pentru a-i mîntui pe ei și s-a lăsat ispitit, «ca să poată și celor ce se ispitesc (oamenilor) să le ajute» (Evr. IV, 15). La fel arhieriei din Vechiul Testament erau și ei luați «dintre oameni», ca să poată fi îngăduitori și înțelegători față de oameni, în slujba lor arhierască, de mijlocitori între Dumnezeu și credincioșii lor «în cele ce-l privesc pe Dumnezeu». Fiind și ei oameni cu păcate, ca toți oamenii, trebuiau să aducă la templu rugăciuni, daruri și jertfe mai întîi pentru păcatele lor proprii și apoi pentru ale poporului credincios (Evr. V, 1—3). La fel sînt și preoții Noului Testament — oameni și nimic mai mult. Iată pentru ce și ei se roagă stăruitor pentru păcatele lor proprii. Pentru săvîrșirea sfintei liturghii ei au rînduiri de pregătire stăruitoare. La pregătirea darurilor de la proscomidie, preotul se roagă cu stăruință: «Dumnezeule, curățește-mă pe mine păcătosul și mă miluiește». În alt moment al proscomidiei se roagă lui Dumnezeu: «Să nu oprești, pentru păcatele mele, harul Sfîntului Duh peste aceste sfinte daruri». În cursul sfintei liturghii se roagă stăruitor pentru primirea de către el, și prin el de către tot poporul credincios din biserică, cu toată vrednicia, a Sfintei Împărtășanii. Se are deci în vedere păcătoșenia preoților și se consideră aceasta ca ceva firesc, caracteristic tuturor oamenilor. Dar faptul acesta nu constituie un motiv ori un pretext pentru diminuarea prestigiului preoților în fața credincioșilor. În legislația bisericească există legi și regulamente pentru disciplinarea preoților. Toate deficiențele și abaterile lor disciplinare sînt judecate și — dacă e cazul — pedepsite după lege, în spiritul și litera Bibliei.

10. *Preoții nu trebuie să fie confunși cu Biserica.* — Orice nemulțumire față de ei, numai în mod nejust poate fi aruncată asupra Bisericii. Să se țină seamă că nu viața preotului este pildă pentru credincioși, ci viața cerută de Sfînta Evanghelie, pe care o propovăduiește preotul. Și nu învățătura și cuvîntul preotului sînt lege în viața morală a credincioșilor, ci învățătura sfîntă a Domnului. Cărturarii și fariseii erau vinovați de păcate foarte mari, pe care Mîntuitorul le-a demascat în public și pentru care i-a mustrat atît de usturător. Cu toate acestea, le-a recunoscut calitatea de învățători și tîlcuitori ai Legii sfinte, fără a aduce mustrare și asupra acesteia, dacă ei

o răstălmăceau ingenios, ca s-o poată călca. Dimpotrivă, El a spus: «Toate câte vă vor zice vouă faceți-le și păziți-le, dar după faptele lor nu faceți, căci ei zic, dar nu fac» (Matei XXIII, 3). Osînda rămîne asupra lor, iar nu și asupra calității ce o au, nici asupra așezămîntului ai cărui slujitori sînt, în speță ai Bisericii. Numai învățăturile sfinte propovăduite de ei sînt ale Bisericii, nu și faptele lor rele. Credincioșii, în drumul lor spre mîntuire pot să aibă cuvintele atît de cunoscute: Fă ce zice preotul, nu ce face el!

Principalul este să nu se confunde preotul cu Biserica. Preotul e om și poate să greșească, Biserica însă e de la Dumnezeu și nu greșește. Preotul poate fi păcătos, Biserica e sfîntă. Preotul poate fi lumesc, Biserica este cerească. Faptele din viața particulară a preotului pot să fie de la cel rău, darul preoției însă este de la Dumnezeu și este spre mîntuirea credincioșilor. Preotul poate greși în faptele vieții sale, nu însă în cele sfinte, ale slujbei sale. Iată de ce, trecerea unei nemulțumiri de la persoana unui preot asupra tuturor preoților, sau chiar asupra preoției și asupra Bisericii, este nejustificată.

Cînd nemulțumirea față de preot este întemeiată și sinceră, izvorîtă din dorința de a-l îndrepta, nu are nimic vinovat în ea, dar cînd e trîmbițată cu gînd rău și folosită cu ură, ca armă de atac, este condamabilă. Orice preot, fiind om, niciodată nu e la adăpost de vreo greșeală și poate constitui astfel un permanent obiect de atac. Dar învinuitorul cel fără păcat s-arunce cel dintîi cu piatra în el (Ioan VIII, 7). Pete sînt și în soare. Dar cine vede în el numai petele, nu și lumina și căldura lui, acela nu e stăpînit de duhul adevărului și n-are gînduri bune.

În fața lui Dumnezeu, fiecare credincios răspunde pentru sine, nu și pentru preot, dar preotul răspunde și pentru credincioșii săi, fiindcă i s-a dat răspunderea aceasta. El este pus la răscrucea căilor care duc la mîntuire, indicînd direcția și calea sigură. Credincioșii să-i urmeze îndrumarea lui, nu însă și drumul lui. Căci el rămîne în loc sau se abate, dar răspunderea toată este a lui.

Nu vrem să apărăm greșelile preoților, nici să-i încurajăm în ele. Sînt condamnabile. Știm și ce putere are un exemplu bun din partea lui în fața credincioșilor; valorează mai mult ca cele mai geniale predici. Dar nici credincioșii nu trebuie să rămîină încurajați în asemenea sminteli, nici descurajați că ar rămîine păgubiți de darurile cerești din cauza preotului.

11. *Nu din mîndrie poartă preoții îmbrăcăminte specială, barbă și păr lung.* — Așa este rînduiala Bisericii, ca ei să aibă o ținută specială. Aceasta nu contravine cuvintelor Mîntuitorului, prin care-i osîndea pe farisei că se mîndreau cu îmbrăcăminte și semne distinctive (Matei, XXIII, 5), nici cuvintelor Apostolului Pavel care zice: «Nu vă învață, oare, însăși firea că bărbatul, dacă își lasă părul lung, e de ocară?» (I Cor. XI, 14). Să nu scăpăm din vedere că Mîntuitorul nu a osîndit îmbrăcămîntea fariseilor, care era rînduită de Lege (Deut. VI, 8, 11, 18; Ieșire XIII, 9), ci a osîndit trufia lor, căci își purtau îmbrăcămîntea specială nu din evlavie, ci din mîndrie. Cît despre portul bărbii și a părului lung, cuvintele Apostolului Pavel au alt înțeles, după cum rezultă și din context (versetele 1—16). Bărbații se poartă cu capul descoperit, nu pentru a-și arăta podoaba capului, ci pentru a arăta că numai Hristos este stăpînul lor. Părul lor nu este și nu trebuie să și-l facă podoabă, cum și-l fac femeile, căci aceasta este ceva propriu femeilor. De aceea, cînd un bărbat își lasă părul lung, el devine ridicol («de ocară»), pentru că se poartă ca și cînd ar fi femeie, schimbîndu-și firea, exact cum s-ar face și femeia dacă s-ar tunde, ori de și-ar

rade părul de pe cap. Iată de ce, bărbatul trebuie să aibă părul scurt, spre a se deosebi de femeie și astfel, să fie descoperit, în semn că este mărirea și chipul lui Dumnezeu și n-are în lume alt stăpîn. Acesta este înțelesul cuvintelor de mai sus ale Apostolului Pavel, așa după cum au fost tâlcuite de cei mai mari tâlcuitori ai Bibliei, din toate veacurile creștine. Biserica Ortodoxă știe și azi, că ele nu sînt spuse despre preoți, ci despre credincioși, bărbați și femei, în ce privește felul lor de a se purta la cultul public.

Că preoții poartă îmbrăcăminte specială este cu totul altceva. Îmbrăcămintea lor este un semn distinctiv și simbolic, cum este orice altă uniformă. Haina lor lungă amintește îmbrăcămintea lungă numită «hiton», pe care o purta Mîntuitorul (Ioan XIX, 23. Vezi și Ieșire XXVIII, 4). Dacă preoții poartă uneori mitre (episcopii) și culioane, o fac după exemplul preoților din Vechiul Testament (Ieșire XXVIII, 4, 40; Levitic VIII, 9, 13; Judecători XIII, 5 etc.). Ei poartă barbă și păr lung, după modelul nazireilor din Vechiul Testament (Deut. VI). Sfîntul Apostol Pavel a avut și el asupra sa făgăduința nazireatului (Fapte XVIII, 18; XXI, 24). Cît ținea această făgăduință (angajament), nazireii nu-și tundeau părul și barba. Preoții Noului Testament își iau și ei această făgăduință și o aduc la expresie prin părul capului și barbă.

Îmbrăcămintea specială, părul lung și barba sînt, în ținuta preoților, semne distinctiv și simbolice. Ei nu pot fi anonimi și necunoscuți sau pierduți în mulțime, în nici o împrejurare de viață. Sînt «cetatea de pe munte» (Matei V, 14), care nu se poate ascunde; sînt sfeșnicul care nu poate fi pus sub obroc (Matei V, 15). Ei trebuie să fie cunoscuți și recunoscuți ca preoți nu numai după cuvintele și faptele lor, ci chiar și după ținuta externă.

Uniforma preoțească are și un pronunțat caracter etic, constituind o îngrădire de la rele pentru cel ce o poartă. Dumnezeu a poruncit lui Moise ca toți fiii lui Israil «să-și facă ciucuri la poalele hainelor lor» și a zis: «Ciucurii aceștia să fie ca, uitîndu-vă la ei, să vă aduceți amînte de toate poruncile Domnului și să le împliniți și să nu umblați după inima voastră și după ochii vòștri...» (Num. XV, 38—40). Iată deci, unul din motivele pentru care preoții poartă îmbrăcăminte specială. Nu e vorba de mîndrie, ci de un semn distinctiv, care în loc de învinuire trebuie să le aducă cinste atît lor personal, cît mai ales demnității pe care o indică uniforma lor.

Pr. PETRE DEHELEANU

ACTIVITATEA OMILETICĂ A FERICITULUI AUGUSTIN*

Propovăduirea constituie o funcție vitală a Bisericii¹. Convingerea aceasta, o găsim exprimată de-a lungul întregii istorii a predicii creștine. Ca să ilustrăm cele afirmate, ne vom ocupa în cele ce urmează de activitatea omiletică a Fericitului Augustin, orator de seamă și neobosit lucrător în câmpul omileticii creștine.

Fericitul Augustin, orator de seamă al Bisericii creștine

Cunoașterea lumii și a sufletului omenesc, adîncă lui rîvnă duhovnicească și iubirea de tot ce făcea alcătuiesc temelile retoricii augustiniene. Toate acestea au făcut din Fericitul Augustin «comentatorul popular al Sfintei Scripturi, catehetul de geniu, moralistul înțelept, bun și plin de rîvnă»². El a fost înzestrat cu o putere neasemuită de a instrui și de a mișca inimile. «El avea în cel mai mare grad arta unui desăvîrșit maestru al cuvîntului»³. Predicile Fericitului Augustin au fost revărsări spontane ale sufletului său frămîntat; ele sînt frumoase fiindcă izvorăsc dintr-o inimă plină de iubire; sînt «o capodoperă de elocință populară, de o vervă și originalitate de neimitat»⁴.

Opera sa omiletică cuprinde peste 500 de predici, deși, dacă e să vorbim despre predicile propriu-zise, numărul lor este greu de precizat⁵. Ele se pot clasifica în felul următor⁶: 1. *Omilii la Sfînta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*: Evanghelii, Fapte și Epistole; 2. *Predici festive la praznice mari*: Nașterea și Botezul Domnului, Păresimi, Înălțare și Rusalii; 3. *Panegirice la sărbătorile sfinților*: Vincentiu, Ioan Botezătorul, Ciprian, Petru și Pavel, Ștefan, Laurențiu; 4. *Predici tematice diverse*: despre teamă, iubire, învierea morților etc.

Predica augustiniană este totdeauna o simplă tilcuire a unui text din Sfînta Scriptură, pe care îl pune în legătură cu viața credincioșilor săi⁷. Așadar, predica Fericitului Augustin este o omilie exegetică, o explicație și totodată o dezvoltare sub o

---

* Lucrare de seminar susținută în cadrul pregătirii pentru doctoratul în teologie, sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Ene Braniște, care a dat și avizul pentru publicare.

1. Pr. Prof. D. Belu, *Unele condiții ale propovăduirii*, în «Mitropolia Ardealului», IX (1964), nr. 3—5, p. 304.

2. Pr. Prof. Gr. Cristescu, *Activitatea omiletică, teoretică și practică a Fericitului Augustin*, în «Studii Teologice» (serie veghe), 1931, an. II, nr. 1, p. 18.

3. Umberto Moricca, *Storia della letteratura latina cristiana*, vol. V, Torino, 1934, p. 682, apud Ioan N. Floca, *Predica Sfintului Augustin*, în «Mitropolia Ardealului», VIII (1963), nr. 7—8, p. 567.

4. E. Portalié, *Saint-Augustin*, în «Dict. de Théol. Cath.», 1—2, Paris, 1931, col. 2301.

5. Predicile Fericitului Augustin se află în Colecția Migne, după cum urmează: 124 tratate asupra Evangheliei după Ioan, în P. L., XXXV, 1379—1976; 200 omilii familiare, «Enarrationes in Psalmos», în P. L., XXXVI, 67—1028 și XXXVII, col. 1033—1966.

6. Această împărțire, luată după F. Cayré o găsim la Diacon Nicolae Corneanu, *Fericitul Augustin ca predicator*, în «Duh și adevăr», VI (1946), nr. 4—6, p. 8.

7. Pr. Prof. Gr. Cristescu, *op. cit.*, p. 23.

formă mobilă a unei pericope din Sfânta Scriptură⁸. Din acest punct de vedere îl putem socoti un adevărat predicator și tâlcuitor al Sfintei Scripturi⁹.

Prezentarea omiliei, a fondului, formeii și planului său, va scoate în evidență și mai bine locul pe care îl ocupă Fericitul Augustin în rîndul oratorilor de seamă ai Bisericii creștine.

Omilia exegetică a Fericitului Augustin nu este nici un discurs după forma clasică romană, nici o disertație și nici ceea ce numim azi o conferință. Fericitul Augustin nu face altceva decît să întrețină în mod neîntrerupt auditoriul său prin întrebări, iar cursul ideilor sale și-l îndreaptă după răspunsurile necesare, care trebuie date. Omilia episcopului african nu este decît un fel de vorbire explicativă, o tîlmăcire înțeleaptă a unui text din Sfânta Scriptură, și-și are temeliile în explicările Legii din sinagogile iudaice. Din acest punct de vedere, Fericitul Augustin se află pe linia unei curate tradiții bisericesti, care a încetățenit de mult, ca unică formă autentică de predică, omilia exegetică, formă specific creștină de elocvență¹⁰.

La Fericitul Augustin, omilia capătă un colorit aparte, datorită personalității lui impunătoare, sensibilității și pasiunii sale. Diversele elemente care formează elocvența Fericitului Augustin, ca : teoriile și reminiscențele clasice, amintirile cinico-stoice populare, metaforele biblice și peste toate planînd inspirația pur creștină, s-au amestecat și s-au combinat, dînd noul gen literar, care la Fericitul Augustin ia numele de *sermo* (cuvîntare), *narratio* (omilie) sau *tractatus* (tratat). Aceste trei denumiri se aplică în mod independent operei omiletice a Fericitului părinte¹¹.

Pentru Fericitul Augustin unica sursă de inspirație a fost Sfânta Scriptură. În predicile lui se strecoară însă și întîmplări cotidiene, fapte mărunte. Privite sub acest aspect, predicile sale redau o icoană vie a vieții sociale din vremea sa.

În interpretarea Sfintei Scripturi, Fericitul Augustin a ajuns la concluzia că un text admite mai multe sensuri de interpretare¹². Într-un pasaj dintr-o omilie se vede că este condus de acest principiu. El spune : «Mai presus de toate, fraților, vă atrag luarea aminte : cînd auziți explicîndu-vi-se după Sfânta Scriptură un fapt misterios, luați mai întîi ceea ce vi se citește, ca și cum s-ar fi petrecut așa cum vi se citește ; nu suprimați deloc fondul istoric, nu clădiți în cer»¹³. Din acest punct de vedere, deși Fericitul Augustin se conformează procedeele ambelor școli catehetice, alexandrină și antiohiană, totuși nu poate fi luat model în ce privește interpretarea Sfintei Scripturi¹⁴. El caută să prezinte credincioșilor săi simple omilii, fiindcă «el era păstorul care vorbea unei turme încă slabe, dascălul care vorbea unor discipoli neformați, tatăl care da binecuvîntări unor fii setoși după adevăr, predicatorul care nu căuta lauda ascultătorilor săi ; el urmărea drept unic scop să facă să strălucească sufletele, să miște inimile, să distrugă viciile și să se înmulțească fapta cea bună»¹⁵. Pentru toate aceștea, el ne apare ca un bun moralist.

Fericitul Augustin își permite în omiliile sale improvizația cea mai simplă, atent fiind la cea mai mică reacție a publicului și modelînd după el lungimea și fondul predicilor sale¹⁶. Prin puterea sa de pătrundere psihologică, de care dispunea, episcopul hipponiez urmărea jocurile fizionomiei fețelor și gesturile ascultătorilor. Cînd i se

8. G. Aramă, *Curs de omiletică*, p. 148, cf. Teodorescu, *Studii omiletice*, tom. II, p. 15.

9. M. Bulacu, *Omilia exegetică-biblică*, I, Oradea, p. 45.

10. Marie Comeau, *S. Augustin exégète du quatrième Evangile*. Paris, 1930, p. 76.

11. *Ibidem*, p. 99. 12. *De doctrina cristiana*, III, 27.

13. *Sermones*, II (P. L., XXXV, 1384). 14. Pr. M. Bulacu, *op. cit.*, p. 74.

15. Peronne, *Oeuvres*, p. 573. 16. M. Comeau, *op. cit.*, p. 32.

părea că predica s-a prelungit, el se neliniștea la gândul că ascultătorii au obosit, au flămânzit și sînt din aceste cauze neliniștiți. Atunci el vorbea cu bunătate, zicîndu-le: «Mergeți, prea iubiții mei, mergeți și vă dregeți forțele, — nu forțele sufletelor voastre, că văd că ele sînt neobosite, ci ale trupurilor, care sînt slugile sufletelor voastre. Pentru ca ele să-și împlinească bine slujba lor, mergeți, dar, să vă refaceți trupurile voastre, și cînd ele vor fi refăcute, întoarceți-vă aici să vă luați hrana voastră spirituală»¹².

Fondul omiliei augustinienne este în general exegetic. Predicile episcopului african nu sînt decît tâlcuiri ale Sfintei Scripturi, pe care el o interpretează cînd în sensul literar, cînd în sens alegoric. Din această cauză, omilia augustiniană este în general o omilie exegetică¹⁸. Dar fondul omiliei augustinienne poate fi socotit de multe ori și dogmatic sau polemic, animat în tot timpul de puternice note morale, prin care urmărește desăvîrșirea religios-morală a ascultătorilor săi. Aici putem socoti predicile în care vorbește de principiile dogmei creștine, asupra nașterii și morții Mîntuitorului¹⁹, de puterea Duhului Sfînt²⁰, de eternitatea, adevărul și sfințenia lui Dumnezeu, Unul în Treime și întreit în persoană²¹, de mărirea, eternitatea și universalitatea Bisericii apostolice²², despre stupiditatea credințelor păgîne²³, despre pozițiile eretice ale arienilor, maniheilor, donatiștilor și pelagienilor etc. El luptă contra arienilor, pentru a afirma dogma trinitară, divinitatea Mîntuitorului Hristos și perfecțiunea moralei evanghelice; contra maniheilor, pentru a demonstra unitatea indivizibilă a bunătății infinite a lui Dumnezeu și pentru a reda credinciosului libertatea și grandoarea sa morală; contra donatiștilor, pentru a înlătura interpretarea eronată a universalității Bisericii; contra pelagienilor, pentru a susține fragilitatea naturii fiilor lui Adam și necesitatea ajutorului dumnezeiesc pentru mîntuirea lor²⁴.

Din predicile augustinienne nu lipsesc nici povestirile personale, în scopul reținerii atenției auditorilor săi²⁵. Toate întîmplările zilei și toate ocaziile ce i se ofereau, erau pentru episcopul african tot atîtea motive de a revărsa cu căldură sufletească sfaturi, îndemnuri și reguli de viață morală.

În predici era preocupat nu numai de partea teoretică, ci și de punerea în practică a învățaturii evanghelice. El combate cu tărie toate relele care bîntuiau viața enoriașilor săi, ca de exemplu: desfrîul, beția etc.²⁶.

Opere caritabile, ca ajutorarea săracilor, sînt mereu în atenția sa. «Este în interesul nostru, frații mei, spune Fericitul Augustin, să vă amintesc aceste adevăruri. Considerați pe săraci ca pe niște prieteni ai voștri și-i ajutați. Dacă aveți acest obicei, continuați; dacă nu-l aveți, începeți-l»²⁷.

O temă favorită a episcopului african este marea bunătate a lui Dumnezeu: «Gustați și vedeți că e bun Domnul» (Ps. XXXIII, 8). «Viața voastră să fie un cîntec neîncetat. Că noi nu cîntăm numai cu glasul și cu buzele, cînd modulăm un cîntec, ci e în noi un cîntec lăuntric, pentru că e în noi cineva care ascultă. Dăruiți-vă Domnului»²⁸.

17. Pr. Prof. Gr. Cristescu, *op. cit.*, p. 33. 18. *Ibidem*, p. 35—36.

19. Augustin, *Sermones*, P. L. CLXVI, 190, 198, 199, 247, 263, 264, 377; *Enar. in Ps. LIV*, etc. 20. *Ibidem*, 267. 21. *Tractus in Ioannis Evangelium*, XCVII.

22. *Serm.*, 22, 44, 51, 3—4. 23. *Serm.*, 24, 62, 17—18.

24. *Serm.*, 116, 182, 327; *Enar. in Ps. XXXV*, *in Ps. LIV* etc.

25. U. Moricca, *op. cit.*, p. 678. 26. Peronne, *op. cit.*, p. 573.

27. *Serm.*, CII, 5, t. XVII, p. 127. 28. Pr. Prof. Gr. Cristescu, *op. cit.*, p. 36.

În ce privește *forma predicii*, Fericitul Augustin, imprimă omiliei un nou caracter: cel patetic (mișcător). Ca un iscusit retor și orator, el cunoaște toate mijloacele care puteau să miște pe ascultători, să facă să curgă lacrimile. El însă se abține de a surescita violent spiritele. Era calm, plin de bun simț, fin, discret etc.²⁹.

Adesea, în cuvântările sale, folosea dialogul. De multe ori se adresa credincioșilor ca la un singur individ³⁰, căutînd totdeauna să fie clar în expunere, pentru a fi înțeles. Stilul său este ca și gîndirea, nobil, înalt, plin de originalitate, de varietate, de mișcare și de viață, este foarte variat, «cînd patetic, cînd echilibrat, cînd calm, simplu și minuțios, cînd violent și tumultuos»³¹. Ca un bun cunoscător al artei oratorice, el recomandă predicatorilor utilizarea stilului simplu³², de aceea insistă în lămurirea celor mai înalte și mai grele probleme de credință, vorbind poporului într-un limbaj simplu și concret. Un exemplu concludent ni-l dă în omilia sa la cap. I din Evanghelia după Ioan, unde zice: «Cînd noi auzim aceste cuvinte: «Dumnezeu eră Cuvîntul», — nu zicem că sînt doi Dumnezeu, ci înțelegem că Dumnezeu are un Fiu, fiindcă Cuvîntul lui Dumnezeu este Fiul Său. Or, Fiul lui Dumnezeu este în mod precis Dumnezeu, fiindcă Cuvîntul era Dumnezeu...; și Tatăl cine e? El este Dumnezeu. Dacă Tatăl este Dumnezeu, dacă Fiul este Dumnezeu, nu sînt doi Dumnezei? Departe de noi acest gînd. Tatăl este Dumnezeu, Fiul este Dumnezeu, dar Tatăl și Fiul fac un singur Dumnezeu. De fapt unicul Fiu al lui Dumnezeu n-a fost făcut, El este născut»³³. Adeseori folosește jocuri de cuvinte, pentru a atrage pe ascultători. Dus de puterea inspirației practice, redă adesea gîndurile sale adînci prin forme și nuanțe pline de poezie și patos. Versul său alunecă în rugăciune, în fața măreției fenomenelor pe care le descrie: «Noi am adresat această rugăciune pentru inima noastră, în același sentiment și într-un glas obișnuit: O, Dumnezeule, curățește inima mea și reînnoiește în adîncul sufletului meu Duhul dreptății» (Ps. L, 12)³⁴.

Un suflet expansiv ca al Fericitului Augustin dispune de toate sursele patetice. În fața unor emoții puternice el știe să fie sublim, plin de nuanțe: «Admir forța pe care Sfinții Martiri au dobîndit-o în timpul chinurilor; noi trebuie în același timp să preaslăvim harul (darul) lui Dumnezeu. Martirii înșiși n-au voit ca laudele ce li se aduc să fie raportate la ei, ci le trimit Aceluia despre care Psalmistul zice: «În Domnul sufletul meu se va preamări»³⁵. Se poate vedea că stilul fericitului părinte are o fizionomie aparte, care ajută totdeauna să recunoști ușor pe autorul lui. Stilul său nu este însă uniform. El diferă după timpul în care a scris, după temele tratate, și locurile unde au fost ținute predicile. Peste tot, însă, transpiră un spirit curat evanghelic, ceea ce dă o notă specific augustiniană. Stilul său se caracterizează prin claritate și puritate. Fraza sa e cadentată. În sistemul său de gîndire urmează pe marii maeștri, construind perioade armonice.

În ce privește folosirea figurilor de stil, Fericitul Augustin nu prea respectă teoria sa. Condamnă teoretic pe sofîști, care utilizau aceste forme în demonstrațiile

29. M. Comeau, *op. cit.*, p. 94—95.

30. «Quandiu timore facit quos justum est, non Deus te delectat. *Delectet te et liber es*». («Cînd din teamă faci ceea ce este adevărat, nu te va iubi Dumnezeu; iubește și vei fi liber») *Serm.*, 45, 10.

31. G. Papini, *Saint Augustin*, trad. din italiană de Michel Paul-Henri, Paris, 1930, p. 254. 32. *De Doctr. christ.*, IV, 19. 38, P. L., XXXIV, 106.

33. *Serm.*, CXVIII, 1, 212, 213.

34. *Serm.*, XX, 1, tom. XVI, p. 64—65, P. L., XXXV, col. 1379.

35. *Serm.*, CCLXXXIII, tom. XVIII, p. 455; P. L., XXXVI, col. 1467.

lor doctrinare, socotind aproape un păcat abuzul de «ornamente». Practic, el însuși se folosește de figuri de stil³⁶. Socotește chiar că figurile de stil sînt necesare, mai ales următoarele: alegoria, parabola, metafora, ironia etc.³⁷. Comparațiile și imaginile le găsim foarte rar utilizate de fericitul părinte și totdeauna ca mijloace pedagogice. Ele redau mai clar gîndirea, fac să iasă mai bine în lumină doctrina. Comparațiile pe care le folosește le ia însă din tradiția creștină³⁸. El sfătuiește pe viitorii predicatori și cateheți să folosească comparațiile biblice, fiindcă acestea prind atenția auditoriului și-i mișcă inima³⁹.

Figurile de stil primesc o reală valoare expresivă în predica Fericitului Augustin. Prin acestea caută să miște pe ascultători, să intre în sufletul lor. Iată un exemplu: «Iubind cu iubire, Dumnezeu iubeste. Dacă Dumnezeu e iubire, oricine iubeste cu iubire, pe Dumnezeu iubeste»⁴⁰. Tot în categoria figurilor de stil folosite de Fericitul Augustin, în predicile sale, putem socoti și unele personificări alegorice, ca cele din «Cuvîntul» unde predicatorul vorbește despre avariție și lux⁴¹, cît și acțiunile vii, dialogate, din care transpiră vioiciune și forță dramatică.

Influențat de maestrul său, Fericitul Augustin folosește și antiteza și aliterația, dar în stilul augustinian se resimte și o puternică influență populară⁴².

Influențat atît de tradiția creștină, bisericească, cît și de sofisti și predica populară, Fericitul Augustin dă totuși posterității un gen nou, patetic, de predică, gen care va servi multă vreme Apusului, drept model, totul legîndu-se însă de persoana sa.

În ceea ce privește *planul* omiliilor augustiniene, constatăm la prima vedere că ele sînt lipsite de respectarea unui plan anumit. De multe ori, ele n-au nici chiar o unitate logică, predicatorul lăsîndu-se pradă unei inspirații de moment, s-au acomodatîndu-se stării ascultătorilor săi. Ca un ucenic al retorilor păgîni, Fericitul Augustin cunoaște foarte bine treptele clasice, pe care le urma orice cuvîntare: introducerea; expunerea; diviziunea (împărțirea); argumentarea; digresiunea; perorația sau concluzia⁴³. El indică din aceste împărțiri doar patru, și anume: 1. introducerea; 2. nararea; 3. întărirea (argumentarea) și 4. perorația patetică.

Intr-o predică se consideră ca strict necesară introducerea, fiindcă — spune el — oratorul nu poate vorbi pînă ce nu a cîștigat de partea lui pe auditoriul care trebuie să devină binevoitor, să asculte și să fie atent (benevoles, intentes, dociles). În sfîrșit, după scopul pe care îl urmărește, oratorul va instrui pe ascultători printr-o

36. M. Comeau, *op. cit.*, p. 4.

37. *De Doctr. christ.*, III, 29, 41, 81.

38. Iată cum interpretează comparația biblică cu cloșca, care își strînge puii sub aripi, folosită de Evanghelia după Matei: «De cîte ori voit-am să adun pe fiii tăi, după cum adună cloșca puii ei sub aripi, dar nu ați vrut», zice Iisus neamului iudeu. Fericitul Augustin dezvoltă această scurtă comparație și zice: «Iată, frații mei, cît se arată de gingașă cloșca pentru puii săi. Alte animale nu arată oare aceiași dragoste maternă? Noi vedem peste tot vrăbiile făcîndu-și cuibul sub ochii noștri. Noi vedem în fiecare zi rîndunelele, berzele, porumbeii făcîndu-și cuibul lor. Pe acestea, numai văzîndu-le stînd în cuib putem ști sigur că ele sînt mame. Găina, însă, care arată atîta gingașie pentru cei mici, chiar în absența puișorilor ei, care nu totdeauna o urmează, o recunoaștem că e mamă. Ea se plimbă, aripile-i sînt lăsate, penele sbîrlite, vocea răgușită, corpul atîrnînd spre pămînt: adevărat, deci, că, după cum am zis, chiar dacă nu vede pe cei mici, se recunoaște că este mamă» (*Tract. in In.*, *op. cit.*, 15, 7, 1513).

39. *De Doctr. christ.* IV, 10, 15; P. L., XL, 332.

40. *Tract. in In.*, 9, 10, 2052.

41. U. Moricca, *op. cit.*, p. 681.

42. Pr. Prof. Gr. Cristescu, *op. cit.*, p. 26.

43. M. Comeau, *op. cit.*, p. 30; cf. *De doctrina christiana*, IV, 4, 6, P. L. 34, 91.

narare (expunere narativă); va afirma teza sa cu ajutorul argumentării logice; va folosi mustrea și acțiunile pasionate, pentru a mișca pe ascultători.

Privită din acest punct de vedere, predica augustiniană are două împărțiri: introducerea și nararea, argumentarea sau îndemnul (exhortația). Fericitul Augustin socotește această împărțire, făcând abstracție de orice reguli, ca ceva natural. Oratorul socotește că cel ce vrea să se facă înțeles în cuvântările sale, va începe în mod natural prin a căuta să câștige de partea sa bunăvoința auditoriului, și abia apoi va expune, simplu, clar și scurt, ceea ce vrea să spună⁴⁴.

Vom încerca să exemplificăm ceea ce teoretic am arătat mai sus, ca să vedem felul în care iscusitul predicator realizează diferitele momente ale predicii sale.

La Fericitul Augustin cuvântul obișnuit de adresare către ascultători este acela de «frați», care exprimă de altfel cel mai bine relația care trebuie să se stabilească între predicatorul creștin, care este și părinte duhovnicesc, și ascultători, care sînt și penitenții săi. Cu acest cuvînt încep cele mai multe din predicile sale: «Ascultați fii ai luminii, chemați prin înfiere la împărăția lui Dumnezeu; frați prea iubiți și drepti întru Domnul, ascultați»⁴⁵.

Modul de adresare face parte la Fericitul Augustin întotdeauna din introducere. Adresarea poate însă lipsi, cum de altfel poate lipsi chiar introducerea din predicile în care predicatorul reia fără nici o greutate expunerea unei predici începută anterior. De cele mai multe ori, cuvîntările augustiniene încep în mod solemn printr-o frază în care predicatorul face atent pe ascultători, că, în cele ce urmează, vor auzi nu cuvintele lui, ci cuvintele lui Dumnezeu (verba Domini). Prin aceasta atrage atenția asupra importanței textului scripturistic pe care are de gînd să-l dezvolte în predica sa⁴⁶.

În predicile sale arată mereu legătura cu cele rostite anterior⁴⁷, acest lucru făcîndu-l în introducere. De multe ori predicile sale, fiind simple meditații pe marginea unui text, predicatorul își începe predica cu expresii simple⁴⁸; alteori își începe predicile direct cu cuvintele Sfintei Scripturi⁴⁹, sau cu aprecieri pe marginea textelor sacre.

Tot în introducere folosește diferite formule de «captatio benevolentiae» și de «anunțare» clară și precisă a temei care urmează să fie tratată de predicator⁵⁰.

44. *Ibidem*, p. 30—31; cf. *De doctrina christiana*, 11, 36, 54.

45. *Serm.*, CXCIV, p. 69; P. L. t. XXXVII, 1823: «audite, filii lucis, adoptati in regnum Dei; fratres clarissimi et exultate iusti in Domino».

46. Acesta este rostul expresiilor următoare: «Verba Domini nostra Christi...» (*Tract. in In.* 30, 1, 1556). «Verba Domini ex Evangelio...» (*Ibidem*, 27, 1. 1616); «De verbis Domini...» (*Ibidem*, 35, 1. 1657); «Verbum Dei audiat...» (*Serm.*, V, t. XV, p. 643; P. L., t. XXXVI, 1379).

47. *Tract. in In.*, 69, 1. 2815.

48. De exemplu: «Audivimus, et contemimus quod in voce Psalmi...» (*Serm.*, tom. XVI, p. 80); «Quod cantavimus Domino etc.» (*Ibidem*, XXIII, t. XVI, 19; XXVI, t. XVI, p. 111; XXXIX, t. XVI, p. 211; XIV, t. XVI, p. 28; XVI, t. XVII, p. 46; P. L. t. XXXVIII, 1028).

49. *Ibidem*, XXI, XVI, p. 70; P. L. XXXVII, 1033.

50. Iată un exemplu: «O, frații mei, o fiii mei, copii ai Bisericii universale, sfinți și cerești semințe, o, voi, care ați fost renăscuți în Iisus Hristos, și care ați primit de la El o nouă naștere, ascultați-mă pe mine, sau mai bine zis ascultați pe Acela care vă vorbește prin gura mea» (*Serm.*, XXXIV, 6, XVI, p. 168; P. L., XXXVII, col. 1966).

A doua parte a predicii Fericitului Augustin apare, după scopul pe care îl urmărește, sub diferite forme: de îndemn, de expunere narativă, de încurajare sau argumentare. Planul obișnuit al omiliei augustiniene se prezintă în linii mari sub următoarea formă: Predicatorul începe prin expunerea poziției doctrinare într-o problemă oarecare, îndreptată mai ales împotriva ereticilor. Aduce argumente pentru combaterea tezei false și susținerea tezei ortodoxe. Continuă cu îndemnul de a urma adevărul ortodox. Peste tot se folosește de o mulțime de citate biblice. Acest plan este legat mai mult de predicile cu caracter polemic-apologetic.

În legătură cu planul omiliei augustiniene mai putem vorbi de «încheiere», adică de felul cum oratorul african își termină expunerea. În general, predicile Fericitului Augustin se termină fie printr-o concluzie formală, fie prin lectură biblică, fie cu o doxologie sau cu o rugăciune care, antrenează într-o meditație publică, fie fără nici un final, lăsând să continue predica a doua zi⁵¹.

Aceste calități adăugate la cele spuse mai la început, făceau să i se potrivească numirea pe care i-a dat-o maniheul Secundinus, spunându-i: «Summum oratorem et deum pene totius eloquentiae»⁵².

Principalele trăsături ale concepției sale despre predică și predicator

Predica augustiniană are un *profund caracter biblic*. Pentru el, predica e înainte de toate actualizarea cuvântului lui Dumnezeu cuprins în Sfânta Scriptură. O dovadă între altele, despre aceasta, e faptul că una din lucrările sale cele mai importante, *De doctrina christiana*, a fost dedicată în întregime problemelor cunoașterii și tâlcuirii Scripturilor. De altfel, pentru marele episcop al Hipponiei, predicatorul însuși nu e altcineva decât un «divinarum Scripturarum tractator et doctor» (*De doctrina christiana* IV, 4). El, predicatorul, trebuie să învețe de tînăr, regulile retoricii (*Ibidem*, III), ca să poată înfățișa cât mai atrăgător adevărul creștin; dar să știe că pentru un predicator esențialul e să vorbească nu cu elocvență, ci cu înțelepciune. Nu poate vorbi însă cu înțelepciune decât predicatorul adînc cunoscător al Sfintei Scripturi. «Un preot va predica cu atît mai mult sau mai puțin înțelept cu cît mai mult sau mai puțin progres a făcut el în cunoașterea Sfintei Scripturi» (*Ibidem*, V). Firește, idealul e ca înțelepciunea să fie îmbinată cu elocvența. Dar și în cazul acesta cel mai bun dascăl al predicatorului este Sfânta Scriptură, ai cărei autori știu să îmbine înțelepciunea cu avantajele expunerii elocvente (*Ibidem*, VI—VII).

Dovada cea mai bună despre teza augustiniană că Sfânta Scriptură este izvorul nesecat al predicii și că predica trebuie să pornească de la text sau să fie adusă în legătură cu textele sacre o constituie înseși omiliile și predicile vestitului episcop⁵³.

Fericitul Augustin era un mare cunoscător și tâlcuitor al Sfintei Scripturi și numai așa se explică de ce el poate cita așa de ușor din ea și mai ales de ce poate asocia cu atîta îndemînare texte și pilde scripturistice în jurul ideilor pe care le pro-

51. Pr. Prof. Gr. Cristescu, *op. cit.*, p. 28.

52. *Secundini Manich.*, *Ep. ad. Aug.*, n. 3 (P. L., XLII, 574).

53. Cuvîntarea a II-a, de pildă, începe cu relevarea faptului că credința lui Avraam a fost reamintită celor prezenți la rugăciune prin pericopele citite la slujbă (P. L. XXXVIII, 26). Intreaga cuvîntare își scate substanța din textele menite să arunce lumină asupra temei: credința și evlavia lui Avraam. Iată cîteva din textele utilizate: Galateni IV, 23; Fac. XXI, 12; XXII, 1. 18; Matei XIII, 52; Ioan VI, 5—6; Ps. 18, 13; Efes. IV, 27; Fac. XXII, 12; Matei X, 20; Gal V, 2; III, 6; IV, 22, 24; V, 6; II Cor. XIII, 3, 8, 9; Ps. 103, 27; Fac. XV, 6; XXII, 17—18; Rom. IV, 3; Ps. 148, 5; Ps. 21, 17; 28, 29; Iacob II, 23; Rom. III, 28; IV, 5; X, 10. Cuvîntarea are o întindere de două pagini și jumătate.

pune în predicile sale. De la cartea Facerii și pînă la Apocalipsă, de la cartea Judecătorilor și pînă la Epistolele pauline și ale celorlalți apostoli, de la profeții mari și mici și pînă la Evangheliile, și Faptele Apostolilor, toate cărțile Sfintei Scripturi sînt citate în predicile sale, dînd acestora un pronunțat caracter biblico-exegetic⁵⁴.

Aceeași puternică participare la substanța Scripturilor învederează și cele peste 200 de cuvîntări la Psalmi; cuvîntările la praznicele mari (Sermones de tempore), ca: Nașterea Domnului, Epifania, Sfintele Paști, Înălțare, Rusalii (P. L., XXXVIII, 995—1247); cuvîntările la sărbătorile unor sfinți, precum: Ioan Botezătorul, Petru și Pavel, Ștefan, Laurențiu etc. (P. L., XXXVIII, 1248—1484); cuvîntări cu teme variate ca: Despre iubire, Despre pace, Învierea morților etc. (Sermones de diversis, P. L., XXXIX, 1493—1638).

Astfel întreaga operă omiletică, teoretică și practică a Fericitului Augustin ilustrează principiul potrivit căruia predica trebuie să se alcătuiască pe temeiul textului scripturistic, valorificat nu formal, episodic, ca un pretext, ci ca izvor menit să dea cuvîntării substanța ei cea mai de preț.

Studiind Sfînta Scriptură nu numai din punct de vedere al cuprinsului, ci și din punct de vedere al modului de expunere, ajunge la concluzia că în Sfînta Scriptură găsim un adevărat tezaur pentru predicarea cuvîntului.

O bună predică, spune Fericitul Augustin, pretinde din partea predicatorului o pregătire îndepărtată, muncă mai îndelungată și continuă, studiu aprofundat al Teologiei dogmatice și morale, lectură multă și bine aleasă din cei mai buni autori, din care se poate aduna materialul necesar sau folositor.

Vorbînd despre pregătirea îndepărtată a predicii, Fericitul Augustin spune că predicatorul trebuie să cunoască dialectica retorică, pentru a putea expune învățătura creștină într-un mod cît mai accesibil, mai agreabil și mai convingător⁵⁵. Celor care nu pot să studieze retorica, dar sînt înzestrați cu spirit de înțelegere, Fericitul Augustin le recomandă să citească sau să asculte cuvîntările oratorilor mari. Mai întîi, el îndeamnă să citească operele autorilor creștini mai ales Sfînta Scriptură, pentru că acestea sînt un izvor nesecat al predicii, să citească și operele Sfinților Părinți, deoarece lui i se cere să fie mai mult cunoscător al înțelepciunii divine, decît să fie înzestrat cu o elocință aleasă. Posibilitatea deprinderii elocinței numai prin cunoașterea temeinică a Sfintei Scripturi o demonstrează Fericitul Augustin în *De doctrina christiana* (cartea IV, cap. VI, 9) unde el argumentează că epistolele Sfîntului Apostol Pavel constituie un neîntrecut exemplu de elocință, fără ca ele să fie compuse după normele retoricii. Acest lucru este de mare importanță, pentru că Fericitul Augustin este primul care demonstrează că Sfînta Scriptură este și o operă de artă didactică⁵⁶.

54. Dacă pînă la a 50-a inclusiv, cuvîntările augustiniene pornesc de la fapte veterotestamentare, începînd cu a 51-a, ele își iau textele din Noul Testament. Cuvîntarea tratează despre acordul dintre Sfîntul Evanghelist Matei și Sfîntul Evanghelist Luca privind generațiile care au precedat nașterea Mîntuitorului; cuvîntarea 52-a are ca text Matei III, 13—17. În continuare, pînă la cuvîntarea 95 inclusiv, autorul își axează propovăduirea pe texte din Sfînta Evanghelie după Matei; de la 96 pînă la 97, pe texte din Sfîntul Marcu; de la 98 pînă la 116, pe texte din Sfîntul Luca; de la 117—147 pe locuri din Sfîntul Ioan; de la 148—150 pe texte din Faptele Apostolilor; de la 151—159, pe Romani; de la 160—162, pe Corinteni; de la 163—164, pe Galateni, apoi din Filipeni, I Tesaloniceni, I Timotei, Iacob, I Ioan.

55. Fericitul Augustin, *De doctrina christiana*, cartea IV-a, cap. II, 2; P. L., XXXIV, 89.

56. M. Comeau, *La rhétorique de Saint Augustin, d'après le Tractatus in Joannem*, Paris, 1930, p. XVIII.

Așadar, predica trebuie gândită, simțită și compusă ca o mărturisire personală, dintr-o necesitate sufletească a predicatorului. Și numai astfel, predica poate fi așteptată de el și de credincioși ca o împărtășire în evlavie, în gând și duh creștin.

Trecînd la însușirile predicii, Fericitul Augustin recomandă ca predica să se remarce prin stil simplu, clar și sobru⁵⁷. Predicatorul nu trebuie să alege după formele exterioare retorice, pentru că acest lucru este în contradicție cu respectul care trebuie dat adevărului creștin⁵⁸. Fericitul Augustin pretinde acest lucru, deoarece mulți dintre ascultători, departe de a putea fi convinși printr-un stil subtil, pun chiar la îndoială ceea ce predicatorul le vorbește, neînțelegînd multe lucruri din cuvintele lui. Deci predicatorul trebuie să se îngrijească în chip deosebit de stilul predicii și să evite folosirea termenilor care nu pot fi înțeleși de ascultători. Cu alte cuvinte, Fericitul Augustin recomandă stăruitor ca predicatorul să folosească stilul popular cît mai mult⁵⁹.

Dîndu-și seama de primejdiile care îl pîndesc pe un predicator care caută un succes facil al cuvîntării, Fericitul Augustin atrage atenția predicatorului, că nu trebuie să caute în mod special să placă prin forma limbajului, ci adevărul, prin natura sa, însuși, este cel ce place și farmecă pe ascultători⁶⁰. Pe preoții care nu sînt înzestrați cu darul elocinței și nu pot să compună o predică, Fericitul Augustin îi îndeamnă să învețe pe de rost predica unui predicator ilustru. Acest lucru nu e o micșorare a personalității lor, și nimeni nu-i va condamna pentru aceasta, deoarece singurul scop pe care trebuie să-l urmărească predicatorul creștin este acela de a asigura binele sufletului credincioșilor și nu de a căuta să se remarce prin talentul său⁶¹.

În legătură cu efectele pe care le produce predica în sufletele ascultătorilor, fericitul părinte îndeamnă pe predicator să se străduiască a determina pe aceștia la acțiune. Predicatorul trebuie «să învețe pe ascultători să facă binele și să evite răul ... să spună celor neștiutori ceea ce au de făcut»⁶².

Predicatorul nu trebuie să se descurajeze dacă nu va reuși totdeauna să exprime îndeajuns ceea ce are de gând, pentru că nici el (Fericitul Augustin) nu era mulțumit uneori de predicile lui. Dar precum el s-a silit să redea cît mai clar și mai pe înțeles ceea ce gîndea, tot așa să se străduiască și predicatorii creștini să ajungă la o expunere cît mai clară a învățăturilor⁶³. Pentru buna reușită a predicii, Fericitul Augustin pune accent pe viața predicatorului. Viața predicatorului trebuie să fie atît de frumoasă și de curată, încît să se ofere și altora ca o pildă grăitoare, și astfel să contribuie la succesul predicii sale⁶⁴.

Un lucru de care trebuie să țină seama predicatorul în activitatea sa este acela că el trebuie să fie un om de rugăciune. Predicatorul trebuie să-și pregătească predica nu numai prin studiu, ci și prin rugăciune; el trebuie să se roage lui Dumnezeu ca să-l ajute a vorbi cît mai frumos⁶⁵.

57. *De doctrina christiana*, IV, XIV, 31, P. L., XXXIV, 102—103.

58. *Confessiones*, I, V, cap. V, 10, după P. Labriolle, *Saint Augustin, Confessiones*, t. I Paris, 1933, p. 99.

59. *De doctrina christiana*, IV, XIV, 31, P. L., XXXIV, 102—103.

60. *Ibidem*, XII, 28, col. 101.

61. *Ibidem*, XXIX, 62, col. 119—120.

62. *Ibidem*, IV, 6, col. 91.

63. *De catehisandis rudibus*, II, 3; P. L., XL, 311 și X, 14, 320—321.

64. *De doctrina christiana*, IV, XXVII, 59, col. 118.

65. *Ibidem*, XXX, col. 120.

Cu privire la *calitățile profesionale ale predicatorului*, Fericitul Augustin, analizând procesul înțelegerii predicii de către ascultători, zice: «Dacă observăm insensibilitatea ascultătorilor, aceștia fiind reținuți de o teamă religioasă sau de un sentiment de jenă omenească, nu îndrăznesc să spună adevărul, atunci pentru a ști ce se petrece în sufletul lor, trebuie să recurgem în predica noastră la toate mijloacele care îi pot mișca, pentru a-i putea face să tresară din starea în care se află. În asemenea cazuri trebuie să le dovedim o încredere și o blândețe frățească, și să le inspirăm curajul de a spune cinstit dacă au înțeles sau nu ceea ce s-a spus în cuvîntare»⁶⁶.

Fericitul Augustin era cîteodată nemulțumit de felul cum predica: «Eu însumi — zice el — sînt nemulțumit cîteodată de ceea ce spun și aceasta provine din faptul că gîndurile noastre se formează în mintea noastră cu iuțimea fulgerului, nepuțindu-le exprima decît cu oarecare încetinire și uneori chiar cu totul altfel decît le-am conceput. Acest insucces ne chinuie și ideea că grijile și eforturile noastre nu vor produce nici o roadă, ne inspiră dezgust și plictiseală. Totuși, atenția celor ce ne ascultă, ne arată adesea că vorba noastră nu este atît de rece, pe cît ni se pare. Atunci trebuie să dedublezi zelul, pentru a nu da greș, într-o misiune în care vezi făurindu-ți discursul în mod favorabil. Greul nu este să-i înveți pe alții ce trebuie să creadă, cu ce trebuie să începem și pînă unde trebuie să ne ducem discursul; nici cum să-l vedem ..., ci totul constă în plăcerea pe care o vom găsi noi înșine în a instrui pe alții, căci cu cît predicile noastre vor plăcea mai mult, cu atît plăcerea noastră va fi mai mare»⁶⁷.

O altă calitate pe care trebuie să o posede preotul predicator, după Fericitul Augustin, este înțelepciunea. În cartea sa *De doctrina christiana*, zice: «Înțelepciunea să fie mai presus de elocvență pentru că predicatorul creștin, pentru a fi de folos ascultătorilor săi, înseamnă a ști să raționeze și să vorbească cu înțelepciune. După cum există o elocvență care se potrivește mai bine tinereții și alta care se potrivește mai bine vârstei mature, tot așa există și o elocvență specifică predicatorului»⁶⁸.

Elocvența predicatorului are trei scopuri: de a instrui, a desfăta și a mișca inima. Dar aceste trei scopuri trebuie să fie unite cu rugăciunea. De asemenea, să exprime cele ce predică într-o formă clară, plăcută, convingătoare. Pentru a ajunge la această țintă de a instrui, desfăta și a mișca pe ascultători, Fericitul Augustin aduce mărturie pe părintele elocvenței romane, Cicerone, care zice: a fi elocvent înseamnă a ști să vorbești de lucruri mici într-un stil simplu, de lucruri mediocre într-un stil temperat, iar de lucruri mari într-un stil sublim, măreț. Dacă voiți cu adevărat să învățați pe alții, înlăturați orice cuvînt care poate produce confuzie. Alegeți de preferință expresiile pure, ușor de înțeles, iar dacă nu puteți face lucrul acesta pentru că nu vă vin în mînte, folosiți altele mai apropiate ca înțeles cu condiția ca ele să fie în stare să transmită în mod clar gîndirea voastră. A predica înseamnă a face o expunere clară și indispensabilă; a desfăta înseamnă a face o cuvîntare plăcută, iar a mișca inimile înseamnă a atinge pe deplin scopul.

66. Aurelius Augustin (Saint), *Oeuvres complètes*, trad. en français et annotées par M. M. Péronne et Ecalles, Paris, 1877, tom. XXI, p. 394.

67. *Ibidem*, p. 395.

68. *Ibidem*, p. 407.

O calitate a predicatorului creștin este aceea de a fi preocupat mai mult de adevăr decât de forma cuvântării. Căci nu predicatorul trebuie să fie sclavul cuvintelor, ci cuvintele trebuie să slujească predicatorului ⁶⁹.

Preotul creștin ca predicator trebuie să fie animat de o dragoste desăvârșită. Această este o altă calitate esențială a preotului renăscut în baia dragostei lui Iisus Hristos. Pentru preot ca predicator — zice Fericitul Augustin — caritatea să fie scopul spre care trebuie să tindă în toate predicile sale; tot ceea ce spune, să spună în așa fel încât să inspire credință celui căruia îi vorbește, pentru ca datorită credinței să creeze în el speranța, iar speranța dragostea ... Dragostea îi naște pe unii la viață spirituală, pe alții îi mîngîie, se ridică mîndră în fața altora; blîndă și binefăcătoare pentru unii, severă pentru alții, nu este dușmană nimănui, și are pentru toți o inimă de mamă» ⁷⁰.

*

În încheiere, putem trage cîteva concluzii privind importanța activității omiletice a Fericitului Augustin și a contribuției sale pentru predica creștină.

Fericitul Augustin dă o pronunțată notă moralizatoare predicilor sale. El caută, înainte de toate să convertească și să desăvîrșească pe autodivorții săi ⁷¹. El nu se aseamănă maestrului care învață la catedră, ci prietenului care intenționează totdeauna să lumineze și să edifice pe alți prieteni, veniți în jurul lui pentru a-l asculta ⁷². El avea întotdeauna dorința nobile a unui predicator care se înflăcăra și se revărsa pe sine cu scopul de a mișca în adîncuri sufletele credincioșilor săi ⁷³. Scopul său suprem în activitatea predicatorială depusă, a fost să facă să strălucească sufletele, să miște inimile și să stingă viciile dintre semenii săi ⁷⁴.

Predica sa era gustată fiindcă nu era abstractă, ci legată de viața credincioșilor săi; el vorbea nu unei Biserici universale, ci africanilor din Hippo ⁷⁵. Dar predica fericitului părinte nu era numai o comunicare a unor învățături, ci era o revărsare a inimii sale.

Activitatea omiletică a Fericitului Augustin e o mărturie fidelă a darului oratoric de care dispunea; de aceea, contemporanii l-au admirat, iar posteritatea îl elogiază. Predicile sale sînt gustate și azi de creștini, care găsesc rezolvate în ele o mulțime de probleme de doctrină, de morală, de trăire duhovnicească și de apărare a credinței. Ele își păstrează pînă azi și farmecul lor formal, datorită formei alese în care sînt expuse, stilului simplu și clar.

Se poate spune pe drept cuvînt că Fericitul Augustin a fost un propovăduitor înțelept, care a ilustrat cu demnitate «veacul de aur» al predicii creștine și s-a impus posterității cu opera sa omiletică, de la care predicatorul zilelor noastre nu va avea decât de cîștigat.

Diac. Doctorand MARIN N. PANĂ

69. *Ibidem*, p. 395.

70. *Ibidem*, p. 436.

71. J. Tixeront, *Précis de Patrologie*, ed. 8, Paris, 1927, p. 355.

72. Moricca U., *op. cit.*, p. 683.

73. M. Comeau, *op. cit.*, p. 48.

74. M. M. Péronne, *op. cit.*, p. 573.

75. Pr. Prof. Gr. Cristescu, *op. cit.*, p. 34.

DIH • TRĂCUTUL • BISERICII • NOASTRE

EVANGHELIA LUI ȘERBAN CANTACUZINO ȘI CIRCULAȚIA EI ÎN ȚĂRILE ROMÂNE

Dumnezeiasca Evanghelie, tipărită la Mitropolia din București, în anul 1682, cu cheltuiala lui Șerban Cantacuzino voievod, «întru folosul și înțelegerea Bisericii Rumânești», cuprindea o importantă inovație. Evangheliile tipărite pînă atunci adoptaseră rînduiala Tetraevangheliilor slavone, după care citirea evangheliilor duminicale și ale sărbătorilor urma zacealele cuprinse în evanghelii, așezate după ordinea evangheliștilor: Matei, Marcu, Luca și Ioan. Slujitorii bisericii căutau zaceala la evanghelistul respectiv și, după aceea, rosteau evanghelia sărbătorii.

Se simțea însă nevoia să fie înlesnită citirea evangheliilor după crugul slujbelor bisericesti care încep cu luminata zi a Paștilor, adică să se urmeze rînduiala Pentecostarului, Octoihului și Triodului. Aceasta mai ales în perioada cînd biruise folosirea limbii române în Biserică. Însuși Șerban Cantacuzino în prefața *Evangheliei* sale, motivează astfel modificarea introdusă în succesiunea evangheliilor: «Ne-am nevoit de am săvîrșit acest lucru dumnezeiesc, svînta această Evanghelie. Care nefiind mai denainte tocmită la slovenie, să se cetească după rînduiala zilelor și a sărbătorilor celor domnești și ale svînților, poruncit-am fratelui nostru Iordachie Cantacuzino, vel stolnic, de o au îndereptat și o au așăzat precum umblă cea ellinească, și întru toate asemene, după orînduiala Besăricii Răsăritului, alcătuindu-se și svintele cuvinte, spre mai aleasă înțelegere a limbii rumânești».

Prin renunțarea la mulțimea zacealelor, slujitorii și mirenii puteau cunoaște mai bine evanghelia respectivă, pe care o puteau astfel citi și pentru nevoile lor sufletești, în limba română.

Rolul noii tipărituri se poate asemăna menirii pe care a avut-o și *Cazania* din 1643 a mitropolitului Varlaam al Moldovei, anume de a unifica limba română, merit pe care tratatul de *Istoria literaturii române* îl recunoaște scrierii moldovene. Unificarea limbii a fost realizată prin circulația acestei tipărituri în toate provinciile rumânești. Un rol asemănător, prin răspîndirea ei, l-a avut și *Evanghelia* lui Șerban Cantacuzino, atît înainte de apariția *Bibliei* de la București (1688) cît și după publicarea altor ediții ale *Bibliei*, ca cea de la Blaj (1795), Petersburg (1819), Buzău (1854—1856) și altele.

Ajunsă pînă în vremurile noastre în mai puține exemplare decît *Cazania* lui Varlaam, aceste exemplare sînt adevărate comori prin atestarea circulației *Evanghe-*

liei din 1682 prin toate provinciile românești și prin însemnările celor ce au citit-o sau au răscumpărat-o.

Exemplarul pe care îl prezentăm se găsește actualmente la Iași, la credinciosul Anton Tudoreanu, de 50 de ani, din str. Banu nr. 13, oare declară că a moștenit *Evanghelia* de la tatăl său Teodor, iubitor de carte românească, plugar în comuna Păulești.

Cartea este descrisă în *Bibliografia românească veche*, vol. I, București, 1903, p. 246—251, sub nr. 74. Exemplarul de față are legătura în piele maro, pe scîndură de stejar. La mijlocul scoarței se află imprimată în piele icoana Răstignirii, încadrată de ornamentație geometrică și linii cu însemnarea în caractere chirilice, «Iis. Hs. Ni. Ka.», «MR. THU.» și «S. AP. Ioan»; la colțuri evangheliștii: Matei, Ioan, Marcu, Luca. Pe verso, aceeași ornamentație de linii și cerculețe, la mijloc fiind imprimată în piele icoana Învierii, reprezentînd pe Hristos cu crucea și steagul, doi ostași romani cu coif și mironosițele. Tratarea scenei Răstignirii și a Învierii este făcută în stil bizantin. Jos, sub icoana Învierii sînt imprimate, cu caractere chirilice, cuvintele *Иеромонахъ Пайсе* (Ieromonahu Paisie). La colțuri, evangheliștii. Toate gravurile au încă urme de aur.

Cercetînd acest exemplar, aflat la un mirean, considerăm drept caracteristică a dumnezeiștii cărți faptul că ea nu a fost în păstrarea vreunui locaș bisericesc, ci a aparținut, de-a lungul a trei secole, numai unor mireni.

Cartea păstrează însemnări și urme ale celor care, doritori de citirea cuvîntului dumnezeiesc, au avut-o în proprietate sau au răscumpărat-o. Din aceste însemnări și fragmente de iscălituri reconstituim unele evenimente ale epocii și stabilim circulația ei. Grija cu care a fost păstrată pînă acum în legătura ei originală arată cu cită sfințenie s-a transmis din generație în generație străbuna carte.

Pornită din București, *Evanghelia* din 1682 a ajuns la început în casa unui curtean, care face, la 42 de ani după tipărirea ei, o însemnare de cronică privitoare la mazilirea lui Constantin Brîncoveanu — uciderea lui, a fiilor săi și a lui Ienache Văcărescu. Mesajul despre moartea mucenicească a lui Constantin Brîncoveanu și a celorlalți a străbătut timp de veacuri întinsul pămînt al țărilor române. Smeriții mireni, cititori ai patimilor Domnului din dumnezeiasca *Evanghelia* au citit însemnarea, au comunicat-o la ai săi, au făcut legătura cu cei uciși, ca exemplu de credință și slujire a patriei.

Același curtean notează și moartea lui Neculai Mavrocordat, la 1730, precum și «coronirea» fiului său, Constantin Mavrocordat.

După această dată, cartea a fost luată de către tătari, împreună cu alte lucruri prădate; Manole, fratele diacului raiei Brăila, a răscumpărat-o de la tătari, cu cinci taleri, afurisind pe cel care ar mai fura-o. Din acel timp se păstrează și iscălitura unui Neculai din Brăila, originar din Țarigrad, care mărturisește că învățase a scrie românește.

La mijlocul secolului al XVIII-lea, cartea a ajuns în Moldova. Cel care a făcut două însemnări în această perioadă a simțit nevoia de a avea dumnezeiasca carte imprimată la București, deoarece în Moldova încă nu se tipărise *Evanghelia* în limba

Foia de titlu a *Evangeliei* lui Șerban Cantacuzino, București, 1682

... .. ДА ДМНЕСЪ.

ДЕЛА ЛУКА, ЗА: ГТО

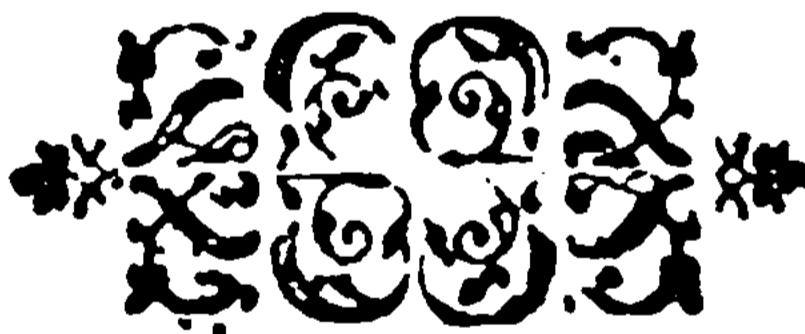
ВЪСМЪ АТЪЖ, ВЕНН
ІЕ ПЪЗАРЕ, ОУДА
ЕРА КРЕСКЪТЪ, ШН
ПТЪЖ ДЪЛЪ СЪНУА
НАТ ЛЪН, АЗЪСА
СЪМБЕТЪ ПЪСУНАГО
ГА, ШН СЪНДЪЖ АТЪТН. ШН ДЪ
ДЕРЪ ЛЪ КАТЪ НІАНЕН ПРРІДЪЛЪ:
ШН ДЪШКНЗЪНАЗ КАЧЪ, ІЗЕН ЛО
КЪДЪ, ОУНДЕ ЕРА СЪКРН. ДЪДЪЛЪ

АМЪТЪРЕНІ АНЪА ДМНДЪН ПРІН
МНТЪ: ШН ПЪКНЗЪНАЗ КАТЪ,
СЪДЪДЕ СЛУЦІН, ШНШЪЗЪ: ШН
СЪКІН ПЪТЪРЪРА ДНІ СУНАГОГА
ЕРА ПРНВІНАЗ ІПРЕ СЪЛЪ: ШН ПЪТЪ
ПЪ АЗЪТЕ КЪТЪЖ ДЪНШІН, КЪ А
ІТЪЗН СЪ ОУМПАДЪТЪ СЪКРНПЪТЪРА
АТАСТА ПЪТЪРЪ ОУРЕКНАЕ ВОАІТРЕ,
ШН ТОЦН МЪРЪТЪРЕНІА ЛЪН. ШН
СЪМНРА ДЕКЪВІНТЕЛЕ ДЪРЪЛЪН,
КАРЕЛЕ ЕШІА ДНІГЪРА ЛЪН.

Handwritten notes in Cyrillic script, including the word 'корона' (crown).

2. Insemnare de la f. 6v

ПОМІНІЦН ТЪЛЪН ЧІА КЪЩНГЪТЪ ВОАСЪ АЧІСТЪ БІМЕ, ШН РЪГАЦН ПІЕНТЪРЪ
СЪПЕНІА КОАІТРЕ, ДЕНЪРЪРЪ ПРЕ ДМНЕСЪ.

Handwritten notes in Cyrillic script, including the word 'корона' (crown).

3. Insemnare de la f. 131

română în acest chip. Abia la 7270 (1762) va apare prima *Evangelie* tipărită la Iași, cu osîrdia și toată cheltuiala mitropolitului Gavriil, în tipografia Mitropoliei. Or, pînă la acea dată, însemnarea lui Ghica din 1754 privitoare la învățarea meșteșugului și o altă însemnare despre moartea fratelui său atestă că tipăritura se afla în casa unui mirean din Moldova.

Dintr-o însemnare de la sfîrșitul cărții, a lui Mihai din Boholțu, că a citit pe sfînta carte cînd a venit urbariul împărătesii, rezultă că tipăritura trecuse munții, în Transilvania, și se găsea în satul Boholț (astăzi în comuna Galbor din județul Brașov).

De la sfîrșitul secolului al XVIII-lea datează însemnarea sârdarului Teodor Măcărăscul indicînd anul și luna cînd a fost încheiată pacea cu turcii (pacea de la Iași, 1792).

La începutul secolului al XIX-lea, cartea se găsea în mîna unui Jane. Apoi ea s-a aflat în posesia unui Vasile al lui Simeon Ilieșu, de la care a trecut la Agafia Ilieșu, pentru ca, la 1861, să ajungă în mîna iereului Gheorghe, iar la începutul secolului acestuia să aparțină unui Toma Delendrea. Cronologic, ultima semnătură este a acestuia, scrisă cu creionul. De la el, poate, a intrat în stăpînirea lui Teodor Tudoreanu, tatăl actualului posesor.

Din enumerarea însemnărilor întîmplătoare ale unora dintre proprietarii și cititorii dumnezeieștii *Evangelii* din 1682 se desprinde interesul activ al diferitelor pături sociale din Țările Române pentru lectura cuvîntului Domnului și pătrunderea acestei tipărituri la diferitele pături sociale.

Astfel, ea străbate lunga cale de la curteanul, care face însemnări de diplomatică românească, la rudele diacului din raiaua Brăilei; continuă cu meșteșugarul din Moldova: este în mîna iobagului din Transilvania; trece prin casa iereului Gheorghe; este reținută de sardarul Măcărescul, ca să ajungă în familia Ilieșu și Agafia, autodidactică, să-și lase numele pe ea, se oprește în mîna plugarului Teodor, iar acum e păstrată în familia salariatului Anton Tudoreanu.

Aria de circulație a acestei cărți cuprinde cele trei țări românești. Caracteristic pentru acest exemplar este că cititorii lui au fost fii credincioși ai Bisericii Ortodoxe Române și el se află și astăzi în păstrarea unui mirean.

Pr. PAUL MIHAIL

A N E X Ă

ÎNSEMNAȚI DE PE EVANGHELIE *

f. 6 v. *Să știe cîndu s-au mazilitu Costandin Vodă¹ iera în săptămîna Paștelui, iera în luna lui martie în 25, în zio de Joi Mari. Și l-au dusu la Țarigradu și l-au*

* Am reprodus între paranteze drepte completările noastre la însemnările de pe *Evangelia* lui Șerban Cantacuzino.

1. Constantin Brincoveanu (fiul lui Papa din Brincoveni și al Stancăi, fiica marelui paharnic Constantin Cantacuzino). Mare spătar de la 1682 ianuarie 10 — 1686 noiembrie 14, mare logofăt din 1686 decembrie 15 — 1688 septembrie 28. Domn al Țării Românești 1688—1714. Cf. N. Stolcescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec. XIV XVII*, București, 1971, p. 126.

închisu. Încă cu dînsu au închisu 30 de boeri și cînd au fostu în luna lui avgust, în 15, în zio de S[fi]ntă Mărie Mare², i-au scosu și i-au tăiat pe Constandin Vodă și fișeorii lui cu dînsul și încă ș pe cumnatu³ său Enache Văcărescu⁴. Și au domnit 25 p[o]l de ani și iera vlet 7222 — să știe c-așa umbla veletul atunci.

În subsolul paginii : Cînd au luat pe hatmanul Dumitrașco⁵ Neculai... luna...

f. 13. *Evangheliia lui Vasilii Ilieșu.*

f. 66 *caietul cu signatura P₂ : Agafia Ilieșu în vremea ... [Scris din a doua jumătate a secolului al XIX-lea].*

f. 54. *De cîndu au murit Neculai voivod în luna lui av[gust] 20 let 7239 [1730].*

f. 79. *Ierei Gheorghii presv[itera] Ecaterina. 1861, mai 22, za zdravi [pentru sănătate].*

f. 107 v. *Să să știe acè[a]stă evanghelie iaste a lui Maniul brat [fratele] diicul⁶ Brăilei și am cumpărat-o del[a] tatari⁷ în t[a]l[eri] 5.*

f. 100. *eu Manole și cin[e] ar fura-o au ar tăgădui-o să fie afurisit și anathima de 300 și 18 oteș.*

f. 110. *Saul sin Manole brat [fratele] Tudorașco.*

f. 110 v. — 111. *Să știe cîndu am [în]vaț[at] a scrie eu Neculae ot Brăilă ot Țarigrád.*

f. 131. *De cîndu au murit Neculai vod[ă]⁸ era crugul anilor 7239 în lun[a] av[gust] 20 și au coronit pe fiul său Costandin domnu în lun[a] lui sept[emvrie] 24 l[et] 7239⁹ [1730].*

2. «La 15/26 august 1714, în prezența sultanului, a vizirului, a corpului diplomatic strein avu loc execuția : întii căzu capul lui Văcărescu, bătrînul clucer «sluga cea bună și dreaptă», apoi a celor patru feciori și apoi a lui Brîncoveanu». C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. III, partea I, București, 1942, p. 178.

3. «În realitate soția lui Ienache, Stanca, era vara doamnei Maria a lui Constantin Brîncoveanu, tatăl acestuia, Pană paharnic, fiind frate cu Necșuța, mama doamnei Maria». N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 253.

4. «Enache, fiul lui Negoită și al Neacșei din Bucșani, căsătorit cu Stanca, sora lui Bîrcă Cojescu mare logofăt, Enache — agă între 1695, martie 12 — 1706 febr. 15, mare paharnic, 1707, martie 18 — 1710 dec. 24 ; mare clucer 1711, martie 5 — 1714, ianuarie 13. A fost «multă vreme» capuchehaie la Poartă (1704—1707) și șapte luni în 1709. Ctitor la Mitropolia din Tîrgoviște și al bisericii Văcărești, jud. Dîmbovița». N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 252.

5. Hatmanul Dumitrașco, fiul lui Ioan Racoviță, frate cu Mihai Racoviță voievod în Moldova, căsătorit cu Ilinca fiica lui Mihai Cantacuzino, mare spătar din Țara Românească. Pribeag în Țara Românească, la Brașov și în Polonia (începînd din octombrie 1709), în 1715 merge la Poartă pentru a cere ca domn pe fratele său Mihai. Între 1717—1725 deține dregătoria de hatman, apoi fuge la tătari în timpul domniei lui Grigore al II-lea Ghica (1727), de unde pleacă la Poartă. «Întorcîndu-se de la Poartă este prins și închis de domnitor». N. Stoicescu *op. cit.*, p. 433.

6. În raiaua turcească a Brăilei existau dieci români pentru cancelarie.

7. Tătarii chemați de domnul Mihai Racoviță pradă țara în 1717.

8. Neculai Mavrocordat, voievod al Țării Românești, moare la 1730 august 20/3 septembrie. *Istoria României în date*, Ed. Enciclopedică Română, București, 1971, p. 455.

9. Datele cunoscute pînă acum (vezi *Istoria României în date*, p. 455) arată că Constantin Mavrocordat a ocupat tronul Țării Românești numai de la 3 septembrie pînă după 4 octombrie 1730, deoarece nu a fost confirmat de Poartă. Însemnarea de față aduce o completare prețioasă privind data «încoronării» (?) sale, 24 septembrie/7 octombrie 1730.

f. 133. Să s știe de cînd s-au făcut pace cu turcu la anul 1792¹⁰ luna fev[ruarie] Theodor Macarescul¹¹ sãrdar ot Orheiu.

f. 135. Am cetit pe această sfîntă carte cînd a venit urbariumu¹² Împărătesii. Mihaiu ot Boholțu¹³.

Pe scoarța interioară, sus : Vasilii a lui Simeon Ilieș.

Sub această iscălitură : † Să sã știe de cînd m-au dat la meșteșug în zioa sfet-[ii] apost[ol] Iuda, unbla veletul în luna lui iulii 20, let 7262 [1754] Ghica.

Mai jos : Să sã știe decînd au răposat în Iaș fratele nostru Neculai în luna lui septemvri în 23 de zile și era sîmbătă sara, în al treile ceas din noapte, și era în anul 1758.

Pe scoarța de la sfîrșit : 1819 octomvre 18, eu Iane robul [lui Dum]nezeu sã fiu pominit la sfinte Liturghie.

Apoi mai jos : Toma Delendrea [Scris cu creionul, de la începutul secolului al XX-lea].

10. Prin pacea de la Iași încheiată la 9 februarie 1792, Turcia cedă Rusiei «Oceakovul și întreg teritoriul dintre Bug și Nistru». C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 313.

11. Teodor Macarescul, fiul protoiereului Constantin Macarescul din tîrgul Chișinăului, ținutul Lăpușnei. *Comisiunea Monumentelor istorice. Anuar*, 1924, p. 118.

12. Regulamentul urbarial al împărătesei Austriei Maria Tereza, din 12 noiembrie 1769, cunoscut sub titlul de «Certa puncta» a menținut pentru iobag obligația de a munci în folosul stăpînului 4 zile pe săptămîină cu brațele sau 3 zile cu vitele. Urbariile publicate de Ștefan Meteș în volumul *Viața agrară, economică a Românilor din Ardeal și Ungaria. Documente contemporane*, vol. I, 1508—1820, București, 1921.

13. Localitatea Boholț, astăzi în comuna Calbor jud. Brașov. Alt exemplar din Transilvania este semnalat la Arhivele Statului din Zalău. Vezi «România liberă» din 19 ianuarie 1973.

POPA MIHAI, UN INTERESANT COPIST DIN SECOLUL AL XVII-LEA

FRAGMENTUL SĂU DIN SLUJBA CUNUNIEI,
PĂSTRAT ÎN MISCELANEUL DIN IGHIEL

O valoroasă familie de manuscrise

În Inghiel, sat situat la 14 km nord-vest de Alba Iulia, într-un peisaj de o liniștită frumusețe, intra, probabil la 1692, un manuscris românesc copiat în jurul anului 1647.

Numim acest manuscris *Miscelaneul din Ighiel*.

El are azi 133 file de 19 × 16 cm și cuprinde: 1. *Un fragment din slujba cununiei* (f. 1 r—g v); 2. *Octoih mic (osmoglasnic)*, aproape complet — (f. 10 r—118 v); 3. *Un fragment de Apocalips apocrif* (f. 119 r—126 v); 4. *Fragmente de molitve*, mai ales de la sfințirea cea mare a apei (f. 127 r—133 v). Filele-molitve sînt desprinse actualmente de cotor.

Miscelaneul a fost copiat de «popa Mihaiu». Copierea ultimelor două titluri — în total 15 file din manuscris — i-o atribuim cu rezerve.

Dintre aceste texte, o semnificație istorică specială are fragmentul din slujba cununiei, care este o copie sui generis, o prelucrare ortodoxă a cununiei din *Molitenicul românesc*, ofensiv calvinizant, tipărit de diaconul Coresi. Acest fragment ne va reține îndeosebi atenția în paginile de față, după prezentarea miscelaneului, cu referiri la întreaga moștenire, pînă acum identificată, pe care o avem de la acest activ și interesant copist, și după expunerea datelor, deocamdată cu totul sumare legate de numele lui.

În biblioteca mitropolitană din Sibiu se păstrează încă trei manuscrise copiate de popa Mihai: două *Osmoglasnice* și un *Strastnic* (fond mmsse, numerele 19 și 20). *Strastnicul* este semnat de copist după formula slavonă și datat «nov. lèt. 1647». *Miscelaneul* a fost donat de parohia Ighiel bibliotecii mitropolitane din Sibiu unde a fost înregistrat sub nr. 218, msse.

Tot popa Mihai a copiat și textele din miscelaneul 4818 din fondul de manuscrise românești al bibliotecii Academiei Române. Acest miscelaneu a fost valorificat mai întîi de Șt. Ciobanu, pentru primul dintre textele sale, catisma întîi din Psalmi, scrisă intercalat în slavonă și română (vezi facs. nr. 4, ultima pagină din acest text). Un fragment extras din varianta românească a Psalmului VI, pus în paralelă cu fragmentul corespunzător din *Psaltirea Scheiană*, îi servea lui Șt. Ciobanu ca probă pentru identitatea de fracționare a textului biblic din cele două versiuni¹. Procedînd la fel și în ceea ce privește *Evanghelia* și *Praxiul* și apreciînd că texte astfel fracționate, în scurte variante slavo-române, marcate prin «puncte mari roșii, une-

1. Ștefan Ciobanu, *Inceputurile scrisului în limba românească*, în «Analele Acad. Rom.», Mem. Sect. Lit., seria III, t. X, 1940—1941, p. 44.

ori și cu inițiale în aceeași culoare»², nu puteau avea decât o funcție didactică, de învățare a «limbii slave pentru români și a celei românești pentru slavi»³, el consideră că arhetipurile textelor noastre bisericești din secolul al XVI-lea provin, prin extragerea variantei românești, din străvechi texte slavo-române de acest gen⁴.

În ceea ce privește însă timpul în care s-a copiat catisma slavo-română din codicele 4818 și, prin extensiune, codicele întreg, părerea lui Șt. Ciobanu, că «atât hîrtia cît și scrisul ne fac să credem că această Psaltire este din secolul al XVI-lea»⁵, nu s-a confirmat. Căci, de curînd, codicele în discuție a fost supus unei meritate cercetări pentru altul dintre textele sale: *Spunerea legiei creștinești cu răspuns*⁶, iar cercetarea aceasta a stabilit, prin examenul filigranelor, o datare exactă, «1642 + 5 ani» — «1641—1643 + 1 an»⁷. De asemenea a fost stabilită cu exactitate proveniența codicelui din «școala copiștilor transilvăneni»⁸.

Dar numele copistului rămînea încă necunoscut.

Or, formatul manuscrisului, hîrtia (cu filigranele), grafia, cerneala, aspectul paginei, desenele ornamentale — spre a nu pomeni și elemente de fond, precum și zona de circulație —, totul arată, de la prima vedere și fără nici o îndoială, mîna aceluiași copist al grupului de manuscrise de la Sibiu, popa Mihai⁹.

Întregim, deci, prin cuprinsul miscelaneului 4818, lista de texte copiate de popa Mihai, listă care se îmbogățește ca «tematică» și precizează poziția acestui preot în confruntarea confesională a veacului. El cuprinde: 1. *Psalmii*, catisma întîii, text slavo-român (f. 1 r—18 v); 2. *Psalmii utreniei*, text românesc (f. 19 r—41 v); 3. *Spunerea legiei creștinești cu răspuns*, text românesc de polemică teologică cu (luterano) — calvinii din Transilvania anilor 1640—1650 (f. 42 r—65 v); 4. *Osmoglasnic*, text românesc (f. 66 r—171 v); 5. *Liturghia Sfîntului Ioan Gură de Aur*, în slavonă, avînd doar indicațiile de tipic în românește (f. 172 r—209 v)¹⁰.

Menționăm că ms. 4818 a fost studiat recent și pentru psalmii românești din primele două texte ale lui¹¹, ajungîndu-se la concluzia că «textele sînt copii efectuate în Ardeal de un scrib moldovean sau transilvănean»; «textul românesc al Psalmilor vecerniei (catisma bilingvă, n.n.) este o copie a unei versiuni moldovenești a psaltirii, foarte apropiată de cea aflată în ms. rom. 540»¹²; «psalmii utreniei au la bază o copie

2. *Ibidem*, p. 55.

3. *Ibidem*, p. 44.

4. *Ibidem*, p. 55.

5. *Ibidem*, p. 43. (în notă).

6. Alexandru Mareș, *Un text polemic românesc din prima jumătate a secolului al XVII-lea*, în «Limba română», 1971, nr. 6, p. 589—604.

7. *Ibidem*, p. 593, 594.

8. *Ibidem*, p. 599, cu trimiterile din notă.

9. De altfel, copistul s-a semnat în ms. 4818 și anume pe f. 18v, la sfîrșitul catismei întîii, prin inițiale, în cadrul semnului de final de text. Căci de bună seamă dintre slovele H—P—M (vezi în fasc. nr. 4 poziția lor), P și M sînt «pop Mihaiu» din semnătura întregă de pe strastnic. H ar putea fi inițiala cuvîntului ХРАМ = laudă, formula «sfîrșit și lui Dumnezeu laudă» fiind și azi folosită la încheierea unor tipărituri religioase.

10. Al. Mareș, *op. cit.*, p. 589. Cît privește fila 210 din codice, adăugată și avînd o altă grafie, cuprinde un fragment de omilie la procesul Mintuitorului: «și făce mărturii minci-noase și nemică nu aflasă să cadză spre moarte». Textul existent se încheie relatînd regretul lui Iuda, «atuncea incepu a se jeli», și lepădarea celor 30 de arginți.

11. Gh. Chivu, *Vechi psalmi românești din secolul al XVII-lea*, în «Limba română», 1972, nr. 2, p. 145—154.

12. *Ibidem*, p. 154. Acest rezultat vizează apropierea pe care o făcea Șt. Ciobanu între catisma bilingvă — versiunea românească — și Psaltirea Scheiană. Dar Șt. Ciobanu era reținut în principal nu de fondul lexical, ca element de apropiere, ci de fracționarea textelor prin punctuație, ca texte «ucebnaia».

foarte fidelă a CP (Coresi, *Psaltire*, 1570, n.n.), copistul confruntând textul, în vederea obținerii unei mai mari clarități, și cu alte texte psalmice»¹³.

De bună seamă, o astfel de moștenire literară, în accepția largă a termenului¹⁴, cum este aceasta pe care ne-a lăsat-o popa Mihai, va face, atât prin întinderea ei cât și prin situațiile istorice pe care le reflectă, ca numele acestui copist, menționat pînă acum doar în trecut într-un articol de prezentare în linii generale a bibliotecii mitropolitane din Sibiu¹⁵, să-și ocupe locul ce i se cuvine alături de cele mai cunoscute nume de copişti din Transilvania acelor vremuri.

Miscelaneul din Ighiel e legat în coperte de lemn îmbrăcate în piele; legătura e veche, de epocă. Pe ambele coperte, în piele, se vede încă desenul ornamental: chenare, paralele și diagonale în linie dublă, cu decorație sobră. Desigur, în starea inițială miscelaneul crea o plăcută impresie de simplitate și eleganță. Faptul că ornamentația e azi destul de ștearsă, mai ales pe coperta din față, denotă că miscelaneul a fost folosit la slujbe vreme îndelungată. Același lucru rezultă și din multele picături de ceară de pe file.

În ceea ce privește manuscrisele de la Sibiu, unul din Osmoglasnice și Strastnicul se află într-un volum cu legătură mai nouă — nr. 19 —, volum care mai cuprinde «slujba luminatului maslu» și liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, incompletă, copiate la 1683 de diacul Lazăr din Brad, iar osmoglasnicul celălalt — nr. 20 — nu are decît o scoartă uzată de piele, desprinsă de cotorul caietelor și fără nici o urmă de ornament.

Hîrtia folosită de copist e grosuță, rezistentă și arată multe filigrane. În colecția Kemeny sînt reproduse unele din ele, cu circulație între anii 1637—1660.

În filele cu fragmentul din slujba cununiei apare, de trei ori, ca singur filigran al textului, monograma GR, exprimînd numele lui Gheorghe Rakoczy, principele Ardealului. Pentru acest filigran Kemeny constată o circulație restrînsă indicînd doar anul 1647¹⁶.

Cerneala manuscriselor e brună. De un brun închis spre negru este cerneala fragmentului de Apocalips apocrif și a filelor-molitve. La titluri și cîteodată și la majuscule s-a scris și cu cerneală și cu culoare roșie.

Frontispiciile Osmoglasnicelor au ca ornament împletituri în culori, în tonuri închise. La Osmoglasnicul din Ighiel din motivul împletiturii se desprind marginal și se înalță două mîini ce țin cîte un crin de o parte și de alta a unei cruci rusești. Același ornament vegetal îndrăgit de copist, crinul, împodobește uneori majusculele de la începutul stihirelor.

13. *Ibidem*, p. 154. Autorul anunță că textele nepsalmice din psalmii utreniei vor fi studiate într-o lucrare viitoare (p. 150, nota 43).

14. I. Coteanu, *Româna literară și problemele ei principale*, București, 1961, p. 5.

15. I. Beju, *Biblioteca mitropolitană*, în «Omăgiu I. P. S. Dr. Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului», Sibiu, 1956, p. 121.

16. J. Kemeny, *Signa interna Chartarum Saeculo XIV, XV, XVI, XVII et XVIII, in Transilvania olim obviarum. Collegit.* Lucrare în manuscris, la Biblioteca de istorie din Cluj, t. I, 201. Acest filigran-monogramă apare de trei ori, printre alte filigrane, și în Strastnicul datat de de copist (1647). Ca filigran unic îl mai arată fragmentul de apocalips apocrif (de două ori) și filele-molitve (o dată). Osmoglasnicul din Ighiel îl are o singură dată. El nu apare de loc în Osmograsnicele din mssele 19 și 20 și nici în codicele 4818.

Popa Mihai utilizează un scris ce imită tiparul, răspîndit îndeosebi în Transilvania de vest în secolul al XVII-lea și cei următor¹⁷. Acest scris «punea la îndemîna preoților (și a stranei, n.n.) un text ușor de citit și, pe cît posibil, cu aspect grafic atrăgător»¹⁸. Așa se face că, deși în scriere continuă (fără spațiu alb între cuvinte), paginile copistului nostru nu lasă nicidecîț impresia de încărcare, căci rîndurile sînt spațiat aliniat, iar slovele sînt mari — între 4—7 mm — și nu-s înghesuite. Mai mărunt e doar scrisul Apocalipsului apocrif. Majusculele au între 12—18 mm.

De regulă, paginile au 18 rînduri. Primul caiet al Osmoglasnicului din Ighiel are numai 16 rînduri pe pagină; 16 rînduri au fragmentul de Apocalips și filele-molitve. Rîndurile sînt așternute pe linii oarbe trasate ușor pe hîrtie, destul de vizibile uneori.

Lungimea rîndurilor variază între 9,50—11 cm.

Două verticale oarbe asigură linia dreaptă a începutului de rînd. Finalul egal al rîndurilor, deși dorit și căutat, e aproximativ. Copistul termină totdeauna rîndul în vocală, conform regulii din vechiul scris¹⁹.

Metatezele, adoptate de paleochirilica românească «sub influența paleografiei slave»²⁰, sînt aproape peste tot păstrate: brăbat, vrătos, nedesprățită, tlăhariul, vrăsară, prățile, mrăturisească etc., (pentru ultimul cuvînt existînd și varianta mărturisească).

Filele nu sînt numerotate. Au fost signate doar începutul și sfîrșitul caietelor, dar nici acestea cu regularitate. Caietele au cîte 8 file. Reclama²¹ nu-i folosită.

Circulația miscelaneului din Ighiel

La 3 iunie 1672 miscelaneul e cumpărat, fără a se spune de la cine și de unde, de Nistor Magda din Brutona (azi Brotuna, Vața-Criș, la circa 20 km vest de Brad) și donat lui popa Mihăil din București (la 10 km est de Brad): «...Eu Nistor Magda din Brutona am cumpărat acestu anghilest²² românesc și l-am dat lui popa Mihăil din București în pomana mea și a frății mele, aminu» (f. 109v). Deși donația se referă numai la anghilest, presupunem că manuscrisele din miscelaneu erau deja constituite ca grup și le atribuim aceeași circulație.

Scrisul care consemnează donația făcută de Nistor Magda este de o caligrafie îngrijită și sigură.

Curînd miscelaneul trece de la popa Mihăil în posesia popii Ion «dipoița» (f. 109v; «diîmpoița» f. 120v) = Ampoița, la circa 15 km de Alba Iulia, spre Zlatna. Dar nici aici nu rămîne mult căci la 1684, de Ziua Crucii, îl cumpără de la popa Ion diacul «ot silo Ighiu Ion» («din satul Ighiu, Ion» — f. 109v; 120v—121r), «diriptu 2 florinți», în zilele lui «Apafi Miha» <iu> (f. 109v). O însemnare de pe fila 149v, de data aceasta fără a se menționa numele cumpărătorului, arată o nouă mișcare în circulația miscelaneului, în anul 1692. Să fie aceasta cumpărarea, incomplet notată, de către cineva din Ighiel? Foarte probabil.

17. G. Ștrempel, *Copiști de manuscrise românești pînă la 1800*, vol. I, București, 1959, p. XI. 18. *Ibidem*.

19. D. P. Bogdan, *Din paleografia slavo-română*, în «Documente privind istoria României», Introducere, vol. I, ed. Acad. R. S. România, București, 1956, p. 137.

20. Emil Vîrtosu, *Din paleografia chirilică românească*, în «Documente privind istoria României», vol. cit. supra., p. 288.

21. Cuvîntul așezat dedesubtul unei pagini, cu care începe pagina următoare, G. Ștrempel, *op. cit.*, p. XVI. 22. *Octoih, osmoglasnic*.

Legătura dintre atâtea nume de localități : Brutona, București, Ampoita, Ighiu, Ighiel, prilejuită de acest miscelaneu, cu distanța apreciabilă dintre ele, atestă o vie cerință de slovă bisericească în românește pentru epoca respectivă.

Alte însemnări deosebite pe margini de file nu întîlnim în miscelaneu, doar pomenirea ploilor îndelungate din 1771, cu scumpetea pe care au provocat-o²³.

Am văzut că primele localități pomenite în miscelaneu sînt Brutona și București, amîndouă în apropiere de orașul Brad. Fără a intra în amănunte, remarcăm că și celelalte manuscrise ale popii Mihai sînt legate toate de așezări din aceeași zonă. Astfel, pe Osmoglasnicul din ms. 19 își scria numele, în 1676, diacul «Lazăr ot Hălmagiul» (f. 96v), poate una și aceeași persoană cu diacul Lazăr din Brad, care copia la 1683 maslul și liturghia mai sus amintite (Hălmagiu este la 30—35 km nord-vest de Brad). În manuscrisul 20 nu întîlnim nici un nume de localitate, dar el provine din aceeași regiune, anume din Săliște-Băița, la circa 20 km sud de Brad. În sfîrșit, ms. 4818 se afla la anul 1721 în localitatea «Giuncu» (Juncu, azi Dumbrava de Sus și Dumbrava de Jos), la circa 20 km nord de Brad, conform însemnării de pe fila 139v²⁴.

Toate aceste date duc la concluzia că undeva în această zonă, al cărei centru este azi orașul Brad, a fost punctul de copiere a tuturor acestor manuscrise sau că, în tot cazul, copistul amintit a avut legături deosebite cu această zonă.

Deocamdată: o prea sumară biografie

În toate aceste manuscrise cea mai dezvoltată însemnare referitoare la popa Mihai este pomenita lui semnătură de la sfîrșitul strastnicului. O reproducem acum în întregime : «*НЕПНТА ПЕРШ ПОП МИХАЮ ТУВЛА НОВ ЛѢ ЯХМЗ*» — (vezi facs. nr. 3). Așadar «Am încercat pana, popa Mihai ... noiembrie, leatul 1647». Dar ce ne spune partea *ТУВЛА* din semnătură ?

Citirea ei primă : «aici vlah» (român) nu se leagă satisfăcător de prima parte. Dar dacă *a* este citit și după semnul *h* suprascris obținem Vlaha (localitate), ceea ce duce la citirea «aici Vlaha», «aici în Vlaha», prin asimilare, <вб> влѧх <д>. În acest fel, însemnarea popii Mihai devine foarte cursivă : «am încercat pana popa Mihai, aici în Vlaha, noiembrie, leatul 1647»²⁵.

Vlaha este sat aparținător de Săvădisla, la aproximativ 20 km sud de Cluj. Ne depărtăm deci destul de mult de zona de circulație a acestor manuscrise, dar această situație e ușor de înțeles dacă avem în vedere faptul că vechii copişti se deplasau din loc în loc pînă departe spre a executa comenzi de copiere²⁶. Cazul lui Vasile Sturdze Moldoveanul, în cumpăna veacurilor al XVII-lea și al XVIII-lea, este ilustrativ în această privință²⁷.

23. «Să se știe, când au fost anul Domnului 1771 s-au început ploi din Duminica tuturor sfinților și au tot plouat pînă la Adormirea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu și dintr-aceasta s-au pornit scumpete și lipsă foarte mare într-atîta cît au ajuns cucuruzul ferdela în 3 măriiș pe la săptămîna cea mare a postului. 1772» (f. 24r).

24. Reprodușă de Al. Mareș, *op. cit.*, p. 591, o preluăm : «Cîndu s-au tocmitu popa Moisiu la Giuncu. S-au tocmit în postul [ma]re și au fostu atunci popit n-ace[la] anu de la vlădica Vichentie, arhipiscopul Arad[u]lui și au fostu împărat Caroli la [De]va (?) și am fostu la vîrsta de 20 și 5 de ani. Scris Moisi vu let 1721».

25. Pentru descifrarea semnăturii popii, Mihai, am apelat la concursul D-lui Prof. Univ. Pandele Olteanu. 26. G. Ștrempel, *op. cit.*, p. 97—98. 27. *Ibidem*.

ВЪЗВѢВЪНЪНЪВЪ

СТРЫ, ГЛА. Я: ~
 ВЕТЕРНІА НАШАМЪ

ОСАРАНОАСТРЪРЪ
 ГЪТЮНАПРІНМА
 ШЕСФНТЕДМНЕ. ШИ
 ДЪНОАΩ, ЕРТАРЕГРЕ
 ШАЛБЛОРА. КЪТЪ

ИСТАБЕН
 ВЪЗУКЪ

1. Miscelaneul din Ighiel : f. 10r.
 — Începutul Osmoglasnicului —

ДѢМНЕ ДѢМНЕ КАТѢДИ
ЧЕРЮШН ВЕСИ, ШИСО
КОТѢЩЕ ВѢАТА, ТѢА
ТАХ СЪДѢ ДЕРѢПТА ДО
АНЕ: ~

СЛАВѢЦІЕ ХРѢТОАСЕ
ДѢМНЕ. ЛАХ ДА ПЛЫ, БУ
КОРІАМЪ ТЕНИТИ ЛОРЬ.
ТЕА ТАХ ПРОПОВЕДѢИ
ПРОЦАХ НА НЕДЕСПРЬ
ЦИТѢ: ~ СЪСТѢН РЪДІ
ЛО КОХ ДИ ПѢИ, СЪСИ
ДѢПОПА: ~

ПѢТѢРННИТЕ ДѢМНѢ ДѢ
ПНЪЗЪХ. ТѢ БРѢБАТЬ
ШИ МѢАРЕАИ ФЪІХЪ,
ШИ ЕНАИ АЛЕ ПРЕРЪНАХ
КЪ СЪТОРІЕН, ШИ ПРЕ

СЛ҃ВѢ ФІ́ЄЦІ́Є: — І́ННѢ. —
І́СѢ І́ ФІ́ ПСЕ РѢ ПРѢТІ́Є
ЦѢ ДѢ І́ ГѢ ТО РІ́ И НЕ ДѢ РЕ
ЦИ. І́С ФѢ Ѡ СѢ М ДѢ И СПРЕ
РѢ СТИ ГИ РЕ. КИ НѢ И ФѢ
І́СѢ ТО РЮ ЛЬ ПРѢ І́С РѢ ЧЕ. ВѢ
БѢ МѢ В ДѢ МѢ ЛЬ, НѢ КѢ ФІ́
РѢ ТРѢ ПѢ ЛѢ И. ПРѢ М ТРѢ
МѢ НЕ С ТѢ Р ТѢ Х И. І́ ЦЕ РѢ
С І́С СЛ҃ВѢ ДѢ М НЕ ФІ́ЄЦІ́Є: —

Є́ Ѡ ЛІ́Є, ВІ́. ТРѢ. Н І́ СѢ ПѢ
НИ С И, Ш И Є С ДѢ СЛ҃В НЫ И,

Ш И Ѡ ПѢ Х. —

Н І́ С ПИ ТѢ П РѢ ПѢ М І́ Х РѢ Ю
П К В ЛѢ, МѢ ЛЬ. ДѢ Х М В

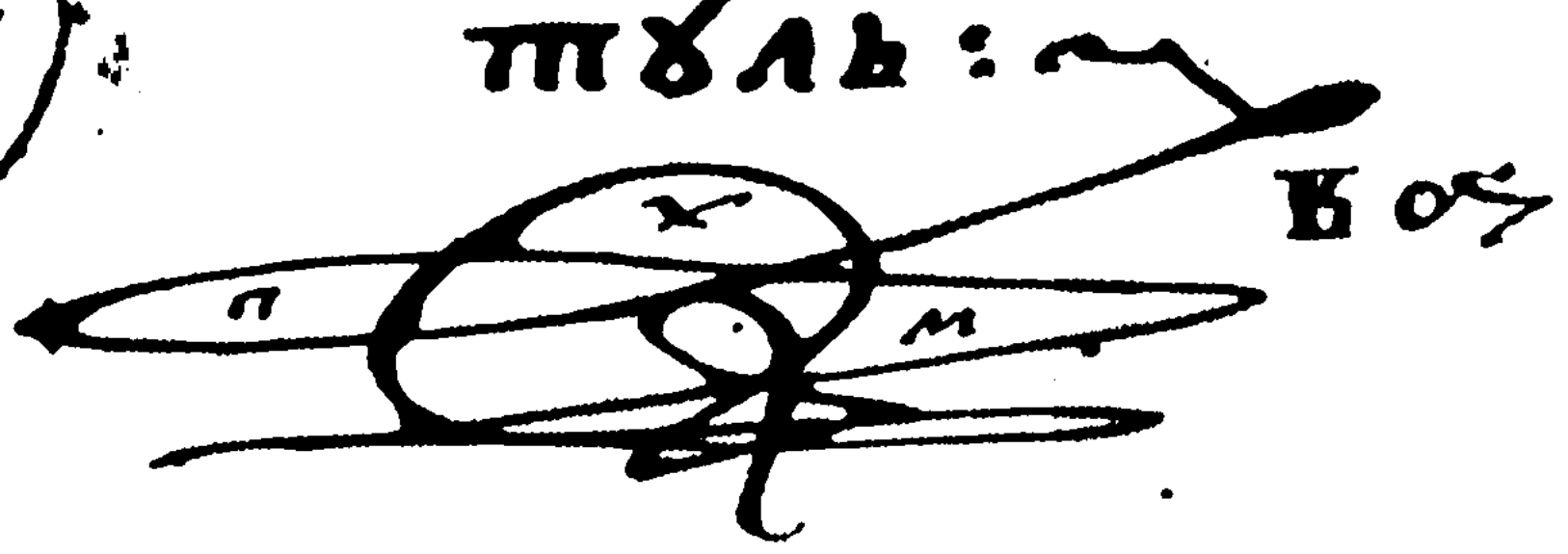

3. Ms. 19, Sibiu. Sirastnic : ultima pagină cu
semnătura popii Mihai

ПѢЦАНЪНЫА. НРІБЫ
 МѢКЫА. ПАСЕРНЛЕУЕ
 РЮХН, ШИПЕЩІНМЪРІЕН.
 БРѢДОДАЩАСТЪСЪ
 МОРСКЫА. ЧЕАЧЕТРЕКЪ
 ІСЪРЪРНАЕМЪРЪЕН. ГИ
 ТЪНАШЪІАКОТЮНОИМА
 ТВОЕПОВЪСЕНЗЕМЛИ:
 ДѢНЕДѢНЪСЪУЛЬНО
 СТЪ.
 КЪТЪЕМНИАНЪ
 МЕЛЕТЪ.
 ПРЕПРЕ
 ТЪ,
 ПЪМЪНЪ
 ТЪЛЪ:
 БОУ

СЛО

4. Ms. 4818, f. 18v : sfirșitul Catismei slavo-ro-
 mâne. În semnul de final se văd inițialele H. P. M.
 (P și M = popa Mihai)

Disponem aşadar de o biografie cu totul redusă, cel puțin deocamdată²⁸. Poate vreun manuscris nou descoperit sau nou identificat de-al lui, mai bogat în însemnări, sau alte documente vor aduce cândva mai multă lumină în privința datelor biografice pentru acest preot-copist.

Repere și situații. Nonfidelitate

Îndată după sinodul de la Aiud din anul 1564, când sciziunea religioasă dintre sași și maghiari (luterani și calvini) devenea declarată oficial în Transilvania, calvinii s-au angajat într-o intensă presiune de calvinizare a românilor²⁹. Îndeosebi anii 1566—1568, marcați de acțiunea episcopului român calvin, creat ad hoc, Gheorghe de Sîngeorz și a principelui Ioan Sigismund Zapolya, sînt ani de violentă ofensivă calvină.

Tocmai în acest timp a fost tipărit Molitvenicul românesc spre care ne întoarce miscelaneul din Ighiel prin slujba cununiei. El a fost tipărit în același volum cu *Tîlcul Evangheliilor*, ca o anexă, fiind, cum zicea Bianu, ca «ascuns» de Coresi³⁰. Nu avem un text întreg al lui. Textul mai complet, de 14 foi, din cele două exemplare păstrate, a fost publicat de N. Hodoș³¹. O copie manuscrisă din jurul anului 1641, executată de diacul Ioan din Pociovești (Bihor), aduce foarte prețioase completări față de ceea ce s-a păstrat din textul tipărit³².

Tipărirea *Tîlcului* și a *Molitvenicului* s-a făcut cu «chelciugul» (cheltuiala) nobilului maghiar Forró Miklós de Háporton (Hopârta, Aiud). Tipărirea nu s-a făcut însă în 1564 (an aproape unanim acceptat), ci, după cum propun cercetările noi, în 1567³³. Noua datare, plasîndu-ne în centrul activității lui Gheorghe de Sîngeorz, leagă mult mai bine o seamă de elemente din contextul istoric respectiv. Totodată, constatîndu-se că hîrtia acestor tipăriri nu-i de proveniență brașoveană, ci e hîrtie de Cluj³⁴, se apreciază că nici tipărirea ca atare nu s-a făcut la Brașov, cum se admitea îndeobște, «ci undeva în apropierea sediului episcopului român calvin Gheorghe de Sîngeorz, la Teiuș sau la Alba Iulia»³⁵, «la Teiuș ori în altă localitate din Transilvania»³⁶.

28. *Ibidem*.

29. Șt. Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a Românilor din Transilvania și Ungaria*, vol. I (pînă la 1698), ed. II-a, Sibiu, 1935, p. 80 ș. u. ; *Istoria Bisericii Române*, vol. I, București, 1957, p. 362 ș. u.

30. I. Bianu, *Despre introducerea limbii românești în Biserica Românilor*, Acad. Rom., Discursuri de recepție, XXVI, București, 1904, p. 11.

31. *Un fragment din Molitvenicul diaconului Coresi (1564)*, în *Prinos lui D. A. Sturdza*, București, 1903, p. 249—276.

32. Vl. Drimba, *O copie din secolul al XVII-lea a «Tîlcului evangheliilor» și «Molitvenicului» diaconului Coresi*, în «Studii și cercetări de istorie literară și folclor», IV, 1955, p. 535—571.

33. Ferenc Hervay, *L'imprimerie cyrillique de Transylvanie au XVII-e siècle*, în «Magyar Könyvszemle», Budapesta, 1965, nr. 3 ; P. Binder și A. Huttman, *Cu privire la datarea și geneza Cazaniei I, tipărită de diaconul Coresi*, în «Limba română», 1967, nr. 2, p. 117 ; Al. Mares, *Cînd și unde s-au tipărit Tîlcul Evangheliilor și Molitvenicul românesc ?* în «Limba română», 1967, nr. 2, p. 126.

34. P. Binder și A. Huttman, *op. cit.*, supra, p. 112 ș. u., cu trimiterile din notă ; Al. Mares, *op. cit.*, supra, 121 ș. u., text și note.

35. P. Binder și A. Huttman, *op. cit.*, p. 117.

36. Al. Mares, *op. cit.*, supra, p. 129.

Adăugăm la aceste rectificări că nici părerea larg acceptată, «de peste un secol de veac în știința culturii românești»³⁷, că *Tilcul Evangheliilor* ar fi o traducere a cărții lui Petru Melius Juhász, *Válogatott predikációk a própheták és apostolok irásából* (*Predici alese din scripturile profeților și apostolilor*), tipărită la Debrecin în 1563, nu rezistă unei cercetări concrete³⁸.

Molitvenicul, însă, stă în mod cert³⁹ aproape de *Agenda az szentegyházy Chelekedetec, mellyeket követnek közensegeskeppen a keresztveni Ministerek es Lelkipásztoroc* (*Agenda sau actele bisericesti pe care le săvîrșesc de obicei miniștrii și păstorii sufletești creștini*), scoasă în două ediții, 1551 și 1559, de pastorul din Cluj, Heltai Gáspár, scriitor și proprietar de tipografie⁴⁰.

Amîndouă aceste tipăriri coresiene au fost și sînt foarte discutate. Se pare că «atît Cazania cît și Molitvelnicul din 1564 sînt opera unui preot român care cunoștea de aproape viața poporului nostru și era la curent cu toate publicațiile reformate ungurești. Opera lui nu este traducerea cîte unei singure cărți ungurești, ci prelucrarea și compilarea mai multor cărți ungurești de același fel (predici și agende), la care s-au adăos și completări proprii din partea compilerului român. Cu atît mai mult trebuia să se întîmple aceasta, cu cît nici agendele (cărțile rituale) reformate ungurești nu ajunseseră încă la o formă unică. Aceasta este cauza că Molitvelnicul românesc nu se poate identifica cu un singur molitvelnic unguresc, deși prezintă atîtea asemănări cu ediția din 1559 (Cluj) a *Agendei* lui Heltai Gaspar»⁴¹.

Cel mai adesea ca traducător (compiler) este socotit chiar Gheorghe de Sîngeorz⁴², poate în colaborare cu Forre Miklos, care știa românește.

Din formele unor cuvinte ca «pîinea», «mănînci» etc., care pe atunci nu se pronunțau așa nicăieri în Ardeal, rezultă că înainte de tipărire textul a fost revizuit de Coresi⁴³.

Pagina de titlu arată că Molitvenicul coresian cuprindea: polojenie; molitvele; botezul; cununia; cuminecătura; tipicul «leturghieei»; vecernia; slujba de dimi-

37. P. Olteanu, *Presupusul original unguresc al Cazaniei I din 1564 a diaconului Coresi și corectarea unei erori*, în «Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani», Edit. Acad., București, 1965, p. 649.

38. Idem, *Les originaux slavo-russes des plus anciennes collections d'homélies roumaines*, în «Romanoslavica», IX, 1963, p. 166; Idem, *Presupusul original...*, p. 648: «Este vorba de două cărți cu totul diferite atît prin conținut cît și prin ideologie, spirit, stil. Nici vorba de vreo identitate de text, nici de «adaptarea» cărții românești după cea ungurească. Între aceste două cărți nu există nici o interdependentă».

39. Dr. E. Dăianu, *Un molitvenic calvinesc pentru Români*, în «Răvașul», Cluj, 1908, nr. 5—6, p. 168—181. 40. *Ibidem*, p. 172.

41. N. Sulică, *O nouă publicație românească din secolul al XVI-lea: Liturghierul diaconului Coresi tipărit la Brașov, în 1570*, Tg. Mureș, 1927, p. 4—5, la Pr. Dr. Spiridon Cîndea, *Primul liturghier românesc tipărit*, în «Mitropolia Ardealului», II (1957), nr. 9—10, p. 726—727. Din acest punct de vedere E. Dăianu crede că nepotrivirile provin din faptul că Molitvenicul ar avea la bază ediția din 1551 a *Agendei*, din care nu s-a păstrat nici un exemplar, nu cea din 1559, mai bogată, cu care se face confruntarea (*op. cit.*, p. 172, 173).

42. N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIII-e siècle*, București, 1921, p. 21; Al. Piru, *Literatura română veche*, ed. II-a, București, 1962, p. 61; Vl. Drimba, *op. cit.*, p. 538; At. Popa, *Originalul cîntecelor din Molitvenicul tipărit de Coresi în 1564*, în «Limba română», 1966, nr. 3, p. 266 etc.

43. N. Hodoș, *op. cit.*, p. 245.

neață ; cîntecele «den psalomi» și din evanghelie ; petrecătura morților ⁴⁴. Din acest cuprins s-a păstrat și a fost publicat de N. Hodoș : polojenia, trei molitve, botezul, cununia și o parte din cuminecarea «betegilor», iar copia lui Ioan din Pocioveliște aduce în plus : molitvele 4—9, cuminecătura, «leturghiia», vecernia, slujba de dimineață (utrenia) și 4 cîntece creștinești ⁴⁵. Restul textelor nu le are nici această copie. Ea nu are nici botezul și nici cununia, absența acestora explicîndu-se, după părerea lui Vl. Drimba, prin copierea «după un exemplar defectuos» ⁴⁶.

Cu acestea considerăm fixate reperele strict necesare privitoare la Molitvenic : condiții de apariție, timpul și locul tipăririi, relația cu Agenda lui Heltai Gaspar, indicarea a ceea ce s-a păstrat din textul tipărit și a conținutului adus de copia fidelă din Pocioveliște ⁴⁷.

Ne rămîne acum să arătăm atitudinea de nonfidelitate pe care o prezintă slujba cununiei din miscelaneul din Ighiel față de cea din textul tipărit de Coresi. O nonfidelitate ce se datorează unei vii motivări dogmatic-cultice. Căci nonfidelitatea aceasta e în fond reacție ortodoxă față de slujba tipărită a cununiei, intens calvinizantă ; este o anume scuturare și purificare a ei de calvinism, și chiar dacă nu-i o purificare totală, e o sensibilă redresare spre ortodoxie, o replasare a ei în atmosfera și lumina de cununie ortodoxă.

Procesul acesta este similar și izvorît din aceleași intenții cu procesul din care, în condiția aceleiași confruntări dintre ortodoxie și calvinism, în mediul slav ucraineano-carpatic (inclusiv Maramureșul de sud și sud-vest) ⁴⁸, a rezultat în final *Postilla de Neagovo*. Se știe azi că deși «*Postilla de Neagovo* se consideră ca o operă originală cu care începe în secolul al XVI-lea literatura ucraineano-carpatică în limba națională» ⁴⁹, ea reprezintă de fapt punctul de încheiere a eliminării elementelor calvine dintr-un text inițial eterodox (calvinizant) ⁵⁰.

În acest fel, implicațiile pe care le comportă procesul de nonfidelitate arătată de slujba cununiei miscelaneului din Ighiel față de textul coresian sînt de imediată evidență. Deosebirea de care vorbim, «polemică tacită» cum a fost numită situația aceasta ⁵¹, este cu atît mai vrednică de reținut cu cît *studiile legate de Coresi au subliniat mereu fidelitatea copiilor ulterioare, manuscrise, față de textele tipărite*. «O parte din cărțile lui Coresi au circulat în secolele al XVI-lea și al XVII-lea în copii manuscrise. Acesta este cazul *Întrebării creștinești*, al *Tetraevanghelului* și al *Tilcului Evangheliilor*. Copiile manuscrise efectuate după aceste tipărituri sînt, în general, fidele versiunilor, aducînd modificări doar sub raportul fonetismului, mai rar al textului» ⁵². «Circulația textelor coresiene se poate deduce și din copiile ulterioare care le-au urmat cu fidelitate» ⁵³.

44. Cităm după exemplarul C R V 285/13 de la Bibl. Fil. Cluj a Acaemiei R. S. R.

45. V. Drimba, *op. cit.*, p. 545. 46. *Ibidem*. 47. *Ibidem*.

48. P. Olteanu, *Presupusul original...*, p. 649—650 ; Idem, «*Postilla de Neagovo*» în lumina «*Cazaniei I*» a diaconului Coresi (cca. 1564), în «*Romanoslavica*», 13, 1966, p. 126.

49. Idem, *Presupusul original...*, p. 649. 50. Idem, «*Postilla de Neagovo...*», p. 109.

51. *Ibidem*, p. 112.

52. Al. Mareș, *Liturghierul lui Coresi*, București, 1969, p. 42—43.

53. Florica Dimitrescu, *Tetraevanghelul lui Coresi 1560—1561 comparat cu Tetraevanghelul lui Radu de la Măcinești, 1574*, București, 1963, p. 19. Copia din Pocioveliște impune același termen fidelitate. «Că textele inedite păstrate în copie prezintă toată garanția autenticității, o dovedește fidelitatea cu care este copiat tot restul tipăririi coresiene. Copistul introduce

Nu știm dacă modificarea în discuție a făcut-o popa Mihai însuși. Știm numai că el o copiază așa în jurul anului 1647, deci într-o epocă de reintensificare a acțiunii calvine din Transilvania.

E de ajuns să amintim că în 1641 principele Gheorghe Rakoczy I reînființa «un episcopat românesc calvin pentru comitatul Bihorului», în comuna Burda, numindu-l acolo ca superintendent pe preotul Avram, trecut la calvinism⁵⁴; că sîntem foarte aproape de intrigile și asupririle îndurate de sfîntul ierarh ortodox Ilie Iorest: în sfîrșit, că sîntem în plină presiune pentru impunerea «catehismului» calvinesc, spre a ne da seama de atmosfera în care copiază popa Mihai. Sîntem în Transilvania aceluși timp de confruntare și apărare care-l face pe mitropolitul Varlaam al Moldovei să vină în ajutorul sufletesc al românilor ardeleni prin tipăriturile *Șiapte Taine a Besearecij* (1644) și *Răspuns împotriva catihismului calvinesc* (1645), adresat direct, într-un impunător solidarism românesc și ortodox «creștinilor din Ardeal cu noi de un neam, rumâni, pe care cei din afară de pravoslavie au nădăjduit să vă sparie cu mărturiile Scripturii Sfinte».

Diferențele

Înainte de prezentarea diferențelor dintre cele două slujbe ale cununiei, reamintim că aceea din fragmentul din Ighiel ocupă filele 1r—9v, iar cea din Molitvenicul tipărit, filele 233r—238r⁵⁵. Facem această precizare fiindcă ea ajută la orientarea imediată a cititorului în legătură cu plasarea unor acte de cult în cadrul slujbei, într-un text sau altul. Pentru că, așa cum vom vedea îndată, acest fapt semnifică atitudini cu totul diferite din partea textelor față de unul și același act de slujbă, fiecare din texte avînd intenția, spusă sau nu, de a micșora ca însemnătate, împingînd în planul secundar al ceremoniei, ceea ce celălalt pune în primul ei plan. Ne referim în concret la jurămînt și la încununarea mirilor.

Nu știm ce va fi cuprins partea pierdută din începutul slujbei cununiei din miscelaneu (două file)⁵⁶. În cazul unei copii fidele ar fi fost limpede, după paralela cu Molitvenicul, că ea cuprindea jurămîntul mirelui și al miresei: «eu, ime recu, juru-mă astăzi înaintea lu Dumnezeu celui viu și înaintea beseareciei sfîntă a lui...» (jurămîntul mirelui, f. 233v) și: «eu, ime recu, astăzi mă jur înaintea lu Dumnezeu celui viu și înaintea cestor oameni buni...» (jurămîntul miresei, f. 234r). Dar în copia popii Mihai abia pe fila 8r, spre sfîrșitul slujbei, întîlnim indicația cu privire la jurămînt: «poate le da cina Domnului, mainte giurămînt». Or, indicarea lui spre final n-ar mai fi avut nici un rost dacă jurămîntul ar fi fost desfășurat în partea pierdută din începutul slujbei. Indicația aceasta nu se află nici la locul corespunzător și nici în altă parte din Molitvenic, unde jurămîntul e desfășurat integral (cu pregătire cu tot pe mai bine de două pagini, f. 233r—234r), căci în concepția calvină nunta nu e Taină ca în Ortodoxie, ci o ceremonie în care jurămîntul este

doar unele modificări în grafie și adaptează unele fonetisme, cuvinte și forme gramaticale coresiene la specificul graiului din regiunea de unde era el originar» (Vl. Drimba, *op. cit.*, p. 548). 54. Vl. Drimba, *op. cit.*, p. 544; St. Meteș, *op. cit.*, p. 251.

55. În unele referiri viitoare vom nota Molitvenicul cu inițiala *M* iar fragmentul din miscelaneu cu *F*.

56. Din primul caiet s-au pierdut 2 file, corespunzătoare filelor 5 și 6. În al doilea caiet corespondenta filei 9 a fost tăiată de copist. El a crezut probabil că slujba i-ar putea intra pînă pe actuala filă 8v, dar neîncăpîndu-i, a fost nevoit să adauge fila 9, iar pentru ca fila corespunzătoare ei să nu rămînă albă, între actualele file 6 și 7, a tăiat-o.

actul de bază, ideea sa de susținere și motivul psihologic central, pentru miri și pentru asistență⁵⁷.

Așadar, conținutul filelor lipsă din fragment nu poate fi legat de spațiul corespunzător tipărit, adică de jurământ. El nu se aliniază nici cu cele două cununii-manuscrite ale popii Ursu din Cotiglet, de aceeași bază coresiană și cu completări ortodoxe, în genul celei a popii Mihai⁵⁸. Acestea se deschid de-a dreptul cu încununarea mirilor și se pun îndată apoi în pas cu textul coresian al jurământului, deși formula «eu, ime recu», este evitată. Fiind însă întregi, ele nu mai presupun nimic înainte de încununarea mirilor. Or, în paralelă cu tipicul lor, ar rezulta că cele două file lipsă din slujba cununiei popii Mihai nici n-au mai avut de fapt conținut de cununie, decît cel mult o frază două (care nu necesitau spațiul a două file), dar această concluzie pare puțin plauzibilă (Să presupunem atunci că filele lipsă au putut avea ceva din slujba logodnei sau poate psalmul 127 prezent și în rînduiala pe care va tipări-o în Molitvenicul de la 1689 popa Ioan Zoba din Vinț? Desigur, nu ne putem angaja nici pe linia acestor gînduri. Constatăm numai că filele lipsă nu se încopciază nici de spațiul corespunzător din textul tipărit, nici de copiile popii Ursu)⁵⁹.

57. În legătură cu jurământul notăm : «Căsătoria cu jurământ era folosită și de catolici, provenind din neadmiterea divorțului. De la catolici a trecut la călvini» (*Istoria Bisericii Române*, vol. II, București, 1958, p. 89). Rituale (molitvelnicul catolic) prezintă astfel jurământul, pentru Ungaria : «postremo pro more in hac patria usitato dextris ipsorum super sanctis reliquiis collocatis, faciat Sacerdos eos singillatim iurare» (*Rituale Strigoniense seu formula agendorum...*, etc., Budae, 1859, p. 230. În referirile următoare îl vom indica prin R, citînd totdeauna această ediție. Menționăm numai că și ediția din 1907 are același tipic). Deosebirea între Molitvenicul din 1467 și tipicul catolic constă în faptul că în M jurământul e unificat cu declarația de liberă alegere și credincioșie pînă la moarte pe care mirii și-o fac reciproc, cu mîinile drepte împreunate, conform indicației : «apoi zică popa : prendeți-vă mîinile dereapte unul altuia...» (M, 233v), totul fiind plasat la începutul ceremoniei (M, 233v—234v), în timp ce la catolici declarația aceasta și jurământul sînt două momente aparte ; prima e plasată după punerea inelelor, cam la mijlocul slujbei, și aci mirii avînd mîinile drepte împreunate în timpul declarației : «Parochus iubet Sponsam dextras jungere» (R, p. 225), iar jurământul e plasat în finalul ceremoniei (R, p. 230).

58. Biblioteca Academiei R. S. R., msse rom., nr. 4641, copiat în anul 1676, f. 175v—183r ; și nr. 4151, ante 1695, f. 300v—307v.

59. Iată începutul celor două cununii ale popii Ursu : «Pue de-a dreapta bărbatul și de-a stînga muiaria, stînd pre haină și-i încingă cu un briu și aprinză cumătrul luminile și le pue în cap cununile și cîndu le va pune zică așa : Cunună de pietri curate pus-ai în capul lor, viață cerut-au de la tine și datu-le-ai lungi zile în veac de veac. Veselit-ai pre ei cu bucuria fiatei tale, Doamne» (ms. 4641, f. 175v). «Să stia bărbatul de-a dirapta și muiaria de-a stînga pre o haină. Și aprinză cumătrul luminile și le pue în cap cununile și cîndu le va pune să zică așa popa cătră cumătru : «cununile finilor tăi lăudate să fie la împărăția ceriului, amin» (ms. 4151, f. 300v).

După cum vedem, popa din Cotiglet acceptă un compromis neașteptat, adică nu renunță la solemnitatea în sine a încununării mirilor, dar actul ca atare e diminuat în prestanța lui, nefiind îndeplinit de preotul slujitor ci de «cumătru». Relevăm, însă, în cununii lui prezența luminărilor, simbol și element ortodox de atmosferă, vizat de asemenea de propaganda calvină antiortodoxă (vezi polojenia Molitvenicului coresian).

Dar iată momentul încununării și în Molitvenicul popii Ioan Zoba din Vinț : «După aceeaia să ia Preotul cununile dipre Sfînta masă și făcînd sămnul crucei cunună întăiu pre Bărbat, grăind : «Cu slavă și cu cinste cununași pre el și ai pus pre capul lui cunună de pietri scumpe». Și pre muiare cununînd, grăiaște așijderea. După acia să dea Muiarea mîna driaptă în driapta Bărbatului și să-i blagoslovească pre amîndoi, grăind Molitva aceasta : «Doamne Dumnedzăul nostru, cela ce cu slavă și cu cinste cununași mucenicii tăi, tu și acuma cunună pre robii tăi aceștia, ime recu, cu cununa slavei și a cinstei, cu cununa păcii, cu cununa veseliei, întru slava Tatălui și a Fiului și a Duhului Sfînt» (f. 32r).

Cu primul său cuvînt fragmentul din Ighiel ni-i arată pe miri încununăți cu sfintele cununi nupțiale, ei rămînînd apoi așa tot timpul slujbei: «Pus-ai, Doamne, pre capetele lor cununi de viață din piatră cinstită și viață cerutu-ș-au și dat-ai lor». Din nefericire textul păstrat nu cuprinde și actul însuși al încununării, care este, după credința și slujba ortodoxă, momentul dogmatic și cultic de realizare a Tainei, prin rostirea de către preot a cuvintelor: «cunună-se robul lui Dumnezeu...», «cunună-se roaba lui Dumnezeu...», pentru a ști dacă și cum s-a depărtat și popa Mihai de la această rînduială. Considerăm însă că, în psihologia și condițiile vremii, încununarea în sine, prin caracterul ei solemn, exprima și realiza în fața și în conștiința credincioșilor români cîmpul dogmatic al Tainei, chiar și dacă altele erau cuvintele de încununare. Căci ei erau crescuți de veacuri în acest cîmp dogmatic de care vorbim, realizat și exprimat prin încununare. Precizăm că încununarea mirilor — act pe care nu-l aveau nici catolicii, nici luterano-calvinii — s-a păstrat numai în rînduiala ortodoxă a Nunții, fiind în uz din străvechimea Bisericii⁶⁰.

Cum la început Molitvenicul calvinizant din 1567 nu vorbește nimic de încununare, toată ceremonia ce decurge acolo nu mai este propriu-zis cununie. Abia în final, înainte de ultima rugăciune scurtă de binecuvîntare, textul tipărit prescrie: «Acicea popa să⁶¹ va vrea poate cununile pune pre capetele lor» (M. 238r), ceea ce înseamnă că slujba din tipăritură pierde caracterul permanent de solemnitate pe care îl are slujba din copia popii Mihai, în cadrul căreia, oricît de modeste și simple ar fi fost cununile de nuntă, mirele este, în sens duhovnicesc, tot timpul mire-împărat și mireasa mireasă-împărăteasă: «cununi de viață din piatră cinstită». De altfel, chiar și în final Molitvenicul vorbește de încununare ca despre un act facultativ: «popa să va vrea», ca o concesie, căci tot acolo, după ce mai prescrie «și cu cel brîu să încingă și să cînte...», se precizează «pînă vor mai bine înțeleage creștinii» (M. 238r). Cele prescrise erau așadar păstrate sub semnul unui provizoriu «pînă», în speranța că de fapt vor fi părăsite în cele din urmă.

Aceste atitudini opuse, prin care, așa cum anticipam, fiecare din texte pune în finalul slujbei (cu transparentă intenție de scădere a sarcinii dogmatice și psihologice a actului respectiv) ceea ce celălalt text pune la început, cu valoare defini-torie pentru întreaga slujbă, sînt cu totul vrednice de reținut, ele relevînd într-adevăr două concepții opuse despre Nuntă.

Imaginată pe viu, cununia din fragment dobîndea față de cea din Molitvenic o prestanță și o atmosferă deosebită, sărbătorească, prin încununarea mirilor din începutul slujbei, încît am zice că, dacă ar fi fost decalvinizată, chiar și numai prin aceasta, față de cea din Molitvenic, ar fi fost deja sensibil adusă spre slujba cununiei ortodoxe. Căci avem mereu în vedere sensul interior al cununiei pe care îl arată și pe care îl susține cadrul exterior modificat, prin încununarea solemnă a mirilor cu cununile nupțiale. Se știe că în Ortodoxie obiectul de cult concentrează în el mari semnificații dogmatice. De aceea Ortodoxia n-a ocolit ci a avut totdeauna în considerație obiectul material cultic (în cazul nostru cununile de la Taina Nunții).

60. Ioannis Chrysostomi, *In epist. I ad Timoth. c. 2. Homil. 9 P. G.*, t. LXII, 546, la Dr. V. Mitrofanovici, *Prelegeri academice despre Liturgica Bisericii Dreptcredincioase Răsăritene, prelucrate și editate de Dr. T. Târnavschi*, 1909, p. 764

61. Să = dacă.

Că după fragmentul din Ighiel mirii rămîneau încununăți pînă la terminarea slujbei se vede din aceea că la sfîrșit copia popii Mihai grăiește: «să ia cununile în cruce cu nănașii și să facă sărutare finii cu nunii» (f. 9v).

De deosebirea privitoare la încununarea mirilor se leagă direct faptul că în timp ce în tipăritură apare de două ori indicația: «popa să pue mîinile pre capetele lor» (M. 234v și 237v), în fragmentul din Ighiel n-o întîlnim niciodată. Aici mirii fiind tot timpul încununăți, preotul nu-și mai putea pune mîinile pe capetele lor. Din același motiv pe fila 2r copia renunță la indicația din Molitvenic (235v): «îngenuncheți toți și ziceți cu mine Tatăl nostru», trecînd direct la: «Frați dragi, sînteți în căsătorie împreunăți...».

O altă intervenție a popii Mihai în versiunea tipărită e una de eliminare.

La un moment dat, în tipăritură se află o alocuțiune, o scurtă predică ce începe astfel: «a treia oară ascultați și pedeapsa, varga, biciul carele au Dumnezeu aruncat...». Ea acopere o pagină de text tipărit (236v—237r). În cuprinsul ei, Dumnezeu îi vorbește «mueriei lu Adam, Eva» despre durerile femeii «cînd veri fi grea și tăroasă», apoi bărbatului despre ostilitatea firii față de el și despre destinul său de moarte: «spini și pălămida crească ție și să mînci iarba cîmpilor în sudoarea feaței tale să mînci pîinea ta, pînă cînd te voiu întoarce în pămînt; den el luat ești; că pămînt ești și în pămînt veri merge»⁶².

Din perspectivă ortodoxă eliminarea aceasta este lesne de înțeles. Căci, mai cu seamă prin final, textul eliminat aduce imediat în mintea ascultătorului slujba ortodoxă a înmormîntării: «pămînt ești și în pămînt vei merge, unde toți pămîntenii mergem»⁶³. Asocierea aceasta, iar pentru final chiar suprapunerea cununiei îngropăciune, i-a displăcut fără drept de apel celui ce opera modificările slujbei «coresiene» și nu încearcă s-o îndulcească spre a păstra măcar în parte textul alocuțiunii, ci renunță complet la el.

De altminteri, prin întregul ei conținut alocuțiunea aceasta n-a putut trezi decât un sentiment de distonanță unui credincios obișnuit cu viața cultică ortodoxă. Ea nu se potrivește nicidecît cu bucuria luminoasă a cununiei, de aceea din direcție ortodoxă eliminarea ei apare cît se poate de firească; ea e corectarea voit și evident ortodoxă a situației. Confirmarea acestei interpretări o arată faptul că înlocuirea alocuțiunii s-a făcut cu ceva ce exprimă iarăși foarte clar caracterul voit ortodox al modificărilor la care a fost supusă cununia tipărită.

Alocuțiunea eliminată urmează în tipăritură după apostol. Or, după apostol, un ortodox ar aștepta o evanghelie; după apostol un credincios ortodox s-ar și pregăti să îngenuncheze pentru Evanghelie, — în vreme ce, cu totul neinspirat, textul din *Agendă-Molitvenic* așază în locul evangheliei tocmai nepotrivita alocuțiune amintită. Nepotrivirea se dubla deci în nota ei negativă prin această plasare. Era, oricum, un motiv în plus pentru ca un ortodox să simtă mai intens că s-a stricat un echilibru, o armonie, un curs firesc al slujbei care trebuia restabilit. Căci în slujbele răsăritene cuplul apostol-evanghelie e foarte organic sudat. De aceea cununia

62. Cununiile popii Ursu păstrează alocuțiunea în discuție.

63. Icosul înmormîntării, după peasna a 6-a din canon.

popii Mihai pune în locul alocuțiunii eliminate senina și familiara evanghelie de la Ioan, a nunții din Cana «Galileiului», rînduită de tipicul ortodox la cununie. Textul ei este reprodus cu unele mărunte modificări după Tetraevanghelul lui Coresi din 1560—1561⁶⁴.

Cununia din tipăritură nu are pericopă evanghelică. Prin urmare, ceea ce a suprimat tipicul din (Agendă) — Molitvenic, de pe poziții de simplificare protestantă (și, ca ultimă sursă, chiar catolică, pentru că nici cununia catolică nu prescrie citire din evanghelie), reintroduce, ca un răspuns ortodox, copia popii Mihai, satisfăcînd acel crescendo cultic — apostol-evanghelie — care exprimă, în altă ordine, aceeași cerință de solemn, remarcată la încununarea mirilor. Căci citirea Sfintei Evanghelii este totdeauna un moment solemn în slujbele ortodoxe.

Relevăm acum o altă diferență, legată de înconjurarea rituală, simbol al bucuriei, păstrată în tipăritură prin indicațiile: «popa să va vrea», «pînă vor mai bine înțelege creștinii», în vreme ce în fragmentul din Ighiel ea este parte integrantă din slujbă. Noua diferență la care ne referim constă în faptul că Molitvenicul prevede un singur text menit să fie cîntat sau rostit în timpul înconjurării, anume textul biblic «Doamne, Doamne, caută den ceriu și vezi și socoteaște vinia ta ce-au dentăiu răsădit dereapta Ta, Doamne» (f. 238r), pe cînd fragmentul popii Mihai prevede și troparul «Slavă Ție, Hristoase Doamne, lauda apostolilor și bucuria măcenicilor ceia ce-au propoveduit Troița una nedespărțită» (f. 8v). În expresia ei dogmatică situația aceasta arată pentru Molitvenic poziția calvină de a nu-i cinsti pe sfinți și de a nu primi vechiul tezaur de imne bisericești (evitarea troparului «Slavă Ție, Hristoase...»), cît și, într-o oarecare măsură, principiul protestant sola Biblia, iar pentru fragmentul din Ighiel, o firească încadrare în perspectiva ortodoxă a unei eclezilogii vii, cinstitoare, liniștit tradițională, înfrățitoare. Căci în Ortodoxie Scriptura și Hristos sînt adevăr și viață într-o împlinire comunitară în unitatea credinței și a iubirii, cu apostolii și cu «măcenicii».

În sfîrșit, la încheierea slujbei din tipăritură se precizează: «Apoi popa zică un cîntec cu nărodul depreună den Scriptura Sfîntă» (f. 238 r), în timp ce în fragmentul din Ighiel, după luarea cununilor și după sărutarea finilor cu nunii, se indică simplu «Cstneisoe heruvim» = Ceea ce ești mai cinstită decît heruvimii — și cuvintele «I otpust» (f. 9v).

Acestea arată, încă o dată, cele două direcții opuse spre care sînt orientate textele. «Un cîntec» «den Scriptura Sfîntă» presupun vreun «cîntec creștinesc» de factură calvină, din care existau cîteva chiar în Molitvenic sau, mai larg, vreun alt cîntec ori psalm recent versificat în duh protestant, de frecventă circulație în epocă⁶⁵; în timp ce imnul «Ceea ce ești mai cinstită decît heruvimii» arată, pe de o parte, cinstirea Maicii Domnului în Ortodoxie, iar pe de alta, același atașament față de creația imnografică străveche atestat și de troparul «Slavă Ție, Hristoase Doamne...».

Expunerea comparativă prezentată pînă aici îngăduie să se vadă că slujba din miscelaneu nu este o copie cu mărunte și neînsemnate modificări, ci, cum spuneam la început, ea este o prelucrare în direcție ortodoxă a celei din *Molitvenicul* ofensiv calvinizant de la 1567⁶⁶.

64. În ed. Fl. Dimitrescu, după care facem confruntarea, la p. 139—140.

65. At. Popa, *op. cit.*, p. 257.

66. Vom vedea că însuși M introdusese, față de Agenda Heltai, rezumat: e drept, una din rugăciunile de la cununia ortodoxă (vezi nota 87).

Nu vrem să afirmăm că această prelucrare a adus slujba cununiei din miscelaneu în situația de slujbă ortodoxă curată. Ne întrebăm chiar cum de a trecut acest — amestec de cadru și atmosferă ortodoxă cu rugăciuni-predicute catolic-calvine chiar pe sub pana popii Mihai, pe care toate textele de cult copiate și în mod deosebit textul polemic-apologetic *Spunerea legiei creștinești cu răspuns*, îl arată pe poziții ferm ortodoxe.

Putem însă spune, susținuți de analiza comparativă expusă, că textul astfel redresat este — apreciat după concepția și atmosfera ce i-au fost imprimare prin elementele de diferențiere — prevalent ortodox, cu toată identitatea extinsă de rugăciuni⁶⁷. Căci modificările făcute, mai grăitoare prin adâncime și semnificație decât prin număr și întindere, au fost foarte exact orientate spre cadrul de susținere a atmosferei și a sensului interior de cununie ortodoxă, de Ortodoxie în genere. De aceea diferența dintre texte a devenit atât de hotărâtoare.

Intr-adevăr, prin toate cele cinci elemente de diferențiere: 1) încununarea mirilor pe tot timpul slujbei (act de mare valoare simbolică, obiect sensibil de cult, prestanță-solemnitate); 2) eliminarea alocuțiunii distonante (echilibru, fin simț al cadrului, evitarea asociației îngropare-cununie); 3) introducerea Evangheliei de la Ioan (solemnitate; Hristos-aproape; armonia Apostol-Evanghelie); 4) adaosul troparului «Slavă Ție, Hristoase Doamne, lauda apostolilor și bucuria măcenicilor» (vie și vastă perspectivă ecleziologică, cinstirea sfinților, tradiție); 5) indicarea Axionului «Ceea ce ești mai cinstită», în locul vreunui din cîntecele de iz protestant ale vremii (Maica Domnului aproape, slava ei, cultul ei deosebit, atașament față de creațiile-ilmnologice străvechi ortodoxe) —, prin toate acestea textul redresat al cununiei exprimă principii ortodoxe de bază, spre care cel ce a operat modificările a fost călăuzit de o intuiție sigură. Toate aceste principii nu sînt doar subiectiv încopiate de elementele de diferențiere analizate, ci sînt real prezente într-însele și au fost și atunci ca și azi. De aceea tocmai restabilirea funcției lor a avut-o în vedere copistul care a modificat textul.

Limba fragmentului din slujba cununiei față de aceea din slujba cununiei tipărită de Coresi

Lăsînd în seama specialiștilor o analiză de amănunt în această privință, facem totuși cîteva observații comparative⁶⁸.

Incepem cu tratamentul dz (grafic : ζ) pe care-l suportă în trecerea sa din textul tipărit pe filele popii Mihai z din cuvintele în care acesta «reprezintă un d primitiv sau d, z latin»⁶⁹. De aceea diferența z—dz o întîlnim fără excepție în cuvinte

67. Nu vizăm din acest punct de vedere și deosebirile mici, fără importanță.

68. Pînă acum observații asupra limbii popii Mihai, din codicele 4818, au făcut: Al. Mares, în legătură cu stabilirea zonei căreia îi aparține copistul, mai probabil fiind «centrul Transilvaniei» (*Un text polemic...* p. 599) și Gh. Chivu, pentru textele de care s-a ocupat, conchizînd că «cele două texte au fost copiate în Ardeal de un moldovean sau de un transilvănean. Cărei (sau căror) zone geografice au aparținut textele copiate în Psalmii vecerniei și Psalmii utreniei? Particularitățile lingvistice ale primului text arată că și textul copiat direct, sau prin intermediar, a aparținut nordului Daco-României. În textul al doilea apare însă zăpadă (f. 37r/11—12), termen care caracterizează, din secolul al XVI-lea și pînă astăzi, numai zona sudică a dialectului daco-român. Se poate astfel anticipa că la baza Utreniei se află un text de redacție sudică» (*op. cit.*, p. 150).

69. N. Drăganu, *Două manuscripte vechi — Codicele Todorescu și Codicele Marțian*, studiu și transcriere, București, 1914, p. 93.

ca : astăzi-astăzi (f. 235r și respectiv 7r); auziți-audziți (236r—3v); vor auzi-vor audzi (235r—2r); crezură (*Tetraev.*, ed. Fl. Dimitrescu, p. 140) — credzură (f. 6r)⁷⁰; să cutedzăm (8r, fără corespondent în tipăritură); Dumnezeu-Dumnădzău (234v—1r etc.); Luminează-lumineadză (235r—1v); vezi-vedzi (238v—8v); văzu-vădzău (237v—8r)⁷¹; zise-dzise (235v—2v etc.); să dzică (8r și v, fără coresp.); ziua-dzua (235r — 6v; 235r—7r) și : slobozit, slobozește-slobodzit, slobodzește (235r—7r).

De asemenea *j* «inițial și intervocalic, înaintea vocalelor *u* și *o* în cuvinte de origine latină»⁷², folosit permanent de Coresi, se preface permanent în *gi* (grafic : *uj*), sub pana popii Mihai. Ca atare avem : ajutoriul-agiutoriul (235v—2r; 235r—2v—3r); ajunse-agiunse (*Tetraev.* ed. cit., p. 139—f. 5r); agiuns (f. 5v, fără coresp.); să încungiure (8r, fără coresp.); județ-giudeț (235r—7r); jurămînt-giurămînt (233r—8r).

Dumnezeu (scris peste tot în întregime în tipăritură) devine D(u)mnădzău în copia popii Mihai, grafiat de regulă în prescurtarea arătată aici; de cîteva ori se găsește în scriere întreagă : Dumnădzău; deci ambii *e* sînt schimbați în *ă* în *F*, fapt întîlnit pentru acest cuvînt în Psaltirea Voronețeană CXXI, 9; CXLV, 5 și în Textele mähăcene (43)⁷³.

Textul coresian prezintă vechiul plural în *ure*⁷⁴ în darurile, iar copia-prelucrare are plural de formă evoluată darurile (235r—1v); în schimb, față de formele din Molitvenic cuvintele (238r), minile (234v; 237v), minilor (234v), mintea (235r), la popa Mihai ne întîmpină faza mai regional-arhaică *cuventele* (9v), *mănuilor* (1r), *mentea* (1v).

«Ingănditura»⁷⁵ din Apostol e interpretată de copia popii Mihai prin *ingăduitura* (236v—5r).

La Coresi alături de substantivul *Milostea* (237v), apare o dată în aceeași rugăciune și latinescul *meserearea* (238r) pe care popa Mihail nu-l preia, ci folosește tot forma slavă (9r).

Vrăh din Evanghelie (*Tetraev.*, ed. cit., p. 139) = vîrf, devine *vrăv* (vîrv) în fragment (6r).

Articolul proclitic pentru genetiv-dativ *lu* de la Coresi «lu Avraam și a lu Isaac și a lu Iacov» e *lui* peste tot în copia popii Mihai «lui Avraam ș-a lui Isaac ș-a lui Iacov» (235r—1v) etc.⁷⁶

Forma «tocmealele căsătoriei» din *M* este transpusă în copie, arhaizant-dialectal «tocmealele a căsătoriei», (235r—6v), același mod prezentîndu-l construcția «Tatăl a Domnului nostru a lui Iisus Hristos» (1r), întreaga expresie fiind un adaos față de textul tipăriturii.

70. Semnalăm și diferențele principale dintre Coresi și Fragment în pericopa nunții din Cana.

71. Perfectul simplu «vădzău» provine, credem, din confuzia de copiere a silabei ultime «dzău» din cuvîntul «Dumnădzău», mai ales că acest cuvînt, care trebuia să urmeze după «vădzu», lipsește în copie.

72. Vl. Drimba, *op. cit.*, p. 551.

73. O. Densușianu, *Istoria limbii române*, ed. îngrijită de J. Byck, vol. II, București, 1961, p. 56.

74. Acad. Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini pînă în secolul al XVII-lea*, București, 1968, p. 532.

75. «Abnegație, devotament». Vezi O. Densușianu, *op. cit.*, și vol. cit., p. 219.

76. Pentru *lui* și *lu*, vezi Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 536—537; O. Densușianu, *op. și vol. cit.*, p. 110 ș. u.

Uniformitatea perfectului simplu *făcu* (236r—3r) dintre M și F se diferențiază în făcu-feace în finalul pericopei cu nunta din Cana (Tetraev. ed. cit., p. 140; F, 6r)⁷⁷.

Alături de textul tipărit (cu lacună) «și vor un trup o peliță» (236r)⁷⁸ F prezintă modificările «și să vor întrupi o peliță» (8v)⁷⁹.

Pocerpiti, pocerpise din pericopa mai sus notată (p. 139—140) devin *băgați în păhar și impluse* în copia din miscelaneu (6r).

Maghiarismul *uluesc* (a ului *vallani* = a mărturisi, a exprima)⁸⁰, folosit în M, e abandonat de popa Mihai, încît «uluesc și arată» se simplifică în copie devenind «arătați dreptatea voastră» (234v—1r).

Adverbul *amu* este *acmu* la popa Mihai (235v; 236r—3v; 9v)⁸¹; în pericopa cununiei avem însă *acmu* și în Tetraevanghel și în F. *Atunce* din Tetraevanghel este *atunci* în copie (p. 140—f. 6r). În schimb în M avem *nici*, iar în F *nice* (235v—2r; 9r) precum și *nici dinioară* față de *nice dinioară* din F (236 v—4v); așadar, întâlnim forme amestecate.

Prepozițiile *den* și *pren* din tipăritură (passim) sînt în copie *din* și *prin* (passim)⁸².

TEXTELE ÎN COMPARAȚIE⁸³

RÎNDUIALA DIN MOLITVENIC

Pregătirea și luarea jurămîntului (f. 233 r—234 v).

234 v. — După aceeaia popa blagoslovescă pre-ei./

Derepce că cești oameni bune, eme/recu, cu voia în leagea lu Dumnezeu în/ceastă viață a căsătoriei de veac loru/le e voia să lăcuiască unul cu alalt în/tra-una și cu prinsul mînilor sa/le într-una și cu credințele sa/le și înaintea lu Dumnezeu

RÎNDUIALA MISCELANEULUI DIN IGHIEL

Două file lipsă

1r. — Na glave ego venet/
Pus-ai, Doamne, pre cape/tele lor cununi de/ viață din piatră cin/stită și viață ce/rutu-ș-au și dat-ai/ lor./

Cu voe în leagia lui Dum/nădzău, voao vă e voia să lă/<cuiți> în această viață a căsă/toriei de veac într-u/na și cu cu⁸⁴ prinsul/ mănulor voastre/ și cu credințele voa/stre și înaintea lui/ Dumnă-

77. Feace e întîlnit în *Psaltirea Scheiană*, Psalmul VII, 14; *Codicele Voronețean*, 14,5; *Palia de la Orăștie*, Gen. V, 1; Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 547. Și Coresi îl folosește în Tetraevanghel, dar în alt loc, Matei II (*Ibidem*).

78. Greșeală de tipar pentru «și vor fi un trup o peliță» (cf. N. Hodoș, *op. cit.*, p. 269).

79. Forma *întrupi* e folosită de mai multe ori în Cazania II-a a lui Coresi (O. Densușianu, *op. cit.*, și vol. cit., p. 127). 80. O. Densușianu, *op. și vol. cit.*, p. 345.

81. În legătură cu *acmu-amu*, vezi Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 158, 553; O. Densușianu, *op. și vol. cit.*, p. 22, 27, 161—162, 264—265.

82. Pentru aceste prepoziții, vezi Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 493—494; O. Densușianu, *op. și vol. cit.*, p. 69.

83. În transcrierea lor ne-am orientat după *Liturghierul lui Coresi* (ed. cit. a D-lui Al. Mareș). Abrevierile din texte le-am întregit fără semne de diferențiere. Tot așa am introdus în rîndul slovelor suprascrise. Între < > am întregit omisiunile evidente de litere, silabe sau cuvinte. Între [ ] am cuprins cele cîteva lipsuri de slove sau silabe din tipăritură, provenite din deteriorarea filelor. Cele trei rînduri întregi care lipsesc din tipăritură, toate din partea de sus a filelor deteriorate, le indicăm prin... Diftongii sintactici *ae* *čes* etc. i-am despărțit după normele actuale: i-au; ce-au. Pronumele pers. fem. *ea*, grafiat *Æ* l-am transcris prin *ea*. Sfîrșitul de rînd e marcat prin /, iar sfîrșitul de pagină prin //. Situațiile deosebite le semnalăm în notă. 84. Repetiție.

și în/naintea cestor oameni buni uluesc/
și arată, drept aceeaia dreptate/ eu încă
pre ei blagoslovesc într-u/na cu puterea
lu Iisus Hristos ⁸⁵.

Popa să pue/ mîinile pre capetele lor,
grăiască :/

În numele Tatălui și a Fiului și/ a Du-
hului Sfînt. Cum Dumnezeu/ ceia ce i-au
într-una împreunat și/ adunat omul unul
de cătră alal/t să nu despartă, amin./

Apoi zică aceste rugăciunea ce se
chea/mă molitve ⁸⁷.

235 r. — Doamne, Dumnezeul lu A-
vraam/ și a lu Isaac și a lu Iacov, lu/mi-
nează mintea acestor cu daru/rele Duhu-
lui Sfînt, cum vare/ [c]e bine ei vor auzi
și vor învăța pre a[c]eiaia să poată și îm-
plea aceeaia cu fapte/le, pren Fiul Tău
cel Sfînt, Iisus Hristos/ Domnul nostru,
amin.

I-a rugăciune ⁸⁸./

dzău și înnain/tea cestor oameni/ buni
arătați de//reptatea voastră/ 1 v. — eu
încă pre voi blagoslove/sc într-una cu
pu/tearea lui Iisus Hristos, amin./ ⁸⁵.

În numele Tatălui/ și-a ⁸⁶ Fiului și-a Du-
hu/lui Sfînt. Cum Dumnă/dzău ceia ce i-au
împreu/na[t] într-una, omul/ unul de că-
tră ala/lt să nu să despar/ță, amin./

Doamne, Dumnădzăul lui/ Avraam și-a
lui Isaac/ și-a lui Iacov, Tatăl/ a Domnu-
lui nostru a/ lui Iisus Hristos, luminează/
mintea acestora// cu darurile Duhului/
Sfînt, 2 r.— cum oare ce bi/ne ei vor
audzi și vor/ învăța pre aceeaia să po/ată
împlea aceștia cu/ faptele prin Fiul/ Tău
cel Sfînt, Iisus Hristos/ Domnul nostru,
amin./

85. Remarcăm formele de pers. 3-a pl. «loru le e voia» și «eu încă pre ei blagoslovesc» din F, precizînd că diferențe de acest gen nu se mai ivesc între texte. 86. шк

87. Acesta este momentul pe care l-am anticipat în nota 66. E. Dăianu apreciază astfel situația : «Aci textul românesc are un pasaj care în textul unguresc nu se află nici ca urmă și pe care autorul îl numește «molitve», introducîndu-l astfel : «apoi zică aceste rugăciunea ce se cheamă molitve». Și urmează o rugăciune care este o prescurtare lipsită de frumusețe din admirabila rugăciune (a II-a), care în Molitvelnicul adevărat românesc și ortodox urmează după ectenia primă la cununie» (*op. cit.*, p. 176—177). Situația este însă ceva mai complicată. Căci după menționata formulă de introducere nu urmează numai o *rugăciune* cum zicea E. Dăianu, ci două, dintre care prima ni se pare mai ușor de apropiat de rugăciunea din tipicul catolic : «Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, benedic adolescentes istos, et semina semen vitae in mentibus eorum : ut quidquid pro sua utilitate didicerint, hoc facere cupiant. Per Dominum nostrum, Iesum Christum, Recuperatorem hominum, Filium tuum unigenitum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia saecula saeculorum, amen» (R, p. 227—228), decît de slujba ortodoxă. Apoi urmează rugăciunea-prescurtare de care vorbește E. Dăianu. În versiunea popii Mihai ea este așezată după citirea Evangheliei (întreagă, în tipicul ortodox actual, ea este înainte de Evanghelie). Interesant e însă că deși pe de o parte rugăciunea aceasta este într-adevăr o însăilare rezumativă din numita rugăciune ortodoxă, căci pomenește în același sens de *binecuvîntare* și *păzire* (*Aghiazmatar*, ed. 1950, p. 80—81), totuși prin final ea se încopiază și de cununia catolică, fiindcă asociază elemente ce nu se găsesc în rugăciunea ortodoxă în discuție și — în relația dată — nicăieri în slujba ortodoxă de la cununie. E vorba de punerea în paralelă a trecerii evreilor prin Marea Roșie și a izbăvirii lor de puterea lui «faraon împărat» cu «zioa de județ», pe care o arată textul catolic : «Benedic, Domine... sicut benedixisti familias filiorum Israel per orationem Moysi, ut venientes per mare rubrum, in conspectu Pharaonis salvi fierent, ita et hi in conspectu tuo salvi fiant in die iudicii. Per Christum Dominum nostrum Amen» (R, p. 229). În slujba ortodoxă se pomenește scurt de Moise și Marea Roșie într-una din rugăciunile de la logodnă : «Această dreaptă a Ta, Doamne, a întrarmat pe Moise în Marea Roșie» (*Aghiazmatar*, p. 74) — dar nu se asociază cu «zioa de județ» — «dies iudicii». E greu de admis că aceste evidente apropieri sînt întîmplătoare. Dar cine era oare cel ce punează acest adaos față de Agenda Heltai în textul ce urma să fie tipărit de Coresi ? Dacă abreviatorul rugăciunii ortodoxe ar fi fost Gheorghe de Sîngeorz (din tact-viclenie, cum zicea E. Dăianu), «autorul a ținut să mai păstreze cîte ceva din datina veche ca să înșele mai ușor poporul și preoții lui» — *op. cit.*, p. 177, pentru ce îi atașează un final de rugăciune catolică ? E o întrebare ce subliniază cît de agitată și de complicată a fost situația religioasă a acelor vremuri.

88. tip. *rogîciune* : în F rugăciunea aceasta e pusă după Evanghelie.

[R]ugăm Tine înalt și puternic/ Dumnezeu ce ești iubitorul oamenilor/ caută pre cești împreunați den măriia/ Ta, în tocmealele căsătoriei sfântă,/ în zioa de astăzi, și cum ai blago/slovit pre Avraam și Sarra și/ pre Zahariia cu Elisavta blagoslo/veaște pre aceștea și ferește pre ei cu/m ai ferit pre Noi în corabie și trei/ feciori în cuptoriu de foc și pre Io/na în mațele chitului și cum ai slobozi/t jidovii pren Marea Roșie den putea/rea lui faraon împărat în acela chip slo/bozește și pre aceștea în zioa ⁸⁹ de județ/ den putea-rea dracului pren Fiiul Tău cel/ Sfânt// Iisus Hristos Domnul nostru 235 v. — amin./

Popa apoi grăiască nărodului :/

Frații miei, ajutoriul nostru iaste de/ la Dumnezeu cela ce-au făcut ce/riul și pământul ⁹⁰. Derept aceaia să/ ne cucerim și să ne rugăm lu Dum/nezeu celuia ce-au făcut ceriul și pământul ⁹¹, că fără ajutoriul lui ni/ci un bine nu putem face cu<m> acești/ doi oameni să poată lăcui într-una/ pre cinstea lu Dumnezeu și pre spă/senia sufletelor sale.

Îngenuche/ți toți și ziceți cu mine, Tată/ nostru ce ești în ceriu./

Apoi popa așa dojenească și înveaște îm/preunații, junele și fata; gră[ia]/scă amu :/

Frații miei dragi, sînteți în căsătoria/ împreunați. Ascultați mainte/ cine-au tocmit nunta a căsătoriei./ Așa iaste scris în cartea de primă a lu Moi/si proroc, ce se cheamă Bitiia, n-al do/ilea cap. ⁹²: Zise Domnul Dumnezeu nu e bine cum// o ... ⁹³/ 236 r. — face lui, cine să fie pre lîngă el./ Și lăsă Domnul Dumnezeu pre Adam/ somn ; și adurmi ; și scoase afară/ o coastă și în locul coastei puse ca/rne ; și Dumnezeu den aceaia coastă ⁹⁵/ făcu muiare, care luo den Adam. Și o/ duse ea cătră Adam. Și zise Adam :/ acesta os den oa-

Frați dragi, ajutoriul nostru iaste/ de la Dumnădzău cela/ ce-au făcut ceriul/ și pământul. Derept/ aceaia să ne curățim (sic) și/ să ne rugăm lui Dumnădzău/ că iaste El ajutoriul/ nostru ⁹¹. Noi nice un/ bine nu putem face// fără 2. v. — ajutoriul lui/ Dumnădzău, cum cești doi/ oameni să poată/ lăcui într-una pre/ cinstea lui, Dumnădzău/ și ispăsenia suflete/lor sale, amin./

Frați dragi, sînteți/ în căsătorie împreunați. Ascultați/ mainte cine au tocmit <nunta> a căsătoriei/ de veac. Așa iaste/ scris în carte de pri/ma a lui Moisi proroc/ ce să cheamă Bitiia în al/ doile cap : dzise Domnul/ Dumnădzău, nu e bine// cum omul să fie în- 3 r. — suș ⁹⁴, ce/ ajutoriu voi face lui/ cine să fie pre lîngă el./ Și lăsă Dumnădzău pre/ Adam somn și-l adurmi/ și-i scoasă afară o/ coastă și în locul/ coastei puse carne ;/ și Dumnădzău din a/ ceaia coastă ⁹⁵ făcu mu/iarea carea luo din Adam./ Și o duse

89. tip. ziao.

90. Acest început poate fi apropiat de «adiutorium nostrum in nomine Domini qui fecit coelum et terram» (R, p. 227).

91. M accentuează ideea de Dumnezeu «ce-au făcut ceriul și pământul», F preferă accentul «că iaste El ajutoriul nostru».

92. În acest punct, intrerupînd cursul cununiei «coresiene», copiile popii Ursu introduc evanghelia nunții din Cana. Amîndouă cununiele popii Ursu pun evanghelia înaintea apostolului, între evanghelie și apostol fiind intercalată molitva zidirii Evei din coasta lui Adam.

93. Filă uzată. Cînd N. Hodoș pregătea ediția sa mai erau încă pe f. 236r, sus, și cuvintele «omul să fie» (cf. ed. N. Hodoș, p. 269).

94. Ms. 4641 «nu-i bine să fie omul însuși, ajutoriu face-voiu lui cine să fie pre lîngă elu» (f. 180r ; la fel și ms. 4151, f. 304r).

95. de nace **A** ; di nace **A** coastă — sint grafii care «reflectă pronunția cu doi n» (vezi Al. Mareș, *Liturghierul...*, p. 122 notă, 129 etc.).

sele mele și car/ne den carnea mea, drept aceia chema-/se-va bărbătească, că den bărbat luată fu. Drept aceia va lăsa omul tată/său și mumă-sa și vor <fi> un trup, o peli/ță ⁹⁶.

După aceia popa să zică :

Iacătă,/ auziți cine-au tocmit căsătoria, nu/nta. Ascultați amu a doara, ce porîn/ceaste și lasă Dumnezeu voao împreuna/ților în căsătorie, pre sfânt Pavel a/postol *къ ефесимъ*, 231. Bărbați, iu/biți muerile voastre cum au și Hristos iu/bit sfînta besearecă a sa și spre si/ne se-au dat drept aceia, cum pre ea/ să o sfînțească, curățind pre ea cu/ apa scaldăriei, pre cuvîntul// ... ⁹⁸.

236 v. — tă, ferecată și blagoslovită, în carea/ nu iaste scîrnăvie sau spurcăciune, ce/ să fie sfîntă și nevinovată; așijde/rea și bărbații datori sînt să iubească/ muerile sale ca trupurile sale. Cine/ iubeaște muiarea sa, pre sine iubeaște; că/ nimea nicidinioară trupul său nu uraște, ce-l hrănește și-l miluiește ca/ și Dumnezeu beseareca. Că nodure sîn/tem trupul lui și den trupul/ lui și den oasele lui. Voi iară mu ⁹⁹/ muerile, supt ținutul bărbaților să/ fiți și să-i ascultați ca și lu/ Dumnezeu. Că bărbatul iaste cap mu/eriei, cum Hristos iaste capul ¹⁰¹ beseareciei// sfîntă și feritoriul trupului său. Va/re în ce chipu e beseareca sfîntă supt ți/nutul Domnului nostru Iisus Hristos în a/cela chip fie și muiarea supt ținutul/ bărbatului său cu toată ascultătura/ și îngăditura.

cătră Adam./ Și dzise Adam : acesta/ os din oasele mele/ și carne din carnea/ mia, drept aceia/ chema-se-va bărbătea/scă, că din bărbat// luată fu. 3 v. — Drept a/ceia va lăsa omul ta/tă-său și mumă-sa/ și să vor întrupi o/ peliță./ ⁹⁶.

Iacătă, audziți ci/ne-au tocmit nunta/ a căsătoriei. Ascul/tați acmu a doara/ ce porunceaste Dumnă/dzău voao împreuna/ți/lor în căsătorie, pre/ sluga sa, pre sfînt Pavel apostol, 231 de ca/pete, la Corinteani./ ⁹⁷ Bărbați, iubiți/ muerile voastre/ cum au și Hristos iubit// 4 r. — beseareca sfîntă și/ pre sine s-au dat drept/ aceia cum pre ea să o/ sfînțească, curățind/ pre ea cu apa scaldăriei, pre cuvîntul/ să<u>, cum să gătească/ pre ea besearecă sfîntă/ ferică<tă> și blagoslovită,/ în care nu iaste scîrnăvie sau spurcăciune, ce să fie sfîntă/ și nevinovată; așijderea și bărbații/ datori sînt să-și/ iubească muerile lor/ ca și trupurile sale// 4 v. — Că cine iubeaște muiarea lui, pre sine să iu/beaște; că nime nice/dinioară trupul/ său nu-l ureaște ce-l hrănește și-l fereaste,/ ca și Dumnădzău beseareca lui. Au că nu/doară simtem trupul/ lui și din oasele/ lui./ ¹⁰⁰ Voi iară, muerile,/ în ținutul băr/baților voștri să/ fiți și să-i ascu/tați ca și pre/ Dumnădzău. Că bărba//tul iaste cap mue- 5 r. — riei/ sale, cum și Hristos iaste/ domn beseareciei sfî/ntă și feritoriu/ trupului său. Oare/ în ce chipu e beseareca/ sfîntă supt ținutul Domnului nostru/ lui Iisus Hristos în

96. Ms. 4641 : va lăsa omul pre tată-său și pre mumă-sa și să va lipi mueriei sale «și va fi un trup și o peliță» (f. 180v; aproape identic : Ms. 4151, f. 304v).

97. Copia anunță apostolul ca fiind din Epistola către Corinteni dar textul ce urmează e de fapt din Epistola către Efeseni, ca și în M, unde e corect anunțat. Probabil copistul a avut în gînd o rînduială-variantă ce propunea apostolul de la Corinteni, ca de pildă aceea din Molitvelnicul popii Ioan din Vinț, care are ca apostol textul I Cor. VII, 7—14 a (f. 32v—33r). În ceea ce privește apostolul din M (și din F), el are multe diferențe față de textul corespunzător din *Lucrul apostolesc* al lui Coresi din 1563 (I. Bianu, *Texte de limbă din sec. XVI*, vol. IV, București, 1930, p. 429—431). Ca extensiune apostolul din M și F are versetele 22—30 din cap. V al epistolei către Efeseni, față de versetele 20—33 cit e apostolul actual. Dar versetele nu se succed în ordinea Scripturii, respectată de apostolul actual, ci, spre a se adresa întîi bărbatului apoi femeii, textul e inversat, avînd în partea primă versetele 25—30, iar în partea a doua versetele 22—24.

98. Filă uzată, rînd lipsă.

99. Repetiție.

100. În *Lucrul apostolesc* apare : «Că noi semu noduri den trupul lui» (Ed. cit. p. 430). Interesantă e aici diferența-joc de cuvinte dintre L. a. și M pe de o parte și copia popii Mihai pe de alta. În L. a. și M cuvintele *noduri-nodure* exprimă termenul actual *membre, mădulare*. Biblia din 1968 are : «Pentru că sîntem mădulare ale trupului Lui, din carnea Lui și din oasele Lui». Corect tradus, textul biblic e afirmativ. Popa Mihai (sau intermediarul) îl face însă interogativ, prin transformarea lui «nodure» în «au că nu doară», formulă la care ajunge probabil considerînd că «nodure» ar fi o greșeală de tipar sau de copiere (în cazul unui text intermediar) tocmai pentru interogativul «nu doară?» Dar desigur e posibil și aceea ca textul de pe care se făcea copia să fi fost deteriorat sau neciteț chiar în acest loc.

101. tip. *capôlb*

A treia oara/ ascultați și pedepsa, varga, biciul/ carele au Dumnezeu aruncat ș-au// lăsat pre 237 r. — ceastă lume, în ceastă viață/ a căsătoriei. Că așa zice Domnul Du/mnezeu mueriei lu Adam, Eva: În-mu/lți-voiu nevoile tale și durerile tale cî/nd veri fi grea și tăroasă. Cu du/veri veri naște feciorii tăi și pofta/ ta supt ținutul¹⁰² bărbatului tău și/ se va el domni pre tine. Bărbatului/ iară aceasta zice Dumnezeu: că ce tu/ ascultași cuvîntul mueriei tale/ ș-ai mîncat den pom den carele porî/ncise eu ție cum să nu mănînci den/ el; mîncat-ai, blăstemat pămîntul în lucrurile tale, în grije să mănî/nci el în toate zilele vieții tale;/ spîinii și pălămida crească ție și să mî/nînci iarba cîmpilor. În sudoarea feațe/ei tale să mî/nînci pîinea ta, pînă cî/ndu te voiu întoarce în pămînt; den el/ luat ești, că pămînt ești și în pămînt veri merge.

ala chip/ să fie și muiarea a/scullătoare bărba/tului său, cu toată/ voia și îngăduitura.

ἘΡΓΑΤΑ ΙΩ

În vremea aceeaia nuntă/ fu în Cana Galileiu/lui și era muma/ lui Iisus acia. Chemat fu Iisus// și cu uceni- 5 v. cii lui/ la nuntă. Și nu a/giunse vin. Grăi mu/ma lui Iisus către El :/ vin n-au agiuns./ Grăi ei Iisus : ce iăste/ mie și ție, muiare, n-au/ venit ceasul meu. Grăi/ muma lui slugilor :/ ce s-ară grăi voao să/ faceți. Era acia va/se de apă, de piatră,/ 6, ce se grăiaște¹⁰³ pre/ curăție ovreiască;/ aduna cîte doao/ sau trei măsuri./ Grăi lor Iisus : împleți/ vasele de apă. Și le// împlură pînă în vîrv¹⁰⁴./ Și 6 r. — grăi, lor : băgaț/ în păhar¹⁰⁵ și aduceți/ nunilor. Și aduseră./ Deacă gustă nunul vin/ din apă și nu știa de/ unde iaste, iară slugi/le știa, că împluse¹⁰⁶ di/n apă, strigă nunul/ pre ginere și-i grăi/ lui : tot omul mainte/ de cel vin bun pus-au/ și cîndu să îm-bătară/ atunci de cel mai sla/b¹⁰⁷ și tu să fii păzit/ cu vin, cu cel vin (sic) mai bun/ pînă acmu. Aceasta fea/ce¹⁰⁸ începutul seamnelor Iisus// în Cana Galileiului/ și i vi 6 v. — slava lui. Și/ credzură întru El uce/nicii lui. oneț./

Tza Mltva Domnului/ să ne rugăm/.

Rugăm Tine înnalt/ și putearnic Dum-nă/dzău, ce ești iubitoriu/ de oameni, caută/ pre cești împreunați/ din măriia Ta. în to/cmealele a căsătoriei/ sfîntă, în dzua de astă/dzi. Și cum ai blagoslovit/ Avraam cu Sara și/ pre Za[ha]riia cu Elisafra/ blagosloviaște și pre aceștia// și fereaste pe ei cu/m-ai ferit 7 r. — pre Noe în co/ra-bie și pre cei trei/ feciori, Ananiia, Azaria,/ Misail în cuptoriul/ de foc și pre Io-

102. Tip. *cinutul*_b

103. În *Tetraevanghel* : «Era aci vase de apă de piatră șase zace pre curăți evreiască» (ed. cit., p. 139 ; am citat în transcrierea ediției). Credem că transformarea lui *zăcea* din T în *se grăiaște* din F se datorează unei confuzii de sens din partea copiștilor — a popii Mihai ori a intermediarului. Verbul *zăcea* exprima în T existența vaselor de piatră la casa cu nunta din Cana, pentru obiceiul iudaic al curățirii. În ed. din 1968 a Bibliei avem «și erau acolo șase vase de piatră, puse pentru curățirea iudeilor». Așadar, *zăcea* îi corespunde lui *puse* din ediția actuală. Unul din copiști l-a luat însă pe *zăcea* ca ținînd de verbul *a zice*, *a grăi*, confuzie favorizată de grafia coresiană, și ajunge la forma «era acia vase de piatră 6 ce se grăiește pre curăție...», prezentată de copia popii Mihai.

Același cuvînt *zăcea* îi va crea popii Ursu o altă confuzie. Acesta îl va lua drept numeralul «zăci», ajungînd într-una din copii la situația : «Era acolo vasăle de apă de piatră șasăzăci pre curăția jidovască ce luoa cîte doo sau trei măsuri...» (Ms. 4641, f. 179v). În schimb, ms. 4151 nu mai specifică nici un număr de vase, simplificînd totul. «Era acia vase de piatră de băgăria apă pre curăția jidovască...» (f. 303v).

104. CT : *ῥΓΧβ*; F : *ῥΓβVβ*.

105. CT : «pocerpîți acmu și aduceți nunilor» (ed. cit. p. 139—140).

106. CT : «pocerpise» (p. 140).

107. CT : «Tot omul mainte vin bun pun și cîndu se îmbată atunce se veselește, tu păzește vin bun de acmu» (p. 140).

108. CT : *făcu* (p. 140).

A patra oara, aceia/ încă să știți cum veselii voastră iaste/ aceasta, cum să știți și să creade/ți, cum aceasta viața voastră și// rîndu vostru să pla- 237. v — că lui Dumneze[u]/ că El au tocmit ș-au sfințit. Că a/șa iaste scris: făcu Dumnezeu omu/l pre obrazul său, pre obrazul lu Dum/nezeu făcu pre ei, bărbat și mu-iare./ Și blagoslovi Dumnezeu ei și zise/lor: creșteți și vă înmulțiți și împle/ți pămîntul și-l luați supt ținu/tul vostru și vă domniți pre peștii mă/riei și pre pasărilor ceriului și/ prespre toate roditurile vietoare ce/ se leagănă și îmblă pre pămînt. Și/ văzu Dumnezeu toate acealea ce se rodise/ și era vîrtos bune./

naș/ proroc în mațele chitului/ și cum ai slobodzit jidovii pre Marea Ro/șie din putearia lui/ faraon împărat, în ace/la chip slobodzește/ și pre aceștia din/ putearea dracului în/ dzua de giudeț, prin/ Fiul Tău cel sfînt/ Iisus Hristos Domnul nostru/ amin.//.

7 v. — Aceasta încă să știți/ cum veseliea voastră/ iaste aceasta, viața/ voastră și rîndul/ vostru să placă lui/ Dumnădzău, că El au toc/mit ș-au sfinți<t> nunta./ Făcu Dumnădzău omul/ în chipul/ lui; făcu/ pre ei bărbat și muia/re. Și blagoslovi Dumnădzău/ pre ei și le dzise lor: / creșteți-vă și vă înmulțiți și împleți pămîntul și-l luați/ supt ținutul vo/stru și vă domniți pre/ peștii măriei și pre// paserile ceriului și/ 8 r. — prespre toate roditurile vietoare ce se lea/gănă și îmblă pre pămînt. Și vădzău to/ate acealia ce se rodise/ și-i era vîrtos bucurie./

Și spodbeaște pre noi,/ Doamne, cu a ta îndrăzni/re, neosîndiți să/ cutedzăm la al ceriului/ Domn, Tatăl, și a grăi: /

Să dzică Tatăl no/stru. Poate le da ci/na Domnului, mainte/ giurămînt. Apoi să ia/ brîul de la ei să încun/giure cu ei masa, să cînte: // 8 v. — Doamne, Doamne, caută din/ ceriu și vedzi și so/coteaște viaa Ta ceaia/ ce-au sădit dereapta <Ta>, Do/amne./¹⁰⁹

Slavă Ție, Hristoase/ Doamne, lauda apostolilor, bu/curiia măcenicilor/ cea ce-au propoveduit/ Troița una, nedespăr/țită¹¹⁰.

109. În legătură cu acest text, ms. 4641 prescrie «de 3 ori zi așa» (f. 184r), iar ms. 4151, «Aceasta să cînte popa de 3» (f. 307r). Dar popa Ursu va considera cuvintele de concesiie «pînă vor mai bine înțeleage creștinii» drept parte din textul biblic-(cultic) și va ajungă la forma «Doamne, Doamne, caută din ceriu și vedzi și socotiaște viaa Ta cia dintăiu răsădită, direptatea Ta pînă vor mai bine înțelege creștinii Tăi» (ms. 4641, f. 184r; ms. 4151, f. 307r).

110. După scurta rugăciune de binecuvîntare a paharului cu vin, tipicul actual indică: «preotul luînd paharul cu vin dă mirelui de gustă dintr-însul de trei ori; așijderea și miresei. Și îndată luînd cădelnița începe a cădi împrejurul tetrapodului făcînd înconjurare cu cei cununați și cu nunii, de trei ori, și cîntînd troparul acesta: «Isaie, dănțuiește»... «Sfinților mucenici»... «Slavă Ție, Hristoase»... (Aghiazmatar, p. 87-88). Cîntarea «Isaie, dănțuiește» nu-i pomenită nici în M nici în copia popii Mihai. În locul ei e pus textul din psalm «Doamne, Doamne, caută din cer»... «Isaie, dănțuiește» s-a înlocuit cu același text și la popa Ioan din Vinț (f. 37v), cîntat de trei ori, ca și la popa Ursu. Dar în Molitvelnicul din 1689 sint puse apoi și troparele: «Sfinților mucenici» și «Slavă Ție, Hristoase», precum și un tropar în cinstea Maicii Domnului. Observăm tot aici, că popa Ioan Zoba recomandă în prim plan împărțășirea mirilor cu Sfînta Cuminecătură, fapt pe care-l introduce prin formula din liturghia Sfîntului Grigorie Dialogul, înțelegîndu-se că slujba cununiei era legată de finalul Sfîntei Liturghii. Iată acest moment: «Apoi rădică Sfînta grăind: Să luăm aminte. Mai denainte sfințită Sfînta sfinților». Oamenii: «Unul Sfînt, Unul Domnul Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatălui, amin». Și-i pricestuiaște pre ei. Iară de nu va fi liturghie, le dă de gustă din pahar, după obiceiul locului» (f. 37r).

Popa să pue minile sale pre capetele/lor și așa să roage :

Putearnice Domn Dumnezeu, ce bărba/t și muiare ai făcut și pre ei ai ale/s pre rîndul căsătoriee<i> și pre ro/d și poamele lor ai blagoslovit asupra/ de ce-ai în ei arătat beseareca sfîntă/ a lu Iisus Hristos, Domnul nostru. Cu jurata/ ce-rem milostea Ta cea nenumărată, cu/m nu lăsa tocmealele Tale să se răsi//...¹¹¹ dracului, ce ne dea meserearea Ta cea [ma]/re ; ține-i și-i fereaste pren Domnul nost[ru]/ pren Iisus Hristos, amin.

Acicea popa să va/ vrea poate cununile pune pre capetele/ lor și cu cel brîu să încingă și să cînte :/ Doamne, Doamne, caută den ceriu și/ vezi și socoteaste vînia Ta ce-au dentăiu/ răsărit dereapta Ta, Doamne./ Pînă vor mai bine înțeleage creștinii./

Apoi așa blagoslovească pre ei popa, zică :/

Blagoslovească pre voi Dumnezeu și/ vă socotească. Dea voao cunoscă/tura sa cea sfîntă și dereaptă și/ fie milostivnic către voi. Ție pre/ voi în cuvintele sale și dea pacea sa voo./ Duceți-vă în numele Tatălui și a Fiiu/lui și a Duhului Sfînt, amin./

Apoi popa zică un cîntec cu nărodu/l depreună den Scriptura Sfîntă./

Să stea iară în/ locul dintîi. Să dzi/că popa :/

Putearnice Domn Dum/nădzău, cest bărbat/ și muiare ai făcut/ și ei ai ales pre rîndul/ căsătoriei și pre// rod și pomeană lor ai/ blago- 9 r. — slovit, de-aciia le-ai/ arătat beseareca/ sfîntă a lui Iisus Hristos, Dom/nul nostru. Ce-rem milostea Ta/ nenumărată cum nu/ lăsa tocmealele <Tale ?> să se/ răsipească și să pia/ră, nice îngădui dracu/lui lucrarea. Și cine/ șeade în milostea Ta cea ma/re, ține-i și-i fereaste/ prin Domnul nostru/ Iisus Hristos, amin./

Blagosloviască pre voi Dum/nădzău și vă soco/tească. Dea voao cu//noscă- 9 v. — tura lui cea sfi/ntă și dereaptă și/ fie milostivnic că/tră voi. Ție pre voi în/ cuvintele sale și/ dea voao pacia lui./ Să meargeți de acmu/ în numele Tatălui/ ș-a Fiiului ș-a Duhului/ Sfînt, pînă în veciia/ de veac, amin¹¹²./

Să ia cununile în cruce/ cu nănașii și să/ facă sărutare finii/ cu nunii./

Cstneisoe Heruvim./ Ț otpust.//

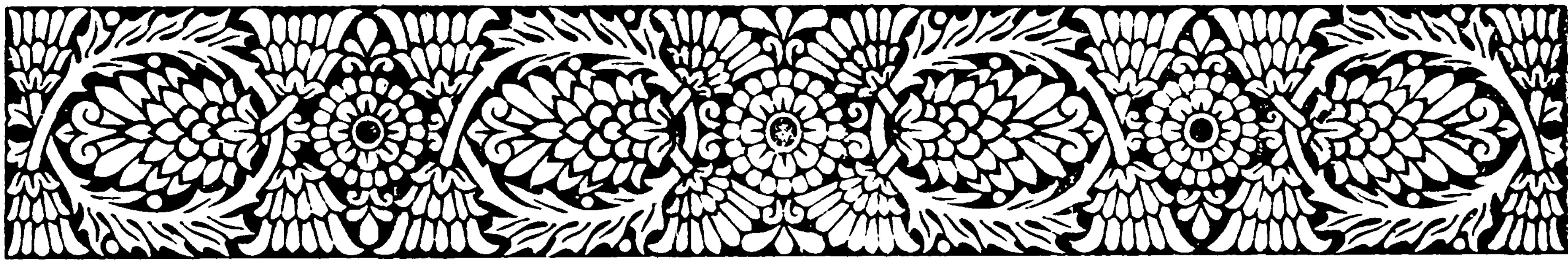
Pr. IOAN TURCU

111. Filă uzată, un rînd lipsă.

Ms. 4641 : «cum nu lăsa tocmealele Tale să se rispească și să piară ; nic da celitura dracului, ce ne dă mila Ta cea mare» (f. 183v).

Ms. 4151 : «cum să nu lași tocmeala Ta să se răsipască și să piară, nice da celitura dracului, ce ne dă mila Ta cea mare» (f. 307r).

112. Și această rugăciune de binecuvîntare din final poate fi legată prin amplasare și prin unele idei, de rugăciunea cununiei catolice : «*Benedicat vos Deus Pater, custodiat vos Iesus Christus, illuminet vos Spiritus Sanctus... et det vobis pacem omnibus diebus vitae vestrae...*» (R, p. 218). Desigur, trebuie să notăm în acest sens că și cununia ortodoxă are în finalul ei două rugăciuni scurte de binecuvîntare, situate chiar înainte de otpust. Cît despre repetatele apropieri ale *Molitvenicului coresian* de tipicul catolic, ele se explică prin faptul că G. Heltai păstra în *Agenda* sa vii influențe-reminiscențe din catolicism, confesiunea sa inițială.

• D O C U M E N T A R E •

ZUGRAVUL NICOLAE POLCOVNICU LA MÎNĂSTIRILE CERNICA ȘI PASĂREA

Publicarea unor documente privitoare la pictarea bisericii Mitropoliei din București de către Nicolae Polcovnicu în anul 1835 și următorii (contractul din 2 aprilie 1835), a documentului avînd ca obiect desfacerea contractului de tovărășie dintre Polcovnicu și zugravul Matei Cătulescu din 1842¹, precum și prezentarea activității sale la Mînăstirea Cernica² au avut darul să contribuie la limpezirea unui capitol important al evoluției picturii religioase române de la începutul secolului al XIX-lea³.

Importanța operei lui Polcovnicu și încadrarea sa în contextul momentului istoric în care și-a desfășurat activitatea⁴ reclamă însă noi completări și precizări referitoare îndeosebi la mînăstirile Cernica și Pasărea.

La Mînăstirea Cernica, Nicolae Polcovnicu a pictat atît în biserica Sfîntul Nicolae cît și în biserica Sfîntul Gheorghe.

1. Olivier Velescu, *Nicolae Polcovnicu zugravul* (pe marginea unor documente inedite), în «Studii și cercetări de artă plastică», București, 1968, I, 89, 94; G. Nedelcu, *Date noi despre Nicolae Polcovnicu zugravul*, în «Studii și cercetări de artă plastică», București, 1968, II, 221.

2. I. D. Ștefănescu, *Școala de pictură din mînăstirile Cernica și Căldărușani, ucenicia lui Grigorescu*, în «Glasul Bisericii», XXVIII (1969), nr. 3, p. 364.

3. S-a afirmat că pictura Mitropoliei din București din anii 1835—1838 aparține zugravului Nicolae Teodorescu din Buzău și elevului său Tattaurescu (B. Iorgulescu: *Din istoria picturii în Țara Românească*, Literatura și arta română, 1900—1901, V, nr. 4, p. 223). Afirmarea a fost reluată de Ștefan Meteș (Ștefan Meteș, *Din istoria artei religioase române*, Cluj, 1929, p. 10 ș. u.; *Istoria Bisericii Române*, București, 1957, II, p. 564; *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Ed. Acad. R.P.R., p. 249; Al. Marcu, *Tattaurescu*, Apollo, Craiova, p. 2; Teodora Voinescu, *Tattaurescu*, p. 9). Astăzi nu mai încapă nici o îndoială că pictura a aparținut lui Polcovnicu Nicolae, care nu trebuie confundat cu N. Teodorescu. Născut la Focșani la 1786, el se stabilește apoi la Buzău unde deschide o școală de pictură în anul 1831, după ce în 1827 pictase biserica Mînăstirii Ciolanul. În timp ce Nicolae Polcovnicu semna cu acest rang de boierie încă din 1823 pe ușa bisericii Sfîntul Nicolae Șelari și apoi în 1824 la biserica din Pantelimon, după cum a arătat N. Iorga, Nicolae Teodorescu este făcut pitar în 1844, după moartea lui Nicolae Polcovnicu (1842).

4. Activitatea de zugrav a lui N. Polcovnicu reprezintă un pas important în direcția afirmării unui stil românesc în pictura bisericească (*Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R., Secolul al XIX-lea*, București, 1958, p. 19). El este în același timp un precursor al picturii laice, înscriindu-se în rîndurile zugravilor din trecut care au pictat portrete de ctitori în tindele bisericilor (A. Fănoiu, *Portretul votiv din secolul al XIX-lea și evoluția realismului*, Arta plastică, București, 1968, nr. 4, p. 4, ș. u.). Portretele membrilor familiei Manu, ctitori ai bisericii din

1. În biserica Sfântul Nicolae a pictat icoanele împărătești. Ele se află în prezent în muzeul mînăstirii, fiind depozitate aici după cutremurul din 1940. Este vorba de cele două icoane pe care le menționează și G. Nedelcu⁵. Una reprezintă pe Iisus Hristos (ulei 75/116), și poartă în colțul din stînga inscripția: «În zilele arhimandritului Kalinic, stareț, 1831, noembrie 10, Nicolae biv. Polcovnic zugrav». Cea de a doua înfățișează pe Maica Domnului cu Iisus în brațe (75/116), de data aceasta nesemnată, dar maniera, paleta, dimensiunile asemănătoare cu ale celei dintîi demonstrează că este vorba de perechea de icoane împărătești. Mărturiile starețului mînăstirii (arhimandritul Roman) și ale altor călugări bătrîni confirmă că ele au aparținut bisericii Sfântul Nicolae.

Din vechiul iconostas al bisericii Sfântul Nicolae se mai păstrează o cruce cu Iisus răstignit. Ea pare să fie în armonie stilistică cu cele două icoane împărătești amintite, de unde s-ar putea deduce că ar aparține lui Polcovnicu, așa după cum este probabil ca tot el să fie și autorul icoanelor iconostasului, din care se mai păstrează astăzi șapte în muzeul mînăstirii. Este însă o simplă ipoteză căci coloritul lor este în parte avariât, iar pe de altă parte ca și în biserica Sfântul Gheorghe, așa cum se va vedea mai departe, se pare că el a pictat numai icoanele împărătești nu și tîmpla.

De asemenea, judecînd după stil, se pare că Polcovnicu a zugrăvit în pronaosul bisericii Sfântul Gheorghe și pe cei doi arhimandriți, Gheorghe și Timotei. Înrudirea stilistică vădită cu portretele boierului Manu și familiei sale de la biserica Leurdeni-Ilfov⁶ îndreptățește această opinie⁷.

Leurdeni-Ilfov, de Polcovnicu reprezintă o operă remarcabilă în această direcție (Maria Goleșcu, *Un portretist de la începutul secolului al XIX-lea, zugravul Nicolae Polcovnicu*, Arta și tehnica grafică, București, 1938, nr. 3).

Pictura de la Mitropolia din București, «distrusă pină la cărămizi», în anul 1933 fără să fie fotografiată în același timp criticată și elogiată. Se afirmă că ea nu plăcea călătorilor străini care ne-au vizitat țara (Olivier Velescu, *op. cit.*, p. 93; Bezviconi, *Călători ruși prin țările române*, București, 1948, p. 354). În schimb, Vermont și alți pictori afirmau într-un memoriu privind pictura lui Polcovnicu la Mitropolie că aceasta: «reprezintă începutul unei ere artistice... fiind de o reală, de o însemnată valoare artistică... Polcovnicu Nicolae și Matei zugravul sînt primi artiști care au pus bazele unui început de artă cu caracter național în această mînoasă țară...» (apud Olivier Velescu, *op. cit.*, p. 92).

La rîndul său, Costin Petrescu, însărcinat de Comisia monumentelor istorice să examineze pictura lui Polcovnicu de la Mitropolie, spunea la 20 februarie 1924: «Această pictură n-are înfățișarea caracteristică a stilului bizantin. Sfinții n-au atitudini ieraticе, nici acele draperii cu falduri, redată în linii rigide sub care să se deseneze forma și mișcările corpului. Nimburile de lumină sau razele ce cad din cer sînt tratate modern, în tonuri topite, iar nu ca cele vechi care au aspectul unor discuri foarte definite sau raze în formă de fișii lungi, ascuțite. Draperiile au o factură banală, iar în ornamentație se văd chiar un fel de trandafiri zugrăviți printre cercuri de sfinți...» (apud Olivier Velescu, *op. cit.*, p. 93).

Este greu să se judece azi valoarea și stilul operei lui Polcovnicu la Mitropolia din București în lipsa cel puțin a unor reproduceri. Dacă ținem seama de icoanele împărătești de la biserica Sfântul Nicolae (1831) și Sfântul Gheorghe (1836) din Cernica, credem că opera de zugrav a lui Polcovnicu reprezintă un pas înainte către debizantinizarea picturii religioase române prin mai multă libertate de tratare, prin afirmarea unui stil personal care continuă acțiunea de românizare începută cu mult înainte de meșterii români de la Horez, colaboratorii lui Constantinos, de Pîrvu Mutu ș. a. Orientarea către neoclasicul de mai tîrziu al lui Altini Leca, Mișu Pop (biserica Curtea Veche, 1853), Tattarescu (biserica Zlătari, biserica Otetelișanu de la Măgurele, 1853) nu are în el un precursor vădit. La Polcovnicu nu descoperim influența apuseană categorică, neechivocă, ca la pictori de mai sus, ci un progres în cadrul procesului de evoluție al picturii religioase românești.

5. Gh. Nedelcu, *op. cit.*, p. 223—224.

6. Maria Goleșcu, *op. cit.*, loc. cit.

7. I. L. Georgescu și Roman Stanciu, *Mînăstirea Cernica*, Ed. Meridiane, București, 1969, p. 14.

Pentru mai multe considerații socotim că pictura pronaosului bisericii Sfântului Nicolae nu-i aparține lui Polcovnicu, ci :

a) În primul avem argumente de ordin stilistic și mai ales de paletă. Risipa albastrului și mai ales a ocrului în variate tonalități, pensulația mult mai liberă, vădită vioiciune a personajelor, frăgezimea peisajului, căldura ansamblului ne indică o altă mână decît aceea a lui Polcovnicu, înclinat către sobrietate.

b) Nicăieri în pronaos nu descoperim o semnătură murală a lui Polcovnicu, așa cum se constată pe icoanele împărătești precum și pe alte opere ale acestuia, printre care pot fi menționate cele două icoane împărătești de la biserica Sfântul Gheorghe din Cernica. Polcovnicu își semna în mod obișnuit lucrările (icoanele de la biserica Șelari, biserica Pantelimon).

c) În diaconiconul bisericii Sfântul Nicolae se află semnătura zugravului Fotache, pusă sub o inscripție bogată avînd următorul cuprins în litere chirilice : «*Cel ce va sluji cu dreptate slintei mînăstiri Cernica și la mai mare însărcinat, prețuitor și ocîrmuitor obștii, va fi dus acelu de lumină, în care întru împărăția lui Dumnezeu spre veșnica lor pomenire în veci să fie, amin. Fotache, zugrav 1815 mai (27)*». Această inscripție demonstrează că meșterul titular de la Sfântul Nicolae este Fotache care a lucrat ajutat după obiceiul vremii, de ucenici și colaboratori anonimi.

d) Întrucît pictura pronaosului are aceeași vechime ca și aceea a naosului, este greu de admis că Polcovnicu născut în 1788⁸ și avînd deci 25 de ani în momentul în care s-a început zugrăvirea bisericii Sfântul Nicolae terminată în 1815, să fi realizat o astfel de operă de maturitate, deosebită de stilul său de mai tîrziu.

Nimic nu contrazice deci semnătura lui Fotache din diaconicon. Astfel cum este plasată, ea ne arată că a avut loc în momentul terminării ansamblului picturii, ca o rugăciune de mulțumire după un lucru important terminat.

Este drept că Polcovnicu semnează icoanele împărătești din aceeași biserică, dar aceasta are loc în 1831 la peste un deceniu și jumătate după terminarea ansamblului (1815). Cînd i s-a încredințat această din urmă lucrare el era în culmea gloriei, căci după cîțiva ani (1835) a fost însărcinat cu pictarea bisericii Mitropoliei din București. Și pictarea celor două portrete votive, aparținînd stareților Gheorghe și Timotei are loc după anul 1815, după cum ne-o indică examenul atent al portretelor, din care rezultă că ea se suprapune peste o pictură mai veche.

În concluzie, lui Polcovnicu îi aparțin cu certitudine la biserica Sfântul Nicolae icoanele împărătești și probabil portretele votive, icoanele tîmplei și crucea acesteia.

În ce privește cea de a doua biserică importantă din incinta Mînăstirii Cernica, Sfântul Gheorghe, s-a emis ipoteza și am afirmat și noi⁹, că în afara celor două icoane împărătești (de dimensiuni puțin mai mici (77/106) decît cele deja semnalate la biserica Sfântul Nicolae aflate în muzeul mînăstirii) — cea reprezentînd pe Iisus Hristos este semnată și poartă data de 1836 —, Polcovnicu ar fi zugrăvit și restul tîmplei. Două argumente contrazic însă această afirmație.

În primul rînd, un argument de stil. Icoanele tîmplei atribuite lui Polcovnicu contrastează, așa cum contrasta vădit pronaosul de la Sfântul Nicolae, cu stilul lui Polcovnicu. Operă remarcabilă, de o deosebită vigoare și grație, cele trei rînduri de icoane ale tîmplei credem că sînt executate de un alt zugrav. Bogăția faldurilor, tra-

8. Gh. Nedelcu, *op. cit.*, p. 221. În catagrafia orașului București, pentru anul 1838, se menționează că «boerul» Nicolae Polcovnicu locuia în culoarea de albastru, mahalaua Sfînta Ecaterina, casa 1576 și că la data aceea avea 50 de ani.

9. I. L. Georgescu și Roman Stanciu, *op. cit.*, p. 17.

tarea minuțioasă, coloritul mult mai fraged decât al icoanelor împărătești, ne îndreaptă către Frujinescu sau un ucenic al acestuia, călugăr anonim. Dacă opera îi aparținea, firesc era ca Polcovnicu să fi semnat-o după obiceiul său¹⁰.

Un alt argument care militează împotriva tezei Polcovnicu este faptul că în anul 1836, data semnăturii de pe icoana împărătească cu Iisus, acesta execută personal, potrivit contractului, zugrăvirea bisericii Mitropoliei. Aceasta nu i-ar fi îngăduit efectuarea concomitentă a unei alte lucrări importante ca aceea a tîmplei de la Sfîntul Gheorghe. Noi cercetări de arhivă poate ne vor lămuri.

În concluzie, credem că la biserica Sfîntul Gheorghe nu i se pot atribui cu certitudine lui Polcovnicu decât cele două icoane împărătești similare ca stil și paletă celor de la Sfîntul Nicolae. Pictura murală aparține lui Adam. Două icoane cu totul remarcabile plasate în centrul bisericii sînt semnate de Frujinescu la anul 1800.

De o deosebită originalitate de concepție și stil, așa cum am remarcat cu alt prilej¹¹, este pictura tîmplei, operă și ea a unui anonim, poate un ucenic al lui Polcovnicu, fapt care demonstrează că la Cernica a existat o școală de zugravi, paralelă cu aceea de la Mînăstirea Căldărușani¹². Călugări, elevi ai acestor școli, au lucrat la Cernica și în alte părți, fără a-și semna operele din considerații de smerenie. Muzeul Mînăstirii Cernica posedă icoane și portrete, opera lor. Aceasta dă cheia multor necunoscute, privind pictura Mînăstirii Cernica și după cum vom arăta și a Mînăstirii Pasărea.

Dar, dacă ar mai putea face obiect de discuție problema apartenenței picturii catapetesmei de la bisericile Sfîntul Nicolae și Sfîntul Gheorghe din Cernica, sau a pronaosului de la Sfîntul Nicolae, apare lămurit în lumina documentelor recent publicate — și aceasta reprezintă poate aportul lor cel mai important — că pictura bisericii principale a Mînăstirii Pasărea nu aparține lui Polcovnicu.

Intr-adevăr după datele publicate, rezultă că Polcovnicu a decedat în anul 1842. Aceasta ne-o atestă cererea de desfacere a contractului de asociație cu zugravul Matei Cătulescu, semnată de soția sa, motivată de dispariția lui¹³.

Or, biserica Mînăstirii Pasărea, după cum indică pisană, a fost reclădită din temelie și în consecință și zugrăvită în anul 1846¹⁴. Decedînd în anul 1842, este evi-

10. De altfel trebuie recunoscut că lumina insuficientă și distanța împiedică o analiză concludentă a tîmplei, fără apelul la mijloace tehnice mai adecvate.

11. I. L. Georgescu și Roman Stanciu, *op. cit.*, p. 20.

12. Unul dintre marii conducători ai obștii de la Cernica, starețul Gheorghe (1790—1806), conducea ambele mînăstiri, fapt care sporea circulația zugravilor de la o mînăstire la alta și mai departe în tot cuprinsul țării.

13. Datorită morții lui Polcovnicu, soția sa cere la 10 octombrie 1842 desfacerea tovarășiei de zugrăvire cu Matei Cătulescu zugravul: «Fiindcă în urma tovarășiei de zugrăvire ce au avut răposatul soțul meu Polcovnicu Nicolae zugravu cu d-lui Matei zugravu pe cinci ani, încetînd din viață năușit soțul al meu *de sînt acum aproape trei luni*, după care neavînd eu soția răposatului mijloace de a urma această tovarășie pînă la sfîrșit, m-am împăcat cu D-lui Matei zugravu tovarășul său, cu chipul arătat în alăturatele pe lîngă jalba mea două înscrise în voeli, de aceea mă rog prezenței voastre ca spre a avea paza lor cu neștrămutare să se adreseze în duhul legiuirilor întocmite». Prea plecată Zamfira văduva soție a răposatului Polcovnic Nicolae zugrav. Primită sîmbătă 10 octombrie 1842 nr. 5005. Cînstă D-lui Președintelui Politicești judecătoria Ilfovului sec. 1 (apud Bh. Nedelcu, *op. cit.*, p. 229).

14. «...S-a clădit din temelie acest sfînt schit de călugărițe denumit Pasărea în anul 1813 de cuvioșia sa părintele Timotei arhimandritul Cernichii... În anul 1846 s-a dărîmat acea biserică și s-a ridicat din temelie aceasta prin cuvioșia sa Părintele Kalinic, arhimandritul Cernichii...».

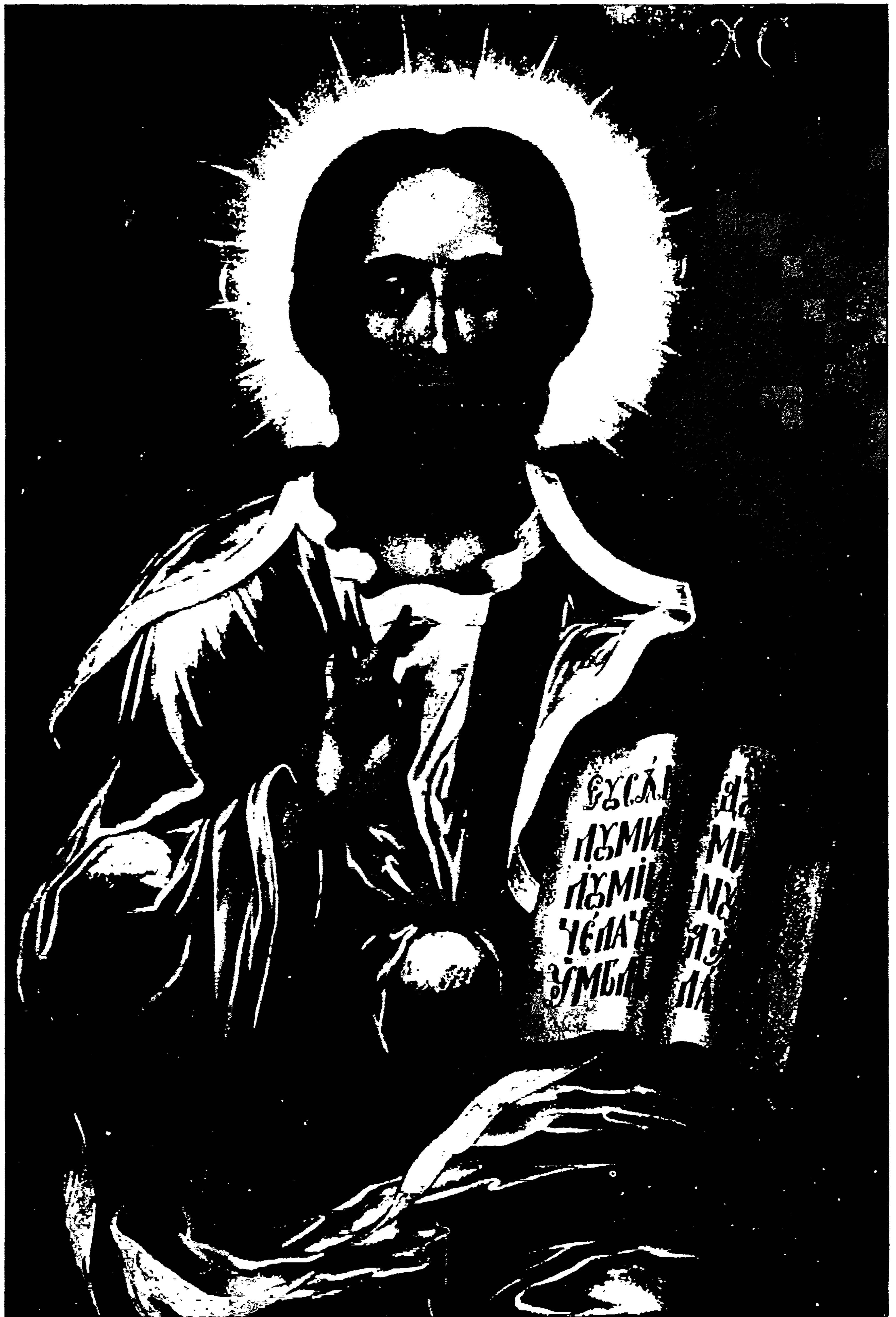
dent că Polcovnicu nu putea picta la Pasărea în 1846. Pictura bisericii Mînăstirii Pasărea, care prezintă similitudini evidente de compoziție, colorism, stil în general, cu aceea din biserica Sfîntul Gheorghe de la Cernica, este probabil opera lui Adam și a călugărilor zugravi anonimi de la această din urmă mînăstire. Era firesc ca Sfîntul Ierarh Calinic, ctitor atît al bisericii Mînăstirii Pasărea cît și al bisericii Sfîntul Gheorghe de la Cernica, să fi angajat la Pasărea aceiași meșteri zugravi care dăduseră satisfacție la Cernica. Succesiunea în timp a zugrăvirii celor două mîonumente (1842 Sfîntul Gheorghe, Cernica ; 1846 biserica Mînăstirii Pasărea) este un argument decisiv.

Nicolae Polcovnicu este totuși prezent la Pasărea, în biserica cimitirului ridicată de Calinic, starețul mînăstirii Cernica între anii 1834 și 1838. El semnează icoana Adormirea Maicii Domnului, aflată în dreapta altarului, indicînd anul 1834, deci cu 8 ani înainte de moartea sa. Pare că îi aparține și icoana aflată simetric cu cea de mai sus, în stînga altarului, deși semnătura este indescifrabilă. După opinia noastră, opera sa și cele două icoane împărătești, sînt replici de mai mici dimensiuni ale perechilor de la bisericile Sfîntul Nicolae și Sfîntul Gheorghe din Mînăstirea Cernica.

I. L. GEORGESCU

și

† Episcop-vicar ROMAN STANCIU

Iisus binecuvintind. Biserica «Sfintul Nicolae» din Mânăstirea Cernica. Jos stînga : «În zilele lui Calinic stareț, 1831, noiembrie. Nicolae B. Polcovnicu, zugrav»

Maica Domnului cu Pruncul, de Nicolae Polcovnicu (Biserica
«Sfintul Nicolae», Mănăstirea Cernica)

Biserica «Sfintul Pantelimon»

Grigore II Ghica Vodă (1690—1752) fondatorul Mînăstirii și spitalului «Sfintul Pantelimon». Tablou de Th. Aman, col. Eforiei Spitalelor civile, după o pictură din biserică

MÎNĂSTIREA ȘI AȘEZĂMÎNTUL SPITALICESC SFÎNTUL PANTELIMON DE LÎNGĂ BUCUREȘTI *

După ce gustase «farmecul de la Cernica», unde constatase că «trăiește sufletul cald al unui trecut care este gata să-și dea comorile cui ar vrea să-l cerceteze», un cercetător al monumentelor noastre istorice, venind prin 1930 către București, a întâlnit în comuna Pantelimon «rămășițele unui parc, silueta unei biserici, și un turn înalt ... una dintre reședințele Ghiculeștilor». Biserica, în care se află mormintele a doi domnitori din această familie, spunea călătorul, «este prizonieră în curtea tristă a unui spital», adăugînd că «acest decor fără suflet întristează»¹.

Și azi, puțini știu că spitalul T.B.C. din comuna Pantelimon de lângă București se află în incinta unei ctitorii domnești și că acolo s-a dezvoltat, începînd din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, unul din cele mai însemnate așezăminte religioase și de asistență socială, bine cunoscut în viața Bucureștilor din trecut — mînăstirea și spitalul Sfîntul Pantelimon.

Epoca și ctitorul. — Mînăstirea și așezămîntul spitalicesc Sfîntul Pantelimon au luat ființă către mijlocul secolului al XVIII-lea, în perioada numită de N. Iorga «fanariotismul de tradiție românească», ctitor fondator fiind domnitorul Grigore al II-lea Ghica².

Cronicarii contemporani au cuvinte de laudă despre acest domnitor a cărui familie era de origine arvato-vlahă de prin părțile Albaniei. «Mare stăpîn au stătut acest domn în țările acestea și cu mari orînduele». «Nu era lacom ca să strîngă avuții, se spune în cronica atribuită lui Niculae Muste, ce mai mult se silea ca să-i rămîie lucruri vrednice pre urma lui, decît să rămîie avuție». Amiras îl arată «vrednic de vecinică pomenire». Ca fire era, după Neculce, «prea harnic, bun și vrednic, milostiv și răbdător», uneori însă și «cam grabnic la mînie», dar, «curînd se întorcea». «Poci zice, adaugă cronicarul, că Grigore Ghica, precum îi era firea, de ar fi avut niscai oameni cu frica lui Dumnezeu pre lîngă dînsul sfetnici, ar fi fost de mirare și de pomenire Grigorie Vodă în domnii cei de frunte și de laudă»³.

Chiar dacă n-a avut sfetnici prea buni — deși au fost și de aceștia — Grigore al II-lea Ghica, prin realizările din timpul domniei lui, și mai ales prin ctitorirea așe-

---

* Lucrare de seminar susținută în cadrul pregătirii doctoratului în teologie, întocmită sub îndrumarea P. C. Pr. Niculae Șerbănescu, care a dat și avizul de publicare.

1. G. M. Cantacuzino, *Arcade, firide și lespezi*, București, 1932, p. 190.

2. A domnit în Țara Românească de două ori : 1733—1735 și 1748—1752 ; despre acest capitol a se vedea : C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, III, p. 226, 233, 237, 279 ; N. Iorga, *Istoria Bucureștiului*, București, 1939, p. 133 ; Idem, *Istoria Românilor prin călători* II, p. 170 ; M. Dumitrescu, *Istoricul a 40 mînăstiri*, I, București, 1899, p. 16 ; Xenopol VI, p. 54, IX, p. 47 ; Al. Găleşescu, *Eforia spitalelor civile*, București, 1900, p. 165 ; C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, Iași, 1973, p. 185, 190, 193 ; *Letopisețe II*, p. 367, 369, 371 ; III, p. 159 ; D. Russo, *Cronica Ghiculeștilor*, în *Bul. Com. Ist. a Rom.* II (1916), p. 13 ; G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București*, București, 1961, p. 387, 392, 394, 549.

3. *Letopisețe II*, p. 144, 157, 373, 374 ; III, p. 73, 212.

zămintelor Sfântul Pantelimon, a rămas de pomenire în şirul cîrmuitorilor care au chivernisit bine ţara aceasta.

Caracterizat prin «son zèle religieux et par les sentiments d'humanité»⁴, Grigore Vodă însuşi îşi mărturiseşte «gîndul inimii», preocuparea de a sluji lui Dumnezeu ajutînd pe semeni, socotind mînăstirea şi spitalul Sfântul Pantelimon «de obşte folositor şi plăcut lui Dumnezeu lucru». În hrisoavele sale, face adevărate apologii milosteniei, pe care o consideră între toate faptele cele bune şi mîntuitoare de suflet, «osebit mai înaltă şi mai presus a fi».

Grigore al II-lea Ghica este «primul prinţ român care a arătat interes pentru monumentele istorice», cum remarca N. Iorga. Avea obiceiul de a cutreiera mînăstirile şi locurile care prezentau interes pentru trecutul nostru. Din aceste vizite Grigore Ghica îşi dă seama că «domnii şi oblăduitorii ţării aceştia», «din început de la descălecătoarea ţării pînă acum... şi-au împodobit sufletele», zidind mînăstiri, miluindu-le şi înfrumuseţîndu-le în tot felul. La astfel de fapte spune domnul în actul de fundaţie al mînăstirii Sfântul Pantelimon şi în testament, «cu mare poftă, fierbinte rîvnă... rîvni-am şi eu, robul marelui şi preainaltului Dumnezeu». Cîtorind mînăstirea Sfîntul Pantelimon şi restaurînd şi alte mînăstiri şi biserici din Ţara Românească şi Moldova, Grigore Vodă are meritul de a fi reînviat obiceiul vechi al domnilor de a ridica locaşuri sfinte, obicei ce fusese aproape părăsit de predecesorii săi imediaţi⁵.

Înclinarea sa către cele ale bisericii se vede nu numai din mărturisirile sale directe din hrisoave — (rezultă de acolo şi o cunoaştere temeinică a Sfinţelor Scriptură şi a problemelor teologice) — ci şi din tot ajutorul pe care l-a dat, în diferite ocazii, mînăstirilor, mitropoliei şi chiar unor aşezăminte bisericesti din afara ţării⁶.

Zidirea mînăstirii Sfîntul Pantelimon. — Activitatea ctitoricească a lui Grigore al II-lea Ghica a fost încununată de zidirea din temelie a mînăstirii cu spital Sfîntul Pantelimon. În testamentul său, exprimîndu-şi admiraţia pentru înaintaşii care au zidit mînăstiri şi s-au îngrijit de ele şi de părinţii călugări, socoteşte că, pe lîngă aceasta, se cade a purta grija «mai mult şi mai cu deadinsul pentru chiverniseala şi

4. Gh. Bibescu, *Domnia lui Bibescu*, II, p. 616.

5. *Letopiseţe II*, p. 371, III, p. 172; Xenopol, IX, p. 93; I. Bianu, *Catalogul manuscriselor româneşti I*, p. 183; N. Iorga, *Cea dintîi vizită domnească la monumentele istorice*, în «Bul. Com. Mon. Ist.», XIX (1926), p. 143, 144, 189; C. Gane, *op. cit.*, p. 191; Găleşescu, *op. cit.*, p. 168, 182. Din punctul de vedere al interesului pe care-l avea Grigore Ghica pentru monumentele istorice, este interesant itinerariul pe care l-a parcurs în septembrie 1732 Ghica Vodă, «dentru sini îndemnat», voind «să vază scaunul bătrîn al Domnilor» de la Suceava şi «mai mult pentru svintele mînăstiri, citind măria sa hronograful ţării şi auzind că sînt la aceste părţi de sus», a plecat cu «toată curtea mării sale», şi după ce au trecut prin Prigoreni, la Ion Neculce, Ruginoasa şi Roman, s-au oprit la Mînăstirea Neamţ. Aci, povesteşte Neculce, «au scos icoana din monastire şi s-au închinat foarte frumos, cît se mirau oamenii lui Grigore Vodă şi turcii ce erau cu Grigore Vodă şi călugării de la monastire ziceau că nicio-dată nu s-au închinat acea sfîntă icoană ca atuncea aşa de frumos». Au vizitat apoi Mînăstirea Secu, Cetatea Neamţului, Baia, Mînăstirea Slatina, au trecut prin Horodniceni, Mînăstirea Dragomirna şi s-au oprit la Suceava, unde domnul, «cu cheltuiala mării sale» a însărcinat pe vel logofătul Şerban Cantacuzino să se ocupe de repararea acoperişului bisericii Sfîntul Dumitru «ce este în mijlocul tîrgului».

6. *Letopiseţe II*, 371, III, 169; Găleşescu, *op. cit.*, p. 78; G. Potra, *op. cit.*, p. 306, 403; *Eforia Spitalelor Civile 1832—1932*, Bucureşti, 1932, p. 20; Gr. Musculeanu, *Mînăstirile româneşti administrate de ţară*, în «Calendarul antic», 1862, p. 156—158; N. Ghica Budeşti, *Evoluţia arhitecturii în Muntenia şi Oltenia*, IV, *Noul stil românesc din veacul al XVIII-lea*, B.C.M.I. XXIX (1936), p. 106; Pr. Prof. N. Şerbănescu, *Contribuţiuni la istoria Mînăstirii Mărcuţa*, Buc. 1945, p. 38. (manuscris).

odihna celor lipsiți, săraci și ticăloși bolnavi». Motivarea scripturistică pe care o aduce domnitorul este categorică: ...«spitalurile cu săraci covârșesc toate celelalte faceri de bine, de vreme ce cu săracii și cu bolnavii se încheie și să săvârșește toate poruncile bisericesti și ale spășitorului nostru, Domnul Hristos»⁷.

La zelul său religios și filantropic trebuie adăugată — pentru a explica ce l-a determinat pe domnitor să ridice mînăstire cu spital — și starea sanitară din țară în acea vreme, cînd nenumăratele epidemii de ciumă sau de friguri «și la prostime și la boieri și pînă prin casa domnului au intrat». Domnitorul a fost impresionat de ravagiile pe care le făcea «acea cumplită și năpraznică boală» a ciumei, din pricina căreia «săraci ca aceia pătimeste cu patimă cumplită și amar pe geruri și prin vifore nesuferite și-și răpun viața».

Nu trebuie uitat și faptul că Grigore Vodă era cunoscător al progreselor medicale din vremea sa. În familia lui se cunoștea și se practica medicina. Bunicul său după mamă, Al. Mavrocordat-Exaporitul, era un «iatrofilosof», doctor în medicină la Padova, mama sa, Ruxandra Mavrocordat, poate fi socotită cea dintîi femeie româncă «doctoreasă», iar Zoîța Doamna, soția sa, era fiica «doctorului cel mare Mihail Mano».

De aceea, mărturisește Grigore Vodă, «...am luat pe Dumnezeu întru ajutor ca să înalț și să săvârșesc întru slava și lauda marelui Dumnezeu și întru cinstea Sfîntului și marelui mucenic și tămăduitor Panteleimon, sfînt lăcaș și cu spitaluri de săraci bolnavi». Sfîntul Pantelimon, «doctor fără de arginți», ales ca patron al mînăstirii și spitalului, era în evlavie și tradiția familiei. Pe o icoană a sfîntului, pe care o afierosește bisericii, se află o inscripție în care Grigore Vodă îl numește «ocrotitor al întregului meu neam»⁸. Pentru că spitalul de la mînăstirea Colțea era «numai de bolnavi de cei cu răni și buboși», Grigore Ghica hotărăște ca noua sa ctitorie să fie destinată și pentru bolnavii «ce ar pătimi de alte boale», mai ales «hronicești» și pentru cei «care din depărtarea lui Dumnezeu ar pătimi de boala ciumei».

Locul fundației a fost ales în partea de răsărit a Bucureștilor, «din josul mînăstioarei ce se numește Mărcuța, pe apa Colentinii, lîngă fîntîna ce se zice a Babei», pe o grădiște înconjurată din trei părți de apă, ceea ce va face ca mînăstirea să apară ca o construcție impunătoare. Moșia Obileasca pe care s-a clădit mînăstirea Sfîntul Pantelimon, aparținuse mînăstirii Cernica și a fost afierosită de mitropolitul Ștefan (1731—1738) sfîntului așezămînt. Ea a fost «hotărîtă și împetrită de doi cinstiți și credincioși mari hotarnici, d-lui Costandin Brîncoveanul, veș logofăt și d-lui Ștefan Văcărescul»⁹.

Din actul de fundație de la 12 octombrie 1735, dat în timpul primei domnii în Țara Românească, rezultă că dintru început, pe lîngă mînăstirea Sfîntul Pantelimon cu spitalul de boli cronice, domnitorul a hotărît să se facă și pentru ciumați, «niște

7. Al. Găleşescu, *op. cit.*, p. 77, 188.

8. *Ibidem*, p. 168, 233, P. Samarian, *Ciuma*, 1932, p. 76; *Idem*, *Medicina și farmacia în trecutul românesc*, III, București, 1938, p. 24, 122; Hurmuzachi, IX, 1, p. 607; XIV, 2, p. 1113; Academia R. S. R., *Inscripții mediev. ale Rom.* I, p. 468.

9. Găleşescu, *op. cit.*, 169, 180, 191; Bibescu, II, p. 616; Ionescu Gion în *Istoria Bucureștilor* indică aci o așezare romană, iar în legătură cu fîntîna Babei (numită într'un act «la fondation dite Baba») spune că apa de aci era așa de bună, încît bei fanarioți aduceau apă de aici, în București, cu sacalele. Colina pe care se află mînăstirea este de fapt un martor de eroziune (grădiște, popină), desprins din cîmpul Colentina, prin meandrarea rîului cu același nume, care ulterior și-a scurtat cursul, tăind meandrul prin sudul grădiștei. Fosta buclă s-a transformat într-un lac, cu adîncime relativ mică, acoperit de vegetație de baltă.

case acolo aproape, lângă îngrădișul spitalului celui dinăuntru, la un loc afară ... păzindu-se ca la un lazaret ca să nu se amestece cu bolnavii cei dinăuntru ... ca să nu se smreduiască (= molipsească) nici aceia nici poslușnicii lor».

Pentru început, Grigore Vodă închină ca «danie sfintei și dumnezeieștei monastiri și spital» câteva moșii domnești: Rușii, Drăgănești-Prahova, Persica-Ialomîța, și câteva pogoane de vie la Sărata. Locuitorii satului Drăgănești au fost rînduiți «să poată fi de ajutor și folos și poslușanie sfintei monastiri și spitalului». Toate acestea au fost hărăzite «ca să fie sfintei monastiri de întărire și bolnavilor și poslușnicilor de hrană și de chivernisire» și de veșnică pomenire domnului și strămoșilor lui. Grigore Ghica și-a dat seama că așezămîntul pe care începe a-l zidi va necesita cheltuială mare și de aceea îndeamnă «și pe alți pravoslavnici creștini, veri din cei mari și de cinste, veri din stepena cea mai de jos» să facă danii sfintei mînăstiri, fiind și aceia socotiți ctitori, iar pe urmașii săi în scaun îi roagă să desăvîrșească lucrul început și să întărească daniile. Împotriva celor ce ar îndrăzni «a opri și a zăticni a nu se săvîrși acest obștesc și de suflet mîntuitor lucru», domnitorul are grijă să-și apere cu blestem greu de afurisenie ctitoria începută. Hrisovul de întemeiere a mînăstirii Sfîntul Pantelimon a fost întărit și de fostul patriarh al Constantinopolului, Macarie, care se afla în București.

Ca epitrop «ca să fie nevoitor cu toată silința și osîrdia» peste lucrarea începută, îl orînduiește pe mitropolitul Ștefan. La data cînd s-a dat hrisovul de întemeiere, lucrările erau destul de avansate: se înălțase biserica de zid și se învelise, se făcuseră în partea de apus a bisericii chilii și «alte trebuincioase lucruri», se ridicase zidul împrejmuitor «pînă la un loc înălțîndu-se». Dar, «din întîmplarea vremii», domnul a fost mutat în scaunul Moldovei, la sfîrșitul anului 1735, urmînd ca mitropolitul Ștefan, în calitate de epitrop, să rămîna cu conducerea și continuarea lucrărilor¹⁰.

Așezămintele Sfîntul Pantelimon au fost terminate în timpul celei de-a doua domnii a lui Grigore al II-lea Ghica în Țara Românească (1748—1752), deși erau «vremi strîmturoase». Domnitorului nu i-au lipsit susținători în ducerea la bun sfîrșit a operei sale. Unul dintre ei a fost mitropolitul Neofit (1738—1753), cel care, ca și domnitorul, se interesa de monumentele noastre istorice copiind pisanii și alte inscripții vechi. Alt colaborator care a contribuit mult cu zelul, munca și averea sa la ridicarea mînăstirii Sfîntul Pantelimon, a fost Sandu Bucșenescu, «vel clucer za arie», cel care a fost numit ispravnic al acestui așezămînt¹¹.

Așa cum rezultă din pisanie, în anul 1750 lucrările principale, biserica, chiliile și spitalul, «cu toate împrejurimile, cu ziduri de jur împrejur și cu toate alte dichisurii și nămestii de zidiri cîte se cad și se cuvin sfîntului lăcaș», erau terminate. Aspectul general al construcției era de cetățuie, cu o incintă alcătuită din două curți dreptunghiulare, care comunicau între ele. În prima curte, pe latura dinspre apus, unde era și poarta, se construiseră case domnești, ca reședință de vară. În dreapta și în stînga se aflau camere pentru oamenii de serviciu, grajduri, spălătorie și cuhnie. În a doua curte se pătrundea printr-o poartă aflată sub un turn înalt, care era și clopotniță, clopotele servind și la serviciul divin și la bătaia orelor. Pe latura aceasta se pare că erau chiliile, iar pe părțile laterale se aflau spițeria și alte dependințe. În

10. Găleşescu, *op. cit.*, 168—175; Gr. Musceleanu, *Prima fundațiune a ospiciului Sfîntului Pantelimon*, București, 1868, p. 2.

11. Al. Elian, *Introducere la inscripții medievale ale României*, București, 1965, p. 23; *Inscripții medievale...* p. 383.

fund, către răsărit, sălile destinate bolnavilor cuprindeau, pentru început, douăsprezece paturi. În mijlocul curții a doua se afla biserica, construită pe plan dreptunghiular, cu pridvor, altarul fiind o absidă poligonală în exterior. După tabloul votiv de pe peretele dinspre apus rezultă că biserica a avut turlă. Sfântul locaș a fost împodobit — spune voievodul în testament — «atît pe dinlăuntru cu zugrăveala sfintei biserici și cu sfinte vase și odăjdii preoțești și cu tot felul de alte lucruri trebuincioase bisericesti, cît și pre din afară, precum se vede de ochii tuturor». Ctitorul a ținut să aibă în biserică moaște ale Sfântului Pantelimon și a reușit să obțină brațul drept al sfântului tămăduitor, pe care l-a așezat într-un relicvar de argint și l-a închinat mînăstirii la 23 septembrie 1750¹². În jurul mînăstirii s-a făcut un parc mare. În «vale», unde era fîntîna Babei, s-a ridicat în 1751 un foisor «pentru odihna celor însetați și osteniți». Pisania fîntînii are o stemă sculptată care reprezintă atît capul de bour al Moldovei cît și corbul Țării Românești. Se pare că la acest «chiosc turcesc», odată pe an, un pașă din Stambul venea pentru a primi peșcheșul. La drum, în același an, Sandu Bucșenescu a ridicat, lîngă o fîntînă, o cruce și un «foisor d-asupra crucei».

În vara anului 1750, domnul începuse să construiască «alte osebite spitaluri», pentru bolnavii de ciumă și de «lingoare». Aceste «spitaluri» au fost înzestrate, pentru nevoile sufletești ale celor internați aci, și cu «osebită bisericuță», cu hramul «Sfîntului Ierarh Visarion Larisis, carele de la Dumnezeu a luat darul tămăduirii de cumplita boală a ciumei»¹³.

Hrisovul-testament al lui Grigore al II-lea Ghica. Așa cum promisese încă în 1735, Grigore Vodă a lăsat un testament cu data de iulie 1752¹⁴. Cuprinsul acestuia, foarte dezvoltat, vădește spiritul gospodăresc și organizatoric al lui Grigore Ghica, precum și grija, pînă la amănunt, pe care o avea pentru bunul mers al ctitoriei sale. După o lungă și temeinică fundamentare scripturistică a motivelor care l-au îndemnat să zidească mînăstirea și spitalul, se ocupă pe rînd de slujitori, de organizarea lor, cît și de averile afierosite și de modul chivernisirii lor.

«La sobornica biserică a Sfîntului Pantelimon» au fost rînduiți doi preoți și un diacon, care «neprestan să slujească sfintele și dumnezeieștile bisericesti slujbe» zilnic, precum și «doi grămățici cîntăreți pentru podoaba și armonia sfintei biserici». Și pentru biserica Sfîntul Visarion au fost prevăzuți doi preoți «care și aceștia să săvîrșească sfintele și dumnezeieștile slujbe, leturghii, paraclise, osfeștanii, molifte și rugăciuni pentru cei bolnavi și să-i spovedească și să-i pricestuiască», iar pe cei decedați «să-i îngroape la biserică, după creștinescul obicei și să-i pomenească la sfîntul jertfelnic ca pe niște creștini»¹⁵.

Au fost rînduiți «doftori pentru căutarea bolnavilor». Primul «gherah» al spitalului Sfîntul Pantelimon a fost monahul Calistrat, ca laic Costi Grecul¹⁶. Îngrijirea medicală

12. Indicații despre moaștele Sfîntului Pantelimon, la noi în țară și în străinătate, la (Pr. Gh. Popescu și Pr. I. Mihăilescu), *Viața și activitatea Sfîntului Mare Mucenic și tămăduitor Pantelimon*, București, 1938, p. 8 :

13. Al. Găleşescu, *op. cit.*, p. 633, Gr. Muscelanu, *op. cit.*, p. 27 ; N. Iorga, *Inscripții din Bisericile României I*, București, 1905, p. 72, 73 ; P. Samarian, *Ciuma*, p. 8.

14. Găleşescu, *op. cit.*, p. 231. Originalul testamentului s-a pierdut, dar o copie a sa a fost găsită în condica mînăstirii. Acest testament este în mare parte reprodus în hrisovul lui Scarlat Ghica din 9 Iulie 1759.

15. Bibescu II, 617 ; Găleşescu, *op. cit.*, p. 183—185, 226, 227.

16. Cum rezultă dintr-un zapis al starețului Gheorghe de la Cernica din 23. VII. 1790 ; cf. I. Ionașcu, *Primul gherah al spitalului Pantelimon*, comunicare din 19. VI. 1941 la Inst. de Ist. medicală.

era gratuită. Spitalul avea un spîter și chiar «un om anume ce știe și cunoaște erbile cele de treabă doftoriilor».

Prin acest testament sînt prevăzuți diferiți poslușnici pentru treburile interne și «poslușaniile cele de afară» și se reglementează serviciul cioclilor. Pe lîngă Sandul Bucșenescul, ispravnic pe viață peste tot așezămîntul, au mai fost numiți doi epitropi : «dumnealui Costandin Brîncoveanul vel logofăt și dumnealui Ștefan Văcărescul vel vistier», urmînd ca și pe viitor epitropii să aibă aceste dregătorii. Mitropolitul Neofit, considerat de domn «al nostru întru Hristos duhovnicesc părinte», este rînduit «a fi ca un nazîr (președînte) peste toți și ca un privitor și luător aminte spre toate».

Cît privește bunurile mînăstirii, domnitorul a hotărît ca «sfîntul acesta locaș și noscomion al Sfîntului Pantelimon să fie de tot slobod» și «nedajdnic desăvîrșit». Aceasta pentru că din veniturile mînăstirii «se hrănesc și se chivernisesc săracii bolnavi», iar bucureștenii și locuitorii țării să fie recunoscători pentru că în vremuri de epidemii sînt feriți de boli molipsitoare.

În testamentul său domnul consemnează și întărește toate daniile făcute de el, din averea proprie și din moșiile domnești, sau de alți donatori, care, îndemnați de apelul și exemplul voievodului, au afierosit bunuri mînăstirii Sfîntul Pantelimon¹⁷.

Văzînd mitropolitul Neofit că s-a săvîrșit «un lucru de suflet folositor și plăcut lui Dumnezeu ca acesta și mai ales pentru binele și folosul obștimei» și pentru «facerile de bine» pe care domnul le făcuse mitropoliei (printre altele, în a doua domnie, Grigore Ghica redase Mînăstirii Cernica starea de neatîrnare avută de la început și pe care o pierduse) a hotărît ca «moșia Obileasca ot sud Ilfov, pre care stă zidirea Sfîntului Visarion, cu toate hotarele ei și cu trei roate de moară ... și cu eleșteu» și cu tot venitul «să fie în veac» ale mînăstirii Sfîntul Pantelimon. Ca danie personală, Grigore Vodă a închinat moșiile : Păpeni, Piersica Mierlari, din județul Ialomița, Clătești, Vărăști și Dobroiești, din județul Ilfov, Hodivoia, județul Vlașca. Din moșiile domnești au fost afierosite : Balaciul, județul Teleorman, 12 mahalale din moșia domnească a orașului București, Balta Greaca «cu tot venitul ei de pretutindenea».

La înzestrarea mînăstirii Sfîntul Pantelimon au contribuit și alți donatori. Moșiile : Licuriciul, Zgreblezile și Alexandria «ot sud Teleorman» au fost donate în 1751 de Mihail Conțescu și de Pană Slugerul Conțescu, care apoi s-a călugărit și s-a așezat la mînăstirea Sfîntul Pantelimon. Moșiile Dăngești și Resmirești din județul Vlașca au fost donate de Sandu Bucșenescu «pentru sufletul lui și al părinților lui». Moșiile Gurgueți și Bădeni-Zădăriceu din județul Vlașca fuseseră donate de Drăghicî Căpitanul Zădăriceanul și de Constantin Grecu Băcanu cu carte de danie «ot leat 7258». Moșiile Perii Rîioși, Vîrtoapele și Căzănești-Gărdești din județul Teleorman le-a dăruit Domnița Bălașa. Moșia de lîngă Rîioasa a fost obținută prin schimb : s-a dat proprietarilor o moșie din Perieți, pe care Dimitrie Lehliu «biv vel cămăraș za oine» o afierosise Pantelimonului încă din 1735. Moșia Stănțești-Dedulești jud. Prahova și două mori au fost donate de Constantin Herescu-Năsturel biv vel vornic, «pentru sufletul său, al părinților și al răposatei lui jupînese Anicuța». Un vad de moară pe

17. Găleşescu, *op. cit.*, 183, 184, 188, 191, 192, 195, 198—213, 222 ; Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 463 ; Eforia, p. 51 ; Bibescu I, tabelul (la I. G. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul Organic 1834—1848*, București, 1915) ; I. Ionașcu, *Documente bucureștene privitoare la proprietățile mînăstirii Colțea*, București, 1941, p. 171 ; G. Potra, *op. cit.*, p. 682.

apa Vezii, a fost închinată de către clucerul Matei Ungureanu. Moșia Budești, județul Argeș, moșia Pociovaliște și niște vie au ajuns a fi închinată Pantelimonului în urma unui diferend de moștenire între rudele răposatului Constantin Corbea biv vel sluger și soția sa. Mitropolitul Neofit hotărăște ca după moartea lui, locul cu han pe care-l avea în apropierea bisericii Sfântul Nicolae-Șelari să rămână mînăstirii Sfântul Pantelimon. Munții de pe apa Lotrului, care fuseseră «împresurați de niște nemeși sași de la Sibiu», domnul îi dăruise lui Sandu Bucșenescu, care descoperise încălcarea. Acesta i-a donat mînăstirii Sfântul Pantelimon. Diferite vie în dealurile Negovanilor, Oilor, Scheilor, au fost donate de Ștefan Văcărescu biv vistier, C. Brîncoveanu biv vel logofăt și de Sandu Tohăneanu biv vel vameș.

În afară de pămînturi, domnul Grigore Ghica a întărit mînăstirea rînduindu-i și alte venituri. Astfel, vinăriciul de la niște podgorii «ot sud Slan Rîmnic», «tot venitul ce se va agonisi după vama țîrgului» pe care Domnul îl așezase să se facă la mînăstire, în toți anii, la ziua Sfintei Marii mici, precum și «fumăritul domnesc cel obișnuit» din Țîrgoviște și Craiova.

Pe lângă mînăstirea Fedeleșoiu, ctitoria familiei din județul Argeș, afierosită ca metoc în 1750, cu toate veniturile ei, au mai fost închinată mînăstirii și spitalului Sfântul Pantelimon și alte mînăstiri și schituri care urmau să plătească, după puterile lor, o contribuție anuală. Acestea au fost: Titireciul-Vîlcea, Șerbănești-Romanați, Cornetu-Argeș, Găiseni și Cobia-Dîmbovița, Brebu, Poiana, Țîrgșor și Lespezi-Prahova. Măxineni-Rîmnicul Sărat¹⁸.

Testamentul se încheie prin cuvinte pline de căldură și de grijă față de suferinzi și de viitorul ctitoriei. Cei ce-l vor păzi și «se vor uita cu ochi blînzi și milostivi și cu inima duiosă» asupra săracilor din spitalul mînăstirii vor fi socotiți ctitori și vor avea mijlocitori la Dumnezeu pe sfinții Pantelimon și Visarion. Iar cei ce «se va ispiti a răsvrăți cele așezate», oricine ar fi, unul ca acela să fie socotit ca «un vrăjmaș de față a acestui lucru bun și ca un protivnic binelui», «să aibă parte cu Iuda și cu vrăjmașii lui Dumnezeu ... și să i se șteargă numele din cartea celor vie». Acest testament a fost citit în divan înaintea mitropolitului Neofit, «a tuturor mulți arhieriei» și «înaintea tuturor cinsivilor și credincioșilor veliți boieri» și «altor mulți» și «la toți s-au arătat plăcut».

Mînăstirea Sfântul Pantelimon în perioada 1752—1832. — Cea mai mare parte dintre urmașii în scaun ai lui Grigore al II-lea Ghica i-au păzit testamentul și au făcut ca așezămîntul să se dezvolte.

Matei Vodă Ghica (1752—1753) a întărit prin zăpissul din 1 februarie 1753 averile mînăstirii Sfântul Pantelimon, adăugînd o moșie din Țîrgul Ocnelor Mari — Vîlcea. Daniile făcute mînăstirii Pantelimon au fost de asemenea întărite prin zăpisse de C. Racoviță în septembrie 1753 și de Scarlat Grigore Ghica la 9 iulie 1759. În timpul acestuia din urmă la 20 decembrie 1758, schitul Grăjdana de pe valea Nișcovului a fost închinată mînăstirii de către arhimandritul Cosma. În 1760 Domnul a afierosit Pantelimonului schitul Berislăvești. Ispravnic al mînăstirii era tot Sandu Bucșenescu, care a fost profund atașat așezămîntului Sfântul Pantelimon și rostului său de ajutare a săracilor bolnavi. El a îndemnat și pe alții să facă danii, așa cum subliniază

18. Al. Găleşescu, *op. cit.*, p. 216—221, 229, 230, 232—233, 271, 953—959, 965; *Eforia*, p. 52, 55.

Scarlat Vodă în hrisovul său¹⁹. Ianache Trapezundul, fost «dascăl în casa răposatei Maricăi în multă vreme», s-a retras la mînăstirea Sfîntul Pantelimon sub numele de Ioanichie Monahul, lăsînd spitalului prin diata din martie 1757 moșiile Vărăști și Creața.

Ca nazîr al episcopiei Sfîntul Pantelimon, după ce mitropolitul Neofit murise în 1753. îl întîlnim pînă la 1760 pe mitropolitul Filaret.

Hrisovul lui Scarlat Ghica a fost întărit și de C. Mavrocordat, iar Ștefan Racoviță a acordat mînăstirii Pantelimon un ajutor anual de 200 lei. Alex. Scarlat Ghica (1766—1768), primind «părintescul și moștenescul scaun al acestei pravoslavnice Țării Românești», în calitate de domn al țării și «mai ales ca un diadoh și nămesnic scaunului părintesc», întărește prin hrisovul din 15 septembrie 1767 așezămîntul mînăstirii Pantelimon dăruindu-i locuri domnești din mahalalele Tabacilor și Lucaci și oferind, cui vrea să ridice case, locuri virane unde fuseseră viile domnești, care se părăginiseră, cu condiția de a plăti «embatic» mînăstirii pentru spitalul săracilor bolnavi²⁰.

Pînă la începutul secolului al XIX-lea, Ghiculeștii n-au mai avut domnia Țării Românești, dar așezămîntul Sfîntul Pantelimon a fost întărit și de domnii din celelalte familii și anume: Alexandru Ipsilanti la 27 aprilie 1776, Mihail Const. Șutu la 30 ianuarie 1784, Alexandru Moruzi la 9 mai 1793, hrisovul acestuia purtînd și întăririle făcute de Constantin Hangherli la 5 iulie 1798 și C. Alexandru Ipsilanti la 22 septembrie 1803. În perioada aceasta rosturile așezămîntului Sfîntul Pantelimon le-a condus, ca mare episcop, reprezentantul familiei, Dimitrie Alexandru Ghica (1760—1803)²¹.

De la 21 mai 1764 pînă în 1796 așezămîntul Sfîntul Pantelimon are ca episcop pe Dumitrache Medelnicerul, autorul cronicii *Istoria evenimentelor din Orient*. În timpul lui, la 1779, s-a turnat clopotul cel mare de la Pantelimon. El s-a ocupat îndeaproape de veniturile mînăstirii. Astfel, într-un hrisov din 29 ianuarie 1785, își exprimă îngrijorarea că de pe moșia Pantelimonului din București, «curge pagubă mînăstirii». Pentru că la moșia Odivoia se petreceau nereguli, el face jalbă domnitorului Constantin Moruzi, care dă un hrisov în acest sens, la 9 mai 1793. Și fiindcă locul din Șelari nu aducea venit, îl schimbă cu Ianache Bărcănescu, pentru moșia Bucșani și un loc de pe podul Șerban Vodă²². În 1795, cînd mînăstirea era împovărată din pricina cheltuielilor pentru ciurmații de la Sfîntul Visarion, domnitorul, la cererea clucerului Dumitrache, dă un pitac în care se hotărăște ca toate mînăstirile din țară, prin eparhiile respective, să contribuie cu anumite sume de bani la ajutorarea spitalului. În același scop, s-a încuviințat și o adăugire la embaticurile metocurilor mînăstirii.

După moartea clucerului Dumitrache a fost ales episcop vornicul Ioniță Florescu. Alexandru Moruzi, la sugestiile și cu ajutorul Banului D. Ghica, a noului episcop și a dr. D. Caracaș — numit la 1784 «doctor al politiei» și medic primar al Pantelimo-

19. Ionescu Gion, *op. cit.*, 83., Hurmuzachi, XIV, 2, p. 1130—1131; Găleşescu, *op. cit.*, p. 239, 243, 260, 277; Idem, *Drepturile familiei Ghica ca membri în administrația averii mînăstirii Pantelimon și a metoselor sale*, București, 1889, p. 8; D. Russo, *op. cit.*, p. 14; C. C. Giurescu, *op. cit.*, III, 279—280; N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, p. 138; Idem, *Studii și documente*, V, 498; I. Ionașcu, *Schitul Grăjdana*, Buzău, 1936, p. III, nota 3; Idem, *Doc. bucureștene...* p. 17.

20. Ionașcu, *op. cit.*, p. 116; C. C. Giurescu, III, 285; I. C. Filitti, *Hrisov pentru Pantelimon de la Alex. Scarlat Ghica voevod*, 15 sept. 1767, Buc. 1941, p. 5; Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 125, 332, 339.

21. Găleşescu, *op. cit.*, 208, 279; *Eforia...* 1832—1932, p. 5.

22. Urechia III, 442—3; VI, 717—8; E. Potra, *op. cit.*, 518; *Înscrip. med.*, p. 388; Ionașcu, *Doc. bucureștene...*, p. 270.

nului, mărește capacitatea spitalului cu încă 18 paturi. Același domnitor a înființat pentru ciumați un nou spital, la Dudești, pe un loc mai înalt și mai sănătos decât terenul «bolicios și mocirlos», pe care se afla spitalul Sfântul Visarion de la mînăstirea Sfântul Pantelimon, care de atunci și-a încheiat activitatea. Biserica Sfântul Visarion însă mai funcționa și în 1824, cînd Grigore D. Ghica îi rînduia doi preoți ²³.

În 1802 biserica mînăstirii «au fost surpată de cutremur» împreună cu clopotnița. Într-un document din 5 februarie 1810 se afirmă că biserica era «căzută de tot pînă la fața pămîntului și are a se face de iznoavă din temelie». Că dezastrul fusese mare o arată și expresia «au făcut-o al doilea». Sfîntul locaș era refăcut în 1810: «s-au preînoit și cu hier s-au învelit ... clopotnița iarăși ... asemenea» — «prin silința domniei sale Grigore Ghica, vel logofăt» și a episcopului Dinu Surdu stolnicul ²⁴.

Caragea Vodă, cu ocazia reînnoirii hrisoavelor de miluiri și privilegii ale mînăstirilor, le-a clasificat pe acestea în trei categorii. Pentru importanța sa, mînăstirea Sfîntul Pantelimon a fost trecută în rîndul mînăstirilor mari, domnești, ale țării. Toate daniile și drepturile «sfintei mînăstiri și noscomion cu săraci bolnavi» îi sînt întărite prin hrisoavele din 1813 și 1814 ²⁵.

Vel logofătul Grigore Ghica, de la moartea tatălui său, banul D. Ghica, în 1803, luase «în grija domniei sale, mînăstirea și spitalele». Și pentru că păzise «orînduiele ctitoricești» și «prin rîvnă sufletească s-a osîrduit», și «cele ce au fost stricate din peristasis a vremilor, prin silința domniei sale s-au preînoit», s-a bucurat de atenția și prețuirea lui Caragea Vodă, care, în hrisovul din 6 februarie 1813, îl numește «protector și eforos» al așezămîntului Sfîntul Pantelimon. Calitatea aceasta îi este întărită și printr-o carte obștească din 14 martie 1815 a arhierilor și boierilor care îi cer să privegheze «de-a pururea pentru paza testamentului ctitoricesc» ²⁶. Sub patronajul acestui efor și sub conducerea episcopului Constantin Predescu, biv vel stolnic (mort la 1815), s-a refăcut din zid foisorul care era din lemn, precum și cișmeaua. Episcopul a «prefăcut» și clopotul cel mic al bisericii în 1814 ²⁷.

Evenimentele din 1821 au tulburat și viața mînăstirii Sfîntul Pantelimon. În luna octombrie a aceluia an, au fost cazați aici o parte din cei «ca vreo patru mii» de «manafi ascherli», aduși în București și care, «ca să nu să cunoască mulțimea lor a să pricinui spaimă norodului», au fost repartizați «pe afară» din oraș, pe la conace și mînăstiri ²⁸. Din pricina vremii și acestor întîmplări, mînăstirea și spitalul «au ajuns la proastă stare ... și toate cele trebuincioase s-au răpus, precum și casele domnești ale episcopiei și ale iconomii se dărăpănase cu totul, încă și sfînta biserică ajunsese într-o stare de nu se putea sluji nici sfînta leturghie».

În 1822, fostul efor devine domnitorul Grigore al IV-lea Ghica (1822—1828). Constatînd starea de dărăpănare a așezămîntului și socotind și el că, între alte fapte bune,

23. Urechiă III, 444; Al. Găleşescu, *op. cit.*, 281, 284—285, 302; Ionescu Gion, 664; P. Samarian, *op. cit.*, 206; I. C. Filitti, *O pagină din istoria medicinei în Muntenia (1784—1828)*, București, 1929, p. 14.

24. Diac. N. Popescu, *Catagrafia eparhiei Ungro-Vlahiei în anul 1810*, I, județul Ilfov, în «Biserica Ortodoxă Română», 1914, p. 850; Urechiă X a, 1012; N. Stoicescu, *Repertoriul Bibl. al mon. feud. din Buc.*, p. 240 și n. 2. 25. Urechiă, X, a, 782.

26. *Ibidem*, 15, 782, 1012; Al. Găleşescu, *op. cit.*, 288—9, 308.

27. (Gh. Enăceanu) A. 545. f. 261, B.A.R.S.R., Musceleanu, *Prima fond...*, p. 9; N. Cazacu, *Inscripții de pe clopotele unor biserici din București* în «Glasul Bisericii», XXI (1962), p. 164.

28. Ac. R. S. R., *Docum. privind Ist. Rom. Răscoala din 1821*, V, București, 1962, p. 117.

cea dintîi este împodobirea sfintelor lăcaşuri «în care se proslăveşte numele prea înaltului Dumnezeu», iar a doua este milostenia, «întru care milostenie este una şi spitalurile de căutarea bolnavilor care sînt străini şi care n-au cine să le întîmpine căutarea lor», noul domn spune în hrisovul din 10 octombrie 1824: «Nu numai după datoria ce au domnii de a ajuta la acest lucru folositor săracilor», ci «şi ca unul ce suntem din neamul ctitorilor», «această mînăstire şi spitalul nu le-am lăsat trecute cu vederea». Doctorul Costandinache Caracaş, numit medic al spitalului Sfîntul Pantelimon în 1802, după moartea tatălui său, i-a fost domnitorului unul din principalii sprijinitori.

Lucrările de renovare începute în 1822 s-au făcut prin osteneala clucerului Nicolae Trăsnea, care fusese numit epitrop prin pişacul lui Caragea din 18 septembrie 1815, în urma alegerii făcute de efor şi de mitropolit. Din chioşcul nou făcut «cu sală i cu două odăi», unde venea adesea, domnitorul a urmărit personal lucrările de restaurare. Vechiul spital a fost dărîmat făcîndu-se încăperi noi pentru 36 bolnavi, casele domneşti «s-au preînoit», cele ale «epitropii şi iconomii s-au dres». Biserica a fost învelită «cu tinichea albă ... i clopoţniţa s-au făcut», astfel ca «necurmat să se săvîrşească sfintele leturghii». Lucrările erau sigur terminate în 1824, cînd domnul a dat hrisovul. Poate că inscripţia: «1824 febr. 12, s-au merimetisit al doilea», de pe o icoană din biserică, se referă la acest eveniment. Cu un an mai înainte, într-un raport diplomatic (Kreuchely către von Miltiz) spitalul de la mînăstirea Sfîntul Pantelimon împreună cu cel de la mînăstirea Colţea, Sfîntul Visarion din Dudeşti şi Filantropia, erau apreciate că «font l'honneur à l'intention pieuse des fondateurs». Prin hrisovul amintit domnitorul a întărit daniile făcute mînăstirii pînă atunci şi a decis ca de la Ocnele Mari să fie luaţi 4000 de taleri în loc de 2500 cît hotărîse Al. Moruzi ²⁹.

La retragerea lui din domnie, Grigore D. Ghica a încredinţat conducerea epitropiei mînăstirii Sfîntul Pantelimon fratelui său Banul Mihail Ghica. Acesta a acceptat cu condiţia ca «jus patronatus» să-i fie conferit fără rezervă, aşa cum toţi predecesorii săi l-au avut ³⁰. În timpul războiului ruso-turc din 1829, spitalul mînăstirii Sfîntul Pantelimon a găzduit, prin porunca divanului Principatului Valahiei, bolnavi de la Colţea unde fuseseră evacuaţi cei de la Filantropia, rezervat oştirii ruseşti. Eforul Mihail Ghica a făcut multe îmbunătăţiri edilitare în amîndouă curţile mînăstirii. Graţie bunei lui administraţii venitul epitropiei care în 1830—1831 era de 50—60.000 de lei, a crescut în anul 1832—1833 la 120.000 de lei ³¹.

Mînăstirea Sfîntul Pantelimon şi Eforia spitalelor. — 1. *Perioada de independenţă a epitropiei Sfîntului Pantelimon (1831—1847).* — Regimul Regulamentului organic a marcat în viaţa mînăstirii Sfîntul Pantelimon începutul unei noi perioade. În articolul 123 al Regulamentului organic se prevedea ca mitropoliile, episcopiile şi mînăstirile să contribuie la cheltuielile statului «pentru aşezări publice şi faceri de bine» cu a patra parte a veniturilor lor din avuturile nemişcătoare. S-au exceptat de la această regulă mînăstirile Sfîntul Pantelimon şi Colţea «fiindcă ctitorii lor le-au rînduit veniturile pentru ţinerea bisericilor şi a spitalelor ce au numele acestor mînăstiri».

29. Al. Găleşescu, *op. cit.*, 298, 300—301, 637; Gr. Musceleanu, *op. cit.*, 9—10; (Iorga), *Cronică*, în «Rev. ist.», VI, 1920, 269; Gr. Ionescu, *Bucureşti. Ghid Istoric*, p. 269.

30. Al. Găleşescu, *op. cit.*, 307, 310, 371; Gr. Musceleanu, *op. cit.* După unele date rezultă că Gr. D. Ghica, la sugestiile unora că n-ar fi compatibilă conducerea eforiei cu demnitatea de domn, ar fi numit ca efor pe fratele său încă din 1822 (a se vedea Al. Găleşescu, *op. cit.*, p. 309 şi I. C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul organic 1834—1848*, Bucureşti, 1915, p. 20).

31. Al. Găleşescu, *op. cit.*, 637; Gr. Musceleanu, *op. cit.*, p. 10.

Prin ofisul din 2 aprilie 1832, Kiseleff găsește cu cale că este spre folosul obștesc ca cele trei spitale: Sfântul Pantelimon, Colțea și Filantropia³² să fie reunite într-o Eforie a spitalelor și numește ca efori pe vornicul Mihail Ghica, logofătul M. Racoviță și căminarul Al. Ghica, iar «ca om al meșteșugului» pe doctorul N. Picolo. Sub controlul Eforiei, fiecare din cele trei fundații continua să fie administrată de către o epitropie independentă. Kiseleff a însărcinat Logofeția Pricinilor Bisericești să pregătească proiectele pentru organizarea epitropiilor. Eforia, la cererea logofeției, a întocmit un raport, care cuprindea bugetul eforiei și un regulament al epitropiilor, pe care l-a trimis obișnuitei Obștești Adunări și lui Kiseleff. În articolul 49 al Regulamentului se preciza că mînăstirea Sfântul Pantelimon «este și va fi ctitoricească zidire a familiei Ghica», urmînd să aibă o epitropie proprie, epitropul fiind ales din această familie, din tată în fiu, «pe toată viața». Regulamentul susținut și de Kiseleff, a fost aprobat de Obșteasca Adunare (1833) și pe baza lui, ca și mai înainte de înființarea Eforiei, membrii familiei Ghica au cîrmuit, prin epitropi, Epitropia Mînăstirii Sfântul Pantelimon³³. După constituirea Eforiei, în timpul domnului «reglamentar» Alexandru D. Ghica (1834—1842), epitrop fiind fratele său banul Mihail Ghica, așezămîntul Sfântul Pantelimon a cunoscut o deosebită dezvoltare. Veniturile epitropiei au atins în această perioadă un milion lei. Comparînd suma aceasta cu venitul epitropiei spitalului de la Mînăstirea Colțea de două sute optzeci și cinci mii lei și cu cel al spitalului Filantropia de o sută șaiszeci de mii de lei, se poate vedea ponderea pe care o avea epitropia Sfîntului Pantelimon în cadrul Eforiei. În spiritul regulamentului pus în aplicare la 14 martie 1834, care prevedea ca din fondurile mînăstirii Sfîntul Pantelimon să se facă în primul rînd reparații și îmbunătățiri mînăstirii, a fost înzestrată biserica cu odăjdii noi și cu diferite «scule de argint», s-a făcut «meremetul» bisericii, al «odăilor domnești», al spitalului care s-a mărit cu încă 30 de paturi, «s-a șindrilit» și s-a pardosit cu piatră chioșcul, s-a făcut ceasornic la clopotniță, s-a săpat un puț, s-au amenajat două ghețării, s-a reparat șoseaua, s-a construit un nou pod peste Colentina etc. În 1840 au fost pictate «noă potreturi» ale «răposaiilor domni Ghiculești», iar în 1844 cel al lui Alexandru Ghica, «ce s-a pus în biserica Sfîntul Pantelimon, de rînd cu celelalte».

Starea infloritoare a mînăstirii Sfîntul Pantelimon a făcut ca acest așezămînt să nu rămînă neobservat de călătorii străini care treceau prin țările noastre. Anatol Demidov, care nu are cuvinte de prețuire pentru București, vorbea în 1837 de «le grand

32. Spitalul de la mînăstirea Colțea, primul din țările române, fusese ridicat între 1695—1714 de Spătarul M. Cantacuzino. Spitalul Filantropia a fost înființat la 1813 de către un grup de boieri în frunte cu marele ban Gr. Băleanu, la îndemnul Dr. C. Caracaș.

33. Al. Găleşescu, *op. cit.*, 315—317, 321, 343, 364, 377, 396, 416; Idem, *Situația documentară a D-lui Lascăr Catargiu, ca efor al spitalelor civile din București*. București, 1926, n. 11; *Efortia... 1832—1932*, p. 4. Cu ocazia discuțiilor privitoare la legea pentru organizarea epitropiilor, în Obștetsca Adunare, au avut loc timp de cîteva luni dispute puternice, întrucît unii boieri au fost împotriva drepturilor ctitoricești, care însă au fost apărate prin proteste puternice de către cei doi efori: M. Ghica, epitropul Pantelimonului și M. Racoviță, epitropul Colței. Într-un protest (15 ianuarie 1833), adresat lui Neofit de Rîmnic, președintele Adunării, M. Ghica preciza raportul dintre stăpînire și epitropie: «Stăpînirea nu s-a amestecat în aceste rînduiele decît a binevoit a-i face ajutorințele», ele fiind «lucrări în carele stăpînirea nu are cădere a se amesteca, decît cel mult ca să se îndestuleze dacă sunt asemănate cu rînduielele ctitorului». Kiseleff, sprijinind pe epitropi, spunea la 26 ianuarie 1833: «Eu însumi de-a pururea am fost într-o părere ca să nu se strămute orînduelele așezate de către afierositori», astfel ca obștea «să-și primească cuviinciosul folos din dania făcătorilor de bine».

Hospital de Pantelimon .. beaucoup mieux approprié aux besoins de sa destination», iar mai târziu, în 1847, arhimandritul rus Porfirie Uspenschi amintea și el de mînăstirea Sfîntul Pantelimon, «în care este spitalul obștesc întreținut cu veniturile acestei mînăstiri care nu atîrnă de nimeni».

Epitropia a angajat pe inginerul hotărnic Gr. Pleșoianu care a hotărnicit multe din moșiile mînăstirii Sfîntul Pantelimon, la care s-au făcut diferite îmbunătățiri. Pe moșia Vărăști epitropia a zidit o biserică pe care a înzestrat-o cu toate cele trebuincioase, iar în Hodivoaia și Vierii au fost restaurate bisericile.

Din tabelul de venituri și cheltuieli din 1841 rezultă că mînăstirea Sfîntul Pantelimon ajuta și o școală din Grecia, unde, «după diata dănieșului», era trimis embaticul băii din Șelari. În 1842 epitropia Sfîntul Pantelimon subvenționa tipărirea unor cărți medicale: 1.000 exemplare din *Manualul de fiziologhie pentru îngrijirea bolnavilor*, tradus de Dr. N. Crețulescu și 500 exemplare din *Anatomie descriptivă*, plătindu-se și celui ce a «prescris» ciornele de cărți ale dr. Crețulescu și C. Racovicianu, iar în 1845 ajuta Sfatul orășenesc împrumutîndu-l cu 300.000 de lei³⁴.

Principala realizare din această perioadă a fost înființarea, prin hrisovul din 10 iulie 1839 al lui Alexandru Ghica, a spitalului de nașteri și a școlii de «mamichie» (moașe), pe un teren situat lângă Mînăstirea Radu Vodă lângă Dîmbovița, cumpărat în 1837 pe seama mînăstirii Sfîntul Pantelimon de la serdarul Ion Jianu. Pentru înființarea acestui spital, mînăstirea Sfîntul Pantelimon a dat din rezerva sa, suma de 1.000.643 lei. Art. 27 din regulamentul de funcționare prevedea că acest spital va fi întreținut «din prisosul veniturilor» mînăstirii Sfîntul Pantelimon, și «se va și ocîrmui» de epitropia acestuia. La început spitalul avea două secții cu 12 paturi. Se afla acolo și o «sfîntă biserică» (probabil un paraclis) unde se bolează pruncii. Spitalul a funcționat aci pînă în 1881 cînd eforia a clădit o nouă maternitate în curtea spitalului Filantropia³⁵.

2. *Lupta pentru păstrarea autonomiei epitropiei Sfîntul Pantelimon (perioada 1847—1864).* — Domnitorul Gheorghe Bibescu (1842—1848) a avut o poziție ostilă și chiar de prigonire față de familia Ghica. Aceasta s-a răsfrînt și asupra ctitoriei Sfîntul Pantelimon. Deși, în 1843, la 18 martie, Bibescu luase act de declarația spătarului Costache Ghica, care-l anunța că fratele său banul Mihail Ghica, în virtutea drepturilor ctitoricești, l-a orînduit epitrop în locul său, același domn, în 1845, a ordonat Logofeției Dreptății să ridice de la epitropia mînăstirii casa de fier în care se aflau rezervele veniturilor ei, destinate îndeplinirii dezideratelor din regulamentul de la 1834. În 1846, la cererea lui Bibescu, socotelile eforiei (perioada 1832—1846) au fost supuse, pentru prima dată, revizuirii obștescului control, ca și socotelile statului. S-a constatat atunci că, din cele 91 proprietăți ale mînăstirii Sfîntul Pantelimon, numai cinci erau donații străine de familia Ghica.

În 1847 Bibescu Vodă a desființat administrațiile separate ale epitropiilor Sfîntul Pantelimon, Colțea și Filantropia, înființînd o eforie cu caracter de instituție de stat, în care să intre toate spitalele existente, iar veniturile lor să fie vărsate în casa centrală a statului și bugetul aprobat de către domn. S-a declanșat un adevărat conflict între Bibescu și familia Ghica, jignită în drepturile ei ctitoricești. Fostul domn, Alexandru Ghica, s-a adresat lui Kiseleff, plîngîndu-se de persecuțiile la care este supus el și familia sa, din partea lui Bibescu care le urmărea averea. Bibescu a fost nevoit

34. Al. Găleşescu, *op. cit.*, 308, 413, 445, 453; *Anale parlam.*, XV, I, 409—481, Socotelile Pantelimonului; Șt. Berechet, *Documente slave de prin arhive ruse*, București, 1920, p. 81; N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, 257.

35. *Anale parlam.* 491; Musceleanu, *Prima fond.*, 10, 11; Al. Găleşescu, *op. cit.*, VII.

să țină seama întrucâtva de starea de fapt și a numit, între cei trei membri ai eforiei, ca reprezentant al familiei Ghica, pe logofătul beizadea Scarlat Ghica, consacrand astfel dreptul lor ca membrii în administrația acestei eforii.

Schimbările și frământările acestea au avut repercusiuni și asupra mănăstirii și spitalului Sfântul Pantelimon. Când la 1 aprilie 1852, Barbu Știrbei a făcut acolo o vizită, a rămas neplăcut surprins de starea așezământului. În 1853, un francez, Appert, admira Bucureștii, acest «oraș atât de interesant și plin de nobile amintiri istorice», fără ca laudele sale să se întindă și asupra Pantelimonului³⁶.

Nemulțumirile Ghiculeștilor au încetat când a fost numit caimacam principele Alexandru D. Ghica (1856—1858). Acesta, socotind hotărîrea lui Bibescu din 1847 «o măsură împotrivoare d-a dreptul ctitoriceștilor testamente», hotărăște prin ofisul din 28 iulie 1856, ca fundația Sfântul Pantelimon să fie scoasă de sub administrația eforiei spitalelor și încredințată unei epitropii aparte, așa cum era înainte de 1832. Măsura aceasta n-a fost bine privită de toată lumea. I. Bălăceanu, într-o scrisoare din 6/18 decembrie 1856 către I. Ghica, considera că «le caïmacam a fait in pardonable folie de s'émparer de l'hospital de Pantéleimon et de son immense fortune». Pentru că celelalte spitale rămase în cadrul eforiei nu se puteau întreține cu averile proprii, eforii lor s-au adresat la 13 decembrie 1856 caimacamului cerînd ca ajutor anual din fondul mănăstirii Sfântul Pantelimon suma de 400.000 de lei. Caimacamul a aprobat, socotind că Pantelimonul în starea de atunci nu putea ține numărul de paturi cum ar permite averea sa, iar celelalte spitale nu pot ține paturi pentru că nu au avere.

Alecsandru D. Ghica, considerînd că împrejurările erau favorabile, rezervele financiare ale Pantelimonului fiind în jurul cifrei de 1.500.000 lei, a hotărît să îndeplinească și celelalte obiective ale fundației Sfântul Pantelimon, precizate în regulamentul din 1834: înființarea unui spital de copii și a unui spital pentru «boale iuți». Spitalul de copii a luat ființă în urma decretului din 20 martie 1858, în casele luate cu chirie ale Dr. Baraș din str. Dudești, sub forma de dispensar cu 40 de paturi. Consultațiile se dădeau gratuit. În 1864, spitalul a funcționat în actualul local al liceului Sfântul Sava, pe care începuse să-l zidească comunitatea evanghelică. În 1884, eforia a cumpărat terenul din șoseaua Basarabilor și a început construcția noului spital. La 10 februarie 1858, caimacamul a pus piatra fundamentală a noului spital Sfântul Pantelimon, de pe moșia «Colintinii», cedată mănăstirii de către Grigore Ghica. Lucrările întrerupte în 1859 au fost reluate în 1862, când domnitorul Cuza a contribuit cu 2000 de lei. În 1864 s-a terminat o aripă, iar la 24 ianuarie același an s-a deschis, avînd o capacitate de 200 de paturi în 21 saloane. La etajul trei se afla un paraclis³⁷.

Domnitorul Cuza a socotit că redarea independenței epitropiei de la mănăstirea Sfântul Pantelimon, printr-o simplă ordonanță, a însemnat «o evidentă violare a legii lui Bibescu» și de aceea a readus, prin ofisul din 22 aprilie 1859, epitropia Pantelimonului sub conducerea eforiei, care a devenit o secție a direcției serviciului sanitar din Ministerul de Interne.

În 17 ianuarie 1864, membrii eforiei spitalelor, Dr. Davila, D. Bolintineanu, Al. Zane și Gr. Alexandrescu, deși nu făceau parte din familia ctitorilor, au adresat

36. Al. Găleşescu, *op. cit.*, 412, 416—417, 424 ; 429 ; Idem, *Drepturile Familiei Ghica*, p. 17 ; *Eforia... 1832—1932*, 5 ; Filitti, *op. cit.*, p. 354—355, 367 ; N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, 274.

37. Găleşescu, *Eforia spit. civ.*, 440—443, 450, 644, 755 ; Musceleanu, *Prima fundațiune... 18 ; Eforia... 1832—1932*, 5 ; Acad. R.S.R. *Doc. privind Unirea Princip.*, III, București, 1963, p. 169.

Ministerului de Interne un protest. Pe baza acestuia Mihail Kogălniceanu, ca ministru de interne, a făcut în fața consiliului de miniștri o expunere de motive, pledînd pentru independența eforiei. El a arătat că centralizarea veniturilor acesteia în casa statului, cum nu s-a întîmplat cu epitropia spitalelor din Moldova, este un lucru anormal și împiedică pe donatori să mai vină în ajutorul instituțiilor de binefacere. Într-adevăr, între 1847 și 1864, cît timp s-a făcut contopirea averilor destinate numai pentru întreținerea de spitale cu fondurile publice, donațiile au încetat aproape cu desăvîrșire. Prezentată astfel problema, domnitorul Cuza a semnat legea din 16 octombrie 1864, prin care vechea eforie este reintegrată în drepturile sale, sub numele de Eforia Spitalelor Civile, cu un patrimoniu distinct de cel al statului, avînd caracter de instituție particulară de utilitate publică ³⁸.

3. *Așezămîntul Sfîntul Pantelimon în cadrul Eforiei spitalelor civile.* — Legea din 1864, ca și un regulament din 1868, alcătuit pentru aplicarea acestei legi, preciza destinația specială a fondurilor epitropiilor din cadrul Eforiei: întreținerea spitalelor respective și a altor sucursale și îngrijirea bolnavilor sărmani, pe temeiul actelor de fundație, ținerea în bună stare a bisericilor și pomenirea ctitorilor, după uzul păzit și pînă acum. Acțiunile energice ale lui Vladimir Mihail Ghica și mai ales ale principelui Dimitrie Gr. Ghica, au făcut ca la conducerea Eforiei, cu mici excepții, să fie reprezentanți ai familiilor ctitoricești Ghica și Cantacuzino, al treilea efor fiind un medic ³⁹.

Deoarece clădirile Pantelimonului erau dărăpănate — umiditatea pătrunsese peste tot, unele săli ale spitalului fuseseră închise, iar în 1867 numărul paturilor fusese redus la 45 — s-a luat hotărîrea reclădirii așezămîntului. Vechiul spital a fost dărîmat și în 1866 la 27 iulie, ziua hramului, s-a pus piatra fundamentală a actualelor clădiri, mult mai mari și mai numeroase. Spitalul a fost deschis în 1869 avînd o capacitate de 80 de paturi, care în 1900 a ajuns la 260.

Prin jurnalul din 7 octombrie 1867, eforii Vl. Ghica, I. Cantacuzino și Dr. Davila decisese ca «în memoria numelui și memoriei fondatorilor acestei case și în spiritul dorinței de binefacere» să se înființeze în incinta mînăstirii «o școală model, internat pentru copii orfani de sex masculin». «Orfelinatul Sfîntul Pantelimon» a început să funcționeze la 1 noiembrie 1868 cu 60 copii, numărul lor sporind apoi la 100. Orfelinatul a fost dotat și cu un atelier de tîmplărie și sculptură. În 1881 orfelinatul a fost preluat de Ministerul Instrucțiunii. În acel timp, în mînăstire funcționa și o școală de surdo-muți.

Pentru o mai bună chivernisire a veniturilor mînăstirii, s-a hotărît printr-o lege din 1870 ca Eforia să răscompere drepturile de embatic pe care le avea în diferite locuri și cu banii obținuți să înființeze un stabiliment de băi publice. Printr-o lege din 1874, se puteau vinde o mulțime de bunuri mărunte ale mînăstirii, care produceau venituri foarte mici sau de loc.

Cu ocazia războiului pentru independență, Eforia, ale cărei venituri erau în cea mai mare parte de la mînăstirea Sfîntul Pantelimon, a contribuit cu suma de 100.000 de lei la întemeierea societății Crucea Roșie a României. În timpul aceluiași război, spitalul a adăpostit soldați ruși bolnavi. În acest scop spitalul a fost evacuat: bărbații au fost mutați la Mînăstirea Cernica, iar femeile la spitalul Ralet.

38. Al. Găleşescu, *op. cit.*, 8—9, 438, 470, 474; Idem, *Drepturile...*, 20.

39. Idem, *Eforia...*, 479, 483, 544; Idem, *Drepturile...*, 21; Idem, *Sit. doc.*, p. 12; *Eforia... 1832—1932*, 5, 9, 10.

La 1 mai 1897, cum este consemnat pe o placă de marmură din holul spitalului, a luat ființă în incinta mănăstirii Sfântul Pantelimon «primul serviciu de boli nervoase din țară ce a fost încredințat tânărului profesor Gh. Marinescu», savantul de renume mondial⁴⁰.

În biserica mănăstirii au fost făcute lucrări de restaurare și în anii 1897—1898. Cu acest prilej s-a rezugrăvit biserica, păstrându-se tâmpla veche. Din 1926, așezământul Sfântul Pantelimon, odată cu trecerea Eforiei spitalelor civile sub conducerea Ministerului Sănătății Publice, a fost administrat de acest minister, eforii devenind funcționari numiți pe un timp limitat.

Incinta și biserica mănăstirii Sfântul Pantelimon, azi⁴¹. Datorită acțiunii de sistematizare a împrejurimilor Capitalei, prin barajul de pe râul Colentina situat aval de Balta Gruicul, s-a creat un mic lac de acumulare în fosta luncă a râului, astfel că grădiștea pe care se află mănăstirea este acum înconjurată aproape complet de apă. Legătura cu șoseaua București-Călărași este asigurată printr-un drum de curînd modernizat.

Incinta mănăstirii, clădirea spitalului și anexele — inclusiv turnul clopotniță de la poarta a doua — sînt astăzi, în mare, aceleași de după renovarea din 1869, sălile spitalului T.B.C. ocupînd cel mai mult spațiu.

În fața mănăstirii, pe locul unde a fost Fîntîna Babei, este amenajată o platformă de ciment, unde urmează să fie reconstituit, din elemente care se păstrează, fostul chioșc domnesc. În a doua curte a mănăstirii, unde se află biserica, există un havuz care avea o frumoasă statuie din metal reprezentînd pe Sfântul Pantelimon. Astăzi statuia se află în incinta schitului Sfînta Maria de la Techirghiol.

Biserica, monument istoric aparținînd școlii artistice a vremii lui Brîncoveanu, în care s-a slujit pînă în 1957, deși renovată de cîteva ori, reparată după cutremurul din 1940, păstrează, se pare, înfățișarea inițială a ctitoriei din 1750, în afară de turlă, dacă aceasta a existat, așa cum se vede în tabloul votiv.

În formă de navă, pe din afară tencuită, cu acoperișul de tablă pe care se află două cruci ce marchează altarul și pronaosul, locașul are ferestrele înguste cu che-nare de piatră ornate simplu cu șanțuri longitudinale. La apus, ca element caracteristic bisericilor din secolul al XVIII-lea, se află un pridvor sprijinit pe patru coloane de calcar dur cochilifer, terminate cu frumoase capiteluri. Blocurile de piatră ale scării pridvorului au fost legate între ele prin scoabe de plumb, azi înlocuite cu fier. Pe bolta pridvorului se află pictată, mai nou, o reprezentare iconografică a Izvorului tămăduirii: Maica Domnului, un izvor și suferinzi care vin să se vindece.

Ușa de lemn sculptat, o adevărată dantelărie, lucrată cu mare măiestrie, avînd pe un canat stema Țării Românești iar pe celălalt pe al Moldovei, este încadrată de un frumos portal ce vădește marea îndemînare a artiștilor din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, cînd s-au produs cele mai frumoase sculpturi în piatră. Deasupra ușii, cu motive florale, stema, sculptată de asemenea în piatră, reprezentînd mărcile țărilor românești, bourul și corbul, cuprinde în cîmpul ei, în relief, inițialele voievodului ctitor: «Ion G(rigore) G(hica) v(oie)v(od)». Imediat mai sus, pisania, încadrată de motive vegetale, are următorul cuprins: «În slava și lauda unuia în Tr(oi)ță

40. Al. Găleşescu, *Eforia...*, 486, 504—505, 509, 645—647, 652; Musceleanu, *op. cit.*, 34; *Eforie...*, 1832—1932, p. 19; Gr. Ionescu, *op. cit.*, p. 386.

41. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 240, 241 și bibliografia.

slăvit D(u)mnezău și întru cinstea Sfântulu marelu m(u)cen(i)cu și tămăduitoriu fără de argint Pandeleimon, rădicatu-s-au acestu d(u)mn(e)zăescu lăcaș de prea luminatul și prea înălțatul d(o)mnu a toată Țara Rumânească, Io Grigorie Ghica v(oie)v(o)d, întru a doaoa domnie a măriei sale, unde și spital pentru bolnavi au așezat a fi, cu toate împrejurile câte să cade, înfrumusețindu-le pe cum se vede cu toată cheltuiala măriei sale și a to(t) neamului mărie(i) sale, ispravnic fiind Sandul Bucșănescul, ve(l) clucer za arie, la leatu dela zidirea lumii 7258, iar dela H(risto)s 1750». Deasupra pisaniei, o pictură de factură nouă reprezintă pe Sfântul Pantelimon.

Interiorul bisericii a fost refăcut. Ea are o boltă cilindrică, altarul fiind boltit cu o semicalotă. Naosul nu este despărțit de pronaos. În pronaos sînt două morminte voievodale. În dreapta, mormîntul ctitorului din marmură albă, decorat cu sculpturi «à jour», are deasupra o piatră de mormînt de 221/95 cm, încadrată de ornamente, la capăt fiind un medalion cu stema Moldovei și a Țării Românești și cuprinzînd epitaful în versuri al lui Grigorie al II-lea Ghica. Pe cele două laturi ale pietrei de mormînt neangajată în zid, se află inscripția în legătură cu Doamna Zoîța, îngropată tot aici ⁴². În stînga, se află mausoleul funerar al lui Alexandru Ghica, stil baroc, o adevărată operă de sculptură în marmură de Carara, susținut de vulturi, monument despre care N. Iorga spunea că este «mai frumos decît oricare din al domnilor noștri». Pe el se află inscripția: «Alexandru II Ghica IX». Lîngă mormîntul ctitorului, în dreapta, se găsește un soclu de granit negru cu un postament de lemn pentru lumînări, avînd stemele celor două țări românești și inscripția: «Anno 1735, Io GGvv».

De-a lungul pereților laterali se află strane de lemn. În dreapta un jilț domnesc cu stema țării din 1869, și inițiala majusculă «E». În fața altarului sînt două sfeșnice masive de alamă, donate, cum arată inscripția de la baza fiecăruia, de către Polizachi Dimitriu în 1812 ⁴³. Biserica este împodobită cu numeroase candelă de argint de diferite mărimi. Unsprezece dintre ele sînt de același tip; pe una, cea atașată la postamentul de lumînări din dreapta este scris: «Alexandru Nicolescu 1808». Pe o măsuță în fața altarului, o icoană avînd zugrăviți pe Sfinții Nicolae, Grigorie și Haralambie, are inscripția «Nicolae Mavrachie 1847 aprilie 20 de Nicolae ... argintată la L(eat) 1850 februarie 14 prin meșteru(l) argintar Nicolae Ghiorghiu ... 12». În dreapta catapetesmei

42. Inscriptia de pe mormîntul lui Gr. II, Ghica: «Datoriia cea obștească de pre firea omenească, împlinind preafericitul, de-a pururea pomenitul, Grigorie cel preainalt, Ghica vodă încoronat, domn în Țara Românească și în cea Moldovenească, care cu minte-naltă domnind și cu dreptate cîrmuind, de pre vrem(i) aceste țăr(i), cu înțelepte îndreptăr(i), la a doauălea domnie, dată dela mpăreție, di(n) scaunul cel strămoșesc, la lăcașuș cel ceresc, s-au mutat făr' de prihană, cu pace și cu pohvală. Iar trupul său cel de om, cu cinste ca de un domn, aicea s-au astrucat, și îngropării s-au dat, la a sa domnească zidire, spre vecinică pomenire; august 26 d(ni) leat 7260». Pe același mormînt, inscripția D-nei Zoîța are următorul cuprins: «†1759 mar(tie) 14 pristăvi(n)du-să întru fericire și măriia sa doamna Zoîța, s-au pus oasele toot într-aceăstu mormînt al răposatului întru fericire domnu Grigorie Ghica voivod, iubitu soțul mării sale, întru al șaptelea an după răposarea mării sale viindu dela țara Moldovii, cu prea iubitul fiul mării sale Ion Scarlat Ghica voivod cu domniia Țării Românești și însuș(i) măriia sa viindu cu alaiul și cu toată boierimă și cu toată orăinduia(l)a domnii și cu sființia sa mitrop(olitul) țării Chir Filared și cu amîndo(i) episcopii și cu alți 10 arhierii străin(i) aducîndu-să din București, pînă aici s-au așăzat într-acest mormînt cu mare cinste și cu mult(ă) adunare dă norodu, pă cum măriia sa au pohtitu pinetru vecinica pomenire»; cf. *Inscripții medievale*, p. 386—387.

43. Inscriptia de pe sfeșnice; „para Πολιζακι Δημητρίου 1812 αφιερωμα εις τον Αγιον Παντελεμονα“ (= De către Polizachi Dimitriu, 1812 afierosire la Sfântul Pantelimon).

se află o icoană veche a Sfântului Ioan Botezătorul cu inscripția : «1824 februarie 2, s-au merimetisit al doilea».

Pictura în ulei de pe pereți datează din secolul trecut și este mult deteriorată. Tabloul ctitorilor de pe peretele dinspre apus, reprezentând pe Grigore al II-lea Ghica și pe Doamna Zoița ținând biserica pe brațe, pare a fi original, reparat însă ulterior. Catapeteasma deosebit de frumoasă, sculptată în lemn, aurită, este cea veche. Pe ea icoana Sfântului Pantelimon (a hramului) este ferecată în argint la 1854⁴⁴. În stînga, tot pe catapeteasmă se află icoana Sfântului Visarion Larisis.

În altar se găsesc trei cruci de argint filigranate, împodobite cu pietre prețioase precum și numeroase cărți⁴⁵. La proscomidiar se află un vas de lemn tip cupă cu capac (pentru anafură) și o învelitoare de piele pentru o cruce de masă.

Numeroase obiecte care nu se mai găsesc azi în biserică prezintă inscripții, nu lipsite de interes, în legătură cu istoria de două ori seculară a minăstirii Sfântul Pantelimon⁴⁶.

*

Chiar numai schițînd istoria minăstirii Sfântul Pantelimon, putem vorbi de funcția multiplă a acestui sfînt lăcaș. Lăsînd la o parte faptul că în incinta ei a existat o reședință domnească de vară a familiei Ghica, că biserica este gropniță domnească

44. La baza icoanei hramului, pe o plăcuță atașată, se află inscripția : «Această sfîntă icoană s-au fîmbrăcat cu argint spre folosul și ajutor Ioan Băcanu Mah(alaua) Scaunilor vechi în București 1854 iulie 27».

45. Cărți vechi aflate în biserică la 1830 : 12 *minee*, Buda, 1805 ; *Antologhion*, Rîmnic 1782 ; *Evangheliu*, Buzău, 1837 ; *Cazanie*, Rîmnic, 1781 ; *Apostolul*, București, 1820 ; *Penticostarul*, București 7528 (=1750) ; *Triod*, București, 1778 ; *Ceaslov* «bogat», Brașov, 1835 ; cf. Academia R. S. România., A 545 f. 261v.

46. Pe un relicvar de argint, de 22 cm. lg. se află 2 inscripții : a + Δεξιᾶς ωλενη Παντελεημ(ῶν)ος. Αν(ά)θημα δε ηγεμονος Γρηγοριου Γχιχα βοεβοδα. αψν σεπ(τεμβρίου) κ8. (= Brațul drept al Sf. Pantelimon. Inchinarea Domnului Grigorie Ghica voievod. 1750 sept. 23) ; b — + 'Ασιμοδέθη ὡς φα(ί)νετά(ι) παρὰ τοῦ βορνικου Ιωαννου Φλωρεσκουλου επητροπου του αυτου μοναστηριου δια ψυχη(χή)ν του σωτηριαν κατα τω αφυσω ιουλ(ιου) καη επι αυθεντίας του υψιλοτάτου αυθεν του Αλεξανδρου Μουρουζου β(οε)β(ό)δ(α) (= s-a ferecat în argint, după cum se vede de vornicul Ion Florescu epitropul acestei minăstiri pentru minuirea sa sufletească, la 21 iulie 1796, sub domnia preainăltatului domn Alex. Morruzi voievod) ; cf. *Inscr. mediev.*, p. 388, 389.

Pe un potir de argint mai mare cu aplicații de email, se află inscripția : «† Acestu potiru l-au fă(cu)tu doamna Maria, doamna prealuminatului domnu Io Grigore voevoda, a(nul) D(omnului) 1673». Pe alt potir de argint mai mic, este scris : «Grigorie Ghica Voevod» ; cf. *Inscr. mediev.*, p. 387 ; Academia R. S. România., A 545.

Pe o cădelniță de argint se află inscripția : «† Acestă cădelniță l-au fecutu doamna Maria, doamna prealuminatului domnului Io Grigorie Voevoda, a(nul) D(omnulu) 1673» ; *Inscr. Mediev.*, p. 387.

Pe clopotul mare era scris : «acest clopot este al spitalului Sf. Pantelimon turnat cu grija și prin epitropul Dimitrie Medelnicerul ; 1799» (greșit în loc 1779) ; cf. *Inscr. Mediev.*, pag. 388.

Pe o icoană de lemn reprezentînd pe Sfîntul Pantelimon, aparținînd colecției Marcela Elena Caradja, se află inscripția : + Μονὰν σοι τήνδε σὺν ναῶ περικλυτῶ ἀδρᾶ δαπάνη ἀνεγείρας ἐκ βάρων σοι προσφέρω νῦν, παγγενοῦς μου προστάτα. Ταυτης μονήν μοι ἀντιδοίης τήν ἄνω (= Ridicîndu-ți din temelie, cu mari cheltuieli, această minăstire, împreună cu prea strălucita biserică, ți-o închin acum ție, ocrotitor al întregului meu neam. Hărăzește-mi în schimbul acesteia, lăcașul cel de sus). *Idem*, p. 468.

În ms. A 545 f. 261, se află un pomelnic al ctitorilor principali : «Grigorie Voevod, Joița doamna, Matei Voevod, Smaranda D-na, Scarlat Voevod, Grigorie, Iordache, Alessandru, Mihail, Nicolae, Grigorie, Gheorghie, Matei, Mihail Ghica, Constantin».

pentru doi voievozi ai țării, mînăstirea Sfîntul Pantelimon a fost un sfînt lăcaș unde timp de peste două secole s-a slujit zilnic sfînta liturghie și unde s-a asigurat asistența religioasă și sprijin duhovnicesc suferinzilor internați. Și mai ales, ea a fost un așezămînt cu un mare rol de asistență socială și de binefacere, izvorît din profundul sentiment de milă creștină, adînc înrădăcinat în sufletul poporului nostru, milă care a fost organizată sub forma îngrijirii spitalicești.

În jurul ctitoriei de la mînăstirea Sfîntul Pantelimon, prin daniile ctitorilor și ale urmașilor și prin fructificarea acestora, s-a încheșat una din marile fundații din țară, ale cărei importante venituri au fost puse în slujba oamenilor, alinînd timp de două veacuri o parte din nevoile și suferințele lor.

Nicăieri ca în România — se spunea în 1899 — nu existau instituții ca cea născută în jurul mînăstirii Sfîntul Pantelimon, care să aibă un fond imobiliar așa de mare, cu destinația specială de a întreține spitalul și care să dea asistență gratuită bolnavilor «fără deosebire de naționalitate și religie»⁴⁷.

În afară de rolul important pe care l-au jucat mînăstirile în viața culturală și națională a poporului nostru, istoria mînăstirii Sfîntul Pantelimon probează că și «începutul vieții spitalicești s-a temeinicit tot la vatra mînăstirii»⁴⁸. În cuvîntarea cu ocazia bicentenarului spitalului Sfîntul Spiridon din Iași, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian sublinia că «precum odinioară, în veacurile de la începuturile creștinismului, în cuprinsul Imperiului roman, spitalul a fost o creație a Bisericii creștine, tot așa, pe întinderile patriei noastre, primele așezăminte spitalicești s-au născut în preajma bisericilor și a mînăstirilor și au continuat să existe prin purtarea de grijă și bunurile acestora»⁴⁹. Aceasta fie că e vorba de bolnițe, fie că e vorba de spitale în sens modern. De altfel, ascendența amîndurora este comună: spitalul religios bizantin, al cărui prototip este cel înființat de Sfîntul Vasile cel Mare. Este și acesta un fapt ce se înscrie în istoria «diaconiei practicate în Biserica Ortodoxă Română», care «a fost ori de cîte ori s-a simțit nevoia, prezentă și activă în slujirea oamenilor»⁵⁰.

De aceea urmașii, dintr-un sentiment de cuvioasă recunoștință, nu trebuie să uite nici ctitoria, biserica Sfîntul Pantelimon, — monument istoric, cu valoroasele sale elemente arhitecturale și de artă religioasă, care așteaptă să fie restaurat —, nici pe cinstiții și binecredincioșii ctitori, cărora țara le datorează atîta, și care au lăsat cu limbă de moarte în testamente să fie pomeniți la Sfîntul Jertfelnic al sfîntului lăcaș.

Pr. Doctorand C. VOICESCU

47. Al. Găleşescu, *op. cit.*, p. 547.

48. † Firmilian, *Semnificația medico-istorică a bolnițelor mînăstirești* p. 69, 70.

49. În «Biserica Ortodoxă Română», LXXV (1957), nr. 1—2, p. 109—113.

50. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, *Biserica slujitoare*, București, 1972, p. 130, 134.

GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME, DIN PUBLICAȚIILE REVISTELOR BISERICEȘTI PATRIARHALE

(C o n t i n u a r e)

III. — ATITUDINEA ȘI ACȚIUNILE BISERICII ORTODOXE ROMÂNE PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI — PE PLAN INTERNAȚIONAL

1. ÎN CADRUL RELAȚIILOR SALE INTERORTODOXE

(Autorul nesemnat), *Legămînt și împlinire. Un an de la înscăunarea I.P.S. Patriarh Justinian. — Noua orientare a Bisericii Ortodoxe Române : În problema ideilor lumii contemporane...* (B.O.R., LXVII (1949), nr. 5—6, p. 13—21).

Apel pentru pace al I.P.S. și Prea Fericitului Patriarh Justinian (B.O.R., LXVII (1949), nr. 7—10, p. 69—70).

(Autorul nesemnat), *Biserica Ortodoxă Română și lupta pentru apărarea păcii* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 482—484).

(Autorul nesemnat), *Cuvîntul de protest al Bisericii Ortodoxe Române împotriva folosirii armei bacteriologice* (B.O.R., LXX (1952), nr. 1—3, p. 3—4).

Pr. Prof. Ioan G. C o m a n, *Temeiuri pentru apărarea păcii : ...Acțiunile interortodoxe ale Bisericii noastre, în acest sens* (S. T., IV (1952), nr. 1—2, p. 58—65).

D. V e ș t e m e a n, «*Pentru pacea a toată lumea ... — De ce trebuie să luptăm pentru apărarea păcii ?* (Rev. cit., p. 409—415).

Diac. Prof. N. I. N i c o l a e s c u, *Cum putem lupta pentru pace ?* (Rev. cit., p. 415—418).

Prof. Iustin M o i s e s c u, *Temeiurile lucrării Bisericii pentru apărarea păcii* (S.T., V (1953), nr. 3—4, p. 247—268).

S e b a s t i a n, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Îndrumător al strădaniei Bisericii Ortodoxe Române în slujba păcii : ...Patriarhul Justinian în slujba păcii alături de celelalte Biserici Ortodoxe surori* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 475—477).

Prof. Iustin M o i s e s c u, *Biserica Ortodoxă Română în lupta pentru apărarea păcii* (S. T., V (1953), nr. 7—8, p. 554—576).

Pr. I. G a g i u, *Darea de seamă a Sectorului studii și învățămînt asupra activității pe anul 1952 : ...Biserica Ortodoxă Română și lupta pentru apărarea păcii...* (B.O.R., LXXI, (1953), nr. 7—8, p. 747—748).

Teodor N. M a n o l a c h e, *Înfăptuiri de seamă în lupta pentru apărarea păcii de-a lungul anului 1953 : ...Acțiunile interortodoxe ale Bisericii Ortodoxe Române...* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1036—1042).

Pr. Ioan G a g i u, *Dare de seamă asupra activității Administrației Patriarhale pe anul 1953 : ...Biserica Ortodoxă Română participantă la acțiunile pentru pace pe plan interortodox...* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 7, p. 761—764).

D. V. S ă d e a n u, *Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre. — Biserica Ortodoxă Română în slujba păcii : Acțiuni pe plan extern interortodox...* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 868—872).

Teodor N. M a n o l a c h e, *Înfăptuiri în lupta pentru pace în anul 1954 : ...Acțiunile Bisericii Ortodoxe Române — pe plan interortodox* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 26—37).

(Autorul nesemnat), *Noi contribuții ale Bisericii noastre la cauza sfîntă a apărării Păcii* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 11—12, p. 1064—1069).

Pr. Prof. Grigorie Marcu, *Biserica noastră este împotriva «războiului rece» și apără pacea* (Ort., XI (1959), nr. 4, p. 639—656).

Pr. Prof. N. I. Nicolaescu, *În slujba păcii, în slujba vieții* (Ort., XII (1960), nr. 4, p. 648—656).

Vezi și — *Apostolat social; Temeiuri doctrinare pentru pace și împotriva războiului; Atitudinea și acțiunile Bisericii Ortodoxe pentru pace și împotriva războiului.*

2. ÎN CADRUL CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE (alături de celelalte confesiuni creștine)

(Autorul nesemnat), *Conferința Bisericilor și cultelor creștine pentru pace ținută în Cehoslovacia, în iulie 1950* (Ort., II (1950), nr. 4, p. 623—641).

(Autorul nesemnat), *Pentru ca «săbiile să se prefacă în fiare de pluguri și lăncile în securi...» : (Notă)* (Ort., VII (1955), nr. 1, p. 150—155).

Chemarea adresată de reprezentanții Bisericilor creștine care au participat la Congresul Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională de la Stockholm, către creștinii din toate țările (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 9, p. 819—820).

(Autorul nesemnat), *Conferința Mișcării Creștine pentru Pace de la Debrețin (Cehoslovacia)* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 10—11, p. 1069—1072).

(Autorul nesemnat), *Conferința Mișcării creștine pentru Pace de la Praga* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 5—6, p. 456—464).

Pr. Prof. M. Șesan, *Noi contribuții aduse de creștini cauzei păcii. — Ședința de la Varșovia a Comitetului Conferinței Creștine a Păcii de la Praga* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 11—12, p. 1000—1007).

(Același autor), *Noi contribuții creștine la opera de zidire a păcii în lume. Lucrările celei de a 3-a Conferințe a Mișcării creștine pentru Pace de la Praga, din septembrie 1960* (B.O.R., LXXVIII (1960), nr. 9—10, p. 773—781).

(Același autor), *Creștinismul în slujba păcii. Întrunirea comisiilor de lucru ale Mișcării creștine pentru Pace de la Praga (24—28 ianuarie 1961)* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 157—160).

(Același autor), *Sesiunea de la Greifswald a Comitetului Mișcării Creștine pentru Pace din Praga* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 569—572).

Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, *Biserica Ortodoxă Română și Mișcarea Creștină pentru Pace de la Praga. Privire asupra începuturilor și activității acestei mișcări pînă la Congresul pancreștin din anul 1961* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 7—8, p. 598—605).

A. C. Rădulescu, *Adunarea Mondială creștină pentru Pace de la Praga (13—18 iunie 1961)* (Rev. cit., p. 606—710).

Mircea Păcurariu, *Aspecte din lupta pentru apărarea păcii, în cursul anului 1961: ...Contribuția Bisericii creștine la lupta pentru apărarea păcii* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 9—10, p. 998—1000).

(Autorul nesemnat), *Sesiunile Comitetului Executiv al Mișcării Creștine pentru Pace de la Praga* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 3—4, p. 323—330).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Comitetelor Executiv și Consultativ ale Conferinței Creștine pentru Pace* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 5—6, p. 515—522).

Prof. I. Negrescu, *Conștiința creștină și problema dezarmării generale și totale* (Ort., XIV (1962), nr. 4, p. 605—607).

(Autorul nesemnat), *Sesiunea de la Moscova a Comitetului Executiv al Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 87—98).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Lucrările Comisiei «Pace și Ecumenism» a Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga* (Ort., XV (1963), nr. 2, p. 291—306).

(Autorul nesemnat), *J. Hromadka și J. Ondra, oaspeți ai Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 7—8, p. 731—732).

Pr. I. Găgiu, și Pr. Olimp N. Căciulă, *Sesiunea de la București a Comitetului Executiv al Conferinței Creștine pentru Pace* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 11—12, p. 1042—1091).

Pr. Prof. Ene Branîşte, *Unitatea creştină și pacea lumii. Pentru colaborarea între Consiliul Mondial al Bisericilor și Conferința Creştină pentru Pace*: Religia creştină este o religie a păcii. Nașterea, necesitatea, rostul și acțiunile Conferințelor creștine mondiale pentru pace (Ort., XVI (1964), nr. 1, p. 174—180).

(Autorul nesemnat), *În întâmpinarea celei de-a doua Adunări Mondiale Creștine pentru Pace* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 74—75).

Episcop Visarion Ploieșteanul, vicar patriarhal, *Pregătiri pentru cea de-a doua Adunare Mondială Creștină pentru Pace* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 3—4, p. 260—275).

Ion V. Georgescu, *Tema principală a Adunării Mondiale Creștine pentru Pace de la Praga*: «Legământul meu este un legământ de viață și de pace». — *Legământul veșnic al preoției*: Explicarea și precizarea noțiunilor de legământ, de viață și de pace. Folosirea lor împreună în Vechiul Testament (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 470—476).

A. C. Rădulescu, *A doua Adunare Mondială Creștină pentru Pace de la Praga (28 iunie—3 iulie 1964)* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 7—8, p. 673—716).

I. I. Georgescu și Pr. Dr. Gh. I. Soare, *Din activitatea Conferinței Creștine pentru Pace*: Lucrările Comitetului de lucru, la Sofia (2—5 martie 1965); lucrările Comisiei teologice, la Leningrad (8—10 aprilie 1965) (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 3—4, p. 274—279).

(Autorul nesemnat), *Sesiunea Secretariatului internațional al Conferinței Creștine pentru Pace* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 5—6, p. 471—472).

(Autorul nesemnat), *Prezențe ale reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române peste hotare*: ...La ședințele «Comisiei internaționale a Conferinței Creștine pentru Pace» de la Salzerbad (Austria) ... (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 7—8, p. 674—676).

Al. I. C., *Lucrările Comisiei «Pacea și țările în curs de dezvoltare» a Conferinței creștine pentru Pace* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 9—10, p. 841—844).

I. I. G., *Participarea Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Conferinței Creștine pentru Pace* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 3—4, p. 306—309).

Diac. Prof. N. Nicolaescu, *Sesiunea de la București (23—25 mai 1966) a Comisiei Ecumenice a Conferinței Creștine pentru Pace* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 503—512).

Pr. Il. I. Georgescu, *Lucrările de la Sofia ale Conferinței Creștine pentru Pace* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 936—937).

(Autorul nesemnat), *Contribuții ale Bisericilor creștine la lupta pentru Pace* (Ort., XIX (1967), nr. 3, p. 470—475).

Pr. Ilie Georgescu, *Sesiunea de la Varșovia a Secretariatului Internațional al Conferinței Creștine pentru Pace* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 5—6, p. 579—581).

Diac. Ion Bria, *Pacea lumii și umanismul creștin* (S. T., XIX (1967), nr. 7—8, p. 411—417).

Drd. Teodor Burcuș, «Căutați binele și nu răul ca să fiți vii»: Tema principală a sesiunii anuale a Comitetului Consultativ al Conferinței Creștine pentru Pace (Sofia — octombrie 1966) (Rev. cit., p. 492—503).

Pr. Prof. Ioan Coman, *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în cadrul întrunirilor intercreștine*. — «Consultația» Conferinței Creștine pentru Pace ținută la București (18—23 sept. 1967) (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 9—10, p. 928—933).

Pr. Il. I. G., «Caută pacea și o urmează» (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1187—1188).

«Conférence Chrétienne pour la Paix» (nr. 19, 20—21, 22—23/1966; — nr. 24, 25/1967; — nr. 26/1968) (Recenzii) (Ort., XIX (1967), nr. 3, p. 444—449; — nr. 4, p. 606—607; — XX (1968), nr. 1, p. 149—151; — nr. 3, p. 475—479).

(Autorul nesemnat), *Primire de Anul nou la Palatul patriarhal din București*: ...Din cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — în legătură cu acțiunile

Bisericii Ortodoxe Române în cadrul Mișcării Creștine pentru Pace (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 8).

Il. I. G., *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în cadrul relațiilor bisericești externe. — Sesiunea Secretariatului Internațional și a Comitetului executiv al Conferinței Creștine pentru Pace (Praga, 21—25 ianuarie 1968):* Adaptarea ultimelor măsuri organizatorice în vederea celei de a treia Adunări Generale creștine pentru Pace (Praga, 31 martie — 5 aprilie a.c.), precum și analizarea atitudinii ce trebuie adoptată de Conferință față de grupurile și organizațiile cu care se găsesc în contact (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 66—67).

Diac. Prof. N. I. Nicolăescu, *În slujba păcii și înfrățirii: Acțiunile intercreștine ale Bisericii Ortodoxe Române pentru pace sub directă conducere și îndrumare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian* (Ort., XX (1968), nr. 2, p. 251—264).

Il. I. G., *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în cadrul întâlnirilor intercreștine. — Sesiunea de lucru a Secretariatului internațional al Conferinței Creștine pentru Pace: Praga, 15—16 mai 1968* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 332—333).

Asist. Șt. C. Alexe, *Vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române în Republica Democrată Germană: La invitația Comitetului regional al Conferinței Creștine pentru Pace din Republica Democrată Germania* (16—24 mai 1968) (Rev. cit., p. 333—337).

(Autorul nesemnat), *Cronică: La 12 martie 1968, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a primit vizita Pastorului Dr. Jean N. Ondra, secretarul general al Conferinței Creștine pentru Pace* (Rev. cit., p. 339).

Il. I. G., *A treia Adunare Generală creștină pentru Pace (Praga, 31 martie — 5 aprilie 1968)* (Rev. cit., p. 432—443).

(Autorul nesemnat), *Vizitarea Bisericii Ortodoxe Române de către delegația Comitetului regional din R. D. Germană al Conferinței Creștine pentru Pace* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 496—498).

Pr. Ilie Georgescu, *J. L. Hromadka, un pionier al dialogului păcii* (Ort., XXI (1969), nr. 3, p. 475—476).

(Același autor), *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine. — Sesiunile de lucru ale organizmelor Conferinței Creștine pentru Pace în R. D. Germană* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 917—919).

(Același autor), *Lucrările Comisiei pentru tineret a Conferinței Creștine pentru Pace: Organizată între 9—13 dec. 1969, la Storkow-Brandenburg (R. D. Germană)* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1123—1124).

3. ÎN CADRUL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

(alături de celelalte confesiuni creștine)

(Autorul nesemnat), *Acțiunea Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru statornicirea păcii în Vietnam* (Ort., XIX (1967), nr. 1, p. 125—127).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în cadrul întâlnirilor intercreștine. — Consultația ecumenistă pentru pace de la Geneva-Bossey* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 901—902).

Prof. N. Chițescu, *A patra Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor: ...Mesajul Adunări pentru pace și înțelegere între oameni și popoare...* (Rev. cit., p. 920—921).

4. ÎN CADRUL CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE

(alături de celelalte confesiuni creștine)

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Sesiunea a IV-a de la Nyborg a Conferinței Bisericilor Europene* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1019—1034).

A. C. Rădulescu, *Lucrările sesiunii de la București a Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 9—10, p. 827—840).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la sesiunea Prezidiului și a Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene* (B.O.R., LXXXIV (1966), nr. 3—4, p. 310—316).

(Același autor), *Sesiunea Prezidiului și a Comitetului Consultativ ale Conferinței Bisericilor Europene (București 5—10 martie 1967)* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 3—4, p. 275—285).

(Același autor), *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în cadrul întâlnirilor intercreștine. — Adunarea Generală «Nyborg V» ținută la Pörtschach-Austria (29 sept. — 5 oct. 1967)* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 9—10, p. 933—938).

Gh. A., *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în cadrul întrunirilor intercreștine: Biserica Ortodoxă Română și preocupările ei ecumeniste actuale. Consultarea privind securitatea europeană. Colocviul internațional de la Basel* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1146—1148).

(Autorul nesemnat), *Primire de Anul nou la Palatul patriarhal din București: ...Din cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian cu acest prilej — în legătură cu acțiunea Bisericii Ortodoxe Române în cadrul Conferinței Bisericilor Europene, în cursul anului 1968* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 7, 8).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în cadrul întâlnirilor intercreștine. — Participarea Bisericii Ortodoxe Române la sesiunile Prezidiului și Comitetului Consultativ ale Conferinței Bisericilor Europene: 4—8 martie 1968 — la Gwatt lângă Thun (Elveția)* (B.O.R., LXXXVII (1968), nr. 3—5, p. 327—330).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Constătuirea de la Berlin pentru securitatea europeană: La care a luat parte și o delegație a Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 902—904).

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Ședința de Constituire a grupei a II-a de lucru a Conferinței Bisericilor Europene: 14—16 februarie 1969* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 148—149).

Asist. Ștefan C. Alexe, *Declarațiile Pastorului Dr. Visser't Hooft, la Conferința Bisericilor Europene de la El Escorial, Madrid (Ort., XXI (1969), nr. 3, p. 484—485).*

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la sesiunea de lucru a Prezidiului și a Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene la El Escorial, lângă Madrid* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 503—506).

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Ședința Comitetului grupei a 2-a de lucru a Conferinței Bisericilor Europene: 26—27 mai 1969, la Coventry (Anglia)* (Rev. cit., p. 515—517).

Mihail Ciucur, *Sesiunea Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 919—921).

Diac. Prof. N. Nicolaescu, *Consultația Conferinței Bisericilor Europene: «Slujirea Bisericilor pentru pace, reconciliere și securitate în Europa»: 25—29 noiembrie 1969, la Gwatt (Elveția)* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1122—1123).

5. ÎN CADRUL RELAȚIILOR SALE INTERRELIGIOASE

(cu celelalte religii necreștine din lume)

Pr. Alexandru Ionescu, *Reprezentanți ai cultelor religioase la Congresul popoarelor pentru apărarea păcii* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 1, p. 48—65).

(Autorul nesemnat), *Culte religioase din lumea întreagă sprijină propunerile cu privire la soluționarea năvălegerilor dintre state pe calea tratativilor și cer încheierea unui pact al păcii între marile puteri* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 4, p. 311—318).

Pr. Alexandru Ionescu, *Slujitori ai cultelor la Adunarea Mondială a Păcii* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 6, p. 509—518).

Prof. I. Negrescu, *Toate religiile din lume au datoria să apere pacea* (Ort., XIV (1962), nr. 4, p. 602—605).

(Autorul nesemnat), *Adunarea Mondială pentru Pace de la Berlin: ...Consfătuirea cultelor religioase în cadrul Adunării Mondiale pentru Pace de la Berlin* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 501—502).

Episcop Antim Tîrgovişteanul, vicar patriarhal, *Participarea Bisericii Ortodoxe Române la Consfătuirea tuturor religiilor din U.R.S.S. pentru cooperare și pace între națiuni* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 676—683).

Vezi și — *Atitudinea și acțiunea popoarelor lumii contemporane pentru pace și împotriva războiului.*

6. PARTICIPAREA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA ACȚIUNEA POPOARELOR LUMII CONTEMPORANE PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI

Apelul pentru pace al I. P. S. Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (Ort., I (1949), nr. 1, p. 15—18).

(Autorul nesemnat), *Biserica Ortodoxă Română aderă cu însuflețire la Apelul Comitetului Permanent al Congresului Mondial al partizanilor Păcii* (Ort., II (1950), nr. 1, p. 12—13).

Prof. Stanciu Stoian, *Biserica Ortodoxă Română și lupta pentru apărarea păcii* (Rev. cit., p. 19—27).

(Autorul nesemnat), *În întreaga țară, preoțimea ortodoxă semnează, alături de întregul popor, Apelul pentru interzicerea armei atomice* (Rev. cit., p. 28—41).

(Autorul nesemnat), *Acțiunea desfășurată de Biserica Ortodoxă Română pentru încadrarea credincioșilor și slujitorilor ei în marele front al partizanilor păcii, a avut răsunet în întreaga lume ortodoxă* (Rev. cit., p. 42—44).

Telegrama I. P. S. Patriarh Justinian trimisă Consiliului de Securitate al O.N.U.: Pentru statornicirea păcii în lume (Ort., II (1950), nr. 3, p. 343—344).

Sebastian, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Biserica Ortodoxă Română binecuvintează pe cei ce apără pacea* (Rev. cit., p. 345—349).

(Autorul nesemnat), *Cuvîntul rostit de I. P. S. Mitropolit Sebastian, delegatul Bisericii Ortodoxe Române, la cel de al doilea Congres Mondial al partizanilor păcii, ținut la Varșovia* (Ort., II (1950), nr. 4, p. 642—645).

(Autorul nesemnat), *Adeziunea Bisericii Ortodoxe Române la Apelul Consiliului Mondial al Păcii pentru încheierea unui pact al păcii* (Ort., III (1951), nr. 1, p. 9).

Scrisoarea trimisă I. P. S. Patriarh Justinian de F. Joliot-Curie, președintele Consiliului Mondial al Păcii (Rev. cit., p. 61—63).

(Autorul nesemnat), *O nouă contribuție adusă cauzei păcii de Biserica Ortodoxă Română. — Pe marginea hotărîrilor luate de Sfîntul Sinod și de Adunarea Națională Bisericească în sesiunile din iunie 1953* (Ort., V (1953), nr. 2, p. 316—324).

Telegrama trimisă de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române Consiliului Mondial al Păcii (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 435—436; — LXXII (1954), nr. 6, p. 599).

Mesajul adresat de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, românilor din America (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 68—69).

Mesajul adresat Consiliului Mondial al Păcii de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXXV (1957), nr. 6—7, p. 483—484).

Mesajul adresat Consiliului Mondial al Păcii de Adunarea Națională Bisericească (Rev. cit., p. 485).

(Autorul nesemnat), *Patriarh Justinian la ancheta întreprinsă de «Institutul Internațional al Păcii» de la Viena* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 73—75).

Mesajul Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române către sesiunea de la Stockholm a Consiliului Mondial al Păcii (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 5—6, p. 435).

Răspunsul Consiliului Mondial al Păcii la Mesajul Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (Rev. cit., p. 436—437).

Telegrama trimisă de Prea Fericitul Patriarh Justinian Organizației Naționale Unite (B.O.R., LXXVII (1960), nr. 9—10, p. 763—765).

Vezi — *Atitudinea și acțiunea popoarelor lumii contemporane pentru pace și împotriva războiului.*

IV. — ATITUDINEA ȘI ACȚIUNILE BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI PE PLAN INTERN (LOCAL)

1. NOUA ORIENTARE ȘI ACȚIUNE A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN ACEASTĂ DIRECȚIE,
IMPRIMATĂ ÎN CONȘTIINȚA CLERULUI ȘI A CREDINCIOȘILOR

Biserica Ortodoxă Română și apărarea păcii. — *Pastorală Sfântului Sinod, către clerul și credincioșii ortodocși și către toți creștinii din R.P.R.* (B.O.R., LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 163—167).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Superstițiile și obscurantismul mistic.* — *Lupta împotriva superstițiilor și a obscurantismului mistic, luptă pentru pace* (S.T., II (1950), p. 280—287).

Pr. Dr. Olimp N. Căciulă, *Apărarea păcii — îndatorire preoțească* (Ort., IV (1952), nr. 2, p. 303—328).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Poziția Bisericii Ortodoxe Române față de lupta pentru pace.* — *Sarcinile preoțimii în această problemă* (S.T., IV (1952), nr. 1—2, p. 8—14).

Pastorală Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române către clerul și credincioșii ortodocși din R.P.R. : Sfaturi și îndemnuri duhovnicești pentru pace (B.O.R., LXX (1952), nr. 6—8, p. 269—275).

(Autorul nesemnat), *Clerul și credincioșii ortodocși trebuie să desfășoare o activitate mai vie pentru apărarea păcii.* — *Hotărârile Sfântului Sinod și ale Adunării Naționale Bisericești* (Rev. cit., p. 298—328).

(Autorul nesemnat), *Din viața eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române.* — *Mitropolia Ardealului : Contribuția preoțimii ortodoxe la lupta pentru apărarea păcii...* (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 578—580).

Pr. Nic. Belea, *Intensificarea luptei pentru pace în rândurile clericilor din Ardeal* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 2—3, p. 182—186).

(Autorul nesemnat), *Pentru îndeplinirea îndatoririlor cetățenești : Îndatorirea cetățenească de a lupta pentru pace* (Rev. cit., p. 224—228).

Pr. Prof. Gr. T. Marcu, *Metode preoțești de intensificare a luptei pentru apărarea păcii* (Rev. cit., p. 229—235).

Chemarea Sfântului Sinod către clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 433—434).

Sebastian, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Îndrumător al strădaniei Bisericii Ortodoxe Române în slujba păcii : Tot omul la vremea lui. Arhieru în slujba păcii. Patriarhul Justinian și îndrumările date clerului în lupta pentru pace* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 463—469, 471—474).

(Autorul nesemnat), *Clerul și credincioșii ortodocși au datoria să sporească neîncetat contribuția lor în lupta pentru apărarea păcii.* — *Hotărârile Sfântului Sinod și ale Adunării Naționale Bisericești* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 546—586).

Biserica Ortodoxă Română a întâmpinat cu bucurie întâlnirea prietenească a tineretului lumii la București. — *Chemarea adresată de I. P. S. Patriarh Justinian către toți clericii și credincioșii Bisericii noastre* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 7—8, p. 611—615).

(Autorul nesemnat), *Din viața eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române : Din activitatea preoțimii noastre pentru pace, în cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei...* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1098—1100).

Chemarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române către clerul și credincioșii ortodocși din R.P.R. (B.O.R., LXXII (1954), nr. 6, p. 595—598).

(Autorul nesemnat), *Biserica Ortodoxă Română cheamă pe clericii și credincioșii ei la intensificarea luptei pentru pace.* — *Hotărârile Sfântului Sinod și ale Adunării Naționale Bisericești* (Rev. cit., p. 605—626).

Pr. Ioan Găgiu, *Dare de seamă asupra activității Administrației Patriarhale pe anul 1953 : ...Acțiunile Bisericii Ortodoxe Române pentru pace pe plan intern...* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 7, p. 761—764).

D. V. Sădeanu, *Viața Bisericii Ortodoxe Române în cei zece ani de la eliberarea Patriei noastre : Acțiunile Bisericii Ortodoxe Române pentru pace în cuprinsul țării noastre* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 8, p. 868—872).

(Autorul nesemnat), *Îndemnul adresat de I. P. S. Patriarh Justinian către clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 66—67).

Cuvîntul Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne către clerul și credincioșii ortodocși din R.P.R. (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 3—4, p. 195—198).

N. D. Carpen, *Pace vouă* (versuri) (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 3—4, p. 212).

Pr. Prof. N. Neaga, *Ideea de pace și dreptate în scrierile Prea Fericitului Patriarh Justinian (1945—1955)* (S.T., VII (1955), nr. 9—10, p. 627—639).

Pr. Gh. Soare, *Darea de seamă asupra Administrației Patriarhale pe 1956 : ...Colaborarea preoțimii ortodoxe române la lupta pentru pace...* (B.O.R., LXXV (1957), nr. 6—7, p. 576—577).

«Să aducem contribuția noastră sinceră la înflorirea Patriei și pentru triumful deplin al cauzei păcii în lumea întreagă» : Cuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în ședința de constituire a Adunării Naționale Bisericești (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 12, p. 1085—1089).

(Autorul nesemnat), «*Legătura credinței, dragostei și păcii...*» : Acțiuni practice, pentru promovarea și susținerea păcii, ale Bisericii Ortodoxe Române sub directă conducere și îndrumare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian (Ort., XIII (1961), nr. 1, p. 3—15).

Pr. Serafim F. Morozan, *Temeiuri patristice în gîndirea, trăirea și slujirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian : ...Lupta pentru apărarea păcii în lume...* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 470—472).

Pr. Gh. Soare, *Dare de seamă asupra activității Administrației Patriarhale pe anul 1955 : ...Acțiuni pentru apărarea păcii întreprinse de preoțimea noastră ortodoxă...* (B.O.R., LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 332).

(Autorul nesemnat), *Viața religioasă a credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și integrarea lor în noile idealuri ale poporului român : ...În problemele speciale ale vieții contemporane — lupta pentru pace...* (B.O.R., LXXXVI (1968), nr. 6, p. 699—700).

Diac. Drd. Iulian A. Șchiopu, *Norme pastorale pentru preoțimea ortodoxă română de azi în activitatea și opera scrisă a Prea Fericitului Patriarh Justinian : ...Atitudinea preotului în societate — față de acțiunea comună pentru apărarea păcii...* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1170).

Vezi și — *Apostolat social ; Temeiuri doctrinare pentru pace și împotriva războiului ; Atitudinea și acțiunile Bisericii Ortodoxe pentru pace și împotriva războiului ; Atitudinea și acțiunile Bisericii Ortodoxe Române pentru pace și împotriva războiului, alături de celelalte Biserici Ortodoxe* (capitole anterioare).

2. ACȚIUNI COMUNE ALE BISERICII ȚRTODOXE ROMÂNE, CU CELELALTE CULTE DIN ȚARĂ (CREȘTINE ȘI NECREȘTINE), PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI

C. R., *Culte religioase din R.P.R. și lupta pentru apărarea păcii* (Ort., II (1950), nr. 2, p. 204—209).

(Același autor), *Constătuirea cîrmuitorilor tuturor cultelor religioase din R.P.R. ținută în ziua de 19 decembrie 1950, la Patriarhia Română* (Ort., II (1950), nr. 4, p. 671—703).

(Autorul nesemnat), *Constătuirea cîrmuitorilor cultelor religioase din R.P.R. pentru apărarea păcii* (B.O.R., LXIX (1951), nr. 10—12, p. 484—485).

Firmilian, Mitropolitul Olteniei, *Constătuirile cultelor : Pentru pace* (Ort., IV (1952), nr. 3—4, p. 331—337).

Diac. Prof. N. Nicolaescu, *Apărarea păcii, datoria tuturor cultelor religioase* (Ort., IV (1952), nr. 2, p. 279—303).

(Autorul nesemnat), *Slujitorii cultelor din țara noastră luptă pentru apărarea păcii* (B.O.R., LXX (1952), nr. 6—8, p. 334—336).

(Autorul nesemnat), *Reprezentanții tuturor cultelor din București au desbătut proiectul de Constituție al R.P.R. și hotărîrile sesiunii de la Berlin a Consiliului Mondial al Păcii* (B.O.R., LXX (1952), nr. 9—10, p. 555—556).

(Autorul nesemnat), *Chemare către clerul și credincioșii tuturor cultelor din R.P.R.* (B.O.R., LXX (1952), nr. 11—12, p. 701—705).

(Autorul nesemnat), *Mesajul cultelor din R.P.R. către Congresul popoarelor pentru apărarea păcii de la Viena* (Rev. cit., p. 708—709).

(Autorul nesemnat), *Constătuirea întîistătorilor și reprezentanților tuturor cultelor din R.P.R. : Pentru pace* (Rev. cit., p. 716—749).

S e b a s t i a n, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Îndrumător al strădaniei Bisericii Ortodoxe Române în slujba păcii : ...Patriarhul Justinian și coordonarea acțiunii celorlalte culte din țară în lupta pentru apărarea păcii...* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 474—475).

(Autorul nesemnat), *Din viața eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române : ...Conferințe și consfătuiri interconfesionale pentru pace în cuprinsul mitropoliilor Bisericii Ortodoxe Române* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1103—1104, 1105—1107, 1108—1113; — LXXII (1954), nr. 2—3, p. 365—377).

C. R., *Culte religioase din țara noastră sprijină Apelul de la Viena al Biroului Consiliului Mondial al Păcii* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 70—77).

3. BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN SLUJBA PĂCII, ALĂTURI DE POPOR

S e b a s t i a n, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Îndrumător al strădaniei Bisericii Ortodoxe Române în slujba păcii : ...Biserica Ortodoxă Română în slujba păcii alături de poporul muncitor din țara noastră...* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 469—471).

Telegrama trimisă de Adunarea Națională Bisericească Comitetului Permanent pentru apărarea Păcii din R.P.R. (B.O.R., LXXI (1953), nr. 5—6, p. 437; — LXXII (1954), nr. 6, p. 602).

(Autorul nesemnat), *Adunarea reprezentanților Mișcării pentru Pace din R. P. Română : Din cuvîntul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Cum a înțeles Biserica Ortodoxă Română să împlinească mesajul evanghelic al păcii : acțiunile sale în acest domeniu* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 5—6, p. 527—530).

Telegrama trimisă Comitetului Național pentru apărarea Păcii din R.P.R., de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, cu prilejul sesiunii sale de lucru din 28 iulie 1962 (B.O.R., LXXX (1962), nr. 7—8, p. 590).

Telegrama trimisă Comitetului Național pentru apărarea Păcii, din R.P.R., de Adunarea Națională Bisericească, cu prilejul sesiunii sale din decembrie 1962 (B.O.R., LXXX (1962), nr. 11—12, p. 985).

Vezi și — *Atitudinea și acțiunile poporului român pentru pace și împotriva războiului, pe plan local* (capitolul IX).

V. — ATITUDINEA ȘI ACȚIUNILE, DIN ULTIMA VREME, ALE BISERICII ROMANO-CATOLICE PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI

Pr. Barbu Gr. I o n e s c u, *A treia sesiune a Conciliului al II-lea de la Vatican : ...Biserica Romano-Catolică și lumea contemporană — problema păcii și a războiului...* (Ort., XVI (1964), nr. 4, p. 497—499).

Pr. Prof. D. S t ă n i l o a e, *Dezbaterile și hotărîrile sesiunii a patra a Conciliului al II-lea de la Vatican : ...Biserica Romano-Catolică și lumea contemporană : pacea...* (Ort., XVIII (1966), nr. 1, p. 17—26).

Vezi și — *Biserica Romano-Catolică* (Atitudini moral-sociale, de la 1948 încoace, ale Bisericii Romano-Catolice); — *Pacea și războiul : Atitudinea și acțiunile Bisericii Ortodoxe Române pentru pace și împotriva războiului, pe plan internațional* (capitolul III); — *Atitudinea și acțiunea popoarelor lumii contemporane pentru pace și împotriva războiului* (capitolul VIII).

VI. — INVĂȚATURA ȘI ATITUDINEA ALTOR CULTE RELIGIOASE

1. LA UNELE CULTE DIN ANTICHITATE

Magistr. Paul N. B ă l ă , *Năzuințele de pace oglindite în credințele și practicile religioase greco-romane* (S.T., XII (1960), nr. 7—8, p. 552—561).

2. ÎN PRINCIPALELE RELIGII ALE LUMII CONTEMPORANE

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Religia în slujba păcii: Pacea, mijloc de verificare și reconsiderare a religiilor, în însăși învățătura și viața lor* (S.T., IV (1952), nr. 5—6, p. 241—250).

Prof. N. Chițescu, *Atitudinea principalelor religii ale lumii față de problemele vieții pămîntești: ...Față de problema apărării păcii în lume* (Ort., IV (1952), nr. 2, p. 259).

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Pacea în învățătura principalelor religii actuale ale lumii: În religiile Chinei, în Budism, în Islamism, în Mozaism...* (Ort., V (1953), nr. 3, p. 339—380).

VII. — PACEA, ÎN LITERATURA POPULARĂ ROMÂNEASCĂ

Pr. Magistr. Filaret Costea, *Idei moral-sociale în proverbele romînilor... Ideea de pace...* (S.T., XIII (1961), nr. 7—8, p. 500—501).

VIII. — ATITUDINEA ȘI ACȚIUNEA POPOARELOR LUMII CONTEMPORANE PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI

Valerian, Episcopul Oradei, *Impresii de la Congresul popoarelor pentru apărarea păcii* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 1, p. 21—47).

Pr. Alexandru Ionescu, *Reprezentanți ai cultelor religioase la Congresul popoarelor pentru apărarea păcii* (Rev. cit., p. 48—65).

† Valerian al Oradei, *Soborul popoarelor pentru pace: (Recenzie, de Pr. Ioan Gagi)* (B.O.R., LXXI (1953), nr. 4, p. 385—393).

(Autorul nesemnat), *Rezultatele Conferinței de la Berlin* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 2—3, p. 221—230).

Teodor N. Manolache, *Cinci ani de existență a Mișcării Mondiale pentru Pace* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 4, p. 409—424).

Pr. Prof. Liviu Stan, *În plină desfășurare a luptei pentru pace* (Rev. cit., p. 429—432).

C. R., *Sesiunea extraordinară de la Berlin a Consiliului Mondial al Păcii* (B.O.R., LXXII (1954), nr. 5, p. 516—525).

D. V. Sădeanu, *În slujba vieții, păcii și fericirii omului* (B.O.R., LXXIII (1954), nr. 6, p. 633—640).

Teodor N. Manolache, *Înfăptuiri în lupta pentru pace în anul 1954: Pe plan mondial* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 26—37).

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Calea păcii și calea războiului. — Importanța declarației adoptate de Conferința țărilor europene ținută la Moscova între 29 noiembrie și 2 decembrie 1954* (Rev. cit., p. 49—60).

(Același autor), *Adunarea Mondială a Păcii de la Helsinki* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 6, p. 502—508).

Pr. Alexandru Ionescu, *Slujitori ai cultelor la Adunarea Mondială a Păcii* (Rev. cit., p. 509—518).

Diac. Prof. N. I. N., *Omenirea întreagă vrea pace. — Semnificația Adunării Mondiale a păcii de la Helsinki* (Ort., VII (1955), nr. 3, p. 460—463).

T. N. M., *Acțiuni și perspective în lupta pentru pace la începutul anului 1958* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 76—87).

(Autorul nesemnat), *O contribuție de însemnătate istorică la cauza apărării păcii* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 3—4, p. 353—356).

Diac. Prof. Orest Bucevschi, *Pentru pace și pentru propășirea omului* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 5—6, p. 548—559).

Pr. I. Gagi, *O sărbătoare a întregii lumi: A 10-a aniversare a Mișcării Mondiale pentru Pace* (B.O.R., LXXVII (1959), nr. 3—4, p. 247—262).

(Autorul nesemnat), *A XV-a aniversare a Mișcării Mondiale pentru Pace...* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 3—4, p. 253—259).

Pr. Prof. M. Ş e s a n, *Confederația internațională pentru dezarmare și pace* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 1—2, p. 48—49).

P.V.I., *Perspectivile de colaborare între toate forțele iubitoare de pace pentru încetarea războiului din Vietnam și pentru pacea lumii* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1177—1183).

Gabriel P o p e s c u, *Sesiunea de la Leningrad a Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii* (Rev. cit., p. 1183—1186).

(Autorul nesemnat), *Adunarea Mondială pentru Pace de la Berlin* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 499—502).

IX. — ATITUDINEA ȘI ACȚIUNILE POPORULUI ROMÂN PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI, PE PLAN LOCAL

(Autorul nesemnat), *Ședința Comitetului Permanent pentru apărarea Păcii în R.P.R., din 15 aprilie 1950* (Ort., II (1950), nr. 1, p. 14—18).

(Autorul nesemnat), *Între 5 și 7 decembrie s-a ținut la București Congresul Național pentru apărarea Păcii* (B.O.R., LXX (1952), nr. 11—12, p. 750—792).

Teodor N. M a n o l a c h e, *Înfăptuiri în lupta pentru pace în anul 1954: În cuprinsul țării noastre* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 26—37).

(Autorul nesemnat), *Adunarea reprezentanților Mișcării pentru apărarea Păcii din R.P.R.* (B.O.R., LXXIII (1955), nr. 5, p. 394—412).

Declarația Marii Adunări Naționale a R.P.R. cu privire la Apelul Sovietului Suprem al U.R.S.S. în problema încetării experiențelor cu arma nucleară (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 3—4, p. 358—360).

(Autorul nesemnat), *Ședința plenară a Comitetului Național pentru apărarea păcii din R.P.R.* (Rev. cit., p. 361—365).

(Autorul nesemnat), *Conferința Națională a Mișcării pentru Pace din R.P.R.* (B.O.R., LXXVI (1958), nr. 7—8, p. 766—779).

(Autorul nesemnat), *În întâmpinarea Congresului Mondial pentru dezarmare generală și pace: Ședința plenară a Comitetului Național pentru apărarea păcii din R.P.R.*, (B.O.R., LXXX (1962), nr. 3—4, p. 333—338).

(Autorul nesemnat), *Adunarea reprezentanților Mișcării pentru pace din R.P.R.* (B.O.R., LXXX (1962), nr. 5—6, p. 523—533).

(Autorul nesemnat), *A XV-a aniversare a Mișcării pentru Pace din R. P. Română* (B.O.R., LXXXII (1964), nr. 3—4, p. 253—259).

(Autorul nesemnat), *Adunarea Comitetului Național pentru apărarea Păcii* (B.O.R., LXXXIII (1965), nr. 7—8, p. 690—693).

PALEOGRAFIE

(Descifrarea scrierii și a documentelor vechi)

1. PALEOGRAFIE STRĂINĂ

Birnbaum Solomon A s h e r, *The Hebrew Scripts (p. II): Paleografie ebraică* (Notă bibliografică, de V. M.) (S. T., XII (1960), nr. 1—2, p. 129—131).

2. PALEOGRAFIE ROMÂNEASCĂ

Aurelian S a c e r d o Ț e a n u, *Orientări în paleografia română: (Notă bibliografică, de O. P.)* (S. T., XXI (1969), nr. 1—2, p. 138—139).

Emil V î r t o s u, *Paleografia româno-chirilică: (Recenzie, de Pr. Dumitru Soare)* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 447—451).

PATRIOTISM

(Dragostea de patrie)

Pr. Prof. Petru R e z u ș, *Creștinismul și dragostea de patrie* (S. T., IV (1952), nr. 1—2, p. 108—112).

Diac. Lect. M. C h i a l d a, *Creștinism și patriotism: Sensul termenilor de patrie și patriotism. Raportul dintre creștinism și patriotism. Ce-l îndreptățește pe adevă-*

ratură creștină să fie un bun patriot (cu exemplificări) (S. T., V (1953), nr. 1—2, p. 51—78).

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Biserica Ortodoxă și patriotismul*: Definierea patriotismului. Temeiuri biblice ale iubirii de patrie. Iubirea de patrie la Sfinții Părinți și în tradiția Bisericii Ortodoxe (S. T., VII (1955), nr. 5—6, p. 382—299).

Pr. Serafim F. Morozan, *Temeiuri patristice în gândirea, trăirea și slujirea Preafericitului Părinte Patriarh Justinian*: ...Iubirea de patrie sau patriotismul... (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 472—474).

PĂCATUL

(În concepția moralei creștine)

I. — PACATUL STRĂMOȘESC (ORIGINAR) — ANALIZAT INTERCONFESIONAL

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Doctrina ortodoxă și catolică despre păcatul strămoșesc*: Invățătura ortodoxă despre păcatul strămoșesc — actul căderii protopărinților; ființa păcatului ereditar și urmările lui; modul de transmitere a vinei păcatului strămoșesc. Invățătura catolică despre păcatul ereditar (Ort., IX (1957), nr. 1, p. 3—40).

(Același autor), *Doctrina protestantă despre păcatul ereditar judecată din punct de vedere ortodox* (Ort., IX (1957), nr. 2, p. 195—215).

Magistr. Ștefan C. Alexe, *Concepția Fericitului Augustin despre păcat și har*: ...Păcatul originar. Urmările păcatului originar... (S. T., VIII (1956), nr. 5—6, p. 333—335).

D. Rădulescu, *Botezul Domnului*: Firea înconjurătoare înainte și după căderea în păcat... (S. T., XII (1960), nr. 1—2, p. 60—63).

Gh. Alexe, *Idei dogmatice în colinde*: ...Păcatul strămoșesc... (S. T., II (1950), nr. 9—10, p. 598—603).

II. — DESPRE PĂCATUL MORAL-PERSONAL, ÎN GENERAL

Magistr. Mircea Basarab, *Psalmul LI (L)*. — *Ideea de rugăciune și jertfă*: ...Ideea de păcat în vremea Psalmistului (S. T., XIII (1961), nr. 7—8, p. 410—416).

Diac. Lect. M. Chialda, *Învățături morale-sociale în Cartea Proverbelor lui Solomon*: ...Păcatul combătut și înfierat... (S. T., VII, 1955), nr. 1—2, p. 11—12, 14).

Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, *Actualitatea învățăturilor moral-sociale din Cartea lui Isus fiul lui Sirah*: ...Originea și ființa păcatului... (S. T., VII (1955), nr. 9—10, p. 591).

Pr. Magistr. Mircea Nișcoveanu, *Doctrina Sfântului Ioan Gură de Aur în Comentariul său la «Predica de pe Munte» (Matei V—VII)*: ...Combaterea păcatului... (S. T., XVII (1965), nr. 9—10, p. 547—549).

Magistr. Victoria Pietreanu, *Virtute și păcat în concepția Sfântului Apostol Pavel*: Păcatul în concepția Sfântului Apostol Pavel (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 674—682, 692—693).

Diac. Dr. N. Tanislav, *Actualitatea Epistolei I-a a Sfântului Ioan*: ...Păcatul este incompatibil cu calitatea de fiu al lui Dumnezeu... (S. T., V (1953), nr. 3—4, p. 229—230).

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei*: Despre păcat în raport cu virtutea (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 51—61).

Magistr. Ștefan C. Alexe, *Concepția Fericitului Augustin despre păcat și har*: Despre păcat în general. Natura păcatului... Păcatul actual. Instrumentele prin care lucrează păcatul... (S. T., VIII (1956), nr. 5—6, p. 331—337).

Magistr. Traian Sevciciu, *Aspecte dogmatice ale concepției augustiniene după «Manualul către Laurențiu»*: ...Învățătura despre rău și păcat... (Ort., XI (1959), nr. 2, p. 235—237).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Raportul dintre justificare și dragoste în Omiliile Sfântului Ioan Gură de Aur la Epistola către Romani*: ...Păcatul face necesare faptele credinței... (Ort., XVIII (1966), nr. 2, p. 217—219).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Experiența religioasă din punct de vedere interconfesional: ...Experiența religioasă a păcatului...* (Ort., X (1958), nr. 3, p. 372—377).

Pr. Magistr. Const. N. Galeriu, *Iubirea dumnezeiască și judecata din urmă: Iubirea lui Dumnezeu și păcatul* (Ort., XI (1959), nr. 2, p. 190—194).

Asist. Const. Pavel, *Patimile omenești, piedică în calea mântuirii* (S. T., V (1953), nr. 7—8, p. 471—481).

Ierom. Prof. Nicolae Mladin, *Morala creștină și morala iezuită: ...Definirea păcatelor...* (Ort., XI (1959), nr. 1, p. 97—104).

Pr. Silviu Hărăbuș, *O carte de doctrină și pietate ortodoxă — Evanghelia cu învățătură (1581): ...Învățăături morale: păcatul ...* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 761—762).

Pr. Serafim F. Morozan, *Temeiuri patristice în gândirea, trăirea și slujirea Preafericitului Părinte Patriarh Justinian: ...Lupta cu păcatul și nedreptățile sociale ...* (B.O.R., LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 468—470).

Pr. Matei Pîslaru, *Johann Wolfgang Goethe, despre religie în general și creștinism în special: ...Despre păcat...* (S. T., IX, (1957), nr. 3—4, p. 294, 295).

III. — DESPRE PĂCATELE MORAL-PERSONALE, ÎN SPECIAL

1. PĂCATELE CAPITALE

Păcatul mândriei (trufiei)

Asist. C. Pavel, *Trîndăvia și trufia în concepția moralei creștine: Noțiunea trufiei. Formele trufiei. Fiicele mândriei. Urmările trufiei. Răutatea trufiei. Remedii împotriva trufiei* (S. T., IX (1957), nr. 7—8, p. 536—543).

Diac. Lect. M. Chialda, *Învățăături morale-sociale în Cartea Proverbelor lui Solomon: ...Mândria...* (S. T., VII (1955), nr. 1—2, p. 15).

Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, *Actualitatea învățăturilor moral-sociale din Cartea lui Isus fiul lui Sirah: ...Păcatele capitale: mândria...* (S. T., VII (1955), nr. 9—10, p. 591).

Magistr. Victoria Pietreanu, *Virtute și păcat în concepția Sfântului Apostol Pavel: ...Păcatul mândriei...* (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 690).

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei: ...Atitudinea morală a creștinului față de sine însuși: păcatul mândriei ...* (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 65).

Pr. Silviu Hărăbuș, *O carte de doctrină și pietate ortodoxă — Evanghelia cu învățătură (1581): ...Învățăături morale: păcatul trufiei ...* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 762—763).

Pr. Matei Pîslaru, *Johann Wolfgang Goethe, despre religie în general și creștinism în special: ...Mândria...* (S. T., IX (1957), nr. 3—4, p. 294).

Păcatul avariției

Asist. Const. C. Pavel, *Lăcomia, patimă dăunătoare vieții individuale și obștești: Lăcomia de avere. Fiicele și urmările avariției: împietrirea inimii, neliniștea inimii. Remedii* (S. T., VII (1955), nr. 7—8, p. 479—488).

Pr. Magistr. Mihai Georgescu, *Idei morale și sociale în Comentariul la Psalmi al Sfântului Vasile cel Mare: ...Condamnarea poftii de îmbogățire și a cametei...* (S. T., X (1958), nr. 7—8, p. 470—473).

Diac. Lect. M. Chialda, *Învățăături morale-sociale în Cartea Proverbelor lui Solomon: ...Avariția...* (S. T., VII (1955), nr. 1—2, p. 15).

Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, *Actualitatea învățăturilor moral-sociale din Cartea lui Isus fiul lui Sirah: ...Păcate capitale: zgîrcenia...* (S. T., VII (1955), nr. 9—10, p. 592).

Magistr. Victoria Pietreanu, *Virtute și păcat în concepția Sfântului Apostol Pavel: ...Păcatul iubirii de argint (avariția)...* (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 690, 691).

Magistr. Gheorghe Papuc, *Bogațiile materiale după Epistola Sfântului Iacob*: ... Lăcomia după bogății, cauza multor rele (S. T., VIII (1956), nr. 7—8, p. 445—448).

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei*: ...Atitudinea morală a creștinului față de sine însuși: păcatul iubirii de argint (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 65).

Magistr. Vasile Prescure, *Personalitatea morală a Sfântului Vasile cel Mare*: ...Atitudinea Sfântului față de bogăți (S. T., XIV (1962), nr. 5—6, p. 296—298).

Ierom. Magistr. Nestor Vornicescu, *Combaterea nedreptăților sociale în cuvântările episcopului Asterie al Amasiei*: Bogății, care moștenesc, păstrează sau adună prea multe averi, nedreptătesc pe alți oameni și în special pe cei săraci. Bogății, crezându-se stăpâni absoluți peste averi nesocotesc pe Dumnezeu. Bogății trebuie să se izbăvească de păcatul iubirii de averi (S. T., X (1958), nr. 7—8, p. 434—462).

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Bogația, piedică în calea mântuirii*: ...Când bogăția devine piedică în calea mântuirii? (S. T., IV (1952), nr. 9—10, p. 500—515).

Pr. Silviu Hărăbuș, *O carte de doctrină și pietate ortodoxă — Evanghelia cu învățătură (1581)*: ...Învățături morale: păcatul iubirii de argint și camăta... (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 763, 764).

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640*: ...In legătură cu camăta (fiică a păcatului avariției)... (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 332).

Vezi și — *Păcatul nedreptății sociale*

Păcatul lăcomiei

Asist. Const. C. Pavel, *Lăcomia, patimă dăunătoare vieții individuale și obștești* (S. T., VII (1955), nr. 7—8, p. 469—488).

Diac. Lect. M. Chialda, *Învățături morale-sociale în Cartea Proverbelor lui Solomon*: ...Lăcomia... (S. T., VII (1955), nr. 1—2, p. 15).

Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, *Actualitatea învățăturilor moral-sociale din Cartea lui Isus fiul lui Sirah*: ...Lăcomia... (S. T., VII (1955), nr. 9—10, p. 592—593).

Pr. Prof. Sofron Vlad, *Atitudinea Bisericii Ortodoxe față de problemele sociale. — Principii cu caracter social desprinse din Sfintele Evanghelii*: ...Biserica Ortodoxă condamnă lăcomia... (S. T., VI (1954), p. 166—167, 168—173).

Magistr. Victoria Pietreanu, *Virtute și păcat în concepția Sfântului Apostol Pavel*: ...Păcatul lăcomiei... (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 691).

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei*: Atitudinea morală a creștinului față de sine însuși: păcatul lăcomiei... (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 65).

Diac. Drd. M. Sava, *Idei dogmatice și morale în opera episcopului Asterie al Amasiei*: ...Probleme morale legate de viața personală și trăirea în societate: lăcomia... (S. T., XXI (1969), nr. 9—10, p. 719, 721).

Pr. Mircea Șfichi-Iași, *Lăcomia, piedică în calea mântuirii și a progresului social* (B.O.R., LXXXV (1967), nr. 9—10, p. 959—974).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Formele și cauzele falsului misticism*: Cauzele morale ale falsului misticism: lăcomia... (S. T., IV (1952), nr. 5—6, p. 268).

Pr. Magistr. Filaret Coștea, *Idei moral-sociale în proverbele românilor*: ...Lăcomia satirizată în proverbele noastre românești (S. T., XIII (1961), nr. 7—8, p. 494—495).

Păcatul invidiei (pismeii)

Diac. Lect. M. Chialda, *Învățături morale-sociale în Cartea Proverbelor lui Solomon*: ...Invidia... (S. T., VII (1955), nr. 1—2, p. 15—16).

Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, *Actualitatea învățăturilor moral-sociale din Cartea lui Isus fiul lui Sirah*: ...Păcate capitale: invidia... (S. T., VII (1955), nr. 9—10, p. 593).

Magistr. Victoria Pietreanu, *Virtute și păcat în concepția Sfântului Apostol Pavel: ...Duhul discordiei și al neînțelegerii între oameni: pisma...* (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 692).

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei: Atitudinea morală a creștinului față de sine însuși: păcatul invidiei...* (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 66).

Magistr. Simion S. Caplat, *Unele aspecte omiletice în cuvântările morale și panegirice la Sfântul Vasile cel Mare: Cuvântarea sfântului despre invidie...* (S. T., XVII (1965), nr. 7—8, p. 468—469).

Păcatul desfrînării

Diac. Asist. Mircea Chialda, *Îndatoriri moral-sociale după Decalog: ...Adulterul. Desfrîul...* (S. T., VIII (1956), nr. 9—10, p. 611—613).

(Același autor), *Învățăături morale-sociale în Cartea Proverbelor lui Solomon: ...Desfrînarea...* (S. T., VII (1955), nr. 1—2, p. 16).

Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, *Actualitatea învățăturilor moral-sociale din Cartea lui Isus fiul lui Sirah: Păcate capitale: desfrînarea...* (S. T., VII (1955), nr. 9—10, p. 592).

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Actualitatea Epistolei a I-a către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel: Combaterea și pedepsirea incestuosului (V, 1—13). Combaterea desfrîului (VI, 12—20)...* (S. T., III (1951), nr. 1—2, p. 80—85, 87—89).

Magistr. Victoria Pietreanu, *Virtute și păcat în concepția Sfântului Apostol Pavel: Sodomia. Păcatul desfrîului...* (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 689, 690—691).

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei: Atitudinea morală a creștinului față de sine însuși: păcatul necurăției sau al desfrînării...* (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 65—66).

Asist. Const. C. Pavel, *Lăcomia, patimă dăunătoare vieții individuale și obștești: Vlăstarele și urmările lăcomiei pîntecelui: plăcerea desfrînată...* (S. T., VII (1955), nr. 7—8, p. 474).

Pr. Silviu Hărăbuș, *O carte de doctrină și pietate ortodoxă — Evanghelia cu învățătură (1581): ...Învățăături morale: păcatul desfrînării...* (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 765—766).

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640: ...În legătură cu incestul, violul, adulterul, prostituția, sodomia și ierosolia...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 333—341).

Păcatul beției (necumpătării în băutură)

Diac. Lect. M. Chialda, *Învățăături morale-sociale în Cartea Proverbelor lui Solomon: ...Necumpătarea în băutură (beția)...* (S. T., VII (1955), nr. 1—2, p. 16).

Magistr. Simion S. Caplat, *Unele aspecte omiletice în cuvântările morale și panegirice la Sfântul Vasile cel Mare: ...Cuvântarea sfântului despre beție...* (S. T., XVII (1965), nr. 7—8, p. 469).

Asist. Const. C. Pavel, *Lăcomia, patimă dăunătoare vieții individuale și obștești: Vlăstarele și urmările lăcomiei pîntecelui: beția și alcoolismul* (S. T., VII (1955), nr. 7—8, p. 476—479).

Pr. Magistr. Filaret Costea, *Idei moral-sociale în proverbele românilor: ...Lipsa de măsură în băutură sau beția, condamnată și satirizată în proverbele românești...* (S. T., XIII (1961), nr. 7—8, p. 494).

Păcatul trîndăviei (lenei)

Diac. Lect. M. Chialda, *Învățăături morale-sociale în Cartea Proverbelor lui Solomon: ...Trîndăvia sau lenea...* (S. T., VII (1955), nr. 1—2, p. 16).

Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, *Actualitatea învățăturilor moral-sociale din Cartea lui Isus fiul lui Sirah: ...Păcate capitale: lenea ...* (S. T., VII (1955), nr. 9—10, p. 592).

Pr. Prof. Sofron Vlad, *Atitudinea Bisericii Ortodoxe față de problemele sociale. — Principii cu caracter social desprinse din Sfintele Evanghelii*: ...Biserica Ortodoxă condamnă lenea și în general inactivitatea... (S. T., VI (1954), p. 166, 168—173).

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei*: ...Atitudinea morală a creștinului față de sine însuși: păcatul lenei... (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 67).

Asist. C. Pavel, *Trîndăvia și trufia în concepția moralei creștine*: Noțiunea trîndăviei. Vlăstarele și urmările trîndăviei. Răutatea trîndăviei. Remedii împotriva trîndăviei... (S. T., IX (1957), nr. 7—8, p. 530—535).

(Același autor), *Lăcomia, patimă dăunătoare vieții individuale și obștești*: ...Vlăstarele și urmările lăcomiei pîntecelui: trîndăvia ... (S. T., VII (1955), nr. 7—8, p. 475).

Pr. Magistr. Filaret Costea, *Idei morale-sociale în proverbele romînilor*: ...Lenea, în contrast cu munca, satirizată în proverbele românești... (S. T., XIII (1961), nr. 7—8, p. 497—498).

2. ALTE PĂCATE MORAL-SOCIALE ÎN CONCEPȚIA MORALEI CREȘTINE

Păcatul nedreptății sociale

Pr. Lect. D. Fecioru, *Biserica Ortodoxă sprijină strădaniile credincioșilor săf pentru o viață mai bună*: Se analizează și se întemeiază biblic acțiunile Bisericii Ortodoxe pentru înlăturarea din societatea omenească a exploatării omului de către om, care generează și permanentizează starea materială proastă a poporului... (S. T., IV (1952), nr. 9—10, p. 492—493).

Pr. Prof. Sofron Vlad, *Atitudinea Bisericii Ortodoxe față de problemele sociale. — Principii cu caracter social desprinse din Sfintele Evanghelii*: ...Necinstea și exploatarea muncii ... (S. T., VI (1954), p. 166—167, 168—173).

Diac. Prof. Orest Bucevski, *Nedreptatea socială, piedică în calea mîntuirii*: ... Nedreptatea socială, acțiune împotriva iubirii și dreptății creștine — ca atare, păcat greu și piedică în calea mîntuirii (S. T., VI (1954), nr. 5—6, p. 232—238).

Magistr. Victoria Pietreanu, *Virtute și păcat în concepția Sfîntului Apostol Pavel*: ...Păcatul nedreptății și consecințele lui... (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 689—690).

(Același autor), *Principii de morală-socială în epistolele sobornicești*: ...Raportul bogăților cu săracii. Raportul dintre servi și stăpîni... (S. T., IX (1957), nr. 5—6, p. 356—360).

Magistr. Gheorghe Papuc, *Bogățiile materiale după Epistola Sfîntului Iacob*: ...Oprirea plății lucrătorului aspru pedepsită de Dreptul judecător... (S. T., VIII (1956), nr. 7—8, p. 448—453).

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei*: ...Atitudinea morală a creștinului față de semenii: păcatul nedreptății... (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 70).

Magistr. Simion S. Caplat, *Unele aspecte omiletice în cuvîntările morale și panegirice la Sfîntul Vasile cel Mare*: Cuvîntarea Sfîntului contra bogăților asupraștori... (S. T., XVII (1965), nr. 7—8, p. 466—468).

Pr. Magistr. Mircea Nișcoveanu, *Doctrina Sfîntului Ioan Gură de Aur în Comentarul său la «Predica de pe Munte» (Matei V—VII)*: Lupta Sfîntului Ioan Gură de Aur împotriva exploatării omului de către om... (S. T., XVII (1965), nr. 9—10, p. 550—551).

Ierom. Magistr. Nestor Vornicescu, *Combaterea nedreptăților sociale în cuvîntările episcopului Asterie al Amasiei* (S. T., X (1958), nr. 7—8, p. 434—462).

Pr. Silviu Hărăbuș, *O carte de doctrină și pietate ortodoxă — Evanghelia cu învățătură (1581)*: ...Învățăături morale: păcatul exploatării economice și al inegalității în drepturi... (B.O.R., LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 763, 764—765).

Pr. Dr. Gh. Soare, *Aspecte din legislația bizantină în legătură cu ocrotirea omului*: Ocrotirea celor asuprași de marii proprietari și de cămătari. Ocrotirea muncitorilor apăsați de fiscalitatea excesivă a imperiului (S. T., X (1958), nr. 1—2, p. 63—67).

Friedrich-Wilhelm Krummacher, *Ruf zur Entscheidung (Apel la hotărîre)*: Să ne împotrivism nedreptății (Recenzie, de Diac. Prof. O. Bucevschi), (Ort., XVIII (1966), nr.3, p. 469).

Vezi și — *Bunurile materiale ; Păcatele capitale* (avaritia ; lăcomia).

Păcatul vanității (al slăvei deșarte)

Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, *Actualitatea învățăturilor moral-sociale din Cartea lui Isus fiul lui Sirah : ...Închipuirea de sine sau încrederea exagerată (vanitate) — fiică a mândriei ...* (S. T., VII (1955), nr. 9—10, p. 591—592);

Asist. C. Pavel, *Trîndăvia și trufia în concepția moralei creștine : ...Fiicele mândriei : slava deșartă sau vanitatea...* (S. T., IX (1957), nr. 7—8, p. 538—539).

Păcatul ambiției dăunătoare

Asist. C. Pavel, *Trîndăvia și trufia în concepția moralei creștine : ...Fiicele mândriei : ambiția ...* (S. T., IX (1957), nr. 7—8, p. 538).

Păcatul smintelii

Asist. Constantin C. Pavel, *Influența păcatului nostru personal asupra semenilor : Sfera răspunderii noastre morale în raport cu semenii. Observații lingvistice. Sminteala activă (noțiunea, felurile smintelii active, seducerea sau ademenirea). Sminteala pasivă (conceptul, împărțirea). Răutatea smintelii active. Gravitatea smintelii. Sminteala și împrejurările. În ce chip se evită sau se repară sminteala activă. Obligații și sfaturi privind sminteala pasivă* (Ort., XI (1959), nr. 2, p. 265—279).

Păcatul minciunii

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei : Atitudinea morală a credinciosului față de semenii : păcatul minciunii...* (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 69).

Pr. Matei Pîslaru, *Johann Wolfgang Goethe, despre religie în general și creștinism în special : ...Minciuna...* (S. T., IX (1957), nr. 3—4, p. 294).

Friedrich-Wilhelm Krummacher, *Ruf zur Entscheidung (Apel la hotărîre)*: Să ne împotrivism păcatului minciunii... (Recenzie, de Diac. Prof. O. Bucevschi) (Ort., XVIII (1966), nr. 3, p. 469).

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640 : ...Mărturie mincinoasă : păcat și delict împotriva persoanelor...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 337).

Păcatul înșelăciunii

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640 : ...Privind înșelătoria ca păcat și delict împotriva persoanelor...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 343).

Păcatul luării de mită

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640 : ...Despre mită, păcat moral-social împotriva persoanei...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 332).

Păcatul hoției (furtului)

Diac. Asist. Mircea Chiâldea, *Îndatoriri moral-sociale după Decalog : ...Furtul...* (S. T., VIII (1956), nr. 9—10, p. 617—618).

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei : ...Păcatul furtului...* (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 69).

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640 : ...Furtul...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 343—344).

Păcatul mîniei

Pr. Prof., Vladimir Prelipcean, *Actualitatea învățăturilor moral-sociale din Cartea lui Isus fiul lui Sirah : ...Mînia...* (S. T., VII (1955), nr. 9—10, p. 593).

Magistr. Victoria Pietreanu, *Virtute și păcat în concepția Sfîntului Apostol Pavel : ..Păcatul mîniei și consecințele lui...* (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 691).

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei : ...Păcatul mîniei...* (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 66—67).

Pr. Magistr. Filaret Costea, *Idei moral-sociale în proverbele romînilor : ... Păcatul mîniei satirizat în proverbele românești...* (S. T., XIII (1961), nr. 7—8, p. 494).

Păcatul prezumției (al presupunerii, al supoziției)

Asist. C. Pavel, *Trîndăvia și trufia în concepția moralei creștine : ...Fiiiicele mîndriei : prezumția...* (S. T., IX (1957), nr. 7—8, p. 538).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Formele și cauzele falsului misticism : ...Prezumția...* (S. T., VI (1954), nr. 5—6, p. 268—271).

Păcatul urei (al răutății)

Magistr. Gheorghe Papuc, *Virtutea dragostei în scrierile Sfîntului Apostol Ioan : ...Dragostea în contrast cu ura...* (S. T., VIII (1956), nr. 5—6, p. 312—314).

Pr. Matei Pîslaru, *Johann Wolfgang Goethe despre religie în general și creștinism în special : ...Despre păcatul urei...* (S. T., IX (1957), nr. 3—4, p. 294).

Păcatul discordiei (cearta)

Magistr. Victoria Pietreanu, *Virtute și păcat în concepția Sfîntului Apostol Pavel : ...Duhul discordiei și al neînțelegerii între oameni : cearta...* (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 691—692).

Păcatul violenței (al lovirii ; al bătăii)

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640 : ...Lovirea, păcat și delict moral-social împotriva persoanei...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 331—332).

Păcatul uciderii (al omorului)

Diac. Asist. Mircea Chialda, *Îndatoriri moral-sociale după Decalog : ...Păcatul contra vieții în general sau uciderea...* (S. T., VIII (1956), nr. 9—10, p. 614—617).

Magistr. Victoria Pietreanu, *Virtute și Păcat în concepția Sfîntului Apostol Pavel : ...Uciderea...* (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 689).

C. Vasilescu, *Raportul dintre virtute și păcat după doctrina morală a Didahiei : ...Păcatul omuciderii...* (S. T., XIV (1962), nr. 1—2, p. 69).

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640 : ...Omorul...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 341—343).

Păcatul avortului (al întreruperii sarcinii)

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640 : ...Avortul...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 334—335).

Păcatul pruncuciderii

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640 : ...Pruncuciderea...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 334).

Păcatul sinuciderii

Pr. Matei Pîslaru, *Johann Wolfgang Goethe despre religie în general și creștinism în special : ...Sinuciderea...* (S. T., IX (1957), nr. 3—4, p. 285).

Păcatul dezbinării

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Actualitatea Epistolei a I-a către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel: ...Combaterea dezbinării (I, 10—IV, 21)...* (S. T., III (1951), nr. 1—2, p. 73—80).

Magistr. Victoria Pietreanu, *Virtute și păcat în concepția Sfântului Apostol Pavel: ...Dezbinarea...* (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 692).

Păcatul egoismului

Pr. Prof. D. Belu, *Sensul creștin al iubirii față de sine: ...Iubirea față de sine și egoismul...* (S. T., IX (1957), nr. 7—8, p. 507—511, 518—529).

Pr. Magistr. Filaret Costea, *Idei moral-sociale în proverbele românilor: ...Egoismul satirizat în proverbele românești...* (S. T., XIII (1961), nr. 7—8, p. 495).

Păcatul ignoranței

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Formele și cauzele falsului misticism: ...Ignoranța...* (S. T., IV (1952), nr. 5—6, p. 263—268).

Pr. Matei Pîslaru, *Johann Wolfgang Goethe despre religie în general și creștinism în special: ...Ignoranța...* (S. T., IX (1957), nr. 3—4, p. 294).

Păcatul neascultării

Magistr. Victoria Pietreanu, *Virtute și păcat în concepția Sfântului Apostol Pavel: ...Neascultarea de părinți...* (S. T., IX (1957), nr. 9—10, p. 689).

Păcatul limbuției (al pălăvrăgelii; al vorbirii fără rost)

Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, *Actualitatea învățăturilor moral-sociale din Cartea lui Isus fiul lui Sirah: ...Păcatul limbuției...* (S. T., VII (1955), nr. 9—10, p. 593).

Asist. Const. C. Pavel, *Lăcomia, patimă dăunătoare vieții individuale și obștești: ...Limbuția. Glume necuviincioase...* (S. T., VII (1955), nr. 7—8, p. 474).

Pr. Magistr. Filaret Costea, *Idei moral-sociale în proverbele românilor: ...Limbuția sau pălăvrăgeala ironizată în proverbele românești...* (S. T., XIII (1961), nr. 7—8, p. 494—495).

Păcatul curiozității îndrăznețe

Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, *Actualitatea învățăturilor moral-sociale din Cartea lui Isus fiul lui Sirah: ...Curiozitatea îndrăzneată...* (S. T., VII (1955), nr. 9—10, p. 592).

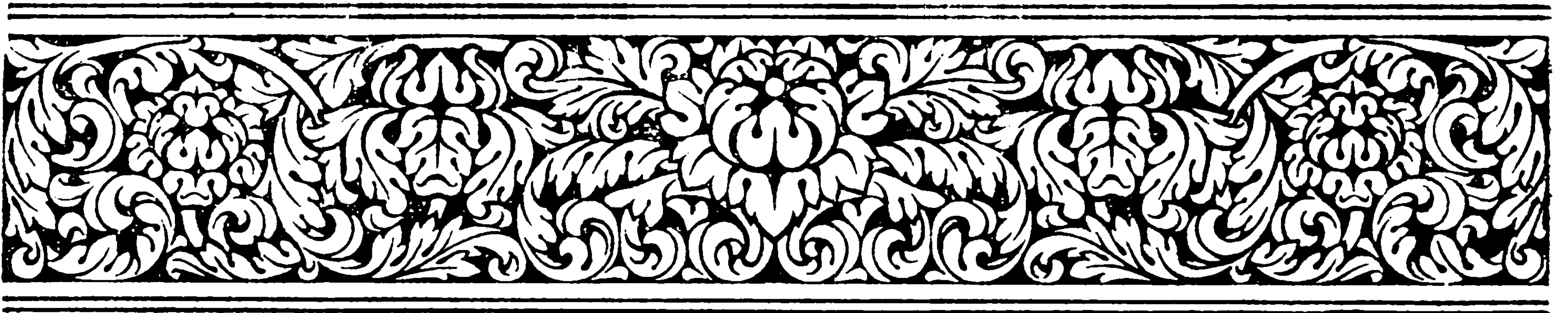
Păcatul lașității

Pr. Matei Pîslaru, *Johann Wolfgang Goethe, despre religie în general și creștinism în special: ..Lașitatea...* (S. T., IX (1957), nr. 3—4, p. 294).

Păcatul profanării

Stelian Marinescu, *Dispoziții de drept laic în Pravila de la Govora din 1640: ...Profanare de morminte...* (B.O.R., LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 332—333).

Pr. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU

• R E C E N Z I I •

REVISTA REVISTELOR MITROPOLITANE

«GLASUL BISERICII», revista oficială a Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, an. XXXI (1972):

Numărul 11—12,

pe lunile noiembrie-decembrie, cuprinde:

— Redacția, *Prinos Republicii la cea de a XXV-a aniversare* (p. 1101—1109).

În rubrica «Pastorale»:

— † Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Pastorală la Nașterea Domnului*, 1972 (p. 1110—1113).

— † Antim, Episcopul Buzăului, *Pastorală la Nașterea Domnului*, 1972 (p. 1114—1116).

— † Chesarie, Episcopul Dunării de Jos, *Pastorală la Nașterea Domnului*, 1972 (p. 1117—1121).

În rubrica

«Îndrumări pastorale și omiletice»:

— Prof. Chițescu, *La Duminica a XXII-a după Rusalii* (p. 1122—1125);

— Pr. Prof. M. Chialda, *La Duminica a XXV-a după Rusalii* (p. 1125—1129);

— Pr. David Popescu, *La Duminica a XXVI-a după Rusalii* (p. 1129—1132);

— Prof. Nicolae Grosu, *La Duminica a XXX-a după Rusalii* (p. 1132—1138);

— Diac. P. I. David, *La Sfântul Nicolae* (p. 1138—1143);

— Diac. F. Mazăre, *La Sfântul Arhidiacon Ștefan* (p. 1143—1145);

— Diac. Prof. O. Bucevschi, *La Nașterea Domnului* (p. 1146—1147);

— † Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Cuvîntare ocazională* la deschiderea lucrărilor Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, la 3 decembrie 1972 (p. 1285—1288).

În rubrica

«Pentru pacea a toată lumea»:

— Redacția, *Acțiuni în slujba păcii* (p. 1148—1152).

— Diac. Prof. O. Bucevschi și Pr. An. Lefter, *Știri ecumenice* (p. 1153—1159).

— Pr. Petre F. Alexandru, *Acțiuni ale Bisericii Ortodoxe Române pentru promovarea ecumenismului creștin și a păcii în lume* (p. 1160—1164).

În rubrica

«Articole și studii»:

— *Omiliile catehetice ale lui Teodor de Mopsuestia* (p. 1165—1187) [— traducere și prezentare de Paraschiv V. Ion a celor 16 omilii catehetice, rostite de Teodor de Mopsuestia înainte de ridicarea sa la episcopat (392) și păstrate doar în traducerea siriacă, făcută în epoca de aur a literaturii creștine, și parvenite printr-un manuscris (ms. Mingana 591), datat de la 1340. Fiind singura formă în care s-au păstrat aceste omilii, traducerea siriacă are valoare de mărturie originală a concepției teologice a lui Teodor de Mopsuestia și a teologiei Scolii catehetice de Antiohia. De aceea, omiliile au fost editate și traduse în limba franceză în Colecția «Studii și teste», editată de Biblioteca Apostolică Vaticană (nr. 145, Roma, 1969, XXIX, 632 p.).

Pentru importanța pe care o prezintă în cadrul teologiei patristice și pentru valoarea lor educativă, cele 16 omilii catehetice vor fi publicate în mai multe numere ale revistei, urmînd ca un studiu asupra cuprinsului lor să încheie publicarea lor.

În acest număr sînt publicate primele patru omilii din cele zece asupra «Explicării Simbolului de credință al celor 318 Părinți de la Sinodul I Ecumenic»].

— Pr. doctorand Ioan Avramescu, *Învățătura creștină despre unitatea Bisericii* (p. 1188—1198) [— lucrare de seminar susținută în cadrul pregătirii pentru doctorat în teologie, în care, ocupîndu-se îndeaproape de: «Adevărul Hristos și unitatea în diversitate» și de: «Sfințenia doctrinei Bisericii și a formelor ei tradiționale», urmărește să facă unele considerații asupra dialogului ecumenic actual din unghiul unității în adevărul învățurii lui Hristos].

— Pr. Ath. Negoită, *Calendarul mozaic și Paștile creștin* (p. 1199—1214) [—după o parte introductivă în care, întemeiat pe analiza datelor istorice, demonstrează că «nu calendarul mozaic este culpabil pentru faptul că uneori noi ortodocșii celebrăm Paștile după a doua lună plină ce urmează echinocțiului de primăvară», autorul studiază îndeaproape «Ființa calendarului mozaic», cu «zilele de sărbători și posturile» lui].

—Pr. doctorand Silviu-Petre Pufulete, *Principalele probleme de organizare bisericească în epoca lui Cuza Vodă* (p. 1215—1225) [— o prezentare temeinică a acțiunii domnitorului Cuza și a lui Kogălniceanu de «a pune ordine în organizarea Bisericii Ortodoxe Române, fără amestecul Patriarhiei Ecumenice». Autorul analizează îndeaproape: «Problema averilor minăstirești», «Problema monahismului», «Problema autorității sinodale» și «Problema alegerii ierarhilor»].

În rubrica «Documentare»:

— Pr. Mihail C. Marinescu, *Corul bisericii «Domnița Bălașa» din București: 1868—1973* (p. 1226—1230).

— Ioana Cristache-Panait, *Tipăritura bucureșteană din veacul al XVIII-lea în satele transilvănene* (p. 1231—1238) [— o deosebit de interesantă prezentare a rezultatelor cercetărilor anterioare în așezările din Transilvania între 1964—1971, din care se constată creșterea de la 623 la 1797 a cărților tipărite în Țara Românească, ce au trecut Carpații. Dintre acestea rolul principal în înzeștrarea cu cărți în limba română îl dețin cele tipărite la București în veacul al XVIII-lea.

În dezvoltarea articolului sînt prezentate la început exemplare noi dintre cărțile deja semnalate în trecut, cum sînt, de exemplu: 35 de exemplare noi din *Chiriadromion* sau *Evangelie învățătoare* (București, 1732); 23 de exemplare din *Cazanii* (București, 1768);

22 de exemplare din *Evangelia* (București, 1723); 16 exemplare din *Mărgăritare* (București, 1746); 17 exemplare din *Penticostarul* (București, 1768); 23 exemplare din *Evangelia* (București, 1760); 14 exemplare din *Liturghia* (București, 1741); și 22 exemplare din *Triodul Săptămîinii Mari* (București, 1726).

În continuare, autoarea semnalează faptul că: aceste cărți au pătruns pînă în cele mai mici așezări transilvănene, fiind păstrate în micuțe biserici de lemn; multe din ele au fost copiate și răspîndite în manuscris; că au fost folosite ca manuale după care dascălii împărtășeau știința de carte românească în satele transilvănene, după cum se constată din multele însemnări făcute pe ele.

În acest fel se constată contribuția adusă de centrul tipografic bucureștean la păstrarea graiului comun și la dezvoltarea culturii unitare a tuturor românilor, factor de seamă în menținerea și întărirea conștiinței unității tuturor românilor într-o epocă de mari frămîntări.

Opt anexe precizează în amănunt circulația în satele transilvănene a celor opt cărți menționate mai înainte].

— Diac. George Dincă, *Biserici bucureștene, mahalale și străzi cu nume de preoți* (p. 1239—1252) [— după o scurtă prezentare a datelor aflate în documente cu privire la unele mahalale și biserici bucureștene care au purtat numele preoților ce au desfășurat, în afară de activitatea legată de nevoile religioase ale credincioșilor, și o rodnică activitate obștească, autorul înfățișează istoricul a cinci biserici, care mai dăinuiesc și astăzi («Popa Nan»; «Popa Soare»; «Popa Tatu»; «Popa Chițu» și «Popa Rusu») și pe care credincioșii le cunosc nu după numele hramului bisericesc, ci după numele preotului — ctitor, înnoitor ori întii-slujitor — acestor locașuri de cult].

—Pr. Sandu Tudor, *Biserici de lemn pe valea Slănicului Buzău* (p. 1253—1258) [— continuînd articolul publicat în aceeași revistă (nr. 9—10/1970, p. 987—993), autorul prezintă o succintă schiță monografică asupra bisericii parohiale din satul Ciomagi (azi Satul Vechi) din comuna Mînzălești, județul Buzău].

— Dr. Ion N. Mailat, *Biserica Sirbilor din Roșiorii de Vede și continuarea tracoromană în Dacia* (p. 1259—1264) [— o interesantă demonstrație că biserica Sirbilor din Roșiorii de Vede confirmă continuitatea tracoromană în Dacia, întrucît tribul trac «ruși», care a lăsat Rușidava (menționată în harta peutingeriană la sud de Drăgășani) a putut avea și o altă așezare pe locul numit «Rușii de Vede».

Denumirea «ruș», păstrată de populația autohtonă traco-romană, constituie o verigă puternică în continuitatea elementelor traco-dace și romane în Dacia. Biserica Sîrbilor aparținea populației slavo-bulgare venite din sudul Dunării și amintită pentru prima oară în anul 1512. Așezarea lor pe râul Vedea (de asemenea nume trac) nu cuprindea și pe niște coloniști ruși, ce ar fi venit aici din Răsărit prin veacul al XIV-lea, și în care caz biserica s-ar fi numit a «sîrbilor și a rușilor» — și unii și alții fiind slavi. Însă «rușii» aflați aici făceau parte din marele popor al tracilor, care a trăit în Dacia și care sînt menționați (de geograful Lotter, în harta sa din 1722), cu numele «rusinae». De aceea biserica Sîrbilor din Roșiorii de Vede a fost numai biserica populației slave venite aci, nu și a «rușilor» traci existenți de totdeauna pe aceste meleaguri].

— Pr. Alexandru-Armand Munteanu, *Ghid bibliografic, pe teme și probleme, din publicațiile revistei mitropolitane «Glasul Bisericii»* (p. 1265—1284) [— continuare a indi-

cațiilor bibliografice asupra studiilor și articolelor cu privire la : — relațiile dintre Biserică și stat în contemporaneitate ; relațiile interortodoxe, contemporane, ale Bisericii Ortodoxe Române ; — religiozitate ; — Revelație divină ; — rugăciune ; — sacrificiu ; — sărbători creștine ; — schisme ; — sfințenie și sfinți ; — sinoadele în Biserică ; — slujirea Bisericii ; — sufletul ; — superstițiile ; — știința ; — Taine ; — teama de Dumnezeu ; — Teofanie ; — teologie românească ; — teologul ; — timp ; — tineret ; — Tradiția sfântă ; — țări și continente ; — UNESCO ; — unirea și unitatea Bisericii ; — virtute ; — vrăjitorie].

După rubricile «*Viața bisericească în cuprinsul Mitropoliei*» (p. 1285—1317) și «*Recenzii*» (p. 1318—1322), revista publică diferite «Chinonice, tropare, podobii și cîntări bisericești» (43 de pagini), cu care se încheie lucrarea Prof. Ioan D. Chirescu, *Cîntările sfintei Liturghii după vechile melodii tradiționale, psaltice*.

«MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI», revista oficială a Arhiepiscopiei Iașilor și a Episcopiei Romanului și Hușilor, an. XLIX (1973) :

Numărul 1—2,
pe lunile ianuarie-februarie, cuprinde :

În rubrica
«*Popas aniversar*» :

— Redacția, Președintele Nicolae Ceaușescu a împlinit 55 de ani (p. 3—5).

În rubrica
«*Pentru pacea a toată lumea*» :

— Pr. Laurențiu Popovici, *Pace în Vietnam. Pace pe pămînt* (p. 6—8).

În rubrica
«*Unirea țărilor române*» :

— Prof. Costache Buzdugan, *Unirea : 24 Ianuarie 1859 — 24 ianuarie 1973* (p. 9—11).

În rubrica
«*Din cronica Mitropoliei Moldovei și Sucevei*» :

— T. M., *Moartea Episcopului-vicar Irineu Crăciunaș-Suceveanul* (p. 12—32) [— o emoționantă dare de seamă asupra înmormîntării la Mănăstirea Neamț a unanim regretatului Ierarh al Bisericii Ortodoxe Române. În cuprinsul dărilor de seamă sînt publicate cuvîntările panegrice rostite de : I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, în numele Prea Fericitului Patriarh Justinian și al Sfîntului Sinod, Dl. Director I. E. Lungeanu, în numele Președintelui De-

partamentului Cultelor și al autorităților de Stat, Pr. Scarlat Porcescu în numele Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Iașilor, Pr. T. Bodnar în numele clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Iașilor, Diac. Prof. O. Bucevschi în numele foștilor profesori de teologie ai Episcopului Irineu, Pr. Gh. Papuc în numele I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, Prof. M. Păcurariu în numele Institutului teologic de grad universitar din Sibiu, Pr. Ștefan Alexe în numele Institutului teologic de grad universitar din București].

În rubrica
«*Noul Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei*» :

— Gh. Burcă, *Alegerea și înscăunarea Înalt Prea Sfinției Sale Teoctist Arăpașu* (p. 33—38) [— o succintă dare de seamă asupra alegerii, recunoașterii și înscăunării sale].

În rubrica «*Studii*» :

— Pr. Prof. Corneliu Sîrbu, *Aspecte ale ecumenismului practic* (p. 39—46) [— pornind de la constatarea că principala coordonată a vremii noastre — privită sub aspect creștin — este nevoia și imperativul de a sluji și că deci chemarea principală a Bisericii este slujirea, autorul își propune să demonstreze prioritatea ecumenismului practic, ca primat

provizoriu impus de situația și de evoluția lumii de azi și de chemarea Bisericilor în fața acestei situații.

De aceea s-a impus ideea unui ecumenism integral, care îmbină stăruințele pentru refacerea unității creștine cu eforturile Bisericilor de a sprijini rezolvarea marilor probleme și necesități ale lumii contemporane. Iar situația și evoluția actuală a lumii, nevoile și aspirațiile lumii de azi au impus credincioșilor de pretutindeni — indiferent cărei religii aparțin — să-și pună problema ecumenismului practic de slujire a idealurilor comune ale omenirii].

— Prof. Costache Buzdugan, *Dumnezeiasca Euharistie, taină a unității Bisericii la Fericitul Augustin* (p. 47—61) [— lucrare de seminar susținută în cadrul pregătirii pentru doctorat în teologie, care cercetează — cu adîncă întemeiere — următoarele aspecte ale temei : I. «Considerații generale cu privire la învățătura Fericitului Augustin despre Sfînta Euharistie»; II. «Legătura dintre Intrupare și Euharistie»; III. «Legătura dintre Biserică și Euharistie la Fericitul Augustin»; IV. «Caracterul unitar și comunitar al Sfîntei Euharistii»].

Autorul concludă că unitatea Bisericii, după învățătura Fericitului Augustin, depinde de unitatea euharistică și, implicit, de unitatea și integritatea mărturisirii de credință. De aceea, Euharistia, constituind și manifestînd unitatea Bisericii, nu poate fi considerată numai un mijloc spre unitate — cum doresc unele confesiuni —, ci reprezintă însăși unitatea Bisericii, prin săvîrșirea Euharistiei în comun și prin împărtășirea din același potir. Comuniunea euharistică impune însă o comuniune în adevărul mărturisirii integrale de credință a Bisericii celei una].

— Corina Nicolescu, *Broderiile din Moldova* : I. — *Aere și epitafe. Stadiul cercetărilor* (p. 62—80) [— articolul constituie prima parte a unui deosebit de valoros studiu ce va fi publicat în numerele următoare ale revistei].

În această parte a studiului, autoarea prezintă — întemeiată pe o bogată bibliografie de specialitate — diferitele interpretări ce se pot da aerului (ca aer mic, cu funcțiune de vîl liturgic pentru acoperirea Sfintelor Daruri, sau ca aer mare de procesiune purtat pe umeri de oficanți în timpul procesiunii Vohodului-mare) și confuzia între tipurile de broderie folosite pentru împodobirea aerului și a epitafului (confuzie începută în veacul al XV-lea și accentuată în veacul al XVII-lea, cînd tema jertfei este folosită și pe epitafe).

Rezultatele ultimelor cercetări, privind aerele și epitafele, demonstrează că dintre toate țările moștenitoare ale artei bizantine, Moldova a păstrat cele mai multe broderii din această categorie, care constituie un șir neîntrerupt, de la sfîrșitul veacului al XIV-lea pînă în veacul al XVIII-lea, de valoroase opere de artă sau de interesante mărturii de cultură].

— Doctorand Gheorghe V. Burchă, *Predica liturgică* (p. 81—113) [— sub acest titlu general sînt publicate două lucrări de seminar pentru doctorat, privind diferitele aspecte ale predicii liturgice în Biserica Ortodoxă.

Prima lucrare, intitulată : *Predicarea învățaturii creștine prin cultul ortodox*, se oprește asupra următoarelor aspecte : — «Învățătura creștină și mijloacele propovăduirii ei : predică și cult» ; — «Procesul de pătrundere a învățaturii creștine în formele de manifestare ale cultului divin» ; — «Păstrarea și promovarea învățaturii creștine prin cultul ortodox» ; — «Importanța propovăduirii învățaturii creștine prin cultul ortodox».

A doua lucrare, intitulată *Cultul ca obiect al predicii*, înfățișează : — «Temeiul biblic al predicii liturgice și legătura ei cu cultul divin» ; — «Mărturii despre predica liturgică din primele trei veacuri» ; — «Temeiul patristic al predicii liturgice» ; — «Predica liturgică postpatristică și contemporană» ; — «Structura predicii liturgice. Fondul, forma și scopul ei»].

În rubrica «Predici» :

— Pr. C. Gafincu, *Predică la Anul nou* (p. 114—117).

— Protos. Mina Dobzeu, *La Duminica Vameșului și a Fariseului* (p. 118—120).

În rubrica

«Vechi locașuri de închinare» :

— Tudor Mateescu, *Un așezămint monahal moldovenesc în Dobrogea : Mînăstirea Taița* (p. 121—125) [— o succintă prezentare monografică asupra Mînăstirii Taița zidită, probabil la sfîrșitul deceniului al treilea din veacul al XIX-lea, «în codru și în munții din cazaua Macinului și a Saccii», de un grup de răzeși din nordul Moldovei, fugiți din cauza nedreptății sociale, între românii aflați sub stăpînire otomană. Această ctitorie, în decursul existenței sale de aproximativ o jumătate de veac, a contribuit direct la dezvoltarea culturii românești în Dobrogea și la menținerea conștiinței naționale în rîndurile românilor dobrogeni].

În rubrica «Însemnări» :

— Prof. Vasile Palade, *Alexandru Ioan Cuza — fiu al Birladului* (p. 126—128).

— Pr. Prof. Ioan Zugrav, *Din istoria școlilor bisericești : O veche și puțin cunoscută școală de cîntăreți bisericești la biserica mitropolitană Sfîntul Ioan cel Nou din Suceava* (p. 128—129).

— Pr. Prof. Ioan Zugrav, *Un Triod țet-naia (Penticostar) în limba slavă bisericască*, tipărit la Liov în anul 1642 de tipograful Mihail Sliosca, pe spesele și cu binecuvîntarea mitropolitului Petru Movilă (p. 129).

— Doru-Eugen H. Mihăilescu, *Vechi tipărituri și manuscrise din biblioteca Episcopiei Romanului și Hușilor* (p. 129—133).

— Diac. Prof. Ioan Gh. Ivan, *Anul internațional al cărții. Sesiunea științifică de la Tirgoviște : 21—23 decembrie 1972* (p. 133—134).

— Prof. Iosif E. Naghiu, *Moartea harnicului cercetător Dr. Teodor Bălan (1885—1972)* (p. 134—135).

După rubrica «*Recenzii și note bibliografice*» (p. 136—160), revista se încheie cu rubrica «*Cronica bisericască*» în Arhiepiscopia Iașilor (p. 161—166) și în Episcopia Romanului și Hușilor (p. 167—170).

«MITROPOLIA ARDEALULUI», revista oficială a Arhiepiscopiei Sibiuului și a Episcopioilor Clujului și Oradiei, an. XVIII (1972) :

Numărul 11—12,
pe lunile noiembrie—decembrie, cuprinde:

În rubrica «*Pastorale*» :

— † Nicolae, Arhiepiscop de Alba-Iulia și Sibiu și Mitropolit al Ardealului, *Pastorală la Nașterea Domnului, 1972* (p. 837—842).

— † Teofil, Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului, *Pastorală la Nașterea Domnului, 1972* (p. 834—848).

— † Vasile, Episcopul Oradiei, *Pastorală la Nașterea Domnului, 1972* (p. 849—856).

În rubrica «*Aniversări*» :

— Redacția, *La a 25-a aniversare a proclamării Republicii* (p. 857—860).

În rubrica

«*Biserica și problemele vremii*» :

— Redacția, *Trepte spre viitor. La a 25-a aniversare a proclamării Republicii noastre* (p. 861—870).

— Redacția, *În întîmpinarea celei de a 25-a aniversări a proclamării Republicii* (p. 871—874).

În rubrica «*Comemorări*» :

— Redacția, † *Mitropolitul Firmilian al Olteniei*, decedat la 29 octombrie 1972 (p. 875—880).

În rubrica «*Studii*» :

— Pr. Prof. Dr. Milan Șesan, *Din trecutul nostru* (p. 881—889) [— prezintă componentele esențiale care intră în structura poporului român în aproape un mileniu de istorie a etnogenezei poporului român și a continuității lui pe teritoriul țării noastre].

— Prof. N. Albu, *Copia unui manuscris necunoscut al lui Moise Fulga* (p. 890—897) [— după prezentarea împrejurărilor care au dus la descoperirea copiei lor, manuscrise, autorul reproduce integral textul acestor «In-

strucții», care îngăduie cunoașterea structurii și conținutului învățămîntului românesc din Transilvania pînă la 1850, de cînd a început o nouă epocă în desfășurarea învățămîntului].

— Pr. Ilie D. Moldovan, *Cu privire la icoanele ortodoxe* (p. 898—905) [— pornind de la adevărul că icoana fiind o operă de artă are o semnificație estetică, dar adevărata ei semnificație este faptul că ea constituie expresia experienței spirituale a Bisericii care a creat-o, autorul își propune să precizeze criteriile pentru identificarea acestei semnificații, care este tot una cu identificarea adevăratei icoane].

În rubrica «*Îndrumări omiletice*» :

— Pr. Prof. Dr. Milan Șesan, *Sfinții în calendarul nostru* (p. 906—908) ;

— Arhid. Prof. I. Zăgrean, *Predică la sărbătoarea Sfîntului Nicolae* Despre slințenie (p. 908—911).

— Prot. stavr. Simion Radu, *Despre copilăria și tinerețea Maicii Domnului* (p. 912—913) ;

— Prot. stavr. Dr. Simion Radu, *Chemairea creștinilor la Cina Domnului* (p. 914—916) ;

— Pr. Zosim Oancea, *Popasuri omiletice la duminici și sărbători* (p. 916—920) [— schițe de predici cu tema «sufletul» la următoarele duminici și sărbători : — Duminica V-a după Rusalii : «Prezența sufletului» ; — Duminica VI-a după Rusalii : «Relele sufletului» ; — Duminica VII-a după Rusalii : «Lumina sufletului» ; — Duminica VIII-a după Rusalii : «Sărutarea sufletului» ; — Duminica IX-a după Rusalii : «Puterea sufletului» ; — Duminica XI-a după Rusalii : «Legea sufletului» ; — Duminica XII-a după Rusalii : «Libertatea sufletului» ; — Duminica XIII-a după Rusalii : «Maturitatea sufletului»].

— † Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Cuvintări ocazionale*: — la Praznicul Sfintului Nicolae, în catedrala mitropolitană, în ziua de 5 decembrie (p. 622—623); la reședința mitropolitană (p. 625—627); — la închiderea lucrărilor Adunării eparhiale, la 3 decembrie (p. 941—944); — la primirea noului episcop

al Bisericii Unitariene, Dr. Kovács Lajos, la 27 noiembrie (p. 952).

După rubrica «Viața bisericească» (p. 921—953), revista se încheie cu rubrica «Însemnări» (p. 954—960), din care semnalăm: *Un document de Nicolae Olahul* (p. 954) și *Școala de la Mănăstirea Menedic* (954—955) de Ierom. Veniamin Micle.

«MITROPOLIA OLTENIEI», revista oficială a Arhiepiscopiei Craiovei și a Episcopiei Râmnicului și Argeșului, an. XXV (1972):

Numărul 11—12,

pe lunile noiembrie-decembrie, cuprinde:

— Redacția, *A XXV-a aniversare a proclamării Republicii (1947—1972)* (p. 831—838).

În rubrica «Pastorale»:

— † Nestor, Episcop vicar, Locțiitor de Arhiepiscop al Craiovei, *Păstorală la Nașterea Domnului, 1972* (p. 839—843).

— † Iosif, Episcop al Râmnicului și Argeșului, *Păstorală la Nașterea Domnului, 1972* (p. 843—847).

În rubrica «Cronică»:

— Redacția, *Moartea și înmormântarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Olteniei* (p. 848—858) [— o impresionantă dare de seamă asupra utimelor zile din viața Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Firmilian și asupra desfășurării slujbei și înmormântării, la 2 noiembrie 1972, în catedrala mitropolitană din Craiova. În cadrul dării de seamă sînt inserate cuvintările rostite cu acest prilej de către: Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Dl. Vicepreședinte al Departamentului Cultelor, Gheorghe Nenciu, și Prea Sfințitul Nestor Severineanu, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Craiovei].

Rubrica «Aniversări»:

Este închinată împlinirii a 25 de ani de la înființarea Arhiepiscopiei Craiovei, 1947—1972 și cuprinde:

— Pr. Nic. Bălă, *Înființarea Eparhiei Râmnicului și Argeșului și ridicarea Arhiepiscopiei Craiovei la treapta de Mitropolie* (p. 859—864).

— Pr. Șt. Jianu, *Din activitatea Adunării eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei (1947—1972)* (p. 865—868).

— Pr. Vicar I. Dumitrescu, *Părinteasca grijă a adormitului întru Domnul Mitropolit Firmilian față de Eparhia Râmnicului și Argeșului* (p. 869—871).

În rubrica «Articole»:

— Pr. I. Ionescu, *Pelendava, vatră a ctitoriei de la Coșuna — Bucovățul Vechi — Craiova* (p. 872—884) [— studiul a constituit, fără întemeierea documentară din notele sublimiare, cuvîntul comemorativ rostit în sala Căminului cultural preoțesc «Renașterea» din Craiova, la 6 decembrie 1972, cînd s-a prăznuit hramul «Sfintul Nicolae» al bisericii Mînăstirii Bucovățul Vechi, cu prilejul sărbătoririi a 400 de ani de la zidirea bisericii].

— Pr. Prof. Petre Constantinescu, *Zodiacul în pictura de la biserica Bucovățul Vechi* (p. 882—893) [— zodiacul, care a circulat de-a lungul milenilor la multe popoare, a apărut în țara noastră în pictura bisericească, începînd din prima jumătate a veacului al XVI-lea, iar la începutul veacului al XVII-lea a pătruns și în literatura noastră, numită de prevestire, a «calendarelor cu planete», a «zodiilor» și a «pascalilor».

Biserica nu a acordat girul său zodiacului, dar, trebuind să țină seama de realități, a admis în mod tacit zugrăvirea zodiacului numai ca o simplă ornamentație în cadrul picturii bisericești.

Din veacul al XVIII-lea însă zodiacul a încetat a mai apărea în pictura bisericească. Iar «literatura de prevestire» — care nu a fost făcută niciodată oficial de către Biserică — și-a încetat apariția din anul 1944.

În studiul său autorul înfățișează zugrăvirea zodiacului în diferite biserici din țările române și indeosebi în biserica Bucovățul Vechi.

Trei planșe cu semnele zodiilor și cinci reproduceri din pictura bisericească însoțesc textul].

— Pr. Prof. Nic. Petrescu, *Bucovățul-Craiova, școala de pregătire profesională și educativă pentru preoții Mitropoliei Olteniei, în zilele noastre* (p. 894—898).

— Pr. D. Bălășa, *Bunurile Mînăstirii Coșuna (Bucovăț)* (p. 899—922) [— date sumare

privitoare la fiecare din cele 23 de sate ale Minăstirii Coșuna-Bucovățul-Vechi, stăruiind îndeosebi asupra toponimelor respective, cu indicarea de izvoare documentare].

— Arhid. Ioasaf Ganea, *Un sfert de veac sub streășina Minăstirii Bucovăț* (p. 923—927).

Monahia Irina Gavrilă, *Tudora-Teofana monahia, mama lui Mihai Viteazul* (p. 928—934) [— vrednică de laudă adunare la un loc a mărturiilor documentare și a părerilor diferiților cercetători despre mama lui Mihai Viteazul și înșiruirea lor într-o împerechere a vieții mamei și a fiului său].

— † Arhiereul Nestor, *Trei manuscrise psaltice, vechi...* (p. 934—965) [— descrierea pe larg și prezentarea amănunțită a cuprinsului următoarelor trei manuscrise psaltice, păstrate între cărțile vechi ale Schitului Strihareț din Slatina, județul Olt : a) Manuscris psaltic intitulat «Doxologie» (1852—1855), în întindere de 200 p. numerotate și 87 nenumerate ; b) Manuscris psaltic intitulat «Antologie», tomul al II-lea (1854—1855) în întindere de 198 de file numerotate și 7 nenumerate ; c) Manuscris psaltic, tomul I, II, III (220 de file). În continuare autorul se ocupă de «Orățiile de nuntă», analizând «Însemnarea oratorilor din casă» de pe ultima filă a primului manuscris intitulat «Doxologie».

După aceea se oprește îndeaproape asupra : celor doi «caligrafi de muzică psaltică» — Mihail Vasilescu (1833—1915) și Marin Vasilescu (1836—1858) — care au scris cele trei manuscrise psaltice ; și asupra a doi profesori români creatori de muzică psaltică în Țara Românească, în veacul al XIX-lea : Macarie Ieromonahul sau Macarie Psaltul și Ghe-lasie Protopsaltul.

Opt reproduceri fotografice din cele trei manuscrise însoțesc textul].

«MITROPOLIA BANATULUI», revista oficială a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului și a Episcopiei Aradului, an. XXIII (1972) :

Numărul 1—3,

pe lunile ianuarie-martie, cuprinde :

— *Lucrarea Bisericii și năzuința de pace și securitate a popoarelor* (p. 3—5) [— articol editorial ce înfățișează — în legătură cu conferința pentru securitate și colaborare în Europa — contribuția Bisericii Ortodoxe Române la lupta pentru pace și securitate în lumea întreagă și pe continentul european în special].

În rubrica

«Dreapta învățătură a Bisericii» :

— Pr. Prof. Dr. Corneliu Sîrbu, *Sfânta Scriptură și folosul citirii ei* (p. 6—15) [— în

În rubrica «Însemnări» :

— George Georgescu, *Două monede vechi* (p. 966) [— descrierea unui ban de argint din veacul al XVI-lea (emis de regele polon Ștefan Bathory), numit «Groșul de la Cîrstănești» ; și a unui ban de argint din veacul al II-lea (emis de împăratul Commodus), numit «Dinarul de la Argeș».

Reproducerea fotografică a celor două monede — avers și revers — însoțește textul].

— Prot. Alexie Al. Buzerea, *100 de ani de la înființarea corului bisericii Sfântului Ilie din Craiova* (p. 967—971).

În rubrica «Documentare» :

— Diac. P. I. David, *Constantin Brîncuși în cultura românească și în arta universală* (p. 972—997) [— studiul prezintă în primul capitol «Date biografice» privitoare la Constantin Brîncuși ; iar în al doilea capitol «Explicații și exegeză asupra înțelegerii și valorificării operei lui Constantin Brîncuși» ; — Enigmele începutului lumii și viziunea brîncușiană ; — Influențe folclorice și creștine în arta lui Brîncuși ; — Umanismul lui Brîncuși ; — Brîncuși — expresie a mitologiei naționale ; — Evlavia străbună în formă de lemn și piatră ; — Mijloacele de expresie și transmitere ale artei brîncușiene.

Șaptesprezece reproduceri fotografice după documente, portrete și opere ale lui C. Brîncuși însoțesc textul].

În rubrica «Drumar omiletic» :

— Pr. Ioan V. Covercă, *Predică la Duminica a XXXI-a după Rusalii — vindecarea orbului din naștere* (p. 998—1001).

După rubrica «Cronica bisericească» (p. 1002—1026) și «Recenzii» (p. 1027—1028), revista se încheie cu publicarea a două colinde (muzică și versuri), culese de Al. Buzerea.

demonstrarea folosului pe care-l poate aduce credinciosului citirea sfintei Scripturi, autorul înfățișează la început «ce este în sine Sfânta Scriptură și ce reprezintă ea pentru noi», în calitate de cuvînt al lui Dumnezeu coborît la nivelul și modul corespunzător posibilității de recepție a credinciosului, adică de adevăr mîntuitor care trebuie crezut și valorificat prin credință.

După aceea este înfățișat modul corect în care trebuie citită Sfânta Scriptură : pentru ca citirea ei să fie în adevăr de folos credincioșilor — care pot citi singuri Sfânta Scrip-

tură —, tilmăcirea ei trebuie făcută numai sub supravegherea și călăuzirea Bisericii, prin preoții ei.

În încheiere, autorul se oprește îndeaproape asupra necesității de a citi Sfânta Scriptură ca credincioși ai epocii noastre, care cere creștinilor o credință înnoitoare, creatoare și o trăire creștinească înnoită, ceea ce ne poate deschide calea de a ne afla în slujba vieții și a lumii de azi].

În rubrica «*Studii*»:

— Prof. Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor medievale din Banat*. Partea II-a (p. 16—105) [—sfârșitul lucrării (începută în «Mitropolia Banatului», XXII (1972), nr. 10—12), în care este prezentată bibliografia localităților și monumentelor medievale din Banat, al căror nume începe cu literele de la M la Z].

În rubrica

«*Îndrumări omiletice și catehetice*»:

— Părintele Vasile, *Locul și roadele rugăciunii în Ortodoxie*. Predică la Duminica XXXI-a după Rusalii (p. 106—109);

— Pr. Prof. Milan Șesan, *Praznicul Ortodoxiei*. Predică la Duminica I-a din Postul Mare (p. 109—111).

În rubrica «*Probleme liturgice*»:

— Pr. Gavril Cernăuțeanu și Pr. Vasile Petrică, *Observarea unor practici tradiționale* (p. 112—115) [—demonstrarea faptului că respectarea întocmai a ritualului — după care, în conformitate cu Tradiția bimilenară a Bisericii, trebuie săvârșite Sfintele Taine și ierurgiile — prezintă deosebită însemnătate și real folos duhovnicesc pentru viața harnică a credincioșilor.

În această perspectivă sînt succint prezentate datinile rituale ce trebuie respectate la săvârșirea Tainelor Botezului și a Ungerii cu Sfîntul Mir, precum și la «îmbisericirea noului botezat», la 40 de zile, ori, în anumite împrejurări, imediat după botez].

În rubrica «*Urme din trecut*»:

— Prof. Partenie Pop, *Episcopul Vasile Moga colaborator al oamenilor de cultură bănățeni* (p. 116—122) [—prezentarea contextului politic, în care intelectualitatea română din Transilvania a purtat lupta pentru formarea unei culturi naționale, la care contribuția efectivă a Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania a constat în ajutarea acțiunilor de vehiculare a ideilor și de întărire a unității românilor.

Episcopul Vasile Moga, al Episcopiei Ortodoxe române din Transilvania (de la 1910), împărtășind ideile promotorilor culturii naționale, a sprijinit activ răspîndirea prin protopopiate a lucrărilor bănățenilor Dimitrie Țichindeal, Damaschin Bojinca, Constantin Diaconovici Loga și Alexandru Gavra, convins fiind că, în vremea aceea, cartea românească era binevenită, indiferent dacă avea conținut religios sau laic, deoarece ea permitea lărgirea orizontului preotului, dascălului și al credincioșilor.

Ca anexe sînt reproduse cinci circulare adresate de Episcopul Vasile Moga către «Protopopul neunit» al Zlatnei].

— Eugen Arădeanul, *Date cu privire la circulația operelor lui Vasile Alecsandri culese din Biblioteca eparhială arădeană* (p. 123—125).

În rubrica

«*Trepte ale dezvoltării Patriei*»:

— Redacția prezintă (p. 126—131) evenimentele de importanță deosebită care au avut loc în viața Republicii Socialiste România în lunile octombrie-noiembrie 1972.

În rubrica «*Cronică bisericească*»:

— Cezar Vasiliu și Pr. Ath. Negoită prezintă (p. 132—142) scurte dări de seamă asupra unor fapte și lucrări noi care prezintă interes deosebit.

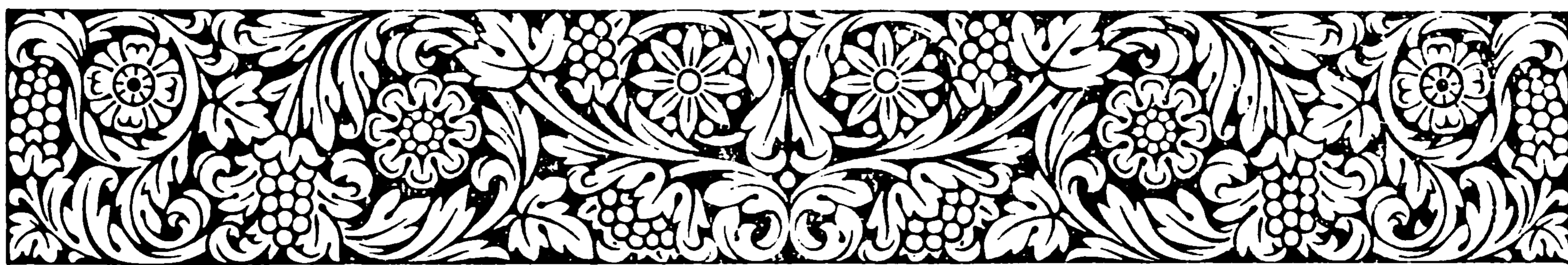
În rubrica «*Note și Comentarii*»:

— Pr. Dr. Athanasie Negoită, *Creștinismul un esenianism evoluat?* (p. 143—150) [—o sumară prezentare a meritelor pe care le au manuscrisele descoperite la Marea Moartă în lămurirea gândirii și practici religioase iudaice din vremea apariției creștinismului, gîndire și practici care au putut avea un ecou asupra primilor creștini. Aceasta impune însă prudența de a nu identifica ceea ce este cuprins în manuscrisele de la Marea Moartă cu conținutul cărților noutestamentare].

— Prof. Iosif E. Naghiu, *Osemintele lui Inocențiu Micu Clain* (p. 151).

După rubrica «*Viața bisericească în cuprinsul Mitropoliei Banatului*»: Arhiepiscopia Timișoarei și a Caransebeșului (p. 154—166) și Episcopia Aradului (p. 167—172), revista se încheie cu rubrica «*Prezentări bibliografice*» (p. 173—191).

Pr. TUDOR POPA

♦ PĂRTEA OFICIALĂ ♦

LUCRĂRILE SINODULUI PERMANENT AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SPICUIRI DIN SUMARUL ȘEDINȚEI DIN 15 DECEMBRIE 1973

În urma convocării Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian nr. 19897/1973, sîmbătă, 15 decembrie 1973, orele 11 dimineața, la Palatul patriarhal, a avut loc ședința Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Române, la care au luat parte: Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — ca președinte, iar ca membri: II. PP. SS. Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei, Teoctist al Olteniei, Nicolae al Banatului și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, ca secretar al Sinodului Permanent.

La apel se constată lipsa I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, pentru motiv de boală.

Din partea Departamentului Cultelor participă Domnul Președinte Prof. Dumitru Dogaru și Domnul Vicepreședinte Gheorghe Nenciu.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, deschizînd ședința, arată că scopul convocării Sinodului Permanent este rezolvarea problemelor înscrise pe ordinea de zi, de competența acestui for bisericesc.

Se trece apoi la examinarea problemelor înscrise pe ordinea de zi, după cum urmează:

1. — *Tem. nr. 20.128/1973.* — Delegarea P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, ca secretar al Sinodului Permanent și al Sfîntului Sinod Plenar.

Avînd în vedere prevederile art. 13 și ale art. 55 din *Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română* și, ținînd seama că P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, care a îndeplinit funcția de secretar al Sfîntului Sinod și al Sinodului Permanent, a fost ales și instalat ca episcop titular al Eparhiei Dunării de Jos, la data de 19 august 1973, urmează a fi desemnat un alt membru al Sfîntului Sinod pentru a îndeplini aceste atribuții.

Ținînd seama de prevederile regulamentare de mai sus, se propune ca P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, să fie desemnat pentru a îndeplini această calitate.

În urma acordului exprimat de membrii prezenți și ținînd seama de prevederile art. 13 și 55 din *Regulamentul Organelor Centrale*, Sinodul Permanent hotărăște:

— *Deleagă pe P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, cu îndeplinirea funcției de secretar al Sfîntului Sinod Plenar și al Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Române.*

2. — *Tem. nr. 20.457/1973.* — Recomandarea I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei pentru alegerea P. Cuv. Arhim. Adrian Hrițcu în postul vacant de episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor.

Din actele aflate la dosar rezultă că P. Cuv. Arhim. Adrian Hrițcu, exarhul mînăstirilor din Arhiepiscopia Iașilor, s-a născut la 22 februarie 1926, în comuna Stubeeni, județul Botoșani, purtînd din botez numele de Aurel.

A urmat școala elementară în satul natal, Seminarul de muzică bisericească din Mânăstirea Neamț, Seminarul teologic din Mânăstirea Neamț și cursurile practice de pictură bisericească la Mânăstirea Plumbuita-București. Este licențiat al Institutului teologic de grad universitar din București (1957); oferindu-i-se o bursă de studii de către «L'Unită Catolica» din Luzern-Elveția, în ianuarie—iunie și septembrie—noiembrie 1973, a urmat cursurile Facultății de teologie din Fribourg; în iulie—august, același an, a studiat cursurile Institutului ecumenic din Bossey.

A satisfăcut stagiul militar.

În anul 1950 a fost primit ca viețuitor în Mânăstirea Neamț; la 9 decembrie 1950 a fost tuns în monahism, tot la Mânăstirea Neamț, luînd numele de Adrian; la 25 martie 1951 a fost hirotonit ierodiacon pe seama mînăstirii Neamț; la 6 ianuarie 1958 a fost hirotonit ieromonah; la propunerea I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 18 decembrie 1965, i-a acordat rangul de arhimandrit.

Pînă în prezent a îndeplinit diferite funcții: cîntăreț bisericesc la parohia «Belvedere» din Capitală (1946—1948); ierodiacon la Mânăstirea Neamț (1950—1953); ierodiacon la Mânăstirea Plumbuita-București (1953—1957); egumen la Mânăstirea Slatina-Suceava (1 noiembrie 1957 — 1 ianuarie 1958); stareț la Mânăstirea Durău-Neamț (1958—1959); exarh al mînăstirilor din Arhiepiscopia Iașilor și slujitor la catedrala mitropolitană din Iași (începînd de la 15 octombrie 1959); de la 7 aprilie 1970 i s-a încredințat și ascultarea de mare eclesiarh la Catedrala mitropolitană din Iași.

A publicat în revistele bisericești diferite studii, articole, reportaje, note și predici.

Din recomandarea I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei rezultă că P. Cuv. Arhim. Adrian Hrițcu a dus o viață de monah pilduitoare, fiind ascultător și corect. În calitate de egumen, stareț și exarh al mînăstirilor a știut să îmbine principiul autorității cu principiul iubirii frățești, îndeplinindu-și cu hărnicie și tact dispozițiunile și misiunile ce i s-au încredințat. A contribuit la buna desfășurare a cursurilor pentru îndrumătorii de muzee din cadrul eparhial și la pregătirea cursurilor de limbi străine pentru ghizi.

Pe linie cetățenească-patriotică, P. Cuv. Arhim. Adrian Hrițcu s-a arătat fiu devotat al poporului nostru, sprijinind inițiativele Conducerii de Stat pentru desfășurarea ordinii celei noi în Patria noastră.

În timpul studiilor sale în Elveția, a întreținut legături cu românii ortodocși care domiciliază în acea țară, oferindu-le asistență religioasă.

Pentru activitatea sa obștească, înalta conducere de Stat i-a acordat, la finele anului 1972, medalia jubiliară «A XXV-a aniversare a Republicii Socialiste România».

Avînd în vedere că postul de episcop vicar la Arhiepiscopia Iașilor este vacant și ținînd seama de necesitatea unui colaborator apropiat în rezolvarea treburilor eparhiale, I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, potrivit prevederilor art. 104 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, îl propune Sinodului Permanent spre a fi recomandat Sfîntului Sinod Plenar pentru alegerea ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor.

Șinodul Permanent, constatînd că P. Cuv. Arhim. Adrian Hrițcu întrunește condițiunile canonice și legale prevăzute de art. 129 și 104 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, își însușește propunerea I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și hotărăște ca P. Cuv. Arhim. Adrian Hrițcu să fie recomandat Sfîntului Sinod pentru alegerea în postul vacant de episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor.

3. — *Tem. nr. 13.006/1973.* — Proiectul de modificare a Regulamentului pentru organizarea și funcționarea Caselor de Ajutor Reciproc ale clerului și salariaților bisericești din eparhiile Bisericii Ortodoxe Române.

La Cancelaria Sfîntului Sinod s-au primit din partea celor 12 Case de Ajutor Reciproc de pe lîngă eparhiile Bisericii noastre propuneri privind modificarea unor

articole din Regulamentul de organizare și funcționare a Caselor de Ajutor Reciproc ale clerului și salariaților bisericești din eparhiile Bisericii Ortodoxe Române.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, prin rezoluția de pe tem. nr. 3519/1973, a aprobat ca o comisie instituită în acest scop să studieze propunerile în cauză și să întocmească proiectul pentru modificarea unor articole din Regulamentul respectiv.

Comisia, luând în examinare propunerile formulate de cele 12 Case de Ajutor Reciproc, a întocmit un proiect de modificare sau completare — după caz — a articolelor: 4 al. 2; 5; 6-f; 8 al. 3; 10 al. 1; 11 al. 1 și al. 4; 12; 13; 14; 18; 21; 22; 29; 30; 33; 35; 38 și a suprimat art. 17 din Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Caselor de Ajutor Reciproc ale clerului și salariaților bisericești din eparhiile Bisericii Ortodoxe Române, urmînd ca în cazul cînd forurile bisericești competente vor fi de acord cu aceste propuneri, regulamentul respectiv să aibă 37 și nu 38 articole ca pînă acum.

Modificările propuse se referă la dreptul soților sau soțiilor membrilor Caselor de Ajutor Reciproc eparhiale de a deveni, la cerere, membri ai acestor case, după decesul titularilor, dacă sînt beneficiari ai pensiei de urmaș și dacă păstrează întregul fond din cotizațiile decedatului.

Pentru a se putea plăti ajutoarele de înmormîntare, s-a prevăzut ca membrii Caselor de Ajutor Reciproc Eparhiale să plătească lunar o contribuție pentru fondul de ajutorare nerambursabile, al cărei quantum urmează să-l stabilească conducerea fiecărei Case de Ajutor Reciproc.

Durata mandatului membrilor aleși în adunările generale, comitetele de conducere și comisiile de verificare s-a modificat de la 2 la 4 ani și s-a reglementat retribuirea membrilor comitetelor de conducere pentru munca depusă.

De asemenea, plafonul maxim al împrumutului a fost ridicat la 7 salarii tarifare lunare pentru membrii care au o vechie de peste 10 ani.

Totodată, Comisia a propus ca ajutoarele de înmormîntare, care se plătesc din fondul de ajutoare nerambursabile, să se acorde după minimum un an de la dobîndirea calității de membru și numai 50% din quantumul stabilit de Adunarea generală între 1—5 ani vechime, iar după 5 ani — quantumul integral.

Cu adresa nr. 13.006/1973, modificările propuse au fost trimise Departamentului Cultelor pentru aviz. În urma discuțiilor care au avut loc la Departamentul Cultelor — oficiul juridic — cu membri ai comisiei care au elaborat propunerile de modificare, sau definitivat propunerile de modificarea articolelor menționate mai sus.

Potrivit rezoluției Prea Fericitului Patriarh Justinian de pe tem. nr. 13.006/1973, proiectul de modificare a Regulamentului pentru organizarea și funcționarea Caselor de Ajutor Reciproc Eparhiale a fost supus Sinodului Permanent pentru aviz, în vederea trimiterii la Adunarea Națională Bisericească pentru aprobare.

În cadrul discuțiilor care au avut loc, membrii Sinodului Permanent au subliniat necesitatea de a se veni, în cazuri de înmormîntare, în sprijinul membrilor Casei, înscriși imediat după încadrarea în funcție și care sînt cu cotizațiile la zi, de a li se acorda integral quantumul ajutorului stabilit de Adunare, cînd au vechime între 1 an și 5 ani, ca și cînd ar avea vechime peste 5 ani, urmînd a se modifica în acest sens conținutul punctului «a» al aliniatului 2 din art. 29.

Avînd în vedere propunerile Comisiei pentru modificarea unor articole din Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Caselor de Ajutor Reciproc ale clerului și salariaților bisericești din eparhiile Bisericii Ortodoxe Române, și în urma discuțiilor care au avut loc, Sinodul Permanent hotărăște:

— *Iși exprimă acordul cu modificarea articolelor: 4 al. 2; 5; 6-f; 8 al. 3; 10 al. 1; 11 al. 1 și al. 4; 12; 13; 14; 18; 21; 22; 29; 30; 33; 35; 38 și suprimarea art. 17 din Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Caselor de Ajutor Reciproc ale clerului și salariaților bisericești din eparhiile Bisericii Ortodoxe Române, potrivit propunerilor comisiei;*

— Textul articolului 29, aliniatul 2, litera «a» propus de comisie va avea următorul conținut : «Între un an și 5 ani vechime, jumătate din cuantumul ajutorului stabilit de Adunarea generală ; de la această prevedere vor fi exceptați clericii și salariații care s-au înscris ca membri ai Casei de la intrarea în funcție și sînt cu cotizațiile la zi» ;

— Proiectul de modificare a Regulamentului respectiv se trimite Adunării Naționale Bisericești pentru aprobare.

Epuizîndu-se lucrările înscrise pe ordinea de zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian aduce mulțumiri membrilor Sinodului Permanent pentru contribuția adusă la examinarea și soluționarea acestora.

Exprimă, de asemenea, calde mulțumiri Domnului Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, și Domnului Vicepreședinte Gheorghe Nenciu, pentru participare la ședința Sinodului Permanent și pentru sprijinul pe care îl acordă în rezolvarea problemelor Bisericii Ortodoxe Române.

Ședința se încheie la orele 14.

Președinte,
† JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Secretarul Sinodului Permanent,
† ANTONIE PLOIEȘTEANUL,
Episcop vicar patriarhal

LUCRĂRILE SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE IN SESIUNEA ORDINARĂ A ANULUI 1973

SPICUIRI DIN SUMARUL ȘEDINTELOR DE LA 17 ȘI 18 DECEMBRIE 1973

La orele 10 dimineața, Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de II. PP. SS. Mitropoliți, intră în sala sinodală, unde sînt prezenți ceilalți membri ai Sfîntului Sinod.

Se rostește rugăciunea «Împărate ceresc».

La ședință ia parte Domnul Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, împreună cu Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor.

Prea Fericitul Patriarh Justinian invită pe P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, secretarul Sfîntului Sinod, să dea citire apelului nominal. Sînt prezenți: Prea Fericitul Patriarh Justinian; I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei; I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei; I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului; I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului; P. S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului; P. S. Episcop Antim al Buzăului; P. S. Episcop Partenie al Romanului și Hușilor; P. S. Episcop Antim al Dunării de Jos; P. S. Episcop Visarion al Aradului; P. S. Episcop Vasile al Oradiei; P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal; P. S. Episcop Emilian Rășinăreanul, vicarul Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu; P. S. Episcop Nestor Severineanul, vicarul Arhiepiscopiei Craiovei; P. S. Episcop Justinian Maramureșeanul, vicarul Arhiepiscopiei Clujului; P. S. Arhiepiscop Eftimie Bîrlădeanul, vicarul Episcopiei Romanului și Hușilor și P. S. Arhiepiscop Gherasim Constănteanul, vicarul Episcopiei Dunării de Jos.

Se constată lipsa I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, din motive de boală.

Prea Fericitul Părinte Președinte declară ședința deschisă și arată scopul pentru care a fost convocat Sfîntul Sinod în ședință plenară.

Se dă citire comisiilor sinodale ale Sfîntului Sinod pe anul 1973, după cum urmează:

I. — COMISIA AFACERILOR EXTERNE

Președinte: I. P. S. Mitropolit *Iustin* al Moldovei și Sucevei;

Membri: P. S. Episcop *Partenie* al Romanului și Hușilor și P. S. Episcop *Antim* al Dunării de Jos;

Raportor: P. S. Episcop *Antonie* Ploieșteanul, vicar patriarhal.

II. — COMISIA PENTRU DOCTRINA, VIAȚĂ RELIGIOASĂ ȘI PENTRU MÎNĂSTIRI

Președinte: I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului;

Membri: P. S. Episcop *Iosif* al Rîmnicului și Argeșului și P. S. Episcop *Visarion* al Aradului;

Raportor: P. S. Arhiepiscop-vicar *Eftimie* Bîrlădeanul.

III. — COMISIA CANONICA, JURIDICĂ ȘI PENTRU DISCIPLINĂ

Președinte: I.P.S. Mitropolit *Teoctist* al Olteniei;

Membri: P. S. Episcop *Antim* al Buzăului și P. S. Episcop *Vasile* al Oradiei;

Raportor: P. S. Arhiepiscop-vicar *Gherasim* Constănteanul.

IV. — COMISIA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI, PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC

Președinte: I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului;

Membri: I.P.S. Arhiepiscop *Teofil* al Clujului;

Raportor: P. S. Episcop-vicar *Nestor* Severineanul.

Prea Fericitul Părinte Președinte, ținând seama că în ședințele din 9 și 11 iunie 1973 au fost aleși trei noi membri ai Sfântului Sinod, propune ca P. S. Episcop-vicar Emilian Rășinăreanul să fie repartizat la Comisia Afacerilor Externe Bisericești, iar PP. SS. Episcopi-vicari Roman Ialomiteanul și Justinian Maramureșeanul să fie repartizați la Comisia învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc.

Sfântul Sinod este de acord cu această propunere.

Se procedează apoi la repartizarea lucrărilor pe comisii.

Ședința se suspendă, anunțându-se reluarea lucrărilor pentru orele 12,30.

*

Ședința se redeschide la orele 12,30, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Se intră în ordinea de zi.

P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, raportorul Comisiei afacerilor externe, citește referatul asupra :

1. — *Tem. nr. 15.147/1973.* — Vizita I.P.S. Mitropolit Damaschinos și stadiul actual al pregătirilor pentru Sfântul și Marele Sinod.

Intre 20 și 28 septembrie 1973, I.P.S. Mitropolit Damaschinos de Tranoupolis a făcut o vizită Bisericii Ortodoxe Române, ca oaspete al Prea Fericitului Patriarh Justinian. Scopul vizitei a fost informarea Bisericii noastre despre stadiul pregătirilor Sfântului și Marelui Sinod Panortodox, în calitate de secretar general al Comisiei Interortodoxe. I.P.S. Mitropolit Damaschinos a fost primit de Prea Fericitul Patriarh Justinian, a luat parte la o întrunire neoficială cu o comisie a Bisericii Ortodoxe Române condusă de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, și a vizitat la Iași pe I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, președintele Comisiei Bisericii Ortodoxe Române pentru pregătirea Sfântului și Marelui Sinod.

Sfântul Sinod, luînd în discuție prezentul referat, hotărăște :

— *Se ia act de darea de seamă privind vizita I.P.S. Mitropolit Damaschinos de Tranoupolis în țara noastră și stadiul actual al pregătirilor pentru Sfântul și Marele Sinod ;*

— *Se va elabora, prin Comisia Consultativă a Serviciului Relațiilor Externe Bisericești, răspunsuri la propunerile Comisiei de pregătire a Sfântului și Marelui Sinod asupra celor șase teme discutate la Chambésy în iulie 1973 ;*

— *Comisia Consultativă va analiza posibilitatea întregirii tematicii Sfântului și Marelui Sinod, prin adăugarea unor teme care preocupă astăzi Ortodoxia în ansamblul său ;*

— *Se vor înscrie în preocupările profesorilor noștri teologi — ca normă științifică — subiecte legate de tematica Sfântului și Marelui Sinod.*

2. — *Tem. nr. 13.207/1973.* — Lucrările Comisiei mixte teologice pentru dialogul dintre Biserica Ortodoxă și Bisericele Vechi-Catolice.

Intre 9 și 14 iulie 1973 a avut loc la Mînăstirea Penteli (Grecia), o întâlnire a Comisiei mixte. Înaintea începerii unui dialog oficial dintre Biserica Ortodoxă și Bisericele Vechi-Catolice.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române, au participat la lucrări : P. C. Pr. Prof. onorar Ioan G. Coman și P. C. Pr. Prof. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic din Sibiu. Din ansamblul discuțiilor a reieșit dorința reală a celor două Biserici de a se apropia și a se uni. A fost constituită o comisie din care a făcut parte și Pr. Prof. Ioan G. Coman, care a fixat temele ce vor figura pe ordinea de zi a dialogului oficial. S-a stabilit, de asemenea, o minuțioasă metodă de lucru.

Sfântul Sinod, luînd în discuție prezentul referat și studiind dosarul, hotărăște :

— *Se ia act de darea de seamă privind lucrările Comisiei mixte teologice pentru dialogul dintre Biserica Ortodoxă și Bisericele Vechi-Catolice (Penteli, 5—8 iulie 1973) ;*

— *Se exprimă mulțumiri teologilor noștri prezenți la lucrările Comisiei, pentru modul în care au reprezentat teologia ortodoxă română la această întrunire ;*

— *Se va înscrie în preocupările profesorilor noștri de teologie — ca normă științifică — subiecte legate de tematica dialogului cu Bisericele Vechi-Catolice.*

3. — *Tem. nr. 12.519/1973.* — Lucrările comisiei mixte teologice pentru dialogul dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Anglicană.

Între 6 și 13 iulie 1973, a avut loc la Oxford (Anglia) prima întrunire a Comisiei mixte ortodoxă-anglicană, privind pregătirea dialogului oficial dintre Bisericile Ortodoxă și Comuniunea Anglicană. La această sesiune Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Prof. Nicolae Chițescu de la Institutul teologic universitar din București, Pr. Prof. Ioan Bria de la același Institut și Pr. Lucian Gafton, parohul bisericii ortodoxe române din Londra. Discuțiile purtate au fost foarte fructuoase, constituindu-se trei subcomisii care vor lucra în cei doi ani următori, elaborând documente asupra temelor de interes comun.

Sfântul Sinod, luînd în discuție prezentul referat și studiind dosarul, hotărăște:

— *Se ia act de darea de seamă privind lucrările Comisiei mixte teologice pentru dialogul dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Anglicană (Oxford, 6—13 iulie 1973);*

— *Se exprimă mulțumiri teologilor noștri prezenți la lucrările Comisiei, pentru modul în care au reprezentat teologia ortodoxă română la această întrunire;*

— *Se vor înscrie în preocupările profesorilor noștri teologi — ca normă științifică — subiecte legate de tematica dialogului cu anglicanismul.*

4. *Tem. nr. 20.517/1973.* — Informare asupra notei Secretariatului romano-catolic pentru unitatea creștină, cu privire la «Instrucțiunile» Vaticanului referitoare la admiterea altor creștini la comuniunea euharistică cu Biserica Romano-Catolică (iunie 1972).

Sfântul Sinod, luînd act de nota explicativă a Secretariatului romano-catolic pentru unitatea creștină cu privire la «Instrucțiunile» referitoare la admiterea altor creștini la comuniunea euharistică cu Biserica Romano-Catolică, afirmă:

1. *Biserica Ortodoxă Română, considerînd că Sfînta Euharistie este expresia vizibilă și încoronarea unității doctrine, Sfintele Taine fiind indispensabil legate de adevărul de credință, exclude din principiu orice formă a așa-zisei intercomuniuni euharistice;*

2. *O hotărîre în această privință nu poate fi luată decît în urma unor discuții și tratative între Biserica Ortodoxă — în ansamblul ei — și Biserica Romano-Catolică.*

5. — *Tem. nr. 12.801/1973.* — Lucrările Congresului rectorilor de teologie romano-catolică de la Salamanca.

P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, și P. C. Pr. Prof. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic din Sibiu, au participat ca observatori la Congresul rectorilor și decanilor facultăților de teologie romano-catolică, ce a avut loc la Salamanca (Spania), între 2 și 5 septembrie 1973. S-au studiat problemele legate de modul în care teologia romano-catolică urmărește procesul de deschidere și dialogul cu alte Biserici.

Sfântul Sinod, luînd în discuție prezentul referat și studiind dosarul, hotărăște:

— *Se ia act de darea de seamă privind lucrările Congresului rectorilor facultăților de teologie romano-catolică de la Salamanca (2—5 septembrie 1973).*

— *Se exprimă mulțumiri delegaților Bisericii noastre pentru modul în care au reprezentat teologia ortodoxă română la acest Congres.*

6. — *Tem. nr. 15.275/1973.* — Simpozionul ortodox-cistercian de la Oxford (Anglia).

Între 26 august și 1 septembrie 1973, a avut loc la Oxford un simpozion de spiritualitate creștină între ortodocși, anglicani și romano-catolici (cistercieni). Din partea Bisericii noastre a fost prezent la lucrări P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal. Din dezbaterile purtate, s-a remarcat un interes tot mai crescînd pentru Ortodoxie, P. S. Antonie Ploieșteanul prezentînd două comunicări.

P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, și P. C. Pr. Lucian Gafton, parohul bisericii ortodoxe române din Londra, au săvîrșit o liturghie în noua biserică ortodoxă sfințită la Oxford, pentru care Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit o serie de daruri în obiecte de cult.

Sfântul Sinod, luînd în discuție prezentul referat și studiind dosarul, hotărăște:

— *Se ia act de darea de seamă privind lucrările Simpozionului ortodox-cistercian de la Oxford (26 august — 1 septembrie 1973);*

— *Se exprimă mulțumiri delegatului Bisericii noastre pentru modul în care a reprezentat teologia ortodoxă română la simpozionul amintit.*

7. — *Tem. nr. 151 881, 378, 3348, 10.275 și 2319/1973.* — Relații cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

Anul acesta a marcat pentru Consiliul Ecumenic al Bisericilor împlinirea a 25 de ani de activitate, cu care ocazie Prea Fericitul Patriarh Justinian a adresat un mesaj de felicitări.

Dintre manifestările care au avut loc în acest an, amintim :

— Sesiunea Comitetului Central (22—29 august), la care au participat I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și I.P.S. Arhiepiscop Victorin Ursache al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române, în America ;

— Lucrările «Comitetului celor cinci» de la Bossey, în care este membru P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal. Reuniunile au avut loc în lunile ianuarie și mai 1973. S-a discutat viitoarea structură a Institutului de la Bossey și participarea ortodocșilor la acesta ;

— La 1 aprilie 1973, Pr. Prof. Ioan Bria a fost numit membru în aparatul de conducere al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în cadrul Comisiei pentru Misiune și Evanghelizare, ca secretar ;

— Ca o viitoare acțiune legată de cooperarea noastră cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor, se va organiza în vara anului 1974 o conferință mondială cu tema: *Viitorul omenirii într-o lume tehnicizată.*

Sfântul Sinod, luând în discuție prezentul referat și studiind dosarul, hotărăște :

— *Se ia act de darea de seamă privind relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor în anul 1973 ;*

— *Se aduc mulțumiri delegaților Bisericii Ortodoxe Române care au participat la diferite întruniri organizate de Consiliul Ecumenic al Bisericilor în acest an ;*

— *Se ia act de contribuția Bisericii Ortodoxe Române la organizarea unor acțiuni viitoare, ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor în țara noastră :*

Se vor difuza, prin revistele și publicațiile Patriarhiei Române, materiale ale teologilor noștri privind poziția Bisericii Ortodoxe Române față de Mișcarea ecumenică și ecumenism în general. Tematica unor asemenea materiale urmează a fi stabilită prin Comisia Consultativă a Serviciului Relațiilor externe bisericești.

8. — *Tem. nr. 6000, 17.952, 7305, 18.311/1973.* — Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Conferința Bisericilor Europene.

Anul acesta, Biserica noastră a fost reprezentată de I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei la lucrările de primăvară și toamnă ale Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene.

La întrunirea din luna mai 1973, de la Siofok-Ungaria, s-au discutat pregătirile pentru Adunarea Generală Nyborg VII, care urmează să aibă loc la Engelberg-Elveția, tematica Seminarului de informații privind pacea și securitatea în Europa și raporturile Conferinței cu Biserica Romano-Catolică.

Intrunirea de toamnă a fost organizată la Bad-Soden (R. F. Germania), între 14 și 20 octombrie, împreună cu întrunirea Comitetului Consultativ și Comitetul Financiar al Conferinței. Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, membru în prezidiu și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, membru în Comitetul Consultativ și Comitetul Financiar. Reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române au avut o activitate intensă și deosebit de rodnică.

Au mai avut loc, între 28 mai și 1 iunie, la Engelberg-Elveția, un seminar cu tema *Consolidarea păcii în Europa — contribuția specifică a Bisericilor*, la care au participat din partea Bisericii noastre P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, iar între 2 și 5 aprilie, tot în localitatea Engelberg, prima reuniune a Comisiei pregătitoare a Adunării generale a Conferinței Bisericilor Europene (denumită și Nyborg VII), la care Biserica noastră a fost reprezentată de P. C. Pr. Conf. Ștefan Alexe. Viitoarea întrunire a acestei Comisii va avea loc la București, în ianuarie 1974.

Sfântul Sinod, luând în discuție prezentul referat și studiind dosarul, hotărăște :

— *Se ia act de darea de seamă privind relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Conferința Bisericilor Europene, în anul 1973 ;*

— *Se aduc mulțumiri delegaților Bisericii Ortodoxe Române care au participat la diferite întruniri organizate de Conferința Bisericilor Europene în acest an ;*

— *Se ia act de contribuția Bisericii Ortodoxe Române la organizarea unor acțiuni viitoare ale Conferinței Bisericilor Europene în țara noastră.*

9. — *Tem. nr. 940, 41, 42, 43, 15.675, 1291, 18.268/1973.* — *Atitudini ale Bisericii Ortodoxe Române în domeniul consolidării și apărării păcii. Relații cu Conferința Creștină pentru Pace.*

În anul acesta s-au manifestat mai multe acțiuni ale Bisericii Ortodoxe Române în spiritul apărării și întăririi păcii.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a lansat un mesaj către organizațiile mondiale creștine pentru apărarea drepturilor omului, după răsturnarea guvernului legal Allende din Chile, și înstaurarea juntei militare.

I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a participat, în delegația Comitetului Național pentru Apărarea Păcii, la lucrările Congresului Mondial al Forțelor Păcii de la Moscova (octombrie 1973).

I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului și P. C. Pr. Consilier Ilie Georgescu au participat la diferite acțiuni organizate de Conferința Creștină pentru Pace.

Sfântul Sinod, luînd în discuție prezentul referat și studiind dosarul, hotărăște:

— *Se ia act și se aduc mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru poziția adoptată în mesajul adresat unor organizații internaționale creștine în legătură cu situația creată în Chile, după lovitura de stat a juntei militare;*

— *Se ia act de prezența I.P.S. Mitropolit Iustin Moiescu în componența delegației Comitetului Național pentru Apărarea Păcii, la Congrsul Mondial al Forțelor Păcii de la Moscova și i se exprimă mulțumiri pentru modul în care a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la acest Congres;*

— *Se ia act de acțiunile întreprinse de Biserica Ortodoxă Română în cadrul Conferinței Creștine pentru Pace și se exprimă mulțumiri delegaților Bisericii Ortodoxe Române pentru modul în care au reprezentat poziția Bisericii noastre la diferite întruniri ale acestei organizații.*

10. — *Tem. nr. 1089/1973.* — *Vizita I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului în Republica Democrată Germană.*

În cursul lunii ianuarie 1973, I.P.S. Mitropolit Nicolae Mladin a prezentat în Republica Democrată Germană o serie de conferințe, la invitația D-lui E. Winkler din Halle-Wittemberg. Cu această ocazie, s-a propus ca secția teologică din Halle să primească un număr de studenți teologi ortodocși români ca bursieri, să aibă loc un schimb de vizite între delegați și să se trimită din partea Bisericii Ortodoxe Române cărți și reviste.

Sfântul Sinod, luînd în discuție prezentul referat și studiind dosarul, hotărăște:

— *Se ia act de darea de seamă privind vizita I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului în Republica Democrată Germană și i se aduc mulțumiri pentru modul în care a reprezentat teologia ortodoxă română prin conferințele susținute și discuțiile purtate.*

11. — *Tem. nr. 9670, 3200, 10.711/1973.* — *Prezența peste hotare ale teologilor români.*

Diverse instituții de învățămînt au invitat reprezentanți ai teologiei ortodoxe române să prezinte cuvîntări și dizertații în fața studenților și profesorilor acelor instituții. Printre aceștia, se menționează următoarele prezențe românești:

Între 1 februarie și 22 mai 1973, Pr. Prof. onorar Ioan Coman, membru al Consiliului Academic al Institutului Ecumenic din Tantur (Ierusalim-Israel), a condus la acest Institut un semestru universitar de Patrologie.

Între 17 și 30 iunie, Pr. Prof. Dumitru Stăniloae a ținut o serie de conferințe teologice în R. F. Germania, P. C. Sa a mai ținut în cursul lunilor septembrie și octombrie 1973 diverse prelegeri la Centrul de Studii Ecumenice de la Strasbourg și la Institutul «St. Denis» din Paris.

Sfântul Sinod, luînd în discuție prezentul referat și studiind dosarul, hotărăște:

— *Se ia act de darea de seamă privind prezențe ale teologilor români la institute de învățămînt teologic peste hotare și se exprimă mulțumiri pentru modul în care aceștia au reprezentat teologia ortodoxă română prin conferințele susținute și prin expunerile făcute.*

Prea Sfințitul Arhiepiscop Gherasim Constanțeanul, vicarul Episcopiei Dunării de Jos, raportorul Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, citește referatele asupra următoarelor probleme :

12. — *Tem. nr. 20.457/1973.* — Procesul verbal al Sinodului Permanent din 15 decembrie 1973, privind recomandarea P. Cuv. Arhim. Adrian Hrițcu, în postul vacant de Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor.

Sinodul Permanent al Bisericii Ortodoxe Române, întrunit în ședință de lucru în ziua de 15 decembrie 1973, orele 11, la Palatul patriarhal, a luat în examinare recomandarea I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei nr. 14969/1973, pentru alegerea P. Cuv. Arhim. Adrian Hrițcu în postul vacant de Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor.

Luând act de recomandarea I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și examinând întregul dosar al cauzei, Sinodul Permanent a constatat că P. Cuv. Arhim. Adrian Hrițcu întrunește condițiile canonice și legale prevăzute de art. 129 și 104 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* și și-a însușit recomandarea făcută, hotărînd ca P. Cuv. Sa să fie propus Sfîntului Sinod Plenar pentru alegerea în postul de Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor.

În conformitate cu prevederile art. 104 din *Statut*, coroborate cu prevederile art. 135 din *Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română*, procesul verbal al Sinodului Permanent din 15 decembrie 1973, cu propunerea menționată mai sus, a fost supus Sfîntului Sinod pentru examinare și hotărîre.

Examinînd dosarul cauzei, Comisia canonică, juridică și pentru disciplină constată că propunerea Sinodului Permanent s-a făcut cu respectarea prevederilor statutare și că P. Cuv. Arhim. Adrian Hrițcu întrunește condițiile art. 129 din *Statut*.

Procedînd apoi, în conformitate cu prevederile art. 135 din *Regulamentul Organelor Centrale*, la examinarea canonică a candidatului și constatînd că cel propus are o temeinică orientare pentru îndeplinirea misiunii arhieresti. Comisia l-a produs Sfîntului Sinod pentru alegere și decernarea rangului de Arhiepiscop. Totodată, ținînd seama de sugestia I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Comisia propune ca, în caz de aprobare, cel recomandat să poarte titlatura de «Botoșăneanul».

Fiind consultați membrii Sfîntului Sinod asupra modalității de alegere, se hotărăște a se vota pe față, prin ridicare de mâini.

Trecîndu-se la votare, Prea Fericitul Părinte Președinte constată că P. Cuv. Arhim. Adrian Hrițcu a întrunit unanimitatea de voturi a membrilor Sfîntului Sinod prezenți și îl declară ales în postul de Episcop-vicar la Arhiepiscopia Iașilor.

Avînd în vedere cele de mai sus, la propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Aprobă ridicarea la treapta ierarhică de Arhiepiscop a P. Cuv. Arhimandrit Adrian Hrițcu, ales în postul de Episcop-vicar la Arhiepiscopia Iașilor ;*

— *Aprobă propunerea ca noul ales să poarte titlul de «Botoșăneanul» ;*

— *Dispune să se facă demersurile necesare pentru obținerea recunoașterii alegerii P. Cuv. Arhimandrit Adrian Hrițcu în postul de Episcop-vicar la Arhiepiscopia Iașilor.*

Apoi, Prea Fericitul Părinte Președinte invită în sala sinodală pe P. Cuv. Arhimandrit Adrian Hrițcu și-i aduce la cunoștință că, la recomandarea I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și în urma propunerii Sinodului Permanent din 15 decembrie 1973, Sfîntul Sinod Plenar l-a ales prin vot unanim în postul de Episcop-vicar la Arhiepiscopia Iașilor și-i adresează călduroase felicitări și urări de succes în noua demnitate la care a fost chemat.

În cuvîntul de răspuns, noul ales exprimă respectuoase mulțumiri Chiriarhului său, Sinodului Permanent și membrilor Sfîntului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru încrederea ce i s-a acordat prin chemarea la demnitatea arhieriei. Totodată, P. Cuv. Sa își exprimă făgăduința de a fi vrednic slujitor al Bisericii noastre strămoșești, de a servi cu rîvnă și devotament interesele poporului român.

Ședința se suspendă la orele 14,30, anunțîndu-se reluarea lucrărilor la orele 16,30.

Ședința se redeschide la orele 16,30 sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian.

În continuare, P. S. Arhiereu Gherasim Constanțeanul, vicarul Episcopiei Dunării de Jos, citește referatele asupra :

13. — *Tem. nr. 15.405/1973.* — Situația generală a contribuției Eparhiilor din Patriarhia Română la Fondul de Solidaritate Internațională.

La Comisia canonică, juridică și pentru disciplină s-a primit referatul informativ al Cancelariei Sfântului Sinod privind contribuția Eparhiilor din Patriarhia Română pentru formarea Fondului de Solidaritate și sprijinire a luptei popoarelor împotriva imperialismului, pentru libertate și progres social, independență națională și pace.

Din documentația respectivă s-a constatat că Patriarhia Română a sprijinit cu tot elanul această acțiune, prin donația făcută în anul 1973 de către eparhii și Administrația Patriarhală, care se ridică la suma de lei 4.036.539.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște :

— *În act de contribuția Bisericii Ortodoxe Române la formarea Fondului Solidarității Internaționale ;*

— *Să se continue și în anul viitor această acțiune de mare importanță și semnificație deosebită.*

P. S. Episcop Nestor Severineanul, vicarul Arhiepiscopiei Craiovei, raportorul Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, citește referatele asupra următoarelor probleme :

14. — *Tem. nr. 15.572/1973.* — Retragera P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, din funcția de rector al Institutului teologic de grad universitar din București, pe data de 1 octombrie 1973 și ratificarea numirii, pe aceeași dată, a P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda în postul respectiv și a P. C. Pr. Conf. Dumitru Popescu în funcția de prorector al Institutului teologic de grad universitar din București.

Prin cererea înregistrată la Administrația Patriarhală sub nr. 15.572/1973, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, și rector al Institutului teologic de grad universitar din București, a solicitat eliberarea P. S. Sale din funcția de rector, începînd cu data de 1 octombrie 1973.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, ținînd seama de multiplele sarcini ale P. S. Sale ca Episcop vicar patriarhal, i-a acceptat cererea de retragere din funcția de rector și, la propunerea Consiliului profesoral al aceluși Institut, a aprobat numirea în mod provizoriu a P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda în funcția de rector și a P. C. Pr. Conf. Dumitru Popescu în funcția de prorector al Institutului teologic de grad universitar din București, pe data de 1 octombrie 1973.

Departamentul Cultelor, cu adresa nr. 20.409/1973, a comunicat acordul cu aceste numiri.

La solicitarea Cancelariei Sfântului Sinod, chiriarii din raza Institutului teologic universitar din București și-au exprimat acordul cu aceste numiri.

Ținînd seama de acordul eparhiilor din raza Institutului teologic universitar din București, în conformitate cu prevederile art. 122 din *Regulamentul învățămîntului teologic* și la propunerea Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

— *În act de retragerea, la cerere, a P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, din funcția de rector al Institutului teologic de grad universitar din București, pe data de 1 octombrie 1973, și îi aduce mulțumiri pentru activitatea desfășurată ca rector al aceluși Institut ;*

— *Aprobă numirea P. C. Pr. Prof. Mircea Chialda în funcția de rector și a P. C. Pr. Conf. Dumitru Popescu în funcția de prorector la Institutul teologic din grad universitar din București, începînd cu data de 1 octombrie 1973, pentru o perioadă de trei ani, în conformitate cu prevederile art. 122 din Regulamentul învățămîntului teologic.*

15. — *Tem. nr. 20.086/1973.* — Referatul Cancelariei Sfântului Sinod privind organizarea seriei a 60-a a cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului în anul 1974.

Prin referatul Cancelariei Sfântului Sinod nr. 20.086/1973, se aduce la cunoștința Sfântului Sinod că între 16 august și 16 septembrie 1973, la Institutul teologic uni-

versitar din București a funcționat seria a 59-a a cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului, cu un efectiv total de 226 preoți și diaconi.

Potrivit datelor primite de la Centrele eparhiale, pentru anul 1974 îndeplinesc condițiile de programare pentru examenul de definitivare și promovare un număr de 464 preoți și diaconi.

Avându-se în vedere numărul ridicat de preoți care îndeplinesc condițiile de programare și ținându-se seama că absolvirea cursurilor dă dreptul regulamentar la transferare și luându-se în considerare referatul Cancelariei Sfântului Sinod nr. 20.086/1973, la propunerea Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

— *În anul 1974 va funcționa la Institutul teologic de grad universitar din București seria a 60-a a cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului, cu un efectiv de 260 preoți, în două grupe paralele de câte 130 cursiști fiecare, în perioada 16 august—16 septembrie ;*

— *Programa analitică a acestor cursuri va fi cea fixată pentru seria a 58-a a cursurilor de îndrumare misionară din anul 1972 ;*

— *Programarea preoților participanți se va face prin grija Cancelariei Sfântului Sinod, în baza datelor, comunicate de Centrele eparhiale.*

16. — *Tem. nr. 20.286/1973.* — Referatul Cancelariei Sfântului Sinod cu privire la fixarea temelor pentru conferințele de orientare a clerului pe anul 1974.

În vederea stabilirii subiectelor pentru conferințele de orientare a clerului din Patriarhia Română pe anul 1974, o comisie special instituită, sub președinția P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, s-a întrunit în ședință de lucru la Cancelaria Sfântului Sinod în ziua de 12 decembrie 1973 și a făcut propuneri pentru subiectele conferințelor de orientare a clerului pe anul respectiv.

Propunerile în cauză au fost supuse Sfântului Sinod spre aprobare.

În urma discuțiilor care au avut loc și la care au luat parte toți membrii sinodali, la propunerea Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Pentru luna martie 1974 : «Experiențe pastorale în propovăduirea, apărarea și păstrarea dreptei credințe» ;*

— *Pentru luna mai 1974 : «Predica în zilele noastre» ;*

— *Pentru luna septembrie 1974 : «Chipul Patriei noastre la împlinirea a 30 ani de la eliberarea țării (1944—1974)» ;*

— *Pentru luna noiembrie 1974 : «Bunele relații dintre cultele din țara noastră, contribuție la unitatea poporului român» ;*

— *Cancelaria Sfântului Sinod va întocmi și va comunica din vreme Eparhiilor titlul subiectelor de mai sus, împreună cu schița de plan și bibliografia respectivă ;*

— *Conferințele administrative se vor programa de către Eparhii între 1—6 aprilie și 7—12 octombrie 1974.*

17. — *Tem. nr. 20.391/1973.* — Proiect pentru modificarea unor articole din *Regulamentul învățămîntului teologic*, privind funcționarea școlilor de cîntăreți bisericești și seminariilor teologice.

Sinodul permanent al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința de lucru din 16 decembrie 1972, a aprobat reorganizarea școlilor de cîntăreți bisericești și a seminariilor teologice, pentru a răspunde cât mai bine nevoilor actuale ale Bisericii noastre.

Serviciul de Învățămînt de pe lângă Cancelaria Sfântului Sinod a întocmit proiectul de modificare a unor articole din *Regulamentul învățămîntului teologic*, menit să reglementeze reorganizarea școlilor de cîntăreți bisericești și seminariilor teologice, prevăzîndu-se durata cursurilor pentru cîntăreții bisericești la doi ani (cîte două trimestre), iar pentru elevii seminariilor teologice durata cursurilor urmînd să fie de cinci ani. Prin aceasta se urmărește formarea de cadre cu calificare corespunzătoare, pentru ocuparea posturilor de cîntăreți bisericești.

Avînd în vedere hotărîrea Sinodului Permanent nr. 20.974, 19.756, 4711/1972, cu privire la necesitatea reorganizării școlilor de cîntăreți bisericești și seminariilor teologice, în urma discuțiilor purtate în ședința sinodală și la propunerea Comisiei învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

— Proiectul pentru modificarea Regulamentului învățământului teologic, privind reorganizarea școlilor de cîntăreți bisericești și seminariilor teologice, va fi trimis tuturor Eparhiilor pentru studiere și propuneri în vederea îmbunătățirii, spre a fi supus examinării și hotărîrii Sfîntului Sinod la proxima ședință a sesiunii sinodale din anul 1974 ;

— O comisie formată din rectorii și prorectorii Institutelor teologice de grad universitar din București și Sibiu și directorul Seminarului teologic din București, sub președinția P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, va studia posibilitatea introducerii în orarul studenților Institutelor teologice a cîte două ore de În-
arumări misionare săptămînal pentru fiecare an de studii, începînd cu data de 8 ianuarie 1974 ;

— Pentru Seminariile teologice, aceeași comisie va studia posibilitatea introducerii în orar a unor ore de În-
drumări misionare la clasele a III-a, a IV-a și a V-a, completîndu-se numărul de ore săptămînal pentru fiecare an de studii, pînă la 30 ore de curs, începînd cu data de 8 ianuarie 1974.

Ședința se ridică la orele 20, anunțîndu-se reluarea lucrărilor în ziua următoare, 18 decembrie 1973, orele 10.

*

Ședința se deschide la orele 10 a.m., sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Prea Fericitul Părinte Președinte invită pe Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, secretarul Sfîntului Sinod, să dea citire sumarului ședinței din 17 decembrie 1973.

Sfîntul Sinod aprobă sumarul ședinței din 17 decembrie 1973, fără nici o modificare.

În continuare P. S. Arhiepiscop Eftimie Bîrlădeanul, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, citește referatele privitoare la următoarele probleme :

18. — *Tem. nr. 19.698/1973* — La Comisia pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri s-a primit referatul P. C. Pr. Consilier Constantin Pîrveu, în legătură cu stabilirea datei Sfintelor Paști. Referatul consemnează de asemenea momentele calendaristice mai importante, legate de sărbătorirea Sfintelor Paști și prezintă schema calendarului bisericesc pe anul 1975, cu indicarea pericopelor Apostolului, Evangheliilor și Voscesnelor duminicale.

Din referat rezultă că :

— În anul 1975 Sfintele Paști se vor prăznuii la 4 mai ;

— Deoarece Sfintele Paști se prăznuiesc după 1 mai, postul Sfinților Apostoli Petru și Pavel este suprimat. În cazuri similare, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pentru anul 1945 cînd Sfintele Paști au căzut la 6 mai și pentru anul 1956 cînd Sfintele Paști au căzut tot la 6 mai, a hotărît să se prevadă un post de trei zile — 26, 27 și 28 iunie — înainte de sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Această hotărîre a fost luată și de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe din Grecia pentru anul 1929, cînd Sfintele Paști au căzut la 5 mai.

— Sîmbăta morților, din toamna anului 1975, deoarece cade în ziua de 8 noiembrie, poate fi serbată fie la 1, fie la 8 noiembrie, dar practica nu este uniformă în această privință.

La propunerea comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărîște :

— Se ia act că în anul 1975 sărbătoarea Sfintelor Paști se va prăznuii la 4 mai ;

— Înainte de sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel să se prevadă un post, în zilele de 26, 27 și 28 iunie ;

— În anul 1975, Sîmbăta morților să fie serbată la 8 noiembrie ;

— Datele cuprinse în referatul Cancelariei Sfîntului Sinod și prezenta hotărîre să fie comunicate în timp util tuturor Centrelor eparhiale din Patriarhia Română, în vederea întocmirii calendarului bisericesc pe anul 1975.

19. — *Tem. nr. 18.491/1973*. — Proiectul Pastoraliei Sfîntului Sinod, privind colecta pentru Fondul Central Misionar din Duminica Ortodoxiei a anului 1974.

Cu adresa nr. 18.491/1973, Sectorul II al Administrației Patriarhale a înaintat proiectul Pastoralei Sfântului Sinod pentru Duminica Ortodoxiei 1974. Acest proiect a fost întocmit prin grija conducerii sectorului respectiv. Pe marginea textului prezentat s-au purtat discuții și s-a procedat la definitivarea acestuia. Cu îmbunătățirile aduse în ședință, Comisia pentru doctrină, viață religioasă și mînăstiri a făcut propunerea ca acest text al pastorei să fie însușit de plenu Sfântului Sinod.

Sfântul Sinod, luînd cunoștință de propunerea făcută, hotărăște :

— *Aprobă textul pastorei pentru Colecta Fondului Central Misionar din Duminica Ortodoxiei a anului 1974, în forma definitivată ;*

— *Pastorala se va tipări prin grija Sectorului II al Administrației Patriarhale și se va trimite tuturor Eparhiilor, împreună cu instrucțiunile stabilite de Sfântul Sinod în anii precedenți.*

20. — *Tem. nr. 213/1973.* — Dările de seamă ale eparhiilor din Ardeal și Banat asupra folosirii sumelor repartizate de la Fondul Central Misionar în anul 1972.

Ca urmare la hotărîrea Sinodului Permanent din 16 decembrie 1972, toate Eparhiile din Ardeal și Banat au fost rugate să înainteze la Cabinetul patriarhal o situație detaliată cu privire la folosirea sumelor ce li s-au repartizat de la Fondul Central Misionar, în cursul anului 1972. Această repartizare s-a stabilit în anul 1957, după prima colectă a Fondului Central Misionar și s-a hotărît ca fondurile primite de la F.C.M. să fie folosite numai pentru completarea salariilor preoților ce funcționează la parohiile lipsite de mijloace materiale.

Din situațiile primite se constată că patru din aceste Eparhii au folosit fondurile repartizate în anul 1972 numai pentru completarea salariilor preoților din parohiile deficitare, așa cum s-a stabilit inițial. Arhiepiscopia Clujului a acordat însă din suma repartizată și unele ajutoare preoților cu situații familiare grele, prime de instalare pentru 22 preoți nou hirotoniți și a asigurat cheltuielile unor preoți trimiși la cursurile de îndrumare misionară, ceea ce nu este în spiritul hotărîrilor Sfântului Sinod în cauză.

Prea Fericitul Patriarh Justinian recomandă ca toate sumele repartizate de la Fondul Central Misionar să fie folosite de acum înainte numai în scopul stabilit inițial de Sfântul Sinod.

I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului solicită majorarea cotei pentru Arhiepiscopia Timișoarei repartizată de la F.C.M., în raport cu numărul parohiilor revenite din cuprinsul acelei eparhii.

În urma discuțiilor care au avut loc, a explicațiilor date de Prea Fericitul Patriarh Justinian și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și mînăstiri, Sfântul Sinod hotărăște :

— *Să se repartizeze de către eparhii sumele primite de la Fondul Central Misionar cu precădere preoților reveniți și preoților din parohiile revenite, potrivit destinației inițiale a acestui fond ;*

— *Sumele repartizate eparhiilor de la Fondul Central Misionar se vor utiliza numai în scopurile stabilite de hotărîrile Sfântului Sinod.*

21. — *Tem. nr. 18.089/1973.* — Itinerariile pastorale ale membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Potrivit art. 90 lit. h din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian, II. PP. SS. Mitropoliți, PP. SS. Episcopi, Episcopi-vicari și Arhieriei-vicari, membri ai Sfântului Sinod, au înaintat itinerariile pastorale pe anul 1973.

Din cuprinsul itinerariilor pastorale prezentate reiese că în anul 1973 membrii Sfântului Sinod și-au îndeplinit înalta misiune sfințitoare, învățătorească și de conducere, îndrumînd și supraveghînd viața religioasă a credincioșilor. În itinerariile ierarhilor din Transilvania și din alte eparhii sînt arătate realizările și măsurile luate pentru întărirea unității bisericești.

Menționăm că anul acesta itinerariile pastorale ale PP. SS. Episcopi Antim al Dunării de Jos și Visarion al Aradului cuprind în prima parte activitatea desfășurată ca Episcopi-vicari.

În afara itinerariilor pastorale ale membrilor Sfântului Sinod ca chiriarhi, la Cancelaria Sfântului Sinod s-a primit și darea de seamă a Prea Fericitului Patriarh Justi-

nian privind activitatea desfășurată în sectoarele Administrației Patriarhale în calitate de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și mînăstiri, Sfîntul Sinod hotărăște :

— *Ia act de activitatea desfășurată de Prea Fericitul Patriarh Justinian, II. PP. SS. Mitropoliți, PP. SS. Episcopi, PP. SS. Episcopi-vicari și PP. SS. Arhieriei-vicari în cadrul îndatoririlor pentru promovarea vieții religioase în Biserica Ortodoxă Română ;*

— *Ia act de darea de seamă a Prea Fericitului Patriarh Justinian privind munca depusă în calitate de Patriarh în cadrul Sectoarelor Administrației Patriarhale și Casei de Pensii, ajutat de PP. SS. Episcopi-vicari patriarhali și exprimă vii mulțumiri pentru multilaterală și bogată activitate desfășurată în cadrul Centralui patriarhal și al tuturor Eparhiilor din Patriarhia Română.*

22. — *Tem. nr. 10.878/1973.* — Propunerile ierarhilor din Mitropoliile Ardealului și Banatului pentru alcătuirea unei cărți de cîntări bisericești și imne duhovnicești care să contribuie la unificarea cîntării în biserică.

Prin hotărîrea Sfîntului Sinod nr. 3646/1972, s-a aprobat în principiu alcătuirea unei cărți de cîntări bisericești care să contribuie la unificarea cîntării în biserică și la unificarea cultului divin. Potrivit acestei hotărîri, ierarhii din Mitropoliile Ardealului și Banatului au înaintat la Cancelaria Sfîntului Sinod culegeri de pricesne și imne bisericești, pentru a fi folosite la întocmirea cărții de cîntări bisericești. Pentru a examina propunerile eparhiilor din Ardeal și Banat, Prea Fericitul Patriarh Justinian a instituit o comisie sub președinția P. C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale. Cercetînd materialele trimise de eparhii, precum și alte colecții de cîntări mai cunoscute, comisia a ales din marele lor număr pe cele legate de sfînta liturghie, Sfintele Taine și unele laude bisericești care au o circulație mai largă și la acestea a adăugat o seamă de pricesne, irmoase, tropare, svetilne, podobii și unele colinde mai cunoscute. Totodată comisia a opinat ca, în cazul cînd se va tipări cartea de cîntări bisericești, notația folosită să fie cea liniară, pe portativ. Cîntările selecționate au fost înscrise într-un proiect de sumar al respectivei cărți de cîntări bisericești.

Sfîntul Sinod, în urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri, hotărăște :

— *Aprobă tipărirea unei cărți de cîntări bisericești, potrivit sumarului întocmit de Comisia instituită de Prea Fericitul Patriarh Justinian, prin rezoluția de pe tem. nr. 10878/1973, cartea fiind destinată tuturor eparhiilor din Patriarhia Română ;*

— *Sub îndrumarea P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, va fi verificat textul celor 5 cîntări propuse de Comisie din broșura «Toată suflarea să laude pe Domnul» — Sibiu.*

23. — *Tem. nr. 20.288/1973.* — Adresa Arhiepiscopiei Craiovei nr. 12.984/1973, privind recomandarea P. Cuv. Protos. Caliopi Georgescu pentru a i se acorda rangul de Arhimandrit.

Prin adresa nr. 12984/1973, I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei recomandă Sfîntului Sinod pe P. Cuv. Protos. Caliopi Georgescu, pentru a i se acorda rangul de arhimandrit. Din adresa respectivă rezultă că P. Cuv. Sa este în vîrstă de 57 ani, este licențiat în teologie și pînă în prezent s-a distins în activitatea pe care a desfășurat-o ca spiritual la Seminarul Nifon din București, stareț la schitul Ostrov și la Mînăstirea Govora, exarh al mînăstirilor din Arhiepiscopia Craiovei. S-a remarcat ca un bun slujitor și bun administrator în parohia Bicleș, județul Mehedinți, a construit o biserică nouă pe care a zugrăvit-o în frescă.

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață religioasă și pentru mînăstiri și în conformitate cu prevederile art. 82 al. 4 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* și ale art. 7 al. «u» din *Regulamentul Organelor Centrale*, Sfîntul Sinod hotărăște :

— Acordă P. Cuv. Protos. Caliopi Georgescu, exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Craiovei, rangul de arhimandrit.

*

Epuizându-se lucrările înscrise pe ordinea de zi a acestei sesiuni, Prea Fericitul Părinte Președinte aduce mulțumiri membrilor Sfântului Sinod pentru participarea la lucrările actualei ședințe sinodale și pentru contribuția adusă la rezolvarea lucrărilor care au făcut obiectul actualei sesiuni a Sfântului Sinod.

Totodată, Prea Fericirea Sa adresează calde mulțumiri Domnului Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor și Domnului Vicepreședinte Gheorghe Nenciu pentru participare la lucrările ședinței Sinodului Permanent din 15 decembrie 1973 și ale ședințelor Sfântului Sinod Plenar din 17 și 18 decembrie, precum și pentru largă înțelegere pe care o acordă soluționării problemelor Bisericii Ortodoxe Române.

În încheiere, Prea Fericitul Patriarh Justinian adresează tuturor alese urări de petrecere duhovnicească pentru Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului și Anului nou 1974.

Roagă apoi pe Domnul Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, să dispună citirea Deciziei de închidere a lucrărilor sesiunii Sfântului Sinod pe anul 1973.

Domnul Director Eugen Munteanu dă citire deciziei Departamentului Cultelor nr. 25.662 din 10 decembrie 1973.

Ședința se ridică la orele 14,30.

Președintele Sfântului Sinod,
† JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Secretarul Sfântului Sinod,
† ANTONIE PLOIȘTEANUL
Episcop vicar patriarhal

LUCRĂRILE ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI

SPICUIRI DIN PROCESUL VERBAL AL ȘEDINȚEI DIN 16 DECEMBRIE 1973

Duminică, 16 decembrie 1973, la reședința patriarhală din București au avut loc lucrările sesiunii ordinare a Adunării Naționale Bisericești, convocate pe temeiul art. 22 și 30 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* și a art. 5 și 59 din *Regulamentul organelor centrale din Patriarhia Română*.

La ora 8,30, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a membrilor Sfântului Sinod și a celorlalți membri ai Adunării Naționale Bisericești, în paraclisul din Palatul patriarhal s-a săvârșit slujba Doxologiei, de către un sobor de slujitori de la Catedrala patriarhală, avînd în frunte pe P. S. Episcop Visarion al Aradului.

La ora 9, membrii Adunării Naționale Bisericești au trecut în sala de ședințe. O delegație de membri ai Adunării s-a prezentat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, invitîndu-l să prezideze sesiunea de lucru a Adunării Naționale Bisericești.

La intrarea în sala de ședințe, membrii Adunării Naționale Bisericești au înfrînțat pe Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române cu *Imnul patriarhal*.

La lucrări au luat parte Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru și Dl. Vicepreședinte Gheorghe Nenciu, împreună cu colaboratori din Departamentul Cultelor.

Ocupînd scaunul prezidial, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a invitat pe secretarii Adunării Naționale Bisericești la biroul secretariatului. Apoi, la încredințarea primită din partea Prea Fericitului Patriarh Președinte, secretarul general al Adunării Naționale Bisericești, P. C. Pr. Teodor Bodnar, a făcut apelul nominal.

Constatîndu-se că absentează motivat, din cauze de boală, cinci membri — I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, Dl. Acad. Prof. Petre Constantinescu-Iași, Dl. Prof. Filaret Barbu, Dl. Prof. Iosif Sălăjan și Dl. Eugen Furnică —, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a declarat Adunarea întrunită în mod legal și a invitat pe P. C. Secretar general Teodor Bodnar să dea citire adresei prin care Departamentul Cultelor este de acord cu deschiderea sesiunii ordinare a Adunării Naționale Bisericești.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a rostit apoi următoarea cuvîntare de deschidere :

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți membri ai Sfântului Sinod,

Domnule Președinte al Departamentului Cultelor și Domnule Vicepreședinte,

Onorați membri ai Adunării Naționale Bisericești,

De la bun început, țin să-mi exprim bucuria și mulțumirea că membrii acestui înalt organ reprezentativ al Bisericii Ortodoxe Române — care este Adunarea Națională Bisericească — au răspuns, ca întotdeauna, cu însuflețire la chemarea ce li s-a adresat, dîndu-ne astfel posibilitatea de a examina și rezolva problemele de ordin administrativ-cultural și economic-financiar înscrise pe ordinea de zi.

În legătură cu componența actuală a Adunării Naționale Bisericești, aș vrea să remarc faptul că la apelul ce s-a făcut astăzi unii dintre membrii Sfântului Sinod au răspuns în altă situație decît cea avută pînă acum; iar alții participă pentru prima dată la o asemenea adunare, în calitate de ierarhi.

Astfel, ați putut auzi că Înalt Prea Sfințitul Teoctist Arăpaș, fost episcop al Aradului, a fost ridicat la treapta de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei.

Înalt Prea Sfințitul Teofil Herineanu, fost episcop al Clujului, a fost ridicat la treapta de arhiepiscop al acestei eparhi, odată cu înălțarea ei la rangul de arhiepiscopie.

Folosesc acest prilej să vă aduc la cunoștință că Înalt Prea Sfințitul Victorin Ursache, conducătorul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, a fost ridicat la rangul de arhiepiscop.

Ați auzit apoi că la Episcopia Dunării de Jos a răspuns ca nou episcop titular Prea Sfințitul Antim Nica, fost mai înainte episcop-vicar patriarhal.

La fel a răspuns la Episcopia Aradului noul episcop titular, Prea Sfințitul Visarion Aștileanu, fost episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu.

De asemenea, au răspuns pentru prima dată la un asemenea apel noii episcopi-vicari aleși de Sfântul Sinod în cursul acestui an și anume: Prea Sfințitul Roman Ialomiteanul, episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; Prea Sfințitul Emilian Rășinăreanu, episcopul-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu și Prea Sfințitul Justinian Chira, episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Clujului.

Ne bucurăm de aceste fericite înnoiri în sînul Sfîntului Sinod și ținem să le remarcăm ca atare, cu convingerea că ele vor aduce contribuții de seamă la dezvoltarea vieții și activității noastre bisericești.

Ați putut constata însă că din lista membrilor Sfîntului Sinod lipsește fostul episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, Irineu Crăciunaș-Suceveanu, care a trecut la cele veșnice în luna ianuarie a acestui an. În memoria tînărului ierarh cărturar, cu temeinică pregătire teologică, pe care Domnul l-a chemat la Sine, propun să păstrăm un moment de reculegere.

Vă pot înștiința că — în locul său — Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a făcut propunerea unui alt titular, asupra căruia Sfîntul Sinod urmează să se pronunțe.

Onorată Adunare Națională Bisericească,

Nu intenționez să intru în problemele înscrise pe ordinea de zi, deoarece ele vor fi prezentate, pe sectoare de activitate, în rapoartele întocmite de comisiile acestui înalt for bisericesc, după ce vor fi examinate și cercetate în amănunțime dările de seamă întocmite de Consiliul Național Bisericesc.

Vă încredințez însă că și în anul acesta viața noastră bisericească s-a desfășurat în mod îmbucurător, în condițiile de libertate și de sprijin ce ni s-au asigurat de către conducerea de Stat. Pe planul vieții interne, preoții și credincioșii din parohii au depus o muncă stăruitoare, încununată cu realizări din cele mai bune.

Pe linie externă, Biserica noastră a fost prezentă, ca și pînă acum, la importante manifestări inter-creștine. În această privință subliniem că — pe lîngă scopul religios, de a sluji unitatea creștină și țelurile Ortodoxiei — activitatea noastră a urmărit, ca întotdeauna, și un înalt scop patriotic și anume acela de a contribui la sporirea prestigiului pe care țara noastră și l-a cîștigat peste hotare.

Biserica Ortodoxă Română continuă să rămînă alături de poporul român și de năzuințele lui, sprijinind cu toată convingerea activitatea internă și externă a Statului nostru și a Conducătorilor lui.

Ne-au bucurat în modul cel mai înalt succesele obținute peste hotare de Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Dl. Nicolae Ceaușescu, îndeosebi cu prilejul vizitelor sale recente întreprinse în America Latină și în Statele Unite ale Americii. Alături de toți fiii patriei noastre, am urmărit cu vie satisfacție contribuția consecventă și substanțială adusă de Domnia Sa la statornicirea unui climat nou în viața lumii contemporane, pe temeiul egalității în drepturi și respectului reciproc al suveranității și independenței tuturor statelor, indiferent de mărimea și orînduirea lor socială. Am trăit sentimente de adîncă satisfacție, pentru că

țara noastră — purtând, prin Domnia Sa, solia înaltă a păcii și demnității umane în lume — a dobândit un însemnat spor de prestigiu internațional.

Strîns legată de ființa poporului român, Biserica Ortodoxă Română salută cu bucurie toate înfăptuirile Statului nostru, fiind hotărîtă ca — de pe pozițiile ei proprii — să contribuie și în viitor, cu aceeași abnegație, la creșterea bunăstării poporului nostru și la continua înălțare a prestigiului său, atît înăuntru cît și peste hotare.

Cu aceste gînduri și simțăminte, declar deschise lucrările Adunării Naționale Bisericești rugînd pe bunul Dumnezeu să reverse asupra noastră binecuvîntările și darurile Sale cele bogate.

În încheierea cuvîntului său de deschidere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a propus Adunării Naționale Bisericești spre aprobare textul următoarelor telegrame omagiale către Conducătorii Statului și Guvernului și către Comitetul Național pentru Apărarea Păcii :

Domnului NICOLAE CEAUȘESCU,
Președintele Consiliului de Stat
al Republicii Socialiste România

Sfîntul Sinod și Adunarea Națională Bisericească a Patriarhiei Române, întrunite în sesiune anuală de lucru, cu bucurie reînnoiesc Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România și Domniei Voastre personal sentimentele lor de înaltă slmă și cald devotament.

Cu acest prilej, Sfîntul Sinod și Adunarea Națională Bisericească țin în mod special să Vă exprime Domniei Voastre, Domnule Președinte, cele mai alese felicitări pentru vizita istorică efectuată de curînd în Statele Unite ale Americii, unde ați purtat solia de pace a poporului român și unde ați desfășurat o excepțională activitate, constînd din contacte, convorbiri, acorduri și înțelegeri încheiate, în care ați făcut cunoscută ideea fundamentală care călăuzește politica internațională a României că numai prin dezvoltarea colaborării pe diverse planuri între toate statele, fără deosebire de sistemul lor social, se poate ajunge la consolidarea procesului de destindere, în relațiile internaționale, la instaurarea unui climat de pace și colaborare între toate popoarele lumii. Noi personal, ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, împărtășind satisfacția și mîndria întregului popor român pentru rezultatele acestei vizite de importanță istorică, Vă asigurăm, Domnule Președinte, că ne vom da întreaga noastră contribuție pentru punerea lor în valoare deplină și Vă rugăm să primiți cele mai bune urări de sănătate, viață îndelungată și fericire, ca să vedeți încununată de succes toate strădaniile neobosite pe care le depuneți pentru binele poporului român și pentru înălțarea continuă a prestigiului Patriei noastre.

*

Domnului ION GHEORGHE MAURER,
Președintele Consiliului de Miniștri
al Republicii Socialiste România

Membrii Sfîntului Sinod și ai Adunării Naționale Bisericești a Patriarhiei Române, întruniți în sesiune anuală de lucru, exprimă Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România și Domniei Voastre personal sentimentele lor de aleasă prețuire și statornic devotament.

Bucuroși de dezvoltarea multilaterală pe care o realizează cu pași siguri poporul nostru, în toate sectoarele de activitate, mîndri de sporul de prestigiu internațional pe care Republica noastră îl obține datorită politicii înțelepte dusă de Conducătorii săi,

de dezvoltare a colaborării pe diverse planuri între toate statele, fără deosebire de sistemul lor social — încununată de vizita istorică efectuată recent de Președintele Consiliului de Stat, Domnul Nicolae Ceaușescu, în Statele Unite ale Americii —, ne socotim îndreptățiți să Vă asigurăm că Biserica Ortodoxă Română, cu ierarhii, preoții și credincioșii Săi, își va desfășura și în viitor activitatea sa în strînsă colaborare cu celelalte culte religioase, sprijinind din toate puterile eforturile depuse de Conducătorii țării noastre pentru ridicarea bunăstării poporului român, pentru înflorirea patriei și pentru dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare cu toate popoarele lumii.

*

COMITETULUI NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII din Republica Socialistă România

Membrii Sfîntului Sinod și ai Adunării Naționale Bisericești a Patriarhiei Române, întruniți în sesiune anuală de lucru, exprimă Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Socialistă România sentimentele lor de deosebită considerație.

Ținem să vă asigurăm cu acest prilej că ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, în strînsă colaborare cu conducătorii tuturor cultelor religioase din țara noastră, de la locurile lor de muncă, nu vor înceta să activeze, prin viu grai și prin scris și să depună toate eforturile pentru crearea unui climat de pace, de apropiere și colaborare frățească între oameni și popoare, pînă la definitiva întronare a păcii și bunăvoinii între toți oameni din lumea întreagă.

Adunarea Națională Bisericească a aprobat, în unanimitate, textul celor trei telegrame, care au fost expediate din ședință.

La propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Adunarea a păstrat un moment de reculegere în memoria preotului Ioan Pop, fost vicar administrativ al Episcopiei Clujului și membru al Adunării Naționale Bisericești, trecut la cele veșnice în cursul acestui an.

După aceea, Prea Fericitul Patriarh Președinte a invitat pe Secretarul general al Adunării Naționale Bisericești să dea citire listei cu membrii comisiilor permanente de lucru și a împărțit acestor comisii, pentru studii și referire, lucrările aflate pe ordinea de zi a sesiunii.

Cu asentimentul Adunării, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a dispus suspendarea ședinței pentru o oră, spre a se da comisiilor permanente posibilitatea de a studia lucrările primite și de a întocmi referatele necesare.

*

Ședința s-a redeschis la ora 10,30, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Prea Fericitul Patriarh Președinte a dat cuvîntul P. C. Pr. Constantin Dejan, raportorul Comisiei bisericești, care a prezentat referatul acelei comisii cuprinzînd Darea de seamă asupra activității desfășurate în cursul anului 1973 de Sectorul I al Administrației Patriarhale.

Adunarea Națională Bisericească, luînd act de cuprinsul referatului, a hotărît:

— Aprobă Darea de seamă asupra activității desfășurate în cursul anului 1973 de Sectorul I al Administrației Patriarhale.

În continuare, același raportor a dat citire referatului Comisiei bisericești cuprinzînd Darea de seamă asupra activității desfășurate în cursul anului 1973 de Sectorul III al Administrației Patriarhale — Serviciul Relațiilor Externe Bisericești.

Adunarea Națională Bisericească, luînd act de cuprinsul referatului, a hotărît:

— Aprobă Darea de seamă asupra activității desfășurate în anul 1973 de Sectorul III al Administrației Patriarhale — Sectorul Relațiilor Externe Bisericești.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Președinte a dat apoi cuvîntul P. C. Pr. Nicolae Toderici, *raportorul Comisiei culturale*, care a citit referatele acelei comisii cu privire la :

— Raportul Sectorului de Editură și Tipografie al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, cuprinzînd Contul de execuție bugetară, Contul de beneficii și pierderi și Bilanțul, încheiate la 31 decembrie 1972 ;

— Raportul informativ al Sectorului de Editură și Tipografie al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, cuprinzînd activitatea desfășurată în primele trei trimestre ale anului 1973, raportate la întregul an.

Luînd act de cuprinsul acestor referate, Adunarea Națională Bisericească a hotărît :

— *Aprobă Contul de execuție bugetară, Contul de beneficii și pierderi și Bilanțul Sectorului de Editură și Tipografie al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, pe anul 1972 ;*

— *Aprobă Raportul informativ prezentat de Sectorul de Editură și Tipografie al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, privind activitatea pe primele trei trimestre ale anului 1973, raportate la întregul an.*

În continuare, același raportor a dat citire referatelor Comisiei culturale cu privire la :

Raportul Sectorului Ateliere al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, cuprinzînd Contul de execuție bugetară, Contul de beneficii și pierderi și Bilanțul, încheiate la 31 decembrie 1972 ;

— Raportul informativ al Sectorului Ateliere al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, cuprinzînd activitatea desfășurată în primele trei trimestre ale anului 1973, raportate la întregul an.

Luînd act de cuprinsul acestor referate, Adunarea Națională Bisericească a hotărît :

— *Aprobă Contul de execuție bugetară, Contul de beneficii și pierderi și Bilanțul Sectorului Ateliere al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, pe anul 1972 ;*

— *Aprobă Raportul informativ prezentat de Sectorul Ateliere al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, privind activitatea pe primele trei trimestre ale anului 1973, raportate la întregul an.*

După aceea, Prea Fericitul Părinte Patriarh Președinte a dat cuvîntul P. C. Pr. Ioan Știru, *raportorul Comisiei economico-financiare*, care a citit referatele acelei comisii cu privire la :

— Raportul Sectorului II al Administrației Patriarhale, cuprinzînd Contul de execuție bugetară, Contul de beneficii și pierderi și Bilanțul, încheiate la 31 decembrie 1972 ;

— Raportul informativ al Sectorului II al Administrației Patriarhale asupra executării planului financiar pe primele trei trimestre ale anului 1973, cu prevederile raportate la întregul an.

Luînd act de cuprinsul acestor referate, Adunarea Națională Bisericească a hotărît :

— *Aprobă Contul de execuție bugetară, Contul de beneficii și pierderi și Bilanțul Sectorului II al Administrației Patriarhale, pe anul 1972 ;*

— *Aprobă Raportul informativ al Sectorului II al Administrației Patriarhale, pe anul 1973.*

Același raportor a dat citire referatului Comisiei economico-financiare cu privire la :

— Raportul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, cuprinzînd Contul de execuție bugetară, Contul de beneficii și pierderi și Bilanțul, încheiate la 31 decembrie 1972 ;

— Raportul informativ al Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române asupra executării planului financiar pe primele trei trimestre ale anului 1973, cu prevederile raportate la întregul an.

Luînd act de cuprinsul acestor referate, Adunarea Națională Bisericească a hotărît :

— *Aprobă Contul de execuție bugetară, Contul de beneficii și pierderi și Bilanțul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, pe anul 1972;*

— *Aprobă Raportul informativ al Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, pe anul 1973.*

Același raportor a dat citire apoi referatului Comisiei economico-financiare cu privire la Proiectul pentru modificarea Regulamentului privind organizarea Caselor de Ajutor Reciproc ale clerului și salariaților bisericești din eparhiile Bisericii Ortodoxe Române.

Adunarea Națională Bisericească, luând act de cuprinsul acestui referat și examinînd — articol cu articol — modificările propuse articolelor 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 21, 22, 29, 30, 33, 35 și 38, precum și propunerea suprimării art. 17 din Regulamentul amintit, a hotărît :

— *Aprobă și adoptă Proiectul pentru modificarea Regulamentului privind organizarea Caselor de Ajutor Reciproc ale clerului și salariaților bisericești din eparhiile Bisericii Ortodoxe Române, în forma prezentată de Comisia economico-financiară, urmînd a se solicita aprobarea Departamentului Cultelor pentru punerea în aplicare.*

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a dat cuvîntul P. C. Pr. Gheorghe Dumitrescu-Bistrița, raportorul Comisiei bugetare, care a citit referatele acelei comisii cu privire la :

— Planul financiar al Administrației Patriarhale și Instituțiilor anexe (Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă : Editură și Tipografie, Ateliere ; Fondul Central Misionar ; Seminarul teologic special de la Mînăstirea Curtea de Argeș ; Paraclisele și Comisia de pictură bisericească) pentru anul 1974, însoțit de o expunere de motive și de fișe justificative pentru fiecare articol și aliniat, înaintat Adunării Naționale Bisericești de către Consiliul Național Bisericesc.

În urma discuțiilor care au avut loc, Adunarea Națională Bisericească a hotărît :

— *În conformitate cu art. 20, al. i din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, aprobă și votează planul financiar al Administrației Patriarhale și Instituțiilor anexe, pentru anul 1974 ;*

— *În conformitate cu art. 10, al. b din Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, aprobă și votează Planul financiar al acestei Case, pentru anul 1974.*

Adunarea Națională Bisericească roagă pe Înalții Ierarhi și centrele eparhiale respective să ajute conducerea Casei de Pensii să realizeze veniturile prevăzute în Planul financiar și să dispună angajarea cu discernămint a cheltuielilor, spre a se asigura fondurile de rezervă necesare pentru plata pensiilor.

A luat apoi cuvîntul Dl. Avocat Tiberiu Hălăucescu, care, în calitate de membru al Adunării Naționale Bisericești, a constatat cu deosebită bucurie frumoasele realizări obținute în toate sectoarele Administrației Patriarhale, inclusiv Casa de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române și a propus să se exprime Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian toată recunoștința pentru purtarea de grijă și îndrumarea bune desfășurări a activității sectoarelor menționate ; de asemenea, să se aducă mulțumiri Conducerii de Stat, prin Departamentul Cultelor, pentru sprijinul acordat Bisericii Ortodoxe Române.

Însușindu-și propunerile făcute de Dl. Avocat Tiberiu Hălăucescu, Adunarea Națională Bisericească a hotărît :

— *Să se exprime mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Conducerii de Stat și Departamentului Cultelor.*

Luînd cuvîntul, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a dat mai întîi unele lămuriri cu privire la buna desfășurare a activității de viitor a Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, apoi a spus :

Ajungînd la sfîrșitul lucrărilor acestei sesiuni, îmi fac o plăcută îndatorire de a vă mulțumi tuturor pentru participarea activă la rezolvarea problemelor înscrise pe ordinea de zi.

Sîntem la ultima sesiune cînd lucrăm cu actualii membri ai Adunării Naționale Bisericești, constituită — după cum se știe — pe timp de patru ani. Să nădăjduim că viitoarele alegeri se vor îndrepta, dacă nu spre toți, măcar spre marea majoritate a membrilor actuali și astfel ne vom reîntîlni în anul următor, cu prilejul noii adunări de constituire a acestui important for bisericesc.

Mulțumim din inimă Domnului Președinte al Departamentului Cultelor, Profesor Dumitru Dogaru, Domnului Vicepreședinte, Gheorghe Nenciu și colaboratorilor apropiați ai Domniilor lor din Departamentul Cultelor pentru participarea la lucrările Adunării Naționale Bisericești, ca și pentru tot sprijinul și înțelegerea pe care le acordă întotdeauna problemelor și nevoilor Bisericii noastre strămoșești.

În mod deosebit aducem mulțumiri călduroase Domnului Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, pentru aprecierile binevoitoare făcute asupra activității desfășurate de Biserica Ortodoxă Română în acest an, precum și pentru interesul stăruitor arătat problemelor Bisericii noastre.

Ca și în alte rînduri, rugăm pe Domnul Președinte al Departamentului Cultelor să se facă interpretul simțămintelor noastre, asigurînd înalta Conducere de Stat de loialitatea și devotamentul ierarhilor, slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, precum și de solidaritatea lor cu năzuințele permanente ale poporului român, doritor de colaborare frățească cu toate popoarele, de pace trainică și progres în lume.

Iar în încheiere, pentru că ne aflăm în preajma marilor sărbători creștine ale Nașterii Domnului și aproape de începutul unui an nou, rog pe membrii Adunării Naționale Bisericești să primească din partea Noastră — pentru ei și pentru familiile lor — cele mai bune urări de sănătate, pace și alese bucurii duhovnicești. Bunul Dumnezeu să vă ajute la tot lucrul bun și să vă binecuvinteze munca pe care o depuneți pentru propășirea Bisericii și înflorirea Patriei noastre !

Membrii Adunării Naționale Bisericești au aplaudat cu însuflețire cuvîntarea rostită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

În conformitate cu prevederile art. 80 din Regulamentul organelor centrale din Patriarhia Română, Prea Fericitul Patriarh Președinte a propus Adunării să desemneze o Comisie din sînul său, pentru verificarea și aprobarea procesului verbal al sesiunii de lucru a Adunării Naționale Bisericești din acest an.

Adunarea Națională Bisericească a desemnat și aprobat Comisia de verificare, alcătuită din următorii cinci membri: Dl. Acad. Prof. Dr. Vasile Rășcanu; Dl. Acad. Prof. Dr. Gheorghe Olănescu; Dl. Prof. Vasile Cojocaru; P. C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu; P. C. Pr. Vicar Gabriel Cocora.

La ora 14, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a ridicat ședința și a invitat pe membrii Adunării Naționale Bisericești și pe oaspeții prezenți să ia parte la agapa oficială, în trapeza mare din Palatul patriarhal.

În cadrul mesei oficiale s-au rostit toasturi.

Dl. Acad. Prof. Dr. Gheorghe Olănescu, a remarcat bilanțul îmbucurător prezentat de Biserica Ortodoxă Română, în toate sectoarele de activitate, în cursul anului 1973, subliniind totodată că în acest an s-au împlinit 25 de ani de rodnică arhipăstorie a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Trecînd în revistă principalele realizări ale Bisericii Ortodoxe Române din acest timp, D. Sa a reliefat în mod deosebit activitatea Bisericii noastre pe tărîm economic și teologic. Apoi a făcut o prezentare cuprinzătoare a muncii neobosite desfășurate pe multiple planuri de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în cei 25 de ani de patriarhat, scoțînd în evidență înțelepciunea, forța intelectuală, puterea de informare, simțul de respect al drepturilor și legilor și mai ales calitatea Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Române de a-și alege

colaboratorii cei mai sîrguincioși și cei mai capabili. În încheiere, a asigurat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian de respectul și recunoștința membrilor Adunării Naționale Bisericești și i-a făcut călduroase urări de sănătate, viață îndelungată și noi realizări în slujba Bisericii și a Patriei.

Dl. Avocat *Nicolae Hristescu* a apreciat în mod elogios activitatea Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Române în cei 25 de ani de patriarhat, insistînd în mod deosebit asupra faptului că Prea Fericirea Sa s-a ocupat îndeaproape de îndrumarea preoților și de crearea unor condiții optime pentru desfășurarea activității acestora. Exprimîndu-și deplina satisfacție pentru lucrarea de largă dăruire a Prea Fericirii Sale în slujirea intereselor bisericești și cetățenești, vorbitorul a făcut Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian respectuoase urări de sănătate, fericire și noi puteri de muncă.

P. C. Pr. *Traian Belasçu*, vicarul administrativ al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, referindu-se la jubileul celor 25 de ani de patriarhat ai Prea Fericitului Patriarh Justinian, a remarcat că Prea Fericirea Sa a deschis o epocă nouă, plină de bogate roade, în viața Bisericii Ortodoxe Române. În mod special, a subliniat importanța operei de reîntregire a Bisericii ortodoxe române din Ardeal, împlinită sub arhipăstoria Prea Fericirii Sale. Vorbitorul a amintit și de participarea P. C. Sale la acest act istoric și la consolidarea lui, în anii ce au urmat, asigurînd pe Întîistătorul Bisericii Ortodoxe Române de dragostea și devotamentul cu care P. C. Sa s-a dedicat slujirii Bisericii noastre strămoșești. În încheiere, arătînd că în actualitate Biserica Ortodoxă Română este o instituție cu o activitate remarcabilă în toate domeniile, iar Întîistătorul ei se bucură de un binemeritat prestigiu, a făcut Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian urări de bine și sănătate, pentru a conduce mai departe, cu aceeași destoinicie și vigoare, destinele Bisericii străbune.

I.P.S. *Mitropolit Nicolae al Banatului* a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian un vibrant cuvînt omagial, în care a tîlmăcit sentimentele de dragoste, prețuire și devotament ale clerului și credincioșilor față de Întîistătorul lor, insistînd asupra faptului că Prea Fericirea Sa este apropiat, în modul cel mai înalt, sufletului preoțimii și fiilor Bisericii noastre. Prea Fericirea Sa — a amintit înaltul vorbitor — se simte legat cu mii de fire de credincioșii ortodocși români din țară și de peste hotare; sînt nenumărate bisericile care îl consideră ctitor; sînt nenumărați cei pe care îi primește cu dragoste la reședința patriarhală, acordîndu-le sprijin sau adresîndu-le cuvînt de mîngîiere; sînt nenumărați cei ce i se adresează, fără ca vreunul să fie lipsit de răspuns; sînt atîtea alte intimități pe care colaboratorii apropiați ai Prea Fericirii Sale le cunosc, fără a fi avut totdeauna prilejul de a le mărturisi. Pentru toate acestea, I.P.S. *Mitropolit Nicolae al Banatului* a cerut Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian îngăduința de a-i exprima recunoscătoare mulțumiri, dorindu-i să aibă parte de ani mulți și fericiți, cu neîmpuținată putere de muncă, spre a-și desăvîrși opera sfîntă de slujire a Bisericii și de sprijinire a propășirii Patriei.

A luat apoi cuvîntul Dl. Prof. *Dumitru Dogaru*, președintele Departamentului Cultelor, care a subliniat următoarele idei și constatări :

Istoria confirmă că între Biserica Ortodoxă Română și poporul român a existat întotdeauna o strînsă legătură. Niciodată Biserica Ortodoxă Română nu s-a considerat în afară de poporul român. Desigur, acest lucru nu constituie pentru ea vreun capital sau vreun drept special, în această problemă nefiind vorba decît de mari îndatoriri. Dacă în vremea noastră poporul român și-a ales drumul socialismului, consecința istorică pentru Biserică era aceea de a nu-i face greutăți; ca și în trecut, ea a rămas alături de popor. Și aici e meritul Prea Fericitului Patriarh Justinian, care, întotdeauna a rămas alături de popor, dînd un exemplu luminos celorlalți ierarhi și clerici.

Conducerea poporului nostru are toată considerația și stima față de toți clericii și ierarhii tuturor cultelor care au respectat dreptul poporului de a-și hotărî singur soarta, contribuind în felul acesta la unitatea și solidaritatea noastră — singurele care ne-au salvat în trista noastră istorie.

După cum s-a remarcat, Președintele Consiliului nostru de Stat, *Nicolae Ceaușescu*, se bucură pretutindeni de un înalt prestigiu și de multă autoritate, ca solul cel mai autorizat al poporului român în lumea întreagă. Această autoritate vine din îndelungata noastră istorie; noi nu am trăit niciodată din mila marilor puteri, ci ne-am apărut

— cu prețul multor jertfe și suferințe — ființa națională și glia străbună. De aceea, făcându-se interpretul generațiilor care veacuri de-a rândul au tânjit după libertate, Președintele Nicolae Ceaușescu afirmă pretutindeni și mereu principiul că și popoarele mici sau mijlocii au drepturi egale la viață și libertate.

Datoria clericilor și a credincioșilor este de a rămâne întotdeauna lângă popor, într-o strânsă solidaritate cu interesele și aspirațiile acestuia, pentru a contribui astfel la edificarea unei țări înfloritoare, în care să domnească bunăstarea, fericirea și înțelegerea între toți fiii ei. În clerul Bisericii Ortodoxe Române există oameni de bună credință, prin originea și prin convingerile lor. Conducerea de Stat prețuiește acest lucru și are încrederea că Biserica Ortodoxă Română, ca și celelalte culte religioase din țară, poate aduce contribuții de seamă la propășirea vieții poporului nostru și la zidirea păcii și înfrățirii între toți oamenii.

În încheierea cuvântării sale, Dl. Președinte al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru, a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian urări de sănătate și de noi puteri de muncă.

Seria cuvântărilor a fost încheiată de *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian*, care a mulțumit pentru omagiile ce i-au fost aduse în legătură cu activitatea desfășurată de-a lungul a 25 de ani în fruntea Bisericii Ortodoxe Române.

Prea Fericirea Sa a ținut să sublinieze că una din preocupările sale cele mai stăruitoare, pe care a avut-o în vedere încă de la începutul activității preoțești a fost aceea privitoare la păstrarea unității sufletești a fiilor poporului român. Prea Fericirea Sa a susținut neabătut necesitatea refacerii unității sufletești a românilor din Transilvania, prin revenirea credincioșilor români greco-catolici la ortodoxia străbună.

Chiar în ziua instalării, ca patriarh, Prea Fericirea Sa a făcut stăruitor apel credincioșilor Bisericii Greco-Catolice de a veni alături de frații lor ortodocși, refăcând unitatea de credință strămoșească și contribuind laolaltă la zidirea noii vieți a poporului român. Toată activitatea ce a urmat — a arătat Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — a urmărit, cu fermitate, realizarea acestor idealuri. Sînt mulți ierarhi, clerici și credincioși care au sprijinit această operă și care încearcă acum satisfacții deosebite pentru contribuția pe care au adus-o la păstrarea unității sufletești a poporului nostru.

În încheiere, dînd expresie simțămintelor sale de prețuire pentru munca stăruitoare a Conducătorilor statului nostru și pentru succesele neconținute pe care țara noastră le obține pe planul vieții interne și externe, Prea Fericitul Patriarh a toastat pentru Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, pentru Dl. Prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor, pentru Dl. Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor și pentru toți cei prezenți la lucrările Adunării Naționale Bisericești.

Președintele Adunării Naționale Bisericești,

† JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Secretar general,
Pr. TEODOR BODNAR

CONCERT DE CRĂCIUN

Text și muzică de Pr. ION RUNCU

1. MAGII DE LA RĂSĂRIT

RECITATORUL

① *Magii de la Răsărit*
Spre stea au călătorit

① Moderato

The musical score is for a reciter and four vocal parts (Soprano, Alto, Tenor, Bass). It is in 4/4 time with a key signature of one flat (B-flat). The tempo is marked 'Moderato' and the dynamic is 'mf'. The lyrics are: 'Ma - gii de la Ră - să rit'. The score consists of four staves. The Soprano staff has a circled '1' above it. The Bass staff has a circled '1' above it. The lyrics are written below each staff. The word 'rit' is written at the end of each line. There is a circled '1' above the first measure of each staff. The dynamic 'mf' is written above the first measure of each staff. The tempo 'Moderato' is written above the first measure of the Soprano staff. The key signature is one flat. The time signature is 4/4. The lyrics are: 'Ma - gii de la Ră - să rit'. The word 'rit' is written at the end of each line. There is a circled '1' above the first measure of each staff. The dynamic 'mf' is written above the first measure of each staff. The tempo 'Moderato' is written above the first measure of the Soprano staff. The key signature is one flat. The time signature is 4/4.

S. Ma - gii de la Ră - să rit

A. Ma - gii de la Ră - să rit

T. Ma - gii de la Ră - să rit

B. Ma - gii de la Ră - să rit

Și-au mers, după cum citim,
Până la Ierusalim.

Acolo dac-au ajuns

Steaua-n nori li s-a ascuns.

Și-ncepură-a cerceta

Și de Hristos a-ntreba :

The musical score is for a reciter and four vocal parts (Soprano, Alto, Tenor, Bass). It is in 4/4 time with a key signature of one flat (B-flat). The tempo is 'Moderato' and the dynamic is 'mf'. The lyrics are: 'Un - de'. The score consists of four staves. The Soprano staff has a circled '2' above it. The dynamic 'mf' is written above the first measure of each staff. The tempo 'Moderato' is written above the first measure of the Soprano staff. The key signature is one flat. The time signature is 4/4. The lyrics are: 'Un - de'. The word 'rit' is written at the end of each line. There is a circled '2' above the first measure of each staff. The dynamic 'mf' is written above the first measure of each staff. The tempo 'Moderato' is written above the first measure of the Soprano staff. The key signature is one flat. The time signature is 4/4.

Un - de

Un - de

Un - de

Un - de

*) Acordul precede textul recitat.

② Unde este cel slăvit Că de peste țări și mări,
 Ce de stea ne-a fost vestit? Din îndepărtate zări,

p sub.

Musical score for four voices (Soprano, Alto, Tenor, Bass) in G minor. The lyrics are: e - ste cel slă - vit? The score consists of four staves with lyrics written below each staff. The music is in a simple, homophonic style with a common time signature.

Noi pornit-am să găsim Pe copilul împărat
 Cu daruri să dăruim Dumnezeul adevărat

③

Musical score for four voices (Soprano, Alto, Tenor, Bass) in G minor. The lyrics are: Dar I - rod, cu vi - cle - ni. The score consists of four staves with lyrics written below each staff. The music is in a simple, homophonic style with a common time signature. The lyrics are repeated on each staff.

Dar Irod, cu viclenie   Le-a grăit: Magi învățați,   Spuneți-mi, că vreau și eu
 De Hristos dorind să știe   Pe Hristos dacă-L aflați   Să mă-nchin lui Dumnezeu

Vreau s-a plec Pruncului sfânt.
 Sceptru-mi, pînă la pămînt!

④ Magii, dacă au plecat,
 Steaua iar s-a arătat

p sub.

Și-a mers pînă ce-a stătut   Cu daruri s-au închinat   Și-napoi dac-au purces
 Unde-a fost pruncul născut.   Fiului prea luminat   Altă cale au ales.

⑤ *f*
 Iar I -
 Iar I -
 Iar I -
 Iar I -

⑤ *Iar Irod s-a mîniat,
 Oastea-ntreaga și-a chemat*

p sub.

rod s-a mi-ni at
 rod s-a mi-ni at
 rod s-a mi-ni at
 rod s-a mi-ni at

*Și i-a dat poruncă grea ;
Iată care-i voia mea :*

*Mergeți și oriunde - aflați
Prunci, pe toți să mi-i tăiați*

The first system of the musical score consists of four staves. The top staff is a vocal line in treble clef with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). It begins with a half note G4, followed by a quarter note A4, and then a quarter note B4. The second staff is a vocal line in treble clef, starting with a half note G4. The third staff is a vocal line in treble clef, starting with a half note G4. The fourth staff is a piano accompaniment line in bass clef, starting with a half note G3. The music is in a 4/4 time signature and features a melodic line with a fermata over the first measure.

*De la doi ani și mai jos,
Ca să piară și Hristos!*

The second system of the musical score consists of four staves. The top staff is a vocal line in treble clef with a key signature of two flats. It begins with a half note G4, followed by a quarter note A4, and then a quarter note B4. The second staff is a vocal line in treble clef, starting with a half note G4. The third staff is a vocal line in treble clef, starting with a half note G4. The fourth staff is a piano accompaniment line in bass clef, starting with a half note G3. The music is in a 4/4 time signature and features a melodic line with a fermata over the first measure. The lyrics are: *Ți — pă prun*. A circled number 6 is placed above the first measure of the vocal line.

⑥ *Țipă pruncii, Rahil plînge!**p sub.*

cii! Vi-tle - e - mu-i sîn - ge!
 cii! Vi-tle - e - mu-i sîn - ge!
 cii! Vi-tle - e - mu-i sîn - ge!
 cii! Vi-tle - e - mu-i sîn - ge!

*Vitleemu-i plin de sînge!**p sub.*

C-a tă - iat I - rod
 C-a tă - iat I - rod
 C-a tă - iat I - rod
 C-a tă - iat I - rod

C-a tăiat Irod atunci
Paisprezece mii de prunci!

Musical score for four voices (Soprano, Alto, Tenor, Bass) with lyrics "a - tunci". The score is in a key with one flat (B-flat) and a common time signature. Each voice part features a melodic line with a slur and a dynamic marking of *sfx* (sforzando) above the final note. The lyrics "a - tunci" are written below each staff.

Musical score for four voices (Soprano, Alto, Tenor, Bass) with lyrics "O! I-roa de ble ste-ma". The score is in a key with one flat (B-flat) and a common time signature. Each voice part features a melodic line with a slur and a dynamic marking of *ff* (fortissimo) above the first note. The lyrics "O! I-roa de ble ste-ma" are written below each staff.

⑦ *Con allegrezza*

te! Pe Hris-tos nu-l-au tă-iat Du-hul Sfint L-a

te! Pe Hris-tos nu-l-au tă-iat Du-hul Sfint L-a

te! Pe Hris-tos nu-l-au tă-iat Du-hul Sfint L-a

te! Pe Hris-tos nu-l-au tă-iat Du-hul Sfint L-a

a - pă - rat Și-L pă - ze - ște Dum - ne

a - pă - rat Și-L pă - ze - ște Dum - ne

a - pă - rat Și-L pă - ze - ște Dum - ne

a - pă - rat Și-L pă - ze - ște Dum - ne

allargando

zeu Sus în deal la Ga - li - leu!

zeu Sus în deal la Ga - li - leu!

zeu Sus în deal la Ga - li - leu!

zeu Sus în deal la Ga - li - leu!

2. ÎN ORAȘUL VIFLEEM

Andante
mf

S.		<p>1. În o — ra — șul Vi — fle — em</p> <p>2. Și să cîn — te tot pă — mîn — tul</p> <p>3. Mai ca cea dum ne ze ias că</p>
A.		<p>1. În o — ra — șul Vi — fle — em</p> <p>2. Și să cîn — te tot pă — mîn — tul</p> <p>3. Mai — ca — cea dum — ne — ze — ias — că</p>
T.		<p>1. În o — ra — șul Vi — fle — em</p> <p>2. Și să cîn — te tot pă — mîn — tul</p> <p>3. Mai — ca — cea dum — ne — ze — ias — că</p>
B.		<p>1. În o — ra — șul Vi — fle — em</p> <p>2. Și să cîn — te tot pă — mîn — tul</p> <p>3. Mai — ca — cea dum — ne — ze — ias — că</p>

p Flo — ri — le dal — be,

	<p>să ve — dem</p> <p>Duh prea sfin — tul</p> <p>s-o slă — vea — scă</p>
	<p>să ve — dem</p> <p>Duh prea sfin — tul</p> <p>s-o slă vea scă</p>
	<p>să ve — dem</p> <p>Duh prea sfin — tul</p> <p>s-o slă — vea — scă</p>
	<p>să ve — dem</p> <p>Duh prea sfin — tul</p> <p>s-o slă — vea — scă</p>

p Flo — ri — le dal —

be Prun-cul făr-de-a - se - mă - na - re Flo - ri - le
 S-a năs-cut la tot po - po - rul,
 Că ne-a dat pe Cel do - rit

be Prun-cul făr-de-a - se - mă - na - re Flo - ri - le
 S-a năs-cut la tot po - po - rul,
 Că ne-a dat pe Cel do - rit

be M Flo - ri - le

dal - be. M

dal - be Ca să-i fa - cem în - chi - na - re Flo - ri - le dal - be
 I - i - sus Mîn - tu - i - to - rul,
 Pre-cum stea - ua ne-a ves - tit

dal - be Ca să-i fa - cem în - chi - na - re Flo - ri - le dal - be
 I - i - sus Mîn - tu - i - to - rul,
 Pre-cum stea - ua ne-a ves - tit

dal - be M Flo - ri - le dal - be

dal - be flori M Flo - ri - le dal - be

flori! Flori, dal - be, flori!

flori! Flori, dal - be, flori!

flori! Flori, dal - be, flori!

flori! Flori, dal - be, flori!

COLINDE DIN BIAOR

Culese și armonizate de Pr. IULIAN CÂRSTOIU

1. BUNĂ SARA LUI AJUN

Allegretto

S. *mf* Bu-nă sa-ra, *p* Bu-nă sa-ra

A. *mf* Bu-nă sa-ra, *p* Bu-na sa-ra

T. *mf* Bu-nă sa-ra lui A-ju-nu dai Dom-nu-lui

B. *mf* Bu-nă sa-ra lui A-ju-nu dai Dom-nu-lui

dai dai Dom-nu-lui

dai dai Dom-nu-lui

Doam-ne, dai co-rin-de, dai Dom-nu-lui dai

Doam-ne, dai co-rin-de, dai Dom-nu-lui dai

dai din A-jun pi-nă-n Cră-ciu-nu dai Dom-nu-lui

dai din A-jun pi-nă-n Cră-ciu-nu dai Dom-nu-lui

dai din A-jun din A-jun

dai din A-jun din A-jun

Doam — ne dai co — rin — de dai Dom — nu — lui dai — dai —
 Doam — ne dai — co — rin — de dai Dom — nu — lui dai — dai —
 — dai — dai Dom — nu — lui dai
 — dai — dai Dom — nu — lui dai

Dom — nul tî — năr s — a năs — cu — tu — dai Dom — nu — lui Doam — ne dai co —
 Dom — nul tî — năr și fru — mo — su — dai Dom — nu — lui Doam — ne dai co —
 Dom — nul tî — năr s — a năs — cu — tu dai Doam — ne dai co —
 Dom — nul tî — năr și fru — mo — su dai Doam — ne dai co —
 Dom — nul tî — năr s — a năs — cu — tu — dai Doam — ne dai co —
 Dom — nul tî — năr și fru — mo — su — dai Doam — ne dai co —

1. rin — de dai Dom — nu — lui dai. dai dai co — rin — de dai Dom — nu — lui dai.
 rin — de dai Dom — nu — lui dai. dai dai co — rin — de dai Dom — nu — lui dai.
 rin — de dai dai. — dai — dai co — rin — de dai dai.
 rin — de dai dai. — dai — dai co — rin — de dai Dom — nu — lui dai.
 rin — de dai dai. — dai — dai co — rin — de dai Dom — nu — lui dai.

2. Final section with *rall.* marking.

2. COBORÎT-A COBORÎȚY

Allegretto

S. *mf* Flori, flori dal - be *rall.* flori *p* Co - bo - ri - t - a co - bo - ri -
 În ia sea - ră de Cră - ciu -

A. *mf* Flori, flori dal - be *p* Co - bo - ri - t - a co - bo - ri -
 În ia sea - ră de Cră - ciu -

T. *mf* Flori, flori dal - be flori

B. *mf* Flori, dal - be flori

tu, co - bo - ri - t - a co - bo - ri tu, flori, flori dal - be flori *pp*
 nu, în ia sea - ră de Cră - ciu - nu, *p* *pp*

tu, co - bo - ri - t - a co - bo - ri - tu, flori, flori dal - be flori
 nu, în ia sea - ră de Cră - ciu - nu, *p* *pp*

p Dum - ne - zeu p - a - ist pă - mîn - tu, Dum - ne - zeu p - a - ist pă - mîn -
 Pa - ce - a - du - că pe pă - mîn - tu, Pa - ce - a - du - că pe pă - mîn -

p Dum - ne - zeu p - a - ist pă - mîn - tu, Dum - ne - zeu p - a - ist pă - mîn -
 Pa - ce - a - du - că pe pă - mîn - tu, Pa - ce - a - du - că pe pă - mîn -

1. 2.

Tutti
mf
Pa-ce-a-du-că
Dom-nu nost I-

mf
Pa-ce-a-du-că
Dom-nu nost I-

mf
Pa-ce-a-du-că
Dom-nu nost I-

tu, } flori, flori_ dal - be_ flori_ —
tu, }

tu, } flori, flori dal - be_ flori_ —
tu, }

tu, } flori, flori dal - be_ flori_ —
tu, }

pp

1.

pe pă-mîn-tu, pa-ce-a-du-că pe pă-mîn-tu, } flori, flori_ dal - be flori_
su su sfîn-tu, Dom-nu nost I- su - su sfîn-tu, }

pe pă-mîn-tu, pa-ce-a-du-că pe pă-mîn-tu, } flori, flori dal - be flori_
su su sfîn-tu, Dom-nu nost I- su - su sfîn-tu, }

pe pă-mîn-tu, pa-ce-a-du-că pe pă-mîn-tu, } flori, flori_ dal - be flori_
su su sfîn-tu, Dom-nu nost I- su - su sfîn-tu, }

pe pă-mîn-tu, pa-ce-a-du-că pe pă-mîn-tu, } flori, flori dal - be flori_
su su sfîn-tu, Dom-nu nost I- su - su sfîn-tu, }

2. FINAL *p*

dal - be flori. Flori, flori_ dal - be flori.

dal - be flori. Flori, flori dal - be flori.

dal - be flori. Flori, flori_ dal - be flori.

dal - be flori. Flori, flori dal - be flori.

3. VINE CRĂCIUN CEL BĂTRÎN

Allegretto

mf.

S. I
S. II

- Vi - ne Cră - ciun cel bă - trî - nu
 - Că i-e ca - lul cium - pă - ri - tu
 - Cu pot - coa - ve de - co - la - cu } Flo - ri - le dal -
 - Ca - lul tre - bă a - dă pa - tu
 - Să ne trea - că pe - sub na - su } Flori dal -

A. I
A. II

- Vi - ne Cră - ciun cel bă - trî - nu
 - Că i-e ca - lul cium - pă - ri - tu
 - Cu pot - coa - ve de - co - la - cu
 - Ca - lul tre - bă a - dă pa - tu
 - Să ne trea - că pe - sub na - su

T.

B.

S. I
S. II

be de - mă - ru *p* *pp.* Vi - ne Cră - ciun cel bă - trî - nu
 Că i-e ca - lul cium - pă - ri - tu
 Cu pot - coa - ve de - co - la - cu
 Ca - lul tre - bă a - dă pa - tu
 Să ne trea - că pe - sub na - su

A. I
A. II

be *p* *pp.*
 Flori de mă - ru

T.

- Dar el vi - ne cam - în - ce - tu } Flo - ri - le dal - be de
 - Ca - lul tre - bă pot - co - vi - tu } Flori dal - be de
 - Și cu cu - ie de - cîr - na - tu
 - C-o gă - lea - tă de - jin - ar - su

B.

- Dar el vi - ne cam - în - ce - tu } Flori de
 - Ca - lul tre - bă pot - co - vi - tu
 - Și cu cu - ie de - cîr - na - tu
 - C-o gă - lea - tă de - jin - ar - su

Tutti
mf.

pp

mf

mf

Ră-mii
C-ai pri-

Ră-mii
C-ai pri-

Ră-mii
C-ai pri-

Ră-mii
C-ai pri-

Ră-mii
C-ai pri-

mă ru dar el vi ne cam în ce tu ca lul tre bă pot co vi tu și cu cu ie de cîr na tu c-o gă lea tă de jin ar su

gaz-dă să-nă-toa-să } flo-ri-le dal-be de mă-ru
mit co-lin-da noas-tră

gaz-dă să-nă-toa-să } flo-ri-le dal-be de mă-ru
mit co-lin-da noas-tră

gaz-dă să-nă-toa-să } Flori de mă-ru
mit co-lin-da noas-tră

gaz-dă să-nă-toa-să } Flori de mă-ru
mit co-lin-da noas-tră

pp

1. 2.

pp

Ră-mii gaz-dă să-nă-toa-să. noas-tră.
C-ai pri-mit co-lin-da

Ră-mii gaz-dă să-nă-toa-să. noas-tră.
C-ai pri-mit co-lin-da

Ră-mii gaz-dă să-nă-toa-să. noas-tră.
C-ai pri-mit co-lin-da

Ră-mii gaz-dă să-nă-toa-să. noas-tră.
C-ai pri-mit co-lin-da

C U P R I N S U L
REVISTEI «BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ»
pe anul XCI (1973)

M E S A J E

Pagina

<i>Mesaje adresate conducătorilor Republicii Socialiste România de către Prea Fericitul Părinte Justinian, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române . . . . .</i>	5—9; 713—715
<i>Mesajul Prea Fericitului Patriarh Justinian adresat unor organizații creștine internaționale, în legătură cu evenimentele din Chile . . . . .</i>	930—931
<i>Telegrama adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian Domnului Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România . . . . .</i>	929
<i>Schimb de telegrame :</i>	
<i>— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Maiestatea Sa Haile Selassie I, împăratul Etiopiei . . . . .</i>	50; 720; 1156
<i>— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Maiestatea Sa Regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii . . . . .</i>	50— 51
<i>— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Maiestatea Sa Regele Baudouin al Belgiei . . . . .</i>	51

PASTORALE, SCRISORI IRENICE

<i>Pastorala trimisă clerului și credincioșilor de Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu prilejul sfințelor sărbători ale Învierii Domnului din anul 1973 . . . . .</i>	265—269
<i>Pastorala trimisă clerului și credincioșilor de Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu prilejul sfințelor sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1973 . . . . .</i>	1149—1153
<i>Scrisoare irenică adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, patriarhilor și întîistătorilor de Biserici creștine, cu prilejul sfințelor sărbători ale Învierii Domnului din anul 1973 . . . . .</i>	270—271
<i>Scrisoare irenică adresată de Prea Fericitul Patriarh Justinian patriarhilor și întîistătorilor de Biserici creștine, cu prilejul Crăciunului—1973 și Anului nou—1974 . . . . .</i>	1154—1155

VIAȚA BISERICEAȘĂ

<i>Scrisori irenice, telegrame și scrisori de felicitare primite de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, cu prilejul Crăciunului și Anului Nou . . . . .</i>	10— 30
<i>Scrisori irenice, telegrame și scrisori de felicitare primite de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, cu prilejul sărbătorilor Învierii Domnului . . . . .</i>	272—287
<i>Decernarea medaliei jubiliare «A XXV-a aniversare a proclamării Republicii» unor reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române . . . . .</i>	52— 54

<i>Schimb de telegrame :</i>	<u>Pagina</u>
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Dimitrios	720—721
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea al Alexandriei	288
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Patriarhul Ilie al IV-lea al Antiohiei și al întregului Orient	932—933
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și a toată Rusia	721—722
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Prea Fericitul Patriarh Gherman al Bisericii Ortodoxe Sîrbe	933
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Prea Fericitul Patriarh Maxim al Bulgariei	1156—1157
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Makarios al Ciprului	722
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și conducerea Muntelui Sinai	934
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Șenuda al III-lea, papă și patriarh al Bisericii Copte din Egipt	723
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Papa Paul al VI-lea	934
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Eminența Sa Cardinalul Franz König, arhiepiscop al Vienei și primat al Bisericii Romano-Catolice din Austria	723
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Eminența Sa Cardinalul L. J. Suenens, arhiepiscop de Malines și primat al Bisericii Romano-Catolice din Belgia	724
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Grația Sa Michael Ramsey, arhiepiscop de Canterbury, primat al Angliei și mitropolit	724—725
— Intre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Eminența Sa Dr. Moses Rosen, șef-rabinul Cultului Mozaic din R. S. România	725
<i>Intîlnirea Prea Fericitului Patriarh Justinian cu preoțimea din Capitală, în ziua de Anul nou . . . . .</i>	<i>45— 49</i>
<i>Sărbătorirea zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române . . . . .</i>	<i>55— 58</i>
<i>Primirea preoților din Capitală de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în prima zi de Paști . . . . .</i>	<i>291—295</i>
<i>Sărbătorirea zilei numelui Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian . . . . .</i>	<i>716—719</i>
25 de ani de la întronizarea Prea Fericitului Patriarh Justinian :	
— O nouă epocă în viața Bisericii noastre, de † Nicolae, mitropolitul Ardealului	507—513
— Coordonate ale arhipăstoririi Prea Fericitului Patriarh Justinian, de † Teoctist, mitropolitul Olteniei	514—519
— Telegrama Domnului Emil Bodnaraș, vicepreședinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România	520—521
— Telegrama Domnului Profesor Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor	522
— Telegrama Domnului Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor	523
— Festivitățile celei de a 25-a aniversări, a întronizării Prea Fericitului Patriarh Justinian	524—532
— Telegrama și scrisori de felicitare primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian	533—546

	<u>Pagina</u>
<i>Sfințirea Marelui Mir la Patriarhia Română</i>	289—290
<i>Incetarea din viață a episcopului vicar Irineu Crăciunaș-Suceveanul</i>	31— 40
<i>În memoria episcopului vicar Irineu Crăciunaș la popasul său cel de pe urmă, de Arhiepiscopul Eftimie Luca-Bîrlădeanul</i>	41— 44
<i>Alegerea, recunoașterea și instalarea Înalt Prea Sfințitului Teoctist ca Arhiepiscop al Craiovei și mitropolit al Olteniei</i>	59— 86
<i>Ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de arhiepiscopie și acordarea rangului de arhiepiscop Prea Sfințitului Episcop Teofil Herineanu</i>	726—732
<i>Acordarea rangului de arhiepiscop conducătorului Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America</i>	733—737
<i>Alegerea, recunoașterea și instalarea Prea Sfințitului Episcop Dr. Antim Nica la Eparhia Dunării de Jos</i>	738—761
<i>Alegerea, recunoașterea și instalarea Prea Sfințitului Episcop Dr. Visarion Aștileanu la Eparhia Aradului, Ienopolei și Hălmagiului</i>	762—784
<i>Alegerea P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu ca episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și hirotonirea sa întru arhiereu</i>	785—791
<i>Alegerea, hirotonirea și instalarea P. Cuv. Arhim. Emilian Birdaș ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu</i>	935—947
<i>Festivitățile bisericesti prilejuate de ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de arhiepiscopie și a P. S. Episcop Teofil Herineanu la treapta de arhiepiscop. Hirotonirea întru arhiereu a P. Cuv. Arhim. Justinian Chira și instalarea sa ca episcop-vicar al noii arhiepiscopii</i>	948—964
<i>I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului a împlinit 50 de ani</i>	1158—1159
<i>Sfințirea paraclisului și inaugurarea muzeului de cărți și obiecte bisericesti vechi de la reședința episcopală din Oradea</i>	1162—1164
<i>Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de I.P.S. Mitropolit Damaskinos de Tranoupolis</i>	965—967
<i>Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de o delegație a comisiei «Misiune și evanghelizare» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor</i>	968—972
<i>Deschiderea primului curs de restauratori de pictură religioasă din România</i>	1160—1161
<i>Sărbătoarea «Zilei hramului» la școlile teologice din București</i>	87— 91
<i>Închiderea anului școlar 1972—1973 la școlile de cîntăreți bisericesti și seminariile teologice</i>	792—797
<i>Deschiderea anului de învățămînt 1973—1974 la școlile de cîntăreți bisericesti și seminariile teologice</i>	973—979
<i>Serbarea datinilor de Crăciun și Anul nou la centrul patriarhal</i>	1165—1166
<i>Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine :</i>	
— Conferința misionară mondială «Mîntuirea astăzi» și A treia adunare generală a Comisiei «Misiune și evanghelizare» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, de Pr. Prof. Ion Bria (p. 92—99);	
— Sesiunea «Comitetului celor cinci», însărcinat să studieze viitorul Institutului ecumenic de la Bossey-Elveția, de Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal (p. 99—103); — Participarea Preotului Profesor Ioan G. Coman la activitatea Institutului ecumenic de cercetări teologice de la Ierusalim-Tantur, de Pr. Prof. Ioan G. Coman (p. 296—299); — Sesiunea Comitetului de lucru al Conferinței Creștine pentru Pace, de Pr. Ioan Săbăduș (p. 300—302); — Con-	

sultația biblică de la Bad Saarow — R. D. Germană, de Pr. Prof. *Grigorie Marcu* (p. 302—305); — Ședința Comisiei pregătitoare a comitetului de program pentru Adunarea Generală a Conferinței Bisericilor Europene «Nyborg VII» (p. 305—308); — Conferința teologică «Biserica una și Bisericile cele multe», organizată de Fundația «Pro Oriente» din Viena de Pr. Conf. *Ștefan C. Alexe* (p. 308—311); — Seminarul de la Engelberg asupra «Consolidării păcii în Europa — contribuția specifică a Bisericilor», de Episcop *Antonie Ploieșteanul*, vicar patriarhal (p. 798—802); — Conferințele teologice ținute de Pr. Prof. D. Stăniloae în R. F. Germania, de Pr. Prof. *D. Stăniloae* (p. 802—803); — Prima sesiune a dialogului ortodoxo-anglican, de Prof. *N. Chițescu* (p. 803—808); — Participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Comisiei mixte ortodoxo-vetero-catolice de la Atena, de Pr. Prof. *Ioan G. Coman* (p. 808—813); — Sesiunea anuală a Comitetului de lucru al Comisiei pentru «Credință și constituție», de Prof. *N. Chițescu* (p. 813—817); — A XXV-a aniversare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, de Pr. Prof. *Ion Bria* (p. 817—825); — Simpozionul ortodox-cistercian de la Oxford, de Episcop *Antonie Ploieșteanul*, vicar patriarhal (p. 825—826); — Participarea la Congresul internațional al facultăților de teologie și la Congresul internațional al misiunilor dominicane, de Episcop *Antonie Ploieșteanul* vicar patriarhal (p. 980—986); — Conferințele teologice ținute de Pr. Prof. D. Stăniloae în Franța, de Pr. Prof. *D. Stăniloae* (p. 986—987); — Conferința interconfesională de la Cluj, de Pr. Conf. *Ștefan Alexe* (p. 987—991); — Sesiunea anuală de lucru a Prezidiului Comitetului Consultativ și Comitetului financiar al Conferinței Bisericilor Europene de Episcop *Antonie Ploieșteanul*, vicar patriarhal (p. 992—998); — Lucrările grupei «Grija pentru pace în Europa» din cadrul Conferinței Bisericilor Europene, de Pr. Prof. *Ioan G. Coman* (p. 1167—1171); — Lucrările Secretariatului Internațional al Conferinței Creștine pentru Pace, de Pr. *Ilie Georgescu* (p. 1171)

Cronică . . . . . 104; 312—313; 826—829; 999; 1172

Din viața comunităților ortodoxe române de peste hotare :

— Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America 105; 314; 1000; 1173
 — Parohia ortodoxă română din Sofia 106; 320; 830
 — Parohia ortodoxă română din Londra 1004; 1179
 — Vicariatul ortodox român din R.S.F. Iugoslavia 1183
 — Parohia ortodoxă română din Suedia 107; 331; 1005; 1181
 — Parohia ortodoxă română din Paris 108; 327; 1001; 1182
 — Parohia ortodoxă română din Melbourne 111; 332; 1006; 1182
 — Comunitatea ortodoxă română de la Ierusalim 330

Din viața Bisericilor Ortodoxe surori :

— Patriarhia Ecumenică 115; 334; 834; 1008; 1185
 — Patriarhia Alexandriei 117; 337; 834
 — Patriarhia Antiohiei 835; 1185
 — Patriarhia Ierusalimului 117; 1009
 — Patriarhia Moscovei 117; 338; 835; 1009; 1186
 — Patriarhia Ortodoxă Sîrbă 129; 1017; 1194
 — Biserica Ortodoxă Bulgară 130; 348; 840; 1194
 — Biserica Ortodoxă a Greciei 134; 349; 841; 1019; 1195
 — Biserica Ortodoxă din Cipru 351; 1021
 — Biserica Ortodoxă din Cehoslovacia 351

INSEMNĂRI DIN VIAȚA PATRIEI

Pagina

Din mesajul de Anul nou al Președintelui Consiliului de Stat (p. 137—138); — Bilanțul unei rodnice activități (p. 138—139); — Vizitele Domnului Președinte al Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu în Pakistan și Iran (p. 139—140); — Tradiționala aniversare patriotică: Unirea Principatelor (p. 140—141); — Sărbătorirea Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat (p. 142—144); — 16 Februarie 1933, un eveniment de mare amploare din istoria mișcării muncitorești din România (p. 144—145); — Sesiunea anuală a Comitetului Național pentru Apărarea Păcii (p. 353—354); — Vizita de prietenie a Președintelui Consiliului de Stat în R. S. Cehoslovacia (p. 355); — Noile măsuri legislative adoptate de Marea Adunare Națională (p. 355—356); — O nouă contribuție la adâncirea prieteniei și colaborării româno-sudaneze (p. 356—358); — Vizita Președintelui Consiliului de Stat al R. S. România în Olanda (p. 358—360); — 1848, eveniment memorabil în istoria Patriei (p. 360—364); — Vizita Președintelui Consiliului de Stat al R. S. România, Nicolae Ceaușescu, în Italia, San Marino și întrevvederea avută cu Papa Paul al VI-lea la Vatican (p. 364—366); — A 29-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist (p. 842—844); — Evoluție ascendentă a relațiilor dintre Republica Socialistă România și Republica Federală Germania (p. 844—845); — Pe calea tradiționalei prietenii româno-iugoslave (p. 845—846); — Vizite de prietenie și colaborare (p. 846—847); — Rolul activ al României în cadrul Organizației Națiunilor Unite (p. 847—848); — În pragul înlăptuirii unor mărețe obiective pe pământul dobrogean (p. 848—849); — Legi normative pentru continua dezvoltare economică și socială a țării (p. 849—850); — Școala românească în pas cu cerințele vremii (p. 850—851); — Un pas important pe calea păcii (p. 852—853); — Vizita Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat, în America Latină (p. 1022—1023); — Mesaje ale Președintelui Consiliului de Stat (p. 1023—1025); — Sărbătorirea zilei recoltei (p. 1025—1026); Trei sute de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir (p. 1026—1028); — Un moment de seamă în dezvoltarea relațiilor româno-indiene (p. 1028); — Promovarea relațiilor prietenești româno-iraniene (p. 1029); — Aspecte din activitatea externă a țării noastre (p. 1029—1030); — Conferința miniștrilor educației din țările europene membre ale UNESCO (p. 1197—1199); — Noi măsuri legislative pentru dezvoltarea economico-socială a patriei (p. 1199—1200); — Vizita Președintelui Consiliului de Stat în Statele Unite ale Americii (p. 1200—1201); — Inaugurarea noului edificiu al Teatrului Național din București (p. 1201—1202); — Ziua Republicii (p. 1202—1204); — Tradiționalele urări de Anul nou adresate Conducerii de Stat de către pionieri și tineri ai Capitalei (p. 1204); — Primirea de către Președintele Consiliului de Stat a șefilor misiunilor diplomatice (p. 1204—1205).

ASPECTE DIN VIAȚA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Pagina

1948 — iunie — 1973

<i>Note pe filele calendarului unui sfert de veac de arhipăstorie a Prea Fericitului Patriarh Justinian</i> , de Teodor N. Manolache	547—598
<i>Grija pentru locașurile de cult</i> , de † Vasile, episcopul Oradiei	601—615
<i>Refacerea unității Bisericii strămoșești</i> , de Diac. Gh. Papuc	616—623
<i>Invățămîntul teologic</i> , de Pr. Asist. Dumitru Popescu	624—629
<i>Reorganizarea vieții monahale</i> , de Arhim. Timotei Sevicu	630—640
<i>Cultul divin</i> , de Diac. Asist. Ion Popescu	641—649
<i>Muzica bisericească</i> , de Diac. Asist. Nicu Moldoveanu	650—654
<i>Propovăduirea Evangheliei</i> , de Pr. Lector Gabriel Popescu	655—663
<i>Viața duhovnicească a clerului și a credincioșilor</i> , de Pr. Constantin N. Galeriu	644—674
<i>Biserica Ortodoxă Română și viața nouă a poporului român</i> , de Pr. Asist. Dumitru Gh. Radu	675—682
<i>Biserica Ortodoxă Română și aspirațiile omenirii contemporane</i> , de Pr. Dumitru Soare	681—694

ANIVERSARI — COMEMORĂRI

<i>Cocora</i> , Pr. Gabriel, <i>O sută de ani de la moartea episcopului Dionisie Romano</i>	146—152
<i>Cunescu</i> , Pr. Gheorghe, <i>Preotul Radu Șapcă (Sachelarie)</i>	865—871
<i>Păcurariu</i> , Pr. Prof. Mircea, <i>100 de ani de la moartea mitropolitului Andrei Șaguna</i>	854—864
<i>Păcurariu</i> , Pr. Prof. Mircea, <i>325 de ani de la apariția «Noului Testament de la Bălgrad»</i>	1206—1215
<i>Șerbănescu</i> , Pr. Prof. Niculae, <i>Dimitrie Cantemir. Trei sute de ani de la nașterea lui</i>	1031—1062
<i>Șerbănescu</i> , Pr. Prof. Niculae, <i>O sărbătoare a cărții românești: 300 de ani de la apariția Psaltirii în versuri a mitropolitului Dosoftei al Moldovei</i>	1216—1237

INDRUMĂRI PASTORALE

<i>Bodogae</i> , Pr. T., <i>Sfîntul Grigorie de Nissa: Ce înseamnă să te numești și să te făgăduiești creștin</i> (traducere din limba greacă)	178—182
<i>Deheleanu</i> , Pr. Petre, <i>Preoția ortodoxă. Documentare biblică</i>	379—389
<i>Deheleanu</i> , Pr. Petre, <i>Ce nu este preoția ortodoxă. Documentare biblică</i>	1238—1251
<i>Grigorie de Nissa</i> , <i>Ce înseamnă să te numești și să te făgăduiești creștin</i> (traducere din limba greacă de Bodogae, Pr. T.)	178—182
<i>Pană</i> , Diac. Doctorand Marin N., <i>Contribuția episcopului Grigore Comșa la dezvoltarea omileticii ortodoxe românești</i>	390—400
<i>Pană</i> , Diac. Doctorand Marin N., <i>Activitatea omiletică a Fericitului Augustin</i>	1252—1262
<i>Popescu</i> , Pr. Asist. Gabriel, <i>La izvoarele apostolatului social</i>	168—177
<i>Soare</i> , Pr. Dumitru, <i>Praznic de viață nouă. Spicuri din pastoralele de Crăciun ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române</i>	153—167

	<u>Pagina</u>
Soare, Pr. Dumitru, <i>Învierea Domnului — piatra de temelie a credinței creștine</i> . Spicuri din pastoralele de Paști — 1973 ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române	367—378

DIN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

Bercuș, C. I. și Manolache, Teodor N., <i>Clerici și teologi medici de-a lungul istoriei poporului român (secolele XIV—XVII)</i>	400—432
Bîrlădeanu, Arhiereu Eftimie, <i>Semnificația unor momente și acțiuni privind cinstirea moaștelor Sfântului Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava</i>	183—189
Boștenaru, Diac. Doctorand I., <i>Contribuția episcopului Melchisedec Ștefănescu în domeniul cîntării bisericești</i>	190—198
Manolache, Teodor N., vezi Bercuș, C. I.	400—432
Mărculescu, Octavian, <i>Epitaful de la Mînăstirea Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel</i>	433—436
Mihail, Pr. Paul, <i>Evanghelia lui Șerban Cantacuzino și circulația ei în țările române</i>	1263—1267
Turcu, Pr. Ioan, <i>Popa Mihai, un interesant copist din secolul al XVII-lea</i>	1268—1289

DOCUMENTARE

Barnea, I., <i>Martyrion-ul de la Niculițel</i>	218—228
Bodogae, Pr. Prof. Teodor, <i>Dimitrie Cantemir: «Loca obscura»</i> (traducere și comentariu)	1063—1111
Cantemir, Dimitrie, <i>Loca obscura</i> , traducere și comentariu de Pr. Prof. Teodor Bodogae	1063—1111
Constantinescu, Alexandru, <i>Dreptul canonic în opera lui Andrei Șaguna</i>	872—876
Georgescu, I. L. și Stanciu, Episcop-vicar Roman, <i>Zugravul Nicolae Polcovnicu la mînăstirile Cernica și Pasărea</i>	1290—1294
Lerian, Mircea, <i>În legătură cu ipoteza Vicina-Somova</i>	472—474
Munteanu, Pr. Alexandru-Armand, <i>Ghid bibliografic, pe teme și probleme, din publicațiile revistelor bisericești patriarhale</i> 199; 437; 695; 877; 1112	
Rămureanu, Pr. Prof. Ioan, <i>Martirii creștini de la Niculițel, descoperiți în anul 1971</i>	464—471
Stanciu, Episcop-vicar Roman, vezi Georgescu, I. L.	1290—1297

NECROLOGURI

† Arhiereul Atanasie Dincă	229—230
Profesorul onorar Ioan Gh. Savin	475—477
Preotul Profesor Liviu Stan	478—480
Profesorul onorar Teodor M. Popescu	481—483

RECENZII

«Buletinul Monumentelor Istorice» nr. 2/1972; nr. 4/1972; nr. 1/1973; nr. 2/1973	484; 1129
Cantemir, Dimitrie, <i>Descriptio Moldaviae</i> , trad. de Gh. Guțu, București, 973. — (Pr. Gheorghe Cunescu)	1125—1129

	<u>Pagina</u>
<i>Invățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie</i> , București, 1970, (Alex. Constantinescu)	
Nicolae, Veniamin, <i>Mînăstirea Căldărușani. Monografie</i> , București, 1973, — (Adrian N. Popescu)	889—892
Panțîru, Grigore, <i>Notația și ehurile muzicii bizantine</i> , București, 1971, — (Diac. Asist. Ioan Popescu)	231—234
<i>Revista revistelor mitropolitane.</i> — (Pr. Tudor Popa)	235; 496; 893; 1134;

PARTEA OFICIALĂ

<i>Lucrările Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea ordi-</i> <i>nară a anului 1973</i>	245; 907; 1344
<i>Lucrările Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Române</i>	1340
<i>Lucrările Adunării Naționale Bisericești</i>	1356
<i>Colegiul electoral bisericesc pentru alegerea episcopilor și arhiepiscopilor</i> <i>mitropoliți</i>	251; 921; 923

CÎNTĂRI BISERICEȘTI

Runcu, Pr. I., <i>Un sfert de veac. Imn festiv închinat Prea Ferici-</i> <i>tului Părinte Patriarh Justinian</i>	I—VII (nr. 6)
Runcu, Pr. I., <i>Concert de Crăciun</i>	I—X
Cârstoiu, Pr. Iulian, <i>Măre ești, Doamne!</i>	VIII—XII (nr. 6)
Cârstoiu, Pr. Iulian, <i>Colinde din Bihor</i>	XI—XVI

